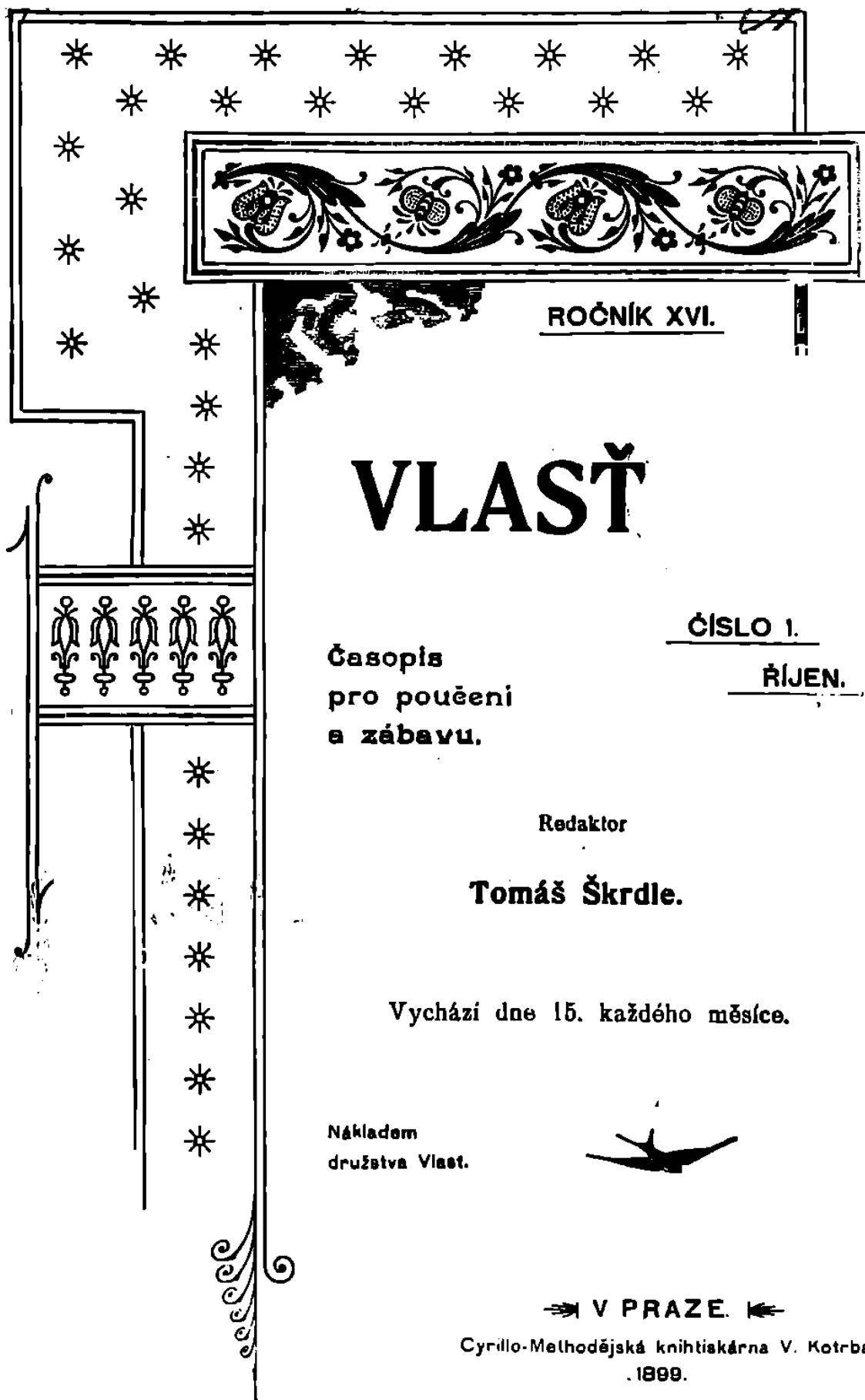

ROČNÍK XVI.

VLAŠŤ

Časopis
pro poučení
a zábavu.

ČÍSLO 1.

ŘÍJEN.

Redaktor

Tomáš Škrdl.

Vychází dne 15. každého měsíce.

Nákladem
družstva Vlast.

⇒ V PRAZE. ⇐

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba
. 1899.

OBSAH.

	Stran
Jaké změny staly se za posledních padesáti let na národnostní hranici v diecési Budějovické. Podává Fr. Wildmann	1
Nedej zahynouti! Báseň od Jaroslava Tichého	1
Pepička Kopřivova. Napsala Vlasta Pittnerová	1
O mravním i hmotném úpadku slovanského opatství u sv. Mikuláše na Starém Městě Pražském za opata Martina Absalona. Podává Dr. Fr. Král	20
Na Balkáně v zimě r. 1900. Napsal Msgr. Karel Jaenig	27
Triumf krále Sesostrise. Báseň od Václava Tesaře Blanického	31
Apoštolát hluchoněmých a bratří August Caesar, Josef a Jan Gualandi. Podává Josef Flekáček	31
Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal Václav Žižka	34
Domine, non sum dignus! Báseň od R. Stupavského	40
Pastely. Polsky napsal Jan Zada. Přeložil Fr. Josef Mergl	41
Douchův večer	58
Svět a jeho konec. Sestavil z různých zpráv Bedřich Jiříček	58
Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké. Píše Tomáš Pícha	68
Hlídka národohospodářská. Píše Rud. Vrba	75
Skolský obzor. Píše J. B. Žďárský	75
Literatura	78
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	82
Zprávy spolkové	9

**Předplatné na »VLASTI«, roč. XVI. obnáší:
ročně 5 zl., půlletně 2 zl. 50 kr.**

Členové družstva předplácejí: a) údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 5 zl. během 5 let celkem 50 zl.) ročně 4 zl., půlletně 2 zl.; b) členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 3 zl.) ročně 4 zl. 20 kr., půlletně 2 zl. 10 kr.; c) členové činní (kteří se již do spolku nepřijímají) ročně 4 zl. 40 kr., půlletně 2 zl. 20 kr. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlasti« ročně za 4 zl. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska, do Bosny a Hercegoviny je »Vlasti« o 50 kr. do ostatních mimorakouských zemí o 1 zl. dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25%, a bude se jim »Vlasti« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 4 zl. Ročník XII. za 4 zl. 50 kr. Ročníky XIII., XIV. a XV. po 5 zl. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 2 zl. 50 kr.; pro studující, alumnusy a kleriky à 2 zl. Ročník I. prodává se za 3 zl. 50 kr., a platí-li se hned za 3 zl. Družstvo Vlasti prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 30 kr. Jednotlivá čísla ročníku V.—XI. prodávají se po 40 kr. roč. XII.—XVI. po 50 kr. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest v Praze, v Žitné ulici č. 570—II.

Listárna administrace. Rev. John M. Sklenář v Sev. Americe. Za pět dollari vyplatila nám bankovní směnárna 11 zl. 50 kr. r. m. Z toho jsme dali 4 zl. 56 kr. na »Český Kraj«, 1 zl. 20 kr. jako doplatek na XV. roč. »Vlasti« a 5 zl. 74 krejcarek zbyly na XVI. roč. »Vlasti«.

Z družstva Vlasti. — Přispívajícími členy fondu pro katolické spisovatele stali se Aug. Kleveta, děkan v Praci u Brna; M. Procházka, em. gymn. katecheta v Č. Budějovicích Iloh. Zahradník, farář v Ouběnicích, a Msgr. Dom. Filip, prelát v Gorici. Duchovenstvo vikariatu Lukavického složilo k témuž účelu 6 zl. 20 kr. Mimo to splatili: Fr. Žundálek 80 zl. (100 zl.); po 10 zl.: Filip Jan Konečný (20 zl.), K. princ Schwarzenberg (50 zl.) Fr. Štingl 6 zl. (61 zl.); Václav Špaček 3 zl. (35 zl.) a Josef Šefík Vitinský 4 zl. 50 kr. — Zakládající člen fondu pro katolické spisovatele splácí ve lhůtách 100 zl., přispívající ročně 2 zl., dary jsou volné. — Zakládající člen družstva splácí ve lhůtách 50 zl., přispívající ročně 3 zl.; chudší zakládající členové družstva mohou splatiti 50 zl. ve 25 letech. — Všecky fondy družstva obdarovali: Msgr. Dom. Filip a M. Procházka. — Mimo to přispěl na fondy: a) knihovní: K. Müller; b) sociální: Josef Čáp, Josef Häusler, Jar. Malý, Jar. Nožička, Fr. Havrda, K. Kavka, Dr. Ant. Kubiček, Št. Dvořák, Fr. Kraus, Jos. Pospíšil, Jan Volánek, Václ. Kohout, Fr. Daďourek; c) na dům družstva: B. Zahradník, Filip Jan Konečný, Fr. Pospíšil, Václav Havlík, Fr. Pořízek, Tom. Škrdlé, Václav Špaček, Josef Navrátil, Fr. Štingl, Št. Dvořák, Jos. Pospíšil, Fr. Žundálek, Tom. Kristek, Fr. Smola, Fr. Wildmann, Al. Krsek. — Další členské vklady a dary přijímá: administrace družstva Vlasti Praha, č. 570—II.

VLAST.

Jaké změny staly se za posledních padesáti let na národnostní hranici v diecési Budějovické.

Podává František Wildmann.

V dobách před třicetiletou válkou dosahoval živel český mimo malé výjimky až k hranicím zemským jak v Šumavě, tak i na Novohradsku k bývalé župě Vitorazské. Široký pohraniční les byl pevnou baštou a pevným opevněním proti zahraničním zemím. Později po válce třicetileté, když celé krajiny lidu pusté zůstaly, počali majetníci velikých latifundií volati německé osadníky do Čech; tak to činily jeptišky Praemonstratky kláštera Chotěšovského na rozsáhlém Chotěšovském panství, Benediktini Kladrubští kolem Kladrub, kteří byli již většinou německého původu jako jeptišky Chotěšovské. V Chodsku usazovali páni Lamingenové z Albenreuthu, jako majetníci panství Koutského a Trhanovského, jimž ubozí Chodové byli dáni na pospas, když vůdce jejich Kozina-Sladký v Plzni byl utracen, do chodských hvozdu osadníky z Bavorska, jimž dovolovali pobraniční hvozdy mýti a tam se usazovati, a tak se i dále na panství Bystřickém a statku Beirecku patřícím pánům Kocům z Dobře, dále na statcích města Kašperských Hor, a ve hvozdech Šumavských, patřících pánům a knížatům z Egenberka, dědicům to statků pánů z Růže a Švamberka. Statky kláštera Zlatokorunského poněmčily se za dob vpádu Pasovských do Čech r. 1611., kdy tato zlojinná cháska na statcích těch mnoho lidu povraždila. Klášter Vyšebrodský přijímal za konventualy většinou Němce a poněmčil se sám, neb opatové báli se přijímati Čechy, aby v nich nebylo tajných husitů, a jako Němci pfáli zase jen Němcům; město Krumlov, staročeské sídlo a hlavní město českého jihu za pánů z Rožmberka, počalo se po třicetileté válce samo poněmčovati, ač Krumlovští faráři zuby nehty drželi českou duchovní správu v městě a nechťeli vši mocí farní kostel Krumlovský sv. Víta Němcům vydati a jen české služby konali.

Taktéž i město Prachatice se drželo až do nynějšího století, nechtěje se poněmčiti, přece však Krumlov i Prachatice za dob Josefa II. zavedenými německými školami se poněmčily, taktéž město Kaplice za Kindermanna děkana, potom biskupa Litoměřického, též i město německý Benešov u Nových Hradů, kde hrabata Buquoyové pohraniční hvězdy dali mýtití a nové vesnice v nich zařizovali, povolavše německé kolonisty a skláře, a tak povstaly vesnice Puchoř, Teresien-dorf, Schwarzbach, Heilbrunn, Brünnl a jiné, a mnohé sousední pak se poněmčily. Krajina od Nových Hradů až k Jindřichově Hradci a k Nové Bystřici zůstala na celé pohraniční čáře českou, ano, celá krajina z Vitorazské župy kolem Švarzbachu, Rábšachů, Lomů, Krábonoše, Hlinné a Německé v Dolních Rakousích zůstala českou; jsou tam tři farnosti, a lidu se tam doposud česky káže, ač ve školách dle nařízení musí se vyučovati německy. Na panstvích Jindřichohradeckém, Novobystřickém a Staroměstském povolali již v dávných časech páni z Hradce německé osadníky, aby lesy mýtili a osady tam si zařizovali, proto vesnice ty skorem všechny na Jindřichohradeckém a Bystřickém ostrůvku německém končí se na »schlag«.

V místech a osadách, kde se Němci jako kolonisté usadili, zůstalo ještě více českých vesnic porůznu jako ostrůvky, ty se pak později poněmčily. Tak na př. matriky fary Českého Rychnova jsou ještě ku konci XVII. století z části česky psány. Vůkolní městečka a vsi nazývaly se takto: Unterhaid = Dvořiště dolní, Czerekau = Stědrkov, Schemersdorf = Šeměrice, Drochersdorf = Drochy, Budageln = Budáky, Migolz = Mikoly, Bugaus = Bukovsko, Lodus = Mladoň, Obst = Hubce, Opolz = Tiché, Neustift = Lhotka, Leopoldschlag v Horních Rakousích, kteréžto město bývalo české = Bibry. Česká řeč udržela se nejdéle v Bukovsku, kde ještě před dvaceti lety žili starci, kteří v mládí se svými rodiči modlitby u stolu po česku vykonávali a jsouce již Němci, až do své smrti česky se zpovídali.

Tak zase kolonie německé, které dosahovaly daleko do území českého jazyka, se počestily, jako na př. na osadě Slavíkovické, okresu Novokdyňského, vesnička Nevděk (Bärndörfel) bývala německá, první a druhý lokalista Slavíkovický jim předčítával též po mši sv. německy evangelium, nyní jest úplně česká; tak vesnice Dráhy, Nová ves, Modlín na panství Bystřickém se úplně počestily. Německý dvůr u Sudoměřic na panství Bechyňském se počestil, že nikdo ani nepamatuje, že tam byli Němci, a tak se české starodávné osady poněmčily v době půltřetího století, že nikdo nyní o tom neví, jen dávné matriky česky psané dokazují, že krajiny ty bývaly české, a naopak, zase v českých krajinách založené německé osady se počestily, že jenom německá příjmení dosvědčují, že se tam před časy usídlili Němci.

Za posledních padesát let nestaly se v diecési Budějovické na rozhraní národnostním žádné veliké změny, ale přece některé vesnice, ano i města se valně poněmčila, ač některá místa se zase počestila. My Čechové jsme za těch posledních padesáti let více získali, nežli ztratili, a toho příčinou jsou také české školy a národní uvědomění. Kdežto za dob císaře Josefa II. zařizovaly se jenom německé školy a pro Čechy mezi Němci od starodávna usedlými českých škol nebylo, a děti české mezi děti německé do německých škol choditi

musily, poněmčily se znenáhla, a tak se poněmčil český starousedlý živel mezi německými kolonisty.

Jak veledůležitá kniha: »Historisch-statistische Beschreibung der Diözese Budweis«, od konsistorialního registratora a archiváře Jana Trajera v Českých Budějovicích v roce 1862. vydaná, kde u každé vesnice ano jednoty národnost jest udána, a jak »Catalogus venerabilis cleri dioeceseos Bohemo-Budvicensis pro anno Domini 1899.« udává, staly se na národnostní hranici v naší Budějovické diecési tyto změny:

Poněmčily se nám tyto osady nebo staly se převahou německé za posledních padesáti let: Vyjdeme-li z Plzně, která se skorem celá počestila, poněmčilo se nám město Stříbro, které ještě v minulém století bylo české, a před padesáti lety staří obyvatelé tamní ještě česky hovořili, též ostrůvek český kolem Stříbra sesychá se, a vesnice Vranov, Milíkov, Vrbice, Litno počínají se poněmčovati, jediné ještě vzdoruje Sulislav, která má též českou školu, ale potřebuje velenutné fary, aby v kostele Sulislavském slovo Boží česky se hlásalo, aby Čechové tamní mohli odolati německému přlivu. Na Blíživské osadě vesnice Nahošice bývala německo-česká, nyní se již udává za německou. Na mapě Jirečkově, vydané českým museem r. 1850., udává se Blížejov a Výrov jako vesnice české, nyní jsou již německé. Na osadě Janovické u Bystřice a Nýřska byla vesnice Ouborsko česko-německá, nyní jest již německo-česká, poněvadž dítky chodí do Bystřice do škol německých a do kostela německého a tím se poněmčily. Tady germanisace překročila řeku Úhlavu a blíží se do české krajiny k Běhářovu. Na Stražovské osadě bývala vesnice Zahorčice česká, nyní jest česko-německá. Na osadě Petrovické Dolní Těšov, který býval český, jest nyní česko-německý se šulvereinskou školou, a vesnice Mochov, která bývala česko-německá, jest nyní německo-česká. Na Moufenecké osadě se též Češi němčí, neboť školy jsou veskrze německé, služby Boží též, jen evangelium v kapli Pavinonské se přečte po česku, ostatní je na celé osadě vše německé, a přece jest tam v jednotlivých vesnicích hojně Čechů jako v Huti (Annathale), ve Vatěticích, v Pavinově, v Štěpánici, v Krušci Dolním a Kunraticích. Na Hartmanické osadě u Sušice počítán byl Bavorský mlýn a ves Hořejší Těšov za česko-německé, nyní jsou již úplně německé. Veš Šebestov (Sommerau) na osadě Ničovské dříve německo-česká počítá se nyní již za zcela německou. Na Albrechtické osadě stala se ves Šimanov (Schimanau), dříve zcela česká, nyní česko-německou. Na osadě Neugebau poněmčily se vesnice Paseka, Pláně a Puklov (Bockhütte). Na osadě Prachatické poněmčilo se město Prachatice, kde, ač Němci převahou dříve česky hovořili a v kostele česky zpívali, v posledních letech stali se zuřivými, že, ač umějí česky mluvit, nechťejí a jsou urputnými Čechů nepřáteli. Mezi nimi jest mnoho českých odrodilců, z českých rodin dělají zarputilé Němce. V Podolí, české obci, založili Němci šulvereinskou školu. Na osadě Netolické v Dolních Chrástanech a v Babicích, obcích to německo-českých, založili Němci šulvereinské školy. Na osadě Přídolské by se jediná ves česká Mírkovice dávno byla poněmčila, kdyby obyvatelé nechodili raději do blízkých Černic, farnosti to české, do kostela. Na osadě Věžovaté Pláni mnohé vesnice se poněmčily, a též mnohé jednoty, poněvadž tam nastal neblahý zvyk, že si čeští hospodáři

brali za manželky Němkyně, které pak domy, kam se přivdaly, poněmčily. Tak bývala Pláně Věžovatá německo-česká, nyní jest německá, Dolní Pláně česká, nyní německo-česká, Třítež německo-česká, nyní německá. Na Kaplické osadě jest sedm českých vesnic, pro které se v Kaplicích v českém kostele služby Boží konají, však přece nečiní se tolik, co by se činiti mělo pro tolik Čechů, a pak v Kaplicích v městě, kde jest skorem třetina Čechů, pro zuřivost Němců bojí se Češi hnouti, a tak se jejich dítky v úplně německých školách kaplických poněmčují. Kapličtí Čechové sice mají český spolek, který však, bohužel, jenom živoří. V Kaplici bylo by velice nutno zaříditi matičnou školu, aby tamní Čechové se udrželi a postupujícímu poněmčování se předešlo, ano, bylo by i potřebí v českých vesnicích, z nichž dítky do Kaplických německých škol chodí, zaříditi české školy, neboť dvoutřídní česká škola v Rozpouti nedostačuje pro všechny české obce Kaplické osady. Na Soběnovské osadě, kde jde hranice národnostní přes horu Kohout a Slepíčí hory, poněmčují se nám tři vesnice, zvané Skáleny. Malé Skáleny se ještě udržely české, Velké Skáleny, které bývaly převahou české, již se počítají za německé, a hlavně tady působí nově zařízená německá škola, která nám všechny tři Skáleny poněmčí. Děkanové Skáleny, které bývaly české, počítají se nyní za německo-české, a tak jižní svah Kohouta a Slepíčích hor, kde tyto vesnice jsou, bude v krátkém čase poněmčen.

Na těchto uvedených místech jazyk německý pokročil. Za to však pokročil zase jazyk český na místech jiných. Počínám od Plzně až k Jihlavě, ač krajiny ty k diecési Budějovické nepatří, ale uvádím Plzeň a Jihlavu jako dva hlavní body na hranici národnostní, aby si každý snadně mohl představit začátek a konec této národnostní hranice.

Plzeň se valně, skorem zcela počestila. V Plzni se mluvívalo před padesáti lety z polovic česky, z polovic německy, honorace německy. Nyní jest Plzeň veliké, průmyslové město, čítající přes 60.000 obyvatelů, mezi nimi 6000 Němců mizí. Plzeň jest hlavním městem západních Čech a ta velká Plzeň, po Praze největší město v celých Čechách, ta česká Plzeň má veliký účín na okolní německé osady, na západní straně k Plzni přiléhající. Tak se vše počestňuje na osadě Litické, hlavně kolem Nýřan, kde čeští horníci uhelné doły zaplavují. Krajina Nýřanská jest nyní více česká nežli německá, Čechové zde mají své školy, a tak to jde k Vlkyši, k Sekýřanům a k Touškovu, kdežto dříve krajina ta byla úplně německá. Krajina od Plzně až ke Stříbru jest nyní úplně prosycena českým lidem. Taktéž krajina kolem Dobřan se valně počestila. Co zařízen byl v Dobřanech ústav pro choromyslné, a zemský výbor zakoupil veliké prostory pro výrobní, které vyrábějí vše pro ústav potřebné, usadilo se zde mnoho Čechů a krajinu tu valně počestlili a též v Dobřanech českých škol se domohli. Na Dnešické osadě zůstalo vše, jak bývalo; národnostní hranice se nezměnila, jen do německých vesnic přibýlo více českého lidu. Též na Stankovské osadě nestaly se valné změny, ale přece tam přibývá Čechů. Poloostrov český od Stankov až ke Hradci u Stoda zdál se býti pro nás již ztracen, ale Ústřední matice zařídila zde školy; ve Všekarech a v Honosicích, v Kamenici dvoutřídku; a krajina ta bude jazyku českému zachráněna, ač mnoho bojů to stálo, nežli v Honosicích česká škola byla založena. Též na Blížejovské

osadě postaráno o Čechy, že tam zařizena česká matiční škola v Blížejově, kdežto dříve počítal se Blížejov za úplně německý. Na osadách Bukovecké a Třebnické zůstal poměr jako před padesáti lety; rovněž i na osadě Klenečské, kde se městys Kleneč úplně počestil; dříve uváděn byl všude jako česko-německý. Na osadě Novokdýnské počestila se velká vesnice Prapořístě, místo velice památné, kde r. 1040. veliká bitva za Břetislava českého a císaře německého Jindřicha ve prospěch Čechů byla vybojována. Zde jest dvoutřídní česká a dvoutřídní německá škola, ač obyvatelé Prapořístě mnohem více mluví česky nežli německy. Na osadě Pocinovické počestila se ves Orlovice, bývalí to horníci, však jest tam německá jednotřídka, která brání dalšímu počestování. Na osadě Janovické nad Úhlavou, kde je větší spojení s českými Klatovy, nežli s malým německým Nýrskem, počestilo se mnoho vesnic. Samy Janovice bývaly českoněmecké, nyní jsou ryze české. Hvízdalka bývala německá, nyní je česká, Harant dříve česko-německý, nyní český, Veselí jindy česko-německé, nyní je české, Petrovice, jindy německé, jsou nyní německo-české. Zde jenom vesnice Ouborsko se poněkud zněmčilo, poněvadž školou patřil do Bystrice nad Úhlavou a přiléhá více k Nýrsku nežli ke Klatovům. Taktéž na Stražovské osadě český přliv zatopil mnoho německých míst. Město Stražov bylo česko-německé, nyní je ryze české. Ves Víteň byla německá, nyní je česká, Lehom byl německo-český, nyní je převahou český, České Hamry byly německo-české, nyní jsou česko-německé, Splž s Hájkem byly německé, nyní jsou německo-české, taktéž vesnice Krotějov, dříve německá, jest nyní německo-česká. Na osadě Čachrovské také jazyk český pokročil, zvláště za nynějšího pana faráře Bláhovce. Čachrov, jenž uváděn býval za německo-český, jest nyní česko-německý. Němčice, dříve německé, jsou nyní německo-české, Bradné, dříve německé, je nyní německo-české. Za pana faráře Bláhovce dostává se Čechům spravedlivě služeb Božích, kdežto dříve k vůli vrchnosti — pánům Kordíkům — bylo nadržováno Němcům.

Město Klatovy bývalo před padesáti lety také valně zněmčeno, intelligence mluvila německy, a vycházel tam německý krajinský list. Nyní město Klatovy valně se zmohlo, čítá přes 12000 obyvatel, a jest ryze české, tak že na západní německé osady má veliký vliv jako hlavní město tamní Šumavy; velkostatkáři Pošumavští i německý lid ze Šumavy chodí tam vše nakupovat. Na osadě Petrovické u Sušice mnoho se nezměnilo, více se poněmčilo, jak dříve udáno bylo, neb osada ta se třech stran jest obklíčena Němci; jediná ves Kůvná, která bývala česko-německá, je nyní německo-česká. Vesnice Chumo, dříve česko-německá, poněvadž náležel k německému Hartmanickému okresu, jest nyní německo-česká. Stará královská Sušice zůstala stále českou a v národním duchu se valně uvědomila. Sem přicházejí vše kupovat, zvláště na zimu, němečtí horalé ze Šumavy — a i tu zůstává Sušice pevnou baštou českou proti německému živlu v Pošumaví. Na Albrechtické osadě zůstaly tytéž poměry jako dříve, jenom že Němci zde výbojněji vystupují, založivše si v Albrechtci německou dvoutřídní školu, a ves Šimanov se poněmčuje. Na Mouřenecké osadě, kde je malá menšina Čechů, neděje se pro ně nic, v kostele je vše německé a ve školách též.

Na osadě Kašperskohorské je vše německé, ač v městě Kašperských Horách je více než čtvrtina Čechů, kteří bývalým notářem

Křtížen probuzení, mají zde svou besedu a záložnu. Na osadě Vimberské usadilo se hlavně ve Vimberce mnoho Čechů, zvláště v knihtiskárně Steinbrennerově. Dříve ve Vimberce nebývalo Čechů, nyní zde mají besedu a záložnu a potřebují nutně míti českou školu a též v kostele české služby Boží, neboť tvoří ve Vimberce značnou menšinu. Na Hoštické a Lažické osadě nestalo se žádných změn, ale na osadě Prachatické město se valně poněmčilo, a česká menšina musí o své zachování vésti tuhý boj. Dřívější Prachaticané, mírní to lidé, kteří rádi v kostele česky zpívali, neb celá osada Prachatická jest převahou česká, stali se nyní zuřivými Němci a mnoho českých zámožných rodin, které se do Prachatic z českého venkova přistěhovaly, přidaly se k Němcům, jako purkmistr Žďárský a jiní. Německé nižší gymnasium by pro nedostatek žáků zaniklo, však Prachatictí Němci udržují je zuby nehty, podporujíce německé studující, jen aby gymnasium nezaniklo. Lze však očekávati, že nyní, kdy dráha z českých krajín do Prachatic jde, i v Prachaticích český živel stále nabývá bude posily. Ve venkovských obcích osady Prachatické nestalo se žádné jiné změny, jenom že Němci nasadili v Těšovicích šulvereinskou školu. Na osadě Frauenthalské (Frantoly) nestaly se změny, ale poněvadž jest osada skorem převahou německá, jest třeba bděti, aby se tamní osady české neponěmčily, zvláště proto, že tam není na osadě české školy, jenom německá jednotřídka ve Frauenthalu.

Nejvíce pokročil jazyk český na německém poloostrově kolem Elhenic, Netolic, Strýčic, Čakova a Brloha, kde Němci kolikolem jsou obklopeni českými vesnicemi a nemají nikde středu. Tento německý poloostrov bude brzy počestěn, neboť mladá generace mluví již skorem výhradně česky. Tak na Lhenické osadě vesnice Horní Chrástany (Ober-Groschum) dříve německo-česká bude v brzkou celá česká, na Netolické osadě vesnice Chrástany Dolní (Unter-Groschum) a Babice (Boufe) dříve německo-české jsou nyní skorem úplně české, a ač mají obě tyto vesnice německé školy jednotřídky, vyjdou děti z německé školy, a venku mluví jenom česky. Tak i na osadě Němčické vesnice Sedlovice a Zvířetice, dříve českoněmecké, jsou nyní úplně již české. Na osadě Strýčické udržuje se němčina v kostele a ve škole, ale lid doma mluví již skorem více česky nežli německy. Na osadě Čakovské byla dříve vesnice Halašovice (Holschowitz) úplně německá, nyní již se valně počestila, že je německo-česká, taktéž na osadě Brlozské vesnice Sedmi Chalupy (Siebenhäuser) dříve německá, je nyní německo-česká, Jaronín, dříve německý, je nyní německo-český, Rohy (Oberhäuser) dříve německé, jsou nyní německo-české. Dále pohoří Klet, neprávě Blánský les, zůstal až dosavad rozhraním mezi jazykem českým a německým. Na osadě Krumlovské zůstaly poměry stejné, jenom že v Krumlově Češi se zmohli a tvoří asi třetinu obyvatel města, které čítá 8000 duší. Češi zde mají svou Besedu, čtyřtřídní školu, záložnu, a tvoří značnou menšinu v městě, kdežto dříve před padesáti lety neměli zde Čechové středu — nebyli sjednoceni, a také se o nich v Krumlově nevědělo.

Na osadě Věžovaté Pláni Čechové ustupují, poněvadž nemají ani v kostele, ani ve škole dostatečného zastání. Též i na osadě Přídolské i Kaplické, ano i Soběnovské. Na osadě Trhosvinské zůstaly poměry jako dříve, taktéž i na osadě Žumberské. Na osadě Novobradské, kde mají Němci střed v Nových Hradech, nestaly se také

změny, jenom že ve vesnici Hranici (Julienheim), dříve německo-české, Čechové se zmohli, a majíce tam německou dvoutřídní školu, žádali, aby měli českou, což jim povoleno nebylo, ale doufají, že si k české škole pomohou.

Od vesnice Hranic přechází jazyk český do Dolních Rakous, kde se ještě jazyk český z bývalé župy Vitorazské udržel. Zde jsou dvě české farnosti, v Rabšachu a v Německé, a české vesnice Švarzbach, Hlinná, Krábonoš a Lomy. V kostelích se pro osadníky těchto vesnic česky káže a též ve školách náboženství českým jazykem vyučuje; ostatně však učitelé ve školách těch učí všemu po německu. Obce tyto, ač všude jazyk jejich je pronásledován, zůstávají přece českými, ano, v Cmundu (Gmünd), kde jest veliké nádraží dráhy Františka Josefa, kde se rozvětňuje ku Praze a k Chebu, usadilo se mnoho Čechů, kteří mají svou Besedu — a bydlí ve čtvrti tak zvané »Böhmzeil« a jsou střediskem a oporou rakouských Čechů od Rabšachu a Německého. Sklárna p. Stölzle ve Schwarzbachu u Sukdola snaží se seč může krajinu tu poněmčít. Továrník tento přijímá jenom německé dělníky a vydržuje pro ně německou trojtřídku, ano, v okolní krajině hledí zříditi německé školy a vznik českých škol zamezit. Tak přičiněním této německé sklárný založena německá škola v Nové vsi, vesnici to české, kde však nyní i česká škola jest zařízena. Odtud jde národnostní čára podél českých a rakouských hranic až k německému poloostrovku Jindřichovo-hradeckému, podobnému jazyku lid-
skému.

Na Hradeckém a Bystřickém panství, která většinou byla pohraničním hvozdem pokryta, zavedli již páni z Hradce — páni z Růže — německé osadníky, aby ty krajiny mýtili a vesnice si zakládali. Proto také všechny ty vesnice končí se na »schlag«. R. 1256. dali hradeckou faru německým rytířům a nadali řád ten mnohými statky, takže fara Jindřichovo-hradecká patřila k nejbohatším řádu německých rytířů. Zvláště pan Oldřich z Hradce povolával německé osadníky na své panství, a tak celá krajina kolem Jindřichova Hradce, Lodhěfova, Nové Bystřice, Starého města, Horek, Číměře, Dolní Pěnné, Člunku a Blažejova se německými osadníky zalidnila. Německý tento živel měl veliký účín i na město Jindřichův Hradec, takže z německých těchto vesnic mnoho Němců v městě, zvláště na předměstí, se usazovalo, však Bohu díky, Hradec Jindřichův zůstal přece českým, zvláště od r. 1860., kdy nastalo národní probuzení, a školy obecné a gymnasium staly se českými, ukázal se Hradec ryze českým, a Němci, kromě Nové Bystřice nemajíce nikde opory, počínají se učití též česky, ano, jsouce obklopeni českým živlem, musí se česky učití, a tak národnostní ostrůvek Jindřichovo-hradecký se stále víc a více počestňuje, a ve vesnicích německých počíná se víc a více česky mluvití. Tak vesnice Německý Rodínov se úplně počestila, že tamní obyvatelé chtějí, aby jejich německá škola stala se českou. Též mnoho česky se mluví ve vesnicích Jindřiši, v Matějovsi, v Lomech (Tieberschlag), v Buku (Buchan), v Otíně (Ottenschlag), v Radounce (Klein Radeinles), v Dolním a Horním Žďáře (Niedermühl, Obermühl), v Oldřiši (Ulrichschlag), v obou Ratmírovech Malém a Velkém, (Klein-Rammerschlag, Gross-Rammerschlag), v Hozpřizi (Köpferschlag), v Číměři (Schamers), v Sedle (Heumoth) a jinde. Jen kolem Nové Bystřice, kde mají v Bystřici městě oporu, zůstávají Němci. Za druhé půl století mnoho

Němců z ostrůvku Jindřicho-hradeckého nezůstane, neb Jindřichův Hradec jest město o 9000 duších a hlavním městem jihovýchodních Čech, středem a oporou českého jazyka v jihovýchodních Čechách.

Německý ostrov u Jihlavy býval jindy o mnoho větší. Na jihozápadní straně dosahoval až k Pelhřimovu, a Dolní Cerekev, která se též nazývala Německou Cerekví, byla úplně německou. Však později se jazyk český v krajině té dál a dál šířil, a německý ostrůvek kolem Jihlavy se stále menší a menší. Tento německý ostrůvek povstal z osady německých horníků, když se za králů českých, Otakara a Václava, u Jihlavy na stříbro dolovalo. Nyní se stále ouží a českým lidem naplňuje. Tak v Hlávkově je česká mateřská škola, taktéž v Pohledu a v Schützendorfu a ačkoliv ve Štokách pro německé obce z jihlavského ostrůvku zařízen byl německý okres, přece i v samých Štokách se mluví hodně česky, a ostrůvek ten se stále počesťuje a ouží, an jest kolkolem českým živlem obehnan.

Hlavní město ostrůvku toho, Jihlava, město čítající 24.000 obyvatel, nemůže samo odolat českému přílivu. V Jihlavě je víc než polovice Čechů, mají tam nyní i české školy, opatrovnu, českou Besedu, mnohé závody, a hlavně česká knihovna zde velmi výhodně působí, neboť lid rád česky čte, a tak česká knihovna v Jihlavě každodenně rozpůjčívá na sta knih. V městě Jihlavě, ač zde vládou na radnici jako v Budějovicích zuřiví Němci a Čechy utiskují jak jen mohou, živel český na celém německém ostrůvku roste, vzrůstá se a potlačit se nikterak nedá, tak že i tento ostrůvek německý v budoucnosti se neudrží.

Největší pokrok a vítězství učinil jazyk český na ostrůvku Budějovickém, německém. Město Budějovice bylo ještě do r. 1860. skoro úplně německé, jenom pracovní a služební lid mluvil česky. Nebylo škol, nebylo českých služeb Božích. Slavný biskup Jirsík ujal se velmi vřele Čechů Budějovických. Zařídil české gymnasium, postavena Beseda, zařízeny české bohoslužby; nyní je zde reálka, měšťanské, chlapecké a dívčí školy a obecné školy. Biskup Jirsík uvedl sem školské sestry z Horažďovic, které zařídily české dívčí školy, a tak Budějovice stále pokračovaly, a český živel se zde víc a více zmáhal, nyní město, metropole českého jihu, čítá 35.000 duší, velkou většinou českých. Ačkoliv na radnici vládou v městském zastupitelství Němci a Čechy všemožně utiskují, přece se dlouho neudrží; Čechové Budějovičtí zvítězit musí, Budějovice stanou se městem úplně českým.

Budějovický německý ostrůvek stále se menší a českým lidem prosycuje. V Boršově zařízeny české školy, též na Dobré Vodě a v Rudolfově, v některých dříve německých vesnicích, jako ve Čtyř Dvorech, Kněžských Dvorech, v Litvinovicích, v Mladém, v Rožnově, v Haklových Dvořích, ve Vrbném českém mluví se napořád česky. Též na Rudolfovské osadě ve vesnici Vratech (Brod), jež byla německá, je nyní německo-česká; na Dobrovodské osadě Dobrá Voda, dříve německo-česká, je nyní česko-německá. Puchárka, dříve německá, je nyní německo-česká, Suché Vrbné, (Dürnfellern) dříve německé, je nyní českoněmecké, Srubec (Strups) dříve německý, jest nyní úplně český, a na osadě Boršovské Boršov, dříve německočeský, je nyní českoněmecký, Černodub, dříve německo-český, je nyní úplně český, Pláně, dříve německá, je nyní německo-česká, Koroseky, dříve

německo-české, jsou nyní úplně české. Nežli uplyne nových 50 let, bude-li život český na německém ostrůvku Budějovickém tak pokračovat jako nyní, budou pak České Budějovice, metropole českého jihu, úplně české, a ostrůvek německý kolkolem Budějovic se úplně počestí a velké město Budějovice bude posilou všech Čechů na českém jihu.

Na osadě Rožmitálské, pansívi arcibiskupského, byly dvě vesnice německé: Nepomuk a Zalany, kamž arcibiskup Manderscheid povolal 20 německých rodin z Bavor, aby krajiny ty zalidnily r. 1727. Nyní již jsou vesnice tyto počestěny, že obyvatelé jejich ani nevědí, že bývali Němci.

Takové změny staly se na národnostním rozhraní za posledních 50 let od Plzně až k Jihlavě. My Čechové ztratili jsme sice něco, ale mnohem více jsme získali, a doufám pevně, že v příštích padesáti letech ještě více získáme a zatlačiti nikde zpět se nedáme. Bohužel však v krajinách těch mnohé velkostatky, které byly dříve v rukou české šlechty, byly prodány a dostaly se do rukou německých, a to buď německých továrníků, bankéřů nebo židů, kteří s Němci táhnou. Němci mají peníze, a Čechové ještě nenavykli šetřit, aby si mohli udržeti půdu a statky, které po rodinách a předcích svých zdědili. Snad i v příštích padesáti letech budou Čechové i velkostatky kupovat, aby je zase přivedli do rukou českých. Co by nám bylo platno, kdybychom i na pohraniční národnostní hranici postupovali, když by se naše velkostatky dostaly do rukou Němců a židů, a my Čechové byli jenom nádennickým, podřízeným lidem.

Bylo by velice záhodno, kdyby nám někdo, kdo poměry národnostní zná, napsal pokračování, jaké změny se staly na národnostní hranici od Plzně k Litoměřicům a přes Hodkovice, Králové Dvůr k Náchodu a z Kladska a Deštné hory ke Králíkům a o ostrovu německém od Landškrouna až k Svatce u Poličky, abychom měli celý přehled postupu neb ústupu jazyka českého za posledních padesáti let v celém království Českém. Též by bylo záhodno, aby nám takový přehled podal někdo z Moravy a Rakouského i Pruského Slezska, abychom seznati mohli, kde jazyk náš na celé čáře postoupil aneb ustoupil.

Nedej zahynouti!

My zvítězíme v dnešním boji lítém —
 sbor Leonidů věrný v těžký čas —;
 vždyť hradbou naší, pavézou a štítem
 jsou spravedlnost, právo, pravdy jas.
 Jen vytrvejme! Kdo nás může zdolat?!
 Jen vroucně k nebi neustále volat:
 Václave svatý, věčný kníže náš,
 měj nad národem věrnou Svoji stráž,
 nám nedej zhynout ani budoucím!

Vždyť praporec Tvůj velebný a svatý
 vždy k vítězství ved' naše Decie,
 když v kraj náš tichý, klasy přebohatý,
 se dravě vrhly války furie . . .
 Ó, což tu chrabrost srdce rozvlnila,
 a vroucí prosba k nebi zatesknila:
 Václave svatý, mocný kníže náš,
 měj nad národem silnou Svoji stráž,
 nám nedej zhynout ani budoucím!

Tvá píseň věrná slavně, hlasno zněla,
 kdy s Chlumce vlála svatá korouhev,
 kdy Milán kles', a vínek spad' mu s čela . . .
 A v Kressenbrunně? Oj, co Čech to lev!
 Ó, tenkrát hymna Tvá se rozplesala
 a triumfálním tónem zajásala:
 Václave svatý, statný kníže náš,
 měj nad národem chrabrou Svoji stráž,
 nám nedej zhynout ani budoucím!

Jsme obklíčení mořem rozbouřeným,
 jež trhá vlast a hrozí zhltit nás —
 Ó, buďme každý Chodem nezmoženým
 a mužně hajme Šumaviny krás:
 ni hrstka země nesmí nám být vzata;
 jsmeť falanx vlasti věrná, silná, svatá!
 Ty's vůdcem naším, slavný kníže náš,
 a nad národem máš Svou mocnou stráž,
 nám nedáš zhynout ani budoucím!

My nechcem' cizích, své vždy chcem' jen bránit,
 co nechali nám slavní otcové,
 nám cizí svato, své však budem' chránit
 jak věrní, vděční, hodní synové . . .
 Co naším bylo, naše musí zůstat,
 jen ve svém chceme slít, kvést a vzrůstat!
 Václave svatý, drahý kníže náš,
 měj nad námi Svou stálou, bdělou stráž,
 nám nedej zhynout ani budoucím!

Ne k útokům, leč na obranu stůjme,
 ne k výbojům, leč na ochranu jen,
 a této snaze všecko obětujme,
 svou krev i statky, čin svůj, zdar i sen!
 My nechcem' boji, palmy míru ždáme,
 leč hrůz a bojů nic se nelekáme,
 když Ty jsi s námi, velký kníže náš,
 jenž nad národem konáš tichou stráž
 a nedáš zhynout nám ni budoucím!

Ó, svatý kníže, shlédni s nebes výše,
 skloň nad národem vítězný Svůj meč,
 ať pevně stojí na zděděné liše
 a svorně brání drahou Tvoji řeč,
 ať do skonání, vroucně, nekonečně
 jak vojevodu velebí Tě vděčně!
 Václave svatý, věrný kníže náš,
 měj nad národem věčnou Svoji stráž,
 nám nedej zhynout ani budoucím!

Jaroslav Tichý.

Pepička Kopřivova.

Napsala Vlasta Pittnerová.

I.

To naše století čítalo právě tolik roků, jako dnů do týdne, kdy otevřelo na svět prvně svá očinka rozmiloučké děvčátko.

Bylo to v prosté měšťanské domácnosti, v malém městě, kde kromě gymnasia a děkanského chrámu není jiných znamenitostí; v městě obtékaném řekou Kněžnou, živícím se nejvíce řemeslem soukenickým. Je to krásné, útulné místo v samém srdci Čech, leží pěkně v zeleni, a teprve v dáli lemují obzor Orlické hory.

Domek, kde vítají mladí rodiče první děťátko, jest obrostlý vlnem, před vchodem i vzadu usmívá se zahrádka, tato zeleninová, ona květinová. V domku jsou dvě světničky, v jedné obývají mladí manželé, druhá jest pronajata.

Ve světnici domácích stojí soukenický stav; bydlí zde mistr Kopřiva. Zdědil domek po rodičích, oženil se s měšťanskou, rovněž soukenickou dcerkou, dělal řemeslo, a mladá paní hospodařila. Měli trochu polí; tehdy nestyděly se měšťanky za polní práci, a mladou paní Kopřivovou bylo vídati oděnou v prostý, plátěný, modrý, bíle potisknutý šat, jak spěchala s motýčkou nebo hráběmi za město do polí, kde pracovala tak pilně, až se jí hezoučkový obličej potem zaléval.

Mistr Kopřiva vybral si žínku jako malovanou a věru, že mohl býti šťasten, že byla paní Nanyňka právě tak dobrá jako hezká. A k tomu pilná a přičinlivá, což bylo mistrovi od mládí churavému potřebí, neboť sám mohl málo pracovati, a na tovaryše nestačovaly výdělky. Kopřiva byl by se raději zabýval hospodářstvím, které miloval a které přál si zvětšiti. Skýtala se mu naděje, že si časem bude moci najati vrchnostenské pozemky. Umluvili se s paní Nanyňkou, že by se potom řemesla vzdal.

Nyní, když usmívalo se v pěkně vykládané a zelenou pentlí přepásané kolébce novorozeněátko, oznámila paní Nanyňka svému manželovi, že bude se jí vzdáti dohledu nad polnostmi, neboť bude to robě vyžadovati veškerého jejího času.

Domluvili se, že tedy raději hned nechají soukeničiny, a paní Nanyňka, nemajíc musu do polí docházeti, hodlala chopiti se jehly a něco přivydělati do domácnosti. Poukázala muži na pěkně vyšivanou cejšku a košílku, na karkulečku a kabátek ozdobně z nejtenšího nití a drobných perliček pletenou, kterýmiž byla novorozeňátko ke křtu ozdobila.

Manžel svolil ke všemu, a paní Nanyňka usmívala se všecka blažená, představujíc si, jak hezky to bude ve velké světnici vypadat, jen až se vynese stav, snovadlo, koše s vlnou a paní Nanyňka si bude moci upravit světnici za pokoj. Vždyť nemohla někdy ani pro lítost spáti, že pěkný, důkladný její nábytek, kterýž byla dostala výbavou, tísní se v temné alkovně podle kuchyně, od světnice tmavou bavlněnou záslonou oddělené, a v malé komůrce pod střechou, kde nebylo kamen, a kde paní Nanyňka s nouzí srovnala vykládaný prádelník s mosaznými ozdobami, zasklenou zpola skříní na cínové nádoby, almaru širokých dveří, kulatý stůl, zelenou látkou potažené kanapátko a šest židlí. Měla vše pokryto starými cejchami a prostěradly, mrzíc se od počátku manželství, že druhá světnice, která mohla býti tak pěkným »parádním« pokojem, jest pronajata, ač důležitost tohoto příjmu uznávala.

Nyní se těšila, že si pěkně zařídí velkou světnici.

Příchod paní báby vytrhl mladou matku z myšlének, a oznámení, že vzácná paní direktorová ze staré známosti s Nanyňčinými rodiči se uvolila s panem manželem nésti malou Kopřivovu dcerušku ke křtu svatému, naplnilo ji velkou radostí.

Mistr Kopřiva pohodil trochu ledabyle hlavou. Nedělal sobě mnoho ze vzácných kmotrů, ač právě panu direktoru mohl děkovati, že dosáhl výhodného pronájmu panských polností. Ale vida manželčinu radost, těšil se též a přijal též spokojeně vzkaz tchyně, že ona sama vše k pohoštění vzácných kmotrů, již z vrchnostenského zámku z K. přijeti měli, připravila.

»Kdyby byl ten stav již pryč, měli bychom tu také tak hezky jako u panímámy v parádním pokoji,« řekla mladá matka.

»Také to bude, Nanoušku,« řekl laskavě manžel, ale trochu se uleknuv, oblédl se po paní bábě, dětátko převínující, zda neslyšela, že proti zvyku nazval ženušku jménem, a nikoliv, jak se všade v měšťanských domech říkalo: »panímámo«.

Paní bába se tvářila, jakoby neslyšela, však věděla, že takové mazlení mladé manžely přejde, a že, až po čtvrté nebo po páté ona do domu dojde, již takových přefeknutí neuslyší. Byla toho zkušená.

»Měli bychom to dětátko ještě převléci,« pravila paní bába, »vzácní páni kmotři přijedou až odpoledne.«

»Já jsem myslila, že pantáta s maminkou nám sami poslouží, to teprve včera se to domluvilo,« řekla mladá matka. »A myslila jsem, že bude křest ráno.«

»No — páni rodiče vám mohou ještě kolikráte posloužit, a takoví kmotři jsou vždy vítáni. Panímáma má plné ruce práce, měla zaděláno na císařskou bábovku, na koblihy a na koláče, rozvalovala těsto na boží milosti, a děvečka třela piškotový dort. Poslala pro mne, ať to vyfídím, a než vypověděla, pomohla jsem škubat kapouny. Povídala panímáma, že vám ráno paní teta mydlářka dětátko vykoupala a upravila, ona že se nemůže hnouti. Není divu, takové

hosty a k tomu kmotry uctiti, a k tomu při prvním vnoučeti, to dá shonu. V noci prý panímáma s paní tetou mydlářkou pekly oplatky,« rozpovídala se paní bába, odstrojujíc dětátko.

»Hm, to je skoro jako odložený křest,« mručela si do lalůšku, houpajíc ho se jí pod kulatou bradičkou. »Tak se říkává, že to není dobře, odložil-li se dítěti křest, bývá prý pak se vším v životě odkládáno, a je-li to děvče, odkládá pak i samo dlouho se svatbou.«

»To nic nedělá, ať se mu vše v životě odkládá, zlého se dočká vždy, a na dobré může rádo čekati. A bude-li odkládati se svatbou, tím lépe, aspoň nám déle doma zůstane,« pravil mladý tatínek.

»Až budete mít, pane mistře, těch dcer pět, nebudete si asi přát, aby vám doma zůstaly,« žertovala paní bába, dětátko již přestrojené opět do kolébky kladouc a zelenou pentlí, pouze pro slavnostní příležitost, ku ozdobě kolébky určenou, skládajíc a ku křestnímu úboru dětskému ukládajíc.

»No, to by bylo radost,« usmál se pan Kopřiva.

Odpoledne dojeli kmotři. Matka paní Kopřivové doběhla jen k dceři dohlédnout, pak poslala svoji sestru, mydlářku, aby uklidila v bytě, co se dá, neopomenuvši zabrouknouti na zeti, že nemá Nanyňka ani parádního pokoje a že musí uctívati vzácné hosty ve sprosté světnici, kde stojí stav a zapáchá vlna.

Ale proto přece vypadalo to útulně v té čistě vybiřené světnici s trémovým stropem, modře a červeně postříkaným, do šedozelena nalíčeným a takovou též »podrovnávkou« kolem stěn. Stůl byl prostřen červenobílým ubrusem domácího prádla, na prádelníku byly vyndány pěkné, broušené, barevné sklenice, modré, červené a zelené se zlatými květy, a podle nich šálky na kávu, porculánové, hojně vyzlacené a s pěknými, strakatými květy. U každého stříbrná lžička, na vysoké, červené, skleněné cukřence narovnan cukr, úhledně do kostek nasekaný.

Mísy s pečivem postaveny do alkovny na dlouhý stůl, odkud měly býti teprve přinášeny. Jindy spávali mladí manželé v temné alkovně, úplně bez oken, ale nyní přenesena postel šestinedělky do světnice, kde bylo vzdušněji a pohodlněji. Stav musil umlknouti tak jako tak.

Šestinedělka ležela na posteli, povlečené grádlovými cejchami, širokých bílých a užších červených pruhů, sítkované vložky napjaty byly přes červené podložky. Měla na sobě bílý kabátek s pletenými kraječkami, a bohaté vlasy byly přihlazeny pod bílý plátěný čepeček; na krku na červené sametce zavěšen byl zlatý křížek. Usmívala se na tetu a matku sem tam šukající, na manžela a otce u okna sedícího a na to robátko opět v pěkné peřince zapovité, v kolébce uložené.

Očekávání, jako vždy před návštěvou, jevílo se v obličejích všech. Paní bába, co nejsvátečněji oděná, seděla u kolébky. Těšila se na křtiny. Bylyť to nějaké vzácnosti, uložené v alkovně; to bylo něco pro její jazýček. A ty hrnky smetany na kávu v almaře v sni byla také zahlédla; smetana byla tak hustá, že v ní lžice stála. K tomu též věděla, že chystají k večeři tučné kapouny, domácí šunku a klobásy. Takových křtin již ovšem dlouho ve městě nebylo; nějak se svatby v měšťanských rodinách nehýbaly, a co bylo »menšího«, to znala paní bába na paměť: trochu kávy, punče, vína a

nejvýše telecí pečení, kromě obyčejných bábovek a buchet; zřídka větší hostinu strojili kde novorozčátkům na uvítanou. A pak takoví kmotři že dají také jí, paní bábě, slušnou diškereci, to byla jista!

»Jak pak asi budeme říkati té princezně?« tázala se paní bába všech přítomných.

Podívali se na sebe.

»Nanyňka, to se ví,« řekl Kopřiva.

»Co jich napadá,« řekla mu tchýně. »To se přece sluší po paní kmotře.«

»A k tomu po takové kmotře,« dodala teta mydlářka.

»Paní direktorová se jmenuje Josefina,« podotknul otec paní Nanyňky.

»Josefine,« jaksi s obdivem vzdychla paní mydlářka.

»Vždyť oni, paní teta, se přece také tak jmenujou,« usmál se Kopřiva.

»Já? Já jsem křtěna Josefa, říkalo se mi Josteko nebo Pepičko,« trochu v rozpacích řekla paní teta.

V tom zahrčel kočár, a všichni, kromě paní báby, běželi uvítat hostů.

Za malou chvíli vešustila do světnice paní direktorová v hedbávných šatech, tak zvaném »übroku«, barvy hrachově zelené; ve výstřihu byl přes řádra přeložen bílý, tylový, bohatě vyšíváný šátek, na krku otočeny byly třemi řadami perly, a zlatý řetěz splýval až na prsa. Síťované rukavičky sáhaly až ku kratinkým rukávům, a na ruku kromě červených korálků měla paní direktorová zlaté náramky. Dlouhé zlaté náušnice splývaly až na ramena, a na vlasech podivně načesaných a zkažených zvedal se klobouk, plný per, kvítí a pentlí, uvázaný volně pod bradu světle růžovými pentlemi. Přes sebe měla paní direktorová hedbávný šátek do cípu složený, žlutý, fialově květovaný s dlouhými třásněmi; splýval jí přes lokte do polou zad. Šla na vysokých špalíčkách černých atlasových stěvivců, pentlemi přes kříž uvázaných, a jen se nadnášela; v jedné ruce nesla modrý, atlasový, květovaný slunečník s dlouhými třásněmi a bílou kostěnou hůlkou, v druhé modlicí knihu, vázanou v modrém sametě se stříbrnou sponou a ozdobami; na lokti měla zavěšenu vyšívanou kabelku, z níž vyčníval bílý kapesník se širokou krajkou.

Ač bylo vítání odbyto již před domem, nastalo ve světnici znova, a otec i manžel, matka i teta paní Kopřivové líbali vzácné paní direktorce ruku. Poctu tuto přijala ona od každého.

Její pan manžel, oděný v pěkný černý šat s květovanou hedbávnou vestou, na níž se leskl zlatý řetěz, usmíval se blahosklonně a podával po dvou prstech své pravice. Mladému Kopřivovi poklepal rukou na rameno a pravil: »Netrefili to, Kopřiva; na ponejprv měl být kluk, princ.« A smál se svému vtipu na celé kolo, až se mu mohutný bříšek potřásal. Ostatní se z uctivosti smáli též.

Zatím si nechala paní direktorová políbit od šestinedělky i od paní báby ruce, sklonila se vlídně k nemluvnětku, pocalovala je a požehnala je křížkem.

»Abychom nenechali pana děkana dlouho čekat,« pravila, a k tomuto pokynu zvedl se pan direktor se židle, na kterou byl usedl, a mladý otec se chápal klobouku.

»Tak jak pak chce maminka, aby se té malé říkalo?« tázala se paní direktorová.

Ač matka paní Nanynce několikrát pověděla, jak má k této otázce odpovědět, zajikla a začervenala se mladá paní tak, že po několikerém marném mrkání ujala se matka sama slova, řkouc: »Chceme uctivě prositi, aby vzácná paní kmotra ráčila dovolit, aby se smělo děvčátko po nich pojmenovati.«

»No, to mě těší, to mě těší,« usmála se paní direktorová a kývala hlavou, až se jí péra na klobouce roztřásla. A ačkoliv prosbu tuto očekávala, obrátila se k svému choti a pravila: »Tak budeme zase křtiti Josefíne.«

Bývali často za kmotry dožádáni.

»Bon, bon,« usmál se pan manžel.

Paní bába zatím s pomocí paní mydlářky vzala dítě na ruku a zaoděla se s ním v krásný hedvábný, zeleně a červeně květovaný šátek, jeden z nejpěknějších kusů z výbavy mladé paní Kopřivové. Tehdy nebyly ještě křestní pokrývky v obyčeji, a šlo-li se ke křtu, hádávaly pokukující sousedky již podle šátku, čím asi to naděleníčko bude.

Odcházeli: kmotra v čele, za ní kmotr, za tímto paní bába a poslední Kopřiva. Rodiče a teta mladé paní vyprovázeli průvodek až před dům.

Pohlédli na sebe s radostným úžasem, vidouce, že panský kočár posud stojí před domem a na pokynutí páně direktorovo obrací se k děkanství.

»Pojedou!« zašeptala paní mydlářka k sestře, ač tato také viděla, že hosté již sedají do kočáru a bábě po koních místo vykazují. Kopřiva usedl vedle kočího.

»Nechtěl také vnučku doprovodit, co, Hruška?« otázal se pan direktor otce paní Kopřivové.

»Když jemnostpán milostivě dovolí,« skoro se zalekl pan Hruška.

Ale manželka již spěchala mu do světnice pro klobouk a všecka blažená patřila, jak usedá podle báby proti panstvu, skrčuje nohu pod sedadlo, aby jemnostpaní ani o šaty nezavadil.

Kočl se rozjel, a ze všech oken a dveří po městečku vykukovali zvědaví a zvědavé, hledíce, jak Kopřivovy křtiny se vezou v kočáře se vzácnými kmotry.

V hezkém domečku zatím se modlila šestinedělka, a šukaly obě sestry, plny radosti, strojíce stůl ku svačině.

»To dítě přijde k něčemu velkému ve světě, uvidíš, sestro,« řekla mydlářka.

Byla vdovou po mistru téhož řemesla a ač žila tiše pouze z úroků a pronájmu domu na náměstí a polí, říkalo se jí jak v rodině, tak po městě jen »mydlářka«, protože, mluvíc o svém choti, říkala vždy »nebožtík mydlář«. Tak, ač byli toho řemesla ve městečku ještě dva mistři, říkalo se jí »mydlářka« a vždy se vědělo, kdo jest tím mluven. V rodině byla velmi vážena, pomáhala, kde bylo kdy potřeba a nemajíc dítek, přilnula k četným neteřím. Žádné svatby a křtiny neskončily se bez ní. Jelikož se »paní teta mydlářka«, jak se říká, dala vždycky ráda vidět, byla všudy vítaným hostem.

Pěkná kolébka u Kopřivů byla jejím dárkem. Byla Nanynka jednou z její nejmilejších neteří, skoro jejím mazlíčkem.

»To je radost, to je čest,« opakovala dnes již po kolikáté, těšíc se z vážených kmotrů snad více než sama mladá matka.

»To bude řeč po městě,« řekla paní Hrušková.

»To budou Nanynce závidět,« hrdě dodala paní mydlářka, pohlížeje oknem vzhůru k děkanskému chrámu Páně, kde kočl objížděl s prázdným kočárem.

»Budou asi déle v kostele, jemnostpaní měla s sebou modlicí knížku, to ona se půjde pomodlit do kaple k Panně Marii,« pravila mydlářka, pohlížeje po chvíli na hodiny.

»To arci,« svědčila Hrušková. »Jen aby byla spokojena s uctěním.«

»Vždyť se vše podařilo,« řekla mydlářka, pohlížeje hrdě na kuchařské výrobky na stole rozestavěné na pěkných skleněných a porcelánových misách, podložených vystříhanými papíry.

Za chvíli dojelely křtiny; přijeli pouze paní direktorová s bábou. Kopřiva, Hruška a pan direktor zašli k panu děkanovi, aby ho pozvali na dnešní křtiny do své společnosti; pan děkan z úcty ku vzácným kmotrům vykonal totiž svatý obřad sám. Až odloží kleriku, přijede pro ně kočl. To bylo teprve radostí!

Paní teta mydlářka div hlavu neztratila a byla jeňom ráda, že vzácná paní kmotra již dojelela, neboť jak paní bábě svědila, nebyla by věděla, kdyby pan děkan hnedle s sebou byl dojel, komu dříve ruku políbit, aby neurazila buď jemnostpána nebo vzácnou paní.

Hosté se dobře bavili, více mezi sebou než s domácími, neb tito pro samou úctu nevěděli, co mají mluvit. Teprve při dobré večeři rozhovořil se pan direktor s Kopřivou o pronájmu panských polí a slíbil mu vše, čeho sobě přál.

U postele prohlížela paní teta se šestinedělkou asi pětikrát za hodinu kmotrovský dárek, kterýž paní bába z peřinky, kam jej byli kmotři zastrčili, podala. Byl to v hedvábném papíře zabalený dukát, tolar a groš — dárek páně kmotrův, a zlaté náušničky — dárek paní kmotry.

Pan děkan, přistoupiv hned po svém příchodu k posteli, aby mladé matce také k narozeninám dcerušky blahopřál, vysvětlil význam daru tří peněz ¹⁾

»To je tak, má milá,« pravil s přívětivým úsměvem, »zlato značí ctnost, stříbro jmění, a groš, který jest základem každého jmění, pracovitost. Vzácní kmotři přeji vám vaši dcerušce, aby byla pracovitou, nabyla jmění a byla ctnostnou, a tudíž váženou jako zlato. Jen ji podle toho vychovejte.«

Pan děkan usedl ke stolu, a paní bába chlubil se svým dárkem: dvěma dvacetníky, za kteréž byla asi pětikrát ruce políbila.

Malá Josefina klidně spala, jako spí děti, které ještě o světě nevědí.

Pozdě večer, rozebrání vínem a punčem, jakéhož několik láhví byla paní direktorová dovezla zároveň se škatulí cukroví, odjížděli hosté. Pana děkana dal již dříve pan direktor dovézt na děkanství.

»To byly křtiny! Takové se hned tak nevydaří,« libovala si paní bába, odcházejíc se stkvělou výslužkou.

A záhy povídalo sobě o nich celé město.

¹⁾ tradiční,

Kopřiva dopracoval kus, který měl na stavě, zbylé zásoby převzal od něho tchán, stav odstěhován na půdu, a pěkný nábytek paní Nanynky srovnán ve světnici. Ku přání manželky dal pan Kopřiva vybourati v alkovně okno, a stal se tak spojením s kuchyní čelední, kde se jídalo, a postele s nastlanými peřinami odstěhovány do světnice, které se počalo říkati »pokoj«. Na pokoj parádní prozatím nedošlo.

Za to udělán pokojík z bývalé komory na vlnu a věci k tomu potřebné, nábytek se do něho shledal po rodičích Kopřivových a paní Nanynka se rozhodla, že bude »držeti studenty«. Tam mohli spáti a v »pokoji« pobývati a učit se.

Manžel schválil vše, čeho si přála, a těšil se svému polaření. Bylo to na podzim a mohlo se vše připravovati.

II.

Té první zimy, co byla malá Josefina Kopřivova na světě, měli u rodičů její jen dva studenty. od vánoc najala si paní Kopřivová služku k zvětšenému hospodářství, koupili se krávy a voly, vše z věna mladé paní, které ji pan Hruška úplně vyplatil. Byli rodiče spokojeni s tím, že chtěl zeť pouze hospodařiti, věno dceřino zdálo se jim uloženo skoro lépe v hospodářství, hlavně v nájmu vrchnostenských pozemků, nežli v řemesle. Sami získali sice jmění řemeslem, ale nespěli houževnatě na tom, aby dcery — měli kromě Nanynky ještě tři — rovněž za soukenníky provdali, jak bylo v městě, zvaném v okolí posměšně »soukennickým«, skoro v obyčeji. Nejstarší dcera byla provdána za řezníka, druhá za sládku, Nanynku známe a nejmladší Terinka i s Josefem, jediným synem, chodili ještě do školy. Jelikož Josef jevil dobré vlohy, hodlali ho rodiče dát vystudovat a teprve někdy Terinku na dům a závod provdati.

»Dá-li totiž Pán Bůh, aby se dle naší vůle vyplnilo,« říkali oba, mluvíce o svých úmyslech.

Dceru Nanynku měli jaksi nejraději a proto svolili k jejímu provdání za méně zámožného měšťana, než byli »druzí zetové.

Však spočetly obě starší dcery, Karolina, řeznice, a Katynka, sládková, co stály asi matku slavné křtiny u Kopřivů. Hody, jak se říkávalo hostině při uvodu, nedopadly již tak slavně; přijela jen paní direktorová a po slavném úvodu v kostele, při němž sám pan děkan oděn v zlatotkaném pluviale malou Josefínu u oltáře obětoval, čest to, která se jen nejřednějším rodinám v městě děla, byla u Kopřivů pouze větší snídane. Podávala se sezvaným paničkám, které byly mladé paní »do kouta« poslaly, po kávě čokoláda, potom víno a cukroví i dorty, které byla mladá paní do kouta darem dostala. Jen nějakou bábovku a koláče upekla si Nanynka za přispění paní tety mydlářky již sama.

Paní direktorová dovezla mladé paní Kopřivové darem na pěkné vlněné šaty a bílý tylový šátek. Nechala se vidět.

Kopřivovi, odesílající před uvodem obvyklý dar kmotře, nechali se ovšem také vidět. Poslali pěknou husu, máslo, vejce, a paní teta mydlářka nepopustila a napekla vrchovatou mísu oplatek, protože tyto o křtinách jemnostpaní kmotřičce velice chutnaly, tak že se i tázati ráčila, jak je dělají.

„To je cavyků, jakoby to bylo první děcko v rodině,“ povídaly si paní Karolina s paní Katynkou.

Malá Josefina — či jak se jí po domácku říkalo — Pepička, rostla a vyvíjela se jak se děti vůbec vyvinují. Odbyla si nějaký ten psotník, zoubky, a počali ji chovati v sukynkách. Od vzácné kmotry dostala první šatičky, červené korálky na ručinky a i pěknou porcelánovou pannu.

Přibyl bratříček, a direktorovi byli opět kmotry. Ale dostavil se pouze pan direktor, paní byla churava. Nebyly tudíž tak slavné křtiny jako Pepiččiny.

U Kopřivů vzrůstal se pohnáhlou blahobyť. Kopřiva se přičinil, a paní Nanynka zavedla si švadlenství. Byla ode vždy dovednou v šití bílého prádla, pomoci paní tety mydlářky rozpovídalo se po městě, že mladá paní Kopřivová bude „šít pro lidi“, a práce bylo záhy dosti. Bylo tehdy více práce v domácnostech, nenapadlo nikomu, aby se ku příkladu chléb kupoval, to činili jen lidé úplně chudí, kteří neměli pražádných polností. Také při jakémkoli řemesle přičiňovaly se paní měšťanův, a že nebylo ještě strojův, šlo vše po-maleji. V domácnostech dělaly se i svíčky, spřádalo se len, dalo také vaření více práce, neboť se brambory ještě málo sázely a nebyly pokrmem skoro každodenním. Ani káva se denně nevařovala. Hrách, čočka, mrkev, řepa — kromě moučných jídel — bývaly příkrmy ve všední dny; večer vařily se polévky. Rozličná moučná jídla zabrala dosti přípravy: neměli ještě ve všech domech plotny a vařovalo se na ohniskách i v kamnech. Bylo to pracnější a trvalo to déle. Pečeně píkaly se v neděli u pekaře, kterýž je dal po houskách do pekárny. Mohlo se pozorovati, kde jakou mají k obědu.

Tak nezbyvalo hospodyním na šití času, a ano bylo v oblibě ozdobné prádlo, rády je světily dovedným rukám. Paní Kopřivová byla velmi dovedná, a sešlo se jí práce tolik, že záhy k ní chodila tři děvčata, jimž platila týdně. Ona sama přistřihovala, upravovala, vyšivala, a švadleny šily.

V pěkně upraveném pokoji šily nyní švadleny u velikého, k oknu přistaveného stolu; u menšího stolu u druhého okna učili se studenti; jejich stůl byl oddělen od stolu švadlen velikou, mezi okny postavenou almarou, tak že od jednoho stolu k druhému se nevidělo. Zadní strana almary byla opatřena věšákem, a tam věšely švadleny svoje odložené svrchní šaty. Švadleny při šití zpívaly, studenti učili se nahlas, a tak bývalo hluku dosti. Děti přebíhaly od stolu ke stolu, mazlily se tu i tam. Stolu švadlen vládla paní Kopřivová. Ke studentům dohlížel její manžel. Vše se dobře srovnávalo. Někdy dovolila paní, aby studenti po skončeném učení a vypracování úkolů přisedli ku švadlenkám a kytarou nebo houslemi provázeli jejich zpěv. To se stávalo, přišla-li paní teta mydlářka na návštěvu, ta měla ráda mladé lidi, veselí a zpěv.

V několika letech nebyla již almara mezi okny sama, přibyla k ní druhá, tak že stěna mezi oběma okny byla delší, přibyl ale u okna švadlen ještě jeden stůl; přibírala paní Kopřivová do učení i děvčata z měšťanských domů. Tehdy ještě se nevyučovalo ve školách ručním pracím. Paní Kopřivová ráda vzala děvčata do učení, neboť příjmy ze švadlenské živnosti přispívaly hezky v domácnosti, a paní Nanynka, ač byla s mužem jedno srdce a jedna duše, počala

přece spořiti na vlastní vrub. Měla svoji pokladnici, a to v porcelánové cukřenice, v zasklené skříni, mezi cínovým a skleněným ozdobnějším nádobím.

»Máš dobře, Nanynko, jen šetři,« říkávala paní teta. »Máš děti, a matka musí leckdy něco před mužem skrýti, leccos koupiti a zaplatiti, aby otec nevěděl, děvčatům kousek té parády, hoším pak tu dýmčičku, třeba nějakou tu knihu, kravátlí, hůlku a takové ca-party. Oni muži zapomínají, že bývali sami také mladí, a tu musí mít matka rozum za děti i za tatíka.«

»Pantáta je hodný, ale moc počítá,« omlouvala paní Nanynka své spojení.

»A kdo moc počítá, ten také rád vyčítá, třeba jenom někdy,« dodala paní teta. »Můj nebožtík mydlář byl také takovým počtářem. Říkávala jsem mu vždycky, nechce-li vésti náká lejstra jako na kancelářích. Rád si dobře popapal, ale kuchařka měla hleděti, kde je co lacinější. Na ty svátky, jak tak padly mezi tejdnem, se těšil, že jsem dělávala ten štrudl, ale to jsem musila koupiti do něj vždycky ty malé černé brozinky, že to bylo o pár krejcarů lacinější. O pečince nemluví, to chtěl mívati z telecích a vepřových kostí a přivažků polévku; no, dělala jsem, jak chtěl, když jsem nekoupila hovězí, vzala jsem kousek pečinky víc, a vyšlo to na jedno. Ženská si musí uměti, panečku, pomoci.«

»O jídle neříká pantáta ničeho, to on ví, že k vůli studentům musím již leccos lepšího uvařiti, ale tak v domácnosti. To vědí, paní teta, když nemá mužský řemeslo, proleze celé stavení, a kde co vidí, omluví,« trochu zabroukla paní Kopřivová.

»Jen ho nech, holka, ať omlouvá; lépe omlouvá-li doma, než aby šel omlouvat do hospody. Nebožtík mydlář si šel jen v neděli a ve svátek tak na holbičku, jak říkal, třeba byly potom dvě, tři kromě té jedné, ale vždycky přinesl z hospody nějaké klevety. Někteří muži své ženy při pivě jenom chválí, a pak zase druhí vyčítají těm svým: máš to dělati jako ta a ta. Někteří se zase chlubí, jak dělají v domě pány, jak ženě nepovolí, a tak klevetí hůře než ženské. No, ale bylo by nám ženským hůře bez nich než s nimi; musí už vdaná ženská jedno minouti, druhé svinouti a k třetímu pomlčet,« končila kdysi paní teta svou úvahu.

Rozuměly si s neteří velice dobře, paní Nanynka snášela se s paní tetou skoro lépe než s vlastní matkou. Musila paní Hrušková vždy pamatovati, že má provdané dcery tři, kolikero vnuků, a pamatovati vždy a stále na všechny při občasném obdarování stejným dílem, ať už to bylo již na nové šaty některé dceři »do kouta«, či o jarmarce vnoučatům po perníkové panence nebo husaru. Paní teta již dovedla paní Hruškové dokázati, že koupí-li na šaty jedné dceři, musí koupiti i dvěma druhým, byť i právě tam čáp nezavítal, to že se na matku, bohatou měšťanku a mistrovou, patří. A sama koupila již neteři nějakou tu ozdobu na šaty, hlavně Nanynce, která byla, jak již pověděno, jejím miláčkem.

Paní mydlářka měla svůj den rozdělený zrovna na hodiny.

Mši svatou nikdy nevynechala a nejraději chodila na studentskou. Studenty nechtěla míti, ač byla k tomu mnohokrát vyzývána. Říkala, že se tak v příbuzenstvu již dělá se všemi o starost i o radost a kdyby měla studenty, že by jí nebylo lze tam a onam odskočiti, zastaviti se

a vypomoci. Byla, jak již řečeno, činnou při všech křtinách, svatbách a pohřbech. Šla tak dobře vypomoci při dělání koláčů na svátky, kde byla četnější rodina, jako při zabijačce, tak jako šla pomoci při nasypaní peří do peřin nevěstám a mladé, nezkušené ještě hospodyňce při pečení chleba.

Ale pobožnosti nezameškala nikdy. Krom denní mše sv., nedělního kázání, nešporů a požehnání, šla na každé procesí, každý pohřeb a smuteční mši. Bylo-li v létě dlouho sucho nebo když přílišné deště ohrožovaly úrodu, tu byla paní mydlářka jistě mezi několika měšťankami, které se vypravily na děkanství s prosbou, aby uspořádáno bylo prosebné procesí. Při tom pak kráčela v růžencovém bratrstvu a ráda předfílkávala pobožnou píseň, vynikajíc ve zpěvu vysokým, posud jasným hlasem. U paní Nanynky měla paní mydlářka svou Prahu.

Hrála si s dětmi, aby tyto matku nemeškaly, pomohla napéci chleba i buchty, svrtět, udělala nudle a podobné práce kuchyňské, aby se mladá paní mohla více věnovati práci.

A placené švadleny i začky dovedla tak povzbuditi k práci, že to byla radost. Paní Nanynka nemusila se zlobiti nad nedbalostí a rozčilovati napomínáním.

Tak přišla paní mydlářka, prohlédla šití jedné dívčiny po druhé a již něco chválila.

»To je štep jako perličky, tyhle Fanynčiny ruce, ty to umějí! A Mančinka má zápoševky, jako když šňůrku všije; že vás ty prsty nebolí od zakládání. A Kordulka umí ta kvítka na šmízli zrovna malovati, člověk by nevěřil, že bílé na bílém může býti tak krásným. — A co pak ta naše drobota?« obracela se k začkám. »Jde to, jde? Tuhle Lojzinka nějak tu punčošku žmolí, děvčátko moje, vždyť jí dala panímáma přece bílou bavlnu a dceruška přinese domů punčošku do šeda proužkovanou. Hezky si popílila, děvčátko, bude viděti, jakou bude mít radost, až bude punčoška hotova. A Terinka nějak mrzutě kouká. Co pak, neposlouchá ta obruba na kapesníku? To je nějaký nešikovný kapesník, pořádk se ta obruba smekuje, tu je užší, tu je širší. Pomstila se jí, vypárala to a začala znova.« Tak to šlo od jedné dívky k druhé, každé něco paní mydlářka pověděla.

(Pokračování.)

O mravním i hmotném úpadku slovanského opatství u sv. Mikuláše na Starém Městě Pražském za opata Martina Absalona.

Podává Dr. Frant. Krásil.

Čísar Ferdinand II., chtěje do kláštera emauského uvést španělské benediktiny monserratské, nařídil dne 28. ledna r. 1635. purkrabí Jaroslavu Bořitovi z Martinic, aby v té příčině jednal s opatem Bavorovským v Emausích a s opatem Falkem v Broumově jakožto visitátorem řádu benediktinského v Čechách. Čísar sám dopsal arcibiskupu pražskému, kardinálu Harrachovi, aby jej v tom podporoval,

slibuje, že klášter sám opraví a nadáním dostatečným alespoň pro dvacet kněží opatří.

Opat emauský i broumovský bojestně byli dojeti, že staroslavné Emausy dostati se mají do rukou cizích; naříkali, prosili na všech stranách, ale marně; přestáno na tom, že Emausy dostanou Španělové. Snaživý opat Falk vyzískal svému řádu na císaři v náhradu za ztracené Emausy kostel sv. Mikuláše i s farní a kollejní budovou na Starém Městě, kamž řeholníci emauští se přestěhovali, nový konvent si tady zřídil. Opat broumovský jakožto visitátor jejich dosazoval jim opaty, po většině ze svých kněží až do r. 1682., kdy bratřím dopuštěna byla svobodná volba opata.¹⁾

Mnišské bratřiny slovanské v novém domově dlouho vedlo se velmi bídne, až teprve po úmrtí opata Zdislava hraběte Berky z Dubé a Lipé († 19. prosince r. 1648.), jenž klášter učinil dědicem znamenitého svého rodinného jmění, slovanské opatství u sv. Mikuláše zařadilo se mezi nejbohatší opatství v království Českém.²⁾ Hmotný rozkvět opatství byl jen chvilkový: obrovskými náklady na stavbu nádherné prelatury s klášterem za opata Anselma Vlacha (1714.—1735.) a na stavbu stkvostného chrámu ve slohu renaissančním za opata Antonína Merkla (1735.—1745.), jakož i kontribucemi válečnými za okupace bavorsko-francouzské (1740.—1742.) a okupace pruské (1744.—1745.) a zpusťšením statků klášterních blahobyť slovanského opatství byl podkopán do té míry, že opat Jan Nepomuk Gaudernak (1745.—1750.) ani již taxy za zvolení zapraviti nemohl, a proto část klášterního statku Slovanské Lhoty prodal.³⁾

Skrovný majetek, který do té doby opatství slovanské udrželo, prohospodařil již na dobro Gaudernakov nástupce opat Martin Absalon (1750.—1760.), maje na svědomí, že svěťácké zhýralosti se oddav, nejen do hmotné bídy družinu klášterní uvedl, ale i morálně ji zkazil měrou politování hodnou.

Nic nelze o tom pochybovati, že opatování Absalonovo hned od prvních počátků za nic nestálo, ať hledíme ke stránce hospodářské nebo duchovní jeho činnosti; nehospodárnost a zhýralý život opata svého konvent již dlouho těžce nesl; ale když viděl, že rozvázaností opatovou trpí nejen doma bídou a nedostatkem, ale i na venek pověstí nechvalnou, jal se hledati odpomoc na místech nejkompetentnějších: u arcibiskupa a samého císaře.

Někdy ke konci r. 1758. podali konventuálové na svého opata žalobu⁴⁾ k arcibiskupovi Janu Mauriciovi hraběti z Manderscheidu, mezi jiným žalujíce takto: »Od několika let již s bolestí pozorujeme, že náš důstojný opat a prelát vede život nepořádný: in spiritualibus nestará se o nás nic, finanční správu opatřuje sám, veda si tu naprosto libovolně a na klášter přiváděje škody nemalé. Zbytečnými soudy utrácí jmění klášterní; po devět let nic nevíme, co nám statky nesou, a jen tolik víme, že jsme pomalu na mizině. Pan prelát prodává a kupuje, co a jak sám chce, veda sobě při tom tak, abychom na-

¹⁾ Dr. Fr. Král a J. Ježek: Sv. Vojtěch, druhý biskup Pražský; jeho klášter i úcta u lidu. Str. 456 a 457.

²⁾ Dr. Karel L. Řehák: Chrám i slov. opatství u sv. Mikuláše na Starém Městě Pražském str. 17.

³⁾ Tamtéž str. 29.

⁴⁾ Acta Benedictinorum v arcib. archivu.

prosto nevěděli, jak si stojíme. Pro nic a za nic p. prelát pustil se do trojího soudu a my z toho jen tolik měli, že královský fiskus jedno klášterní panství prohlásil »in caducum« a s druhým panstvím stane se tak co nevidět. Sám pak žije stkvostně: lidem, po nichž klášteru nic není, pan opat strojí hody, nám pak domácím dává se hubená strava a chatrný šat. K bratřím klášterním vede si panský a pyšně, domů přichází pozdě v noci, za to na chóru a při oltáři viděti jest ho málokdy. O našem prelátovi již ode dávna mluví se věci ošklivé a nemohli jsme jinak leč našeho pana visitátora řádového žádati za vyšetření stavu věcí pohoršlivých, jichž se byl dopustil. Zavedeným vyšetřováním sice na jisto postaveno, že pan opat vede si nehodně, ale napraveno nic nebylo. Pozorujce, že za jeho opatování hyneme na duši i na těle, že trpí naše duchovní rodina i statky klášterní, prosíme Vaši arcibiskupskou Milost za zjednání nápravy a za milostivé svolení, abychom stížnost svou naší nejmilostivější císařovně nebo Jeho Veličenstvu mohli přednésti.«

Dostalo-li se konventu žádaného svolení čili nic, pověděti neumíme, ale tolik jest jisto, že po čtyřech nedělích stížnost konventu podobného obsahu jako k arcibiskupovi šla k císařovně.⁵⁾ Dovolil-li sobě konvent na svého opata žalovati veřejně u arcibiskupa a císařovny, nic o tom nelze pochybovati, že v klášteře svatomikulášském zavládl život neklášterní a povážlivá nekázeň.

Qualis rex, talis grex. Nestál-li opat za nic, ani jeho podřízení za mnoho asi nestáli, a jako konventuálové žalovali na svého opata, zase opat žaloval na ně panu arcibiskupovi,⁶⁾ stěžuje sobě, že všelikou poslušnost jemu vypověděli, zlé pomluvy sami vyvolávají a lid proti němu štvou; hlavním svůdcem konventu jest prý převor P. Václav sám, jenž všeckny vzpoury vede, opatovým nařízením se posmívá a správu klášterní sám v rukou míti chce.

Nebyly to první žaloby, které tu rozvaděné strany proti sobě vedly: arcibiskupa již před tím docházely žaloby na opata i konvent. K vyšetření stavu věcí jako komisaři arcibiskupští delegováni byli opat břevnovský a opat od sv. Jana pod Skalou. V únoru r. 1759. bylo přivedeno disciplinární vyšetřování do konce, a arcibiskupovi podán o tom referát. K nařízení arcibiskupovu konsistoř výnosem ze dne 10. března 1759. odevzdala opatu Absalonovi soupis desatera závažnějších stížností s tím doložením, že do čtrnácte dnů k nim písemně jest mu odpověděti a uvést svědky, kteří by na jeho ospravedlnění mohli vypovídati. Panu opatovi mimo jiné za vinu se klade, že s rozličnými ženskými měl divné pletky, že k podřízeným klášterníkům chová se hrubě, sám pak že s penězi klášterními plýtvá, se jménem konventním děláje, co sám chce, a sám jsa nepořádný, že ani v klášteře svém pořádku a kázně nemá.

Pan prelát viděl, že jest s ním zle, ale dovedl hájiti se čiperně. Z obšírného a důkladného jeho obhajovacího spisu,⁷⁾ jež konsistoři předložil, vyjímáme jen, co následuje:

»Za nebožtíka opata Antonína v mém klášteře zavládla na-prostá nekázeň v té míře, že klášterní studenti ničemu se neučili a

⁵⁾ Acta Benedictinorum v arcib. archivu.

⁶⁾ Acta Benedictinorum.

⁷⁾ Tamtéž.

ve zdích klášterních nudíce se, vycházeli do města, tam vedouce si tak svobodomyšlně, že nejvyšší purkrabí, když nově zvolený opat Nepomucenus panem visitátorem Benonem Löblem byl mu představen, p. opata napomenul, aby v klášteře zavedl kázeň, jinak že světské úřady samy musí v té příčině zakročiti. Za nebožtíka opata Nepomucena kázeň klášterní nejen se nepovznesla, ale zapadala hlouběji až do těch konců, že klášterníci na svůj stav nic nedbajíce v noci z domu vycházeli k hudbám, tak zvaným kasacím. Za takového stavu věcí převzal jsem vládu opatskou. Klášterníci slušné kázni dávno odvyknuvše, zanevřeli na mne, když jal jsem se pořádek zaváděti, skrývajíce se za převorem, jenž sám opatem býti chtěl a nestav se jím, strojí proti mně pikle a vzpoury. Potají za zády mými smluvivše se, učinili na mne »denunciationem criminum confictorum passionatam et fraudulentam per conspiracyem«. Viděli-li moji klášterníci na mně chyby a měli-li co proti mně, bylo především na panu visitátorovi řádovém, aby soukromě zjednal mezi zdmi klášterními nápravu a kdyby nic nepořídil, teprve nadešel čas, pověděti to církvi, t. j. Milosti arcibiskupské. Vždyť po celé léto v Praze dlel a nic zlého o mně nevěděl, ač prý již ode dávna jsem chybujícím.«

V úvodě vypověděv, čeho k objasnění stavu věcí bylo potřebí, ve spise obhajovacím pan opat probral desatero stížností jemu za vinu kladených, svědectvím hodnověrných mužů — úředníků i kněží — prokávajíc, že spletky jeho se ženskými nebyly tak závadnými, jak ve spise žalobním se uvádělo, a že ani jeho bratři klášterní beze vší viny nejsou.

Pan arcibiskup ve sporné věci nabyv přesvědčení, že jest v klášteře u sv. Mikuláše potřebí nápravy »in capite et membris«, nařídil nové vyšetřování stavu věcí, jež k jeho nařízení provedli opatové Bedřich z Břevnova jako visitátor řádový, Bernard od sv. Jana jako první řádový definitor a Anastasius od sv. Prokopa jako druhý řádový definitor. Ti vykonavše, co jim bylo uloženo, předložili visitační zprávu ze dne 4. října 1759, kdež mezi jiným vypovídá se takto: *)

»K nařízení arcibiskupskému v klášteře u sv. Mikuláše na Starém Městě v Praze v měsíci červenci 1759. vykonali jsme kanonickou visitaci, hlavně na ten účel, aby spory mezi opatem Martinem a jeho konventem vzniklé se narovnaly, podrážděné myslí se utišily a žádoucí pokoj tu byl zjedнан. Konventuálové před shromážděnou kapitulou poukazujíce k tomu, že jejich opat má pověst velice zlou a že s nimi tvrdě jedná, prohlásili veřejně, že pro spásu duší svých pod takovým opatem žíti nemohou a za přeložení do jiných klášterů žádají.

Ježto máme přesvědčení, že za takového stavu věcí všeckna naše námaha, tady pokoj zjednati, jest marna, vidí se nám Arcibiskupské Milosti zprávu podati, proprio ac totius Ordinis nomine pokorně prosíce, Vaše Arcibiskupská Milost račiž qua Ordinarius noster sám vhodné opatření učiniti na ten účel, aby mezi opatem Absalonem a jeho konventem žádoucí smír byl docílen a klášteru sv. Mikuláše in spiritualibus et temporalibus náprava byla zjednána.«

*) Acta Benedictinorum.

Arcibiskupovi Mořici Gustavovi hraběti Manderscheid-Blanckenheimu vidělo se naříditi nové řízení disciplinární (—bylo již třetí —) a delegování k tomu byli: Jan Antonín Kayser, generální vikář a arcibiskupský official; Benedikt Ströbr, arcibiskupský kancléř; opati Kladrubský a Svatoprokopský a převor kláštera u sv. Jana pod Skalou. Jmenování komisaři ode dne 11. ledna do 18. ledna 1760. v klášteře u sv. Mikuláše vykonali důkladnou visitaci, vyslechnuvše opata, klášterníky, služebné zřízence klášterní i jiné osoby, jichž svědectví bylo tu potřebí, a výpovědi osob, jichž se týkalo, protokolárně byly zaznamenány. S protokoly předložen byl arcibiskupovi sumární výtah, kdež bylo shrnuto, co nepravého trojím vyšetřováním při konventuálech i při opatovi bylo shledáno a zjištěno.

Ve příčině konventuálů v klášteře u sv. Mikuláše arcibiskupští komisaři zjistili a v řečeném výtahu výslovně prohlásili, že řeholní kázně a observance v klášteře není, že mezi konventem a opatem zavládla nedůvěra, neláska a odpor v té míře, že smírného spoluzití nelze počítati, ježto vyjádřili se, že raději v každém jiném klášteře a pod vládou každého jiného sebe přísnějšího opata chtějí žiti, než pod opatem Martinem.

Ve příčině opata arcibiskupská komise vyšetřením stavu věci nabyla přesvědčení, že s klášterním jménem hospodařil, jak sám jen chtěl, seniorům o příjmech nikdy nic nepověděl, s nimi o té věci nikdy se neradil, účtů nevedl a komisi ani knih účetních předložiti nemohl. Stížnost konventuálů, že opat jmění klášterní promrhává, uznala komise za odůvodněnou a pravdivou a sama o tom se přesvědčila, v pokladně konventní neshledavši více než 26 zl., kdežto opat před komisaři sám doznal, že nedávno z panství Popovického přijal 400 zl., ale vyzván byv, aby do pokladny je uložil, tak neučinil. Co se pak týče kněžského a mravního života pánež opatova, komise najisto vyšetřila, že žije svěťácky, že má se ženskými neslušné pletky, velmi často v noci pozdě domů přichází, ráno pak až do desáté hodiny vyspává, mimo neděle a svátky málokdy mši svatou slouží, s konventuály v refektáři sotva kdy obědvá a při meditacích a v choru málo kdy se objevuje. Takovou zprávu podala komise panu arcibiskupovi.

Disciplinární vyšetřování, jež prováděla arcibiskupská komise velice vážně a opatrně s náležitou důkladností, otevřelo panu opatovi oči: viděl, že jest s ním opravdu zle, a že konec konců bude pro něho špatný; nevyčkav ani, až komise arcibiskupovi předložil referát, hned nazejtří, jak šetření bylo skoncováno, dne 19. ledna r. 1760. podal do rukou arcibiskupových písemnou resignaci na důstojnost opatskou, prose jej za přímluvu u Jeho Veličenstva, aby jemu — opatovi — dovoleno bylo v některém klášteře v zemích dědičných se usaditi s kongruou slušnou na opatskou důstojnost a vyměřenou z důchodů kláštera svatého Mikuláše na Starém Městě Pražském.

Pan arcibiskup resignaci přijal a dekretem ze dne 22. ledna roku 1760. páteru převorovi kláštera Svatomikulášského uložil, aby, přibрав k sobě seniory konventní, počítal účty, je prozkoumal, peníze náležité do pokladny uložil a se seniory správu statků klášterních uvedl do té doby, než se stane v té příčině konečné opatření.

Zařídív takto zatímní opatření, p. arcibiskup bez odkladu učinil kroky, aby v klášteře sv. Mikuláše trvale byl zaveden náležitý pořádek. Za tím účelem předložil dne 27. ledna r. 1760. Jeho Veličenstvu pamětný spis, z něhož vyjmáme: »Jest tomu již 8 roků a 9 měsíců, co všecken konvent u sv. Mikuláše na svého opata u mne jako Ordinaria stížnost si vede, jednak ve příčině jeho pohoršlivého života, jednak co do správy se jměním klášterním. K napravení pohoršlivého stavu věcí v klášteře sv. Mikuláše nařídil jsem nejprve opatovi broumovskému, jako visitátorovi řádovému, a opatovi kláštera pod Skalou, aby provedli v klášteře u sv. Mikuláše náležité šetření disciplinární. Ježto ukázalo se, že výpovědi a písemní attestace ve příčině poklesků opatových nejsou s dostatek usvědčeny, uložil jsem všem prelátům benediktinským, aby při konání provinciální kapitoly řádové stav věcí v klášteře u sv. Mikuláše důkladně vyšetřili a porouchanou kázeň napravití se přičinili. Provinciální kapitula v té věci nic nezmohla; proto uložil jsem opatu broumovskému, jako visitátorovi řádovému, aby v řečeném klášteře u sv. Mikuláše poznovu visitaci vykonal a neblahý stav věcí vyšetřil. Zpráva o vykonané visitaci byla mně předložena s návrhem spasitelných pravidel, jichž napotom opatovi i konventualům bylo by šetřiti na ten účel, aby kázeň a pokojné spoluzití byly zachovány. Návrh ten, nazvaný »Charta Charitatis«, obsahem svým velmi užitečný, schválil jsem, nařídív, aby konventu byl dodán, a měsíčně mně podávána byla zpráva o tom, kterak opat i konvent jím se řídí.

Neuplynulo však ani několik měsíců a opat i konvent přišli na mne s novými žalobami. Nařídil jsem proto nové — již třetí — komisionelní vyšetření stavu věcí, jež vykonali opatové kladrubský, sázavský a svatojanský za spolupůsobení generálního mého vikáře a konsistorního kancléře. Z referátu o vykonaném vyšetřování bylo zjištěno:

1. kázeň řeholní tak povážlivě poklesla, že zkáza kláštera jest neodvratná, nepřikročili-li se ihned k důkladné nápravě;
2. opat vede si despoticky, rozmarně, pyšně a hrubě, takže klášterníci pod jeho vládou žítí již nechtějí;
3. opat se jměním klášterním hospodaří špatně, účtů nevede, se seniory nic se neradí a v pokladně konventní není žádných peněz;
4. opat na velké pohoršení lidu mimo neděle a svátky mše sv. nes ouží, do choru chodí málo kdy, do meditací skorem nikdy;
5. opat usvědčen byl svědky hodnověrnými ze života nemravného.

Opat Martin poznáv, že takového stavu věcí musí dojít na depositu nebo nucenou resignaci, sám ústně i písemně resignoval na důstojnost opatskou s prosbou, aby vyměřena mu byla slušná pense z důchodů klášterních.

Resignaci opata Martina přijav a stvrdiv, prosím Vaše Veličenstvo za schválení resignace a za schválení některých opatření, jež, poradiv se s opaty benediktinskými, navrhnouti si osměluji, a to:

1. aby opatu Martinovi milostivě vyměřena byla pense asi 400—500 zl. z důchodů kláštera u sv. Mikuláše a určena jemu krátká lhůta, do kteréž některý klášter v zemích dědičných má si zvoliti a tam se odstěhovati;
2. aby z kláštera kladrubského, kde observantia disciplinae regularis jest vzorná, poslán byl řeholník duchaplný, moudrý a skromný

do kláštera u sv. Mikuláše, aby tam s konventuály bydlil a k zachování řádových pravidel přihlížel, než jiné opatření se stane;

3. aby v klášteře u sv. Mikuláše nevolil se zatím žádný opat, ale jen administrátor in spiritualibus et temporalibus, až klášter z dluhů si vypomůže.

Císař s vydáním resoluce nic dlouho nemeškal. Reskriptem ze dne 14. února 1760. resignace opata Martina byla přijata a schválena i všechna opatření, jak arcibiskupem ve příčině sanace kláštera byla navržena s tím dodatkem, aby se opat Martin v přesné lhůtě 14 dnů najisto vystěhoval do kláštera, jež za své budoucí sídlo a domov sobě zvoliti jemu se ponechává.

Provádění resoluce císařské šlo rychle, ale ne hladce — pokud běželo o opata Martina. — Arcibiskup dekretem ze dne 23. února r. 1760. po rozumu císařského reskriptu ze dne 14. února r. 1760. opata kláštera kladrubského vyzval, aby ihned kněze moudrého a obezřelého, jakým dle doslechu tamní převor Pavel Fanta opravdu jest, k vedení správy kláštera svatomikulášského do Prahy poslal; dekretem ze dne 1. března r. 1760. uložil svému generálnímu vikáři, aby, přibрав k sobě opata broumovského jako visitátora řádového, dne 3. března do kláštera sv. Mikuláše se odebral a opatřil, čeho potřebí na ten účel, aby opat Martin peníze, ornáty, spisy, stříbro a všechno movité jmění kláštera vydal.

Dnem 7. března 1760. došla 14denní lhůta, kdy opat Martin měl býti vystěhován. Konsistorním dekretem ze dne 7. března 1760. na cestu byly mu již vydány „litterae testimoniales“, jimiž doporučuje se laskavé přiznati opatům kláštera, kdež usaditi jemu se zlíbí; vše bylo slušně opatřeno, ale býv. opatu Martinovi z Prahy někam do kláštera se nechtělo. Kdy ho dostali z kláštera, pověděti neumíme, — v aktech o tom nic není — ale majíce v ruce původní jeho dopisy, víme, že na začátku října 1760. byl ve Vídni, hledaje tam styky se dvorem císařským, aby vyžádal si vyšší pensi a výhodnější podmínky existenční. „Vaší knížecí Milosti známo jest,“ píše z Vídne panu arcibiskupovi v listě ze dne 4. října 1760., „že jsem do Vašich rukou knížecích na své opatství resignoval pro zachování pokoje a míru s konventem, ale s tou výhradou, aby mně slušná pense byla vyměřena, že však jen 400 zl. mně ustanoveno bylo, ač sám pan visitátor pensi 700 zl. mně zajišťoval, prosím, aby Vaše Milost mou žádost ke dvoru za udělení vyšší pense podporovati ráčila. Druhá prosba má k tomu se nese, abych usaditi se mohl v některém duchovním domě, nejsa vázán na opatský dům, ježto žádnému opatovi není vhod, usadí-li se v jeho domě jiný opat.“

Žádosti Absalonově vyhověno bylo jen do té míry, že pan arcibiskup byl ochoten, navrhnouti zvýšení pense do 500 zl., dovoliti jemu však, aby mohl se usaditi ve kterémkoliv domě duchovním mimo jeho řád, arcibiskupovi se nevidělo. Když opat Martin, nic toho nedbaje, odstěhoval se do Prahy do kláštera sv. Václava, učinil arcibiskup náležité opatření, aby chtěj nechtěj odstěhoval se do kláštera řádového u sv. Markéty na ten čas, než v té příčině dojde ode dvora císařského konečné vyřízení. Páteru Martinovi u sv. Markéty nic se nelíbilo; naříkal zle v každém listě, jež posílal p. arcibiskupovi, ale nic si nepomohl: pod přísným dozorem byl tam

ponechán, až z Vídně došel reskript, že bývalý opat Martin má býti opatřen doživotním karcerem v klášteře Kladrubském.

Někdy v měsíci květnu r. 1761. pana opata Martina od sv. Markéty odvezli do Kladrub, aniž bylo dopuštěno, aby Jeho Veličenstvu a sv. Otcí zaslal rekurs z rozsudku, jak tomu chtěl. Opat kladrubský a jeho konvent z příchodu Martinova nic se neradovali, ježto mezi sebou chovati měli nepokojného kněze a k náležité kázni přidržovati mnicha, jenž nedávno v hrdých rukou třímal bohatou berlu opatskou. Ať byli rádi či neradi, vše jedno: císařskému reskriptu bylo se podříditi jim i opatu Martinovi. Kladrubští bratři se podřídili, Martin však nikoliv. Na opatství v Praze zvyklý jsa míti ve všem svobodu, přemýšlel, jak by se z kladrubského karceru dostal na svobodu, a podařilo se mu to. Listem ze dne 18. prosince 1761. P. Amand, opat kladrubský, oznamuje do Prahy, že P. Martin v noci odvážným skokem s vysokého okna dostal se z kláštera, a ač ihned z rána na všechny strany poslové se rozběhli, nenalezeno, kam se poděl.

P. Martin v tuhé zimě dostal se až do Straubinku v Bavořích. Opat nedalekého kláštera benediktinského v Ober-Altaichu zvěděl o tom, že tady potlouká se nějaký mnich a maje zprávu o tom, že P. Martin z Kladrub utekl, neznámého mnicha dal sebrati a v klášteře svém opatřiti; do Kladrub pak vypravil posla, aby někdo z Kladrub přišel, podívat se, není-li to P. Martin. A byl to nešťastný Martin. Ač důrazně protestoval, nic mu nepomohlo, musil zpět do Kladrub.

Opat kladrubský měl P. Martina zase ve své moci. Opět a opět psal do Prahy, jakou potíž s ním mají, prose pro všechny svaté, aby dali P. Martina jinam: nic platno; Martin jim zůstal na krku, až konečně 1. ledna 1763. sám jim ulehčil: utekl z kláštera po druhé. Opatu Amandovi se po Martinovi sice nestýskalo, ale k nařízení visitátora břevnovského a arcibiskupa pražského poslal klášterníka jednoho do Řezna, aby odtamtud P. Martina si přivedl. P. Martin v Řezně sice byl v klášteře škotském, ale opat téhož kláštera, poukávav k tomu, že on a jeho klášter, immediate jsouce podřízeni samé Stolicí papežské, na mandát arcibiskupa pražského nic nedal, a klášterník kladrubský vrátil se s nepořízenou.

Co s nešťastným Absalonem se stalo, v aktech našich, z nichž jsme vážili, zaznamenáno již není.

Na Balkáně v zimě roku 1899.

Napsal Msgr. Karel Jaenig.

Pulchrior in toto non est locus orbe Bohemo, Nimbosas brumas scilicet excipias. Ausoniae frigus perpressus climate dulci Scilicet expungens Non licet ecce leges. — Tak nakresleno v mém bytě. Nicméně i v letošní zimě odebral jsem se k jihu na šedesát dní. Dne 9 ledna vyjel jsem z mlhavé Prahy, ale na výšině kolem Milčína svítilo slunéčko, tak že bych tam byl ztrávil zimu, kdybych měl sebou svou Skalku. V Budějovicích bylo zas už chladno, ale okřál jsem na

prsou P. Petra. Na pevnině nikdy necestuji v noci; i vyspal jsem se ve Sv. Valentině a Feldkirchenu, třetí noci však již na požehnané půdě vlašské v Trevisu. Monsignor Pellizzari, ředitel tamního semináře, r. 1887. se mnou cestoval po dva měsíce ve třech dílech světa, a nyní je tak činný na poli sociálním, v záložnách Raifeisenových a jiných spolcích, že mi kardinál Sarto řekl následujícího dne: »Běda, kdyby ho tam nebylo.« Ukázal mi pokoj, který si dá celý obložit železnými deskami proti dlouhoprstákům. Jiný kněz, Bailò, založil tam městské museum, jež by mohlo býti ozdobou i mnohem většího města. Bailò jest posud jeho správcem a ředitelem.

V Benátkách dostal jsem náhodou zase pokoj, ve kterém jsem již jednou delší dobu přebýval; »u koníčka« (cavalletto) vedle kostelíka sv. Benedikta, jehož vzorným ředitelem jest Tommaseo, příbuzný genialního spisovatele a myslitele Mikuláše Tommasea (Tomaševiče), jemuž na velikém náměstí Svatoštěpánském postaven mramorový pomník. Tenkrát seznámil jsem se se slovutným mistrem Perosim, a prosil jsem ho, aby zavítal i do zlaté Prahy. Nebylo by to drahé; zpravila by to maličkost 8000 lir.

Benátky za času Tridentského sněmu měly také svého Husa: servitu Frà Paolo Sarpioho, † 1623. ve svém klášteře. Liberálové mu postavili za našich dob stkvostný pomník na tamějším Betlemském náměstí; patriarcha usadil zase Servity u zpustlého kostela Misericordia, na kraji města, a jest k nim nyní největší nával do zpovědnice; pomníku Sarpioho však si povšimne málo kdo. Tak bychom měli jednati i my v Praze vzhledem k pomníku Husovu: povolati znovu Servity do kostela ve Slupech, který jim patřil, vždyť jim ho daroval náš Karel IV., jehož zpovědník byl učenec téhož řádu. Nad vchodem do Misericordia spatřil jsem mramorovou desku s nápisem: Basilicae Vaticanae perpetuo aggregata t. j. že se tam mohou získati odpustky, jako v Římě v chrámu sv. Petra. Od toho času usiloval jsem za aggregaci kostela svého sv. Jana Nep. s Lateranem, který jest omnium urbis et orbis ecclesiarum mater et caput, a kde slavena byla kanonizace sv. Jana Nep. r. 1729. na den sv. Josefa. I podařilo se mi to právě k pouti Svatojanské na základě arcipastýřského doporučení, ale po 15 letech zase se musí zadati; výlohy však činily pouze asi 6 zl. pro vždy již zajištěných zvláštní nadací.

Z Benátek vydal jsem se do Brescie. Brescia jest pravý opak naší Prahy: kostelníci nosí kraťounké superpelliceum, ale kleriku žádnou; kdo zadá o faru, musí dokázati, že aspoň dvakrát v měsíci přijímá svátost pokání.

Churavý básník Pietro Bonetti chce oslaviti konec století zdravým způsobem: vydá monumentální dílo, ve kterém budou básně největších básníků XIX. století všech vzdělaných národů. Dávno již obrátil se na několik básníků českých o pomoc, ale neměl než dva nebo tři překlady ze Zeyra a několik z Heyduka. Nebylo tedy, leč že jsem mu překládal do vlašské prosy něco od Kolára, Čelakovského, Erbena, Jablonského, Nerudy, Háška, Pakosty, Zeyra, Cecha, Vrchlického, Dvořáka, Boušky, seřadiv je dle let narození.

Viaggiare è imparare, praví přísloví vlašské: cestovat jest učit se: musil jsem k tomu teprve pilně studovati českou poesii; prosím každého, kdo se zabýval českou poesíí, aby návrhy své sdělil přímo s p. Bonettim (adresa: Pietro Bonetti, Mazzano, Brescia Italia).

V Cremoně oplatil jsem Pražskou visitu lékaři Cappimu, s kterým jsem přes měsíc cestoval ve Svaté zemi. Matka jeho, rodem z Plzně, prosila ho na smrtelném loži, aby za ni vykonal slíbenou pouť na Sv. Horu u Příbrami, což on s bratrem proboštem v Sabbionettu také splnil. Později vydal tiskem knížku, kněžstvu velmi užitečnou, o lékařství pastorálním.

Navštívil jsem Lodi, Certosu a Pavii, tenkrát nezdržel jsem se v Janově, ale přenocoval v Nervi, pravém to ráji, kde však se přece stýskalo po zlaté Praze synovi primatora Pražského, který zde meškal. Zastavil jsem se v Pietra Santa, kde jsou ještě zachovány znamenité stavby, jak je viděl Karel IV. V Grossetu v létě skoro všichni úředníci utíkají, ač se mi řeklo, že nyní je tam vzduch zdravý. Třikrát tam již vystavili nový seminář a vždy ho prodali, aby zřídili lepší; jeden biskup odkázal k tomu účelu celé své jmění, asi půl milionu.

Po roce zase ve sv. Římě! Ubytoval jsem se v prostřed na Piazza Colonna, a první mé kroky byly do Vatikánu. Ale bohužel, už pět dní nedovolila zvláštní churavost sv. Otci dávat audience; u kmeta skorem devadesátiletého nebylo to zajisté nic zvláštního. Prohlédl jsem však dílo, jež samo, i kdyby bylo jediné, Lva XIII. činí nesmrtelným: appartamento Borgia, kterým mě vedl sám tvůrce jeho, malíř Ludvík Seitz. Msgr. De Waal pak mi ukázal, co on učinil vedle, na Campo Santo v 27 letech po mém odchodu a co nikdo nemůže oceniti jako ten, kdo ještě pamatuje poměry dřívější. Z nových hrobů učinily na mě veliký dojem dva na tom posvátném místě; odpočívají v nich dva známí mužové: jeden byl laik a druhý stavu kněžského: Spithöver a kardinál Hohenlohe. R. J. P.

V Animě provedl mě p. ředitel místnostmi pro biskupy z Rakouska a Německa, na něž blahé paměti kardinál Schwarzenberg po své visitaci liminum r. 1854. a 1855. obětoval 30.000 zl. Ve zmatku r. 1870. asi po 18 let byla v nich Segreteria dei Brevi, a potom už nebylo prostředků upravit vše ve vkusu Schwarzenbergském. Podobný osud stihl školu Gregorianskou pro dlouhou nemoc obětivého kněze Müllera, jehož nelze nahraditi. Anima chystala se právě k slavnosti 500letého jubilea 9. listopadu, ve který den tato opera pia měla první potvrzení papežské, Bonifaciem IX. Založení slavila už před 14 lety, kdy ražena medaile Madonny dell'Anima s klasickým nápisem † P. Angelini T. J.:

K dotazu mi danému radil jsem jednoduché vytahovadlo, jako v mém albergo, které už v žádném novém domě nesmí scházeti.

V kostele prvního kardinála kněze, kde je kaple a arcibratrstvo sv. Jana Nepomuckého, vítal jsem bývalého faráře, povýšeného nedávno za generála řádu svého, sv. Františka Caracciolo. Generál

velmi se stará, aby měl také armádu, totiž kněžský dorost, jenž mu chybí. Proto musí i jako generál zůstatí farářem, jediný snad na celém světě.

Sv. Jan Nep. má nyní v Římě též kostel, zasvěcený spolu i sv. Václavu a sv. Františku, jž původně patřil, než ho dostala milá naše kolej česká, v nejlepší poloze, vedle Pincio. Uvnitř v levo překvapila mě část krytá červenou látkou, jako bývá o největších svátcích, a byla jenom obyčejná sobota. Ozdoba ta musí býti celý rok, aby nebylo vidět značně poškozené zdivo, jež se nedá spravit bez svolení souseda-hraběte, a ten posavade nechtěl a nemohl býti donucen. Přítel jeho, L. Seitz, mi slíbil, že mu domluví; nevím, zdaliž pochodil.

Rychlým dostal jsem se za 6 hodin do Neapole. Čekal na mne čistý pokoj u Pražského Jezulátka; že jsem však o tom nevěděl, a jako v Římě jen dvě noci se mohl zdržeti, ubytoval jsem se v hotelu »Washington« vedle dráhy. Toto Jezulátko daroval bl. p. kardinál Schönborn šlechtnému knězi D. Vincenzo Di Majo, jenž celé své jmění obětoval chudým hluchoněmým dětem. V ulici Ss. Filippo e Giacomo č. 21. má jich u sebe asi 20, jež vydržuje svým měsíčníkem: »La guida del sordomuto«, ročně 1 lira. To by arcit nestačilo, ačkoliv tiskne 5000 ex., ale časopisy jsou mu klíčem, jímž umí otevřít srdce dobrodinců, říditi bazary a p. V každém čísle jest článek o Pražském Jezulátku, jehož účta ve Vlaších rozšířena jest jeho přičiněním více než v Čechách. Obrázky od Koppeho nakoupí po tisících, clichés pro svou »Guidu« dá zhotoviti v Praze u Vilma, sošku Pražskou posílá k nemocným ve stkvostné roušce, vyšívané v naší Křesťanské Akademii na útraty našeho nebožtíka arcipastýře. Ještě jiná památka česká je v Neapoli vzácná, živá: Od r. 1888. vychovává se v tamním semináři chudý student na kněze tím, že někteří kněží pražské diecése obětují mši sv. a stipendium nechají semináři neapolskému pro nadějněho toho chovance: Beniamino Rotellino. Ve vlašských seminářích může býti málokterý zdarma, a titulum mensae, jako u nás má každý, nedostane tam nikdo. Na takový titul jest málo nadací a fundátoři ponejvíce kladli za podmínku veřejný konkurs na nejlepší práci z oboru theologie; thema určí a posoudí největší učenci. Na sta jest kompetentů a naděje zvítěziti mezi toliká je pramalá; nyní titulus mensae v Neapoli obnáší pouze 200 lir ročně. Jelikož náš Beniamin má letos dostati subdiaconat, byl pro něho titulus mensae životní otázkou. Chvála Pánu Bohu, mohl jsem ho z Prahy přinést a po smrti Beniaminově kapitál ten, uložený nyní u kapitoly neapolské, vrátí se do Prahy pro kostel sv. Jana Nep. Jelikož v Neapoli jest pro toho Beniamino mnohem více stipendií než posavade z pražské diecése bylo aplikováno, mohou i jiní kněží aplikovati na ten úmysl, když nemají jiného stipendia; stačí k Novému roku napsati na korrespondenční lístek, kolikrát se to stalo, na adresu: »Al Sign. Beniamino Rottellino nel grande Seminario Arcivescovile, Napoli. Italia.« Vskutku měl jsem potěšení telegrafovati do Neapole v sobotu suchých dní zářijových: »Tunica jucunditatis indute ave!«

Bylo 23. ledna, festum Desponsationis, proto viděl jsem v kostele sv. Josefa kardinála arcibiskupa neapolského, jenž se jmenuje Josef Prisco a jest veliký filosof a velmi činný ve spolcích; ale není šlechtického rodu. Obědvá prý jako dřívě ve své vesničce Bosco le

case. A to se mnohým nelíbí, ačkoliv církev sv. to schvaluje, když povýšený »nihil immutavit« (pristine austeritatis). V Praze by mu to snad někteří měli za zlé, kdyby immutavit.

Z Neapole do Brindisi jest dráha zajímavá; tenkrátě však ještě zajímavější, poněvadž ze Sicigliano projel jsem novou trať do Lagonegro a zpět, kde viděti jest strašné zbytky častých zemětřesení. Ale i lidé tam pěkně řádili, když vyhnali Cartusiany z velikolepého kláštera, jenž je nyní opuštěn. Mniši ti měli dvůr, vzdálený asi 2 hodiny v horách, a mléko do kláštera přitékalo jim jako nám voda, v trubkách, těm zpátečnickům!

V Brindisi vsedl jsem o půlnoci na parník, po rozkotání stkvostně upravený, na kterém po 4 hodině byl nejhezčí pohled na Corfú a Achilleion našl + císařovny, a po druhé noci v Patrasu — na Balkáně!

(Pokračování.)

Triumf krále Sesostrise.

Napsal Václav Tesař Blanický.

Již Sesostris král vítězně jde z boje,
+ kde nepřátelům dal znát svoji sílu.
Svou udatností zmařil nepokoje
a v říši svou spěje podle řeky Nilu.
Jde vojsko jeho v Egypt s radostí,
že zvítězil jich vládce nade všemi
a ukořistil mnoho vzácností
i podmanil si nepřátelskou zemi.

Lid v zástupech již obklopuje cestu,
po níž Sesostris uprostřed svých vojů
má vezen býti ke hlavnímu městu
s odznaky všemi vítězných svých bojů,
se zbraní mnohou, velkou kofistí,
se zajatými, stříbra, zlata tíží. —
Hle, porobení blždnou závistí,
když podmanitel ve slávě se blíží . . .

Sesostris vztlýčen na vítězném voze
je tažen čtyřmi zajatými králi.
Z nich každý vleče pouto spjaté k noze
a by pak všichni tupeni se zdáli,
i koruny jim září na čele
i drahokamy jsou též ozdobeni,
hled, šaty z kmentu vězí na těle,
však v tváři hrdost, v zraku — povržení

Ač pokořeni, přece kráčí hrdě
 tři z králů. — Čtvrtý? Jeví sice pýchu
 i zde, kdy osud zahrál si s ním tvrdě,
 leč ohlédne se a již tone v smíchu . . .
 A opět patří vozu na kola
 a dál zas v tahu potupně se směje . . .
 Líc Sesostrova hněvem plápolá
 ret zahřmí: »Stůjte! Řekni, co se děje?!

A když vše ztichlo, zas král volá k němu:
 »Mluv zotročilý, jenž jsi býval králem —
 mně vysmíváš se? Proč se směješ? Čemu?
 Dám oběsit tě na jedné z těch palem,
 jež u cesty jsou — na té nejvyšší,
 neb umučím tě nejhroznější smrtí,
 tvůj smích-li drzý hned se nestiš!
 Mluv, proč se směješ? Sic můj hněv tě zdrtí!«

Král porobený, k vozu zapřažený
 děl hlasem slavným: »Pozorný buď, králi,
 a řečl' moji nebuď uražený,
 ač pravda v duši mnohdy ohněm pálí! . . .
 Viz kola vozu! Když se roztočí
 část hořejší hned rychle dolů spěje
 a dolejší část vzhůru poskočí. —
 Tak, milý králi, se štěstím se děje!«

»Jak u těch kol zde jde část horní dolů,
 až na cestu se sníží v prach a hlínu,
 tak kles' jsem s výše — já král — k svému bolu.
 Jsem otrokem tvým a snad blůdně zhynu.
 Ó, štěstí světa, jak jsi nestálél
 Leč nenaflkám! Líc má však se směje
 ne z příčiny snad nízké, nekalé,
 že podobně se jinému snad děje!«

Dnes na výši jsi moci své a slávy,
 snad v krátkém čase rovněž se ti stane,
 že uvrhne tě — jak mě — osud hravý
 v otroctví bídu. Pak, ó králi, pane,
 se rozpomínej na mou porobu!« . . .
 I Sesostri i lidé mlčeli zamyšleni,
 až děl král hlasem jako ze hrobu:
 »Jste na svobodu všichni propuštění!«

Apoštolát hluchoněmých a bratří August Caesar, Josef a Jan Gualandi.

Příspěvek k dějinám katolických kněží-lidumilů a dobrodinců.

Podává Josef Flekáček.

Dne 23. prosince minulého roku slavil kanovník v Boloni, don Josef Gualandi, padesátiletou památku svého vysvěcení na kněžství. Náš sv. Otec Lev XIII. zaslal mu list, jehož znění zde doslovně uvádíme z latinského originálu:

„Milý synu, pozdrav a apoštolské požehnání. — Všickni, kteří se snaží umenšiti a zmírniti útrapy člověka, právem radují se s tebou, že jsi se dočkal padesátého roku svého kněžství. Jest o toúě obecně známo, že dle příkladu lásky Ježíše Krista staráš se o zbavené sluchu a řeči a postrádající veškeré pomoci, že je po mnohá léta nejen vychováváš a vyučuješ, ale i do jisté míry je tak povznášíš, jako by byli úplně zdraví, tak že se zdá, jakoby slyšeli vlastním sluchem, že vlastním jazykem velebí Boha, jako by byli napravili přirozený svůj nedostatek a získali schopnost slyšeti a mluvit. — Užíváme této příhodné příležitosti, abychom připojili Naše srdečná blahopřání k těm, která Tě dnešního dne dojdou, a vroucně prosíme Boha, aby štěstím dařil Tvé snahy a udělil Ti hojně sil ku zdaru a prospěchu Tvého počínání. Udělujeme Tobě, milovaný synu, jako záruku darů nebeských a důkaz naší zvláštní přízně s veškerou láskou v Pánu Apoštolské požehnání.

Dáno v Římě u sv. Petra, dne 23. prosince 1898., r. XXI. našeho pontifikátu. Leo P. XIII.

Ze stručného, ale vroucího a láskyplného listu sv. Otce jest viděti, kterému druhu nešťastných lidí don Josef Gualandi se věnoval: službě hluchoněmých, jejich výchově, vyučování, a to s takovou horlivostí a nadšením, že celý téměř život v ušlechtilé té snaze strávil; zároveň s padesátiletým jubileem svého vysvěcení na kněžství slavil kmet-jubilár i památku své padesátileté služby, zasvěcené hluchoněmým nešťastníkům.

Pravil-li svatý Otec ve svém blahopřejném listě, že don Josef Gualandi „do jisté míry je tak povznáš, jako by byli úplně zdraví,“ má slovo toto oprávněný svůj význam, neboť většina chovanců jeho skutečně mluví a mluvenému rozumí. Přesvědčiliť se o tom často návštěvníci jeho ústavů a i široké obecnstvo, které navštívilo ve Florencii divadlo Pagliano, kdež — není tomu dávno — dáváno ve prospěch ústavu Gualandiho Perosiho oratorium „Vzkříšení Lazara-rovo“. Dva hluchoněmí chovanci a dvě chovankyně promluvili tu k obecnstvu delší řeč, a to zcela plynne, jasně a srozumitelně, což učinilo nevyhláditelný dojem.

Obtížný a vznešený úřad, vyučovati a vychovávat hluchoněmé, má svůj původ i kořeny hluboce v náboženství katolickém a v horlivosti, již může nadchnouti toliko sv. evangelium. Prohlásiliť staří veleduchové, jimiž bez odporu byli Aristoteles i Plinius, že je ne-

možno způsobiti, aby hluchoněmí naučili se mluvit. Umění, učiti hluchoněmé, bylo pohanům docela neznámo. Velmi krásné slovo pronesl učený Itard, přirovnávaje lidskou filosofii ku křesťanské lásce. Lidská filosofie neučinila pro nešťastníky docela nic, křesťanská láska všecko. Zakladatelem vyučování a výchovy hluchoněmých byl prostý španělský mnich řádu sv. Benedikta, Petr de Ponce či Pontius († 1584.). I v něm a jeho srdci mocně ozývala se slova »charitas Christi urget nos«; chtěl zanedbané duše hluchoněmých získati Kristu, přivést je k němu; s horlivostí v pravdě křesťanskou vyučoval hluchoněmé a zanechal psané knihy a návody, jak si při tom počínati. Na základě jeho pracoval J. C. Amman (1692.) a později teprve proslavený abbé de l'Epée (1712—1789.), jehož sluší pokládati toliko za následníka Petra de Ponce, za pokračovatele jeho děl, jež rozšířil a novými zkušenostmi doplnil; po něm prosluli R. A. Sicard, S. Heinike, F. Stork, E. Eschke. Co pak se dotýká Italie, zde katoličtí kněží výhradně to byli a jsou, kteří se věnovali službě hluchoněmých nešťastníků: Silvestri v Římě, Assarotti v Janově, Provola ve Veroně, Pendola v Sieně, opat Fabriani v Modeně, bratři Gualandiové v Boloni, Římě a Florencii a mnozí jiní — sláva a chlouba italského kléru. Dobře praví opat Fabriani ve svém díle o vyučování hluchoněmých, apostrofuje slova svá k prvním učitelům: »Vy duše vznešené, které jste uposlechly hlasu náboženství, ve vás volajícího, a první podnikly jste tuhou onu práci, trojí diadém uznání: náboženství, lidské společnosti a humanity věnčí vaše čela; vaše jména kráčetí budou v záři nesmrtelnosti do dnů posledních, vaše duše pak stkvějí se světlem věčným před trůnem samého Boha. Ale jaké ctnosti, síly, sebezapření a práce vyžaduje život, má-li jej čekati taková odměna! Jaká odvaha a vytrvalost, pracovati na roli, na níž, dle přesvědčení starých, všechno namáhání je marné! Velikou nejistotu zdárného výsledku přemohla vaše láska, trpělivost a pokora; vlastnosti tyto způsobily, že jste opustili výhodné, pohodlné, ba, stkvělé dráhy životní a trávili život mezi těmi, od nichž se vše odvrátilo, nad nimiž vše pochybovalo a zoufalo, že jste z nich učinili lidi a křesťany! Dnem i nocí přemýšleli jste, jak si tuto tuhou práci usnadniti, jak najíti nový a nový způsob, nové a nové cesty, které by vás přiblížily a dovedly k cíli...«

Naši liberální cestopisci a turisté rádi a nikoliv bez uštěpačnosti tvrdí, že v Italii prý hemží se samá klerika; nikde však nedodávají, že veškeré skoro humaní ústavy spravují nositelé těchto klerik, a že největší lidumily a dobrodince lidstva hledati lze právě v řadách katolického duchovenstva. Vidíme blah. Jana Bosca, shromažďujícího kolem sebe opuštěnou mládež, Josefa Benedikta Cottolenga a jeho rozsáhlé nemocnice, ústavy Karla San Martina v Miláně, P. Ludvíka de Casoria a jeho více než dvacet domů v Neapoli pro osiřelé a opuštěné, ústavy podobné v Palermě; zříme působení P. Secchiho, Denzy, Guglielmottiho a jiných, o nichž všech, dá-li Bůh, časem souhrnem ve »Vlasti« promluvíme.

Opat Fabriani ovšem napsal: »vaše jména kráčetí budou v záři nesmrtelnosti do dnů posledních« — ale je to s tou pozemskou »nesmrtelností« velmi podivné. O vrahovi a obyčejném hrdinovi soudní síně píše se široce a dlouze; listy s jeho podobiznou jdou jako na dračku: hledejte jméno Cottolengo, Gualandi, Pedro de Ponce

ve velikých naučných slovnících, a budete převraceti listy docela nadarmo. Pro hrdiny křesťanské lásky není ve sloupcích nádherných encyklopedických děl místa, ať už jsou to slovníky české, nebo německé. Je-li lidumilem a dobrodincem katolický kněz, byť i významu Cottolengova nebo Gualandiho, rádo se to ignoruje. Na štěstí to ví Bůh, když toho lidé nevidí nebo věděti nechtějí. Bratři Gualandiové, zakladatelé ústavů pro hluchonémé, proslulí učitelé, vychovatelé a dobrodinci, pocházejí z Boloně a jsou dosud na živu dva: kanovník don Josef, ředitel ústavu v Boloně a superior »Malé misie pro hluchonémé« (kongregace kněží a laiků, »apoštolátu hluchonémých«, jak dále bude řečeno) a Dr. Jan Gualandi, lékař, výtečný frenolog a fysiognomik, vdovec po slovutné básníce Terezii z rodu hrabat Gnoli. Ten, věkem nejstarší, jest v kongregaci členem laikem a rovněž s bratrem Josefem zasvětil život hluchonémým.

Nejmladšího bratra uložili oba lidumilové k věčnému odpočinku; zemřel jako světec dne 16. prosince r. 1886. Byl to August Cesar Gualandi, kněz, doktor práv a theologie, zakladatel a ředitel ústavu hluchonémých v Boloni; zemřel u věku 57 let po sedmidenní toliko nemoci, raněn byv mrtvicí. Rodiče bratří Gualandiův byli známi svým katolickým smýšlením a pravou zbožností. Syn Josef, — nyní superior — byl již r. 1848. vysvěcen na kněžství a zabýval se již vyučováním hluchonémých po čtyři léta, kdy ordinován, v září r. 1852., i jeho bratr August Cesar. Již jako theolog studoval spisy abbého de l'Epeé, Bebiani, Degeneranda, Sicarda a jiných vynikajících znalců a zaměstnával se praktickým vyučováním hluchonémých; neznal jiné touhy, nežli věnovati těmto nešťastníkům jmění i život — a touha ta došla svého splnění. Arcikancelář papežské university v Boloni, kardinál Karel Oppizzoni, jmenoval jej dekretem ze dne 13. října r. 1853. učitelem hluchonémých; i ostal jím, jakož i více než učitelem — jejich rádcem, otcem, přítelem a dobrodincem až do své smrti. Dle souhlasných zpráv a posudků všech znalců byl August Cesar Gualandi nejvýtečnějším odborníkem evropským; nejen že ho nikdo nepředčil, ale nikdo vůbec se mu nevyrovnal. Osobně prohlédl a navštívil veškeré vynikající ústavy hluchonémých, kde si mnoho osvojil, ale kde též ku zvelebení jejich vývoje svými radami a zkušenostmi mnoho přispěl. Ze spisů jeho nejvíce jest ceněn »Note di morale, in ordine all'amministrazione dei SS. Sacramenti ai sordomuti« (r. 1877.), potom sepsal »Dati statistici biografici e critic sulla condizione dei sordomuti«, »Forma analitica del linguaggio« a »Note sulla lingua italiana« a jiné.¹⁾

Oběma lidumilům, Augustovi a Josefovi, nestačilo toliko vyučovati a vychovávat, ale pomýšleli i na to, zříditi veliký ústav vlastní s veškerými pomůckami a veškerým pohodlím. Zdělili po rodičích dosti slušné jmění, i rozhodli ve své velkodušnosti a lidumilnosti, že je celé věnují na založení nového ústavu pro hluchonémé, neboť dva ústavy, které tehdy v Boloně byly, nikterak nemohly přijati všechny ty děti, jež se hlásily, a každé odmítnutí některého bolelo šlechetná srdce dobrodinců. Nerozpakovali se dlouho: dali se do díla s onou rozhodností a s oním nadšením, jímž se vždy

¹⁾ Superior Don Josef Gualandi zaslal laskavě pisateli těchto řádků některé spisy, a bude o nich stručně promluveno.

charakteristicky vyznačují hrdinové křesťanské lásky. Když se to rozneslo po Boloni a okolí, přicházeli i katolíci všech stavů a všeho smýšlení se svými příspěvky; hlásili se prostí laikové od obyčejného dělníka až do obyvatelů paláců šlechtických; zaslali své dary duchovní od vesnického kaplána až do hodnostáře, oděného posvátným purpurem, a tak Bůh žehnal ušlechtilé snaze obou bratří, že již r. 1854. vešel ústav v život a přijal mnoho chovanců obojího pohlaví. Za tři léta později — r. 1857. — přivítal ústav ve svých síních vzácného hostě: papeže Pia IX. svatě paměti, jenž byl oběma bratřím srdečně nakloněn a ostal po celý svůj život jejich ústavům vznešeným příznivcem a dobrodincem.

I když byl ústav založen a v činnosti, nemohli postrádati působení don Augusta Cesara tam, kde dříve vyučoval, a on v horlivosti své docházel i do ústavu Buffettiho, jež, když se stal Buffetti biskupem v Bertinoro, řídil farář Dr. Mikuláš Zoccoli, potomní biskup v Sebaste. Tam měli stále přes 50 a 60 chovanců, kteří D. Augusta tak milovali, a kterým i on tak srdce své byl věnoval, že tam kolik hodin týdně vyučoval, i když ve vlastním ústavě od rána byl zaměstnán. Kardinál Sforza, arcibiskup v Neapoli, velmi rád by byl viděl, kdyby se byl Don August Cesar k němu přistěhoval a převzal ředitelství ústavů v Neapoli. Ústně ho za to žádal a nejednou mu psal a prosil ho za to, ale don August těžce by se byl loučil se svým rodištěm, svým ústavem a jeho chovanci. I odjinud dostával don August nabídnutí stkvělá a lichotivá, ale prohlásil, že Boloňu neopustí.

Don August byl nepřitelem tak zvané moderní filantropie; dostačilať jeho svědomí a jeho srdci úplně láska křesťanská. Působil tiše a vytrvale. Kdyby byl holdoval zásadám moderní filantropie, snad už by se dnes jmenovalo nějaké náměstí nebo některá třída jeho jménem, snad by už měl pomník. Ale don August byl katolický kněz, veřejně vyznával všude Krista a jeho církev, a nastaly doby, kdy to bylo povážlivé, ba nebezpečné . . . V té příčině nechat dostačí k ocenění a pochopení jeho povahy heslo, jímž se celý život spravoval: »Fare il bene per amore di Dio solo«, t. j. »konati dobro toliko z lásky k Bohu samému«.

Mluvil-li se někde o hluchoněmých, byl don August ve svém živlu. Zarděl se, pobledl, hlas se mu chvěl, na řasách objevily se veliké slzy, a říkával: »Na světě jest asi milion hluchoněmých, v samotné Italii přes dvacet tisíc, ale z těch pouze třem tisícům dostává se vyučování a vychovávání . . . a co ti druzí, ubožáci? Dnem i nocí přemýšlím, jak by bylo lze zachrániti jich co nejvíce jen možno . . .

Rád vzpomínal na pohnutlivý případ s chovancem, jménem Massieu. Jakmile hluchoněmý Massieu poznal, že nebe, země, moře a on sám je stvořen od nekonečné bytosti, která slove Bůh, padl na zemi a všecek nadšen, znamenitmi dával na jevo svému učiteli: »Dovolte mně, ať odejdu ke svému otci, matce a bratřím svým a ohlásím jim, že je Bůh!« — Ubožák myslil, že jemu zjevený Bůh je všem jiným lidem neznám, poněvadž až do té chvíle byl neznám jemu. Rádost mu vždy působilo, když chovanci s největším nadšením poslouchali o Bohu Stvořiteli a Vykupiteli. Říkal: »Ukolem našim jest, z hluchoněmého nešťastníka učiniti nejdříve člověka a potom křesťana.«

Ústav bratří Gualandiův v Boloně tak prosperoval, že sv. Otec Lev XIII. vyslovil živé přání, aby zřídil filiálku v Římě. Kardinál

arcibiskup František Battaglini provedl jménem sv. Otce s kongregací, jež později vznikla, jak jsme se již zmínili, stručné vyjednávání a r. 1883. zapustil Gualandiovův ústav kořeny v Římě ve dvou domech, kde jsou chovanci odděleni dle pohlaví. Vysvětil je kardinál-vikář Jeho Svatosti, Lucido Maria Parocchi, jenž jest jim otcovským přítelem. Za tři léta, roku 1886., žádal i arcibiskup z Florencie velmi důtklivě, aby bratři Gualandiové i ve Florencii pobočný ústav zřídili — i bylo přání jeho vyhověno. Jsou tedy nyní ústavy tři: mateřský v Boloni, za dědictví bratří Gualandiovů založený, Via Nosadella č. 47—49; v Římě pro chlapce Via de' Coronari č. 31. a pro dívky palazzo Altemps; ve Florencii na Via di Ripoli, Santonuovo č. 14.

Jak tomu obyčejně bývá ve světském životě, zahynou a zajdou kolikráte i nejlepší opatření a založení po smrti svých zakladatelů, tak jako uschne strom a květina, byť i nejkrásnějších květín a plodů. Oba bratři, Josef i don August, přemýšleli, jak rozšířiti své podniky a jak zabezpečiti jim trvání; jak učiniti, aby apoštolát hluchoněmých potrval a působil, a tu se jim zdálo nejlepším, založiti kongregaci kněží a laiků, kteří by se jedině a docela službám hluchoněmých zasvětili. R. 1872. vyjednávali bratři o tom s arcibiskupem-kardinálem Karlem Aloisem Morichinim, jenž byl myšlenkou tou všecek nadšen a formou kanonickou potvrdil onen apoštolát či kongregaci; don August Cesar, vždy a ve všem skromný, pojmenoval ji »Malá misie pro opuštěné hluchoněmé«. O založení této »malé misie« napsal Gualandi tato slova:

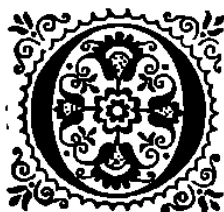
»Ubozí hluchoněmí, roztroušení po celém světě v počtu asi jednoho milionu (dvacet tisíc jest jich pouze v Italii), z největší části nevědí nic o pravdách našeho svatého náboženství, a po většině se narodí, žijí a umírají mezi katolickými křesťany a nic nevědí o Ježíši Kristu, ani o Panně Marii. Je-li dosti kněží, kteří plují přes ohromná moře, aby zanesli do nejvzdálenějších končin světlo sv. evangelia divochům a národům surovým, proč by se nenalezli misionáři pro opuštěné hluchoněmé, aby se o ně starali, by se jim dostalo sv. křtu a ostatních pokrmů křesťanského života, katechismu, sv. svátostí a zvláště nebeského chleba, vtěleného ve stole eucharistickém? Vyhledávati tyto nešťastné bytosti, od lidí opuštěné, opatřiti jim obydlí a stravu, vyučovati je samotné, v rodinách, v ústavech nebo konviktech, již vyučeným opatřovati práci v dílnách a útulnách, činiti z nich bytosti rozumné, křesťany před Bohem a syny církve, občany lidstvu užitečné: ejhle účel apoštolátu, účel malé misie hluchoněmých. Nikdo nemůže a nebude o tom pochybovati, že starost o tyto ubohé duše je starostí církve, právě jako o duše všech, kdož žijí na této zemi. Je to však zcela zvláštní a velmi obtížné poslání, jež nemožno žádati na pastýřích duchovních, kteří sami ve svém pastýřském úřadě mají velice mnoho vážných a důležitých povinností. Je tedy třeba, aby církev úřad ten konala prostřednictvím a pomocí zbožných kongregací, jimiž vždy v době potřeby byla bohatá, a kteráž kongregace by zvláště toto poslání ke hluchoněmým vytkla si za účel svůj. Jeho Svatost Pius IX. přál, povzbuzoval, žehnal malé misii hluchoněmých; později i sv. Otec Lev XIII. jí nejen žehnal, ale přál si, aby se usídlila v Římě.

(Pokračování.)

Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách.

Napsal Václav Žižka.

Od roku 1852., když v Praze osobním přičiněním Adolfa Kolpinga založena byla Jednota katolických tovaryšů, stala se tato jednota útlukem a zároveň střediskem katolického dělnictva v Praze. Zde scházeli se a vzdělávali se přiměřeně v různých vědách, a to hlavně péčí předsedy Karla Kellnera zde se vyučovalo: kreslení, modelování (p. Veselý), fysice (dr. Majer), zeměpisu (prof. Erben), měřictví (prof. Ryšavý), technologii (prof. Balda), účetnictví a směnkářství (učitel Placák), psaní a počtům (učitel Petera), ano, ani německé přednášky zde nechyběly; německy přednášeli tu zejména prof. Sperk a Pitschmann. V jednom období přednášel pan Novák, adjunkt při c. k. hvězdárně v Praze, i hvězdářství. Tyto předměty nepřednášely se snad jen jednou v roce, jako se nyní v některých spolcích děje, ale vyučovalo se jim pravidelně v jednu ustanovenou hodinu v týdnu, tak že některý den večer i tři přednášky se vystřídaly, a přednášeno bylo ve dvou sálích. Důkaz, jak se v katolickém spolku na »zhloupení« lidu pracovalo, a to nám od protivníků našich vyčítané »tmářství« šlílo, tak že později známý vůdce dělnictva, Václ. Valečka, po kterém i dělnická beseda »Valečka« své jméno přijala a jemu pomník na hřbitově vinohradském postavila, nejednou se vyjádřil: »Kdykoliv se setkám se vzdělaným dělníkem a táži se ho, odkud má své vzdělání, odpoví mi, že byl anebo jest posud členem Jednoty katolických tovaryšů.«

Jest na bládní, že tito členové následkem svého vzdělání i v přičině sociální měli pravé křesťanské názory, je sobě sdělovali, v nich se vzdělávali a utvrzovali. Byli to hlavně dělníci řemeslní, pročez zájmy práce a tehdejší sociální poměry, jakožto zájmy jejich vlastní, musily jim ležeti nejvíce na srdci.

Pro toto výtečné vedení Jednoty tovaryšské, jímž v pražském dělnictvu dobrých výsledků se docílilo, zamilovala sobě spolek ten tehdejší císařovna a poslední korunovaná česká královna Marie Anna, velikou přízní mu byla nakloněna a štědře jej podporovala, ano, věnovala mu překrásný prapor s Pannou Marií a sv. Josefem, okolo nichž byly vyšity rozličné řemeslnické nástroje ve zlatě. Svěcení tohoto praporu konalo se o Hromnicích, kterýžto den pak každoročně býval oslavován průvodem s hořícími svícemi; průvod vyšel z Týnského chrámu Páně a ubíral se kolem sochy Panny Marie na Staroměstském náměstí. Praporem tak vzácným, darem to korunované královny české, zajisté žádný spolek v Čechách honositi se nemůže.

Po odstoupení p. katechety Karla Kellnera katolické vědomí v Praze velmi poklesalo, až opět roku 1873. památným průvodem na den sv. Václava poněkud bylo povzneseno; i také Jednota poklesla, až ji počal řídit kanovník Edvard Jan Nep. Brynych, nynější biskup Královéhradecký. Smýšlení zůstávalo v ní vždy konser-

vativní, katolické, zvláště co do poměrů sociálních, které od r. 1860. prohlášením svobody živnosti došly velikého rozrušení.

Tehdy seznámil jsem se v Jednotě tovaryšské s deštníkářským dělníkem Königem, přívětivým Němcem a upřímným katolíkem. Byl rodilý Hanoverán a sloužil ve vojsku bývalého katolického hanoveránského krále. Když roku 1866. zabral Prusák Hanoveránsko, utekl z domova a nechtěje zrušiti přísahu věrnosti králi, vstoupil později jako fráter do Továryšstva Ježíšova. Ten míval časté a důvěrné styky s Kolpingem a dobře znal jeho záměry a plány. Vypravoval mně, že, když Kolping Jednoty tovaryšské zakládal, vytкнуł jim dvojí úkol: předně: vzdělání a mravní povznesení dělníka, a za druhé: povznesení klesajícího řemesla. Že pak právě v těchto letech velko-průmysl pomocí zákonů o svobodě živnosti nejbujněji vzrůstat počal, a ruch ten ode všech vychvalován a obdivován byl, kázala křesťanská opatrnost proti proudu neplouti, ale vyčkati, jak se věci utváří.

Katoličtí dělníci nesli převrat ten velmi nemile a sledovali jej s nemalým nepokojem; viděli se zbaveni všech práv, jež dělníku jednou k samostatnosti měly dopomoci. Strana liberální a její listy jásaly nad touto moderní vymožeností; strana řemeslnická zasypávána byla nadávkami a potupným výsměchem, spíláno jí copárů a šosáků, a tak, jako obyčejně se děje, strhly tyto listy i veřejné mínění za sebou. Většina neprozíravých dělníků šla s tím veřejným míněním, dala se uchvátit a spílala také té straně, která to přece vždy s dělnictvem dobře smýšlela. Uplynulo ovšem několik let, kde křesťanský dělník se zármutkem v srdci pokojně se díval na ten nový pořádek, jenž se k jeho škodě na poli práce tvořil, při tom však pevně se držel zásad vyslovených v programu biskupa Kettelera, jenž zněl: »Přední věc, kterou stav dělnický a stav řemeslnický od státu žádati může, jest, aby mu stát vrátil, co mu vzal, t. j. společenské zřízení stavu řemeslnického k ochraně práce. Zákonem znovu vzkříšená organizace stavu řemeslnického jest jedním z nejdůležitějších prostředků k rozřešení otázky dělnické.« Tato slova, jež byla základním programem dělnictva katolického, vyslovil jsem také později ve své první přednášce ve schůzi Katolicko-politické Jednoty pro království České, která konala se za předsednictví Jeho Jasnosti knížete Jiřího Lobkovice dne 6. června 1876. v Písku, kdežto jsem o směru křesťanského socialismu mluvil, jak dosvědčuje tištěná výroční zpráva řečené Jednoty za rok 1876. na stránce 35.

V tom čase vyskytl se v Praze nový spasitel dělnictva v dru. Chleborádovi, kteréhož ovšem k tomu pouhá náhoda přivedla, již on však dobře pro svou osobu využítkovati hleděl. Myšlénka, kterou usiloval provést, nebyla jeho vlastní; pocházela z Němce, a vyslovil ji Schulze-Delitzsch. Že pak každá novota obyčejně vábí, a to tím více, když se provozuje s hodným hlukem, to svedlo i mnohé členy Jednoty, tak že přistupovali za členy spolku »Oul«, hledající spásu dělnictva ve svépomoci; a že to byli dělníci, kteří vzděláním nad ostatní vynikali, zvoleni byli někteří z nich do výboru.

Podotknouti sluší, že první pohnutky ke hnutí mezi katolickým dělnictvem nebyly ani politické ani národní, ale čistě sociální a náboženské. O slově »křesťanský sociál« se ani nevědělo, oni chtěli hájiti jen poctivou výživu lidu. Tehdejší prohlášení svobodné živnosti a nájezdy strany liberální, pak snahy úplně zničiti starodávné zřízení

cechovní byly s to, aby ohrozily výživu lidu, práci řemeslnou a každou naději v lepší budoucnost.

První tedy hnutí a probuzení křesťansko-sociální myšlenky vyvolalo v dělnictvu katolickém tehdejší založení pražského »Oulu«, s jehož směrem a vůbec celou myšlenkou katolické dělnictvo nesouhlasilo, protože ho neuznávalo za ústav názoru křesťanskému odpovídající. Myšlenka ta namířena byla k ničení výživy některých stavů, což zajisté zásadám křesťanským neodpovídá, neboť zásady tyto nedovolují žádnému stavu trvání jeho podrývat, ale jsou pro zachování různých stavů ve společnosti lidské a vyžadují, aby výživa každého stavu co nejvíce samostatně na spravedlivém základě postavena byla, tak aby jeden stav druhému neškodil, trvání jeho neohrožoval nebo snad neničil. V myšlence té jevílo se hlavně sobectví, nikoliv láska a vzájemnost k ostatní společnosti, ona čelila jen k svépomoci několika dělníků, kteroužto tento spolek rozličnými podniky provozoval, jako byly na př. potravní spolek, odbor truhlářský »Lípa«, odbor hrnčířský »Jíl«, odbor strojnický »Pluh«, odbor ženských krejčů »Vlasta«, odbor mužských krejčů »Kroj«, odbor obuvnický »Bechyně«, odbor stavební »Štít«, odbor kožešnický »Sobol«, odbor mlynářský a sklad střížného zboží pražského »Oulu«.

Činnost tato čelila patrně jen k zničení živností jiných stavů a společnosti, kteréžto živnosti dělníci na svůj vrub podnikali, tím od ostatní společnosti se oddělovali a tak společnost svou v ostatní společnosti tvořili. Ostatnímu však dělnictvu, jež podniků se neúčastnilo, nic to neprospěvalo, a na poli práce, kterážto přece má míti pro dělnictvo hlavní zájem, nic se neměnilo, svobodě živnosti meze se nekladly, a že také dělník může míti nároky na nějaké právo, na to se vůbec ani nemyslílo.

S takovou činností nemohlo katolické dělnictvo souhlasiti, chtělo-li věrným zůstatí řemeslnickému řádu a cechovním křesťanským tradicím; vždyť to znamenalo, že při tom ani o pořádek práce, ani o zachování potřebného práva postaráno není, ale vše nastalému nepořádku se zůstává. Pročež bývaly často vyměňovány názory mezi katolickým dělnictvem a členy »Oulu« odůvodňováno, proč nesouhlasí se směrem »Oulu« a k němu nepřistupují.

Katoličtí dělníci odvraceli se od »Oulu« tím více, když dr. Chleborád při některých slavnostech, jako byla založení »Oulu« v březnu 1868 a výroční slavnost založení spolku, vedl spolek dopoledne do katolického kostela na mši svatou a odpoledne na kázání do kostela evangelického, kdežto přece převážná většina členů byla katolická. K tomu ještě ve spolku vyloženy byly dva evangelické časopisy, »Evangelické Noviny« a »Hus«, ale katolický »Čech« tu místa neměl.

Katoličtí dělníci prohlédli Chleboráda a poznali, že jest to nezkušený a ctižádostivý mladík, jenž toliko svou osobu tímto ruchem povznést chce, provádí jen myšlenky cizí a věci dělnické docela nic nerozumí. Domníval se o sobě, jak sám k tehdejšímu místopředsedovi p. Urbanovi pravil, že pomocí dělnictva dostane se do sněmu, a že mu prý dělníci a řemeslníci budou voziti petice do sněmů na trákačích, a pak že pomocí šlechty dostane se až do ministerstva. To byly tajné plány Chleborádovy, jenž spatřoval v osobě své příštího ministra.

Dělnictvo ovšem, jako lid dobrácký, šlo mu namnoze na lep a dělalo si z toho čest, že pan doktor jest mu v čele, do jeho společnosti chodí a s ním tak po »přátelsku«¹ jedná. Proto mu také pořádalo dělnictvo často velké ovace, což mu velice lichotilo. Tak se stalo, že spolek »Oul«² konal ples v místnostech pražské »Sokolovny«, ku kterému mezi jinými vysokými osobnostmi i také český místodržitel byl zván. A tu narařčil to dr. Chleborád tak, že dostavil se do něho co nejpozději, když již zvaní hodnostáři se byli dostavili. A tu při jeho příchodu propuklo dělnictvo v nekonečný jásot a volání slávy a provázelo ho s velikými ovacemi před očima místodržitele a jiných vznešených hostů. Jindy opět usnesl se spolek — ovšem jeho návodem — konati k počtě jeho po Praze velikolepý průvod s pochodněmi. Proti tomuto průvodu se mnozí z katolických dělníků velice vyslovovali, namítajíce, že takový průvod se ještě ani Palackému nekonal, jenž přece mnohem větší zásluby má, nežli Dr. Chleborád, který ještě nikterak se neosvědčil, aniž sobě nějakých zásluh získal, že by to bylo jednání velmi pochybné. Pravdu tohoto tvrzení ovšem mnozí členové »Oulu«³ uznávali, ale věc byla ujednána, nemohlo se již couvnouti; průvod se konal k obveselení obecnstva. Když se ubíral přes Příklad, zastavil se před českým museem, kdež Dr. Chleborád z okna řečnil.

Tehdy mnozí dělníci, nejsouce spokojeni s jeho jednáním, mluvali s ním časté výstupy ve shromáždění a při valných hromadách spolkových. Ti však bývali od něho pranýřováni, ač to dobře mysleli, někdy i od druhů insultováni, ba také napoleďy od dr. Chleboráda vyloučeni. Počet takových oponentů, pro vášnivě jednání předseď, stále vzrůstal a tím s Dr. Chleborádem se zneřádalil. Dr. Chleborád to intrikami svými prosadil, aby každý člen povinen byl jeho časopis »Jednotu«⁴ odebírat i schodek na tomto listě váznoucí 800 zl. aby ze spolkové pokladny byl uhrazen.

Tato oposice založila sobě nový časopis »Oul«⁵ nazvaný a soustředila se v nové dělnické besedě Malostranské. Zodpovědným redaktorem časopisu byl Václ. Bělecký, ve skutečnosti řídil jej Jan Bavorský, typograf. Úvodní články bývaly psány od mé maličkosti v duchu konservativním, kteréžto články všeobecně stříbrnými zvány byly, protože je psal stříbrník. Tento časopis byl Chleborádovi ovšem velmi nepohodlný, neboť odhaloval jeho slabé stránky i jeho intriky a káral jeho jednání.

Toho ovšem jsem se nesúčastnil, přenechav to jiným; jen na tom mně hlavně záleželo, abych v dělnictvu smýšlení konservativní šířil a názorům křesťanským připravoval půdu.

Když to zpozoroval Chleborád, vyslal ke mně jednoho člena správního výboru, p. Veselého, bývalého člena výboru Jednoty katolických tovaryšů, se žádostí, abych mu psal do jeho »Jednoty«, že mně bude za každý arch 30 zl. honorovati. Odmítl jsem však tuto žádost s poznámkou, že si nedám od tak věci neznalého pána, s kterým souhlasiti nemohu, svoje články snad předělávati.

Toho času stály za časopisem »Oul«⁶ vlastně tři strany dělníků, které se ovšem ještě vzájemně neznaly, cile své před sebou tajily, ale jen vhodné příležitosti užiti chtěly, aby listem sobě cestu do veřejnosti klesly. Bylyť ovšem všechny teprve v zárodku, avšak v několika letech se dokázalo, že tento trojí proud, jenž mezi nimi byl,

ve tři určité strany se vyvinul, z nichž každá později svůj časopis vydávala.

První z nich, jež měla největší vliv, byla strana mladočeská. Mladočeši totiž těžko to nesli, že Dr. Chleborád zrazuje dělnictvo od politiky, a že jest více ve vleku Staročechů. Byliť v ní ovšem vždy milovníci ráznějších krokův v životě politickém, a to ovšem ze sobeckých příčin, pro vzrůst své strany a její moci. K tomu hlavně žádostivi byli pomoci a podpory dělnictva, aby jim sloužilo za žebřík a za ně z ohně vytahovalo horké kaštany. Tomu ovšem dr. Chleborád byl velmi na překážku, jenž stál v čele hnutí dělnického, jenž v měsíci lednu r. 1869. v programu své »Jednoty« v ten smysl se vyslovil, že, »kdo by chtěl dělnictvo strhnouti v zápas za reformu politickou, byl by největším zrádcem jeho.« Protož používali Mladočeši každé vhodné příležitosti k agitaci proti Dr. Chleborádovi, k tomu jim byl každý dělník dobrý, jenž s Dr. Chleborádem nesouhlasil, aneb proti němu byl v opozici.

Za druhé, byla to strana socialistická, jež strkala své dlouhé prsty z Vídně až do Prahy, aby zde přívržence nalovila. V její prospěch pracoval tehdy známý agitátor Oberwinder; ten použil hnutí proti Dr. Chleborádovi, aby zde šířil svou socialistickou propagandu. Od něho přicházely instrukce do Malostranské besedy, ano i peníze na potřebná vydání, jeho návodem zahájena byla celá řada stávek mezi pražským dělnictvem, které však dosti smutně dopadly. Ten, kdo hlavní hnutí opozičního dělnictva v rukou svých měl, byl B., jenž byl ve spojení jednak s Mladočechy a jednak s Obrwindrem, a také k němu časem do Vídně dojížděl, nám pak vypravoval, jak tento demokrat nádherně po kavalírsku žije a jak k obsluze své chová přemnohé lokaje.

Rovněž tak agitovali pro socialistickou propagandu známí agitátoři, Scheu v Liberci a Mühlwasser v Brně; oba to několikanedělním trestem odseděli, až konečně byli vypovězeni z Rakouské říše.

Třetí, nejmenší strana, byla strana katolická, která před druhými své cíle tajila, ale přece chtěla vyúžitkovati vhodné příležitosti, aby svým názorům průchod zjedнала. Jejím mluvčím a zástupcem byl jsem já, byv se soudruhy v Jednotě tovaryšské ve stálém spojení.

Proto vyslovuje se pan dr. Horáček o těchto poměrech ve svém spise »Počátky českého hnutí dělnictva« výslovně takto: »Celkem však nutno přiznati, že celá tehdejší literatura dělnická byla produktem jen několika málo jednotlivců, třeba pro tehdejší dělnické hnutí významných, aniž z ní vystihnouti lze smýšlení a názory celého dělnictva, jakožto organisované třídy společenské. Mimo to pak — a zde jest hlavní nesnáze — jsou i projevy těchto jednotlivců začasto tak neprojasněné, neucelené a protichůdné, že přesné vyličení myšlenkové povahy tehdejšího dělnického hnutí jest skoro nemožné.« Tuto neurčitost a nejistotu v smýšlení lze vysvětliti jen rozličností smýšlení mezi dělnictvem; dělnictvo české, přibereme-li ještě myšlenku svépomoci, dělilo se na čtvero stran, z nichžto každá buď svých cílů sobě jasně vědoma nebyla, nebo se bála je vysloviti a s nimi se tajila, jako tomu bylo na př. u dělnictva katolického.

Beseda Malostranská však podléhala hlavně dvěma prvním vlivům, jež ji stále k činnosti pobádaly. Musila tedy beseda začíti nějakou činností, a vhodná příležitost k tomu brzy se dostavila. Pan

Dr. Chleborád, aby trochu opravil svou pošramocenou reputaci a jménu svému nové slávy vydobyl, učinil ve výboru »Oulu« návrh, aby za příčinou, že pražská Omladina bude konati dne 16. května tábor na Letné, také dělnictvo pražského »Oulu« o týden později, t. j. dne 23. května svůj tábor tamtéž konalo, při které příležitosti on ovšem bude zastávati místo předsedy. Následkem toho sneseno bylo ve výboru Malostranské besedy konati podobný dělnický tábor o týden později, a to hlavně návodem Mladočechů, kteří chtěli dělnictvo od Dr. Chleboráda odvrátit.

Dne 23. května konal se skutečně dělnický tábor na Letné, za předsedu jeho zvolen dle úmluvy Dr. Chleborád, a tu při své úvodní řeči, věda, za jakou příčinou se má konati za týden druhý tábor na Rohanském ostrově, promluvil o reformě politické docela jinak, nežli se byl v programu své »Jednoty« vyslovil. Pravit: »Za posledních dnů slyšány jsou hlasy ze středu dělnictva pražského za práva politická. Hlasy ty jsou oprávněny. Nikdo nemůže dělníku upřít právo, domáhati se na zákonité půdě práv politických. Jest k tomu povolán každý, kdo ve vědomostech tak pokročil, že mu národ smí světit dvousečný meč, meč moci politické.«

Přijatá resoluce pak zněla v ten rozum, aby se zakládaly všude podobné spolky jako jest pražský »Oul«, aby dělnictvo sobě osvojovalo dostatečnou míru osvěty, aby zřizovaly se dělnické jednoty politické, jež by byly odděleny od spolků podnikatelských, a konečně, aby spolkům podnikatelským nebyla větší daň ukládána, nežli platí každý jednotlivec.

Za týden měl se tedy konati druhý, ryze dělnický tábor. Pořadatelé se ovšem usnesli, aby se konal, ale teď se vyskytly první a hlavní obtíže: nevěděli, o čem se má mluvit, aby to odpovídalo naší opozici, a byly to názory ryze dělnické. Ti lidé uměli dobře křičet a do všeho bouchat, ale když došlo k věci samé, jak ji řídit a jakým směrem kráčet, tu nevěděli si rady. A tu byl ovšem Žižka dobrý, jeho tedy žádali, aby udal látku, o čem by se mluvit mělo. A tu se osvědčila pravda naší zkušenosti, že, když dojde k věci samé, vyhledává se rada katolíka, a v tom spočívá též naše vítězství.

Vypracoval jsem jim tedy osm odstavců jako látku, o níž by se mělo mluvit. Vytknul jsem tam svátek neděl a svátků, mírné zkrácení hodin práce, odborné vzdělání, odstraňování švindléřské výroby za příčinou zvýšení ceny práce dobrého výrobku, o potřebném vlivu se strany dělnictva na moc zákonodárnou ve sněmích a komorách, povzbuzení, jak pěstovati dobrý mrav, šetrnost a střídmost, a konečně vyzvání vlády, aby chránila domácí výrobu potřebnými cly před cizím dovozem.

Tito lidé však mým návrhům nerozuměli; každý chtěl jen do toho bouchat a věci se nedržel. Byly mně dodány i některé řeči, jež se měly přednáseti, abych je prohlédl a opravil. Seznal jsem z nich, jak tito lidé mým návrhům nerozuměli a dělnickou věc nechápali; každý chtěl jen být hodně radikální a úřady zlobit, ale věci samé se nedržel. Opravil jsem, kde se co dalo, ale mnohému nesmyslu jsem přece nemohl zabrániti.

Doufal jsem, že podle mých návrhů a konaných řečí vypracována bude i resoluce, avšak vypracování toto nám Mladočeši nesvě-

řili, a tájilo se přede mnou, kdo bude resoluci pracovati. Až pak přece jsem se to dověděl, že to byl Dr. Sladkovský, a že se na ní ničehož již měniti nesmí. S jejím zněním nebyl jsem spokojen, že z mých návrhů do ní nic pojato nebylo, a že k požadavkům dělnickým od pánů Mladočechů pranic se nehledělo. Vyjádřil jsem se tehdy: »Tak jsme těm pánům upekli koláč, a oni nám z něho nedali ani sousta.« Právilo se v ní: »Jakkoliv tedy i my pokládáme resoluci milých bratří svých, přijatou v táboru na Letné dne 23. t. m. ve všech částech za nepochybnou a věrně k ní přistupujeme: nicméně poznáváme, že za nynějších trudných poměrů politických nelze prostředky svrchu uvedenými vydatně působiti na zlepšení stavu dělnického, poznáváme, že jen ve svobodném národě může i dělnictvo domoci se svobody, a poznáváme, že dokud celý národ tísněn jest ve svých potřebách politických a hmotných, dotud žádná část jeho, tedy ani dělnická třída, nemůže se dopracovati lepšího postavení.«

Samá svoboda a samá svoboda — a to měla snad býti taková svoboda, jako ji dopřála dělnictvu francouzská revoluce, kde slabý svobodně mohl býti utiskován od silnějšího, neměl však práva dovo-
lávati se ochrany.

Všichni soudruzi, kteří na táboru měli řečniti, mně byli známí, ale tu se vyskytl řečník, o němž jsem nevěděl, — soudruh Ryba, typograf, vyslaný od Mladočechů. Mluvil o politice. Tak skončil tábor na Rohanském ostrově prohlášením uvedené resoluce, jež rovnala se resoluci na Letné, a do níž Mladočeši nic jiného neuměli přidati, nežli požadavek, aby dělnictvo sloužilo jejich politickým zá-
měrům, a následek toho byl ještě ten, že tři jeho řečníci byli vzati do vyšetřování, totiž: Němec, Ryba a Šíba. Němec však, jenž byl předsedou táboru, byl dne 28. října uznán za nevinna.

Nyní opět, aby beseda Malostranská nějakou činnost ukázala, bylo usneseno, aby konaly se přednášky, v nichž by se ryze dělnické a Chleborádovi protivné myšlenky a názory šířily. K tomu jsem byl opět vyzván já, a s ochotou jsem se tomu podvolil. Za látku zvolil jsem »otázku dělnickou«, o kterémž předmětu jsem pět-
kráté přednášel; počal jsem dne 12. června. Mezitím přednášel také pan Sluníčko, faktor z tiskárny Grégrovy: »Proč se spolčujeme«, ovšem k rozkazu svého pana chéfa, aby se to střídalo, neboť před-
nášky mé zdály se býti trochu vážnými.

Bylo to pro mne dosti těžkým úkolem, neboť nebyl jsem řeč-
níkem a musil jsem mluvit poprvé ve přítomnosti vládního komi-
saře; ale podvolil jsem se tomu jen proto, že mně byla dána příle-
žitost, západám katolickým průchod zjednati. Musil jsem však býti při tom velmi opatrný, abych se jako katolík neprozradil, neboť v čase, kdy liberálové dělnictvo proti zásadám katolickým a proti řemeslnickým společenstvům tak poštvali, kdy proti nim tak protivné stanovisko zaujalo, že na první veřejné schůzi své, jež dne 2. ledna v Sokolně pražské se konala, ve čtvrtém odstavci resoluce své se vyjádřilo: »Nucená společenstva překážejí svobodnému jednání dělnictva a činí dělníka otrokem libovůle jednotlivců. Zrušení nucených společenstev vyžaduje pokročilost našeho století a důstojnost dělnictva.«

Proto, jsa opačného mínění, musil jsem si počínati velmi opa-
trně, aby přednášky moje vlídně byly přijaty a měly přece nějaký

dobrý účinek pro věc katolickou. Vyjádření má musila tak formulována býti, že pravý význam jen mezi řádky se čísti dal. Tak na př. pravil jsem mezi jiným: »Proč nevěříme více sami sobě, svému přesvědčení, své zkušenosti? Proč máme se za tak malomocné, abychom sobě ze zkušenosti své, vlastním životem poučení jsouce, zásady pro náš život dělnický utvořili a dle nich se řídili? Proč přijímáme takové zásady od lidí, kteří zkušenost dělníka nikdy neprodělali, ale přece jsou dosti drzí, by dělníka v jeho záležitosti poučovali... Jak se člověk prací živí, jak práce lidu dobře a trvale prospívá, nejlépe rozumí ten, jenž vždy prací se živí... Život náš dělnický budiž nám nejlepší knihou k studování otázky dělnické. Zkušenost pracujícího lidu po zrníčku sebraná podá nejlepší látku k studování dělnické otázky... Dělník až posud v této věci velmi málo pro sebe činil. Není divu, že poměry jeho stávají se vždy povážlivějšími, když obyčejně nikdy on sám, ale vždy někdo jiný místo něho ve veřejnosti mluví, a to člověk, který prací nikdy se neživil. Pokud toto nepřestane a vždy jen jiný, jenž prací se neživil a nikdy neživil, za dělníka mluví a poměry práce líčiti bude, potud bude míti práce jen vždy ten směr, aby prospívala jiným stavům, ale nikdy dělníku.«

Tak jsem mluvil, abych dělnictvo k samostatnému smýšlení nabádal a je od všelikého násepu ze strany liberální odvrátil. V jiné z následujících přednášek opět snažil jsem se přiblížiti ku křesťanskému programu o právu lidu na práci jak ho druhdy řemeslníci cechové požívali, a tu jsem se vyjádřil takto: »Staletá zkušenost lidu pracujícího učí, že čím více práce pozbývá vážnosti a ceny, tím více živoří, se smrtí zápasí lid pracující, a čím více ceněna a vážena jest, (a práci dalo cti jen křesťanství) tím větší blahobyt zkvétá z toho dělníku. Člověk, jenž se živí prací, i na to musí pamatovati, aby práci tuto sobě uchránil, on se musí při ní tak zachovati, aby se práce tato nekazila, při své životní síle se udržela. Co bude platná člověku sebe větší námaha, jestli práce jeho bude zkažena, nepřinášejíc mu prospěchu? Kdo zjedná mu spravedlnost, jež žádá odměnu za namáhání, kde nalezne útočiště právo práce? Člověk pracovník, muž poctivý, ve světě stane se žebrákem, neboť pracovitostí svou nenalezne výživy na cestě zákonité, způsobem slušným a spravedlivým. Zapotřebí jest, aby se člověk při své práci řídil jistými zásadami, jež práci jeho chrání a při ceně a vážnosti ji udržují. (Tu narážel jsem na stará pravidla dřívějších cechů.) Tu musí státi práce a prospěch její nad pracovníkem a prospěchem jeho; pracováno musí býti také k prospěchu práce samé, (jak to cechovní pravidla vyžadovala, aby se kladl prospěch řemesla vždy nad prospěch řemeslníka) a ustoupiti prospěch osobní pro prospěch celku, neboť prospěch celku je důležitější, nežli prospěch jednotlivce. Truhlářství musí státi nad truhlářem, kovářství nad kovářem, bednářství nad bednářem, neboť bude-li zkaženo a na mizinu přivedeno truhlářství, neobživí se jím ani truhlář, a tak to bude s kovářem i bednářem a jinými řemesly, když všechen prospěch, který poskytuje řemeslníku výživu, od jiných stavů a od kapitálu bude zničen. Tak přivedena budou všechna řemesla na mizinu, a také řemeslníci nižádnými zásadami (či pravidly) při své práci říditi se nebudou, aby i řemeslo jejich bylo zachováno... Když kráčí člověk při své práci jen směrem osobního prospěchu, nic ne dbaje na celek, než řídí se zásadami, jež mají účelem utvořiti nějaké

společenské dobro, zůstane i toto společenské dobro neutvořené, společnost zůstává bez majetku, jenž při životě i zachovává. Takovéto společenské dobro jest práce, jsou řemesla, z níž lid čerpá výživu. To jest a má býti majetkem společným, aby každý, kdož práci se věnuje, volného přístupu měl, z pramene jejího čerpat výživu. Práce nemá vejíti v ruce člověka, ji nekonajícího, to protiví se jejímu pořádku, jejímu právu, to jest v následcích svých pro společnost zhoubné . . . Otázka dělnická především a hlavně jest otázkou práce, jak by tato zřízena a konána býti měla, aby dodala v rovné míře všemu celku a každému zvláště dostatečné výživy, a aby z ní připadlo nejvíce užitku jejímu konateli . . . Tu samo sebou se rozumí, že, je-li otázka dělnická otázkou práce, že jí také s tohoto stanoviska nejlépe posoudí jen ten, jenž jest dobře obeznalý, sběhlý a vycvičený ve své práci . . . Platné rozluštění otázky dělnické jen se strany dělníků řemesel může se díti, jen mezi nimi možno jest naléztí pravou cestu . . . Mezi dělnictvem řemesel zachovala se ještě vědomost o práci a pravém směru jejím, zachovala se ještě památka zřízení patriarchálního, kdežto dělnictvo tovární již ponejvíce nezná oné cesty, kterou sluší kráčet člověku pracujícímu; ono se do nepravých poměrů svých tak vpravilo a poutům otrockým tak uvyklo, že uznává způsob ten za pravý pořádek a dle toho stanoví také úsudek svůj o práci. Na dělnictvu řemesel bude tedy jednou záležití, pravého směru se držeti a otázku dělnickou rozluštiti.

Tyto přednášky velmi se líbily a byly na žádost Besedy i v časopise »Dělník« uveřejňovány. Po třetí přednášce přinesly o nich i »Nár. Listy« příznivý referát, v němž se pravilo, že, kdo otázku dělnickou právě poznati chce, slyšeti ji musí od dělníka, jak ji poslední číslo »Dělníka« přináší. Tak psaly »N. L.« dne 15. února 1870., pokud ještě nevěděly, že jsem katolíkem, ale když se to po čase dověděly, mně nejinak nežli »katolickým dělníkem« nazývaly, čímž mne potupiti se domnívaly.

(Pokračování.)

Domine, non sum dignus!

té chvíli velké, jaké nezná světa duch,
kdy andělé mi cloní horké skráně,
kdy v zázraku, ble, velkém na oltáři Bůh
se dotknout dává od mé hříšné dlaně —
má duše jako květ se chvěje bílý,
a rty se třesou nežli vyslovily:
Domine, non sum dignus!

A slyším zas' ten velký hymnus zaznívat,
v němž andělé se kdysi rozepěli,
jenž do Betlémských paláců i chudých chat
jak velké lásky paprs'k padal vřelý,
když v jeslích mrazných ležel's, Kriste tichý,
a v plesu teskném lkaly země líchy:
Domine, non sum dignus!

A ke kříži zas duch můj spěje svatému,
kde smrt si sedá na květ zkrvavený,
jenž v skonu život nese lidstvu celému
a dýchá věčnost ve svět zavržený,
ač místo vděku pomsta k němu sálá,
kdy v hrůzy záchvěvu lká pustá skála:
Domine, non sum dignus!

Ó, Kriste, moře lásky v každé krůpěji,
mé srdce chladně spal a dej mi nové,
ať v něm se holoubkové lásky zasmějí
a touhou po Tobě mi vzplanou rtové,
když ústa má se ke kalichu kloní
a každý nerv se chví a srdce zvoní:
Domine, non sum dignus!

R. Slupavský.

Pastely.

Polsky napsal Jan Łada. Se svolením spisovatelovým přeložil Frà Josef Mergl.

Do propasti.

Obrázek ze života.

Prosím, co mám říci poslíkovi?«
»Co mu chceš říci?«
»Zdali pan profesor bude moci přijíti do konference? Pan ředitel prosí za odpověď.«
»Za odpověď! Řekni mu, řekni tomu terciánovi, ať táhne i s konferencí ke všem všudy.«

Byl pošmurný den, jakých v březnu u nás v Polsce dosti. Pršelo, a sníh se sypal od samého rána. Vítr šlehal do obličeje, vlhká zima pronikala do kostí, ale ani ostrý vítr nerozehnal mraky, ani sníh zimou neutuhl. K tomu ta pramizerná dlažba v našem městě, na chodnících bláta po kotníky, středem ulic v bezedných kalužích bláta po kolena, i výše. Jedním slovem: mizerný den. Nejlépe ještě zatopiti v kamnech, obléci teplý župan a uvelebiti se s dýmkou u krbu.

Dopoledne jsem měl v gymnasiu tři hodiny. Ve třídách byla zima jako v psinci. Hoši jedna rýma, jeden katarrh, pro kašel a kýchání nebylo rozuměti ani slova. Sypal jsem dvojky na pravo a na levo, co se jich vešlo, několik jsem jich zapsal do třídní knihy a dal v neděli dvě hodiny domácí vězení. Domů jsem přišel všecek zkfěhlý, promoklý na kůži, zablácený až na hlavu, ve špatné náladě.

Ženuška předvídajíc, s jakou se asi vrátím, připravila mně na štěstí k obědu mé zamilované vídeňské řízky, dala důkladně zato-

piti a sama mně po obědě přinesla ke krbu kávu, nacpala vlastnoručně dýmky a obalila mně nohy teplým plaidem.

»Čti si trochu,« povídala, »já hned přijdu, jen co uklidím. Dobře, že nemáš odpoledne vyučování a nemusíš z domu.«

Hodná Konstancie! Neměl jsem věru v úmyslu vytáhnouti paty do té sloty a zimy. Byl čtvrtek — a ve čtvrtek po celých deset měsíců ze dvanácti přicházejí ke mně sousedé z druhého poschodí: soudní rada na odpočinku se ženou a s bratrem, starým kavalírem, který u nich bydlí. Konstancie nám vždy uchystá kávu z vesnické smetánky — to výborně umí — a ještě k tomu s domácím pečivem, a my kolem krbu sehrajeme si whist. Whist je totiž oblíbenou hrou mojí, radovou i jeho bratra. A tak to chodí po celý rok: ve čtvrtek u nás, v neděli u nich. Nehrajeme o mnoho; celá výhra aneb prohra bývá několik šestáček — jen tak pro zajímavost, aby se přece nehrálo »o křídlo«. A tak nám čas po obědě velmi příjemně plyne.

Právě jsem měl na mysli náš whist a strojil jsem se, jak se dnes paní radové pomstím za to, že mne vždy tak hanebně obelhrává, když se ozve zvonek. Pomyslel jsem si, že snad dnes přišli naši hosté dříve než obyčejně. Ale kdež pak? Tercián tu byl se vzkázáním, že je po vyučování o páté hodině večerní konference; jakési disciplinární vyšetřování, jež nelze odložit.

Disciplinárka? Bezpochyby zase některého z těch ničemů přistihli v krčmě aneb se některý zachoval drze k profesorovi. Hlupáci! Nemohli si pro svou pitomost vybrati nějaký teplejší den?

Leč co platno? Terciána jsem poslal do horoucí skály, ale ředitele jsem tam poslati nemohl, ačkoliv bych mu to byl ze srdce rád udělal. Nezbylo, než jíti do školy — v tom dešti, sněhu a blátě. A do gymnasia mám dobrých deset minut a cesta mizerná, až Pán Bůh brání.

Obul jsem tedy boty, přes ně kaloše, oblékl jsem zimník a na něj teplý plášť. Žena mně ovázala ústa šátkem, abych se nenastudil, čepici vtiskl jsem hluboko na uši, aby ji vítr nevzal a — hajdy do té sloty!

Už se stmívalo, když jsem vyšel na ulici. Vítr a sníh s deštěm mrskal mě do tváře a do očí, jakoby šidla padala. Přes tu chvíli jsem uklouzl, div jsem do louže neupadl. A doma hezky plápolá v krbu oheň, káva voní, a za chvíli přijdou hosté.

Čas aby vzal toho ničemu, který mně tohleto dnes nadrobil. Ale počkej jen, bošlku, počkej! Nasolím ti, že budeš pamatovati na mne do smrti. Já ti dám, vyháněti z domu starého profesora do takové sloty, a k tomu ve čtvrtek — ve čtvrtek!!

Ve sborovně bylo už několik profesorů a ti kleli jako já; neměli odpoledne vyučování a musili také brodit se blátem schválně. Zvláště starý Wilmer, který se zlobívá pro nepatrnější věci než já, hněvem přímo sopil.

»To je ta mládež,« volal, máchaje sousedovi rukama u samých očí, »to jsou ti naši žáci! Žádného ušetření, žádné kázně, žádné útrpnosti s profesorem to nemá. V takový nečas psa bys nevyhnal, a ten ničema Sýkora nás sem mocí žene.«

»O Sýkoru se jedná?«

»Arci, o kohož jiného než o toho nezdaru. Jen uvažte: já už byl v pantoflích a v županu a k vůli tomu halamovi a jeho rozmaru musím se vléci až sem!«

»Právě tak jako já.«

Ostatně o tom »rozmaru« Sýkorově dalo by se mnoho povídati, a zajisté že milý Sýkora raději by nás byl viděl seděti doma u krbu, než odbývati zde nad ním soud. Ale přes to všechno Sýkora byl původcem všeho, nikdo jiný, a proto kollega Wilmer měl pravdu.

Zazněl zvonek, a za chvíli otřásla se celá školní budova hlukem, jaký způsobilo několik set žákův, vyhrnuvších se ze tříd s knihami pod paží za smích a křiku. Ze sněhu a z bláta si nic nedělali.

Sborovna zatím plnila se profesory, přicházejícími z jednotlivých tříd. Byla to podlouhlá, klenutá jizba, drubdy klášterní refektář s úzkými okny. Smrdutá plíseň pokrývala holé, špinavé stěny. Lampa, zavěšená uprostřed klenby, vrhala sporé světlo na dlouhý stůl, potažený zeleným sukem a pokrytý papíry. Trochu toho světla padalo i na nás, sedící kolem stolu, pochýlené nad papíry. »Veselou« náladu četl jeden druhému na tváři. V ostatní prostře sborovny byla tma, z koutů zrovna číselá vlhká zima.

Ach! jak zcela jinak to v téže chvíli vyhlíželo u nás! V krbu plápolá vesele oheň. Žena prostřela na stolek květovaný ubrus, rozeřádila talířky a košíčky s koláči a chlebem, a hrnky se smetanou. Umi uspořádati stůl, že je radost se na ni dívati. Teď nalévá kávu do čistých koflíků starodávné saské práce, a paní radová volá: »Dosti, dosti! U paní doktorové je výborná káva, ale silná; dostala bych tlučení srdce.« Jak se tam hezky v teple baví! A nám je tu zima a nudíme se. A což ta cesta domů pozdě v noci! Prokletý kluk, ten Sýkora!

Ředitel zaujal své místo v čele stolu a dal znamení zvonkem, načež hovor utichl. Přešel rukou šedý vous, narovnal brejle, posunul svíci k samým očím a daleko od světla před sebou rozvinul veliký arch hustě popsaného papíru. Potom jal se čísti monotóním hlasem protokol o příhodě, jež udála se včera ráno první hodinu v septimě A při přednášce profesora Kuderkieviče.

Protokol zněl:

»Dne 13. března 1893. vykládal jsem, jako obyčejně, prvních dvacet minut novou lekci, načež pro opakování a zároveň důkladnější výklad minulé lekce, a to na základě toho, co právě jsem byl uložil — vyvolal jsem k tabuli žáka Štěpána Sýkoru. Sýkora odpovídal z počátku hbitě a správně, ale potom začal se másti a pletl páté přes deváté. Hleděl jsem ho uvést na pravou cestu a několikráte jsem mu sám napověděl, ale nadarmo. Při tom dal Sýkora na jevo úplnou neznalost gramatických forem a patrný nedostatek základních vědomostí, což tím spíše bylo nápadno, an týž žák byl považován do poslední chvíle za velmi pilného. Když jsem Sýkorovi připomenul, že při takových odpovědích mu mohu dáti málo naděje na postoupení do oktávy, obrátil se týž na mne s několika urputnými otázkami, chtěje určitě zvědět, má-li jakési vyhlídky na postup, či nemá. Řekl jsem mu tedy, že z mého předmětu mu mnoho neslibuji a mimo to, jak se ukázalo při poslední konferenci, že je to s ním i v jiných předmětech bledé, zvláště v matematice, latině a

němčině; potom Sýkora mrštil křídou o zem a odešel na své místo se slovy: »Pak není třeba mne zkoušeti.«

Dvakrát jsem ho vyzval, aby se vrátil k tabuli, leč on, ani nepovstav, odpověděl mně vždy, že nepůjde a že je mu všechno jedno. A když jsem ho upozornil na následky takové vzpoury proti školní kázní, odvětil hlasem povýšeným, že prý ho »můžeme vyloučiti aneb i zabiti, že to bude poslední služba, kterou mu gymnasium prokáže, an se mu život beztoho už zprotivil.«

Poněvadž hodina blížila se ku konci, a podrážděnost Sýkorova dostoupila takového stupně, že mohlo snadno dojít k nějakému násilnému výstupu, uznal jsem za dobré, neobíratí se tou věcí dále. Po vyučování odebral jsem se bezodkladně do ředitelny oznámit výše vylíčené příhody. Při mém odchodu ze třídy Sýkora nepovstal s ostatními, jak předpisy nařizují.

Žák Štěpán Sýkora, byv k tomu ředitelem vyzván, vypověděl, jak následuje:

»Jest pravda, že jsem užil slov, jak je uvádí pan profesor Kunderkievič, a to právě tak, jak pan profesor udává. Byl jsem si toho vědom, co urážlivého mluvím, co dělám a jaké následky může jednání moje pro mne mít. Zúmyslně však nechtěl jsem pana profesora uraziti; nemám proti němu zášti, aniž ho podezřívám z nějaké nespravedlnosti vůči mně. Byl jsem rozechvěn a — nemocen. Již po několik neděl nemohu následkem přetížení denními pracemi v noci ani oka zamhouřiti. Mimo to zažil jsem v téže době i jiných nepřijemností. To jedině mohu podotknouti na svou omluvu.«

Ředitel dočetl, položil arch před sebe, odsunul světlo a hladě si vous, rozhlédl se po nás. Pak jal se mluvit takto:

»Podal jsem vám, pánové, speciem facti a nemám nijak v úmyslu působiti na usnesení konference v této věci. Pokládám však za svoji povinnost zvláště oněm pánům, kteří v septimě A nevyučují, připomenouti, že Štěpán Sýkora, žák našeho ústavu, náležel od primy již vždy mezi nejpilnější a nejpořádnější. Až do letoška nebyl nikdy konferencí napomínán, jak jsem se o tom právě z katalogů přesvědčil; byl vždy vzorných mravů, a také jsme ho vždy dávali ostatním za vzor. Nikdy nebylo proti němu žaloby. Letos však valně se pohoršil, ne tak z lenosti, jako spíše že přetížen jest prací; má totiž — jak se zdá — na starosti celou ostatní rodinu. V prvním pololetí dostal ze dvou předmětů známku nedostatečnou a musil tudíž platiti školné; polovici té sumy povolil jsem vzhledem k jeho dosavadní pilnosti a dobrým mravům z podpůrné kasy žakovské.

Tak tedy se věci mají. Případ, o který dnes běží, jest tím smutnější, čím méně jsme se ho nadáli, a čím řidší jest na našem ústavě, slynoucím vždy — díky Bohu — přísnou kázní. — Račtež tedy, pánové, pronésti o věci té svůj úsudek.«

Ředitel si odkašlal, narovnal okuláry a zahleděl se do prázdna. Chvilu bylo ticho.

»Je to zajisté smutný případ,« začal, klada na každé slovo důraz, kolega Kostecký, profesor přirodopisu.

»Škoda, že kolega Viliňský jest nemocen,« podotkl jeho soused, »jako třídní v septimě A mohl by podati nejspolehlivějších zpráv v té věci.«

»Kázeň jest úhelným kamenem výchovy a cementem školy,« ozval se profesor domácí literatury, milovník sentencí.

»Nezapomínejme však, že Sýkora se přiznal ku své vině a že se omlouvá podrážděností a přetížením pracemi,« prohodil katecheta.

»Podporuji všemožně mínění pana kanovníka a souhlasím s ním úplně,« dodal, povstav profesor Kuderkievič.

Všech oči obrátily se na něho, nikoliv bez úžasu.

»Nedivte se, pánové,« pokračoval, »a nepodkládejte mně přílišnou shovívavost. Já jsem neblahým původcem celého toho výstupu a jakkoliv jsem nemohl pro zachování školní kázně nezmíniti se o tom, tak zase nelze mi přísně vinit Sýkoru. Ten hoch jest opravdu prací přetížen, a jeho nervy jsou až do krajnosti rozechvěny. Pozoruji to už delší dobu a lituji srlečně, že jsem si na to dnes ráno nevzpomněl. Snad některé ostřejší slovo z mé strany dotklo se ho jako jiskra hromádky prachu a — nastal výbuch. Račte, pánové, býti shovívavi k tomu ubožákovi.«

»Bez trestu přece nemůže projíti,« zabručel mrzout Wilmer, kroutě šedivou hlavou.

»Bez trestu — nikoliv, ale domnívám se, že karcer dostačí.«

»Šestnáct hodin karceru a ať pana kolegu před celou třídou odprosí,« navrhl senior sboru, holohlavý matematik Neuhäuser.

»Snad by stačilo dvanáct hodin,« mínil katecheta.

»Trest neměří se délkou trvání, ale působením na duši trestaného,« ozval se »magister sententiarum«, jak jsme nazývali profesora literatury. »Navrhuji osm hodin.«

»Snad by stačilo šest,« vmísil se jakýs hlas tam z kouta do toho.

»Pokud mne se dotýká, myslím...« začal zvolna kolega Kostecký —

Nedomluvil. Okenice udeřily prudce do oken, několik tabulek se rozbilo, a sklo sypalo se v kusech na podlahu. Všichni jsme se ulekli a vyskočili. Rozbitým oknem dral se víchř do sborovny, s ním sněh a ledovatý déšť a svištělo to a ječelo jen což; hnedle byla jizba plná vlhkého, chladného vzduchu. Lampa se rozhoupala, a plamen v ní vyskakoval vzhůru, div sklo neprasklo. Kterýs z mladších kolegův honem zahradil rozbité okno.

»Já z mé strany míním...« začal znovu profesor přírodopisu.

Přerušil jsem ho, vstávaje zvolna: »Račte dovoliti. Prosím za slovo.«

Kostecký se zarazil a vyvalil na mne oči. Uvykl už tomu, že jsme mu častěji »skákali do řeči«; mluvil vždy velmi zvolna, začínaje »od Adama«.

Ten mrazivý proud vzduchu, jenž zafičel zvenčí rozbitým oknem do sborovny, mně projel všemi kostmi.

Tož my máme k vůli ledajakému střeštěnci plahočiti se v takové slotě půl městem, a to takřka v noci brouzdati se blátem, kalužemi, chvěti se zimou, místo seděti hezky v teple u krbu, srkati kávu a hráti whist? A ten hulvát má to vše odbýti nepatrným trestem? Počkáte si.

»Račte dovoliti,« opakují.

Všichni utichli a obrátili se ke mně.

»Pánové! Stalo se něco, u nás dosud, díky Bohu, nebývalého. Žák vyšší třídy odepřel profesorovi poslušnost, a to u vědomí své

viny; a k této urážce jako na posměch dodal, »abychom prý ho vyloučili z gymnasia.« Nebudu rozebírat příčiny této události; lituji nešťastného mladíka, jestli přetíženi prací nebo snad i nedostatek mu porušil nervy, tím však se událost sama ani nezmění, ani nezaťuje. Vážím si shovlivavosti uraženého pana kolegy, leč zde — prosím — neběží o jeho osobu. Běží o dobrou pověst ústavu, o naši bezpečnost a vážnost, běží tu o kázeň mládeže. Kázeň jest úhelným kamenem vychování, jak dobře podotkl pan kolega. Odpusťte jenom jednou v nepravý čas, a po kázni je veta, mládež zdivočí, a jsme vydáni na pospas kterémukoliv sprostému neurvalci. A proto, k uvarování takového nebezpečí, jakož i, abychom ústav náš zachránili od úpadku, mládež od výstředností a sebe od nemilých příhod: jsem pro přísné potrestání vinníka a navrhuji vyloučení. Kdo z pánů kolegů nechce zkázu ústavu a mládeže, bude jistě hlasovati se mnou.«

Na počátku mé řeči bylo ticho, pak počal se ozývati tlumený šepot. Takové řeči se nikdo nenadál a tím méně ode mne. Tolikráte zastával jsem se s téhož místa mládeže, zvláště, jednalo-li se o trest takový, jenž by byl měl následky neblahé pro budoucnost žákovu. Tolikráte utkali jsme se v té příčině až »na krev« se suchým, pedantickým Wilmerem, který samojediný mezi námi býval pro bezohledné potrestání. Také teď pouze on pokyvoval mé řeči šedivou, štětinatou hlavou, upíraje na mne oči. Divil se sice jako druhý, ale liboval si. Jiní zase vrtěli sebou nepokojně a vrtěli hlavami.

Sotva jsem skončil, už se ozývaly protesty, jako na př.: »Byl prý to vzorný žák! Já sám prý ujímal jsem se ho vždy nejvíce, staral jsem se mu o kondice, vymohl jsem mu stipendium; tohle prý byl první jeho »výstup« na gymnasiu. Odpovídal jsem však ke všem takovým námitkám jediným slovem: »Zásada.«

»Zásada, arci že zásada,« doráželi na mne. »Ale my zde nejsme pouze soudci, nýbrž musíme jednati jako otcové.«

»Sám jsi byl mladý a dost bujný,« připomenul mně kterýs kolega. »Pamatuješ, jaké taškařiny jsi tropíval starému Stecevičovi na gymnasiu u Minoritů? A teď bys chtěl pro hloupost zavřítí tomu ubožákovi svět?«

»Vždyť přece máte sám děti, pane kolego,« zašeptal ředitel, chláchole mne.

Povstav, jal jsem se znova mluvit. Nechci se chválit, ale »mluviti« umím a tentokrát byl jsem mimo to nemálo dopálen. Nevím už, jakých důvodů jsem užil, odkud jsem jich nabral, jen tolik se pamatuji, že jsem se zmínil o příčinách všeobecného úpadku mravního a že jsem se dotekl různých bolavých stránek a nedostatků lidské společnosti, zkrátka, splétal jsem na ubohého Sýkoru bič z nejrozmanitějších provázků.

Z počátku mne přerušovali, mávali rukama proti mně a vrtěli hlavami, hnedle však se list obrátil. Nastalo ticho, zraky všech utkvěly na mně s rostoucím zájmem, a páni kolegové začali hnedle na znamení souhlasu pokyvovat a přisvědčovat hlavou i ústy. Všecky pak jsem strhl na svou stranu, připomenuv ku konci, co se nedávno stalo na kterémisi ústavě, kde rovněž několikráte »zmírnil« kázeň, a následek toho byl, že jistý žák střílil po profesorovi.

»Smutná to pravda!« mínil jeden.

»Tak jest, uznávám, že jsem se mýlil. Přesvědčil jsi mne,« podotkl jiný.

»V čem pak?« odvětil jsem. »Dura lex, sed lex. Nutno dáti příklad výstražný, zabezpečiti se.«

Jediný katecheta pokusil se zachrániti Sýkoru a připomenul: »Ale on má starou matku, kterou živí. Kamž se ubožák obrátí, vyloučíme-li ho?«

Narazil však na tuhý odpor: »Já také mám matku,« ozval se kterýs kolega, »a mimo matku mám ženu a děti. Chcete snad, velebníčku, aby mne takový ničema po libosti zastřelil a připravil tak matku, ženu i děti o živitele, o chléb?«

Ředitel přestal hladiti si vous, byl patrně ve špatné náladě; jen přes tu chvíli pošupoval brejle na nose.

»Přistoupíme, an se nikdo už nehlásí o slovo, ku hlasování,« pravil suše. Návrh přísnějšího trestu, totiž vyloučení, dávám tedy odhlasovati napřed. Kdo je pro vyloučení?«

Mimo katechetu a několik — tři — profesory, zvedli všichni ruce, někteří sice váhali a neradi tak učinili, ale přece hlasovali »pro«. Čtrnácte proti čtyřem.

»Návrh je přijat,« ohlásil ředitel klidně. Račte to zapsati,« dodal, obrátiv se ku zapisovateli konference.

Potom sklonil se nad papíry a začal v nich cosi zlostně hledati.

Snad jsem to přeslechl, ale tak se mně zdálo, jakoby byl z úst se mu vydral šepem vzdech: »Ubožák, ubožák!«

* * *

»Toť je z vás, pane kolego, učiněný Demosthenes!«

»Takové řečnické vítězství! Nejlepší advokát by to lépe neprovedl.«

»Míti všecky proti sobě kromě jediného Wilmera a všecky dostati ve čtvrt hodině na svou stranu, přesvědčiti je, to už něco znamená.«

»Z pana doktora se udělal přísný soudce. Kdybych.tě neznal!«

»Nedopouštěj Pán Bůh, dostati se s vámi do sporu!«

Tyto poklony z úst kolegů cestou z ředitelny dotýkaly se mne jaksi nemile a dráždily mne. Proč? Nevím sám. Měl jsem radovati se ze svého dnešního »vítězství«, ale po nějaké radosti ani sledu; právě naopak.

Rozloučiv se u domovní brány s ostatními, dal jsem se spěšným krokem k domovu. Vítr utišíl se úplně. Na obloze plul zvolna měsíc v úplňku, a kolem něho honily se mraky a mráčky jako o závod, až zanikaly na dálném, mlhovitém obzoru.

Zmírnil jsem krok a odvrátiv zraky od oblohy, svěsil jsem hlavu. Bylo mi, jakoby nějaká tíha mne tlačila dolů. Co to bylo? Co se to se mnou dalo? Jak to přišlo? —

Na Štěpána Sýkoru pamatoval jsem se už od primy, od sekundy jsem ho vyučoval a od kvarty až včetně do sexty jsem byl jeho třídním. Po nějaký čas jsem se o něho zajímal, pak jsem ho nechal hýti; při šedesáti žácích ve třídě nelze zabývati se výhradně jedním.

Teď jsem si na něho vzpomněl, jak jsem ho zprvu vídal: zamračeného, nemluvu, pokorného, vzorného. Připamatoval jsem si, že jsem ho velmi často jiným dával za vzor. Schopností neměl, ale

za to železnou pílí a neúmornou vytrvalostí. Často přišel do školy nevyspalý, bledý jako stěna, pod očima krví podlitýma modré pruhy.

»Zase jsi nespál, Sýkoro?« — ptal jsem se ho kdysi. »Nešetříš se.«

»Musil jsem se učit úloze, Vašnosti, a z hodin přicházívám domů teprv kolem desáté!«

»A šel jsi tedy pozdě spat?«

»Nespál jsem vůbec.«

To bylo, tuším, loni nebo předloni. Tenkrát jsem měl v úmyslu, že upozorním na to kolegy v konferenci a že se budu sám píditi po příčinách té Sýkorovy »dfiny«, ale zapomněl jsem na oboje pro hojnost jiné práce. A pak — mohl-liž jsem zabývati se domácími záležitostmi každého jednotlivého žáka?

Téhož roku sešel mně Sýkora s očí. V septimě jsem totiž nevyučoval. Někdy jsem zaslechl jeho jméno s poznámkou, že zlenošil, že asi nepostoupí. Měl jsem v úmyslu zeptati se na to jeho samého nebo třídního, kolegy Viliňského. Ten však se roznemohl a dostal dovolenou, Sýkora pak mně nikde nepřišel do rány. Abych to pověděl zkrátka: zapomněl jsem na celého Sýkoru.

A nyní . . . Týž Sýkora je vyloučen, vyloučen netoliko z našeho gymnasia, nýbrž tím samým ze středních škol v celém okrsku, poněvadž neměl prostředků k výživě v některém cizím městě, jsa z našeho ústavu propuštěn. A tím vyloučením Sýkorovým jsem viněn já!

Ano, já, a nikdo jiný! Nebýti mé filippiky a mého »řečnického vítězství«, byl by dostal Sýkora po zásluze karcer, a věc byla by bývala odbyta. Ale vavříny Demosthenovy a Ciceronovy nedaly mně pokoje, a místo Katiliny a Filipa odstonal to chudák septimán.

A tím vším byl viuen jednak mizerný březnový vítr a jednak — opuštěný whist u teplého krbu.

Vzpomenuv si na to vše, div že jsem nezaklel do vousů! S hlavou schýlenou ubírám se ku předu nedbaje cesty, bláto — nebláto, kaluže — nekaluže. Náhle zaslechnu za sebou rychlé kročeje a tlumeným, jako udýchaným hlasem volal kdosi na mne: »Pane profesore, Vašnosti, prosím!«

Zastavím se a ohlédnou — Sýkora stál za mnou. Ve svitu měsíce zdál se mně býti ještě bledší než opravdu byl. Ten hoch byl vyčouhlý, kostnatý, hubený jako lunt, hlavu v ramenou ku předu nachýlených. Přes všecku zimu měl na sobě lehký jen převlečník, a i ten visel na něm jako na rohatině. Plavé, dlouhé vlasy ježily se pocuchané a potem slepené. Čapku držel v jedné ruce a druhou zakrýval si ústa lapaje po vzduchu.

»Prosím za odpuštění« — pravil — »utíkal jsem — jen abych — Vašnost dohonil.«

»Co chceš?« otázal jsem se ho suše.

V té chvíli zmocnil se mne velmi trpký pocit. Hocha mně bylo opravdu líto, velice líto. Patře na něho, pocítil jsem v sobě výčitky svědomí. A zase jako by strach mne ovládal — strach ze Sýkory. Prosím vás! Takovému nešťastnému, rozervanému mladíku může leccos přijíti do hlavy. Místo odlehlé, noc tady, a on dvakrát tak velký jako já.

Leč Sýkora neměl asi zlých úmyslů. Stál tu velmi pokorně s obnaženou hlavou, ruce tiskl na prsa zhluboka oddychuje. Hleděl na mne očima hluboko vpadlýma; byl to pohled ustrašeného ptáka, jež jestřáb již již svými spáry uchvátiti brozí.

»Račte odpustiti,« začal Sýkora přerývaně. »Čekal jsem na Vašnost v gymnasiu — ale netroufal jsem si — proto jsem teď tolik pospíchal. — Račte mne vyslechnouti, Vašnosti, poraditi mně, pomoci — Ráčíte býti vždy ke mně tak dobrotivým — a teď nemám, kam bych se obrátil — a takové neštěstí se mi přihodilo — —«

»Proč jsi nepřišel ke mně dříve?«

»Neráčil jste býti ve škole.«

»Vždyť vš, kde bydlím.«

»Do bytu jsem si netroufal.«

»Což mohu já pro tebe učiniti? Co si přeješ ode mne?«

»Říkají, že prý budu vyloučen, a to by bylo pro mne horší než smrt. Ráčíte mne znáti, Vašnosti, že jsem se neprovinil ze zlo-myslnosti. Každý jiný trest snesu, jen ten nechť mne mine —«

»Už je pozdě, je po konferenci!«

»Není možná! Vždyť jsem ani nevěděl, co dělám. Odprosím pana profesora —«

Pokrčel jsem jen rameny: »Už je po konferenci, závora zapadla.«

Sýkora se zarazil a upřel na mne ztrnulý, skleněný zrak.

»A kam se poděje matka, kam bratr!« zděsil se. »Co si počnu?«

Sklopil jsem oči, abych se vyhnul tomu jeho pohledu.

»A není žádné pomoci?« ozval se zase.

Mlčel jsem a ani oči nepozvedl.

»Žádné pomoci, pražádné?« opakoval Sýkora spínaje ruce a kroutě sebou, jako by měl koliku.

»U lidí sotva,« pravil jsem, »ale u Pána Boha . . .«

Zachvěl se, jako hadem uštknut.

»U Pána Boha,« povzdychl si. »U Pána Boha! Vždyť mně po-vídali, že Boha není, poněvadž, kdyby Bůh byl, nebylo by tolik ne-spravedlnosti na světě, nebylo by tolik bídy, útisku, nebylo by . . .«

»Povídali? Kdo to povídal?«

»Ať to byl kdokoliv,« máchnul rukou. »Na tom nezáleží. Horší věc jest, že je to pravda.«

»Pro milosrdenství Boží! Sýkoro, jak to mluvíš?«

»Což mně na tom záleží,« usmál se trpce, »mně jest už všechno jedno.«

Kráčel vedle mne s hlavou skloněnou a zafatými pěstmi. Dlouhé jeho vlasy poletovaly na větru a v bledé záři měsíčné připadaly mně ty jeho kadefe jako hadi kol Medusiny hlavy.

Byl z něho strach opravdu. Nemohl jsem s něho oka spustiti, ale nebál jsem se ho již. Zajisté, že se nešťastný hoch zanášel ve svém zoufalství hroznými myšlénkami.

»Poslouchej, Sýkoro,« pravil jsem, zastaviv se; »poslyš, Štěpáne!«

»Tohle křestní jméno znělo mně samému jaksi podivně v uších a ani nechťelo z úst. Oslovuji vždy své žáky pouze příjmením.

»Poslyš, Štěpáne,« pravil jsem opět, položiv mu ruku na rameno.

»Nezoufej; není ještě nic ztraceno. Promluví s panem ředitelem i s pány profesory. Snad se ta rána dá ještě odvrátiti. A dojde-li na nejhorší — já ti nedám zahynouti — postarám se o tebe —.«

Podíval se na mne, a jakýs jasnější záblesk kmitl mu v očích, ale v téže chvíli zmizel již opět.

»Děkuji Vašnostem,« pravil, »ale nevím, bude-li to co platno. Já jsem už na dobro zničen, nemohu už déle plouti proti proudu. Se mnou už je konec.«

»Ale, chlapče, ustrň se přece sám nad sebou! Co to mluvíš? Zůstaneš-li v gymnasiu, kdež tedy je tvá zkáza? Máš snad na mysli školní plat, který teď bys musil platiti? Proto není třeba zoufati; to už nějak sprostředkujeme.«

Mluvil jsem ve velikém pohnutí mysli. Nezarazilo mě, jak by obtížno, ať nedím nemožno bylo nyní zvrátiti to, co se již stalo, zvrátiti nedávné snesení konference. A také mně nepřípadlo na mysl, jak divnou úlohu bych v téhle věci brál právě já. Toho všeho nedbal jsem, jediná jen myšlénka zaujala mne celého a doléhala na ducha jako můra, vrtala mozkem a svírala srdce: Tenhle mladík je zničen, je ztracen, vydán v náruč bezměrného zoufalství, a s ním vydána ve psí celá rodina, zmařena naděje tolika let, pružina a potěcha tolika obětí, tolika slz. Za hodinu nebo dvě stane se neštěstí, na které léku není, snad zhasnou ty oči, jež teď na mne hledí plny nesmírného bolu, zničen bude mladý život, jako když uvadne předčasně utržený květ. A to všecko můj, pouze a jediné můj vinou!

Sýkora mne lhostejně poslouchal, právě tak apathicky, jako před malou chvílí byl rozčilen.

»Děkuji Vašnostem, děkuji srdečně,« odpověděl na slova mé útěchy, »ale tak se mně zdá, že už není pomoci. Vím, co si o mně ráčíte nyní mysliti, totiž, že jsem se pominul rozumem. Sotva jsem požádal za pomoc a radu, ráčíte mně hned oboje prokazovati, a já tu pomocnou ruku odmítám, vedu si jako zoufalec. Nevím opravdu, jak bych se vhodně vyjádřil. Je se mnou jako s člověkem, který tápal ve tmě, až náhle se mu před očima zablesklo, ovšem jen na okamžik, ale stačilo to, aby poznal, kde jest. Chudák myslil, že je na dobré cestě, a zatím uzřel z nenadání, že je v močále, z něhož nevybředne nikudy, ani vpřed, ani vzad, ani stranou, uzřel před sebou jistou smrt. Já rovněž od včerejška chodím jako pomatený, bloudím sem a tam, a tak jsem i Vašnost napadl. Pomyslí jsem si: Teď jsi zachráněn! Vidím, že ráčíte míti se mnou útrpnost, že byste mně rád, Vašnosti, pomohl — ale tu náhle mně kmitne hlavou: »Je to vše marno!«

»Ale proč, proč?« přerušil jsem ho. »Proč by to bylo marno? Vysvětlí mně to!«

Sýkora chvíli mlčel. Opřel se o sloup lucerny a obrátil oči vzhůru. Měsíc vyplul z mraku a vrhl bledou zář na rovněž bledý obličej jinochův. V té chvíli zdálo se mně, že to není ten Sýkora, kterého jsem znal tolik již let.

Tohohle vyčoublého, hubeného, neohrabaného a nikoliv sličného mladíka potkával a vídal jsem tolik let, aniž mně napadlo, zvláště se jím obírat, neměl-li jsem ho právě na očích. Student je jako malý flašinet, jež profesor tak musí přizpůsobiti, aby, natáhneme-li v něm »péro«, spustil a »odehrál« patřičný kousek. Takovým flašinetem byl i Sýkora. Snad bych si ho byl spíše všiml, kdyby byl prováděl nějaké darebnosti aneb kdyby byl zneužíval mé dobroty. Ale o tom ani řeči. Sýkora byl vždy tichý a pilný hoch, nedral se

ku předu a nezůstával pozadu. Chodil vždy rovně a vážně, časem býval jako nesvůj, trochu bojácný; nikdy se nesmál, oči vždy klopil k zemi, byl nadmíru uctivý a vedl si vždy jako usedlý. Zkrátka, vyplňoval ve třídě místo jako kamének v mosaice, a kdož dbá takových jednotlivých kaménků? Leda, když některý vypadne.

Jako by uhodl mé myšlenky, obrátil se zvolna ke mně.

„Ráčíte se tázati, proč by to bylo nadarmo?“ spustil tiše. „To je nesnadno vypověděti a snad rovněž tak nesnadno pochopiti. Většina pánů profesorů je toho mínění, — a možná, že Vašnost také — že student je tu proto jen, aby ve škole seděl, učil se a postupoval z třídy do třídy. A přece není student pouhým strojem, nýbrž člověkem. Byť i od rána do noci u knihy seděl a se mohl, v mozku mu to víří, v srdci to kypí; jednou by chtěl vznést se na křídlech orla vzhůru, jindy zase ze žalu a hoře přál by si býti hluboko pod zemí. Leč tohle pánům profesorům na mysl nevstoupí; ti netáží se po ničem, kromě po tom, umíme-li uloženou lekci. Kdož pak se kdy zeptá studenta, zdali obědval, zdali může klidně studovati anebo po studiu si odpočinouti, zdali má v zimě teplo v kamnech, aby nemrzl při praeparaci? Kdož pak shání se po tom, s kým student se stýká, co slyší po celý den, čemu se ještě mimo úlohu učí, čím se obírá, co v srdci nosí? Jen když ve škole tiše sedí a odpovídá. Umlíš-li, máš jednotku, neumíš-li, máš dvojku. Proč neumíš, na tom nikomu nezáleží! Či snad není tomu tak, jak povídám?“

Odmíchl se, čekaje odpověď. Ale já mlčel také. Co jsem měl odpověděti? Mohl jsem mu odporovati? Vždyť jsem o něm ničeho bližšího nevěděl jako o těch ostatních. Že měl matku vdovu a že ji podporoval hodinami, to jediné mně bylo známo. Ale takových studentů bylo dosti. Více jsem o nikom z nich nevěděl. Tenhle se učí, tamten se neučí, jeden je mravný a tichý, druhý je neurvalec; jeden se pohoršil, jiný ochuravěl, třetí zase věší hlavu — kde je příčina těchto změn? Toho nikdo z nás nedbal. O konferenci padlo sem tam nějaké slovo v příčině těch zjevů, ale to je jako když padne kámen do vody . . .

Já arci mohl jsem uvést ke své omluvě tolik, že, nevšlmal-li jsem si ho blíže já aneb jiný kolega, to padá na vrub poměrů, ve kterých žijeme, a nikoliv na mne; ale tím Sýkorovi nebylo pomoheno, a na věci samé se tím rovněž nic nezměnilo. Co se mne týká, měl jsem ve třídách po 60 žácích, dvanácte hodin vyučování v gymnasiu, deset hodin privátu, ženu, čtyři děti a starou matičku u sebe. A na to vše a za to vše mám tisíc a několik set zlatých ročně vedle nepatrného, těžce dobytého groše za privát. Nejednou přišel jsem do třídy, nevěda, jak tu až do konce hodiny vydržím; hlava div že se mně nerozskočila samou starostí, a v hrdle vysychalo jako v peci. Zdaliž mohl jsem za těch poměrů zabývat se ještě zvláště těmi několika sty žáků? Mohl-liž jsem seznati je blíže a jednotlivě, když čas sotva stačil probrati úlohy? Či měl jsem jednotlivým žákům věnovati těch několik večerních hodin, které mně zbyly po vši denní lopotě, a na které čekala vším právem moje rodina? Ostatně i těch málo volných hodin nebylo pro mne oddechem, nýbrž zase prací. Proto v té věci žádné viny nemám.

Ale zase na druhé straně mám — a to nelze popřiti — vůči svým žákům jisté povinnosti, a to vážné povinnosti jako učitel a zá-

stupce rodičů. Jest otázka, zdali tyto povinnosti plním, vtlokaje do těch mladých hlav aoristy a supina a nechávaje při tom ta mladá srdce prázdná, nestaraje se o jejich svědomí, o zdraví těla a duší jejich? Ale pak je zase vina — na kom? Pouze na mně? Nebo také na mých poměrech? Aneb docela na celé společnosti lidské, která vytvořila takové poměry?

Kdož to rozhodne? Jisto jest jen tolik, že na výčitku, obsaženou v otázce Sýkorově, marně jsem hledal odpovědi, i k vůli mně bylo třeba, aby světlo s hůry osvítilo jednu z těch studentských duší, které Bůh stvořil zajisté k něčemu jinému, než k pouhému odflkávání řeckých významů a algebraických formulek. (Pokračování.)

Douchův večer.

Literární sekce družstva Vlast pořádala 1. října večer na počest † kněze spisovatele Františka Douchy. Slavnost poctili návštěvou: J. M. vsdp. praelat Dr. Fr. Krásal, profesori: Dr. M. Kovář, Václav Müller, Josef Šauer z Augenburgu; faráři Fr. Pohunek a Josef Svoboda; kaplani Ant. Postřiháč a Václav Roudnický; p. Václav Kotrba; za katechetský spolek: katecheta Em. Žák a prof. Josef Šprongl; zástupce ze Strahova, zástupcové Školských bratří, hojně členek z Mariánské kongregace učitelek, zástupcové různých spolků, hlavně křesťansko-sociálního z Král. Vinohrad.

Místopředseda sekce, říd. učitel p. Jos. Flekáček, vítal co nejuctivěji a nejupřímněji vsdp. praelata a všechny přítomné k dnešnímu slavnostnímu večeru. Pravit mezi jiným: »Hluboce tkví nám v srdci smrt nezapomenutelného arcipastýře našeho, blahé paměti ndp. kardinála Schoenborna, vznešeného příznivce a přítele našeho družstva, i pokládám za svou povinnost, při první veřejné schůzi Literární sekce, jež koná se po smrti nejdůstojnějšího arcipastýře, věnovati Jeho Eminenci nejvděčnější, nejživější a nejvroucnější vzpomínku, a prosím slavné shromáždění, abyste povstáním dali na jevo, že se účastníujete tohoto projevu a pocty blahé památky zvěčnělého kardinála.« — Shromáždění povstává. — »Ale slavný prestol svatého Vojtěcha nezůstane dlouho osiřelý, a zasedne na něho důstojný nástupce zvěčnělého arcipastýře, Jeho Milost ndp. Lev Skrbenský ze Hříště, svob. pán, kníže-arcibiskup, jemuž zachováme tutěž synovskou oddanost a lásku, již měli jsme k drahému zesnulému. Tento projev pokládám jsem za nutný a přirozený výkon našich srdcí.«

Na to věnoval p. místopředseda několik slov Fr. Douchovi, a požádal dp. P. Karla Buriana O. Cr., aby vylíčil jeho život a působení.

Řečník charakterisuje na začátku řeči své dobu, v níž Doucha se narodil, líčí život jeho stručnými rysy od školy až ke studiím filosofickým a theologickým, jeho ochuravění, pobyt v Praze v klášteře bratří Minoritů a na venkově u různých rodin, zvláště šlechtických. Shrnuje celý život Fr. Douchy v tuto větu: Život hmotného nedostatku, tělesného utrpení, ale ohromné práce duševní.

Douchovu činnost literární, zasahující téměř ve všechna odvětví českého písemnictví, třídí hlavně ve čtyři druhy: činnost sběratelskou, náboženskou, vychovatelskou a básnickou. Líčí, co v každém z těchto čtyř druhů své literární činnosti vykonal, a podrobuje ji nestranné kritice. — Nejvýše staví Douchu jako básníka, jak verši původními, tak překlady ze všech téměř kulturních národů. Mezi českými básníky-kněžími náleží mu místo první. Poněvadž zvláště původní práce jeho na poli poesie nedošly ještě souborného vydání, nebyly dosud řádně oceněny. — »Poesie IX. věku«, »Májem« vydávaná, Douchu z tohoto zapomnění zaslouženě vyzdvihla na místo, jež mu na českém Parnase právem přísluší. Dne 8. října odhalena bude slavnostně deska na rodném domě tohoto vytrvalého a pilného literáta, kterou dávno mu již národ je povinen, ale dokud nebudou souborně vydány spisy jeho, nebude ničím památka jeho zcela vystižena. Douchu řečník osobně neznal, ale z pozůstalých dopisů jeho, jakož i z celé jeho činnosti tyto krásné vlastnosti lze na něm znamenati: horoucí lásku a nadšení pro věc národní, účinnou ochotu ke všemu dobrému, pokud síly jeho stačily, nezlomnou plí a vytrvalost v pozeňované činnosti jeho, příkladnou nezištnost při chudobě téměř apoštolské, pevný charakter v zásadách nábožensko-mravních, skromnost a jemnocit, jenž při muži tak těžce zkoušeném někdy (což omluviti se dá) až v nedůtklivost se stupňoval.

Řečník odměněn byl za krásnou řeč hojným potleskem.

Místopředseda povstal a přečetl dopis Spolku na zakládání knihoven ve Slezsku, jenž zní takto: S upřímnou radostí připojujeme se dnes aspoň v duchu k Vám, bychom oslavili ctihodného kněze a vlastence Fr. Douchu. Činíme tak tím ochotněji, ježto také ctíme památku kněze-spisovatele, jenž podal vzácný doklad o pravdivosti básnickových slov, že lépe činí ten, kdo těží s málem, stojí věrně na své postati; velkýť jest, ať sluhou nebo králem.

Místopředseda poděkoval řečníku za jeho krásnou řeč a uvedl, že nechceme býti nevděčnými k buditelům svým a proto že tyto večírky pořádáme. Vsdp. praelatu a celému shromáždění děkoval za návštěvu a schůzi uzavřel.

Také obě řeči p. místopředsedy odměněny byly potleskem.

Svět a jeho konec.

Sestavil z různých zpráv Bedřich Jiříček.

Za krásné, jasné noci jest velmi milo vyjít si ven na výšinu a pozorovati nebe. Zdá se nám, jako bychom přišli do krásné, ohromné kaple Božího hrobu, v níž hoří tisíce světél. A jak čistá jsou tato světla, jinaká, než v našich lidských kaplích, bez kouře a sazí! Tvůrce sám si postavil k své pobožnosti tento velechrám přírody; jeť on také pobožný, — jedna osoba se kofí druhé v nejsvětější Trojici — a to věčně pobožný, neboť takový velechrám trvá ustavičně, ovšem nikoliv na jednom místě, jsa vždy tam, kam nesahají sluneční paprsky.

Když u nás noc a němá modlitba hvězd jest u konce, začíná tento velechrám na druhém konci světa. Pozorujeme-li jeho rozdivná světla, zdá se nám, jakoby závoj, jímž věčnost je zahalena, se odhalil, a my se octli na prahu věčnosti. Tichá radost se člověka zmocní, až by vypukl v hlasitý ples, kdyby krásné hvězdy nekynuly k vážnému přemýšlení.

To by tak bylo z daleka. Jak je tomu z blízka?

Ve Vídni, v Berlíně, v Miláně, v Barceloně, na hoře Hamiltonu v Americe a jinde jsou zvláštní věže s optickými nástroji jako: dalekohledy, spektroskopy a fotografickými stroji, na jejichž zřízení a zdokonalení pracovali celý svůj věk nejvýznamnější fyzikové. Jiní zase nebo titěž, používající těchto nástrojů, probděli a probděl celé noci, měřili a měřili nebe s jeho hvězdami, zkoumali je a zkoumají posud a nám nezasvěcencům v ty širé světy také jakýs takýs vhled poskytují.

Mimochodem budiž řečeno, že největší dalekohled byl před rokem vystaven v Berlíně, v Treptově parku. Je 21 metrů dlouhý, 80 centů těžký; čočka má průměr 110 centimetrů, což, než byl zhotoven, dalo podnět k obavám, že svému účelu nevyhoví; čím větší čočka, tím více ztrácí na vnímavosti světla. Ale obava ta se rozplynula. Ukazuje prý výtečně. Jako astronomové dovedou na vlas vypočítati, kdy nastane zatmění slunce nebo měsíce, tak jsou i jiné jejich matematické údaje jisté. Ovšem třeba činiti rozdíl mezi všemi jejich zprávami. Jejich výpočty o vzdálenosti, rozměru a drahách hvězd jsou jisté, rovněž i výzkumy vážené ze spektrální analýzy. Ale jiné zprávy, ač zajímavé, o nichž tuto bude řeč, pohybují se jen v říši dohadů a domyslů. I hvězdáři se o to hádají, ovšem učeně a vznešeně, nikoliv však tak, jako dva šlechtičtí mladíci se hádali o hvězdy. Dva mladíci šli totiž na procházku za jasné noci. Jeden praví: jak bych byl bohat, kdybych měl tolik volů, co je hvězd na nebi. Druhý dí: jak bych byl bohat, kdybych měl tak velikou louku, jako je obloha. První se tázal: popřál bys mým volům se na té louce pásiti? Druhý tvrdě odvětil: nikoliv. Z toho povstala hádka mezi nimi, která skončila soubojem.

Taktéž se i učení astronomové, ovšem učeně, hádají o hvězdy, ten tak, onen onak zprávy o světě podáváje. V čem se neshodují, nemůžeme přijímati za pravdu. Je však mnoho toho, v čem se shodují, a to je jisto.

Tak mezi všemi hvězdami, které vidíme na obzoru, jsou jen některé, jež přijímají světlo od slunce. Jiné hvězdy jsou také jako slunce stálíce, ale jsou tak vzdálené, že je vidíme jen jako tečku. Bylo-li by slunce tak daleko od nás, jako ony, byla by u nás vždy tma, viděli bychom slunce jen jako maličkou třpytnou hvězdičku. Byly-li by hvězdy tak blízko jako slunce, byly by pro nás tak velké, ba i snad větší než slunce, a měli bychom na obzoru svém veliké stádo slunců a naše země by se zářem rozplynula v hořící plyn.

Jak veliké je slunce? Kdysi šli dva chlapci v parný den po ulici a jeden pravil: »myslíš, že slunéčko je tak velké jak moje hlava?« Druhý řekl: »Však moje hlava je větší.« Později však, když chodili do obecné školy, zvěděli z úst učitele, že slunce je tak velké, že, kdyby naše země se dala do středu slunce, že by tam měla dosti místa i s měsícem, a že by měsíc tam okolo země se otáčeje v téže vzdálenosti jako nyní (50.000 mil.), měl místa na zbytek. Slunce je

milionkrát větší než naše země. Je to nesmírná výheň, již se osvětlují a zahřívají naše oběžnice a družice.

Jak daleko je slunce? Když se zableskne, čekáme, brzo-li uhoří a zaburácí. Mnohdy napočítáme do desíti i více. Čím blíže boufe, tím dříve uslyšíme hřmění po blesku. A když tak před námi do stromu vletí hrom, splyne blesk i zaburácení v týž okamžik. Pochází to odtud, že zvuk je zdoluhavější než světlo; proto věc dříve vidíme než slyšíme. A čím delší cesta k nám od děje, jenž dojímá náš zrak i sluch, tím později slyšíme zvuk, na př. při manévrech. Z děla půl míle vzdáleného uvidíme výstřel, totiž záblesk, hned; teprve za chvíli uslyšíme ránu. Tak se vypočetlo, že světlo uletí za minutu půl třetího milionu mil. Dále hvězdáři vypočetli, že světlo slunce od svého východu, to jest od okamžiku, kdy na obzor náš vyskočí, než k nám přiletí, potřebuje času osmi minut. Je tedy vzdáleno přes 20 milionů mil. Ráno slunce je již přes sedm minut nad horami a ještě ho nevidíme; při západu již zašlo, a ještě osm minut je vidíme. Kdyby tak slunce při východu svém zahřmělo nebo vystřelilo tak hrozně, že bychom to slyšeli, uslyšeli bychom to teprv za čtrnáct let. Tak je daleko slunce od nás.

Měříme-li vzdálenost měsíce, oběžnice a slunce, bereme za jedničku míry kilometr nebo míli. Pro stálice, jež nejméně dvěstětisíckrát jsou vzdálenější než naše slunce, máme jinou míru. Větší míra jest vzdálenost čili »délka slunce«, t. j. dvacet milionů mil. Ale brzy i tato míra vypovídá službu. Bereme útočiště ke světlu. Ptáme se, jakou cestu urazí světlo za rok. Cesta tato obnáší $365 \times 24 \times 60 \times 60 \times 40.000$ mil, a tato cesta čili délka se nazývá »světlový rok«. Kdo chce, ať si to vypočte. Tímto světlovým rokem počítají astronomové vzdálenost stálic. Nejbližší nám stálice v souhvězdí Kentaura je vzdálena od nás půl páta světlového roku. Sirius, nejjasnější hvězda na obloze, je již vzdálen 16 světlových roků. U stálic, jež teprve dobrým dalekohledem pozorujeme a jež se zdají pouhému oku jako mlha, může se počítati vzdálenost jen na tisíce světlových roků. Nedovedeme si představití tuto vzdálenost, ale důsledky z toho si můžeme vyvoditi.

Světelný paprsek potřebuje jisté doby, než přijde od svého východiště k nám. Tak tedy nevidíme nyní slunce tam, kde je, tak, jak je, nýbrž tam a tak, kde a jak bylo před osmi minutami. Vzdálené stálice, díváme-li se na ně dalekohledem, nevidíme také tam, kde jsou, nýbrž podle jejich vzdálenosti tam a tak, kde a jak byly v prostoru světovém před tisícem a tisíci lety. Hvězdy, které zhasly za dob Krista Pána, vidíme posud, jelikož jejich paprsky, které vysílaly před devatenácti sty lety, teprv nyní a ještě k nám dorážejí. Kdybychom se posadili na hvězdu ještě vzdálenější, viděli bychom zemi naši snad ve tvaru ledovce. Kdybychom ještě dále, na vzdálenější hvězdu se usadili, viděli bychom stvoření země. Viděli bychom podle výzpytu nynějších učenců, kterak ohromný kotouč žárného plynu, jenž dostal od slunce vyhazov, se měnil v tekutý tvar, na němž znenáhla vystupovaly pevniny ze spousty vod, kterak pevniny znenáhla se oblačely šatstvem rostlinstva, kterak se na pevnině a ve vzduchu objevovali rozliční tvorové a kterak posléze vyšel z ruky Tvůrce pán země — člověk.

Jen třeba podotknouti, že k tomu by bylo třeba zraku bilionkrát mohutnějšího a ještě lépe dalekohledy obrněného než posud. Mysleme si bytosti, mající takový zrak a mající rychlost myšlenky. Tyto bytosti podle toho, jak by se blížily kterému tělesu nebeskému nebo se od něho vzdalovaly, mohly by jakýkoli děj a zjev, v kteroukoli dobu se sběhší, pozorovati.

S jedné hvězdy ukázala by se jim naše země, jak se jevila na počátku našeho letopočtu, s druhé hvězdy by viděly stěhování národů, s jiné zase třicetiletou válku a t. d.

Kdyby tyto bytosti seděly pořád na jedné stálici, viděly by postupně všechny skutky a všechny děje na zemi od Adama až po tu dobu, co tyto řádky kdo čte. Světelné paprsky by jim to vše donášely. Podle poměru letu těch bytostí k letu dějů zemských mohly by okamžité děje viděti tisíce let, letěly-li by stejnoměrně s nimi. Děje, trvající tisíc let, viděly by okamžik, kdyby rychlostí tisíckrát větší letěly proti obrazům těchto dějů.

Co se tuto praví, není přelud ani hra obrazotvornosti. I kdyby tvora nebylo, jenž by nedovedl takto děje na naší zemi pozorovati, je to přece možno. Jak s každé světlé hvězdy letí paprsky všechny do všeho míra, tak také s naší země letí všechny paprsky do všeho míra. Každý sebe menší děj a zjev má svůj otisk pořád letící ve všem míru.

Každý děj věrně otištěný, tedy obraz jeho, letí do nekonečna a nikdy se nevrátí. Celý vesmír je plný světelných paprsků a v nich obrazů všeho toho, co kde na miliardách hvězd se stalo. Žádná událost, žádný děj se neztratil, nýbrž plyne vlnami světla v prostoru světovém. Minulost je nyní někde přítomností, přítomnost naše jest někde budoucností. Tato trvalost dějů a skutků ve vlnách světelných v prostoru světovém znázorňuje nám vševědoucnost všudypřítomného Boha. Pro něho není prostorových a časových mezí. Jeho nepochopí ani země ani nebe. U něho je milion let tak jako den. Bůh všechno ví: minulé i přítomné věci. Vždyť to má napsáno světelnými paprsky ve všem míru.

Kolik je hvězd? V našem mocnářství je asi 40 milionů lidí. Kdyby každý z těchto se usadil na jedné hvězdě, zbyly by ještě hvězdy třeba pro všechny Francouze. I každý Francouz by mohl mít ještě jednu. Bílý pás, jenž se vleče po nebi, nazývá se mléčná dráha, a hvězdáři čočkou vidí, že to jsou samé hvězdy a v takovém množství, že pouhému oku splývají v jednu směsici. Je jich tam prý 18 milionů. Kolik milionů je teprv tam za mléčnou drahou, kam naše oko, sebe lepší čočkou obrněné, nedohlédne. Člověka zmocní se hrůza, když se zadívá do toho hvězdného lesa, jenž kyne nám tolika očima jako hrůzovládny, ale nikoli zlý duch. Člověk hned by se žalmistou volal: »Pohlédnu-li na nebe, na díla Tvých prstů, na měsíc a hvězdy, jež jsi stvořil, — co je člověk, že na něho pamatuješ, co je dítě lidské, že na ně patříš?« Ano, když oko zahloubá se do té nekonečné propasti hvězdné, mohl by zmalomyslněti a si mysliti: Ach, jaký jsem to červíček, jenž leze na malé zemské hrudě, můj přibyték je nepatrný jako prášek, a náš kraj, ba naše mocnářství, ale co, — naše celá země je jen jeden prášek z prachu, který je vymeten do všeho míra z chrámu Božího! — Jak se může kdo čím pyšniti? Než, i v té nicotě věřící křesťan nemalomyslní, věda, že,

maje nesmrtelnou duši, je větším než samo slunce, jsa vyšší formou života a věda, že Tvůrce jeví velikost nejen ve hvězdném prostoru, nýbrž i v nepatrné kapce vody.

Vezměme si do ruky mikroskop a zaopatřme si krůpěj rosy z květinového kalichu. Tuto krůpěj dejme pod drobnohled; co zde vidíme? Div a úžas se nás zmocní, když v té kapce vidíme moře, plné živočichů, nálevníků. A jaký tam život! Tisíce a tisíce jich v tom světě širém čile a hbitě se hemží a pluje, jeden druhému dovedně vyhýbá. Ale ach! Za minutu již ten svět se tenčí, balvan prášku celý ten svět tíží, svět se menší, obyvatelstvo jeho žije ve veliké tísní, boj o život nastává — hrozný, zoufalý, až najednou celá ta velikolepá sláva zhasne, a nezbude z toho všeho nic, leč nepatrná skvrna, již sotva prostým okem shlédneme. A takových krůpěj je v jednom kalichu květinovém na sta. Kolik je tam živočichů!

Ale tito nálevníci jsou ještě obři vůči atomům nebo molekulám, z nichž se každý prášek, každá krůpěj tekutiny skládá. Veliký učenec, jesuita P. Secchi, se pokusil, aby sečetl všechny atomy, z nichž sestává tisíc díl jednoho kostkového palce vody, a napočítal 3900 bilionů. Atom albuminu čili bílkoviny, jež se nalézá v nás a v každém živočichu, má čtyřikrát tak veliký rozměr jako atom vody; sestává tedy tisíc díl jednoho kostkového palce bílkoviny ze 70 bilionů atomů.

Počítají-li se u těles poslední dělitelné, ale neviditelné, našemu oku nedostižné drobečky čili atomy v učeném světě, tak se dopočítáme větších čísel, než při počítání vzdálenosti hvězd v prostoru světovém.

Povrch kůry zemské v Asii, Evropě a Africe sestává z části z vápence, nummulitem zvaného. Na těch místech bylo kdysi moře, v němž žili kdysi lasturoví, škořepinatí živočichové a tyto násypy vápencové utvořili tak, jako nyní tvoří v Tichém oceáně a v tropických mořích korálové hory, plavbě nebezpečné. Již se 290 takových hor napočítalo. Kolik miliard zvířátek bylo třeba, by se ustavěly tyto hory!

Rakouskem, Francií, Itálií, Amerikou běží žíly čili prameny skalisk, jež jsou složeny z maloulinkých zkamenělých skořepin bývalých tam kdysi dirkonozců, nyní obývajících jen na dně mořském. Živoci tito (Foraminiferae) vytvářejí skořáčku prostředkem pláště, jímž část těla ovinuta jest a na jehož povrchu prýští se štáva tvrdnoucí ve skořepinu. Z těchto skořepin, vápence nebo křemence stavějí v Paříži, ve Vídni a jinde paláce. A co je křída? Je složenina ze skořepin takových také živoků a v jednom kostkovém palci jest jich přes milion.

Ale proč se touláme po nebožtících? Všimněme si živých. Co jsou mnohé nemoci? Jsou to miasmata, a v nich miliony živočišných organismů. My je pozorujeme jen mikroskopem, ale počet jejich je v malém prostoru větší, než počet všech lidí a všech hvězd na nebi.

A všude vládne zákon: *omne vivum e vivo*. Vše, co žije, povstalo plozením, pupencováním čili zvláštním dělením živočichů.

Na dně mořském našli jakési šlemovité pletivo. Již evolucionisté jásali, že našli základy organického života, hranice mezi říší ústrojnou a neústrojnou, že našli neústrojnou látku, z níž povstává ústrojí živočišné. A hle! poznalo se, že je to sírkové vápno, z něhož se žádný živočich nemůže vyvinouti.

Každý, kdo nemá oči předsudky zastřené, musí uznati v přírodě pořádkající vůli, od látky a sil mechanických různou příčinu, neboť kdo mluví o ústrojí čili organismu, ten mluví o vytčení účelu; a vytčení účelu nemůže vycházeti od látky tvořivé, nýbrž od pořádkajícího rozumu, zkrátka od ducha a v koncích od toho ducha, ježž zoveme Bohem.

Virchov, jenž na mezinárodním sjezdě lékařů v Moskvě ostrými slovy odsoudil materialistické dogma: *generatio aequivoca* t. j. povstání živých tvorů praplozením, pravil: »Ještě před několika lety se uznávalo za věřitelné, ba za nutné učení, že všechny živé bytosti vznikají praplozením. Přesvědčení o lichosti této nauky je nyní všeobecné. Každá živá bytost pochází od bytosti dříve žijící. Není života leč dědičného. Vážněji však se ozývá otázka. Odkud první život?« Virchov doznává, že jen dvojí odpověď je možná: Stvoření anebo praplození. O stvoření praví, že »není předmětem vědeckého zkumu, nýbrž předmětem víry«. Pak dří: »Mohl by někdo namítnouti, že si možno mysliti, že první život sám ze sebe musil povstati . . . Ale ani my ani druzí takového procitnutí života neznamovali. Je možno, ano pravdě podobno, že na zemi stával první život, ale přírodověda není povolána ještě, aby tuto možnost zkoumala. Třeba skromně uznati, že dle nynějších poznatků na celé zemi není žádný případ znám, kde povstal nový život sám ze sebe, samoplozením. Co novému století přenechati máme, je jisté přesvědčení o všeobecné platnosti věty, že veškeren život nepřetržitě se rozplozuje. *Omne vivum ex vivo*, vše žije z živého, tato věta je trvalá, nikdy zániku nepropadá vy-
moženost člověčenstva. Nemáme úkol, bychom vymýšleli plán světa, nýbrž jsme zodpovědni jen za to, že to, co se dá pozorovati, dobře pozorujeme a pevně držíme.« Bylo by tedy dobře, kdyby věda si byla vědoma mezí, jež jí určil Virchov. Že však věda vůbec otázku o vzniku života nevysvětlí, protože neviděla života procitnutí a že tudíž stvoření nemůže býti předmětem vědy, možno je jen tenkrát tvrditi, kdyby zkušební čili empirická věda a věda vůbec bylo jedno a totéž.

Když praplození nyní v přírodě není, musí se při trvalosti zákonů přírodních říci, že nikdy se ani nepříhodilo a tak, dle Virchova, zbývá jen stvoření.

Nesmíme se proto lekati nesmírnosti, jež se jeví v širém i malém světě i v počtu jedinců a druhů. Více než dříve musíme nyní, kdy rozum lidský pokročil v přírodovědeckém zpytu, zvolati se žalmistou: »Ó, jak velká jsou tvá díla, Hospodine! Vše jsi učinil ve své moudrosti.«

A nyní si povězte, co nám povídají hvězdáři o hvězdách.

Nejméně toho víme o stálicích. Název »stálice«, ježž dáváme tělesům nebeským, jsoucím mimo naši sluneční soustavu, není správný. Žádná hvězda nestojí; zastavení hvězdy v prostoru světovém není možno. Ovšem pohybu stálic pro jejich nesmírnou vzdálenost neznamujeme leč jen nejcitlivějšími nástroji. I naše slunce, jako miliony jiných stálic, utíká se všemi, je obklopujícími oběžnicemi a družicemi, jako kohoutek se stádem křepelek, rychlostí 32 kilometrů za vteřinu, tedy rychleji než naše země okolo slunce, směrem, který ukazuje k jedné hvězdě v souhvězdí Herkulově. Ale již spustili, prý jen uletí slunce půl třetí míle za vteřinu.

Slunce bylo prý kdysi tak veliké, že okrajem sáhalo až tam, kde nyní Neptun má svou dráhu. Pořád se stahuje, stárne a krčí se a tím právě zachovává svou teplotu, stejnoměrně nabrazujíc si ztrátu, již cítí vysíláním paprsků do všehomíra.

Aby však se ztracená teplota nahrazovala, také prý se tam přikládá, jako u nás do kamen. Prostorem světovým hemží se miliony meteorů a vlasatic čili komet, těchto proletářů a vagabundů světových. Jakmile takový vagabund přiletí do oboru přitažlivosti slunce, už je s ním amen, musí do sluneční výhně, slouže za topivo; kdežto u nás na zemi, když přijde vagabund do přitažlivosti četnické, nejde do tepla, nýbrž do chládku. To prý tam okolo slunce, to padá tak hustě, jako u nás sníh.

Jako země se otáčí okolo své osy ve 24 hodinách, tak slunce v 25 dnech. Temné skvrny a je doprovázející ohnivé sloupy a pochodně pohybují se tak spolu se sluncem, jako my nebo mraky se zemí se točíme. Shledalo se, že ty ohnivé pochodně jdou za skvrnami a nikdy před nimi. Jsou oboje tak nerozlučné, jako u nás kouř s ohněm; musí tedy míti příčinou spojitost. Mimo to celé slunce je zaobaleno síti, sestávající z mnohohranných nebo kulatých zrnek, a činí to takový dojem, jako známí beránkové na naší obloze. Vidívali také na slunci ohnivé kouře a dýmy, které přes okraj vybíhají; shledali, že jsou to výbuchy vodíku, zvané protuberance.

Jedni vysvětlují sluneční skvrny jako následek toho, že tam padají spousty těles nebeských, které pak hoří; jiní zase povídají, že jsou to vystupující prameny bíložární látky sluneční, které lomem světla, v atmosféře sluneční způsobeným, jinak se jeví než jsou. Ku konci roku 1893. bylo pozorovati prudký, neobyčejný výbuch hořícího vodíku čili protuberanci. Tento výbuch letě rychlostí za vteřinu 330 kilometrů, vyletěl až půl milionu kilometrů vysoko. Kdyby naše země se s takovou rychlostí spolu vyhodila! Byla by to kulička velká jako brok, nesoucí se na třpytných, vytryskujících paprscích nějaké fontány.

Ale všechny ty děje na slunci nevidíme tak, jak jsou; lom světla při letu paprsků atmosférou slunce změnil obraz jejich. Vždyť i na zemi to vidíme při optických klamech jako u lavy morgany. Jakou změnu musí doznati paprsek slunce, když musí projíti horkou atmosférou slunce (6200 stupňů Celsia) a brzy potom zimnou atmosférou světovou (273 stupňů zimy Cels.)?

Když slunce zašlo, vidíme někdy na západě, nebo než vyšlo na východě, zář tvaru pyramidálního. To prý je pokračování atmosféry sluneční. Tato zář se nazývá zodiakální čili zvířetníkové světlo. Tak země se ještě točí pod pláštěm (ovzduším) slunce. My toho tak nevidíme, ale obyvatelé Saturnovi snad vidí naši zemi jako slabou světelnou tečku blízko slunce, jako my vidíme někdy hvězdičku blízko měsíce, což dodává lidem strachu, že bude hofeti.

Staří Egypťané znali dobře zodiakální světlo a spojovali s tím náboženský význam. Možná také, že ten ohnivý sloup, jdoucí před Židy, když utíkali k Rudému moři, byl zodiakální světlo.

Egypťané také vybájevali pověst o ptáku Fenixovi. Fenix, jenž ve svém ohnivém hnízdě smrtí spálením vyhledává, zase z popela svého omladěn vyletí. Tento pták Fenix není nic jiného leč blízko slunce jsoucí oběžnice Merkur. — Když na své dráze zajde za

okraj slunce, jeví se nám, jakoby vletěl do slunce; když vyjde na druhé straně ze zadu okruhu slunečního zase světlý a krásný, je to jeho omlazení. V Egyptě počítali doby od objevení se do objevení se Fenixe. — O ostatních stálicích víme velmi málo. Nejbližší stálice vzdálená přes 4 biliony mil jest dle našeho pojmenování jako alfa v souhvězdí Kentaura. Více o ní nevíme. Astronomové snad brzy dají zprávu, jaké látky vyzařuje.

Nejjasnější hvězda na obzoru našem je Sirius. — Zdá se nám jako světlá tečka a je mnohokrát větší než slunce. Sirius má za průvodce stálici, kterou nesnadno viděti i na hvězdárně. A s tím průvodcem se točí Sirius okolo společného těžiště. Hvězda Kastor v souhvězdí blíženců je složena jako tisíce jiných hvězd ze dvou hvězd, a tyto se otáčejí také okolo společného těžiště. Tvoří rok siriový jedním otočením, a rok ten je tisíckrát delší než náš rok.

Jak o těchto stálicích tak i o jiných jsou jen kusé zprávy. Proto obraťme zřetel na planety.

Merkur se neotáčí okolo své osy, vždy je obrácen touže tváří ke slunci. Je sotva o polovici menší nežli země. Ovzduší jeho, jakož i Venuše, je hustější než ovzduší země. Větší díl světla slunečního se tam však odmrští od mraků, takže tam na povrchu je menší světlo než na naší zemi. Zda i Venuše touže stranou je ke slunci obrácena, zdali se také tak točí jako naše země okolo své osy, zda takto tam den a noc se střídá, hvězdáři posud nepoznali. Venuše má mnoho podobného s naší zemí. Její průměr je jen o 11 mil kratší. Venuše jeví tak jako Mars a země na polech bílá místa, která mohou býti jediné sněh. Temná místa mezi póly a rovníkem znamenají nejspíš moře a souši. Rozdíl v dobách ročních musí býti nepatrný, protože osa má malý sklon. Ostatně prý je nesnadno na Venuši pátrati, protože je oslněna sluncem a pro blízkost svou, a pak že se jeví jako večernice nebo jitřenka vždy blízko obzoru, kde je pohled našemu zraku parami zastřen. Dobrý astronom dovede hned ve dne nalézt Venuši. Ví, kde je na nebi; s jistotou dá dalekohledu směr, že ji uhlídá. Možno ji někdy i ve dne spatřiti pouhým okem, když je blízko měsíce ve tvaru srpovitém.

Před sto lety přispěla Venuše mnoho ku slávě Napoleona. — Mladý tento generál bral se r. 1797. do hradu Luxemburského; bylo mu nápadno, že zřetel lidu není obrácen na jeho osobu, nýbrž na nebe na jistý bod. Jeho pobočník mu sdělil, že viděti jest přes to, že svítí slunce, krásnou hvězdičku, v níž lid se domnívá viděti symbol vítěze italského. Ješitný generál přijal blahosklonně tento projev lichocení. Venuše byla právě tenkrát v největším lesku.

Mars dělá nyní astronomům nejvíce starostí. Je velmi podoben zemi a proto se těší tak veliké lidské pozornosti. Má pevninu a moře jako země; jen hory tam nejsou tak vysoké a moře nejsou tak rozsáhlá a hluboká jako u nás. Jasně body, jež na okraji se objevují, jsou buď mraky ozářené sluncem nebo vrcholky vysokých hor. — Schiaparelli objevil první tak zvané kanály na Marsu, napočítal jich jednou až 64.

Co jsou to tyto kanály? Zdají se jako úzké výběžky moře, rovno a hluboko do pevniny sahající, jako nějaké rovnoběžné vedle sebe jdoucí silnice. Jedni odvážně mluví, že tyto vodní toky nevznikly přirozeně, nýbrž že na Marsu již obyvatelé v zemědělství tak pokro-

čili, že do pevniny vlahou chudé vedli si z moře umělé stoky. Hlel již tam mají vodní družstva ve velkém! Ale tuto domněnku hned zase zviklali američtí hvězdáři, míníce, že možno souditi z toho, že tato světlá pásma jsou jen někdy viditelná, že snad to jsou celé pruhy země porostlé zvláštním druhem rostlinstva.

Na ostrově »Hellas« na Marsu vidí se světlý kříž jenž celý ostrov dělí na 4 rovné díly. Roku 1894. viděli na více hvězdárnách současně u »moře slunečního« síť pravidelných kanálů, což ukazuje na účelné provedení a z toho soudí se tam na byt rozumných bytostí.

Již od šesti let lze dostati v Paříži mapy Marse. Co kde na Marsu na rozličných místech pozorovali, to na globus vymalovali; pak fotografovali tuto omalovanou kouli a také Mars a shledali, že fotografie jsou shodné. Jen prý na některých místech Marse lze pozorovati změny na povrchu, což se nedá nijak vyvoditi z pohybu mraků a mlžin, nýbrž z pošinování pevniny a moře. Jaké je tam ovzduší?

Spektroskopem lze zárné vrstvy sluneční a jiných samosvítivých hvězd vyzkoumati a určit. Vidmo barev čili rozklad paprskového svazku v hranolu jeví podle polohy, množství a zbarvenosti čar látky, jež se nalézají v hořícím předmětu. Oběžnice a měsíc, jež si od slunce světlo vypůjčují, odrážejí k nám paprsky sluneční. Jejich vidmo musilo by s vidmem slunce soublasiti. U měsíce je tomu tak, protože má malé ovzduší nebo vůbec žádné. U oběžnic však paprsek sluneční, než k nám dojde, musí jíti vzduchoprázdným prostorem, ovzduším planety tam a zpět, a tím dozná změny. Zase však se ještě do toho plete ovzduší země, jímž musí paprsek sluneční k nám dorazit. Tím zase se paprsek sluneční poněkud zabarví. Proto astronom Janssen se dal s nástroji dopravit na horu Mont Blanc, aby studoval čistou atmosféru sluneční, nepokalenou ovzduším zemským, jež měl pod sebou.

Má-li se spektrem vyzkoumati atmosféra Marse, třeba rozlišiti vliv obalu slunečního, Marsova a zemského. Proto volil Campbell k tomu dobu, kdy Mars a měsíc byly v stejné výšce zemské. Sluneční spektrum si vypůjčil od měsíce a hned si vzal vidmo Marsovo a viděl, že atmosféra zemská má stejný vliv na obě spektra. Obě spektra nyní objevila se stejnými. Z toho lze souditi, že Mars buď nemá obalu vzdušného, nebo že má obal vzdušný podobný naší atmosféře. Že však atmosféra na Marsu je, souditi možno z toho, že na pólech jeho je buď led neb sněh. A bez vzdušných par nemůže se utvořiti ani led ani sněh. Atmosféra je tedy na Marsu taková jako u nás, ale mnohem nižší a řidší, protože tam jest o mnoho méně vodních par než u atmosféry zemské. Tato chudost vodních par činí Mars červenavým. Flammarion praví, že červenavost ta pochází z červené pokrývky rostlinstva. Červeně tato se na různých místech rozličně mění.

Když je tam léto na severní neb jižní polokouli, staje tam všecek sněh, a to brzy, kdežto u nás máme věčné ledovce a věčný sněh. Viděti i z toho, že je tam málo vody.

Mezi Marsem a Jupiterem létají v kruhu asteroidy. Již jich napočítali tolik, že mythologická jména nestačí ku jich pojmenování. Již na 407 vzrostl jejich počet. Největší je Ceres, jež má v průměru 840 kilometrů. Přece však všechny dohromady tvoří objem tak veliký, jako třítisíci díl naší země.

Na Jupiteru našli leccos nového. Tak shledali červenou skvrnu, která je nejspíše vulkanický výbuch, vycházející z nitra planety, která teprv se utvořuje a vyvíjí. Tato skvrna se šíří dále. Dříve pozorovali čtyři měsíce, nyní vidí již pět a myslili, že ten pátý je dvojhvězdi. Ale vyzkoumalo se přece, že není dvojhvězdám, nýbrž že bílý pruh jdoucí na rovníku dělí jej zdánlivě na dvě tělesa. Je čtyřikrát tak blízko Jupitera jako měsíc u naší země a má čtyřicetkrát větší rychlost než náš měsíc, takže každý předmět, utržený s povrchu jeho letí rychlostí vystřeleného broku a spadne buď na Jupiter nebo jako meteor obíhá nějakou hvězdu.

O Saturnu se vědělo již dříve, že má okolo sebe dva kruhy, vniterný a zevnitřní. Nyní vypátrali, že vniterný kruh není nepřetržitě pásno tělesa jednoho, nýbrž že jsou to samí drobní měsíčkové, kteří se točí okolo Saturna. Rovněž mezi ním a oněmi měsíci krouží prý ještě jiná taková tělesa. Saturn tedy nemá, jak se posud myslelo, osm měsíců, nýbrž kromě osmi velkých ještě velké množství malých. Proč Saturn, jenž je tak daleko od slunce, a na němž sotva je tak v poledne světlo jako u nás v soumrak, se nám jeví tak lesklou hvězdou? Proč také ještě vzdálenější Uranus a Neptun (600 milionů mil), jejichž osvětlení je ještě slabší, jsou nám dosti jasné hvězdy? To působí jejich ohromná prostornost a jejich velké mraky, odrážející světlo sluneční podobně jako naše plechová zrcadla. Tomu nasvědčuje i zkušenost našich větroplavců. Jakmile se dostanou vysoko nad mraky, jeví se jim jako sněh bílé, oslněné sluncem.

Jako planety, krouží okolo slunce meteory; většinou jsou to sběhové nebo desertéři ze soustav jiných stálic. Nemilou návštěvu meteorickou měli ve Španělsku 10. února 1896. Najednou spatřili nad hlavníím městem Španělska ohnivou kouli 30 kilometrů vysoko nad hlavou. Jaké zděšení se všech zmocnilo! Ale jen malé šupiny o 500 gramech těžké padaly na zem, kdežto hlavní vrstva se v podobě prachu větrem zvedla a odnesla nebo se proměnila ve vyšších vrstvách ovzduší v plyn.

(Pokračování.)

Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké.

Píše Tomáš Pícha.

I.

Jestliže každý, jemuž věda vůbec a pokrok její nejsou lhostejny, s radostí uvítal *Ottův Slovník Naučný* na poli literatury české, s tím větší radostí pozdravil literární podnik tento každý, kdo zajímá se o vědy přírodní. Při dnešním stavu přírodních věd jest i tomu, jenž se výhradně studiem přírodních věd zabývá, téměř nemožno, aby se všemi odvětvími jejími důkladně byl obeznámen, — jakž tedy možno těm, kteří se jen ve volném čase přírodními vědami zaměstnávatí mohou, aby si zjednali jen poněkud obsírnější přehled o výsledcích přírodovědeckého zkoumání a rozhled v otázkách přírodovědeckých, jež vše-

obecně zajímaví, zvláště, jsou-li vzdáleni větších biblioték. Bylo tedy potřebí spolehlivého nějakého díla, jež by objektivně a v takové formě podávalo vše, čeho se badatelé na poli přírodovědy pracně domohli, aby každému, jenž nemá dostatečné aneb vůbec příležitosti, větších biblioték vydatně užívat, byla poskytnuta možnost, v díle tom přehled o vědeckých badáních si zjednat a o věcech, jež jsou mu cizí, spolehlivé a zajímavé poučení nalézt, aniž by musil teprve dlouhé pojednání pročítati nebo rozptýlenou literaturu shledávat, z ní poučení čerpati a přírodovědecké známosti své doplňovati, — vždyť za dnešního dne ani odborník bez hledací knížky, jako je slovník, býti nemůže. Byliť a jsou naši přední přírodovědečtí odborníci nuceni, většinu děl a prací svých přísně vědeckých buď doma nebo v cizině v jazyku německém uveřejňovati, jednak aby badání jejich širšímu fóru učenců-odborníků ve známost uvedena byla, jednak, že přesně odbornou práci přírodovědeckou u nás obyčejně bez velikých obětí nakladatelských takřka ani není možno vydati. Kdo by o tom pochyboval, že literatura německá honosí se množstvím zasloužilých prací přírodovědeckých nej přednějších našich přírodopysců, nechť se jen přímo zeptá na př. Dr. A. Friče, Dr. L. Čelakovského,¹⁾ Dr. Fr. Vejdovského, Dr. O. Nováka, Dr. F. Bayera, Dr. J. Velenovského atd. a oni s ním sdělí, zdali nadsazujeme čili nic.

Uvítali jsme tedy s radostí *Ottův Slovník Naučný*. Onť má býti knihou hledací, jelikož jiné samostatné přírodovědecké knihy nemáme, onť má rozmáhati a šířiti přírodovědecké známosti, jelikož jím poskytnuta spolu i možnost, povolaným odborníkům v češtině napsati, čeho se až posud nedostává.

Samo sebou se rozumí, že v malých rámcích jednotlivých hesel nemohou býti všechny zjevy obšírně popisovány a vysvětlovány, že tudíž mnohý děj nemůže býti ve svém jádru, v pravé své hodnotě náležitě vystižen — nesmímeť zapomínati, že *Ottův Slovník Naučný* není výhradně encyklopedií přírodovědeckou, jen pro odborníky určenou. Požadovati něco takového bylo by nejen nespravedlivé, ale téměř i nemožné.

Dílo přítomné nazývá se *»Ilustrovanou encyklopedií obecných vědomostí«*, a to nikoli neprávem, neboť kdo jen i zběžně se v něm probírá, shledá, že k objasnění textu bohatě jest ilustracemi vyzdobeno, ano, on shledá, že vyobrazení, věnovaná odvětví přírodovědeckému, nad obrazy z oborů jiných měrou nejhojnější převládají, tak že na první pohled už se zdá, jakoby dílo toto hlavně přírodovědě bylo věnováno.

Jak v předmluvě se praví, »snaha redakce i nakladatelství k tomu se nese, aby *Ottův Slovník Naučný*, stoje na výši naší doby pokročilé, podával výsledky vědeckého badání a všestranného tohoto pokroku ve formě lahodné i širšímu obecnstvu přístupné.« Máť býti *Ottův Slovník Naučný* pokladnicí vědomostí lidských, a to tak, »aby se jádro všech vědomostí těchto vybralo a upravilo způsobem, který by je pohodlně činil přístupným každému.« Je to tudíž dílo, určené nejširším vrstvám. Má to tedy býti dílo netoliko pro učence, nýbrž i pro obyčejný lid, má býti sice se stanoviska vědeckého psáno, ale »ve formě

¹⁾ Dr. L. Čelakovský končí článek svůj pod heslem »Botanika« (str. 462.) slovy: »Vůbec však možná fici, že by novější česká vědecká literatura botanická mohla býti bohatější, kdyby ti čeští botanikové, kteří samostatná badání publikují, z ohledu na širší kruhy botanické nebyli často nuceni psáti německy.«

lahodné i širšímu obecenstvu přístupné tak, aby ho každý použití a jemu rozuměti mohl. Musí tedy dílo to hlavně s tohoto stanoviska býti posuzováno.

Prostý lid věří často jen tomu, co jest tištěno, a to proto, »poněvadž je to tištěno«. Pojímání přírody a jejích sil má účín na celkové představy a názory o světě a jeho tvorstvu, chybný způsob pěstování přírodní vědy uvádí pak v nebezpečí propadnutí theoretickému i praktickému materialismu. Plně tudíž souhlasíme s míněním p. kritika (nepodepsaného) v »Živě«, jenž v posudku svém o populárním díle *M. Wilh. Mayera: »Das Weltgebäude«* ku konci takto se vyjadřuje: »Populární článek má poučovati, i bývá z tohoto důvodu brán od laiků zcela za pravdivý, za námitek prostý, i žádám od autora, aby nepouštěl uzdu své fantasii nebo po oposici žíznlí tvrdohlavosti. Nejisti duchové, čtenáři rychlí, mohou na tvrzeních takových stavěti dále, a jsou-li talentovaní, stavěti tak, že se v krátkce objeví jako reformátoři — jimž chybí vědecká abeceda.«²⁾ Má tudíž býti snahou redakce, aby vědecké dohady a hypotese, jež při vysvětlování některých sporadických stejnorodých zjevů platné služby prokazovati mohou, v celku však vědeckým požadavkům na ně kladeným nevyhovují, poněvadž mezi úkazy a příčinami není nutné souvislosti, any úkazy z příčin, na něž převedeny byly, následovati mohou, ale nemusí, nebo konečně v jednotlivých případech skutečnosti zřejmě odporují, zvláště pak takové hypotese, jež více méně subjektivním míněním jednotlivců, byť i mnohých, jsou, a jež, poněvadž vyvozené z nich závěry se skutečností nesouhlasí, jiných pomocných hypotes potřebují a při tom se základními pravdami náboženskými v rozporu jsouce, duchu i názoru křesťanskému se přilíčí, nebyly jakožto dokázané, na zřejmých důvodech spočívající pravdy (nauky) jménem vědy uváděny a líčeny.

Zde zvláště na místě jest, činiti příslný rozdíl mezi vymoženými vědeckými teoriemi a mezi hypotesami. Takové hypotese mohou snadno pochybnost vzbuditi na nejsvětějším majetku lidu, náboženství. Jestliže se touto svatyní otřese, otevrou se dvěře pochybnosti, lid propadá neštěstí. Na sjezdě německých přírodovědců a lékařů ve Vídni r. 1894. (24.—30. září) pozdravil tehdejší ministr vyučování *Dr. rytíř Madeyski* shromážděné jménem vlády a poukazuje na obdivuhodný a úžasný vývoj a rychlý pokrok přírodních věd v našem století a mocný vliv, jaký pokrok jejich na veškerý duševní a hmotný život učinil. pravil též mezi jiným: »Und doch überkam — wer wollte es bestreiten — den echten Menschenfreund nicht selten das Gefühl banger Beklemmung. Ist — so hörte man fragen — jener Fortschritt nicht zu theuer erkauft? Besteht der Preis nicht etwa in dem Verdrängen jener idealen Güter, die dem Menschen stets als das Höchste erscheinen? Soll die nun, mehr erweiterte Erkenntnis der Sinnenwelt uns den Weg verlegen in die Welt des Guten und Schönen? Und soll die materielle Wohlfahrt das ausschliessende Lösungswort der fortschreitenden Menschheit werden? Nein, meine Herren! Ähnliche Befürchtungen sind nichtig. Was ist natürlicher, als dass eine mächtig aufstrebende Wissenschaft in ihrem rastlosen und begeisterten Ringen nach Wahrheit, in dem unerschrockenen Streben nach fortschreitender Herrschaft des menschlichen Geistes über die Mächte der Natur nebenbei Unebenheiten,

²⁾ Živa, 1898. p. 309.

Schroffheit und Einseitigkeit zeitigt, extreme Meinungen aufkommen lässt, exakten Beweisen vorgreift, subjektiven Anschauungen zu weiten Spielraum lässt? Das ist der natürliche Lauf der Dinge . . . Allein dieser Kampf wühlt zu unterst, nicht selten ausserhalb der Wissenschaft, gefördert von einem unbewussten Dilettantismus, der halbes Wissen mit den Ansprüchen einer Wissenschaft ausstattet, und auf einem Gebiete, auf welchem die peinlichste Vorsicht geboten erscheint, durch gewagte Schlussfolgerungen aus unreifen Hypothesen in dem Denken unselbstständiger Geister unheilvolle Verheerungen verursacht.³⁾

Ke druhu nebezpečných hypotéz náleží v této příčině bez odporu na prvním místě *descendenční theorie* a par excellence *»nauka Darwinova«*.

Bohužel *Ottův Slovník Naučný* naděje a očekávání naše v této věci zklamal a nemůžeme pronést o něm příznivý úsudek. Jako na jedné straně nespravedливо by bylo, kdybychom veliké prospěchy *Ottova Slovníku Naučného* uznati nechtěli, tak zajisté na druhé straně stejně nespravedливо by bylo, kdybychom stinných stránek a nedostatků jeho mlčením pominouti chtěli.

Rozumí se, že dílo, jako jest *Ottův Slovník Naučný*, vyžaduje spolupůsobení mnoha pracovních sil v každém odvětví, a tu shledáváme, že v odvětví přírodovědeckém mnozí spolupracovníci nemohli se odhodlati k tomu, aby svou osobní víru v *descendenční theorii* na jevo nedávali a svých osobních theoretických spekulací se zdrželi. Abychom příklady doložili: Tak v článku pod heslem *Abortus* (*A. v botanice*) dří se, že prý *»Abortus i oblast«* podávají, jak to již *Darwin* náležitě vytkl, velmi vážné svědectví o pravosti *»descendenční theorie«* (*Dr. L. Čelakovský*). Článek *»Atavismus«* přispívá k rozmnožení zdánlivých důvodů pro správnost *descendenční theorie*. Autor článku toho (*Dr. V. Kurz*) ku konci dří, že *Darwin* z atavických ukazů na člověku soudí, *»že člověk pochází z předka srstnatého, ocasatého, vyzbrojeného silnými kly a opatřeného pohyblivými boltci tvaru trojúhelného, jakož i vrstvou svalů kožních.«* — Rovněž nemalé opory nalézá *descendenční theorie* ve článku *»Biogenetický zákon«*, zvláště, když se souhlas se zdánlivou pravdivostí *Häcklova »biogenetického základního zákona«*: *že ontogenie jest zkrácené opakování fylogenie* dává na jevo slovy, že *»veškeré . . . výsledky badání embryologických vedou k všeobecné pravdě, že tvory (organické) složitější nutno odvoditi z jednodušších«* a přidává se poznámka, že *»descendenční theorie z pravd těchto čerpala podstatnou oporu, požadující sama, že ve vývoji individualním musí se opětovati formy předků«* (*Dr. Fr. Vejvodský*).

Descendenční theorie nalezla upotřebení své dále ve článku *»Členovci«*. *»Možno — prý — sice s velikou pravděpodobností se domnívati, že původce členovců sluší hledati mezi červy, jinak však — prý — musíme předpokládati, že další jejich vývoj odtud dří se směry různými, podle nichž se ustálily jednotlivé skupiny . . .«* *»Korýše možno — prý — odvoditi (dle Balfoura a jiných) z předchůdce, jenž podobal se nejvíce nynějším listonožcům . . .«* *»Společného předchůdce stonožek a hmyzů možno — prý — hledati v červovitém tvaru, jemuž se nejvíce blíží nynější dráponožci«* (*Ant. Štolc*).

³⁾ Die 66. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte, von P. Martin Gander, O. S. B. (Nat. und Offb. 1895. p. 44.).

Jestliže v mnohých člancích *descendenční theorie*, kde vhodná příležitost k tomu se naskytla, upotřebení své našla, nesmí nás překvapiti, že v zájmu *descendenční theorie* ve článku »Dědičnost« pojednává se o dědičnosti tak, aby čtenář nabyl náležité průpravy, pochopiti »*nauku Darwinovu*«, o níž se později pod heslem »*Darwinova nauka*« jedná, aby čtenář poznal, že dědičnost, tento pilíř *darwinismu* (jak známo, spočívá *darwinismus* na dvou čelných pilířích: variabilitě a dědičnosti) jest zcela dobrým a spolehlivým pilířem. Tendence ta vyzírá hned z počátečných slov: »Starší názory přírodovědecké (*Cuvier*) hlásaly úplnou totžnost všech jednotlivců téhož druhu, dopouštějíce odrozování jen měrou velmi obmezenou a popírajíce naprosto možnost, že by se tvořiti mohly nové druhy hromaděním a stupňováním odrozovacích znaků. *Darwinem* byl tento dogmatický předpoklad na základě hlubokých studií a bedlivých pokusů vyvrácen« (*Dr. V. Kure*).

Ve článku »*Dimorfismus*« vysvětluje se vznik druhotných znaků pohlavních, jako jsou: Ozdobné zbarvení peří a srsti, zmohutnění hlasivek ku zpěvu a »volání«, vous muže, dlouhé vlasy ženy, hřiva lva, parohy jelena, mohutnější čelisti roháče atd. *Darwinovým výběrem pohlavním*, neboť prý z těchto pohlavních znaků některé jsou »prospěšnými individuiím při vyhledávání druhého pohlaví«, jiné »jako ochranné a k zápasu o samice uzpůsobilé ústroje.« (*Dr. Fr. Vejdovský*).

Ve článku »*Dvojděložné*« v odstavci o stálí rostlin dvojděložných (str. 255.) praví se, že »rozvoj jejich zajisté počal se v téže době, jako nahosemenné, z nichž jedině vyvinouti se musily« (*Dr. J. Velenovský*).

Jak známo, bylo slávě pověstného *Eozoonu*, jež kdysi v učeném světě tolik hluku nadělalo, poněvadž od mnohých (amerických a jiných) geologů za první stopy organického tvorstva (jako trsy dávnověkých *Foraminifer*) považováno bylo, brzy odzvoněno, neboť bylo za nedlouho dokázáno, že toto *Eozoon* není ničím jiným, než zvláštní konkrce minerální (vápnato-serpentinové hmoty). Existence takového prvoka jest však pro *descendenční theorii* veležádoucí. Z té příčiny dějí se v novější době opět pokusy o jeho znovuvzkříšení. — Jak vroucím přáním *descendenčních* theoretiků by bylo, aby *Eozoon* nezůstalo nadále nerostnou infiltrací, nýbrž opět bývalé své úlohy se podjalo, a jak velkého významu by pro *descendenční theorii* bylo, vyzírá z článku pod příslušným heslem (»*Eozoon*«) ku konci ze slov: »V poslední době však *Woodward* podal vyobrazení jedinců vyznačujících se tak pravidelným vnějším tvarem, že jest nesnadno odepřít jim původ organický. *Eozoon* má znamenitý význam zvláště pro *theorii descendenční*, poněvadž první skýtá důkaz o životě v prahorách, ve kterých dlužno hledati předchůdce mnohých tvarů živočišných, které v následujícím útvaru *kambriickém*, odkud první zřetelné zkameněliny známe, jsou již na vyšším stupni vývoje« (*Dr. F. Pošta*).

Ve článku »*Evoluce*« vymezuje, co jest úlohou embryologie (»vyšetřiti, jak povstává a vyvinuje se jednotlivý živok«), dodává autor téhož článku: »jak povstává znenáhla organický druh čili species, na to odpovídá *nauka Darwinova*, jež důrazně ukazuje aplikaci principu vývoje« (*Dr. Jos. Durdík*).

Ve článku »*Ichtyopterygia*« (vymřelý rod plazů) vysvětluje se *descendencí* původ okončin těchto plazů. Přídatný 7. prst těchto plazů

jest prý dle některých srovnávacích anatomů naznačen u ssavců rudimentem, a to zápěstní kůstkovou brachovou (pisiforme). Celek okončiny tvoří mocné veslo, jež prý bylo silnou oporou při plování. *Gegenbauer* odvádí prý vesla tato přímo z typu žraločí ploutve, kdežto novější srovnávací anatomové prý spíše připouštějí, že zde běží o druhotné přizpůsobení a že v plazech pozemních jest hledati předchůdce *ichtyopterygií*. To — prý — potvrzuje nejstarší rod *triasový Mixosaurus*, z něhož — prý — přizpůsobení okončin nedostoupilo takového stupně. Článek zakončen: »Původ *ichtyopterygií* není dosud určité znám, zdá se však, že měli za předchůdce pozemní plazy bezpochyby ze řádu *Rhynchocefala*, s nimiž mají několik znaků společných . . . Lebka jejich zase spíše upomíná na obojživelníky *Stegocefala*, takže by to byl řád samostatně od obojživelníků pochodící. *Cope* domnívá se, že povstali od plazů *Cotylosauria*⁴⁾ a ukazuje hlavně na podobnost nejstaršího zástupce *Mixosaura* k této čeledi« (*Dr. F. Pošta*).

Jak známo, pojmají descendenční theoretikové v rámcích své theorie i descendenční člověka. V té příčině nečiněno též v *Ottově Sl. N.* výjimky. Učení o původu člověka na podkladě *descendenční theorie* podává se čtenářstvu ve člancích: »*Anthropogenie*«, »*Anthropologie*«, (*A. historická*) a »*Člověk*« (*Č v ohledu přírodovědeckém*); částečně dotknuto se původu člověka též v článku: »*Darwinova nauka*«.

(Pokračování.)

Hlídky národohospodářské.

—•—

V Pešti počal dne 13. září mezinárodní sjezd na ochranu dětí Při zahájení pravil předseda státního účetního dvora Štěpán Rakovszky: »Moje dcera, která nyní jest již matkou, když si ještě hrávala jako dítě, volala jednou na mne: tatínku, dej na mne pozor, chci ležti po lavičkách. Tento výrok dítěte jasně ukazuje, že dítě samo instinktivně žádá matku nebo otce, aby nad ním bdělo. A opravdu, není na světě smutnějšího zjevu než dítě, které ve světě jest osamoceno jako kůl v plotě. Takové dítě vyrůstající bez lásky a dohledu, musí býti naplněno záští a hořkostí na celou společnost lidskou.« Kriminalistika nám jasně dokazuje, že kriminály jsou z veliké části naplněny zločinci, kterým se v mládí nedostalo žádné výchovy a kteří záhy zneužívání byli od ziskuchtivých lidí k pracím na útraty výchovy. V té příčině má kapitalismus velikou vinu na odchování zločinců. Práce dětí a nedospělých dělníků i dělnic v průmyslu jest nejzávažnější pathologickou známkou kapitalismu. Anglický průmysl hledí dnes na příklad v hrozném konkurenčním boji s průmyslem německým udržeti se nad vodou tím, že v míře největší vyvíjí dětské síly, aby byla práce nejlacinější.

Dle živnostenského zákona našeho považuje se za mladistvého dělníka nebo dělnici chlapec nebo dívka stáří od 14. do 16. let. Dle sčítání z r. 1890. bylo v průmyslových závodech v Rakousku zaměstnáno následovně pracujících sil:

V první skupině, v průmyslu železářském a strojnickém, zaměstnáno bylo v 971 závodech:

Mladistvých dělníků 5.899, mladistvých dělnic 545, odrostlých dělníků 82.360, odrostlých dělnic 6.114.

Skupina II. strojírny: Mladistvých dělníků 3.792, mladistvých dělnic 21, odrostlých dělníků 48.949, odrostlých dělnic 439.

⁴⁾ Heslo »*Cotylosauria*« schází.

Skupina III. cihelny, sklárny, cementárny a pod.: Mladistvých dělníků 4.920, mladistvých dělnic 864, odrostlých dělníků 49.213, odrostlých dělnic 12.720.

Skupina IV. parní pily, továrny na nábytek, zboží kaučukové, knoflíků a pod.: Mladistvých dělníků 2.013, mladistvých dělnic 1.163, odrostlých dělníků 23.067, odrostlých dělnic 6.597.

Skupina V. koželuhny, továrny na zboží kožené Mladistvých dělníků 494, mladistvých dělnic 19, odrostlých dělníků 8.782, odrostlých dělnic 917.

Skupina VI. Průmysl textilní zaměstnával ve 2.287 závodech: Mladistvých dělníků 9 612, mladistvých dělnic 11.330, odrostlých dělníků 97.250, odrostlých dělnic 103.737.

Mimo to zaměstnáni byli mimo továrnu doma pracující dělníci počtem 46.110 a dělnice 17.612; mnoho-li v tom je dítek, nemůžeme udati.

Skupina VII. Továrny na výrobu šatstva a zboží prýmkafského a pod. V 326 závodech pracovalo: Mladistvých dělníků 613, mladistvých dělnic 581, odrostlých dělníků 10.176, odrostlých dělnic 9.072, doma zaměstnáno 8942 dělníci a 5285 dělnic.

Skupina VIII. Průmysl papírnický, počet závodů 405: Mladistvých dělníků 797, mladistvých dělnic 746, odrostlých dělníků 16.758, odrostlých dělnic 9.744.

Skupina IX. Výroba požitkovin. (Pekárny, sladovny, pivovary, cukrovary atd.); počet závodů 3047: Mladistvých dělníků 2.858, mladistvých dělnic 975, odrostlých dělníků 85.182, odrostlých dělnic 15.749.

Do této skupiny patří státní továrny na tabák a doutníky. R. 1890. bylo v nich zaměstnáno 137 chlapců, 2.362 dívky do 16 let, 3.305 dělníků a 27.382 dělnice.

Skupina X. Průmysl chemický, počet závodů 592: Mladistvých dělníků 464, mladistvých dělnic 545, dorostlých dělníků 20.469, dorostlých dělnic 7 091.

Skupina XI. Stavební řemesla: Mladistvých dělníků 102, mladistvých dělnic 293, dorostlých dělníků 2.956, dorostlých dělnic 2.

Skupina XII. Průmysl polygrafický (tiskárny a pod.), 395 závodů: Mladistvých dělníků 1.493, mladistvých dělnic 281, dorostlých dělníků 9.685, dorostlých dělnic 2.457.

R. 1890. zaměstnáno bylo v celém Rakousku v 10.755 továrnách 33 375 chlapců do 16 let starých, děvčat do 16 let starých 19.432, dělníků 458.152, dělnic 202.021.

Mimo to pracovalo pro tyto továrny doma 64.220 dělníků a 30.236 dělnic. Netřeba zde říci, že převažná část těchto pro továrny doma pracujících jsou děti.

Jak vidno z uvedených čísel, zaměstnává nejvíce mladistvých dělníků a dělnic průmysl textilní a státní továrny na tabák. Náš živnostenský zákon připouští děti do továren od 14 roků. Zdali je tomu skutečně tak, o to se ovšem nikdo nestará. V Německu se vpouští do továren děti od 13. roku, ve Francii, Rusku, Holandsku a Belgii od 12. ukončeného roku.

Na mezinárodním sjezdě na ochranu dítek, konaném v Berlíně od vyslanců všech velmocí, žádáno, aby v dolech nesmělo se nikde užívatí dítek mladších nežli 14 let. Nikde se však toho přísně nedbá.

Nejhůře si v tom vede hladová Anglie. Zde se přijímají do továren děti od 11. roku. Na žádost dolní poslanecké sněmovny vyšetřeno r. 1897., mnoho-li pracuje dětí v anglických továrnách školou povinných, tedy ve stáří od 11 do 13 let, a zjištěno, že v celém anglickém království je takových ubohých tvorů 144.026.

Samo město Londýn neodmítá práce dětské a dovoluje dětem zametat ulice, ovšem děti ty konají práci za dospělých své rodiče neb osoby, které si je k tomu účelu nijmou.

Anglický školní zákon dovoluje takovým dětem, že mohou polovinu denního času strávit ve škole a polovinu v továrně, nebo v práci vůbec. Jaké práce konají v Anglii děti v závodech průmyslových, poznáme z následujících případů. V kamenném lomu v Northumberlandu zaměstnáno bylo šestileté dítě devět hodin týdně za hodinovou mzdu jednoho penny. V téže okresu zaměstnány jsou dívky lepením krabiček pro továrny na sirky. Za 12 tučů škatulek se platí 2 1/4 penny. (asi 10 kr. našich peněz). Dnem i nocí sedí rodina v malé jizbě, ve které se neustále musí topit, aby se rozfeďoval lep, který naplňuje vzduch nesnesitelným zápachem. Vydání za uhlí stráví velikou část výdělku. Žena s pěti dětmi, které od časněho rána pozdě do noci neúměrně lepí škatulky, vydělá tak s celou rodinou nejvýš 1 šilink a 3 pence. Prsty dítěte, které již v pátém roce věku do této práce se zapřahuje, jsou zamazány lepem a hroznou nečistotou.

Úmysly účastníků mezinárodního sjezdu v Pešti na ochranu dětí jsou zajisté velice šlechetné, ale nenasytný kapitál málo se bude o ně starati; on bude i nadále vyssávat nejlacinější síly a tou je dítě a žena.

Národ, který posílá již útlé děti, nedospělé chlapce a dívky do továren, ztrácí tím do roka na tisíce nadějného dorostu, poněvadž továrna tělesně i mravně ubíjí veškeren mladý život. Styky s nemravnými živly proletariátu zničí všecken mravní pel mladistvé duše, která jest navždy ztracena, jakmile překročí brány továrny. Proto také nikde nevidíme, že by žid posílal dítě do továrny na výdělek, nebo je nechal doma pracovat pro továrnu. Žid se stará o děti, aby jim dal v mládí důkladné vzdělání ve škole obecné a pak vzdělání ve školách vyšších, aby se mohly vyšinouti na vyšší stupeň sociálního postavení; mnohý křesťanský otec se však o děti nestará, zvláště táta-socialista. A tím také se stává, že náš dorost mravně i hmotně hyne a budoucnost národa tím jest ohrožena.

Dosud platí názor, že svatá Rus ušetřena jest požehnání kapitalismu. Ale není tomu tak. Dle údajů právě uveřejněného »Bulletin Russe de Statistique financière« vzrůstá kapitalism na Rusi velikým kvapem. Tak bylo na Rusi zřízeno akciových společností průmyslových, vyjma drah a bankovních závodů r. 1895. se závodním kapitálem 129.3 milionů rublů, r. 1896. se 232.6 mil. rublů, r. 1897. 239.3 mil. rublů, r. 1898. 256.2 milionů rublů. R. 1899. v prvních sedmi měsících založeno bylo akciových společností s kapitálem 242.3 milionů rublů. Za půl šesta roku založeno bylo na Rusi akciových podniků se závodním kapitálem 10 997.7 milionů rublů. Na tom není dosti. V téže době usadil se na Rusi kapitál Belgický, který zde založil 100 akciových společností s kapitálem 600 milionů franků. Veškeré akciové společnosti na Rusi reprezentují ohromný závodní kapitál 2,267 milionů rublů. Koncem r. 1898. měřily ruské dráhy 44.449 kilometrů, z toho připadá na státní síť 32.752 kilometrů a na soukromé dráhy 16.697 km. Ve stavbě jest 6,792 km. Roku 1897. přijaly ruské dráhy hrubě 447 milionů rublů, z toho bylo 181 milionů rublů čistého zisku. Ve spojitelnách na Rusi bylo v měsíci červnu 1899. uloženo za 566.964.000 rublů vkladů.

Na těchto číslicích vidíme, že i svatá Rus obšťastněna jest v dosti značné míře požehnáním kapitalismu.

Rudolf Vrba.

ŠKOLSKÝ OBZOR.

(Sjezdy německého učitelstva. — Shoda mezi učitelstvem a kněžstvem. — Spolky katolických učitelů u nás a jinde. — Školství katolické jinde. — Resoluce učitelstva Sušického. — Rozhodnutí okresní školní rady Chrudimské. — O mravnosti mládeže. — Zlatá slova.)

»Vezměte si na starost »Školský obzor«, tak mi před nedávnem psal pan redaktor tohoto časopisu. Co jsem měl odpovědět? nežli: fiat voluntas tua? Dnes tedy začínám uveřejňovati první školský rozhled již v minulém ročníku »Vlasti« ve třech číslech byl podán »Školský obzor«, vyšlý z pera povolaného a zkušeného paedagoga, p. fid. učitele V. Špačka, jemuž bohužel pro nával jiné práce není možno dále se zabývati školskou hlídkou. Ale jak obstojím? Si desunt vires, tamen est laudanda voluntas! Tolik místo úvodu. A nyní již in medias res.

Prázdniny uplynuly ve znamení sjezdů učitelských. Hlavně učitelstvo německé z Čech a Moravy pořádalo dosti četně navštívené a také dosti bouřlivé schůze, na nichž tlumočilo své požadavky a také zaujalo dosti pikré stanovisko proti katolickému náboženství. Tvzení toto týká se především sjezdu německých učitelů moravských ve Svitavách, k němuž se přidružili i děj moravští »mladí«, věrní spojenci vídeňských »Jungen«, a zapřisáhli odpůrci všeho, co jen trochu má náboženský nádech. Zajisté, že jen jejich »zásluhou« a přičiněním přijata byla tato resoluce: Žádáme: 1. Rozvoj zákona školského z roku 1869. na zásadách svobodomyšlných; 2. úplné odloučení školy od církve; 3. náboženské vyučování pouze v kostele; 4. bezplatnost vyučování, učebné pomůcky a potřeby na účet státu; 5. úplnou svobodu svědomí; 6. náboženskou a politickou samostatnost pro učitelstvo. Zajisté »skromná« to přání!

Saský král Jan pronesl kdysi slova: Má-li zbožnost jako až dosud, ba více než dosud, býti duší vychovávání (školního) a vyučování, nesmí býti náboženství považováno za pouhý předmět mezi druhými školními předměty, nýbrž musí náboženský duch provívat veškerou bytost školy. Němečtí paedagogové odkazují však náboženství, hlavní faktor ve výchově mládeže, pouze do kostela! Troufají si vychovávatí beze všeho náboženství. Jak to dokáží a jakou mládež odchovají, jest jiná otázka, byť i »Č. U.« sebevědomě prohlašoval: »Pro všechny lidi musí býti povinností jednotný vychovávací ústav (obecná škola), vedoucí k jedné mravnosti beze zření na učení náboženských konfesi.

S podobnými požadavky jako němečtí učitelé z Moravy, vytasila se také jedna část mladšího učitelstva českého ve svém orgáně »Škol. Obzoru«. Před nedávnem byl totiž v tomto týdeníku uveřejněn »antiklerikální program«, z něhož pro posouzení a informaci uvádí pět hlavních bodů: 1. Shoda mezi učitelstvem a kněžstvem budiž odstraněna. 2. Dozor učitelstva nad dítkami v kostele, při bohoslužbě vůbec a při církevních průvodech i slavnostech budiž odstraněn. 3. Učitel nechať dle vůle své může vystoupiti z církve, kdy se mu zlíbí. 4. Pryč s náboženskými zkouškami! Protestujeme co nejrozhodněji proti tomuto zbytečnému, [starému] copu. 5. Regenschorstvi ať se učitelé vezme zákonem! Jak je viděti, naši mladí pokročili ještě dále.

Tyto požadavky čerpány jsou z vídeňské »Freie Lehrerstimme«, orgánu německých učitelů-socialistů, kterýž žurnál nemohl stihnouti návalu látky, a proto založil pobočný list: »Der Radicale« — na tupení katolického náboženství, institucí církevních, katolického kněžstva a laiků katolicky smýšlejících. Můžeme tedy pozorovati sbratření mezi českým a německým učitelským listem, a na základě toho učiniti si oprávněný úsudek o »Škol. Obzoru« a jeho stoupencích — také »katolicích«. Dalšího komentáře, tuším, není již třeba.

Shoda učitelstva s kněžstvem, která i přes ustavičné štvaní jistých našich paedagogických listů dosud trvá, mrzí také velice věstník Ústředního spolku jednot učitelských v království Českém: »Českého Učitele«, a proto pokouší se ty přátelské svazky přerušiti a roztrhati tímto bohoupustým podezříváním: »V mnohých okresích bylo již zaznamenáno, jak nezfídka učitelé nedbalí a neteční těší se obzvláštní přízni a přímluvě duchovního, kdežto zase dobrý učitel a přímý charakter má v něm vytrvalého odpůrce, který ve všem chtěl by ho stihnati. Špatný učitel je vynášen, dobrý vlivem kněžstva pronásledován a ničen.« Zdržují se všeho úsudku a všech poznámek, — duchovenstvo samo ví, jak má jednati.

Sjezd německého učitelstva z Čech konán byl v Liberci. I socialističtí »Jungen« v hojném počtu se dostavili, ale schůze jejich byla německými nacionály rozbita a veškeré jednání učiněno nemožným. Katolické náboženství připraveno bylo tak zajisté o mnohou urážku . . .

V Praze sešli se delegáti Ústředního spolku jednot učitelských v království Českém; rokováno bylo o všem možném, i o — katechetech. Ač tyto nepletou se do záležitosti výhradně učitelských, zástupci učitelstva vplekli se do jejich záležitostí, žádajíce: Služné katechetův upraveno budiž v té výši, jako služné učitelů téže školy. A že se také chtěli ukázati přáteli náboženství, přijali tento bod resoluce: Učiteli literárnímu nebudiž ukládáno vyučování náboženství, ježto literární vyučování a oprava úloh beztoho všecku energii učitelovu vyčerpávají. Zase uvádím beze všech poznámek.

Naše horlivá Jednota českého katolického učitelstva v království Českém konala valnou hromadu v měsíci srpnu v Praze, o níž »Vlast« již referovala. Spolek moravského katolického učitelstva měl valnou hromadu na posvátném Velehradě 25. srpna. Obě Jednoty, tak velice důležité pro katolickou organizaci, se tuží seč mohou, a členové jejich stále se množí. Jen jest si přáti více sympathií a podpory mravní a hmotné povoláných kruhů.

Katolický učitelský sjezd pro Tyrolsko a Voralberg konal se v Dornbirnu. Na počátku čítal tento učitelský spolek 900 členů, dnes však již jest rozšířen a zorganizován. Pojednáno bylo o nebezpečí hrozícím nevinnosti dorůstající mládeže, o výsledcích vídeňských ochranoven mládeže, o literatuře pro mládež, o hmotném postavení učitelstva a j. Zemský hejtman Rhomberg neohroženě prohlásil: »Výchova mládeže v duchu katolickém musí zůstati ideálem každého, kdo poctivě smýšlí s katolickým lidem.« Jakým pro nás vzorem jsou země alpské!

Katolické učitelstvo v Lužici konalo schůzi již v měsíci červnu v Khróscích; debata byla velmi živá a zajímavá.

Chorvatské školství ve smíšených osadách v Istrii vydrží: »Družba sv. Cirila i Metoda za Istru«; minulého správního roku měla 6618 zl. příjmů a 5162 zl. vydání. — Milosrdné sestry v Záhřebě vydrží ženskou učitelskou školu (27 sester a 4 duchovní), vyšší dívčí školu, dvě cvičné školy, vyšší výchovný ústav, dívčí obecnou školu a školu ručních a uměleckých prací. V dětském sirotčinci bylo 54 dítek, v dětské zahradce 89, v opatrovně 96. Všech dítek v klášteře Milosrdných sester v Záhřebě bylo po katolicku vyučováno a vzděláváno 1660. — V Záhřebě jedná se také o zřízení katolického chlapeckého semináře a gymnasia, kteréhož ústavu jest velice potřeba; vždyť čítá diecese Záhřebská 1,228.000 katolíků.

Ve Vysokém (v Bosně) na podnět Františkána Angjeo Čuriče bude se stavěti rozsáhlá budova, v níž bude umístěno františkánské gymnasium.

Belgické školství utěšeně kvělá. Jak známo, těší se katolická církev v Belgii úplně svobodě ve vyučování, a proto ten rozvoj školství s blahodárnými účinky. Posledního školního roku chodilo do státních gymnasií a reálék 5806, do městských středních škol 355 žáků, kdežto do církevních škol chodilo 17.851 žáků, a to do biskupských gymnasií 9699, do jezuitských gymnasií a reálék 5538 a do ostatních řádových škol 2614 žáků. Církevní školy těší se v Belgii veliké oblibě žáků a pňizní rodičů. Proč, netřeba dokládati. O ústavech našich českých škol bratří dosud podobné říci nemůžeme, ale časem zajisté snahy jejich dojdou pochopení a ocenění.

Jakési přiblížení k požadavkům strany katolické, které činí se ohledně nepřetržité 7leté návštěvy školní a pokračovacích škol nedělních do 16 roků, sblედáváme mutatis mutandis v resoluci učitelstva Sušického a Kašperskohorského, kteráž se vyslovuje proti úlevám při docházce školní a dožaduje se ztenčení počtu týdenních hodin vyučovacích v době od 1. dubna do 1. listopadu na školách venkovských pro žáky ve věku 13. a 14. roku před tím pilně školu navštěvujících a přeložení vyučování po dobu tuto na denní čas, kdy rolník dítěte svého postrádáti může. Dále vyslovuje se resoluce pro zavedení pokračovacích hospodářských kursů při školách venkovských s nucenou návštěvou školní pro žáky ve věku 15 a 16 roků. V požadavku odstranění neblaze působících pololetních úlev k návštěvě školní jest ostatně nyní skoro veškeré liberální učitelstvo za jedno, třeba i neprozradilo, že se shoduje se stranou katolickou; hledí to rozličným způsobem vyklíčkovati. — Pozoruhodnou jest též petice místní školní rady Sobotecké, podaná k ministerstvu kultu a vyučování, v níž se žádá za stejné prázdniny pro obecné a měšťanské školy s ústavu středními. Odůvodnění petice je charakteristické.

Chrudimská okresní školní rada vydala zvláštní rozhodnutí, že veškerá za-neulbání předepsaných náboženských cvičení školních dítek katolického náboženství mají se trestati podobně, jako zanedbání návštěvy školní. Tomuto výnosu dostalo se schválení vyšších instancí: zemské školní rady a ministerstva vyučování. Roudnický »Školský Obzor« je nad tím celý u vytržení. Zase prý učiněn krok do zadu, vzmáhá se reakce, a klerikálové si radosti innou ruce. Zatím již — podáváme k upokojení »Šk. O.« a ostatních listů — dle zvláštního rozhodnutí ministerského ze dne 30. června 1888., čís. 6042 jsou děti zavázány choditi na náboženská cvičení ohlášená od státních úřadů školních správám škol a když by děti nechodily na služby Boží, dle § 5. říš. zákona právoplatně ohlášené, má se opomenutí považovati za opomenutí vyučování a také tak trestati dle rozhodnutí ministerského ze dne 3. března 1891., čís. 3298. Ve jmenovaném výnosu ministerském ze dne 30. června 1888. jest i zřejmé označeno, kterak opomenutí nřizených služeb Božích trestati se má. Čteme tam totiž: »Je-li vina u dětí, má se proti nim užiti kázeňských prostředků v § 24. škol. a vyuč. řádu naznačených, pakli však vina jest u rodičů nebo jich zástupců, má se proti nim vystoupiti na základě zákonných ustanovení.« Právě v době nynější neuškodí tyto výnosy opět připamatovati.

Že mravnost školní mládeže neklesá, hledí dokázati »Posel z Budče«. Nemravnost úžasně se množí, — to prý si vymyslili jen ti nepovolání mravokárci, ale důkazy zůstávají dlužni. Zůstává prý ale přece něco pravdou, a to je faktum, že doba mládeže naší po 14. roce skutečně jeví se přirůstkem zločinnosti, hlavně u mládeže městské, což (prý!) se dá vysvětliti tím, že tlumená síla sebevědomí po jednau vzrostla. Tedy přece nějaký ústupek! S díky ho kvitujeme a hned podotýkáme, že se nebudeme s »P. z B.« pňiti o to, vzmáhá-li se nezbednost školní mládeže, čili nic, ale uvedeme raději úsudek »povolaného« mravokárce: »Stesky do zpuřlosti a do vzmáhání se nemravnosti zvlášť při mládeži škole odrostlé jsou za dnů našich tak časté a tak všeobecné, že jich nelze pře-

blížeti a se vsí vážností a opravdovostí o nich neuvažovati.« (»Uč. Noviny č. 34., roč. XVII.) A pak ještě něco. Dle týchž »Uč. Novin« na valné hromadě delegátů Ústředního spolku jednot učitelských v království Českém o tělesném trestu přijato domáhati se toho, aby rozhodnutí Kladenského hejtmanství bylo rozšířeno pro celé království. Nuže, proč to volání po metle? Proto, že školní mládež je velice zvedená a mravná? Sapienti sat! »Z té příčiny jsem za jedno s těmi listy paedagogickými i nepaedagogickými, které tvrdí ve svých úvahách, že od té doby, kdy ze školy byla odstraněna metla, vzrostl značnou měrou počet trestních případů . . .« (»U. N.« č. 34.) Pro odstranění § 24. školního řádu a opětné zavedení tělesných trestů do školy v naléhavých případech jsou všechny téměř listy učitelské, až snad na jediného »P. z B.« a sociální demokraty, které jiný učitelský list vyhlásil kdysi za jedině přátele moderní školy. Ku konci uvádím významná slova, pronesená jednatelem Ústř. spolku učitelského na Moravě, ve valné schůzi delegátů v Kyjově: Jsou mezi námi lidé, kteří nemohou pochopiti, že, když žádají volnost slova a svobodu mínění pro sebe, musí obého dopřát také jiným; když osobují si právo propagovati své zásady, že ho nemohou také odepírat jiným. Jsem jist, že to ani úcty ani lásky učitelstvu nepřidá v očích soudných lidí, když občas učitel X. prohlásí, že učitel J., protože jiného je mínění, je zrádce a zasluhuje nejméně — šibenici. Tedy, pánové a dámy: Méně sebelásky a více tolerantnosti, to jest, co nám chybí. Míti přesvědčení jest zajisté pěkné, ale mnohem krásnějším zdá se mi vážit si přesvědčení cizího a dle toho též jednati.« Zlatá to slova! Kéž by se dle nich řídili ti, kdož terrorisují a pronásledují členy katolických učitelských spolků v Čechách a na Moravě! Kéž by v pravdě již jednou ctili a vážili si přesvědčení jiných!

J. B. Žďárský.

LITERATURA.

ŘECKÁ.

Časopis »Ἀναλήψις«, vycházející ve Smyrně, zabývá se v poslední době často poměry rakousko-uherskými a obává se o Slované; myslí, že by jim pomohl »orthodoxismus«. »Vlast« není časopisem politickým, a proto jen podotýkáme, že »orthodoxní« Slováckům se zvoní v Uhrách umíráčkem; maďarit se jen což, kdežto katoličtí Slováci zůstávají pfece jen Slováci. A protestantští Poláci — jsou Němci!

Jos. Šefík Vitínský.

ARMÉNSKÁ.

Časopis »Arevelk«, vycházející v Cařihradu, přirovnává osudy Rakušanův s osudy tureckých poddaných a doufá, že utiskovaným nadejde lepší doba. Ovšem, bude-li jen Bůh otcem, a to bude zajisté, budou-li oni jen chtít být jeho dětmi.

Jos. Šefík Vitínský.

FRANCOUZSKÁ.

Criteriologie générale, par Mgr. Mercier, in 8°, XVII—371 p. Louvain et Paris, Alcan. Mgr. Mercier čítán bývá ve Francii mezi nejpřednější křesťanské filosofy. V uvedeném spise probírá různé formy skepticismu až po Kanta. Autor jest důkladně obeznán s moderními soustavami filosofickými, vykládá jádro jejich zcela nestranně a snaží se vždy ukázati, kde i v bludu jest nějaké zrno pravdy. S logickou jasností pojí se přesnost myšlének. Při refutaci Kanta možno vytýkati, že se příliš velká váha klade na dialektiku. Dílo toto jest důkazem, že i k modernímu badání filosofickému hodí se rám scholastický.

Notre devoir social par l'abbé Naudet, in 12, XV—304 p. Flammarion. Jsou na světě bohatí a chudí, páni a sluhové, zaměstnavatelé a dělníci, prodáváci a kupci, služby veřejné i soukromé. Jak máme zaříditi v rozličných těchto

poměrech svůj život a své jednání vzhledem k bližnímu, abychom se neprobíjeli proti spravedlnosti: tot' asi problém, jež se autor snaží rozluštit. Jako druhý titul dal knize své nápis: Otázka morálky individuální a sociální. Těmi slovy nejlépe naznačil účel při sepsání knihy. Spřesností vymezuje nejen práva, ale i povinnosti, tak že se dílo jeho stává dobrým rádcem v rozličných otázkách svědomí.

Terre et famille, par Gabriel Ardant, in 12, XXXII—142 p. Maison de la bonne Presse. Autor sebral ve svazku tom pojednání po různu uveřejněná, v nichž s nadšením a přesvědčivě dokazuje, že potřebí každé rodině zabezpečiti domácí krb, který nesmí jí býti odňat; že potřebí připoutati rodinu i k půdě. Od svého tchána Léona Harmela dostal ku své knížce úvod, v němž tento »Dobrý Otec« naznačuje rodinné tradice, které zabezpečují zdar a patriarchální šťastné poměry veliké průmyslové rodiny ve Val-du Bois.

La Religion des contemporains, deuxième serie (Essais de critique catholique), par l'abbé Delfour, in 18. 332 p. Société française d'imprimerie. Autor uveřejnil v různých časopisech své studie o poměru vynikajících současných spisovatelů francouzských k náboženství. Zde je podává spojené v jeden svazek. Mluví o Verlainovi, Renanovi, Loti, Ferdinandu Fabreovi, Lamennaisovi, Jul. Lemaitrovi a Franc. Sarceyovi. Každého zajímá otázka: jakého náboženského smýšlení byli tito znamenití mužové. Na základě jejich spisů podává vysoce vzdělaný a shovívavý autor odpověď k této otázce.

Vojtěch Kameš.

RUSKÁ.

A. V. Kruglov. Pod kolesom žizni. Pověsti a razskazi. Kiev. Cena 1 rubl. Spisovatel je specialní znalec lidu Zyrjanského kraje, o němž vydal celou knihu: »Ljesnye ljudi«. Kniha podává v pěkném slohu charakteristické fysiognomie Zyrjan. Zvláště hlavní osoby obou povídek: Peděr a Abraham vypracovány jsou dovedně. »Skorbnyje listy« obsahují smutné črty ze života spisovatelů. »Živoj mertvec« a »Slezý Epěmki« jsou velmi dojemné kousky, zvláště druhý, líčící bolest opuštěného a posměchu vydaného tvora — ubožáka. O dětském životě pro veliké děti psány »Šurka« a »V osadnom položenij«, v nichž charakteristika dětí je velmi zdařilá, děj neobyčejně živý. Teplé šťastné poesie leží na obou črtách. Následují povídky »Babje gore«, »O koščeje s Čykosa«, »O gornom Nezabudkje«, z nichž poslední je poněkud slabší. Celek knihy činí dojem šťastný a dobrý, nerozrývající pesimismem. K překladu pro naše kruhy hodila by se nejedna povídka. Pro vniternou dobrotu, srdečné teplo a uměleckou cenu chváli se od téhož autora kniha »Živyja duši«. Téhož spisovatele román »Svoičuzij« vypisuje historii dívky, jež prodávavši mnohé školy, přichází domů, aby brzy zase utekla. Pan Šerstobitov, takto »buchgalter«, avšak veskrze měšťan, má tři děti, z nichž Lidii dostane se vzdělání gymnasiálního a ještě vyššího. Vráťvši se domů, cítí se brzy nešťastnou, poněvadž odvykla nejen domácí práci, nýbrž i duchu, který tu byl. Nucení k sňatku s generálem, vlídný poměr její k svobodné lásce Olgy Sakovové a j. způsoby ji takové pronásledování — i od bratra, že ujela do Petrohradu. Tot' obsah. Tedy konflikt mezi rodiči a dítětem, názorem buržoasie a vyšší kultury. Sympatie a soustrast má v první řadě Lidie, avšak ani rodiče nejsou ve stínu nepřízně, neboť i oni trpí a budí účastenství. Thema je, jak patrně, čistě ruské, kde úplná bezgramotnost a vysoké vzdělání se všemi důsledky na život často se stýkají. Autoru se podařilo uchrániti se strannickosti v ponětí otázky, již velmi účinně vylíčil.

Fr. Žák.

SRBSKÁ.

Primorska obličja. Nove priče S. Matavulja (Přimořské pohledy. Nové povídky S. Matavulja). Vydala srbská tiskárna bratrů M. Popovićů v Novém Sadu 1899. Kniha tato obsahuje sedm obrázků, nakreslených pérem vynikajícího spisovatele srbského, jenž i v pracích těchto zůstal věren své dosavadní svědomitosti. Většinou pohybují se tyto povídky na půdě dalmatské a nesou maloměstský nádech vážného i směšného života, v jehož začastou jednotvárnost zaletnou mnohdy vynikající námořnické epizody. Ale celek nese v čele svém

vtisknutu pečet slovanské originalnosti a jest autorovi ke cti. Mnohými povídkami odhaluje spisovatel mravní úpadek ve společenském životě, jaký v Dalmacii nastal od otevření suezského průplavu a několika těch kilometrů železnic, kterými měl se přivolat národohospodářský blahobyt do přímorských skal. Jednotlivé črty jsou: Jako i Ivanka, Uskrs, Filipa Vrlete (Velikonoce Filipa Vrlety), Boškův púst, Pijero i Dzandza, Ljudi i prilike u Gulinu (Lidi a figury v Gulině), Dr. Paolo a Dogadjaji u Seocu (Přihody v Seoci). Kniha psána je čistým jazykem a zamlouvá se i mnohými dialektickými místy, v nichž autor dokazuje, že jako rozený Dalmatinec nezapomněl jazykových zvláštností své domoviny.

Miličev grob (Miličův hrob.) Obraz ze selského života. Napsal Michaljo Stretenović, vydala knihtiskárna Pavloviće a Stojanoviće v Bělehradě 1898. Spisovatel, k jehož pozoruhodným počátkům literární tvorby poukázali jsme v loňské »Vlasti« při ocenění povídky »Biserka«, zpracoval zde romanticky pověst z okolí Šabce, »Miličův hrob«. — V obci Oridu žili dva sousedé: Belja a Jevta, kteří po dlouholetém sporu a nepřátelství smířili se a žili jako praví bratři. Otcové jejich zanechali jim při o jakýsi rozbitý mlýnec, který však šťastnou náhodou kdysi vyhofel. Na troskách jeho přísahali si oba vzájemnou lásku, které po jistou dobu byli věrni. Belja má syna Miliče a Jevta opětně krásnou dceru Milicu, které nejen sousedství, ale i sladší ještě pocity sblížily. Kdysi na církevní slavnosti popíjeli oba sousedé a při vyrovnání řádu svadili se, kdo by měl společný účet zaplatiti. Podnapilost a jihoslovanská bujnost působila na oba sousedy tak, že v ráži praštil strýc Jevta Belju pytlíkem s dukáty přes hlavu. S těžší roztrhli okolní hosté rozvaděné muže; Belja uražen vstal od stolu a vyzval syna Miliče, jenž s Milicí kolo tančil, aby s ním ihned šel domů. Staré nepřátelství započalo znovu k nemalé žalosti obou milenců. Aby svou odluku výrazněji označil, počal Belja stavěti proti Jevtovi vysoký plot, a na žádost tohoto za smíření pohrdlivě odpověděl. Slovo dalo slovo, až Jevta v rozčilení vběhnul do domu pro pušku a neústupného Belju k úžasu všech okolních diváků zastřelil, však přílišným rozčilením brzy sám vypustil ducha. — Milič a Milica zanechavše nyní hrozného plotu, navázali svou lásku dále, nedbajíce úkladů, jaké kolem šťastné jejich lásky zaplétal Danilo Trišić, obecní písař. V ten čas roznášely se po vůkolí hrozná pověsti o řádění hajduků (loupežníků) a anonymními dopisy i listí hleděl Trišić zaplésti bratra Miličina, Radovana, jakož i Miliče Beljeva do zdánlivého spojení s obávanou tlupou hajduckou. Prohlédnuv úkladný písařův plán, uchopil kdysi ve spravedlivé zlobě na obecní kanceláři poctivý Milič Danila za hrdlo tak, že jej skoro uskrtil. Čin ten přituzil podezření proti ubohému Miliči, jenž byl šabackým soudem odsouzen k dvacetiletému žaláři. Tím došel nehodný Danilo volné cesty k Milici, kterou pak pomoci bratra Radovana po dlouhém úsilí si vyprosil za ženu. V té době podařilo se však nevině odsouzenému Miliči uniknouti ze žaláře do hor, kde nyní ve spojení s několika druhy opravdu se mstil za zlo na něm spáchané. V den sňatku Danila s Milicí vrazil Milič do domu Trišićova, kterého pomoci soudruhů za zlé jeho činy odsoudil k smrti. Po výkonu pomsty uprchli hajduci, ale pronásledování jsouce ozbrojeným venkovským lidem, padli po hrdinské obraně v lesíku, kdež byli obklíčeni velikou přesilou. Mrtvola Miličova oddělena od ostatních, a rodáci jeho pochovali ho pod granátový keř, mohyla pak, která vznikla nad jeho tělem, nazvána v celém okolí »Miličev grob«; zachovala pak lidová tradice podala Stretenovićovi pestrout látku k uvedenému povídce. Úprava knihy je velmi vkusná a slohové zpracování nese se způsobem, kterým autor prokázal již dříve v »Radetičově Máře«, v »Biserce« a v »Divčím hrobu« svoji vychovatelskou dovednost. (Pokrač.)

Jan Třeščík.

CHORVATSKÁ.

Hrvatstvo u narodnoj predaji (podání) i običajima po Herceg-Bosni. Sebral Ivan Zovko. Folkloristika jest oborem teprve v začátku svého rozvoje. Proto jest vítán každý příspěvek v té věci podaný. Zvláště země, kde vzdělanost ještě příliš nepokročila, vynikají svými původními zvyky i obyčeji. Takovými zeměmi jsou Hercegovina a Bosna. Uvedený spis jest dokladem, že v těchto zemích jest hojně látky folkloristické, kterou bude dlouho potřebí sbírat, nežli se nabude jasného názoru o lidu tam žijícím. Srbská »Zora« nazývá tento spis »největším atentátem na zdravý rozum na konci 19. století«, ovšem ze svého stanoviska, poněvadž má za to, že obě ty země jsou srbakými, ať tedy také

všecky zvyky jsou nezbytně srbskými. — V č. 2. polského listu »Lud« četli jsme v letošním ročníku též zajímavou studii o hrách a zábavách dětských v Bosně od dra. M. Udziela.

Primorske duše, šest krátkých povídek, jež napsal Ivo Cippico. Nákladem spisovatelovým, tiskem dioničské tiskárny v Záhřebě. 1899. Cippico náleží k mladším spisovatelům lepšího druhu. Jeho povídky líčí život přímořského chorvatského lidu, který vyniká svým svérázným životem.

Smilje, časopis za mládež, 1. září t. r. vyšel 1. sešit tohoto zajímavého a zdařilého časopisu pro mládež, který vychází již 28. rok. Od počátku jej řídí prof. Jokanec velice úspěšně. Stojí 60 kr. ročně a je tedy nejstarším a nejlacnějším listem pro mládež. Předplatné se zasílá p. Josipu Blagajnikovi, jednateři »Hrv. pedagogického književného sboru«, který list svým nákladem vydává.

Gospa Sinjeka (paní Sinjská, to jest Panna Maria). Napsal dr. Ivan Marković, v Záhřebě 1899., 2. vydání. Město Sinj hostí znamenitou Marianskou svatyni, kam z daleka chodí četná procesí. Proto jest poutníkům tato příruční kniha dobrým vůdcem. Pojednává se v ní o dějinách Panny Marie Sinjské a v druhé části o milostech, které propůjčuje svým ctitelům. V úvodě promlouvá spisovatel o úctě Marianské. Přidány jsou 4 písně ku počtě Panny Marie od Petra Kněževice. Jak výhodná a dobrá je tato kniha, ukazuje ta okolnost, že v krátké době bylo první vydání o 2000 výtiscích rozebráno. Bylo by záhodno, aby byl vydán popis všech chorvatských poutních míst; byl by věru objemný.

Fr. H. Žundálek.

SLOVENSKÁ.

Martin Luther, spolehlivý sprievodca do neba? Napsal A. Opatovský. Na způsob Hradeckých časových úvah vydává farář na Teplej, Fr. Richard Osvald, »Katolické Hlasy«. Číslo V. Apologetická brožurka přesvědčující čtenáře o blahodárném působení katolické církve a veliké škodě, již natropil Martin Luther svým bludným učením; spisovatel podrobuje vše důkladné kritice.

Katolícká autonómia (samospráva) v Uhersku. Spísal A. Pravdomil. (VI. č. týchž hlasů.) Nejprv vysvětluje, co jest církevní autonomie, její oprávněnost, její způsob, potom vypisují se útrapy, jež církev od roku 1848. od zednářských vlád trpí. Nejzdařilejší jest kapitola desátá, jež líčí truchlivý, mravní a náboženský stav Slováků. Práví se správně: dokudž nebude v Uhrách katolická intelligence vychovávána na katolických školách a katolický lid poučován na základě své mateřčiny — není autonomie katolická vůbec možná. Na konci jest návrh katolické autonomie sestavený od 27členného výboru ústrojného kongresu, konaného r. 1897., jenž se radil o zavedení katolické autonomie — dojde-li pak k ní za nynějších smutných poměrů v Uhrách? V. Pokorný.

NEMECKÁ.

Die orientalische Kirchenfrage und Österreichs Beruf in ihrer Lösung. Von Dr. Alb. Ehrhard. Vídeň 1899. Stran 76. Spisek rozdělen jest na tři díly: I. Vznik a rozvoj východní církevní otázky, II. pokusy a naděje jednoty, III. jaký úkol má v této otázce zvláště Rakousko. V první části vykládá hlavní příčiny rozkolu a pojednává o rozdrobenosti východních církví. Všechny liturgie východní církve dokazují jednotu se západem, neboť Řím byl již v prvních stoletích hlavou celého křesťanstva. Od IV.—VIII. století bouřily věroučné spory pokojnou církev, což dalo východním císařům příčinu, aby se míchali do církevních věcí. Za Focia dospěla napjatost obou církví vrcholu, a rozkol byl dovršen v XI. století. Rozkol připravil cestu Turkům a zavalil příčinu ke křižáckým výpravám, v nichž západ prolil proudy krve a vydal mnoho peněz. V druhém díle uvádí pokusy o smír, které sice se nezdařily úplně, ale přece měly důstojný úspěch. Nesprávně jest, že snaha po unii se datuje u Bulharů teprve od roku 1801., již od nejstarší doby děly se pokusy o smír s Římem. Uvádí se zde hojná literatura, pojednávající o sjednocení, avšak nikoli slovanská; ta jest mu neznáma. Vážný úkol ve sjednocení mají Jihoslované.

Chorvati vydávají k tomu cíli čtvrtletník »Balkan«. Ke konci píše o úkolu zvláště bohosloveckých autorit v Rakousku, aby v této otázce objasňovali, čeho potřebí. Není tu uveden rozdíl, že východní církve uznává více svatých, kterých by Římská Stolica nemohla uznati, avšak na východě jsou mezi lidem velice ctěni.

Die sozialen Zustände und das Gymnasium. Studie k sociální reformě od M. Petschara. Nákladem Herderovým 1899. Stran 83. Spisovatel upozorňuje na přetíženi žactva a trvá na křesťanském stanovisku, že má gymnasium též vychovávat. Mezi učiteli a studenty má býti poměr rodičův a dětí. Výchova pak necht' jest národní a náboženská. Učitel má pracovat, chce-li dojíti úspěchu, s národními prostředky v souladu s kostelem a rodinou, která jest prvou vychovatelkou. Slyšeti stále nářek na rozpoutanost mládeže. Příčiny vězí též v moderním zřízení gymnasií. Liberalismus odňal církvi střední školství a vydal je státu, který neumí vychovávat. Staroklasické nauky nemají již blahodárného účinku na mládež, poněvadž jest nauka tato samá formálnost, kdežto na ducha klasikova se nehledí. Jinou vadou jest stále měnění učitelů a učebnic. Ve spisku se některé věci opakuji; spisovatel hájí naše stanovisko.

Fr. H. Žundálek.

ČESKÁ.

Obrázky ze Slovácka od Michala Srubjana. Libuše. Ročník 1899, č. 4. Tímto podílem zavděčuje se vydavatelstvo čtenářstvu, podávajíc knihu s 18 něžnými obrázky ze Slovácka, ve kterých autor dokonale vystihuje život a povahu bratrského lidu slováckého, hlavně z jižní Moravy. Věnování jich zní Jožkovi Úprkovi, malíři Slovácka. Autor vniká v nejtajnější záhyby národní individuality slováckého lidu, nic neidealizuje, nic nepřidává a nezamlčuje. Jasně líčí ostré rysy originelních povah slováckých, dodává: »Čím tvrdší feči — tím měkčí srdce« (str. 36.). Ve svých kresbách užívá zajímavého pro nás nářečí, jež doplňuje perlami poesie lidové — popěvky ze Slovácka. Tím nabývá tento soubor nemalé ceny. Dobře vyznačuje nesetřený zbožný ráz slováckého lidu, jenž se jeví na hřbitovech. »kde nezříš falešné velkoměstské nádhery, za to tím vroucnější modlitba jde k nebi« (str. 9.). Neméně význačna jest tu pieta k »panáčkům«, zvláště k panu »faláři«, jakož říkají svým duchovním. Spisovatel získal si těmito obrázky nemalou zásluhu.

Vlastimil Hálek.

Knihovny našeho lidu (vydávané u Benediktinů v Brně) III. roč. leží před námi tři sešity. V prvním jest povídka Vojtěcha Kristiana Javorníka »Bludičky«. Líčí v ní osudy dvou dětí českého obuvníka Kadeřávka, Jaroslava a Boženy, které z nerozumné pýchy posílá přes mnohé výstrahy svých přátel do šulforeinské školy, kde se jim dostalo takového vychování, že Jaroslav vlastně Verian — stane se sprostým z'očincem a národním fanatikem, který se odváží hodit pumu do české Besedy. Božena — Beatrix — provdá se za pokřtěného žida Hasenschwanze, ale od něho prchala a zmrzla. — Knižka ta hodí se výtečně rodičům, kteří posílají své děti do šulforeinských přelevváren.

Ve druhém sešitě též knihovny vypravuje Maxmilian Weinberger pod názvem »Vzpomínky z cest« příběhy a zkušenosti, jež zažil na své cestě po Slovensku, do Budapešti, Prešpurku a poutního místa Šaština, a to způsobem poutavým, mnohdy i žertovným. Při líčení Budína popisuje obšírně hájení jeho generálem Hentzim. Podobného rázu jsou paně Kadlčákovy »Z haličských potulek«. Kdo chceš nabyti poněkud jasnějšího názoru o životě, národnostních, průmyslových a hospodářských poměrech našich bratří Poláků, o jejich »vlastenecké« šlechtě, jejich otroctví pod jařmem židovským, sáhni k této zajímavé, poučné a vlasteneckým duchem prochnuté knize. Ku konci pod titulem »Drobné čtrty« jest několik vskutku podařených anekdot ze života polského. — Knihovně této, jež snaží se poctivě dostáti svému poslání, přejeme hojného zdaru a rozšíření.

Václ. Pokorný.

Starý dům. Napsal V. J. Nemirovič Dančenko. Přeložil Jan Al. Unzeitig. Laciná knihovna Ottova 1899. 6 sešitů po 10 kr. Starý dům v lázeňském místě — starší Naděžda a mladší Líza, sirotky po zbankrotělém otci sebevrahu. Starší vychována v naději na lesklý život a lpící na tom lesku, mladší lepšího jádra. Starší loví ženichy tak dlouho, až úloha lovkyně výběračně změní se v úlohu rybky, kterou by sice ten a onen chtěl uloviti, ale jen na chvíli. Jednoho má však i potom v záloze, člověka, který chtěl býti spisovatelem — ale pozná, že

nemá schopností, a proto upřadá si filosofii o nutnosti, kráse a morální dobrotě — sebevraždy, kteréž filosofii učí také Naděžda. Posléze oba se shodnou, že je zklamal život, že nejsou k ničemu — a snoubí se sebevraždou právě té noci, kdy Líze dostává se ženicha v inteligentním a dobrosrdečném lékaři. Jak se vám líbí ten obsah? Že ne? Ale jděte, vy kostelníci, a svíčkové baby! Vy tomu nerozumíte! To je přece takový sociální román: Starý dům — padá, padá. Zbývají sirotky: Naděžda, prohnaná koketa, ale svátostí dbá, nechce jinak vstoupiti v sňatek, než — jak se patří. Líza, putinka, dostane lékaře. Nu, co říkáte? Padá dům lidské společnosti. Jeden díl její volá, že se nezachrání jinak, než starou věrou, ale dle ní nežije. Druhý díl zachraňuje se sňatkem s moderním lékařem, který má vše znova organizovati. Rozumíte nyní? Ale nemyslete, že tomuto výkladu chtěl spisovatel — to jen tak napadlo mně, když jsem se nad tím zamyslel. Až to vy přečtete, budete míti zase myšlenky jiné, ale hezké, utěšené — sotva. Jestliže mimo to čtete i jiné takové spisy — pak se vám celý svět bude zdáti starým domem a putiček Lízinek čím dále tím méně.

Fr. Šubrt.

Velký národní kalendář Pospíšilův dobrou pověst svoji uchoval i v ročníku nejnovějším (33.) a jako pokladnici zábavného čtení, poučného i bezvadného rádi jej doporučujeme rodinám. Pěkně ilustrované povídky jsou vhodně voleny a nikde nezaráží nijaká nepřístojnost, bující jako škodný plevel již i v lidové literatuře.

Obsah druhého kalendáře »Přemysla«, vycházejícího nákladem téhož, jest rovněž pěkný a zvláště našemu rolnictvu stane se pro svou praktickou část neocenitelným rádcem. Do obou těchto kalendářů snesli své práce nejznámější i nejoblíbenější spisovatelé proudu národní povídky, čímž oba Pospíšilovy kalendáře doporučují se samy sebou. L. Grossmannová-Brodská.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Pamětní medaile, ražená na památku 22. roku pontifikátu Lva XIII., má na lici obraz Jeho Svatosti s nápisem: Leo XIII. Pont. Max. An. XXII. Na rubu je výjev z kanonisace sv. Petra Fouriera a sv. Antonína M. Zaccariy r. 1897. Kolem čtou se slova A. M. Zaccaria, P. Fourier inter SS. coelites consecratis. A. MDCCCXCVII. Medaile ty razí se zlaté, stříbrné a bronzové. — Po kongresu amerických biskupů bylo ve Vatikáně slyšení všech účastníků koncilu, jež představil J. Em. kardinál Vives y Tuto. Jeho Svatost přijal všechny velmi srdečně, tak že byli hluboce pohnuti, a radost jejich dosáhla vrcholu, když sv. Otec přál si objati jednoho po druhém. Stalo se dle tohoto přání; když došlo na Msgra. Fontecillu, pravil, že je krajan Msgra. Jary, který je právě nemocen. Stářícký papež objal rychle Msgra. Fontecillu po druhé a pravil živě: »Tohle je pro něho; odevzdejte mu to místo mne.« Po biskupech měli slyšení prelátů a pak sekretáři biskupů. Pro každého měl Lev XIII. slova plná útěchy, něžnosti a laskavosti, tak že oči otužilých duchovních, kteří byli již svědky různých scén neuprosného života, plnily se slzami nejživějšího pohnutí; — nebylo jim lze odolati. Sv. Otec i přes vysoký svůj věk neustále je čilý a udílí slyšení, která mnohdy trvají hodně dlouho. Tak na př. přijal Lev XIII. hraběte Alojsa Lefebre-a a jeho syna Karla; odevzdali Jeho Svatosti nádherný missál. Papež prohlížel list po listě velmi podrobně a vyslovil se znalecky o uměleckém i typografickém provedení missálu; rozhovořil se o mezinárodním katolickém knihkupectví v Římě, a čitárně, jež při něm zřizena, s největší účastí, tak že hrabě Lefebre poznal, jak dokonale je sv. Otec o něm informován a obdivoval výtečnou jeho paměť — Sto třicet tisíc katolických dětí italského království skládalo se na postavení veliké sochy nejsvětější Panny, aby tím projeven byl hold milovanému Lvu XIII. Bronzová socha stojí již na vrcholu cti-hodného velikána Rocciamelone ve výši 3537 m. Nápis na sochu diktoval svatý Otec sám; má být symbolem míru pro budoucí století. Socha Marie Panny je nad bodem věčného sněhu; vypíná se Rocciamelone ve výši 3537 m. na hranicích mezi Itálií a Savojskem. Doprava její — vážít socha 1500 kg. — byla velice obtížná. Provedli ji vojáci ve dvou dnech; vedl je kanovník Tonda, známý

v krajině znalec Alp a turista, a ke katolicismu veřejně se blásící důstojník Paravicini. Když dostoupí chodec závrtných výšin, zanechává za sebou veškeré stopy života, veškerý půvab vegetace, když neuslyší ani hlasy ptactva, ani bubláni vody, když i hlas jeho zaniká ve vzduchu zředěném, ledem a sněhem obklopeném: tu přijde k velebné soše neposkvrněné Panny a Rodičky Boží, Marie Panny a čte na ní zlatými písmeny: »Děti Italie — Marii.« A na druhé straně nápis, jež diktoval sám sv. Otec Lev XIII.: »Alma Dei Mater — Nive Candidior — MARIA — Lumine benigno Segusiam respice tua — ausoniae tuere finis — Coelestis patrona. — Vzpomínáme, jak zednářské listy psaly, že Italie má jednoho nepřítele: papeže. A týž »nepřítel« prosí blahoslavenou Pannu, aby chránila hranice Italie . . . Netřeba konstatovati, čím by Italie, Řím a svět vůbec byl bez papežství. Kdo rozumí jeho mravnímu významu, volá každého dne z plna srdce: »Bože, Ty Lva XIII. žehnej a nám zachovej!«

Ježíš, moje všecko. Eucharistický měsíc od P. Lercariho S. J. zčeštil P. H. Knihovny u Benediktinů v Brně č. 53. Spanilá knížečka podává v 31 kapitolách, složených výhradně z citátů písma sv., nejlepší návod kněžím k důstojné přípravě na mši sv. a k hodnému díkučinění.

Jan Herben et Co. Červnová odvěta od Václava Vlčka. V této odvetě postaven náš výtečník Masaryk do pravého světla, vždyť neuměl r. 1875. ani pravopisně psáti, a jen náhodě má děkovati, že se zmocnil stolice na vysokém učení českém. O jeho sečtlostí vyslovuje se p. red. V. Vlček velice nelichotivě. Aby prý si dodal většího lesku, jal se do všeho bouchati; způsobil revoluci proti rukopisům a národnímu programu. Když se p. redaktor Václ. Vlček o jeho pravopisných vědomostech v odvetě »J. S. Machar et Co.« zmínil, našel Masaryk protektora a advokáta v J. Herbenovi, jenž chyby Masarykovy omlouval rusismy, a dráždil p. red. V. Vlčka, proč prý dopis Masarykův neuveřejnil. V. Vlček vyhověl, opatřil fotografické snímky pověstných dopisů p. Masarykových a p. Herben jest se svou apologií u konce.

Vilímkův kalendář humoristický na r. 1900. Saháme vždy s nedůvěrou k tomuto kalendáři a ne bez oprávnění, jest nejistý. Letos by řízné i »méně slané« vtipy celkem nebyly tak zlé, ač nejsou prosty nárazek na mravnost, kněžstvo i víru, ale ilustrace na str. 27. patří do »Pikantního Světa« a ne do kalendáře, který chce mít přístup do slušných rodin. Povídky jsou tři, první »Detektivní povídka« od Ben Jehudy jest slátanina, druhé dvě »Konkurent« a »Spolek střídmosti« jsou dosti podařené. Na první stránce doporučuje se čtenářům »Husova Postila«. Tam se mimo jiné čte: »v nitru Husově prý byly rukou Páně vypěstěny ušlechtilé ctnosti, Hus stál na skále spasení osvěcen blaskem pravdy Boží, osvěcen Duchem sv. atd.« Když se takto píše o některém našem svatém, tu si z toho tropí naše liberální listy posměch, ale o Husovi se může psáti cokoliv, jen když se chválí. — Ubohý Huse, tak už jsi u Vilímka mezi Zolou etc.

Mezinárodní sjezd pro křesťanské starožitnosti. Loni měl se konati tento sjezd v Ravenně, že však podnebí v tomto městě jest nezdravé, nestal se skutkem. Příštího roku o Velikonočním úterý má se konati mezinárodní sjezd pro křesťanské starožitnosti v Římě, a věru, Řím je zajisté nejvhodnějším místem pro kongres archaeologů. Zároveň se bude konati 50letá památka, kdy slavný Jan Křt. de Rossi svými nálezy v Římě povýšil křesťanskou archaeologii za zvláštní vědu a stal se jejím zakladatelem. Od toho času staly se křesťanské starožitné památky velice důležitými pro apologetiku a dogmatiku, tak že názory protestantských kritických škol rozbily se o důkazy, jakéž poskytly nálezy starokřesťanských památek. Na sjezdě se sejdou slovní učenci, poznají se, nové myšlenky se vzpruží, vysloví se nové názory, účastníkům pak bude údelem nemalá nadšenost. Svolavatelé II. archaeologického sjezdu jsou slavní archaeologové: A. de Waal, L. Duchesne, R. Kanzler, H. Marucchi, J. Wilpert; jednatelem přípravného odboru jest August Bevignani (Roma, Piazza dei Crociferi n. 3). Poněvadž na tomto sjezdě budou zastoupeni všichni národové, vyslovujeme oprávněnou naději, že také náš český národ v té věci nezůstane pozadu. Delší latinské provolání uveřejnil časopis »Bessarion« (č. 33—34). L. † 4.

Z poutí. Feuilleton »Práva Lidu« dne 22. srpna. Tisk sociálně-demokratický bledí snižiti význam katolických poutí, a proto líčí pouti surově a provází je vždy nejapně vsunutým dějem, jehož vyhlanost a proradnost lze poznati na

první pohled. I v tomto feuilletoně jest za vlasy přitažený děj z pouti, v němž viní kněze vedoucího procesí z hříšného poměru s jednou poutnicí. Pamflet ten jest psán tak školácky, že úroveň spisovatelské zručnosti feuilletonisty »P. L.« jest velmi nízká a v pravdě ubohá. Stejným způsobem psal o poutích před měsícem i kladenský socialistický list. Červený tisk vystupuje již dlouho proti katolickým poutím, jež snaží se zlehčiti, jako vše, co je katolické.

Drobné zprávy z Lužice. Výbor Mačicy Serbskeje se usnesl vydati v 1000 výtiscích novou sbírku mužských srbských sborů. Též Bartkovy nové »Bibliske stawizny« (dějiny) vydá matice svým nákladem, jakmile je školní inspektor schválí. Nábožné i světské »Khěrłuše« (písně) týmž autorem podle německého zpracované, byly odevzdány tovaryšstvu svatého Cyrilla i Methoda.

Ve dnech 5.—7. srpna konala se v Khróscicích hlavní schůze lužicko-srbského studentstva, které třímá národní korouhev pevnou rukou a staví se tak utěšeně v řady osvědčených starších pracovníků. A toho je také potřeba, neboť tito neustále vymírají. Schůze ta byla jubilejní, před 25 lety byla totiž konána první schůze toho druhu. Tak četné dosud žádná skladžowanka také nebyla navštívena jako tato. Ve schůzi výborové, konané prvního dne, bylo ustanoveno konati přípravy k úpravě nových stanov, které by hověly duchu času a potřebě studentstva. Za hlavního staršího byl zvolen Pawoł Knježk, za 1. podstaršího Wałtař Wićaz, kdežto 2. místo bylo ponecháno Dolno-Lužičanům, kteří však se na schůzi nedostavili a svou nepřítomnost neomluvili, což ovšem se zdá svědčiti o nevalné jejich péči o dobrou organizaci studentstva obou bratrských národů. Příštího roku bude konána schůze v Slezském v Prusku, na hranicích Horní Lužice. Hlavní schůzi zahájil Gerhard Gólc, po zapění obvyklé národní písně Hišće Serbstwo njezhubjene. Jan Bryla měl slavnostní řeč, která se točila okolo dějin studentstva a byla důkazem, že srbsští studující stáli vždy v prvních řadách národní práce. »Minulost uplynula, přítomnost jest naše; užívejme ji, ve všem pak nás, jakož i celé Srbstvo víže jednota. Nuže, vy Srbové, hajte práv svých dřevních otců, hajte jich, vy staří, a služte jim, kteří jste ještě mladí!«

Zemský poslanec Kokla-Lisak pak uvítal přítomné jménem obce, kde se schůze konala a vyzýval studentstvo k vytrvalosti a práci a dával jim za příklad Imiše a Hórniku. Putom byly probírány zprávy jednotlivých studentských spolků. Kanovník Skala vyzýval studentstvo, aby bylo vždy pamětlivo jednoty a vytrvalosti; kanovník Wornar pak, aby stáli nezlomně při svém národě a volal: Dokud Srb zůstává Srbem, a Srbka věrnou kraji svých matek i babiček, řeči i zvykům, tak dlouho sídlí krásný křesťanský život v zemi. Kaplan a redaktor Andricki rovněž vzpomínal obětivosti Srbů v dřívějších dobách a vyzýval je, aby byli pamětlivi svého velikého úkolu, který mají v národě jako dorost. Třetí den konala se zábava a koncert. Vidíme z tohoto referátu, kterak Srbové stále kráčeji ku předu a svoji organizační podporují druh druhá.

Rusínské zprávy. V druhé polovici srpna konal se v Kyjevě archaeologický sjezd ruský. Poněvadž ministr osvěty chtěl dovoliti referáty haličských učených spolků jen za velmi krutých podmínek, nesúčastnilo se ho Tovaristvo imeni Ševčenka, které mělo připraveno 24 referátů. — Časopis »Ruslan« uveřejňuje ve feuilletoně nové vydání básní M. Makarovského za posledních 40 let. Vydání toto pořádá dr. Studinskij, avšak není kritickým a věrným. — »Stepovi kvitky«, anthologie ukrajinských básníků, v Černivcích, 1899, 40 kop., vydal B. Hrinčenko. Sbíрка tato jest neúplná, poněvadž do ní nejsou pojatai čelnější básníci maloruští z Ukrajiny. — »Čikavi rozmovi pro deržavi i narodi Evropi«, napsal Ljubomir Seljanskij. — 26. června zemřel v Kyjevě Vasil Vasiljevič Tarnovskij, zakladatel vlastního musea starožitností ukrajinských, které zřídil velikým nákladem osobním. Jeho jmění páchilo se na 10 mil. rublů, na konci života však nebylo mu možno zanechatí ničeho k založení fondu musejního, tak že trvání musea jest pochybné, ano vyžaduje mnoho nákladu; všecky jeho dohovory s různými korporacemi za života jeho byly bezvýsledny. Týž vydal též cenný katalog předmětů musejních s fotografickými snímky důležitějších věcí. — Rusíni starají se o zřízení rusínské university. Za tou příčinou konal se nedávno sjezd, který měl v té věci uspíšiti akci. Nyní byla vydána brožurka, kde jsou řeči a všechna jednání toho sjezdu vyličena. — Prof. Kalužnjackij z Černovic vysvětlil legendu o sv. Paraskevě Patnici, která žila v 10. věku. Její ostatky dal přenést bulharský car Asěn kolem r. 1240. do Trnova. Když Turci dobyli tohoto města, byly přeneseny do Srbska; po dobytí Bělehradu r. 1521. vzali je Turci do Cařihradu, odtud je vyprosil Vasil Lupul, multanský vojvoda, a umísti

je v Jassách, kde odpočívají až dosud. Její život popsal jistý sedlák, avšak patriarcha Muzalon (v 12. stol.) dal tuto legendu spáliti pro některé nepřístojné výrazy a poručil jáhnovi Vasiliovi, aby životopis Svěťice napsal. Tento fecký popis se nezachoval. Zachovaly se však čtyři fecké životopisy sv. Paraskevy, sepsané podle slovanského popisu trnovského patriarchy Eufímia s dodatky vzatými z méně spolehlivých pramenů. Prof. Kalužnjackij našel však spis jáhna Vasilie v bulharském rukopise a ještě jiný životopis. Sv. Paraskeva se těší u pravoslavných křesťanů veliké úctě. — Před dvěma roky maďarská vláda učinila první kroky k pozdvižení blahobytu mezi Rusíny. Popudem ministra orby Daranyho byl založen populární list »Nedilja«. Vláda rozdělila 4314 chudým Rusínům parcelly, veškerý statky hraběte Schönborna, které skoupila. Dále vydala zákon proti lichvě, kterou tam provozovali židé. Mezi uherskými Rusíny bylo nejvíce židů. Založila též menší průmyslové školy, pak kursy pro duchovenstvo a učitelstvo, aby zkušenostmi nabytými poučovali lid; zřídila 27 záložen k lehčímu úvěru. Rusíni sami se chápají díla a zakládají čtenářské a konsumní spolky. V jedné stolici komise prohlížela, čeho by bylo mezi Rusíny potřeba, a zařídila také věci potřebné. Také ministr Daranyi prohlížel území uherských Rusínů.

Srbské drobnosti. Redaktor mostarské »Zory«, Jovan Dučić, zahájil novou, dosud nebývalou rubriku v srbské literatuře, kde vážení spisovatelé podávají svůj soud o novém písemnictví srbském. Jak jsme při četbě těchto různých názorů poznali, jest soud o novověké literatuře srbské velmi nepovolný a nepříznivý. Tím byl dán podnět k věcnému a stručnému projednání doista vážné otázky, která jest v zájmu srbské knihy provedena. Srbští spisovatelé se nesúčastnili tak hojnou měrou v této diskusi, jak redaktor očekával. — Mladý bosenský básník Bogdan R. Milanović ohlásil, že vydá novou sbírku 75 básní částečně již uveřejněných. — »O ustanku Srba u Banatu 1594« jest název studie Jovana N. Tomiće. — »Pred Kosovom, bilješke (zprávy) Zarija R. Popoviće, iz doba 1874—78«, — vydáno v Karlovcích srbskou monastirskou štamparijí (klášterní tiskárnou). — »Zabavnik Srpske književne zadruge« se rozesílá ve svazku 9. s bohatým obsahem. Členové platí na Zabavnik 4, nečlenové 7 kor. — Nadaný povídkář Stevan Milijević oznamuje, že vydá 10 svých povídek s názvem: Moje priče. Některé z nich byly otištěny v »Brankovu kolu«, »Zofe« a »Bosanské Vile«. Cena 1 kor. — Nejnovější svazek »Bratrstva«, vydávaného družstvem sv. Savy, obsahuje komedii ve 3 dějstvích od Miloše Cvetiče s názvem: »Braća«. — Dr. Alexandr Mitrović vydal cestopis »Sa Vltave na Nišavu«, kde popisuje svoji cestu do srbských Athen, Nového Sadu, který jest střediskem srbské literatury v Uhrách. Bosna a Hercegovina není již na počátku své literární periody, poněvadž dala srbskému písemnictví několik vynikajících mužů. Vyšliť z těchto zemí Matija Divković, Fra-Jukić, Sima Milutinović, historikové Milaković i Pamučin a z mladších pracovníků hlavně Šantić a Corović. V Mostaru vychází zábavný vědecký a literární měsíčník »Zora«, redigovaný Jovanem Dučićem. Stojí ročně 4 zl. — Malíř Paja Jovanović dostal za svůj obraz »Furor Teutonicus« cenu 1600 zl. — »Onamo Onamo« jest název básně knížete Nikoly I., již pro klavír zpracoval dr. Jovan Paču. Cena 2 kor. »Plitvička jezera i njihova okolina« jest název popisu těchto krásných jezer v Chorvatsku. S 66 obrazy a 2 mapami; stojí 3 kor. — Miroslav Spajić již po třetí vypisuje cenu 20 dukátů na nejlepší povídku z obchodnického života. Zasláné práce nevyhověly podmínkám. — »Brak (svatba) po smrti« sluje povídka ze srbského života od J. Ch. Vidojeviće. Podle tohoto se žení Srbové i po smrti! — »Bunjevci i Šokci u Bačkoj, Lici i Baranji« jest název lidopisné studie Ivana Ivaniće, jež byla počtena cenou 500 dinarů (franků). — Srbske narodne pripovetke« zesnulého Athanasia Nikoliće vyšly v Bělehradě u Saviće a sp.; cena 2 kor. — Nikola Jovanović a Dragutin Lapčević vydávají řadu dětských poučení (niz dečijih pouka). První svazek sluje »Selčaje« a obsahuje 20 článků. — Glacijalne i morfološke studie o planinama Bosne, Hercegovine i Crne Gore od dra. J. Cvijiće sluje otisk z Glasu Srpske kraljevske Akademie. Fr. H. Žundálek.

—*—

Paběrky z novin a z veřejného života.

Sv. Otec francouzským dělníkům. Sv. Otec Lev XIII. přijal asi 1500 francouzských dělníků za vůdcovství Fra Harmela. Právil jim: »Naším vroucím přáním jest ukázati, že církev jest pravou matkou národů. Neboť jedině ona při všech rozdílech zájmův a tříd zachovati může sociální řád a šťastnými učiniti

všecky už zde na zemi, pokud jest možno. Chcete-li pravými křesťanskými dělníky býti, musíte působiti takovým slovem a příkladem, abyste pobloudilé přivedli ku Kristu. Tak bude Nám potěchou vaše činnost v Našem vysokém věku.« Sv. Otec byl od poutníků nadšeně pozdravován.

Lev svobodný pán Skrbenský z Hřístě, sídelní kanovník v Olomouci, jmenován byl jeho Veličenstvem knížetem-arcibiskupem arcidiecése Pražské. Nový primas království Českého narodil se dne 12. června 1863. v Hukovicích u Příbora na Moravě. Dne 7. července roku 1889. byl vysvěcen na kněžství. Studoval v Inšpruku, v Olomouci a v Římě a jest dokonale mocen obou zemských jazyků. Nového ndp. Arcipastýře čekají v Praze těžké úkoly i práce, i bude zajisté záhodno, aby v církevním snažení jeho stál mu celý katolický tisk k ruce a po boku. Tisk družstva »Vlast« této své povinnosti zajisté dle možnosti dostojí.

70. narozeniny jen. opata praemonstrátů Jeho Mil. vsdp. Sig. Starého slaveny byly na Strahově 30. m. m. Oslavenec narodil se dne 30. září 1829. v Želečicích u Zlonic. Na Strahov vstoupil dne 17. září roku 1850., kde složil 1. května slavné sliby a byl dne 3. srpna téhož roku na kněze posvěcen. Pak působil v duchovní správě na Svatém Kopečku u Olomouce, byl po 10 let profesorem češtiny a historie na reálce v Rakovnici, na to vrátil se na Strahov, vypomáhal v duchovní správě »na Andělce«, byl duchovním správcem v zemské káznici na Král. Hradčanech, načež stal se klášterním provisorem. Opatem stal se dne 25. srpna 1879. a zvolen ve Vidni dne 3. října 1883. generálem celého řádu. Oslavenec jmenován od ordinariátu pražského, českobudějovického a litoměřického konsistoriálním radou a vyznamenán později komturstvím řádu císaře Františka Josefa. — Redakce »Vlasti« a »Děl. Novin« zaslaly oslavenci uctivé blahopřání.

Osobní. Náš dlouholetý spolupracovník, pan učitel Josef Flekáček, stal se rozhodnutím c. k. okresní školní rady v Žižkově zatímčím fidičím učitelem školy, na níž působí. Gratulujeme.

Známý básník Jan Ev. Nečas (c. k. zemský rada soudní) píše selanku »Lov na ženicha«, kterouž hodlá samostatně trhu literárnímu k Vánocům odevzdati. Pracuje o selance rolnické, — v níž asi celá tvůrčí síla básníkovy bude zobrazena. Verše Nečasovy plynou lehce jako voda, překypují citem jemným, věrou a duchem zbožným. Letos koncem roku oslaví básník své a b r a h a m o viny!!

Duševní stav Bedřicha Nitscheho. Německé listy přinášejí zprávy o psychiatrickém stavu známého »filosofa« Nitscheho, o kterém píší, že duch jeho jest obestřen, tak že nemá o sobě jasného sebevědomí a jen chvílemi uchopí ruku sestry, která ho opatruje, a praví k ní potichu: »Sestro, jsme nyní šťastní?« Čtenářům našim jest známo, že hlasatel »nadčlověka« zavrhuje křesťanství a že ve svých spisech hlásá právo existence silnějšího nad slabším. Nitsche jest Bismarkem v oboru filosofie. Je-li pravdou, co listy o duševním stavu jeho píší, jest to opět důkaz, že různí obdivovaní »duševní« velikáni, kteří se zřekli víry, marně bloudí a hledají pravdu, poněvadž opustili Toho, který sám o Sobě pravil: »Já jsem cesta, pravda a život.«

Frant. Řehoř, spisovatel český, zemřel v pátek dne 6. října t. r. ve věku 42 let. Zesnulý získal si velikých zásluh sbíráním písní a pověstí maloruského lidu v Haliči, kteroužto činnost jeho však v posledních letech zmařila ztráta sluchu. Před dvěma lety byl kromě toho postižen plicní chorobou, jež jeho životní síly podryla.

Jan Ev. Hulakovský, em. gymn. profesor a katecheta, zemřel dne 6. října t. r. na Smíchově. Zesnulý narodil se 27. prosince 1834 v Ném. Brodě. Gymn. studia započal ve svém rodišti a dokončil je v Č. Budějovicích, kdež byl r. 1857. na kněze vysvěcen. Po svém vysvěcení stal se kaplanem a pak katechetou v Táboře, později duchovním správcem v Klokotech u Tábora. Z Klokot dostal se na reálné gymnasium do Třeboně a odtud na reálné gymnasium na Smíchov. R. 1896. odešel na odpočinek a obdržel titul školního rady. Zesnulý vynikal jako paedagog a jako spisovatel. Jako paedagog hleděl k tomu, aby žáci nejen se učili a lekce odříkávali, ale i dle náboženství žili. Rozsáhlá činnost literární dala se dělit na belletristickou, paedagogickou, didaktickou a bohoslovnou. V každém oboru vykazuje Hulakovský řadu zdařilých spisů. První jeho práci

byla povídka »Matka a dcera«, kterou uveřejnil v »Bud.«, k níž přistoupily záhy mnohé jiné ve sbírkách a časopisech, jako v »Povídkách pro mládež«, »Naší mládeži«, »Studentských listech« a jinde. O sobě vyšlo »Naplněné proroctví«, »Drobné verše«. Z překladů jmenovati dlužno »Athalii«, historickou povídku dle Racinea, »Příhody Telemachovy« od Fenelona a překlad některých bájek Lafontainových. Co se týče bohoslovné činnosti, připomenouti dlužno četná a oblíbená kázání v různých sbírkách, jako »Kazatelská bibliotéka diecése budějovické«, »Posvátná kazatelna«, »Pastýř duchovní«, »Rádce duchovní« a »Kazatel«. O sobě vyšly: »Apologetická kázání« a »Promluvy duchovní k mládeži«, »Katechismus pro školy obecné«, »Učebnice náboženství pro I., III. a IV. třídu středních škol«, »Kamarýtův kancionál svatoklokotský«, »Dějiny hory svatoklokotské«, »Stoleté jubileum trvání biskupství budějovického«, »Modlitby pro střední školy« (jedny francouzsko-české). Z apologie připomínáme pěkné překlady z franciny: Didonův Ježíš Kristus, Fouardův »Sv. Pavel a jeho apoštolské cesty«, téhož »Svatý Petr«, a brožuru »Renan a Didon«. Též sebral mnoho látky k »Encyklopedii apologetické«, jejíž vydání překazila však jeho choroba. — Z oboru didakticko-paedagogického uvésti dlužno četné články v »Paedagogiu«, ve »Škole a Životě«, v »Programech gymnasiálních« a »Kroku«. O sobě vyšly: »Učebnice francouzská«, »Historické hláskosloví jazyka francouzského«, »Česká přísloví, srovnávaná s příslovími moderních a klasických jazyků«, »Ukázka ze synonymiky a fraseologie francouzské«. — Z uvedeného vidno, že Hulakovský dokonale využítkoval hřívu svou, a že, louče se s tímto světem, mohl se těšiti vědomím vykonané pilné a objemné práce.

Julius Mařák. — Dne 8. října zemřel ve svém bytě na Ferdinandově nábřeží č. 6. na Smíchově jeden z nejrázovitějších a nejvíce vynikajících našich krajinářů, Julius Mařák. Zesnulý narodil se dne 29. března 1835. v Litomyšli. Po dlouhých studiích v Praze, v Mnichově a Vídni odebral se nadobro do Prahy, kde od r. 1878. vedl na malířské akademii krajinářskou školu, na níž vychoval řadu i v cizině již uznávaných žáků. Pro své zásluhy jmenován byl členem Akademie věd a umění a letos zvolen byl za rektora akademie malířské.

Odhalení pamětní desky Františka Douchy. Na Menším Městě pražském, rodišti to spisovatele a básníka-kněze Fr. Douchy, ustavil se před dvěma lety spolek, který si obral za účel zasaditi zasloužilému tomuto muži na rodném jeho domě v Karmelitské ulici č. 374-III. pamětní desku. Dne 8. října přikročil spolek k uskutečnění této své myšlénky za účastenství četných ctitelů Douchových. Slavnost zabájena byla slavnou mší sv. v hlavním chrámě Páně sv. Mikuláše, načež spolky a deputace shromáždily se na náměstí Malostranském před besedou. O čtvrt na 11. hod. dopol. vyšel průvod k domu č. 377-III. v Karmelitské ulici, kdež kolem tribuny spolky a deputace se rozestavily. Slavnosti jmenovitě se účastnili: příbuzní oslavencovi pan dr. K. Tauš, c. k. vicepresident krajského soudu z Plzně, a paní Karolina Špalková, choť profesora průmyslové školy; dále pp. poslanec Materna, městští radové Hubáček a Brož, obecní starší Rus a Hudl, básník Alois Klášterský za »Máje«, spisovatel Turnovský za spolek českých žurnalistů, zpěvácký spolek »Lumír« s praporem, Sokol malostranský s praporem a damským odborem, deputace »Vlasti« (pp. K. Ulrich, Tom. Škrdlé a dr. M. Kovář), Beseda malostranská, spolek majitelů domů, obec baráčníků malostranských, deputace Katolické besedy, odbor Pošumavské jednoty pro Malou Stranu a Hradčany, spolek pro zřízení desky Douchovi, beseda »Neruda«, beseda »Barák«, spisovatelé, žurnalisté, farní duchovenstvo od sv. Mikuláše a P. Marie Vítězné a j. Když byl průvod přibyl před řečený dům oslavencův, rozestavily se spolky, a na tribuně zaujal místo zpěvácký spolek »Lumír«, který za řízení sbormistra pana Beneše zapěl Prausův »Chorál Čechů«. Po té vystoupil na řečnické místo poslanec inženýr Materna, aby proslovil slavnostní řeč. Řečník zmiňuje se v úvodě o znovuvzkříšení národa českého, uvádí rodáky z jediné ulice malostranské K. H. Máchu, K. Sladkovského, J. Nerudu a Frant. Douchu, kteří všichni spěli za jedinou vůdčí hvězdou — vroucí láskou k ujařmené, pronásledované a ubíjené vlasti. Odešli však dříve, než stanouti mohli u konečného cíle tužeb svých. Klesli však ve svůj hrob s tím přesvědčením, že, nechť se stane cokoli, národ český nemůže býti zničen nikým a že nemůže býti ze řady národů živoucích vymýtn. K tomu pracovati není pouze úkolem jednotlivců, nýbrž nás všech. Řečník zmiňuje se v dalším o Douchovi jako jednom z nejvýznamnějších pracovníků národa českého, stručně načrtuv životopis oslavencův, který narodil se z rodičů chudých dne 31. srpna roku 1810. a zemřel tuberkulemi v nemocnici Milosrdných bratří dne 3. listopadu 1884., málo

neděl po 50. výročí svého vysvěcení na kněze. Doucha byl pracovník tichý, nad jiné vzdělaný a skromný, člověk chorého těla, ale silného a velkého ducha, vyspělého utrpením a bolestmi. Spisy Douchovy, pravé poklady, jsou dosud nesebrány, rozptýleny a vydány zapomenutí v nejrůznějších časopisech. Přistupuje povinnost sebrati spisy Douchovy a vydati je v díle velkém, monumentálním. Rečník v dalším přirovnává život Douchův k životu národa českého i dodává: Doucha zemřel zneuznán a nedoceněn právě tak, jako věrnost a práce lidu českého nedošla uznání v nesčetných případech. Vzpomínajíc života, působení i osudu Douchova, mějme toto na zřeteli: Milujme tak svůj lid a vlast, jak miloval je on, vzdělávejme se tak důkladně a světově, jak on, otužujme se — vždyť kdo měkkým jest, ten bídne mfe! Nechtějme křivd a bezpráví páchat i vzkříšena budou stará naše nezadatelná práva. K docílení toho je třeba právě Douchovy pracovitosti, opravdovosti a houževnatosti, kteréž vlastnosti musí již utlým srdcím naší mládeže se vštěpovati, a to necht připomíná kolemjdoucím tato pamětní deska Douchova, jehož nedoceněné památce budiž nehynoucí sláva! »Sláva«, »sláva«, opětovali nadšeně přítomní, při čemž spuštěna bílá rouška s pamětní desky, a spolek »Lumír« zapěl velebný chorál Bendlův »Svatý Václave«, načež předseda spolku pro zasazení desky Douchovy, pan František Hubáček, odevzdal desku v ochranu obci Pražské, již zastupoval pan fid. M. Pokorný. Pan Hubáček zmínil se v kratičké své řeči, že spolek práci svou skončil a že jest povděčen, že vlastenecká rada městská bude nejlepší ošetřovatelkou pamětní desky Douchovy. Na to odvětil pan fid. Pokorný, že děkuje spolku jménem obce Pražské, že opětně jeden z tichých geniů národa českého dočkal se upomínky viditelné na jeho činnost. Tato pamětní deska bude k oslavě práce a dobra i rozkvětem šťastnější budoucnosti našeho národa. (Potlesk.) Po té »Lumír« zapěl »Kde domov můj«, načež účastníci slavnosti se rozešli. Deska, která byla na rodném domě Douchově zasazena, jest zhotovena z mědi v závodě V. Svitáka v Karlíně, dle nákresu inženýra Otakara Materny. Má nápis: »František Doucha, kněz a spisovatel, narodil se v tomto domě 31. srpna 1810.« Slavnost byla ukončena večer v Malostranské Měšťanské besedě příměřeným způsobem.

III. zemský sjezd delegátů křesťansko-sociální strany v Čechách dne 28. září 1899. v Praze. Po roce sešel se opět zemský sjezd křesťanských sociálů v království Českém, aby porokoval o záležitostech strany, aby doplnil program v oboru školské a ženské otázky a aby za nynějších rozháraných poměrů dal straně k vedení sbor mužů zkušených a v křesťansko-sociálním hnutí osvědčených. Za přítomnosti 70 delegátů a 40 hostů zahájil sjezd svolavatel dp. dr. Rud. Horský o 11. hod. dopol. v sále Katol. Besedy krátkou, ale pěknou uvítací řečí, v níž vyzval shromáždění k návrhům a volbě presidia. Za hlučného potlesku zvolen za čestného předsedu ze shromáždění (jako na dřívějších sjezdech kat. dělnictva v Litomyšli a v Praze) pan Václav Žižka, nejstarší spisovatel a buditel dělnictva československého. Dále zvolen za předsedu red. p. T. J. Jiroušek, za II. místopředsedu vdp. Jan Vlach, b. vik. sekretář a os. děkan z Luže, a za II. místopředsedu kladenský horník p. Josef Brož. Za zapisovatele jsou zvoleni dp. Vladimír Hornov z Pardubic a p. Fr. Satorie z Prahy. Předseda jménem všech v předsednictvu poděkoval shromáždění za důvěru a opětoval k delegátům přání, jímž r. 1894. otevíral první sjezd křesť. sociálů československých v Litomyšli: »Sešli jsme se, abychom se usnesli na zásadách a vedení již existující strany křesť.-sociální k jejímu zdaru a k jejímu prospěchu.«

K II. odstavci: »Zpráva o činnosti a postavení strany« referoval předseda klidně a stěžoval si na zaražený rozvoj strany nejen v hlavním městě, ale i na venkově, a projevil přání, že nastanou doby utěšenější, když křesť. sociálové budou si pamatovati slibů, které podávali si vzájemně ve sjezdech minulých. Zpráva přijata s pochvalou, a hned pak následovala čilá, dvě hodiny trvající debata, v níž měli účastenství následující pp.: Čeněk Fremr z Plzně, dp. Vl. Hornov z Pardubic (delegát sdružení spolků Královéhradeckých), dp. Tomáš Šardle z Prahy, p. Josef Brož z Kladna, p. Václav Žižka z Prahy, vdp. děkan Jan Vlach z Luže, p. Karel Dašek z Kotelce n. O., p. Václ. Jenčovský z Hradce Králové, dp. dr. Rud. Horský, T. J. Jiroušek z Prahy, dp. Josef Elitzer z Rychmburka a j. Konečný výsledek rokování bylo jednohlasné přijaté usnesení:

»III. zemský sjezd delegátů křesť.-sociální strany v král. Českém usnáší se na tom, aby strana, již zastupuje, pracovala samostatně dále pod výkonným komitétem na sjezdu zvoleném. Sjezd lituje toho, že někteří odstěpili se od strany naší a přes to, že snahy naše ku smíru s nimi již vícekrátě marnými se

býti ukázaly, jsme i nadále hotovi k sjednocení pracovat na základech a v rozměru našich propamů, když i oni ochotu a dobrou vůli k tomu projeví.»

Po tomto prohlášení o 1. hod. odpoč. sjezd přerušen a znovu zahájen o půl 3. hod., kdy ujal se k III. odstavci »Otázka školská« slova referent fíd. učitel p. Václav Špaček. Mluvil velice pěkně. K tomuto referátu účastníci se debaty p. prof. dr. Mat. Kovář z Prahy, p. Karel Maxant z Karlína, dp. dr. Rud. Horský. Resoluce přijata s dodatkem dp. Vlad. Hornova.

K odstavci IV. »Otázka ženská« promluvil ref. dp. Rudolf Vrba, národohospodářský spisovatel a redaktor »Katol. Listů«. Resoluce v nezměněném znění byla přijata. K tomuto odstavci denního pořádku mluvili zároveň: p. Václav Dvorský z Prahy, slč. Aloisie Jiroušková z Prahy, p. Karel Maxant z Karlína, dr. Rud. Horský, p. Fr. Satorie z Karlína a p. Josef Popelka z Plzně a j.

Předseda oznamuje V. a poslední odstavec programu »Ustavení výkonného komitétu strany«, podal následující návrh: Velecténé shromáždění! Při důvěře, kterou jste předsednictvu projeví, dovoluji si navrhnouti, aby sjezd poslal Jeho Milosti nejdůstojnějšímu pánu p. Lvu svob. pánu Skrbenskému z Hřístě, knížeti arcibiskupu pražskému, do Olomouce telegram následujícího znění:

III. zemský sjezd křesťanských sociálů českých v Praze projevuje Vaší Milosti nejhlubší svou oddanost a synovskou lásku. — Dr. Rudolf Horský, svolavatel. — Tomáš Jos. Jiroušek, předseda.

Návrh přijat byl jednohlasně a za hlučného provolávání slávy novému ndp. primasovi království Českého. Přikročeno k ustavení výkonného komitétu strany křesťanských sociálů v království Českém, a jsou do něho povoláni pl. tit. pp.: Dr. Rud. Horský, Václav Žižka, Josef Brož, Tom. Škrdlé, dr. Fr. Reyl, Rudolf Vrba, Václav Dvorský a Tom. Jos. Jiroušek. Za náhradníky: Matěj Patočka, Frant. Satorie, Josef Schwarz a Václav Průša. Výsledek ustavení tohoto komitétu přijat jednohlasnou volbou a dlouhotrvající pochvalou.

Předseda oznamuje, že denní pořádek jest vyčerpán a přikročuje k uzavření sjezdu. Prosí delegáty, aby pomáhali spolupůsobiti ve straně, jak zásady toho žádají, a klade všem přítomným na srdce, aby věrně stáli při vedení strany komitétem, který si zvolili. Na to pokračuje: »Prosím, abychom dříve nežli se rozejdeme, osvědčili se jako katolíci i láskou k církvi a k trůnu, a proto provolejte se mnou jednohlasně: »Jeho Svatosti papeži Lvu XIII., Jeho Veličenstvu císaři a králi Františku Josefu I. a všem nejdůstojnějším pánům biskupům v zemích koruny Svatováclavské, po třikrátě »Sláva!« Shromáždění hlučně opakuje po třikrátě provolávání »Slávy« a předseda děkuje delegátům za jejich vzorné vystupování a pospolitost v smýšlení a prohlašuje sjezd za skončený.

K sjezdu došly telegramy následujícího znění: Z Brandýsa nad Orlicí: Jsouce v duchu s vámi, přejeme jednání vašemu hojně zdu a požehnání Božího! Katolická Jednota pro Císlavu a okolí. — Z Vodňan: Jeden Kristus, jedna víra, jedna láska, jedna strana, jeden vůdce budiž heslo naše! Redakce časopisu »Stráž«. — Z Třebíče na Moravě: »Sjezdu kýžený úspěch a zdar, účastníkům bratrský pozdrav. Katolicko-politická jednota. Spolek katolických tovaryšů a Spolek katol. dělníků.« — Z Bohuslavic v Čechách: Zdať Bůh sjezdu! Společně ve všem na osvědčeného vůdce dra. Rud. Horského a hlásíme se k jeho praporu. Katolická Jednota v Bohuslavicích v Čechách. — Přeji sjezdu všeho zdu a celé straně vedené drem. Rud. Horským pevné svornosti a solidarity. P. Amadeus Weber, kaplan v Lambachu v Dol. Rakousích. — Pozdravné dopisy poslali Jednota katolických tovaryšů z Netolic, dp. Jan Bauer, kaplan z Litomyšle, a dp. Josef Bezdiček, kaplan z Kostelce nad Orlicí.

Výkonný sbor hned po sjezdu sestoupil se v prozatímní poradě, v níž prohlášen za vůdce strany dr. Rudolf Horský a za sekretáře red. T. J. Jiroušek.

Výkonný sbor strany křesťansko-sociální konal dne 5. října v domě družstva Vlast druhou schůzi, již předsedal dp. farář dr. Rudolf Horský. Schůzi bylo přítomno 7 členů sboru a rokování trvalo od 2 do 5 hodin. Výkonný sbor vyzývá jednotlivé organizace, aby, pokud to již neučinily, zvolily si a nám oznámily důvěrníky strany, bychom věděli, na koho se v záležitostech strany máme obracet. Oznámení staň se do Nového roku. Výkonný sbor zakládá agitační fond a volí za pokladníka dp. Tom. Škrdlé (Praha č. 570-II.), jenž přijímá: a) dobrovolné dary, b) dobrovolné sbírky pro účely strany. Pro tento fond ihned složili dpp.: dr. Rudolf Horský 10 zl. a Tom. Škrdlé 5 zl., aby mohly býti hrazeny výlohy, jež činí do dnešního dne 6 zl. 96 kr. Výkaz příjmů a vydání bude uveřejňován v »Katol. Listech« a v »Děl. Novinách«. Řečníci strany jsou: Josef Brož, farář v Budeticích, p. Rábí; Josef Brož, horník na Kladně, Žďárská ulice

č. 165; Václav Dvorský, závod holičský, Eliščina třída č. 655; Tom. Jiroušek, redaktor »Dělnických Novin«, Praha č. 570-II; dr. Rud. Horský, farář na Šárce, pošta Podbaba u Prahy; Fr. Satorie, Praha, Cyrillo-Methodějské knihkupectví; Václav Špaček, fid. učitel v Košátkách, p. Vrutice Kropáčova; František Teplý, kaplan v Milčíně (feční o Raiffeisenovkách); Rudolf Vrba, redaktor »Katol. Listů«, Košíře u Prahy č. 193; Václav Žižka, stříbrník v Praze, Karlovo náměstí č. 554. — Kdo si přeje toho kterého fečníka, ať s ním vyjednává přímo. — Seznam chystaných temat fečnických uveřejní fečníci v »Děl. Novinách«. — Bylo usneseno, aby ve zvláštních brožurách uveřejněn byl celý náš program, hledíc k jiným stranám. První brožuru napíše dp. dr. Rudolf Horský. Pan Václ. Dvorský kladl na to váhu, aby fečníci k tomu působili, aby to, k čemu se v přednáškách rádi, prakticky se provádělo. Sbor bere toto přání s uspokojením na vědomí a žádá našince, aby při koupi všelikého zboží podporovali křesťany a především dobré katolíky, a nikdy naše nepřátele. — Ve výkonném sboru zasedají sami starší zkušení muži, i zasahovali všichni praktickými návrhy do debaty, kterouž řídil a vedl dp. dr. Rud. Horský, jenž nejvíce návrhů podal, je odůvodňoval a k přijetí přivedl. Křesťanští sociálové, kněží i muži tělesné práce, hlaste se s důvěrou ke sboru, aby tvořil silnou a mocnou stranu, takovou, jaká byla po mnoho let po vzniku našeho působení. Hlaste se pod prapor dra. Rud. Horského, vůdce křesť. sociální strany!

Spolek na zakládání knihoven ve Slezsku konal o slavnosti sv. Václava 28. září 1899. v místnostech spolkového domu katolických tovaryšů v Opavě svou devátou valnou hromadu. Zahájil a řídil ji dp. předseda P. Ant. Suchánek, kaplan a administrátor fary v Komárově u Opavy. Když přivítal hosti, jichž sešlo se 18, udělil slovo zakladateli spolku a mnoholetému předsedovi, dp. Janu Vyhlídalovi, kaplanu v Hulíně, jenž spolu s dp. Frant. Rozkošným, kaplanem v Břestě u Kroměříže, zavítal na valnou hromadu z daleké Moravy. Řečník rozmluvil se o tiskové propagandě za dob nynějších. Z povzbuzující řeči jeho dlužno upozorniti hlavně na ona slova: »Musí nastati doba, kdy lid sám si pomůže.« »Člověče, přičiň se, a Bůh ti požehná«, jest přísloví, jež několika slovy pronásí výsledek velké zkušenosti. Duch svépomoci musí se usaditi v lidu našem, neboť jest kořenem všelikého rozvoje; jeví-li se v mnohých, jest pramenem národní svěžesti a síly. Vnější pomoc často seslabuje, ale pomoc, čerpaná z nitra samého, vždy oživuje. Tož, lidé Slezský, uznej, co ti na záchranu; vezmi do svých vlastních rukou propagandu křesťanského tisku, neleň obětovati několik haléřů na dobrou věc, ať nepřátelé uznají, že rychlým krokem blížíš se svému dokonalému obrodu! Předseda poděkoval fečníku a vyzval jednatele, aby hromadě dal zprávu o činnosti spolkové za minulý rok správně od 22. září 1898., kdy byla osmá hromada valná. Ze zprávy té uvádíme: Spolek založil v posledním roce správním jednu knihovnu, a to farní knihovnu na Prostřední Suché (90 knih); rozmnožil 15 knihoven 810 knihami, předplácel 9 časopisů ve 34 výtiscích, za něž zaplatil zl. 117.76. Aby spolek zůstal se založenými knihovnami spojen, vyzývá v poslední době knihovníky, aby o svěšených knihovnách podali zprávu. Z 35 vyzvání zaslaných odpovědělo pouze 20 knihovníků; ostatních 15 mlčelo. Zprávy zaslané byly uveřejněny 17. února r. 1899. v »Opavském Týdenníku« a budou také uveřejněny ve Věstníku Matice Opavské za r. 1899. Výbor měl 6 schůzi, v nichž rokováno o rozmnožování knihoven, o koupi nových knih a placení časopisů. Dne 29. září 1898. poděkoval »Družstvu Vlast« za podporu, dosud udělenou, a poprosil za podporu další. 1. října 1898. přistoupil spolek za přispívajícího člena »Matice Opavské«. 19. listopadu 1898. zaslal výbor »Družstvu Vlast« blahopřejný dopis k Jirsíkovi večeru. Knihovny, spolkem založené, přispěly za minulý rok 44 zl. 40 kr. Po přečtení jednatele zprávy byly podány některé návrhy: Knihami a časopisy budiž hlavně na Těšínsko pamatováno; spolu ať spolek přistoupí za člena »Matice osvěty lidové« ve Frýdku. Návrhy byly přijaty. Na to podal pokladník svou zprávu. Spolek přijal zl. 630.38 a vydal zl. 617.19. Mezi dárci jmenuje pokladník sl. rolnickou záložnu v Kateřinkách, jež darovala spolku 20 zl.; J. M. ndp. knížete-arcibiskupa Theodora (50 zl.), sl. družstvo »Vlast« (10 zl. a knih za 50 zl.), »Slavii«, vzájemně pojišťovací banku v Praze (25 zl.), sl. záložnu v Neplachovicích (10 zl.), Jeho Eminenci ndp. kardinála Jiřího (20 zl.), Slavnou centrální záložnu Opavskou (20 zl.) — Veliká část uvedených příjmů dostala se spolku horlivou snahou dp. Jana Vyhlídal, zakladatele, jenž také spolku věnoval čistý výtěžek spisu svého »Čechové v Pruském Slezsku«. Horlivě sbíral příspěvky i předseda dp. Antonín Suchánek. Když oba revisori účtů, dpp. Jar. Kašpárek a Václav Navrátil, byli

valnou hromadu ujistili, že údaje pokladničky srovnávají se s pravdou; valná hromada účty schválila. — Přistoupilo se k volbě nového výboru. Tu navrhl vdp. Klein, děkan z Hradce u Opavy, aby na dosavadním výboru nebylo nic měněno. Valná hromada návrh přijala, a členy výboru zůstali pp. Josef Fürst, c. k. gymn. ředitel v Opavě, Václ. Hauer, c. k. gymn. prof. v Opavě, dr. Ant. Kubíček, katecheta v Opavě, P. Ant. Suchánek, kaplan a adm. řady v Komárově, a P. Rog. Zatloukal, kněz řádu minorit. a kaplan v Opavě. Revisory účtů opět zvoleni dpp. Jar. Kašpárek, kaplan z Kateřinek a P. Václav Navrátil, kněz řádu minorit. a kaplan v Opavě. Na konci poděkoval předseda předním příznivcům spolku a časopisům za uveřejňování zpráv o spolku, čímž valná hromada byla skončena. Po valné hromadě sestoupil se výbor, aby se nově sestavil; tu zvolen jest dp. Antonín Suchánek, adm. v Komárově, předsedou, p. c. k. gymn. ředitel Jos. Fürst, náměstkem předsedy, pokladníkem a jednatelem dr. Ant. Kubíček, katecheta v Opavě, a členy výboru P. Roger Zatloukal, kněz řádu minoritského a kaplan v Opavě, a p. Václ. Hauer, c. k. gymn. prof. v Opavě.

Katolický spolek českého učitelstva moravského konal dne 25. srpna t. r. valnou hromadu na Velehradě za značného účastenství členů a přátel. Schůzi zahájil předseda spolku pan Kadlčák, přivítav všechny přítomné. Na to udělil slovo panu jednateli Kofínkovi, který přednesl zprávu jednatelemskou. Pan jednatel jest velmi ideální a touží upřímně po úsilovné práci každého člena. Jeví-li se pak nějaká ochablost, nedivme se, že se rozhorlil a trpce na to želal. Někteří členové však snažili se uvéstí názor p. jednatele na pravou míru, poukazující na přílišnou vzdálenost přemnohých členů, jimž není vždy možno činně prací spolkových se účastniti. Na to podala zprávu slečna Holánková o stavu pokladny spolkové a sirotčí. Z této zprávy vidno, že se dobře hospodaří. K této zprávě učinila slč. Hoffmannová návrh, aby se při každé schůzi učinila sbírka ve prospěch sirotčího fondu, což jednohlasně přijato a hned také provedeno. Sbírkou vynesla přes 5 zl., jež byly do pokladny ihned odevzdány. Pan nadučitel Apetauer ze Syrovic přednášel o zpěvu církevním a hře na varhany. Pan Apetauer ukázal se tu býti neobyčejným talentem a znalcem chorálu a církevní hudby a zpěvu vůbec; pokynů jeho v příčině odstranění rozličných vad v doprovázení a cvičení písní kostelních s povděkem si povšimnouti mohli i starší varhaníci, třeba slova mladého referenta byla místy ostrá a zarážela. Po té přednášel pan předseda Kadlčák o sociálních povinnostech učitele. Dal návod, kterak učitel lidu, mezi nímž žije, má býti užitečným nejen theoreticky, nýbrž i prakticky, jak by lid poučovati měl u výchově, raditi jim, kam dorůstající dítky dáti, hospodařiti, stromy pěstovati, ba i služby jim vyhledati pro hochy a pod. Velmi doporučoval Raiffeisenovky, jež jmenuje vlastně zádrubami, a radí, že bychom si také v našem spolku takovou zříditi měli. Po velmi poučné této přednášce mluvil pan ředitel Červenka z Napajedla a kladl zvláště zde přítomným učitelkám na srdce, aby zanechaly jakési upřílišněné nádhery, která je lidu venkovskému odcizuje, aby byly zvláště dorůstajícím dívkám rádkyněmi a poučovaly je o věcech potřebných, o čem je učitelé poučovati nemohou. Zachránil-li každá učitelka aspoň jednu dívku od zkázy, jaká na ni i na venkově číhá, prokáže národu velikou službu a získá si velikých zásluh. Po té sl. Hoffmannova vysvětlila, jak dalece možno učitelkám v tomto směru působiti, jaké překážky se tomuto působení staví se strany liberálních učitelů a učitelek a ubezpečila pana předřečníka, že se všechny dle možnosti přičiní, aby národu platné služby prokazovaly, vzpomíná srdečně pražských učitelek, sdružených v Mariánské kongregaci a snad i mimo ni, které ve své dobročinnosti a obětivosti k mládeži zanedbané takřka závodí. (Sláva jim!) Zdařilá tato schůze zakončena doslovem p. předsedovým, jenž vyzval přítomné, aby provolali slávu Jeho Vel. císaři pánu a sv. Otci Lvu XIII. Stalo se. Účastníci opouštěli Velehrad v přátelské a veselé náladě.

Z ústavu »Růžencová výrobná«. Spolek pro vydržování ústavu »Růžencové výrobné« v Praze konal v místnostech ústavu (Konviktská ulice č. 296-I.) mimořádnou valnou schůzi, ve které zvolen byl akklamací následující výbor: Johanna hraběnka z Nostitz-Rieneků, JUDr. Václav Popel, Karel Spurný, P. Tomáš Škrdl, Josefina Kratochvílová, Josef Kratochvíl. Stálými členy výboru na základě stanov jsou: pfevor ř. sv. Dominika P. Václav Bubeník, jako protektor, pl. baronka Malvína z Helversenů jako protektorka a ředitelka ústavu. Předsedou zůstává P. Guala Konečný, býv. protektorem ustanoven. Tento výbor zvolil jednomyslně p. Matyáše Nováka za místopředsedu a p. Jos. Kratochvíla za jednatele spolku. Zároveň byli zvoleni revisory spolku: pan Vladimír Kubát a pan

Jan Morgenstern v Praze; jejich náhradníkem jmenován dp. Emil Stárka. Ve valné schůzi uctěna byla povstáním památka v Pánu zesnulého vrchního protektora ústavu, Jeho Em. ndp. kardinála arcibiskupa Františka de Paula hraběte Schönborna. Panu JUDru. Popelovi, kterýž po léta spravuje právní zájmy ústavu a jemu dobrodinců získává, projevono vděčné uznání povstáním se sedadel. — Panu Janu Morgensternovi projeveny veřejné díky za dar 10 zl. Sl. Rosalii Lacinové projevila výbor veřejnou pochvalu a uznání za služby, které jako dlouholetá a osvědčená vychovatelka dítek ústavu prokazuje. — Podávajíc tuto občasnou zprávu o »Růžencové výrobě« na veřejnost, připojujeme k ní naléhavou prosbu o všemožnou podporu! Komu Pán Bůh požehnal úrodou na poli a v sadě, zašli nám brambory, mouku, švestky (na povidla) nebo jakékoliv naturalie. Před nastávající zimou prosíme šlechetné lidumily za uhlí, dříví, zimní látky na oděvy, puncochy atd. Vše přijme se vděčně. Kdo můžeš, pomoz penězi, abychom dluh na domě vážnoucí mohli spláceti. Ústav vydává úpisy (dluhopisy) nezúročitelné po 10 zl. Každý rok tažen jest desátý díl vydaných dluhopisů; majetník taženého čísla obdrží svůj obnos 10 zl. (bez úroků) zpět — anebo k jeho přání vydá se mu nový dluhopis. Takto umožněno jest při hojnějším odbírání těchto dluhopisů sehnati ve prospěch ústavu značnější obnos, kterýž ovšem časem se splatí. Kdo ani takto přispěti nemůžeš, vlož aspoň dárek svůj do kasičky sv. Antonína ve chrámu Páně u sv. Jiljí v Praze aneb jej tam zašli — a hled' jiných také k tomu povzbuditi. Ten dobrý Ježíš, který nenechává číši vody bez odměny a který jako pěstel dítek pravil: »Nechte maličkých přijíti ke mně« — nechá k sobě přijíti i ty dospělé a za tu jejich lásku milosrdnou a křesťanskou splní všechny tužby jejich. Pročež pamatujme na sirotky v »Růžencové výrobě«, kteří denně za své dobrodince nábožně se modlí. Milodary, necht' jsou jakéhokoliv druhu, zasílány buďtež buď do ústavu (v Praze, Konviktská ul. č. 296-I.) nebo redakci »Růže Dominikánské« (v Praze 234-I.). Také redakce »Katolických Listů«, »Kříže«, »Marie« a »Vlasti« ochotně přijímá milodary pro tento ústav. — Dne 1. října sehrály chovanky ústavu »Růžencová Výrobna« ve velkém sále v I. patře ústavu nově nacvičenou hru: Lourdy. Sešlo se mnoho vybraného obecnstva, mezi nimi mnoho duchovních pánů, a všichni uznali, že představení bylo velmi hezké a že chovanky úlohy své s citem a přesně přednesly. Výnos vstupného věnován jest účelům ústavu. Pro dobu Vánoční učí se chovanky nové hře, která pochází z obratného pera pana fidického učitele Jos. Flekáčka, a která jest bohata na krásné zpěvy s průvodem harmonia. Tím už napřed upozorňujeme dobrodince, přátele a známé uvedeného ústavu, aby hojným účastenstvím na těchto představeních, která svého času budou definitivně určena a veřejně oznámena — pomáhali hmotně dobročinnému podniku katolickému. Zároveň vzdává výbor ústavu díky za dary P. T. dp. Tomáši Škrdlovi, pí. Apol. Hlasivcové a pí. Marii Paulové.

Ústav sv. Josefa ve Vítkovicích na Moravě. Z Moravy nás dochází zpráva, že tento ústav byl založen přičiněním dp. Jana Stavěla, katechety, a slečny Růženy Stankové. Tím opravujeme údaje, ve 12. čísle XV. ročníku »Vlasti« uveřejněné.

Sjezd katolických slovanských akademiků byl konán dne 13. m. m. v Lublani po způsobu našich sjezdů velehradských. Na tomto »sestanku« dalo si dostaveníčko 70 uvědomělých katolických studentů universitních ze všech fakult, aby dali na jevo své smýšlení náboženské. Loni na studentském sjezdu všeslovinském bylo katolickým studentům spíláno a nadáváno, letos však tito dokázali, že jejich snahou jest věda a jejich heslem: Vědění jest naše spasení. Předsedou byl zvolen medik Breclj, který je znám svými pracemi o darvinismu, místopředsedou bohoslovec Voljč a zapisovatelem právník Carli. První hovořil bohoslovec Skubic o nematerialnosti duše, pak právník Šinkovec o římském právu, a jiní.

Sjezd křesťanských žen v Lublani konal se za účastenství více než 400 žen a dívek z nejlepších rodin až do rodin dělnických. Schůzi zahájil pan Kregar a oznámil pozdrav vídeňských křesťanských žen. Dp. Lampe přednášel o ženské organizaci. Ke konci přečetl dopis knížete-biskupa dr. Jegliče, který se stal prvním zakládajícím členem s 50 zlatými. Paní Manfredová podávala zprávu přípravného odboru. Vybízela přítomné ženy, aby svoje nákupy činily u domácích živnostníků, podporovaly dobré časopisy a vychovávaly křesťansky a národně mládež, staraly se o založení veřejné knihovny a zřídily spojenými silami sprostředkovací práce. Zapsáno bylo přes 300 členek. Roční příspěvek stanoven na 60 zl.

Čtvrtý valný výroční sjezd německých katolíků v severní Americe. V hlavním městě Sv. Pavel ve státě Minnesota zahájen byl 17. září čtvrtý valný sjezd všech německých katolíků v severní Unii usedlých. Sjezd zahájen byl slavnými službami Božími, které konal arcibiskup Ireland, a slavnostním průvodem, na kterém mělo účast více než 10.000 mužů. Zajímavá jest uvítací řeč starosty sv. pavelského k účastníkům sjezdu. Starosta Ondřej Kiefer uvítal ve slavnostním sále účastníky sjezdu následovně: »Jest mi převelikou ctí uvítati syny Německa a volám ku všem účastníkům: Buďte nám co nejvšeleji vítáni! Celé město Sv. Pavel jest vám všem k službám, všichni občané celého města mají vřelou účast na sjezdu. Odevzdávám slavnému shromáždění klíče bran města sv. Pavla, aby každému byl východ a vchod do města úplně volný (veselost v posluchačstvu). Doufám, že němečtí katolíci opět valný sjezd svůj pořádati budou v městě našem. Vaše katolické spolky, které sledují tak šlechetné úkoly, necht se šíří a hlouběji kofeny zapouštějí do všeho lidu. Vítám vás srdečně poznovu ve jménu všech občanů města sv. Pavla.« Tak promluvil katolík-laik uvítav katolické hosty, jakožto starosta hlavního města státu Minnesoty. To si může ovšem dovolit starosta ve svobodné Americe, u nás v Čechách, kde sv. Václav krví svou mučnickou zbrodil naši zemi, by takového starostu ukamenovali. — Hlavní slovo ve slavnostním prvním shromáždění vedl arcibiskup Ireland, který účinnou řečí líčil úkoly katolíků v severní Unii. Žádal především, aby oněch 13 milionů katolíků sev. Unie se spojilo bez ohledu na původ a řeč, aby tak spojenými silami napomáhali uskutečňovati plány božské Prozřetelnosti na pokřesťanění Ameriky. Shromáždění usnesli se na resoluci, ve které důrazně žádají, aby byla sv. Otcí jakožto viditelné hlavě katolické církve vrácena úplná svoboda a »Patrimonium Petri« církvi uloupené.

Stará Praha. Tak zove se nová nádherná publikace, jejímž účelem jest zachovati nám aspoň obrazem krásné a nádherné ony pohledy na různá zákoutí Prahy naší, která, bohužel, část po části mizí. Bývá jinde zvykem, že podobná díla vydávají celé korporace pomocí veřejných fondů, u nás chápe se jí záslužné jednotlivce, což hodno jest tím většího uznání a podpory. V nádherné reprodukci barevné vydáno bude 100 akvarelů mistra Jansy, které každému budou krásnou upomínkou na ona místa staroslavné Prahy, jež sotva pokolení budoucí užijí. Známý znalec, na slovo vzatý pan konservator Jan Herain, o němž možno v pravdě říci, že zná historii každého koutku v Praze, bude obrazy tyto slovem provázeti. První sešit přináší nám umělecky provedený barvotisk »Jirská ulice na Hradčanech«. Cena sešitu toho obnáší 75 kr. Předplatné na celé dílo za cenu subskripční 50 zl. Vydavatelem jest pan Bedřich Kočí v Praze. Na záslužnou publikaci tuto upozorňujeme.

Marianská kongregace učitelů. — Dne 7. října konala se v kostele u Jesuitů ve Vídni první schůze Marianské kongregace učitelů, k níž se dostavilo 90 učitelů. Po oslovení jesuity P. Bachra zvolen výbor, při čemž učitel obecné školy p. Adolf Glauer zvolen za prefekta a učitel Jeronym Müller jakož i člen okr. výboru Vilém Lang asistenty.

Různé. Ministerstvo vyučování povolilo sestrám Dominikánkám v Řepčíně u Olomouce zaříditi české soukromé paedagogium pro učitelky. Tohoto školního roku otevřen byl druhý ročník. — Dr. Mahnič, biskup ostrova Krku v Jaderském moři, slavil 8. září památku 25letého kněžství za účastenství celé diecése. — Kongres katolických spisovatelů a žurnalistů v Uhrách konán byl dne 6. října t. r. — V Litoměřicích zřízena byla nová budova ústavu pro hluchoněmé dívky v obnosu 50.000 zl. Ústav jest moderně stavěn a zařízen, opatřen vkusnou, prostrannou domácí kaplí, siní exhortní, 3 třídami, spacími místnostmi, kabinetem a p. A neméně zevnějšek lahodí oku. Nový tento ústav jest velikým dobrodiním ndp. biskupa, jež odevzdává své diecési.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 13. září t. r. desátou schůzi v XV. správním roce. — Místopředseda říd. učitel pan Josef Flekáček vítal po prázdninách členy k nové práci. — Jednatel dp. P. Karel Burian O. Cr. četl protokol předešlé schůze, jež byl probrán a schválen. — Sekce se usnáší, aby

dp. farář dr. Rud. Horský připravil pro »Vlast« na rok 1901. rozbor spisů Tómy ze Štítného, aby tak pětistiletá památka jeho úmrtí byla oslavena — Literární večery k oslavě památky Fr. Douchy, Václava Štulce a Fr. Sušila budou ve dnech 1., 22. října a 19. listopadu t. r. Přednášet budou: o Fr. Douchovi dp. P. Karel Burian O. Cr., o Václavu Štalcovi vdp. kníž. arcib. notář Petr Kopál a o Fr. Sušilovi Moravan, s nímž vyjednávání není ukončeno. Sekce sestavila zároveň program každého večera. — Místopředseda podával zprávu o katolickém sjezdu v Turnově, jehož průběh velice chválil, a referoval o svých prázdninových studiích pro »Vlast«. Sdělil, že právě tyto dny odevzdá novou Vánoční hru pro Výrobní různecovou. — Dp. P. Karel Burian O. Cr. doporučoval »Řemeslnicko-Živnostenské Listy«, pravě, že mají výborný obsah. — Red. pan Tom. Jiroušek referuje o literatuře sociálních demokratů a praví, že v posledních dvou letech tato literatura pozoruhodně vzrostla. Uvádí, že sociální demokraté pro vzdělanější kruhy vydávají tak zvanou »Dělnickou knihovnu«, která vyšla již v osmi svazcích a 12 číslech. Tato knihovna obsahuje spisy politické, sociologické a historické. Vedle této »Děln. knihovny« vydávají soc. demokraté ještě knihovnu lidovou v laciné ceně, nazvanou »Duch pokroku«. Tato lidová knihovna vyšla již ve čtyřech číslech. Brožur samostatných menšího i většího objemu vydali sociální demokraté během posledních dvou let úhrnem 24. A tak jako brožurový a svazkový tisk sociálních demokratů velice se rozmohl, rozmáhají se i časopisy sociálně-demokratického směru. Politických, odborných a jiných časopisů v jazyce českém vydávají sociální demokraté dnes celkem 37, kdežto dříve byla jich sotva polovička. Vůbec za poslední dvě leta sociální demokraté svůj tisk velice rozmnožili, což jest pro katolíky výstražným znamením, aby také oni podporovali a rozšiřovali katolický tisk, a zvláště přední křesťansko-sociální list »Dělnické Noviny«, které již přes osm let vedou se sociální demokracií neústupný zápas a katolíky k novému životu vzbuzují. Po tomto rozhledu po sociální literatuře předložil řečník nový sociálně-demokratický »Dělnický kalendář« na rok 1900. a obsah jeho rozebral. Kalendář má 10 básní, 6 povídek 7 různých článků, politický přehled, vtipy a aforismy. Referent uvádí, že »Dělnický kalendář« v básních, povídkách, vtipch i aforismech proti kalendářům minulým jest rozhodně co do obsahu lepším; není v něm tentokráte pro katolíky a jejich náboženství urážející směr a duch. Také články a politický přehled nemají nic zámyslného, čím by se náboženství katolické mohlo snižovati. Ovšem jinak celý obsah kalendáře jest psán, jak se každý může domyslet, po sociálně demokraticku, ale dokazuje, že může se psát, když se chce, aniž by se náboženstvím musilo smýkati a o něm nectně vtipkovati, jako se činilo v předešlých kalendářích. Na to ku konci své řeči podal p. red. Tom. Jiroušek návrh, aby u příležitosti Literárního sjezdu spojeného se sociálním kursem, který příštího roku o prázdninách se bude konati, uspořádala se také úplná výstava časopisů politických, děl a souborných spisů katolíků českoslovanských. Návrh tento byl přijat a prof. Václ. Müllerem rozšířen a doplněn tak, aby se při této příležitosti uspořádala »Velikolepá výstava veškeré katolické literatury českoslovanské«. Návrh i doplněk odevzdán k provedení sjezdovému komitétu. — Redaktor dp. Tomáš Škrdlé sděluje, že navázal na své cestě po Haliči různé literární styky s bratry Poláky a že jej již také několik Polákův zde navštívilo. Poukazuje zejména na Adama knížete Sapiehu, vicerektora ze Lvova, a na bratry Kašuby z Peplína ve Východním Prusku. Bratři Kašubové mluvili polsky a on česky, a tu pozoroval zvláštní zjev: poměr Kašubů k Polákům podobá se v jazykovém ohledu poměru Moravanů k Čechům, ale Kašubové mají mnoho týchž výrazů jako my Čechové a Poláci nikoliv. Bratřím Kašubům se nad tím zjevem radosti oči jiskřily. Oba se učí česky a jeden z nich bude odebrati »Vlast«. Týž sděluje, že literaturu polskou bude ve »Vlasti« pěstovati dp. Fr. Žundálek, horlivý a nadaný kaplan v Hodkovicích. — Referent předložil Literární sekci různé redakční dopisy a rozdělil mezi členy knihy a kalendáře k recenzi.

Komité pro uspořádání Literárního sjezdu družstva Vlast konalo 16. září t. r. první schůzi za předsednictví p. prof. dr. Matěje Kováře. — Za jednatele byl zvolen p. Tom. Jiroušek. — Komitě zvolilo za svého člena říd. učitele pana Jos. Flekáčka, jakožto místopředsedu a zástupce Literární sekce družstva Vlast. Minít komitě dožadovati se rady této sekce v různých otázkách své práce. — Komitě hodlá se dohodnouti s bratry Moravany, aby jejich sjezd a sjezd družstva nebyl pořádán v týž čas. — Jednotě katol. učitelstva v království Českém miní komitě vyhraditi celé půldne k dvěma odborovým přednáškám a k slavnostní schůzi, kdež by se probrala otázka literatury učitelské a spolko-

vého života učitelského, katolického a protikatolického. Tyto otázky jsou časové a na výsost důležité. — Výstavu katolické literatury komitě výboru družstva, jenž o věci definitivně rozhodne, doporučuje, a to buď výstavu celé nové katolické literatury, nebo jen časopisectva dle toho, jaké místnosti budou družstvu k dispozici. — Dva vynikající mužové požádají se za fečníky. — Literární sjezd má trvati dva dny; druhé dva dny jsou vyhrazeny vědecko-praktickému sociálnímu kursu. Ostatní usnesení vymyká se veřejnosti. — Kdož by z členů družstva měl vhodné návrhy, o nichž by se mělo na sjezdě pojednat, račiž je komitétu sjezdovému zaslati (Praha, č. 570-IL)

Výbor družstva Vlast konal 21. září pátou schůzi v XV. správním roce. — Předseda, dp. dr. Rud. Horský, farář na Šárce, zahájil schůzi modlitbou. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Sbírky pro pohořelé na Slovensku ve Sliachi, jež se zasílají p. faráři Andreji Hlinkovi, dostoupily výše 251 zl. 1 kr. — Nejmenovaný církevní hodnostář zaslal družstvu 100 zl. a za úroky bude dostávat ženský jím určený klášter časopis »Vlast« tak dlouho, dokud bude vycházeti. Obětivému tomuto hodnostáři vzdává výbor uctivé díky. — Dp. R. Nemeškalovi, duch. správci nemocnice ve Vidni, daruje výbor pro nemocné Čechy něco vhodných knih. — Jeho Excel. ndp. dru Martinovi Řihovi, biskupu v Č. Budějovicích, vyslovuje výbor k 60letým narozeninám své uctivé blahopřání. Bůh odplat Jeho Excellenci vše, co dobrého pro družstvo Vlast vykonal. — Komitě pro literární sjezd předkládá výboru jména tři pánů, jež o feči na sjezdě požádá. Výbor to schvaluje. Výbor dává i k tomu svolení, aby se při sjezdě pořádala výstava katolické literatury, bude-li k tomu účelu propůjčen vhodný sál; nebude-li propůjčen, bude pořádána menší výstava jen periodické literatury katolické. Od účastníků sjezdu nebude výbor na práce s tím spojené požadovati žádných poplatků, ale také se nebude starati nikomu o byty, vyjímaje fečníky. — Správce domu oznamuje že musil tento správní rok dáti upravit troje byty pro tři nové nájemníky, dva částečně pro starší nájemníky, a že musil dáti spraviti střechu domu a opravit dva domovní kanály. Asi za rok neb dva roky bude třeba dáti novou střechu, čímž budou hlavní, vnitřní i zevnitřní opravy provedeny a vydání na dům se pak velice zmenší. — Do »Katolických Listů« bude družstvo dávat každého roku do 100 zl. inserátů. Do jiných listů — vyjma časopisy družstva — inseráty z nedostatku peněz dávat se nemohou. — Zástupce družstva v papírnickém závodě ohlašuje, že se obchod počátkem školního roku velice zdvihl. Staříčský kněz z okolí Prahy, nemoha choditi, přijel v drožce, jen aby u nás mohl koupiti zboží, mladistvý katecheta z okolí Prahy koupil tu ze svého pro dívky 130 středních katechismů, jiný — kaplan a člen výboru — 51 středních katechismů, venkovský křesťansko-sociální spolek 50 kalendářů, bisk. vikář z Hradecké diecése 69 kalendářů, a hraběnka z venku pro chudé školní dívky 240 exemplářů »Modlitby a písně« od Xavera Dvořáka. Uvedl, aby odběratelé zboží z venku uvážili, že nám nelze s velkými firmami konkurovati. Velká firma, která koupí zboží jednoho druhu za sta a tisíce, dostane je o polovici laciněji než my, kteří kupujeme za zlatky a desítky. Referent byl tyto dny v Novém Městě nad Metují a koupil tam jistý druh pohlednic z první ruky, a hle, veliká firma v Praze, jež má tyto pohlednice rovněž z Nového Města od téže firmy, ale v ohromném počtu tisíc, byla ochotna dáti mu je v té ceně, jako tiskárna v Novém Městě n. Metují, která je vyrábí. Ale udá-li nám někdo číslo vzorků a jméno firmy (na př. Winter a Pítš), od níž vzorky dostal, můžeme mu zaslati zboží v té ceně jako firma ta nabízí, neboť je koupíme od ní, byť i s malou pro nás provisi, jen abychom vyhověli. My se v obchodě spokojujeme s malými procenty výdělků, ale na tyto okolnosti budiž pamatováno u všech, kdož nás miní podporovati. — Záležitost nové tiskárny posunuta byla zase o značný krok ku předu. — Jako milý host byl přítomen schůzi fídicí učitel p. Karel Skultéty, muž velice intelligentní, věrný přítel družstva a neohrožený jeho zastance. — Po vyčerpání programu předseda schůzi uzavřel.

Potomní členských vkladů. Z členů zakládajících v září složili: Jos. Pagán 35 zl. (50 zl.); Fr. Smola 22 zl. (50 zl.); po 15 zl.: Ferd. Ritter (50 zl.) a Ant. Rohlík (25 zl.); Václ. Šindler 11 zl. 40 kr. (36 zl. 20 kr.); po 10 zl.: Dr. Fr. Popp (30 zl.), Jan Hudeček (40 zl.), Fr. Štěpán, Václav Zach, Ad. Svoboda (25 zl.), Josef Smath (20 zl.), Jan Král (26 zl. 60 kr.); po 9 zl.: Václav Příbek (19 zl.), Vl. Hálek (38 zl.); K. Neužil 6 zl. 60 kr. (44 zl. 90 kr.); Pavel Mudroch 6 zl. 40 kr. (11 zl. 80 kr.); P. Aug. Kubeš 7 zl. (20 zl.); po 5 zl.: Jos. Čáp (45 zl.), Jos. Häusler (50 zl.), M. Zelenková (35 zl.), Jar. Malý (20 zl.), Tom. Jiroušek (50 zl.), Fr. Honců (28 zl. 50 kr.), Jos. Šmejkal (45 zl.), Jos. Süssmeyer (35 zl.), P. Jindřich Seitz (40 zl.), G. Maitner (27 zl. 50 kr.), Sev. Schindt (40 zl.), Jan Třeštík (40 zl.), Jos. Viduna (45 zl.), Jan Klouda (30 zl.), St. Novák (30 zl.), Ant. Tůma (10 zl.), Petr Slavík (50 zl.), St. Bambas (10 zl.), Jos. Kubát (8 zl.); po 4 zl.: P. Vincenc Mutl (25 zl.) a Vojtěch Plíhal (20 zl.); K. Skultěty 3 zl. 50 kr. (13 zl. 50 kr.); po 3 zl.: Jos. Pohl (13 zl.), Jos. Kovář (31 zl. 20 kr.), V. L. Vačkář (10 zl.); po 2 zl.: Ter. Holoubková (12 zl.), Václav Müller (13 zl.), Václ. Žižka (6 zl.), M. Vidunová (10 zl.), Anna Karglová (6 zl.), Anna Žďárská (6 zl.), Fr. Škrdlc (12 zl.), K. Jelínek, Jan Havelka (6 zl.); Jos. Fabian 1 zl. (50 zl.); Fr. Al. Edelmann 1 zl. 50 kr. (11 zl. 50 kr.).

Tiskovou ligu obdarovali: Fr. Žundálek, Jos. Frydrych, M. Procházka, Aug. Kleveta a Jos. Čáp.

Knihy a časopisy družstva Vlast:

Vzdělavací četba katolické mládeže, řady I. číslo 1.: Sv. Cyrill a Methoděj. Cena 3 kr. Na 10 exemplářů jeden zdarma. Vydává nákladem družstva Vlast Jednota katol. učitelstva v království Českém.

Veledůstojnému duchovenstvu!

Celo-lněná plátna, celolněné ručníky, celolněné šátky, celolněné gádle, damaškové zasílá levně **Jos. Aug. Lelek,** tiskárna ve Zbocňuku p. Hronov (Čechy). Vzorky zdarma a franko.

Papírnický závod družstva Vlast v Praze, č. 570—II., Žitná ulice.

V papírnickém závodě družstva Vlast prodávají se:

1. **výhradně jen katolické časopisy.** Zejména upozorňujeme na »Vlast« (číslo 50 kr.), »Vychovatele« (číslo 10 kr.), »Děl. Noviny« (č. 6 kr.), »Katolické Listy« (číslo 4 kr.), »Kříž« a »Marii« (čís. 1 kr.), »Slova pravdy« (čís. 2 kr.), »Rajskou zahrádku« (čís. 8 kr.), »Čes. Jinocha« (č. 5 kr.), »Český Východ« (číslo 12 kr.), »Obnovu« (č. 7 kr.);

2. **různé modlitby katolické** od 25 kr. do 5 zl. 20 kr. a zpěvníky pro školní mládež od Xav. Dvořáka za 25 kr.;

3. **Katolické kalendáře** p. Kotrbovy a Steinbrennerovy; kalendář kat. duchovenstva za 1 zl. 20 kr.;

4. **školní knihy z c. kr. knihoskladu a různé denníky a sešity pro školy obecné a měšťanské.** Zvláště upozorňujeme na nové české i německé katechismy. Malý se prodává za 15 kr. (poštou za 18 kr.), střední za 32 kr. (pošt. za 37 kr.), velký za 40 kr. (pošt. za 50 kr.) Než poštovné za všechny tři najednou stojí pouze 15 kr. Též se zde prodávají české a německé: Řeči, epistolky a evangelia na všechny neděle a svátky za 35 kr. (pošt. za 40 kr.) a Biblický dějepis za 50 kr. (pošt. za 60 kr.)

5. **Obrázky Svatých,** s textem českým nebo německým, veliký výběr. 8, 2, 1 po 1 kr.; 100 kusů po 80, 50, 55, 60 kr., 1 zl. 20 kr. až 2 zl. 20 kr. Franc. obrázky kus po 15 kr., atlasové po 16 kr., cellulosa. po 20 kr. Želatinové »Listky z pilnosti« pro žáky a zákyné obecných a měšťanských škol, 100 kusů za 40 kr.

6. **Papír konceptní** 100 archů po 22, 30 a 40 kr. **Kancelářský,** 100 archů po 30, 45, 56, 72, 80 kr., ministeriální 100 archů po 1-60. Obálky 100 kusů po 16, 30, 40, 56, 75, 1 zl. 20 kr. až 1 zl. 50 kr. Konopné obálky 100 kusů po 25—50 kr. Obálky pro farní úřady s příslušnými nápisy, ale bez udání místa farního úřadu, 100 kusů po 80 kr., s udáním místa 100 kusů po 45 kr. **Papír dopisní,** a) 100 archů kvarťového: čtverečkováného po 65 kr., linkovaného po 45 kr., hladkého po 45 kr., jiný druh 100 archů za 70, 80 a 82 kr.; b) 100 aršíků osmerk. lepší jakosti po 40 kr., 60 kr., horší jakosti po 31 kr. Osmerkového dopisního papíru »Margureth Müller« 100 aršíků I. = po 90 kr., II. = po 70 kr., III. = po 65 kr. a příslušné obálky k tomu v téže ceně. Osmerkový papír korunní 100 archů za 70 kr., hladký za 60 a 75 kr., příslušné obálky 100 kusů po 60 a 65 kr. Papír ssací (píjavný) arch 1—6 kr. Válečky se ssacím papírem od 28—55 kr. Lepenkový papír od 1 kr. až 15 kr. Papír

balicí, 100 archů od 56 kr. do 1 zl. 70 kr. Kreslicí papír, velký archový, kus od 4—10 kr. Kreslicí sešítky po 5 kr., čtvrtky kreslicího papíru po 1 kr. Obálky ku kreslení po 1 kr. Kasetty papíru (různé) od 10 kr. výše. Mimo to jsou na skladě všechny druhy papíru barevného, mramorovaného, hedvábného od 1 kr. výše, a pergamenového na zavařeniny (metr 16 kr.).

7. Inkousty: černý císařský, korunní, alizarinový, anthracenový z národního podniku, červený (karmínový), modrý (kovový), zelený. Větší láhev po 10 kr., menší lahvička po 6 kr. Velká láhev inkoustu se prodává za 50 kr., prostřední za 25 kr. Tekutá klovalina (arabská guma) v lahvičkách po 6, 10 až 20 kr. Kalamáře: kapesní od 22 kr. do 50 kr.

8. Tužky a násadky, tuše, barvy, gumy a péra. Tužky: národní podnik, tučel od 10—44 kr.; tužky barevné, tučel od 15—25 kr.; tužky kopírovací, červené a modré, kus od 4—12 kr. Skřípce na tužky, kus po 5—12 kr. Ořezovátka na tužky 10 kr. Násadky od 1—12 kr. Tuše všeho druhu, kus od 7 kr. do 2 zl. Barvy Wagnerovy i obyčejné (všeho druhu), kus od 8—12 kr. Guma k vymazání skvrn, kus 1—15 kr. Různé druhy per: krabička (144 per) 85 kr. až do 1 zl. 20 kr. Krabička per Komenského, hlavně od učitelů žádaných, je za 85 kr. Chránilka na péra a na tužky kus 1—4 kr.

9. Různé druhy a hojný počet visítek se zlatou ořezkou i bez ořezky, pozvání k záhřevám, obléčení snatků.

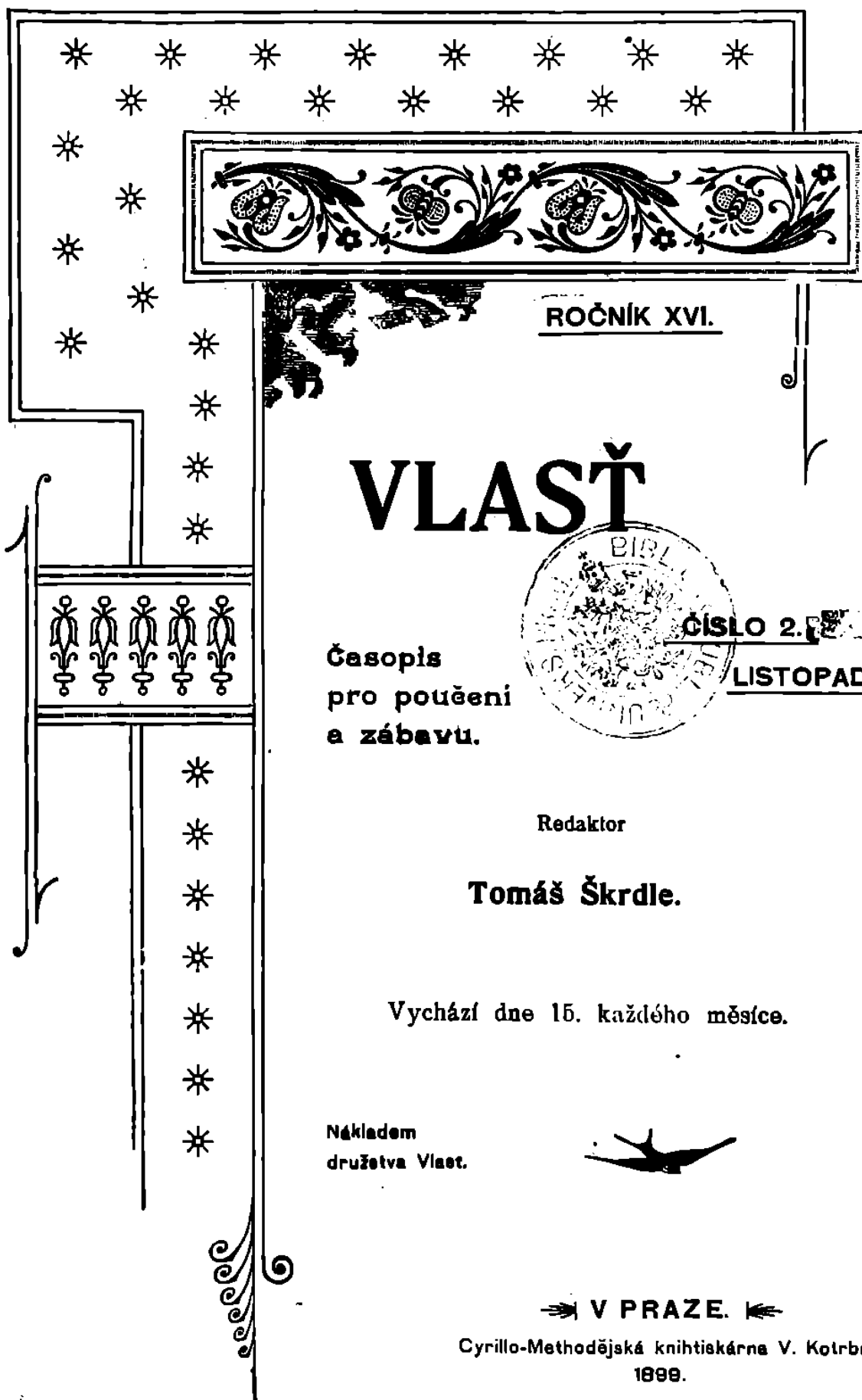
10. Alba pro podobizny po 95 kr., 1 zl. 75 kr., 1 zl. 95 kr., 8 zl. 50 kr. Kdož by si přál drahocennější album, dáme je zhotoviti.

11. Průběžné a rohové fotografie našeho spolkového domu, čtvrtkové velikosti, na tuhém papíře napjaté se šikmou ořezkou (blokované). Prodávají se po 2 zl.

12. Účetní, protokolní a členské knihy pro katolické spolky, hlavně spolky křesť. sociální, a kniha pro spolkového bibliotékaře, od 5 kr. do 2 zl. 20 kr.

13. Různé jiné věci. Obraz Jeho Eminence p. kardinála Schoenborna 5 kr., dvoje dopisnice s jeho podobiznou po 4 a 5 kr., úmrtní obrázek s černým rámem a s přiměřenou modlitbou po 5 kr. — Obraz Jeho M. ndp. Lva svob. pána Skrbenského z Hrástě, knížete-arcibiskupa, 5 kr. — Pobludnice, vztahující se na vraždu v Polné, prodávají se po 5 kr. Korespondenční listky s pohledy na Prahu, různá pražská předměstí, české hrady po 4 až 5 kr., jakož i s podobiznami některých katolických mužů (Lenz, Burian, Žizka, Kosmák, Horský, Špaček, Kopal, Neuschl, Brodský, Hruban, Kovář, Jiroušek, Doslál, Škrdlé) po 8 kr., Fr. Pravda za 4 kr. Pohlednice s podobiznami Fr. Palackého, Fr. Lad. Čelakovského, hud. mistra Smetany, Jos. K. Tyla po 5 kr. Pohlednice Böhmovy: Zlatá Koruna, Hluboká, Karlův Týn, Stará Boleslav, Žižkov, Král. Vyšehrad po 5 kr. Páně Kotrbovy koresp. listky s pohledy: Křivoklát, Karlův Týn, Zvíkov, Trosky, Říp, Kunětická Hora, Žebrák a Točnick, Hostýn, velebný sv. Barbory v Kutné Hoře, Libice, Rataje, Jindř. Hradec, Zelená Hora s Nepomukem; z Prahy: Nár. divadlo, Loreta, Hradčany, pražský orloj, Pražná brána, kostel sv. Václava na Zderaze, nám. Malostranské, Radeckého a Křižovnické, Strahovský klášter, Sřelecký ostrov, Staroměstské mlýny. Náhrobky: sv. Jana Nep., Přemysla krále Otakara a Stará sněmovna po 3 kr. Koresp. listky s podobiznou J. V. císaře pána po 3—4 kr., dále (Karla IV. a Vladislava II.) po 3 kr. Wiesnerovy koresp. listky s pohledy na Prahu — velice krásné — po 5 kr. — Gratulační listky s květy (zvláště jemné) po 10 kr. — Pečetní vosk, jedna krabička od 64 kr. až 2 zl. Štětce 1—18 kr. — Notesky na zápisky, 1—80 kr. — Pennaly, kus 4 kr. až 65 kr. — Památníky 80 kr. až 1 zl. 20 kr. — Kreslicí prkna 40—75 kr. Náčinní kreslicí 75 kr. až 8 zl. 70 kr. — Právítka 8—20 kr., prismatická právítka kus po 10 kr. Tabulky Hardtmuthovy od 5—15 kr. — Desky 6—35 kr. — Herbáře 20 kr. — Podložky 1—4 kr. — Domácí požehnání vyšité 80, 90 kr. až 1 zl. 20 kr. — Dále jsou na skladě misky na barvy, těrky, houby, křída (lesnická, ke kulečnickům, kreslicí, obyčejná ve dřevě i bez dřeva), písátka a patent. desky na bloky elektr. dráhy a tramwaye (po 10 kr.)

Poznámky: 1. Při objednávce na venek platí si objednavatel poštovné sám a dává 6 kr. na nákl. list. Balení a donášku na poštu konáme zdarma. Kdo objednává zboží za hotové, račíž pamatovati na poštovné. Kdož si přeje zásilku zboží drahou, což jest o mnoho lacinější, račíž nám udati posl. stanici dráhy. — 2. Malé lahvičky inkoustu a jiných tekutin můžeme vkládati do balíků, nikoliv však větší láhve; neboť neudáme-li na nákl. listě, že jest v balíku inkoust a láhev se rozbije a jakékoliv zboží, naše i cizí, poškodí, musíme hraditi veškeru škodu; udáme-li, že je v balíku inkoust, zvyšuje se poštovné o 60 %. — 3. Kdo si objednává barvivo na razítko, račíž udati, má-li razítko kovové či kaučukové, neboť každý tento druh razítka vyžaduje jiné barvy. — 4. Kdož si žádá vzorky obrázků na ukázk, račíž je i s poštovním zapraviti. — 5. Kdo si přeje zboží od určitých firem z Prahy, dle vzorků, jež mu od nich byly zaslány, udej nám jméno firmy a druh a číslo zboží, a my mu je zašleme v téže ceně, jak je dává ta která firma.

ROČNÍK XVI.

VLAŠT

Časopis
pro poučení
a zábavu.

ČÍSLO 2.
LISTOPAD.

Redaktor

Tomáš Škrdle.

Vychází dne 15. každého měsíce.

Nákladem
družstva Vlašt.

➔ V PRAZE. ➔

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba
1899.

Při heslech nižších systematických oddílů jsou již spíše tu a tam účelná, požadavku textu vyhovující vyobrazení (schematická i konkrétní), tak při heslech *Hvězdovci* (*Gephyrea*), *Ježovky*, *Hvězdice*. Nejlépe se nám líbí vyobrazení při hesle *Ježovky*; obrazy jsou četné a vyhovují účelu svému. — V příčině vyobrazení červů při jednotlivých heslech shledáváme nedůslednost. Kdežto při hesle *Hvězdovci* jest vyobrazení celkem požadavku textu dosti vyhovující, není při heslech tříd: *Annullata*, *Hlístové oblí*, *Hlístové ploši*, *Chaetopoda* (podtřída) úplně žádného vyobrazení.

Než, nejen při těchto heslech, nýbrž i jinde se nás nemile dotýká úplný nedostatek vyobrazení, jako na př. při heslech: *Břichonožci* (řád), *Brouci* (řád), *Blanokřídli* (řád), *Dvoukřídli* (řád), *Dvoukopytníci* (řád), *Jednokopytníci* (čeleď) (při heslech *Jednokopytníci* a *Dvoukopytníci* mohl aspoň osteologický obraz nohy podán býti), *Dešťovky* (podř.), *Čmeli* (podř.), *Dipnoi* atd.

Také při heslech některých systematických oddílů rostlinstva marně hledáme žádoucích vyobrazení. Tak velice výhodné bylo by bývalo, výklad vyobrazením objasňovati na př. při heslech: *Cévnaté rostliny*, *Gymnospermae* (nahosemenné), *Fevosnubné rostliny*, *Jedno-
děložné rostliny*, *Dvojděložné rostliny* (aspoň mohl podán býti diagram příčného řezu, aby zřejmo bylo uspořádání svazků cévních), *Fehnědo-
květe* atd.

Co pak se týče ilustrací při heslech jednotlivých rodů (a ovšem i čeledí, jichž rody nemají zvláštních hesel), při nichž z pravidla zobrazují se ovšem jen konkrétní druhy, jak se zraku našemu jeví — s obrazy takovými se ovšem nejčastěji setkáváme — po případě i jejich význačné znaky, jsou-li morfologicky zajímavé, tu míníme, že by bylo bývalo záhodno, připojití textu obraz na př. při heslech: *Cossus* (drvopleň), *Haematopota* (rod much), *Haematopinus* (rod vši) atd. Jsou to rody, s jejichž zástupci se člověk ve všedním životě často setkává, zjev jejich jest mu sice známý, ale pojmenování a systematické postavení jejich neznámé. — Při hesle *Acridiidae* mohl graficky znázorněn býti mechanismus ústroje cvrčivého. Podobně státi se mohlo při hesle *Cvrčkové*. — Vyobrazení byli bychom též rádi viděli při heslech: *Hroznýši*, *Chřestýši*, *Carcharodon* (obroun — největší ryba nyní žijící), *Hydrophidae* (hadi mořští), *Buřňáci* a m. j. Namítne se snad, že obrazy, jichž se týče, lze leckde jinde nalézt, -- ale *Ottův Sl. N.* jest určen pro širší obecnost, a to vždycky takových obrazů po ruce nemá. — Také při heslech rodů rostlinných tu a tam schází žádoucí vyobrazení, ačkoliv jinak, jak již uvedeno, při některých heslech až s příliš podrobnými vyobrazeními některých morfologických částí toho kterého druhu se setkáváme. Tak na př. při heslech *Buk* a *Habr* nalézáme takovéto podrobné vyobrazení, kdežto při hesle *Corylus* (liska) vyobrazení úplně schází, a přece *buk*, *habr* a *liska* náležejí do jednoho řádu (*Čiškonošné*) a mimo to *habr* s *lískou* do jedné čeledi (*Coryleae*). Též všední zájem, myslíme, víže se ke všem stejně. Proč ta nedůslednost? Také při hesle *Bryonia* (kořen té rostliny jest jedovatý) a mnohých jiných bylo by vyobrazení žádoucí.

Měrou velice značnou podporuje se dobrým výkresem výklad a popisování ústrojnosti, úpravy a útvaru součástí lidského těla, jakož i vzájemnost ústrojů mezi sebou. Každý zajisté i sebe lepší a delší popis slovný mine se účinkem, neděje-li se na dostatečném podkladě názoru,

nemá-li čtenář aspoň věcnou náhradu za názor — obraz. V té příčině však, třeba v jiném ohledě ilustracemi oplýval, má *Ottův Slov. Naučný* mnohé nedostatky, neboť jen výminečně (na př. při hesle *Bludiště*) má žádoucí vyobrazení. Jak velice k objasnění textu byl by přispěl patřičný výkres na př. při hesle *Calcaneus*? Zajisté neupře nikdo, že by při hesle tomto s mnohem větším prospěchem čtenáři byl dobrý výkres než na téže stránce při heslech *Calcarina* a *Calceola* připojené obrazy. Stejně dobře bylo by prospělo anatomické vyobrazení při heslech: *Angiologia* (cévosloví), *Břicho*, *Čivstvo* (aspoň diagram), *Carpus*, *Facies*, *Hrudník*, *Hrudní kost*, *Chodidlo*, *Jazyk* atd.

11. Co do biografí osob, kteréž pro svou činnost na poli přírodovědeckém pozornosti naší zasluhují, snažil se *Ottův Sl. N.* podávati životopisy pracovníků všech dob a všech zemí, kteří buď pérem neb jinakou činností na poli přírodovědeckém záslužnými se učinili. Čeští pracovníci, jichž se týče, jsou téměř všickni uvedeni pod stejnojmennými hesly, příslušníci pak jiných národů jen potud, pokud pro zásluhy své na poli přírodovědeckém stali se i za hranicemi věhlasnými a tudíž pozornosti vzdělaného světa zasluhují.

V příčině českých přírodovědeckých pracovníků nemáme tak dalece čeho namítati, v příčině však pracovníků jiných národností měli bychom některá přání.

Tak bychom si byli přáli, aby se byli čtenářové blíže seznámili na př. s *J. H. Fabre-em*, znamenitým francouzským badatelem, jenž jako entomolog hlavně v biologii *Hymenopter* velice se proslavil, zjednav si u nefrancouzských národů plné uznání znamenitým dílem svým *«Souvenirs Entomologiques»*, Paris 1879. a *«Nouv. Souv. Entomol.»*, Paris 1882., obsahujícím nejinteressantnější pozorování ze života hmyzu. Pozorování jeho zvláště v příčině biologie *Hymenopter* jsou klasická, takže sám *Karel Darwin* pochvalně o nich se zmiňuje a je cituje a *Dr. C. Emery*, prof. zoologie na universitě v Bologni, ač protivník *Fabreův* (*Fabre* jest totiž odpůrcem *darwinismu*), dí o pracích jeho, že »nikdo poklad našich vědomostí v biologii *Hymenopter* tak značné nerozmnožil, jako on.«³⁾

Rovněž bylo by bývalo žádoucno, aby v známost byli bývali uvedeni i jiní pracovníci na poli přírodovědeckém, jako jsou: Slavný a ženiální bonnský fysik, prof. *Heinrich Hertz*, jenž v posledním svém díle *«Principien der Mechanik»* pojem síly pro nejasnost jeho odstranil a jen představou času, prostoru a hmoty operuje; *Gustav Bunge*, fyziologický chemik (prof. fyziologie) v Basileji, jenž první troufale vystoupil proti ideí mechanismu ve fyziologii; anglický fyziolog *John B. Haycraft*; *P. Altmann* (Lipsko), cytolog, známý svou »granulární hypotézou«, jež pro sebe nejvíce důvodů má; vynikající a na nejvyšší spolehlivý anglický hymenopterolog *Cowan*, jehož proslulé dílo o včele obecné od *C. Grawenhörsta* do němčiny přeloženo bylo pod názvem: *«Die Honigbiene, ihre Naturgeschichte, Anatomie u. s. w.»*; známý hymenopterolog *Dr. A. Förster*, jehož nejčtenější publikace obsaženy jsou ve *«Verhandlungen der k. k. zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien»*; známý hymenopterolog *Heinrich Friese*; entomolog *Ludw. Gangelbauer*, jenž vydává dílo *«Die Käfer von Mitteleuropa»* (Wien), jehož první svazek *Alb. Fauvel*, redaktor *«Revue d'Entomologie»* označuje jakožto ento-

³⁾ Nat. u. Offb. 1897., p. 511.

mologické dílo mistrovské a doporučuje je jakožto vzor pro podobné práce; *J. Eriksson*, dávno známý svými důležitými badáními o rezi obilné, jenž svým novým objevem postavil otázku o rezi do zcela nového stadia; *Yves Delages*, znamenitý francouzsky fyziolog, prof. pařížské Sorbonny; *E. Ihne*, znamenitý badatel v oboru rostlinné faenologie; *G. Helm*, fysik, hrající vynikající úlohu v energetice; znamenitý francouzský chemik-bakteriolog *Callette*, ředitel ústavu *Pasteurova* v Lilleu; Dr. *Alph. Briart*, jeden z nejvíce vynikajících geologů belgických; vynikající německý geolog *Hauchecourn*; slavný švédský meteorolog prof. *H. Hildebrandsson* (Upsala), vynikající badáním v oboru oblak; nejdůkladnější badatel v příčině mamuta a zastance potopy *Howorth* (*Das Mammut und die Fluth*); známý astronom a znamenitý astronomický počtář Dr. *A. Berberich* v Berlíně; Dr. *Handrikov*, prof. astronomie na universitě v Kievě, známý svou vynikající činností a horlivostí v příčině zatmění slunečních; *P. Marc Dechewrens* S. J., znamenitý meteorolog, ředitel meteorologické observatoře v Zi-ka-wei (Čína); co nejslavněji známý astronom a matematik, ředitel hvězdárny v Georgetownu u Washingtonu, *P. Johann G. Hagen* S. J.; svým pozorováním mlhovin známý astronom Dr. *Bauschinger* (dříve v Mnichově, nyní v Berlíně), jenž o proměnlivé hvězdě Algolu důležitou práci podal; slavný astronom *P. Colin* S. J., ředitel hvězdárny v Tamarivu, jemuž franc. akademie věd za vědecké práce v oboru astronomie cenu udělila; *P. Fényi* S. J., ředitel arcibiskupské hvězdárny v Kalocse, u vysoké vědecké vážnosti stojící horlivý pozorovatel faenomenů slunečních (zvláště protuberancí); *P. C. Ferrari* S. J., slavný meteorolog, jenž si získal velikou zásluhu zkoumáním bouře (pod heslem *«Isochrony»* činil se o něm zmínka, že pojmenování *«Isochrony»* pochází od něho); *H. Driesch*, znamenitý fyziolog a odpůrce *darwinismu*, jenž opět nechává teleologii přicházeti k platnosti; Dr. *Wilhelm Haacke*, prof. zoologie (Darmštat), velmi činný v oboru biologie a spekulativních method vývojových; ⁴⁾ *P. L. Dressel* S. J., velmi bystrý myslitel v oboru biologie v nejširším slova smyslu, jenž stal se známým hlavně spisem svým *«Der belebte und unbelebte Stoff»*; s úspěchem pracuje též ve fysice, zejména znám jest jeho živý interest pro energetiku (*«Zur Orientierung in der Energielehre»*), a řady článků jeho mají v kruzích přírodovědeckých zaslouženou pověst; ⁵⁾ Dr. *Engelbert L. Fischer*, prof. filosofie, velice vědecky činný v otázkách, v nichž se přírodověda s přírodní filosofií a náboženstvím stýká; prof. *P. R. Handmann* S. J. (dříve v Kalksburku u Vídně, nyní — nemýlíme-li se — v Travníku v Bosně), jenž vedle mnohých jiných prací v různých oborech přírodovědy jest též autorem spisu: *«Die Neogenablagerungen des oesterreichisch-ungarischen Tertiärbeckens»*; prof. *P. Martin Gander* O. S. B., jenž vedle četných studií z různých oborů přírodovědy jest autorem několika výborných učebnic (*«Somatologie»*, *«Grundzüge der Botanik»*, *«Geologie»*); prof. *Friedr. Busch*, znamenitý fysik, jenž zvláště studiemi atmosféricko-optických zjevů v zimě v r. 1883—4. známým se stal (známé jest též dílo jeho: *«100 einfache Versuche zur Ableitung elektrischer Grundsätze»*); prof. Dr. *Const. Gutberlet* (Fulda), znamenitý učenec, velebystrý myslitel v oboru filosofie a přírodovědy, jeden z nejčilejších pracovníků

⁴⁾ Jméno jeho přichází ve článku *«Echidna»* (ježura).

⁵⁾ Jest též autorem učebnice: *«Lehrbuch der Physik»*.

vědecky činných, jenž nepřehlednou řadou nejrůznějších článků vědeckých a množstvím samostatných spisů netoliko na poli filosofie a přírodovědy, nýbrž i v jiných odvětvích lidského vědění mnoho pozitivního vykonal,⁶⁾ a jehož obsáhlá spisovatelská činnost směřuje hlavně k otázkám, kde se přírodověda a náboženství stýkají, zvláště tam, kde principy přírodních věd hlavní úlohu hrají; atd. atd.

Končíme úvahu svou, a kdyby se někomu posudek náš v příčině toho neb onoho odvětví přírodovědy ne dosti úplným neb nedostatečným býti zdál, dovolujeme si na omluvu svou uvést, že jednotlivec není schopen dlo, jako jest *Ottův Slovník Naučný*, vzhledem ke všem odvětvím a ke všem zjevům přírodovědy řádně a náležitě posouditi.

ŠKOLSKY OBZOR.

Jak petrohradský »Kraj« oznamuje, provedeny budou postupem času na středních školách v ruském Polsku, pokud se týče polského jazyka, veliké reformy. Přednášeti se bude ve všech třídách polsky, a jazyk polský bude povinným předmětem ve všech třídách. Částečná náprava byla již uskutečněna a provedena také na školách obecných. Bylot totiž zvláštním oběžníkem ruské vlády nařízeno, aby na školách obecných v království Polském náboženství a polštině vyučovalo se místo dosavadních tří hodin šest hodin týdně po polsku, ostatním však předmětům jako dříve rusky. Zamýšlí tedy car Mikuláš II. řešiti školskou otázku polskou velice vhodně a spravedlivě. Než, ředitelové varšavských gymnasií na společné schůzi se usnesli, nezavésti od vlády nařízený nový plán pro polštinu. Z usnesení ředitelů gymnasijských — jak dobře »Köln. Volksztg.« dokládá — jde na jevo, že vláda ruská nemyslí na rozkaz doopravdy, jelikož by se ředitelé jinak byli zachovali. Dovedla-li vláda proti vůli lidu zavésti ruštinu ve Finsku, dovedla by tím spíše prosaditi povinné zavedení polského jazyka podle přání lidu v ruském Polsku. Za to v pruském Polsku shledáváme taktiku zcela opačnou. Veškerá nařízení a ustanovení pruských školních instancí směřují k tomu, by polské školství v Prusku bylo co možná v nejkratším čase zgermanisováno. Pruské úřady v Bydhošti a Poznani přísně zakazují vyučovati ve škole polštině, ano i soukromé osoby dospělé nebo starší dívky nesmějí své mladší bratry a sestry soukromě vyučovati polské řeči nebo čtení pod pokutou 150 marek anebo desíti dnů vězení. Proto Poláci, chtějící zachovati svoji národnost a vědouce, že náboženství jejich, náboženství katolické, jest zde rozhodným faktorem, jakož i mocnou oporou a vzpruhou v trudných dobách pronásledování, rozhodně vystupují proti pruskému násilí. Na schůzi, pořádané v Poznani, jak s bolem zaznamenává pruský paedagogický list »Allgemeine deutsche Lehrerztg.«, otevřené a rozhořčené vyslovili svou nespokojenost s nynějším germanisačním vládním systémem, prováděným na obecných a měštanských školách vzhledem k polským dětem, žádajíce, aby vyučování náboženství dále se v řeči mateřské, aby polština byla ve

⁶⁾ Ze spisů jeho u řídíme na př.: *Lehrbuch der Philosophie*: 1. Theodicee 2. Metaphysik, 3. Psychologie, 4. Logik und Erkenntnistheorie, 5. Ethik und Naturrecht, 6. Naturphilosophie — Das Gesetz von der Erhaltung der Kraft und seine Beziehungen zur Metaphysik. — Die neue Raumtheorie. — Das Unendliche metaphysisch und mathematisch betrachtet. — Der Spiritismus. — Die Willensfreiheit und ihre Gegner. — Der mechanische Monismus. Eine Kritik der modernen Weltanschauung. — Der Mensch. Sein Ursprung und seine Entwicklung. — Apologetik und Naturphilosophie etc. Vis též: *Philosophisches Jahrbuch*, herausgegeb. von Dr. C. Gutberlet und Dr. J. Pohle. Divíme se, že mohl spisovatel takový v *Ottově Sl. N.* opomenut býti. Podotýkáme, že Gutberlet jest katolickým knězem.

škole povinným předmětem, aby byl brán zřetel na mateřskou řeč dítek i při ostatním vyučování, aby byly zřízeny výhradně konfesiční školy a v nich ustanoveni polsky mluvící, katoličtí učitelé, jakož i inspektoři na školách, navštěvovaných polskými dětmi, aby byli národnosti polské a katolíci. Mimo to žádají katoličtí Poláci, aby rodiče sami, dokud není polská výchova ve školách dostatečně zaručena, mohli své dítky učiti polskému čtení a psaní neb od známých a přátel mohli je v těchto předmětech dáti vzdělávati; zároveň činí Poláci pruští spravedlivý požadavek, aby o národnosti dítek rozhodovala vůle rodičů a ne poněmčujících učitelů nebo pruských inspektorů. Než zdá se, že Prusko málo dbá spravedlnosti, nevšímajíc si oprávněných požadavků polských a provádějíc jednou započaté násilí bezohledně dále. Jak uvedená »Allg. deutsche Lehrerztg.« jásavě oznamuje, vyučování katolického náboženství udílí se na mnohých obecných školách poznaňských jedině jazykem německým; a děje se tak na školách, kde dosud při vyučování náboženství užívalo se polštiny. Na příklad ve Vildě, jež čítá asi 8000 obyvatel, bylo vyučování katol. náboženství dosavadním jazykem polským nahrazeno němčinou a polština vůbec ze školy vyloučena. Na katol. vyšších dívčích školách města Poznaň, kdež bylo dosud náboženství vyučováno po polsku, mají budoucně mladé Polky, jež navštěvovaly před tím školy jiné (třeba i mimo provincii poznaňskou) a byly v nich náboženství vyučovány německy, týmž jazykem v něm se vzdělávati. Macešsky nakládáno jest také s gymnasií. Z poznaňských, hornoslezských a východopruských středních škol byla polština úplně odstraněna. Dosud se jí vyučovalo pouze jako nepovinnému předmětu, podobně jako u nás na gymnasiích francíně atd., ale i to překáželo prý germanisujícímu postupu a zdaru na celé čáře, a proto kaceřovaná polština musila ustoupiti, aby nečinila pány Prusáky nervosními. A tak Prusko násilným způsobem pracuje na zgermanisování ubohé školní mládeže v pruském Polsku.

Velice smutné poměry, co se týče školství, jsou také ve slovinské části Korutanska. Školy jsou tam utrakvistické, dítky se v nich nenaučí ani slovinsky ani německy; již ve druhém školním roce vtlučká se do nich němčina. Děti v těchto školách mnoho vědomostí nenabudou, a proto jsou korutanští Slovinci ve vzdělání stále pozadu. Pouze tři školy jsou v Korutansku čistě slovinské: třídní ve sv. Jakubě, jednotřídní v Globasnici a jednotřídky v Jezersku; utrakvistických škol jest asi 90, ryze německých 30, a to v obcích úplně nebo většinou slovinských. Pro 130.000 korutanských Slovinců zřízeny jsou pouze tři školy slovinské o sedmi třídách! Jaký to nepoměr, jak mocný hlas po spravedlnosti! Učitelé v Korutansku jsou skoro vesměs Němci, hodiny slovínštiny jsou jim na obtíž, a proto se jim vyhýbají, jak mohou. Jen náboženství učí se dítky slovinsky, ač i to mělo býti poněmčeno, ale marně. Slovinci se ze své zmalátnělosti a otupělosti vzpamatovali, opřevše se resolutně obmyšlenému násilí. Slovinské kněžstvo jest zde malomocné jako jinde. Že utrakvistické školy korutanské nejsou v lásce ani u slovinských dětí ani rodičů, není snad třeba připomínati. Jediné Jessenův orgán »Deutschösterr. Lehrerztg.« prohlašuje oboživelnické nebo výhradně německé školy korutanské pro Slovinci za nesmírné dobrodiní, jehož si mají prý vážit a vděčnost svou spolukrajanům vždy na jevo dávat. Proč asi? Snadno pochopitelné. Německá »superiorita« velela Jessenovi takto psáti.

Ríšský sněm německý povolil 30.000 marek na odměny spisovatelům za nejlepší německy psaná díla paedagogická obsahu vyučovatelského nebo vychovatelského.

J. B. Žďárský.

Hlídka národohospodářská.

Zdá se, jakoby z Anglie, odkud se začal šířiti zhoubný kapitalismus, rozšířoval se protijed na rány, lidské společnosti kapitalismem způsobené. Jest to obrovský rozvoj anglických »Trades-unions«, které poutají pozornost sociálních politikův.¹⁾

Anglické dělnictvo mělo r. 1897. a 1898. dva veliké boje, a to obrovskou stávkou dělnictva strojnického a stávkou uhlokopů v jižním Walesu. Stávkami

¹⁾ Zprávu přináší každý rok: Rapport of by the Chif labour Correspondent of the Board of Trade on Trade-Unions.

těmi ztratili jak kapitalisté tak dělníci přibližně miliony. Zde se právě ukázala zhoubnost stávek pro obě strany v plném rozsahu. Angličtí strojníci zavinili stávkou, že strojnický průmysl anglický ztratil své zákazníky na pevnině evropské a místo něho si je osvojil průmysl německý. Strojníci chtěli vši mocí dosíci 8hodinné pracovní doby — a nedosáhli jí. Výsledek všeho je, že jim zaměstnavatelé nyní práci dát nemohou, poněvadž jí sami nemají, když ztratili v době stávky značné zákazníky, kteří se již nevrátí. Anglie prodala sice r. 1899. do ciziny za 5293 milionů marek výrobků, ale do toho je vpočítáno 183 milionů marek za lodi, Anglii pro cizinu vystavěné, což dříve do vývozu zboží vpočítáno nebylo.

Nejčetnější dělnická sdružení v Anglii jsou sdružení dělníků textilních. Roku 1898. bylo jich 239 se 213.766 členy. Roku 1899. ztratila sdružení kovo-dělnická následkem stávky přes 100 000.

Veškeré dělnictvo v Anglii čítá asi 8 milionů; 7 milionů mužů a 1 milion žen. Zorganizováno jest jen 25 procent všech dělníků mužů. V celé Anglii bylo dělnických organizací (Trades-unions) roku 1899. úhrnem 1267 s 1,644.591 členy. To jest elita anglického dělnictva; ostatní neorganizovaní tvoří vlastní proletariát v našem slova smyslu. Z těchto organizací jest 594 zapsáno v obchodním rejstříku dle způsobu našich zřízení.

Členstvo organizací zapsaných jest mnohem větší než nezapsaných, čítalo r. 1898. celkem 1,234.635 osob. V poslední době zavládl v anglických Trades-unions proud, že menší organizace splynuly v jednu větší. Tím se dá vysvětliti, že r. 1898. ubylo 40 organizací, ale přibýlo 24.434 členů.

V dělnických organizacích jest spojeno z převelike části dělnictvo mužské, žen je tam velmi málo.

Rozdíl mezi organizací v obchodním rejstříku zapsanou a nezapsanou jest zásadný. Zapsané společenstvo dělnické jest v právu, nabýváti majetku jakéhokoliv. Kdokoliv společenstvu odkáže jmění, stává se toto ihned skutečným majetkem organizace beze všech dlouhých advokátských nebo právnických procedur. Zapsané společenstvo jest osvobozeno ode všech daní z onoho jmění, které vynakládá na nemocné a nezaměstnané členy.

Jak ohromné obraty peněz vykazují Trades-unions, poznáme z následujících čísel. Koncem roku 1898. čítaly 100 Trades-unions 1,043.476 členů. Tyto spolky měly za rok 1898. příjmů 1,915,455 liber sterlinků (38,309.000 říšských marek). Výdaje obnášely 1,489 671 lib. št. (29,793 420 m.) Činil tedy přebytek za jediný rok 9,124.520 marek. Spolky ty spravovaly jmění 43,895.980 marek. Od r. 1892. vzrostlo jmění o 19 1/2 milionu marek. Z toho jde na jevo, že hnutí organizační v dělnictvu anglickém jde ku předu.

Důležitost organizací dělnických však jest tím větší, poněvadž mnohé z nich vzaly na sebe úkol, starati se členům o nákup a prodej životních potřeb, ba některé Trades-unions mají vlastní průmyslové podniky. Anglické Trades-unions zřídily si četná nákupní a prodejní družstva, jichž obchodní obraty činí do roka mnoho milionů, a tak se stala hospodářským činitelem, s kterým se počítati musí.

Nákupních a prodejních družstev dělnických bylo v Anglii koncem roku 1898. úhrnem 1767 s 1,593.599 členy. Mezi těmito členy jsou vpočítány 5054 dělnické organizace, z nichž každá má jeden členský podíl.

Prodejní družstva dělnická prodala svým členům r. 1898. za 1.405,505.340 říšských marek (72.2 milionu lib. št.) zboží. Prodáno bylo za 1201 milion marek zboží od jiných výrobců koupené a za 204 miliony marek zboží z dělnických podniků pocházející.

Dělnická sdružení měla 1441 společenských kupeckých závodů. Hrubý příjem těchto kupeckých tržnic za r. 1898. byl 42,583.449 liber (851.6 milionu marek). Mimo to měly 4 nákupní závody ve velkém, jichž hrubý příjem byl 17.4 mil. liber št. (348 milionů marek).

V Irsku utvořila se 72 nová dělnická sdružení, která za rok 1898. vydala na zakoupení semen, drůbeže a hnojiva 1.2 milionu marek. Počet ve společenských obchodech zaměstnaných lidí byl 74.743 osoby, a to 44.639 osob, které prodejem zboží byly zaměstnány, a 30.104, které byly zaměstnány výrobou zboží. Závodní kapitál těchto kupeckých podniků byl 25.8 milionu liber št. (516.5 milionu marek). Dle výkazu z r. 1898. bylo tedy v celé Anglii dělnických společenských tržnic kupeckých 1767 pro 1,588.544 členů, kteří složili členských podílů v sumě 24,251.756 liber št. Obchody ty navštíveny byly roku 1898. celkem 70,275.267 kupci.

Takovouto činnost nemůže ukázati žádné dělnictvo na celém světě. V tom spočívá obrovský rozdíl mezi dělnickými organizacemi v Anglii a mezi sociální demokracií na pevnině. Tato jest založena pouze na štvání a demoralisování dělnictva, jest vedena židy, kteří jsou přece stejné krve s těmi, kteří dělnictvo u nás vysávají a vydírají.

Vůdci anglických Trades-unions měli v přední řadě vždy dobro dělnictva na zřeteli, vedli ho dlouhá léta ke spokojivosti, a dnes vládnou Trades-unions obrovským jménem, které jim umožňuje, že továrníci musí s dělnictvem počítati jako s činitelem sobě rovným. Proto také anglické Trades-unions na stávkou našich uhlokopů nic neposlali, poněvadž vědí, že vůdcové našeho sociálně-demokratického dělnictva nejsou toho hodni.

Anglické Trades-unions mají nejen rozhodnou moc na utváření mzdy dělnictva, ony také znenáhla mají vliv na utváření cen výrobků na trhu, poněvadž samy zřizují si společenské průmyslové podniky. Dílny, patřící Trades-unions, nejsou ani 20 let staré a již se těší neobyčejnému zdaru.

Nyní právě nastává otázka, jak se utvářejí tyto dělnické společenské tovární podniky v budoucnosti. Kapitalistů podnikatelů jest jen hrstka, dělnictva však jsou celé armády. Zvítězí myšlenka společenské výroby? Zvítězí-li a prakticky se provede v Anglii, pak zůstane spolkům Trades-unions zásluha, že jim se podařilo záhadu výroby rozluštit. Byly by to nové, moderní cechy. Zlotřilý sociálně-demokratický socialism byl by pak poražen. *Rudolf Vrba.*

LITERATURA.

ARABSKÁ.

»Al Misbach«, časopis, vycházející v Beyrutu, vychvaluje moudrost sv. Otce, Lva XIII., nazýváje ho nejmocnějším vladařem, jemužto oddána jsou srdce lidí z celého světa. Též pochvalně o sv. Otci Lvu XIII. zmiňuje se arabský časopis »Lissan-El-Hal«, jenž vychází taktéž v Beyrutu.

Jos Šefík Vitínský.

VLAŠSKÁ.

»Siellia Cattolica«, časopis, vycházející v Palermě, píše o letošním milostivém létě a o poutích do Říma, zmiňuje se též velice pochvalně o nás Čechách. Škoda jen, že čeští katolíci se účastnili dosti slabě této pouti.

Josef Šefík Vitínský.

ANGLICKÁ.

»Scotish Guardian«, katolický časopis, vycházející v Edinburku (ve Skotsku), píše o našich smutných poměrech v Rakousku velice zajímavě a spravedlivě. Od Němců vyšlo nešťastné »Los von Rom« a proto není divu, že takoví lidé, zradivše víru, jsou schopni potom každé zrady. Podobně spravedlivých. — a eo ipso — nám Slovanům příznivých úsudků, dočetli jsme se v těchto anglických katolických časopisech: V »Irish Church Advocate«, vych. v Dublině; v »Catholic fireside«, vych. v Liverpoolu; v »Catholic Times«, vych. v Londýně; v »Tablet«, vych. v Londýně, v »Universe«, vych. v Londýně; ve »Westminster Gazette«, vych. v Londýně; ve »Freeman's Journal and Catholic Register«, vych. v New-Yorku; v »Catholic Standard«, vych. ve Filadelfii (Spoj. státy americké); v »National Catholic«, vych. ve Washingtoně; v »Monitor«, vych. v San Francisco a v m. j. více, jež zde nemůžeme citovati pro nedostatek místa. Budeme-li v Čechách dobrými katolíky, získáme si tím sympatie celého světa.

Jos. Šefík Vitínský.

FRANCOUZSKÁ.

Jésus Christ, sa vie, son temps. Leçons d'Écriture Sainte prechées au Gesù de Paris, par le P. Hippolyte Leroy, in 18, VI., 302 p. Briguey. — Kniha tato vyniká novotou a originalitou. Spisovatel studoval svědomitě po-

svátný text, putoval na Východ, aby dobře porozuměl scénám i narážkám evangelii; doslovný smysl neobětoval nikdy fečnickému efektu. Nejsou to školní přednášky, ale živé rozpravy. Učení víry a mravů zůstává na prvním místě. Při tom vyznamenávají se tyto úvahy časovostí, plynoucí z hlubokého studia a vroucí lásky. Již samy nápisy jednotlivých úvah jsou vábivé a zajímavé: Dva páni: Bůh a peníze. — Co zmůže modlitba. — Falešní učitelové. — Zavržení židů. — Ježíš, Pán nad smrtí. — Křesťanství, poslední slovo pokroku. — Běda tomu, kdo odpírá věřit. — Ježíš a hříšníci. — Hřích proti Duchu sv. — Víra a intelligenti.

Les Philosophies négatives, par Ernest Naville, in 8°, 265 p. Alcan. — Tyto filosofie negativní, které ženevský filosof v díle svém studuje, jsou: skepticismus, traditionalismus, positivismus, dualismus, kriticismus, mysticismus a eklekticismus. Nazývá je filosofie „negativními“, poněvadž zcela nebo z části upírají poznání úplné filosofické pravdy, a vůbec nevěří, že by rozum mohl dospět k poznání skutečné pravdy. Tím, že ukazuje slabé stránky jedné každé z nich a odhaluje jejich nedůslednost, hájí a jaksí dokazuje jediné „pozitivní“ neb „afirmativní“ filosofii, kterou může být jenom křesťanský spiritualismus.

Oeuvres complètes, de Paul Bourget. — Critique, t. I. *Essais de psychologie contemporaine*, in 8°, XX 518 p. Plon. — Paul Bourget vydává svá sebraná díla. Svazek první obsahuje *Essais* a *Nouveaux Essais de psychologie contemporaine*, jsou tu totiž studie o Baudelairovi, Renanovi, Flaubertovi, Taineovi, Stendhalovi, Alexandru Dumasovi synu, Lecontu de Lisle, Goncourtech a j. Autor pečlivě text původní přehlédl a novými dodatky doplnil.

A l'Anbe, par Jean Reibrach in 12, 326 p., Ollendorf. — Pan poslanec dospěje jednoho dne k rozhodnutí, že by bylo dobře, být feministou, a že požadavky feministické jsou velmi ušlechtilé. Napolo z vypočítavosti, napolo z přesvědčení dá se do boje pro věc žen, když tu najednou upozoruje, a pozoruje se to i v jeho okolí, že tu jde méně o požadavky žen, ale více o krásné oči jisté dámy. Z příjemného vypravování vyplývá myšlenka, že nejlepší feminismus jest: zachovati ženu tradicionelní úloze milující choti, pečlivé matky a strážkyně domácnosti.

Maitre Lardent, notaire, par Leroux-Cesbron, in 12, 290 p. Plon. — Je to román s dojemnými obraty a zároveň studie mravů, obraz venkovského života, kreslený s překvapující věrností. František Lardent, původu rolnického, stal se notářem; starý písař Grebois a jeho statečná žena; Boitard, kupec statků; Jindřiška, sličná dělnice, to jsou nezapomenutelné typy, kreslené pevnou rukou a přece jemně. Nehody Lardentovy, hrdiny této knihy, z větší části mají původ v tom, že při studiu universitním nedostalo se mu ani mravního ani křesťanského vychování. Toť hlavní myšlenkou knihy. Vojtěch Kameš.

»*Éléments d'archéologie chrétienne*,« par Horace Marucchi. Krásný svazek o XXXVI—400 stranách s četnými ilustracemi. Cena 6 franků. Vyšel v »*Librarie St. Augustin et St. Jean Evangeliste*, Kipdorp 22, Anvers (Belgique).« — Spis, o němž referujeme, se doporučuje jak pro důležitost látky, o níž pojednává, tak pro slavné jméno spisovatelovo; křesťanská archeologie nemá pouze cenu vědy starožitností křesťanských, nýbrž jest též užitečnou pomůckou bohosloví a církevních dějin. Řekneme-li, že spisovatel Marucchi jest učeníkem Jana Křtitele de Rossi, řekli jsme non multa, sed multum. Josef Šefík Vitínský.

RUSKÁ.

Póлноје ѕоbranie ѕоčiněnj V. G. Бѣлінскаго. Za redakce prof. S. Vengereva. Petrohrad. 1900. Svazek I. Cena 1 rubl 25 kop. (Celé dílo bude obsahovati 12 svazků za 12 rublů v předplacení.) — První svazek tohoto prvního úplného vydání spisů na slovo vzatého literatora a předního ruského kritika Bělinského činí rozhodně příznivý dojem. Spisy Bělinského vyšly sice již v letech 1859.—1861. nákladem ruského mecenáše, milionáře-rozkočníka K. Soldatěnkova, ty však nikterak nebyly úplné, o čemž nejlépe svědčí právě vyšlý první svazek nového vydání, obsahující téměř napořád články buď zcela nové nebo valně doplněné. Velmi zajímavé jsou poznámky pořadatele k dramatu »Dmitrij Ka-

línin«, psaného Bělinským ve věku jinošském, který posud málo byl znám, avšak velice pontá ideí, na níž jest drama zosnováno. První vynikající kritickou prací Bělinského bylo, jak známo, »Litěraturnyja mečtánija« (Literární snění), vyšlé r. 1834. v časopise »Molva« redakcí Naděždina. Připojená zde charakteristika zmíněného redaktora důležitá jest pro poznání, kolik názorů o ruském písemnictví, vyjádřených v »Mečtánijach«, lze přičísti samému Bělinskému a kolik redaktorskému talentu Naděždinovu. Pro důkladnější charakteristiku tohoto uveřejněny jsou v příloze k prvnímu svazku některé jeho málo povědomé publikace (»Litěraturnyja opasénija za budúšij god«, »Sonmišče nigilistov«, »Razbor grafa Núlina« a j.). Soudě dle prvního svazku, bude tato serie veškerých prací Bělinského nejen jejich prvním celistvým vydáním, nýbrž zároveň velice důležitou rukovětí k náležitému pochopení a studiu dějin rozvoje ruské myšlenky v letech 30—40tých, k čemuž nemálo přispívá bohatý materiál vysvětlivek a dodatků, tak zdatně spisy Bělinského doplňující.

Vljiánije věry na vojánnoje dělo v našej i v inostrannych armijach. P. Jakovleva. Moskva. 1900. Cena 50 kopejek. — Spisovatel, plukovník ruské armády, nejprve pojednává o účinu víry na západní národy a na Rusy, i dovozuje, že ideály ruského národa, vychovaného na zásadách pravoslaví, jsou mnohem vyšší ideálů »osvícených« západních sousedů, a tudíž prý je jasno, že vliv vzdělanosti se nikterak nevyrovná vlivu víry, nezastíněné tužbami pozemskými. Jest ovšem otázka, jakou to vzdělanost má spisovatel na zřeteli, neboť pravá vzdělanost nejen že víře neodporuje, nýbrž jdouc v jejím světle, nabývá teprve svého pravého významu. — Po té autor vysvětluje vliv náboženství na vojsko jakožto část národa a vynáší humanní, bratrské zacházení ruského vojska s nepřitelem, čehož prý postrádáme u vojáků ostatních armád západní Evropy. Také jiné vynikající vlastnosti pravého vojína: statečnost, vytrvalost, trpělivost snášeti nedostatky a svízele vojny, o nichž zmiňuje se geniální vojevůdce Napoleon I., mohou se prý spíše vyvinouti u vojína ruského, pravoslavného, a skutečně se též vyvíjejí. Od prostého vojína přechází autor k důstojníkům, jižto vycházejíce hlavně z tříd intelligentních, jsou podrobeni prý tudíž jako tyto vlivu různých na západě rozšířených ideí a názorů, které se velice liší od pravoslavných. — Každý soudný člověk dozná, že vývody ruského plukovníka-patrioty jsou namnoze liché a strannické. Samo krvavé řemeslo vojáka, rozpalujíc v něm bojechtivost, přitlumuje ve vřavě bitvy — bez rozdílu národnosti a kulturní úrovně — ušlechtilější city. Jinak má se to ovšem po ukončení boje, máme-li na zřeteli péči o raněné, zajaté atp. V té příčině vykazují zvláště děje novějších válek neščetné příklady křesťanské lásky a obětivosti, které však nejsou nikterak výsadou ruského vojína. Autor patrně zapomněl, že červený i modrý kříž a milosrdné sestry jsou instituce katolické, které Rusko přijalo od Západu. O vlivu pravoslaví na zjemnělost ruského vojáka stačí připomenouti epizodu z neblahého polského povstání r. 1863. Kozáci, pálice a loupice po krajích Polsky a Litvy, nešetřili druhdy ani kostelův, a tu se stalo, že vedle chrámu katolického a uniatského obořili se i na vlastní pravoslavnou církev, kterou ve své rozkacenosti již ani nedovedli rozeznati. Teprve přikvapivší kozácký setník stěží je zdržel od drancování a od církve odehnal. Zde se tedy účín pravoslavné víry neosvědčil.

Karel Jindřich.

»Óčerki Cejlona i Indii. Iz putevých zamětok russkago.« (Náčrty Ceylonu a Indie. Z cestovních poznámek Rusa.) Jsou to dva díly velice zajímavého spisu J. P. Minajeva. První díl má V a 285 str., druhý obsahuje 238 str. a III. str. První díl vyšel u A. Kotornina, druhý díl u V. Lichačeva a A. Suvorina v Petrohradě. Cena obou 2 ruble 50 kopějek. Ceylon (Singhala) s trojí žní do roka, má podnebí horké, avšak i pro Rusa snesitelné. Hojnost drahokamů, všeho druhu stromová a zvěť činí Ceylon jedním z nejznámějších ostrovů. V Rusku jeví se snaha dostati Ceylon i Indii. »Óčerki« Minajevovy jsou v Anglii jedním z »nejhorších« spisův, jaké kdy světlo světa spatřily. Rádi věříme. J. Šefík Vitínský.

A. R. Krandlevskaja: »To bylo ranneju vesnoj«. Moskva. 1900. Cena 1 r. — Jsou to neveliké povídky, obrázky ze života soudobé intelligentní ženy, napsané a proniknuté teplým citem k hrdinkám. Jest tu několik zajímavých typů, několik opravdových črt, několik zvědavost vzbuzujících situací. »To bylo ranneju vesnoj« jest jediná nejdelší a skoro též nejlepší črta z celé sbírky.

N. A. Lejkin: »Na pobyyvkě«. Román. S. Peterburg. 1900. Cena 1 r. — Nový román ruského nadaného humoristy Lejkina obírá se až dosud málo známým kusem ruského života »piterščiků« na vsi. Tento román, jako vše, co

vyšlo z pera Lejkinova, jest napsán koloritně, založen na širokém základě a podává důkaz, že spisovatel jest dobře obeznám s životem »petersčiků« i vesničanů. Nehledíce k lehké, skoro exquiritní manýře dopisů, kterou si autor osvojil, můžeme směle říci, že jeho nejnovější literární práce jest umělecká; všechny osoby v románě jsou načrtnuty zevrubnými, jistými, nemnohými rysy. Není pochyby, že román »Na pobývkě« bude mít u ruského obecnstva též úspěch, jakým se honosí většina spisů tohoto spisovatele a že svým zdravým humorem a střízlivými názory na zjevy nynějšího ruského života připraví čtenářům nemálo veselých chvil.

V. P. Avenarius: »Za trideat lět«. Obrazcy novoj russkoj poezii. Vyor dlia junošestva. S. Peterburg. 1900. — Pořadatel tohoto sborníku právem pravi v úvodě, že »k potřebě ruské mládeže, aby se obeznámila s různými básníky, vydáno několik chrestomathii a sborníků; ale v těch sbornících z novějších básníků mnohý nenašel místa.« Mezi novými básníky v posledních třiceti letech jest však mnoho takových, kteří mohou u ruské mládeže najíti hojně ctitelů a přinést jí mnoho užitku. Avenariův sborník odpovídá úplně svému účelu, seznámí mladé pokolení s mladou poesii, jest sestaven s láskou k práci, jest tudíž krásnou chrestomathií, kterou možno směle dáti do rukou ruské mládeže.
Fr. Štingl.

NĚMECKÁ.

Aus dem Jahre 1920. Ein Traum vom Landtags und Reichsrath Abgeordneten Msgre. dr. Josef Scheicher. St. Pölten 1900. Verlag von J. Gregora's Buchhandlung in St. Pölten. 89 S. Preis 1 K. — Obsah: 1. Přijezd na severní nádraží. 2. Veliký státní převrat. 3. Dějiny východních států. 4. Mistopis východních států. 5. Úprava východních států. 6. Sociální zřízení. 7. Stěhování židů. 8. Po jejich vystěhování. — Autor očekává 1. května 1920 na severním nádraží ve Vídni přítele, který má k němu přijíti na návštěvu. Přítel však nepřišel; stihla ho na cestě nehoda. Tu pojednou vystoupil sluncem opálený muž, jenž upoutal pozornost čekajícího. Byl to pohřešovaný cestovatel k severní točce André, jehož pomocný balon se snesl ve Feldsbergu. André doufal, že bude ve Vídni přijat od ministra vyučování se všemi poctami, ježto dal z Feldsbergu zprávu o svém příchodu. Nebylo tu však nikoho, jenž by ho uvítal, neboť ministerstva vyučování již nebylo. André míní, že bude země, do které proti své vůli byl zavát, ještě v tom stavu jako tehdy, kdy se jeho balon vydal na nebezpečnou cestu. Než, jak se vše změnilo! Vypravující ujal se opuštěného cizince a říkal mu, jak se za 27 let vše v Rakousku k jeho dobru změnilo. Vznikl mocný útvar státní, ve kterém všechny národnosti se snášejí, poněvadž všechna jejich přání byla uspokojena, kdežto dříve stále se mezi sebou škorpily, jsouce spekulativními židy a jinými dobrodruhy proti sobě štvány a pak vykořisťovány. Otázka jazyková došla nejlehčího rozluštění na způsob vejce Kolumbova. Byla svobodná církev, prostá vládních pout. Militarismus přestal, bylo jen několik učitelů válečnictví k výcviku mladých branců. V případě potřeby vzalo občanstvo samo zbraň do ruky. Správa státu byla nejjednodušší a nejpraktičtější způsobem upravena. Každý stát měl svoji státní radu, a všechny dohromady společnou radu. Lid byl dle stavu v rolnických, řemeslnických, obchodních a dělnických komorách zastoupen, kde jen ten měl vliv, kdo se něčemu naučil. Křiklouni a frázisti propadli směšnosti. Štvací politika přestala. Následky se brzy ukázaly. Byly utvořeny zákony, kterými obyvatelé státu, kteří chtěli pracovat, i ve stáří došli zaopatření. Zločinův ubylo, neboť nebylo nouze, a židovské listy, které nejníže náruživosti podněcovaly, pro nedostatek předplatitelů zanikly. Židovští machliči, od nichž se již nikdo více ošiditi nedal, zacházeli jeden po druhém, neboť nikdo též od nich ničeho nekupoval. Jaké poměry v Rakousku vládly a jak to přišlo, že štěstí vrátilo se do této říše, vyličuje se markantně v této brožurce. Křikloun Wolf pak trávi život zase jako advokátní písař. Musíme litovat, že vše to pěkné, o čem knížečka vypravuje, jest jen — sen. Přátí si jest však, aby se sen ten skutečnil. K tomu má brožurka tato přispěti.
L. † 4.

ČESKÁ.

Základové víry. Čtvero přednášek Jindř. E. Maninga. Z angličtiny přeložil bývalý kooperátor na Hutisku u Rožnova † P. Tomáš Mlčoch. (Duchovní knihovna r. XX. čís. 2. Brno. Benedikt. kniht. Cena 40 h.) — Pravíme s plným

Katolíci! Kdo zavítáte do Prahy, račte navštívit náš papírnický závod a zde si kupte své potřeby dle hesla: „Svůj k svému!“

OBSAH.

	Strana
Pokus apologie svědků naproti Husovi deponujících, Husem a šlechtou husitskou diffamovaných, jakoby byli proti němu křivě svědčili. Napsal Dr. Antonín Lenz	97
Ve veském kostelíku. Báseň od L. Grossmannové-Brodské	110
Domove, drahý domove! Báseň od Jaroslava Tichého	111
Pepička Kopřivova. Napsala Vlasta Pittnerová. (Pokračování)	111
Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal Václ. Žižka. (Pokračování)	119
Koleda v Dalmacii. Národopisný obrázek od Jana Třeštíka	127
Dvě nejkrásnější místa Škotska. Napsal Dr. J. Sedláček	135
Svět a jeho konec. Sestavil z různých zpráv Bedřich Jiříček. (Pokračování)	139
V listopadu. Báseň od L. Grossmannové-Brodské	146
Pastely. Polsky napsal Jan Łada. Přeložil Fr. Josef Mergl. (Pokračování)	147
Apoštolát hluchoněmých a bratří August Caesar, Josef a Jan Gualandí. Podává Josef Flekáček. (Pokračování)	153
Štůlcův večer	160
Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké. Píše Tomáš Pícha. (Pokračování)	161
Školský obzor. Píše J. B. Žďárský	167
Literatura	172
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	181
Zprávy spolkové	190

**Předplatné na »VLAST«, roč. XVI. obnáší:
ročně 5 zl., půlletně 2 zl. 50 kr.**

Členové družstva předplácejí: a) údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 5 zl. během 5 let celkem 50 zl.) ročně 4 zl., půlletně 2 zl.; b) členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 3 zl.) ročně 4 zl. 20 kr., půlletně 2 zl. 10 kr.; c) členové činní (kteří se již do spolku nepřijímají) ročně 4 zl. 40 kr., půlletně 2 zl. 20 kr. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlast« ročně za 4 zl. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska, do Bosny a Hercegoviny je »Vlast« o 50 kr., do ostatních mimorakouských zemí o 1 zl. dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25%, a bude se jim »Vlast« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 4 zl. Ročník XII. za 4 zl. 50 kr. Ročníky XIII., XIV. a XV. po 5 zl. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 2 zl. 50 kr.; pro studující, alumnus a kleriky à 2 zl. Ročník I. prodává se za 3 zl. 50 kr., a platí-li se hned, za 3 zl. Družstvo Vlast prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 30 kr. Jednotlivá čísla ročníku V.—XI. prodávají se po 40 kr., roč. XII.—XVI. po 50 kr. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest v Praze, v Žitné ulici č. 570—II.

Z družstva Vlast. — Jeho Excelenci ndp. Dr. Martin Říha, biskup v Českých Budějovicích, daroval Literární sekci družstva 50 zl., a J. M. ndp. Msgr. Ferd. Kalous, světicí biskup a probošt ve Staré Boleslavi, zaslal družstvu 100 zl. Zaplat Pán Bžh. — K fondu pro katolické spisovatele přistoupili: a) za člena zakládajícího: Em. Žák, katecheta v Bubnech; b) za členy přispívající: Bedřich Kamaryt, děkan v Deštné, a Jan Lang, red. »Míru« v Olomouci. Přispěli: Nejmenovaný a Jan Klein, děkan ve Velešíně. Z členů zapravili: Fr. Blažko 10 zl. (84 zl. 19 kr.), K. Jindřich 9 zl. 75 kr. (84 zl. 19 kr.), po 5 zl.: Nejmenovaný (74 zl. 50 kr.) a Em. Žák, po 2 zl.: Jos. Jiroušek (4 zl.) a K. Ulrich (4 zl. 80 kr.) — Všecky fondy družstva Vlast obdaroval: Jan Hejtmánek, bisk. vikář v Německé Bělé. — Mimo to přispěli na fondy: a) knihovní: Rud. Nemeškal; b) sociální: Václav Macek, Ferd. Záruba, Jos. Elitzer, K. Šamšínák, Jan Nep. Ráž, P. Dom. Kozler, Al. Konečný, Msgr. Jan Klein, Bedřich Kamaryt, Al. Janke a Jan Klein; c) na důst. družstva: Josef Vejchar, Bedř. Jiříček, Fr. Tondl, Klem. Markrab, Dr. Fr. Krasl (11 zl. 50 kr.), Jos. Zbejval, Jos. Dvořák, Ant. Herrmann, Václav Šimák, Ferd. Harna, M. Dušek, Jan Nep. Jemerský, Václav Šilný, Fr. Žundálek, a Jos. Svoboda. — Další členské vklady a dary přijímá a vyřizuje: administrace družstva Vlast, Praha, č. 570 II.

přesvědčením: kniha výborná! Tak mluví horlivý biskup duší, tak vroucně a důtklivě poučovati a dokazovati dovede jen opravdový zeus animarum. — Themata přednášek: 1. Zjevená pravda jest určitá a jasná. 2. Církev jest svědek dějinný. 3. Církev jest svědek božský. 4. Racionalismus jest výronem soukromého úsudku. — Manning stanoví základy, jež člověka dobré vůle takřka nutí, aby věřil zjevenému náboženství, jak je hlásá církev katolická. Pravda spasi vás! A proto nutno pravdě srdce své otevřít. Spisovatel nepřímě, ale mocně potírá positivismus, jenž nechce o věcech metafysických přemýšlet, a odsuzuje subjektivismus (protestantismus), jenž se spokojuje nejistotou ve věcech nesmírně důležitých. — Manning mluví ve větách krátkých, udržuje čtenáře při pozornosti fečnickými otázkami, jichž hojně užívá, a jeho železná logice nelze odporovati. Kniha hodí se spíše pro intelligentní čtenáře. Překlad jest velmi pěkný, a bylo by bývalo dobře a spravedlivě, připojit několik zpráv ze života zesnulého překladatele. L † 91.

Kniha nejkrásnější ze všech. Napsal Dom. Bongiovani. Praha 1900. Cena 2 kr. Jednotlivě se prodává v Cyrillo-Methodějském knihkupectví. Kdo zašle předem 90 kr., dostane (franko) 60 výtisků. Tyto balíčky z ochoty obstarává vdp. spirituál kníž.-arcib. semináře v Praze-I.) — Kniha nejkrásnější ze všech? Která by to byla? Je to: Kříž. Kapitoly této knihy mají následující nadpisy: Víra, naděje, láska k Bohu, láska k bližnímu, spravedlnost, mírnost, chudoba, trpělivost, střídmost, zbožnost, pokora, čistota, poslušnost. — Tolle, lege! Vezmi a čti! A nejen to. Nakup těchto brožurek (60 za 90 kr.!) na sta a rozdej mezi své osadníky, a buď jist, že to nepatrně símě přinese hojného užitku. (Knižka má 31 stran drobného, hustého tisku.) L † 24.

Moravským Valašskem na Slovensko a Tatry. Pro turisty sestavil Adolf Bayer. »Knihovna našeho lidu«. Ročníku IV. č. 1. — Tentokrát nás »Knihovna« překvapila úpravou i obsahem výše jmenované knížky. Znamý moravský cestopisec, Adolf Bayer, podává zde Čechům, na Slovensko putujícím, stručného a spolehlivého průvodčího. Vybidnuv k návštěvě Slovenska, a dav potřebné pokyny pro turisty, vychází z Olomouce, vede nás malebným Valašskem na Slovensko, nejprve vystupuje na Krivaň, potom popisuje celé překrásné Tatry, přihlížející zde jak k zeměpisným tak přírodovědeckým vlastnostem a zvláštěností. Potom nám doporučuje navštívit slovenská města Trenčín, Sv. Martin atd. Kdo chce, může z Trenčína až do Budapešti aneb do Krakova, do solných dolů Véličských; propast Macocha jest posledním bodem výletu. Několik vyobrazení a přehledná mapka doplňují obsah knížky, která má kapsný formát, a již pro bohatost důležitých pokynů návštěvníkům Slovenska doporučujeme. V. Pokorný.

Modrá knihovna. Red. Dr. Václav Řezníček. Časopis pro spisy poučné a zábavné. Roční předplatné 4 K. (Král. Vinohrady č. 347.) — Čís. 49.: Oldřich Š(eykora) Kostecký: Povídky chudého písaře. (Cena 40 kr.) — Jediným snad účelem těchto povídek jest, čtenáře mile a lehce pobaviti; svou patrnou prostotou a jednoduchostí zcela upřímně nám praví, že pro něž přísné kritiky psány nejsou. A přece rádi vyznáváme, že jsme je četli se zalíbením. Na Parnasse českém pravý humor jen zřídka se ozývá, a Rubeš a Havlíček u nás mnoho soupeřů nemají; i musíme býti vděční každému, kdo nás za těchto truchlivých časů dovede trochu rozesmáti. Pan O. S. Kostecký uvádí obyčejně své hrdiny do menších nesnází, ale na konec vše dobře dopadne. Nejlépe bude se líbiti »Ambrožovo přadýnko«. Kniha dobře se hodí do sbírky, jakou Modrá knihovna jest, a můžeme její četbu dobře doporučiti. — Čís. 50.: Bedř. Lad. Lašek: Z potulek českého muzikanta. (Praha 1900. Cena 40 h. Modrá knihovna, ročníku IX. č. 1.) — Ne každý může si udělati výlet na Kavkaz, za Urál, do Samarkandu... jako český pěvec nebo muzikant. A přece i každý peciválek rád se dovídá, jaké jinde jsou kroje a kraje, jací lidé a jaké zvyky. Nuže, této zvědavosti dobře vyhoví cestopis p. Laškův. Všimá si všeho bedlivě a mnoho nového i zajímavého nám vypravuje. Jen někde se opakuje, a sečtejší čtenář by si přál snad větší stručnosti, ale většině čtenářů to vaditi nebude. Vypravování je prosté, klidné a zábavné. — Čís. 52.: Jan Čermák: Obrázky z mizicí Prahy. (Cena 40 kr.) — Spisovatel (patrně pseudonym) pokusil se o jakési pražské »Kukátko«; a dobře učinil, poněvadž podobné typy pražského života čím dále tím více mizí, a vyhynou asi docela, poněvadž ještě ani žádná komise k jich zachování nebyla zřízena. V líčení povah p. spisovatel do hloubky

nejde, také není vypravování tak klidné, souměrné a plastické jako u jiných kukátkářů, ale za to tím více líbí se nám tendence spisu; spisovatel bičuje a odsuzuje bez obalu lidské pošetilosti, slabosti a špatnosti, a kdo život podobných vrstev pražského lidu zná, fekuje, že tak činí spisovatel po zásluze a dle pravdy. Nedbalost, lehkomyšlnost, nehospodárná marnivost, malicherné neb škodlivé choutky (loterie), jinde opět odporná lakota a manželská nevěra, tyto a podobné hříchy a vášně ztrpčují a otravují život jednotlivcův i celých rodin. Lidé směšní a ubozí. Tendence knihy je vážná, vypravování přiměřené a zajímavé; kniha tedy hodná doporučení. L † mn.

Benátské zrcadlo. Vypravování z rodinné kroniky od Edvarda Jelínka. Ročníku »Libuše z roku 1900 č. 3. Nakladatel Fr. Šimáček v Praze. — Autor předvádí nám jednoduchý děj z pražského života, vynikající přívětivostí a opravdovostí. Jestliže to genre čisté lásky a později manželství dvou lidí, kteří se v bezstarostném mládí v plesu na Žofině seznámili. Středem kresby jest symbolicky benátské zrcadlo, jež si na svatební cestě v Itálii koupili. To pak stalo se v bytě jejich později svědkem všech radostí i bolů života. V celém líčení není nic nepřirozeného ani strojeného. Idea románu jest čistá, proto též vítězí — démon jejich štěstí propadá svému osudu. Charaktery jejich jsou věrné, důsledné, vůbec bezvadné. Důstojné líčen starý děkan na venku jako pečlivý otec své farní osady a z ní vycházejících studentů. Z tohoto zátiší zachycena též rázovitá stará Rubeška jako zbožná modlící se matka ve svých starostech a lásce k synu-studentu. Líbí se nám tím více, že ji neprofanuje moderní blázeňovitost, již jsme zvyklí vycítiti zpravidla v novějších pracích literárních. Vůbec pak upřímně se modlící osoba jest v dnešních románech vzácností. Můžeme proto s dobrým svědomím doporučiti čtenářům tento podíl »Libuše«.

Vlastimil Hálek.

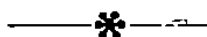
»Na rozhodnou« jest název spisku, který vydal Jaroslav Karásek tiskem Ant. Odehnala v Brně, aby jím podělována byla školní mládež při vystoupení ze školy. Náklad na to aby pak uhrazovaly místní školní rady. Jsou tu stati a nadpisy: »Cti otce a matku«, »— vlast«, »— panovníka«, »— Boha« teprve na čtvrtém místě. Napomenutí to odbyto šesti řádky následujícími: »Budeš-li přemýšleti o zákonech Jeho, shleďáš, že jsou dány nejen proto, abys zachováváním jich dobyl si odměny věčné, ale že v nich máš i nejspolehlivějšího rádce, kteří bezpečně povedou tě k úspěchu i v životě vznešlejším. Nezbavuj se tedy lehkovážně této podpory.« Mimo těchto několik slov o Pánu Bohu, jež hodí se pro děti všech vyznání, není v dalších statích: Buď pravdomluvný, zdvořilý, skromný, šetrný, střež se hanebnosti, výstřednosti, važ si společnosti a povolání, miluj knihy, neztrácej důvěry — nejmenší zmínky o motivech náboženských, tím méně na podkladě katolické morálky, nýbrž všechny výstrahy před uvedenými druhy zla basírují na jakési mravovědě všelidské. Jelikož v knižce této úzkostlivě vyhýbá se autor citům náboženským, věnovav jen málo slov samému pojmu Bona, nemůžeme se nikterak pro rozšiřování a podporu této brožurky mezi katolickou mládeží příliš rozebráti. Spíše bychom si přáli zpracování podobného vademecum do života pro vystupující ze školy mládež v duchu katolickém, jelikož uznáváme za velmi prospěšné, dáti mládeži při vstupu v život do ruky pěknou knihu, v níž by shrnuto bylo vše, co věděti má, by nechybila. L † 4.

William Shakespeare: Dramatická díla. (Vydává Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Nákladem Jana Otty.) — Je všeobecný nářek, že naše doba nemá smyslu pro poesii; carmina non leguntur. Ale v tom nářku není asi pravda úplná. Že je poesie dnes tolik diskreditována, toho jest příčinou, že »kritika« již každé zvučnější rýmování za poesii prohlašuje a praobyčejní veršotepci »sbírkami básní« nás přímo zaplavují. Trochu čilejší fantazie, sečtenost, průměrná vzdělanost aneb zkušenost života a veršovnícká obratnost může vydávati svazek básní za svazkem, ale poesie to není. Jsou to umělé, z vosku a plátna vyrobené květiny, v nichž není života. V pravé poesii jest cosi věčného a tudíž i božského; pravá poesie nehyne a neumírá. Klasickým dokladem, že pravá poesie stále žije a ducha lidského si podmaňuje, jest Shakespeare. Jevišťe i knihovny zajisté bolestně by tohoto básníka pohřešovaly. Proto vzdělání národové napofád několikerým překladem si ho přivlastnili. Naše literatura již takřka ve svém dětském věku hleděla se obohatiti plody tohoto velikána. R. 1854. usnesl se výbor Matice české, aby Shakespeare po česku byl vydán a ve dvou letech ze 37 her Shakespearových 32 jich do

čestiny přeloženo. (Překládali: Fr. Doucha, J. J. Kolár, Lad. Čelakovský, Jak. Malý a Dr. Čejka.) Ač překlady tyto byly na svou dobu dokonalé a literární ceny nikdy neztratí, přece pro dnešní jeviště a čtenářstvo nedostačují. Znova tedy Shakespeara odívá českým rouchem uznáný básník Jos. V. Sládek, a jak znalci svědčí, jsou jeho překlady dokonalé a mistrné. — Byla by to vděčná práce, podati se stanoviska katolického rozbor dramát Shakespearových, a v katolických literaturách jiných národů takové studie jsou, ale nám toho na tu dobu učiniti nelze. Budeme jen o některých překladech referovati. K četbě dramát Shakespearových vábí nás také otázka: »Jaké bylo náboženské přesvědčení Shakespearovo?« Připadát jeho život do doby násilné reformace za Alžběty, kdy vše katolické bylo nenáviděno a pronásledováno, ale u Shakespeara jeví se patrná přízeň k náboženství katolickému a nejednou je ve sporu s učením anglikánským. Rovněž osudy jeho rodiny a příbuzných pro tu otázku jsou zajímavé. O tom snad jindy v těchto listech promluvíme. — Dnes upozorňujeme na překlad dramatické hry:

»Cymbelin«. Tragedie v 5 jednáních. Přel. Jos. V. Sládek. Praha, 1899. (Svazek X.) — V dramatech Shakespearových komika a tragika rozmanitě se pronikají; jsou u něho v tragediích živly komické a v komediích zase scény vážné, takže o některém kuse nesnadno rozhodnouti, zda to tragedie aneb komedie. Také »Cymbelin« je přechodním útvarem mezi tragedií a komedií a jest to dílo na výsost poetické. — Dějový obsah jest asi tento: Imogena, dcera britanského krále Cymbelina, provdává se za Posthuma Leonata, ale královna (macecha) chtěla ji mít pro svého syna Clotena (z prvního manželství). Lstivá macecha přemluví krále, aby Posthuma zapudil a Imogenu ke šňatku s Clotemem donutil. Posthumus odchází do Říma do vyhnanství, kdež v nesmyslnou sázku (tragická vina!) vejde s bídným Vlachem, Jachimem, jenž tvrdí, že Imogenu k nevěře svede. Záměr ten se Jachimovi nepovedl, ale přece klamem a pomluvou docílil, že Posthumus víru v manželskou věrnost své ženy ztratil. Následuje řada nedorozumění a útrap, ale na konec všechno se vysvětlí a všichni jsou šťastni. Jen lstivá macecha a její pošetilý syn (Cloten) bídně skončí. — Děj jest tedy pohádkový (z části podobný vypravování o Genovevě) a vzat jest z jedné novelly Boccacciovy. V čem tedy cena kusu, když děj jest zřehla nemožná historie, se směšnou jednoduchostí sestrojená? Děj jest pouze prostředek, jímž nám básník vzácné plody poesie podává. Shakespeare nás takřka zasypává poetickými myšlenkami, a činí to ve zvláštních, všedním užíváním neotřesených obrazech, takže si děje vlastně ani nevšímáme. Vše hojně promíseno zrny moudrosti, již nelze odporovati. Ač osoby jsou báječné, přece jejich povahy jsou psychologicky tak přirozené, nic není nejasného a zarážejícího, vše unáší. A jak jemně a případně vystižen každý stav duševní! Kdo si tedy uchoval smysl pro poesii, tomu můžeme »Cymbelina« k četbě dobře doporučiti.

L. † 91.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Z Bulharska. Původních beletristických spisů vychází v Bulharsku málo, větším dílem jsou na literárním trhu jen překlady ze slovanských jazyků nebo z franciny. Před několika týdnů však vydal Matii Ikonomov původní drama z vesnického života ve 3 jednáních pod názvem »Poslednjata molba«. — 3. ledna zemřel v Plovdivu Georg Grujev, spisovatel, skromný to, o Bulharsko velezasloužilý muž. — V 1. čísle »Blg. Sbírký« uveřejněn zajímavý článek z pera ruského žurnalisty Vještija Olega pod názvem »Mrtav li e ili živ slavjanskijat ideal?« Řeší se tu otázka, jak by se mohli osvoboditi všichni Slované, jak by se mohla rozvíti a utvrditi vzájemná pátka mezi nimi a jak se může celá slovanská rodina uchrániti proti svým vnějším nepřítelům. Spisovatel běže zvláště zřetel k balkánskému poloostrovu, jehož obyvatelé jsou nyní morálními a kulturními otroky, ovládanými evropskou rukou. Nesmějí prý spoléhati na Rakousko, nýbrž na Rusko, které není nebezpečným pro ně, neboť Rusko jest národ, jenž nepohlí slovanských bratří, nýbrž přivěd je do tichého přístavu, kde budou žíti bez starostí, aniž by byli otroky Turků, Maďarů, Němců nebo židů. — V Šumenu začal vycházeti nový list »Narodna borba«; je to orgán národní strany v Šumenu a jeho redaktorem jest Iv. V. Ikonomov. Roční předplatné jest

6 levů. — Spisy nejlepšího bulharského spisovatele Vazova se překládají nyní též do angličtiny. Vazova povídka »Čelopeškata gora« vyšla jako překlad v jistém anglickém časopise. — Ruská akademie umění dostala před nedávnem vzácnou památku, psanou starobulharským jazykem: Ostromirovo evangelium z XII. stol., které bylo psáno v Macedonii.

Fr. Stingl.

Pověst o obrácení se Pavla Bourgeta zaznamenává francouzský dopisovatel »Tabletu«. Znamý francouzský spisovatel, jehož spisy jsou též částečně do češtiny přeloženy, zanechal své nevěry a stal se praktickým křesťanem. Připojil se k novému směru, který zahájil Brunetiére v »Rev. des Deux Mondes«, kamž před rokem napsal článek, který jest první známkou obratu v jeho smýšlení. Charles Maurras, přítel Bourgetův, ujišťoval nedávno, že Bourget začal znova přehlížeti své spisy se stanoviska křesťanského. Očekává tedy katolická Francie po Coppéeovi, Brunetiérovu novou trofej. Dobře by bylo počkat s překlady Bourgetovými, až vyjde opravené vydání.

Fr. Vaněček.

Ku 500letým narozeninám Guttenbergovým. V Mohuči a v Lipsku konaly se veliké slavnosti, pořádané hlavně svazem typografů a nakladatelů na památku 500letých narozenin vynálezce tisku. Kdy vlastně Guttenberg jest narozen, neví se, všeobecně se domnívají, že se narodil r. 1400. R. 1434. žil Guttenberg ve Strassburku, kde ztrávil většinu svého mládí. Bydlil zde v klášteře sv. Arbogasta. Živil se jako mistr brusič drahých kamenů. Mimo to však byl Guttenberg velmi zběhlý v pracích zlatnických, dovedl výrobky z olova, robil hračky a podobné. Zdá se tedy, že první typy Guttenbergovy nebyly ze dřeva, ale z olova. R. 1448. usídlil se Guttenberg v Mohuči. Vynález tisku padá na rok 1450. Téhož roku tiskl Guttenberg první knihu, a to latinskou bibli. Od r. 1453.—1455. tiskl druhou bibli, která měla na jednom foliantu 42 řádek, kdežto první měla 36. Exempláře těchto biblí jsou v universitní knihovně v Jeně a ve Fuldě. Třetí hlavní dílo, které Guttenberg tiskl, bylo »Catholicon Jana de Balbis«.

Jelikož Guttenberg neměl kapitálu ku zřízení tiskárny, půjčil mu první nakladatel Jan Fust 800 zl. ve zlatě na 6 procent. Mimo to se zavázal, že ročně přispěje 300 zl. na tiskárnu, která se měla vésti na společný prospěch. Fust v krátkosti se zmocnil celé tiskárny a dal Guttenbergovi 800 zl. ve zlatě odškodného.

R. 1456. lil Guttenberg pět nových písem a tiskl několik biblí zase na úvěr, od Fusta poskytnutý. Jelikož Guttenberg nebyl finančníkem, stále se mu nedostávalo, až konečně Fust jej žaloval pro dluh 800 zl., úroky 290 zl., pak ještě na jinou půjčku v obnosu 800 zl. a 140 zl. úroků. Fust proces vyhrál a Guttenbergovi všecko zabavil.

R. 1465. ujal se Guttenberga arcibiskup Adolf Nassavský a přijal ho do svých služeb. Tím ho zachránil od hladu a záhuby.

Umění Guttenbergovo rychle se šílo; koncem r. 1500. bylo v západní Evropě přes 1000 tiskáren. Tiskařským uměním utrpěly valné škody kláštery, v kterých se opisovaly bible a učené spisy. Kdežto jindy se platilo za rukopisnou bibli 400 až 600 zl. ve zlatě, v tehdejší době ohromný to kapitál, stály první tištěné bible 60, pak jen 30 zl. ve zlatě.

Rozumí se samo sebou, že vynález tiskařského umění přivodil úplné převraty v duševním životě a rozvoji lidského pokolení. Tiskem stalo se vzdělání a věda přístupnějším, ovšem i do dneška vzdělání a věda jsou přístupny hlavně těm, kdož mají peníze.

Vynálezem tisku má se věc právě tak jako s vynálezem páry. Slavný Washington zvolal, vida první parní stroj: »Nyní nastane zlatý věk lidstva.« A kdyby dnes vstal, viděl by, že dnešní dělnictvo na mnoha místech neliší se pranic od starofimských otroků. Máme-li tedy odvěti k otázce, zda se tiskem člověčenstvo stalo blaženějším, musíme rozhodně odpovědět záporně, a to jednoduše z té příčiny, že dobrého tisku jest velmi málo a špatného obrovsky mnoho. Jako byl před 2000 lety Ježíš Kristus ukřižován proto, že pravdu mluvil, tak i do dneška pravda nepřináší tomu, kdo ji mluví a píše, žádného užitku, ale spíše trní, pronásledování a hrozná utrpení. Svět nesnese pravdy. A proto dnes z obrovské části slouží tisk lži, klamu, všem špatnostem, jest nejvydatnější zbraní kapitalistům a jest právě jen jim přístupný, poněvadž si jej mohou platit. Židovský list »Neue Freie Presse« má ročně jeden milion K čistého výtěžku, a katolické listy musí dožebraťati se almužny, aby nezašly. Jako se zmocnilo židovstvo kapitálu, tak se zmocnilo i tisku. Důkaz toho podala aféra

se židem Dreyfusem. Jediný tento žid lomcoval po 4 roky celou francouzskou republikou a dosud není věc u konce, a to pouze pomocí světového židovského tisku.

Když r. 1896. na rozkaz sultánův zavražděno bylo přes 200.000 Arménů, věnovaly světové noviny brožným těmto zločinům jen několik řádek. Židovské noviny to byly, které hlavně rozdmýchovaly válečnou horečku v Americe a nyní v Anglii na zničení malých národů.

Malý český národ vydává nyní na 770 časopisův a periodických spisův. Je to skutečně převeliké číslo. Avšak dobrých, poctivých, upřímně lidu radících listů jest nepatrná hrstka, jsou to v přední řadě listy katolické, které neberou žádných židovských inserátů a úplatků. Dnes jest tisk ve své převeliké většině docela obyčejným prostým kšeftem. Tak zvrhla zlovůle a vášň lidská nejkrásnější tento vynález tisku ne tak k dobru, ale spíše k zlému ubohého člověčenstva.

L. † 10.

Tisková liga naše doznala uznání a ocenění při volné konferenci čtyř vikariátů Slánského, Libockého, Budyňského a Strašeckého, konané dne 6. června ve Slaném, kdež usneseno přítomnými účastníky ji v její činnosti všemi směry podporovati. Projev souhlasu s naší činností bude nám mocnou vzpruhou k dalšímu působení na uhájení tak často tiskem napadané cti kněžské. Tisková liga mileráda vejde v součinnost se zvolenými komitáty jednotlivých vikariátů, aby tak prohloubena byla defenzivní naše organizace.

L. † 4.

Něco ze sociologie. Dle Comtea (a ovšem i dle jiných pozitivistů) děje se vývoj lidské společnosti dle určitých zákonů, které jsou tak přesné jako zákony přírodní. Lze tedy sociální zjevy a události téměř neklamně předvídati a snad i účinně osnovati. Dle tohoto sociologického »zákona« prohlásil E. Littré (v prvním vydání spisu »Conservation, Révolution, Positivisme« 1852), že »éra velikých válek u západních národů rokem 1848. na vždy je skončena.« Když však toto vědecké (!) předpovězení se nesplnilo, učinil Littré později (r. 1878.) kajicné přiznání: »Tyto nešťastné stránky (v prvním vydání jmenovaného spisu) jsou v stálém rozporu s událostmi, které se od té doby sběhly. Dýše z nich důvěrná bezpečnost, která mne však po uplynutí té drahé doby trapně dojíhá. A trapně působí tehdejší moje přesvědčení i na čtenáře, jenž to prohlásí za zaslepenost a útrpně pokrčí rameny. Neboť, sotva jsem v dětském nadšení (! sociologický zákon?) prohlásil, že válečné porážky ustoupí v budoucnosti porážkám oekonomickým, již tu přikvácila krvavá porážka Ruska, Rakouska, Francie . . .« — To by konečně nebylo nic zlého; errare humanum est, ale to jest politování hodno, že původci nových filosofických systémů vždy vrhnou se na náboženství, jakoby jejich výzkumy Zjevení Boží bylo už překonáno. Trochu skromnosti a rozvahy by učencům neškodilo. Pravdě (Zjevení Božímu) protiviti se může jen blud aneb lež. — Littré sám před smrtí s Bohem se smířil.

L. † 24.

»Literární vojna«. »Č. Dem.« (4. května) píše: Nejlepší z moderních kritiků českých Fr. X. Šalda utkal se v polemice s vlasatým Neumannem a při té příležitosti pověděl moudré slovíčko apoštolům modernosti a pokrokovosti u nás, kteří sice mají plnou hubu nové kultury a nových světů, ale při tom jsou celkem horší, než starý svět. Mezi nimi paraduje nejen Neumann (K. Stanislav), ale i Dr. Herben. — Fr. X. Šalda píše (p. Neumannovi a pánům z »Mod. Revue«): »Nevidím ve vás nic, než zhoršenou kopii starých. Od nich odkoukali jste všechno a ještě rozmnožili a zdokonalili. Stejně zrádčujete, stejně pranýřujete, stejně tyranisujete, stejně terrorisujete, stejně podezíráte, stejně lžete — leda surověji ještě a neomaleněji. Všechno jest dobře. Dnes nehledám žádných nových ideí, nových směrů, nových programů, ty jsou jen maska a barva starých barev a hrobů, ale pouhého, prostého, poctivého, slušného člověka (hledám). V tom jest více než ve stu revuí, škol, směrů a programů. A nad sůl vzácnější a nad zlato dražší jest v této zemi.« (»Lumír«, 20. dubna 1900.) — To že je pan Neumann, apoštol nového žití, rytíř bez bázně a hany? Tyran, podezříváček, lhář, surovec? Pane Šaldo, pane Šaldo! Co to mluvíte?! Kdybychom to řekli my klerikálové, měli bychom k tomu právo, poněvadž není té doby horšího fanatika nevěry nad pana Neumanna, ale když vy, takový tolerantní modernista, takhle pana Neumanna charakterisujete, pak to musí býti monstrum horrendum. — Jak fanatický člověk K. St. Neumann jest, poznáme z několika jeho slov, která napsal ve své »Epištole k filským«.

Praví tam: »Všecky vaše cesty vedtež od Říma! Každý nechť opustí církev, když ji nevěří. Nikdo vás proto trestati nesmí, ani vám v tom nesmí brániti. Proč nosíte dítky své ke křtu, nevěříte-li v podstatu jeho! Nerdíte se ani, zůstávající otroky církevních řádů, a každý smí vás pojmenovati potupně jménem této církve! A přece zákony této země usnadňují vám, abyste ji opustili. S těmi pak, kdož jsou vládnoucími chytráky a potřebují církve, aby jim posvětila autoritu, s těmi účtovati budeme, až přijde naše doba, nikoli slovy, ale činy a bezohledností...« — Ano, toť řeč hodná tyрана a násilníka. Dobře měl pan Šalda Ne duchem, ale klackem a kudlou bude účtovati p. Neumann. A my o tom ani dost málo nepochybujeme. A také nic jiného nečekáme od našich humanistů. Jen kdyby nechtěli, abychom se jejich humanitě klaněli. — Pan Neumann zase panu Šaldovi se odvděčuje takto: »Mám s vámi soucit a útrpnost, neboť jen abnormálním duševním stavem lze si vysvětliti neskonale sprostotu a hrubost nového vašeho výkonu v »Lumíru«. A proto vám odpouštím, zač bych jiného žaloval. (Na žaloby je p. N. vůbec kos a což »až přijde jeho éra!« Třeste se, p. Šaldo!) Opustil vás zdravý rozum. Dal jste příklad sprostáctví. Obnažil jste mravní svou úroveň zdrcujícím pro sebe způsobem. Ranil jste sám sebe strašlivě atd. atd.« — Toť věru chlapecky křečkovitá odpověď. Pan Šalda, »nejlepší moderní kritik«, najednou — bláznem a sprostákem! Pan Neumann to ex cathedra fekl. Budou to na zemi časy, »až přijde jeho (p. Neumannova) doba.« — Také p. J. Karásek prapodivně p. Šaldovi odpovídá v »Mod. Revui.«

L † n.

»Obrana Zemědělců«, která si po nějakou dobu slušnou rezervu ukládala, nemůže toho snést, aby si zase do klerikálů nevystřelila. Píšet bombasticky v č. 46: »Ve straně klerikální, vzrostlé v posledních letech k netušené moci, která rozšířila se svou organizací pevnou a účelnou více, než by byl kdo očekával, že každý vesnický kaplan silou bojující a z kaplánek stala se ohniska klerikální činnosti po celém českém venkově.« Jen kdo je slepý, prý nevidí tu systematickou činnost vzdělávací ve smyslu klerikálním, kterou vedou kaplany řízené a vedené knihovny farní v českých vesnicích. Jsme tou radou »O. Z.«, aby nechala na pokoji ty vesnické kaplany a všímala si raději svého zemědělského programu. Nechtěte zapomenout, že kněží katoličtí měli a mají velikou zásluhu právě o zemědělství, stali se zakladateli četných hospodářských spolků po českém venkově. Ve mnohých pak jsou podnes takřka duši veškeré činnosti. Vzdělávací činnost dobrými českými knihami se strany duchovenstva, o níž se bojí »O. Z.«, že jde směrem klerikálním, nebude přece dávat našemu lidu venkovskému do rukou krvavé romány »Rocambolo či galejní otrok«, nýbrž snaží se poctivě podporovati zdravou četbu. Ostatně připomínáme »O. Z.«, že naše rolnictvo nemá velikou radost z dělnictva zemědělského, prosáklého socialismem internacionály, která mu dává do rukou bufičské socínské listy. Proto »O. Z.« myslí-li to s rolnictvem, jehož zájmy chce hájiti, upřímně, nechť raději místo planého bouření proti klerikálům podporuje snahy duchovenstva, jež pečuje o zachování dobrého mravu a nezkaženého života na českém venkově.

L † 4.

Česká Demokracie, orgán národního dělnictva redakcí V. J. Klofáče, v č. 23. byla celá pryč radostí nad páně Iškovou »Slovanskou mší« v Konviktě. Připomínáme »Č. D.«, že, nechodí-li národní dělnictvo na mši sv. do našich katol. chrámů, nebude též dlouho choditi na Iškovy blasfemie, třeba na počátku jako novota táhly. Podobných sektářů zažila již katol. církev po devatenácté set let, a zanikli všickni. Boucharonské vábení »Č. D.« k následování konglomerátu učení Iškova slovy: »Je nám vítán každý, kdo fimskému katolictví členy uběže a přivede je pod prapor samostatnosti národnější a lidovější,« mu mnoho nepomůže, neboť toho »národnějšího a lidovějšího humbugu« mají lidé v Čechách už až dost.

L † 4.

Jihočeské Listy, vycházející v Č. Budějovicích, v č. 61. v článku »Vláda trpy« mluvící o Belgii, skomírají zbytečným strachem, že »k takovým důsledkům můžeme dospěti i u nás, nebudeme-li s větším důrazem odpirati lidem, kteří ze školy chtějí učiniti nikoli ústavy vzdělávací, ale ústavy pro ohlupování národů.« Těmito lidmi rozumějí se ovšem z celého článku — klerikálové. Rozumní lidé však dobře vědí, že ústavy pro ohlupování národů jsou redakce mnohých liberálních plátků, jež rozrývají svým štváním pokojný život občanstva na venkově, strhující v bláto čest ryzích vlastenců. »Jhč. Listy« zapoměly, že

první, kdo zakládal školy od nejnižších až k universitám, byla katol. církev, jejíž kněží vyučováním po staletí šířili osvětu u národů dávno před tím, než »Jhč. Listy« svým narozením oblažily Č. Budějovice, aby radikalismem svým bouraly, co šlechtetný duch Jirsíkův tam zbuďoval. L. † 4.

Nový Havlíček, na Kladně vycházející, přinášel v květnu blasfemii a atheismem oplývající feuilletony od jakéhosi V. B. P.: »Nebojte se pekla«. Odpovídáme se sv. Janem (Zjev. 31, 8.): »Bázlivým a nevěřícím, vražedníkům, smilníkům a čarodějníkům, modlářům i všecněm lhářům bude díl jejich v jezeře, kteréž hoří ohněm a sírou.« L. † 4.

Nový Havlíček kladenský v č. 22. píše s ďábelskou jizlivostí o »svěcení kladenského kostela«, proti němuž k demonstracím zval. Při tom vzdychá fari-sejsky, že u přítomnosti četnictva to byly »smutné přípravy ku svěcení«, a brojí proti učiněným opatřením bezpečnostním, že nemusila býti. Ovšem, snad aby si byli nechali zbožní katolíci při slavnosti od stoupenců socínských a pokro-kářských rozbíjeti hlavy. Jaký surový směr pěstuje »N. H.«, jehož feuilletony vyplňuje péro pastora články: »není pekla«, dokazují v témž čísle jeho vlastní slova: »Klerikalism nutno vymýtit z příbytků, a ozdravení ducha přijde pak velmi lehce.« My k tomu dodáváme: »Nového Havlíčka« nutno vymýtit i se »Svobodou« z příbytků, a ozdravení ducha na Kladně přijde pak velmi lehce.« L. † 4.

Betanie, časopis svob. evang. církve s přílohou »Mladý křesťan«, redakci Josefa Kostomlatského na Vinohradech v č. 14. a 15., nesmí, jako vůbec i jindy, opomenouti »fímské církve«, o jejíž biskupech dodává »co tu nádhery, lesku a slávy i bohatství«. Fariseové také tak mluvili. Raduje se, že 16.000 osob z fímské církve šlo za Schoenererem, dokládajíc »fímská církev už se neposmívá, ale pracuje«. Ovšem, dobrý pastýř musí pečovati o své stádo, aby se mu do něho ne-dostal vlk. Dále pláče krokodilovými slzami: »Je to divné, Palacký, Šafařík, Kollar — evangelíci, Havlíček s církví rozpadlý, Dobrovský, josefinský pokrokář (protipapežský), Jungmann tajně s věrou svou rozpadlý — a jak malý měli vliv všickni tito mužové na tak zvané náboženské vzdělání českého lidu...«. Betanie snad by si přála, aby byli se stali agitatory pro heslo: »Pryč od Říma«. Dle účetní zprávy za minulý rok pracovala frakce evang. svob. církve za Betanií stojící s příjmem 8.444 K a vydáním 4.879 K, majíc nyní 26.270 K čistého jmění, o 3.851 K více než loni.

Evangelický církevník v č. 4. v článku »z klerikálního tábora« neskrobí s urážkami ndp. arcibiskupa Olomouckého, v stati pak »Duch i názor církve fímské« posmívá se nošení svatého Otce v nosítkách, ač by měl více úcty mítí k stáří vůbec. Ovšem, své dvojctihodné pány umí vychvalovati až do nebe, ač tak mnohý z nich má pochroumanou čest. Ctným jejím přispěvatelem literárním jest jakýsi Ladislav Kubát, jenž v pojednání proti K. L. »v čem záleží protestantská víra« označuje se jako »bývalý člen a řeholník církve«, jenž prý by mohl poví-dati ještě hezčí věci, nejspíše snad — o sobě. Neboť z monstra řeholního života, jež s potupou podává, viděti lze, že asi on byl tím »čistým řeholníkem«, který tolik prováděl. Z jeho slov vysvítá právě, že církev katolická jest čistá a nevinná, která nestrpí ve svém řeholním stádcí poskvrněnou ovci. Že pak jako propuštěný řeholník, kterého ochotně protestanti mezi sebe přijali, ostouzí zřízení katolické, odsuzuje již jej samotného. Z toho vidno, že evangelické listy, které hlásají samou lásku, dokonalost a snášelivost, kde mohou — katolíky hznou. L. † 4.

Ať žije fráze. Boj proti tak řečenému »klerikalismu«, recte katholicismu, nevyvolala a neudržuje u nás pravda nebo nějaké faktum, které by bylo vyšlo z klerikalismu a učinilo jej nenáviděným; zřivou nenávist proti katholicismu a klerikalismu zplodila a udržuje u nás jediné prolhaná, drzá fráze, kterou ši-roké masy lidu, nezvyklé mysliti a souditi, považují za bernou minci; falešný peníz za pravý. Kdo by chtěl příklad k našemu tvrzení, podáme mu jeden z doby nejposlednější. Vynalézavost v oboru pohlednic stala se přímou rafino-vaností, které nemohli neužiti také »přátelé« katholicismu a českých dějin. Vydali pohledový lístek s nadpisem: »Pohřeb českého písemnictví na dvoře arcibiskupa Zbyňka«. Vidíme tam haldu knih plápolati v ohni. Lístek propadl konfiskaci a po námítkách byl propuštěn; nyní se mu děje reklama. Ostalo při tom, že dne 16. července roku 1410. pražský arcibiskup dal zabaviti a zničiti »české písemnictví«, jen aby lid historie neznal, že ten klerikál Zbyněk

Zajíc z Hasenburka dal naprosto vše zmařiti, co k českému písemnictví náleželo. Tak se fabrikují nepřátelé katolicismu, jemuž se dá nenáviděné jméno klerikalismus. Nevysvětlí se, že se jednalo pouze o knihy Viklefovy, neblahé ono semeno, které bylo zárodkem tolika nešťastných bouří, jejichž stopy podnes nejsou zažehnány. To by netáhlo, kdyby se řekla pravda; proto se musí říci lež. A proto: ať žije fráze a lež, ti nejlepší spojenci v boji proti klerikálům!

L. † 9.

Jsou pokrytci a idioti. Známý žid Max Nordau vylil v »Neue Fr. Presse« dne 10. května 1900. v obrovském a dlouhém feuilletonu všecko svou židovskou žluč na spisovatele Huysmanse, Bourgeta, Lemaitrea a Barrèse, že se obrátili ku katolické církvi. Žid Nordau dokazuje, že dříve, dokud psali liberálně a nevěrecky, že byli pokrytci, nyní, když se obrátili, »dokazuje« žid Nordau, že jsou vlastně blbci, idioti, a že veřejnost nemá se s nimi již obírat. Tato židovská politika se ostatně velmi obratně pěstuje také u nás, a to v orgánech tak zvaných »realistů«. Vše, co je nekatolické, je geniální, co katolické, to je blbě.

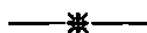
L. † 10.

Archaeologické vykopávky v Dalmacii. Kopání kolem Benkovace v Dalmacii bude se letos prováděti ve větších rozměrech. Práce výkopnické povede architekt Ivekovič. Jedná se o to, aby byly dokonale objeveny lázně, slavobrány a forum Trajana. Ministerstvo osvěty povolilo na podnik ten 6000 korun.

L. † 10.

O lidské bídě. (MUDru. Pavlu Durdíkovi věnováno.) K nejzufivějším »přátelům« katol. náboženství a kněžstva náleží rozhodně Pavel Durdík, spisovatel, doktor lékařství a cestovatel. Tento pán je takřka českým Taxilem; způsob jeho psaní a tendence je zvláštní a překvapující. Hrubost social. tisku a frázovitost »vlasteneckých« spisovatelů, když proti církvi a kněžstvu láteří, chápeme, ale dr. Pavel Durdík píše tak potupně, kousavě, tak vytrvale a zúmyslně nepřátelsky, že není u nás zjevu podobného. Jeho potupování lidu a kněžstva španělského opakuje se chronicky. I litujeme toho, že šlechtitý a rytířský národ španělský také u nás našel svého Mommsena. V nedělní příloze »Nár. Listů« ze dne 29. dubna 1900. popustil Dr. Durdík opět uzdu své nezkrocené »lásce« k náboženství, kněžstvu a španělskému lidu, že každý čtenář jeho řádků pohrdati musí lidem i kněžstvem španělským. Už sloh a volba výrazů ukazují, jak to v srdci páně Durdíkově vypadá. Uvedeme místo asi z první třetiny článku, připomínající, že druhá část článku je horší. Avšak na podobné výpady odpovídáno bylo už jiným. »V každém španělském městě,« píše dr. Durdík, »jest několik velkých dědičných boháčů, šlechticů a vedle nich — hladová chudina. Společenské kontrasty — boháče a žebráky — máte zde ještě větší než v Itálii... Cizince, jenž almužnu udílí, obklopují hned žebráci jako roj poplašených včel. Za to kostely a kostelní pokladny mají vždy přehojně zlata, stříbra a drahokamů; (jako v pohádce!) — jsou tu zlaté (?) a stříbrné sochy (?) a z téhož kovu kostelní četné nářadí, vyšívaná zlatem mešní roucha, zlatotkané koberce atd. Stříbrného náčiní a jiných (?) drahocenností má nejeden španělský chrám mnoho a mnoho centů... Tak je tomu i s katedrálám chrámem v Kordově. Několik tisíc stříbrných (!) lamp a mnohoramenných lustrů osvětlovalo kdysi městu pravověrným Maurům. (Pravověrným!) Kam se poděly tyto lampy? Z nich vyrobeno nynější kostelní náčiní... Vzniká bezděčné otázka: Proč má mrtvý kapitál ležeti ladem? Proč není prodána ve prospěch místních nuzáků (Srovnej evang. sv. Jana 12, 4—6!) a k rozličným dobročinným účelům aspoň část těch předmětů, které umělecké ceny nemají (a kdyby měly?), nikomu a ničemu potřebny nejsou a zbůhdarma v pokladnici místo vyplňují. Bůh to sud! Nádherné chrámy a kláštery, bohaté, zpupné kněžstvo — a vedle toho bídný a nuzný lid v hadrech, duševně a hmotně na mizině, se zanedbaným školstvem, s hladovým a od farářů despoticky kantorovaným učitelstvem (umí to ten p. doktor!) — takové neblahé kontrasty jsou ve Španělsku věcí zcela obyčejnou. Kněží ve Španělsku nenávidí školy... Španělé dosud hrdě říkají: »Co z toho, že můj dům jest úzký a chudý, jen když dům Boží je bohatý.« V lidu dosud žije středověká nábožnost, jejímž cílem je dosud výhradní starost o zvýšení slávy Boží atd.« — Pan dr. Durdík přichází se svou radou trochu pozdě. Ve Španělsku přišli na to sami už dávno, jak lze léčiti blahobyť jménem kostelním. Don Juan Alvarez y Mendizabal (žid narozený 1790. v Cadixu) prohlásil r. 1835. jmění klášterní za jmění země, chtěje státním financím pomoci na nohy. Avšak uvedl zemi do úplné bídy. (Tenkrát také »osvícené« panstvo ukázalo se v pravém světle. Na-

mluvili lidu, že »mniši otrávilí studně, že radili královně, aby zrušila zápasy s býky,« a rozzuřený lid na sta fcholníků nejkrutějším způsobem povraždil.) A phan Mendizábal? Ještě dvakráte »spravoval« finance španělské, byl však nucen toho nechat a odešel do Francie, kdež jako soukromník žil, máje kolosální jmění. — Každé dítě ostatně pozná, jak darebná to logika, uváděti jmění církevní ve spojení s bídou mezi lidem. Nedávno četli jsme líčení bídě lidské v hlavním městě bohaté Anglie. To jsou obrazy neuvěřitelné. Tam snad »pokladů« církevních není, jak tu bídu vysvětlí dr. Durdík? (Ovšem, ať zůstane při své logice.) A což kdyby tak se stal třeba jen Vincenciánem a prošel předměstské byty chudého lidu, komu by tam připsal tu bídu? Nepravíme, že by se nemohlo jmění církevního užiti k zmírnění lidské bídě, učinili bychom tak hned, jen proti tomu musili jsme se ohraditi, že dr. P. Durdík tak nešlechtně píše o náboženském smýšlení španělského lidu a uráží a tupí kněžstvo. Pochybujeme ostatně, že by těch »pokladů« při španělských chrámech bylo na centy a že by se tím chudina španělská jen měsíc živiti mohla. L. † x.

Paběrky z novin a z veřejného života.

K našim slavnostem. Na konec srpna pořádá družstvo Vlast tři slavnosti: druhý literární sjezd, první sociální kurs a první výstavu katolického tisku. Všecko se vykoná v jednom týdnu, od 26. srpna do 1. září. Výbor družstva Vlast uveřejňuje v tomto čísle »Vlasti« zvláštní svolání a program slavností a Literární sekce družstva připojuje k tomu pozvání k výstavě katolického tisku. My pak žádáme přátele a členy družstva, aby se přičinili, by tyto slavnosti hojně byly navštíveny. Prosíme je, aby na to své známé nebo své osadníky upozornili a k návštěvě je povzbudili. Kdo přijíti nemůžeš, pošli pozdravný přepis nebo telegram, na znamení, že aspoň tímto způsobem chceš přispěti k povznesení těchto radostných slavností.

Členové družstva Vlast, sv. Otcem vyznamenaní Sv. Otec Lev XIII. vyznamenal letos hojně osobností, mezi nimiž jest celá řada členů družstva. Jsou to: Jeho Excell. Fr. hrabě Thun; J. J. Karel princ Schwarzenberg; Karel Ulrich, c. k. poštovní pokladník a první místopředseda družstva; Dr. M. Kovář, c. k. gymn. profesor a druhý místopředseda družstva; Msgr. Jan Drozd, em. profesor a starosta sv.-Václavské záložny; Dr. Fr. Kordáč, fidelet bisk. semináře v Litoměřicích; Jos. Šauer z Augenburku, profesor dívčího paedagogia, a Matěj Novák, maj. domu a obecní starší v Praze. Výbor družstva zaslal všem tuto uvedeným uctivé blahopřání.

Úmrtí. Pí. Františka Krákorová, roz. Klejslova, zesnula 9. června v Žižkově 40. roce věku svého. Moravanka tato vynikla, ačkoliv téměř pro chudobu do školy nepřišla, jako básníka a spisovatelka. Byla samoukem a práce své veršem i prosou uveřejnila ve »Květech«, »Lumíru« a ve »Vlasti«. Dne 11. června zemřel v Praze Gustav Franci, maj. Cyrillo-Methodějského knihkupectví v Praze. Zvěčnělý byl předsedou Spolku českých knihkupců a nakladatelů a byl to muž snaživý a inteligentní.

Stoletá památka slavného konvertity hraběte Bedřicha Stolberga. Dne 1. června 1800. vstoupil do lána katolické církve proslulý básník, spisovatel a diplomat hrabě Bedřich Stolberg. Narodil se r. 1750. v holštýnském městečku Bramstedtu. Roku 1794. přišel v Münsteru do styku s kněžnou Gallicinovou a jejím domácím knězem Overbergem. Od té doby pilně studoval spisy sv. Otců a obeznamoval se dějinami katolické církve. Dne 1. června 1800 složil se svojí manželkou a se všemi dětmi v domácí kapli kněžny Gallicinové v Münsteru vyznání katolické víry. Jeho obrácení vzbudilo v celém Německu veliké vzrušení. Jeho nejznámějším dílem jsou »Dějiny náboženství Ježíše Krista« v 16 svazcích. K stoleté památce konverse tohoto slavného katolíka dostavilo se do Münsteru 122 přímých jeho potomků. Apoštolský vikář dánský monsignore z Echu sloužil v kostele sv. Ludgera v Münsteru slavnou mší sv.,

kteří přítomni byli všichni členové rozvětvené hraběcí rodiny a všichni přijali svaté svátosti. Druhého dne sloužil týž církevní hodnostář mši sv. za zemřelého konvertitu a všechny zemřelé členy katolické této rodiny.

Překlad do angličtiny. Vzácná obranná kniha: »Štít víry« — vysvětlení a důkaz pravd katolických, které se obzvláště v církvích protestantských čili evangelických upírají, s vyvrácením námitek proti nim činěných, kterou sepsal kanovník Eduard Brynych, nyní biskup v Hradci Králové, vyšla v Hradci Králové ve druhém vydání, přeložena byla do němčiny a nyní vyjde v Americe v anglickém překladě. Zprávu tuto s velikým potěšením ohlašujeme

»Čechové v Pruském Slezsku«. Spis dp. Jana Vyhlídala, koop. v Hulíně na Moravě, »Čechové v Pruském Slezsku«, vyšel původně ve »Vlasti«. Autor vydal svým nákladem druhé vydání, a když toto bylo rozebráno, vyšlo nyní nákladem knihkupectví Viléma Povondry v Kroměříži vydání třetí. Toto vydání jest valně rozmnoženo a o 3 obrázky obohaceno. Tento v katolickém písemnictví málo vídaný zjev nás velmi potěšil.

»Národopisné obrázky z Hané« vydávati bude dp. J. Vyhlídala, kaplan v Hulíně. Ve sbírce této vyjde i římská pouť staříčka J. Pospíšila ze Skaštic.

17leté trvání »La Croix«. Dne 15. června bylo tomu právě 17 let, co byl založen katolický denník francouzský »La Croix«. První číslo vyšlo 15. června 1883. Založení listu dalo příčinu k obrození katolického života ve Francii. P. Vincenc z Pauly Bailly vracel se z jerusalemské pouti, jejímž výsledkem byl základ listu, který měl působiti podobně jako živé slovo Petra Amienského před křížovými válkami. Před dvěma měsíci přešel v majetek laika Pavla Féron-Vrau, který jej převzal od Assumptionistů.

Z theologické fakulty české university v Praze. Děkanem c. k. české fakulty theologické v Praze zvolen na rok 1900.—1901. Dr. Jan Lad. Sýkora, profesor biblického studia Nového Zákona. — Voliteli rektora c. k. české university v Praze na rok 1900.—1901. zvoleni z bohoslovecké fakulty profesori: Dr. Eug. Kadeřávek, Dr. Ant. Vřešťál, Dr. Gabr. Pecháček a Dr. Jos. Tumpach. Do senátu c. k. české university zvolen z bohoslovecké fakulty J. n. prof. Dr. Frant. Kryštofek. — Do fondovní komise c. k. české university zvolen z theologické fakulty prof. Dr. Jan Sýkora. — Do biblioteční komise universitní zvoleni z fakulty theologické profesori Dr. Gabr. Pecháček a Dr. Jos. Tumpach. — Rektorem české university stal se JUDr. Jos. Stupecký, profesor občanského a horního práva. — Děkanem bohoslovecké fakulty v Olomouci zvolen byl Dr. Jos. Tittl, profesor církevních dějin.

Katolická jednota sv.-Václavská v Praze konala 10. června valnou hromadu za předsednictví J. M. preláta Dr. Fr. Krásy. — Dp. Ant. Postřiháč a předseda mluvili o svých dojmech na pouti do Říma. — Jednota má jmění 1426 zl. — Za čestné členy Jednoty zvoleni byli: Vojt. hrabě Schönbörn, úředník V. Svoboda a učitel Jos. Salák.

Katolická beseda v Praze trvá již 32 roky. Z výroční zprávy, jež byla členům rozeslána, vyjímáme: Výbor konal v posledním roku 9 schůzí. Jeho Exell. ndp. arcibiskup Lev svob. p. Skrbenský přijal protektorát besedy. Spolek pořádal řadu zdařilých zábav, koncertů a přednášek za velice četné účasti. Úhrnný náklad na loňské podělování dětí o sv. Mikuláši činí 3.200 K. Beseda čítá 7 členů zakládajících a 233 řádných. Jejím předsedou jest Jeho Exell. Karel hrabě Schoenborn. Přejeme dalšímu rozkvětu besedy všeho zdaru.

Útulék sv. Josefa pro zpustlé a opuštěné dívky na Král. Vinohradech. Ze zprávy výroční za loňský rok uvádíme: Spolek ten trvá teprve rok, ale do dělal se zdárného ovoce. Cílem jeho jest zachraňovati dívky toulavé, opuštěné, pustnoucí, zpustlé. V nouzi nekvetou ctností; v periferii města hlodá nouze, z nouze se děti toulají za noci po hostincích, štítí se práce a tak dorůstají v prostitutky a zločince, plní nemocnice a věznice. Dívky týrané, toulavé, opuštěné a zpustlé jsou vskutku palčivým vředem na těle společnosti lidské. A tu účinně zasáhnouti, je s to jen křesťanská charita; toť její úkolem, úkolem časovým. Spolek hledá nejen zanedbané děti, ale i dobrodince a lidumily, kteří by nápomocni byli k postavení domu »Útulku sv. Josefa«, kde by takové dívky byly nábožensky mravně vychovávány. Příjem spolku byl loni 11.068 zl. 60 kr., výdej 7551 zl. 60 kr., zůstatek na nový účet 3497 zl. Předseda je p. Vil. Engel, místopředsedou dp. A. Hoffmann, pokladníkem p. A. Kettner, paedag. rádcem p. M. Zindera, jednatelem dp. B. Helebrandt a zapisovatelem p. A. Balcar.

VLAST.

Pokus apologie svědků naproti Husovi deponujících, Husem a šlechtou husitskou diffamovaných, jakoby byli proti němu křivě svědčili.

Napsal Dr. Antonín Lenz.

Úvod.

Domnívám se, že jest každému v tragické historii M. Jana Husi poněkud obeznalému jasno, že Hus nebyl na sněmě Kostnickém proto odsouzen, že káral nepravosti duchovenstva, neboť před ním tak činili, jak nám vypravuje Ondřej Broda, a jak vypovídají letopisy naše, Waldhauser, Milič i Štěkna, aniž je byly proto stíhaly soudy. M. Jan Hus ovšem tak tvrdil, avšak byl za to již v Čechách podle zásluhy pokárán.

Aniž byl Hus pro svědectví, kteráž byla v Čechách r. 1412. a 1414. sebrána a v Kostnici naproti němu činěna, odsouzen, *alebrž pouze a jedině pro bludné, ano, podvratné a revoluční věty, jež byly z jeho spisů sebrány, s autografem srovnávány a za shodné s ním i Husem i Jeronymem uznány.*

Že se věci tak a nejinak mají, přisvědčí zajisté každý, kdož zná dotčené prameny, a komu pravda historická není lhostejna.

Z toho by arci šlo, že není potřebí v příčině odsouzení Husova na sněmě Kostnickém dále pátrati a vyšetřovati, zdali ti svědkové, kteří naproti Husovi deponovali, venkonce byli svědky falešnými, za jaké je vyblásili Hus a přátelé jeho.

Avšak Hus se ještě v posledním okamžení svém dokládal Boha, že byl křivě obžalován, a že se proti němu z jeho spisů křivé články sebraly; když po přečtení obžalobných kusů takto zvolal: *»Pane Ježíši Kriste, odpusť všem nepřítelům můj, saček tě prosím pro veliké milosrdenství tvé; a ty víš, že mne obžalovali křivě a sebrali*

Basillka Bož. Srdce Páně na Montmartru v Paříži byla o slavnosti B. S. P. slavnostně odevzdána jako stavba úplně dohotovená účelu svému za přítomnosti kardinála arcibiskupa pařížského Richarda, apošt. nuncia Msgra Lorenzelliho. Nával lidu byl ohromný, přečetné domy ozdobeny byly prapory.

Jubileum university Jagellonské v Krakově oslaveno bylo stkvělým způsobem. K slavnosti dostavili se: ministr vyučování Hartl, místodržitel hr. Pininski repraesentanti cizích universit, mezi nimi z české university rektor Dr. Gebauer, Dr. Jos. Tumpach, Dr. Jar. Goll a Dr. Jar. Čelakovský. Iménem České akademie účastnil se slavnosti Dr. Randa. Mezi deputací varšavskou byl také slavný spisovatel Sienkiewicz, jehož objevení se přijato bouří potlesku. Hlavní slavnost zahájena byla dne 7. června pobožností v kostele Panny Marie, kdež přečteno bylo papežské breve a kníže-biskup Puzyna učinil přiměřené proslovení. Odtud seřadil se velikolepý průvod do kostela sv. Anny, kdež zapěl akademický chor staropolskou píseň k Bohorodičce a kdež byly proneseny slavnostní řeči, kdež byly skládány dary, pamětní adresy a kdež byli prohlášeni čestní doktoři. Zpěvem akademického choru skončena památná slavnost starobylé krakovské university Jagellonské.

Z domu milosrdenství. Dne 29. května konala se občasná výborová schůze »Růžencové výroby«. — Vedle seřazení protokolu poslední schůze a čtyř účtů měsíčních příprav n byl program výroční valné schůze, která bude členům v novinách blíže oznámena. — Konstatováno, že odbor pro vyšívání paramentů se osvědčuje i finančně; dále oznámeny došlé milodary. V poslední době protežuje hlavně mezi šlechtou ústav tento J. J. Vilemína kněžna ze Schwarzenbergů a po ní i mnoho vznešených dam, jako pí. baronka z Ringhofferů, J. J. Kristina kněžna ze Schwarzenbergů, pí. z Hergetů, pí. Půhoná a mnoho jiných, které všechny pilně se snaží, aby hypotekární dluh na domě váznoucí byl splacen. — Jelikož mnoho chudých dívek, žádajících za přijetí do ústavu, pro nedostatek místa musí býti odmítnuto, potřebí jest ústav rozšířiti, nebo někde na venkově postaviti filiálku. To však státi se může jedině za vydatné pomoci starých i nových dobrodinců ústavu. Dne 5. června měly chovanky »Růžencové výroby« celodenní výlet do parku vysočanského, ku kterémuž cíli továrník, pan císařský rada Fr. Křížík, poskytl bezplatnou jízdu na elektrické dráze tam i zpět; budiž mu za to nejvšelejší dík. Ústav vzdává též nejsrdečnější díky členu výboru panu Karlu Spurnému, sládku ve Vysočanech, jakož i jeho paní za ochotnou péči i hmotnou pomoc tohoto výletu. Jest velice žádoucí, aby počet členů spolku, který ústav jmenovaný vydrží, stále se rozmnožoval. Přihlášky přijímají se v ústavě samém (Konviktská ul. č. 296) aneb u předsedy P. Gualy Konečného v klášteře Dominikánském č. p. 234 - I. Členové přispívající platí ročně 4 koruny, zakládající jednou pro vždy 50 korun, splatných v pěti letech. Křesťanský a v pravdě blahodárný ústav ten znovu doporučujeme všem lidumilům!

Nová Raiffeisenovka v Bohuticích u Mor. Krumlova založena byla 10. června t. r. Ke schůzi pozván byl osvědčený odborník a řečník Eduard Petersburg, farář v Mor. Krumlově, jenž nutnost a výhody ze spojení se rolnictva na základě křesťanské lásky plynoucí v řeči hodinu trvající názorně objasnil. Obec Bohutická uvítala faráře krumlovského na nádraží a hospodáři Bohutičtí četné ku valné hromadě se dostavili. Spolek byl zřízen pro obě obce Bohutice a Německé Knínice. Za starostu zvolen Josef Svoboda, čtvrtník, za předsedu dozorcí rady Karel Bezstarosti, farář, a za pokladníka Florian Stenzl, nadučitel. Toto jest pravá, katolická organizace, a proto podotýkáme s radostí zaznamenáváme.

Oltář na lodích. Dosud na lodích, do Ameriky plujících, nebylo oltáře, aby kněz mohl přinést oběť mše sv. Z Janova se oznamuje, že G. B. Morasca sestrojil vkusný skládací oltář, který bude upraven na každé lodi italské do Ameriky plující, aby mohla tam býti sloužena mše sv., a lidé nebyli bez útěchy náboženské tak dlouhou dobu. Společnost se postará též o kněze a všechny přípravy k této oběti potřebné. Tato novinka byla v katolických kruzích přijata s nemalým povděkem.

Patronát ženské mládeže, čili dílo sv. Filipa z Neri. Patronát ženské mládeže neboli dílo sv. Filipa z Neri ve Štýrském Hradci otevřel v květnu bezplatný kurs obchodní pro nemajetné dívky. Kursu toho účastnilo se 50 chudých dívek, kterým je takto umožněno v pozdějším věku v existenčním

boji lepšího postavení se domoci. Mimo to najal spolek ve středu města celý dům, ve kterém zřídil pro 24 dívek hospodyňskou školu. Učení trvá ve všech domácích pracích 6 měsíců. Dívky platí za celé zaopatření a všechno vyučování denně 40 haléřů; tím jest umožněno i chudým rodičům, dívkám dáti patřičného vzdělání. To je opravdová křesťanská láska k bližnímu!

Zemský výbor strany křesťansko-sociální konal dne 26. června sedmou schůzi za předsednictví dp. faráře Dr. Rud. Horského. — Dp. R. Vrba mluvil o nemocenském a starobním pojišťování zemědělského dělnictva v Uhrách, a navrhl, aby zemský výbor podal petici k českému sněmu, by podobná instituce i u nás v Čechách byla zavedena. Návrh byl jednohlasně přijat. — Pan Václav Žižka pronesl pozoruhodné názory, jež zde sdělujeme: »Domnívám se,« pravil, »že v nynějším kritickém postavení našeho národa, kde jemu v jeho politickém boji veliké nebezpečí hrozí, jest třeba, aby povzbuzen byl každý upřímný křesťanský sociál k modlitbě k Bohu za odvrácení všeho zlého od národa a za vyprošení daru Ducha svatého všem vůdcům a zástupcům národa českého. — Necht připamatuje se všem křesťanským sociálům, pravil dále, že láska k svaté věci, k církvi a katolickému náboženství, jež lidstvu všechno dobré způsobuje, jest hlavní povinností každého křesťanského sociála. Láska tato však, má-li býti skutečná, musí se jeviti skutky a obětivým životem pro věc, kterou milujeme, proto jest povinností každého křesťanského sociála svou lásku tím na jevo dáti, když sobě aspoň jeden katolický list, třeba ten nejlevnější, předplatí. — Jelikož se za dnů našich šíří na mnohých místech zásady křesťanského demokratismu v lidu, povrchně smýšlejícím, který sice mnoho světlých stránek se míti zdá, ale též mnohými bludy je zachvácen, pro duševní nevyspělost svých nosičů, jest velice nutno, aby všichni spisovatelé křesťanského socialismu o křesťanském demokratismu pojednávali, své názory uveřejňovali, aby myšlenky se vytříbily, pravda od bludu se očistila a nás všechny sjednotila.« — Pan Tomáš Jiroušek podával zprávu o národní radě a podotkl, že křesťanští sociálové nikterak i v tomto sboru nezapomenou svých povinností. Když se byl zmínil o konferenci katolíků, na níž v měsíci květnu jednalo se o společném postupu, navrhl na konec své řeči resoluci, již se vyzývají veškeré křesťansko-sociální a katolické spolky k obeslání sociálního kursu, dne 29. a 30. srpna t. r. pořádaného sociálním odborem družstva »Vlast« v Praze. Resoluce jest uveřejněna v »Děl. Novinách« a v tomto čísle »Vlasti«. — Pan Jos. Brož, horník, podal ukázky, kterak kladenské sociálně-demokratické a pokrokové časopisy bojují proti klerikalismu. Když jeho Excell. ndp. arcibiskup světil na Kladně kostel, vyžádal si slyšení u nejd. arcipastýře také tamní spolek křesťansko-sociální. Nejd. arcibiskup chválil činnost tohoto spolku, těšil se z jeho existence a jeho předsedu, dp. katechetu Jos. Jonáka, co neúčinněji v jeho práci posilnil a k další povzbudil. Referent doufá, že tato přízeň a pochvala ndp. arcipastýře sloužití bude spolku k dalšímu rozkvětu. — Dp. Tomáš Škrdle referoval o českých Raiffeisenovkách na Moravě a o jejich Ústřední jednotě. Předseda Ústřední jednoty, dp. Dr. Fr. Bulla, konstatoval v poslední valné hromadě utěšený rozkvět záložen systému Raiffeisenova na Moravě a dodal, že nejhorší doby pro ni již minuly. V Ústřední jednotě jest soustředěno 178 Raiffeisenovek, jejichž celkový peněžní obrát činil v posledním roce 3,293 524 zl. 18 kr. Slova ujal se p. Ant. Liška, kočující učitel zemědělské rady, jenž mezi jiným pravil, že Raiffeisenovka jest pro rolníka ministrem financí, spolek hospodářský ministrem orby a nákupní družstvo ministrem obchodu. Činnost moravských Raiffeisenovek a vedení jejich Ústřední jednoty činí na nás v Čechách nejlepší dojem. — Předseda dp. Dr. Rudolf Horský mluvil o politické situaci a konstatoval úplnou osamocenost národa českého, Jihošlovany vyjímaje. Přešel k Národní radě a líčil její vznik a účel. Potom se rozhovořil o odborovém sdružování v Německu. Katolíci v Německu srazili nejprve katolíky v mocné šiky a teprve pak přikročili k odborovému sdružování. Nyní je tam odborově sdružených 152.000 dělníků. Odborové sdružování může se dít jen v silných spolcích. Referent vykládal, jak si představuje odborové hnutí u nás a jak by se k němu mohly klásti začátky, o čemž napíše zvláštní článek do »Děl. Novin«. — Budoucí schůze koná se v úterý, 24. července, o půl 3. hodině odpoledne.

Prohlášení. Zemský výbor křesťansko-sociální strany obrací se ku všem křesťansko-sociálním a katolickým spolkům českoslovanským, aby činily přípravy k obeslání I. prakticko-theoretického sociálního kursu, pořádaného sociálním odborem družstva Vlast v Praze dne 29. a 30. srpna t. r. — Když sociální

kursy křesťanských sociálů německých, v říši rakouské pořádané, docházejí četných návštěv, proč by i sociální kurs křesťanských sociálů českoslovanských nemohl býti čteně navštíven a proč by se nemohl dle potřeby občas konati? Nuže, vzpružme se! Doufáme, že i náš první sociální kurs učiní počáteční kroky k novému vzpružení křesťansko-sociálního života v zemích koruny české a přinese nám všem křesťanským sociálům záruku k plodné práci. — Sbírkami a podporami ze spolkových pokladen mělo by býti umožněno nadaným našincům náš první sociální kurs navštívit, aby v něm povznést a vzdělati se mohli. — Kdo by si přál bližší sdělení, necht' obrátí se na družstvo Vlast v Praze č. 570-II. (Žitná ulice). — V Praze, dne 26. června 1900. — Zemský výbor strany křesť.-sociální v král. Českém. — Dr. Rud. Horský, T. J. Jiroušek, Tom. Škr dle Václav Žižka, Rudolf Vrba, Josef Brož.

P. Ignác Wurm. 75. narozeniny a 50leté kněžské jubileum slavil v Olomouci P. Ign. Wurm, vikář na dómě. Ign. Wurm jako zemský a říšský poslanec téměř 30 let hájil ve sborech zákonodárných naše práva, vedle toho účastnil se každého ruchu na prospěch řeči a národnosti české. Iméno jeho a činnost známa jest předním slovanským pracovníkům. Musejní spolek olomoucký, jehož jest předsedou, uchystal mu důstojnou oslavu.

Michal Chrástek, katolický kněz a slovenský vlastenec, přítel a spolupracovník biskupa Moyses, zemřel 28. června v Tekovském Sv. Kříži. Michal Chrástek nar. se r. 1825. dne 29. května v Novém Městě nad Váhem. Když se stal knězem, biskup Moyses, poznav jeho talent, povolal ho do Báňské Bystřice redigovat Cyrilla a Methoda. Ale brzy stal se praefektem v biskupském semináři a brzy na to profesorem, při čemž zastával různé hodnosti a úřady. Horlivě se vzdělává, vydal Historii slovenské řeči a literatury v Uhersku s životopisy slovenských literátů od nejstarších až do nejnovějších časů. Chrástek přispíval do různých slovenských časopisů a biskupovi Moysesovi pomáhal při všech jeho podnicích a pracích. Michal Chrástek účastnil se r. 1861. národního shromáždění v Turč. sv. Martině, byl členem slovenského vyslanectva ve Vídni a na Matici Slovenskou vybral 6000 zl. V tom čase vydal »Veniec slovenských písní« a přispíval do Riegrova Naučného Slovníku. Michal Chrástek byl prvním tajemníkem Matice Slovenské a redigoval první ročník »Letopisu Matice Slovenské«. »Narodnie Noviny« přinesly o něm krásný nekrolog, z něhož jsme tyto řádky u výtahu vyňali. »Narodnie Noviny« končí: »Nuž nech je Michalovi Chrástekovi lehká zem, tam nedaleko mohly velkého Moyses! Slava mu nehynúca v narode!

Z papírnického závodu družstva Vlast objednali v poslední době zboží nad 5 K: a, z Čech katecheti, kaplani a faráři: Fr. Frydrych za 9.20, Vojt. Kouba za 6.80, Jos. Štěpán (bisk. vikář) za 17.92, Jan Tómo za 5.48, Jan Vaníček za 6.84, M. Šindel za 8.51, Ant. Štenc za 7.78, Jan Fährnich 30, Fr. Huňáček 31.36; b) z Moravy: Fr. Barouš 8.88, kooperátor Jan Januška 6.96. Celkem jsme vyřídili v měsíci červnu na venek 40 objednávek, a to 30 do Čech, 9 na Moravu a 1 do Horních Rakous. — Objednávky vyřizuje: Administrace družstva Vlast, Praha č. 570—II.

Různé. Jeho Veličenstvo císař František Josef I. navštívil letos Dům milosrdenství ve Währingu ve Vídni. Je to onen krásný ústav, o němž jsme v květnové a červnové »Vlasti« se rozepsali. Doufáme, že tato vznešená návštěva přinese Domu milosrdenství mnoho dobrého a prospěšného. — Císař německý Vilém II. daroval na katolické školy ve své říši 50.000 marek. — Hrabě Muravěv, ministr zahraničních záležitostí ruských, zemřel dne 22. června t. r. — Dr. Fr. Kyzlink, c. k. dvorní kaplan a studijní ředitel Frintanea ve Vídni, jmenován byl suplujícím profesorem dogmatiky na universitě vídeňské. Dosavadní suplující profesor, Dr. Fischer-Colbrie, stal se v Ostřihomě kanovníkem. — Známý východní badatel, Dr. Musil, vydal se opět na studijní cestu do Asie. Časopis »Hlas« přináší z jeho pera zajímavé cestovní vzpomínky. — Jesuita Baumgarten jmenován byl dle jednohlasného usnesení členem královské vlámské akademie v Gentu. — Matice Cyrillo-Methodějská, jejímž hlavním účelem jest uvést do města Školské bratry, povstala 26. června v Olomouci. Do výboru jsou zvoleni: starostou Dr. Hruban, náměstkem jeho P. Štancl, pokladníkem p. Kočí, jednatelem P. Ležák. Novému podniku přejeme všeho zdu. — Slavnost Webrova uspořádána byla 24. června Jednotou sv. Josefa v Hulíně. Farář a zemský poslanec Fr. Weber dostavil se k oslavě osobně. Slavnost zduřila se dle »Hlasu« stkvěle. Naše družstvo Vlast oslaví jeho 50leté kněžství letos na podzim. — Nově jmenovaný kanovník olomoucký, Msgr. Dr. Melichar

Mlčoch, byl dne 1. července na své místo v metropolitním chrámě Páně olomouckém instalován. Po dlouhé době stal se tedy kanovníkem v Olomouci kněz národnosti české a vynikající učenec a spisovatel. — Čestnou občankou jmenována byla v obci Fulpmes v Tyrolsku představená Milosrdných sester, sestra Johanna Špindelbauerová. Vede vzorně už po 31 let správu tamějšího obecního chudobince. — Diecesánní synoda v diecési brixenské v Tyrolsku bude 28. a 30. srpna t. r. Současně slaviti se bude v brixenské diecési diamantové jubileum kněžské knížete biskupa Msgr. Simona Aichnera. — Duchovní cvičení pro učitelky literní, industriální, pěstounky a vychovatelky vůbec budou se opět letošního roku konati v měsíci srpnu v klášteře Školských sester v Přerově. — Druhá pouť do Říma. Pomýšlí se, aby Češi a Moravané pořádali ve druhé polovici měsíce srpna druhou pouť do Říma. — Eucharistický sjezd bude letos se sjezdem apoštolátu sv. Cyrilla a Metoděje na Velehradě 30. a 31. července. — Ve Štyrsku působí spolek pro ochranu katolického lidu. Spolek zřizuje ústřední nemocenskou pokladnu pro celé Štyrsko, potřebným sprostředkuje práci, kterýžto podnik mnohým tisícům přinesl dobré ovoce; dále postará se spolek o starobní pojišťování svých členů u zemské starobní pojišťovny v Dolních Rakousích. — V Brušperku na Moravě povstala nová záložna, jejímž ředitelem stal se kaplan R. Nečasný. Vítáme to všude s radostí, kdekoliv katolický kněz pracuje pro hmotné blaho lidu. — Nový katolický časopis. Ve Frýdku ve Slezsku počal vycházeti nový list pod názvem: »Slezské Listy«, jež vydává duchovenstvo kraje Frýdeckého. — Exercitie pro české katolické učitelky konají se od 27. do 31. srpna t. r. v klášteře Sacre Coeur na Smíchově. Po ukončení koná Mariánská družina učitelek valnou hromadu a volbu představenstva. — Sjezd katolických Slovinců bude se letos konati 10.—12. září v Lublani. Slavnostní schůze jsou vesměs dne 12. září, kdežto prvé dva dny jsou věnovány schůzím odborů. — Spolek katolických učitelů rakouských bude dne 7.—9. srpna konati slavnost v Oberammergavě a v etelském klášteře benediktinském. V Oberammergavě bude spolek přítomen světoznámému představení: Umučení Ježíše Krista, v Etele slavnostní bohoslužbě a shromáždění. — Dědictví Maličkových fidi nyní prof. bohosloví Dr. Beneš. Jos. Šrůtek, prelát arcijáhen, vzdal se pro pokročilost věku relikvie. Zároveň i výbor, jenž toto dědictví fidi, byl novými členy doplněn. V čele výboru stojí kap. děkan Msgr. Dr. Al. Frýdek, generální vikář diecése Hradecké.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

—•—

Výbor družstva Vlast konal dne 20. měs. června desátou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví dp. faráře dra. Rud. Horského. — Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. Předseda blahopřál přítomnému p. professoru dru. M. Kováfovi k vyznamenání, jehož se mu od sv. Otce dostalo. Všichni přítomní povstali a k blahopřání tomu se připojili. Ostatním členům družstva, kteří byli od sv. Otce vyznamenáni, zaslal výbor písemné blahopřání. — Hlavním předmětem jednání výboru byly: Literární sjezd, sociální kurs a výstava katolického tisku. Předseda dr. Rud. Horský četl svolání k sjezdu a k výstavě katolického tisku, a výbor obě prohlášení schválil. — Literární sjezd, sociální kurs, výstava katol. tisku, stavba a zařízení tiskárny a jiné důležité věci vyžadují toho, aby výbor letos i o prázdninách schůze konal a pravidelnou činnost rozvíjel, i usnesl se výbor, že koná jedenáctou schůzi ve čtvrtek dne 12. července ve 4 hodiny odpoledne.

Literární sekce družstva Vlast konala 8. června desátou schůzi v XVI. správním roce. Protokol předešlé schůze byl čten a schválen. Vdp. kanovník Dr. Josef Pospíšil zaslal sekci za blahopřání toto poděkování: »Blahopřejným listem Literární sekce ct. družstva Vlast byl jsem velice mile překvapen a potěšen. Věru ani nevím, čím jsem si tolik laskavé pozornosti u ct. družstva zasloužil. Vzdávám Vám za vyznamenání toto, které jste mi svým blahopřáním prokázali, nejsrdečnější a nejvroucnější díky. Zůstanu Vám vždy za to vděčen. Bůh dobrotivý žehnej šlechetným snahám Vaším. Račte mi i dále svou vzácnou přízeň, již si na výsost vážím, dobrotivě zachovati.« — Dopis tento přítomné

členy sekce velice dojal a byli potěšeni, že muž tak učený, věhlasný a vynikající zaslal Literární sekci tak krásný dopis. — Jediným předmětem této schůze byla výstava katolického tisku. Výstavy se účastní: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a Cyrillo-Methodějské knihkupectví, knihkupectví p. Stýblovo, arcibiskupská knihtiskárna pp. Roblíčka a Sieverse, Dědictví sv. Prokopa (prelát Dr. František Král) a Dědictví Svatojanské (m. kanovník Dr. Jan Sedlák); dále redakce »Růže Dominikánské« (P. Guala Konečný Ord. Praed.), redakce »Pokladu věřících« (kaplan Václav Roudnický), redakce »Echa« (kapit. ceremoniál Frant. Hrubík); z osob výstavu obešlo: J. M. probošt Dr. Antonín Lenz, provinciál O. S. Fr. František Březina, kanovník B. M. Kulda, Dr. Mikuláš Karlach, Dr. Jos. Burian, Karel Kmoch, prof. Dr. Jos. Tumpach, prof. Dr. Ant. Podlaha, katech. Dr. Fr. Doubrava, katech. Lub. Petr, adjunkt čes. boh. fakulty J. F. Zítek. Vdp. kanovník Dr. Mik. Karlach mimo to přislíbil, že nám zapůjčí k výstavě knihy a památky z kanovníků Ehrenbergra, Vinařického a probošta Václava Štulce, začež mu sekce srdečně děkuje. — Dp. prof. Václ. Müller sestavil dvoji plán výstavy. Sekce přijala druhý jeho návrh, jenž zní v ten smysl, aby tvořily postupnou řadu: 1. katolické podniky literární; 2. katolické firmy; 3. časopisectvo; 4. katoličtí spisovatelé, srovnání v chronologickém pořádku — Členové rozdělili mezi sebe práci pro budoucí schůzi, a tím byla porada skončena.

Literární sekce družstva Vlast konala 18. června jedenáctou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví řídícího učitele p. Jos. Flekáčka. — Dp. P. Karel Burian, C. Cr., četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Sekce se zabývala výhradně výstavou katolického tisku. — Msgr. Karel Jaenig, prelát na Skalce, zaslal do výstavy rukopis z biskupa Jana Val. Jirsíka. — Výstavu dále obešlo: kanov. Jos. Kyselka, prof. Dr. Eug. Kadeřávek, Fr. Pravda, bisk. vikář msgr. Boh. Hakl, děkan Bedřich Kamarýt, sekretář Fr. Marat, prof. V. Černý, prof. Jos. Vávra, Redemptorista P. Fr. Blažek, ředitel Dr. Fr. Reyl, »Časové Úvahy« v Hradci Král., »Anežka, Ludmila a Václav« v Č. Budějovicích, red. Fr. Cyrill Vlk; faráři: Fr. Ekert, Fr. Jiří Košťál, Fr. Pohunek, Vilém Sladomel, Dr. Karel Vondruška; kaplani: Fr. Pauly a Jan Vyhlídal; P. Fr. Žák z řádu Jesuitského. — Knihy k výstavě určené zasílají se na adresu: P. Karel Burian, kněz řádu křižovníckého, Praha, č. 191—I. — Sekce vzpomíná zesnulých katolických spisovatelů: Bol. Jablonského, K. Konráda, Vojtěcha Pakosty, Tomy Šmýda, Fr. Wildmanna, Otty Pittry, Al. Potěhníka, Václ. Kosmáka, M. Procházky, P. Pl. Mathona, Jana Ev. Bílého, P. Votky, Karla Šmídka, Fr. Sušila, Fr. Schoenbecka a jiných a jiných — a prosí, kdož by mohl zaslati k výstavě jejich spisy, rukopisy, podobizny, různá vyznamenání a jiné literární památky, na ně se vztahující, ať to laskavě zapůjčí a na adresu nahoře udanou odešlou.

Literární sekce družstva Vlast konala 2. července dvanáctou schůzi v XVI. správním roce. — Jeho Magnificenci prof. Dru. Eug. Kadeřáčkovi zašle sekce k jeho 60letým narozeninám písemné blahopřání. — K výstavě katolického tisku se dále přihlásili: J. M. ndp. Eduard Jan Nep. Brynych, biskup v Hradci Králové; Dr. Jan Sedlák, metrop. kanovník u sv. Víta v Praze; Dr. Melchior Mlčoch, sídelní kanovník v Olomouci; Jan Nep. Černohouz, děkan v Hostivě; Dr. Josef Mrštík, profesor богословіі v Hradci Králové; Antonín Plaček, starosta sboru literáckého v Pacově; Fr. Janovský, profesor na reálce v Telči; Alois Dostál, farář v Křečovicích; P. Bonifác Holub, farář na Metličanech; František Vaněček, farář v Týnici n. Sáz.; Antonín Bulant, katecheta v Rakovníku; Václav Pokorný, kaplan v Liblicích; Josef Šauer z Augenburku, profesor na paedag. v Praze; správa »Zlaté Knihy« v Pisku a »Dědictví Maličkových« v Hradci Králové; knihkupectví Salačovo v Praze, Šolcovo a Prombergrovo na Moravě; Rud. Vrba, red. v Košicích; Tom. Jiroušek, red. na Král. Vinohradech; Josef Flekáček, říd. učitel v Žižkově; Tom. Škrdl, red. v Praze. — Další příspěvky přijímá: Literární sekce družstva Vlast, Praha, č. 570—II; knihy se zasílají na adresu: P. Karel Burian, kněz ryt. řádu Křižovníků v Praze, č. 191—I. — Farář František Houška zašle k výstavě adresy, diplomy, alba, dekrety, dopisy a listiny, jimiž slovutný František Pravda k 60., 70. a 80letým narozeninám a kněžským druhotinám byl poctěn. — Vsdp. Dr. Jan Sedlák, metrop. kanovník, navštívil dne 1. července redakci »Vlasti«, a zde sdělil, že k výstavě sv. Janského dědictví dodá podobizny: Hanikýře, Pešiny, Frencla, Bradáče, biskupa Schwarze, Boro vého a Srdínka. K prosbě redaktora »Vlasti« připojí, ač nerad, svoji podobiznu, neboť on jest právě nyní ředitelem sv. Janského dědictví. K výstavě dědictví připojí i diplomy, členské listy a vyznamenání, jež dědictví sv. Janské, které již

1,125.000 knih vydalo, obdrželo. Vsdp. kanovník se postará, aby také knihy z dědictví sv. Václava na výstavě byly zastoupeny. Uctivě děkujeme. — Kdož se v červenci odebere na venek nebo na cesty, račiž knihy k výstavě ihned odeslati. — Kde na farách nebo v klášterech jsou různé literární památky nebo podobizny zasloužilých zemřelých katolických literátů, buďtež nám k výstavě laskavě zapůjčeny.

P. T.

pánům katolickým spisovatelům a nakladatelům!

Družstvo Vlast bude při svém druhém literárním sjezdě v Praze ve dnech od 26. srpna až do 1. září r. 1900. pořádati první výstavu katolického tisku ze všech jeho odborů. Z té příčiny obrací se k pp. nakladatelům katolických spisů, ke katolickým spisovatelům, majetníkům starších, vzácných spisů našich buditelů a katolických spisů vůbec, jakož i k veškeré katolické veřejnosti československé, aby hojným obeláním této výstavy ku zdaru podniku toho co nejučiněji přispěli.

Literatura katolická je bohatá ve všech odvětvích, i bude úkolem výstavy naší, aby bohatost onu ukázala a spolu všechny upřímné katolíky nadchla k další práci.

Vystavovati se budou spisy, vyšlé v tomto století, a kde a pokud možno, připojí se k výstavě spisů jednotlivých osob různá literární vyznamenání od církve, státu, společností a korporací. Také rukopisy, fotografie našich spisovatelů, pokud se nám podaří jich získati, budou k jednotlivým oddělením připojeny.

Výstava bude pořádána se svolením Jeho Excellence ndp. knížete arcibiskupa, jakož i vldp. rektora knížecího arcib. semináře ve velikém letním sále kníž. arcib. semináře v Praze.

Bude otevřena v neděli, dne 26. srpna ve 2 hodiny odpoledne a potrvá včetně do soboty 1. září r. 1900.

Páni vystavovatelé dopraví na své útraty knihy na místo výstavy, a to venkovští poštou, pražští a okolní osobně aneb svými zřízenci. Po ukončené výstavě odeberou si pražští a okolní páni vystavovatelé týmž způsobem knihy své v pondělí, dne 3. září, a venkovským budou v témž týdnu na jejich útraty zpět zaslány.

Vstup do výstavy bude volný, a poněvadž družstvo Vlast bude míti mnohé jiné různé výlohy s literárním sjezdem, sociálním kursem i výstavou, doufáme, že vystavovatelé rádi a ochotně na tyto, pro ně zajisté ne nesnadné podmínky přistoupí.

Písemné přihlášky k výstavě přijímá Literární sekce, Praha č. 570—II, do konce července t. r.; kdo se opozdí, bude na něho vzat zřetel jen tehdy, bude-li místo. Knihy se zasílají na adresu: P. Karel Burian, kněz řádu křižovnického v Praze, č. 191—I.

Za výbor družstva Vlast:

Dr. Rudolf Horský,
t. č. předseda.

T. J. Jiroušek,
t. č. jednatel.

Za Literární sekci:

Josef Flekáček,
t. č. místopředseda.

P. K. Burian, O. Cr.,
t. č. jednatel.

Druhý literární sjezd

družstva Vlast

**spojený s prakticko-theoretickým sociálním
kursem a výstavou katolického tisku.**

estnácte let poctivé a neunavné práce na poli katolického písemnictví vykazují dějiny družstva Vlast, jež se věnovalo snahám duševního blaha katolického lidu českého. Již před čtyřmi roky na I. literárním sjezdě, zmohutněvši ze zrna horčičného v širovětvý strom, předložili jsme veřejnosti plody snah svých a těšili jsme se z úspěchu tohoto sjezdu. Abychom pak i v památném letošním roce zapadajícího devatenáctého století znova ukázali, s jakou ušlechtilostí a pílí katolíci českoslovanští i dále pracují na poli opravdové osvěty ku vzdělání lidu, jak pečlivě snaží se zachovati mravní bezúhonnost literatury naší, chtějíce udržeti nezkažené ovoce tisícileté kultury křesťanské národa českého: ustanovili jsme se po vážné úvaze a svědomitých přípravách na tom, pořádati ve dnech 27. a 28. srpna 1900. v Praze, v místnostech sv.-Václavské záložny,

druhý literární sjezd.

Účelem jeho bude, jednak poohlédnouti se po vykonané práci na poli katolického písemnictví, jednak čerpati posilu z toho, co dosud vykonáno, k vytrvalosti a k dalším pracím a raditi se o cestách a prostředcích, aby utěšeně rozkvétala literatura, pěstovaná v ideách pravdy, dobra a krásna, pokud tyto idey odrážejí se od prazdroje jejich — Boha.

Konati tento sjezd vyžaduje nejen dosavadní činnost našeho družstva, ale i sama nutnost doby, ve které tiskové moderní stroje chrlí spousty různých knih, brožur, denníkův a časopisův vůbec na trh literární. Neboť, že lícha písemnictví naší doby nehonosí se vždy pšenící, ale z veliké části koukolem, ba i vše zžírající kokotící,

známo všeobecně. A přece snaby literatury mají se k tomu nésti, aby katolický lid náš a intelligence, povznášejíce se na vyšší stupeň vzdělanosti, neutrpěli pohromy ve svých citech náboženských. Čisté poklady řeči a literatury, oduševněné sv. věrou patronů našich, uchovávají jako palladium našeho národního bytí a jedinou naději šťastnější budoucnosti, jest naší povinností.

Proto nutno na sjezdě literárním vyznačiti určitý směr, kterým bráti se dlužno, aby národ náš ve svém písemnictví nevzdaloval se od pravdy katolické víry, ale pevně držel se ve svém literárním životě kotvice víry sv.-Václavské.

Úmysl, svolati tento literární sjezd, přednesli jsme Jeho Excelenci, nejdůstojnějšímu našemu Arcipastýři, i dostalo se nám od něho pro celý sjezd vrchnopastýřského požehnání.

Se sjezdem literárním spojen bude ve dnech 29. a 30. srpna 1900.

prakticko-theoretický sociální kurs,

jehož účelem jest, vyznačiti požehnané ovoce, jež nese slmě křesťanského socialismu při řešení otázky sociální ve veškerém útvaru společnosti lidské, a jak možno prakticky v život uváděti blahoplnné zásady nejčistšího učení církve katolické.

I zveme tedy co nejuctivěji k tomuto sjezdu a kursu katolickou šlechtu českou, církevní hodnostáře, duchovní řády, duchovenstvo vůbec, alumny a kleriky, katolické korporace, spolky, družiny a členstvo jejich, redakce katolických časopisův a vůbec každého upřímného a věrného katolíka. Připomínáme, že i katolické dámy mají k sjezdu volný přístup.

Sjezd jest veřejnou spolkovou schůzí družstva Vlast, proto mají všickni členové družstva k němu volný vstup; ostatní hosté musí však býti opatřeni legitimacemi, které dne 24. a 25. srpna v kanceláři naší administrace (Praha, č. 570—II., roh Žitné a Tůní ulice, I. posch.), mezi sjezdem a kursem v záložně sv. Václavské vydáváme.

Očekávajíce v plné důvěře velmi hojného účastenství a těšíce se na zdárný výsledek, podáváme zároveň

===== **program** =====

literárního sjezdu, prakticko-theoretického sociálního kursu

a spojené s nimi

výstavy katolického tisku.

—————
Neděle, dne 26. srpna 1900.

Ve dvě hodiny odpoledne otevře se výstava katolického tisku ve velkém letním sále knížecího arcibiskupského semináře v Praze. Zahajovací řeč prosloví místopředseda družstva, gymn. profesor Dr. Mat. Kovář.

Pondělí, dne 27. srpna.**a) Dopoledne:**

V 8 hodin: Valná hromada Jednoty českého katolického učitelstva v království Českém. — V 10 hod.: Odborová schůze Jednoty s přednáškou sl. Aug. Rozsypalové, učitelky: *O výchově dívočí vůbec a ženského dorostu zvlášť.* — V 11 hod. slavnostní schůze Jednoty: 1. Zahájení schůze a uvítání hostí místopředsedou. 2. Přednáška Jos. Vencoura, učitele měšť. školy: *Je-li katolický výchov možný?* 3. Pozdravy a telegramy; 4. Doslov a ukončení schůze.

b) Odpoledne.

Odborové schůze literárního sjezdu: Ve 2 hod.: Farář Vl. Hálek: *Veřejné knihovny a čítárny katolické.* Předseda děkan Dr. Jan Schneider. Zapisovatel říd. učitel K. Skultéty. — Ve 4 hod.: Prof. Dr. Mat. Kovář: *Úkoly Historického kroužku a studium dějin s naší strany. Co se děje a co by se dít mělo.* Předseda převor Fr. Václ. Bubník. Zapisovatel učitel Fr. Jellínek.

Slavnostní schůze. Večer v 7 hod. Předseda Dr. Rud. Horský, místopředseda prof. Dr. M. Kovář. Zapisovatel chef-redaktor Frant. Žundálek. — Program: 1. Slavnostní sbor Cyrillské jednoty křížovnícké. 2. Zahájení schůze předsedou. 3. Pozdravy delegátů. 4. Slavnostní řeč J. M. ndp. Ed. Jana Nep. Brynych, biskupa: *Náboženství budoucnosti.* 5. Doslov předsedy.

Úterý, dne 28. srpna.**a) Dopoledne.**

V 8 hod. tichá mše sv. v chrámu Páně sv. Jiljí u Dominikánů. — V 10 hod. odborová schůze: Farář Tomáš Pícha: *Zákon příčinnosti a účelnost v přírodě.* Předseda Lev rytíř z Tannheimu. Zapisovatel kaplan Václav Pokorný.

b) Odpoledne.

Odborové schůze: Ve 2 hod.: duch. správce Karel Štella: *Význam Tiskové ligy.* Předseda zemský advokát JUDr. Jan Podobský. Zapisovatel universitní studující Ant. Drápalík. — Ve 4 hod.: metrop. kanovník Dr. Jan Sedlák: *Dějiny dědictví sv. Václava se zřetelem k dědictví sv. Jana Nep.* Předseda zem. advokát JUDr. Bedř. Weber. Zapisovatel mag. úředník Jos. Kratochvíl.

Slavnostní schůze. Večer v 7 hod.: Předsednictvo jako v pondělí večer. Program: 1. Zahájení schůze. 2. Čtení dopisů a telegramů. 3. Další osobní pozdravy. 4. Slavnostní řeči: ředitel Dr. Fr. Kordáč: *O nových proudech v naší literatuře.* — Prof. Václ. Müller: *Katolické snahy literární na rozhraní dvou věků.* 5. Doslov předsedy a ukončení literárního sjezdu. — Papežská, rakouská a národní hymna.

Prakticko-theoretický sociální kurs.**Středa, dne 29. srpna.****a) Dopoledne.**

V 8 hod. sloužil J. M. ndp. Eduard Jan Nep. Brynych, biskup, mši sv. v chrámu Páně sv. Jiljí u Dominikánů. — V 10 hod. odbo-

rová schůze: kaplan Ant. Hoffmann: *Křesťanská charita*. Předseda Karel Ervin hrabě Nostic.

b) Odpoledne.

Odborové schůze: Ve 3 hod.: ředitel Dr. Fr. Reyl: *O spolcích a jejich organisaci*. Předseda kap. děkan Mat. Wonesch. — V 5 hod.: 1. Čtení dopisů a telegramů; 2. přednáška faráře Dr. Rud. Horského: *Taktika našeho boje proti našim odpůrcům a nepřátelům*. Předseda red. Jan Lang.

Čtvrtek, dne 30. srpna.

a) Dopoledne.

Odborové schůze: V 8 hod.: stříbrník Václ. Žižka: *O křesťanském základě sociální otázky*. Předseda horník Jos. Brož. — V 10 hod.: farář Vl. Hálek: *Sociální úkol samosprávných sborů*. Předseda redaktor Tom. Jiroušek.

b) Odpoledne.

Odborové schůze: Ve 2 hod.: kaplan Fr. Krojher: *Rolnická obilní skladiště*. Předseda kaplan Jiří Čadek. — Ve 4 hod.: revident zemské účtárny Ant. Blažek: *Raiffeisenovky*. Předseda obecní starší M. Novák.

Slavnostní schůze. Večer v 7 hod.: Předseda prof. Dr. Mat. Kovář. Program: 1. Zahájení schůze. 2. Osobní pozdravy. 3. Slavnostní řeč faráře Dr. Rud. Horského: *Sociální působení církve v XIX. století*. 4. Doslov předsedy a zakončení kursu. 5. Dělnická hymna, vydaná družstvem Vlast.

Pozn. 1. Odborové schůze konají se v mezzaninu záložny, v I. poschodí, slavnostní schůze ve velkém sále, v II. poschodí.

2. Pozdravné dopisy a telegramy přijímá výbor družstva Vlast ve vlastním domě, Praha, č. 570 II., v čas sjezdu a kursu v záložně sv. Václavské, Řetězová ulice.

3. Výstava katolického tisku uzavře se tiše v sobotu, dne 1. září v šest hodin večer.

Z výboru družstva Vlast.

V Praze, dne 1. července.

Dr. **Rudolf Horský**,
předseda.

Tomáš Jos. Jiroušek,
jednatel.

Dr. **Matěj Kovář**,
předseda sjezdového komitétu.

křivé články naproti mně. »Domine Jesu Christe, ignosce omnibus inimicis meis, propter magnam misericordiam te deprecor; et tu scis, quia false accusaverunt me, et falsos articulos contra me confixerunt.« ¹⁾

Pokud se týká obvinění, jež Hus slovy těmito na své odpůrce vrhá čili vlastně na theology, že sebrali naproti němu ze spisů jeho křivé články, shodují se slova Husova jen potud s pravdou, pokud máme zřetel k článkům nejprvnějším ze spisů jeho sebraným, ač i ty dle obsahu svého nic křivého čili falešného proti Husovi nevypovídají; ale nikoliv, pokud hledíme k článkům, pro něž byl Hus, nechtěje odvolati, jako kacíř odsouzen. Ač tedy Hus v posledním okamžení svém Boha se dokládal, že nepřátelé jeho ze spisů jeho křivé články sebrali, musíme dáti pravdě svědectví, že Hus ani v poslední chvíli Boha se dovolává, nemluvil podle upřímnosti, a jak povinnost jemu ukládala.

Ale zdali pak byli svědkové, kteří naproti Husovi svědčili, venkoncem svědkové křiví, jak tvrdil Hus a jeho přátelé? A to jest právě, čemuž odírat si dovoluji, a dávám k tomu účelu následující otázky:

1. Věřil Hus o velebné Svátosti jako Viklíř? Lze říci, že byly žaloby v tomto směru naproti němu činěné bezdůvodny?

2. Věřil Hus s Viklířem, že kněz jsa ve hříchu smrtelném platně svátostmi nepřisluguje, nebo že aspoň pozbyl práva ku přisluhování a k funkcím kněžským vůbec?

3. Byl Hus za jedno s Viklířem stran 45 vět ze spisů jeho sebraných, neboli: Věřil Hus, že mají tyto věty pravdu do sebe?

4. Co lze podle pravdy o tom říci, že Hus věřil s Viklířem, že jest Církev Římská synagou satanášovou?

5. Co lze podle pravdy říci o následujících dvou kusech obžalobných:

a) že Hus věřil v Čtveřici místo v Trojici?

b) že se domníval, že by on byl čtvrtou Osobou božskou.

6. Ani Michal de Causis nevydal křivého svědectví aniž křivé žaloby naproti Husovi.

I.

Věřil Hus o velebné svátosti jako Viklíř? Lze říci, že byly žaloby v tomto směru naproti němu činěné bezdůvodny?

Není pochybnosti, že Hus jsa v Kostnici, měl víru o velebné svátosti s Církví katolickou souhlasnou a že nevěřil s Viklířem. Kompetentním svědkem o své víře jest zajisté Hus sám. Ve svém traktátě: »De sacramento corporis et sanguinis Domini« v Kostnici složeném odpovídá k otázce: Čemu by bylo o velebné svátosti věřiti? v tato slova: »To budiž věřeno, čemu učil Ježíš sám, anebo skrze apoštoly a jiné svaté doktory, a co drží Římská Církev o této velebné svá-

¹⁾ Palacký. Documenta. Str. 320.

Časopisy a brožury družstva Vlast.

Vychovatele vyšlo red. Dr. Rud. Horského roč. XV. čís. 12. a 13. s tímto obsahem: Sv. Jan Křtitel de la Salle a jeho dílo (Liga † 90.) — Úkol a výchování ženy (František Horáček.) — Archivní obrázky »staré« školy (Ant. Vetešník.) — Dějepis církve katolické pro venkovské školy (Václav Oliva.) — Obsah Učitelské přílohy: Praktické ukázky nábožensky mravní výchovy (A. Novák.) — O školních knihovnách. — O zvelebení chrámového zpěvu. (V. H. a R. F.) — Obsah Katechetské přílohy: O zanedbávání školních služeb Božích (J. Kobosil.) — Exhorty podali: Em. Žák, J. Šmejkal a Jiří Š. — Vychovatel stojí ročně 6 K, pololetně 3 K. Předplatné přijímá administrace družstva Vlast v Praze č. 570-II.

Dělnických Novin vyšlo redakcí Tom. Jirouška roč. IX. č. 20. a 21. s tímto obsahem: O sociálních úkolech obcí (T. J. J.) — Jsou sociální demokrati ještě sociální stranou? (L. † 4.) — Agrární socialismus v Belgii. — Národní rada (Dr. Rud. Horský.) — Pojišťování dělnictva v Uhrách. — Agrární socialismus v Belgii (Rud. Vrba.) — K 21. číslu přiloženy jsou »Spolkové Listy« č. 11. s tímto obsahem: P. T. pánům katolickým spisovatelům a nakladatelům (vyzvání, aby se účastnili výstavy katol. tisku) — Maloroľnictvo a naše spolky (Antonín B. Drápalík.) — Demontrace Kladenské (L. † 4.)

Vzdělávací četba katolické mládeže. Řada I., č. 2.: Jedno potřebné. Několik dopisů ku vzdělání mládeže uveřejňuje učitel Fr. Jelínek. Řada I. č. 1.: Svatí apoštolé slovanští Cyrill a Methoděj. Milé mládeži podává P. Václav Pokorný. Vzdělávací četbu katolické mládeže vydává Jednota katol. učitelstva v království Českém nákladem družstva Vlast. Sešit stojí 6 h, na 10 dáva se jedenáctý zdarma. Praktičtí katecheté, učitelové a učitelky dávají školním dítkám: 1. nejprve žetatinové listky, 2. potom sv. obrázky, 3. posléze tuto vzdělávací četbu. Těmito vždy cennějšími dary odměňuje se žákovo přičinění, zvláště jeho horlivost v náboženství a v návštěvě služeb Božích.

Sborník Historického kroužku č. 1. a 2. Na Sborník Hist. kroužku, čtvrtletní časopis historický, předplácí se ročně 5 K. — Literární práce přijímá redaktor Dr. Matěj Kovář, gymn. profesor, Praha, Ferdinandova třída č. 6.

Pro kněze pensisty neb deficienty.

Nížepsaný nabízí dpp. pensistům neb deficientům buď na stále neb na delší dobu ve svém nově postaveném domku.

Iaciný zdravý byt i s iaciným zaopatřením

v Bělé u Bezděže. Domek má zahradu ve výměře 2 korců (7500 □ m.), jest v bezprostředním sousedství farního kostela. Obec Bělá je obklopena rosáhlými lesy, domek leží na jižním svahu, kde po celý den je slunečno, v městě jest soud, berní úřad, pošta, lékárna, obvodní lékař, stanice české dráhy severní, rychlíkem 2 hodiny od Prahy. Také za letní byt a těm, kteří trpí nervosou, byl by pobyt zde blahodárným. Dotazy ochotně zodpoví **Rudolf Vrba**, církevní kněz, Košíře u Prahy č. 193, pošta leco. — V domku jsou dva veliké vzdušné pokoje pro dva pány.

Obrázky Svatých.

Družstvo Vlast má v papírnickém závodě hojně obrázků Svatých od firem: Pickovy, Koppeovy, Horovy, Kotrhovy a j. a něco mnichovských od firmy Müllerovy. Obrázky jsou s textem buď českým, buď německým a prodávají se 3, 2, 1 po 2 h, jeden po 4, 6, 8 a 10 h, 100 kusů po 60, 90 haléřích, po 1 K, 1 K 10 h, 1 K 20 h, 2 K 40 h, 4 K 80 h; francouzské obrázky kus po 30 h, atlasové po 32 h, rozevírací svaté obrázky po 30 a 40 h. — V poslední době zakoupilo družstvo z Berlína od firmy Albrecht a Meister nové, krásné, chromové obrázky Svatých s textem buď českým nebo německým, a to buď bez kraje nebo s krajkami, některé se zlatou ořizkou, pergamenové a atlasové, v ceně 4, 5, 6, 8, 12, 18 a 32 hal.; od téže firmy prikoupili jsme něco obrázků větších, krásných a prodáváme je po 30, 40 a 60 haléřích. Obrázky hodí se jako vhodný dárek dítkám při různých církevních slavnostech. — Musíme každý jednotlivý obrázek zaplatiti, sami bradíme poštovné a poplatky na celním úřadě, i nelze nám vzorky na venek zdarma zasílati. Vzorky se tedy účtují a zpět nepřijímají. — Objednávky vyřizuje:

Papírnický závod družstva Vlast v Praze č. 570-II.,

Žitná ulice.

Knihy a brožury družstvem Vlast vydané:

- Vzájemný poměr učení Petra Chelického, starší Jednoty Českých Bratří a Tábor k náuce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklífa. Napsal Dr. Ant. Lenz. Cena 3 K 20 h, pro členy družstva 2 K.
- Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře. Podává Filip Jan Konečný. Cena 3 K, pro členy družstva 2 K.
- Z duševního bojiště. Literární statistické črty. Napsal Fr. Vaněček. Cena 1 K 20 h.
- Z dějin nepatrné české vesnice. Podává Václ. Honejšek. Díl I. (1 K 20 h), díl II. (80 h).
- Almanah na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. Almanah jest opatřen podobiznou sv. Otce, jest tištěn na pěkném papíře, ozdoben vkusnou obálkou a stojí 3 K, pro členy družstva 2 K.
- Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal Václav Žižka. (Otisk z Vlasti.) Cena 60 h, pro členy družstva 40 h.
- Náboženské a mravní vychování, a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství konaný v Praze dne 6. srpna 1891. (Resoluce a řešení.) Kriticky probírá Fr. Pohunek, býv. redaktor »Vychovatele«. (Otisk z Vychovatele.) Cena 60 h, hotově v administraci »Vlasti« objednaná stojí pouze 20 h.
- Z dob našeho probuzení. Účast družstva Vlast v křesťansko-socialním hnutí československém. Cena 20 h.
- Socialní otázka a církev katolická. Příspěvek k Encyklice sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce od Fr. Vaněčka. Tato brožura o třech arších byla vydána na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. a prodává se po 10 h.
- Hříchy socialních demokratů při řešení otázky dělnické v Rakousku. Napsal T. J. Jiroušek. Cena 10 h.
- Červený doktor-mastičkář. Dle německého na naše poměry upravil Liga 45. Cena 10 h.
- Španělská inkvizice a její hrůzy. Napsal Tom. Jiroušek. Cena 10 h.
- Nový plán koruny České, aneb zrada socialních demokratů na státním právu národa českého. Napsal T. J. Jiroušek. Cena 10 h.
- Sabínismus, barákovství, pokrokářství a »národní« dělnictvo. (T. Jiroušek.) Cena 10 h.
- »Návod ku vzdělání člověka« a »Práce jest zákon života a výchování«. Napsal Václav Žižka. Cena 12 h, poštou 16 h.
- O životě socialním na základech křesťanských. Napsal V. Žižka. Cena 12 h, poštou 16 h.
- Česká Panama. Několik drobných obrázků o hmotném a mravním úpadku národa českého. Napsal Rudolf Vrba. Cena 12 h.
- Naše chudoba. Napsal Rudolf Vrba. Cena 12 h.
- Praktický spolkový rádce. Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, tajemníky, organizatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků československých. Sestavil Tom. J. Jiroušek. Cena 50 h.
- Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami. Pomocí prof. Jos. Václavíka sestavil J. Flekáček. Cena 50 h. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany.
- Desatero sociální demokracie. Rozebírá Dr. Rud. Horský. III. Pomní, abys deni nepříteli zničil. Cena 8 h.
- Krátké znázornění mše sv., svátosti pokání a pak zpytování svědomí pro děti, kterých jdou ponejprv k sv. zpovědi. Sestavil Fr. Halbich, katecheta. Cena 2 h.
- Jak lze znázorniti vývoj idey Messianské. Ukazuje Fr. Halbich, katecheta. Cena 2 h.
- Katolický církevní rok a znázornění vlastností Božích, Trojice Boží a Církve sv. Nakreslil katecheta Fr. Halbich. Cena 2 h.
- Želatinové »lístky z pilnosti« pro žáky a žákyně obecných a měštanských škol, opatřené vhodnými výroky z Písma sv. Želatinové lístky mají text buď český, buď německý, prodávají se jen za hotové, najednou nejméně 100 po 80 h. Pp. knihkupcům poskytnuto se toliko 15% provise.
- Píseň práce. Hymna katolického dělnictva československého. Na slova Vladimíra Štastného složil J. C. Šychra. Cena 4 h.
- Vstupenky do schůzí pro spolky křesťansko-socialní. 100 za 1 K, poštou za 1 K 10 h.
- Rozbor knihy: Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské sepsaná Tom. V. Bílkou. Rozebírá P. Jos. Svoboda. Nákladem histor. kroužku. Cena 2 K.
- Sborník historického kroužku družstva Vlast. Seš. I. = 1 K 60 h, II. = 1 K 40 h, III. = 1 K 40 h, IV. = 2 K, V. = 2 K 40 h, VI. = 1 K 80 h, VII. = 2 K 40 h, VIIa. a VIIb. po 1 K 60 h.

Všecky objednávky těchto knih a brožur vyřizuje administrace »Vlasti« v P. Žitná ulice č. 570—II. — Knihy a brožury zasílají se na venek jen za hotové.

ROČNÍK XVI.

VLAŠŤ

časopis
pro poučení
a zábavu.

ČÍSLO 11.

SRPEN

Redaktor

Tomáš Škrdl.

Vychází dne 15. každého měsíce.

Nákladem
družstva Vlast.

→ V PRAZE. ←

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba
1900.

OBSAH.

	Strana
O příčině života. Napsal duch. prof. Frant. Horáček. (Dokončení)	993
Na nároží. Báseň. (Neznámá)	1002
Pepička Kopřivova. Napsala Vlasta Pittnerová. (Pokračování)	1005
Naše Slezsko. Napsal Jan Vyhliďal. (Pokračování)	1015
Poddanství nové doby. Napsal Rudolf Vrba. (Dokončení)	1033
Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od r. 1840. do r. 1900. Napsal Tom. Jos. Jiroušek. (Pokračování)	1039
Cesta do Vídně a po Haliči. Píše Tomáš Škrdl. (Pokračování)	1053
Literatura	1065
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	1071
Úmrtí	1085
Zprávy spolkové	1086

Předplatné na »VLAST«, roč. XVI. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K

Redakce a administrace »Vlasti« jest v Praze, v Žitné ulici č. 570—II.

Z družstva Vlast. Ke družstvu Vlast přistoupili v červenci za členy zakládající: Jan Možný, koop. v Kojeticích na Moravě, a Bartoloměj Spisar, farář v Kunčicích, Rak. Slezsko. — Duchovenstvo vikariátu Plseckého obdarovalo sociální fond 5 K 60 h a dům družstva 3 K 80 h; mimo to na dům přispěli: Karel Jindřich (15 K 31 h), Jos. Bouše, Jan Kotek, Fr. Herold, Th. Šteffel, Jan Šmejkal, Vl. Hálek, Jindř. Stoček a Jos. Kofínek. — Z odkazu p. faráře Korhoně z Moravy obdrželo družstvo po zaplacení poplatku 384 K. Dne 28. července t. r. obdrželo družstvo od p. notáře Fr. Vincence z Bechyně úřední sdělení, že p. farář František Wildmann odkázal Dědictví sv. Jana Nepom. v Praze 21.340 K 68 h. Dědictví Svatojanské má z toho odvésti: Dědictví sv. Prokopa v Praze 2000 K, Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně 2000 K, družstvu Vlast 8000 K a fondu pro katolické spisovatele při družstvu Vlast 1000 K, i odkázal zvěčnělý celkem k účelům družstva devět tisíc korun. Avšak úroku z celého kapitálu bude až do své smrti užívat hospodyně zvěčnělého. — Redaktor »Vlasti« jest žákem zvěčnělého a jeho bývalý učitel mu již dávno důvěrně sdělil, že bude na družstvo pamatovati — a stkvěle pamatoval. Oběma tuto uvedeným dobrodincům věnujtež členové družstva při modlitbě nebo při mši svaté zbožnou vzpomínku.

Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících v červenci v korunách složili: Martin Oliva 24 (46); Josef Polák 20; Ferd. Schubert 11 (87-80); po 10: Jos. Ticháček, Fr. Pálenský (70), Jos. Süßmeyer (80), Th. Šteffel (80), Jos. Dubec (70), Jos. Kubík (80), Jan Kavan (70), Fr. Puffer (77), Jos. Pavlovic (30) a Jan Možný; Jos. M. Kallista 6 (60); po 4 K: Vojt. Plíhal (64) a Leop. Červenka (28); Jos. Dušek 3-60 (32); Ant. Pochmon 2 (28).

Na kostel a faru v Istrii bratru Moravanu zaslala rodina Horáková v Kamen. Sedlištích sbírkou mezi známými 8 K.

Časopisy a brožury družstva Vlast.

Vychovatele vyšlo red. Dr. Rud. Horského roč. XV. čís. 14. a 15. s tímto obsahem: Úkol a výchování ženy (Frant. Horáček.) — O vychovávání dítek (Jan Lepař). — Dějepis církve katolické pro venkovské školy (Václav Oliva). — Archivní obrázky »staré« školy (Ant. Vetešník.) — Obsah Učitelské přílohy: O zvelebení chrámového zpěvu (V. H. a R. F.). — Přirozenost dítěte a jeho vzdělání (Jan Nep. Jos. Holý). — Obsah Katechetské přílohy: O zanedbávání školních služeb Božích (J. Kobosil) — Exhorty podali: Em. Žák a Jos. Havránek. — Vychovatel stojí ročně 6 K, pololetně 3 K. Předplatné přijímá administrace družstva Vlast v Praze č. 570-II.

Dělnických Novin vyšlo redakcí Tom. Jirouška roč. IX. č. 22. a 23. s tímto obsahem: Literární sjezd, sociální kurs družstva Vlast a výstava katolického tisku. — K zápasům o nemocenskou pokladnu (T. J. J.) — Když socialista stane se ministrem. — Něco o anarchismu (Václ. Žižka.) — Národní církev (Dr. Raelph Barture.) — K 23. číslu přiloženy jsou »Spolkové Listy« č. 12. s tímto obsahem: Na shledanou v »Našich Listech«. — Malo-rolnictvo a naše spolky (Ant. B. Drápalík.) — Feuilleton: Z mudrosloví Číňanů (V. Žižka).

VLAST.

O příčině života.

Napsal duch. prof. Frant. Horáček.

(Dokončení.)

Již scholastická věda činila zřejmý rozdíl mezi vědomým a nevědomým působením duše na tělo, rozeznávajíc mezi »actus hominis« (úkony vědomé) a »actus humani« (úkony bezvědomé, instinktivní). Naprostí animisté rozdíl tohoto nečiní, trvajíce při zásadě »anima est corporis forma« do slova, poukazující na nauku sv. Tomáše Akvinského. Činí tak neprávem. Neboť nesluší se zajisté vytrhovati z kontextu monumentálního díla zmíněného učitele církevního místa jednotlivá bez šetření *tendence* díla celého. Sv. Tomáš neučil, že duše sama *o sobě* tvoří si tělo a vybavuje pochody životní. Naopak zřejmě hlásá, že v těle ústrojném jsou vedle duše také síly, které jdou jednoduše a neproměnlivě svou cestou potud, *pokud* je duše spojena s tělem.¹⁾ Učenci katoličtí velmi často zabývali se otázkou po kvalitě těla prvního člověka. Bylo tělo Adamovo oživeno a organizováno již před tím, nežli »Hospodin vdechl v tvář jeho dechnutí života, následkem čehož učiněn člověk v duši »živou« (Genes. 2. 7.), nebo byl první člověk učiněn z »hlíny země« pouhým shlukem neústrojných látek, které přeměněny byly na ústrojné teprve za působení duše. Abychom užili známého příkladu: »Byl první člověk z počátku podoben mrtvé soše Promethea z řecké mythologie, která nabyla života teprve za vlivu nebeského ohně, který zmíněný sochař v Olympu byl odcizil, či snad tělo jeho před spojením s duší bylo živé mocí zvláštní formy, forma corporeitatis zvaná, která hmotu neživou povyšuje na živou (materia viva) bez jakéhokoliv principu nehmotného?

¹⁾ Sicut ignis naturaliter movetur sursum, ita sanguis naturaliter movetur ad loca propria et determinata; et similiter cor naturaliter movetur motu sibi proprio. Quaest. unica de anima art. X—XI. Srov. É. Méric l. c. p. 437.

Nauku poslednější hlásal *Duns Scotus* — za doby novější opakují tutéž věhlasní exegetové a anthropologové katoličtí, na př. De Wette, Veith (*Anfänge der Menschenwelt* pag. 116.) O. Flügel (*Das Seelenleben der Thiere* p. 131.) a také Élie Méric, jehož argumentaci zde stručně sdělujeme:

Duše byla od Boha stvořena, aby cítila, poznávala, milovala a chtěla. »In statu viae«, t. j. za doby svého pobytu pozemského není duše s to, aby činnost svoji rozvinula bez služeb těla. Proto jí dal Tvůrce tělo, jež má duši sloužiti za nástroj a prostředníka mezi říší duchů a hmoty. Úkaz tento je docela přirozený a úplně se shoduje s velkolepým plánem v přírodě, kde všude lze pozorovati polaritu. Každá pozemská bytost má zajisté dva činitele, z nichž jeden je viditelný, druhý neviditelný, jeden hmotný, druhý nehmotný, jeden, který je viditelné znamení, a druhý, který jest idea. Tělo jest viditelným znamením duše; také slovo mluvené, které je nejprřednějším a nejvýraznějším nástrojem duše, záleží z činitelů dvou. Jedním jest myšlenka, idea, druhým rozvlněný vzduch, tedy hmota. Analogie tato jest s to, aby poskytla valně světla v temnostech, do níž se hájí otázka po vztazích duše k tělu.

Jako Bůh nepověřil duši úkolem, aby sobě sama zhotovila nástroj k projevení myšlenky, totiž vzduch vlnění schopný, rovněž tak nesvěřil prý duši úlohu, aby sobě sama budovala tělo, skládajíc atomy neb molekuly, neb aby sobě modelovala jednotlivá ústrojí jakýmsi úkonem tvůrčím. Nepřetržitá a rychlá proměna ústrojných součástí v těle dokazuje zřejmě, že toto je pouhým nástrojem duše. Jestli ovšem jedna stránka těla lidského, která nižádné proměně nepodléhá, tvoříc *totožnost* lidského jedince, jakož i vštěpujíc každému lidskému obličejí zvláštní tvářnost (fysiognomii), která je příčinou, že také u starce poznáváme opět ony rysy obličejí, které jsme na něm byli viděli, pokud ještě byl jinochem.

Tvrdí-li tedy kdo, že duši přičísti dlužno kromě sil svrchu jmenovaných ještě jakousi plastickou mohutnost, tedy může výrok tento vykládán býti pouze v ten smysl, že duše jest to, která jednak lidskému obličejí dodává zvláštní tvářnosti, jinak řídí síly fysikálně-chemické v těle ústrojném ve směru *teleologickém*, od Tvůrce neproměnlivě předurčeném.²⁾

Přes značnou autoritu učeného Jana *Dunse Scota* († 1308.), kterého Élie Méric zde sleduje, nelze s vývody těmito nikterak souhlasiti! Tomu se přiči s jedné strany zřejmý text sv. Písma, jednající o stvoření prvního člověka, text, jehož lapidárně jasné znění lze názoru Scotistů jakž takž přizpůsobiti pouze krkolomnou exegesí, jinak thomistická, od Církve potvrzená thése: »Duše je *podstatná* forma těla«. Že pak podstata těla organického je naprosto jiná, než podstata těla neústrojného, byť i prvkové látky zůstali nezměněni — o tom netřeba ani slůvka více šfíti! Také se proti Scotismu modernímu v otázce, o níž se jedná, ozvali závažní hlasové, nejnověji slavný *Tillman Pesch* S. J., který ve svém díle »*Philosophia Lacensis* přesně vykládá nauku sv. *Tomáše Akv.*: »V podstatě duše rozumné či poznávací záleží v pravdě, *vylučně* a *podstatně*, jakož i *bezprostředně* forma těla lidského... Pročež upustiti dlužno od

²⁾ Élie Méric l. c. p. 406.

způsobu mluvení, v obyčej vešlého u mnohých (učňů Scotových), kteří hlásají, že v tělech živých i mrtvých přichází zvláštní forma tělesná, od duše rozumné rozdílná.³⁾

Přes to však nenadržuje nauka tato nikterak *naprostému* animismu, ana také dopřává *silám přírodním* patřičnou část spolupůsobení na pochodech životních, jak svrchu jmenovaný vykladač nauky thomistické na jiném místě rozvádí: »Nade vši pochybnost zjištěna jest pravda, že veškeré síly, které v těle ústrojném spojeny jsou s výsledkem lučebně fysikálním, od sil neústrojných v ničem se *neliší*.

Avšak naproti tomu je dokázanou věcí, že věda moderní není nikterak s to, aby pochody životní vyložila principem čistě kinetické povahy, na př. elektřinou, magnetismem atp. Pravda ovšem, že *také tyto síly* mají svůj podíl na projevech životních, avšak *nad* silami těmito jest ještě něco, co nesčíslné činnosti těchže *řídí a spojuje za společným cílem!* Toto »něco« může záležeti pouze v principu ustavujícím (konstituujícím), jenž vystupuje z řady ideální a bytostem propůjčuje *charakter svého bytí a své činnosti*, zkrátka *princip formální* čili *forma*, jak staří s Aristotelem se vyjadřovali, 2. nikoli však *forma hmotě* vstípená (inhaerentní), nýbrž *forma sloužící za základ činnosti hmotné*, která působnost lučebně-fysikální i sloučenost podrobuje za účelem vzbuzení *pochodů životních*.⁴⁾

Spojení duše s tělem jest ovšem veliké tajemství, kteréž od lidí nikdy s dostatek vysvětleno nebude, jak sv. Augustin svědčí: »Modus, quo corporibus adhaeret spiritus, comprehendere non potest ab hominibus«. — »Způsob, jakým duše pojí se k tělu, od lidí nemůže pochopen býti.« Tolik hlásá však neomylně osobní přesvědčení jednotlivce jakož i studium dušesloví, že v *biologických* pochodech u člověka jest *naprostá jednotnost!* Jednostranné, přehnané pěstování mohutnosti jedné na př. má za následek zakrnění vloh druhých, co už nikdy by se nestalo, kdyby princip činností nebyl v podstatě jeden a týž. Tak učí sv. Tomáš Akv.: »Una operatio animae cum fuerit intensa impedit aliam, quod nullo modo contingeret, nisi principium actionum esset per essentiam unum.«⁵⁾

Máme-li pro tajemné spojení duše s tělem uvéstí příklad obdobný, tu na základě autority sv. Athanasia díme: Tělo a duše jsou následkem *hypostatického spojení jedna osoba* lidská, jako Bůh-člověk narozený z Panny Marie jest *jeden* Kristus!

Hypostatická jednota tato u člověka jest tak samozřejmá, že se stala takofka nevědomky základním pilířem veškerého myšlení a mluvení lidského, tak že ten, kdo by se odvážil zvrátiti pilíř tento, viděl

³⁾ »Substantiā animae rationalis sive intellectivae vere, et per se et essentialiter et immediate existit humani corporis forma . . .« »Ergo omittenda est illa loquendi formula, apud haud paucos (Scoti discipulos) in usu posita, qua dicunt in corporibus vivis et mortuis reperiri formas corporeitatis, quae ab anima realiter distinctae sint.« Institut. psychol. secundum princ. S. Thomae Aq. Pars. I., 306, 402.

⁴⁾ Výměr Aristotelův zní: »Ψυχὴ ἐστὶν ἐντελέχεια ἡ πρώτη σώματος φυσικοῦ δυναμένη ζῶν ἔχοντος«; a jinde: »ἐντελέχεια ἡ πρώτη σώματος φυσικοῦ ὁργανικοῦ.« — (L. 2 de anima c. 1. 412a, 27; 412b, 4.)

⁵⁾ Summa theol. I. Pars quaest. 76. art. 3.

by se nucena vypracovati psychologii a mluvnici na zcela novém základě. A jaký by to medle byl základ?

Kde jest myslící člověk, jenž by odvážil se popírat, že tělo a duše lidské tvoří *podstatu jednu*?

Kdo by si troufal popírat, že na př. moje »já« přičítá jedné a téže osobě veškeré úkony životní, ať již jsou rázu hmotného či nehmotného? Vždyť všichni lidé bez rozdílu uvykli sobě mluvit: Já myslím, procházím se, cítím, jím a piji, toužím, jsem nemocen atd.

Kdo by neviděl, že v těchto obvyklých rčeních obsažena jest pravda oné tajemné, hluboké jednoty hypostatické, pravda, kterou vyjádřiti lze slovy, že duše obepíná, prostupuje tělo, čili že je informuje, jak sv. Tomáš praví?

Není-li dále očividno, že každý člověk přičítá samočinně své »já« principu neviditelnému, kterým jest duše, a nikoli své hlavě, šiji, trupu atd.?

Vývody tyto o hypostatické jednotě osoby lidské nemůžeme ukončiti lépe, než připomeneme-li lapidární výrok andělského učitele: »Corpus et anima non sunt duae substantiae actu existentes, sed ex his duobus fit una substantia actu existens!«⁶⁾

Jiných otázek sem spadajících musíme pominouti, byť i byly sebe zajímavějšími, jako na př. nauka o podstatách neúplných, o původu duše, o duchu, jako podstatě úplné atp. Jsou to vesměs otázky odborné, o kterých nelze pojednávat v časopise, určeném pro vzdělané kruhy širší, jakým jest časopis náš.

Však mlčením pominouti nesmíme dvou námitek, které zvláště *organisté* činí proti *animismu*, odvolávající se na jisté biologické úkazy podivného rázu, které se zdají zajišťovati vítězství organicismu. Úkazy tyto jsou dvojího druhu:

1. Trvání *biologické* činnosti po smrti člověka i zvířete.
2. Trvání života u jistých živoků nižšího řádu, hlavně červů, žížal, pijavek, tasemnic atp., po rozsekání jich na více částí, ano další vzrůst těchto a vývoj na samostatného jedince.

Několik příkladů budiž k objasnění!

Fysiologové francouzští, Tremblay, Dugès a hlavně Vulpian učinili velmi zajímavé pokusy i na zvířatech i na lidech. Střevlík měděný (*Carabus granulatus*), jemuž byla utržena hlava, běžel dále, jako by se mu ničeho nebylo přihodilo; rovněž tak obě poloviny jedné pijavice, přeseknuté na dvě, pohybovaly se na pohled účelně jako zvíře neporušené; kočičí hlava, od trupu oddělená, cucá prst, který vložíme do tlamy její; bezhlavá žába pokouší se plovat; odtržený zadek vosí bodá, jako by byl hmyz celý; ano, bezhlavé kobylky se páří a snášejí vajíčka; docela vypravuje se, že hlava psa, která byla oddělena od trupu, po vstříknutí čerstvé krve do hlavních cév znovu oživila, až i docela otevřela oči při vyslovení jména, které měl pes za živa.

Ano i s člověkem neúmorní zástupci fysiologie učinili dotyčné pokusy: sekerou popravený zločinec byl od lékařů bodnut několikrát do prsou a ejhle, po každém bodnutí zvedl trup lidský své rámě ve směru zasazené rány, jakoby se chtěl brániti!

⁶⁾ Duše i tělo nejsou (každá pro sebe totiž. Pozn. spis.) podstaty *dvě*, činně existující, nýbrž z obou povstává jedna podstata činně existující. Summa c. gentil. L. 2, c. 69.

Úkazy tyto byly pozorovány za prvního stadia smrti, kdy tělo bylo ještě nevychladlo a neztuhlo. Avšak co říci tomu, že mrtvolám, které delší dobu byly pochovány, narostly vlasy, vousy a nehty, jako se stalo na př. s tělem Napoleona I., jenž pohřben byv s bradou obholenou, při exhumaci objevil se s neobvyklým vousem!

Tolik o trvání biologické činnosti po smrti!

Pokud se týká ukazů druhého řádu, totiž vývoje jednoho článku nebo dílu živoka až do vzrůstu samostatného jedince, ukazujeme zde k pokusům, které učinil *Lyonnet* se sladkovodními červy, jak jsme se svrchu již byli zmínili. K tomu přidáváme ještě, že se podařilo také *jednobuněčné* nálevníky, na př. »*Oxytricha*« tak rozdělit, že z obou polovin se vyvinuli dva živokové, ovšem pod tou podmínkou, že v každé polovině bylo aspoň jedno buněčné *jádro*. Jádro toto, jehož obdobnou důležitost sledujeme u bylin, které se rozplozují nejen semeny, nýbrž také pomocí ok a pupenců, které jsou buď na lodyze nebo na kmeni, buď na kořenech, aneb posléze i na listech rostlin, (Srov. na př. rozmnožování rostlin pomocí listů, které zkušený zahradník provozují u begonií, filodendron atp.) jest totožné s organickým vejcem, tímto tradičním a jediným nosičem životního principu!

K tomu podotýká přírodopyscec *Nussbaum*, jemuž zmíněný pokus věda děkuje: »To, co již Folovy výzkumy napovídaly, a na co od Pflügera a Strasburgera s důrazem bylo poukázáno, totiž že *buňka vaječná* obsahuje potenciálu celé množství jedinců, bylo mými pokusy také pro širší kruhy dokázáno. Veškerá energie, kterou buňka (se zárodkovým jádrem totiž. Pozn. spis.) rozvinuje, jest vázána na dělitelný substrát.«⁷⁾

Nuže, to jest úplně moderní nauka, která na vlas se rovná učení scholastiků o potenciální mnohosti jednoduchého principu životního u živoků nižšího řádu.⁸⁾

Pokud se týká pokusů s členovci, hlavně s červy, u nichž každý článek, byv oddělen, má schopnost dalšího vzrůstu a vývoje, jest výklad docela jednoduchý. Články zmíněné nejsou integrující částí jednoho zvířete, nýbrž představují celý řetěz nevyvinutých živoků, zvíře bromadné, v němž každý člen žije jednak život vlastní, jinak bře podíl na životě spolkovém.

Tak i u živoků jiných, totiž nečlenovců, obsahují jisté části těla životní princip in potentia, který stane se aktuálním, byla-li zmíněná část odloučena od rodného těla. Analogii skýtají nám zárodky, pupence, vajíčka, semena, která, pokud trvají v organismu rodném, jsou pod vlivem svých ploditelů, jakmile však se od nich odloučí, začínají žít na základě vlastního principu, jenž ze stadia virtuálního pokročil v stadium aktuální.

Hlavní úkol hraje při tom ovšem soustava čivní, která rozhoduje o dělitelnosti životního principu.

⁷⁾ Gutberlet »*Naturphilosophie*« pag. 188.

⁸⁾ Tak učí sv. Tomáš Akv.: »Ea forma, quae totum corpus, ejusque partem separatam indiscriminatim respicit, *divisibilis* est; quae vero non ita habet, *indivisibilis*. Atqui formae omnes, exceptis *perfectorum* animantium indiscriminatim respiciunt totum corpus ejusque *partem separatam*, non autem formae perfectorum animantium. Ergo illae *dividuae* sunt, hae vero *individuae* et inextensae.« Summa, cap. I. 9. VIII., art. 2.

U nejnižších tříd živoků není téměř nížádného společného čivního ústředí, nýbrž celá soustava záleží z více gangliových uzlů vedle sebe, které vespolek, jak se zdá, udržují velmi chatrné spojení. Pohyby, které leží v oboru jich pravomoci, jsou více rázu reflexivního, byvše vybaveny podrážděním zevniterním. Živočišná duše má na nich asi málo činného podílu, snad že se spokojí s úlohou pouhého diváka, poblížejíc spíše na úkony, které jí organizace tělesná suggeruje, než aby tytéž dle míry své rostoucí zkušenosti sama řídila.⁹⁾ Čím výše k obratlovcům, tím větší čivní centralisace, tím omezenější také autonomie podružných ganglií.

Nejmenší centralisace čiv jest u živoků, kteří se rozmnožují *přirozeným* dělením, jako na př. »Volvocineae«; poměrně soustředěnější jest soustava čivní a také princip životní u červů, na př. žížal, které se dají rozmnožiti *umělým* dělením; ještě výše jsou — z ohledu na centralisaci přičiny životní — oni živočichové, kteří rozdělení řezem umělým, nerozmnoží se sice o nového jedince, avšak kde redintegrací přirozenou odříznutý úd znovu narůstá, jak viděti lze u raků, jimž narůstají vytržená klepeta opět aneb u hlemýžďe zahradního (*Helix pomatia*), jemuž docela useknutá hlava podruhé naroste.

U živočichů těchto nelze mluviti o soustředěném životním principu, nýbrž zde musí býti — při diffusní soustavě čivní — více periferických ústředí!¹⁰⁾

Zbývá vysvětlení trvání činnosti vegetativní u lidí zemřelých, jakož i o chatrných zbytcích činnosti sensitivní u osob i u zvířat, které lze vybaviti nedlouho po smrti přiměřeným podrážděním. Také vysvětlení těchto hravých ukazů neseťká se s nížádnými nepřekonatelnými překážkami. Nemusíme ani bráti útočiště k tak zv. formám těla mrtvého, »formae cadavericae«, ani k nauce oněch filosofů, kteří v těle lidském vedle duše ještě zvláštní »formu tělesnosti« zastávali, jako na př. Avicenna, Averrhoës a Scotisté, aby chom úkazy zmíněné dostatečně aspoň objasnili.

Formální princip, kterým jest u člověka nesmrtelná duše a u zvířete zvláštní síla životní, která sice leží mimo obor sil fysikálních, avšak přece na hmotu je vázaná, ona nemá vlastní subsistence, formální princip tedy jednak *praedisponuje* — jak běžné úkazy fysiologické nade vši pochybnost dosvědčují — organism na jistou dobu napřed, jinak dle zákona o setrvačnosti podrží i mrtvé tělo po nějakou dobu některé vlastnosti organické, na př. dráždivost, která se vybavuje pohyby reflexními a může i jeviti stopy života vegetativního, který ovšem posloupně čím dál tím více utuchá, až nastřádaná — ať tak díme — energie životní jest docela vyčerpána.

Kámen, vržený do vzduchu, letí i potom, kdy rámě, které mu dalo impuls k pohybu, v klid se bylo navrátilo — tak i v těle organickém pracují síly fysikálně-chemické dále ve směru obdrženého impulsu, i když princip impulsivní s tělem se byl rozloučil.

Toto připodobnění ovšem uvádíme pouze jako analogon a dlužno se při tom varovati mylné domněnky, jakoby snad ona nastřádaná

⁹⁾ Lotze, »Medicin. Psychologie« 1852. p. 539.

¹⁰⁾ Srov. Math. Kohlhofer »Die Natur des thierischen Lebens u. Lebensprinzips«. Kempten 1894., pag. 311.

tosti. Tato víra dostačovala mnohým svatým a dostačuje až po tento den prostým křesťanům, když věří, že jest ve velebné svátosti mocí a řádem Ježíše Krista, pravého Boha, pravé tělo jeho, kteréž se počalo a narodilo z nejčistší Panny Marie mocí Ducha svatého, kteréž na kříži vytrpělo, po tři dni v hrobě leželo, na nebesa vstoupilo a sedí na pravici Boha Otce. To a nic jiného není v této velebné svátosti. A podobně sluší věřiti o krvi, kteráž byla vylita na kříži na odpuštění hříchů z tohotéž těla jeho.²⁾

V témž traktátě vykládá Hus také způsob přítomnosti Páně na oltáři, když takto dí: *»Pravil jsem dále, že Kristus svoji vlastní silou a svými vlastními slovy přepodstatňuje chléb a tělo své a víno v krev svou.«*³⁾

V tomto vyznání Husově leží před námi dva články víry katolické. Předně se hlásí v něm Hus k autoritě viditelné Církve, (kterouž jinak svým výměrem o Církvi, jako o sboru pouze předzřízených velmi podvrátil), tvrdě, že má býti věreno o velebné svátosti, cožkoli drží o ní Římská Církev a věřiti velí: *»quidquid tenet sancta sua Romana Ecclesia de hoc sacramento venerabili credendum, hoc firmiter est credendum.«* Za druhé vyznává Hus, že věří o přepostatnění právě tak, jako katolická Církev.

Kdyby byl Hus zůstal prvému momentu svého vyznání o autoritě Římské Církve věren a také v něm důsledně na sněmě Kostnickém byl setrval, byl by byl také své mínění o Viklifových článcích též autoritě podřídil, jakož se jí podřídil v náuce o převelebné svátosti. Hus by byl tak učinil zajisté, kdyby byl dal sluchu napomínání svému vlastnímu, jímžto ve své první synodální řeči r. 1404. nabádal biskupy, preláty, doktory, Mistry, plebány a mnichy, aby byli pokorní. Tou pokorou by byl dal na jevo, že jest skutečně mužem velikým, a nikoliv konečnou neústupností svou, kteráž nalézala ovšem zalíbení u mladých Mistrů, bakalářů a u rozvášněného žakovstva, ale nikoliv před tvářší širého křesťanstva. Pokorou by byl zachránil sebe a také národ svůj, jež tak vřelou láskou miloval, před převelikou pohromou. Tou pokorou jsa veden, byl by byl uznal, že i on má vady, jakož i jeho přívrženci, a že tedy i on jest potřeben nápravy; tou pokorou jsa veden, byl by byl shledal, že jsou i jiní theologové znatelé sv. víry, a to důkladnější, nežli byl on sám, a že by bylo i při něm známkou moudrosti, přijati od nich a od sněmu naučení a nápravu svých mínění.

Ale bobužel, Hus kázal pokoru jiným, ale na sebe zapomínal, a proto se vrátil k svému bludu, že Písmo samo u věcech víry rozhoduje, čili správněji, že výklad jednotlivcův, kteří Písmo čtou, rozhoduje, čemu by bylo věřiti, tak že křesťan, stoje k zásadě Husově, věří vlastně sobě a výkladu svému, a ne věčnému Bohu a víře svaté se nepodřizuje, ale vládne spíše věrou, jižto by se podříditi měl.

Kdežto se stal Hus, jakož vidno jest, prvému momentu svého vyznání nevěren, nechť se podříditi výkladu autority církevní, není ani stopy, že by se byl odvrátil, trvaje v Kostnici, od víry katolické, že jest Kristus Pán v Eucharistii opravdu, skutečně a podstatně pří-

²⁾ De Sacramento Corporis et sanguinis Domini. Cap 2.

³⁾ Loc. c.

energie a »impuls« představovaly jakési síly fyzikální, které by se daly měřiti kinetickými jednotkami. Domněnka taková by byla nevědecká, ana by se přičila základnímu axiomu o nezměnné míře sil přírodních!¹¹⁾

VIII. Odstavec.

Spějeme k závěrku. Podjali jsme se úkolu nad jiné důležitého, pokusivše se v odstavcích předchozích vylíčiti otázku o *příčině života* a vylíživše důvody, které soustavy jednotlivé uvádějí, abychom obhájily stanoviska svého. Nadějeme se, že laskavý čtenář bude s námi souhlasiti v tom, že pouze *mírný animismus* nachází se v úplném souhlasu jak s anthropologií křesťanskou, tak i s empirickými údaji nejslavnějších fyziologů nové doby, třeba že vědátoci moderní zdráhají se přiznati barvu. Každá jiná theorie trpí podstatnou vadou, která dokazuje, že tvůrce její budoval na nepravých základech.

Proti *vitalismu* svědčí hlavně desassimilace čili pochod rozkladný, který je v tělech ústrojných podstatně týž, jako v říši neústrojné, ač by dle premis vitalismu tomu mělo býti právě naopak! Tedy je zde patrna »*contradictio in adjecto*«, známka to nepravdy!

Organicismus zase trpí vadou, které se říká »*petitio principii*«. Organicisté totiž vykládají pochody životní fyzikálně-lučebními silami látky organické. »Každé ústrojí koná práci, pro kterou jest *organisováno*. Dobrá! Organismace však jest pouze tam, kde je *život*. A co jest tedy *život*? Tak jsme se ocitli opět na témž místě, odkud jsme byli vyšli. Kromě toho rozbíjí se theorie organicistů o úskalí, kterým je ona okolnost, že se lučbě doposud nepodařilo a také nikdy nepodaří vyrobiti sebe menší buňku, a byť to bylo pouhé protoplasma.

Positivismus dále vzhledem k otázce naší činí vyznání plné rozpaků a ostychu, podobné onomu, kterým asi koktá zbankrotělý kupec úpadek svého závodu. O *materialismu* škoda se zmiňovati! Připadá nám jako medvěd z ruské bajky Krylova, který chce odehnati mouchu, sedící na tváři spícího pána. Zvedne balvan a mrští jím po mouše! Zabije mouchu a pána také! To však nikterak nevadí, že nemotorný huňáč počne bručeti vlastní sebechválu: »Nejsem-li já střelec výborný? Trefím mouchu na padesát kroků zdálí!«

Animism přísny, jak jej blásá Stahl a jeho stoupenci, odporuje našemu vniternímu přesvědčení; kromě toho neprávem dovolává se autority sv. Tomáše Akv., jak jsme s dostatek dokázati se snažili.

Zbývá *mírný animism*, kterým lze poměrně nejlépe vysvětliti *tajemství života*.

Každý, kdo sebe jen trochu pozoruje, vidí při své osobě zjevy života *vegetativního*, kterými dochází přímého spojení se světem vůkolním, jej obkličujícím. Výživa, assimilace látek potravních v tělíska

¹¹⁾ Nesmí se nikdy pustiti se zřetele pojem *formy* ve smyslu aristotelovském, *formy* jakožto *ředitel sil fyzikálních*, který tytéž *praedisponuje* či *předurčuje* k dosažení jistého, Tvůrcem vyměřeného cíle. Tillmann Pesch dří velmi vhodně: *Forma jest jednak výsledek dokonané činnosti účelné, jinak základ činnosti účelné počínající.* Co pak se oné *praedisposice* týká, platí o ní plnou měrou Leibnizův výrok: »*Praesens est gravidum futuro*« — »*Přítomnost jest těhotna budoucností.*« Pozn. spis.

krevní, vyměšování látek pro ústrojí neužitečných aneb v pochodu životním opotřebovaných, obnova tkaniv, atomů a molekulů organických, které jsou stavebními kameny přibytku naší duše, ejhle! toť úkazy *nižšího života*, které lze viděti a pozorovati.

Na vyšším stupni stojí život *animální*, jehož zjevy záleží v pudch, cítění a pohybování. Na tomto jevišti vystupují radost i žal, rozkoš i bolest, spokojenost i trud, náklonnost i nenávisť — hnutí rázu nového, vybavená tu pudem, onde potřebou a nutností. To není více ustálený klid bylinné duše — nýbrž lze zde zřítí již blesky a záchvěvy posud neznámého světla.

Ještě výše jest život *rozumový* a *mravní*. Činiteli jeho jsou myšlenky, touhy, city a chtění, vystrojené zvláštní jasností a provázené přívlastkem mravní *svobody*. Pud jde za mihotavým světélkem, vášeň za magnetem, potřeba a nutnost poslouchají ostnu, který je poháněn v před. Rozum vidí, co chce, a chce, co vidí. Korunou žití veškerého však jest *žití nadpřirozené*, které věrou a bohulibým životem na tomto světě počíná, aby došlo svého rozkvětu v Bohu, který dle výroku Malebranche-ova je »místem duchů, jako prostor přirozený je místem těles.« Trojí tento život. vegetativní, animální a rozumový není pro sebe závislý od principu zvláštního. Viděli jsme svrchu svazek, který onen trojí způsob žití pojí jednotou principu a jednotou cíle. Principem tímto jest *nesmrtelná duše*, která onen trojí život buď vědomě, buď bezvědomě řídí.

Věda katolická vyjadřuje pravdu tuto thésí, nad kterou bychom stěželi jinde bledali stručněji a zároveň obsažněji: »*Anima est corporis forma*« »*Duše jest forma těla*.«

Není nás ovšem tajno, že převážná většina přírodopytců a fyziologů pro tuto peripatetickou thési má pohrdlivé krčení ramen. Trvát Bohu žel většina moderních učenců buď na stanovisku materialistickém, monistickém neb v táboře pozitivismu. Tento neblahý úkaz však nás nesmí nikterak odstrašiti, abychom se nedali svést s cesty pravé, té jediné, která vede k Pravdě! Ty tam jsou ony časy, kdy před zvucným jménem nějakého matadora vědy davy skláněly pokorně žezlo vlastního úsudku, opakujíce po zácích Pythagorových bezmyšlenkovitě: »*αὐτός ἐφα*«.

Hlavní vinu rozháranosti vědeckých method naší doby má hlavně výstřední *subjektivism* Kanta a záků jeho, který v dalším vývoji svém přes stanice skepticismu a pozitivismu dospívá k nihilismu. To však znamená nejen záhubu filosofie samotné, nýbrž záhubu veškeré vědy. Sami učenci, kteří jinak nejsou přívrženci katolické Církve a její filosofie, totiž soustavy thomistické, pozvedají varovného hlasu svého, doporučujíce mladším adeptům horlivé studium — *metafysiky*. Tak dí — zajisté nepodezřelý svědek to — *Du Bois Reymond*: »Od převratu filosofie Kantem přijala nauka tato ráz výlučně esoterický; učitel její (Kant) zapomněl dočista na mluvu běžného rozumu lidského a jednoduchého úsudku, kromě toho jal se z daleka vyhýbatí otázkám, které každého nepředpojatého učně co nejlouběji dojmají, nebo si uvykl je odbývati hezky s vysoka jako nepřístojné obtěžování; kromě toho chovala se nauka jeho vůči nové velmoci, která po jejím boku vyrůstala, vůči vědám přírodním totiž, tak dlouho nepřátelsky, že se věru nelze diviti, že hlavně mezi *přírodopytci* samy upomínky na skutečné činy *filosofické* časů dřívěj-

ších vyhynuly na čisto. Částečnou vinu nese také ta okolnost, že novější filosofie zaujala proti *positivnímu náboženství* stanovisko namnoze záporné, a že se pilně vystříhala — buď vědomě, buď nevědomě (?) — přiznati v jistých otázkách barvu bez obalu. . . . To také byla příčina, proč *filosofie* sama byla odstrčena stranou, jako věda bezpředmětná, ano neuzitečná, a proč dnes, kdy *přírodní vědy* samy dostoupily vrcholu, kde začíná — *filosofie*, v mnohých učenských spisech naléztí možno tak veliký nedostatek průpravných filosofických pojmů, a tolik nevědeckosti ve skutečných vymoženostech.¹²⁾

Neznámý pak spisovatel sensačního díla »Rembrandt als Erzieher« vynáší nad moderní vědou nálezu přímo zdrcující, an dříve: »Nynější věda ztratila nadobro smysl pro přímé vztahy mezi jednotlivými zjevy v přírodě i u člověka a obrovským, jednotně vyznačujícím vesmírem. Po této stránce dlužno ji, (vědu) zváti nefilosofickou a beznáboženskou. Ano, možno docela jíti ještě dále a říci, že je podstatně bezduchá; neboť *duch* znamená především: vztah všech částí k celku a navzájem. Věda dnešní hýří v jednotlivostech; tím pokazila žaludek nejen sama sobě, nýbrž také mnohému ze svých ctitelů. Věk náš dovolává se myslících umělců, ano nejnověji docela i myslících služek; nemáme-li právo dožadovati se také myslících učenců? Avšak ve velikém mlýně specialismu individuality duševní, které zajisté také za doby naší nacházejí se rovněž tak četné a stejné hodnoty, jako za dnů dřívějších, bývají na prášek rozemlety; bez rozhodné a vyspělé individuality však není samostatné produkce Prozíraví duchové tento nedostatek předvídali. Tak děl již H. Kleist o specialistech: »Sedí jako housenky na jednom listě; každá z nich myslí, že její list je nejlepší a o strom se nestará nížádná z nich.«

Tedy nejen *mikroskopie*, nýbrž také *makroskopie*. Fakta jsou ceny podřízené, a věda, která se spokojí pouze zaznamenávati údaje a úkazy, zůstane vždy podřízenou. Pouze vědění *zákonů*, vědění *ducha*, vědění *života* možno nazvati skutečně vědou; tato pak je přibuzna umění.¹³⁾

Nic naplat! Věda musí se vrátiti opět k *filosofii*, má-li vyvážnouti z labyrintu, do kterého zabředla bezuzdným subjektivismem. Musí se vrátiti k tisíciletým normám lidského myšlení, přes obavu, že by ve svém badání po příčině prvotní mohla naléztí — *Boha*. Toť vlastní úkol každé *pravé* vědy, a nic nehlásá duševní bídu našeho věku zřejměji, než přiznání přírodopytců: »Kdybychom šli dále, narazíme na náboženství, na *Boha*; to však nejde.« »Nous sommes l'ennemi du Surnaturel et nous le combattons où nous le rencontrons,« prohlásil slavený fyziolog francouzský L'Huys. »Jsme nepřáteli Nadpřirozeného a potíráme je, kdekoli se s ním setkáme.«

Tot také logika — avšak démonická.

Pravý učenec, *nepředpojatý* učenec, nejen že se nebude obávati, že by při svém badání mohl naléztí *Boha*, nýbrž vděčně bude slaviti Prozřetelnost, která mu onu spasitelnou cestu ukázala, a bude následovati slavného *Keplera*, jenž říkal: »Nyní hledám v sobě *Boha*, kterého jinak ve vesmíru všude vidím.«

¹²⁾ »Die sieben Welträthscl« pag. 71.

¹³⁾ »Rembrandt als Erzieher.« 42. Aufl. Leipzig 1893. pag. 60. sqq.

Zvláště však psycholog a fysiolog se bez pravé filosofie neobejde. V psychologii pak jako maják září nauka thomistická, která výtečnou thésí aristotelovskou přizpůsobila učení Církve. Jestli pak nauka tato nade vše dokonalejší, ana netoliko *empirické* metodě dává, což jejího jest, vycházejíc od zkušenosti člověka vniterné i zevniterné, nýbrž také *sákona příčinnosti*, tohoto neporušitelného základu lidského poznání, ve všem šetříc, z úkazů jímá se souditi na příčinu a přirozenost téže; poznávše pak pravou duše přirozenost, na základě neklamných principů aprioristických snaží se vylíčiti rozsah i mocnost její mohutností a sil. Proto směle tvrditi můžeme, že nad psychologii aristotelovskou, respektive *sv. Tomáše Akv.*, není žádné, která by podávala záruku větší jistoty a větší jasnosti.

»*Anima est corporis forma*«. K tomu podotýká znamenitý učenec Siebeck: »Nikdy, až dosavad, nepodařilo se jednotlivci přivésti psychologii od sporadických počátků k také výši soustavně vědecké dokonalosti, jako *Aristoteles* učinil s prostředky svého věku. Bez mála všechny požadavky, které jsme uvykli dnes klásti na tuto vědu (i. e. psychologii), měl na zřeteli filosof onen, jenž stejnou měrou se zabýval otázkami spekulativními a oněmi, které se týkají theorie poznatků vůbec, jako sem spadající pokusy anatomickými a fysiologickými, a posléze pozorováním pochodů sebevědomí, jakož i srovnáváním psychologie lidské se zvířecí, individuální s dušeslovním společenských tříd, ano i národů . . . Thésí: »Člověk tvoří podstatu *jednu*, která sestává z *duše*, představující *aktus* aneb *formu*, a z *těla*, jakožto *potence* či *hmoty*, — thésí touto nalezl *Aristoteles* klíč k hádance, který před ním jiní dlouho marně hledali.«¹⁴⁾

Zjevenému učení pak thésí tuto přizpůsobil a do nejkrajnějších konsekvencí provedl duševní obr, jenž se honosí přijmením »učitele andělského«, *sv. Tomáš Akvinský*, veliký žák *Alberta Velikého*. »Bene scripsisti de me, Thoma.« — »Dobře jsi psal o mně, Tomáši,« děl Spasitel v jedné z četných extasí k našemu světcí. — Každý, kdo nepředpojatým duchem se zahloubá do nauky téhož o duši lidské, mimovolně jest stržen k obdivu: »Bene scripsisti de anima, Thoma! *Anima est forma corporis substantialis!*« »Dobře jsi psal o duši, Tomáši! *Jestli duše podstatná forma těla!*« — Zároveň pak také *příčina života*.

Na nároží.

Hle, roh, dvou ulic velikého města!
 Sta stkvělých lamp sem vrhá stříbro bledé,
 když večer nádherné sem davy svede.
 Je tady jejich každodenní cesta.
 Sem přicházejí hledat přátel svých,
 zde baví se, zde nábledy se mění,
 zde září v plamě šperků blýskavých,
 zde smějí se, zde rozkoš jich se pění . . .

¹⁴⁾ Tillmann Pesch »*Institut. psychologicae*« I. pag. 6 sqq.

Tam stála němě, o zeď podepřena.
 Snad čekala, až za okamžik krátký
 kdos z blízké lékárny k ní přijde zpátky —
 kam dívala se mladistvá ta žena,
 jež zahalena v řehole své šat
 tak oko poutala v té pestré směsi,
 že květem mystickým se mohla zvat,
 jež vítr svanul v šumný fontán kdesi . . .

Kol mňhají se zajímavé zjevy
 jako krasohledu jiskry mihotavé:
 tu hrdé dámy ve rozprávce hravé,
 i tuzardělé, smějící se děvy.
 Jím přepych hebkých per se zachvívá
 tu s kloboučku, tu opět s čapky ladné,
 a drahokamů duha zářivá
 z jich šperků žhavě srší v chůzi vnadné.

Tam kavalírů tmavé pláště vlají,
 tam uniformy pestré z davu paní
 v svých port a hvězd a křížů zlatém plání
 jak jásající tóny vynikají — — —
 Necht' na ten hermellín a aksamit
 se trouší sněh, jenž jiskřivě se snáší,
 jej v stříbro mění každé lampy svět,
 ten rozmar šťastných lidí nezaplaší . . .

Tak všecko tady v chvějné tone září
 a jako v pohádce se kolem rojí — — —
 Jen řeholnice nedotknuta stojí,
 ne bol — ne slast — jen klid je v její tváři.
 Jím září hvězdně sladký temný hled
 i ústa korálová, dětsky něžná,
 i čelo čisté, liliový květ,
 tak bílé jako loktuš její sněžná . . .

Ne, ona nevidí té lesklé vnady,
 ten chaos neslyší, ni žertů znění,
 vždyť blaho světa jejím blahem není,
 a ona není, není doma tady.
 Tam není její určení a cíl,
 kde života se jásavý proud řítí,
 jí jinde Tvůrce úkol vyměřil,
 jí jinde určeno je působiti.

Kde asi mešká duchem této chvíle?
 Snad pode křížem klečí v celli chudé,
 kde světlůška plá žářem slzy rudé
 a červánkem jí barví líc bílé —

či v domě sirotků se vidí stát,
jak hladí svěřenců svých hebké vlásky,
z nichž každý má tu bledou dívku rád,
že matkou jim se stala z čisté lásky . . .

Snad v nemocnici k chorým svým se sklání
a nebezpečí klidně patříc v lici,
jim dává léky, nápoj konejšící,
a lůžko jejich vonnou rovná dlaní —
snad na bojiště v trosky děl jde v dál,
kde dálnou střelbou ještě duní země,
jde k raněným, jde skájet žízňě pal
a hrozné rány obvazovat jemně . . .

Náš život všední není pro ni více;
vše jeho přání, radosti a žaly
jsou bubliny, jež sotva duhou vzplály,
již v mlhu rozplynou se, zmírajíce.
My jdeme kolem v denních starostech,
a jiní v blahu jásavě se smějí —
jí září hvězdou i v ten všední spěch
Bůh — lidstvo — láska — velký úkol její.

Tak na nároží stála ozářena.
Zda tužil někdo z těch, kdo spěli kolem,
ať v radosti, ať s malicherným bolem,
jak v klidu svém je velká tato žena?
Jí hedváb nehalí ni aksamit,
a přec je víc, než mnohá z těchto paní:
vždyť poselkyní lásky zdá se být,
jež přišla světu blásat smilování.

Co krása s mladostí jí nabízela
i číše slasti se svým vínem žhavým,
to vyměnila s řádu rouchem tmavým,
chtíc lásce účinné se oddat celá.
Teď mír a těcha jdou jí v zápětí,
kam řídí kroky láskou požehnané —
tak člověku i Bohu k oběti
jak tichá lampa na oltáři plane . . .

Co duma tato kolem ní se střela,
proud světla padl bledé ženě v lici —
to z lékárny se spěšně navracela
již jiná sestra s lékem k čekající.
Dál vířil kolem plesný šum a spěch,
a obě ženy spěly odtud klidně,
by tam, kde život zmírá v bolestech,
se vrátily a pomoc nesly vlídně.

Neznámá.

Pepička Kopřivova.

Napsala Vlasta Pittnerová.

(Pokračování.)

XIX.

Paní Racková byla šťastná, že má nyní všechny děti zaopatřené, a říkala žertem: dvě děti že má v službě Boží, dvě v hraběcí a dvě dcery že jsou svými vlastními paními. Ráda navštěvovala Lidušku, která začala skromně a klidně hospodařiti. Zprvu šlo vše dosti dobře; švakrové Terinka a Františka poslechly mladou švakrovou, Františka počala choditi ke Kopřivovým do šití a k vůli Lidušce dávala jí Pepička ihned plat, ač se jí lepší práce svěžiti nemohla, jen tak prosté šití: cejchy, prostěradla, ubrusy, ručníky. Sama Františka se smávala, že jenom sešívá a obrubuje.

Terinka hleděla se pak přiučiti od Lidušky zacházeti s prádlem, žehliti a vařiti, aby si mohla najíti lepší službu. Ale s tím vařením právě byl háček. Liduška uměla dobře vařiti, ale byla také zvyklá dobře jísti. Doma, ač se šetřilo, byla přece vždy dobrá strava, u Chaldounů pak a u Kopřivů jedlo se také dobře a Liduška nepředstavila si neděli bez pečeně, pátek bez buchet, svátky bez koláčů.

Ale výdělky mladého mistra soustružnického nebyly podle toho, aby se mohlo žíti způsobem v měšťanských domech obvyklým, a záhy tu a onde něco scházelo. Bylo potřeba nakoupiti zásoby dřeva, laků, barev, šroubků a podobných věcí k řemeslu, k tomu stačily peníze skrovného věna Liduščina i dar Petrův, než po zpracování zásob nebylo tu peněz na jiné a zásoby ležely neprodány. Jel-li mladý mistr na výroční trh, stála příležitost také peníze, hleděl vždy z cesty nějakou maličkost milé ženušce dovézt — a tak se hotové peníze záhy rozkutálely.

Bralo se u kupce a řezníka na úvěr, ten vzrůstal a mladý Plavec počal věšeti hlavu. Nerad řekl ženušce nevlídné, káravé slovo, a to tím více, ana cítila se matkou. Připravovala pro očekávané robátko také prádelko tak pěkné, jako pro bohaté dítko. Mladý Plavec pak sám hotovil kolébku tak pěkně vypravenou ze samých vysoustruho-
vaných sloupečků a růžic, že bylo by se mohlo do ní uložit i hraběcí dětátko, jak paní Liduška tvrdila.

A zatím zvyšovanými dluhy tenčil se majetek, aniž toho mladí manželé pozorovali. Nepočítali.

Pepička, která předem byla věc prohlédla, trnula, vidouc Liduščinu bezstarostnost.

Když vrána donesla Plavcovým do té krásné kolébky hezoučkou holčičku, kterou nazvali Anna, byly již poměry jejich tak rozrušeny, že mladý mistr byl donucen na domek ještě nezcela vyplacený učiniti nový dluh — a vypůjčenými penězi zaplatiti dluhy u živnostníků.

„Můj Bože, což jsme to projedli?“ lekal se Plavec. A mírně promluvil se ženou. Ukazoval, jak bylo by třeba šetřiti, dbáti, by výdělkem nemusily se platiti dluhy za potraviny.

Liduška se zarazila, poděsila. A rázem chtěla vše obrátiti. Počala vařiti co nejskrovněji a mnohem méně, zanechala čišťení po domě a mnohého prádla, což vyžadovalo celého jejího času; hodlala dbáti o výdělek. Zašla k Pepičce a požádala ji o nějaké šití. S ochotou dala jí Pepička práci domů a hleděla jí vybrati takovou, která byla výnosnější. Leč k vůli dětátku nemohla mladá paní mnoho pracovati a chovala-li Terinka, zůstávala zase vězeti práce po domě.

Nastaly rozmíšky, a Liduška řekla jedenkrát manželův podrážděna, že není divu, že se mnoho utratí, když jsou čtyři osoby ke stolu.

Tu odešly Terinka s Františkou si postěžovat starším provdaným sestrám a ženatým bratrům, již všichni jakž takž to živobyť vytloukali.

A nad Lidušku rozpoutala se rodinná bouře. Návštěvy, vzkazy, domluvy a pomluvy se střídaly, u Plavců byly mrzutosti, a Lidušku pojednou netěšilo nic na světě. Nad dcerušku naříkala, že jí doroste do bídy, manželův činila výčitky a Františku s Terinkou posílala z domu.

Odešly skutečně. Terinka šla do Prahy do služby a Františka uchýlila se k staršímu bratru krejčímu, hodlajíc šít u něho. Tomuto bratru také obě sestry pronajaly svoje pole, nedbajíce námitek Liduščina manžela, že měly by je ponechat k nájmu jemu jako majetníku domku.

U Plavců bylo smutno a ke všemu ještě řemeslo nešlo. Byla neúroda, bylo draho a kdo nemusil, nekupoval zbytečných věcí. Sem tam nějaký troubel k dýmce, nějaká dýmka, tabatěrka, nějaký rámeček na vyšívání se prodaly. Na trzích rovněž se lidé ani neohlédli po zboží, byť i pěkném, přece však málo potřebném, a mladý mistr vozil zásoby domů. Přijížděl mrzut a ženušce nedostalo se již nikdy dárečků.

Any sestry Plavcovy z domu odešly, měla Liduška také více práce, nemohla šít a nevydělala nic.

Paní Racková měla opět příčinu naříkati nad svojí Lidkou. A ta dobrá matička hleděla pomáhati. Donesla, co měla, co sama od syna Jana dostala: potraviny, nejvíce zeleninu a dojdouc pomohla dceři s prádlem i úklidem.

Chaldounovic mrzeli se na Lidušku a neradi hlásili se k tomuto přibuzenstvu.

„Lidka mohla býti u nás, bylo by jí vždy lépe než v té nuzotě,“ odpovídala Albínka k steskům paní Rackové.

Liduška měla jedinkou útěchu u Pepičky a ta také pomohla, jak mohla. Darovala Lidušce aspoň pro dcerušku šatičky, donesla děvčátku pamlsek i trochu lepšího jídla, hleděla vypomoci, jak se dalo.

Než dluhy se nemenšily, a Plavec viděl, že na domku se neudrží. Tu věděla jediná Pepička rady.

„Jen, pane mistře, domek prodejte,“ radila zajdouc kdysi za nedělního odpoledne k Plavcovům na besedu. „Něco vám zbude do řemesla a nájem budete snadněji platiti než daně a úroky.“

„A kam se podějeme,“ naříkala Liduška.

„Daleko ne,“ usmála se Pepička, nepozbývajíc při tom vážného výrazu. „Již loni pomýšlela jsem na to pronajati náš pokojíček. Je to na moji panímámu mnoho, pro tolik studentů vařiti, stárne. Tak

byste se mohli odstěhovati k nám, pan mistr by pracoval, a ty, Liduško, pomohla bys tu a tam panímámě po domě i v zahrádce. Co tomu, lidičky, říkáte?»

Plavcovi pohlíželi na sebe vzrušení a posléz oba, oslzevše, tiskli Pepičce ruce. A než minuly dva měsíce, byli Plavcovi ubytováni u Kopřivů. Po prodeji domku zbylo jim velice málo a kromě zásob zboží neměli jiného majetku.

»Smutně nám to dopadlo,« řekli si, umístivše se v novém, skromném bytě.

Příbuzní hněvali se na ně, že nehleděli domek udržeti, i rozešli se s nimi docela.

Plavcovi počali tedy hospodařiti znova. Mladý mistr vida, že jinakě to nedopadá, upravil lehkou bednu a opatřil ji popruhy k nošení na zádech. Vypravil se pak z domova vždy za tmy a roznášel svoje výrobky po okolních městech a dědinách.

Leckdy něco prodal, často však vrátil se za noci utrmácen a zemdlen, bez groše výdělků. Trpce zde naříkal na osud a ženě činil také mnohdy výčitky, kteréž ona splácela. Pak spolu po celé dny nemluvívali. Liduška pobývala u Kopřivů, malá její Anička byla tam po celé dny, jedla tam pravidelně, mnohdy i spala a Pepička měla v děvčátku celé svoje blaho.

Smutně rozjímávala Pepička o Lidčině osudu a bolelo ji v duši, že se tato milá její družka tak klopotně běře životem.

Šlo to u Plavců stále s kopce, a než Anička počala choditi do školy, bývala tam již bída. Liduška přestávala dbáti i na sebe, nečistila v bytě a pomáhala-li u Kopřivů, činila to proto, aby se tam najedla. Práce ji netěšila, neradovala se ze svého děvčátka, jaksi upadala v lenivou malátnost, stýskajíc si stále a stále jenom na osud. V tom jedině srovnávali se s manželem.

Po Anince narodili se jim ještě dva hoši, nevítání více s jásotem jako kdysi tato, než záhy zemřeli, rodiči skoro ani neoplakávání.

Po narození druhého hošíka počala Liduška churavěti, naříkala na bolesti na prsou, bledla, chřadla. Kašel ji počal mofiti ve dne v noci a vadla vůčihledě. Byly to suchotě, a ubohá mladá žena volala na sebe smrt. Prosila Pepičku, aby neopouštěla její Aninku. Pepička slíbila, že se bude o dítě starati, seč bude jí možno.

Liduška ulehla již nadobro, když tu jednoho večera došel Plavec domů všecek rozrušen. Paní Racková byla právě opět zde, již kolik dní, obsluhujíc těžce nemocnou dceru, které nyní i sestra Chaldounová občas nějakého přilepšení poskytl.

»Prokletý život!« S těmi slovy shodil Plavec svoji bedničku se zad a klesnul na židli.

»Co se stalo?« tázala se paní Racková a Liduška na posteli otázku tuto opětovala.

»To se stalo, že jsem se dva dny plahočil a nic neprodal,« počal vyprávěti Plavec. »Tak jsem zašel do K. do zámku. Myslil jsem, že mi tam oba páni švakři nějaký výděleček dohodí. Ale dopadnul jsem, jen co je pravda. Pan švakr, hraběcí zahradník, měl pro mne pěknou radu: nejde-li prý řemeslo, ať ho nechám a jdu nádeničit. Moje žena že to umí, dovedla prý pěstovati jahody. A jářku: však je dovedla také jísti, a ne-li jahody, tedy jiné dobré věci, vid, ženuško? Chtěl mi dáti pan švakr trochu bramborů a ka-

pusty, poděkoval jsem se, byl bych na to musil vzít pytel a s pytle jako žebrák přece ještě choditi nechci. A to moje řemeslo, co pan švagr tak zhaněl, není nejhorší, vždyť uživilo mého otce i děda.»

Obě ženy držely se za ruce. Paní Racková řekla mírně: »Jan to jistě s nimi, pane zeti, dobře myslel.«

»Ó, moc dobře, panímámo, až by ze mne nádeníka udělal. Ještě za mne prosit chtěl, aby prý mne mohl vzít do služby. Ale poděkoval jsem se a pověděl jsem panu švakrovi, jaká rozmazlená jahůdka je ta jeho sestřička, jak se umí mazlit. A tu mi pan švagr vyčetl, jestli prý hrajeme ještě divadlo — — jášku, dopadlo mi to divadlo na smutnohru, propadli jsme, propadli.« Plavec se zasmál.

»Můj Bože, mně se zdá, že je napilý,« šeptala Liduška matce.

Plavec zatím shazoval se sebe šaty, odhazuje je po nábytku a podlaze sem a tam. Byl vsutku napilý.

Anička byla u Kopřivů. Matka i babička byly tomu rády.

Plavec znovu usedl proti Liduščině posteli a počal znovu se zlobnými posuňky hovořiti. »Když mi pan švagr, hraběcí zahradník, takovou pěknou kytíčku dal, tak jsem šel k druhému panu švakrovi, hraběcímu úředníku. Ale tam jsem teprve dopadnul! Kázání, to jsem dostal, a domluvy a ať prý jdu třeba žebrat, jenom na zámku ať se neukáží, sice že mne dá pan švagr mušketyrem vyvésti. Slyšelas to, ženo, slyšeš to, panímámo? Mne, přece měšťana, mistra, vyvésti mušketyrem! A co víc — také mi pan švagr řekl, že jsem prý dbal na divadlo, na knihy, na vlastenectví a ne na řemeslo. Pěkných věcí jsem uslyšel a —.« Plavec se maně ohlédnul.

Ve dveřích, zlehka je za sebou přitahujíc, stála Pepička, bylať se šla podívat k Lidušce a maně již chvíli poslouchala rozezleného muže.

»A panna Pepička, slečna Josefín,« ušklíbnul se Plavec. »Také jsem o vás slyšel. Také má panna vinu prý na našem úpadku. Svádí prý každého k tomu vlastenčení, je pyšná a učí pýše, vyslechl jsem to, vyslechl a věru, že skoro přisvědčil.«

Pepička přistoupila k posteli, kde se Liduška choulila do peřin, jakoby ne zlá slova, ale přímo rány na ni dopadaly.

»Styďte se, pane mistře,« řekla Pepička. »Což nevidíte, jak ta ubohá trpí?« Sklonila se k Lidušce a pojala ji v náručí.

Liduška byla zsinálá v obličeji, lapala po vzduchu, ruku vztahovala proti muži.

»Můj Bože, zde je zle, zde je konec!« vzkřikla Pepička. »Paní Racková, zavolají panímámu, honem — a děvečka ať běží na děkanství! Musíme ji dát zaopatřit.«

Plavec rázem vystřízlivěl a na rychlo se oblékal. Běžel sám na děkanství a za nedlouho vcházel k Lidušce kněz s poslední útěchou.

Do rána dotrpěla.

Bratr Pavel dojel provodit ji na cestě poslední. Smutné bylo tentokrát jeho a Pepiččino shledání. S pohnutím slyšel, že Pepička ujme se dcerušky po Lidušce.

»Kéž se vydaří po vás,« pravil.

»Je mi tak smutno, velebný pane, moji milí mi kolem umírají,« stěžovala si Pepička.

»Jak jináče možno očekávati, nežli že odejdou naši milí, někoho schvátí věk, jiného nešťastná nemoc v mládí, ale více brává nám

tomen, jako Bůh a člověk, mocí svojí a službou kněží, a to přepodstatněním.

Jest tedy zjevnou nepravdou, *co jistil Amos Komenský, že věřil Jan Hus na konec o Eucharistii, jako Čeští Bratři*; ale to jest pravda nade vší pochybnost jistá, že byl Hus stran Eucharistie zcela a plně s katolickou věrou za jedno.

Hus však potvrdil v slyšení na sněmě Kostnickém, že se v této stránce *nikdy* nelišil od sv. víry. V té příčině lze pochybovati. Aspoň jest jisto, že byl Hus diffamován: netoliko, že rozšiřuje bludy Viklifovy vůbec, ale zvláště také, že věřil stran velebné svátosti s Viklifem. Důkaz nám podává odpověď M. Ondřeje z Brodu na list Husův z r. 1414.⁴⁾ Hus tvrdil totiž, že jest proto pronásledován, že káral nepravosti duchovenstva; a o tom píše Broda takto: »Jakž bych rád se dozvěděl, že jest tomu vskutku takto, avšak což může býti pravdivého ve Vašem mluvení, jelikož opak toho hlásají: veřejná pověst, a těžké procesy na Vás uvalené, a to právě stran bludů Viklifových vůbec, a zvláště i pověst, že bloudíte stran učení o velebné svátosti těla a krve Páně.«

Ondřej Broda pokračuje ve svém dopise, že snad M. Jan Hus as odvětlí: že by neměla ta jeho diffamace pravdivého základu, a ihned podotýká, že *on Hus sám sebe diffamoval, když hájil veřejně spisů Viklifových*, a když vyřkl, že by sobě přál, aby jeho duše tam se dostala, kdež jest Jana Viklifova, jehož články i na kathedře v ochranu bře, a zvláště na konci svého traktátu »de Ecclesia« o 45 člancích Viklifových příznivý soud pronáší, ač jsou byly články na generálním koncilu v Římě, v Paříži a v Praze zavrženy.

Zajisté, že Hus bera se touto cestou uvrhl na sebe odůvodněné podezření, že háje knih a článků Viklifových a bera v ochranu i osobu Viklifovu, jakoby nebylo na ní nic přihany hodného, aniž bludu dogmatického, neomylně sám věřil v bludech M. Jana Viklifa, a že se domnívá, že by byly také věty Viklifovy I., II. a III. obsahující bludy naproti katolické víře o Eucharistii pravdivy.

Může se zde arci namítnouti, že M. Jan Hus odpíral pouze úhrnkovému odsouzení dotčených Viklifových vět; avšak Pražská fakulta theologická zatratila Viklifovy věty netoliko úbrnem, čili »in globo«, ale také dopodrobna, připojivši k jednotlivým větám jim vlastní a zvláštní censuru.⁵⁾ K dotčeným však třem prvním článkům, hledícím k Eucharistii, připojila fakulta, že jsou kacířské.

Hus však, háje Viklifových vět po roce 1412., nepoznamenal, že by spolu s katolíky zavrhoval učení Viklifovo o Eucharistii, ač pravda jest, že ve svém listě k papeži Janu XXIII. ze dne 1. září 1411. žádá, aby byl omluven pro nedostavení se do Říma, a se snažně ohrazuje, jakoby bylo v Římě falešně naň udáno, že by byl učil, že *ve svátosti velebné zůstává podstata chlebná*. Než, toto Husovo ohrazení nemá mnoho váhy, neboť M. Jan Hus upírá v témž listě, že by vůbec držel nějakého bludu Viklifova, ačkoliv byl od hlavy až do paty všechen Viklifův.⁶⁾

Podezření, že věřil Hus s Viklifem, musilo po Čechách záhy obšíhati, neboť Hus byl již roku 1403. mezi těmi, kdož nechtěli, aby

⁴⁾ Docum Palacký. Str. 520.

⁵⁾ Viz spis můj: Apologie sněmu Kostnického etc. Praha 1896.

⁶⁾ Docum. Palacký. Str. 19.

život, nežli smrt,« pravil Pavel. »O těch, již odcházejš, jsme upokojeni, o těch, již žijí, nelze nám říci, zda zůstanou našimi. Pohleďte jen na naši rodinu, jak se rozpadla, rozešla, a přece jsme děti jedněch rodičů. Jan, Petr i Albinka žijí více sobě, než čemu jinému; slovo vlast jest jim prázdným zvukem a že jsou sourozenci, jest jim náhodou.«

Pepička sklonila smutně hlavu a řekla: »Bylo nás tolik, velebný pane, než já měla jen jednoho bratra a ten se nám odcizuje. Žije v zámku, těší se přízni úřednictva a —«

»Stal se jedním z nich,« dodal Pater Pavel.

Rozloučili se dojati a Pepička vrátila se k svému zaměstnání. Bylo jí trudno a tak jí dny smutně uplývaly. Přála Lidušce, že jí smrt zbavila utrpení, než bylo jí smutno po ní a želela tohoto tak nevyplněného, tak zaniklého žití. Malá Anička působila jí ovšem radost, děvčátko chodilo rádo do školy, chápalo se pletení, zpívalo jasným hláskem a bylo tak roztomilé, jak vůbec děti v tomto věku bývají.

Paní Kopřivová měla děvčátko také velice ráda. Říkala, že nemohla by vlastní vnučku více milovati. Slízala vždy, zpívala-li Anička písničku, kterou ji Pepička byla naučila.

Ale bylo také milé podívání na kadeřavé modrooké děvčátko, ano usednouc a složiv ručky do klína, jemným, jasným hláskem zpívalo:

»Umřela Aničce maminka,
již nemá maminku chudinka.
Proč jsi, maminko, proč v hrobě,
mně je tady smutno po tobě.
Maminko má milá v nebičku
vzpomínej na svoji Aničku.

Plavec, slyše dítě zpívati, plakával. Vzmušil se jaksí po smrti ženině, hleděl si více práce, počal hotoviti levnější výrobky, zboží více kramářské, a šlo mu to lépe na odbyt. Vzal si k sobě sestru Františku, které se u bratra krejčího valně nelsbilo, a hospodařili spolu. Františka šla pro Pepičku a hleděla se jí ve všem zachovati.

A zas ta léta plynula, Anička vyrůstala, pobývajíc stále u Kopřivů a Pepička viděla svoje žáčky se provdávati, svou matku stárnouti, dcery svých vrstevnic dospívati.

Ženichové, jež se posud blásili, byli již věku usedlejšího, vdovci s dětmi i dospělejšími a paní Kopřivová slízala, že Pepička nechce a nechce se provdati.

Již i na ochotnickém divadle přešla od milovnických úloh k úlohám matek, smávala se tomu. Divadlo jí neustalo těšiti a říkala, že nehodlá se ho vzdáti, že bude bráti, i když si již pro vzezření stařeny nebude si musit vlasy pudrovat a vrásky líčiti.

Ze syna měla paní Kopřivová radost, měl pěkný úřad na zámku a oženil se pod protekcí paní direktorové s jednou z braběnciných komorných. Za to záhy dostal vyšší úřad a dovedl se vžítí do úřednického života tak, že Pepičku srdce nad ním bolelo.

Paní direktor hodlal jíti do pense a v zámku se šeptalo, že nástupcem jeho bude asi Petr Racek.

Petr zůstal neženat. Matce a paní Chaldounové říkával, že se chce ženiti až na vyšším stupni, aby mohl činiti větších nároků na od nevěsty a věno.

Paní Racková by přece byla se nejraději dočkala, aby si Pepička Petra vzala, než o tom nedalo se ani mluvit.

Přece se však v Kopřivově hezounkém, stále jako klíčka udržovaném domečku dočkali svatby. Oženil se Karel Plavec, kterýž tu setrval nájemníkem. Vzal si dívku, která pocházela z řemeslnické rodiny, po léta sloužila a nastřádala si ve službách nějaké peníze. Měl nyní do řemesla na lepší výrobky, mohl jezdit opět na trhy s povozem, rozšířil známosti a počalo se mu dobře vésti. V několika letech počal si ukládati i úspory. S druhou ženou měl dva syny, Aničku odevzdal skoro úplně Pepičce, nebyla druhá matka její k tomu, aby dívce tak něžné porozuměla.

Plavcová měla Aničku také ráda, ale nedovedla se s ní tak srozuměti jako Pepička. Říkala sama: »Anička je Kopřivova,« nicméně ctěla Pepičku upřímně.

Anička dorůstala a Pepička překročila již čtyřicátý rok. V rodném svém městě měla pověst nejchvalnější, byla jednou z prvních vlastenek a snad mnohý farář, jak se po městě smávali, neměl tak velikou knihovnu jako ona. Pepička odebrala všechny české knihy, předplácela na »Květy« a »Českou Včelu« a měla mezi knihami a básničky svoje miláčky. Tak v roce 1836. vyšly Máchův »Máj« byl jednou z jejích nejmilejších knih, říkala, že jej umí téměř z paměti. Podobně i Královodvorský rukopis. Také byla ve styku s předními vlastenci své doby. Byla-li kde oznámena nějaká sbírka na vlastenecký účel, neopomenula Pepička zaslati svoji hřivnu, posílajíc předplatné na »Českou Včelu«, »Květy« a »Vlastimila« provázela vřelými dopisy zásilku a objednávala si české knihy.

A tak dočkala se v roce 1848. rozmachu peruti nové doby. Svoboda! Konstituce! Vlast! Národ! Tak znělo to po Čechách a lidé vzrušení přiznávali se k tomu vespolek, že cítí se bratry, že ždají uvolnění, že vinou k sobě ten zubožený selský stav. Vše kypělo. Dějiny valily se mocnou vlnou.

V rodišti Pepiččině neodoláno vzruchu a lidé těšili se pojednou tomu svému vzrušení tak, že vše vybočilo z obvyklých kolejí. Založen sbor gardistský, a nejváženější občané oblékali se v stejnokroj, cvičili se ve zbraní a byli hotovi táhnouti ku Praze.

Některí studenti s několika mladíky z města odebrali se vskutku do Prahy, hotovi postaviti se v boj a položiti mladé životy v oběť. Kde kdo chodil s trikolorou. Dětem oblekány červenobílé šatičky, dívky a mladé paní nosily modré neb černé slovanské jupičky na bílých červenými a modrými stuhami zdobených šatech.

Pepička Kopřivova ušila si takovou jupičku z látky ohnivě červené, pošítou stříbrnými šnůrkami, chtěla míti české barvy co možno spojeny. A ona to byla, kteráž obešla vlastenecké rodiny ve městě, pobádajíc, by paní a dívky věnovaly národní gardě prapor, kterýž se uvolila zhotoviti zdarma.

Sešly se peníze a Pepička pracovala pilně na praporu. Pomáhaly jí některé dívky, než hlavní práci vykonala sama. Pravila matce, že mimo dary Pateru Pavlovi nikdy tak ráda nic nepracovala jako tento prapor. Byl z rudého sametu. Na jedné straně byl vyšit stříbrem český lev, do jehož koruny všila Pepička nejkrásnější svoje granáty a pod ním slova: »Bohu a vlasti!« Na straně druhé pak v lípovém

věnci, taktéž stříbrem vyšitým, byl umístěn nápis: »*Národní stráž města*«.

Nastala slavnost posvěcení praporu, a Pepička byla vyvolena, aby ve významný den prapor ověncila. Zdráhala se, poukazujíc, že jest již čtyřicátnicí, úkol ověncení že příslušel by mladé dívce neb paní, než zdráhání neprospělo, a Pepička ve významný den oblékala se s chvěním ve svůj »národní« oblek. Připravila již prvé věnec z lípového listí, na kterýž připnula ozdobou stuhy, kteréž byla vyšila ještě zvláště. Na červenobílých stuhách stříbrem vyšito stkvělo se věnování: »*Dar vlastenek — národní stráž.*«

Pepička překvapila těmito stuhami všeobecně a ještě více překvapila svojí řečí, kterouž proslovila, když praporečník po posvěcení prapor k ní naklonil, by ho ověncila. Promluvila nadšenými slovy, volala Čechům a Českám do paměti, jakého slavného národa dětmi jsou, povzbuzovala k lásce k vlasti, k svornosti, k činům. Oči jí planuly a vyhlížela úplně mladistvě ve svém bílém šatě, v červené jupičce, a kde kdo provolával ji chválu.

»Škoda, že se toho paní teta nedočkala,« vzdychla Pepička, vracejíc se ze slavnosti.

Byla-li zahrnuta od spoluobčanů chválou za svoje vlastenecké vystoupení, rozhněvala si za to vzácné svoje kmotry. Právě od nového roku byl pan direktor nastoupil pensí a Petr Racek ustanoven prozatímním direktorem. Ihned bylo znáti jeho vládu. Přitůžil i poddanému lidu i úřednictvu a pan direktor, kterýž poddav se stáří, trávil dny v lenošce u kamen, hraje s paní v karty, mnuł si ruce nad tím, jak si Petra vycvičil.

Zámek bouři neušel. Poddaný lid se shluknul, vytloukl okna a Petr v noci na rychlo ujel. Protloukl se až do Vídně a vrátil se s hrabětem Jindřichem.

Hrabě byl se před několika roky oženil, cestoval dlouho v cizině a nabyv rozhledu a zkušenosti, pohlížel na poddaný lid jinak než dříve. Jednal šlechetně ve prospěch poddaných, prominul tresty, a Petr skřípal zuby nevolí.

XX.

Dusivým, těžkým mrakem bylo utlumené nadšení roku 1848., nastaly těžké, trapné doby. Absolutismus jako černý mrak spočíval nade všemi myslmi, a ti, již plesali zoře svobody vstříc, klonili truchle hlavy před temným mrakem, jenž ji zastíral.

Pepička oplakávala žalně krásné ty časy. Prapor, dílo její rukou, musil býti odevzdán vládnímu komisaři a po čase došel teprve z Vídně zpět, rozřezán, jednotlivá písmena nápisů oddělena, a český lev ve znaku ve dvě přefiznut.

Pan purkmistr pozval Pepičku na radnici, aby uviděla tu spoustu.

Pepička zaplakala. Pak, vyžádavši si rozřezaný prapor domů, s ohromnou trpělivostí sešla a spojila kousky jeho tak, že bylo lze dáti tyto na desce nalepeny aspoň za rám a pověsiti v zasedací síni městské rady.

Do zámku nebyla již Pepička zvána, ale došla tam v letě přece na pohřeb páně kmotrův. Nepřežil úpadku karabáčnictví. Teprve nyní

se divili všichni, jak dlouho vydržel ve službě, dosáhnuv věku téměř osmdesáti let.

»On panoval a já za něho pracoval,« řekl si trpce Petr Racek.

Paní zůstala na zámku, trávila dny v pláči a odmítala všechny návštěvy. Než uplynul rok, šla za manželem, Pepička dosloužila jí k smrti a zdědila po ní mnoho šatů a šperků.

Téhož roku rozžehнала se se světem paní Racková. Umírala spokojena v náručí syna kněze.

Petr Racek stav se direktorem, hledal, jak si byl přával, vzácnou a bohatou nevěstu. Jaksi se mu nedařilo. Pohlíželo se na vrchnostenské úředníky s nedůvěrou. Vrchnosti dávaly pozemky do nájmu a počaly se obírat více pěstováním lesů. Také upraveny poměry úřednictva jináče, deputáty omezeny a staří karabáčníci naříkali na ty novoty.

Tu rozpomenul se Petr na svoji lásku z mládí i dojel navštívit svoji sestru paní Chaldounovou, kteráž byla velice sesílila a zbohatla. Měla již provdanou dcerku, provdala ji mladinkou s pověstí nejbohatší v městě nevěsty.

Poradiv se s paní Chaldounovou, zašel navštívit Kopřivových. Bylo v neděli odpoledne. Pepička seděla u okna s kytarou v rukou.

Petr, jsa vlídně uvítán, omlouval se, že »slečnu Josefín« vyrušil v zábavě a požádal ji, aby mu něco zazpívala.

»Již nemám jasného hlasu,« pane direktore,« omlouvala se Pepička.

Než Petr naléhal a Pepička sáhnuvši v struny počala hrátí tklivý nápev, kterýž provázela písní:

»Kde domov můj, kde domov můj?!¹⁾
hučí voda po lučinách,
bory šumí po skalínách,
v sadě stkví se jara květ, —
zemský ráj to na pohled!
A to je ta krásná země —
Země česká — domov můj!

Kde domov můj, kde domov můj?!
V kraji znáš-li bohumilém
duše útlé v těle čilém,
mysl jasnou, znik a zdar,
a tu sílu, vzdoru zmar:
To je Čechů slavné plémě —
Mezi Čechy — domov můj!«

»To je nějaká nová píseň, taková jak se říká vlastenecká,« řekl Petr jaksi kysele se usmívaje.

»Novou není, pane direktore, známe ji již kolik let, ale vlasteneckou jest a zůstane. Přetrvá asi mnoho let a mnoho písní. Vždyť ji skládal Tyl, náš Tyl,« odvětila Pepička.

Petr v rozpacích potahoval manšety, hrál s řetízky u hodinek, posléz počal zajíkat se poněkud přednášetí svůj návrh, aby se Pepička stala jeho chotí.

¹⁾ Dle prvního znění r. 1834.

Pepička vyslechla ho klidně a odvětila vážně: »Již jako mladá dívka odmítla jsem vaše ucházení, pane direktore, a činím tak i dnes. A to proto, že nesdílíte a nikdy jste se mnou nesdílel moji lásku k vlasti, že vám jest cizím vlastenecké uvědomění, že pohrdáte prostým lidem. Nemluvme o tom. Váš návrh mne nepoctívá. Hledejte ženu v kruzích, jimiž jste se odcizil svoji rodině tak jako svému národu.«

»Ale Pepičko,« ozvala se paní Kopřivová.

»Nechte mne, panímámo,« — Pepička již kolik roků matce vykala, — »to jest věcí mého svědomí, abych to panu Rackovi řekla.«

Petr odcházel mrzut, přihlazuje si vlasy na temeně, kde skrýval již lysinu.

»Neudělala jsi dobře, Pepičko, měla bys se přece vdáti,« pravila paní Kopřivová. »Vidíš, já stárnu, odejdu ti z nenadání, vždyť se mi blíží sedmdesátka, a ty tu zůstaneš sama. K Josefovi asi nepůjdeš, ten je jako ten pan direktor — — —«

»Sama pravíte, panímámo, že nešla bych k bratřovi, protože je jako ten direktor, a tohoto bych si měla vzít za muže?« Pepička se skoro rozesmála.

»No, muže by jsi si předělala,« mínila paní Kopřivová.

»Ani zdání, panímámo!« Ten by se tak dal předělati! S takovými lidmi nejlépe nemluvit. Ať si vezme úřednickou slečnu.« Pepička chopila se kytary. »Všimla jste si, panímámo, jak mu nevoněla ta vlastenecká píseň, ano, ano, těm pánům se to nelíbí, hlásí-li se náš lid k svému domovu a k sobě.«

A Pepička zazpívala si ještě jedenkrát krásnou píseň: »Kde domov můj«, zpívala s celým vroucím citem a pak zazpívala sobě ještě tu píseň, kterouž Pavel složil a kterou sama zpívati se naučila, píseň ku křtí: »Ty znaku spásy!«

Dopěvši vyšla na zahrádku a za tichého letního večera vzpomínala svého mládí. Tak uplynulo rychle a dnes musila si říci, že již překročila zajisté polovinu života.

Tak odcházeli její milí. Řekla si, že po úmrtí matčině zbude tu sama, s bratrem byli si odcizeni, řekla si, že zbude jí jenom její práce a starost o to, naučiti cizí děti té troše šití a pletení.

»Je toho skoro málo na vyplnění života,« řekla si, a bylo jí pojednou jaksi teskno. »Vzpomínala, kolik se vystřídalo u ní dívek a studentů za toho čtvrt století, co vrátila se od paní kmotry ze zámku.

Čtvrt století! Co vše hnulo se ve vlasti za tu dobu, jak utěšeně zkvetlo národní uvědomění! Jakých to jmen vyslovováno s pýchou, jakých to knih v ladné úpravě nynější přibýlo do její knihovny! Byla umístěna v hořeni zásuvce prádelníku. Mezi listy knih vloženy byly vonné listy květín; růže, fialy, reseda, Boží dřevce, máčí list, mateří douška, muškát, dle toho, kde četla Pepička prvně a opětně tu kterou knihu: v zahradě, v poli za nedělního odpoledne, či v zimě doma u okna, kde zelenaly se muškáty a rozmariny. Ty rozmariny, které Pepička pěstila a rozdávala k svatbám i pohřbům, sama netoužíc plést si svatební vínek do vlasů. A v každé téměř knize vložena byla stuha s vyšívanou záložkou, také tyto vyšívala Pepička dle nálady, jaké v ní ta která kniha vzbudila, volíc i barvy stuh jasné nebo temné. Byly vyšity hedbávkou a bůstky růže a po-

mněnky, lilie a konvalinky, věnečky a rohy hojnosti, lyry a popelnice, symboly víry, naděje a lásky. Každá jednotlivá byla Pepičce milou. Vzpomínala dále Pepička, oprouc se o zmohutnělý šeflíkový keř, každého roku více kvetoucí. Zdálo se jí, že málo, málo vykonala na světě. Vždyť žila vlastně jenom sobě. A pohlížeje kolem sebe, viděla plnit ženu svůj úkol ponejvíce v rodině, a pojednou se cítila osamělou. Jak, jak bude ji, až zemře matka? Bude sama, sestárne sama . . .

V duši Pepiččině nabýval stesk převahy, až chtělo se jí plakati. Vzpomněla na Pavla. Teprve nedávno stal se farářem v chudé vsi, kdež byl před tím několik roků kaplanem. Měl samé chudé »štace«, ale všude byl nejupřímnějším přítelem lidu. Měl mnoho lásky, jak říkával sám, dával ji i přijímal.

Ano Pavel ten život dobře vyplnil. A ona zasvětivši se mu věrností, hleděla šířiti jako on lásku k vlasti. Šířila ji mezi svými svěťenkami a svěťenci, než jaksi cítila, že toto bylo málo, málo, vždyť netrpěla, nestrádala za svoji myšlénku, šla klidna a šťastna životem. Tak ta čistá duše nepočítala více bolestných chvílí odřeknutí se snu lásky v mladosti, nepočítala, co obětovala kdy jiným.

»Panno tetinko!« zavolal jasný dívčí hlásek. Byla to Anička, zaběhla za Pepičkou na zahradu. Přivinula se k ní a rozmarně šeptala: »Já něco vím.«

»A co to má být?« ptala se Pepička.

»Panna tetinka tu měla ženicha,« šeptala Anička.

»Ale svatba nebude,« řekla Pepička. A přivinouc dívku úže k sobě, řekla: »Vidíš Aničko, ty jsi moje dceruška, ty zůstaneš mojí. Tvůj tatínek má dva synky a tebe mi musí ponechat. Vid, že budeš mojí.«

»Ó ráda, ráda,« zvolalo děvče.

Pepička setrvala po několik dnů v jakémsi napjetí. Matka pozorujíc ji, myslila, že asi přece ji mrzí, že Petra Racka odmítla.

Pepičku to nemrzelo, ale počínala uvažovati o tom, jak si Aničku ponechá. Vycítila, že nemohla by chtít, aby děvče věnovalo se tak tomu šití jako ona, že bude musit, vychovavši ji, svoliti, aby se provdala, ano hledět ji vybavit. Všeho chtěla dosáti, jen aby mohla si říci, že dcerku po přítelkyni Lidce měla místo vlastního dítěte.

Po několika dnech rozmyšlení zašla k Plavcovým a oznámila jim, že ponechá si Aničku docela. Že vyučí ji švadlenství, kterým by se později živiti mohla, hodí-li se ji zaopatření vdavkami, že dá ji věno, že učiní ji svoji dědičkou, žádajíc sobě od ní za to lásky jako dcery k matce.

Plavcovi dojati svolili rádi a Anička odstěhovala se, byť jenom přes slň, nadobro ke Kopřivovým. Byla nyní celá »tetinčina a lnula s upřímnou láskou k své dobroditelce.

Paní Kopřivová byla úplně spokojena s Pepiččíným rozhodnutím, než vymíňovala si, aby Aninka vypomáhala více ji v domácnosti než při šití. To že bude k dobrému pro Pepičku, až ona, matka, kdysi ji opustí.

Pepička zaplakala pro ta slova, cítila znovu matčinu velikou lásku.

A zase žily u Kopřivů v hezounkém čistém domečku klidně a spokojeně. Čas ubíhal a tak nepozorovaně se počaly Pepičce mísiti nitky šedin v bohaté vlasy, jemnické vrásky objevovati na bílém čele a u očí a na perlové zoubky tu a tam usadil se kaz.

»Stárnu, stárnu,« šeptávala si Pepička. Než, byla stále stejně klidnou a vldnou, stále pracovala se stejnou pílí. (Dokončení.)

Naše Slezsko.

Napsal Jan Vyhlídal.

(Pokračování.)

(1848.—1860.)

Bouřlivý rok 1848. otřásl poněkud shnilými poměry ve Slezsku. Ozývaly se mocné hlasy po volnosti, svobodě; pronášeny tužby: česky učití při gymnasiích Opavském i Těšínském. Hlas byl na pravém místě slyšen, počalo se v Opavě učití češtině jako předmětu učebnému a v Těšíně na evangelickém gymnasiu stala se řeč slovanská jazykem vyučovacím, takže některým předmětům učili slovansky.

Vláda od 1. listopadu 1849. až do 31. prosince 1852., uznávajíc jazyk český za zemský, vydávala »Obecný zákoník říšský a věstník vládní« po česku. Z téže příčiny od 1. ledna 1853. až do r. 1869. vydávali »Překlady zákonů říšských pro vojvodství Slezské« ¹⁾ a tisknou se až podnes.

Po zrušení konstituce národní hnutí na veřejnosti utuchlo, ale nepřestávalo se pracovati. Za nastalé reakce vyučování češtině na gymnasiu Opavském přestalo, nicméně již r. 1856. za ředitele Bláhy znovu bylo zavedeno.

Zajímavé jest, jaké stanovisko r. 1848. zaujala vůdčí strana německá ve Slezsku k otázce státoprávní. ²⁾ Postavení toto německé strany poznáváme ze zprávy o sněmování, vydané tiskem »Velkým výborem« :

»Veřejný konvent Slezský, který se prozatím za příčinou porady o důležitých věcech zemských z pěti členů na 48 poslanců sešlo, a to tak, že jich šestnáct připadalo na velké statky, šestnáct na malé, a šestnáct na města, sestoupil se 19. června, a rozešel se 19. července, zvoliv třináctičlenný »velký výbor« k redigování učiněných usnesení a k projednání jiných důležitých, v době odročení velkého shromáždění připadajících záležitostí zemských, učinil následující usnesení:

6. *Připojení k Čechám.* Město a panství Bruntál a město Andělská Hora podaly k Slezskému konventu adresu, ve které následkem nejnovějších událostí v Čechách opětně vyslovují se proti každému snad obmýšlenému sloučení (etwa zugemutete Vereinigung) s touto

¹⁾ V Opavě. Vytisknuto u Ant. Pavlíčka.

²⁾ »Op. Týdenník«, 1894. č. 61.

«provincií». Poněvadž však v této příčině od veřejného konventu a od jednotlivých knížetství Slezských již podány byly energické protesty, tož bylo podavatelům adresy pouze vysloveno uznání za jejich loyální smýšlení, a vyobrazeno si opětně o tom zmíniti v konečném spise, jenž c. kr. ministerstvu podán o těchto sněmovních jednáních: Známá petice národního výboru Pražského, týkající se provedení státního práva koruny české, sdělena byla cís. rozhodnutím ze dne 18. a 23. března 1848. též s veřejným konventem Slezským, aby o ní podáno bylo vyjádření. Konvent (rozšířený) adresou ze dne 9. května J. Veličenstvu podanou podal proti této petici jménem celého vévodství Slezského protest . . . Dotýká se zavedení společného sněmu pro Čechy, Moravu a Slezsko, veřejný konvent Slezský jménem všech knížetství a veškerých stavů vévodství proti tomu slavnostně se ohrazuje . . . Ačkoli vévodství Slezské s královstvím Českým od staletí vrchním panstvím pod jedním a týmž státním panovníkem (Staats-oberhaupt) spojeno jest, a ačkoli *knížetství Slezská jako léna korouhevní od krále Českého* osobám knížecím byla propůjčována, tož dělo se to pouze od nejvyššího vojvody Slezského, který byl zároveň králem českým.

Již třeba vrátiti se k hlavnímu pásmu vypravování.

Za absolutismu Bachova vedle Maďarův Čechové zakoušeli nejhroznějších trýzní, ano byli vládní germanisací ohroženi nepoměrně více než Maďaři. Když Maďaři si našli, a emigrace jejich v cizině trpce si stěžovala, jak jsou utiskováni, co pak teprv dalo se ve Slezsku, kde německá nadvláda zpupně vztyčila hlavu. Mělo Slezsko již své buditele, ale těm činila vláda největší překážky. Konečně r. 1859. dne 26. srpna »požádal« Bach za propuštění; národové si poněkud oddechli a namáhavě vybavovali se ze jha otroctví.

O práci vlasteneckou rozdělili se tehdy ve Slezsku nadšení kněží: v Pr. Slezsku apoštoloval Cyprian Lelek, v Rak. Slezsku Kazimír Tomášek, Ludvík Ochrana. Zpěvem a hudbou doprovázel jejich činnost Pavel Křížkovský. Kroužek tento rozmnožili vlastenci Jan Ryba, Jan Filípek, Vinc. Bohdálka a j.

Mužové tito tiskem, přednáškami, besedami, povznesením hospodářským, později školami podporovali národní hnutí. Svou nezištnou prací zasloužili si, by národ jim byl vděčný a vzpomínal jejich jmen.

»Anima candida« — duše čistá jako holubice byl *Cyprian Lelek*, buditel Čechů Pruských. Nad hrobem jeho 27. dubna r. 1883. ve Vodce rada Kinne věru řekl pravdu: »Odebrala se od nás dětinně prostá duše, neznající lsti ani úskoku, zneuznávaná, křivě posuzovaná, ba i posměchu vydávaná . . .« Narodil se 20. října r. 1812. v Benešově. Ve školách se učil v Opavě a Vratislavi. Jako kněz působil na rozličných místech, ve Vodce umřel. Sepsal několik knih, byl prvním českým domorodým redaktorem ve Slezsku; horlivým rozšiřovatelem českých knih, sběratelem národních písní a zvyků. Dne 12. prosince r. 1848. zvolen byl za člena II. komory sněmu Berlínského a r. 1849. členem Říšského sněmu Frankfurtského za 36. volební okres Slezský.

Rakouský Lelek — toť *Kazimír Tomášek*. Narodil se 9. dubna r. 1817. ve Vřesině, v kraji Klimkovském. Studoval v Opavě, Těšíně, Brně, Olomouci. V Olomuckém alumnátě s přítelem Josefem Otáhallem vymohl, že »českoslovanská knihovna bohoslovců« uznána od představených. Vysvěcen byv r. 1841. stal se kaplanem ve Velké Polomi,

později farářem. Horlivou svou působnost neomezoval jen na chrám a školu, Tomáška bylo plno celé Opavsko. Doma pořádal hospodářské besídky, pečuje o hospodářský pokrok. Z té příčiny založil i záložny ve V. Polomi a Chabíčově, z nichž první posud trvá a druhá zanikla. Dále zřídil se svým kaplanem Dom. Škarudou farní knihovnu, patřící k nejstarším v celém okolí. Sušilovi pomáhal sbírat národní písně, sám dával se také do veršování, tak že zván od bratří »dekanátním slavičkem«. Když zakládal Ant. Vašek, příbuzný Tomáškův, »Op. Besedník«, farář Velkopolský byl skoro jeho nakladatelem; též »Op. Týdenník« štědře podporoval. Dobročinnost jeho byla daleko známa. Za oslavy svých abrahamovin odpustil všechnu štolu, již mu farníci dluhovali. Byl třikrát kandidátem na sněm Slezský; ačkoli

Kazimír Tomášek.

věděl, že propadne, přece kandidoval k vůli krajanům, aby zvykali politickému životu.

Památne jest jeho vystoupení dne 12. září 1869. na táboru na Ostré Hůrce, jež svolali Antonín Gruda, Vinc. Prasek pomocí Kaz. Tomáška, mlynáře Blažeje a kněze Dostála. Tomášek byl táboru čítajícího 12.000 hlav předsedou a statečně hájil proti c. kr. vládnímu komisaři práv koruny České a příslušnosti Slezska k této koruně, proto nazván českým »deklarantem«. Z resoluce nadšeně přijaté vyjímáme: »Uváživše, že je vzdělanost základem všeho blahobytu . . ., uzavíráme a zavazujeme se, že naši neustálou a úsilovnou snahou bude šířiti chuť ku čtení poučných, mravných knih a časopisů . . ., zakládati knihovny jak školní tak obecní . . . K čemuž pomáhej nám Pán Bůh.«

Při politických poradách rady Tomáškovy bylo váženo; on vždy pokládán za hlavu důvěrníků Čechů Slezských. R. 1873. účastnil se s Ant. Grudou porad strany konservativní ve Vídni. Zemřel 20. dubna r. 1876. k veliké žalosti farníků Velkopolských a celého Slezska. Slezsko truchlilo nad ztrátou svého vůdce . . .

Bohoslovci Olomučtí vlivem Fr. Myslivce, bohoslovce, rodáka z Malé Lhoty, vydali 20. ledna 1895. svolání, jímž oznamovali, že na oslavu pětadvacetiletého jubilea »Op. Týdenníku« uctí památku slovutného vlastence zasazením mramorové desky na rodný jeho dům. Slavnostním řečníkem byl Dr. Ant. Gruda. Po slavnostní řeči odhalena deska, na níž tento nápis: »Léta Páně 1817. 9. dubna narodil se

Ludvík Ochraňa.

v tomto domě P. Kazimír Tomášek, zasloužilý buditel a bojovník za práva lidu svého. Zemřel 20. dubna 1876. Tento pomník zjednali Slezští bohoslovci.«

Věrným spolupracovníkem v jiném směru od Opavy byl *Ludvík Ochraňa*. Jak neobyčejné bylo jeho narození, podobným byl i jeho život; sám říkával, že se narodil ve Francii na »bubnu«. Věc s bubnem má se takto: Otec jeho ženatý, rodák ze Životic u Opavy, táhl jako sergeant v rakouském vojsku r. 1814. do Francouz, kamž jej manželka jeho (rodem z Opavy) jako markytánka doprovázela. Ve Francii v Champagnoll, městečku to nedaleko Besançonu, v bývalém Svoobodném Hrabství (Franche-Comté), povila hoch — jemuž dáno na

byly kusy Viklifovy, počtem 45, zavrženy, za tou vylhanou příčinou, že dotčené kusy křivě se přisuzují Viklifovi.⁷⁾ Ano již r. 1401. hájil Hus do krve, že má býti zván Kristus v Eucharistii i chlebem. »*Irrefragabiliter, dī, est docendum, praedicandum, tenendum, quod Christus est panis.*« A tohoto svého učení snažil se Hus dovést velkým apparatusem theologickým z Písma sv., z liturgie mešul a ze svatých Otcův, jakoby to bylo katolickým článkem víry, a jakoby bylo pod ztrátou věčného života povinno věřiti, že jest Kristus Pán na oltáři chlebem.⁸⁾ Dokazování toto mohlo již r. 1401. uvrhnouti na Husa podezření, že jest, co se dotýká Eucharistie, Viklifistou. Hus dokazoval ve svém traktátě de Corpore Christi zajisté touže měrou, že jest eucharistický Kristus chlebem, jako se snažil M. Jan Viklif v Trialogu (r. 1383. až 1384.) naproti širé Církvi katolické dovést, a to prudkostí neslýchanou, že jest Kristus Pán na oltáři chlebem, z Písma, ze svatých Otců a ze své křivé filosofie, chtěje takovým způsobem žebravé mnichy diffamovati, že by byli, věříce v přepodstatnění, haeretikové.

Podezření toto mohlo věru růsti, když se Hus nechtěl podrobiti zákazu arcibiskupovu, aby Kristus Pán nebyl zván chlebem, neboť tento odpor mohl vzbuditi u všech, kdož znali Viklifův Trialog, odůvodněné mínění, že M. Jan Hus není prost Viklifova kacífství.⁹⁾

Oba tedy, i Viklif i Hus, dokazovali neústupně a lidu jako článek víry křesťanské vštěpovali, že má býti věřeno, že jest eucharistický Kristus chlebem, a proto mohl býti Hus v Čechách diffamován, že jest s Viklifem za jedno stran Eucharistie.

Okolnost, že Hus již r. 1401. se snažil dokázati, že je eucharistický Kristus chlebem, přivádí mne mimoděk na myšlenku, že byly *theologické* spisy Viklifovy o mnoho spíše v Čechách známy, než jak bylo až dosud domníváno. Doklad na to mám také na Štítném, kterýž činí zmínku o tom, že jeho dobou byli jsou v Čechách, kteří se domnívali, že by zůstával po konsekraci na oltáři chléb. Píše takto: »A již mi jde léto sedmdesáte, avšak ještě sú mnú někteří Mistři pohnuli, tak že neuměl bych najisto pověděti, jestli ve svátosti oltářní ještě chléb, pod nímž by také tělo Boží, čili tu již zhyne chléb, a obrátí se v tělo Boží.« Palacký tvrdí,¹⁰⁾ že Tóma ze Štítného slova ta pronesl nedlouho před nálezem universitním z r. 1403. stran kusů Viklifových; avšak jest dosti možná, že výrok tento byl pronesen začátkem r. 1402., anebo již r. 1401., když Hus svůj traktát »de Corpore Christi« veřejnosti odevzdal.

Hus sám pravil ovšem na sboru Kostnickém 7. června r. 1415., že měl před dvanácti lety Viklifovy filosofické spisy v oblibě, spíše nežli byly v Čechách známy jeho spisy theologické; ale z toho nikoliv nejde, že by byly spisy ty teprv r. 1403. v Čechách ve známost uvedeny. Neboť r. 1403., tedy as více nežli 12 let před zmíněnou výpovědí Husovou, byly kusy sebrané ze spisů Viklifových zavrženy; a to právě předpokládá, že při nejmenším již r. 1402. v Čechách, zejména v Praze, známy býti musily. Vždyť pak jsou tyto kusy z rozličných knih Viklifových sebrány, jakož jsem ve svém spise »Apologie sněmu

⁷⁾ Dr. A. Lenz. Apologie sněmu Kostnického. Praha 1898.

⁸⁾ Historia et documenta Joannis Hus atque Hieronymi Pragensis. Norimbergi P. I. 202 seq.

⁹⁾ Documenta. Palacký. Str. 276.

¹⁰⁾ Palacký: Dějiny III., I., 64.

křtu sv. jméno Ludvík. Že narodil se při válečném tažení, povstalo, že narodil se na »bubnu«.

Však byl Ochrana bubnem Slezany z mrákot budícím. Vystupovav v Opavě, Brně, Olomouci, ustanoven byl r. 1838. za kooperatora do Komárova u Opavy. Svou horlivostí, uhlazeným chováním upozornil na sebe kněžnu Blücherovu z Raduně, jež jej požádala za učitele náboženství a češtiny pro své syny.

Po třináctiletém téměř působení v Komárově odebral se v lednu r. 1850. do Stěbovic, kdež administroval půl třetího roku, až byl investován za faráře. Celkem prožil ve Stěbovicích 28 let.

Jak Tomášek, tak Ochrana usilovali pomoci lidu z hospodářské tísně, proto založil l. 1870. »rolnickou záložnu«, jež do dneška (přesídlená do Zlatníka) přináší dobré ovoce. Též staral se, aby záložny vznikly v Litultovicích, Slatině, Klimkovicích. V oboru hospodářském působil přednáškami, a pracoval o to, by opavský německý hospodářský spolek, jehož členy bylo hlavně české rolnictvo, vydávalo časopis též po česku. Řeči a kázání Ochranova pro svou svěráznost, původnost byly hledány.

Při zakládání Matice Opavské, jež 12. února 1877. činnost počala, má svůj lví podíl; byl zvolen prvním jejím předsedou.

Když Maticе Opavská dne 18. října 1883. otevřela nižší české gymnasium, tu plesal Ochrana, že spravedlnost vítězí, vždyť splnila se částečně jeho slova: »Zájmy naše jsou šlechetné, pravda jest na naší straně, vítězství nás nemine.«

Ačkoli měl obtojně obročl, přece pro dobročinnost a štědrost skonal v chudobě. R. 1873. při pouti svatováclavské ochuravěl, až 28. prosince r. 1877. duše jeho odputovala do výšin nebeských. Na hřbitově Stěborském železný kříž hlásá, že v zemi odpočívá »Ochrana, vlastenec pevný jak železo«.

Co Lelek, Tomášek, Ochrana namáhavě brázdili lícnu národní, skromný slezský slavík, *Pavel Křížkovský*, ukrytý v tichém ústraní klášterním na Moravě, jim zpíval. Lahodný jeho zpěv ze sesterské Moravy donášely větry do Slez, kdež hýbal zatvrdlým srdcem krajanů; sbory jeho mnohý Slezan obměkčen, počal si vážiti jazyka mateřského.

Křížkovskému vzešlo světlo světa 9. ledna 1821. v Holasovicích, nyní polozněmčilé dědině as 2 hodiny vzdálené od Opavy. Otec Křížkovského byl muzikantem; náklonnost k hudbě hned v útlém mládí nassál od otce; nejraději pískával na klarinet. Jelikož not³⁾ ještě neznal, sám vymyslel si jakousi soustavu notovou, dle které tajně své koncerty odehrával. Otci nebyla tato náruživost synáčkova po chuti, všelijak mu v ní zbraňoval. Leč marně. Při venkovských muzikách se vmísil mezi chasu a v úkrytu s nadšením sledoval produkce hudebníkův. Avšak přestupek takový trestával tehdejší pan rektor Urbánek; a když děti ve škole na Karlíčka (tak se jmenoval před vstoupením do kláštera) žalovaly, že byl u muziky, vysázel mu jich až dosti. Synek nedovedl přísti neděli ukrotiti touhu, znovu tajně vklouzl do krčmy. Děti zase žalovaly, a opakovala se dřívější justifikace. V neděli potom přes veškeré zákazy a tresty ocitl se opět u muziky, a přišed v pondělí do školy, nečekal, až by děti provi-

³⁾ »Op. Týdenník«, 1898. č. 31.

nění jeho ohlásily, nýbrž sám vyšel z lavice položil se na stupeň, aby přijal trest . . .

Jindy vzal otec v neděli chlapce do Opavy a zašel s ním na »figurálku« do kostela. Hoch po celý týden snil o krásné hudbě kostelní, v neděli tajně prchl do města na krásnou hudbu a zpěv. Příští neděli se totéž opakovalo, a hoch záře radostí z daleka oznamoval, že stal se fundatistou ve chrámu P. Marie a slavnostně ukazoval první vyzpívaný šesták. Karlíčkovi podařilo se totiž postavit se vedle zpěváka-sopranisty, a když tento uvízl, zachytil Křížkovský notu a dozpíval »gloria«. Ředitel kůru upozorněn na svěží, jistý hlas venkovského zpěváka, tázal se, chtěl-li by v kostele zpívat? Hoch přisvědčil. Na přímlovu p. rektora Neplachovského, Aleše Urbánka, splnilo se přání hochovo. Křížkovský dostal se do Opavy, kdež nejen že zpíval, nýbrž chodil též do škol.

Odbýv studia v Opavě chtěl pokračovati v Olomouci, však pro nedostatek peněz vrátil se do Slezska, kdež v Jamnici po tři léta byl učitelem. R. 1842. nastěhoval se do Brna, hodlaje dokončiti filosofická studia; touha jeho splněna. Vstoupil do semináře; Fr. Sušil ukázal jemu taje národních písní. Dokonav studia bohoslovecká vstoupil do řádu Augustiánského v Brně, kdež přijal jméno Pavel.

Při studiu hudby byl Křížkovskému vzorem Palaestrini. Když r. 1863. národ český oslavoval sv. Cyrilla a Methoda, byl Křížkovský vyzván, aby složil nápěv k písni Cyrillo-Methodějské. Když nápěv předložili Sušilovi, ten přehrávaje jej, nemohl porozuměti jednomu místu, vzkázal Křížkovskému, ať je opraví. Křížkovský zničiv první, složil nový, známý nápěv »Ejhle, oltář Hospodinův září«, však nemohl zapomenouti prvního, říkávaje: »toto je píseň, ale to byl hymnus«. V Brně založil pěvecký spolek »Besedu Brněnskou«.

R. 1872. ustanoven byl za ředitele kůru při dómu Olomouckém, než choroba, nahlodavši již dříve jeho zdraví, donutila ho, že vzdal se místa a vrátil se do zátíší klášterního, kdež 8. května 1885. zemřel. Hlavní z jeho skladeb⁴⁾ jsou: »Zahrada Boží«, »Svatý Cyrill a Method«, »Pastýř a poutníci«, »Přístup Moravěnk«, »Utonulá« (1860.), »Dívča«, »Dar za lásku«, »Když jsem já byl u své milenky«, »Prosba odvedeného«, »Žaloba a zatoč se«, »Výprask«, »Vesna«, »Jest jaro«, »Requiem« pro tři stejné hlasy, dvojí »Te Deum« pro smíšený sbor. Skladby jeho dýšl duchem národním, vynikají mistrnou formou, proto staly se majetkem celého národa.

Křížkovský, ač bydlil v Brně neb v Olomouci, na Slezsko nezapomínal. Když spáry germanisační co nehlouběji zarývaly se do těla krajanů, lkal: »Konec Slezska!« Bohudíky, že se mýlil.

Práci těchto vlastenců Bůh žehnal, símě zaseté klíčilo a vysílalo odnoží, družina nadšenců rostla; jistě každý z nich vychoval hojnou řadu stejně smýšlejících.

Odchovancem Ochrany byl *Jan Ryba*, narozený r. 1819. v Kravařově u Opavy. Kaplan Ochrana z Komárova, kam jest Kravařov přifařen, rozžal v jeho nitru plamen lásky vlastenecké. Ačkoli Ryba byl jen ševcem a později kostelníkem, přece míra zásluh jeho jest osuta. K Rybovi scházeli se čtenáři, písmák jim čítával.

⁴⁾ Ottův Naučný slovník.

R. 1844. nastěhoval se Ryba do Opavy, kdež stal se kostelníkem u sester německého řádu. Na nové půdě nepřestal vlastenčiti; seznámil se se stejně cítícími v Opavě, stal se členem besedy. V rozšiřování knih jevil snahu neunavnou; vypravuje se, že prý rozšířil knih hlavně z Dědictví za 50 let nejméně 200.000. Založením »Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje« r. 1851., a »Dědictví Maličkových« r. 1856. práce mu přibývalo; vždyť velká část knih z těchto »Dědictví« hlavně na pruskou stranu šla jeho rukama, nač poukazuje povzdech stařenky z Bohuslavic, jejíž jsme slyšeli: »Co Ryba umřeli, žádného čítania z Prahy nedostavám, na mě již v Praze zapomněli.«

Pěkně vyličuje působnost Rybovu pisatel v »Op. Týd.« z roku 1895., popisuje návštěvu svou u Ryby: »Bylo to asi r. 1856., když mne poprvé uvedli k Rybovi — v neděli — po požehnání. Bydlil tehda na komendě. Ve světnici měl plno obrazů svatých; spatřil jsem první noviny české: »Hvězdu« nebo »Lípou Olomouckou« a j. A co více mluvit? U Ryby bylo všecko: česká čítárna, půjčovna knih, české knihkupectví — a též podporovací spolek studentský. Ryba horlivě sledoval všechny naše národní podniky: byl přítomen, když se před 32 lety utvořil pěvecko-čtenářský spolek; nadšeně vítal založení »Op. Besedníka«, přátelskou měrou se Zápalem se dohodoval o směr »Op. Týdenníka«. R. 1889. Opavští vlastenci za příčinou sedmdesátých narozenin připravili mu krásnou slavnost. Zemřel r. 1895; na rakvi měl dva věnce, jeden bez nápisu, druhý s českým nápisem. Doprovázel jsem ho též; z intelligence opavské bylo jich málo, ale za to lidé z dalekého okolí až na čtyři míle z Pruska přibyli, nedadouce se zdržovati ani zimou ani sněhem.

Jiný účastník v »Op. Týd.« píše: »Nachodil jsem se již mnoho na pohřby, ale nikdy nebyl jsem tak dojat jako na Rybově pohřbě. Tak horoucně neslyšel jsem se modliti ještě za žádného nebožtíka. Nedivím se tomu: zemřel lidu našemu, tomu opuštěnému, otec, zemřel mu velký dobrodinec, zemřel ubohému lidu, o nějž se nikdo nestará, knihkupec: vykonal velikou úlohu, neboť 50 let otcovky se staral o nejchudší lid, naváděje jej k mravnosti, spóřivosti a dáváje mu do ruky knihu.«

Ryba byl postavy dosti vysoké, těla hubeného, vůči jiným na nejvyšší opatrný až uzavřený, takže ani superiorovi klášternímu se nesvětil. Po smrti jeho divil se představený kláštera, kde se tolik záloženských knížek nabralo u kostelníka?

Od r. 1848—1860. jen několik knih vysláno do oběhu z tiskárny Trasslerovy v Opavě jako »Život sv. Františka Asiského« (1857.), »Slovník českoněmecký« (1858.), Atanaše Derskovice »Spasitelné občerstvení« (1860.).

(1860.—1900.)

R. 1860. v měsíci říjnu dána Rakousku ústava, již byl do národů vlit nový život. V Čechách německá gymnasia proměňovali na česká, kde žáci čeští měli převahu; na Moravě váhali, ba mnozí byli proti. Však přece živější ruch vál Moravou, jenž byl přenesen i do Slezska; zvláště z Frenštátu, kráječického v popředí v národním hnutí, vlny pomalu tlačily se ku hranicím slezským, až v Paskově, u sa-

mých hranic, založen byl r. 1862. jeden z prvních spolků hospodářských na Moravě, jehož působnost sáhala až do Slezska.

Císařským listem ze dne 29. března 1861. nařízen ve Slezsku samostatný zemský úřad. Prvním správcem země jmenován byl místodržitelství rada Richard hrabě Belcredi, jenž vůči národnostem byl spravedliv a ovládal i jazyk český, však o tom bude řeč dále.

První volby do sněmu Slezského konaly se 22., 26. a 27. března r. 1861.; z Čechů zvoleni za poslance za venkov opavský Jan Filipek z Kateřinek a Ferd. Pauler z Kaménky a za venkovský okres Frýdecký Jan Peterek, rolník ze Skalice; tak po delší době prokázáno zase, že Slezáci jsou schopni života.

Ještě významnější a důležitější než zvolení těchto tří poslanců jest založení »Opavského Besedníka« profesorem Antonínem Vaškem téhož roku. Potřebnou kauci složil soudní úředník Opavský Křt. Časopis tento vzbudil ve Slezsku, též v severovýchodní Moravě neobyčejný ruch; byl mistrně řízen, měrou nejvrchovatější vyhovuje čtenářům-záčátečnickům. Roční předplatné bylo 2 zl. 12 kr., takže i méně majetní se mohli předplatiti. Na dědinách s dychtivostí čekali nové číslo, co asi zase Besedník bude »písati«; zvláště povídky Fr. Pravdy: »Hapala Tonička«, »Jeden ženich a dvě nevěsty«, (1861.) a »Po německu vzdělaný Čech« (1862.) docházely veliké obliby.

Kromě povídek měl Besedník články dějepisné (často od Jana Lepaře), hospodářské, přehledy politické, literární a dopisy. Některá pojednání z Besedníku otiskovaly i jiné noviny na př. »Gwiazdka Cieszyńska«. Jakou důležitost českému tomuto časopisu ve Slezsku připisovali, svědčí událost, že Fr. Palacký přihlásil se za jeho odběratele. V redakci Op. Besedníka vystřídali se za churavosti Antonína Vaška Jan Lepař (1861.), prof. Václ. Pečenka a Jos. Zuka (č. 22-26 r. 1865.), sami vynikající, vzdělaní vlastenci slezští.

Než se obšírněji rozepíšeme, jakými proudy rozváděno bylo od r. 1861. uvědomění národní muži obětivými a vlastnilovnými, domníváme se, že třeba objasniti situaci ve Slezsku, k čemuž užijeme jednání prvního zasedání sněmovního.⁶⁾

Toto první zasedání jest tím památno, že byla uznána ve Slezsku rovnoprávnost všech tří národů. »Dr. Jan Demel z Těšína učinil podání, aby zápisky sněmovní uveřejňovány byly jazykem německým a zároveň slovanským. Do komise, která se měla o návrhu raditi, přibráni byli na poradu Filipek, Peterek, dr. Jiří Prutek, katecheta z Těšína, a Ondřej Žlik, ev. farář v Těšíně. O návrhu samém jednalo se ve sněmovně dne 18. dubna, kdy komisse navrhla, aby zprávy sněmovní uveřejňovány byly v jazyku německém, polském a moravském. Dr. Eisenberg z Jablunkova však navrhl, aby se na místě »moravském« dalo »českém«, poněvadž spisovná řeč jmenuje se česká. Vznikla debata, která nesla se trojím směrem.

1. Dr. Demel navrhl prý v řeči slovanské, ale provedení toho aby se nechalo výboru. Hlavní váhu že kladl na rovnoprávnost i v uveřejňování protokolů.

2. Proti české řeči byli dr. Hein a dr. Heinz, oba z Opavy. Onen zejména tvrdil, že by lid české řeči nerozuměl, že prý i učitel

⁶⁾ »Op. Besedník«, 1861. č. 9 a 10; »Op. Týdenník«, 1897. č. 13.

ve škole a kněz v kostele musí užívatí dialektu (vyveden však z omylu toho od dra. Prutka, tvrdícího opak, vysloviv i slovo »wasserpolnisch«). Heinz pokládá debatu za zbytečnou, on zná prý moravskou spisovnou řeč, slezská řeč že jde z české do slovenské, nemůže se odhodlati pro českou řeč pro lid na Opavsku, ale hned upozorňuje na »Op. Besedník«, s jehož redakcí by se dohodnutí státi mohlo; konečně nemůže prý zemský výbor býti zodpověden za to, aby zápisy vydávány byly v řeči klasické.

3. Dr. Prutek (Polák) obražuje se zejména proti slovu »wasserpolnisch«.

Dr. Alois Eisenberg (za Jablunkov) s důrazem praví, že důstojnosti zemského sněmu sluší jednání své uveřejňovati jen ve spisovné řeči. Žlik byl pro polštinu.

Hrabě Belcredi pravil asi toto: že jest dobře sběhlý v řeči moravské a české; může slavný sněm ubezpečiti, že zvláštní moravské spisovné řeči ani není, proto nemůže raditi, by se něco takového usneslo. Když však se sněm na tom usnese, aby pro Opavsko zprávy v řeči české se uveřejňovaly, nebude tomu vaditi, když zemskému výboru na vůli se ponechá, by se s mužem v řeči slovanské dokonale sběhlým poradil a spojil. Třeba se střežiti jen nově tvořených slov a na místě nich ponechati stará a od dřívějšíka užívaná, proto bude to vždy ještě česká spisovná řeč.

Pro českou řeč mluvil ještě Filšpek, a potom se hlasovalo. *Pro rovnoprávnost hlasovali všichni*, pro českou řeč 16 poslanců, tedy většina a rovněž pro polskou. Způsob provedení ponechán zemskému výboru.

Z řečí těchto poslanců lze pozorovati, že smysl pro rovnoprávnost u Němců nebyl ještě tak podryt jako nyní, kdy již v Opavě ani nechtějí trpěti volání drátařů a oknařů. Tehdy Opava byla ještě z větší polovice česká: u sv. Trojice (v parku), na Jakařském, Ratiborském předměstí, na Hradecké ulici mluvilo se skoro jen česky. Ba co nyní bychom skoro považovali za zázrak, stalo se r. 1863. a 1864.

R. 1863. knihkupec B v Op. Besedníku k větší oslavě památky Cyrillo-Methodějské sbíral předplatitele na obraz: »Křest knížete českého Bořivoje a Ludmily na posvátném Velehradě.«

Když r. 1864. založena byla v Kateřinkách beseda, k svému podivu slyšíme, že úředníci a měšťáci chodili na její zábavy.

Jazyková debata na sněmu slezském dala podnět, že Jan Lepař napsal do »Op. Besedníka« č. 8. článek »Náš jazyk«, v němž odmítá název »wasserpolnisch« a »mährisch-slavisch«, říká, že »protivníkům našeho jazyka běží o to, aby jazyk český rozpadal se na více drobných jazýčků, a tím aby se rozdrobil veškerý národ náš na více národků, aby pak se jednomu po druhém tím snadněji odzvonilo.« Pisatel žádal znárodnění škol a pro učitele náležitou znalost češtiny.

Pro tento článek strhla se brozná vřava v německých novinách.

R. 1861. jest ještě památný tím, že německá a polská Lutyně a Dětmárovice žádaly, aby zaveden byl český jazyk do škol a kostelů. Žádost poslaly Hšské radě, která ji postoupila ministerstvu.

Dále r. 1861. padlo ustanovení, by pro české i německé žáky na reálce v Opavě jazyk český byl povinným. Jen Čechové měli se učit česky, němečtí žáci pro nedostatečný prospěch té povinnosti jsou zbaveni na rekurs města Opavy.

Dne 20. září r. 1861. nařídilo ministerstvo osvěty, by se vyučovalo češtině na gymnasiu v Opavě od I. třídy (do té doby učilo se od II. třídy) dvě hodiny týdně. Pro Čechy byla závazným předmětem. V Těšíně vyučovali ve 3 odděleních do roku 1861. češtině a polštině; r. 1861. přidali ještě oddělení IV. o dvou hodinách.

Profesor K. Kunz r. 1861. vydal v Opavě u H. Kolka (Kolck) »Nauku o větách« (2. vyd.), jež byla do mnohých českých gymnasií uvedena; a Karel Hradecký: Praktischer Leitfaden zur Erlernung der böhmischen Sprache auf der Grundlage des in der Fibel enthaltenen Anschauungsunterrichtes. Cena 40 kr. Na základě této knihy učili se kandidáti jazyku českému.

Otázka jazyková dne 8. ledna 1863. podruhé rozčeřila hladinu sněmovní: znovu jednáno bylo o návrhu, jehož provedení svěčeno zemskému výboru. První ozval se dr. Oehl, poslanec za město Krnov, řka: »že, ačkoliv jest Němec, přece je pro vydávání protokolů v řeči slovanské, aspoň v jedné. Dr. Eisenberg chtěl, aby se k návrhu výboru přidalo, že z opportunity na čas upouští se od vydávání českého a polského překladu, však bez újmy zásady rovnoprávnosti. Hrabě Belcredi dokazoval, že důvody Heinzovy jsou plané, že poslance nemá odstrašiti nepatrná výloha, když se jedná o to, aby se všem národnostem vyhovělo, a provedla rovnoprávnost. Posud všechny tři národnosti ve Slezsku žily spolu svorně a slavný sněm má k tomu zření míti, by se svornost nerušila, což by se mohlo státi, kdyby jedna národnost viděla se zkrácenu. Proto činí návrh: stenografické zprávy vydávejtež se také v překladě českém a polském.

Také Fillpek podobně mluvil, ale pro dobrý návrh Belcrediův bylo jen osm hlasů. Návrh většiny byl přijat s dodatkem dr. Eisenberga.

Zasedání toto ještě tím jest pozoruhodno, že usneseno proti dr. Heinzovi zříditi okresní zastupitelstva. Škoda, že usnesení dosud není ve skutek uvedeno!

Odchodem hraběte Belcrediho r. 1863. stav národnosti české ve Slezsku se zhoršil; spravedlivý tento muž vždy se snažil, aby ostří Schmerlingových (1861—1865.) nařízení poněkud se otřelo.

Jak se národu našemu vedlo za Schmerlinga, jest až dosti známo: naši žurnalisté odsouzení byli na 64 měsíců a 17 dní do žaláře, a listy české pozbyly z kauce 10.915 zl. Ve Slezsku, když pozorovali protivníci, že vědomí národní roste a sílí, hlavně působností »Opav. Besedníku«, postarali se, aby profesori, již stáli za »Besedníkem«, jeden po druhém odešel ze Slezska. Konečně r. 1865. podařilo se jim, že potlačen byl nenáviděný »Opav. Besedník«. Že »láska« odpůrců svezla se na redaktora listu Ant. Vaška, dá se předpokládati.

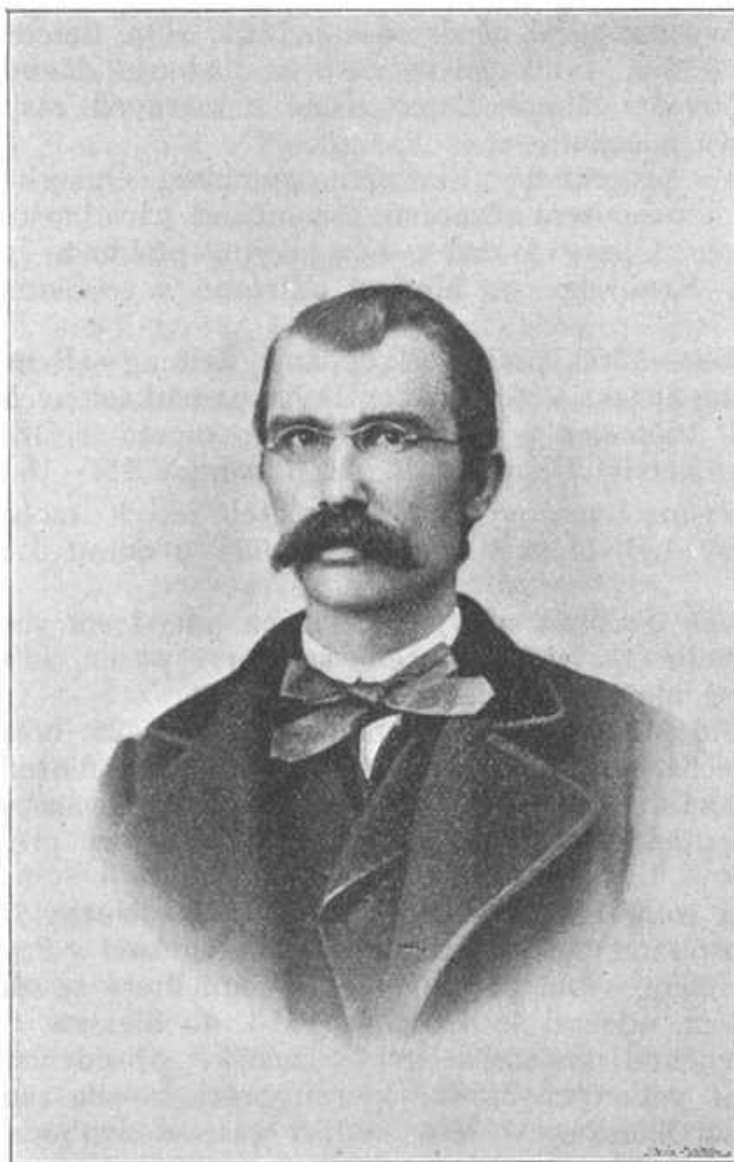
Antonín Vašek byl rodilým Slezanem; narodil se 11. listopadu r. 1829. v Háji. Školy navštěvoval v Opavě a Olomouci, kdež poslouchal prof. Hanuše. Když Hanuš nesměl přednášeti, šel Vašek do Prahy, by slyšel přednášky Fr. Čelakovského o slovanské filologii.

R. 1855. suploval v Opavě; r. 1858. stal se skutečným gymn. učitelem v Jihlavě, brzy v Uher. Košicích.

R. 1860. vrátil se do Slezska, kdež založil r. 1861. »Op. Besedník«. Do programu německého gymnasia, na němž byl profesorem, napsal: »Výklad slovanských místních jmen na Opavsku«.

R. 1872. pořádali zuřivci opavští proti Vaškovi štvanici; roku 1873. již přesazen je do Brna, kde 18. pros. 1880. zemřel.

Zásluhy Vaškovy o Slezsko jsou nehynoucí; kdyby nebýval byl vydal spisu proti pravosti »Rukopisu Kralodvorského«, byl by

Antonín Vašek.

všeobecně uznáván a Vašek stkvěl by se v záři největšího vlastence. Znalec poměrů slezských vážil si Vaška co nejvíce.

Jako v Čechách a na Moravě, tak i vlastenci slezští volili rozličné prostředky při svém díle; jsou to: vlastivědecké studium, zakládání spolků a knihoven, besedy, organizace hospodářská, hasičská, zvelebení školství. Jest naším úkolem pro přehlednost o každém oboru zvláště se rozepisovati.

Dějepis.

Již staří říkali, že dějepis jest učitelem života. O pravdivosti tohoto výroku slezští vlastenci přesvědčeni byvše, užívali dějin jako léku k osvěžení národního ducha. Ať se probíráme »Opav. Besedníkem«, nebo prvními ročníky »Op. Týdenníku«, zvláště prvním a druhým, setkáme se s pěknými články dějepisnými.

Hlavními pracovníky v oboru tom jsou: Jan Lepař, Jos. Zuka, Leopold Svoboda, Vincenc Prasek a Fr. Sláma.

Jan Lepař byl profesorem na německém gymnasiu; za churavosti Vaškovy redigoval nějaký čas r. 1861. »Op. Besedník«. Články jeho v Besedníku, vynikající věcností a pádností důvodů, působily bouří v protivném táboře. Lepař získal si vzácných zásluh o dějepis slezský a věc národní.

Vydal v programu c. k. něm. gymnasia Opavského r. 1859. »Příspěvek k posouzení různofečí a poněkud národnosti krajiny slovenské okolo Opavy«; dále: »Za jakými příčinami a kdy bylo Opavsko a Krnovsko od Moravy odtrženo a ve Slezsko vtěleno« (1860.)

R. 1862.—1863. psal v »Troppauer Zeitung« »Beiträge zur Geschichte Schlesiens«. V Archeologických památkách uveřejnil r. 1863. »Opavsko l. 1646.«, a v Časopise českého musea r. 1865.: »Zřízení zemské v knížetství Opavském a Krnovském v 15.—18. století.«

Příčiněním Lepařovým v šedesátých letech zachován zemský archiv, který byl umístěn v jakési boudě u domu Lichšteinského v Opavě.

Leopolda Svobodu nazývá V. Prasek původcem vědecké, historické topografie Opavské, jejíž cena se teprve pozná, až se v Čechách a na Moravě ujme ruch místopisný.⁶⁾

Leopold Maria Tadeáš Svoboda narodil se 25. března 1823. ve Skutči v Čechách. Na školách byl v Litomyšli, filosofická a právnicko-politická studia dokončil v Praze, načež jmenován byl 28. března r. 1849. supplujícím učitelem české řeči a literatury pro gymnasium Klatovské.

Ale již roku 1850. přestoupil do politické služby, působil jako konceptní aspirant, pak adjunkt při místodržitelství v Praze. Se svým odborným šéfem, svob. pánem Halbhübrem, který se stal ve Slezsku místodržitelem, odebral se 4. dubna 1853. do Slezska.

S proměnou místodržitelství v zemské presidentství souviselo organisování veškerých úřadů, kterou práci konala zemská komise pro organisaci Slezska. V této komisi zasedal Svoboda jako zapisovatel.

V září r. 1855. povolán byl Svoboda do ministerstva vnitra do Vídně, kdež byl za dvě léta povýšen za ministerského koncipistu, avšak již dne 28. listopadu 1859. jmenován byl místodržitelským sekretářem u zemské vlády slezské.

Připravovala se opět změna při vládě ve Slezsku, když roku 1859. Halbhuber odvolán do Prahy, a nástupcem jeho stal se hrabě Belcredi. Svoboda ustanoven byl referentem a členem ředitelství vyvazovacího. Dne 2. srpna 1868. jmenován byl vládním radou pro

⁶⁾ »Věstník Matice Opavské«, 1895.

odbor obchodní, průmyslový, měl též zeměpanské komisařství při obchodní komoře, též agendu zemědělskou.

R. 1871. byl zproštěn svého odboru a jmenován byl členem zemské komise pro regulování daně pozemkové.

R. 1873. byl povýšen do stavu šlechtického s přídavkem z »Fernaova«. Zemřel 11. března 1881.

Svoboda proslul v genealogii; »jeho články rodopisné vynikají tak neobyčejnou sečteností a důkladností, že v pravdě, poznávše i práce jeho tiskem nevydané, pokládáme jej za nejznamenitějšího a největšího genealoga českého.«⁷⁾

Co se týče prací jeho místopisných, jedny jsou pomůcky k historickému místopisu knížetství Krnovského — a druhé — knížetství Opavského. Částka těchto místopisů uveřejněna byla od Svobody v Naučném Slovníku a v Památkách, ostatek daly původ a počátek historické topografii Opavska, složené od Vinc. Praska, jak sám v předmluvě (sv. II.) vděčně uznává.

Články Svobodovy jsou mistrně psány, co do slohu a díkce opravdu historické.

Ve III. sv. Riegrova Nauč. Slovníku mezi novými spolupracovníky objevuje se L. (Leopold) M. (Maria) Sv. (Svoboda). R. 1863. v Archaeol. památkách uveřejnil pět článků nadepsaných: »Podrobnosti z historického místopisu a rodopisu knížetství Opavského a Krnovského« (I. Vikštejn. II. Zboží Fulnecko-Bílovské. III. Panství Klimkovské. IV. Třebovice—Poruba. V. Horní a Dolní Polanka.) Současně v Op. Besedníku jest pojednání o hradě Vikštejně.

Svoboda byl povahy rázné, upřímný našinec, dobrý právník; jako úředník stal se spolu organisátorem nynějšího, nového Slezska.

Svoboda všlmal a vážil si nad jiné snah současného slezského dějepisce Jos. Zukala, jenž byl r. 1864. na místo Václ. Pečenky, přednášejícího na reálce od r. 1861.—1864. češtinu a dějepis, povolán do Opavy.

Jos. Zukal narodil se r. 1841. v Roztání na Moravě. Po odbytých studiích z Vídně dostal se do Brna do redakce »Mor. Orlice«, kdež však pobyl jen na krátko. R. 1864. již dlel v Opavě.

»Zukal jest skromný, netlačil se do popředí, v Čechách jeho jméno je málo známo, za to němečtí historikové v Pr. Slezsku vyslovují jméno jeho s úctou, jakou si zasloužil svým badáním ve starých archivech slezských.«⁸⁾

Zukal neuváženou přlí opatřil si výpisky z desek krnovských až do r. 1670., z opavských až do r. 1850.; bohužel, že výpisky z desek opavských od r. 1434.—1609. při zápůjčce se mu ztratily. Ztráta tato tak namáhavě opatřeného materiálu zabránila, že mnohá pojednání historická nemohla býti vydána. Zukal kromě výpisků z regist soudních, matrik opavských, má ještě mnoho jiné cenné látky pohromadě; škoda, že pro churavost nelze mu v práci pokračovati. Výpisků Zukalových hojnou měrou při svých spisech užil V. Prasek.

Zukal četné články uveřejnil v »Matici Moravské«, v »Op. Besedníku a Týdenníku«, v programech německé reálky, kdež byl profesorem dějepisu a frančtiny.

⁷⁾ Dí Vinc. Prasek.

⁸⁾ Dr. Sláma: »Vlast. putování«, str. 436—437.

Z pojednání Zukalových jmenujeme: »Besitzungen der mähr. Kloster im Oppalande«, »Zápisky opavských dominikánů«,⁹⁾ »Pan Pertold Tvorkovský z Kravař na Raduni a Kalartové« (v Opavě roku 1886.), »Bouře proti biskupu Vilémovi Prusinovskému v Opavě r. 1569.« (V. M. Op. 1896.), »K dějinám opavské radnice« (V. M. Op. 1896.), »Z nejstarších matrik opavských« (V. M. Op. 1897.); v »Opav. Týdenníku« uveřejnil obrazy z doby Přemyslovců na Opavsku, a j.¹⁰⁾ *Matice Opavské*.

Na základě výzkumů Zukalových, Svobodových a svých vlastních vzdělával dějiny, zvláště topografii slezskou velepilný obdávatel luhů rodných, *Vincenc Prasek*, jehož rodištěm jsou Milostovice u Opavy. (Nar. 1843.)

Otec Praskův byl rolníkem a horlivým čtenářem. Prasek vědomí vlasteneckého nabyl záhy v mládí četbou jakési povídky Nýrycovy neb Šmýdovy, jež rostlo, když hoch slyšel, jak jeho p. katecheta Bedřich Kaun mluví s p. učitelem ve škole česky, což se jinde nedělo. Studoval v Opavě, Vídni a Vratislavi. Jako student besedami, přednáškami, rozšiřováním četby pečoval o hnutí národní; když neměli kdysi divadelního kusu, sám jej složil. Při první besedě v Jaktáři dne 24. září roku 1865. zpívána byla »Píseň Opavská«, již sbánil Prasek. Byl spolupředatelem prvního tábora slezského r. 1869. a spoluzakladatelem »Matice Opavské«, jejímž čestným členem byl r. 1895. jmenován. Péči jeho nastřádáno hojně listin v archivě »Matice Opavské«. Jako profesor působil na gymnasiích v Chrudimi, Táboře, Olomouci. Za pobytu v Olomouci valně zasloužil se o českou společnost a vlastenecký musejní spolek.

Když v Opavě r. 1883. založeno bylo české gymnasium Maticí Ustřední, požádán byl Prasek, aby přijal místo ředitelské. S nadšením ujal se mladého ústavu a řídil jej až do roku 1895., kdy, nedostav další dovolené, vrátil se do Olomouce, by zaujal své profesorské místo.

Pro zásluhy, jichž si získal o písemnictví a školství, stal se dopisujícím členem České Akademie v Praze a vyznamenán byl rytířským křížem sv. Řehoře.

Činnost spisovatelská V. Praska jest nanejvýše plodná: Prasek byl nejen topografem, národopiscem, filologem, nýbrž i výborným žurnalistou. »Op. Besedník«, »Op. Týdenník« se články jeho jen hemží jak na čelném místě, tak pod čarou a v drobných zprávách, a články ty jsou z rozličných oborů.

Předním jeho dílem jest »Vlastivěda Slezská«, která pro nedostatek odběratelů nemůže pokračovati, ačkoliv má autor v rukopise »Historickou topografii Těšínska«, z níž přinesl ukázky Kalendář Slezský a Noviny Těšínské.

■ ■ Ponechávajíc si první díl Vlastivědy, až bude mluveno o národopisu slezském, přejdeme k dílu II., jenž obsahuje »Historickou topografii země Opavské« (A. — K.). Tento díl jest pravou studnicí pro přátele místních dějin. Dílu III. část prvou tvoří »Dějiny kraje Holasovského čili Opavského« (str. 196; 1891.), sahající až po r. 1318.

⁹⁾ Vydáno v Opavě 1877., str. 34.

¹⁰⁾ Životopis a seznam prací není úplný, protože pro skromnost profesorovu nebylo možno více vyzvéděti.

Kostnického« jasně dokázal. Musili tedy tehdejší Mistři a doktoři dotčené spisy také znáti, neboť jakby byli jinak mohli s důvodem odpírati, aby byly odsuzovány, protože prý nejsou Viklifovy, ale jemu pouze podvrženy.¹¹⁾

Avšak poznávání spisů na světlo vydaných nemohlo se dít tak rychle, jako na př. za dob Lutherových, kde už byl tisk, a proto se domnívám, že theologické spisy Viklifovy byly as na začátku r. 1402. nebo již r. 1401. v Čechách a zvláště v Praze poznávány. Ano, ještě spíše, neboť Hus sám píše Pražanům r. 1412., že pracoval ve slově u nich více jak 12 let. To »slovo« však znamená patrně evangelium Viklifické.

- Ze všeho toho však, což bylo tuto předesláno, jde na jevo, že traktát Husův »de Corpore Christi« as sotva k tomu přispíval, že by byl autor jeho v učení o Eucharistii pravověrný. Ve spise »de Corpore Christi« nepraví Hus, že by byl v Eucharistii po konsekraci hmotný chléb, ale učí určitě, že tomu tak není, a jistí, že míní Krista, jenž jest živý chléb, kterýž s nebe sestoupil, ale jeho traktát byl tou dobou nevčasný, zvláště, jestliže tehdejší kapitola IV. Viklifova Trialogu byla v Čechách známa.

Možná, že Husův traktát »de Corpore Christi« nemálo přispěl k rozšiřování nauky, že zůstává po konsekraci na oltáři chléb, ač o sobě není nikoliv haeretický.

Avšak nezdá se, že by byl zůstal M. Jan Hus svému katolickému vyznání o Eucharistii povždy věren, neboť shledáváme o tom stopy ve svědectvích naproti němu v Čechách r. 1414. sebraných a v odpovědích, jež zaznamenal vlastní rukou Hus, sám trvaje ještě v Čechách.

a) Tak svědčí naproti němu Beneš, kazatel na hradě Pražském, že kázal na den Božího Těla u sv. Havla, že zůstává po konsekraci na oltáři chléb, a že prý tam hlásal ještě jiná kacířství Viklifova, a svědectví to zakládá na tom, že prý slyšel Ondřej Broda se žákem svým Jana Husa takto kázati.

Hus odmítá dotčené svědectví tím, že prý nikdy u sv. Havla českým jazykem slova Božího nekázal. Buď prý Beneš lže, přikládaje Brodovi a jeho žáku nepravdu, nebo prý lže Broda vypravováním této lži Benešovi. On prý Hus ani neví, jakby mělo slovo »materialis« po česku vyloženo býti. A ježto prý naň svědčí, že on Hus ještě jiné bludy z knih Viklifových hlásal, tož lže, jelikož neukáže ani jediného kacířství, které by byl hlásal.¹²⁾

Avšak Hus opomíjí, že Beneš nesevědčí, že by se byl dopustil kacířství hlásaje po česku slova Boží, a Hus sám netvrdí, že by byl u sv. Havla nikdy po latinsky nekázal, a že neřekl v latinské řeči, že nezůstává na oltáři hmotný chléb (panis materialis).

b) Pavel, kazatel u sv. Havla, vydává přiležné svědectví, že slyšel, kterak Hus kázal lidu, že ve svátosti velebné trvají případkové se svým podmětem, as tak jako trvá člověk ve své tunice a duše v těle, a tak prý jest Bůh ve chlebě.

¹¹⁾ Palacký tvrdí C. c. 63. »Známostě, že i Viklif proto žaloval, že prý sbor Londýnský jemu přepisoval články (r. 1382), kterýchž on za své neuznával.« Já však jsem se ve spisech Viklifových toho nedočel, ani ne v Trialogu.

¹²⁾ Palacký Docum. Str. 179.

Díl IV. část první vyplňují »Dějiny knížetství Těšínského«, jdoucí až po r. 1433. (Str. 220, r. 1894.)

Proč vydal »Děj. kraje Hol.«, příčinu toho podává v úvodě, »poněvadž běželo o to, stopovati co nejdále zpět příčiny, proč se kraj někdy počítaný k Moravě . . . mohl státi zvláštní individualitou, a to tak v pozdní dobu . . ., aby upozornil na všeliké bludy a poklésky v historických knihách o našem kraji šířené, a netoliko od čtenářů, nýbrž i od odborníků věšené.«

Dějiny kníž. Těš. měl v úmyslu »objasniti velezajímavý zjev, kterak pohenáhl na Těšínsku němčina ustupovala češtině . . ., a poněvadž se mu vidělo potřebným, uveřejniti aspoň jeden spis, jednající o vlastním Slezsku.«

K těmto spisům za nejnovější doby přidružil spisovatel »Tovačovskou knihu ortelů olomuckých«, sbírku naučení a rozsudků vedle práva Magdeburského, a »Organisaci práv Magdeburských na sev. Moravě a v Rakous. Slezsku«, čítající dvacet tiskových archů. Kniha tato dle přiznání autora jest soudní topografii severní Moravy a Rak. Slezska, tedy částečné pokračování Vlastivědy Slezské.

Práce Praskovy roztroušeny jsou v rozličných časopisech, programech, takže nesnadno seznám jejich sestavit.

Ve »Věstníku Matice Opavské«, jež redigoval do odchodu svého ze Slezska, jsou tyto články: »Útočiště v Opavě«, »Nepodezřelé právo«, »Církevní pokora v Opavě vykonaná« a j. (1892.); v roč. III. (1893.): »Gradice Golensicezke«, »Nejstarší zprávy o Mor. Ostravě«; v r. IV. (1894.) »Frýdek a Místek«, »Kostel sv. Jiří v Opavě«, »Vynikající osoby Opavské ze XVI. století«; v r. IV. (1895.) »Valaši na Frýdecku«, »Vynikající osoby Opavské ze XVI. století«. K roč. III. a IV. přidána příloha: Prameny dějin Opavských a Těšínských: »Sbírka listů posílacích od 1464.—1709. vůbec a listů biskupa Vil. Prusinovského zvláště«; »Kopíř listů posílacích kněze biskupa Viléma Prusinovského psaných l. P. 1566.«

V »Op. Týdenníku« kromě drobnějších snůšek jako »Zvonaři v Opavě«, »Ronové z Leskovce«, »Dědiční mlynáři«, »Památní dnové«, a j. uveřejněna tato pojednání: »Královna Kunhuta na Hradci«, »Vartnov«, »Bobrovníky«, »Jan Čapek ze Sán«, »Bernard Bírka z Násile«, »Kravařský pán, co dělal zlato« (alchymista Súdivoj Skorkovský), »Krvavé hody ve Zlatníkách«, »Na panství Fulneckého proboštství«, »Benediktinské proboštství na Březové«, »Na fojtství Opavském«, »Všehochuť z cesty na Opavsku«, »Zápisky z cesty do Pr. Moravska«, »Z Bohumína na Frýdek do Místku«, »Naše písemnictví a Slezsko«, »Počátky národního probuzení ve Slezsku«, »Dr. Ant. Weltzel«, »Josef Vratislav Monse a Opavsko« a j.

V programech českého gymnasia Opavského: »Opavské právo hejtmanovo« (1884.), »Nález o sedlákuom odpuštění braní« (1885.), »Osady zaniklé a někdy pusté na Opavsku« (1886.), »Křížovníci zákona Matky Boží« (1887.), »Svobodný dům někdy hrabat Vlčkův v Opavě« (1888., budova českého gymnasia), »Nápisy ve Slezsku« (1889.), »Překlad s výkladem na dílčí listy země Opavské« (1890.), »Křížovníci sv. Jana na Opavsku« (1891.), »Kláster sv. Kláry« (1892., nyní vládní dům v Opavě), »K dějinám femesel ve Slezsku« (1893.), »K dějinám školství ve Slezsku« (1894.).

V Časopise Matice Moravské: »Proměny na severních hranicích moravských« (1879.) a j.

V Osvětě: »Ústavní boje o češtinu na Krnovsku«.

V Komenském: »Čeští spisovatelé z Opavska« (1875.), »Záhady místopisné«.

V »Troppauer Zeitung« (1883.—1891.): »Der Name Troppau«, »Minoritenkloster«, »Johanniter«, »Troppauer Buchdrucker«, »Die Bader«, »Schulen Troppaus bis 1632.«, »Der Piltscher Fund«, »Troppauer Papiermühle«, »Kaminfegerzeche«, »Das grosse Mittel«, »Die beiden Schuhmacher-Zechen«, »Die Goldbergwerke in Zuckmantel«, »Die keltischen Königshöfe in Schlesien«.

V »Oesterr.-ungar. Monarchie in Wort und Bild«: »Czechische Sprache und Literatur«.

Samy o sobě vydal ještě: »Rodáky z Opavska a Frýdecka«, »Paměti městečka Napajedel«, »Paměti městečka Malenovic«, »Posloupnost zeměpánů na Opavsku a Těšínsku, a osady dle stáří« (1888.).

Z úst samého spisovatele jsem slyšel, že mu nejmilejší ze všech děl jest »Hospodářské kázání«, jež psával r. 1875. a 1876. do »Op. Týdenníku«, v nichž mluví ke svým krajanům prostým způsobem o jejich chybách.

Pod své články podepisoval se Prasek buď —a—, neb —r—, někdy pseudonymem Miloš Radlinský.

Nemenších zásluh získal si Dr. *Fr. Sláma* o dějepis a národopis Slezský, zvláště knížetství Těšínského. Narodil se r. 1850. v Chotěboři. Vykonav studia gymnasiální v Něm. Brodě a Praze, musil r. 1869. za vlády Herbstovy a Giskrovy prchnouti do Uher, kdež až do r. 1876. pobyl. Konaje na universitě Pěšťanské právnická studia založil český, dělnický spolek. Slováci tak si Slámu zamilovali, že mu světili redakci »Slovenských Novin«. V Záhřebu podrobil se právnickým zkouškám a promovován na doktora. Byla to první promoce na nově zřízené universitě Záhřebské, k níž se dostavily všechny čelnější osoby Záhřebské s bánem Mažuraničem v čele. Aby seznámil se dokonale s poměry jihoslovanskými, vstoupil do státní služby ve Vojenské Hranici, z níž podnikal výlety do Bosny. R. 1878. odebral se na Moravu, kdež krátce účinkoval v Olomouci, Uh. Hradišti, Třebíči, načež r. 1881. odebral se do Slezska, kdež do r. 1898. setrval.

V Těšíně zpozorovav, že lid ještě žije život neuvědomělý, jímá se práce národní. Dějinami chtěl se dostat do srdce jeho, proto zkoumal v archivech zámku a města Těšína, cestoval, opatřil si opisy starých listin ve Vratislavi. První větší jeho dílo bylo: »Vlastenecké putování po Slezsku« (str. 584), ¹¹⁾ v němž popisuje Slezsko po stránce dějepisné, národopisné atd. Spis tento přeložen do polštiny a němčiny. Německý časopis »Ueber Land und Meer« přinesl v překladě některé ukázky z »Vlast. putování«.

Části nasbíraného materiálu k dějinám Slezska upotřebil ku prostonárodně psaným »Dějinám Těšínska«, ¹²⁾ v nichž dobu, kdy čeština na Těšínsku ovládla, dle původních pramenů prakticky objasnil. Aby obrátil pozornost na ubohé bratry Slováky, vydal Sláma téhož roku u Otty »Průvodce po Slovensku«.

¹¹⁾ Vydal J. Otto v Praze r. 1885.

¹²⁾ Vyšly v »Matici Lidu« r. 1889.

Nemalou zásluhou jest, že Dr. Sláma výzkumy své dějepisné popularisuje v povídkách, románech ve »Slezské kronice«, již r. 1890. v Opavě založil.

Do Opavy ku státnímu návladnictví dostal se r. 1887.

Ve »Slezské kronice« posud Sláma vydal tyto své spisy: »Pán Lysé Hory«, národní pověst o Ondráši a Jurášovi. »Poklad u Trúby

Dr. František Sláma.

Stramberské«, historický román z doby pobělohorské. »Černá kněžna«, historický román o pěti svazcích (str. 444.). »Rytíř Kobylka«, román (str. 274). »Z naší minulosti«. »Paměti rytíře Hanuše«. »Pletky ze soudní síně« (str. 128). »Od potopy světa«. »Nebál se ani čerta«. »Jak se cikán věšel«. »Slezské pohádky a pověsti« (str. 144). »Strýc Bečka«. V histor. románě z politického života, zvaném »Doktor Pa-

prika«, persifloval Sláma politickou činnost Dra. Vašatého. Román vydal pod pseudonymem A. Bor.

Pro Pr. Čechy Sláma vydává švabachové knížečky, jež až na vypravování »O Panně Marii Frýdecké« se čtenářům zalíbily. Názvy těchto brožur jsou: Ciganova svatba. O slezské kněžně Popelce. O životě sv. Hedviky, patronky země slezské. O figlech Ondrášových. O bezblavém knížeti. Ze života barona Prášila. Proroctví Libuše, kněžny české. Veliký počet těchto knížeček za hranicemi i u nás koná dobrou službu v přičině národní.

Z »Op. Týd.«, do něhož psal až do r. 1890., v dobré paměti jsou ještě dopisy — Maryky Jurkovy (dr. Slámy), jež před volbami dobře působily. Politická činnost Sláмова ve Slezsku jevila se do r. 1891. více méně drobnou prací vlasteneckou; až r. 1891., kdy byl zvolen za Hšského poslance za města Králové Hradec, Rychnov n. Kn. atd. (r. 1897. podruhé), l. 1895. za skupinu venkovských obcí Rychnov n. K. a Kostelec n. Orł. za poslance zemského — Slezsko v něm našlo horlivého obhájitele svých zájmů ve Vídni.

Ve stálém výboru pro vypracování trestního zákonníku, v konferenci vyrovnávací, národní radě české, v delegacích rakousko-uherských (1894., 1895., 1896. a 1900.) neunavně pracoval pro dobro svého národa.

Těšínský spolek »Snaha«, města Králové Hradec a Hořice uznávající vlasteneckou píli Slámovu, zvolila si jej za čestného člena a měšťana.

Že vlastencům takovým, jako jest Sláma, ve Slezsku nekvetla pšenice, možno předpokládati; teprv r. 1896., jsa již šestačtyřicátníkem, postoupil do VIII. platební třídy, jmenován byv soudním sekretářem v Opavě. Od r. 1898. jest soudním radou v Brně, ale Slezsko jest mu posud drahé.

Nejmladším historikem slezským, který r. 1898. na české gymnasium do Opavy přišel jako učitel dějepisu a zeměpisu, jest dr. *Jos. Pospíšil*. S láskou nevšední studuje dějiny slezské, ovoce práce brzo podá veřejnosti. Jeho článek v »Op. Týd.«: »Slezsko v době předhistorické« (č. 18., 19. r. 1899.) a »Husitská tažení do Slezska (1900.)« skýtá nejlepší naděje.

Pospíšil narodil se 17. února 1869. ve Středoklukách u Prahy; na universitě studoval v Praze.

Stejnou lásku k dějinám domácím chová profesor *Ant. Landsfeld* z Těšína. Do »Věst. M. O.« r. 1894. napsal článek »Masaři v Těšíně a ve Skočově« (r. 1895.), »Archiv musea Šrámkova v Těšíně« (1897.), Městský archiv Těšínský (1899.)

Frant. Havlas zabývá se dějinami místními. Z péra jeho pocházejí: »Děje a životopisné památky Domastovické farnosti« (v Opavě 1887.), »Skalice u Frýdku« (v Brně 1885.), »Panna Maria Frýdecká dle rukopisů hodnověrných, (v Brně 1893), »Janovice čili o původu této farnosti« (v Praze 1894.). Dále uchystal katolíkům na Těšínsku kancional »Bohoslužba zpěvem a modlitbou« (v Místku, 1894.) Dopisuje do V. M. O. a kalendáře slezského. Pochází z Bártovic; po vysvěcení na kněze dostal se do Žibřidovic, Skalice a j.

»Dějiny farního chrámu sv. Jana Křtitele ve Frýdku« složil generální vikář Karel Findinský, o jejichž české vydání postaral se *Antonín Poledník*, nynější farář Ratimovský.

Poledník narodil se 1843., vysvěcen 1868. Národ český má v něm důvěrníka na nejvyšší bezpečného a činného. V Ratimově za něho postavena byla nová fara a kostel obnoven. Vydal r. 1880. »Sbírku církevních písní a modliteb«, pak redigoval, pokud vycházel, česky »Posla svazku slezských katolíků.

J. Nováček ve »Věst. král. č. spol. nauk« (1896.) uveřejnil: »Paměti Hynka mladšího Bruntálského z Vrbna o věcech veřejných na Moravě a v Opavsku z let 1610.—1611.; a J. Chodníček, M. Kovář ve »Sborníku Hist. Kroužku« (1896.) »Z katolických misí na Moravě a ve Slezsku«.

O Slezsku jedná částečně spis K. Eichlera: »Poutní místa a milostivé obrazy na Moravě a v rakouském Slezsku.¹³⁾

Poddanství nové doby.

Napsal Rudolf Vrba.

(Dokončení.)

IX.

Jak jsme zbohatli.

Finanční ministerstvo vydalo přehled o dani z příjmů. Tento přehled nám dává obraz, jak jest rozděleno bohatství. Vidíme nezvratně, kterak majetek soustředěn jest v rukou málo jednotlivců, kdežto široké masy lidu chudnou. Osobní dani z příjmů jsou podrobeni všichni, kteří se mohou vykázat ročním čistým příjmem nejméně 600 zlatých. Berní orgány vyšetřily, že jest v celém Rakousku 711.512 poplatníků, kteří jsou povinni k této dani. Když s mužem vydělává žena, nebo děti, a příjmy všech dohromady činí do roka čistý příjem nejméně 600 zl., podléhají též této dani. Takových domácností vyšetřily berní úřady v celém Rakousku 1,150.342. Celkem tedy podrobena této dani v Rakousku 1,861.854 osob, které odvádějí (r. 1898.) 25,525.385 zl. osobní daně ze příjmů. Roční hrubý příjem těchto poplatníků jest přiznán a vyšetřen na 1.336,922.031 zl. Z toho připadá: na rolnictvo 110,677.362 zl., na majetníky domů 138,657.859 zl., na samostatné podnikatele 383,888.231 zl., na služné 458,498.699 zl., na kapitalisty 216,003.101 zl. a na jiné příjmy 29,196.779 zlatých.

Pokud se týče poplatníků osobní daň z příjmů platících, kteří jsou v zemích českých, činí roční přiznaný hrubý příjem: v Čechách 303,629.683 zl., na Moravě 100.089.954 zl. a ve Slezsku 26,419.444 zl.

Když si prohlédneme blíže skupiny příjmové, neujde nám jejich překvapující poměr. Nejméně příjmů má rolnictvo. Z veškerého rolnictva v Rakousku, čítajícího přes 2 miliony samostatných hospodářů, má ona část, která se může vykázat ročním čistým výtěžkem 600 zl. hrubého ročního příjmu, 110¹/₂ milionu zl. Nemusíme ani podotknouti,

¹³⁾ Vydán nákladem »Dědictví sv. Cyrilla a Methoda« r. 1887. a 1888.

že zde budou ponejvíce seskupeni velkostatkáři. Větších rolníků bude zde asi málo.

Majetníci domů v městech mají hrubého ročního příjmu 138½ millionu zl. Továrníci, obchodníci, majetníci větších řemeslných závodů mají roční příjem 383·8 mill. zl. Úřednictvo, důstojnictvo, učitelé mají služného 458 mill. zl. Majetníci cenných papírů a kapitálů mají ročně 216 millionů zl.

Nápadno je, že největší rubriku tvoří páni úředníci, důstojníci, učitelé. Žádný z nich nemůže bernímu úřadu zamlčeti svůj příjem. Za to je velice mírná suma u pánů, kteří jsou majetníky továren, podniků a kapitálů. Těm berní inspektor do kapsy koukati nemůže, a proto jsou úhrnné sumy příjmů u těchto pánů velmi nízké.

K tomu ještě si hlavně židé přispíšili, aby seděli v berních komisích, kde se jednotlivcům odhadoval příjem, a ti se už o to postarali, aby Israeli ukřivděno nebylo. Továrník žid ukrutný komín továrny do kapsy schovat nemůže, ale nikdo na světě není s to, aby jeho příjmy kontroloval.

Nyní si prohlédněme skupiny poplatníků dle výšky ročních příjmů. A to utvoříme si nejdříve přehled těch, kteří mají roční čistý příjem od 600 zl. do 6000 zl.

roční příjem		počet poplatníků	
od	600 zl. do 700 zl.	. . .	176.244 osob
»	700 zl. » 800 zl.	. . .	103.674 »
»	800 zl. » 900 zl.	. . .	67 014 »
»	900 zl. » 1000 zl.	. . .	57.112 »
»	1000 zl. » 1200 zl.	. . .	73.587 »
»	1200 zl. » 1400 zl.	. . .	45.944 »
»	1400 zl. » 1800 zl.	. . .	61 614 »
»	1800 zl. » 2200 zl.	. . .	33.955 »
»	2200 zl. » 2600 zl.	. . .	21.925 »
»	2600 zl. » 3600 zl.	. . .	28.826 »
»	3600 zl. » 4600 zl.	. . .	12 739 »
»	4600 zl. » 6000 zl.	. . .	9.350 »

Z této stupnice vidíme, kterak najednou ubývá těch poplatníků, kteří se mohou čistým ročním příjmem od 2200 zl. vykazati. Zde jest hranice, kde začínají řady řidnouti a přicházejí oni šťastní tohoto světa, kteří mohou o sobě říci, že mají všeho dostatek. Kdo má pro svou domácnost ročně přes 2200 zl. příjmů, ten již nepatří do řad proletariátu.

Nyní však přijdou na řadu praví kapitalisté. Jsou to vyvolenci zlatého telete.

roční příjem		počet poplatníků	
od	6 000 zl. do 10.000 zl.	. . .	9489 osob
»	10 000 zl. » 20 000 zl.	. . .	5269 »
»	20.000 zl. » 30.000 zl.	. . .	1402 »
»	30.000 zl. » 40.000 zl.	. . .	596 »
»	40.000 zl. » 50.000 zl.	. . .	328 »
»	50.000 zl. » 60.000 zl.	. . .	186 »
»	60.000 zl. » 70.000 zl.	. . .	124 »

roční příjem		počet poplatníků
od 70.000 zl.	do 80.000 zl.	. . . 96 osob
» 80.000 zl.	» 90.000 zl.	. . . 58 »
» 90 000 zl.	» 100.000 zl.	. . . 53 »

Přes 100 tisíc zl. ročního čistého příjmu má v Rakousku 255 osob.

Mnoho-li tedy máme milionářů v našem mocnářství? Počítáme-li příjem z 1 milionu zl. jmění na 40 tisíc ročně, tož by bylo v celém Rakousku na základě osobní daně z příjmů 1100 osob milionářů. Poněvadž však kapitalisté a podnikatelé svůj celkový příjem nepřiznají, můžeme do řad milionářů i ty osoby připočísti, které mají roční příjem od 30 do 40 tisíc zl. Tedy bychom měli v Rakousku celkem přibližně 1700 milionářů, lidí, jejichž majetek má ceny více než 1 milion zl.

Prohlédněme si řady poplatníků v zemích českých.

Roční příjem poplatníků:

skupina I.	II.	III.	IV.
od 600—1800 zl.	1800—3600 zl.	3600—6000 zl.	přes 6000 zl.
počet poplatníků:			
Čechy . . .	143.868	18.005	4.381
Morava . . .	48.502	6 206	1.388
Slezsko . . .	12.699	1.767	443
			293

Máme tedy v Čechách pravých boháčů, jejichž příjem roční jde přes 6000 zl., jen 3317, na Moravě 1059 a ve Slezsku 293.

Zajímavě by bylo věděti, mnoho-li je mezi těmito kapitalisty židů. Tu by věru ti »pitomní« křesťané asi otvírali oči. Všecka ta čísla však nám ukazují přesmutnou pravdu, v jak brozné chudobě toneme, jak málo lidí jest, kteří mohou bezpečným živobytím se vykáhati.

Z veškerého obyvatelstva na Moravě, čítajícího tedy 2,392.979 hlav, platí osobní daň pouze 182 212 osob, to jest 7.6 procent všeho obyvatelstva. Ostatní masy lidu patří do řad proletářstva. Roční příjmy osobní daň platících poplatníků na Moravě jsou seskupeny následovně:

Statkáři	14,988.590 zl.
Majetníci domů	7,620.226 »
Továrníci a samostatní podnikatelé	25,150 080 »
Úředníci, důstojníci, učitelé	35,265.000 »
Kapitalisté	14,385.557 »
Jiné příjmy	2,680.501 »
Úhrn	100,089.954 zl.

Ve vévodství Slezském bylo koncem roku 1897. napočteno

obyvatelstva:	z toho poplatníků osobní daně:
v Opavě	24 415
ostatní Slezsko	624.515
úhrn	648.930
	6.365
	31.147
	37.412

Ve Slezsku platí z veškerého obyvatelstva osobní daň ze příjmů pouze 5.78 procent lidí, ostatní tvoří řady proletariátu. ¹⁾

¹⁾ Srovnej statistiku uveřejněnou ve »Mittheilungen des k. k. Finanzministeriums« IV. Jahrg. 4 Heft: Die Ergebnisse der Personaleinkommensteuer.

Ve schůzi sněmovny poslanecké řečnil finanční ministr Dr. Kaizl 6. prosince 1898. V této řeči podal přehled o výsledcích osobní daně z příjmů.

Roční příjem všeho obyvatelstva v Rakousku odhaduje se na 3000 milionů zl. V tom jsou zahrnuty i příjmy těch, kteří si do roka nevydělají 600 zl. Příjmy osob dani osobní podrobených čítají, jak jsme již uvedli, 1336 milionů zlatých. Sestavíme-li větší skupiny než v obrazcích dříve uvedených, obdržíme čísla následující: roční příjem od 600 do 1000 zl. má 404.044 poplatníků, což činí dohromady 302·5 milionu zl. ročně, 27 procent příjmů osobní dani podrobených. Od 1000 zl. do 2200 zl. ročního příjmu má 215.100 poplatníků, kteří mají roční příjem 272 milionů zl. 24·6%, od 2200 do 3600 zl. jest 50.751 poplatníků s příjmem 139·6 mil. zl. 12·48%. Kdybychom tyto poplatníky počítali za jádro středního stavu a rodinu počítali na pět hlav, žije v Rakousku pouze jedenáctý díl všeho obyvatelstva v poměrech lepších, tedy asi 1,330.000 osob.

Bohatých poplatníků, kteří mají od 3600 do 6000 zl. ročně příjmů, jest 22.089 s ročním příjmem 100·5 milionu zl. (8·98%) Poplatníků s příjmem větším než 6000 ročně jest 17.874, kteří mají do roka 301 milion příjmů (26·90%). Na těchto číslicích vidíme obrovské soustředování kapitálu.

Porovnejme první a poslední skupinu. 404 044 poplatníků má ročně 302·5, 17.874 poplatníků má ročně 301 milion zl. příjmů.

Na jednoho poplatníka z první třídy počítá se roční příjem 740 zlatých a na jednoho poplatníka z poslední třídy roční příjem 167·30 zl. Počítáme-li 1,150.342 domácností v celém Rakousku, které jsou podrobeny dani z příjmů, jest tedy v celé říši asi 5,700.000 osob v rodinách zaopatřeno, jejichž hlava vydělá ročně od 600 zl. počínaje.

Koncem roku 1898. čítalo obyvatelstvo v Rakousku přibližně 25,360.000 duší. Jest tedy 20 milionů lidí neustále v boji o existenci, v nouzi, a 5 milionů lidí má obstojný chléb. Jedna pětina lidí žije při dobrém chlebu, čtyři pětiny lidí patří do řad proletářstva.

Zajímavé je také pozorovati, jak kapitál soustředěn jest ve městech.

Třída I.	II.	III.	IV.
od 600—1800	od 1800—3600	od 3600—6000	přes 6000 zl.
Počet poplatníků:			
ve Vídni 164.648	28.652	8.470	8.149
v Praze 16.783	3.622	1.239	1.076
v Brně 6.802	1.578	494	412

Jak jsme již ukázali, je v celých Čechách osob přes 6.000 zl. ročního příjmu požívajících pouze 3.317, a z toho je v Praze 1076, ostatní dvě třetiny jsou rozděleny na venkově.

Koncem roku 1897. bylo v království Českém napočteno obyvatelstva:

	z toho předepsaná osobní daň z příjmů	
Praha	195.919	70.164 osobám
Karlín	22.586	10.171 „
Nusle Pankrác . .	20.257	1.715 „
Sneseno . . .	238.762	82.050 osobám

	z toho předepsaná osobní daň z příjmů	
Přeneseno . . .	238.762	82.050 osob
Smíchov . . .	44.538	10 141 „
Král. Vinohrady .	49.734	13 674 „
Žižkov . . .	64.332	9.226 „
Ústí n. L. . .	29.588	4.918 „
Budějovice . . .	31.684	6.913 „
Plzeň . . .	57.870	14.517 „
Liberec . . .	32.890	9.953 „
Teplice . . .	30.648	8.465 „
Warnsdorf . . .	20.442	1.232 „
Ostatní Čechy . .	5,518.114	328.480 „
Úhrn . . .	6,118.602	489.569 osob.

Koncem roku 1897. napočteno bylo tedy v království Českém obyvatelstva 6,118.602, a z toho byla osobní daň z příjmů uvalena pouze na 489.569 osob.

Jen osm procent veškerého obyvatelstva království Českého používá ročního příjmu od šesti set zl. počínaje, ostatní obrovské masy lidu patří do řad proletářstva.

Příjem poplatníků osobní daně z příjmu v království Českém jest následující:

Praha . . .	55,583.237 zl.
Karlín . . .	4,269.080 „
Nusle . . .	592.491 „
Smíchov . . .	7,594.784 „
Vinohrady . . .	12,092.571 „
Žižkov . . .	3,611.415 „
Ústí n. L. . .	5,056.039 „
Budějovice . . .	3,810.112 „
Plzeň . . .	8,251.289 „
Liberec . . .	8,027.340 „
Teplice . . .	6,323.672 „
Warnsdorf . . .	1,589.443 „
Ostatní Čechy . . .	186,828.210 „
Úhrn . . .	303,629.683 zl.

Tato suma se rozdělí následovně mezi skupiny:

rolnictvo platící osobní daň z příjmů má roční příjem 32,639.385 zl.

Majetníci domů . . . 29,964.686 zl.

Na příklad domácí páni v Praze mají roční příjem 7,146.055 zl., továrníci a podnikatelé 90,142.365 zl., úředníci, učitelé a důstojníci 101,844.319 zl., kapitalisté žijící pouze z kapitálu 41,090.778 zl.

Na Moravě bylo koncem roku 1897. napočteno obyvatelstva: osobní daň platících osob

Brno . . .	102.569	26.526
Jihlava . . .	24.361	1.927
M. Ostrava . . .	29.560	9.527
Olomouc . . .	20.136	3.245
Prostějov . . .	23.080	4.293
Ostatní Morava . . .	2,193 333	136.694
Úhrn . . .	2,392.979	182.212

Příčiny hromadného chudnutí a soustředování majetku v rukou málo vyvolenců jsou různé. V první řadě jest to příčina ta, že lidská práce málo platí a kapitál všecko přemáhá. Dnes nerozhoduje rozum a umění, píle nebo práce, nýbrž peníze. Tak vidíme hynouti malé podniky a neustálý vzrůst podniků obrovských, které vše kolem sebe pohlcují. Řemesla vyhynula, drobné poctivé obchodní živnosti nejdou, rolnictvo propadá do řad nemajetného proletariátu. Poctivá výživa stává se čím dál, tím více řídkou, ba nemožnou.

Další příčina je strašná požívavost lidu. Co se dnes vydělá, to se zítra utratí. Požívavost vnikla dnes do nejposlednější chaty. Tím se stává, že pracující lid veškeru svoji mzdu vrací kapitalistům nazpět. Akcionáři bohatých závodů shrabují tučné dividendy. Pracující třídy umožňují bráti pivovarům obrovské zisky.

Další příčinou jest neobyčejné sklesnutí hodnoty peněz. Kupní síla peněz jest třikrát i vícekrát menší, než byla před 100 lety, ale za to se práce hůře platí, než dříve. Kapitalisté zdražují potraviny, tím okrádají do roka na miliony pracujícího lidu. Jsou to obrovské krádeže ve velkém, proti kterým dosud nikde není trestního zákona.

V nemalé míře k chudnutí mass lidu přispívají průmyslové kartely, které jako plodinové bursy hrají o ceny potravin, zdražují jiné životní potřeby, jako cenu vlny, bavlny, cenu kovů, železa a uhlí, dříví a pod.

Také nesmíme opomenouti, že obrovské břemeno veřejných daní z velké části padá na bedra pracujících chudších tříd. Tím pak postup chudnutí a proletarisace lidu jen se urychluje.

Doslov.

Z našich statistických úvah málo slunných paprsků padá na národ český. Lichotiti lidu a kresliti svět v jasných barvách, jest sice příjemno, ale pravdu psáti a hájiti jest práci sice nevděčnou, avšak povinností každého čestného muže. Rozumní rodičové nezakrývají chyb svých dětí, nýbrž hledí je poznati a vyhubiti moudrou výchovou.

Pohlížme-li vůkol sebe, nemůžeme si zatajiti, že budoucnost národa českého jest nanejvýš pochmurná. Nikde není vidu ani slechu po upřímném příteli. Velkoprusácký přítel hrozí za našich dnů český národ pohliti, čeká jen na příhodný okamžik, až Praha přidělena bude k Berlínu. Celá spousta německých novin a vědeckých revuí bez obalu plší o přivtělení českých zemí k Prusku. Také dovolávání se bohatého strýčka na Rusi nám nic neprospívá. Alespoň vrchní prokurátor svatého synodu ruského, známý Pobědonošcev, se ve Vídni zpravodaji vídeňského židovského listu „Neue Fr. Presse“ zcela zřejmě vyjádřil, že na Rusi o českém národě nic nevědí, že jsou přesvědčeni, že Čechové jsou německy myslící a po česku jen mluvící Slované.

Co z nás Čechů bude? Půjďme ještě jednou na Bílou Horu?

Jen národ mravný, náboženského smýšlení, pracovitý a spofivý má budoucnost! Nežtekne-li se český národ těchto ctností nadobro, pak není obavy, že by zmizel s povrchu země.

Hus odpovídá, že Pavel lže, předně proto, poněvadž prý nelze slova »subjectum« a »accidens« po česku náležitě vyložit, a jestliže se prý nešlechtný tento člověk toho dovolává, že by on Hus byl řekl, že jest Bůh v chlebě jako člověk v tunice, aby vyložil slova »accidens in subjecto«, přikládá prý jemu, že by byl mluvil nerozumně. On prý slovy »jako člověk se ukrývá v tunice« rozuměl, že se kryje tělo Páně jistým způsobem formou chlebnou (forma panis) a v tom prý se řídil podle zpěvu církevního: »Quod non capis, quod non vides, animosa firmat fides,« a podle sv. Augustina, jenž praví: »To, co vidíš, chléb jest a kalich, čeho však žádá víra: Chléb jest tělo a kalich krev.¹³⁾

Patrně jest zde opět, že odpověď Husova není dostatečná, neb omlouvá se opět, že neumí vyjádřiti po česku »accidens« a »subjectum«, ale přes to nezapírá, že řekl, že jest Tělo Páně na oltáři zakryto formou chleba (forma panis). Avšak forma neznamenaladobou Husovou nijakou způsobu nebo případek, alebrž také podstatu samu, zde tedy podstatu chlebnou. Užívaje tedy Hus příkladů zmíněných, aby objasnil tajemství přítomnosti Páně na oltáři, nemluvil po katolicku, ale spíše podle vzoru Viklífova.¹⁴⁾

c) M. Ondřej Broda, kanovník kostela Fražského, deponuje pod přísahou, že Hus sbíraje řeč, kterouž měl míti po obědě v Betlemě na Boží Tělo, podle zprávy Václava klerika řekl: že po konsekraci zůstává chléb v Eucharistii.¹⁵⁾

Hus odpovídá: Pravil jsem a pravím, že zůstává v hostii chléb, kterýž řekl: Já jsem chléb života, a o něm prý dí každý kněz (při mši sv.): »Přijmu (obdržím) chléb nebeský. Ale lež prý jest, což tvrdí Broda, že by byl řekl, že zůstává v Eucharistii chléb, neboť on prý Hus neví, jakby se mělo slovo »Eucharistia« náležitě po česku vyložit, než snad: »v dobré milosti« nebo »v dobrém daru«, avšak, jakž by tomu prý porozuměl lid?

Hus tedy nezapírá, že nazval Eucharistii chlebem, ač upírá, že by byl řekl, že v Eucharistii zůstává chléb, opět se toho dovolává, že neví, jakby slovo »Eucharistie« vyložil po česku; avšak tou odpovědí neodčinil podezření, že mluvil podle příkladu Viklífova.

d) Ondřej Broda deponuje opět, že M. Jan Hus vstoupiv do aestuáfe, kde trval Broda, mezi jinými věcmi pravil: »Hle, ti venkovští kněží mají mně za zlé, poněvadž jsem kázal, že zůstává chléb v posvěcené hostii, ale já bych rád věděl, co se vlastně láme, když chléb neostává.« Při těch slovech pohlédl prý Broda na své přítomné kollegy... Hus prý však odešel. Po odchodu jeho řekl prý Mikuláš z Podivíně k svědkovi: Proč prý na slova Husova neodpověděl? Načež prý řekl Broda: že prý chtěl od Husa slyšeti více.¹⁶⁾

Hus na toto svědectví nedí, že slov dotčených neužil, ale stěžuje sobě na podvodného přítele slovy: »Byl jsi přítelem, avšak nepřitelem. Na kolik let choval jsi lest v srdci svém?

¹³⁾ Tamtéž 179. 180.

¹⁴⁾ Pravda jest ovšem, že dobou Husovou a po ní někteří theologové husitští užívali slova »forma« na místo »species«, způsobu, avšak Hus sám užíval mluvě po katolicku slova »species«.

¹⁵⁾ Tamtéž. Str. 181. 182.

¹⁶⁾ Tamtéž. Str. 182.

Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od r. 1840. do r. 1900.

Napsal Tomáš Jos. Jiroušek.

(Pokračování.)

XV.

Katolický spolkový ruch v Čechách. První statistika katolických spolků.

Když ku konci let šedesátých všechny stavy a třídy národní vedle dělnictva jaly se organisovati ve spolcích vzdělávacích a občanských, počali i katolíci a v první řadě opět kněží všimati si tohoto spolkového života; ovšem že ne v takové míře a v takovém rozsahu, jako za našich dob, ale přece tu a tam a dle možnosti.

Když byli kněží čtenářskými spolky a besedami a svými bohatými knihovnami v době buditelské i po ní naučili lid čísti a milovati literaturu, přistupovali znenáhla i k zakládání nejen náboženských, ale i dobročinných, politických a vzdělávacích jednot. Že katolíci vůbec hýbali se i v letech sedmdesátých a pěstovali život spolkový, dosvědčuje nám nejlépe první sjezd rakouských katolíků, konaný ve Vídni roku 1877., na němž měli účastenství i jako řečníci v odborech: kanovník Dr. Mik. Karlach, prof. Dr. Petr Špelina, prof. Jan Drozd, prof. Dr. Fr. Sal. Bauer, benediktin P. Navrátil z Rajhradu a jiní čeští kněží.

Tam byla tenkrát ve spolkovém odboru přednesena první zpráva, která nám odhrnuje oponu a poskytuje první pohled na rozvoj katolického spolkového života v Čechách.

Dle této zprávy existovaly v Čechách následující spolky a jednoty, různého druhu:

Rok založ	Jméno a sídlo spolku	Počet členů	Předseda
1690.	Literácký sbor v Počátkách	32	Fr. Kottal, měšťan
1720.	Sv.-Janské Bratrstvo pro podporu chudých a churavých členů v Praze (na Skalce)	3120	P. Ant. Rost, čestný kanovník v Praze
1813.	Bratrstvo literáků v Písečné	86	J. Št. Křeček, děkan
1837.	Růžencové bratrstvo v Počátkách	200	Dr. A. Svoboda, děkan
1849.	Katolická Jednota v Praze	120	Otokar hr. Černín
1850.	Bratrstvo Nejsv. Srdce P. Ježíše v Praze (na Skalce)	960	P. Ant. Rost
1850	Spolek Nejsv. a neposkvr. Srdce P. Marie v Praze (na Skalce)	5187	P. Ant. Rost
1851.	Jednota paní a dívek sv. Ludmily v Praze	311	Krist. hr. Schönbornová

Rok založ.	Jméno a sídlo spolku	Počet členů	Předseda
1852.	Jednota katol. tovaryšů v Praze	211	P. Fr. Janků, kaplan
1856.	Bratrstvo sv. P. Barbory v Čes. Budějovicích	120	Th. Dr. Martin Říha
1858.	Zpěvácký spolek »Čechorod« v Počátkách	66	Jan Brdlík, továrník
1859.	Bratrstvo sv. Růžence v Pouchově	156	?
1859.	Bratrstvo sv. Růžence v Písečné	195	P. Št. Křeček, děkan
1861.	Pohřb. spolek Arimatejský v Praze	1500	P. Ant. Rost
1867.	Spolek panen (katol. vzděl.) v Nezamyslicích	50	Barb. Hromádková
1867.	Bratrstvo literáků v Přešticích	10	Václ. Lantner, kožešník
1869.	Katolická Beseda v Praze	207	Karel hr. Schönborn
1869.	Katolický hospodář. čten. spolek »Svornost« v Nebovidech	24	Jos. Beran, farář
1870.	Katol. tiskový spolek v Praze	1500	Dr. Ed. Tersch, kan.
1871.	Katol. polit. jednota pro král. České v Praze	2895	Karel hr. Schönborn
1871.	Katol. politický spolek v Čes. Budějovicích	284	JUDr. J. Jungmann
1871.	Kat. pol. spolek v Nezamyslicích	56	J. L. Duben, b. vikář
1871.	Dobročinný spolek sv. Mikuláše v Přešticích	93	Jos. Pekárek, děkan
1871.	Katol. polit. spol. ve Volenicích	70	Jan Benada, rolník
1872.	Sv. Václavská Záložna v Praze	1208	Dr. M. Karlach, kan.
1873.	Dobročinný spolek ženský v Počátkách	100	Konst. hr. Blakensteinová
1873.	Křesťanský vzdělávací spolek žen v Nezamyslicích	136	J. L. Duben, b. vikář
1874.	Marianský spolek křesť. dcer v Praze (na Skalce)	241	P. Ant. Rost
1875.	Křesť. Akademie umění a vědy v Praze	2955	Dr. M. Karlach
1875.	Bratrstvo Nejsv. Srdce P. Ježíše v Loukově	85	Jos. Němeček, farář
1875.	Bratrstvo svatého Děťství Páně v Pouchově	207	K. Kotrbelec, kaplan
1876.	Jednota sv. Lumily v Čáslavi	73	J. A. Nožička, děkan
1876.	Bratrstvo sv. Michala v Praze	?	Bedř. hr. Thun
1876.	Spolek sv. Vincence z Paula v Praze	75	K. E. hr. Nostic
1876.	Podp. a pohřeb. spolek »Berla« v Počátkách	60	Jan Kusý, měšťan

Bylo tedy roku 1877. celkem 35 známých a existujících spolků v Čechách, které o sobě daly věděti katolickému vídeňskému sjezdu.¹⁾

¹⁾ »První valný sjezd katolíků mocnářství Rakouského r. 1877. Sestaveno dle stenografických zápisek s přehledem všech katolických spolků v Čechách. Nákl. katol. tiskového spolku v Praze. 1877.

I rozeznáváme z těchto spolků dle jejich účelů, že bylo 16 náboženských, pěveckých a literárních, 6 dobročinných, 2 pohřební, 3 vzdělávací, 1 tovaryšský, 5 politických, 1 pro umění a vědu a 1 záloženský.

Podnět k zakládání katolicko-politických jednot zavdal asi povzbuzující spisek K. Dittricha nadepsaný: *»O katolicko-politických besedách jako mocném prostředku k zachování a ochránění společnosti lidské,«* vydaný r. 1870. nákladem Tiskového katol. spolku v Praze, tak jako k zakládání vzdělávacích katol. spolků přispěl asi spisek Jana Nep. Fr. Desoldy: *»Upřímné slovo našim katolickým a vlasteneckým dělníkům,«* tímž tiskovým spolkem vydaný roku 1871.

Že bylo více katolických spolků a jednot katol. tovaryšů roku 1877., nežli kolik jich zpráva uvádí, a že takových spolků byly celé řady na Moravě, ale že byly opomenuty, poznáme ze seznamů spolkových v našich dějinách později.

Tento voj předních bojovníků za katolickou vzdělanost a osvětu jest sice malý, ale jest nám přece milý; katolíci byli tehdyž potěšeni, že se mohli vykázati na prvním sjezdu alespoň touto armádou, z níž pak později vzrostla armáda veliká, nezdolná.

XVI.

Vývoj socialistického hnutí. Socialistické strany. Scheu a Oberwinder. První socialistický sjezd v Neudorfu r. 1874.

První známky sociálně-demokraticky-internacionálního hnutí v dělnictvu rakouském shledáváme ve Vídni.

Po prohlášení spolčovacího a shromažďovacího práva jalo se hýbati i dělnictvo vídeňské a umínilo si založiti vzdělávací dělnický spolek. V čele těch, kteří touto myšlénkou se zabývali, byli stoupenci směru svépomocného (obecně nazýváni »Schulzeovci« dle zakladatele svépomoci, Schulze-Delitzsche) a to Maxm. Menger a Engelbert Kessler, kteří za účelem, založiti vzděl. dělnické spolky vedle spolků svépomocných a podnikatelských, svolali své stoupence ke schůzi na den 1. prosince 1867. Když se dostavili do schůze také stoupenci směru sociálně-demokratického, poprvé na politickém obzoru u nás veřejně se objevil, zabránili jim svolavatelé přístup do schůze.

Následek toho byl, že po této schůzi, na níž první vzdělávací dělnický spolek se ustavil, svolali sociální demokraté druhou dělnickou schůzi na den 8. prosince 1867., a to za vedení svého předáka Hartunga. Také na této schůzi bylo jednáno, jak by si stoupenci sociální demokracie měli počínati, a jak se ve spolkovém životě organisovati, aby za stranou svépomocných dělníků nezůstali pozadu. A také nezůstali. V krátkém čase nabývali sociální demokraté v dělnictvu vídeňském převahy a šířili učení své i mimo Vídeň. Nejvíce jim k tomu přispíval tisk sociálních demokratů v Německu.

Sami vídeňští sociální demokraté zmohli se již r. 1868. na sociálně-demokratický list »Wiener Arbeiter-Zeitung«, který jim vedl jako redaktor Bernard Becker. Dne 14. ledna 1868. pozdravoval již sjezd sociálně-demokratické internacionály v Ženevě ve Švýcarsku

zasedající zvláštním přípisem novou svoji větev: sociálně-demokratické dělnictvo vídeňské, k životu se probouzející.

Brzy potom vyšel ze strany sociálních demokratů ve Vídni první manifest k pracujícím lidu, a to dne 10. května 1868. v řeči české, německé, maďarské, polské, italské a rumunské, a žádáno v něm přímé volební právo, svoboda spolčování, odstranění národnostních sporů a vymanění práce od kapitálu. A r. 1869. bylo sociálně-demokratické dělnictvo vídeňské zastoupeno svým vyslancem Neumayerem na sjezdě sociálně-demokratické internacionály v Basileji ve Švýcarsku. Dne 13. prosince 1869., za vlády hr. Taaffe-ho, uspořádali již sociálně-demokratičtí vůdcové před parlamentem bez mála se sto tisíci dělníky politickou demonstraci, jejíž původci a mluvčí Hartung, Gaudisch, Most, Scheu, Oberwinder a j. jsou zatčeni a k několikaletému žaláři odsouzeni jako původcové vzbouření. Všeobecného přímého volebního práva svým vystoupením s dělnictvem sociální demokraté nevymohli, ale brzy potom dne 7. dubna r. 1870. dáno dělnictvu místo všeobecného přímého volebního práva uzákoněné právo koaliční.

Odsouzeným vůdcům sociálních demokratů pomohla k amnestii a císařské milosti r. 1871. vláda hraběte Hohenwarta. Sociální demokraté se za to hr. Hohenwartovi odměnili. Oberwinder a jeho stoupenci spojili se s německými liberály a společně pomocí sociálně-demokratického dělnictva porážena vláda Hohenwartova. Než, také němečtí liberálové, když opět dostali se k veslu, odměnili se sociálním demokratům po zásluze. Za všecku podporu v politice, ačkoliv mnoho slibovali, nesplnili ani jeden dělnický požadavek, a když dělnictvo vídeňské dne 9. února 1874. podalo k říšské radě prostřednictvím dělnického spolku »Volksstimme« známou petici za zavedení dělnických komor, nechali liberálové dělnictvo na holičkách a dělnické komory se nezavedly. Dne 17. prosince 1874. referoval v říšské radě o návrhu na dělnické komory německý liberál posl. šlechtic Plener a doporučoval návrh sněmovního výboru, který zněl tak, že se má dělnictvu poskytnouti zařízení dělnických komor.²⁾ Jakkoliv návrh byl přijat a vládě doporučen, přece se dělnictvo dělnických komor nedočkalo.

Tehdy byla vídeňská sociálně-demokratická strana dělníků již dosti silná, ale také nesvorná. Dětila se na dva tábory, první měl v čele Oberwindera se spolkem »*Volkswille*« a s časopisem téhož jména, druhá strana měla ve svém středu za vůdce Jindř. Scheue s časopisem »*Gleichheit*«, kteréžto strany zápasily mezi sebou o vůdcovství v dělnictvu.

Třetí, federativně-sociální stranu dělnickou, k zásadám křesťanského socialismu se blížící, vedl Bedřich Pfeifer s listem »*Socialpolitische Blätter*«. Ale žel, tato dělnická strana dlouho se neudržela a Pfeifer z dělnického hnutí odešel.³⁾ Nejrozhodnější krok spatřujeme však u rakouských sociálních demokratů v tom, že zamýšleli r. 1874. svolati sjezd v Badenu u Vídně. Tam, na tomto prvním sociálně-demokratickém sjezdu rakouských dělníků české i německé

²⁾ »Děl. Nov.« roč. V. č. 24.

³⁾ »Social-politische Blätter« vycházely ve Vídni od r. 1872. do r. 1874.

národnosti, který však zasedal místo v Badenu v Neudorfu (Uhry), vypracován byl pro sociálně-demokratické dělnictvo první program, který stal se základním kamenem celé strany.

Návrh svolati tento sjezd vyšel od sociálních demokratů ze Štýrského Hradce. Za místo shromáždění vyhlédnut Baden. Badenští sociální demokraté svolali tento sjezd jako »důvěrnou poradou« na den 5. dubna 1874. a oznámili ji dne 2. dubna u příslušného politického úřadu, ale týž ji zakázal, poněvadž prý odporuje ustanovením zákona shromažďovacího. Měla to býti porada omezená na pozvané hosty. Zakaz stal se dne 5. dubna, kdy již pozvaní zástupcové sociálně-demokratického dělnictva byli z části v místě a z části ještě na cestě do Badenu.

Sociální demokraté radili se mezi sebou, co počítí, a výsledek porad byl, že většina přítomných rozhodla se odejítí na uherskou půdu do vesnice Neudorfu (asi půl hodiny od Nov. Víd. Města) a tam sjezd konati. Větší část delegátů odebrala se tam hned v neděli dne 5. dubna.

Než, jiná část vídeňských dělníků, náležejících k dělnické straně vůdce Jindřicha Oberwindra, se tam s ostatními dělníky odebrati nechťela. Strana Jindř. Scheue si vůbec na tuto frakci stěžovala, že prý svým hmotným volením svých delegátů ještě před sjezdem také hlavně k tomu přispěla, že úřady na velikou »nebezpečnost« této schůze byly upozorněny.

Z tábora Oberwindrova hlavně občan Metall, vyslanec redakce »Volksstimme«, když nemohli jeho stoupenci dopoledne v Badenu docílití toho, aby veškerí delegáti ne do Neudorfu, ale do Vídně na neutrální půdu »Volksstimme« se dostavili, přijel v neděli dopoledne až do Neudorfu a ohlásil, že soudruzi jeho strany nebudou míti podílu na poradách, jelikož tyto v Badenu konati se nesmějí; a nabídl shromážděným, by se odebrali do Vídně, tam aby se věc vyřídila. Tam prý jest hlava celého dělnického hnutí (Oberwinder) a bez této hlavy nemožno tělu něco podnikati, sice by toho ještě litovalo. Jejich mandáty že znějí do Badenu a nikoliv do Neudorfu (ovšem; ale do Vídně ano?), tam prý by mohli vraziti panduři a mohli by celé shromáždění zatknouti. Na to však byla mu dána s druhé strany odpověď, že mandáty delegovaných neplatí jen pro místo, nýbrž pro účel, kterého se má dosíci.

S touto jednohlasně danou odpovědí byl vyslanec spolku »Volksstimme« odbyt, a přítomní očekávali ještě příchod několika v Badenu ostavších delegátů, kteří nepatřili k »Volksstimme«. Někteří z nich přece však ostali zpět a přidrželi se stoupenců »Volksstimme«. Na to se strana Scheuova zle dohněvala a reptala, »že podobnými šmejdý a rejdy sociálních »lidemokratů« celé shromáždění skoro o celý den je připraveno.

Porady sjezdu počaly dne 5. dubna 1874. k večeru a trvaly celou noc až do rána, a teprve při denním světle předčítán propracovaný program sjezdu.

V programu položeny jsou požadavky: všeobecné, stejné a přímé právo volební od 20. roku věku, diety poslancům, svoboda tisku, spolčování, shromažďování a svoboda práva koalice dělnické; oddělení církve od státu a školy od církve, povinné a bezplatné vyučování na všech školách a veřejných vyučovacích ústavech.

Program přijat všemi proti šesti hlasům (vídeňských) delegátů. Dne 6. dubna o 7. hodině ranní byl sjezd ukončen. Přítomno bylo 74 delegátů zastupujících přes 25.000 dělníků. Zastoupena byla tato místa v Rakousku: z Čech: Praha, Plzeň, Jaroměř, Tábor, Karlín, Jáchymov, Nové město u Friedlandu, Břasy, Tannwald, Ústí n. L., Eichicht, Hanninchen, Maffersdorf, Jirkov, Haslau a Horní Litvínov. Z Moravy: Brno, Prostějov, Mor. Šumperk a Svitavy. Ze Štýrska: Štýr. Hradec, Audritz, Bruck, Judenburg, Knittendorf, Hindenberg, Mürzzuschlag, Fürstenfeld. Z Dol. Rakous: Vídeň, Nové Vídeňské Město, Baden, Vöslau, Gloggnitz, Hainfeld, Scheibbs, Gaming a Schwechat. Z Hor. Rakous: Linec, Wels a Štýr. Z Korutan: Celovec, Bělák a Přivaly. Z Uher: Pešť, Prešpurk a Wieselburg. Českých delegátů bylo deset a mezi nimi Jos. B. Pecka, který na sjezdu zvolen za zapisovatele. Mnozí z českých delegátů mluvili také česky, a jádro řeči tlumočilo se pak v jazyku německém, v němž sjezd byl veden.

Za orgány strany přijal sjezd pražské »Dělnické Listy« a »Gleichheit« (v Nov. Víd. Městě) a »Radikale Arbeiter-Presse« (ve Vídni).

Tak proveden první sjezd sociálních demokratů krajnějšho křídla (radikálů), neboť, jak jsme již z uvedeného seznali, mírnější sociální demokraté strany Oberwinderovy, již radikálové přezdívali »stranou vládní« a s nimi i mnozí méně uvědomělí dělníci, na sjezdu tom účastenství neměli. Tímto sjezdem také byla první roztržka mezi sociálními demokraty rakouskými zpečetěna. Byla strana dvojitá: radikálů a mírných.

XVII.

První persekuce socialistů. Oberwinderovy pokusy založiti velkou dělnickou stranu. Soud s Drem. Taužimským a soudruhy. Vniknutí socialistických ideí do Čech. Körber v dělnickém hnutí.

Sjezd v Neudorfu se sociálním demokratům směru internacionálního pěkně vydařil, ale zlých následků, které se dostavily, účastníci jeho neočekávali.

Referáty o sjezdu v sociálně-demokratických listech a vůbec program propadaly z veliké části konfiskaci, a spolky dělnické, jimž se mohlo dokázati, že jsou ve spojení se stranou na sjezdě založenou, jsou rozpouštěny, poněvadž strana tato uznávána za stranu státu nebezpečnou.

I byly tehdy krátce po sjezdu rozpouštěny: Arbeiter-Bildungsverein v Judenburgu, hutnicko-železářský, obuvnický, krejčovský spolek, zednicko-kamennický, dřevodělnický spolek, spolek malířů pokojů a lakýrníků a spolek »Brüderlichkeit«, vesměs ve Štýr. Hradci. Dále rozpouštěny spolky: politický spolek »Zukunft« ve Vídni, politický dělnický spolek »Gerechtigkeit« v Nov. Městě Vídeňském a »Arbeiterbruderbund« v Solnohradě.

V Čechách a na Moravě nebyl spolkový život stoupenců sociální demokracie jako v německých zemích Rakouska a proto dělnické spolky české rozpouštěny nebyly. Byliť stoupenci sociálních demokratů českých rozptýleni ve spolcích národního dělnictva a tvořili mimo spolkový kruh malé skupiny, jichž nebylo ani pozorovati.

Tím se také persekuce pro kongres Neudorfský spolků dělnických v Čechách a na Moravě nedotkla.

Za to však činil Oberwinder se svými věrnými ve Vídni pokusy, zbudovali velkou jednotu rakouského dělnictva proti koalici sociálně-demokratických internacionálů, ale ani tyto pokusy Oberwindrovy se nezdařily. Založil sice vlastní dělnickou stranu, ale v menším rozsahu; avšak ani tato se dlouho neudržela a s ní zároveň zašly i její orgány »Volksstimme« a »Zeit«. Sociální demokracie směru internacionálně-radikálního zapustila příliš hluboko své kořeny v půdu německého dělnického lidu v Rakousku, tak hluboko, že málo kdo o tom měl vědomí. Největší se však vyplatil Neudorfský kongres vůdci sociálních demokratů štýrsko-hradeckých, dr. Taužimskému. Týž byl se 30 soudrůby zatčen, obviněn z tajného spolčování a se svými kolegy v polovici měsíce října 1874. postaven ve Štýrském Hradci před soud. Dr. Taužimský a soudruhové byli v podezření, že zasedali v ústředním výboru sociálně-demokratické strany v Neudorfu založené, který měl mít své sídlo ve Štýrském Hradci. Dne 24. října vyneseno nad obžalovanými rozsudek, jímž jsou odsouzeni pro tajné spolčování a urážku církve: dr. Taužimský na 4 měsíce do vězení a jeho kolegové pro tajné spolčování: Vanke na 4 a Hochreiter na 3 měsíce do vězení. Dále pak: Kappauf, Gabriel Losch, Grohman, Mössner, Frank, Rubička, Kamnic, Selinčeg, Trauník, Seidel, Aichelberg, Seifibel, Keinert Schneider, Müller, Pauler, Vielmaier, Laffer, Moshardt a Malý od 7 dnů až do 3 neděl do žaláře.⁴⁾

V takovém znamení vstupovala u nás v Rakousku sociálně-demokratická internacionála v život.

Než, od doby sjezdu v Neudorfu jali se sociální demokraté směru internacionálního i u nás v Čechách poněkud býbat. Již dříve, nežli byl sjezd v Neudorfu, a to v měsíci březnu roku 1874., vystoupili z vydavatelstva sociálně-demokratických »Dělnických Listů« pražských pp. Šimáček, Malý, Zápotocký, Kheil a Lehmann,⁵⁾ z jakých příčin, nelze uvést, a je následovali v červnu téhož roku občané: Jos. Bol. Pecka, M. Homola, J. Hakl a V. Koula, a ti to již zcela jistě z příčin, že »Děln. Listy« nešly po jejich vůli přesně v proud sociálně-demokratické internacionály.⁶⁾

Mimo články ve prospěch Národního divadla a jeho stavby v »Děln. Listech« uveřejněné byla to asi ta příčina, že »Dělnické Listy« svými v národním směru psanými články zpronevěřily se internacionálnímu programu strany v Neudorfu založené. Domněnka tato jeví se býti tím pravdivější, že vystoupili členové vydavatelstva »Dělnických Listů« jali se s pp. J. B. Peckou, Lad. Zápotockým, V. Kosem a j. hned potom zakládati vlastní sociálně-demokratický list čtrnáctidenní pod názvem »Budoucnost«, který byl opravdovým prvním sociálně-demokratickým internacionálním orgánem českým. Vycházel až do r. 1882.

Vedle »Budoucnosti« měli sociální demokraté v Čechách také německý čtrnáctidenník pod názvem »Arbeiterfreund«, který se tisknul v Praze a vycházel v Liberci. První číslo roč. I. »Arbeiterfreundu«

⁴⁾ »Dělnické Noviny« č. 21. roč. V. 1874.

⁵⁾ »Dělnické Listy« č. 7. roč. III. 1874.

⁶⁾ »Dělnické Listy« č. 12. roč. III. 1874.

vyšlo dne 13. června 1874. nákladem dělnického družstva a redakcí Gustava Kulhavého, dělníka puškařského a redaktora »Děl. Listů«. Později pak až do r. 1882., kdy »Arbeiterfreund« zašel, byl jeho redaktorem na listě jmenovaným Ladislav Zápotocký, krejčovský dělník, ale ve skutečnosti byl chéf-redaktorem Ferdinand Schwarz, živnostník pekařský ze St. Habendorfu u Liberce.⁷⁾

Časopis »Arbeiterfreund« byl tedy prvním sociálně-demokratickým orgánem v jazyku německém v Čechách a nemálo zasáhl v hnutí dělnictva německého v severovýchodních Čechách, ano, on je skutečně i vyvolal a na sociálně-demokratickou dráhu uvedl. Vůbec do této části Čech vnikl sociální demokratismus mezi dělníky německé přes Podmoklí dříve, než mezi dělníky české. Do středu Čech dostal se sociální demokratismus, jak ještě vysvětlíme, z Vídně a z Brna. Do Liberce přinesl první zásady sociálních demokratů z Německa přicestovalý dělník textilní Josef Groš, který pak jsa pro sociálně-demokratickou agitaci zatčen, byl dodán do vyšetřovací vazby k zemskému trestnímu soudu v Praze do Novoměstské radnice. Dělník J. Groš však neměl valného zdraví, ve vyšetřovací vazbě onemocněl a zemřel r. 1871. Pohřben byl v Olšanech.

* * *

Na podzim, v polovici měsíce října r. 1877. objevily se opět na dělnickém obzoru znovu založené »Dělnické Listy«. Přívrženci svépomocné myšlenky Vilém Körber, Leopold Kochmann a jiní podali si ruce a založili »Dělnické Listy«, které si všlímaly otázek sociálních a dělnických a měly zároveň znovu pomáhati na nohy svépomocným ideám. Plán se však nezdařil. Sociální demokraté podřyli svým učením v dělnictvu českém hluboko půdu, že nebylo lze zasaditi do ní žádný strom, který by nebyl z jejich zahrady.

»Dělnické Listy« jsou z počátku sociálními demokraty umlčovány, a roku 1878. jednáno od sociál. demokratů, jak by je mohli získati. Procedura provedena byla tak, že sociální demokraté za souhlasu Körbrova a Kochmannova, kterýžto poslední sám byl sociálním demokratem a spoluvydavatelem »Budoucnosti« od r. 1876., vstoupili do vydavatelstva uvedených »Dělnických Listů« a tyto rázem proměněny jsou v orgán sociálně-demokratický.

Körber svého kroku později litoval, ale ovšem již pozdě. Došlo to s ním mezi sociálními demokraty tak daleko, že byl roku 1880. z jejich řad vytlačen, a musil zase zakládati novou stranu a nový list pod jménem »Soudruh«. Před tím roku 1878. vydával Körber radikální listy »XX. Věk« a »Volnost«, o nichž se ještě později zmíním. Získati svépomocné ideje v dělnictvu dobré jméno i české, toť bylo účelem Körbrova »Soudruha«. A Körber nepřestával jen vydávati list, on šel dále. Založil vzdělavací »Dělnickou Besedu«, »Úvěrní dělnickou družinu«, »Dělnickou záložnu«, uvedl v život »Fond pro vystavění spolkového domu«, Dělnickou latinou knihovnu a jiných podniků více, ale všechny tyto podniky se mu sesuly a přišly v niveč ani ne za tři léta. »Soudruha« vydával Körber rok. Sociální demokraté v »Budoucnost« i »Dělnických Novinách« činili snahy

⁷⁾ »Dělnické Listy« č. 12. roč. III. 1874.

Körbrovy směšnými a pomáhali tak všem podnikům svépomocným k pádu.

Nejostřejšími články proti svépomocnému socialismu Körbrovu vystupovali Norbert Zoula a J. B. Pecka, zvláště Zoula svými články »Dělnická aristokracie« a »Národohospodářští mastičkáři« zadal podnikům Körbrovým smrtelnou ránu.⁸⁾ Marné byly ještě další pokusy Körbrovy, udržeti stranu na národním stanovisku založením národně sociálního listu »Rovnost« r. 1881. a »Nového Věku« r. 1883. Oba listy za krátko zašly. Naposledy se vzchopil Körber ještě r. 1886., založiv »Nový Věk« podruhé, který krátce potom přizpůsobil zásadám sociálních demokratů a pojmenoval jej »Novým Věkem Svobody«, z něhož roku 1892. stal se pak »Sociální demokrat«. Körber r. 1886. zajel k vůdcům sociálních demokratů do Brna a tam s nimi ujednal přátelskou alianci.

Než, Körbrovi se přátelství se sociálními demokraty i podruhé zle vyplatilo, neboť byl sjezdem sociálních demokratů v Praze r. 1891. ze strany vyloučen.

Körber vystoupil tedy z řad sociál. demokratů a přidal se ke straně neodvislých socialistů (radikálů), založené v tom čase redaktorem vídeňských »Volných Listů« Janem Opletalem, dělníkem tkalcovským, a počal v Praze vydávati opět »Nový Věk Svobody«. A při této straně vytrval Körber až do své smrti. Zemřel ve stáří 54 let dne 11. prosince 1899. ve Vršovcích. V posledním čase byl redaktorem orgánu neodvislých socialistů, »Omladiny« v Mostě vycházející.

Za své působnosti prodělal Körber zkušenost ve všech socialistických stranách, ale nikde dlouho nevytrval a nemálo si také na tom zakládal. Říkal o sobě hrdě, že na něho ještě žádná ze socialistických stran nevyzrála, aby na něho udělala klec. Křesťanského socialismu byl však největším odpůrcem a sám byl bez vyznání.

XVIII.

Socialistický sjezd v Břevnově r. 1878. a jeho následky.

První přehled socialistických spolků českých.

Sociálními demokratům českým, kteří tvořili část strany, založené v Neudorfu, a jež měla hlavní svá sídla ve Vídni a ve Štýrském Hradci, nelíbilo se obtížné spojení a vzdálenost a poněkud i to, že němečtí sociální demokraté, tvořící ve straně většinu, často do Čech a Moravy svým soudruhům jen diktovali, co a jak mají činiti nebo nečiniti. A to vedlo k rozdělení, k odtržení sociálních demokratů ze zemí koruny České od sociál. demokratů nad Dunajem.

Sociální demokraté čeští pomýšleli na to, jak by provedli samostatnost; i rozhodli se, svolati samostatný sjezd. Odvážili se k tomu, ačkoliv si toho byli vědomi, že hnutí sociálně demokratické v Čechách, zvláště mezi dělnictvem českým, není ještě valně rozšířeno. První, kdo se toho uchopil a sjezd svolal, byl J. B. Pecka.⁹⁾

⁸⁾ Článek »Dělnická aristokracie« uveřejněn byl v »Budoucnosti« čís. 13. roč. VII. 1880. a článek »Národohospodářští mastičkáři« v »Dělnických Listech« čís. 15. roč. III. 1880.

⁹⁾ Josef Boleslav Pecka-Strahovský, dělnický spisovatel, vyučený tkadlec, narodil se r. 1847. na Strahově. Vzdělání nabyl v obecných a středních školách

Sjezd svolán do Prahy na neurčité místo. Účastníci sjezdu shodli se teprve v Praze a odebrali se do Břevnova do hostince »u kaštanu«, kde byl hostinským pan Karel Vyhnaň, otec jednoho z účastníků, a tam v prvním poschodí mimo hostinskou místnost zahájen sjezd českých sociálních demokratů. Přítomno bylo 15 osob: J. B. Pecka, Lad. Zápotocký, krejčí a redaktor »Budoucnosti«, Jindřich Seidl, stud. právník, Vladimír Vyhnaň, stud. právník, Norbert Zoula, stříbrník, Jos. Svobodoslav Kaňka, strojník, Jos. Procházka, strojník, J. Korec, studující, Václav Sedmidubský, truhlář, František Mařáček, krejčí, vesměs z Prahy; Ferd. Schwarz, pekař a redaktor »*Social-politische Rundschau*« ze Starého Habendorfu u Liberce, Čeněk Žich, sedlák, a Fr. Nechvíle, zámečnick, oba z Vídně; Frant. Choura, horník z Duchcova, a Jos. Bernášek, kovář z Buben. Dva z pozvaných se nedostavili.

Sjezd počal dne 7. dubna r. 1878. při zavřených dveřích (tajně) a rokováno až do večera. Zpracován program strany a řád organizační, dle něhož zřizovány měly býti sekce o 10, nejvíce 19 přívrženců strany.

Bezpečnostní úřady měly vědomost, že se něco mezi sociálními demokraty tajně ukutílo, ale neměli jistotu, a přes všechny prohlídky u některých sociálních demokratů nemohly přijíti věci na stopu, až v polovici měsíce srpna r. 1878. podniknuta prohlídka u Jos. Bol. Pecky v redakci »Dělnických Listů« v Ječné ul. č. 7., která vedla k cíli. V loži Peckově nalezen policejními zřízenci v kožichu zašitý nejen program strany a organizační řád, ale i seznam účastníků sjezdu v Břevnově. Nastalo vyšetřování, po vyšetřování soud, a všichni účastníci sjezdu byli pro tajné spolčování dne 5. ledna 1879. odsouzeni k trestu od dvou až do čtyř měsíců vězení a žaláře.

V době vyšetřování se shledalo, že orgánem strany jest v měsíci dubnu založený, měsíčně vycházející agitační list »*Organisace*«, redakcí Frant. Mařáčka, dělníka krejčovského, a proto také časopis tento úředně byl zastaven.

Tak skončila aféra s prvním sjezdem sociál. demokratů českých. Ale tato událost nebyla pro dělnické hnutí příliš osudnou; pronásledování socialistů dostavilo se později, o čemž povím později více.

v Praze. Mluvil česky, německy a francouzsky. Ze studií stržen rodiči pro chudobu a dán na tkalcovství. Pracoval v tkalcovnách na Smíchově až do té doby, kdy založen byl časopis »Budoucnost«, jehož stal se redaktorem a později i redaktorem r. 1877. Vilémem Kōrbrem založených »Dělnických Listů« v Praze. — J. B. Pecka byl malý, nepatrný človíček, oči bleděmodrých, stále skly opatřených, vlasů černých a kučeravých, stále pohyblivý a čilý, a nejsečtejší ze všech sociálních demokratů českých své doby. Psal do »Dělníka« r. 1869.—1872., do »Dělnických Listů« r. 1872.—1874., do »Budoucnosti« r. 1874.—1882., do »Nové Doby« (Videň) r. 1881., do »Noppeneisenu« (Brno) 1871., do »Organisace« r. 1878., do »Ducha Času« r. 1884.—1886. (Prostějov), do »Dělnických Listů« (Praha-Videň) r. 1878.—1884. a do »Dělnické Maticy« (Prostějov) r. 1885.—1886. — R. 1886. v měsíci červnu opustil J. B. Pecka Prostějov, kde byl spoluredaktorem »Ducha Času« s Fr. Hlaváčkem, horníkem z Řenčova, a odebral se do Ameriky, kde redigoval sociálně-demokratický list »Budoucnost« v Chicagu až do jejího úředního zastavení. V měsíci srpnu r. 1897. stihla do Čech zpráva, kterou české sociálně-demokratické listy otiskovaly, že J. B. Pecka dne 25. července r. 1897. zemřel v Chicagu na souchotiny. I Pecka dožil se černého nevděku mezi sociálními demokraty českými v Americe. Podezříván socialisty z mnohých politických i osobních přehmatů, vystoupil ze socialistického hnutí a osm let se ho neúčastnil, až před smrtí na několik let mezi socialisty se vrátil a byl opět činným.

c) O okolnosti této deponuje také *Mikuláš z Podivíně*, jenž v svrchu naznačeném pokoji přítomen byl. Jan Hus prý přišel do pokoje Onpřeje Brody, a tam prý řekl: Hle, ctihodní bratři, co ti kněží venkovští o mně vypravují, že jsem kázal, že zůstává ve svátosti oltářní podstata chlebná! Chtěl bych však rád od nich slyšeti, co se v ní láme, když neostává v ní podstata chlebná? Potom prý on sám, Mikuláš a jiní, Broda totiž a M. Řehoř z Prahy, na se pohlédli. Hus však do sebe zabraný odešel. Pak prý řekl on (Mikuláš) k Mistrům Ondřejovi a Řehořovi: Hle, Mistři, slyšeli jste ty věci z úst jeho, a nic jste na ně neřekli! Než oni odpověděli: »Chtěli jsme od něho více slyšeti.«

Hus odpovídá: Hle, tento byl s Brodou, ale jinak deponuje; neboť Broda tvrdil: že jsem řekl: »Ostává chléb« on však jistí, že jsem řekl: »zůstává podstata chlebná!«

Hus se přiznává, jakož patrně, že řekl: že zůstává v posvěcené hostii chléb, a v tom právě vězí haeresie Viklifická, neboť on nemá, co by na svědectví Mikulášovo odvětil, leč jen: »Addidit iste mendose hanc dictionem »substantia«. »Vadně přidal tento řčení »podstata« »substantia«.

V obou posledních svědectvích jsou některá slova, jichž Hus, mluvě po česku, neužíval, jako »podstata chlebná« a »Eucharistie«, avšak on neodpírá, že řekl, že v posvěcené hostii zůstává chléb, a tím aspoň nepřímě vyznává, že již tou dobou nebyl v souhlase s kněžími venkovskými, kteří nechtěli mu dáti za pravdu, a to plným právem, že by v posvěcené hostii zůstával chléb, ano, Hus nebyl v souhlase se sněmy v Londýně roku 1382. a 1396. držanými, kteréž zavrhyly první tři věty Viklifovy, že by v Eucharistii zůstávaly případky chleba se sourodou svojí podstatou.

f) Svědkové v této věci nad jiné důležitější jsou: Mistr Jan Pfibram a M. Jeronym Pražský. M. Jan Pfibram ujišťuje nás, že Hus držel (po nějakou dobu) nauku Viklifovu o Eucharistii,¹⁷⁾ a i Jeronym Pražský takto vyznává.

¹⁷⁾ Pfibram ve své konfesi. Viz Pubitschka o Husovi a Jeronymovi stran této věci. Chronologische Geschichte Böhmens V. Theil II. Band. p. 436. Loc. cit. píše Pubitschka: »Dasz aber diese Zeugen (svědčící totiž, že Hus po nějaký čas stran Eucharistie s Viklifem věřil) die Wahrheit geredet, erhellt aus dem Zeugnisse des Hieronymus, der in seinem letzten Verhör, und nachdem er seine gethane Abschwörung widerrufen hatte, ausdrücklich bekannt: Hus habe hierin, sowie Wicklef geirrt, welches ebenfalls Johann von Przibram, vormalis ein eifriger Anhänger Hussens, in seinem Glaubensbekenntnisse bekräftiget.« Týž M. Pfibram píše, že M. Jan Hus haeresii Viklifovu o velebné svátosti již r. 1408. zatratil. Tento veliký a věrný přítel Husův píše naproti Tábořským, že drží bludy Viklifovy zavržené, a zejména bludy o velebné svátosti, a tím že také tupí Husa, kterýž je se vším sborem Mistrův a doktorův českých zatratil, zavrhl, potupil a zabránil všemu množství sboru českého, aby nižádný těch artikulův nedržel ani učil pod vypověděním z českého jazyka v rozumiech kacířských a bludných a pohoršlivých, *zoldstě těchto tří prvních*: nájprv, že Kristus nenie v těch svátostech bytem svým, v své vlastní tělesné přítomnosti; druhé že chléb pečený ostává v svátosti v svém přirození; třetie, že způsob chleba v svátosti nezuostává bez přirození chleba. Jestliže by tomu tak bylo, pak by ovšem bylo lze tvrditi, že se Hus buď bezprostředně před schůzí r. 1400. nebo na té schůzi Viklifových bludů o Eucharistii vzdal, a tudíž ne teprve r. 1411. anebo r. 1413. Viz: Pfibram proti kněžím Tábořským; přepis musejní z rukopisu Třeboňského.

Koncem roku 1880. byly sociálně-dělnické spolky:

V Praze: Politický spolek (založen 1880.) — Vzděl. spolek »Činnost« (zal. 1880.) — Dělnická Jednota (zal. 1879.) — Strojnická Beseda (zal. 1879.) — Politický klub dělnický (zal. 1880.) — Vzděl. spolek dělníků krejčovských (zal. 1879.) — Ústřední pokladna dělníků krejčovských (zal. 1868.) — *V Čechách:* V Kostelci n. Labem: Dělnická Beseda (založ. 1879.) — V Ústí nad Labem: Čtenářský spolek »Svornost« (založ. 1897.) — V Duchcově: Odborný spolek horníků (zal. 1875.) — V Liberci: Spolek dřevodělníků (zal. 1870.) — Odborný spolek kovodělníků (založ. 1880.) — V Benešově (Bensen) Vzděl. a podporující spolek (zal. 1877.) — V Humpolci: Odborný spolek »Školka« (zal. 1873. a v život uveden 1880.) — V Strakonících: »Vzděl. řemeslnická Jednota »Čelakovský« (založ. 1873.) — Všeobecná v nemocech podporující Jednota řemeslníků, dělníků a dělnic (zal. 1874.) — V Teplicích u Duchcova: Čtenářská Beseda (založena 1878.) — V Poděbradech: Dělnický spolek »Sladkovský« (založ. 1880.) — V Novém Bydžově: Řemeslnicko-dělnická Beseda (zal. 1875.) — V Bubnech u Prahy: Čtenářská Beseda (zal. 1878.) — V Bohusudově: Odborný hornický spolek (zal. 1878.) — V Dubí u Rapic: Spolek vzájemně se podporujících řemeslníků a horníků »Berla« (zal. 1871.) — Ve Vršovcích: »Kruh«, spolek vzájemně se podporujících dělníků (založen 1873.) — V Libni: Dělnická Beseda (zal. 1880.) — V Jaroměři: Dělnický spolek »Ruka« (zal. 1872.) — V Roudnici nad Labem: Dělnická vzdělávací Jednota »Budislav« (zal. 1868.) — V Slaném: Dělnická Jednota (zal. 1880.) — V Stradonicích: Čtenářský klub (zal. 1880.)

Na Moravě: V Brně: Spolek rukodělníků. Vzdělávací dělnický spolek (českoněmecký).

V Hor. a Dol. Rakousích: V Atzgersdorfu: Dělnický vzdělávací spolek (založ. 1872.) — V Simeringu: Vzděl. a zábavní spolek »Tyl« (založ. 1875.) — Ve Vídni: Československá dělnická Jednota (1877.) Filiálky této jednoty: v Landstrasse, v Ottakaringu a ve Viedenu. — Odborný spolek obuvníků (založen 1871.) — Spolek »Slovan« (založ. 1872.) — Ve Štýru: Všeob. dělnický spolek (založen 1877.) — Všeobecný dělnický podporující a invalidní spolek (zal. 1874.) — Odborný spolek obuvníků (zal. 1876.) — Za hranicemi: V Drážďanech: »Český klub« (zal. 1876.) —

Celkem 39 spolků, které v sociálně demokratických listech zprávy své uveřejňovaly a v »Kalendáři dělnictva československého« na rok 1881. jsou uvedeny.

Než, po čtrnácti letech uvádí »Kalendář dělnictva československého na rok 1894. seznam 355 dělnických vzdělávacích, odborných a politických spolků v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, a za rok podává »Dělnický kalendář česko-slovenské strany sociálně-demokratické na rok 1895. již přesnou statistiku 246 spolků v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a v Dolních Rakousích, hlásících se veřejně k československé organizaci mezinárodní sociální demokracie v Rakousku.

Z Čech přihlásilo se do této statistiky 194 spolků se 27.000 členy. A uvedeno, že tyto spolky mají 26.000 svazků knih a odebírají 1900 exemplářů různých dělnických časopisů.

Z Moravy přihlásilo se 36 spolků s 11.465 členy a s 5.622 svazky knih a s 391 exempláry různých dělnických časopisů, spolky odebraných.

Z Dolních Rakous přihlásilo se osm spolků s 2813 členy, se 2499 svazky knih a 190 exempláry časopisů.

A posléze dodatečně přihlášeno ještě při uzavírce statistiky z Čech a Moravy 8 spolků s 1.148 členy se 1188 svazky knih a 102 ex. časopisů.

Celkem tedy spolková organizace mezinárodní sociální demokracie československé v Rakousku čítala 246 spolků s 42.446 členy, 35.409 svazků knih a 2.583 ex. časopisů.

Uvésti zároveň sluší, že mnoho spolků vůbec se nepřihlásilo, mnoho spolků ani počet členů, ani svazků knih, ani počet odebraných časopisů neuvedlo. Tak dosvědčil sám sběratel statistiky, Jos. Krapka-Náchodský, na konci své zprávy.

XIX.

Péče katolíků o chudý lid. Konference spolku sv. Vincence z Paula v Čechách. Výkazy podpor. Spolek sv. Josefa Arimatejského v Praze.

V letech sedmdesátých, kdy sociální demokraté jali se organizovati a sbírali své síly ve spolcích, národním směrem se ještě beroucích, a kdy národní liberálové či lépe řečeno svobodomyslníci přikročili k vydávání různých laciných spisů pro lid (Epištoly svobody 1876.), v nichž v nevážnost uváděno vše, co katolíci v národě vykonali, ujali se katolíci práce na poli dobročinnosti, na němž nechtělo se nikomu do práce.

Jedna část katolických kněží s věrným lidem zakládala katolické jednoty s účelem vzdělávacím a druhá část počala pěstovati charitu.

Katolické kněžstvo chápalo, že sociální otázka a její bída potřebuje takových řešitelů, kteří by nejen slovy, ale i skutky chtěli pomáhati lidu v jeho smutném postavení a v jeho bídě. Sebe krásnější návrhy a plány, jak lidu pomoci v čas nouze a bídy, nejsou nic platny, nepřistoupí-li se od planého theorisování k praktickému konání.

Takovémuto řešení otázky sociální nevěnovali se však »lidumilové« z tábora liberálního a sociálně-demokratického; jim bída lidu byla vždy ničím; na její omezení neučinili nikdy žádnou organizaci, oni prováděli jen organizaci sami pro sebe; pro lid měli jen hezká a ještě více i ošklivá slova.

Tak to vypadalo v Čechách s lidem v letech sedmdesátých, když katolíci přikročili k probouzení lásky k lidu pod ochranou sv. Vincence z Paula.

O celém tomto velikolepém charitativním hnutí katolíků v národě českém může se každý dočísti v důkladných dějinách nadepsaných: »*Spolek sv. Vincence z Paula pro dobrovolné pečování o chudé v král. Českém*« od Tom. Škrdle ve »*Vlasti*« ročník XII., v letech 1895.—1896. uveřejněných.

»*Spolkem sv. Vincence z Paula*« a jeho konferencemi provedena v Čechách organizace pro umírnění bídy a pomoci chudině, již není žádná jiná v tomto směru rovna.

Tisíce a tisíce peněz, veliké zásoby potravin získají Vincenciáné mezi sebou od lidí majetných pro strádající a chudobné. Jejich výroční zprávy, které o své činnosti ročně vydávají, jsou nejlepšími svědky jejich blahodárné práce v řešení otázky sociální. A co více, skoro každá konference spolku sv. Vincence má pro své ošetřovance i obecný lid zřízenou knihovnu, z níž opět pro ty, kteří nemohou si žádné četby koupiti a na duchu se osvěžiti, knihy půjčuje a mezi lid šíří tak i křesťanskou osvětu.

Na šest set mužů, Vincenciánů, věnuje se ve chvílích klidu, kterého by pro sebe mohli použiti, službám chudého lidu, jehož společnost lidská zapoměla. A nejsou to jen kněží, ale jsou to: šlechta, úředníci, učitelové, řemeslníci, živnostníci, soukromníci, rolníci i dělníci, a to ti, kteří v očích svobodomyšlných a sociálních demokratů platí za zpátečníky, klerikály, za nepřátele a odpůrce chudého lidu, za protivníky vzdělanosti národa.

Která konference nemá knihovny, kupuje pro své ošetřovance dobré časopisy a brožury a šíří je mezi nimi a tak pracuje nejen pro hmotné, ale i duševní povznesení za »Zaplať Pán Bůh!« pro každého, ať patří k jakémukoliv stavu, když v neštěstí se ocitl. Zkrátka, vedle této organizace ve prospěch opuštěného lidu není v Čechách jiné. Zakladatelem spolku sv. Vincence z Paula v Čechách jest katol. kněz P. Josef Všetečka, vojenský kurát v Karlíně. O vzniku a rozvoji tohoto hnutí pro podporu chudých psáno jest velice zevrubně a důkladně v uvedených dějinách redaktora Tom. Škrdle, na něž každého, kdo by se o něm poučiti chtěl, znovu upozorňujeme.

Nám jest jen ukázati, jak konference spolku sv. Vincence z Paula vzrůstaly rok od roku, kolik jich již od r. 1876. v král. Českém existuje a s kolika činnými členy. Užíváme k tomu poslední výroční zprávy z r. 1898. Spolku sv. Vincence z Paula v Čechách, která nám podává tento obraz postupu:

Zalo- ženo	Místo	Konference	Čle- nové
		Ústřední rada Vincentinum	
1876.	Praha	u sv. Františka	14
1877.	»	u sv. Jiljí	7
1877.	»	u P. Marie Vítězné	23
1877.	»	u sv. Štěpána	14
1877.	»	u sv. Víta	20
1877.	v Karlíně	sv. Cyrilla a Methoděje	15
1877.	na Smíchově	sv. Filipa a Jakuba	7
1877.	ve Vejpřtech	u Věch Svatých	13
1878.	v Liberci	u sv. Antonína a P. Marie	24
1878.	v Praze	u Matky Boží před Týnem	16
1878.	v Zdislavicích	u sv. Petra a Pavla	14
1878.	na Vyšehradě	u sv. Petra a Pavla	8
1879.	v Praze	u sv. Salvatora	13
1879.	v Žižkově	»Povýšení sv. Kříže«	13
1879.	v Libni	Nep. Početí bl. P. Marie	13

Zalo- ženo	Místo	Konference	čle- nové
1880.	v Praze	u Panny Marie Sněžné	5
1881.	v Litoměřicích . . .	u sv. Štěpána	13
1882.	ve Vodňanech . . .	Narození Panny Marie	8
1882.	v Č. Budějovicích . .	Nejsv. Srdce Páně	10
1883.	na Kr. Vinohradech	sv. Václava	10
1883.	v Hradci Král. . . .	u sv. Ducha	4
1884.	v Karlíně	»Nalezení sv. Kříže«	6
1886.	v Praze	u sv. Jindřicha	12
1886.	v Nov. Hradci Král.	u sv. Ant. Poustevníka	4
1886.	v Neveklově	u sv. Havla	5
1886.	v Podolí	u sv. Michaela Arch.	12
1887.	v Bráníku	u Matky Boží	8
1887.	v Dol. Dobrouči . . .	u sv. Mikuláše	5
1887.	v Nov. Strašeci . . .	Narození Panny Marie	12
1888.	v Olšanech	u sv. Rocha	8
1888.	v Praze	u sv. Tomáše Ap.	14
1888.	v Bechyni	u Nejsv. Srdce P. Marie	7
1888.	v Kr. Chlumci n. Ohří	Nanebevz. Panny Marie	7
1888.	ve Vršovicích	u sv. Mikuláše	10
1889.	v Něm. Brodě	Nanebevz. Panny Marie	10
1890.	v Strakonici	u sv. Martina	9
1890.	v Georgswaldě	u sv. Vincence z Paula	10
1891.	v Sušici	u sv. Václava	10
1892.	ve Vimperku	Navštívení P. Marie	16
1892.	v Příbrami	u sv. Jakuba	22
1892.	v Kam. Šenově	u sv. Jana Křtitele	81
1892.	v Pouchově	u sv. Pavla	12
1893.	v Táboře	u sv. Václava	28
1893.	v Chlenech	u sv. Apolinářiše	8
1893.	v Hrádku u Litoměřic	u sv. Josefa	8
1893.	v Chrudimi	u sv. Salvatora	11
1894.	v Teplicích-Šenově . .	sv. Jana Křt. a sv. Josefa	24
1895.	v Praze	u sv. Haštala	8
1895.	v Praze na Letné . . .	sv. Josefa	29
1896.	v Praze	u sv. Petra	8
1896.	v Praze	sv. Františka Regis	14
1896.	v Tachově	Nanebevz. Panny Marie	13
Úhrnem			591

Abych nemluvil jen slovy o lidumilné a významné činnosti Vincenciánů v království Českém, uvádím, že tito mužové po dobu trvání spolku sv. Vincence z Paula u nás daleko přes půl milionu zlatých, nečítaje v to potraviny a j. naturalie a potřebné věci, sebrali a rozdali chudému lidu.

Na důkaz svých slov podávám zde ukázkou všech peněz za posledních jedenadvacet let Vincenciány lidu do rukou daných. I bylo Vincenciány pro lid vydáno v penězích:

R. 1878. 6.463 zl. 8 kr., r. 1879. 9.752 zl. 39 kr., r. 1880. 8.293 zl.

67 kr., r. 1881. 10.122 zl. 40 kr., r. 1882. 12.772 zl. 14 kr., r. 1883. 14.214 zl. 10 kr., r. 1884. 16.493 zl. 99 kr., r. 1885. 14.425 zl. 75 kr., r. 1886. 15.374 zl. 26 kr., r. 1887. 27.037 zl. 90 kr., r. 1888. 36.620 zl. 15 kr., r. 1889. 40.505 zl. 46 kr., r. 1890. 40.616 zl. 11 kr., r. 1891. 45.213 zl. 28 kr., r. 1892. 58.721 zl. 27 kr., r. 1893. 66.437 zl. 31 kr., r. 1894. 40.640 zl. 13 kr., r. 1895. 45.202 zl. 45 kr., r. 1896. 42.720 zl. 24 kr., r. 1897. 31.882 zl. 88 kr., r. 1898. 34.694 zl. 59 kr. Úhrnem 637.603 zl. 45 kr.

Mimo to měl po této bilanci Spolek sv. Vincence z Paula roku 1898. na hotovosti ve spolkové pokladně ještě úhrnem 23.483 zl. $\frac{1}{2}$ kr. k dispozici. Uvedené cifry mluví zajisté nejlépe o tom, čím jsou Vincenciáné pro náš chudý dělnický lid v Čechách.

* * *

Dávno před založením spolku sv. Vincence z Paula utvořili v Praze také katolíci, jimž stál v čele dp. Ant. Rost, duchovní na Skalce v Praze, spolek, který obral si za účel pěstovati úctu k zemřelým, nuzným a osiřelým tím způsobem, že je dávají pohřbívati v truhle. Až do té doby byli zemřelí v Pražské všeobecné nemocnici pohřbíváni, když byli nuzní a bez přátel, do společných hrobů (šachet) na hřbitovy olšanské bez truhel, zabaleni pouze do plátna nebo pytlů.

To však přestalo roku 1861. založením jmenovaného spolku, kterému dán název: *Spolek sv. Josefa Arimatejského v Praze*. Tento spolek dá každému nemajetnému a opuštěnému zemřelému v Praze rakev, rubáš a křížek.

Od roku 1861. do konce roku 1898. dle zprávy jednatele, dne 24. října 1899. přednesené ve valné hromadě, pohřbil bez rozdílu národnosti i náboženství v rakvi a rubáši 49.049 osob obojího pohlaví. Spolek čítá 727 členů a roční vydání činí okolo 4000 zl., které složí členové, přispěvatelé a dobrodinci spolku.¹⁰⁾

Zajisté i tento katolický spolek se svojí chválou hodnou činností, vyznamenávající se křesťanským milosrdenstvím a láskou k bližnímu, má do jisté míry i sociální význam, který i v této knize pozoruhodné vzpomínky zasluhuje. A proto nerozpakovali jsme se o spolku tom se zde čestně zmíniti.

(Pokračování.)

Cesta do Vídně a po Haliči.

Píše Tom. Škrdlé.

(Pokračování.)

Lvov.

azvonil jsem u fortny Dominikánského kláštera a žádal jsem frátera, aby mne ohlásil u P. Fr. Antonína Gornisiewiczze, člena řádu, lektora bohosloví a redaktora *»Růže duchovní«*. Ten mi byl z Krakova doporučen. Za chvíli se objevil ve fortně mladý, sličný a milý Dominikán, Fr. Gornisiewicz, a srdečně mne vítal. Mluví dosti dobře

¹⁰⁾ *»Katolické Listy«* č. 300. III. roč. 1899. v Praze.

česky; české řeči přiučil se ve Vídni pomocí P. Kříže; první české spisy, které čítal a jimiž se v naší mluvě zdokonaloval, byla naše »Vlast« a spisy Kosmákovy.

Zavedl mne k večeři a pak mezi ojce do zahrady, kteří mne laskavě přijali. Převor řádu jest Němec, ostatní otcové jsou Poláci. Otcové mluví mezi sebou polsky, s převorem hovoří většinou latinsky. Pan převor jest energický muž; klášter má rozsáhlé pozemky, i jest třeba obezřetného a rázného muže, aby je spravoval; pan převor jest zároveň profesorem a rektorem bohosloveckého studia provincie polské, které jest umístěno ve Lvově. Patří mezi nejučenější Dominikány. Bydlil jsem v elegantním pokoji o dvou oknech, s verandou na ulici.

V neděli dne 30. července sloužil jsem u Dominikánů v 6 hod. ráno mši svatou. Krásný rokokový kostel Dominikánský jest jedním z nejpmátnějších chrámů lvovských s četnými pomníky slavných patriotů. V přiléhajícím klášteře jest bohatá knihovna.

Po mši svaté zůstal jsem v kostele; dělávám to v neděli na cestách všude; jednak abych se tam modlitbou na další cestu posilnil, jednak abych pozoroval zpěv lidu, jeho chování se v chrámu Páně, bohoslužby a jiné.

Lid se modlil ráno růženec a pak muži a ženy střídavě zpívali. Muži v Polsku při zpěvu příliš křičí, což soulad zpěvu ruší.

O půl sedmé byla kantáta coram sanctissimo. Mši sv. sloužil P. Gornisiewicz, a po evangeliu kázal člen řádu, místní farář. Hru varhan doprovázel zpěvem jediný varhaník, ale při požehnání zahlaholil zpěvem celý chrám, což mne velmi blažilo. Při mši sv. leží mnoho žen na zemi, ano, někdy i muži natáhnou se na zemi a roztáhnou ruce. Jeden muž činil tak 14 dní při každé mši sv. Byl to slib, byla to oběť za nemocného otce, aby ho Bůh uzdravil.

Po snídani procházel jsem se městem a zašel jsem do Jesuitského chrámu Páně. Vojáci měli tam právě mši sv. Na chóru hrála vojenská hudba a vojáci většinou klečeli, někteří se modlili z modlitebních knížek. Když jsem byl později v Krakově a prohlížel jsem si odpoledne chrámy, viděl jsem v každém několik vojínů, kteří se tam buď modlili nebo kostel si prohlíželi. To je nový typ národa polského. Ale »Národní Politika« ze dne 15. listopadu 1899. píše, že lvovské časopisy trpce si stěžují do tamějšího sborového velitele, zbrojmistra Fiedlera, že celé týdny konají se v neděle a ve svátky celé dopoledne na všech dvorech kasárních a cvičištích vojenská cvičení, tak že vojínům jest nemožno, aby se účastnili služeb Božích. »Dziennik Polski« jest přesvědčen, že kdyby o tomto počínání věděly rozhodující kruhy, poučily by zbrojmistra, aby pamatoval, že má den sváteční světiti.

Nadučitel J. M. Kadlčák ve svých Haličských potulkách na str. 113. v této příčině píše: »Kterousi neděli sedm odpoledne doma probíraje noviny. Bydlil jsem ve Lvově naproti kasárnám pěchoty. Najednou slyším podivný, ale příjemný zpěv. Nahlédnu z okna, ale v ulici není ani živé duše. Zpívali to úchvatně rusínští vojáci litanii loretánskou a jiné církevní zpěvy. Zpívají tak každou neděli, nemohou-li do kostela.

Při vojenských službách Božích bylo u Jesuitů plno lidu; u Dominikánů při mši sv. všichni klečeli, zde již nikoliv.

Odtud odebral jsem se do rusínské kathedrály na velkou. Je stranou města na vysokém kopci. Rozhled s výšin sv. Jurských jest překrásný. Před chrámem seděli dva slepí guslaři, pěli překrásné rusínské písně a doprovázeli je nástrojem mně úplně neznámým. V nádvoří vztahuje k přichozím ruce plno žebráků.

Kathedrála spojených s námi Rusínův vyniká čistotou a bohatým slohem barokovým. Vedle kathedrály jest residence rusínského arcibiskupa. Uprostřed chrámu byl ikon Matky Boží za sklem a vedle kříž; za ikonem hořela světla. Přichozí líbali ikon i kříž, já však jsem se toho učiniti neodvážil, boje se, abych nechybil a pozornost k sobě nepoutal.

Právě se končilo rusínské kázání. Po kázání bylo dlouhé čtení z ohlašené knihy. Mladý kněz — podobný našemu P. Šimonovi — mluvil ohnivě. Měl na sobě černý talár, biret a štolu.

Sedl jsem si do lavice a začaly bohoslužby. Věřoucný základ rusínské bohoslužby jest katolický, ale celý ostatní typ jejich jest východní, basilianský. Varhan se neužívá; zpěv na chóru jest úchvatný. Po celé bohoslužby střídá se zpěv celebranta se zpěvem chóru — onen intonuje, chór odpovídá. Mnoho neděl ozýval se úchvatný zpěv z rusínské kathedrály v sluchu mém.

Služby Boží konal kanovník s assistencí a dva jiní kanovníci v černém taláru a ve fialových biretech seděli ve štalách. Lid se vroucně modlil. Starci roztáhnou ruce, pozvednou je vzhůru, a pak pokorně skloní hlavu. Šepot modlitby ozývá se kolem. Celebrant často se obrací a žehná, a lid se často východním způsobem křížuje. K sv. přijímání šlo 6 osob. Celým chrámem to hučelo, myslím, že se lid modlil »confiteor«. V chrámu bylo mnoho rusínských vojáků a lid se tam choval vzorně, zbožně.

Odpoledne a následující dny provázel mne často městem P. Gornisiewicz. Neznal jsem haličských způsobů a obyčejů a taláru jsem s sebou neměl; jest obtížno mnoho šatů s sebou nositi a není také praktické, dlouhý kabát oblékati, ale jinak byl jsem oblečen slušně, vyšel na cesty v novém černém kabátě.

Dokud jsem chodil po Lvově sám, nikdo si mne nevšiml, ale když jsem vyšel na ulici s P. Gornisiewiczem, jenž byl opásán červeným cingulem, všechno se za námi ohlíželo. Ptám se, co je to, proč se ohlížejí? A P. Gornisiewicz odpovídá: »Mají vás za protestantského kněze, a diví se, že já, Dominikán, chodím s vámi.« Přišli jsme k jednomu chrámu, kde bylo požehnání. Chtěl jsem tam vstoupiti, abych viděl lid, slyšel zpěv, ale můj společník mne zadržel, boje se pohoršení.

Omlouval jsem se, řka, že u nás všichni — i kanovníci — chodíme bez taláru, ve Vídni na sociálním kursu že byl i Jesuita Biederlack z Říma bez taláru, a kněží — mimo řeholníky — všichni; pravil jsem, že sám kardinál Schwarzenberg chodil na procházku bez taláru; ale nic naplat: jiná země, jiné způsoby, a já dělал ve Lvově bez taláru ostudu a platil jsem za protestanta.

Byl prý v Haliči biskup, jenž začal choditi bez taláru. Potkal ho magnát. »Co mne nezdravíš, vždyť jsem biskup!« »Až budeš choditi jako biskup, v taláru, pozdravím tě, když však se nestrojíš jako biskup, nepozdravím.« To mi vypravoval můj milý průvodce, a já sklopil hlavu jako hříšník.

U Armenů.

První naše cesta s P. Gornisiewiczem v neděli odpoledne byla k Armenům, kteří ve farnosti Dominikánské mají své sídlo.

Armenové s církví sjednocení rozšířili se brzy po Evropě a zvláště mnoho jich osedlo mezi Poláky a Rusíny, kdež slovou Ormiani a provozují obchod a živnosti; mnozí jsou velmi zámožní statkáři. V těchto zemích objevili se již kolem r. 1200 a měli během času ve Lvově svůj vlastní magistrát. K jejich diecési náležely prve i Volyň, Podolí, Litva, Krym, Multány a Valachie — což bylo však v nejnovějších dobách přetrženo. Zachovávajíce vždy obřady a jazyk církevní, přijali ostatně již ve všem národnost polskou. Armenové nemají obecných ani středních škol, a jejich boboslovci studují v latinském semináři a teprve zde učí se armensky.

Navštívili jsme Ks. Nikolaje Mojzesowicze, kancléře konsistoře armenské a čestného kanovníka. Má typus žida, neboť jest rodilý Armen. Mluví dobře polsky, německy a armensky. Předložil nám tři armenská jídla a armenskou supu. Všecko jest tučné a jakoby se bylo udilo. Mezi oněmi jídly byla armenská husa, ale našinec by ani z podoby, ani po chuti nepoznal, co to je a z čeho to je. Zapíjeli jsme olomouckým pivem.

V Haliči předloží se hosti doutníky; to činí každý i Jesuita, Dominikán, kanovník — mimo biskupa každý. Ale měli jsme ještě další cíl cesty před sebou, a proto jsme doutníky s díkem odmítli.

Pan kancléř nám vypravoval, že armenská diecése má ve Lvově arcibiskupa, čtyři kanovníky a čtyři vikáře. Je jich málo, ale jsou velice činní. Arcibiskupa jmenuje císař, a stát mu dává ročně 8.000 K platu; kanovníci dostávají ročně od státu 2.000 K a mají velice chudobné obydlí; modlí se společně v armenském chrámě armensky brevíř.

Pan kancléř nám ukazoval armenský brevíř a zpíval nám armenské písně a koledy; ony jsou velice smutné, tyto jsou veselejší. Spravuje armenskou kasu: Institutum Pii montis. Úroky z kapitálu rozdělují se armenským farám a slouží v první řadě účelům chudinským. Ústav jest zařazen do Catalogu cleri jako podnik arcidiecéšní.

Odtud jsme se odebrali k armenskému metropolitovi a arcibiskupu Isaaku Isakowiczovi. Má chudák malé příjmy a nemá ani koní, aby si mohl na svém vyjeti. I palác jeho jest nepatrný. Celá jeho diecése má v Haliči a Bukovině tři dekanaty, deset far a jeden ženský klášter. Všech osob duchovních, kněží i jeptišek, jest osm a třicet.

Jindy bývalo, jak jsme již pravili, jinaké: armenský metropolita ve Lvově měl v různých krajinách biskupy suffragány. Někteří z nich byli členy třetího řádu Dominikánského.

Přijal nás přelaskavě. Políbili jsme mu ruku a byli jsme jím uvedeni do salonu. Pravil, že je již starý, že jest 51 let knězem a vypočítával, kolik již arcibiskupů jemu známých v Rakousku zemřelo. Velebil zvláště † pana kardinála Schwarzenberga: každý krok kavalír. Když byla zavedena nová náboženská daň, neplatil prý pan kardinál Schwarzenberg daní; řekl prý: prodejte mi všecko, já budu jezdit s jedním koněm do kathedrály. Ministr financí byl prý pln rozpaků, nevěda, co si má s panem kardinálem počítí. Já dodal:

a rozdal vše, co mu zbylo, chudým, a velebil jsem jeho dobročinnost.

Kdysi prý byla hostina u nuncia Vanutelliho. Byl tam i kardinál Schwarzenberg a metropolita Isakowicz. Pan kardinál pravil: Vytýkají mi nepotismus, že chci mít šlechtice — Schönborna — svým nástupcem. Ale co mám dělati: matka jeho je světice; přijal jsem ho do diecése, a dle přirozeného běhu věcí bude mým nástupcem.

Když byl Isakowicz farářem, chodilo na jeho kázání mnoho Čechů; ptal se jich, zdali mu rozumějí. Řekli, že ano, že rozumějí všemu, což ho velmi těšilo.

Ke konci audience dal mi pan arcibiskup své tištěné pastýřské listy a kázání a projevil přání, aby aspoň některá do češtiny byla přeložena. Odevzdal jsem je redakci »Rádce duchovního« a čekám, že přání vznešeného kmeta bude splněno.

Metropolita a arcibiskup Isaak Isakowicz jest vynikající církevní hodnostář i vlastenec a přítel lidu. Ve Lvově a Haliči těší se veliké vážnosti, i kladl jsem si to za velikou čest, že mne přijal ve slyšení. Jak se dovídám, vydal 5. května r. 1900. pastýřský list proti sociálním demokratům, kterýžto čin populárního arcibiskupa bude mítí zajisté dobré účinky.

Z residence pana arcibiskupa odebrali jsme se do krásného chrámu jeptišek Adoratorek, které ve dne v noci, bez přestání, ovšem střídavě, modlí se a zpívají před vystavenou velebnou Svátostí oltářní.

Tam i zpět dělal jsem P. Gornisiewiczovi ve svém civilním šatě ostudu — vše se za námi ohlíželo s podivem, že jde Dominikán s knězem — bez taláru.

Po večeři při cigare a herbatě rozebírali jsme židovskou otázku.

Pan převor řídí řád již 9 let a prodělal jako polský velkostatkář školu života. Pravil: prodává-li něco katolík, chce rychle zbohatnouti, přirazí hned na ceně o 50 kr. více, žid však jen 5 kr. Když má křestan ročně 2.000 zl. příjmů, žije na 10.000 zl., žid však skromně. Pan převor pronajal to a ono křestanovi, ale křestan buď zrušil kontrakt, nebo to přepustil o několik set dražší židovi. Ale žid dostojí slovu, a kdyby nechtěl platit, dojde se k rabínovi, ten prozkoumá smlouvu a poručí židovi, aby platil; kdyby neuposlechl, rabín ho exkomunikuje a žid je zničen, nebo po exkomunikaci přeruší s ním ostatní židé veškeré spojení. Malé procesy s židy prý se pravidelně prohrávají, velké však nikoliv.

Jeden kaplan prý krásně proti židům pracuje, jiný začal, avšak byl přesazen. Pracuje prý se ojediněle, málo. Více se píše a filosofuje, ale praktického provádí se málo. Není prý možno dostati se z rukou židů, ale proti pití kořalky pracuje se úsilovně.

Pravil jsem panu převorovi, což kdyby se spojili arcibiskupové, biskupové, kapituly a kláštery, které vládnou statky, na ubájení svých zájmů proti židům, to že by něco vydalo a pomohlo. Pokrčil rameny a řekl, to že jest věc těžká.

Avšak nikdo nemyslí, že pan převor dává statky klášterní do nájmu židům — nikoliv, povolav si správce a nadlesního z Němec, má klášterní dvory ve vlastní režii a při všech svých pracích často vyjíždí ven, aby dával potřebné rozkazy.

Český lid jest dosti lehkomyšlný; jeho majetek se zadluhuje, statky selské a domy měšťanské přicházejí na buben, co otcové nahospodařili, to různí synové probíjejí a promarnují; ale když jsem činil po večeři ve svém bytě porovnání, shledával jsem, že jest to u Poláka ještě horší; jeho neschopnost, lehkomyšlnost, lenivost a bezstarostnost ve věcech hospodářských a vůbec peněžních dává jeho majetek v šanc židům.

Česká šlechta jest bohatá a různí členové její dobře hospodaří, polská šlechta však probíjí svůj majetek v Paříži a doma jí hospodaří žid. Není to všeobecné, i v Polsku někteří šlechtici dobře hospodaří, avšak o těch ostatních to platí v plné míře. Když polský šlechtic přijede domů na statky, první návštěvu mu činí jeho „Hausjud.“ Jistý polský šlechtic padl do rukou žida tak, že mu dal v právní majetek všechny své statky a žid ho do smrti vyživuje.

Armenské requiem a další pochůzka po Lvově.

V pondělí dne 31. července sloužil jsem již v 5 hodin ráno mši sv. u Dominikánů, a v 6 hodin byl jsem v arménském chrámě, abych byl přítomen zpívané zádušní mši sv., kterou sloužil Ks. Mikolaj Mojzisowicz.

Arméni jsou skoro úplně latinisováni, oděv kněžský mají jako my, při mši sv. klekají rovněž jako my, ale offertorium jest na počátku mše sv. a konsekrace a pozdvihování děje se odděleně. Po pozdvihování obrátí se kněz s kalichem a hostií k lidu.

Zpívané requiem provázeno bylo na varhanách. Zpíval pouze varhaník, zpíval arménsky a krásně, i kněz Mojzisowicz pěkně při oltáři si vedl, vynikaje líbezným hlasem. Já ovšem ani slovu nerozuměl; ale když se Mojzisowicz obrátil a zpíval: Ha achantrum a mene cu — poznával jsem, že je to: Pán s vámi.

Po skončené mši sv. sestoupil Ks. Mojzisowicz na stupně oltáře a zanotoval arménsky: Salve Regina. Varhaník pokračoval a oba a jediná žena ve zpěvu pokračovali. Rodina zemřelého při tom hořce plakala. Chování lidu v chrámě bylo vzorné — všichni až na jednoho mladíka po celé requiem klečeli na holé zemi.

V 1/29. vyšli jsme s P. Gornisiewiczem do města a učinili jsme poklonu praelatu kapitoly lvovské, Ks. Zykmuntu Lénkiewiczovi, jenž nás velice dobře přijal. Prahu zná dobře a poznamenal si moji adresu. Potom jsme zašli do katolické kathedrály a do katolické drukarny p. Josefa Chenčinského, která jest jeho majetkem. Tiskárna jest umístěna v domě Bernardinů. Tiskne věci konsistorní a tři časopisy: Dzwonek III. Zakonu Š. O. N. Franciszka Serafickiego. Je to měsíčník, vycházející již 16 let a má 5.200 abonentů. Tiskne dále: Gazetu Kościelną, organ towarzystwa wzajem. pomocy kaplanów, tedy kaplanský časopis o 960 abonentech, a konečně Paedagogiczne towarzystwo. Tiskárna má 4 sazeče, tři učensky, 1 stroj a u stroje pět lidí. Pan Chenčinski jest antisemita a nekupuje u židů nic, leč co musí.

Z tiskárny navštívili jsme otce Bernardiny, kteří mají s Dominikány největší zásluhy o to, že Lvov a okolí nepropadlo ruskému rozkolnictvu. Nejprve jsme viděli Czesława Bogdalského, redaktora Dzwonka III. Zakonu, který jest nyní quardianem v Dukle. Pak jsme

Tak se tedy věci mají s Husem stran učení o velebné Svátosti, že totiž aspoň po nějakou dobu věřil s Viklifem.

Ale proč zamlčoval Hus okolnost tuto? Proč nevyznal: Já Jan Hus sveden byv autoritou Viklifovou, věřil jsem s ním po nějaký čas stran učení o velebné Svátosti, ale později jsem se od něho odvrátil? Kdož může věděti, co se tehdy dělo v duši jeho! Zajisté, že by sobě byl lépe posloužil, kdyby byl vyznal, že jistou dobou bloudil v této stránce. Ale tak učiniti neuznal za dobré. I v poslední době hořekoval na svědky, že prý naň křivé svědectví pronášeli, ač jisto jest, že svědkové deponující o něm bludy nadzmiňené podle pravdy deponovali.

Jisto jest ovšem, že věřil Hus aspoň po nějaký čas v Eucharistii s Viklifem; ale těžší jest naznačiti dobu, kdy se as vrátil ku katolickému učení. Snad že r. 1411.? Píšeť zajisté v tomto roce dne 11. září papeži Janovi XXIII., že prý bylo naň křivé žalováno, že by byl kázal lidu, že zůstává ve velebné Svátosti podstata chlebná. Než, kdož by mohl Husovi na jisto věřiti, ať v dotčeném dopise také upíral, že by držel nějaký blud Viklifický. To však se zdá býti jisto, že byl r. 1413. stran Eucharistie s katolickou věrou za jedno. Neboť, jakž by byl mohl jinak v témž roce svému bývalému učiteli Stanislavovi ze Znojma vytýkati,¹⁸⁾ že on sám (Stanislav) věřil stran velebné svátosti v bludu? Ať prý jen vezme Stanislav do ruky komentář svůj k čtyřem knihám Lombardovým a dozví prý se, jak psal o velebné svátosti, že totiž není vázán pro důmněnky scholastické, nebo pro scholastické legendy věřiti, že jsou na oltáři případy chleba bez sourodého sobě podmětu, leč by autorita Písma, nebo výrok Církve Boží, nebo jiné důvody jinak velely: ale nyní prý tvrdí, že jest to opovržení hodná a strašná haeresie, tvrditi, že ostává na oltáři hmotný chléb.¹⁹⁾

Dále vytýká M. Jan Hus Stanislavovi, že tvrdil za onoho času, že kusy ze spisů Viklifových sebrané nemají býti censurovány, -jako bludné, kacířské neb pohoršlivé, a to tak horlivě, že starší Místí nechtějce toho trpěti, raději odešli. A mezi těmi kusy jsou také ony o Eucharistii.²⁰⁾

I ve svém dopise Křišťanovi z Prachatic z r. 1413. vytýká Hus Stanislavovi, že věřil o Eucharistii s Viklifem.²¹⁾

Může se tedy s důvodem říci, že Hus r. 1413. nebyl v učení o Eucharistii Viklifistou.

Poněvadž nebyl Jan Hus o velebné Svátosti vezdy stejného mínění: dovolávali se ho zejména Čeští Bratři, jakoby se náuka jejich o Eucharistii kryla úplně s naukou jeho. Ve spise naproti lutherskému pastrovi a exulantu českému v Pirně, Martiniovi, jenž byl napsán autoritou Amosa Komenského, tvrdí spisovatel, že byl Hus s bratřimi za jedno v učení o Velebné Svátosti, nepodává však k tomu ani stínu důkazů, že by byl Hus kdy věřil s jednotou, že jest Kristus pouze mocně a duchovně na oltáři přítomen, a nikoliv bytně, v pravdě a podstatně, a to přepodstatněním.²²⁾ Zase navzájem a proti bratřím

¹⁸⁾ Adversus Stanislaum de Znojma.

¹⁹⁾ Hus: Ad scripta Stanislai doctoris. Cap. 11.

²⁰⁾ Tamtéž. Cap. 1.

²¹⁾ Palacký. Docum. Str. 56.

²²⁾ Viz Dr. Ant. Lenz. Zdali měnila Jednota Českých Bratří svoje učení o Velebné Svátosti. Praha 1895.

se odebrali ke kustodovi Laetu Olszewskému, jenž jest obecním radním města Lvova. V městské radě Lvovské zasedají totiž čtyři katoličtí kněží a dva rabíni. Všude nám nabízeli cigary.

Odtud odebrali jsme se do redakce Ruchu katolického. Je to první politický list katolický ve Lvově, ale vede se mu hůře než našim »Katolickým Listům«. Má tři redaktory, z nichž jeden jest mocen jazyka českého. Tam jsem si vypůjčil »Hlas Národa« a různá čísla »Katol. Listů«, jež jsem pak v klášteře Dominikánském s chutí četl. Za Ruchem katolickým stojí prý Lvovští Jesuité a vicerektor latinského semináře, kníže Sapieha. Lituji velice, že tento list vystoupil v nynější roztržce mezi Čechy a Poláky proti českému národu.

V rozhovoru dověděl jsem se, že Poláci mají zprvu pro věc živý zájem, ale pak to ochabne. Sociální demokracie katolíky Lvovské zcela překvapila; myslili, že se tam nedostane, ale již ji tam mají. Celý život katolický ve Lvově jest teprve v plenkách.

V čele ruchu křesťansko sociálního stojí tamní jistý farář, dále děkan Stopczynski, P. Guatowski, professor gymnasií, a jiní mladší kněží; u prvního byli jsme ponejprv — šel právě na kazatelnu, byli jsme tam potom v různých dobách po třikráte, ale nikdy nebyl doma a tak jsem přišel o požitek, mluvit s mužem, jenž řídí ve Lvově činnost křesťansko-sociální a dovědět se od něho o vývoji této práce.

Zvěděl jsem, že biskup Ign. Lobos v Tarnově, nyní již zemřelý, organisoval kněžstvo, spolky dělnické a rolnické a nabádal k tomu své duchovenstvo, ale mimo tuto kusou zprávu nemohl jsem si učiniti jasný obraz křesťansko-sociálního působení ve Lvově a v Haliči. Až přijdeme ke Krakovu, budu moci říci o této části Haliče z to hoto oboru více. O Lvově vím jen tolik, že tam vychází dělnický časopis: Jednos'c, dvoutygodnik spoleczno politiczny organ Zwiazku kat. robotników a že tam a jinde zakládají katolické dělnické spolky s jmenem: Przyjaźń.

Dopoledne prošli jsme kus města, i přišli jsme k obědu zcela znaveni, a proto můj milý průvodce učinil odpoledne jiné opatření: vzal domácí kočár a místo pěšky jezdili jsme městem jako velcí páni.

Nejprve jsme navštívili Ks. Wiktora Piotrowicze, arménského vikáře a předsedu ústavu, jenž se ujímá opuštěných chlapců. Ústav založil lékař Dr. Jos. Torosiewicz r. 1865., odkázav mu celé své jmění 144.000 zl. Počet arménských chovanců jest 38. Ks. Piotrowicz pozval mne na večer v 7 hodin do konference sv. Vincence a slíbil mi zapůjčiti talár k audienci u pana arcibiskupa Severina Morawského.

Projížděli jsme městem a prohlédli jsme si lékařskou kliniku, kdež P. Gornisiewicz navštívil nemocnou terciáfku. Na bývalém Lvovském výstavišti viděli jsme stkvostné panorama: Bitwa Raclawicka, malowana przez artystów: Wojciecha Kossaka i Jana Styke. Je tu v přirozenosti znázorněna porážka Rusů, kterou jim u Raclawic způsobili Poláci s vůdcem svým Kościuszkiem.

P. Gornisiewicz propustil kočár a uvedl mne do ohromné zahrady, v ceně 1 milionu korun, jež patří Lvovským Dominikánům. Doma v klášteře mají nepatrnou zahrádku a zde za městem mají ohromnou zahradu. To je věru ironie osudu.

Ve Lvovské sněmovně jest umístěna Macierz polská, podobná naší Matici české, jejímž předsedou jest zemský maršálek hrabě Badeni a ředitel Dr. Soziński. »Náš Domov« z 1. srpna 1899. udává

na str. 357., že tato Matice prodala r. 1898. 60.000 knížek a že za ně stržila 10.000 zl. V čas Mickiewiczova jubilea rozdala mezi lid 80.000 výtisků »Pana Tadeusza«. Vydává velmi laciné knihy pro lid. Tam jsme dorazili a celý sklad knih si prohlédli. Od té doby jim zasílám »Vlast« a oni nám časopis »Niedźelu«, pismo tygodniowe. Platí se ročně 4 K.

V 7 hodin večer přišel pro mne Ks. Piotrowicz a uvedl mne do konference sv. Aloisa. Lvov má 8 konferencí sv. Vincence a haličtí Vincenciané nepatří pod ústřední radu ve Vídni, tvoří samostatné sdružení a jsou podřízeni přímo Paříži. V konferenci bylo přítomno 8 členů, mezi nimi místodržitelský rada Koresniowski, latinský praelat Ks. Zykmunt Lenkiewicz, ruský farář a můj průvodce, arménský vikář Ks. Piotrowicz.

Vyžádav si slovo, vypravoval jsem jim česky poměry a zřízení českých Vincencianů a jejich úspěchy na poli charity, načež předseda, mladý úředník, s radostí konstatoval, že duch a vedení konference jest stejné u nás jako u nich. Členové probírali běžné záležitosti, předseda mi děkoval za návštěvu a já jim navzájem přál všeho zdu. Kolekta — sbírka pro chudé — vynesla 6 zl.

Ks. Viktor Piotrowicz daroval mi spolkovou zprávu sahající od r. 1891.—1895. Když jsem přišel do Krakova, seznámil jsem se s Maryanem Bartinowskim, sekretářem Ústřední rady spolku svatého Vincence, jenž za mnou do Čech zaslal další zprávu, sahající od r. 1895.—1898. Z obou zpráv jsem seznal, že jest v Krakově Ústř. rada pro celou Halič, v jejímž čele jest Adam hrabě Krasiński, a Lvov že má Místní ústřední radu pro své konference. Každá rada vydává po čtyřech letech zprávu o činnosti Vincencianů v celé Haliči, i vychází tedy jednou zpráva ve Lvově a podruhé v Krakově.

Obě zprávy vypisují na prvních dvou stranách účel a organizaci tovaryšstva sv. Vincence. Následují krátké dějiny za celá čtyři léta. V nich se vypisuje péče sv. Otce Lva XIII. o konference svatého Vincence, hlavní události Vincencianské v celém světě a speciální údaje o Vincencianech haličských.

Krakovská druhá zpráva popisuje mezi jiným sjezd Vincencianů r. 1896. při katolickém sjezdu v Solnohradech, kdež jest na 8 řádcích zmínka o Vincencianech českých. Na str. 14. a 15. Krakovské zprávy dočítáme se o schůzi Vincencianů při druhém katolickém sjezdu v Praze z r. 1898., na němž měl účast zmíněný sekretář Maryan Bartinowski. Konečně velmi mne zajímala zpráva o schůzi Vincencianů z Velkopolsky při katolickém sjezdu ve Lvově roku 1896.

Konferencí bylo v Haliči do r. 1895. 25, na konci r. 1898. však již 34; důkaz to porozumění, živosti a čilosti pro dílo sv. Vincence. Z těch bylo 5 v Krakově, 8 ve Lvově, ostatní v provincii.

Pročetl jsem pozorně obě zprávy a zaznamenával jsem si činnost haličských konferencí. Zprávy ty jsou krátké, úsečné a někdy dosti kusé, ba o jedné konferenci v Kaluši se praví, že zpráv o sobě nezaslala a tamtéž v závorce čteme: *prawdopodobnie nie była czyna*. V konferencích působí společně šlechta, klerus, úřednictvo a občanstvo. Mezi činnými členy jest mnoho státních radů a vysokých státních úředníků. Konference rozdávaly chudým brambory, mouku, dříví, naftu, oděv, obuv, chléb, polévku a v zimě čaj; děti dávají

do feriálních osad, zaopatřují jim místo v sirotčincích, útulcích a chlapce sirotky dávají na řemeslo. Chudým opatřují léky, právní pomoc, zaopatřují jim byty a zemřelým přispívají na pohřeb. Potřebným vyplácejí zástavy, začátečníkům dávají příspěvky do řemesla — zkrátka pečují o chudé jak mohou. Jedna konference připravila matku protestantku se 6 dětmi na víru katolickou. Péče o studující jeví se u četných konferencí. Různé konference působí tiskem, majíce své knihovny a rozšiřující časopisy. Konference v Krasičíně má v obvodu svého působení docela tři knihovny na různých místech. Konference v Tarnově založila dělnický spolek »Práce« a věnuje mu všecku péči. Sekretáře této konference, kanovníka Jacka Tylku, seznal jsem v Krakově osobně. Mimo něho pracuje tam dr. bohosloví Žygulinski, první křesťanský sociál v Haliči. Tarnovská diecése vůbec ze všech nejchvalněji pracuje proti sociálním demokratům. V Bochni zřízeny jsou konferencí sociální spolky: Praca a Ojczyzna. Také konference v Novém Sandecu přispěla k založení dělnického spolku. Konference v Žiolkvi připravila v čas jubilea sv. Otce osvětlení města a mimo kostelní oslavu uspořádala ke cti papežově deklamatorní a hudební večírek.

Zvláštní komité v krakovských konferencích spravuje internát pro kandidáty učitelství. Chovanců bylo 31.

Velice pozoruhodnou činností honosí se konference Lvovské. Jedno oddělení stará se chudým o polévky a chléb, jiné — u nás konference sv. Františka de Regis — saniruje divoká manželství; třetí spravuje internát kandidátů učitelství a dle Lvovských konferencí jest tamní Katolická beseda »Czitalnia katolicka«.

V této besedě konali jsme schůzi, i prohlédl jsem si ji po skončené konferenci. Czitalnia má 4 velké místnosti, za něž platí 600 zl. ročního nájmu; má 330 členů, mezi nimi 76 akademiků. Člen platí ročně 6 zl., akademik 2 zl. Spolková knihovna má 600 děl.

Dle výroční zprávy z r. 1898., jež mi tam byla dána, konala beseda za rok 17 přednášek z různého oboru a rozpravy o poměrech dělnických, za kterýmž účelem povstal v ní odbor sociální. K oslavě znamenitých osob pořádala několik slavnostních večírků. Beseda — dcera spolku sv. Vincence — stará se o vlastní dům a sbírá k tomu účelu zvláštní příspěvky. Ke katolickému sjezdu v Praze zaslala blahopřejný pozdrav.

Ks. Piotrowicz doprovodil mne k Dominikánům a bratr vrátný, když jsem žádal na noc sklenici vody, přinesl mi láhev piva. Je rodem Červený Rus a Rus Čechovi lépe rozumí — a naopak — než Polák.

Návštěva latinského semináře. Audience u arcibiskupa Morawského.

V úterý dopoledne, dne 1. srpna, vydali jsme se s P. Gornisiewiczem k Basiliánům navštívit katol. kněze P. Tolstoje, rodem Rusa, jehož mi přítel z Moskvy, p. K. Jindřich, doporučil. Ale nebyl ve Lvově. Odtud jsme šli k Jesuitům, ale mimo celebrujícího jesuitu nebylo doma živé duše. Farář, křesťanský socialista, nebyl také doma, i vrátili jsme se k Dominikánům, tam jsem oblékl arménskou kleriku a šli jsme do latinského semináře. Jakmile jsem měl na sobě talár, viděl jsem na P. Gornisiewiczovi, že je se mnou spokojenější a že na mne pohlíží milostivěji než dříve.

Latinský seminář má velmi zdravou polohu a rozsáhlou zahradu. Poklonili jsme se tam řediteli semináře Webrovi, jenž jest zároveň světícím biskupem; rozmlouval s námi velmi živě, hlavně o sociálních otázkách. Od něho jsme se odebrali k vicerektoru semináře, knížeti Sapiehovi. Mladý kníže účastňuje se velmi horlivě ruchu katolického. Poznamenal si moji adresu a o prázdninách mne v Praze navštívil, v pátek u mne stoloval a kus Prahy se mnou prošel.

Odpoledne vydali jsme se — já ovšem zase v arménské klerice — k arcibiskupu Severinu Morawskému. Lvov má pět biskupů; dva latinské: arcibiskupa a světícího biskupa, arménské, ruského a mimo to je zde z Ruska vyhnaný arcibiskup Hryniowicki, jenž, aby mohl žít, byl jmenován kanovníkem lvovské latinské metropolitní kapitoly. Tolik vysokých církevních hodnostářů nemá ani sídelní město Vídeň. Umře-li některý z těchto tří metropolitů, konají po requiem u rakve zesnulého oba ostatní exequie ve svém ritu, což prý trvá ovšem velmi dlouho.

Residence latinského metropolity jest vedle latinského semináře a vnitřek její byl krásně upraven. Postavil ji Čech, arcibiskup Pištěk. Arcibiskupa Morawského viděl jsem r. 1888. v Římě ve velechrámu sv. Petra a nyní jsem ho viděl po druhé. Byl již sešlý, ale velice hovorný a milý. Posadil se vedle mne a mluvili jsme o osiřelém pražském arcibiskupství. Dosvědčoval, že jest u nás v Čechách biskupská pastorec velice obtížná. Zle našel na bývalé české úředníky v Haliči, kteří zemi germanisovali; lid prý viděl raději německého úředníka, než Čecha. Vypytał se na podniky družstva Vlast a na jejich účely, načež mne políbil a s námi se rozloučil.

Už odpočívá v Pánu. V závěti si vymínil, aby z jeho pozůstalosti nebylo nic prodáno židům a jak jsem se dočetl, všecko, co měl, odkázal dobrým účelům — a svému biskupstvu.

V této době, když jsem byl ve Lvově, nebyla ruská metropole po smrti kardinala Sembratowicze obsazena. Později stal se arcibiskupem ruským Julian Knilowski, ale i ten odpočívá již v Pánu; také v Tarnově a v Przemyslu umřeli r. 1899. biskupové Lukáš Solecki a Igác Lobos, a tak má Halič najednou čtyři osiřelá biskupství.

V dobré paměti jest ve Lvově primas arcibiskup lvovský, František de Paula Pištěk, rodák český. Narodil se r. 1786. v Prčicích z rodičů stavu rolnického. Kaplanoval ve Smolnici, ve Vrbně, v Pan. Týnci a v Dlažkovicích. Roku 1818. povolán jest za děkana do Přeštic a r. 1822. za kanovníka na Hradčanech v Praze, kdež se stal za rok světícím biskupem. Jeho snahou zvláště začal vycházeti roku 1828. »Časopis pro katolické duchovenstvo«, nákladem arcibiskupské konsistoře. Císař František I. jmenoval jej r. 1831. biskupem Tarnovským a císař Ferdinand roku 1835. arcibiskupem Lvovským, v kteréžto důstojnosti r. 1846. zemřel. Riegrův Naučný Slovník o něm praví: Příkladnou apoštolskou horlivostí a dobrotivostí získal sobě vznešený tento duchovní výtečných zásluh nejen o církev, ale i o člověčenstvo vůbec. Ve svém rodišti Prčicích založil r. 1844. klášter Milosrdných Sester.

Po audienci jsme se s P. Gornisiewiczem za městem v lázních s pramenitou vodou vykoukali a procházeli jsme se městským parkem, odkud je rozhled na celé město.

V půl 7 večer byl jsem přítomen v Dominikánském chrámu Páně dojemné pobožnosti. Dominikáni totiž 15 týdnů před svátkem svého patriarchy sv. Dominika jdou každé úterý průvodem od hlavního oltáře k vedlejšímu a zde se modlí kompletář. Chrám byl přeplněn lidem, jenž líbal kříž se sv. ostatky. K líbání přistoupil také přítomný rusínský farář.

Ženy a dcery rusínských kněží, ba rusínští kněží sami, chodí sem k Dominikánům k sv. zpovědi; zpovědnice zdejších Dominikánů jsou lidem oblíbeny, zvláště v sobotu — a to se děje po celý rok.

Ráno dne 2. srpna sloužil jsem zde posledně mši sv. a nyní se loučím s tebou, ty ladný chráme otců Dominikánů ve Lvově. Loučím se s p. převorem i ojci a s bratřimi Dominikány, kteří mne, neznámého, ve svém domě tak laskavě přijali a pohostili, a Vy milý a upřímný P. Gornisiewicz, jenž Jste mi tolik času a pozornosti věnovali, přijměte ode mne zvláštní poděkování za všecku laskavost, péči a námahu Vaši ¹⁾

* * *

Lvov jest město o 130.000 obyv. Je zde zemská vláda, sněm, universita, technika a mnoho jiných vzdělávacích i dobročinných ústavů. Zvláštní university a gymnasia dožadují se ve Lvově i židé. Široké okolí Lvova jest osazeno Rusíny, ve městě samém však převládá obyvatelstvo polské. Boj Rusínů s Poláky jest známý.

Město Lvov činí dojem příznivý, ale ráz staveb jeho jest dosti obyčejný. Židů jest tu dost; někteří a bohatší z nich mají slušný oblek, ano jsou docela i bez kaftanů. Život katolický jest tu, jak jsem pravil, teprve v plénkách. Katoličtí Poláci prospali dobu jako my v Čechách, ale kdežto my na roli katolické již déle a úsilovně pracujeme, oni si protírají teprve oči. Národně jsou Poláci hrdí a svoji, ale hmotně hynou a rok od roku ztrácejí tam katolíci půdu, kteráž přechází v moc židů. Polský žid, když v Haliči zbohatne, doma nezůstane — vystěhuje se do jiných zemí, do Vídně, do Brna, do Prahy, vůbec jinam. ²⁾

Žiolkiev.

Za krásného počasí vydal jsem se ve středu ráno, dne 3. srpna, ze Lvova do Žiolkiewa, kdež mají Dominikáni klášter a kdež je Moravan, P. Janáček, převorem. Jest odběratelem »Vlasti« a tudíž jaksi již můj známý. Pan převor očekával mne na nádraží, odkud jsme jeli klášterním povozem k Dominikánům.

Při obědě seděl s námi světský kněz na pensi, jenž sice bezvadně sloužil mši sv., ale jinak má kolečka trochu popletená. Má velikolepé plány, jimiž se stále obírá: ruského cara sesadí a papeže přesadí do Jerusalema; ale Lva XIII. ponechá ještě v Římě. V Jerusa-

¹⁾ Dva roky přede mnou zavítal na svých cestách k Dominikánům do Lvova dp. Josef Ruml, duchovní správce v Praze, jenž tam zůstavil pro svou bodrou a veselou povahu milou památku.

²⁾ Velice krásně popisuje Lvov, hlavně se stránky kulturní, hospodářské a společenské p. nadučitel J. M. Kadlčák v Knihovně našeho lidu roč. III. č. 3. pod nadpisem: »Z haličských potulek. Dějiny a vzpomínky z cest« Str. 53—74. Tam své čtenáře odkazujeme.

lemě se vystaví z kamení hor Himalajských nový Vatikán. A za to, že Turek dá papeži Malou Asii, ponechá ho ještě v Evropě. Spojí všechny Slovany ve víře a v politice a zřídí nové království polské; mně nařídil, abych zavedl v českých školách polštinu a abych jeho idee v časopisech našeho družstva rozšiřoval. S papežem, s císařem a s některými svatými mluvím denně. Dominikány má rád a zřídí jim v Malé Asii nunciaturu. Sám jest apoštolským nunciem. Rakousku daroval Bosnu a Hercegovinu, ale má za to špatnou odměnu — 210 zl. pense. Žádal za Bosnu a Hercegovinu náhradu a vláda mu poslala na berní úřad miliony, ale tam žádají na kvitanci kolek 5000 zl., a na to nemá. Právě v době, co jsem byl v Žiolkvi, našel se hlubokou myšlénkou, kterak by měl potrestati španělskou královnu, že ved' a válku na Filipínách.

Tyto myšlénky své vypravuje zcela vážně a plynně, při tom s chutí pojídá jídlo a pivo zapíjí. Dominikáni mu ve všem přisvědčují, a já byl také udiven jeho velikými plány, což ho velmi těšilo.

Po obědě oblékl P. převor přes habit plátěný plášť a jeli jsme si prohlédnout jejich nejbližší dvůr. Právě sklízeli obilí, koně i lid byl v práci a oekonom na vše dohlížel. Prohlédli jsme si dvůr, stodoly, chlévy a zašli jsme k odpočinku do síně, pro p. převora, když tu dlí, vyhrazené. Oekonom a jeho paní titulovali p. převora stále: »ojcie přeorze«, což se mi velmi líbilo.

Dominikáni v Žiolkvi mají čtyři dvory, lesy a rybníky; pan převor pravil, že by snadno mohlo žítí v klášteře 30 osob, ale nemají dorostu, musí si vypůjčovati kněze z Němec, z Čech a Moravy; on sám jest jedním takovým. Již je dlouho v Haliči, mluví stále polsky a tak již chytil v řeči česká slova, jež mu v rozmluvě scházela.

Je to přímý, otevřený muž, který si vzal za cíl dostáti všemožně svému úkolu. Dal klášter do vzorného pořádku, nyní opravuje dvory a pak se pustí do vnitřku kostela. V klášterní hrobce leží přes 60 těl zemřelých fundátorův, šlechticů a Dominikánů a mezi nimi i bratr a matka krále Jana Sobieského. Těla ležela na holé zemi, sem tam poházená, ale p. převor Janáček dal udělati za 1600 zl. rakví a těla v nich uctivě uložil. Poláci nechali své předky v nepořádku, Moravan teprve dal kostem jejich důstojná lůžka.

Jeden ojciec a bratr uvedli mne do této hrobky a všecko jsem viděl na vlastní oči; jsou rakve otevřeny a každé tělo nebo kosti jest viděti. Po prohlídce kostela, vynikajícího čistotou a pěknou úpravou, zahrál mi frater na varbany, koupené ve Slezsku; podobných cenných varhan není v celém okolí. Věru byl jsem hrd na svého horlivého a energického krajana! Vykázal mi vzdušný byt k obývání.

Po večeři přišel zase zmíněný popletený apoštolský nuncius, aby mi přečetl petici k ministerstvu, by mu konečně již ty miliony byly vydány. Toť se rozumí, že jsem mu vše schválil.

V Žiolkvi jest spolek sv. Vincence a spolek katol. dělníků a řemeslníků. Židy se hemží celé město. Ale katolíci docílili toho, jak jsem se dočetl, že letos při posledních volbách do nemocenské pokladny porazili sociální demokraty a židy a zmocnili se nemocenské pokladny. Tato pokladna byla dosud panstvím známého žida Rapa-porta.

Rozloučiv se již večer s ojcí a s bratry, ráno s p. převorem, jel jsem na nádraží; po městě, po cestě a na nádraží bylo plno židů; hovořili si u domů, procházeli se a jdou za obchody, kdežto křesťané pracují a dřou se doma.

Dle svého obyčeje jel jsem ve třetí třídě zpět do Lvova, ale všecko to vůkol páchlo česnekem, ač žádný žid se mnou neseděl, neboť konduktér mne nechal v koupě samotného. (Dokončení.)

LITERATURA.

RUSKÁ.

Borba serbského národa s zlým genijem i jeho klevretami. Historicko-psychologická črta. Sepsal Ognan Slavkovič. Petrohrad 1900. Cena 30 kop. Tento spisek doplňuje čtená pojednání o Lži-Obrenoviči, jenž pod jménem Milana Obrenoviče přes 20 let tak nedůstojně vládl Srbsku, novou dějepisnou studií, v níž ostře posuzuje zchátralou politiku »zlého genia« srbského národa. Autor brožury, rodilý Srb, s rozhořčením popisuje útrapy a boje poctivého srbského lidu s tímto vetřelým cizozemcem, jenž nezákonně zaujal srbský prestol a svým hanebným řáděním zaslouženě nazván od utlačovaného národa »zrádce«, »nefestníkem«, »vrahem«. V závěrku vybízí spisovatel své rodáky k vytrvalosti v boji, volaje: »Mužné, bratři! Červánky druhého a bohdá posledního vysvobození již vycházejí a zárukou našeho vítězství jest jednomyslnost všech vrstev národa, jenž semknul se k boji s Arimánem a jeho nečestnými nobledy.«

Perl Kavkazu. (Boržem-Abastuman.) Dojmy a úvahy Grigorije Džanžijeva. Moskva 1900. Cena 1 rub. 50 kop. Spisovatel, na slovo vzatý právník a publicista, sám rodilý Armén z hornatého Kavkazu, s pochopitelnou zálibou a vřelostí líčí nám divoromantické krásy jedné z jeho nejzajímavějších částí, půvabný Boržem s jeho okolím, jež právem nazývá »Perlou Kavkazu«. Čarovná pobřeží Boržemky a Kury, Abastuman (sídlo loni zemřelého velkoknížete-nástupce Georgije), Zekarský pereval (přesmyk), bujná tropická příroda, šedověké zříceniny památných klášterů a hradů, historická jezera, nebetyčné hory s jejich bystřinami, vodopády a průsmyky, k tomu pestrá směsice kavkazského obyvatelstva: Gruzínů, Arménů, Imeretinců, Mingrelců, Osetinců, Tatarů a j., — vše to popsáno nanejvýš malebně a živě. Vedle mistrného popisu kraje a přírody, různých národních zábav, obyčejů a historických reminiscencí, prodchnut jest spis též humanními ideami, budě v čtenáři lásku a soucit k bodrým, ale dosti zanedbaným Kavkazanům. Četné, artisticky provedené ilustrace nejkrásnějších partií, paláců, letohrádků, starožitnin, krojů, typů atp. činí spis ještě cennějším a poutavějším.

Karel Jindřich.

POLSKÁ.

Lnd. Organ towarzystwa ludoznawczego we Lwowie Red. dr. A. Kalina. Tom VI. Zeszyt 1. a 2. 1900.) — Časopis »Lud« oslavuje letos své pětileté trvání. 9. února 1900 uplynulo pět let, kdy byl založen spolek »Towarzystwo ludoznawcze« ve Lvově, jenž si vytkl za cíl studovati lid polský a sousední a šířiti tiskem sebrané o něm vědomosti. Aby svého cíle snáze dosáhl, začal spolek v květnu před pěti lety vydávati zmíněný časopis. K tomu bylo třeba ovšem mnoho odvahy, neboť spolek tenkrát čítal pouze 64 členy a v redakci bylo pouze jedno pojednání. Ze začátku vycházel jako měsíčník, později vycházel, a tak děje se až dosud — každého čtvrt roku. Aby spolek oslavil 25leté jubileum práce zasloužilého učenice Jana Karłowicze na poli ethnografickém, usneseno posvětit 11. ročník tomuto prvému čestnému členu. Proto obrátila se redakce časopisu na všechny polské a zahraniční učence s prosbou o zaslání nějakého pojednání do tohoto ročníku. A výsledek? Z Čech dostala

redakce tři pojednání a to od † E. Jelínka, dr. Polívky a † Řehoře, z Němec od dr. Fr. Kaindla, z Polska — žádné! Nezbyvalo tedy redakci nic jiného, nežli odchovati si spolupracovníky, a to se jí poštěstilo; v posledním ročníku bylo jich již 33. Poměry spolku a jeho orgánu se v posledních letech valně zlepšily. Výměnou dostává spolek 98 časopisů slovanských a jinojazyčných a členů čítá 400. Působnost spolku uznává se i za hranicemi; skoro všechny akademie věd a umění udržují s ním vzájemnost a obohacují svými vzácnými knihami jeho knihovnu. — V dosud vyšlých dvou číslech jest poučná studie »Filozofia pierwotna (Animizm) z pera Jana Witorta. Dr. Fr. Krček uveřejnil tu dodatek k druhému vydání knihy přisloví S Adalberga. Bron. Gustawicz popisuje lid poddukłanský vůbec a ivoničský zvláště. J. Schneider pokračuje v pojednání o Huculech. Zajímavé jest pojednání dr. Eljasz-Radzikowskiho: Styl zakopański. K článku přiloženo více ilustrací. V obou číslech jest ještě mnoho rozmanitostí a kritiky polských a cizojazyčných etnografických děl. Přátelům ethnografie polský »Lud« nejlépe doporučíme.

Wskazówki do szczęśliwego życia. Sepsal Jan Bartunek, profesor gymnasia v Řešově. Str. 377. — V nynější době pornografie a moderní secese, kdy vše se zdá holdovati zásadě »umění pro umění«, jest málo spisů pojednávajících o ideálech a ctnostech zušlechťujících srdce čtenářovo. Málo je též spisovatelů, kteří by se odvážili pojednávat o takových věcech, neboť na jedné straně obávají se zlomyslné kritiky zkaženého čtenářstva a na druhé straně smutného osudu, jaký potkáva podobné spisy uprostřed prachu a molů v knihkupeckých skladech. Proto zasluhuje tím větší chvály muž, který nehledě ani v pravo ani v levo, podjal se šlechtitné práce povznášející ducha lidského. Jan Bartunek, profesor gymnasia v Rzeszově, muž to mravenčí píle a při tom katolik, jakých dnes málo, podává v této knize sbírku myšlenek a mínění nejznámějších filosofů starého věku, kteří pojednávají o nejdůležitějších záhadách lidského života a jichž myšlenky jsou tak blízké více od Boha zjevené. »Starodávnost,« jak píše autor v předmluvě, »byla přípravnou školou lidí k pochopení vznešených pravd od Boha zjevených — stupněm nejvyšší kultury, na který lidé toho času se mohli povznést bez nadpřirozeného světla víry. Z té příčiny jest tak těsný svazek mezi epochami hellenismu a křesťanství.« — V knize jsou pojednání o nesmrtelnosti duše, o poměru k Bohu a bližnímu, o spravedlivém užívání statků pozemských, o svědomí atd.; popisují se tu rozmanité vady, které otravují život lidský, ctnosti, které člověka zušlechťují a zdokonalují a již na tomto světě mu štěstí přináší.

O miłość ojczyzny. Poznaň: Nakl. biblioteki Kórnickiej. 1900. — »Každá kniha jest činem, špatným anebo dobrým, ale vykonaným,« napsal kdesi Sienkiewicz. Takovým činem, který by se měl vavřínovým věncem odměniti, jest knížka o 100 stranách pod názvem »O lásce k vlasti«. Spisovatel se nepodepsal, ale jeho jméno přece je každému čtenáři známo. Dle spisovatele ten, kdo chce prospěti vlasti, musí: 1. ctíti a zachovávat ve vlasti to, co jest dobrého; 2. odstraniti nebo zlepšiti, co jest špatné; 3. získati a uvést do vlasti to, co jest jí prospěšno. To jsou hlavní myšlenky knížky, které jsou v ní šíře rozvedeny. Jest-li je dle O. Fabera četba jakousi osmou svátostí vzhledem na vliv, jaký má na vzdělání duše, pak to zvláště platí o četbě tohoto spisu, která srdce tak zušlechťuje. Fr. Štingl.

SLOVINSKÁ.

Pomladni glasi. X. zvezek. Z 8 slikami. Uredil in založil Frančišek Kralj. V Ljubljani 1900. Cena 60 h. — Již na desátý rok vydávají lublaňští bohoslovci »Pomladne glase« (Jarní hlasy), určené mládeži; jest to sbírka básní, povídek a různých poučných spisů. Letošní svazek jest posvěcen nezapomenutelnému biskupu slovinskému, Slomšekovi. Proto jest v čele letošní sbírky jeho životopis z pera A. Skubice. Historická povídka »Slovenski mučenci« je sice práce slabší (nedostává se jí historického koloritu), ale mládeži se bude jistě líbiti; rovněž pěkné jsou práce Dobnikara, Ogrizka, Rebola, Steržaja a Kralja. Nejnadanější přispěvatelé jsou pp. Merhar a Perko; jejich práce jsou psané moderním duchem a svědčí o neobyčejném talentu. Budou-li oba pilně studovati, mohou slovinské belletrii, která jest pro katolickou věc tak eminentního významu, velmi prospěti.

Pisanice *Pesmi za mladino*. Zložil Oton Zupančič. Ljubljana 1900. L. Schwentner. Cena 1 K 20 h. — Něco zvláštního! Jest to též kniha pro mládež jako hořejší, ale z pera básníka-dekadenta O. Zupančiče. V jeho sbírce »Čaša opojnosti« jest plno dusného vzduchu a nízkosti, ale v »Pisanicah« svěží vzduch čisté poesie. Všechny básně ve sbírce obsažené nejsou nejlepší, ale celkem jsou dobré, některé velmi krásné. Kritika chválí u Zupančiče zvláštní srdeční něžnost, která provívá všechny básně. Zvláště se Zupančičovi daří personifikace neživých věcí. Sbírká se může počítati k lepším lyrickým básním ve slovinském písemnictví.

Dragotin Kette: Poezije. V Ljubljani 1900. Založil L. Schwentner. 8°. Str. 150. Cena 3 K. — Básník Ašken podává v této knize sbírku básní záhy zemřelého 23letého básníka Dragotina Kette († 26. dubna l. r.). V prvních svých básních byl Kette křesťansky myslícím, ale později dal se na cestu moderní. Hlavním předmětem jeho básní jest láska. Ačkoliv byl spisovatel ještě velmi mlád, přece jeho poesie svědčí o zralosti myšlenek. Red. Dr. Fr. Lampe píše o této knize: »Těšili bychom se z této sbírky, kdyby v ní nebylo onoho směru ve slovinském živlu, jenž chce slovinský národ a zvláště mladou intelligenci přivést k nové západní kultuře.«
Fr. Štingl.

Č E S K Á.

Farní osada sv. Vojtěcha v Počaplicích. Vypravuje P. Cyril Fr. Kaněra O. S. B. — V Terezině u J. Nohavce. Nákladem vlastním. 342 str. v mal. oktávu. Cena 1 K 60 h. (Přilohou jest pohled na kostel a faru, a na str. 317 plán vsi Počaplí). — Nedávno jsme podali zprávu o dějinách farnosti Milčinské, a hle, již leží před námi nový potěšitelný úkaz, jak naše drobná práce historická pokračuje. Kniha v úhledné úpravě podává dějiny farnosti Počaplské, položené mezi dolní Ohří a levým břehem Labským, tedy u Terezína a Litoměřic, kde začíná »uzavírané území« a německý »Besitzstand«. Pan spisovatel tu podává dějiny vsi Počaplí, Č. Kopist a Travčic dle trefných pramenů; téžil svou látku z Lippertových dějin města Litoměřic, z urbářů Břevnovských, z pamětní knihy a matrik fary Počaplské i z jiných pramenů církevních, při čemž padá i hojné světlo na jiné okolní osady. Vypravování jest pěkné a zasáhá do poučných podrobností, aby se zvědělo, jak velké události působily i do toho zatiší vesnického, které v držbě kláštera Břevnovského zůstávalo a bohdá zůstane vždy české a katolické. Zvláště vyniká podrobností partie od r. 1660., kde líčí se působení fcholních farářů, s tím i historie kostela a školy, a pro historii vzniku pevnosti Terezína zůstane kniha důležitým pramenem. Pan autor pracoval s obětivou pilí dle vzoru našich starých kněží vlasteneckých, a na konec dal práci vytisknouti vlastním nákladem. Kéž jest mu hojné rozšíření záslužného díla jeho také odměnou šlechetné jeho snahy!
Jos. Vávra.

P. Ignát Wurm ve svém životě. Od Miloslavy Procházkové V Olomouci 1900. Nákladem knihtiskárny Kramáře a Procházky. Cena 1 K 20 h., poštou 1 K 30 h. Čistý výnos připadne fondu pro zbudování vlastní budovy »Vlasteneckého spolku musejního« v Olomouci. Dovedné péro dámy-spisovatelky podává nám tu monografii 75letého kněze, zasloužilého badatele a pěstitele umění lidového na Moravě, jenž po 50 roků svého kněžství pracoval v ideí Sušilové obětivě pro církev a vlast. V době naší ignorující úmyslné nejstkvelejší činy každého kněze, jest to spis zajímavý a pozoruhodný. Jsme proto povděční autorce, že podjala se této práci, která dokazuje, že srdce katolického kněze dovede stejně milovati svoji matku církev jakož i vlast.

Konsist. rada Ignát Wurm narodil se v Kloboucích u Brna dne 12. července 1825. Studia svá konal v Kroměříži a v Brně, načež vysvěcen byl dne 25. července 1850. na kněžství v Brně. Působiv horlivě jako kaplan ve svém duchovním povolání vnesl do venkovských rodin četbu dobrých knih jako náhradu za dřívější přástky. R. 1859. povolán byl do Brna na místo Kuldovo za správce opatrovny pro zpustlou mládež. Zde redigoval až do r. 1866. kalendář »Moravana«. Tu pak se věnoval činnosti politické, do níž ho uvedl Sušil. Zvolen byv poslancem za městskou skupinu Přerovskou, pojímal vážně své povinnosti poslanecké a vynikal širším rozhledem a důvtipem. Později zaměřil politickou činnost za snahy o pěstování národopisu, aby oceněna byla svéráznost

kultury občanské. Od r. 1866. působí Wurm v Olomouci, kamž za vikáře byl povolán. Zde rozvinul činnost národohospodářskou, věnovav pozornost národnímu i sociálnímu životu našeho lidu českého. R. 1886. ujal se správy vlasteneckého musea v Olomouci, o jehož rozkvět získal si neocenitelných zásluh. Pokud se týče názoru světového, proniká celý duševní jeho život myšlenka docílení — míru světového, při němž by se národové nevzdali své zvláštní rázovitosti a práv, nýbrž pracovali o svém mravním, duchovním a hospodářském usamostatnění. — Přejíce monografii života a působení P. Ignáta Wurma co největšího rozšíření v našem národě, aby tak oceněny byly osvětové zásluby českého kněze, projevujeme mu k jubileu letošního ze sesterských Čech vřelé blahopřání, by zachován byl dlouho svému ryzímu působení. Vlast. Hálek.

Filosofie laika XX. století. Spisovatel nepodepsán. Praha 1900. Tiskem Rich. Brandeisa. Moito: Člověk jest na světě k požitku stvořen . . . — — — Rudá, cinobrová obálka, hrdý název, Nietzscheovské heslo, jakýsi »dekadentní« obrázek, . . . kdož by odolal, nevešel a nekoupil? Století XX. ještě ani nezačalo a už má »svou« filosofii. A spisovatelem této filosofie je — žid, nějaký »český« žid, dobrý žid, starší žid, upřímný, ale hrozně naivní žid. To prozrazuje nejenom obsah, ale i feč; čeština spisovatelova je děsná. První fádek předmluvy zní: »Vydávaje toto dílko, namanula se mi otázka . . .« A obsahem je kniha v sociologické literatuře asi tím, čím je »cesta do Štamburku« v literatuře cestopisné. Škoda 40 haléfů. A proč tedy o tom mluvíme? Aby název knihy nikoho už o 40 haléfů nepřipravil a abychom z několika ukázek poznali, jak to v hlavě některých židů vypadá. — Nejen prakse, ale i theorie našeho israelity vyjadřuje se heslem: »Člověk jest na světě k požitku stvořen.« Odtud ten shon po bohatství a požitcích mezi židy. Proto spisovatel myslí, že jest lépe býti baletkou pařížské opery do věku 30 let, než býti drvoštěpem na Šumavě a dožiti se 100 let. V Boha náš israelita věří, nejlepší náboženství je prý křesťanské, »kteréž jest reformovaná víra židovská,« (— ale pokřtít by se asi přece nedal!) římsko-katolická církev pak jest nejlepší mezi druhými křesťanskými konfeseми. A proč? Pro svůj lesklý zevnějšek a obřady — (Jaká to neznalost našeho náboženství!) Církvi katolické však škodí, že manželský sňatek je podle ní nerozlučitelný. Ale v novější době se tomu pomohlo sňatkem civilním. (Bravo!) Ještě lépe vykládá zázraky: Ananiáš, jenž přelhal sv. Petra, lekl se — a byl raněn mrtvici. O Safíře raději mlčí. Mrtvici ji už nemohl nechat zemřít. — Šalomoun prý řekl: »Člověče, uživej všeho, co se ti k požitku nahodí.« Ale tu má náš židáček strach, že by se na všechny nedostalo, a proto na několika místech se zlobí, že se obyvatelstvo příliš rozmnožuje, a proto vypravuje lákavý příklad o černošce, která se raději s dítětem do vody vrhla, aby ušla otročině. Židé se rozmnožovati mohou, protože, kde ti hospodaří, tam je všude blahobyť, jako na př. v Uhrách (str. 27.). — Socialisté budou mít z brožury asi zvláštní radost, už z té příčiny, že přece jednou poznají, jak s nimi vlastně židé smýšlejí. »Sociální anarchisté nemají prý vésti proces se společností lidskou, nýbrž s jejími (!) otci, kteří neměli tolik moudrosti a schopnosti, by jim jmění odkázali a přece je na »svět přivedli.« Slyšíte, pánové v redakci »Času«, »Práva Lidu«, »Žáře«, »Červánku« atd.? Tenhle na to kápl! A ještě jiná naučení. Proč se socialisté a antisemité vztekají, vždyť »Rothschild nemůže také požívatí stříbrné »rohlíčky«. (Z toho ovšem logicky následuje, že může na burse peníze jen hrabat, dělníkům zasloužené mzdy nedávat atd.) A jeden arcikníže (v Praze) jidal nejraději po obědě brambory. Slyšte! A socialisté by chtěli buchty a maso. Jaká to zkaženost! Maloživnostnictvu předpovídá náš autor naprostý úpadek a na konec volá: Ať žije svoboda živnosti — Gewerbefreiheit! (Kniha psána patrně pro židy, poněvadž jsou i celé věty podány v závorkách německy.) — Nemínili jsme spisovatele uváděti v posměch; byl v takových zásadách vychován a jest o pravdě svých vývodů přesvědčen; ale takové zásady jsou nebezpečné, nemravné, a šlechtnější židé měli by se jich zříci, sic bude antisemitismus stále vzrůstat. Židé by nejlépe učinili, kdyby brožuru skoupili a odstranili. Rádi bychom znali o brožurě úsudek našich filosemitských časopisů. L†mn.

Jan Hus. Jeho doba, život, činnost, povaha a význam. Napsal Fr. Žilka. V Jilemnici. Tiskem a nákladem Al. Neuberta. Cena 10 kr. Citát z Pisma sv.: »Nic nemůžeme proti pravdě; ale pro pravdu« (II. Kor. 13, 8) nám napovídá, že dílko pochází nejspíše z pera evangelického kazatele. Proto asi ukládá si spisovatel jistou rezervu a nestřílí tak hrubě a slepě jako naši boucharoni à la Grégr. Úvod je jaksi de communi a mohl by býti o devět desetin kratší.

tvrdil dr. Václav Sturm, že Hus nesouhlasí stran Eucharistie s domnělými žáky svými, Bratřími, alebrž se svatými doktory, jakož také z vyznání Husova na sněmě Kostnickém na jevo vychází.

Má-li se učení Husovo o Eucharistii takto, kdož by chtěl i dnes tvrditi, že svědectví v Kostnici naproti němu pronášená byla falešná, a svědkové takto deponující že byli falešní.

II.

Věřil Hus, že kněz jsa ve hříchů smrtelném platně nepřisluhuje nebo že aspoň pozbyl práva ku přisluhování a ku kněžským funkcím vůbec?

Jako vyznal Hus v Kostnici, že věří v přepodstatnění na oltáři, tak také vyznal, že se neliší od víry katolické v učení, že i kněz ve smrtelném hříchů jsoucí platně přisluhuje svátostmi.

Ve svrchu zmíněném vyznání víry praví Hus: »Má býti věeno, že i dobrý i zlý kněz *maje pravou víru* o velebné Svátosti (habens rectam fidem circa sacramentum venerabile), a úmysl tak činiti, jak velí Kristus, a vyslovuje-li ta slova ve mši svaté podle ustanovení církevního: posvěcuje t. j. působí silou slov svátostných služebně, že jest pod způsobou chleba pravé tělo Kristovo a pod způsobou vína pravá jeho krev. A já pravím: činí tak služebně, jako sluha Kristův, který mocí a slovy Kristovými činí, co činí Kristus vlastní mocí svou, a vlastními slovy svými, měně chléb v tělo a víno v krev svou.«

Z těchto slov jest patrné, že souhlasil Hus v Kostnici s věrou katolickou o přepodstatnění, a že *spolu s ní vyznával, že netoliko dobrý, ale také zlý kněz platně přisluhuje*; a jenom v tom se neshodl s katolickou naukou, jelikož žádá na posvětiteli k platnosti konsekrace, aby měl *pravou víru o velebné Svátosti*, kdežto katolická Církev vezdy věřila, že platnost svátostí není závislá ani na hodnosti, ani na pravověrnosti přisluhovatelově, jen když má při udělování svátostí úmysl to činiti, co Církev činí.

Hus vyznal netoliko v Kostnici, že i zlý kněz platně přisluhuje, ale on také tvrdil, že tak vezdy věřil, a proto sobě trpce vede na nepřátele své, že prý naň před Stolicí Římskou žalovali, jakoby byl kázal, že kněz jsa ve hříchů smrtelném neposvěcuje a nesvěť, kdežto prý on tak vezdy již od počátku kněžství svého hlásal, jako zjevno jest z jeho knížečky »de Corpore Christi«, kterou napsal r. 1401., a *tak prý také učil na universitě u výkladu kněh Lombardových r. 1409.*²³⁾

Hus však byl netoliko v Římě pro svrchu naznačené kacířství žalován, ale také r. 1409. v Praze; žalobníkem byl Protiva, bývalý kazatel v Praze. Protiva deponoval naproti Husovi, že prý řekl v domě sv. Michala na větším městě Pražském, že kněz ve hříchů smrtelném neposvěcuje.

Na tuto žalobu odpověděl Hus teprv r. 1414. takto: »Všecken lid, kterýž obcoval mému kázání, ví, že jsem pravý opak hlásal, tvrdě, že dobrý kněz i zlý posvěcuje, aniž dobrý více nežli zlý; protož moc Boží působí i skrze dobrého i skrze zlého kněze.²⁴⁾

²³⁾ Hus. De Corpore et Sanguine Domini.

²⁴⁾ Documenta. Palacký. Str. 164.

V první kapitole obšírně se vykládá, že povaha a velikost nějaké osoby vynikne, postavíme-li ji vedle lidí špatných; tomu odpíráme; ctnost má cenu absolutní a logický závěr z dedukce spisovatelovy byl by: »mezi slepými jedním králem«, proto myslíme, že se přehnaným líčením současné doby Hus vlastně snižuje. Víme, že je to nešlechetných lidí obyčejem, tupiti jiné, aby sami vynikli a své chyby zastřeli. Kristus Pán káral obyčej fariseů, že jiných potupovali a sebe jen za spravedlivé považovali. Nám nepřísluší býti tak přísnými soudci; kdo souditi bude nás všechny, Bůh jest, vševědoucí soudce; a většina lidí ukáže se před Bohem v jiném světle, než jak se nám ukazují zde na světě. Bůh zjeví také myšleni jejich. Proto se nám nelíbí, že páni pastoři nefidí se slovy Písma: »nesudte a nebudete souzeni.« (Mat. 7, 1.) A kdo se povyšuje, bude ponížen, jistě bude ponížen. A ještě horšího dopouštějí se páni a s nimi národní fariseové, že chyby cizí nám (katolíkům) dnes na hlavy metají, takže se při slavnostech Husových nejednou ozve: hanba jim, ať zhynou! Nynější křesťané (i evangeličti) mohou býti hodní a spravedliví, i když nebudou nás katolíků potupovati. — Život Husův líčí spisovatel dle obvyklé šablony. Pozoruhodno, že se snaží zastřít bludy a chyby Husovy, ač mohl leccos uvést z Palackého, aby obraz byl věrnější; vždyť by se to nedělo se zlým úmyslem, ani Husovi na potupu. Errare humanum est a praví-li někdo o sobě, že hříchu nemá, hřích jest. Ostatně dá se všechno fici zcela jemně, asi jako když o bludech Viklífových praví (na str. 14.), že to byly »theologické zvláštnosti«. — Z církve svatě vyšli reformatoři dvojího druhu; jedni v svatém nadšení potírali bludy a kárali zlořády v shromáždění věřících vzniklé; tak činili sv. František Seraf., sv. Filip z Neri, sv. Vincenc, sv. Alfons. Jest jich řada nepřehlédlná. Jiní reformatoři však šli daleko a pobloudili. Kristus Pán přišel na svět hledat a spasit, co bylo zahynulo; proto přijímal hříšníky, napomínal je a kajícím odpouštěl. Tak činili i praví reformatoři. Jiní reformatoři však nenáviděli hříšníky, potupovali jich, nadávali jim. V těch nebyl duch Kristův. Těm šlo o to, aby založili nové sekty; jsou to bludaři, kteří již svatým apoštolům mnoho zármutku a protivenství způsobili. Hus nechtěl zakládati církev jinou, ale ztratil hlavu, abychom tak řekli, když viděl nepořádky a zlořády, zoufale horlil a v takovém stavu duševním, není divu, postoupil příliš daleko a pobloudil. Není to rozumné u jeho ctitelů, že na něm bludů nevidí. A tak bylo s ním naloženo jako s bludařem. Z naší strany však nebylo by dobře, jeho dobrou vůli a jeho dobré vlastnosti snižovati, neboť my jeho postavení a smýšlení můžeme jinak a lépe posouditi, než bylo možno jeho soudcům na sněmě církevním. De internis non judicat praetor. Na druhé straně však nesmyslné jest, soudce Husovy tupiti, poněvadž ti rozsoudili podle názorů svých. Však protestanté do nedávna upalovali čarodějnice a my se jim proto neposmíváme, poněvadž i příští věkové najdou i na nás mnoho vad a naše doba nebude v rozvoji lidstva míti místa čestného. Hnutí novohusitské je nepřirozené, násilné a uměle vyvolávané. Videant consules, ne respublica (český národ) detrimentum capiat. L † n.

Ideály výchovy. (Volné kapitoly.) Napsal prof. Fr. Drtina. Knihovnička »Času«. Číslo 2. Praha 1900. Cena 20 h. — Profesor Drtina je pozitivista ze školy Masarykovy a »pracuje o otázkách z dějin psychologie vůbec i kulturní zvláště, zejména z dob filosofie řecké a scholastické.« Pozornost věnuje ideovému vzniku křesťanství a celému rázu středověkého myšlení. Zároveň sleduje praktické upotřebení psychologie v paedagogice a podrobně studoval školství ve Francii. Jeho spis »Myšlenková povaha středověku« (1898.) vynesl mu nemilý spor s »Hlídkou«. — O otázce náboženské projevuje prof. D. nejspíše své přesvědčení, když ve své brožurce (Ideály výchovy) píše: »Člověk moderní přestal důvěřovati křesťanskému supranaturalismu, neupírá zraků svých k nebi — přilnul však tím více (!) k pozitivní stránce křesťanství a v účinné lásce k bližnímu spatřuje možnost spásy.« (Str. 30.)

Z těch slov vysvítá patrně rozpor mezi námi katolíky a školou prof. Masaryka. My totiž pravíme, že náboženství je především povahy nadpřirozené, že jeho úlohou jest vésti člověka k Bohu, spravedlnosti a k životu věčnému — k nebi. Učíme dále, že víry jest k spasení nevyhnutelně potřeba (— »kdo neuvěří, bude zavržen«, Mar. 16. —), víra však bez skutků že mrtvá jest, a proto třeba ji dobrými skutky osvědčovati (»účinná láska« k bližnímu).

Poněvadž prof. Masaryk upírá náboženství povahy nadpřirozené, proto očekávalo se, že založí zvláštní sektu, která nemajíc dogmat, pouze éthiku hlásati bude (altruismus Comteův, Kantovu autonomii nebo něco podobného). Zatím však připojil se k sektě protestantské, která žádá především víry, věří v Krista, Syna

Božího, přisluhuje svátostmi atd. Tím se nám ovšem náboženství školy Masarykovy stává nejasným. Že by protestanté přijali stanovisko Masarykovo, není nám známo. V tak důležitých věcech mělo by být jasno. Kterak může na př. přivrženec protestantismu souhlasit s tím, co praví švédský »myslitel«, Troels-Lund, jež prof. D. na str. 30. cituje: »Učení o Synu Božím jako o vykupiteli s v ě t a nedá se držeti,« praví se tam, »nekonečný prostor zalidňuje se novými světy, jež z nekonečného Boha vyšly . . .« Tedy pantheismus, planá fráze a popírání bez důkazů. Vážný myslitel tak lacinými věcmi nemá se spokojovati. A logika by žádala, aby se škola Masarykova vypořádala dříve s Písmem sv. Tvrdí se věci Písmu zcela odporující, a opět cituje Písmo jako autorita, ba nejednou i jako slovo Boží. Aut — aut; buď pravda nebo blud. V témže citátě (str. 31.) mluví se o ďáblu a pekle, a věc odbývá se mělkým sofismatem. »Svrchovaný Bůh nemůže prý mít protivníka, a poněvadž Bůh prý jest láska, nemůže být pekla.«

Protivníky Boží (rouhače, nevěrce, svůdce a vůbec hříšníky) můžeme přece vidět vlastníma očima. Proč by nemohlo být ještě horších? A odvolává se na lásku? Velmi sofistické. Panu prof. D. vytluče třeba nějaký uličník každého dne několik oken, a když bude poškozený žádat o potrestání zlomyslníka, bude se tento dovolávat také lásky a fěkne svému žalobci: styď se! Hlásáš lásku a sám jí nemáš. A náš pantheista (s nimž se prof. D. zapletl) je na tom ještě hůře. Z jeho »Boha« vycházejí nekonečné světy; najednou si však ten »Bůh« vzpomene a pobije několik set lidí (třebas v dolech), zničí svým »dětem« úrodu atd. a vyvinutý moderní člověk (pantheista) přijímá to jako facit accompli bez reptání, na křesťanského Boha má kuráže dost. Tedy ten citát »švédského myslitele« je pravědění a mělký tlach. — Na stránce 32. se praví: »Mravnost buď posledním cílem náboženského učení . . .« Pravíme: ne cílem sama sobě, nýbrž prostředkem k dosažení věčné blaženosti. Mravnost, zbožnost, spravedlnost jest služba Boží. Řekne-li učitel žákovi třeba tisíckrát: buď hodný! mluví marně, neví-li žák, proč má být hodný. Na př.: nelži, nekrad' . . . A proč? Vždyť si tím mohu pomoci a šťasten být. (Defraudanti.) Ví-li však, že Bůh to zakazuje, jeho Soudce spravedlivý, bude mu to dostatečnou pohnutkou, aby se zlého chránil. Ostatní pohnutky: slušnost, čest, užitek (!) atd. nedostačí.

Proto se mýlí prof. D., píše-li (str. 32.): »Jest žádoucí, aby se učení náboženské omezilo v části dogmatické na míru nejnutnější.« Každé dogma je zároveň pohnutkou nebo oporou mravního jednání. — Že je chybou, působí-li se při vyučování náboženství jednostranně na rozum a paměť (32.), toho nikdo nepopírá. — Na str. 33. čteme: »Výchova dosavadní byla jednostranně rozumová.« Byla, — avšak »nová škola« nechce tomu věřit, když my to pravíme. Žádá však prof. D. (str. 35), aby se na školách »přihlíželo k technickým vymoženostem doby nové,« a nepraví, do jaké míry.

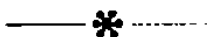
V té příčině snad nynější škole nelze ničeho vyčítati. Prof. D. sotva by »svedl« konstrukci nějakého mostu, sotva by správně popsal nějaký druh amerického hmyzu, a přece může být člověkem učeným i spravedlivým. Chceme říci jen tolik, že se slovem »učenost« a »vymoženosti« doby atd. natropilo mnoho hluku, a mnohý žák, opouštěje školu, nedovede ani správně čísti, psát a počítati, ač si s ním dal učitel práce dost — Při str. 36. opět musíme kázat známou chybu páně profesorovu. Pišet: »Dnes všeobecně uznává se pravda věšteckých slov Komenského, že »nerodí se člověk sobě samému, nýbrž Bohu a bližnímu,« t. j. společnosti pokolení lidského . . .« (Podtrženo.) Nevíme, odkud citát vzat, ale je-li také výklad (»to jest«) Komenského, není to výklad správný. Aspoň není v duchu Komenského podán. Rodí se »Bohu a bližnímu.« Proč vynechává se výklad prvního členu: »Bohu« Panu profesorovi se ovšem do krámu nehodí, ale na Komenského by nám to bylo divné. Člověk má také povinnosti k Bohu. Proč se mluví jen o »ušlechtilé lidskosti?« Spíše má se mluvit o zbožnosti (Masaryk) nebo spravedlnosti křesťanské, poněvadž v tom zahrnuté povinnosti k Bohu a k bližnímu. Slovem »lidskost« se pojem příliš slabuje. »Cokoli jste učinili jednomu z bratří mých nejmenších, mně jste učinili.« (Mat. 25.) Dávám-li almužnu, dávám ji z lásky k Bohu. Dost lidí mne už »napálilo« a mé dobroty zneužilo, ale nezanevřel jsem na ně a jsem připraven na nová zklamání, poněvadž ne jim, nýbrž Bohu dávám, a co dobrého činím, nepřichází na zmar.

Odpouštím-li, pro Boha odpouštím, poněvadž toho ode mne žádá. Ideálů výchovy lze dojíti jen zásadami křesťanskými. Humanita, lidskost jest prázdný řátom, jenž nikomu sly nedodá k mravnímu jednání, zvláště žádá-li se od něho obět veliká. Takových obět schopna jest jen křesťanská láska k bližnímu (pro Boha), jak se jeví (v řeholních společnostech); »humanisté« na něco po-

dobného dosud se nezmohli a nezmohou. — Na str. 39. se žádá, »aby národ měl platný vliv na vytváření školství.« Poněkud neurčitě řečeno. Kde jest národ na př. u nás? Staročesi, mladočeši, radikálové (a což kdyby tak »klerikálové« — apage!) — realisté byli dosud se všemi na štíru . . . Jaký bude ten »vliv«? Tedy žádáme něčeho určitějšího, stálejšího, jasnějšího . . . A to jsou jediné neměnitelné zásady křesťanské (po stránce nábožensko-mravní) a pak osvětové potřeby (po stránce věcné). To že platí i o učitelstvu, jež by mělo rozhodovati o reformách učení. I tam je kolik hlav, tolik názorů. I k tomu třeba nového tribunálu, v němž by učitelstvo mělo hlas poradný. — Správný názor čteme na str. 27.: »Cit a vůle jsou v člověku vedle rozumu činitele svéprávní, v nich jest dán podnět všeho jednání, jich musí dbáti proto v první řadě promyšlená výchova.« Ale právě k tomu nedostává se »moderní« výchově hlavního činitele: milosti Boží! »Bůh zajisté jest, který působí v nás i chtění i vykonání podle dobré vůle své« (k Filip. 2, 13.) a »Otec nebeský dá ducha dobrého těm, kteříž ho prosí« (Luk. 11, 13.), ale o tom nelze mluvit s těmi, kteří nadpřirozené stránky náboženství neuznávají. — Podivná věc doporučuje se na str. 32., »aby žáci poučování byli o vývoji a podstatě různých náboženství a o dějinách církevních. Tak se bude šířiti snášlivost k náboženskému přesvědčení cizímu.« Radíme, aby si pan profesor přečetl třeba jen ročník »Hlasů ze Siona«, a bude z toho optimismu vyléčen. K snášlivosti lze dospěti prostředky docela jinými. Ještě několik poznámek, jež jsme si při četbě učinili. — Řecká »kalokagathia« (str. 4.) nezachránila antické kultury před úpadkem; a proto ji nelze doporučovati pro moderní ideály paedagogické. Nedůstojné postavení ženy a otroctví u pohanů mělo býti ještě důrazněji vytknuto. — Na str. 7. praví autor: »Ideálem křesťanství starověkého jest svatost, a této dokonalosti možno dojíti v klášterích; to dělo se potlačováním »tří pudů člověka hříšného: pudu po majetku, pudu po životě rodinném a po samostatnosti.« Z toho by se mohlo souditi, že bylo ideálem křesťanství vyhytnutí člověčenstva.

Tomu tak nebylo. Jsou velcí světcí z té doby, kteří stav manželský zvolili a rodiny měli. Připomínáme největší světci německou, sv. Alžbětu († r. 1231.), naši sv. Ludmilu atd. Nechceme v tom viděti zlého úmyslu, mluví-li pan autor o potlačování pudu po životě rodinném,« divno nám jest, proč se nepřidržel ve všem známého rozdělení: »Všecko, co jest na světě, jest žádost těla, žádost očí a pýcha života.« (I. Jan 2, 16.) »Žádost těla nelze zaměňovati s »pudem po životě rodinném« — Na str. 10.: »Člověk moderní vrací se opět k starověkému naturalismu, ale snaží se zachovati pozitivní stránku křesťanství, to jest účinnou lásku k bližnímu.« O tom bychom pochybovali. Po reformaci a renaissanci byla tato účinná láska vlastně jen »svíčička« Pánu Bohu vedle hrozné požívavosti, jak o tom Janssen mnoho vypravuje. — Na str. 15. čteme jakési paradoxon: »Člověk moderní, byť i křesťanský jinak smýšlel, neupírá zraků svých výhradně k životu záhrobnímu, nehlédá pravdy a poučení ve zjevení . . .« Přavíme panu autorovi: Kdo nepečuje především o spasení duše své, ten nesmýšlí již po křesťansku. »Co platno člověku, kdyby celý svět získal a na své duši škodu trpěl?« (Mat. 16.) A proto: »Hleďte nejprve království Božího . . .« (Mat. 6.) — Masarykova je věta na str. 20.: »Pod různými sektami a vyznáními skrývá se jakés společné jádro vlastního náboženství přirozeného.« Ubohé křesťanství. — Patrný lapsus calami jest ve větě: »My lidé celým svým úsilím podobáme se jen sv. Augustinu, přelévajícímu moře« (str. 28.) — Končíme povzdechem: Škoda té pile a námahy, které vyžaduje snaha našich učenců, aby se mohli od Boha emancipovati. Marná práce!

L. † 24.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Jaký to život víří nyní věčným městem, jakých to nezapomenutelných a nevylicitelných scén je svědkem zlatá kopule velebného světochrámu sv. Petra! Více než věkem chvějí se žehnající ruce sv. Otce pohnutím a otcovskou láskou, vidí-li před sebou shromážděny zástupce národů celé zeměkoule Něco takového — jak právem píší římské listy — se musí viděti, slyšeti, prožiti, aby to člověk pochopil, aby porozuměl. Obraz nesmírného vlivu katolicismu a neskonale jeho velebnosti jest v tom patrný. V poslední době přišli uzříti tváří v tvář Náměstka Kristova tito poutníci: Fran-

couzové z diecése Nantesské, většinou rolníci a dělníci — v jedné ruce ovínutý růženec, druhá svírala sv. kříž; Němci ze Stuttgartu, Afričané z Tunisu, počtem 60 osob, jež vedli Msgr. Toumeer, biskup kartaginský, a arcikněz katedrály tunisské R. Bombard. Byla to první hromadná pouť z Afriky po mnoha stoletích. Po nich dostavili se diecéšané z Bordeaux se svým generálním vikářem Bertignierem, Vídeňáci s hr. Lippem, kanovníkem od sv. Štěpána — o naší české pouti jsme již na těchto místech psali. Ze samotné Itálie přijelo v posledních týdnech přes padesát zvláštních vlaků; pouze v dubnu bylo vydáno z italských nádraží do Říma 193.000 lístků. Římská tramway činí výborné obchody. Jak oznamují časopisy tamní, zpatronásobila počet vozů, kde byl jaký již starý a nepotřebný, na rychlo se opravil a mobilisován; počet koní rozmnožen koupi a najímáním, a vše jde na dračku. Řím nazývá se nyní »mravnistěm cizinců«. Přišla pouť z Gorice, Lublaně (většinou Slovinci), z Bruselu, Antverp, Uher, Vratislavi, Freiburgu, Bavor, Haliče, Holandska, pruského Polska, z diecése Aixu ve Francii, z Portugalska (počtem 1300) s kardinálem Netou z Lisabonu a sedmi biskupy, ze Španěl (700) s kardinály z Toleda a Valencie, z Kolína nad Rýnem; Francouzové z různých diecézí (počtem 6000), 500 osob z Francie přijelo mimo to dvěma zvláštními vlaky; arcibiskup z Malty přivedl četné poutníky; přišli ze Sardinie, ze sicilských ostrovů, z Baleár, ze Splitu, Zadru četné soukromé osoby, náležející šlechtě a nejvyšším kruhům společenským. Od prostého dělníka až do muže z nejvyšší šlechty — vše sešlo se v Římě k radostné manifestaci, již vyjádřiti lze zvoláním: »Sláva církvi, sláva papeži!« Všem poutníkům popřál sv. Otec slyšení s největší radostí a Bohu buďtež díky, že vznešeného kmeta dařil pevným zdravím, že tak učiniti mohl. Byl sice churav, ale lehce a pouze čtyři dny, takže se jen poutníci z Malty a tři jiné družiny z Itálie musili odříci vzácného štěstí, užiti sv. Otce. Mimo poutníky ve slyšeníh hromadných přijal Jeho Svatost i četné osoby soukromé ve zvláštních audiencích. Nemůžeme uváděti všechny; zmíníme se pouze o některých. Zvláště srdečné bylo přijetí ruského majora Kozlova, jehož choť je poslední přímý potomek slavného generála Suvarova, »hrdiny jednoho sta bitev«, jenž jmenován byl r. 1799. polním maršálem a mečem svým rekovným hájil korunu Piemontu, Sardinie a papežskou tiáru proti Francouzům. Major Kozlov meškal od podzimu minulého roku mimo Rusko, sbíraje materiál pro objemné dílo o Suvarovi. Konal také studie v archivě vatikánském, a když dílo své vydal, přinesl stkvostný výtisk sv. Otcí, aby jej osobně odevzdal. Slyšení své popisuje v listě »Journal de St. Petersburg«, z něhož vyjímáme tato místa: »Sv. Otec mluvil se mnou francouzsky hlasem jasným a plyným. Děkoval mi za spis o Suvarovi, jež jsem mu odevzdal, a připomněl se zvláštní roztomilou dvorností, že je potěšen, že se mu knihy dostává od manžela posledního potomka slavného vojevůdce ve stoletém výročí vítězných jeho bitev na nivách italských. Právil, že o spise již věděl, že oznámení o něm mu sdělil kardinál Rampolla. Potom se obrátil sv. Otec k mé manželce a řekl: »Jsem velmi potěšen, že mohu ve Vatikáně přivítati poslední ratolesť kmene velikého vojevůdce, jenž v čele vojnů rakousko-ruských hrdinně hájil spravedlnost a právo.« Potom promlouval Lev XIII. o velikém poslání Ruska, o síle jeho, založené na lásce a věrnosti poddaných cara, o oddanosti jich k němu a porovnal je se státy západními, kdež liberalismus a nauky socialistické denně víc a více podřívají veškeré základy společnosti lidské. Zvláště důrazně pronesl sv. Otec tato slova: »Miluji upřímně Rusko a jsem vašemu mladému panovníku ze srdce oddán. Dvě veliké moci, Rusko, a ona morální moc, vycházející z Vatikánu, jsou povolány, aby se spojily ku provedení vznešeného cíle, dobra lidstva. Společné konání za tím cílem — to je můj sen. Obličej papežův při těch slovech zářil, ruce jeho zdvihly se k nebesům. Svou zprávu o slyšení končí Kozlov těmito slovy: »Ačkoliv je sv. Otec papež Lev XIII. vězněn ve Vatikáně, přece jeho autorita objímá svět a sahá k milionům, které slyší a poslouchají též hlasu svého kmeta pastýře.« — Dále přijal Lev XIII. Msgr. Sogara, tit. arcibiskupa z Amidy, vracejícího se z apoštolské cesty mezi africkými Kopty. Jest známo, s jakou horlivostí a láskou pečuje papež Lev XIII. o egyptské Kopty. Zpráva apoštolského vikáře byla utěšená. Odevzdal sv. Otcí vzácný pro archaeologii křesťanskou dar: smuteční přikrov s drahým vyšíváním, nalezený v koptských hrobkách ve starobylé Panapolis. Je dlouhý 156 cm. a 135 cm. široký a nese obraz beránka Božího, o němž se praví v Apokalypse: »Et vidi, et ecce in medio throni... Agnum stantem tamquam occisum.« Dle soudu znalců pochází přikrov ze 3. neb 4. století po Kristu Pánu. — K devadesátým narozeninám sv. Otce zaslal blahopřání i císař čínský. Žurnál Hoëi-Pao, vycházející

v Šangaji, uveřejňuje list ten v originále, francouzská revue »Les Études« v překladu. Uvádíme přání to — první římskému papeži z Číny vůbec — v plném znění; je zajímavé samo sebou a zvláště v době nynější.

Císařský list. »Císaři velikého náboženství v Římě. V běhu dvanácté lny tohoto roku naplní se 90. rok Vašeho narození. Tento dlouhý věk, jaro prodloužené mezi královstvími v Evropě, je událost neobyčejná! Domníváme se, že za 20 let Vaší vlády napomínal jste člověčenstvo, aby konalo dobro, a proto celý svět se raduje a je Vám vděčen. U příležitosti tak šťastné slavnosti chceme Vám vysloviti v hojně míře naše nejlepší blahopřání. Především Vám přejeme, abyste slavil v pevném a kvetoucím zdraví příští novoročí a pak abyste dosáhl sta let věku svého. Mimo to si přejeme, aby křesťané i nekřesťané, jak v Číně tak i všude jinde žili ve vzájemné shodě a všichni se těšili prospěšnému míru. Máme o tom v pravdě pevnou naději.«

List zajisté je pěkný a srdečný, škoda jen, že poslední známé události v Číně všechno rázem ničí, co přání císaře čínského vyslovuje. Sv. Otec se velmi smutnil nad krveprolitím v Číně a tolika mučnickými oběťmi věrných křesťanů. Lev XIII. ochotně svolil, aby na pařížskou výstavu zaslány byly přechytné vzácné a svého druhu jediné předměty musea propagandy. Tak zejména vystaveny jsou v etnografickém oddělení: armenské a chaldejské svatyně, čínští a indiští bůžkové, prastarý bramínský chrám, předměty z Číny, Nové Kaledonie, Aljašky, Afriky, Austrálie a ostrovů Tichého Okeanu. — Se zvláštní slávou a leskem vykonal vznešený Lev XIII. svatořečení sv. Jana de la Salle a Rity z Cascie. Nával poutníků k této slavnosti byl tak ohromný, že toho ani Věčné Město nepamatuje. Nezapomenutelný byl pohled na sv. Otce, jenž v levici držel voskovou svíci a pravici, usmívaje se, na všechny strany žehnal. Poutníci obcovali ve velechrámu v 17 skupinách, jež zde uvádíme, aby si čtenář učinil pojem o obrovském návalu lidstva v onen den. 1. skupina: pouť ze Sardínie, 2. národní pouť francouzská, 3. Portugalci, 4. Němci z diecése Kolínské nad R., 5. Sicilíáni, 6. diecése Aix ve Francii, 7. z Amiensu a Soissonu, 8. Umbrové, 9. Poutníci z ostrova Minorky, 10. Španělé, 11. Belgičané, 12. Chorvaté a diecése Vratislavská, 13. poutníci Jerusalemské, 14. skupina z Rotterdamu, Chalony a Cambrai, 15. Turin a okolí (mnoho šlechty), 16. Spojené státy Severoamerické, 17. poutníci ze Splitu v Dalmacii. Ze stkvělých hostů církevních musili bychom uváděti celé řady jmen; každou skupinu provázeli arcibiskupové a biskupové, z nichž mnozí nosí sv. purpur kardinálský. Byl tedy sv. Otec v den svatořečení jmenovaných světců obklopen přechytnými kardinály a arcibiskupy z celého světa. Obřady vykonal bez únavy a v nejlepším zdraví, stále žehnaje, vrátil se do Vatikánu. Sv. Jan de Lasalle, zakladatel bratrských škol, žil, jak známo, v letech 1661.—1717. Sv. Rita z Cascie 1381.—1457; 44 roků života svého strávila v klášteře Augustiniánek v Cascii. Brzy potom prohlásil sv. Otec 77 mučnicků Ananitských a Čínských za blahoslavené. Tito křesťanští hrdinové vytrpěli mučnickou smrt v době od 7. listopadu 1814. do 1. března 1856. v Tonkinu a Kočínčině. Z těch bylo 14 Evropanů: tři již posvěcení biskupové, 1 jmenovaný a 10 kněží, 63 byli domorodci, 29 kněží, 34 věčících a 1 vdova. Po nich byla prohlášena za blahoslavenou Mafí Magdalena Martinengo z řádu kapucinek (1687.—1737.) a posléze dva mnichové z řádu karmelitánů bosých, P. Dionisius, dříve námořník (nar. 1600., † mučnickou smrtí 1638.) a Fra Redento (nar. 1598., † mučnickou smrtí 1638.). Když se ubírali na ostrov Sumatru jako misionáři, pronesl Fra Redento dojemná tato prorocká slova: »Budu-li mučen, vymalujte mě tak, aby mi bylo viděti nohy — aby ze sandálů a bosých noh poznali, že jsem bosý karmelitán.« Oba byli k rozkazu krále Achéna hození divokému slonu, jenž je rozsápal. — Veškeré obřady neunavně konal vznešený kmet, o jehož neobyčejné duševní svěžesti svědčí i to, že uprostřed největších prací sepsal novou, plynou latinskou báseň »In Joannem Baptistam N. Tecto nomine Rufum. Ephebei cuiusdam olim alumnum«, již podepsal — jako obvykle — pseudonymem »Neander Heracleus«. Koncem června světil sv. Otec voskovice řečené »Agnus Dei«, jak je obyčejem ve sv. roce. Byl to dojemný obřad ve přítomnosti četných poutníků. Zvláštní pozornost vzbuzovali »bílí otcové afričtí« — byli právě na odchodu k divokým národům v okolí jezera Tanga n-jika. Ve své domácí kapli udělil sv. Otec svátost sv. břimování třem svým příbuzným, dítkám hrabat Pecci. Nevyčerпали jsme vše, ale uvedli pouze nejdůležitější. A nyní něco pro zasmání. Ač se Řím hemží cizinci a přival jejich je ohromný, ač veškeré listy i liberální — piší s úctou o manifestačních poutích katolíků z celého světa, jediná zednářská »Tribuna« napsala ve svém malomocném, ač pekelně šíleném vzteku, že do Říma přišli — »quattro pidocchiosi stranieri,« což

znamená doslovně: »pár všivých cizinců«. Uvádíme tato ušlechtilá slova ušlechtilého zednářského orgánu na paměť všem, aby poznali, jak surovým divochem může učiniti šílený vztek proti všemu katolickému. Studenti, nohsledi »Tribuny«, učinili též jakousi demonstraci; nesli k pomníku Garibaldiho papežův obraz, a tam jej, křepčice a fvouce jako Indiáni, spálili. Těmto výlevům surové Tribuny a jí poštvaných jednotlivců, odpovídají ohlasy milionů a milionů: »Sláva církvi! Sláva papeži! Bože, Ty Lva XIII. žehnej a nám zachovej!«

Ze slovanského světa. V noci ze dne 30. dubna na 1. května zemřel na svém statku Šach-Mamaj znamenitý malíř ruský Ivan Konstantinovič Ajvazovskij. Narodil se 30. července roku 1817. na Krymu a již jako hoch jevil veliké nadání k umění malířskému. R. 1833. pomocí dobrodinců vstoupil na akademii a po dvou letech dostal již stříbrnou medaili za obraz: »Etud vozduha nad morem«. Jméno Ajvazovského jest již dávno ověřeno světovou slávou, jeho portrét více než dvacet let zdobí galerii Palazzo Pitti ve Florencii, kde jsou podobizny všech nejznamenitějších malířů. Té cti dosáhl mimo Ajvazovského toliko jeden ruský malíř, zesnulý Kiprenskij. Sečísti obrazy Ajvazovského skoro nemožno; jest jich přes 6000 a větší část jich představuje rozmanité efekty moře. V tom směru byl Ajvazovskij největším mistrem. — Roku 1902. bude tomu 50 let, co zemřeli dva znamenití ruští spisovatelé, Gogol a Žukovskij. Rusko se již připravuje, aby tuto památku co nejdůstojněji oslavilo. Bibliografický spolek se usnesl, že při té příležitosti vytiskne vše, co bylo v 50 letech o Gogolovi a Žukovském napsáno. — R. 1903. bude Rusko slaviti dvěstěleté jubileum své severní stolice Petrohradu a dvěstěleté jubileum zavedení tisku v Rusku. Na rozkaz cara Petra I. 2. ledna 1703. začaly se tisknouti v Moskvě první ruské noviny. Tiskly se nejprve církevními, ale r. 1706. již státními písmeny. — 124. číslo »Peterb. Vjed.« uveřejňuje, co si nejraději ruský lid z veřejných knihoven vypůjčuje. Z ruských spisovatelů odrostlí čtenáři nejraději čtou: 1. Puškina, 2. Gogolja, 3. Turgeněva, 4. Gončarova, 5. Lva Tolstého. Z cizích spisovatelů pouze Waltera Scotta. Mládež si nejraději vypůjčuje povídky bratří Grimmů a Andersena. Náboženské knihy jsou též velmi oblíbeny; nejvíce však »Životy svatých«. — Dle slov »Literaturné Besedy« bude ve Varšavě vydáván list pro chudší třídy první dvě léta úplně zdarma, po dvou letech pak za nepatrné předplatné. Aby vydávání listu nebylo příliš drahé, bude si každý abonent sám choditi do redakce pro list. — V Bělehradě zemřel v dubnu Jovan Gjorgjevič, profesor »Veliké školy« ve výslužbě, znamenitý srbský literát a otec srbského národního divadla. Byl učitelem krále Alexandra a též ministrem. Na repertoáru srbského divadla jsou nejoblíbenější ony hry, které zesnulý přeložil; původní jeho kus »Sablja Kraljevića Marka« učinil jej populárním. — Dle nejnovějších zpráv uherského statistického úřadu klesl počet Srbů v Uhersku ze 3·27 na 1·98 proc. To znamená, že se Srbové málo množí. Mimo Rumuny, u kterých se pozoruje též zjev, skoro všichni ostatní národové v Uhrách se více množí. Lepší poměry nejsou ani v Chorvatsku a Slavonii. Od roku 1840.—1890. zvětšil se počet Srbů v těchto zemích o 57·952 duší, což činí 11·49 proc. veškerého přírůstku za tu dobu. Dle sčítání lidu z roku 1890. činili Srbové a Chorvati 77·51% veškerého obyvatelstva v Chorvatsku a Slavonii, a z veškerého přírůstku připadlo na ně pouze 49·89%, tedy ani ne polovice. Vůbec se může říci, že se Srbové a Chorvati méně množí, nežli ostatní národové v Chorvatsku a Slavonii. Příčinou toho jest veliká úmrtnost dětí před 5. rokem. Z 1000 dětí zemřelo u Srbů a Chorvatů roku 1897. 102·40%, roku 1898. 75·58%. Jak »Srbobran« píše, bída a pak nevzdělanost lidu zaviňuje tak velikou úmrtnost dětí! V posledních 50 letech se však cizí národnosti v Chorvatsku a Slavonii rozmnožily o 944·8%, Vezme-li se v úvahu absolutní přírůstek, nejvíce se zvětšil počet Němců; hledí-li se k relativnímu přírůstku, nejvíce se rozmnožili Maďaři a Židé. — V novém bulharském duchovním listě bylo uveřejněno oznámení, dle kterého se bulharská svatá synoda v posledních sezeních usnesla přeložiti sv. Písmo z ruského jazyka do bulharštiny! Za tím účelem sestavena zvláštní komise sestávající z 8 členů. Překlad má býti ukončen dne 1. května 1902. — Bulharskému listu »Mir« se píše: V okolí Šumli v obvodu turecké vsi Aboda byla vykopána stará bulharská stolice Preslav, měřící 24 čtv. km. Město, jak lze pozorovati, bylo ohrazeno zdí a mělo na více místech pevnosti. Až dosud byl vykopán císařský palác a veliký kostel, vystavěný ve slohu italských basilik, dlouhý 60 m, a široký 30 m. Archaeologové tvrdí, že to bylo prvotní sídlo bulharských carů až do IX. století, to jest do doby, kdy car bulharský, Simeon, byl přinucen přenést je do pozdějšího

města Trnava. Dosavad se mylně myslelo, že prvá stolice Bulharska byla tam, kde leží dnes město Preslav. Při kopání nalezeno mnoho nápisů, většinou řeckých. V tom místě sídlil ruský kníže Sviatoslav, kterého později vypudil z Preslava Byzantinský císař Jan Cimiski a při tom město na několika stranách zapálil.

Fr. Štingl.

Církevní hodnostáři a zlotilý tisk. »Vlast« přinesla před časem zprávu, že biskup ve Faenze v Itálii, Mons. Jáchym Cantagalli, podal žalobu na redaktora časopisu »Lamone« Armanda pro urážku na cti, již se dopustil neurvalým sonetem »Mluví pastýř«. Naše národně- a mezinárodně-sociální listy přinášejí zprávy o domnělých katolických duchovních a uvádějí jména osob, které nikdy nežily, a jména osad, jichž vůbec není, jen aby skandalisovaly; o tomto případě však mlčely jako ryba. Redaktor Armand byl odsouzen na 21 měsíců žaláře a 1200 L pokuty, Dr. Brussi na 10 měsíců a 833 liry pokuty Guerrini 250 L pokuty. Odsouzení se odvolali do Bologny a zde vzal si prezident všecku práci, aby žalobce — ndp. biskup — odpustil. Zástupce biskupův prohlásil, že biskup zajisté tak učiní, jestliže odsouzení uveřejní v několika listech odvolání a odprošení. Prezident líčení na několik minut odročil, telegrafovalo se do Faenzy, a ndp. biskup odpovéděl, že odpouští, jestliže odsouzení učiní, jak jeho zástupce si přeje. Odsouzení s radostí podepsali odprošení a odvolání a tak je zachránila velikodušnost církevního arcipastýře. Zajímavé jest, že prezident ukončil líčení, pronášeje osvobozující rozsudek, těmito slovy: »Jako člověk, jako občan a úředník a jako křesťan jsem velmi potěšen, že mohu rozsudek ten pronést a přeji si vroucně, aby se takové politování hodné věci již neopakovaly.« Bylo by ovšem záhodno, aby se nedovoľovalo věci takové tisknouti! Toho si zajisté přeje každý člověk a každý pravý křesťan. Jednalo-li se tedy o osobu, církevní kníže odpustil. Jiný obřádek. V Tortoně vychází sociální list »Fascio democratico« (Svaz demokratický) a proti tomu byl nucen biskup co nejrozhodněji vystoupiti. Slyšíme proč, a budeme viděti známé věci — u nás nepíší podobné listy jinak. List »Fascio democratico« vypovéděl všemu, co je církvi katolické svato, zrušiv válku. Pustě se vysmíval nejctihodnějším tajemstvím, cynicky je popíraje; sv. naše náboženství staví pod pohanství; útočí na božství i poslání Kristovo; tropí si útržky ze sv. svátostí, obřadů, splá a uráží papeže i duchovenstvo; církevní sňatek je mu konkubinátem, popírá nesmrtelnost duše, nazýváje to bláznovstvím; pietu za zesnulé jmenuje prázdnou ceremonií a pověrou; za to však pěje hymny na ženy a víno, ty jsou mu bohem; život lidský definuje jako orgii, která, když je skončena, je na dobro vše u konce. Máje na mysli svatou povinnost biskupa, aby chránil stáde své před vlky hltavými, prohlašuje biskup: »Odsuzujeme a proskribujeme týdeník »Fascio democratico«. Prohlašujeme exkomunikaci na všechny, kteří přímo k tomu působí, aby list onen vycházel a do něho přispívají. Zakazujeme svým věrným diecésanům pod těžkým hříchem čísti, předpláceti, kupovati, prodávati nebo rozšiřovati tento týdeník.« Slova svá končí arcipastýř v pravdě apoštolsky takto: »Bůh je naším svědkem, že tímto skutkem svého pastýřského úřadu neměli jsme nic jiného na mysli, než duchovní dobro svých milovaných synů, pro jejichž spásu jakož i pro spásu našich protivníků jsme hotovi obětovati krev i život dle vůle Boží, — jehož jménem vám, nejmilejší, žehnáme.«

L†59.

Olivier Destrée, konvertita. V dějinách církve katolické je zajímavou znamenitostí, že mnozí proslulí cizinci — protestanti nebo nevěrci — vrátili se do lůna církve, když byli cestovali po Itálii a užívali vzácné památky katolické vzdělanosti, když poznali majestátnost Vatikánu a sv. Otce. K nim patří i jeden z nejznamenitějších belgických literátů, Olivier Destrée. Vstoupil právě do řádu sv. Benedikta, stav se před tím katolíkem. Spolupracovník listu »Journal de Bruxelles« slovně konvertitu navštívil a ptal se ho: »Co vás přimělo k tomuto odhodlání?« »Když jsem cestoval po Itálii,« odpověděl Destrée, »užasl jsem nad divy umění a vzdělanosti; oslnil mne katolicismus, z něhož toto vše vzalo původ. Byl jsem hluboce pohnut a jsem dosud, vzpomínám-li na slyšení, které mně povolil sv. Otec. Náboženství bylo mi neznámým oborem; neuměl jsem nic; počal jsem je studovati a znenáhla, čím dále tím více, vzrůstalo ve mně odhodlání, po němž jste se mne tázal. Stal jsem se katolíkem a nyní s toužebností čekám okamžik, kdy obléknu roucho řádové.« — Co tomu říkájí liberálové? Takové věci ve svých »orgánech« zamlčují a umlčují. Podle jejich »historie« církve vždy šířila jen tmou. Co šíří oni, o tom dávají nejlepší doklady skutky jejich vychovanců a ovoce jejich působnosti!

L†51.

Hus, »Čas« a — tanec. »Čas« velmi se pohoršil nad tím, že národní dělníci v Nymburce oslavovali Husa — tancem, a ochladil tancechtivé čitatele Husovy čiperným citátem z jeho Postily. Toto místo se nám velice líbilo, a škoda, že jsme o něm nevěděli před několika měsíci, kdy »Čas« kacefoval nejd. pana biskupa hradeckého, že zakazoval kněžím tancovati. »Čas« to místo patrně neznal, anebo tu u něho platí: si duo faciunt idem, non est idem. Starostlivý biskup chce být reformátorem svého kněžstva (pokud toho ovšem potřeba), ale zastanci »svobody svědomí« jej za to tupí; Hus řekne totéž, ovšem slovy prudkými, a to se líbí. Jděte k šípku se svými reformacemi! Trhat chcete a bořit, ne napravovat. — Asi před 12 lety pravil kardinál Schönborn v jedné allokuci alumnům: »Kdybych se dověděl, že některý z mých alumnů tanečních zábav se účastňuje, jsem pevně odhodlán, jej ihned ze semináře propustiti.« — Každý šlechetný člověk, ať jest jakéhokoliv přesvědčení (tedy i realista, socialista, radikál . . .), pokud mu na blahu lidu záleží, měl by podporovati biskupy v jejich snaze, když chtějí mezi kněžstvem kázeň udržeti. Není horšího neštěstí pro lid, jako špatní a světačtí kněží. Bohužel, právě takoví lidé, kteří pro nekněžský život nuceni jsou z církve vystoupiti, vítáni jsou jako »reformátoři«. Komu tedy dnes na zachránění našeho národa opravdu záleží, bude se o to starati, aby právě nejlepší lidé stavu kněžského se věnovali, lidé, kteří by se cele službě Boží a spáse lidu obětovali, ne však lidé, kterým by se jednalo v první řadě o dobré zaopatření, ne lškovci, jimž by byla nade vše žena. Pokud budou u nás řádit »Červánky« a »Pikantní Listy«, není na mravní reformu ani pomyslení.

L. † n.

»Česká Revue« č. 3.—5. přinesla překlad přednášky, kterou spisovatelka španělská pí. Emilie Pardo Bozánova měla v Paříži o tématě: »Španělsko včera a dnes«, v níž obrací se stejně proti legendě zlaté, t. j. proti těm, kdož pro slavnou minulost nevidí trudné přítomnosti, ale také proti legendě černé, t. j. proti těm, kdož přiliš černě stav nynějšího Španělska líčí. Jako typ takové legendy černé uvedla dílo bývalého ministra francouzského Ivese Guyota: L'évolution politique et sociale de l'Espagne. Což divu, že se to bývalému ministru nelíbilo a že reaguje ve svém listě autorce takto: »Mám za to, že se naše názory hluboce liší co do otázky náboženské. Na neštěstí jste proniknuta skličujícím katolicismem, který dává věřiti v zázraky, podřizuje směr každého věřícího vůli druhého a vytváří ducha pronásledovnického. Dokud se Španělsko nezbaví svého kněžstva a jeho praktik, jeho obrazův, dotud mu budu těžko obrodit se.« Myslíme, že p. překladatel, po případě p. redaktor mohl list tento úplně vynechat a nekaziti dojem přednášky obsahem i formou velmi krásné. Neboť list tento necharakterisuje pí. Pardo Bozánovou, ale spíše býv. ministra francouzského. Neboť známo, že ve Francii ku kvalifikaci ministerské náleží: nevěra, po případě víra protestantská neb židovská, (jenom ne přesvědčení katolické), a především zednářství. Dodatečným připojením tohoto listu jakoby i »Č. R.« sama vytýkala spisovatelce její náboženské přesvědčení, které, jak z přednášky samé zřejmo, velmi dobře dá se uvést v souhlas s vroucí láskou k vlasti. Jenom nechytat se každé »šťavnaté« fráze, kterou proti katolicismu pronese nějaký zednář!

L. † 3.

Četba pro svobodomyšlné. V »Nár. Politice« inseroval několikrát knihkupec E. Weinfurter z Prahy svobodomyšlné spisy: »Dějiny řádu Tov. Ježíšova« od Bílka, »Tajnosti inkvisice«, a hlavně pamflety, které vyšly v »Epištolách svobody«. Přečteme-li si jen na př. Šílení v klášterech, politujeme těch »svobodomyšlných« čtenářů, kteří takovému blbství budou věřiti, neboť není pochybnosti, že i takoví se najdou. Psali prý některé z nich Neruda, Barák, Eim, ale charakteristické jest, že se styděli k tomu se přiznat a že je vydali anonymně. Hanopisy tyto vyšly již více než před dvaceti lety a pořád ještě je to »svobodomyšlné« čtenářstvo nerozebralo. »Pomáhal« si s nimi p. Dr. Bačkovský, »pomáhá« si nyní p. Weinfurter, ale pomáhají od nich vlastně p. Grégrovi. Ubohá »svobodomyšlnost«, jakou duševní potravou se živí!

L. † 3.

Slavnostní číslo »Národa«. K 25letému jubileu trvání osady sv. Prokopa a ke stříbrnému jubileu vdp. opata Jana Nep. Jaegra O. S. B. v Chicagu Ill. — Běfeme vřelý podíl na katolických snahách našich krajanů za mořem a těšíme se vždy zvláště tomu, když oceňují zásluhy a přičinění svých duchovních pastýřů. Mile nás dojíímá projev lásky a oddanosti v tomto slavnostním čísle k prvnímu českému opatu v Americe, jež právem nazývá básník »nástupcem

sv. Prokopa. Vedle podobizny oslavencovy a mnohých jiných kněží, katolíků i dám katolických, jsou tu zdařilé obrazy kostela, školy a opatství sv. Prokopa, domu sester sv. Františka, redakce »Národa« atd. V čele otisknuty jsou tři tklivé básně známého českého kněze-básníka Jana Vránka; dále jsou podány dějiny osady sv. Prokopa v Chicagu, životopis opata Jana N. Jaegra, jenž se narodil r. 1844. v Kutné Hoře, načež r. 1852. přijel s rodiči svými do Ameriky. Tu byl r. 1875. vysvěcen na kněžství. Působil v každém ohledu blahodárně, založil v Chicagu tiskárnu, ve které se vydává denník »Národ«, dvoutýdenník »Katolík«, týdeník »Přítel dítek« a »Hospodářské Listy«. Dále jsou tu otisknuty »Dějiny Chicaga«, »Vzpomínky starého osadníka« a jiné články. Vzorná typografická úprava dle amerického genru řadí se k příjemnému obsahu. Přejeme osadě sv. Prokopa i oslavenci hojnost požehnání Božího. Vlast. Hálek.

Písecké Listy pěstují zábavní přílohu, ve které téměř v každém čísle podává jakýsi Zdeněk Otavský nějaké monstrum katol. duchovenstva. V č. 26. jest to »Zpověď«, klášterní legenda o vybájeném bratru Fortunatovi z pamětní knihy r—ského kláštera (rádi bychom věděli, který to klášter jest), kdež líčí, jak svedl dívku, modlí se v liduprázdném chrámě. Takovou »zábavnou četbu« dovolují si P. L. předkládati obecnstvu pod heslem svobodomyšlnosti a uvědomění, zapomínajíce, že tím vlastně krasocit čtenářstva otupují, lhou a české kněstvá zlehčují. Ostatně jsou »duševní plody« Zdeňka Otavského tak začátečnicky psány, že spadají pod úroveň veškeré spisovatelské seriosity a dělají české belletrii jenom ostudu. Jakým duchem se P. L. nesou, vidno i z toho, že horlivě oznamují a doporučují »evangelické bohoslužby« Tábořského pastora Žižky, jež koná občas v Písku. L † 4.

Lučan Lounský, orgán polit. spolku pro okres Lounský, redakci Josefa Mařika, naplněn jest stejným duchem. Rozehřívá se článkem »6. července 1415« pro oslavu Husovu, dí frázovitě a bombasticky: »Řím ve jménu katolicismu ničil životy i svobodu jednotlivců, zničil celé krby rodinné, ničil vzdělanost a víru českou a stlačil ji až na stupeň nejnižší.« Připomínáme »Lučanu«, že spíše pravda jest, kterak katolicismus povznesl život český, a sektářství jej vždy ničilo, jak dějiny dokazují. Křesťanství, jež nám přinesli sv. Cyrill a Metoděj z rukou katolické církve, jest český národ nejvíce díky zavázán, neboť ono mu rozžehlo pochodně osvěty ve školách, v písemnictví i umění. Ovšem liberálové naši na sv. věrozvěsty zapomínají, jim milejší jest oslava negace Husovy. Ostatně podotýkáme »Lučanu«, že nebyl ještě ani na světě, ani za ním stojící politický spolek, když církev vykonávala již dílo osvětové. Naopak jsou to liberální listěčky, jako jest »Lučan«, jež stlačují zdravé mínění lidu až na nejnižší stupeň, všemi prostředky mu lhouce a ostouzejíce ty, kteří s ním poctivě smýšlejí. Zapomíná se mnoho i v době nynějšího národnostního boje na to, že duch náboženský jest nejsilnější oporou národního ducha. L † 4.

»Česká Stráž«, list směru protestantsko-realistického, zanikla po desítileté pouti tímto slzavým údolím. Nebyl to protivník čestný, nýbrž nepřítel, jemž účel posvěcoval prostředky. Ještě několik dní před smrtí plivala »Č. Stráž« po kněžstvu, citujíc z listu dra. Franka (?) »Die Zeit« jakési »ušlechtilé« povídání o knězi, jenž chudobnému člověku vzal poslední dvě slepice za »okřtění dítěte.« Dítě chudásovo pak hladem zemřelo. — Podobná zpráva na ostouzení kněžstva byla by snad i pro »Červánky« příliš silná, ale šlechetná duše »Č. Stráže« strávila mnoho. — Že »Č. Stráž« ani svým čtenářům mnoho neprospěla a páně Masarykovy »zbožnosti« mnoho jim do hlav nevpravila, seznáváme z lamentace, věnované čtenářům v posledním čísle. »Tobě, neplatící abonente«, čteme tam, »věnována buď naše poslední epistola, neboť ty's pravou a vlastní příčinou našeho konce. Tebou a tvou lhostejností, úplným nedostatkem vědomí povinnosti, plnit své závazky, zahynula řada listů před námi, padáme my a pohřbí se ještě celá řada jiných časopisů . . . Ty's typem českým . . . přijímáš časopisy, reklamuješ energicky nedošlá čísla, pochvaluješ si, někdy i vynadáš — a spokojeně se zasloubuješ na léta četivem — na účet a škodu jiného. Ty nosíš ve společnosti slušný kabát, v hospodě děláš gentlemana, zárliv na svou čest — a přece ničíš cizí majetek; třebas tvůj nepočetný skutek není dosud v žádném trestním zákoníku, a to skutek nemravný a trestný. Dovedeš do ochraptění řvát »Hej, Slovane!« a ruce si můžeš upsat do novin na obranu našeho dobrého českého práva, ale týmaž rukama po léta a bez skrupulí vytahuješ peníze z cizích kapes jako — neplatící abonent . . .« — Smutná bilance desítileté činnosti. A přece

si každý z těch čtenářů pochvaloval, když se katolíkům v listě nadávalo, když se kněžstvo skandálními zprávami ostouzelo, a děkoval Pánu Bohu, že je lepší, než ti bídní klerikálové. A přece mohli podnes našimi soudci býti, a to za mizerných několik grošů; jiného se od nich nežádalo. Věru, nebylo by těžko, psáti satyru.

L † x.

Samostatnost v č. 54 v článku »Husův národ« strachuje se farizejsky o mravopopčetnost českého lidu na poutích, která prý jest ohrožena společným nocováním. Nechť vezme na vědomí redakce radikálně-pokrokové »Samostatnosti«, že katolický lid náš poutěmi nikdy nejmenší pohromy mravní neutrpěl, za to však že různými pikanteriemi liberálního a pokrokařského tisku vnáší se zhoubná hlíza v mládež i dospělé. Neméně i všelijakými výlety a cestováním že si pánové strany hlásící se k »Samostatnosti« vyhledávají nenápadně příležitost okoušeti zapovězeného ovoce cizích velkých měst. Pokud pak se týče posměchu, že »to ohromné účastenství českého lidu na pouti svatohorské jest až k pláči smutným úkazem, an si tím vykupuje několik stupínků do království nebeského«, jest pro nás katolíky — potěšující radostí. Neboť z toho poznáváme, že nevěří všickni frasím pokrokařským, které kopají lidu českému v duchovním ohledu jen hrob. Pokrokařské kruhy hlásají samou svobodu každému, ale katolíkům v jejich náboženských projevech jí nepřejí. Chtějí-li »samostatnost« pro sebe, nechť jí dopřejí i katolíkům. Ostatně lépe jest vykupovati si stupínky do království nebeského, než do tábora pokrokařského, jenž směřuje k — atheismu. Atheismus až dosud žádnému národu neprospěl, tím méně pomůže lidu českému.

Český Jih Táborský, kdysi konservativní týdeník, zaplál za nového redaktora V. Votrubu husitským plamenem. Pan redaktor naplňoval červencová čísla samým husitským bengálem, jezdil po městech na Tábořsku a konal přednášky o Husovi, jež přesyrceny byly samým bombastem. Trapně dotkla se čtenářstva »Č. Jihu« nejapnými žerty propletená zpráva o domnělém těžkém onemocnění, snad i smrti primasa království Českého v č. 39. Ke konci se v ní obrací na A. V. Vojtu, pořadatele poutnického vlaku na Sv. Horu s posměchem, »že prý si vždy napřed vyžádá autentickou zprávu ze Sv. Hory.« Padíme panu Votrubovi, aby se umínil ve svém listě dotýkati se podobným nedůstojným způsobem zájmů katolických, a nezapomněl, že »Č. Jih« byl až dosud duchovenstvem na Tábořsku podporován. K podobným však projevům nemůže toto klidně přihlížeti. Z jedné strany »Č. Jih« sedruje protestantství v Táboře a okolí, z druhé strany hilsneriánství, a na konec chce býti »národním«; při tom všem však stílí do klerikálů. Osvědčenou pravdou jest, že chameleonství posud nikomu neprospělo. Proto by si i »Č. J.« měl ukládati slušnou rezervu a jíti směrem, jež si dlouholetým sledováním jako svůj označil.

L † 4.

Obrana zemědělců v č. 53. věnovala celý článek »Památce upálení Husova«, v němž frázovitě dí: »V poměrech církve katolické kvasila hniloba, lakotnost kněží a mnichů neznala mezí, smyslnost a pustota mravů v klášterech, prodávání a kramafení s odpustky dosáhly té doby stupně vysokého. Kdo osmělil se veřejně povznést hlas svého proti všem těmto nešvarům, páchaným pod rouškou svatého náboženství, toho svatí otcové jako diví odsuzovali k strašným mukám a ohavné smrti, ba sami vlastní rukou podpalovali hranice, na nichž umírali, kdo závoj trhali s jejich hanebného femesla.« Orgán, který má za účel hájiti zájmy rolnické, pouští se tuze daleko bez rozvahy. Hus a jeho stoupenci, hřímající z kazatelny proti poměrům své doby, hodili v lid jiskru, která roznitila dvoustoletý požár. Jest otázka, zdali vlast naše a rolnictvo její požárem tím získaly. Odstranění suché větve dá se provésti sekerou a pilou pozvolna; kdo však ji podpálí, může čekati, že chytí od ní celý les a shoří úplně. Tak bylo i s husitstvím v Čechách. V dějinách válečnictví jest sice doba ta stkvěle poznamenána, nikoli však v dějinách vzdělanosti, umění a blahobytu lidu. Či snad to bylo štěstím, když rolník utíkaje od pluhu, chápal se meče, když opustil spáleniště chýše své a bydlil pod stanem? Neměl snad ten cep, kterým mlátil pšenici, lepší úkol než ten, který drtil hlavy nepřátel? Sudme klidně! Bouře a požár mohou se zdáti ve svém řádění úchvatnými a velebnými těm, jimž neškodí, ale jak na ně hledí ti, kterým ničí úrodu a statek, to jest jiná otázka. Že husitské války rolnictvu českému neprospěly, leží na bíledni, a proto by se měl orgán zemědělců ve svých nadšených úvahách mírniti. Vytýká-li některé chyby církvi v době Husově, nechť si vzpomene na to, až sdru-

Odpověď tato má svůj základ také v postille²⁵⁾ kdež dří Hus, vykládá, jakby se měl lid ke zlým kněžím chovati: »Čtvrté, aby jim (kněžím), když zjevně zle jsú živi, svého zboží nedávali. A jakož dří papežské hodné ustanovenie, když o některém jistě vědie, že má ženinu neb kuběnu, aby jeho mše neslyšeli, *ne proto, by tu Boží tělo nebylo*, ale proto, aby on, stydie se, neslúžil tak hanebně, a jako Jidáš nebral tiela Kristova nedóstoynie, a nezbfšil tieže, nežli Jidáš, ale aby se nechaje kurvy, ku pokánie navrátil.«

Máme tedy před rukama výpovědi Husovy, že on nikdy neučil a nepsal, že by kněz zlý neposvěcoval, a mohli bychom beze všeho podepsati a rádi bychom podepsali odpověď Husovu, kterouž dal na žalobu Michala de Causis r. 1412. napsanou: že totiž Michal lže tvrzením, že by byl Hus učil, že kněz jsa ve hřichu smrtelném neposvěcuje.²⁶⁾

Ale proti Husovi deponuje také *Protiva*, že soukromě jistil, že kněz zlý neposvěcuje. Bylo prý to v domě pana Bernarda, plebana u sv. Michala ve větším městě Pražském, a tam prý se vyjádřil Hus takto: »Chcete věděti, pane Protivo, jak se věc má, a tak také držte, poněvadž jinak není. Když jest kněz v milosti, t. j. když jest bez smrtelného hřichu, jen tehdaž působí, aby byl chléb posvěcen, aby byl tělem Páně, *manente substantia panis*,²⁷⁾ když ale není v milosti, t. j. když jest ve smrtelném hřichu, pak ničehož nepůsobí,²⁸⁾ ale chléb zůstává, čím dříve byl.²⁹⁾

Pozoruhodné však jest, že Hus nedí, že by byl takto u přítomnosti *Protivou* byl nemluvil, ale dovolává se opět a opět, že na kázání hlásal, že kněz zlý jako dobrý platně posvěcuje, a nikoliv těch, kteříž při rozmluvě jeho s *Protivou* přítomni byli.

Avšak M. Jan Hus odpíraje žalobám *Protivovým* zapomíná na rok 1412. Tím rokem hájil veřejně čtyř článků Viklifových, a mezi těmi zní článek IV. Viklifův takto: »*Je-li biskup neb kněz ve hřichu smrtelném, nesvětí na kněze, neobětuje a neposvěcuje, aniž křtí*. A článek XV. *Nikdo není pánem občanským, nikdo prelátem, nikdo biskupem, když jest ve smrtelném hřichu*.

Hus brání tyto dva články naproti fakultě theologické v Praze, jda po stopách Viklifových učeným apparátem, sebraným z Písma a z Otců svatých a z rozumu, tak, jakoby byly věty ty neomylnými články víry, jež držeti jest svatou povinností křesťanův.

Hus tvrdí totiž, právě jako Viklif, že základem všeho práva lidského jest právo božské. Má-li tedy býti právo lidské spravedlivé, musí býti také spravedlivé před Bohem. Tím způsobem prý nemá nikdo, kdož jest ve hřichu smrtelném, spravedlivého vladařství nad majetkem svým, anebo spravedlivé vlády nad lidem před Bohem.

Tuto anglosaskou moudrost, ohrožující právo majetkové, odůvodňuje Jan Hus slovy Viklifovými: »Hříšník má majetek tím způsobem, jakým jest, ale on jest na světě způsobem se všech stran nespravedlivým, a proto drží majetek, jež drží, se všech stran nespravedlivě. Příčina prý toho jest, že hřích smrtelný porušuje všecku

²⁵⁾ Erben. Čtení 41. Str. 295. 296.

²⁶⁾ Docum. Palacký. 170.

²⁷⁾ Hus připojuje: *False addidit*. Falešně připojil.

²⁸⁾ Hus připojuje: *Mentitur*. Lže.

²⁹⁾ Hus opět přičiňuje: *Mentitur*. Lže.

žení zemědělců bude trvati devatenácte set let, že bude míti těch chyb tisíckrát více. Ostatně v dějinách národů nebývají právě nejšťastnějšími ty stránky, které popsány jsou písmem krvavým, naopak blahými jsou léta klidu, míru, práce a blahobytu, neboť ta jsou na listech dějepisu psána písmem zlatým.

L† 4.

Samochvála — nevoní. »Č. Demokracie«, ústřední orgán strany národně-sociální, vychvaluje (13. července) svou stranu takto: »Oslava památky M. Jana Husi byla letos tady již imposantní. Konečně tedy z klerikálního otroctví, z bahna lží a z okov (?) římského podvodu počínáme se aspoň trochu probouzeti k pravému českému životu a citění. (Barák redivivus!) Je to hlavně zásluhou naší strany. Ona vyvolala nynější ruch. Za rok, za dva, bude oslava ta ještě majestátnější. O to se už postaráme. Letos ještě ukázalo se u nás dosti zbabělosti, dvojakosti a tichošlápství. Nejhuře representovala se Praha a ulice boháčů atd.« — Opravdový »Wunderkind« tahle naše národní demokracie. Nedávno byla »vydupána«, a již takové zásluhy! A všecko jde tak hravě. — Jest možno, že bude oslava Husova v následujících letech ještě »imposantnější«, poněvadž »národním« zaslepencům dosud na mysl nepřišlo, kdo zaplatí za ty slavnosti účet. Pravíme jim tedy: bude to národ. Německá rozpínavost dusí nás ze všech stran, a čím více u nás svárů, tím snazší její práce. V Čechách, a zvláště na Moravě je dosud veliké množství lidu upřímně katolicky smýšlejícího: tento lid nebude po způsobu národních socialistů Husa nikdy oslavovati. Sociální demokracie není tak slabá, jak se lehkomyšní národní dělníci rádi klamou (viz volby!) a soc. demokratům je »oslava«, jak ji provozují národní dělníci, — bláznovstvím. Intelligence bude se ještě dlouho držeti Masaryka, a ten ovšem národními socialisty úplně pohrdá. — Dosud oslavován Hus potupováním katolíků, a od takové oslavy každý slušný člověk musí se odvrátiti. Půjde-li to tak dále, bude Hus znovu pramenem svárů v národě a opravdu národním neštěstím. O to, v čem by Hus měl býti následován, naši Husité se nestarají; a tak budou zásluhou nerozvážlivých lidí poslední věci horší první. L† 91.

Farizeům a mladohusitům do památníku. Dr. Baxa mluvil kdesi o M. J. Husovi, ale přednáška nebyla po chuti posluchačům; málo prý pověděl o zkaženosti duchovenstva (v době Husově). Také pan F. Žilka ve spisku »Jan Hus« praví: »Nejraději bych vynechal první historickou část: vylíčení současné doby a událostí ze života Husova . . .« Vidíme v té omluvě sice hlas svědomí páně autorova, ale nevěříme; credat Judaeus Apella, my však víme, že o to hlavně se jedná, aby se fici mohlo: vizte, tak vypadají katoličtí kněží, tak vychovává katol. církev, tak se žije podle katol. učení. Že jest to jen farizejství, když někdo stále mluví o chybách cizích, to by mohli zvláště páni pastoři vědět z Písma (Luk. 18. kap. o fariseu a publikánovi). To není obyčejem lidí šlechtných, pomáhati si ukazováním na chyby cizí. A je to zvláštní, že právě naše doba, která Zolu jen hltá, která si vydržuje »Červánky« a celou řadu obscénních listů, že tak ráda slyší o zkaženosti duchovenstva z doby Husovy! Není to snad dokladem pořekadla: solamen miseris habuisse socios? že lidé bídní radují se z bídy jiných? Kterak může šlechtný člověk dychtiti po tom, aby poznal chyby jiných? Což by nenašli páni pastoři v Písmě sv. dost truchlivých příkladů, aby pochopili, že i křesťané i kněží mohou hřešiti a zavržení býti? Což Jidáš? Což smilník korintský? Výčitky biskupu laodicejskému? Strach apoštolů před bludafí? (Skut. ap. XX., I. Petr. 5.) Kde se vzalo v lidu českém za doby Husovy tolik nadšení pro víru a mravnost? Byl by dnes lid evangelický schopen něčeho podobného? Jistě ne! K čemu ten humbug a to vypínání? Pisateli známy jsou poměry evangelického lidu na Polabí a věru není to o nic lepší, nežli mezi katolíky; apíše naopak — nehospodárnost rolníků, nevázanost mládeže, zanedbávání služeb Božích, rozhárané poměry rodinné atd. jsou tím patrnější mezi evangeliky, čím více svou hrdostí a rozpínavostí na sebe upozorňují. Proč pak nemetou »páni« před svým prahem? Prospěje, přečtou-li si častěji kapitolu 6. u sv. Lukáše, kde se mluví cosi o bfevnu a mrvě.

L† n.

Boj o jazyk. Vydavatel známé »Revue de revues« rozepsal se v posledním sešitě o smutném faktu, že francouzská řeč víc a více pozbývá vlivu jako řeč světová. Ve století XV. mluvilo francouzsky 10 millionů lidí, v XVI. 14, v XVII. 20, v XVIII. 31 a ve století XIX. dokonce 64 millionů lidí. Nyní to jde s francouzskou řečí s kopce, ubývá jí půdy. Německy mluvilo v XVI. století 10 mil. lidí, rusky jen 3 milliony, španělsky 8½. Ve století XVIII. mluvilo německy

30, rusky 31 a španělsky 26 millionů lidí. Italsky mluvilo ve století XVI. 9½ a v XVIII. 15 millionů lidí. Po válkách napoleonských, kdy prohlášena byla za přední princip států a národů myšlenka národnostní, nastal zde veliký převrat. Velicí národové zvířecíou přímo bezohledností hledí vyhubiti národy menší. Anglická rača, na ten čas přední loupeživý národ, čítá nyní na celém světě 116 millionů lidí, kteří mluví anglicky. Rusové se rozmnožili na 85 millionů. Němci skorem na 80 a francouzským jazykem mluví 58 millionů lidí. Španělsky mluví nyní 44 a italsky 34 millionů lidí. Největší národní sílu mají v sobě Němci a Rusové. Rozsah obvodu obou jazyků bude se šířiti. Zdali Němci nás Čechy udolají, to bude záviseti jen na nás. Prázdným a planým vlastenčením a všecky síly vyčerpávajícím bojem o úřední jazyk český si nepomůžeme. Národ český musí především hájiti vlastnictví půdy, musí míti dostatek zámožných rolníků, řemeslníků, obchodníků a továrníků, a pak ho nikdo neudolá.

Misie Jesuitů v Číně. Misie Jesuitů v Číně objímá okruh, kde žije asi 50 milionů lidí. Je rozdělena v 19 sekci s 98 okresy, každé sekci stojí v čele »minister«. Jesuité jsou většinou Francouzové. Jest tam 1 apoštolský vikář, 136 kněží (21 domorodců), 19 scholastiků (7 domorodců), 27 bratří koadjutorů, (12 domorodců), mimo to klerus sekulární: 22 kněží, 29 seminaristů a 37 latinistů. Řeholních sester je v těchto okresech 247: mimo uvedené kněze vyučuje zde 156 katechetů, 552 světských učitelů a 611 učitelek. Mají zde seminář se 194 alumny, meteorologickou observatoř, hvězdárnu, přírodovědecké museum, vydávají dva časopisy v čínském jazyku — jeden měsíčník s 2900 předplatitely, druhý vychází dvakrát týdně a má 2600 odběratelů. V Tou-sě-wě mají Jesuité velikou moderní knihtiskárnu, truhlářskou, řezbářskou, malířskou, obuvnickou a krejčovskou dílnu; mimo to mají v Číně lékárnickou školu, sirotčince, nemocnice, útulny pro staré, internáty a veřejné školy, lékařská ambulatoria, kde se udílí lékařská porada zdarma, konference sv. Vincence z Pauly a katolické spolky. Jak to ovšem nyní, po krutých bouřích, v Číně vyhlíží, dovíme se bezpečně teprve za delší dobu. Stručnou tuto statistiku blahodárné činnosti Tovaryšstva měli by si přečísti naši čeští »žurnalisté« časopisů, kteří buší do všeho »klerikálního« a již se opovážili psáti, že »Číňané konečně se obořili na Jesuity, kteří je dlouho vyssávají« atd. Ať jdou do Číny naši »národní« dělníci a zařídí tam jeden jenom takový ústav, jako učinili Jesuité! L†103.

Katolický sjezd v Australii. J. E. kardinál Morau navštívil Melbourne a katolické osady v Australii. Při té příležitosti pronesl řeč, ve které se zmínil o konci XIX. věku, milostivém létě a zasvěcení XX. století Nejsvětějšímu Vykupiteli. Australie je příliš vzdálená, pravil kardinál, než aby se mohlo pomýšleti pořádati velikou pouť do Říma; za to však usnesli se biskupové, aby v říjnu r. 1900. konal se první katolický sjezd v Australii, a to v městě Sydney u příležitosti posvěcení nové katedrály Marie Panny; chválil klerus i laiky, že jsou plni horlivosti, konati dobro, a kladl váhu na prospěch, že sjezdů vyplývající — nepřátelé víry jsou všude, vždy a všude chystají nové a nové zbraně, jimiž na církev útočí. Australie bude poslední země, kde mezi katolíky konati se bude sjezd, ale sjezd ten zajisté nebude posledním. Katolíci nejmenšího, od Evropy nejvzdálenějšího dílu světa sami zatouží po dalších sjezdech, až se prvním nadchnou a oblaží. L†11.

—*—

Paběrky z novin a z veřejného života.

K našim slavnostem. Upozorňujeme ještě i v tomto čísle na slavnosti, které družstvo Vlast na konci t. m. pořádá, a prosíme členy a přátele družstva, aby se přičinili, by literární sjezd i sociální kurs hojně byly navštíveny. Kdo nemůže přijíti, nechť zašle aspoň pozdravný dopis nebo telegram, aby tím dal na jevo své přátelství k družstvu. Račiz při tom každý dobře poznamenati, zdali zasílá pozdrav nebo telegram literárnímu sjezdu či sociálnímu kursu. Dopisy a telegramy přijímá výbor družstva do 26. incl. ve svém domě (Praha, č. 570—II.), v čas sjezdu ve sv. Václavské záložně, Řetězová ulice. — Členové družstva mají k sjezdu volný vstup, nečlenové musí

se vykáží legitimací. Legitimace vydáváme dne 24., 25. a 26. srpna v administraci družstva, v čas sjezdu v předsíni záložny sv. Václavské. Členové katolických spolků nám neznámí nechť se při žádosti o legitimaci vykáží členským lístkem toho spolku — opatřeným razítkem — ku kterému patří. Na venek se legitimace nezasílají. — Byty jsme opatřili pouze řečníkům a funkcionářům. — Řečníci račtež mluvití nejdéle hodinu nebo pět čtvrtí hodiny. Předsedové odborových přednášek zahájí schůzi, udělí slovo řečníku a po skončené řeči učiní závěreční proslov. Bude-li mnoho příspěvů nebo telegramů, některé z nich přečtou. Zapisovatel vyhotoví hned po schůzi o přednášce protokol a odevzdá jej družstvu. — Řečníkům se doporučuje, aby si zhotovili krátký obsah své řeči — tím ulehčí novinářským referentům práci a mají záruku, že všechno podstatné, na co kladli zvláštní váhu, bude uveřejněno. Debata po skončené řeči se nepřipouští. — Přístup ke schůzím mají pouze redaktoři katolických časopisů; ostatní novinářští referenti mohou se našich slavností účastniti jen tehdy, bude-li jim přístup dovolen. — Stalo-li by se, že by někdo nepovolaný vnikl do schůzí a zde tropil pohoršení, bude pořadateli ze schůze vyveden.

»Naše Listy«, nový orgán družstva Vlast. — Po devítileté práci na roli sociální přikročuje družstvo Vlast k vydávání týdeníku »Naše Listy«, jehož první číslo vyjde 1. září t. r. Cena listu jest určena na 4 koruny ročně, tedy pouze o 80 h. více než stály »Děl. Noviny«. Papír, expedice, novinářské i obyčejné známky při novém týdeníku se zdvojnásobí, předplatné bude však zvýšeno pouze o jednu čtvrtinu, i doufá družstvo, že tento nepoměr vyrovná hojný počet nových abonentů. Kdyby se však ukázalo, že nový náš týdeník při této láci nebude moci existovati, bude později předplatné o něco zvýšeno. — »Naše Listy« budou fídití dosavadní redaktoři »Děl. Novin«, dp. farář Dr. Rudolf Horský a p. Tom. Jiroušek — tato jména nám zaručují krásný a cenný obsah nového týdeníku. — Družstvo Vlast jest na všechny strany neodvislo, i budou »Naše Listy« moci bez bázně vysloviti se o různých našich palčivých otázkách. — Zvláštní rubrika v »Našich Listech« bude vykázána Tiskové lize, a poněvadž jest úkolem ligy obrana církve, náboženství a katolických osob, bude o tuto stránku našich potřeb postaráno. — Z těchto všech důvodů doufáme, že k »Naším Listům« přejdou všickni dosavadní odběratelé »Děl. Novin« a noví že jim přibudou. I vítáme tedy nadšeně novou haluz na stromě družstva Vlast. — Předplatné 4 K přijímá již nyní administrace »Našich Listů«, Praha č. 570-II. Při »Děl. Novinách« bylo obyčejem, že zasilatelé předplatného přidávali něco na sociální fond družstva Vlast. Tento obyčej budíž — prosíme — i při »Našich Listech« zachovávan, aby mohl sociální fond i dále řečníky na venek vysílati.

»Echo z Afriky«. Katolický měsíčník na podporování misijní činnosti africké. Vydává družina sv. Petra Klavera. Vychází v řeči české, polské, německé, vlášské a francouzské. Předplatné činí ročně 1 K, poštou 1 K 20 h a přijímá je buď kníž. arcib. knihtiskárna v Praze-L. neb odbor družiny sv. Petra Klavera v Praze, na Hradčanech 33. — Družinu sv. Petra Klavera založila Terezie hraběnka Ledóchowská, neť kardinála Ledóchowského. První zprávu o činnosti této energické dámy přinesl před lety do »Vlasti« farář Fr. Vaněček. Letos přišla do Prahy hraběnka sama a konala zde na různých místech několik přednášek, aby získala zájem pro své dílo. Vystoupení hraběnčino potkalo se s živým účastenstvím posluchačstva. Hraběnka získala pro své dílo v Čechách ideálního, nadaného a horlivého kněze, Fr. Hrubíka, ceremonáře vždy věrné metropolitní kapitoly u sv. Víta, jenž začal v červnu »Echo z Afriky« vydávati v českém jazyku. Časopis má krásné ilustrace a pěkný obsah, tvořící hlavně dopisy různých misijních kongregací z Afriky na hraběnkou Ledóchowskou. V jednom dopise popisuje sestra Dominikánka, jak jim Boerové ve válce s Angličany zbořili klášter a kapli. Sestry jsou dány pod ochranu Angličanů a z toho udělaly »Nár. Listy« rámus, jakoby »Echo z Afriky« nadržovalo Angličanům proti Boerům. »Echo« uveřejňuje fakta a nic více a proto se »Nár. Listy« nemusily rozčilovati. Na obálce prvního čísla jest vypsán účel družiny sv. Petra Klavera, jakož i poučení, jak možno tyto misie podporovati. — Přejeme snaživému knězi, aby se

dílo jeho a družiny v Čechách ujalo a zdařilo. Časopis »Echo« odvedl již ze svého čistého užitku 400.000 K 24 misijním kongregacím v Africe — kéž naše české »Echo« přispěje k dalším tisícům pro rozkvět víry katolické a pro blaho pohanů v Africe. Naše »Vlast« bude toto krásné dílo ze všech sil podporovati.

Masarykův »Čas« a žid. »Stráž« sděluje, že palupínský palířník žid Schulz veřejně se chlubil, že byl o podporu na »Čas« požádán. Neposlal prý nic, ale »Čas« odebírá. »Neue Freie Presse« odebírá také.

Čtyřicetileté jubileum kněžské slavil vdp. Tomáš Střebský, biskupský vikář střídnictví Chrudimského, děkan a farář v Mikulovicích. Jubilar vedle povinnosti stavu svého pracoval k tomu, aby kněžstvo zaujímalo v národě našem takové postavení, jaké mu náleží. Staral se neúnavně o to, aby lid probouzen byl ve svém katolickém přesvědčení schůzemi a přednáškami a tak poučován o svých právech a povinnostech, které má vůči Bohu, národu a státu. Jeho sociální činnost v té příčině povzbuzovala nemálo duchovenstvo. Také jeho práce k zřízení spolku katolických učitelů v království Českém mu zajišťují v dějinách tohoto spolku místo trvalé. Nynější jeho péče směřuje k tomu, aby upravena byla náležitě kongrua duchovenstva a patronátní poměry, což jest bo-lavým bodem a otevřenou ranou na těle kněžského života. Ve školské otázce snažil se vždy o to, aby náboženství bylo vůdčí myšlenkou vyučování. Jeho snaha nesla se také k tomu, aby na volných konferencích se uvažovalo o krocích, kterak by náležitě bylo remunerováno vyučování náboženství. Vzpomenouti též dlužno jeho zasažení v záležitosti slevy jízdného na dráze, aby kněžstvu byly dány tytéž výhody, jako učitelům a profesorům. Každá veřejná otázka, která se týkala kněžstva, nalezla v něm vynikajícího pracovníka a pozorovatele, který neustal, dokud nebyla definitivně rozřešena. V té věci možno jej postaviti za vzor zvláště mladšímu duchovenstvu, které takto vidí, jak zdárně možno pracovat ve prospěch církve i stavu. Za tou příčinou neváhal podnikati oslavenec i delší cesty, kde se jednalo o dobrou věc, jako na př. do Gorice, kde se jednalo o spolek ku podpoře chorých a tam pracoval k tomu, aby tato jednota založila ve Sv.-janských lázních přiměřenou budovu pro choré kněze, aby takto bylo o kněze na severu působící postaráno. V oboru písemnictví jest jubilar znám jako dovedný spisovatel paedagogický. Jubilar byl za své zásluhy vyznamenán titulem čestného konsistorního rady, biskupského notáře a osobního děkana a expositoriem kanovníckým. Jako vikář jest členem c. k. okresní školní rady chrudimské. Obce Mikulovice, Ostřešany, Dražkovice, Medlešice, Blato a Tuněchody jmenovaly jej čestným občanem za nemalé zásluhy, které si o ně získal. K jeho jubileu blahopřál mu písemně okresní výbor chrudimský,

Poeta. Delegáti duchovenstva Kutnohorského vikariátu: vdp. Karel Vorlíček, arciděkan Kutnohorský, první vikariátní tajemník, vdp. Antonín Dvořák, čestný děkan Nebovidský, druhý vikariátní tajemník, dp. Jan Sládek, farář Sedlecký, zavítali do Záběje, dne 24. července, kdež p. arciděkan pronesl blahopřání srdečnými, hluboce procítěnými slovy a na důkaz úcty a lásky podal mile překvapenému, k slzám pohnutému jubilantovi dar od vikariátního duchovenstva, překrásný paciřál stříbrný, výtečnou to práci románského slohu, v němž vyryt nápis: »Duchovenstvo svému milému vikáři, Václavu Vaňkovi, k jeho sekundici 25. července 1900. — a doručil mu vhodným, případným způsobem dekret, jímž jeho bisk. Milost jej jmenuje skutečným konsistorním radou a přisedícím bisk. konsistofe. — Vdp. vikář pohnut k slzám, upřímnými slovy poděkoval delegátům.

Stoleté narozeniny Sloměkovy. Slovinci velmi okázale slavili v rodišti svého velikého národovce, lidumila a paedagoga, biskupa celovského, v Ponikvi na dráze jižní (před Celji), dne 5. srpna. Slavnost byla všeslovinskou. Místních slavností už v různých obcích pořádáno několik.

50leté jubileum biskupské. V loni v listopadu (18.) připadlo padesáté výročí jmenování J. J. Strossmayera biskupem, letos 8. září připadne 50. výročí jeho posvěcení za biskupa. Ve schůzi »Matice Hrvatské« vyzýval předseda prof. Tade Smičiklas k oslavě vznešeného jubilára, slavě zároveň zásluhy jeho o národ a jméno chorvatské. »Matica Hrvatska« vydá k jubileu pamětní spis chorvatsko-slovinský, do něhož hodlá přispěti přes 50 chorvatských a na 20 slovinských spisovatelů.

Šlechtný čin katolického šlechtice. Předseda sněmu říšského v Berlíně, hr. Balleström, jenž náleží největší skupině poslanecké, katolickému středu, slavil stoletou památku trvání svého majorátu. Za tou příčinou odevzdal spolku děl-

níků pro každý rok podíly z přebytku svých dolů v Katovicích, jež činí letos 100.000 marek. Tyto přebytky budou dělníkům uloženy na spořitelní knížku. Tento čin šlechtného lidumila zasluhuje, aby byl zapsán pevně v dějinách sociální činnosti katolíků. O Rothschildovi a jiných židovských majitelích dolů o podobném skutku nečteme. Také bohatý Bebel sedí na svých penězích a služebníci se musí báti kráčet po komnatách svého pána.

Lidumilství. Ve Vratislavi konán nedávno pátý německý sjezd charitativní. Podle sjezdových zpráv může Pruské Slezsko nazváno býti vzornou zemí v lidumilství. Spolek sv. Vincence má tam 207 konferencí s 19 000 členů a s ročním příjmem 230.000 marek. Ve Vratislavi zřídil katolickou knihovnu s 3600 svazky, čítárnu a v 6 farnostech půjčovnu knih. Spolek sv. Alžběty opatřuje chudým švadlenám práci a dodělává se vánočním bazarem co rok pěkných výsledků. Konference sv. Nolaska pečuje o propuštěné trestance. Sbírkový spolek vydržuje 23 dítky stále, 3 dočasné a má již 24.000 marek na zřízení vlastního sirotčince. Spolek pro opatrovny zařídil 13 ústavů, kam chodí 1800 dítek. Při spolku sv. Vincence je dámská nádražní misie, která v bezpečí uvádí venkovské dívky, zavítavší do Vratislavi, kde již i Mariánské sestry otevřely k těmto cíli zvláštní útulek. Městská (mužská) misie mimo jiné urovnává ve mravně-náboženském směru nesrovnalé poměry rodinné, rozvinujíč záslužnou činnost po způsobě české konference sv. Františka Kegise. Blahodárně působí četné spolky matek a dívek, jakož i bratrstva střídmosti, knížetem-biskupem vydatně podporovaná, nově organizovaná a mající vlastní měsíčník (o 56.000 výtiscích). Statečné učitelky nespouštějí se zřetele dívek, jež vystoupily ze školy, nýbrž ve volných chvílích s láskou se jim věnují. Spolek mladistvých dělníků (s 10.000 členů) má již 40 a spolek katolických tovaryšů s 13.000 členů dokonce 116 místních spolků. K těmto čestně druží se mimo jiné ještě spolky mistrů a kupců s rozličnými obecně užitečnými zařízeními.

Kongregace Salesiánů. Nejlepší obranou církve je činnost její. S chloubou může každý katolík poukázati na činnost kongregace Boskovy, Salesiánské, která ujímá se mládeže opuštěné a vychovává ji za řádné řemeslníky a živnostníky. Nástupce Boskův, P. Rua, podává o ní právě zprávu na r. 1899. V ústavě turinském odchovává se 400 učňů a 400 studentů, z kterých mají býti misionáři dle vzoru Don Boska. Kongregace má přes 200 ústavů pro mládež opuštěnou. Domy její jsou v Itálii, Francii, Jižní Americe, v Asii, Australii, Severní Americe, Anglii, v Rakousku, Švýcarsku a Belgii. Ústavy Boskovy vychovaly roku 1899. 300.000 opuštěných chlapců. Z ústavů vychází každý rok 30.000 vyučených chlapců a živi se způsobem vzorným. Do smrti Boskovy odchováno bylo v jeho ústavech 6000 kněží a v misiích Jižní Ameriky do konce roku 1899. pokřtěno a vyučeno ve školách a dílnách jeho na 50.000 pohanů. Bosko za 50 roků přijal do svých ústavů 10 millionů opuštěných chudých dětí a vychoval je v řádné dělníky. Jeho rukama přešlo 100 millionů lir, sebraných pobožnými katolíky na záchranu opuštěné mládeže. Který krajinský rozpočet chce konkurovati a jedno- duchým katolickým knězem?

Organisace katolíků v Německu. K ústřednímu spolku katolických učitelů v Německu přihlášeno jest 11.000 katolických učitelů, a ústřední spolek katolických učitelek čítá 4500 členek. Katolický lidový spolek pro celé Německo má 186.000 členů. V posledních desíti letech pořádal 6000 veřejných schůzí.

Katolický sjezd v Záhřebě. Dne 3., 4. a 5. září bude konán sjezd katolických Chorvatů. Přednášet budou Dr. Kosta Vojnovič o katolickém životě, Dr. S. z Bresztyenských o poměru státu k církvi, Dr. Gjuro Arnold o výchově, Dr. Ivan Ružič a Dr. Franjo Papratovič o katolickém tisku, Dr. Gjuro Vrbanič o sociální otázce, Franjo Ivanišević o Raiffeisenovkách, Dr. Luka Jelič o církevním umění, Dr. Kresimir Kvaternik o dobročinných spolcích a Dr. Jakub Cuka o literatuře.

Zemský výbor strany křesťansko-sociální v Čechách konal 24. července osmou schůzi v tomto roce. — Sekretář p. Tom. Jiroušek podával zevrubnou zprávu o stavu strany katolické vůbec a křesťansko-sociální zvláště, což bylo s povděkem vzato na vědomí. — Dp. Rud. Vrba sdělil, že pruské ministerstvo vnitra vydalo dotazník k podřízeným úřadům, aby podaly zevrubný popis, jak se nakládá s výdaji a příjmy nemocenských pokladen, kdo je řídí, kde je řídí sociální demokraté a kde by bylo třeba činiti nápravy. Referent dodal, že sociálně-demokratický štáb německý se nad tím vzteká, věda, že by ohněm ne-

mocenských pokladů sociálním demokratům tyto všecko ztratili. Referent poukázal na naše poměry a pravil, že by se i tyto měly tu a tam důkladně prověřiti a od sociálních demokratů očistiti. — Pan Josef Brož sdělil, že se na Kladně chystá s katolické strany akce proti tamním protikatolickým časopisům. — Zemský výbor uvažoval o tom, že »Obrana zemědělců« často nešetrně dotýká se zájmů katolických. Podobně i Alfons Štastný ve svých »Selských Novinách« nedá si ujiti příležitosti, aby nerýpnul do klerikálů. Tento zjev jest velice smutný: na jedné straně nařiká se na bídu zemědělců a na druhé odráží se od nich celá strana katolická, právě strana, jež by mohla a chtěla otázky zemědělské vydatně podporovati. — Dp. Tom. Škrdla navrhl, aby naše strana studovala blahodárné ústavy a podniky, sloužící ku blahu lidu dělnického, řemeslnického a rolnického. Sám si vezme na starost spolek sv. Vincence z Pauly, čilý dp. Vl. Hálek mohl by prostudovati zemské zařízení pro blaho lidu v Dolních Rakousích, máme přátele — Čechy — v Bavořích, v Belgii, v Rusku, v Černé Hoře, ve Švýcarských a jinde, kteří by nám byli v této akci nápomocni. Jedná se o to stopovati, co pro tyto stavy činí vláda, společnost a hlavně strana katolická. — Zemský výbor projednal ještě jiné různé návrhy, načež byla schůze jeho uzavřena. Budoucí schůze bude 25. září ve 2 hodině odpoledne.

Z Tiskové ligy. Kněžstvo vikariátu Kosteleckého nad Orlicí stalo se zakládajícím členem Tiskové ligy a složilo první vklad v obnosu 10 K. — Vikariát Rychnovský dal si zaslati stanovy, chtěje podobně učiniti. — Volná konference čtyř vikariátů: Slánského, Libockého, Budyňského a Strašeckého usnesla se, Tiskovou ligu v její činnosti všemi směry podporovati. — Vikariát Libocký zvolil ze svého středu zvláštního ligistu. — Zakládajícím členem ligy stal se: Ant. B. Drápalík, posluchač filosofie na české univ. — Až budou proměněny »Dělnické Noviny« v týdeník, objeví se v nich Tisková liga v plné síle a v nepřetržité činnosti. Kdož se této práce míní účastniti, hlasí se u výboru Tiskové ligy, Praha, č. 570-II. — Práce Tiskové ligy se ovšem nehonorují.

Liga ve Štýrsku. V Štýrském Hradci utvořil se spolek na ochranu cti kněží pro biskupství Sekovské. Jeho účelem jest míti dozor nad protikatolickými časopisy a upozorňovati kněze na útoky na ně činěné, aby se soudně hájili.

Různé. Jubileum 50letého kněžství slavil dne 28. července t. r. zemský poslanec Fr. Weber, farář v Miloticích na Moravě. Morava mu připravila upřímnou oslavu a my ji uspořádáme v Praze na podzim. — Car Mikuláš II. zrušil deportaci na Sibiř. — Nové oratorium. Kněz Don Perosi skládá nové oratorium, jež se bude zváti Mojžíš. Text nebude latinský, nýbrž italský. — Nové české státní gymnasium zřízeno bude v Boskovicích na Moravě. — Museální slovenská společnost v Turč. sv. Martině dostala i tohoto roku 600 K státní podpory. — Sjezd katolíků německých koná se letos v Bonnu od 2.—6. září. — Valné shromáždění katolíků maďarských koná se od 17.—20. srpna t. r. v Budapešti. — Nová Raiffeisenovka založena byla v Oujezdě u Vyzovic na Moravě. Hned při počátku přihlásilo se 50 členů, vesměs fádňých občanů, mezi nimi je farář, všichni učitelové i starostové přifařených obcí. Také v Bilavsku na Moravě povstala nová Raiffeisenovka. Založil ji farář Leopold Zatloukal, jenž byl zvolen za předsedu. Jeho náměstkem stal se p. Dvorník, starosta z Chomýže, a pokladníkem p. Híkl, učitel ze Slavkova. Tak se organizuje Morava a my v Čechách — spíme. — Obilní skladiště. Pro okresy Hradec Králové a Nechanice povstalo družstvo pro zřízení obilního skladiště. — »Dělnické Noviny« ze dne 1. srpna t. r. přinášejí krásný článek o národní církvi z pera Dr. Raelpha Barture. — Dne 4., 5. a 6. září koná se ve Vídni v domě tovaryšského spolku sociální kurs. Řečníci budou: Alois princ Liechtenstein, Dr. Beck, Dr. Weiskirchner, Dr. Scheicher, Karel Schinner, Schoiswohl, Schmeidler, Dr. Ireney, Dr. Schindler. — Přihlášky přijímá Jos. Janoušek, Vídeň, Singerstrasse č. 181.

Upozornění.

Kdož zavítá do Prahy na literární sjezd a sociální kurs, račte navštívit náš papírnický závod a zde si kupte své potřeby dle hesla »Svůj k svému«. Jdouce z Karlova náměstí Žitnou ulicí nahoru k Vinohradům, ptejte se, kde je fara u sv. Štěpána, za farou je farní zahrada, za ní dům Červeného kříže a za tím dům družstva Vlast. Náš dům jest rohák Žitné a Tůní ulice naproti Smečkám. V našem domě jest kupec Dřeva — toho zná každý — i ptejte se na dům, v němž má krám kupec Dřeva.

Slovanské hroby.

Ignazij Orožen. V Mariboru zemřel 13. dubna po krátké nemoci Mons. Ignác Orožen, probošt, rytíř řádu železné koruny, známý slovinský dějepisec. Narodil se r. 1819. na Laškem, jako kněz působil v Žalcu, Celji, Moziru, u sv. Kříže a od r. 1867. v Mariboru. Byl spolupracovníkem německého historického sborníku »Mittheilungen des hist. Vereines für Steiermark«, kamž psal o dějepisných událostech slovinského Štýrska. Když působil v Celji, vydal obšírnou »Celjskou kroniku«. Nejdůležitější jeho práce jsou »Dějiny lavantinského biskupství«, které zesnulý začal psát r. 1868. a pokračoval až do r. 1893., kdy mu zrak vypověděl službu. Vyšlo sedm knih tohoto díla. Jeho působení významenal papež Lev XIII. titulem »Protonotarius apostolicus« a stát železnou korunou III. třídy.

Hugo Badalić. 6. května zemřel v Záhřebě Hugo Badalić, ředitel gymnasia a zasloužilý spisovatel. — Narodil se r. 1851. v Brodu na Sávě. Ukončiv na vídeňské universitě studium klasické filologie, stal se r. 1874. suplentem na záhřebském gymnasiu, odkud byl přesazen do Rjeki a r. 1882. přišel do Záhřebu zpět. Roku 1896. byl jmenován ředitelem druhého nově ustanoveného gymnasia v Záhřebě. Na literární pole vystoupil r. 1874. ponejprv ve »Vienacu« s básní »Dragin stan« a brzy byl ctěn jako pravý básník, zvláště když uveřejnil delší báseň »Panem et circenses«. Badalić mnoho básní nenapsal, neboť byl básníkem inspirace, skládal básně, jen když toho cítil potřebu. Sbírku jeho básní vydala »Matica Chorvatská« r. 1894. Své duševní síly zkoušel i na jiném poli. V »Hrvatski Lipi« uveřejnil novellu ze studentského života »Pacekove mreže«. K opeře »Nikola Šubić Zrinjski« složil libretto, které zharmonisoval Ivan pl. Zajc, a tím se stalo jméno Badalićovo populárním. R. 1884. byl zvolen do výboru »Hrvatske Matice« a se sekretářem Kostrenčićem redigoval knihy Matice, zvláště vydání chorvatských národních písní. Pro »Maticu« uspořádal »Anthologii chorvatského básnictví«; mimo to sestavil též několik školních čítanek. Letos by byl Badalić mohl oslavit pětadvacetileté jubileum svého literárního působení, kdyby ho nebyla do hrobu sklátila neúprosná smrt v nejlepších letech. Laka mu zemlja!

Leonid Nikolajevič Majkov. Carská akademie věd v Petrohradě ztratila 20. dubna nejen svého vynikajícího místopředsedu, ale i velikého učenice; zemřel v 62. roce svého věku L. N. Majkov. Byl mladším bratrem dávno zesnulého básníka Apollona N. Majkova a bratrem známého literárního kritika Valerijana N. Majkova. Narodil se r. 1839. v Petrohradě, kde i studoval. Již jako posluchač na universitě zajímal se o ruské písemnictví. R. 1863. sepsal dissertaci o »Bylinach Vladimirova cikla«, ve které jsou tak hluboké myšlenky, že se o ní pochvalně zmínili učenci jako Pogodin a Miller. Majkov byl v různých službách, ale přece nepřestal se zajímat o ruské písemnictví. Od r. 1860.—1900. jsou různé vědecké a poučné časopisy plny jeho článků z oboru literatury, archaeologie a ethnografie. Majkov uspořádal kritické vydání sebraných spisů Batjuškova s obšírným životopisem básníka. R. 1889. začal se zanáseti Puškinem a v jubilejním roce (1899.) velikého básníka vyšel první plod desítiletého studia Majkova: »Puškin. Životopisný materiál a historicko-literární črty«. Dílo toto zůstalo nedokončeno, neboť přišla smrt a mimo všecko nadání vyrvala znamenitému muži pero z ruky.

V. P. Vasiljev. 12. května zemřel v Petrohradě vynikající učenec ruský, zasloužilý profesor, sinolog a čestný člen imperatorské petrohradské akademie, akademik Vasilij Pavlovič Vasiljev. Zesnulý, syn nižšího úředníka, narodil se v Nižním Novgorodě r. 1818. R. 1834. začal studovati na kazaňské universitě východní jazyky; ukončiv kurs byl r. 1837. poslán s ruskou misí do Pekingu, aby studoval tibetský, sanskrtský a čínský jazyk. Při té příležitosti zabýval se studiem buddhismu. Výsledkem tohoto studia byl učený spis: »Duh altan gerel'a« obsahující zevrubný rozbor buddhistické filosofie. R. 1840. odebral se Vasiljev zase do Pekingu, kdež tentokrát pobyl devět let, studuje mimo již zmíněné jazyky ještě mongolštinu a mandžurštinu. R. 1851. byl jmenován profesorem čínského a mandžurského jazyka na kazaňské universitě. Od té doby začalo vlastně jeho literární působení. Psal spisy o zeměpisu, dějepisu, náboženství, literatuře a politice východní Asie. Vydal »Mandžursko-ruský slovník«, »Analysu čínských hieroglyfů«, »Pokus prvního čínsko-ruského slovníku«. Nejdůležitější jeho spisy jsou: »Popis Mandžurska«, »Dějiny a starožitnosti východní části střední Asie od X. do XIII. století«, »Buddhismus, jeho dogmata, dějiny a literatura«, »Náboženství východu: konfucianismus, buddhismus a daonismus«. Mimo to uveřejnil zesnulý mnoho článků v různých časopisech.

Fr. Štingl.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlast konal 12. července jedenáctou schůzí v XVI. správním roce za předsednictví dp. Dra. Rudolfa Horského. — Schůze byla zahájena modlitbou. — Jednatel Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — J. J. Karel princ Schwarzenberg a p. M. Novák děkují družstvu za blahopřání, jež jim bylo zasláno proto, že byli sv. Otcem vyznamenáni. — Místo- předseda Literární sekce, p. Jos. Flekáček, byl zvolen c. k. okresní školní radou v Žižkově jednohlasně řídícím učitelem a náhradník výboru, dp. Em. Žák, byl jmenován ministrem osvěty gymn. katechetou na Smíchově. Výbor se z toho upřímně raduje, že oba tito pánové, družstvu tak blízcí, dosáhli cíle svých tužeb. — Čeští dělníci ze Saska obrátili se k J. J. nejv. maršálku Jířimu knížeti z Lobkovic o knihy, a ten je odkázal na družstvo Vlast, a výbor se usnesl, žádosti jejich vyhověti. — Výbor jmenoval korektora pro novou tiskárnu a knihařem zvolil pražského živnostníka, jenž bude i dále samostatně pracovati a v tiskárně naší vypomůže jen potud, pokud bude potřebí. Pro stálého knihaře by tu místa nebylo. — Veliký dobrodinec družstva, p. Karel Jindřich, typograf z Moskvy, zaslal družstvu k jeho účelům nové ruble. Činí tak často, i děkuje mu výbor srdečně. — Stavbou tiskárny se průjezd domu poškodil, i usnesl se výbor, aby byl průjezd znova vydlážděn. — Dne 1. září vyjde místo »Dělnických Novin« 1. číslo nového našeho týdeníku. Katoličtí inserenti se tímto upozorňují, aby v novém týdeníku hojně inserovali. — Ku konci schůze dostavil se do výboru dp. Karel Burian, O. Cr., a přinesl dopis, v němž bylo uloženo pro družstvo 100 korun. Nejmenovaný dobrodinec — kněz — zasílá tímto družstvu již třetích 100 korun a oznamuje, že i v závěti bude na družstvo pamatovati. My mu vzkazujeme: Zaplať Pán Bůh.

Výbor družstva Vlast konal 24. července dvanáctou schůzí v XVI. správním roce za předsednictví faráře dp. Dr. Rud. Horského. — Jednatel pan Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Za blahopřání k papežskému vyznamenání děkují: Josef Šauer z Augenburgu, c. k. prof., a Dr. Frant. Kordáč, ředitel bisk. semináře v Litoměřicích. Tento píše mezi jiným takto: »... používám této příležitosti, abych se sl. výborem sdělil, že sleduji pozorně a často s nemalou radostí časovou práci literární a sociální »Vlasti«, a že budu vždy ochoten snahy její podporovati.« S knihařem uzavřena byla smlouva a určen mu byl plat za jeho práci. — Zadána byla dlažba domovního průjezdu. — Rovněž zvoleny byly firmy, které budou dodávati na časopisy družstva papír. — Řečníkům družstva a předsedům odborových schůzí, kteří v Praze známých nemají, opatřeny byly byty. — Upraven byl poměr redaktorů a honorář za práce v novém týdeníku družstva, jenž bude od 1. září místo »Dělnických Novin« vycházeti. Cena týdeníku ustanovena byla na 4 koruny ročně; kdyby však výbor v prvním pololetí shledal, že toto předplatné nestačí, bude zvýšeno. Výbor činí pokus s laciným časopisem — na čtenářích jest, aby se pokus zdařil. — Provolání k sjezdu uveřejnily: »Katolické Listy«, »Hlas«, »Mír«, »Opavský Týdeník« »Český Kraj«; »Obrana práce« přinesla o něm příznivou lokálku. Výbor všem těmto časopisům srdečně děkuje a žádá ostatní katolické časopisectvo, aby také ono na naše slavnosti čtenáře své upozornilo. — Ctihodný řád otců Jesuitů v Praze pořádá právě v čas sjezdu pro učitelstvo a vůbec inteligenci katolickou exercicie. Výbor družstva zašle cti. řádu Jesuitů prosbu, aby tyto exercicie na jiný čas přeložil. Družstvo Vlast spojilo své slavnosti se slavnostmi Jednoty katolického učitelstva a obě strany přály si, aby společným spolupůsobením a vzájemným účastenstvím na všech slavnostech jedna strana druhou podporovala. — Ke konci schůze vzpomenuť výbor 60letých narozenin Jeho Magnificence vldp. prof. Dra. Eugena Kadefávka, profesora české boh. fakulty, a předseda, jednatel a redaktor »Vlasti« podepsali a zaslali mu blahopřání. — Stálý a hojný podporovatel družstva Vlast, vdp. Jakub Ludvík, farář v Úněticích, jmenován byl konsistorním radou, i zaslal mu výbor rovněž písemné blahopřání.

Literární sekce družstva Vlast konala 13. července třináctou schůzí v XVI. správním roce za předsednictví dp. P. Karla Buriana, O. Cr. — Protokol předešlé schůze byl čten a schválen. — Sekce se zabývala opět jen výstavou katolického tisku. Přítomní podávali zprávy, kam dopsali a kam by dopsati měli. Dp. P. Karel Burian sdělil, že mu již knihy k výstavě zaslali tito p. t.

pánové: B. M. Kulda, P. Fl. Březina, Fr. Pravda, Tom. Střebský, dr. Jos. Mrštík, dr. M. Kovář, Fr. Janovský s podobiznou, dr. Lub. Petr, Jan Halouzka, Fr. Teplý, K. Procházka, Prokop Zaletěl a Tom. Škrdlé. — Synovec slov. Fr. Pravdy, farář Tom. Houška, zaslal s knihami adresy spolků, fotografii domku, v němž Fr. Pravda bydlí, jeho pracovny s podobiznou vystavovatele. Vdp. kanovník B. M. Kulda připojil ke svým knihám v 5 knihách vkusně vázaných písemné a telegrafické památky na své osmdesátiny. — K výstavě se dále hlásí p. t. pp.: dr. Fr. Maleček, prof. dr. Jar. Sedláček, řídící učitel Václav Špaček, farář Al. Foret, biskupská tiskárna v Hradci Králové, družstvo sv. Vojtěcha v Praze (»Katol. Listy« a »Český Kraj«), kapitolní děkan Frant. Srdínko, kanovník dr. Jos. Pospíšil. — Sekce připomíná všem, kdož tak dosud neučinili, aby si s přihláškou k výstavě pospíšili, aby knihy ne do družstva Vlasti, nýbrž na adresu: P. Karel Burian, kněz rytíř. řádu křižovnického, Praha čp. 191-I., zasílali. Sekce prosí znovu a důtklivě všech, kdož mají knihy neb podobizny nebo jiné literární památky zemřelých katolických spisovatelů, aby je k výstavě zaslali nebo aspoň nás upozornili, kde jsou uloženy, abychom sami písemně za ně požádali. Sekce si přeje a k tomu pracuje, aby výstava katolického tisku z toho století byla, pokud možno, úplná. V červencové »Vlasti« ve třech zprávách sekce jsou uveřejněni všickni, kdož se dosud k výstavě přihlásili. Kdož tam shledávají mezery a vědí ještě o osobách, jež by knihy vystaviti mohly, račtež nás na ně upozorniti, abychom jim dopsali.

Literární sekce družstva Vlasti konala 20. července za předsednictví dp. Karla Buriana, O. Cr., čtrnáctou schůzi v XVI. správním roce. — Protokol předešlé schůze byl čten a schválen. — Předsedající blahopřeje p. Jos. Flekáčkovi, že byl jmenován řídícím učitelem v Žižkově. Právil, že jsme si vědomi, že si toho nový pan řídící učitel zaslouhuje, a těší nás, že jest činným v katolické literatuře a že v tak úzkém svazku stojí k družstvu Vlasti a hlavně k Literární sekci, v níž zastává úřad místopředsedy. — Sekce dovoluje si po příkladě »Katol. Listů« blahopřáti J. M. vsdp. prelátu dru. Frant. Kráslovi k jeho blahodárné 30leté činnosti kněžské. — Red. p. Tom. Jiroušek podával přehled o Ottově »Světové knihovně« a pravil, že pan redaktor Kvapil málo dbá citu čtenářstva českého a do »Světové knihovny« cpe nemravné spisy de Musseta, Maupassanta, Prévosta a j. Těmito spisy francouzských romanopisců svádí se lid český na scestí i od desatera příkázání Božích. Referent vyslovil přání, aby »Světová knihovna«, nemůže-li býti již lepší, zachovala si co do ušlechtilé stránky mravní stanovisko »Ústřední knihovny Kobrovy«. — Program schůze tvořila výstava katolického tisku. Výstavu dále obehlou: prelát arcijáhen Josef Šrůtek, kníž. arc. notář Petr Kopal, starosta mnsgr. Jan Drozd; pražští Jesuité opatří knihy P. Jos. Svobody, prelát dr. Frant. Krásl postará se o výstavu knih zemřelých členů v. v. metropolitní kapituly. — Knihy k výstavě zaslali: probošt dr. Al. Jirák, advokát dr. Jul. rytíř Nejedlý, kníž. arcib. vikář Jan Nep. Eybl, prof. Josef Vávra, říditel konviktu Václav Daviděk, knihkupec Em. Šolc, kaplan Jan Vyhlídal, red. R. Vrba, starosta liter. sboru Ant. Plaček, děkan Jan Černohouz, farář Vil. Sladomel a P. Bon. Holub, Redemptorista P. Fr. Blažek, Dominikán P. Guala Konečný, sekretář P. Fr. Marat, prof. dr. Jar. Sedláček. — Liter. sekce vybízí vystavovatele: nechť si opatří nad výklad svých knih nápis se svým jménem; každý může si k tomu připojiti životopisná data; kdo si to přeje, tomu Lit. sekce sama na jeho útraty nápis opatří. — Předsedající četl řadu zemřelých katolických spisovatelů, a sekce se radila, kde by si mohla jejich spisy opatřiti. Prosíme znovu, aby každý, komu je to možno, spisy zemřelých nám zapůjčil. — Sekce vyzývá také bratry Moravany a Slezany, aby výstavu hojně obeslali.

Literární sekce družstva Vlasti konala 26. července patnáctou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví dp. P. Karla Buriana, O. Cr. — Předsedající četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Sekce se pozastavuje nad tím, že Vilémův Kalendář Malého čtenáře poučuje školáky o tom, že mohou po 14 letech změnití viru. Tuto beztaktčnost a troufalost vilémkova kalendáře Literární sekce co nejostřeji odsuzuje. — Jeho Magnificence vdp. prof. Dr. Eugen Kadeřávek děkuje sekci za blahopřání. — Redaktor »Vlasti« rozeslal hojně dopisů, žádaje v nich za literární práce pro XVII. ročník »Vlasti«. Dosud odpověděli a práce přislíbili p. t. pp.: dr. Antonín Lenz, Al. Hlavinka, R. Vrba, Vojt. Kameš, Fr. Rypáček, Fr. Štingl, Fr. J. Čečetka, dr. Jar. Sedláček, Karel Jindřich, Fr. Rozkošný a Vilém Sladomel. Další odpovědi se do 15 srpna očekávají. — Sekce se zabývala dále výstavou katolického tisku. Výstavy se účastní: mnsgr. Ferd. Lehner, farář na Král. Vinohradech, Václav Honejšek, kons.

rada u sv. Haštala, Fr. Zgoda, kaplan v Dubanech, Václav Macek, farář v Hluboké, Vl. Hálek, farář v Liboci, Fr. Poimon, děkan v Polné, knihkupecké firmy Urbánkovy, Pospíšilovy a Celerýnovy v Praze a časopis »Náš Domov«. — Knihy k výstavě zaslali: J. M. ndp. ěd. Jan Nep. Brynych, biskup, dr. Ant. Brychta, kanovník v Hradci Králové, Josef Šrůtek, prelát arcijáhen v Hradci Králové, dr. Jan Sedlák, m. kanovník u sv. Víta v Praze, dr. Mikuláš Karlach, kanovník na Vyšehradě: a) své knihy, a b) knihy, jež král. koll. kapitula u sv. Petra a Pavla vystavuje, Josef Kyselka, kanovník na Vyšehradě, msgr. Boh. Hák, bisk. vikář v Hořicích, msgr. Jan Drozd, starosta záložny Svatováclavské v Praze, dr. Vincenc Oehm, gymn. profesor v Přibrami, Th. C. Jan Pauly, kaplan na Smíchově (s podobiznou), P. Cyrill Kaněra, farář v Počáplích, Alois Hlavinka, farář v Kučerově na Moravě, Jan Michal, farář v Křestanovicích na Moravě, knihkupectví Hoelzlovo v Olomouci a Landfrasovo v Jindř. Hradci, Katolický tiskový spolek v Praze, knihy Potěbníkovy zaslal Ludvík Císař, farář ve Voděradech, a podobiznu Puchmajerovu půjčil Václav Dvořák, farář v Radnicích, hudebniny zaslal Fr. Cenek, nadučitel v Žeravicích u Bzence na Moravě. Mimo to hojně knih zapůjčil Vl. Hálek, farář v Liboci. K dotazu p. Urbánkovu odpovídá sekce, že mohou přijíti na výstavu hudebniny od katol. autorů, nebo takové, jichžto předmětem jest posvátný zpěv a hudba. — Různá knihkupectví v Praze a z venkova vystaví nebo zapůjčí knihy zemřelých katolických autorů. — K čís. král. knihoskladu v Praze podána byla žádost, aby zapůjčil všechny české katechismy. — Kdo může, račiž připojiti k výstavě podobiznu. Literární sekce hledá kresliče, jenž by kreslil nadpisy jmen vystavovatelů na kartonovém papíře. Žádá se osobní domluva dopol. od 8—12 hod. v administraci družstva. Uchazeč o tuto práci dostaví se co nejdříve. Nadpisy dáme udělati na útraty vystavovatelů. Někteří nás za to sami žádali. — Budoucí schůze sekce jest v pátek dne 3. srpna t. r. ve 3 hodiny odpoledne. — Vyzýváme znovu a znovu každého našince, aby výstavu svými spisy obeslal. Kdo může, ať zašle spisy, podobizny a jiné zemřelých katolických spisovatelů. Výstava jest již nyní mnohoslibná, kéž jest věrným obrazem práce na roli katolické. Literární sekce činí co může, nechť pomohou k dokonalosti díla i jiní.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 3. t. m. šestnáctou schůzi v XVII. správním roce řízením jednatele dp. P. Karla Buriana O. C. Na denním pořádku projednávány jsou došlé dopisy, týkající se hlavně výstavy katolického tisku. Z přečteného a schváleného protokolu nebylo nic vyřizovati; všechny úkoly, které mezi členy v minulé schůzi byly rozděleny, jsou splněny. K návrhu, který došel z venkova, aby literární sekce snažila se na výstavě postavit vzornou řadnou knihovnu, bylo namítáno, že na takovýto jinak zdravý podnik zbývá málo času. Kdyby návrh byl přišel jen o měsíc dříve, mohlo by se něco dělati, ale dnes jest pozdě; proto návrh byl odložen. — K výstavě zaslali knihy: František Pohunek, farář v Karlíně; prof. Dr. Jos. Mrštík v Hradci Králové; R. Promberger, knihkupec v Olomouci; P. Ign. Zavřel, farář v Bartulovicích u Hranic; Bedřich Kamaryt, děkan v Deštné; Karel Letfus, knihář v Brně; Dr. M. Mičoch, kanovník v Olomouci; ředitelství »Zlaté Knihy« v Písku a dědictví Cyrillo-Methodějské v Brně; Frant. Srdínko, kapit. děkan ve Staré Boleslavi; prof. Jos. Šauer z Augsb. v Praze; Leopold Kolisek, farář v Předklášteří; ctih. p. Záruba, klerik v Želivě; Frant. Vaněček, farář v Týnici nad Sázavou; Lad. Mrázek, kaplan ve Světcí; Josef Šamalík, redaktor »Selských Hlasů« v Ostrově; kollej Tovaryšstva Ježíšova v Praze; Václav Špaček, říd. učitel v Košátkách; Frant. Jiří Košťál, farář ve Skuhrově; Václ. Macek, farář v Hluboké; Alois Dostál, farář v Křečovicích; P. Bl. Krunert, farář ve Velimi; sl. ředitelství biskupské knihtiskárny v Hradci Králové. C. k. knihosklad v Praze zapůjčil k výstavě katechismy. — Mnohé spisy zemřelých spisovatelů zaslal opět Vl. Hálek, farář v Liboci. — Dopisy k poslední schůzi došlé rozděleny jsou k vypravení mezi členy. — Tím byl denní pořádek vyčerpán a schůze předsedajícím uzavřena.

přirozenost lidskou a proto porušuje tím spíše všechno, což případkem pouze náleží člověku, jako majetek, vládařství, panování atd.³⁰⁾

Hus však ohrožoval majetkové právo nejenom po vědecku, ale také populárně jazykem českým. Neboť mluví o tom, že sobě synové israelští uprosili nádoby mnoho zlatých a stříbrných náčiní u pohanův egyptských, praví, že neukradli sú, neb jim jest rozkázáno od Boha a pohané ti, jenž sú byli v hříše smrtelném, nebyli sú v pravém držení. Neb každý, kdož jest ve smrtelném hříše, nespravedlivě má, což má, a tak jinak má, nežli spravedlivý.³¹⁾

Učil tedy M. Jan Hus, jda po šlepějích Viklifových, že ztrácí člověk pro hřích smrtelný všechnen nárok na majetek svůj a na všechny přistoupilé dary Boží, ano, on tvrdí, že *ztrácí člověk hříchem smrtelným všechno právo na tělo své a na duši svou, jakžby neztrácel nároku svého na dary případkové?*³²⁾

Ovšem že mírní Hus zmíněnou větu Viklifovu v ten způsob, že nikdo není *hodně a spravedlivě* občanským pánem, biskupem a prelátem; ale zmírnění toto jest pouze na povrchu, nikoliv do hloubky, neboť slovo »digne« nemá u Husa téhož významu, jak ho užívá katolická Církev.

Odtud uzavírá Hus, že občanští páni, jsouce ve hřichu smrtelném, jsou uchvatitelé svého zboží nebo panování, a tou příčinou jsou prý tím spíše uchvatiteli preláti a biskupové, když jsou ve stavu smrtelného hřichu.

Podle takových názorů však by se musilo tvrditi, že majetek zlého člověka, pokud trvá ve hřichu, jest bez zákonitého držitele, čili »res nullius«, a podle všeho mohl by připadnouti tomu, kdožby první se v něj uvázal.

Myslím, že jinak učený M. Jan Hus těchto hrozných důsledků náležitě neuvažil, aniž tušil, že by na základě takovéto nauky rozpadla se v trosky jistota majetkového práva, a že by musila povstati anarchie.

Vzor Husův M. Jan Viklif poznamenal, že jeho filosoficko-právnícké a theologické dedukce stran majetkového práva mají platnost in Foro Dei, ale nikoli in Foro civili. Avšak i v tom omezení nepostrádá věta Viklificko-Husova hrozných svých důsledků, neboť nedrží-li hříšník svého zboží před Bohem spravedlivě, jakžby mohlo býti, aby ono bylo spravedlivé in Foro civili?

Přicházejí Hus k této částce Viklifovy věty, v nížto jest řeč o prelátech a biskupech, dle netoliko, že, jsou-li ve hřichu smrtelném, jsou uchvatitelé zboží, jež v rukou mají, ale přidává ještě: že jim vůbec nenáleží, pozemské statky míti nebo panování, ať prý to všechno bylo apoštolům zakázáno.³³⁾

Tu částku Viklifovy věty: *Nikdo není prelátem, nikdo biskupem, je-li ve hřichu smrtelném*, odůvodňuje Jan Hus opět podle Viklifa tím, že prý člověk jsa ve hřichu smrtelném, není ani člověkem křesťanem, tudíž že tím spíše nezaslubuje hříšný prelát a biskup býti prelátem a biskupem: »Nullus existens in peccato mortali est christianus ...

³⁰⁾ Historia et Documenta Joannis Hus etc. P. I., 150. Další nauku Husovu z Viklifa vypůjčenou viz. Dr. A. Lenz. Učení Jana Husi 114. seq.

³¹⁾ Výklad Desatera. Erben. Str. 233. n. 62.

³²⁾ Viz. Dr. A. Lenz. Učení Jana Husi.

³³⁾ Hus de Decimis. Monumenta Joannis Hus etc. I., 163.

Papírnický závod družstva Vlast

v Praze, č. 570—II. (26 n.), Žitná ulice.

V papírnickém závodě družstva Vlast prodávají se:

1. **Časopisy:** »Vlast« (čís. 1 K), »Vychovatel« (číslo 20 h), »Naše Listy« (čís. 8 h), »Katolické Listy« (č. 8 h), »Křž« a »Marie« (čís. 2 h), »Rajská Zahrádka« (čís. 16 h), »Český Jinoch« (čís. 10 h), »Poklad věřících« (číslo 10 h), »Echo z Afriky« (ročně 1 K).

2. **různé modlitby katolické** od 50 h do 10 K 40 h a zpěvníky pro školní mládež od Xav. Dvořáka za 50 h;

3. **školní knihy z c. kr. knihoskladu a různé denníky a sešity pro školy obecné a měšťanské.** Zvláště upozorňujeme na nové české i německé katechismy. Malý se prodává za 30 h (poštou za 36 h), střední za 64 h (pošt. za 74 h), velký za 80 h (pošt. za 1 K). Než poštovné za všechny tři najednou stojí pouze 80 h. Též se zde prodávají české a německé: Řeči, epistolý a evangelia na všechny neděle a svátky za 70 h (pošt. za 80 h) a Biblický dějepis za 1 K (pošt. za 1 K 20 h).

4. **Obrázky Svatých,** hojná zásoba od firem: Pickovy, Koppeovy, Horovy, Kotrbovy a j. a něco mnichovských od firmy Müllerovy. Obrázky jsou s textem buď českým, buď německým a prodávají se 3, 2, 1 po 2 h, jeden po 4, 6, 8 a 10 h, 100 kusů po 60, 90 haléřích, po 1 K, 1 K 10 h, 1 K 20 h, 2 K 40 h, 4 K 80 h; francouzské obrázky kus po 30 h, atlasové po 32 h, rozevírací svaté obrázky po 30 a 40 h. — V poslední době zakoupilo družstvo z Berlína od firmy Albrecht a Meister nové, krásné, chromové obrázky Svatých s textem buď českým nebo německým, a to buď bez kraje nebo s krajkami, některé s zlatou ořízkou, pergaménové a atlasové, v ceně 4, 5, 6, 8, 12, 18 a 32 hal.; od téže firmy přikoupili jsme něco obrázků větších, krásných a prodáváme je po 30, 40 a 60 haléřích. Obrázky hodí se jako vhodný dárek dětkám při různých církevních slavnostech. — Musíme každý jednotlivý obrázek zaplatiti, sami hradíme poštovné a poplatky na celním úřadě, i nelze nám vzorky na venek zdarma zasílati. Vzorky se tedy účtují a zpět nepřijímají.

5. **Papír konceptní** 100 archů po 44, 60 a 80 h. **Kancelářský,** 100 archů po 60, 90, 1 K 12 h, 1 K 44 h, 1 K 60 h, ministeriální 100 archů po 3 K 20 h. Obálky bílé 100 kusů po 1 K 20 h, 1 K 60 h, 1 K 80 h až 3 K. Konopné obálky 100 kusů po 82 h, 50 h až 1 K. Obálky pro farní úřady s příslušnými nápisy, ale bez udání místa farního úřadu, 100 kusů po 60 h, s udáním místa 100 kusů po 1 K. **Papír dopisní,** a) 100 archů kvartového: čtverečkovaného po 1 K 30 h, linkovaného po 1 K 10 h, hladkého po 90 h, jiný druh 100 archů za 1 K 40 h, 1 K 60 h a 1 K 64 h; b) 100 aršíkův osmerk. lepší jakosti po 80 h, 1 K 20 h, horší jakosti po 62 h. Osmerkového dopisního papíru »Margareth Mill« 100 aršíků I. = po 1 K 80 h, II. = po 1 K 40 h, III. = po 1 K 80 h a příslušné obálky k tomu v téže ceně. Osmerkový papír korunní 100 archů za 1 K 40 h, hladký za 1 K 20 h a 1 K 50 h, příslušné obálky 100 kusů po 1 K 20 h a 1 K 30 h. Papír ssací (pijavý) arch 2—12 h. Válečky se ssacím papírem od 56 h až 1 K 10 h. Lepenkový papír od 2 h až 30 h. Papír balicí, 100 archů od 1 K 12 h do 3 K 40 h. Kreslicí papír, velký archový, kus od 8—20 h. Kreslicí sešity po 10 h, čtvrtky kreslicího papíru po 2 h. Obálky ku kreslení po 2 h. Kasetty papíru (různé) od 20 h. výše. Mimo to jsou na skladě všechny druhy papíru barevného, mramorovaného, hedvábného od 2 h výše, a pergaménového na zavazetiny (měr 82 h).

6. **Inkousty:** černý císatský, korunní, alizarinový, anthracenový z národního podniku, červený (karmínový), modrý (kovový), zelený. Větší láhev po 20 h, menší lahvička po 12 h. Velká láhev inkoustu se prodává za 1 K, prostřední za 50 h. Tekutá klovatina (arabská guma) v lahvičkách po 12, 20 až 40 h. Kalamáre kapesní od 44 h do 1 K.

7. **Tužky a násadky, tuše, barvy, guma a péra.** Tužky: národní podnik, tučet od 20—88 h; tužky barevné, tučet od 30—50 h; tužky kopírovací, červené a modré, kus od 8—24 h. Skřípce na tužky, kus po 10—24 h. Ořezovátka na tužky od 20 h. Násadky od 2—24 h. Tuše všeho druhu, kus od 14 h do 4 K. Barvy Wagnerovy i obyčejné (všeho druhu), kus od 6—24 h. Guma k vymazání skvrn, kus 2—30 h. Různé druhy per: krabička (144 per) 70 h až do 2 K 40 h. Krabička per Komenského, hlavně od učitelů žádaných, je za 1 K 70 h. Chránilka na péra a na tužky kus 2—8 h.

8. **Různé druhy a hojný počet visítek** se zlatou ořízkou i bez ořízky, s příslušnými k tomu obálkami, pozvání k zábavám, oblašení sňatků.

9. **Alba pro podobizny** po 1 K 90 h, 2 K, 3 K, 4 K, 50 h, 7 K, 8 K, 11 K, 12 K, 15 K 50 h, 22 K, s bracířem strojem za 24 K. Alba na dopisnice po 5 K, 5 K 20 h, 10 K, 12 K, 20 K. — Památníky po 1 K, 1 K 10 h, 1 K 50 h, 1 K 60 h, 1 K 80 h, 2 K, 3 K, 8 K 50 h, 4 K.

10. **Průběžné a rohové fotografie našeho spolkového domu**, čtvrtkové velikosti, na tuhém papíře napjaté se šikmou ořízkou (blokované). Prodávají se po 4 K.

11. **Účetní, protokolní a členské knihy** pro katolické spolky, hlavně spolky křesť. sociální, a kniha pro spolkového bibliotekáře, od 10 h do 4 K 40 h.

12. **Různé jiné věci.** Obraz Jeho Milosti říd. Lva svob. pána Skrbenského z Hřístě, knížete-arcibiskupa, 10 h, menší obrázek (upomínka na první jeho mši sv. u Karmelitánů) 10 h, obrázky s kratičkým životopisem po 6 h, dopisnice s jeho obrazem po 10 h. — Pohlednice, vzlabující se na vraždu v Polné, prodávají se po 10 h. Korespondenční listky s pohledy na Prahu, různá pražská předměstí, české hrady po 8 až 10 h., jakož i s podobiznami některých katolických mužů (Lenz, Burian, Kosmák, Horský, Špaček, Kopal, Neuschl, Brodský, Hruban, Kovář, Jiroušek, Dosíál) po 6 h, Fr. Pravda za 8 h. Pohlednice s podobiznami Františka Palackého, Fr. Lad. Čelakovského, hudebního mistra Smelany, Jos. K. Tyla po 10 h. Pohlednice Běhemovy: Zlatá Koruna, Hluboká, Karlův Týn, Stará Boleslav, Žižkov, Král. Vyšehrad po 10 h. Páně Kotrbovy koresp. listky s pohledy: Krivoklát, Karlův Týn, Zvíkov, Trosky, Říp, Kunětická Hora, Žebrák a Točnick, Hostýn, velechrám sv. Barbory v Kutné Hoře, Libice, Rataje, Jindř. Hradec, Zelená Hora a Nepomukem; z Prahy: Nár. divadlo, Lorela, Hradčany, pražský orloj, Pražská brána, kostel sv. Václava na Zderaze, nám. Malostranské, Radeckého a Křižovnické, Strahovský klášter, Sítelský ostrov, Staroměstské mlýny. Náhrobky: sv. Jana Nep., Přemysla krále Otakara a Stará sněmovna po 6 h. Koresp. listky s podobiznou J. V. císaře pána po 6–8 h, dále Karla IV. a Vladislava II. po 6 h. Wiesnerovy koresp. listky s pohledy na Prahu — velice krásné — po 10 h. — Gratulační listky s květy (zvláště jemné) po 20 h. — Pečetní vosk, jedna krabička za 80 h, 2 K 20 h a 2 K 40 h. — Štětce 2–86 h. — Notesky na zápisky, 2–60 h. — Pennaly, kus 8 h až 1 K 80 h. — Kreslicí prkna 80 h až 1 K 50 h. — Náčiní kreslicí 1 K 50 h až 7 K 40 h. — Pravítka 6–40 h, prismatická pravítka kus po 20 h. Tabulky Hardtmuthovy od 10–30 h. — Desky 12–70 h. — Podložky 2–8 h. — Herbáře 40 h. — Domácí požehnání vyšílé 1 K 60 h, 1 K 80 h až 2 K 40 h. — Dále jsou na skladě misy na barvy, lérky, houby, křída (lesnická, ke kulečnickům, kreslicí, obyčejná ve dřevě i bez dřeva), písálka a patent desky na bloky elektr. dráhy a tramwaye (po 20 h).

Poznámky: 1. Při objednávce na venek platí si objednavatel poštovné sám a dává 12 h na nákl. list. Balení a donášku na poštu konáme zdarma. Kdo objednává zboží za hotové, račíž pamatovali na poštovné. Kdož si při větší objednávce přeje zásilku zboží dráhou, což jest o mnoho lacinější, račíž nám udati poslední stanici dráhy. — 2. Kdo si objednává barvivo na razítko, račíž udati, má-li razítko kovové či kaučukové, neboť každý tento druh razítka vyžaduje jiné barvy. — 3. Kdož si žádá vzorky obrázků na ukázk, račíž je i s poštovním zapraviti. — 4. Kdo si přeje zboží od určitých firem z Prahy, dle vzorků, jež mu od nich byly zaslány, udej nám jméno firmy a druh a číslo zboží, a my mu je zašleme v léze ceně, jak je dává ta která firma.

Nový týdeník družstva Vlast:

NAŠE LISTY

začnou vycházeti I. září 1900.

Předplatné ročně 4 K, pololetně 2 K přijímá

administrace družstva Vlast, Praha 570-II.

ROČNÍK XVI.

VLAŠŤ

Časopis
pro poučení
a zábavu.

ČÍSLO 12.

ZAŘÍ

Redaktor

Tomáš Škrdl.

Vychází dne 15. každého měsíce.

Nákladem
Společstva Vlast.

— V PRAZE. —

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba
1900.

Katolíci! Kdo zavítáte do Prahy, raďte navštívit náš papírnický závod a zde si kupte své potřeby dle hesla: „S vůjí k svému!“

OBSAH.

	Strana
Cesta do Vídně a po Haliči. Píše Tomáš Škrdlé. (Dokončení)	1089
Před obrazem Královny nebes. Báseň od R. Stupavského	1098
Pepička Kopřivova. Napsala Vlasta Pittnerová. (Dokončení)	1099
Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od r. 1840. do r. 1900. Napsal Tom. Jos. Jiroušek. (Pokračování)	1107
Naše Slezsko. Napsal Jan Vyhliďal. (Pokračování)	1123
Naše slavnosti	1130
Hercegovské lidové obrázky Svetozara Čoroviče. Se svolením autora ze srbštiny přeložil Jan Třeštík	1146
Život i smrt hudebního umělce Bedřicha Chopina. Napsal P. Josip Ptašinski	1150
Školský obzor. Píše J. B. Žďárský	1154
Literatura	1157
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	1167
Zprávy spolkové	1173
Na sklonku XVI. roku (1899.—1900.)	1175

**Předplatné na »VLAST«, roč. XVI. obnáší:
ročně 10 K, půlletně 5 K.**

Redakce a administrace »Vlasti« jest v Praze, v Žitné ulici č. 570—II.

Z družstva Vlasti. Ke družstvu Vlasti přistoupili v srpnu za členy zakládající: Jos. Beneš, farář v Poříčí n. Sázavou; Jan Hruška, kaplan v Suchdole; Ant. Poledník, farář v Ratimově, Rak. Slezsko; M. Vlnař, farář v Kostelci u Stříbra; Bart. Fr. Zrnka, odborný závod pro knihtiskárny v Praze. — Zakládajícím členem fondu pro katolické spisovatele stal se: K. Štella, duch. správce v Řepích; členy přispívajícími: B. Kamaryt, děkan v Deštné, a Petr Valenta, kaplan v Kaplici. — Z odkazu † faráře, jenž si nepřejí, aby v novinách bylo, co komu odkázal, obdrželo družstvo 100 K. — Přispěli: a) Historickému kroužku J. K. v Č. 3 K; b) fondu sociálnímu: Jos. Elitzer, Jos. Häusler, J. K. v Č., Fr. Kraus a Jan Kř. Roškot; c) na dům družstva: Jan Šidlák, Jos. Vavřů, Václ. Havlík, Jan Hejtmánek, J. K. v Č., Václ. Macek a K. Neužil. — Prosíme: a) aby pp. abonenti upláceli své dluhy a platili řádně své předplatné; b) aby členové spláceli své vklady a c) dobrodincové aby obnovovali své dary. Podnikli jsme veliké finanční operace, spojené se značným vydáním; toto vydání se zmenšuje, platíme-li hned, a proto kdo nám řádně platí své předplatné, velice družstvu ulehčuje a rozvoj jeho podporuje. Dvakrát dá, kdo rychle dá. Literárním sjezdem a sociálním kursem, výstavou katolického tisku a otevřením tiskárny zanedbali jsme jiných domácích povinností. Ty musíme nyní vyplniti, i rozešleme knihy z výstavy adresátům až ke konci září t. r. Kdo přijde do Prahy, může si u nás knihy vyzvednouti, ušetří tím poštovného a náhrady za balení. K výlohám výstavy přispěli: Dr. Jan Sedlák, metrop. kanovník v Praze 10 K, Bedřich Kamaryt, děkan v Deštné 2 K 80 h. Vystavené knihy nám darovali: Správa Dědictví Malíčských v Hradci Králové, správa Dědictví Cyrillo-Methodějského v Brně a síd. kanovník Beneš M. Kulda. — Telegramy a přípisy, jež byly k sjezdu zaslány, byly ve schůzích přečteny, ale pro nával látky nebyly všechny v »Katol. Listech« uveřejněny. Říjnová »Vlast« a »Naše Listy« přinesou všechny telegramy v doslovném znění.

Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících v srpnu v korunách složili: po 30: Ant. Mráz (60), Jos. Nováček a R. Vaněk (40); po 20: Jan Hudeček (100), Bart. Fr. Zrnka a Ant. Poledník; Ed. Wagner 16 96; Jednota katolických tovaryšů v Brtnici 16 (20); Václ. Tomec 14 (80); Jan Košek 13 (43); po 10: Jos. Brož (70), Fr. Hruška, Ant. Suchoradský (70), Ant. Kubiček (100), Ant. Konvička (20), B. M. (50), Em. Paukner (20), M. Wonesch (50); Jos. Kovář 8 (20); po 4: Jos. Dušek (36), Mír v Jesenici (12), Fr. Grund (8), Jos. Ježek (30) a Jos. Šimek (24); Albína Fortýnová 1 (92).

Časopisy a brožury družstva Vlasti.

Vychovatele vyšlo red. Dr. Rud. Horského roč. XV. čís. 16.—18. s tímto obsahem: O vychovávání dítek (Jan Lepař). — Úkol a výchování ženy (Fr. Horáček). — Archivní

VLAST.

Cesta do Vídně a po Haliči.

Píše Tom. Škrdle.

(Dokončení.)

K r a k o v.

Ze Lvova do Krakova jel jsem rychlíkem ve druhé třídě. Stálo mne to 12 zl., ale za to jsem dělal vznešeného pána. V kupé seděl se mnou universitní profesor ze Lvova, Bronislav Dembinski. Je členem Katolické čítalny ve Lvově a věrný syn Církve. Slyšet takového muže mluvit něžně, s úctou a láskou o Církvi katolické, to člověka těší. Jel do Norimberka a nejbližší cestu by měl přes Prahu; ale pravil mi, že severní dráha na Moravě zařizuje spojení vlaků tak, že jest cestující oklikou přes Vídeň v Norimberce dříve, než jede-li přímo přes Prahu. Tím se ovšem české dráhy a Praha poškozují a severní dráze nadbání se do kapsy.

Na nádraží mne očekával P. Sadok Werberger, Dominikán, rodem z Moravy, s nímž jsem se již dříve v Praze seznámil. Odebírá »Vlast« a píše do »Katolických Listů«. V řádě zastává místo prokuratora. Políbili jsme se, a pan prokurator odvezl mne do kláštera, do jídelny, kamž se dostavil druhý Moravan a převor řádu, P. Petr Žáček.

P. Sadok jest tichý, klidný, milý člověk, P. převor jest krásný, vysoký, elegantní muž. Oba mé srdce plnou měrou zaujali, a oběma jsem za krásný pobyt v Krakově tisícerými díky zavázán.

Hned odpoledne vydali jsme se s P. Sadokem do města. Vedl mne na Główny rynek, jenž měřil bezmála 10.000 □ sáhů; vejde se sem přes 100.000 lidí. Zde konávaly se v dávných i nedávných dobách veliké, ano největší národní slavnosti, a to nejen Krakovské, nýbrž i celé bývalé Polsky. Zde přijímali králové polští, sedíce na trůně vedle staré radnické věže, po korunovaci na Vavelu holdování

lenních knížat, jakož i přísahu větších měst, jichž zástupcové podávali králi zlaté klíče od bran městských. Zde potvrzovali králové privileje městské a povyšovali měšťany do stavu rytířského. Zde skládal lidu přísahu věrnosti Tadeusz Kósciuszko. O slavnosti Božího Těla nebo Růžencové Panny Marie bývá toto náměstí z třetiny, ano i zcela naplněno. Uprostřed jest budova 180 loket dlouhá, 18 loket široká — to jsou známé krakovské Sukiennice. Uvnitř jest plno krámů se zbožím všeho druhu a místa pro 7000 osob. Nynější stavba Sukiennic jest z roku 1879., v němž dokonána byla obnova budovy po požáru, však počátky její náležejí do dávné minulosti. V hořejších prostranných sálech konají se v době domácích slavností plesy, pořádají se výstavy, tam jest i národní museum a výstava pěkných umění.

Když jsme si Sukiennice prohlíželi, viděl jsem tam špinavého, nalíznutého mnicha v ošumělém habitu, jak chodil od krámu ke krámům a žebrol; říká se mu »Kwestarz«. Jsou to mniši kapucíni, bernardiní a reformatoři, kteří žebrají po městě a kteří někdy, jak jsem právě viděl, dělají ostudu nejen svému řádu, ale i celému našemu stavu.

Kromě Sukiennic poutá mysl českou na hlavním náměstí zvláště kostelík sv. Vojtěcha. Vířet se k němu podle Dlugoše podání, že zde sv. Vojtěch při velkém sběhu lidu konával kázání jazykem českým, čemuž Poláci dobře rozuměli. Moji pozornost upoutal na náměstí restaurační nápis: »Havelka«. Můj průvodce mne poučil, že jest to nejlepší Krakovská restaurace s výborným plzeňským. Její zakladatel, Čech Havelka, přivedl ji k rozkvětu, v němž do dneška trvá, a odkázal před smrtí 20.000 zl. na obnovu kaple sv. Antonína Paduanského v Krakově.

Z hlavního náměstí odebrali jsme se do některých chrámů Páně. Krakov jich má plno; jsou to krásné, čisté stánky Boží, ale některé mají malby od malířů dekadentů, to činí na cizince odporný dojem. Na oltářích vkusně upravených jsou veliké svíce. Lid dle stále v kostelích, buď si je prohlížeje, nebo pobožnost v nich vykonáváje. Vojíny jsme našli ve dvou kostelích: v jednom se modlili, ve druhém si chrám prohlíželi.

V kostele Marianském nalezl jsem profesora Bronislava Dembinského, jenž si se zanícením krásy chrámu prohlížel. Privil: »Kdykoliv přijdu do Krakova, vždy se zastavím v tomto chrámě.«

Druhého dne bylo sv. Dominika, ale krakovští Dominikáni světi jeho svátek až následující neděli. Ve velikém, krásném chrámu jejich sloužil jsem mši sv. Mají zde veliký třetí řád sv. Dominika, v němž jsou zastoupeny vedle služek i vznešené paní a šlechtičny. Když se u Dominikánů v chrámu modlí růženec, není to vzácností, že si sedne mezi lidu universitní profesor s růžencem v ruce a modlí se také.

Pan prokurátor vzal domácí kočár a jeli jsme k mohyle Kósciuszkově, jež na západě Krakovu vévodí. Mohyla Kósciuszkova vypíná se na hoře bl. Bronislavy, a byla nasypána od vděčného národa na čest svému hrdinnému obhájci nákladem 139.246 zl. S této hory jeví se zraku velikolepý a krásný rozhled do dále, a mně bylo popřáno spatřiti odtud celý Krakov. Kósciuszkova mohyla jest obklíčena dole kasárnami, a na mohyle samé stojí důstojníci a dávali

praporečky různá znamení vojsku na vojenském cvičišti; i nemeškali jsme se tam dlouho.

Na zpáteční cestě zastavili jsme se v kapli bl. Bronislavy, kteráž založila nedaleko odtud klášter Norbertánek, kdežto bratr Její Jacek, krakovský kanovník, vstoupil se svým bratrem Česlavem do řádu sv. Dominika, a jest zakladatelem Dominikánů v Krakově.

Pomodlivše se v kapli bl. Bronislavy, jeli jsme do Zvěřince, podívat se na místo, kde působil náš nezapomenutelný Boleslav Jablonský. Pan prokurator mi vypravoval, že zde byl Jablonský ve veliké úctě, ale polsky se nikdy dobře nenaučil; kázal polo česky a polo polsky a tesknil po své vlasti. I můj vypravovatel teskní po své Morávence a nemůže si zde zvyknouti. Zvěřinec jest vedle silnice a vypadá zvenčí jako bašta dosti neúhledně. Norbertánky mají tam krásný kostel s přísnou klausurou. Když sestra zemře, vyprovodí mrtvolu její ke klausuře a dále nejdou. Modlily se právě na kůru brevíř. Když zde působil Bol. Jablonský, býval tu farářem kněz z řádu sv. Norberta se dvěma polskými, světskými kaplany, nyní jest tu vůbec světské duchovenstvo: farář a dva kaplani. Rád bych byl spatřil bývalé obydlí Jablonského, ale farář nebyl právě doma a byt byl uzamčen. Díval jsem se teskně a jaksi zaražen po dvoře a do oken bývalého bytu mého rodáka, neboť Bol. Jablonský byl z Kar-dašovy Řečice a matka jeho byla z Pleší, z mé rodné dědiny; jako chlapec jsem ho také jednou ve Pleších viděl. Měl jsem vždy představu, že náš poetický slavík bydlil v Krakově na povýšeném, krásném, romantickém místě, ale ono to tu vypadalo jako v čistém obyčejném pivovaře, beze všeho romantismu!

Posilnivše se u Dominikánů, neboť bylo toho dne veliké vedro, vydali jsme se ještě dopoledne k Jesuitům. Mají zde dvě koleje: obyčejnou jako v Praze a mimo ni collegium literatorum. Tu jsem zastihl v redakci »Przeglądu powszechnego« Ks. Leonarda Lipku, mladého Jesuitu, jenž nás rok před tím v redakci »Vlasti« návštěvou poctil. V redakci »Przeglądu« pracuje pět Jesuitů v čele s P. M. Morawskim; každý má svůj obor a každý týden konají pp. redaktoři společné konference. Potom jsme navštívili P. superiora hraběte Ledóchowského, milého a hovorného Jesuitu, jenž mne pozval na sobotu na oběd.

U Dominikánův jsem zcela zdomácněl, neboť i ostatní ojcové mne bratrsky přijali a po slovansku se mnou zacházeli.

V pátek odpoledne vyjel se mnou pan převor Petr Žáček k mnichům Kamaldulenským. Jejich klášter jest vzdálen dvě hodiny od Krakova a jest vystavěn na vysoké hoře, kolem níž jsou s jedné strany lesy a s druhé pozemky, tvořící výživu kláštera. Mají tam dva páry koní a čtrnáct krav. Jedna kráva dává prý denně dvacet litrů mléka.

Vešli jsme do chrámu: není tam varhan, kazatelnice a zpovědnic, nebo mniši nezpovídají, nekázají a nemají nikdy zpívané mše svaté. Ale kostel jest jinak velice čistý a má mnoho oltářů. Mniši se právě modlili nešpory, při čemž jednotlivé věty náramně protahují. Modlí se a rozjímají. Matutinum, jež se modlí o půl noci, trvá prý jím 2—3 hodiny. Kůr jest nahoře za oltářem, i scházejí dolů po stupních do chrámu. Právě vycházejí: oholené hlavy, dlouhé vousy; kráčí vážně se sklopeným zrakem. Pan převor mi šeptá: toto je superior,

toto prokurator, tam ten je bývalý důstojník, onen bývalý advokát a obecní starosta města Frascati v Itálii.

Každý mnich má svůj domek a za ním zahrádku. Masa nejedí; ráno dostanou černou kávu, v poledne oběd a trochu vína. Jinak pije vodu a na týden dostane každý bochánek chleba. Mniši na sebe nemluví a jeden druhého nenavštěvuje. Mnich může osloviti pouze superiora, má-li s ním důležité jednání. Šestkrát do roka mají společný oběd a mohou si pohovořiti. S hosty může mluvit superior a prokurator, a čeleď řídí prokurator.

Pan superior přijal nás velice laskavě, provedl nás celým klásterem, ukázal nám svůj domek a zavedl nás do hospice, kamž se dostavil taky prokurator. Předložili nám sardely, máslo, sýr a dobré víno. My jsme si s p. převorem popřáli, ale oni dva vypili pouze sklenku vína a více se pro půst ničeho nedotekli. Ale zdraví jsou všichni, ba, řekl bych, kypí zdravím.

V předklášteří, ve zvláštním domku, trávil právě léto kníže-biskup Puzyna. Když jsme vycházeli z kláštera, zacházel právě z procházky do svého domku, i byl jsem tomu rád, že můj svěťácký oblek — bez taláru — neviděl, neboť mi pravili ve Lvově, že vidět mne bez taláru kníže-biskup krakovský, že mi zapoví v Krakově sloužiti mši sv. I tlačil jsem se na stranu za pana převora, dále od domku, aby mne přísné oko biskupské nespátřilo.

Na cestě na mne p. převor vážně pohleděl a pravil, že nesmím v Krakově více sloužiti mši sv. Je prý každému cizímu knězi dovoleno sloužiti pouze jednu mši sv. Byl u něho strýc, farář z Moravy, a musil mu říci totéž, co mně. Že ho to mrzí, ale pomoci si nemůže. Když jsme přijeli domů, vytáhl jsem z kufříku své »celebret« a donesl jsem je p. převorovi, aby viděl, že jsem pořádný kněz z pražské arcidiecése. V krátké době přišel ke mně pan převor udýchán — byl u pana gen. vikáře, předložil mu můj dokument a věc byla spravena.

V sobotu ráno jeli jsme s p. převorem k ruským hranicím, asi dvě hodiny od Krakova vzdáleným. Kus půdy mezi oběma zeměmi jest neutrální a před ním jest naše celnice, za ním ruská. Před ruskou celnicí jest silnice zašraňkována — dále se nesmí. Za šraňkem jest ruský voják, a kdyby nepovolaný hranice překročil, střílí do něho. Pan převor mi vypravoval, že jest dovoz z ruského Polska do rakouského veliký, od nás do Ruska nepatrný. Tam prý jest vše lacinější, i daně menší než u nás.

Na hranice rusko-rakouské, mezi Poláky, dává ruská vláda Moskaly a vojáky Čerkeze se šilhavýma očima, aby se nemohli Poláci s Poláky spřáteliti. U šraňku stál mladý, vlídný ruský úředník. Byl to Litvín, polského jazyka dobře znalý a dostal se sem omylem, že má ruské jméno. Pan převor se ho tázal, mohli-li bychom si napsati v celnici ruské korrespondenční lístky? Odpověděl: »ó ano, to zajisté náčelník dovolí.« A nedovolil. Šli jsme za ním, on to oznámil náčelníku, ten se zamračil a my musili zpět. Mladý Litvín oznámil nám to celý zaražen a smutně se odvrátil od nás. Pan převor zavolal tedy za šraňkem sluhu, ten nám koupil korrespondenční lístky, jež jsme tužkou na šraňku napsali a z Ruska domů odeslali. V Turecku a mezi pohany smí katolický kněz se okázati, ale náčelník mocného cara nedovolí na území ruském dvěma bezbranným kněžím napsati ani korrespondenční lístky.

Na zpáteční cestě zavedl mne pan převor do židovské krčmy. Bylo to v sobotu a proto u mýta stála křesťanka a pivo nám nalila druhá křesťanka. Žid nás pouze vítal.

Odtud mne zavezl p. převor do Dominikánského dvora, jež spravuje již na 20 let frater ekonom. Mají tam pole a luka, berou odtud svoji výživu. V neděli sedne frater ekonom do vozu, jede k Dominikánům do Krakova na mši sv., poobědvá v klášteře a odjíždí zase zpět vykonávat svých povinností.

Po oba dva dny, ať jsme jeli kamkoliv, pozoroval jsem, že se těší p. převor všude v městě i venku, u duchovních i laiků veliké vážnosti. Jest vynikající kazatel, horlivý zpovědník, mluví polsky jako rozený Polák — při tom ta jeho imponující postava — to vše mu zjednává lásku a úctu Poláků.

K obědu šel jsem k Jesuitům. P. superior pronesl na mne polský přípitek, já odpověděl česky. Po obědě P. Sopuch, jenž působil dříve také v Novém Sandeku, vypravoval mi velice obšírně o křesťanský sociální hnutí v Haliči. Jesuité věnují tomuto hnutí velikou pozornost, ba zvěčnělý jejich provincial, hrabě Badeni, byl mu v čele.

Odpoledne provázel mne po městě P. Leonard Lipke, a to v drožce. Zajeli jsme k náčelníku mýta, Staszczykovi, předsedovi konference sv. Vincence. Pravit: »Každý Polák říká, já jsem dobrý katolík, ale energie ke katolické práci tu není.«

Odtud jeli jsme na Vavel. Je to jako v Praze: hrad s katedrálou. Ale hrad jest proměněn v kasárna, a v nádherných sálích jeho bytuje vojsko. Průvodci mají však dovoleno, voditi komnatami hradu cizince a vysvětlovati jim jeho památky. Tak jsme i my prošli celým hradem a prohlíželi jsme si smutné zbytky polské slávy. Ale i Vavel zastkvěje se v nové slávě, neboť popudem knížete biskupa Puzyny provede se oprava kathedrály a pak celého zámku. Katedrála se již čile opravuje, vojsku staví se nová kasárna a na konec přikročí národ k opravě Vavelu. Stane prý se to nákladem 15,000.000 zlatých. Až bude Vavel opraven, nabídne jej země za byt císaři, když do Krakova zavítá. Z komnat Vavelu měli jsme krásný rozhled na město.

Vnitřek kathedrály vyniká, jak jsem se dočetl, drahocennými historickými a uměleckými památkami. Jsou tam krásné kaplice s nádhernými nádobkami králů, biskupů a různých jiných znamenitých osobností. Ale pro opravu, která se v kathedrále provádí, byl tam vstup zamezen, i nebylo nám možno krásami jejími se pokochati. Pod kathedrálou dole jsou hroby polských králů. Tam jsme v průvodě kostelníka vkročili. Při matném osvětlení vystupovaly tu ze stínů smrti a tmy ty veliké a mohutné sarkofagy královské, jež kryjí v lůně drabé ostatky největších mužů a žen polských. Průvodce nám jmenoval jména dvaceti a čtyř králův a knížat a žen polských, počínajíc od Zikmunda Starého, až do posledního hrdivy Tadeáše Kósciuszky a Adama Mickiewicze. Připomínám z nich jen mocného Štěpána Bathory (1575.—1586.), kterým nastala říši polské slavná doba; Vladislava IV. (1632.—1648.), který šťastně válčil s Rusy; udatného Augusta II. (1697.—1733.), jenž donutil Turky, by vrátili Polsce Kamenec a celé Podolí.

Z Vavelu jeli jsme do nové university a prohlédli jsme si universitní sál, ozdobený vzácnými obrazy. Odtud jsme šli do staré

akademie či university Jagellonské, která letos slavila 500leté jubileum. Universita založena byla již r. 1364. od krále Kazimíra Velikého, ale Kazimír zemřel, tohoto slavného díla nedokonav. I povstala králová Hedvika, by dílo děda svého dokonala. Pohnula k tomu také svého manžela, krále Vladislava Jagellonského, jenž dostavěl novou budovu akademie nákladem a bohatým odkazem † králové Hedviky r. 1400. Z vděčnosti ku štědrým zakladatelům nazval ji polský národ universitou Jagellonskou. Tato budova byla r. 1837. obnovena překrásným a bohatým dílem Vladislavské gotiky, i u nás dobře známé. Zvláště nádvoří stkví se sličnou a čistou ornamentikou tohoto slohu.

V této budově jest bohatá universitní knihovna v gotických sálech překrásné řezby a kružby, jakož i všeliké ostatní sbírky vědecké. Je tam Pulkavova česká kronika a zvláštní oddělení českých knih, hlavně přičiněním † Ed. Jelínka.

Na konec prohlédli jsme si veliký městský park a rozloučili jsme se. Když jsem chtěl platit drožku, P. Lipke zabránil tomu, řka: mám sám na ni peníze, dostal jsem je od p. superiora.

V neděli ráno odslouživ si mši sv., byl jsem přítomen slavnosti, při níž p. převor přijímal do řádu nové členy. Potom jsem chodil po různých chrámech. Lid všude choval se vzorně, a nebylo-li právě mše sv., sám zbožně se modlil. Největší nával byl v chrámu Panny Marie. Lid se valil proudem sem a tam, ale každý šel uctivě a každý zbožně poklekl před vedlejším oltářem, na němž jest svatostánek. Jediný mladík stál tam s rukama v kapsách a lhostejně se kolem díval; i pomyslil jsem si: to je zajisté Čech, nebo Češi dělají všude u zbožných národů svou náboženskou vlažností ostudu. Nastala velká mše svatá. Jakmile vyšel kněz ze sakristie, nastalo v lidu pohnutí a utišení.

Vedle mají chrám Jesuiti. Vešel jsem tam. Bylo právě po mši svaté požehnání. Lid při tom zpíval, a zpěv jeho byl v pravdě velebný.

Od Jesuitů šel jsem do České Besedy. Prohlížel jsem tam české noviny, které odebírají. Neměli tam ani jednoho katolického časopisu, ale »Národní Listy« ve dvou exemplářích. Z toho jsem poznal, jaký duch v Besedě vane, a pravil jsem si: již tam nepůjdu, Čechů liberálů vyhledávati nebudu.

U Dominikánů slavili slavnost sv. Dominika. Byla slavná mše svatá a po ní hostina. Seděl jsem vedle Čecha, vojenského faráře Ant. Landsmanna, s nímž jsem si od plic pohovořil. Ó, jak je v cizině milá řeč mateřská! Dle polského zvyku jest při hostině plno přpitků, jež pronáší domácí pán. Pan převor vzpomenul i nás Čechů, pana faráře a mne; oba jsme odpověděli česky.

Po obědě nám dal p. převor domácí příležitost, a po městě mne provázel Marian rytíř z Bartynowskich. Je to domácí přítel Dominikánů. Studoval bohosloví i právo, modlí se brevář a působí v různých katolických spolcích, hlavně ve spolku sv. Vincence, kdež jest pro celou Halič ústředním sekretářem. Z té příčiny vyznamenal ho letos sv. Otec záslužným křížem »Bene merenti«, což jest nové jubilejní vyznamenání. Ale knězem se nestal. Byl také v Praze na katolickém sjezdu, bydlil u pana Vojt. hraběte Schoenborna a zná mnoho českých kněží.

*Non sunt episcopi, sacerdotes et christiani (dř Hus), dum sunt in peccato mortali.*³⁴⁾

Spoléhaje Hus na svůj výklad Písma a sv. Otců a na svou dialektiku, vyhláduje tyto své zjevné deviace za patrnou pravdu a tvrdí, že se nesmí nikdo diviti, praví-li se *u dobrém smyslu*, že nikdo není ani prelátem, ani biskupem, ani křestanem, když jest ve hříchů smrtelném.

Podle Husa přestává tedy kněz býti knězem a biskup biskupem, když vězí ve hříchů smrtelném; ale ku podivu, Hus tvrdí opět podle Písma, že hříšný kněz, hříšný biskup, hříšný král zůstává sice králem, ale jako Farao, knězem jako Anáš, biskupem jako Kaifáš, a to všecko v tom rozumu, že král jsa ve hříchů smrtelném, jest sice králem, ale proti všemu řádu a spravedlnosti,³⁵⁾ a podobně i kněz a biskup.

Ač jest diakon, kněz a biskup a král proti všemu řádu a spravedlnosti diakonem, knězem, biskupem a králem, ve stavu smrtelného hříchů jsouci; a tak jen podle jména: trvá tento jejich bědný stav jen na tak dlouho, pokud trvají ve stavu hříchů. Navrátí-li se pán do milosti Boží, stává se opět podle práva a spravedlnosti králem a pánem, a podobně se tak děje s diakonem, knězem a jáhnem, když se vrátili do stavu milosti.

V tom prý, jak ujišťuje Hus, se jeví všemoc Boží, že působí skrze nehodného a nečistého kněze skutek hodný a čistý, jako křest, absoluci, posvěcení a kázání slova Božího. »Patet Dei potentia ex eo, quod per indignum et immundum ministrum perficit valde dignum et mundum opus: ut puta baptismum, absolutionem, consecrationem et verbi Dei praedicationem.³⁶⁾

Předeslav M. Jan Hus zmíněné důvody své, vyslovuje, že jest věta Viklifova pravdivá, kteráž takto zní: Si episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non baptizat.³⁷⁾

Přijímá tudíž Hus zavrženou tuto větu za pravdivou, ale s výkladem, že kněz a biskup, jsa ve hříchů smrtelném, není podle práva a spravedlnosti knězem anebo biskupem.

Ale jakžby byli mohli soudcové Husovi dáti za právo, že vydal naproti němu Jan Protiva svědectví křivé, vypovídaje právě to, což hlásá svrchu poznamenaná věta Viklifova, jížto M. Jan Hus na krev hájil? *Nelze tedy říci podle pravdy, že byl Jan Protiva falešným svědkem, pronášeje tuto žalobu.*

Pravda jest zase, že Hus zřejmě učil, že zlý kněz posvěcuje, ne více a ne méně nežli kněz dobrý, ale kdož může najisto říci, že Hus jda za Viklifem, nevěřil s Valdenskými rovněž jako Viklif, že totiž Bůh sám bezprostředně rozdává svátosti a posvěcuje, je-li kněz anebo biskup nehoden?

Tato moje domněnka má základ ve spise M. Jana Husi naproti Pálecovi, kdež se Hus takto šíří: Připouštíme, že zlý papež, biskup nebo prelát, nebo kněz jest nehodným přísluhovatelem svátostí, *skrze něhož Bůh křtí a posvěcuje*, nebo jinak ku prospěchu Církvě působí: »Concedimus enim, quod malus papa, episcopus vel praelatus vel

³⁴⁾ Tamtéž I. 165.

³⁵⁾ Tamtéž. Str. 166.

³⁶⁾ Tamtéž. Str. 167.

³⁷⁾ Článek Viklifův zavržený v pořadí čtvrtý.

Jeli jsme do domu bratrstva milosrdenství, které již r. 1584. založil blahé paměti Petr Skarga. Bratrstvo má vedle vlastního domu 800.000 zl. kapitálu a ročně dá chudým na 20.000 zl. Za dva roky potom založil též Petr Skarga »Mons pietatis«, jenž má kapitálu 70.000 zl. Z toho se půjčuje ročně na zástavy chudým 25.000 zl., a to bez úroků. Propadne-li zástava, prodá se, a přebytek dá se jejímu majiteli. Věru, tato dvě sociální díla velikého Jesuity Petra Skargy naplnila mne podivem. Největší řečník Polska sklání se k chudým a zanechává po sobě nesmrtelná díla milosrdenství. Čím více procházím svět, tím více obdivuji velikost Církve v díle jejích služeb.

V zasedací síni bylo plno sklenic a talířů. Rusínský farář, jenž v domě bydlí, vdával den před tím dceru a použil zasedacího sálu k hostině.

Spustil se silný déšť, ale my jsme toho nedbali a jeli jsme na krakovský hřbitov, kdež příbuzní mého průvodce vystavěli útulný kostelík. Vykonavše tam krátkou pobožnost odebrali jsme se do asylu knížete Lubomírského, v němž jsou vychováváni opuštění chlapci. Bylo jich tam 117 a 15 se jich ještě přijme. Kníže daroval k tomu účelu 2.000.000 franků a dal ústav pod dozor místodržitelství, které jmenuje 6 členů kuratoria. Správu ústavu vedou Milosrdné sestry sv. Vincence a ředitel, mladý kněz Ant. Lang. Ústav jest zařízen po knížecku; má 12 jiter půdy, uprostřed krásnou, světlou budovu. V ústavě mají kapelu o dvaceti »mužích«, i zahráli nám několik kousků.

V 5 1/2 přijeli jsme do ústavu pro nezhoditelné, ale tam je v 5 hodin kollace (večeře) a po ní jdou choť spat, i prohlédli jsme si pouze kapli a zevnějšek domu. Otcova teta mého průvodce ústav ten založila a jest vystavěn s báječnou nádherou.

Po P. Lipkovi S. J. jsem i panu rytíři z Bartynowskich zavázán velikými díky, že mi vzácné chvíle svého času celé odpoledne věnoval.

V pondělí dne 7. srpna jezdil se mnou p. převor celý den. Krakov má mnoho dobročinných ústavů a mnoho mužských a ženských klášterů. Pan převor ukázal mi aspoň nejvýznamnější.

Nejprve zajeli jsme na Skalku k Paulánům. Vedle jest rybník, »Sadzawka« zvaný, kamž král Boleslav hodil kosti sv. Stanislava. V chrámě jest obraz sv. Jana Nep., v Haliči velice rozšířený.

Odtud jeli jsme do Łagownik, kdež jest ústav Magdalenek, založený knížetem Lubomírským. Kníže věnoval k tomu účelu 1.000.000 franků a odevzdal jej ve správu krakovského knížete-biskupa, tehdy kardinála Dunajewského. Při stavbě byli židé z dodávek vyloučeni.

Kanovník Fox jest nyní v ústavě biskupským komisařem. Ústav řídí Sestry kongregace Matky Boží milosrdné a duchovní správu zastává zvláštní kaplan. Rozloha ústavu měří 20 jiter půdy.

Do ústavu přijde buď dívka sama nebo ji tam přivedou příbuzní; každá může svobodně odejít, kdy chce. V ústavě dostane nové jméno a její minulost se jí nikdy ani slůvkem nevyčítá. Při práci jsou vždy tři pohromadě, nikdy dvě, a to z paedagogického důvodu, neboť některá zpustlá dívka vplíží se do ústavu proto, aby odtud jiné vytáhla. Po každé hodině práce zpívají nebo se modlí.

Dívky mají mezi sebou kongregaci Marianskou a lepší z nich mají dozor k ostatním. K sv. zpovědi chodí měsíčně. Dívky tvoří dle pokroku v ctnosti dvě oddělení; jedno oddělení nezná druhé. Každé oddělení má svou představenou. Jelikož kapitál k výživě tak veliké společnosti nestačí, pracují dívky v zahradě, vyšívají, perou, zhotovují kostelní roucha, brožírují a váží knihy. Cokoliv krakovští Jesuité vydávají, dívky z tohoto ústavu jim sešívají a brožírují.

Dívky jsou tu šťastné a veselé a leckdy hrávají také divadlo. Pan převor je oslovil a ony nám zazpívaly různé písně, mezi jinými i latinskou: »Ad multos annos«. Velebné sestry jsou jim pravými matkami.

My v Čechách podobného ústavu nemáme. Kdysi se mne Msgr. Jaenig, praelat na Škalce, vyptával, co bych tomu říkal, dal-li by se podobný ústav v Čechách zařídit. V Emausích prý myšlenku tuto propagují. A když jsme potom vítali v Růžencové výrobně kardinála Schoenborna a uvedli jej do domácí zahrady, pravil nám, že by podobného ústavu i u nás bylo potřeba, a saská královna že Jeho Eminenci vyčítala, že ho dosud nemáme. Nyní jsem chápal již otázky Msgr. Jaeniga — připravovala se půda pro ústav Magdalenek, a snad by tu dnes již byl, kdyby byla předčasná smrt nesklátila pana kardinála v hrob.

Od Magdalenek jeli jsme k Albertinům, čili do ústavu pro lumpy. Je to třetí řád sv. Františka, a založil jej Albert rytíř Chmielewski. V ústavě jsou připravena lůžka, holá prkna. Každý lump může sem přijít se vyspat a ráno může zase odejít. Leží na holém prkne a pod hlavu dá si své věci. V létě jich tu spí 100, v zimě až 200 denně. Lumpů se neptá nikdo na jméno, ani co vyvedli a provedli. Je-li některý lump nemocen, dostane jídlo, zdravý však jen tehdy, chce-li v ústavě pracovat. Zůstane-li zde, dostane pravidelnou mzdu. Ti, kteří zde robotují, mají lepší lůžko. A uchytlí se jich v práci mnoho a polepší se. Pracují zde hlavně pletené seslíky.

Ženské, Albertinky, mají zvláštní oddělení, tam si vaří samy jídlo ze svého. Která je churavá nebo pracuje, dostává jídlo. Albertinky řídí 7 sester. V ústavě jest zvláštní oddělení pro mladé zpustlé nebo opuštěné chlapce. Policie najde zpustlého, opuštěného kluka na ulici a pošle ho Albertinům; přijde poštou krabice a v ní jest chlapec — takových je tam 21. Pobíhají vesele po domě, mají svoji školu a zazpívali nám veselé písně. Ve škole je vyučuje jeden bratr. Prošli jsme si celý dům, dílny i ženské oddělení. V kuchyni bylo plno žen se svými »fakaňaty« a vařily zde oběd. Pan převor zde zpovídává a bratři Albertini ho dobře znají. Nosí chudáci hrubý hábit otočený hrubým provazem.

Když se lumpové večer sejdou, vejde mezi ně bratr a něco nábožného jim přečte a s nimi se pomodlí. Žádá se od každého, aby vykonal velikonoční sv. zpověď. Kdo ji odepře, do ústavu se již nepustí. Více se od lumpů nepožaduje.

Albertini mají v Haliči již 4 domy. Nad tímto dílem křesťanské charity byl jsem všecek udiven a uvádím je před oči všem nepřátelům Církve, aby viděli, jak krásné ovoce roste na jejich stromech.

Od Albertinů zavezl mne pan převor k Milosrdným Sestrám. Je všude znám jako doma a všude je vážen. Všude krásně promluví a chová se tak mile, že jsem s ním byl celý šťasten.

Milosrdné Sestry mají ve svém domě krásnou kapli. Sirotků jest tam 105, i poštou dostaly nemluvnata. Mimo sirotky mají zde i dívky a staré osoby, neschopné k práci. Jedna osoba jest 112 let stará. V zadu — klášter je velikých rozměrů — jest dům práce. Mladé, chudé dívky, které nemají službu, zde perou a žehlí prádlo. Je zde rozsáhlá, veliká prádelna. Klášter povstal r. 1883. a vydrží 250 osob. Chudí lidé a studující mohou si zde koupiti oběd za 6 kr.; dostanou na př. polévku, brách a kousek masa, v pátek mléko a škrubanky.

Ještě dopoledne navštívili jsme Tovaryšstvo dobročinnosti, kdež jest umístěno 168 starců a stařen a 40 malých sirotků, 20 chlapců a 20 děvčat. Starci a stařeny sami si vaří; když jsou k tomu pro vysoké stáří neschopni, dostanou v domě stravu a denně 3 kr. k tomu. Ústav si vydrží domácního kaplana.

Odpoledne jsme navštívili redaktora »Głosu Naroda«. Je to list národní a antisemitský a má 5000 abonentů. Všude po Haliči viděl jsem jej čísti na drahách. Mezi abonenty má 150 rolníků. Tot se ví, že židé a sociální demokraté »Głos Naroda« nemilují a jej pronásledují; redaktor, statný muž, jménem Kazimír Ehrenberger, dostal již od sociálních demokratů na ulici výprask, ale nebojí se. Tiskl jsem mu srdečně pravici, vida, že koná dílo dobré a pro Halič nanejvýše potřebné.

Z »Głosu Naroda« zavezl mne pan převor ku Ks. Leonu Zbyszewskému, jenž založil pro chlapce Školku dítěte Ježíše a vedle ní Školku na výchovu vesnických děvčat. Chlapci jsou vychováni pro stav duchovní, nemají-li však povolání, obrací se k stavu učitelskému. Každá školka má 4 třídy. Ks. Leon Zbyszewski jest jejím nejen zakladatelem, ale stálým vůdcem a ředitelem.

Ze Školky dítěte Ježíše jeli jsme do Halzlova domu milosrdenství, jenž jest v krásné poloze a tak nádherně zařízen jako ve Vídni. Ústav má 134 nezhojitelných a 15 Sester sv. Vincence. Viděli jsme tam stařenku 97 let starou. Nezhojitelní nemocní berou se jen z Krakova, ale do ústavu přicházejí i rekonvalescenti, a ti mohou býti odkudkoliv.

Poslední naše návštěva byla u faráře Jana Łabaje, vůdce křesťanských sociálů v Haliči. Vypravoval nám, že r. 1896. rolník Lis proslovil myšlenku, zdaž by dobře bylo, zakládati křesťanské spolky rolnické a dělnické, namířené na ochranu hmotných zájmů křesť. lidu. Lis dal myšlenku a farář Jan Łabaj začal ji prováděti. Pro svoji myšlenku získali Jesuitu Sopúcha, provinciála Jesuitů Badeniho, preláta Chotkovského a jiné. Od té doby založili v Haliči již asi 120 podobných spolků nebo kupeckých obchodů proti židům. Šest křesť. advokátů hájí zdarma jejich stoupence, za to požidovštělí polští sociální demokraté rozbíjejí jejich schůze, kde mohou. Všude musí státi v čele kněz, nebo, není-li ho tam, krade se, a podnik se ničí. U faráře Łabaje shromažďuje se každou středu na 30 kněží z Krakova a z okolí a radí se o další práci.

Farář Łabaj je prostý muž, příjemný a přívětivý, a dá-li mu Bůh dlouhý život, provede velikou očistu ve své vlasti. Nalil nám po sklence vína a my jsme připíjeli na zdar jeho blahodárné činnosti.

Večer u Dominikánů dal přinésti pan převor staré, dobré víno na rozloučenou. Já bouby vínu rozumím, i zvolal na mne p. převor, když se mi kapička ulila, »pst, každá kapka stojí šesták.« Připili

jsme si na zdraví a já jsem všem ojcům srdečně a vroucně děkoval za jejich bratrské přijetí a pohoštění.

Ráno jsem sloužil mši sv. na hrobě sv. Hyacintha. Ministroval mi jako vždy starý frater rozený z Westfalska, s nímž jsem vstoupil v bratrské přátelství. Byl podoben zemřelému P. Svobodovi S. J. a proto mi byl tak milý. Čekával na mne, když jsem šel sloužit mši svatou a zbožně mi při oltáři přisluhoval. Po mši sv. já se modlil česky; on odpovídal polsky.

V úterý ráno poradil panu převorovi, u něhož se těší veliké vážnosti, aby mi dal na cestu láhev vína. Stalo se. Na nádraží mne doprovodil P. prokurátor.

Odjíždím z Krakova. Viděl jsem tam mnoho, a to beze vši námahy, neboť všude jsme jezdili. Panu převorovi i p. prokurátorovi vzkazuji proto své nejsrdečnější díky a upřímné: »Zaplat Bůh.«

V Krakově sedlo s námi do vlaku plno židů, ale čím více jsme se blížili k hranicím slezským, tím více jich ubývalo.

V Olomouci jsem si u Dominikánů odpočinul. Mám tam některé ojce známé, P. Brunona, P. Markolína, P. Konstance, i pobavili jsme se odpoledne a večer a ráno po mši svaté ubíral jsem se ku Praze.

Tato cesta trvala mi dlouho, ale je bohata na různé dojmy a nové zkušenosti. V tom se jí nevyrovná žádná, kterou jsem dosud konal. Hlavní zásluhu o to mají Dominikáni ve Vídni, ve Lvově, v Krakově a v Olomouci.

Před obrazem Královny nebes.

—•—

Jak poklad vzácný, ceny netušené
ve sladkém Jezulátku chováš objetí,
ač chudá — bohatá jsi ve svém dítěti
a štěstí duha nad Tebou se klene.
Tvé srdce tichou svatyní,
kde hoří květy lásky divných krás:
Z Tvé velké lásky k Ježíši
ať jediná jen krůpěj zvlaží nás!

Tvé oko něžné v Jeho tone oku
a srdce Tvoje tepnou Jeho života,
v něm píseň neskonale lásky klokotá,
když hlava Jeho na Tvém dřímá boku.
A jako ptáci tíhnou v jih,
Tvá touha žízní, prahne po Ném zas:
Z Tvé velké lásky k Ježíši
ať jediná jen krůpěj zvlaží nás!

A v péči svaté o své Božské dítě
Ti štěstím nebes chví se liliový hled,
a ve polibcích lásky umírá Tvůj ret,
když nad příštími boly truchlíš skrytě.

Ty matkou bolesti chceš být,
jen na líčku když Jeho plane jas:
Z Tvé velké lásky k Ježíši
ať jediná jen krůpěj zvlaží nás!

Je kamenitou cesta toho žití
a trní žalu radosti nám dusí květ,
tak často duše, když chce k nebi povzletět,
ta olověná pouta těla cítí.
Stín v oči padá, v cestu noc
a svět chce zlomit pevnou ctností hráz:
Z Tvé velké lásky k Ježíši
ať jediná jen krůpěj zvlaží nás!

Vzdech těžký usedá nám v teskné hrudi,
když doráží k nám zevšad Jobův tklivý los,
ó Matko, zůstaň s námi, za nás volej, pros,
Tvá láska ať nám milost v nebi vzbudí.
A oko až se zamlží
a tělo skioní se jak zralý klas:
Tvá láska velká k Ježíši
ať duši oblaží a spasí nás!

R. Stupavský.

Pepička Kopřivova.

Napsala Vlasta Pittnerová.

(Dokončení.)

Ve městě mluvilo se o Pepičce jako o vzoru. Zasloužila toho. Dále soudilo se, že musí mít značných úspor. Neměla. Vydělala mnoho. Práce z její dílny byly stále hledány i dobře placeny. Než, Pepička platila slušně švadlenám, odrostlejší žačkám, které u sebe za švadleny ponechala, dávala také ihned slušný plat. Veškeré vydělané peníze odváděla matce. Nezbylo z nich mnoho. Mívaly u Kopřivů nyní v bytě vždy jenom studenty z chudých rodin, nejvíce přespoucí a těm nedaly v ničem strádati. Měly z nich přímo škodu a kromě toho braly ještě chudé studenty na obědy. Anička také dosti stála, a nájem od její rodičů, který tito nyní správně platili, nestačil ani na její ošacení.

A kde se zdál Pepičce jaký groš a zlatej nikoliv zbytečný, ale vůbec nevyhnutelně potřebný, věnovala jej na knihy a účely vlastenecké.

Taková vřelá vlastenecká láska pronikala celé její nitro, že říkala sama, že cítí dobře, jak dovede člověk vše takovému přesvědčení a uvědomění obětovati. Nedivila se vlastencům spisovatelům,

že strádají mnohdy v kruté nouzi, než vzdali by se za lepší postavení úkolu toho, pracovati pro národ.

»*Bohu duši, vlasti srdce,*« říkávala Pepička a heslo toto napsala si do každé svojí knihy, napsala si je i do knížky modlitební, vyšila je na červenou stuhu stříbrem a záložku tuto vložila rovněž do modlitební knihy.

Byla tou láskou podle čisté, panenské své zbožnosti tak prozářena, že jevila ji v každém, i sebe nepatrnějším svém konání.

Ozdobila svůj byt podobiznami vlastenců a českých králův, záslony, povlaky, prádlo — vše měla na bílém červeně vyšito, šátky náprsní nosila červeno-bílé a tyto dvě barvy ještě s modrou spojovala na svých ozdobných ručních pracích, kde se dalo.

Tu stalo se, že zemřel ve městě dlouho churavící pan děkan, také horlivý vlastenec, a nástupcem jeho stal se dosavadní starší kaplan a administrátor, Pepiččin strýc, P. Josef Hruška.

P. Hruška nazýval Pepičku vždy ozdobou rodiny a byl na ni skutečně brdým. Stav se děkanem, vyzval Pepičku, aby stala se jeho hospodyní.

Pepička vyžádala si několik dní na rozmyšlenou.

Matka její byla by panu bratru svému ihned s ochotou připověděla. Domlouvala a přimlouvala Pepičce: »Já bych myslila, Pepičko, abys k jemnostpánu bratrovi šla. Budeš se mít dobře, nebudeš mít starosti se šitím, studenty, a pak tomu tvému vlastenectví pan bratr vždycky přál. Tak jej vidím při svěcení gardistského praporu, jak jsi ty, Pepičko, proslovia svoji řeč, jak se mu jasné slzy valily po tvářích. Také chudému studentstvu, studentstvu vůbec velebný pan bratr vždycky přál a v tom se také shodnete. Je to pro tebe štěstí.«

»Milá panímámo, musím se přece jenom důkladně rozmyslet,« děla Pepička. »A asi po všem rozmyšlení řeknu jemnostpánu strýčkovi: »nikoliv.« Prosím vás, jen to klidně rozbírejme. Vidíte, já vaření a vedení domácnosti nejsem zvyklá. Snad byste mi zprvu pomáhala, až bych se do toho vpravila, ale já věru nemyslím, že by mne to těšilo. Jsem tak zvyklá u toho šití se někdy zamyslet a v domácnosti bych mohla ledacos zanedbat. A ostatní přibuzenstvo by jistě jemnostpánu strýčkovi vyčítalo, proč vzal si mne, nezkušenou hospodyní. Víte, panímámo, co je polí k děkanství, jaké se drží hospodářství, já bych na to nestačila ani myslit, natož vše opatřit. Jemnostpán strýček by měl mnoho starostí, byl by nespokojen a ve svojí dobrotě by mi ničeho nefekl. Odřeknu, panímámo, jemnostpánu strýčkovi raději hned, než abych musila po čase, vidouc, že nedostačuji, sama zažádat za propuštění.«

»Ale, ale, myslím, že by ti to šlo,« mínila paní Kopřivová. »Ostatně si to ještě rozmyšlej.«

»Již jest rozmyšleno, panímámo. S vyslovením jsem se rozmyslila. Nejde to,« řekla Pepička pevně.

»Ještě neodříkej,« připomínala matka. »Vidíš, já bych měla z toho větší radost, než kdyby jsi se vdala. Jemnostpán bratr jest dobráček, zasloužil si, aby byl dobře obsloužen a kdo ví, jak by si ho vážila nějaká cizí hospodyně. Hleděla by dovést a ublíždit na děkanství svoje přibuzenstvo, a třeba by nebyli ani vděční za všechno dobrodiní. Pepičko, vidíš, tys byla jaksi vždycky na světě více pro

jiné než pro sebe živa a všem těm jiným pro radost a pro dobro, obětuj tedy jemnostpánu strýčkovi také několik let svého života.«

»A jestli nedostačím?« pochybovala Pepička. »A pak jsem vždy myslila, že zde v tom domečku, co jsem se zrodila, i umru. Bylo mi zde s vámi, panímámo, s nebožkou paní tetou, s nebožkou Liduškou, nyní s Aničkou, s našimi studenty a děvčaty tak dobře.«

»Nu, vždyť nás budeš navštěvovati a my tebe. Dobře, že jsem si Aničku tak hezky k ruce vycvičila,« pochvalovala si paní Kopřivová.

»Panímámo, ale to nemůže býti, abych šla od vás, abych vás opustila, vás i Aničku,« zvolala Pepička rozčileně.

»Nu, všecky tři si nás pan bratr přece na děkanství vzíti nemůže,« usmála se paní Kopřivová.

»To bude to nejlepší a nejkratší odřeknutí, panímámo; že pak mi to dříve nenapadlo,« zvolala znova Pepička a objala matku.

Byl klidný, letní nedělní podvečer a Pepička, vyšeďši po tomto vysloveném rozhodnutí do zahrádky, nemohla přece uvéstí svoji mysl v soulad s tichem večera.

Vrátivši se do bytu, přehodila na sebe mantilu a na hlavu uvázavši černý, krajkový šátek, šla na hřbitov. Tam chtěla se uklidniti.

Zašla k hrobu otcovu a paní tety. Poklekla a modlila se vroucně. Po hřbitově přecházeli lidé. Kde kdo Pepičku uctivě pozdravil.

Po chvíli vstala Pepička a procházela se mezi hroby. Zašla k hrobu Liduščině, k jiným hrobům známých, posléze k hrobu matčiných rodičův.

Tu přikročil k ní s pozdravem její strýc, Pater Hruška, nový děkan. Pepička políbila mu ruku.

»Právě na tebe myslím,« pravil kněz. »Nuže, kdy mi sdělíš svoje rozhodnutí?«

»Jemnostpane strýčku,« pravila Pepička — poněkud zblednuvši — »právě dnes mluvila jsem s panímámou a prosím vás, abyste se neráčil hněvati, nemohu vyplniti vaše přání. Nemohu panímámu a Aničku opustiti.«

»Nu, tedy si je vezmi s sebou,« vlídně řekl duchovní. »Budeme míti na děkanství všichni dosti místa a bude nám veseleji.«

»Mohlo by to býti?« zvolala Pepička.

»Pomýšlel jsem na to, že to asi jináče nepůjde. A myslím, že sestra moje nebude činiti námitek. Jste si příliš zvyklé, než abyste se odloučily. Pak také bude ti třeba zvykati, vpravovati se do hospodářství, to ti nejlépe matka poradí. Jináče bys mi třeba tesklila a já chci míti v tobě upřímnou přítelkyni pro čas života, pomocnici v práci ku prospěchu chudého lidu, jemuž bude dům můj otevřen, pomocnici v snažení vlasteneckém, jemuž chci v rodném městě svém, kde mi osud popřál setrvati a dosáti hodnosti svého úřadu, státi vždy v popředí. Jako doposud budeš ty, milá neteři, i nadále státi v čele zdejších paní a dívek v ruchu vlasteneckém. Zasela jsi mnohá dobrá semena v mladých duších, budeš činiti tak i nadále. Pan děkan položil Pepičce, u hrobu děda a báby na kolena se sklonivší, ruku na hlavu.

»Již vidím, že nelze mi ničeho namítati,« řekla Pepička a povstavši políbila panu strýci ruku.

Doprovodil ji k domovu a vešed setrval ještě chvíli v upřímné rozmluvě se sestrou.

Nazejtří oznámila Pepička švadlenám, že nepřijme již žádných nových zakázek, protože se přestěhuje na děkanství k panu strýci za hospodyni.

Oznámila žačkám, že koncem měsíce nebude jich dále vyučovat. Nejstarší švadleně, panně Tekličce, pak doporučovala další žáčky i zákaznice, a panna Teklička, dcera chudé vdovy, děkovala radostně pohnuta.

Nikdo v celém městě se tomu nedivil, že nový pan děkan zvolil Pepičku za svoji hospodyni. A kde kdo těšil se na to, jací to budou nyní na děkanství dva dobří, vzácní lidé, jaká podpora bude tam poskytována hmotně i mravně.

Pan děkan se zařizoval a Kopřivovy se stěhovaly.

Konečně dočkal se pěkný nábytek paní Kopřivové pěkného »parádního« pokoje a paní Kopřivová běhala všeka omládlá po prostranném děkanství, pořádajíc a šukajíc.

Velký pokoj, tak zvaný »sál«, prostrannou to jídelnu, zařizovali pan děkan s Pepičkou sami.

Rozvěšeli po stěnách plno obrazů v stejných, jednoduchých rámcích. Mnohé měla Pepička, mnohé pan děkan a mnohé přikoupil. Byly to podobizny buditelů našich a obrazy českých panovníků.

»Při každé hostině povznesou se jim zde poháry na počest,« pravil děkan.

»Přece jsem ti darmo nestřádala výbavu,« těšila se paní Kopřivová, přehlížejíc s Pepičkou svazky ubrusů a ubrousků. »Nyní užiješ všeho!«

Co a jak měla Pepička zařízeno v malém, tak zařídilo se na děkanství vše ve velkém, všady lahodily zraku české a slovenské barvy, česká hesla vyšíta na rozmanitých, ruční prací ozdobených předmětech, obrazy historické podle obrazů světců, skříň s knihami.

Těch bylo na děkanství mnoho, a že měli pan děkan a neteř jeho mnoho stejných, nijak nevadilo; ano, těšili se tomu, že více budou moci půjčovati, aby se více četlo.

Doměk Kopřivův pronajal si nyní celý Aniččin otec, soustružník Plavec, jehož řemeslo šlo dobře a jehož žena hodlala také nyní »držeti studenty«, jelikož jest to již v tom domku zvykem a pro dobré štěstí.

Anička vesele a ráda stěhovala se s »pannou tetinkou« na děkanství.

Přivítalo tam dobrou duši Pepičku i s matkou a schovankou upřímné požehnání a přátelství.

XXI.

Pan děkan Hruška chystal slavnou instalaci.

Paní Kopřivová, Pepička a Anička měly i se služkami a s přijednanou kuchařkou plné ruce práce, aby vše bylo nejlépe opatřeno.

Bylo právě v den svatě Anny a paní Kopřivová těšila se, jaký to bude mít slavný svátek.

Pan děkan rozeslal mnoho pozvání a potěšen přijímal dopisy, jimiž mu slibováno od spolubratrů přijetí pozvání.

Časně ráno vstaly Pepička a Anička a poslavše čeledína nalámat čerstvých posud zakvítajících ratolestí lipových, ozdobily jimi obrazy v jídelně. Na obrazy v průčelí, představující svatého Václava a svatou Ludmilu, zavěsily pěkné věnce z čerstvých květín.

»Kdo pak bude kázati o instalaci?« tak byly tážány paní Kopřivová i Pepička od mnoha občanův. Kde která měšťanka zaslala na děkanství dle zvyku nějaký dárek k instalační hostině a nechala se tázati, kdo bude slavnostním kazatelem. Než panna hospodyně a matka její to nevěděly. Nezbyvalo jim než říci, že pan děkan jim samým na tento dotaz odpoví pouze slovy: »Dobrý přítel a vlastenec«, a více že samy se netáží.

Již se sjížděly povozy na děkanství, farářové a kaplani vylézali z velkých, těžkých kočárů, čeledínové umísťovali koně do stájí, pokud bylo místa, a pod kůlny, pan děkan spěchal přivítat milých hostů až na dvůr.

Pepička pořádajíc a přehlížejíc ještě vše v pokojích nahoře, vyhlédla také vždy některým oknem, kdykoliv se na dvoře zastavil nějaký povoz.

»Panno tetinko, podívejte se, to bude asi nějaký chudý pan farář,« zvolala pojednou Anička, sem tam pobíhající.

Pepička vyhlédla oknem. Na dvoře zastavil se košinový vozík, do něhož byla zapřažena hubená kobyłka, řízena starým, chudobně oděným mužem. Ve vozíku nebylo sedadel, povozník seděl na otepi hrachoviny, v pozadí vozíku pak pozvednul se na sedadle, upraveném ze žoku senem vycpaného a na otepi slámy položeného, vysoký muž s kadeřavou, šedinami prokvetlou hlavou, oděn v starou, odřenou čamarku, kolárek obepínal hubený, opálený krk, opálená ruka třímala červený, ošumělý deštník.

»Pater Pavel!« zvolala Pepička.

Za chvíli uváděl faráře Racek již pan děkan naboru a volal na Pepičku: »Tak, Pepičko, zde přivádím slavnostního kazatele, dobrého přítele a vlastence.«

Pepička sklonila se k ruce Pavlově.

Toho shledání!

Po chvíli odešli všichni kněží do kostela, Patera Pavla vedl si sám pan děkan pod paží.

Farář Pavel Racek oděn byl v kleriku do zelena odřenou, na níž farářský límec a rukávce z látky jiné, černější, upraveny byly; dobrák Pavel pro ošacování chudých zapomínal na sebe. Dbal, aby v jeho dědině nebyli sirotkové v zimě bosi, a sám měl hrubě pracované, přístipkované boty na nohou.

Pepička hodlala tak jako tak jíti do kostela, nyní s větším ještě zájmem tam spěchala.

Slavnostní kázání bylo krásné. Pater Pavel prostými slovy blahopřál instalantovi k dosaženému důstojenství a rozhovořil se o úkolu duchovního pastýře. Mluvil vroucně. Mluvil o lásce k bližnímu, k národu, k vlasti. A vytknul úkol kněze buditele, kterýž jazykem mateřským pobádá lid k vytrvalosti na cestě životem do vlasti nebeské.

Pohnul posluchačstvo k slzám. Pepička oslzela hned, jak farář Racek vstoupil na kazatelnu. Poznala síťovanou rochetu, dílo svých

rukou, kterouž byl přehodil přes odřenou kleriku, a těšila se, že uchoval tuto památku.

Pohnuta zpívala Pepička po kázání s lidem píseň: »Pochválen budiž Pán Bůh náš,« zcela se zaberouc vzpomínkami do dob mládí, kdy jako malá holčička pohlížela v kostele do řad studentů, hledajíc tam ty, které byla zvykla nazývat »naši studenti«.

Dozpíváno, a Pepička odcházela na děkanství, kde čekala ji práce.

Slavný den krásně začal a průběh jeho byl tak milý a klidný, že nejmenší nepatrnost nerušila slavnostní nálady.

Byli pozváni ovšem též městští hodnostáři, a jelikož byl kostel pod patronátem vrchnosti, i úřednictvo ze zámku. Bratři Rackové sbledali se tu opět a objali se upřímně. Byl veliký rozdíl mezi nimi. Procházeli se po zahradě a s nimi Josef Kopřiva, bratr Pepiččin, a povídali si o studentských časech i zde v městečku i v Praze.

Za hostiny pronášeny přpitky.

Farář Racek pronesl přpitku: »Církvi a vlasti!«

»Ten starý fantast,« zašeptal Petr Racek k Josefu Kopřivovi. A pohlížeje útrpně na bratrovu odřenou kleriku, sfouknul smítek s rukávu jemného svého kabátu a urovnal ametystovou jehlici ve kravatě.

»Jako moje sestra,« svědčil Kopřiva a rozhlédl se po obrazech okrášlených lipovím. »A jemnostpán strýc s nimi.«

»Hm, přejme jim toho, snad jsou při tom šťastni,« řekl Petr Racek a vzdychl jako unaveně.

Po přpitkách zapěny české písně a Pater Pavel měl příliš daleko, špatného koně a povoz, i přijal rád pozvání k přenocování.

Dávaje domácím dobrou noc, pravil k Pepičce: »Mám vám, panno, něco vyříditi, nechám toho až na ráno.«

»Jistě pozdrav od sestry Filomény,« zvolala Pepička.

Ráno po mši svaté a po snídani zašel Pater Pavel provázen panem děkanem do zahrady a povolali za sebou Pepičku.

Farář Racek ujal se slova: »Uhodla jste večer, panno Pepičko, že vám mám vyříditi pozdrav od své sestry Marie Filomény. Jest to pozdrav poslední. Uložila mi vyříditi ho vám v listě, kterýž mi byl dle jejího přání zaslán z kláštera po její smrti. Zemřela před třemi týdny. Nakazila se tyfem při ošetřování. V listě přiloženém představenou kláštera píše mi tato, že drahá naše Marie-Filoména umírala jako svěřice, klidně a odevzdaně ve vůli Boží. Psala mi jenom několik řádků za jasné chvíle své choroby. Dává mi s Bohem, píše: »Netruchli pro mne, buď silen, vytrvalým, Bůh ti žehnej ve všem snažení. Pozdravuj milou Pepičku. Modli se za mne.« Nuže vyřídil jsem.«

Pepička sepjala ruce a velké slzy kanuly jí po lících.

»Bůh ji oslav,« řekl pan děkan.

»Naše Palma má již Palmu nebeskou,« pravila Pepička.

Pater Pavel šel navštívit ještě sestru Chaldounovou, která byla trochu rozpačita nad chatrným oděvem bratrovým. Zaplakala nad smrtí sestry Marie-Filomény, upřímně a srdečně pohovořila s bratrem o dobách mládí, strávených v rodině. Také si nedala vzít a poslala na děkanství pro Patera Pavla veliký koš rozličných zásob do domácnosti bratrovy, kterouž si představovala velice chudou.

sacerdos est indignus minister sacramentorum, *per quem Deus consecrat*, vel aliter ad profectum Ecclesiae speratur.³⁸⁾

Tento způsob mluvení jest však Valdenským úplně obvyklý, neboť Valdenští jistí a s nimi Viklif, že Bůh bezprostředně světlí, je-li světitel v hříchu smrtelném, a přijímatel obdrží svátost, když není ve stavu hříchu.

Hus hlásal učení toto lidu a snad že také projevil, že kněz, jsa ve hříchu smrtelném, nepřisluhuje v pravdě, leč jen ve smyslu Valdenských. Podle zprávy, kterouž máme z roku 1416., byli jsou na Kozím Hrádku a v městě Ústí, kdež hlásal Hus evangelium Viklifické, kteří tvrdili, že kněží kuběnáři neposvěcují: »Tales concubinari non conficiunt, igitur illa oblata, quae offerunt, quilibet laicius potest sumere et posteriora cum ea (eis) tergere.³⁹⁾

Dokončuje tuto druhou částku svého pojednání, neváhám říci, že Hus věřil, na jisto, že i kněz zlý přisluhuje svátostmi platně, nebo že aspoň věřil, že působí Bůh sám bezprostředně svátost skrze kněze nehodného, ano, že se i vyjadřoval tak, že ti, kdož ho slyšeli, se právem domnívali, že by se v této náuce s věrou katolickou nesrovnával. Tou příčinou není divu, že byl již r. 1409. obviněn z haeresie, jakoby byl učil, že kněz jsa ve hříchu smrtelném, neplatně přisluhuje, a i také v Kostnici.

Svědkové tedy v té příčině naproti němu vypovídající nebyli svědky falešnými.

Nad to všechna náuka Husova o účinu smrtelného hříchu na právo majetkové, na dary Páně řádu přirozeného, a ještě více řádu nadpřirozeného ukazuje, že svědkové, deponující v této stránce naproti Husovi, svědčili svědomitě, a že byli tudíž od husitské šlechty, od Mistrů Viklifických na universitě Pražské, a i od Husa nespravedlivě diffamováni, že křivě svědčili.

(Pokračování.)

Ve veském kostelíku.

Sněh zaval chatky v údolí,
i chrámek malé vsky;
pod jeho rouškou bělostnou
tak drobný zdá se, nízký. —

V malém tom chrámku vesnickém
jsou lidé chudí, prostí;
však zdali u těch světa Pán
se nejspíš neuhostí? —

L. Grossmannová-Brodská.

³⁸⁾ Hus. Adversus scripta Stephani Palecz. Doctoris Historia et Documenta Joannis Hus etc. I, 319. Edit. Norimbergi. 1715.

³⁹⁾ Anonymi relatio de delictis, quae in arce »Kozí« et civitate Ustie . . . committuntur. Docum. Palacký str. 636.

Mile potěšil se Pater Pavel s Aničkou, kteráž se ho velice ostýchala pro výrok svůj, když ho spatřila. Vymlouvala se, že pana strýčka nepoznala, a Pepička ušetřila jí rozpakův, nikomu ono zvolání její nesdělivši.

»Celá Liduška,« těšil se Pater Pavel nad neteří. »Jen aby byla šťastnější,« zatoužil.

»Doufejme, že bude,« řekla Pepička.

»Jsem šťastna již nyní, důstojný pane strýčku,« pravila dívka.

»U panny tetinky musí býti každý šťasten.«

»To jest větším ještě štěstím, než pochopíš, že přijala tě panna Pepička za schovanku,« řekl Pater Racek.

Pozdržel se až do večera. Prohlížeje knihovny a vida zde více stejných knih, vyprošoval si některé pro svou knihovnu.

»Vy nevěříte, avšak rádi uvěřte, jak lid těší se čtením. Moje knihovna je stále v rukou. Mám knihy potrhány, spravuji je ob tu chvíli, také je vůbec vážu sám. Lid téma mozolnýma rukama knih neušetří,« jal se vyprávěti farář. »To je těšení, donesu-li někde nějaké nové knihy.«

»Jakže, pane bratře, pravíte: donesu-li?« tázal se pan děkan.

»Nu, ano, já svým přespolním osadníkům donáším knihy sám. To víte, lidé na venkově se na tu neděli těší, aby trochu tomu tělu dali odpočinutí. V neděli ráno, po mši svaté, nebývá času k výměně knih, tu bývají jiné záležitosti na řadě. Obcházejím tak ty dědiny přifažené v týdně, jak jdu do škol vyučovat náboženství. A tu nosím a vyměňuji čtenářům knihy, to je radost, má-li právě někdo tu kroniku přečtenou a může si se mnou o tom, co jej dojala, pohovořit. Mluvám vycpané kapsy knihami, noviny pak zastrkuji do deštníku. Chytne-li mne cestou déšť, nemohu arci deštník otevřít a někdy promoknu na kůži, ale nešť, jen když lid čte. A pak ta radost, když si někdy někdo i knihu koupí,« vřele vyprávěl farář.

»Vy vlastenče bohumilý,« tiskl pan děkan Pavlovi ruku.

Upřímně rozloučili se přátelé.

Pepička klidně jala se hospodařiti na děkanství a záhy vpravila se do velikého hospodářství. Všecky měšťanky, kde kterou požádala, rády jí přispěly radou, a v několika letech byla z bývalé švadleny výtečná hospodyně a kuchařka.

Na děkanství bylo útočiště všech chudých a trpících. Kde kdo něčeho potřeboval, zašel jenom na děkanství a nikdy neodcházel bez rady a pomoci.

Ruch vlastenecký měl svoje středisko na děkanství. Panna hospodyně již nebrála sama divadlo, než ku každému představení zapůjčeny vždy z děkanství věci, kterých bylo potřebí: nábytek, koberce, panna hospodyně půjčovala svoje šaty a pomáhala upravit obleky.

Knihy vypůjčovalo si na děkanství celé město, to měla na starosti panna Pepička. Vedla záznamy a vždy ku konci roku spočítala, kolik knih se půjčilo a kolikrát která byla čtena. Měli s panem děkanem srdečnou radost nad tím a rádi vyprávěli o faráři Rackovi, který knihy a noviny v kapsách a deštníku po dědinách roznášel.

Chudé studentstvo mělo na děkanství pravý domov. A pan děkan pohyboval se mezi studenty jako otec. Jen vlastenci, vlastenci musili býti.

Vlastenecké uvědomění šířilo se z děkanství i mezi mládež. O Božím Těle bývaly na děkanství zvány družičky, Pepička vyčistovala tu drobotinu svačinou a pan děkan podělil knížkami. Paní Kopřivová omládla v čilém tom ruchu a pobíhala po rozsáhlém domě jako křepelka.

Pepička ruční práce docela nezanedbala. V zimě hlavně pracovaly s Aničkou velice pilně. A to samé věci k ozdobě chrámu Páně. Polštáře, antipendia, oltářní pokrývky, květiny na svíce, tak pěkně a uměle, jak toho Pepička dovedla. A Anička byla zdárnou žačkou.

Kolem pana děkana a jeho neteře kupilo se celé příbuzenstvo. Kde kdo hleděl si udržeti jejích přízeň. Byli vlídní a dobrotivi ku každému.

Příbuzenstvo rostlo a vzrábalo se. Nové rodiny se zakládaly, šířily. Aničku provdali z děkanství za lékaře, s kterýmž si učinila známost, když jako chudý student na děkanství obědvával a panně Pepičce někdy pomáhal při rovnání knihovny. Byl to sňatek z čisté lásky a panna Pepička žehnala milé schovance s pocitem pravé mateřské blaženosti.

Stárnuli s panem děkanem téměř nepozorovaně, těšíce se vlasteneckému rozkvětu.

Paní Kopřivová zemřela klidně právě ve smutném roce 1866., kdy lekal se pan děkan, že vlast naše dána znovu na pospas odvčkému nepříteli. Čítala paní Kopřivová právě 80 let. Dceři její nebylo popřáno takového věku. Za rok po matce odebrala se, za ní na věčnost, žehnána a oplakávána všemi, již byli ji kdy seznali.

Pan děkan, jsa té doby již přes sedmdesáte roků stár, vřele želel milené neteře. Šel ihned do výslužby a ponechal nástupci svému zařízení na děkanství s podmínkou, by vlastenecké obrazy a hesla ostaly na svém místě.

Tu přistěhoval se do městečka ještě jeden kněz pensista. Byl to farář Racek. Byl mladší, ale sešlejší než děkan Hruška. Chodili spolu ti starci stříbřovlasí, jeden druhého podporující a vypravující si o starých časech.

Často zacházeli na hřbitov a Pater Racek provázel pana děkana vždy také k Pepiččině hrobu.

»To byla vzácná duše,« říkávali zde oba, stanuvše před křížem, kterýž zdobil rov, na němž nescházelo nikdy svěžích kytic a věnců, ctitelkami, mnohými bývalými žačkami jejími, tam donášených.

»Naříkávala si, že tolik svých milých musila přečkat, a nyní mi bylo souzeno přečkat i ji samu,« zažaloval si kdysi pan děkan, došed s přítelem po ranní mši svaté na hřbitov. Bylo to v květnu; kvetl šefík a narcisky. Vzduch byl plný vůně. Na hrobě Pepiččině byla položena kytice narcisků.

»Brzy, brzy odešla, mohla ještě mnohé vykonati,« litoval farář. »Její vlastenecká práce byla požehnána!«

»To byla. Ale slyšte, pane bratře. Takových vlastenek bylo pomálu, pomálu jich jest a bude. Ta byla vlastenkou celou duší, a tu duši že jste vy, pane bratře, k zápalu vlasteneckému probudil, máte za záslubu zajisté počítáno v knize svého života. Tato moje net byla mi bližší myslí než matka i sestry moje, myslím, že ani v manželství sebe šťastnějším neporozumějí si lépe duševně, než my dva spolu. V prvnějších letech stála mi vzdálenější v tom svém

švadlenství, a i se sestrou méně jsem se stýkal. Ale pak, vyvoliv si ji za hospodyní, poznával jsem čím dále tím více její cenu. Škoda ji do té země.« Pan děkan stíral slzy.

«Pane bratře, nechme ji klidně spáti. Odcházela ze světa zajisté s blabým vědomím, že nežila marně. Vychovala dceru mé sestry, vychovala v ní řádnou ženu, ba co dím, vychovala mnoho dívek, zušlechtila mnoho mladíků. Byla naší celé rodině milou, byla potěchou mé sestře Marii v mladých letech, podporou Ludmile, její památka jest požehnaná u každého, kdo ji znal. Já na ni vzpomínal vždy jako na sestru,« pravil farář.

«Ano, byla z požehnaných mezi ženami,« dodal děkan.

A starci kněží odcházeli ze hřbitova, vedouce se pod pažemi. Děkan opíral se o silnou hůl se stříbrným knollíkem, farář Racek o svůj starý červený deštník, v němž nosil druhdy knihy. Téměř holou lebku P. Hrušky kryl lesklý klobouk, Pater Racek měl sněhobílý prstěnce svých vlasů kryty měkkým kloboukem. Kráčeli pomalu. Tížíl je oba věk, sestárlí v starostech o jiné, jichž bídu a útrapy byli mírnívali, léčívali.

A zbyli tu téměř sami. Přítelů jich měli rodiny svoje, starosti a radosti svoje, a starým přátelům zbývaly jenom vzpomínky na radostné a plodné doby práce na roli církevní a vlastenecké. Větrák nesl od hřbitova libou vůni šetřku, jako pozdrav od těch, kteří tam odpočívali.

Lež tam klidně na hřbitůvku rodného svého domova, Pepičko Kopřivová, nejsi zapomenuta, a vzpomínajíc tvého vřelého vlastenectví, přála bych si, abych je mohla tak vštěpovati v mladé duše jako jsi to činívala ty!

Život tvůj byl požehnáním pro všechny, již tebe znali, smrt tvoje odvedla tě klidně, bez bolesti, bez dlouhého utrpení, zemřelas tak, jak jsi žila. A památka tvoje jest i mnou žehnána. Bůh tě oslav v nebeské vlasti!

Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od r. 1840. do r. 1900.

Napsal Tomáš Jos. Jiroušek.

(Pokračování.)

XX.

Vznik ateismu v dělnictvu českém. Ateistické časopisy v letech
1878.—1880.

Sociální demokraté od svého objevení se v řadách českého dělnictva až do r. 1878. nevšímali si mnoho náboženské stránky dělnictva a náboženství vůbec; přestávali na tom, že jejich Neudorfský program hlásal oddělení státu od církve a církve od státu. Avšak, když se sociální demokraté v dělnictvu rozšířili a měli za sebou slepě oddaný zástup stejně smýšlejících agitátorů, odhodlaných hájiti každý sociálně-demokratický nesmysl až do krajností, tu sociální demokraté přišli s pravou svojí barvou a počali vedle socialismu, plného výstředností,

hlásati i nevěru. *Atheismus byl pak druhou částí socialismu české sociální demokracie.* Poněvadž vůdcové sociálních demokratů, aby se v lidu dělnickém neučinili nemožnými, nemohli ve svých socialistických listech hlásati čirou nevěru, užili k tomu časopisů jiných.

V té době, roku 1878., počal vydávati v Praze Jos. Hozdecký, mistr krejčovský, čtrnáctidenník *»Světlo«*, list radikální. Sociální demokraté chovali se z počátku k tomuto listu ne právě přátelsky, a to hlavně proto, že v něm nemilosrdně zkritisovala byla r. 1879. sociálními demokraty vydaná protivlastenecká brožura *»Národovcům«*, jako zvláštní otisk z časopisu *»Budoucnost«*. Než, netrvalo to dlouho a protikatolické *»Světlo«* nalezlo přece v očích sociálních demokratů milost, že mohlo býti v socialistických listech *»Budoucnosti«* a *»Dělnických Listech«* inserováno, ve spolcích vyvěšováno a vůbec dělnictvu doporučováno.

Později pomohli si však sociální demokraté k vlastním protináboženským časopisům. Mezi dělnictvem objevil se Josef Svobodoslav Čada, sociální radikál, prodělal několik škol a pustil se do žurnalistiky. Týž ještě pomocí jiných založil r. 1878. dva čtrnáctidenníky pod názvy: *»Pravda«*, orgán sociálních radikálů československých, jehož odpovědným redaktorem byl krejčovský dělník Josef Kovář, a *»Právo«*, list sociálně-radikální, jež redigoval sám Čada. Těchto listů konkurenčních, Hozdeckého *»Světla«*, uchopili se sociální demokraté a drželi se jich zuby nehty. Socialistické časopisy *»Pravdu«* i *»Právo«* ochotně kolportovali i socialističtí agitátoři ve spolcích, dělnických schůzích, továrnách i dílnách mistrovských. Znal jsem jednoho kolportera, dělníka na Smíchově, který každého z těchto časopisů až 40 exemplářů mezi dělníky rozprodal.

»Pravda« a *»Právo«* vycházely až do r. 1880., kdy na podzim Čada zatčen, 16 neděl ve vyšetřování držán a v polovici února 1881. pro přestupek tiskového zákona odsouzen na 3 neděle do vězení a k pokutě 200 zl. Odsouzením Jos. Svobodoslava Čady, jak sám se podepisoval a sám bez náboženství byl, padly i jeho časopisy.¹⁾ Čada po vyjití z vězení zmizel pak z dělnického hnutí nadobro.

Vedle časopisů Čadových založil r. 1878. Vilém Kőrber také dva sociálně-radikální listy: *»XX. Věk«* a *»Volnost«*, čtrnáctidenníky, které řádily opět v řadách sociálně-národních a částečně i sociálně-demokratických. Také i v těchto časopisech psalo se protikatolicky, neboť Vilém Kőrber vůbec byl nepřitelem všeho katolického. Ale i tyto listy neměly dlouhého trvání, zašly během roku 1878. nadobro.

Jiný toho druhu list pod názvem velice vábným, *»Svoboda«*, vydával a řídil dělník krejčovský Josef Kliment. Týž psal také do socialistických listů pod jménem *»Ladislav Úslavský«*. Avšak ani Kliment svoji *»Svobodu«* dlouho v duchu atheistickém nevedl; r. 1881. byl nucen oznámiti její zastavení.

Vedle těchto listů bušila také do klerikálů na podzim r. 1880. založená *»Pochodeň«*, ilustrovaný sociálně-demokratický měsíčník, vydávaný a řízený bývalým studujícím Jos. Florianem. Když se však sociální demokraté prohlásili proti všeobecnému hlasovacímu právu, odtrhl se Florian se svým listem od sociálních demokratů a na podzim

¹⁾ Soud s J. S. Čadou a soudruhy přinesl časopis *»Budoucnost«* v č. 4. roč. VIII. ze dne 23. února r. 1881. na str. 27.

r. 1880. změnil »Pochodeň« v »Novou Pochodeň«, která v měsíci únoru 1881 zanikla.

»Světlo« vydrželo však konkurenci všech uvedených listů a postupovalo na své dráze dále, jsouc doporučováno všemi socialistickými listy té doby, až v polovici let osmdesátých viděl se Hozdecký nucen se svým listem vystěhovati se z Prahy do Slaného, kde »Světlo« až dosud vydává. K tomuto kroku přiměla ho nejspíše persekuce socialistů v Praze, která i jeho »Světlo« několika prohlídkami místností redakčních postihla, neboť byl v podezření, že jest se stíhanými socialisty ve spojení.

»Světlo«, »Pravda«, »Právo«, »XX. Věk«, »Volnost«, »Svoboda«, »Pochodeň« a »Nová Pochodeň« zanesly v řady dělnictva českého více atheismu a ducha protináboženského nežli před nimi Josef Barák svojí »Svobodou« r. 1868. a v letech 1870.—1873, poněvadž Barák jako »buržoasní žurnalista«, jak dělnictvem sociálně-demokratickým byl zván, neměl mezi dělníky důvěry. Proto také dělníci i jeho listu mnoho pozornosti nevěnovali, ale za to vůdcové sociálních radikálů v letech 1878. a 1881. směru Barákova v protikatolické práci využívali až do krajnosti. Na všech jejich listech jest to očividné.

Po roce 1881. byla již radikálně-sociálními časopisy i v sociálně-demokratických listech cesta proti katolickým snahám, článkům a zprávám prodělána, a proto sociální demokraté ve svých dělnických časopisech pěstovali atheismus dál a dál a dnes v něm vězí až po uši.

Tak se u nás zakořenila nevěra v lidu dělnickém. Bez nevěry, domnívají se sociální demokraté, nebyl by možný ani socialismus a řešení otázky dělnické.

Nemůžeme tento zjev v řadách dělnictva českého nazvati než poblouděním od pravých cest samého socialismu, neboť *socialismus, nauka o uspořádání společenského života, práce a výroby, mzdy, práv a povinností mezi dělníkem a pracedárcem, nežádá na nikom, aby přestal býti katolíkem, národovcem a vlastencem. Atheismus v socialismu jest vůbec nemístným, společenským zlem.*

XXI.

První srážka socialistů s Mladočechy v Konviktě. »Národní Listy« o socialistech. Körber a Florian proti socialistům. Schůze socialistů na Střeleckém ostrově. Ke hrobu básníka Jablonského.

V dějinách sociálního hnutí jest velice významná a bez odporu důležitá první veřejná srážka sociálních demokratů s národní stranou svobodomyslnou.

Na podzim roku 1879. pořádali němečtí nacionálové a liberálové v severních Čechách schůze a posléze i sjezd, kde ostře vystupovali proti slovanské pravici říšské rady, složené za vlády hraběte Taaffe, který právě vstoupil na předsednické křeslo ministerstva.

Němci, jako obyčejně, bouřili proti rovnoprávnosti Slovanů a zvláště Čechů v Rakousku, které se jali domáhati.

Strana svobodomyslná, čili Mladočeši, nechtěli severočeským Němcům zůstatí na jejich schůze odpověď dlužní; jakkoli jim dali říznou odmítavou odpověď konservativní Němci ve své zvláštní schůzi

v Linci, svolali s drem. Aloisem Prav. Trojanem v čele velkou manifestační schůzi do konviktského sálu v Praze na neděli dne 28. listopadu 1879.

V tom čase existovaly již v Praze a okolí následující dělnické vzdělávací spolky: »Dělnická Jednota« na Starém Městě, (místnosti »u Zeleného stromu« v Dlouhé třídě), s filiálkami (čtárny) v Žižkově, na Smíchově, v Břevnově, na Pankráci, na Vyšehradě a na Malé Straně. »Dělnická Beseda« v Podbabě, »Dělnická Beseda« v Libni, »Politický dělnický spolek« na Starém Městě a »Vzdělávací dělnický spolek Činnost« na Novém Městě (místnosti »u města Prahy« na Ferdinandově třídě vedle České spořitelny) v Praze.

V těchto spolcích vedl hlavní slovo sociální demokraté a proto nebylo v těchto spolcích již na dva dny před mladočeskou schůzí nikoho tajno, jak se byli předáci sociálních demokratů usnesli, kam v neděli se má jít — a to v síle co možno největší. Sociálně-demokratičtí vůdcové chtěli tentokrát ukázat nic netušícím Mladočechům, že zde v Praze jest také někdo, který žádá nejen politická, ale i sociální práva. A to se jim také v plné míře podařilo.

Konviktský sál i galerie v den schůze, již hodinu před zahájením, byl nabit dělnictvem z Prahy i z okolí. Avšak nikdo ze svolavatelů nic nepozoroval. (I) Teprve při zahajování schůze poznali Mladočeši ku svému velikému překvapení, že jsou v Praze také sociální demokraté, a to u veliké síle, kteří si dnes do schůze dali do-staveníčko.

Když zahajovatel dr. Trojan po úvodní řeči vyzval shromáždění k volbě předsedy, křičeli sociální demokraté: »Saller! Saller!

Mladočeši navrhovali opět dra. Trojana. Při volbě strhl se takový rámus, že v něm zanikaly naprosto hlasy dra. Jarom. Čelakovského i dra. Jana Podlipného.

Když si nemohli sociální demokraté vymoci pro svého vyhlášeného předsedu Frant. Sallera, stavitele, ani místopředsednictví, hlucheli, až zeměpanský komisař p. Svoboda po marném napomínání ku klidu schůzi rozpustil.

Nyní strhla se pravá bouře. Sociální demokraté brozili pěstmi Mladočechům a volali: »Nic Češi! Lidé! Co nám do národnosti, my chceme jisti! Jednejte o otázce žaludkové!« a podobně.

Sál musil býti policií vyklizen. Bartolomějská ulice, Perštýn, Konviktská ulice a Betlémské náměstí byly po schůzi plny dělnictva, proti Mladočechům poprvé demonstrujícího.

V této schůzi poprvé poznali Mladočeši, že jim v národě vzrůstá nebezpečný nepřítel, jehož hněvu také podlehl. A patřilo jim to v plné míře, neboť nikdy se o dělnictvo české nestarali, nežli tehdy, když ho při národních svých slavnostech potřebovali za stafáž.

Ale za rozbití schůze odměnili se Mladočeši sociálním demokratům, jak se patřilo. »Národní Listy« převzaly ochotně na sebe tento úkol a provedly jej znamenitě. V referátě ze dne 30. listopadu (č. 287.) nazvaly »Nár. Listy« sociální demokraty »turbulentní rotou internacionálů«, »výtržníky«, »lůzou, která za trochu piva nebo kofalky dá se upotřebiti ke všemu«, »chlápci«, »holobrádky«, »gardou«, »chlápisky, jimž z každého cípu šosu kapal petrolej«, »chátrou, holemi ozbrojenou«, »lidmi, kteří za mísu petrolejem prosáklého internacionalismu prodali svou národnost« atd.

Zkrátka, čin sociálních demokratů v Konviktě nazván Mladochechy »herostratstvím« a proti sociálním demokratům zahájen boykot. Do národní společnosti měli sociální demokraté míti dvěře uzavřeny.

Nejostřejší kritiku a odsouzení činu sociálních demokratů v Konviktě podal bývalý jejich stoupenec Vilém Körber v brožuře nadepsané: »*Saller a spolek, čili kazimíři českého dělnictva*«, která vyšla hned za několik dní po osudné schůzi. Tam nemilosrdně, ale velice případně a pravdivě byla posouzena sociální činnost vůdců ze sociálně-demokratického tábora: stavitele Frant. Sallera, Ladislava Zápotockého, krejčího a redaktora »Dělnických Listů«, Josefa Bol. Pecky, redaktora »Budoucnosti«, krejčího Frant. Mařáčka, Ant. Mottla, krejčího, Frant. Kraftnetra, dělníka, a Matěje Kunsta, zlatníka.

Všem bylo řečeno, že jsou špatnými vůdci dělnictva a že nerozumějí dělnické otázce. Mimo to psal Vilém Körber proti sociálním demokratům ve svém časopise »*Soudruh*«, který v čase tom vydával a ve směru sociálně-liberálním řídil.

Proti rozbití schůze v Konviktě vystoupil také ostře redaktor Josef Florian ve své »*Nové Pochodni*«. Frant. Saller krátce potom obhajoval sebe a sociální demokraty v brožuře vydané pod názvem »*Konvikt a dr. Julius Grégr*«.

Než, že celkem rozbitím schůze konviktské sociální demokraté mnoho si neposloužili, uznali ve 14 dnech již sami. Hledali jen okamžik, kdy jim bude možno před veřejností svoji pošramocenou reputaci v českém lidu poznovu opravit, a to se jim podařilo při dvoji příležitosti.

Nejprve byla to veřejná schůze lidu svolaná na den 30. ledna r. 1881. do skleněného sálu na ostrově Střeleckém v Praze, kde se řečnilo o změně živnostenského řádu. Na této schůzi, 4000 osobami navštívené, zvolili si sociální demokraté Frant. Sallera za předsedu a redaktora Lad. Zápotockého za místopředsedu. Do sálu sešlo se 1500 účastníků a třikrát tolik dělníků po čas schůze čekalo na výsledek před sálem.

Tímto účastenstvím na schůzi měla býti oslabena všecka »zaslána« z kruhů národních proti sociálním demokratům, které »Nár. Listy« přinášely po celý měsíc prosinec a leden.

Frant. Saller mluvil o změně zákona živnostenského, Leopold Kochmann, pražský živnostník, o dělnických komorách, které doporučoval, o lichvě a o továrních dozorcích. Frant. Semecký, nožíř, mluvil o normální době pracovní a přimlouval se za sblížení dělnictva s prácedárci v zájmu společném, v řešení otázky dělnické. Dále zasáhli v rozhovor pp. Zličský, mluvil o lichvě, a Nebeský o práci žen a dětí a požadoval omezení této práce v průmyslu. Na konec pak ujal jsem se slova sám. Doporučoval jsem zařízení živnostenských inspektorů, o nichž právě v říšské radě mělo se jednati. Dovolával jsem se toho, aby živnostenští inspektoři bráni byli ze řad vzdělaných dělníků, kteří by zároveň byli dekretem pověřeni a za státní úředníky ve svých funkcích povýšeni.

Před skončením schůze přijata resoluce, v níž žádány průmyslové a odborné školy v dostatečném počtu, dělnické komory, živnostenští inspektoři, nedělní klid, normální doba pracovní, podpo-

rovací dělnické spolky s ústřední pokladnou, omezení práce žen a dětí, tovární inspektoři a pojištění dělnictva v práci.²⁾

Resoluce přijata jednohlasně a schůze v pořádku skončena.

Touto schůzí dosáhli sociální demokraté, co chtěli: veřejného osvědčení, že nejsou takovými, za jaké je byly po celý ten čas »Národní Listy« vyhlašovaly, že nejsou stranou, která nedovede se ve schůzích slušně chovati.

Druhá příležitost vyskytla se sociálním demokratům, že vstoupili u velikém zastoupení mezi národní společnost, dne 13. března r. 1881. při pohřbu Boleslava Jablonského ze Strahova na Vyšehrad. V ten den k vyzvání předsedy Vratislava Koláře a mne jako místopředsedy vyšla k pohřbu slavného básníka pražská »Dělnická Jednota« se svými čítárnami z předměstí, počtem přes 600 členů. Národní kruhy zase jednou viděly mezi sebou sociální demokraty u velikém počtu a nemálo se nad tím pozastavovaly, že mezi sociálními demokraty zbylo ještě dosti mužů národního ducha.

O tom ovšem málokdo věděl, že právě sociální demokraté radikálního a internacionálního smýšlení, soustředění ve spolku »Činnost«, průvodu se nesúčastnili ani na vyzvání předsednictva »Dělnické Jednoty«, v níž převládaly živly umírněné a pouze řešení otázky dělnické cestou zákona si přející. Než, o tom později.

Jak se samo sebou rozumí, schůzí na Střeleckém ostrově a účastenstvím při pohřbu básníka Jablonského získali sociální demokraté v očích české veřejnosti zase poněkud dobrého jména. Avšak hlavní zásluha o to patřila předsednictví »Dělnické Jednoty«, v němž zasedali mužové mírní a rozvášní, kteří nemohli za to, co radikálně-internacionální živly ze spolku »Činnost« často pomocí dělnictva jimi svedeného provedly.

XXII.

První zavržení všeobecného hlasovacího práva. Radikálové a mírní.

Tisk socialistických stran. Roztržka na sjezdě v Brně r. 1882.

Radikální socialisté, soustředění ve spolku »Činnost«, tvořili v dělnictvu pražském zvláštní křídlo strany sociálně-demokratické, jemuž nebyvalo hned všecko po chuti, co »Dělnická Jednota« podnikala, proto také, jak jenom mohli, »Dělnické Jednotě« nejednu nepřijemnost provedli. »Činnost« vůbec vznikla z radikálních členů »Dělnické Jednoty« a všude a ve všem počínala si dle názorů svých radikálních vůdců Norberta Zouly, Antonína Mottla a j. Nejednou se stalo, že členové »Činnosti« vnikli i do schůzí pražských dělnických spolků a tam, jsouce dříve o všem umluveni, prováděli své zásady. Že pak za tuto činnost trpěly i osoby nejmírnější a byly považovány za radikály, rozumí se samo sebou.

Tak stalo se i dne 8. srpna 1880. ve schůzi dělnického »Politického spolku« v Praze, kde bylo na denním pořádku rokování o všeobecném hlasovacím a volebním právu, že do této schůze dostavil se značný počet členů »Činnosti« se svým předsedou Zoulou v čele. Nikdo nevěděl, co se bude dít; každý očekával, že první odstavec

²⁾ »Budoucnost« č. 3. a 4. roč. VIII. a »České Noviny« č. 27. r. 1881 v Praze.

sociálních demokratů, jímž jest všeobecné hlasovací právo, bude zastáván a odůvodňován jako prospěšný a dobrý. Josef Pecka dlel na venkově a nikdo z mírnějších vůdců sociálních demokratů v domnění, že nic závažného se ve schůzi dít nebude, do schůze nešel.

A toho okamžiku použil Zoula, hlava radikálů. Když viděl, že je ve schůzi čistý vzduch a žádné nebezpečí se strany sociálně-demokratických »šosáků«, ujal se ve schůzi slova a mluvil proti všeobecnému hlasovacímu právu bez překážky přes hodinu, a na konec navrhl resoluci, v níž se hlásá, že *moc* je právo, a že dokud pracující lid nebude mít této *moci*, že nebude mít ani práva při všeobecném hlasovacím právu.

»V uvážení,« — hlásá se v resoluci — »že bída pracujícího lidu učiní v případě zavedení všeobecného práva hlasovacího *moc* a právo pouhými nástroji v rukou oněch, kteří mu na škodu nejvíce jsou, an pomocí svého majetku dovedou učiniti všeobecné právo hlasovací illusorním, spatřuje »Politický spolek« v Praze v duševní i hmotné organizaci jediný prostředek, kterým by se vždy více vzdávající bída lidu obecného odstraniti dala. Chléb je svoboda a svoboda je chléb.«³⁾

A tato resoluce byla po krátké debatě radikálů s několika málo mírnými sociálními demokraty většinou hlasů přijata.

Poněvadž »Politický spolek« byl jaksi reprezentantem pražských sociálních demokratů, strhl se v jejich táboře pro tuto událost veliký rámus. Redaktor »Pochodně« (založené r. 1880.) a jednatel »Politického spolku« Josef Florian ve svém listě ihned prohlásil vystoupení ze spolku a časopis svůj odtrhl od strany sociálně-demokratické; za ním následovalo i více jiných.

Prohlášení »Politického spolku«, v němž se zavrhovalo všeobecné hlasovací právo, jako nebezpečný prostředek pro emancipaci pracujícího lidu, odsuzovali i Jos. Bol. Pecka, Lad. Zápotocký, Leop. Kochmann a j. z řad socialistů.

Kdyby tenkrát strana sociálně-demokratická byla mívala nějakou řádnou organizaci, byl by Zoula býval jistě ze strany vyloučen pro překročení programu a zavržení prvního jeho odstavce; ale strana neměla organizace a vůdcové sami o sobě byli proti Zoulovi slabí, a proto Zoula, znaje dobře tuto slabou stránku sociál. demokratů a spoléhaje se jako všichni křiklouni na svoji popularitu, ze sociálních demokratů si nic nedělal a šel svou cestou dále. Výsledek Zoulovy činnosti byl: vznik roztržky mezi socialisty; rozštěpili se na »radikály« a na »mírné«.

* * *

Nebylo právě šťastné pro sociální demokraty, když v měsíci lednu r. 1881. přeložili svůj ústřední orgán »Dělnické Listy« z Prahy do Vídně. České dělnictvo ve Vídni bylo v té době již ve vleku německé sociální demokracie — alespoň veliká jeho část — a tak i »Dělnické Listy« pod redaktorstvím J. B. Pecky; a poněvadž němečtí sociální demokraté ve Vídni byli radikálové, staly se »Dělnické Listy« taktéž radikálními. Radikální takt v socialismu dávala ve Vídni r. 1880. založená »Zukunft«, ústřední orgán sociál. demokratů

³⁾ »Dělnické Listy« č. 16. r. III. ze dne 18. srpna 1880. v Praze.

německých, řízená Jos. Peukertem, dělníkem malířským, a tento takt podržely si i »Dělnické Listy«, které s časopisem »Zukunft« měly společné redakční místnosti na Gumpendorfské třídě č. 78. Nuže, a »Dělnickými Listy« šířen sociálně-radikální směr i mezi dělnictvo v Čechách a na Moravě.

Pražští sociální demokraté hned po schůzi na Střeleckém ostrově dostali do redakce »Budoucnosti« ostrou důtku z Vídně, že přijatou resoluci poslali k říšské radě, kterýž způsob domáhati se dělnických požadavků od vídeňských sociálních demokratů byl zavrhován. *Byla to také poslední resoluce dělníků sociálně-demokratických z Čech i z Moravy, která do Vídně byla k rukám poslanců dodána.* Dělníci byli vídeňskými sociálními demokraty odkazováni na svoji vlastní moc a na žádné dobrodiní poslanců, kteří prý nevyšli z dělnictva. Tak zněl »pefěl« vídeňského sociál.-demokratického štábu. Dobře, dělnictvo po celých patnácte let nic nepožadovalo, ale také od nikoho nic nedostalo, leč to, co sami poslanci za nutné uznávali a schvalovali, co vláda v tom směru předkládala.

V takové taktice nebylo mnoho rozumu, ale dělníky o nerozumu tom přesvědčiti nebylo tak snadno; dávali pokyn vídeňští vůdcové, a těm prý se musí věřit. Když se někdo tázal po příčině, proč nemají se poslati resoluce a petice k říšské radě, odpovídali vídeňští vůdcové, že proto, poněvadž tam práchnivějí a nikdo na ně váhu neklade. Tak zněla výmluva.

Mnoho pražských sociálních demokratů v »Dělnické Jednotě« tuto taktiku neschvalovalo, ale radikální socialisté, soustředění kolem praporu ve spolku »Činnost«, nemohli si tuto taktiku dosti nachváliti a všude za ni oštěpy lámali. Taktika tato vedla k rozdělení sociálních demokratů v řadách dělnictva českého a později i německého v samé Vídni: v tábor radikálů a v tábor mírných.

Mírní sociální demokraté uznávali, že všeobecné hlasovací právo jest dobrým, že parlamentní půda k docílení dělnických požadavků a řešení otázky dělnické nemá se opouštěti, že se schůze mají pořádati účelně, resoluce a petice že mají se zaslati poslancům, a dělnictvo že nemá opouštěti stanovisko, které mu zákony k jeho zlepšení poskytují; hlavně, že nemá se přibližovati k zásadám anarchisty Jana Mosta, které jsou od dělnictva mírného tábora vůbec za zhoubné prohlašovány.

Radikální socialisté byli zase opačných názorů ve všech těchto prohlášeních. Nechtěli nic slyšeti ani o všeobecném hlasovacím právu, ani o resolucích a peticích k parlamentu a pěstovali jen kritiku, jak ve schůzích, tak v časopisech. Nic jim nebylo dost vhodné, nic dost dobré a odvraceli se ode všeho, co vycházelo z rukou nynější společnosti a její zástupců. Uznávali jen sebe za pravé dobrodělce dělnictva, své zásady měli za nejlepší pro dělnictvo, a velice se přichylovali ku směru Mostova anarchistického socialismu.

* * *

Na straně mírných socialistů stály časopisy: »Budoucnost« v Praze, »Spravedlnost« (založena r. 1881.) v Brně, »Volksfreund« (založ. r. 1881.) v Brně, »Arbeiterfreund« (založ. r. 1874.) a »Socialpolitische Rundschau« (založ. r. 1878.) v Liberci a »Wahrheit« (založ. r. 1880.) ve Vídni.

Domove, drahý domove!

Domove, drahý domove,
jak dětsky mám tě rád!
Tebe si jako jarních dnů
vzpomínám tisíckrát.

Vzpomínám sobě tatíčka,
jenž ved' mne k Bohu jen
a mně jen v potu tváří své
pracoval den co den.

Vzpomínám drahé matičky,
jak líbala můj ret,
a z jejích očí radostných
mně zářil blaha květ.

Vzpomínám šumných lesů tvých
a lučin zelených,
tvých požehnaných tichých niv
a vod tvých zperlených.

Vzpomínám vetchých domků tvých
a svěžích zahrádek,
tvých sladkých písní, srdečných
a zlatých pohádek.

Vzpomínám sobě, vzpomínám —
hle, jeseň už je tu! —
a zapomínám vzpomínouť,
že doba odkvětu . . .

Vzpomínám sobě, vzpomínám — — —
V mou duši vchází jas,
a v zpomínkách těch radostné
se jaro vrací zas!

Jaroslav Tichý.

Pepička Kopřivova

Napsala Vlasta Pittnerová.

(Pokračování.)

Někdy po práci usedla s neteří s nějakou punčochou; k zásluhám paní mydlářky o příbuzenstvo sluší přičísti, že podplétala rodinám všech neteří punčochy. Mívala stále nějaké doma, odnášejíc si je z domů, kde byla přímo o to poprosena i kde jenom hospodyňku nad nimi vzdychati viděla. Odněsla je ve velké, strakatě vyšíváné kabelce, kterou vždy nosila a v které krom růžence, kudličky, nějakých mátových pokroutek, které paní mydlářka sama užívala a dětem rozdávala (sama je jmenovala »luftceltlové pekáčky«), mívala vždy ve starém pouzdře od brejli po »nebožtíku mydláři« kolikere dráty k pletení, pak několik klubek bavlny i nití k pletení, bílé a modré, tlusté a tenké. Nepřijalať paní mydlářka od nikoho bavlny a nití k podplétání, to dala vždy sama.

Pletouc navrhla švadlenkám nějaké závodění. Někdy si ukládaly dle hodin. Paní mydlářka, které všechny dle domácí paní a dětí říkaly »paní teta«, určila úkoly: Tolik a tolik drátů na punčoše, tolik zoubků na krajkách, takový kus na šití, až k zabodnutému

Na straně radikálních socialistů byly zase následující listy: »Dělnické Listy« (založ. r. 1877.), »Nová Doba« (založ. r. 1881.), »Zukunft« (založ. r. 1880.), »Schneider-Fachzeitung« (1881.—1884.), »Oesterr.-Ungar. Hutmacher-Fachblatt« (1881.—1883.) a »Metallarbeiter-Fachblatt« (1881.—1884.), vesměs ve Vídni vycházející. Později k těmto časopisům přibyl český »Proletář« (1882.), taktéž ve Vídni vycházející.

Uprostřed hádek a sporů o taktiku a zásady rozvinul se během roku 1882. veliký boj mezi dělnictvem, který zabíhal až do osobních záležitostí. Bylo zápaseno od obou stran, radikální a mírné, o přednost a uznání se strany pracujícího lidu. Kdo byl na jedné straně, byl zrádcován a pranýřován s druhé strany, a zase naopak.

Výsledek sporů a křiku o taktiku a zásady vedl konečně mírné socialisty k tomu, že odbodlali se svolati sjezd československé sociální demokracie společně s německými stoupenci v Rakousku, na němž chtěli spory urovnati, ale nepodařilo se jim to.

Sjezd svolal do Brna Eduard Zachariáš, obchodník uhlím, na svoji zodpovědnost ke dni 15. a 16. října r. 1882. Sjezd počal v sále Lužánek svolavatelem a starým socialistou Ed. Zachariášem, jenž zvolen za předsedu.

Přítomni byli v dosti velikém počtu zástupcové českých i německých organisací mírné sociálně-demokratické strany. Dostavivši se zástupcové: za »Dělnické Listy« Frant. Nechvíle, za »Metallarbeiter Fachblatt« J. Pauler, strojník, za »Zukunft« Julius Břestian, kovosoustružník; prohlásili sjezd za nekompetentní a opustili místnost.

K programu strany referoval Karel Kautský, známý sociální spisovatel z Vídně, a v rokování měli účast: Adolf Burian (z Brna), Jos. Bardorf (z Vídně), Jos. Blažek (z Vídně), Theod. Indra (z Brna), Albrecht (z Liberce), Křížek (z Brna), Jedlička (z Duchcova), Michl (z Teplic), Halmich (z Mor. Šumperku), Sedláček (z Brna), Bayer (z Brna), Protva (z Inšpruku), Dziech (z Krňova), Šeba (z Prostějova), Mouca (z Brna), Weiguni (z Lince) a Dörsch (z Vídně). Sjezd konán veřejně. Usneseno, nepodrobí-li se »Dělnické Listy« usnesením sjezdu, aby založen byl nový ústřední orgán strany. (K tomu také došlo. Založen časopis »Bojovník« (1883.—1885.) jako ústřední orgán.)

Přijatý program obsahoval známé požadavky sociálních demokratů: Všeobecné přímé hlasovací právo, svobodu tisku, koalice a spolčování, návštěvu škol do 14 let, odstranění všech předností stavů, národní obranu místo vojska, volbu porotců a soudců volebním právem lidu, 10hodinnou normální dobu pracovní, omezení práce žen a dětí, odstranění práce trestanců, živnostenské inspektory volené dělnictvem, zavedení jediné přímé daně z příjmů, prohlášení konfesí za věc soukromou a podporu státní pro dělnická samostatná družstva.¹⁾

Tento program, jehož se sociální demokraté cestou zákona a prostředky mravními chtěli domoci, jak slibovali, byl první, který nepodlehli konfiskaci, a to proto, poněvadž prohlášen byl ve veřejném a dovoleném shromáždění, kdežto sjezdy v Neudörflu a Břevnově byly tajné, a jejich programy tudíž byly zabaveny.

¹⁾ O celém jednání sjezdu psala »Spravedlnost« v č. 20. roč. II. ze dne 27. října 1882. Program sjezdu přinesl »Bojovník« v č. 1. roč. I. a »Spravedlnost« v č. 10. roč. IV. ze dne 29. května 1884.

XXIII.

Stíhání socialistů r. 1881.—1885. Soudy se socialisty. Hnutí sociálních anarchistů. Létací tisk. Potlačení anarchistů.

Zásadní hádky mezi mírnými a radikálními socialisty v druhé polovici roku 1881. pojednou utichly. Nad sociálními demokraty v celých Čechách snesl se mrak, nevěstící nic dobrého. Nastalo zatýkání socialistů bez rozdílu jejich politického stanoviska.

Persekuci přivodil na sociální demokraty tajný Břevnovský kongres se svým programem a řádem sekci, kteréžto věci dne 7. července 1881. našli se opět po r. 1878. v bytě Václava Štefka, kde zároveň zatknuto několik přívrženců sociální demokracie, v nichž soud seznal ústřední výbor sociální demokracie československé. Na základě těchto listin jakož i vyšetřením bylo dokázáno, že jsou v Čechách tajné sekce a skupiny organizace sociálně-demokratické, a stíhání počalo. Mnoho vzdělávacích spolků dělnických bylo rozpuštěno, mnoho osob zatčeno a odsouzeno. V Praze zasedal delegovaný trestní soud pro socialisty až do roku 1885.

Bývalá moc a organizace sociálních demokratů v Čechách byla mezi dělnictvem takofka zlomena a agitace i propaganda sociální demokracie z řad dělnictva až na malé zlomky nadobro vymýtěna.

V této době zašly »Budoucnost« v Praze r. 1882., »Arbeiterfreund« a »Social-politische Rundschau« r. 1882. v Liberci. Časopisy sociálních demokratů v Čechách musily zajíti, poněvadž všichni jejich redaktoři byli ve vězeních, a sotva že některý nastoupil místo zatčených redaktorů u listu, následoval je do vězení v krátkém čase.

Tajný sjezd v Břevnově r. 1878. vymstil se v letech 1881. až 1885. na všech přívržencích a stoupencích strany hrozně. Kdyby bývali tehdejší vůdcové sociálních demokratů měli jen trochu rozumu a svůj první sjezd břevnovský svolali dle zákona shromažďovacího a byli jej konali veřejně, nemusilo k tomu všemu, co pak následovalo, nikdy dojít. Ale ne, páni radikálové Zoula a jiní a s nimi i neprozíraví mírní, udělali tajný kongres, udělali organizaci dle vzoru »bratří« v Německu, kde byl výmínečný stav pro socialisty po známých attentátech Hödla (r. 1878.) a Nobilinga, a stoupenci sociální demokracie v Čechách celou tu moudrost pěkně odnesli.

Kam vedla nezřízená radikálnost, neprozíravost a nerozum vůdců sociální demokracie, založené břevnovským sjezdem, svědčí nejlépe doklady, které uvádím na základě spolehlivých pramenů, pokud jsem je zjistiti mohl: v Čechách propadlo trestům a pokutám pro nezákonnitou propagandu sociálně-demokratickou, či jak se tenkrát říkalo, pro »socialistické rejdy« :

Roku 1881. bylo odsouzeno 57 osob na 6 let, 10 měsíců a 21 dní do vězení, a na 5 let, 6 měsíců a 14 dní do žaláře.⁶⁾

Roku 1882. bylo sociálním demokratům překročivším zákon vyměřeno 22 roků vězení a 28 roků žaláře.⁶⁾ Kolika osobám, určitě dle časopisů nelze zjistiti.

⁶⁾ »Arbeiterfreund«, dne 22. prosince 1881. a »Dělnické Listy« dne 4. ledna 1882. ve Vídni.

⁷⁾ »Dělnické Listy« po konf. 2. vyd. dne 20. prosince 1882. a dne 3. ledna 1883. ve Vídni.

Roku 1883. bylo odsouzeno 119 sociálních demokratů k 78letému vězení nebo žaláři.⁷⁾

Roku 1884. bylo sociálním demokratům (neznámo kolika osobám) trestu propadlým usouzeno celkem 500 roků vězení nebo žaláře.⁸⁾

A konečně roku 1885. do konce června bylo 52 sociálních demokratů odsouzeno na 41 rok, 1 měsíc a 27 dnů do vězení nebo žaláře.⁹⁾

I bylo během roku 1881. až 1885. usouzeno v Čechách sociálním demokratům celkem 680 roků, 17 měsíců a 62 dní vězení a žaláře, nečítajíc v to vazbu vyšetřovací a peněžité pokuty.

Tolik stál sociální demokraty první jejich Břevnovský kongres! A co peněz dalo se advokátům, obhajcům obžalovaných, a co podpor rodinám uvězněných a uvězněným samým, toho nikdo neví, toho nikdo nemůže říci! K tomu není dokladů.

Možná, kdyby všech 16 účastníků socialistického kongresu Břevnovského se dalo na váhu, že by nepřevážili ani ve zlatě oběti, jichž dělnictvo musilo přinést pro ty, kdož trpěli za jejich od rána do večera trvající poradu dne 7. dubna 1878.! Draze, draze byl zaplacen program a organizační řád strany sociálně-demokratické dělnictvem českým, a ještě draze zaplatily jej jejich rodiny, manželky a děti!

Mnoho, mnoho vzali si účastníci Břevnovského sjezdu na zodpovídání všem, kdož tímto sjezdem utrpěli. A tito účastníci, jakoby si byli vědomi, co jejich nerozvážností potkalo dělnictvo a jeho rodiny, *unikli z dělnického hnutí nadobro; vzdali se práce.*

Mnohým, jako J. B. Peckovi, Zoulovi a Kochmannovi, stala se novou vlastí Amerika. Tak to dopracovali první organizátoři sociální demokracie u nás. Hlavně ti, kteří byli nejradikálnější. Hnali dělnictvo k sociálním krajnostem a probráli celou svoji hru. Nešťastníci!

A proto hnutí sociálních demokratů od r. 1878. do r. 1885. trvající jest pro všechny časy odstrašujícím, v hnutí tom se ukázalo, jak se lid vésti a organisovati *nemá.*

Doufáme, že české dělnictvo od způsobu takové organisace, taktiky a politiky sociálních demokratů, jaká děla se jejich prvními vůdci v Čechách, se navždy vyléčilo a vystřízlivělo.

A koho ani vlastní škoda nepoučila, a kdo vlastním utrpením ještě ani dnes nezmoudřel, tomu není pomoci. Kdo však prohlédl, ten vícekrát takovou drahou nepůjde. O tom jsem přesvědčen z vlastního života, neboť i já za to, co sociální demokraté na sjezdě v Břevnově »pro blaho dělnictva« udělali, odpykal jsem v letech 1881. až 1883. na dvakrát, celkem osmi měsíci a patnácti dny vyšetřující vazby a osmi měsíci tuhého vězení. Než, těch dob nejen já, ale i mnoho jiných ještě smutněji si vzpomíná.

Avšak my všickni přes to vše nebyli tak těžce postiženi, *jako byla poškozena věc dělnická!*

Míti dělnictvo moudřejších a rozvážnějších vůdců, nežli byli Pecka, Zoula, Zápotocký, Mottl a j., kde by dnes bylo? Celá řada

⁷⁾ »Dělnické Listy« po konf. dne 2. ledna 1884. ve Vídni.

⁸⁾ »Duch Času« dne 8. ledna 1885. v Prostějově.

⁹⁾ »Duch Času« od čísla 20. až do čísla 32. roku 1885. v Prostějově.

let pro užitečnou, vzdělávací a hmotnou práci v dělnictvu byla ztracena a ze sjezdu Břevnovského zbyl z veliké části pro dělnické hnutí jen špatný podklad. Organizace a taktika byla vymýtěna, ale zásady sociálně-demokratické z kongresu toho bují stále.

A kam, k jakým koncům přivedou dělnictvo, to ukáže budoucnost.

Dnes o tom nelze rozhodovati. Jen aby to bylo lepší než v letech 1881. a 1885., nebude-li to ještě horší.

Celá věc více leží na dělnictvu samém, než na vůdcích; jest otázka, jakými cestami k takovým koncům může dojít; kráčí-li po cestách dobrých, dojde k cílům dobrým; kráčí-li po cestách špatných, dojde i cílů špatných.

O pravdě těchto slov učí nás minulost.

* * *

Persekuce socialistů vedle toho, že z valné části zaviněna byla tajným sjezdem Břevnovským, zaviněna byla ještě z větší části tajným tiskem radikálních socialistů.

První prohlídky bytů následovaly r. 1881., když v měsíci červenci objevil se v Čechách v Londýně prý tištěný leták »Našemu národu«.¹⁰⁾ Při hledání tohoto letáku bylo mnoho osob, kteréž jej měly, přistiženo a odsouzeno.

Další letáky následovaly pod názvy: »Pracující lidé«, »Bratři! Dělníci!«, »První svobodná tiskárna v Rakousku« a »Náš program«.

Všecky tyto letáky propadly konfiskaci. Strašily v Čechách, dopravovány jsouce z cizozemska od r. 1881. až do roku 1884.

Vydávati a rozšiřovati letáky naučili se radikální socialisté od německých Mostiánů, kteří jimi zaplavovali v letech 1880. až 1882. celé Německo. Ale jako v Německu, tak i u nás zaplatilo naše dělnictvo rozšiřování letáků draho, velice draho! Výsledek této nerozumné a nepředložené propagandy neznamenal pro dělnictvo nic, poněvadž z toho bylo na konec vždy jen vězení.

O tomto létacím socialistickém tisku u nás pojednal jsem důkladně a zevrubně v článcích nadepsaných: »*Socialistický létací tisk ve střední Evropě*«, uveřejněných ve »Vlasti« roč. VII. r. 1890.—1891.

Létací tisk sociálních radikálů přispěl nemálo k tomu, že mnozí potřeštěnci jali se páchat i atentáty na osoby, které sociální radikalisté si vyhlédli. Tak na př. první atentát podniknut v Novém Lerchenfeldu 1881. na policejního komisaře Frant. Tkadlce, druhý následoval dne 4. července r. 1882. na obuvníka Merstallingera, třetí dne 15. prosince roku 1883. na policejního komisaře Hlubka, čtvrtý na směnárníka Eiserta, a konečně pátý atentát na policejního detektiva Ferd. Blöcha.

Účastníci těchto atentátů na Tkadlce (udeřen sklenicí do hlavy) dostali: Doležal 3 roky a Mangel 2 roky žaláře; při atentátě na Merstallingera (omámení chloroformem a krádež) Engel a Pfleger po 15 letech a Berndt 2 roky žaláře a za atentát na Blöcha (zabití) jsou Stellmacher a Kammerer popraveni.

Po dlouhém shovívání za těchto rozčilujících a nebezpečím hrozících zjevů od sociálních radikálů páchaných prohlášen byl ve Vídni

¹⁰⁾ »Budoucnost« č. 18. roč. VIII. 1881.

a Korneuburku císařským nařízením na základě zákona ze dne 5. května 1869., dne 30. ledna r. 1884. výminečný stav. Redakce časopisu »Zukunft« a »Dělnických Listů« jsou zavřeny a 238 osob, ke straně sociálně-radikální se hlásících, bylo z Vídně vypovězeno.

Tak zjednáno trochu pokoje a klidu. Mezi vypovězenými a z Vídně vyvezenými byl i Josef Bol. Pečka, Rudolf Zulovský, Josef Hybeš, Frant. Kulík, redaktoři a vydavatelé »Dělnických Listů«.

Když pak objeveny byly ve Vídni i dvě tajné tiskárny sociálních radikálů a v Čechách u Liberce třetí a mnoho osob při tom zatčeno, přestaly v Rakousku i v Čechách letáky strašiti. Po tajných časopisech, jako byly »Červánky Lipanské« a »Pomsta«, z nichž prvního vyšlo 1 a druhého 2 čísla, nebylo pak ani slechu. Podobně tomu bylo i u tajného časopisu »Svoboda«, vydaného ve zmíněné tajné tiskárně u Liberce, o němž nevíme ani, kolik čísel vyšlo.

Pro tyto tajné tiskárny odsouzeno bylo 19 osob úhrnem na 147 let do žaláře.¹¹⁾

K takovým koncům vedla politika sociálních radikálů. A přece nebylo tehdejší dělnického časopisu v Rakousku, který by byl s důrazem poukázal, do jaké záhuby dělnictvo jest hnáno, a propagandu s tajným létatím tiskem rozhodně odsoudil. Orgány tak zvané mírné sociální strany, živořící stále na úbytě finanční, neměly odvahy pronést slovo v čas a protestovati veřejně proti tomuto proudu.

Teprve dělnický list »Křik Lidu«, v Brně vycházející, r. 1885, za mého řízení činnost a záměry sociálních radikálů objasnil a odsoudil dvěma články: »Anarchisté a radikálové — švindláci« a »Anarchisté provocateur-agenti«.

XXIV.

Vývoj a přehled spolků katolických tovaryšů v zemích koruny české.

Vydáním společovacího zákona vyvoláno nejen hnutí českého dělnictva na základě svépomocném, ale i čilejší život katolíků v zakládání spolků katolických tovaryšů. Jak jsem již v kap. II. uvedl, bylo koncem r. 1869. v Čechách a na Moravě 15 spolků katolických tovaryšů místy českých a místy německo českých, jak kde byla silnější národnost.

Avšak pravá doba rozkvětu jednot a spolků katolických tovaryšů datuje se rokem 1870. Současně s rozvojem sociálně-demokratických spolků vzdělávacích, zvláště v době rozkolu sociálních demokratů ve stranu radikální a ve stranu »mírnou« v letech 1880. až 1885. a pak po spojení se socialistických stran mírné s radikální od r. 1885. až do r. 1894. vzrůst spolků katolických tovaryšů v Čechách, na Moravě i ve Slezsku dál se rychlým a pozoruhodným tempem.

Vzrůst katolických tovaryšských spolků v době poněkud úpadku hnutí dělnictva českého a jeho svépomocných spolků v letech 1870.—1879. dál se takto: v Brušperku založen spolek katol. tovaryšů r. 1870., v Kroměříži r. 1872., v Klimkovicích r. 1872. a v Třeboni r. 1879.

¹¹⁾ »Bojovník« č. 23. roč. II. 1884. v Brně a »Duch Času« čís. 44, ze dne 14. ledna 1886. v Prostějově.

V době rozkolu sociálních demokratů ve strany mírnou a radikální od r. 1880. do r. 1885. vznikly spolky katol. tovaryšů opět v těchto místech zemí koruny české: R. 1880. v Cukmantlu (Rak. Slezsko), r. 1881. v Českém Krumlově, v Liberci, v Borovnici (Rak. Slezsko), r. 1883. v Nepomuku, r. 1884. v Hranicích, v Bílsku, roku 1885. ve Vimperku, v Horním Jelení, v Mor. Ostravě, v Bruntále a v Těšíně.

Když pak mírná a radikální strana socialistická se roku 1885. spojily a ve spojení tom trvají až podnes, jest pozorovati v Čechách, na Moravě i ve Slezsku ještě větší rozvoj spolků katolických tovaryšů nežli dříve.

I povstaly nové spolky v uvedené době: r. 1886. v Bohosudově (Mariaschein), v Prostějově, v Rýmařově, v Bartošovicích, roku 1887. v Netolicích, ve Volyni, v Krucemburku, v Holešově, v Kojetíně, v Bělotíně, v Benešově (Rak. Slezsko), r. 1888. v Broumově a v Hradci Králové, r. 1889. v Bernarticích, v Mostě, v Žatci a ve Vyškově, r. 1890. v Bučovicích, v Jilemnici, v Bystřici pod Hostýnem a v Moravské Třebové, roku 1891. v Lipněsku, v Bílovci, v Místku, r. 1892. v Třebouchovicích, v Litomyšli a v Přerově, r. 1894. v Tišnově a r. 1898. v Bystřici nad Perštýnem.

Tedy v letech 1870. až koncem 1899. založeno a existovalo v zemích koruny české úhrnem 45 spolků katolických tovaryšů, z nichž i mnohé domohly se vlastních spolkových domů.

Zajisté, mocná to organisace katolicko-dělnická, k níž, když se připočetlo ještě 14 předcházejících spolků tovaryšů z let 1848.—1869. (Viz kapitulu II.), činila *úhrnem 59 spolků* s mnoha tisíci členy.

Jest podivno, že této nejprvnější a základní organisace katolického dělnictva českého, až do r. 1888., málo kterým sociálním spisovatelem bylo povšimnuto a když se tak stalo, neobsahovalo takové povšimnutí více než pojmenování uvedených spolků, že také tady jsou a že existují. A přece z těchto spolků katolických tovaryšů a řemeslníků vycházeli mužové o práci, vlast a národ dosti zasloužilí. Ano, z těchto spolků v letech 1890.—1899. vyšly i první hloučky kupící se kolem prvních křesťanských sociálních harcovníků českých.

Všeho hnutí dělnictva a řemeslnictva českého v letech 1867. až 1888. bylo všímáno sociálními spisovateli českými, ale katolické tovaryšské organisace se přehlížely, ani prof. Matěj Procházka, popisuje důkladně sociální hnutí a spolky všech dělnických směrů v řadě článků podaných v „Časopise katol. duchovenstva“ v letech 1872. a 1873. (Otázka dělnická), spolků katol. tovaryšů a jejich významu v sociálním ruchu se nedotekl, a přece existovalo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku patnáct těchto spolků a byly nejstaršími dělnickými skupinami v naší vlasti.

Příčiny spočívaly asi v tom, že se spolkům katol. tovaryšů v tehdejších dobách sociální význam nepřikládal, aneb že se mu neporozumělo.

Na veřejnost se mnohým zdálo, že spolky katol. tovaryšů jsou spolky pouze náboženskými, poněvadž bylo o nich na veřejnosti známo, že konají správně své náboženské povinnosti a hrají různé náboženské divadelní hry v jistých církevních dobách, jako o Váno-

cích, svátcích velikonočních a podobně; k tomu se však u veřejnosti nejméně přihlíželo, jaký jest uvnitř těchto spolků život.

Zapomínalo se veřejností, že jednoty katol. tovaryšů proto se zakládaly a existovaly, že mladému řemeslníku se nedostávalo:

1. »v životě mravního základu, ruky přivětivě ho k dobrému vedoucí, péče, která by jeho důvěry zasluhovala; 2. příležitosti, aby se po práci někde klidně usadil, předměty poučnými se obíral, zvláště za dlouhých zimních večerů; 3. příležitosti, aby se pro své povolání vzdělával; 4. příhodné, ducha i mysl občerstvující zábavy, které nemohou poskytnouti ani hostince, ani veřejná místní zábava; 5. pak třeba, aby nábožnost opět byla oživena, musí se mu poskytnouti příležitosti, aby se z víry a náboženství svého těšil a radoval; 6. musí se mu dáti příležitost, aby mohl býti činným ve skutcích lásky pro jiné a s jinými.«¹²⁾

Za tím účelem měly spolky katol. tovaryšů nejprve na zřeteli: a) přivětivou, osvětlenou a vytopenou místnost; b) knihy a časopisy, netoliko náboženského, ale i dobrého světského obsahu; c) přednášky z oboru průmyslového, obchodního a řemeslného; d) cvičení náboženská; e) pěstování písemnictví, kreslení, zpěvu, účetnictví, geometrii, modelování, učení se jazykům, učení se dramatickému umění, pěstování ušlechtilých zábav, učení se spořivosti, učení se vzájemnému se podporování v nehodách, nezaměstnanosti, nemoci, opatřování si vzájemně práce atd.

Spolky katol. tovaryšů právě tak jako všechny jiné vzdělávací spolky dělnické měly a mají účely sociální a prostředky k nim stejné; i byly tudíž spolky katol. tovaryšů všem ostatním spolkům dělnickým co do povznášení vzdělání a zájmů členstva svého rovny.

Česká sociální literatura do r. 1885. (Přehled.)

Časopisy periodické. Praha. 1848.: »Hlasník«, redaktor Dr. Fr. Cyrill Kampelík. — 1867.—1868.: »Dělník«, redaktor V. Petr. — 1868.—1869.: »Oul«, red. Karel Bělecký. — 1868.: »Včela«, red. Karel Šubrt. — 1869.: »Český Dělník«, red. Václav Studnička. — 1869.: »Jednota«, red. Karel Šubrt. — 1869.—1871.: »Dělník«, red. Václav Petr. — 1870.—1875.: »Dělnické Noviny«, red. Ant. Tůma, Karel Šubrt a Václav Žižka. — 1871.: »Dělnická Bibliotheka«, red. Václav Petr a Ant. Pelant. — 1872.—1874.: »Dělnické Listy«, red. Jos. Barák, Václav Ratolístka, Václav Holan, Gustav Kulhavý a Vojtěch Jarušek. — 1874.—1882.: »Budoucnost«, red. Václav Kos, Ladislav Zápotocký, Jos. Bol. Pecka, Jos. Praus, Adolf Macner, Josef Štěpánek a Frant. Kácha. — 1875.—1876.: »Práce«, red. Václav Valečka. — 1877.—1884.: »Dělnické Listy«, red. Vilém Körber, Jos. Bol. Pecka a Alois Rambousek. — 1878.: »Světlo«, red. Josef Hozdecký. — 1878.—1880.: »Pravda«, red. Jos. Kovář a Jos. Svobodoslav Čada. — 1878.—1880.: »Právo«, red. Jos. Sv. Čada. — 1878.: »XX. Věk«, red. Vilém Körber. — 1878.: »Volnost«, red. Vilém Körber. — 1880.—1881.: »Soudruh«, red. Jan Kmoch a Vilém Körber. —

¹²⁾ »Pamětní spis ku 40leté památce založení Jednoty katolických tovaryšů v Praze. 1852—1892.« Stránka 6. Nákladem Jednoty. Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. 1892.

pisu) 1872. — »O vzdělání lidu« od Ladisl. Zápotockého 1878. — »Trest socialismu Ant. Schöffleho,« přeložil Jos. Svobodoslav Čada 1878. — »Upřímné slovo k našemu rolnictvu a řemeslnictvu« od Aloisa Rambouska 1879. — »Démon našeho věku« od Ant. Pelanta (bez podpisu) 1878. — »Národovcům« (bez podpisu) 1879. (r. 1881. v druhém vydání konfiskováno po dvouletém svobodném rozšiřování). — »Dělnická otázka. Řeč Jana Jakobyho«, přel. Vilém Körber 1878. — »Stodola«, národohospodářská úvaha, přel. Vilém Körber 1879. — »Matice Dělnická« (děl. bibliotheka) redigoval Vilém Körber 1880.—1881. — »Saller a spolek, čili Kazimíři českého dělnictva« od Viléma Körbra 1880. — »Konvikt a Dr. Julius Grégr« od Fr. Sallera 1880. — »Svépomoc« od Vive la Liberté (Leop. Kochmanna) 1881. (vesměs v Praze vydané). — »Rolnictvo a jeho smýšlení o socialismu« od Čenka Z. Městeckého, vydáno v Brně 1884.

Naše Slezsko.

Napsal Jan Vyhlídal.

(Pokračování.)

Archivy, musea a sbírky.

Když se píše o historii, má se díti též zmínka o archivech, museích, skýtajících podklad k dějinám. »Archivy ve Slezsku jsou do té doby značně zanedbanou popelkou, ačkoli nelze upřít, že některé pokusy o nápravu se staly, a to s částečným úspěchem.«¹⁾ Čechy nejvíce zajímá zemský archiv Slezský a Matice Opavské.

»Zemský archiv Slezský jest vlastně archiv opavských pánů stavův. Jakož pak pořadatel archivu, konservator Dr. Kürschner, zprávu činí, obsahuje všeho všudy jen 665 listin, roztříděných na 12 skupin. Ovšem, nezakládá se přednost tohoto archivu na listinách, nýbrž na zemských knihách (půhony, roky, sněmy atd.). Však prokázáním neobyčejné chudoby stane se pokus, aby se jednak stavovský archiv Těšínský spojil se zemským, aby se staré zemské desky místo u c. k. zemského soudu uschovaly v archivě.« Jak již podotčeno, uchráněn zemský archiv od záhuby J. Lepařem.

Archiv Matice Opavské co do počtu listin jest po zemském archivě prvním ve Slezsku; čítá úhrnem 602 listiny a knihy, začez přední zásluha náleží V. Praskovi.

Knih rukopisných jest sedmero:²⁾

1. »Přijem peněz brandšacunkových od sousedův (Těšínských) jak při nešťastlivém vpádu Švédském r. 1645. tak i potomně roku 1646. a 1647 colligirovaných.«

Oprava: V minulém čísle na str. 926 místo (1648.—1774.) čti (1648.—1789.) a na str. 930 místo v Něm. Lutychu čti »v Něm. Lutyni«.

¹⁾ V. M. O., r. 1892., str. 23.

²⁾ V. M. O., r. 1892., 1893., 1894.

2. »Michael Tomassen (Troppaner) Vogtenbüchel od 2. června do 18. července 1681.

3. »Register počtův purgmistrovských města Těšína«. Od 8. martii Ao. 1655. až do ult. dec. 1656.

4. »Protocollum sessionum, latorum . . . curiae regiae civitatis Teschinensis« ab anno 1722., usque ad mensem Julium anni 1728.

5. »Kniha ševcovského cechu Frýdeckého« se zápisy veskrze českými.

6. »Registra a knihy zemské sirotčí r. 1591. za Adama Václava knížete založené a svedené až do r. 1637.« (Opis.)

7. »Protocollum sessionum, latorum . . . sententiarum« (curiae regiae civitatis Teschinensis), t. j. registra městského práva Těšínského od r. 1774.—1782. Listů 126. Také v těchto registrech jsou napořádě vedle německých rozsudků i české.

Seznam listin uveden jest v citovaných ročnících »Věstníku Matice Opavské« r. 1892., 1893., 1894., kamž čtenáře, kteří se o ně zajímají, odkazujeme.

Stavovský archiv Těšínský jest málo znám; archiv musea Opavského má všeho všudy 32 listin, z nichž 9 českých, archiv města Opavy 60 listin, 11 českých.

Šeršňnkovo museum v Těšíně má též archivalia, mezi nimi české Skočovské.³⁾

Jak jest s městskými archivy jiných Slezských měst, nemůžeme podati zprávy.

Z museí jest nám nejbližší museum Matice Opavské, založené r. 1884. Kromě knihovny obsahuje sbírku mincí, z nichž poběhu některé ztraceny. Vinc. Prasek odhadl r. 1892. počet jejich dobře na 3000. Obrazárna jest v počátcích; má jeden Úprkův obraz a několik méně cenných. Ze starožitností jsou nálezy z hrobů, mlaty, palstafy, jehlice, popelnice, zbraně. Sběrka krojů jest dosti hojná, částečně ustavičným stěhováním však poškozená. Těšíme se, že sbírky uspořádány byvše v nové místnosti, budou přístupnějšími než posud. Ještě zasluhuje pochvalné zmínky museum ředitele škol Bukovanského na Pol. Ostravě.⁴⁾

Národopis.

Národopisné studium již v 15. století mělo ve Slezsku své ctitele, vždyť Mikuláš z Kozl (1420.—1433.) sbíral náboženské i světské písně.

V 17. věku kolem r. 1670. Kristian Hiršmenzl, administrátor v Bolaticích, sepsal knihu »Septem centuriae jovialium«, obsahující 700 anekdot, pohádek, bajek. Jedna báchorka uvedena ve Vlastivědě Slezské na str. 41.—42.

Ve studiu národopisném nastala ve Slezsku veliká mezera, až kněz Cyprian Lelek ujal se opuštěného tohoto pole. Nasbíraný materiál odevzdal Fr. Sušilovi, dalšího uloženého v museu Matice Opavské užil V. Prasek při I. díle své »Vlastivědy«. Frant. Sušil v předmluvě

³⁾ Profesor A. Landsfeld podal ve V. M. O. r. 1895. str. 56—58 seznam rukopisných památek v tomto archivu.

⁴⁾ Pisatel těchto řádků má hojnou sbírku krojů a výšivek Slezských, snad větší než v museu M. Op.; v zemském museu v Opavě v oddělení krojovém užtíš také zbytky krojů, figuriny nepravdivě ustrojeny. Třeba jest lepšího uspořádání!

špendlíku dle zručnosti pracovnice, a pak se pracovalo. Do uplynutí hodiny měla být každá hotova; která nebyla, té se zazpívalo:

»Má milá lenost,
dej se mně přemoct,
až já se vdám,
já se ti celá poddám.«

Některé menší děvčátko se při té písničce rozplakalo, a paní teta musila chlácholiti. Pohladila, setřela slzičky, podala »luftceltlový pekáček« a těšila: »No, tak, plakala, ale pozor, to jenom do sedmi let pláče holka do krásy, plakala, plakala, je škoda neodplakat, co se mělo udělat.«

A děvčátko, osladivši si pokroutkou v ústech, usmálo se a bylo budoucně pilnější.

Jindy zase určila paní teta úkoly a dbala, která bude první hotova. Tu nazvala císařovnou, druhá byla královnou, třetí hraběnkou, čtvrtá baronkou, pátá purkmistrovou, šestá rychtářkou a poslední zůstala děvečkou. Bylo-li dívek více — a sedalo jich až patnáct u stolu, tu bylo paní tetě přemýšleti, aby našla názvy hodnostárek. Podařilo se jí to však přece vždy a smála se celým svým dobráckým obličejem, any se dívky až do příštího závodění takto oslovovaly.

Zábavná byla také hra na zajíčka. To se určily menší úkoly. Pletačkám drát, vyšivačkám dírka, zoubek, nebo lupínek, šičkám udělala paní teta po látce tužkou čárky, dle toho, zda štepovaly či obrubovaly dále nebo blíže od sebe, a nyní počalo závodění.

Určil se počet sto. Každá dívka zpracovala svůj úkol, vyřkla číslo, od jedné začato a stále se počítalo dále; které se podařilo říci »sto«, byla »zajíčkem« a počítala nyní svou práci sama nad sto. Ostatní počínaly znovu od jedné, popilovaly si, aby »zajíčka« záhy dohonily. Že bývalo však pracovníků mnoho, musily za jedno číslo udělati úkol dvojité, a »zajíček« jásával, podařilo-li se mu dosíci čísla třeba nad půl druhého sta.

To přibýlo práce na šití i pletení! Jen že někdy malá děvčátka rychle pracující musily potom párat, a páření bylo provázeno pláčem. Tu paní teta byla hned pohotově s písničkou:

»Na svatého Hárala
naše Manči neb Lízi atd. párala,«

a tu rozmrzelou Manči, Lízi, Terinku či Karolinku upokojila ze své zásoby »luftceltlovým pekáčkem«.

Jaký div, že paní teta nikdy se od Kopřivů před večerem nevypravila. Došla-li ráno, obědvala tam, ale brávala svůj oběd s sebou. Vařila si jej ráno hned s ranní polévkou; došla-li na poledne domů, byl záhy dovařen, a někdy jí stačila miska škubánek, nudlů, tašek s povidly, kastrolek kaše na dva, na tři dny. O buchtách ani nemluvíme, těch píkala sice paní teta vždy aspoň ze dvou liber mouky, než, sama jich snědla nejméně. Ať šla kam šla, donesla nějakou »těm malým« a dělala-li si štrudl, byl vždy v příbuzenstvu někdo churavý, jemuž přišel kousek k chuti.

Za to večer vařila si paní mydlářka kávu a nerada to viděla, došel-li k ní někdo u večer na besedu; ne snad, že nebyla by ráda

k »Mor. národním písním«, jež poprvé r. 1835., a podruhé r. 1860. vydal, píše: »Mezi jmény ochotníků nejhustěji nalézají se p. Cyprian Lelek, jenž mi sbírku svou v pruském Opavsku shledanou přepustil, ovšem bez nápěvů, ale ku které jsem melodie tím lehčeji z úst lidu naznamenal, moha již určitou píseň udati, jejížto melodie jsem vyhledával.«^{b)}

Sušil mimo Pr. Slezsko projížděl za příčinou národopisného studia Opavsko a tu část Těšínska, kde okres české řeči polskému jazyku neustupuje.

Následovník Sušilův, Fr. Bartoš, působil od r. 1866. po tři léta na gymnasiu Těšínském, a po tu dobu zabýval se pilně zkoumáním lidu, jeho zvyků, řeči; později ještě navštívil Slezsko. Výsledek jeho studií obsažen jest v jeho folkloristických dílech, jako v písních, dialektologii moravské, v díle prvním, části IV., kdež pojednává o nářečí lašském.

V »Národních písních, pobádkách...«, pořádaných pohádkovou komisí lit. řečn. spolku »Slavia« v Praze odd. III. v »Koledách vánočních« (1878.) shledáváme se s pěknými příspěvky E. Šarše, K. Neuvirta a K. J. Bukovanského z Pol. Ostravy.

Velmi cenné příspěvky k národopisu Slezskému najdeme ve »Vlast. putování po Slezsku« (1885.) od dr. Fr. Slámy. Sám malíř Liebscher, konav pilné studie o kroji slezském, vyzdobil některými obrázky toto nákladné dílo.

Pěknou práci národopisnou jsou Slámovy »Slezské pobádky a pověsti«. (Str. 144.) I jiné spisy Slámovy obsahují dosti národopisné látky, jako »Ze zápisů soudce«, »Od potopy světa«, »Oesterr.-ung. Monarchie in Wort und Bild« (Mähren und Schlesien) přinesla z pera Slámovy článek »Slavisches Volksleben« (str. 583.—604.).

Tóma Šmýd, jenž byl po delší řadu let farářem ve Skřipově u Hradce, zabýval se pilně sbíráním národopisného materiálu, jehož vydatně užito při Vlastivědě Slezské. Šmýd narodil se r. 1838., zemřel 1. října 1897. jako farář v nouzi na odpočinku v Přerově. Šmýd psal také do »Vlasti« o ubohém Slovensku; sepsal i modlitební knížku.

První díl »Vlastivědy Slezské« Vinc. Praska jest největším soustavným dílem národopisným o českém Slezsku. Díl tento vytisknut r. 1888. (str. 240.) v 1000 výtiscích, ale za krátko rozebrán. Ve spise obsaženy báje, pověsti, báchorky, pohádky, tance (bez not), pověky, zábavy, zvyky, obyčeje, pověry, čarodějství, pranostiky atd. lidu Slezského.

Filologický spis »Čeština na Opavsku« dlužno též čísti v obor národopisu. V »Opavském Týdenníku« na mnohých místech užil od Praska a jiných spisovatelů, z nichž Bukovanského zvláště jmenujeme, zastoupený obor národopisu.

Jan Loriš vydal nákladem české akademie »Rozbor podfečí Hornoostravského ve Slezsku«. Spisovatel rozděluje obyvatelstvo Těšínska na 4 kmeny.

K. J. Bukovanský pochází ze Ždánic. Narodil se 24. listopadu r. 1844. Do Slezska se dostal r. 1870.; r. 1874. ustanoven správcem škol na Pol. Ostravě. Z dvaceti knih, jež vydal, jsou národopisného

^{b)} Mor. nár. písně, Fr. Sušil, str. IV. r. 1860.

obsahu. »Polská Ostrava a okolí« (1878. v Olomouci), »Slezské báje a pověsti«, »Člověk v době předhistorické«. O museu jeho již byla řeč. Z ostatních spisů uvádíme »Malý deklamátor«, »Vánoční stromek«, »Vánoční hra«, »Císař František Josef I.«. Od r. 1874. vydává kalendář »Horník« a od r. 1891. dělnický časopis »Práce«.

Založil spolek »Salm« a spolek na podporování chudé mládeže; v akci knihovenské jest činný.

Národopisný ruch před všeobecnou výstavou národopisnou v Praze dotkl se i Slezska.

R. 1893. v měsíci září za hlavního řízení profesora Antonína Karáska a za spolupůsobení J. Vyhlídala, L. Sedláčka, prof. Kahlika, několika studentů ze spolku »Opava« a bohoslovců, zejména Jana Kotrše, vyložena obecnstvu první národopisná výstava v Opavě, ve Slezsku vůbec.

Na bedrech profesora Karáska spočívala hlavní práce. Antonín Karásek (nar. 20. května 1853.) dostal se za profesora r. 1889. do Opavy, kdež neunavně pracuje ve výboru »Matice Opavské«. Činným jest jako jednatel v redakci »V. M. O.« a ve spolku pěvecko-hudebním »Křížkovský«. J. Vyhlídal měl na starosti oddělení krojové a církevní záležitosti; listiny uspořádal V. Prasek.

Počátek výstavky předcházely v neděli 3. září služby Boží v kostele sv. Jiří, při nichž studující zapěli »Sv. Václave, vojvodo země české«. Výstavku zahájil V. Prasek.

Výstava rozdělena na osm oddělení:

I. Památky předhistorické (nástroje, zbraně, ozdoby z kamene, bronzu, železa, popelnice a j.) II. Památky historické (trublice, konvice, cechovní památky, dřevěné zámky, náčiní, stroje atd.) III. Památky literární, umělecké. IV. Pohledy na města, mapy, malby. V. Kroje, vyšívání lidu Slezského. VI. Náš kostelíček. (Oltářek, starobylý baldachýn z Hrabyně, kříže, missaly, matriky a j.) VII. Hanácké a slovácké kroje. (Objednala p. Prasková.) VIII. Jizba ve statku Slezském a jizba selská se vším příslušenstvím.

Za doby výstavy aranžovali studenti slezskou svatbu v restauraci u města Opavy, jež však pro neznalost zvyků došla malého soublasu.

O rok později v Orlové na Těšínsku v září byli jsme na druhé výstavce národopisné. Materiál této výstavky roztříděn byl v tyto skupiny: 1. Oddělení předhistorické. 2. Památky historické, literární, umělecké. 3. Hornictví. 4. Kostelní předměty. 5. Zvykoslovné oddělení. 6. Lidopisná literatura. 7. Lidová hudba. 8. Lašská domácnost. 9. Lidové kroje a vyšívání. 10. Školské oddělení.

Výstavka byla menší Opavské, ale slušně uspořádána péčí Jos. Vluka, tamějšího učitele, působícího nyní na škole »Komenského« ve Vídni. Vluka pochází ze Slavkova u Opavy. Do »Českého lidu« podal tato kratší národopisná pojednání: »Pastuškové« (tři králi) ve Slezsku, r. IV., »Žnivuvka« (dožínky) z Orlové ve vých. Slezsku, r. V., »Národní tance ve východním Slezsku«, r. VII., »Slezská aptyka« (lékárna), r. VIII., »Rozmluvy« (rozprávky), »aby se chytil ženich«, r. VIII., »O bývalém kroji mužském a ženském na Frýdecku«, r. VIII., »Kroje východoslezské« (polské), r. IX., »Tance východoslezské«, r. IX. V »Národním sborníku českoslovanském« uveřejnil »Dadci čili hospodařci«. R. 1897.

Národopisná výstavka r. 1894. dala ještě podnět, že učitel Fr. Polásek napsal spisek »Národopisný výbor v Orlové«.

Důkladností vynikají práce Rob. Parmy a Václ. Hauera.

R. Parma (nar. 27. září 1857. ve Frenštátě) odebral se do Opavy r. 1886., kdež působí na českém gymnasiu do dneška. Kromě příspěvků do programu českého gymnasia »O členu v němčině« (1898.), a Kytic Kahlikových napsal do »V. M. O.« »Soupis osad, samot, tratí na Frýdecku« (1893, 1894.), »Soupis místních jmen na Bohumínsku a Frýštatsku« (1895.) a »Soupis osad, samot, tratí ze záp. Slezska« (1857.).

Hauerova národopisná pojednání najdeme v »Českém lidu«, ve »V. M. O.« a v »Museu filologickém«. V »Českém lidu« jsou tato: »Selský statek ve Slezsku« (r. IV.), »Přidky na Opavsku« (r. V.), »Názvosloví lidových staveb slezských« (r. IX.); ve »V. M. O.«: »Křestní jména na Paskovsku« (mezi 1633.—1745.). »Ve »V. M. O.« ještě podal »Jan Brhel a jeho kázání« (1893.), »Český překlad hymnů církevních v knihovně musea Opavského« (1895.) a v programu č. gymn. »Sekvencionář mistra Konráda z Benešova u Opavy (1890.) a »Hledání práva v 17. a 18. století na Paskovsku« (1899.) V odborných listech filologických jméno jeho častěji uvidíme, na př. do »Mus. fil.« podal »Přispěvky k historii dialektu lašského« (R. III.)

Do »V. M. O.« ještě přispěli národopisnými črtami Fr. Myslivec a profesor Ignác Tkáč. První psal »O mlynářích Malo-Lhotských« (1895.) a »O národním kroji slezském na Klimkovsku« (1896.)

Myslivec narodil se roku 1873. v Malé Lhotě, r. 1896. stal se knězem, nyní jest katechetou ve Frenštátě.

Profesor Tkáč, rodák (1839.) Frýdecký, podal »Pověsti o Starém městě u Frýdku«.

V »Českém lidu« (VIII.) pojednala Blandina Čížková z Těšína: »Jak lid východoslezský doktoří«, dr. Ferd. R. Bernart »O hustotě obyvatelstva ve Slezsku« (r. 1897.) a dr. Č. Zíbrt »O pověstech o Přemyslovi ve Slezsku« (1897.) V Kalendáři Slezském psal Fr. Havlas o »Koledě«, a Berta Chadrabová o »Zažehnavání dětských nemocí«; v »Našem Domově« sdělil Fr. M. Polomský »Některé slezské zvyky«.

Besedníky »Op. Besedníka«, »Týdenníka«, »Těš. Novin« vykazují občas národopisné příspěvky.

Aby seznam národopisných pojednání o Slezsku byl úplnější, přidávám vlastní:

V »Českém lidu«: »Ze slezské »pivnice« (sklepu) a kuchyně« (R. IV.) »Ze života slezských dětí« (R. VI.) »Dojení. »Tlučení« másla ve Slezsku« (R. VI.) »Ze života slezských dětí« (R. VI.) »Modlitbičky slezských dětí« (R. VII.) »Ze života slezských pastevců« (R. VII.) »Kuchyně slezská« (R. VIII.) »Tři králové ve Slezsku« (R. VIII.) »Modlitby »růzanec«, patěrky ve Slezsku« (R. VIII.) »Vyznání« obydlí a kuchyně Malenovské z r. 1845. (R. VIII.) »Ptačí řeč ve Slezsku« (R. VIII.) »Děti slezské« (R. IX.) »Ze života slezských dětí« (R. IX.)

V »Našem Domově«: »Za Bohem« (1892.) »Přípitky na slezské svatbě« (1894.) »Slezské modlitbičky« (1894.) »O titulatuře slezské« (1894.) »Smutek na Opavsku« (1895.) »Národopisné drobnosti z Rakouského a Pruského Slezska« (1895., 1896., 1900.) »Národopisné črty z Rak. a Pr. Slezska« (1897.) »Z kroniky lásky« (1898.) »Švec

a žid. v podání lidu slezského. (1898.) »Hry dětí slezských«. (1899.) »Z rozmluv lidu slezského«. (1899.)

Ve »Věstníku Matice Opavské«: »O slezských karkulích a čapkách«. (1893.) »O kroji slezském na Opavsku«. (1894.) »Ze života slezských pastevců«. (1896.) »Z pověr a zvyků lidu slezského«. (1897.) »Lidoví básníci slezští«. (1898.) Z »básnické dílny synků slezských«. (1899.)

V brněnském »Hlasu«: »Obrázky z Pr. Slezska«. »O kroji slezském«. (1891.) »Karmaš ve Slezsku«. (1899.) »Ze slzavých údolí«. (1900.) »Pověsti a památky »Cyrillo-Methodějské v Rakouském a Pruském Slezsku«. (1900.)

Ve »Slezské kronice« knihy: »Slezská svatba«. (R. 1894.) »Přibody z Vysoudilova«. (R. 1898.)

Ve »Vlasti«: »Čechové v Pr. Slezsku«. (R. 1898.—1899.) Pojednání toto vyšlo r. 1899. nákladem spisovatelovým samostatně, a r. 1900. valně rozšířeno nákladem Viléma Povondry v Kroměříži. Dále ve »Vlasti« »Naše Slezsko«. (1900.)

V Malenovicích pod Lysou Horou žije výminkář a písmák Ignác Kozel, jenž mi velmi vydatně pomáhal slovem i pérem při mých národopisných pracích. Má věrnou paměť, mnoho zkusil, proto jsou výklady jeho zajímavé.

Život politický, spolkový.

Opavský Besedník ve Slezsku poněkud pohnul mrtvými vodami; mnohá obec potřela si oči a blásila se k národu založením spolku.

R. 1862. vznikl ve Stěbovicích zpěvácký spolek; za rok německo-český čtenářský spolek v Opavě a Čtenářský spolek ve Frýdku. Česká beseda v Kateřinkách, jež se rozešla za absolutismu, nahrazena v květnu r. 1864. »Pěvecko-čtenářskou besedou«, jejíž duší byl místní kooperátor Fr. Gába (předseda), a profesor Opavský Václ. Pečenka (sbormistr). V prvním výboru zasedali mimo jmenované učitel Schindler, Nosal, Bolík, Honka a Valík. Spolek, jemuž příslušelo právo pořádati do roka 4—6 besed neb akademií, měl velmi slušnou činnost. Již 31. července r. 1864. pořádal první akademii, při níž přednesen proslov, zazpívány sbory: »Orle pestrý, orle«, »Cikáni« a »Hlasy z domova«. Mimo jednu deklamaci sehraha V. Klicpery »Divotvorný klobouk«, první to česká divadelní hra, provedená na Opavsku ochotníky. Účastníků bylo na 400 z Rak. i Pr. Slezska, bylo přítomno též několik měšťanů z Opavy, několik šlechticů — Poláků, kteří v Opavě byli internováni po povstání r. 1863. Soubra byla dobrá, hlavní úlohy provedli: Suchý, Schindler, Přibyl, Mosler, Fillpek a Preclík.

Za krátko, 25. září, pořádal spolek besedu, při níž mimo zpěvy a deklamace dávana fraška »Vyhrané panstvo«; třetí beseda dne 19. února 1865. vynikala též pestrým programem: třemi sbory, dvěma deklamacemi a fraškou »Po půlnoci«.

Dne 23. července 1865. byli návštěvou v Kateřinkách ochotníci z V. Hoštic v Pr. Slezsku a sehrahi tam frašku Kopeckého »Pan Franc ze zámku«, kterou 20. února téhož roku sami doma obecnstvo obveselili. Po r. 1865. spolek čtenářů a zpěváků upadal, až načisto zanikl.⁶⁾ Teprve r. 1870. založena v Kateřinkách »Katolicko-politická

⁶⁾ Op. Týd. »Počátky ochotn. divadla na Opavsku«, 1897., č. 93.

beseda, jež za let 1871.—1874. podnikala tuhé boje za nezadatelná práva lidu českého.

Česká rolnická beseda v Sedlišťích, nejstarší na Těšínsku, vzala původ r. 1866.; založili ji rolníci; rozkvétá zvláště za pevné podpory nynějšího faráře Fr. Nogola, jenž až do dnešního dne i jinak vlastenecky působí.

Z roku 1866. jest ještě v dobré paměti audience starosty Plesenského při návštěvě císaře a krále našeho v Opavě, již dosaženo, že úřady českým obcím částečně hověly; od r. 1851. řídily se totiž tajnými ministerským nařízením, prohlašujícím němčinu za jediný úřední jazyk.

Až do r. 1871., t. j. do propuštění ministerstva Hohenwartova, přijímali někteří soudcové Slezští, na prvním místě krajský soud Těšínský a okresní soud Frýdecký a Klimkovský, české dopisy a vyřizovali německy, ale po tomto roce nastala doba rekursů. Jako obyčejně, zase hledal slávy soud Opavský v neobyčejné lásce (!) k národu českému.

Tajné nařízení z r. 1851. bylo mu nejvzácnějším zákonem, ačkoli naprosto se přičl. »zákonům⁷⁾ dřívějším i pozdějším, zákonům nezrušeným, platným, řádným zákonitým způsobem prohlášeným, ačkoliv tedy ono nařízení jest úplně neplatné, soudy slezské míní, že ono tajné nařízení je nade všechny zákony. I znám české soudce, kteří česky cítí, píše dále znalec soudních poměrů Slezských, »kteří však obávají se jednati podle zákona, aby si snad na kariéře neuškodili, a úřadují právě tak, jako němečtí jejich kollegové... Přišel-li k soudům na Slezsko soudce českého přesvědčení, stal se buď nahofe omyl aneb má věc nějaký háček«. Politický život českého lidu sevřen byl tímto nezákonným nařízením jako ostrými kleštěmi a život spolkový byl nevalný; těch několik besed, pořádaných po roce šedesátém, jest jako několik pramének, osvěžujících vyprahlou pustinu.

První beseda na Opavsku konala se 27. září 1863. v Kateřinkách. Bezprostřední pohnutkou k ní bylo šlechetné hrutí soucitu s nešťastnými pohofelými. V roce tom totiž mnoho obcí na Opavsku — a to jak v rakouské tak v pruské části — navštíveno bylo zhoubnými požáry. Dne 7. září vyhofelo v Kateřinkách 10 usedlostí. Na podporu pohofelých uspořádána tedy beseda. Navštívena byla velmi četně též s pruské strany, odtud vyslaly návštěvníky zejména Benešov a Hlučín. Zpívalo se, deklamovalo se a hrálo na piano. Čísla zpěvná provedli učitelé z okolí Opavského a bylo zpěváků na 30. Beseda vynesla 20 zl.

Po šťastném počátku pokračovalo se zvolna. Počátkem r. 1864. dne 10. ledna uspořádána byla beseda v Hlubotci. Zpěváků bylo 12. Zpívaly se sbory »Naprej«, »Slovan«, »Marné výstrahy«, »Šablenka«. Tři sbory mimo to zazpívalo dobře secvičené kvarteto.

Národnostnímu ruchu pořádáním besed dařilo se nejvíce v Opavě, odkud dostávalo se mu od několika vlasteneckých profesorů vydatné pomoci.

Roku 1865. byly besedy ve Stěbořicích, kde 27. srpna sehraha veselohra »První den po svatbě« (hráli B. Žákova, Č. Prasek, Přibyl

⁷⁾ Česká Revue, Dr. Fr. Sláma. str. 649. r. 1898.

⁸⁾ Op. Týd., 1897. č. 93.

a Schindler), a 24. září beseda v Jaktafi, kde ochotníci sehráli hru »Kateřinské koláče«.

Besedy pořádali hlavně studující, mezi nimi byl velečinným hlavně V. Prasek, někde tovaryši (v Klimkovicích), a synové rolníků (v Kateřinkách, Milostovicích, Stěbovicích) pomocí kněžstva a učitelstva.

Besedy národními písněmi, vážnými i žertovnými deklamacemi, solovými výstupy i živým přednesem dramatickým působily blahodárně v mysl posluchačů; vlastenecké písně, slyšené na besedách, stávaly se majetkem lidu.

Pokud besedy bývaly u samé Opavy a v Klimkovicích, nekladly jim úřady překážek, povolující je po přísné cenzuře předložených kusů. Když se však besedy šířily do Hlavnice, Litultovic, Jezdkovic, Zlatník, Neplachovic, Bránky, Březové, Skřipova, Slatiny, P. Polomě, Studenky, Chvalkovic, tu počaly klásti odpor.

Nejprve byly žádány kolkované žádosti a přílohy (i když byl čistý výtěžek určen dobrému účelu), pak texty, udání jmen a zaměstnání ochotníků, potom divadelní policie; konečně povoleny jen tam, kde ochotníci složili 5—10 zl., načež jim c. k. hejtmanství vyslalo k besedě zvláštního komisaře.

Nákladem tímto mnohá beseda byla zastavena; i pramen na zakupování knih, neboť bývalo chvályhodným zvykem, že výtěžky z besed věnovány byly na knihovny. (Pokračování.)

Naše slavnosti.

Výborem družstva bylo ustanoveno, aby »Vlasť« přinesla referát o literárním sjezdu, »Vychovatel« o schůzích Jednoty katolického učitelstva v království Českém a »Naše Listy« aby psaly o sociálním kursu. Všecky naše listy mají mimo to přinést stejný referát o výstavě katolického tisku a krátkou zprávu také o ostatních částech našich slavností.

Výstava katolického tisku.

Neděle, dne 26. srpna r. 1900.

Podrobnou zprávu o výstavě katolického tisku přineseme v příjnovém čísle »Vlasti«, dnes jen tolik podotýkáme, že se tato první výstava katolického tisku těšila všeobecné přízni nejširšího obecnstva. Výstava dala nám mnoho práce, ale odměna za práci tuto byla hojná. Všem, kdož výstavu obeslali a k jejímu zdaru přispěli, budiž za to upřímný dík.

Pondělí, dne 27. srpna 1900.

V pondělí v 7 hod. ráno sloužil P. Karel Burian O. Cr. za zemřelých a živých členů Jednoty katolického učitelstva v království Českém mši svatou. V 8 hodin byla valná hromada, při níž předseda, říd. učitel

Karel Skultéty, za soublasu všech prohlásil, že orgánem Jednoty zůstane »Vychovatel«.

O půl desáté řečnila sl. Aug. Rozsypalová: *O výchově dívčí vůbec a ženského dorostu zvláště.* »Hlas« praví: »Vzácná řeč slečny Rozsypalové odměněna byla zaslouženou pochvalou.«

O 11. hodině konána byla ve veliké dvoraně záložny slavnostní schůze. Řídící učitel K. Skultéty pozdravil shromáždění a rozhovořil se o Jednotě kat. učitelstva. Slavnostní řeč: Je-li křesťanský výchov možný, měl odborný učitel Jos. Vencour, známý a znamenitý moravský řečník.

Druhý literární sjezd družstva Vlast.

Po zdařilém sjezdu literárním, pořádaném před čtyřmi lety, přistoupilo družstvo Vlast, sesílené nově vzniklou literární sekcí, četnými novými členy, koupí vlastního domu, povzneseno uznáním vysokých hodnostářů a příznivců k uskutečnění druhého sjezdu. Vyžaduje toho zajisté doba naše liberalistická, aby s naší strany bylo pracováno všemi směry proti živlům náboženství a církvi nepřátelským: nejen bouráním a ničením zla, ale i stavěním dobra. Ne nářek a bědování nad dobou a její zkažeností, ale pozitivní, horlivá, neunavná práce. Spolek, družstvo založiti není věcí nesnadnou, ovšem však velmi nesnadno jest, spolek již založený udržovati v ustavičné činnosti a čilosti, neustati na tom, že jest, ale vésti jej k dalšímu rozvoji, aby se ho nezmocnila lhostejnost, lethargie — zkrátka, aby žil, nikoliv živořil. Ve družstvu Vlast kypí stálý život. Odbory již založené svou činností rozšiřují, nové obory se zakládají — a v době, kdy založením vlastní tiskárny vstupuje družstvo do nového stadia života, a abychom tak řekli, vyššího stupně rozvoje, pořádán druhý sjezd literární. Zde sešli se v hojném počtu přátelé družstva, duchovní i laikové, pánové i dámy, aby dokázali, že mu ostanou věrni, a že je věrně provázeti chtějí na cestě dalšího vývoje a rozvoje do dvacátého století, na jehož prahu stojíme. Kdož přítomni býti nemohli, poslali krásné, povznášející příspěvy a telegramy, jichž je řada přehojná a jejichž část přináší »Vlast« v čísle zářijovém a ostatní přinese v čísle říjnovém a listopadovém.

Odborové schůze.

Literární sjezd počal v pondělí odpoledne dne 27. srpna ve 2 hodiny odborovou schůzí. Program vykazoval thema: »Veřejné knihovny a čítárny katolické«. Přednášel farář Vlastimil Hálek; předsedou byl Dr. Jan N. Sedlák, kanovník vždy věrné metropolitní kapitoly pražské; zapisovatelem říd. učitel K. Skultéty.

Předsedající zahájil za četného účastenství schůzi těmito slovy:

»Dovoluji si započti odborovou tuto schůzi křesťanským pozdravením: *Pochválen buď Pán Ježíš Kristus.* Velectěné shromáždění! Byl jsem požádán, abych předsedal v této odborové schůzi literárního sjezdu, a přiznávám se, že jsem milerád převzal tuto čestnou funkci. Bylať mi a jest celá výstava katol. tisku, kterou sl. družstvo Vlast pořádá, hned od prvopočátku *velice sympatickou*. Proto hned, jak jsem zvěděl, že družstvo Vlast výstavu tu pořádati chce, umínil

jsem si — nehledě ani v pravo ani v levo a tu, kde jde o dobrou věc, neznaje ohledův osobních — že výstavu tu, seč mohu, budu podporovati a že jí i činně se účastním. Byl jsem *tím povinen i Dědictví Svatojanskému*, jehož jsem t. č. ředitelem. Dědictví tomu podána výstavou vítaná příležitost, aby ukázalo na svou *66letou činnost* a upozornilo návštěvníky výstavy na značné výhody, jež Dědictví údem svým poskytuje. Ale i jinak je mi výstava naše velmi sympatickou. Musím říci, že rád, se zvláštním zájmem čtu spisy, jež před 50—80 lety vyšly z pera duchovních, a že se zájmem sleduji tehdejší názory o mnohých věcech, jež i nyní mají svou důležitost. A přával jsem si, viděti všechny ty spisy, výsledky to neúporné práce, spořádané pospolu, abych měl *přehled veškeré té činnosti literární duchovenstva*. Přání to splnila výstava, za niž sluší děkovati sl. družstvu Vlast. V tom zajisté se shodujeme všichni, že výstava ta se *stkvěle zdařila*. Co tu vidíme knih a spisů! Žasneme nad tím množstvím spisů ze všech téměř oborů vědění lidského, o nichž pracovali kněží. Výstava ta je velice *poučná*, instruktivní, ale zároveň i plniti nás může *hrdostí a povzbuzovati k podobné činnosti*. Můžeme býti hrdi my duchovní na výstavu tu, neboť náležíme k stavu, který tak mnohé i vzácné plody svého ducha na poli literárním vykazuje. Při tom nesmíme nechat bez povšimnutí, že spisy ty snad vesměs psány jsou ve chvílích, kterých kněží spisovatelé ve svém denním zaměstnání na sobě samých, řekl bych, ušetřili, neboť kněží ex professo spisovatelův, kteří by všechen čas jedině literární činnosti věnovati mohli, téměř snad *nikdy u nás nebylo*. Ale přes to vše — co tu spisův a vzácných děl z nejrozmanitějších oborů! To může nás naplňovati hrdostí, ale může nás i *povzbuzovati*, abychom následovali vzoru takového. Nedbejme obtíží a překážek. I oni prvotní kněží spisovatelé musili překonávati velké překážky. Jim bylo zápasiti s *germanismem*, jako nám je bojovati s *nevěreckým duchem* času. Víme, jak se pohlíželo na podobnou vlasteneckou činnost kněží. Ale oni křesťelé národní nedbali toho a pracovali ve prospěch českého lidu. I my pracujeme pro blaho vlasti své, třeba činnost naši podceňovali neb zcela umlčovali. Rádi nám dávají za vzor ony prvotní kněze vlastence vytýkajíce nám, že nejsme prý, jako oni bývali. Zase nedávno padla slova podobná. To není správné. I my milujeme český lid, z něhož jsme vyšli, mezi nímž žijeme a pracujeme, upřímně. To možno přiznati, že oni prvotní křesťelé národní mohli všechen důraz klásti na národní vědomí; bylot toho potřebl proti germanismu, ale že nemusili tolik důrazu klásti na hájení víry katolické, protože toho potřebl nebylo, neboť aby kdo veřejně a bezuzdně brojil proti víře a řádům církevním — toho tehdy nebývalo (výborně!). I mohli bychom říci: My budeme takovými, jako bývali oni vlastenečtí duchovní, na něž nám ukazujete, jen buďte i vy tak dobrými katolíky, jakými bývali tehdejší Čechové (hlučný souhlas). Výstava naše bude nám povzbuzením k další činnosti, neboť zajisté přijde doba, kdy práce naše na tomto poli dojde snad lepšího ocenění, až přestane se brojiti proti všemu, co je katolické.

Kdo můžeš, buď činným literárně; kdo nemůžeš, hleď, abys *dobré spisy rozšiřoval*, k hojnému jich čtení napomáhal. To jest předmět velice důležitý. Proto jsem vděčen pp. pořadatelům sjezdu, že předmětem rozpravy učinili též otázku o *veřejných knihovnách a čítár-*

nách katolických, která je programem naší dnešní schůze. Nyní ještě vítám s radostí vás všechny zde shromážděné; těším se z hojného vašeho účastenství, z toho, že i slovatná spisovatelka pí. Vlasta Pittnerová poctila nás návštěvou. Těším se z toho, že pojednání o otázce té uloženo chvalně známému dp. faráři Vlastimilu Hálkovi.

Řeč předsedova provázena byla ku konci i na četných místech hlučným pochvalným souhlasem, načež p. farář pojednal o svém tematě. Právil v podstatě toto: »Každému jest známo, co v poslední době — hlavně od let šedesátých — povstalo knih nepřátelských, špatných, co vzniklo časopisů, které lid neušlechťují, ale kazí. Proti špatné knize a tisku, který kazí, nejlepším lékem jsou knihy dobré a tisk, který rozšiřuje pravdu, dobro, mravnost. Jinak jest si počínati v městech a jinak na venkově. Zde třeba zakládati knihovny, a tu jest nutno, aby taková katolická knihovna byla zřízena při každé farnosti. Nezáleží ani tak na tom, aby byla veliká, rozsáhlá, jako spíše aby byla vybraná. Došel v posledních skoro dnech před sjezdem družstva návrh, aby družstvo vystavilo takovou vzornou katolickou knihovnu, aby se podle ní mohly zařizovati jiné. Ale s výstavou samou bylo tolik práce, že zatím nebylo lze na to pomýšleti; zajisté že však družstvo tak jindy učiní. Za knihy půjčované nechť se nevybírá žádný poplatek — alespoň chudým ať se půjčují úplně zdarma. Nemalou důležitost mají knihovny kočující, přenosné; to může býti knih třeba jen 20, 30, a když je v jedné obci přečtou, konají své poslání v obci druhé. O knihovny ať se starají hlavně katolické spolky; kde je jednota, spolek, tam nechať je i zřízena vhodná katolická knihovna, která se stále doplňuje, rozšiřuje, a tak časem může býti veliká. Veliký pozor třeba věnovati knihám darovaným. Darováním dostane se a proklouzne, abych tak řekl, mnohá kniha velmi pochybné hodnoty, třeba i darebná, a že se dostala darem, tedy se tak přísně k tomu nehleď. Potom promlouvá řečník o *čítárnách*, jež se doporučují hlavně v městech a mají býti zakládány a spravovány místními katolickými spolky. Že duchovenstvo katolické v té věci velmi horlivě pracovalo a za poměrů velmi stísněných, o tom podává jasný a přesvědčující obraz spis zakladatele družstva, red. Tomáše Škrdle: »Zásluhy duchovenstva katolického o zakládání knihoven«. Potom promlouvá o důležitosti katol. kalendářů, které vnikají do nejzastrčenějších, nejodlehlejších chaloupek, kam nikdy žádná kniha nezavítá, a končí o svaté povinnosti katolických rodin, aby odebíraly alespoň jediný katolický časopis nebo list, jichž — jak je vyčítá — je hojně a jsou levné.« Přednáška odměněna byla hlučným potleskem.

Předseda kanovník Dr. Jan Sedlák děkuje řečníku a vroucími slovy ukazuje k apoštolské činnosti, jakáž jest rozšiřovati dobrý tisk; uvádí příklady z bohaté vlastní zkušenosti a srdečným, milým způsobem — za nadšených souhlasných projevů — končí tuto odborovou schůzi.

Ve 4 hod. odpoledne konala se druhá odborová schůze. Předsedal Fr. Vincenc Zapletal, Ord. Praed., profesor starozákonní exegeze na universitě ve Frýburku ve Švýcarsku; zapisovatelem byl učitel František Jelínek. Řeč »O úkolech Historického kroužku a studium dějin s naší strany. Co se děje a co by se díti mělo« pře-

vzal za ochuravělého prof. Dra M. Kováře říd. učitel ze Žižkova Josef Flekáček tak, že přečetl přednášku, již pan prof. Dr. M. Kovář vypracoval a družstvu zaslal.

Předseda, slovutný prof. Fr. Vincenc Zapletal představuje se četnému posluchačstvu, zmiňuje se krátce a případně o důležitosti studia dějin se strany katolíků a udílí hned slovo řečníkovi. Týž vysvětluje, jak se stalo, že o tematě určeném mluví on a nikoliv prof. Dr. Kovář a podotýká, že přednáška je prací prof. Dr. M. Kováře, žádaje za omluvu, nepřečte-li ji tak, jako by to učinil velezasloužilý skladatel sám.

Hlavní obsah přednášky té jest:

Mnozí čeští historikové nerozpakovali se, bez úvahy a rozvahy takměř vše čerpati z německých, protestantských pramenů. Katolických historiků si všímali málo, neb i docela nic, proto tolik překroucenin a zkomolenin, nepravd a křiklavých lží dostalo se do dějepisů, katoličtí mužové umlčovani, osočováni, vady jejich generalisovány. Smutný úkol, hlásati lež a jízlivé nepravdy, vykonávají tak zvané historické romány a povídky. Nejvíce se to týká doby Husovy, doby reformace a třicetileté války a doby Josefského absolutismu; novotářům a odpůrcům katolické víry se straní, katolíci předvádějí se jako ukrutní pronásledovatelé a necitové. Mnohé historické lži dostaly se tak i do knih určených pro mládež školní, do učebnic, odtud blásají se stále i v denních časopisech. Zakladatel histor. kroužku, zesnulý P. Jos. Svoboda S. J., rozhodl se založiti středisko katolických historiků, aby odráželi útoky a vyvraceli nepravdy; to stalo se před 10 lety, tak vznikl historický kroužek. Studovalo se zvláště o těch oněch vytčených dobách a konány četné přednášky obsahu velmi důležitého a zajímavého. Bylo by bývalo škoda, aby tyto důkladné přednášky byly zapadly a nevyšly tiskem v širší známost a k dalšímu trvání.

Proto založen »Sborník«, který letos proměněn v časopis, vycházející čtvrtletně o 4 arších za roční předplatné 5 K; žádáme snažně za přízeň tomuto podniku. »Sborník« je statečný bojovník, mnoho vykonal, a zcela jinak soudí ku př. o Koniášovi, Komenském, době předbělohorské, zimním králi atd., kdo si články zde uveřejněné přečetl. Pokud se nikdo neozýval, psalo se proti nám cokoliv; nyní, kdy katolíci stojí na stráž, kdy vytýkají chyby, nepravdy, tu děje se jinak, tu si dávají nepřátelé naši pozor. Přednáška uvádí velmi trefně, jak líčeno duchovenstvo katolické: ze soudních akt konsistoře pražské, což jest právě tolik, jako by někdo chtěl líčiti dnešní společnost lidskou výhradně ze soudních akt zemského trestního soudu; vypočítává všechny vynikající katolické historiky a prosí za přízeň mravní, hmotnou a vůbec všestrannou pro účely historického kroužku.

Důkladná práce prof. Dra Matěje Kováře velmi se líbila, o čemž svědčil dlouhý a nadšený potlesk.

Předseda Fr. Vinc. Zapletal O. Pr. oceňuje slovy plnými uznání činnost historického kroužku a praví: »Hojně jsem cestoval po světě — v Asii, Africe; stýkal jsem se s učiteli téměř všech národů — a vždy se všude hlásím ku svému českému původu. (Hlučný potlesk.) Ale tu zkušenost mám, že cizina o nás neví nic, nebo docela málo, a to ještě špatně; vždyť, jak je obecně známo, nás ještě mají za cikány. Dle mého názoru třeba výzkumy a studie histor. kroužku

trochu vzácné té lahůdky podala, ale myslela, že jí lidé vykládají za mlstvu, co bylo její nejmilejší posilou po celodenním chození a hovoru.

Kupovala si kávu, cukr a cikorii vždy u jiného kupce, aby nemohli nikde sčítati, kolik spotřebuje.

Vědělo to však celé městečko; a že toho nikdo paní mydlářce nepověděl, svědčilo to o velké vážnosti, které se těšila.

Malá Kopřivova Pepička byla jejím miláčkem stále víc a více. Bylo to takové hezounké děvčátko světlých, kudrnatých vlásků, modravých očí, kulaťouchého obličej, buclaté, batolilo se mezi stolem švadlen a studentů, s veselou písničkou na červených rtících.

Všichni je měli rádi. Pepička směla bráti do rukou na obou stolech knihy, pravítka a tužky, i náprstky, jehelníčky a klubíčka; studenti vystřihovali jí ledacos z papíru, švadleny dávaly zbytky vosku, kterýmž se tehdy niti k šití natíraly, a Pepička s bratříčkem Josífkem hnětli z něho ledacos. Však zdržovati nesměli ani tu ani tam; nejlépe bylo s nimi, došla-li paní teta mydlářka, která mívala ve vyšívané tašce vždy něco pro děti, ať od jídla, ať od hraček, aspoň po chvíli nějaký ten »luftceltlový pekáček« vyňala z útrob tašky a děti jí potěšila.

Však sedaly u jejích nohou, pod které jí dávaly stoličku, a sedly si každé se strany jako kuřátka.

Vzal-li tatínek Kopřiva Josíka do polí, sedala tu Pepinka sama k radosti paní tety.

Mladá paní si libovala, že, když paní teta dojde, jest u nich všecko lépe: děti že jsou hodnější, švadleny pilnější, žáčky tišší a studenti že dbají více učení. Nebyli tito jisti před otázkami paní tety, která chodila po dlouhá léta do rodin, kde měli studenty, a věděla dobře, ve které třídě se učí o Homeru, kde o Korneliu a dovedla spléstí nedbalého studenta snáze než profesor.

»Nebožtík mydlář nebyl studovaný, ale věděl dobře, kdo byl Hektor, Plutarch a Demosthenes,« hrdě říkávala paní mydlářka, slova cizích jmen vyslovujíc se zvláštním názvukem. Opravou ji rozhněvali.

Jako švadlen, přibýlo během let u Kopřivů i studentů. Když se nájemník ze druhého pokoje vystěhoval, opatřila jej paní Kopřivová nábytkem a vzala do něho čtyři studenty. Měla jich tedy šest, a v bývalé komoře byli ubytováni vždy dva chudší, kteří bývali na »půl stravy«; dostávali z domova chléb a zasmážku na polévku k snídani a k večeři a jen obědy si platili.

Měla paní Nanyňka dost co dělati, ale její úspory vzrůstaly, a v komůrce pod střechou ukládala do staré, těžké, vykládané truhlice stůčky plátna a přadena příze na příští výbavu pro Pepičku.

Pepička začínala teprve choditi do školy a měla velikou práci, aby pochopila abecedu. Doma ji cvičili všichni studenti, a matka měla věru strach, že se ta bezká dceruščina hlavička samým učením nějak pomate. Jen obdiv paní tety mydlářky nad darem Ducha svatého, které to dítě má, ji upokojil. Neboť Pepička naučila se dříve celou abecedu, než mnohé děti samohlásky, a uměla brzy slabikovati tak, že, když ji studenti napsali na tabulku jména: Demosthenes, Homer, Hektor i tato vyslovila k obdivu a podivu paní tety.

»Řekla jsem to hned o křtinách, že to dítě k něčemu velkému ve světě přijde,« upokojeně říkávala a hned vyprávěla švadlenám o slavných Pepiččiných křtinách. Ač dávno znaly každou podrobnost, poslouchaly přece rády pro radost, již to paní mydlářce samé působilo.

uveřejňovati i v cizích listech, aby o nás cizina věděla; když ne jinde, alespoň v časopisech francouzských a německých. Od toho si slibují veliké výsledky.« Potom přeje dalším pracím kroužku hojně zdaru a požehnání Božího a končí schůzi. (Výborně! Dlouhý potlesk.)

Slavnostní schůze.

Stkvělé shromáždění sešlo se po 7. hod. več. do velikého sálu sv. Václavské záložny ku slavnostní schůzi, kdež hlučně přivítalo J. M. ndp. biskupa Edvarda Jana Brynychy. Z četných hostů uvádíme prelátu Dra Krásu, jako zástupce nejd. arcipastýře, metrop. kanovníka Dr. Jos. Doubravu, Msgra rektora Dra Fr. Kordáče, faráře Dra Ant. Váška, rytíře z Tannenheimu, redaktora Petra Kopala, spisovatele Dra Václ. Řezníčka, pl. Vlastu Pittnerovou, pražské duchovenstvo, zástupce a členy řádů, četné pány a dámy pražské a okolní.

Předsedou schůze byl Dr. Rudolf Horský, místopředsedou prof. Fr. Vinc. Zapletal, zapisovatelem chef-red. Fr. Žundálek.

Předseda Dr. Rudolf Horský zahájil schůzi křesťanským pozdravem, představil zeměpanského komisaře p. Demartiniho a uvítal srdečně všechny přítomné, zejména Jeho biskupskou Milost ndp. Edv. Jana Brynychy, načež zapěla Cyrillská jednota křížovníků pozdrav k počtě vznešeného hosta; pak předseda pokračoval: »Již Chateaubriand vytýkal katolíkům tohoto století, že příliš málo na sebe spoléhají a proto také příliš málo energie jeví. Dělají mnozí tam, kde by měli bděti, klidně odpočívají tam, kde by měli se vši plně pracovat, váhají tam, kde by mohli v úspěšný pustiti se boj. I Samson ztratil svou sílu, když spal, a mytický rek Herakles řekl prý jednou: »Co platná mi síla má, nestojím-li na nohou«. A tot přední úkol našich sjezdů: vyburcovati spící a donutiti je, aby vstali a postavili se v bojovné řady naše.

Staročeské přísloví praví: »Kdyby kůň o své síle zvěděl, žádný by na něm neoseděl«. Po nás, katolících, sveze se kde kdo, a my, zapomínajíce ve svou sílu, snášíme to, nepovážíce, co děl proslavený bojovník katolický, kardinál Gibbons: »Trpělivost jest sice krásná ctnost, ale statečnost neméně, upřílišněná trpělivost však není více ctností, nýbrž zbabělostí«. A tot druhý úkol katolických sjezdů našich, abychom na nich vzpružili a osvěžili síly své a rozešli se k posvátnému zápasu za pravdu Boží.

Jako zločincům utrhají nám, stěžoval si sv. apoštol Pavel na židy a pohany v století prvním; ze zločinů, které sami páší, viní nás, hájil křesťany sv. mučeník Justinus ve století druhém; všechno zlé svádíte na křesťany, jest trest apologie Tertullianovy ve století třetím; a tak to jde století za stoletím, až do našich dob, kdy církev katolická má býti beránkem, na kterého svalují se hříchy, jež páše na lidstvu talmudistický Israel a liberální pohan. Ozvati se proti tomu důraznou apologií a ukázati vznešené zásady katolicismu, zvláště hledíc k vědám a umění a k sociálnímu životu, tot třetí a nejdůležitější úkol sjezdu našeho.

Trojediný Bůh, v Jehož jménu sjezd byl začat, a k Jehož oslavě chce býti konán, račiž uděliti jeho pracím svaté požehnání Svě. (Pochvala.)

Po té zapěla táž jednota za vedení *Em. Pauknera* O. Cr. slavnostní sbor 7—8hlasý od Jos. Pauknera, načež předseda přečetl pozdravné přípisy.

Čten byl dopis J. Excell. ndp. knížete-arcibiskupa Lva svobodného pána *Skrbenského*, který uveřejňujeme na jiném místě.

Potom ujal se řeči prelát Dr. Frant. *Krás*, který pronesl tuto trojí prosbu:

1. Zachovávejte, velectění pánové, *vždy věrnou a důtinnou oddanost k naší svaté matce katolické církvi*. Církvi platil poslední pohled umírajícího Spasitele, jí bylo dáno ujištění, že s ní Pán bude až do skonání světa. Ve své církvi žije Pán, uče, rozdávaje své milosti a vše řídě; proto kde jest Kristus, tam jest církev katolická a kde tato jest, tam je také Spasitel světa. Tímto spojením stala se církev naše základem veškeré auktority, a to tou měrou, že mohl v starém věku křesťanském veliký myslitel sv. Augustin zvolati: »Věřím evangeliu, neb mne k tomu pobádá vážnost, auktorita církve«. Jen ve spojení s církví spočívá veškerá *naše síla a moc*; kdo tímto spojením viklá, ten obrožuje veškeren zdar a veškeré požehnání, jehož se v církvi katolické každému bohulibému dílu dostává. — Stůjmež k církvi tím *věrněji a vřeleji*, čím více bývá od nepřátel *zneužívána, tupena a pronásledována*. Rány církvi zasazené jsou předzvěstmi jejího vítězství, neboť již sv. Hilarius poukazuje k neobyčejnému tomu zjevu: »Je-li církev pronásledována, zkvétá; je-li utlačována, vzrůstá; je-li opovrhována, prospívá; je-li raněna, vítězí; domníváš-li se, že klesá, tu stojí právě pevně.«

Representant církve katolické na zemi *jest sv. Otec v Římě*. On stojí v čele všech věrných, byt i pronásledovaných a opovrhovaných křesťanů. Jemu pomáháme nésti břímě dne i horka; ulehčujeme Jemu toto břímě. Necht nikdo neříká, jsem příliš nepatrný, nemohu otci křesťanstva pomoci. Jestli mu nemůžeš pomoci, aspoň ho můžeš potěšiti. Vidí-li dobré dítky, že jejich otec pod těžkým břemenem, které ve prospěch celé rodiny nese, se shýbá, tu přicházejí mu v ústřety, aby mu i při slabém těle malými ručkami pomohly. Již pohled na ně oslazuje otci břemeno. — Zástupcem sv. Otce u nás jest náš *nejdůstojnější arcipastýř*, jehož vřelý pozdrav slavnému shromáždění byl právě prohlášen. Jemu stůjmež s věrností a láskou synovskou po boku.

»Kde jest pastýř, tam jsou také ovečky, kdo náleží Ježíši Kristu, ten drží se svým biskupem,« praví zák sv. Jana, biskup mučenský, sv. Ignát. Hned, jakmile ndp. arcibiskup do našeho středu vstoupil, získal si svou upřímností, skromností a zbožností lásky všech věřících této arcidiecése. Byv všude přijat s dojemnou něžností, takřka magnetickou silou, která spočívá v jeho vysoké hodnosti, přivítal k sobě srdce věrných katolíků. Vypravovalo se tehdy o něm, že by mohl právem psáti do Říma o svém přijetí: »Veni, vidi, vici«. Úřad jeho jest obtížný; býti pastýřem tolika statisíců duší za nynějších rozháraných dob v rozsáhlých farnostech, v odlehlých filiálkách a dalekých samotách — není maličkostí. S chloubou však může pohlížeti na své kněžstvo, starší i mladší, na své obětivé i pracovitě dělníky na vinici Páně a na dobrý věřící lid.

Na Vás, velectění pánové, intelligentních to mužích, kteří v literatuře pracují, na Vás, pravím, jest, o to se zasazovati, aby sv. víra

v Čechách nehynula a aby se stavěly bráze proti nevěře a nemravnosti, by byly diecése v Čechách vždy diecése fidelium. Dosud se nepřátelům nepodařilo zničit víru a zbožnost v lidu našem. Aby se nikdy tak nestalo, toho lze docílit jen tenkrát, když proti falešným prorokům, nevěrcům a štváčům po boku svých nejdůstojnějších biskupů pracovati a jich pokynů dbáti budete.

2. Druhá prosba má nese se k tomu, aby nejen ve „Vlasti“, ale ve všech družstvech a spolcích katolických zachovávala se *svornost a jednota*. Sv. církev jest „město Boží, jehož účastenství jest vespolečné“. „Jerusalem, quae aedificatur ut civitas, cuius participatio eius in idipsum.“

Každá diecése je část tohoto sv. města, vikariáty, farnosti, náboženské jednoty a spolky jsou jako náměstí a ulice jeho. Na město to stále doléhají nepřátelé zuřivě; jestliže v jednotlivých částech, na náměstích a ulicích jeho zavládá mezi obyvateli rozbroj, jak město útokům odolá? Nám jest hlavně třeba bratrské *svornosti a lásky*. K té přispívají družstva, jednoty a spolky katolické. Tak mnohý křesťan rád by dobré působil, ale sám, ne ve spolku s jinými; nechce se vázati, chce býti úplně svobodný a výsledek jeho činnosti — jest nepatrný, nicotný. Mají snad existovati a prospívati mezi námi jen spolky, které se zakládají na výdělku a na zisku? Odstup to! Nechť mezi námi utěšeně zkvétá spolkový katolický život, ať již má za účel pěstování pravé křesťanské vědy a ušlechtilého poučení, neb vzdělávání mládeže, či podporu chudých a nemocných, neb ozdobu domu Božího. Spolkovým katolickým životem vniká náboženství do rodin a odchovává se katolická intelligence, které jest nám tolik třeba. Můžete býti přesvědčeni, že náš nejdůst. arcipastýř pilnou pozornost a vřelou lásku věnuje spolkovému životu.

3. Třetí prosba konečná vyznívá v ten rozum, aby nikdo ze vzdělaných katolíků nezanedbával svých povinností křesťanských a hlavně ne modlitby. Modleme se za sv. Otce, za své vrchní pastýře, za své spolubratry, přibuzné a za sebe. V modlitbě spočívá *neobyčejná moc a síla*. Ne vědou, ne literaturou, ne zbraní, ale modlitbou trvale se vítězí, všechna protivenství a všechny překážky pravého katolického života se odstraňují. Když vandalský král Genserich v V. století krvavě pronásledoval církev africkou, tu vydal mezi jinými rozkaz, aby biskup z Karthaga, jménem *Quodvultdeus*, byl se svými kněžími a svými knihami naložen na chatrnou loď bez vesel a plachet, by tak jistě všichni zahynuli. Biskup, jehož jméno znamená odevzdanost do vůle Boží, velel všem, aby se modlilo nepřetržitě vždy několik kněží a ku podivu, byli všichni zachráněni. Za krátkou dobu přistáli u břehů sicilských. *Fiat in nobis applicatio.*

Družstvo Vlast snažilo se vždy této trojí skromné žádosti vyhověti. Za svou věrnost k sv. Stoli a prestolu arcibiskupskému bylo opět vyznamenáno, a že členové družstva modlitby byli pilní, viděti z požehnání, které na družstvu spočívá. Na počátku bylo zrnem hořčičným, jemuž se nepřátelé posmívali a udusiti je se snažili, ale ono nyní vzrostlo v mohutný strom a prospělo, čest dělajíc svému jménu, nejen vlasti naší milé pozemské, ale nad to pracovalo také pro vlast nebeskou a pro království Boží. Pán Bůh mu i na dále žehnej!

Tato řeč byla provázena hojným potleskem a pochvalou.

Za hlubokého ticha a napjetí přivítán hlučným potleskem, ujal se slova J. M. ndp. biskup Edvard Jan Brynych, aby promluvil »O náboženství budoucnosti«. Znamenitou řeč jeho přinese »Vlast« v plném znění. Zatím uvádíme jen místo řeči té o *spolcích a tisku*. Ndp. biskup očekává mnoho od dobré četby; ta obrátí svedený lid k církvi katolické. Promlouvá o důležitosti družstva Vlast a jeho zásluhách, o jeho rozvoji a prosí Boha, aby mu žebnal. Zmiňuje se o četných jeho nepřátelích, kteří však se vyskytnou všude, zvláště, jedná-li se o věc dobrou a katolickou. Jestli činnost jeho není ještě dokonalá, nuže, ať odpůrcové dokáží, co oni dovedou, a napraví a doplní, co schází. Přeje družstvu, aby mu vznikali stále noví pracovníci a příznivci. Nejdůstojnější řečník skončil svou řeč za neutuchajícího potlesku a volání »slávy«.

Potom ujal se slova předseda Dr. Rud. Horský:

»Po řeči Jeho Milosti, pravdou prosycené, úchvatně přednesené a neodolatelně přesvědčující, bylo, by nejlépe beze všeho epilogu schůzi ukončiti. Jestli však přece slova se chápou, činím tak pouze z povinnosti, kterou mi předsednický můj úřad káže.

Spasitel náš pravil k apoštolům: já jsem kmen a vy jste ratolesti: jako ratolest nemůže nésti ovoce, leč zůstane-li při kmenu, tak ani vy, leč zůstanete-li ve mně.

My katolíci víme: že slova Krista Pána mají věčnou platnost, že tedy svrchu uvedený jeho výrok platí i dnes. My víme dále, že nástupci apoštolů jsou katoličtí biskupové a že svatý Otec, jakožto nástupce sv. Petra, jest viditelným zástupcem Krista Pána zde na zemi. My víme, že všechna podivuhodná moc a síla katolické Církve z tohoto spojení ratolestí s kmenem vychází. My víme dále a cítíme to všichni, že my kněží i věřící jsme haluzemi na ohromném stromě katolické Církve z nepatrného hořčičného zrna vyrostlé a že jen dotud životodárná šťáva, do věčného života vytryskující, nás proniká, dokud jsme spojeni s biskupy svými, jako větvemi a skrze ně s kmenem a kořenem.

To všechno my katolíci víme, ale to také vědí naši nepřátelé a proto dábelská jejich taktika k tomu se nese, oddělit ratolesti od kmenů a haluze od ratolestí. I Bismark, který byl nástrojem freimaurerie v roce 1871., plán tento provést chtěl, jako před ním učiniti chtěl Napoleon I., oddělit totiž biskupy od papeže; věděl dobře, jestli to se mu podaří, že oddělené ratolesti uschnou a s nimi že uschnou i haluze věřících. Ale přepočítal se. Jako druhdy Pius IX., svaté paměti, odvětil Mazzinimu, když ho tento lákal, aby postavil se v čelo italské revoluce a v odměnu pak vzal předsednictví spojených republikánských států italských, odvětil: Tisíckrátě budu obětí revoluce, nikdy však jejím pomahačem: tak i stateční biskupové němečtí raději stali se obětmi kulturního boje, než zrádci svatého svého úřadu. Dnes to freimaurerie dobře ví, že by oddělováním ratolestí od kmene nepochodila, nové případy ve Francii jí to opět potvrdily, za to však ze všech svých sil se namáhá, aby oddělila haluze od větví, kněze totiž od biskupů a věřící od kněžstva. Kdo má oči k vidění a uši k slyšení, ten jistě poznává strategicky promyšlenou taktiku nepřátel Církve zámysly své provést. Odtud si vysvětlíme, proč liberalistické a socialistické listy štvou lid proti kněžstvu, proč se čas

za časem vtírají za nezvané obránce tak zvaného »nižšího« kněžstva proti biskupům, proč hýčkají a zastávají se každého kněze a laika nedostatečné víry, když se dal poštvati proti svému biskupovi a což teprve, když se stal odpadlíkem. Tak velebili odpadlíka Rongeho, tak velebí i nešťastného Daense a tak i u nás záliby a milosti v liberálních očích nachází každý, kdo proti svému biskupu se staví. Vědí dobře, že takový koná jejich dílo, byť ubožák se přimlouval, že tak ku cti a dobru Církve a věřících činí.

A tu myslím, že nejlepší díky vzdávám Jeho Milosti za převážnou Jeho řeč, když Mu prohlásím: »My členové »Družstva Vlast« jsme od liberálů a jejich spojenců vykřičeni za ty nejčernější z černých, a to hlavně proto, že jsme sv. Otcí slíbili a také plníme slib svůj, že věrně a vytrvale budeme vždy státi při svých biskupech. Račtež, Vaše Milosti, i zástupcové nejdůstojnějších našich Ordinariátů opět přijati ujištění naše, že nikdo na světě nás od biskupů našich neodloučí, že v členstvu »Družstva Vlast« vždy mají a míti budou rozhodnou oporu. Ve spojení s Vámi chceme bojovat pod praporem kříže za naši Svatováclavskou víru i vlast.«

Tím dnešní schůzi končím s přáním: »Bůh dej zítra »na shledanou!«

Za nadšeného potlesku a souhlasu rozchází se shromáždění v povznesené náladě.

Mše svatá pro účastníky literárního sjezdu.

Druhý den sjezdu, v úterý dne 28. srpna, sloužil prelát Msgr. Dr. Fr. Král v 8 hodin ráno pro účastníky sjezdu u Dominikánů mši sv.; na kůru pěli před pozdvihováním »Sv. Václave«, po pozdvihování »Ejhle, oltář Hospodinův září«.

Odborové schůze.

V 10 hodin konána byla další odborová schůze za předsednictví určeného pána Lva rytíře z Tannenheimu, jenž oslovil shromáždění, připomínaje, jak mnozí vědci se domnívají, že víra a věda vzájemně si odporují, čemuž skutečnost odporuje, i udělil slovo farář Tomáši Píchovi, jenž probíral téma: »Zákon přičinnosti a účelnost v přírodě«. Práce znamenitého odborníka dobře jsou známy našim čtenářům, i podotýkáme, že přineseme tuto řeč ve »Vlasti« v úplném znění; řečník odměněn byl pochvalným potleskem. Zapisovatelem byl kaplan Václav Pokorný.

O 2. hod. odpolední byla opět čteně navštívená schůze odborová, již předsedal redaktor »Hlasu«, P. Tom. Šilinger. Na pořadu byla řeč Karla Štelly, duchovního správce, »O významu tiskové ligy«.

Předseda red. P. Tom. Šilinger praví, že vidí v povolání svém za předsedu poctu ne pro svou osobu, ale pro Moravu. (Potlesk.) Téma jest mu jako novináři blízké a sympatické. V tiskové lize vidí pevnou instituci na obranu katolické věci v zemích koruny Svatováclavské. Za potlesku udílí slovo řečníkovi.

Duchovní správce Karel Štella promlouvá v řeči duchaplně založené. Uvádí organizaci rozšířeného protikatolického tisku; zmiňuje se o *systematickém* boji proti náboženství, víře a církvi, což vše nepřá-

telé zastírají slovem »klerikalismus«, toť prý nepřítel. Dějiny, povídky, pomluvy v časopisech, vše pracuje proti náboženství, církvi, duchovenstvu; nevěra zve se osvíceností, víra tmářstvím a zpátečnictvím. Katolíci prý se staví proti moderním světovým názorům — ovšem, proti názorům, jež vylučují Boha; mravnost ob stojí dobře bez náboženství, tuto lež hlásají liberálové světu už dávno. Kněží špatní, odpadlí, kteří chtějí býti reformatory, docházejí pochvaly, na kněze dobré a horlivé útočí se se všech stran. Cituje několik ukázek, jak v listech socialistických a liberálních proti náboženství a duchovenstvu se útočí, a přechází k vlastním důležitým úkolům tiskové ligy. Slova jeho, výmluvná a nadšená, docházejí častého a vroucího souhlasu posluchačů.

Předseda redaktor P. Tom. Šilinger přeje tiskové lize hojného zdu. Dnes je dílem ochotníků; přeje si, aby brzy úkoly její prováděny byly z povinnosti, aby se stala organizací, která by veškeren tisk nepřátelský stále pozorovala a byla věrnou a bdělou strážkyní všech katolických pravd i cti duchovenstva a věrných katolíků. Za hlučné a obecné pochvaly byla odborová schůze ukončena.

Úřad zapisovatele zastával universitní studující Ant. Drápalík.

Ve 4 hod. po této schůzi sešlo se četné posluchačstvo, aby vyslechlo přednášku metrop. kanovníka Dra. Jana Nep. Sedláka; hostilo ve svém středu J. M. ndp. biskupa Brynycha, což vzbudilo všeobecnou radost. Schůzi předsedal kanovník-strážce budějovický, papežský komoří, vysoce zasloužilý redaktor Msgr. Adolf Rodler. Protokol psal mag. úředník Jos. Kratochvíl.

Předseda vítá nejprve upřímnými a oddanými slovy vznešeného hostě, J. M. ndp. biskupa Brynycha, a dí: »Pokládám za vzácnou čest že jsem byl požádán, abych této schůzi předsedal, a to tím více, že mohu uvítati Jeho biskupskou Milost; vítám všechny důstojné pp. účastníky, vítám pány a dámy a zahajuji schůzi. Ježto jsem se včerejší slavnostní schůze nemohl účastniti, představuji se vlct. shromáždění dnes jako zástupce Jeho Exc. nejd. pana biskupa Dr. M. Říhy (sláva mu!) a diecése budějovické. Náš ndp. biskup chtěl tím vysloviti družstvu Vlast a sjezdu svou sympatii a nejsrdečnější přizeň (hlučný potlesk a volání »sláva«). Zakladatel družstva, zde přítomný dp. red. T. Škrdle, jako rodák z diecése Budějovické může dosvědčiti, že ve své rodné diecési nalézal vždy přizeň a vlídného přijetí! (Potlesk.) Jménem ndp. biskupa budějovického vyřizují tedy sl. sjezdu pozdrav a projev sympatie, jakož i přání zdu a všeho nejlepšího! (Dlouho trvajícím, nadšeným potleskem.)

Uvítán potleskem ujal se slova m. kanovník Dr. Jan N. Sedlák, nynější ředitel Dědictví Svatojanského, aby promluvil »O dějinách Dědictví sv. Václava se zřetelem k Dědictví sv. Jana Nep.« Řeč jeho uvádíme v podstatných částech.

»Po válce třicetileté nalézal se jazyk český téměř v úplném úpadku; na venek odumíral, byla obava, že zcela vymizí. V tehdejší době Marie Štýrová, (v originálu psáno »Štýrová«, ona však psala se podle svého syna *Steierová*) měšťanka pražská, pekařka v Soukenické ulici na Novém Městě — rok narození a úmrtí není znám — věnovala r. 1669. »všecken svůj spravedlivě nabytý stateček na *založení dědictví sv. Václava*, jehož účelem bylo tisknouti nábožné knihy české a na způsob almužny je rozdávat. V závěti praví šle-

chetná zakladatelka: »Poznala jsem, že veliký užitek povstává ze čtení pobožných knížek; Čechové mají velmi málo takových knížek; usoudila jsem, že bych učinila věc Bohu milou a krajanům užitečnou, kdybych svůj stateček obrátila na vytištění nábožných knížek, aby je dostávali zadarmo, a tak aby všem chudým Čechům podle možnosti poslouženo bylo.«

Syn její Matěj Václav Steyer nar. r. 1630., člen T. J., profesor, misionář a kazatel na Svaté Hoře, byl muž národa svého a jazyka českého milovný; sepsal mnoho spisů českých s vzácnou péčí a horlivostí. Zesnul r. 1692. Ten radil matce své, aby odkázala jmění dědictví sv. Václava. Marie Steyerová darovala 1300 zl., sumu na tehdejší poměry dosti značnou, a pohnutlivé jest, jak v závěti své z r. 1669. píše, aby výhradně jen *české knihy* z tohoto základu rozdávány a pořizovány byly. Staloť se tedy dědictví sv. Václava *první a nejstarší maticí*, jejíž význam ani v dnešních dnech není dosti oceněn. Název, jejíž zakladatelka dědictví udělila — »sv. Václava« — hledati sluší v starobylé víře ve sv. Václava, dědice české země, jako strážce víry a jazyka. V závěti ze dne 29. července 1669. prosí Pána Boha, aby vzbudil některé dobré osoby dědictví, určuje, jak se má spravovati a že má na vždy slouiti »dědictvím sv. Václava«.

Provinciál otců Jesuitů, *Daniel Krupský*, vypracoval zakládající listinu a žádá členy tovaryšstva, aby od nikoho pro dědictví žádný příspěvek nevymáhali. Již r. 1672. odkázala k účelům »Dědictví« Ludmila Benigna ze Šternberka 1000 kop grošův; mnozí jiní přispěli dobrovolně dary i odkazy. Druhým zakladatelem stal se Jan Bedřich z Valdštejna, kníže arcibiskup pražský (1676.—1694.), který celý dosud nerozprodáný náklad Nového Zákona — 21.000 výtisků — »Dědictví« daroval. Listinou ze dne 15. prosince r. 1692. schválil »Dědictví«, odevzdal je koleji sv. Ignáce, zřekl se práva censury pro sebe i nástupce; měla se tisknouti díla, jako písmo svaté, spisy sv. otců, spisy obranné, životy svatých, dějiny církevní, kancionály, modlitební knihy atd., nikoliv knihy školní a světské. Prvním správcem byl Matěj Steier, Jan a Mat. Tauner, Balbín a Krugerius věnovali své spisy a výtěžek z nich; r. 1752. sebrali Jesuité 3000 zl. »Dědictví« schváleno vládou dne 10. října r. 1753. První kniha, která vyšla, je modlitební kniha (r. 1670.) s dlouhým titulem dle tehdejšího obyčeje; Jungmann uvádí ve své »Historii« některé spisy »Dědictvím« vydané. Hlavním a nejvýznamnějším dílem je »Svatováclavská bible«, tři díly in folio. Po zrušení řádu Jesuitského revidoval knihy strahovský bibliotekář prof. Ungar, potom český linguista Fr. Tomsa 1753.—1814. Cenné pochválil a různé poznámky na jednotlivých knihách učinil. Dvorním dekretem ze dne 1. září 1785. nařízeno, aby celá zásoba knih byla odevzdána vládě a budoucně aby každou knihu předcházela censura. R. 1670. rozdáno bylo 820 knih zdarma, potom 1.508, 2.351, 3.367, a v době od r. 1670. do r. 1751. rozdáno více než 80.000 výtisků knih. Při zrušení řádu Jesuitského bylo jmění 15.676 zl., které mělo býti rozděleno z polovice konsistofi, z polovice normálnímu školnímu knihoskladu.

R. 1782. vyšla kniha »Pravé náboženství« — jiné nebyly od té doby vydány. Ale myšlénka šlechtivé zakladatelky nezhybnula, i když utuchla činnost »Dědictví«. Antonín Hanikýř, (nar. r. 1756.

v Praze) bývalý člen Tov. Jež., vlastenec horlivý, z celé duše litoval, že »Dědictví« bylo zrušeno a r. 1831. dal ušetřených svých 1000 zl., jimiž položil základ k Dědictví sv. Jana Nepom., jehož činnost počala roku 1835. Dekretem dvorní kanceláře ze dne 3. listopadu r. 1833. vyhrazena správa jeho k. a. konsistoři pražské, a o rozvoj jeho neocenitelných zásluh dobyl si kanovnick metropol. kapitoly Dr. Václav Pešina z Čechorodu. Po něm vedl správu Dr. Innocenc Frencl, pak metropol. kanovníci Vincenc Bradáč, Karel Schwarz, Fr. Klem. Borový a od r. 1896. Dr. Jan Nep. Sedlák. Koncem července r. 1900. mělo Dědictví sv. Jana Nep. 29.162 členů. Hrabě Thun, v letech 1849.—1860. ministr vyučování, učinil opatření, jak má se pomoci, aby fond Dědictví vzrůstal. Za svého trvání vydalo 1¼ milionu výtisků knih, což zajisté jest činnost hodná podivu.

R. 1851. vzniklo Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje, r. 1860. Dědictví maličkých, r. 1861. Dědictví sv. Prokopa, ale všechna tato dědictví sledují účely dědictví prvního, Svatováclavského, jsouce více méně zřízena podle jeho vzoru. Stručně vylíčil jsem jeho činnost; tím chtěl jsem povzbuditi k horlivosti a obětivosti pro účel tak krásný a přesně katolický, tím chtěl jsem také, aby byla věnována vzpomínka zbožné a šlechetné zakladatelce, aby jméno její neupadlo v nevěčné zapomenutí.« (Hlučný a dlouhotrvající potlesk.)

Předseda Msgr. Ad. Rodler děkuje srdečnými slovy řečníkovi, obrací se znovu k Jeho biskupské Milosti, ndp. Ed. J. Brynychovi, a ke všem posluchačům s díkem a končí schůzi, která zanechala v myslích hluboký a trvalý dojem.

Slavnostní schůze.

V úterý dne 28. srpna večer konala se druhá, poslední slavnostní schůze ve velikém sále sv.-Václavské záložny, za přehojného účastenství. Přítomností svou poctil shromáždění opět J. M. ndp. biskup Edvard Jan N. Brynych a zástupce J. Exc. ndp. knížete arcibiskupa, Msgr. prelát Dr. Fr. Krásl. Předsedou byl Dr. R. Horský, který krátce a upřímně schůzi zahájil a udělil slovo slavnostnímu řečníkovi, rektoru Msgr. Dru. Fr. Kordáčovi, aby promluvil »O nových proudcích v literatuře«.

Msgr. Dr. Fr. Kordáč vystoupiv na řečníště, uvítán byl dlouhotrvajícím, upřímným potleskem a voláním. Jest znám jako ohnivý řečník, který mluví s vroucím přesvědčením. Pověst tuto znovu svým znamenitým řečnickým výkonem utvrdil.

Řeč jeho byla široce založena, stavěna s přesnou logikou, vědecky provázena nezvratnými důvody, formou stkvělá. Vykládal nejprve o proudcích ve světě hmotném a o jiných ve světě duševním. Který proud duševní ubírá se za zákony Božími, jasně vyslovenými v dekalogu a ostatních příkázáních, toho cílem jest pravda, dobro a krásno — to vše má člověka učiniti spokojeným a připravovati jej k blaženosti nejen pomíjející, ale věčné. Ale do literatury naší dostaly se proudy jiné: zcela protivné oněm, mají různá jména, jež všechny mohli bychom vyjádřiti jedním slovem: *pansatanismus*, poněvadž od Boha odvracejí a kultus satanismu pěstují. Proud ty dostaly se do všech odvětví literatury; jen uvažme na př., co lží a

bludů jest v dějinách; svrchovaně bychom potřebovali českého Jansena, aby učinil přitrž historickému nihilismu!

Reformace zničila autoritu papežovu, podvrátila autoritu biskupů; revoluce pokračovala a podemlela oltář, po něm trůn, nyní dílo její dokončuje nevěrecká filosofie, která vede k *anarchismu*. Anarchisté provádějí prakticky zásady nevěreckého nihilismu a filosofie. Filosofie ona nezačala dole, v lidu, ale na kathedrách vysokých škol; odtud dostala se do středních i obecných a pak snadně mezi obecný lid. Proud onen liší klerikalismus od náboženství, věrouku od politiky. Kdežto každý laik má právo o politice rozhodovati, biskupům to právo upírá. Aby nové, zábubné proudy spíše v lidu vítězily, odívají se národním rouchem a utíkají se za hesla národní, by se zdály vlasteneckými. Mluví se proti hierarchii, ale my držíme se historické pravdy, která jest, že Pán Kristus ustanovil sv. Petra za hlavu církve a apoštoly za biskupy; to byla hierarchie samým Spasitelem ustanovená, ta trvá a doplňuje se dle toho, jak se rozšiřuje křesťanství. V obraně víry je svornost, ale způsob je různý, a na tom velmi záleží. Základem obrany je pravda a poznání její — tedy studium filosofie a theologie; ale co vidíme místo toho? Mnozí raději, než by se vzdělávali vážnými studiemi, běhají za různými básničky, žebrají u nich, doprošují se — rovněž tak činí i u denních listů. (Souhlas.) Ba, jsme již tak daleko, že mnozí brojí proti pobytu v semináři a chtěli by raději — po způsobu buršáckém — bydleti v soukromých domech, aby prý přišli mezi lid a mohli studovati demokratismus! Studování a askese jsou věci přežilé, na které není kdy. Takové proudy nás zavedou, ty křesťanství nepomohou. Řečník navrhuje resoluci, v níž se vyslovuje nezbytný požadavek pro činnost duchovenstva vůbec a veřejně působícího zvláště, aby studiemi filosofie thomistické připraveno, ke studiu pramenů katolických, Písma sv. a sv. Otců přistoupilo a z těchto prostředky regenerace křesťanství čerpalo. Zanedbávání tohoto studia a askese vede k povrchnosti, polovičitosti charakterů a jest hlavní příčinou bezvýslednosti i sebeobětivějších prací a často i zbloudění. Posléze ukazuje na nebezpečné heslo »Pryč od Říma«; nám musí býti heslem »K Římu«, ke skále Petrově. Osud katolického náboženství a osud českého národa v zemích koruny Svatováclavské Rakouska jest osudem! (Dlouhotrvající, nadšený potlesk, pochvala.)

Předseda Dr. R. Horský děkuje řečníkovi a praví, že řeč jeho vtiskla se v srdce posluchačů. Táže se, zdaž shromáždění přijímá resoluci, což když se stalo, znovu děkuje Msgru. Dru. Fr. Kordáčovi a přeje mu hojně zdraví a zdaru k dalším pracím. (Hlučný souhlas a projevy msgru. Kordáčovi.)

Potom uděleno slovo druhému slavnostnímu řečníku, profesorovi Václavu Müllerovi, aby promluvil »O katolických snahách na rozhraní dvou věků«.

Důmyslná řeč jeho rozdělena byla na dva díly: v prvním přihlíží k tomu, co bylo vykonáno, ve druhém, jak na zbudovaných již základech stavěti dále. Vzpomíná ctihodných postav starých buditelův, kteří teprve razili cestu novému směru a našli následovníky. Literaturu katolickou rozlišujeme hlavně od let šedesátých. Zmiňuje se o katol. historících, filosofech, jazykozpytcích, dějepiscích, bohoslovcích, o školství, vychovatelství a žurnalistice, dědictvích, družstvech lite-

rárních a časopisech. Katolické literatuře dlužno přičísti zásluhy o obrození náboženského života. Základ jest položen, vejdemo do nového století s vlajícím praporem a heslem: »Bůh a vlast« a »Pravda a krása«.

Úkolem naším jest prohloubiti naši práci literární. Pravdou jest křesťanství. To není zastaralá zásada, ta je schopna k dalším pracím. Není modernější myšlenky nežli jest katolická víra, neboť na základě té možno se dopracovati pravdy ve všech záhadách. V období rozvoje krásné literatury třeba věnovati zvláště krásné literatuře péči, aby umělecká forma byla dokonalá. Je třeba pracovati o české estetice katolické, aby se mohli naši literáti vzdělati, o umělecké literární kritice, která, nestranně působíc, povznese naše písemnictví. Každému třeba vykáhati v literatuře místo, k němuž má nejvíce schopností, nezbytna je proto také výchova literárních talentů, jejich podporování. Jsme příliš v objetí německé filosofie a literatury. Jest nutno studovati cizí jazyky, vychovati katolické laiky spisovatele. Dlužno pracovati svorně — za povznesením náboženství a vlasti. V novém století očekává nás práce namáhavá, té se podrobí katoličtí literáti, poněvadž pracovati je královské, lenošiti otrocké. Necht se pojt kámen ke kameni a stavba necht hlásá heslo: »Bůh a vlast«! Necht katolická literatura vyrosté v pyramidu, která by byla k ochraně pravdy a práva i sv. náboženství. Přeji, aby družstvo Vlast stálo v předních řadách.« (Hlučný potlesk a pochvala.)

Předseda poděkoval řečníku a skončil schůzi tímto doslovem :

»Literární sjezd náš blíží se ku svému konci. Řeči slavnostní i řeči v sekcích jsou domluveny, potlesk a dík řečníkům za ně dozněl, tím však nikterak není práce sjezdu našeho skončena, nýbrž naopak, práce teprve nastává. A práce ta záleží v tom, abychom, co theoreticky jsme slyšeli, prakticky nyní v životě prováděli. Sjezd náš byl rozséváním dobrého semene, nos plantavimus, nyní však jest toho třeba, aby všichni účastníci našeho sjezdu slíbili: my budeme símě to zalévati — nos rigabimus, Bůh pak dá vzrůst.

My, katolíci českoslovanští, máme zvláště nevýhodnou situaci. Za svou národnost jsme tupeni a pronásledováni od svých. To však nás neodstraší a neodvrátí býti věrnými syny a dcerami sv. církve i své drahé vlasti a pracovati k rozkvětu obou.

Jen jednoho jest nám však potřebí, a to svornosti a obětivosti v řadách našich. Když r. 1887. se zdálo, že katolické centrum v Německu svému úpadku se blíží, a nepřátelé jeho se radovali, že mohutná druhdy věž katolicismu v Německu se zřítí, měl Windhorst v Kolíně nad Rýnem řeč, kde pravil: »Padne-li centrum, pak mu dejte za nápis: padlo od nepřátel nepřemoženo, od přátel však opuštěno. A mohutným chorem ozvalo se tisíce sbromážděných: Nikdy!

I nás katolíky české by nepřátelé a odpůrcové naši rádi udolali, my však se nebojíme, dokud našinci svorně budou při sobě státi; padneme-li však, pak i nám hodil by se náhrobní nápis, který Windhorst své straně navrhoval: Padli jsme od nepřátel nepřemoženi, od přátel však opuštěni. Že nepřátelé nás nepřemohou, tím jsme jisti, že pak přátelé nás neopustí, toho pevně doufáme, jakož i naději máme v Boha, že i nadále žehnatí bude pracím našim.

A nyní ještě milou plní povinnost uctivé díky vzdáti Jeho Milosti, ndp. biskupu královéhradeckému i zástupcům nejdůst. Ordí-

III.

Snad nejveseleji bylo u Koptivů, kdy v nevytápěné komoře byli ubytováni bratři Rackové, synové panského zahradníka z K., které paní Koptivové paní kmotra důchodňová byla doporučila.

Byli také jenom »na půl stravy«, neboť panský zahradník, jsa jako všichni úředníci pod deputátem, nebýval při penězích a i povinnou částku za syny splácel paní Koptivové ponejvíce potravinami, počítaje ovšem máslo i vejce levněji než na trhu. Paní Koptivová sice vystačila z vlastního hospodářství, než, stalo se, že přenechala tu a ondy známým ze svého krásného másla a vajec, i učinila to zahradníkovým k vůli; zalíbit se jí zahradníkovi synkové, dvojčata k nerozeznání.

Takoví díblíci hnědých, zakadeřených vlasů, s šelmovskými důlky v růžových lících i bradě, jeden jako druhý. Ještě k tomu i chůzi měli stejnou, i hlas. Jmenovali se Petr a Pavel, a nebýt jaksi u Pavla vážnějších, smutnějších očí, klidnějšího pohledu, nebyli by je i domácí rozeznali.

Ve škole seděli podle sebe a učili se z jedné knihy; musil totiž otec hleděti, aby studie synů byly pokud možno nejlevnější. Racek měl doma ještě čtyři děti, tři dcery a syna již dvacetiletého a doufal o něm, že bude v panské službě jeho nástupcem. Všichni se musili přičiňovati v panských zahradách, nebo ač měl zahradník vždy dosti dělníků a robotníků, přece byli mu k lepším pracím v sklenících a školkách povoleni dělníci placení, a ty zastávaly jeho děti.

Naučil dcery tak jako syna štěpovat i roubovat; nejstarší dceři Marii říkalo se v rodině žertem »Palma«, protože výhradně ošetřovala vzácné palmy ve velkých sklenících, kdež se vrchnost na letní pobyt zavítavši ráda zdržovala.

Druhá, Ludmila, ošetřovala zase nejvíce jahody, které měla paní braběnka nejraději k dessertu, a které Racek dovedl míti téměř po celé léto, střídavě je přesazuje, tak že vždy příštím rokem na určito věděl, kdy které trsy poskytnou vzácného, lahodného ovoce. A Ludmila se jahodám skoro věnovala a ráda slyšela, nazval-li ji otec svým »Jahodníčkem«.

Třetí, Albínka, pracovala nejvíce o zelenině, a veselý její zpěv zazníval ze šparglovny, jako z oddělení, kde zelenal se špenát a salát, při okopávání brukví a ohrnování karfiolu i ze štěpovny, kde družila bratru.

Bratr její Jan Racek byl tělem duší zahradníkem a zvláště ovocnářem. Zvelebil s otcem ovocné zahrady zámecké, a vysázeli po mezích a lukách veliké množství stromů, tak že ovocnářství v Krském panství bylo vyhlášeno. Každého roku dovedl v zahradách překvapiti něčím novým: tu štěpováním červených, žlutých a černých třešní na jednom kmeni, tu obrovským ovocem na zaskrslých stromcích, spletením větví dvou stromů, že se zdálo, že ovoce jednoho roste na druhém, vypěstěním angreštů a rybísů ve stromky a podobnými pracemi, tehdy ovšem méně známými než nyní.

Vrchnost byla se zahradníkovou rodinou spokojena a co více, bylo s ní spokojeno i úřednictvo, což ovšem znamenalo mnoho.

Nečinil tedy nikdo z úřednictva námitek, když zahradník se přišel — ovšem se vši ponížeností — poradit, zda by mohl dáti

nariátů za převzácnou přízeň, kterou našemu družstvu i sjezdu v míře tak vrchovatě projevití ráčili. Srdečné díky vzdávám všem pánům řečníkům, kteří ve schůzích slavnostních i sekčních významnými a nadšenými řečmi nás utěšovali a rozplamenovali k dalším pracím. Vřelé díky vzdávám všem pánům a dámám, již se účastnili našeho sjezdu, a všem vůbec, kteří jakkoli přispěli k jeho lesku a zdaru.»

Pak provolalo shromáždění slávu sv. Otci, Jeho Veličenstvu, ndpp. biskupům a zapěna hymna papežská, císařská a národní.

Slovo si pak vyžádal J. M. ndp. biskup Edvard Jan Brynych, který pravil: »Velectené shromáždění! Bylo zde mluveno také o biskupech českých a provolána jim sláva upřímná. Považuji to za svou povinnost, nejen abych se poděkoval, nýbrž abych zde veřejně uznal práce těch, kteří v naší vlasti o zvelebení sv. náboženství a tím o zvýšení pravého blaha národního pracují. Proto Vás prosím, abyste provolali slávu všem katolickým pracovníkům.« (Nadšený souhlas a volání slávy.)

Když byli shromáždění provolali na popud red. Tom. Škrdlé slávu dru. Rudolfo Horskému jako předsedovi, skončil předseda památnou schůzí o půl 10. hod. večer.

Prakticko-theoretický sociální kurs.

Píšeme krátce: Ve středu v 8 hodin sloužil J. M. ndp. Eduard Jan Nep. Brynych v klášteře Dominikánském pro účastníky kursu mši sv. Pojednali: O křesťanské charitě Ant. Hoffmann (předseda prof. Jos. Šauer z Augenburgu, zapisovatel Fr. Jirásko). O spolcích a jejich organizaci ředitel Dr. František Reyl (předseda řídící učitel K. Škultéty, zapisovatel Fr. Dvořák) a Dr. Rud. Horský: Taktika našeho boje proti našim odpůrcům a nepřátelům (předseda kap. děkan M. Wonesch, zapisovatel Jan Mašek).

Ve čtvrtek byly čtyři odborové schůze a řečnili: Václ. Žižka: O křesťanském základě křesťanské otázky (předseda horník Jos. Brož, zapisovatel Josef Širůček); Vl. Hálek: Sociální úkol samosprávných sborů (předseda red. Tom. Jiroušek, zapisovatel Václav Havlík); Rud. Vrba: Rolnická obilní skladiště (předseda Jan Holba, zapisovatel Jos. Tichovský); Karel Schwarz: Raiffeisenovky (předseda obecní starší M. Novák, zapisovatel Jos. Kuděj).

Ve čtvrtek večer při slavnostní schůzi mluvil Dr. Rud. Horský: »O sociálním působení církve v XIX. století«. Předsedou schůze byl řídící učitel Jos. Flekáček.

V sobotu dne 1. září zavřena byla výstava katolického tisku, a tím byly všechny slavnosti družstva Vlast skončeny.

Hercegovské lidové obrázky Svetozara Čoroviče.

Se svolením autora ze srbštiny přeložil Jan Třeštík.

Návštěva.

Skoro dvě léta připravuje se stařenka na návštěvu k synovi, až posléze se odhodlala vykonati dlouho tajený úmysl. Však bezmála tomu šest roků, co se její Stevo »zapopil« a od té doby ho okem ani nespátřila. A to není žádný žert! On žije v městě mezi vyššími lidmi, jest prací tak pětížen, že opravdu nemohl navštívit ani otce ani matku. Proto si nyní usmyslila, že se k němu podívá. Vždyť je to jediné dítě, které jí ostalo z mnoha ostatních, jimž život dala, a kdož může zazlíti matce, aby po své touze nespátřila ho ještě kolikrát za svého života?

Již včera upravila pitu ¹⁾ a dnes zařízla dvě slepice, které zabalila upečené do čisté pleny a vložila v torbu. Dokončivši přípravy, sedla málo, aby oddechla.

»Hle, chvála Bobu, vše je hotovo, nuž zítra hezky navléknu opánky na nohy, a hajdy do města.«

V tom vstoupí její muž Simo.

»Dobrá večer, Stanol« praví. »Bůh ti pomáhej.« »Připravila jsi všechno?« »Ano.« »Nuže, zítra tedy?« »Ano, jak Bůh dá.« »E, nechť, nechť! Vidíš, i já bych s tebou rád šel, ale bolí mne nohy a také nevidím dobře. A konečně: co bychom tam oba dělali?«

»Není také třeba.«

Simo slabě zakašlal.

»Však víš — dodal —, že se on stýká s lidmi v hodnostech. Jemu kloní se i páni a líbají mu ruce. Proto buď všeho pamětliva, až tam přijdeš. Hleď, abys mu neudělala hanby, bude-li tam někdo.«

Těmi slovy se stařenka pozlobila.

»Pro Pána Boha, ještě ty mne uč! Však mám tolik rozumu, abych věděla, co se sluší a co ne!«

»Jsem přesvědčen, že to víš, — brání se Simo, — avšak není na škodu, když ti to připomínám.«

S těmi slovy odešel do druhé světnice a stařenka osamotněvši, lehla si, aby si ještě trochu odpočinula. Byla nějak neobyčejně naladěna. Vše kolem zdálo se jí tak milé, tak drahé, že i starý kocour, kterého vždy z chaty vyháněla, směl nyní, rozložen u její nohou, mírně přistí. Kdyby mohla, nejraději by samou radostí celý svět objímala.

»Já ho opět spatřím!« zvolala — »a jak se as podívá, až mne zahlédne?« »Jsi to skutečně, matko? . . .« »Ano, jsem to já . . .« »A kterak jsi došla? . . .« »Jak vidíš, došla . . .« a on mne po těch slovech jistě obejmě a políbí a líbat bude, líbat . . . jako by byl ještě dítětem. Potom přistoupí snacha a vnoučata, všichni skupí se

¹⁾ sladké máslové těsto.

kolem mne, a já se do nich zadívám a všechny takhle obejmu . . . Ó Bože můj, dej mi toho se dočekatí, a potom nechť umru! . . .»

Takto ležíc, přemýšlela ještě dlouho a pak se jí zdálo, kterak došla do města. Vstoupila do Stevova domu, kde jí malá vnoučata obklopila, ptajíce se neustále po různých věcech.

»Povídej nám, babičko!« řekne jedno. »A co mám povídati?«
»Vyprávěj, co umíš.« »Chcete o Džosovi?« »Chceme.«

A ona počne.

»Byl jednou jeden Džoso a ten měl osla . . .« A vnoučata upí-
nají na ní očka a poslouchají ji nepohnutě.

V tom něco vrzlo a stařenka se probudí ze sna.

»Vstávej,« — praví jí Simo, — »ať se v čas připravíš, neboť se ti to z rána lépe půjde, než až slunce počne pražiti.«

Neodváživši ani slova, zvedne se stařenka polehku a pokřivo-
vavši se, počala se mýti.

»Ó, Stano!« — zvolá k ní Simo. »Co je?« »Nezapomeň ho
též ode mne pozdraviti . . .«

»Bůh uchovej! Kterak bych mohla zapomenout.«

»Potom pozdravuj snachu i dětičky.« »Ano.«

»A řekni jim, aby také jednou k nám přišly.«

»Vyřídím i to.«

Jakmile se umyla, sedla, aby obula opánky. Potom si upevnila
torbu na bedra a přes torbu přehodila velikou houni.

»Nuže, s Bohem!« — praví Simovi.

»S Bohem. A pozdravuj mi všechny.«

»Ano, zachovejž tě Pán Bůh ve zdraví.«

Stařenka vyšla, muž zůstal na prahu a hleděl za ní tak dlouho,
až mu zmizela v ranním šeru.

Octnuvši se na konci vesnice, stařena se zbožně pokřivovala.
V tom vynořila se před ní bába Petra.

»Věděla jsem, že se brzy na cestu vypravíš, a proto jsem tě
očekávala.«

»A proč?« »Prostím tě, dej popu tuto plétu,²⁾ aby v crkvi
vzpomenul zemřelého Spasoje a zemřelého Gašy . . .«

»Učiním tak, přítelkyně.« »A pozdravuj popa i popadiji.«
»S radostí, ať ti Bůh popřeje zdraví!«

S těmi slovy rychleji vykročí. Kdyby mohla, nejraději by letěla,
aby dříve cíle došla. Cestou ani si nesedla, ani kde odpočinula
a únavy sotva že cítil.

»Opravdu, je ta cesta dlouhá,« praví pojednou, nadhodivši si
houni výše na ramena. Tak došla as na půl cesty, když počalo sví-
tati. Kdesi v dálině ozvalo se kokrhání kohouta a stařena, zastavivši
se na málo, pokřivovala se.

»Pomozi Bože i Bohorodičko!« pronese a posadí se na pokraj
cesty.

Brzy potom ozvala se nedaleko píseň pastevce a ženců, mečení
ovců, štěkot psů, až znenáhla veškeré ty zvuky se pomísily . . . Sta-
řena se zase pozvedla. V první chvíli ohlédla se několikrát kolem
sebe, jakoby očekávala od někoho otázku, kam jde; tak ráda by
se pochlubila! Však nebylo zde nikoho a proto zamířila dále.

²⁾ starý stříbrný rakouský čtvrtzlatník.

Nyní již potkávala cestou buď dělníka, buď pastevce nebo pastýřku a každého pozdravila ve jménu Boba.

»Jak je daleko do města?« tázala se. »Do kterého města?«
 »No, kde je můj syn popem.« »Zdali je to pop Stevan?« »Ano.«

»E, pak to není daleko. Půjdeš-li takto, dostihneš ho za hodinu.«

Stařena vykročila co mohla nejlépe. Ačkoliv skorem běžela, zdálo se jí, jakoby se sotva plížila.

»Dlouhá je ta cesta, jako chladný rok« — zavzdychla.

Však v tom uzří v dálině veliké červené domy a mezi nimi též kostelní věž — i pokřikuje se. Znenáhla blížily se a rostly domy, až konečně jich došla. Stařena se rozhlížela, až divem ostane státi.

»Hle, jaké jsou to budovy!« praví — »a v nich žijí lidé? Jak se as dostanou až nahoru? Proč potřebují tolik oken? U nás nejsou věru ani vrata tak veliká.«

Ráda by si byla prohlédla jednu z budov, když za zády jí zazní hlas: »S cesty!«

Sotva odskočí a v tom zahlédne Švába, který ujížděl na dvou kolech jako pravá střela.

»E, to je ďábel!« — vyrazí — »snad i můj ubohý Stevo žije mezi podobnými.«

Po té úvaze otázala se jednoho hamala,³⁾ kde je popův dům?

»Tamo,« pravil hamal a okázal jí rukou.

Stařena neproněsla ani slova a spěchala. Před vraty však se zastavila, jakoby se opravdu bála otevřít. Ale záhy se rozhodla, vrazila do dveří a v tom se jí nad hlavou rozzvučel zvon.

Z domu vyrazila rychle tlustá dívčice, otázavši se spurně: »Co zde hledáš?«

»Jest pop doma?«

»On má teď mnoho práce.« »Avšak já bych jej ráda viděla.«

»Není možno.« »A proč?« »Proto.«

»Ale já jsem jeho matka.«

Dívčice ji pozorně prohlíží, pak si pleskne rukama po bocích.

»Ty že jsi pánova matka?«

A jako bezdechu odkvapí po schůdkách a stařenka polehku stoupá za ní. Když došla nejvyššího stupně, nevěděla, kam se má obrátiti, neboť před ní byly dveře k několika světnicím.

V tom přistoupí k ní jakás mladá ženština ve švábském obleku. Pohlédnuvši opovrhlivě na stařenu, otáže se jako s útrpností: »Snad ty nejsi popova matka?«

»Jsem.«

»Kdy jsi přišla?« »Nyní.« »Čekáš na popa?« »Ano.« »Eh, on teď nemůže, pracuje v oné světnici.« »Nuže, půjdu tam k němu,« řekla stařena. »Nemůžeš.« »A proč?« »Jsou tam též páni.« »Ale, on je můj syn.«

Mladá žena se ještě více zamračila.

»Neříkej to nikomu,« — praví, — »oni to vědí bez toho, že je on tvůj syn.«

»Ale, proč mi zbraňujete, abych vešla?«

»Nemůžeš pro ony pány.«

³⁾ veřejný posluha.

Staženě to bylo divné i odstrčil mladou ženu na stranu a přistoupí ku dveřím. V tom se samy otevřely a na prahu objeví se Stevo.

»Co je to?« otáže se.

»Aj, hle! To je Stevo! A jak se změnil!« zvolá stařena a spěchá, aby ho objala. — »Zlato moje, nedali mi, abych tě spatřila!«

Pop ustoupil krok nazpět a zadržel stařenu. »Pomalu, pomalu, matko! Vidíš, nejsme sami. Jdi, čekej v kuchyni, až později.«

»A proč bych nemohla k tobě?« otázala se ona.

»Teď nemůžeš. Jdi a pojez něco. Odlož tu houni a torbu; aby to páni neviděli.«

»Proč by houně pánům vadila?«

»Překáží jim, to se rozumí. Odnes to tamo a já přijdu brzy!« Zavřel dveře a navrátil se do světnice.

»Pojď do kuchyně!« — osloví ji mladá žena.

»A kde je moje snacha?« otáže se stařena.

»Jaká snacha?« vyzvídá mladá. »Nu, Stevova žena.« »To jsem já. Stařenka se udiveně na ni zadívala.

»Ty, ty Stevova? . . . Snad nejsi Švabice?« »Nejsem.« »A on si tě vzal?« »Tak jest.«

Stará obrátí oči vzbůru a vzdychne.

»Já . . . jsem si ji jinak představovala. Kde pak jsou vnoučata?«

»Teď ještě spí.«

»Mohu-li je vidět?«

»Ještě ne.«

Po těch slovech se mladá žena vzdálila do světnice a ona tlustá dívčice odvedla stařenu do kuchyně.

»Tady se posaď,« pravila jí. Stará usedla. »Chceš jísti?«

»Nemám hladu.«

»Děvče se obrátilo a počalo si prozpěvovati. Stařena rozhlíží se po kuchyni.

»E, Bože můj,« — praví, — »všecko jsem si jinak představovala. Myslíla jsem, že je Stevo takovým jako dříve, a on zatím se změnil v jakého pána, že by mohl představovati i vladyku. A snacha? To se mi na ní nelíbí, že nosí onu švábskou robu.«

»Ta je lepší,« vpadla jí děvečka do řeči.

»Není, za živého Boha není! Co je naše, vše je lepší,« — odvětlí stará.

V tom okamžiku otevřely se dveře a popův synáček vrazil do kuchyně.

»Dejte mi jísti!« zvolal.

»Nesmíš bez matky« — řeklo děvče. Stará pohlédla na dítě, které připomínalo Stevu.

»Pojď ke mně, zlato bábino,« zavolala naň, i zvedla se, aby je pojala v náruč. Malý v tom zavřískal a odběhl rychleji, než přišel.

»Bojí se!« podotkla dívka. Stařena vzdychla.

»Kdy pak už přijde Stevo?« táže se.

»Ještě ne.«

»Já bych si tak ráda s ním pohovořila.« »Teď to nemůže býti.«

Stařence vstoupily slzy do očí. A jakoby ji někdo vřelou vodou opatil, skočil, chopí se houně a torby a již stoupá se schodů dolů.

Když došla až ke vratům, ohlédla se, jakoby čekala, že ji někdo zavolá zpět a bylo jí tak líto, když nespátřila Stevu. Se srdcem sevřeným odešla, odkud přišla.

»Vše se pozměnilo, — zašepce, »vše je jinaké. Ani mne nepolíbíl, neřku-li, aby se zeptal: jak se máš, matko? — A snacha? Ani mne neuvítala, ni ruky nepodala. Vše je tam naopak!« ...

Ještě jednou se ohlédla v domněnce, že ji snad někdo zpět zavolá ...

Život i smrt hudebního umělce Bedřicha Chopina.

Napsal P. Josip Ptašinski.

Zivot a povaha básníka nebo skladatele zrcadlí se často v jeho práci nebo dílech a každý si přeje poznati zároveň životní okolnosti a nákras povahy znamenitých básníků nebo umělců. — Povaha Chopinovy hudby převážně byla slovanskou, třeba po otci Mikulášovi v něm proudila francouzská krev; bylť otec jeho vychovatelem u polského šlechtice Bedř. hr. Skarbka a splynul s národním duchem polským; manželka jeho, matka Bedřichova, byla Polka, Justina Krzyżanowská. Bedřich narodil se dne 1. března 1809 v Želazové Wole u Varšavy, byl však tak slaboučkého těla, že rodiče jeho sami pochybovali, že ho vychovají. Ale v tomto slaboučkém těle dřímá veliký hudební genius, kterého v něm probudil český hudebník Vojtěch Živný, jenž devítiletého Chopina začal učiti hře na klavír a po sedm let nepřetržitě vzdělával v hudbě a předpovídal již napřed, že jednou může býti z Chopina veliký mistr a hudební talent; v úsudku svém se nezklamal.

Mladý Chopin měl často příležitost naslouchati čarokrásným, dumným národním písním hudbymilovného kmene Mazurů, a tyto slovanské národní písně učinily na něho velmi hluboký dojem, že slyšel je v duši zníti po celý svůj život a prodchl i obohatil jejich motivy všechny své skladby i produkce na klavír. To byla též jeho první literární hudební práce a ta rozhodla o jeho budoucnosti, neboť v 17 letech dostal od rodičů dovolení věnovati se úplně hudbě a hudební skladbě; i vstoupil do varšavské konservatoře pod vedením ředitele Josefa Elsnera (Moravana).

Z toho opět viděti, že Chopinovo hudební vzdělání dělo se na základě čistě slovanském; matka jeho jest Polka, oba učitelé Češi a národní mazurské písně byly základem jeho hudebního tvoření, ač ovšem nelze zapřít, že později, přišed do cizího světa, přibližoval se též více k skladbám mezinárodním, což u umělce nepadá na váhu, ale přes všechno vane z veškerých jeho skladeb duch slovanský.

Přičiněním mecenáše knížete Ant. Radziwilla, jenž si mladého Chopina pro jeho hudební talent zamiloval, byla mu otevřena cesta nejen do vysokých šlechtických kruhů, ale roku 1828. uveden byl Chopin ve Vídni do kruhů nejlepších hudebníků a umělců prvního

řádu (Kreutzera, Maysedra atd.), kdež se značně vzdělal a vytříbil a vystoupiv poprvé veřejně se svými improvisacemi na národní polské písni »Krakowiaki a Variace Op. 2.«, získal si obdiv i uznání všech odborníků v hudbě a sláva jeho už ho předcházela do Prahy i do Berlína, kdež krátce pobyl pro svoje zdokonalení. Když r. 1830. vypuklo v Polsce povstání, rozloučil se Chopin ve Varšavě se svou drahou rodinou a vlastí, již potom nikdy již neuhlídal, a když učitelé a ctitelé jeho mu podali darem stkvostný, stříbrný pohár, naplněný rodnou, polskou zemí, děli mu na rozloučenou tato slova: »Ať dlíš a cestuješ kdekoliv, nikdy nezapomeň na svou drahou vlast, na nešťastnou Polsku! Tento pohár s polskou zemí byl mu pak dle jeho přání dán do hrobu.

Ve Vídni následkem polské revoluce počaly se vysoké kruhy a zvláště Metternichův dvůr ke všem Polákům příkře chovati. V té době vystoupil i Chopin veřejně se svými sympatiemi pro polskou vlast, a když na něj naléháno bylo, že umělec má býti kosmopolitou a mezinárodním, vyjádřil se: Třebas jsem jako umělec ještě v kolébce, jako Polák jsem už hotovým mužem!

Tu lásku k vlasti potvrdil i v listě svém příteli; přeje si, když nemůže pro slabost tělesnou nositi zbraň, aby ve prospěch drabé vlasti mohl býti aspoň bubínkem.

Než rodiče a přátelé jeho naléhali na Chopina, aby se odebral z nepřítulné Vídne do Paříže, kamž také brzy potom odešel a tam svou hudební slávu dovršil; tamtéž po 19 letech našel i svůj hrob. Paříž učinila na něho hluboký dojem, ale zpočátku setkal se tam též s dvěma nepřátely, »s hmotným totiž nedostatkem a s chlebařskou závistí« tehda prvního pianisty Bedř. Kalkbrennera, jenž vida, že bude talentem Chopinovým přemožen, započal proti Chopinu všemožné intriky, aby ho z Paříže vyštval. Citlivost a podrážděnost churavého Chopina nad nepřátely a neúspěchy rozmrzely ho tak, že si umínil odjeti do Ameriky.

V té kritické době přijel do Paříže jeho dřívější příznivec, Ant. kníže Radziwill, jenž se Chopina ihned účinně ujal a uvedl ho do salonu Rothschildova, kdež se tehda scházela veškera pařížská »haute volée« z vysoké šlechty i nejřednějších umělců. Chopin byv vyzván zahráti na klavír, improvisoval ze svých skladeb tak umělecky, že uchvátil veškeré shromážděné posluchače až k nadšení, a tím jako kouzelným proutkem byla pojištěna nejenom jeho sláva, ale i hmotný život; od toho dne byl zván do nejřednějších domů za učitele a koncertistu.

Nejlepší toho času umělecká společnost Berlioz, Liszt, Meyerbeer, Balzac atd. přijali Chopina do svého cechu, a on, jako vítězoslavný vojevůdce dobýval si svými salonními koncerty všude nadšení a obdivovatelů, a sám Mendelsohn-Bartholdy píše o něm: »Chopin jest v hře na klavír ze všech nejřednější jako Paganini na houslích; provádí na klavíru kouzla, jakých není možná ani si vymysleti.«

Mezitím cestoval Chopin do Anglicka, Německa atd. a při tom se vášnivě zamiloval do spisovatelky George Sandové, která však churavého Chopina po krátkém milostném poměru krutě odbyla, ba v románě »Lucrezia Floriani« ho tak nepřítulně vylíčila, že citlivý Chopin tímto zklamáním těžce na zdraví otřesen, dne 17. října 1849. v Paříži odevzdán do vůle Boží a ošetřován jsa v nemoci věrně svou

sestrou Louisou, která z Polska do Paříže schválně přijela, jako dobrý křesťan skonal, zaopatřen byv svátostmi umírajících.

O posledních okamžicích a smrti Chopinově tklivě píše v listě Alex. Jelowiecki, kněz emigrace polské v Paříži, jenž Chopina zaopatřoval a z jehož listu podáváme následující sdělení:

„Hluboce dojat smrtí Chopina, důvěrného přítele svého bratra Eduarda, sděluji, že jsem byl z Říma na cestě do Paříže zpraven o blížící se jeho smrti. Od několika let již viselo zdraví Chopinovo, jak se říká, na nitce. Jeho tělo, stále slabé a vrátké, strávilo samo sebe ohněm jeho genia — všem bylo s podivem, jak v tom vysíleném těle může ještě duše bydliti a z bystrosti ducha, rozumu a dobroty srdce ničeho neztráceti? Obličej jeho byl bílý, chladný a průsvitný jako z alabastru; jeho oči obyčejně jako mráčkem zastřeny zazářily a zaleskly se časem neobyčejným ohněm. Stále přítulný, láskyplný, vtipem a citem oplývající, nezdál se náležeti tomu světu. Než, žel Bohu, na věčnost nevzpomínal. Měl velmi málo dobrých přátel okolo sebe, ale za to zlých, t. j. nevěrců, plno. Jeho úspěchy a triumfy v umění hudebním, lichocením falešných přátel bohužel udušily v srdci jeho vnuknutí Ducha sv. Zbožnost, kterou jako dítě z polské matky zdědil, byla mu známa jen jako upomínka z mládí. Nevěra jeho druhů a přítelkyň zapustila v posledních letech do jeho podrážděné duše hluboké kořeny a jako olověný mrak rozložila se v něm následkem toho zoufalostí. Jedině jeho jemnému vkusu a vlídnému způsobu obcování lze připsati, že se nikdy veřejně nevysmíval svatým věcem, aniž schvaloval tupiti nebo zlehčovati víru. Poslední rok svého života klidil ještě v Anglicku koncerty svými vítězoslávu, ale navrátil se do Paříže r. 1849. byl nucen následkem zákeřnické nemoci plicní ulehnouti a vida, že se blíží konec jeho, rozloučiti se naposled ještě se svými přátely.

„Ihned spěchal jsem k tomu svému přemilému příteli z mládí, jehožto duše mně tím dražší byla. Objali jsme se a vespolečné naše slzy potvrdily mou obavu, že konec jeho již je blízky.

Abych vzbudil v něm víru, která v nitru jeho ještě dřímala, upamatoval jsem ho šetrně na jeho matku, která ho v mladých letech učila modliti se k Bohu.

Tou upomínkou hluboce dojat Chopin odpověděl: „Ach, rozumím Ti, že nemám umřít bez sv. svátostí, abych nezarmoutil svou drahou matku — než nemohu je přijati, neb neznám již jejich význam. Chceš-li, povím Ti hříchy svého života jako svému příteli, ale jako svátost — ta věc přesahuje mé pojmy!“

Chopin mne těmi slovy velmi zarmoutil, a líto mně bylo jeho duše, nekonečně líto!

Těšil jsem ho, jak jsem mohl, poukazuje mu na Spasitele, Matku Boží, stavěl jsem mu před oči nejúčchatnější příklady milosrdenství Božího — vše nadarmo . . .

V jakém stavu jsem potom ztrávil noc, to si žádný člověk nepředstaví, přemýšlel jsem všemožně, jak bych jen mohl zachrániti duši Chopinovu a přiměti ho k přijetí svátostí umírajících. Druhý den byl svátek sv. Eduarda, patrona mého zemřelého bratra Eduarda, jehož Chopin velmi miloval. Obětoval jsem mši sv. za spásu duše svého přítele Bedřicha Chopina a modlil jsem se vroucně k Bohu:

Ó, nejmilosrdnější! Je-li Tobě duše mého bratra Eduarda líbeznou, tož daruj mně dnes duši Bedřichovu! Úzkosti mé rostly, když jsem šel k Chopinovi po mši na snídání, k němuž mne pozval. Přemilý příteli, začal jsem beze všeho slovy, dnes jsou jmeniny mého bratra Eduarda. Jestli jsi ho upřímně jako přítel miloval, v tento slavný den mého bratra dovoluji si malou prosbu!

Chopin pohnut touto upomínkou děl: Žádej cokoli, bude Ti vyhověno! Daruj mně tedy duši svou! odpovětil jsem ihned. Rozumím Ti — vezmi si ji, odpověděl Chopin a posadil se na lůžko. Nevýslovná radost pojala mne nad tím neočekávaným obrátem, ale zároveň cítil jsem úzkost, jak asi mám tuto duši přijati, abych ji Bohu odevzdal.

Padl jsem na kolena a v duchu volal jsem k Pánu: Přijmi ji sám, ó, Bože! I podal jsem Chopinovi obraz ukřižovaného Spasitele, jehož on se slzami v očích přijal, a táži se ho: Věříš? Věřím, odpověděl. Věříš totéž, čemu Tě Tvá matka učila? Věřím vše, jako mne matka učila, odpověděl, a upíraje zrak pevně na obraz ukřižovaného Spasitele, zpovídal se zkroutěně prolévaje slzy proudem. Potom sám prosil o svaté přijímání a sv. poslední pomazání, a když mu dle jeho přání vše bylo uděleno, rozkázal doprovázejícímu kostelníku dáti dvacetkrát více, než se obyčejně dává. Upozornil jsem ho, že by to bylo mnoho. Ó, nikoliv, není to mnoho, neboť co jsem já dnes obdržel, jest neocenitelným, ba přesahuje všechnu cenu. Bez Tebe, můj drahoušku, byl bych jako zvíře zakončil! Od toho okamžiku stal se milostí Boží, Bohem samým, jehož právě přijal, docela jiným člověkem, ba brzy by se mohlo říci: svatým člověkem.

Smrtelný jeho zápas trval ještě čtyři dny, ale oddanost do vůle Boží a trpělivost neopustily ho již do posledního okamžiku. V největších bolestech děkoval Bohu, dobrořečil Jeho lásce a přál si už co nejspíše s Ním spojení býti. Vyprávěl o svém štěstí svým přátelům, kteří přišli s ním se rozloučit a dleli v jeho pokoji.

Již zdálo se, že nedýchá a odebírá se na lepší svět — již ani hlásky ze sebe nevydal a paměť ho opustila. V největší úzkosti vešli všichni do jeho pokoje, očekávající poslední okamžik.

Tu otevřel Chopin oči a přehlížeje přítomné tázal se: Co zde děláte? Proč se nemodlíte? A se mnou padli všichni přítomní na kolena a já se modlil hlasitě litanii ku všem svatým; i protestanté přítomní se modlili se mnou. Potom uchopil pevně moje ruce a křečovitě mně je objal: V tom rozhodném okamžiku přece mne neopustíš? pravil a tiskl se tak důvěrně ke mně jako dítě k matce se tulí. Každý okamžik zvolal: Ježíši, Maria! Líbaje při tom svatý kříž a vyznáváje tím svou víru, naději a lásku. Za chvíli pravil k přítomným s velkým pohnutím: Miluji Boba, miluji lidi . . . Dobře jest, že takto umírám . . . Moje dobrá, milá sestřičko, nenaříkej, ani vy, mí přátelé, neplačte, vždyť jsem tak šťasten . . . Cítím, že umírám . . . Modlete se za mne — V nebi užijme se opět — Ó, jak dobrý jest Bůh! K lékařům, namáhajícím se ho ještě zachovati na živu, pravil: Nechte mne klidně zemřít. Bůh mně milostivě odpustil, již mne volá — — — Nechte mne — já bych tak rád zemřel!

Pohřben byl v kostele Sv. Madelaine v Paříži za účastenství veškerého uměleckého světa a při smuteční mši sv. provedeno bylo dle jeho přání Mozartovo Requiem. Nyní odpočívá na Péro-Lachaise

vedle svého přítele Belliniho. Na rakev jeho nasypána byla polská země; byla to táž země, již Chopin před 19 lety k upomínce na svou polskou vlast ve stříbrném poháru darem od svých přátel dostal a s sebou vzal a pečlivě uschoval, aby takto, když nemohl odpočívat v polské zemi, aspoň rodná země v cizí půdě ho pokrývala. Jako emigrant věděl, že nebude dovoleno převézt tělo jeho do Ruska; proto prosil, aby aspoň srdce jeho po smrti převezli do Varšavy. Prosbě té bylo vyhověno; po pytvě vloženo srdce jeho do láhve s líhem a převezeno přes ruskou hranici — jako kontraband — a pochováno v katakombách chrámu sv. Kříže. Chopinových děl, hlavně pro klavír, vykazuje se asi 72 Op. (Vydány souborně u Breitkopfa i Härtela, pak Edition Peters v Lipsku), mezi nimi hlavně nokturny, mazury, polonéze, krakowiaky, scherza a ronda, koncertní valčky, ballady i fantasie, sonaty i variace, z nichž všechna jsou díla klasická pro hudbu, poslední pak jeho dílo »Ecoissaises« (Škotské) a »Marche funébre« Op. 72. vydány byly až po jeho smrti.

ŠKOLSKÝ OBZOR.

Na Rusi zřízen byl při ministerstvu národní osvěty fond zvaný: »Praemie Petra Velikého«, z něhož každoročně podělovány jsou cenami vynikající spisy pro mládež a zvláště školní knihy. R. 1899. přisouzeny byly ceny po 2000 rublů spisům V. D. Lipovského, obrazům z ruské dávnověkosti: »Rodnaja starina«, a A. Baranova knize ke čtení: »Dobryja šemena«. Naše paedagogické listy, mezi nimiž zvláště věnovaný školství našeho venkova, činí »náběh« k výboru vhodných spisů pro dětské knihovny a doporučuje fantasticko-satyrický, pro děti naprosto se nehodící (třeba »upravený«) spis: »Don Quijote de la Mancha«; u nás se z cizích jazyků překládají nezáživná díla (Srdce!), co zatím dobrá slovanská literatura pro mládež zůstává ležeti ladem a jako popelka čeká, kdy jí bude vzpomenuto. U nás dobrá, katolická literatura dětská jest paedagogickými listy umlčována, ano i pronásledována a tupena jedině proto, že je katolickou, ale spisy ceny pochybné jsou doporučovány a všestranně ředrovány. Maně připadají člověku vážně uvažujícímu na mysl slova zednáře Weisshaupta: »Učiňte mládež nemravnou, a revoluce se dostaví sama.« Nechci citovati program svobodných zednářů, jen tolik podotýkám, že v Rakousku freimaurerie chytře pracuje i ve školství a krok za krokem kráčí, pomalu sice, ale jistě k vytyčenému cíli, jež si vzhledem ke školství stanovila. Ale přece něco uvedu: »Duchovenstvu se musí ve škole každý vliv odejmouti, ono musí býti vyloučeno z míst učitelských, z korporací školních rad a z dozoru ke školám; duchovní řády, ženské i mužské, necht se ihned odstraní ze stolic učitelských, kde to jde; a kde to právě není možno, ať se jim přístup všude nemožným činí (viz Francie!). Všecky školy musí přejíti do rukou svobodomyšlných učitelů, kteří naprosto s duchovenstvem nedrží. Hlavní věc jest, abychom člověka odtrhli od rodiny a připravili jej o mravnost. Nejlepší dýkou, již jest možno církvi trehtiti do srdce, jest mravní korupce. K dílu tedy! Správcové obecní musí pečovati o to, aby žádní učitelé s katolickými ideály připuštění nebyli do škol. Školy obecné, útulny, gymnasia, lycea, technické školy mají míti ráz buď indiferentní nebo protikatolický; naturalistickým, každého náboženského předsudku prostým teoriím a mravům (tak chce i »Č. U.«) musí se do nich zjednatí přístupu. Abychom se zmocnili národního vyučování, k tomu jsou zákonitě prostředky (odevzdání škol státu, protože obec mnohdy bývá ještě náboženskou) a prostředky přemlouvání (nábožensky smýšlející učitelé buďto vábení do liberálních spolků školských anebo učinění neoblíbenými, u rodin budiž vyvyšováno chování lidumilné

synky dvojčata, svoje nejmladší, mazlíky celé rodiny i celého zámku, na studie.

Paní důchodňová hned se nabídla, že zamluví »hošům« byt u své kmotry, a zahradník byl věru povděčen.

Znal Kopřivovu i Hruškovu rodinu i »paní tetu mydlářku« a těšil se, že budou synkové v dobrých rukou.

Byl by snad mohl na synky přece platiti, než, nebylo by to dělalo u vrchnosti dobré oko, a pak starostlivá matka dbala, aby si dcery ze svého výdělků něco pořídily i nějaký groš uložily, a hleděla na komoře prostranného bytu v zámku ukládati pomalu vinutí, peřiny i nádobí pro dcery. Doufala, že jí dcery nesestárnou při palmách, jahodách a zelenině, ale že se slušně vdají, a to za vrchnostenské služebnky. Věděla, že i šafářky, mušketýrové, vrátné, klíčnice mívají se lépe než manželky řemeslníků. K tomu vyhlídka na pensi a byt v zámku nebo některém dvoře byla vždy lákavou. Zahradníkovy dcery ani si nepomyslyly, že by bylo pro ně zaopatření jinde, než v zámku.

Dvojčata Petr a Pavel byli vybýčkáni jako nějakí princové. Užili mládí jen v samé veselosti, uběhlo jim mezi květinami krásných zahrad, v zeleni a jasu sadů. Byli bujaří, plni veselosti, vždyť žili od mládí v přírodě, šlechtěné pilnou rukou otcovou a sourozenců. Neznali práce, nedbal otec, aby se miláčkové přičiňovali více než při trháni ovoce a květin. Hoši znali ovšem v zahradách každý strom, slezli všechny vinné, broskvové a meruňkové špalíry, a Racek se smával, že snad mají tu svoji pěknou plet z požitku vzácných druhů ovoce. Přál dětem ovoce do syta, než, nesměly je kaziti, utrhnouti si bez dovolení, nebo rozdávat jiným dětem, jichž bylo v zámku dosti.

Za to posílávala Racková ráda dvojčata s ovocem úředníkům. Byla to hezká podívaná na hochy čistě umyté s bílými krejzlíčky kolem krku, s kadeřemi pěkně učesanými, když v hezounkách košticích, které v zimě Jan Racek pletl, přinášeli jemnostpaním direktorové, důchodňové, revidentové, pojezdné, fořtmistrové a jak všechno zámecké panstvo své tituly vedlo, ovoce zeleným listím obložené a květinami zdobené. Mimo to podávali jemnostpaním po kytce pěkně uvité a vždy dostali od cesty po stříbrném pěníčku, které jim matka do pokladničky uschovala, i po několika kouscích cukroví, výrobku paniček.

Jestliže vzkázaly dámy, že přeji si ovoce k zavařování, tu nesla zahradníková velký koš sama a vyslechla, poníženými díky se rozplývající, pochvalu o přičinlivosti mužově i starších dětí i roztomilosti dvojčat.

Také když vypravovala synky na studie, byla obsypána důkazy štědrosti od zámeckého úřednictva. Hoši dostali staršího šatstva i prádla, že jim ani vše upravit nedala a mnohé staršímu synovi a muži ponechala. Pamlsků sešlo se dvojčatům tolik, že přinesli Kopřivovým dětem darem plnou škatuli sladkých mlsů, a tím se hnedle paní Kopřivové i paní tetě mydlářce zamluvili.

Jak již zmíněno, bylo u Kopřivů za pobytu bratří Rackových velice veselo; byliť blízcenci praví šotkové, každou chvíli nastrojili někde nějaké čtveráctví, buď druhým studentům, buď švadlenám, buď služce, ba i paní tetě mydlářce, která to s velikým uspokojením přijímala.

a hledíme křiklavě vymalovati vše, co k necti klerikálů slouží! Jest důležité, rozšířiti také víru, že svobodné zednářství nebojuje proti katolíkům, nýbrž jen proti klerikálům. Proto je potřebí, pevně a stále tvrditi, že náboženství požívá úplné svobody« atd. Ještě mám uváděti? Snad to již k utvoření zaslouženého úsudku postačí.

Mnohé země dávají na jevo zvláštní péči o školní mládež, zavádějíce instituci školních lékařů, jichž povinností jest starati se o ochranu žactva a jeho léčení zdarma. V Srbsku byla vydána pro školní lékaře, kteří jsou vydržováni státem, informační pravidla, a ještě podrobnější pravidla sestavila kantonnální rada v Curychu (Švýcarsko). Všecky do školy nově vstupující děti jsou povinny podrobiti se lékařské prohlídce, která vyšetřuje: velikost hlavy, váhu těla, bystrost zraku, vady uší, úst (resp. zubů), nosu, mluvy a jiné. Podobná prohlídka děje se za pobytu dítěte ve škole nejméně třikráte. Několikrát do roka vyšetřuje lékař hygienické poměry domácnosti žáků. Pro každého žáka zhotovena jest zvláštní knížka, do níž se zaznamenávají výsledky lékařského šetření. V Prusku (Schöneberg) královská vláda schválila také instituci škol. lékařů, ale s výhradou, že u žáků má se konati tělesné šetření v bytě rodičů, v jejich přítomnosti, měření pak a vážení škol. dětí od učitelů a učitelek pouze v době mimoškolního vyučování, aby toto nebylo zkracováno. Jistý lipský evangelický učitelský list, vycházející již 52. rok, spatřuje v tomto lizení některé obtíže, a zcela oprávněně se táže: Jsou rodiče nuceni pustiti školního lékaře do svého příbytku, aby dítě jejich prohlížel, a jsou učitelé povinni konati měření a vážení dětí ve školní budově beze vši náhrady? V Bavorsku zabývalo se generální shromáždění německého spolku pro veřejné zdravotnictví též otázkou škol. lékařů. Všichni řečníci přimlouvali se za zavedení škol. lékařů nejen na školách městských, ale i na školách venkovských, jakož i poukazovali na prospěšnost zařízení zvláštních učitelských kursů pro školní hygienu při univerzitách a učitelských seminářích. Poloúřední vídeňský list »Wiener Abendpost«, pojednávaje o norimberském zdravotnickém sjezdu, dodává: Otázka o zřizování zvláštních lékařů školních, ač se jí dosud nevěnuje onen zájem všeobecný, jehož zasluhuje, sotva zmizí z pořádku veřejných rozprav... Můžeme tedy s jistotou očekávati, že i u nás otázka škol. lékařů v brzkou vystoupí do popředí, stane se »naléhavou« a setká se s praktickým řešením. Dosud sice se u nás o důležitosti škol. lékařů jen píše v listech politických (na př. Dr. D. Panýrek v N. L.), odborných (Dr. St. Růžička v Časopise pro veřejné zdravotnictví), nebo paedagogických, ale během času po příkladu Pruska, jež nám jest ve školství velikým, nedostizitelným »vzorem«, dojde asi k zavedení této instituce. Ba naše české listy přidělí škol. lékaři úkol daleko významnější, než se stalo v Německu. Dle »Pražských Novin« budou naši škol. lékaři bděti též nad tím, nejsou-li děti při vyučování příliš dlouho pohromadě, není-li vyučování příliš napínavé a dlouhé, budou přihlížeti ku sestavení rozvrhu hodin a budou oprávněni zakročiti proti velikému počtu vyučovacích hodin, jež se na některých školách zavedením nepovinných předmětů objevily.

71. státní shromáždění německých přírodozpytců a lékařů, konané minulého roku v Mnichově, pojednalo o školní hygieně a zavedení racionelní školské reformy, poukazujíc k tomu, že proti šířící se nervositě třeba energicky zakročiti již na obecné škole, kde žactvo učitelem jest (prý) tělesně a duševně přepínáno a přetíženo; sjezd prohlašuje se pro zavedení elementárního vyučování hygieny u učitelstva a žactva a pro zavedení školních lékařů.

Před časem vyslovila se jistá česká jednota učitelská s nadšením pro zřízení instituce škol. lékařů, ale její snaha nedošla pochopení a uznání jednot ostatních. Zůstala osamocenou. Ba od ostatních jednot dostalo se jí pádného odbyti: Což toho dozoru nemá učitel již dosti, musí sám volati po novém? Jak se dnes zachová učitelstvo české a německé v Rakousku ku hrozícímu dohledu škol. lékařů, jsme žádostivi zvěděti a s pozorností budeme sledovati. »Učitelská unie« v Hamburku z mnohých a závažných důvodů odsoudila instituci výhradně škol. lékařů, žádá však ustanovení lékařů okrskových, kteří by byli státem placeni a jejich služeb by každá škola okrsku přidělená v čas potřeby mohla bezplatně použiti; uznává za nutné dokonalé vzdělání učitelstva ve školní hygieně, a proto žádá, aby pro učitelstvo obou pohlaví zřízen byl tak zvaný »hygienický kurs«. Hlavní důvod, proč neschvaluje instituci zvláštních škol. lékařů, uvádí hamburské učitelstvo ten, že by lékař jako nadřazený učitelův ocitl se s tímto brzy v konfliktu, zasahaje neoprávněně v obor jeho činnosti a působnosti, že by povstala častá nedorozumění s rodiči dětí, že by lékař v čase epidemie

přenášel nákažu z příbytku do příbytku, s dítěte na jiné dítě a pod. Nechceme rozhodovati, má-li hamburské učitelstvo pravdu. Necítíme se také v této otázce kompetentními; nechať učitelstvo samo jasně se vysloví a úsudek svůj pronese. Lékařské autority již tak učinily, a u nás zajisté v brzkou učíní.

Ve Vorarlberku vydán byl v měsíci srpnu m. roku zákon o obecném a městanském školství, jímž upraveny byly také platy učitelské. Služebné platy rozděleny jsou ve čtyři třídy, nejnižší plat ani podučitelův nesmí klesnouti pod 400 zl., nejnižší plat učitele na městanských školách stanoven na 800 zlatých beze zřetele ku třídě, ve kterou obec zařaděna jest. Každému definitivně ustanovenému učiteli přísluší svobodný byt o dvou pokojích s příslušenstvím; nemá-li školní obec byt pohotov, platí učiteli měšť. škol. a učiteli prvé třídy 15 procent příbytečného a učitelům ostatních tříd 10 procent. Po desíti letech služby má učitel nároky na 34 procent výslužného, každým rokem dalším připočte se k výslužnému 2 $\frac{1}{10}$ procenta; čtyřicátým rokem nastává úplná pense.

Minulého roku dostalo se sankce dvěma osnovám zákona, jak je přijal v posledním zasedání zemský sněm český. Zákony ty nabyly platnosti dnem 1. ledna 1900. Prvý zákon týká se úpravy služného industriálních učitelů v Čechách a druhý zastupování učitelstva. Smysl prvního zákona, jímž se pozměňují § 34 a 51 zákona ze dne 19. prosince 1875. jest tento: Svobodné nebo ovdovělé industr. učitelky, jež vykonaly předepsanou zkoušku a na jedné nebo více školách vyučují a v oboru svém se osvědčily, budou zem. školní radou po úradě se zem. výborem ustanoveny definitivně a mají pak nároky na služné a výslužné, jež však zvýšiti nelze. Učitelkám na školách městanských nebo obecných a městanských vyučujícím bez ohledu, do které třídy platební ta či ona škola zařaděna jest, dostane se 500 zl. služného; těm, jež působí toliko na školách obecných zařazených do I.—IV. třídy platební, 450 zlatých; na školách V. třídy platební 400 zlatých služného. Každá definitivně ustanovená učitelka povinna jest učiti až 20 hodin týdně buď na téže škole nebo na školách různých. Učitelkám, které mají týdně méně než 16 hodin, vyměřena bude remuneration od 160 do 360 zlatých. Po 10 služebných letech mají nároky na pensi 30% služného, kteréž se každým následujícím rokem o 2% zvyšuje, tak že po 40leté službě dostane se jim 90% výslužného. Méně však než 60 zl. pense jim přifknuto býti nemůže.

Schválený zákon o zastupování učitelstva a odměn za přespočetné hodiny ustanovuje, po případě mění dřívější zákonitá ustanovení v ten rozum: Učiteli s vysvědčením dospělosti, zastupuje-li učitele na měšťanské škole, náleží odměna 60 procent ze základního služného zastupovaného učitele; na obecné škole určena je tato remuneration na 360 zl., nemá-li substitut zkoušky dospělosti, dostane se mu v každém případě toliko 320 zl. odměny. Suppluje-li pensionovaný učitel v místě, má nárok na 40 proc., mimo bydliště na 60 proc. služného učitele, kterého substituje. Musí-li učitel mimo vlastní hodiny supplovati, může mu býti přidělen nejvyšší počet vyučovacích hodin, na škole obecné 25, na měšťanské 22, u ředitelů 12 hodin týdně; další hodiny mají býti honorovány 50 kr., po případě i cestovným od 8—12 kr. za kilometr. Zastupuje-li učitel správce školy, náleží učiteli polovice funkčního příplatku dotyčného správce školy. Bude-li učitel úředně poslán na substituci do jiné osady (mimo své působení), dostane své služné a měsíční přídavek, a to na školách vřazených do nejvyšších dvou tříd služného po 20 zl., na školách ostatních po 15 zlatých. Pro kněze jest zvláště paměti hodno to, že »další hodiny mají býti honorovány 50 kr., po případě i cestovným od 8 do 12 kr. za kilometr.« Proč? Již každý ví!

A nyní něco moderního, Českoučitelského! »Za mravní samostatnost,« nebo české: Los von Rom! propaguje učitelský věstník v našem království takto: Základní, čirý ton školy: vychovati mládež mravně nábožensky v fádne občany kalí se a barví stále intenzivněji: církevně nábožensky vychovati pevně věřící... Katolické mravnostní idey prolnuvše pletivo veškerých předmětů vyučovacích (jistě?) vnikají v mysl i srdce mládeže všech vyznání náboženských (a připravují tak půdu jedinému vládci života i smrti, katolicko-klerikálnímu Římu... Mládež bez rozdílu vyznání (?) vyslovuje s úctou katolický pozdrav, (leť! ihned podotýkám, že kdysi týž učitelský list zasazoval se o odstranění katol. pozdravu, aby prý nebyl prořanován, a sbratřený Š. O. nazývá jej »starým copem«) katolické modlitby (opět leť), účastní se katol. cvičení náboženských (do třetice všeho dobrého)... učitelé bez rozdílu vyznání (jistě?) musí dobrým příkladem předcházeti (kež by tomu tak bylo také u »katolíků«). Každý dozírající učitel dělá kříž (hrozně!), modlí se hlasitě (anebo děti do kostela pouze přivede a ihned zmizí, nebo se při službách Božích, zpovědi dítek »modlí« pikantní

román!), zpívá, bije se pokorně v prsa (nebo ani neví, jak se chovati při pozdvihování, co činiti při přijímání atd.), kleká na obě kolena (jaká to obtíž — děje-li se to skutečně!) atd. Uniformní kázni a bohoslužbou katolické církve odchovaná mládež může (prý) dosáhnouti 14 roků věku dle přesvědčení svého voliti si náboženské vyznání... To vše — dle Č. U. — je přípravou k ideálu, nebo cíli »mravní samostatnosti«. Tím spíše může učitel dle svého přesvědčení zvoliti si a měniti náboženské vyznání, po případě i bezvěrcem zůstat; jeť pfece mravně samostatnou individualitou! Tak píše věstník Ustř. spolku jednot učitelských v království Českém — Český Učitel. Nechci o této »mravní samostatnosti« čes. učitelstva šířiti slov, mluvím výmluvně dosti uvedený úryvek o »úrovni vzdělání«, jen tolik poznamenávám, že němečtí paedagogové zrna Schönererova a socialističtí »Jungen« mohou býti na české spojence od Č. U. hrdí a »Školský Obzor roudnický«, který v jednom úvodníku podobné heslo propaguje, se stoupenci Č. Učitele plně spokojen!

F. B. Žďárský.

LITERATURA.

ARABSKÁ.

Časopis »El Abram« (Pyramidy), vycházející v Alexandrii (v Egyptě), má za to, že, kdyby se podařilo křesťanství zvítěziti v Egyptě, mohlo by to býti jediné křesťanství sjednocené, hodící se pro všechny národy, ergo katolické. Řecké časopisy Alexandrijské, jako »Omonoja«, »Metarrythmis« a »Telegrafos« nezdají se býti toho »náзору«, že by to musilo býti křesťanství pod »západní vrchní hlavou« sjednocené. Vlašské časopisy, v Alexandrii vycházející (»Messaggiere Egiziano«, »Eco d' Italia«), jakož i francouzské (na př. Phare d' Alexandrie), neviděly by však rády, by to byla »východní« vrchní hlava.

Josef Šefík Vitínský.

NORSKÁ.

»Dagbladet«, vych. v Christianii, mívá v poslední době často velice pěkné články, v duchu téměř úplně katolickém psané. Totéž čítáme, ač fidčeji, i v jiných norských časopisech, jako v »Bodø Tidende«, vychází v Bodø, ve »For Hus og Hjem«, vych. v Stavanger, v »Gjengaren«, vych. v Horten atd. Dejž Bůh, aby na studeném severu rozeřfála se srdce pro pravé náboženství Kristovo!

Jos. Šefík Vitínský.

PORTUGALSKÁ.

V Lisaboně vycházejí časopisy: »Voz do Operario«, »Jornal do Domingo«, »Cruz do Operario« zanášejí se upřímně dělnickou otázkou. V křesťanském duchu má se náprava dětí. O střední třídu, již hrozí v brzké době největší záhuba, nestará se nikdo.

Jos. Šefík Vitínský.

TRANSVÁLSKÁ.

Časopisy »De Republieke« a »De Volkstem«, jež vycházely v Pretorii vedle anglického »Advertiser«, zanikly nyní. Doufejme, že ne na dlouho. Byly psány v dosti křesťanském duchu a vřele vlastenecky. Za to velice nám sympatický časopis »De Express«, vycházející v Oranžském svobodném (?) státě v Bloemfonteinu, zanikl asi nadobro! Ž Natálu docházely nás již jen časopisy anglické.

Josef Šefík Vitínský.

ŠPANĚLSKÁ.

Madridské časopisy, jako: »El Pais«, »Imparcial«, »Siglo Futuro«, »La Voz del Comercio«, »La Justicia«, »Liberal«, »La Republica«, »Popular«, »El Clamor«, »El Resumen«, »Union Catolica«, »El Herald«, »El Dia«, »Ilustracion Española y Americana«, »Época«, »Correo Español«, »Correspondencia de España«, »Iberia«, »Las Ocurrencias«, »Globo«, »La Publicidad«, »La Monarquía«, »La Regencia«, »La Fé«, »La Gazeta Universal«, »La Izquierda Dinastica« atd.: vycházet jich v Madridě celé množství, zří v čínské válce velikou budoucnost pro Slované. »La Fé« a »Union catolica« přály by si, aby se navrátilo Rusko k matce církvi. My, západní Slované, přáli bychom si toho též.

Josef Šefík Vitínský.

ITALSKÁ.

»Tribuna« (list liberální) sděluje, že vlášský (zednářský) velmistr, Ernesto Nathan, pozval *.* Bratry ke 20. září (vzetí Říma Piemontany, k »vykonání pouti ve čtyřech hlavních kostelích« (basilikách), totiž v »Panthéonu« (hrob Viktora Emanuele), v »Janikulu« (pomník Garibaldiho), v »Porta Pia« (jižto dobyvatelé r. 1870. vešli) a v »Kapitolu« (kdež vítězná znamení vlášské revoluce byla uschována). Jasnějšího důkazu zednářské zloby proti papežství ani podáno býti nemohlo!

Jos. Šefík Vitínský.

FRANCOUZSKÁ.

Vers le Crucifix! Poème, par Félix Ménéhier, in 12 180 p. Lemens. Tato báseň o náboženství rozdělena jest ve tři části: Hřích prvotní. Lidstvo kleslé. Vykoupení. V prologu předvádí autor atheistu pod křížem: filosofie pozitivistická marně namáhá se nastoupiti místo slova Božího. Mistrovský jest výklad učení materialistického; jest i po vědecké stránce přesný. Nadšení, plynoucí z víry, proniká celé dílo. Starý Zákon vyličen velikolepým způsobem. Proti tomu krásně kontrastuje zářivá prostota Evangelia. Ač báseň obírá se vědeckými otázkami, přece příjemně se čte. Lyrické výlevy jsou upřímně prociťeny; živý cit zbožnosti vane z celého díla. Upozorňujeme na ně naše básníky.

Mirage d'or, roman, par Antoine Alhix, in 16, 313, p. Perrin. — Hned první román tohoto autora: »Chemin montant« setkal se s příznivým přijetím. Bylo to však přece dílo začátečnické, ale román tento: Mirage d'or ukazuje již autora vyspělého nadání. Povahy, okolí, vše vyličeño dle skutečnosti; zdravý tento realismus má i scény dramatické, milým dojmem působí kouzlo jemného a čistého srdce. Slovem: dílo umělecké a zároveň i nemalé mravní ceny, takže i každé dívce do rukou je dáti možno.

Drames de famille, par Paul Bourget, in 12, 365 p. Plon. — Proslulý autor »Žáka« shromáždil v tomto svazku několik novel, z nichž zvláště dvě: Échéance a Luxe des autres jsou práce prvního řádu, a což zvláště jest velikou předností, že může je čísti každý, nejsou v ničem závadné. Není tu svěťáckých milostných pletek, ani nečisté lásky, ale jsou to prostá dramata srdcí, ubohých srdcí lidských, vzhledem k některé mravní záhadě. Zdá se, že vznešená snaha mravní, která neopustila Bourgeta ani při jeho nejvážnějších poblouzeních, zmocnila se úplně jeho ducha. Bourget stal se hlubším myslitelem, stal se také, můžeme říci, křesťanštějším. Jeho práce tím jen získaly. Vytknutý problém mravní řeší se zcela přirozeně, logika mění se v drama.

Socrate, par Cl. Piat, in 8°, 270 p. Alcan. — Kniha tato jest prvním svazkem sbírky, která bude vycházeti řízením abbého Piata, profesora katolické vysoké školy pařížské (l' Institut catholique). Přispěním kompetentních spolupracovníků bude způsobem zcela nestranným a vědeckým vykládati filosofické soustavy nejvýznamnějších myslitelův a vyličovati jejich působení v minulosti i v přítomnosti. Začátek učinil sám pořadatel prací o Sokratovi.

Vojtěch Kameš.

RUSKÁ.

A. M. Ivancov-Platonov. Zemfel r. 1894. Byl knězem a profesorem církevní historie na hockovské universitě. Narodil se r. 1835., roku 1860. ukončil moskevskou duch. akademii. Na začátku přednášek říkával: »Křesťanství není náboženství lži, ale vyšší božské pravdy. Křesťanství i věda chtějí pravdu. Proto křesťanství nezavrhne nic, co slouží pravdě; a nepřijímá nic, co odporuje pravdivé vědě. Správné pojmání křesťanství nepotřebuje a nedovoluje, aby v zájmu církve šířeny byly nějaké pověry, vymyšleny zázraky, tvořeny falešné prameny. To se pravému křesťanství protíví a je ponižuje.« O pravoslavné církvi zvláště napsal: »Pravoslavím ve vědě a životě nerozumíme mrtvý mechanismus zevních forem starocírkevního života, ale živý organismus vnitřních sil a zásad. Pravoslavný směr ve vědě neznamena jen samé chvály domácí církve a líčení jejích světlých stran aneb snad i vymyšlení jich tam, kde jich není, v cizích církvích zase nevyhledávati jen stránky temné, ale spravedlnost a pravdu všude a ve všem.« Jinde napsal, že »vinu nechuti k bohoslovným naukám nesluší hledati jen v laicích, ale i v duchovních, kteří bohosloví chtějí míti svým privilegiem, aby ho mohli pro sebe využítkováti, že nedovedou je učiniti záživné a milé, že žádají víru na slovo pro sebe, nepřipouštějící kritiky, že každý volnější názor hned tvrdě odsuzují.« Sám vybízel své žáky, aby rozumně rozsuzovali pravdy, berouce na sebe s ochotou pobesedování s nimi. Nestačí-li, říkával, někdy mé vlastní síly, abych vás přesvědčil, budu hledati pomoci u jiných. Při tom sám káral ty, kteří se domnívali, že ukončením universitního vzdělání aneb prospíváním v něm dostoupili už samého vrchole vědění, budil ideály, varoval před mravní zkláskou, pobádal k lidskosti a humanismu. Ve svých řečech mluvil o všech časových otázkách v duchu svobodomyšlného, pokrokového křesťanství. Při jiné příležitosti uvedeme jeho názory podrobněji. Zde ukážeme k některým jiným stránkám jeho činnosti. Ivancov-Platonov byl slavjanofil. Ke slavjanofilům vábilo ho pravoslavlí a národní otázka. Ale slepé jejich ruské výlučnosti byl prost, jich mrtvému historismu nepřál. Špatně milují ti národ, psal, kteří ho milují jen v minulosti jeho, jsouce nadšení každou jeho památkou, ale mají málo srdce a porozumění k přítomnému jeho osudům. Milujeme-li bývalé činitele a pracovníky národa, tím více máme milovati přítomné, zdržující se falešného šovinismu národního. Mimo-ruským Slovanům nechtěl vnucovati ruskou kulturu, ale duchovnímu sblížení jich v duchu křesťanství, ovšem pravoslavného, velice přál. Vydal první spis o křesťanství slovanských národů. K bohoslovné vědě mimoruské měl úctu. Napsal v polemice proti těm, kteří mimopřavoslavné spisy považovali za nebezpečné: »Myslíme, že naši slavní bohoslovci spisovatelé by měli otevřeně přiznati, že jim mnoho, velmi mnoho pomáhaly různé francouzské, německé a latinské knihy, psané od katolíků i protestantů. Vůbec dlužno říci, že naši bohoslovci jen slovy chovají se tak přísně k západní bohoslovecké literatuře, jakoby k ničemu se nehodila, jakoby v ní byly jen lež a blud. Ve skutečnosti pilně užívají všeho, čeho z ní se jen dopíiditi mohou.« (Pravosl. Obozr. 1862., č. 5., p. 60.)

Ivancov-Platonov byl hlavním spolupracovníkem »Pravoslavnago Obozrjenija«. Psal zde r. 1870.: »Založení »Pravosl. Obozrjenija« znamená onen nový proud, který u nás vznikl v padesátých a šedesátých letech, proud svobody a čilejšího života. Bylo třeba, aby i ve světské literatuře měl své místo.« Cíl žurnálu byl: sblížení náboženskou vědu a život, duchovenstvo a společnost. Proto převalo svazky se zastaralými duchovně-literárními zásadami a mluvilo k čtenářstvu jazykem moderní literatury. Dříve znamenala věda nepřítelkyni bohosloví a víry; její rozvoj byl zkázou víry, a to tím více, že věda stále více klonila se na stranu protikřesťanskou. Proto staří bohoslovci byli proti svobodě vědy. Ivancov-Platonov nebyl přívržencem této strany; tvrdil, že právě tento směr proti svobodě vědy a snaha, učiniti ji více přísně poddánou, činí z vědy nepřítelkyni víry. Bojoval pro smír vědy, víry a života. Rovněž třímal vždy prapor pokroku, dokazuje, že hlavní a základní zásady moderního pokroku nečelí proti víře a křesťanství. Rozvoj veškerého života národního, tot účel moderního pokroku, pravil: Zdali je v tom něco, co by bylo protivno křesťanství? Měl pro tyto své názory i mnohé půtky a boje.

V polemice hlásal následující zásady: Hlavní věcí je tu pevné a klidné přesvědčení o pravdě, křesťanská láska k bloudícím, přesvědčovat, ne dráždit, obracet se k nim, ne s výtkami a hrozbami, ale slovem lásky a pokoje. V tom smyslu i posuzoval spory s rozkolníky a sektáři. Šel tak daleko, že i v knihách

proti duchovenstvu neviděl nepřátelství, ale spíše přílišnou horlivost pro víru a blaho církve. Důsledně hájil pilný styk duchovenstva se společností a pilnou práci jeho ve všech současných společenských otázkách. Pracoval pro dobrý klerus, hájil práva osad na volbu kněží, a to, aby přístup ke kněžskému stavu byl volný všem stavům obecnosti. (Na Rusi stávají se kněžími hlavně jen synové kněží.) O záležitostech církevních si přál, aby projednávání jejich bylo veřejné, jako na synodě, za účastenství všech interestů. Učinil o této věci r. 1882. v »Rusi« mnoho návrhů.

Velikou péči věnoval — hlavně v pozdějších letech — dobročinnosti, sám mnoho přispívaje. Hlásal zásadu, že křesťanskou povinností je, obětovati na chudé desátý díl svých příjmů. Tvrdil, že chudí tak činí, bohatí nikoliv. Chudý často dělí se o svůj chléb se spolubratrem, bohatý dává sotva malíčkost z přebytku. Zvláště hájil soukromou almužnu. Byl ovšem i pro reformu dobročinnosti a mnoho o ní psal. Většina jeho statí jest v uvedeném již »Obozreniji«.

Ivancov-Platonov byl doktorem theologie, na celé Rusi byli za jeho doby jen dva. Jest to čestný titul nejvíce vynikajících spisovatelů. My bychom řekli, že byl moderní kněz, snad i liberální. To mu ovšem nevadilo, že napsal i bojné spisy protikatolických. Nejednou trvá v nich na zásadách skeptické protestantské exegetiky, na př. o papežství. Že mezi církevními kruhy měl značné soupeře, netřeba uváděti. Ale při své literární slávě mohl si už leccos dovoliti. Jeho historické statí a práce o církevních dějinách ruských jsou pro svůj otevřený kriticismus pro nás velmi zajímavé. Škoda, že nikdo z nás těmi věcmi se neobírá.

Fr. Žák.

SRBSKA.

Zapisci iz Kasabe od Svetozara Čorovića. Kniha prvá. Nákladem Saviće a spol. v Bělehradě 1900. Cena 2 K. Plodný hercegovský povídkář ozval se opět a na novo dokazuje svérázný svůj talent. Kdykoliv pročítám Čorovićovy belletristické kresby, bezděčně vzpomenu si na našeho zvěčnělého Kosmáka, nezapomenutelného »Kukátkáfe«, s nímž po stránce slohové formy, jakož i mravního námětu jeví Svetozarovy obrázky mnoho podobnosti. V uvedené sbírce odchytil se Čorović částečně od dosavadního vypravovatelského směru a přesunul se s nemalým úspěchem na věčné pole satyry. »Zapisci iz Kasabe« značí zápisky z nějaké zastrčené kasaby či městečka, jakých jest hojně v okkupovaném území, a obsahují snůšku žhavých satyrických šlehů s ušlechťující mravní tendencí. Mladý mostarský povídkář boří tu hradby zarputilého šosáctví, které nejen u nás v Čechách, ale i v dalekých »kasabách« bosensko-hercegovských až podnes dusí celý společenský život. Kde autor ve svých zápiskách dává nahlédnouti do rodinného zátiší, jeví se na novo jeho něžný vypravovatelský způsob, jakým uvedl se již dříve do předního šiku srbských povídkářů. Umělecké pak zpracování celkové osnovy nese zřejmé stopy pronikavého pozorovatelského talentu. Objemná kniha obsahuje 23 drobné črty, které tvoří souvislou řadu jaksi denníkových zápisků; většina z nich oplývá zdravým humorem a bičuje dovednou satyrkou ztrnulé namnoze názory kasabských šosáků.

Vstupní črta »Moj dolazak i prva šetnja po Kasabi« (můj příchod a prvá procházka po městečku) líčí s humoristickou vervou příchod autorův do klidného městečka, pak typického »mehandžiju« (hostinského), jenž seznamuje hostě svého předem s vynikajícími osobnostmi a místními zvláštnostmi. — Druhý obrázek »Presjednik crkvene opštine« ozafuje nám s fotografickou věrností maloměstského srbského starostu náboženské obce, který došel hodnosti této tím, že získal obci nového popa, jenž se spokojil s menším platem než jeho předchůdce a za šifitele osvěty najal pro Kasabu učitele, původem ševce, který dle zvyku a na vyzvání pana starosty i v čas vyučování popíjí rakiju v »mehaně« (krčmě). — Určitější pohled do nezdravých poměrů veřejné kulturní správy poskytuje následující obrázek »Opštinar i učitelj«, v němž rozpřádá se před autorem v krčmě charakteristický dialog mezi členy náboženské obce a učitelem, jenž si stěžuje do svého hmotného nedostatku a vytýká starostovi, že se obohacuje z církevních důhodů. — Popov govor« (Popovo kázání) odhaluje drasticky bídu kněze, jenž pro napravení hmotných poměrů nucen byl zneužiti kazatelny pro vlastní soukromé záležitosti, aby před věfícími pranýřoval nesprávnost náboženské správy vůči své osobě. — »Priča Gjorgja Brkića« (Povídka Jiffho Brkiće), jediné to probudilé osoby v Kasabě a původčího autora po její památkostech, podává satyricky historii

předchozích událostí v městečku, zvláště směšnou stránku hodnostářského rozmachu Ignjata, starosty náboženské místní obce. Doslov povídky líčí opět činnost venkovského Don Juana v Kasabě, jehož večerních záletů stává se autor bezděčným svědkem. — »Mladý pjesnik« předvádí zdařilou fotografii sebevědomého maloměstského veršotepce měsíčních elegií a pod. plodů krásné literatury. — »Junak« jest delší črta, která sice nemá přímé souvislosti s celkovou stavbou »Zápisků«, ale jinak vynikají tyto vlastenecké vzpomínky se starlého hajduka po stránce plastické líčeně všemi přednostmi Čorovičova pera. — Stkvostnou humoreskou jest obrázek »Učiteljeva šala« (Učitelův žert). Učitel pozval lakomého starostu a členy náboženské obce k večeři na tučného krocana. Při holých až kostech snědeného pernatce, na konci hostiny dovídá se chlubitý starosta Ignjat k svému ustrnutí, že pojedl na cizím stole vlastního krocana, kterého si v labužnickém egoismu připravoval na Mitrov dan. — »Vatra« (Požár) odhaluje zločinnou touhu zkrachovaného kramáře, jenž založil ve svém krámě oheň, aby získal peněz, na něž byl pojištěn. Při požáru zahynulo však děčko potulné žebráčky, a žhář, štván výčitkami vlastního svědomí, téže noci oběsí se ve svém bytě. — V obrázku »Baba Stana« předvádí autor směšný typ maloměstských starých klepen, které pověrčivostí a škodolibostí stávají se pravým postrachem spoluobčanů. — Rozrývající jest scéna »Kod bolesnika« (U nemocného), líčící poslední chvíle šťastného kdys manžela a otce, jenž z věrné lásky unesi svoji ženu z rodného domu, aby mohl žítí s milovanou bytostí, která stále k němu lne se vzácnou přichylností. Stěží stajší slzu v oku při epizodě, kdy nemocný při pohledu na nezaopatřené dítky své z těch útrob vzdychá na smrtelném loži: »Oh, jak sladký je život! Kéž mohu jen dále žítí, třeba i v starostech! Zdali jste kdy viděli mouchu, kterou pavouk uchvátil; i ona se vzpírá, i jí je drahý život. A já nejsem moucha, já jsem člověk!« — K črtě této druží se následující »Sprovod« (Pohřeb), kde s důstojným mravním rozhořčením pranýřuje autor zkožnatělý zlozvyk v bosensko-hercegovských osadách, že hosté pohřební mají býti v domě smutku dosyta napájeni a nakrmeni, byt i vlastní rodina neměla sama dáti co do úst. Opravdu s úžasem čteme ve věrném tomto obrázku společenského života tamního, jak jeden ze zpilých darmochlebů, potáčeje se od stolu k stolu, praví: »Dejž Bůh, aby aspoň denně někdo umřel!« »Ha, ha, ha,« směje se druhý hnusně k tomu, »to bychom se aspoň darmo najedli a napili!« A mezi tím z nitra chaty zaznívají žalmy popovy nad mrtvolou a zoufalý pláč osiřelé rodiny. — K nejlepšímu číslům, v nichž zdravý humor s palčivou satyrou se stíhá, náleží »Put Maksima Zagore u Ameriku« (Cesta Maksima Zagory do Ameriky). Hrdina povídky této byl podvodným vystěhovatelským agentem přemluven, aby se odstěhoval do Ameriky, »gdje se zlato kopa více, nego ovdje kamen« (kde se zlata více dobývá, než zde kamene), a prodav svůj majetek, za neplný rok vrací se do rodné Kasaby. Udiveným svým rodákům vykládá osudy putování přes Mostar a Sarajevo až do Vídně. Scéna, kde prý se setkal s carem, jest vrcholem chlubné jeho chvástavosti a venkovské prostověrnosti kasabských občanů. K otázce starostové, zdali viděl ve Vídni cara, praví Maksim: »Viděl jsem, zajisté, tak jako tebe. Seděl před domem a pil kávu. Ale nebylo na něm místečka černého ani za ždíbec; všecko na něm zlaté, i stolice, na níž seděl, byla zlatá, též vlasy jeho a konečně i káva, kterou pil, byla ze zlata!« Ošálen nějakou prohnanou »Švábici« v Prátru o zbytek svého jmění, vrátil se Maksim z Vídně do rodiště holý sice, ale v sebevědomé důvěře, dle vlastních slov, »dok je pameti, biće svega!« (dokud je rozum, nabude se všeho). — Vřelým dojmem působí vyprávování rodinné historie a osudů sirotka, jenž v črtě »Kišov it dan« (deštivý den) uchýlil se před lijákem do předsíně autorova pokoje. — Pošetilou lásku otcovu odhaluje obrázek »Popova nevolja« (Popovy nesnáze), v nichž starý, s bídou zápasící pop dluží si po obci, aby pomohl darebnému synovi v městě k prostředkům na veselý život. — »Šetnja« pak odhaluje nadužívání moci veřejných strážců na úkor mravnosti. — V následujícím obrázku »Stari zvonik« (Stará zvonice) a ve třech po něm jdoucích črtách předvádí autor s humoristickým nádechem zboření sešlé obecní zvonice a následkem toho rozbití zvonu. K opatření nového zvonu pořádána deklamatorní a pěvecká zábava řízením Maksima Zagory, jenž dokázal »da ima ministarsku pamet« (že má rozum ministra). Líčení příprav k zábavě a průběh představení i jeho konec líčí autor s dovedností, jakou nalézáme jen v humoreskách prvního řádu. — Návštěvu autorovu v domácnosti »presjednikově« popisuje výrazně črta »Gospodja presjednikovica«. Z této i následující »Medju čiganim« dovídáme se o tajné lásce druha autorova, mladého Jiřího Brkiće, k dceři starostové, čemuž pro romantické za-

uzlení brání rodiče. V táboře cikánů za hojný bachšíš prorokuje stará hádačka nešťastnému milenci hojného štěstí do budoucna. — S rázovitou plastikou nakreslil autor svůj »Od la z a k iz K a s a b e« (Odjezd z Kasaby), kdy loučí se s občany, provázen jsa hojnými důkazy přízně. — Přítel srbské literatury lidové potěší se těmito črtami. — Následující díl svých »zápisů z Kasaby« věnovati chce Čorović opět návštěvě známého městečka a proto již předem těšíme se na druhou serii výborných těchto obrázků.

Bíjedni ljudi. Pripovjesti Milana Budisavljeviće. V Záhřebě 1899. Nákladem srbské tiskárny. Cena 2 K. Živou plastikou, květnatým a rázovitým slohem psány jsou tyto povídky, v nichž jeví se skalný, neúrodný kraj Ličanů v pravém světle a probouzí v každém soucitném srdci živý zájem s »ubohými lidmi«, jež zde autor dovedným pérem, ve vřelé krvi smočeným, na scénu uvádí. Mnohé z obrázků jsou neobyčejně zajímavé a vynikají vnitřní cenou obsahovou i rázovitou stavbou slohovou. Tendence lícně upomíná na mistrné péro Rusa Čechova, který tak dojemně umí líčiti útrapy ruských mužů. Kniha obsahuje deset prací, které již dříve otisknuty byly v různých časopisech, a to: »Na Brezovoj poljani«, »Hristos se rodi«, »Borića sirote« (Sirotci Borićovi), »Na Crnom vrchu«, »Sjeni« (Stíny), »U noći«, »Jakov Skendžić«, »U mečavi (Mezi plevy), »Na Borovači« a »Zimska priča« (Zimní pohádka). Až na tuto poslední povídku jsou všechny předchozí vzaty ze selského života rázovitých Ličanů. Ze všech čišší jakási tragika osudu, která, vypnuvši charakterní relief »ubohých lidí« těchto nad obyčejnost, budí v čtenáři bezděčný soucit s obyvatelstvem skalné a neúrodné chorvatské Liky. V první povídce »Na Brezovoj poljani« uvádí nás spisovatel v živý rozhovor dvou mladých duší, dívky Mašy a mladíka Stojana Maričica, kteří se po celoroční odluce opět sešli. Maša pro věrnou lásku k Stojanovi celý rok trpěla od rodičů, ač jinak byla poslušnou a neobyčejně pilnou. A nyní po celoročním čekání, po všech těch snech o příštím štěstí po boku milovaného jinocha, oznámí jí Stojan, že si ji vzít nemůže. A proč? »Víš, Mašo,« praví jinoch k dotazu dívčinu, »já jsem prošel cizí kraje, seznal jsem tam život mužů a žen a rozuměj, to nový byl svět s novými bolestmi. Nemohu ti pro svou chudobu dáti, co bych si přál, a nechci též, aby mi děti klnuly!« Divný snad způsob rozluky, ale v celém rozhovoru obou milenců zní toto přesvědčení Stojanovo. — Neobyčejně dojemnou a pro vylíčení charakterních ctností Ličanů rázovitou je povídka »Na Borovači«. V skupině trpělivých horalů, kteří v skalnatém terrainu s obdivuhodnou důvěrou láskou a vrtají tvrdou vápnitou pokrývkou — aby dokopali se vody, vyniká Vasilj Miljaš, vylíčený charakteristickou kresbou jako vzor dobrosrdečnosti a obětivosti. V rozhodné chvíli největšího nebezpečí, kdy doutnák u dynamitového podkopu hoří, vrhne se obětivý Vasilj ku skále, aby zachránil slepce, jenž neznaje stezky, zabloudil blíže podkopu. Doba k záchraně sice nestačila, mladík však kryje vlastním tělem starce, aby řítící se útesy mu neublížily. Sám byl zasažen větší štěpinou a těžce zraněn. S roztráštěnou nohou vrací se vasilj domů, neboť od podniku se ustalo pro zjevný nezdar, a v chudé své domovině zmírá po roce rakovinou. Též ostatní obrázky více méně nakresleny jsou s věrnou plastikou, která svědčí o dobrém znalci lidu a výborném stylistovi. Jako četba jsou Budisavljevićovy »Bíjedni ljudi« pro širší kruhy čtenářstva zdravou duševní stravou, pro přátele jihoslovanské literatury nejen zajímavými, ale i poučnými povídkami, které oplývají tak charakteristickými dialogy a věrně podaným líčením krajinným, že předvádějí čtenáři neklamnou fotografii chudické Liky i s jejími ubohými a poctivými obyvateli.

Jan Třeščík.

NĚMECKÁ.

»Die Mucker«. Jesuita, P. Ambros Schüpp, autor zmíněné povídky, líčí pravdivě a velice zajímavě v téže život německých osad v Brasilii za nynější doby. Kéž bychom měli cosi podobného o českoslovanských osadách, jež přece v Brasilii též jsou! Velice zajímavý tento spis vyšel v Bonifacius-Druckerei v Paderbornu a stojí (neváz.) 2 marky.

Josef Šefík Vitánský.

ČESKÁ.

Dědictví. Guy de Maupassant. Přeložil Pavel Projsa. Světové knihovny č. 162.—163. Red. Jaroslav Kvapil. V Praze J. Otto. Cena 20 kr. — S obavou saháme po překladech z francouzské literatury, neboť zřídka mravně zušlechťují.

Podávajíc se jimi ze života kleslé Francie frivolní obrazy rozmařilého života, z nichž čtenář doznává pohoršení místo poučení. Projsův překlad »Dědictví« od smutně známého Maupassanta, jenž přesyacen životem, r. 1893. skončil sebevraždou u věku 43 let, »Světové knihovně« není nikterak na prospěch. V něm charakterisována bohatá slečna Cachelinova, jako monstrum zbožnosti, která pokládá bezdětnost za znamení nevůle Boží. Proto odkazuje milion svého jmění jediné potomku své neteře, narodí-li se do tří let jejího manželství. Z toho vyplyne u matky-dědičky manželská nevěra, ličená bez obalu zolovským způsobem. Že z vnitřní myšlenky románu vyzírá ukrytý posměšný a jedovatý brot protináboženský, parodující zbožnost vůbec, sezná z četby čtenář brzy. Nejen dospělé mládeži nelze dáti tuto knihu do ruky, nýbrž i ctní manželé ji s odporem odhodí. Vyslovujeme se opět rozhodně proti tomu, aby do zachovalého kmene lidu českého vnášel se překlady otravný směr lehkomyšlného francouzského života. Dovoláváme se slov knihy Moudrosti (4. 1.): »Quam pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius: quoniam et apud Deum nota est, et apud homines.«

Vlastimil Hálek.

Vraťme se k zásadám křesťanským. Napsal Dr. Josef Pošmurný Ord. Cr. Hlasy Katol. spolku tiskového. Roč. 31. Čís. 3. Praha 1900. Cena 50 h. — Názvem knihy vyjádřen jest zároveň logický závěr celé práce. Jako praemisy, z nichž závěr plyne, jsou ukázky ze života staropohanského a smutné výjevy z krvavé revoluce francouzské, jež jest odstrašujícím příkladem zrady na zásadách křesťanských. Obraz mravní bídy pohanstva je děsný; nejsměšnější pověra, nejhnusnější modloslužba, otroctví, nedůstojné postavení žen, nemravnost, rozervanost, zoufalství... to vše jako rakovina rozežíralo starověkou společnost. Jediným východem z té bídy zdála se pohanům býti — sebevražda! Věru jen nevědomost nebo vědomá zloba může dnes velebiti život pohanský, aby snižovati mohla křesťanství. V kap. IV. líčí se těžký boj učení křesťanského s pohanstvím a v kapitole následující jsou krásné vypsaný blahodárné účinky křesťanství. S náležitým důrazem líčí se také snaha církve, aby i nynější společnost lidská návratem k učení a životu křesťanskému se obrodila. Kniha psána jest jasně, fečí správnou a uhlazenou a jest vskutku četbou poučnou i zajímavou, a nepochybujeme, že bude i četbou užitečnou. — Novou touto prací nepozbyly ovšem ceny podobné práce starší, jako Pohunkova: »Staropohanské štěstí, svoboda a lidskost ve světle pravdy«, jež jest více pro inteligenci psána, a potom spis Jana Křt. Roškota: »Obraz staropohanské společnosti před Kristem Pánem« (1877.), rovněž práce důkladná i zajímavá. Spis nově vydaný je však úplně samostatný, jak jsme seznali, a dle nejnovějších požadavků upravený.

L.† n.

Časové úvahy. Periodický měsíčník věnovaný časovým otázkám. Redaktor Dr. Fr. Reyl. Ročník IV. — Pro různé starosti, které nám letos valnou část času zabírají, nemohli jsme ve »Vlasti« »Časovým úvahám« věnovati takovou péči jako jiná léta. Chceme dnes nahraditi, co jsme zanedbali.

Č. 6.: **Štěstí katolíka.** Napsal Hammerstein T. Jež. Přeložil a upravil Fr. S. Předmět tvoří dopisy dvou přátel, evangelíka a konvertity. Tento uvádí fadu konvertitů, kteří líčí štěstí a blaho, jež jim připravila víra katolická, a tak zároveň přímo i nepřímou dotvrzuje její pravost.

Č. 7.: **Zánik světa dle bible a astronomie.** S úchvalou církevní napsal Ludvík Heumann. Se svolením spisovatelovým přeložil Jos. Špáta, katecheta. — Autor praví, že si v této otázce bible a věda neodporují, a že obě o době, kdy svět zanikne, nic určitého povědět nedovedou. Věda to neví, a Kristus Pán to apoštolům nefekl. Hypothesy o zániku světa a udaje bible o tomto předmětu tvoří obsah brožury. Podotýkáme však, že pojednání ve »Vlasti« o tomto předmětu z pera Bedřicha Jifička bylo celkem jasnější, poučnější a zajímavější.

Č. 8.: **Církev pronásleduje vědu.** Píše Dr. Fr. Reyl. Je to brožura pěkná. Autor dokazuje přízeň církve k vědám a uvádí muže katolické — hlavně kněze a mnichy — kteří učinili různé vědecké výzkumy. Jest zjištěno dějinami, že přes 50 učenců dostávalo průměrné roční pensi od papežů jako odměnu za své vědecké práce. — Příroda i bible jsou díla rukou Božích — i nemohou si odporovati — a odporují-li si, je někde chyba, buď při výkladu bible nebo přírody. Autor poukazuje na kolísavost vědy a na oprávněnost církve, aby proti liché vědě bojovala. Církev starala se nejen o duši, ale i o blaho člověka, a to více než nynější věda. Nynější věda vynalézá mnohé a mnohé, ale chudý člověk tím oblažen není — církev starala se více o všeobecné blaho než

věda. V závěrku praví spisovatel: církev sv. neztratila přízně své k vědě ani za dob našich a nemusí se pravé vědy obávat, ale rovněž jest jisto, že ani nejmodernější věda neodstraní víry z duší lidských, protože nemůže se vykáhati ani v duchovním, ani v praktickém ohledu lepšími úspěchy ve prospěch lidstva nežli církevní nauka.

Č. 9.: *Primát a neomylnost Říma*. Píše Jiří Sahula. Mladý tento spisovatel přečetl různé spisy — udává je na konci — a z nich sestavil svoji brožuru. Předmět, sám sebou těžký, vysvětluje jasně a přesvědčivě. Sloh jest lehký, přístupný i méně vzdělanému. Doufáme, že tato brožura způsobí mnoho dobrého.

Č. 10.: *Oslava Husova*. Píše F. R. Skalický. V Tvarohově oslavovali Husa a oslavy účastnil se také občan Vokurka. Vzešlo mu světlo, jež v něm rozžal místní redaktor Chrt. Řeč o Husovi proslovil mladší učitel a potom táhl průvod městem na Kozí vrch, provoláváje tu »sláva«, tam »hanba«. Nejvíce potupy odnesl p. děkan, jenž v místě založil ze svých úspor městský sirotčinec. Na návraší vzplála hranice, Chrt tam fečnil, ale jakmile Husité spatřili ve vzdáli blýskati se četnické šišáky, rozprchli se. Pan Vokurka z toho onemocněl. V nemoci zjevil se mu Hus a vycinkal mu, že nežije dle jeho učení. Pak ho navštívil p. děkan a občan Vokurka úplně vystřízlívil; požádal p. děkana o spis, jenž vykládá učení Husovo, a výňatky ze spisu toho jsou zde citovány. Jsou to takové citáty jeho učení, proti nimž moderní Husité nejvíce hřeší.

O dalších brožurách promluvíme v budoucím ročníku »Vlasti«.

Tomáš Škrdl.

Zapadlé úhory. Napsal M. Jahn. Cena 1 K. »Ottova laciná knihovna«. — Mladý moravský spisovatel, který v »Květech« a »Zlaté Praze« čestně několikrát vystoupil, podává nám druhou již svou sbírku drobných povídek. A zdá se z nich mluviti čistá, poctivá moravská duše. »Zapadlé úhory« obsahují osm prostých obrázků, vzatých z lidu a mluvících k duši každého, kdo s tím lidem cítí. Cítíte z nich tu »moravskou vůni«, nikoliv salonův, ale těch rozoraných lánů, skropených potem poctivých našich sedláků, sledujete v nich ten krušný boj o skývu chleba a tužbu po blahobytu. A trpký tento boj je asi podkladem nepěkných rysů, tvrdých srdcí a kamenných povah některých vystupujících osob. Celkem však vznáší se nad »Zapadlými úhory« černé, dusivé mračno, z něhož občas vyřlehuje studenéblesky bolu a zklamání. Autor asi pilně studuje p. Raisa, jehož pečeť tu a tam dosti zjevna. V obrázku: »Ubohý Beška« jakoby k nám mluvil p. Šlejhar. Od první sbírky: »Nevzešlo ráno« jeví se malý pokrok, ale dosti upřímné vůle.

J. Navrátil.

»Květy«. Již vícekrát upozornili jsme ve »Vlasti« na protináboženskou tendenci »Květů« a dlužno nám to učiniti i dnes. A byl to vždy p. A. E. Mužik, jenž svým cynismem otrávil v nás jinak dobrý dojem četby tohoto časopisu. Vůbec p. Mužik chybil se svým povoláním; měl býti knězem, třebaž té »nové lškovy církve«, tam by se byl osvědčil, ale takhle jeho genius zapadne jako »nepochopený«. Tak v čísle červencovém věnoval črtu: »Něco jarního« p. Raisovi. (Tímto věnováním udělal mu vlastně hanbu.) Črta je tak slabá, že se divíme jejímu otisknutí v »Květech«. Redaktor sebe slabšího plátku by se rozpakoval ji otisknouti. Je to surové útočení na pouti, konané na Mariánská místa, prošípované nejapnými vtipy a svědčící o veliké ignoranci spisovatelově ve věcech náboženských. Nebudeme p. Mužika poučovati o významu poutí, ale odkazujeme ho na »Andělskou sonatu«, v níž p. Merhaut o pouti mluví. Čtème slova: »Kolik zločinů by musilo býti napácháno . . . a zatím stačí jeden den zoufalého plížení se po holých kolenách před obrazem Bohorodičky, několik krejcarů do bezedné kapsy těch kněží, šťastných majetníků zázračným zjevení těch . . .« (Str. 102.) Pane Mužiku, nejste vy šťastnějším majetníkem, když za takové odpadky své chorobné Musy plníte kapsu honorářem? Či snad nedostáváte ničeho? Časopis, jenž přijímá články, hodící se do »Červánků«, nemá nároků na časopis seriosní.

J. Navrátil.

Paříž. Básně Emanuele ryt. z Čenkova. Cena 1 K. — Světová vystava pařížská byla asi příčinou, že básník své dojmy z cesty, do Paříže r. 1897. konané, sebral v úhlednou knížečku s moderní obálkou a dal jí titul: »Paříž«, ač předem dlužno poznamenati, že mnohé z básní nejsou ohlasem místních, ale spíše osobních dojmů, často malicherných, že věru nebylo třeba pro ně jezdit až do Paříže. Sbíрка tato nezanechá celkem v duši čtoucího žádného ohlasu

Smála se všemu a o všem vyprávěla, ať již našla v kabele místo svých oblíbených »luftceltiových pekáčků« v papírku zabalené račí kamínky, či kapky vosku od studentů z kostelních lavic seškrábané, či octnul-li se jí mezi klubky chroust či cvrček, měla-li na bavlně nadělané uzlíky nebo vprášené a vtlučené do klubek posejpátko, které se při pletení vytřepávalo.

»To ti lucipeři«, říkávala a hrozila na dvojčata, kteří dávali jí hádati, který z nich to asi udělal, nabízejíce se, že se vinník podrobí bez reptání trestu vykrákání za uši či za vlasy.

»To bych si vyhádal«, smávala se paní mydlářka, »udělal to asi ten, který je svému bratru podoben, ať už je to Petr nebo Pavel«; shoda přísloví rozesmála ji vždy znova.

Těšilo ji, že měli Rackové takové jasné hlavy k učení, že snadně chápali a byli velice pilní. Učení jim šlo hravě, paní Kopřivová nemusila jich nikdy budit před pátou hodinou, jako činila ostatním studentům, nemusila dohlížeti do jejich komory pozdě večer, zda snad při učení neusnuli a světlo hořeti nenechali.

Rackové pomáhali i starším studentům při úlohách, jsouce dobrými počtáři a umějící dobře německy, jak od mládí pochytili mezi úřednictvem v zámku. Chodili hnedle do první gymnasiální třídy a nemusili prodělati čtvrtou třídu normálky s německým privátem.

Byl je po celé prázdniny sám pan kancelářský vyučoval němčině, necháváje jim opisovati nekonečná akta a překládati do češtiny.

Akta týkala se nejvíce roboty, a mladí hošci, potíce se v dusné kanceláři, dostávali zlost na sedláky, kteří svojí neposlušností i jim tolik práce způsobili. Byli by se raději proháněli v zeleni a jasu zahrad, mlsali ranné ovoce, škádli a se mazlili se sestrami a matkou, a tu jim bylo překládati a opisovati, kdy ten a onen strýc z té které dědiny zanedbal robotu, a jaký se mu ukládá trest: vězení, kláda, osel, lavice.

Zvláště Pavel nerad tyto věci opisoval. Vyhýbal se na zámeckém dvoře vždy zdaleka vrátnici, kde byla v šeré klenbě postavena lavice a ostatní přístroje. Zaslechl jedenkrátě úpění trýzněného sedláka, a vida ho vrávorati po dvoře k východu, bledého a vzrušeného, bál se vrátnice, jakoby tam strašilo.

Petr si těch věcí méně všiml; on od malička slýchal, že bude studovati, že bude pánem, a kde mohl, vlezl do panského kočáru.

Slýchal doma vyprávěti o válkách, slýchal o Napoleonovi, jeho vítězstvích, pádu a odvezení na ostrov svaté Heleny.

To se mu vždy oči jiskřily, a říkával, že chtěl by býti vojenským pánem. Vidával hraběte i hosty na zámku v lesklé uniformě, a to se mu líbilo.

Zvykl si říkati: »Až budu pánem« — a domácí se mu smávali.

Tak dorostla dvojčata gymnasia, a u Kopřivů si chválili, že měli málokdy tak pilné a roztomilé studenty. Neb »studente« se volalo u Kopřivů na žáčka z parvy tak jako na vousatého již oktávána.

Pepička byla u příchodu Rackových blíženců již desíletá, tudíž jenom o rok mladší Petříka a Pavlíka. Zkamarádila se s nimi brzy. Byla zvykla slýchati od malička o vzácné jemnostpaní kmotřičce ze zámku a byla také již několikrátě v K. Vše, co patřilo do zámku a k zámku, zdálo se jí býti samo sebou pěkným dobrým a vzácným.

ani touhy, aby s básníkem mohl dýchat: »pafížského vzduchu zlaté víno« (str. 11). Básník nevykrystaloval se ještě v celého muže, s pevným názorem na svět, aniž unikl dusivým vášním a kluzkému feminismu. Nechceme nikterak náležitosti »do zorganizované vlády několika kamarádkých kroužků«, na níž v předmluvě básník sobě nařídí (jelikož autora neposuzujeme, ale jeho práci), ale přece bez rozpaků prohlašujeme, že většina básní je často spojením a nakupením vodnatých frází bez citu a vnitřního žáru, jakému jsme u p. autora byli zvyklí. I ty reminiscence na domov jsou slabé a vybledlé. Některé básně mohl básník úplně vynechat, jako: »Podzim kokety« (str. 25), »Před selankou François Bouchera v Louvru« (str. 40), »Nedělní idyla měšťáků« (57); jsou na starého poetu až příliš slabé. Básník nařídí, »že ve vlasti mé, ach, jak líně, člověk by zapomněl býti tam mlád« a přeje si, by naši studenti oddávali se takovým orgiím, jako studenti v Paříži. Má to býti cesta k nápravě zkažené naší mladé generace, p. poeto, či je to lapsus calami? Že papež v museu má žluté ruce, kdežto »baletka v sukénkách se jak motýl pozachvívá«, tomu se nedivíme. Nejlepším z celé sbírky je oddíl: »U hrobu cisarova«, zvláště pak mocně působí: »Přechod přes Alpy« a »Idyla ze Svaté Heleny«; z nich mluví síla a ztajený vzdor. Chorobné stránky sbírky přičítáme až přílišnému studiu francouzských, často frivolních děl, jež jsou autoru oblíbenou pochoutkou, ač kdyby zůstal na vlastní naší české půdě, nemusil by se báti »otravné kritiky«. Kdosi nazval zmíněnou sbírku básní nejlepší autorovou knihou, my však na nejlepší jeho knihu dosud čekáme!

R. Stupavský.

Ludmila. Sbírká zábavné četby pro český lid. Redaktor Jan Pauly. Nakl. V. Kotrba. Praha. 1900. Ročník II. čís. 5. a 6. (Ročně 6 svazků za předplatné 1.10 zl.)

Čís. 5. **V y d ě d ě n í.** Histor. povídka z 30leté války. Napsal V. Šl. Doubravský. (Stran 212.) — Krutý a mstivý hejtman zbírožský, Tomáš Zelender z Proškovic, chtěje pokoriti nenáviděnou rodinu svobodníka Karáska z Drahova Újezda, navedl dceru svou Justinu, aby seznámila se s Janem, synem Karáskovým, a rozlítla v něm lásku, by pak mohl hejtman Jana potupně odmětnouti, až by se o Justinu ucházel. Dábelský záměr však se panu Proškovci zhatil. Justina zamilovala si syna sedlákova do opravdy. Otec Janův, dovědév se o tom a dav se hněvem uchvátit, s kletbou syna svého z domu zapudil. Jan, sveden byv Lutheránem a náhončím švédským, Václavem Běšínem, dal se do služeb švédského krále Gustava Adolfa, chtěje se ve válkách vyznamenati a pak o Justinu se ucházeti. Za tento hříšný a nerozvázný čin bylo mu zakusiti mnoho útrap. Také Justina byla necitelným otcem z domova zapuzena a žila pak nepoznána v domě Karáskově, kdež si ji matka Janova velmi zamilovala. Obě zkusily mnoho od tvrdohlavého Karáska. »Vydědenci«, hlavně to čeští emigranti ve vojsku švédském, řádili zle v krajích českých. Také Jan, ač katolík, pomáhal v své zaslepenosti ničiti vlastní zemi. Při vpádu do rodné vsi však sešel se s matkou a Justinou. Při smutném setkání prosila ho Justina, aby ztracené cti zase hledal. I dal se k císařským a stal se vůdcem legie »ztracenců«. Ztracenci všude velmi statečně si vedli a mnohých vyznamenání došli. Konečně Jan svého cíle dosáhl. — Děj povídky je dosti bohatý a zajímavý, což jest důkazem, že umí p. spis. látku dobře voliti. Vypravování je plynulé a příměřené. Péro autorovo není sice ještě dosti vybroušeno, ale je patrné, že nadaný začátečník láská se k práci. Sloh připomíná ovšem cizí vzory, ale dle některých známek soudíme, že se spisovatel pracuje k způsobu samostatnému. Ličení není ještě dosti přehledné a urovnané, i bude třeba, zvláště z počátku, každou práci náležitě pilovati. Vítáme tedy nadějněho spisovatele na kolbišti literární a doufáme, že našeho očekávání nezklamě.

Čís. 6. **D v a o b r á z k y.** Napsala Vlasta Pittnerová. (Stran 159.) O spisovatelce jest již úsudek ustálený: jest znamenitá vypravovatelka pro lid. Čerpajíc z rodinných tradic a z bezprostřední znalosti lidu, dovede mluvit k srdci; mluví něžně, vroucně a s citem; miluje lid a cítí s ním. Čtenářům »Vlasti« je péro spisovatelčino dobře známo a víme, že její práce bývají rády viděny. Zvláště dovede spisovatelka smyslem, hlavně ženám vrozeným, vypořizovati a vystihnouti jisté psychologické stránky povahy lidské mnohem lépe než pozorovatel — muž. S logickými vývody však nelze nám vždy souhlasiti. — První obrázek: »Dušičková noc«, obraz pověr a tradic lidových, jest práce opravdu poetická. Rozpuštělé láskování a škádlení Cyrilčino dohnalo zamilovaného Jobeše k nerozváznému činu. Ač jej Cyrilka vroucně milovala, máje přece pochybnosti, odešel v dušičkové noci na hřbitov, aby Cyrilce učaroval a hrdinství dokázal.

Vidění na hřbitově jest ladný výňatek lidových pověr a názorů, do vypravování velmi vhodně vložený. Zakončení je baladické. Ubohý Jobeš zaplatil svou nerozvážností životem, čímž také Cyrilka za svou lehkomyšlnost ztrestána. — Druhý obrázek, »Justinka«, líčí dojemnou lásku nejstarší dcery notáře Charvátka, Justiny, k matce a k mladším sestrám. Zvláště matce byla útěchou, neboť bývala paní notářová všecka zaražena a ostýchava proto, že se v manželství jen dcery rodily. Justinka rozuměla bolu a starosti matčině a hleděla jí život všemožně zpříjemniti. Avšak rodičové nepřicházeli Justince vstříc s takovým porozuměním a s takovou šetrností, jaké zasluhovala. Když se totiž zamilovala do Karla Tábořského, syna mydlářova, činili jí rodičové výčitky a musila mnoho přikofí a ponížení přetrpěti. Konečně vytrvalá a trpělivá láska zvítězila. I potom byla Justinka jako »paní mydlářka« celé rodině notářově útěchou a útočištěm. — Spisovatelka sahá touto povídkou dosti hluboko do sociálních poměrů v rodinách maloměstské intelligence a naznačuje dosti šťastně, jak škodlivy a nerozumny jsou předsudky těchto rodin proti jiným stavům městským, zvláště proti stavu obchodnickému a řemeslnickému. — Odběratelé »Ludmily« budou s četbou »Obrázků« jistě spokojeni. L † mn.

Stávky. Několik úvah z bojiště práce s kapitálem. Napsal Rudolf Vrba. »Vzdělávací knihovny katolické« svazek XVII. Nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Praze. 1900. Cena 1 K. — Literární publikace našeho českého a křesťanského sociologa, R. Vrby, zasluhovaly by zvláštní odborné studie, aby jejich význam náležitě byl oceněn. Vůbec dlužno litovati, že jeho činnost není u nás dosti pochopována a uznávána, ač (bez fráze řečeno) hodně citelných mezer v naší sociolog. literatuře vyplnil. Nedávaje se nepřiznává poměrů másti, pracuje pan spisovatel neunavně dále na obtížné, nevděčné, málo populární roli vědy národohospodářské a vůbec sociální. Úsudek Vrbův je vždy rázovitý, přímý; vyjadřuje se bez rukaviček, nehledě na osobu lidskou, a to asi je příčinou, že není dosti oblíben ani mezi svými. — List s programem tak všeobecným, jako je »Vlast«, nemůže ve své literární rubrice věnovati rozboru vědeckých prací tolik místa, jak bylo by žádoucí, a proto můžeme jen několika stručnými poznámkami na práci páně Vrbovu upozorniti. — Stávka jest válka mezi kapitálem a prací. (Str. 14.) Jest to tedy zbraň a prostředek, jímž dělnictvo svých práv se domáhá a jest tedy — podobně jako válka — dovolena, jsou-li k ní spravedlivé příčiny. Musí tedy býti stávka oprávněná, ne svévolně vyvolaná, a musí býti rozumná, aby byla naděje na vítězství. Stávky našeho dělnictva jsou většinou oprávněné, ale nejsou rozumné, nýbrž bez rozmyslu zosnované a dělnictvu (a často i společnosti lidské vůbec) škodlivé. To dokazuje spisovatel mnohými příklady. Stávka je nutné zlo, když totiž zkaženost a zloba lidská nechce se podříditi zásadám křesťanským, jako jsou: miluj bližního jako sebe samého, dávejte každému, což jeho jest . . ., proto jedná spisovatel dále o tom, kterak stávkám předejiti; i žádá, aby se zákonem vymezila práva dělnictva a zaručila pro různé případy náležitá ochrana a pomoc. Bohužel nebylo dosud dobré vůle u příslušných činitelů; stát, jenž přece dbáti má o blaho všech svých příslušníků, jsa zaslepen falešnou naukou liberalismu, nechce se míchat mezi zaměstnavatele a dělnictvo, ba straní spíše mocnějším; zaměstnavatelé, odhodivše víru v Boha a spravedlnost po smrti, hledají nebe na zemi, jež podle jejich přesvědčení v požívání rozkoší pozemských záležití, což opět bohatstvím lze si opatřiti . . ., a proto bez citu a bez svědomí dělnictvo vykořisťují; a dělnictvo konečně, dlouhou bídou otupělé, mravně mnoho zanedbané, nesvědomitými vůdci svedené, vidí v zaměstnavateli jen tyрана, jemuž nevěří — a proto dohodnutí jest tak těžké. Kdo tedy o stávkách, jako o časové a vskutku palčivé sociální otázce bezpečně chce se poučiti, tomu nejnovější spis Vrbův doporučujeme. L † n.

Cizozemec. Napsala Žofie Urbanowská. Z polštiny přeložil V. T. Kamejský. »Zábav Večerních« roč. 21., čís. 2. Stran 300. (Dílo 114.) Red. Em. Žák. Nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Praha 1900. (Roční předplatné na »Zábavy Večerní« 4 K.) — Abychom mohli aspoň krátký úsudek o knize pronésti, musíme obsah několika větami naznačiti. Dva přátelé milovali se jako bratři. Přátelství však proměnilo se v hněv a zášť, když oběma zalíbila se krásná cizozemka, s níž konečně jeden tajně dal se oddati. Druhý, nevěda o tom, potkal jednou bývalého přítele, když vycházel z domu, kde cizozemka bydlila, a vzplanuv proto hněvem, v hádce přítele zranil, a to tak nešťastně, že zraněný zemřel. Vrah utekl a když mu příbuzní vymohli návrat do vlasti, byl stále od

přítel zavražděného stíhán, až bohem zemřel. Zůstala po něm dcera — Basie, po zavražděném syn — Měčislav. Měčislav vychován byl v zášti proti rodině, z níž pocházel vrah jeho otce; rostl jako mstitel otcův. Matky obou dětí záhy zemřely. Rodiny se rozešly, děti dorostly. Měčislav Jarský pod jménem Herman von Walden seznámil se v lázeňském místě s Basií Horeckou. Chtěje se s dívkou déle bavit a škádliti, vydával se za Němce — cizozemce. Konečně seznává Měčislav k svému zděšení, že jest Basie dcerou vraha jeho otce. Avšak náklonnosti k dívce v sobě již potlačit nemohl, až konečně po mnohých překážkách a mukách s ní nerozlučným manželstvím se spojil. Jako osoba historická vystupuje v povídce Davison, »nejlepší německý herec« (zemřelý 1. února 1872.), původu židovského, smýšlením Polák. Spisovatelka věnuje mu mnoho pozornosti, což méně bavití bude ony čtenáře, jimž sláva herecká neimponuje, zajímati však bude ty, kdož s divadlem jsou obeznámeni. Kniha vyplněna hlavně líčením hádek a dobrodružství, jež přihodily se Basií a Měčislavovi. Vlastenecký zápal Basiin nedovede ovšem český čtenář tak pochopiti a oceniti, jako čtenář polský. — Spisovatelka vypravuje vskutku poutavě, zajímavě a čtenář jistě nudy nepocítí. Mluva je lehká, salonní, duchaplná, laškovná, leckde sice theatrální, ale přece tak jednoduchá, že vypravování může všem čtenářům býti přístupno. Překlad čte se velmi plynule. — Jednu chybu musíme však knize vytknouti, že v ní moment náboženský náležitě nevyniká, ač spisovatelé polští obyčejně toho dbají. Nemyslíme snad, aby se v povídkách katolickým čtenářům určených mluvilo jen o kostele, o růženci a pod., nýbrž přejeme si, aby zřejmo bylo zbožné smýšlení některých osob jednajících a také aby z náboženských zásad mravní jednání vycházelo. Náboženský indiferentismus jistých vrstev společenských nesmí nás másti; je to abnormita, choroba. Anima humana naturaliter est christiana, a tak tomu vskutku v obecném životě jest; jest mezi lidem více náboženského ducha a křesťanské praxe, nežli by se podle četby zdálo. Ovšem výtvořů uměleckých, na základě náboženském stavěných, nemáme právě nadbytek a rádi uznáváme obtíže redaktorů »katolických knihoven«, chtějí-li takové práce svému čtenářstvu opatřiti. Přejeme snaživé redakci »Zábav Večerních«, aby se jí to často podařilo. Sbírku pak samu co nejlépe doporučujeme; nechť neschází v knihovně žádné!

L † a.

— * —

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Svátek sv. apoštolů Petra a Pavla slaven letos v Římě ve přítomnosti četných poutníků, z nichž zvláštní pozornosti se těšili Chorvaté ve svých malebných národních krojích. Bývalo starodávným zvykem — od r. 1619. do r. 1870. — že římská obec věnovala v den ten chrámu stříbrný kalich s nápisem, na důkaz věrnosti a přičynosti ku svaté Stolicí. Po třicet roků od prolomení brány Pia se tak již neděje, ale činí tak všechny katolické spolky v Římě; tak stalo se i letos; stříbrný kalich odevzdali jich jménem předáci římské šlechty. — Chorvatských poutníků bylo 600, mezi nimi 80 kněží; ostatní šlechticové, úředníci, profesori, učitelé, řemeslníci, rolníci a dělníci. Mnohé ženy z pokory kráčely boso z nádraží až do vykázaného jim obydlí u sv. Marty. Dne 13. července přidružilo se k nim několik Mexičanů a byli sv. Otcem přijati ve slyšení. Mimo Mexičany přibýlo do Říma i 100 poutníků z Brazílie, 70 z Kanady a 60 z Venezuely; byli přijati v sále Klementinském. Dne 12. července udělil sv. Otec slyšení pouti ze Syrie a Maroka, již vedli tři tamní arcibiskupové; súčastnily se jí vynikající osobnosti oněch zemí. Ze Severní Ameriky přijelo do Říma 250 Američanů, mimo to však mnoho jednotlivců soukromě, aniž se přidružili k některé z poutí. Jak jsme již podotkli v této rubrice, fotografoval papežský fotograf de Federicis zdarma všechny skupiny poutníků do Říma zavítávších; odevzdá pak sv. Otcí nádherné album na památku. Týž uvolil se postaviti mramorovou sochu Lva XIII. na památku otevření sv. brány v milostivém létě.

Celému světu je známo, jak úžasný je počet italských vystěhovalců. Italové opouštějí svou vlast a hledají novou za mořem. Mnohý z nich byl hodný, když z rodné země odcházel, delší pobyt v cizině však ho zkazil, stává se kořisti anarchistů a podvrtných mezinárodních živlů, které ode dávna v Americe mají své eldorado. Ve sněmovně italské mělo se sice několikrát jednati o zákoně emigračním — ale opět se to odročuje na uherské měsíce. Nyní se ujal věci sám

Jeho Svatost papež Lev XIII. a jeho jménem rozeslal státní sekretář J. E. kard. Rampolla list všem arcibiskupům a biskupům v Itálii. Sv. Otec zmiňuje se v listě o ohromném, stále se rozmáhajícím počtu italských vystěhovalců; ukazuje na nebezpečí těla i duše, jimž jsou vydáni. Zmiňuje se o potřebě, aby mezi vystěhovalci italskými působili katoličtí kněží misionáři v hojném počtu, aby nad lidem tím bděli a byli strážci jeho duševního i tělesného blaha; radí zřizovati komitety a spolky pro blaho vystěhovalců, zakládati pro ně biblioteky, čítárny, časopisy atd., vůbec v listě, jenž je obšírný a důkladný, pomýšlí sv. Otec s otcovskou něžností a péčí na vše, co by bylo vystěhovalcům ku blahu a prospěchu. List onen opět svědčí o tom, jak oprávněn jest slavný titul papeže Lva XIII.: »papež dělníků, otec dělníků«. Tak na př. jako r. 1890. zastupoval na mezinárodním sjezdu v Berlíně »protektce práce« sv. Stolicí Msgr. Kopp, rovněž dle přání Jeho Svatosti zastoupena byla sv. Stolicí na druhém sjezdu r. 1897. v Curychu, na třetím v Bruselu, a nyní u příležitosti výstavy i v Paříži. Všude byly veliké zásluhy, jichž si sv. Otec získal o dělnictvo, uznávány od protestantů i socialistů.

Události v Číně, krveprolití a osud katolických rozsevačů slova Božího v Číně i tisíců vyznavačů učení Kristova hluboce dojal sv. Otce. Pokud mohl — sám »sub hostili potestate constitutus« — snažil se pomoci a najíti léku. Svědčí o tom list, jež zaslal svému gener. vikáři J. E. kard. Petru Respighimu, a který tu doslovně podáváme. »Pane kardinále! Žalostné události, jež se dějí v Číně, naplňují duši naši bolestí nejen nad takovým proléváním lidské krve, ale chvějeme se i úzkostí nad osudem apoštolských vikářů tam sídlících, misionářů katolických, jimž hrozí nejtěžší zkoušky i obětování vlastního života. Víme, že kolej propagandy i ostatní náboženské ústavy a spolky v Římě, hned jak došly první tyto nešťastné zvěsti, počaly obecné modlitby na vyprošení milosti Boží a odvrácení obávaných pohrom od obyvatelstva tamního. Přibývá úzkosti a obtíží, i shledáváme potřebným a nutným, aby se těchto obecných modliteb s vroucností účastňovalo veškeré naše město. Jest tedy naším živým přáním, abyste se, pane kardinále, obrátil na všechny náboženské spolky a jednoty a připomněl jim nutnost, prositi s pokornou důvěrou Nejvyššího, aby osvětil duše lidské svorností a mírem a učinil tomu prolévání krve a hrůzám konec. Aby pak tyto prosby, vylévané věřícími za vzdálené bratry, spojeny s našimi, došly vyslyšení, udílíme vám a všem náboženským spolkům a jednotám z plna srdce apoštolské požehnání.«

Advokát Štěpán Scala, redaktor »Italia reale«, měl slyšení u sv. Otce, o němž uveřejňuje ve svém listě toto sdělení: »Sv. Otec seděl v lenošce; vyhlížel velmi dobře. Jak mě viděl, zvolal: »Jen pojďte, Scalo!« »Svatý Otče,« pravil jsem, zatím co mi papež otcovsky podával ruku k políbení — »jsem velmi šťasten, že mohu v den Vašich Jmenin složit k nohám Vaším blahopřání milovaných synů, mezi nimiž je jich sto devadesátiletých, plesajících, že se dožili takového věku jako Vaše Svatost. Pro ty všechny prosím za Vaše sv. požehnání.« »Ano, ano, udílím je s největší radostí. Necht jsou stále věrni církvi a papeži.« »Zajisté,« odvětil jsem, »nejvydatnější a nejlepší protest proti truchlivému postupu anarchismu je podporovati papeže ve vznešené Jeho chudobě a utíkat se k němu, otcí, vůdci a učiteli, jenž nás osvětluje a vede.« »Dobře pravíte,« dodal papež, »ale nyní si sedněte.« Ukázal na židli, abych se posadil vedle něho. Potom mluvili o zločinu Bressiově a poměrech Vatikánu ke Quirinálu, o tisku katolickém atd. a sv. Otec s požehnáním propustil vůdce katolických žurnalistů v Itálii.

Princ Jindřich Pruský, bratr německého císaře, u příležitosti pohřbu krále Humberta byl přijat sv. Otcem dne 10. srpna. Přijel z pruského vyslanectví oděn v uniformu admirála německé mariny a provázen četnou družinou. Audience jeho trvala plnou hodinu; potom navštívil J. E. kard. Rampollu, jenž mu hned potom v Grand Hôtelu návštěvu oplatil. Pařížskému listu »Lanterne« přihodilo se při tom něco, co vzbudilo veselost v celé Evropě, zvláště mezi žurnalisty. Kdežto si totiž všechny liberální listy lámaly hlavu, o čem jednal sv. Otec s princem Jindřichem — jedny tvrdily, že o zřízení theologické fakulty ve Štrasburku, druhé o papežské nunciatuře v Berlíně, jiné o Číně — tvrdila »Lanterne« zcela vážně, že se jednalo o kard. Jacobinim, který dle přání Němců má býti nástupcem Lva XIII., neboť jest jejich přitelem, jenž by — stav se papežem — prohlásil, že se vzdává všech nároků na světské panství. Zatím však je kardinál Jacobini již několik měsíců mrtev, což svědčí o znamenité znalosti pařížských žurnalistů z »Lanterne«. Ještě směšnější však je, že článek ten, jako výborné přý inspirovaný, otiskl též italský »Giorno« — který přinesl referát o pohřbu kardinálově!

Řím poskytuje povznášející a srdce zahřívající pohled. Kdežto na dalekém východě prolévá se krev, kdežto Jižní Afrika dlouho jest již jevištěm surového násilí silných proti slabým a západ chvěje se před úklady anarchie — vinou se v Římě k otcovskému srdci nástupce sv. Petra národové a putují k němu v dětině lásky a důvěře. Stat crux, dum volvitur orbis! Vivat Leo, pater gentium!

O českých knihách má v posledních dvou číslech časopis »Allgem. Litteraturblatt« (vydáváný Společností Lvovou ve Vídni) dva posudky, a to o Svátkových »Dějinách Čech a Moravy nové doby« (svob. p. Helfert) a o knize JUDr. K. Hennera: »Různění překážek manželských na veřejné a soukromé není kanonické« (dr. Hilgenreiner). Posudky jsou jen stručné, ale přiznivé.

L † g.

Trest smrti a »humanita«. Prof. Masaryk ukoval si na obhájení L. Hilsnera zvláštní zbraň proti české veřejnosti; vmetl jí totiž do tváře výčitku nelidskosti, ukrutnosti, krvelačnosti. V té výčitce skrývá se ošemetná sofistika. Nikdo se zajisté neraduje z odsouzení zločince, nýbrž proto se raduje, že se spravedlnosti stává zadost. Podobně volá sv. Pavel: »Ó, by odfezáni byli, kteří vás nepokojí.« (Gal. 5, 12.) Tu má na mysli ne to potrestání, nýbrž obecný prospěch. Stejně píše v II. listě ke Kor. (k. 7.): »Nelituji toho, že jsem vás zarmoutil, ale raduji se: ne že jste byli zarmoučeni, ale že jste se zarmoutili k pokání.« Výčitkou krvelačnosti děje se křivda české veřejnosti a matou se pojmy. Vzpomněli jsme si na to při četbě brožury »Proti trestu smrti«, kdež se praví: »Zprávy (o popravách) přijímá veřejnost někdy i s krvelačnou radostí, jak živě připomíná ortel Hilsnerův.« (Str. 1.) A opět: »Oč níže stojí to naše kutnohorské obecnstvo, jež při ohlášení rozsudku smrti jásalo a tleskalo!« — Toto potupné podezřívání tedy dodatečně odmítáme. Obecnstvo vědělo, jak choulostivý to případ, bálo se (třeba neprávem), aby soud nepodlehł snad nějakému nátlaku, když se jednalo o věc záhadnou, když židovstvo přijímá záležitostí jednotlivců za věc celku . . . Nejásá zajisté, když odsouzení k smrti jiní zločinci; ne krvelačností, nýbrž touhou po spravedlnosti, která musí býti pro všechny příslušníky státu stejná, vyvoláno bylo jásání. — Trest smrti a humanita! Ó, tobo farizejství! Kdo tak nejvíce volá? Socialisté! A kdo oslavuje komunu? Kdo velebí krvavou revoluci? Socialisté! Ergo. — Spisovatel brožury »Proti trestu smrti« oplývá chválou americké žurnalistiky, že se staví proti trestu smrti. Ach, tam jsou ti praví. Dnes lid volá »Hosanna« a zítra »Ukřižuj« a žurnalistika jest jen výrazem této vrtkavosti lidské. Kdo má na svědomí kramářské manévry obchodní, otrokářství, Filippiny atd., ten raději ať na veřejnost nechodí. Ad vocem »humanita«. — Kdo dbá o kriminální procesy, kde nejsou souzeni židé? Kdo se stará o miliony lidí, jenž kruté zápasí o bídnou existenci? Proč nearanžuje se všesvětové hnutí proti militarismu? Není na to čas; humanita žádá, aby nejprve byli klerikálové vyhubeni.

L † 24.

Dáni do klatby. Jelikož se kádr vojska jenerála Masaryka v posledních letech skoro nadobro rozprášil, nabízí pan profesor osvědčené sly své různým stranám a stavům. Měl by sice s umýváním židů práce na tisíc let, ale jeho životní energii to nedostačí, proto přijal ještě protektorát nad »Ústředním spolkem jednot učitelských v Čechách« a jest zároveň předsedou inkvisičního soudu v tomto spolku, aby se do něho nevetřel nějaký tajný klerikál. A pan Masaryk soudí, jen se práší, klerikála pak vyčenichá na sto honů. Takové dokonalosti lze ovšem jen dlouhým cvikem nabýti. Předseda »Ústř. spolku . . .«, p. V. Rašín, známý ze sporů s klerikály v Žiželicích, vyslovil kdesi jméno »Masaryk« s nepřekrásným epithetem »vlastizrádce« a od té doby ovšem jeho činnost jako učitele, předsedy spolku a člověka vůbec — nestojí za nic. Dokud se rval s klerikály, byl to člověk znamenitý. V červencovém čísle »Naší Doby« čte se celá litanie deliktů, jimiž se pan V. Rašín provinil. Největšího hříchu dopustil se, že ve výboru Ústř. spolku dal bez rozmyšlení odhlasovati návrh na přijetí klerikálně konservativního spolku »Besedy Učitelské« do pokrokové organizace učitelské. A tu vidíme, jak očima Argusovýmá hlídá strana Masarykova českou inteligenci, aby nikdo ani trochu neprojevil se býti katolíkem. Strach ovšem má velké oči. Čteme tedy v »Naší Době«: V širší obci učitelské je známo, že »Beseda Učitelská« je typicky klerikálně vyhraněný spolek. Směr její udává krvavě spolu spřibuzená dvojice ředitele K. Bulíře a prof. Šauera z Augenhurku. Oba jsou otevření klerikálové. První ještě před dvěma lety podepsal provolání ke klerikálnímu sjezdu, na němž přijat návrh na školu konfesijní a snížení povinné ná-

vštěvy školní. Druhý před několika týdny odměněn byl za své zásluby rytířským řádem papežským . . . V řadě širšího členstva svého má »Bes. Uč.« celou řadu lidí ostře klerikálně vyhraněných. (Upozorňujeme na zajímavou tuto inkvisiční terminologii!) Učitel Kliment ještě před měsícem podepsal provolání k cestě do Říma. (Do Bílé věže s ním!) Druhý redaktor »Bes. Uč.« J. Dolenský napsal sice pomocí nynějšího ministra dra Rezka »Obrázkové Dějiny pro mládež«, v nichž objektivně vyličen vrchol našich dějin (kdo čteš, rozuměj!), doporučí však ve svém listě klerikální »Čítanku dospělého jinocha«, kler. časopis »Čes. Jinocha«. (Pak nemají vycházet z našich škol sami Ravacholové!) — A hlavní rána na konec: »Klerikální »Vychovatel« a »Hlídká« chválí směr »Bes. Uč.« ještě letos.« — Ba i do svědomí sahá náš inkvizitor-masarykovec. P. Bulíř prý se bojí o nějaké místo, které hodně vynáší atd atd. — Zkrátka: na dvou stranách potup a denunciací až hanba. Nějaká šlechetná duše ten pan Kch., páně Masarykův panoš. Litujeme opravdu mužů, kteří jen poněkud na veřejnost jako katolíci se hlásí; k tomu patří vskutku veliká odvaha a mužný charakter. Jsou sťeženi, každý krok jejich pozorován a způsobem nejhanebnějším pranýřování. A jsou to lidé života bezúhonného, vychovatelé mládeže uznání a osvědčení, ale — katolíci. Jak »šlechetný« to na př. proti nim důvod: »Vychovatel a Hlídká pochválily »Besedu Učitelskou«!« Kdyby bylo na Masarykově činnosti a charakteru co chválit, »pomstili« bychom se mu nejlépe, kdybychom se o něm ve »Vlasti« pochvalně zmínili. Pak by byl (podle své logiky) v Čechách vůbec nemožným. Španělská vláda prodává prý z bídy staré mučicí nástroje z dob inkvisičních; upozorňujeme p. Masaryka na výhodnou koupi. L † x.

—*—

Paběrky z novin a z veřejného života.

Český Episkopát a naše slavnosti. — Když se Jeho Excellence ndp. arcibiskup Lev svob. pán Skrbenský přestěhoval do Prahy, vyžádal si u něho redaktor t. l. slyšení, oznámil mu, že družstvo bude letoš pořídati literární sjezd, sociální kurs a výstavu katolického tisku. Prosil jej, aby poctil sjezd návštěvou a shromáždění oslovil, aby propůjčil letní refektář kníž. arcib. semináře pro výstavu katolického tisku, jakož i aby ndp. arcipastýř sloužil pro účastníky lit. sjezdu mši sv. Jeho kníž. Milost vyslechl tato slova s živým zájmem a slíbil, že všem těmto prosbám vyhoví. Předběžným pracem lit. sjezdu a sociálního kursu udělil pak ndp. arcibiskup vrchnopastýřské požehnání. Ale když se ndp. arcibiskup k slavnostem dostavití nemohl, delegoval k nim jako svého zástupce vsdp. preláta Msgr. Dr. Fr. Krásla a zaslal k sjezdu pozdravný dopis tohoto znění: »Děkuje za laskavé pozvání ku slavnostem Vaším od 26.—30. srpna v Praze pořádaným, jichž účastníci se mně není dle dobrozdání lékařského posud možno, sděluji, že jsem jmenoval zástupcem svým při jmenovaných slavnostech vsdp. preláta metrop. kapitoly mons. Dra. Františka Krásla, jenž v zastoupení mém i mši sv. v úterý, dne 28. srpna, sloužiti bude. Přeji sjezdu Vašemu, sociálnímu kursu a výstavě katol. tisku mnoho zdaru a požehnání od Pána Boha, a raduje se srdečně jako arcibiskup pražský a metropolita království Českého z Vaší velezáslužné činnosti, posílám z celého srdce družstvu Vlasti a všem účastníkům Vašich slavností své arcipastýřské požehnání.« Jeho Excellence ndp. biskup Dr. Martin Říha jmenoval svým zástupcem na našem sjezdu vsdp. Msgr. Adolfa Rodlera, kanovníka kustoda, což výboru družstva zvláštním přepisem oznámil. Jeho Excellence zaslal mimo to z Mariánských Lázní k sjezdu tento telegram: »Při slavném literárním sjezdu a prakticko-theoretickém sociálním kursu budiž na přímělu sv. Josefa Calassantského, jehož svátek dnes

světíme, zásadám křesťanským ve výchově mládeže zabezpečen požehnaný a trvalý zdar! Osvíceným paedagogům a důmyslným sociologům budiž dík a chvála. Martin Josef Říha, biskup. — »Zasílá srdečný pozdrav a přeje zdar a stkvělý výsledek sjezdu duchem přítomný: Světící biskup arcidiecese Pražské. — Největšího lesku dostalo se slavnostem našim přítomností J. M. ndp. biskupa Ed. Jana Nep. Brynychy. Do Prahy zavítal v pondělí dne 27. srpna a byl uvítán na nádraží státní dráhy vldp. převorem Fr. Václ. Bubeníkem O. Pr. a zástupcem družstva Tom. Škrdlem. Ndp. biskup ubytoval se v klášteře Dominikánském. — V 1/6 téhož dne navštívil ndp. biskup výstavu katolického tisku, kteráž se sám svými spisy účastnil. Ndp. biskup prohlížel si celou výstavu s živým zájmem a spokojen s výpravou její odcházel. — V úterý ráno přijal ndp. biskup návštěvu vsdp. preláta Dra. Fr. Krásy a v 9 hodin dopoledne navštívil dům družstva Vlast. Prohlédl si papírnický závod, strojovnu a sazárnu knihtiskárny družstva a místnosti redakční a administrativní. Ndp. biskup byl v domě družstva Vlast co nejuctivěji pozdravován, a jeho návštěva jest pro družstvo velikou ctí a radostí. — Odtud jel ndp. biskup do Emaus a na Vyšehrad. — Odpoledne téhož dne účastnil se ndp. biskup přednášky vsdp. Dr. Jana Sedláka, metrop. kanovníka. Zde mu byly četné katolické osobnosti představeny, s nimiž J. M. laskavě rozmlouval. Večer účastnil se ndp. biskup slavnostní schůze lit. sjezdu a ve středu na to sloužil v 8 hodin ráno pro účastníky sociálního kursu mši sv. Na kůru bylo zpíváno mimo jiné před pozdvihováním: »Svatý Václave« a po pozdvihování: »Ejhle oltář Hospodinův září«. Po mši sv. přijal J. M. zástupce družstva, Tom. Škrdle, jenž mu jménem družstva srdečně děkoval za počtu, kterou ndp. biskup svým účastenstvím na sjezdu družstvu prokázal. Ndp. biskup opustil pak k polednímu téhož dne Prahu, provázen na nádraží vldp. převorem Fr. Václ. Bubeníkem. Jeho Milost byl u Dominikánů velice spokojen a Otcové řádu pokládají si za čest, že si tak vynikající a významný církevní hodnostář vyvolil jejich klášter za svůj pobyt v Praze.

Další telegramy zaslané k literárnímu sjezdu:

Dr. *Ant. Lenz*, inful. probošt a praelat na Vyšehradě:

»Nemoha se osobně účastniti sjezdu našich milých spisovatelů katolických a přednášek literárního spolku, prosím Boha, aby účastníkům žehnati, je těšiti a slíti ráčil v těchto krutých dobách, v nichž jest lodička Petrova nepřátelskými vlnami zvláště u nás v drahé vlasti naší české zmítána. Zvláště prosím Boha, aby zachoval, řídil a spravoval, utěšoval a slíli J. M. Nejdůstojnějšího p. t. pana biskupa Královéhradeckého Edvarda Jana Brynychy v těžkých zápasech jeho.«

Karel princ Hohenlohe, probošt v Kroměříži:

»Nemoha se osobně účastniti druhého sjezdu literárního, pro naše zájmy katolické tak důležitého, přeji Vám jménem zdejší kollegiální kapitoly hojného zdu a vzkazují srdečný pozdrav.«

Vojtěch hrabě Schönborn:

»Nemoha se účastniti ku svému politování literárního sjezdu, sociálního kursu a výstavy katolického tisku, přeji všem těmto podnikům velectěného, na všech polích organisatorské činnosti katolické tak čilého družstva Vlast z celého srdce hojnost Božího požehnání a plného zdu.«

Metropolitní kapitola u sv. Víta. Bůh žehnej jednání Vašemu, je milostí svou provázej a žádoucími úspěchy korunuj. Děkan v. v. metropolitní kapitoly Dr. Hrádek.

Kathedrální kapitola Králohradecká přeje k nastávajícímu literárnímu sjezdu a sociálnímu kursu hojného, žádoucího zdaru.

Pozdrav *Kathedrální kapitoly v Č. Budějovicích* vyřídil osobně a veřejně vsdp. Matěj Wonesch, kapitulní děkan, když ve středu při přednášce p. Dr. R. Horského této odborové schůzi předsedal.

Fr. Srdínko, kapitulní děkan ve Staré Boleslavi:

Nedej zahynouti zvláště budoucím, sv. Václave, volá ze St. Boleslavi.

Dr. *Fr. Kryštofek*, kanovník kolleg. kapitoly u Věch Svatých v Praze:

»Hospodin žehnej zdarem sjezd.«

I. místopředseda družstva *Karel Ulrich* z Františkových Lázní:

»Bera již po šestnáct let na osudech družstva jako místopředseda výboru vřelý podíl, želim toho velice, že se pro své úřední povinnosti nemohu slavností družstva účastniti. I zasílám tento telegram s vroucím přáním, aby Bůh žehnal literárnímu sjezdu, sociálnímu kursu, aby výstava katolického tisku přispěla k osvětlení katolické literatury.«

II. místopředseda družstva Dr. *Matěj Kovář*:

»Nemoha pro churavost sjezdu se účastniti, přeji mu z plna srdce všeho zdaru.«

Dr. *Julius* rytíř *Nejedlý*:

»Nejhojnějšího zdaru ve všem z hloubi srdce přeje.«

Sjezdu zdaru přeji letní hosté katolíci v Liboci-Hvězdě.

Z Vimperku:

»Vítám s potěšením krásný podnik Váš a přeji mu hojného zdaru.«

J. Steinbrenner.

Karel Findřich, Moskva:

»Všem účastníkům sjezdu z Moskvy bělokamenné pozdrav a sláva; neustávejme potírat lež pravdou a vždy vítězně ku předu pod praporem kříže.«

Kustendil, Bulharsko:

Srdečně pozdravuje a mnoho zdaru přeje prof. Machaň.

Jos. Šerík Vitinský, Antverpy:

»Nemoha se sám účastniti ni literárního sjezdu ni sociálního kursu, zasílám tímto srdečný pozdrav oběma. Bůh žehnej hojně podnikům a předsevzetím Vaším.«

Fr. Rozkošný, Cetyně:

Z junácké Černé Hory posílá pozdrav a přeje mnoho zdaru v boji za svatý kříž a svobodu zlatou.

Z Lourd:

Poutníci z Čech, Moravy a Slezska z Lourd od Matky Boží volají sjezdu: »Zdař Bůh!« Dr. Schneider, děkan.

Velehrad, Morava:

Z posvátného Velehradu od hrobu sv. Methoděje s přáním všeho zdaru sjezdu Vašemu zasílají vřelý pozdrav: Dr. Hruban, Vychodil, Weber, Stojan, Kadlčák, Šamalk.

Dr. *R. Špaček* z Paříže:

»Zdaru a výsledku hojného pracím přeje.«

Z vikariátu Horažďovického:

»Shromážděné duchovenstvo na vikariátní konferenci v Horažďovicích projevuje pochvalný souhlas a vřelou účast se sociálním působením družstva.«

Z vikariátu Čáslavského:

»Mnoho Jste již vykonali a mnoho ještě vykonati zbývá. Proto žehnej Bůh dalším snahám Vaším, aby mohutnělo katolické uvědomění v milé vlasti naší.« Schreiber, bisk. vikář.

Pozn. V říjnovém a listopadovém čísle »Vlasti« přineseme doslovné znění všech telegramů a dopisů. V odborových a slavnostních schůzích čteny byly všechny zaslané telegramy a přípisy, ale některé z nich nebyly v »Katol. Listech« pro nával látky poznamenány — ve »Vlasti« to bude doplněno.

Nový Život zářijový má na obálce tuto zprávu: Dne 7. července 1900. dostal redaktor »Nového Života« z Prahy dopis. Adresa na obálce byla zřejmě psána levou rukou nebo jinak fingována: Ctěný pán pan P. J. L. Dostál-Lutinov v Novém Jičíně, Morava. — V obálce nebylo nic jiného, než výstřížek z nějakého krajinského plátku, obsahující kritiku Baarovy Cesty křížové a modrou tužkou byl naznačen následující passus: »Prototypem umělecky bezvýznamového listu je nešťastný »Nový život«, vydávaný »také literátem« paterem Dostálem (Lutinovem) v Novém Jičíně, ač chlubně zve se měsíčníkem pro umění, vzdělání a zábavu a honosně přidává, že přináší práce předních spisovatelů a umělců. K tomu bylo připsáno písmem mně nějak známým jediné slovo: Gratulor! Poslal jsem dopis příteli, jenž také dobře zná onu ochotnou ruku, a zjistili jsme, že tak píše náš přítel P. Tomáš Škrdl, redaktor »Vlasti«. Přítel mi psal: »Bratře, Škrdle Tě miluje horoucně, hle, jak na Tebe ve dne v noci i při lectuře své myslí.« — Jsem dojat. Škoda, že nejsem pozván k výstavě Vlasti. Ta padělaná obálka, ten výstřížek se sladkým slovem »gratuluji« — to by byly atrakce! Náš velký Tomáš by se objevil teprve ve vši své slávě! Škoda!«

K této lokálce odpovídám veřejně jako muž a kněz, že hledíc k mé osobě spočívá úplně a zcela na nepravdě. Opakuji jako muž a kněz: že jsem žádné kritiky o práci Baarově nečetl, že jsem red. Karlu Dostálovi nic nepsal, s nikým a v ničem v té věci nespolutpůsobil. Mých dopisů je mezi kněžstvem a jinde na tisíce, kdo si tu však ztropil žert nebo vylil na »Novém Životu« hněv, napodobiv moji ruku, svornosti mezi námi špatně posloužil. Podobné jednání, jež se mně tuto přičítá, považuji za bídné a nectné, a proto musím jako veřejná osoba žádati veřejnou satisfakci. Kdybych tak nečinil, stál bych v očích veřejnosti na nízkém stupni, a Vlast, již rediguji, byla by velice ohrožena a poškozena. Prohlašuji tedy: »Novému Životu« a všem, kdo z něho tyto urážky otisknou, zašlu úřední opravu, a nebude-li uveřejněna, nastoupím cestu, kterou zákon předpisuje. O celé věci dověděl jsem se nejprve z »Radikálních Listů« a tu konstatuji, že »Radikální Listy« — tento náš zásadní protivník — vynechaly všechny potupy, které »Nový Život« v posledních 9 řádcích proti mně napsal.

Upozornění. V »Hlasu Národa« a ještě v jednom listě četl jsem zprávu, že prý jsem z výstavy katolického tisku vyhodil některé spisy † Beneše Třebízkého. Zprávy tyto jsou mylné a nepravé, neboť všechny spisy Beneše Třebízkého byly na výstavě až do jejího uzavření.

Tomáš Škrdle.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlast konal 10. srpna třináctou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví dp. faráře Dra. Rud. Horského. — Schůze byla zahájena modlitbou. Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Výbor vzal s potěšením na vědomí, že k družstvu přistoupili tři noví členové: Josef Beneš, farář v Poříčí nad Sázavou, Mat. Vlnář, farář v Kostelci u Stříbra, a nově zřízená křesť.-sociální Jednota v Hor. Studenci. Tím dostoupil počet členů v tomto správním roce nově přistoupilých čísla 31. Kéž příkladu toho i jiní následují! — V tiskárně družstva stojí veliký stroj, amerikánka, a faktor tiskárny rozděluje si do kas došlé písmo. »Naše Listy« vyjdou již 1. září z tiskárny družstva a »Vychovatel« z 1. října a »Vlast« z 15. října

budou rovněž ve vlastní naší tiskárně vysázeny a vytištěny. Výbor zvolil pro tiskárnu strojníka, korektora, sluhu a sazeče a zmocnil dp. Tom. Škrdle, aby vše další potřebné zařídil a pak to v budoucí schůzi výboru sdělil. — K dotazu z venkova sděluje výbor, že obvyklých po řečech resolucí při našem sjezdu nebude. — Při »Našich Listech« dostane odběratel na pět exempl. šestý zdarma. — Jednotě sv. Methoděje ve Vídni zaslány byly slíbené knihy. — Profesor z Bulharska, jenž tyto dny redakci »Vlasti« navštívil, dá výbor latinské doporučení na tamější katolické kruhy. Budeť p. profesor psát do »Vlasti« články o poměrech bulharských katolíků a vůbec o tamní bulharské literatuře. — R. 1901. vydá družstvo vlastní kalendář, i jmenoval výbor jeho redaktora. — Jelikož sjezdový materiál bude veliký, usnesl se výbor, aby přinesly obšírné zprávy: o učitelské části sjezdu »Vychovatel«, o literární »Vlast«, o sociální části »Naše Listy«; o výstavě katolického tisku dá se stejný referát do všech našich časopisů a mimo to bude každý list krátce referovat o celém sjezdu. — Jeho Magnificence prof. Dr. Eug. Kadefávek děkuje družstvu za blahopřání k jeho šedesátiletým narozeninám.

Výbor družstva Vlast konal 10. září t. r. čtrnáctou schůzi v XVI. správním roce a zahájil ji modlitbou. — Do schůze se dostavil ponejprv po své nemoci dp. Emil Stárka, a byl srdečně uvítán. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Ředitelem knihtiskárny jest výborem jmenován dp. Tom. Škrdle, za faktora výroby v sazárně i ve strojovně byl zvolen p. Boh. Šubrt, expedice listů však podléhá administraci družstva. — Nový korektor a zároveň účetní nastoupí místo 17. t. m. — Ke katolickému sjezdu v Lublani zaslal výbor telegram tohoto znění: »Výbor družstva Vlast v Praze posílá k Vašemu sjezdu upřímný a srdečný pozdrav. Dr. Horský, předseda.« — Od 1. října t. r. převezme pořadatelsví »Vychovatele« dp. Em. Žák, gymn. katecheta a předseda Spolku katechetského, bytem v Bubnech-Holešovicích; Učitelskou přílohu povede p. Karel Skultěty, řídící učitel v Šestovicích, p. Velká Jesenice, a předseda Jednoty katol. učitelstva v království Českém; přílohu katechetskou řídí dp. Jan Šmejkal, katecheta měšť. škol v Holešovicích-Praze (na Manínách) — těm buďtež tedy rukopisy i časopisy výměnou zaslány. — Dp. Tom. Škrdle předložil vydání ve výstavě katol. tisku a při lit. sjezdu — vydání to bylo schváleno. — Dp. dr. Rud. Horský, Tom. Škrdle, Tom. Jiroušek se svojí paní, Jan Havelka T. Urbanyi a M. Vidunová půjčili družstvu své úspory. Družstvo jim dá 4 proc., která měli v záložně, ale vyzískalo tím: a) při tyglovce či amerikánce (stála 2070 kor.) 8% či 165 kor. 60 hal. a při velikém stroji čtyřválcovém (stál 9600 kor.) 12% či 1150 kor., nemajíc při tom krejcaru útraty. Družstvo pošle dvojité úpisy, podepsané věžitelem a výborem družstva — jeden si uschová věžitel, druhý družstvo. — Při 10.000 kor. za písmo vyzískalo by družstvo 15%, kdyby hotově zaplatilo. Našel-li by se dobrodinec, jenž by obnos tento družstvu brzy zapůjčil, velmi by mu posloužil, nenajde-li, vydluží si družstvo potřebný obnos ve Sv.-Václavské záložně. ¹⁾ — Pan Ant. Drápalík vešel ve spojení s různými cizojazyčnými časopisy. Výbor jednání jeho schvaluje a všude, kde toho p. Ant. Drápalík docílí, dá časopisy družstva výměnou. — Konsist. rada Jakub Ludvík, farář v Úněticích, děkuje družstvu srdečným písemem za blahopřání a slibuje, že bude i dále jeho příznivcem. — Byla podána žádost, aby družstvo vydalo knihu vynikajícího auctora. Ale výbor prohlašuje, že při nynějších ohromných vydáních nemůže žádný cizí spis vzít do vlastního nákladu. — Výbor projednal ještě různé jiné záležitosti a členové jeho prohlíželi si pak po schůzi strojovnu a sazárnu nové knihtiskárny družstva.

Literární sekce družstva Vlast konala 10. srpna sedmnáctou schůzi v tomto roce řízením jednatele dp. P. Karla Buriána, kněze ryt. řádu Křížovníků s červenou hvězdou. Čten, schválen a probrán byl protokol předešlé schůze. Jednatel byl sděleno, že k výstavě katolického tisku zaslali knihy od poslední schůze v minulém týdnu konané tyto pánové: Tom. Zacharda, farář v Doublebech, Filip Jan Konečný, farář v Bělé u Vel. Zdobnice, Jan Tenora, farář ve Chvalkovicích na Moravě, své knihy a fotografie, dále spisek svého předchůdce Josefa Pospěcha a rukopis Jana Ev. Bílého psaný na počest Beneše Met. Kuldy; František Maka, kaplan v Polné (bednu knih, která ještě nedošla z nádraží), Dr. Fr. Reyl, ředitel bisk. Boromea v Hradci Králové, c. k. správa knihoskladu

¹⁾ Pozn. red. Tato zpráva byla uveřejněna v »Kat. Listech« dne 12. září a den na to dostavil se do redakce »Vlasti« katolický kněz a nabídl půjčku 10.000 K. Bůh zaplať!

Pepička uměla již také zacházeti s jehlicemi k pletení, háčkovala i chápala se šítí. Vyšívání harasem a vlnou bylo jí milým.

Učila se od studentů německy, a paní teta mydlářka radostí slzela, slyšela-li milou dívčinku žvástati v řeči, které sama nerozuměla.

Studenti učili Pepičku i německé básničky, a když je odříkávala, vyneslo jí to u paní kmotry velkou pochvalu. Dostala také od paní důchodňové jedenkrát německou knížku pohádek s obrázky, a tu musili s ní studenti stále čísti, vyprávěti jí pohádky, vysvětlovati jí význam slov, až sama čtenému rozuměla. Paní teta se radostí rozplývala.

»To by oni, paní teta, mohly povídati pěknější pohádky,« pravil při této příležitosti Pavlík Racek.

»Co ho nenapadne?« řekla paní teta, říkala studentům obyčejně »on«, až pak větším teprve »oni«; »vy« se říkalo jen synkům městským, kteří se věnovali řemeslu nebo polaření.

»Umějí zajisté pěknější, než jsou v té knížce, jen si vzpomenou,« mnil Pavlík.

»Takové staré hlouposti,« usmála se paní teta.

»Já jsem nejraději poslouchával, jak nám maminka za zimních večerů povídala pohádky. A ještě raději než pohádky jsem poslouchával o tom, jak bývalo v Čechách. Maminka naše umí povídati o Libuši a Přemyslovi, o Vlastě a Šárce, o Karlu, Otci vlasti, ó, té krásy! To vše, paní teta, oni zajisté také znají, a jest to jistě pěknější než ty pohádky o zlatých zámčích,« rozhovořil se Pavel.

»To mi musejí povídat,« žadonila Pepička paní tetu.

»Ať ti to povídá Pavel sám,« řekla paní teta.

»Budete?« ptalo se děvčátko Pavla.

Pavel svolil a povídal. Usedli do koutku u kamen na malovanou truhličku a šeptali.

Ostatní studenti sedíce u stolu s rukama na uši přiloženýma, učili se hlasitě brebencujíce, zacpávali uši, aby jeden druhého nevytrhoval; švadleny hovořily, oheň v kamnech praskal, v kuchyni na ohništi se vařila večeře, a Pavel tu otvíral Pepičce dvířka do jiného světa — do světa pověstí i dějin.

Sedávali tak téměř každého večera.

Studenti odcházeli po večeři do svého pokoje, kde se ještě asi hodinu při olejové lampě nebo lojové svíčce učivali. Bratři Rackové směli však zůstat v pokoji, až šli domácí spat, ano, nosili si peřiny vyhřát ke kamnům. Spali v zimě v jedné posteli, aby jim bylo tepleji.

Paní Kopřivová vařila jim polévku, častěji však jedli večer pouze chléb, ku kterémuž jim matka nosila a posílala sýr i máslo. Ráno měli však polévku vždy a v neděli po hrnčičku kávy. Za tuto, že se paní Kopřivová s maminkou srovná, řekla jim sama.

Došla-li paní teta mydlářka v neděli odpoledne ku Kopřivovým na besedu, brávala si vždy kávu na večeři s sebou. U Kopřivů sice ji v neděli vařili pro studenty také k svačině, neb i k buchám k večeři, než paní teta měla již ten svůj zvyk a od něho neupustila.

Co bydlili Rackovi hoši u Kopřivů, nosila paní teta pod salupem nedělní hrnek kávy větší než mázový. Nedalo jí to, a musila dát také trochu ohřát těm dvěma luciperům, kteří se jí tolik naškádli.

Přijali vděčně a slibovali paní tetě, že v létě jí bude nosit maminka, když přijde pro prádlo, také zeleninu, ovoce a květiny.

v Praze katechismy, P. Ant. Rejzek, duchovní správce na Velehradě, Václav Honejsek, kons. rada a farář v Praze, Dr. Ant. Lenz, probošt na Vyšehradě, knihy a podobiznu, P. A. Schmidinger, farář v Pošné, Jos. Smělý, kníž. arcib. vik. sekret. a farář v Ratenicích. — Dále slíbil poslati své práce Dr. Antonín Vřešťál, prof. české bohosl. fakulty v Praze.

Literární sekce družstva Vlasti konala 17. srpna osmnáctou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví dp. Karla Buriana O. Cr. — Protokol předešlé schůze byl čten a schválen. — Knihy do výstavy zaslali: Msgr. Adolf Rodler, kanovník kustos v Č. Budějovicích; Msgr. Vl. Štastný, kons. rada a red. »Obzoru« v Brně; Dr. Ant. Vřešťál, profesor české boh. fakulty v Praze; Petr Kopal, kníž. arcib. notář a redaktor v Praze; Dr. Rudolf Horský, farář na Šárce u Prahy a družstvo Vlasti. — Msgr. Vl. Štastný přiložil Kosmákův rukopis a kanovník Msgr. Adolf Rodler nabídl k výstavě různé knihy a cenné lit. pozůstatky zemřelých spisovatelů, začož mu sekce srdečně děkuje. — V pátek ráno, dne 17. srpna, prohlédli si dp. P. Karel Burian O. Cr. a p. Tom. Jiroušek za laskavého průvodu vdp. ředitele Farského veliký sál kníž. arcibisk. semináře, změřili jeho prostory a referovali o tom, jak by tam knihy měly býti umístěny.

Na sklonku XVI. roku 1899.—1900.

Vstupující v nový, XVII. rok činnosti, obnovujeme opět své zásady, kterými se od I. ročníku »Vlasti« pevně a nezlomně řídíme. Nový ročník »Vlasti« a ostatní naše časopisy a publikace budou tištěny již ve vlastní naší knihtiskárně, čímž byly dávné naše touhy splněny. K této radosti pojí se i potěšení ze zdárného výsledku literárního sjezdu a prakticko-theoretického sociálního kursu i úspěch výstavy katolického tisku, která došla všeobecné obliby a pochvaly těch, kdož ji viděli i máme dosti příčin, děkovati Bohu za všecky milosti, kterými nás v tomto XVI. roce obdařil; zrak náš dívá se jasněji a spokojeněji v budoucnost, než v letech minulých.

Charakteristickou vlastností našeho listu jest, že si bedlivě všlímá života a literární činnosti Slovanů. Z tohoto oboru chystáme pro XVII. ročník hojně literárních posudků a zpráv ze zemí slovanských, neboť k dosavadním slovanským literátům přibyl nám v Cetyni na Cerné Hoře nový spolupracovník, Fr. Rozkošný, Moravan, misijní kaplan rakousko-uherské legace. Z Bulharska navštívil nás osobně profesor paedagogia, Čech a dobrý katolík, jenž dostal od výboru družstva doporučení na tamní katolické kruhy a slíbil, že nám dodá hojně literárního bulharského materiálu. Máme nebo očekáváme tyto slovanské práce: »*Věčnýj gorod*« od Petra Boborykina, přel. K. Jindřich; »*Slovinci v Korutanech*« od Fr. Štingla; »*Pěkný koutek Moravy*« od Al. Hlavinky; »*Kresby z Hané*« a »*Naše Slezsko*« (pokračování z roč. XVI.) od Jana Vyhliďala; »*O probuzení isterských Chorvatů*« od Anté Nedvěda.

Křesťanským sociologům a spolkům křesťansko-sociálním oznamujeme, že Tom. Jiroušek bude pokračovati v krásné své práci: »*Dějiny sociálního hnutí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*«. Kapitálár Jan Nep. Holý zaslal práci: »*O soutěži*« a Rudolf Vrba: »*Hladový kapitál*«.

Mimo to nám pro XVII. ročník buď dodali nebo slíbili tyto práce:

Práce vědecké a poučné:

- J. M. ndp. *Eduard Jan Nep. Brynych*, biskup: »Náboženství budoucnosti«
F. J. Čečetka: »Jak to v našich obcích chodívalo«. Kulturní obraz z doby poddanství na Dymokursku. — »Život na vsi v Polabí před 100 lety«.
Vincenc Drbohlav: »Katolictví a vývoj duševní revoluce«.
Jos. Filipi: »Spiritualismus a spiritismus«.
Jos. Flekáček: »Rozbor Svátkových románů«. »Zprávy z národního divadla«.
Bedřich Jiříček: »Světlo«, »Výlety na planety«, »Hádanky světa«.
Vlastimil Hálek: Jos. Hessoun.
Fr. Horáček: »Záhady světa a bilance vědy«.
Bedřich Kamarýt: »Kavkaz a ruské Armensko«. (Z cestopisných zápisků české kněžny.)
Vojtěch Kameš: »Filosofie dějin«.
Dr. Ant. Lenz: »Z jakých příčin jmenuje Petr Chelčický M. Jana Vyklika Protivou?«
Tomáš Pícha: »Zákon přičinnosti a účelnosti v přírodě«.
Fr. Rozkošný: »Poměry v Turecku«.
Dr. Jar. Sedláček: »Biblické museum«.
Vilém Sladomel: »Ramayana«.
Fr. Vaněček: »Po stopách Bohumilů a lidumilů«.
Ant. Vetešník: »Kanonická visitace biskupů litoměřických v letech 1796.—1822.«
Rud. Vrba: »Biskup Ketteler«.

Povídky a romány:

- Al. Dostál*: »Za slávou cechovní«. Obraz ze života.
Bedřich Kamarýt: »Z hře baltického Triglava«.
Jan Třeštík: »Hercegovské lidové obrázky Svetožara Čoroviče«.

Toť jsou v hlavních rysech chystané práce pro XVII. ročník »Vlasti«. Není pochybnosti, že nám bude během roku zasláno mnoho nových prací a posudků, a že Literární sekce družstva mimo to rozebere ve svých schůzích valnou část katolického písemnictví i protikatolické literatury.

Družstvo Vlast vydává mimo »Vlast« ještě »Vychovatele« (6 K ročně), »Naše Listy« (4 K ročně), časopis: »Sborník historického kroužku« (5 K ročně), »Vzdělávací četbu katolické mládeže« (vyšly dva sešity po 6 h); r. 1901. vydá družstvo mimo to vlastní kalendář (red. řídící učitel Jos. Flekáček) a několik brožur (třízením faráře Vl. Hála) — i jest to zajisté hojně podniků, kam mohou četní spisovatelé ukládati své práce a odkudž tisíce čtenářů může čerpati své poučení a utvrzení ve víře.

Středem tohoto hnutí a působení jest nejstarší podnik družstva, časopis »Vlast«, i budiž mu laskavě zachována stará přízeň.

Na »Vlast« předplácí se ročně 10 K, členové družstva platí 8 K. Další sdělení o předplatném a různých výhodách umístěna jsou na obálce »Vlasti«.

Praha, 10. září 1900., č. 570-II., 26 n.

Redakce »Vlasti«.

Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících v únoru složili v korunách: Ant. Kaplan 50 K (100 K); † Tom Tichovský 40 K (100 K); po 20 K: Ant. Ellner (100 K), Václav Pokorný (60 K), Konst. Beránek (60 K); Aug. Turek 17 K 60 h (63 K); po 14 K: Fr. Hrubík, Ant. Zikmund (57 K); po 12 K: Fr. X. Čihař (62 K) a Václ. Šafránek (74 K); po 10 K: P. Frant. Vaněček (80 K), Rich. Antl (100 K), Vojtěch hr. Schoenborn (80 K), Václ. Stejskal (70 K), Jos. Pauer (70 K), Ant. Konvička, Hugo de Pauli (60 K), Kongregace akademická (50 K); Marie Šadková 8 K (20 K); Mil. Simonides 6 K 40 h (26 K 40 h); Jos. Kovář 6 K (64 K 40 h); po 4 K: Ed. Fastei (12 K), Vojt. Plíhal (44 K) a Jednoty: v Plzni (20 K), v Dolních Běfkovicích (17 K), v Jazlovicích (16 K) a v Cuclavi (8 K). — Další členské vklady a dary přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlast, Praha č. 570-II.

Tiskovou ligu obdarovali: Jan Klein, Václ. Vaněk, Václ. Oplt, Fr. Hoch, Ant. Nevrla, Jan Baduša a Fr. Žundálek. Z členů složili po 10 K: Dr. Rud. Horský (60 K), Vojt. hr. Schoenborn (50 K) a K. Štella (40 K).

Knihy a časopisy družstva Vlast:

Vychovatele vyšlo red. Dr. Rud. Horského roč. XV. čís. 2.—5. s tímto obsahem: Na uvítanou J. M. knížete arcibiskupa. (Báseň prof. Dr. M. Kováře.) — Úkol a výchování ženy. (Fr. Horáček.) — O kronikách bývalých farních škol. (Jos. V. Bouchal.) — Vira bez skutků a skutky bez viry. (L. † 10.) — Praktické ukázky nábožensky mravní výchovy. (Karel Jelínek.) — Obsah Učitelské přílohy: Osoba učitelova. (Jan Nep. Josef Holý.) — O decimální soustavě měr. (V. V. Š.) — Sbírka vět pro cvičení krasopisná. — Obsah Katechetské přílohy: Několik myšlének o vyučování náboženství dle nových katechismů. (Dr. J. Poštulka.) — O dozoru při službách Božích. (Jos. Kobosil.) — Exhorty podal: J. Týnský, Em. Žák, Jos. Thír, Dr. Ign. Steinocher a Jan Šmejkal. — Vychovatel stojí ročně 6 K, pololetně 3 K. Předplatné přijímá administrace družstva Vlast, Praha č. 570-II.

Dělnických Novin vyšlo redakcí Tom. Jirouška roč. IX. č. 10.—13. s tímto obsahem: Sociální poměry ve Francii. (Dr. Raelph Barture.) — Korunová měna. (L. † 7) — Mezinárodní ochrana dělnictva. (Dr. Raelph Barture.) — Stávka uhlokopů. (Dr. Rud. Horský.) — Sestátnění dolů. (Dr. Rud. Horský.) — Návrh na uspořádání poměrů hornických. (Dr. Rud. Horský.) — Vyhlídky stávky uhlokopů. (Dr. Rud. Horský.) — O důležitosti života sociálního před politickým. (Václav Žižka.) — Feuilleton: Ve chvíli odpočinku. Obrázek ze života dělníků kamennických. (Napsal Jos. M. Ptákovský.) — K číslu 11. a 13. přiloženy jsou «Spolkové Listy» s tímto obsahem: Kdy jest potřeba spojití. (JUC Ludvík Svatoš.) — Továrna a dělnictvo Fr. Ringhofferů na Smíchově. (Vl. Hálek.) — Buditelé lidu a lid. (Vittore Avanti) — Zřízení chudinské v Dolních Rakousích. (Vl. Hálek.) — Na «Dělnické Noviny» předplácí se ročně 3 K 20 h, pololetně 1 K 60 h; předplatné přijímá administrace družstva, Praha č. 570-II.

UPOZORNĚNÍ.

Družstvo Vlast vydalo třetí vydání želatinových lístků z pilností ve 120.000 ex. s textem českým a brzy po té vydá želatinové lístky s textem německým v 50.000 exempl. Želatinové lístky prodávají se jen za hotové, a to 100 za 80 h. Objednávky na dluh se nevyřizují. Pánům knihkupcům dáváme jen 15% provise. Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlast, Praha, č. 570-II.

Želatinové lístky.

Želatinové lístky.

Knihy a brožury družstvem Vlast' vydané:

- Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k náuce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklíka. Napsal Dr. Ant. Lenz. Cena 3 K 20 h, pro členy družstva 2 K.
- Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře. Podává Filip Jan Konečný. Cena 3 K, pro členy družstva 2 K.
- Z duševního bojiště. Literární statistické črty. Napsal Fr. Vaněček. Cena 1 K 20 h.
- Z dějin nepatrné české vesnice. Podává Václ. Honejšek. Díl I. (1 K 20 h), díl II. (80 h).
- Almanach na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. Almanach jest opatřen podobiznou sv. Otce, jest tištěn na pěkném papíře, ozdoben vkusnou obálkou a stojí 3 K, pro členy družstva 2 K.
- Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal Václav Žižka. (Otisk z Vlasti.) Cena 60 h, pro členy družstva 40 h.
- Náboženské a mravní výchování a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství konaný v Praze dne 6. srpna 1891. (Resoluce a řeči. Kriticky probírá Fr. Pohunek, býv. redaktor »Vychovatele«.) (Otisk z Vychovatele.) Cena 60 h, hotově v administraci »Vlasti« objednaná stojí pouze 20 h.
- Z dob našeho probuzení. Účast družstva Vlast' v křesťansko-socialním hnutí československém. Cena 20 h.
- Socialní otázka a církev katolická. Příspěvek k Encyklice sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce od Fr. Vaněčka. Tato brožura o třech arších byla vydána na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. a prodává se po 10 h.
- Hříchy socialních demokratů při řešení otázky dělnické v Rakousku. Napsal T. J. Jiroušek. Cena 10 h.
- Červený doktor-mastičkář. Dle německého na naše poměry upravil Liga†45. Cena 10 h.
- Španělská inkvizice a její hrůzy. Napsal Tom. Jiroušek. Cena 10 h.
- Nový pláň koruny České, aneb zrada socialních demokratů na státním právu národa českého. Napsal T. J. Jiroušek. Cena 10 h.
- Sabínismus, barákovství, pokrokářství a »národní« dělnictvo. (T. Jiroušek.) Cena 10 h.
- »Návod ku vzdělání člověka« a »Práce jest zákon života a výchování«. Napsal Václav Žižka. Cena 12 h, poštou 16 h.
- O životě socialním na základech křesťanských. Napsal V. Žižka. Cena 12 h, poštou 16 h.
- Česká Panama. Několik drobných obrázků o hmotném a mravním úpadku národa českého. Napsal Rudolf Vrba. Cena 12 h.
- Naše chudoba. Napsal Rudolf Vrba. Cena 12 h.
- Praktický spolkový rádce. Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, řečníky, organisatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků československých. Sestavil Tom. J. Jiroušek. Cena 50 h.
- Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami. Pomocí prof. Jos. Vávry sestavil J. Flekáček. Cena 50 h. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany.
- Krátké znázornění mše sv., svátosti pokání a pak zpytování svědomí pro děti, kteréž jdou ponejprv k sv. zpovědi. Sestavil Fr. Halbich, katecheta. Cena 2 h.
- Jak lze znázorniti vývoj idey Messianské. Ukazuje Fr. Halbich, katecheta. Cena 2 h.
- Katolický církevní rok a znázornění vlastností Božích, Trojice Boží a Církve svatých. Nakreslil katecheta Fr. Halbich. Cena 2 h.
- Píseň práce. Hymna katolického dělnictva československého. Na slova Vladimíra Štastného složil J. C. Sychra. Cena 4 h.
- Vstupenky do schůzí pro spolky křesťansko-socialní. 100 za 1 K, poštou za 1 K 6 h.
- Rozbor knihy: Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské sepsání Tom. V. Bílka. Rozebírá P. Jos. Svoboda. Nákladem histor. kroužku. Cena 20 h.
- Sborník historického kroužku družstva Vlast'. Seš. I. = 1 K 60 h, II. = 1 K 40 h, III. = 1 K 40 h, IV. = 2 K, V. = 2 K 40 h, VI. = 1 K 80 h, VII. = 2 K 40 h, VIIIa. a VIIIb. po 1 K 60 h.

Všecky objednávky těchto knih a brožur vyřizuje administrace »Vlasti« v Praze, Žitná ulice č. 570—II. — Knihy a brožury zasílají se na venek jen za hotové.

VLAŠŤ.

ČASOPIS

PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

MAJETNÍK, NAKLADATEL A VYDAVATEL:

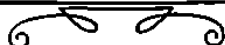
DRUŽSTVO VLAŠŤ.

REDAKTOR

TOMÁŠ ŠKRDLE.

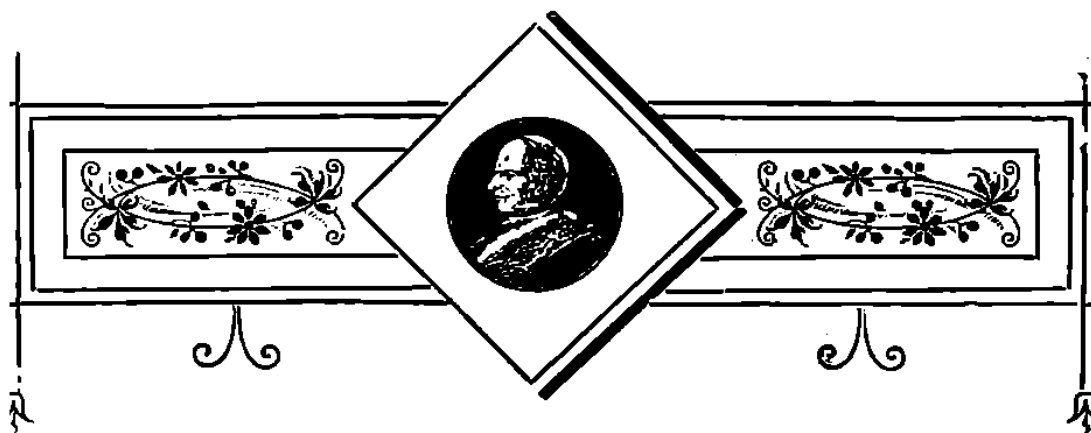
ROČNÍK XVI. 1899—1900.

— V PRAZE. —

TISKEM CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHTISKÁRNY V. KOTRBA.

1900.

Obsah XVI. ročníku „Vlasti“.

A) Životopisy.

Flekáček Jos.: Don Pedro Calderon de la Barca 718.
Halouzka Jan: Jan Ev. Nečas 265.

Štingl Fr.: Dr. France Prešern 346,
Ant. Martin Slomšek 419.

B) Články poučné a vědecké.

Čečetka F. J.: Koledy z lidového života na Poděbradsku 248.
Flekáček Josef: Apoštolát hluchoněmých a bratři August Caesar, Josef a Jan Gualandi 33, 153, 262.
Horáček Fr.: O příčině života 401, 497, 593, 689, 801, 897, 993.
Jiroušek Tom. J.: Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od roku 1870.—1900. 552, 628, 724, 830, 945, 1039, 1107.
Jiříček Bedřich: Svět a jeho konec 59, 139, 223.
Krásil Fr. Dr.: O mravném i hmotném úpadku slovanského opatství u sv. Mikuláše na Starém Městě Pražském za opata Martina Absalona 20.
Lenz Ant. Dr.: Pokus apologie svědků naproti Husovi deponujících, Husem a šlechtou husitskou diffamovaných, jakoby byli proti němu křivě svědčili 97, 193, 305.
— Herbenův „Čas“ z r. 1899. a svědkové deponující v Kostnici naproti Mistru Janu Husovi 740, 848.
Ptašínski Josip: Život i smrt umělce Bedřicha Chopina 1150.

Pícha Tomáš: Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké 68, 161, 272, 373, 468, 655, 770, 875, 960.
Sedláček Jaroslav Dr.: Dvě nejkrásnější místa Škotska 135, 242.
Škrdlé Tomáš: Cesta do Vídně a po Haliči 635, 760, 870, 932, 1053, 1089.
Třeštík Jan: Dalmacie 127.
— Boží soudy a krevní msta v Bosně a Hercegovině 461.
Vávra Jos.: Chlum sv. Anny 518.
Vorel Jan M.: Začátek postu a pytlový čtvrtek 559, 623.
Vrba Rudolf: Poddanství nové doby 339, 429, 541, 642, 733, 863, 939, 1033.
— Řád Assumptionistů 370.
Vyhlídal Jan: Naše Slezsko 535, 615, 752, 839, 924, 1015, 1123.
Wildmann Fr.: Jaké změny staly se za posledních padesáti let na národnostní hranici v diecési Budějovické 1.
Žižka V.: Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách 38, 119, 233, 330, 438.

C) Čtení zábavné.

Čorovič Světozar: Hercegovské lidové obrázky, přel. Jan Třeštík 1146.
Zada Jan: Pastely, přel. Fr. Jos. Mergl 47, 147, 358, 649.

Pittnerová Vlasta: Pepička Kopřivova 11, 111, 207, 317, 410, 506, 601, 701, 818, 910, 1005, 1099.
Růžek Josef: Saniassi v pokušení 526.

D) Básně.

- Burian Karel: Mraky 944.
 Grossmannová-Brodská: Ve veském kostelíku 110, V listopadu 146, Vánoční 271, Utěcha 418.
 Hornov Vladimír: Pro práci 502.
 Chrást František: Na Vánocích 345, Z písní 909.
 Milota Jan: Ratolesti palmové 817, Hrob 862.
 Nečas Jan: Tři bratři u hrobu matky 368, Vzpomínky 627.
 Neznámá: Přijď království Tvé 314, Na narození 1002.
 Stupavský R.: Domine, non sum dignus 46, Duše moje dnes Ti závidí 437, V zahradě mrtvých 622, Školačce 641, Na jarních strunách 839, Před obrazem Královny nebes 1098.
 Škarda J.: Ty spíš 369, Zavítej jaro 752.
 Štastný Vladimír: Památce Sušilové 205, Na oslavu osmdesátin Beneše Methoda Kuldy 700.
 Tesař V. Blanický: Triumf krále Sesostrise 31, Jeho Excell. ndp. Dr. Martin Říha, biskup 256.
 Tichý Jaroslav: Nedej zahynouti 9, Domove, drahý domove! 111, Ó, pracujme! 357, Cím jsem? 600.
 Wipfli J.: Proč slavnostně tak všechny zvony? přel. P. Jan Dvořák O. Cr. 409.

E) Divadlo, hudba a umění.

- Flekáček Jos.: Z Národního divadla 280, 471. | Müller Václav: Hudba 472.

F) Literatura.

- Anglická,**
 referent Jos. Šefík Vitinský.
 Art treasures of Germany 667.
 Proofs of a conspiracy 667.
 Scottish Guardian, časopis 969.
 Shakespeare and his times 667.
 The Christian year i illustrated 667.
- Arabská.**
 Al Misbach, časopis (Jos. Šefík Vitinský) 969.
- Arménská.**
 Časopis Arevelk (Jos. Šefík Vitinský) 78.
 Časopis »El Ahram« 1157.
- Bulharská.**
 Crkovno slavjanska azbuka (Jos. Šefík Vitinský) 382.
 Ljetopisi, časopis 572.
 Medicinski naprjedak, časopis 572.
 Narodno Četivo (Fr. Štingl) 782.
 Svoistva na stila (týž) 781.
 Stojna postrumka, poema od Konarevskiho 572.
 Trjebva li da se zakrijat zemledje českite učilište od N. Bačvarova 572.
 Zdrave i sila, časopis 572.
- Česká.**
 Almanach na rok MCM, nákl. Moderní Revue (Kšk) 480.
- Atlantis, básně Em. šl. z Lešehradu (VI. Hálek) 786.
 Benátské zrcadlo od Edv. Jelínka (týž) 974.
 Boj s kapitálem, román od Ot. Červinky (týž) 483, 885.
 Cestou křížovou od J. Š. Baara 881.
 Cizozemec. Napsala Žofie Urbanovská, přel. V. T. Kamejský (Zábavy večerní) 1166.
 Časové úvahy red. Dr. Fr. Reyl (Tom. Škrdle) 1163.
 Dědictví Maličkových na r. 1899 (F. Šubrt) 481.
 Dědictví Svatojanské (VI. Hálek) 882.
 Dědictví od Guy de Maupassanta, přel. Projsa (VI. Hálek) 1162.
 Dossier, překlad Pavla Projsy (F. Šubrt) 670.
 Dramatická díla W. Shakespeara 974.
 Drobtý, prosou napsal A. Klose (VI. Hálek) 295.
 Druhá láska, román Jos. Konráda (týž) 295.
 Estetika měst od K. Bulse, přel. Dr. Jan Podlípny (týž) 787.
 Ethiopská lilie od J. Arbese (týž) 387.
 Farní osada sv. Vojtěcha v Počaplicích, vypravuje P. Cyrill F. Kaněra (Jos. Vávra) 1067.
 Filosofie laika XX. století 1068.
 Horská srdce, povídka J. V. z Finberka (VI. Hálek) 580.
 Hořící duše, tragédie od Jiřího Karáska 884.
 Kalendář: Velký národní Pospíšilův, Přemysl (Grossmannová-Brod-

- ská) 83, Vilémův humoristický 84, Moravan 178, Nár. Stráž 178, Vlast 179, Pražský kalendář 179, Svato-
václavský 179, Mariánský kalendář 180, Maria 179, Meč 179, Kalendář
k uctění nejsv. srdci 180, Svatá ro-
dina 180, Národ 387, Českoslov.
koleda 388, Mír 486.
- Kázání Leop. Kolíska, konaná o pouti
do Lourds r. 1896. 882.
- Když slunce zapadne, román Jonáše
Lie, přel. V. Petrů (F. Šubrt) 177.
- Kneippovo léčení od Josefa Ježka (V.
Pokorný) 885.
- Kniha nejkrásnější ze všech 973.
- Knihovna našeho lidu (V. Pokorný) 82.
- Kristus a panna, rozjímající a modli-
tební kniha od Angela Lubojackého
(Vl. Hálek) 386.
- »Květy« (J. Navrátil) 1164.
- Květy samoty, básně Em. šl. z Leše-
hradu (Jan Hejný) 175.
- Ideály výchovy, napsal prof. Fr. Drtina
1069.
- Jan Hus, napsal Fr. Žilka 1068.
- Jan z Jenštejna, třetí arcibiskup pražský.
Napsal prof. J. Ježek (V. Pokorný)
480.
- »Ludmila«: Vydědenci, Dva obrázky
1165.
- Miniatury od J. Vintra (Vl. Hálek) 786.
- Modrá knihovna 973.
- Moje nebožka od Ferd. Schulze (Fil.
Šubrt) 670.
- Moravským Valašskem na Slovensko a
Tatry od Ad. Bayera (V. Pokorný)
973.
- Na rozchodnou od Jar. Karáska 974.
- Naši mládeži, nákl. časopisu »Zář« 484.
- Návod k rozjímání, přeložil Dr. A. Ku-
biček 882.
- Nedělní a sváteční čtení pro vzdělaný
svět, přel. Dr. A. Podlaha (V. Po-
korný) 385.
- Některé vzpomínky na českou vlast
v Itálii od Ph.Dr. Al. Kolíska (Mon-
tanus) 294.
- Obrana základní víry katolické od
Ph.Dr. Eug. Kadeřávka (Vl. Hálek)
578.
- Obrázky ze Slovácka od Mich. Srub-
jana (Vl. Hálek) 82.
- O mši sv., pojednává Dr. Jos. Kupka
(týž) 786.
- O salutaris hostia, čili Mše sv. a kněz,
sepsal Fr. Zmeškal (V. Pokorný)
578.
- Obyčejná historie od Gončarova, přel.
Herbenová 885.
- O sousto chleba od F. T. Andrlíka
(Ludmila) (Vl. Hálek) 884.
- Paměti starožitného města Milčína a
jeho okolí, sepsal Fr. Teplý (J.
Vávra) 479.
- Panna, vydal P. J. Schroller (Vl. Hálek)
295.
- Paříž, básně Em. ryt. z Čenkova (R.
Stupavský) 1164.
- Popis velehradských památek, upra-
vil Jan Vychodil (Dr. A. Lenz) 478.
- Poutní místo ve St. Boleslavi od Fr.
H. Žundálka (Vl. Hálek) 177.
- Povídky od Fr. Coppéa (Vl. Hálek) 787.
- Povinnosti katolíků za našich dob, na-
psal Th.Dr. M. Kubíček (T. J. Ji-
roušek) 385.
- Proboštský chrám sv. Petra a Pavla
v Mělníku, popisuje B. Čermák (V.
Pokorný) 386.
- Pro kříž Kristův, činohra od Jos. Fle-
káčka 883.
- Příroda a život, časopis (Vl. Hálek) 670.
- Rodinné vychování, časopis (týž) 883.
- Ruská knihovna, nákladem J. Otty (týž)
293.
- Sborník historického kroužku (—k) 176.
- Sborník Velehradský, roč. VI. (Dr. A.
Lenz) 479.
- Slova pravdy (Tom. Škrdlé) 176.
- Starý dům od Dančenka, přel. Unzei-
tig (F. Šubrt) 82.
- Světlozor r. 1899 (Jan N. Holý) 580.
- Sv. Tomáš Aquinský od F. Ševčíka
(V. Pokorný) 786.
- Učitelka, povídka od Dr. X. Eichlera
(týž) 883.
- Vraťme se k zásadám křesťanským, na-
psal Dr. Jos. Pošmurný 1163.
- Výminek, úvaha agrárně-politická od
Dr. Horáčka (R. Vrba) 884.
- Vzdělávací knihovna katolická (Vl. Há-
lek) 384.
- Wurm Ignác ve svém životě od Mil.
Procházkové (týž) 1067.
- Základové víry, z angl. přel. P. Tom.
Mlčoch 972.
- Zapadlé úhory. Napsal M. Jahn (J. Na-
vrátil) 1164.
- Za ztraceným synem, napsal Al. Dostál.
(Vl. Hálek) 387.
- Zlatá kniha v Písku (V. Poustka) 293.
- Z města a venkova od J. Jančy (F. Šu-
brt) 670.
- Z poesie mladých (R. Stupavský) 578.
- Z víru života, črtý J. Arbesa (F. Šubrt)
387.
- Ze staré Prahy od Jos. Svátka (Fil. J.
Konečný) 669.
- Zvonečková královna od K. Světlé (Vl.
Hálek) 482.
- Ženská otázka, napsal Dr. Fr. X. No-
vák (Tom. Škrdlé) 177.
- Židé v zemích českých, sestavil Dr. V.
Řezníček (V. Pokorný) 179.

Dánská.

Bornholms Dagblad (Jos. Šefík Vi-
tinský) 666.

Flámská.

Nederlandsch liederboek (týž) 381.
Sint Jansbode (týž) 666.

Francouzská.

A l' Aube, par Jean Reibrach 970.
Criteologie generale (V. Kameš) 78.
De la psychologie des religions par
Raoul de la Grusserie (týž) 381.
Discours de combat par Ferd. Brunet-
tière (týž) 571.
Drames famille par Paul Bourget 1158.
Elements d'archeologie chrétienne (Jos.
Šefik Vitinský) 970.
Jesus Christ, sa vie, son temps (V. Ka-
meš) 969.
La dissolution opposée a l' evolution
par André Lalande (týž) 172.
Lammenais, sa vie, ses idées (týž) 571.
La religion des contemporains (týž) 79.
L' Allemagne nouvelle et ses histori-
ens (týž) 571.
L' Eucharistie par P. Felix Caebis (J.
Šefik Vitinský) 475.
L' otage par Charles Foley (V. Ka-
meš) 172.
Le roman de Claude Lenayl par Pi-
erre Clesio (týž) 372.
Les Déclins par Léone Depout (týž)
381.
Les Paradoxes de mon curé par Jean
Paul Marybert (týž) 382.
Les Philosophies negatives (týž) 970.
Les Poètes du XIX. siècle par Pierre
Robert (týž) 381.
Maitre Lardent par Leroux Cesbron
(týž) 970.
Marcia de Laubly par Morgan (týž) 172.
Mirage d'or roman par Antoine Albix
1158.
Notre devoir social (týž) 78.
Oeuvres completes de Paul Bourget
(týž) 970.
Pascal par Victor Giraud (týž) 571.
Socrate par Cl. Piat 1158.
Souvenirs d' un magistrat par Antoine
Bauman (týž) 172.
Terre et famille (týž) 79.
Vers le Crucifix. Poème par Félix Méne-
hier 1158.

Charvatská.

Borba i pobjeda; povídky Josipa Zo-
riće (Jan Třeštík) 174.
Gospa Sinjska, seps. Dr. Ivan Marković
(týž) 81.
Hrvatsko u narodnoj predaji i običa-
jima po Herceg Bosni, sebral Zovko
(Fr. H. Žundálek) 80.
Iverje, skice i sličice. Naps. A. G. Ma-
toš (Jan Třeštík) 383.
Katarina Zrinska (týž) 577.

Marjanska vila (týž) 785.
O hrvatskim naseobinama u Moravskoj,
Donjoj Austriji od Ivana Milčetiće
(týž) 576.
Pjesme Dra Deželiće (týž) 784.
Pjesme A. Webra (týž) 384.
Povjest Gradine i trgovista Krapine
(týž) 784.
Primorske duše od Iva Cippice (Fr.
H. Žundálek) 81, (Jan Třeštík) 785.
Putne uspomene iz godine 1898. Se-
brao Ivan Trnski (Jan Třeštík) 290.
Rad jugoslovanske akademije 576.
Smilje, časopis (Jan Třeštík) 81.
Vjesnik kr. arkiva (týž) 576.
Zbornik za narodni život (týž) 577.
Zeleno busenje, roman Edhema Mulab-
diće (týž) 289.
Zrinski, Frankopan od Kumičiće (týž)
784.

Italská.

Citát z časopisu »Lega Lombarda«
(Jos. Šefik Vitinský) 382.
»Sicilia Cattolica« (týž) 969.
»Tribuna« 1158.

Latinská

Nová báseň J. S. papeže Lva XIII. 524.

Německá.

Adalbert Stiferters Ausgewählte Werke
(A. Drápalík) 292.
Amerikanische Zustände von Walter
Ditrich (V. Pokorný) 384.
Aus dem Jahre 1920. 972.
Das goldene Jahr von P. Jos. Hilgers
S. J. (A. Drápalík) 175.
»Die Mucker« od P. A. Schüppa S. J.
(J. Šefik Vitinský) 1162.
Die orientalische Kirchenfrage und
Oesterreichs Beruf in ihrer Lösung
von Dr. Al. Ehrhard (Fr. H. Žun-
dálek) 81.
Die sozialen Zustände und das Gym-
nasium von M. Petschar (týž) 82.
Heilserum für die Jugend von P. Jo-
dans S. J. (A. Drápalík) 175.
Repetitorium der Philosophie für Stu-
dierende der kath. Theologie (týž)
292.
Rezept für die Jugend gegen Seelen-
pest (týž) 175.

Norská.

»Dakbladet« 1157.

Řecká.

Časopis »Αναλήξια« (J. Šefik Vitinský)
78.

„Co s tím,“ smávala se paní teta. „O zeleninu nedbám, jsem zvyklá moučné stravě, květiny a ovoce jsou pro děti. Jen přijměte, co vám dávám, až budete velkými pány, snad někdy také vzpomenete na starou mydlářku.“

Jarem odstěhovali se studenti s učením do zahrádky, kde byla dosti prostranná besídka, obrostlá po latoví divokým vínem. Také k ní paní Kopřivová nasázela fazole a feřichu, a rudé květy mezi zelení jen hořely.

Zadní prkennou stěnu ke zdi domku přiléhající polepili studenti výkresy, jakož i strop besídky. Výkresy žloutly přes zimu, chátraly a dávány místo nich jiné. Často se vzpomínalo, kdo ten neb onen kreslil, jaký v tom onom místě býval přilepen, kde onen student nyní jest, zda snad již je pánem, či zda zemřel. Bývali studenti u Kopřivů po kolika letech.

Jako s učením, tak odstěhovaly se děti Pepička a Pavlík i s vyprávěním do zahrádky a u pumpy pod košatým bezem na malé lavičce si povídávaly znovu a znovu vše, co Pavlík věděl.

Petřík nevšímal si těch hovorů. On raději po učení čtveračil nebo vyprávěl o zámku v K. Znal všechny pokoje, pamatoval se na nábytek, obrazy, lustry, a zvláště švadleny rády naslouchaly jeho vyprávění.

A zpívat také pěkně uměl. Chtíval však zpívat také jenom německy. Pamatoval si písně, jaké zpívali úředníci a slečny v zámku, obyčejně v zahradách při kytaře.

A ve škole se učili také pouze německým písním.

„Z toho hochá bude někdy opravdu velký pán. Umí již nyní dělat pána,“ říkali domácí.

„Pavlík to tak daleko nepřivede,“ dodal vždy někdo. A Petřík sám si to o bratrovi mýslíval.

Tak uplynul čas, a Pepička již zasedala na určito u stolu švadlen a dovedla malé učenice cvičiti v pletení.

Bratři Rackové byli již sextány. Vyrostli, ale neztratili své dětské sličnosti, ani nápadné podoby. Pavel zůstal vážnějším, Petr byl hrdějším.

Pepička vykvetla v sličnou dívku, její bratříček Josef studoval, jsa vyučován doma všemi strážníky; chtělť Kopřivovi z něho míti studenta.

Tu stihla klidnou rodinu těžká rána. Příčinlivý, starostlivý manžel a otec onemocněl hlavníčkou a zemřel po necelé týdenní nemoci. Vdova nemohla se ani vzpamatovati a upadla hořem do vleklé choroby.

Paní teta mydlářka byla celý den u milé neteře a vedla domácnost.

Pro nějaký čas braly si švadleny práci domů, a žáčky přestaly docházeti.

Bylo před Vánocemi, a i studenti odjeli na svátky. V útulném domečku bylo smutno.

(Pokračování.)

Polská.

- Antysemitník 173.
 Bracia z vyboru Zofie Kowerské (Fr. Štingl) 173.
 Dla Miliona 668.
 Kądział od Marie Rodziewiczówny (týž) 173.
 Lud (týž) 1066.
 Lukrecion (týž) 477.
 Nad brzegami Bosny i Narenty Stan. Belza (týž) 383.
 Neron chrystyanizmu (týž) 174.
 O miłości ojczyzny (týž) 1066.
 O tron od Ad. Krechowieckiego (týž) 173.
 Pan Wyreba, pov. od Stan. Graybnera (týž) 174.
 Piesń o gwiazdach naszych (Jos. Šefík Vitínský) 669.
 Po za krajem od Ad. Morawskiego (Fr. Štingl) 383.
 Przegląd filozoficzny (týž) 667.
 Utwary powiesćowe od Stef. Żeromskiego (týž) 173.
 Trzy dni w Zakopanem (týž) 477.
 Wskazówki do szczęśliwego życia (týž) 1066.
 Źródła pesymizmu (týž) 382.

Portugalská.

- Časopisy »Voz do Operario«, »Journal do Domingo«, »Cruz do Operario« 1157.

Ruská.

- Bélinskij kak kritik i sozdatelj (Karel Jindřich) 287.
 Borba serbskago naroda, seps. Slavkovič (týž) 1066.
 Carskija děti i jich nastavniki B. Glinškého (týž) 286.
 Dama s sobačkoi od A. P. Čechova (Fr. Štingl) 880.
 Grezy, pověst J. Salova (Fr. Žák) 477.
 Istorija rozdělenije cerkve v IX., X. i XI. věkách od A. Lebedova (Karel Jindřich) 287.
 Ivancov Platonov (Fr. Žák) 1159.
 Musulmanstvo i jeho budoucnost (týž) 476.
 Na pobývce (Fr. Štingl) 971.
 Očerki Cejlona (Jos. Šefík Vitínský) 971.
 Perl Kavkaza, úvahy Džanžijeva (Karel Jindřich) 1066.
 Peterburgskie očerki od B. Avšejenka (Fr. Štingl) 881.
 Pod kolesom žizni A. V. Kruglova (Fr. Žák) 79.
 Pod otřtým něbom (K. Jindřich) 477.
 Polnoje sobranie V. G. Bělinskago (týž) 970.

- Polnoje sobranie socinenij J. P. Mjateleva (Fr. Žák) 477.
 Pověsti i razskazy N. Tělešova (K. Jindřich) 476.
 Prizraki minuvšago, román V. Svjetlova (Fr. Žák) 881.
 Sibir a velikaja sibirskaja doroga (týž) 667.
 Sočinenija Puškina (K. Jindřich) 287.
 Syeta mirskaja Moskva (Fr. Žák) 174.
 To bylo rannej vesnoj (Fr. Štingl) 971.
 Vlijánije věry P. Jakovleva (K. Jindřich) 971.
 Voprosy filosofii i psichologii (Fr. Žák) 881.
 V Petěrburgě kňazja Goliczyna (Karel Jindřich) 286.
 Zabytyja kartinky J. Salova (týž) 782.
 Za tridcat let (Fr. Štingl) 972.

Slovenská.

- Jednota, katol. kalendář (Vl. Hálek) 576.
 Katol. autonomia v Uhersku. Spisal A. Pravdomil (V. Pokorný) 81.
 Martin Luther, napsal A. Opatovský (týž) 81.

Slovinská.

- Aškerc A. (Fr. Štingl) 292.
 Časa opojnosti Otona Župančiča (týž) 291.
 Erotika Ivana Cankara (týž) 291.
 Knihy spolku sv. Mohora (týž) 478.
 Pisanice, založil Oton Župančič (týž) 1067.
 Poezije Drag. Kette (týž) 1067.
 Pomladni glasi, založil Fr. Kralj 1066.
 Z najnovjših poesie slovinske (týž) 291.

Srbská.

- Bijedni ljudi (Jan Třeštík) 1162.
 Božična pečenica, pov. od St. Sremca (Jan Třeštík) 288.
 Delija pop, napsal Dragojlo Šumski (týž) 288.
 Miličev grob (týž) 80.
 Nové časopisy (týž) 288.
 Primorska obličja (týž) 79.
 Přehled belletr. časopisů (týž) 573.
 Suvremeni zapad za religiozno moralnog gledišta, přednáška A. Popuchina (Fr. H. Žundálek) 287.
 Zapisci iz Kasabe od Svetozara Čoroviča (Jan Třeštík) 1160.

Španělská

referent Jakub Hurecký.

- Aires murcianos 666.
 Biblioteca de escritores de la provincia de Quadelajara 570.

Cantares agridulces 666.
 Carmela rediviva 665.
 Cuentos 666.
 El credo y la Razón 570.
 España 570.
 Estudio de Anthropologia criminal e
 spiritualista 570.
 Frases de los autores clásicos 665.
 Gramatica historico comparada de la
 lengua castellana 570.
 La vinda de Chaparro 665.
 Las dos cajas 665.
 Madridské časopisy 1158.
 Maria 665.
 Morsamor 665.

Notas mejicanes 665.
 Obras de Lope de Wega 664.
 Poema del Cid 666.
 Solo 665.
 Tradiciones segovianas 666.

Švédská.

Om hedniska quarlesovor (Jos. Šefik
 Vitínský) 666.

Transválská.

Časopisy: »De Republikein« a »De
 Volkstem« 1157.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. 83, 181, 296, 486,
 671, 788, 1071, 1167.
 Annunzio Gabriele 889.
 Archaeologické vykopávky v Dalmácii
 980.
 At žije fráze 979.
 Betanie 582, 979.
 Bulharské novinky 297.
 Boj o jazyk 1079.
 Cena a význam latiny 674.
 Církevní hodnostáři a zlotřilý tisk 1075.
 Čas, č. 20, 582.
 Česká Demokracie 978.
 Česká Revue 486, 674, 1076.
 Česká Stráž 889, 1077.
 Český jih 792, 1078.
 Četba pro svobodomyšlné 1076.
 Dáni do klatby 1169.
 Drobné zprávy z Lužice 85.
 Duchovenstvo prý nepřitelem osvěty
 790.
 Dvojí loket 889.
 Evangelický církevník 979.
 Farizeům a mladohusitům do památ-
 níku 1079.
 Finance družstva Vlast 389.
 Hladomor v Indii 676.
 Hloupí mniši 186.
 »Hus«, »Čas« a tanec 1076.
 Huysmans J. K. 581.
 Chorvatské zprávy 298.
 I ty, Brute? (»Český Jih«) 583.
 Ivan Tkalčić 488.
 Jan Herben & Comp. 84.
 Jan Kempny 186.
 Jaké kusy se hrají na divadle 389.
 Ježíš, moje všecko 84.
 Jihočeské listy 978.
 Jsou pokrytci a idioti 980.
 Jubilejní zpráva spolku dobroč. ústavů
 kor. prince Rudolfa v Nové Říši
 na Moravě 888.
 Katolická universita ve Frýburku 675.
 Katolické spolky v Německu 394.
 Katolický sjezd v Australii 1080.

Klášteří drama, feuilleton »Píseckých
 Listů« 297.
 Kněží a mravnost 791.
 Koniáš, Zbyněk a Jesuiti 793.
 Křtiny, povídka v příloze »Nár. Listů«
 182.
 Ku 500letým narozeninám J. Gutten-
 berga 976.
 Literární vojna 977.
 Lučan 1077.
 Ludvík IX., Svatý 388.
 Mezinárodní sjezd pro křesťanské staro-
 žitnosti 89.
 Misie Jesuitů v Číně 1080.
 »Národ«, slavnostní číslo 1076.
 »Národní« církev Dra. Išky 888.
 Něco ze sociologie 977.
 Nový Havlíček 979.
 Nový kult č. 2. 583, 790.
 Obrana zemědělců 978, 1078.
 O českých knihách (Litteraturblatt) 1169.
 Odsouzený Mehring 792.
 O lidské bídě 980.
 Olivier Destrée, konvertita 1075.
 Oslavovatel Satana 186.
 Padesátileté jubileum spisovatelské čin-
 nosti Zmaje Jovana Ivanoviče 183.
 Pastor Stöckl 792.
 Písecké listy 1077.
 Počet odsouzených ve Francii a katol.
 církev 790.
 Polské zprávy 297.
 Pomník Daniela Adama z Veleslavína
 181.
 Pomůže nám altruismus? 582.
 Pravda vítězí 792.
 Pověst o obrácení se Pavla Bourgeta
 976.
 Pro katol. tisk 188.
 Proti pověře o rituální vraždě, vydala
 nár. jednota česko-židovská 296.
 Prusko na vyhlazení Poláků 675.
 Přízeň českého spisovatelstva katoli-
 cismu 793.
 Reminiscence padařovského filosofa 794.

Retrospektiva svatojanských slavností 886.
 Románová příloha »Nár. Politiky« 489.
 Rozkaz polic. presidenta Windheima v Berlíně 675.
 Rusínské zprávy 85.
 Samochvála nevoní 1079.
 »Samostatnost« 1078.
 Srbské drobnosti 86.
 Stoleté jubileum Blaža Potočnika 184.
 Svatojanské úvahy 887.
 Temný středověk 793.
 Tisková liga 977.
 Trest smrti a humanita 1169.
 Un Siècle 487.
 Valná hromada horno-rak. tiskového spolku 793.

Vilím Korajac 183.
 Vraždění, úryvek z »České Revue« 487.
 Vybrané spisy m. Jana Husi 888.
 Výdělek židovského tisku 792.
 »Vyšehrad« 792.
 Zachráně se ještě lid slovenský? 673.
 Zbornik filjoljogičnoj 389.
 Zednářská vláda italská a Řím 889.
 Ze slovanského světa 1074.
 Ze Slovinska 184.
 Ze zemí slovinských 298, 487.
 Z Bulharska 975.
 Z Lovaňské university 673.
 Z Polska 789.
 Z pouti, feuilletón »Pr. l.« 84.
 Z Ruska 673.

Různé zprávy a články.

Hlídka národohospodářská (R. Vrba) 73, 283, 563, 967.
 Katolickým spisovatelům a nakladatelům! 988.
 Oslava Beneše Methoda Kuldy 716.
 Slovanské hroby 1085.
 † P. Tilman Pesch S. J. 686.

Pout do Říma 590.
 Školský obzor (J. B. Žďárský) 75, 167, 377, 565, 778, 966, 1154.
 Úmrtí: Dr. Janko Pajk, hr. Dzieduszycki, 396.
 Valná hromada tiskové ligy 767.

Paběrky z novin a z veřejného života.

Sv. Otec Lev XIII. 86, 185, 298, 392, 489, 583, 676, 794, 889.
 Anima v Římě 302.
 Assumptionisté 796.
 Baron Helfert 186, 491.
 † Biskup Glavina 299.
 Biskup-lidumil v Americe 392.
 Blahopřání družstva Vlast sv. Otcí 583.
 Bratr Klošáč a jeho nár.-sociální strana 796.
 Bratrstvo sv. Michala 683.
 Církev a věda 395.
 Církevní oddělení při museu království Českého 394.
 Český episkopát a naše slavnosti 1170.
 Členové družstva Vlast sv. Otcem vyznamenáni 981.
 Dar císaře Viléma katolíkům 491.
 † Didon P. 681.
 Dopis jeho Exc. ndp. biskupa Dr. Říhy literární sekci 185.
 Družstvo Svěpomoci v Brně 894.
 Důležité rozhodnutí 492.
 Duševní stav Bedřicha Nietzscheho 87.
 Dva odpadlíci 680.
 Echo z Afriky 1081.
 † Gerometta Jan 890.
 Hessouna Josefa 70. narozeniny 679.
 † Hulakovský Jan Ev. 87.
 Chmelenský Jos. Krasoslav 490.
 Inthronisace J. M. ndp. Lva svob. pána Skrbenského ze Hřístě 489.
 Jednota katol. učitelstva v Čechách 187, 683.

Jednoty katol. tovaryšů 394.
 Jesuité a vědy 491.
 Jubilejní rok 185.
 Jubilejní slavnosti v roce 1900 490.
 Jubileum lužického mecenáše 392.
 Jubileum Nár. novin na Slovensku 685.
 Jubileum tří slavných Slovanů 891.
 Jubileum university jagelonské 983.
 Katolická lidová čítárna a knihkupectví v Praze 301.
 Katolíci v Uhrách 301.
 Katolické noviny faráře M. Kollara na Slovensku 187, 685, 891.
 Katolické tiskárny 797.
 »Katolický« knihkupec 585.
 Katolický mezinárodní sjezd v Paříži 587.
 Katolický spolek školní 300.
 Katolický střed v Německu 685.
 Každému chvíli hrajou! 299.
 K našim slavnostem 981, 1080.
 Kněžské jubileum Tomáše Střebského 1082.
 Knihovna de Rossiho 685.
 Konference sv. Frant. Regis 395.
 Kongres katol. dobročinných ústavů ve Vídni 587.
 Kongregace Salesiánů 1083.
 Konvikt v Adalbertinu 188.
 † Kosina Jan Ev. 393.
 † Kubina Andrej 682.
 Kuldy Beneše M., kanovníka, jubileum 679.
 Lenz Dr. Ant. vyznamenán 303.

- Lev svob. pán Skrbenský 87.
 Lex Heinze 586.
 Lidumilství 1083.
 Mariánská kongregace učitelů 94.
 † Martin šl. Medňanský 185.
 † Mařák Julius 88.
 † Michal Chrástek 985.
 Milostivé léto v Římě 391.
 Na obranu české národnosti 491.
 Nečas J., známý básník 87.
 Nový obraz sv. Otce Lva XIII. 584.
 »Nový Život« 1173.
 Narozneniny (70.) J. M. ndp. opata Sig. Starého 87.
 Naše Listy 1081.
 Obrazy ze sv. země 797.
 Obzor a družstvo Vlast 586.
 Odhalení desky Fr. Douchy 88.
 Odsouzený Masaryk 585.
 Ochrana služebných děvčat ve Vídni 188.
 Oslava Kuldova 584.
 Padesátiletá památka 186.
 Petr Fastr 186.
 Pocta Msgru Rausovi 299.
 Pocta 1082.
 Pod praporem shody českopolské 794.
 Pomník Samovi Tomašíkovi 299.
 Populární úvod do sociální otázky od J. Paulyho 188.
 Pout do Říma 490, 584, 676, 890.
 Prešernova slavnost 679.
 Růžencová výroba 92, 394.
 Různé 94, 190, 303, 395, 493, 588, 686, 799, 895, 985, 1084.
 Řehoř Fr. 87.
 Sienkiewicz Henrik vyznamenán 686.
 Sjezd křesťanských akademiků 93.
 Sjezd křesťanských žen v Lublani 93.
 Slasti českého kněze v Istrii 795.
 Slavnost školských bratří 891.
 † Smolka Dr. Frant. 392.
 Smutné poměry na Slovensku 302.
 Spolek lužických spisovatelů 798.
 Spolek moravského katol. učitelstva 92.
 Spolek na zakl. knihoven ve Slezsku 91.
 Stará Praha 94.
 Statečná a vznešená žena (hrab. Ledochowska) 680.
 Statistika odpadlíků 303.
 Stoletá památka hrab. B. Štollberga 981.
 Svatofčení 890.
 Šafařík Pavel Josef 890.
 Šlechtný dar 893.
 Šťastný Vl. Msgr. 299, 491.
 † Tonner Em. 682.
 Tisková liga 1084.
 Učme se od Mohamedána 302.
 Universita Frýburská 302.
 Upozornění 1173.
 Ústav sv. Josefa ve Vítkovicích 93.
 Útulek sv. Josefa 189, 982.
 Valná hromada družstva sv. Vojtěcha 684.
 Valná hromada jednoty pro dostavění velechrámu sv. Víta 892.
 Valná hromada spolku přátel katol. českých škol bratrských 684.
 Valný sjezd katol. vědecké společnosti Görresovy 395.
 † Votka Jan Křt. 393.
 Výbor dědictví sv. Prokopa 798.
 Výbor tiskové ligy 493, 586 683.
 Výkonný sbor strany křesťansko-sociální 90, 587, 683, 798, 893, 984, 1083.
 Význam milosrdných sester 89.
 † Wildmann Fr. 681.
 Z domu milosrdenství 983.
 Z katechetského spolku 187, 492, 586.
 Zemský třetí sjezd delegátů křesťanské sociální strany v Čechách 89.
 Ze spolku sv. Vincence z Pauly 892.
 Zolovy spisy 393.
 Na sklonku XVI. roku 1899.—1900.
 Redakce »Vlasti« 1175.

Zprávy o družstvu Vlast a jeho odborech.

- Valná hromada družstva 446.
 Výbor družstva 96, 398, 496, 589, 688, 800, 896, 986, 1086, 1173, 1174.
 Výbor histor. kroužku 192, 400.
 Literární sekce: Douchův večer 58, Štalcův 160, Sušilův 269; schůze: 94, 190, 397, 398, 494, 590, 800, 896, 986, 987, 1086, 1087, 1088, 1174, 1175.
 Sociální odbor: 191, 303, 399, 494, 589, 800.
 Komité pro uspořádání literárního sjezdu: 96, 590.
 Naše slavnosti: výstava katolického tisku, literární sjezd a sociální kurs 1130.

Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách.

Napsal Václav Žižka.

(Pokračování.)

Beseda Malostranská pořádala rozličné rozhovory, rozmanité pěvecko-deklamatorní a taneční zábavy a výlety. V místnostech jejích vyučovali Jan Bavorský zpěvu a Antonín Pelant deklamatorství, což však obojí nemělo dlouhého trvání. Mimo to snesena tu i knihovna spisů ovšem rázu nejradikálnějšího, vyložené tu časopisy byly podobného ducha, a když jsem se zmínil, že by tu pro nestrannost smýšlení měl býti i také katolický »Čech«, bylo mi v tom oponováno. Když pak i jiné rozličné věci se tu prováděly, s čímž já souhlasiti nemohl, a když i stejnokroj s fialovými kazajkami se zaváděl, a členové besedy na čtyry byli rozděleni a po vojensku vyrukovati měli, nemohl jsem déle v besedě trvati a vzdaloval jsem se jí. Po čase, když jsem vedl redakci »Dělnických Novin«, a strana ta všeho vybledávala, aby mne zostuditi mohla, i s tím se vytasila, že prý jsem z Malostranské besedy odejítí musil, a i to mně za vinu kladeno, že jsem sčbě v besedě i »Čecha« míti přál, odpověděl jsem jim v »Dělnických Novinách« v čís. 12. roč. V. následovně: »Lež jest, že já z Malostranské dělnické besedy jíti musil, ale pravda jest, že, když jste vzdor mému přimlouvání, vojákování s malovanými kazajkami zanechati nechťeli, jelikož někteří z Vašich svá čestná místa, jako vůdcové čet opustiti nechtěli, já pak bláznovství to nikterak s sebou tropiti nechtěl, že jsem raději besedy této se vzdaloval a ji navštěvovati přestal. Pravda jest, že jsem se zmínil, aby, když beseda odebírá dva evangelické časopisy a »Svobodu«, aby odebírala i katolického »Čecha«, protože jsem přítel svobodného smýšlení a chtěl jsem, aby dělnictvo stranictrým předsudkem nebylo sváděno, žádné strany nekacefovalo, ale každé sluchu svého propůjčilo, dle toho volně smýšlelo, uvyklo si míti i pronášeti o všem samostatný úsudek. V časopise »Dělník« v čísle 18. roku 1870. na str. 152. psal jsem takto: »Kdo z časopisu pravdu poznati chce, musí jich mnoho čtati, musí ucha svého rozličným stranám popřáti a teprv přijde k pravému úsudku. Platí tu pravidlo starých Římanů: »Slyš vždycky obě strany, dřívě nežli proneseš nějaký úsudek.«

Druhá všeobecná schůze dělnictva, svolaná Malostranskou dělnickou besedou do Žofinského sálu, konala se dne 17. března 1870., zde však se nic kloudného nevyfídilo, jen se stále do toho bouchalo.

Dne 9. října 1870. konala se opět přičiněním Besedy všeobecná dělnická schůze v hostinci na »Velkých Benátkách« za předsednictví J. Bavorského; mělo se zde též jednati o zrušení nucených společenstev, to byl oblíbený koníček liberálů, na který se neustále štválo. Že pak hned z počátku nedovolil vládní komisař mluvíti o politice, byla schůze brzy od Bavorského rozpuštěna.

Beseda ta nesledovala v pravdě žádnou stavu dělnickému prospěšnou činnost; byla jen nástrojem Mladočechů, aby pěstovala bou-

charonství a rozplnavost, proč se chtěla vyznamenati děláním hluku, aby k ní stále obráceny byly zraky všech, jak obyvatelstva, tak i pozornost úřadů, až posléze koncem dubna r. 1871. byla úředně rozpuštěna. Tehdy členové její zásluhu tuto neprávě přičítali redaktorům »Dělnických Listů«, Petrovi a Tůmovi, kteří za to upadli v klatbu. Zatím však »bratr«, člen besedy a přítel Sabinův, byl při schůzi a podal mu o všem referát, kterýžto zrádce na příslušném místě o všem podal zprávu.

Když se odehrálo drama krvavé komuny Pařížské před Evropou, tu částečným vlivem katolického dělnictva stávalo se dělnictvo české přístupným rozumnějšímu smýšlení, jak to dosvědčuje i dr. Horáček na stránce 54., kde praví: »Ostatně »Dělník« i »Dělnické Noviny« zabochovaly skutečně do proudu stále konservativnějšího. Tak prohlásují, že budou vždy poctivě bojovati za práva dělnická, avšak rozumným způsobem.« Byl Petr katolík dle smýšlení, ale neměl odvahy katolicky jednati, což veřejně prohlásil. K dělníkům a radikálům byl až příliš shovívavý, ale splnilo se na něm přísloví: »Čiň čertu dobře, peklem se ti odslouží.« V jeho příbytku rozvěšeny byly samé svaté obrazy, na prádelníku stály dvě skleněné skříňky, v jedné byla soška Panny Marie Svatohorské a ve druhé Karmelitánský Ježíšek, jehož manželé Petrovi uctívali. Proto zanevřeli na něho liberálové, vyhlašovali, že jeho list nevyhovuje dělnictvu, on zatím ovšem nehověl jim, protože svým přesvědčením klonil se ke katolicismu, byv v tom denně utvrzován ode mne, raději ode všech se odtrhl, nežli by byl proti svému přesvědčení psal. Pelant a Pecka, kteří též do »Dělníka« psali, nesli to často velmi nemile, že Petr moje články uveřejňuje, jelikož tyto od jejich socialisticky přibarvených značně se lišily. Já však toho nic nedbal, ať jest to komu milo nebo nemilo, jen když jsem uveřejnění svých článků dosáhl, abych takto nějakou posici katolickému smýšlení v táboře dělnickém utvrdil, neboť jsem si byl vědom, proč tak činím. To ovšem nebylo po chuti straně mladočeské, která tím své postavení ohroženo spatřovala, proč i čilou agitaci proti oběma těmto časopisům zavedla, což vedlo k pořádání nového tábora, jenž se konal dne 3. září na Pankráci. Zde byly řečené časopisy odsouzeny, a sneseno, založiti nový dělnický časopis.

Dne 7. října oznamoval Petr v »Dělnických Novinách«, že z důležitých příčin vyjde 1. číslo V. ročníku časopisu »Dělník« ve zvětšeném formátu a nové úpravě teprv druhou sobotu v měsíci říjnu 1871. Číslo to bylo první, ale také poslední, neboť prostředky toho Petrovi nedovolovaly. »Dělnické Noviny« však podporovány jsouce od Staročechů, vycházely dále. Netrvalo dlouho, a Petr docela se z Prahy odstěhoval, přijav práci u katolické firmy »Pustet« v Solnohradě, kdež po nějakém čase zemřel. Tak dokonal »Dělník«, uštván a zničen od strany liberální, když nastoupil cestu konservativního smýšlení. Dne 5. ledna 1872. vyšlo také skutečně první číslo nového časopisu »Dělnické Listy«, jehož redaktorem byl Jos. Barák; tento však v redakci dlouho nevytrval a již po třech měsících se zhostiti hleděl tohoto »výnosného« místa. Na jeho místo nastoupil Václav Ratolístka, za jehož redakce list jal se šířiti již silně zásady sociálního demokratismu, čemuž ovšem Barák snad se podvoliti nechtěl. Ve druhém ročníku bylo již heslem »D. L.« »za myšlenkou sociálně-demokratickou«, a na třetím stkvěl se již nápis: »Časopis sociálně-

demokratický. Avšak proto přece ještě pořád držel se list aspoň z části na poli národním, neboť ještě velká část dělníků účastnila se národního hnutí, což také sluší přičísti tajnému vlivu mladočeské svobodomyšlné strany, kteráž hleděla udržeti dělnictvo v liberálním radikalismu. Určitý krok k rozdělení dělnictva sociálně-demokratického s národně-liberálním stal se teprv koncem roku 1874., o čemž později více povím.

Ruch, který následkem založení Pražského »Oulu« v dělnictvu Pražském povstal, šířil se z Prahy všude po českém venkově a zasahoval zvláště do průmyslových měst. Všude se zakládaly svépomocné potravní spolky, v jichž čele jako předsedové nebo protektoři stáli často šlechtici, duchovní hodnostáři a jiné vysoce postavené osoby. Tak byl hrabě Clam Martinic protektorem potravního spolku »Svatopluk« ve Slaném, purkmistr Smíchovský, pan Petr Fišer, starostou Dělnické besedy na Smíchově, dr. Mik. Karlach, kanovník a okresní starosta, starostou »Oulu« ve Slabcích, p. P. Tomáš Harant, starosta »Oulu« v Rapicích, p. P. Frant. Šmat předsedou zásobního spolku v Horažďovicích a jinde a jinde, kde povstávaly podobné spolky, namnoze stály v čele osoby stavu duchovního, jež pro spolek čile pracovaly, radou i penězi mu přispívaly, ano i zhusta jako zastanci dělnického stavu v nebezpečí před úřady se vydávaly. Tak zejména p. P. Harant, kaplan v Draho-Újezdě, za své odvážné hájení hornického lidu byl odsouzen k osmidennímu žaláři.

Po venkově bylo agitováno k zakládání spolků svépomocných pérem i slovem. Dr. Chleborád sám jezdil a přednášel, všady povzbuzuje lid, aby zakládal svépomocné spolky tak, že dle prohlášení samého Schultze-Delitzsche bylo tehdy v Čechách a na Moravě 194 potravních spolků. Již se pracovalo k tomu, aby byla založena ústřední jednota všech potravních spolků českomoravských. Návrh ten vyšel ze spolku »Živa« na Smíchově. Za tou příčinou konal se i sjezd potravních spolků v Jenšovicích, k němuž se sešlo 62 důvěrníků, jako zástupců 20 spolků, a přijat jednohlasně návrh spolku »Živa«, aby založena byla ústřední jednota všech potravních spolků v Čechách a na Moravě. I v Plzni konal se podobný sjezd potravních spolků ze západních Čech dne 28. srpna 1870., jehož účastnilo se 30 spolků, zastoupených 70 delegáty. Sjezdu tomu předsedal sám plzeňský purkmistr Tušner.

Mnozí páni faráři ruchu tomu velice se obětovali, sloužili při zakládání spolku slavné bohoslužby, světili prapory a konali slavnostní i příležitostné řeči a přednášky. A ještě jinak se tomu věnovali, všemožně pracující, čímž měli nejen peněžitá vydání, ale ještě i jinak klidili veliký nevděk, byli podezříváni a ostouzeni za všecku svou dobrou vůli a snahu.

Myšlenka ta nebyla zdravá, neměla křesťanského základu, kde vzájemná láska veškeré stavy v svaté svornosti udržeti hledí, a nižádného ničení některého stavu, pokud se poctivě živí, nezamýšlí. Zásada křesťanská žádá, aby každý stav zachován, a výživa jeho na poctivém základě postavena byla, aby hlavně práce, jež od Boha k spravedlivé výživě člověka byla ustanovena, docházela svého práva a své zasloužené vážnosti a odměny. Protož i katolické dělnictvo, ač počtem malé, nikdy nechtělo souhlasiti s myšlenkou nekřesťanskou, z ciziny k nám zanesenou, ale pevně trvalo při svých křesťanských názorech o práci

a spravedlivém jejím požadavku. A bohdá, že, jakož se ukázala nezdravota myšlenky této, tak se i ukáže, že nebude pořádku a pokoje v našem sociálním životě, pokud tento na základ křesťanský, t. j. na pravdu a spravedlnost postaven nebude. Není na tom dosti, že snad s Bohem se začíná, ale věc, kterou počínáme, musí mít i zdravý základ, naše činnost musí čeliti k míru a svornosti.

Co se pak dotýká spolků podnikatelských, jichž Pražský »Oul« ve svých odborech choval velké množství, ty ovšem snad, kdyby byly bývaly po křesťansku vedeny, kde by byli v sdružení jen katoličtí dělníci, a jednomyslnost a vzájemná důvěra vše pronikala, mohly by byly dle vzoru dělníků Rochdalských prospívati. Avšak to by bylo možno jen u několika jednotlivců, u všeho dělnictva by se to samozřejmě, jako prostředek řešiti otázku dělnickou, provésti nedalo; tím by se tedy ostatnímu dělnictvu nikterak nepomohlo, právě tak jako anglickému dělnictvu to nic nepomohlo, že se jich několik v Rochdalsku k podniku sdružilo; spíše by se tím utvořila jakási dělnická aristokracie. Zkušenost dokázala, že takové podniky nejvíce jen proto za své vzaly, že v nich nebylo svornosti a vzájemné důvěry. Všude musil přece vždy jeden, jenž věci nejlépe rozuměl, podnik říditi, jeho vedení se musili ostatní podříditi a jemu svou důvěru věnovati. Když pak v závodě takovém panovala jen neshoda, nedůvěra a podezřívání říditele, tu každý říditel se toho záhy nasytil a potom toužil, aby se úřadu svého zbavil; nemaje pak žádného postavení, sám vlastní živnost si zařídil a známostí v podniku získaných využítkoval pro sebe.

V květnu roku 1870. umínil si Petr a Pelant ještě s několika soudruhy utvořiti družstvo pro vydávání dobrých a laciných knih pro dělnictvo. První podnik byl dělnický kalendář na rok 1871. v 10.000 ex. Byly v něm mimo část kalendářní také práce od Karla Tůmy, red. »Nár. Listů«, Karla Sabiny, Prokopa Holoubka, Václava Vlčka, Jos. Baráka, Jindřicha Sluníčka, Frant. Pokorného, Stan. Kodýma a jiné. Roku 1873. měl řečený kalendář, nazvaný »Práce«, býti opět vydán, ale sešlo s toho, jelikož se první podnik nezdařil. Přikročilo se tedy k druhému podniku, vydávati laciné knihy pro dělnictvo, tak zvanou »Dělnickou bibliotéku«; každý měsíc měl vyjít jeden sešit po 10 kr. V programu bibliotéky četlo se mezi jiným: »Časopisy nemohou nikdy pole opanovati v té míře, v jaké by toho věc sama vyžadovala, neboť ony se vždy musí obíratí záležitostmi pouze přísně časovými. To uznala valná část pokročilého dělnictva v Praze a hodlá tomu odpomoci, a to tím způsobem, že by za příkladem dělnictva jiných národů byl vydáván pro dělnictvo československé zvláštní soubor užitečných spisův pod ustanoveným názvem »Dělnická bibliotéka«. Pořadatelstvo a nakladatelstvo »D. b.« doufá ode všeho dělnictva československého nejvšelejšího přijetí. Budet pak »D. b.« přinášeti práce ponejvíce původní a z pera ryzích dělníků, k čemuž jsou nejlepší a nejznalejší síly dělnictva českého získány. Přihlíženo bude zvlášť k tomu od zvolených pořadatelů vždy na jeden rok, aby práce uveřejněné byly psány slohem prostonárodním, co možná každému nejsrozumitelnějším, a jen takové práce budou do »D. b.« vřaděny, které mají cenu nejen časovou, nýbrž trvalou.

Jako nakladatel jmenován byl Antoš Pelant, dělník lakýrnický. Za spolupracovníky jmenováni byli: Václav Petr, redaktor časopisu

»Dělník«, Václav Žižka, stříbrník, Josef Pecka, tkadlec, Antoš Pelant, dělník lakýrnický, Lad. Ryšánek, V. Štěpánek, František Posledník, obuvník, Karel Roith, lakýrník, MUDr. Cyrill Kampelík, Hynek Suchomel a Frant. Sudík.

Dne 22. října 1870. dostal jsem od Petra listek s pozváním, abych se dostavil dne 23. října k důležité poradě k němu do bytu. Nevěděl jsem, o čem se bude jednat. K poradě mimo Petra dostavili se soudruzi Pelant, Pecka a Krasl. Bylo nás tedy pět, a mělo se jednat o »Děl. bibliotéce«, o jejím obsahu, o způsobu jejího vydání a o její úpravě. Když jsem zvěděl, o čem se tu jedná, a co tito lidé chtějí podniknouti, zhrozil jsem se jejich smělostí; lidé, kteří sotva několika politickými špiritusovými články mozky svoje rozpálili, již se domnívají býti způsobilými k tak těžkému a nesnadnému podniku. Tím více jsem se zhrozil, když jsem znamenal, že nemají ani určitého plánu k provedení jejímu a dílo to jen pouhé náhodě, t. j. jaké rukopisy jim do rukou přijdou, světiti chtějí, jen když to budou práce psané od dělníků. Tož ovšem mysleli, aby měli v »D. b.« oni a všichni jim podobné svým boucharonským projevům široké pole otevřeno, ale na poučování a opravdivé vzdělání nemohlo býti při tom ani pomýšleno. Vyslovil jsem své mínění o »D. b.« v ten rozum, že si ji představuji asi tak podle vzoru tehdy vydávaných a zvaných »Průmyslová škola« knížek, jen s tím rozdílem, aby se v nich i praktická nauka jednotlivých věcí podávala na způsob technologie, a aby vše, co možno, od dělníků bylo zpracováno. Než, tito lidé tomu rozuměli jako husa slabikáři. Byl jsem tedy rozhodně proti vydání takové bibliotéky; ne, že by věc sama o sobě nebyla dobrá, ale že jsem lidi, kteří ji podniknouti chtěli, uznával za docela nezpůsobilé. Oni však přes mé přemlouvání a vykládání jinak nedali a věc přece podniknouti chtěli. Pro svornost a jednotu povolil jsem tedy já, mysle si, že jich v tom podniku opustiti nesmím, avšak to jsem si vyhrazoval, aby se v ní proti katolickému náboženství a vůbec proti katolické Církvi nic nepsalo. To ovšem soudruhy velice překvapilo, a začala o té věci prudká debata, která pak největší část času našeho sedění strávila. Já nemohl jinak; musil jsem svou barvu přiznati a jim se jako katolík prohlásiti. Hádka ta trvala přes dvě hodiny, já mluvil a hájil náboženství, až mně v krku páliło. Nejvíce mi odmítl Pelant, Pecka nic neřikal, Krasl jen velmi málo, ale Petr stále mezi nás chlácholivě mluvil, chtěje nás usmířiti; ale já jinak nedal a řekl jsem, jestli můj návrh nepřijmou, že se ničeho nesúčastním, a za takových okolností že zde není třeba mé přítomnosti. Již jsem chtěl odcházeti, ale Petr mně nedal, a několikráte mne ještě chytil, když jsem odejít chtěl, až posléze můj návrh přijali. Přislíbil jsem jim tedy svou pomoc, ale pořadatelsví jsem přijati nechtěl, jelikož jsem za to, co oni uveřejní, zodpovědným býti nemohl.

Tímto rozhodným vystoupením a hájením náboženství docílil jsem také toho, když ti lidé s námi se rozdvojili a sami svůj časopis »Dělnické Listy« vydávali a redakci Jos. Barákově odevzdali, s ním si vyměnili, aby v listě náboženství se nedotýkal, což mně později Pelant k obraně listu sdělil. Tehdy mne také ujišťoval, že nikterak proti katolickému kněžství zaujat není, ale že jen to proti němu má, že jde se šlechtou. Odpověděl jsem mu, že jest na velkém

omylu, že kněžstvo nikdy nejde se šlechtou, ale šlechta že jde s kněžstvem! Za to pak kněžstvo nemůže, že se ho šlechta přidržuje! Ona to zajisté činí z dobrého přesvědčení, pročez ji od sebe odpuzovati nesmí.

První sešit »D. b.« vyšel v měsíci lednu, byl v něm úvod, samá fráze, psaný od Pelanta, pak byl článek od Baráka, jenž však nepodal do otázky dělnické ani dost málo světla. V něm zjevil se českému dělníku genius, jenž mu připomenul všechny jeho útrapy a bolesti a jej těšil lepší budoucností. Pak jsem dostal do něho také svůj článek »Práce jest zákon života a výchování«. V pátém sešitě uveřejněna byla první polovice mého článku »Návod ku vzdělání člověka«, kterýž v následujícím sešitě byl ukončen. V prvním a druhém sešitě jmenování byli pořadatelé: Petr, Pelant a Pecka. Tito dva poslední soudruzi, znamenajíce svou nedostatečnost, při třetím sešitě již odstoupili, a nakladatelem byl jmenován Petr. Skutečným však nakladatelem byla firma »Steinhauser a Novák«. Při sedmém sešitě již došla ta tak veliká hojnost materiálu, kterou si podnikatelé z počátku slibovali, a nakladatelstvo bylo nuceno dokončiti ročník ten, první a poslední, příspadnou povídkou. Já pak, že jsem vytrval, prosadil jsem v ní přece něco dobrého pro katolickou stranu, což mně ovšem pak socialisté v »Dělník Listech« vytkli, že prý jsem »D. b.« pro jezovitství využítkoval. Já však jsem své články jejich rukám svěřoval a nic nebránil, aby i oni také něco podali, aniž jsem tu moc na sebe přijati chtěl, jim v něčem brániti; ale oni sami brzy z podniku utekli.

Pokud se týče náboženského smýšlení, tu musím vyznati, že dělníci ponejvíce stále se drželi náboženství, hájili dobré mravy a vybízeli k nim, jak dosvědčují mnohé články a dopisy od dělníků v časopise »Dělník« uveřejňované, mezi kterými hlavně Pelant, který osobu Krista velice velebil a vyvyšoval, a pak Pecka, jenž byl biblířem. Později ovšem bylo pak dělnictvo od liberálů svedeno k nevěře a bezbožectví a o víru svou oloupeno. Tak na př. psal Pelant v »Dělníku« r. 1871. v čís. 7.: »Odpověď na otázku, kam dospělo lidské pokolení od doby narození Spasitele svého, to cítit může zajisté každý sám na sobě, ve svém vlastním srdci. A kdo by jí nevěřil, toho vyzýváme, aby se jen rozpomenul nad sebou, jak daleko asi stojí on, a jak dalece stojí jiní od zásady nejsvětějšího Krista Ježíše: »Milovati budeš bližního svého, jako sebe samého«, a »co sám chceš, aby ti jiní činili, to čin ty jim.« . . . bolesti uchvácení voláme: »Kolik ještě uplyne věků, nežli tebe, Spasiteli náš, Kriste Ježíši, lidé opravdu poznají a tě budou následovati? V témž článku praví také: Kristus ovšem nevyzýval k boji, ni k duševnímu sám, leč protivníci sami se dostavili, a ačkoliv Kristus hlásal a snažil se o pokoj, nicméně pokoj jím zakládaný musil se brániti sám, aby se zachoval.« To jest zajisté pravda i o církvi za dnů našich, která nikoho neznepokojuje, ale sama stále od nepřátel svých bývá znepokojována.

Že i ostatní dělnictvo české tehdy ponejvíce se směrem katolického dělnictva souhlasilo a za proletáře se nepovažovalo, dokazuje program prvního dělnického časopisu »Dělník«, jenž r. 1868. vyšel a velmi konservativně vyzníval. Zde se mezi jiným pravilo: »Nuže, vzchopme se i my, čeští dělníci, kteří náležíme k jádru národa svého z jichžto středu doplňuje se statný stav měšťanský, jenž

u všech vzdělaných národů jest ohniskem intelligentního pokroku, vzchopmež se i my, dělníci, za příkladem jiných ctihodných tříd národa českého, k blahodějně činnosti ve prospěch stavu svého. Důkaz, že dělnictvo k tomu se oprávněným býti považovalo, aby se z něho doplňoval ctihodný stav měšťanský. Jak vždycky i mezi dělnictvem duch náboženský se pěstoval, dokazuje i to, že každé řemeslo svého svatého patrona mělo, jehožto den vždy způsobem církevním a ještě jinak od spolku oslavován býval. Tak na př. ctili zedníci sv. Rocha, zlatníci a stříbrníci sv. Eligia, pokrývači sv. pannu Barboru, tesaři sv. Josefa, ševci sv. Křišťána a Křišpiniána atd. Kromě toho účastnily se tyto spolky se svými prapory a s hudbou průvodu o slavnosti Božího Těla, kterýžto den až do večera pouliční hudbou a jiným způsobem oslavován býval. Když vznikla v Praze Jednota katolických tovaryšů, účastnila se ovšem i ona tohoto průvodu s praporem a hudbou, při čemž píseň »Chval Sione« zpívána byla, již hudba doprovázela. Tímto krásným příkladem spolky řemeslnické povzbuzeny, též i ony toho způsobu následovaly, a bylo zajisté dojemné podívání na ten krásný průvod, jak zbožně tyto spolky sobě počínaly. Tak tomu bývalo ještě v letech padesátých as do roku 1882., pokud dělnictvo Pražské liberálními zásadami »Nár. Listů« otráveno nebylo.

Pan Dr. Horáček praví, že tlumočnickem směru konservativně-náboženského byl Procházka, Žižka a Tůma. O Procházkovi není to nic divného, protože to byl katolický kněz a doktor bohosloví, ten psal o otázce dělnické do časopisu »Katolického duchovenstva« roku 1872.—73., ale u Tůmy jest to veliký omyl. Tůma články, které mu snad p. dr. Horáček přičítal, nikdy sám nepsal; psal je buď Hodek nebo Peřina. On vůbec sám málo psal, jen tak nějaké lokálky; byl korektorem v tiskárně Skrejšovského. Byl to dobrák, který každému jeho smýšlení ponechal; byl vůbec dobrým služebníkem svého pána. Nejmilejším mu byla dobrá snídaně na vidličku a plzeňské pivo. V jeho příbytku nebylo svatého obrazu, ale byla tam socha Husova a Žižkova v myrtovém háji, a přece byl redaktorem listu konservativního. Své články podpisoval jsem vždy svým jménem, a to proto, že jsem s jistotou očekával, že křesťanské myšlenky musí jednou zvítěziti, aby se tedy jednou vědělo, co jsem v tom směru psal. Za své redakce však jsem jich nepodpisoval.

S panem profesorem dr. Matějem Procházkou byl jsem ostatně také ve styku; žádal na nás svého času krátký životopis dra. Chleboráda, napsal mu jej p. Tůma. Když pak jsem se r. 1873. ubíral na světovou výstavu do Vídně přes Brno, navštívil jsem také pana dra. Procházku, a on jevil veliké potěšení, že mne osobně poznal, články mé prý vždy čítá s velkou zálibou. Radil jsem se s ním tehdy, jak bychom my katoličtí dělníci měli sobě počínati, že to stále tajemí katolického smýšlení se mně již velmi protiví, a že by bylo snad lépe vystoupiti s otevřeným hledím. On však mně odporoval a radil, abychom jen ještě tím tajemným směrem kráčeli, až dá Bůh, a okolnosti pro nás příznivější se utvoří. Při té příležitosti vyžádal jsem si dovolení, abych směl příležitostně něco z jeho prací v časopise »Katolického duchovenstva« uveřejněných užiti, aniž bych pramen udal, jelikož by se to mnohým, kteří jsou proti všemu katolickému zaujati, zdálo býti závadným. Později, když jsem již obstarával redakci

«Dělnických Novin», uveřejnil jsem některé věci z nich. Pak jsme si vyměnili ještě několik dopisů mezi sebou, z nichž chovám ještě některé jako vzácnou památku.

Katolická strana snášela tehdy mnohé útoky a úkory, zatím i dělnictvo katolické v Čechách, za příčinou tehdy zasedajícího oekumenického sněmu Vatikánského v Římě, jenž neomylnost papeže u věcech víry prohlásil, čemuž liberální tisk v celé Evropě zuřivě odporoval. I mezi dělnictvem zavdalo to příčinu k mnohým nemilým výstupům, při čemž byla katolická víra tupena a zlehčována. A bylo tehdy v Praze málo katolíků, kteří měli tolik odvahy, aby se na pravé stanovisko v té věci postavili. Byloť tehdy ve shromáždění biskupů v Římě as 900 čítajícím asi 80 proti prohlášení tomu, mezi nimi byl také arcibiskup Pražský kardinál Schwarzenberg. A tu vyšel návrh v Katolické besedě v Praze, aby kardinálu Schwarzenbergovi zaslána byla do Říma adresa souhlasu, kterýžto návrh byl také přijat, tak že se řečená adresa od členů i nečlenů podpisovala. Byl jsem také členem této besedy; přišel do besedy, byl jsem hned od jednatele besedy k podpisu vyzván. Avšak hned při mém vkročení do besedních místností přistoupili ke mně pánové V. a K., první obchodník a druhý stříbrník, horliví to katolíci, kteří taktéž k podpisu vyzváni byli, ale ještě času na rozmyšlenou sobě vyžádali. Tito pánové bývali členy sdružení mládevců, jež zbožný a horlivý kněz Antonín Rost na Skalce v Praze založil a sám řídil. Tento spolek byl pravou a živou ratolestí na kmeni církve katolické, z něho vyšli mnozí horliví katolíci, kteří věci katolické prospívali.

Zde také povstal spolek Arimatejský, jenž v Praze již po dlouhou řadu let tak blahodárně působí, a jemuž Bůh tak požehnal, že se již značného vlastního jmění dodělal, a pan P. Rost byl prvním jeho předsedou.

Řečení pánové tedy hned mně vyprávěli, oč se jedná, a co by činiti měli, ale já hned vyslovil: »nepodepíšeme!« a oni se mnou souhlasili. Hned pak jali jsme se protestovati proti takovému jednání Katolické besedy, považující to za demonstraci proti Římu, proti němuž nám demonstrovati nepřísluší; pravili jsme, nám přísluší jen to, co na sněmě tom se vyjedná, přijati a tomu se podrobiti, ale do jednání jeho nesluší se nám míchat. Byla pak hádka ta dosti bouřlivě vedena, a následek toho byl, že řečená adresa se odložila, jakož o tom i jednatelská zpráva pětadvacetiletého trvání Katolické besedy na stránce 4. podotýká slovy: »Jednání sněmu Vatikánského nalezlo svého ohlasu i v našem spolku, sešlo však z navrženého podání adresy Jeho Eminenci.« Tím bylo právě mnohemu možnému pohoršení v Praze zabráněno, a byli to právě laikové a *křesťanští sociálové*, kteří měli tolik odvahy říci: *a kdyby to všichni kněží, kteří členy besedy jsou, podepsali, my to nepodepíšeme!* Tím právě nepravý ruch ten byl zastaven, a sluší to tedy křesťanským sociálům připočísti za zásluhu. Tímto výjevem byl jsem tak dojat, že jsem se na tom ustanovil a také o to se pokusil, příslušný článek do některého časopisu napsati. Článek ten se mně však trochu prodloužil, že by byl stačil na brožuru. Podal jsem jej k posouzení důst. pánu dr. Vlškovi, nynějšímu faráři u sv. Trojice v Podskallí, a hledal jsem proň nakladatele. Přišel do tiskárny k panu Steinhäuserovi a Novákovi, kde se také náš časopis »Dělník« tisknul,

a kde jsem brožuru chtěl vydati, byl jsem tázán, zdali se jedná v brožurce »pro« nebo »proti«. Když jsem odpověděl, že »pro«, byl jsem odmítnut s poznámkou, že, kdyby byla proti, dalo by se o jejím vydání mluvit, ale že jest pro, nalezla prý by malého odbytu.

To vše dověděli se naši protivníci, dělníci strany liberálně-radikální, a proto bylo nám snášeti mnoho hany a potupy, spíláno nám »neomyláků« a »zpátečníků«.

Když jsem po čase s bývalým jednatelem besedy mluvil, jenž se stal zatím farářem v Kozmicích, vzpomínali jsme toho výstupu v besedě, on uznával, že jsme tehdy pravé stanovisko hájili, při čemž podotknul: »Kéž by bylo v Praze aspoň tisíc tak uvědomělých a rozhodných katolíků!« Pan Dr. Víšek pak seznav potřebu, aby lid o neomylnosti papežově lépe byl poučen, vydal brožuru v českém překladu, kterouž biskup Zwerger německy byl sepsal. Toho času založen byl příčiněním Václ. Petra v Podskalí spolek »Vltavan«, který nesl se v duchu konservativním a držel se vždy Staročechů. První schůze konána byla dne 12. března 1871., v nížto Václav Petr přednesl návrh stanov, kterýž byl od shromáždění přijat. Po přečtení stanov zvoleno prozatímné komité z pánů: Leopolda Hejduka, Václ. Černohorského, Šimona Oraského, Josefa Hejduka a Jos. Švarce. Dne 11. července t. r. konala se I. valná hromada, kdež skutečný výbor zvolen byl, z jehož středu pp. Leopold Hejduk za předsedu, Šimon Oraský za jednatele, Václ. Černohorský za pokladníka a Jos. Hejduk za kontrolora byli povoláni. Spolek zvolil potom Václ. Petra za svého čestného člena. Dne 22. července t. r. konal spolek slavnost postavení dvou stěžňů 15 sáhů dlouhých, jež postaveny byly první před spolkovou místností a druhý před obydlím pokladnickovým. Zvlášť uražen se cítil spolek výrokem, jež učinil dr. Ed. Grégr v Řemeslnické besedě, co zavdalo příčinu, že s Mladočechy nic společného mít nechtěl, a tím více k straně konservativní se přimklul. Když 14. července r. 1871. světil svůj prapor, pozván byl k výkonu tomu kanovník Ehrenberger, jenž naznačil zásady a směr spolku přiměřenou řečí. Na prapor svůj zvolil sobě spolek »Vltavan« obraz Krista Pána, na důkaz svého konservativního smýšlení.

(Pokračování.)

Koleda v Dalmacii.

Národopisný obrázek od Jana Třeštíka.

ikde nejví se duše národa v tak výrazné něžnosti a dojemné prostotě, jako v oslavě vynikajících svátků církevních. Ustálené tyto obyčeje a hry, kterými lid provází od věků zasvěcené dny v roce, jsou pro ethnologa neklamným zrcadlem, na jehož čisté hlati odráží se ryzost a ušlechtilost národní povahy.

»Božic« (Vánoce) jest na slovanském Jihu největším svátkem v roce, neboť on přináší křesťanskému světu mír a požehnání; k němu družil se nejlepší rodinné vzpomínky, a v něm probouzejí se nejvše-

lepší vzájemné pocity jednotlivců. Z prastarých zvyků, které jsou takofka v nerozlučném svazu s významnými těmito dny, zvláště výraznými jsou společenské projevy blahopřejné čili koledování, které zachovalo po celém slovanském světě svou stejnorodou charakteristiku již tím, že slovné označení jeho u severních i jižních Slovanů jest totožné.

»Kolendranje či koledanje« mezi našimi chorvatskými pobratimy v Dalmacii jest svou organizací tak zajímavé, že z folkloristického stanoviska neváháme zvláštnosti jeho čtenářům »Vlasti« obšírněji vyličit. Aby obraz koledování dalmatského byl úplnější, vyjme některé rázovité scény tohoto lidového zvyku, jednak jak se děje na pevnině, jednak na ostrovech, jimiž Dalmacie tak bohatě jest ovroubena. Zde zvláště zachovaly se v původní ryzosti staré koledy a jednotlivé s koledováním spojené výkony. Dýše z nich prostota srdce a nelíčené upřímné pocity, moderním společenským kalem nezkažené povahy horského lidu slovanského.

Na vycházce své zabloudíme nejprve na ostrov Hvar.¹⁾ Přípravy ke koledování počínají tu již několik dnů dříve. Vybraní a bystřejší venkovští hoši scházejí se obvykle pod večer; dnes u toho, zítra u onoho soudruha, kde při ohni, dobrém zákusku a ještě lepší »kapljici« se radí, kam půjdou na »kolendot«. Hlavní účel těchto schůzí jest úřada o nových verších, které by vhodně odpovídaly rodinným poměrům těch míst, kde družina má v úmyslu přednésti své »kolendonje«.

Zvláště přihlíží se k tomu, je-li v rodině, kde se má koledovati, nějaká dospělá mládež, především ženich nebo nevěsta, zvláště pak, jsou-li na statku novomanželé. Návrhy vhodných veršů dějí se pořadem, a ponechává se všem účastníkům volné pole. Každý z mladíků má právo přednésti dva verše, které se musí rýmovati a míti pro sebe určitý význam; často se jimi tlumočí milostné návrhy svobodné domácí dceři. V pořadu, jak rýmované tyto popěvky byly naučeny, přednáší se pak »kolendonje« v určitých domech.

V domácnostech, kde očekávají koledníky, mají již před večerem, v den sv. Štěpána, plné ruce práce. Mužští naplňují láhve nejlepším vínem a prošekem (sladké víno z polouschlých hroznů), hospodyně otáčejí se hbitě kolem ohniště, a ostatní ženy v obavě před pomluvou poklízají síň, aby každý kus nábytku byl na svém místě. Ovšem, málo jest těch domů, které v ten den se mohou honositi ctí, aby se u nich koledníci stavěli. Obvykle jsou to ony statky, kde mladá dívka sladkým poutem lásky vábí některého koledníka, a tu pak snaží se, aby v ten večer sama ona i celá její domácnost vynikala roztomilostí a neobvyklým pohostinstvím.

Družina »kolendačů« dostaví se před zvolený dům a zapěje následující dvouverší:

Mi smo došli kolendati,
dobar dan vam svim nazvati.²⁾

¹⁾ »Kolendanje na otoku Hvaru« od Antuna Ilje Cariće. Musejní »Glasnik« sarajevský r. 1896.

²⁾ V lidových následujících písních užívám již ze vzájemnosti slovanské původního chorvatského textu, neboť překladem by koledy tyto pozbyly zajímavé rázovitosti. Ostatně při výkladu některých výrazů budou pozornému čtenáři snad všechny verše srozumitelné.

Po tomto úvodě následuje připravená koleda, v níž střídají se pořadem autoři jednotlivých dvouveršů. Taková koleda zní na př.:

Domačinu ovog stana ³⁾
sto godišća jošter dana,
jošter više domaćici,
da požive svojoj dici.
Ćere vam se sve odale
i rodile sinke male,
al najprije ćer starija,
jer je — ⁴⁾ najvridnija. ⁵⁾
Za vas nije više — ⁶⁾
vaja da je već odate,
jedan momak za njom gine,
kako cviće ⁷⁾ posrid tmine).
Lozje ⁷⁾ vam se pomladilo
i obilno urodilo.
Od glada vas Bog sačuva ⁸⁾
od teg biča vele gruda.
Svako zlo vas ostavilo
a dobro vas pohodilo atd.

Potom jeden z mladíků vystřelí třikráte z pistole, a celá družina zanotuje nějakou pobožnou píseň, která obyčejně se vztahuje k oslavě sv. Tří Králův. Sotva dozní zpěv, domáhají se koledníci hlasitým voláním za vpuštění do domu s omluvou, že prší, nebo že je citelná zima. Potom vpadne celý sbor závěrkem koledy, jež obyčejně vyznívá slovy:

Vam je lako za kominom
častiti se dobrim vinom,
al je nama teško vanka
pivat uvit bez pristanka.
Več nimamo što pivati,
to vam dobro vaja znati,
nego sad nam otvorite,
pa nas lipo počastite!

Při posledních slovech vystřelí opět jeden z družiny třikráte z pistole, načež teprve otevrou se vrata domu, a někdo z domácích pozve »kolendače« do vnitř. Z pravidla vede se celá družina nejprve do kuchyně, kde se rozsadí kolem ohniště, na něž — pro počtu — se hojně naloží silných borových polen.

Hospodář přináší pak hostům vína, proška i rakije, suchých flků a jiných pamlsků, z nichž každý po libosti béře. Někde předkládají hostům též pečené maso, ale mládenci se obyčejně poděkují s omluvou, že již večereli. Musí-li po dlouhém nucení přece vzít z masa, odlomí jen kousek, aby se o nich neřeklo, »da se ne den-daju« (že se upejpají).

³⁾ domu, bytu.

⁴⁾ sem vloží se jméno dívky.

⁵⁾ nejhodnější, nejřádnější.

⁶⁾ kvítek.

⁷⁾ vinohrady, vinná réva.

⁸⁾ ochrání.

Nejoblíbenějším pamlskem, jaký v každé domácnosti se předkládá družině »kolendačů«, jsou »paršuraty«, které se v okolí Dubrovníka jmenují, také »prikle«. Přirovnal bych je k našim masopustním koblihám. »Paršuraty« připravují se z nejlepší pšeničné mouky, která se zadělá vodou, rakijí nebo růžovým likérem a do směsi té přidají kousky suchých broznů. Těsto se pak roztrhá na malé kousky, které se usmaží na oleji. Jídlo toto jest mezi venkovany po celé Dalmacii v dnech koledních tak tradicionelní, že domácnost, v níž by paršuraty chyběly, pokládá se za neobyčejně chudou.

Pravili jsme v předu, že bývá koleda tato vítaným prostředkem, aby jinoch v domě své vyvolené před rodiči a přátely projevil tajené dosud milostné city. Po úradě se soudruhy počne pojednou nafkati, že mu je nevolno buď po jídle nebo po pití a žádá za dovolení, aby směl v rodině ostati ještě nějakou chvíli pro zotavenou. Všeobecně jest ovšem známo, který je původ výmluv těchto, a proto pohostinné pozvání rodičů dívky pokládá se jako předchozí svolení k splnění tajných tužeb nastávajícího ženicha. Vyslechnou-li však hostitelé hru tuto mlčky, jest to pro mladíka neklamným znamením, že si jej v rodině za nápadníka nepřejí.

Jakmile se družina »kolendačů« dostatečně občerstvila a přátelsky pohovořila, rozloučí se s domácími, načež seřadí se před domovními vraty a na poděkování sborově zapěje obvyklou »zafalu«:

Lipo ste nas počastili
i s tim kuću podićili⁹⁾
dobro su vam paršurate,
kad jih jepet pošrigate¹⁰⁾
jepet ćemo k vama doći
a sat ćemo s Bogom poći.
Od Boga vam svim spasenje
i od nas vam zafaljenje¹¹⁾
te vas lipo ostavjamo
i od sarca pozdravjamo.

Na dalmatských ostrovech shledáváme se s koledníky ještě před sv. Třemi Králi, čili v den »vodokaršća« (kdy se voda »krštava« či světlí). V některých venkovským lidem hojně navštěvovaných chrámech v Dalmacii koná se známé tříkrálové svěcení vody již večer před svátkem, aby si ji venkované hned z rána po službách Božích z ohromné dřevěné nádoby po libosti mohli nabrati. Ten večer po chrámových obřadech »vodokaršća« koledují obyčejně chudí hoši v osadě ve skupinách od statku k statku, skládajíce milodary v potravinách do připravených kabel. Tu za večerního ticha rozléhá se po vsi a celém okolí z dětských hrdel následující koleda:

Došli smo vam kolenditi,
od sarca vas pozdraviti
i nazvat vam dobre dneve,
dobre dneve od Božića,
po Božiću Stipan sveti,
po Stipanu Ivan sveti,

⁹⁾ tolik co mravně povznesli.

¹⁰⁾ osmažíte.

¹¹⁾ poděkování.

po Ivanu sve Mladince.
Po Mladincim mlado tito,¹²⁾
vodokaršča stanovito.
Rodilo vam ulje, žito¹³⁾
i ostala svaka voća,
pivat čemo do polnoća.

Koledování v městech po pevnině dalmatské jeví se též mnoho zajímavých lidových zvyků.¹⁴⁾ Městští koledníci počnou »kolendratí« večerem v den po Božím Hodě a nastavují svou blahopřejnou činnost v známých rodinách každým večerem až do noci »triju kralja«. »Kolendračké« družiny bývají dosti četné a čítají dvacet až třicet členů. Často jsou v družstvu též zastoupeny dívky. Tyto dostávají od rodičů dovolení pouze tehdy, když jsou v družině známí starší sousedé, nebo ženatí, úctyhodní muži, kteří se zaručí bdíti v mravním ohledu nad dívkami. Kdož pak bývá více potěšen, než dívka! Může se po libosti obléci v nejlepší úbor, vyzdobiti se nejvzácnějším rodinným šperkem, aby nebyla svým »na sramotu« (na hanbu) a po mnoho večerů účastna býti nenucenému společenskému veselí.

»Kolendrači« smluví si již několik dnů dříve postup svých návštěv a obyčejně oznámí též oněm rodinám, kdy k nim přijdou. Často vyžadují si rodiny samy tu neb onu družinu na »kolendranje«, v jejímž kruhu jest většina dobrých známých. V dalmatských městech nazývá se »kolendranje« celovečerní zábava kolednického družstva v nějaké rodině, a »kolendra« zove se blahopřejná píseň, kterou sbor prozpěvuje před vpuštěním do domu.

Členové družiny scházejí se pravidlem, jakmile s věže zazní večerní »Zdrave Marije«, nebo při prvním soumraku. Místem schůzky jest obyčejně byt, kde konaly se dřívější porady a zkoušky, které řídí »kolendrački vodja«. Každým večerem, dle předchozího plánu, určí se pořad návštěv tak, že první návštěvy konají se méně známým rodinám a teprve poslední platí oně domácnosti, o které družina soudí, že tu bude nejsrdečněji uvítána a bohatě pohoštěna.

Jakmile dospějí »kolendrači« před zvolený dům, zaujmou místo buď na prostorné pavlači nebo na krytém zápraží, po případě uvnitř dvora za domovními vraty a rozdělí se tu ve dva sbory. S jedné strany stojí mužští a s druhé strany dívky; z těch »deblja grla« t. j. mužští, vedou melodii a »tanka grla« pouze přiznávají. Nej-obyčejnější »kolendra« z dalmatských měst počíná takto:

Zdravo časti od poštenja,¹⁵⁾
Isusova porogjenja;
u Betlem se Isus rodi,
da svoj puk¹⁶⁾ on oslobodi.
Došli smo vas pohoditi,¹⁷⁾
porogjenje navistiti;¹⁸⁾

¹²⁾ nový rok.

¹³⁾ žitem vyrozumívá se na slov. Jihu vůbec obilí.

¹⁴⁾ Čerpáme tu hlavně z obyčejů, jež se udržely ve Splitu a okolí, dle Carićova článku: »Kolendranje u spljetskom Velom-varošu«; Glasnik 1899.

¹⁵⁾ poštenje = úcta, vážnost.

¹⁶⁾ lid.

¹⁷⁾ navštíviti.

¹⁸⁾ ohlásiti.

došli smo vas pozdraviti
i s pismom ¹⁹⁾ vas počastiti. ²⁰⁾

Potom přiblíží se celá družina k prahu domu a zvlášť upravenou písni počtí nejprve hospodáře, pak hospodyně a pořadem jednotlivé vynikající členy rodiny, při čemž se nezapomíná též na staré a zasloužilé služebníky v domácnosti. Chvalozpěvné tyto písně jsou charakteristickými v tom, že jsou tak skládány, aby se vždy tři následující verše po sobě rýmovaly. Na příklad při pozdravu ku cti pána domu vyznívá skladba následovně:

Ovu kantu ²¹⁾ ostavimo,
drugu tako upravimo
gospodara pozdravimo.
Došli sme te pozdraviti,
tebe Pero ²²⁾ počastiti,
u kuće te pohoditi,
kao pravog prijatelja
nek ti bude svaka želja
i u kući još veselja.
Zdravo, Pero, naš poštenu,
prijatelju poljubeni,
od svakoga još časćeni ²³⁾ atd.

Po skončení všech chvalozpěvných veršů předstoupí ze světnice gazda a zve družstvo »kolendračů« do nitra následujícím proslovem: »Intrajte, braćo! Moja vam je kuća otvorena ka pravim prijateljima a znancima. Ni ja, ni moje fameja ne ćemo nikad zaudobit veselje, kojim ste nas počastili. Intrajte, braćo, nismo još sve izili; naće se još čagod, pak ćemo rozdilit ka prava braća. Intrajte, braćo — a došlo i vam na dobro i na spasenje sveto porogjenje, mlado lito i ostali sveci.« (Vstupte jen, bratři! Můj dům je vám otevřen jako dobrým přátelům a známým. Ani já, ani moje rodina nechce rušit nijak veselí, kterým jste nás počtili. Vstupte, bratři, však jsme ještě vše nepojedli, a najde se lecos, oč se s vámi bratrsky rozdělíme. Vstupte již bratři — a buďte vítáni na spasení svatého zrození, nového roku a ostatních svátků.)

Družina, vyslechnuvši mlčky pozvání, vejde a rozsadí se ve velké obývací síni kolem komína, kde se hostům ihned s vybranou ochotou podává občerstvení. Nejstarší z »kolendračů« pak povstane a přednáší deklamatorsky prvou »nazdravicu«, která obyčejně platí »nevjestě«, mladé hospodyně, případně svobodné ještě nejstarší dceři domu:

Ti nevista ne bud lina,
ustani se iz komina
i pripravi bocun ²⁴⁾ vina;
jedan vodna, drugi cila
jer družina ova bi pila
a jere bi ća pojila.

¹⁹⁾ pjesmom = písni.

²⁰⁾ počtiti.

²¹⁾ kanta značí konev, ale zde má přenesený význam.

²²⁾ vloží se křestné jméno hospodáře.

²³⁾ ctěný.

²⁴⁾ objemná láhev.

Još daj kruha i rendijaša ²⁵⁾
 i još sira, čast je vaša,
 i još dika ²⁶⁾ vaša i naša,
 i još više jednu tuku ²⁷⁾
 a za našu trud i muku
 a u ovu desnu ruku. ²⁸⁾

Při posledních slovech podá mu »nevista« číši vína a on upiv, provolá k její počtě: »Bila zdrava i vesela ti i svi u kuči, koliko god ih ima.« Pak vpadne družina hlasitým: »Živili, živili, živili!« Po jihoslovanském způsobu nastupují teď oblíbené přítoky, jejichž předmětem jsou buď domácí lidé nebo jiné osoby, rodině neb družstvu zvláště milé. Každou »nazdravicu« ukončuje pak celá společnost doslovem: »A sad Bože, budi faljen, s Divom Majkom uvik amen!« (A teď Bože, budiž chválen, s panenskou matkou na věky amen).

Teprve, když se všechny možné »nazdravice« vystřídaly, zvedne se starešina »kolendračů« a na rozloučenou pronese: »Bog vas pozdravio i Divice Marija; sada svi ukupno zavičimo: živio!« (Pozdrav vás Bůh a Panna Maria; nyní zvolíme všichni sborem: živio!) A celá družina s nadšením vpadne obvyklým heslem: »Mnogo ljeta sretni bili, mnoga ljeta živili!« atd. Při vykročení z domu zapějí »kolendrači« ještě před vraty domu vhodnou píseň na rozloučenou; potom zamíří k nejbližšímu zvolenému statku, kde se »kolendranje« opakuje dle předchozího programu.

Zbývá mi ještě vylíčiti zajímavý obyčej, kterým v osadě Bibinji u Zádru od dávných časů se oslavuje o Vánocích noc po svatém Štěpánu. Slavnost tato, tvořící jaksi obřadně ukončení koledy, nazývá se »krunisanje kralja« (korunování krále) a jest výlučnou folkloristickou zvláštností jmenované vesnice, udržující se tu od nepamětných dob v nezměněných rozměrech. Zajímavý jest zvyk tento již z toho, že po celé Dalmacii není podobného.

Bibinj leží v čarovné poloze na úzkém výběžku, as hodinu cesty východně od Zádru. S pevninou spojuje osadu kamenný most starobylého původu, zvaný Talina. Siné vlny Adrie omývají skalnatý základ, na němž zvedají se ve čtverhran seřadě, úhledné, jednopatrové domky. Původ osady jest z římských dob, a ještě za času vpádu Osmanů do sousedních zemí hrála Bibinj důležitou úlohu, jsouc proti útoku nepřátelskému chráněna třemi věžemi a pevnými hradbami. Až do roku 1845. byla Bibinj sídlem děkanství, od té doby klesla na kapelanií. Obyvatelstvo, na tisíc duší čítající, jest vesměs vyznání římsko-katolického, ducha boдрého, povahy pohostinné, zaměstnávající se hlavně zemědělstvím a vinařstvím. Osada má dva kostely; hlavní zasvěcen je místnímu patronu sv. Rochu a druhý sv. Janu Křtiteli.

Po polednách v den sv. Štěpána vypraví se na pout městem tři kostelníci, z nichž nejmladší nese v ruce stříbrný krucifix. Lid nazývá je »kolendjani«, neboť jdou od domu k domu, zpívajíce ob-

²⁵⁾ krocana; výraz pochází od »renditi«, čímž naznačen zvláštní způsob krocánovy chůze.

²⁶⁾ chloubu.

²⁷⁾ tuka = krůta, krocán = tukac.

²⁸⁾ pravá ruka, pravice.

vyklé koledy, při čemž jim každý hospodář musí dát po jednom pšeničném koláči nebo v náhradu za tento »banicu« (desetník), pak 2—4 litry vína a náruč dříví. Tyto dary shromažďují »kolendjani« na připraveném povoze a uloží celou sbírku v chrámové předsíni.

Večer téhož dne shromáždí se všichni v nejlepší kroj odění muži v podloubí a v nádvoří chrámu. Ženy zůstanou v domech a nesmějí se naprosto účastniti osobně průběhu slavnosti. Odpolední koledníci zapálí nyní v nádvoří chrámovém pod širým nebem oheň, který se nazývá »vatra-koleda« proto, že se kolem něho prozpěvují koledové písně. Starší muži posadí se kolem ohně na upravené dřevěné lavičky, mládež zaujme místo na holé zemi. Jakmile nastalo v zástupu stíšení, pozvedne se nejstarší občan osady a promluví k shromáždění, při čemž klade dorostu na srdce, aby povždy chránil tento starodávňý místní obyčej. Ku konci řeči své vyblídne dva starce, nechť pozvou »župníka« (faráře) do středu občanů s prosbou, aby požehnal »vatra koledu« a účastnil se slavnosti, která má té noci trvati.

Starci po chvíli přivedou faráře, jenž požehná ohni, každý zaujme potom s klidem své místo, a nastává sborová porada, jakým postupem má se bráti slavnost ku počtě »gradu«. Podotknouti sluší, že pro tuto noc povýšuje se lidovým obřadem vesnice Bibinj na »grad« (město), sedláci se titulují navzájem »Gradjanin« (měšťan) a selky se oslovují jako »gospodje« (paní).

Po dokončení těchto předběžných porad povstane jeden z nejstarších mužů, jenž prohlásí, aby slavnost počala střelbou z hmoždířů. V tom zahřmějí mocné rány hmoždířů a po nich jako stohlasá ozvěna nese se přes širou hladinu moře nočním tichem střelba z »kubur« (krátké pistole), čímž celému okolí se ohlašuje počátek »krunisanja«. S kostelních věží zazní slavnostní hláhol zvonů, a veškerí účastníci se v radostném opojení před chrámem bratrsky objímají.

Zatím sbor starců ustanoví vojevůdce a odevzdává mu vrchní velení. Zvolený vůdce vyzve pak mládež, aby si připravila zbraň, a sbor starců odchází do upravené poradní síně, která vyzdobena jest trojbarevnými prapory, koberci a ratolestmi. Na kostelním nádvoří plane vatra-koleda, hojně dřívím živěná, a při ní táboří pod širým nebem občané. Po domech »gospodje« rozsvěcují světla a vyhlíží z otevřených oken, naslouchajíce veselým písním koledním, které se rozléhají po celé osadě. Slavnost tato má též v sociální příčině svůj mravní význam, neboť při ní má býti zapomenuto všech sporů a nepřátelství mezi jednotlivými občany osady; ode všech má dnešní noc býti pokládána za slavnost sbratření.

Vojevůdce určí pak vojenské hodnostáře, kteří řadí mladíky v čety, vkročí za starci do poradní síně a účastní se tu volby krále. Jakmile tato provedena, přijímá nový král projevy věrnosti, nejprve od starců, pak od všeho účastněného občanstva. Celé shromáždění propuká v nadšené: »živio, živio, živio!«, když král se objeví ve dvéřích síně a sedá na připravený prestol poblíž »vatry-koledy«. Zvony blaholí, hmoždíře hřmějí, a za rachotu bubnů vzdává vojsko počtu.

Potom nastane slavnostní oblékání krále v drahocenný šat, zvláště k tomu účelu chovaný. Starci opásají krále starobylou pozlacenou šavlí, na důkaz moci odevzdají mu žezlo s jablkem, a napo-

sledy vstaví mu nejstarší občan na hlavu ozdobnou korunu. Na pokyn králův uklidní se shromáždění, zvony se ztiší, a král pronáší za všeobecného ticha dík za prokázanou mu čest. Občanstvo mu pak odvetou nadšeně provolává: »Živio, mili kralju, živila vojska i mila domovina!«

Po městě rozejdou se stráže a konají se časté pochůzky, kterým »gospodje« z otevřených oken nadělují hojně drobných mincí, mandlí, rakijs a pečeného masa. Na kostelním nádvoří zatím nastává všeobecné veselí, neboť odpolední »kolendjani« z výsledku své sbírky potravin, vína a peněz upravují na počest krále pro »gradjaniny« bohatou hostinu. Na rožně napíchaní berani vypékají se do růžova, na umeteném trávníku zvedají se kupy pšeničných koláčů, a ze zásoby vína kolují stále plné poháry mezi prozpěvujícími občany. Rádovánky tyto za neutuchajícího zpěvu, hudby a občasných střelby trvají po celou noc až do ranního úsvitu. Pouze faráři a králi dovoleno vzdáliti se ještě před východem slunce.

Slavnost sama dochází pak zakončení improvisovaným činem milosti královské. Sotva nastane den, vodí stráž po městě, od doma k domu, dva v řetězy spoutané vězně, s nimiž na oko ukrutně zachází. Současně oznamují heroldové, že bude se konati poprava oněch odsouzenců. Znenáhla vycházejí z domů svátečně oděné »gospodje«, které doprovázejí bičice i s vězni, litující obou tak dlouho, až v hromadném průvodu odeberou se ke králi, prosíce úpěnlivě za milost. Král po nějaké chvíli vyhoví prosbám žen, a na jeho znamení sejmou bičící vězňům řetězy. Tito děkují za propuštění a odeberou se mezi »gospodje«, které je za odměnu předchozích útrap hojně počastují pamlsky a nápoji.

Dvě nejkrásnější místa Škotska.

Napsal Dr. J. Sedláček.

Edinburg.

Nemíním popisovati cestu a pobyt ve Škotsku, neboť cestovních popisů jest nyní tuze mnoho, tak že jich mnozí již ani čísti nechtějí. Chci sděliti toliko některá pozorování, jež jsem tam mohl učiniti. Počnu s hlavním městem.

Edinburg chválí nejen Škotové, ale i Angličané a jmenují to město moderními Athénami. Od starodávna jmenují se Athény jako vzor, typus místa klasické vzdělanosti, tak jako jest Řím typem sídla nejvyšší duchovní správy neb obrazem náboženského světového střediska. Athény slynyly tím, že byly v nich vzdělavací ústavy, akademie, že tam pěstovány vědy a umění, tak že se z jejich památek všechny pozdější věky učiti a z nich čerpati mohli. Slavnými stala se sochařská a stavitelská díla Athén, stejně jako díla velikých filosofů Platona a Aristotela. Řím si podmanil Řecko, ale

byl přemožen řeckou vzdělaností tak, že se v stoletích před narozením Páně a po něm v římských kruzích více řecky mluvilo a psalo než latinou. I list sv. Pavla k Římanům, listy sv. Klementa římského jsou psány řečtinou.

Edinburk nemohl míti takového významu jako Athény, ale ve svém omezenějším kruhu, pro Škotsko, byl a jest Athénami. Jest zde veliký počet vzdělávacích ústavů; universita Jakubem VI. založená má mezi vyššími ústavy velmi dobré jméno, Heriot-Watt College jest z nejstarších technických škol celé Britannie, Jiffí Watsona škola jest největší školou pro hochy. Domy, jež slouží vědám, musejní sbírky, ústavy pro studenty, jako Student's Union, Musical Class Room, M'Ewan Hall jako akademická aula, zvláště nemocnice Heriotem, klenotníkem Jakuba VI. založená a bohatě nadaná, jsou takofka vzory všech podobných zařízení.

Škotové přirovnávají však svou metropoli ještě z jiné příčiny k Athénám. Edinburk jest postaven na několika návrších jako Athény, ano, má tam i podobné stavby, jaké byly v Athénách.

Hrad Castle může býti vhodně přirovnán k řecké Akropoli, pahorek Calton má podobnost s řeckým Lykabettos, blízký záliv Firth of Forth může odpovídati Egejskému moři, ostrůvek Inchkeith zastupuje řeckou Aiginu a v přístavním městě Edinburku, totiž v Leith, můžeme si představití Pireus.

Když díváme se z dolejšího nového města nebo z hlavní ulice Princess Street na vysoký hrad a na staré město, které k němu přiléhá, zdá se nám, že jsme nespátřili ještě tak malebné a romantické poloby; s hořejších zdí hradu a s Nelsonova pomníku na pahorku Calton Hill, odkud můžeme přehlédnouti celé město, postřehnouti i blízké pahorky a mořský záliv, jest pohled tak pěkný, že bychom počítali Edinburk polobou k nejkrásnějším městům světa.

V jiných městech, kde jsou katolické menšiny, bylo někdy skorem nesnadno nalézti katolický chrám. Jeť ve škotských městech tuze mnoho modlitebních síní i chrámů různých protestantských sekt. V Edinburku jsme katolický chrám mohli nalézti snadno, jak v novém, tak i v starém městě.

Vešli jsme do prostorného chrámu Otců Tovaryšstva Ježíšova. Čistota chrámu, klid a zbožné chování přítomných, kteří i ve všední den a v trochu ranní hodinu přece četně mši sv. obcovali, nás nepřekvapily; nalézáme to tak v katolických chrámech Britska vůbec. Katolíci jsou horliví, dbají o svůj chrám, hlásí se mužně k němu. Vysoká tato svatyně nemá ve stěnách oken; třemi svítilnami kopulí ve střeše vniká dostatečně světla do celého prostoru. Ten způsob by se doporučoval tam, kde svedený lid při každé příležitosti vytlouká nevinná klerikální okna. V chrámě bývají shromáždění bratrstev, která jsou v Anglii velmi dobře zorganizována.

Katolické spolky mají zvláštní síně (Halls), v nichž pořádají své schůze. Zábav po našem obyčeji v těchto schůzích mnoho není, proto není spolková místnost spojena s hostincem. Zdejší katolíkům jest vážné jednání o katolické věci, o náboženství, o dobročinnosti spolu s poučnými přednáškami dostatečnou zábavou; jim není třeba žertových ani divadelních představení, aby se jimi ve spolku udrželi. Členové katolických spolků konají rádi služby, které s chrámovou bohoslužbou poněkud souvisí. Katolíci nemají všude prostorných

svatyn; členové spolků vykazují při četnější nedělní návštěvě jednotlivcům vhodná místa, aby se všichni do chrámu vešli, a aby mohl býti dobrý pořádek zachován. A jak horlivě přistupují laikové k přijímání nejsvětější Svátosti; a přece bys nikoho z nich nemohl jmenovati »modlářem«.

Když jsem vystupoval na hrad, bylo mi ve vysoké třídě The High Street jíti kolem chrámu, který jmenují všeobecně *kathedrálou*. Zde býval starý farní chrám tohoto města, nyní náležel presbyterianské církvi nebo sektě; tato sekta biskupů nemá.

Chrámy jest vystavěn v gothickém slohu, má krásné pomalby (markýze Montrosy a m. z Argyll); v něm sjednány některé pro škotskou církev i zemi důležité smlouvy. Protestantismus zavrhuje, jak známo, obrazy. Zde jest krásný oltář, kde té záповědi dbáno nebylo; po delším vyjednávání teprve směl býti tento »kompromisní« oltář ponechán. Když bylo toto povoleno nebo trpěno, zavedeny zde časem i jiné zvyky, které jsou vzaty z katolické církve; kostel stal se chrámem ritualistů.

Vrátný nám hned podával pořádek udávající smuteční bohoslužbu za Gladstona, která se příštího dne konala. Poněvadž jsou v této modlitebně varhany, mohli za průvodu varhan a hudby vložit do té bohoslužby pěkné písně; ty se střídaly se zpěvem žalmů. Středem celého nebyla však mše sv.; to by bylo pohoršením přísných Anglikánů, ale kázání či řeč; já bych byl soudil, že středem celého byla krásná symfonická hudební skladba, kterou obecenstvo snad nejpozorněji poslouchává. Všechny vybrané písně a žalmy jsou zajisté velmi pěkné, řeč a hudba nejlepší — ale jak prázdným jest ten dvouhodinový obřad, když není při něm podstatné části křesťanské bohoslužby — mše sv.!

Na cestě k hradu byl nám jeden krám vyloženými obrazy velice nápadným. Celé průčelí domu kolem krámu bylo pokryto vyobrazeními, která představovala v nejživějších barvách různé druby anglického a škotského vojska. Známo, že jsou kroje jednotlivých anglických pluků velmi malebné a pestré, především jezdců a Škotů.

V krámě najímají britské dobrovolníky k britské armádě; pod obrazy jsou poznamenány podmínky přijetí a různé výhody, jež budou dobrovolníku poskytnuty. Aby snad mimojdoucí mladíky spíše navnadili, dali do krámu několik pěkně rostlých, krásně ustrojených vojnů, kteří staví svým bujným vzezřením na odiv vojenský blahobyt.

V hradě jsou nyní kasárny a skladiště zbraní. Ze tří stran jsou pod ním hluboká údolí, jen ze strany, kde jest nyní vysoká třída, bylo lze se k němu přiblížit. Před vynalezením stelného prachu byl hrad nedobytným.

Škotové hájili vždy dosti udatně svou samostatnost a zachovali si po smlouvě s Anglií r. 1707. ještě mnohá práva a výsady. Proto chovají ve veliké úctě královské odznaky, regalia, které jsou v korunní komnatě v Edinburském hradě. Všechny odznaky jsou velmi starobylé: koruna, žezlo, státní meč a j.

Nejvíce zajímají nás vedlejší komnaty katolické královny *Marie*, která se zde zdržovala. V menší místnosti narodil se její syn Jakub VI., jenž měl obě koruny, škotskou i anglickou. V zasedací síni, kterou nyní jmenují Banqueting Hall, jsou vyloženy štíty a zbraně; zde zasedával někdy škotský parlament. Obyčejné zasedání bývalo v domě

parlamentu, který jest níže na blízku kathedrály, tam jest nyní nejvyšší civilní a soudní dvůr.

Bylo nám líto, když jsme v místnostech královny Marie zde na hradě, po té také v paláci Holyrood, kde pravidelně sídlila, slyšeli od vykladačů o ubohé královně mnoho nepříznivého. *Holyrood* bývalo opatstvím, jež založil David I. na blízku Edinburka; pak se stalo sídlem škotských králů. Komnaty královny Marie jsou nejstarší částí tohoto paláce. V její ložnici jest ještě něco starého nábytku. Tam, vypravoval průvodčí, Maria kdysi jednoho milovníka, který se tu skryl, prozradila a vydala posměchu a potrestání; jiný milovník Rizzio byl zde manželem královny, Darnleyem, který sem s několika najatými vešel, zavražděn. Ukazují i zakrvácený kámen, na němž prý tělo Rizzia leželo. Jest dokázáno, že dějepisci královně Marii v mnohém dlouho křivdu činili, a že ji Alžběta, královna Anglie, nespravedlivě posuzovala. Zde bledí mluvíti o velkých chybách katolické královny, ale jak šetrně zakrývají při výkladech památek v Toweru v Londýně všechny nelidskosti, jichž se protestantská Alžběta a jiní vladaři na katolících dopouštěli! Královská kaple paláce Holyrood jest ještě částí starého opatského chrámu z 12. století a chová hroby Davida II., Jakuba II. a V., lorda Darnleye; venku jest též náhrobek onoho Rizzia. Všude nalézáme památky někdejšího katolického života. Na blízku Edinburka jest Dunfermline, kde škotští králové též jednou sídlili. Normanský zdejší katolický chrám tak zvaní reformátoři barbarsky v zříceniny obrátili. V paláci Linlithgow narodila se královna Marie r. 1542. Tamtéž jest nejstarší chrám škotského způsobu. V hradě Craigmillaru z doby před r. 1374. jsou též památky po královně Marii; v parku ukazují jeden starý strom, jenž byl prý královnou zasazen.

Zvláštní dojem činí v Edinburku tak zvaný *národní pomník*. Na pahorku Caltonském chtěli totiž napodobiti řecký Pantheon a postaviti pomník padlým hrdinům z boje u Waterloo. Šťastně postavili asi 10 vysokých sloupů, spojili jejich hlavice velkými kvádry, ale k další stavbě se nedostalo peněz. Nicméně působí ten kus příznivě, a zdá se, jako bychom viděli zbytky nějakého řeckého chrámu.

Oban. Církevní poměry v Britsku.

Škotsko jest Angličanům, kteří nemohou nebo nechtějí jíti v létě do alpských krajů, pěknou náhradou. Škotská vysočina a její četná jezera lákají každého neobyčejným půvabem; proto jsou tyto kraje v létě přeplněny turisty a hostmi, kteří chtějí několik neděl pobytu ve svěží zeleni a na venkově. Venkovem bychom škotskou vysočinu skorem již ani jmenovati neměli, neboť jsou všude, kde jest poněkud příznivější poloha, velkoměstské hotely nebo tak zvané „hydros“, veliké vodoléčebné domy, kde není venkovské jednoduchosti, ale velkoměstský přepych a veškero pohodlí. Jest na bíledni, že žádají v takových domech vyššího platu, který zdá se někdy býti přílišným. Dle tamního vtipného slova zdědily hotely zaměstnání loupeživých keltických mužů, kteří tam dříve hospodařili: „Olim marte, nunc arte“.

Město *Oban*, ležící na západním břehu Škotska, jest snad nej příjemnějším a nejvýhodněji položeným místem škotské vysočiny.

Jest na blízku nejkrásnějších jezer a krajin, poskytuje nejlepší příležitost k rozmanitým, půvabným i zajímavým projíždkám po moři, leží na začátku známého Kaledonského průplavu: vše to činí Oban střediskem cestujících a turistů tohoto kraje.

Na cestě do Obanu bylo mi jiti s pravou škotskou rodinou, která konala okružní cestu z Callanderu po jezerech, průsmykem Trossachs k Loch Lomond, do Obanu a k Loch (jezero) Awe. Po cestě zapěli si ze svých modlicích knížek (Prayer-book) některé svaté písně a žalmy, a tak je to těšilo, že prodloužili ten zpěv až více než na hodinu. A nebyla to snad rodina pastora, nezpívali snad jen dušeně, ale nahlas a velmi pěkně. Vykládali mi, že se zpěvům již doma naučili, škola je ještě více vycvičila, a nyní jest zpěv žalmů a písní jejich denní modlitbou. U nás toliko poutníci si dovolují svaté písně zpívat; kde uslyšíme turistu podobně obveselovati sebe a jiné?

Oban jest neveliké, moderní město, v němž jest velmi mnoho hotelů, ale také značný počet různých chrámů. Katolíků jest zde sice jen nepatrný počet, ale duchovním správcem jejich jest — *biskup*. Aby totiž byl zachován starý titul biskupství Argyll a ostrovů, ustanoveno sídlem tohoto biskupa Oban, ač jest zde jen malá katolická osada. Má malou, nízkou residenci na konci města; chrám i zvonice jsou vystavěny z válcového, železného plechu. Z venku to šedé stavení není nikterak pěkné; za to jest uvnitř velmi jemně a čistě červena- navě natřeným dřevem vyloženo, oltář i mříže jsou pěknými řezbami ozdobeny, a tak není ta svatyně biskupské kathedrály nedůstojnou. Biskup mne velmi vlídně přijal; hovořil o Rakousku, jehož poměry dobře zná, o Čechách, jež charakterisuje, bohužel, jako to činí většina cizinců, dle nepřívětivých zpráv novin, a sdělil se mnou nemalé starosti, jež jemu i při malém počtu věřících zde jsou uloženy.

V neděli z rána vystoupilo mužstvo pěti anglických válečných lodí, jež se před Obanem zastavily, na břeh. Když se byli seřadili, popošli na hlavní nábreží, a nyní je vyslal velitel nikoli do chrámu — ale do chrámů. Má Oban deset kaplí různých sekt; ve všech konána v neděli bohoslužba. Vojínové šli v menších a větších četách do chrámů té sekty, k níž náleželi. Největší počet jich šel do presbyterianské kaple; v katolickém chrámě jsem je spatřil až odpoledne při požehnání; byli to však toliko jednotlivci, kteří se snad jen přišli do naší svatyně podívat.

(Pokračování.)

Svět a jeho konec.

Sestavil z různých zpráv Bedřich Jiříček.

(Pokračování.)

Nedávno padl v Mexiku meteor 4 kilogramy těžký. Byl to desertér z komety, nazvané Biela. Název má od astronoma majora Biely, rakouského důstojníka, pocházejícího ze staročeského rodu pánů z Bílé. Objevil tuto kometu r. 1826. v Josefově; zemřel r. 1856. v Benátkách. Tato vlasatice často se křížovala s drahou naší

země. Při tom křížování odpadl kus její do Mexika. Může se snadno vypočítati, na kterou stranu země přijde bombardování se strany meteorů. Je známo, že slunce i se všemi oběžnicemi spěje ku hvězdě alfa v souhvězdí Herkulově. Jen ta strana země, která jest obrácena k této hvězdě, může býti zasažena nemilou meteorickou návštěvou.

Komet na světě je mnoho, jak Kepler podotkl, tolik, co ryb ve vodě, a jako motýlové a můry obletují v letní noci okolo světla, tak obletují komety slunce, v jejichž blízkosti země letí na své dráze. Průměrně jich viděti pouhým okem třicet v jednom století. Že tito světoví proletáči někdy s planetami a tedy i s naší zemí přijdou do karambolu, nelze upřít. Tak roku 1770. Lexellem objevená kometa narazila na Jupitera a jeho družice. Zda tvorové, jižto snad tam žili, byli v nebezpečnosti života čili nic, vymyká se vědění hvězdářského zpravodajstva.

Ale myslím, že život tamější, je-li tam vůbec, nedoznal žádného rozruchu; naopak Jupiter, takový obr, jistě odmrštíl zchátralého, slabého vetřelce od své dráhy daleko. Roku 1872. narazil kus komety již zmíněné — Bielovy — a od roku 1846. na čtyři a od té doby na více ještě kusů roztrhané na naší zemi; a co prorokoval Falb na třináctý listopad 1899., již se tenkrát stalo. Padal déšť, ale nikoli mokrý, padaly meteorické šupiny, počtem asi 160.000.

O nějakém nárazu vlasatice na naši zemi nemůže býti ani řeči. Látka vlasatice pro hrozný její rozměr je řídká. Necht se skládá z řídkého plynu, nebo řídkého prachu jakéhosi, jest rozložena na tak obromný prostor, že naše země by letěla jejím tělesem tak, jak letí koule dělová kouřem nebo prachem zemským. Vždyť jádrem nebo hlavici vlasatice vidíme jako sklem hvězdičku za ní prosvítující. A hlavice taková je přece tlustá. Hlavice nejznamenitější komety z r. 1811. měla průměr skoro dva miliony kilometrů dlouhý, tedy dvacetkrát větší než naše země.

Co toho nyní víme o světě! Před dvěma tisíci let lidé žijící okolo Středozemního moře mnoho o světě nevěděli. Když vypluli úžinou Gibraltarskou v širý oceán, rozšířil se sice jejich obzor, ale větší díl světa zůstal jim neznámým až do objevení Ameriky Kolumbem. Celý zemský svět teprve tenkrát přišel do živého spojení. Když však Koprník, Gallilei, Kepler a jiní ohlásili, že země je jen malou hvězdičkou v prostoru, počala růsti zvědavost čím dále, tím větší, která se nikdy neukojí, a ve mnohých věcech zprávy hvězdářské budou spíše hádanky než pravda. Kde který kout země s druhým koutem je spojen železnicí, telegrafem, telefonem, zdaž také planety budou tak vzájemně spojeny?

Na perutech obrazotvornosti vykonaly se rozličné cesty již ve starém věku a nyní tím více, jelikož lidstvo vědomostmi o pozemských věcech přesycené chce mít něco nadzemského a s hltavostí čte astronomické romány, které lehtají a dráždí zvláště vzdělané čtenářstvo kořením, váženým z přírodovědy a astronomie. My však na chvíli budme v mezích možnosti.

Je spojení s ostatními hvězdami možno? Spojení planet s planetami jest nejedno, ale lidí s planetami žádné. Paprsky sluneční a paprsky světla létají s hvězdy na hvězdu. Vlasatice létají od hvězdy k hvězdě, jen že posud se nikdo za ohon jejich nezachytil, tak jako jistý hrdina francouzského románu. Meteory podle zákona tíže pře-

letují z oboru přitažlivosti jedné hvězdy do oboru přitažlivosti hvězdy druhé. Měsíc přitahuje a zahání od sebe naše moře a působí tak příliv a odliv. Obzvláště světlo je nejrychlejší komunikační prostředek, urazíc za vteřinu 40 tisíc mil a letíc od hvězdy k hvězdě, a to nikoliv jedním směrem, nýbrž miliony směry najednou na všechny strany.

Kdyby tak bylo možno zachytiti se za paprsek světla, kam bychom již byli došli! Hle, kolik prostředků komunikačních! Ale žel Bohu, až posud žádného nemůžeme použiti. Jediné oko, a to z dálky nesmírné by nás mohlo do vědomého spojení s hvězdami přivésti. Ostatní smyslové pro dorozumění se světem jsou bez významu. Cit je mrzák ve vnímavosti rozdílu teploty nebo zimy. Vnímavost sluchu daleko nejde, abychom mohli slyšeti rány aspoň z takové vzdálenosti, jako je měsíc. Musili bychom se omeziti jen na zrak. Sluch pomocí fotofonu a telefonu daleko slyší, ale jak bychom zase dali dráty tam na nějakou hvězdu? I bez drátu dovedou telefonovati, ale jen tenkrát, když drát zastupuje nepřetržitě ústředí jiné, buď vlhká země nebo voda; toho však v prostoru nebeském není. Je tedy oko jediný prostředek, jímž bychom přišli do korespondence s planetními tvory.

Než bychom se dali do přípravy, musili bychom si zodpovídati najisto tyto otázky: Jsou tam na hvězdách tělesní rozumní tvorové jako my? Jsou li tam, mohou-li se s námi dorozuměti? Zda již učinili nějaký pokus? Kdybychom chtěli zodpovědět první otázku, již ta nám nadělá plno starostí!

Kdysi se vytýkalo Koprníkovi se stanoviska náboženského, že by neměl zemi a nás tak snižovati, uče, že země je nejmenší mezi knížectvími světovými, a že tudíž do pozadí stavěl větu biblickou, že všechno připraveno je pro člověka. Kdyby se nyní tvrdilo, že jedině země má tvory inteligentní, pro něž celý svět stvořen, sotva by se tím posloužilo jak vědě, tak náboženství.

Ale nechť je hvězd na miliardy, a nechť na každé jsou miliony rozumných tvorů, zase bychom se musili jen omeziti na styk s nejbližšími sousedy, sídlícími na planetách naší soustavy sluneční. Neboť kdybychom chtěli korespondovati s hvězdami jinými, stálicemi a jejich planetami, a kdybychom užili nejrychlejšího posla, t. j. světla, tedy bychom na př. na Riegel v souhvězdí Orionu se světlem poslali zprávu až za pět set let. Pět set let tam, pět set let zpět činí tisíc let. Jaká by to musila býti trpělivost nikoliv jednotlivce, ale celého člověčenstva! Proto bychom se musili omeziti jen na naše planety.

Jsou všechny planety obydleny tvory myslícími? Sotva. Snad byly, snad budou, nebo je právě některá z nich tak obydlena, jako naše země. Bydlení lidstva na zemi je jen okamžikem té doby, co země trvá. Vždyť země před nynějším svým útvarem, schopným života, mohla již tisíce a tisíce, ba miliony let trvati. Každý z oněch šesti dnů, v nichž dle bible země byla stvořena, mohl býti periodou, trávající milion let. Jistý učenec pravil: Kdyby anděl vždy za deset tisíc let přiletěl na zem, aby zde hledal myslící tvory, možno, že by jich nikdy nebyl našel.

Podobně i my při zkoumání, zda tam na planetách jsou tvorové, bychom se dodělali takové zkušenosti. Snad leckde se na planetě děje příprava pro obydlí tvorů, snad tam teprv začínají bydliti, nebo

jsou na vrcholu svého vývoje, nebo v zániku nebo dokonce vymírají, nebo vymizeli již dávno.

Měsíc je mrtvá spousta. Tam bychom nenalezli živého tvora. Z planet ještě tak Venuše nebo Mars by toho byl hoden, abychom se pokusili o nějaký styk s ním. Nejvíce poutá pozornost Mars.

Většinou nabývá mezi hvězdáři vrchu mínění, že světlé pruhy na Marsu, rovnoběžně vedle sebe jdoucí, jsou umělé stoky, určené zavlažovati suchou půdu, a že temná místa na Marsu jsou kraje pokryté rostlinstvem, vypěstovaným rozumnými tvory. Věhlasný astronom Schiaparelli se domnívá, že na Marsu jsou rozumní tvorové, a to lze prý souditi z pravidelnosti kanálů, jež jen rozumní tvorové mohli vyvoditi za jistým účelem; zde za tím účelem, by pevninu na vodu chudou uměle zavlažovaly vodou mořskou, plynoucí do vnitra Marse pomocí umělých stok. Může se tedy s pravděpodobností tvrditi, že na Marsu jsou rozumní obyvatelé. Jsou-li tam, mohou naše znamení poznati jako znamení rozumných tvorů? Mají oči jako my? Mají-li oči, jaký bystrozrak mají? Vždyť víme, že zrak živočichů a lidí je různý. Orel vidí nesmírně daleko. Kočka vidí lépe ve tmě. A naše oko leccos nevidí. Ve spektru jsou mnohé paprsky ještě jiné, kterých oko naše nepostřehuje; a ty paprsky, jež poznal Röntgen, jsou našemu prostému oku nedostupné. Může býti, že obyvatelé na Marsu buď mají zrak bystřejší než my; zrak jejich se snad vyrovná nejlepšímu našemu dalekohledu; možno však je, že mají zrak slabší nebo méně vidí při různých poměrech Marsova světla. Mají-li zrak jako my, mají tam dalekohledy? Necht by byli učinili v zemědělství sebe větší pokroky, jsou snad v optice mrzáky. Snad tam ani skel nemají. Vždyť Babylonští a Ninivetští i Egypťané daleko dospěli v agrikultuře, o fysice však neměli ponětí. Možno je také, že tam létají jako zde ptáci daleko směrem k nám, pokud jejich ovzduší stačí a dovolí, by nás blíže pozorovali.

Marsané jsou oproti nám ve výhodě; mají čistší oblohu než my. Jako my jen v noci můžeme viděti hvězdy, vidí oni je i ve dne. Naše mraky však, kdyby nás chtěli pozorovati, činí jim obstrukci. Než, od té doby, co Röntgen objevil pronikavé paprsky, můžeme souditi, že mají zrak, který vidí i skrze kámen, ne tak skrze mraky.

Viděli již lidé signály, vydané někde na hvězdě k tomu účelu, by nás lidi upozornily? Musíme záporně odpověděti. Ale my třeba těch známek nepozorujeme, protože Marsané, jsouce zraku tisíckrát mohutnějšího, dávají nám signály, kterých my, lidé mdlého zraku, nevidíme. Anebo dávali nám kdysi znamení, ale naši astronomové teprv před několika desetiletími počali důkladněji a intenzivněji pozorovati Mars. Snad také tam myslí, že na naší zemi nikdo nebydlí a každé znamení pozorují za marné.

Abychom jejich pozornost vzbudili, musíme jim dáti sami znamení. Flammarion se vyjadřuje v ten rozum, že my lidé nyní spojení s Marsem považujeme za nemožné, tak jako kdysi považovali za nemožnou věc, že by Kolumbus mohl s druhé strany světa se dostat do Indie, při čemž objevil Ameriku. Evropané prý nyní jsou praktičtější, aby se dali do takového dobrodružstva. Musí se starati o jiné důležitější věci. A pak: scházejí jim peníze. Vždyť Evropa jen na udržení ozbrojeného míru potřebuje ročně pět miliard franků; a

to je nyní nejvyšší moudrost vzdělaného světa. — V tom rozumu žehrá na Evropany, že se nemají nijak do komunikace s Marsem.

Před několika desetiletími, kdy se lidé starali více o jiné věci než o politiku, mysleli skutečně na tu pošetilost, jak by bylo lze do-
cíliti spojení s hvězdami. V čele tohoto hnutí a dobrodružství byli nejvěhlasnější fyzikové a astronomové (Gauss † 1855. v Göttingách a Olbers † 1840.) Než, jejich úsilí, kdyby je provedli, bylo by bývalo marné. Chtěli činiti výzvědy na měsíci, a ten je přece hluchý; vždyť tam živého tvora není. Není pochybnosti, že Měsíčané, kdyby tam byli a měli optické nástroje jako my, musili by viděti i rozměr našich větších měst a jejich elektrické osvětlení, musili by dobře pozorovati na moři parník aspoň v té velikosti jako je komár. Jedině na Mars mohou zvědaví lidé svou pozornost obracet. A nebylo by to bez výsledku, kdyby jen byla dobrá vůle všech národů a několik milionů miliard peněz. Tenkrát, když je země Marsu nejbližší, v noci, mohly by se učiniti signály na různých místech elektrinou, a to, kdyby mocná elektrická světla, odrážena v ohromných dutých zrcadlech, vy-
vodila lesk, jenž by vzbudil u Marsanů pozornost. Toto však musilo by býti v ohromném rozměru, na několika místech a v jistých for-
mách, aby se Marsané nemátli, že je to světlo následkem výbuchu sopečného.

Ale jak silné musilo by býti to světlo, kdyžtž víme, že světla do dálky ubývá řadou geometrickou, že na př. světlo tři míle vzdá-
lené nevidíme třikrát, nýbrž devětkrát mdlejší!

Kdyby vytvořili pravidelnou figuru světla, mohl by zase lom světla v různých vrstvách atmosféry ji znetvořiti a zmrzačiti, tak že by Marsané místo pravidelného tvaru viděli směs nějakou a sotva by mohli souditi, že je to znamení od rozumných tvorů. Mars otočí se okolo své osy v téže době jako země. Může se jen proto v části k nám v noci obrácené vzbuditi pozornost. A tam na té části snad není obyvatelů. Kdyby se měl dáti signál, musily by se, jelikož ne-
víme, ve kterém konci Marsu astronomové se na naši zemi dívají, dáti signály s mnoha míst na celé zeměkouli i na moři. A pak, kdyby se měl čekati signál od Marsanů, musili by astronomové naši se rozestaviti se svými nástroji na četných místech celé země, a k tomu by se nedostávalo ani astronomů, ani nástrojů.

Tak by se mohly ještě uvéstí mnohé překážky, jež by zmařily dorozumění mezi Marsem a zemí. Ale snad duch lidský ve vyná-
lezech za několik set let v míře posud netušené pokročí, a obyvatelé planet budou si dávat zprávy tak, jako nyní Evropané s Američany. To vidí již prorocký duch Flammariona, jenž vypravuje o zprávě, jakou dají Marsané Pozemšťanům. Marsané totiž spíše ponali, že kometa jistá narazí, a to s rychlostí dvakrát větší, než má Mars ve svém běhu, na naši zem, a že tento náraz ohromnou horkost a magnetické bouře způsobí, a že nejhustší díl komety právě zastihne Itálii. Proto je rychlé stěhování z této krajiny nutné. Tato zvěst se zachytne na observatoři na nejvyšším vrchu Himalaje a telefonosko-
puje se do všech končin země. Obraz i zvuk o tom poletí světem, jenž v Paříži se zachytne světlou zachycovací telefonoskopickou deskou a celému obyvatelstvu se ihned oznámí. Hned potom rychle letí na budoucích balonech miliony Evropanů do těch krajů, jimž nehrozí žádný náraz s kometou.

Ovšem, tento karambol s kometou, o němž nám Marsané podávají zprávu, není tak nebezpečný.

Ale Marsané snad mají větší a hlubší vhled do všehomíra než my, a mnoho by nám prospělo, kdyby nám z toho pokladu vědomostí něco mohli přepustiti. Vždyť Mars prý už stárne. Musili tam býti obyvatelé o několik tisíc let dříve než my na zemi. Jaké pokroky učinili v zemědělství, když si z moře vedli zavlažující stoky do suchých krajů! Učinili-li také takové pokroky v jiných oborech, ve fysice, v astronomii? A kdyby nás zasvětili do toho chrámu své vysoké kultury, jaká by to byla pro nás výhoda! Anebo naše zkáza!

Rychlý skok v kultuře je zhouba. Vidíme to u amerických Indiánů. Jakmile tito svérázní, naturální lidé, projíždějící na svých rychlých mustangech širé pustiny, se namlsali naší evropské kultury, mizejí víc a víc z matriky živých.

Umožněna nám zvěst, že měsíc je bez živoucích tvorů: Není to pokyn od Správce světa, že nejsme pro styk s ostatním světem zralí anebo že nejsme pro něj schopni?

Dáti a znamenati vzájemné znamení je tedy nesnadno a snad i nemožno. Tím více nemožno je se tam někam na planetu dostat. Do všech dílů země není možno se dostat. O tom svědčí nezdařený pokus Andréův. Není možno se příliš vysoko nad zemi v baloně povznést. Největší výše, kam až člověk dospěl, páčí se na 9150 m. Tuto výši pronikl německý meteorolog Berson, vystoupil tedy výše než je zemský vrch Mont Everist, ale již ve výši 6700 metrů musil uměle dýchat. Oživující kyslík, nachytaný v ocelovém měchu, musil mu rourou k ústům prouditi, aby se předešlo zmaru života nedostatkem vzduchu.

Věda již vyrobila nástroj, jímž se povznášel člověk nad tuto hrodu zemskou, totiž balon, ale nemůže mu dáti ve vzduchu směr, jaký by vzduchoplavec chtěl. Je vydán úplně rozmaru vzduchových proudů. Vzduchoplavci snaží se sice tomu odpomoci, vyhazujíce obtěžkávadla nebo pouštějíce plyn, by našli při různých proudech v ovzduší kýžený směr, vedoucí je k cíli plavby. Ale tento prostředek posud se osvědčil nespolehlivým.

André pomocí vzdušného vesla a spuštěného lana na zem při nízké vzduchoplavbě bránil se překážejícímu proudu s dosti obstojným výsledkem. Ale mohutnému proudu ve vzduchu by se jistě neubráníl. Proto moderní technika zabývá se nyní vynalezáním stroje, jenž by mohl napodobiti let ptáka, jenž si i při nejsilnějším větru řídí svůj let. Pružidlem při takovém stroji může býti jen síla lidská nebo síla umělého motoru, hnaného buď parou nebo elektřinou. Svalovou lidskou sílu zkoušel zprvu Lilienthal, utvořiv si účelně dutá křídla značného rozměru a dovedl napodobiti při mírném větru a při dlouhotrvajícím cviku let ptáků, kteří bez mávání křídel a bez námahy plovou vzduchem. Ovšem neodvážil se do větší výše. Dvě opravy musil na svém stroji provésti. Na místě dvou velkých roztažených křídel, jež nesnadno se dala ovládati, dal dvě menší křídla ploská, jedno nad druhé; aby nahradil slabou sílu svalovou, dal tam motor. A to byla jeho smrt. S výšky několika metrů spadl. Jeho roztřepaný mechanismus létací i jeho organismus tělesný byl nalezen 10. srpna 1896.

Jeho pokus nezastrašil mnohé a budou jej zase jiní obnovovati, až se vyvine z toho sport, jenž učiní soutěž bicyklu i fiakrům.

Maxim pokusil se též o vzduchoplavební prostředek, zrobil lod, opatřil ji křídly, která hnal parní stroj otápěný benzinem. Stroj ten vážil 8000 angl. liber. Tento stroj se zvedl jednou roku 1894. do výše nevelké, ale jen jednou. Ostatní pokusy byly marny.

Zeppelin a Renard snažili se spojit balon se strojem, nahrazujícím svalovou sílu ptáčí, bez níž nelze si dáti směr ve vzduchu. Zeppelin mnil se dostat do výše 1000 metrů se strojem 2000 kg. těžkým a myslí, že by celý týden vydržel ve vzduchu. To tak učeně odůvodňoval, že znamenité veličiny v technice a fysice musily možnost toho uznati. Vše by bylo na tom stroji správně, jen voje schází. Nebo celý pták by již byl; křídla, ocas — jen schází hlava a zobák, jenž by dával letu směr. Je jisto, že balon bez stroje se nedá řídit a voditi. Zda však létadlo ve způsobě ptáka s balonem nebo bez balonu je směrodajstvu blíže, je posud záhadou. Obě záhady jsou u zvířat rozřešeny. Létadlem bez balonu je pták, plove ve vzduchu pomocí své svalové síly, své tělesné stavby a křidel. Ryba zase je létadlem ve vodě, ale s balonem; její blána nahrazuje balon, její síla svalová, její ústrojí tělesné, její ploutve rovnají se létadlu.

Na těchto přirozených strojích musí fysikové zkoumati a vyzkoušeti vzduchoplavbu ředitelnou. Ale kdyby vynalezli sebe lepší létadlo, přece se na něm nedostane nikdo ani do měsíce.

Než, třeba by byl zkum hvězd omezen, je ještě mnoho, čeho o zemi samé nevíme. Tak nyní zase nás překvapily nové výzkumy.

Není člověk na zemi stejně vážným. Jak v sociálním životě není člověk stejně vážen — na př. evropský kníže, jeimuž se šosáctí Evropané koří pro jeho urozenost, v Americe by nepožíval nejmenší úcty, neměl-li by něco v hlavě nebo v kapse — tak i v oboru tíže. Jiná je váha téhož člověka na pólu a jiná na rovníku. Tíže závisí na vzdálenosti středu zemského a na hutnosti místa, na němž stojíme. Čím hutnější místo, tím těžší předmět na něm, nebo, což je jedno, tím větší přitažlivost.

Co je ve vnitru zemském? Průměrně je země pětkrát až šestkrát hutnější než voda. Zevní obal země však je průměrně jen dvakrát až třikrát hutnější, a přece celková hustota země jest až šestkrátě hutnější; musí tedy vnitro zemské býti velmi těžké. Takovými látkami mohou býti jen kovy, a z těch nejspíše železo, jež sedmkrátě až osmkrátě je hutnější než voda. Mělo by býti mnoho železa v zemi, jak v jiném světě, jak viděti ve vidmu slunečním a na meteorech.

Nejsou snad ve vnitru země žární plyny, jež jsou tak hutné jako kovy? Kdo si to dovede představit? Kdo ví, zdali vnitro zemské není v tomto záhadném stavu? Snad jsou tam hořící hutné plyny, stlačené nesmírnou tíhou!

Celá země váží půl sedma quadrilionu kilogramů. Vážili ji v Postupimi. Země naše, jak bychom si mysli, nedrží ustavičně rovnováhu. Točí se čím dále, tím pozvolněji. Den se prodlužuje, ale ve 200.000 letech prodlouží se den teprv o jednu vteřinu. Kolotá-li se země, osa zemská nemá vždy též směr. Měsíc táhne zemi k sobě, působí kolísání zemské osy, kteréž za 19 let se zase vyrovná. Proto body severního i jižního pólu jsou měnlivé, a Nansen i Andrée, kdyby chtěli na severní točně označiti bod zemské osy, potřebovali by velkého astronomického výpočtu.

O 17 metrů uchýlí se prý bod točny od své původní polohy. To se prý děje následkem závaží, jež se nestejnoměrně dává na zem. Někde na zeměkouli je více ledu, sněhu, vody, nebo někde s tokem řek bahno se nahromadí, což má v zápětí, že země pro nerovnou tíži se nakloní.

Mysleme si tyč, 1713 mil dlouhou a v těžišti svém spočívající — tak dlouhá je osa zemská —; obalíme-li ji látkou lepkavou, třeba voskem, zajisté tam se nakloní, kde se látky přidá, a tím více se nakloní, čím vzdálenější je to místo od těžiště, na němž se přitíží. Při těžišti ani se nepozná kolísání, ale na koncích, čili na točnách již možno znamenati odchylku.

Znamenáme, že některý rok nemá tolik tepla, že slunce nehřeje tak, jako jiná léta. Není to snad proto, že osa zemská o těch několik metrů je nakloněna k severu a působí takto, že paprsky sluneční šikměji padají a méně hřejí? Aneb když je nakloněna k jihu, nepůsobí, že sluneční paprsky padají kolměji a proto více hřejí?

(Dokončení.)

V listopadu.

Den chmurný jest, mlha na zem padá,
i mrazivý déšť s oblohy;
ó, jak i člověk nejšťastnější
v tu dobu zdá se ubohý!

Sténají stromy, křoví sviští,
v krajinu divný smutek pad',
když v zamlženém, temném hávu
se blíží teskný listopad.

Den dušiček! Co slzí vřelých
v tu dobu lidstvo prolíje,
když na hřbitově květinami
hroby svých milých ovíje!

A v ten lesk světél rozmanitých,
jež na hřbitově zářejí,
jakoby ruka Stvořitele
vkládala sladkou naději:

»Jen dočasné jest rozloučení;
spí-li zde tělo zemdlené,
tam nahoře v nadhvězdě výši
jest sídlo duše blažené!«

L. Grossmannová-Brodská.

Pastely.

Polsky napsal Jan Żada. Se svolením spisovatelovým přeložil Frà Josef Mergl.

(Pokračování.)

Sýkora se po chvíli rozhovořil dále: »O stipendium ráčil jste se mně, Vašnosti, postarati, ve kvintě o jednu hodinu, v sextě o druhou. Ale při vši své dobročinnosti ke mně ráčil byste, Vašnosti, býti ke mně ještě laskavějším, znaje můj trudný, velmi trudný život. Otec můj byl řemeslníkem v Klepařově. Je to městečko v horách asi dvanáct mil odtud. Vlastního domu neměl, pouze dílnu, ale práce bylo vždycky dost. Byl místním radním, a jednou ho zvolili i do okresní rady; tak byl vážen v celém okolí. Byl to člověk sice neučený, ale přímý a příčinlivý charakter. Mně vždycky říkával: »Uč se, chlapče, uč se, tvým povoláním bude učenost. Mladšímu bratrovi dám dílnu, a ty budeš knězem nebo doktorem.« V hojnosti jsme sice nežili, ale bídy jsme také nezkoušeli. Později však začalo býti hůře. Otec pustil se do jakés spekulace, ve které přišel o všechno a uvalil ještě na sebe dluh. Začal znovu churavěti dávnou svojí chorobou a zanevřel na celý svět. Dluhů přibývalo a s nimi i bídy. Otec musil propustiti chasu, poněvadž neměl, čím by jí platil; ba i práce ochabla. Ale přes to vše nespouštěl se svých úmyslů, co se mne týkalo, jakkoliv mu to vymlouvali. »Ať je jakkoliv,« říkával, »toho chlapce dám do škol. Má-li třiti bídu, ať ji tře ve studiích, doma by se také lépe neměl. Až bude pánem, poděkuje mně.« Otcí totiž šlo hlavně o to, aby se aspoň mně někdy lépe vedlo než jemu. »Ať už já se nuzuji po celý život,« říkal; »ať už se já mohám a třeba světem tluču, jen když aspoň jedno mé dítě bude mít lehčí chléb. Bude-li musiti pracovati o hladu a chladu, protloukati se mezi cizími lidmi sám a sám, což z toho? Jen když se dodělá cíle.« Tyhle zásady vštípil jsem do sebe od mládí: ctižádost po otcí, houževnatost a vytrvalost v práci. Ať se děje co děje, i hlad i bití i ústrky snesu, jen když si provedu svou. Neměl jsem mnoho schopností, ale učení šlo mně dosti dobře. Musilo jíti dobře; byl bych raději umřel, než se dal zahanbiti jinými. Otcí zářily oči radostí, když prohlížel vysvědčení. »Moje krev, moje krev,« kýval hlavou, hladě mě po tváři, »nepovolný, tvrdý. Dokáže lidem, že není stvořen pro ševcovinu.« Než mne odvezl do gymnasia, dovedl mne k panu faráři pro požehnání. Pan farář mne znal dobře; byl jsem jeho žákem v obecné škole. Pohlídl mne, pochválil můj úmysl, dal mně obrázek a modlitební knížku; pak odstoupil s otcem stranou. Ale já, jak už děti bývají zvědavý, slyšel jsem celou jejich rozmluvu.

»Je to tedy váš nezvratný úmysl, Sýkoro,« pravil pan farář k otcí. »Pomoztež vám Pán Bůh! Kéž bych byl falešným prorokem. Dobře si však pamatujte, co jsem vám řekl. Já vám k tomu neradím.«

»Teď nelze už ničeho změnití, velebný pane,« odvětil otec. »A kdyby i bylo lze, neučinil bych toho. Raději poslední kabát svléknu a poslední groš vynaložím, jen aby se chlapec nemusil někdy šídlem nebo hoblíkem oháněti.«

»A bude se tak míti lépe?« tázal se pan farář, kývaje hlavou.
»Bude už proto lepší nebo šťastnější, než vy?«

»Doufám, že bude,« otec na to. »A proč by nebyl? Je mlád, zdrav, a hlavu má otevřenou. Mnozí jsou hloupější než on a domohou se jmění i dobrého bydla, proč by se jemu totéž nepodařilo?«

»A uvázili jste, zdali to vydržíte? Studie jsou drabé! Vy jste churav, vaše žena také, doma máte ještě čtyři nebo pět dětí, jednoho mrzáka mezi nimi. Nevím, nevím, zdali to zmůžete!«

»E, což! Do chlapce třeba jen trochu šfouchnout, pak už po-
běhne sám.«

Nu — tedy »šfouchli« do mne. Otec mne dal do bytu ke známému ševci. Byli jsme pohromadě čtyři: dva studenti a dva z dílny. Spali jsme v dílně na slatinicích, k učení jsme my dva měli vykázaný kout vedle kuchyně mezi starým haraburdím. Jakéž to bylo učení? V malé světnici od rána do noci jeden křik, rámus, hukot jako v oule, v dílně bije tovaryš učeník, mistrová křičí v kuchyni, děti se pletou pod nohama, pláčí a vřeští, až uši zalébají, do kránu přes tu chvíli někdo vstoupí. Hlava jde z toho kolem. Ale což platno. Uši jsem si ucpal pěstmi, schoulil se do kouta s knihou na kolenou a dřel jen což. To by ještě všechno bývalo ušlo. Ale k mému neštěstí přišel k našemu mistrovi nový učeník; už trochu starší v letech, na pohled slušný, ale ničema od kosti. Byl dřívě v gymnasiu, ale že se nechtěl učit, dal ho otec na řemeslo. Ale chlapík nemohl vydržeti ani při řemesle. U čtyř mistrů pobyl, než přišel k nám. A sotva že k nám přišel, ještě se ani neohřál a už ukázal, co v něm vězí. Proti mně pojal zášť, patrně proto, že jsem, třebas chudě, vytrval na gymnasiu, ve kterém on nevydržel, a že jsem někdy mohl být něčím lepším, než on. Nastalo mně pravé peklo. Nikdo si nedovede pomysleti, co takový zlý a mstivý kluk dovede jinému zlého způsobiti, když jeho oběť nemá nikde zastání. A o mne kdož by se byl staral? Že mně několikrát denně beze vší příčiny natloukl, to nebylo ještě to nejhorší, ačkoliv jen Bůh sám ví, jak mne bolelo více to bezpráví než ty všechny pohlavky. Bezpráví nevycítí nikdo lépe než takový malý hošík, jako jsem byl tenkrát já. Sedím tiše v koutečku nad knihou, a jak tu sedím, přiskočí ke mně, vyčihav vhodný okamžik, kdy ho nikdo neviděl, a už mne tahá za uši, rve za vlasy, bije do tváře, do krku, kam jen trefí. Z počátku jsem ho prosíval s pláčem, aby mne nechal:

»Co jsem ti udělal, Francku? Proč mne biješ? Chceš mne zabiti?«

Načež on za neustálého bití: »Jen pros, pros, panáčku, a škvíkej, možná, že dostaneš o pár pohlavků méně! Tož ty jen takhle nad knihama sedět a pána dělat! Tu máš, já ti přidám.«

Chtěl-li jsem si postěžovat na něho, nedal mně nikdo sluchu, a ubrániti jsem se mu nemohl. Musil jsem se tedy dáti týrati; později jsem ho ani neprosil, aby mne nechal; jen jsem zafal zuby, když mne pral, a dost. A když jsem osamotněl, udělalo se mně tak zle a bylo mně, jako bych byl za živa pohřben. To jsem se pak přitlačil ještě těsněji do koutka, stiskl jsem rty, aby nikdo mého pláče neslyšel a lkal jsem celé hodiny, chvěje se na celém těle a jen smrti jsem si přál. Sám Bůh milý ví, jak by se bylo to trápení moje skončilo, kdybych se byl nemodlil. Ale tenkrát jsem, Vašnosti,

uměl se modlit. Když mně bylo nejhůř, poklekl jsem v tom svém koutečku a vzýval jsem vroucně Pannu Marii, aby mne chránila, aby aspoň ona se nade mnou ustrnula. A to se mně hned ulehčilo, cítil jsem, že nejsem sám, že někdo patří na moje soužení a že mne — ať dřív ať později — z něho vytrhne. Také jsem na cestě do školy zaskočil vždy na okamžik do kostela pomodlit se, a to se mně pak zdálo, že mně učení po celý den dobře půjde, začnu-li je Otčenášem. Ostatně se mně při tom zvyku dobře dařilo.

Netrvalo dlouho, a Francek se toho domakal.

»Kde se toulá Sýkora před školou?« ptal se jednou mého spolužáka. Byl to takový hlupák, ospalec, hotová buchta; už dávno nestuduje. Říkali jsme mu »mamrňák«. Francek se bál jako ohně, ačkoliv mu nikdy nic zlého neudělal, jen na mne si vyléval svůj vztek. Ten hlupák mu pověděl, že se zastavuji v kostele.

»Aha, už to máme. Panáček chce býti knězem?« začal si mne pak Francek dobírat. Jemu do toho arci ničeho nebylo, ale blázný si tropiti musil. To trvalo nějaký čas, pak ale najednou přestal. Dal mně pokoj a i jinak své chování ke mně změnil. Jak mne dřív pohlavkoval, bil a mučil, tak nyní obrátil a choval se ke mně přímo laskavě. Ale i tento obrat byl mně ke škodě. Až do té chvíle byl jsem hodný, nevinný, uctivý. I těch vlastností mně záviděl, ani toho klidu mně nepřál, jaký mně modlitba skýtala. A tak mne i o ten svatý pokoj připravil. Stal jsem se, jako tak mnoho jiných, rozpustilem.

Tak prošel jsem první tři třídy v samé bídě, v samém strádání a útrapách. Kde jiní hoši aspoň trochu radostí užijí, kde i ten nejbídnější aspoň někdy se zasměje, pobaví, poskočí si, já tomu všemu docela odvykl. Ve kvartě dostal jsem první kondici. Byl už nejvyšší čas, poněvadž i těch pár krejcarů, jež otec někdy před tím posílal, nadobro ubylo. Musil jsem tedy sám o sebe se starati. Měl jsem čtyři žáky na starosti. Jeden byl dosti nadaný, ale lenoch, tak že jsem musil každou přípravu z něho vydobyti. Ti ostatní byli zabeďnění, pařezy. Kdybych jim byl učení cpal po lopatě nebo vtloukal holí, nebylo to nic platno. Vstával jsem — jestli vůbec jsem se v noci uložil ku kratičkému spánku — o páté hodině opakovat vlastní úlohy. O šesté jsem je budil: »Vzhůru, učit se!«

»Hned, hned; — ještě chvilku; — už vstávám! Až tam ti vstanou, vstanu já také« — odbývali mne.

Jednoho jsem stáhl s postele, druhý se mně přitlačil ke zdi, tak byli leniví. Konečně jsem je dostal dolů a kolem stolu. Knihu do rukou — běda, žádný neumí ani zbia. Večer jsem se s nimi močil pět nebo šest hodin, uměli, jak se mně aspoň zdálo — všechno, a ráno — v hlavách jako po vyhoření. Teď tedy honem začít znovu! Ten zapomněl latinu, druhý nechápe matematiky, třetí se mně včera nezmínil o německé úloze. To je shonu, jedno přes druhé: s tím opakuj jedno, toho zas se vyptávej na jiné, tam tomu zase vykládej cosi.

»Prosím, já nerozumím ještě tomuhle.« — »Prosím, co je tohle?« — Tak to jde kolem jako v oule. Ještě nejsem hotov s hochy, už zase paní domácí volá ku snídani a přisní mne, proč prý jsem včera s nimi všechno neprobral — a honem, honem, sice se zpozdlíme do školy. Po škole zase probírej s nimi úlohy odpolední. Začneš tedy s jedním, sotva se ohlédneš, tamhle ti dva se perou v koutě, a čtvrtý

utekl na ulici. Nezbyvá než pustiti se za ním ven, popadnouti ho za límec a vsaditi mu několik štulečů . . . Skončíš s nimi a na vlastní přípravu už není kdy, je čas do školy. Večer — týž pořádek! Nejednou už odbila desátá, a já se ještě mohl s těmi prokletými kluky; vlastních úloh celá halda, k učení na paměť také toho plno, a k tomu všemu — zbyla mně noc. Zač pak to učení po celodenní námaze stojí?! V sešitech přes tu chvíli kaňka, písmeny v knize tancují a skáčí před očima jako divé, v uších to hučí jako pod splavem, v mozku to burácí jako na kovadlině. Jakž mohu studovat? Přes tu chvíli polévám si hlavu studenou vodou — nic platno. Před očima se dělají kola, v hlavě to víří a v uších to hučí dále, nelze si za živý svět ničeho pamatovati, ničeho pochopiti. Leč tu přestávají všechny žerty. Pochopiti musíš, naučiti se tomu musíš, jinak — máš jistou dvojku i s »omáčkou«. — Tak to chodilo u mne, Vašnosti. Slyšel jsem, že různí chudáci docházejí politování, ano i spolky na ochranu zvířat prý zakládají. A přece není bídnejších politování hodnějších tvorů nad chudého studenta. Pohunek, voják, ševcovský učeník, trestník v žaláři, ti všichni mají královský život naproti chudému studentovi. I to týrané dobytče najde spíše ochrany, než našinec.

Tak se mně vedlo ve kvartě. Ve kvintě jsem měl jiné kondice, a to dvě, ale nebyly o mnoho lepší. Hoši byli sice nadanější, ale za to zase byl plat velmi bídny; neradi platili i tu bídnu mzdu, ale činili veliké nároky. To byla výmluva za výmluvou! Leč, co platno! Člověk zvykne všemu, uvykl jsem tedy i tomu. Ke všemu tomu oba hoši dostali ku konci roku špatnou známku, ačkoliv Bůh sám ví, že jsem si s nimi dal po celý rok všemožnou práci. Co jsem jen proto zkusil všude ústípků, jakoby to bylo mojí vinou bývalo!

Leč z toho všeho byl bych si nic nedělal, pokud otec byl na živu. Třel jsem bídu, je pravda, ale třel jsem ji sám, hladu jsem míval dost, ale sám, nikdo netrpěl se mnou, a nebylo-li bytu, i tu jsem si dovedl poraditi. Ale potom bylo hůř, mnohem hůř, takže jsem toužebně vzpomínal a dosud vzpomínám na první léta studií, ačkoliv se mně tak zle vedlo.

Říkají sice o mně, že prý jsem samotář, sám v sebe uzavřený, ale já přece mám oči a všímám si, jak jiní lidé žijí; mám uši a slýchám, jak mluví o »jaru života, jak opěvují »zlaté mládí«, hovoří o »právu na šťastné žití, o právu na plnou číši rozkoší a požitků«. Slýchám také o zábavách mládeže, slýchám, jak »duše mladistvá na křídlech orla zalétá vzhůru,« slýchám, kterak »doba mládí se táhne životem lidským jako zlatá nit« atd.

A jaké bylo a jest do dneška moje mládí? Račtež sám uznati, Vašnosti, měl-li jsem kdy volnou, šťastnou chvíli, jen jedinou chvíli oddechu, zábavy a radosti? Anebo měl-li jsem kdy přátele, jemuž bych byl mohl otevřítí své srdce? Anebo aspoň trochu volného času, abych mohl nějakou mimo školu knihu si přečísti, zazpívat si nebo ve volném vzduchu si oddechnouti? — Neměl!

Prvních několik prázdnin strávil jsem sice doma, ale jakéž to byly prázdniny?! Na ulici nic než žid a zase žid a — bláto, doma ta drobotina křičí a vříská, matka je okřikuje, churavý otec vzdychá.

Později ani takových prázdnin jsem neměl. Musil jsem sháněti i o prázdninách korrepetice, abych si vydělal nějaký groš na nezbytná

vydání; z domova jsem již nedostával ani haléře. Deset měsíců jsem se trápil latinou a matematikou ve škole a dva měsíce o prázdninách.

Něco si přečísti nebo něco zvědět o tom Božím světě — ani řeči! A jakž také?

Dokud je škola, není na to kdy, a měl-li jsem kdy volnou chvíli, totiž po práci, svalil jsem se na slamník jako kláda a spal jsem únavou jako zabitý. O prázdninách jsem učil jen u těch chudších, poněvadž panstvo si bralo jiné, prý lepší, korrepetitory. Chvilé prázdné jsem arci mívával, ale kde vzít knihy ku čtení? Sám jsem si jich opatřit nemohl, nebylo zač.

Opravdu, Vašnosti, bylo mně velmi zle v každém ohledě, hůře než té trávě na stepi a kopřivě v lese. I těm dostává se rosy k občerstvení, potřebné šťávy k vzrůstu, mohou zvedati hlavinky vzhůru ke slunci, k té Boží obloze. — Přes to všechno však pravím: Škoda té bídy!

Otec zemřel, a zůstaly po něm dluhy. Pan farář zapravil pohřební útraty, a na několik neděl poskytl dobrodinci chleba. Pak si však matka vzpomněla, že má osmnáctiletého syna. Docela právem. Nastala mně tedy povinnost starati se o ni i o pět sourozenců. Ale jak, jen jak?

Snad bych toho dokázal, kdybych byl, jako jiní jsou, pevnějšího zdraví, nebo kdybych se dovedl zalichotiti. Ale takým nejsem, ráčíte mne dobře znáte, Vašnosti. A také jsem nikdy neměl valného štěstí ani s kondicemi, ani u lidí; jen že jsem jakž takž bídne živořil. Teď jsem měl jich živiti mimo sebe šest . . . Matka se přestěhovala sem, chtějíc se živiti šitím a praním prádla pro lidi, ale nezdařilo se jí. Práce měla málo a i kdyby bylo bývalo práce sebe více, nestačily na to síly. Děti — samá drobotina, nejstarší, patnáctiletý, je chromý na obě nohy. Ty tedy nevydělají nic, ale jísti musí všechny. A to jedno přes druhé na mne volá: Dej nám chleba!

Nemohu ani Vašnosti vypovědět to soužení v minulém roce. A proč bych to také povídal. Račte se podívat na mne. Před několika lety měl jsem ještě trochu síly v sobě a — jak jsem sešel za ten jediný rok. Dříve jsem se mučil sice dost a dost, ale aspoň jsem si — třeba jen někdy — odpočinul, teď se dře ve dne v noci, bez oddechu: ve dne škola a kondice, v noci opisování. A to ještě se mohu považovat za šťastna, že mám dosti práce, totiž to opisování, jiní nemají ani toho. Práce bylo by dost, ale síly se brzy vyčerpaly. V hlavě se mně jaksi ke všemu tomu zatemnilo, přestal jsem chápati přednášky, zpitoměl jsem. Jinému dovedu sice to a ono vyložit, už tak ze zvyku, ale sám nemohu naučiti se ničemu za celý svět. Co jsem se již natrápil, nanamáhal, abych se té nešťastné zabeďnělosti zbavil; všechno nadarmo. — Děsná myšlénka utkvěla mně v mozku a pronásleduje mne jako strašidlo: Zůstaneš sedět v septimě, ztratíš kondice jakožto repetent, musíš platit školné a nemáš na to ani haléře — neřku-li zlatky.

Jaký div, že jsem začal na mysli klesati, že jsem někdy byl přímo nepřítel z předráždění nervů, z přemožení prací, z nespokojenosti. A tak tomu bylo i včera . . .

„Já to všechno předložím sboru profesorskému,“ pravil jsem po výkladu Sýkorově a uchopiv ho za ruku tiskl jsem ji celou silou. „Já se o tebe postarám, já ti . . . Jen kdybych tohle vše byl věděl dříve!“

Sýkora jen potřásl hlavou v zamyšlení.

»Nejsem já samojediný tak bídně v tom,« pokračoval zvolna. »Teď se každý tlačí do škol a sotva desátý z nás má čím zaplatit tu lžici teplé stravy a těsný kouteček leckdes pod schody. Všem nemůžete pomoci, Vašnosti; toho vůbec nedokáže nikdo. Leda — oni —«

»Kdo to je, ti oni?« otázal jsem se, vpadnuv mu do řeči. »Už podruhé jsi to nadhodil. Koho tím myslíš?«

Usmál se jen.

»Na světě jsou všelijací lidé,« odpověděl vyhýbavě. »Člověk slyší tak všelicos. Když někdo žije v nouzi, je odstrkován, trpí hlad a strádá zimou, nic se mu nedaří, cokoliv do rukou vezme; na druhé straně vidí, jak se jiným dobře vede, to přijdou pak různé myšlenky do hlavy. — Dokud jsem byl menší, odpuzoval jsem takové myšlenky jako hříšné a nechtěl jsem řeči o tom ani slyšeti. Snad to bylo tak lépe. Teď však je jiná. Dospěl jsem předčasně a snad jsem i zabředl do bahna hříchů — ztratil jsem víru. A pozbyv jednou víry, táži se, proč bych neměl slýchat i přemýšlet o věcech, jež jsem měl druhdy za hříšné? Pokud jsem věřil v odplatu věčnou a v život za hrobem a pokud jsem se bál věčných trestů, snášel jsem útlaky a bídu snadno. Modlitba poskytla útěchy, věřil jsem tomu, když mně říkali: »Trp, snášej to všechno, Pán Bůh ti to vynahradí.« Ale později, vlastně i nyní... Nyní slýchám jiné řeči, takové, které se mně druhdy protivily. Proč bych se tím tajil? Přiznám se Vašností: Někteří mně radili, abych prý nechal studii, přiučil se nějakému lehčímu řemeslu, usadil se někde s dílnou a lidi k sobě táhl.

»Do začátku ti pomůžeme,« říkali »a později tě také nenecháme padnouti. Kdybys to i k maturitě doklepal, na universitě se s celou rodinou neprotlučeš, ani první léta po universitě. Jako řemeslník si snáze s pomocí přátel poradíš. Takových lidí, jako ty jsi, máme pomalu. Studovaný řemeslník dovede si zjednat vážnost a lid za sebou strhne snadno. S takovými soudruhy snáze bude lze pomstiti křivd vlastních a cizích.«

Myslím, že mají pravdu. Věděl jsem to dávno, ale bál jsem se znáti se veřejně k takovým zásadám. A pak jsem si myslel, že lépe bude, dokončím-li gymnasium a odbudu-li maturitu, pak že uvidím, co a jak dále. Kdož ví, jsou-li zásady ty tak zlé? Kdož ví, zdali opravdu jest Bůh, zdali je věčnost, zdali je lépe trpěti zde než tam...«

»Ale Bůh jest,« přerušil jsem ho. »Nerouhej se, hochu! Bůh jest, a ti, kdož tě štvou proti Bohu, jsou vražedníci tvoji, kteří tě chtějí uvrhnout do propasti.«

Pokrčil rameny. »Možná, že ano, a také možná, že nikoliv,« pravil. »Každý člověk má své vlastní přesvědčení. O mé budoucnosti jest však dnes již najisto rozhodnuto. Kdybych i na krásně směl dále studovati, bylo by mně to nyní nesnadno do maturity se protlouci. A pak, kdož ví, zdali bych za rok nebo dva našel té pomoci, jaká se mně dnes nabízí. Proto bude lépe, když...«

Nedopověděl, jen hlavu svěsil a oči přimhouřil. Dlouho mlčel. Bylo viděti, že bojuje tuhý vnitřní boj. Nemohl jsem od něho očí odtrhnouti. Stál jsem vedle něho jako přimrazen. Na tisíce úvah, důvodů, výstrah, brozeb hrnulo se mně na jazyk. Chtěl jsem ho,

nešťastného hochu, přesvědčiti, odtrhnouti od propasti, do které se vrhal, vyvésti ho z bludu, do něhož ho uvedli ti jeho falešní proroci. Ale nebyl jsem s to, abych pronesl jediného slova. Hrdlo se mně stahovalo, řeč mně vázla, slova mně na rtech odumírala. A Sýkora mlčel, mlčel hodnou chvíli. Konečně zvedl hlavu.

„Tož tedy není rady pro mne,“ pravil šeptem. „Není pomoci! konec všemu!“

Obrátil se ke mně podávaje mi ruku. „Děkuji Vašnostem ještě jednou za všechno a prosím snažně za odpuštění, že jsem obtěžoval. Děkuji za dobrou vůli — ale už je pozdě.“

Už je pozdě! Ta slova zněla mně duši ohlasem temným, ponurým jako sténání umírajícího. Bylo skutečně „pozdě“ pro toho hochu? Otázka ta nořila se před mé zraky z temného chaosu písmeny krvavými, a každá její slabika, každá hláska pronikala duši moji mečem břitkým, páčila na svědomí. Pozdě! Proč? A čím vinou? Měsíc skryl se za mraky, a bledé světlo jeho jen spoře pronikalo temnou záslonou. Ve vlhké mlze, jež zatím byla se snesla do liduprázdných ulic, valíc se sem přes hradby městské v sivých vlnách, ztrácela se zvolna vysoká, nachýlená postava Sýkorova, až zanikla úplně za rohem ulice. U lucerny zůstal jsem samojediný patře do té husté mlhy, jež ho právě zahalila a pohltila jako bezedná propast mořská.

Zdaliž se kdy vrátí a vrátí-li se, co z něho asi bude? A nevrátí-li se, — kdo tím vinen? (Pokračování.)

Apoštolát hluchoněmých a bratří August Caesar, Josef a Jan Gualandi.

Příspěvek k dějinám katolických kněží-lidumilů a dobrodinců.

Podává Josef Flekáček.

(Pokračování.)

ito malí misionáři nechat se s veškerým úsilím snaží, aby se vžili do svého úkolu, býti učiteli a vychovateli i přísluhovati duševně tolika opuštěným. Misie jejich jest zvláštní: malý, zvláštní to pramének, prýstící ze zdroje všeobecného apoštolského poslání, jež nařídil ten, kdo pravil: „Kažte evangelium všemu stvoření.“

Mnozí kardinálové, arcibiskupové i biskupové, pozorujíce smutnou skutečnost, nabyli úplného přesvědčení, že hluchoněmí nenabudou obyčejnou cestou vědomostí o pravdách našeho sv. náboženství. Zde třeba zvláště řízeného vyučování. Stojíť zajisté psáno: Fides ex auditu-quomodo audient sine praedicante? Přijíti zde ubohým hluchoněmým ku pomoci, jest dílo nejen veliké dobročinnosti, ale i svaté evangelické horlivosti. Kardinál Viseman, byv uvědoměn o obmysleném založení řehole či apoštolátu hluchoněmých bratřími Gualandi, napsal mezi jiným ve svém dopise ze dne 30. listopadu 1859: „Vidím z toho všeho, že apoštolát hluchoněmých, náboženský ústav,

určený k jejich výchově a vyučování, jest zřízením křesťanské lásky a rovněž, ne-li více, jej ceniti sluší, jako misie za účelem obrácení na víru Kristovu národů vzdálených a divokých.»

Malá misie má hlavně tyto úkoly: 1. Vyhledává opuštěné hluchoněmé a umísťuje je do ústavů vlastních aneb nelze-li tak ihned učiniti, zatím dává je do ústavů jiných, již existujících. 2. Stará se všemožně, aby zřizovány byly ústavy nové, průmyslové a řemeslnické dílny, kde by dospělí hluchoněmí našli výživu, oratoře, a to po celé zemi a v kterékoliv obci podle její možnosti. 3. Přijímá nešťastníky obojího pohlaví, ať jsou staří jakkoliv a bez ohledu na jejich národnost. 3. K účelům těm pomáhají kněží »malí misionáři«, koadjutoři kněží i bratři laikové a sestry, jejichž matkou je superiora apoštolátu.

4. Snaží se ze všech sil získati svým myšlenkám hmotné i mravní podpory ve všech kruzích, jmenujíc ve městech příznivce, snahy tyto podporující, dopisujícími členy apoštolátu. 5. Apoštolát zasvěcen je nejsv. srdcem Pána Ježíše a Nejblah. matky jeho Marie; protektory jeho jsou sv. Josef a sv. František Sálorský a sv. andělé strážní hluchoněmých.

Samotné zřízení apoštolátu, této utěšené větve na stromě charity církve katolické, jest pak následující:

Členové apoštolátu jsou: otcové misionáři, kněží, kteří se věnovali pro vždy aneb dočasně službě hluchoněmých, a bratři laikové, kteří buď pro vždy aneb jen na čas hluchoněmé vyučují a vychovávají. Jim po boku jsou koadjutoři, kteří jim pomáhají bez závazku, jak dlouho tak činiti budou; jsou to duchovní i laikové. Superior jmenuje *starší* z těch kněží, kteří se apoštolátu oddali pro vždy a jsou k úřadu tomu nejzpůsobilejší a též jinak výbornými vlastnostmi vynikají. Ze sboru starších volí se většinou hlasů *superior*, kterýž hodnost tuto do smrti zastává. Apoštolát má mnoho příznivců, kteří se přímo s chovanci nestýkají, ale pro jejich blaho pracují: sbírají peníze pro účely apoštolátu; dávají superiorovi zprávu o hluchoněmých ve své krajině a ve svém okolí, přimlouvají se za ně, vymáhají jim právní zastání a pod., tací jsou dopisujícími členy apoštolátu. Kromě nich jsou i dobrodinci, kteří přispěli jednou pro vždy aneb přispívají občasně.

Misionáři a bratři činí slib buď jednou pro vždy aneb jej obnovují, dle toho, věnovali-li se navždy aneb dočasně apoštolátu hluchoněmých; také koadjutoři se prostě, ale upřímně vyjadřují místo slibu, že chtějí poctivě sloužiti malé misii, šetřiti její ustanovení a býti dokonale poslušni. Co s povoláním služby hluchoněmým nesouvisí, nesmí nikdo dělati, kdo věnoval se apoštolátu, musí považovati, že se zasvětil Bohu samému a nesmí studovati jiné obory, které speciálně s výchovou a vyučováním hluchoněmých nic společného nemají. Již z toho jest viděti, že apoštolát je skutečným zasvěcením. Podobně nedovoluje se přílišný styk s veřejností; ba ani nejbližší rodinou a příbuznými. Řehole výslovně praví, že takové styky olupují o čas a rozptylují, rozčilují, vyžadujíce od misionáře sta různých ohledů, tak že místo vlastní služby, již se zasvětili, zaměstnávají se obecnostem, přátely a příbuznými. Je to, abychom tak řekli, vyšší ještě a rozšířenější celibát, jemuž nepřátelé katolických duchovních, romanopisci atd. ani na jméno přijíti nemohou. Podobně

jest i s jménem těžce kaceřovaných řeholníků, jimž sesurovělý tisk vyčítá »blahobyť«. Misionáři apoštolátu, mají-li jaké jmění, a učinili-li slib doživotní, nemají naň již práva; užívá se potom úroků a všech příjmů z něho jedině k účelům ústavů a zřízení apoštolátu; vše spravuje superior. Ctihodní synové Gualandovi věnují tedy jmění i celý život službě hluchoněmých.

Porovnejme je s těmi, kteří o katolickém kleru píší hanebně a potupně! Co ti učinili, co ti činí pro dobro svého bližního? Píší sice rafinované články o lidské bídě, ale vyzveme je, aby šli sloužiti těm bídným a opuštěným, oněm malomocným, vředy a ranami pokrytým, aby šli na bojiště, kde tisícera smrt slaví žně v různých tvarech a podobách: zůstanou ve svých kavárnách, u svých číší vína a pilsenského, u svých radostí a požitků všeho druhu. Sloužiti bídným a ubohým, toť úkol nenáviděných »klerikálů«, jak viděli jsme častokráte, a jak patrně i na synech Gualandových.

Malá misie má nyní sídlo v Římě, kde jest i superior. Domy apoštolátu, ať jsou kdekoliv, jsou tomuto římskému domu podřízeny. Superior stanoví za rektory ostatních ústavů *starší*, a ti jsou povinni, dávati superiorovi každoročně podrobný výkaz činnosti celého domu, a to v každé příčině: co do výchovy, vyučování, administrativy, financí, zkušeností, nabytých v jednání s hluchoněmými, zvláštní případy, sdělení o jednotlivcích atd. Ježto každý rektor zároveň též vyučuje, lze si představit, že má práce až dosti.

Malá misie může spravovati různé ústavy: konvikty, externáty, oratoře, průmyslové a řemeslnické dílny, aby v nich dospělí hluchoněmí našli výživu, útulny, asyly, a to ať již je založila sama aneb někdo jiný. Stává se totiž často po založení apoštolátu, že někdo jiný postaral se o vznik ústavu: město, okres, stát, a žádá, aby spravován a veden byl odborníky. Ty nachází nejlépe v řadách nadšených misionářů, v apoštolátě Gualandiho. Tak je »malá misie« rozšířena nejen po celé Itálii, ale synové její působí i ve Francii a Španělsku. V řeholi »malých misionářů« slyšán je hlas superiora s velikou vážností jako hlas představeného dle slov Písma sv.: »Qui vos audit, me audit.« Superior Gualandi je muž, jakého celému podniku třeba. V práci vytrvalý, odborník velezkušený, přívětivý jako dítě, ve zbožnosti a lásce živý příklad všem bratřím.

Všichni misionáři žijí vespolek jako rodina pravých bratří. Neliší se oděvem, obydlím a různými potřebami života; netouží po pohodlích a požitcích jeho: všichni jsou jednosvorní v lásce ku svému povolání, ke svému apoštolskému působení, nepřijímajíce vyznamenání a odměn, jichž by snad jim svět chtěl uštedřiti. Podobného sdružení marně bychom hledali jinde, nežli v řadách církve katolické. Styk jejich s chovanci je vždy srdečný, důstojný, milý, beze všeho, co by mohlo vzbuditi podezření v jistých věcech, ve kterých nepřátelé často i při nejposvátnějších výkonech katolický klerus podezřívají a bídně vyhledávají, jak by jej mohli poházeti blátem. Nedávno dokázal to jasně případ nevinného bratra Flamidiena. Co se dotýká náboženských cvičení, mají otcové misionáři společná rozjímání každého dne.

Kněží i laici vykonávají sv. zpověď každého dne; laikové přistupují ke stolu Páně každého svátku a každý první pátek v měsíci ku počtě Nejsvětějšího srdce Ježíšova. Ráno i večer modlí se mo-

dlitby zvláště pro ně předepsané, klaní se Nejsv. svátosti oltářní a před oltářem Blahoslavené Panny vykonávají růžencovou pobožnost. Každého pátku je zvláštní pobožnost u Nejsv. srdce Ježíšova, jakožto pramenu a zdroje misie; modlitby, zde konané, jsou zvláště vroucí a pohnutlivé; týkají se hlavně apoštolátu a ubohých chovanců. Jednou týdně koná se konference o tematě, jež určí superior; nejméně za tři leta, ku posílení duší, konají se exercicie dle metody sv. Ignáce z Loyoly. Povolání a úřad misionářů jako vychovatelů a učitelů vyžaduje stálého, a — abychom tak řekli — veselého styku s nešťastnými chovanci; nelze tedy synům Gualandího zaměstnávat se askesí tak, jak se to děje tam, kde tak býti může. Dosti zajisté na tom, že obětiví řeholníci apoštolátu vzdávají se po dlouhých a namáhavých studiích, kde jiným kyne pohodlný život, pro nějž vlastně se mnohý pachtí a namáhá, všech, i nevinných radostí a potěšení života. Již v tom musí každý viděti zasvěcení, nehledě ani k veliké práci nejčistší a v pravdě křesťanské lásky, již synové Gualandího vynikají. Dílo apoštolátu hluchoněmých je dílo Prozřetelnosti Boží, a proto třeba ji ctíti a doufati v ni s plnou důvěrou. Jednají tu misionáři apoštolátu dle slov: *«In fide vivo Filii Dei, qui dilexit me, et tradidit semet ipsum pro me.»* Tisícere obtíže svého povolání snášejí hrdinsky, majíce na praporu svém napsáno: *«Dominus meus et Deus meus. Deus meus et omnia.»*

Chce-li se někdo státi členem apoštolátu, jest mu podstoupiti dvě zkoušky. Prvé lze se podjati v kterémkoliv ústavě *«malé misie»*, druhá vyžaduje se v Římě. Prvá zkouška aneb podmínky, určitěji označeno, jsou tyto: fysická způsobilost; tělesná soustava třeba ne silná, tedy jistě zdravá; bystrý rozum, pokojné svědomí nezkalené minulostí. Živá víra, ne strojená, rovněž i zbožnost. Povaha pokorná, přívětivá, veselá, duch nadaný, pevná vůle, podříditi se kázni bez násill sobě samému a bez reptání. Když se superior o tom přesvědčí, teprve potom přihlédne ku zvláštní způsobilosti novice, věnovati se s prospěchem službě hluchoněmých co do výchovy a vyučování. Týmiž zásadami řídí se i řehole sester apoštolátu; matku jmenuje superior misie hluchoněmých.

Řeholi stvrdil a o ní s potěšením se vyslovil J. E. Karel arcibiskup Morichini a jiní vysocí církevní hodnostáři. Charakteristické a zajímavé jsou přípisy, jež tuto v latinském originále uvádíme:

•*Lucidus M.^{ia} Tituli S. Crucis in Jerusalem S. R. E. presb. Card. Parocchi SS. D. N. P. P. Vicarius Generalis, Romanae Curiae eiusq. district. Judex Ordinarius etc.*

Quam gravi premantur calamitate ii, quibus auditum ac loquelam natura denegavit neminem certe latere potest. Si enim dulces matris accentus, ac festivas fratrum ac sororum voces non audiunt, quasi alieni inter suos vivunt, familiaribus etiam sunt prope modum despectui, et quod maximum est, sine cognitione rerum caelestium crescunt, quibus humana infortunia levare tantummodo datum est. Parvos igitur Missionarios, qui Surdos-mutos derelictos amplectentur, eosque ad pietatem informant, ac civilibus etiam artibus erudire satagunt; Nos benigne excipimus, ac eorum Congregationem Potestate Nostra Ordinaria erigimus, et canonice erectam

esse pronuntiamus. Leges vero, quibus eadem Congregatio regitur undecim hisce articulis consignatas post triennale experimentum adprobandas esse decernimus.

Dat. ex Aedibus Vicariatus Urbis die 18 Junii 1886.

L. M. Card. Vicarius

Augustus Can. Barbiellini, Secr.

•Eugenius Cecconi Dei et Sanctae Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopus Florentinus SS. DD. NN. Leonis Papae XIII. Praelatus Domesticus, nec non Sacri Romani Imperii Princeps.

Tibi dilecto filio Sacerdoti Josepho Gualandi superiori Congregationis Missionariorum Parvorum, qui Surdos-mutos derelictos amplectuntur, salutem in Domino. Supplicem tuum libellum Nobis porrectum sub die 11 Januarii 1887, quo petis ut Nos canonice erigamus in hac Nostra Dioecesi Florentina Congregationem Missionariorum Parvorum, grato animo excepimus; nam per tuos fratres ii, quibus auditum ac loquelam natura denegavit, et derelicti, quasi alieni inter suos vivunt, in fide, moribus pietate et civilibus artibus instruuntur amore fere paterno, ita ut christianae reipublicae et humanae societati inservire possint.

Quare, visis precibus Nobis oblatis etc.

Ordinaria Nostra Auctoritate erigimus in hac Dioecesi Florentina Congregationem Missionariorum Parvorum ad instruendos Surdos mutos derelictos, et concedimus ut ipsa regatur interim legibus, quas vidimus, usque ad definitivam adprobationem Sanctae Sedis.

Datum Florentiae ex Curia Archiepiscopali.

Die 22 Januarii 1887.

Locus sigilli.

Can. *Franciscus Lorenzi*, V. G. Can. *io. Baptista Metzger*, Canc.

V roce, kdy celý svět katolický slavil kněžské jubileum Jeho Svatosti Lva XIII., dostavili se i misionáři apoštolátu Gualandiho do Vatikánu, aby holdovali vznešenému starci. Přinesli sv. Otci darem veliký obraz v olejových barvách. rozměru 6 m. X 4 m. Představoval Lva XIII., jak modlí se růženec před Madonnou Lourdskou. Superior Gualandi vedl své syny před tvář Náměstka Kristova sám: bylo to dne 9. května r. 1888. Sv. Otec přijal jej s velikou láskou a radostí; objal jej a pravil s patrným pohnutím: »Nejprve žehnám vám . . .« a udílel mu požehnání, »a potom všem ostatním.« Obraz prohlížel bedlivě, o účelu apoštolátu vyslovil se s největší účastí a zaručil mu svou otcovskou podporu.

Zprvu, než byl ústav vlastní, pronajal zakladatel Gualandi 10 světnic za 160 lir měsíčně a potom najal mimo to celý dům za 3000 lir ročně; za pitnou vodu zaplatil poloviční taxu 108 lir, za postele a nábytek 2000 lir a veškeré vydržování chovanců stálo za 4 leta 7 měsíců 24.420 lir (chovanců bylo z počátku 12, potom 24) a jiná vydání činila 1000 lir, takže prvá leta trvání lidumilného podniku bratří Gualandiových vyžadovala 39.328 lir nákladu. Šlechetní bratři věnovali

svaté myšlenky apoštolátu dědictví své, lidumilové kněží i laikové přispívali dále. Úpěnlím a srdcelomnými nářky kanovník Dr. Gualandi nikoho nehleděl k oběti aneb daru pro své ústavy nakloniti. Uvádíme z jeho svolání z r. 1889. jen tato slova: „Prozřetelnost, která všechno spravuje a řídí a nenechává ptáčky ve hnízdě bez potřebné potravy, nenechá i tyto děti neštěstí (hluchoněmé) bez náležité pomoci a nedá zajíti dílu, které trvá po 25 roků, posvěcené tolika oběťmi, namáháním a pracemi! Pánové, přátelé a bratři, pracujme pro vlastní dobro po ony dny, jež jmenujeme životem, tím, že udělíme dobro jiným, kteří toho potřebují, a dokud máme kdy, konejme dobro, a tak nabrozdíme si poklad, jehož nám nebude nikdo moci odníti nikdy, ani v onen den, který nás oddělí ode všech pozemských věcí. Pracujme pro lásku Kristovu a dávejme almužnu, která nás osvobodí od věčné smrti a způsobí, že v den poslední najdeme laskavého soudce! Uslyšíme z úst jeho slova: Měl jsem hlad a nasýtili jste mě, žíznul jsem, a dali jste mi pít; byl jsem nahý a přioděli jste mne; když počítali jste vydání svá, vždy vám zbyl peníz pro chudého a nešťastného; anděl vypravoval před trůnem mým o činech lásky vaší, i radoval jsem se, jako byste to vše byli mně učinili! Vše, co jste učinili pro bídné a nešťastné, mně jste učinili! Kdo se smilovává nad chudým, vejde v blaženost, a Pán ho vysvobodí, až bude povolán z tohoto slzavého údolí. Beatus, qui intelligit super egenum et pauperem in die mala liberabit eum Dominus.“ To jsou zajisté krásná slova, prostá veškerého frázovitého dovolávání se soucitu, jak to moderní, určitěji řečeno bezkřesťanská filantropie ráda činí, a jak za dnů našich zajisté máme až dosti příležitosti pozorovati.

K charakteristice šlechtetného kněze Josefa Gualandiho budiž uvedeno, že velikolepé dílo, jež se svými bratřími podnikl a jemůž dosud jest v čele, vedla jej nejen láska k bližnímu, ale hlavně a nejprve vroucí *láska k církvi*, a z tohoto zdroje, jak katolík snadně pochopí, prýští veškeré ctnosti člověka vůbec. Nebudiž tím míněno, že by člověk nekatolík nemohl býti ctnostným; ale neupřej nikdo, že ctnost, vyvěrající z lásky k církvi, Kristem založené, dává člověku zvláštní posvěcení. Již jako klerik učinil Gualandi — na jehož životě celém je patrné, že byl k apoštolátu hluchoněmých Bohem samým povolán — pozorování, že v diecési, kde žil, na každých patnácte set obyvatelů připadá jeden hluchoněmý nešťastník. Právem se vyslovil, že hluchoněmí lidé v minulých dobách a ještě nyní ve věku, který tak rád si přikládá název „osvícený“, ostávají opuštěni v lidské společnosti, a to i uprostřed národů *nejvzdělanějších*. Rodičové se o ně — v nejlepších případech — snad dosti starají, pokud se dotýká jídla, pití a šatu, ale co se vztahuje k duši, o tom lze mluviti jen s největší lítostí. Gualandi již jako mladý muž dobře postřehl, že dospělí hluchoněmí se stávají svým rodinám a obcím nesnesitelným břemenem, ba i pohoršením, poněvadž jich zkažení a neuvědomění lidé, svědci a ničemové různého druhu užívají jako *nástrojů* ku provedení různých špatností a skutků hnusných, majíce z toho ďábelskou radost, když se jim to podaří. Tvrzení své dokládá Gualandi četnými případy ze soudní praxe, z časopisů a veřejného života. Dále uváděl pohnutlivé doklady o stavu jejich zdraví. Právem tvrdil, že nižádný hluchoněmý není co do zdraví normálním člověkem, byť

i zevně takovým se býti zdál. Mnozí jsou zmořeni anglickou nemocí, mnozí trpasličím vzrůstem, chorobou kostí, mozkovými affekty, a téměř všichni jsou povahy surové následkem špatného zacházení s nimi, vysmívání atd., zlomyslnost a mstivost skoro u všech lze znamenati. Gualandi veřejně doznával, že nečiní nic nového, zakládaje své ústavy: jest jich dosti, pravil, v Itálii i mimo ni, ale celkem přece jen přijímají počet docela nepatrný, tak že veliká část vůbec přijata býti nemůže.

Říká se: počkejte jen, bude ústav nový, vyjde zákon, který se vás ujme atd. To je vše hezké. Nový ústav přece všechny nepojme a zákon? Inu, zákon může býti vydán, ale jiná věc je, jak se bude prováděti. Od chovanců, kteří mají býti přijati, žádají se různé rekvisity; což když jich nebudou mít, kdo se nad nimi smiluje? Je třeba ústavu, aby se ujímal těch nejchudších, aby přijímal ochotně s otevřenou náručí i ty, kteří nemají nic — jen tělo a duši. Kdož by měl to srdce, vyháněti jich? A na krásně, i když ho ústav přijme a vzdělá, vycvičí: pozorujme dále: Je učiněn rovným ostatním členům společnosti lidské? Kdož by se to odvážil tvrditi! Hluchota je stálým průvodcem jeho života, ta stěžuje mu všechen ostatní styk s lidmi. Co si počne takový nešťastník uprostřed hlučného světa, který mu nerozumí? Není třeba dalších opatření, aby to vše, co se v ústavech činilo, nebylo marným? A dále jako šlechtitý kněz uvažuje Gualandi: A čím je ubohý ten tvor u porovnání s ostatními křesťany? Jestliže, obecně vzato, je hluchoněmý bez vyučování rozumný tvor bez rozumu, sirotek, ač má otce i matku, opuštěnec, třeba žil uprostřed nejhluchnějšího světa, divoch ve vzdělané lidské společnosti: v církvi je věřícím bez víry. Je to duše bez chleba života, bez katechismu pravdy, která očekává sdělení svatých pravd zjevených. Rodina, společnost, především pak *církev* musí se ho ujati, aby z něho byl člověk, občan, věřící křesťan. Na nás jest, volá Gualandi, na nás kněží, abychom zde působili, zde pracovali! Na nás jest, abychom pòtěšili církev, jež lká a plače nad těmito dětmi jako Rachel! Jsou její a nejsou její; patří jí a nemá jich! Jestliže je věc církve, dáti a opatřiti víru těm, kdož jí nemají, pak toto vznešené poslání hluchoněmým náleží církvi, neboť jí jest svěřena od Krista Pána. Církev je to, jež ustanovena je učitelkou pravdy a zvěstovatelkou blahého poselství všem národům. Ona je to, která je přijímá křtem svatým jako matka a nemůže a nesmí jich nechati bez nebeského pokrmu slova Božího a bez sv. svátostí. Církev je to, které dán jest úkol, aby rodiny i společnost lidskou pobádala, by plnily své povinnosti. Církev je to, která vždy koná skutky spravedlnosti a lásky. Hluchoněmí nemají často otce, skoro nikdy učitele a pastýře. Ať už se světská autorita o to postará, aby měli učitele a otce, ale dáti jim pastýře — to jest a ostane vždy a jedině povinností církve. Farář ani biskup dlo tak obtížné vykonávati nemůže. Narodí se, žijí mezi námi, umírají, i je vykoupil Kristus. On jest i jejich nadějí, ale nevědí o něm. Mohla-li by jich církev opustiti a přenechati je obcím, starostům — cizím lidem a rodinám, církev, jež má zvěstovati evangelium každému stvoření? Z lásky k církvi a z povinnosti, které církev ukládá, jal se konati Gualandi a bratři jeho svůj veliký a vznešený apoštolát.

(Dokončení.)

Štulcův večer.

Po Fr. Douchovi Literární sekce družstva Vlast uctila dne 22. října o 6. hodině večerní v místnostech Svato-Václavské záložny památku horlivého kněze a vlastence probošta Václava Štulce za bojného účastenství vybraného obecenstva s úspěchem neobyčejně důstojným.

Místopředseda sekce, fidičí učitel p. J. Flekáček, zahájil schůzi a uvítal přítomné vroucími slovy pravě, že země česká chová bojně drahokamů a zlata v nitru svém, snad více, než dosud známo jest, ale zvláště požehnaná jest muži zlatých srdcí, kteří pro vlast žili a umírali. Tam na skále vyšehradské, kolébce českých dějin, mohli bychom stanouti nad hroby, v nichž uložena jsou zlatá srdce tolika nadšených bojovníků na poli naší drahé vlasti: Vinařického, Ehrenbergra, Douchy, Jablonského, Štulce a jiných. Kdo neměl pro vlast zlata ani stříbra, dál své horoucí srdce. Buditelé našeho národa byli jako svatý apoštol Petr, který řekl chromému mrzáku: zlata a stříbra nemám, ale jménem Ježíše Krista vstaň a choď. Tak řekli národu našemu již v hrob kladenému, aby vstal a šel důstojně mezi ostatní národy. O jednom takovém vzácném muži, nezapomenutelném Václavu Štulcovi, bude nám v tuto chvíli vypravovati laskavě vdp. řečník Petr Kopal.

Dp. kníž. arcib. notář Petr Kopal povstává, jsa vítán upřímným potleskem; schvaluje snahu Literární sekce, že v době pro katolické kněžstvo tak málo příznivé oživuje svými přednáškami památku zasloužilých kněží-vlastenců, kterou nynější věk buď ignoruje nebo zcela utlumuje, potom přistupuje k vyličení zásluh oslavencových, jež získal si pro Boha, církve a vlast. Řečník zabývá se více praktickou činností Štulcovou, aby ukázal apologeticky, že ideální tento muž měl též praktického ducha, o čemž mnozí snad pochybovali a pochybují; chrám vyšehradský a karlínský jsou nejlepšimi svědky této činnosti a nejvýmluvnějšími pomníky jeho.

Řeč oblíbeného publicisty sledována byla až do konce s nejživější účastí a odměněna byla zaslouženým potleskem.

Nemůžeme nezmíniti se též o tom, že dp. řečník poslední dny ochuravěl a k přednášce i po ní odvezen byl majetníkem knihtiskárny, p. V. Kotrbou, a proto sekci zvláštní obět přinesl svou přednáškou, začez buď jemu jakož i p. Kotrbovi vzdán veřejný dík.

Po přednášce hlásí se k slovu vdp. kanovník dr. *M. Karlach*, aby jménem kapitoly poděkoval řečníkovi i všem přítomným, že tak důstojně uctili památku bývalého jeho probošta. Dokládá k řeči právě přednesené, že též byl žákem Štulcovým a že žádný z profesorů tehdejších s takovým západem k nim nemluvil a jich nerozehřál jako Štulc. Jeho slovo rozhodovalo tenkrát ve sboru profesorském za Klicpery. Náboženské nadšení tehdejší mládeže, vypěstěné Štulcem, nelze slovy vyličit. Ovšem, Štulc vedl studenty k náboženství nejen v hodinách náboženských, ale i jako profesor češtiny a dějepisu. Za doby Paeumanovy persekuce Štulc horlivě zastával se pronásledovaných a zatýkaných studentů. Svatoprokopské dědictví jest bez odporu nejskvělejším podnikem české katolické literatury. A základ k němu dali

Štule s Vinařickým. I slova vdp. kanovníka přijata s hojným potleskem a s provoláním slávy památce Štulcově.

Místopředseda předčítá dopis J. M. vsdp. probošta dra *Ant. Lenze*, jenž omlouvá nepřítomnost svoji chorobou a volá tedy nepřítomen: »Nehynoucí paměť budiž věnována zbožnému a vysoce učenému předchůdci mému Václavu Štulcovi.

Slavnost zakončena byla neočekávaným způsobem. Dp. red. *Petr Kopal*, jenž mluvil na oslavu Václava Štulce, stal se náhle sám předmětem srdečné ovace. Když totiž p. místopředseda slavnost končil, díky vzdávaje všem přítomným, neopomenul připomenouti, že redaktor a oblíbený publicista dp. Petr Kopal tiše o prázdninách slavil na Moravě své jubileum a tak i Literární sekci unikl; proto jménem sekce a všech přítomných blahopřeje mu dnes k tak vzácné a významné slavnosti s vroucím přáním, aby Bůh zachoval nám jej ještě dlouhá léta ve zdraví na prospěch katolického písemnictví. »Sláva!« zaznělo sálem, a slavnost důstojně zakončena.

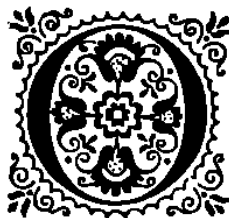
Súčastnili se jí především zaujavše první místa příbuzní oslavencovi: paní Růžena Zitová, p. Josef Zít a paní Josefa Štulcová; za kapitolu vysehradskou vdpp. kanovníci dr. Mikuláš Karlach, dr. Jos. Burian a Jos. Kuchynka; dále tři kongregace Mariánské v hojném počtu: akademická, kongregace mužů a učitelek, Jednota katolického učitelstva, hojně katechetů s předsedou dp. Emanuelem Žákem v čele a hojně mladého kněžstva vůbec; vicerektor dp. Bedřich Kračmara s hojným počtem studentstva Svato-Václavského konviktů; z dpp. farářů: kons. rada Václav Honejšek, Vlastimil Hálek, František Vaněček a duch. správce Emil Stárka; dva zástupci řádu jezuitského, dva školští bratři; profesori pp. Josef Šauer z Augenburku a dr. Matěj Kovář; četní zástupcové jednot křesťansko sociálních se svými předsedy z Prahy a z okolí, ženy křesťansko-sociální a vůbec hojný počet dam a pánů.

Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké.

Píše Tomáš Ptácha.

(Pokračování.)

všem autorové těchto článků jednají o descendentní teorii člověka každý svým způsobem, dle toho, jak mnoho kdo v darwinistický původ člověka věří. Autorem »*Anthropogenie*« a »*Anthropologie*« jest Dr. K. Chudoba, »*Člověka*« (v ohledu přírodovědeckém) Dr. Vejvodský. — Dr. Chudoba není vášnivým přívržencem descendentní teorie, aspoň pokud se týče člověka. V článku »*Anthropogenie*« nesnáší se s názorem v příčině domnělého předka člověka, jak jej Darwin líčí (chlupatý čtvernožec, mající ocas a špičaté uši a žijící na stromech) a o němž říká, že prý by byl býval přírodopyskem vřazen mezi čtyřruké. Nesmíme prý hledati *přímý původ* typů lidských mezi *živoucími opicemi* (*gorillou*, *šimpansem*, *orangutangem* neb *gibbonem*), neboť mezi člověkem a těmito opicemi zeje prý ještě široká propast.

»Do dneška lze — prý — pouze ze všeho říci, že na základech embryologie stal se původ člověka z nižšího organismu sice možným, avšak *nemáme — prý — žádného přímého důkazu.*«

V »*Anthropologii*« (historické) pak projevuje mlčení, »že člověk (po stránce anatomické) přirozeně náležel s opicemi do téhož řádu a že člověk i opice mohou pocházeti ze společného tvaru; *důkazu přímého však — prý — proto nemáme.*« (p. 442.). V příčině *palaeontologické* »nenalézáme — prý — stop, že nejstarší člověk měl původně tělo podobné opici« (pg. 433.). Z nálezů zbytků kostí (hlavně lebek) z doby *diluvialní* prý vidíme, »že již za doby *diluvialní* máme zde rozdíly tělesného ústrojí¹⁾ a že zde *není důkazu pro nauku Darwinovu.*« (pg. 443.). »Nikde — prý — nenalézáme člověka praehistorického, jenž mohl by býti přechodným členem příbuzenstva lidského« (p. 444.)

Rozhodnějším descendenčním theoretikem jeví se býti *Dr. Vejdovský* ve článku »*Člověk*« po stránce přírodovědecké. Dle něho souhlasí prý organisace člověka s ústrojností opic; rozdíly spočívají prý pouze ve tvaru lebky, obličej, chrupu a zvláště v úkonech okončin. Mozek lidský neliší prý se od opičího *kvantitativně*, ale ovšem *kvalitativně*. Avšak *prof. Dr. F. Ranke* (Mnichov) na 26. všeob. sjezdě německé anthropol. společnosti v Kasselu (1895.) ve své přednášce o *anthropologii* mlčky dovořil, že člověk má v poměru ku svému mozku nejméně vytvořený nervový ústroj (apparat) mezi obratlovci, že však má *relativně největší a nejtěžší mozek*, že tedy i v tom jest člověk bez odporu a nepopíratelně v čele veškerého živočišného světa.²⁾

»Přese vši shodnost organisace s opicemi — dle *Dr. Vejdovský* dále — nelze přece upřít, že jest mezi člověkem a ostatním živočišstvím propast hluboká.« Ovšem *Dr. Vejdovský* tuto propast pojímá po stránce duševní, nikoli však tělesné. Neboť »organisace embryí lidských vykazuje — prý — se mnohými znaky nižších obratlovců.« Na nižší původ člověka ukazuje prý nestejný počet obratlů u embryonů a u dospělého člověka. Embryo 9—10 mm. dlouhé má 38 obratlů, dospělý člověk pouze 33. Z této okolnosti *možno prý s jistotou souditi*, že přespočetné obratle tyto tvořily druhdy ocas. (*Braun* popsal prý 21letého *Estonce* s ocáskem o 3 volných obratlích. *Darwinův* předek člověka byl prý též ocasatý). — Též ukazuje prý na nižší původ člověka »často hustý pokryv srsti (lanugo) na embryích a novorozencích, kterýžto zjev, jakož i tak zvaní chlupatí lidé svědčí — prý — o době, kdy člověk se vyznačoval rozhodně hojnější srstí než nyní« (p. 791.).

Také prý mívá člověk v dřívějších dobách více než 12 párů žeber a též prý se s kostí prsní spojovalo více než 7 párů žeber, jak prý vývojezpitem zjištěno. Východiskem ruky (a snad i nohy) byl prý prstvar nikoli 5prstý, nýbrž 7prstý. Neboť tak zvaná kůstka hrachovitá (os pisiforme) v zápěstí ssavců a člověka jest prý *rudimentem* 6. prstu a tak zvaná okrajní chrupavka (cartilago marginalis) jest prý též *rudimentem* jednoho, předpalcem (praepollex — na noze praehallux) zvaného prstu.

O původu člověka z nižších tvarů měla by nám nejlepší svědectví podati *palaeontologie*. Ale posavadní nálezy lidských koster z doby

¹⁾ Dle *de Quatrefagesa* bydlili totiž v Evropě za doby *diluvialní* lidé tří plemen.

²⁾ *Dr. Fr. Birkner* Bericht über die XXVI. allg. Versamml. der deutsch. anthrop. Gesellsch. in Cassel vom 7—11. August 1895. (Nat. u. Offb. 1896., pg. 116.).

diluvialní pocházející neposkytují prý nijakých dokladů o původu člověka z nižších tvarů. »Nutno — prý — tedy předky člověka hledati ještě v dobách starších, snad až v *eoocénu*«³⁾ (p. 792.). Ale ku podivu! Ačkoli máme již slušnou řadu nálezů zbytků lidských z doby *diluvialní*, z doby třetihorní přes všecko úsilí až posud nic nebylo objeveno.

Jak mnoho vláry zasluhují všechna ta tvrzení *Dr. Vejdovského* (a jiných) v příčině »nižšího původu«⁴⁾ člověka, posoudí čtenář, až jednati budeme o článku »*Darwinova nauka*«, jež podrobíme důkladnějšímu rozboru.

Nejrozhodnějším descendenčním theoretikem ve smyslu *Darwinově* jest *Dr. V. Kurze*. Dokladem toho jest zvláště článek »*Darwinova nauka*«. Ve článku tom se sice o descendenci člověka mnoho nešíří, ale zmiňuje se o ní přece, píše: »soublasně všickni darwinisté berou veleopici a člověka za potomky společného předka, o jehož domnělých vlastnostech *Darwin* ve svém spise »*O výrazu tváře*«⁵⁾ podal podrobnou studii«⁶⁾ (str. 64.). Na str. pak 65. dří: »Avšak nejrozhodnějším okazal se býti vliv *darwinismu* ve všech odvětvích *anthropologie*. Člověk stal se tu sám nejvděčnějším předmětem zkoumacím«⁷⁾ (pg. 65.).

A nyní učiňme jakousi rekognosci. *Ottův Slovník Naučný*, jak v předmluvě cíl jeho vytknut, má podávati »*výsledky vědeckého badání* a všestranného tohoto pokroku ve formě lahodné i širšímu obecnstvu přístupné,«⁸⁾ neboť prý — jelikož poklad lidských vědomostí se postupem času úžasné rozhojnil — nastala »potřeba, aby se jádro všech vědomostí těchto vybralo a upravilo způsobem, který by je pohodlně činil přístupným každému.«

Soudíce dle slov *Dr. V. Kurze* v článku »*Darwinova nauka*«, že »nejrozhodnějším ukazal se býti vliv *darwinismu* ve všech odvětvích *anthropologie*«⁹⁾ a že »člověk stal se tu sám nejvděčnějším předmětem zkoumacím,«¹⁰⁾ myslili bychom, že *darwinismus* vnesl v *anthropologii* nové světlo, že zvrátiv posavadní »mylné«¹¹⁾ názory o původu člověka, poučil lidstvo o skutečném, pravém jeho původu, zjistiv celou řadu nižších tvarů snad až i od onoho 7prstého tvaru počínaje, z nichž se člověk k nynějšímu stupni dokonalosti vyvinul a toho bychom se tím spíše nadáli, an týž autor poznamenává, že až dosud ani jediné faktum se neobjevilo, které by se pomocí jeho nedalo vyložiti,«¹²⁾ což prý jest »*nejpádňější podporou jeho*«¹³⁾ (p. 65.).

Ale ku podivu! *Dr. Chudoba*, jak jsme viděli, neodvažuje se blíže označiti ony nižší tvary, z nichž prý se člověk vyvinul. Dle jeho mínění stal se na základě embryologie původ člověka z nižšího organismu sice *možným*, *ale přímého důkazu proto prý žádného nemáme*. (»*Anthropogenie*«, pg. 441.). — Jaký by to však mohl býti ten nižší organismus? Opice to není. Neboť přímý původ typu lidských mezi živoucími opicemi anthropoidními nesmíme prý hledati, jelikož mezi člověkem a těmito opicemi zeje prý široká propast (*Anthropogenie*, p. 441.). Snad tedy člověk a opice mají společného předka? Mohou prý »pocházeti od společného tvaru,«¹⁴⁾ *ale důkazu přímého rovněž prý proto nemáme*. (»*Anthropologie*«¹⁵⁾ pg. 442.). Snad tedy palaeontologie by nám v té příčině mohla podati více světla? »*Anthropologie historická*, (jejímiž pomůckami jsou *palaeontologie* a *archaeologie*)

³⁾ *Eocen*, starší útvar třetihorní.

⁴⁾ Právě v anthropologických kruzích vůbec na půdě ztratil.

jest — prý — velmi obtížna — obzvláště obtížno — prý — jest podati různé zprávy o povstání člověka (*Anthropogenie*), pokud se týče *nauky Darwinovy* («*Anthropol. histor.*» pg. 442.). Palaeontolog prý nemůže původ ustanoviti (pg. 443.). Starších fossilů lidských koster než z doby *diluvialní* nemáme; a ty, jež máme, nepodávají prý žádného důkazu pro *nauku Darwinovu*. Neboť »nenalézáme stop, že nejstarší člověk měl původně tělo podobné opici« (p. 443.). Naopak, my z fossilů lidských koster poznáváme, »že již za doby *diluvialní* máme zde rozdíly tělesného ústrojí,« takže »*de Quatrefages* prohlásil, že za doby *diluvialní* bydlili v Evropě lidé tří plemen« (p. 443.). — Podobně *Dr. Vejdovský*, jak jsme viděli, dokládá, že veškerá fakta *palaeontologická* neposkytují »nijakých dokladů o původu (člověka) z nižších tvarů« («*Člověk*» pg. 792.). — Míni tedy *Dr. Vejdovský*: když nižší ony tvary, z nichž se člověk vyvinul, nenalézají se v *diluviu*, budou tedy snad nalézati se v době starší, v *třetihorách*. Proto dodává: »Nutno tedy předky člověka hledati ještě v dobách starších, snad až v *eocénu*« (pg. 792.). Tedy *třetihorní* člověk měl by nám představovati nižší tvar, nějakého středního tvora mezi člověkem a opicí. Ale *Dr. L. Niederle* v témže článku (v oddíle: »*Člověk v praehistorii*« pg. 794.) píše, že prý »vše jest jen pouhý theoretický dohad beze vší pozitivnější podstaty. Jisto — prý — jest posud jen tolik: Jak vypadal tento hypothesovaný *třetihorní* člověk, *naprosto nevíme*, za to člověk *diluvialní* byl — prý — úplně podoben našemu a lišil — prý — se od něho jen některými nižšími známkami« a v článku »*Evropa*« (p. 891.) podotýká, že nenasnadno pověděti něco určitého o počátcích lidstva v Evropě, dodává: »Tím méně lze přistoupiti na mínění *Mortilletovo*, že *třetihorní* člověk evropský byl jakýsi předchůdce člověka, přechodní tvar mezi opicí a člověkem.«

Takové jsou tedy ty naše vědomosti o původu člověka. A ještě něco.. V článku »*Bimana*« (čeleď utvořená *Linnéem* pro člověka) píše *Dr. Vejdovský*: »Dle dnešního stavu vědy tvoří *Bimana* samostatný řád« a v článku »*Člověk*« («*Čl. v ohledu přírodovědeckém*«) nejprve podotýká, že *Linné* a po něm mnozí jiní přiřkli člověku místo zároveň s opicemi v řadě *Primatů*, píše: »Většina moderních přírodopysců přidávají se k názoru *Linnéovu* a považují pokolení lidské jen jako zvláštní čeleď výše jmenovaného řádu *Primatů*. Neboť veškerá organizace člověka souhlasí s ústrojností opic...« (pg. 791.). Co si má nyní čtenář z toho vybrati? Tvoří lidé samostatný řád či pouze samostatnou čeleď v řádu *Primatů*?

Oproti této nejistotě v příčině systematického zařazení člověka, jakož i oproti tvrzení, že »veškerá organizace člověka souhlasí s ústrojností opic«, sdělujeme se čtenáři, že na II. všeobecném sjezdě německé a Vídeňské anthropologické společnosti v *Inšpruku* (r. 1894.) prof. *Dr. Ranke* ve své přednášce, sděluje výsledky svých studií v příčině systematického rozdílu mezi člověkem a zvířetem, kladl důraz na to, že mezi člověkem a zvířetem systematický rozdíl jest. »*Der Mensch ist Gehirnwesen, das Tier ist Darmwesen.*« Rozdíl tento jeví se prý také v přímé chůzi člověka. Chůze člověka souvisí prý se zcela zvláštními zařízeními lidského těla, kterážto zařízení by prý sama, kdyby u zvířat stejnou přímou chůzi nalézti lze bylo, podstatný rozdíl podmiňovala. Dle toho zaujímá člověk v říši živočišné zvláštní postavení. *Dr. Ranke* dospěl k závěru: »Die für den Menschen typische aufrechte Ruhestellung

des Körpers, der aufrechte Gang ist sonach mechanisch bedingt durch die übermächtige Entwicklung seines Gehirns. Damit erscheint aber auch die gesammte typisch-menschliche Körperentwicklung vor dem Gehirn mechanisch beherrscht und geleitet. Dazu kommt noch, dass das Gehirn nicht nur die typische Körperform, sondern auch die psychische Stellung des Menschen in der animalen Welt begründet. Wir können dieses Gesamtverhältniss wohl nicht schärfer als mit dem schon von *Richard Owen* gefundenen Worte *Archencephalie*, Hirnherrschaft bezeichnen *⁶⁾

Mimochodem vidí se nám záhodno upozorniti ještě na jednu věc. *Dr. Vejdovský* ve článku *„Člověk“* (pg. 791.) píše: *„Veškerý okončiny opic představují ruce, jež dle principu zdokonalení a dělení práce mají nižší význam než okončiny lidské . . .“* Dle *Dr. Steina* a *Dr. Clause* jsou však zadní okončiny opic pravými nohama. *„Die hintere Extremität — píše Dr. Claus — endet in allen Fällen mit einem kräftig entwickelten Greiffuss, den man nach Knochenbau und Anordnung der Muskulatur in keiner Weise berechtigt ist, als Hand zu bezeichnen.“*⁶⁾

V témže článku (str. 792.) píše *Dr. Vejdovský*: *„Dle nálezů geologických existoval člověk již před mnoha tisíci lety v Evropě. Nejstarší toto plémě, známé od r. 1700. ze zbytků kostry, nazváno dle prvního naleziště kannstattským či neanderthalským. Bývalo zajisté po Evropě velmi rozšířeno . . . Z různých nálezů jest namnoze najisto postaveno, že plémě neanderthalské stálo na nízkém stupni svého vývoje, že sídlilo v jeskyních a děrách zemských a že bylo současníkem obrovských ssavců diluvialních, mamuta, nosorožce atd.“* — Z toho, jak zde věc podána, každý by soudil, že nález kannstattský a neanderthalský jest jeden a týž, pocházejí z jednoho a téhož naleziště. Stejně nejasné píše v té příčině také *Dr. L. Niederle* v témže článku (*„Čl. o praehistorii“* p. 794.): *„Důležitý zůstávají typy dva, hlavní typ dle Quatrefagesa zvaný kannstattský, jinak neanderthalský; neboť lebka nalezená r. 1856. Fullrothem v malé jeskyni v Neanderském údolí řeky Düsselu blíž Eberfeldu . . .“*⁷⁾ Než věc se má jinak. Nález kannstattský sluší různiti od nálezu neanderthalského.

Nejprve co se týče nálezu kannstattského. R. 1700. byly sice nalezeny u Kannstattu ve vrstvě hlíny kosti, ale nikoli lidské, nýbrž byly to kosti různých druhů zvířat, mezi nimi též mamutů. Zpráva, že u Kannstattu nalezena byla také lidská lebka, pochází teprve z r. 1835.⁸⁾ Ale lebka ta, jak *von Hölder* ve shromáždění Wirtenberské anthropologické společnosti roku 1873. (6. prosince) dokázal, nebyla nalezena pohromadě s kostmi zvířecími, nýbrž objevena byla spolu s několika římskými hliněnými nádobami v rozvalinách římského kastellu, jehož zbytky nacházely se na skále vapenného tufu, spočívající nad vrstvou hlíny, v níž kosti zvířecí nalezeny byly.⁹⁾

⁶⁾ *Dr. F. Birkner*, II. gemein. Versamml. der Deutschen und der Wiener anthropol. Gesellschaft in Innsbruck von 24—28. Aug. 1894. (Nat. u. Offb. 1895, p. 104. u. 627.)

⁷⁾ *Biol. Centralblatt* IV. 1884., 91. (Vide Nat. u. Offb. 1897. p. 37.)

⁸⁾ *Lehrbuch der Zoologie* 4. Aufl. p. 862.

⁹⁾ *Dr. K. Chudoba* v článku *„Anthropologie“* (A. historická p. 443.) píše o lebce Neanderthalské, že pochází z lebky *Neandrova*, již *Fullroth* r. 1857. našel u *Düsseldorfu* . . .

¹⁰⁾ V článku *„Anthropologie“* pg. 443. čteme, že nalezena byla r. 1701.

Kannstattská lebka nenáleží tedy *době mamutů*. Z jaké doby jest, nesnadno rozhodnouti. *v. Hölder* klade ji do doby římského kastellu, poněvadž byla mezi nádobami zde nalezenými. Tomu by nasvědčovala podobnost její s *brachycefaly* (krátkolebci) v římských sarkofagech a římsko-galských mohylách u Virmemberku.

Ostatně sluší podotknouti, že lebka *kannstattská* není celá, nýbrž že se z ní uchoval jen úlomek, totiž část přední a horní plochy čelní kosti, kdežto větší část postranních ploch chybí. O *kannstattském* plemeni pak dodává *v. Hölder*: »Wollte man die *Cannstatter* Rasse des Herrn *de Quatrefages* charakterisieren, so müsste man sagen, alle menschlichen Schädel, welche in den tieferen quaternären Schichten gefunden werden, gehören ihr an, derjenige aber, von welcher sie ihren Namen habe, sei nicht dort gefunden worden, habe überhaupt nichts mit ihr gemein, als höchstens die Dicke seiner Knochen, ihr Hauptmerkmal, die zurückliegende Stirn und die starke Entwicklung der Stirnhöhlenwulste, fehle bei einem Teil derselben, und sei überdies pathologisch, das Gesicht sei prognath gewesen, obgleich es bei allen nicht mehr erhalten war; im Bassin de la Seine sei die Rasse geistreich gewesen, an anderen Orten zumal aber bei Deutschen habe sie unvortheilhafte Eigenschaften besessen, sie habe im fossilen Zustande gelebt und habe Verwandte unter allen in Europa und Asien vorkommenden Schädeltypen.«¹⁰⁾

Co pak se dotýká nálezu *Neanderthalského*, tu konstatoval, jak známo, *R. Virchow* na XXIII. všeob. sjezdě německé anthropologické společnosti v Ulmu n. D. (r. 1892.) jak na kostech, tak na lebce resp. jejím úlomku stopy všelikých chorobných zjevů, »die ziemlich weit bis in die Jugendperiode des Individuums hinaufzureichen scheinen.« Z té příčiny nesnadno prý rozhodovati, co na lebce typického (*fysiologického*) a co individualního (*pathologického*) a není tudíž prý možno na základě jejím typus tehdejšího obyvatelstva evropského stanoviti. Oproti *de Quatrefagesovi*, jenž lebku *neanderthalskou* za zvláštní odrůdu, *kannstattské* příbuznou, považuje, nepokládá lebku tu za žádný plemenný zjev (*Rassenerscheinung*), nýbrž za *individuální varietu*. Nemůže prý býti nejistějšího a odvážlivějšího závěru než v příčině lebky *neanderthalské*. Jestliže prý se nyní u *Frisů* lebky najdou, které úplně s *neanderthalskou* souhlasí, tedy ukazuje to prý jen, »že ještě dnes aneb ještě za doby novější ve Frisku «*neandertholoidní*» tvar lebky («*neandertholoide*» *Schädelform*) se nalézá a vyvíjí.« Ostatně, zdali kosti *neanderthalské* »v diluvialní hlíně, jak se obvykle myslí, vyzely, čili nic, nikdo — prý — neviděl.« Kostí ty prý nepocházejí z jeskyně, »sie wurden in einer Schlucht gefunden, die zunächst eines Bergabhanges sich gebildet hatte; durch diese Schlucht waren Wasser herabgekommen und hatten allerlei herausgespült. Wo die einzelnen Stücke gelegen hatten, wusste niemand.«¹¹⁾ Srovnává lebku *neanderthalskou* s lebkami *australskými* pokládá *Virchow* za velmi odvážlivé pro fragmentární podobu její.

Takový jest tedy stav v příčině nálezů »zbytků kostry« *kannstattské*

¹⁰⁾ Vide *Ferd. Birkner*, Die XXIII. allg. Versamml. d. deutschen anthropol. Gesell. in Ulm. a. D. (Nat. u. Offb. 1893., p. 350.).

¹¹⁾ L. c. 353.

a *neanderthalské*. Viděti, mnoho-li důkazné moci smíme těmto nálezům resp. fragementárním lebkám těmto přikládati a jak dalece z nich »najisto« na vývoj tehdejšího plemene souditi můžeme, jakož i správně-li jest tvrzení, že lidé, jimž lebky ty náleželi, byli současnící mamutů.

(Pokračování.)

ŠKOLSKÝ OBZOR.

—•—

Požadavky českého učitelstva škol obecných a měšťanských. — Německý zemský učitelský spolek v Čechách. — Úprava platů učitelských jinde. — Návrh A. Šrastného. — Oslava třicetiletého trvání nynějšího říšského zákona školského. — Škola n. venkova a Hus. — Úlevy. — Zprávy o školství slovinském a rusínském. — Katolické ústavy jinde. — Nové konvikty. — Ministerské výnosy.)

Požadavky českého učitelstva dají se krátce shrnouti do těchto tří kardinálních bodů: I. Plná práva občanská a spravedlivý disciplinární řád. II. Akademické vzdělání. III. Jednotné slušné dle tříd státních úředníků. O prvním požadavku, zvláště o spravedlivějším upravení řádu disciplinárního, bylo v paedagogických listech hojně psáno, a ač částečná oprava byla provedena, neuspokojila učitelstvo; proto stále objevují se v učitelských listech články, a na schůzích pronášejí se řeči, volající po úplné nápravě. I ve »Vlasti« bylo o tom prvním požadavku pojednáno a poukázáno na další nutnou úpravu; proto zmiňuji se pouze o druhém a třetím bodu. Hledíc k akademickému vzdělání žádá učitelstvo zvýšení »úrovně vzdělání« pro kandidáty úřadu učitelského na střední škole a na dvouletém paedagogickém kurse zřízeném při universitě. Jelikož však gymnasia a realky poskytují (prý) jen jednostranného vzdělání, jest žádoucno sloučiti je ve školu jednotnou v tom smyslu, aby vzdělání formální šlo souběžně se vzděláním reálním a s výcvikem v dovednostech, tak aby absolvent střední školy vyšel způsobilější pro život praktický, nežli se dosud děje. Odborného vzdělání paedagogického má nabýti — dle přání delegátů — kandidát učitelského úřadu na fakultě filosofické, a to má býti tento dvouletý kurs tak zařízen, aby kandidát po potřebném doplnění vzdělání a vykonání předepsaných zkoušek mohl se stát učitelem také na školách středních a vysokých. Zřízení zvláštních ústavů učitelských jest prý zavržení hodno jakožto nepaedeutické, kastovnícké a jinak neprospěšné. Chystaná reforma učitelských ústavů jest (zase prý!) spíše krokem zpět nežli ku předu. Nechci jako klerikál podrobněji rozebírat tento požadavek a zmiňovati se o možnosti nebo nemožnosti jeho uskutečnění. Nechať raději posuzuje a úsudek pronáší jistý neklerikální paedagogický list český, který nestranně si vede a s rozvahou kráčí za vytknutým cílem. Tento list, pojednávaje o vyšším vzdělání učitelstva, otevřeně prohlašuje: Program ten jest ideální a tedy nedostizitelný, a táže se: Můžeme doufati, že se taková jednotná škola střední uskuteční? A ihned odpovídá negativně. Soudí pak správně: Budoucím rokem budeme míti v Čechách 9 veřejných učitelských ústavů českých, z nichž každý jest průměrně navštiven 160 kandidáty, dohromady tedy 1440 žáky. Toto veliké číslo posluchačů a posluchaček chce p. M. (Mrazík) poslati na jedinou fakultu filosofickou do Prahy, neboť že by stát zřídil více fakult, pevně dovolíme si pochybovati. Jaké by to bylo asi studování na takové nanejvýše přečpané vysoké škole!? A ještě dále pokračuje: Dosavadní učitelské ústavy by se zrušily, čímž by veškerá venkovská města, kde jsou dosud učitelské ústavy, značně byla poškozena, neboť všechna svého času velikých obětí přinést musila, aby se ústavů těch domohla. Dochází pak ke konečnému resultátu: Z ohledu národohospodářského nelze si takové pronikavé reorganisace vzdělání učitelského přáti. Zároveň bylo také na schůzi delegátů prohlášeno, že učitelské ústavy »klerikální« (roz. katolické) poskytují ještě menšího vzdělání, než ústavy veřejné, což nás nijak nepřekvapuje, uvážíme-li, jak soudí pokrokovější učitelové o svých neklerikálních ústavech, a připamatujeme-li si, že o katolických ústavech tak rozhodli »přátelé« katolického náboženství, nebo — naši »také katolíci«. Jen to je nám ku podivu, že do těch

klerikálních ústavů, ať již se jmenují tak nebo onak, je všude tak veliký nával chovanců, a to i ze řad učitelstva liberálního. Co toho příčinou? Proč se musí zřízené klerikální ústavy rozšířovati a nové budovati? Rodiče by nejlépe mohli odpověděti, a také odpovídají, že v ústavech těch mají zabezpečenou řádnou nábožensko-mravní výchovu svých dětí a pod stálým dohledem jistý prospěch jejich ve vyučování. — Jednotné služné prohlásilo učitelstvo za svůj požadavek již r. 1885. Úpravou r. 1894. bylo však dosavadní jednotné služné na měšťanských školách zrušeno, a zavedeny 4 třídy, na obecných školách pak 5 místních tříd. I žádaly deputace učitelské na kompetentních místech za nápravu, která byla sice slibena, ale nebyla provedena, a proto stanoveno bylo o s m m e n š í c h p o ž a d a v k ů, jichž splnění učitelstvo očekávalo od jarního zasedání sněmovního r. 1898. Když však český sněm máje na paměti do dlouhých upadající zemské hospodářství a z jiných ještě příčin přáním učitelstva nemohl vyhověti, postavilo se toto na vlastní nohy a upouštějíc zcela od malých požadavků, rozhodlo se jednotným postupem domáhati se tří svrchu uvedených požadavků beze vší slevy. Nejnověji pak, provedši tuhou okrskovou organizaci, ukládá si za povinnost: »zvýšenou kulturní práci národní získati si přízeň lidu«, aby veškeren český národ pomáhal k uskutečnění jeho požadavků; obrací veškeru píli svou k pracovnímu programu a Ú. S., řídě společný postup učitelstva, má ve společných zájmech zceleně postupovati se zemským učitelským spolkem německým v království a s ústředními spolky slovanskými a německými v říši. Ku dosažení cíle svého provedlo tedy naše učitelstvo organizaci v pravdě železnou, a neodfíká se ani sdružení internacionálního. K čemu nás katolíky příkladná tato organizace vybízí, tuším není třeba ani připomínati. Stačí jen naznačiti: Svorně v před! Kdyby zmíněné požadavky ani při zvýšené všestranné činnosti nedošly u lidu pochopení a uznání, a poslanci čeští nechtěli je odhlasovati, pak — dle Šk. O. — musíme se zorganizovati tak, abychom jednoho dne mohli říci: Poněvadž český národ požadavky českého učitelstva vyplniti nechce, z a s t a v í m e t ýž den veškerou práci mimoškolní, přestaneme pracovati ve všech spolcích národních a veřejných, vystoupíme z nich, přestaneme odebírat knihy, časopisy, kromě těch, které s námi sympatisují, vzdáme se i všech ostatních nehonorovaných prací a funkcí...«, zkrátka: prohlášena bude všeobecná stávka. Tak vyhrožují naši »mladí«, kteří ve svém orgánu na jiném místě prohlašují: Strana soc. demokratická má školní program až na malé odchylky totožný s naším..., a o slaboučké radikálně pokrokové straně Hajnově proklamují: má školský program nám nejpříznivější..., budeme ji podporovati. Že by platy učitelské měly býti slušněji upraveny a p ř e d e v š í m z a v e d e n o j e d n o t n é s l u ž n é, uznáváme a plně souhlasíme, zvláště když uvážíme, nač veškeré paedagogické listy vším právem poukazují, že 1. m. září t. r. nabyla platnost úprava platů aktivních státních sluhů, že platy poštovních a telegrafních sluhů, finanční strážů byly zvýšeny, že v krátkém čase budou přiměřeněji upraveny platy úředníků a zřízců státních drah, četnictva atd. Ovšem to jsou samé osoby ve službách státu, a proto jest na ně pamatováno. Aby také učitelstva bylo brzy vzpomenuť, a jeho tužby došly splnění, ozvaly se v německém učitelstvu ano i v českém závažné hlasy pro sestátnění školy; učitel aby byl státním úředníkem. Pak snad by to šlo s úpravou platů rychleji, ale veta by bylo po »autonomii«, jež se našemu českému učitelstvu začíná hodně přejídat. Číháme aspoň některé porovnání. Ne snad se služným státních úředníků v nynější třídě platu, jehož se dožaduje také naše české i německé učitelstvo, ale se služným učitelstva v jiných zemích. U nás je pět místních tříd a právě v nejnižší třídě platu jest největší počet učitelů, totiž 71%. Základní služné na našich obecných školách činí v první třídě 800 zlatých, ve 2 třídě 700 zl., ve třetí 600 zl., ve čtvrté 550 zl., v páté třídě 500 zlatých, t. j. 5, 3, 6, 15 a 71 procent učitelů. Na Moravě jsou finanční poměry již utěšenější, ačkoliv mladší učitelstvo neuspokojilo. Jsou tam jen tři místní třídy platu po 800, 700 a 600 zl. V Dolních Rakousích jest základní služné v první třídě 900 zl., ve II. tř. 800 zl., ve III. 700 zl. V Horních Rakousích obnáší základ. služné ve třech třídách: 800, 700 a 600 zl. Ve Štýrsku ve čtyřech místních třídách: 900, 800, 700, 600 zl. Z tohoto přirovnání vysvitá, že 86 procent učitelstva českého nemá ani takového platu, jako má i nejméně placené učitelstvo na Moravě, Horních a Dolních Rakousích, ba i v hornatém Štýrsku. Učitelstvo škol měšťanských v Čechách mimo jiné požadavky domáhá se též zvýšení služného, žádajíc, aby bylo upraveno v náležitém poměru ke služnému učitelů škol středních a odborných. Jestli v Čechách základní služné na měšťanských školách 700 zl., kdežto v jiných zemích cislajtanských jest mnohem vyšší. Tak na příklad na

Moravě jest zákl. služné 850, 900, 1000 zl., konečné 1700 zl.; v Solnohradsku činí zákl. služné 900, 1000, 1100, konečné 1775 zl., v Tyrolsku 1100, konečné 1900 zl.; ve Štýrsku 1200 zl. a příbytečné, konečné služné 1800 zl.

Německý zemský učitelský spolek v Čechách navrhuje pro říšskou radu o služném zákon, z něhož uvádím aspoň toto: Všechna místa podučitelská na obecných a měštanských školách proměněna buďte v učitelská. Osoby učitelské se zkouškou dospělosti učitelské mohou býti jen zatímně ustanoveny, mají titul »učitel«, a ročně nejméně 600 zl. Po zkoušce způsobilosti učitelské zvýší se jim roční příjmy nejméně na 800 zl. Základní služné učitele obec. škol nesmí jíti pod 800 zl., na měštanských školách pod 1100 zl. ročně atd. Že poměrně ku síli a působnosti činí se další a vyšší požadavky, není třeba poznamenávati. Školní rada v saském městěčku Klingenthalu, které leží na hranicích českých a má asi 5000 obyvatelů, upravila od 1. m. září t. r. učitelstvu platy následujícím způsobem: Prozatímní učitelé dostávají první rok 1000 marek (600 zl.), druhý rok 1050 mk, třetí rok 1100 marek. Definitivně ustanovení mají počáteční plat 1600 mk, ve 28 roce věku svého 1800 mk, v 31. roce 2000 mk, ve 40. roce 2450 mk, v 46. roce věku svého 3100 marek, 1860 zlatých. Úprava to zajisté velice slušná!

V utěšených poměrech žije učitelstvo hamburské, jako nikde v Evropě. Hamburk má na svém území 155 národních škol, z nichž je 8 jednotřídních, 16 2 tř., 12 3 tř., 5 5 tř., 4 6 tř. a 108 sedmitřídních. Vyučuje se denně od 8 do 12, po případě do 1 hod. Nejvyšší počet žáků obnáší ve třídě 50, na vesnici 60. Správcové škol musí býti zkoušeni pro střední školy a míti titul »doktor«. Dostávají ročně 4000 až 5200 marek; 50% učitelů má ročně 2600 až 3600 mk, ostatní 1800 až 2000 marek; pomocníci 1400, pomocnice 1000 marek platu. A jak »Deutschösterr. Lhrztg« oznamuje, mají býti ještě zvýšeny platy hamburskému učitelstvu tak, aby nejnižší služné 1800 mk stouplo na 2200, a nejvyšší ze 3600 na 4400 marek. — Poněkud příznivěji upraveno bylo služné učitelstva na Moravě zákonem daným 5. července 1899., kterým se částečně mění ustanovení zákona ze dne 25. dubna 1894., č. 49 z. z., jenž se týče služebných příjmů učitelů, a kterým se zrušuje zákon ze dne 12. března r. 1890., čís. 52 z. z., jenž se týče poskytování přídatků aktivních; zároveň upraveny byly právní poměry učitelstva veřejných škol obecných. Zákon ten nabude platnosti dnem 1. ledna r. 1900. Dle nového tohoto zákona budou míti na Moravě podučitelé se zkouškou dospělosti 450 zl. služného, se zkouškou způsobilosti 500 zl.; 40 procent učitelstva bude míti služného 600 zl., 30 proc. 700 zl., a 30 procent 800 zl. Učitelstvo škol měštanských, jak již také bylo uvedeno, v téměř poměru 850, 900, 1000 zlatých. Na obecných školách dostávají budou učitelé 4 kvinkvenálky po 80 a dvě po 100 zlatých; na měštanských školách čtyři po 100 a dvě po 150 zlatých. Tak sesterská Morava upravila platy učitelů. Splnění požadavků učitelských — dle Č. U. — překáží, vláda, šlechta, mladočeši, Štastný a jeho věrní, mladé strany politické, které (prý!) jsou zastanci učitelů, do dluhů upadající hospodářství zemské a — učitelstvo samo. Rádi věříme, že přepjaté požadavky Č. U. překážejí splnění tužeb, a pak hlavně neblahé finanční poměry a stále vzrůstající dluh zemský. Klerikálové dostali tentokrát od Č. U. milostivé pardon, nejsouce mezi odpůrci jmenování, ačkoliv — dle Šk. O. — strana »klerikální« má program učitelstvu protichůdný a nepřátelský, a proto musí každý »svobodomyšlný« (?) učitel ji potírat, kdo a jak může. Prosim, tak soudí jen — Školský Obzor!

Pověstný »reformatör« českého školství: p. A. Štastný, aby si oprávněně rozhněvané učitelstvo zase udobřil a naklonil, navrhuje, aby katecheta byl ze školy vyhnán a vyučování náboženství se světilo učitelům. Země by prý ušetřila 384.673 zl. a mohla by obnosem tím přispěti na zlepšení platů učitelských. Zdá se, že p. A. Štastný neví, že radikální naše učitelstvo upustilo od menších požadavků, a že nestojí ani o vyučování katol. náboženství ani o těch 384.673 zlatých! Vždyť na schůzi delegátů v Praze bylo odhlasováno: Učitelé literárnímu nebudiž ukládáno vyučování náboženství. Místo na katechetech a na ubohých 350zlatových venkovských kaplanech, konajících obtížné cesty do přespolečných škol za příčinou vyučování náboženství a dostávajících 8—12 krejcarů od kilometru, nedoporučovalo by se — šetřiti někde jinde?

Oslava jubilea třicetiletého trvání nynějšího říšského zákona školského dopadla velice slabě, a to ještě podezřelí živlové se jí zabývali. Hlavně německé učitelstvo rázu Schönererova sdružené v Centralverein a známí vídeňští »Jungen« trochu více rozeřhali se pro oslavu těchto zákonů. Činili tak z pohnutek snadno pochopitelných. K vídeňskému učitelstvu

připojila se německá nacionální strana a — sociální demokraté. U nás v Čechách vzpomínali jubilea hasnerovského školského zákona toliko němečtí »mladí« učitelé a — soc. demokrati, »jedini přátelé moderní školy« (Š. O.). Strany české zachovaly k jubileu chladnou zdržlivost. Některé učitelské listy české přinesly o jubileu objektivně psané úvodní články, které nevyzněly pro nynější školský systém příliš lichotivě.

Klub národní strany svobodomyslné vypsal konkurs na nejlepší spis o dějinách českých pro mládež. Lhůta k zaslání prací, jež mají býti podány v duchu vlasteneckém, určena jest do 15. května budoucího roku. Víme již napřed, že práce veleblící Husa a vynášející jeho bouřlivou dobu bude prohlášena za nejlepší a nejvlastenečtější. Vždyť prý co jsme byli, Husem jsme byli, a že dnes ještě jsme, Husem jsme. Tak aspoň hlásá »Škola našeho venkova« (roč. III., str. 387.) Vypusťte Husa, — tak paedagogický tento list věnovaný zájmům venkovským škol pokračuje — a nezbude vám z dějepisu nic. Jeho záře osvětila naše hlavy, naše mozky (Dej to P. Bůh!) a jeho duch vžil se v naše útroby... Hus musí svítiti jasně a cele, on musí žiti v našem srdci a v srdci mládeže, ta myšlénka v něm zobecněná musí zářiti nám, a proto musí býti každé české školy článkem učby dějepisné: Hus a my! (Šk. n. venkova.) Proč se u nás od jistých lidí velebí Hus, je všeobecně známo, a proč již i do škol oslava nešťastného reformátora má býti uvedena, také jest pochopitelné. Nejsou to zásluhy Husovy o literaturu, o pravopis, není to jeho zbožnost a horlení pro služby Boží, sv. zpověď a pod., nýbrž odboj jeho proti autoritě církevní, je to nynější moderní: Los von Rom!, které se velebitelům Husa zamlouvají, jak dosvědčuje otevřeně Čes. Učitel, vybízejí k hojné apostasii. Hus má býti také zástěrkou, pod níž tohoto odboje sítě má býti zaseto již ve škole v útlá srdce dětská. Na Moravě naopak na jedné učitelské schůzi bylo v přednášce o vyučování dějepisném na škole obecné proneseno: Při každé hodině hleděti jest k těmto třem stránkám: Ku stránce věčné, ku stránce vlastenecké a k moudrému řízení Prozřetelnosti Božské. A jindy napsal jistý moravský ředitel: Škola je místo posvátné. Není to pouhá dílna, kde vezdejší chléb sobě vyděláváme, ale ústav, kde vedeme mládež k Bohu. Práce učitelova bývá jen tenkrát požehnána, když slouží záměrům vyšším, když učitel více se bojí Boha než lidí! Uvádím ku posouzení. Dle moravského úsudku je škola ústav, kde se vede mládež k Bohu, dle úsudku Šk. n. venkova je škola místem, kde se mládež má vésti k Husovi... U nás co jsme, jsme Husem, na Moravě čím národ je, je Bohem! Jak rozdílné a protivné to názory!

Také něco o úlevách školních. Šk. n. venkova ukončujíc debatu o jednotlivých nebo rozdělených prázdninách, dochází k resultátu: Úlevy stanovené novellou školní z r. 1883. buďte zrušeny a na místě nich zavedeny buďte úlevy individuální, pro něž by bylo pravidlem: Okresní škol. rady mějtež právo, zjednavši si dříve návrhy a dobré zdání místní škol. rady a sboru učitelského, resp. správy školy, stanoviti pro každou obec školní zvláštní maximální počet půldnů, které kromě případu nemoci nebo živelních překážek směji jednotliví žáci v určitém období ročním za měsíc zameškati. Hezky míněno v theorii, ale zdali a jak by se osvědčilo v praxi, jest dosud nerozluštěnou hádankou.

Politování hodné zprávy o poměrech školských a učitelských ze zemí slovinských přináší »Sl. Prehl.« v dopise ze Štýrska. Píšeť: V našich utrakvistických školách dorozumívá se učitel se žáky jen v 1. a 2. třídě trochu slovinsky, jinak učí se německy. Slovincině učí se pouze ve 4. třídě, a to jen 2 hodiny týdně. Všechny utrakvistických škol jest ve slovinském Štýrsku 274. Učitelé hlásí se ještě sem tam k národnosti slovinské, leč jsou mezi nimi též sluhové německého Schulvereinu. V Korutanech bralo od Schulver. v slovinském kraji podporu 70 učitelů, ve slov. Štýrsku asi také tolik. »Od učitelstva ohrožená naše národnost u nás nemůže očekávati spásy.« Smutné to vysvědčení! Jest známo, že slovácké školství v Uhrách nemá na různých ustláno, ale ještě hůře na tom je školství rusínské. V Uhrách mohou býti zřizovány školy konfesijní, v nichž se hlavní péče vzdělání a výchovy věnuje jazykem mateřským. Proto Srbové v jižních Uhrách si své konfesijní školy střeží jako oko v hlavě, a podobně činí také Němci, ale Rusíni ku své vlastní škodě svých konfesijních škol zanedbávají, posílajíce dítky do škol státních, kdež se nenaučí ani rusínské abecedě, jelikož jest v nich vše maďarské. Aby maďarština prospívala, tomu se věnuje veškeren čas a proto o pokroku nemůže býti ani řeči. Následek toho je, že mezi Rusíny v Uhrách je 70 procent analfabetů a po venkově 20—70 proc. židů, kteří tyji a žijí z ubohého rusínského lidu v Uhrách

Než, v Uhrách začíná také v jiné příčině svítati. Katolické kruhy usilují totiž již dávno o zřízení katolické university v Ostřihomě. Dosud bylo ku jmenovanému účelu sebráno přes 800 000 zl. Prozatím mají býti otevřeny aspoň dvě fakulty: theologická a filosofická; během času pak ostatní.

V Lublani na podnět biskupa Dra Ant. Jegliče bude během pěti let zřízeno katolické gymnasium s chlapeckým seminářem. Výlohy s tím spojené, jež jsou rozpočteny na půl milionu zlatých, budou splaceny dobrovolnými příspěvky.

Taktéž v Sisku založeno bude katolické gymnasium a seminář. Známy mecenáš Jihoslovanů, Đakovský biskup Josip Jurij Strossmayer, daroval na tento ústav 500.000 zl. V Osieku byl počátkem školního roku otevřen velkým nákladem zřízený »Strossmayerův chlapecký seminář«, do něhož se přijímají žáci, kteří s dobrým prospěchem jednu z nižších tříd gymnasií v Chorvatsku absolvovali. Kdy se u nás dočkáme katolické střední školy? Sud' Bůh!

Katolický školský spolek Vídeňský vydržoval v 18 okrese soukromý ústav učitelský ku vzdělání učitelů a mimo to ještě 15 jiných škol a ústavů. V poslední roce převzal též tiskárnu a obchod s učebními pomůckami.

Na katolickém učitelském semináři ve Vídni působilo minulého škol. roku 28 učitelů, z nichž 9 bylo členy Mariánské kongregace. K tomuto učitelskému ústavu připojena jest pětiletá cvičná škola, jednotřídní příprava, trojtřídní měšťanská škola chlapecká a pensionát. Na měšťanské škole vyučovalo 10 učitelů; 8 bylo z Mariánské kongregace. Školu měšťanskou a pensionát řídí členové kongregace. — Učitelský seminář Škol. bratří ve Vorarlberku odchová již 137 učitelů. Z nich působí 80 ve Vorarlberku, 22 v Tyrolsku, 17 v Dol. Rakousích, ostatní v zemích jiných. Minulého škol. roku navštěvovalo ústav 145 chovanců.

Tak jinde věnuje se všemožná péče vzdělání a odchování katolických vychovatelů mládeže, a dostává se jim se všech stran uznání a nutné podpory. U nás? Máme velice důležitou a po vlasti rozvětvenou organizaci: Jednotu čes. katolického učitelstva v království Českém, že by se však mohla pochlubit podobnou přízní českých katolíků, dosud říci nemůžeme. Uznáme snad důležitost této jednoty teprve potom, až již bude — pozdě. Ale přece něco! Zásluhou známého příznivce jednoty otevřen byl v Hradci Králové (v Adalbertině) začátkem škol. roku pro syny členů jednoty, kteří se věnují studiu na paedagogickém ústavě — konviktu. Ačkoliv se strany pokrokového učitelstva podniknut byl proti tomuto konviktu bezohledný a všestranný boykot, aby ústav byl zničen dřívě, »nežli zapustí hluboko své kořeny«, a rodičům byly živými, vymyšlenými barvami líčeny »špatné vlastnosti budovy« (Š. O.), přece přihlásilo se 48 chovanců stavu učitelského: třicet kandidátů, kteří již na učitelském ústavě studovali, a 18 nových chovanců. To opět důkazem, jaké přízni se těší katolické ústavy. Proč? Mohli by Školoobzoráci již jednou vážně přemýšlet! — Jubilejní podpůrný fond ale, který jest zřízen při Jednotě volá: »Hilarem datorem diligit Deus! Bis dat, qui cito dat!«

Ve Mladé Boleslavi v klášterní budově Piaristické založen byl nově studentský konvikt, který si vytkl za úkol podporovati a doplňovati vychování studující mládeže na středních školách (gymnasiu a realce) mladoboleslavských dle zásad katolického náboženství. Místnosti v klášteře a v zakoupeném domě naproti ležícím jsou moderně zařízeny a vyhovují všem požadavkům. Chovanců je 65, a kdyby bylo více místa, mohlo by jich býti přijato ještě více; žádosti o přijetí docházejí stále dosud. Podobně v Praze (v Ječné ulici) otevřen byl počátkem škol. roku Svatováclavský konvikt pro studující středních škol. Přijato bylo 60 chovanců. Rodičům se zaručuje správou ústavu pečlivá mravní výchova, nabádání a přidržování k pilnému studiu a řádné materiální zaopatření.

Svatováclavský pensionát v Bubenči u Prahy zřízený kongregací Bratří křest. škol jest vychovavací ústav pro chlapce. K ústavu jest přidělena šitřidni soukromá obecná škola, jež se stará o řádnou výchovu a přípravu pro školy střední.

V ústavě hraběte Pöttinga v Olomouci byla 18. září otevřena dvouletá obchodní škola pro dívky. Škola ta má českým dívkám poskytnouti příležitost obchodně se vzdělati jednak pro život vůbec, jednak ku přijetí míst v průmyslových závodech a obchodech. Jakým duchem nese se výchova v tomto ústavě, jest patrné ze slov vznešeného zakladatele: Žena z ústavu mého vycházející buď zbožnou; buď její duše jako krystal čistá, na hlavě její viň se zlatý věnec čistoty, mravu, zbožnosti. Ctnosti ty v ženě vtělené jsou sloupem štěstí

a trvání rodiny; dokud v ní stojí žena mravná, nikdy nepoklesne rodina tak, i vinou muže, i neštěstím majetkovým, jako tehdy, když v ženě domu pomine zbožnost a mrav.

Ve Vorarlberku došla změna zemského zákona o dozoru školním nejvyššího schválení. Místní dozorce školní může být volen také mimo členy místní školní rady (na př. duchovní, který není členem místní škol. rady). Duchovní správce může do školy vstoupiti kdykoliv, aby se přesvědčil o náboženském vedení mládeže a děje-li se vyučování v duchu náboženském. Zástupce církve katolické v okresní školní radě vykonává takový dozor na všech školách v okrsku okresní škol. radě podřízených.

Povolané kruhy začínají konečně jednou uznávati potřebu většího probuzení a utužení náboženského ducha a uplatnění náboženských cvičení. Důkazem toho je výnos ministerstva vyučování, jímž se na opětné přání ředitelů středních škol nařizují duchovní cvičení pro studující. Exercicie tyto mají trvati dva dny a konati se před velikonoční zpovědí. Prázdný jeden den povolený za tou příčinou má však ředitel středního ústavu dáti ze svých disposičních dvou dní. Taktéž rozhodlo ministerstvo vyučování, že při maturitních zkouškách na středních školách mají právo zasedati učitelé náboženství s právem hlasovacím. Naše některé paedagogické listy z toho ihned vyčtenichaly: reakci a první krok ku zklerikalisování středních škol. Inu ovšem, komu je náboženství věcí soukromou, křesťanský pozdrav profanací, kdo si troufá bez vlivu náboženství vychováti mládež ku jedné veliké »mravnosti«, pro toho je každý sebe nepatrnější vánek náboženského ducha — hrozným strašidlem!

J. B. Žáderský.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

La dissolution opposée à l'évolution dans les sciences physiques et morales, par André Lalande, VIII—492 p. Alcan. — Účelem tohoto filosofického díla jest dokázati, že zákonem, dle něhož řídí se změny fysické i intelektuální, není evoluce (čili vzrůstání rozdílů a rozvoj individuality), ale spíše dissoluce (čili postup k rovnosti a postupné ztrácení se rozdílů, jimiž individua od sebe se liší). Důkaz veden 1. z pozorování zjevů fysických, 2. z biologie, 3. z funkcí duševních: intelligence, umění, moralita, 4. ze zjevů sociálních. Stanovisko autorovo jest pozitivistické.

Le roman de Claude Lenayl, par Pierre Clesio, in 12, 279 p. Plon. Nový tento román oblíbeného spisovatele jest velmi poutavý a úplně nezavadný. Autor snad měl úmysl, aby román jeho mohl každý vzíti do ruky; odtud vysvětlíme si na jistých místech chvály hodnou stručnost. Kreslí nám vábivou postavu dívky, která zůstává počestnou za všech okolností. Hrdinové Clésiovi jsou ideální lidé, snad až na úkor pravděpodobnosti.

L'Otage, par Charles Foley, in 16, 291 p., Perrin. — Spisovatel uvádí nás do doby hrdinných bojů statečných Vendejců proti krvavé revoluci. Uprostřed velikých, ponurých i stkvělých postav revoluce, jako jsou La Rochejaquelein, Saint Just, Carrier, zvaný katem Nanteským, malý Ludvík XVII., Hoche a j. zjevuje se nám krásná postava dívky Vendejské, krásné a hrdé, statečné i něžné. Řada tragických episod, obratně vypravovaných, působí mocným dojmem.

Marcia de Laubly, par Morgan in 12, 339 p. Gautier. — Dojemný děj, plynne vypravování; zabíhá se však příliš do podrobností. Román jest prochnut duchem křesťanským.

Souvenirs d'un magistrat, par Antoine Baumann, in 18, 263 p. Perrin. Zábavná kresba ze života malých soudních úřadů na venkově, kde sotva sto nepatrných procesů do roka se projedná. Úředníci malého města Lamorte-sur-Vence mají své koničky, zabíhají do směšnosti, jsou snad i trochu drsní, ale na konec jsou to přece jen hodní lidé, jako stvoření pro okolí, do něhož je duchaplná zlomyslnost autorova postavila.

Vojtěch Kameš.

POLSKÁ.

Stefan Żeromski: *Utwory powieściowe*, str. 326. Warszawa 1898. — P. Żeromski jest jedním z oněch polských spisovatelů, kteří vzbuzují veliké naděje. Ani v této nové sbírce nepředstoupil ještě před čtenáři jako dokonalá umělecká povaha, ale jednou jí bude zcela jistě; o tom svědčí i tato sbírka. Náš spisovatel chopil se umění se šlechetným srdcem. Jest v něm veliká láska k přírodě a něžné vnímání všech její změn a záchvěvů. Život pojímá ideálně; ale, bohužel, dosud nedospěl k celkové synthese lidského života; v duši jeho lidí jest dosud málo světla a tepla. — V přítomné sbírce nejsou všechny povídky stejné ceny a stejným směrem psány. Humoreska »Kara«, kde jakýs mladý člověk jest pokárán za příčinou všetečného nakukování do ženské ložnice, jest obrázek ze života »raubritterů«. Legenda »o bracie leśnym« jest historická epizoda z války francouzsko-rakouské. Ideálně reflektivní ton převládá v povídkách »Promień«, »Tabu« a »Cienie«. Povídka »Promień« jest nejdelší. Zdá se, že v hrdinovi této povídky spisovatel popisuje sama sebe. »Tabu« jest velmi něžná povídka, ve které se líčí láska mladé manželky k nevyhlédnutelnému šlechetnému muži. Črta »Cienie« jest psychologická studie na základě erotickém.

Adam Krechowiecki: *O tron. Powieść historyczna z XVIII. w. Część pierwsza: Ostatni dynasta*, str. 350. *Część druga: Piast*, str. 357. Petersburg 1898. — V této knize máme před sebou celé Polsko za posledních let vlády Jana Kazimíra a v první době vlády Korybuta. Smutný to obraz rozvinuje se tu před okem čtenářovým: zrada, podplácení, strannictvím rozbitý a rozháraný stát. Hlavní povaha povídky jest mladý šlechtic Kazimír Lyszczyński, jenž jest z počátku klerikem v klášteře Jesuitů, ale pak vystoupí z kláštera po velikém boji duševním a nešťastně se ožení. Když nenajde nikde pokoje a štěstí, vrací se zase do kláštera. Charaktery jsou velmi dobře prohloubeny, duševní analýze jest správná. Kritika vytýká této zajímavé povídce pouze to, že všeobecná akce historická nesouhlasí dopodrobna s akcí jednotlivých osob a pak že některé epizody jsou příliš obšírné.

Zofia Kowerska, »Bracia z wyboru«. *Powieść*. Tom I, str. 306. Tom II. str. 335. Warszawa 1899. — Tuto povídku možno zařaditi k nejpěknějším literárním plodům tohoto roku. Jest napsána dle nejnovějšího literárního směru, formou jest to psychologická povídka, z obsahu však jest patrný typ dekadentismu. Hlavním charakterem v povídce jest Jan Gosztyński, člověk nemilující nikoho a ničeho; má zálibu jen ve zvláštnostech, vůbec ve všem, co člověka vzrušuje, co jest hazardní a odvislé od vrtochů osudu. Jest to špatný, podlý charakter, cynik skrz na skrz, nemající nejmenšího pojmu o nějaké povinnosti. Andělem strážným tohoto člověka jest jeho mladá a krásná žena, Alžběta, ctnostná a horlivá katolička, která ho hledí dostati na pravou cestu, avšak marně. Gosztyński zůstává stále na špatné cestě, až naposledy ztratí všechny majetek. Bez majetku a po zničení rodinného štěstí odjede do Vídně, kde zapře milostný poměr s jakousi Američankou a zároveň posílá své ženě žádost za rozvod. Ale Alžběta, nezapomínajíc svého povolání a povinnosti, žádosti jeho nevyhoví. A když si muž ve Vídni zlomí nohu, jede k němu, bdí u jeho lůžka a přiváží ho domů, ovšem ku svému dalšímu neštěstí, neboť Gosztyński se nezměnil ani dost málo. — Velmi pěknou povahou jest Alžběta, z níž spisovatel nechává vyzařovati krásu morální síly a velikou křesťanskou duši v plné síle. Všechno v této povídce jest harmonické, urovnané, tak že jí nelze ničeho vytýkati.

Marya Rodziewiczówna: »Kądziel«. *Powieść*, str. 265. Warszawa 1899. — Obsahem nejnovější povídky M. Rodziewiczówny jest otázka ženské emancipace. Mladá dívka s povahou mužskou stává se doktorkou medicíny a začíná svou praxi na venkově. Netrvá to dlouho a hrdinka vymění přeslici za meč, to jest: vdá se. Mužské povahy jsou mdle kresleny. Typ hlasatelky emancipace jest trochu nepřirozený. Jako všechny povídky Rodziewiczówny jest i tato tendenční, což jest jí na škodu. »Že někdy některý spisovatel — píše »Przegląd powieczy« — napíše tendenční povídku, to není nic divného, ale píše-li stále dle toho receptu, jako pí. Rodziewiczówna, a tudíž nikdy ze čtyř stěn tendence hlavy nevystrčí, to svědčí o nedostatku uměleckého talentu.«

Práce menší ceny jsou:

»Antysemitalk« od Gabriely Zápolské. Jest to několik pestrých střepů, sebraných na dlažbě krakovské, nepřilíš dovedně svázaných. Mimo to, praví

kritik Pawelski, není to ani tak povídka jako spíše tendenční pamflet na krakovské poměry.

»Neron chrystyanizmu«. Powieść historyczna na tle 15. wieku. Str. 325. Člověk se již otfese při pouhém tomto názvu, což teprve, když tuto povídku čte! Kdo z čtenářů dosud se »důkladně« nepoučil o hrůzách inkvisic z různých krváků, ten ji bude s pochoutkou čísti. Vážný čtenář ji však odloží již po přečtení prvních stránek.

»Pan Wyreba«, povídka od Stanislava Graybnera, byla by příjemnou, milou četbou, kdyby předmět nebyl již tak otfepaný. Nesváry manželů, šťastné se končící, byly již tisíckrát vypsány, a to lépe, než jsou v této povídce. Jinak jest povídka bezvadná. — Jubilejní slavnosti Mickiewiczovy obohatily polské písemnictví o několik příležitostných spisů a životopisů slavného básníka. Životopisů vyšlo 18; jsou různé ceny a určeny různým čtenářům. Nejlepší jest prof. St. Tarnowského (»Adam Mickiewicz, jeho życie i dzieła«), vyhovující všem požadavkům knihy populární. Práce jeho vyniká nad jiné tím, že jest v ní oceněna práce Mickiewiczova na širokém základě všeobecné evropské literatury. Dobrymi jsou též monografie H. Orszy (»Kto je był Mickiewicz«) a paní Vyslouchové (»A. Mickiewicz, w setną rocznicę urodzin poety«.) Fr. Stingl.

RUSKÁ.

J. A. Salov Syeta mirskaja Moskva 1894. Obsahuje tři povídky: »Nikolaj Syetnoj«, »Dnes«, »Jedět«. Jsou to živé, mistrovské obrazy ze života vesničanů. Salov je znamenitý znatel venkovského smýšlení, citění, žití, dojemně líčí jeho radosti a žaly — a budí živý zájem pro dobrý venkovský lid. Salov miluje honbu, více však krásu lesa, vlny řek, dojemný šepot jezer, jitro a večer ve venkovské tišině, to vše umí s neskonalým půvabem také líčiti. V povídkách vystupují též duchovní osoby. Je nyní zvykem na Rusi líčiti staré, umazané, nevzdělané popy zajímavě jako národní, lidové muže, kus pravého venkovského života, ty nové jako méně sympatické modní muže s čistou rjasou, manšetami, dvorními způsoby. Titěž spisovatelé staré popy dříve přikře posuzovali a s nimi celou církev. V povídkách máme oba exempláře gerašima a molod. popa »batjuška iz novyche«. Těchto věcí měli bychom si u nás všimati. A o Salovi se dí, že není tendenční, nýbrž pravdivý, mírný realista. »V istorij odnogo kfeštjanina« máme úchvatně vyličený přechod mužika k sektě molokanstva, obraz veskrze ruský, vzrušující, pro nás nad míru zajímavý. Známe sice trochu duchovní život mužiků z Tolstého a Dostojevského, ale zde dotýká se ho povídka přímo. Povídka »Jedět« znamená, že jede biskup na visitaci. Povídka »Ljes« vypravuje venkovské drama lásky, obsahem sice všední, ale provedením ruské a do posledního písmeny umělecké. K překladu doporučujeme. Fr. Žák.

CHORVATSKÁ.

Borba i pobjeda, povídka Josipa Zoriće. Září 1899, cena 1 zl. 20 kr., otisk z »Obzora«. Hráf Josip Zorić náleží ke známým chorvatským katolickým spisovatelům. V této práci jest vyličen životní boj (borba), kde zápasí ctnost s hříchem. A provádí nás až k vítězství (pobjeda), k němuž dopomohla víra. Otilie, nemajíc lásky a něhy rodičův, přišla k rodině, která jí chtěla jen využítkovati. Proto odchází odtud a jest přijata v domě bohaté hraběnky Marty Kendjelićké, která ji vychovála jako svoje dítě. Dospěla tělem i duchem, avšak tu ji zemřela dobroditelka bez závěti. Vdala se však za milovaného muže, ten však ji i dcerušku opustil a hledal zábavy jinde. Otilie snáší svůj osud, jsouc odevdána do vůle Boží ve vši počestnosti, pamětliva slibu věrnosti a lásky k muži, třeba že ji opustil. Muž poznal svoji chybu a navrátil se, oba pak žili ve šťastném manželství. Úkolem Otiliíny jest nyní nalézt rodiče; tu však se dovídá, že ji otec opustil pouze proto, aby její majetek po matce zůstal jemu a jeho synu. Otec nechce o ni slyšet a bojuje všemi prostředky proti ní; teprve v nemoci poznává, kterak chybil, a na smrtelném loži prosí o smír a odpuštění, kterého mu dcera mileráda udělila. Zdařile kreslené postavy Maksa Grubiće, ochrance Otiliina, zbožného kněze Ivana Brigoviće, druhého Vincence z Pauly, dále Karloviće a jeho ženy Ilony do děje rovněž zasahují. Osoby jsou v některé příčině poněkud idealisovány. Povídka tato jest velmi napínavá a poučná.

Fr. H. Žundálek.

NĚMECKÁ.

Das goldene Jahr. Jubiläumsbüchlein von P. Jos. Hilgers S. J. Zweite vermehrte Aufl. Kevelaer, 1899. Butzon & Bercker. Cena váz. 70 pf. — Úhledná tato knížečka o 298 str. řadí se důstojně k ostatní literatuře blízkého milostivého léta. V první části, která vyšla též samostatně jako Jubiläumsbüchlein, podávají se stručně, abych tak řekl, dějiny jubilejního roku, jeho slavnosti a odpustky, kterých mohou věfici v tomto roce hojnou měrou nabyti. Část druhá, o níž druhé vydání rozmnoženo, obsahuje různé modlitby denní, mešní, odpustkové a j.

Heilserum für die Jugend nach dem bewährten Rezepte eines Seelenarztes von P. Jos. Jordans S. J. 1899. Nakl. týž. Cena 30 pf. Na pohled nepatrná tato knížečka, s níž v krátké době shledáváme se ve 2. vydání, obsahuje vsutku účinný lék, který nejen duševně nemocného uzdraví, ale i zdravého utuží, je-li dbáno daného návodu. Spisovatel podává tu životopis osvědčeného duševního lékaře P. Mik. Zucchiho (* 1586., † 1670.), od něhož doporučovaný lék — úplné odevzdání se pod ochranu Matce Páně — zachránil mnoho nešťastných mladíků. Doporučujeme vřele tuto knížečku mládeži studující, již v první řadě jest určena, neboť jsme přesvědčeni, že, bude-li dbáno rady v ní uvedené, mnohý podkopaný život bude zachován, leckterá ztracená existence zachráněna a mnohé matce tisícové slzy ušetřeny. Kdo by nemohl 30 pf., t. j. osmnáct krejcarů tomuto účelu věnovati, nechť si opatří alespoň:

Rezept für die Jugend gegen Seelenpest. Spisovatel i nakladatel týž. Jest to výtah z knížky předešlé, neuvádí tolik příkladův a jest bez modliteb, které k předešlé knížce jsou připojeny. Stojí pak pouze 5 pf., t. j. naše 3 kr. Antonín B. Drápalík.

Č E S K Á.

Em. Šl. z Lešehradu: Květy samoty. Básně. V Praze, 1899. Nákladem vlastním. — Probíráte se malou knížkou o 40 stránkách a rádi byste našli alespoň jednu, dvě básně, aby vás upokojily. Jste již odhodláni něco sleviti; čtete dychtivě, brzy jste na konci, ale přání vaše zůstává nesplněno. Smutná to bilance. Sbirka kloní se silně k dekadentismu. Přečtete si stručnou ouverturu k ní: » . . . pláči, že mé touze dračí, žena nedostačí, nedostačí žena, nedostačí svět«, a budete již tušiti, do jaké tóniny je vše psáno. »Dny mé jsou m o r o s n í a k a l n é«, »ni paprsk slunce nezasvíti dnes v dny mé nervosní a chladné.«

»Soumrak« na str. 8. vyznívá jako moderní modlitba a myšlenka byla by upřímněji vyjádřena skutečnou vroucí modlitbou k Madonně, než pouhým rčením: »Ty, svatá Panno, ke mně schyl — své čelo z oblaků — a dovol, bych je polibil — ve chvíli soumraku. — Tu, Madonno, se ke mně schyl — s výsosti oblačné, a dovol, bych tě polibil — na čelo zázračné.« Zde ozývá se cit, ale nedává se mu pravého výrazu, který jedině může býti tlumočen skutečnou pokornou a nadšenou modlitbou a ne frázemi moderny. Zcela nepřipadný je konec básničky: »Své matce«:

»Na tvé paži sedím
spící dítě,
drže modrý svět v své dlani.«

Měsíc byl nesčíslněkrátě poety všech národů opěván; i v této sbírce čteme o něm nejednou. »Bílý měsíc v okno vozu *civí*«, »hedvábná luna se věčně leskne.« »Ó Paní trudu, sviť na mém rově, až jednou budu hnit na hřbitově.« »Měděný měsíc, naivní se houpá v snítkách modřínů« atd.

V »Ukolébavce« na str. 33. čteme také verš:

»Na nebi si
budem hrát,
s andělíčky
tancovat.
Frřř.

Knížka »Květy samoty« náleží k oněm sbírkám básní, jichž máme v poslední době velice mnoho, že je ani nestačíme sledovati. Co do kvantity mohli bychom se radovati, jaký je to u nás rozkvět; ale co do kvality, — inu, jak jsme řekli, smutná, přesmutná bilance! Jan Hejný.

Sborník Historického kroužku. Majetník, vydavatel a nakladatel družstvo Vlast. Odpovědný redaktor Dr. M. Kovář. Sešit 8. Část II. Rok 1899. Cena 80 kr. V Praze, V. Kotrba. — Vždy, kdykoliv beru do ruky »Sborník«, připadám mi na mysl porovnání: Nepřátelé stojí kolem nás a vztyčili řadu baterií, z nichž pálí do nás se všech stran. My proti všem jejich máme pouze jednu baterii, ale ta je obsluhována výtečně, s rekovným nadšením a obětivostí. Jest to náš »Sborník« a za ním stojící falanx Historického kroužku. Po dlouhá léta plní v něm svůj úkol: Na základě věrohodných pramenů, v duchu katolickém pěstuje studium historie národa českého vůbec, zvláště pak vyvrací historické bludy a tendenční lži o církvi katolické, přihlížejíc k oněm katolickým mužům, kněžím i laikům, kteří stáli v boji proti husitismu, lutheranismu a zednářství, a bývají v dějepise umlčovani aneb i křivě posuzováni. Tím duchem nese se i právě vydaný 8. sešit II. části. Obsahuje vřoucí vzpomínku na zesnulého arcipastýře hraběte Frant. de P. Schönborna z pera redaktora Dr. Kováře; prelát Dr. Fr. Krásl pokračuje ve své vzácné práci »Pohad kanovníků při katedrálním a napotom metropolitním chrámě sv. Víta na hradě Pražském«, kterouž sluší považovati za znamenitý příspěvek k dějinám arcidiecése pražské, velechrámu sv. Víta i velebných Hradčan. Velmi se nám zamlouval a s pravou radostí přečetli jsme článek Fr. Humberta Ravníka, Ord. Praed: »P. Dominik a Jesu Maria ve válečné radě před bitvou bělohorskou«. Dlouho již jsme si přáli, abychom o tomto nadšeném, nepřátelů a liberálů přikře a nepravdivě posuzovaném muži měli podobný obraz, jaký nám pilný spisovatel Fr. Ravník ve »Sborníku« vykreslil. O mužích takových měli bychom vydávati i letací spisky za krejcar aneb dva, aby pravá známost o nich co nejdříve vnikla mezi lid. Zajímavá jest »Vatikánská zpráva o reformaci a protireformaci v Čechách« od J. Ježka. O době posledních let panování Rudolfa II., Matyáše, Fridricha Falckého a Ferdinanda II. a III. mělo by se u nás pilně a neustále psáti. Reformační a protireformační doby líčí o překot prolhané tak zvané »historické« romány, proti nimž jsme dosud přemalo dělali.

Pěkný obrázek z pohnutých dob 1612.—1618. podal Jos. Lintner svým článkem »Duchovní správa v Soběslavi za faráře Prokopa Cetorazského« a zasloužilý Frant. Wildmann uveřejnil dle pramenů historii památné Zlaté koruny, o níž bude v příštích svazcích »Sborníku« pokračovati.

Dr. Ant. Podlaha má zde dvě důkladné monografie: »Předchůdcové Schmidlovi v historiografii české provincie Tovaryšstva Ježíšova« a »Václava Frant. Kozmanecia spisování historická«; Jos. V. Bouchal rozepsal se o »Františku Václavu Felifovi a jeho letopisu«, jenž náleží k rukopisným pokladům biskupské knihovny litoměřické Felifův »denník« skládá se celkem z 5 foliových sešitů a sahá od r. 1723. do 1. října 1756., bitvy u Lovosic, obsahuje tedy líčení a zprávy dob velice pohnutých a zajímavých. Mimo větší články jsou v tomto sešitě i »Drobnosti« a posudky, nejvíce z pera Dr. Podlahy.

Doporučujeme-li »Sborník«, neprokazujeme mu tím žádnou zvláštní laskavost. Velmi špatně bychom to s katolickou věcí myslili, kdybychom »Sborník« co nejvroucněji nedoporučovali. Vidíme v něm, abychom tak řekli, arsenál pozitivních katolických zbraní proti nepřátelským útokům. Každým nově vyšlým sešitem »Sborníku« se arsenál valně rozmnožuje. »Sborník« by měl mít každý katolík, duchovní i laik. Nejen dle obrazů, jimiž kdo své obydlí okrašluje, poznáváme, jaký je katolík, ale i dle knih, jaké má aneb nemá. Není-li »Sborník« rozšířen dle zásluby, je to přесmutný úkaz, zvláště při vědomí, že katolíci pořádě ještě platí za knihy, ve kterých jsou tupení a posmívání. —k.

Slova pravdy. Laciné čtení časové. Vydavatel a redaktor Dr. Jos. Burian. Roč. IX. Číslo 13., 14. a 15. V minulém ročníku »Vlasti« posoudili jsme 12 čísel IX. ročníku »Slov pravdy«. Nyní pokračujeme

Č. 13. **Osud nalezenců.** Dle pravdy a zkušenosti podává A. D. Forma práce jest povídková. Spisovatel líčí útrapy nalezenců a přísnost faráře na jejich ošetřovatele, jenž svou vytrvalostí napravil celou osadu. Doporučujeme ku čtení všem, hlavně farářům, jimž jest tu dáno řešiti kus sociální otázky.

Číslo 14. **Pravda a lži o papežích.** Napsal Jan Bělina. Část II. Ve 12. čísle »Slov pravdy« ukázal p. spisovatel na některé z potup, vrhaných na papeže. Nyní pokračuje a vyvrací lži: o papežce Johanně, zpovědi Alexandra VI., sv. petrském halíři a o požehnání, jež papež Lev XIII. udělil vojsku španělskému. Uvedeme jen něco: Socialisté vytýkají církvi sv. petrský halíř a sami sbírají halíře na fondy: tiskový, vězenský, volební, květnový.

A pro koho sbírají socialisté své sondy a pro koho my halíř sv.-petrský? Obsáh brožury jest velmi poučný a užitečný.

Č. 16. Co jest člověk? Na obranu sv. víry podává Dr. Jos. Burian. Autor volil si těžký předmět: co jest duše lidská, duše lidská jest sebevědomá, člověk má svobodnou vůli; ale dostal úlohu své dohody. Jasně a logicky vysvětluje pojmy a na lepší porozumění uvádí k tomu vhodné příklady ze života praktického.

»Slova pravdy« jsou laciné (čísl. 2 kr.), hovoří dobrému účelu (čistý výčetek připadá Jednotě katolických tovaryšů v Praze), přináší časové články, i můžeme je čtenářům »Vlasti« dohodě doporučit. Tom. Škrdl.

Když slunce zapadne. Román Jonáše Lie. Přeložil V. Petrů. Lac. knih. Ottova. 1899. 4 sešity à 10 kr. — Hádějte, co je to? Inu — modní román, ergo: nevěra manželská. Nu, ano. Lékař Gunar má manželku Štěpánku — musikální a zábavy chytivou, má i přítele Wingarda, který povahou panické lépe hovoří, nežli vážný doktor. Je tu i otec lékařův, vysloužilý inspektor celní — a dcera lékařova Terna — po které touží lékařnický syn. A teď to hraje: Wingard a Štěpánka se baví, konají spolu vycházky, lékař se trápí podezřením, které chvíli se zvětšuje, chvíli zmenšuje, stafec se zlobí a neví, jak pomoci. Terna odmítá milého, aby mohla otce těšiti. Otec namíchá jedu do zavařeniny, kterou nechal na letním sídle, když se na zimu do města stěhovali, Štěpánka a Wingard udělají si tam v zimě za zády Gunarovými vycházku, a Štěpánka se otráví. Nikdo neprozradil nic, ale Gunar upadá v těžkomyslnost. Loučí se s rodinou, říká: »Čeho potřebuju, je něco podobného klášteru.«

Terna se vdala, a dědeček nad tím vším rozumuje a žije vzpomínkám — až i jemu slunce zapadne.

Tu máte obsah.

Ale obsah románu není vše. Marnější je to, co se do »obsahu« vtěsnati nedá. Máte to jako na obrazech: vypíšete, co představuje, jaké jsou tam postavy, jaké barvy, jaké světlo a stín, ale kdo chce obraz studovati, musí jej pozorovati, vaše výpisy mu nestačí. Jaké máme zde postavy, ani tak nepadá na váhu, ale jak jsou kresleny. Zdá se vám, že úryvkovitě, zde črta, tam jiná, ale přece není to mlhavé, naopak, každá následující črta činí vám je zřetelnějšími a staví je do určitějšího světla. Děd a jeho život vzpomínkami živý kontrastuje s dívkou, ve které naděje zápasí s bázní před matčinou vinou. Lehká mysl Štěpánčina — a hluboký, však proto i méně na světlo stavěný cit Gunarův je druhý kontrastující pár. Život rodinný jak by měl býti a jak bývá, život společenský a jeho klamy — i to podáváme podobně.

Vidíte, je přece jen rozdíl, jak podávají příběhy o nevěře manželské lehkomyšlní hejskové, a jak spisovatel, který nechce hřích stavěti na roveň ctnosti. Frt. Šubr.

Poutní místo ve Staré Boleslavi. Pro lid upravil F. H. Žundálek. S vyobrazeními. Tiskem L. Sehnala v Jičíně. Cena 10 kr. Druhé vydání. Každoročně ubírá se tisíce poutníků do Staré Boleslavi k palladiu království Českého — k milostnému obrazu Matky Boží Staroboleslavské. Spějí sem jednak, aby vykonali svoji pobožnost, jednak aby poznali památky Staroboleslavské. K tomu jim má býti tato knížka za průvodce; seznamuje je s dějinami poutního místa, jeho Mariánské svatyně i sv. Václava, zvláště pak s osudy milostného obrazu. V předmluvě též vysvětlen význam katolických poutí. V textu jsou ilustrace. Autor dedikoval práci svou J. M. ndp. světícímu biskupu a proboštu ve Staré Boleslavi, Magru Ferd. Kalousovi. Vlastimil Hálek.

Ženská otázka. Napsal Dr. Fr. X. Novák, C. Ss. R. Časových úvah roč. IV., č. 1. Red. Dr. Reyl. Časové úvahy, vedené obratnou rukou reditele Dr. Fr. Reyla, přináší řadu časových, zajímavých a praktických statí. Každé jejich číslo má svou cenu, zajímavost a význam. Podobně i toto. Výtečný, velice vzdělaný Redemptorista Dr. X. Novák ze Svaté Hory rozebírá otázku ženskou a vyvrací hlavně názory sociální demokracie. Stojí přesně na stanovisku církevním a fide se usnesením posledního katolického sjezdu v Praze, ponechává ženě volnost ve veškerém oboru práce, vzdělání a umění, poněvadž to její existenční boj vyžaduje, a ponechal by jí i práv politických, kdyby v boji o existenci plného práva svého bez nich dodělati se nemohla. Leč, jak se nyní věci mají, nevidí p. autor (str. 24) ve právech politických ani nutnost, ani pro-

spěch pro ženu, ovšem pak různé a sváry pro rodinu, ztížení existence pro muže, s čímž i my úplně souhlasíme

Jsmo povděční panu spisovateli za tuto brožuru, neboť i v našich řadách vydávají se v otázce ženské hesla, jež působí jen zmatek a klamně naděje v budoucnost. Číslo »Časových úvah« stojí 4 kr., na čtyři čísla dává se páté zdarma. Roční předplatné 50 kr. přijímá biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.

Tom. Škrdl e.

Moravan. Kalendář na obyčejný rok 1900. Ročník 49. Uspořádal P. Kristin Lux, O. S. B. V Brně, v knihtiskárně benediktinské. — »Moravan« náleží ku katolickým kalendářům nejlepšího zvuku a zásluh plné minulosti. Za rok bude tomu půl století, co poučuje, ušlechťuje a vzdělává lid, plně tak úkol v pravdě apoštolský. I letos vyniká sličnou úpravou a cenným obsahem. Čteme zde vroucí posmrtnou vzpomínku »Zať císařovnou Alžbětou«, zvláště nyní časovou úvahu »František Palacký a náboženství«, Rypáckovu poučnou stat »Úryvky z dějin král. hl. města Brna«, provázenou velezdařilými obrazy. Je zde úvaha »Na sklonku století«, pěkný článek »Cyrillo-Methodějská kaple na Radhošti«, »Zaniklé světy«, »Úrazové pojišťování dělnictva hospodářského«, »Přistka a tance na Tovačovsku«, životopis J. Em. ndp. zesnulého kardinála, † Dr. Fr. Al. Šrma, množství skutečně pěkných povídek, které podali: Vojtěch Javorník, J. M. Kadlčák, K. Křen, Gisela Náchodská, M. Březnický, Grossmannová-Brodská, Boh. Brodský, J. Ježek. Kalendář obsahuje četná praktická poučení: o poště, obchodě, domácnosti a hospodářství, některých zákonných ustanoveních a má i kalendář dvorní, církevní, říšský a zemský, vojenský, obvyklý seznam výročních trhů a j. Pěkně vázaný je za 45 kr. Náleží k nejlepším katolickým letošním kalendářům a třeba byl nadepsán »Moravan«, doporučujeme jej i našim milým Čechům, vždyť je Morava naše sestra a Moravaní rodni naši bratři.

Josef Flek áček.

Národní Stráž. Kalendář českých menšin na r. 1900. Red. Ant. Hubka. Cena 50 kr. Ve prospěch českých menšin v Pošumaví. Tiskem E. Beauforta. Letošní vydání jest letos populárnějšího obsahu, zvláště co do povídek. Pro lid však jest kalendář přece jen ještě příliš »učeným«; pro intelligentnější kruhy má cenné poučné články, které by měl jedenkaždý z českých lidí dokonale pročísti. Vzhledem k obsahu jsou povídky »Z říše první velmocí« od V. Mrštíka a »Kontrakty« od A. Mrštíka směru antisemitského pro poučení lidu jihočeského. Kresba »Adama Králence«, starosty Sulislavského a mecenáše tamní budoucí fary, v níž zmíněno o vlastenecké činnosti tehdejšího kaplana ve Stříbře dp. Václ. Čermáka, nyní faráře Slivického, dojíždí čtenáře. »Oslava genia« od Jiřího Sumína paroduje nabubřelé, frázovitě některé slavnosti, jež stojí »národ« mnoho peněz, a často místo nějakého morálního úspěchu lid demoralisují. Stat »Starejme se o veřejné čítárny, knihovny« od A. Kovářika zaslouží důkladné úvahy i od kruhů katolických na venkově. Jest tu i stručný výťah z lidových přednášek dra. T. G. Masaryka na universitě s názvem »Vývoj evropské společnosti v 19. století«. V článku tom postrádáme důležitý moment vývoje evropské společnosti — po stránce náboženské, jemuž se snad prof. Masaryk vyhnul mluvě jen o národnosti. Budtež zde uvedeny aspoň některé myšlenky jeho: »Práce sama o sobě nemá ceny, člověk musí mít cíl pro svou práci, a tím je ten starý cíl, láska k bližnímu. To potřebujeme při práci«. K tomu se stanoviska našeho dodáváme, že ta láska k bližnímu musí spočívat na něčem pevném, a to že jest — náboženství. Dále: »Kdežto dříve panovala latina, vyslovením idey národnosti (lidstvo jako celek skládá se ne ze států neb církví, nýbrž ze přirozených svých částí z národů) poměr se mění. Národnost nabývá stále větší platnosti. Mají sice stále ještě větší platnosti stát, církev, kultura, poměry hospodářské, ale vliv národnosti proráží všude. Vývoj idey pokračuje. Idea, má-li býti ujasněna, potřebuje být odůvodněna. Důvodem idey národnosti jest právo přirozené a čisté člověčenství.« K tomu však, skromně dodáváme, dle zkušenosti jest třeba tmele, jenž by národnost utvrzoval, k šlechtným účelům dobra, pravdy a krásna posiloval i vedl, příslušníky téže národnosti pojil, a zase více národnosti ke klidnému, rovnoprávnímu životu spojoval — a tím jest, snad náhodou autorem zapomenuté — náboženství křesťanské. Pokud se týče článku V. Kukaně »Jeden z úkolů českého Sokolstva«, neuspokojí katolického čtenáře věta: »Před lidem českým mohli v době předbřežnové plvati po naší historii, Husa za kacíře, Žižku za loupežníka, všecky předky naše za zbuřníky, rebelanty, neznabohy, hroznou dobu pobělohorskou za štěstí pro náš národ vyhlašovati —

a ten lid český všemu věřil jako písmu svatému. Jest v těch slovech mnoho plané fráze a hodně nepravdy. Ostatně »sokolské feči« p. Kukané probraly nedávno důkladně »K. L.« Z ilustrací vítáme Alšovy kresby »Co to znamená v Betlémě nového?« a »sv. Matěj«. Dojemný a poučný obraz z české rodiny jest od V. Bartůňka »Na vojně«. Matka tu dělá křížek synu, jenž ve vojenské čapce s kuffikem v ruce nastupuje cestu do kasáren. Až na uvedené jest obsah kalendáře tohoto bezvadný. V příčině národní jest dosti poučný. Přispěvky literární byly poskytnuty zdarma. Výtěžek hmotný bývá kolem 600—800 zl.

Kalendáře, jak známo, jsou nejrozšířenější knihou mezi obecným lidem, i jest záslužno upozorňovati na četbu nezávadnou, stejně jako varovati před škodlivým býlím duševním, a proto co nejlépe možno křesťanským rodinám doporučiti: »Pražský kalendář pro lid český«, jenž vedle překvapujícího množství pěkného čtení pro zábavu i zušlechťení mysli přináší hojně hospodářských článků poučných. Četné ilustrace jsou velmi sličné a osvědčená redakce za heslem: »Pro každého něco«, učinila zde snůšku výborného čtení.

Rovněž druhý kalendář »Vlast« vycházející týměž nákladem (Aloisa Hynka v Praze) nezůstává svým obsahem pozadu a podotýkáme výslovně, že obsah obou knih jest zcela rozdílný, ačkoli stejně cenný a praktický; delší práce jest zde od Al. Dostála, Vlasty Pittnerové, A. B. Šťastného a j. v., kterážto jména jsou zárukou povídek pěkných, bezzávadných, zcela přiměřených duchu prostého lidu.

L. Grossmannová-Brodská.

Vlastonecký Poutník. Kalendář na r. 1900. Red. Václav Špaček. Majetek Cyrillo-Meth. knihtiskárny. Cena 50 kr. — »Vlastonecký Poutník« baví, poučuje, u víře utvrzuje naše české rodiny. Jsou zde povídky: »Bez domova« od V. Špačka, »Matčiny slzy« od G. Náchodské, »Ze sousedské lásky« od A. Dostála, »Nad dědictvím« od T. Polabské, »Čas je zlatem« od Anny Husové, »Janek rychtář« od E. Hegnera, »Modlitebni kniha« od Jos. Brožka. Všecky tyto povídky jsou směru zušlechťujícího. Život i smrt J. E. ndp. kard. Schönborna vyličený jsou obšírným článkem, v němž oceněny jeho zásluhy o církev. Dále jest tu životopis Msgr. Dr. Ant. Lenze, probošta vyšehradského. Titulní obraz, jenž obsahuje Pannu Marii Staroboleslavskou, jest velmi sličný. XXXI. ročník »Vlast. Poutníka« jest velmi zdařilý.

Svatováclavský kalendář na r. 1899. Redaktor Václav Špaček. V Praze. Majetek a tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Cena 30 kr. Jedenadvacátý ročník tohoto kalendáře dostává se letos do rukou katolického lidu českého. Nesa jméno sv. patrona a dědice české země, jest ve všech rodinách milým hostem, neboť co do obsahu svého jest úplně kalendářem lidovým. Povídky »Povinnost« od Terezy Polabské, »V čeledi opomenutých« od Gisely Náchodské i humoristický obrázek od K. Balíka jsou pečlivě vybrány, a zvláště »V čeledi opomenutých« jest mnoho poučného. Dějepisná povídka »U hrobu otce« jest velmi působivá a prozrazuje autora, jenž by mohl mnoho pěkného v tomto oboru katolické veřejnosti podávati. Povzbuzení k úctě Nejsv. Srdce Pána Ježíše, Obrácení sv. Pavla, dále básně »Po úzké cestě« a »Soud Boží« od Ed. Hegnera označují kalendář jako čistě katolický. I po stránce národní nezapomenuto článkem »Ústřední Matice Školské« a oslavy Fr. Lad. Čelakovského r. 1899, spolu i hřbitůvku zemřelých slavných mužů českých. Zesnulému ndp. kardinálu Fr. hr. Schönbornovi věnován objemný článek s vřelými pohrobniemi vzpomínkami. Ilustrace jsou čisté, titulní obraz Nejsv. Srdce P. Ježíše a P. Marie na kartoně možno použiti v rámci za ozdobu světnic. Redaktoru Sv. Václ. kalendáře náleží plné uznání katolického českého lidu.

Maria. Kalendář katolického lidu českého na r. 1900. Majetek Cyrillo-Meth. knihtiskárny. Cena 60 kr. — Obsahuje některé povídky a poučné články, jakož i ilustrace ze »Sv.-Václavského kalendáře« a z »Vlastoneckého Poutníka«. K tomu přistupuje stať od F. P. Slověnického »Některá poutnická místa v jižních Čechách«, jež osvětluje význam poutního místa Říмова. Úprava jeho jest velmi slušná.

Meč. Obranný kalendář katolický na r. 1900. Red. Fr. Pohunek. V Praze. Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Cena 50 kr. — V nynější době náboženské lhostejnosti a protikatolického hnutí jest každému katolíku třeba, aby si četbou osvojil zbraně, jimiž by mohl články vláry zastávati a námitky odpůrců

vyvracet. Tuto četbu najde v »Meči«, jenž nastupuje ročník X. V něm shledáváme se s obrazem »Za korunu mučnickou« od A. Dostála, jenž líčí utrpení pro víru v době reformace Otců Františkánů, ve votickém klášteře pohřbených. »A ona poklekla« od F. J. Košťála jest pravdivá ilustrace života naší doby. »Návrat k Bohu — návrat k životu« od T. Polabské, »Napravená křivda« od L. Grossmannové-Brodské, »Kdo poznal smysl Páně«, povídka ze smíšené osady od Kl. Markraba jsou milou čtením k zábavě i sebevzdělání. Dále tu čteme články, jež by každý vzdělanější katolík si měl pročísti, a to »Obrázek z dějin reformace v Anglicku«, »Přinesla-li reformace lidem svobodu«, »Mistr Jan Hus a nynější jeho velebitelé«, »Několik slov o smíšených manželstvích«, any jsou apologií katolických zásad. Kéž by našel »Meč« hojného rozšíření po Čechách, aby povzbudil lhostejné, chabnoucí a zpronevěřující se katolicismu posilnil.

Vlastimil Hálek.

Marianský kalendář na r. 1900. Red. A. Rodler. Cena 50 kr. Nákladem J. Steinbrennera ve Vimperku. — S potěšením běfeme do ruky tento kalendář, jenž má za účel šířiti mezi lidem českým úctu ke Královně nebes. Lahodné ilustrace ze života Páně, obraz P. Marie bolestné, sv. Otce Lva XIII. doplňují text, jenž obsahuje od A. Dostála »Obrázek z Vršíčku«, B. Brodského »Odměněná spravedlnost« a »Blahoslavení jste, když vám budou zlořečiti«, V. Špačka »Hněv špatný rádce«, povídka »Krvavý sněm« od Josefa Flekáčka s básněmi B. M. Kuldy a B. Hakla a hojnost čtení, i mnoho poučných článků, z nichž pozoruhodný jest »Boj mezi národnostmi v Rakousku a zvláště v Čechách« od Dr. A. Skočdopole. Obsah celého kalendáře dýše úctou, láskou a vděčností k Panně Marii. Kéž v našem českém lidu četba jeho přinese hojnost ovoce. Vzhledem k obsahu a velice sličné formě náleží bez odporu k nejlepším a nejlevnějším.

Kalendář k uctění nejsv. Srdce P. Ježíše a P. Marie na r. 1900. Red. A. Rodler. Nákladem J. Steinbrennera ve Vimperku. Cena 50 kr. — Po roce, ve kterém se konala oslava nejsv. Srdce Páně tak význačným způsobem, bude tento kalendář vitaným katolickému čtenářstvu; jest ozdoben vkusnými ilustracemi nejsv. Srdce P. Ježíše a Panny Marie s textem o nich. Povídky »Potrestaná zrada« od B. Brodského, »Poustevník pod Boubínem« od J. Flekáčka, »Bůh neopouští« od L. Grossmannové-Brodské, »Kníže a uhlí« od A. Dostála proplétají příjemně poučný obsah; čteme zde pojednání »Matka Boží Bechyňská« od Fr. Wildmanna, »Zásluhy církve katolické o vědu a vzdělanost« od Dr. L. Dvořáka, »Nejstarší české stavby« od prof. J. Braniše, »Vnitřní osudy Rakouska« od Dr. J. Kryštůfka a »Sv. misie před 333 roky« od F. Kroihera.

Kalendář vypraven jest velmi pečlivě a bude zdárným rozšiřovatelem úcty k nejsv. Srdci P. Ježíše a P. Marie nejen v Čechách, ale i mezi krajany Čechy za Oceánem v Americe, kamž s druhými kalendáři firmy Steinbrennerovy v nemalém počtu bývá zasilán. Kéž i tam mezi Čechy americkými naše katolické kalendáře požehnané působí, aby i tam věrni zůstali víře Svatováclavské!

Svatá Rodina. Kalendář pro lid katolický na r. 1900. Red. A. Rodler. Nákladem J. Steinbrennera ve Vimperku. Cena 50 kr. — Tento mezi českým lidem hojně rozšířený kalendář přináší povídky chvalně známých spisovatelů A. Dostála »Třídík« a »Neštěstí«, B. Brodského »Konec chytrosti« a »Blahoslavení pokojní«, J. Ježka »Na úrok Páně«, J. Flekáčka »Poslední vůle« z doby předbělhorské, V. Špačka »Beze svědků«. Velmi vhodným jest článek Fr. Wildmanna »Klášteříček«, vdovské sídlo paní z Hradce, a Slavatorek« vedle jiných poučných, jako »Jindřich Zdík, biskup Olomúcký«, »Hrabě Jaroslav Martinic« od Fr. Kroihera, »Vlašská kuchyň« od B. Hakla atd. Úprava kalendáře jest velmi pěkná, zejména jasné jsou ilustrace. Obsahuje pak všechny věci, které lid v kalendáři chce mít a je tam hledá. Rodlerovy kalendáře, jak bylo ve »Vlasti« nejednou a vždy právem řečeno, náležejí k nejlepším.

Vlastimil Hálek.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Činnost sv. Otce Lva XIII. jest obdivuhodná a překvapující. Zdá se, že břímě let nedotklo se nic ducha vznešeného kmeta. Jeho bedlivé pozornosti neujde nic, co se ve světě katolickém děje; objímá stejnou láskou všechny země a všechny národy. Nedávno byla, jak známo, předmětem jeho péče vzdálená Amerika, potom obrátil se ku katolickým spolkům ve Florencii, jak líčí »Unità Cattolica« ve svém 206. čísle; v září vydal sv. Otec dlouhou encykliku biskupům francouzským, týkající se výchovy, vyučování a vzdělání francouzského kléru; před tím psal arcibiskupovi z Toleda o vážných otázkách dogmatických a kázehských, když španělské časopisy vrhly se na arcibiskupa, kard. Sancha y Hervas pro jeho spis »Consigli« — Roma locuta ústy sv. Otce a causa finita, jak je katolíkům ode dávna známo; potom obrátil své otcovské zraky k biskupům brasílským. — Leon Harmel přivedl po šesté veliké množství francouzských poutníků do Vatikánu; k nim přidružilo se 300 poutníků, vracejících se ze Svaté země. Všech bylo přes 1500 a sv. Otec přijal je v galerii »delle Carte Geografiche«. Leon Harmel četl adresu, k níž odpovídal sv. Otec ústy Msgr. de Croie, svého tajného komořího. Odpověď jednala hlavně o poslušnosti k církvi učící, k biskupům a duchovním pastýřům vůbec, a obsahovala na konci vroucí přání blahu, slávy a velikosti Francie. Po přečtení odpovědi nastal nekonečný, frenetický potlesk, volání a jásání; když sv. Otec byl nesen kolem a podával pravici k políbení, promlouvaje laskavě ke každému, bylo vzrušení tak mocné, že v bouřlivé volání slávy a jásot mísil se i pláč otužilých mužů, dojmy přemožených, tak že na tuto překrásnou scénu žádný účastník pouti nikdy nezapomene. — Jak byla církev vždy na překážku uměním a vědám, o tom svědčí i toto. Je známo, že sv. Otec se vyslovil o Kolumbovi: »Kolumbus jest náš«, a nedávno pronesl o Voltovi: »Volta byl dobrý katolík.« U příležitosti slavnosti v Comu vydal tamní probošt Kalixt Grandi knihu a poslal ji sv. Otci. Papež děkoval proboštovi listem, v němž velebil zásluhy Voltovy a prohlašuje, že byl Volta dobrý katolík. Sv. Otec Lev XIII. i jeho předchůdcové podporovali učence a umělce, všímali si všeho pokroku v každém oboru věd, a přece nejspíše věčnou bude již lživá fráze, že »fámští papežové byli odpůrcové vědy vůbec, a zvláště věd přírodních!«

Památník Danieli Adamu z Veleslavína — Pamětní spis vydaný u příležitosti položení základního kamene k pomníku při výroční památce 300letého jeho úmrtí. Napsal Jos. M. Hovorka. Ilustruje nejprve činnost Jiřího Melantricha Rožďalovského v oboru knihtiskářství v Čechách. Doznává se tu jasně (str. 8.), kterak předkové naši milovali duchovní četbu, zvláště bibli. Co Melantrich začal, dokončil v knihtlačitelsví jeho zet Daniel Adam z Veleslavína. Vydával sám nebo s pomocí jiných české knihy a opatřoval je předmluvami nemálo důležitými. V předmluvě k »Historii církevní« Eusebia Pamfila oslovuje čtenáře »moji věrní, pobožní a milí Čechové.«

Pokud známo, vydal Daniel Adam z Veleslavína tato díla:

1. Kalendář historický, II. vyd. 1590. s věnováním purkmistrům a radám Starého i Nového města pražského.
2. Dictionarium latinum s českými výklady. 1580 s věnováním měšťanům a radním v Žatci, v Králově Hradci, v Litoměřicích a v Lounech.
3. Sv. Augustina Soliloquia ad Deum, 1583. Věnoval Vilémovi staršímu z Malovic a na Butovicích.
4. Karionovu Kroniku světa, 1584. Dle překladu Sobkova. Věnoval Petru Vokovi z Rožmberka.
5. Sv. Augustina Rukověť, 1584. (n. vyd. 1590) věnováno Ladislavu ml. z Lobkovic.
6. Politia historica, o vrchnostech a správách světských. Knihy patery r. 1592., volný překlad Regentbuchu od Lauterbecka. Věnoval Vilému z Mlázovic, pak radám měst pražských, jiné vydání radám měst Kutné Hory, Žatce, Hradce Králové, Litoměřic, Loun, Domažlic a Plsku.
7. Kocínovu Abecedu podobojné manželky. R. 1584, 1590. Věnoval Evě Flavínové z Pokratic, manželce zmíněného již místosudího
8. Kroniky dvě o založení země české a prvních obyvatelích jejích, též o knížatech a králích českých i jejich činech, jedna od Aeneáše Sylvia, druhá od M. Kuthena. 1585.

9. Moudrost Syracha, pak Šalomounova přísloví a kazatel, lat. i česky.
 1588. Věnoval Jiřímu Studetu; synovi pražského lékaře.
 10. Isokratis ad Demonicum paraenesis de officiis. 1586.
 11. Navedení k moudrosti. 1586.
 12. Slovník latinsko-česko-německý. Nomenclator tribus linguis latina, bohemica et germanica. 1586.
 13. Petra Glasera Čelední ďábel. 1587.
 14. Pravidla křesťanského života. 1587 a 1590. Věnováno Křištofovi Betěnglovi z Navenperka na Borohrádku.
 15. Hospodář, kniha velmi užitečná. 1587. Od Brtvína a Černobyly. Věnováno Janovi Labounskému z Labouně na Hradišti n. Jiz.
 16. Versus scholae salernitanae přeložení, při Huberově, Regimentu zdraví (Domácí lékař.) 1588.
 17. Tabule neb obraz sedmi zlých a sedmi dobrých věcí. 1588. Věnováno Juliáně Mamingarově z Vitence.
 18. Výklad na Věřím v Pána Boha. Škola křest. 1592.
 19. Hoziova Kronika moskevská. 1590. Věnována purkmistrům a radě v Kolíně nad Labem.
 20. Elegantiarum Terentii et Plauti a G. Fabricio explicatio, s českým překladem. 1590. Věnováno Petrovi Kodíčilovi.
 21. Štít víry pravé. 1591.
 22. Putování svatých na všecku biblí. 2 díly z něm. od Bulinga. 1592. Věnováno Karlovi ze Žerotína.
 23. Vypsání města Jerusalema a předměstí jeho. 1592. Věnováno komornímu sekretáři Jiřímu Punkovi z Olivetu.
 24. Historie o křesťanském odjiti z tohoto světa sv. Jeronýma. 1593.
 25. Historie církevní od Kocína. 1594. Věnováno Flavínovi z Kottenfeldu.
 26. Kronika nová o národu tureckém. Přel. z Levenklaviova díla spol. s Kocínem. 2 díly. 1594.
 27. Apatyka domácí. Spolu s Hubrem z Riesenbachu. 1596.
 28. Herbář neb bylinář Mathiolův. 1596. Věnováno synům Bernarda z Hordějova: Janovi a Přechovi.
 30. Nomenclator quadrilinguis. 1598.
 31. Výklad na žalm 91. Přidáno kázání sv. Cypriána o moru a modlitby za šťastné vyjití z tohoto světa. 1599.
 32. Cesta života, v níž obsaženy Srdečné knihy, zrcadlo sedmi dnů, Pravidla šlechtického a křesťanského života. Díla toho se již Veleslavín nedočkal. Vyšlo s předmluvou zarmoucené vdovy Anny někdy dcery Melantrichovy r. 1600. nákladem syna jeho Samuela 1602.
- Uvážíme-li poměrně krátkou dobu, ve které působil Veleslavín, obtíže tehdejšího sázení a nedokonalé ještě stroje tiskafské, tu teprve dovedeme oceniti jeho obsáhlou činnost Jakkoli Daniel Adam z Veleslavína měl tolik zásluh, přece jen choval zvláštní skromnost ve všem svém působení. Byl ducha zbožného, z každého řádku jeho zřít pietistický názor. Naplniv 53 roky věku svého, zemřel 18. října 1599. uprostřed rodiny své se slovy: »Neplač, choti má! Drabě dítky mé umlkněte. Ten, který mně dal vás, živ jest na věky. Dosti jsem žil.« Památka jeho uctěna byla 33 latinskými básněmi.
- Jméno Veleslavína, jakožto arciknihlačitele českého, dochovalo se v důstojné a klidné paměti až na naše dny u všech kruhů národa českého, a nebylo nikdy, jako mnohá jiná jména z dějin českých, vtaženo v boje směru protikatolického.
- V obci Veleslavíně u Prahy, odkudž otec jeho pocházel, a dle které též šlechtický jeho predikát zněl, bude mu zbudován pomník nákladem as 4000 zl., z nichž část uhrazena, ostatní pak rozprodejem pamětního spisu bude kryto. Veleslavínovo poprsí bude tu ukončovati horní část nedokončeného jehlanu. Tot nástin pomníku, jejíž schválila z pěti návrhů Umělecká Beseda v Praze. Návrh podal a pomník provede A. Procházka, sochař z Vinohrad, během r. 1900.
- Vlastimil Hálek.

Křtiny. Povídka v nedělní zábavné příloze »Nár. Listů« od Guy de Maupassanta. Liberální listy nedají si ujíti žádné příležitosti, aby aspoň poněkud nepodezřívaly kněze v plnění jeho povinností. Tak i »Nár. Listy«, nemohou-li posloužiti nějakou pikantní historkou o knězi, přinášejí aspoň v belletristické části zdánlivě nevinnou stať, která však musí přece jen píchnouti. Tak i v povídce »Křtiny« ličen jest abbé jako nespokojený ve svém coelibátu a toužící po

rodinném životě. Tyto myšlenky vzbuzuje v něm křest dítky, jež vykonává. Celé vypravování snaží se vstřípiti čtenářstvu předsudek, že kněz ve svém coelibátu jest nanejvýš nešťastnou bytostí. »Nár. Listy« by českému písemnictví lépe posloužily, kdyby přinesly v zábavné příloze zdravou původní českou povídku, než nechutný překlad bezcenného francouzského zboží.

† Vilém Korajac. Dne 19. září t. r. zemřel na slovanském jihu muž, jehož vzácný talent zazářil před lety výrazně na poli žhavého humoru a ušlechtilé satyry. Vilém Korajac, jehož literární pseudonym byl »Iljuška«, narodil se dne 27. května 1839 v Kaptolu blíže Požegy v Chorvatsku jako syn vrchnostenského úředníka. Matka jeho, široko daleko známá vypravovatelka povídek a národních pověstí, působila tímto svým nadáním nemálo na duševní rozvoj nadaného synka. Prvního vzdělání nabyl na domácí škole, potom byl poslán na německou školu do Oriovece a na vyšší ústav do Nové Gradišky. Nižší gymnasium navštěvoval v Požeze, pátou a šestou třídu v Záhřebě, potom přišel do semináře, kde dokončiv gymnasium, vystudoval též bohosloví. Roku 1862. byl vysvěcen na kněžství a v listopadu téhož roku jmenován suplentem král. gymnasia v Oseku. Místa onoho nepřijal a zůstal raději profesorem studentského semináře, na němž působil od r. 1863.—1878. Současně v letech 1868.—1875. byl katechetou a fidelem paedagogia. V listopadu r. 1878. stal se farářem v Zemunu, kde působil až do své smrti. Zemřel u vykonávání svých duchovních povinností, jako přisedící »duchovnog stola« (konsistoriální porady) djakovské diecese. — Literární činnost Korajcova dělí se na dva oddíly: na spisy zábavné a vážné studie ethnografické. Nejlepší jeho práce z oboru humoristiky jsou »Lov na sjedečke« (1867.), »Šijak« (1868.) a zvláště vynikající »Auvergnanski senatori« (1877.), v nichž srší žhavými šípy vrozené satyry. Na škodu krásné literatury chorvatské odmlčelo se od poslední práce Korajcovo péro v tomto směru a v pozdějších letech jen porůznu objevil se tu i onde v časopisech politicko-satyrickém feuilletonu, jehož mistrovská forma připomínala talent zemunského faráře. Za zásluhy na poli paedagogickém vyznamenán byl Korajac spolkem »Narodna škola« čestným členstvím. Roku 1876. vyšel v Oseku první díl ethnografických jeho studií »Filosofija hrvatsko-srpskih poslovica« (filosofie hrv. srb. přísloví). Tohoto na velkých základech založeného díla jsou podnes dva díly ještě v rukopise. Jan Třeštík.

Padesátileté jubileum spisovatelské činnosti Zmaje Jovana Jovanoviće. Dne 25. června konala se v Záhřebě památná oslava padesátileté práce básníka a spisovatele srbského, Zmaje Jovana Jovanoviće, na poli literárním. Jovanović jest největší srbský lyrický básník. Narodil se v Novém Sadě v Uirách dne 24. listopadu 1833. ze šlechtické rodiny. Zmaj jest pseudonym, vzatý dle humoristického časopisu »Zmaj«, jež básník v Pešti založil. Již jako sedmiletý hoch popsal ve verších svoje příhody na cestě s otcem do Pešti. Gymnasium studoval v Novém Sadě, Halaši a Požunu, práva na universitě pešťské, pražské a vídeňské; dokončil je r. 1861. Tehdy zemřel mu otec. Městské zastupitelstvo nabídlo mladému básníku místo podnotářské, však již po roce se ho vzdal, aby se věnoval básnictví. R. 1861. zasnoubil se s Ružicí Ličaninovou, již ku počtu pěl nejkrásnější srbské lyrické písně »Djulići«. Potom jmenovala jej »Matica Srbska« fidelem v Tokalijově ústavě v Pešti, kde se oddal studiu medicíny. Po 6 letech byl povýšen na doktora lékařství; praxi lékařskou provozoval pak od r. 1870. v různých městech. Nepřijal nabídky bělehradského divadla, aby se stal dramaturgem. Když mu zemřela manželka a jediná dcerka, vyjádřil svůj nezměrný zármutek v básních »Djulići uvevci«. Svoje básně uveřejňoval v »Srbském Letopise«, kde byla vytištěna jeho prvotina »Proletno sunce« (Jarní slunce) r. 1852., v »Sedmici«, »Danici«, »Javoru«, »Komarci« a v chorvatském »Nevenu«. Z jeho překladů uvésti dlužno převod eposu Toldije, Peťofoho »Viteze (rytíře) Jovana«, Lermontova »Démona«, »Iztočni biser« (Východní perla) a »Toldijeva starost« (stáří), obě většinou podle Bodenstedta, písně Mirzy Šaffy (1871.). Také v dramatech se pokusil, napsav zdařilou žertovnou hru »Šarana«, která jest dosud repertoírním kusem v Bělehradě. Když dovršil 25letou činnost své spisovatelské práce, vyznamenal jej černohorský kníže Nikita I. rytířským řádem Danilovým. R. 1877. za války rusko-turecké založil Ilustrovanou válečnou kroniku, r. 1880 list pro mládež »Neven«, jemuž posvětil své nejlepší síly. — Zmaj jest pravým lyrikem, idealistou, který horuje o národní snahy srbské, jest také dobrým humoristou a satyrikem; břitkou satyrou šlehá veřejné nešvary. Snaží se, aby mezi Srby a Chorvaty nastal smír a sblí-

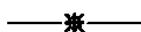
žení, proto dli již od několika let v Záhřebě. Jeho básně jsou vydány ve dvou svazcích: Pevanija Zmaj Jovana Jovanovića I. 1882. a Druga pevanija Zmaja Jovanovića. — Kdežto osmdesátileté výročí chorvatského spisovatele Ivana Trského, v Záhřebě nedávno konané, se úplně zdařilo, neboť i Srbové se ho účastnili, nemůže se tak tvrditi o slavnosti Zmajově. Pořadatelé chtěli z ní udělati velkoserbskou demonstraci proti intencím básnickovým, a pro tuto beztaktčnost došlo k rozporu mezi Srby a chorvatským studentstvem. Místo sblížení rozstoupila se ještě větší propast mezi oběma národy, a tak — bohužel — smutná slovanská nesvornost slavila tu své orgie!

Fr. H. Žundálek.

Ze Slovinska. Poslední (4.) číslo »Kat. Obzorníka« přináší z pera J. Kalana na úvodním místě nadšeně psaný článek, ve kterém se Slovinci pobádají, aby příštího roku (1900.) se shromáždili k druhému sjezdu slovinských katolíků. Poněvadž z tohoto článku vysvitají velmi dobře různé poměry na Slovinsku, podávám tu z něho několik výňatků. Mezi jiným se tu praví: My jsme byli ve slovinskou nevinost a pobožnost tak zamilováni, že jsme ani nepozorovali, jak daleko jsme zabředli. Nic si nezatajujeme. Pomyslíme-li, jak malými jsme a jak mladými jako vzdělaný národ, musíme uznati, že jsme ve špatném poměrně za jinými nezůstali, jestliže jsme docela nad ně nevynikli! Podívejme se na naši inteligenci! Jest lepší nežli německá? Naše úřednictvo — jaký příklad dává lidu? Naproti tomu jsme z německých krajín vícekrát slyšeli, že se tu a tam zcela jinak účastňují katolického života nežli u nás. A co se nám slibuje pro budoucnost? Naši studující — snad se loňského roku dosti jasně vyslovili. Také žáci středních škol se již pilně předělávají v témž duchu. »Nova Nada« ukázala, čeho se můžeme od nich nadíti. Naši učitelové? Na učitelském sjezdu v Dornbirně bylo shromážděno 2000 rakouských katolických učitelů, odvážných mužů, kteří se nelekli terrorismu svých zběsilých soudruhů. U nás — několik starých ctihodných mužů, kteří pomalu vymírají. A ostatní nemají odvahy, aby se rozhodně postavili proti počínání některých, kteří nestydatě vystupují ve jménu všeho učitelstva. Naše města — malá hnízda, ale plná liberalismu. Viděli jsme větší města jiných národů, však ne tolik liberální. Naše veřejná zastupitelství nejsou o nic lepší. Parlamentníci a naši svolavatelé schůzí jsou věrní žáci Wolfovi. Nemohou-li zvítěziti, dělají obstrukci. Naše listy — ovšem jen některé — jsou horší německých. O našem písemnictví přečti si v posledním čísle »Obzorníka« E. Lampeta »Literární paběrky« a budeš míti — dost. Člověk stojí všecek ustrnulý před takovými »plody«, poněvadž se mu nedostává slov, kterými by vyjádřil svůj údiv, jak si ti lidé — dělají bláznů z celého světa a ze sebe samých. Jiného nemůžeme fici o tom básnictví než: to jest bláznovství. »Časť opojnosti« jim spletla rozum úplně, takže se jim nezdá býti celý svět nic jiného nežli blázninec. A takový kal lidé čtou — s pochoutkou! Smutným jest, jak naše písemnictví cape v blátě dle vzoru větších národů. Vlastenci se vskutku musí užiti srdce, vidí-li, k jakému účelu se užívá našeho poctivého slovinského jazyka. Jazyk slovinský se stal nádobou nestoudnosti. »Nichts Heiliges ist mehr. Es lösen sich alle Bande frommer Scheu.« musíme zvolati s německým básníkem. Zkrátka: Slovinci jsme, pokud si můžeme v naší chalupě popřáti luxusu, úplně moderní. V liberalismu a korrupci si nemůžeme vyčítati zpátečnictví. — Dále píše p. spisovatel: »Bylo-li uplynulé století důležité pro všechny národy, bylo veledůležité pro Slovinci. V tom století jsme se úplně probudili, uvědomili jako národ a vstoupili do řady kulturních národů. Zvláště od začátku druhé poloviny století, od roku 1848., jaký to pokrok! Jazyk náš se opiloval, uvedl částečně do škol a úřadů, písemnictví se rozvílo, vzdělání rozšířilo. Než s těmito vymoženostmi dostalo se k nám i mnoho škodlivého. Ale na druhé straně máme zase veselé zjevy, které poněkud umenšují škodu, kterou nám způsobil nový duch. Naše kostely se stále zlepšují, v nich se rozléhá hlasité uctívání Boha v Nejsvětější Svátosti, naše mládež se shromažďuje v Mariánských spolcích, sociální demokracii jsme šťastně přemohli, lid jest dosud velikou většinou věřícím. Ještě stále nám svítí hvězda sv. víry. A to, že slovinský národ ve svém celku přes všechno působení nepřátel křesťanského jména podnes ještě šťastně svou víru zachoval, chceme slavnostně vyznati na katolickém sjezdu a hlasitě světu oznámiti, zvláště liberálům a stoupencům nového směru, že jejich snahy byly až do dneška ještě neschopny podkopati nám to nejdražší, co máme. Chceme též slavnostně slíbiti, že toto dědictví našich otců také ve 20. století si zachováme a pak nepokažené předáme svým potomkům.

Stoleté jubileum. Velikou národní slavnost slavili Slovinci dne 16. září v Št. Vidu nad Lublani; oslavovali totiž stoletou památku kněze Blaža Potčcnika.

slovinského básníka a skladatele (1799.—1877). — Pro slovinštinu jej nadchli básník Vodnik, Zupan a Metelko. Již jako studující přinášel svému učiteli Metelkovi úlohy ve vázané řeči. Psátí začal r. 1826. Jeho básně, ku kterým větším dílem sám složil nápěvy, jsou pěkné; některé z nich znárodněly jako na př. »Pridi Gorenc«, »Ko dan se zaznava«, »Povejte tovarši« a j. Některý čas redigoval »Ljubljanski Časnik«, v němž napsal mnoho důkladných článků. Co se týče jazyka, byl rozhodným nepřítelem chorvatských forem a slov ve slovinštině; chtěl mít slovinštinu čistou, beze všech cizích příměsí. R. 1849. vydal slovinštinou mluvnici »Gramatik der slovenischen Sprache«, jež však není dokonalou, poněvadž ji sepsal v rychlosti. Zajímal se též o dějepis a umění; zvláštní zálibu měl v astronomii. V rukopise jest ještě mnoho jeho básní a kázání. Bl. Potočník rozuměl syrsky, chaldejsky, hebrejsky — řecky a latinsky mluvil, italsky hovořil jako slovinštinou a francouzsky; rád hrával na klavír. Jeho přisloví a vtipů zachovalo se až dosud mnoho mezi slovinštinou lidem. Fr. Štingl.

Paběrky z novin a z veřejného života.

Sv. Otec Lev XIII. Msgr. Dal Negro vydal právě ve stkvostné úpravě poslední básně sv. Otce Lva XIII. (Carmina nuperime Edita, Udine Typografia del Patronato 1899). Obsahuje svazek básní: Pannám Bohu zasvěceným, druhou Juliovi Sterbiniovi, důvěrnému příteli, třetí: Napomenutí synům Julia Sterbinia: Josefu Alfonsovi, Mikuláši, čtvrtou o blah. Pompiliovi Pirotti a konečně básně Monte Calvo v Beneventansku, kdež světec Pirotti působil. Sbírka svědčí o svěžím duchu starce. — Sv. Otec přijal 20. září Cyrilla Makara, alexandrinského patriarchu se sv. Stolicí spojených Koptů, kteří přišli poděkovat, že sv. Otec povýšil Makara za patriarchu. — Již nyní dostavují se četní poutníci do Říma, na radost sv. Otce. Chudí poutníci stolují ve Vatikáně a tam dostávají i růžence v původní ceně. — Vévoda Norfolkský přináší sv. Otci darem mimo sv.-Petrský halif veliký ametyst, ve kterém jest vyryt obraz ukřižovaného Krista Pána. — Lev XIII. pracuje o encyklice, jejímž předmětem jest vstup do nového století. — Římští obchodníci doručí sv. Otci v milostivém létě sochu Krista Pána.

Jubilejní rok. V nastávajícím jubilejním roce očekávají v Římě veliké zástupy poutníků. Již jest jich oznámeno přes 4,000.000. Následkem toho Vatikán zpravil o tom italskou vládu, aby závčas učinila opatření k udržení pořádku. Zároveň i poutníkům dáno bylo na vědomí, kdy mají přijít, a to proto, aby nebyl Řím přeplněn a počet poutníkův aby nepřesahoval denně 100.000.

Dopis Jeho Excellence ndp. Dr. Martina Říhy, biskupa v Č. Budějovicích, místopředsedovi Literární sekce družstva Vlast, fidicimu učiteli p. Jos. Flekáčkov. Jeho Excellence ndp. biskup Dr. M. Říha slavil 11. listopadu t. r. 60leté narozeniny. Výbor družstva Vlast, sociální odbor a nejprve Literární sekce zaslaly vznešenému oslavenci nejuctivější blahopřání, na kterážto poslední došla tato odpověď: Slovný a Vysoce Vážený Pane! Za vzácné blahopřání k šedesátým narozeninám, kterým mne Vaše Slovnost jménem slavné literární sekce družstva Vlast obdařiti ráčila, vzdávám nejvšelejší díky. Předobrotivé vzpomínky, věku mému věnované, velmi mne potěšily a velice si vážím té něžné lásky, která mi z příčiny té projevena byla. Projev blahopřejný, kterým mne slavná literární sekce družstva Vlast počtiti ráčila, jest ten nejprvnější a že tak brzy přišel, jest mi dvakrát velmi milý. Qui cito dat, bis dat. Račiz býti Vaše Slovnost ujistěna, že se cítím k upřímným díkům zavázáným, a že veškeré snahy slavné literární sekce s veškerou sdílnou účastí provádím. Poroučeje se do vzácné přízně, trvám Vaší Slovnosti u vši úctě k službám nejoddanější Martin Jos. Říha, biskup.

† **Martin Šl. Medňanský.** V Istebniku na Slovensku zemřel 3. listopadu nadšený vlastenec slovenský Martin Šl. Medňanský z Medného, farář na odpočinku ve věku 59 let. Pohřben byl dne 5. listopadu v Istebniku. Martin Medňanský byl horlivým nadšencem pro svůj lid, pilným spisovatelem a přispívatelem nejen slovenských, ale i českých listů (»Vlasti«, »Obzoru«, »Hlasu« atd.). Psal povídky, články kulturní, vědecké, různé zprávy ze života slovenského lidu. Byl horlivým podporovatelem shody česko-slovenské, rozhodným odpůrcem všeho

maďaronství. Na Moravu i do Čech rád jezdil navštívit četných svých přátel a sám na statečku svém rád hostil slovenské, zvláště české hosti. Na schůzích velehradských býval každoročně a slovy úchvatnými horoval pro Slovanstvo a zatracoval maďaronskou porobu. Choroba ušní zdržovala ho od větší činnosti. Slovenský národ ztrácí v něm věrného syna a neohroženého bojovníka, český národ oddaného přítele. Zesnulý vynikal důkladnou znalostí jazyků, zvláště slovenských. Narodil se 10. listopadu r. 1840. v Divince u Žiliny. Rodina Medňanských jest celá maďarská. Zesnulý proto přerušil s ní úplně spojení. Na nitranském semináři stal se vlastencem. Gymnasium studoval v Trenčíně a Nitře. R. 1864. byl vysvěcen. Působil jako kaplan v Lietavě, Rosině a na Vysoké. R. 1872. stal se farářem v Beckově, kdež po 20 let horlivě působil. R. 1891. pro hluchotu šel na odpočinek, usadiv se v Trenčínském lstebníku. Byl výtečný pomolog, vypěstovav 90 druhů ovoce. Budiž čest památce jeho. R. i. p.

Jan Kempný-Žilinský, kaplan ošadnický na Slovensku, horlivý a neunavný pracovník na poli slovenské spisby a zakládání spolků střízlivosti, zemřel ve věku 27 let dne 5. října. Requiescat in pace.

Oslavovatel satana, italský básník, žid Carducci, který napsal pověstnou »Hymnu Satanovu«, v níž se Bohu rouhá a satana velebí jako vítěze nad Bohem kněží, raněn byl mrtvicí: ztratil řeč a pravá ruka jest ochromena.

Padesátiletá památka úmrtí Chopina. Pafížští Poláci oslavili padesátiletou památku slavného krajana důstojným způsobem a vzdali známému hudebnímu geniu povinný hold. Shromáždivše se, odebrali se do chrámu Nanebevzetí, kdež slavnostní, zpívaná mše sv. sloužena byla. Odpoledne pak položeny věnce do hrobky Chopina na hřbitově l'ére-Lachaise. Sochař Godebski, předseda polského umělecko-literárního kola v Pafíži, fečnil francouzsky, Stojowski a Sliwicki polsky. Varšava a Krakov, jakož i četná francouzská města zaslaly věnce.

Baron Helfert. Ve Vídni slavil 80. narozeniny vynikající katolík a krajana náš Dr. Josef baron Helfert. Narodil se dne 3. listopadu 1820 v Praze jako syn profesora církevního práva Josefa Helferta. Baron Helfert studoval práva a byl roku 1842. na pražské universitě za doktora všech práv povýšen. Roku 1850. byl Dr. Helfert za ministra Lva Thuna povolán za státního podtajemníka, ve kterém úřadě setrval do roku 1861. Roku 1881. byl Dr. Helfert povolán do panské sněmovny. Baron Helfert jest předním historikem domácích dějin a nelze veškerá jeho díla zde vypočítati; jest jich obrovská řada. Pro nás katolíky jest předúležitý spis Helfertův o školské otázce v jazyku německém sepsaný: »Náboženská otázka roku 1848.« Ze spisů Helfertových dlužno uvésti »Hus a Hieronymus« (r. 1853.), »Rakouská obecná škola« (1861.), »Bitva u Kolína« (1863.), »Dějiny Rakouska po vídeňské říjnové revoluci« (1869.—1886.), »Viedeňská žurnalistika roku 1848.« (1877.) a celá řada jiných spisů. — Baron Helfert jest též od r. 1882. stálým předsedou Lvovy společnosti, přední vědecké společnosti katolické v Rakousku. — Přejeme jubilantu ještě mnoho šťastných let!

Petr Fastr Životopis s úvodem všeobecným od Ignáta Hoficy. Příležitost k vydání brožurky dalo postavení pomníku Fastrovi na hřbitově Břevnovském spolkem hostinských v Praze »Hostimil«. Spisek obsahuje reminiscence na r. 1848., v jehož událostech v Praze čelnou úlohu měl Petr Fastr, zvaný tehdy »český král«. Týž vynikal nad své okolí politickým rozhledem a vlasteneckým uvědoměním. Jako majetník kavárny a pak nájemce hostince »u zlaté husy«, jsa ducha bystrého a nadšeného, udržoval mezi hosty vlastenecké hovory, k nimž časem scházeli se všichni tehdejší přední mužové národa v Praze. Dožil se však za veškeru činnost svoji nevděku, tak že za Bachova absolutismu se mu i lidé, ano bývalí jeho hosté, vyhýbali. Od r. 1864. měl najatý pivovar v Břevnově, kdež starší jeho bratr byl v klášteře členem řádu. Zemřel 19. listopadu 1868., a byl pohřben v Břevnově.

»Hlouplí mniši a kněží« nadávají často »osvícení« a »moudří« nepřátelé Církve. Dějiny vzdělanosti a vědy však je usvědčují ze lži. Zde důkaz jistý benediktin v »Tiroler Volksblattu« píše: »Kněz a mnich je hlupec, fikává se. Ale potom odpovzte: Kdo vynalezl noty pro hudbu? Byl to mnich. Kdo zavedl chorální zpěv? Byl to papež Řehoř I. Kdo vynalezl stělný prach? Byl to mnich. Kdo vynalezl metrickou soustavu? Byl to kněz Hany. Kdo pochopil a objevil

nejdříve soustavu všehomíra? Byl to arcibiskup Regiomontanus, kardinál Cusa, kanovník Koperník. Kdo sestrojil první varhany? Byl to mnich Budos z Celle. Kdo povzbudil Křištofa Kolumba k objevení Ameriky a kdo ho podporoval? Byl to katolický kněz. Kdo vynalezl hodinový stroj? Byl to mnich Pulicius z Verony. Kdo vynalezl hodiny kývadlové? Byl to papež Sylvester II. Týž papež jest i vynálezcem zeměkoule a cifér arabských. Kdo vynášel varhany hnané elektřinou? Byl to kněz Kandid v Lecesi v Itálii. Kdo vynalezl kompas? Byl to jáhen Flavius Gioia. Kdo objevil léčivost chininu, jenž v lékařství má tolikou důležitost? Byli to Jesuité L'péa a Sicard. Kdo nejlépe vyzkoumal léčivost vody? Byl to farář Kneipp. Kdo objevil zákony elektřiny? Byl to P. Lana. Kdo vynalezl telegraf? Byl to kněz z Chappe. A dalekohled? P. Schaeiner. A mikroskop? P. Magnau. Kdo ustrojil první balon? P. Desforges r. 1772. Kdo přinesl do Evropy první bource hedvábníky? Dva katoličtí misionáři z Číny. Kdo vynalezl sklenice? Mnich Beral. Kdo vymyslel abecedu pro hluchoněmé? Francouzský kněz L'Epée.

Z katechetského spolku. Výborová schůze spolku konala se 25. m. října. Nejprve vykonány volby funkcionářů. Aklamací jednomyslně zvoleni funkcionáři dřívější. Za předsedu Em. Žák, za místopředsedu V. Královec, za jednatele Fr. Halbich, za pokladníka V. Železný, za knihovníka J. Šmejkal. — Sneseno učiniti případné kroky, aby sl. výbor zemský osnovu nového zákona katechetského sdělal a příštímu zasedání sl. sněmu zemského připravil. Ve příčině vydání map k církevnímu dějepisu, které koll. Provazník načrtl, vyjednáváno bude s některým nakladatelem pomůcek učebních. Rovněž k návrhu p. Kobosilové sneseno připravovati též sbírku názorných obrazů k vyučování náboženskému, jako obraz — sv. stánku, chrámu Salomounova a Herodesova, Jerusálém atd. Snesení valné schůze delegátů učitelských jednot, ve kterém se ohražuje učitelstvo, aby právní a hmotné poměry katechetů byly upraveny dříve, neb jiným zákonem, než ostatního učitelstva, vzato s politováním na vědomí. Učiněny budou předchozí přípravy, aby i letos v populárních přednáškách, které se vždy četné návštěvě těšily, bylo pokračováno. I budou přední naši odborníci požádáni, aby laskavě v přednášky tyto se uvázali. Referát o modlitbách k nejsvětější Svátosti, připravených k tisku dp. Janákem, převzal koll. V. Královec. Znovu a znovu docházejí výboru zprávy o neshodách mezi katechety a učitelstvem i v těch věcech, v nichž sl. zemská školní rada pro ten či onen případ dávno již rozhodla. Spolek pečovati bude o to, aby úřední výnosy toho druhu vešly v obecnou známost a vyzývá kollegy, by výnosy podobné spolku zaslali. Tím zajisté konec učiněn bude mnohým sporům a docílena shoda, již každý nejvíce hledá.

Výbor Jednoty katolického učitelstva v král. Českém konal 5. listopadu svoji schůzi v redakci „Vlasti“. Přítomno bylo 9 členů výboru. Schůzi zahájil předseda Jednoty, p. Karel Skultéty, řídící učitel ze Šestovic. Jednota určila členskou schůzi na den 27. prosince v 10 hodin dopoledne do Sv. Václavské záložny, kdež budou předneseny „Praktické ukázky z nábožensko-morální výchovy“. Za referenty byli ustanoveni učitelé pp. František a Karel Jelínkové. — Jednáno bylo o vydání „Českých dějin pro lid“ a učiněno bylo příslušné usnesení. — Bude vydáno druhé číslo „Vzdělávací četby katolické mládeže“, a to: Sv. Ludmila a zavedení křesťanství do Čech. Napíše řídící učitel p. Václav Špaček. Při tom se doporučuje č. 1.: Sv. Cyrill a Metoděj pp. katechetům a katolickým učitelům a učitelkám jako dárek pro hodné dívky. Jeden exemplár stojí 3 kr. a na deset dává se jedenáctý zdarma. Při tom upozorňuje výbor, aby katoličtí spisovatelé zaslali redakci „Vychovatele“ (Václ. Špaček, Košátky, p. Vrutice Kropáčova) vhodné články pro další čísla „Vzdělávací četby“, jež by se hodily katolické mládeži. — Komitě pro literární sjezd družstva Vlast ponechává jednotě celé půldne k dvěma odborovým přednáškám a k jedné slavnostní schůzi. Program těchto schůzí vypracuje p. předseda, a zároveň usnáší se výbor, aby se k těmto schůzím Jednoty při literárním sjezdu družstva Vlast pozval bratrský katolický učitelský spolek moravský. — Pan učitel Frt. Jelínek povzbuzuje jednotu, aby konala hojně přednášky pro lid. — Který člen si chce vypůjčiti knihy ze spolkové knihovny Jednoty, ať dopíše redakci „Vlasti“ (Praha, č. 570 II.) a budou mu nevyplacené zaslány. Výbor vyřídil ještě různé záležitosti a návrhy, načež předseda schůzi uzavřel. — Končíme referát, upozorňujeme znovu na důležitost této jednoty a doporučujeme ji všeobecně přijíati.

Katolické Noviny, vydávané v Nádaši na Slovensku horlivým farářem Martinem Kollárem, slavily 7. listopadu 50leté výročí. První číslo vyšlo totiž

před 50 lety v Pešti. Katolické Noviny byly tehdy redigovány Šimonem Klempem, nynějším proboštem v Trnavě. Z rukou jeho převzal je r. 1852. Jan Palarík, po něm r. 1855. Dr. Andrej Radlinský, r. 1871 Juraj Slotta, ale tito nedožili se blahého jubilea. Šťastnější jsou: Štefan Ručka, Pavel Blaho, Andrej Pulman, Richard Oswald a jmenovitě Martin Kollar, který je řídí od r. 1880. — Dne 7. listopadu vyšly »Kat. Noviny« ve slavnostním rouše. Úvodní články napsali Fr. Sasínek a Fr. Richard Oswald, báseň: Somolický. Celé číslo vyniká bohatým obsahem a přináší seznam všech dopisovatelů a spolupracovníků. — Redakce »Vlasti« a »Děl. Novin« zaslaly »Katolickým Novinám« v Nádaši písemné blahopřání.

Zánik časopisů na Moravě. Na Moravě liberálním, literárním časopisům růže nekvetou. Letos zanikly »Literární Listy« a »Moravská revue« a před tím »Niva« a »Vesna«. — Z katolických časopisů zanikl »Der Volksbibliothekar«, časopis výborně redigovaný Čechem dp. Ant. Brouskem.

Pro katolický tisk. »Osser. Rom.« přináší následující zprávu hodnou následování. V Mesině usneseno vydávati nový denník »Il Sole« (Slunce). P. Lombardo z řádu sv. Dominika mluvil na III. krajinském sjezdě katolíků v Acireale o potřebě velikého denníku katolického, jenž by mohl zápasiti s největšími denníky. To vyžaduje — pravil zkušený dominikán a též muž od péra — kapitál 600.000 lir. Návrh jeho potkal se s úsměvem, jelikož Sicilie jest celkem chudá a ještě lépe ochuzena. Katolická Sicilie však dala sama odpověď. Diecése Acireale přispěla 63.000 lir, Syracusa 30.000, Palermo 86.000 lir atd. Dosud sebrala země více než jednu třetinu žádané sumy — a list bude již vycházeti. Sicilie čítá 3,285.000 obyvatelů. Jsou tedy Siciliani ohnivější i při sbírce.

Populární úvod do sociální otázky. Napsal Jan Pauly, kaplan na Smíchovské. Cena 1 koruna. V Praze, Cyrillo-Methodějská knihtiskárna. Po krátkém úvodě, v němž spisovatel líčí vznik a důležitost otázky sociální, podává obraz toho, jak chce demokratický socialismus otázku sociální řešiti a ukazuje jeho zhoubnost v ohledě na národnost, náboženství a klamné názory o majetku, manželství, státě a výchově dítek. Na to obšírně vykládá zásady křesťanského socialismu a ukazuje, v čem jeho snahy záleží, jakož i vykládá prostředky k dosažení cíle toho. V druhé části uvádí některé resoluce a projevy strany křesťansko-sociální. Spisek jest praktický a proto jej čtenářům »Vlasti« doporučujeme.

Dílo sv. Filipa Neri: Ochrana služebných děvčat ve Vídni. Ve Vídni byl spolku Filipa z Neri přenechán asyl pro služebná děvčata v Sonnenfeldergasse č. 8. Správa domu svěřena od 1. listopadu fcholním sestrám »Dcery Božské lásky«. Služebná děvčata, která z venkova přijdou do Vídne, mohou v asyly tom bydleti a se stravovati, až najdou místo. Asyl může pojeti 60 děvčat. Děvčata mají za jeden den za byt a stravu platiti 40 kr., mohou si však v domě práci poplatek ten i oddělati. Protektorkou tohoto šlechtného díla jest hraběnka Fünfkirchenová, jí po ruce choť notáře paní Mathoy. Dotazy zodpovídá ústřední kancelář díla sv. Filipa z Neri (Centrale des Werkes vom hl. Filip von Neri, Vídeň I., Himmelpfortgasse č. 19) anebo apoštolát křesťanských dcer (Apostolat der christlichen Töchter, Vídeň I. Stephansplatz 6). Bylo by žádoucí, aby naše katolické listy upozornily na tento asyl, a hlavně duchovenstvo aby radou bylo matkám i děvčatům do Vídne jdoucím do služby.

Konvikt v »Adalbertinu«. Do studentského konviktu v »Adalbertinu« v Hradci Králové podáno bylo 40 žádostí, z nichž mohlo býti vyhověno pouze 26 pro nedostatek místa. Pro příští rok bude nutno pomýšleti na rozšíření obytných místností. Ústav jest vhodně zařízen, má k dispozici chovanců 2 veliká harmonia s pedálem, 1 piano, hudební nástroje pro oktet a při tom zaopatření jest velmi levné. Průměrné platí každý chovanec 13 zlatých měsíčně na celé zaopatření, jakkoliv správa konviktu platí na jednoho chovance průměrně 20 zl. měsíčně. Doplatek tento v obnosu 1500 zl. ročně kryje se dobročinným fondem. Chovanci z jiných škol, než z paedagogia, se nyní přijímati nemohou pro nedostatek místa.

Katolická universita v Pětikostelích v Uhersku Dne 12. října konala se porada tamního místního duchovenstva, aby tamní právnické lyceum povýšeno bylo na katolickou universitu. Předsedal Fr. Troll, velkoprobošt. Vyzval

duchovenstvo, aby následovalo příkladu svého arcipastýře, jenž k tomu účelu odkázal 100 000 zl. K slovům přidal i dobrý příklad, neboť obětoval na novou universitu 10.000 zl. Za týmž účelem shromáždilo se duchovenstvo v Subotici, kdež děkan Mamujič prohlásil, že věnuje témuž účelu každý rok 500 zl. a že bude i v závěti na universitu pamatovati.

Útulek sv. Josefa. Není nikoho tajno, kterak za posledních dnů množí se stesky vážných činitelů na vzrůstající zpuštělost a zločinnost mládeže. Nedo-spělé dívky ocitají se před soudem pro činy mnohdy tak zvrhlé a hrozné, nad nimiž plní jsme úžasu, — sebevraždy dítek nejsou dnes vzácností. A ptáme-li se po příčině, proč ocitli se tito ubozí na ploše srážné až tam, kde nelze jich více zachrániti? Nedostatek řádné, včasné výchovy je toho příčinou — chyběla tu ruka, jež by je byla záčas zachytila, zachránila před pádem ve propast zá-huby. Ptejte se, jak stali se děti zločinci, a zkušenost vás poučí, že neměli rodičův aneb měli-li jich, že byli to tvorové jména toho nehodní. Projděme ulicemi velkého města a nalezneme tu zástupy dětí toulce a žebrotě oddaných. Zvrhlí, nesvědomití rodičové aneb opatrovníci dítek, jež tito namnoze jen za kletbu a přítěž svou považují, vyhánějí dívky ven na ulici, odkud bez groše výdělků se jim navraceti nesmějí. To jsou ti špinaví otrhánkové, kteří žebrotou, nabídkou sirek, květinek po ulicích vás obtěžují. Plíží se i pozdě za noci s košem fetkvičky aneb ořechů od hostince k hostinci. Co tu uslyší, co uvidí leckde na bludné cestě té od zpitých, nočních hodovníků? Marné učitel zasíval, marné škola pěstila, — v krčmě hospodské vše bude uduseno, srdce dítky otráveno, zkaženo. Zvykne toulce, zahálce, mlstotě, — návštěva školy a později i práce všechna se mu zprotiví . . . Začátek zkázy . . . Proti těmto opuštěným, toulavým dětem mnoho již bylo mluveno, mnoho psáno, však namnoze bez vý-sledku. Třeba jest tu zasáhnouti rukou účinnou. Na Král. Vinohradech sestoupil se za tím účelem kroužek podepsaných mužů v čelo nového spolku, který má (dle § 2. stanov svých) za účel »zpuštěným a opuštěným dítkám, aby chráněny byly před pouliční toulkou, obchodováním po hostincích, prostitucí a veškerou zkárou mravní vůbec, útulek poskytnouti, o jejich nábožensko-mravní výchovu se postarati a je se zfetelem na schopnost a dovednost do učení řemeslu, do služby aneb i jinak u lidí svědomitých umístiti.« Pro tyto dívky postaven bude dům: »Útulek sv. Josefa«. Blahovolnou dobročinností zakladatele tohoto spolku zakoupen byl již poblíž města Král. Vinohradů rozsáhlý pozemek. Na dobročinnosti české bude dále záležeti, jak brzy zvedati se tam bude tichý útulek, kam by vydatný lov opuštěných dětí, duší nesmrtelných k nápravě a zachráně odváděn byl. Apelujeme na všechna dobrá srdce česká! Předstupujeme i před Vás s pokornou prosbou, abyste buď dobrodincem aneb členem přispívajícím našeho díla se stal. — Neodříkejte — prosíme malého dárku pro útulek opuštěných dětí! Za dárek sebe menší voláme upřímně: »Zaplat' Bůh!« a naši si-rotkové, — na počet šest — které již v péči máme, odplatí Vám modlitbou, kterou denně za dobrodince k Hospodinu-Odplatiteli vysílají. Na Král. Vиноhradech, v říjnu 1899. Engel Vilém, předseda, majetník domu, Král. Vinohrady, Havlíčkova tř. č. 48. — Hoffmann Antonín, místopředseda, kooperator, Král. Vinohrady (fara). — Helebrant Bohumír, jednatel, duchovní správce všeobecné nemocnice v Praze-II. — Balcar Adolf, zapisovatel, učitel, Král. Vinohrady, Vávra ul. 33. — Kettner Alois, pokladník, zlatník, Král. Vinohrady, Jungman-nova tř. 6. — Zindera Matěj, paedagog. rádce, správce okresní vychovatelný, Král. Vinohrady (Feslová).

Na vydávání »Katol. Listů« přispěli: T. S. 300 zl., D. sv. P. 200 zl., vsdp. Dr. A. Lenz, praelát a probošt na Král. Vyšehradě 200 zl., ryt. řád Křižovníků 200 zl., vsdp. Msgr. Dr. Fr. Krásl, praelát a kanovník metr. kapitoly v Praze 100 zl., J. O. p. hrabě K. E. Nostic 50 zl., duchovenstvo vikariátu slánského 30 zl., Fr. Veselý, farář v Nebuzelích 25 zl., Ant. Postřiháč, kaplan u sv. Mikuláše v Praze 25 zl., Ferd. Schmidt, kaplan v Radnicích 25 zl., Frant. Bárta, kníž. arc. vikář a farář v Potvorově 20 zl., Fr. Jos. Hamerschmied, farář v Oberliebich 20 zl., Václav Uhlíř, farář ve Vel. Jesenicích 20 zl., Jindřich Turek, kaplan v Dobřichově 20 zl. 93 kr., bohoslovci brněnští 15 zl., P. Fr. Marat, sekretář ryt. řádu Křižovníků 20 zl., Tomáš Škrdla, redaktor v Praze 20 zl., Václav Lerch, děkan v Berouně 10 zl., Fr. Čihař, farář ve Vranově 5 zl. (celkem 15 zl.), Fr. Blažko, kníž. arc. vikář a farář v Noutonicích 20 zl., V. Novotný, farář v Oboře 7 zl., Fr. Lexa, farář v Libuni 5 zl., Jan Ptáček, admin. ve Václavících 3 zl., J. Kohout, kaplan v Postupicích 2 zl. 50 kr., Jos. Ruml, duch. správce

v Praze 2 zl., Jan Kotek, farář v Stříbrných Horách 1 zl. — Za další příspěvky, jakož i splátky podílů prosí a je přijímají: J. O. Vojtěch hrabě Schönborn, t. č. předseda, Praha-III. číslo 365, a prof. Václav Černý, t. č. pokladník, Praha-I. č. 2.

Různé. Dr. Jan Herben, redaktor »Času«, odpadl od katolické církve k evangelické reformované dne 16. září 1899. — 80leté narozeniny slavil 3. listopadu kníže-arcibiskup vídeňský kardinál Dr. Antonín Gruscha, otec katolických tovaryšů a věrný přítel zemřelého Kolpinga. — Fr. Václav Bubeník z řádu kazatelského zvolen byl již po čtvrté za převora. Gratulujeme. — Šlechtický novic. Do noviciátu v Emauzích vstoupil Jiří princ Liechtenstein, r. 1880. zrozený, nejmladší syn Alfreda knížete Liechtensteina. — Arcibiskupem kolínským zvolen byl biskup paderbornský Hubert Simar. — Abbé Perosi usadil se trvale v Římě, kdež založí pěveckou školu pro hochy, jejímž účelem bude nahraditi u sixtinské kapely sopranové hlasy dospělých soprany hochů. — Socialistická universita otevřena byla na předměstí sv. Antonína v Paříži. — Tři řeholníci vyznamenáni. Akademie francouzská udělila první ceny dvěma Jesuitům a Benediktinu P. Florentinovi za dějiny opatství siloského ve Španělsku. — Ubozí Slovinci. Slovenský ženský spolek Živena podal k ministerstvu žádost, aby směl otevřít hospodyňskou školu, ale žádost ta byla ministerstvem zamítnuta. — 50leté jubileum biskupské slaviti má 17. listopadu t. r. veliký biskup chorvatský Jos. Jiří Strossmayer. Na žádost slavného biskupa odročila se slavnost na den 7. září r. 1900. Biskup Strossmayer daroval na pomník zesnulého kanovníka a předního dějepisce chorvatského (Kačić?) 5000 zl. a 1000 zl. chudým studujícím nového chorvatského gymnasia v Pazinu, kde byla právě otevřena pobočka v první třídě. Témuž gymnasiu daroval Slovinc Frant. Kalister 2000 zl. — Dr. Fuchs, předseda říšské rady, slavil 29. září 25leté manželské jubileum. Z té příčiny vídeňský nuntius Talliani doručil mu list svatého Otce a obrazem jeho ozdobenou medaili. — Kardinál Coullie, arcibiskup lyonský, sdělil sv. Otci, že v nastávajícím jubilejním roce svolati chce Mariánský kongres do Lyonu. Lev XIII. jeho úmysl schválil. — Mofic hrabě Bossi-Fedrogeti vzdal se hodnosti vojenské a vstoupil ve Vídni do řádu kapucinského. — Rektorem ústavu: Collegium Germanicum-Hungaricum byl jmenován P. J. Biederlack S. J., který jest profesorem církevního práva na Řehořské universitě a proslavil se svými spisy o sociální otázce. — Česká technika v Brně otevřena byla v sobotu slavnostním způsobem. Služby Boží sloužil jeho Excell. ndp. biskup Dr. Fr. Sal. Bauer. Na tuto techniku jest zapsáno 48 posluchačů, a to 33 řádných a 15 mimořádných.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 30. října za předsednictví řídícího učitele p. Jos. Flekáčka první schůzi v XVI. správním roce. — Jednatel dp. P. Karel Burian O. Cr. četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Dp. farář Vl. Hálek z Liboce referoval o oslavě 300letého výročí úmrtí Daniela Adama z Veleslavína, jenž smírně ode všech kruhů se oceňuje jako znamenitý spisovatel a nejslavnější knihtiskař »zlaté doby« Rudolfovy. — Kalendář »Národní stráž« jest celkem bezvadný. Je v něm velmi pěkný obrázek »Na vojnu«, která matka žehná křížkem na čele synovi, jenž jde na vojnu. — Spisy Ant. Klose »Drobtý«, »Čtrnáctiletá« atd., jakkoli mají sličnou formu, nesou se za »smyslností« ku mravní pohromě čtenáře, spolu tu a tam lze shledati i narážky na náboženské city. Referent upozorňuje na feuilletony venkovských týdeníků, jež si oblibují v obskurních romanettech o duchovních, v nichž je toto persiflováno. Tak na př. v »Piseckých Listech« č. 40. »Klásterské drama«. Pan farář předložil sekci brožuru o Fastrovi a uvedl, že »Evangelický církevník« jest jinak samá láska a pokora, ale v lokálkách bije do všeho, co je katolické. — Pan předsedající sdělil, že již dokončuje studii o Svátkových románech a promluvil o některých stránkách Svátkových románů. — Dp. redaktor Tom. Škrdl předložil sekci dva nové americké časopisy katolické, jež mají jména »Vlastenec« a »Týdení Národ«, jimž se »Vlast« výměnou zasílá. Předložil dále zajímavé

dopisy pp.: Viktora Niklase z Pelpína ve Východním Prusku a Karla Jindřicha z Moskvy. Oba slibují pro »Vlast« literární příspěvky. Výtečná práce dp. faráře Wildmanna v 1. čísle »Vlasti« t. r. uveřejněná vzbudila v literárních kruzích zvláštní pozornost, i navrhuje referent, aby podobné práce o národnostních poměrech uveřejněny byly ve »Vlasti« také z arcidiecése Pražské, Litoměřické a Hradecké. V Litoměřicku mohl by sehnati materiál dp. Fr. Žundálek, z Pražské a Hradecké diecése necht se pracovníci sami hlásit. Podobně by si mohli počínati také dpp.: Jan Halouzka a Jan Vyhliďal, kteří pracují pro »Vlast« články o národním vývoji na Moravě a ve Slezsku. Referent upozornil, že Česká Revue roč. III. č. 1. (říjen) přináší článek podobný Wildmannovu pod názvem: »Nová národnostní mapa Čech«, kteréžto práce by mohli referenti z arcidiecése Pražské a Litoměřické použiti. — Dp. P. Karel Burian, Ord. Cr., referoval o různých nových básních a pravil, že básně: »Písň mládí« od Jana Patrného a básně Vilouše Táborského-Neumanna »V strunách duše« jsou pro dobu nynější super-produkce básnické nejen slabé, ale fekněme přímo i zbytečné. — Redaktor p. Tom. Jiroušek podával přehled křesťansko-sociálního tisku v Čechách i na Moravě a předložil některé nové časopisy toho směru. Časopis »Stráž«, v Třebíči vycházející, pravil referent, počíná si v hájení zájmů katolických z nových moravských listů nejrázněji. Při přehledu tisku sociálních demokratů podával ukázkou, jak tisk tento jest rozšířen. Jen »Práva Lidu« tiskne se ročně 4,715.000, »Záře« 1,227.000, »Nové Doby« 268.000, »Děl. Listů« 416.000, »Kovodělníka« 234.000 a »Červánků« 230.000 ex. ročně. Lonského roku tyto časopisy měly náklad 9,287.800 exemplářů. A proti tomuto tisku čelily naše »Dělnické Noviny« minulého roku 67 200 exemplářů! »I jest na katolicích,« pravil referent, »aby čile a rázně uchopili se rozšiřování »Dělnických Novin« v našem lidu.« Dále poukázal na brněnské »Červánky«, které jsou již tak daleko ve své hlouposti, že uveřejňují z krvavých románů vymyšlené klepy, jako je článek »Z dob rozkvětu klášterů«, za skutečný děj! K tomu patří již notná porce nestoudnosti. Prý s takovou osvětou vyhaných bajek. — Sekce přistoupila k pořádání dalších literárních večerů. Budoucího roku v postě připraví sekce k návrhu dp. faráře Vl. Hála večírek k počtě vynikajícího českého kněze v Americe Jos. Hessouna. Přednáseti bude navrhovatel. A k návrhu p. řídícího učitele Jos. Flekáčka oslaví sekce působení msgra Vl. Štastného, konsistorního rady a em. gymn. profesora v Brně, a em. gymn. říditele Fr. Bartoše. Sekce požádá dp. faráře Aloisa Hlavinku, aby přednesl o nich slavnostní řeč. Na podzim r. 1900. připraví sekce dva literární večírky: a to ku cti kanovníka Ehrenbergra a kanovníka Vinařického. Vdp. kanovník dr. Jos. Burian bude požádán, aby promluvil o kanovníkovi Ehrenbergrovi; o kanovníkovi Vinařickém promluví dp. P. Karel Burian, O. Cr., jednatel sekce.

Sociální odbor družstva Vlast konal dne 31. října t. r. za předsednictví p. Václava Žižky první schůzi v XVI. správním roce. Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. Na to podával zprávu o činnosti odboru a křesťansko-sociální strany, z níž vyjímáme, že řečníci z odboru přednášeli ve schůzích katolických spolků od poslední schůze sociálního odboru, konané dne 5. září, v následujících místech: p. Frant. Satorie v Štěchovicích (a v těchto dnech bude přednáseti ve Velkých Nehvizdech), p. Josef Brož, horník z Kladna, v Byšvicích a jednatel sám v Kostelci nad Orlicí, na Smíchově a na Kladně. V týž čas vznikly nové spolky katolické ve Velkých Nehvizdech, v Dolních Hbitech a v Pardubicích. Politický křesťansko-sociální spolek jilemnický povstal dne 8. října. Na Moravě založen byl nový katol. dělnický spolek v Kurosepech u Březníka. — Redaktor dp. Tom. Škrdle chválil činnost »Katol. Listů« v otázce antisemitské, neboť to jest životní otázkou křesťanského lidu, vymaniti se z moci židů. Referent pravil, kterak s bolestí viděl minulou neděli, když v kavárně probíral různé časopisy, že ani »Nár. Listy«, ani »Hlas Národa«, ani »Nár. Politika« neuveřejnily interpellaci posl. Březnovského; měly ji jediné »Katol. Listy«, i budiž jim za to vefejný dík. Referent uvedl, že dům družstva Vlast a časopisy jeho i papírnický závod vylučují z obchodu naprosto židy, a že okolí družstva rozšiřuje tuto svoji snahu a činnost všude, kam vliv jeho sahá. Ale bolestno jest pozorovati, že různé ženské řády pomíjejí křesť. krev a berou své potřeby u židů a že u různých šlechticů třetí ruka hraje velikou úlohu. Referent byl tyto dny na jihu Čech a odtud přinesl pro toto tvrzení různé doklady. Byl na pf. trh na dobytek a sedláci prosili vrchnostenské úředníky, aby přímo od nich koupili voly — ne, to bylo odepřeno, voly koupil žid a od něho úředníci. A jaké obtíže prý se dělají křesť. řezníkům na některých panských

dvorech. Ale přijde-li žid, prodá se mu vše s největší ochotou. Přátelé, my musíme všude, slovem i tiskem i přátelskou domluvou vymaňovati křesťanskou krev z moci židů. — Místopředseda p. Václav Žižka vyslovuje své politování nad tím, že mnohé z našich křesťansko-sociálních spolků prodlévají přihlásiti se k ústřednímu vedení křesťansko-sociálního hnutí, jež od nejdělsích dob trvá a jehož prapor osvědčený vůdce náš pan Dr. Rudolf Horský třímá, předstírajíce, že se přihlásí, až zavládne v ústředním vedení opět svornost a jednota. Tím ovšem veškerá činnost našeho křesťansko-sociálního hnutí velice trpí a horlivost mnohých ochabuje, a jak se zdá, marné bude jejich čekání. My nijakž s těmi, kteří nížádnou zvláštní křesťanskou myšlenku nechovají, jež by schopna byla zamotané poměry sociální osvěty a pravý křesťanský pořádek přivoditi, souhlasiti nemůžeme. Jejich jednání podobá se úplně počínání, jež svého času strana mladočeská proti Staročechům podnikala, když proti nim stále brojila, půdu pod nimi neustále podkopávala, a to jen proto podkopávala, aby stranu tu ovládla, myšlenkou však lepší vykázáti se nemohla. Vláda této strany přinesla nám však jen zliberalisování lidu a po šestiletém poslancování nevydobyła našemu národu toho nejmenšího. Ve druhém období pak, když za lepší uznala příkladu Staročechů následovati a ku vládě se přimknouti, za odměnu vymohla jazyková nařízení, na nichž však požehnání nespočívalo. My v názorech našich o novém pořádku sociálním držíme se hlavně zjevení Božího, t. j. výroku Krista Pána a výroku v Písmě svatém obsaženého a Bohem samým učiněného. Tento základ jest ten nejlepší a nejbezpečnější, proti němu nemají všechny výroky moderních i nemoderních sociologů nijakého významu. — Jednatel p. Tomáš Jiroušek poukazoval na »Vlast«, kde právě počínají vycházeti »Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny české«, které každý křesťanský sociál měl by znáti a každý křesťansko-sociální spolek ve své knihovně chovati a tudíž »Vlast« odebíráti. Na důkaz toho, jakým směrem nesou se dějiny, jež píše, předčítal jednatel z rukopisu kapitoly »Organisace Vincenciánů od r. 1876. do r. 1898.« V článku podány jsou všechny účty, vykazující přes půl milionu zl., které katolíci pro chudinu sebrali a rozdali kromě mnoha jiných dobrých a šlechtných skutků. Poukázáno v tomto článku zároveň, že tolik, co vykonaly vincenciánské spolky v Čechách a na Moravě, nevykonala žádná liberální strana za též čas, ačkoliv pošklebků na katolíky ve svých žurnálech mají denně dost. — Ke konci schůze vykonány byly volby odboru. Zvoleni byli: za místopředsedu p. Václav Žižka, za jednatele p. Tom. Jiroušek, za členy odboru dpp.: Vl. Hálek, R. Vrba a pan V. Průša. Výbor družstva Vlast zastupuje v odboru dp. Tom. Škrdle. — Budoucí schůze jest v listopadě t. r.

Výbor Historického kroužku družstva Vlast konal dne 8. listopadu za předsednictví Jeho Magnificence vdp. kanovníka a profesora Dra Františka Kryštofa první schůzi v letošním zimním období. Předsedající po modlitbě blahopřál přítomnému dp. faráři Dru K. Lvu Řehákovi k vyznamenání, jehož se mu od duchovní vrchnosti dostalo. — Kroužek konal dne 12. listopadu o půl šesté hodině večer v Katolické besedě přednášku »O Ctiboru Kotkovi z Freifeldu«. Druhá přednáška jest 3. prosince 1899., třetí 6. ledna, čtvrtá 4. února a pátá 4. března r. 1900. Byly předloženy podrobné účty Historického kroužku. — Zemský výbor zaslal kroužku 17. svazek Archivu českého. Jednatel p. prof. Dr. M. Kovář zaslal J. M. ndp. Lvu baronu Skrbenskému písemné blahopřání za kroužek a předložil odpověď Jeho knížecí Milosti Přijat byl návrh dp. katechety Dra Frant. Doubravy O. M., aby feditelstva středních ústavů byla budoucně požádána o ty programy, v nichž budou uveřejněny historické články. — Výbor se usnáší, aby »Historický Sborník« proměněn byl v časopis. Jednohlasné usnesení kroužku předložil se výboru družstva k schválení. Schůze byla skončena modlitbou.

Potomní členský vklad. Z členů zakládajících v říjnu složili: Rud. Sedlák 20 zl.; po 10 zl.: Fr. Nožka (50 zl.); Jan Dytrych, Al. Fr. Fryba a V. Hedvik (49 zl.); po 5 zl.: Al. Filip (44 zl.) a Dr. Rud. Zhaněl (29 zl.); Fr. Šeda 7 zl. 60 kr. (29 zl. 40 kr.); po 5 zl.: Dr. Jos. Pošmourň (35 zl.), Ed. Hoffmann (15 zl.), Al. Freund (25 zl.), Jos. Svěc (45 zl.), Václav Pulpán (20 zl.), Jos. Koeck (50 zl.), Josef Teplý (50 zl.), K. Procházka (45 zl.), Ant. Suchoradský (20 zl.), Fr. Václ. Šimák (40 zl.), Fr. Ohera (20 zl.), Ant. Polanský (7 zl.); Jednota v Červ. Kostelci 2 zl. 50 kr. (15 zl. 50 kr.); Fr. Vincenc Zapletal 2 zl. 19 kr. (45 zl. 57 kr.); po 2 zl.: Ter. Urbanyi (4 zl.), Fr. Malát (16 zl.), Ant. Prokeš, Jan Skotálek (4 zl.), Václav Voneš (11 zl. 50 kr.), K. Schwarz (14 zl.) a Jednoty: v Novém Strašci (4 zl.), v Náchodě (14 zl.), a v Heřm. Městci (6 zl.); po 4 zl.: Jos. Holzmann (35 zl.), G. Toužil (6 zl.) a JUDr. Jar. Podobský (6 zl.); Fr. Petura 1 zl. 90 kr., Jos. Roždál 1 zl. 50 kr. (44 zl. 50 kr.)

Knihy a časopisy družstva Vlast:

Vzdělávací četba katolické mládeže, řady I. číslo 1.: Sv. Cyrill a Methoděj. Cena 3 kr. Na 10 exemplářů jeden zdarma. Vydává nákladem družstva Vlast Jednota katol. učitelstva v království Českém. Objednávky na dluh se nevyfyzují.

Vychovatele, roč. XIV., vyšlo red. Dr. Rud. Horského čís. 18. až 21. s tímto obsahem: Úkol katolického učitelstva. (L. † 10.) — Rozum a nerozum ve vychovatelství. Vychovatel a chovanec. (Jan Nep. Jos. Holý.) — Orgán Ústředního spolku učitelského vypovídá boj náboženství. (L. † 10.) — Pozdrav ve škole. Vychovatelský úřad rodičů a škola. (Jan Nep. Jos. Holý.) — Otázka katechismová a katechese. (Jos. Šmejkal.) — Náboženská cvičení na školách obecných. (L. † 19.) — Obsah Učitelské přílohy: Exerციtie a Jesuité. (Feuilleton.) — Několik myšlének o učbě dějepisné. (K. Skultéty.) — Pozdrav z pekla a moderní zbraně. (Feuilleton.) — Obsah Katechetské přílohy: K nové osnově vyučovací. (—k.) — Jak zacházeti s obrazy ve vyučování biblickém. (Dr. Ant. Skočdopole.) — Příroda symbolem pravdy evangelických. (J. Šmejkal.) — Exhorty podali: J. Týnský. Em. Žák, Jan Šmejkal. — Vychovatel stojí ročně 3 zl., pololetně 1 zl. 50 kr.

Dělnických Novin vyšlo redakcí Tom. Jirouška roč. IX. č. 2.—5. s tímto obsahem: O svornosti. (Dr. Rud. Horský.) — Význam všeobecných kat. sjezdů. (T. J. J.) — Budou jen bohatí a chudí. (JUC. Ludvík Svatoš.) — III. zemský zjezd delegátů křesť.-sociální strany v Čechách. — Dva židi. (Dr. Raelph Barture.) — Odborové sdružování. Dr. Rud. Horský.) — Pracovní řád. (VI. Hálek.) — Pohanští otroci a církve prvotní. (Jan Šimánek.) — Zmatek v táboře červených. (Dr. Raelph Barture.) — Zákon o průkazu práce. (L. † 7) — Otázka ženská. (R. Vrba.) — Postavení dělníků a řemeslníků v době stávek. (T. J. J.) — Úprava chudinství. (VI. Hálek.) — Feuilleton: Stávkokaz. (K. L. Macháček.) — K číslu 3. a 5. přiloženy jsou »Spolkové Listy« s tímto obsahem: Katolické duchovenstvo a probuzení spolkového života v národě. (Tom. Jiroušek.) — Za hranicemi. (Jan Nep. Jos. Holý.) — Zemský jubilejní úvěrní fond ku podpoře malovýrobců zemědělských. (VI. Hálek.) — Právní postavení spolků. (T. J. J.) — O tak zvané armádě dělnické. (JUC. L. Svatoš.) — Báseň lidská. (Jan Nep. Jos. Holý.) — Na »Dělnické Noviny« předplácí se ročně 1 zl. 60 kr., pololetně 80 kr., předplatné přijímá administrace družstva, Praha č. 570-II.

Spisy Rudolfa Vrby.

Dosud jsou na skladě:

1. **Povaha moderního kapitálu.** Cena 1 zl. 20 kr. — 2. **Otázka zemědělská.** Cena 1 zl. 20 kr. — 3. **Boj proti klerikalismu.** Cena 40 kr. — 4. **Národní sebeochrana.** Cena 2 zl. 20 kr. — 5. **Palacký-Feler.** Cena 1 zl. 70 kr. — 6. **Budoucnost národa.** Cena 1 zl. 20 kr. — Spisy ty nejlépe lze objednat u spisovatele Rudolfa Vrby v Košicích u Prahy č. 193, pošta v místě.

Laciné a krásné růžence

v největším výběru (94 druhů), obrázky svatých s textem dle přání, kříže a vůbec vše, co je v oboru devotionalií, má na skladě ústav

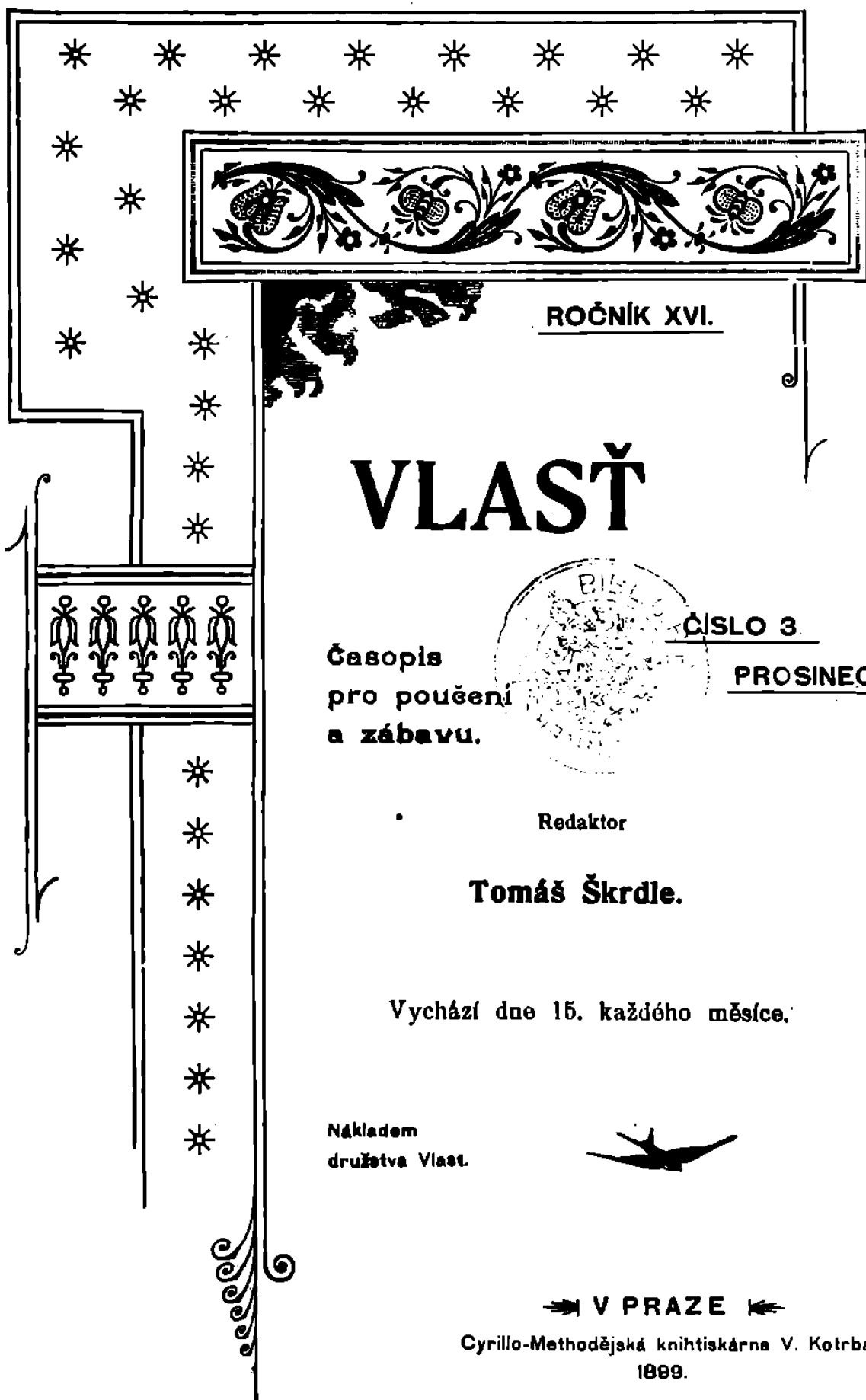
Růžencová výrobná v Praze 296—I.

Nová Vltavská ulice.

V ústavě zhotovují se též všechna kostelní roucha přesně dle církevních vzorů, za cenu mírnější než všude jinde. — Čistým výtěžkem vydrží ústav 34 sirotek-mrzáček.

Knihy a brožury družstvem Vlast' vydané:

- Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k náuce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklífa. Napsal Dr. Ant. Lenz. Cena 1 zl. 60 kr., pro členy družstva 1 zl.
- Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře. Podává Filip Jan Konečný. Cena 1 zl. 50 kr., pro členy družstva 1 zl.
- Z duševního bojiště. Literární statistické črty. Napsal Fr. Vaněček. Cena 60 kr.
- Z dějin nepatrné české vesnice. Podává Václ. Honejšek. Díl I. (60 kr.), díl II. (40 kr.)
- Almanach na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. Almanach jest opatřen podobiznou sv. Otce, jest tištěn na pěkném papíře, ozdoben vkusnou obálkou a stojí 1 zl. 50 kr. pro členy družstva 1 zl.
- Náboženské a mravní vychování a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství konaný v Praze dne 6. srpna 1891. (Resoluce a řeči.) Kriticky probírá Fr. Pohunek, býv. redaktor »Vychovatele«. (Otisk z Vychovatele.) Cena 30 kr., hotově v administraci »Vlasti« objednaná stojí pouze 10 kr.
- Z dob našeho probuzení. Účast družstva Vlast' v křesťansko-socialním hnutí československém. Cena 10 kr.
- Socialní otázka a církev katolická. Příspěvek k Encyklice sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce od Fr. Vaněčka. Tato brožura o třech arších byla vydána na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. a prodává se po 5 kr.
- Hříchy socialistických demokratů při řešení otázky dělnické v Rakousku. Napsal T. J. Jiroušek. Cena 5 kr.
- Červený doktor mastičkář. Dle německého na naše poměry upravil Liga †45. Cena 5 kr.
- Španělská inkvizice a její hrůzy. Napsal Tom. Jiroušek. Cena 5 kr.
- Nový plán koruny České, aneb zrada socialistických demokratů na státním právu národa českého. Napsal T. J. Jiroušek. Cena 5 kr.
- Sabínismus, barákovství, pokrokářství a »národní« dělnictvo. Napsal Tom. Jiroušek. Cena 5 kr.
- »Návod ku vzdělání člověka« a »Práce jest zákon života a výchování«. Napsal Václav Žižka. Cena 6 kr., poštou 8 kr.
- O životě socialistím na základech křesťanských. Napsal V. Žižka. Cena 6 kr., poštou 8 kr.
- Česká Panama. Několik drobných obrázků o hmotném a mravním úpadku národa českého. Napsal Rudolf Vrba. Cena 6 kr.
- Naše chudoba. Napsal Rudolf Vrba. Cena 6 kr.
- Praktický spolkový rádce. Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, řečníky, organizatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků československých. Sestavil Tom. J. Jiroušek. Cena 25 kr.
- Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami. Pomocí prof. Jos. Vávry sestavil J. Flekáček. Cena 25 kr. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany.
- Krátké znázornění mše sv., svátosti pokání a pak zpytování svědomí pro děti, kteréž jdou ponejprv k sv. zpovědi. Sestavil Fr. Halbich, katecheta. Cena 1 kr.
- Jak lze znázorniti vývoj idey Messianské. Ukazuje Fr. Halbich, katecheta. Cena 1 kr.
- Katolický církevní rok a znázornění vlastností Božích, Trojice Boží a Církve svaté. Nakreslil katecheta Fr. Halbich. Cena 1 kr.
- Želatinové »listky z pilnosti« pro žáky a žákyne obecných a měštanských škol, opatřené vhodnými výroky z Písma sv. Listky se prodávají jen za hotové, a to najednou nejméně 100 kusů po 40 kr. Pp. knihkupcům poskytuje se toliko 15% provise.
- Píseň práce. Hymna katolického dělnictva československého. Na slova Vladimíra Štastného složil J. C. Sychra. Cena 2 kr.
- Vstupenky do schůzí pro spolky křesťansko-socialní. 100 za 50 kr., poštou za 53 kr.
- Rozbor knihy: Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské sepsáním Tom. V. Hlávky. Rozebírá P. Jos. Svoboda. Nákladem histor. kroužku. Cena 10 kr.
- Sborník historického kronžku družstva Vlast'. Seš. I. = 80 kr., II. = 70 kr., III. = 70 kr., IV. = 1 zl., V. = 1 zl. 20 kr., VI. = 90 kr., VII. = 1 zl. 20 kr., VIIIa. a VIIIb. po 80 kr.
- Všecky objednávky těchto knih a brožur vyřizuje administrace »Vlasti« v Praze, Žitná ulice č. 570—II. — Knihy a brožury zasílají se na venek jen za hotové.

ROČNÍK XVI.

VLAŠŤ

Časopis
pro poučení
a zábavu.

ČÍSLO 3

PROSINEC.

Redaktor

Tomáš Škrdle.

Vychází dne 15. každého měsíce.

Nákladem
družstva Vlast.

➔ V PRAZE ➔

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba
1899.

Katolíci ! Kdo zavítáte do Prahy, račte navštívit náš papírní závod a zde si kupte své potřeby dle hesla „Svůj k svému“

OBSAH.

	Str
Pokus apologie svědků naproti Husovi deponujících, Husem a šlechtou husitskou diffamovaných, jakoby byli proti němu křivé svědčili. Napsal Dr. Antonín Lenz	
Památce Sušilově. Báseň od Vladimíra Štastného	
Pepička Kopřivova. Napsala Vlasta Pittnerová. (Pokračování)	
Svět a jeho konec. Sestavil z různých zpráv Bedřich Jiříček. (Dokončení)	
Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal Václ. Žižka. (Pokračování)	
Dvě nejkrásnější místa Škotska. Napsal Dr. J. Sedláček. (Pokračování a dokončení)	
Koledy. Z lidového života na Poděbradsku píše F. J. Čečetka	
Jeho Excellence ndp. Dr. Martin Říha. Báseň od Václava Tesaře Blanického	
Apoštolát hluchoněmých a bratři August Caesar, Josef a Jan Gualandi. Podává Josef Flekáček. (Dokončení)	
Jan Ev. Nečas. K abrahamovinám napsal Jan Halouzka	
Sušilův večer	
Vánoční. Báseň od L. Grossmannové-Brodské	
Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké. Píše Tomáš Pícha (Pokračování)	
Z Národního divadla. Píše Jos. Flekáček	
Hlídka národohospodářská. Píše Rud. Vrba	
Literatura	
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	
Zprávy spolkové	

Předplatné na „VLAST“, roč. XVI. obnáší:

ročně 5 zl., půlletně 2 zl 50 kr.

Redakce a administrace „Vlasti“ jest v Praze, v Žitné ulici č. 570—II.

Listárna redakce. Nehodí se nám básně: Tichá noc.

Z družstva Vlasti. Ke družstvu Vlast přistoupila za člena zakládajícího: jeden katolický jinochů a mužů v Sopotech a okolí. — K fondu pro katolické spisovatele přistoupili za členy přispívající: pí Marie Eberlová, majit. speditérského závodu v Praze; Jos. Slavík, měšťan v Novém Městě nad Metují, a Jos. Kebrle, kníž. arcib. vik. tajem. v Přistoupimí. Mimo to složili: Dr. Ant. Podlaha 25 zl. (69 zl. 50 kr.) a Jan Nep. H. 2 zl. 83 kr. (21 zl. 83 kr.). — Všecky fondy družstva obdarovali: Jos. Bárta, kníž. arcib. vikář v Potvorově; Václav Kotrba, majitel Cyrillo-Methodějské tiskárny v Praze; A. Laš, farář ve Vysokém n. Jiz., a Jakub Ludvík, farář v Únětčích. Mimo to přispěli fondy: a) knihovní: Jan Hejtmánek a Fr. Vohnout; b) sociální: Václav Vaněk, Václ. Hladík, Martin Páchl Václav Opl. a duchovenstvo vikariatu Mělnického (7 zl.); c) děm družstva: Fr. Urválek, K. Slavík, P. Humb. Ravníkar, Dr. M. Kovář, Fr. Kotrba, Marie Eberlová, Václav Vaněk, Fr. Košák, Fr. Stejskal, Ludvík Čaboun, Jos. Slavík, I. Němec, Vavř. Jakeš, Fr. Dressler, Vinc. Bílek, Václav Hladík, Dr. Jos. Burian, Dr. Fr. Krásl, Neznámý a Václ. Opl. — Další členské vklady a dary přijímá a vyřizuje: administrace družstva Vlast, Praha, č. 570—II.

Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících v listopadu složili: Jan Nek 32 zl. 50 kr.; Antonín Seliger 15 zl. (20 zl.); po 10 zl.: Ign. Zháněl (20 zl.), Hedv. Rubrová (50 zl.), Dr. Antonín Kubiček (30 zl.), František Koten (50 zl.), Jakub Kna (50 zl.) a Josef Bříza (50 zl.); Václav Navrátil 6 zl. (27 zl. 98 kr.); Jan Novák 5 zl. 50 (26 zl.); po 5 zl.: František Urválek (35 zl.), Tomáš Rábl (10 zl.), Julius Slivka (37 zl. 50 k); paní Marie Eberlová (35 zl.), Jan Malý (15 zl.), Ludvík Čaboun (35 zl.), Jiří Čadek (10); František Bárta (10 zl.), Václav Smetana (45 zl.), K. Vystrčil a Josef Hulata (50); Jan Tagliaferro 4 zl. 40 kr. (43 zl. 40 kr.); Václav Petřík 4 zl. (32 zl.); po 3 zl.: Vinc. Laštovička (36 zl.) a Jos. Dumek (33 zl.); Jan Jilek 2 zl. 50 kr. (27 zl. 50 kr.); Jos. Bot 2 zl. 20 kr. (49 zl. 60 kr.); po 2 zl.: Fr. Jelinek (28 zl.), Ros. Vintrová (6 zl.), Jul. L. doletová (8 zl.), Jos. Lintner (4 zl.), Leop. Červenka (12 zl.), Jos. Hovádek (13 zl. 50 k) a Jednota v Sopotech; Jan Arnošt 1 zl. 40 kr. (21 zl. 40 kr.); Ant. Pochmon 1 zl. (12 z Jos. Potůček 10 zl. (50 zl.); Ant. Penc 2 zl. 80 kr. (20 zl. 20 kr.).

VLAST.

Pokus apologie svědků naproti Husovi deponujících, Husem a šlechtou husitskou diffamovaných, jakoby byli proti němu křivě svědčili.

Napsal Dr. Antonín Lenz.

(Pokračování.)

III.

Byl Hus za jedno s Viklifem stran 45 vět ze spisů jeho sebraných, neboli: Věřil Hus, že mají věty tyto pravdu do sebe?*)

Roku 1413. psal Hus M. Křišťanovi z Prachatic, tehdejšímu rektorovi vysokých škol Pražských,¹⁾ že prý on Křišťan dobře ví, jak povstal spor jeho (Husův) a jaký byl předmět jeho. První příčina sporu bylo prý zavržení 45 kusů Viklifových, svatokrádežné udělování odpustků, čili, jak Hus ještě dokládá, „olupování lidu skrze odpustky“, a rada Farizeů, čili doktorů fakulty theologické na universitě Pražské, v které prý se čte, že on, Hus a jeho duchovní přívrženci jsou duchovenstvem morové ráně rovným (clerus pestifer),²⁾ že ku správě kostelní po všem světě musí vždy býti a ostatní taci zjevní a praví v tom úřadě náměstci sv. Petra, kněžete apoštolského a sboru jiných apoštolův Kristových, aniž prý mohou býti dáni na zemi jiní taci náměstci, než papež, ježto jest hlava a sbor kardinalský, ježto jest tělo téhož kostela Římského,³⁾ posléze, že má býti

*) Pozn. Na str. 104, třetí řádka zdola čti: 1408. m. 1400.

¹⁾ Documenta. Palacký. Str. 62.

²⁾ Musí se zde doložit, že v té radě se nečte jméno Husovo.

³⁾ Consilium Facultatis, theol. Prag. Docum. Palacký. Str. 481.

papeže Římského a praelatův nižších ve všem tu posloucháno, kdež nezapovídají púhého dobrého, anebo nepřikazují púhého zlého.⁴⁾ Tyto všechny věci vyhlašuje Hus za hrozné bludy, jakých prý se on v naději nikdy nedopustil.

V dotčeném spise má tedy Hus zřetel k r. 1411., když začal bouřiti lid Pražský naproti odpustkům, a k r. 1412., když fakulta theologická zavrhlá poznovu kusy Viklifovy netoliko úhrnkem, ale také dopodrobna, přidavši k jednotlivým článkům patřičnou censuru a připravivši nad to k synodě, kteráž měla býti v únoru r. 1413. držána, svoji radu, podle níž měl býti vrácen mír náboženský, Husem a podvrtnými a bezhlavými bludy Viklifovými na výsost ohrožený.

Dopisem svým Křišťanovi chce Hus se sebe svaliti odpovědnost za neblahé poměry, povstale Viklifickými štvanicemi, snad že i předtuchou bouří, které za krátko následovati měly.

R. 1403., doby to, když M. Jan Hus odstoupil od rektorátu vysokých škol, bylo k žádosti kapitoly Pražské konáno shromáždění všech čtyř národů university, aby vyslovilo své zdání stran 45 článků Viklifových.

Jakož jest známo, bylo z těch kusův 24 prvních již na synodě Londýnské r. 1382. zavrženo, následujících však 21 sebral M. Jan Hübner.

Členové tří národů na universitě Pražské, s výjimkou národa českého, uznali za právo, že mají býti kusové Viklifovi zavrženi a zakázáni. Mistři národa českého však odporovali onomu odsouzení, a to z důvodu, jelikož prý kusové ti se na licho Viklifovi přikládají a že nemají ve spisech jeho toho smyslu, který se jim připisuje. Ano, M. Mikuláš Litomyšlský dokonce tvrdil, že jsou věty ty Viklifovi podstrčeny a nepravdivé. A při tomto odvážném tvrzení neváhal Hus učiniti poznámku, že by ten, kdož takto učinil, spíše byl hoden smrti, než falšovatelé šafránu, kteříž byli smrti pokutováni.

Viklifisté činili tedy odpor proti zátratě kusů Viklifových, zvláště proto, že prý nejsou Viklifovy, jenom M. Stanislav ze Znojma přímo hájil, že věty Viklifovy jsou pravdivy.

Ale většina university učinila přese všecken odpor nález, že nemá žádný úd university těch 45 článků hájiti a ani veřejně, ani podtají vyznávat a rozšiřovat, chce-li zachovati poslušnost universitě přisahanou a neupadnouti v pokutu na křivopřisežníky stanovenou.

Nelze pochopiti, jakým as svědomím mohli členové českého národa tvrditi, že sebraní kusové jsou podvrženi. Vždyť odpírajíce třem národům musili také náležitě znáti předmět, o nějž vlastně šlo, a oni zajisté tehdyž znali Viklifův Trialog a Dialog, kde jsou u velké části věty zavržené, jen že v horším smyslu, než ve kterém znějí, a jiné spisy, v nichž jsou po různu věty Viklifovy obsaženy, a znajíce spisy ty, jakýmžto svědomím směli tvrditi, že jsou podvrženy, anebo že jsou ve spisech Viklifových v jiném rozumu, než jak znějí?

K tomu si dovoluji připojiti: Jako má pravda svou tradici, ať již vědeckou nebo náboženskou, tak ji má také lež. Vysloví se a jde od pokolení na pokolení, od věku jednoho ke druhému, a jeden spisovatel ji opisuje od druhého bez rozmyšlení, jakoby lež starobylostí svou stávala se očividnou pravdou. Uvádím zde za příklad

⁴⁾ Tamtéž. Str. 483.

lež na začátku XV. věku vyslovenou, že byl Hus jen proto pronásledován, že káral neřesti kněží, jeho působení prý čelilo k nápravě mravů, jakž tvrdil sám Hus a husitská šlechta. Ze všechny tyto vytáčky jsou patrnou lži, uznává každý, komu záleželo na pravdě. Jest také zjevná nepravda, že byl Hus odsouzen k udání falešných svědků, a přece se vlekou nepravdy tyto zvláště v Čechách téměř již po celých pět set let, a žel Bobu, ti, kdož těmto lžím za pravdu dávají, nejsou pouze ti, kdož jsou českých dějin neznalí.

Sem také náležel domněnka o větách Viklifovi podvržených. Nejnověji tvrdil prof. Dr. Lechler, že bylo Viklifovi na zmar připsáno učení, že kněz ve hříchu smrtelném neplatně příslibuje svátostmi.

Abych těmto falešným legendám odebral základy, prozkoumal jsem 35 spisů Viklifových a provedl důkaz, že jsou dotčené věty netoliko v nich obsaženy, alebrž že mají význam ještě děsnější.⁵⁾ Myslím tedy, že jsem oprávněn říci: že neměli pravdy ti doktoři, Mistři a bakaláři, kteří v r. 1403. spolu s Husem tvrdili, že věty nadzmiňované nejsou Viklifovy.

Časem stala se otázka o větách Viklifových ještě palčivější, neboť universitní rozkaz a zákaz z r. 1403. nebyl od Viklifistů šetřen. Roztržka náboženská stávala se tudíž co den horší, a pověst království Českého se víc a více mezi národy křesťanskými kalila, jakoby se v něm bludy Viklifovy rozmáhaly. Králi Václavovi IV. záleželo však z příčin politických velmi na tom, aby byla odvrácena od země České hanlivá pověst kacířství. Proto rozkázal, aby byly Viklifovy články na novo odsouzeny a zakázány. Tomuto rozkazu bylo od university vyhověno, ale sešli se pouze údové národa českého, neboť ostatních tří národů se ta pověst hanlivá netýkala. *Tím bylo pro foro externo ukázáno, že pověst kacířství lží na národě českém a zvláště na členech university národa českého, nikoliv však na národech druhých.* Bylo tedy Mistrům, bakalářům a žakovstvu ponecháno, aby odvrátili hanlivou pověst kacířství od národa českého. Sešlo se jich také u »Černé růže« na Přikopech dne 8. máje 1408. veliké množství. Kusy Viklifovy byly ovšem zakázány, ale jak? Mistr Jan Hus byl tehdy vůdcem těch věcí, které se děly, a jelikož se právě Hus se svými přívrženci tomu protivil, aby kusy ty byly úhrnkem zavrženy, usnesli se: že prý ty kusy mnohé, vezmúce je ovšem ve smyslu dobrém, nebyly by křivé, a že tudíž má býti záповěď jejich vyrčena v tom rozumu: aby žádný úd národa českého neopovážil se, držeti, učiti aneb hájiti který ve smyslu jejich kacířském anebo pohoršlivém. Také bylo zakázáno bakalářům, míti veřejné čtení o některém ze tří traktátů Viklifových, které jsou: Dialogus, Trialogus a de Eucharistia.

Ze zmíněného dekrétu jest patrné, že hleděl Hus odvrátiti censuru od vět Viklifových, aby nebyl určitou a jasnou censurou vět těch sám censurován a odsouzen. *On nebyl volán od krále k tomu, aby bránil Viklifa a prostředně sebe, ale aby obnovil zavržení Viklifových bludů spolu se svým evangelickým duchovenstvem, a tak sám vyznal, že bludy ty zavrhuje, ale on svými poznámkami všechnu censuru od vět Viklifových odstranil, a nad to i svědomí českého*

⁵⁾ Dr. A. Lenz. Apologie sněmu Kostnického.

lidu obtížil, neboť ani o jednom z kusů Viklifových neukázal, jaký by byl jeho dobrý, a jaký zlý smysl. A takového snesení odvážil se M. Jan Hus vrhati mezi žákovstvo a lid autoritou university, aby neučený lid a nedoučený žák toho se dovedl dovtípit, čehož učený M. Jan Hus nechtěl, nedovedl anebo neuměl povědět!

Kdož mi vylož, že toto konání Husovo nebylo za tehdejších rozechvřených dob nebezpečné, neupřímné, nebo lebkomyslné, ano, perfidní hra s národem? Král volá Husa, aby zavržením bludů Viklifových působil k pokoji a k dobré pověsti království Českého, a on dává se svým sborem svému králi a ubohé zemi naší zjevně Delfickou odpověď!

Nad to M. Jan, který se svým sborem tak zjevně Delfický dekrét vydává, vedle kterého si mohl každý mysliti, že ty Viklifické podvrtné, revoluční a anarchické věty jsou články na konec dobrými nebo zlými podle libosti: vydává také záповěď, aby od té doby nesměl žádný bakalář míti čtení o některém z nadzmiňovaných traktátů Viklifových. A proč? Či snad ti bakaláři nebyli schopni k tomu, aby rozeznali, která věta ve Viklifovi je dobrá a která zlá? Nebyli-li schopni k tomu bakaláři, jakž by byl k tomu schopen lid? A tomu lidu odevzdává Hus svůj Delfický dekrét!

Zdaž z toho se všeho není patrno, že jednali Viklifisté naproti úmyslům královým, že jednali neupřímně a obojetně, že hráli s národem naším nehodnou hru a že ho vši silou hnali k cizáckým nerozumným a podvrtným bludům Viklifickým?

Celé však Delfické usnesení Husovo a jeho přátel nabývá zvláštního komentáru řeči, kteráž byla r. 1409. na universitě Pražské konána, tedy za rektorátu M. Jana Husi, buď že od něho samého nebo od člena university, kterýž byl plně za jedno s ním.⁶⁾ V té řeči čteme především, že prý podle starodávného přísloví není možná, aby pouhý Čech mohl býti kacífem⁷⁾ (neminem pure bohemicum posse esse haereticum), a že prý tedy všichni ti, kdož vrhají na svatý národ český a na svaté město Prahu přibíhanu kacífství, jsou perfidni a ošemetní lháři.⁸⁾ Také se v té řeči vyzývá žákovstvo, aby všemožně bránilo před touto hanbou svatou zemi českou.

Z toho však, že prý není možná, aby pouhý Čech byl kacífem, vyvozuje řečník, že jest patrnou lži, což prý někteří neuměli kněží ve svých kázáních tlachají, že jest v městě mnoho kacífů, jež Viklifisty zovou; on však řečník zvěstuje, že četl spisy Viklifovy, ale nejenom že je četl, ale také studoval, a že shledal v nich mnoho dobrého, ač prý nechce všech věcí tam obsažených za víru prohlašovati. Odtud berte řečník ihned příčinu k napomínání, aby žákovstvo pilně četlo spisy Viklifovy, zvláště filosofické.⁹⁾

Z té podivné řeči, kteráž brzy po shromáždění u „Černé růže“ konána byla, vyzývá se žákovstvo, aby četlo šmahem spisy Viklifovy, bez ohledu na zákaz, že nemají býti věty Viklifovy ani čteny, ani rozšiřovány, a tak se vyzývá žákovstvo, aby smělo činiti, což sbor národa českého r. 1408. zakázal.

⁶⁾ *Recommendatio artium liberalium.* Höfler: *Die Geschichtschreiber der husitischen Bewegung.* II. 112 seq.

⁷⁾ Hus sám užil toho pořekadla v jednom ze spisů svých.

⁸⁾ Tamtéž. Str. 121.

⁹⁾ Tamtéž. Str. 123.

Zde činím skromnou otázku: *»Jak bychom as nazvali profesora a člena akademického senátu, který by se o nějakou vážnou věc se svými kolegy usnesl, a pak mezi studentstvem proti ní brojil? Bylo by konání takové šlechetné?«*¹⁰⁾

Hus také naprosto odsoudil censuru, kteroužto prohlásila Pražská fakulta theologická r. 1412. věty Viklifovy buď že jako bludné, nebo křivé, nebo kacífské nebo pohoršlivé a dobrým mravům odporné. Odsudek svůj pronesl Hus na konci svého spisu de Ecclesia takto: *»Zátrata 45 kusův Viklifových, vyslovená od doktorů, jest nerozumná a nešlechetná, a příčina od nich k tomu vynalezená jest vyhlášena, jakoby totiž žádný z nich nebyl katolický, alebrž každý buď kacífský anebo bludný neb pohoršlivý.«* Tato věta Husova jest položena na místě XXV. mezi kusy jeho na sněmě Kostnickém zavrženými.

Když svědek *Jan Peklo* deponoval naproti Husovi, že tvrdil o 45 větách Viklifových, jakoby byly všechny pravdivy, mimo články o těle Božím, a že prý i o těch člancích tvrdil, že jsou na sporu; odmítl Hus žalobu jednoduchým: *»Není pravda«,* neboť prý ne všechny kusy, jež přiřítají Viklifovi, jsou skutečně jeho, nýbrž M. Janem Hübnerem vymyšlené, a proto prý ho M. Mikuláš Litomyšlský těmito slovy pokáral: *Ty jsi křivě, nešlechetně a vadně sebral články z knih, které tak nestojí. On prý Hus doložil, že by tací podvodníci (falsificatores) spíše měli býti upáleni, nežli jiní (totiž Berlín a Vlaskam), jež jsou upálili pro falšování šafránu.* Uznává prý, že jsou některé věty ve smyslu dobrém pravdivy, a proto prý nechtěl pronéstí úsudek, aby byly všechny zavrženy, boje se slov: *»Běda, běda, kteříž říkáte dobrému zlé.«* Avšak toho prý nepraví, že by byly všechny veskrze pravdivy, neboť prý jsou skutečně některé kusy Hübnerovy křivý. (II)

Tak odpovídá Hus na sněmě Kostnickém k žalobě Jana Peklově. Deponování tohoto svědka bylo v tom ku prospěchu Husově, že vypovídá, že Hus články Viklifovy o těle Božím neměl za pravdivé, že tedy nevěřil s ním, že by sice bylo na oltáři tělo Boží, ale zároveň také chléb, anebo že by byl Kristus v Eucharistii pouze mocně a duchovně, nebo že chléb znamená pouze tělo Boží a vlna jeho krev, Hus však neuznal za dobré, této výpovědi si všimnouti. Za to se jal opět tvrditi, ač s omezením, že dotčené věty byly spisům Viklifovým podstrčeny, že nejsou jeho, ale Hübnerovy. O těch kusech však (on nedí, které by to as byly), jež jsou Viklifovy, vypovídá, že jsou některé pravdivy, ale toho prý nedí, že by byly jeho veškeré věty pravdivy, any prý jsou skutečně některé kusy Hübnerovy křivý!

Tak máme opět před sebou Delfické oraculum a shledáváme velikou neupřímnost Husovu v obraně jeho, a zdá se téměř nemožno, že by byl odpovídal podle toho, jak stav věcí skutečně znal. Vždyt víme o něm, že sobě vážil spisů Viklifových a i osoby jeho, že ho ctil jako muže učeného a svatého, který prý mu oči otevřel, víme o něm, že lpěl v přecetných věcech téměř otrocky na zásadách Viklifových, víme o něm, že spisy Viklifovy pilně četl a studoval, vždyt pak to o sobě sám vypravuje. Víme o něm, že se netoliko znal ku zásadám Viklifovým, ale také že celé věty doslovně ze spisů Viklifových opisoval, do sebe vssál a ve spisech svých i učených i lidových

¹⁰⁾ Jestliže Hus není autorem dotčené řeči, jest jisto, že ji aspoň neodpíral, neboť byla konána za dob jeho rektorátu.

jako drahocenné pravdy Boží ukládal, můžeme také říci, z kterých a s spisů Viklifových čerpal, víme na jisto, že znal Viklifův *Triolog*, *Dialog*, *de Eucharistia*, *de Potestate papae*, *de Officio Regis*, *de Civili Dominio*, *de Perfectione Statuum*, *de Tripplici Vinculo Amoris*, *de Quatuor Sectis Novellis* atd., avšak právě z těch spisů jsou sebrány kusy Viklifovy. *Hus tedy věděl zajisté, že jest naprostou nepravdou, že by zavržené věty Viklifovy nebyly z jeho spisů sebrány, nebo že by byly jen z části jeho a z části Hübnerovy. Odpověď Husova nebyla tedy na jisto upřímná a podle pravdy, jak ji znal a znáti musil.* Avšak, ač jest Husova odpověď vyhýbavá a pravé Delfické oraculum, jde z ní na jevo, že myslel, že by věty skutečně Viklifovy neměly nic hany hodného do sebe a že jsou, jak on dí, ve smyslu dobrém pravdivy.¹¹⁾

Musí se tedy na základě všeho toho, což bylo pověděno, říci, že Hus měl za pravdivé ty kusy, o nichž vyznával, že jsou Viklifovy, a že tedy *ti svědkové, kteří v té příčině naproti němu svědčili, nebyli svědkové křiví.*

IV.

Věřil Hus s Viklifem, že jest Církev Římská synagogou satanášovou?

Není pochybnosti, že vzor Husův, M. Jan Viklif, zove Církev Římskou synagogou satanášovou.¹²⁾ Shledáváme totiž tento lichotivý titul v jeho spisech *de Civili Dominio* I., 43, *Dialogus*, kap. 4. a ve spise *de Ecclesia*, kap. 9.

Na sněmě Kostnickém bylo však i na Husa žalováno,¹³⁾ jak se dí, skrze věrohodné svědky (*per testes fide dignos*), že i Hus učil,¹⁴⁾ že jest Římská Církev synagogou satanášovou.

Hus odpovídá k této obžalobě v poslední době své, že není pravda, že by byl takto učil, anť prý píše ve svém spise *de Ecclesia*, že jest Římská Církev svatá t. j. podle svatých členů svých, kteřížto jako věřící křesťané jsou poslušni Římského papeže, náležejíce do poslušenství jeho podle zákona Kristova. *«Non est verum,»* praví, *«nam pono in libro meo de Ecclesia, esse sanctam Romanam Ecclesiam, quae est secundum sanctos, omnes fideles ad obedientiam Romani pontificis juxta legem Christi pertinentes.»*¹⁵⁾

¹¹⁾ Věrný přítel a obránce Husův, M. Jan Přibram, píše ovšem, že M. Jan Hus s jinými Mistry potupili 45 kusů Viklifových (Přibram dí čtyřicet) zcela upřímně, ano, že se Viklifa prostě odřekl, zvláště, když prý v Konstanci řekl: *Co mne vinite Viklifem? Co mi do něho. Však jest Viklef nebyl Čech, anit jest otec můj, ale bylť jest Anglič.* Protož, psal-li jest bludy, nechť zaň Angličové odpovídají. (*Život kněží Tábořských.* Opis v Musaeu z rukopisu Třeboňského.) Avšak Přibram přehlédl, že 19 vět Viklifových obsahují i nauku Husovu, a že zavržené věty Husovy na sněmě Konstantském jsou zároveň Viklifovy. Věrné přátelství Přibramovo k Husovi porušilo patrně i jeho úsudek o něm.

¹²⁾ J. Rokycana nazýval takto Církev Římskou, ač by se byl rád stal biskupem této domnělé synagogy satanášovy.

¹³⁾ *Docum. Palacký.* Str. 230—231.

¹⁴⁾ Art. XXI. procesu.

¹⁵⁾ Možno jest, že Hus měl zde na zřeteli Církev podle svého smyslu t. j. sbor vyvolených v Římě.

Musím zde již připomenouti, že komisarům, kteří měli v rukou při Husovu, bylo as nesnadno, ano, nemožno dáti za pravdu slovům Husovým, a to naproti svědkům hodnověrným, že by byl povždy tvrdil o Římské Církvi, že by byla svatá; neboť nebylo jim neznámo, co napsal o papeži a o kardinálech a o životě, jaký prý panuje v Římě, a již z těch věcí mohli dotčeným svědkům za pravdu dáti, že Hus byl s těmi, kdož tvrdili, že jest Římská církev synagogou satanášovou.

Vždyť popisuje Hus papeže jako Antikrista a zřizence jeho jako náhončí satanášovy. On vtírá papeži a jeho kněžím, že prý nechťejí, aby se čtení (t. j. Písmo) hlásalo, by lid nevěděl, jak mají býti kněží živi, ano, že zapovídají, aby se Kristus jmenoval. Oni prý papež a jeho kněží ty, kdož Kristovu pravdu ¹⁶⁾ upřímně vyznávají, klnú, pohoní, vypovídají, hrdlují a mučí, žaláfuji a mrtví. Jakož jsou prý v Moravě official a jiní věrného člověka umořili, a knězi Martinovi kazateli noby uhnojili, a co se stalo v Praze a nyní se děje těm, kteří vedou Kristovu pravdu, jest prý známo mnohým lidem. »A to vše prý pochází, dokládá Hus, od Antikristových poslovů... jenž peníze honiece na lidu k svému lakomství, pýše, rozkoši a smilství, dávají za peníze odpuštění hřiechův, pravíce, že papež jest zemský buoh, jenž má moc dávat, komu chce, odpuštění hřiechův... Neb již zatmili jsou tak velmě pravdu, že již kazatelé více jmenují papeže než Krista a více velebí a drží ustanovení papežská, než zákon Pána Jesu Krista, neb i v Čechách i na Moravě, v Mišni i v Englandě i jinde jest veliké súženie, jakož jsem toho svědom, neb mordují, mučí i klnú věrné kněžie. ¹⁷⁾

Podle těchto Husových slov jest pravá ohavnost spuštění v universální Církvi Římské: neboť jest prý zakázáno podle Písma sv. kázati a Krista Pána světu ohlašovati, ba není ani volno, vyznávati jména Kristova, Kristus Pán jest zhrzen a pohozen, papež se všude vyvyšuje nad Krista, a jeho ustanovení se spíše plní, nežli zákon Kristův. Pravda Páně se pronásleduje, věrní kněží se kaceřují, mučí, mordují, klnou.

Jest-li všecko pravda a na jisto Husem vysloveno, což čteme v postille jeho a jinde, *kdož by otálel vyznati, že popisuje Hus těmi slovy synagogu satanášovu?*

A to, co tvrdí Hus o Církvi universální, to právě a ještě s větším důrazem dává na jevo o částečné Církvi Římské.

Jest známo, že M. Jan Hus velice zanevřel na doktory fakulty theologické, protože se odvážili vyznati, že jsou náboženské bludy v Čechách příčinou rozbrojů, jelikož někteří ze žakovstva v království Českém nechťejí naproti žakovstvu všeho obecného křesťanstva věřiti a držeti, jakož kostel Římský a nic jinak, a že má stáno býti v každé při, která se dotýká věry křesťanské, víře, vyřízení a usúzení papežovu a Římského kostela, ale že chtějí míti samo Písmo sv. za súdce v těch věcech, kteréžto chtějí podle hlav svých vykládati, aniž že chtějí poslouchati papeže a praelatů v těch věcech, klyž nezapovídají púhého dobrého, aniž prikazují púhého zlého. Známo jest dále, že se horšil M. Jan Hus na doktory fakulty theologické také

¹⁶⁾ Recte: pravdu Viklifickou.

¹⁷⁾ Postilla. Ned. II. adv. Erben II., 10.

tou příčinou, že vyznali, že chtějí státi v nálezech a rozhodnutích Církve Římské o svátostech a v jiných jakýchkoli věcech, ale že vyrozumívají Církev tu, jejíž hlavou jest papež a kardinálové tělem, čili, jak se svrchu vyslovili, že chtějí státi u věcech vláry usouzené papežově a kardinálů.

M. Jan Hus však, jsa všecken Viklifův, převrátil smysl doktorů v ten rozum, jakoby učili, že papež a kardinálové jsou všechna Církev Kristova, a položiv tento křivý smysl do slov doktorů, hřtmá naproti nim ve svém dopise Křišťanovi z Prachatic takto: »Je-li papež hlavou Církve a kardinálové tělem, pak jsou oni celou Církví Římskou, jako jest hlava s tělem lidským člověkem celým. A tak prý tito žáci papežovi, strážcové Antikristovi tělesní, zovou podle antonomasie (přezváním) papeže s kardinály svatou Církví Římskou. Tou měrou by prý se mohlo státi, *že by na místě Petrově seděl satanáš vtělený s dvanácti nejpyšnějšími ďábly, jejichžto zásadou by bylo, že tomu má býti věřeno, co by satanáš se svým šeredným tělem ku věření předložil.*¹⁸⁾

Jestliže však M. Jan Hus takto popisuje konání částečné Církve Římské, kdož by nepřisvědčil, že se takovýto popis úplně kryje s popisem Anglosasíka Jana Viklifa, »*že jest Římská Církev částečná synagogou satanášovou?*«

Líči-li dále M. Jan Hus tak děsně správu Církve katolické, jaký div, že vyslovuje, kterak by mu běda bylo, kdyby naproti takové spoustě nehorlil; jaký div, že vyzývá, aby hus (anser) svoje peruti zvedla naproti perutím Behemothovým a naproti ocasu, t. j. naproti papeži a jeho prorokům: Mistrům, doktorům a juristům, neboť ti prý se snaží, aby larvou svatosti zakryli ohavnost spuštění. Není prý ani větší ohavnosti, než jest ohavnost šelmy, t. j. papeže, který prý vezdy připraven jest, aby bylo jemu klaněno, sedě na místě svatém, jakoby byl bohem, prodávaje věci duchovní za věci časné. »Oportet,« praví Hus, »quod auca alas moveat contra alas Vehemot, et contra caudam, quae semper cooperit abominationem bestiae Antichristi. Quis est cauda? ostendit propheta dicens: propheta docens mendacium ipse est cauda, et honorabilis senex ipse est caput; disperdet Dominus caput et caudam, i. c. papam et ejus prophetas, magistros, doctores et juristas, qui falso nomine sanctitatis cooperiunt abominationem bestiae. Quae, rogo, major abominatio, quam si meretrix, discooperiendo se totam, publice parata esset cuilibet, qui vellet cum ea fornicari? Adhuc major est abominatio bestiae, quae parata est a quocumque veniente adorari, sedens in loco dignitatis, quasi sit deus, et existens parata vendere, quidquid voluerit quis emere in spiritualibus; et vendit id, quod non habet. Vae mihi ergo, si super ista abominatione non praedicavero, non flevero et non scripsero! Mihi vae, vos videritis, cui non est vae! Clamat aquila volitans: vae, vae, vae habitantibus in terra.«¹⁹⁾

Kdož by pochyboval, čta tento soud o Římské Církvi, že ji Hus těmito slovy právě tak popisuje, jako vzor jeho, M. Jan Viklif, jenž prostě a bez obalu vyřkl, že jest Římská Církev synagogou satanášovou?

¹⁸⁾ Documenta. Palacký. J. H. Christanno v r. 1413. Str. 57.

¹⁹⁾ Hus. In epistola ad Christannum a. 1413. Palacký. Docum. Str. 55.

Avšak Hus popisuje částečnou církev Římskou netoliko jako ohavnost spuštění, on také neváhá, ač byl knězem svěcení Římského, vyzýváti lid z kazatelny a zvláště kněží, aby se shlukli *naproti Římské Církvi, jako naproti hradu, v němž bytuji zlosynové*; kteří pronásledují učensky Páně, veleblíci zákon Boží. »Čiňme,« tak káže Hus, »co nám Ježíš přikázal, zvláště my knězie, jenž jsme posláni do hrádku, neb městečka tohoto světa, jenž jest ohrazen zdí, t. j. Antikristovou ukrutností a přiklopem a hlubokou chytrostí; tať jest ohrada zlosynův tohoto světa, jenž jest proti učenlivému Ježíšovým, jenž jeho zákon velebie.²⁰⁾

Mluví-li tak a káže M. Jan Hus, jakýž medle tu lze sobě učiniti z jeho slov závěrek, leč že byli oba Mistři, Hus i Viklif, v tom svorní, že Římská církev jest synagogou satanášovou, byť i pravda bylo, že Betlémský Mistr nikdy zřejmými slovy nenazýval lichotivým titulem tímto částečnou církev Římskou?

Jest však velice pravdě podobno, že M. Jan Hus, kterýž zval papeže apokalyptickou šelmou a Antikristem, a Řím ohavností spuštění a ohradou zlosynů, také vyřkl, že jest Římská církev synagogou satanášovou.²¹⁾

Vůči těmto věcem se domnívám, že činil Hus a jeho přátelé křivdu svědkům, kteří naproti němu deponovali, že nazval Římskou církev synagogou satanášovou, přese všechno, že tvrdí, že ve svém spise »de Ecclesia« o Církvi Římské píše, že jest svatá. Věru podivná by to byla svatost sboru církevního, jenž by se vyznamenával ohavnostmi, a jehož členové by byli zlosynové!

V.

Co lze podle pravdy říci o následujících dvou kusech obžalovaných: a) že Hus věřil ve Čtveřici na místo v Trojici? b) že se domníval, že by on byl čtvrtou Osobou Božskou?

a) Věřil Hus ve Čtveřici na místo v Trojici?

Myslím, že není třeba široce vykládati, že byl Hus v učení o Trojici Nejsvětější zcela pravověrný. Ale jak mohla povstati pověst a konečně žaloba, že věřil ve čtyři Osoby Božské?

Jak se domnívám, stalo se to cestou následující: Hus byl, jakož známo, rozhodným přívržencem Viklifovým netoliko ve směru theologickém, ale také filosofickém, ač nenásledoval Viklifa, pokud spisy nám dochované ukazují, až do krajností domněnek jeho. Ale, ač napsal Hus hojnost spisů jazykem českým a latinským, nelze mysliti, že by byl všecky své názory a myšlenky byl svěřil trpělivému papíru. Nelze na př. doprosta říci, co všechno hlásal na kathedře a

²⁰⁾ Postilla. Ned. V. v puostě. Erben II., 129.

²¹⁾ Viz článek můj: Synodální řeči Husovy, a můj traktát: »Doplňky učení Jana Husi, a zvláště spis Husův: De Antichristo et ejus membrorum Anatomia.« Ostatně Hus sám praví v poznámkách svých k článkům Michalem de Causis do Říma v r. 1412. zasláným na obžalobný článek: »quod Romana curia sit Synagoga Satanae«. »Istud non dico assertive, sed sic audivi dici ab illis, qui veniebant de Romana Curia.«

co mluvil soukromě, nelze naprosto říci, co kázával na Kozím Hrádku, na Krakovci, v polích, lesích a za ploty, ač dobře říci lze, že proplítal řeči své podvratnými, revolučními a anarchistickými zásadami Viklifovými. A toho se jest snadno domysleti z té okolnosti, že právě kolem Tábora ta nejrevolučnější sekta mezi sektami Viklifickými povstala, sekta Táborů, zásobená přechytlými bludy.

Víme také velmi dobře, že bylo jméno Husovo to nejpopulárnější v Čechách, víme o něm, že měl pověst znamenitého učenice, vždyť byl Mistrem na vysokých školách Pražských, kázal nade všechny tehdejší kazatele ohnivě a psal učeně po latinsku a slohem krásným a ryze českým po česku. Lid lpěl na ústech jeho, a cokoliv Hus vyřkl o věcech náboženských, lid ukládal pečlivě v srdci svém a činil sobě na základě pronesených zásad Husových logické důsledky.

Na Kozím Hrádku hlásal Hus, že ztrácí hříšník pro hřích smrtelný nárok na majetek aneb právo na zboží své před Bohem, a tvrdil, že spravedlivým náleží vidomý svět, čili veškerenstvo všech věcí, arci opět jenom před Bohem. Když slyšel lid tak podivné věci, což mohl sobě jiného pomysleti, leč že jest zboží hříšníkovo *res nullius*, čili že ztratilo naprosto majetníka svého. A jelikož se Hus vyslovil, že národ český jest národem svatým a zem česká zemí svatou, což mohl sobě lid kolem Tábora odtud vzíti, leč že zvláště Táborové, lid to svatý, mají spravedlivé právo na majetek okolních hříšníků, a že jim jako spravedlivým, mají býti všechny věci do spolku?

Jestliže hodil Hus výše položenými zásadami, z Viklifa vypůjčenými, nebezpečné učení, právu majetkovému a sociálnímu životu odporu, do lidu obecného: má to také místo v oboru theologickém stran způsobu, jak vykládal existenci Nejsvětější Trojice.

Jest zajisté nepopíratelná pravda, že Hus věřil, že jsou tři Božské Osoby jedné bytnosti a přirozenosti, čili, že jest jeden Bůh ve třech Božských Osobách.

Avšak též Hus tvrdil, jda za Viklifem, že jsou v Trojici svaté tři věci, a ty tři věci že jsou: Otec, Syn a Duch svatý; ale fráze tato odporuje způsobu, jak byla ustálena theologická mluva směrem k učení o Nejsvětější Trojici. Sněm Lateranský IV. z r. 1215., tedy 200 let před M. Janem Husem, určitě dí: že ve svaté Trojici jest jedna svrchovaná věc nestihlá: Otec, Syn a Duch svatý, tak že se podle katolické víry říci musí: Jiný jest Otec, jiný Syn a jiný Duch svatý, ale ne něco jiného, tak že každá z těch tří Osob jest tato jedna svrchovaná věc, a i všechny tři Božské Osoby jsou tato jedna svrchovaná věc, t. j. podstata, bytnost, přirozenost. A proto jest v Bohu pouze Trojice Osob, ale ne Čtveřice. »Nos autem sacro approbante Concilio credimus et confitemur cum Petro Lombardo, quod una quaedam summa res est, incomprehensibilis quidem et ineffabilis, quae veraciter est Pater, Filius et Spiritus sanctus; tres quidem personae, ac singulatim quaelibet earundem: et ideo in Deo solummodo Trinitas est non autem quaternitas: quia quaelibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia seu natura divina . . . Licet alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus s., non tamen aliud: sed id quod est Pater, est Filius, est Spiritus sanctus.²⁴⁾

²⁴⁾ Conc. Lat. IV. Cap. 2. Denzinger. Enchiridion. 154.

Hus nepovážil, že jsou-li v Trojici svaté tři věci, musí v ní býti tři podstaty a podle toho také tři Bohové.

Avšak Viklif učil netoliko, že jsou v Trojici tři věci, Otec, Syn a Duch sv., ale i že jako jest formou člověčenství člověk člověkem, tak že jest také Bůh formou Božství Bohem. A on béře tuto svoji domněnku jako jistou náuku, neboť praví: že jako jest přirozenost čili forma Božství všem třem Božským osobám společná, tak že jest také všeliká forma druhová všeobecná (Tò universale) směrem ku všem jedincům, a Osoba věčného Slova (Syna Božího) směrem ku Božské přirozenosti a k jiným přirozenostem, s nimiž jest zevně hypostaticky spojena.²³⁾

Že přednáší Viklif těmito slovy o Trojici Nejsvětější a o druhé Osobě Božské absurdné a očividné bludy, poznává zajisté ihned poněkud soudný theolog; neboť jest zjevný blud, že se stává Bůh Bohem formou Božství, jako se prý stává člověk formou člověčenství člověkem. Kdyby tomu tak bylo, a byly-li by v Bohu tři věci, které se stávají formou Božství Bohy, měli bychom čtyři Bohy, tedy na místě trinity »quaternitu«, totiž tři věci, z kterých každá jest Bůh, a Božství, kteréž je Bůh.

Viklif tyto bludy nahromadil na základě své falešné, výstředně realistické filosofie Novoplatonické, aniž by byl povážil, že bylo toto jeho filosofování již r. 1148. na koncilu Remešském, tedy dvě stě let před ním, proskribováno naproti Gilbertovi Porretskému, kdež čteme Art. I. »Credimus et confitemur, simplicem naturam divinitatis esse Deum; nec aliquo sensu catholico posse negari, quin divinitas sit Deus, et Deus divinitas.«

Máme-li zřetel k filosofii Jana Viklifa, a čemu učil na základě své filosofie Novoplatonické o Trojici Nejsvětější, musíme říci, ač de facto věřil v Trojici, že podle důsledků svého rozumování přijímal v Božství vlastně Čtveřici.

To jest ta cesta, kterouž jdouce, shledati můžeme, proč byla na sněmě Kostnickém naproti Husovi deponována neslýchaná žaloba, že věřil ve Čtveřici Osob Božských.

Hus zajisté spolu s Viklifem hlásal, že jsou v Božství tři věci, Otec, Syn a Duch svatý, on také miloval aneb, jak dí, v zálibě měl filosofii M. Jana Viklifa, jaký div, že ti, kdož naň v Kostnici svědčili, vypovídali, že věřil v Čtveřici, spojivše dva momenty učení Viklifova, první, který také Hus vyznával, že jsou v Božství věci tři, s bodem druhým, že Božství jest formou, kterouž se stává Osoba Božská Bohem. Neboť když souhlasil Hus v prvním momentě, že jsou v Božství tři věci, bylo na snadě souditi, že jest Hus Viklifův i v té náuce: že formou Božství stává se Osoba Božská Bohem, a že věřil v Čtveřici.

Domnívám se tedy, že Hus zavedl sám příčinu k absurdné této žalobě právě pro otrocké následování Viklifa ve výrazech a pro slepou lásku svou k Novoplatonické filosofii jeho. O svědkovi bylo by asi těžko dovésti, že ze zlé vůle naprosto křivé svědectví vydával, ač mu de facto svým svědectvím křivdil, neboť Hus byl v učení o Trojici sv. pravověrný.

²³⁾ Viklif. De Benedicta Incarnatione.

b) Věřil Hus, že by on byl čtvrtou Osobou Božskou?

Byla-li již žaloba, že věřil M. Jan Hus ve Čtveřici v Božství, neuvěřitelná, jest neméně neuvěřitelné svědectví naproti němu depopované, že by byl sebe měl za Osobu Božskou v Božství čtvrtou.

Výklad stran této de facto zajisté falešné obžaloby možno dáti jenom na základě těsného spojení zásad Husových se zásadami Viklifovými, především filosofickými.

Viklif rozeznává totiž trojl Esse (byt) tvorstva v Bohu, Esse pomyslové a ideální (intelligibile et ideale), které jest v Bohu od věčnosti, Esse vzorné (exemplare) ve svých prvotích (principiích) a a Esse jedincové (individuale).

Na základě nauky však, že jsou v Bohu ideje ve svém bytě pomyslovém a jako vzory tvorstva, odvozuje Viklif svůj pantheistický aneb chceme-li, svůj polytheistický blud, že jest každý tvor podle svého Esse pomyslového netoliko věčný, ale také bohem. Dogmatický výraz tohoto bludu zní: »*Omnis creatura secundum Esse intelligibile est deus.*«²⁴⁾

Je-li však každá bytost stvořená, tedy netoliko živá jako zvíře, ano i neživá jako kámen, podle filosofie M. Jana Viklifa podle svého bytu pomyslového bohem, jest jim zajisté právem daleko důkladnějším člověk, a ovšem přede všemi lidmi člověk učený, tedy tím spíše byl takovýmto bohem i Viklif, filosofie, theologie a i práv znalý. Odtud mohl o sobě všim právem, prohlédaje ku svým pantheistickým zásadám, jistiti, že i on jest podle svého bytu pomyslového bohem.

Jinde tvrdí ovšem Viklif, že jest ovšem každý tvor, a tudíž tím spíše člověk essentialiter bohem, avšak, ač prý jest bohem essentialiter, není jim formaliter, a podle této poslední stránky tvrdí důmyslný Viklif, že každý tvor není bohem. Dogmatický výraz této filosofické moudrosti jest: »*Quaelibet creatura non est deus.*«²⁵⁾

Tot jest učení M. Jana Viklifa, vzoru to M. Jana Husi, jak se mi zdá, k rozluštění otázky vhodné, proč se na sboru Kostnickém vyskytla žaloba, že by sebe Hus považoval za čtvrtou osobu božskou.

Jest věc jistá, že M. Jan Hus netoliko na kazatelně výstředně učení Viklifovo přednášel, ale také na kathedře. Ano i to jisto jest, že se šílil o anthropologických otázkách podle návodu Viklifova.²⁶⁾ Přednášaje anthropologii, zajisté že měl před sebou spis Viklifův: »*De compositione hominis*« a že přetřásal také větu jeho o pomyslovém bytě tvorů v Bohu, a že také jako Viklif svého žákovstva poučoval, že jest každý tvor podle svého bytu pomyslového věčný a bohem. Arciť, že i on připojil, že, ač jest každý tvor podle svého bytu pomyslového bohem, není jim formaliter.

Avšak všechno poslouchající žákovstvo nechápalo ihned té hluboké moudrosti, že by mohl býti tvor jednou stránkou svého bytu bohem a druhou tvorem, snad že utkvěli někteří z posluchačů zvláště na tom učení, že je každý tvor essentialiter bohem, a tedy

²⁴⁾ Viklif. De Compositione hominis Cap. 2. Viz Dr. A. Lenz: Soustava učení M. Jana Viklifa. Str. 137.

²⁵⁾ Viklif. Trialogus. I., 9.

²⁶⁾ Historia et Monumenta Joannis Hus etc. Norimbergae 1715. De Antichristo et membrorum ejus anatomia.

tím spíše člověk, a ještě větší oprávněností, že jest jím M. Jan Hus. Snad vyslovil Hus dokonce, že i on jako tvor jest podle svého bytu pomyslového bohem.

Z takovéto přednášky mohla povstati pověst, že se M. Jan Hus činí bohem, a poněvadž vyučoval, že jsou v Božství tři věci naproti sněmu Lateranskému IV., a tak, ač nechťeje, *tři božské podstaty; přidáno k tomu, že netoliko věří v Čtveřici, ale také že sebe klade za čtvrtou osobu Božskou.*

Že by skutečně touto cestou byla povstala pověst, že se Jan Hus vydává za čtvrtou osobu božskou, k tomu nemám arci historických dokladů, ale že mínění mé je pravděpodobné, uzná snad soudný čtenář.

Ač jest i tato žaloba neuvěřitelná, přece nelze apodikticky říci, že svědek takto deponující křivě svědčil podle svědomí svého. Snad že slyše Jana Husa tak neobvyklé věci přednášeti, jako: že jest člověk bytem pomyslovým věčný a bohem, se domníval, že sebe Hus skutečně za Boha vyhláší. Hus však mohl snadně vyvrátiti žalobu tuto, když by byl vyložil, že svědek sebe klame a de facto nepravdivě naproti němu svědčil. (Dokončení.)

Památce Sušilově.

(Po slavnosti Dušiček r. 1899.)

Kdy o Dušičkách hroby zdobíváme
 † svých drahých věnci z květů podzimních,
 a za jejich se pokoj modlíváme,
 než pokryje ty rovy led a sníh:
 ó, *Mistře Sušile*, já na tvém hrobě
 se nemodlím tak *za tě*, — jako *k tobě!* —

Mi nelze jinak, než si myslit tebe
 v těch přeblažených duchů končinách,
 jež Boha zíráním se mění v nebe;
 jak v naší země temných nížinách
 hned v ráje promění se pusté kraje,
 když na ně záfné Boží slunce plaje.

Den Dušiček se k svátku Svatých pojí:
 Ó, kdož zná počet těch, kdo jejich jmen,
 již přede trůnem Beránkovým stojí,
 tam kde noc minula a věčný den
 už plá, kde není křiku, bolu, tísně,
 a zní jen jásot věčné chvalopísně! •

Tam, věřím pevně, jata Hospodinem
 tvá duše čistá, Otče, dospěla,
 když pod posvátným kdysi pod Hostýnem
 v ochraně Matky Boží vzletěla:
 tam zrakem miláček svých *Pavla, Jana*
 zříš, věrný sluho, ve tvář svého Pána.

On vyplnil pak srdce tvého tužbu,
 když nade mnohem tebe stanovil,
 že duchu tvému světil strážnou službu
 těch ideálů, jimž jsi všecek žil,
 jenž *církvi, vlasti* v žáru lásky vřelé
dal's každé půl a každé srdce celé! —

Tam vidím, Otče, tebe připočtena
 ke družbě Cyrilla a Methoda,
 by zkvétala jich setba drahocenná
 ke spáse věčné všeho národa. —
 A proto, *Sušile*, já na tvém hrobě
 se nemodlím tak za tě, — jako k tobě! —

Ó, buď nám strážcem, jak jsi býval vezdy
 náš učitel, náš vzor, náš ideál,
 jenž ukázal nám zářící ty hvězdy,
 k nimž láskou nehynoucí duch tvůj plál:
 tři hvězdy zářné *pravdy, dobra, krásy*,
 k nimž věrně i tvá družina se hlásí.

Ty svaté hvězdy před tebou se stkvěly,
 když *Písma* taje vykládal jsi nám,
 když z lyry tvé nám zvučné *písně* zněly,
 a *hymnů* hlubokem se plnil chrám,
 i tehda, když jsi vlastí putovával
 a stkvosty *písní sbíral*, zachovával.

Kéž nám ty hvězdy neustále svítí,
 kéž mezi námi vládne vždy tvůj duch
 a k činné lásce všechna srdce vznítí,
 pak *svorným snahám* žehnat bude Bůh;
 pak celou vlastí vzplane v květu novém
 i krásná *Růže*, zkvetlá nad Tvým rovem.

Vlad. Štastný.

Pepička Kopřivova

Napsala Vlasta Pittnerová.

(Pokračování.)

IV.

Paní teta mydlářka usmyslila si strávit Štědrý večer u Kopřivů. Bývala v ten den ráda sama, odřeknuvši všechna pozvání. Říkala, že tu nejraději vzpomíná na své nebožtíky a modlí se za ně až do chvíle, kdy jest čas jíti na půlnoční.

Ale hlavní příčinou, proč nepřijala paní teta mydlářka nikde pozvání, bylo, že skoro všude po večeri ve zvyku hráli v karty o ořechy, a paní teta karban z té duše nenáviděla. Říkávala, že proto, že se lidé vždy při kartech hádají.

»To není pěkné obveselení,« každoročně opakovala. »Kdo prohrá, zlobí se na ostatní, že jej obehrali, ti to mají jej za hloupého, že neumí dobře hrát, někdo podezřívá ostatní, že šidí, hádka je zde hned. To je mi pěkná hra: hádat se. A na ten oříšek je každý lakomý, jakoby jich nebylo za groš půl kopy a nerostly na stromech a keřích v zahradách. A ty hry bez sázek, ty rozpustilosti s vyplácením flekanců na ruce při zámrzlíku a malování knířů při černém Petru se mi již dokonce nelíbí. Bít a zamazat se, to je nějaká hra?«

Že u Kopřivů letos v tom smutku se v karty hrát nebude, bylo jisto; a tak paní teta již na kolik dní před vánocemi řekla paní Kopřivové, že dojde k nim.

»Nekupuj rybu, Nanyanko,« nařizovala neteři, »šetři, jsi vdovou. Uvař zasmaženou polívku se svítkem nebo pivnou, já udělám kousek štrudlu a tak oslavíme Štědrý večer vzpomínáním. Zazpíváme koledy, a já vezmu děti na půlnoční. Ty nesmíš vyjít, nejsi v dobré kůži, nastydla bys.«

Paní Kopřivová svolila. Byla posud všecka malátná a sotvy se mohla vpraviti v řízení domácnosti. Paní teta došla napéci koláčů, musila čeládka dostati obvyklou sváteční výslužku, a děti také neměly býti zkráceny.

»Chudáci sirotečkové,« litovala paní teta šestnáctiletou Pepinku a rok mladšího Josíška. Nepromluvila na ně a o nich aby těch slov nepronesla, a při každém pohlédnutí na dítky neteřiny zajisté si je pomyslí.

»Vždyť mají mne,« říkávala paní Kopřivová.

»Mají, mají, ale co pak ženská sama. Matka se přece nedovede o děti tak postarati jako otec, otcem mají vždy lepší zastání. Kdyby se bylo to neštěstí stalo, řekněme, před desíti, ano, před pěti lety, vdala bys se, a měly by otce zas. Ale nyní jsou již odrostlé, aby otčima poslouchaly. Dcera by již sama mohla býti nevěstou, nedělala by to dobrotu.« Paní teta potřásala šedou hlavou.

Paní Kopřivová svěsila hlavu na prsa.

Ostýchavá druhdy mladá paní byla zůstala stále nesmělou a netroufala si nikde energicky vystoupiti.

Lekala a bála se toho, jak bude nyní spravovati hospodářství, a v dlouhých bezesných zimních nocích rozmyšlela se, co jest jí činiti. Ač jí otec, dosud statný pan Hruška, sliboval, že pomůže radou a dohledem, přec nebylo na tento slib mnoho spolehu. Bylť u Hrušků provdali již nejmladší dceru na dům a femeslo a žili na výměnku. Pan Hruška odvykl tudíž klopotům v hospodářství a i kdyby byl chodil a dohlížel v polích, přec nebyl by tam tak pracoval jako nebožtík Kopřiva, který se nestyděl kopati ani hrabati, nebál se orání a nebyl by potah pěkných volů za živý svět někomu jinému světil do rukou. Nedbal hodin a pracoval stále, až bývalo někdy po městečku trochu povídání a smíchu, že pan Kopřiva přeje si oddechu za paren a deště — ne k vůli sobě, ale pro své voly!

Příčinlivý Kopřiva nedělal si z toho nic, poukazuje na to, že polní práce prospívá jeho zdraví. Sesílil při ní, až ho nemoc zachvátila plnou silou a skosila v hrob.

»Co si počnu?« rozjímalá vdova v těch trudných nocích.

Po večeri štedrovečerní rozhovořila se s paní tetou o svých starostech.

»Ano, ano, je to zlé,« řekla paní teta. »Ženská bez mužského jako kůl v plotě, vdova jako sova, aby se všeho bála. Jak říkám: kdyby to Boží dopuštění bylo na tebe, milá Nanynko, přišlo v jiný čas. Dříve nebo později, až by byly buď děti odrostlé nebo pokud byly malé. Tuhle dcera tak ve dvou, ve třech letech ti odejde z domu, a možná, že teprve za pět, za šest let se vdá.«

»Já se nebudu vdávati,« ozvala se Pepička.

»Tebe se ještě nikdo neptal, tak co odpovídáš?« Paní teta se káravě ohlédla na Pepičku, která se uzarděla až po vlasy. »To by byl pěkný pořádek, aby si děti, a k tomu děvčata, určovaly, co a jak! Ty se vdáš, až se hodí — a panímáma ti ženicha vybere. Sejdete-li se v lásce před svadbou, bude to pro tebe štěstí, ne-li, dojdeš ho v manželství. Snad nemáš nějaké vrtochy v hlavě? To by by o pěkné. Máš nyní jenom matku a nemysli si, když tu otec není, že budeš moci matce dle vůle vzdorovati. Nesmí to být, abys sama o sobě rozhodovala.«

Pepička již slzela.

Matce jí bylo líto i ujala se jí. »Nevadějí se s ní, paní teta,« řekla. »Ona tak zle nemyslíla, to ona jenom tak řekla, že by se jí nechtělo od maminky. Viď že ano?«

»Ano, panímámo,« svědčila Pepička.

»No, no, snad nebudeš plakati, snad sneseš slovo od staré tety,« broukla paní mydlářka. »Ale povídám, Nanynko, musíš si s tím hospodářstvím nějak poraditi. Nejlépe bude, abys se dojela poradit k jemnostpánu kmotříčkovi direktorovi. Snad ten by vzal ta panská pole zpět a hleděl by, abys nezůstala na škodě. S těmi svými si již pomůžeš a třeba je také dáš po čase do nájmu. Abys Josíka k tomu přidržela, byla by škoda pro jeho budoucnost; ve studiích dojde přece dále. A tobě to švadlenství a držení studentů již na živobytí vynese. Můžeš vzíti ještě o dva studenty více. Můžete spáti s Pepičkou v čeledníku, nebo může chodit Pepička na noc ke mně, a zde může spáti Pepíček se dvěma studenty. Tu práci s nimi

již ani nepoznáš, zvláště když máte v kuchyni nová kamna s troubama a plotnou. To je pohodlí, to ti dobře nebožtíček pan Kopřiva zařídil.«

»Mají pravdu, paní teta,« paní Kopřivová rozjasnila pohled. »Jemnostpán kmotříček direktor mi nejlépe poradí. To abych tam jela hned po svátcích. Bude nový rok, mohu zrovna poníženě vinšovati všechno dobré. A vy děti, aspoň ty, Josífku, napište krásný vinš. Co pak mám vzít s sebou jemnostpaní kmotřice prezentem?«

»No, něco vzít musíš,« svědčila paní teta. »Nech svrtět, a já udělám z másla beránka a labuť. Snad jsem to ještě nezapomněla. A do škatule upeču oplatek.«

»To je dobrý nápad. Paní teta, oni mají hlavu jako advokát,« chválila Kopřivová. »Tak, Josífku, vyber nějaký vinš, pěkný v rajmech a pro Pepičku také. Koupíme papír se zlatou ořízkou a nějakou růžičkou a napište to. Pepička také pěkně píše.«

Josífek slíbil a hned přinesl německý »gratulant« a vybíral přání.

V poradách uplynul večer, a teprve k desáté počala paní teta zpívat vánoční koledy. Všichni s ní, a tak dočkali zvonění na půlnoční. Vybrali se dobře zaobaleni, děvečka nesla lucernu, paní Kopřivová zůstala doma, hodlala ulehnouti a modliti se v posteli. Řekla, že nechá hořet světlo.

Josífek šel na kruchtu, hrál na housle a těšil se na to. Pepička šla mezi dívky stejného věku. Panny stávaly u Mariánského oltáře, nebylo by se dle tehdejších názorů slušelo, aby dívky v kostele sedaly. Paní teta usedla do stolice.

Vánoční mše počala, a zpěv starých, krásných koled nesl se ke klenbě chrámu.

V půlnoční chvíli zahútano na kruchtě dvanáckrát na roh, a anděl zpěvem budil pastýře. Tito odpovídali rovněž zpěvem; střídaly se sbory andělů a pastýřů. Věfci naslouchali zbožně. Pak napodobeny na kruchtě hudba duů a píšťal, moldáneků a hlasy ptactva. Slavík klokotal, žežulka kukala, hrdlička cukrovala, holubi vrkali. Celý ten jas prosté poesie lidové pojil se se zbožnou myslí, a klid a mír vanul chrámem. Posvátná slova: »Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle,« zaznívala s kruchtou a nacházela ohlasu ve všech srdcích.

Píseň: »Narodil se Kristus Pán«, zazněla posléze ze všech úst.

Po půlnoční doprovodily Kopřivovy děti paní tetu k jejímu domu a šly s děvečkou domů.

Matka posud nespala.

»Proč nespějí, panímámo?« tázala se Pepička.

»Ty starosti, milá holka, ty mi nedají spát,« vzdychla matka.

»Nesměj stále na všechno mysliti, panímámo,« pravil Josífek.

»Je nám arci smutno bez tatínka, ale jsou jiní také osifeli a protlukou se. My máme přece domek a oni tu živnost švadlenskou, tak nám nebude zle. Já mohu hledati nějaké hodiny, vyučovati dovedu.«

»To ne, to ponech ještě chudším. Nesmíš ubírat nikomu chleba od úst, to by bylo nedobře,« řekla. »Pomysli, jak jsou na příklad ti Rackovi rádi, že mají nějakou tu kondici.«

»Snad Pavel, panímámo, ale Petr se stydí dávat hodiny a říká, že mu připadají ty tři dvacetníky, jak je měsíčně za hodinu dostává, jako almužna,« řekl Josífek.

»To není bezké od Petra, že to tak poví,« pravila paní Kopřivová. »To je Pavel vděčnější. Z Petra bude pán, ten má panskou hrdost v sobě, ten dovede dělati pána ze zámku, třeba byl jenom zahradníkům.«

»Já mám Pavla raději,« řekla Pepička.

Matka se na ni podívala, a dívčinu tvář zaplavily červánky, a očka se sklopila.

»Poslouchej, Pepičko, na to jsi již velká, abys povídala, koho ze studentů máš ráda. To se na tebe již nesluší. Přece ti každý řekne již: panno. Třeba jste si byli s Pavlem a s ostatními studenty zvyklí, nesmíš zapomenouti, že je přece cizl. To by bylo pěkné, aby se mělo o Kopřivově dceři mluvit, že má ráda studenta.« Paní Kopřivová odvracela při té řeči hlavu, aby dcerka nepostřehla, že se usmívá.

Pepička se rychle svlékala a již nepromluvila. Pláč jí dusil v hrdle, ale bála se zaplakati. Ulehla, a slzy jí zaplavily v temnu líce. Tedy nesmí to říci, že má ráda Pavla, toho Pavla, kterýž s ní od dětství nejvíce hrával, s kterým se ponořovali ve světy pohádek a pověstí, který svoje vážnější myšlenky raději jí než i bratru bliženci svěřoval. A Pepičce pojednou bylo, jakoby se dopustila nějakého provinění, úzkost stiskovala jí srdéčko, měla již zajisto, že Pavlovi, až přijede po svátečních prázdninách opět do škol, nebude se moci podívat ani do očí. Věděla najisto, že nebude s ním moci ke kytáři zazpívat, že, až začne něco vyprávěti, bude jí v uších hučeti jako šumění vody, že nebude slyšeti, rozuměti, a byť to byly sebe pěknější věci, jaké Pavel z českých dějin vyprávěl. Věděla, až jí Pavel jako každoročně doveze »koledy« nejkrásnějších jablek a největších ořechů i čerstvých švestek, které Racek ve sklepě nad studnou uchovati dovedl, že nebude věděti, jak by to letos přijala, že nedovede tak radostně, upřímně mu poděkovati jako jindy.

Těžkou, těžkou chvíli prožilo to mladé srdečko, než zavřel spánek uplakané Pepiččiny oči.

Svátky uběhly smutně. Hned na svatého Jana přihnula se paní teta mydlářka s plným košem a jala se péci oplatky, na které vše s sebou donesla. To bylo zase řeč o vzácných kmotrech, o zámku v K., až Pepičku, která od noci štědrovečerní celou duší v zámku dlela, rozpaky div neudusily. Myslíla, že to každý na ní vidí, jak se ostýchá, že vyslovila, že má Pavla ráda. To šestnáctileté poupě rozvíjelo se tím dechem neznámého posud citu, uvědomujíc si, že jinak pohlíží na Pavla než na ostatní soudruhy rodinné domácnosti.

A paní teta mluvila také přes tu chvíli o Rackových. Paní Kopřivová se chtěla také u nich zastaviti a těšila se na celou rodinu, kterou dobře znala a o které často s bratry dvojčaty mluvila. Zvláště Albínka byla jejím miláčkem a dávala jí za vzor pfičinlivosti.

Paní teta srovnala druhý den upečené, ve trojmo složené, cukrem, skořicí, strouhanými mandlemi a čokoládou prosýpané oplatky do veliké krabice pro paní důchodňovou a do menší pro zahradníkovy. Pepička měla stále jinde co dělati, jen aby nemusila o nich mluvit.

Na Mladátku jela paní Kopřivová do K. Josífek jel s ní. Svolila k tomu k velkým jeho prosbám, aby se podíval zase jednou do zámku.

Pepička měla ten den, aby se jí tak mnoho nestýskalo, obejíti švadleny i dívky do učení k paní Kopřivové docházející a vyfíditi, aby již nazejtří došly opět do šití, že bude zase vše při starém.

Učinila tak, než, den ten uplynul jí trapněji, než kdyby ho byla strávila docela sama.

Všudy, ale všudy, jako když se domluví, mluvili o studentech a všudy prvně o bratřích Rackových. Celé město znalo sličné ty jinochy, a kde kdo je měl rád. Byť i jenom zahradníkovi, byli přece ze zámku, a tušilo, očekávalo se, že budou někdy vrchnostenskými úředníky.

A tu Pepičce stiskovala hrdlo odpověď na kladené otázky, kdy Rackové přijedou, jak studují, zda jsou ještě na »půl stravy« a podobné.

Spěchala odevšad, vymlouvajíc se, že je paní teta mydlářka u nich, a že ji nechce nechati dlouho samotnu.

Musila však přece všudy přijati uctění, aspoň podána jí vánočka a dle zvyku jablka a ořechy. A všude oslovovaly ji: »Panno«, i v chudších domácnostech placených švadlen i v bohatých rodinách, odkud dcerky větší i malé do učení docházely.

Pepičku tísnilo, tížilo, lekalo to nezvyklé slovo, raději by byla slyšela prosté: Pepičko. A když dokonce u syndykusův, odkud dvě holčičky do šití chodily, byla samým panem syndykem oslovena: »Panna Kopřivova« a podáno jí uctěním vína, tu se rozpaky div nezalkla a již již spěchala do rodného domku.

Tu si požalovala paní tetě nad svými rozpaky, a paní teta se jí notně vysmála.

Až si musila paní mydlářka sednouti, jak jí bylo k smíchu, že se praneteř leká toho titulu: panna, že se ostýchá býti považována za velkou.

Po chvíli se však zamyslíla a řekla vážně: »Ba, je pravda, jsi tak najednou velká, že to člověka až překvapuje. To tak že ten pantáta umřel, se pojednou počítala vám dětem léta. Hm, hm, budeš nyní jaksí nemotornou, ostýchavou, to tak bývá v těch letech, kdy holka totnu nemůže zvyknouti, že jest již pannou, tak jako dlouhým šatům a nemůže odvyknouti skotačení. A tu bývá nemotornou. To jsou taková ta »hloupá leta«, jak se vždy říkávalo. Hm, kdyby byl pantáta zůstal na živu, snad by bylo nejlépe tě někam poslati tak na rok. Já jsem byla v těch letech v Lanškrouně »na handl« a za mne zde dívčina, abychom se navzájem naučily ona česky, a já německy. Ale bylo to učení! Tam v domě uměli všichni česky, aspoň rozuměli, a já se styděla německy mluvit. Tak jsem se ne-naučila nic.«

»Já německy rozumím,« řekla Pepička.

»No ano, to vím, a je ti to na lepší,« pravila paní teta. »Ale je zde ještě něco jiného. Ty potřebuješ trochu politury. Tady doma je mezi studenty a švadlenami i učednicemi dosti veselo, ale není to to pravé. To dá holce rozum, když někam přijde, že nesmí tak od plic mluvit jako doma, a přece neví co a jak. A saprlot, s tebou bude starost.«

»A proč, paní teta?« tázala se Pepička. »Vždyť dovedu šití schystati i přistřihnouti, dovedu děvčatům ukázati již všechny práce a zastanu panímámu, ať si bude u vaření nebo na poli.«

„To se zdá, ale samotnou by tě švadleny brzy neposlechly, a učenice by ti nevěřily. Ano, kdybys tak přišla na rok někam a pak se vrátila, to by bylo něco jiného. To je starost, to je starost.“ Paní mydlářka posilnila se na tu starost „luftceltlovým“ pekáčkem.

Pepička již neposlouchala, poklízela velký švadlenský stůl, hledajíc v zásuvkách podušky, jehelníčky, vypichováčky, podvínky a vzorníky a srovnávajíc to. Při tom jí v duši zvučela taková divná, sladká melodie, slyšela v dáli něžnou hudbu, jemný zpěv, a z toho vynikalo jen a jen jméno: Pavel. Pavel, Pavlík, a Pepička klonila hlavičku jako v tu stranu, odkud se zdál hlas ten zaznívati.

Přešla za almary k druhému oknu, kde byl studentský stůl. I zde počala rovnati, jak byly podložky psací na stole rozloženy. Ač znala dobře, kde který student sedí, přec prohlížela bedlivě, kde najde na podložce známá písmena. Ano, zde to bylo: P. R. v rozličných velikostech a způsobech. A tu celý podpis: Paul Racek, Paulus Racek, jak studenti na školní úlohy a sešity německy a latinsky psávali. Prohlížela modrý papír, Pavlovu podložku, a pojednou se zarděla až po vlasy, ohlédajíc se téměř bojácně, zda paní teta za ní nestojí a nevidí totéž co ona. Než, paní teta seděla klidně u kamen s pletením v rukou a hovořila něco polohlasitě s mouratým kocourem, kterýž jí chytal nit s klubka se svinující.

Pepička pohlédla kradmo opět na podložku. Ano, zde mezi těmi mnohými P. bylo pojednou napsáno drobníčkým písmem švabachem: Pepička. A pod a nad tím a vedle v pravo i v levo zase. Tu kulatou latinkou, jakou psávali studenti latinské úkoly a ozdobné věty krasopisné, tu frakturou, kreslenou téměř tenkými a silnými tahy péra, s odstiňováním a puntíkováním. A v lístku zběžně nakresleném, tu v poupátku, ba i v srdečku psáno zas a zas: Pepička.

Pepička těžce dýchala. Napadlo jí, kdyby to tak postřehla paní teta nebo dokonce panímáma! To by bylo! Pepička se honem skrčila, vidouc v duchu nad sebou napřaženou panímáminu ruku ozbrojenou loktem, kterým se plátno měřilo. Byla by bita, to věděla, ač se jí vůbec málokdy toho trestu dostávalo. Ale znala z vyprávění švadlen, že bývají panny pro lásku bity.

A slovo láska, láska, znělo jí zase v duchu tou dálnou, sladkou melodií jako prvé: Pavel, Pavlík.

Rychle obrátila podložku. Než, běda, vysypaly se z ní papíry. Rychle je sebrala a vsunula do podložky. Ale urovnávajíc ji znovu se všechna rozechvěla. Zde na druhé straně bylo ještě hustěji a více nakresleno kvítků, srdeček, oltářků, holubiček a ptáčků se stuhou v zobáčcích a všudež psáno: Pepička. Husté škrty, jak zkoušel student brková péra na podložce i kaňky, nedovedly ukrýti to slůvko, k němuž se družilo tu a tam napsáno také: Pavel.

Pepička přemýšlela, co činiti, aby skryla zrádnou podložku zrakům ostatních domácích. Neměla po ruce papíru, aby zaměnila poškrtaný ten arch čistým. Sáhala po péru, chtějíc ta jména poškrtnuti nebo zamalovati kaňkami, než, napadlo jí, že by to paní teta postřehla. A pak co by řekl Pavel!

Jistě by myslil, že ona, Pepička, nechce, aby její jméno psal, aby na ni myslil, aby — Pepička nedomyslíla.

Obrátila opět nyní tichounce, aby ani papíry nezašustila, podložku na stranu méně popsanou a poklízela stůl dále. Hle, zde na

ostatních podložkách bylo také leccos psáno, co právě as do oboru školních úkolů nenáleželo.

Oktaván Horák měl na své podložce také ve spleti čar, kaněk, kvítků a srdeček psáno vším možným druhem písma: Anna, Anička, Netty, a Pepička věděla hned, že tak se jmenuje panna lékárníková, s kterou Horák vyměňoval při procházce po podsíních významné pohledy, jak švadleny naň vyzradily.

A spolužák Pavlův a Petrův, kudrnatý blondýn Smolík, měl na hnědém papíře své podložky psáno a kresleno: Julie, Julinka, jak jmenovala se dceruška pana regenschorihho.

Pepička se usmívala a hnedle ji napadlo, postřehl-li některý ze studentů její jméno na Pavlově podložce, že to nepoví, aby on nepověděl zase na něho.

Tu jí prolétla hlavičkou myšlenka, že je v městě více Pepiček, ne jenom ona, a bylo jí, jakoby jí temný mrak zaclonil paprsky slunéčka do okna se upírajícího.

Rychle ty Pepičky počítala. Ah, ne, to nemohlo býti! U purkmistrův byla panna dcera již zasnoubena a říkalo se jí obecně Pepi; u pošt mistrův měli Josefín, neteři paní hospodyně na děkanství se říkalo: Josefka, a ty jiné Josefky, Pepinky a Pepičky byly ještě příliš malé, aby si jich student sextán, již sedmnáctiletý, povšimnul.

A pohlédla na počmáranou podložku tak vesele, jako když se podívá do zrcadla, od kteréhož ji matka i paní teta bonívaly.

»Co pak tam děláš?« ozvala se paní teta.

»Rovnála jsem tu trochu,« řekla Pepička a šla k paní tetě.

Usedla podle ní u kamen a počala hladiti mourka.

»Ale, ale snad si nesedneš na prázdno,« kárala paní teta. »To bys byla pěkná holka, sednout si a hrát si s mourkem.«

Pepička vzala nějaké šití do ruky, i počaly si s paní tetou povídati, jak se maminka s Josítkem na zámku mají.

»To budou u jemnostpaní kmotřinky na obědě a u zahradníků asi na svačině,« mínila paní teta.

Pepička se zarděla a upustila šití na zem.

Mourek skočil se židle a počal si s tím zahrávati. Pepička ho pleskla, což on považoval za hru a svaliv se na hřbet, počal všemi čtyřmi chytati Pepiččinu ruku.

»Nehraj, nehraj, pracuj,« napomínala paní teta. »Tak se dost promeškalo. Lidé čekají na ušití, budete si musit popilovat. Dny jsou krátké, při světle se mnoho neušije. Víš, že bude nyní na tobě více ležeti, panímáma toho má mnoho. S tím masopustem budou nějaké svatby, bude více šití.«

Pepinka již zase pracovala. Bylo odpoledne a se soumrakem čekaly paní Kopřivovou domů.

Přijela sama. Nepopustili prý zahradníkovi studenti, a musila tam Josíčka nechat, že po Novém roce až s nimi dojede. Paní Kopřivová byla všecka rozrušena, uplakána, ale přece radostně pohnutá.

»To vám budu povídati,« opakovala svlékajíc se ze zimních šatův, v nichž byla s nadbytek zabalena.

Odložila viklér a svlékla smuteční šaty, i usednuvši v pohodlné domácí jupičce a bačkorách ke kamnům, kam byla paní teta postrčila malý stolek a dala k večeri kávu, počala vyprávěti.

Byla u direktorů vlídně přijata, pan direktor jí slíbil, že jarem vezme panská pole z nájmu zpět, a za vyhnojení že dostane se jí náhradou nějaké dříví z panských lesů. Vlastní svá pole troulala si vdova pak již snadněji obstarati, tím více, an jí pan direktor slíbil, že hned po Novém roce pošle k ní šafáře, aby koupil přebytký nyní dobytek za dobrou cenu.

»To je dobrota, to je milost,« zvolala paní teta.

»Ba že milost. A jen poslouchej, paní teta, co ještě nám vzácní pání kmotři prokáží. Josísek se jim líbil, nestydí se mluvit, krásně mu ta němčina šla, škoda, že jsem mu nerozuměla; a ptali se na Pepičku. Povídám, že se musí držet šití. A jemnostpaní kmotřinka, že prý by měla Pepička dostat trochu cviku a šlifu. Povídám, že je nesnadno někam ji dáti, že musím se uskrovnovati, že to nepůjde jako za pantáty. A tu jemnostpaní kmotřinka, ať prý dám Pepičku na rok k ní. Že se naučí něco lepšího vařiti, dělati cukroví, že bude pro jemnostpaní vyšívati šmelcem a žinilkami na štraminu a sametu, dělati krásné práce, hlavně se naučí lepším způsobům a zvykne mluvit německy. Já byla jako omráčena, ale jak jsem se vzpamatovala, dvakrát po sobě jsem jemnostpaní kmotřince ruku políbila. Až jsem se rozplakala.« A paní Kopřivová si utírala oči.

»To je štěstí! Já jsem vždy, hned od křtu, říkala, že Pepičku k vůli vzácným pánům kmotrům nějaké štěstí čeká,« zvolala paní teta.

»Ba štěstí. A zrovna jemnostpaní kmotřinka řekla, co bude Pepička za ten rok potřebovati, ona že jí sama koupí, prý za to vypomožení. Smutek že nebude nosit, to že sluší jenom pro panstvo, a že uvidíme, jaká z ní bude za rok panna. Jemnostpán kmotříček ráčil také špásovati, že on se pak postará Pepičce o ženicha, že musí vdáti se do zámku.« Paní Kopřivová usmívala se v slzách.

»Ale, panímámo, jak by to bylo tady? Jak oni si sama pomůžou?« namítala Pepička.

»To se všechno spraví,« řekla paní teta. »Já ti budu, Nanynko, chodit vařit, abys mohla býti více u šití.«

»Voni jsou dobrá duše, paní teta,« řekla paní Kopřivová. »Ale i tady bude to lehčí, než jsem sama zprvu myslila. Domluvily jsme se s jemnostpaní kmotřinkou, že přijede Pepička s tou příležitostí, která zahradníkovy studenty a Josíška sem doveze, zrovna na zámek. To vědí, že jsem ani slovem neodporovala. Pepičku hned zejtra začnu chystati. A s Josíškem a se studenty přijede mi pomocnice.«

»Která?« zvolaly paní mydlářka i Pepička.

»Zahradníková Albínka. Když jsem se u paní poníženě poroučela, šla jsem k zahradníkovým. Josísek tam již byl. Čekali se svačinou, rádi viděli, jako vždycky. A tu jim vypravuji, jaké štěstí mám s Pepinkou. Přáli mi to, a paní Racková povídá, že by hned Albínku někam dala jenom za stravu, šaty a obuv, že by jí ráda kupovala, jen aby mohla se trochu ve světě ohlédnouti. Zrovna po lžici mi to podali, a tak jsem nabídl, že by mohla Albínka jíti k nám,« vyprávěla paní Kopřivová.

»To byl dobrý nápad,« chválila paní teta.

»To si myslím,« řekla paní Kopřivová. »Říká paní zahradnice, že ty holky jí málo přijdou k vaření a k šití, a že je to škoda. Máriňka, ta jenom by na ty palmy dejchala, Lidka zase jenom u jahod se hrabe, a pantáta zahradník je v tom podporuje. Jan se bude ženiti,

dostane kvartýr v druhém zahradním domku, bude si bráti poklasného dceru. Dostane s ní peníze. Bude samostatným zahradníkem, a paní táta půjde do pense. Zůstane mu bydlení v domku a za pomáhání dostane plat, jak syn udá. No, to se ví, že si budou přát. Ale holky, budou-li chtít, mohou jít do služeb, nebo se vdát. A paní Racková by ráda tedy Albínku dala někam — no, jak jsem řekla, domluvily jsme se. Tedy Albínka po svátcích přijede. Bude pomáhati při vaření, úklidu, šití, při všem. Bude jako naše. Aspoň se nám po Pepičce tolik nezasteskne.

»Dobře to bude, dobře,« kývala paní teta.

»A Pepička bude si moci v zámku zaběhnouti k Rackovým, kdy se jí to dá, a třeba někdy něco vzkázati, když budou studentům posílat prádlo,« určovala ještě paní Kopřivová. Dlouho ještě o tom hovořila.

Pepička nevěděla, má-li plakati nebo se těšiti. Byla v zámku jenom několikrát, a nejvíce jí utkvěly v paměti rozsáhlé zahrady a velké skleníky. Však o těch jí Pavlík nejvíce vypravoval.

Pavlík! A Pepičce hemžila se před očima spleť písmen, kvítečků a srdíček na podložce, jen že místo jména: Pepička bylo všady: Pavlík. A s tím ulehla i usnula.

V.

Těch několik dní do Nového roku uplynulo u Kopřivů velice rychle, tím více, any se dostavily švadleny a učence a oživily velký pokoj, kde bylo bez nich skutečně prázdno.

Děvčata se z počátku ostýchala zpívati a čtveračiti v domě, odkud byla nedávno vynesena rakev a smutek zavládl, ale paní teta mydlářka jak obyčejně dovedla nalézt cestičku k vyvážnutí. Počala se švadlenami zpívati vánoční koledy, jak se dle tehdejšího zvyku až přes den sv. Tří králů činívalo, a tak zavanula světlejší nálada ve stavení. I paní Kopřivová, majíc, jak se na vdovu slušelo, přes tmavé šaty vždy uvázanou černou zástěrku a pod bradu uvázaný na hlavě i křížem přes prsa černý šátek, krajkou lemovaný, přizvukovala k písním.

Vánoční stromky a dary nebyly tehdy v malém městě ještě v obyčeji, tedy vypravovala děvčata, jaký kde mají postavený Betlém a kde se scházejí sousedé, aby zpívali koledy. U Hrušků měli také pěkný Betlém s dřevěnými dosti slušně vyřezávanými figurkami, a sešly se tam vždy aspoň vdané dcery s dětmi, by se pomodlily při jesličkách. Paní Hrušková vyčastovala pak rodinu vánočkou a punčem a podělila koledou: ořechy a jablky. Každé vnouče mělo zapíchnuto v jablku po lesklém, čistě vymytém dvacetníku.

Veliká novina, že Pepička pojedje ku vzácné paní kmotře a zůstane u ní na rok »ve cviku«, překvapila ovšem všechny. Kde kdo to Pepičce přál, a babička paní Hrušková se přímo s vnučkou pyšnila.

Pepička byla trochu smutna. Věděla, tušila, že se jí bude stýskati, a mimoděk si toho byla vědoma, že se jí bude stýskati po Pavlovi. Ale těšila se, že v zámku přijde dohromady s jeho rodinou a bude se s nimi snad stýkati.

Vzácné kmotry se poněkud bála. Vidala ji zřídka kdy a když viděla, s jakou ponížeností se rodiče i paní teta k ní chovají, užil se jí až dech. Nezměrný pak obdiv nad ústrojem paní kmotry zmocňoval se jí vždy. Bývalo vždy kolik dní mluveno o každém kousku obleku paní direktorové, a ona Pepička jedenkrát pronesla, že líbí se jí babiččiny, paní tetiny a matčiny zlaté a stříbrné čepce lépe než klobouk paní direktorové s mnohými mašlemi, kytkami a péry v pestrých barvách zdobený, v němž se hlava téměř ztrácela; tu se jí vysmáli všichni. Paní teta pak nemeškala ji poučiti, že nositi klobouk jest jenom právem vyšších stavů a značí vznešenost.

Tehdy byla Pepička výsměchem zarmoucena, a teprve Pavlík ji potěšil, sděliv jí, že se mu líbí zlaté a stříbrné i bílé krajkové a vyšíváné čepce s holubičkami, jaké i jeho matka nosila, mnohem lépe než panské klobouky. Také jí nakreslil hlavičku v klobouku, která Pepičce připadala velice směšnou.

To jí vše tanulo na mysli a bála se, že nedovede zvyknouti u paní kmotry. Také napomínání, jehož se jí nyní stále dostávalo od matky, paní tety i babičky, ji nemálo skličovalo. Stále a stále se jí opakovalo, že musí mluvit jen a jen německy, že musí při každém odcházení a přicházení, po každém jídle líbat ruce, že nesmí neotázána promluvit, až se Pepičce hlava z toho točila.

„A to musím vydržeti po celý rok,“ říkala si v duchu tesklivě.

U večer ulehnuvši vzpomínala na Pavla, co on asi tomu říká. Ach, vždyť věděla od něho, že nerad pobývá v zámku, že zdržuje se nejvíce v zahradách, pozoruje tam zaměstnané robotníky a hovoří s nimi. Petr mu toho zazlival, on sám nepovšimnul si selského lidu, pohlížeje k vrchnosti i k úředníkům jako ku vznešenějším tvorům. Těmto býti roven — to bylo cílem Pavlova snažení.

Jednomu byla Pepička skoro ráda: tomu, že až Pavel přijede, ona odjede a nebude v rozpacích stran té podložky. Ale byla by mu přece ráda řekla, ať jest opatrný, aby toho nikdo nepozoroval, než, nemohla se rozhodnouti, jak! Jak to říci, aby se nezarděla, nezachvěla, aniž by jí slzy vstoupily do očí?

Teprve poslední večer ji napadlo, jak to Pavlovi řekne. Chtěla se mu omluviti, že uklízející „studentský stůl“ vysypala papíry z jeho podložky; on asi pozná, že jich neurovnala. Ano, tak to půjde, tak se podaří, to byla Pepička přesvědčena. Ať se již trochu rdí, ona i Pavel přece si porozumějí.

Nadešel den příjezdu studentů. I ostatní strážníci Kopřivových již přijeli, a v domečku bylo plno šumu a hluku. Josífek byl všecek osvěžen několikadenním pobytem u přátel, a stesk o otce z mladistvého jeho mysli téměř vymizel.

Rackovi studenti dovezli paní Kopřivové jablka a ořechy, hrušky a čerstvé švestky. Také paní mydlářka dostala od nich tuto koledu, a Pepičce podal Pavlík ještě zvláště v pěkném košíčku z lepenky, kterýž sám byl pracoval, nejkrásnější ovoce, obložené zeleným listím a kvetoucí resedou. Vezl košíček obalený vatou na klíně, aby reseda nepomrzla. A zvláště v krabici podal Pepičce několik jahod, vypěstovaných sestrou Ludmilou. Toho Pepiččina rdění, těch rozpaků!

A Pavel se rovněž rděl a rozpačit zajímavě vyfyzoval pozdravy matky a sester a jak se již na Pepičku těší, až bude je v zámku navštěvovati.

Pepička jen hlavičkou kývala a posléz, ano se trochu po všeobecném uvltání utišilo, a ona sama k odjezdu se chystala, podařilo se jí pošeptati Pavlovi: »Já jsem viděla na vaši podložce tam na stole.«

Pavlík porozuměl. Zarděl se a zašeptal: »A nehněvá se?« Říkal totiž Pepičce posud: ona.

»Ne,« odvětila. »Ale nemáte to tam nechat, kdyby to viděla panímáma — —« Zajikla e.

Pavlík znovu porozuměl. Kývnul hlavou. V tom již volala paní Kopřivová Pepičku, ať jde vypít trochu kávy před odjezdem.

Šla a usedla u stolku u kamen, kde seděla vedle paní tety Albínka Rackova, vesele se usmívajíc. Těšila se na pobývání u Kopřivů, bývalo jí někdy v zámku poněkud smutno. Ta stálá podřízenost, poníženost oproti úřednictvu nepůsobila dobře na mladou dívčinu mysl.

Hovořila důvěrně s paní mydlářkou a na její otázku, nemá-li ona, Albínka posud milence, odvětila upřímně: »Co jich napadá? Kde bych já mohla s kým mluvit! Ze služebnictva nikdo nepomyslí na ženění, dokud se mu nedostane pokynutí, že by se oženit směl, a pánům se raději vyhýbáme, sestry i já. Což pání, ti by si zadováděli a zažertovali, ale kam by to vedlo? Když se chtějí ženiti, vezmou si zase jen z úřednických dcerek, anebo koukají, kde jsou peníze. A těch u nás není; to vědí, paní teta.« Dívka jmenovala paní mydlářku tak jako všichni u Kopřivů.

»No, peníze nejsou všechno,« mínila paní teta. »Ale jste tak tři panny, to by bylo již na čas, aby se začalo se svatbami. Panna Márinka je přec již aspoň pět a dvacet.«

»Ano, hned po Janovi,« svědčila Albínka. »Ale naše Palma se nevdá.«

»To by bylo,« pochybovala paní teta. »Já nevím, co jste si to zvykly tak tu pannu jmenovat. To je nápad.«

V tom objala Pepička paní tetu, loučíc se. Bylo dosti pláče, a než se usadila Pepička do zámeckých saní, vrátila se znovu a znovu, objímajíc matku a paní tetu i Josítku.

Všichni ji chlácholili. Konečně usedla nadobro v saních zabalena v kožichy a šátky, tak že nebylo jí možno ani se obrátiti. Koč mlasknul na koně, a za zvuků rolníček zmizela Pepička v několika okamžicích všem s očí.

Vraceli se domů. »Vždyť jenom na rok,« řekla paní teta k paní Kopřivové a dodala: »A máme zde za ni Albínku.« Tato se k ní přitulila.

U Kopřivů pokračováno v obvyklém způsobu života. Když se rozhlásilo, že paní Kopřivová vezme ještě dva studenty, ihned se tito vynášli. Byl byt u Kopřivů chvalně znám a hledán. Paní Kopřivová zřídila vše dle rady paní tety, spala s Albínkou v čeledníku a služka v kuchyni. Služku ponechala paní Kopřivová pro dvě kravky, které si hodlala nechat, aby měla pro velkou domácnost svoje mléko.

Studenti přibývši na byt byli spolužáci Josítkovi, bydlili vzdáleně od školy v řemeslnické soukennické rodině a nemajíce tam dosti klidu k učení, rádi byt zaměnili.

Albínka se vpravila záhy do všeho. Uklízela, vařila, prala, žehlila a ráda si se vším pospíšila, aby se dostala k šití. Byla veselá jako její bratři, záhy se spřátelila se šičkami i žačkami a s povolením paní Kopřivové docházela podvečer »na tmavou hodinku« tu a tam

na besedu. S paní tetou mydlářkou chodila v neděli dopoledne i odpoledne do kostela, a záhy měla ji paní teta mydlářka tak ráda jako svoje neteře a praneteře.

S každou zásilkou prádla, chleba a ostatních potravin pro syny studenty posílala paní Racková nějakou maličkost hostitelce své dcerky: zeleninu, květiny a podobné věci, které byly vždy rády přijaty, a za které se odvděčovala paní Kopřivová tím, že dávala Albínce šití, za které ji platila jako ostatním švadlenám.

O masopustě šla Albínka v průvodě sestry paní Kopřivové také do dvou bálů, a pak byla u Kopřivů slavnostní nálada, ana Albínka dopodrobna vyprávěla vše, co zažila.

Jeden ten ples byl studentský, druhý dáván byl cechem soukenickým.

Albínka vypadala jako andlík v bílých tylových šatech, jednou modrými, podruhé červenými stuhami zdobených, s věnečkem z čerstvých květin, které jí sestry poslaly, v rusých kadeřích.

Líbila se všeobecně, a za několik dní po »cechovním« plesu přišla paní mydlářka odpoledne ke Kopřivovým s obličejem tak slavnostním, že bylo to všem nápadno.

»Paní teta ví jistě něco nového,« šeptaly si švadleny. Po chvíli se to řeklo nahlas. Paní teta se jenom usmívala, odkašlala si a dala do úst »luftceltlový pekáček«; snad aby nepověděla, čeho prozatím povědět nechtěla.

Bylo okolo Hromnic, a švadleny pracovaly při světle jen do šesti hodin.

Paní teta pokynula paní Kopřivové jaksi významně a řekla: »Dej, Nanyňko, dnes trochu dřív těm holkám »fajrum«, je tak hezky, ať se proběhnou.«

Paní Kopřivová se trochu podivila, než, bez meškání řekla děvčatům, ať skládají.

Také studentům bzučivě se učícím šla říci, ať toho pro dnes nechají, že chce trochu pokliditi, ať si jdou na procházku.

Nikdo se nedal pobízeti. Šumně se skládalo šití i učení u obou stolů.

»Smím jítí také s sebou, panímámo?« tázala se Albínka paní Kopřivové. Nepochybovala o svolení.

»Oni tu zůstanou,« řekla paní teta.

»Ale —,« Albínka chtěla cosi namítnuti, než, pohled paní tety, tak měkký a laskavý, zavřel jí ústa.

Za chvíli se vše rozběhlo, jen Albínka s paní Kopřivovou seděly u šití.

Hleděly obě dychtivě na paní mydlářku, co že jim asi sdělí.

Nechala je chvíli čekat, pojdajíc jeden pekáček za druhým. Posléze řekla: »Albínko, oni se k nám snad dostaly pro své štěstí.«

»Jak to?« tázala se dívka.

»Přišla ke mně dnes před polednem paní Chaldounová z podloubí, no, však ji znají, tu bohatou vdovu, vede po mužovi soukenictví se synem. No, a paní Chaldounová se mne ptala, panno Albínko, na nich. Moc prý se jí líbily o cechovním bále a mladému panu Chaldounovi asi také. To budou oni sama nejlépe vědětí,« vyprávěla paní mydlářka usmívajíc se na Albínku.

Tato zardělá a plna rozpaků vypravila ze sebe: »Tančil se mnou párkrát.«

»A vždy celou písničku, a na ty druhé se chodili ostatní mladí páni prý k němu dovolovat. Tak hned dal pánům kamarádům na jevo, že se mu panna Racková líbí. A doma panímámě také pověděl. Panímámě se naše Albínka také líbí, a přišla se ke mně optat, tak jak se chodívají ženichovské panímámy ptát,« vykládala paní teta rozmarně. »Já jsem panně škodila, haněla jsem, to se ví. Řekla jsem, že panna je mračivá, líná, že neumí vzít ani vafečku do ruky, že nechce šít, že nechodí ráda do kostela, že má milovníků na tucty, že není ani tak hezká, jak vypadá,« paní mydlářce vlastní smích přetrhl řeč.

Paní Kopřivová a Albínka smály se též. Albínka byla zardělá jako růže.

»No a co dál?« tázala se paní Kopřivová.

»Inu, co dál. Mladý Chaldoun by myslel na známost. Doopravdy. Ale že to nespěchá, řekla mi paní Chaldounová. Víte, moje milá, ona je panímáma posud v domě paní a nechce se jí na výměnek. Má býti z čeho živa, kdyby synovi i krom řemesla, a to stojí u Chaldounů slavně, také pole postoupila, tam jsou kapitálky, dobře uložené kapitálky. Ale ona se ráda stará, šuká, má to v krvi. Vždyť záhy ovdověla a k vůli dětem se nevдалa. Tak ji vidím, jak chodila do kostela, tři holčičky před sebou, za každou ruku vedla chlapečka,« vzpomínala paní teta.

Myslela jsem, že je pan Le — mladý pan Chaldoun jedináčkem,« zajikla se Albínka.

»Ano, ano je pan Leopold jedináčkem,« s úsměvem platícím přefeknutí Albínčinu, řekla paní mydlářka. »Ale stálo to matku mnoho slzí, rozdrtila jí smrt dětí párkrát srdce. Mladší syn Karlíček zemřel jí cholerou, byl již v páté třídě, těšila se, že z něj bude mítí pána, že vystuduje. A s ním v jednom týdnu zemřela Žofička, holčina jako květ. To bylo lítosti! Třeba tenkrát kde kdo někoho oplakával, ať z rodiny nebo z bližší přízně, nad Chaldounkou plakal kde kdo, když z toho domu v týdnu dvě bílé rakve s věnci a fábory vynášeli. A s druhými dvěma dcerami měla ta matka také žalost nad žalostí. Lizinku vdala za apatykáře, vdovce s dvěma dětmi, a ta tam nepoměla co dobrého. Také to dlouho nevydržela, zemřela po tříletém manželství a trápení. Moc si tehdy matka vyčítala, že ji tam dávala. Ale nebylo tehdy u Chaldounů toho statku, co je dnes, a byla ráda, že vdovec přišel. A Márinku, svou snad nejmilejší ztratila na tak žalostný způsob, že dnes bez velikého pláče nemůže o tom mluvit.«

»Pamatuji dobře, jak se Márinka utopila,« přifekla paní Kopřivová.

»Jak by ne, není tomu tak dlouho,« svědčila paní mydlářka. »Nechají si to povědět, Albínko, k čemu tak láska může mladé lidi zavést. Udělala si Márinka Chaldounova známost s takovým člověkem, který skoro ničím nebyl a pranic neměl. Byl to učitelský mládenec, pomocník. Vytloukal živobytí se slabikářem a trochou muziky. A takový člověk si myslí na pannu, o které se vědělo, že jí matka věnem vysází dvacetníků do kolika tisíc. A dovedl si pannu tak předejít a otočiti, že ji celou zmámil, a ne a ne, nechťela od něho upustiti.

Dost ji matka trestala. Bitá byla, do komory ji matka zavírala, musila zametati v sobotu večer před domem, třeba byla v domě děvečka a prechovaček ¹⁾ kolik, pro vodu ku kašně ve dne s putnou na zádech docházeti musila, aby každý viděl a seznal, že se matce nezachovala. Ale nic platno, panna Mária jen vedla svou; že od toho mládence neupustí. Nejvzácnější příbuzní, pan kmotr její i sám pan děkan, na prosbu paní Chaldounové jí domlouvali, ale panna jenom říkala, že, nedostane-li svého milého, nechce se vdávati a mrzí-li matku doma, že do služby odejde. Tomu ovšem nemohla měšťanka tak bohatá připustiti. Také jí nebylo lehké při tom. Než, obešla si pány od městské rady, a tak se stalo, že ten učitelský dostal výpověď. Márince to dal nějak věděti, lidi se vždy našli a najdou, kteří takovou věc podporují, třeba to byl hřích dětem proti rodičům nadržovati. Stěhoval se, a ten den večer paní Chaldounová marně Márinku po domě hledala a volala. Myslíla, že někde v koutku pláče, a byla ráda, že bude těm protivenstvím konec. Hlásil se Márince ženich, který si nedělal ničeho z té lásky, míně, že je to maličkost, trochu vzdorů. Byl to prýfovaný rádní, velice krásný a hodný pán, bohatý a učený. Za každým pátým, šestým slovem jedno latinské, za každým druhým třetí německé promluvil, nebo to, co řekl, po německu opakoval. Každá rodina za velkou čest by si byla pokládala, kdyby se byl o dceru hlásil.

„Znala jsem jej, znala,“ přitekla paní Kopřivová.

„Žádal po Márinčině smrti pryč odtud, ale moc dobře prý se oženil. Dostal prý dceru panského direktora a s ní tolik dukátův, kolik Márinka by byla měla dvacetníkův,“ vyprávěla paní mydlářka dále, posilujíc se při dlouhé řeči pekáčkem. „Tedy ta Márinka nepřišla večer domů. Ani ráno jí nenašli. Hledali ji všude u příbuzných, až kdosi řekl, že ji viděl na večer jít ke hřbitovu. Šli tam a v rybníce za hřbitovem hledali. Scházívala se tam s tím svým milým. Sešla se tam s ním asi večer, když se stěhoval. Našli ji brzy, mrtvou. Měla ruce na prsou sepjaty, jakoby za odpuštění prosila. Jestli se tam dlouho do večera zdržela a pak se minula cesty a s břehu se do vody smekla, nebo toho hříchu se dopustila a sama do vody vskočila, nikdy žádný nezvěděl. Na velký pláč a prosby matčiny dovolil pan děkan, že směla býti na hřbitově pochována. Byla již pár neděl v hrobě, a tu poslal ten její milý psaní na druhého mládence učitelského, že aby prý panně Chaldounové vyřídil, že on ji propouští ze slibu věrnosti, milování a čekání. A to proto, že si bude bráti vdovu po učiteli na škole, kam se dostal a s tou vdovou i školu obdrží.“

Albínka dávno slzela a nyní se dala do pláče.

„Ba, je to k pláči,“ řekla paní Kopřivová. „Je to výstraha pro ty, které rodiče neposlouchají.“

Paní mydlářka pokývla hlavou a pokračovala: „Tu lítost té matky nelze ani vypověděti. Kde kdo ji litoval a těšil. Zbyl jí jenom syn Leopold, nejmladší z dětí, a není divu, že si jej střežila co oka v hlavě. Jak ji pan Leopold vyznal, že se mu tuhle panna Albínka líbí, tu nechce mu dobrá matka dělati v ničem překážek. Ale přece se přišla na pannu vyptat. To je moudré, a já jsem jí to pochválila. A jak jsem řekla, pannu jsem hodně pohaněla. No, zasmějou se,

¹⁾ Dělnice u soukenničiny.

Albínko, již nepláčou a poslouchají dál. Tedy paní Chaldounová proti tomu není, aby si pan syn s pannou udělal známost, a tak jsme se domluvily, že pro ten rok, co bude Albínka u nás na zkušenou, bude pan Leopold ji někdy vyprovázeti, že dojde sem někdy odpoledne v neděli po nešporách a ve všední den tak dvakrát za tejdén v létě na zahrádku na besedu a po roce že se bude mluvití dále.

»To je moudré, to bude pořádná známost,« kývala hlavou paní Kopřivová.

Albínka jenom hořela. Šití dávno odložila a nyní natáhnuvši se přes stůl, vzala paní mydlářku za ruku a tuto políbila.

»No, vždyť je dobře,« řekla paní mydlářka zalichocená. »Jen si, panno, nastávající panímámu hledějí předejítí. Není k tomu mnoho potřeba. Za potkání ji můžou pozdraviti, zeptati se, jak se vynachází, kousek vyprovoditi, a až jim podá ruku, můžou ji políbiti. Tak si nežadají, nebudou ani dotěrnou, ani pyšnou. To vědí, taková matka si na takovém synu může již zakládati. A jejich páni rodiče budou mítí jistě radost, až se jim to poví.«

»Bože, co jenom naši řeknou,« lekala se Albínka.

»Nestrhnou panně hlavu, nebojejí se,« zažertovala paní mydlářka. »Povídám, radost budou mítí. Kde jsou tři dcery, jak by se rodiče netěšili, když se jedné hlásí ženich a k tomu takový ženich! To je štěstí veliké, to mi může panna věřiti. Nejen že by mladý Chaldoun dostal nevěsty s penězi, ale je tu i to, že se v takové rodině, kde bývali mistři vždy staršími cechu, se koukává — a to vším právem, aby si synové vybrali ženy zase ze soukennických rodin.«

»To je pravda,« svědčila paní Kopřivová.

»No a paní Chaldounová na to nekouká,« jaksi vítězně doložila paní mydlářka. »Tak se, Albínko, přece radujou.«

»No, skákat nebude,« usmála se paní Kopřivová. »Ale já mám radost, že se to panně právě u nás hodilo a že je to takové štěstí. Panna půjde nyní také někdy se mnou k Hruškovům, aby viděla, jak se při soukenničině pracuje. Jako nastávající paní mistrová můžou pokouknout, jak se vlna přebírá, jak se souká a nopuje. K takové práci jistě také někdy přijdou, je dobře, kde paní spolu pracuje.«

»Ach Bože, Bože,« vzdychla Albínka.

»Ahá, srdéčko láskou vzdychá,« usmála se paní teta.

»Ale paní teta,« mazlila se Albínka.

»No, no, vždyť nic neříkám. Jenom si dají na sobě záležeti. Nepovídají švadlenám nic, rozesly by to. Až pan Leopold přijde, no tak nemusí nikdo věděti, co tu hledal, řekne se to a řekne se ono, lépe je vždycky známost zapřáti než rozhlašovati. Já mám radost,« paní teta se usmívala a podávala svoje »luftceltlové pekáčky« paní Kopřivové i Albínce přímo do úst.

»A jak to dáme věděti našim?« tážala se Albínka.

»Ne, prozatím není potřeba,« mínila paní Kopřivová. »Psát to přece nebudou. Až se panímáma sem podívá, a řekla mi, že nejděle o Velikonocích, až se pro studenty pojede, by za pannou přijela, tak se jí to poví. Zatím se panna s panem Leopoldem trochu okoukají.«

»Já se před ním budu styděti,« řekla Albínka.

»To se na pannu patří,« kývala paní teta hlavou. »Ó je, to jinaké nejde. Já jsem se před nebožtíkem mydlářem také styděla. Mluvila jsem s ním již asi půl roku, když tu vzkázal po svém panu

kmotrovi, že by přišel na námluvy. Nebožka panímáma tu na mně, co a jak. A já jsem pro Boha poníženě prosila, ať se panímáma nehněvá. Nehněvala se, kde pak, takový ženich! Jen pantáta se mýl, byl by chtěl zeť soukenníka, jako dostala Hrušková a druhé dvě sestry. No, ale svolil. A když přišel ten ženich se svým pantátou a panem kmotrem na ty námluvy, tu jsem dostala takový strach, že jsem se schovala pod obníště. Vytáhnout mne nebožka panímáma odtamtud musila a notných pár buchet mně do zad strčila, než mne k tomu dostala, abych šla do světnice. Když jsem líbala nastávajícímu pantátovi a panu kmotrovi ruce, nemohla jsem ani vydechnouti a nevěděla jsem, líbám-li pravou nebo levou ruku. Udělali mi oba křížek, pantáta dal mi do ruky křížový tolar na dobrou vůli, jak se říká, a pan kmotr dvacetník. Chci je strčit do kapsy a tu vidím, že mám po straně šaty, takové do fialkova světlé, od sazí pomazané. Pozpátku jsem odcházela do kuchyně, aby to nepozorovali, a když jsem nesla punč a koláče do světnice, musila jsem se převléci. Do smrti mne nebožtík mydlář s tím zlobil, že si bral ženu prý z komína.

Paní Kopřivová slyšela toto vyprávění již asi stokrát a nasmála se tak srdečně jako Albínka, která se tuto událost poprvé dovídala. Studenti vraceli se do světnice k večeři, a paní mydlářka se loučila.

Albínka ji šla vyprovodit, a mnoho si ještě pověděly.

Příští neděli vyprovázel pan Leopold pannu Albínku z kostela, a panna v rozpacích cupala droboučkými krůčky ve sněhu jako koroptvička. Rděla se jen což. A pan Leopold též. Málo si toho napovídali.

Za to doma při vaření oběda, neboť studenti doma nebyli, chodíce po městě, vyprávěla paní Kopřivové, kdo ji všechno s panem Leopoldem viděl, a jak po nich lidé koukali.

Paní Kopřivová vlídně jí naslouchala. Myslí dlela u vzdálené dcerušky a věru, že nedbala potlačit myšlenku, že snad i její Pepičce se za pobytu u vzácné paní kmotry naskytne nějaké štěstí, a že i ona zví podobnou zvěst o dceři jako zahradníkovi. To by tak bylo, aby dcera dostala vrchnostenského úředníka! Paní Kopřivová se sehnula, aby utlumila úsměv. Již viděla dceru v zámku v malovaném pokoji, hledící z okna zdobeného záslonami. A sebe u ní na návštěvě. A myšlenka, že pak by, mluvíc o manželce panského úředníka, řikala: Moje paní dcera, ji zaplavila blahem.

Odpoledne po nešporách došel pan Leopold na besedu. Nenačkal mnoho řeči. Vyřídil od panímámy pozdravení a dotaz, jak se paní Kopřivová vynachází, a pak mu scházela veškerá látka k hovoru.

Albínka také mnoho nemluvila, srdéčko jí stále tlouklo, až se jí dech tajil, a hleděla na pana Leopolda jenom po očku.

Paní Kopřivová udržovala hovor, a když si asi v hodině ti tři lidé pověděli, jaké jest počasí, jaké bylo před týdnem a jaké bude asi za týden, tu pan Leopold odcházel.

Albínka na pokynutí paní Kopřivové šla jej vyprovodit do síně, ale ani zde se nedostali spolu k řeči.

Než, známost byla zahájena, a Albínka snila zlaté sny mladého srdce.

(Pokračování.)

Svět a jeho konec.

Sestavil z různých zpráv Bedřich Jiříček.

(Dokončení.)

ty paprsky sluneční! Země za vše, za celý svůj život jim jen děkuje. V létě, když slunce až zbytečně vytápí, mnohý, zvláště chudý zvolá: »Kéž bych mohl toho tepla nachytati do měchu do zásoby na zimu! Co by se tím uspořilo peněz, jež se vydají za dříví a uhlí!« Tato myšlenka není zlá, ale přišla již pozdě, neboť vynález, uschovávatí teplo, již dávno je v praxi. Těch pytlů plných tepla skutečně užíváme, leč v jiné formě, totiž ve formě dříví a uhlí. Vytápíme své pokoje a vaříme své pokrmy paprsky slunečními, nastřádanými nikoli v pytli, ale v dříví a uhlí. Paprsky sluneční jsou zřídlem všeho pohybu, vši práce a všeho života na zemi. Slunce je centrální stravovací stanice, z níž berou život i potravu všechny bytosti žijící v oboru naší sluneční soustavy.

Je zajímavé si povědět, jak to slunéčko nám všecko dává, že žijeme, ač snad se tím poněkud uchýlíme od svého předmětu.

Napřed si znázorníme zjev: »udržování a přeměňování síly« čili »energie« v přírodě.

Co se dostane na zem, nic se neztratí, a to nejen něco hmotného, ale i žádná síla se neztratí. A slunce ustavičně silou svou pro nás pracuje. Co je energie čili působivost, co je síla v přírodě? Je to schopnost, provést něco, nějakou práci. Jeví-li nějaké těleso svou působivost neb energii, pravíme, že je to síla v pohybu, že je to síla živá. Takovou energii jeví parní stroj, jenž táhne vlak. Působivost však může v tělese také býti skryta, jako nějaký zákeřník zakuklená, na př. parní stroj, když zastavil se na stanici s vlakem. Nazýváme ji proto energií v klidu, také »napjetím«, také »silou spící«, »silou mrtvou«.

Dáme-li kámen ze země na desku nad zemí vysoko jsoucí, má tento snahu, velikou silou, čím větší, čím je výše, spadnouti, nemůže však tuto sílu jeviti, dokud se deska neuhne. Tíže kamene je zde energie klidu.

V třaskavých látkách jest také mocná chemická síla v takové mohutnosti, že jeví hrozné účinky. Pokud však nárazem neb jiskrou se nepodráždí, jest jen silou spící, napjetím, energií v klidu. Jakmile se však svých pout sprostí, promění se v sílu živou, učiní hrozný výbuch. Jak, ztratí se tato síla, když snad rozbourala domy nebo skály? Nikoli. Dle zákona, že nic se neztratí ve světě, neztratí se ani tato síla.

Každá spící síla přemění se při vhodné příležitosti v sílu živou a každá síla živá, přestane-li v tomto tvaru působiti, přemění se v jinou živou sílu, nebo se skryje ve tvar síly spící.

Ovšem, je nám nesnadno vždy postřehnouti, kam se poděla síla, již jsme před okamžikem viděli tak hrozně účinkovati. Podotknouti však třeba, že mechanické síly, jako tlak, tření, nárazy a pod.

se nejvíce mění ve vlny tepla, které se rychlostí blesku sdělují do vzduchu, země, etheru a snadno hned zmizí našemu zraku.

Tato ustavičná hra přírodních sil: proměna síly spící v sílu živou, síly živé v napjetí čili sílu spící, nazývá se »přeměnou sil«. Takové přeměny nesčíslné ustavičně se jeví před naším zrakem. Vezměme nejobyčejnější zjev! Dejme hrnec s čerstvou vodou na plotnu krbu a zažehněme pod ním oheň. Voda víc a více se zahřívá, zalézá do ní síla z ohně vylezlá a v teplo se mění. Dáme-li teploměr do vody, vidíme, že rtuť dostoupí ve sloupci až ku stému stupni Celsiovu. A výše rtuť nedostaneme, kdybychom dělali co chtěli. Což již oheň většího tepla nevyvodí? Ó, ano, jako dřívě, ale voda počne vřít, to jest, ta síla živá, ohněm vzbuzená nezůstane nyní ve tvaru tepla, nýbrž přemění se v jinou sílu, v sílu rozpínavou, která dílky vody víc a více roztahuje, až ji promění v páru. Kdybychom neprodyšně hrnec zavřeli, rozpínavost by působila na stěny a zdála by se nám jako síla spící. Kdybychom na přikrývce učinili otvor, do něho nastrčili rourku a nad tuto dali malinké kolečko, pára by hnala nahoru, kolečko otáčela, a měli bychom parní stroj ihned, čili síla mrtvá by přecházela v sílu živou.

S tímto vynálezem již nás před dvěma tisíci lety předešel Archimedes, vynaleznuv tak parní dělo.

Sledujeme-li v přírodě jakýkoliv zjev, vše má svůj vznik ze slunečních paprsků. Vidíme na př. řeku. Na řece jsou upravena lopatovitá kola, která melou obilí, nebo ženou tkalcovské stavy, jejichž výrobky se odíváme. Nebo kdo by mohl všecka odvětví v průmyslu vypočísti, jež se uvádějí v život otáčením kol, hnaných tíží vody?

Voda je sice žene, ale svou sílu má od slunce. Že zase nová voda teče řekami, je následkem oběhu vodstva na zemi. Ale tento oběh působí paprsky sluneční. Voda se paří působením paprsků slunečních na vlhkých místech země, v polích, řekách, ale zvláště na moři, vystupuje jako pára do výše, je nesena větrem do všech končin země, zhustne konečně ochlazením a padá jako déšť, sníh, kroupy na zem, teče zase zpět do moře, odkud přišla. Oběh tento by ustal, řeky by vyschly, nebylo-li by síly, která by znovu ten oběh nevyluzovala. Slunce však právě je to, které oběh ten vyvodí, jelikož vodu v páru mění, nedadouc nikdy klidu vodám zemským. Jakou sílu musí slunce na to vyvoditi? Povězme si to v číslech. Učení fyzikové vynalezli (Pouillet), že každý čtverečný metr na povrchu zemském obdrží ročně průměrně od slunce 2500 milionů kalorií. Kalorie je množství tepla, kterého třeba, aby jeden kilogram vody se oteplil z nuly na jeden stupeň míry Celsiovy. Kdybychom musili toto množství tepla, tuto kalorií vyloudit mechanickou silou, na př. třením, nárazy, bylo by k tomu třeba 424 kilogrammometrů, t. j. síly, která je nutná, by zvedla břemeno 424 kilogramů těžké za jednu vteřinu do výše jednoho metru. Uvážíme-li, že povrch země okrouhle deset milionů čtverečných mil má, neboli 500 milionů kilometrů, z čehož na vodstvo tři čtvrtiny se čítají, dá se takto vyměřiti, jak veliké množství síly ve tvaru tepla země a obzvláště moře bere od slunce. V tomto tvaru, teple, tato síla nesetrvává, nýbrž ustavičně se mění v síly jiné, ale nic se přece neztratí. Tak to je zde ve velkém, jak jsme to ukázali v malém, na nádobě, v níž se vaří voda. Voda se mění v páru, v této formě se vznese do vzduchu, kde vítr ji žene

do končin ovzduší sem tam. Přijde-li do chladnějších krajů, srazí se v krůpěje a následkem tíže padá na zem; síla dřívější, totiž napjetí, nyní se mění a jeví v tíži, následkem čehož žene kola, mlýny, továrny atd. První však příčina, která proměnila u vody sílu tíže v sílu jinou, v rozpínavost, bylo přece jen slunce, totiž jeho teplé paprsky.

Na návrší vidíme někde větrný mlýn. Zdali pak jeho křídla otáčejí v poslední příčině paprskové sluneční? Křídla jeho otáčí vítr. Vítr povstává nerovným rozdělením hustoty vzduchu. Nerovnost tato hledí se vyrovnati, a tato snaha po vyrovnání je vítr. Jak povstává však různost hustoty vzduchu? Učenci posud se nesrovnávají. V podstatě však se srovnávají v tom, že učí, že následkem toho, když jest nestejná teplota a nestejná hustota vodních par v ovzduší, povstávají proudy vzduchu a způsobí v krajích, ve kterých tyto proudy prošly, různý tlak vzduchu. A nyní již bychom zase byli u slunečních paprsků. Síla paprsků slunečních vypaří vodu, parami se naplní vzduch. Teplota (síla slunce) promění se rovněž ve vzduchu jako dřívě ve vodě v sílu rozpínavou, způsobí, že v krajích silněji oteplených stává se vzduch lehčím, stoupá, kdežto úsilí po vyrovnání hustější proudy vzduchové v jejich místo čili do řidších vrstev žene — a již je vítr zde — tak všechny proudy vzdušné mají svůj vznik od slunce. Síla slunce v poslední příčině žene i povětrné mlýny a větrné motory, vůbec i plachtové lodi na moři, i balony ve vzduchu tam, kam vzduchoplavci nechtějí.

Ale v nynějším století vynálezů voda a vítr ustoupily do pozadí jako síly výpomocné v průmyslu, jsouce nahrazeny parními stroji. Všechny tyto stroje parní mají svůj život ze žáru vyvoděného dřívím a uhlím, jež se do výhní pod parní kotly přikládá. A nyní můžeme říci, že by se žádný komín ani nezačadil, ani jedno kolečko ani jednou neotočilo v továrně, kdyby jim slunce odřeklo svou službu. Aby stroj pracoval, je třeba topiva. Toto však se bere z říše rostlinstva. Třeba je to uhlí, však ono kdysi bylo stromem nebo keřem v pralese nebo bažině. Celé rostlinstvo však bere vznik a život z paprsků slunečních. Jak to?

Skoro polovici své podstaty má rostlina z uhlíku, právě jako strom svou látku. Jak velké množství tohoto živlu musí do sebe velikán strom napolykati, než z malého semene vypěje ku své mohutné velikosti. Strom a vůbec rostlina bře uhlík, toto své stavivo, buď přímo, buď po oklikách z kyseliny uhličitě, která ve tvaru plynovém tvoří jistý díl ovzduší a také jest ve vodě a půdě. Je to plyn, chemická sloučenina, v níž na jeden atom uhlíku se čítají dva díly kyslíku. Z této sloučeniny musí se uhlík vyprostiti, by jej rostlina jako své stavivo upotřebila. Nástroje, jimiž rostliny dobývají tento uhlík z kyseliny uhličitě, jsou maloulinká zelená tělíska, chlorofylly zvaná, která v nesmírném množství na listech a lodyhách se nalézají, onu čarokrásnou zeleň tvoříce a krásným letním šatem rostlinstvo odívající. Tato malinká tělíska jsou to, která z kyseliny uhličitě, jež se vzduchem do listů vniká, uhlík vyssávají a přepracují za stavivo rostliny. Jsou to kameníci, zedníci, tesaři a vůbec stavitelé stavby rostliny každé, jak kvítka malého, tak obra lesního, a dají rostlině tak krásný tvar, že jen nejdovednější umělec jej dovede napodobiti.

Odkud chlorofylly berou sílu, by tvrdošijnou sloučeninu kyseliny uhličitě roztrhaly v její prvky a uhlík vyssály? Od slunce! Paprsky

světelné to činí. Jak se to děje, to je tajemství, ale my víme, že se tak děje. To nám dokáže každá rostlina. Vezměme zelenou květinu ze světla a dejme ji do tmy, kde má všechny podmínky života svého kromě světla, a ona zbledne, zeslábne, onemocní a zhyne, nedáme-li jí zpět do koupele světla. Četné pokusy botaniků ukázaly, že zeleným rostlinám světlo je nevyhnutelnou potřebou; bez tohoto tělíska chlorofyllová nemohou se zazelenati a nemohou bylině dodávati uhlík, ji zvětšovati, čili bylina bez světla nemůže růsti. Světlo sluneční je síla, kterou si rostlina najímá způsobem tajuplným, nám nedostupným, aby uhlík vyráběla z kyseliny uhličitě a násilně sobě držela tento tvrdošíjný živel, totiž uhlík, jenž se násilně zase chce sdružit s dřívějším druhem, nebo jemu příbuzným prvkem, čili síla paprsků slunečních mění se v bylině v chemické napjetí. Tato síla z paprsků slunečních vzniká v dříví, uhlí, petroleji, vůbec ve všech hořlavých látkách držel uhlík třeba celé století i tisíciletí.

V našich pecích, krbech, ve výhních továrních toto topivo se dá do takových podmínek, že uhlík se zase se svým starým známým kyslíkem sejde; nastává oheň a teplo, a tak síla z paprsků slunečních v topivu jako síla dřímající nyní je se svým úkolem u konce. Jelikož však nemůže zmizeti, musí se jeviti zevně jinak, promění se v teplo, žár. Toto teplo však se zase mění v mechanickou sílu, ženouc lodi na moři, pracující tovar v továrnách a dělající takto proletáče, socialisty i kapitalisty, nebo nás nesouc po železné dráze od jednoho konce světa ke druhému.

Než, nyní již si nahrazují světlo v průmyslu jiným živlem, silou elektrickou. Také ji zapřáhají do vozu průmyslu místo páry. Elektrická síla nyní telegrafuje, telefonuje i osvětluje celá města. Přece zase síla elektrická v poslední příčině pochodí od paprsků slunečních. Skoro všechny živly, z nichž se elektrická síla vzbuzuje pochodem lučebným, mají za podstatnou část prut nebo plotnu zinkovou. Dle elektrotechnické theorie nastane proud v živlu tím, že zinek kyslík z tekutiny, v níž ponořen jest, v sebe táhne vyvodí chemický rozruch. Stalo-li se spojení, nemůže chemická přitažlivost v této formě déle působiti, promění se v sílu živou, onu sílu tajemnou, kterou nazýváme elektrickou.

Jelikož však příroda nemůže něco z ničeho vyvésti, musil zinek sílu, pomocí které kyslík k sobě táhl, již dřívě v sobě míti jako sílu skrytou čili napjetí. Odkud tato síla je v zinku? Zinek jako kov se nalézá ve formě uhličitanu zinečnatého v kalamínu. Je to sloučenina ze zinku a kyseliny uhličitě. Přiměřeným chemickým pochodem z toho vyžene se uhlík a zůstane jen zinek a kyslík jako zinkoxyd. Toto těleso pak se dá do žhavého uhlí kamenného a rozžhaví se. Co je uhlí? Je to uhlík a má velkou přitažlivost ke kyslíku a tuto sílu má zase od slunce. Tato síla v uhlí skrytá při žáru stane se silou živou, vyssaje kyslík ze zinkoxydu a přejde na zinek, jenž nyní zůstane sám osiřelým, ale třeba ztratil v rozžhaveném uhlí kyslík, dostal za náhradu tajemnou sílu, toužící po kyslíku.

V galvanickém živlu konečně tato skrytá síla (touha po kyslíku) se stane živou, když se kyslík se zinkem zasnoubí; snubem tímto se promění v sílu jinou, sílu elektrickou. Jakmile síla ta sezдалa zinek s kyslíkem, činí daleké svatební cesty elektrické po drátech po celém světě. Je tento pochod sice zdoluhavý, ježž koná síla slunečních pa-

prsků, než přijde na kliku našich telegrafů, ale za to tím rychleji potom telegrafuje. — Tento výklad je nesnadný, ale přece snad lepší, než jaký činil jeden sedlák v hospodě svým zvědavým soudruhům, když se tázali, jak se to telegrafuje. Jak to je? Vzal přítomného psa, silně jej stiskl na konci ocasu, až tento bolestně zaštěkl; ale pokus se zdařil, neboť sedlák vítězoslavně řekl: »Vidíte, tak to je právě při telegrafě; na jednom konci se stiskne a už to vědí na konci druhém.«

Tak vítr, pára, voda, síla elektrická, jichž nyní lidé užívají za své tahouny v práci, vznikají z paprsků slunečních. Ale bez práce rukou lidských, bez koní, volů se přece ještě neobejdeme. Z kterého pramene tato síla, síla svalová se čerpá, a zemdlena jsouc se nahrazuje?

Všecka mechanická práce, již koná člověk a zvíře, vyvodí se stahováním a napínáním svalů. Jak se to děje, je záhadou; ale jest jisto, že lučebné pochody mají při tom velký úkol. Předně se dá dokázati, že člověk a zvíře vydávají tím více ze sebe kyseliny uhličitě, čím více napínají své svaly. Tento plyn ale neberou jen z venku, ze vzduchu, a berou-li, jen v nepatrné míře. Musí tedy při práci v těle se dítí slučování kyslíku již tam nasoukaného s uhlíkem těla; musila zde býti síla dřítmající, která se proměnila v živou chemickou sílu.

Odkud uhlík s tou silou do těla přišel? Zajisté nikterak jinak, leč z rostlinstva. Lidé i zvířata nemají v sobě ústrojí, aby to, co vydají ze svého těla dýcháním, pohybem, prací, každým okamžikem si nahrazovali z neústrojné přírody. Tuto schopnost mají jen rostliny, které minerální látky ze země kořeny ssajíce a plynné látky listy ze vzduchu přijímajíce, přetvořují tyto tajuplnou činností ve své těleso. Toto zase je schopno sestrojiti těleso živoucího tvora. Člověk i zvíře jsou odkázáni svým organickým životem na rostlinnou stravu. I nejdřavější zvíře, které neochutnalo nikdy rostliny, požírá ve své kořisti jen látku, již ulovilo ulovené zvíře v říši rostlinstva. Je tedy zjevno, že energie čili síla, která uhlík s kyslíkem ve svaích slučuje a pohyb vyvozuje, pochází od slunce. Toto (slunce) uhlíku v rostlině dalo sílu, a živý tvor tuto sílu i s uhlíkem ve stravě rostlinné požil. Mají-li na pohybech svalů účast ještě jiné síly chemické, také odnikud nemají vznik, leč od slunce.

Podobně jako s uhlíkem, zachodí rostlina i s jinými prvky, jichž potřebuje, jako vodíku, kyslíku, síry, fosforu a jiných, méně důležitých. I tyto nalézá rostlina ve vzduchu, půdě, vodě, ve sloučeninách jednoduchých, nesložitých, které mají velkou snahu v tomto prvotném stavu se udržeti a se znovu utvořiti, jen když je možno. Sloučeniny, jež byliny z toho tvoří, nejsou tak pevné a těsné, jsou nestálé a rozlučitelnější; prvky snaží se toto zasnoubení v rostlině opustiti a do staré známosti, do dřívější sloučeniny se vrátiti. Rostlina proto potřebuje síly, která živly ty v těchto sloučeninách drží násilně a v nich jako skrytá síla trvá.

Tuto sílu bere jako teplo; pochody, jimiž rostlina jde přijímajíc a přetvořujíc stravu, jsou endothermické (tepelné), to jest, potřebující tepla. Kdo toto teplo zase rostlině dává? Vlastní nevyčerpatelný pramen, odkud čerpá buňka rostlinná své teplo a svou energii (sílu a vzrůst), je nesmírné moře čistých etherických paprsků slunečních a čerpadla, zde maloulinká čerpadlíčka, našemu oku nedostupná, jsou

chlorofyllová tělíska v protoplasmu. Ze světla slunečního a z prachu zemského utkává si rostlinstvo své tělo a život.

- Tak má práce lidská a práce zvířat svůj původ ze slunce. Síla tepla a světla promění se v bylině v chemickou sílu mrtvou; tuto sílu berou lidé i zvířata stravou rostlinnou do sebe a vybaví ji, když jí potřebují a promění v sílu svalovou, ve práci. Lid pracující dobře to ví, když říká: »Jak mohu býti silen, když mám slabou stravu, nebo když nemám chuti k jídlu.« Všecka síla rostlinstva pochází ze slunce.

Než, nyní nastává vážná otázka! Vyčerpá-li se kdy tato síla sluneční, čili přestane-li kdysi slunce vysílati své paprsky na naši zemi? Nebo, zda naše země, třeba by paprskové sluneční na ni dorážely jako dosud, bude vždy schopná, tyto paprsky přeměňovati v organický život? Jinak také se můžeme tázati, bude kdy konec světa? Tímto můžeme rozuměti zánik naší soustavy sluneční i milionů hvězd, nebo také jen zánik života na zemi. Jen o to poslední se můžeme zajímati. Po zániku života na zemi musí nám býti lhostejno, zda naše země se bude kolotati ve světě jako mrtvá hrouda nebo truska mezi mrtvými tělesy ve tmě nebo samojediná mrtvá mezi živými a ve světle slunečních paprsků jako nyní měsíc.

Obmezíme se proto hlavně na jednu jen otázku. Kdy přestanou na zemi podmínky života? Kdy organický život a tudíž i život člověka vezme za své?

Jako všude, tak i v této důležité otázce věda nemůže jistou odpověď dáti. Sám Flammarion praví: »Když jsme uvážili všechny možné způsoby zániku světa a rozhodli se pro nejmožnější, nejvíce pravděpodobný, přece třeba jsme na vše mysleli, jen nikoli na to, co nastane. S tímto výrokem může souhlasiti každý věřící křesťan, myslí na výrok Písma sv., že ten den přijde jako zloděj v noci.

Přece však nám tento výrok nezabrání, bychom nepoukázali na možná nebezpečí, která hrozí našemu pozemskému životu dle výkladu nynějších vědeckých zpráv.

Nejvíce nahání strachu karambol naší země s nějakou kometou. Tak nedávno Falb (nazpět se čte »blaf«) nadělal nám strachu zprávou, že naše země může jistě se sraziti s Tempelovou kometou r. 1899.; ale později si lidstvo oddechlo a ve strachu ulevilo, když milostivě spustil a omezil tento náraz jen na déšť drobounkých meteorů na den třináctého listopadu roku 1899. A přece náraz vlasatice na naši zemi je ze všech nebezpečí nejmenší. I ona ohromná kometa roku 1811. při nesmírné své rychlosti 2500 kilometrů za vteřinu nebyla by naší zemi nic učinila, kdyby i naše země jejím tělesem musila si cestu raziti několik hodin. Na některých místech, kdyby naše ovzduší vniklo do ní, její řídká hmota by se zhustila, sem tam by se zajiskřilo, zablesklo v našem ovzduší a větší památky by po ní nebylo, neřkuli, že by se z ní nám něco utrousilo.

Nejvíce strachu nahání při nárazu komety ta okolnost, že hlavice neboli jádro vlasatice je z pevné látky nebo z ohromného roje malých meteorů a pak, že vodík a uhlík, jaký spektroskopem lze znamenati na kometách, vnikne v naši atmosféru a s jejími plyny se smíchaje, mohl by způsobiti všezemský požár a život zničiti.

Toho se netřeba báti. Obal naší země, naše ovzduší je mnohem hustější než kometa sama, lehce by tedy zamezila její vniknutí. Při-

rovnáme-li zemi ke kouli olovené a kometu k roji komárů, a dali-li bychom tuto olovenou kouli do korkového obalu, i s tímto obalem by si koule snadně razila cestu rojem komárů. Flammarion na základě této možnosti, že by stykem komety se zemí povstal všezemský oheň a tím nastal zánik života na zemi, sdělal román znící: »La fin du monde«. Ač v něm nahání čtenářům strachu, přece vzdělané čtenářstvo naše zůstane lhostejno. Pošinul děj katastrofy této až do pětadvacátého století. Tenkrát bude lidstvo již tak pokročilé, že i opice, jež ve svém pokroku přijdou k sebevědomí, budou zastávat služebnictvo. Komunikace, vlastně korrespondence s planetami bude tak čilá, jako nyní mezi Evropou a Amerikou. Jistou dobu ale noc co noc budou viděti ohromnou kometu se blížiti. Již nastane hrozný požár. Třeba se vznítí vodík v ohromném prostoru, třeba obromné meteory budou létati s nebe, přece Flammarion není takovým neúprosným tyranem; nedá zahynouti celému lidstvu. Jen část země bude zasažena touto pohromou. Ostatní zbylé lidstvo si vděčně oddechne, bude spěti dále na dráze osvěty a pokroku.

Jak ve středověku strašili kometami, jako posly věstí hlad, mor a vojnu, tak nyní romanopisci astronomičtí ve své obrazovornosti straší — ale na plano — vzdělané čtenářstvo.

Způsoby, jak na naší zemi může zaniknouti život, jsou různé. Stálice nestojí, nýbrž ustavičně rychlostí nesmírnou letí vesmírem. Není možno, že by jedna s druhou v tom letu, jenž trvá miliony let, nepřišly do vzájemného styku, jenž by jedné nebo druhé, neb oběma byl na záhubu. Nejen viditelné hvězdy, nýbrž i neviditelné, temné hvězdy, jichž počet prý je větší než počet světlých hvězd, mohou náhle, než se toho hvězdáři nadají, zákeřnický učiniti konec naší sluneční soustavě. Prostor, v němž hvězdy se pohybují, je sice nesmírný a dle našeho subjektivního pojmání až nekonečný, ale čím dále prozírá oko dalekohledem do vesmíru, tím větší počet nových světů roste. Není tu možnost, že miliony hvězd, jež možno teleskopem postřehnouti, jsou jen špetkou písku na břehu mořském oproti veškerému světu? A záhubné přiblížení se a záhubný náraz těles nebeských je přece možný. Rychlé objevení se světlých hvězd a jejich nesmírná rychlost a rychlá měna světla nedají se jinak vysvětliti než tím, že se musily jakési světy ztroskotati, že jedna hvězda, nebo dokonce celá soustava těles nebeských přišla do pohromy. V době historické již napočítali 30 takových divných hvězd. Tycho Brahe roku 1572. viděl hvězdu neobyčejného světla. Bylo ji možno i ve dne pozorovati. Její barva i lesk se rychle měnil. Za 30 let později zase podobnou hvězdu pozorovali astronomové. Od roku 1860. již třikrát ten zjev na nebi zase znamenali. Poslední záhadné objevení se takové bylo roku 1891. Toto až posud vážně zaměstnává astronomy a nedá pokoje jejich učeným vrtochům. Vogel míní, že se stal sráz dvou různých těles nebeských, což mělo v zápětí rozplynutí obou v hořící plyn, jenž se rozprostranil v ohromných rozměrech. Seeliger zase vysvětluje, že těleso pevné vniklo v těleso plynné a že plyn tohoto se vznítil a hořel.

Ať tomu je tak či onať, zanikl jistě tam jeden nebo více světů. Zajisté žádná větší hvězda, obzvláště stálice, není bez oběžnic a jejich družic.

Byla zasažena pobromou tělesa tato mrtvá čili proudil se tam život jako u nás na zemi? Nebylo ono plamenné písmo na nebi zvěstí o jejich konci? Snad Bůh ve své nejvyšší moudrosti srážku těchto těles od věčnosti zamýšlel, by tím vyšších účelů došel. Kousek našeho vědění toho sotva vystihne.

Co se oněm světům přihodilo, nemůže se taktéž nám přihoditi? Nemůže naše sluneční soustava se všemi oběžnicemi taktéž vzlít za své? Jak by to bylo znamenati se stanoviska naší země? Naše obrazotvornost nechť nám pomůže.

Naše slunce a ještě jedna stálice by ve svém běhu se dostaly do takové kombinace, že by k sobě letěly následkem zákona přitažlivosti. Již by přišly k sobě do polovice cesty; ale to by trvalo tisíce let. Hvězda slunci se blížící by nabyła v očích našich lesku Siria, nejjasnější to hvězdy na nebi a nikoho by nerozrušila, leč hvězdáře. Tito od pokolení do pokolení by měřili její lesk, vzdálenost a snad i zkoumali její hmotu spektroskopem. Tisíce let zase uplynou, než slunce a hvězda se přiblíží na čtvrtinu své původní vzdálenosti. Ale přitažlivost obou začíná již působiti na slunce. Protuberance, ony hrozné výbuchy hořlavého plynu, se častěji počnou opakovati a rozmáhati. Teplota i lesk se zvýší. Ve dne bude oslňující světlo a žárné teplo i na naší zemi. Již se uvidí, že hvězda vytvoří takové světlo, jako měsíc, ač se jen jako tečka jeví na obloze. Její vliv prostřednictvím slunce počne přetvářeti i naši zemi. Sníh na točnách roztaje, a bujné rostlinstvo tam roste, v krajích, nyní podnebí mírného, nastává rovníková teplota, rovníkové kraje jsou života prázdné pro nesmírné horko. Lidstvo se znenáhla stěhuje k točnám.

Elektrické zjevy se opětuji na zemi. Blíže a blíže přichází hvězda. Již na ní znamenati i průměr a viděti i tenkrát, když je zamračeno. Přitažlivost její ke slunci vyvodí výbuchy takové na slunci, že teplo se zmnohonásobí. I husté mraky, které následkem výparů neobyčejných povstanou a hustěji naši zemi zastiňovati budou, nezmiří žár na zemi. Ještě úzký kruh okolo točny jest obydlen živými tvory, ale tento kroužek se menší, až zanikne v žáru a úpalu. Kdyby kdo byl na zemi ještě potom, viděl by, že již jsou dvě slunce, jedno svítí ve dne, druhé v noci. Již je nepravidelný příliv a odliv na moři. Žárné hořící plyny s velikou prudkostí létají ve vzduchu jako dříve mračna a zničí poslední stopy lidských bytostí na zemi.

Ku zničení života není třeba srázu se zemí. Měl-li by nastati takový sráz buď se sluncem aneb jeho některou planetou, tu by rychlý pohyb těles se proměnil v teplo; žár, tím povstálý, o jehož intenzivnosti nemáme představy, proměnil by tělesa naší sluneční soustavy v žárný plyn o ohromných rozměrech, který by zase našel v prostoru světovém novou dráhu a i nový útvar během milionů let. Komu by tu nenapadla slova Písma sv. (Petr. II. 3, 10.): „Nebesa jako v prudkosti vichru pominou, a živlové pálivostí ohně rozplynou se.“

Podobně by život na zemi zanikl, kdyby temná hvězda přišla do blízkosti naší sluneční soustavy. Jen příčinu toho by lidský důmysl napřed nemohl vyzkoumati. Najednou by se hvězda objevila, přišedší do oboru působnosti paprsků slunečních jako měsíc, ale kdo ví, zda by oko lidské na zemi ještě mohlo hleděti.

Střetnutí slunce s jinou stálicí je možné. Ale snad dobrý Tvůrce nedopustí toho, a slunce jako miliony jiných stálic nebude rušeno ve své dráze a bez překážky bude tisíce a tisíce let vysílati své životodárné paprsky na naši zem a udržovati život, vzniklý tvůrčí silou Boží.

Není proto divu, že mnozí národové, postrádající pravé známosti Boží, slunci, tomuto zdroji všeho života, prokazovali bohopoctu.

Ale bude se tento zdroj věčně prouditi? Vždyť jsou hvězdy, jejichž svítivosti a tepla ubylo, jsou tělesa, která zhasla! Nemůže se někdy slunce naše proměnit ve hvězdu temnou? Se zánikem světla slunečního zašlo by i světlo a teplo všech planet. Na slunci jsou černé skvrny, a to tak veliké, že jedna je větší než naše země. Není to počátek toho, že celé slunce se zahálí černým obalem? Než, právě tyto skvrny, jsouce vždy v souvislosti s protuberancemi, vyvodí vždy vyšší činnost slunce. Během 11 let vždy stoupá aneb klesá tato činnost; ustavičně se opakuje stejně. Právě ta léta, která vykazují největší počet skvrn, jsou nejúrodnější na víno pro větší teplotu. Dle jiných výkazů jsou tato léta nejvíce bouřlivá, což poukazuje na vliv těchto skvrn na zemský magnetismus.

Není tedy pochybnosti, že slunce, k němuž vzhlížíme vděčně jakožto zdroji svého života, kdysi zhasne a zchladne. Ale je pravdě podobno, že země dávno před tím bude jako mrtvé těleso se kolotati vesmírem.

Nechť má slunce teplotu, přesahující naše pojmy, při níž kovy mohou jen býti ve tvaru hořícího plynu, přece ustavičně vysílají do prostoru světového paprsky, musí vyčerpati svou zásobu i sílu za miliony let, ač jsou dva prameny, odkud bře slunce výživu, totiž ustavičný déšť meteorů a ustavičné stahování čili krčení jeho. Ustavičným deštěm meteorů, tedy přikládáním a stahováním veškeré hmoty, prodlužuje se zchladnutí slunce o miliony let.

Obal slunce, vydaný účinku zimy, jaká je v prostoru, vždy více ztuhne, ale žárné nitro slunce nezřídka tento obal vulkanicky prorve. Toto zhasnutí slunce bude mít v zápětí snad zničení života na velkých planetách Jupiteru, Saturnu, Uranu, Neptunu, kteří ve vývoji ústrojného života jsou ještě pozadu; ale pro zemi již to bude lhostejno. Již dávno před tím zanikne život na zemi, a to nedostatkem vody a zimou.

Geologové dokazují, že bylo na zemi více vody a méně ostrovů. Mnohé ostrovy teprve se později ukázaly Božímu světlu. Jiná tělesa nebeská mají týž osud; některá již úplně vodu ztratila. Pohlédneme na vyschlý měsíc. Poslední krůpěj vody již dávno splynula s měsícem. Co tam jako moře vidíme, jsou jen prázdné prohlubně, které kdysi měly dosti vody. Temná místa na Marsu jsou ještě moře, která sotva třetinu tělesa tvoří. Moře prý je tam velmi plýtké. Na točnách Marsových se objevující bílé čepice sněhu sahají mnohdy až k rovníku, ale brzy se smeknou docela, když slunce účinněji hřeje na onu polokouli. Z toho možno souditi, že je tam málo vody, že věčné ledovce a věčný sníh se tam utvořiti nemůže pro nedostatek vody. U nás ještě máme vody dosti. Ještě pokrývá skoro tři pětiny země, ještě posud jsou pevniny jen větší ostrovy mořské, ještě moře má povážlivou hloubku. Ale co se stalo na měsíci, co se děje na Marsu, úbytě vodstva, hrozí také naší zemi. Flammarion praví, že oběh

vody na zemi není věčný. Postupně prý voda se dere do nitra zemského, spojuje se s pevnými látkami a v ně se v přetvořuje. Co se tam dostane, již je pro oběh ztraceno. Prohlubně mořské budou vždy plytší, ostrovy se zvýší a zvětší se v pevniny, středoziemská moře vyschnou, a kdysi z Evropy do Afriky přejdou lidé suchou nohou, jako židé Rudým mořem. Veletoky také vyschnou. Bez vody není života.

Než voda s povrchu země uplyne, již dávno nebude života na zemi. Zima polární přistěhuje se až k rovníku, lidé, zvířata, rostlinstvo se seženou v úzký kruh okolo rovníku, život bude vždy stísněnější. Slunce nadarmo bude své teplé paprsky vysílati v nezměnné síle s jasného nebe. Rovnoměrně s vodou bude ubývatí tepla. Kraje mlékem a medem tekoucí budou pokryty sněhem a ledem, které nerozehřeje, neroztaví sluneční paprsek. Proč? Vždyť právě, čím méně mraků a výparů pro nedostatek vody, tím bude více zahřívati slunce zemi! Když je zamračeno, je studeněji! Bez překážky budou paprskové sluneční ustavičně dorážeti, a země má zhynouti zimou? Ano. Ubývá-li vody, ubývá i par v ovzduší, a tato pára, tvořící jen část ve směsi atmosféry, udržuje náš život; bez ní byla by země jednotvárnou pouští. Vodní pára, jsoucí mezi studeným, vzduchoprázdným prostorem světovým a korou zemskou, tvoří obal regulatorský čili ředivý, jenž úpal sluneční ve dne mírní a v noci zase vyzařuje, ze sebe vydává vsáté teplo a takto působí, že země se příliš nezchladí. Bez této páry by nás slunce spálilo ve dne, a téhož dne bychom již zmrzli nejen v noci, ale i ve dne ve stínu. Vždyť i nyní v suchých krajích, v pouštích z části tomu tak jest. Ve dne nelze vydržeti pro úpal a v noci pro zimu, a to proto, že vzduch je suchý.

Vody na zemi ubývá, ale ubývá také tím vodních par, což bude mít za následek v nedozírné době zánik života následkem zimy. — Než však nastane konec života tímto způsobem, snad voda jinak vše zničí na povrchu země. Jak? Potopou zvláštního druhu, nebo jinak řečeno, zákonem tíže.

Povrch země se ustavičně mění. Tato měna se děje zdlouhavě, že ani sto let žijící člověk jí neznamena. Ale děje se přece. Ustavičně pere moře na skaliska a břehy, krade pevnině drobtý, které spějí do hlubiny moře. Ustavičně ve veletocích vysílá země bahno a písek do moře. Stroje vybahňovací při ústí řek do moře a obromné umělé násypy na pobřeží leckde tomu sice zabraňují, ale úsilí lidské všeobecnému zákonu tíže neodolá. Ustavičně s nejvyšších vrchů z pod ledovců a sněhu s vodou se nese písek a hlína do řek, těmito do moře. Ustavičná změna tepla a mrazů drobí i nejtvrďší skaliska a tato jen v částicích zvící písku se valí dolů. To vše se děje znenáhla, jak znenáhla ubývalo v pohádce hory, na kterou za tisíc let pták vždy přiletěl a obrousil si o ní svůj zobák. Nebude-li překážky, za miliony let musí nastati vyrovnání. Nejvyšší hory Himmalajské se sníží, nejhlubší moře se vyvýší a cesty budou bez dolů a kopců, budou přímými. Křtitel Páně, propovídal tato slova, nemyslel na takový konec světa, ale přece tento prorocký, obrazně míněný, doslovně se snad vyplní. Každý prášek země spěje dále do středu země. Je-li těžší než voda, vystrnadí tuto z hloubi, vyzvedne ji nad sebe. Pokoj nebude, až se vše, co je těžší než voda, dostane a uschová pod tuto. Voda se rozlije po celém povrchu. Pevnina bude kouli a

voda jejím obalem, jak to vidíme při vlaském ořechu. Země bude ořechem a voda jeho zeleným obalem. Vyrovnání nastane. Možno však, než se voda po celé zemi rozleje, že se ztratí. Který z obou způsobů, zda vyschnutí čili rozlití vody spíše nastane, nevíme, ale třeba paralisování obou způsobů prodlouží život na zemi o několik tisíc let. Na měsíci zmizela voda a s ní i ovzduší spíše, než mohlo nastati úplné vyrovnání nebo shledání.

Mrtvá a zledovatělá země bude se kdysi otáčeti okolo slunce, ve své dráze. Později, až slunce zhasne, připojí se k zledovatělosti i tma. Elipsa, již se krouží, bude vždy menší a menší, až i zemi jako ostatní oběžnice zastihne neodolatelný pád. Vletí do slunce a splyne s ním v jedno těleso.

Myšlenka vědy, jako by svět byl věčný, pozbývá již nyní své platnosti. Všem tělesům ve světě je vytčen neúprosný konec. I pokolení lidskému určeno dlouhé trvání, ale nikoli věčné. Hrozí se mu posledním soudem, ale na štěstí doba jeho je zraku lidskému zahalená. Jako jednotlivec snéstí musí myšlenku na smrt, tak i celé pokolení lidské. Ale toto má před jinými formami života vyšší vznešenější cíle, k jejichž provedení ustavičně pracuje, jsouc ve službách Tvůrce.

Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách.

Napsal Václav Žižka.

(Pokračování.)

Dne 21. prosince 1871. podalo hornictvo kladenské a okolní svému neohroženému obhájci P. Tom. Harantovi k jeho svátku blahopřejnou adresu, podepsanou od několika tisíců horníků. Kromě toho jmenovaly ho čestným členem: Spolek dělníků pražsko-železářské společnosti na Kladně, Potravní spolek „Oul“ a Čtenářská beseda v Dříně. Avšak brzy potom odsouzen byl opět pro statečné hájení dělnictva k 10dennímu vězení, kterýž trest si odseděl v novoměstské radnici. Po odbytém trestu dostalo se mu telegramů od dělníků ze Štelčova, Kladna, Bukova a Dříně, jimiž vzdávány mu díky za statečné hájení hornictva.

V měsíci dubnu a květnu uveřejnil jsem v „D. N.“ za redakce p. Ant. Tůmy článek o Jednotě katolických tovaryšů, jenž do tří čísel se protáhl. V srpnu pak t. r. článek „Demokratismus a křesťanství“, pro který mně „D. L.“ vynadaly demokratů v kutné a ještě jinak, za to však, k jejich zlosti, olomoucký „Pozor“ tento článek vyňal a přinesl jej v plném znění. Téhož roku byl jsem také vyzván od výboru „Oulu“, abych přednášel o otázce dělnické, což se také stalo. Tuto přednášku měl jsem také v Katolické besedě o prostřední svátek velikonoční.

Zdalo se, že v tom roce v hlavách mnohých dělníků již počíná svítati, že počínají rozeznávat své pravé přátele od svůdců, dělnictvo jalo se uvažovati o svých pravých cílech, namnoze bylo syto neustálého boucharonství, a proto počínalo ulevovati ve své první horlivosti. Tak psaly »D. N.« v čís. 17. dne 7. září: »Od nějaké doby lze v našich dělnických spolcích pozorovati nápadnou vlažnost v domáhání se cílů vytknutých, již naproti dřívější čilosti ochablosti, ba přímo netečnosti nazvati možná . . . Jaký to byl čilý, utěšený a na pohled mnohoslibný ruch v dělnictvu našem a zvláště pražském před třemi roky! Nebylo v Praze dosti veliké místnosti, aby byla pojala to množství mužů, beroucích nejvšelejší účasti na poradě, týkající se největší záhady společenské: »otázky dělnické«! Jako houby po dešti vzrůstaly na nivách vlasti naší mnohoslibné spolky dělnické, pravíme mnohoslibné, poněvadž se nevrhly na provozování planého politického patokářství, anobrž proto, že členové jejich jali se bojovati za budoucnost dělnictva svou vlastní zbraní, s kterou vyrostli, s kterou obratně se zacházeti naučili — prací. Práce měla se státi osvoboditelkou dělníka, neboť ona jest jedinou jeho zbraní, kterouž naučil se bojovati za svůj život a kterouž si musí vybojovati postavení, jakéž mu dle společenské důležitosti jeho přísluší. A nyní? Jaký to truchlivý obraz! Spolkové, kteří hýbali veřejným míněním veškerého dělnictva našeho, jakoby naprosto odumřeli, nemohouce se k žádné jarejší, o zdravém životu svědčící činnosti vyvinouti; ba ani valné hromady, v nichž podávati se mají zprávy o povšechné činnosti a stavu jmění, nebývali dostatečně navštěvovány, bývajíce odkládány následkem toho z dneška na zítřek a t. p. A ti, kteří se sejdou, mluví všichni, a neposlouchá ani jeden. Dříve vedl jeden slovo, a to tenkrát slovo pravdivé, nyní máme »řečníků« a »vůdců« skoro více než posluchačů a vedených, kteří všichni jako »spasitelé« chtějí hlásati evangelium spásy dělnictva, aniž se byli dříve správně naučili mysliti, čísti a psáti. Smutný to obraz rozervanosti naší . . . Do všeho musila se státní politika přitahovati za vlasy, a tím odvracel se zřetel dělnictva od jeho vlastních záležitostí. Ba, musili jsme se dožiti toho, že na jednom táboře s nevšední a bezpříkladnou drzostí učiněn poprvé pokus, popuditi dělnictvo proti ostatním třídám společnosti české, proti zákonité reprezentaci celého národa a tak způsobiti, co se nepodařilo a bohdá nepodaří nepřítelům národa našeho: rozkol v národě. Nemusila nastoupiti nedůvěra u ostatních tříd národa našeho vůči takovému jednání? A dodejme, že netečnost zmocnila se tak mnohého dělníka, jehož cit trpce uražen byl.«

Bylo patrno, že si dělnictvo nevšímá svých pravých cílů, aby postavení své zlepšilo, ale od rozličných agitátorů štváno jsouc, jen revolučnímu hnutí se poddává. Byli to emisaři Bismarkovi, kteří svou podkopnickou práci v Rakousku tajně prováděli, následkem čehož také úřady a policie pozornost svou zstříly. Nastoupila tehdy přísná persekuce, zákazy stihaly zákazy. Tak bylo: Zařízení ústřední jednoty dělníků strojnických c. k. místodržitelstvím zakázáno. — Schůze dělníků, do Liberce svolaná, nebyla povolena. — V Neustadtě u Friedlandu zapovězeno zříditi odborný spolek rukodělných dělníků. — V Eichichtu nepovolena zakládající schůze vzdělávajícího spolku dělnického, poněvadž prý ani spolek nebude povolen. — Re-

kursy proti zápočtu shromáždění dělníků v Rakovníci a Franzensdorfu u Liberce c. k. místodržitelstvím zamítnuty. — Ústřední výbor dělníků strojnických továren z Prahy a okolí chtěl 25. t. m. svolati druhou všeobecnou schůzi, ve které chtěl podati zprávu o vyjednávání s továrníky, ale byla c. k. místodržitelstvím zakázána. — Dne 15. září měla se na Smíchově konati schůze dělnictva strojních tkalcoven v Praze, na Smíchově a v Bubenči, byla však zakázána proto, *že hnutí dělnické nabývá rázu veřejnou bezpečnost a veřejné blaho ohrožující*. — Zařízení Šermířského klubu nebylo povoleno. — V Chočově bylo konání tábora úředně zakázáno. — Zřízení „Podkrkonošské župy tělocvičné“ zakázáno. — „Ochrana“, spolek dělníků a řemeslníků v Praze a předměstích pro podporu vdov a sirotek, nebyl ministrem vnitra povolen. — Bavlinská jednota v Prostějově a Potravní spolek „Živa“ tamtéž byly rozpuštěny. — Zřízení Čtenářsko-hospodářskou besedu v Lyrovicích na Moravě bylo zakázáno. — Jednota řemeslnická v Prostějově byla úředně zakázána. A tak to šlo stále.

Když pak počátkem roku 1873. zavedeny byly přímé volby do říšské rady a odňato právo to zemským sněmům, tu tehdejší vládnoucí strana staročeská, jež hlavně proti tomuto způsobu voleb vystupovala, chtěla také v tom o dělnictvo se opírat. Že pak neměla důvěru k dělnictvu, jež socialistickým duchem prosáklé jen v radikalismu své choutky nalézalo a proto také od úřadů stíháno bylo, obrátila se na dělnictvo konservativně-katolické, jemuž policie ještě všelikerou volnost přála, a vyhlédnuta k tomu osoba má. Za tou příčinou bylo mi svolávati tábor ke dni 16. února 1873. na druhou hodinu odpoledne, jenž se měl konati za Žitnou branou na Nekvasilových polích. Rokovati se mělo o otázce: „Vyhovuje zamyšlená volební oprava zájmům dělnictva vůbec?“ Důkaz, že dělnictvo konservativní již jako strana se uznávala, na kterouž již klub českých poslanců měl jistý ohled, když jí požádal, aby v neprospěch těchto voleb uspořádala tábor, čímž i také strana staročeská význam této strany v dělnictvu chtěla povznésti.

V Katolické besedě způsobila tato zpráva velmi příznivou náladu, někteří páni z výboru vyslovili se v ten rozum, že by bylo dobře, kdyby katolické dělnictvo bylo v čele hnutí pražského dělnictva.

Tábor ten byl však zakázán, a na odvolání se k c. k. místodržitelství dodáno mi následující rozhodnutí: Panu Václavu Žižkovi, dělníku stříbrnickému: „Č. 1523 pp. Velešlavné c. k. místodržitelství přímo tam podanému odvolání Vašemu z výměru tohoto c. k. policejního ředitelství ze dne 11. února t. r. čís 707 pp., jímž zakázáno bylo zamyšlené odbývání tábora dělnictva dne 16. února 1873. vzhledem k § 6. zákona ze dne 15. listopadu 1867. o právu shromáždovacím nedalo průchodu, poněvadž dle dosavadních zkušeností zvolení programu: „Vyhovuje-li zamyšlená volební oprava zájmům dělnictva vůbec?“ nedá se o tom pochybovati, že se zde, jako ve všech jiných případech, když žádáno bylo za povolení shromáždění lidu, v posledním čase vyskytnutým, programem stejným aneb nepatrně rozdílným, pouze jedná o popuzování massy proti ústavním základům státu, čímž by, pakli by se povolení udělilo, veřejná bezpečnost ohrožená byla. V čemž se Vám dle vysokého c. k. místo-

držitelského výnosu ze dne 17. března t. r. č. 1275 pr. vědět dáva. Přiloha odvolávacího spisu se vrací. Z c. k. policejního ředitelství v Praze, dne 21. března 1873. Marx.»

Že na stranu konservativních katolických dělníků již veliký zřetel brán byl, jelikož tato svých cílů sobě vždy jasně vědoma byla a vždy v mezích slušnosti se chovala, dosvědčuje i to, že, jak se zdá, i v kruzích poslaneckých o důležitosti této strany bylo rokováno, tak že Dr. Mezník, říšský poslanec, zavítal do redakce »D. N.« a program naší strany požadoval. Pan Tůma byl ovšem tím velmi překvapen, neboť na určitý program se strany jeho nebylo ještě pomyšleno; pročez také takového sobě jasně vědom nebyl. Následkem toho rychle pro mne poslal, aby se o té věci se mnou radil. Já pak měl již delší čas náčrtek takového programu, ovšem jen pro sebe připravený, neboť jsem předvídal, že jednou určitý program projádřen býti musí. Nemoha pro ten okamžik již soudruhů svolati, pozval jsem si toliko p. Františka Štchu, dělníka zámečnického, jenž byl prvním v družstvu, jemuž jsem návrh svého programu předložil k posouzení. Tak jsme se spolu radili, až jsme se na jistém programu ustanovili, kterýž jsem pak panu Tůmovi pro pana Dr. Mezníka odevzdal. Program ten, jenž náhodou také skoro všechny požadavky řemeslníků z roku 1848. obsahoval, uveřejnil jsem v brožurce »Otázka dělnická«, již jsem r. 1876. vydal. S programem tímto vyslovil svůj souhlas, až na nepatrnou maličkost, redaktor »Časopisu pro katolické duchovenstvo«, profesor a napotom prelát Dr. Klem. Borový, jenž také v řečeném časopise v třetím sešitě r. 1876. o mé brožurce příznivě pojednal a ji všele doporučil. Při té příležitosti vyslovil se i, že s tím úplně souhlasí, aby stavu řemeslnickému právo nad prací uděleno bylo.

Tohoto roku pořádána byla světová výstava ve Vídni, na kteroužto každý, kdo jen mohl, spěchal se podívat. I z Prahy byl značný počet dělníků, jak od průmyslové Jednoty, tak i od jiných korporací a spolků na výstavu vyslán, a jim cestovné i útraty hrazeny. I pražské záložny obraly si za úkol, též každá jednoho aneb dva dovedné dělníky na své útraty na výstavu poslati. Tím způsobem vysláno bylo 17 dělníků rozličných řemesel péčí zmíněných záložen na výstavu, kterýmž uloženo bylo, pokroky svého řemesla tam stopovati a pak o nabytých zkušenostech buď psané aneb ústní zprávy podati. I sv.-Václavská záložna účastnila se v této akci, chtěla vyslati dělníka katolíka, a tu připadla volba na mne. Přijal jsem tedy tuto volbu a podívil se této úloze a odvedl jsem dva archy rukopisu, sebraného materiálu, jako zprávu z výstavy, která pak ve čtyřech číslech v »Děl. Novinách« byla uveřejněna. Sv.-Václavská záložna ve své druhé výroční zprávě za rok 1873. podává o tom následující stať: »Majíce na zřeteli podporu menšího řemesla, zvláště toho, jež pěstuje zároveň církevní umění, nerozpakovali jsme se přistoupiti k návrhu se strany starších záložen pražských v měsíci červenci nás došlému, abychom totiž společně s nimi vyslali na útraty záložny některého z dovednějších a vzdělanějších řemeslníků na vídeňskou výstavu za tím účelem, aby on, seznav tam a prozkoumaj všeliké pokroky, do oboru řemesla jeho spadající, hleděl na půdě domácí jim průchod zjednati. Za tím účelem zvolen ze strany výboru p. Václ. Žižka, střelník, jenž úloze naň vznesené úplně dostál,

osvědčiv to zvláštní přednáškou v Katolické besedě před hojným a vybraným obecnstvem.

Rok 1873. byl rokem pro katolickou stranu v Praze a Čechách vůbec velmi příznivým, k tomu také přispěla mnoho Katolická beseda, roku 1869. založená, kde se již ovoce jejího zdárného působení bylo ukázalo. Byla to hlavně slavnost 900letého založení biskupství pražského, kteráž byla pořádána přičiněním této besedy. Proti této slavnosti bojovaly, ba přímo zuřily časopisy liberální, chtějíce slavnosti té všemožné překážky v cestu stavěti a lid od účastenství na ní odvrátiti. Na druhé straně hleděly opět všechny sociální demokraty a také živly radikální proti této slavnosti poštvati, což činily brožurou, »Procesí zpátečníků« zvanou, které bylo v lidu na tisíce rozšířeno.

Strana staročeská však podporovala tuto slavnost, její dva časopisy »Pokrok« a »Politika« vyzývaly k ní a všemožně, jak úvodníky, tak i lokálkami ji fedrovaly. Tak mezi jiným psal »Pokrok« dne 15. září: »Není o tom pochyby, že by Čechové byli vyhynuli, tak jako slovanští jejich sousedé na severu až k Baltu, kdyby dobrovolně nebyli přijali křesťanství. Tehdáž bylo sice snadno státi se křesťanem, ale bylo těžko zachovati při tom národní a politickou samostatnost a bez vlastního, církevního zřízení bylo to dlouho naprosto nemožné. Proto moravský kníže Rastislav, ač poddaní jeho znali se ku křesťanství, staral se o dosažení vlastních biskupů, o zřízení vlastní církve v říši své; o to musili pečovati také křesťanští knížata čeští, až se to podařilo Boleslavovi II. Ale nebyla to věc snadná, jak bychom si představovali dle nynějších poměrů. Naším knížatům bylo zápasiti s odporem biskupů i císařů německých, neboť tímto šlo o ujažmení Čechů prostředkem církve.«

V témže smyslu psala také »Politika«, avšak největší oporu nalézala katolická strana v »Dělnických Novinách«, za kterými se již tehdy katolické dělnictvo seřaďovalo, do ní články své dodávalo, které má maličkost psávala. Dne 20. září přinesly »D. N.« článek, jež katolický »Čech« doslovně celý přinesl, na důkaz, jak katolické dělnictvo, jež za »D. N.« stojí, pro slavnost horuje a ji svým účastenstvím chce podporovati. Článek ten pro jeho velikou zajímavost aspoň v jeho nejdůležitější části chci tuto podati. Zněl: »Na sv. Václava budeme míti v Praze slavnost zvláštního rázu, u nás dosud nebývalou, velikou slavnost církevní na památku devítisetletého trvání biskupství pražského. Tato slavnost, sama o sobě zcela přirozená, došla nejrůznějších výkladů, ba, jsou u nás i lidé, kteří by nebe snad strhli, jen kdyby ji mohli přerušiti a účastenství lidu od ní odvrátiti. Nebudeme následovati pány ty na pole, jež oni nastoupili, nebudeme tak křiklavě malovati, jako to činí oni, ač bychom i my mohli vyčísti dosti černých stránek z právě protivné strany, neučiníme tak, vážíme si každého přesvědčení, přejeme každému úplnou volnost a nejsme zvyklí házetí kolem sebe blátem a spílati lidem jiného přesvědčení . . . Kam to má přijíti u nás, pánové, bude-li se po všem plvat! Kde je zde politická rozvaha, kde jen obyčejný rozum! Slavnost sv.-Václavskou rozkřikujete za nástrahu zpátečnictví, za vítěznou slavnost nepřátel světa, našich nepřátel. Není tím mnoho řečeno? To popíráti nebude nikdo, že tato oslava připomíná našemu národu dobu v kulturním rozvoji veledůležitou,

to popírati nebude nikdo, že utvořením biskupství v Praze a vymaňením Čech z područí Německa v duchovních záležitostech učiněn u nás valný krok ku předu . . . A z toho, že slavnost tu pořádá kněžstvo, že šlechta ji účastenství a podporu svoji věnuje, dovozovati, že žádný, kdo je poctivý Čech, účastniti se jí nesmí, a že každý, kdo v průvodě půjde, *zpátečníkem* je, — to jest, nejméně řečeno, směšné. Jak my známe náš lid, nebude asi mnoho na takové anathema dbáti, a učiní tak, jak mu srdce jeho velí, aniž by se musil obávati, že hřeší tím proti svému vlastenectví. Nemajíc dosud, Bohu díky, u nás jistí lidé privilej na vlastenectví, a rovněž není ten, kdo nejvíce křičí, nejlepším vlastímilem, tak jako ten, kdo uslyší-li něco o víře, o tomto vznešeném citu, jenž srdce každého dobrého člověka naplňuje a jediným základem skutečné povahy jest, ihned do mdlob padá, není výhradním milovníkem osvěty. Bylo by to velmi smutné, aby každý, kdo i nejsvětější věc se neposmívá, kdo v Boha věří, tmářem, zpátečníkem, vrahem svobody, zrádcem nejsvětějších statků člověčenstva, a jak ten kalendář našich privilegovaných »radikálů« zní, byl, musila by to býti na světě čirá tma, a za takových poměrů by snad ani privilegovaní sami nevěřili, že právě nyní píšeme rok spásy 1873. — A proto by bylo velmi dobře, aby nespojovaly se u nás pojmy »pokrokář« s »neznabohem« a »tmář« s »věřícím«. Nechte svědomí každého na pokoji, nedotýkejte se víry, neberte lidu to nejdražší, co mu ničím nahraditi nedovedete, a pak buďte ujištěni že budete požívati úcty všech, že vašeho slova dbáti se bude více než dosud.«

»A nejen z tohoto stanoviska, ale i sama politická moudrost káže, aby se nešťvaly u nás třídy společenské proti sobě. Každý u nás ví, co vykonalo kněžstvo pro náš národ, každý ví, že má nehynoucí zásluhy o zachování a probuzení naší národnosti, a proto není nikdo oprávněn, aby po kněžstvu plval, zpátečníků mu spílal a kde jen může, je ostudil. My můžeme býti na své kněžstvo hrdi, ať jen každý koná tak poctivě povinnosti své k národu jako ono. Před Novým rokem vyšel manifest k svornosti vyzývající; a dnes po půl létě? — Kdo má asi to, co se nyní u nás děje, na svědomí? Necht' nezapomínají horkokrevní »kazatelé osvěty«, že spíláním a podezříváním se vzdělanost nešlší, a žádá-li pro sebe volnost myšlenky i jednání, necht' jí přejí i jiným, byť i s názory jich se nersrovnávaly. Slavnost sv.-Václavská se odmluviti nedá, nechte lidu vůli jednati, jak za dobré uzná, zdravý rozum jeho směje se všemu balamucení.«

Nad tímto projevem »Děl. Novin« ovšem nesmírně se rozčertily »Nár. Listy« a také jim služebné »Děl. Listy«. Ve dvojím »Zaslánu« v »N. L.« bylo katolické dělnictvo i »Děl. Noviny« velice napadeny. V prvním »Zaslánu« bylo dokazováno, že je podepsalo 217 dělníků. Když pak »Čech« tuto lež odhalil, přinesly »N. L.« druhé »Zasláno« se 133 podpisy v originále, které byly »N. L.« ze svých služebných duchů a »D. L.« z bývalých členů Malostranské besedy, kteráž po rozpuštění svém na besedu »Tyl« se přeměnila, sehnaly. O tomto »Zaslánu« přinesl »Čech« dne 25. září následující článek:

»Archiv redakce »Nár. L.« obohacuje se vzácnými originály. Ohlašují totiž »N. L.« na novo, že se jim dostalo v originalu 133 pod-

pisů, kteréž originály připojeny byly k novému »Zaslánu«, věnovanému »všem našim národním zpátečníkům« a vyzdobeny vším, co tvoří první náš »Svobodu«. V pravo a v levo hází se v »Zaslánu« a 133 lidí nevědí vlastně, co by dříve jím měli zaplaviti, zda »Čecha« či »Dělnické Noviny«, či konečně slavnost sv.-Václavskou, o kterouž hlavně mu jde. Jak rády jsou asi »N. L.«, že sehnaly po dvou dnech 133 lidí, kteří se za ně obětovali! Reputace jejich sklesla nemálo, když z oněch prvních dvě stě sedmnácti Lakedemoňanů odpadlo jich osmdesát čtyři, a proto dojista jest vítáno 133 lidí, kteří o sobě dří, že jsou potomky hrdých Táboritů, slavných Poděbradů a Komenských. Kdybychom měli více místa, probrali bychom k obveselení svého čtenářstva celé »Zasláno«, ale tak nelze nám, než omeziti se podáním nejuťnějších kousků z něho. Neboť v nynějších časech není hned tak něco, čemu by bylo lze s takou chutí se zasmáti, jako právě ten výlev 133 lidí. Nejprve vyslovuje řečené potomstvo své nehlubší opovržení všem národním našim zpátečníkům, kteří se slezli těchto dnů zvláště dobromady, aby v »Čechu« a »Dělnických Novinách« naše nejlepší muže bídně podezřívali a jim sprostě nadávali. Po tomto odlehčení ve prospěch »nejlepších mužů« přechází k onomu zlému feuilletonu »Čecha«, nadává mimochodem jeho pisateli, potom vypaluje první ránu proti »kněžourství a římsko-katolické ultramontánní šlechtě«, kteráž národu našemu nejkrutěji ublížila. »Pojezovitěle kněžourstvo« dostává pak ještě zvláštní díl. Pak vykládají 133 podepsaní, jaký jest jejich výše naznačený rodokmen, a zapřísahají se, že je nikdo nesežene k neomylnému tažení. Škoda, my jsme si dělali takové naděje! »Dělnickým Novinám« vyslovují pak ještě jednou »nejhlubší opovržení« a prohlašují je za »špinavý pamflet, bezpochyby proto, že 133 lidí častěji se přičinilo o jejich pošpinění. Arci bylo marné lásky jeho snažení, a »Dělnické Noviny« stojí tu posud pevně po všech útocích, které se na ně děly a dějí. Po »Dělnických Novinách« přichází pak na řadu »Čech« a jeho feuilleton, který tak hluboko zajel do těla nejlepších 133 mužů, kterýmž nejlepším mužům vyslovuje nepodepsaný svůj »nejúplnější souhlas«, povzbuzuje je k práci, dodává jim smělosti.

»Dělnické Noviny« nezůstaly také odpověď dlužny, ale věnovaly jí opět dne 4. října celý úvodní článek, kdežto mezi jiným psaly:

»Poslední článek náš »Slavnost sv.-Václavská« vynesl nám celou spoustu nejsprostších nadávek a podezřívání. Není to arci nic nového, neboť matadoři strany, která předešlý týden o svobodě svědomí, osvětě, volnosti a jiných ještě krásných věcech tolik nám toho namluvila, že nás až uši brněly, nemají jiné odpovědi na přesvědčení jiné, než sami zastávají. Nadávkou, křikem a podezříváním domnívají se nejlépe vyvrátit názory protivníkovy, a aby to ještě více vydalo a svět švindléřství jejich tím spíše na vějíčku sedl, dávají své paličské listy noblesy bez svobodné vůle a přesvědčení podepsati, a hrdinský čin je vykonán.«

»Mohli bychom psáti celou historii o tom, jak se proti nám v posledním čase podpisy, jež jistá ctěná redakce zdejší do svého archivu na věčnou památku uložila, sbíraly; mohli bychom i všelijaký příspěvek k životopisu těch kterých agitátorů podati, ale kdo u nás neví, jak to s těmi osvědčenými podepsanými: »Následuje 133 pod-

pisů« vypadá, kdo u nás neví, jak se takové podpisy shánějí! Přejeme každému radost, že spáchal nebo dal si spáchat osvědčení a tu pak »ctěné« redakci jménem třeba 133. Spartanů k uveřejnění odevzdal. My se takovým manifestacím jen smějeme, což s námi zajisté každý učinil, kdo četl všechny ty útoky na nás v posledním čase činěné. Hrdinové těch různých »Zaslán« a »Hovoren« nám vytýkají, že prý jsme jezovité, ultramontáni a píšeme prý na komando a za tučnou odměnu. Ke všemu tomu podělili nás milostivě svým nejvyšším opovržením. Hrůza! A my vzdor tomu jsme ještě dnes živí a zdraví.»

Bylyť pak následkem štvání a zuřivého boje mezi stranami některé kruhy dělníků tak zfanatisovány, že to doznělo až k myšlence, v den sv. Václava při průvodu provéstí atentát na pana kardinála Schwarzenberga, od něhož však ten, jenž to provéstí měl, v rozhodném okamžiku upustil pro veliký nával lidu, jenž při průvodu a zvláště kolem osoby pana kardinála se nalézal. Člověk ten zajisté blahoceť dnes tomu okamžiku, kdy v něm dobrá myšlénka vznikla, upustiti od činu tak hrozného, a jest z něho dnes po šestadvaceti letech hodný a spořádaný muž.

Jelikož se strany liberální prováděla se proti této slavnosti tak zuřivá agitace, že to všechny meze slušnosti a spravedlnosti přesahovalo, kde historie česká lživými výmysly, překrucováním a bombastem velice hyzděna byla, rozhodnul se sám František Palacký, historiograf český, ač protestant, že slavnosti na svědectví pravdy se účastní, což liberály zvláště dopalovalo. A jako pravý otec národa svého v objemném prohlášení zbloudilé a nerozvážné syny národa svého pokáral, kdežto i své jednání pádnými důkazy odůvodňoval. Psalť mezi jiným takto: »Od té doby, co židé v každém ohledu emancipovaní opánovávali veřejné mínění v Němcích a zvláště ve Vídni, rodí se a roste také u nás reakce proti křesťanským názorům a ideám, ježto zdědilo naše pokolení od věků minulých. Chceť mezi vzdělanci našimi uvéstí do módy onen druh liberalismu netoliko politického a sociálního, ale i filosofického, jehožto nauka vrcholí ve knize od Maxe Stirnera r. 1845. v Lipsku vydané. Tam se učí, že všechny naše myšlénky o Bohu, o ctnosti a právu jsou jen pouhá pověra; že člověk, jsa zvířetem jako každé jiné zvíře, nemá do sebe ani mravního povolání, ani jakých povinností; jeho nejvyšším úkolem jest prý naprosté sobectví; čehokoli tedy kdo se zmocní, to že jest jeho; a protož »kdo s koho, ten toho!« — o přibuzných zásadách zlopověstné »internacionály« nepotřeba tuším vedle toho se šířiti. — Nevím já sice, jak daleko pokročili na dráze nauky takové noví naši liberální mudrci, jichžto všech ani spisy, ani jména mi dosti známá nejsou... Ale abych nešířil řeči, povím jen krátce, že když ohlášena byla letošní slavnost sv. Václavská v Praze, já uznávaje oprávněnost její netoliko zároveň jiným, ale i nad mnohé jiné podobné slavnosti u nás, jak co do duchovenstva, tak i co do národa vůbec, přál jsem jí zduhu, jako každé jiné národní slavnosti: avšak účastniti se jí osobně neměl jsem v úmyslu, předpokládaje, že tam účastníků bude krom toho až nazbyt. Teprv když poznal jsem z »Nár. Listů« dne 12. září a násl., kterak úsilovně brojilo se proti ní se strany, která honosí se sice vysoko horující svobodomyšlností, ale při tom, snad nevědomky, provádí nesnášlivost i nad samé ji nenáviděné Jesuity; když mi tu patřiti bylo na povzbuzování a šíření u nás fanatismu a terorismu

k vůli až nepodobného, an již zatracován a do klatby dáván každý Čech, jenž by té slavnosti účastniti se chtěl; když nebylo hany a potupy, která by při tom byla nakydala se na veškeré duchovenstvo české, jako příčinu prý všelikých neřestí, ježto vyskytly se v národě našem od devíti století až podnes; — a konečně, když v tom ve všem i mne samého dovoláváno se za svědka: tu dojat jsa přílišností takovou, pocítil jsem svou povinnost, postaviti se proti zhoubnému tomu proudu a dokázati veřejně, že nejen brojení takového neschvaluji, ale i sám hotov jsem, účastniti se dotčené slavnosti . . . I ptám se předně: kým právem užíváno tu hned z počátku názvu: »procesí zpátečníkův?« . . . myšlénka pak, že by oslavované založení Pražského biskupství a s ním celého stavu duchovního v Čechách již samo v sobě bylo skutkem zpátečnickým, byla by nesmysl tak křiklavý a nemotorný, že ji rozumnému člověku nižádnému ani přičítati nelze. Vždyť jen hrubý nedouk mohl by nevědět, že veškeren pokrok vzdělanosti a osvěty po mnoho století visel, jako jinde tak i u nás jediné na církevních ústavech; že cokoli zjevilo se dělníku na poli jak naučné literatury, tak i krasoumy, odchováno bylo původně ve školách duchovenstvem zřízených a vedených, a že z lůna církve zrodila se i sama universita Pražská, kterou přece jen převrácení z pouhého zpátečnictví vinit by mohli . . . Já jsem přesvědčen, že církev jak křesťanská vůbec, tak i katolická v Čechách způsobila po celý čas bytu svého nepoměrně více dobrého nežli zlého. Historie ovšem připomíná vždy více o výtržnostech ve společnosti lidské a v bludném rušení předepsaného mravního a právního pořádku, nežli o jeho zachovávaní a o tichém obecném živobytí: ale tím nikoli nezapírá, nýbrž spíše potvrzuje nesmírnou tohoto převahu, pokládajíc je jako za pravidlo, ježto rozumí se všude samo sebou.

»Avšak není to pouze historie česká, o kterou tu činiti jest. Kdokoli četl »Nár. Listy« z minulého měsíce září a snad i jiné listy podobného směru, nemohl nepozastaviti a nezkormoutiti se nad krutou nenávistí, která se objevuje v nich nejen proti církvi katolické, ale i proti všemu náboženství vůbec, jakoby nešlechetoné bylo, cokoli k nim se nese, jakoby kněží naši byli jen sami zpátečníci, tmáři a nepřátelé národnosti české a konečně, jakoby nevěra i neznabožství bylo vrcholem rozumu lidského a moudrosti lidské. Toť věru již není kritika povážlivá, to mluva neskrocené náruživosti, to útok na svobodu svědomí lidského, to fanatismus a terorismus bezohledný a bezuzdný. Nebo když pánům nelíbila se slavnost sv.-Václavská, proč nestačilo jim neúčastniti se jí a třebaš i odůvodniti smýšlení své řeči mírnou a slušnou . . . S potěšením dávám pravdě to svědectví, že nikde nenašel jsem tolik vzdělanosti, osvícenosti a svobodomyšlnosti, jako u našich kněží v Čechách. Těším se z přízně mnohých mezi nimi mužů výtečných, kteří snáseti umějí také smysly od svých rozdílné (ačkoliv já nikdy o člancích vláry nemívám s nimi řeči) a jakkoli sám nemohu nikdy pokatolíčit se, vyznám přece upřímně, že i každý prostý věřící katolík, který jinověrců zeloticky nezatracuje, mnohem milejší mi jest, než vysoce učený bezvěrec, jenž domýšlí se, že nedorozumem svým dovede sbořiti a zase postaviti celé světy, Boha z nich ovšem vyloučiv . . . A co do národnosti české: který pak stav má větší zásluhy o zachování jazyka našeho v dobách jeho nejstrašnějších nežli právě kazatelé slova Božího mezi námi?«

Slavnost ta za krásného počasí velmi stkvěle se vydařila, katolická strana slavila veliké vítězství, tak že od té doby nastal ve smýšlení lidu českého pro katolicismus velmi příznivý obrat. K tomuto vítězství velmi mnoho přispělo dělnictvo katolické, jež za »Děl. Novinami« stálo. Právil ke mně tehdy jeden z výboru Katolické Besedy, p. P. Ant. Mužík: »od té doby nebude se v Praze žádný za své katolické smýšlení stydět, a vy dělníci jste nám k tomu mnoho přispěli.« Ovšem že »Nár. Listy« a časopisy podobného směru to vše umlčovaly, ba, prohlašovaly, že klerikálové se svou slavností utrpěli veliké fiasko, jen že jim to nebylo nic platno, neboť každý, kdo byl svědkem velikolepého průvodu, se tomu jen smál. (Pokračování.)

Dvě nejkrásnější místa Škotska.

Napsal Dr. J. Sedláček.

(Pokračování a dokončení.)

Uvedu zde něco málo o původě a rozdílech těch sekt, pokud to může laskavého čtenáře zajímati. Hlavní rozšířené církve v Anglii jsou tyto: Vysoká anglická církev (The High Church of England), evangelická anglická církev (The Evangelical Church of E.), sborová církev (The congregational Church), církev Baptistů (The Baptist Church), církev wesleyánských Methodistů, společnost přátel (The Society of Friends), základní škotská církev (The Established Church of Scotland), svobodná škotská církev (The free Church of Scotland), sjednocená presbyteriánská církev, welšská kalvínská církev (The Welsh Calvinistic Church). Všechny tvrdí, že jsou katolické.

Vysoká anglická církev je státní církví. V ní jsou uznávány tři stupně duchovenstva: Biskupové, kněží a jáhnové, ostatně jest úplně luteránskou. Učí toliko dvěma svátostem (sv. křest a Nejsv. Svátost jako oběť a přijímání), praví, že jest Pán Ježíš ve způsobě chleba a vína toliko nebesky, duchovně přítomen; co je to platno, že k tomu ještě přidávají: »v skutku a v pravdě« že jest tak přítomen, sv. Písmu to neodpovídá.

Divíme se, kterak mohou tvrditi, že k nim náležel Tomáš z Canterbury, že oni hájili církev proti státu; nyní prý jsou od státu nezávislími, a nedávno jménem královny proneseno poslední rozhodnutí o ritualismu!

Evangelická církev Anglie jmenují se ti, kdož s vysokou církví v mnohých věcech nesouhlasí (Dissenters). Neuznává, že může kněz obětovati, poněvadž Kristus Pán plně, dokonale a dostatečně za celý svět již obětoval; neuznává, že by mohl kněz zpovídati. Slova sv. Písma: »Vyznávejte své hříchy jeden druhému,« vykládá v ten smysl, že jeden má se přiznati druhému, co byl proti němu učinil. Jen tenkrát, když by hříšník svou modlitbou nenabyl upokojení a bezpečnosti, že jsou mu hříchy odpuštěny, může otevřítí své srdce knězi, a ten, nikoliv rozhřešením, ale mocí svého úřadu Slova Božího dává jemu rozhřešení. U nemocného připouští totéž.

Křest a Večeře Páně jsou jim ku spasení potřebnými, ale nikoli »svátostmi«.

Anglická sborová církev povstala po roce 1586., když se někteří nechtěli poddati vládě a stali se nonconformisty. Kde je shromáždění věřících, tvrdí, tam jest i Kristus. Kde jest Kristus, tam jest církev, tedy jest církev v každém takovém shromáždění. Jest tedy církev všude, tedy i tam, kde není biskupa; tak mluví proti vysoké církvi Episkopalistů. Jim zdá se býti římská i anglikánská církev tuze provinciální, omezenou. Apoštolská církev již prý byla sborovou církví, Nový Zákon jediný, bez svatých Otců, jest jim vodítkem. Ten prý žádá církev svatou, demokratickou, bez kněží, bez svátostí, ale apoštolskou. Ti nemají nástupců, ale jsou nabrzeni svými spisy. Již Hermas, Barnabáš, sv. Ignác, sv. Klement jsou v poměru k apoštolům jako měsíční světlo ke slunečnímu, jako voda k vínu. Církev má býti dle nich autonomní, federativní, nemá střední správy, ani patriarchy, ani papeže. V Anglii se této sektě tuze dobře nedaří.

Církev Baptistů odvolává se při své praxi, dle níž křtí toliko dospělé, na Lollardy, na Husity, na Albigenské a Valdenské — tedy na kacíře. První chrám měli v Anglii na začátku patnáctého století. Čítají, že jich jest v Britsku 360.000. Křtí toliko dospělé, a to potápěním; od každého křtěnce žádají lítost nad hříchy a víru ve Spasitele. Uznávají toliko dvě svátosti. Večeře Páně jest jim toliko upomínkou na smrt Páně; křest znamením poddanství Pánu. Ve svých stáncích (tabernacle jmenují jednotlivé obce) mají služebníky na místě kněží, těch prý sv. Písmo nežádá. Ordinací jest jim jen přijetí a uznání některého člověka se strany církve.

Wesleyánští Methodisté se nejvíce chlubí svým úžasně rychlým rozšířením. Wesley se přidržel Petra Böhlera, služebníka tak zvaných moravských bratří, který jemu odpustil hříchy. Od té doby (1738.) začal býti velice horlivým. Nyní čítají sedm milionů členů a dvacet-osm milionů (?) příslušníků. Jest to protestantská sekta, která učí ospravedlnění pouhou věrou, jejich poradní sbor jest nejvyšší instancí všech Methodistů; laikům dáno spoluvedení církevních záležitostí, ti volí si služebníka (kněze), a ten býval ustanoven na tři (čtyři) léta. V Americe měli i biskupy a starší. Jsou velmi různé skupiny Methodistů, kteří jen zevně jsou sjednoceni.

»*Společnost přátel*« jmenují se nástupcové Quakerů, které založil Jiří Fox. Přiblížili se časem více Kalvínovu učení, starali se dosti účinně o reformu žalářů, (Alžbětu Fryovou ku svým počítají) o dělnictvo. Hleděli se považovati všichni jako bratři, proto zavedli, aby jeden druhému tykal, aby se všichni stejně strojili a p. Všude to zachováno nebylo.

Věřt, že jest v nich vnitřní světlo, které z každého svítiti a řeči se objeviti může. Nepotřebují tedy kněží. Byli proti daním, přísahám a proti válce; křest jest u nich toliko vniterný, »sv. Duchem a ohněm«, podobně i Večeře Páně.

Základní škotská církev jest kalvínskou, má toliko kněze, jest tedy presbyteriánskou. Kněží stávají se služebníky, a to nikoli skládáním rukou, ale uznáním aneb schválením lidu a vyjádřením hlavního služebníka té církve; skládání rukou však přece zavedli. Zakladatelem jest Knox v 16. století. Nyní zavedli si v některých chrámech po vůli lidu rozličné obřady, které dříve zavrhovali.

Svobodná škotská církev oddělila se od národní škotské církve v tomto století, když poznali, že jest škotská církev tuze závislou na nejvyšší civilní správě Škotska. Mají prý větší svobodu a uči bratrství.

Od národní škotské církve oddělila se též tak zvaná *sjednocená presbyteriánská církev* ve Škotsku, když nechtěli někteří uznávati a připustiti, aby ústřední správa národní církve ustanovovala obcím kněze a dávala jim nařízení. Hlásá větší svobodu, oddělení od státu, jednotu, jest proti všelikým obřadům, a čeká na příležitost, kdy bude moci svou původní národní škotskou církev zreformovati.

Welšská kalvínská církev jest odvětví Methodistů. Harris a jiní horlivější duchovní obcházel nejprve po svých osadách a kázali polepšení a reformu. Pak zaváděli v obcích tak zvané »společnosti«, které pravidelně navštěvovali, přehlíželi a v jeden svazek spojovali. Tak povstala dvě sdružení, jedno v severním Walesu, druhé v jižním. Sdružení ustanovuje kněze; ti byli zprvu jen kočujícími navštěvovateli různých společností, jež k sdružení náležely, nyní žádala však také kněze, kteří by stále necestovali, ale byli trvale u společnosti ustanoveni. Mnoho členů získali tím, že v neděli svolávali lid a čtali jim bibli a vykládali ji. Tyto Sunday-schools jsou rozděleny po okresích, školy každého okresu mívají ve dvou měsících aneb v šesti nedělích společné shromáždění.

Tím nejsou ještě všechny sekty vypočteny. Četnými jsou ještě *armáda spásy*, která zpěvy a písněmi hledá spasení, odtrhuje mnohé od zlých zvyků, zavádí střídmost, spořivost. Všechny církve zavádějí domácí misie, vysílají kazatele, kteří na ulicích káží, traktáty prodávají, nemocné navštěvují a p. K tomu slouží jim zvláštní společnosti, jichž jest veliký počet. Jmenujeme z nich jen některé.

Nadace londýnského biskupa, která se stará o stavbu nových kaplí, slní pro misie, podporuje misionářské kněze domácí a j., měla r. 1898. příjmů 22.877 l. (l. skorem 12 zl.) Společnost Christian Community stará se o hlásání evangelia pod širým nebem, v asylech, v hromadných bytech, v dílnách a p., navštěvuje v Londýně nemocné, sbírá opuštěné atd. Christian evidence Society podporuje víru tím, že hledí nevěrce přesvědčiti, hájí základní křesťanské pravdy vším způsobem, řečmi, disputacemi, tiskem i školou. Měla 1093 l. příjmů.

Church Army pro blahobyt chudých, padlých a zavržených, aby je získala Kristu. Měla příjmů 98.000 l.

Church Association (Církevní sdružení) udržuje základy a články, stanovené anglickou reformací, a odporuje všem novotám, které by anglickou církev mohly připodobniti římské církvi. Měla 7948 l. příjmů. Jiné komitě pro hájení anglické církve má 11.300 l. ročních příjmů.

Protestant Alliance. Společnost všech protestantů, která chce udržeti a hájiti proti všem pokusům papeženství biblické články reformace a principy světské a náboženské svobody, jakožto nejlepší zabezpečení časného i duchovního blahobytu v království (britském). Činnost této společnosti směřuje především k tomu, aby odporovala záměrům římské strany v parlamentě, v dílnách, v žalářích, ve výchově a při jiných ústavech a zařízeních. Hlavou je Donald Matheson. Co jest to, nežli sdružení proti právům katolíků, moderní pronásledování! Ač jest jim římská církev tak nemilou, přece mnozí z nich, jak v episkopální tak i v presbyteriální a v methodistické církvi berou z katolické církve různé obřady a zavádějí je ve svých

chrámech. Lid si toho na mnohých místech přeje, poněvadž to přirozeně odpovídá Novému Zákonu. Biskupové na sjezdech k tomuto směru, jenž se zove *ritualismem*, buď mlčeli aneb se slabě probíjeli proti tomu, a tím to hnutí stále rostlo.

Roku 1898. počal knihkupec Kensit proti tomu psáti, ať obrátí se otevřeným listem na londýnského arcibiskupa, aby o tom rozhodl. Nastala všeobecná agitace, voláno po vyšší autoritě. Kensit psal biskupovi, že učinil při ordinaci slib, že vše klamně zažene, klerus k poslušnosti povede, a žádá, aby to nyní také provedl. Church Association brojila silně proti všemu ritualismu, spolek pro spojení pod lordem Halifaxem ritualismus hájil. Arcibiskup z Canterbury byl nyní nucen dáti jasný projev. On se přirozeně prohlásil proti těmto »římským zvykům«. Všem farářům, kteří byli v podezření ritualismu, poslán list, kterýmž jim kadidlo, svíce a jiné obřady zapověděny byly. Někde zákaz primasa nebyl ani čten, jinde byl zase čten, ale přidán k tomu protivný výklad, a v nejčtetněji navštěvovaných ritualistických chrámech zůstaly při svém zvyku.

Ritualisté odvolávají se k vyšší instanci, a tou je proti vůli církevních Anglikánů — stát. Kéž by poznali pravdu a obrátili se ku pravé církvi, kde jsou svaté svátosti, kde jest nejsvětější oběť, o kterou se svým protestantismem se připravili! Lid by si toho přál, aby měl pravou víru, ale vůdcové toho nedopustí!

Ostrov sv. Kolumby.

Všude v Anglii a ve Škotsku nalézáme památky slavné katolické doby; ať jsou to jen zříceniny aneb ještě pevné stavby, vždy jsou svědectvím, že byla tehdy země katolickou, a že v té době nejkrásnější a nejunělejší stavby byly provedeny.

Na blízku Obanu jest ostrov *Iona*, kde nalezlo křesťanství velmi záhy přístupu, kde sv. Kolumba žil a kde založen slavný klášter; odtud vycházeli horliví kněží, světci a hlásali víru škotskému lidu, který tehdy ještě mluvil Gaelic, druh keltické mluvy. Gaelsky mluví nyní pouze na některých ostrovech a v osamělých škotských osadách. Někteří pěstují nyní tuto mluvu i písmem; viděl jsem mluvnicki i menší knížky tištěné v tom jazyku. Sv. Kolumba se jmenoval původně Krimthan; pro svou čistotu a svatost byl pojmenován latinským jménem columba, hebr. joná, t. j. holubice. Odtud i jméno ostrova.

Na ostrov Iona jezdí v létě denně výletní parník; týž se zastavuje též u známé Fingalovy jeskyně na ostrůvku *Staffa*. Za dobré pohody na moři jest tato vyjížďka nejzajímavější a velice půvabná. V úžině Sound of Mull mezi pevninou a mezi větším ostrovem Mull a po celou jízdu patříme na zelené břehy a na zelenavou hladinu. Tu a tam stojí osamělá kirk (škotský chrám), někde i skupina pěkných domků; Tobemory jest hlavním městem ostrova Mull. Západní pobřeží ostrova Mull jest již více skalnaté, poněvadž zde mohou je větší vlny širého moře splachovati. Tamtéž jsme přistáli, na blízku osamělého ostrůvka Staffy.

Ostrůvek má toliko půldruhé anglické míle objemu a jest svou formací neobyčejným zjevem. Celý ostrůvek jest složen z řady pravidelných, tuším pětihranných čedičových sloupů či hranolů, jež se velmi pěkně k sobě druží a krásnou symetrii vykazují.

V malých loďkách odvezli nás z parníku do *jeskyně*, jež má 23 metrů výšky a bývala přibýtkem obra *Fingala*, který zkoušel kdysi svou sílu na současném irském obru a přemohl jej. Na severním konci Irska jest podobná geologická formace a tam, při *Giant's Causeway*, obr bydlil. Jeskyně jest proto zajímavou, že vidíme ve stěnách a v klenbě úlomky těch hranolů, z nichž některé jako delší sloupy ze stropu visí.

Po severní straně se některé sloupy postupem času roztrhaly, takže lze po nich vystoupiti na ostrov, který vyniká 50 m. nad hladinou. Nahoře jest porostlý travou a květinami, a což velmi podivno, že tam na jednom místě, arcíť velmi slabě, pramenitá, neslaná voda vyřáží.

Na dané znamení vrátili jsme se na loď, kde nás kapitán počítal; kdyby se někdo při hledání škeblí aneb květin zdržel, bylo by mu pak na neobydleném ostrově zůstatí až do druhého dne, kde by ho za příznivé pohody teprve výletní loď mohla přijati.

Na lodi bylo veselo. Společnost byla velmi četná a mezinárodní. Katolíci se ke mně v brzkou hlásili. Byli tu též irští kněží, Belgičané, židovská rodina z Vlach, většinu ovšem tvořili Angličané. Hudebníci z Obanu nás bavili jednoduchou, ale pěknou škotskou hudbou, kterou jsme v Obanu každého dne mohli s dostatek poslouchati; přece byla milou a ukrátila čas, který beztoho nebyl tuze dlouhým.

Ostrov *Iona* aneb *Icolmkill* leží 9 angl. mil jižně od Staffy. Zde přistál svatý Kolumbán, irský hlasatel křesťanství roku 563. Vedli nás k zříceninám klášterů. U zřícenin ženského kláštera Panny Marie, který zde stával, jsou hroby od r. 1511. Tu a tam vidíme zvláštní kříže; podobné spatřili jsme již v Irsku. Rameny těchto křížů prochází pěkně vytesaný kruh; na kříži Macleanů jsou ještě znatelné runy, keltický druh písma, i na kříži sv. Martina, který stojí dále za pohřebištěm a jest 14 stop zvýší. Na hřbitově, který se zove *Reilig Oran*, jsou hroby Macleanův, Macdonaldův a pěkně ozdobený náhrobek v páté řadě, na nějž nás upozorňují. Tam, kde prý bývala cela sv. Kolumbána, byla ve 12. století postavena kaple sv. Orana, jejíž zbytky v normanském způsobě stavby dosud zachovány.

Kathedrální chrám Panny Marie — zde sídlíval i biskup — pochází z dob po 13. století. Stavěn v podobě kříže v smíšeném románském slohu; pod věží jsou čtyři silné pilíře, na nichž spočívají čtyři oblouky věžní klenby. U místa hlavního oltáře jsou pomníky či náhrobky opatů Mackinona, Kennetha, a u kazatelny veliký náhrobek Macleoda z Macleodu.

Z kláštera zbylo velmi málo. A jakým dobrodiním byly tyto klášterní domy zdejšímu lidu! Ostrov jest z části skalnatý, z části vydává zeleň trávy, snad i něco obilí. Zdejší obyvatelé, počtem asi 500, živí se rybařením; poněvadž byli chudí, klášter je podporoval a živil veškeré obyvatelstvo tohoto ostrova.

Na zpáteční cestě nablíželi nám mořské škeble, starožitné ozdoby, též popisy ostrova a knihu, která byla nedávno oxfordskou univerzitou vydána, totiž starou legendu o sv. Kolumbánu. Rozumí se, že byla legenda katolického původu a že se některé poznámky protestantům nehodily. Co učinili? Ač praví, že vydávají neporušený text legendy, vložili do toho textu své poznámky a neoznačili nikterak,

že jest to přidáno, aby prý, jak předmluva praví, nebyla četba poznámkami pod čarou rušena.

Na přístavním můstku stáli anglikánští duchovní, jeden z nich měl červený kollár a několik prstenů. Byl kdesi kapitolním děkanem. Přijali protestantismus, vysmívali se hierarchickému ustálenému řádu naší církve, ale pak sami rádi ten pořádek ve své společnosti zavedli!

Zajímavo jest zajisté, že jest nedaleko Obanu veliký klášter našich *Benediktinů*, *Fort Augustus* zvaný. To místo leží příhodně asi v polovici cesty Kaledonského průplavu a proto jsem je při jízdě do Inverness navštívil. V takovém katolickém domě cítil se kněz zase jako doma. Benediktinové tamní znají velmi dobře naše kláštery v Emausích a v Sekkavě. Opat kláštera *Fort Augustus* jest německé národnosti. Klášter leží velmi rozkošně při průplavu a při jezeře Loch Ness, jež se táhne až k městu Inverness. Vnitřní zařízení jest, jako všude v benediktinských domech, čisté a v pravdě klášterní; knihovna mne překvapila bohatostí vzácných děl staré i nové literatury. Toliko chrám jest jim ještě stavěti; ale i ta prozatímni kaple se každému líbí. Zde mohou Benediktinové choditi v řeholním rouše; jinde mohou choditi jen jako světskí kněží, bez hábitu. Snad by se tím nyní v Anglii nikdo nepohoršil, ale jsou v té příčině ještě staré zápovědi, které dosud odvolány nejsou, a proto dlužno jich dbáti. Benediktinové vykonávají mezi katolickými menšinami obtížnou duchovní správu, konají časté misie a jsou velikým dobrodiním i pro katolické námořníky, kteří někdy po celé měsíce nemohou nalézt katolického chrámu a kněze.

Jízda po *Kaledonském průplavě* jest zajímavou. Jest na něm několik splavů, při nichž loď bývá do výše zdvižena a pak zase při dalších splavech klesá na mořskou úroveň.

Ze zastávky *Fort William* vystupují četní turisté na nejvyšší vrch Britska, jménem *Ben Nevis* (4406 stop); nejkrásnější rozhled však prý jest s vrchu u *Callanderu*, který jest uprostřed jezer, ale jest toliko 970 m. stop vysoký. Jmenuje se *Ben Ledi*.

V zastávkách parníku bavili nás rozliční hudební umělci škotskou hudbou, někdy prováděli i známý národní tanec (škotskou). V jedné zastávce zpíval jakýsi chudý Irčan ve fraku se svým malým hochem; lodní lékař, katolík, se nad ním smíloval a ve své šlechetnosti sbíral pro něho sám dary mezi hostmi na lodi. Jakou radost měl ten chudák, když dostal skorem plnou čapku anglických penny.

V té pestré společnosti na lodi byl nápadným Němec z Porýnska, který si zaopatřil kdesi modrý oděv armády spásy s červeným křížem, a vystupoval jako důstojník této armády, ač jím nebyl. Když se i ke mně připojil, byl jsem v rozpacích, neboť celá společnost mohla to přátelství katolického kněze s armádou spásy různě posuzovati. Byl to dobrý muž, který si tím šatem jen více zajímavosti získati chtěl.

Stejnokroj těch sekt jest někdy dobrým. Tam mi bylo řečeno, že se někdy hostinští a výčepníci bojí členu armády spásy naliti lihových nápojů, poněvadž se stalo, že, když někdy žádosti takového vyhověl, ostatní horliví členové jemu okna rozbili aneb též v krámě škodu způsobili, a nemohli jich pak polapiti.

Aby si větší pověst získali, posílávají vždy dva členy své armády, kteří jsou nápisem označeni, na nádraží větších měst. Když

by přijel nějaký jejich bratr, všemožně hned se ho ujmou a přispívají mu. Jejich vliv jest značný i proto, že mají 14.000 misionářů, které zovou důstojníky, a proto, že disponují značným jměním; r. 1897. vykázal jich vůdce, generál W. Booth, roční příjem 103.705 l., tedy více než jeden milion zl.

Tito a Methodisté hledí i na pevnině získati členy a činí proto úsilovnou propagandu. Když jim bylo vytýkáno, že hledí odlouditi křesťany, vymlouvali se, že chtějí toliko ony křesťanské osoby, které svému vyznání již jen ostudu dělají, jako opilce, zloděje, bezbožníky zase ku Kristu přivést. Při tom však lákají každého, kdo se jim dá.

V Inverness jsme našli krásný katolický chrám; klášter jeptišek, které obstarávají katolickou školu. Ve Fort Augustus jest rovněž ženský klášter Benediktinské řehole.

V nádražním hostinci, který jsem shledal v každé příčině výborným, našli jsme, jako i jinde, v komnatě bibli, aby se jí cestující bavili.

V Anglii jest více společností, které rozšiřují zadarmo i za peníze bible. My známe tu, která se zove »British and Foreign Bible Society«, založená r. 1804. Tato vydala bibli ve 351 řeči aneb nářečí, v počtu prý 155 milionů výtisků. Ročního příjmu měla naposled 229.749 l. Vedle té jest Bible Translation Society (pro překlad bible); pro výklad slovíčka baptismus, »ponořením se«, první společnost k této se nehlásí. Jiná společnost »Naval and Military B. S.« rozdává bible vojínům a námořníkům. Trinitarian Bible Society chce vydávati neporušený překlad Slova Božího; překlady, jež pocházejí od katolíka, předem vylučuje, čehož B. a F. B. S. vždy nečiní. Society for Promoting Christian Knowledge (ku povznesení křesťanské znalosti) vydává a rozdává od r. 1698. bible, modlitební knihy, náboženské spisy.

K o l e d y.

Z lidového života na Poděbradsku píše F. J. Čečetka.¹⁾

Koleda (naši koledníci říkají »kolada«) vánoční i velikonoční je pro náš kraj tak typická, že ani nelze tomu, kdo charakter lidu líčí, minouti zástupů malých, bohatých i chudých koledníků, kteří putují dne 26. prosince a v pondělí velikonoční od známého ku známému a zpívají koledy, jimž je matka naučila. Vedle těch zpěvů, které jsou společny celé vlasti české, mají naši koledníci zvláštní zásobu: *svých rázovitých, vlastních, místních*. Štědrá ruka hospodyně je po oba dny otevřena, nikdo neodejde s prázdnou; zvláště děti z kmotrovstva a přibuzenstva vůbec dostanou nejvíce koledy: *na sv. Štěpána* ovoce i peníze, *na pomlázku* vajíčka malovaná, mazanec, oříšky a j.

¹⁾ Místy užito i písemné sbírky koled p. Jana Heršta, učitele v Befunicích v okrese Poděbradském.

Panímáma by neměla ani srdce, aby odbyla takového umrzlého koledníčka, když pěkným hláskem zazpívá u dveří:

»Veselá kolada počíná dnes,
zpěvy se rozléhá město i ves,
dětičky sem a tam poskakují,
kmotřičky navštěvují.
Hop, hop, skáče Jeníček,
za ním hopká Vašíček,
koleduje, prozpěvuje,
jako jarní slaviček.« —

A říkání našich koledníků není ledajaké — z veršů jejich vane často humor; přinášejí do stavení veselí, když spustí:

»Koleda, koleda, dědku, dej oříšek k snědku, nedáš-li mi oříšek, naklepu ti kožíšek.	Kohout na tě kořrhá, že ti ho celý roztrhá, hodí ti ho do louže, kdo tam pro něj poleze?»
---	--

* * *

»Koleda, koleda hezky, dejte mi kus housky, nebo pár jablíček, to můj rád jazýček,	nebo pár oříšků, co já rád louskám. Brzy, brzy, mne to zebe, poslal mě sem Pán Bůh s nebe,
---	---

já tu nemám kdy státi,
musím do Prahy komáry hnáti.«

* * *

»Já jdu na koledu, nesu si pytel, kdo mi ho dá plnej, bude můj přítel,	kdo mi ho dá půl, bude plnej stůl, kdo mi dá jen čtvrt, pošlu na něj smrt,
---	---

nedáte-li nic
půjdu raděj pryč.«

Ve známé koledě: »Strunka, strunka, strunka, zelená se louka . . .«
brozí náš koledník ku konci:

»Ale když nic nedáte, tak se podíváte, všecky hrnce vám rozbijem', co v polici máte.	Máte-li je v peci, rozbijem' je přeci, železnou palicí, železnou vidlicí.
---	--

My k vám na koledu jdem',
až vy nám ji dáte,
hnedle půjdem.
I třeba kus chleba,
jen když bude koleda.«

* * *

»Já za dveřma stojím,
Boha se bojím,

pes na mne vrčí,
že mi paňmáma nebo pantáta
něco do kapsy vstrčí.«

Jiný upomíná panímámu na lonský rok:

»Dej vám Pán Bůh dobrýtro! Jak se máte? Jestli pak mě od lonska ještě znáte?	Loni jsem též tady byl velmi šťastný, dostal jsem pytlíček velmi krásný,
---	---

a letos budou dva,
kýž mi to Pan Bůh dá,
to byl bych rád!«

Přemnohým koledám je podkladem radostné narození Ježíškovo. Byl také chudý, jako malí koledníci, a toho zpěváckové užijí, vědouce, že tak nejsnáze pohnou srdcem hospodyňky.

»Narodil se Ježíšek, neměl žádný kožíšek, ani žádné botičky, záblo ho to nožičky.	Pojďte dítky maličké, k Ježíškovi v jesličky, ať Ježíšek nepláče, poneste mu koláček!«
--	---

* * *

»Štěstí, zdraví pokoj svatý
vinšujeme vám,
vám pantáto s panímámou,
i vaším dítkám.
Z daleka se k vám bífeme
jistou novinu neseme,
tu povíme vám. —

Nemá plénky, ni podušky
to dítě malé —
kolibička s jesličkami
jsou rozlámané.
Dej grešličku, hospodáři,
ať nám to spraví truhláři
pro dítě malé. —

Narodil se tam Synáček,
posílá nás k vám,
byste nám koledy dali.
Chleblíček on nechce bráti,
neb ho nakrmila máti,
radš koláček neb dukátek
máte jemu poslati. —

Prosím, odbyťte nás brzo,
nemůžem' zde státi,
musíme ještě dále jíti,
do Betléma kolbat.
To dítě je veliký,
ono vám to zaplatí:
budete se radovati
v nebi na věky.« —

Aby se dovtípili, co by koledníkovi přišlo vhod, hned jim to napoví:

»Přišel jsem k vám na koledu,
dejte *koláčků*,
ještě jsem jich letos nejed',
div že nepláču.

Dá-li Pán Bůh v tom roce
ještě jednou Vánoce,
budeme je jistě dělat,
ať už je to jak chce.«

* * *

»Já se z toho raduji,
že jsem známý,

že dostanu košíček
s *oříškami*.

K tomu kousek *housky*,
dva nebo tři kousky,
to já přijmu z lásky.«

* * *

Troníčky nebudeme bráti,
neb jich nemáme kam dáti,
co jsme loni dostali,
všecky nám zplesnivěly.

Budem bráti po *tolaru*,
po *půl zlatým*, po *krejcaru*,
kdo poslouchá, ať nám platí,
ať je chudý, neb bohatý.

Zpívat, zpívat nepřestanem',
dokud něco neostanem'.«

Nejvíce mají koledníci »spadýno« na kuchařky (služky), které
je někde ode dveří odhánějí. Tak si naříká chudý hošík ve městě:

»Šel jsem na koledu, po ránu k tomu,
hnala mě kuchařka s vidlema z domu;
po schodech běžela, pod schody upadla,
byl jsem rád tomu.«

* * *

»Kuchařka nás vyhnala,
zpívati nám nedala.
A když mi podruhy zpívat nedáte,
tak co vám udělám, to uhlídáte!
Roztluču rendlíky malý i veliký,
kde který máte.«

U přátel a kmotrů dodává si koledník větší chuti a směle za-
zpívá strýčkovi: »Každýmu dej pro vděk stříbrný dukátek!« Nebo také:

»Nehnévejte se na mne kmotříčku,
vytáhněte z kapsy grešličku,
a koledníčkovi ji dejte,
on vám za ni poděkuje srdečně.
Pán Bůh vám dá požehnání
doma i na poli,
budete mít co vyhánět ze dvora:
z maštale hříbátko,
z chléva telátko
a z toho nejmenšího jehňátko.«

* * *

»Koleda, koleda, tetičko, pro jablíčko červený,
jdu si pro červený jablíčko, pro koláček bílý,

jak pak se vám, tetičko,
koledníček líbí?«

* * *

»Na tom zlatém dvoře andělé zpívají,
Panně Marii dítě kolébají.

Kolíbej, kolíbej celou noc,
ty, sv. Štěpáne, pojď nám na pomoc!

Půjdeme tam dolů do jejichho domu,
najdeme tam hospodáře při dřevěném stolu.
Milý pane hospodáři, dejte nám svou paní,
by nám ráčila dáti štědrý koledy.

Dala jest nám dala
růžičku od srdce,
která jí vykvetla
v únoru měsíce.*

Někdy vypravuje v písni koledník o radosti tvorstva z narození
Ježíškova, zamlčuje opatrně účel svého zpívání — však mu hospodyně
porozumí!

Radujte se zvířátka,
Veselte se ptáčátka!

— — — — —
Ptáčkové tam lítají,
Ježíškovi zpívají.
Strnad nese dva klasy,
sova na něj houká . . .
slavlíček ten malý ptáček
roztahuje zobáček . . .*

Užasneme často, co veršů, líčících celou dětskou výpravu do
Betléma, srovná se v malé hlavičce koledníkově:

»Sem, děvčátka, pospěšte,
mléko, krupičku poneste,
vařte honem kašičku,
maličkému Ježíšku!

Dorotka jde od háječku,
rozlila mléko z hrníčku,
na Terezku strkala,
že ona to udála.

Za nimi běží s muzikou,
Kuba nese loutnu velikou . . .

* * *

— — — — —
»Anička pana rychtáře smetánky trošku,
Sekundýna mlynářova cukrkandi, lísky má
a Mařenka šenkýřova piva, vína trochu dá.
Anastazie kupcova mandle, piškoty,
Cecillie pulmistrova jab'ka, ořechy.
Apolena citrony a Lucie koření,
Liduška z hedvábných pentlí povijan mu dá,
Kačenka kartoun koupila, podušku chystá.
Liduška peří dere, Bětuška to ušije,
jenom brzy si pospěšte, nebo zima je.*

* * *

— — — — —
 »Pospěš sem hnedle k němu, Honzíčku,
 aspoň mu dones ovčí kůžičku!
 Vencíčku, oblec se do kožíšku,
 nes Ježíškovi mošnu oříšků.
 Ty, Petře, k pekaři běž,
 dětátku žemličku nes!
 Františku, štemuj cymbál,
 Jiříku, vezmi basu,
 dodej tomu hlasu!
 Kašpare, vezmi mušlýky a trouby,
 Tomášku, ty vem' bubny,
 Martínku, ty na fagot pískej . . .
 Pepíčku, s harfou pospěš,
 malé dítě potěš!«

I pan kantor nesmí scházeti, zvěstují jeho rodině radostnou novinu:

— — — — —
 »Paní kantorka na vršku, jak to uslyšela,
 červených koláčů do Betléma poslala
 a pan kantor popad kabát,
 nechal si partesy sebrat,
 že musí jít do Betléma,
 malému Ježíškovi hrát.«

Celou nešťastnou událost, kde se mladí muzikanti cestou poprali, líčí tato koleda:

»Hopsa, pacholátka, vzhůru vstávejte,
 vy, malá děvčátka, k městu chvátejte!
 Narodil se tam Spasitel, všeho světa Vykupitel,
 Jeho velejte, zpěvem oslavujte!
 Půjdeme do Betléma, budeme tam hrát,
 malému Ježíšku muziku dělat.
 Až my jemu zahrajeme, pak na koledu půjdeme.
 Kde nám nic nedají, nebudeme hrát. —
 Matěj upad s basou, krk jí urazil,
 a Frantu s cymbálem na zem porazil.
 Tu oba do sebe se dali,
 za vlasy se potahali,
 cymbálek a basa jsou roztlučeny.
 Přiskočil k nim Vávra, metlou je třáskal,
 a Jirka s dudama notně pleskal.
 Budete se, kluci, prátí a zde povyky dělati?
 Roztlouk' svoje dudy a potom naříkal:
 »Já nešťastný dudař, už jsem dodudal,
 jak já na své dudy zvučně dudával!
 Dudli, dudli, dudli, můj kamarád fidli, fidli, fidli,
 na svoje housličky vesele hrával . . .«

Také jiní malí muzikanti si naříkají na zlé časy koledě:

»Kde nám nic nedají, nebudeme hrát;
tu jsou lidé skoupí, všude koukají,
kuchařky před námi dvéře zavírají.
Co jsme toho pochodili,
strun na housličkách potrhali,
ještě jsme dnes ani krejcar nedostali!«

Nezbývá již mnoho řci o vánoční koledě! Nebudeme zde opakovati obyčejné koledy: »Dej Bůh štěstí tomu domu...«, ani »Koleda, koleda, Štěpáne«; jsou známy po celé vlasti. Uvedme jen zlomky říkání malého nezbedy, který chce svým říkáním z nějaké přelémy pozlobiti nebo rozesmáti domácí:

»Svatý Štěpán z Říma
nese flaši vína,
abysme se napili,
Pána Boha chválili.«

* * *

»Koleda, koleda o svátku,
strejček tetičku vyplácí,
dobře, dobře, dobře tak,
že nechtěla poslouchat!«

* * *

»Koleda, koleda, dědku,
vemte na mě štětku,
uteču vám oknem ven,
dej vám Pán Bůh dobrý den!«

Že i sem tam dnes u koledníků najdeme pěknou koledu umělou, je dílo školy. Nejsou na úkor koledám lidovým, naopak, vzniknou mezi lid a dají národnímu tvoření novou sílu, vzlet, směr. Na Poděbradsku slyšel jsem tyto:

»Potkala jsem holubičku,
ptala se mne na cestičku,
že prý letí k Jezulátku
s peřinkami na památku.

Holubičko běloperá,
počkej na mě do večera,
počkej na mě mezi vrátky,
z koledy se vrátím zpátky.

Nenechte mne v síni státi,
musím honem pospíchati,
holubička mezi vrátky
čeká na mne u zahrádky.«

Srdcem pohne, uslyšíte-li z úst drobného hošíka umělou koledu, v níž neprosí ani o oříšky, ani za jablíčka, ale Boha — za svou vlast; rádi odpustíte, že není národní:

— — — — —
»Prosíme Tě, Boží Synu,
za tu českou domovinu,
a kde česká duše dříme,
my ji s láskou probudíme.

Milujme se v českém koutku
jako ptáci na svém proutku.
Duše k duši, dlaně k dlaní,
s láskou roste požehnání.«

V pondělí velikonoční v jedné ruce hůl na psa, ve druhé veliký *uzel* — jde náš koledník opět po svých známých koledovat. Až bude větší, bude chodit s pomláskou vyplácet děvčata i kmotřičku. Teď by se ho nebály, proto si raděj malované vajíčko vyzpívá. Některý malý šibal má přece pomlásku z proutků spletenou pod kábátem a někdy beze všeho se pustí do tetičky, ač nedostane-li sám. Ze známé koledy: »Hody, hody, doprovody, dejte vejce malovaný . . .« našel jsem tyto závěreční varianty:

» — proutek se ohýbá,
slepička kokrhá,
dejte jí píti,
dejte jí semence,
ona vám snese tři vejce,
dejte jí žita,
ona vám snese tři sta,
dejte jí pšenice,
ona vám snese tři tisíce.«

* * *

» — proutek ohnoutek,
červený kohoutek,
slepička kdák,
vajíčko křáp,
panímámó, máte mi ho dát.
Vajíčko se koulí v komoře
a slepička chodí po dvoře.«

Také některé žertovné:

»Po, po, po, po, po, po — pomláška,
strejček tetičce napráská.
Tetičko, dobře, dobře tak,
můžete strejčka poslouchat.«

* * *

»Pomláška se mi čepejří,
ať mi panímáma nevěřil
Budeme se sekati
ze dveří do kuchyně,
tam se budeme sekati upřímně.
Dáte-li mi mazanec,
bez koření bez vajec! —«

Jiná dětská říkání na sv. Řehoře, Markétu, přání, hry a modli-
bičky tvoří opět novou důležitou kapitolu ku kritickému ocenění
lidové poesie.

Jeho Excellence ndp. Dr. Martin Říha, biskup.

Napsal Václav Tesař Blanický. ¹⁾

—•—

Památný křest sv. ve Voslavě.

(Dne 11. listopadu r. 1839.)

áh' podzim krajem v mlhy voze šedém,
zvěšť zimy nesl v obličejích bledém
a mrazivý kam pohled upoutal,
vše zachvělo se ve předtuše skonu —
i list, jež vítr s hlavy stromů rval,
i zvadlá tráva na zažloutlém honu . . .
A z přírody těch žití sporých zbytků
i lidé chvatem zašli do příbytků . . .
Tím tichem smutně vítr chladný vál
a nad vlaskami žalné písně hrál.

Jen nad Voslaví zastavil se v krátku
a sotva že si u jednoho statku
vzdych' na kalenci, ihned dále spěl,
vždyť ze světnice v žalné zvuky jeho
hlas radosti a blaha jásot zněl . . .
Tam u dítěte právě zrozeného
dlí plni lásky manželové mladí,
zří dítě v oči, tvářičky mu hladí,
a střídavě se sklání k dítěti
a s něžností je berou v objetí. —

Již kmotři přišli, aby při křtu stáli
a za chlapečka slavně vyznávali,
že chce vždy věrným býti křesťanem.
»Leč které jméno při křtu dáti máme,
a pod kterým má kráčet patronem
zde v církvi Boží?« »Jakéž jiné dáme
než po otci?« »Ne, dejte po kmotrovi,«
zamítá otec návrh těmi slovy.
A matka praví: »Však se shodnete,
než do kostela ke křtu dojdete.«

»Mám důvěru ku světcí Antonínu,
nuž třeba toho volte mému synu!«
tak v lůžku sedíc, matka dodala
a polibkem se s děckem rozloučila,
než do rukou je kmotrům podala
a do ochrany jejich poručila.

¹⁾ Pozn. red. Básník napsal k oslavě šedesátých narozenin Jeho Excellence řadu básní, z nichž my tuto několik uveřejňujeme.

Šel otec s kmotry vážně k církve bráně,
kde čekal na ně zbožný sluha Páně,
by vykonal křest, — obřad posvátný —
křest ve Voslař^{ské} na vždy památný!

Než začal, ptá se: »Které má mít jméno?«
»Žel, mezi námi není sjednoceno.
»Chce každý jinél« otec začíná. —
»Nuž, ať má jméno, jež sám přines' sobě.
Dnes památka je světce Martina,
byl biskupem a mužem ve své době
i vždycky slavným, plným božské síly.
»Ať Martin sluje!« S otcem souhlasili . . .
»Snad,« pousmál se, »času postupem,
můj hoch též může býti biskupem!«

Jak Simeon — kněz nad hochem se sklání,
jak chtěl by vniknout v tichém zadumání
v ty tajné cesty žití dítěte . . .
Zdaž při památném křtu tom otec tušil,
že sémě věštby v květi vykvěte,
že blaha zvuk, jenž v srdci jeho bušil,
se změní v hlahol trvalého štěstí?
Čas přišel vskutku, kdy moh' ruce vznésti
nad hlavu otci — s tichým plesáním —
syn jeho — Biskup — s božským žehnáním . . .

Poprvé před berlou biskupskou.

(Dne 6. září r. 1885)

V dál z Budějovic v diecési celou
zní ozvěna dnes plesu, jásotu . . .
Jak když se ptactvo vzbudí k životu
a hlásá jitro klenbou hájů stmělou,
jak když se krajem první bouře nese
a hřmění, rachot skalinami třese,
jak když se vzedme zástup vln a hlučí,
a bije o leb skal, až temně zvučí —
tak velebně dnes k Boží cti a chvále
»Tě Boha chválíme« zní v kathedrále . . .

»Dělv osiřelí — Pastýře zas máme!«
lid s kněžstvem volá v svorném souzvuku.
»V něm Bůh nám dal své lásky záruku,
dnes hold svůj první s nadšením Mu vzdáme,
dnes — v slavné jeho nastolení chvíli —
že pod jeho chcem' berlou kráčet k cíli,

jak věrné stádce slavně příslibíme.
 Ó, s cesty dobra potom nezbloudíme,
 když povede nás sám zástupce Boží,
 jenž požehnání na hlavy nám složí! —

Tak dychtivě vše hledí ku oltáři
 a oči všech jak v jednom plameni
 i srdce všech v radostném nadšení
 a láska v líci každického září,
 kdo patří k muži, jemuž odznak živý
 Své dobroty vpsal v tvář Bůh Dobrotivý,
 v tu vážnou líc i mile usměvavou,
 jež věští všechněm duši ryzí, pravou,
 a která nyní vůlí nebes Pána
 je darý Ducha štědře zasypána . . .

Již připočten je v apoštolů řady,
 by slovo Boží lidstvu zvěstoval
 a s hlavou církve lid svůj spravoval,
 již oděn slavně v odznaky své vlády:
 Hle, na čele mu trůní mitra zlatá
 a s rukou každou rukavice spjatá,
 kříž na prsou se leskne zlata plamem
 a na pravici prsten s drahokamem,
 pak v posled v levici — tak rozechvělou
 mu ukládají — berlu stříbrostkvělou . . .

Ó v posvátném tu stojí zanícení!
 Těch citů v srdci různá proměna
 a v duši myšlének všech ozvěna,
 ó nejsou možny péru k zachycení! . . .
 Když tehdy prvně v rukou berlu třámal,
 vznět pro věc svatou, který v prsou dřímál,
 vzplál v celém těle v nekonečné žáry
 a před zrak stavěl budoucnosti tvary,
 vidinu za vidinou, každou jinou,
 jdou v nekonečno, — jemu různé kynou . . .

Toť všechny jeho — touhy, cíle, snahy,
 jež před duší se velkou míhaly
 a v jediném se přání sbíhaly,
 by skutkem byly jeho žití dráhy — —
 Ach, jaká dál k nim! Cesta plná hloží
 a podporou mu jen ta berla Boží,
 v boj zuřivý jde s vrahem ode věků
 a jediná zbraň proti jeho vzteku —
 ta berla lesklá, s kterou ve dne v noci
 má pást své stádo Boží za pomoci.

Ach, jaká tíha, kterou v ruce cítí,
jak žulové by třímat kameny
a paže mdlobou byly znaveny . . .
Ne — neděsí se — práce, jež se řítí
mu na bedra a k činům velkým volá,
ne — neleká se — boje ani zpola,
ne — nechvěje se — před tou budoucností,
vždyť Boží pomoc zárukou mu dostí,
leč stísněn chví se — bázni neodolá,
že k hodnosti tak velké Bůh jej volá.

Jak pestré moře před zraky se vlní
veliké kněží, lidstva zástupy
a kapitula, primas s biskupy,
jichž stkvostný šat div oči neoslíní —
jen on zří skromně — s trůnu v rozrušení . . .
— — — — —
V před! Bez bázně! Vždyť pokoru Bůh cení
nad všecky ctnosti. Toho vyvyšuje,
kdo pokorou se v žití ozbrojuje. —
Dál — apoštole — nes jen berlu stkvoucí,
lid chová k Tobě úctu, lásku vroucí! . . .

Ke dni šedesátiletých narozenin.

(Dne 11. listopadu r. 1899.)

Dnes diecése obrací své zření
k biskupa svého, milného sídlu,
sem všichni spějí — k radosti své zřídlu,
by v nadšenosti zvláštním rozjaření
hřímavou slávu mohli provolávat
a nelíčenou Tomu úctu vzdávat,
Jenž v srdcích synů — hrdost budí, pýchu,
Jenž narozenin šedesátý den
chce v skromnosti dnes oslaviti, v tichu,
a kterému dnes volá nejeden,
z četného kněží, lidstva zástupu:
„Buď sláva, čest — milému Biskupu!“ . . .

Kéž můžeš, duše, vznést se nad souhvězdí
a vniknout v nebe v bleskurychlém hbitu
a ve věčnosti stanout blahém bytu,
nad jasností drah, po nichž slunce jezdí,
a vyhledat tam v utajené skrýši
z knih jedinou, v níž andělové pší

ke skutkům dobrým oslavenců jména,
 jimž dostane se věčné odměny, —
 tam uzfela bys, úctou unesena
 se může stkvít, Jenž slávou zdobený
 dnes nadšené přijímá pozdravy
 a diecése, kněží oslavy . . .

Jak dychtivě zrak v listy knihy padá,
 jež skryta křídlem ducha rozšumělým
 Je psána písmem, velkým, stříbrostkvělým,
 tam pod tím mužem ctností, skutků řada —
 v života věčné tajuplné knize . . .
 Nad nimi zlatá glorioly příze
 jak sterých sluncí, planet paprsk stkvoucí
 se mihotavým leskem zachvívá . . .
 Žár Boží lásky, věčné, nehynoucí
 svým zalíbením všecky zakrývá
 a za každíčký chystá odměny
 bez jakékoli v čase proměny.

Hned v první řadě luzným světlem září
 jak hvězda vzácná podivného svitu,
 již poprvé zrak spatřil na blankytu,
 jak s ostatními o přednost se sváří
 a nepozbývá nikdy na jasnosti, —
 ta slova v knize: »Stkví se nábožností!
 Již od dnů dětských nikdy neustával,
 duch jeho spěchal k nebe výšinám
 a Bohu chvály na modlitbách vzdával
 a Boha snášel k srdce tišinám,
 by celou láskou moh' Jej objímat
 a o velikosti Jeho rozjímat.«

A dál jak kvítí, jež hlavičku kloní
 v stín keřů, trávy, aby utajeny
 všem na odiv své nestavěly ceny,
 že lbezněji nad jiné víc voní, —
 dvě slova najdeš v tajné knihy listu,
 jež v celém životě od místa k místu
 se k Veleknězi pojí nerozlučně:
 pokora, skromnost je ten dvojitý květ,
 o jejichž kráse chvála volá hlučně,
 že neustávají se rozvíjet,
 den každý víc vždy lesk jich doplní
 a kdo je poznal, toho oslní!

Jsou vysázeny rudým drahokamem
 ty mnohé řádky, jež jsou dále psány?
 Neb od nebe jsou hvězdy odpoutány,
 by zdobily to písmo zářným plamem?

Nel Skutky jsou, jež rukou dobročinnou
vždy ku podpoře dobra, krásna plynou,
jsou dary mnohé bídě k ulevení,
jsou podpory hladové chudině,
je vytrvalá péče bez umdlení,
již věnuje své velké rodině,
jsou činy mnohé, vzešlé v ústraní, —
je Velekněze velké poslání!

Je těžko sčítat skutky, jež se množí
v života knize, v nebi uložené,
andělů stráží dobře ostřežené,
vždyť stále píše mocná ruka Boží
a v zápise svém dále pokračuje . . .
Část — lidské péro — malou naznačuje, —
však jsou již známa vzácná epitheta:
Je Zakladatel chrámu veliký,
jenž nikdy nejde širou cestou světa,
je Otcem řeholím, jichž zdatné podniky
moudrostí velkou v dnši ukrytou
vždy řídí, chrání mocnou záštitou . . .

Je Šifitelem pokoje a míru,
jenž Spasitele kráčí ve šlepěji. —
»Buď pokoj vámi!« též slova jeho znějí.
On rozvaděné láskou vede k smíru,
vždyť v církve svojí svatý Jerusalema
chce nejvíc vnést svěží míru palem,
své kněžstvo všecko vede ku jednotě,
je péčí láskou vezdy objímá —
a při tom žije skromně, ve prostotě,
jej nádhera, ni pýcha nejímá,
jej netknou marné světa žádosti
ni vyvýšení, slávy marnosti . . .

Všech činů, ctností převzácného vděku,
ne nelze slovem dobře vyllíciti!
Dnes zvláště všechny lidu zářně svítí:
rok šedesátý Velekněze věku. —
Dnes příkladem je, jak Bůh odměňuje
a zásluh řadu věrně oceňuje.
Těm přidává duň v radosti a blahu,
již svaté plní Jeho příkazy
a ctnosti, dobra nastoupili dráhu!
Zjev dále, Bože, lásky důkazy!
Nám biskupa milého zachovej
a dlouhý život ve zdraví mu dej!

Pak hymny díků budem Tobě zpívat,
když Velekněze, věnčeného slávou,
povedeš v blahu vlnou žití dravou
a v ochraně Svě - vždy jej bude skrývat.

Nuž, kněží, lidé, s duší rozechvělou
 k Pastýři lásku, dosud nevyznělou,
 dnes velebně a slavně rozezvučte!
 Ó, udeřte jen srdce ve struny,
 příkladem lásky potomky své učte,
 jakého našly zásluh koruny
 u milujících dítek výkupu!
 »Buď sláva, čest milému Biskupu!«

Apoštolát hluchoněmých a bratří August Caesar, Josef a Jan Gualandi.

Příspěvek k dějinám katolických kněží-lidumilů a dobrodinců.

Podává Josef Flekáček.

(Dokončení.)

Ušlechtilý Gualandi byl si toho vědom, že ve mnohých ústavech vyučují se hluchoněmí, aby mluvili, četli, psali, počítali, kreslili, aby i v náuce sv. náboženství obeznámeni byli: ale přes to vše vždy tkvělo mu na mysli, že to jsou *křesťané* drahou krví Ježíše Krista vykoupení, a ježto každého křesťana lze posuzovati podle toho, jak a jak často přijímá sv. svátosti, nedostačilo mu pouhé vyučování náboženství, jako spíše, aby průprava ku přijímání sv. svátostí, zejména pokání a sv. přijímání, byla co nejvíce dokonalá, tak aby hluchoněmí úplně si toho vědomi byli, že je povinnost katolického křesťana se zpovídati, ke stolu Páně přistupovati, a v čem tyto svátosti záleží. Vůbec zcela správně usuzuje superior Gualandi, že v životě katolíka jsou sv. svátosti kardinální podklad, bez nichž nelze si mysliti církev, nelze si představit katolíka: tedy ani hluchoněmý nešťastník nemůže býti považován za dokonalého katolíka, pokud jeho život není ve styku se sv. svátostmi, Kristem Pánem ustanovenými. K tomu zvláště hledí jeho spisek »Note di Morale in ordine all' amministrazione de' ss. Sacramenti ai Sordomuti«, v němž rozepsal se stručně, jasně a důkladně, jak si má duchovní pastýř počínati, jedná-li se o udělení sv. svátostí hluchoněmým. V knize té dovozuje, že je povinností pastýře duší, aby si zanedbaných bytostí těch zvláště všiml, a na základech čistě theologických a dogmatických popisuje a líčí vše, co knězi, pokud se dotýká udělení sv. svátostí hluchoněmým, učiniti lze. Sem hledí i stručný, ale velice jasný a přehledný spis: »Dottrina christiana ad uso dei Sordomuti« — »Náuka křesťanská ku prospěchu hluchoněmých.« Mimo tato, pro náboženskou výchovu hluchoněmých a kněze v duchovní správě pracující, vedlejší a v celé Italii nadšeně přijatá díla napsal horlivý apoštol Josef Gualandi filosoficko-didaktický spisek o jazyku italském, a jak činiti, aby se naučil hluchoněmý od narození italská slova pronášeti a to, co si myslí, promlouvat. De

různých odborných listů vlašských i cizojazyčných přispěl lidumil superior přemnohými vzácnými pracemi, z nichž skoro všechny vyšly ve zvláštních otiscích. Jsou to zajímavé studie a jsme přesvědčeni, že by i mnohého čtenáře »Vlasti« potěšily jako výmluvný důkaz, kterak se duchovní katoličtí o nejnešťastnější z nešťastných starají, jak ve vědách vynikají: ale nelze nám jinak, nežli omeziti se na vykreslení povšechného obrazu velikolepé a šlechtné činnosti superiora Gualandiho a bratří jeho. Již samotný jeden spis vzácného apoštola nešťastných naplnil by po celý rok sloupce našeho listu, je nadepsán: »Vita edificante del Sordomuto Gregorio Venturini, allievo dell' Instituto di Bologna.« — »Příkladný život hluchoněmého Řehoře Venturiniho, chovance ústavu v Boloně.« Čtenáři zajisté s největším pohnutím sledovali by líčení zasloužilého kněze; je to knížka krásná, a pisatel těchto řádků umlínal si, alespoň ukázkou z ní časem podati do některého z našich katolických časopisů. V naší době, kdy nuceni jsme na zuřivé útoky nepřátel odpovídati, jest nejlepší odpověď ukazovati, co ve službách charity a vědy duchovní katoličtí vykonali a vykonávají; takové odpovědi *umlčují* i nejizlivější nepřátely, poněvadž ani řady liberálů, ani zednářů, ani socialistů národních i mezinárodních demokratů a vůbec nížádných náboženských, politických nebo sociálních sdružení nemohou se vykázati jedinou osobou, jediným zařízením, jedinou snahou toho druhu a významu, jako se může mnohonásobně vykázati církev katolická od dob pradávných až do dne nynějšího. Proto své celkem nepatrné (vzhledem k celku) práce v těchto sloupcích uveřejňované nadpisujeme: »Příspěvek k dějinám katolických kněží lidumilů a dobrodinců«, podotýkajíce, že osoby významu Boscova, Cottolengova, San Martinova a Gualandiho marně bychom hledali ve velikých konverzačních slovnících německých i českých. »Klerikálové« se buď umlčují, nebo se o nich skutečně neví. »Klerikálové« nemají ve svém programu, běhati do redakcí různých časopisů, upozorňovati tam na sebe, zasílati své životopisy a žádati za uveřejnění každé nepatrnosti, již pro dobro ať již té či oné osoby nebo toho neb onoho podniku vykonali.

Josef Gualandi si přál, aby biskupové, jako nástupcové sv. apoštolů, měli přehled o všech svých diecesánech, tedy i o nejvíce ubohých. Proto každý farář v diecesi měl podávati každoročně výkaz o hluchoněmých, jeho rodičích, stáří, jeho stavu hmotném, duševním i mravním se všemi důvěrnými poznámkami, kterých by bylo lze ku prospěchu jeho využítovati. Šlechtný superior žádal, aby k autoritám obecním, zemským i církevním předvolávání byli rodičové hluchoněmých dítek, a aby úřadové, kde jen tak činiti lze, ve prospěch výchovy ubohých opuštěnců co nejdůrazněji zakročovali. Tak snažil a snažil se Josef Gualandi *míti v přehledu veškeré hluchoněmé, kteří žijí v království Italském*, a pečovati i o ty, kteréž právě okamžitě nelze přijati v některém z dosavadních ústavů. Zvláště mnoho způsobil Gualandi odvolávaje se na sbírky a almužny věřících ve prospěch některého hluchoněmého; tím dokázalo se, že zachráněni byli mnozí, jichž nebylo lze přijati pro naprostý nedostatek prostředků finančních. Také vyžaduje si adres veřejných i tajných dobrodinců, jakéž v řadách upřímných katolíků vždy hojně lze nalézt. Těm pak zasílá svá provolání, své brožury, své prosby a statistické přehledy — a bývá to, chvála Bohu, vždy s prospěchem. Skoro v každé diecesi

nalezne ne pouze jednoho, ale mnohdy i několik dobrodinců, kteří znamenitě přispějí. Gualandi neprosí: věnujte něco ve prospěch mých ústavů, tedy *obecně*, on prosí takové dobrodince téměř vždy, abychom tak řekli, *speciálně*: ve vaší diecési, tam a tam, je hluchoněmý nešťastník; učiňte něco pro tu opuštěnou duši. A volání apoštola nezůstává bez účinku. Často obrací se i ke kmotrům, kteří při křtu svatém ubohé dítě na rukou svých drželi, nevědouce, že nebožátko je od narození hluché, a tedy že bude i němým; činí tak zvláště tenkrát, jsou-li kmotři zámožnější, a mohou-li něco obětovati. Mnohdy projíždí i vyslanec apoštolátu jednotlivé kraje diecése a stýká se přímo s faráři, rodiči hluchoněmých, jejich kmotry, dobrodinci i hluchoněmými samými. Za tou příčinou založil i v Boloně spolek, jehož členové jsou kněží i laikové, a který má za účel, kde a jak může hluchoněmým prospívati a jim sloužiti. Je to »patronát hluchoněmých«, který je věrným synem i bratrem apoštolátu.

V ústavech Gualandiových vyučují napořád členové apoštolátu kněží i laikové. Zkušenost poučila odborníky, že mnohem lépe jest vyučují-li učitelé slyšící a mluvící, tedy úplně normálního zdraví a vývoje, nežli učitelé hluchoněmí. Vyučování náboženství, světským předmětům, mluvení a slyšení pomocí zraku (pozorování, jak vyslovuje k nim hovořící) není jediným učením v ústavech. To dostačilo by pouze tam, kde nejedná se o to, jak opatřiti hmotně hluchoněmému, ale to bývá vedle všeho ostatního i hlavní otázkou celé jeho výchovy. Chovanec musí se nejen *zaměstnávat* v dobách, kdy se nevyučuje, ale on musí se *zaměstnávat*, aby se něčemu naučil, co by ho vyživilo, až ústav opustí, nebo čím by se vyživil sám, kdyby v ústavě ostal, aby se mu nestal břemenem. V té příčině se Gualandi stará o své chovance jednak již v ústavech samých, jednak docházejí do učení k osvědčeným katolickým mistrům *mimo ústav*.

Kdo navštívil ústavy apoštolátu, každý mluví s nadšením o všem, co tam viděl. Vzorný pořádek, čistota, klid, radostné tváře chovanců, vzájemná láska jedněch ke druhým; učení, práce, zaměstnání, hry a vyrazení v nejlibější harmonii se střídají. V dílnách se modeluje, pracuje z lepenky, v zahradách hoši kopají, dívky zalévají, sázejí květiny, ošetřují keře a stromy. Veliká část chovanců věnuje se obuvnictví a krejčovství. Zásada Gualandiho jest, vyučiti chovance řemeslu, aby se mohl živiti. Práce tovární se tedy naprosto vylučuje, poněvadž jednak je nejistá — vypuknou stavky, továrna sama přestane pracovati atd. — jednak bývá zde veliký počet dělníků a nešťastník nebyl by chráněn před surovými nápady a útoky. Nejlépe jim svědčí mimo řemesla uvedená i knihářství, tkalcovství, truhlářství, vůbec, kde netřeba mnoho mysliti, kde mechanickým konáním práce se požívá. Dívky většinou šijí, pletou, dělají klobouky, spravují prádlo, šaty a pod.

Kteří chovanci se učí mimo ústav, chodí sem večer domů. Radost je pohleděti na staré, dospělé již muže a ženy, s jakým potěšením a nadšením hlásí se k ústavu, v němž zachráněni byli, kdež stali se z nich lidé. Celý jejich náboženský život srostlý je s ústavem; sem chodí ke svaté zpovědi, zde přijímají sv. svátosti, a jestli osud některého zanesl do vzdálenějších končin Italie, píše časem otci Gualandimu dopisy plné vroucí lásky a něžného vzpomínání.

Končíce tyto řádky o apoštolátu hluchoněmých, nemůžeme nepřipomenouti, že i u nás v Čechách ústavy, pro tyto nešťastníky zřízené, jsou zrozeny z půdy církve katolické, a že jejich řediteli i učiteli na nich byli katoličtí kněží, jména většinou proslulého. Tak v Litoměřicích založen byl r. 1858. diecéšní ústav pro hluchoněmé, v Budějovicích byl jeho zakladatelem a dobrodincem šlechtný Jirsík, v Hradci Králové biskup Dr. Jos. Hais, prvním učitelem na pražském ústavě, roku 1876. založeném, kněz Karel Berger, potomní děkan Chomutovský, Frost a Koťátko byli katoličtí duchovní a nyníjší znamenitý odborník, ředitel Kmoch, je kanovník a vynikající lidumil. Prohlížejme veškeré světoznámé ústavy, zbudované láskou k bližnímu, a shledáme, že buď vyrostly z církve Kristovy, nebo že je spravují a na nich působí katoličtí kněží. Jest úkolem katolického spisovatelstva, upozorňovati na tato fakta, dávati čest těmto obětivým boroům křesťanské lásky a zachovati jejich jména vděčnému potomstvu, aby se řídilo jejich příkladem, vzpomínalo na ně ve svých modlitbách.

Jan Ev. Nečas.

K abrahamovinám napsal Jan Halouzka.

Na Hod Vánoční slaví básník a spisovatel *Jan Ev. Nečas* abrahamoviny. Narodil se dne 25. prosince l. P. 1849. ve *Studnicích*, na pohoří česko-moravském, z rodičů selských. Dobré, citlivé srdce zdědil po zlaté matičce. Zemřela mu bohužel brzy, když byl teprve ve druhé třídě gymnasiální. »Byla to perla matek. Neviděl jsem ji umřati, ale cítím dosud její dech, vidím její oko, tvář i čelo, slyším sladká její slova, jímž i mne učila. Žije a bude žíti v mysli mé.«¹⁾

Gymnasium vystudoval v *Litomyšli*, zvolil pak studia právnická na universitě Vídeňské a Pražské. Praktickou zkoušku soudcovskou vykonal s výtečným prospěchem. Jmenován byl soudním adjunktem ve *Velkém Meziříčí*, pak ve *Vyžovicích*. Činnost literární zanesla však za nedlouho poetu do *Bohumína*, na pruskou hranici, neboť v každé řádce, vysázené českou písmenou, zjevoval se tehdy panslavistický strašák, a český spisovatel musil hezky do ústraní.

Vysvobození nadešlo, když Nečas poslán byl do *Vyškova*, kdež velmi blahodárně působil, a dostoupil k hodnosti *okresního soudce*. Dnes působí jako *zemský soudní rada* v Těšíně.

Známá svědomitá práce soudcovská neumožňuje ducha jeho; v pochvilách zasvěcuje se činnosti spisovatelské. Něha, jemnost, lehká, hladká forma a srdečnost vane z veršů Nečasových.

Původní práce Nečasovy jsou: »*Žertovné deklamace*« (v Kroměříži, r. 1873.); »*Šípy*« (v Praze, r. 1875.); »*Ze srdce*« (v Brně, r. 1881.); »*40 písní*« (v Brně, r. 1882.). Původní tato produkce

¹⁾ Vlastní slova básníková.

zakončená měla býti *»Obrázky z venkova«*, veršovanými pověstmi, pak básněmi obsahu vlasteneckého, pojmenovanými *»Jarým duchem«*. Dále následovaly: *»25 básniček pro děti«* (u Šaška ve Vel. Meziříčí, r. 1884.); *»Knižka pro hodné dívky«*, překlady z polského a maloruského (u Šaška ve Vel. Meziříčí, r. 1885.); *»Knižka pro malé čtenáře«*, s ilustracemi Liebscherovými, Blzovými a Thumovými (u Šaška ve Vel. Meziříčí, r. 1886.); *»100 malých básní«* (v Praze, v Hynkově *»Pokladnici mládeže«*, po výtce překlady z Jachowicze a Lafontaine); *»Pěkné obrázky a veršiky«* (u Hynka v Praze); *»Zjevy ze života«*, s ilustracemi akad. malíře Felixe Jeneweina (v Novém Městě n. M. u B. Böhma, díl I., II. a III.). — Nákladem Em. Šolce v Telči na Moravě vyšly: *»Pohledy do dějin«*, III. vydání; *»Vybrané bajky Aesopovy a Phaedrovy«* veršem; *»Biblické příběhy a legendy ze zemí východních«*, s 5 obrázky. — *»Veršované pohádky a pověsti«* (u Fr. L. Popelky v Jaroměři). Jsou v nich mnohé z naší milé Moravy. — *»Z domova i z duše«*. — O *»Pohledech do dějin«* referoval polský časopis *»Přehled paedagogický«* takto: *»Pan Nečas, znalý požadavků vychovatelských, dovedl z dějin vybrati děje vynikající, a zobraziti je ve formě takové, aby mohly upoutati dítě a tím též ve mladistvé mysli jeho utkvěti mnohem silněji, než kdyby byly psány prosou, a to tím spíše, že některé z nich oděny jsou rouchem opravdové poesie, což ve spojení s lehkým, zpěvným rytmem dodává chuti čtenáři, aby básním těm naučil se nazpamět.«* Ve Vyškově napsal: *»50 písní pro pány«*. Nejnověji otiskl maloměstskou selanku: *»Lov na ženicha«* v *»Loveckém Obzoru«*, a právě k tisku přichystanou má rolnickou selanku *»Na selských hrudách«*, práci vynikající a dojista ze všech duševních plodů svých nejcennější.

Původní verše *Nečasovy* roztroušeny jsou po všech téměř časopisech.

Rada Nečas slyne taktéž jako výtečný odborník ve vědě *právnícké*. Nečasovy spisy právnícké najdeš v každé kanceláři soudcovské i advokátské. Zvláště hledaná díla jsou: *»O právních poměrech kontribučních fondů na Moravě od roku 1788.—1888.«*; *»Rádce pro poručníky a opatrovníky«*, kniha velmi užitečná pro lid; *»Sekvestrace«*; *»Fraktické pravdy a pokyny právní«*, spis, jehož by sobě zvláště lid všimnouti měl; *»Čím a jak ochrániti rolnictvo?«*; *»Německo-české názvosloví právnícké«*, práce tato napsána byla za dvě léta; mnohé termíny právnícké, p. spisovatelem utvořené, byly přijaty i do *»Ottova Naučného Slovníka«*; *»Vzorce protokolů, rozsudků a výměrů soudních k řízení spornému i nespornému«*. Oběma spisy usiluje p. autor o zdokonalení češtiny na úřadech. — Minulého roku dán na trh literární výtečný spis Nečasův: *»Naše nové řízení bagatelní před soudy okresními a živnostenskými«*, pro praktickou potřebu lidí, práva hledajících. Právní pojmy a veškerá řízení soudní jsou ve spise tak populárně vysvětleny, že každý laik dle spisu toho poradí sobě sám ve věcech, spadajících v obor řízení bagatelního.

Mimo práce původní vynikají jeho *překlady*, jako: Malczewského *»Marie«*, třetí ilustrované vydání; Syrokomlův *»Hlas«*; téhož *»Margěr«*; téhož *»Vybrané básně«*; Mickiewiczovy *»Balady«*; Miriamovy *»Básně«*; *»Květy z polských luků«*, anthologie s podobiznami polských básníků (dílo o 10 sešitech). Vesměs v Praze.

O Nečasově překladě *Marie* Ant. Malczewského napsal *Frimus Sobotka* v *»Osvětě«* r. 1877.: »že jest velmi zdařilý a téměř úchvatný.« Časopis *»Lumír«* r. 1877. posoudil dílo to slovy: »že máme velmi poskrovnou práci, jako jest výtečný Nečasův převod Malczewského.« Překlad ten podán byl veřejnosti poněkud vytříbený v druhém otisku r. 1881. u Kobra v Praze, okrášlen původními ilustracemi akadem. malíře *Scheiwla*. Tenkráté připravil Nečas k tisku *»Zpověď pana Korsáka«*, zajímavou delší pověst, a kratší dvě žertovné pověsti: *»Zakletý poklad«* a *»Žebrák z řemesla«*.

K nejzdařilejším překladatelským pracím přičítati dlužno *»Balady Adama Mickiewicze«*, u Kobra v Praze tisknuté r. 1882., a *»Květy z polských luhů«* z roku 1883. Vzbudily i za hranicemi říše naši v polských kruzích pozornost nemalou; listy na výsost lichotivé dostaly se ve příčině té do rukou překladatelových ze Lvova, Varšavy, Paříže (od syna Mickiewiczova) i z Bologny (od Teofila Lenartoviče). — Prvý ročník *»Květů z polských luhů«*, k Vánocům roku 1883. ukončený, obsahoval v prvních devíti sešitech podobizny a překlady: *Syrokomly, Ujejského, Gasczyńskiego, Mickiewicze, Odyńce, Belzy, Zagorského, Slowackého a Wasilewského*. Desátý sešit podal *»Národní písně polské«* s podobkou překladatelovou. Prosou převedl Nečas na česko *Belzovu pohádku o dobrém synovi*.

Z krátkého náčrtu zjevna dosti plodnost i nadání ducha Nečaso-va.

Náš slavný nestor, *B. M. Kulda*, takto píše v *listech*: ze dne 24. července t. r.: »Kdybychom měli hodně mnoho takových *Nečasů*, měli bychom lepší časy v národě a v říši!«; ze dne 4. srpna t. r.: »Jest to muž výborný. Vím ze zkušenosti vlastní, jak poučné a zábavné jsou básně Nečasovy. Nedočkavě v ústřety zírám rozepsané jeho selance rolnické — oprávněje mne k tomu Nečasovo péro, mně od několika let známé . . .«; ze dne 4. listopadu t. r.: » . . . jsem ode dávna ctitelem jeho a milovníkem básní v pravdě sličných a užitečných.«

Čistá duše, plná víry svaté, lidskosti vydechuje z veršů jeho. On věří, že to kvítko polní žije, on věří, že tam na planetách žijí tvorové; jemu všechno žije, všechno životem svým chválí Boha Tvůrce. A proto vyvěrá tak často z básnickovy duše vroucí modlitba i chvála Velebnosti Božské!

Domnívám se, že mi básník nezazlí, pakli tuto dokladem uvedu dvě básni (napsaných 20. listopadu roku tohoto), jimiž mne poctil v listě ze dne 20. listopadu t. r., uváděje krásné výplody své slovy těmito: » . . . včera napsal dvě nové básně — v noci mezi probuzením. Ježto jste také »duše lyrická«, dovoluji si i ten výron náhle z duše vytrysknuvši vám zaslati . . .«

Moje modlitba.

Má duše z hlubin ozývá se, Pane!
Jsem zrnkem v záhoně, jež *Tobě* klíč,
jsem kvítkem u cesty, jež *Tobě* voní,
jsem pláčkem v povětrí, jenž *Tobě* zplývá,
jsem lesem na horách, jenž *Tobě* šumí,
jsem v rokli potokem, jenž *Tobě* plyne,
jsem větrem na polích, jenž *Tobě* hvízdá,

jsem svící oltářní, jež *Tobě* plane,
 jsem zvonkem na kapli, jenž *Tobě* zvoní,
 jsem práškem od země, jenž *Tobě* víří — —
 Však Tebou ve mně duše má se šíří
 a přes krůpěje slz, co kde jich kane,
 a přes roj sluncí, co jich v nebi plane,
 jde moje modlitba:

Chraň svojich, Pane!
 Zlom meče násill, množ práci v klidu
 a světlem lásky zahřej srdce lidu,
 ať všichni Tvoji oči k *Tobě* zvednou,
 ať svět je svornou rodinou jen jednou! —

Jakou měrou —?
 Jakou, Bože, měrou měřiti Tvůj vesmír?
 Má si člověk vzíti obvod zeměkoule,
 nebo dálku, jež nás od měsíce dělí,
 neb nit paprskovou od slunce až k zemi?
 Na děsnou tu dálku světlu stačí chvíle,
 a přec od hvězd mnohých potřebuje věků,
 nežli zabřeskne se pozemskému oku!

Jakou, Bože, měrou měřiti Tvou *lásku*,
 která na Své dlani drží vesmír celý?
 Jsem jen tvorem zemským, nizoučkým a malým
 a jen zrakem lidským diviti se mohu
 tomu, co jest kolem, nade mnou a dole.
 Všechno všude hlásá dobrotu Tvou, Pane!
 Do země jsi vložil zlato, měď, sůl, uhlí;
 okrašluješ květy, léky do nich vkládáš,
 horám dáváš lesy, rolím zrna živná;
 světlu, vzduchu, vodě, kameni a hlíně
 zavštípil jsi zdolnost, která divy činí.
 Sílu známou jenom zhoubným bitím blesku
 v poslušenství stavíš lidských prstů hnutím,
 přes hory a doly, přes hlubiny moří
 necháváš ji nosit od úst slova živá,
 nestlumená ani burácením bouře.
 A co ještě jiných divů vyjde časem,
 o jakých duch dosud nemá ani zdání! —
 A co mimo zemi ve prostranstvích dálných
 krouží ještě světů krásnějších a větších,
 jež se v jasných nocích jako zlaté body
 blyskotají hravě pozemskému oku!
 A jest jich tam víc než kapek vody v moři
 a víc nežli zrnek písku na Saharě!
 Nejsou vedle sebe, jak se oku zdají:
 neskončený prostor mezi sebou mají,
 dráhy, na kterých se nikdy nesetkají!

Když tak o tom myslím nad hrudami země,
 s *obzorů těch hvězdných* cosi mluví ke mně:

»Kdo má lidskou duši, nechť jí hynout nedá,
vane v ní dech *Boží*, jenž ji stále zvedá,
učí hledat, vážit, zkoumat, zkoušet, badat,
složitosti dělit, prvky v jedno skládat,
časem dá i najít sílu nebledanou —
Nejdivnější věci možnými se stanou!
Na stupnici věků, v daleké až době
planety snad budou hovořiti k sobě!»

Když tak o tom myslím nad hrudami země,
ještě i hlas vnitřní ozývá se ve mně,
mocný hlas, jenž *Tomu* kořiti se vell,
který na Svě dlani drží vesmír celý,
který každým tlukem, jímž mi srdce buší,
větším jest a vyšším před mou malou duší!

V Těšíně, dne 20. listopadu 1899.

Jan Ev. Nečas.

Jak vysoko stojí takový básník duchem všeoživujícím zastíněn,
jak v ideálním světle vyráží podoba Jeho k nám, jakou úctou po-
hlížíme k Jeho výplodům duševním! Jak oškliví se nám ten hnís
moderní dekadence, znemravňující davy lidu neprozřavého!

Dej nám, Bože, těch Nečasů více — a rozjasní se v národě
našem!

Bůh popřej ušlechtilému spisovateli pevné zdraví a dlouhý,
dlouhý život!

Sušilův večer.

Literární sekce družstva Vlast pořádala 19. listopadu t. r.
v Katolické besedě Sušilův večer, jednak aby uctila pa-
mátku tohoto věhlasného muže, jednak aby dala na jevo
zájem pro pospolitosť katolíků českých a moravských.
Slavnostiúčastnili se mezi jinými: konsist. rada Václav
Honejsek, profesori dr. M. Kovář, Karel Pánek, Jos.
Šauer z Augenburku, Václav Kotrba, Školští bratři, zástupcové
kongregace akademické, studující z university, katoličtí dělníci, zástup-
cové Katechetského spolku v čele s profesorem Jos. Špronglem
a hojný počet učitelů z kongregace Marianské. Těmto učitelkám
vzdáváme zvláštní srdečný dík, že večery Literární sekce v hojném
počtu navštěvují.

Z Moravy pozdravné dopisy nebo telegramy zaslali:

Msgr. *VI. Šťastný*: Posílá vroucí přání, aby se oslava Sušilova
tak krásně zdařila, jako posavadní slavnostní večery, kterými se stkvěle
jeví a zároveň i probuzuje vděčná úcta k našim velikým buditelům
a vzorům.

Ant. Adamec, regens boh. alumnatu: Oslavě našeho Sušila
v matičce Praze vzkazují z alumnatu brněnského, kde tak blahodárně

působil: Zdař Bůh. Církev a vlast, Sušilovo heslo, budiž naším heslem v práci svorné, nerozdvojně.

Ferd. Harna, farář a *Findř. Valouch*, kaplan ve Chvalkovicích: Dlíme v duchu mezi Vámi, jenž oslavujete Frant. Sušila, velikého Moravana, Církve i lidumila.

Růže Sušilova, jednota bohoslovecká v Brně, žijící dle sil svých duchem velikého vzoru svého, dovoluje si Vám projeviti upřímnou radost nad dnešní oslavou výtečného kněze a ryzého vlastence a vysloviti přání, by zvláště tento večer přispěl ke vzkrášení a oslavení ducha katolického, aby tak co nejdříve slova, která praví Fr. Sušil o sv. Otcích, měla platnost i o naši milované Praze a celém národě českoslovanském: Vysoká idea křesťanství zachytla ducha jejich a sjednotila ho jakoby s předmětem svým Kristem. — Fr. Štrajt, předseda. — Fr. Pavlíček, jednatel.

Nechť památka Sušilova mezi námi žije a budí nás k práci pro církev a vlast — volají spolky: »Kosmák« v Cholině a »Sušil« v Myslechovicích.

Jednatel Literární sekce, dp. P. Karel Burian O. Cr., zahájil večer těmito slovy:

Velectěné shromáždění!

Týden právě uplynulý mnoho mluvilo se a psalo o tak řečeném »padání hvězd«, o tělesech nebeských, jež zvláště v době podzimní na své pouti nekonečnými prostorami ukazují se na obzoru našem, aby svitem svým nás potěšily, oblažily. Maně vzpomínám si těchto létavic při pořádání našich večírků na oslavu zasloužilých vlastenců-kněží. Jestli účelem těchto slavnostních schůzí, aby na obzoru našeho národního života předvedly před náš duchovní zrak hvězdy různé velikosti a činnosti, ale stejného nadšení a lásky k církvi a vlasti. Z šedé minulosti vystupují přednáškami těmito před náš zrak mužové, kněží, kteří podle svých schopností a sil, ale vždy se stejným zápallem pracovali o národním znovuzrození. Vždyť cesty mohou býti rozličné, jenom vůli mějme všichni rovnou. Pořádáme večírky tyto tím raději, abychom poznali rozdíl mezi dřívějším vlastenectvím a nynějším vlastenčením. Jsouť zajisté v této době více než kdy jindy vlastenci, jejichž vlastenectví neslouží k blahu národa, ale jest spíše jejich, abych tak řekl, sportem aneb prostředkem k ukolení ctižádostivosti aneb honbou za popularitou, aneb, žel Bohu, i prostředkem ziskuchtivosti. Nynější dobu slýcháme jmenovati v literárním i uměleckém směru dobou moderní. Nemám nic proti tomu, řídí-li se literáti a umělci vkusem obecnstva, jen když jest tento vkus nezkažený, ale bylo by si přáti, aby i obecnstvo řídilo se zdravým vkusem dobrých literátů a umělců. Mládež vždy byla »rerum novarum cupida«, touží po novotách, jen je-li to nové vždy krásné a dobré. Milovati vlast, jest tak staré, jako člověčenstvo samo, proto musíme vynajít něco nového a hlásati: »Ne, nejsem vlastencem a nemiluji svou vlast, jí nemám, neznám, nevím, proč milovati.« To je ovšem originelní, to je nové, ale zároveň neslýchané. Líciti štětcem aneb pérem Satana, jako původce všeho zla, je staré jako ďábel sám, proto něco nového: zavedeme ďáblův kult. Chci říci, že ne vše staré je špatné, a ne vše nové je dobré. »Není nad originalnost,« praví Havlíček, »každý po ní touží, jedou-li jiní po mostě, tož půjdu já louží.«

Takovéto výstřelky moderní doby, nevím, prospějí-li tělu národnímu více, než ten starý slovanský chléb a sůl, ale tolik vím, že národ náš, dokud nesetře následkem internacionálních hnutí se sebe všechen slovanský ráz a pel, vždycky rád bude čísti Němcové »Babičku« aneb Erbenovu »Kytici«, byť sebe starší byly. Tolik podotýkám při zahájení dnešní schůze. Ani Sušil nebyl hvězdou prvního řádu, pokud se týče jeho činnosti literární, ale vlasteneckým citem stojí čestně po boku všech našich buditelů. To chtěl jsem podotknouti při zahájení dnešní schůze.

Dovolím si přečísti báseň, kterou vldp. Msgr. Vl. Štastný, redaktor a em. gynin. profesor, k dnešní slavnosti zaslal. Řečník četl krásným jasným hlasem slavnostní báseň, složenou k oslavě Sušilově, jež jest v tomto čísle »Vlasti« v plném znění uveřejněna.

Nyní ujal se slova řídící učitel, p. Jos. Flekáček, slavnostní řečník, a líčil poměry, které byly za Sušilova narození. Války, ubytování vojenské, drahota, úplné odumírání české národnosti. Podotkl, že působení každého muže má se posuzovati dle doby, ve které žil. Velebil Sušila jako znamenitého znalce staroklasických jazyků, překladatele spisů církevních otců, duchovních písní a Nového Zákona, jež vyložil sličným, lahodným českým jazykem. Potom promluvil o jeho vychovatelské činnosti a v delší duchaplné řeči posuzoval Sušila jako básníka. Rozebral jeho sbírku moravských národních písní a líčil živým humorem jeho útrapy, jichž zažil při 20letém sbírání písní těch; hlavní důraz kladl na jeho vroucí lásku k českému jazyku a ozářil nadšenou řečí zásluhy Sušilovy jako národního buditele, povzbuzuje shromáždění, aby se řídilo jeho světlým a velikým příkladem. — Řečník byl odměněn hojným potleskem.

Jednatel poděkoval řečníku za jeho důkladnou řeč, přečetl došlé dopisy a telegramy a zakončil: Žijeme v době pohlednic, a proto nechť každý z nás zasadí si i obraz Sušilův v duševní album své. Poděkovav shromážděným za hojnou návštěvu, uzavřel Sušilův večer.

Vánoční.

Ne ku nemocnému vládci,
však k nemluvněti v jesli
se bílí andělové
jedenkrát s nebe snesli.

Králové od Východu,
i pastýřové prostí,
vše spělo k Němu s dárky
i s vroucí upřímností. —

A Ježíšek zde ležel
kol čílka září zlatou,
rozsévaje kol blaho
a radost čistou, svatou.

Však zdali ti, kdož kolem
klečeli u dítěte,
tušili, co as jednou
to svaté srdce žhněte?

Kde vzroste ono trní,
kde vzroste ono hloží,
které kdys na Golgotě
ovine čelo Boží?!

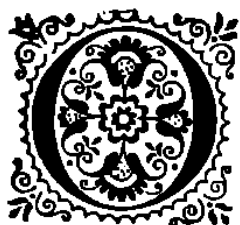
L. Grossmannová-Brodská.

Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké.

Píše Tomáš Pícha.

(Pokračování.)

pory největší, náteru pravdivosti a nadšeného velebení dostalo se *evoluční* resp. *Darwinově hypotézi* v *Ottově Slovníku Naučném* článkem *Dr. V. Kurze*: »*Darwinova nauka*«. To jest tendenčně darwinistický článek, jímž má býti oslaven přírodofilosofický darwinismus. *Darwinismus* nazývá se zde »vznešeným názorem« (str. 65., 2. sloupec).

Přítomný článek není způsobilý, abychom se o nynějším stavu otázky *darwinismu* poučili. Známo, že *selekční hypotéza Darwinova* jest teorií náhody a že nemůže z té příčiny býti pevným podkladem *nauky evoluční*. Proto i v kruzích samých evolučních theoretiků vystupují dnes proti *darwinismu*, — *Eimer, Haacke, O. Hertwig, Driesch* a jiní bojují nejrozhodněji proti němu. Ale to p. autoru nevaří. On přece líčí *darwinismus* jako nauku spočívající na argumentech nepochybných, nevyvratitelných, cestou empirickou (pokusy a pozorování) získaných. »*Darwinova nauka (darwinismus)* — počíná článek svůj — podává o povstání ústrojného tvorstva a ponenáhlych jeho proměnách *jediný induktivní výklad na základě pozorování a pokusů přírodovědeckých*.«

Až posud námi uvedené články jsou více méně pod tlakem *descendenční teorie* (jen výminečně též pod tlakem *darwinismu*) psány, avšak autor článku »*Darwinova nauka*« podlehl úplně netoliko *descendenční teorii vůbec*, nýbrž i *descendenční teorii Darwinově*. Neboť, měl-li nepředpojatě psáti, měl vše, co v *darwinismu* správného, odloučiti od toho, co v něm bludného, a ukázati, co v něm jediné spolehlivého a zjištěného jest.

Darwinistické stanovisko p. autora lze vysvětliti tím, že on jako přírodopysmec zastupuje onen přírodofilosofický názor, jenž veškeru účelnost v přírodě zamítá, v tom přesvědčení ústí, že celou přírodu lze vysvětliti ryze mechanicky, jelikož prý není žádných jiných zákonů kromě fysikálně-chemických. Pročež všechno dění v přírodě jest mechanické, a tudíž i organismus jako objekt mechanice náležející uvažovati sluší. Toto materialistické předpojetí našlo právě v *darwinismu* zdánlivou velikou oporu a potvrzení, neboť právě *darwinismus*, jsa teorií náhody, důsledně zavrhuje onu starou pravdu, že všechno dění v přírodě ovládáno jest nutně působícími a nanejvýš účelnými zákony, jež bez přijetí pořádkující intelligence zůstávají nesrozumitelnými.

Antiteleologický názor svůj dává p. autor na jevo slovy: »Dřívější teleologický názor světový pohlížel na ústrojí zvířat a rostlin se stanoviska účelnosti, *Darwin* zavedl do přírodovědy princip příčinnosti . . . Čemu se dříve obdivovali pro nápadnou účelnost, to nyní vykládáme jakožto *mechanickou nutnost*, vyplývající z boje o život, jenž po tisíce a miliony generací neustále pracuje o zdokonalení a přizpůsobení každého tvora k daným okolnostem životním« (p. 62). Na str. 64. pak dří: »*Vědecká důležitost a filosofický význam darwinismu* neleží však jen v tom, že podává *mechanický výklad ústrojné přírody*, že na

místo názoru o úmyslné účelnosti klade nový názor výhodné přizpůsobenosti — jeho účinek sáhá daleko do všech věd příbuzných, ano i do mnohých, které na zdání s přírodovědou ani souvislosti nemají.

Není pravda, že by teprve *Darwin* byl zavedl do přírodovědy princip *příčinnosti*. To učinil již před ním *Kant*. Ten vyslovil, že na teleologickém základě nedá se žádná věda o organismech vystavěti. Již *Kantem* odstraněna teleologie.

Jak patrně, snáší se p. autor s těmi, kteří se domnívají, že teleologický názor není přírodovědecký, nýbrž anthropocentrický, že přijetím úmyslné účelnosti v přírodě klade se badání přírodnímu překážka, že na základě teleologického nelze pěstovati přírodní vědy. Než, mínění, že by teleologický názor byl překážkou přírodnímu badání, a že by *Darwin* odstraněním úmyslné účelnosti a zavedením principu příčinnosti do přírodovědy přírodní badání byl z pout vyprostil a uvolnil, spočívá na hrubém omylu. Neboť křesťanský názor vrcholil v tom, že tvůrčí intelligence zasahá jen tehdy přímo, když nějakého účelu dosaženo býti má, ku jehož dosažení přírodní, stvořené síly nejsou zřízeny, jinak však že nezasahuje bezprostředně, nýbrž že zřizuje účinné příčiny, jež vyzpytovati zůstaveno jest přírodovědě. Vždyť právě důležitá úloha přírodního badání záleží v objevování skutečných vztahů kausálních t. j. ve vyhledávání příčin zjevů a vzájemné souvislosti účinků vespolek. Křesťanský názor žádá, aby veškeré badání a vysvětlování přírodních zjevů dělo se po zásadě *teleologicko-kausální*, a nijak nepřichl se tomu, aby i formativní organické procesy, pokud možno, na jednoduché zákony přírodní a vlastnosti hmoty převáděny byly. Jestliže tedy podmínky poznání chceme, které tu neb oňu organickou existenci možnou činí, jestliže zákony a pravidla vyšetřujeme, dle nichž v přírodě dosažení účelu se děje, pak netvoří teleologie nic paradoxního — snaha její jest čistě vědecká.

»*Darwinismus* — plše p. autor — jenž hlásá odrozování tvorstva a ponenáhle vznikání nových druhů, důsledně běže za nejpůvodnější tvory jednoduché buňky a beztvárnou hmotu živoucí, protoplasma. Z takových prapočátků života vyvínovaly se jednak rostliny, jednak se tvořila zvířata« (p. 63.).

Nebyli tedy tito nejpůvodnější tvorové: jednoduché buňky a beztvárná hmota živoucí ani rostlinami ani zvířaty, nýbrž byly to přechodné formy — a to jsou právě *Häcklovi* protisti. — Dle nynějšího stavu přírodovědy není však žádné střední říše, žádné říše protistů, a jako neexistuje a nikdy neexistovala *generatio spontanea*, z téhož důvodu nebylo také nikdy žádné střední říše. »Noch kein Zwitterwesen ist entdeckt, — plše *J. Kollmann* — das halb Thier, halb Pflanze gewesen wäre. Stets ist nur eines von beiden. So oft auch die Schranke gefallen schien zwischen den beiden Reichen, es hat nicht allzulange gewährt, da wurde sie wieder aufgerichtet . . . So lange man dieser Ansicht huldigte (von einem Uebergange), hatte die Aufstellung eines »*Protistenreiches*« eine gewaltige Stütze. Jetzt aber sehen wir . . . den Beweis erbracht, dass das Chlorophyll nicht von den Tieren erzeugt ist, in denen es vorkommt, sondern dass diese grünen Körner parasitische Algen sind . . . Diese richtige Erkenntniss zeigt, dass hier nicht *Uebergangswesen* uns entgegentreten; nicht uralte Zeugen einstiger Verwandtschaft von Pflanze und Tier auf Grund allmählicher Entwicklung (also nicht ein *Deszendenzphänomen*), sondern vollgiltige Vertreter

beider Reiche, die mit einander leben können, aber nicht notwendig mit einander leben müssen. Also doch wieder die Schranke, die man schon beseitigt glaubte.«¹⁾ — V samém pak *Ottově Slovníku Naučném* ve článku »*Buňka*« (p. 932.) čteme: »Häckel utvořil z nejjednodušších organismů zvláštní říši protistů. Avšak vzhledem ku způsobu výživy jeví se někteří příslušníci protistů jako rozhodné rostliny, druzí pak jako zvířata. Tyto poslední zovou se prvoci« (*Dr. L. Čelakovský ml.*).

Odrozování a ponenáhle vznikání nových druhů děje se však dle *nauky Darwinovy* tak, že některý jednotník takovým účelným znakem nad ostatní vynikne, který mu v boji o život propůjčuje vítězství. Nový tento znak se v dalších pokoleních stupňuje, až posléze povstane z odrůdy nový druh.

Ale jak mechanicky vysvětliti povstání účelných znaků, aby nebylo potřebí přijati tvůrčí inteligenci? Zde nucen jest *darwinismus* připisovati povstání a vývoj všech organických bytostí a jich účelného zařízení náhodě. Náhodou počnou atomy z původního prastavu anorganického vstupovati v organické kombinace a vytvoří beztvárnou organickou hmotu. Z této povstanou náhodou organické zárodky. Zárodky tyto varírují ve všech možných směrech, a tu povstane náhodou též taková varieta, která daným životním poměrům účelněji jest přizpůsobena. Ta v boji o život zvítězí, přežije ostatní méně účelně zařízené variety, kteréž jako slaboši zhynou v boji o život. »Čáku největší, státi se nástupcem svých předků, má mezi svými sourozenci zajisté ten živok, jenž některou výhodnou vlastností nad ostatní předčí, která jej činí způsobilým, aby si buď snáze potravu zaopatřoval, nebo nepřátelům lépe unikal, neb jinak nad svými konkurrenty vítězil« — píše p. autor (p. 62.).

Tímto zcela mechanickým způsobem, že příroda účelno vždy k větší platnosti a dokonalosti přiváděla, vyvinulo se nynější organické tvorstvo a účelnost v přírodě. Povstání účelnosti — učí *darwinisté* — vysvětleno takto mechanicky, a úmyslná či předzjednaná účelnost jako dílo intelligence z přírodovědy odstraněna, neboť účelnost zde se jeví nikoli jako dílo intelligence nýbrž jako dílo náhody bojem o život z povahy věci nutně vyplývající. »Krtek — prý — má své hrabavé nohy nikoli proto, aby jimi mohl vydatně hrabati, nýbrž proto, poněvadž po dávné věky jen ti krteci v konkurenci podzemního životy mohli obstáti, kteří tak dokonalým hrabavým přístrojem byli opatřeni; každý krtek, jenž by se byl narodil bez tohoto ústrojí, nebyl by života schopen a musil by býti hladem vymýtěn« (p. 62.).

Ovšem, ono se to snadno napíše a vykládá, ale jest jiná otázka, zdali tomu také skutečnost odpovídá, zdali ve skutečnosti též tímto procesem se vývoj dál. Náhoda uvedla kdysi atomy v takové kombinace, že se mohl tvořiti organismus. To však předpokládá, že životní bytost není nic jiného, než určité uspořádaná hmota, což však jest naprosto absurdní.

»Čemu se dříve obdivovali pro nápadnou účelnost, — píše pan autor — to nyní vykládáme jakožto *mechanickou nutnost*, vyplývající z boje o život, jenž po tisíce a miliony generací neustále pracuje o zdokonalení a přizpůsobení každého tvora k daným okolnostem životním« (pg. 62.). Z toho bychom soudili, že *Darwinův* princip jest principem účelnosti vytvářecím. Než, není tomu tak. *Darwinův* princip není posi-

¹⁾ Biol. Centralblatt IV., 1884., 91. (Vide Nat. u. Offb. 1897. p. 37.)

tivním, účelnost vytvářecím principem, nýbrž má význam pouze negativní, koná výběr, vymyšluje nedokonalé. Výběr však předpokládá a předpokládati musí, že účelnost právě zde jest, aby účelnost vysvětlil.

Pan autor píše v úvodě, že »*Darwinova nauka* podává . . . indukativní výklad na základě pozorování a pokusů přírodovědeckých,« ale jak se to ve skutečnosti s pravdou srovnává, vysvítá z toho, že i sám *Dr. L. Čelakovský*, ač jinak přívrženec *descendenční theorie* — nikoli však *selekční* — píše: »Již a priori přičí se rozumu pomyšlení, že z tisíců a tisíců proměn indifferentních sem tam náhodou jedna se vyskytne, která jest hodna býti výběrem zachována a zdokonalena, tak že by účelnost ústrojenstva (na př. umělé zařízení lidského oka) byla výsledkem všemohoucí náhody.«²⁾ »Příroda — prý — směřuje, přímo k účelnosti; nedůstojno — prý — jest představovati si ji jako loterii, ve které mezi tisíci nešťastných kombinací také časem šťastné ambo a terno vyjde z osudí.« — Podobně *Dr. Th. Eimer* (prof. zoologie na universitě v Tübingkách) praví, že variabilita organických druhů není neurčita a neobmezena, nýbrž vnitřními zákony vývoje určité řízena.³⁾

Ano, úmyslná účelnost v přírodě nedá se popřít, křesťanský názor teleologický musí zůstat v platnosti — rozum lidský, nemá-li v absurdnost dospět, musí účelnost v přírodě přijati, neboť absurdností by bylo, kdybychom chtěli připisovati postavení a vývoj organických bytostí a jejich účelných zařízení pouhé náhodě, jak se v loterii děje. Či není to absurdní, není to sacrificium intellectus v nejvlastnějším smyslu, domnívati se, že náhoda musila míti vládu ve vývoji organického světa a vytvoření jeho účelna, aby z neobmezené měnlivosti mohly povstati vhodné formy? Uvedeme příklad. *Vallisneria spiralis* jest dvojdomá vodní rostlina, jež na dně rybníků, močálovitých řek a mělkých jezerních březích v Hor. Italii roste. Když nadejde doba zúrodnování květů, vynoří se z vody na hladinu nejprve květy rostliny samčí. Když se tak stalo, pak teprve počne rostlina samičí květy své, které až posud pomocí spirálně točené lodyhy ke dnu řeky nebo rybníka připoutány byly, na povrch vody vynořovati. Když opylení se stalo, uzavrou se květy samičí, lodyha se opět spirálně stočí, a květy vrátí se ke dnu do bahna, kdež rostlina přezimuje, a plod uzrává.

Mohlo toto nanejvýš účelné zařízení povstati náhodou? Bude míti p. autor smělost, tuto účelnost připisovati náhodě? Dá se povstání její mechanicky vysvětliti?

Jiný příklad! *Schistostega osmundacea* jest mech, jenž tvoří v šterbinách skalních pažitové povlaky zlatozeleným leskem se stkvící. Nevyrůstá však na těchto temných stanoviskách v listnatou rostlinku, nýbrž zůstává na svém nižším stupni vývoje jako prvoklíček (protonema) a udržuje se v tomto předchozím tvaru rok co rok. Má na těchto stanoviskách zvláštní rozplozovací ústroje. Tento prvoklíček (prokel) skládá se ze dvou rozvětvených, okrouhlými buňkami tvořených, zelených vláken. Každá buňka skládá se ze dvou polovin, z nichž jedna má tvar ellipsoidní a jest hyalinní substancí v podobě dvojevypuklé (bikonvexní) čočky naplněna. Tato čočka soustřeďuje pak světlo na chlorofyllová tělíska, která jsou v druhé polovině buňky. Tak dostává se těmto

²⁾ Osvěta (»*Úvahy přírodovědecké o Darwinově theorii*«) 1877. p. 731.

³⁾ Eimers Orthogenesis der Schmetterlinge. Von E. Wasmann S. J. (Nat. u. Oñb. 1898. p. 614.).

chlorofyllovým tělískům tolik světelných paprsků, aby v přítomí skalních skulin mohla rozkládati kyselinu uhličitou. Zároveň odrážejí buňky světlo — odtud zlatý lesk.⁴⁾ Povstalo též toto nanejvýš účelné zařízení náhodou?

Vizme dále hospodárnost přírody v příčině svítivosti mnohých živočichů. Při všech druzích umělého osvětlení přichází veliké množství energie na zmar. Tak v elektrické žárovce přicházejí k platnosti pouze 2% veškeré energie v podobě světelných paprsků, ostatních 98% ztrácí se přeměnou na jiné tvary energie, z největší části přeměnou na teplo. Při světle nižších temperatur jest ztráta energie daleko větší. Ideálního světla studeného, uměle vyvozeného, jsme ještě velice daleko. V elektrickém oblouku na př. dosahuje teplota 3000° C i více.

Oproti tomu vyvozuje příroda na př. u mnohých svítících brouků⁵⁾ (viz na př. světlušku svatojanskou — *Lampyrus noctiluca* — aneb cizozemské rody: *Pyrophorus* a *Photophorus*) světlo bez ztráty energie. Světlo brouků těch jest úplně studené. Povstal tento světelný zdroj u hmyzů, jichž se týče, také náhodou?

Nikoli, účelnost v přírodě nedá se jen tak snadně oddisputovati. Pořádek přírodní bez »účelu« jest nesrozumitelný. Proto *Karel Arnošt Baer*, jeden z nejznamenitějších přírodopytců všech dob, klade důraz na to, že vývoj ovládán jest účelností. Stejně *L. J. Agassiz*, nejvíce vynikající přírodopysce tohoto století, hájí teleologický názor o přírodě, a veliký botanik *Alexander Braun* (jež *Haeckel* genialním morfologem nazývá), ač přívrženec *descendenční theorie*, píše: »Die Morphologie ist ihrer Natur nach idealistisch; ohne die Idee des Lebens fehlt ihr das innere Band für ihre Anschauungen... die mechanistische Erklärung, welche bei *Haeckel* das dritte Wort ist, wird lediglich behauptet, nirgends gegeben, denn der Mechanismus ist nie Ursache, sondern Mittel zur Erreichung des Zwecks.«⁶⁾

Proč tedy nechtějí darwinisté uznati úmyslnou účelnost v přírodě, když ji nelze popřít? K tomu odpovídá *A. Weismann*: »Známo, že *selekční princip* jest to jediné, co vysvětluje účelnost organismů cestou přírodovědeckou, mohlo by se též říci: cestou přirozenou; neboť kdybychom *selekční princip* přijati nemohli, zbývalo by k vysvětlení organických účelností jen přijetí účelně činného (zweckthätig) principu t. j. zázraku.«⁷⁾

Pan autor píše, »že vědecká důležitost a filosofický význam *Darwinismu*« spočívá v tom, »že podává *mechanický výklad ústrojné přírody*«. Jak se tedy mechanicky vysvětlí příčina toho, že veliké množství tvorů ve svém fylogenetickém vývoji na nízkém stupni se zastavilo a ve vyšší organismy se nevyvinulo, stavši se konservativní? Dle pana autora jest toho příčinou okolnost, že u nich dědičnost převládá? Avšak jak se mechanicky vysvětlí, proč u nich dědičnost převládá?

Kterak se *mechanicky* vysvětlí citlivost protoplasmy pro působení tíže nebo světla? Dá se vyložiti z principu příčinnosti? Jak se *mechanicky* vysvětlí, že stonek rostliny snaží se vystupovati vzhůru světlu

⁴⁾ Cf. Naturf. 1887. Nr. 36. (Dr. C. Gutberlet, Naturphilosophie 1894 p. 84.)

⁵⁾ Brouci vykazují nejvíce samostatně svítících druhů mezi všemi živočichy na pevnině.

⁶⁾ *Zacharias*, Gelöste und ungelöste Probleme der Naturforschung, pag. 61. (N. u. Offb. 1889., 163.)

⁷⁾ Biol. Centralblatt VI. S. 34.

vstříc, dříve ještě než na světlo se dostal? A proč podléhají jen jisté orgány rostliny gravitaci zemské, jiné však nikoli? — Jak se *mechanicky* vysvětlí samočinný pohyb protoplasmy? Povstal také náhodou? Či jest nějaká plasmová mechanika? »Proudění protoplasmy — píše *Dr. Mareš* — posunování viditelných zrníček jedněch vedle druhých, prvotný to tvar životního pohybu, děje se vlastní vnitřní silou, přemáhá odpor, jako při rheotropismu a geotropismu plasmodií, protlačuje buňku těsnými mezibuničnými mezerami. Zrníčka, jimiž jest proudění viditelné, nejsou sama pohyblivá, nýbrž proudem nesena; není tu okem viditelného ústroje, jenž by pohyb vykonával; jako sliz polotekutá, žádné vnitřní ústrojnosti nejvíce hmota proudí a míchá se vlastní vnitřní silou. Tu stojíme před vlastní záhadou životní hybnosti.«⁹⁾ A pohyb protoplasmy, možno říci, jest ze všech účelností nejúčelnější! A pak prý jest účelnost v přírodě odstraněna darwinismem?!

Jak se *mechanicky* vysvětlí, proč neroste hmota organická do nekonečna jako celek, nýbrž se dělí? Proč se původně úplně stejné buňky diferencují? Proč z embryona, když se ve stadiu rýhování rozdělí, nepovstávají dvě poloviční individua, nýbrž dvě celá individua? Jaký *mechanický* faktor působí, že na př. noha *račka* neb *čolka*, neb ocas *dešťovky*, neb rameno *hvězdice* (*Asterias*),⁹⁾ neb oko *hlemýžďe* (na tykadle), neb oční čočka *čolka*, byvše odňaty, opět se obnovují, že buňky se rozmnožují a stejnorodé tak se k sobě kladou a seřaďují, že z toho nový úd na místě ztraceného povstane? Jak se *mechanicky* vysvětlí ten zjev, že, když nějaké porušení v buňce se stane, změní jednotlivá část posavadní svou práci, aby škodu napravila, která ne ji, nýbrž buňku na některém odlehlém bodě stihla?

Pan autor dří, že prý »v lučbě dá se dokázati vespolečný boj prvků mezi sebou« (p. 65.).¹⁰⁾ »Dá se regenerace ztracených částí, dá se regenerace porušené části buňky vyložiti vespolečným bojem prvků, silami fyzikálně-chemickými? Dá se vůbec jednotný vývoj celého organismu tímto způsobem, aniž by bylo potřebí přijati regulativní princip, vyložiti?

Jest známo, že buňka v chemické i morfologické příčině jest velice složitá. Plasma živoucích bytostí není chemicky jednoduchou substancí, nýbrž jest sama složena opět z jiných chemických látek. Urči-

⁹⁾ Všeob. fyziologie, str. 274.

⁹⁾ U *hvězdice* (*Asteroidea*) vůbec jest ze všech *ostnokožců* (*Echinodermata*) regenerační (omlazovací) schopnost největší, tak že se neobmezuje pouze na nahrazení (doplnění) zničených částí: terče a ramen, nýbrž i samo odtržené rameno může se mnohdy doplniti vypučením nového terče a scházejících ramen opět v nové individuum. — Známo též, že *sumýši* (*Holothurioidea*), znepokojeni byvše, mnohdy vnitřností své vykydnou a opět je beze škody regenerují. — Podobný zjev nacházíme ovšem i u mnohých rostlin. Zasadíme-li na př. část prýtu *vrbového*, doplní se na celou rostlinu; část, jež v zemi vězí, převezme na se práci kořenů a vyžene kořinky, hofejší část úkol orgánů nadzemních a vytvoří scházející orgány. U jiných rostlin na př. u *begonie* dá se toho již pouhými částmi listu docíliti.

¹⁰⁾ K tomu podotýkáme: Tvzením, že se v lučbě dá dokázati vespolečný boj prvků mezi sebou, pro *darwinismus* ničeho nezískáno. *Darwinův* princip přirozeného výběru požaduje netoliko boj o život, nýbrž i rozmnožování, proměnlivost a dědičnost znaků. Může však při prvcích o rozmnožování, proměnlivosti a dědičnosti znaků řeč býti? Totéž můžeme říci ohledně toho, co p. autor v příčině astronomie dří, že totiž »v astronomii poznáno také mýtní slabších těles působením téžné síly těl větších« (p. 65).

tým uspořádáním a spojením rozličných stavebních látek povstává sice budova, ale toto uspořádání a spojení, přes to, že se děje silami fyzickými, musí se díti dle určitého plánu, a plán ten nevězí v stavivu samém, nýbrž pochází od stavitele. Jako tedy ze směsi rozličných stavebních látek nemůže žádná budova sama sebou mechanickou nutností bez stavitele povstati, takž také nemůže z množství látek živočišné protoplazmy nový, pravidelně utvořený úd organický neb celý organismus (ze zárodkové plazmy) bez regulativního principu povstati, leč že bychom musili přijati, že každý atom organismu zná celý plán celku, a že atomy dle tohoto plánu účelně ve zvláštní určité systémy organické se kombinují, vědomě tělo organické vytvářejí, poněvadž jinak by atomy a molekuly místo zákonně a účelně, chaoticky se seřaďovaly. »Ueber der Verschiedenheit der Zellen und ihres Inhaltes — praví *Fritz Schultze* — muss noch eine einigende Kraft und ein denkender Geist obwalten, ein Psychologisches über dem Physiologischen, ein Ideelles über dem Materiellen, ein *Ordnen*des über dem *Ungeordneten*.«¹¹⁾

Nelze-li tedy bez regulativního, organizačního, k určitému cíli směřujícího principu vysvětliti tyto životní (vitalní) zjevy v organické přírodě, jak možno tvrditi, že »vědecká důležitost a filosofický význam *darwinismu*« spočívá v tom, »že podává mechanický výklad ústrojné přírody«?

Dle fysiologie liší se hmota organická (živoucí) od hmoty neorganické uspořádáním atomů uvnitř molekuly. V živé hmotě jsou prý atomy (uhlíku, dusíku a kyslíku) rozestaveny v molekulách v polohách vratkých, více fyzické energie tajících, v mrtvé v polohách stálějších. Jaká jest však kauzální souvislost mezi dislokací atomů hmoty neživé a hmoty živoucí? »Čemu se dříve obdivovali pro nápadnou účelnost, to nyní vykládáme jakožto mechanickou nutnost, vyplývající z boje o život . . .« píše p. autor, jak svrchu již uvedeno. Jakou *mechanickou nutností, vyplývající z boje o život*, uvedeny byly atomy z poloh stálějších v účelné polohy vratké, čili jakou mechanickou příčinou přešla hmota anorganická v hmotu organickou, protoplasma? Stalo se to vlastními silami atomovými, stalo se to mechanickou nutností, vyplývající ze vzájemného boje atomů o existenci — stalo se to náhodou? Stalo-li se tak, proč to není možno až podnes, proč touto cestou neděje se až podnes proměna hmoty neorganické v organickou? »V čase — píše *Dr. Mareš* — objevila se první živá hmota na povrchu země dosud zcela mrtvém; odkud, zdali se vytvořila z mrtvých prvků zvláštním kombinovaným účinkem fyzické energie, či byla-li z jiných světů meteory přinesena, či byla-li stvořena a na zem postavena, o tom může mluviti jen víra, toho nelze věděti.«¹²⁾ — V příčině pak jevů životních dí: »Ačkoli jevy životní se podobají fysicko-chemickým, mají přece zcela zvláštní zákonnost: to jest účelnost, s kterou probíhají. Této účelnosti není u jevů fysicko-chemických, i nelze jí též kauzálně vyložiti; pokus *Darwinův* i *Rouxův*, vyložiti účelnost jevů životních kauzálně, lze pokládati za nezdařený.«¹³⁾

¹¹⁾ Zur vergleichenden Scelenkunde I. Band, 1. Abteilung, Erstes Buch S. 145.

¹²⁾ Všeobecná fysiologie, pag. 121.

¹³⁾ »Živa« 1897.; p. 306.

Kterak se *mechanicky* vyloží jevy psychické? Jest možno přivést je v aequivalenci se silami hmotnými? Možno je odvoditi ze sil hmotných, jakožto výsledek z proměny hmotné energie? Jaká jest zde kauzální souvislost? »Kdyby se kdy podařilo — pravil *prof. Dr. Albert* při zahájení »*Akademie české*« r. 1891. — buničky uměle vytvořiti tak, jako se podařilo provést syntese sloučenin organických, byla by věc rázem odbyta. Není tu prý *quaestio principii*, ale *quaestio facti*. Avšak bližší úvaha vede nás k tomu, že by tím záhada odstraněna nebyla. Mně se zdá, že by spíše mohl člověk kojiti se nadějí, že jednou dovede buničky tvořiti, než nadějí, že z pohybu hmoty pochopí stav vědomí. Tvoření buniček mohlo by se jen tak díti, že by se vzala jistá hmota, na kterou by účinkovala zvláštní kombinace sil, tedy tlaku, světla, elektřiny atd. Avšak ze hmoty ani z pohybů nechápeme, co zove se vědomí.« ¹⁴⁾

»Měnivost a dědičnost jsou všeobecné funkce ústrojné hmoty,« píše p. autor (str. 61.). Na těch prý založil *Darwin* svoji nauku. Jsou to tedy význačně účelné vlastnosti. Zvláště dědičnost stala se veledůležitým pilířem *darwinismu*. Avšak v čem záleží dědičnost? Kterak lze podstatu její vyložit? Dá se vyložit jako mechanická nutnost, vyplývající z boje o život? To jest opět tvrdý oříšek, s nímž si *darwinisté* nevědí rady. *Dr. Mareš* dí, že »otázka, v čem spočívá dědičnost, jest . . . z nejtěžších problémů biologických.« ¹⁵⁾

A. Weismann sestrojil zvláštní theorii *zárodeční plasmy* (*Keim-plasmatheorie*), aby mechanicky dědičnost vyložil, — ale theorie jeho jest právě extrémně teleologickou, poněvadž s naprostou nutností předpokládá účelné seřazení nejmenších částic původní plasmy, ačkoli *Weismann* jest rozhodným *darwinistou*. A pak — co zvláštního při ní. Kdyby měla theorie tato býti pravdivou, přinesla by *darwinismu* záhubu. Neboť z theorie této, kteráž chce záhadu tuto vyložití kontinuitou protoplasmy, následuje, že individuální vlastnosti během života získané nejsou dědičné, jelikož v plasmě zárodeční nejsou obsaženy. *Weismann* skutečně také dědičnosti získaných vlastností nepřijímá. Není-li však této dědičnosti, — pak stojíme před novou záhadou. Odkud proměnlivost rodových a druhových vlastností, jež se právě z dědičnosti individualních vlastností během života získaných vyvozuje? Kterak možný pak vývoj organických druhů k systematické dokonalosti? *Weismann* utíká se sice ke konjugaci pohlavní. Pohlavním mísením plasmy zárodeční děje prý se proměna vlastností plasmy zárodeční. Ale pohlavním mísením plasmy utlumují se právě jednostranné odchylky obou rodičů a upevňuje se stejnorodost druhu. A v jakém tvaru v buňkách pohlavních jsou obsaženy tyto zvláštnosti rodičů? A což když se organismy nerozmnožují pohlavně, nýbrž nepohlavně? (Pokračování.)

¹⁴⁾ »Obzor« 1891., str. 183.

¹⁵⁾ Všeob. fyziologie, pg. 121.

Z Národního divadla.

Je tomu již hezky dávno, kdy počali jsme ve »Vlasti« referovati o Národním divadle. Za tu dobu pověděli jsme mnohou pravdu a zažili proto mnohý úštipěk a posměch. Kdo dříve řekl nebo napsal i něco *věcného* proti repertoiru, už byl skoro zrádce české věci, dostal se na proskripční listinu, prohlašován za hlupáka, dobírali si ho. V posledních letech padla a padají slova mnohem ostřejší, a to se stran, které právě velice byly zaujaty proti »Vlasti«. Jest nám dosti učiněním, že mnozí, snad ani nevědouce, souhlasí s námi a projevují názory, které jsme vždy hájili — zvláště co se dotýká pěstování původní produkce a oněch výpravných, bezduchých pozlátkových her, které spíše patří do cirků a všechen vkus obecnstva otupují a zabíjejí. Zvláště když jednalo se o zřízení druhého divadla v Praze, řeklo se všelicos, co jsme my ve sloupcích »Vlasti« hájili po čtrnácte let. Nebyli jsme nikdy osobními a chceme trvati na starém svém hledisku, po tolik let hájeném, resolucí literárního sjezdu »Vlasti« jasně a určitě vysloveném.

Letošní výběr her omezuje se většinou na opakování starých, dobře i méně dobře známých, oblíbených i neoblíbených věcí. I nechutná hra jde na odbyť, abychom tak řekli; musí ji strávit předplatitelé. Nechatí sedadlo prázdné je škoda, alespoň se dá někomu na ten večer presentem, a ještě se vám řekne, že jste gentleman. Z nouze ctnost. A tak je pořáde plno, i když kus, který se dává, nestojí za mnoho nebo za nic, nebo je-li obehřán až do opravdového omrzení. O tom daly by se psáti kroniky — raději k věci.

Zeyerova dvouaktovka (čínská komedie) »Bratři« zadána byla již asi před šestnácti roky a tenkrát nepříjata. Že se dávala teď, je příznak doby. Některé listy přiznaly bez mučení, že se to stalo z nouze, a tomu lze snadno uvěřiti. V čínské vesničce Vu žijí dva společně vychovaní lidé: Nurchazi a Peja. Mají se rádi, ač nejsou bratři rodem; jsou spokojeni, a obchod slušně je živí. Starší Nurchazi zajede do Pekingu a sezná tanečnici Jaosien. Umíní si, vzít si ji za ženu, a Jaosien navštíví Nurchaziho ve vesničce Vu, aby seznala jeho domácnost. Jakmile přijde, udá se s Pejou, domnělým bratrem Nurchaziho, veliká změna a bystrá Jaosien srdcem pravé ženy pozná, že je to žárlivost. Vyjde při tom na jevo, že Peja není muž, nýbrž dívka, a Jaosien že je sestra Nurchaziho. To vše odehrává se za pravého příválu květnatých rčení a poetických přirovnání, tak že jich sluch nestačí sledovati, a platí zde i to staré dobré slovo, které se praví o *omne nimium*. S hlediska poetického byl by úsudek o »Bratřích« příznivější, nežli s dramatického. Důvody, které platily před lety pro nepřijetí na jeviště, zajisté jsou v platnosti i dnes — ale, když je veliký nedostatek, nastoupí důvody jiné, které zvítězí.

Novinkou byl »Vpád«, veselohra od K. Legera a F. Procházky. Je to pravý vpád. Zkrachovaný švingulant Filip má na venkově sestru na statku, a přihrne se sem se ženou a slečnou dcerou Růženou jako velká voda. Má své určité plány a zálusky; nic nedbá toho, že sestřin syn Jan má před svatbou s hodnou Mařenkou; slečna Růženka má

rozhoditi všechny své kouzelné sítě, aby do nich polapila Jenka. To se jí daří. Emancipovaná slečinka nestrpí na stěnách ani obrazy svatých, to je nemoderní, a hloupý Jeník poslouchá ji a odstraní je; ale hodní a zbožní rodiče odnášejí si je na výměnek s pravou láskou jako vzácný poklad. Zdá se, že prohnáný Filip opanuje pole. Aby si zatím k něčemu pomohl, hraje po hospodách karty, fixluje jen což, a mnohý si to ještě pokládá za čest, že s ním »pan rada« hraje; domnívají se sousedé, že Filip je panem radou od soudu; sebevědomé vystupování prohnáného bankrotáře je oslňuje. Vidíte tu dobrý obraz ze života; škoda jen, že páni autoři, kteří tak znamenitě vykreslili obraz vesnického života a tak pěkně vystihli jednotlivé povahy, zapomněli na starou pravdu: finis coronat opus. Fraškovité zakončení hry je ve přímém odporu se vším, co bylo před tím podáno. Nebýti toho, mohli bychom počítati »Vpád« k nejlepším českým novinkám. Nic nevádí, že se »Vpád« již několikrátě dával; třetí akt stál by rozhodně za přepracování, aby *celek* byl výborným realistickým obrazem z českého života.

Notovičova ruská aktovka »Nocturno« je sentimentální »rührstück« staršího rázu, kde k náladě musí pomáhati vánoční poetická doba, štědrý den. Do tohoto rámce starší façony zasazen je moderní obrázek: žena, vdaná žena, Natalie Kuzněcova, která utekla muži s milencem. Vrací se domů — sklamaná, zrazená, právě o štědrý den, vrací se rovněž ku zklamánímu, zrazenímu muži, jenž je od té doby jako zlomen. Každý usoudí, kdo je více zklamán, více zrazen. Kuzněcov miluje hříšnici dosud, už už by se usmířil, ale když mu celý poklesek znovu líčí, rozčílí se. Zde náš peníze a jdi. To Natalii urazí. Dopustila se hříchu, stala se křivopřísežnicí, ale ještě může býti uražena, je-li muž roztrpčen, zdrcen. Zcela moderní. Odchází a potká matku mužovu, tedy tchýni. Zázračná to tchýně, aby ji po celém světě pohledal. Přimlouvá se za ni a způsobí smíření. Vánoční zvony smíření ono svým blaholem provázejí. Dobrá, ale což nemá vánoční doba něco více poetického, než aby i ona to neustálé cizoložství a nevěru uklidňovala, a aby se sem přitahovala, by věc vyzněla smírným akordem? Vánoční nálada pomine, a co potom? Dá se taková věc zapomenout? Snad, chvíli, právě dokud ty vánoční zvony znějí. A kde ostává morálka pro takové Natálky? Chtějí se skrývati posvátnou vánoční dobou a využítkovati ji u měkkých Kuzněcovů, aby odpouštěli? Nemůžeme takové obrázky schvalovati; řekli jsme to kolikrátě. Ostatně »Nocturno« není ničím originálním, takových věcí jsme se naposlouchali už v našem zlatém domě až běda.

Kdo se v divadle nerad baví, nebo kdo se nerad poučí, vzdělá atd., kdo však si láme rád hlavu psychologickými záhadami, kdo rád luští problémy abnormálních lidí a jejich poměrů, ten ať nemešká a jde se podívat na Ibsenovo čtyřaktové drama »Rosmersholm«, jestli je totiž už na Smíchově neviděl; neboť, nemýlím-li se, již před lety se to tam hrálo. U nás teprve nyní v desíti dnech asi čtyřikrátě, pak se to zas dle starého zvyku na dobro odloží. Snad se někdo nad tím soudem pozastaví, ale nemůžeme si pomoci; v »Rosmersholmu« je abnormální poměr, jsou výstřední lidé, jsou psychologické problémy, kterých ani uprostřed hry nechápete, ani ke konci nerozluštíte.

Rosmersholm je starý statek v západním Norvéžsku. Žije zde někdejší pastor Rosmer, stará hospodyně, paní Helsethová, a slečna Rebeka Vestová, nemanželská dcera jakéhos doktora. V prvním jednání dívaly se obě dámy oknem, jde-li pan pastor domů cestou kolem mlýn-

ského potoka. Nejde, — to by také bylo, aby šel cestou, kde se něco *takového* stalo! Je to jeho švagr, rektor Kroll. Paní pastorová, Beata, byla nervosní, nemohla ku př. snést vůni čerstvých květin atd. a vrhla se do mlýnského potoka. Utopila se tam. Povídalo se: z nervosy, ale hned proskakují řeči, že prý tomu tak není. Kroll sám praví slečně Vestové: »teď byste měla zaujati prázdné místo po Beatě, je zde volno.« Pronásleduje ho myšlénka, že Beata něco pozorovala, a že se dopustila sebevraždy, jen aby Rebece učinila místo. Řeč se zamluví politikou, postupujícím radikalismem, přijde i světoběžník Brendel, tulák a geniální vagabund, vymámí kabát, boty, peníze atd., aby vše probil v nejbližší hospodě. Rosmer o něm praví pozoruhodné slovo, »že měl tu odvalu, žít dle své vlastní hlavy, a to též není nic nepatrného!« On sám, Rosmer, má také úkol životní: *povznést člověka na slechtice duchem, a poněvadž pozbyl své dětinské víry, vzdal se pastorství.* Paní Helsethová pak předpovídá, že se na Rosmersholmu brzy zase něco stane: že viděla bílého koně, a to je jisté znamení! Ve druhém jednání prohlásí Kroll švakrovi určitě, že Beata učinila svému životu konec, aby mohl býti »šťastným, svobodným« Právě, jak u něho dvakrát byla: jednou, že pozbyl Rosmer víry, podruhé, že viděla bílého koně; někdo že udělá na Rosmersholmu místo. To bylo ve čtvrtek — v sobotu skočila do mlýnského potoka. Rosmer se omlouvá, že žije rok s Rebekou, ale »ve vši mravnosti«, k čemuž odpovídá Kroll jistě plným právem: »Nespoléhám příliš na mravnost, která nemá své kořeny v církvi!« (recte ve víře a náboženství, tak to Kroll myslí.) Trpce si nařiká, že celé okolí Rosmersholmu bylo po dlouhá léta typem mravnosti a počestnosti. Redaktor »Majáku« Mortensgard také přijde k pastorovi: že má dopis od nebožky Beaty. Jestli uslyší, že na Rosmersholmu dějí se hříšné věci, aby tomu nevěřil. Rebeka poslouchá tuto rozmluvu v ložnici.

Velmi charakteristická je rozmluva Rosmera s Rebekou ku konci II. jednání. Táže se ho: »Kdyby to bylo ve tvé moci, Rosmere, povolati Beatu zpět k sobě na Rosmersholm, učinil bys to?« »Ach, co já vím, co bych učinil nebo neučinil! Nemyslím na nic než na jedno, co je nezbytné!« To již pomýšlí Rosmer, že učiní konec svému životu. Na konec se táže Rebeky, chce-li býti jeho ženou? My oba budme jedno. Místo mrtvé musí býti vyplněno! Vezmeš-li si mě, pak je vymazána z knihy mého života! Rebeka odpovídá rozhodně, že ne, aby se jí neptal proč — že půjde touže cestou, jako Rebeka. Tedy vidíme dva lidi chystati se k sebevraždě — beze všeho důvodu, beze vší příčiny. Ve třetím dějství nazývá Rosmer svůj poměr k Beatě »duševním manželstvím«, téměř ji vyznává lásku a přiznává se, že svým chováním k Beatě zavinil její sebevraždu. Čtvrté jednání rozplývá se ve filosofických rozmluvách a Rosmer mluví téměř nepřičetně. Rozmluva jejich připomíná nešťastné milence, kteří chtějí spáchat z novin veleznámé drama v některém hotelu, až posléze odejdou, aby skočili do mlýnského potoka — za Beatou. Kdo slyšíš, rozuměj. Jsme přesvědčeni, že rozumí málo kdo, leda snad někdo v Norvéžsku, jemuž jsou tamní lidé bližší a známější.

Letos jsme s novinkami jaksí na mizině. Nevíme, co to znamená — jestli snad špatnou žeň na literárním poli, nebo snad nápadnou zdrželivost spisovatelů proti zlaté kapli nad Vltavou. Bylo by to možné, alespoň dle různých znamení, která by se zdála o tom svědčiti.

Josef Flekáček.

Hlídka národohospodářská.

Rok 1850.—1900. Několik jubilejních čísel.

Nebude od místa, když našim čtenářům podáme několik »jubilejních« čísel. Mírně zde podati čísla státního hospodářství r. 1850. a r. 1900. Poznámek k nim netřeba činiti, poněvadž čísla mluví za sebe sama.

Jak známo, jest státní rozpočet za rok 1850. pro celé tehdejší ještě nerozdělené mocnářství rakouské.

Roku 1850.	Státní příjmy:	Výdaje:	
Přímé daně	62,579.208 zl.	Civilní správa	90,229.851 zl.
Nepřímé daně	94,543.697 »	Armáda	125 005.731 »
Příjmy ze státních statků	10,432.744 »	Úroky na státní dluh	53,718.351 »
Jiné různé příjmy	29,887.723 »	Souhrn výdajů	269,033.643 zl.
Souhrn příjmů	197,443.372 zl.		

R. 1850. byl tedy státní schodek v obnosu 71,590.271 zl.

Projděme si nyní podrobnosti státního hospodářství z r. 1850.

a) Daně přímé: I. Příjmy státní r. 1850.:

Daň pozemková	48,072.314 zl.
Daň z domů	6,478.525 »
Daň z výdělků	3,117.813 »
Daň z důchodů	1,337.960 »
Jiné přímé daně	3,572.569 »
Souhrn	62,579.208 zl.

b) Daně nepřímé:

Daně potravní	22,554.942 zl.
Výnos ze cla	20,639.888 »
Z prodeje soli	22,252.711 »
Z prodeje tabáku	15,275.129 »
Z prodeje kolků	5,922.028 »
Taxy	2,340.354 »
Příjmy z loterie	2,713.199 »
Příjmy z pošty	506.384 »
Z mýta	2,555.711 »
Z prodeje prachu a ledku	216.649 »
Souhrn příjmů z daní nepřímých	94,543.697 zl.

c) Příjmy ze státního majetku:

Státní statky vynesly	2,357.330 zl.
Doly	7,071.009 »
Továrny	73.575 »
Dráhy	1,077.900 »
Souhrn	10 432.744 zl.

Různé jiné příjmy, jako válečná náhrada ze Sardinie a Ruska a jiné příjmy menší vynesly v tomto roce 19,868.852 zl.

II. Státní výdaje r. 1850.:

Nejvyšší dvůr	5,875.032 zl.
Kabinetní kancelář	44.910 »
Říšská rada	27.361 »
Ministerské porady	136.900 »
Ministerstvo zahraniční	1,690.164 »
» vnitřní	13,509.055 »
» financí	24,727.986 »
» spravedlnosti	11,180.632 »
» osvěty	2,616.610 »
» obchodu	23,382.159 »
Sneseno	83,190.809 zl.

Přeneseno . . .	83,190.809 zl.
Ministerstvo vojenství	125,085.731 »
Vrchní policie	4,663.141 »
Kontrolní úřady	2,375.601 »
Výdaje na státní dluh	53,718.361 »
Souhrn státních výdajů . . .	269,083.643 zl.

R. 1850. bylo tedy státní vydání celého sjednoceného mocnářství habsburského 269 milionů zl.

Od r. 1867., kdy rakouská říše rozdělena byla na polovinu rakouskou či cislažtánskou a na uherskou či translažtánskou, máme v každé polovině samostatné státní hospodářství. Pouze armáda a zahraniční záležitosti zůstaly společny. (První státní rozpočet obou polovin z r. 1867. jest dopodrobna uveden v mém spise: Die Palacky-Feier.) Podívejme se nyní na státní finance obou říšských polovin za r. 1900. Pro přehled zůstaneme při méně staré.

Státní výdaje za rok 1900.

Rakousy:		Uhry:
Nejvyšší dvůr	4,650 000 zl.	4,650.000 zl.
Kabinetní kancelář	80.091 »	80.091 »
Říšská rada	1,300.801 »	1,765.876 »
Říšský soud	24.442 »	
Ministerská rada	1,874.111 »	
Společné záležitosti	130,415.996 »	28,318.076 »
Ministerstvo vnitra	30,309.035 »	20,430.357 »
» zeměbrany	27,087.271 »	17,260.653 »
» osvěty	37,637.591 »	14,705.026 »
» financí	129,352.938 »	91,373.655 »
» obchodu	55,808.735 »	90,392.038 »
» železnic	114,199.730 »	
» orby	20,083.717 »	21,235.029 »
» spravedlnosti	33,012 082 »	17,991.727 »
Nejvyšší účetárna	208 000 »	164.185 »
Pense	26,621.778 »	8,042.609 »
Podpory	7,742.125 »	
Státní dluh	172,015 002 »	174,226.866 »
Správa státního dluhu	778.520 »	

Mimo to má uherský řádný rozpočet následující položky:

Dluhy garančních drah . . .	18,682.955 zl.
Dluhy v ministerstvech . . .	4,085.899 »
Půjčky drahám	201.502 »
Správa Charvatska	8,478.071 »
Správní soud	272 218 »
Předsednictvo ministerské . .	492.890 »
Ministr u dvora	68.951 »
Ministr Charvatska	45.430 »

Souhrn řádných státních výdajů za rok 1900: Rakousy 792,701.966 zl., Uhry 474,468.628 zl.

Mimo to mají Uhry ještě mimořádný rozpočet, který se páčí na 24,381.304 zl. a pak investiční výdaje, to jest stavba státních budov, drah a p., které činí sumu: 27,490.977 zl., takže celý uherský státní výdaj na rok 1900. páčí se na 526,340.909 zl.

Celá rakouská říše, obě poloviny dohromady, mají vydání na rok 1900. v sumě 1.319,042. 875 zl.

Porovnáme-li výdaj celého mocnářství před 50 lety v obnosu 269 milionů zl., nahlédneme, že moderní, všemohoucí náš stát rozmnožil své potřeby ze 269 na 1.319 milionů zl., tedy za 50 let pětkrát tolik.

Ve státním vydání obou polovin hrají hlavní úlohu 2 položky: výdaj na vojsko a úrok na státní dluh.

Výdaje na vojsko jsou v položce společných záležitostí. Polovina rakouská zaplatí za rok 1900. na položku tuto sumu 130,415.996 zl. a polovina maďarská 28,318.076 zl., dohromady tedy 158,734.072 zl.

Odpočítáme-li 5 milionů zl. na výdaj zahraničního ministerstva, zůstane na aktivní armádu výdaj 150 milionů zl. Naši poplatníci musí mimo to zaplatiti 27 milionů zl. na zeměbranu a Maďaři 17 milionů na honvedy. Vyžaduje tedy celá armáda 194 milionů zlatých nákladu na roku 1900. A ještě není na tom dosti. Přiberme k tomu výdaj na četnictvo a státní policii v obou polovinách na 16 milionů zlatých, vydá se u nás v celém Rakousku za jediný rok na manli-cherovky a bodáky 210 mil. zl.

Jdeme ke druhé položce, státnímu dluhu.

Roku 1850. byl státní dluh nominální hodnoty 1.609,839.069 zl. Z toho dluhu zaplatilo se téhož roku 46,196.131 zl. úroků. Připomínáme opět, že to byl dluh celého tehdejší nedílného mocnářství. Podívejme se, jak za 50 let nám přirostlo státního dluhu.

Kontrolní komise státních dluhů na říšské radě uveřejnila stav státních dluhů Rakouska dne 30. června 1899.:

I. společný státní dluh 2.722,549.875 zl., státní dluh poloviny rakouské 1.627,801.988 zl.

Na poplatnících rakouské poloviny jest tíha státních dluhů koncem června r. 1899. v sumě 4.350,351.863 zl. Poplatníci naši musí za r. 1899. platit na společný státní dluh úroků 111,342.721 zl., na rakouský dluh 62,113.489 zl. Veškeré úrokování všech státních dluhů rakouské poloviny vyžadují na rok 1899. sumu 175,722.607 zl.

Maďaři neměli r. 1867. žádných dluhů na maďarské polovině. Koncem roku 1896. měla uherská polovina státních dluhů v sumě 2.177,685.324 zl.

Koncem r. 1896. stíženo bylo celé habsburské mocnářství státním dluhem 6.379,205.788 zl.

Za r. 1900. platí Maďaři na státní dluhy úroků následovně: Celková spotřeba 146,995.821 zl. Z toho jest na úroky: 123,473.968 zl. Maďarský příspěvek na společný státní dluh na r. 1900. je: 30,310.603 zl.

Vezměme čísla ze státních výdajů obou polovin za r. 1900. na státní dluh, a to polovina rakouská 172 milionů a polovina uherská 174 milionů zlatých; činí dohromady 346 milionů zl., kterouž sumu vyžaduje úrokování a umořování obrovského státního dluhu. Čisté úroky za r. 1900. reprezentují sumu za polovinu rakouskou 173 a za polovinu maďarskou 123, dohromady 296 milionů zl. Tyto ohromné miliony zmizí nejvíce ve wertheimkách židovských finančních báronů!

R. 1850. platili poplatníci celé sjednocené říše na státní dluh 53.7 úroků a za 50 let později 346 milionů zl. výdaje na státní dluh! Tedy skorem sedmkrát tolik! Které pak pokolení tyto dluhy zaplatí?

Zbývá nám podati přehled státních příjmů obou říšských polovin za rok 1900.

Státní příjmy za r. 1900.:

	Rakousko	Uhry
Ministerstvo finanční	570.390.469 zl.	338,277.023 zl.
Ministerstvo obchodu	55,744.920 »	129,787.018 »
Ministerstvo železniční	136,264.250 »	
Ministerstvo orby	15,854.327 »	18,962.346 »

Veškeré státní příjmy řádné

a mimofádné dle rozpočtu 792,905.911 zl. 527,256.702 zl.

Položka finančního ministra obsahuje příjem všech přímých a nepřímých daní. R. 1900. musí poplatníci celé říše zaplatiti daní v sumě 908.6 milionů zl. Před padesáti lety zaplatili poplatníci na přímých a nepřímých daní 167 milionů zl. Za padesát let vybírá stát z kapes poplatníků ročně skorem šestkrát tolik!

Položka příjmů ministra obchodu v Rakousku obsahuje příjem z pošty a telegrafu. Položka ministra obchodu maďarského obsahuje v sobě příjmy z pošty, telegrafu a maďarských drah.

Nebudeme dále rozebírat číslíce zde uvedené a přenecháme tuto nevděčnou a velmi smutnou látku našim čtenářům.

Rudolf Vrba.

LITERATURA.

RUSKÁ.

•V Petěrburgě. Kňazja Dm. Golicyna (Muravlina). Petrohrad 1899. Cena 1 rubl 50 kop. Pod tímto záhlavím vyšla právě nákladem petrohradského knihkupce Suvorina kniha z pera nadaného spisovatele, knížete Dmitrije Golicyna, pišícího pod pseudonymem »Muravlin«. Obsahuje román »Rěžaniny« a povídky »Na Severu«, »Králová« a »Otcův závět«. Dějištěm všech, jak napsal knihy svědčí, jest Petrohrad, a vyličený v nich ostrými barvami život a činnost vynikajících úřednických kruhů různých ministerií, začínajíc přednostami jednotlivých sekcí a končíc hlavními správci celých departamentů. Totožnost místa děje a popisovaných v něm činitelů dává sice vypravování nádech jednotvárnosti, avšak čtenář nalezne hojnou náhradu v zajímavém a věrném líčení ovzduší společnosti, již si autor obral za předmět své analýzy a jejíž tužby, snahy, choutky a zvyky zná do nejskrytějších záhybů. Jeho vypravování nabývá tudíž specifické, přesně petrohradské rázovitosti. Nazíraje v byrokratický život severní Palmyry, vidíme tu zuřivou válku různých činovníků o vynikající postavení, o výnosná místa, o postup, řády a vyznamenání. Tato divá honba a lýtý boj jsou význačnou známkou soukromých i společenských poměrů »ryzích« Petrohradčanů, od školní lavice ve zvláště privilegovaných učilištích až do tmavé mohyly v zdejší bafinaté půdě. Různé obrazy a črty ze zmíněných kruhů nakresleny sice mnohými nadanými ruskými spisovateli, avšak nikde nenalezneme tak hojného a soustavně seřazeného materiálu, tolik zajímavých kreseb jako zde. Čtenář jest svědkem, jaká spousta energie, práce, schopnosti pfináší se z počátku lidmi zhusta vynikajícími v obět upřímné snaze prospěti společnosti, státu; kterak je znenáhla, téměř bezděčně, otravuje nejen surové podnebí Petrohradu, nýbrž mnohem více dusné, úmorné ovzduší jeho kancelářů; kterak sobecké, ctižádostivé choutky vždy více upozadují prvotné šlechetné směry, až se posléze všeliký prostředek jeví dobrým, jen když přivodí ku kýženému cíli: ku stále vyšším úřadům, hodnostem a vyznamenáním. Za jednu z podstatných příčin této morální skleslosti uvádí autor svůdný příklad čiperných soupeřů a konkurentů, od drobných úředníků až do nejvyšších, nevyjímaje snad ani — ministerská křesla. Jsou to smutné, pochmurné obrazy a scény, které kn. Golicyn čtenářstvu předvádí, avšak o jejich pravdivosti nelze pochybovati, tak věrně a důsledně vyličený jsou v nich všechny jednající osoby, tak logicky přesně vytknuta, ne-li naprostá nemožnost, tož aspoň veliká těžkost zniknouti té všeobecné potopě, neutonouti v bahně »kariérismu«, jímž jsou zaplaveny »na Severu« téměř všechny dráhy společenské práce a snahy, zejména ve sféře úřední, advokátské, ano i literární. Na tomto poli vytýká autor hlavně židům jejich bezohlednou, znemravňující činnost pomocí nepřístojné reklamy, při čemž je usvědčuje, že konečným jejich cílem jest výlučné obohacení.

Carskija děti i jich nastavniki. (Carské děti a jejich pěstouni.) B. Glin-ského. Moskva. 1899. Cena 1 rub. 50 kop. Spis ten, sestavený na základě četných historických pramenů, ruských i cizozemských, seznamuje čtenáře s dětským a jinošským věkem ruských carů, začínajíc rodiči Petra Vel., cara Alexéje Michajloviče a jeho druhé choti, sličné Natalie Kyrilovny a končíc Alexandrem II. Autor podrobně a živě líčí poměry, za jakých dala se výchova těchto příštích vážných činitelů v dějích Evropy. Petr I. v Preobražensku a Německé slobodě, hrdá, vládychtivá Sofie, Lefort, Menšikov, Osterman, Katefina I., Petr II., cařice Anna a Alžběta, netvor Byron, Petr III., car Pavel a Katefina II., bratři Alexander a Konstantin Pavlovičové, hrabě Panin a Laharp, Mikuláš I. a jeho choť Alexandra Feodorovna, gener. Lamsdorf a Merder, slavný Žukovský a celá řada jiných vynikajících mužů s jejich činností učitelskou a vychovatelskou miji tu v pestrém a nanejvýš poutavém kaleidoskopu před zraky vnímavého čtenáře, uchváceného zábavným i poučným obsahem řečeného spisu. Nejvíce se zamlouvají stati: »Petr a obyvatelé Německé slobody«, »Katefina II. a její syn«, »Alexander I. a Laharp«, »Mikuláš I. a hrabě Lamsdorf«, »Alexander II. a Žukovský«. — Četné zdařilé ilustrace popisovaných v knize osobností a různých výjevů z jejich života činí spis ještě zajímavější.

V. G. Běllinskij kak kritik i sozdatel istoriji novoj russkoj literatury. V. Pokrovskago. Moskva. 1899. Cena 1 rubl. Posuzuje činnost a působení Běllinského jako tvůrce dějin nové ruské literatury, užil autor zvláštního způsobu; porovnává totiž výsledky jeho prací s kritickými a literárními názory jeho předchůdců a vrstevníků: Merzljakova, Polevoje, Naděždina, Ševyрева a j. Nezamítuje některých vad a přehmatů v jeho spisech, zejména nevěrné osvětlení národní poesie a dřevní ruské literatury, jejichž příčinu shledává v spisovatelském temperamentu Běllinského a v časových poměrech, které nemohly nepůsobiti na jeho literární činnost, vyličuje p. Pokrovský svou porovnávací methodou v celém rozsahu ohromný význam velikého kritika a vzdává náležitý hold jeho talentu a neocenitelným zásluhám. Karel Jindřich.

Istoria razdělenija cerkvei v IX., X. i XI. věkách. S podrobným ukazatelom russkoj literatury, odnosjaščesja k etomu predmetu, s 1841. goda. po 1900. A. P. Lebedova, zaslužennago professora Moskovskago universiteta. Moskva, 1900. — Bývalý profesor církevního dějepisu na universitě v Moskvě, A. Lebedev, vydal právě poslední (pátý) svazek objemného svého díla, líčícího roztržku cirkve východní se západní. Zvučné jméno, jemuž učený profesor v celém slovanském světě se těší, zdálo by se býti zárukou, že bude moci rozhlížeti po události tak vážné alespoň poněkud objektivně, zatím ale stanovisko, jež zaujal, je tak úzkoprsé, muže, jenž činí nárok na učence, tak nedůstojno, že celá kniha činí spíše dojem nějaké brožury à la Masaryk, než náučného a vážného díla. Ačkoliv mým úmyslem je pouze, bych obrátil na tuto knihu pozornost našich církevních dějepisců, nemoha se vpouštěti v kritický rozhled díla tak odborného, nechci přece minouti mlčením některé, přímo do nebe volající nepravdy. Tak cařihradský patriarcha Fotius je líčen všude jako vzor arcipastýře a skromný učenec, kdežto každému, poněkud obezralému v dějinách, je známo, že to byl člověk beze všeho zvláštního vzdělání, jehož jenom jeho ctižádost a touha po bohatství dohnaly k tomu, by odňal zákonitému patriarchu Ignácovi právo na stolec patriarchy. To bylo též příčinou, že VIII. všeobecný sněm církevní, (869.—870.) na kterém přece východní hodnostáři byli v převážné většině, zbavil ho nejen trůnu, ale i hodnosti biskupské, přifknuv právo na stolec patriarchy Ignácovi, jak bylo pfáním papeže Hadriana II. Lebedev přechází mlčením celý tento sněm, za to však tím více zajímá se o druhý sněm, svolaný samým Fotiem, jenž po kajicném odvolání svých bludů po smrti Ignácově byl dosazen papežem Janem VIII. na arcibiskupský stolec v Cařihradě. Sněm tento, sebraný ze samých přívrženců Fotia, (879.—880.) cirkev západní neuznává, a východní ho má za VIII. všeobecný, nepřiznávajíc pravý VIII. sněm z roku 870. Podobně strannicky vyličil autor i konečnou roztržku obou církví (1054.) při papeži Lvu IX., čině za ni zodpovědným papežského legáta Humberta a ne známé posláni tehdejšího arcibiskupa achridského Lva ku tranijskému biskupu Janu, sestavené pod vlivem a podle ukázání samého patriarchy Mikuláše Mistika.

Sočinenija Puškina. Izdanie Imperatorskoj Akademii nauk. Prigotovil i priměčanijami snabdil Leonid Majkov. Tom pervyj. Liričeskija stichotvorenija (1812.—1817.). S. Petersburg, 1899. — Puškinovo jubileum bylo příčinou, že se objevilo na ruském literárním trhu několik vydání jeho děl, z nichž hlavně jmenovati sluší hofení, potom »Sbornik Puškinu«, vydaný Paedagogickou společností v Kyjevě, »Puškin« I. Ivanova, »Jubilejnyj sbornik« N. Romanova a »O Puškině« V. Januškina. Ze všech těchto vydání nahoře jmenované je nejlepší a největší. Celé, se životopisem básníka a bibliografi jeho děl, bude obsahovati 12 objemných svazků. Co ho dělá zvláště cenným je, že bude tištěno podle původního rukopisu, censurou nedotknutého, a hojnost »priměčanija« (poznámek), jež zaujaly velikou část prvního svazku, obsahující lyrické básně poetovy.

SRBSKA.

Suvremenij zapad sa religiozno moralnog gledišta. To jest název veřejných přednášek, které konal r. 1885. a 1886. ve velikém postě prof. duchovní akademie A. P. Popuchin v družstvu k rozšíření nábožensko-mravní osvěty v duchu pravoslavné cirkve ve prospěch studentů sv. akademie v Petrohradě. Do srbštiny přeložil Michajlo K. Jovičić, sveštenik (kněz) srbské pravoslavné

církve 1899. Tiskem N. Pisenbergera a Špilmachera v Dolní Tuzle. — Tento spis jest přehnaně tendenčním a silně zbarveným názory pravoslavné církve. Jest ku podivu, že i universitní profesori nemohou pohlížeti na katolickou víru nestranně, nýbrž vždy barevnými brejlemi, jež jim jejich církev podává. Proto si vysvětlujeme, že soud o náboženských a mravních otázkách katolického západu jest pro nás málo příznivý, ač nemůžeme zneuznati, že spisovatel má v mnohé příčině pravdu, zvláště, an si stěžuje do netečnosti, lhostejnosti, ano i nevěry západo-evropských národů.

F. H. Žundálek.

Božična pečenica (Vánoční pečeně). Povídka od Stevana Sremca. V parní radikální tiskárně v Bělehradu 1898. Sremac okázal se ve své »Limunaciji na selu« a v krátké črtě »Ibišaga« šťastným satyrickým spisovatelem, jenž různé pošetilosti všedního života bičuje. Sem sáhá též mravní význam této povídky. Autor uvádí nás k vánoční hostině Jovana Makšiče-Vatry, který se svou ženou Kajou starají se o důkladné pohostění »polaznika« (vánočního hosta) Pajy. Ubožák netuší, že veškerá ta pozornost úskočných hostitelů nese se za tím cílem, aby za svou laskavost Paju co nejdůkladněji oškubali. Když ho Jovan-domáčin horlivým naléváním vína řádně spil a a pálená Kaja očima omámila, předložili po vedení manželé svému hostu »pro formu« směnku na čtyři sta dinarů se žádostí, aby ji z ochoty opatřil svým podpisem. Zmámený Paja skutečně jde na lep oběma šlechtným hostitelům a podepíše osudný papír. Teprve po chvíli, když se rozhlédl po stole, zahlédl před sebou »božičnu pečenicu«, jejíž nejbližší část tvořila prasečí hlava, která rozšklebenými čelistmi zdála se vysmívati oklamnému hostu, jenž zvolna a zvolna uvažoval, ač pozdě, že naběhl osudně v tenata úskočných selských pijavic. Práce je dosti zdařilá, ale zbytečné reflexe činí ji na mnohých místech rozvláchnou.

»Delija pop« i druge pripojetke iz srpskog života. Napsal Dragojlo Šumski, Bělehrad u Saviče a spol. 1898. V malé knížce o 64 str. představuje se mladistvým dosud básník srbský dvěma pracemi (»Delija pop« a »U lekara«) v prose širšímu obecnstvu. Prvá, obšírnější práce jest slabá a pojednává o rabiátním popu, který proslul jako »junak« za doby osmanské nadvlády nad Srbskem. Delija nepoužíval ale nikdy stělné nebo sečné zbraně, ale třímal stále v ruce ohromný dubový kyj, kterým své junáctví konal. Bez této »zbraně« nevyšel ani na krok a dokonce i do kostela jej brával s sebou. Vynikajícím činem Delijovým byl kdysi »mejdjan« (souboj) či vlastně přepadení dvou tureckých jezdců, kteří, vracejíce se za zpěvu do Bělehradu, byli zaskočení Delijou, jenž schován za keřem, oba jezdce svým kyjem ubil a po činu svém, vraceje se domů, propěvoval: »Tebe Boga hvalim«. — Práce tato, v níž podobné »junacké« skutky se ličí, činí na čtenáře po mravní stránce nadmíru trapný dojem, tím více, an na konci sám spisovatel rozpovídal se o významu popovy zbraně, a to způsobem nechutným. Ještě smutněji působí současně vyšlá kratičká povídka téhož autora »Na grobu pesnikove kčeri«, která nechutným plácáním je pravou karikaturou oněch formou ladných a zajímavých povídek, s jakými až posud jsme se setkávali v oboru prosaické krásné literatury srbské. Vášnivá snaha za literární slávu bezděčně přináší na knihkupecký trh vedle těžkého zrna též bezcennou plevel.

Nové časopisy. Tímto rokem počal vycházeti v Bělehradě obrázkový týdeník »Nova Iskra« nákladem R. J. Odakoviče. Časopis tento je nástupcem Gavrilovićovy »Iskry«, jejíž zakladatel při přesazení svém do Niše prodal starý list svůj nynějšímu nakladateli. Z prvního čísla »Nové Iskry« uvádíme: Stojan Novaković, životopis s podobiznou, napsal prof. M. Ivanić, Dvoje dragih, báseň M. J. Mitroviče, A hljeba? Obraz ze života od R. M. Domanoviče, Ah znam... báseň S. D. Mijalkoviče, Angjeo, napsal Sienkiewicz, přeložil L. Knežević, Tamara od Lermontova, přeložil R. K tomu poji se umělecko-literární dopisy z ciziny, úvahy z domácího srbského života. List zdoben je několika úhlednými vyobrazeními. Předplatné ročně 10 zl., přijímá radikální tiskárna v Bělehradě. »Karadžić« zove se nový list pro pěstování národopisných zájmů a udržení lidových zvyků v národě srbském. Redaktorem jeho je Tih. R. Gjorgjević, profesor učitelské akademie v Aleksinci, a nakladatelem knihtiskárna Maty Jovanoviče v Bělehradě. Únorový svazek tohoto folkloristického orgánu přináší následující články: Narodne vezove (národní vyšívání) u Dalmaciji od V. Vukasoviče, Kletve (kletby) u Krajiny od A. St. Jotiće, Narodno predanje o mjestina (Národní podání o městech), a to o Vidinu, Gamzigradu

a Dragangradu; k tomu druží se několik písní o kraleviči Marku, lidové bajky a hádanky z pirotského okolí, různé poznámky literární a zprávy národopisných družstev. »Karadžić« vychází jednou v měsíci v rozsahu 1—1½ tisk. archu za 5 dinarů ročně. Slavný srbský básník — veterán, Zmaj-Jovanović, počal vydávati svým nákladem nový časopis pro pěstování krásné literatury pod názvem »Nev en« (bfečtan). Již prvé číslo vnější úpravou, více však obsahem dokazuje mistrovskou ruku pořadatelovu. Cena pro naši fiši stanovena na 3 zl. ročně, a lze se předplatiti u spisovatele v Bělehradě. — Známý povídkář Janko Veselinović založil v Bělehradě nový rodinný list zábavný, který bude vycházeti třikrát v týdnu. Časopis jmenuje se »Zvezda« a předplácí se měsíčně 1 dinar či 1 koruna. — Chorobná záliba, jaká zachvátila poslední dobou širší vrstvy čtenářstva srbského pro spisy týkající se kriminalistiky a vůbec pro beletrii »krvavou«, dala popud k založení nového časopisu: »Kriminalna kronika«, která řízena je Gjurou Jovakovićem a Ljubojem Petrovičem. List je ilustrovaný a má se zabývati »kriminalistikou« a k tomu ještě rozhledy po literatuře a umění. V programu slibovala redakce, že přináseti bude v čele každého čísla »krásný« obraz, jenž vztahovati se bude k textu některého článku. Již druhé číslo má v čele ilustraci: »Vrah vleče svoji oběť«, avšak v tak hnusném a neaestetickém provedení, že se divíme, jak časopis tento chce býti »platným« činitelem v oboru krásné literatury srbské. List vychází třikrát v měsíci za 12 kor. ročně. — Též Srbové v trojjediném království datují v tomto roce založení několika nových časopisů. Redakci Dušana Rogiče počal vycházeti v Záhřebě »Srpski dom«, věnovaný zábavě, poučení a literatuře. Prvé číslo přineslo dvě didaktické básně z pera redaktorova a počátek povídek: »Sestrino srce«, pak »Na pravome putu«, dále básně »Pet vijekova« od Bogdana Krajišnika. Z poučných článků uvádíme »Značaj i zadatak književnosti« (význam a úloha literatury) od Dra. Ljuby Nediće. »Srpski dom« vychází nákladem srbské tiskárny v Záhřebu, předplácí se na rok 4 zl. Pro vzdělání srbské mládeže, studující na středních školách, vydává jistý Alexandrov nákladem srbské tiskárny v Záhřebě list »Omladina«. Časopis ten uvádí se frázovitým programem do života, aby i nejmladší generace stala se způsobilou pro práci, — to jest omladina středních škol, která nemá pouze sledovati zjevy osvětové nejpokročilejších národů, ale i za jedno býti s osudem svého národa. Z té stránky nebylo by ovšem co namítati proti kulturním snahám a třeba podporovati zjevy takové, vzniknou-li z upřímného srdce. Ale již prvé číslo hovoří dávnověké bratrské nevraživosti proti Chorvatům, jak čteme v článku »Literarna čavrljanja« (literární táčky), kde jakýs pseudonym Argus píše o některých nových a zdařilých plodech chorvatské lyriky tak pohrdavým tonem, že se tomu soudný čtenář musí diviti. Zdali to nevypadá jako nový osten, vražený do stále zející rány srbochorvatské rozluky, když čteme mezi jiným, že spisovatel chorvatský nazván tu »magarac« (osel), »pensionirani pjesnik« (pensionovaný básník), »majmun« (opice) a o básních samotných používá se neslušných výrazů, jako: že se jim poskytuje veliká čest, když se upotřebí k zabalení tabáku, neboť pisatel (Argus) zná i lidi, kteří básní těch berou k jisté potřebě . . . atd. Takovými úvahami vychovává se studující mládež srbská pro příští smír národní, takovým sprostým špiněním zasloužilých mužů z protivného tábora těžko dospěje redakce splnění krásného přísloví: »mlada su ljeta — nada svijeta«. Když to již mezi studující mládeží takto víří, pak musíme věru pochybovati, že tak brzy dojde k želanému smíru a ke společné práci mezi Srby a Chorvaty.

Jan Třeščík.

CHORVATSKÁ.

Zelono bnsenje (Zelený pažit). Román od Edhema Mulabdiće, vydala »Matica Hrvatska« v Záhřebu. Přiznávám se, že jsem byl nemálo zvědav poznati tento rozsáhlejší plod mladistvého bosenského spisovatele, mohamedána, který mi byl znám za pobytu mého v Sarajevu rázovitými belletristickými črtami v obrázkové revui »Nada«. Spisovatel sám působí jako učitel na sarajevské škole »dar-ul-mualimin« a jmenovanou práci postavil se důstojně po bok nadanému souvěrci Osmanu-Azizu (JUDr. Osman Nuri Hadžić), jehož dva romány »Bez nade« a »Bez svrhe«, vydané též »Maticí Hrvatskou«, jsem svého času ve »Vlasti« posoudil. Mulabdićova práce budila záhy nemalou pozornost již tou okolností, že v románovém rámci líčí události z doby okupační, které až dosud nebyly belletristicky zpracovány osobou, která prožila významný obrat sociální, jaký přivodil rok 1878. ve všech vrstvách domorodého obyvatelstva

Bosny a Hercegoviny. Edhem Mulabdić prožil onu vřavu v rodném městě Maglaji a proto zajisté jest oprávněn, aby nanesl v práci své žádoucí světlo a stín o epizodách, jichž dějištěm byla v té době snad celá střední a severní Bosna. V tom směru jest jeho sociální rozhled zdravý a mravní účín spisu nepopíratelný, poněvadž důvody autorovy vyplývají z přirozeného rozvoje věcí, jež přivodily změněné společenské poměry okupační doby. Kromě toho poskytuje kniha Mulabdićova zajímavý pohled do rodinného života bosenských mohamedánů, a to psaný se vši střízlivostí, a podává důkaz o vroucí, něžné přichylnosti rodinné v tomto živlu, jenž po této stránce zůstal v jádru svém věrně odvěkým ctnostem slovanským. Ačkoliv se román tento opírá o události okupační, není to práce historického významu, ale rázovitá sociální studie, v níž se jasně obráží obrození, jaké vyvoláno bylo v kulturních snahách mohamedánů bosensko-hercegovských před dvaceti lety. Osnova spisu nedosahuje ovšem hloubkou úrovně moderních románů, a proto sluší práci tu pro průzračný vývoj vřaditi spíše do čboru povídkového. Zauzlení děje je přirozené, a mnohé epizody jsou s to, aby vyvolaly svým dramatickým účinem hluboké pohnutí v čtenáři, jemuž se »Zeleno busenje« dojista bude od prvé až do poslední stránky zamlouvati. Vlastní obsah románu zajímá krátkodobou životní paralelu dvou mohamedánských rodin v Maglaji, z nichž každá musila přinésti novým poměrům oběti, které přirozeným postupem bořily ztrnulé až dosud sociální názory v mohamedánském živlu okupačního území. Jedna z obou rodin zastoupena je v ději třemi syny, z nichž nejstarší, Mehmed, jest zástupcem kadiho v Maglaji, prostřední Ahmed počal dráhu úřednickou při kajmakamatu maglajském, a nejmladší, Alija, navštěvuje místní ruždiji (tolik jako nižší reálku). Všichni zbožňují starou matku a fádňým životem ctí památku předčasně zemřelého otce. V druhé rodině vystupuje v popředí hlava rodiny, Muharem Aga, jenž je zarytý nepřítel »Osmanlijů«, t. j. stoupců vlády cařihradské, a proto též i Ahmedovým, který, zamilovav se do krásné Aišy Muharemovy, pohlíží beznadějně v příznivý výsledek své náklonnosti. V tu dobu stalo se usnesení kongresu berlínského, aby Rakousko obsadilo Bosnu a Hercegovinu. Spisovatel líčí rozechvění, jaké zmocnilo se obyvatelstva maglajského nad zprávou touto a popisuje ony proudy, z nichž jeden vlivem nařízení sultánského smíruje se s neodvratným stavem věcí, druhý pak pod heslem obrany svobody vlasti rozněcuje povstání proti vojákům rakouským. Též v rodině Effendiově nastal rozkol v názorech; rozvážný Mehmed radí ku klidnému ústupu a vyčkání nových poměrů, nadšený Ahmed však, uchopiv se zbraně, staví se v řady povstalců, zanechav matku i Aišu jejich osudu. Spisovatel objasňuje v dalším líčení pravý obraz pověstného přepadení husarů u Maglaje a dovedným pérem kreslí drobné epizody rodinného i válečného života, jaké udávaly se v prvních dnech okupace kolem Maglaje. Tato dějová soustředěnost je Mulabdićově práci k nemalému prospěchu, poněvadž podobný sociální obraz poskytovalo v té době snad každé větší město bosenské. S uznáníhodnou upřímností odhaluje spisovatel onen rub vlasteneckého nadšení různých družin povstaleckých, které později v nedostatku potravin a hmotných prostředků různými úskoky a násilím v pravém smyslu drancovaly na venkovských statcích svých souvěrců, vymáhajíce se zbraní v ruce splnění svých nezřízených požadavků. Jedné noci přepadla menší družina podobných obranců vlasti i venkovské zátiší Mehmedovy rodiny, kde v zápasu s lupiči zahynula i stará hanuma Effendiova. Krátce potom došla Mehmeda zpráva, že milovaný bratr Ahmed padl při srážce s vojskem a umíraje poslal mu důkazy stále vzpomínky na vlastní rodinu i Aišu. Tato zůstala věrnou slibu a od dnů těch, kdy nabyla jistoty, že Ahmeda kryje již zelený pažit, vadla jako jarní květ. Nic nepomohly otcovy hrozby, nic matčiny prosby; vnucené zasnoubení, které neúprosný otec nařídil, urychlilo jen postup dívčiny choroby, která záhy zármutku svému podlehla. Aby sociální přibarvení románu výrazněji vyniklo, nanáší spisovatel v posledním odstavci letmo blízkou budoucnost a duševní náladu nejmladšího, však nadaného Alija Effendiho, jenž, přimknuv se k obrozeným poměrům své vlasti, s plnou důvěrou používá v Sarajevu vzdělání na nových školách, pomocí nichž též nový život rozvíti se má nad zeleným pažitem hrobovým, kam uloženi jsou zastanci starých předsudků. — Kniha psána je slohem lehkým, je sice prosycena zdomácnělými tureckými slovy, ale proto přece ji doporučujeme vřele přátelům chorvatského jazyka, kteří žádostivi jsou věrných a nestranných zpráv o sociálních poměrech v okupovaném území z doby nejnovější.

Putne uspomene iz godine 1898. Sabrao Ivan Trnski. U Zagrebu. Tisak Dioničke tiskare. Ve svých vzpomínkách z cest, které v minulém roce

konal, provádí starý, šedivý již básník chorvatský a upřímný soudruh Gajův čtenáře své přes Dalmacii od Velebitu ku Kotoru a přes rodnou Hercegovinu od úpatí Veleže až na vrchol Trebeviče nad Sarajevo. Tyto své vzpomínky okrášlil »Odjekom slavnému spjevaocu Smrti Smajlage Čengijića — banu Ivanu Mažuraniću —, v němž vroucími slovy a se stateckým nadšením doporučuje mladším pokolením národní svornost. Špis tento obsahuje následující odstavce: Sa Plitvica na more, U Dubrovniku, Čeznja za Dubrovnikom (touha po Dubrovniku), Iz Dubrovnika do Mostara i do izvora Bune, Sarajevo i iz Sarajeva. Kniha psána je pérem, které v obrazech slohových je starému chorvatskému pěvci ku cti; květnatou prosu proložil zvuknými verši, z nichž dýše pravá láska k vlasti a rodnému lidu.

Jan Třeštík.

SLOVINSKÁ.

Z nejnovější poesie slovinské. — Popěvčice milemu narodu. Anton Hribar Korinjski. V Celji 1899. Str. 208. Cena 1 zl. — V době, kdy všichni, ba již i děti hltají realistické a veristické četivo, kdy se skoro každý čtenář dává unášeti rozervanými, mlhovitými, nervosně unavenými vlnami dekadentismu, jsou pro našince pravým osvěžením takové básně, jaké vydal A. Hribar pod hořejším názvem. S moderními básníky nemá náš básník nic společného. Nové směry neměly a nemají na něho žádného vlivu. Hribar se od nich nenakazil a též ničemu nenaučil. Jeho básně diametrálně odporují nynějšímu literárnímu směru; vše datují ještě z ideální romantické doby; nejsou nic jiného, nežli národní píseň sama — oděná v pěknou formu. Básník se u národa učil a co si u něho vypůjčil, to mu nyní s velikými úroky splácí. A právě proto, že se u národa učil, má jeho poesie pevný základ — spočívá na křesťanských názorech; a jeho sbírka básní může se dáti do ruky každému s dobrým svědomím. — V přítomné sbírce jest pouze část Hribarových básní; větší a delší své práce ponechal do sbírky budoucí. Básník sám rozdělil básně na lyrické, ballady, romance a »junaške pesni«. Hribar není básníkem reflexe, u něho jest všechno konkrétní. On jest národním epikem; epika jest jeho živlem, kde se beze všeho klopýtání nejsnáze pohybuje. Domácí dějiny poskytly mu látku ku pěti epickým básním v přítomné sbírce, a již z těch se čtenář přesvědčí, že Hribar jest nejnadanější slovinský epik, takže i v lyrických jeho básních probleskuje tu a tam jeho epická povaha. Jazyk Hribarův jest čistý a plynulý. Verše a sloky mu z péra jen srší, při čemž někdy trpí i obsah. »Kdo myslí, že jest poesie anatomie života nebo fyziologie nervů, ať Hribarových básní nečte. Kdo však miluje poesii jako hudec své housle a zahradník své květiny, kdo chce svého ducha po denním namáhání osvěžiti, ten nechť je čte a jistě se mu zalíbí.« (Dom in Svet, XII. č. 4.)

Dekadent Oton Zupančič vydal sbírku básní pod názvem »Čaša opojnosti«. Str. 110. Cena 1 gld. — Kdo četl více dekadentů, tomu se Zupančič zdá střízlivým dekadentem nejen co do obsahu, ale i formou; tu a tam jest pro pikantnost trochu frivolním, ve slovech však měkkým a ohebným. Ale přes to jest přece jen dekadentem, na některých místech nejasným a nesrozumitelným. Sám jeho obránc a kritik dr. Rohida praví o jeho básni »Stari Kiš«, že jest tak nejasnou, že jest třeba psychiatra, aby ji čtenáři vyložil. Krátká kritika srbského listu »Nova Iskra« o této knize zní: »Zase jeden ctitel okultismu a mysticismu! Tyto básně někteří velice chválí, jiní zase haní pro velikou jejich nesrozumitelnost. Jestli mezi těmito básněmi několik perel, výrazů hlubokého citu a pěkných obrazů, zvaných »Stimmungsbilder«, ale velká většina potřebuje výkladu, chce-li čtenář rozuměti, co si básník myslí. Dodám-li, že básník na mnohých místech pokulhává v rytmech a verších, pak ať se čtenáři jeho básně líbí jak chtějí, my jsme s nimi nebyli spokojeni.«

Z oněch slovinských mladých básníků, kteří nejméně uznávají, že se musí člověk též při spisování stydět, jest zajisté nejradikálnější Ivan Cankar. Vydal v poslední době sbírku básní »Erotika«. Jakými jsou, vlastně jakými tyto básně byly, nemohu čtenářům říci. Jejich sláva byla smutná. Vyprávělo se, že jsou to plody ducha, které nalézají čtenářstvo pouze v lidech jistého druhu, a že jest jejich »milieu« takovým, do jakého z poctivých lidí chodí jen strážníci, kteří mají mrzutou povinnost kontroly nad nejnižšími údy lidské společnosti. Proslýchalo se též, že lublaňský kníže-biskup všechn jejich náklad skoupil a že — ó hrůza hrůzoucí — našly smrt v peci, aby se jimi mládež nekazila.

K moderním slovinským básníkům náleží též A. Aškerc, jenž byl dříve knězem ve Štyrsku, nyní však jest městským archivářem v Lublani. Zvláštního samostatného cyklu básní v poslední době neuveřejnil, ale dosti jeho nejnovějších plodů nalezne čtenář v »Ljublj. Zvonu«. Aškerc není sice dekadentem v tom smyslu slova, jako dříve zmínění básníci (Zupančič a Cankar), avšak má na slovinský dorost veliký účín. Jeho nejnovější básně jsou sice mnohem chatrnější nežli dřívější, ale odporný, fezavý duch negace, který jimi věje, nadchl slovinskou omladinu. Idei má Aškerc málo, pozitivního nepoví nic, a co poví, ještě to jest posmívání se nynějším poměrům. Dříve byl epikem, nyní se stal satyrikem. Přenáší čtenáře v duchu do Orientu, používaje sultánů a hadžiův k tomu, aby kritisoval a persifloval slovinské sociální poměry. — Aškerc jest nadaný básník. Jeho plastika, ohebný jazyk, rozmanitost forem, mohutné, jádrné rýmy — to jsou přednosti, kterých Aškercu nikdo nemůže upříti. Ale technika ještě není umění. Třeba jest citů, ideí; jest však též otázka, jaké jsou tyto idey a city. A co se toho týče, jest v Aškercově poesii mnoho špatného. O nejnovějších jeho básních jest všeobecný úsudek, že jsou Aškercem nedůstojny. Odnímá v nich křesťanským předmětům všecek křesťanský znak a přenáší je na stanovisko obyčejné, tu a tam i směšné všednosti. Poslední jeho delší legenda »Aglaja« jest pamflet na křesťanské mučeníctví; aby snížil víru, vyličil tu tělesnou smyslnost jako náboženský moliv. Frivolní duch novějšího písemnictví vytvořil hojně pamfletů na křesťanství, ale vznešeného zjevu mučeníctví ani nejhorší nepřátelé křesťanského jména netroufají se svou ironií poskvřniti. Buď Bohu žalováno, že tak učinil Aškerc, jenž ještě před nedávnem stál jako kněz — u oltáře.

Redaktor dr. Lampe, referuje o těchto nejnovějších literárních zjevech slovinských, praví rozhořčeně: »Každý vlastenec, který opravdově miluje svůj slovinský národ, musí den co den v srdci potlačovati zoufalé myšlenky, které se mu bezděky vnučují při pohledu na naše nešťastné domácí poměry. Nejen, že Slovinstvo na hranicích propadá, hrobaři národního blaha jsou již při práci též v našem středu. Hrobař jest tím důležitější osobou, čím více jest mrtvol. A mrtvol, den co den, hojně mrtvol si přejí někteří našinci, mrtvol za každou cenu. Svě lopaty by snadno a s úspěchem mohli užiti k jiné práci, vždyť jest práce dosti a dělníků tak málo u nás. V politice, vědě, ve spolcích — všude dosti práce! To však ne, raději kopou národu hrob též s poesii, vždyť jest hrobařství nyní moderně slovinským.

Fr. Štingl.

NĚMECKÁ.

Repetitorium der Philosophie für Studierende der katholischen Theologie. (Nach Stöckl's Lehrbuch der Philosophie.) Mainz. Fr. Kirchheim. 1899.¹⁾ Heft 1. Elemente der Logik. Str. 67. Cena 80 pf. Heft 2. Elemente der Ontologie. Str. 32. Cena 45 pf. Heft 3. Elemente der Kosmologie. Str. 26. Cena 40 pf. Heft 4. Elemente der Psychologie. Str. 77. Cena 90 pf. — Látka, upravená dle známé Stöcklovy učebnice filosofie, která před několika roky vyšla v sedmém vydání, podána jest tu na několika stránkách stručně, ale přehledně, takže velmi platné služby prokáže při opakování nejen theologům, jimž, jak výše uvedeno, v první řadě jest určena, nýbrž i každému, kdo filosofii na zdravých a rozumných základech zbudovanou se obíral. Ant. B. Drápalík.

Adalbert Stifter's Ausgewählte Werke. Volksausgabe mit einer Schilderung über des Dichters Lebensgang von Rudolf Holzer. Bunte Steine. Erzählungen. Der Nachsommer. Linz 1899. Preis 2 fl. — Málokdy koupím některou německou knihu; raději studuji a čtu díla ze slovanských literatur. Ale toto německé dílo jsem si přece objednal. Prvý sešit poslaný mi na ukázkou z knihkupectví Mareisova v Linci se mi při prohlížení tak zalíbil, že jsem si ihned objednal dílo celé. — Všemi spisy Stifterovými vane křesťanský duch; jakýsi mír, dobrota a láska spočívá v jeho spisech. Jako farář Kneipp se snažil člověčenstvo přivést k pfirozenému způsobu života, tak vedou všechny spisy Stifterovy čtenáře k onomu pramenu, ze kterého vyvěrá štěstí nejen jednotlivce, ale i celých rodin, ku křesťanství. A. Stifter (1805.—1868.) v předmluvě k I. vydání

¹⁾ Prosíme všech pánů přispívatelův, aby referující o té které knize, poznamenali, kde a kdy ta kniha vyšla, pokud ovšem jest to udáno. Bez tohoto udání jest hledání v bibliografických seznamech valně znesnadněno.

sebraných svých spisů praví: »Přítomné dílo nečiní nároku na práci spisovatelskou, nýbrž mým přáním jest, jednotlivému člověku, jenž asi stejně smýšlí a cítí jako já, připravit příjemnou hodinku; možná, že tato bude dále působiti a snad i něco mravně krásného učiniti. Podaří-li se mi to, pak jest účel tohoto díla dosažen.« Ačkoliv Stifter ve svých spisech jen Horní Rakousko miluje a ctí, nezůstal pfece lokální veličinou, nýbrž jako charakter jest Rakušanem, jako spisovatel Němcem. Stelzhammer, Kaitenbrunner, Proschka, Prechtler jsou sice ve své úzké vlasti ctěni, avšak Stifter jest na severu právě tak jako v Alpách milován. Stifter si vydobyl literární dějiny. Stifterovu srdci nejbliže nejsou lidé, nýbrž příroda. Jednání a osudy svých hrdin opřádá vždy přírodními zjevy. Všechny jeho charaktery jsou šlechetny; chybuji-li někdy, následuje ihned lítost a pokání. Líčiti špatné stránky lidské duše nezdá se býti dle Stiftera úkolem umění; proto v jeho spisech čtenář marně pátrá po hlubokých perspektivách nebo sociálních pozadích. Přes to jsou pfece všechny jeho charaktery psychologicky správné. Poněvadž Stifter každou náruživost popírá, schází v jeho povahách též všechno sexuální. »Darwin a Häckel ještě neplvají ze stránek jeho spisů,« poznamenává R. Holzer v předmluvě k této knize. Nevnikne-li čtenář úplně do něžných, překrásných duší jeho povah, zdají se mu býti nezajímavými, málo charakteristickými. Muž a žena milují se u Stiftera jako etheričtí, bezpohlavní andělé. Manželství jest u něho nejsvětějším svazkem, jenž nikde není napaden anebo jen aspoň o jeho štěstí pochybováno. »Bunte Steine« jsou právě perly pro mládež. Z povídek nazvaných »Studien« jest dle mého soudu nejlepší »Das Heidedorf«. Sociálním románem »Der Nachsommer« dosáhl Stifter vrcholu. V tomto díle jest mnoho zkušeností ze života spisovatele samého; jest to, abych se tak vyjádřil, nejosobnější dílo ze všech jeho spisů. K nejlepším plodům Stifterova péra náležejí též jeho dopisy, zvláště z roku 1866.

Fr. Štingl.

Č E S K Á.

Spisy Alexandra Sergějeviče Puškinu. Ruská knihovna. XXXI. Sv. I. Tiskem a nákl. J. Otty v Praze. 1899. V tomto výboru belletristických prací nej přednějších ruských spisovatelů podává české veřejnosti redakce u příležitosti stoletých narozenin Puškinových některé z jeho literárních prací. Jest to hlavně »Kapitánova dcerka« překladem B. Prusika, jeden z nejlepších jeho románů, jenž vyšel poprvé tiskem r. 1836. Zde jeví se autor jako první spisovatel ruský a »zastance uražených a ponižených«. Vedle toho jest tu známá svým úspěchem povídka »Piková dáma«, překladem K. Štěpánka vyšla r. 1834.; dále novella »Dubrovský«, překl. Olgy Kalašové, jež snaží se řešiti sociální problém, »Povídky Bělkina«, »Kirdžali« a drobné nedokončené zkazky »Moufenín Petra Vel.«, »Roslavev«, »Egyptské noci«, vesměs přeloženy O. Kalašovou. Ve spisech Puškinových užito hojně národních ruských motivů, jež zpracovány moderní technikou prosy, uchvátí čtenáře, ježto propleteny jsou k tomu výraznými lícnými povah i nádhernými obrazy myšlenkovými. Něžný duch zbožnosti, srostlý s pravoslavným lidem ruským, dojíká čtenáře jako krůpěje rosy; toho, bohužel, není u moderních spisovatelů, zvyklých podávati charaktery beze všech projevů náboženských. Díkce autora i překladatelů jest elegantní, prostá, srdečná. Vydáním spisů Puškinových v jazyku českém r. 1899. oslavila se dokonale památka jeho stoletých narozenin (26. května 1799. — 29. ledna 1837.) v písemnictví českém.

Vlastimil Hálek.

»Zlatá kniha« čili »Dědictví sv. Ludmily« v Písku. — Jako každý předešlý rok, tak i letos vypučely na březích Otavy »Zlaté Listky« (čís. 36.) a vrostly »Zlaté Klasy« (čís. 36.) Milé knižčky formou i obsahem! Můžeme říci, že každoročně bēfeme je do ruky zvědavé, abychom seznali, čím překvapili zase naši mládež horliví pp. pořadatelé »Zlaté Knihy«. Naděje, které v ně klademe, nás ještě nikdy nezklamaly, ba pp. pořadatelé naše očekávání pravidelně předstihují.

Tak i letos. Zaslужují tedy knižčky toho plnou měrou, bychom o nich se zmínili. Začneme se »Zlatými Listky«.

Již první delší povídkou »Cena pravého přátelství« od Aloisa Dostála upoutá se pozornost naší mládeže, kterou ještě více napne řada hned následujících, šťastně volených kratších obrázků ze života dětského od A. B. Šťastného. Jsou to: »Podivné přátelství« (psa a vrány, kteří si v nouzi pomáhali), »Lodičky«,

kteřé pouštějí děti po kaluži, »Králičkové« a »Malý prodavač hraček«, v nichž šťastně zachycena dětská útrpnost a konečně »První písnička«, které naučil Petr svého spolužáka Jaroslávka na housle, jež mu i daruje. Roztomilé povídečky tyto vesměs ozdobeny jsou případnými a slušnými obrázky. Pak následuje zábavně poučný obrázek: »Ve skelné huti« od Ludm. Grossmannové-Brodské. Dítka továrníka Pivničky jsou se svými rodiči přes prázdniny na Šumavě u strýčka, který je fidelem velké sklárny. Jeho laskavostí seznamují se dítka hravě se způsobem výroby skla, s jeho zdobením, různými druhy a pod. Jediné, co bychom při tomto článku vytkli, jest, že měl vhodněji býti zařazen do »Zlatých Klasů«, kdežto lehčí článek od téže spisovatelky v »Zl. Kl.« »O čokoládě« byl by v »Zl. Lístkách« úplně na svém místě pro tak útlou mládež! Celá sbírka zakončena »Poupátky«, t. j. třemi drobnými básničkami.

Prohlédneme nyní skutečně zlatá zrna v »Zlatých Klasech«.

Hned první z nich »O soustrasti« rozhoduje o ceně celé sbírky. Jest to psychologický článek z pera profesora-odborníka. Plynňý, lehký sloh, živé vypravování, hojnost vybraných příkladů, to vše činí četbu nesmírně zajímavou, k níž naše čtenářky opět a opět se budou vraceti. Následuje cyklus básniček »Zvony« od Jindř. Š. Baara. Celkem je jich šest: »Úvodní«, »Velký«, »Poledník«, »Hrana«, »Umráček«, »Sanktusový«, jedna hezčí než druhá. Názvy ukazují vám sice, co chce autor vyjádřiti, ale myslím, že jich ani nebylo třeba. Vždyť po prvním přečtení poznali byste to hned po tom šťastně voleném rytmu, zvonicím, v každé básničce skutečně individuálním. — V povídce »Zachráněný život« od A. B. Šťastného pěkně jest ukázáno, že nesmí člověk nikdy, ani v nejvyšší bídě sobě zoufatí, nýbrž na Boha spoléhati, který důvěru jeho jistě nezklame. Dále jest krásná legenda ze života Krista Pána na zemi od Vlasty Pittnerové: »Kristovy stopy«, pak zábavně poučný článek: »O čokoládě« od Ludm. Grossmannové-Brodské, v němž seznamujeme se s výrobou čokolády, s jejím užitkem, různými druhy a způsoby vaření čokoládového nápoje. — V poslední povídce »Rodinný obrázek« od Fr. Bobka-Sedlčanského pěkně se líčí, kam vede nerozumné vychování a přepych v rodině, kdežto rozumné vychování a spofivost jest základem blahobytu.

Jak patrné, jsou obě knížky obsahem bohaty a čestně řadí se k ročníkům předešlým. Povídky v »Zl. L.« i ve »Zl. Kl.« jsou vesměs rázu nábožensky mravně vzdělávacího, drobnější pak články jsou poutavé, vybrané skutečně pečlivě. Konáme tudíž jenom svou povinnost, doporučujeme-li tak dobrý a záslužný podnik jako jest »Zlatá kniha« čili »Dědictví sv. Ludmily« v Písku. Zejména důst. pp. katecheti a velect. pp. učitelé račtež laskavě doporučovati mládeži knihy »Dědictvím« vydané a schvalovati je rodičům jako vhodné dárky vánoční a novoroční, k svátku, do vínku, k sv. biřmování, za pilnost o zkouškách atd. Podrobné zprávy o »Dědictví svatě Ludmily« jsou na obálce každého čísla »Zl. L.« i »Zl. Kl.«

Vážme si dobrých knih pro mládež!

Václav Poustka.

Některé vzpomínky na českou vlast v Itálii. Napsal prof. Dr. Fil. Alois Kolísek S četnými obrazy. Cena 1 K. Tiskem Hynka Hodana v Hodonině. Nákladem vlastním. — »Kdo má rád svou vlast, všude ji hledá, i v krajích vzdálených snaží se naléztí něco, co vlast připomíná, co souvisí s dějinami národa ať již radostnými nebo smutnými. A blahými city se pozachví srdce naše, když daleko vlasti své, v krajích cizích, nalezneme nějakou vzpomínku — i sebe menší — na svou vlast.

Též Itálie skýtá nám mimo krásy své, mimo modré a čisté nebe, mimo vůni květů mandloňových a citronových, mimo tajemné háje stříbrošedých oliv, mimo světoznámé památníky statečné a mocné Romy, také rozmanité vzpomínky na naši milou vlast českou.

Těmito slovy začíná p. spisovatel svůj spis; Dr. Kolísek pobyl delší dobu v krásné Itálii, kde se zájmem, plným vlasteneckého nadšení, sbíral památky jména českého. Slávu národa českého hlásá nejen půda rodná, nýbrž i daleko za hranicemi, daleko za nebetýčnými Alpami, daleko i za pochmurnými Apeninami, u samých břehů, jež libají šumné vody širých moří — i tam tají se sláva jména českého!

Pan spisovatel uvádí nás slovem poutavým, poetickým k těmto svědkům slávy národa českého. Uvádí tu některé památky dle pořadí měst a míst od vlasti naší víc a více vzdálených. Kdo zajímá se o dějiny milého národa našeho — a čí srdce by netlouklo pro milenou vlast naši — tomu jest spisek Dra. Kolíska velmi vítaným a poučným, zvláště oněm, kteří buď již cestovali, neb teprve

cestovati hodlají smavou, krásnou Itálií. Proto doporučujeme jej vřele všem synům a dcerám národa našeho. Vhodné a vkusné obrazy dodávají celému spisu tím větší zajímavosti. Některé chyby tiskové, jež omluviti se dají asi knihtiskárnou v e n k o v s k o u, doufáme, že budou odstraněny při druhém vydání!

Města, ve kterých se p. spisovatel sešel s památníky jména českého, jsou: 1. Feltre, 2. Benátky, 3. Milán, 4. Pavia, 5. Berceto, 6. Lucca, 7. Monte Carlo, 8. Pisa, 9. Florencie, 10. Siena, 11. Assisi, 12. Trevi, 13. Řím, 14. Tivoli, 15. Velletri, 16. Monte Cassino, 17. Vallicula u Bari, 18. Některá místa jižní Itálie.

Montano.

Drobty. Prosou napsal Antonín Klose. S kresbami V. Olivy. 157 stran. Nákladem J. Otty v Praze. Cena 1 zl. 20 kr. Čteme na jemném papíře sbírku romanet, jež mají ráz francouzských obrázků. Forma jest lahodná, obsah vábí, svůdný, jenž dovede mladé čtenáře uchvátiti, zanést je do sfér lásky, kdež snadno klesnou ve — hřích. V těchto »Drobtech« spočívá mnoho smyslnosti, o nic pozitivního se neopírající, tím méně o dekalog. »Lásku vyjádřiti polibkem, ani Ignác z Loyoly nezakázal« (str. 42.) aneb »Přijde stáří, a co potom? Člověka v sobě zapíratí, na anděla nedospěješ«, jsou frivolními narážkami na katolické zásady. Neméně odsouzení hodným jest citování II. Knihy královské, kapit. 13. Písma sv., jež se čte od hrdiny povídky z dlouhé chvíle a nudy, jenom za účelem kochání se v sexuálních myšlenkách, který, když již vším přesyten jest, sahá k Písmu sv. a hledá v něm místa, jež jsou pro dospělého rozumného čtenáře vylíčený přirozeně dle své doby.

»Cestou k oltáři« jest soubor myšlenek snoubenců, jedoucích k sňatku do kostela, které o všem možném jednají, jen ne o podkladu toho důležitého kroku, který činí, jímž má býti svátost. Literatuře naší těmito »Drobty« se neposloužilo. Směr autora není zdravý. Škoda, že do krásné formy své nehalí ušlechtlejší věci. Kresby Olivovy při jednotlivých skizkách jsou velmi pěkné a přiléhají těsně k obsahu.

Od téhož autora vyšla v zábavné nedělní příloze »Nár. Listů« ze dne 22. října t. r. črta »Čtrnáctiletá«, jež má býti vzata z venkovského života. Líčí poměr lásky čtyřicetiletého fidičního učitele k jeho žačce, čtrnácte roků staré. V kontrastu tom jeví se tolik nepřirozenosti, že čtenář s nechutí četbu tu odkládá. Nelze nám »Drobty« ani podobné »črty« Ant. Klose nikterak mládeži doporučiti.

Panna. Dle něm. »Die Jungfrau« od P. V. Lercha, S. J. vydal v českém rouše P. J. Schroller, Ss. R. knížečku o 40 str. s titulním obrazem sv. Gaudiósy v Bilině, tiskem J. Dreschra r. 1899., v níž dospělejším dívkám promlouvá o panenství, co jest? Dobrovolné či evangelické, povinné, ztracené, a jak si ho hleděti. Povšimnutí hodna jest úvodní myšlenka: O těch věcech praví básník, že z ráje pocházejí: květiny na luzích, hvězdy na obloze a nevinné oči. Knížečka hodí se za dárek dívkám.

Vlastimil Hálek.

Druhá láska. Román od Jos. D. Konráda. Libuše č. 5. ročníku 1899. Díl I. — V I. dílu románu líčí se rozervaný dobrodruh Livora, jenž svedl v Praze nezkušenou venkovskou dívku. Ta lituje svého činu, opustí ho a stane se chotí fádneho muže, jenž zná její poklesek. Spofádaným životem a čistou láskou mu splácí, že jí nepohrdl. Zlý démon Livora však počíná bořiti opět šťastné její manželství. Mravním charakterem románu měla by býti, jak se zdá, Marta; ale líceň její není tak význačnou, aby docela čtenáře zaujala. Převlekou protiváhu má bídný charakter bonvivanta Livory, takže kresby jeho zvrhlého nitra i nekalých činů ovládnou pozornost čtoucího, a tím právě kazí. Odporný jest názor jeho o povolání ženy a o manželství (»škoda peněz za oddávky. Co pak tím obfadem se nám něco může zlepšit? tak aspoň budeš moci svobodně odejít, až se ti zlíbí.« (str. 68.) Aby autor dovršil vylíčení jeho dobrodružného života, nesmí scházeti dle názoru jeho, že byl též v klášteře u milosrdných, odkud sběhl. Spisovatel vkládá mu do úst protináboženské fráze, kterých si mohl ušetřiti, jako na př.: »Hovoříš jako zpovědník, chceš mi připomínati smrt?« (71.) »Ófelie, jdi do kláštera!« (78.) »Z toho měl být plačtivý velebník. To bylo nějakého kázání.« (73.) »Jaké pak v tom jest hrdinství, jíti se vyvzdychat do kláštera? Odfikání, co to jest pro fádneho muže? Nic! Odfikání jest pro staré panny, když se nemohou vdát. Pro muže jsou činy, vítězství, svět.« K tomu všemu připíná, jako zcela zbytečný pendant k ději poměr »lásky« františkána

Benjamína k neteři Apolence; líčení to jest urážející. Vzhledem k tomu všemu nemůžeme román katolickému čtenářstvu doporučit. Proti minulému podlílu »Libuše« ozvaly se důrazně učitelské listy, an v jedné povídce líčen učitel, kterak byl na láčkách sbit od vesnických hochův, a prohlásily, že učitelstvo na venkově vystoupí jednosvorně proti »Libuši«, bude-li vážnost stavu učitelského u čtenářstva snižovati. Stejným způsobem nutno jest se vyjádřiti duchovenstvu, jež hojně »Libuši« odbírá, a snad i rozšiřuje, že stejné stanovisko zaujme, bude-li přinášeti podobné romány. Život kněze líčen alespoň v tomto díle nedůstojně.

Vlastimil Hálek.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. V Itálii znamenati jest dva mocné proudy: jeden přes veškeré překážky a boje, přes veškeré útoky směřuje k Vatikánu, je mu věren a kráčí neochvějně pod praporem katolickým. Sicilie, zmítaná otřesy revolučními, vyslala do Vatikánu své věrné katolíky, počtem přes sto, ale zastupující četné tisíce. Sv. Otec přijal poutníky v sále Klementinském; k nim přidružilo se asi 200 jiných osob, Italů i cizinců. Mezi těmi byl i rakouský profesor rytíř z Brudermannu se dvaceti studujícími, konajícími vědeckou cestu. Ohnivou adresu oddanosti a holdu četl Msgr. Catalanotto. Sv. Otec chválil víru Siciliánů a jejich věrnost; mluvil s jednolivci, dal si představití vznešenější i prosté účastníky pouti a přijal laskavě dary, které mu věnovali. Sicilští poutníci těšili se v Římě vůbec veliké pozornosti nejen katolických spolků a vznešených osobností, ale i liberálního Říma. Vyuikající osobnosti sicilské pouti navštěvovány byly v Albergo Laurati, kde bydlily, proslulými Římány a předními žurnalisty. Po slyšení ve Vatikáně konáno bylo v Albergo Laurati shromáždění, kde arcibiskup Schiró mluvil nadšenou řeč na text sv. evangelia: »Co jste přišli viděti? Zdali třtinu větrem se klátící?« Nikoli, proroka, největšího z proroků, jehož zrodila žena. Arcibiskup Msgr. Schiró je znamenitý řečník a dovozoval úchvatnými slovy, že římský biskup je prorok, mající poslání, hlásati lidem jejich povinnosti, že jest největším z lidí, poněvadž zastupuje největší důstojnost, kterou člověk zastávati může. Mírný jako beránek, těší se úctě celého světa, i nepřátel papežství; silný jako pravý lev, obnovuje a udržuje sílu, trváje pevně na okřídlených slovech »Non possumus«, vyslovených synům rozkolu blahé paměti Piem IX. Symbol papežství, dodal Msgr. Schiró, vidíme v slavné kopuli Michael Angeliové, která se zdá slučovati nebe se zemí; skloniti se před papežstvím je tolik, jako povznést se a ušlechtili sama sebe. Papežství dalo všem národům důkaz, že o ně pečuje. Řeč arcibiskupova provázena byla hlučnými projevy a potleskem souhlasu. — Rektor chrámu sv. Petra v Londýně předvedl sv. Otci 150 anglických poutníků. Přijati byli v sále Klementinském. Když se sv. Otec objevil, nesen na lenošce, vypukli poutníci v blásitě plesání. Na osvědčení synovské lásky a oddanosti dal sv. Otec přečísti odpověď ústy Msgr. Merry del Val. Sv. Otec projevil velikou radost, že vidí před sebou anglické katolíky. Již ho potěšili třikráte a projevuje naději, že u příležitosti jubilea století je uvidí po čtvrté. Slovy vroucími poctívá papež vévodu z Norfolkku, neohroženého, věrného a vynikajícího katolíka. Uděluje na konci slyšení všem poutníkům, vzdáleným jejich rodinám, příbuzným a přátelům z celého srdce apoštolské požehnání. Dne 7. listopadu k polednímu přijat byl ve Vatikáně velkokníže Jiří Michajlovič se svou chotí Anastasií Michajlovnou, v průvodě Mikuláše Čarykova, ruského ministra u sv. Stolic. Slyšení trvalo přes půl hodiny; potom navštívil velkokníže J. E. kard. Rampollu, který mu po poledni návštěvu v Grand Hôtelu oplatil. Sv. Otec je neustále činným; o básních jeho psaly nedávno veškeré listy. Nyní pracuje o veliké encyklice, již vydá na sklonku tohoto století. Bůh Ho žehnej a zachovej!

Proti pověře o rituální vraždě. Národní Jednota Českožidovská v Praze vydala v listopadu ve velikém nákladu brožuru »Proti pověře o rituální vraždě« ze spisu prof. theologie Dra. H. L. Stracka z Berlínské university, jež tisknuta byla u L. Ballenbergra na Smíchově. Ke spisku připojena předmluva od Dra. Gustava Weinera, rabína na Vinohradech, dále dodatky od Anatola Leroy

Beaulieu a od T. G. Masaryka. Brožura byla u velkém počtu rozeslána po celých Čechách zdarma na obecní úřady a různé korporace, z nichž od mnohých ihned poštou byla vrácena. Nepodává žádných pozitivních důkazů, omezujíc se hlavně útoky na Dra. Rohlinga. Viděti jest z toho, jak se v kruzích semitských horečně pracuje a nešetří se žádného nákladu, jedná-li se o propagandu tiskem.

Klášteřní drama. Kus ztraceného ráje. »Písecké Listy«, feuilleton č. 40. Od Zdeňka Otavského. — Po způsobu socialistického tisku počíná venkovská liberální žurnalistika, která se jinak »hrdě« k národnímu směru přiznává, a o sobě rozhláše, že chce přispívati »k poučení a vzdělání« lidu — přinášeti karikatury duchovenstva, jež staví do opačného světla proti jeho povinnostem. Tak i v tomto feuilletoně předvádí čtenářům kaplana Podhorského, jak působí v klášterním pensionátě, a při tom má milostný poměr k jedné z chovanek. Děj jest tak za vlásky přitažen, že rozumný čtenář na první pohled pozná jeho lživou úmyslnost. Uvádí cholеровou epidemii v Čechách v naší době, ač tomu již 30 roků, co cholera v Čechách zuřila. Celá forma práce ukazuje na začátečníka. Zdá se, že literární plody ve venkovské žurnalistice, která jindy přinášela cenné práce, počínají také vadnouti — dekadentismem. Vlastimil Hálek.

Polské zprávy. 17. října tomu bylo 50 let, kdy zemřel slavný světový skladatel Bedřich Chopin. Narodil se 1. března 1809. v Želazové Volji u Varšavy. Jeho otec František, domácí učitel v domě hraběte Skarbka, byl rozený Francouz. Matka skladatelova byla Polka, Justina Krzyżanowska. Bedřich byl vychován řádně a zbožně. Byl slabý a velmi citlivý. Prvním jeho učitelem byl Čech A. Živný. Bedřich jevil veliké nadání hudební a skládal záhy klavírní kusy, polonézy a mazurky. Od svého prvního vystoupení r. 1818. na dobročinném koncertě stal se miláčkem varšavského obyvatelstva, zvláště šlechty. R. 1828. dokončil studie na varšavském lyceu a odebral se do Berlína a Vídně na uměleckou cestu. Po svém návratu měl odejiti do Italie, ale neučinil toho, zamilovav se do jisté dámy, již k počtu napsal krásné adagio svého klavírního koncertu F-mol. Když se však provdala za jiného, odebral se do Paříže, kdež se seznámil s Lisztem, Mickiewiczem a jinými vynikajícími muži a se spisovatelkou George Sandovou. Pracoval mnoho a vyučování klavíru bylo na překážku jeho činnosti skladatelské. R. 1837. onemocněl a odebral se na ostrov Majorku, kde ho Sandová ošetřovala. Navrátil se, skládal opět mnoho. R. 1848. odešel do Londýna pořádat koncerty, však nepřiznivé podnebí mu podrylo zdraví. Zemřel v Paříži 17. října 1849. Všechno jeho dílo bylo uveřejněno 83. Chopin jest ve všem původní a jeho známkou jest, že slovanskou, zvláště polskou národní melodii světa uvedl ve známost. Jeho skladby jsou příkrou protivou tehdejších směrů; položil základ k hudební škole, již zdokonalili pak Thalberg, Liszt a Henselt. Smýšlením byl rozhodný Polák. R. 1869 mu byl postaven ve Varšavě pomník. — Dne 18. září zesnul hrabě Włodzimierz Dzieduszycki na svých statcích v Poturczyci. Náleží k nejbohatším polským vlastencům. Jeho hlavním dílem jest založení musea im. Dzieduszyckých ve Lvově, které sbírkou květin a zvířat zaujímá v Evropě třetí místo. Tím si postavil v národě polském nehynoucí pomník. — V Těšíně byla letos otevřena 5. třída polského gymnasia. — Koncem ledna byl v Miłosławiu v Poznaňsku postaven v zámeckém parku pomník jednomu z největších polských básníků, Juliuszu Słowackému. Řeči proslovili kníže Zdzisław Czartoryski, Henryk Sienkiewicz, advokát z Petrohradu a spisovatel Spasowicz a prof. Dembiński.

Bulharské novinky. Jordan Ivanov, K. Karagjulev, S. Iv. Barutčiski sestavili praktickou rukověť dějin řecké, římské, italské, francouzské, španělské, německé a anglické literatury. Vyšla s názvem »Vseobšta Istorija na Literaturata« nákladem Chr. G. Danova v Plovdivě. Též jest určena za učebnici pro střední školy. Pokud nám známo, nemáme stručné a soustavné podaných dějin těchto literatur, ač bychom jich také potřebovali. Totéž knihupectví vydalo ještě několik jiných učebnic. — »Bolgarska Sbirka«, vědecký a zábavný čtrnáctidenník, přenesena byla z Plovdiva do Srédce a bude nyní vycházeti měsíčně v téměř rozsahu. Její majitel a redaktor Stefan S. Bobčev se přestěhoval se svou advokátní kanceláří do hlavního města. Těž vydává též »Juridičeski Prégled«. — Vážný illustrovaný slovanský měsíčník »Život« přestal právě vycházeti. Redaktorem jeho byl S. Gidikov. — Bulharským obrázkovým listem jest »Bolgarska Iljustracija«. — 14. července dle východního kalendáře zemřel Chr. P. Konstan-

tinovič, sběratel folkloristiky v Rhodope, spolupracovník mnohých listů, jako Marice, Bolgarske Sbirky, Bolg. Prěgledu, Periodičeského Spisanie, Minist. Sbornika za umotvorenje. Dlouhá léta byl předsedou stenografické kanceláře v národním sobraní. — Nejlepším povídkářem bulharským jest Ivan Vazov. Jeho některé povídky jsou přeloženy též do češtiny. Nejnovější jeho práce »Nemili-Nedragi« bude v brzce přeložena do chorvaštiny. Také do frančtiny se nyní jeho povídky překládají. — Dr. G. Ivanov-Balsamov vydal stručný, kritický rozbor socialistův a socialismu v Bulharsku s názvem: »Kritičeski bělžkie«. — Svätý synod bulharské cirkve vydal překlad německé »Apologie křesťanstva« ve Srědci 1899., cena 2 liry. — »Najnova istrija ot Frenskata revoljucia do dnešno vrėme« jest název studie poslední revoluce francouzské D. D. Agura, cena 3'50 lir.

Fr. H. Žundálek.

Chorvatské zprávy. V Podgradji u Benkovce byly vykopány starodávne stavby, ale pouze základy; jsou tu památné stavitelské pomníky a nápisy, z nichž nejdůležitější jest nápis ku počtě císaře Trajana (106—112 př. Kr.). — Dr. Aleksa Lj. Mitrovič, redaktor zaderského »Srbského Glasu«, vydal pamflet o chorvatských mučenicích Petru Zrinském a Krstu Frankopanovi s názvem »Ustrišci iz hrvatske historije«. — »Nešto (něco) o životu i radu (dile) sv. bratce Cirila i Metoda«, jest 32stránková nová brožurka pro lid. Kněz Ivan Tkalčić vydal nový svazek (5.) soudních obsílek a rozsudků záhřebských 1375.—1391: »Povjestni spomenici grada Zagreba«. Dílu přidán jest obšírný úvod. — Farář a známý spisovatel Josip Zorič vydal svůj román »Borba i pobjeda« (Boj a vítězství) uveřejňovaný ve feuilletoně záhřebského »Obzoru« zvláště. Kniha stojí 1'20 zl. v Prozorju, p. Dugoselo v Chorvatsku u spisovatele. — Chorvatský farář v Steeltonu v Americe oznamuje, že v brzce vydá svoje spisy: »Hrvati i Hrvatsvo u povjesti« (v dějinách), »Mane hrvatskego naroda ili Hrvatsko ogledalo (zrcadlo), a »Zulum, žalostne povjestne uspomene«, všechny spisy po 30 kr. — Adolf Weber, známý chorvatský básník, vydal svoje sebrané »Pjesme«. Cena 1 zl. — Kotorský biskup Uccellini přeložil dva díly Danteovy Božské komedie, totiž »Očistec« a »Ráj«; vydá je tiskárna Vitalianova. »Peklo« převedl do chorvatštiny Cori Buzolić. Překlad »Ráje« skýtá mnoho obtíží, neboť je tam soustředěna veškerá filosofie a theologie středního věku. Biskup Uccellini překonal všechny nesnáze. Jak některé listy tvrdí, budou mít Chorvati nejlepší z překladů Danteova díla.

Fr. H. Žundálek.

Ze zemí slovinských. »Kmetiski list«, který byl jako liberální orgán založen proti katolickému »Miru« v Celovci, zašel od Nového roku. Jeho liberální nauky se neujaly mezi zbožnými slovinskými rolníky. — Jména míst a vsí lublaňského hejtmanství vydal R. Samsa nákladem »Katolišské bukvarny (knihkupectví) s mapkou za 80 kr. — Blaž Potočnik. Dne 31. ledna konala se stoletá památka výborného kněze a vlastence Blaže Potočnika. Týž narodil se r. 1799. v Kraňsku, gymnasiijní a bohoslovecká studia konal v Lublani, po několikaletém kaplanství na venkově byl jmenován stoličným vikářem (kaplanem) v Lublani, potom se stal r. 1825. farářem v Šent Vidu (Sv. Vítu) u Lublaně, kde zůstal do své smrti 20. června 1872., tedy celých 39 let. Vydal několik školních knih, tak »Úvod do počtářství«, »Praktickou slovinsko-německou grammatiku«, byl spolupracovníkem »Novic« a »Davice«, Wolfova německo-slovinského slovníka, kalendářů. Vydal dva svazky kostelních písní. — Slovinský umělec Maks Fabiani dostal od výboru za nejlepší návrh umělecké přeměny náměstí před Karlovým kostelem ve Vídni první cenu 2500 zl.

— * —

Paběrky z novin a z veřejného života.

Sv. Otec Lev XIII. udělil požehnání katolickému časopisectvu v Prešpurku. — Lev XIII. poslal mosaikový obraz, představující Petrské náměstí, presidentovi argentinské republiky jako znak své radosti, že obnoveno bylo diplomatické spojení mezi Vatikánem a Argentinou. — Manželka Loubeta, předsedy francouzské republiky, dostala od sv. Otce drahocenný růženec. — Z Ameriky chystá se veliký počet katolíků na jubilejní pout do Říma. — Starci 90letí přinesou 2. března 1900. sv. Otcí svůj hold. Budeť toho dne sv. Otec slaviti 90leté narozeniny. — Sv. Otec poslal gen. opatovi řádu Benediktinského P. Bo-

nifacovi Krugovi na Monte Cassinu vlastnoruční list, v němž zásluhy řádu o náboženství a vzdělanost velebí a na důkaz svojí přiznání k řádu 25.000 lir věnuje na opravu hrobky sv. Benedikta na Monte Cassinu.

Každěmu chvilku hrajon. R. 1893. vytloukla pokrokářská omladina redaktoru tohoto listu v Žižkově okna. Žižkovské městské zastupitelstvo, rozhořčené nad urážkou Jana Nerudy ve »Vlasti« a nad obranou v Dělnické příloze »Čecha«, chtělo našeho redaktora vyobcovati z města. Vyobcovati z obce může obecní výbor jen ty největší vyvrhele, a to jen tehdy, jsou-li mimo jiné obci hmotné na obtíž. Jedná-li se o kněze, učitele, úředníka, poslance atd., musí obec předložiti své usnesení okresnímu hejtmánství. Redaktor Tom. Škrdla byl obci na obtíž, neboť již třináct let živil její chudinu! Referentem v této aféře byl tehdy sám starosta žižkovské obce, p. Fr. Bláha. — Ale jak se časy mění! Roku 1898. vytloukli socialisti na městské radnici v Žižkově několik oken — prý asi 10 tabulí — kdežto Tom. Škrdlovi r. 1893. vytloukli omladinisté jen jednu — a téhož roku p. Fr. Bláha, vida proti sobě proud v městském zastupitelstvu, poděkoval se z úřadu starosty a nyní se s bývalými pány druhy z radnice soudí. Když bylo proti němu ve veřejném tisku — i v »Katol. Listech« — vydáno se strany žižkovské obce prohlášení, došel si p. Fr. Bláha do »Katol. Listů« a žádal, aby mu uveřejnily jeho protipohlášení. Tak se časy mění! — A kdož měl větší radost z tehdejších demonstrací žižkovských než p. Dr. Jan Herben v »Času« a kolik potup uveřejnil již proti »Vlasti« p. Tomáš Garigue Masaryk v »Naši Dobře«? Aj, podivno sluchu, roku 1899 hraje se zase jim pro jejich židovinu, Masarykovi na universitě a oběma v českém tisku. — Roku 1893. malovaly »Šípy« havrany, jak se slétají nad »Vlastí«, a r. 1899. malují »Šípy« Masaryka, která jako otrok ochlazuje vodou bohatého žida. I není-liž pravda, že každému chvilku hrajou — a nyní právě Masarykovi a Herbenovi!

Biskup Glavina †. V biskupské vile Servole u Terstu zemřel bývalý biskup diecése terstsko-koparské Dr. Jan Glavina, jenž tam žil na odpočinku, u věku 72 let. Zvěčnělý hodnostář církevní byl rodem Slovinec a svému národu věrně oddán. Roku 1878. povolán byl na biskupství poréčsko-puljské a spravoval je k úplné spokojenosti slovinských i vlašských diecesánů do r. 1882. Po smrti terstského biskupa Dobrily jmenován byl Dr. Glavina jeho nástupcem a vstoupil ve šlépěje tohoto rovněž věrného syna národa slovinského. Pro snahu svou však býti aspoň částečně spravedlivým k obyvatelstvu slovinskému ocitl se brzy ve sporu s irredentistickou družinou, která Terst ovládá. Obecní rada terstská podala dokonce v otázce zavedení slovinských služeb Božích, které se Dr. Glavina horlivě ujímal, stížnost k papežské Stoliči na něho. Dr. Glavina odstoupil pak r. 1895. z úřadu. Obdržel titul arcibiskupa pelusijského a žil v úplném ztížení.

Pomník Samovi Tomášskovi. Hrob skladatele hymny »Hej Slované« na hřbitově chyšňanském dosud pomníkem není označen. Slováci američtí poslali na pomník 640 zl. Dru. Samovi Daxnerovi, advokátu v Tisovci na Slovensku. Dar americký má býti základem, ostatek sejiti se má sbírkami. Dr. Daxner míní, že nejlépe bude postaviti zatím pomník a z úroků základního jmění podporovati chudobnou mládež, studující na slovanských školách. Postavení důstojného pomníku má se odročiti, až Pán Bůh popřeje Slovákům lepších časů.

Poeta. Za příčinou sedmdesátiletých narozenin svého veleváženého předsedy, preláta Msgra J. B. Rausa v Brně, který od prvopočátku v čele Cyrillo-Methodějské záložny stojí a o rozkvět její zajisté největší má zásluhy, shromáždila se správní rada s úřednictvem ku slavnostnímu sezení, ve kterémž ústy pana místopředsedy Msgra Dr. Hodra význam dne slovy vzletnými a upřímnými oceněn a panu předsedovi úctyplné a oddané blahopřání předneseno. Na památku toho dne a k trvalé poctě oslavencově odhalen jeho obraz v životní velikosti v zasedací síni, kdež jest stkvělou ozdobou. Neočekávanou ovací až k slzám pohnut děkoval předseda vřele všem účastníkům a odmítaje ve známé skromnosti přičítané jemu zásluhy, povzbuzoval správní radu a úřednictvo slovy otcovskými, aby jak dosud tak i nadále svorně působili k rozkvětu záložny, která z malých začátků dodělala se netušeného zdaru a rozkvětu. Podotýkáme ještě, že zdařilý obraz pana předsedy jest mistrným dílem akadem. malíře J. L. Šichana.

Mgr. VI. Šťastný na odchodu z gymnasia. Počátkem letošního školního roku po své žádosti dán byl na odpočinek msgr. VI. Šťastný, professor I. českého gymnasia státního v Brně, bisk. kons. rada, redaktor »Obzoru« a velezasloužilý spisovatel, působiv 32 léta jako professor na prvním huma-

nitním ústavě moravském. I sešel se professorský sbor I. českého gymnasia státního v malé dvoraně Besedního domu v Brně a pozval k tomu i sbor professorský druhého gymnasia ze Starého Brna, aby se s msgr. Vl. Štastným rozloučili. Srdečné zdravice promluvili ředitelé obou gymnasií a různí profesori, ponejvíce žáci oslavencovi. Jubilejní báseň prof. Frant. Rypáčka přednesl prof. Al. Vlk. Časopis »Hlas« ze dne 26. listopadu, jenž přináší o této slavnosti dlouhý feuilleton, na konci píše: »Večer na rozloučenou s msgr. Vladimírem Štastným svědčí o tom, že z prvního gymnasia českého odešel muž, který působiv na ústavě od jeho počátku, zanechal po sobě místo skutečně nevyplněné, že kolegové jeho laikové dovedli oceniti pravý význam i ušlechtilý charakter velezasloužilého učitele básníka, katechety výborného, druha přelaskavého a vlastence i lidumila vždy obětovného, zkrátka muže, o němž nejlépe a nejzřejměji lze napsati slova Horatiova: »integer vitae scelerisque purus«; neboť Vladimír Štastný byl opravdu prvního českého gymnasia ozdobou a okrasou, senior i vzor sboru jeho. Monsignorovi Vladimíru Štastnému mnoho stálého a jistého zdaru, milého a pracovitého klidu ad multos annos!«

Banket na rozloučenou s dp. farářem Fr. Vaněčkem, odcházejícím chefredaktorem »Katolických Listů«, vydal se jako dojemný projev přátelství a oddanosti. Do útulné místnosti známé restaurace páně Bréjskovy dostavilo se hojně přátel dp. faráře, mezi nimi na prvním místě J. Osv. p. Vojtěch hrabě Schönborn. Hovor, jenž se záhy mezi účastníky banketu rozvinul, vyjadřoval upřímné politování, že velezasloužilý chefredaktor tak záhy nucen jest opustiti redakci, ve které zdárně působil. V pause mezi hostinou ujal se slova J. O. pan hrabě Vojtěch ze Schönbornů, aby pronesl první připítek na počest oslavence Další připítek pronesl dp. P. Petr Kopal, kněz, arcib. notář, a profesor Václav Müller, jenž den před odjezdem dával na počest dp. faráře ve svém bytě přátelskou večeři. Čtvrtý připítek pronesl člen redakce »Hlasu Národa« p. Hovorka. Oslavenec na tyto zdravice srdečnými slovy odpovídal. — Telegramy zaslali: gymn. ředitel Kurka v Benešově, Ferd. Schmidt z Radnic, P. Václ. Váchal z Hradčan, Fr. Žundálek z Hodkovic a sazeři »Kat. Listů«.

Pí. Vlasta Pittnerová pořádá opět svazek svých prací pro Rajhradskou lidovou knihovnu. Tentokrát budou to obrázky ze života městského na počátku tohoto století, hlavně z tradic rodinných čerpané. Velkou práci z tohoto prostředí »l'epička Kopřivova« přináší současné naše »Vlast«.

Nové oratorium Perosiho. Kněz-skladatel Perosi složil nové oratorium »Vražda nemluvnátek betlémských«. Oratorium má dva díly: příchod mudrcův a útěk do Egypta, vražda nemluvnat. Nyní chystá se Perosi k oratoriu »Slavný vjezd Páně do Jerusalema«.

»Jho klerikalismu« chce lámat novým svým židovským denníkem, jak v »Čase«, prohlašuje profesor Masaryk. Těší se, že na tu protiklerikální udici chytil hodné »zlatých« rybek v podobě 100korunových podílů. Dnes však jest u nás již nemnoho lidí tak hloupých, aby v »klerikálech« viděli škůdce národa; spíše je vidí v praktických filosofech židomilech a falešných humanistech, jakým je prof. Masaryk, který dnes »klerikály« nenávidí, ač jen »klerikálovi« knězi děkuje, že vůbec mohl studovati. Jho Masarykovy »filosofické« otravy zlomit je dnes heslem české veřejnosti. Proto asi p. Masaryk mezi Čechy málo lidí chytí. Prof. Masaryk ať dá jen pozor, aby místo »jha klerikalismu« nezlomil sobě vaz! »Vědeckou práci« nazývá prof. Masaryk v »Času« svou pověstnou brožurku o procesu polenském. Dr. Baxa mu ukázal, jak »důmyslnou« je brožurka Masarykova. Nazývá-li ji Masaryk vědeckou jako ostatní práce své, jsou-li ostatní práce jeho také tak »vědecké«, jest věda Masarykova praubohá!

Katolický spolek školní konal ve Vídni v den sv. Leopolda svou obvyklou pololetní schůzi, která jako obyčejně vytvářela se velikolepou manifestací katolické Vědy, která se dostavila v počtu 6000 osob do ozdobného hudebního sálu Spolek má takovou váhu, že i místodržitel Kiehlmansegg, ač protestant, omlouvá svou nepřítomnost. Pomijíme obvyklé formality schůze, abychom poněkud dále mohli se obírat obsahem pronesených řečí. JUDr. Porzer mluvil v odpoledním shromáždění o požadavku katolíků na katolickou výchovu. Takovou v nové škole katolíci nemají, poněvadž se, bohužel, často stává, že výchova světlena jest učiteli, jenž jest protestantem, nebo židem, nebo docela bez vyznání. Největším bezprávím a násilím jest, že katolíci musí posílati děti

do takých škol, které katolickými nejsou. V Prusku ministr kultu prohlásil, že sociální demokrat nemůže býti učitelem, v Bavorsku stanoveno, že žid nesmí býti učitelem na veřejné škole, my v Rakousku musíme trpěti, že děti jsou vyučovány od židů i sociálních demokratů, protože u nás platí zásada: katolíci nedělají revoluci. Ovšem, ta zásada jest pravdivá, ale horší jest, když se hofkost zahníždí v srdcích občanstva (viz Tyrolsko). Ku konci vyzýval k podpoře škol katolického spolku. Do schůze dostavil se též zemský hejtman vorarlberský a líčil vymoženosti Vorarlberčanů na poli školství od r. 1870. Poněvadž od nynějšího parlamentu nelze ničeho očekávati, pomohli si obyvatelé Vorarlbergu, kteří jsou hrdi na svůj název, že jsou mezi černými nejčernější, tím, že zřídili si seminář pro katolické učitele v Tisis a ústav pro dívky, který vedou sestry sv. Kříže. Závěrečnou řeč odpoledního shromáždění pronesl P. Wimmer S. J., jenž dokazoval péči církve katolické o vzdělanost. Nemohl zajisté voliti lepší způsob, než uvést čísla řádů, které mají prvním účelem vzdělání a školou. Nejmeně přes 30 řádů mužských a více než 100 řádů ženských obírá se výchovou mládeže a školami, a vychovává na miliony dětí. Ač se žádná společnost nemůže pochlubiti podobnými čísly, přece se opakuje hloupá věta o nepřátelství církve k vědě. Ve večerní schůzi mluvil dr. Schwarz; a klasifikoval učitelstvo. Usnesení brněnského sjezdu učitelského nejlepší vrhá světlo na onu část učitelstva, která za první požadavek svůj klade vzdáliti náboženství ze školy. Škola někde je školou branců budoucích sociálních demokratů. Spolek školský snažil se oddělit škody poměrů školských dle sil svých, 13 let trvá a 19 škol kvetoucích a výborně působících založil. Princ Liechtenstein mluvil o trojí třídě učitelství: křesťanské, nacionálně-liberální a sociálně-demokratické. Úlohou snah katolíků jest, vymýtit sociální demokracii ze školy. Schůze školního spolku katolického jsou tak četně navštěvovány, že musí býti konány dvakráte, poněvadž hudební sál, největší ve Vídni, by účastníky najednou nepojal.

Spolek sv. Vincence v Číslech. Jenerální rada spolku sv. Vincence v Paříži uveřejňuje statistiku za r. 1897. Dle toho měl spolek sv. Vincence ve všech zemích v tomto roce 10,209.882 fr. příjmů a 10,205.536 franků výdajů. Tolik almužěn dostalo se chudíně skrze spolky vincenciánské. Francie sama měla 2,185,488 franků příjmů a 2,232.172 franků výdajů. Zde se jeví účinná láska k bližnímu ne na papíře, ale ve skutečích.

Katolická lidová čítárna a knihovna v Praze. Již před několika lety počalo se v mnoha spolcích katolických pomýšletí na zřízení veřejné katolické knihovny a čítárny, o jejíž důležitosti a významu netřeba se zmiňovati. Ale pro různé překážky nedocházela otázka ta svého příznivého vyřízení. Konečně podařilo se »Katolickému lidovému spolku v království Českém« po různých obtížích otevřít »Katolickou lidovou čítárnu a knihovnu« (v Eliščině třídě č. p. 655-II.) a odevzdati ji svému účelu. Krok tento, jenž nazván býti může ve společenském životě katolickém krokem ku předu, vyžádal si ovšem velikých obětí. Spolek věnoval své knihovně skoro celé své jmění, a činnost spolková byla novým tímto dilem skoro cele zaujata. Leč výbor spolku nelituje toho, co své knihovně obětoval; neboť blahodárný výsledek a stále rostoucí účinek její, který po roce již tak patrným se objevil, dostatečně korunoval obětovnou práci. S řadou příznivců roste počet cenných a poučných spisů a veliký výběr láká a soustředí lid náš k tomuto vydatnému pramenu duševního vzdělání (za 8 měsíců bylo 1600 knih půjčeno), kde stýkáme se přímo s lidem naším navzájem a kde často i jiný dá se poučiti o pravdách jemu cizích. Leč vydržování takové knihovny a čítárny vyžaduje ročně velikého nákladu a Kat. lidový spolek ze svých členských příspěvků není s to, aby potřebám těm vyhověl. Proto s důvěrou obrací se k dobrodincům, aby laskavě sebe menší podporou peněžní nejen k udržení, ale také k rozkvětu tak důležitého podniku, jakým jest »Katolická lidová knihovna a čítárna«, přispěti ráčili.

Katolíci v Uhrách konali dne 8. a 9. listopadu tři sjezdy v Budapešti. 8. listopadu byl sjezd ústředního svazu katolických spolků čtenářských, 9. listopadu sjezd křesťanských společenstev a potravních spolků, téhož dne pak sjezd eucharistický. Na sjezdě bylo zastoupeno 300 spolků a katolických kruhů svými zástupci. Jak »Information« píše, bylo na sjezdech zastoupeno nejvíce duchovenstvo. Tak zv. intelligence v Uhrách (skoro jako většinou u nás) chová se k církvi a k zájmům katolickým se zarmucující, ale i odpornou odmítavostí, avšak ani šlechta katolická nebyla dostatečně zastoupena. Přisládlá politika

Széllóva uspává a k nečinnosti vede zvláště šlechtu a biskupy. Vrcholem sjezdu byla oslava 70. narozenin hr. Ferd. Zichyho, uherského Windhorsta, jehož zásluhy o katolickou věc v Uhrách jsou veliké.

Anima v Římě. Rakousko-německý ústav Anima v Římě slaví letos 500leté jubileum. Animu čili hospic Fanny Marie u Dušiček založil Jan Petr z Dortrechtu v Nizozemsku. R. 1699. přijaty k užitkům Animy země koruny české. Biskupové rakousko-němečtí mají právo posílali do Animy mladší kněze za kaplany na dva roky. Rektora jmenuje císař rakouský a týž dostává plat od vlády rakouské. Kaplanů bývá 14. ale může jich býti až 24. I ndp. Lev svob. pán Skrbenský z Hřístě, kníže-arcibiskup pražský, byl kaplanem Animy. Msgr. Karel Jaenig, bývalý rektor Animy, dal chudíčkou kapli českou proměnit ve stkvostnou kapli českomoravskou, věnovav k tomu cíli sám 4000 zl. — Přejeme Animě, aby byla i dále útulným přibýtkem hostů z Rakouska.

Universita frýburská přestála stkvěle nebezpečnou krizi, o níž ještě před několika měsíci psaly všechny noviny. Počet posluchačů letošním školním rokem se zvětšil, a profesori z říše byli nahrazeni výtečnými silami z Rakouska. Letos byly také poprvé vypsány ceny na vědecké práce. Fakulta filosofická obdržela na to 5000 franků a fakulta theologická dostala od dobrodince z Rakouska 10.000 franků, které budou takto rozděleny: Cena 4000 fr. za nejlepší dílo o moderních ideách, pokud se přilící tradičnímu učení církve katolické; cena 2000 franků za nejlepší práci o základních otázkách bohovědných; cena 2000 fr. za nejlepší příruční knihu katolické mravovědy. Mimo to jsou založena dvě stipendia po 500 fr. a tři jiná po 200 fr. pro posluchače theologické fakulty.

Smutné poměry na Slovensku. Spišský biskup: Pavel šlechtic Szmrecsányi, původem Slovák, školskou (necirkevní) výchovou maďaron, rozeslal v říjnu maďarský (!) oběžník na dekanáty, který v českém překladě zní takto: »Velebnému okres. děkanskému úřadu! Z mnohých stran dáno mi bylo na vědomí, že turčansko sv.-martinský slovanský spolek ve mnohých stolicích mezi lidem sbírá podpisy na memorandum k Jeho Veličenstvu i k zemskému sněmu za účelem vydobytí toho, aby jazyk jednotlivých národností země do obecní správy i zemského soudnictví byl zaveden. Úplně jsem o tom přesvědčen, že jestli sbírání podpisů na některých místech naší diecése zahájeno již bylo, že milí duchovní soudruhové s náležitou opatrností i rázností všechno vykonají, aby svých věřících odvrátili od tohoto hnutí, které může přinést zisk jen těm, kteří zmatek a nespokojenost vyvolati zamýšlejí. Dejte se tedy, prosím, do boje se svými okresními duchovními, a nabude-li jistých vědomostí o tom, že v některé obci udály se již pokusy ku sbírání podpisů, jaký byl jejich výsledek, podejte mi o tom zprávu dle možnosti do konce tohoto měsíce.« S vroucím pozdravem: Pavel, biskup. Co z toho následuje? 1. To, že v Uhersku apoštolské stolce změněny jsou v politické agentury; 2. že uherští biskupové jsou ve vleku zednářské vlády maďarské; 3. že z děkanských hodností učiněny jsou policejní detektivní úřady; 4. že kněží, otcové i vůdcové lidu, mají se státi bijci jim svěceného stáda; a 5. že, co dovoleno Rosza Szandorovi, zle pověstnému maďarskému banditovi, mnohočlennému vrahovi a zloději: prositi o milost!, to odepřeno je oltáři i trůnu věrnému slovenskému národu! Slováci budou a musí žádati na sv. Otci v Římě pro sebe v Uhrách apoštolského delegáta, jako in partibus infidelium...«

Učme se od mohamedána. Slavný cestovatel Alex. Humboldt vypravuje, že za pobytu svého v Cafihradě toužil spatřiti též modlitebnu či mešitu mohamedánskou. Po dlouhém namáhání dosáhl konečně toho, že směl býti přítomen jejich bohoslužbě. S podivným pocitem vstupoval v »dům prorokův«. A co spatřil? Každý moslemín, blíže se k svému chrámu, šel pozorně urovnává, stírá prach s obuvi své a přišel do předsíně, svléká opánky se svých nohou. Vstupuje do chrámu, tiše běže se ku předu, na svém místě pokleká, sklání hlavu svoji a čelem země znovu a znovu se dotýkáje, pokorně se modlí. Hluboké mlčení, tajemné ticho panuje vůkol. A když moslemín modlitbu dokoná, nechť se zády k hrobu prorokovu obrátí, pozpátku zpět se běže a tiše, bez hluku opouští svoji svatyni. Uctivé, vzorné toto chování jinověrců učinilo na slavného cestopisce hluboký dojem. Vzpomněl na nedůstojné chování mnohých křesťanů v jejich chrámě a napsal: »Kdo chceš poznati, čím jest ti chrám, uč se od mohamedána. Nespatřil jsem nikdy v životě tolik posvátné úcty k domu modlitby, jako u nich.«

Statistika odpadlíků Schönerer uveřejnil v „Ostdeutsche Rundschau“ počet odpadlíků až do konce října 1899. Dle toho vystoupilo z katolické církve a přestoupilo k protestantismu v Čechách 4817, v Dolních Rakousích 1373, ve Štýrsku 930, na Moravě 198, v Solnohradu 72, v Korutanech 95, v Horních Rakousích 67, v Tyrolsku 77, ve Slezsku 18 a na různých místech 100 osob, dohromady 7751 osob. A tento muž se nestydí tímto přímo ďábelským ferneslem veřejně se chlubit. A což naše byrokracie, ta nic? Zda by se tyto věci mohly dít za dob katolického Ferdinanda II. a zda se toto odpadlictví nebude jednou na Rakousku mstít? Ostatně vidíme, že největší počet odpadlíků vykazuje tak zvané německé území v Čechách, hlavně patrně diecése litoměřická. Zde máme důkaz, co platná jest zůřivá a nekřesťanská politika P. Opitze a jeho orgánů „Reichspostu“ a wurnsdorfské „Volkszeitungu“.

Vrchol židovské drzosti. Židovský list „Wiener Allgemeine Zeitung“ přinesl nekonečný článek, v němž známý zrádce žid Dreyfus přirovnává se ku Kristu Pánu a Dreyfusův proces smrti Páně na kříži. Božství Páně se v článku výslovně popírá. List však ani zabaven nebyl. Toliké drzosti schopen je židovský list, tak dbá se „náboženství a mravnosti“ za vlády hr. Claryho-Kindin-gera. Židovskou drzost nezkrátí leč heslo: „Svůj k svému!“

Nevděčná Francie. Ve Francii jest 1200 řeholních ústavů, kdež jest vyučováno na dva miliony dítek, a stát nedá na to ani krejcaru; v katolických ústavech Francie nachází přes 100.000 věkem sešlých a na 60.000 sirotek útulku a v nemocnicích 250.000 chotých. A přece Francie katolíky stále pronásleduje!

Inserty „Katolických Listů“. Feuilletonista Petr Kopal trefně pravil, že jest především třeba organisovati kupující křesťanské obecnstvo. Tato organisace nejlépe se provádí tím, když křesťanské firmy dávají inseráty do katolických listů. Naše přední vlastenecké žurnály jsou naplněny inserty firm židovských. „Katolické Listy“ inserty takové nepřijímají, a proto jsou spolehlivým vodítkem pro ty, kteří je čtou. Jest však nutno, aby čtenáři „Katolických Listů“, když přijdou kupovat, v obchodě také řekli, že do obchodu zavítali na základě insertu v „Katol. Listech“.

Různé: Msgr. Dr. Ant. Lenz, probošt na Král. Vyšehradě, vyznamenán byl od Jeho Veličenstva komthurským křížem řádu Františka Josefa s hvězdou. Blahopřejeme. — Kapitulním děkanem v Č. Budějovicích stal se kanovník Mat. Wonesch a kanovníkem ředitel bisk. semináře Jakub Sponar. — Dr. Deckert, farář ve Währingu ve Vídni, slavil 15. listopadu 25leté jubileum své pastorální činnosti. Dr. Lueger, obecní rada vídeňská, učitelstvo a četní přátelé uspořádalo mu srdečnou ovaci. — V Lublani bude letos o Vánocích všeslovinský sjezd katolického dělnictva a zároveň sjezd katolických žurnalistů slovinských. — V Týně n. Vlt. shořel letos rodný domek českého básníka Ant. Jar. Puchmajera, předákaz dob našeho probuzení. — V Bekešské Důce v Uhrách zakládají katolické gymnasium. Hraběnka Kristina Wenekheimová věnovala na ten cíl 70.000 zl., kardinál Schlauch 100.000 zl. Celkem jest sebráno již 300.000 zl. — V Linci sestoupil se výbor, jehož úkolem jest pout do Jerusalema. Poutníci vypraví se do Jerusalema v dubnu r. 1900. — Bavorské ministerstvo rozhodlo, že židé na křesťanských školách nesmějí vyučovati.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Sociální odbor družatva Vlast konal dne 28. listopadu t. r. za předsednictví p. Václava Žížky druhou schůzi v XVI. správním roce. — Předsedající vítal vřelými slovy nového člena dp. Vl. Háška, faráře z Liboce, načež jednatel, p. Tom Jiroušek, četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Jednatel oznámil, že od poslední schůze před čtyřmi nedělemi konané přednášeli pan Fr. Satorie v Mšecích-Zehrovicích u Nového Strašecí a v Soběslavi, p. Václav Dvorský v Břevnově, a jednatel v Praze a v Karlíně. Nový spolek povstal v Sopotech u Ždírcu a v Ratenicích činí se přípravy, aby spolek katolický v život tam vstoupiti mohl. Přihláška o řečníka došla z Netolic; vyfídi se. — Referent rolnické otázky, dp. R. Vrba, promluvil v tato slova: Kdežto Německo věnuje

melioračním podnikům, zvláště splavnění řek, které má pro zvelebení zemědělství ohromnou důležitost, velikou pozornost. Jest u nás meliorační hnutí v plénkách. I zde vidíme zhoubnost národnostních hádek. Podpory na veliké meliorační podniky ze státní pokladny jsou velmi skrovné. Za období od r. 1894.—97. poskytnuto bylo podpor na podniky meliorační pro Čechy 152.623 zl., pro Moravu 20.355 zl., pro Slezsko 39.300 zl. Pro malé meliorace, které se provádějí na statcích soukromníků, věnovány jen skrovné podpory. Zde by mělo rolnictvo více hleděti si svých zájmů: Kdo klepá, tomu se otevře, kdo nedbá, nikam nedojde. — Velikou nevoli mezi rolnictvem způsobuje účinek vyrovnávacích předloh na základě § 14., otevření uherských hranic pro dovoz uherských bagounů k nám. V Uhrách jest té doby 1600 obcí stíženo vepřovým morem. Ačkoliv vláda naše to věděti musí a ví, jak nakažlivý jest vepřový mor, přece se neostýchá maďarské chťiče podporovat a vydati zájmy našeho danými tak vyssátého rolnictva v šanc. Zde jest svatou povinností našich poslanců, aby vši silou se zasadili o to, aby vepřový dobytek z Uher k nám dovážeti se nesměl. — Zajímavou odpověď dalo ministerstvo orby okresní hospodářské záložně v Čáslavi, kterýžto ústav žádal za podporu na stavbu obilního skladiště. Ministerstvo odvětilo, že mu není možno povolití subvenci ústavu peněžitému, ale že je ochotno podporu tu dáti hospodářskému spolku, který by hodlal obilní skladiště postaviti. — Referent dp. VI. Hálek uvádí, že právě zemský výbor připravuje sněmu království Českého osnovy důležitých zákonů, těsně přiléhajících k řešení otázky sociální, jako o chudinství v obcích, o alkoholismu atd., k nimž vyžaduje si prostřednictvím okresních výborů dobrozdání a názory obcí. Vzhledem k tomu jest nutno, aby křesťanští sociálové, pokud zasedají v obecních výborech, hleděli v návrzích uplatňovati naše zásady o těchto otázkách. Stran nezachovávaní nedělního klidu při velkostatech i rolnických živnostech nesou vinu často veřejné dozorcí orgány, které si toho nevšímají, nebo s malou pílností proti rušitelům vystupují. Stravovny okresní, jakkoli z počátku slibovaly mnoho dobrého, neosvědčují se vzhledem k velikému nákladu, jehož vyžadují od poplatníků. Obtěžování žebrotou a tuláctvím mladých lidí děje se na dále skoro v té míře, jako před zřízením stravoven. Byly-li tyto pro stravování a nocleh chudých cestujících jednou zřízeny, nechť četnictvem pílzně se zakročuje proti potulným mladým žebrákům, jako se to děje v Dolních Rakousích. Systém stravoven budiž pak opraven dle vzorů v jiných zemích, jež se osvědčily. Pozoruhodno jest, že železniční zřízenci při schůzích svých ve příčině zlepšení svého postavení domáhají se nedělního klidu výslovně, by mohli přítomni býti bohoslužbám v kostele. — Jednatel p. Tom. Jiroušek podává zprávu o tom, že statistický úřad práce ve Vídni zamýšlí pořádati anketu k vyšetřování příbytků domácích dělníků a dělnic, pracujících pro konfekcionáře. Referent praví, že se zde patrně jedná o zdravotní stránku těchto dělníků a dělnic, neboť všeobecně se ví, že jsou mimo dozor živnostenských inspektorů, že nepožívají výhod zákona živnostenského, pokud se týče pracovní doby, výpovědní lhůty atd. Řečník však praví, že by se tím stavu pracujících i zájmu řemeslné práce málo pomohlo. Nejlépe by bylo, řemeslnou výrobu způsobem »štukverkářským« a domácím pro konfekcionáře vůbec zrušiti, aby konfekční prodejny byly nuceny své zakázky vyřizovati a objednávat u řemeslně vyučených mistrů, dokud vůbec konfekcionářství nebude zrušeno. I navrhuje řečník, aby sociální odbor pronesl veřejně přání, by pracovní rada pro říšskou statistiku vyšetřila také, jak dalece konfekcionářská práce domácí řemeslům škodí a je ničí, a pak navrhla státní správě, aby domácí konfekcionářskou práci zrušila a konfekcionáře v jejich potřebách na řemeslné živnostenské mistry a jejich dílny poukázala. Přání řečníka se vyhová. — Sociální odbor doporučuje veřejné přízni voskářský závod p. Jos. Bauera v Praze, Spálená ulice č. 61, a ústav slepců na Hradčanech. — Tím byla schůze skončena.

Knihy a časopisy družstva Vlast:

Vychovatele, roč. XIV., vyšlo red. Dr. Rud. Horského čís. 22. až 23. s tímto obsahem: Vychovatelský úřad rodičů a škola. (Jan Nep. Jos. Holý.) — Otázka katechismová a katechese. (Jos. Smejkal.) — O přesnosti. (Fr. Myslivec.) — Vzdělanost a mravnost. (L. † 10.) — Několik gloss ke článku: Přehled světových náboženství a křesťanská náboženská otázka, uveřejněnému v Holubově Novém kalendáři učitelském na rok 1900. — Obsah Učitelské přílohy: Několik slov o varhanictví. (L. † 90.) — Počítání v prvním školním roce. — Obsah Katechetské přílohy: Příroda symbolem pravd evangelických. (J. Smejkal.) — Exhorty podali: Jan Smejkal, J. Týnský, Em. Žák a J. Thir. — Dne 1. ledna r. 1900. vyjde 1. číslo XV. roč. Vychovatele, který obratným řízením řídícího učitele pana Václava Špačka dochází vždy větší a větší obliby. Prosíme, aby co nejvíce byl rozšířen. Předplatné: ročně 3 zl., pololetně 1 zl. 50 kr. přijímá: administrace družstva Vlast, Praha č. 570-II

Dělnických Novin vyšlo redakcí Tom. Jirouška roč. IX. č. 6. a 7. s tímto obsahem: Zájmy práce vítězí. (T. J. J.) — Poharští otroci a církev prvotní. (Jan Šimánek.) — S národem. (T. J. J.) — Všechna moc vychází z lidu. (Václ. Žižka.) — Feuilleton: Stávkokaz. (K. L. Macháček.) — K číslu 7. přiloženy jsou »Spolkové Listy« s tímto obsahem: Dělnické divadlo. (Vlastimil Hálek.) — O tak zvané armádě dělnické. (JUC. L. Svatoš.) — Na »Dělnické Noviny« předplácí se ročně 1 zl. 60 kr., pololetně 80 kr., předplatné přijímá administrace družstva, Praha č. 570-II.

Papírnický závod družstva Vlast

v Praze, č. 570—II. (26 n.), Žitná ulice.

V papírnickém závodě družstva Vlast prodávají se:

1. **Časopisy:** »Vlast« (číslo 50 kr.), »Vychovatel« (číslo 10 kr.), »Děl. Noviny« (číslo 6 kr.), »Katolické Listy« (č. 4 kr.), »Křiz« a »Marie« (čís. 1 kr.), »Slova pravdy« (č. 2 kr.), »Rajská Zahrádka« (čís. 8 kr.), »Český Jinoch« (čís. 5 kr.), »Český Východ« (číslo 12 kr.), »Obnova« (č. 7 kr.), Časové úvahy (č. 4 kr.), Národní Politika (č. 2 kr.);

2. **různé modlitby katolické** od 25 kr. do 5 zl. 20 kr. a zpěvníky pro školní mládež od Xav. Dvořáka za 25 kr.;

3. **Katolické kalendáře** p. Kotrbovy (13 za 4 zl.) a Steinbrennerovy (12 za 4 zl.); kalendář katol. duchovenstva za 1 zl. 20 kr.;

4. **školní knihy z o. kr. knihoskladu a různé denníky a sešity pro školy obecné a měšťanské.** Zvláště upozorňujeme na nové české i německé katechismy. Malý se prodává za 15 kr. (poštou za 18 kr.), střední za 82 kr. (pošt. za 87 kr.), velký za 40 kr. (pošt. za 50 kr.) Než poštovné za všechny tři najednou stojí pouze 15 kr. Též se zde prodávají české a německé: Řeči, epistolky a evangelia na všechny neděle a svátky za 85 kr. (pošt. za 40 kr.) a Biblický dějepis za 50 kr. (pošt. za 60 kr.)

5. **Obrázky Svatých**, s textem českým nebo německým, veliký výběr. 8, 2, 1 po 1 kr., jeden za 2, 3, 4, 5 a 8 kr.; 100 kusů po 80, 45, 50, 55 kr., 1 zl. 20 kr. až 2 zl. 20 kr. Franc. obrázky kus po 15 kr., atlasové po 16 kr., cellulosa po 20 kr. Želatinové »listky z pilnosli« pro žáky a žákyňe obecných a měšťanských škol, 100 kusů za 40 kr.

6. **Papír konceptní** 100 archů po 23, 30 a 40 kr. **Kancelářský**, 100 archů po 80, 45, 56, 72, 80 kr., ministeriální 100 archů po 1. 60. Obálky bílé 100 kusů po 60, 80, 90, 1 zl. 20 kr. až 1 zl. 50 kr. Konopné obálky 100 kusů po 16, 25—50 kr. Obálky pro farní úřady s příslušnými nápisy, ale bez udání místa farního úřadu, 100 kusů po 80 kr., s udáním místa 100 kusů po 45 kr. **Papír dopisní**, a) 100 archů kvartového: čtverečkováného po 65 kr., linkovaného po 55 kr., hladkého po 45 kr., jiný druh 100 archů za 70, 80 a 82 kr.; b) 100 aršíků osmerk. lepší jakosti po 40 kr., 60 kr., horší jakosti po 81 kr. Osmerkového dopisního papíru »Margareth Mill« 100 aršíků I. = po 90 kr., II. = po 70 kr., III. = po 65 kr. a příslušné obálky k tomu v téže ceně. Osmerkový papír korunní 100 archů za 70 kr., hladký za 60 a 75 kr., příslušné obálky 100 kusů po 60 a 65 kr. Papír ssací (píjavý) arch 1—6 kr. Válečky se ssacím papírem od 28—55 kr. Lepenkový papír od 1 kr. až 15 kr. Papír balicí, 100 archů od 56 kr. do 1 zl. 70 kr. Kreslicí papír, velký archový, kus od 4—10 kr. Kreslicí sešítky po 5 kr., čtvrtky kreslicího papíru po 1 kr. Obálky ku kreslení po 1 kr. Kasetly papíru (různé) od 10 kr. výše. Mimo to jsou na skladě všechny druhy papíru barevného, mramorovaného, hedvábného od 1 kr. výše, a pergamenového na zavařeniny (metr 16 kr.).

7. **Inkousty:** černý cisařský, korunní, alizarinový, anthracenový s národního podniku, červený (karmínový), modrý (kovový), zelený. Větší láhev po 10 kr., menší lahvička po 6 kr. Velká láhev inkoustu se prodává za 50 kr., prostřední za 25 kr. Tekulá klovatína (arabská guma) v lahvičkách po 6, 10 až 20 kr. Kalamáre: kapesní od 22 kr. do 50 kr.

8. Tužky a násadky, tuše, barvy, gumy a péra. Tužky: národní podnik, tučet od 10—44 kr.; tužky barevné, tučet od 15—25 kr.; tužky kopírovací, červené a modré, kus od 4—12 kr. Skřípce na tužky, kus po 5—12 kr. Ořezovátko na tužky 10 kr. Násadky od 1—12 kr. Tuše všeho druhu, kus od 7 kr. do 2 zl. Barvy Wagnerovy i obyčejné (všeho druhu), kus od 8—12 kr. Guma k vymazání skvrn, kus 1—15 kr. Různé druhy per: krabička (144 per) 85 kr. až do 1 zl. 20 kr. Krabička per Komenského, hlavně od učitelů žádaných, je za 85 kr. Chránilka na péra a na tužky kus 1—4 kr.

9. Různé druhy a hojný počet visítek se zlatou ořezkou i bez ořezky, s příslušnými k tomu obálkami, pozvání k zábavám, oblašení sňatků.

10. Alba pro podobizny po 95 kr., 1 zl., 1 zl. 50 kr., 2 zl., 2 zl. 25 kr., 3 zl. 50 kr., 3 zl. 75 kr., 4 zl., 7 zl. 75 kr. a s hracím strojem za 12 zl. Alba na dopisnice po 25 kr., 50 kr., 1 zl., 1 zl. 75 kr., 2 zl. 50 kr., 2 zl. 60 kr., 5 zl., 6 zl., 10 zl. Památníky po 50 kr., 55 kr., 75 kr., 80 kr., 90 kr., 1 zl., 1 zl. 50 kr., 1 zl. 75 kr., 2 zl.

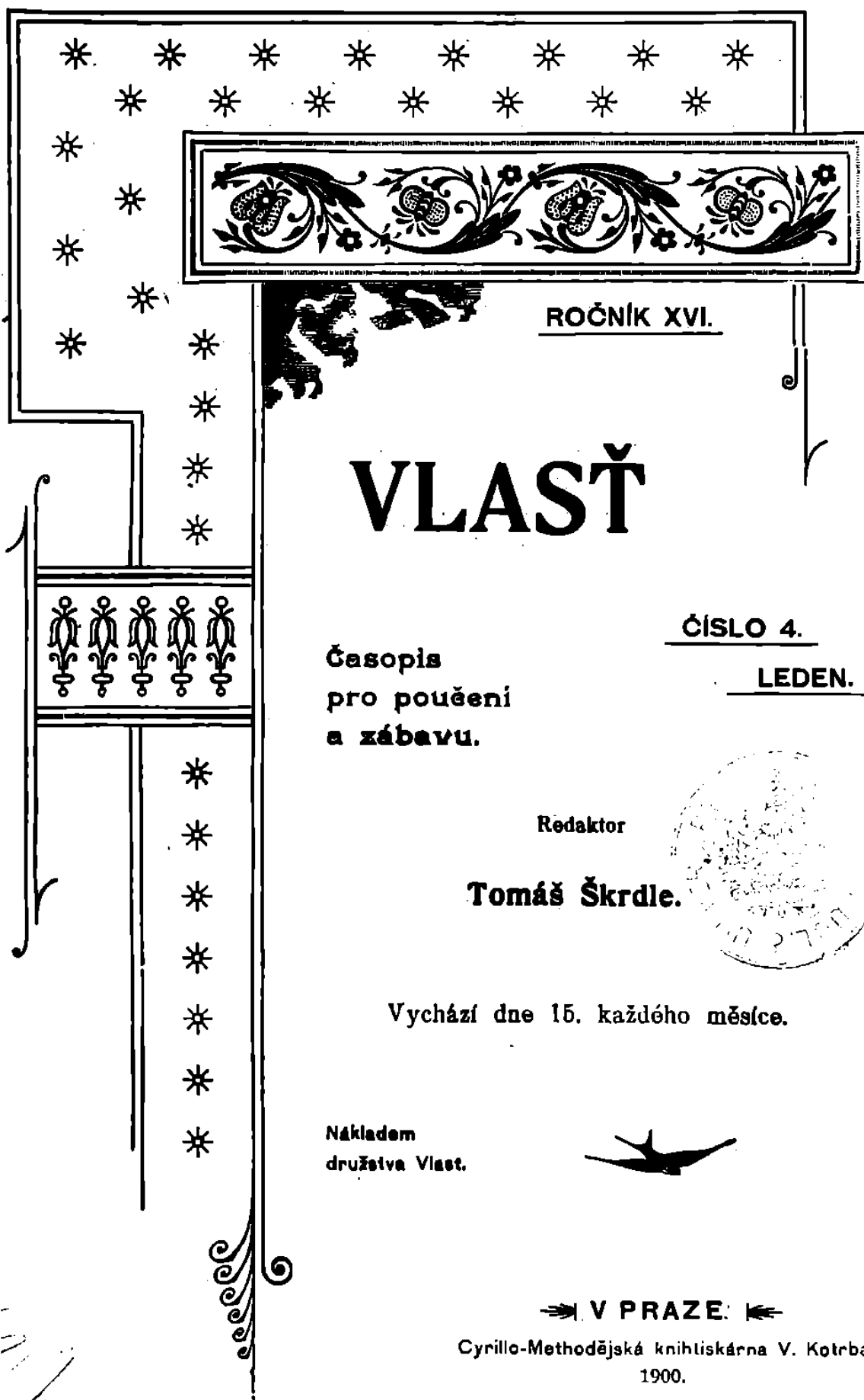
11. Průběžné a rohové fotografie našeho spolkového domu, čtvrtkové velikosti, na tuhém papíře napjaté se šikmou ořezkou (blokové). Proávají se po 2 zl.

12. Účetní, protokolní a členské knihy pro katolické spolky, hlavně spolky křesť. sociální, a kniha pro spolkového bibliotékaře, od 5 kr. do 2 zl. 20 kr.

13. Vánoční: Jesle na arších, po 2 a 12 kr., jesle hotové od 6 kr. do 1 zl. 70 kr.; krásné obrázky; narození Páně (pět druhů po 5 kr., atlasové po 16 kr.; malý Ježíšek, 100 obrázků za 45 kr.; po 2 kr. obrázky: Ježíšek s holubicemi, s beránkem, s knihou, u oltáře; dopisnice: narození Páně (pět druhů po 5 kr., hedvábné po 10 kr.; papír na jesle: skálový brokátový, arch po 4 kr., skálový obyčejný po 3 kr.; skálový pískový po 5 kr.; ozdobný gratulační papír vánoční po 12, 15 a 30 kr.; vánoční gratulační listky po 6, 8, 12, 20 a 22 kr.; ozdoby na vánoční stromek: papírové guirlandy, třásně vánoční, andělské vlasy, třeseň zubová, patentní hvězdy, florentinské perly, zvonky, svítící koule, perly, vánoční andělé, gratulační listky na Nový rok a novoroční dopisnice atd. atd. — vše v hojném počtu.

14. Různé jiné věci. Obraz Jeho Em. † p. kardinála Schoenborna 5 kr., dvoje dopisnice s jeho podobiznou po 4 a 5 kr. — Obraz J. M. ndp. Lva svob. pána Skrbenského z Hřístě, knížete arcibiskupa, 5 kr. — Pohlednice, vztahující se na vraždu v Poelné, prodávají se po 5 kr. Korespondenční listky s pohledy na Prahu, různá pražská předměstí, české hrady po 4 až 5 kr., jakož i s podobiznami některých katolických mužů (Lenz, Burian, Kosmák, Horský, Špaček, Kopal, Neuschl, Brodský, Hruban, Kovár, Jiroušek, Dostál) po 8 kr., Fr. Pravda za 4 kr. Pohlednice s podobiznami Fr. Palackého, Fr. Lad. Čelakovského, bud. mistra Smetany, Jos. K. Tyla po 5 kr. Pohlednice Böhmovy: Zlatá Koruna, Hluboká, Karlův Týn, Stará Boleslav, Žižkov, Král. Vyšehrad po 5 kr. Páně Kotrbovy koresp. listky s pohledy: Křivoklát, Karlův Týn, Zvíkov, Trosky, Rlp, Kunčická Hora, Žebrák a Točnick, Hostýn, velechrám sv. Barbory v Kutné Hoře, Libice, Rataje, Jindř. Hradec, Zelená Hora s Nepomukem; z Prahy: Nár. divadlo, Lorela, Hradčany, pražský orloj, Pražská brána, kostel sv. Václava na Zderaze, nám. Malostranské, Radeckého a Křížovnické, Strahovský klášter, Štěpělečský ostrov, Staroměstské mlýny. Náhrobky: sv. Jana Nep., Přemysla krále Otakara a Stará sněmovna po 8 kr. Koresp. listky s podobiznou J. V. císaře pána po 3—4 kr., dále Karla IV. a Vladislava II. po 3 kr. Wiesnerovy koresp. listky s pohledy na Prahu — velice krásné — po 6 kr. — Gratulační listky s květy (zvláště jemné) po 10 kr. — Pečetní vosk, jedna krabička 40 kr., 1 zl. 10 kr. a 1 zl. 20 kr. Štětce 1—18 kr. — Nolešky na zápisky, 1—80 kr. — Pennaly, kus 4 kr. až 65 kr. — Kreslicí prkna 40—75 kr. — Náčiní kreslicí 75 kr. až 3 zl. 70 kr. — Pravítka 8—20 kr., prismatická pravítka kus po 10 kr. Tabulky Hardtmuthovy od 5—15 kr. — Desky 6—85 kr. — Herbáře 20 kr. — Podložky 1—4 kr. — Domácí požehnání vyšité 80, 90 kr. až 1 zl. 20 kr. — Dále jsou na skladě mlisky na barvy, lérky, houby, křída (lésnická, ke kulečnickům, kreslicí, obyčejná ve dřevě i bez dřeva), písátka a patent. desky na bloky elektr. dráhy a tramwaye (po 10 kr.)

Poznámky: 1. Při objednávce na venek platí si objednavatel poštovné sám a dává 6 kr. na nákl. list. Balení a donášku na poštu konáme zdarma. Kdo objednává zboží za holové, račiž pamatovati na poštovné. Kdož si při větší objednávce přeje zásilku zboží drahou, což jest o mnoho lacinější, račiž nám udati poslední stanici dráhy. — 2. Kdo si objednává barvivo na razítko, račiž udati, má-li razítko kovové či kaučukové, neboť každý tento druh razítka vyžaduje jiné barvy. — 3. Kdož si žádá vzorky obrázků na ukázkou, račiž je i s poštovním zapraviti. — 4. Kdo si přeje zboží od určitých firem z Prahy, dle vzorků, jež mu od nich byly zaslány, udej nám jméno firmy a druh a číslo zboží, a my mu je zašleme v téže ceně, jak je dává ta která firma.

ROČNÍK XVI.

VLAST

ČÍSLO 4.

LEDEN.

Časopis
pro poučení
a zábavu.

Redaktor

Tomáš Škrdl.

Vychází dne 15. každého měsíce.

Nakladem
družstva Vlast.

→ V PRAZE: ←

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba
1900.

Katolíci! Kdo zavítáte do Prahy, raďte navštívit náš papírnický závod a zde si kupte své potřeby dle hesla: „Svůj k svému“

OBSAH.

	Stran
Pokus apologie svědků naproti Husovi deponujících, Husem a šlechtou husitskou diffamovaných, jakoby byli proti němu křivě svědčili. Napsal Dr. Antonín Lenz. (Dokončení)	30
Přijď království Tvé . . . Báseň	31
Pepička Kopřivova. Napsala Vlasta Pittnerová. (Pokračování)	31
Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal Václ. Žižka. (Pokračování)	33
Poddanství nové doby. Napsal Rudolf Vrba	33
Na Vánocích. Báseň od Frant. Chráma	34
Dvě jubilea. (1800.—1900.) Literární črta. Píše Fr. Štingl	34
Ó pracujme! Báseň od Jaroslava Tichého	35
Pastely. Polsky napsal Jan Łada. Přeložil Fr. Josef Mergl. (Pokračování)	35
Tři bratři u hrobu matky. Báseň od Jana Nečasa	36
Ty spíš . . . Báseň od J. Škardy	36
Rád Assumptionistů. Píše Rud. Vrba	37
Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké. Píše Tomáš Pícha. (Pokračování.)	37
Školský obzor. Píše J. B. Žďárský	37
Literatura	38
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	38
Úmrtí	39
Zprávy spolkové	39

Předplatné na »VLAST«, roč. XVI. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Členové družstva předplácejí: a) údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 10 K během 5 let celkem 100 K) ročně 8 K, půlletně 4 K; b) členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 6 K) ročně 8 K 40 h, půlletně 4 K 20 h; c) členové činní (kteří se již do spolku nepřijímají) ročně 8 K 80 h, půlletně 4 K 40 h. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlast« ročně za 8 K. Dle Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska, do Bosny a Hercegoviny je »Vlast« o 1 K. Do ostatních mimorakouských zemí o 2 K dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se dle každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25%, a bude se jim »Vlast« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 8 K. Ročník XII. za 9 K. Ročníky XIII., XIV. a XV. po 10 K. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 5 K; pro studující, alumní a kleriky à 4 K. Ročník I. prodává se za 7 K, a platí-li se hned za 6 K. Družstvo Vlast prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 60 h. Jednotlivá čísla ročníku V.—XI. prodávají se po 80 h, roč. XII.—XVI. po 1 K. — Patisk celé práce se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest v Praze, v Žitné ulici č. 570—II.

Z družstva Vlast: Ke družstvu Vlast přistoupili za členy zakládající: Antonín Drápalík, posluchač filosofie na české universitě v Praze, a JUC. Ludvík Svatoš, kaplan v Blšanech. — Přispívajícím členem fondu pro katolické spisovatele stal se: Jos. Frydrych kaplan v Dolním Slivně. — K témuž účelu složili: Karel Jindřich 25 K 40 h (193 K 78 h), Jos. Himmer 10 K 74 h (86 K 74 h) a Václav Kameš 10 K (131 K). — Všecky fondy družstva obdaroval: Dr. Jar. Sedláček, profesor české bohoslovecké fakulty v Praze. Mimo to obdarovali: a) fond sociální: Jan Holub, Fr. Rufer, Fr. Hošek; b) dům družstva Vlast: Msgr. Boh. Hakl (16 K), Fr. Hrušeš (6 K), Adolf Wagner, L. Fiala, Jos. Vávra, Václav Tesaf, Šim. Bárta, Václav Šklíba, Ant. Zeman, Bedřich Jiříček, Václav Pokorný, Václav Žižka, František Motys, Jos. Flekáček, Jan Třeštík, Jos. Šimek, Vl. Hálek, Václav Roudnický, Václav Myška, Fr. Chejnovský, Emil Čvančar, Fr. Hoch, Jan Šmejkal, Bedřich Pachta, Josef Capek, Václav Slavík a Jan Křt. Šrámek. — Pp. profesori: Václav Müller a Dr. Ant. Podlaha začnou únorovým číslem počínaje psáti obvyklé své referáty: one o hudbě, tento o výtvarném umění. — Další členské vklady a dary přijímá a objednávkami vyřizuje: administrace družstva Vlast, Praha, č. 570—II.

VLAST.

Pokus apologie svědků naproti Husovi deponujících, Husem a šlechtou husitskou diffamovaných, jakoby byli proti němu křivě svědčili.

Napsal Dr. Antonín Lenz.

(Dokončení.)

VI.

Úhlavní svědek a žalobník naproti Husovi v Kostnici Michal de Causis nevydal křivého svědectví anebo i žaloby křivé naproti němu.

Michal de Causis byl svého času plebánem u svatého Vojtěcha v Praze, jemuž bylo dáno příjmení »de Causis«, jelikož byl v právech nad jiné sběhlý. Tento Michal de Causis stal se prokuratorem duchovenstva Pražského ve sporech naproti Husovi a vedl tuto při důsledně a statečně. Ve vlastnosti, jakou na sebe přijal, jsa jako advokátem napadaného kněžstva Pražského, podal na Husa netoliko obžalobné články, ale přičinil se také, seč byl, aby důvodnost jejich byla uznána netoliko od papeže Jana XXIII., ale také od sněmu Kostnického, a aby Hus jako kacíř byl odsouzen.

Michal de Causis byl muž tvrdý jako kriminální soudce a neměl se také k M. Janu Husovi přátelsky. Ale z toho nelze po právu a spravedlnosti tvrditi, že by byl sebral, anebo sebrati dal lhavé články obžalobné naproti M. Janu Husovi, ač dobře říci lze, že se mohl v některých stránkách klamati.

Tomuto Michalovi nebyli Husité arci vděční za jeho snahu proti Husovi a ku jeho odsouzení. Hrabivá šlechta, kteráž buď že již některé statky duchovenské uchvátila, nebo se k lupu jejich ho-

točila, právem se obávala, že, budou-li na sněmě Kostnickém odsouzeny věty Viklifovy a Husovy, a bude-li odsouzen Hus jako kacíř, bude musiti vydati uloupené zboží kněžské a dalších loupeží že se bude musiti chránit, aby neupadla do trestů církevních a také do světských, a pak že její despotie nad stavem duchovním přestati by musila, kterouž na se ex informatione Joannis Hus přitáhla. Obecný lid rovněž nemohl k Michalovi lásku míti, slyše, že plebán ten usiluje o odsouzení M. Jana Husa, o němž šla pověst, že jest nevinný, a má-li jakou vinu na sobě, ta že se zakládá v tom, že káral nepravosti kněží, a lid tomu tím snáze uvěřil, jelikož Hus neustále v Čechách tvrdil a i v dopisech svých z Kostnice své věrné ujišťoval, že jen proto je pronásledován, že káral nepravosti kněžské.

Zdali svědčil Michal naproti Husovi podle pravdy nebo křivě, lze předobře seznati ze žalob, jež zaslal r. 1412. papeži Janu XXIII. a jež podal r. 1444. sněmu Kostnickému, když byl již Hus uvězněn.

1. R. 1414. píše Michal v obžalobném článku naproti Husovi na př., že prý bloudí v tom, že *jest povinno, podávati velebnou svátost pod obojí způsobou*.

Stran obžaloby této musím přiznati, že jsem ve spisech Husových, ať již latinských anebo českých, ani stopy neshledal, že by se byl Hus v této stránce od Jana Viklifa odchýlil, kterýž netoliko že neučil, že by bylo laikální přijímání pod obojí k rozkazu Páně ku spáse věčné nevyhnutelně potřebno, alebrž on také jistil, že podával Kristus učenníkům v Emausích pouze pod způsobou chleba, a ti okusivše prý Eucharistii, poznali z mrtvých vstalého Krista Pána.¹⁾

Avšak z toho nelze na jisto říci, že by byl M. Jan Hus nijakž nebyl vinen, že se začalo v Čechách podávati pod obojí. Palacký totiž píše,²⁾ že se Hus již před odchodem svým z Čech dověděl o novém učení Jakoubkově, že má totiž podáváno býti laikům pod obojí, a že se ihned neprohlásil ve prospěch jeho. Ale pozdější jeho chování v otázce této podalo důkaz, že se nehrozil ani věroučných oprav. V samém žaláři Konstantském sepsal o té věci zvláštní traktátec, jenž za horka přinesen byv do Prahy rozhlašován byl za nejlepší důvod a chválu obřadu nového, ač z počátku kázal Hus, aby se podávalo pod obojí pouze k omezení roztržky, kteráž hrozila pro kalich mezi jeho žáky vypuknouti. Když se však dověděl, že za příčinou kalicha odpadávají od husitství netoliko světská páni, jako Mikuláš z Lobkovic, ale také duchovní, a i jeho nástupce v Betlémě kněz Havlík, počal se s větším důrazem ujímati kalicha, pravě, že odpírání kalicha se nesrovnává s přikázáním Kristovým a apoštolským, ale že bylo jen pouhý obyčej církevní, kteréhož již neslušelo bráti za pravidlo.³⁾

2. Druhý obžalobný článek na Husa zní: *»Kněz ve hříchu smrtelném jsoucí neposvěcuje,«* a tatáž obžaloba zní v podání Michalově v roce 1414. ve formě, že kněz jsoucí ve smrtelném hříchu nepřisluhuje platně svátostmi. Ku článku ve formě první zaslaném

¹⁾ Podle Viklifa tvrdí tak také Jan Hus (Postilla, Erben. 142. 143.), když dí: *»Přijímání v oplatce Božího těla hodné, bývá poznání Krista, to v tom: Vzal jest chléb, požehnal a lámal, a podáváš jim. A otevřieně sta oči jejich a poznali sú ho.«*

²⁾ Dějiny III., 201. 202.

³⁾ Psaní Havlíkovi od 21. června 1415. Palacký. Docum. Str. 128.

Janovi XXIII. přidává Hus poznámku: »Mentitur.« »Lže.« Avšak z pojednání mého sub II jde na jevo, že žaloba Michalova měla své dobře opodstatněné důvody.

3. Michal žaluje na Husa r. 1412. a 1414., že prý bloudí, uče, *že zůstává po konsekraci na oltáři hmotný chléb*. Že i tato žaloba byla odůvodněna, a že k ní dal sám Hus podnět, bylo dokázáno sub n. I.

4. Michal žaluje r. 1414., že prý Hus tvrdil, *»že mohou netoliko kněží, ale i laikové že mohou přísluhovati svátostmi, pakli by nebyli ve hříchu smrtelném postaveni*. Za důkaz uvádí Michal, že prý žačky jeho, když se jim přijímání odřekne, samy uchvacují velebnou svátost a jí sobě přísluhují.« Že by byl Hus takovouto nauku přednášel, nemohu říci, aspoň v literatuře Husově není o tom, pokud mi známo jest, ani stopy. Avšak to jisto jest, že M. Jan Viklif se domníval, že v apoštolské Církvi i laikové posvěcovali Eucharistie, a snad i svatá Anežka. Ano, jest známo, že na Táboře (r. 1420. a snad mnohem dříve) bylo věeno nejenom, že kněz ve hříchu smrtelném neposvěcuje platně, ale také, že netoliko stav kněžský, ale že i každý křesťan může posvěcovati svátost těla a krve Páně.⁴⁾ Avšak Hus zvláště kolem Tábora na Kozím a všude, kde mohl, kázal, tak že při známém jeho Viklifismu mohlo povstati s důvodem podezření: že Hus as hlásal, že i laik jsa v milosti Boží může přísluhovati platně svátostmi, jakož skutečně v Kostnici se prohlašovalo, že v Čechách přísluhují svátostmi i nekneží. Že by byl tedy Michal tímto článkem křivé žaloby se dopustil, nelze dokázati, ač i důkaz není proveden, že by Hus takovouto nauku, byť i jen z nedopatření, byl lidu hlásal. Ostatně sněm Kostnický nepřijal, že by byla tato obžaloba prokázána.

5. Michal podává r. 1414. obžalobu stran bludu prý Husova, že by se mohlo státi, *aby Církev klíčů neměla, kdyžby byli papež, kardinálové, arcibiskupové vesměs ve stavu smrtelného hříchu*, a to prý by bylo podle Husovy nauky možno. Mohu i zde vyznati, že jsem takového učení a v té formě ve spisech Husových neshledal; avšak Hus na jisto učil, že by možná bylo, aby všechna Církev zahynula, až na jednu starou babu, a tedy ovšem také kněžstvo veškeré, a tím také moc klíčů, a v tom není dalek od svého vzoru Jana Viklifa, jenž ve svém spise »de Ecclesia« tvrdí, že ku pojmu Církve není třeba ani kněžstva, ani laiků, leč jen Krista Pána samého. Ze všeho však jde opět na jevo, že Michalův zmíněný obžalobný článek měl svůj odůvodněný podklad, a že i zde nemá místa křivé svědectví.

6. Michal de Causis podává r. 1414. sněmu Kostnickému na Husa žalobu, že bloudí, *že mají kněží stejnou moc, a že jsou tedy všechny rezervace papežské, ordinace a svěcení na kněze pouze pýchou a lakotou zavedené*.

Co se týče první polovice obžaloby, jest ona plně založena na spisech Husových, neboť on píše: »Vidno, že papež nic více knězem není, jedné že jest bohatější, a že lidé více k němu zří.«⁵⁾ Co se týká druhé části téže žaloby, jest ona důsledkem logickým části první, neboť jsou-li sobě papež a kněz ve všem rovni, pak jest možno

⁴⁾ Palacký Dějiny. III. kn. 12. str. 55.

⁵⁾ Výklad přikázání. Kap. 73. p. 267. u Erbeny.

tvrditi, že papež a biskupové rezervace, ordinace a konsekrace strhli na sebe proti všemu řádu. Avšak musím i zde vyznati, že Hus podle mého vědomí nemá té druhé části ve spisech, ať již latinských anebo českých, zřejmě však tak učí vzor Husův M. Jan Viklif. Ten totiž praví zřejmě: ⁶⁾ »Confirmatio juvenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio reservantur papae et episcopis propter cupiditatem lucri temporalis et honoris.« »Biřmování jinochů, svěcení kleriků, konsekrace míst (kostelů) jsou vyhrazeny papeži a biskupům pro jejich lakotu a touhu po cti.« Ač tedy není ta poslední část obžaloby ve spisech Husových, dobře jest možno, že jí Hus užil v rozmanitých řečech a rozmluvách svých, anebo zdála se těm, kdož článek tento Michalovi de Causis oznámili, samozřejma. Ostatně žalobě této nedal sněm Kostnický průchodu.

Michal de Causis zaslal Janovi XXIII. r. 1412. obžalobný článek, jímž viní M. Jana Husa, že by byl učil, že *odpustky papežem udělené nic neprospívají*. Hus odpovídá ovšem: »Lže,« ant prý jenom odpustky za peníze zavrhoval. Ale tomu není tak, neboť on zamítal odpustky vůbec, jakož viděti lze z traktátu »adversus indulgentias papales«, ⁷⁾ v němž stojí plně k učení Jana Viklifa a užívá jeho planých důvodů naproti moci Církve, odpustků udělovati.

7. V tétož obžalobě Janovi XXIII. r. 1412. zasláné klade Michal de Causis Husovi za vinu, že prý učil, že papež Římský jest Antikristem. Hus odpovídá: »Mentitur.« »Lže.« On prý papeže jen tenkrát Antikristem jmenoval, když jsou jeho mravy Kristu Pánu odporňy. Avšak Hus jmenuje papeže ve svých spisech českých a latinských prostě a beze všeho Antikristem a přidává jemu vlastnosti děsné ve svém spise: »De Antichristo et membrorum ejus anatomia«, a ve spise: »De regno, populo et vita et moribus Antichristi«. Hus také dří, že Antikrist již jest zde, a že není příčiny, abychom jiného očekávali, nebo že jím jest papež Římský. Jest prý poznatelný podle tří lží: První lež prý jest, že Antikrist učí, že ten, jenž byl řádně za papeže zvolen, jest tím samým hlavou bojující církve a nejvyšším náměstkem Kristovým. Druhá lež, kterou Antikrist (papež) hlásá, jest, že cokoliv ustanoví velekněz za víru, to že má býti za víru držáno. Třetí lež prý je učení Antikristovo, že má býti zákonů jeho více posloucháno, nežli rozkazů evangelia, jak Hus lhavě dokládá. Z toho jest patrno, že Hus papeže vůbec (papežství) za Antikrista považoval, nikoliv jen pouze toho, jehož mravy byly Kristu Pánu protivny, ač i taková domněnka byla na sněmě Kostnickém zavržena. Michal de Causis nebyl tudíž křivým svědkem při obžalobě, že Hus vyhlásil papeže za Antikrista. ⁸⁾

8. V roce 1412. zaslal Michal de Causis na Husa obžalobu, že vyhlásil Hus Církev Římskou *za synagogu satanášovu*. Zde Hus nezapírá, že tak nešetrně o Římské Církvi mluvil, ale dokládá: že toho neřekl »assertive«, ale že slyšel, že bývá jmenována takto od těch, kdož přicházejí z kurie Římské. Avšak kdyby byl i zapíral, šlo by z jeho spisů na jevo, že Církev Římskou Babylonem, Sodomou a

⁶⁾ Viklif. Dialogus. Cap. 24.

⁷⁾ Viz Dr. A. Lenz. Učení Jana Husa. Viz: »Několik dodatků k učení Jana Husi«. Praha 1899.

⁸⁾ Viz Dr. A. Lenz: Několik dodatků k učení Jana Husi, zejména odstavec o Antikristovi.

místem, kde bytují zlosynové, nazýval. Než o tom jest psáno v n. IV. a traktátě mém: »Několik dodatků k učení M. Jana Husi«. Praha 1899.

9. V r. 1414. podává Michal sněmu Kostnickému žalobu na Husa pro učení, *že papež, kardinálové, arcibiskupové, biskupové a klerus jim podřízený neznamenaají církev, a praví, že takový pojem o církvi nemá býti držán*, anť jest prý vynálezem žakovstva. Tento názor o církvi jest skutečně majetkem Husovým, neboť on dává zcela jiný výměr o církvi, že jest církev totiž, a to i ta, kteráž bojující slove, sborem předzřízených pouze, jakžby tedy ta před obličejem Husovým pravá církev mohla znamenati duchovenstvo, kteréž se as ani za časů Husových neskládalo ze samých vyvolených pouze. V této stránce nepodal tedy Michal na M. Jana Husa žalobu křivou.

10 V témž r. 1414. žaluje Michal na Husa, že tvrdí, že by tomu, *jenž jest na kněžství nebo za diakona posvěcen, nemohlo a nesmělo býti od praelátů v kázání bráněno*, a to prý jest zjevno z toho, poněvadž on sám nedal si brániti, aby nekázal, ani Stolicí Apoštolskou, ani arcibiskupem.

Žaloba tato jest úplně opodstatněna a dokázána jednáním Husovým, kterýž netoliko nepřestal kázati v Betlémě, ale hlásal učení své na Kozím, na Krakovci, za ploty, v lesích, a kde se koliv nahodilo, a nedal sobě v tom brániti ani klatbou, kteráž naň pro neposlušnost uvalena byla, a líčil lidu stav věcí tak, jakoby papež a arcibiskup, zapovídající kázati v kaplách a zejména že nedadouce jemu, aby kázal, zákon Páně přestupovali, kterýž jemu nebrání, kázati kdekoliv a kdykoliv. M. Jan Hus jde v této své neposlušnosti naproti praelátům za Janem Viklifem, kterýž učil, že jest volno jáhnovi nebo knězi kázati slovo Boží, aniž by měli k tomu posláni od papeže nebo od biskupa.⁹⁾ Viklif tak tvrdil naproti mnichům, kteří bránili jeho potulným kazatelům, kázati bez autority biskupovy, a naproti biskupům, kteří se měli nejprve liknavě vůči rozšiřování bludů Viklifických a zakročili, až když bludy ty se valně rozšířily a bouře nastávaly. A poněvadž nechtěl Viklif, aby bylo kázání slova Božího vázáno autoritou a posláním biskupským anebo papežským, zle se horší ve svém spise »de potestate papae« na rozdělení církve do diecésí a far, anť prý právě toto satanské rozdělení vadí svobodě slova Božího. Tuto anarchickou nauku Viklifovu přijal Hus do sbírky svých bludů beze všeho, aniž by byl pozoroval, že takovouto reformou přenáší do své vlasti nekonečné spory a bouře, a že tím povaluje všechen řád církevní a dává místo plné anarchii.

A tuto anarchii předkládal M. Jan Hus netoliko svým učeným přátelům, pokrokářským bakalářům a mistrům po latinsku, ale také lidu v Betlémě a po venkově po česku. Člověk trne nad svobodou, čili spíše nad svévolí, jížto M. Jan Hus po kolik let požíval, aby podvracel základy církve katolické a také základy náboženského míru v Čechách. Slyšme jenom, co dří ku slovům: »Vyjdi na cesty a mezi ploty. Luk. 14. »Tú řečí ukazuje Spasitel, že na kterémžkoli místě mohl by sluha jeho věrné volati k večerí, a že to má i učiniti, a to zjevně přikázal jest řka v 16. kap. Marek: Jdúce po všem světě, kaďte čtenie každému stvoření. A oni šedše kázali sú všudy t., kdož

⁹⁾ Viklif. De potestate papae cap. 10. De mendaciis Fratrum. De Religione privata. I. De civili Dom. I, 3. a I., 29.

sú chtěli jich poslúchati. Ale pohřiechu tu cestu kázanie svázala jest pýcha a lakomstvie a závisť, že již nemá svobody slovo Božie, jako prve, neb již Antikrist své sieti rozšifuje a Kristovy úží . . . Nynější Antikristovi apoštolé, ti ač kto chce věrně volati lidi k večerí vedle Božího přikázanie, ihned se osopie a nedadie volati,¹⁰⁾ jedné, ač kto chce po jich vůli kázati, je velebiti a hřiechův jejich nedotýkati. A z té Antikristovy pušky byli sú kněží s Pražským arcibiskupem, knězem Sbynkem, buly t. j. listu s olovenou pečetí dobyli, jenž jest velela, aby nikdež kromě far a kromě klášterův a jich hřbitův slova Božieho nekázali . . . A proti té bule dal mi pán bůh žádost, abych se postavil a . . . té buly přikázanie neposlúchal. I kázal jsem s jeho pomocí až do kletby a stavenie služeb Božích nepravého a ještě kázal i budu, dá-li jeho svatá milost kázati . . . Prvé jsem kázal v městech a ulicích, ale nyní kázal mezi ploty, podle hradu, jenž slove »Kozl«, mezi cestami měst a vsí.¹¹⁾

Hus tedy nejenom, že podle Viklifa učil, že volno kázati jáhnovi nebo knězi beze vši authority papežské, ale on také hlásal, že ani tehdaž nemá od kázání slova Božího ustoupiti, když by kletbou byl stížen; a tuto nauku veřejně předkládal i lidu i svým věrným bakalářům, Mistrům a žakovstvu.¹²⁾

Není tudíž žádné pochybnosti, že žaloba Michalova byla opodstatněna, a proto bylo také sem slušící učení Husovo a Viklifovo na sněmě Kostnickém vším právem zavrženo.

11. V žalobě svrchu naznačené zamítá Hus podle Jana Viklifa všecku autoritu a pravomoc, a této žalobě jest blízka ona, kterouž zaslal Michal de Causis v roce 1412. do Říma, *podle které prý »učil Hus, že nemůže býti člověk vyobcován, leč pro hřích smrtelný.«*

Že i tato žaloba jest opodstatněna, nebude nikdo pochybovati, kdož zná poněkud Husovy latinské i české spisy. Hus dříve zřejmě: »Kletba má býti jediné pro hřích smrtelný; neb nic nelúčí a neodděluje člověka od Pána Boha jediné nejprvé hřích smrtelný,«¹³⁾ a prohlašuje, že jest kletba křivá, když klnú koho, an jest bez hřichu smrtelného.¹⁴⁾ Tou příčinou tvrdí také M. Jan Hus: »že kletba nižádnému člověku neškodí, an hřichu smrtelného nemá a mile ji trpí . . . A tak již prý lidé vyrozumívají, že kletba vydaná bez hřichu smrtelného jest k požehnání a k životu věčnému, a že tů kletbů prve kněží ustrašili sú a přikvačili, koho sú chtěli, jako lovci ostřím přikvačují ptáky, jenž mníce, by dřevěný ostříš byl pták živý, nesměli sú se zdvihnouti. A že hus, pták pitomý, poznal jest toho ostříše neživého, protož nedal se jemu přikvačiti, ale zdvih se dal jest příklad jiným Božím ptákům, by též činili.¹⁵⁾ Jenom hříšníci smrtelní, jak opět dříve Hus, mohou býti v kletbě Boží, anť Bůh sám dává člověka do kletby pro hřích smrtelný, a v té Boží kletbě jsou

¹⁰⁾ To jest: Nedadie hlásati Viklifickou anarchii.

¹¹⁾ Hus. Postilla. Ned. II. po sv. Trojici. Erben II., 256.

¹²⁾ Že toto Husovo konání bylo známkou neomylnou, že nevychoval on žákův svých a nevedl k poslušnosti, ale ku vzpouře.

¹³⁾ Hus. O šesti bludích. Kap. 5.

¹⁴⁾ Tamtéž.

¹⁵⁾ Kničky proti knězi kuchmistroví. Hus zde zapomíná, že dříve než on dal pták Viklif, jenž se taktéž kletbě nepodal.

prý zvláště kněží, jenž se sami klnú, tiskajíce hodiny, a kněžství smilstvím, lakomstvím neb jiným hříchem przníce.¹⁶⁾

Jest tedy na jevu, že Hus skutečně učil, že jest nemožno, aby papež nebo biskup někoho směl vyobcovati, leč pro hřích smrtelný. Bludnost tohoto článku uznal také sněm Kostnický, a proto nařídil Martin V., aby byli ti, kdož byli v podezření, že hovoří Viklifismu, tázáni: zdali věří, že má papež anebo jiný praelát tu moc vyobcovati neposlušné poddané z Církve

M. Jan Hus ovšem nemohl na základě Viklifické nauky, že pravomoc papežova a jeho satrapů je z ďábla, ani jinak učiti, neboť jakž by byl mohl na základě takového učení tvrditi, že má papež a biskup tu moc, někoho z Církve vyloučiti? Neboť učiti, že papež nesmí nikoho v klatbu dáti leč pro hřích smrtelný, jest tolik, jako říci, že nemá papež vůbec moci někoho vyobcovati, ať nikomu není známo, zdali jest ten neb onen člověk ve hříchu čili nic.

12. Michal de Causis poslal v roce 1412. do Říma žalobu na blud Husův, *»že prý mohou světští páni zabráti zboží církevní, a to že je záslužné,«* a v r. 1414. žaluje na Husa pro učení, *»že Církev nemá míti zboží časného, a že je mohou velmožové zabráti beztrestně, a jsou prý také podle toho učení mnohé kostely v Praze a na venkově oloupeny.*

Že i tato žaloba jest opodstatněna, ač ji Hus za lhavou vyhlašuje, jsou svědkem jeho vlastní spisy a jeho vlastní slova, jak jsem jasně dokázal ve své knize *»Učení Jana Husi,«* a v traktaci: *»Několik dodatků k učení M. Jana Husi«* n. IV.

Podle všeho však, což bylo řečeno, nelze podle svědomí tvrditi, že by byl Michal de Causis křivé svědectví vydal, anebo křivě naň žaloval.

Z á v ě r e k.

Přicházeje ku konci své monografie doufám, že se žádné křivdy naproti M. Janu Husovi a naproti historické pravdě nedopouštím, když tvrdím, že ti svědkové, kteří svědectví svá naproti Husovi deponovali, nebyli venkoncem svědky falešnými, ač tak jistil i v poslední době svého života Hus, i husitská šlechta, jeho přátelé v Praze, a zvláště mladí Mistři na universitě Pražské. Pravím tudíž:

a) že nebyli ti falešnými svědky, kdož naproti Husovi svědčili, že bránil kusy Viklifovy, ač i v posledním téměř okamžení (in processu causae) ta svědectví za falešná vyhlásil, kategorickými slovy: *»Non est verum,«* *»Není pravda,«* t. j. že jest lež, že by on byl příznivcem, následníkem a hajitelem bludů arcikacíře Jana Viklifa. Dnes vydávají svědectví naproti M. Janu Husovi vlastní spisy jeho i české i latinské, které jsou Viklifismem přeplněny a dokazují netoliko, že byl věrným žákem a následovníkem Viklifovým, ale také že nekriticky bludy jeho přednášel a našemu jím svedenému národu jako věc Boží a národní ohlašoval. Hus také viděl na své vlastní oči krvavé ovoce hlásaných jím a přivrženci svými podvratných bludů Viklifových a přece, když mu bylo vytýkáno, že on byl původcem vzpoury a rozbrojů v Praze, odvětil: *»Non est verum,«* *»Není*

¹⁶⁾ Tamtéž.

pravda.«¹⁷⁾ A jako za dnů Husových svědčily proti němu spisy jeho latinské a české, a svědectví se spisy těmi souhlasná, tak jest tomu také za dnů našich: tak že jest nepochopitelné, jak by mohl dnes opravdový k pravdě historické hledící dějepisec národu našemu chtítí namluvití, že svědkové, v této stránce naproti Husovi deponující, byli svědky falešnými.

b) Pravím za druhé, že nelze podle pravdy tvrditi, že by byli ti svědkové naproti němu falešně svědčili, kteří deponovali, že by on byl učil, že zůstává i po konsekraci na oltáři chléb, neboť ač byl Hus tou dobou, když byl na sněmě vyslýchán, pravověrný; přece jest jisto, že hájil na krev jako Viklif, již v r. 1401., že jest (eucharistický) Kristus chlebem, že bránil Viklifovy věty vůbec, že naproti zákazu Zbyňkovu tvrdil, že jest Kristus na oltáři chlebem, tak že svědkové naproti němu deponující naproti němu nevypovídali, což by je z křivého svědectví viniti mohlo.

c) Pravím za třetí, že nelze říci, že by byli křivými svědky svědkové naproti Husovi deponující, že by byl učil, že kněz ve hříchu smrtelném jsoucí neplatně posvěcuje, neplatně světlí a neplatně křtí, ač zase pravda jest, že byl Hus tou dobou, když byl vyslýchán, v té stránce zcela pravověrný. Avšak týž Hus, kterýž v postille ujišťuje, že zlý kněz tak dobře platně přisluhuje, jako kněz dobrý, hájí celým apparatusem theologickým větu Viklifovu: *«Nullus est dominus civilis, nullus est praelatus, nullus episcopus, dum est in peccato mortali.»* Ano, všechna jeho soustava učení z Viklifa vypůjčená právě opak toho dosvědčuje, než co jistil Hus v postille a u výsledku svém (Art. 18. in processu), v němž jednoduše odpovídá: *Není pravda, neboť jsem právě opak toho hlásal.*¹⁸⁾

d) Pravím za čtvrté, že nelze říci, že by byli ti svědkové, kteří na sněmě Kostnickém naproti Husovi deponovali, křivé svědectví naproti němu vydali, svědčíce: že Hus učil (s Viklifem), že mají světští páni zabratí zboží duchovenské, neboť to jisté jest, že hlásal, že mohou velmožové zabratí zboží duchovenské, když by kněží trvali ve hříchu smrtelném, anebo když by se zboží jejich přespřísliší rozmnožilo, ano, on vůbec i tvrdil, že jsou duchovní povinni Krista Pána v chudobě následovati, tedy nemítí držav, ať prý, jak dle, državy a zboží pozemské byly u příčině ohavnosti spuštění v Církví. Či nebylo toto všecko, což Hus tvrdil, zřejmým důkazem, že vůle jeho je, aby kněžím bylo zabaveno zboží veškero, a aby bylo duchovenstvo zavázáno k naprosté chudobě, jak on tvrdil, z příkazu Božího. Jest tudíž nepochopitelné, jak mohl a směl Hus odvětit na článek obžalobný: že velmožové smějí zabratí zboží duchovenské, a že jest to záslužné, kategorickými slovy: *«Není pravda.»*¹⁹⁾

e) Pravím za páté, že nelze říci, že by bylo nepravdivé svědectví svědkův, že by byl Hus učil: že jest Církev Římská synagogou satanášovou. Naproti Husovi svědčí tu opět jeho vlastní spisy a jeho epištoly, zejména jeho spisy: *«De Antichristo et membrorum ejus anatomia.»* *«De Regno, populo et vita Antichristi, jeho dopisy na*

¹⁷⁾ Vide: Docum. Palacký odpovědi: In processu Causae. n. 4. 8. 9. 10.

¹⁸⁾ Doc. Palacký. Str. 231.

¹⁹⁾ Docum. Palacký. Str. 232. Přidávám tuto větu z traktátu mého: Některé dodatky k učení Jana Husi.

Křišťana r 1413. zaslané,²⁰⁾ a jinde a jinde, kdež popisuje Hus Římskou církev i částečnou i universální způsobem tak děsným, jakoby byli pravověrní křesťané katoličtí sami zlosynové. Jest opět i zde nepochopitelné, jak mohl v odpovědi své na článek dvacátý první (in processu causae) tvrditi, že není pravda: že by byl učil, že jest Církev Římská synagoga satanášova.²¹⁾

f) Konečně pravím, že nelze ani o dvou posledních obžalobách, jimiž bylo naproti Husovi deponováno, že věřil v Čtveřici, nebo že sebe má za boha, apodikticky tvrditi, že ti, kdož takto svědčili, byli svědky falešnými, a to z příčiny té, že byl M. Jan Hus přívržencem filosofie Viklifické a jeho theorie stran rozumového důkazu o nej-světější Trojici.

g) O Michalovi de Causis, ač byl k Husovi tvrdý, dlužno mi zvláště vyznati, že jeho žaloby naň neměly křivého podkladu.

Vniknův hlouběji v náuku Husovu, poznal jsem, že svědkové naproti němu deponující nebyli venkonce falešní svědkové, a přesvědčil jsem se, že se jim děla a děje až po tento den veliká křivda. I želel jsem velice, že se až potud nikdo z katolíků (od sektářů toho očekávati nelze) nepokusil o nějakou apologii těchto diffamovaných svědků. Vždyť to byli mužové, aspoň u veliké převaze, učeností neméně, jakož i mravným životem proslulí, mužové katoličtí přísahou zavázaní, aby pravdu pověděli.

Na tuto okolnost učinil také kardinál Zabarella M. Jana Husa pozorná, když ho takto oslovil: »Mistře Jene, jsa muž učený, víš, že psáno jest: V ústech dvou neb tří svědků ať stojí všeliké slovo. Proti tobě však svědčí dvacet svědků, praelátů a doktorů a jiných mužů vážných, z nichžto svědčí někteří, jako svědkové očití, jiní jako svědkové, jenž slyšeli z pověsti hodnověrné, tak že věru nevím, co bys ještě namítati mohl?«

Když však Hus se Boha dokládal, že mu bludy, z nichž ho stíhají, ani na mysl nevstoupily, odpověděl kardinál, že se sněm nemůže ohlídati na povahu svědomí jeho, ale že mu nezbytno jest, souditi podle svědectví svědků přísahou zavázaných.

K tomu připojil kardinál, že Hus v zamítání svědků přehání a nespravedlivě sobě počíná stran Štěpána Pálče, jakoby byl sebral kusy ze spisu jeho »De Ecclesia« křivé, a i jiné, kdežto prý byl Pálč u výtahu těch vět velice mírný, ježto mají věty ty ve spise vzpomenutém smysl daleko horší.

I toho nechtěl kardinál zamlčeti, že Hus i Gersona Pařížského za podezřelého pokládal, ač prý Církev veškera nemá muže jemu podobného.

Ujal se tedy kardinál Zabarella svědků dvou: Čecha Štěpána Pálče a Pařížského kancléře Jana Gersona. Já však jsem učinil monografii svojí pokus na obhájení i jiných svědků naproti Husovi deponujících.

Počínal jsem sobě svědomitě, anť jest na čase, aby svědkům těm nespravedlivě diffamovaným vrácena byla urvaná jim čest, a doufám tudíž, že bude apologie tato od věrného katolického obecnstva vděčně přijata. Zajisté že poznají z ní všichni ti, kdož ji

²⁰⁾ Docum. Palacký. Str. 55. 56.

²¹⁾ Docum. Palacký. Str. 231.

budou důkladně čisti, že Hus nebyl tím velikým mužem a charakterem, za jakéhož ho jistá strana ve vlasti naší prohlašuje a lid náš v četných kusech obelhává a klame, nic nevážíc, že takovou cestou povstaly za dob dávných v Praze a po celém království Českém náboženské bouře, které pohltily sta tisíc životů a které ve svaté Praze svůj začátek měly.

Přijď království Tvé . . .

—•—

řijď království Tvé!« Marné vzpomínání,
jak často přání to z úst znělo vám,
ať pluly mráčky jako z vlny zlaté
vám nad hlavou, či šerý tměl se chrám,
jak znělo pláčem, jásotem i vzdechem,
jsouc bolu, radosti i touhy echem,
jak prosba vaše, jako láva vřelá
i resignace v slovech těch se chvěla!

»Přijď království Tvé!« Tak se modlívala
kdys s vámi, na klíně vás hýčkajíc,
ta, která v sladké tuše slonívala
prv, než jste byli, láskou vaší líc.
A zdaž i dneska tak se nemodlíte,
kdy v noci choří na svém lůžku bdíte,
a s vámi ti, kdož s obavou se sklání
i láskou k rozpálené vaší skrání?

»Přijď království Tvé!« — v Otčenáši zvučí
v zdi kláštera i v kruté bitvy řev,
v síň paláců i v jizbu sebe chudší,
v hluk veleměst i v lese drozda zpěv.
V tom muž i křehká žena těchu hledá,
to slyší kolébka i rakev hnědá,
s tím dílo počato i dokonáno,
den slyší to i večer, noc i ráno.

»Přijď království Tvé!« — Kratičká to věta —
a přec, kdo dosah její pochopil
z nás všech, jichž duše s myšlénkou tou vzlétá
snad denně k nebi za večerních chvil?
Kdo vzpomíná, jak věta ta je stará,
kdo zná, co všecko dýše v ní a hárá,
kdo ví, jak závrtně až mnoho chová,
zač prosíme, když šeptáme ta slova?

»Přijď království Tvé!« — Dřív to přání znělo,
než v Otčenáši vyslovil je Pán —
tou tužbou srdce člověka se chvělo
již u bran ráje, z něhož v svět byl štván.
Ji Buddha cítil, kast kdy pouto strhl,
v tvář zlíbal otroka, v tmy záři vrhl,
a pariu i krále rovným čině,
snes' obce boží odlesk domovině.

»Přijď království Tvé!« — stajeno se třese
i v Sokratově velkém učení,
jež světu hlásá ctnost a s ní mu nese
dnů lepších, šťastných sladké tušení.
To království i Plato lidem hledal,
když k svému »Agathonu« sny jejich zvedal,
to království je ideálním státem,
ježž Aristotel vídal v snění zlatém.

»Přijď království Tvé!« — S nadhvězdného trůnu
Bůh přišel vyslovit ten dávný vzdech
a vzbudit v nádrech lidských lásky strunu,
by jedním srdcem bylo srdce všech.
Tak láskou podav základ obce Páně
Syn Boží lidem, z lásky zemřel za ně —
a želané již vzejít mělo jitro —
však — příliš chladné bylo lidské nitro.

»Přijď království Tvé! . . .« dále znělo v stesku,
tak toužil vroucně velký Augustin,
když »Město Boží« viděl v čárném lesku,
a světem břměla bouř a táhl stín.
V svou »Utopii« vložil touhu onu
i ten, jenž svatý měl být Albionu,
i Milton v mysterium pohroužený,
kdy »Ráj« psal Ztracený i Nalezený.

»Přijď království Tvé!« Rousseau ve volnosti
tu říši blaha hledal v pravěku,
a Kantův »imperativ v povinnosti«
je zákon její, hřmící v člověku.
Co žádal filosof, čím lyra zněla,
když čistá touha strunou její chvěla,
to vše by jistě splnilo se rázem,
by Boží království se sneslo na zem.

»Přijď království Tvé!« Co vše zní v tom přání!
Chřest okovů a nevolníků ston,
pláč týraných a osiřelých lkání,
vzdech lidí, štvaných v dobrovolný skon;

v to blahol zvonů poplašných se pojí,
 děl temný hukot, hesla zvoucí k boji,
 zvuk manifestů třaskavých a smělých
 a orkán lidských vášní zdivočelých.

»Přijď království Tvé!« Z věty té zří rovy,
 dým, rudá zář, rum začernalých zdí,
 vlá revoluce prapor purpurový
 a guillotina tmí se v pozadí —
 s ní galejí a bastil šeré stěny,
 tam hrozí pěst — tam pohled tupě sklenný —
 to vše by zmlklo, zmizelo by rázem,
 by Boží království se sneslo na zem!

»Přijď království Tvé!« — Ó, by Bůh kdy splnil
 tu prosbu — svět by nový povstal pak,
 cit čisté lásky každou hruď by zvlnil,
 a pravou rovnost s bratrstvím by v znak
 si hrdě vryla ona doba nová;
 duch čistý volně čistá ssál by slova,
 neb zmizely by se stopou vši viny
 i bodák, okov, soud, jak černé stíny.

»Přijď království Tvé!« Kmeny různé pleti
 by sbratřily se pak, smyt byl by hřích,
 ježž páchávaly téhož Otce děti
 tak dlouho na bezbranných bratřích svých —
 tam, otcův krev kde tekla v marné seči,
 mír národy by spojil různé řeči,
 a všechněm záfila by lásky víra,
 již zjevil světu sám Pán Všemohíra.

»Přijď království Tvé!« I já v noční tiši
 ždám k Tobě s miliony, vzdechem tím,
 Ty Pane Velký, Svatý, jenž v své výši
 dlíš, věčný počátkem i skončením!
 Tvé království nám přijď, ne v ohni, válce,
 vždyť těmi více jen se tratí v dálce —
 nám jedno schází, oko Tvé to vidí:
 Nuž lidskost, lidskost vdechni v srdce lidí! —

Neznámá.

Pepička Kopřivova.

Napsala Vlasta Pittnerová.

(Pokračování.)

VI.

Pepičce nebylo v zámku tak veselo jako Albínce u Kopřivů. Tísnilo ji tam vše. Nebyla zvyklá škrobenosti, s jakou se po celý den paní direktorová nadnášela, ani tomu ustavičnému poklonkování, s jakým se chovati musila. Pan direktor zase někdy prohodil slůvko, žertík, ano pronesl anekdotu, že se Pepička pýřila, nevědouc skorem ani proč. Věděla však, řekne-li paní kmotra káravě, s pohledem pichlavým: »Ale, pane manželi,« že řekl něco nepěkného.

Mluvílo se ovšem stále německy; a tu Pepička, ač od studentů němčinu dosti znala, bývala často v nesnázích, nevědouc jak se vyjádřiti. Mluvílo se ovšem vůbec jiným způsobem, než u nich doma, a Pepička nemohla si zvyknouti mysliti stále na takové malichernosti, o kterých se denně mluvílo: jak kdo spal, jak se probudil, jak chutnalo to a ono jídlo, jak sluší paní kmotřince ty a ony šaty a jiných věcí, o kterých to dívčí poupě mysli, že stačí je pouze vidět a nemusí se o nich mluvíti.

Také nemohla pochopiti, proč paní direktorová, byť i kolikrát po celý den nevyšla a nikdo na návštěvu nepřišel, se denně velmi uměle češe, splétajíc vlasy v copy z mnoha pramenů a natáčeje je v kadeře, proč převléká se po dopolední snídani a opět po obědě a i od ní toho žádá. Lekala se, co řekne maminka, ana jí paní direktorová zjednala několikere nové šaty, nemohla uvěřiti, že by paní kmotra to vše zaplatila nebo se jí zdály býti květované merino a batist velice drahými. Také to česání jí netěšilo, a pohlédla-li někdy na stín svojí hezké hlavičky, až se lekala, jak vypadal s visutými kadeřemi od čela přes líce splývajícími věru pitvorně.

Ovšem, když pohlédla do zrcadla, nelekala se toho růžového obličejce, než zase se sama sebe ostýchala. Zdálo se jí, že to není ani ona, a věru nebylo dlouho třeba napomínání paní kmotry, aby neběhala rychle po pokojích, že se to na slečnu nesluší, ty kadeře, které při každém kroku jí do lící zavazely, ji udržovaly v míře, neb rozpouštění jich zdálo se paní direktorové zrovna neštěstím a mělo za následek tužší natáčení a gumování vlasů na noc a z rána při navlčení na oblé dřívko takového kartáčování a pomádování, až bylo Pepičce úzko.

Musila také zvykati chodit po špičkách, nosit lokte od těla a hlavu malounko na stranu nakloněnu, jak si paní kmotra přála; a Pepička by byla někdy nad tím napomínáním plakala, někdy bylo jí to k smíchu. Také si musila zvykat mluvíti méně hlasitě, nesmát se — jenom se usmívat a provázet hovor přiměřenými gesty: skloněním nebo pozvednutím hlavy, pohybem rukou, sklopením nebo pozdvížením očí, až si Pepička připadala jako panenka z loutkového divadla.

Oddechla si, směla-li si někdy zaskočit k zahradníkovým. To bývalo tak po obědě, chtěla-li si paní kmotra po špatné noci zdřímnouti, měla-li migrénu, žaludkové křeče a potřebovala-li klidu. Ulehla vždy na pohovku, záslony se spustily, a vše v domě smělo choditi jenom plíživě. Tu směla Pepička jíti k zahradníkům, ovšem s nějakou ruční prací, neb zaháletí nesměla ani chvíli.

Brávala s sebou jemničké pletení nebo hačkování, ale u zahradníků nepracovala mnoho; nejraději zašla s Marií a Ludmilou do sklenníků, kde jí Marie ukazovala svoje krásné svěfence.

Tichá Marie oživila zde mezi svými palmami a krásná, přibledlá její tvář jevila tu takovou vzrušenost, jaké nikdy nebylo na ní zřítí, meškala-li v kruhu rodinném.

»Zde jsem do opravdy Palmou,« říkala k Pepičce, a tato si zvykla dle jejího přání ji též tak nazývati.

Palma dovedla mezi svými palmami žvatlati tak roztomile, že si vymýšlela i pohádky a vyprávěla je Pepičce a sestře Ludmile. Jednaly vždy o dívkách narozených mezi palmami, pro které přišel krásný princ a odvedl je do skleněných zámků, do palmových zahrad. A někdy nebylo to tomu princovi z pohádky dopřáno, a dívka pak zmírala touhou, zalévajíc palmy svými slzami, až žalem a touhou zemřela a byla pod palmami pochována. V jiných pohádkách zemřela zase dívka v cizích končinách a nad hrobem jejím z jejího srdce vyrostla palma. Pod tuto zabloudil po letech náhodou její milenec a po odchodu jeho, an byl se rozpomenul zde na děvci svoji, uvadnula palma na hrobě dívčím.

Ludmila i Pepička až plakávaly. Paní Racková, došla-li po chvíli za nimi, plísnila Marii říkajíc: »Víš, že ti ty pohádky a ty palmy nedonesly nic dobrého.« Ale pohládila Marii vždy po přibledlé lici a zašeptala: »Má milá Palmo.«

Jak byla Pepička nezkušená, přece poznávala, že jedná se zde o více než o pouhé pohádky, že Marie není darmo tak tichá, ba smutná, že jest zde jakési tajemství. Ptáti se neosmělila, ale zašla-li k zahradníkům, vždy prosila Marii, aby vešly do sklenníků.

»Jen počkej až v létě, až zde bude milostivá vrchnost, pak to nepůjde jen tak si sem vběhnout,« řekla jednou Ludmila. »Pak zde jenom poklízíme a zaléváme, a to úkradkem, dokud sem nikdo nevejde.«

»To sem bude Pepička chodívati s paní kmotřinkou na zábavy,« řekla paní zahradníková.

»Jak to?« tázala se Pepička.

»Nu, když je zde milostivá vrchnost, to bývá zváno sem úřednictvo, pije se čaj, jest stkvělá večeře a pak zde mezi palmami bývá koncert. Mladý pan hrabě hraje velice rád na housle, i brává s bývalým svým vychovatelem a panem kaplanem vždy krásné skladby. Dámy někdy zpívají, vrchnost mívá mnoho hostů. I na harfu a na kytaru brávají dámy i pánové. Sama paní hraběnka hraje na harfu. O jejím svátku jsou skleníky vždy krásně osvětleny, můj muž zmírá vždy úzkostí, zda rostliny neutrpí škody! Však se toho, Pepičko, dočkají; milostivá paní hraběnka jmenuje se Klára. Je to v plném létě. Můj muž se při té příležitosti pyšní také vždy ještě růžemi a naše Lidka, ten pantátův jahodníček, dostane pochvalu za jabody,« vyprávěla paní Racková.

»A Márinka či Palma za palmy,« přifekla Pepička.

»Ba já zde ani nebudu,« řekla Marie.

»A kde budete?« tázala se Pepička.

»Pojeďu k babičce do Lipína. Loni jsem tam také byla. To je daleko v horách, pod Krkonoši. Je tam chudo, samí tkalci; dědeček také býval tkalcem,« pravila Marie.

»To byl můj otec,« řekla paní Racková. »Matka by mohla býti u nás, ale nemohla by prý, jak říká, zde v zámku zvyknouti. Má tam políčko, zahrádku a žije se soukáním. Ona jináče nedá. Pošleme tam Marii, aby jí bylo trochu veseleji aspoň na čas.« Paní Racková se při té řeči zarděla.

»Ale Palmě tam bude smutno. Proč právě v ten čas tam má jeti, když je zde vrchnost, a tolik k vidění a pro zábavu?« ptala se Pepička. »A u vás více práce.«

»Pomůžeme si již,« řekla paní Racková. »Marie je u babičky ráda, je to sice moje nevlastní panímáma, ale byla ke mně vždy hodná. Nepřijala by od nás jináče ničeho, ale co jí Marie doveze, ráda přijme.«

»Nestýská se vám tam, Palmo?« tázala se Pepička.

»Mně se nestýská a stýská, nikde a všude,« řekla Marie, a oči se jí zalily slzami.

»Márinko!« napomenula ji matka.

»Šla, Pepičko, se podívat tamhle na kaktusy, pokvetou červený a růžový,« pravila Marie k Pepičce a odváděla ji.

»Proč jste tak smutna, proč odjíždíte?« tázala se Pepička.

»Neptala se mne, nemohu jí to říci. Až někdy, až umru, poví jí to někdo,« řekla Marie a utrhnuvši růžový květ kaktusu, zastrčila ho Pepičce do vlasů.

Pepička po chvíli odešla.

Toho dne měla paní direktorová silnou migrénu a byla velice mrzuta.

Řekla svojí schovance, že mohla přijíti dříve, že vůbec nemá se mnoho u zahradníků omeškávat, že společnost nejstarší zahradníkovy dcery není pro ni vhodnou.

Pepička nedovolila si otázkati se proč. Jen ztichla a byla ráda, že pan direktor se došel poptat na zdraví panino.

Paní direktorová těšila se této pozornosti, poděkovala panu manželu a usmívala se opětně.

Pepička seděla u okna a vyšívala na štramínu pásek na ubrousek, takovou zbytečnou titěru, jichž měla paní direktorová plné skříně.

»Naše Josefín pilná, pilná,« usmál se pan direktor. »A jak jí to sluší s tím kaktusovým květem ve vlasech.«

»Kdo jí ho dal?« otázala se paní.

»Prosím, jemnostpaní kmotřínko, Palma — či Marie Racková,« odpověděla Pepička.

»Palma — komtesa Palma,« ušklíbnul se pan direktor.

»Pane manželí!« ozval se káravý hlas paní direktorové. »Právě jsem Josefín řekla, že se společnost Mary Rackovy pro ni nehodí.«

Pan direktor si odkašlal a vzal ze zlaté tabatěrky velký šňupec.

»Hm, hm, má zlatá, to je pravda,« odvětil pan direktor a posilňáváje po Pepičce, tázal se této: »Nefíkala jí zahrádkářová, že odjede?«

»Ano, prosím, jemnostpane kmotřičku, řekla, že pojede k své nevlastní babičce, někam do hor, do Lipína,« odpověděla Pepička.

»Tak, tak,« šňupal znovu pan direktor.

Paní direktorová přivoněla k lahvičce voňavky, vzala ze skleněné schránky cukrátko, otřela si čelo bílým šátečkem a řekla: »Musíme Josefín přece povědět, aby třeba nějak neprořekla někde,« paní direktorová byla v rozpácích.

»Je to delikátní věc, delikátní,« pan direktor si šňupnul třikrát po sobě, nedbaje, že mu tabák padá od prstů na krajkovou náprsenku.

»Poslouchala, Josefín, nemluvila s ní ta zahradníková o panu hraběti?« tázala se paní direktorová.

»Ne, prosím, jemnostpaní kmotřinko, paní Racková mi jenom povídala, že až přijede milostivá vrchnost, budou se ve skleněných konatí koncerty a o svátku milostivé paní hraběnky velká slavnost,« řekla Pepička.

»Bývá tak každého roku; počkala, to uvidí, co jakživa neviděla a uslyší, co nikdy neslyšela a nikdy toho nezapomene. Jen dbala při tom, aby nezapomněla, kdo je, a aby z toho neměla zármutek jako zahradníkovi. Budou tomu nyní dvě léta, co o svátku její hraběcí milosti chtěli úředníci připravit zvláštní překvapení a chystali ve skleněníku pod palmami živé obrazy. Byl zde písař — no kdo to byl, na tom nezáleží, je pryč a sotva se kdy dostane na vrchnostenský chléb,« rozpovíдалa se paní direktorová. »Měl ten nápad, že přibral mezi úřednické slečny zahradníkovu dceru. Snad se mu líbila. Mohla se ho držeti, snad by byla někdy paní kancelářskou.« Slova paní direktorky zněla ostře, a pohled její byl tak studený, že Pepičku až mrazilo.

»Ale byla krásná tenkrát ta Mary,« usmál se pan direktor.

»Ale, pane manželi,« sekla jazykem i pohledem paní direktorová, a pan manžel vzal útočiště k tabatěrce, a paní vyráběla dále.

»Sestavili ti mladí páni kolik obrazů: Verthera s Lotty, Loreley a jak tak bylo známo z románů a básní, taky Katinku Heilbronskou, všem slečnám to slušelo, ale pro zahradníkovu měl ten písař nejlepší úlohu. Udělali pod palmami jako skalku, tam studánku a ta zahradníková představovala nějakou indickou princeznu. V rozpuštěných vlasech měla kaktusy, granátové květy a podávala ze studánky v rukou nabranou vodu nějakému rytíři, toho dělal ten jistý písař. No bylo to hezké, ale úřednické slečny byly uraženy, že mohla to také představit některá z nich. Pak se tančilo ve velkém sále, a ta zahradníková přišla také. Všecko zůstalo v těch kostymech, no zahradníková měla jít domů, ten její kostym byl trochu odvážný, šije a ruce obnaženy a ty rozpuštěné vlasy —«

»Krásně, krásně vypadala,« mnul si ruce pan direktor.

Káravý pohled paní choti byl mu odpovědí a paní direktorová pokračovala: »Byly bychom to té panně zahradníkově přály, ať má také jednou upomínku na něco krásného, ale měla být skromnou a odejít v čas. Ale to si tančila a tančila, vzal ji k tanci pan brabě Jindřich, jeho milost, náš dědičný pan hrabě, a ta holka šla s ním jako s každým jiným. A ani mu po tanci ruky nepolíbila, jak by se na ni bylo přece slušelo. No bylo po báli, a tady se druhý den po zámku najednou povídá, že bude jeho hraběcí milost tu zahradníkovu malovat, tak v tom kostymě pod palmami. Takové rozmary

mluví velcí páni, ale to měli mít zahradníkovi rozum a poslati holku pryč. Maloval ji — no maloval, a holka si myslila Bůh ví co,« paní direktorová si odkašlala a Pepičce dychtivě naslouchající tajil se dech.

»A milostivá vrchnost odjela,« ujal k pokynutí paninu slovo pan direktor. »Márinka, či jak jí doma říkají: Palma, a po zámku začali říkati: komtesa Palma, chodila bledá a uplakaná. Ten písař byl propuštěn, ani ne pro svůj nápad se živými obrazy, ale proto, že počal choditi k zahradníkovým a hráti si — no — na ženicha Márinky. Neměl špatnou spekulaci, ale nezdařilo se mu. Před odjezdem dala si její milost paní hraběnka zavolati zahradníka, poslala Márince dva dukáty za to, že stála mladému hraběti modelem, a vyslovila přání, aby příštím rokem nebyla Márinka doma, až se zase na panství přijede. Že nebyl Racek propuštěn, byla velká milost a má co dělati, aby se udržel. Márinka dlouho plakala, snad pláče ještě.«

»Tak Josefín, nyní ví, proč se o zahradníkově dceři nemluví, dala si pozor, aby nikde o ní nepromluvila a nezařadila si,« poučovala paní direktorová a vztáhla blahosklonně ruku; Pepička věděla, že ji má políbiti, i učinila tak. Rty její spočinuvše na té bílé, hubené, mnohými prsteny zdobené ruce, sebou cukaly v neznámém posud té duši pocitu. Bylo jí smutno a spolu stydno, ruměncem zaplavoval její líce, ač posud nerozuměla té frivolnosti, s jakou povídal pan direktor, a úšklebnosti, s jakou vyprávěla jeho paní.

Ale to cítila Pepička v duši, že milá její Palma musila asi velice trpěti, porozuměla, že asi mezi mladým hrabětem a Marií zavládlo ono kouzlo lásky, kteréž byla sama pocítila o vánocích klíčiti v mladém svém srdci.

Bylo jí smutno a ráda se po večeři vzdálila do svého pokoje.

Tak nerada si dnes natáčela vlasy, nerada myla si na noc ruce v mandlových otrubách, natírala svěží obličej jelením lojem, což, dle příkazu paní kmotry, denně činiti musila. Chtělo se jí plakati a vyplakala se při večerní modlitbě.

Nazejtří vstala smutna a ani dobrý rozmar paní kmotry, kteráž úplně se zotavila a chystala na některý příští den visitu pro ostatní úřednické paní, se jí nedotknul. Byla zamyšlena a dostalo se jí několikrát výtky. Než paní kmotra byla opět spokojena se schovankou, která tak jemňoučce utloukla cukr, pokrájela mandle, ustrouhala citron k cukrovému pečivu a bez oddechu třela těsto na dorty.

A za odměnu vyprávěla paní direktorová Pepičce, jak pěkně ji ustrojí do úřednického plesu, kterýž měl býti v posledních masopustních dnech, až přijedou studující synové úředníků na pololetní prázdniny.

»Bude vidět, Josefín, že bude nejhezčí ze všech slečen. Přesijeme pro ni růžové gázové šaty, které jsem já měla asi před — no co na tom, před kolika roky — již se na ně zapomnělo. Dáme na ně břečtanové listy, může si donést od zahradníků čerstvé a do vlasů bílé růže. Racek jistě má nějaké. A šperky jí půjčím, ale musí dát na ně veliký pozor i na vějíř. A jenom si dala pozor při tanci, musím ji trochu učit. Můj Bože, vždyť ona neumí ani menuet!« lekla se pojednou paní kmotra.

»Prosim, jemnostpaní kmotřinko, umím. Učívali jsme se doma se studenty,« odvážíla se říci Pepička.

»No uvidíme, uvidíme,« usmála se paní direktorová.

Na večer vyzvala paní kmotra Pepičku, ať se ustrojí a jde pozvat ostatní dámy na neděli k svačině. Dala si opakovati několikrátě frázi, kterou měla Pepička vyřídit paním, vytkla tvrdou výslovnost němčiny, nechala Pepičku opakovat poklonky, učila ji pozvedati šaty, otáčet se, ustupovat a spokojena ji propustila.

Pepička šla na tyto zvací návštěvy jako cestou křížovou, než přes mnohé zardívání odbyla si vše dobře. Nejhůře bylo jí u paní lesmistrové, která nemohla pochopiti, že Pepička nerozumí francouzsky, že nehraje na spinet ani na kytaru, ba že neumí hráti whist a ecarté. A bolelo ji do duše, ana paní lesmistrová (ač to dávno věděla), nechala si znovu od ní pověděti, že býval otec soukenníkem a matka že je švadlenou.

Když došla domů, shledala, že má paní kmotra návštěvu, slečnu kontrolorovu, starou pannu, pro svůj ostrý jazyk obávanou v celém zámku. Přišla jistě s novými, zajímavými klepy, a paní direktorová, chtějíc této zábavy nerušeně užiti, řekla Pepičce, že může si odskočiti k zahradnickovým, zeptati prý se, zda nemají zpráv z jejího domova. Pepička ráda poslechla a běžela dlouhou zámeckou síní i přes tmavé nádvoří k zahradnickovu domku.

Tam byli shromážděni v čisté, pěkné světnici, Jan byl u nevěsty, měl mítí příští týden již svatbu, a to zcela tichou; báliť se rodiče nevěstini velkých vydání.

Starý Racek seděl u stolu a roztřidoval s Ludmilou květinová semena.

»To je milý host,« řekla paní Racková, libajíc Pepičku. »Tak si sednou sem ke mně k plotně a skřupnou si nějakou topinku. Peku je k večeři.«

Podávala dívce misku s topinkami potřenými česnekem a husím sádlem.

Pepička bez upejpání přijala a počala vyprávěti, jak chystají visitu, jak chodila zvát a jak ráda si sem zaběhla. I o bále vyprávěla.

Pojednou se zasmušila. »Přece bych měla ne-li nosit, tedy aspoň držet smutek po pantátovi.«

»On by jim toho přál, panno Pepičko,« řekla paní Racková. »A pak — co by si neskočily? To bude třeba jejich jediný nóbl bál, co budou jakživa vidět. A přijedou studenti, naši hoši také budou zváni, řekl jim to pan kancelářský hned o vánocích. Petr se těšil hned, Pavlík se trochu ostýchá, ale kvůli nim půjde jistě rád!«

Pavlík! Pepička se zarděla a rychle shrnovala si visuté kadeře přes líce, nedbajíc, že se jí pocuchají.

Pavlík přijede! Přijde do bálul Bude s ní tančiti, mluvit, šeptati — a všichni to budou vidět. Pepičce se točila hlava, neslyšela, co povídá Lidka, co Racek, v uších jí zněla jako vzdálená hudba a jméno »Pavlík« stkvělo se jí před očima, jako zlatem napsáno.

Vytrhla se mocí z toho kouzla a nevědouc, zda nebyla někým na něco tážána, promluvila sama v otázce: »A kde je Palma?«

»Mezi palmami,« usmál se zahradník. »Spouští rohože na oknech, aby tam v noci vítr nezalehnul. To vědí, toho ona jinému nepopustí.«

»Ta byla dnes smutná,« prohodila Lidka.

»Bývá tak,« vzdychla Racková. »To je někomu tak dáno, že je vesel, jiný pak smuten.«

Pepičce stáhlo se brdlo. Kdyby tak Rackovi věděli, že ona ví, proč je Marie smutna. Představila si ji živě, jak tam stojí mezi palmami, opírajíc hlavu o kmen jedné z nich, vidouc se v duchu ve stkvostném hávu, s vlasy propletenými ohnivými květy kaktusů a granátů, vidouc se ve společnosti hraběte, krásného muže, jehož Pepička znala dle podobizny ve velkém sále.

Jak se asi milovali! Jak asi plakala Marie při loučení! Jak bolelo ji as vzkázání milencovy matky! Ó, již rozuměla Pepička Mariiným pohádkám o palmách, již rozuměla, proč se nechce Marie vdávati.

V tom vešla Marie. V ubledlé, krásné lici bylo znáti, že asi plakala. Pozdravila Pepičku.

Pepička tiskla jí dlouho ruku. »Co dělají palmy?« ptala se dětinsky.

»Stýská se jim po teplé jejich vlasti, stýská se jim i po našem letním slunci,« řekla Marie.

»Marie!« řekl otec přísně.

»Nic, pantáto, to nic,« Marie se usmála, ale v krásných očích zalesklo se jí slzami.

Lidka počala čtveračiti. Chroupala topinky, až jí v zdravých zubech chrastěly, škádlila Pepičku, že v tom bále bude musit dělat poklonky, líbat ruce, mluvit pošeptmo, dávat pozor na šaty, vlasy, vějíř, zkoušela se klanět, točit a rozesmála všechny.

»Ty, ty, s tebou mezi jahody, tobě patří se tak hezky schovati k zemi jako jahoda, víš, že vyrosteli jahoda na vyšším stonku, že se musí podpírat,« pravil otec usmívaje se na svého »jahodníčka«.

»Pravda, pantáto, jahodníčku sluší se skrývati, ale za to ho lidé hledají,« žertovala Lidka.

»Ano, Liduško, lépe se skrývati a plaziti, než pozvedati hlavu do výše,« řekla Marie temně. Slzy jí vyhrkly, vstala a odešla do druhé světnice, kde se sestrou spávala.

Zahradník se zachmuřil a pohlédl na ženu.

»Nehněvej se, pantáto,« řekla tato. »Marii to zase přejde.«

»Je čas,« odvětil otec.

Veselá nálada byla mžikem pryč, a Pepička se loučila. Zbytek večera byl jí dlouhý a ráda ulehla. Paní kmotra přála jí, aby se jí zdálo o bále. O bále se Pepičce nezdálo, nezdálo se jí vůbec nic, za to snila však, ulehnuoc s otevřenýma očima o — Pavlíkovi.

VII.

Nebylo to mnohokrát, co se Pepička vyspala a den slavného bálu byl zde.

Studenti ze zámku přijeli na pololetní prázdniny, dělali visity a u direktorů ovšem byli nejřednější.

Pepičce tlouklo srdce při tom, když ji paní kmotřinka mladým pánům představovala, ač tito zajisté věděli, kdo je.

Páně lesmistrův jurista choval se k Pepičce trochu nevšimavě, jako naschvál, mluvil s paní direktorovou francouzsky a mluvil-li německy, mluvil o divadle a hudbě, tak že Pepička věru nevěděla,

oč se jedná. Za to synové ostatních úředníků oslovili hezoučkou Pepičku hned, a věděli panně říkati sterých lichotek, což více paní direktorové než dívce lahodilo.

Tlouklo-li srdéčko a zaléval-li ruměn Pepiččiny líce při návštěvách mladých pánů vůbec, tož jí bylo věru až mdlo, když došli se poklonit Rackovi studenti. Byli pěkně oblečení a vypadali lépe a sličněji než všichni ostatní.

Pepičku zabřál vrcucí Pavlíkův pohled až do duše, ale za to zastudilo ji u srdéčka, když Petr obrátil na ni pichlavý pohled. Hned, ale hned věděla, že Petr o tom ví, že si Pavlík na ni myslí, že se mají rádi... Ach vždyť si to vlastně posud nefekli, a kdo ví, kdy asi řeknou!

Rackové mluvili s paní direktorovou, která dala jim podat vína a cukroví, a Petr se obrátil na »slečnu Josefín«, jak paní direktorová před nimi Pepičku pojmenovala. Tázał se jí, jak se jí v zámku líbí. Ovšem německy, a Pepička zájímavě odpověděla, že velice, že jest povděčná jemnostpaní kmotřince, že ji k sobě přijala.

»A po domově se vám, panno Pepičko, nestýská?« otázal se Pavlík. Promluvil česky.

Paní direktorová pohlédla na mladíka asi tak, jakoby byl hodil před ní na květovaný koberec nějakou ošklivou žábu.

Pepička zčervenala až po vlasy, byla by chtěla vykřiknouti: »O stý ká, stýská!« než nemohla ani rty otevřít.

Petr zčervenel rovněž a pohlédnuv na bratra přísně pravil: »Ale, Pavle,« právě tak, jako když paní direktorová svého manžela napomínala.

A ihned obrátiv se k paní direktorové, počal bratra omlouvat, že se zapomenul, promluviv česky, neboť se u Koptivů vůbec česky mluví.

»Doma se tedy naší Josefín říká Pepička, vy a panno,« ušklíbala se paní direktorová. Hleděla při tom na Pepičku tak, jakoby byla dívka tu ošklivou žábu sebrala a na klín si ji položila.

»To přece jemnostpaní kmotřinka ví,« uklouzlo dívce z úst a nedivme se, že — také česky.

»Josefín půjde do svého pokoje,« nařídila paní direktorka povstanouc. Vypadala vznešeně a studeně.

Pepička se uklonila, (ač se lekla, podařila se jí poklona) a odešla mlčky. Postavila se ve svém pokoji k oknu a viděla po chvíli jíti bratry Rackovy domů. Hovořili živě, Petr rozkládal rukama, Pavlík šel se sklopenou hlavou.

Pepička byla divně dojata. Bylo jí smutno a přece ji Pavlíkova slova a pohled jeho posud v srdci hřály; bála se, co asi řekne kmotřinka.

Než tu byla již volána k obědu. K největšímu podivení Pepiččinu přijala ji paní direktorka velice vlídně. Nutkala, aby se rychle poobědvalo, že si musí obě, ona i Josefín, natočiti vlasy k večernímu bálu, neboť mají kadeře od rána již poněkud splihlé.

Panu manželů vyprávěla jemnostpaní o všech návštěvách a se smíchem, takovým perlivým, zvonivým: hihihí, jak jedině za slušné smáti se uznávala, zmínila se o Pavlu Rackovi, kterýž schovanku jejich česky oslovil, nazval ji pannou Pepičkou a vykal jí.

»Raději jsem Josefín poslala pryč,« vyprávěla paní direktorová. »Ona je ještě nezkušená, myslila, že musí také česky promluvit. A pak jsem tomu panu studentovi řekla hezky otevřeně, co a jak se sluší pro studenta, pro člověka, který z milostivého povolení hraběcí vrchnosti studuje a vyrostl v zámku. To mladý panáček mlčel jako ryba. Za to však jeho bratr ho omluvil. Sváděl vinu na jednoho z profesorů, který prý studenty — ovšem jenom některé — učí česky, — pomyslete, pane maželi, mají prý ti Češi i jakousi gramatiku, ano mají i česky tištěné knihy. Petr Rackův se tomu vyhnul, pokládaje to za přepjatost, on je rád, že umí německy, ale Pavel se na to prý chytnul. No z Petra něco bude. Ten má způsoby.«

»Pravda. Já myslím, že bude ten Pavel tak trochu, no — jak bych to řekl, tak nějak v mysli popletený, jako ta jeho sestra, komtesa Palma. Myslí o sobě Bůh ví co,« mínil pan direktor, šňupaje, a paní se rozesmála tomuto vtípu.

Hned po obědě počala se paní direktorová i s Pepičkou chystati k bálu. Kadeře byly zavinuty, napáleny kulovatým železkiem, snášeny sukně, stuhý, prádlo, podešve střevíčků potírány ob chvíli křídou, šaty postříkovány voňavkou. Liduška Racková donesla Pepičce v košíčku čerstvé břečtanové listy a několik růží i směla se za to podívat na všecku plesovou parádu. Měla sice též dovoleno, večer vejíti na galerii velkého sálu a podívat se na ples, než přece prohlížela bedlivě každý kousek Pepiččina i paní direktorové úboru.

Obdivovala se všemu, jakoby to viděla poprvé, ač viděla každoročně tento ples a i za letních zábav za přítomnosti vrchnosti dosti skvostných oděvů i šperků. Vyprávěla o bratrech, jak se těší na ples, zvláště Petr.

»A co Pavlík,« šeptem tázala se Pepička.

»Ten neříká mnoho, jenom s Palmou si mnoho povídají,« řekla Liduška.

Pepičce napadla jízlivá slova páně direktorova a vzdychla.

»To jsou dva, Palma a Pavlík,« dodávala Lidka. »Ti dva jsou samá pohádka, samý šepot, rozumějí si nejlépe. A dovedou si hodinu povídati, aniž by se zasmáli.«

Pepička vzdychla znovu, vzpomínajíc, jak si doma s Pavlem povíдали.

Nevěděla, má-li se těšiti na večer či nikoliv; než mládí jest mládí, a pěkné šaty Pepičku velice těšily.

»Škoda, že mne neuvidí maminka a paní teta mydlářka,« řekla k Lidce.

»Ty by měly radost,« mínila Lidka.

Paní direktorová nutkala ke strojení, a Lidka odešla. Strojení trvalo dosti dlouho, a pan direktor již několikrát zašel se podívat do sálu, kde se již od rána topilo a kde ve vedlejších místnostech uspořádány bufety; paní úředníků je zásobily studenými pečeněmi, rosoly, cukrovím, dorty a pečivem. U bufetu měli posluhovatí písaři a lesniční adjunkti, u velkého stolu pak, kde byly postaveny bovly na punč a přístroj k vaření černé kávy, měl míti hlavní dozor a práci pan kancelářský, kterýž tu taktéž již od rána pobíhal, slaďounce se usmívaje na veliké mísy plné běloučského cukru, košíky pomerančů a citronů, láhve araku a vína. To bylo jeho specialitou, vařit při slavnostních příležitostech punč a presentovati jej zapálený a bručeti

k tomu basovým hlasem pijáckou píseň. Při vaření kávy měl se účastniti sám pan polesný, kterýž tuto vzácnou pochoutku denně míval po obědě.

V sále na průčelní stěně byly zavěšeny podobizny hraběncina a jejího syna Jindřicha. Hraběnka byla malována jako nevěsta s myrtovým věncem v pudrovaných vlasech, s perlami na obnažené šíji, se splývajícím závojem, malovaným tak krásně, že zdálo se hledícimu na obraz, jakoby každou chvíli mohl náhodný vánek odfouknouti krajkovou tkaninu. Mladý hrabě byl malován před pěti roky po úmrtí svého otce. Lovecký oblek a opeřený klobouk pěkně mu slušely, zároveň bylo na obraze viděti hlavu krásného psa Leandra, miláčka hraběte. Nad obrazy byla červená sametová draperie, a zahradník Racek ozdobil je věnci z břečtanu. Na dvou krbech umístěny byly listnaté rostliny, a Marie Rackova chvěla se obavou o několik pěkných palem, že utrpí plesovou atmosférou. Kolem stěn táhly se věnce z chvojí, zdobené tu a tam žlutomodrými praporky, barvami hraběcí rodiny. Na malé galerii měli býti hudebníci, poněvčas kantoři z dědin, jak tehdy bylo ve zvyku. V pozadí směli se s galerie dívat na ples někteří obyvatelé zámku; Rackova Liduška měla se nač těšit.

Posléze byly paní direktorová a Pepička se strojením hotovy, a pan direktor si je slavnostně uvedl do sálu, kde byli shromážděni již všichni páni. Jak vkročila paní direktorová do sálu, zazněl s galerie tuš, a páni úředníci kancelářští, hospodářští i lesníčtí složivše nejponíženější poklonu choti nejvyššího úředníka, rozběhli se do ostatních zámeckých bytů pro svoje ženy a dcery. Žádal tehdejší „bon-tón“, by první v sále byla nejvzácnější dáma.

Však pokukovaly již hodnou chvíli služky a kuchařky na chodbě v „úřednickém“ křídle zámku ze všech dveří, zda již jde paní direktorová.

Skoro všude byly již slečny a paní úplně oděny, a nebylo divu, že zvláště mladé dívky netrpělivostí již až až se tetelily. Téměř všady měli nějaké hosty: úředníky z poplužních dvorů, revírnický, faráře i kaplany z panství.

Zámecké paničky krčily, sice nosičky a zvedaly bradičky nad trochu podivnou parádou těch „venkovských“ paní a panen, ale přece všude vítaly a uctívaly ty, jež se k nim uchýlily obláci.

Lesníci přišli v uniformách, paničky v svatebních šatech, zlaté a stříbrné čepce zářily a blýskaly na hlavách a mladé dívky měly na hlavách věnečky, jaké braly o Božím Těle, kdy ještě i dospělé panny šly sypat o procesí kvítí jako družičky. Zlaté řetězy, šňůry granátů a korálů, nepravé i pravé perly blýskaly se na hrdlech a rukou a vůně sušené levandule ze šatů venkovanek mísila se se vzácným parfumem zámeckého panstva.

V sále bylo samé pozdravování a uklánění, líbány ruce, paní direktorové líbaly ruce též paničky hospodářských úředníků, paní lesmistrové ženy myslivců, mnohé již i šedovlasé, a dámy přijímaly tuto poctu, jakoby jinak ani býti nemohlo.

Konečně se všechno pozdravilo a hudba počala hráti. Tančilo se do kola. Pan direktor netančil, a tudíž paní jeho tančila prvý tanec s lesmistrem.

V přestávce roznášeli písáři limonádu a víno, koláče, cukroví a dorty paničkám. Páni docházeli k bufetům sami a dopřávali si něčeho vydatného k posílnění.

Jedním z nejúslušnějších obsluhovačů byl Petr Racek. Zmocnil se menšího stříbrného podnosu, přes ruku přehodil bělostný damaškový ubrousek, postaviv na podnos sklenku vína, sklenku limonády a sklenku vody smíšenou s malinovou šťávou, pak na skleněném talířku nakrájený pomeranč, na jiném míchaný kompot, na třetím kousky dortu a cukroví, přímo k paní direktorové.

Prosil, by mu jemnostpaní prokázala tu milost a něco od něho přijala. Podal dámě napivši se limonády ihned ubrousek k otření retů, po požití kousku pomeranče taktéž, a poněvadž jemnostpaní si vzala kousek dortu, druhý cíp ubrousku k otření prstů.

Dostalo se mu pochvaly, a páni písáři, již podávali kolem tak, jak dámy seděly, nevzavše ubrousky, byli celí zastrašení nemilostivým pohledem paní direktorky, kterého se jim dostalo.

»Pan student přece také tančí?« tážala se paní direktorová Petra.
»Byl jsem tak smělým,« odvětil Petr.

»Se slečinkami, s mladými,« táhle řekla paní direktorka.

»Nedovolil bych si té smělosti vyzvati některou z jemnostpaní, pokud by sama neráčila toho milostivě poručiti,« pravil Petr.

»Tak tedy musíme panu studentovi poručiti, chceme-li, aby nás provedl,« řekla paní direktorka blahosklonně se usmívajíc.

»Považoval bych to za velkou čest a milost,« ukláněl se Petr.

»Snad abychom to zkusili na menuet?« usmála se paní.

»Bude mi nesmírnou ctí a blaženou upomínkou,« řekl Petr.

Paní direktorová se ještě napila a naznačivši pokynem vějíře, že studenta propouští, odšustila do druhého pokoje, by sdělila panu manželů, jak byl zahradníkův synek ku podivu uctivým a jak se umí chovati.

Pan direktor seděl s panem děkanem z rodného městečka Pepiččina a s dvěma jinými pány u karet a vyslechl to ledabyle. Pan děkan však pravil: »Mně se ten Petr Racek nelíbí, jest na jedné straně jak podlízavý, tak na druhé pyšný. Chová se někdy, jakoby byl již pánem, a sám jsem slyšel, jak řekl, že jest ze zámku K., a viděl, jak se zamračil na bratra, kterýž dodal, že jsou syny zahradníka. A na svůj český původ zapomíná, nikdy ho neslyším česky mluvit.«

»Toho také ve vrchnostenské službě nebude potřebovati,« řekl pan justiciár, míchaje karty, a pan direktor přisvědčil.

Paní direktorová si vzpomněla, že jest pan děkan »Čech« a stiskla rty. Napomenula pány, ať nechají se obsloužiti dle libosti, ať pro karty nezapomenou na zákusky a dovolila si upozorniti na šunkové závitky, zabalené to fašé z bažantů a koroptví v řízkách šunky, svůj to výrobek. Pak odšustila zpět do sálu a hledala zrakem Pepičku. Procházela se s mladíkem, v němž paní direktorová mínila poznávati Petra.

Nikoliv, nebyl to Petr, ten stál zde u krbu, rozhlížeje se po sále. Byl to Pavlík. Povídal Pepičce asi něco velmi zajímavého, neb tato zapomínala, aby se ovívala vějířem a smála se úplně nenuceně, nikterakž úst kapesníkem nezakrývajíc, jak ji tomu byla přece paní direktorová učila.

Tato pokynula Petrovi a on ihned přispěchal.

»Tančil již pan student s mou schovankou?« tázala se.

»Neměl jsem posud příležitosti,« řekl Petr.

»Myslím, že Josefín tančí dobře,« mínila paní direktorová.

»Učili jsme se pobromadě,« řekl Petr. Byl jaksi v nesnázích, viděl, že zde musí míti na zřeteli »slečnu Josefín« a nikoliv »švadleninu Pepičku«, jak by se mu bylo skoro zdálo žádoucno.

V tom zahrála hudba předejru k menuetu, a páry stavěly se dohromady. Několik pánů přispěchalo k paní direktorové, nabízejíce jí svoje služby a vskutku překvapeně hleděli jeden na druhého, když jim jemnostpaní svého tanečníka představovala.

Petr zvednul hrdě hlavu a vedl paní direktorovou po sále, vykračuje si tak, jakoby zde byl od jakživa doma a nikoliv jen jako ze zvláštní milosti připuštěn.

Pavlík tančil s Pepičkou mezi mladšími páry. Ti dva mladí lidé nedávali úzkostlivě pozor na kroky, neodměřovali úklonky, nedbali, zda výše či níže zatáčejí rukama, zda nedotýkají se lokty; oni tančili, že těšil je tanec, že blažilo je býti pospolu, v mysli jejich hrála hudba stokrát sladší nad tu, kterou z nástrojů svých vyluzovali staří, ušňupaní kantoři a mladičtí, vyzábílí učitelští mládenci.

Pepička zvedala a roztahovala sukně, jak byla se naučila, ale s tak přirozenou grácií, že paní direktorová, ač opodál tančila, s radostí se po ní ohlížela, tu a tam zašeptajíc: »Superbe, — charmant.«

A: superbe, — charmant, šeptali i pánové, přihlížejíce k tanci a usmívajíce se na ten mladý svět.

A nahoře na galerii paní zahradníková s Lidkou pohlížejí ztrnule na Petra, tančícího s paní direktorovou, a matka šeptem sdělovala dceři své obavy, zdaž si Petřík příliš mnoho netroufal, vyzývav k tanci paní direktorovou.

»Kdyby to nebylo jemnostpaní vhod, jistě by s ním nešla,« mínila Lidka. »Ale podívejte se, panímámo, jak to Pavlíkovi sluší s Pepičkou.«

»Pravda,« řekla paní Racková a usmívala se. Však bylo na tom párečku viděti, jak rádi spolu tančí, a oko mateřské uhodlo ihned, že synek tu dívku, kterou tak jemně a lehce za ruku drží, skláněje se před ní při obrazech tance, má asi rád.

»To by mohlo býti,« řekla si paní Racková v duchu a pochvalovala si to, že Pepička u vzácné svoji kmotry nabude panských způsobů, a až Pavlík pánem se stane, pro něho dobře se hodí. A již vinula Pepičku v duchu k svému srdci jako snachu. Paní Kopřivová vzkázala jí po synech, aby, až tito z masopustních prázdnin pojedou, s nimi přijela. Netušila paní Racková, že zvláště zde o Albinčině »pořádné známosti«, a těšila se, jak poví paní Kopřivové, jak to jejich dětem v zámeckém bále spolu slušelo.

Menuet dotančen, a páni odváděli dámy na místa. Petr políbil paní direktorové ruku, ukláněje se tak, že téměř pokleknul a doprovodiv svou dámu až k jejímu manželu, poděkoval i tomuto za vzácnou čest, kterou mu jemnostpaní prokázala.

»Podívejme se, ten zahradníkův,« zabručel pan justiciár.

»Volí hladké cesty,« řekl pan děkan.

»Bude z něho časem vhodný ženich pro úřednické slečny,« poznamenala paní direktorová trochu špičatě, pohlédnouc na pana justiciára, jehož tři dcery, dávno již třicetileté, oblékaly se jako mladé dívčiny a dnes točily a kroutily očkama i po nejmladších studentech.

»Však ho ze zámku nepustíme,« mínil pan direktor, šňupaje.

»Pan manžel asi z kanceláře a naše slečny ne z rejstříku ženichův,« usmála se paní direktorová.

O půlnoci byla přestávka, a tu sesedli se hosté ku stolům a podáváno občerstvení. Pan kancelářský sotva stačil vařiti punč a přijímal poklony od dam i pánů, pan polesný zase nabízel svoji černou kávu, opakuje ustavičně vtip, že káva má hýti černá jako noc, horká jako peklo a sladká jako láska.

Paní direktorová seděla s nejvzácnějšími paními u kulatého stolu, pánové předháněli se v obsluze, a dámy bavily se pozorující, jak venkovské úřednice prohlížely a ochutnávaly cukroví, do kapresníků, na klínech rozložených ukládající kradmo vzácné kousky, jakých upravití nedovedly, na ochutnání dětem domů.

A bavily se pohlížením, jak lesníci a hospodářští úředníci kladou si na talíře ohromné porce pečení, že by dostačila k nasycení třem. Ovšem připravily dámy pro tyto jedlíky telecí kýty, zajíce, husy a podobné, méně jemné a vzácné pečeně, páni písaři věděli již, kam co podati, a nejjemnější rosoloviny a sekaniny byly zde těm »venkovanům« jen tak pro podívanou.

Po přestávce opět tančeno, a tu ti »venkované«, rozjaření vínem a punčem, počali bráti k tanci svoje ženy. Sukně šustily a pentle na čepcích plápolaly za rychlých pohybů, šoupání nohou přehlušovalo chvílemi i hudbu. Zámecké dámy již netančily a ke druhé hodině dala paní direktorová znamení k odchodu, poroučejíc se všudy a všem. Řekla doma, že ji to poroučení se unavilo více, nežli tanec, myla si dlouho ruce voňavým mýdlem a růžovou vodou, neboť cítila i skrze rukavice stopy políbení od úst a prý potu od rukou, jť se dotýkajících.

Za ní odešly skoro všechny zámecké paní, a jen slečna kontrolorova a slečny justiciárovy zůstaly. Prvnější, aby mohla hodně vypravovati o těch »venkovských«, jak se potom bavili, a tři slečny justiciárovy proto, aby mohly chytnouti aspoň některého z venkovských úředníků. Věděly, že pro otcovu protekci lesníků i hospodářští adjunkti shánějí se po nich, pokud nelze jim získati jiných úřednických dcerek, i hodlaly dnes něco uloviti.

Nejstarší, bledá, hubená Adlhajt mluvila dnes s jedním ovdo-
vým lesním jenom o hospodářství, druhá, boubelatá Elise, točila se kol mladičkého poklasného a nejmladší, snědá Vilemína, nadcházela si vdovce, deputátního sládka.

Pepička nerada odcházela. Řekli si s Pavlíkem, že se mají rádi. A řekli si ještě více a slíbili si, že na sebe budou čekat. Byla samá rozkoš, samý jas v těch slibech a nadějích do budoucnosti. Pepička byla veselá, hrálo jí v srdéčku to mládí, ale Pavlík byl vážný. Řekl Pepičce, on že asi nesetrvá v zámku, ani na panství úředníkem, že hnusí se mu to vládnutí úřednictva, to utiskování poddaného lidu, to odnárodnění celé té kasty úřednické. Za končící se právě první čtvrti století červánky vlastenectví již ozařovaly pěkně obzor český,

a Pavlík cítil v sobě sílu a vůli, stát se pracovníkem na roli národní.

Pepička ho poslouchala ráda a svědčila ke všemu. Svěřila mu, že raději by byla doma, prostě oděná, při práci, než zde v té škrobenosti. Loučíc se s Pavlíkem, rozhlédla se maně po sále, a zraky její padly na obraz mladého hraběte. Píchlo ji u srdce. Palma, Palma, Marie objevila se jí v mysli, tak smutná a bledá, Pepičku jala smutná předtucha a div jí slzy nevyhrkly. Již tušila, že Pavel, ač toho nevyšlovil, také k vůli sestře nesetrvá v panské službě.

Pepička ráda ulehla, ale sny její nebyly již tak krásné jako před vyslovením se Pavlovým, temný stín vzpomínky na Pavlovu sestru zastíral jí obraz budoucna, a mladá její mysl byla stísněna.

(Pokračování.)

Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách.

Napsal Václav Žižka.

(Pokračování.)

Roku 1874. družstvo katolických dělníků převzalo do své správy tehdejší již pátý rok vycházející konservativní časopis »Dělnické Noviny«, vydávaný od Staročechů, redakcí Antonína Tůmy a tištěný v tiskárně Skrejšovského. V družstvu tom byli následující soudruzi: Václav Žižka jako přístí redaktor, jenž v redakci řečeného listu již tři roky byl, Fr. Šícha, zámečnický dělník, bývalý člen Jednoty katolických tovaryšů, Jiří Feuerstein, truhlář, člen a později starší Jednoty katolických tovaryšů, Jan Tengler, stříbrník, t. č. člen výboru Spolku zlatníků a stříbrníků, Julius Fridrich, soustružník a starší Jednoty katolických tovaryšů, Josef Halla, truhlář a člen Jednoty katolických tovaryšů, Rudolf Šíman, litograf a jednatel Spolku katolických tovaryšů, Václav Valečka, modelář, starosta Spolku dělníků truhlářských a později redaktor dělnického časopisu »Práce«, Albín Mužík, klempíř, člen Spolku katolických tovaryšů a později redaktor »Klempířských Listů«, Jos. Liška, obuvník, bývalý člen výboru Spolku katolických tovaryšů a pak člen správního výboru pražského »Oulu«, Matěj Patočka, truhlář a jednatel spolku »Lipa«, truhlářského odboru pražského »Oulu«, František Chrast, truhlář a ředitel téhož odboru, oba pak bývalí členové výboru Jednoty katolických tovaryšů, a Josef Baštář, typograf.

Toto družstvo, přijímajíc list, pravilo v prvním čísle téhož listu v úvodním článku mezi jiným takto: »Doufáme, že dělnictvo české vystřihá se vši výstřednosti, že nepřidá víry klamným snům nerozvážlivého radikalismu a přidrží se věčných a nepřekonatelných zákonů pravdy a spravedlnosti. Dělnictvo české vždy dávalo na jevo střízlivost ve smýšlení a prozívatelnost v jednání, ono se nedá uchvátiti ani náboženským, ani nevěreckým fanatismem, ale vždy bude še-

třiti věčných zákonů božských, jež lidstvu jedině pořádek a pokoj zaručují.« Dále se praví v témž článku: »Pročež dělnictvo české k dokonalému se vzdělání, k uvědomění se pravd náboženských a k pěstování ušlechtilých mravů vyzýváme, neboť snadno by mohla na národ český přikvapiti doba společenských převratů, v níž by dělnictvo české, nejsouc dostatečně poučeno a připraveno, mohlo uposlechnouti hlasu svůdců a nastoupiti nepravou cestu, sobě i celému národu škodnou a záhubnou.«

Bylyť tehdy v politice našeho národa takové poměry, že strana katolická zvláštní strany netvořila, ale v táboře konservativní strany staročeské se nalézala, kterážto byla s liberální stranou mladočeskou ve stálém boji. Této straně »D. N.« též nějakou stať v tomto článku věnovaly, když mezi jiným psaly: »Jsou někteří, již do bující pšenice rozsévají koukol, kují pikle a dělají nesvornost, jimž jde zájem vlastní nad zájmy národa, jimž prospěch jejich vlastní a povznesení osoby své více na srdci leží, nežli vítězství svaté věci národa našeho. Ti roztrušují pomluvy a užívají nejrozmanitějších nadávek, aby jen podryli důvěru lidu českého ve vůdce své dávno osvědčené. Národ český však poznal je záhy, neboť práce jejich jsou nekonečné sváry a různice, oni posmívají se všemu, co lidu jest svatého, ano, nestydí se upírat i samého Boha. To jest ovoce jejich práce, to výsledek jejich »osvěty«. Pročež zavrhl je národ a odsoudil a tím dal na jevo, že si přeje jednomyslnosti a svornosti, že sobě váží náboženství a že uznává nad sebou vládu zákonů božských, dobře věda, že od takového nic dobrého očekávati nelze, kdo v Boha nevěří a náboženství se posmívá. I my dělníci, jakožto jádro českého lidu, nalézáme se v táboře svých pravých vůdců, pod praporem, pod nímž celý národ s neoblomnou vytrvalostí bojuje, majíce pevnou důvěru, že, kde Bůh se ctí a víra se zachovává, tam že dělníku žádný útisk se nestane, a práva jeho po zákoně spravedlivém bude šetřeno.«

Sotva že družstvo »Dělnické Noviny« od pana Tůmy převzalo, a já v redakci jejich se uvázal, byli jsme hned po vyjití prvního čísla od »Děl. L.« napadeni, a to v dopise ze Smíchova, v samé redakci »D. L.« fabrikovaném. V něm vytýkalo se nám, že se pan Tůma již dávno v kapse Jesuitů nacházel, že tedy mohl s pokojným svědomím přepustiti »D. N.« Žižkovi, svému odkojenci, hlasateli papežovy neomylnosti, jenž také ve výboru Katolicko-politické jednoty zasedá, kterážto čest se nestane každému smrtelníku, a kterýž nyní pouštětí bude střely své proti neznabohům, samým panem kardinálem posvěcené.

Odpověděl jsem »D. L.« v »D. N.« dne 9. května v čís. 9. takto: »Nejsem přítel hádek, aniž jsem s něčím podobným kdy na veřejnost vystoupil, ačkoliv jsem vícekrát měl příčinu, bany a podezřívání, na svou osobu vrhané, odrážeti. Než, nechtěje čtenářstvo našeho časopisu věcmi takovými obtěžovati, přidržoval jsem se vždy zásady, že lépe jest křivdu snášeti, nežli křivdu někomu činiti. Avšak zmatená zběsilost, s jakouž si »Děl. L.« v čís. 9. ve svém fabrikovaném dopise ze Smíchova naproti mně počínají, nutí mne, lháře a utrhače naznačiti. Nebudu se sice ani tuto do žádných hádek pouštětí, dobře věda, koho naproti sobě mám, že tomu člověku nic neprospívá, bludné náhledy vyvracet, které na jiném místě tisíckrát slavně vyvráceny byly, když on ve své ošemetné drzosti stále je

opakuje, stále je přemýšlá a čtenářstvo své jimi bavit se snaží. Člověk prázdné hlavy, jenž však přes to na pole literární se spustil, ten vyhledává látky k psaní v rozdmychování svárů, v rozsévání nesvorosti a ve vymýšlení rozličných lží, k pokálení a podezřívání osob, jež v cestu se mu staví a jimž příčinu má záviděti. Ve jmenovaném dopise prohlašují o mně »D. L.«, že zasedám ve výboru Katolickopolitické jednoty. Já prohlašuji onoho pisatele, jenž toto o mně napsal, *za bídného lháře*, jenž něco píše, aniž se o pravdě přesvědčil, jelikož ani členem řečené jednoty nejsem, čím méně v jejím výboru zasedám, aniž jsem kdy členem jejím byl, ačkoliv, kdyby to i pravda bylo, *za to bych se nestyděl*.

Též vyslovuji se »D. L.« v ten smysl, jako bych já teprve odchovancem pana Tůmy byl, kdežto již dávno, nežli páně Tůmovy »Dělnické Noviny« vycházeti počaly, čtenářstvu dělnických časopisů, jako jsou »Oul«, »Český Dělník« a »Dělník«, jméno mé dobře známo bylo. Což nevědí pánové z »D. L.«, že před pěti lety, dříve ještě nežli oni literárně v dělnictvu působiti schopni byli a cestou národu našemu nanejvýš zhoubnou ještě nekráčeli, že i já mezi nimi stál v Malostranské dělnické besedě, pět veřejných přednášek »o otázce dělnické« jsem měl, ze kterých napotom čtyři na požádání posluchačů v »Dělníku« uveřejněny byly?

Obrácím se na dělnictvo české a беру je za svědka, že psal jsem dříve o otázce dělnické, nežli mu jména oněch pánů z »D. L.« známa byla, dříve nežli oni o otázce práce lidí zbla rozuměli, kteréžto otázky vlastně posud nerozuměli a s otázkou nejhroznější revoluce ztotožňují. Zdali to, co napotom po dvě léta v »Dělníku« jsem jim podával, nebylo jim ku vzdělání? Zdali svědectvím svým stvrditi nemohou, že já před třemi lety v podniku »Dělnické bibliotéky« nejdéle jsem vytrval a nejvíce vlastní práce do ní poskytnul ze všech ostatních, kteří byli v čele toho podniku? Neboť oni pánové, již pořadatelé se jmenovali, záhy jako praví slabochové, nemajíce vytrvalosti, věc dobrou osudu jejímu zanechali, lekajíce se obětí a neschopnými se cítíce k podniknuté práci, k překonání vyskytujících se překážek. Co tito lidičky tam podali, to české dělnictvo snadno přehlédne, a o tom se přesvědčí, ano, již se přesvědčilo, jaké to jsou nádoby. Já vytrval, pokud svazky tyto »Dělnickou bibliotékou« sluly, a toho, co jsem tam podal, se podnes držím; jakož i všeho toho, co za půl šesta roku jsem napsal, a jsem jist, že žádný mne nemůže vinit z nedůslednosti.

Páni z »D. L.« však mění své názory neustále, a to jest nejlepším důkazem, že pevných zásad vůbec nemají, že myšlenky jejich jsou vydlužené, jakož i veškerá jejich činnost od nepokojného, vrtkavého ducha jejich popoháněna se býti ukazuje.

Kdybych se chtěl zdržovati a nové hádky rozdmychovati, jež k ničemu jinému, nežli opět k stálému se hádání by vedly, mohl bych tu a tam z jejich řečí nedůslednost jim dokázati, z čehož bychom zároveň poznali, že nedůslednost taková jen z neznalosti přirozeného pořádku a vývoje každé věci vyplývá a názor člověka nejistým a křivým činí.

Porovnejme jen jejich články, kteréž ku př. před třemi roky napsali, s těmi, jež píšl nyní, a uvidíme v nich velikou neshodu,

tomu svědčící, že jejich směr stává se čím dále tím horším a dělnictvu záhubnějším.

I onino páni byli zároveň se mnou napotom spolupracovníky »Dělníka« a shodovali se se mnou v mnohých názorech. A teprve tehdy, když se před očima národů evropských odehrála krvavá hra komuny pařížské a zásady komunistické své ovoce v petroleji a vraždění ukázaly, obrátil se časopis »Dělník« rozhodně proti těmto zásadám a nechtěl jejich podporovatelem býti. S tím oni pánové nebyli spokojeni, ale jako lidé opravdu duševní slepotou ranění, již ani nejsmutnější zkušeností se poučiti nedají, dále pro zásady komunistické horlili. A když »Dělník« jim po vůli býti nechtěl, odtrhli se od něho, po čase založili nový časopis, jemuž dali jméno »Dělnické Listy«. Listy tyto, na kteréž rozličnou komedií od dělnictva hodně peněz vylákaly, slouží jim za nástroj, zhoubné své smýšlení rozšiřovati a lid ten ubohý jen na duchu otravovati.

Tím objasnil jsem, jak se věci skutečně mají, a nedá se na nich ani ode mne, ani od kohokoliv jiného ničehož změnit.

Na tuto mou stať, v »Děl. Novinách« uveřejněnou, dostal jsem dne 5. června v »Děl. L.« v čísle 11. následující odpověď:

Veřejná hovorna.

(Za rubriku tuto nebere redakce na se žádnou zodpovědnost.)

Panu Václavu Žižkovi,

věrnému hlasateli římského katolicismu, poctivému růženečkáři, příteli všech světských i duchovních autorit, privilegovanému spasiteli dělnictva, redaktoru a vydavateli »Děl. Novin« a stříbrníku zde!

Žádáme uctivě ctěné své čtenáře za odpuštění, když tuto odpověďti hodláme pánu svrchu podotknutému. On sám nestojí nám věru za ten čas a papír, toliko věc, kterou zastáváme, žádá tentokráte obrany a proto k téže přikročujeme.

Pane Žižko! (Ó, škoda toho jména slavného!) Zakládáte si na tom, že jste již dávno do dělnických časopisů psával, do »Oulu«, »Českého Dělníka« a »Dělníka« a přičítáte si to, kdo ví za jakou zásluhu. Hm — vidíte, je to zcela jednoduché. Vy jste člověk již hezky starý, byl jste tu již dříve, nežli ti mladí, nu a začal jste snad také dříve nežli oni. Mohou ale oni za to, že jsou mladšími nežli Vy? K čemu tedy ty nesmyslné Vaše výčitky, k čemu to prázdné nadýmání? Či bere ono původ svůj z rozumné rozvahy aneb spíše z fanatické zášti? A potom, což je to něco tak velikého, říci: »Já již před pěti lety psal.« Myslím, že hlavně na to přijde, co jste psal, zač to stálo, kam to směřovalo, kdo Vám to našeptával, odkud jste to vyždímal atd. Náramně pošetile se odvoláváte na to, že jste též druhdy v přátelském kruhu našem stával, rovněž, že jste 5 přednášek v Malostranské dělnické besedě měl, což prý ale přestalo, an seznal jste, že působení naše (dle Vašeho ponětí) jest národu jen »na nejvyš záhubným«. Vy čtveráku! Kdyby tak tady nebylo svědků, kteří věc znají dopodrobna, to byste mohl dnes světu na nos bulíky pověsiti, to by se to plácalo, co? Zrovna jako s kazatelnou! Ale prozatím pravdě k zadostučinění odpovídáme Vám tímto: Opustil jste nás dobrovolně aneb teprve tehdy, když již jsme Vás poznali, když larvička jesuitská při vši šikovnosti Vám s tváře

zklouzla a kdy nuceni jsme byli zachovati se vůči Vám tak, že jste nás opustiti musil? Ano, byl jste mezi námi v »Dělnické besedě malostranské«, jejíž památka proslula a tak hned nevychladne, avšak Vy jste k památce nepřičinil květu ani jediného, Vy naopak usiloval jste o její zostuzení, jemuž zabránila v čas toliko naše obezřetnost. Ano, panáčku, odchovanče katolických páterů, Vy přiblížil jste se tehdy mezi nás jako »bratr dělník« a byl jste nám tudíž druhem vítaným, jako každý, kdož to myslí do opravdy poctivě; však Vy jen proto jste k nám vešel, že jste měl v úmyslu pro své plány mezi námi kořistiti. Či zůstal jste, přítelinku, jen při těch svých přednáškách, na něž se odvoláváte? Či nebrojil jste ve spolku zároveň proti súčasňování se ve vzdávání úcty reku našemu národnímu, Mistru Janu Husovi, jehož památku tehdy celý národ oslavoval způsobem veřejně okázalým? Či nezasazoval jste se tehdy jako hotový fanatik o to, aby Beseda odebírala a členům svým ke čtení předkládala kněžourský časopis »Čech«? A ono toho bylo ještě více, pane milý, než, prozatím k zotavení Vaší paměti snad to postačí.

Nu a tu též zajisté sobě vzpomenete, jak jste při této »apostolské« práci své ve spolku našem pochodil. Asi tak, jako sedláci u Chlumce. Píchl jste jen do voslího hnízda, chudáčku, a měl jste co dělati, abyste odešel a vícekrát se nevracel; neboť celého spolku našeho bratrská síla proti Vám se pozvedla, jakožto proti minulosti naší národní, jakožto proti svému, i celého dělnictva protivníku.

Odtáhli jste s dlouhým nosem, pane, a to je to, nač dnes se chcete odvolávati, to je to, k čemu dnes svolávati chcete k svědectví české dělnictvo! Své mameluky, své podřízené děti z Jednoty katolických tovaryšů a ty lidi, kteří Vás ještě nepoznali, jelikož neměli k tomu dosti příležitosti, ty svoláte, oni budou podpisovati třeba »adresy důvěry«, protože si je u nich pomocí svých agentů, pomocí farářů a kaplanů, můžete objednat . . . Či chcete několik malých obrázků k vyznačení Vaší kreatury? Nuže: Římský papež Pius IX. prohlásil se býti neomylným. Svět celý a zvláště český národ náš »kacířský« se mu s tím náramně od srdce smál a tak až přišla tato věc mezi námi na řadu, považovali jsme ji za tak zpozdilou a tak pobloudilou, že nevěděli jsme jinak, nežli rozhodnouti: papežská neomylnost a dělnická otázka, že jsou věci od sebe docela oddělené, vzájemně nesouvisící, po případě sobě odporující a zůstali jsme na tom, jíti přes událost tuto k obvyklému dennímu pořádku. Než, tu Vy, ano Vy panáčku, jediný počal jste mezi námi řádit a nám mermomocí do očí cpáti, jako že prý je to možná a rozumu se to naprosto nepřilíčí, když bychom uznali, že je papež skutečně neomylný!

Nu, toť se ví, že slyšíce Vás takto zpívati, jsme se Vám co nejdůrazněji opfeli, neboť obávali jsme se, abyste to tu aneb onde neplácnul i v otázce naší dělnické. Na to Vy, nejsa s naší »krátkozrakostí« spokojen, slavně jste prohlásil, že sepišete a tiskem vydáte brožurku »o papežově neomylnosti« jako úvahu laika a tou že dokážete, že jistotně je papež neomylný! Ovšem dílo toto — pokud se pamatuji — jste nevydal, ač chuť měl jste k tomu přenesmírnou; nejspíše že Vám to sám některý ten přítel-kněz rozmluvil, abyste si marně takovou slátaninou neškodil.

A další obrázek: začaly vycházeti »Děl. Listy«. Jich prvním vydavatelem a redaktorem byl všeobecně vážnosti a důvěry dělnictva požívající občan, Jos. Barák. Muž ten nemohl Vám býti ve svém působení neznámým. Osvědčil se na poli žurnalistiky znamenitě v časopise »Svoboda«, a víme všickni, co musil vytrpěti za věrnost svou k národu. Že připomenutí toto není snad pouze naším náhledem, toho důkazy máme ve vzpomínkách, kterak byl muž tento při svém vyjití z vězení od celého národa slavně vítán, a kterak právě i dělnictvo naše a opět právě v přední řadě »Dělnická beseda malostranská«, na níž Vy se dnes tak rád, pane Žižko, chcete odvolávati, jej vřele pozdravovala, přijímajíc v osobě jeho do středu svého jednoho z nejmilejších synů drabé vlasti. A aj, vzdor tomu všemu, vzdor tomu, že občan Barák nebyl žádným člověkem pochybným, Vy první a jediný jste tehdy vyslovil svou obavu, že to asi špatně půjde s tím novým časopisem »Děl. Listy«, anto prý se svěrují člověku *takovému*, jako je Barák. A to člověku »takovému« označil jste ještě lépe slovy obsáhlými, jež ovšem jen pro veřejnou slušnost i pro Vaši pitomost tuto zdvořile opakovati nechceme . . . Vy, pane Žižko, pravíte, že jste v podniku, jímž byla »Dělnická bibliotéka«, »nejdéle vytrval«. Ano, muži veliký, máte pravdu — nikdo Vám to nemůže upřít a nikoho to ani nenapadlo — Vy jste vytrval! Ale proč jste vytrval? To že sem snad nepatří? I patří, docela patří! »Dělnická bibliotéka« nebyla vlastně podnikem nějakého družstva dělnického, nýbrž dělníci byli jen pro veřejnost jmenováni, kdežto skutečným nakladatelem byla firma Steinhauser a Novák. Že propůjčili jména svá k tomu účelu někteří dělníci, bylo zcela na místě, pokud doufalo se tím věci dělnické prospěti; neboť všechny podmínky, jako jest obstarávání papíru, tisku a expedice jevily se býti velmi příznivými. Vy sám jste s věcí úplně souhlasil. I byl jste samým nakladatelem vyzván též, abyste přijal úkol pořadatele této bibliotéky, než Vy jste se z toho všelijak vyklíčkoval, takže nezbyvalo jiné pomoci, měla-li bibliotéka v oznámený čas vyjít, nežli ustanoviti za pořadatele její V. Petra, A. Mělnického (Pellanta) a J. Bol. Pecku.

Neuváděli bychom věc tuto, kdyby neměla pro následující moment rozhodné důležitosti. Vy jste tedy žádným pořadatelem nebyl, býti jste jím nechtěl, a veřejnosti, která o Vás ničeho nevěděla, jste nebyl zodpovědným, avšak vzdor tomu hned k první schůzi pořadatelů jste se dostavil a hned práce prvního sešitu »Děl. bibl.« snažil jste se na svůj zvláštní katolický rendlík přistrojiti. Vzpomeňte sobě, pane, jen, kterak jste zůfil, v pravém slova smyslu, ač jindy umíváte býti chladným, když se čtla pojednání Dr. Kampelka. Vzpomeňte si jen, jak jste muže toho, zajisté Vás daleko zkušenějšího a o dělnictvo české zasloužilejšího, odsuzoval, jak jste celý zbledlý kloboukem o stůl mlátil, an pořadatelé Vám žádané změny v rukopise Kampelskově povolití nechtěli . . . než, díky jesuitskému přičinění Vašemu, spolčení se s Vámi V. Petra a podajnosti nakladatele bylo to při druhém sešitě to samé, ne-li ještě horší. A tu tedy, an vskutku jiné pomoci již nebylo, dosavadní pořadatelé bibliotéku opustili, »nevytrvali«, ale Vy jste »vytrval«. Však každý vidí a posoudí, proč jste vytrval . . . Co u Vás znamená důslednost, jestli Vy to nevíte, my to za Vás také nevíme, a z činnosti Vaší

jen tak dalece jsme Vás poznali býti důsledným, že byl jste, a ještě jednou jste a budete a třikrát budete (a můžeme Vám na to dáti »dekret«) vždy věrným synem katolické církve, věrným nad věrnost, nad lásku k člověčenstvu, nad lásku k národu, nad lásku k pravdě a svobodě! Pro katolickou církev budete lháti, nadávati, na cti utrhati, podezřívati, ve dne v noci pracovati, balamutiti a komedii hráti. Venkoncem ale proto pro všechno jako pravý Jesuita dovedete dle potřeby třeba se i přetvářeti, zvláště, kde byste se pro pravdu snadno mohl spáliti. Na blbost nejposlednější, proč a jakým způsobem byli založeny »Děl. Listy«, ani neodpovídáme, jelikož v té věci platný soud vyneslo již dávno dělnictvo, nečekajíc na apoštola z Jednoty katolických tovaryšů, jako rovněž nedbajíc ani na vydržované ublječe zdravého rozumu lidského v »Čechu« a »Pokroku«. Toliko jen to podotýkáme, že si náramně canicáte rozum, když pravíte jen jediného slova k dobrému zaniklého časopisu »Dělník«. Vždyt neobmezeným vlastníkem a vydavatelem byl jednotlivec V. Petr; Vy sám jste nejvíce jeho chyb litoval a Vy nejvíce a snad nejdříve jste počal uznávati, že to s tím Petrovým »Dělníkem« nikam nepůjde . . . jen že to je nejspíše už něco, co spadá do oboru Vaší »důslednosti«, ergo — nechme toho, škoda času, máme ho jinam zapotřebí — jenom ať žije důslednost p. Václava Žižky, redaktora »Děl. Novin«.

Do Vaší blahosklonné přízně se poroučejí členové naší redakce, od nichž jste se odpovědi dočkati nemohl.

Poznámka. Péro, kterým jsme tuto nechutnou odvetu psali, leží uschováno jako corpus delicti v naší redakci a chceme je odevzdati (a to zcela bez náhrady) kterémukoliv věrnému katolíku k uctění a líbání, jakožto šíp, jímž pobodán byl od nás jako ten sv. Šebastián »příště jistotou svatý Václav Žižka, stříbrník«.

Uvedl jsem tento útok na mne doslovně, abych čtenáři ukázal, jak těžko bylo nám bojovati proti takové slepotě lidí zfanatizovaných, kteří člověku něco za vinu kladou, co spíše by se považovati mohlo za ctnost, kde jen k tomu se přiblíží, aby jen zlému všemožně zabráněno a dobrému všude cesta ražena byla.

Za tuto pohanu dostalo se mně v brzkém čase náhrady, jež velikou útěchou mně naplnila. Odebrali jsme se tehdy k Jeho Eminenci panu kardinálu Schwarzenbergu, abychom jej prosili pro náš list za nějakou podporu. Při té příležitosti předložili jsme mu na ukázkou také několik čísel »Děl. Listů«, v nichžto jsme nejvíce napadeni byli, ve kterých se i tento článek nalézal. Když jsme po druhé přišli, a pan kardinál již o obsahu těchto listů uvědoměn byl, chválil naše jednání a posiloval nás v boji našem, připamatovav nám ku konci slova Kristova: »Blahoslavení jste, když vám zlořeční a protivensví činiti, a všechno zlé o vás lhouce, mluviti budou pro mě: radujte se a veselte se, neboť odplata vaše hojná jest v nebesích.«

Takový útok ovšem nemohl jsem nechat bez odpovědi, a odpověděl jsem naň statí, z kteréžto již zpředu jsem něco pověděl, pročez odpověď tu zde jen z části podám.

»Když jsem Vám v 9. čísle našeho časopisu článek »Na srozuměnou« věnoval, psal jsem Vám poctivě a otevřeně, beze vsí přetvářky, bera na sebe zodpovědnost z toho, co jsem napsal, pročez jsem i jméno své podepsal, jako činí poctiví lidé, kteří ničehož se

nestrachují. Avšak, jak Vy mně odpovídáte? Psaním ve »veřejné hovorově«, za kteréž žádnou zodpovědnost na sebe neberete, jež ani žádného podpisu nemá, tak že ani nevím, s kým vlastně mně jednati jest. Zdali tedy možno s Vámi způsobem poctivým jednati? Tak jen *lhář a podvodník* se skrývá, jenž jest sobě vědom viny a příčiny má se obávati, že věci proň špatně vypadnouti mohou, aby takto zadní dvířka sobě otevřená nechal a ruce spravedlnosti mohl uniknouti.

Že mne pro mé zásady křesťanské tupíte, za které nikdo se stydětí příčiny nemá, ze kterých jen *skutečný temnomilec se straní*, za to Vás každý rozumný člověk odsoudí. Já jsem se smýšlením svým nikdy neskrýval, aniž jsem se s ním vychloubal. Avšak nejsem to jen pouze já, ale jsou to i slovatní mužové národa našeho, již od zásad víry upustiti nechtěli, a sám Klub českých poslanců před čtyřmi roky ve známém »Promemoria« se vyslovil, *že se chce držeti křesťanské civilisace*; tím více tedy má maličkost od nich nikterak neupustí, ať se Vy ve své slepé šílenosti jak chcete vztekáte.

Vy stydětí se můžete za to, že horujete pro zásady, o kterýchž dokázáno, že lidstvu jen neštěstí a pořádku společenskému záhubu připravují, samy sebou však nikdy, pravím nikdy jiné vystavětí nemohou. Vy pod škraboškou svobodomyšlnosti tyto své nebezpečné zásady a zhoubné záměry ukrýváte, je pěknými frázemi zdobíte a tak nezkušeného klamete.

Že pak křesťanství naproti těmto nebezpečným zásadám tvoří pevnou hráz, tu ovšem pak jako šílení na ně se vrháte a člověka, učení jeho se držícího těmi nejrozmanitějšími nadávkami obsypáváte. Na takovýchto zásadách pak ve svém slepém blouznění chcete vystavětí pořádek nový, pořádek dokonalý? Táže se, není to *fanatismus*, kterému ve světě rovno není? Skoro z každého čísla Vašeho listu dá se Vám toto Vaše převrácené smýšlení dokázati, a více ještě bychom Vám mohli dokázati tím, což ani prozatím uveřejniti nechceme. A pak se chcete před poctivým lidem umývati, že *s internacionálou nic společného nemáte*? Komu chcete takového buřtíka na nos věšeti?

Přiznejte se, že zásady křesťanské jsou Vám jen kyselým hroznem, jenž příliš vysoko visí, jako v oné bajce, tak že Vy, lišáci, jej dostati a k němu se povznést nemůžete! . . .

Ostatně, co před čtyřmi roky ve svém článku jsem napsal, že kdo ucha svého jen jedné straně propůjčuje, že stává se stranníkem, to i na Vás se vyplnilo a v posledním čase dokázalo, neboť jste se stali stranníky a svým stranictvím tak daleko jste zabředli a tak všeho spravedlivého citu pozbyli, že jste pana Dr. Frant. Palackého, tohoto patriarchu české vědy, urážeti a zásluhy jeho slepě zneuznávati mohli, Palackého, jehož nejen naše celá vlast, ale i veškerá cizina uznává, obdivuje a ctí! Tím jste podali důkaz, kam Vás Vaše stranictví přivedlo a jak rozum Váš pozbyl vši svobody v úsudku spravedlivém. Vy jako nezdárné děcko, jemuž otec nebezpečnou hračku dáti odpírá, ve vzteklé šílenosti mohli jste jemu hanebnost vytýkati, jej jako nepřitele národa, jako nepřitele dělnictva prohlašovati a jemu ústy šíleného lakýrnického mistra Pelanta »pereat!« provolati? Toť jest neslýchaná hanebnost, ku kteréž jen člověk dospěti může, když slepá náruživost mysl jeho zatemnila, když jeho rozum

račím krokem nazpět kráčí, když se z něho temnomilec a zpátečník stal. A jestliže takový velikán té cti a uznání došel, že jej tmářem a zpátečníkem zavete, kteréžto vlastnosti Vy ve skutečnosti na sobě ukazujete, ano, jej jako rodilého protestanta i mezi Jesuity řadíte, což může pak má maličkost od charakteru Vašeho očekávat!

V Kampelíkově rukopise opravil jsem jen tři řádky 31.—33. na stránce 35., kdežto veliký omyl se nalézal, to je to celé, co se mně *opravit* *povolilo*, a více ani slova jsem neopravoval, což Vy dobře víte, ale z komára velblouda děláte, abyste jen vlastní vinu a nedostatečnost v podniku tom přikryti mohli, jelikož víte, že Kampelík jest mrtev a pravdu dosvědčiti nemůže. Ostatně každý poněkud uvědomělý člověk, čta to, co Kampelík v »D. b.« podal, musí uznati, že člověk, jak Vy mně popisujete, zajisté nad článkem tímto žádnou censuru neprováděl.

Co se pak p. Baráka tkne, toho nepovažoval jsem nikdy a nepovažuji podnes za způsobilého k redigování časopisu dělnického. Mám za to, že člověk, jenž prací hmotnou se nikdy neživil, práci lidskou vlastní zkušeností nikdy nepoznal, kterážto nikterak jinak jasně poznati se nedá, že takový poměry práce se stránky praktické nikdy dokonale znáti nemůže, tudíž i neschopen jest, v otázce dělnické rozhodné slovo míti, kterážto otázka v nejužším smyslu nic jiného není, nežli otázkou práce. Náзор ten nejednou jsem vyslovil i napsal. A nyní, co Vy smýšlíte o p. Barákovi? Proč nezůstal ve Vaší redakci? Zajisté, že jste s ním sami nebyli spokojeni, ale ne proto, že byl nedostatečný věci sloužiti a otázku dělnickou k nějakému cíli přibližovati, ale Vám byl málo *červený*, neboť to jest otázka Vaše, ku které pracujete — revoluce, a proto dle uznání Vašeho byl neschopný k vedení redakce listu Vašeho.

I z Plzně docházely nás tehdy do redakce bombastické a urážlivé dopisy, které dopisovatelé v »Děl. Novinách« uveřejněné míti chtěli, což ovšem my jsme vždy na pravou míru uvésti hleděli. Tak na př. bylo v jednom dopise, zaslaném Dělnickou besedou mezi jiným, že prý nás palcátem pravdy přesvědčí. Takový výstřelek ovšem slušně jsme pokárali a zároveň podotkli, že pravda žádných palcátů nemá, a že si nepřejeme té doby, kdy »pravda« palcáty se šířila.

V jiném dopise, od jistého dělníka, vytýkáno mně bylo, že prý jsem se ve smýšlení svém změnil, proto že, jak jsem již podotknul, jsem se vždy se svým smýšlením tajil, až teprve když jsem redakci »D. N.« převzal, tyto v duchu katolicko-konservativním jsem řídil. Tomu jsem odpověděl mezi jiným:

»Domníváte se o mně, že jsem já se změnil, tož musím já o tom pochybovati, že jste mě dokonale stopoval a práce moje bedlivě čítal; neboť já mezi svými soudruhy jsem týž, co jsem vždy býval a nikdy jsem své smýšlení nezměnil, což Vám každý dělník v Praze, jenž mne od počátku mého veřejného vystoupení zná, dosvědčiti může. Moje mínění, dávno vyslovené, zvítězilo, stalo se, jak jsem předpověděl, proto oni, jež v dopise Svém jmenujete, z části z pole veřejné činnosti ustoupili, jelikož věčně potrvá výrok, že: »Pravda posléze zvítězí.« Láska ku pravdě, ta mě před šesti lety pobídla, abych v pracích pro věc dělnickou se účastnil a všelikému mámení a bulíkování dělnictva z mnohých stran všemožně

zabránil. Já byl vždy ctitelem Palackého a Riegra a nikdy jsem nepodkuřoval Grégrům, aniž jsem s »Nár. Listy« aneb »Svobodou« souhlasil, předvídaje o »Nár. Listech«, že ony nejdříve zrádci věci národní býti mohou a dobře věda, že »Svoboda« již takým zrádným listem jest, jenž z ciziny ze Spolku Gustava Adolfa subvenci béře, aby zde protestantismus šířila a tak pěkně půdu pro šíření germanismu vzdělávala, což vláda pruská jednou dobře ku svým prospěchům by využítkovala, kterážto i o to se přičinila, aby řečená subvence listu tomu se poskytla. Že ale p. Barák dobře redakci nerozuměl, čtenářům se zachovati chtěl a v úplný atheismus upadal, popudil proti sobě vůdce evangelické církve v Čechách, kteřížto list jeho, jako církvi jejich nebezpečný, znamenali. Ztratil tedy subvenci, a list, jsa nepodporován, klesal, a p. Barák rád ho panu Alfonsu Štátnému, sedláku z Padařova, postoupil, kterýž s ním nyní v největší výstřednosti klesá, takže s ním nejen Mladočeši, ale i »Nár. Listy« jíti se stydí.

Tento můj dopis zaslal onen dělník do redakce »D. L.«, která jej v listě svém v čís. 13., dne 3. července 1874 vydaném, celý doslovně uveřejnila, s čímž však jen straně naší posloužila a sama sobě škodila. Avšak p. Barák na toto mé veřejné obvinění ani nemukal.

Podotknouti sluší, že k podniku tomu, staročeský list »Dělnické Noviny« do své správy převzít a je dále v duchu katolickém redigovati, vyšel podnět jediné z dělníků katolických, takže v něm nižádný duchovní účastněn nebyl, aniž k tomu dosti malou pobídku dal, ale byl to podnik čistě dělnický a vyšel z lidu. A proto právě se i také v listě čistě dělnické názory podávaly, s kterými každý upřímně o věci své smýšlející dělník souhlasil. Toto jednání přivábilo také mnohé samostatně smýšlející dělníky do tábora křesťanského z tábora protivné strany, která pod vůdcovstvím »Děln. Listů« stála a zásady sociálně-demokratické šířila. Ano i páni redaktoři tohoto listu, jsouce opravdovými dělníky, nemohli odolati síle a moci pravdy, »Dělnickými Novinami« dokazované. (Dokončení.)

Poddanství nové doby.

Napsal Rudolf Vrba.

Úvod.

Roku 1898. slavena byla na mnohých místech padesátiletá ročnice roku 1848., ve kterémž roce zrušena byla robota, rozpuštěny staré cechy a zavedena naprostá svoboda živnosti. Nyní se nám skýtá příležitost zkoumati, zda zásada liberalismu: »Starej se každý sám o sebe, a budeme se míti všichni dobře,« skutečně přispěla k blahobytu národa českého. Následující studie nám podají obraz, zda český národ dovedl v darované jemu svobodě choditi.

I.

Svazky poddanství.

Člověk jest tvor svobodný. Narozen ze ženy, nepřijde na svět s vyrytým znamením otroka na čele, nýbrž narodí se jeden druhému roven. Všichni tvorové, vyjma člověka, podrobeni jsou zákonu přírody. Hodím-li kámen do výše, letí k zemi, ač nepadne-li na nějaký předmět v cestě. Kámen s výše hozený musí dopadnouti na zemi podle zákona tíže. Ne tak člověk. Svoboden jest ve svém jednání, žití, cítění a smýšlení, není podroben ani nutnosti v sobě, jako včela, která nutkána jest vnitřní nutností, (pudem) sbírat med, ani nutnosti odjinud, jakoby za každým stál popoháněč, jako u koně. Člověk je svoboden, co činí, činí, že chce a protože chce. Avšak svoboda ta nemůže býti taková, aby svoboda jiného byla porušována, ničena. Krátce, člověk má svobodu od Boha k tomu, aby činil dobré, spravedlivé a varoval se zlého. Kdyby člověk měl právo a svobodu k zlému, nestačily by Pankráce; celý svět by byl velikou káznicí, a lidé by žili podle práva pěstí. Kdo koho přemůže, nad tím by měl právo.

Svobodu lidskou nejkrásnějším způsobem přivedlo k platnosti náboženství Kristovo u všech národů, kde učení Syna Božího bylo přijato. Syn Boží hlásal světu: »Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň i ty. Miluj bližního, jako sebe sama.« Křesťanství zničilo všude, kde je národové přijali, otroctví, to jest naprosté panství člověka nad člověkem. Může se všeobecně tvrditi, že ve čtrnáctém století u národů slovanských, germánských a románských nebylo žádného otroctví ani nevolnictví. Duch křesťanský přeměnil úplně společnost západoevropských národů.

Podnes učení Kristovo vznešené síly své neztratilo, kdyby ho lidé dbali. Učiňme každého člověka dle kázání Ježíše Krista, které měl na hoře, spravedlivým, a zmizí s povrchu země sociální otázka.

Proč lidé dnes tak brojí proti náboženství a kněžím? Každý, kdo drancuje bližního, nechce nic slyšeti o křesťanské spravedlnosti. Každý, kdo miluje hrdlo a břicho své, nechce slyšeti o sebezapírání a střídmosti. Obyčejně opilec a zpustlý smilník nejvíce vyplachuje sobě ústa v hospodě kněžskými a náboženstvími.

Náboženství Kristovo potírá v každém člověku sobectví, a proto všichni sobci, mamonáři, opilci, smilníci, kteří nenávidí povinnost, spravedlnost, právo k bližnímu, odřikání sebe, jsou jeho nepřátely.

Jistý zbankrotělý sedlák pravil v hospodě: »Kněží chtějí, aby chom se jim pořáde v kostele modlili.« Výrok ten je patrně nepravdivý. Kristus Pán pravil: »Modli se a pracuj!« Tedy modlitba a práce, práce a modlitba jsou hlavními povinnostmi člověka. Kdykoliv křesťanské názory byly lidmi potlačeny, opovrhovány, nastaly přirozeně protivy společenské.

Takové hromadné odpadnutí od zásad křesťanských začalo v Evropě v patnáctém století, a to hlavně zavedením římského práva v soudnictví a v životě veřejném vůbec. (Srovnej o tom: Rud. Vrba, Otázka zemědělská, str. 59. Obnova práva římského.¹⁾ V Německu

¹⁾ Ještě obsírněji pojednává o témže předmětu Dr. R. Neuschl ve svém znamenitém díle: »Křesťanská sociologie«.

následkem šíření se názoru právnických starých pohanských Římanů, jichž se knížata a páni dychtivě chytili, ujímalo se a šířilo poddanství selského lidu. Totéž dělo se pak v sousedních zemích slovanských. Když dokonce Luther začal kázati, že sedláky dlužno postřílet jako psy, a v celé západní Evropě selský lid v povstáních proti utlačovatelům svým se vzepřel, ale všude branné moci podlehl, tu nastaly selskému lidu smutné doby, hlavně počínaje válkou třicetiletou.

Některé české noviny věnovaly 50leté ročníci zrušení roboty články. Mezi nimi přinesly »Národní Listy« 13. prosince 1898. následující řádky:

V době, kdy historie nalézá v Čechách slovanské obyvatelstvo, mělo ono již zúplna stálá sídla, bylo oddáno orbě, včelařství a chovu dobytka. Základem společenského života byl rod (u Jihoslovánů zádruga), hospodařilo se pak na statku nedílném anebo se jednotlivé části jeho k separátnímu vzdělání vylučovaly. Pozemky se nezcizovaly, nebyly tedy předmětem obchodu a hromadění jich bylo nemožným. Následkem toho byla i rovnost majetku vůbec, poněvadž věci movité měly jen nepatrného významu. Nebylo v této době boháčů, nebylo chudých. Byla i rovnost lidí. Všichni byli jednoduše oprávněni, všichni jednoduše zavázáni. Rozdíl činil a odůvodňoval věk, věhlas a osobní vážnost. Vedle těchto stejně oprávněných, již tedy jednu třídu tvořili, mezi níž žádných dalších stupňů činnosti nebylo, byla však ještě jedna, ale u starých Čechů velmi skrovně zastoupená třída: otroci. Národ český, vlastně lépe řečeno: jednotlivé kmeny slovanské, olidnivše zemi českou, nepotřebovaly sice otroků, plenníků, parobků, neboť byly národem dělným. Motivy, vedoucí k porobě v pravém slova smyslu, ležely i u starých Slovanů v povšechných přirozených pudech. Otroctví u každého národa vzniklo, že, jakmile podrobil si svého nepřítel, přivlékne jej do svého domova a přinutí jej, aby za něho některé práce domácí konal. Tak asi vzniklo otroctví i u starých Slovanů. Tito asi již s otroky toho druhu přišli do Čech. Později se vzrůstajícím vlivem mravu a práva množí se příčiny otroctví; nezapltil-li dlužník dluh, soudním přičtením stal se otrokem věřitele, zločinci za trest zbavování svobody atd.

Poměry takovéto trvaly u nás až asi do panování Boleslava I. a Boleslava II. Platnosti došel názor, že půda vydobytá patří panovníkovi. Tento pak některým ze svých vladyků a lechů, za to, že mu pomohli zkrotiti zpupnost jiných, uděloval pozemky. Panovník osobil si moc, udělovati jednotlivcům výsadou právo, pozemky dosud nevzdělané, ano v moci nikoho nejsoucí, vzdělati a svým majetkem učiniti. Tím staly se pozemky předmětem obchodu, tím povstala nerovnost majetku. A v momentě tomto sluší hledati původní kořen dělení obyvatelstva ve stavy. Moment všem národům společný; na př. u Germánů vidíme něco podobného asi v VI. stol., když Chlodvík dobyl Gallie a sám části její udělel.

Nastala tedy nerovnost lidí, kterou vzrůstající význam movitostí jen podporoval.

Zkoumejme však dále sociální stav této doby. Nastalou nerovností majetku vznikl boj mezi třídou majetných a nemajetných. Ohromná břemena válečná tísnila víc a více, rod staroslovanský se svým přirozeným zákazem zcizování a dělení pozemků se rozpádal — to vše působilo k tomu, že posavadní svobodní z nouze

podrobovali se ochraně majetných svobodných. Ochránce pojistil chráněnci bezpečnost i výhody majetkové, chráněnci vzal na se pak závazek k určitým dávkám, k určitým službám. Poměr ten byl původně volným, čím více však chráněnci stával se odvislým, tím více se svíral.

Sem spadá i působení církve. Církev učila, že práce není člověku k hanbě, ale ke cti, že všichni lidé jsou si rovni, že otroctví je výplod sobectví a tyranie. Sloužit lidem je nejvyšší stupeň lásky křesťanské. Církev neuznávala rozdílu mezi pány a otroky. Tím působila tedy církev, že otroctví u nás znenáhla mizelo.

Církev však nabývala poněkud víc a více půdy, stávala se mocnější, pozemky její štědrosti panovníků i jiných mocných země a zbožnými dary i odkazy vzrůstaly. Církev tudíž ráda viděla, pakliže jednotlivci, svobodní, ze zánicení náboženského, aneb i z nouze i s rodinami svými dávali se in servitute ecclesiae. Dosáhli tím pána mírného, obdrželi pozemek a ani poměry jich právní nebyly příkré. Církev bránila rozlučování statků, na týráně stanoveny tresty, dávky a služby upraveny. Způsobila-li církev na jedné straně mizení otroků, bylo naopak působení její ve stavu svobodných nanejvýš žalostné.²⁾

Z těchto příčin vznikl nový poměr osobní i věcné závislosti, poměr sice volnější, než posavadní otroctví, ale přece ještě krutý.

Otroctví zmírало — nadešla perioda nevolnictví.

Konečně vlivem práva německého, zavleklého do Čech německými kolonisty, ujala se u nás instituce t. zv. manů čili nápravníků; ti měli tvrze lénem, byli však povinni, hradům přikázané jisté služby konati.

Poměry, shora vylíčené, byly toho příčinou, že ve 12. a 13. století již obyvatelstvo venkovské v Čechách dělilo se na

1. dědinníky či svobodníky (svobodní menší statkáři, nemající však poddaných);
2. osoby věcně nevolné (svobodní na poddané půdě bydlící a pánům dávkami povinni);
3. osoby nesvobodné.

Stav dědinníků či svobodníků mizel čím dále tím více, zvláště následkem neúrod, stálých válek a pod. Ale i stav osob tělesně nesvobodných do polovice 15. století úplně zmizel.

Zbyly jen osoby věcně nevolné, jichž poddanství později r. 1500. zemským zřízením Vladislava značně utuženo.

Promluvivše o vzniku nevolnictví, přihlédněmež poněkud blíže k typu českého nevolníka. Nemá nic společného s otrokem práva hebrejského, řeckého a římského; nemá ale také nic společného s nevolníkem ruským. Český nevolník byl, co se tkne osobní svobody, vázán ve příčině sňatků na svolení pánovo, tolikéž i ve příčině volby povolání. Ale pán nesměl sňatků jednou již uzavřených rozlučovati, nevolník mohl se sám zodpovídati před soudem ze škody

²⁾ Zde zase ukazují »N. L.« svou barvu. Jest jejich řemeslem špinití církev i tam, kde konala skutky největšího milosrdenství. Když lid utíkal ze jha feudálů světských a městských pod ochranu klášterních zdí a biskupských sídel, kde se cítil šťasten, poněvadž snášel méně břemen, toto působení církve nazývají »N. L.« »žalostným!«

jím způsobené i naproti osobám třetím bez vůle pánovy, nevolník sám mohl býti pro nedovolený čin trestán, on mohl zůstavovati jmění, byl mu dán pozemek, který, plnil-li řádně dávky a povinnosti, nemohl mu býti odňat, zabítí jeho jest vraždou, i týrání jeho jest zapověděno; ano i zákon volného stěhování býval někdy výjimkami prolomen (výhosty z člověčenství).

Poměr nevolníků ruských byl tužší. Byli celou svou osobou, celým svým majetkem, všemi statky poddáni pánu a na něm závislí; za to v Rusku byl poměr ten familiárnější, patriarchálnější.

Výraz »nevolnictví« není ani správně volen. Užil ho poprvé Josef II. ve známých svých patentech. K naznačení poměrů u nás hodil by se lépe výraz poddanství (zprvu mírné, později od skončení husitských válek tužší).

Ještě několik slov o zrušení poddanství a následcích toho.

Byly to nepopřené veliké idee francouzské, jež roznítily ve všech srdcích touhu po svobodě. U nás se všeobecně největší zásluha zrušení nevolnictví klade císaři Josefu II. a Ferdinandu V.

Ale již za dob Ferdinanda III. (1654.), Leopolda I. (pat. z 28. června 1680.), Karla VI. (Robot. patenty z 22. února 1717. a 17. ledna 1738.), Marie Terezie (dvorní dekret z 19. února 1751. a jiné) jeví se snaha, dílem zameziti svévolnému směšování statků rustikálních s dominikálními, dílem zjistiti břemena poddaných, osvobození statků dominikálních od daně pozemkové zrušiti, dále snaha, výkup od břemen poddaných ulehčiti. Marie Teresie založila již k tomu účelu r. 1771. t. zv. Urbarialhofcommission. Josef II. teprve pokračoval v práci svými předchůdci započaté. A nebylo by správné tuto práci zneuznati. Objevují se pokyny, návrhy, zlomky systémů; patentem z r. 1777. nadbozen již nedokonalý systém aboliční. Josef II. teprve sestavil a uskutečnil systém celistvý a dosti dokonalý.

Příčinou novoty nebyla však jen ona u nás až příslovečně známá ochota Josefa II. k nižšímu poddanému lidu a zanícení Josefa II. pro nové, světem proudící idee, ale i jiný motiv — státohospodářský.

Vrchnost pozemková došla vrcholu své moci v 16. stol. po krvavých bojích se selskou demokracií. Pak však počal boj zeměpánů proti vrchnostem teritoriálním. Stály dva nové tábory proti sobě. Zeměpáni proto rádi opírali se o stav městský a o poddané sedláky. Stálými válkami byly též finance státní v nelad a nepořádek uváděny. Daně stále rostly a rostly. Daně však ležely většinou na statcích poddaných. Poddaní musili však odváděti jisté dávky též svým vrchnostem. Proto šroub berní mohl býti utahován jen do jisté výše. Aby ještě více přitáhnouti se mohl, bylo potřebí, aby poddaným sedlákům na druhé straně se uvolnilo. Bylo potřebí působiti ke zmírnění břemen, po případě k celému jich zrušení. To byl důležitý moment při zrušení břemen poddanských, na nějž se často zapomíná.

Poddanství a robota konečně velikým dílem Josefa II. a Ferdinanda V. zrušeny.

Poddaní sedláci stali se svobodnými, avšak poznali též nové strasti. Přišly války, kontribuce, hlad, mor, neúroda, přišly nové daně a sedláci, kteří ještě špatně hospodařili, octli se v bídě a nouzi, stávali se odvislými hospodářsky.

Mnozí přišli o své grunty a rozmnožili — třídu zemědělského dělnictva. Vznikla sociální otázka a vedle ní nouze o pracovní síly na venkově.

Poslanec Karel Adámek vylíčil v několika člancích v »Hospodářském listě« chrudimském trudné poměry selského lidu v dobách feudálního panství. Chceme z těchto článků zde podati několik hlavních bodů: »O poměrech robotních« sepsal vlastenecký Jan Jeník rytíř z Bratřic v l. 1810.—1819. pamětník. Píše následovně: »Všichni sedláci po celý rok, vyjma neděle a svátky, musili jeden pár potahu a jednu pěší osobu, ve žních však z každého selského statku 3 pěší osoby denně své vrchnosti na robotu posílati, takže ve dne svému pánu a v noci teprve při měsíci byli přinuceni sobě pracovati. Na té robotě nemilosrdné rány jako krupobití zhusta těm ubohým robotníkům na záda pršely; leč jaký písařík, šafář, hajný s lískovou holí mlátil koho a kam chtěl dle libosti a zvyku známého. Každou sobotu v kanceláři pan vrchní nebo direktor se spoluúředníky hospodářskými bezbožnou svévolí prováděl; při každém takovém řízení obyčejně mnoho set ran karabáčem sedlákům, selkám, pacholkům a děvečkám se nakládalo. Takové nelidské kárání přišlo ve všeobecný zvyk. Na mnohých panstvích lid zkoušel i ukrutná trýznění. Tak bylo roku 1655. žalováno na Viléma Mladotu ze Solopisk, že manželku poddaného Polenského chová na řetěze ukovanou, ačkoliv jest těhotnou.«

Za panování Marie Terezie nařízeno vládním komisím vyšetřiti poměry poddaného lidu. V Čechách komisi vedl r. 1750. hr. Larisch v kraji čáslavském na 28 panstvích. Komise uvádí, že se úředníci vrchnostenští při ukládání a vybírání daní velikých nesprávností dopouštějí, že musí sedláci platiti daně z pozemků, jež byly od jejich usedlostí vrchností libovolně odtrženy. Daně vymáhají se s velikou krutostí. Sedláci trpí hrozně zvěří a jsou robotováním tak přetíženi, že nemohou pozemky řádně vzdělávati.

Hrozné jsou zprávy o řádění hejtmana Svobody na panství Mansfeldském v Dobříši. Jan z Bratřic píše: »Tento znamenitý tyran nejen že dal několik osob mužských na stolicí přivázaných do smrti ukarabáčovati a těhotné ženy zmrskati, nýbrž měl na poddané všeliké vymyšlené nástroje, jimiž ubohé přeukrutně trýznil, množství lidí do smrti zmrzačil, a někteří se docela zbláznili.«

První utiskování selského lidu v Čechách počalo od zpupné šlechty za vlády slabého Vladislava Jagelonce (r. 1471.—1515.). V té době byla na sněmích českých r. 1487. a 1500. osobní poroba selského lidu uzákoněna. Od té doby často propukla v Čechách selská povstání. R. 1631. vyslal zbouřený selský lid na Zbraslavsku posly k císaři Leopoldu I. do Prahy, kde právě meškal, se vzkazem, že se poddaným v Čechách hůře vede, nežli otrokům Turků a Tatarů, protože jim vrchnosti toliko holý život v nouzi a bídě ponechávají. Leopold I. těžce nesl bídu selského lidu a vydal r. 1680. v Pardubicích patent, ve kterém šlechtě nařízeno, aby poddaných robotami nepřetěžovala, aby v témdni nejdéle 3 dny robotováno bylo. Kdo se však o císařský patent nestaral, byla šlechta.

Konečně po hrozných převratech, v Evropě nastalých francouzskou revolucí a válkami napoleonskými, když již feudální svazky byly

zrušeny, vydal Ferdinand I. 15. září 1848. patent, kterým se robota zrušuje a osobní svoboda selskému lidu po dlouhých stoletích vrací.

Selský lid musil se z roboty vykoupiti. V Čechách přihlášeno k výkupu sedm milionů dní robot: pěších, tři a půl milionu robot potahem koňským, tři a půl milionu potahem jiným, stálých úroků 1,109.156 zl., pak 28.240 zl. desátku, za změny vlastnictví 78.968 zl. Poddaných se přihlásilo 587.341 k výkupu.

Nejstrašnější doby poddanství nastaly v Čechách a na Moravě za trvání války třicetileté. Roku 1648. po ukončené třicetileté válce byly země české tak zpustošeny, že v Čechách bylo pouze 800.000 lidí, kdežto před válkou bylo prý 3,000.000 obyvatelstva. Selských usedlostí bylo přes 150.000.

Roku 1650. bylo v Čechách pouze 150.000 rolníků na svých statcích usedlých. Vše ostatní bylo proměněno v pustá lada. V té době začalo stěhování Němců do Čech.

R. 1750. nařídila Marie Terezie sčítání lidu, které obnášelo 1,337.960 osob. Tehdy bylo v Čechách napočteno 1056 panství a svobodných statků, 10.939 vesnic, 209 menších měst. Selských poddaných bylo 1,177.916. R. 1800. dostoupil počet obyvatelstva v Čechách 3,031.128 osob.

Tím jsme docela krátce vylíčili krutost feudálních dob. Byly také vrchnosti, které s poddaným lidem spravedlivě zacházely, ale těch byla menšina.

Zrušení roboty jest velikým. činem nové doby, a bylo by jistě přispělo k obrovskému převratu a trvalému blahobytu národům, kdyby selský lid náležitě byl dovedl svobody jemu přifknuté užiti ke svému dobru.

Jest tomu padesáte let, kdy rolnický stav učiněn svobodným, a v té době — poměrně tedy krátké — stal se rolnický lid poddaným jinému panstvu, židům, lichvářům, parcelářům, věřitelům a konečně poddaným svých vlastních špatných náruživostí.

Svoboda lidu selskému vrácená mnoho sedláků omámila a o statek připravila. Zde se opět ukázalo, že lidská povaha tíhne více k zlému než k dobrému, a že člověk nedovede ve štěstí zachovati ctnost.

(Pokračování.)

Na Vánocích.

olníček v cinkotu, dupotu koní
domáci mňhá se po stranách pláň,
pohorské ovzduší čistotou voní,
v zimním se slunečnu bělostném sloní,
vyhřívá známá mi porostlá stráň.

Kostelík bělavý v dáli se kmitá,
chudičky hřbitov a nizounká věž —
v zahrádce pod okny mladá mne vítá
hrušeň i jabloňka pod sněhem skrytá
— do dvora vjíždí již komoňů spřež.

Matička běží vstříc chvatným mi krokem,
tiskne mi tváře a uvádí dál,
novoty důvěrným hovoru tokem
sdělujíc, vyzvídá starostným okem,
zdali mi Pán Bůh jen zdraví vždy dal.

Bratři již zasedli k štědrému stolu —
posvátná nálada ve kruhu tom,
králové, pastýři z východních pólů
u jeslí hovoří přátelsky spolu —
uprostřed kraluje vánoční strom.

V půlnoci hlaholí jásoty zvonů
přes střechy zaváté v ztemnělý lán,
kostelem u vděčném pokory sklonu
zaznívá ohlasem nebeských tónů:
»Zrodil se Kristus nám — Spasitel — Pán!«

Rolníček v cinkotu, dupotu koní
ujíždím ze dvora v cizinu ven — — —
vzpomínek tisíce duší mi zvoní,
hlava se tázavě do dlaní kloní —
byla to skutečnost, či to byl sen? —
Frant. Chrám.

Dvě jubilea.

(1800.—1900.)

Literární črta. Píše Fr. Štingl.

everní Slované oslavovali loni Mickiewiczze a Puškina, letos budou oslavovati Jihoslované, speciálně Slovinci, stoleté narozeniny *Františka Prešerna a Antonína Slomšeka*, z nichž první byl laik, druhý kněz a biskup. Co učinili Mickiewicz a Puškin pro své rodáky, to učinili Prešern a Slomšek mutatis mutandis pro svůj malý národ slovinský. Slovincům nelze vyčítati, že by zanedbávali své veliké muže; pouze Fr. Prešern nemá u nich jaksi pravého štěstí, ačkoliv nemají muže, kterým by se mohli před jinými národy tak honositi, jako právě Prešernem. »Ne, že by naň nepamatovali,« poznamenává Stritar, »vždyť má na hrobě docela pěkný pomník, pořádaly se mu na počest »besedy«; vše to se dělá však beze všeho nadšení a přesvědčení, bez pravé lásky, tak nějak, řekl bych jako když dobrý křesťan platí své daně (může-li) svědomitě, v čas, bez zvláštní radosti, poněvadž to jest, jak Němec říká, »jeho prokletá povinnost«. A přece Prešern jest tvůrcem lyrické poesie slovinské, tvůrcem slovinského písemnictví; doba ve slovinském písemnictví od r. 1830.—1843.

nazývá se »dobou Prešernovou«. Ale to není ještě všechno. Prešern byl Slovincem a Slovanem. Miloval svůj národ a učinil proň, seč jeho síly byly. Jemu nebyla národnost dojnou kravou, kterou člověk vydojí, prodá nebo za jinou vymění. Prešern neměl od své vlasti ničeho a ona měla a má tolik od něho! A co mu dalo to vlastenectví? Nepřátelství, pronásledování, pomluvy dokud žil, pomník pak na hrob po smrti; až dosud nenašel všeobecného uznání a úcty, všeobecné lásky u celého národa. Snad se mu to nahradí letos při stoleté památce jeho narození.

Biskup Ant. Martin Slomšek byl a jest až dosud u Slovinců u veliké vážnosti; jeho práce a působení pro národ jsou s dostatek oceněny, a to nejen ve vlasti, ale i za hranicemi. Také nám Čechům není tento slovinský vlastenec neznámým.¹⁾

Jest tedy slovanskou povinností naší, abychom si u příležitosti stoletého jubilea na tyto muže, již jsou krev z krve slovanské, vzpomněli a je oslavili. Účelem této literární stati tudíž jest, vylíčiti život a zásluhy Prešerna a popsati práci a působení Slomška, aby se sláva jeho, kterou zasloužil, ještě více rozšířila.

S radostí podávám čtenářům »Vlasti« to, co nejlepšího jest ve slovinském písemnictví o těchto dvou mužích napsáno.²⁾ Četl jsem mnoho slovanských básníků a spisovatelů v originále, ale upřímně musím vyznati, že u žádného jsem dosud nenašel takové hloubky citů, jako u básníka Prešerna a tak krásného populárního slohu jako u Slomška.

I.

Dr. France Prešern.

Jedna se Tebi je želja spolnila,
V zemlji domači da truplo leži.

Nápis na Prešernově pomníku.

Když r. 1819. první slovinský básník Vodnik umrl, zdálo se, že slovinský Parnas zůstane na věky opuštěn. Slovinské lyže nastaly tiché, smutné časy. Ve Štyrsku ozýval se sice básník Modrinjak, v Korutanech Jarnik, v Přímohli Stanič, avšak to nebyly hlasy pravých, Bohem nadaných básníků; jejich hlasy byly jen ojedinělé zjevy, nemající účinu na umělou poesii. V té době psali spisovatelé knihy vyhovující církevním a školním potřebám, nebo k poučení venkovského lidu, a pěstovali jazyk v mluvnicích a v mluvnických rozpravách. — V tom však mimo vše nadání vystoupili dva velcí slovinskí básníci na dvou protivných stranách slovinské vlasti: na severovýchodní hranici Stanko Vraz, na jihozápadní France Prešern.

Jaký to divný zjev v jednom a též národě! Dva básníci, oba odkojeni mlékem téže matky Slovenie, oba stejně nadaní bystrým duchem a vznětlivým srdcem, oba básníci stejně plodní, stejně slavní,

¹⁾ Fr. Klíma, Ant. Martin Slomšek, kníže biskup Lavantský. Jeho život a apoštolská činnost. Stran 50. Cena 25 kr.

²⁾ K této literární stati použil jsem spisů: Dr. K. Glaser: Zgodovina slovenskega slovstva; Dr. J. Sket: Slovenska slovstvena čitanka; Jul. sl. Kleinmayr: Zgodovina slovenskega slovstva; Ivan Macun: Kratak pregled slovenske literature. U Zagrebu; J. Stritar: Zbrani spisi V. a VI. zv.; Fr. Levstik: Zbrani spisi V. zv.; Ljublj. Zvon, roč. X; Dom in Svet, roč. XII.; J. Marn: Jezičnik; 24. ročník.

stejným nadšením naplnění prospěti svému národu — a přece na úplně různých cestách působení, v úplném si odporu v účelech, kterak utvořiti svému národu lepší budoucnost.

Stanko Vraz, záhy se seznámiv s duchem illyrismu, pozoruje z blízka jeho hnutí a vření, narozen na přechodu západní slovinštiny ve východní, v chorvatštinu, uchvácen do kruhu Illyrů jako svědek literárního chorvatského obrození — opustil v krátkém čase svůj rodný jazyk a osvojiv si v písmě štokavštinu jako jazyk starší, rozvitější, honosící se slavnou minulostí, jal se jako slovinský Gaj slučovati »horní Illyry« s jižními. Cítě se při tom mezi Slovinci, tenkrát ještě málo pokročilými, se svými ideály a slovy opuštěným, přešel Vraz úplně do tábora illyrských básníků, jichž se stal v brzkou vůdcem.

Zcela jinakou cestou ubíral se Fr. Prešern. Z počátku ještě pochyboval o jazyku, ve kterém by měl básniti. Vychován jsa a vzdělán německy, zkoušel nejdřív pěti německými verši, avšak ne dlouho. Brzy nechal této nevděčné práce.

Nejmocnější pohnutka toho byla asi, že nabyl důkladného uvědomění o své slovinské národnosti. S tímto uvědoměním bylo spojeno úzce též přesvědčení, kterého nabyt kdysi i Horác, jenž opustil svou řeckou dráhu se slovy: »Ligna ne feras in silvam!«; — tak si snad myslel i Prešern vida, že svým talentem obohacuje beztoho již dosti bohaté písemnictví německé!

»Vodník sám svůj život popsal, já bych svého skoro nemohl. Celý můj život jest tak prostý, tak všední, že bych zcela nic zvláštního nemohl z něho pověděti.« — Tak Prešern sám soudil o svém životě. A vskutku jeho život, pokud jest světu znám, byl tichý, všední, celé jeho bytí bylo prosté, obyčejné. »Prešern jest podoben Sokratu, který byl nehezku nádobou nejušlechtilejších, nejvyšších pravd.« (Stritar, zbr. spisi V. sv.) Kdo však blíže studuje jeho život, přesvědčí se, že také tento »všední a prostý« Prešernův život má dosti zajímavého, ba i tragického.

France Ksaverij Prešern narodil se dne 3. prosince r. 1800. ve Vrbě v Horním Kraňsku (slovinsky: Gorenjsko). Zdá se, že bylo Horní Kraňsko od přírody ustanoveno za kolébku slovinské poesie, neboť všichni větší básníci slovinští pocházejí z tohoto překrásného kraje. Teprve v nejnovějším čase rodí se slovinští básníci i v jiných krajích. Otec jeho, Šimon, byl bohatý rolník. Matka Marie mluvila též německy a byla na své poměry vzdělanou ženou. Že v rodném domě našeho básníka vzdělání nebylo neznámo, o tom svědčí ta okolnost, že podporovatelem této rodiny byl příbuzný Josef Prešern, farář na Kopanju v Dolním Kraňsku. Dětská léta prožil Prešern ve Vrbě, na úpatí Karavanek a Julských Alp, hodinu cesty od Bleda, v okolí, které jakýsi slovatný anglický cestovatel nazývá nejkrásnějším údolím na světě. Básník Prešern sám později tento kraj opěvoval, nazýváje jej »obrazem ráje«. Jako sedmiletého hochy vzal jej k sobě jeho již zmíněný příbuzný, farář J. Prešern na Kopanje. A zdá se, že tomuto knězi má slovinský národ děkovati za svého nejlepšího básníka, neboť on ho podporoval po celý čas studii, dokud nenašel vlastního chleba. Poněvadž na Kopanju nebylo školy, poslal strýc malého, ale již tehdy nadání jevícího Prešerna k děkanovi do Ribnice, aby pod jeho dozorem chodil v Ribnice do školy. Někteří slovinští

spisovatelé se domnívají, že pobyt Prešernův v ribnickém údolí měl veliký účín na pozdější jeho básnické tvoření. Obyvatelé ribnického údolí jsou totiž ode dávna známi svým přirozeným nenuceným humorem a zdravým žertem. Prešern, jako mladý hoch, prý se tu nassál onoho jadrného slohu a oné žertovnosti a satyrického ducha, jenž se jeví v jednotlivých jeho epigrammech a satyrických básních. Než literární historik Dr. K. Glaser to rozhodně popírá řka, že jest to neuvěřitelné, poněvadž Prešern byl tehdy ještě malý hoch a člověk v dětských letech jest ještě nezralým pro takové dojmy, zvláště když tam byl Prešern jen takofka mimochodem.

Na podzim r. 1813. vstoupil Prešern do gymnasia v Lublani, kdež i r. 1820. ukončil filosofii. Dvě léta později šel do Vídně studovat práva; r. 1828. stal se doktorem práv — »jeziční dohtar«. Ačkoliv měl Prešern po celý čas svých studií ve Vídni Knaflovo stipendium a též ho ještě podporoval strýc, farář J. Prešern, přece byl nucen jako tolik Slovinců před ním a po něm, svůj čas a své síly za vezdejší chléb půjčovati jiným. Štěstí bylo, že přišel za učitele do Klinkowströмова ústavu, kdež se stal jeho žákem mladý a nadaný Antonín hrabě Auersperg, později znamenitý básník německý Anastasius Grün.³⁾ Mnoho-li získal An. Grün od tehdy ještě málo známého slovinského básníka, svého učitele a přítele, patrně z mnohých dopisů Prešernovi psaných. An. Grün to sám uznal v překrásné básni, kterou věnoval svému učiteli na památku:

»Er war mein Lehrer einstl aus dumpfen Hallen
Entführt er mich zu Tiburs Musenfeste,
Zum Wunderstrand, wo Maros Helden wallen,
Zur Laube, wo der Tejer Trauben presste,
Zum Cap Sigeums, dran die Wogen prallen,
Wie Waffentosen, wie zu Priams Feste.
Auf dieses Todten Herz leg ich die Hände gerne,
Die Weltenseele quillt, vom Mark zersplittert,
In's Dichterherz zu ruhigem, klaren Kerne,
Das Licht, das rings verirrt in Funken zittert,
Im Dichterherzen sammelt sich's zum Sterne.«

Ve Vídni se Prešern též seznámil s českým spisovatelem a jemu podobným básnickým geniem Fr. L. Čelakovským, jenž v prsou mladého Slovince probudil národní uvědomění. Prešern šel prý zcela se svým přítelem o prázdninách do Čech, kde se seznámil se životem našeho národa. Čelakovský byl později první, který otevřel oči slovinskému národu a ostatnímu světu slovanskému, ukázav mu, jaký jest Prešern básník. Za svého pobytu ve Vídni uveřejnil Prešern prvou básničku »Dekelcam« (děvčatům) v listě »Illyrisches Blatt« s německým překladem. Tím není řečeno, že Prešern teprve v tom čase začal básnit. Vypravuje se, že se Prešern již jako studující v Lublani seznámil s dcerou obchodníka Primice, kterou vyučoval, a že tato ideální láska byla příčinou jeho nesmrtelných básní. Než Stritar této okolnosti nevěří; jest prý to bezpochyby jenom vymyšlená bajka. V jednom sonetu sám Prešern se přiznává, že se teprve r. 1833. zamiloval do Primicovy Julie. Buď tomu jak buď, tolik jest

³⁾ Anastasius Grün nar. v Lublani r. 1806. — zemřel 1876.

však jisto, že Prešern jako každý jiný básník začal též záhy psáti. Sám vypravuje v jednom dopise, že jako právník čtvrtého roku dal Kopitarovi čísti celý svazek svých básní; ten prý mu radil, aby je nechal několik let ležeti a pak aby vzal pilník do ruky. Prešern se zachoval dle té rady a spálil všechny básně mimo tři.

Ukončiv právnická studia ve Vídni, odebral se do Lublaně, a tu byl od 24. července 1829. do 17. prosince 1831. neplaceným přísežným praktikantem u c. kr. komorní prokuratury; ačkoliv vícekrát prosil za placenou službu, přece jí nedostal. To byla asi příčina, že ze státní služby vystoupil. R. 1832. v měsíci únoru a březnu byl Prešern v Celovci, kdež se připravoval na advokátskou zkoušku. Vykonal ji s velmi dobrým prospěchem, vstoupil jako koncipient do advokátní kanceláře svého přítele Dr. Chrobata, otce slovinské básničky Luizy Pesjakovy, a pracoval tu jako věrný a svědomitý pracovník plných 14 let do r. 1847.

* * *

Kolem r. 1830. začalo se ve slovinském písemnictví nově hnutí, nový život. Vodnikovi, Metelkovi a Ravnikarovi žáci psali knihy pro prostý lid; v Korutanech literárně pracovali Slomšek a Jarnik, ve Štýrsku Danjko a Murko, v Přímoří Stanič pěl své prostounké básničky. Aby se pomohlo též zanedbanému umělému básnictví, založili Matija Čop, Zupan, M. Kastelec básnickou sbírku »Kranjska Čbelica«. V tom podniku se spojily tehdejší básnické síly a společně vydaly pod tím názvem od r. 1830.—1833. čtyři sbírky básní; r. 1848. vyšel teprve poslední svazek. »Kranjska Čbelica« jest pozoruhodný zjev ve slovinském písemnictví. Ona byla příčinou, že slovinské básnictví se začalo ubírat novým směrem, přestoupivši dosavadní hranice úzkého duševního obzoru. »Kranjska Čbelica« oživila umělé básnictví, vůbec pozdvihla živější hnutí na poli písemnictví; ponejprve otevřela Slovincům poklad národního básnictví nejen slovinského, ale i slovanského, překládajíc národní tvorby z různých slovanských nářečí. Zasluhou její též jest, že vytříbila básnický vkus a určila na vždy směr slovinské poesii.

Hned v prvním svazku »Kr. Čbelice« uveřejnil Prešern několik svých básní »Povodnji mož« (ballada dle Valvasora), »Leonaru« (dle Bürgera) a »Slovó od mladosti«. Též v následujících letech skládal ballady a romance; r. 1831. vydal své první znělky a humo-rystickou báseň »Nova pisarija«. Jako měl Prešern v celém svém životě, abych se tak vyjádřil, smůlu, tak ji měl i se svými básněmi. Obecenstvo nepřijalo jeho básní se zvláštní radostí. Uskutečnila se též u něho slova Lessingova, že pravých znalců básnictví bylo vždy tak málo na světě, jako pravých básníků samých. Tehdejší krátkozraká censura nedovolila uveřejnění všechny jeho básně. Ačkoliv Čop, jako censor, odstranil několik jeho básniček, nebyli s tím ještě spokojeni přísní soudcové (Kopitar a Pavšek); působili proto na vládu tak dlouho, až zakázala další vydávání. Jakou lublaňská censura byla, vidno z toho, že zakázala i Prešernovu báseň »Nuna in Kanarček« (Jeptiška a kanárek), kterou dnes lze čísti v každé školní čítance.

Uprostřed r. 1836. vydal Prešern epickou báseň »Krst pri Savici«. Dr. Glaser poznamenává ve svých »Dějinách slovinského pí-

semnictví«: »Prešern sám psal Čelakovskému, že má tato epická báseň účel, básníku kněžstvo zase získati.« Dr. Lampe v »Dom in Svetu« podotýká však: »Spisovatel by byl lépe učinil, kdyby byl tuto poznámku úplně vynechal, neboť poměrů neznalý čtenář jí špatně porozumí. To by byla velice nízká »tendence«, jaké Prešern nebyl schopen. Rozuměti třeba poznámce jediné tak, že chtěl Prešern jasné ukázati své křesťanské smýšlení, a proto právem doufal, že ho přístě nebudou opačně posuzovati.« Prešernova poesie, nemající nic farisejského, vyprýštila z věřícího srdce. Zvláště jeho »Krst pri Savici« jest krásným důkazem jeho křesťanského smýšlení, jest jakousi apologií křesťanského učení o pomljejicnosti světského štěstí.

Jak jsem již nahoře podotkl, neměl Prešern nikde štěstí ani v životě, ani v písemnictví; není tedy s podivením, že »víc a více se začalo mračiti v jeho životě.« Místo uznání množil se počet jeho protivníků, kdežto kroužek přátel vždy více se ztenčoval. Jeho přítel Zupan musil r. 1835. do vyhnanství do Celovce, Čop, jeho nejupřímnějšího tovaryš, utonul při koupání v Sávi téhož roku, a jeho nejdražší soudruh Smolé zemřel nenadále r. 1840. Pomyslíme-li dále, že náš básník vystudoval s výborným prospěchem, dosáhl doktorátu, měl advokátskou zkoušku a přece 14 let musil čekati, nežli se stal svým pánem, (neboť teprve r. 1846. byl jmenován advokátem v Kranju) jest nám jasna jeho nespokojenost a rozháranost, o které tak často píše. »Činil jej nespokojeným pohled po světě,« píše Stritar, »činil jej nespokojeným pohled po jeho nešťastné vlasti, kterou miloval nade vše, a konečně činil jej nespokojeným i pohled v sama sebe. Cítil se osamělým a opuštěným.« Měl měkké a citlivé srdce: vřelo a hořelo to v něm jako oheň; to byl pramen jeho neštěstí, ale i pramen poesie. Jeho neštěstím bylo, že si nezaložil vlastního krbu, jenž má pro každého muže mnoho útěchy.

Nesmíme proto příliš ostře souditi, vidíme-li básníka, an hledá pro svůj zármutek ne léku, nýbrž jen omamujícího prostředku tam, kde se aspoň na několik hodin na všechny boly zapomíná.

R. 1847. sebral všechny své básně a vydal je v Lublani pod názvem: »*Poezije Doktorja Prešerna*«. U Ljubljani. Natisnil Jožef Blaznik. 1847. 8°. 192 str. — V čele knihy bylo motto:

Sem dolgo upal in se bal,
Slovó sem upu, strahu dal,
Srcé je prazno, srečno ni,
Nazaj si up in strah želí.

Toto motto popisuje nám jeho život, že ani živěji nemůže. Může se skoro říci, že celá jeho poesie jest ilustrací těchto řádků, zvláště znělky jsou plny důkazů.

Na podzim r. 1848. onemocněl Prešern vodnatelností; od Věch svatých nevyšel ze světnice a trpěl mnoho. Na začátku února 1849. se mu tak přitížilo, že hlasitě prosil Boha, aby ho vysvobodil; přece však byl do posledního okamžiku při zdravém rozumu. 8. února v 8 hodin ráno vzdychl: »Zvedněte mne, sice se zadusím« — a to byla jeho poslední slova. Smířen s Bohem, skončil svůj trudný život. Sestra, která spravovala jeho domácnost, zatlačila mu oči. Děkan v Kranju, Dagarin, byl jeho zpovědníkem a těшитelem v posledních okamžicích.

Teprve po smrti poznali Slovinci, co ztratili. Pohřeb jeho byl velikolepý. Slovinci ze všech krajů připutovali do Kranja; »národní garda« města Kranja provázela zesnulého s vojenskou poctou ku hrobu. Tři léta později postavili ctitelové slavného básníka na jeho hrob pomník z červeného mramoru s nápisem:

Dr. France Prešern,

rozen v Vrbi 3. decembra 1800., umrl v Kranji 8. februarja 1849.

Jedna se Tebi je želja spolnila,
V zemlji domači da truplo leží.

Po kostech Prešernových snad již není ani památky, ale on ve slovinském národě ještě žije. Prvý slovinský básník Vodnik o svých básních pěl:

Ne hčere, ne sina
Po meni ne bo —
Dovolj je spomina;
Me pesni pojo.

Avšak s větším právem by se tak mohlo říci o Prešernu a jeho básních. On jest znám měšťanu i venkovanu, jeho básně se ozývají při nejlepších slavnostech, v chudých chýškách, v saloně uvědomělé Slovinky i v kruhu vojenském a studentském. Venkovský jinoch zpívá s Prešernem večer: »Luna sije, kladvo bije . . .« a na jiném místě vidíme odrostlé jinochy, ani jdouce k odvodu, vesele zpívají Prešernovu píseň: »Pet čevljev merím, palcev pet« atd.

Prešern jest vskutku národním básníkem; jeho básně znárodněly a není divu, on sám patřil národu svou působností, svým smýšlením, cítěním a rodem.

Jul. šl. Kleinmayr popisuje Prešerna jako muže střední postavy; byl více větší, nežli menší, ale přece dosti silný. Měl podlouhlý obličej, malá ústa a zvláště malé oči. Nosil obyčejně dlouhé vlasy a černý šat. Obličej jeho byl inteligentní, mluvil jen málo. Pravá zvláštnost jeho byla, že rád prohodil něco dvojsmyslného, ačkoliv se mu to, co měl na jazyku, již dříve četlo v obličejí. Ve společnosti byl rád vídán, protože byl tichý člověk a žádného žertu nepokazil. Platil vůbec za duchaplného, geniálního muže.

V pozůstalosti Prešernově byla novella, tragedie, překlad Byronovy »Parisiny« a mnoho rozličných básní, delších i kratších. Jak prof. Levec ve »Zvonu« r. 1879. napsal, všechny tyto rukopisy se spálily. Dva svědkové totiž prý potvrdili, že Prešernova sestra, Kateřina, poslední tři dni před smrtí slavného bratra na radu děkana Dagarina všechno hodila do ohně. Dr. Fr. Lampe k tomu poznamenává: »Nepřátelé kněží při každé příležitosti obnovují pomluvu, že děkan Dagarin v Kranju spálil trochu Prešernovy básnické pozůstalosti, a s touto pomluvou napadají slovinské kněžstvo. Ještě nikdo nedokázal, že by to bylo pravdivo a nikoliv vymyšleno. A kdyby to též bylo pravda, třeba říci, že mu to zajisté sám básník v poslední nemoci rozkázal. Před vraty věčnosti člověk větším dílem jinak soudí o svých pracích, nežli v lehkomyšlném mládí.«

Prešernovy básně se dělí na *lyrické*, k nimž čítáme i dvě krásné elegie (»Prva ljubezen« a »Slovó od mladosti«); na *epické*, jako ballady a romance (sem spadá i »Krst pri Savici«); *satyrické* jsou větším dílem epigramy a delší báseň »Nova pisarija«. Dle vnější formy jest v Prešernových básních jedna glossa, více gazel a 42 sonety. — Prešern sám rozdělil své básně takto: 1. písně, 2. ballady a romance, 3. rozličné básně, 4. gazely, 5. sonety a sonetový věnec, 6. »Krst pri Savici«.

Prešernových básní není mnoho, ale jsou rozmanité. »Od něžné písně,« píše Stritar, »jež plaše prosí milenku za přívětivý pohled, do ostré satyry, která svým žahadlem bodá nepřítel, kde jest nejcitlivějším; od veselé písně, kterou zpívá mladý voják, veselící se ze svého mládí a síly, do smutné zdravice; — vše jest tu, a jaký to rozdíl!«

Kdo jen povrchně prohlíží a čte Prešernovy básně, myslí, že jsou to básně větším dílem milostné; ale důkladnější studium přesvědčuje čtenáře, že Prešern není pouze erotickým básníkem. Mimo lásku k dívce jest tu také láska k vlasti a touha po ideálu. Jeho láska jest pouze poetická fikce; touha po vyvolené dívce jest symbolem touhy po nedostizitelném ideálu. — »Písně« nazval Prešern ony básně, které vnitřní i vnější formou se hodí ku zpívání. Některé z nich mají již krásné nápěvy a zpívali se nejen mezi Slovinci, nýbrž i u jiných plemen slovanských. Daleko za hranicemi Slovinska jsou známy písně: »Strunam«, »Ukazi«, »Pod oknom«, »Mornar« atd. V písních jest Prešern původní. Neměl jiného učitele nežli své srdce a — lid. Proto jejich myšlenky vnikají hluboko do srdce. Nic není v nich nuceného, žádné slovo zbytečným, každé jest na svém místě. Stritar praví o nich: »V prostotě jsou umělecké, v uměleckosti prosté; bystře a jasně tekou jako potok, na jehož dně se vidí bílé kamení.« — Nejkrásnější ze všech jeho »písní« jest bez odporu »Nezakonska mati« (Nemanželská matka). Zmíním se tu tudíž o ní poněkud šíře. — Básník v ní vypravuje smutnou událost, která se tolikráte opakuje. Dívka uvěřila slibům a přísahám bezcitného svůdce a pozná svůj omyl teprve tenkrát, když již jest pozdě. Básník líčí ji, ana sedí vedle kolébky, v níž leží dítě, plod hříšné lásky. Když vidí, jak klidně děcko spí, usmívajíc se, vzpomíná, co všechno pro ně již vytrpěla:

Oča so kleli, tepli me,
Mati nad mano jokali se;
Môji se mène sram'vali so,
Ptuji za máno kazali so.

Jak krátce jest v těchto čtyřech verších popsáno celé utrpení svedeného děvčete! Nedostizitelnými jsou i verše, ve kterých se popisuje, co zmenšuje smutný stav svedené:

Meni nebó odprto se zdí,
Kadar se v tvoje ozrem oči,
Kadar prijazno nasmeješ se,
Kar sem prebila, pozabljeno je.

Levstik počítá tuto báseň k nejkrásnějším na světě. — V »Dějínách slovinského písemnictví« od J. šl. Kleinmayra »Nezakonska mati« se přirovnává k podobné básni Goetheově »Vor Gericht«. Než

Fr. Levstik v kritice o této Kleinmayrově knize píše: »S dovolením nesmrtelného Němce Goethea a s důstojnou úctou k němu pravím, že mezi Slovinci žijí okresní soudcové, kteří by takovou dívku, jakou Goethe opěvuje, před soudem nejdříve rozkázali položit na lavici, jí naměřili několik ran a pak ji dali zavřít, kdy nebyla samodruhát. Víím, že suchopární úředníci jsou nejméně povolányi soudci o belletristických věcech, ale přece by řekli, že mezi Goetheovou a Prešernovou básní jest takový rozdíl, jako mezi »Venus vulgivaga« a »Venus urania«. Goetheova dívka jest nestoudná, ostrého jazyka, sama sebe nazývá pravým jménem před farářem a soudcem, Prešernova však jest všechna rozlícenostná, lkavá, své dítě milující, svedená, smilovná hodná chuděrka. Jinak nemůže býti, než že Goetheova pýcha chtěla zmíněnou básní úmyslně udeřiti ve tvář studu a dobrým mravům. Tam nestoudná hříšnice před veřejností, tu však zavržená mladá matka v osamělé světničce, plná slz.«

V epických básních jeví se pěkný, plastický rozvoj děje vedle žertovnosti, jako v básních »Hčerín svet«, »Jezični dohtar«, »Ženska zvestoba«. Látku ku svým epickým básním (balladám a romancím) vzal Prešern z přítomnosti; jen ve dvou z minulosti. Ballada »Zdravilo ljubezni«, jež jest nejlepší, přirovnává se k nejlepšímu balladám slavného Uhlanda. Hlavní myšlenkou v balladách jest láska; básník staví v nich většinou mužskou stálost a věrnost nad ženskou. — Největší z Prešernových epických básní jest »Krst pri Savici«, rozvinující před čtenářem krásný děj z doby, kdy byli Slovinci u pramene Sávy pokřtěni; láska vůdce slovinského k milené dívce promění se po křtu v lásku ku křesťanské ideji. Ačkoliv jest celý tento děj pěkně rozvinut, přece čtenář pozoruje, že epika Prešernovi nesvědčila. Za to však jest náš básník králem v lyrické poesii.

Satyrický duch Prešernův se pozoruje v epigramech a básni: »Nova pisarija«, kdež geniálně se vysmívá a šlehá přísný purismus slovinských gramatikářů, jakož i některé protivníky romantické Musy Prešernovy, jimiž tenkrát se Kraňsko hemžilo. Stritar, nejlepší znalec Prešernových básní, píše o básni »Nova pisarija«, že »jest ji těžce napodobiti, ještě těžší dosáti, nemožno však předstihnouti.« V epigramech se jeví vzdělaný, jemný, aesthetický duch; avšak z některých epigramů vyznívá onen nešťastný separatismus a lokalismus, který nám Slovanům tolik škodí. Tento zjev jest tím podivnější, pomyslíme-li, že v r. 1847., kdy Prešern své básně vydal, duch Slovanstva, Šafaříkem a Kollárem probuzený, nemohl býti Prešernovi neznám.

Krásná jest také Prešernova »glossa«, která jest v satyrické formě pěkná »apothéosa« básníková. Gazely, oslavující Prešernovu čistou lásku a jeho milenkou, jsou velice něžné a milozvučné. Jazyk v gazelách jest zvláště harmonický a měkký, přiléhající úplně k této příjemné, orientální květině.

Nade všechny básně vynikají *znělky*, které jsou květem Prešernovy poesie, myšlenkami i formou. Ve znělkách vidíme celý duševní život Prešernův: prvé jeho literární působení, pak jeho lásku, jeho rozháranost a konečně temné obrazy z jeho života. Básník nám v sonetech vůbec podává nejhlubší city svého srdce a nejčistší myšlenky svého ducha. — Ve znělkách není ani stopy po jakémsi násilí, namáhání, s kterým by byl snad básník tvořil tyto perly. Přehled každé znělky jest snadný. V prvních dvou slokách jest obyčejně po-

způsobu slovanských národních písní obraz buď z přírody aneb z minulosti; v posledních dvou jest hlavní předmět a to vše jest tak dokonalé, jako by byl měl Prešern před sebou již Bůh ví kolik slovinských znělek, dle kterých by se byl učil, kdežto před ním mělo slovinské písemnictví pouze jedinkou znělku. Ve znělkách byl Prešernovým vzorem italský básník Petrarca, a to co se dotýká formy, nikoliv ducha. Přirovnáme-li Prešerna k Petrarcovi, vidíme, že jest Petrarcova báseň něžnější Prešernovy, ale Prešern za to hlubší. Jestliže Petrarca okouzluje čtenáře jakousi sladkou, měkkou harmonií, Prešern hluboce vniká do srdce.

Vůbec jest známo, že Prešern několik svých básní přeložil do němčiny, několik jich docela napsal německým jazykem. Již nahoře jsem se zmínil, že neměl na Prešerna mnoho vlivu onen slovanský duch, jenž toho času vál po slovanských zemích. Prešern zůstal se svým duchem v úzkých hranicích »Kraňské země«. V této úzkoprsosti nenašel přirozeně veřejného orgánu národním jazykem psaného a proto vedle »Čbelice« psal i do německého listu »Illyrisches Blatt«, vycházejícího v Lublani. To bylo snad příčinou, že některé ze svých básní přeložil do němčiny a některé též německým jazykem sepsal. Z těchto německých jeho básní patrně, že Prešern vládl německým veršem právě tak, jako slovinským. Tak krásných, zvukných a dokonalých sonetů nepsal ani sám mistr Goethe. Svými německými básněmi Prešern dokázal, že nešel mezi slovinské básníky proto, že jinde snad nemohl očekávat slávy a cti. Kdyby byl Prešern sepsal své nesmrtelné básně německy, byli by ho Němci počítali ku svým prvním klasickým básníkům. Ze toho neučinil, to jest nejvýmluvnější důkaz jeho vlasteneckého smýšlení.

Jazyk Prešernův jest sice hladký, přirozený, venkoncem populární, avšak dle tehdejšího stavu slovinského pravopisu ještě lokální. Jest to nářečí z Horního Kraňska, smíšené s některými germanismy. Možná mu vytýkati pouze časté elipse, což mu již Čelakovský v »Čas. čes. Musea« z r. 1832. na str. 454. vytýkal, na př. s'nu místo sinu, s'rot místo sirot, zelen'mu místo zelenemu. Prešern tuto výtku Čelakovského uznal za spravedlivou a v úplném vydání svých básní hleděl tuto chybu, pokud bylo možno, opravit.

Nedá se upřít, že i na Prešerna působil toho času v Evropě vládnoucí romanticismus. O tom svědčí veliká rozmanitost básnického metra v jeho básních. Než zajímavě jest věděti, jak Prešern pracoval, že si přes všechny vliv německé a jiné poesie zachoval samostatnost. O tom velmi pěkně píše Levstik těmito slovy: »Prešern někdy mezi Němci našel nějakou pěknou myšlenku, kterou si osvojil a postavil za základ svému tvoření, z něhož však vznikla úplně původní báseň; někdy zase našel látku, kterou tak zpracoval, jak mu jeho duch velel; někdy mu zase zůstal v sluchu jen zevnější ohlas nějakých granesů, které tak přepracoval, že mají úplně nové myšlenky. Nikdy nebylo a nikdy nebude básníka, který by tak nečinil. Goethe celé sloky bral z národních písní; začátek jeho »Fausta« jest skoro přepsán z jakési staré německé hry, která se až na naše časy zachovala. Ani Shakespeare nebyl jiným.

Pro svou hloubku citů a originalnost stal se Prešern známým i jiným národům. — Do chorvatštiny překládal jeho básně St. Vraz, Trnski a Preradović. V Čechách upozornil naň Čelakovský a r. 1882. vyšla

v Jičíně kniha: »Básně Františka Prešerna«. Přeložil a životopisem básníkovým opatřil J. Penížek. — V poslední době vyšel překlad Prešernových básní i v ruském jazyku, a to již něco znamená, neboť básníci a belletristi jiných slovanských národů jsou u Rusů méně známí nežli učenci. Poněkud si to můžeme vysvětliti tím, že ve slovanských literaturách není mnoho takového, co by mohlo Rusy zajímati. Úzkoprsé vlastenectví druhých slovanských národů jest ruskému národu, v jehož literatuře se řeší největší sociální a jiné všelidské problémy, většinou nesrozumitelné. Jiná příčina jest ta, že se Rusové až do nejnovější doby málo zajímali o duševní život Slovanů. Byly jim dobře známy přes všechno politické nepřátelství spisy a díla polská; ještě známější díla západoevropská, avšak o Slovany se málo starali; obyčejně se nevědomky »bratuškami« připisovala veliká literární chudoba. Není tedy divu, že byl také Prešern do nejnovějšího času v Rusku neznám. Teprve před krátkým časem Feodor Jevgenijevič Korš, universitní profesor klasické filologie v Moskvě, přeložil celého Prešerna, a to velmi zdařile. Jak Dr. M. Murko tvrdí, jsou v ruském překladě některé verše hladší nežli v originále samém.

Italy seznámil s Prešernem Dr. J. Chiudina, vydavatel zaderského listu »Osservatore Dalmato«, Canini a M. Sabić; v německém překladě přinášely svého času Prešernovy básně v Lublani vycházející, německým jazykem psané listy. Spisovatel Samhaber r. 1879. vydal knihu pod názvem »Preširenklänge«, která vzbudila mezi Němci mnoho sympathie.

Co učinil básník pro slovinské písemnictví? Myslíme, že jest tím pověděno dosti, řekneme-li, že jest Prešern tvůrcem a zakladatelem slovinského básnictví. Prešern byl první, jenž mu dal umělecky dokonalou, klasickou formu; byl první, jenž mu na vždy ustanovil básnické metrum; on jest první, jenž Slovince seznámil s neznámými dosud ještě a neobyčejnými verši a slokami. Jeho předchůdce Vodnik zápasil ještě s básnickým metrem, nevěda, jak by měl pěti. U Prešerna jest to však jinak. Vystoupil za Vodnikem o deset, patnáct let později, ale jaký pokrok učinil! Po ruském a germanském příkladu vzal akcent za základ básnického metra, což všichni slovínští básníci bez odporu přijali. A Prešern položil též základ nejen k slovinskému básnickému metru, ale k celé zevnější formě slovinského básnictví. On byl první, jenž pěl mužskou a ženskou assonancí a nibelungskou strofou. Prešern pěl první terciny a glossy, stance a sonety; on pěl první dokonalé hexametry, gazelly, epigramy, romance, ballady, elegie a satiry. Obohatil slovinské písemnictví všemi hlavními básnickými formami, a to vše svou pilností. Co nenašel v bohatství své duše a v básnické minulosti svého národa, vypůjčil si z bohatých pokladů romanské, germanské, anglické a slovanské poesie. Tenkrát ještě neobratný domácí jazyk musil se mistru pěvci pokofiti; prosté domácí struny musily vydávati zvuky, jakých Slovinec do Prešernovy doby nebyl zvyklý slýchat. Uměleckost jeho básní zacpala ústa pyšným pomluvačům slovinského jazyka; sám nepřítel musil s úctou ustoupiti před básníkem umělcem, jenž s tak malými prostředky vytvořil tak vznešená díla.

Vším právem může se říci, že teprve v Prešernových básních se ponejprve objevil pravý duch a pravá síla slovinského jazyka.

Prešern prvý takřka slovinskému národu rozvázal jazyk; on prvý dokázal, že slovinský národ žije, že může uměle mluvit jako jiní vzdělaní národové; on nepřátely Slovinců přesvědčil, že i slovinský národ dozrál k veřejným pracím a k řešení své vlastní úlohy. Všecka bolest a radost, celá minulost a naděje do budoucnosti, všechno pře-trpěné ponížení a všechna probuzená pýcha toho národa — to vše z Prešernových básní vyznělo do širokého světa. V Prešernu slovinský národ poprvé promluvil důrazné slovo o sobě samém a svém životním povolání. Svými básněmi postavil Prešern svůj národ mezi ostatní vzdělané národy. Již vícekrát zmíněný aesthetic slovinský Stritar napsal: »Kdyby se svolali národové před soudnou stolicí, aby ukázali, jak hospodařili se svěřenými talenty, jak se každý svým způsobem účastnil všeobecné lidské vzdělanosti, mohl by se malý slovinský národ bez strachu objevit mezi jinými s drobnou, malou knihou, na které by se leskla slova: »Prešernovy básně.«

Prešern svému národu též odkryl veselejší pohled do budoucnosti:

»Vremena bodo se Slovincem zjasnile,
Milejše zvezde jim kozdaj sijale.«

Těmito prorockými slovy těšil sebe, své rodáky jakož i potomky. Hustými mlhami a oblaky, které dosud zakrývají slovinskou oblohu, pronikne jednou slunce lepší budoucnosti. A to se zajisté stane tehdy, až pravé bohatství, pravé nezištné vlastenectví zavládne mezi lidem, jenž s touhou očekává svého vůdce. Tím vůdcem nebude nikdo jiný nežli národní uvědomění, jaké cítil Prešern ve svých prsou. Jeho prorocká slova se uskuteční, až Slovinci na celé čáře budou pře-svědčeni o své národní síle a začnou sami v sebe doufat. A to je prvý učil jejich nesmrtelný, největší básník: František Prešern.

Ó pracujme!

přičiňme se! S neunavnou plíí
se vzdejme práci; onať šlechtí, sílí
a věříc doufá v požehnání Boží,
hned radostně,
zas úzkostně
své plody skýtá, někdy také hloží,
vždy však jest ctnosti pramen tekoucí
a jasná záře pokrok vedoucí!

Co na zemi tkví, za matku má práci:
zde z bláta hnízdo stavějí si ptáci,
tam prostá chýška skromně v koutku sedí,
tu velebně
a prosebně
chrám přenádherný zbožně k nebi hledí,
a v tvrdou zem' se noří rýč a pluh —
tak všude snaha, činnost, chvat a ruch . . .

Ó pracujme, a v ustavičném díle
 svou vlastní silou jistě dojdem' cíle!
 Jen chťjme, tvořme, bděme, stavme chutě,
 jen združeně
 a nadšeně
 vždy svoji na svém stůjme nepohnutě!
 Pak nezahynem' nikdy bezděky:
 Jak byli jsme, tak budem' na věky!!

Jaroslav Tichý.

Pastely.

Polsky napsal Jan Zada. Se svolením spisovatelovým přeložil Frà Josef Mergl.

(Pokračování.)

V době cholery.

Črta z cest.

o všechno je, milí pánové, nic, pouhé nic. Samé maličkosti, ani za řeč to nestojí. Poslechněte však, co se mně přihodilo loni na cestě do Karlových Varů.

Tahle slova pana Ignáce vyvolala všeobecnou zvědavost. Rozmluva počala už povážlivě vážnouti. Oběd byl sice dobrý, ale příliš hojný; dlouho trval, jakožto oběd sváteční na počest jmenin hostitelových. Krimské »stolní« i hu-
 maňské bordeaux nalilo sice stolovníkům ohně do žil, ale staré uherské účinkovalo potom na nohy i na mozek jako olovo, a po výtečném benediktýnském likéru při černé kávě sedělo se to teprv hezky a příjemně. Pan Xaver už dopověděl historii o své pamětihodné cestě, kterou byl kdysi konal za příčinou obnovení nájemných smluv. Vypravoval, co všechno se mu přihodilo znamenitého: o hrozných vánicích sněhových na stepi, o potyčce s vlky v lesích, o opilých muzících na noclehu. Byla to zajímavá historie, plná efektů, ale už velmi otřepaná. Anekdoty pana Josefa také netáhly, protože je všichni dávno už slyšeli obšírně, důkladně a důrazně od jeho výmluvné manželky. Panu Markovi ani nedali dokončiti jeho vypravování o zá-
 zračné honbě s křepeláky na zajíce a s chrty na křepelky. Každý měl už začátku až po uši dost.

Pana Ignáce cenili vysoko a také si ho podle toho vážili. Měl šest set desetin orné půdy v Halajdajovce nad Bugem (a každý ví, jaká je půda v Halajdajovce!) veliký les, netknutý skoro, zásob dříví tedy více než dost, a k tomu ještě povede nová humanáská dráha jeho grunty, a tím zvýší se cena jejich dvojnásob. Jinak byl pan Ignác řádný muž, velmi šetrný, ačkoliv vedl stkvělou domácnost, dobrý hospodář, až na to, že velice miloval pohodlí. V Halajdajovce, jak zlí jazykové tvrdili, vládla však více než on paní Eufrozína, velice resolutní to družka jeho pozemského života. Panu Ignácovi byla tahle vlastnost ženina právě vhod, aspoň měl sám pokoj — a to mu bylo

nade vše. Neraď vycházívál z domu, sousedy navštívil několikrát do roka, dál než do Kyjeva pro obnovení smluv nájemných nepřišel a ani to ne vždýcky.

Za Kyjevem nespátřil pana Ignáce nikdo za jeho šestapadesátiletého života. Proto divili se sousedé nemálo a nechtěli ani sluchu věřiti, když se roznesla zvěst, že pan Ignác pojede v létě léčit se do Karlových Varů, aby prý s něho trochu té až nápadně přibývající tloušťky spadlo. — Ale podivil se kde kdo ještě více, když ani ne ve dvou týdnech milý pan Ignác se už vrátil, pobledlý a značně hubenější, ba i ten trojnásobný »podbradek« jaksi se scvrkl. Když potom v neděli vyšel po službách Božích z kostela, a známí na něho se všech stran doléhali otázkami, odpovídal jen tak na půl úst, vyhýbavě, s patrnou nechutí, vskočil do kočáru a — už byl v prachu.

Proto, když dnes se vytasil sám se svou cestou do lázní, jako když nalije do společnosti rtuti; sesedli se kolem pana Ignáce, aby nikomu neušlo ani slůvko.

Halajdajovský pán vylízl zvolna zbytek likéru ze sklenky, pustil několik kotoučů dýmu z čerstvě zapáleného doutníku a rozhlédl se sebevědomě po svých posluchačích. Nikdo ani nedutal.

»Především připomínám,« začal pan Ignác, »že jsem se vypravoval na tu cestu za hranice s takovou chutí jako na jatky. Není to maličkost, opustiti pravidelný, neodvislý způsob života, opustiti ženu, děti a — kuchyni, které člověk tolik přivykl. Já odstůňu každou vycházku z domova, protože ti chlapi v restauracích — třeba sebe lepších — člověka div neotraví. A teď mne ještě vypravili do lázní! Jaké to může býti léčení, když pacient po svém návratu doma ještě půl roku postonává? Ale nic naplat. Moje žena, jak není po jejím, nemluví . . .«

Pan Ignác se náhle zarazil a jaksi podezřele mrskl okem ke dveřím. Spozorovali to, a celá společnost se dala do smíchu.

»Neboj se, neboj, Nácičku,« pravil hostitel, klepaje mu na rameno. »Paní Eufrozína neposlouchá za dveřmi, a my jí to nepovíme.«

»Smějte se jak chcete, já vám však povídám, že znám svoji milostivou velmi dobře. Do zlata aby ji zasadil, jen co je pravda, ale vyřídilku má a všetečná je k neuvěření. Komínem vleze a klíčovou dírkou se protáhne. Kdyby mne teď slyšela, bylo by doma Boží dopuštění. A já mám nejraději v domě pokoj. Jen abych měl pokoj, vydal jsem se i tentokráte na cestu. Pro pokoj obětoval jsem pokoj. Považte jen to chystání, to balení a pak devět mil na voze jeti v prachu, v úpalu slunečním, že se člověk div nerozpustí jako sádlo! A pak ta prokletá železnice! A to všecko, abych se zbavil toho ženského zvastu. — Kdybych se byl nadál, co na mne na té cestě čeká!

Až na hranice to šlo jakž takž! Ve Zmerince, jak víte, má ten kujon restaurátér znamenitý beafsteak a výtečná vína a dá toho za drahé peníze sotva na olíznutí. S několika známými jsem se tam sešel: s Matoušem, kterého vypudili věřitelé z mého sousedství; teď se tluče po nájmech, chudák, a jezdí ve třetí třídě, a s ředitelem cukrovaru v Chraپیnici. Poseděli jsme trochu spolu, honem něco snědli a vypili; pak se ozval zvonec, plísknutí a — rozjeli jsme se každý v jinou stranu.

Přijel jsem do Podvoločišky. Tu bylo shonu! Na nádraží celý špitál! Než jsem mohl jediné slovo pronést, už mne popadli, vlekli do nějaké díry, aby mne tam zamkli. Sotva jsem dechu popadal. Chtěl jsem křičeti, protestovati, brániti se — nadarmo, jen se mnou strkali, vlekli za sebou: »Tu nepomůže žádný náfek, žádné bečení,« povídají. »U vás je cholera, proto vás musíme desinfikovati.«

Slyšíte to, pánové? Náfek — brečení — desinfekce, hrozná slova! Jako bych byl nějaký beran nebo vůl, nebo cosi horšího ještě. Přece každé dítě ví, co se desinfikuje! A kdyby celý svět podléhal desinfekci, nepodléhá jí zajisté obyvatel z Ukrajiny, benenatus et possessionatus. Vykládám těm pochopům všemožně, kdo jsem, dokazuji jim, že jsem šlechtic starého erbu a rodu, že nezapáchám ani česnekem, ani cibulí. Ale to všecko jakoby neslyšeli.

Nakuřovali mne tam a udili jako šunku nebo kus slaniny, kropili mne karbolem jako kolínskou vodičkou, věci moje ve vaku zpřeházeli, pomazali, ba i zkazili. Jan všecko tak hezky srovnal; škoda, že ty pochopy neviděl se v tom hrabat, nebo moje Frůza, která mne po návratu ještě ke všemu tomu vyplísnila. Věru, tak si myslím, chce-li Pán Bůh na onom světě velikého hříšníka potrestati, že ho trestá desinfekcí, horšího trestu jistě nemá.

Konečně byli se mnou hotovi. Opravdu zázrakem jen se stalo, že jsem se nezalknul, nebo že mne neranila mrtvice. Byl jsem červený jako rak a zlostí nemohl jsem ani mluvit, jen jsem blekotal. Snad to bylo mým štěstím, že mně nerozuměli, byli by mne jistě vlekli k soudu. Že jsem jim neblahořečil, nemusím snad teprv dokládati.

Sotva jsem se usadil ve vagoně, ptám se souseda, budeme-li už míti pokoj? Nebudou-li už nás voňavkami nakuřovati po apotykářsku, nebo namáčet, až se z toho žaludek obrací?

»Jak pak ne,« povídá soused, jakýs řádný šlechtic od Tarnopole; jel do Lvova. »Vystoupíte, pane, v Krakově? Nu, tam vás dvakráte tolik naparfumují, jakmile se octnete na perronu.«

»Rozkošná vyhlídka do budoucnosti,« pomyslíl jsem si, a už se mně dělalo zle. Proč mne ten osud tolik pronásleduje, mne, který jsem se nemoci bál jako ohně? Flanelový obvazek nosím na žaludku i v největším parnu, cholery u nás na vsi nebylo ani v šestašedesátém ani v čtyřšedesátém roce. Jen si pomyslete: nezralými slívami krmil jsem raději svině, jen aby se jich pacholci nenajedli, ačkoliv mně Lejba za sad padesátku nabízel. A teď dělají se mnou, jako bych vozil cholera s sebou. Jakoby se pořádný šlechtic kdy zanášel takovými hloupostmi.

Povídám si tedy v duchu: »Necháš, Ignáci, Krakov Krakovem. Nebyls tam šestapadesát let, nemusíš tam býti ani letos. A potom, považte jen, pohodlné vozy, společnost dosti přijemná, žádná tlačnice — kdož by také v takovém čase pospíchal čichat se zálibou karbol, leda z přinucení. Co mne však nejvíce přimělo, abych jel dále bez zastávky, byla restaurace ve vlaku. Není věru při jízdě po železnici nic horšího nad to, musíš-li jísti v nádražích. Spěcháš, div se nepřerazíš, tlačí tě a strkají tebou jako o židovském jarmarce, křičíš do ochraptění, dostaneš k jídlu, cos nechtěl a co nerad, odrou tě bez nože a ani nedodají, a nechceš-li zmeškati vlak, to abys nechal aspoň půl porce pečeně na talíři a po té půlce, cos na kvap snědl, máš důkladný žaludeční katarrh. Za to v takové restauraci ve vlaku

zasedneš pohodlně ku stolu na pohovku, porce jsou dosti slušné, víno od ledu, trochu sice kyselé, ale ujde. Drou taky dost, ale výhodnější je to každým způsobem, a svatý pokoj, o to není sporu.

Později jsem se dověděl, že ten šlechtic, kujon, si ze mne tou krakovskou desinfekcí udělal dobrý den. Nebylo prý na tom ani zbla pravdy. Snad mu na tom záleželo, abych do Krakova nejezdil, protože mně vypravoval o Lvově divy divoucí a přemlouval mermomocí, abych prý si zajel do Lvova s ním, že prý mne provede městem, ukáže všechny znamenitosti atd.

Kdož ho zná, co je zač. Možná, že to ani šlechtic nebyl, ačkoliv měl podle toho kníry. Ale což, v Haliči jsou pálení hoši, dovedou si přidělati i falešný vous.

Zkrátka, ztratil jsem k němu všechnu důvěru. Rozhodl jsem se, že pojedu dále. Proč bych ještě číchal Peltev, mám toho karbolu ve vagoně až dost. Tahle slova ho patrně urazila, neboť se uklidil do jiného kupé, kde se hnedle připojil k jakémus hořobrádku a už se ho nespustil. Ve Lvově na stanici jsem viděl, jak sedali spolu do jednoho fiakra.

Krakova jsem nelitoval. Ale hůře to dopadlo s vozem restauračním. Že bylo veliké parno, zděmnul jsem si po obědě a — ani nevím sám, jak to — spal jsem hezky dlouho. Byla už tma, když jsem se probudil.

„Ještě daleko do Krakova?“ ptám se.

Vysmáli se mi do očí.

„Což nevíte,“ povídají, „že jsme déle hodiny vyjeli z Krakova?“

„Nu,“ pomyslí jsem si, „není zle; kdo cestu přespí, jakoby malé terno vyhrál. Teď mně bude výborně chutnati večeře.“

Dal jsem si tedy v dobré náladě na občůzku z vagonu do vagonu, ale po restauračním voze ani pohádky. Cestující hledí na mne, jako bych s měsíce byl spadl. Co prý hledám, co prý v noci courám? dorážejí na mne po německu — byli to sami Němci. Sem a tam rozuměl jsem jim některé slovo, ale pořádnou řeč bych si byl z toho jejich drmolení nevybral za živý svět; ptám se tedy, pomáhám si všelijakými znameními, milí Němci vyvalují na mne oči a posléze dají se do smíchu. Jakou prý to hledám restauraci ve vagoně? Co prý se mně to zdá? Teprv jakýs hodný pán pověděl mně po česku nebo po slovácku — nevím sám — že restaurační vůz jede pouze do Krakova. Večeřeti prý mohu, chci-li, v Dědicích, kde jsou čtyři minuty zastávky, nebo v Bohumíně, kde se vlak zdrží celých deset minut.

Ve čtyřech aneb desíti minutách mám býti hotov s večeří! To by byla důkladná večeře, u všech všudy! Odplivl jsem si při pomýšlení na takové „dlouhé posezení“, ale Němci jsem zdvořile poděkoval za jeho poučení, ještě více však za to, že těm ostatním pověděl, proč jsem se toulal po vagonech; mysleli totiž mnozí, že jsem si prohlížel jejich zavazadla, abych je okradl. Můj „obhájce“ vyložil jim to arci nepřilíh elegantně, ukazuje jim na můj břich a drmole cosi se smíchem, snad je ubezpečoval, že mu připadám na zloděje trochu nemotorným. Ať už jim povídal, co chtěl; já byl rád, že ta moje noční expedice dopadla ještě tak šťastně, že mne nedali sebrati četníkem jako domnělého zloděje.

Jak jsem byl dopálen, vrátiv se do svého kupé, můžete si představit. Polák, má-li hlad, snědl by čerta i s rohy, a což teprve, když se mu zdálo o samých raubířích, jako mně před tím. A já ke všemu tomu, spoléhaje na restaurační vůz, nezásobil jsem se žádným jídlem. Nezbylo mně tedy nic jiného, než zalévati prázdný žaludek koňakem.

Ani největšímu lotrovi nepřeji takové noci. Ke všemu tomu přihodilo se cestou cosi, vlak zastavil v širém poli na dobrou hodinu, na stanici zase hodinu — byla to nějaká menší stanice bez bufetu — a místo o šesti, přijeli jsme teprve kolem deváté hodiny do Vídně.

Na nádraží si mne nikdo nevšímal, jako tam v Podvoločisce. Lidé velmi zdvořilí, úslužní a jak vyšňoření! Posluha, který mně nesl zavazadla, vypadal právě jako náš maršálek: hlavu vzhůru, rty ohrnutý, a díval se na člověka s hůry, jakoby prokazoval čest a laskavost, odnese-li k vozu kufřík. Ani sebou nehnul, když jsem mu dával stříbrňák, pobíhal ještě chvíli, klábosil sem tam, teprve když jsem se vytasil s »papírkem«, dal si říci — a mně při tom bolelo srdce.

A což teprve fiakrista! To se musí náš maršálek schovati. Takový kukuč dělá u nás pouze pan krajský. A což ty koně, ten kočár, ten postroj — všechna čest! Na nejvznešenější svatbu můžete v tom jeti. Všecko se jen leskne a třpytí, jakoby to právě od lakýrníka přišlo, jako nové.

Do svého bytu dostal jsem se teprve po desáté hodině. To bylo tak. Pavlová nahučela moji Fruzi plnou hlavu, že prý ve vídeňských hotelích je hrozně draho, že jsou to samá doupata nemravnosti a kdo ví, co všechno. Vymlouval jsem jí to, bral jsem za svědky Konstantina a Valeria, ti jsou přece znalcí. Ti se dušovali, že to není takové, brali si moji kapsu i moji čest na vlastní zodpovídání. Ale nic platno. Moji Fruzi neběželo zajisté tak o peníze, jako o něco jiného. Jedu-li k nájemcům do Kyjeva, nejí a nespí samou žárlivostí, jakž teprve, když jsem měl jeti až do Vídně. Postavila si tedy hlavu, že prý se musím ubytovati u jakési vdovy, která pronajímá byty na zvláštní doporučení. Pavlová telegrafovala oné vdově před mým odjezdem, má-li pro mne byt, a dostala příznivou odpověď. Já pak měl jsem jí z Krakova oznámiti, který den přijedu. Ty ženské si hrály se mnou jako s míčem.

»A proč jsi vlastně jel do Vídně?« vpadl mu do řeči pan Xaver.

»Poradit se s lékaři. A také mně poradili, jenom že poradili jinak, než jsem očekával,« odvětil pan Ignác, utíraje si pot s čela.

»Cestou z nádraží jsem se zastavil v jakémsi hotelu na snídání,« pokračoval, »protože jsem měl hlad jako vlk. Čiperní jsou tible Vídeňáci; jen co je pravda. Na očích ti poznají, co chceš, a kdybys s nimi nevím jak mluvil. — Po snídání jel jsem dále městem do svého bytu. Jen si považte! Tam říkají takovým bytům »pensionáty«, třeba by tam neměli žádných žáků. Vzpomněl jsem si při tom na pensionát starého Gassnera v Kyjevě, kde jsme spolu bydlili, pama-tuješ se, Xavere? Kde by mně bylo napadlo před čtyřiceti lety, že mně na stará kolena ženské vypraví zase do pensionátu!

Jedu tedy, občerstviv se náležitě; pokužuji si spokojeně, v náladě růžové. Kdybych se byl nadál, co mne očekává! Vídeň je ukrutně veliké město; domy jako paláce; z jednoho domu postavil by deset našich paláců na Ukrajině. A což ten ruch, ten lomoz! Tramway jedna za druhou, v každé lidl jako máku, tlačí se na stupátkách, tísni se ve vnitř jako slanečci v bečce. Fiakry uhánějí jako na dostizích, jeden elegantnější než druhý. Nákladní vozy a zase menší vozíky, ve kterých jsou zapřaženi velcí psi s vyplazenými jazyky. Člověk neví, kam má dříve oči obrátiti. Jak tam lidé mohou bez úrazu choditi po ulici, je mi věru hádankou.

Konečně jsme byli na místě. Vzácná paní domácí v průvodě několika dcer vyběhla naproti v bílém čepečku a hedvábném fěrtochu; uklání se, usmívá se a štěbetá v jednom kuse. Provází mne do mého pokojíku plná úslužnosti, jakmile však nahlédla do mých papírů a cestovního pasu, bylo jinak. Začalo vyptávání, povídání bez konce, a já vyrozuměl z toho všeho jen jediné slovo: cholera.

Nejinak. Ti lidé také byli toho mínění, že jsem přivezl cholera v kapse u svrchníku. V okamžiku čpěl celý pokoj karbolem z mísek i z rozprašovačů, mne jali se nakuřovati octem a františky; inu, hotová komedie.

Mně došla konečně trpělivost. Vzkřikl jsem: »Heraus!« až okna zařinčela, a ženské s pronikavým jekem vyrazily ze dveří. Že jsem byl nevyspalý, — s hladovým žaludkem nemohl jsem ani oka zamhouřiti — odstrojil jsem se a — ulehl klidně do postele.

Schrupnul jsem si, jak náleží. Víte snad, že tiše spáti neumím. Pamatuješ se, Xavere, i vy, pane Tomáši, jak nechtěli jste spáti se mnou v jednom pokoji o svatbě Hugově? Báli jste se mé archandělské trouby, jak se vyjádřil Xaver. A tenkrát jsem pochodil nejlépe; dostal jsem pokoj pro sebe samého, co vás se v jiném tlačilo pět. Ve Vídni se mně však moje »trouba« jinak vyplatila. Spal jsem, jako když mne do vody hodí; vždyť snídane byla velmi dobrá, a zapil jsem ji láhví vöslavského. Zdálo se mi, že jsem na vojně, v bitvě, velitelem čety; komandoval jsem, ale pro hřmění děl nikdo mne neslyšel. Křičím, až do ochraptění, vztekám se, ale čím více křičím, tím prudčí je kanonáda.

Náhle probudila mne jakási palčivá bolest. »Co se to děje?« ptám se rozespale a chci si protřít oči. Chci, ale nemohu. Ruce i nohy jako v kleštích a bolest, jakoby mně někdo žhavým železem jezdil po žaludku.

»Pomoc, lupiči!« vzkřikl jsem a otevřel oči. Co vidím?

Okolo mne asi tucet lidí. Čtyři páni v zástěrách drží mne za ruce a nohy a svírají jako kleštěmi. Jiní dva drhnou mně žaludek jakýmsi kartáči, s břicha až kůži sedřeli, teď se chystají dřítí maso. Dvěře na chodbu otevřené, ačkoliv klíč trčel uvnitř, patrně se vlámali ke mně. Asi čtyři aneb pět ostatních, páchnoucích karbolem na deset kroků, stojí nade mnou, omakávají mne, proklepávají a brebentí cosi mezi sebou. Ve dveřích bělá se čepeček domácí paní; babka ječí a naříká až hrůza.

Už to je jisto! Mám cholera, musím ji mít.

Jeden z těch okolostojících pánů, bezpochyby nějaký vrchní lékař se zlatými okuláry a šedivými kníry, nachyluje se ke mně a cosi se ptá. A co tomu řeknete? Já mu rozuměl velmi dobře, ačkoliv

z němčiny neznám ani zbla. Strach je veliká věc! Ptal se mne totiž ten doktor, mám-li prý nějaké bolesti? Zajisté, že mám, musím mít, jakáž by to byla cholera bez bolesti? A kde mne bolí? Inu, v žaludku! Od těch kartáčů celý žaludek jako v ohni. A což v kříži? Inu, také! A kdož ví, co všechno chtěl, aby mne bolelo.

Potom obrací se k jinému velikému kolegovi s orličím nosem a pince-nez, dává mu nějaká znamení, načez ten s třetím ještě a čtvrtým, malým to, hubeným a šilhavým mužlčkem krčí vespolek rameny, kývají hlavami, sklánějí se nade mnou s vytřeštěnými očima, jako by mne chtěli pozřít.

„Je vám zima?“ ptá se jeden.

Inu, mám-li cholera, musí mně býti zima. Jenom že ta „zima“ nějak velmi hřeje, potom se div nezalknu, je mně, jako bych byl v parní lázni. Ale což na tom? Vždyť přece mráz také „pálí“, patrně tedy mrazení v choleře také vyvozuje teplo.

Tož i mne mrazil, musí mraziti.

„V rukou a nohou cítíte jako strnutí?“

O tomhle není pochybnosti. Jakž nemají ruce a nohy strnouti, když už celou hodinu na každé sedí chlap jako granátník, a hnouti se nemohu.

Ti čtyři, kteří stáli nade mnou, odstoupili potom k oknu a radí se. Zaslechl jsem jedno slovo:

„Asiatica“.

Tomu rozumím dobře, protože odebírá a čtu „Kurýra“. Tedy nedosti na tom, že mám cholera, nemoc, kterou i žid jen vysloviti se bojí, ale mám nejhorší druh cholery, totiž tu asijskou. Maně vzpomněl jsem si na svého šenkýře, žida Lejzora, jak si ho po celé hodiny před obědem dobírávám tou cholerou, nic nedráždí tolik chuť k jídlu, jako dobíráti si šenkýře před obědem. — Počkej, Lejzorku, hlávám mu, hnedle se budete všichni za břicha popadat, a budou vás odnášeti na hřbitov, jen co přijde ta nemoc, co právě židy tak ráda kosí, a to nikoliv ta obyčejná, nýbrž asijská, ta vydá za tři obyčejné, totiž . . .

„Nevyslovujte to jméno, velmožný pane,“ skáče mně vždy do řeči židák, „uť, až se zle dělá. Nač také si tím slovem, s dovolením, hubu znečišťovati? Ale co se toho týče, že ta rámořská bude sbíráti nás, to bude, prosím jinak.“

„A jak?“ táži se.

„Inu tak,“ vykládá krčmář. „Panstvo, jakožto panstvo, žije po panskou, odebírá drahé věci z ciziny a neběže do úst toho, čím se živí chudý žid. Páni pijí uherská a francouzská vína, pijí kmínku až z Rigy, a židáček je rád, dostane-li o šábesu sklenku šedé z panské vinopalny. A tak to bude i s tou — uť, ani to nedořeknu. Ta veliká, ta „extrafajn“, zajde si mezi pány, ta zahraničná a ta obyčejná vezme si nás, ubohé židáky. Nu, jakáž pomoc.“

Je to čiperný židáček, co? Aby mně tak byl někdo řekl, že, až si někdy vzpomenu na tu jeho zrzavou bradu a špičatou karkuli, že se dám při tom do breku jako děčko. A došlo na to. Celá Halajdajovka objevila se mně s Lejzorem před očima. Staré lípy v zahradě, které sázel nebožtík dědeček, mlýn nad hrází, humno plné obilných stohů, hučící mlátičky, celé houfy mlatců, střeby kostela, obilné budovy, kuchař Harazim, Tymek, Tryfon a posléze Fruzi

s dětmi. Půl století žít šťastně, spokojeně, jak lehko se to řekne. A ta všechna místa, kde se člověk zrodil, kde žil, srostl takřka s každým stromem, s každým kamenem, to vše viděl jsem živě před sebou. Člověk si takového spokojeného života ani nevážil, ani neví, co má, neví, zač stojí takový život. Tak krásně, příjemně se to žilo až do té chvíle. A teď, pojednou, po všem tom veta. Jsi tu sám a sám mezi cizími lidmi, dívají se na tebe plni strachu a odporu, jako na pytel neštěstí a hledí všemožně se tě zbaviti. Jakkoliv je Vídeň veliká a lidnatá, neví o tobě nikdo, nikdo se o tebe nestará, nikomu na tobě nezáleží, a kdybys zemřel, nikdo pro tebe slzy neumůže.

Vzpomněl jsem si hned zase na Fruzi, co asi dělá doma. Zajiště že s nezbytnou klíčnicí Hradeckou počítá, kde asi nyní jsem, jak se mně daří. Malí bezpochyby česají v zahradě višně a klátí hrušky, Štěpán, jakožto znamenitý hospodář, vyskočil si k žencům na pole, Andulka učí se s guvernantkou na klavír moji zamilovanou mazurku, kterou mne uvítá, až se vrátím. A já jí neuslyším! Už je nespátím, ty mé drahé hlavy, ani Halajdajovky nespátím, nevrátím se vůbec!

Takové myšlenky křídily mně mimovolně hlavou, a slzy tekly mně při tom potokem po tváři, ani jsem jich necítil. Nedivte se tomu, třeli a drhli mne kartáči, a já ani toho neznamenal. — Najednou spatřím, jak do pokoje nesou veliká přiklopená nosítka na popruhách, se zelenými záslonkami. Pro Pána Boha! To jistě mne chtějí v truhle odnésti!

Jakoby do mne blesk uhodil. Zapomněl jsem na všechno, na celou Halajdajovku. Hrůza mne obešla při pomyšlení, že mne chtějí snad za živa pohřbiti. Četl jsem právě na dráze v novinách, které jsem si koupil na stanici ve Lvově, jak si počínají v Hamburku s nemocnými cholerou, — já totiž čítám na dráze z dlouhé chvíle sebe větší nesmysly, ba i noviny. To prý, jen považte, svezou takové nemocné v celých haldách a roztřídí do dvou sálů; do jednoho živé, do druhého mrtvé. Dvěře mezi těmi sály jsou prý otevřené, a to prý každou minutu přijde sluha nemocnice, vybere z těch živých toho, jenž právě skončil, vyvěže ho za nohy k mrtvým na hromadu a pak tu celou hromadu odvezou najednou do společného hrobu. Br! Tohle by se mohlo také mně stát, mně, Ignácovi Strumkievičovi z Halajdajovky, mně, který jsem mohl žít jako v nebi za pecí ještě několikrát deset let a pak teprve na vlastním lůžku odbytí si řádně a klidně poslední nemoc, rozloučiti se se sousedy, objati Fruzi, požehnati dětem a za přispění našeho neocenitelného domácího lékaře Rossbergera i výtečného pana faráře uložiti se jako řádný křesťan do rodinné hrobky, kterou jsem si dal upravit a zklenouti v Brykově!

Takhle však umíráti a nemít ani té útěchy, že celý okres sejde se na pohřeb, že při pohřební řeči děkanově ozve se všeobecné lkání a potrvá i přes promluvu maršálkovu, a že se všichni o pohřební hostině spijí! Snad zítra, aneb už za pár hodin povlekou mne za nohy jako mrchu, hodí mne mezi mrtvolu zsinalé, zapáchající a pak do společné šachty, plné nehaseného vápna, dohromady se židem, s chlapem, se zlodějem . . .

Toho se nedočká! Vyskočil jsem náhle, setřásl se sebe jako prčka ty čtyři pochopy a už stojím u postele v nočním úboru, jak jsem byl ulehl. Pěstmi napřaženými hrozím všem, kdo se ke mně přiblíží. Ženské daly se do útěku, vřiskajíce, sluhové nemocniční stojí u zdi přestrašeni, a páni doktoři narovnávají okuláry, pozorujíce mne upjatě, jakoby měli před sebou nějaký vzácný exemplář z me-nažerie.

»Zvláštní, velice zvláštní,« pravil ten vousatý, »úplně nový případ. Ochrvnutí mozku a náhlé delirium, jakožto známka cholery. O tom musím podat zprávy profesorovi Nothnaglovi a uveřejniti článek v »Medizinisches Wochenblatt«.

Nerozumím sice německy, ale hlavu sázím, že jsem mu rozuměl každé slovo; to dělal patrně strach.

Upírají tedy na mne zraky, brebentí a jeden si cosi poznamenává do zápisníku. Po chvíli přistoupil ke mně vrchní lékař a konejší mne půl po německu, půl po česku, abych tomu co nejlépe rozuměl. Má prý se jen utiшит, lehnouti si zase, že mně nezpůsobí ničeho proti mé vůli, nýbrž že udělají jen to, co budu chtít. »Uděláte, co budu chtít?« táži se. »Nuže, odejděte a nechte mne na pokoji!«

Doktor se usmál, přisvědčil hlavou a hned dal znamení těm čtyřem pochopům. Myslil jsem v prvním okamžiku, že jim kyne, aby odešli, protože couvali ku dveřím, ale v téže chvíli i já jaksi instinktivně couvám ku zdi a měl jsem také nejvyš na čase. Dva z těch drábů chystali se totiž, mne ze zadu zaskočiti a otočiti prostěradlem. A teď nastal tanec po pokoji, že vám to ani vypovědět nemohu. Honili mne z kouta do kouta, musil jsem se brániti čtyřem najednou. Vysmekl jsem se tu tomu, tu onomu z rukou jako úhoř, rozdával notné rány na všechny strany v zoufalé obraně a sám jsem při té mele utržil také dosti štulců. Ani nevím, odkud se ve mně vzalo tolik odvahy, tolik síly a hbitosti, kdežto jindy co se nabekám a naoddychuji, než jen od stolu vstanu aneb mám-li udělati jen deset kroků. Tak jsme se honili dobrých deset minut; pak jsem popadl bidlo od spadlé a tou naší šarvátkou roztrhané portiéry a začnu obánět se jim tak důkladně, že celá rozmilá společnost dala se na ústup.

»Zvláštní, velice zvláštní případ,« pravil ten šedivý, couvaje. »Příznaky cholery se ztrácejí aspoň na chvíli a místo nich objevuje se pomatení smyslů a zběsilost. Zajímavý zjev, dosud nevidaný v lékařské vědě. Můžeme si gratulovati, pánové.«

»Bude třeba poslati pro více ošetřovatelů do nemocnice,« podotkl povážně jiný.

»Raději přímo z blázince, protože ti se v tom nejlépe vyznají,« dodal pan vrchní lékař už za dveřmi.

Na neštěstí zůstal zámek u dveří neporouchán a klíč také trčel. Vyprovodiv celou tu sebranku, nejprve jsem se pojistil aspoň na nějakou chvíli proti novému útoku, otočiv klíčem na dva západy; pak jsem uvažoval o své krásné situaci.

Že jsem cholery neměl, to mně bylo jasno. Po nějaké bolesti v žaludku aneb mrazení v rukou a nohou ani stopy. Kůže i kosti mne bolely, to je pravda, ale to nikoliv následkem cholery, ruce i nohy mne pálily jako oheň, ale to od toho běhání a boksování.

Ale odkud přišlo těm doktorům na mysl, že mám cholery? To lze snadno rozluštit. Viděli, že jsem se po cestě uložil do postele, snad mne slyšeli křičeti ze spaní, jak mám v obyčeji, věděli, že přicházím z Ruska, kde je cholera. A poněvadž strach má veliké oči, proto nejinak, než že mám cholery.

To by tedy bylo všechno jasné a patrné, ale co přijde po tom prvním jednání, bylo mně méně jasno. Zaslechl jsem totiž, že poslali pro sluhy k Milosrdným bratřím, protože prý jsem se z cholery zbláznil. Dostal jsem se tedy z deště pod okap. Co mne nyní čeká? V takovém špitále mohu vězeti celá léta a býti zdrav jako buk. Kdo mne tam najde, kdo si na mne vzpomene? Moje ubohá Fruzi utrápí se k smrti — a kdož ví, zdali já kdy z toho hrobu vyjdu, to, jako bys byl za živa pohřben. A dostanou-li mne někdy odtud, snad se dříve u těch bláznů zblázním sám.

Až mne mráz obešel při tom pomyšlení. Nedej Bože, abych se dočkal něčeho takového! Raději zhyu, než bych se jim dal! Ale jak se nedati? Čtyřem jsem se ubránil, teď jich na mne pošlou osm aneb dvanácte. A uniknouti? Kudy? Byl jsem v pasti. Za dveřmi bylo slyšeti šeptání, tlumený hovor, kroky sem tam přecházejících. Jistě že celý dům se sběhl k mým dveřím na zvědy. Co teď? Vyhlédl jsem oknem. Můj byt byl v druhém poschodí; dole dlážděný dvůr, a na dvoře nejméně dva tucty nahoru čumících zevlounů. Sotva jsem vystrčil hlavu, nastal šumot jako v úle. Všecko dalo se do křiku a ukazovali prstem na mé okno.

Nerozuměl jsem jim sice, co hulákají, ale jistě že křičeli jeden přes druhého:

„To je on, to je ten Rus, co se z cholery zbláznil!“

Odskočím rychle od okna a běhám zase po pokoji z kouta do kouta. Vztek mnou lomcoval a strachy byl jsem skoro bez sebe. Proč bych to zapíral? Rád bych věděl, kdyby tak někdo z vás byl vězel v mé kůži, zdaž by byl měl více kuráže. Jednou jsem byl v Kyjevě v menažerii a smál jsem se lvům a tygrům, jak bez oddechu běhají v kleci a snaží se, kudy by se dostali ven. A teď jsem sám byl v takové kleci, pobíhám sem tam jako ta dravá zvěř a nevím, kudy ven.

Ale strach nejen že má veliké oči, nýbrž přivádí i na šťastné myšlenky. Jak tu běhám kolem po jizbě, všiml jsem si skříně, přistavené ku dveřím do vedlejšího bytu. Napadlo mně: „Aby tak ty dvěře za skříní nebyly uzamčeny!“ Odšupuji tedy zvolna milou skřín, hezky zticha, aby mne nikdo venku neslyšel. Stisknu kliku — dvěře se otevřely!

Srdce mně přestalo bít. K úplnému vyvážnutí ještě sice daleko, ale první krok přece už učiněn. Honem, bez dlouhého uvažování se oblekám, peníze a co cennějšího jsem měl s sebou, do kapsy a do tašky, tašku na ramena, co se do ní nevešlo, nechal jsem ležeti, jen abych co možná záhy vyvázl odtud. Moje Fruzi mně arci za to později vyčinila jen což, a i ten hlupák Janek dosud mne trápí, že prý jsem zapomněl ve Vídni jeho novou livrej a tři páry bot. A tolik prý se na to těšil.

Když jsem byl už se vším hotov, napadlo mně, že k celku něco ještě schází, totiž trochu se přestrojiti, aby mne snad někdo přece nepoznal. Vhodil jsem tedy na sebe plášť, podvázal bradu

šátkem, jakoby mne bolel zub a — hajdy na cestu. Srdce mně bušilo jako kladivem.

Vedlejší pokoj prázdný. Na věšáku, na posteli, na pohovce všude samá sukně, samá spodnička, pláštěnky, klobouky, patrně byt nějakých ženských, které na štěstí odešly. Pačulí to zde vonělo, div jsem nekýchnul. Sám Pán Bůh mne toho chránil, sice by se byl celý dům sběhl, neboť když kýchnu, to jakoby hrom udeřil. Ženu se ke dveřím — zamknuto! Po radosti, po naději! Rozhlížím se kolem a spatřím ve zdi malá tapetová dvířka. Honem k nim, — otevřeno! Vedly na jakési úzké, točité schody. Co možná tiše, po špičkách dolů, do nějakého dřevníku aneb prádelníku aneb co to bylo. Všude prázdnó. Jakž také ne? Kde jaká ženská, poslouchá u mých dveří a která dostala z mé cholery strachu, ta utekla vůbec z domu. Z kůlny aneb dřevníku spatřím — díky Tobě, Pane Ježíši — dveře na dvůr a za nimi poboční vrátka na ulici.

Jak jsem se octl na ulici, šel-li jsem aneb letěl, nevím. Strach mne hnál ku předu a, panečku, ve strachu se to utíká jako když namaže. Z ulice do ulice, z chodníku na chodník, z uličky do uličky, až jsem se dostal na malé volné prostranství. Stála tu celá řada fiakrů.

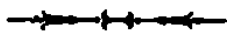
„Nordbahnhof!“ vzkřiknu, vskočiv do nejbližšího vozu.

Štěstí mně přálo. Sám Pán Bůh smíloval se nade mnou a ukončil moje trápení. Dostihnuv nádraží, volám na nosiče: „Lemberg“, a ten pobízí mne, abych honem si koupil lístek, že vlak ihned odjede. A vskutku v malé čtvrt hodině vlak se hnul.

Vystál jsem ještě dosti strachu a nepohodlí. Vlak jel pomalu, o nějaké restauraci ani potuchy, a mně pořádě připadalo, že mne budou ještě stíhati třeba telegraficky, proto jsem dlouho si nechal obvazek na tváři, aby mne nepoznali. Konečně jsem to vše přestál. Ve Voločišce jsem si teprve oddechl. Doma jsem však po čtrnácte dní neopustil lůžka. Dostal jsem zimnici, horečku, Rossberger jezdil ke mně ob den, a podívejte se, o polovic jsem hubenější. Žádné Karlovy Vary nedokážou tobo, co ta vídeňská cholera.

A mne také po téhle zkušenosti ani Fruzi, ba ani sám rohatý nedostane již nikdy za hranice.

(Pokračování.)

Tři bratří u hrobu matky.

Veží za vsí hřbitov starý,
kde se dobrým dřímá sladce.
Přišlo tam tré svorných synů
na návštěvu ku své matce.

Přišli, klekli, modlili se —
tesknota jim srdce rvala —
matička všech nejmilejší
z hrobu ven jim vyrůstala.

Z pozdálí již vítala je
květná očka hrobní země;
šuměl vánek po tichounku:
„Pojďte, drahé děti, ke mně!“

„Nermuňte se, drahé děti,
pro mé *tělo* klidně spící —
nad vámi se vznáší všude
duše moje žehnající!“

Jan Nečas.

Ty spíš . . .

Ty spíš, ba ani nevidíme dechu,
 jenž vlnou by Ti nádro pozdvihnul,
 ni zvuku radosti, ba ani vzdechu,
 ni ptačích zpěvů, háj by oživnul,
 a žádné květiny, by rozložila
 své pestré květy v kyprý koberec
 a vůní duše své nás oblažila.
 Ty spíš . . . Ó, přírodo, tak velká ve svém žití,
 že ruku Boží obdivujem' v Tobě,
 tak mohutná v své krásy vlnobití,
 tak vznešená a nevinná jak robě,
 tak bohatá na nejkrásnější květy,
 jichž šatem zdobíš čela žen i děv,
 svou vůní plníš básníkovy světy
 a na rty kladeš velebný mu zpěv —
 Ty nyní spíš . . . a pohled v oko Tvoje,
 jež jindy velebou a mocí září
 a plno činnosti a nepokoje
 z Tvých smavých rozmilých k nám hledí tváří?
 To oko zamhleno je bezbarvostí,
 jen sněhy, vichr, mrazy v sobě hostí.
 A krajina, tak z jara utěšená,
 teď černá jako truchlící je žena
 a nebe, v létě dětsky usměvavé,
 je zahaleno nyní v mraky tmavé.
 Ty slzíš? . . . Přece tedy život vane
 Tvou ztuhlou tváří v mlhy zahalenou,
 Ty slzy proléváš nad vlastním hrobem
 a s šedou, hlavu halící Ti plenou
 jsi věru také trpělivým Jobem . . .
 O vše Tě zima krutá připravila,
 Tvé dítky, květy, kruté zavraždila
 a Tebe mrazem šatů pozbavila,
 že's nahotu svou sotva sněhem kryla.
 A nyní slzíš, máti drahá, bolem,
 chceš dítky své zas do náruči zpět,
 chceš opět krásou zazářiti kolem
 a zpěvem ptačím oblažiti svět.
 Ó, netruchli! Však brzo dojde chvíle,
 kdy mocně střeseš zimy pouta krutá,
 jež spoutala Tě nyní potměšile,
 a zase vstaneš, ničím nedotknutá,
 a vstaneš mladá k novému zas žití!

J. Škarda.

Řád Assumptionistů.

Píše Rudolf Vrba.

Židovsko-zednářská vláda ve Francii vrhá se v poslední době s neobyčejnou zuřivostí na církevní ústavy. Jest to odvěký boj, který tím vášnivěji zuří, čím více na jiné straně židovští zednáři vyssávají lid. Jest to stará osvědčená taktika prohnáných privilegovaných panamistů, kteří chtějí odvrátit pozornost lidu od toho, aby nestopoval činnost židovsko-zednářské vlády.

Žido-zednáři vyhlédli si za oběť domy kongregace Assumptionistů v Paříži. Dne 11. listopadu r. 1899. vniklo 10 policejních komisařů s celou tlupou policejních agentů do domů Assumptionistů, aby zde slídili a všecko prohlédli.

Kongregace Assumptionistů (Congrégation d. Augustins de l'Assumption) byla r. 1847. založena abéem Emanuele Mořicem d'Alzonem, který pochází z krve staré, šlechtické rodiny, usedlé v Nimesu. Papežské breve, kterým kongregace byla uznána, jest datováno dne 26. listopadu r. 1864. Několik roků před tím založil P. d'Alzon kongregaci žen pod názvem »Congrégation des Dames Augustines de l'Assumption«. Sestry této kongregace vyučují dívky a obsluhují nemocné. Pak založil kongregaci »Petites Soeurs de l'Assumption«. Tyto sestry opatřují zcela bezplatně nejchudší nemocné. Řád Assumptionistů vznikl tedy v městě Nimesu, kněz d'Alzon s velikými obětmi založil svobodné vyšší katolické učiliště, které i po smrti svého zakladatele r. 1880. utěšeně rozkvělá a jest úrodným semenišťem kléru francouzského.

P. d'Alzon pracoval neunavně na rozšíření svého díla. Zřizoval na různých místech Francie chlapecké semináře, na východě zakládal misijní stanice, a péčí jeho povstal velký ústav v Paříži, který se stal znenáhla otčincem celého řádu.

Assumptionisté žijí dle řeholního řádu sv. Augustina a nosí augustiánský řeholní oděv. Hlavním heslem řádu jest prosba »Otčenáše«: »Přijď království Tvé!« Toho účelu chce řád dosíci trojím způsobem: 1. zbudováním vyššího vyučování na zásadách sv. Augustina a Tomáše; 2. potíráním zednářů; 3. potíráním schismatu.

Hlavním účelem řádu jest vychovávat bezplatně syny řádných rodičů a připravovat je ku kněžskému povolání. Z chlapeckých seminářů, které řád udržuje, vychází ročně slušný počet mladíků, kteří si oberou za životní úkol povolání kněžské. Mnozí z nich vstoupí do řádu Assumptionistů, někteří jdou do stavu světského kleru, někteří vstoupí do jiných řeholí, konečně řád sám nikomu nezabraňuje, když absolvuje studia, věnovati se povolání laickému. Tak mnozí důstojníci francouzské armády jsou odchovanci Assumptionistů. Z alumnátu řádu assumptionistského vyšla již celá řada znamenitých misionářů, kteří v dálných zamořských krajinách hlásají evangelium Kristovo.

Druhým důležitým podnikem řádu Assumptionistů jest pořádání pravidelně poutnické výpravy do Svaté země, do Lourd a do Říma. Nemocní, kteří jdou do Lourd, bývají členy řádu Assumptionistů v Lourdech samých dnem i nocí zdarma ošetřováni.

Dalším zcela původním dílem Assumptionistů jest, že vysílají nemocenské lodi oněm rybolovcům, kteří v měsících rybolovu plují do Nového Fundlandu a na Island.

Roku 1897. vypravili Assumptionisté dvě lodi, jednu do novofundlanských vod, druhou do islandských. Na palubě každé lodi byl kněz, lékař a nutné zdravotnické náčiní. Loď, jež křižovala ve vodách novofundlanských, vyhledala skoro všechny rybářské bárky, přijala a ošetřovala 38 nemocných, opatřila léky sedmdesáti nemocným rybářům, odevzdala asi tisíc dopisů a novin z Francie a rozdala větší počet knih.

Nejviditelnějším, byť ne nejdůležitějším dílem řádu toho jest »dům dobrého tisku«, jenž vydává nesčetné noviny, časopisy a spisy, které vzbudily pozornost a podezření nynější vlády a daly podnět k opatřením proti Assumptionistům. Poněvadž Kristus nařídil apoštolům, aby šli do světa a hlásali všem národům Jeho učení, pokládali i Assumptionisté za svou povinnost založiti »díllo dobrého tisku«, jemuž má řád ten děkovati, že se stal známým širším kruhům.

Ještě sice stále, jako za časů apoštolských, hlásá se s kazatelny slovo Boží, ale počet těch, již mu naslouchají, se ve Francii stále zmenšuje. Původcem této lhostejnosti a nevěry jest špatný, nekřesťanský tisk; jednají tudíž nástupcové apoštolů zcela dle rozkazu Kristova, hlásají-li slovo Boží nejen s kazatelny, ale i v dobrých křesťanských listech a rozšiřují tak křesťanské učení a mravy. »Díllo dobrého tisku« jest ve středu aristokratické části Paříže v blízkosti Champs Elysées, v rozlehlých místnostech čísla 8. Rue François I. a čísel 3. a 5. Rue Bayard a řadí se dnes — ani ne po třiceti letech — mezi nejprřednější nakladatelství a tiskárny pařížské.

Prvním listem, jež Assumptionisté vydávali, jest »*Le Pelerin*« (Poutník), týdeník k podporování poutí, jenž vychází nákladem 190.000 čísel a těší se v katolickém světě veliké oblibě. Během času se však velice rozšířil přes svůj původní účel a přináší týdenní přehled politický, povídky, humoresky, články vědecké a literární a četné ilustrace, mezi nimi i kolorované obrazy.

»*Le Croix*« (Kříž), původně měsíčník, přeměněn r. 1883. v denník, jenž vychází též nákladem 190.000 výtisků. V předu jest obraz ukřižovaného Spasitele; prostonárodní mluvou stává se přístupným nejširším kruhům. Sluší však připomenouti, že list ten se rozesílá jen na výslovné objednání a že se, jako u všech pařížských listů, neprodané exempláře zpět nepřijímají.

Roku 1887. založen »*Le Laboureur*« (Hospodář) a r. 1889. »*La Croix du Dimanche*«, oba výhradně pro venkovské obyvatelstvo. Oba listy dosáhly nesmírného úspěchu a tisknou se někdy nákladem i 520.000 výtisků. Poslednější, »Nedělní kříž«, přináší krátké nejdůležitější zprávy týdne. Počet čtenářů obou těch listů možno udati jistě na 2 milliony, spíše však jest jich ještě více.

Mimo to vydává »díllo dobrého tisku« ještě asi 20 rozličných týdeníků a časopisů, z nichž jmenujeme »*La Vie des Saints*« (Život Svatých) nákladem 500.000 výtisků a »*Les Causeries du Dimanche*« (Nedělní rozmluvy) nákladem 120.000 výtisků.

Mimo časopisy vydává »díllo dobrého tisku« ještě knihy a obrazy všeho druhu, aby se šířilo křesťanské učení. Povrchně počítáno, páčí se počet vydaných publikací za týden na 3 mil, tudíž ročně 150 mil.

To jest však pouze činnost v Paříži samé. Vedle pařížského »Kříže« vychází v provincii ještě 7 denníků »Kříž« a asi 50 týdeníků »Kříž«. Denníky ty se pořizují následovně: v pařížské tiskárně potisknou se dvě nebo tři strany politickými a jinými pro provincii zajímavými zprávami s použitím sazby pařížského »Kříže« a tyto polohotové noviny pošlou se na místo, kde vychází místní list, kdež se zbylé prázdné listy vyplní lokálními zprávami. Touto kombinací jest umožněno, že mohou býti »Kříže« v provincii vycházející prodávány za nízkou cenu a s výsledkem proti konkurenci bojovati.

Pařížský »Kříž« vychází denně ve třech vydáních, ranním, poledním a večerním, číslo za 5 centimů spolu s přílohou, která má jako hlavní list čtyři strany a obsahuje náboženské, dějepisné a politické články. Celoroční předplatné činí 18 franků.

»Kříž« jest rozhodně jeden z nejlépe informovaných listů pařížských, poněvadž má zpravodaje ve všech jen poněkud důležitých místech Francie. Stálých redaktorů »Kříže« a jiných výše uvedených časopisů jest padesát, při sazečství, tisku, expedici a administraci zaměstnáno jest 500 osob. Časopisy a noviny tisknou se na 19 strojích, mezi nimi jest pět velikých rotačních.

Celý tento žurnalistický podnik vede pater Bailly, ředitel »Kříže«, muž sedmašedesátiletý, náramně čilý, vysoké, statné postavy; sněhobílý jeho vous, splývající přes prsa, ostré, ušlechtilé tahy obličej a pronikavé oko činí úctyhodný dojem. Pater Bailly jest synem zakladatele spolku sv. Vincence, obdržel pečlivé náboženské vychování, ale teprve v mužném věku pocítil touhu po stavu duchovním a vstoupil do řádu. Byl po 10 let úředníkem při telegrafní správě a byl přidělen ke službě císaři Napoleonovi III. Teprve r. 1860. vstoupil do řádu Assumptionistů. Neoblomnou pílí, velikým nadáním pro organizaci a značným žurnalistickým talentem získal si během let vynikající postavení v řádu. Jeho články, jež uveřejňoval v »Kříži« pod pseudonymem »Le Moine« (mnich), připomínají živě na stkvostné a duchaplné spisy Louise Veuillota.

Redakční tajemník Petr Salvien pomáhá mu řídit »Kříž«; je to milý, nadaný a skromný mladý duchovní.

Jiný člen řádu, jenž při nejnovějších událostech vystoupil do popředí, jest pater *Hippolyte*, oekonom řádu. V jeho cele jest bezpečnostní schránka, v níž policie při domovní prohlídce našla prý uschován hotový obnos 1,800.000 franků ve zlatě a bankovkách. »Figaro« uveřejnil 25. listopadu protokol o onom nálezu, jež pořídil policejní komisař Pèchard, který řídil prohlídku této části domu; dle tohoto uveřejnění byl protokol podepsán i od patera Hippolita, jenž se nazývá příjmením Sangrain, což mělo znamenati uznání obsahu protokolu od ekonoma. Ale již za den se ukázalo, že pater Hippolite ani tento ani jiný spis nepodepsal, a že připojené jméno Sangrain jest *paděláno*. Co se týče proslulé schránky na peníze, nevyhlíží nikterak dle toho, že by byla kdy obsahovala tak okrouhlou sumu, jak výše naznačena. Jest to nevzhledný, staromodní kus nábytku, jenž stál v rohu cely pod přístrojem telefonu. Jest široký 60 cm, hluboký 45 cm a vysoký 90 cm. To jest ona tak rychle proslavená skříň na peníze, jež bude v nastávajícím procesu proti Assumptionistům jistě značnou roli hráti.

Žido-zednářské vládě jedná se o to, aby mohla zničiti dílo Assumptionistů.

Mimo řád Assumptionistů hledí žido-zednáři škodititi katolickým sirotčincům, které spravují řeholní sestry »Dobrého pastýře«. Tyto sestry opatřují v sirotčincích po celé Francii roztroušených 47.000 děvčat sirotků. Socialista Fournière vytýkal sestrám »Dobrého pastýře« ve sněmovně, že svádějí dítky ke prostituci. Poslanec Abbè Lemire obhájil však sestry stkvělou řečí a odhalil ničemné lhaní socialisty.

Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké.

Píše Tomáš Pícha.

(Pokračování.)

Než theorie *Weismannova* má ještě jiný důsledek. Na základě jejím nemožno připustiti zakrnění jednotlivých orgánů neuzíváním jich. Zakrnělé ústroje a rudimenty platí však *darwinistům* za pádný důvod správnosti jejich theorie. Neboť ty prý se teleologicky vůbec vyložití nedají. »Podobným zjevem, — píše pan autor, — jenž se stanoviska teleologického se vůbec nikterak ani vyložití nedá, jsou ústroje zakrnělé, rudimentární. Theorii *Darwinovou* docházejí výkladu zcela srozumitelného a nenuceného. Jsouť to ústroje po předcích zděděné, ale neuzíváním ponenáhlu zmenšené a zakrsalé. Takovým zjevem jsou pahýly tyčinek v pestlkových květech u různopohlavých rostlin, oční bulvy slepých zvířat jeskynních, zuby zárodků velrybích, kostrč a její svaly u člověka a veleopíc, slepé střívko a brzlík člověka a mnohé jiné. Takovéto zbytky, v ničem užitečné, ale často dokonce škodlivé a nebezpečné, *porážejí přímo názor teleologický*; jsou to ústroje v pravdě dysteologické« (pg. 63.).

My však naopak pravíme: »Takovéto zbytky« porážejí nikoliv názor teleologický, nýbrž *darwinistický*, poněvadž se stanoviska *darwinistického* nijak srozumitelné a nenucené vyložití se nedají. Neboť, je-li názor *darwinistický* správný, tož tedy prsní bradavky u muže povstaly též neuzíváním ?!

Kyvadelka (halteres) u *hmyzu dvojkřídleho* (*Diptera*) považují se morfologicky za zakrnělý a zredukovaný druhý pár křídel. Jak máme si toto nenáhlé zakrňování neuzíváním představit? Létal snad hmyz ten pouze prvním párem křídel, maje druhý pár nečinně v klidu?

U mnohých druhů mravenců nacházíme přechodné formy mezi samičkami a pracovníci (dělníci). Tak v koloniích druhu *Formica sanguinea* nacházíme skoro všechny jen myslitelné přechody mezi normálními dělníci i normálními samičkami. Povstaly tyto přechodní tvary neuzíváním pohlavních orgánů?

A což jak se má věc při rostlinách, — může zde býti řeč o neuzívání? Tak u zygomorfických květů *Orchideí* obyčejně jen jedna tyčinka jest vyvinuta, 2 tyčinky v prvním kruhu jsou potlačeny, v druhém kruhu jest však pouze jedna tyčinka potlačena, druhé dvě jsou vytvořeny jako staminodie. U *Primulaceí* (*prvosenkovitě*) jeden kruh tyčinek potlačen, čehož důkazem, že svazky cévní jsou zde vyvinuty,

u rodu *Samolus* (*Solníčka*) nacházíme však skutečně staminodia mezi tyčinkami. U *Labiát* (*pyskaté*) jsou 4 tyčinky vyvinuty, jedna jest zakrnělá, u *Pentstemon* jest však vyvinuta jako dlouhá nitka. — Jak možno ve všech těchto případech úplné potlačení tyčinek aneb zakrnění jich na pouhý staminodia neuzíváním vyložit? U *Labiát* vůbec má hořejší část květu náklonnost zakrněti, — u rodu *Prunella* (*Černohlávek*) hořejší pysk nevyvinut. Jak se dá zakrnění tohoto pysku neuzíváním vysvětliti? U některých druhů rodu *Bidens* (*Dvouzubec*) vnější květy jsou docela neplodné, jalové. Zakrněly-li ve květech těchto pohlavní orgány, proč nezakrněly květy celé?

Nikoli, zakrnělé ústroje neporážejí názoru teleologického, nýbrž názor *darwinistický*. S teleologickým názorem dají se zcela dobře srovnati. Ony totiž ukazují k tomu, že organismy s rudimentárními i s dokonale vyvinutými ústroji jsou stvořeny dle jednoho a téhož základního plánu či schematu. Pomocí rudimentárních ústrojů určuje se právě v přemnohých případech příslušnost systematická organismů, jichž se týče. Ostatně o mnohých zakrnělých ústrojích, jež pokládány za neužitečné, dokazuje se v novější době, že bezúčelné nejsou. Zakrnění pak některých dá se jinými příčinami než neuzíváním vysvětliti. Tak výše zmíněné přechodní tvary u *Formica sanguinea* stojí v příčině souvislosti s broukem *Lomechusa strumosa*, jenž pohostinsky v hnízdech těchto mravenců žije a jenž své larvy od nich odchovává. ¹⁾

Jiným důležitým sloupem *darwinismu* jest veliká podobnost — dle *darwinistů* naprostá shoda — zárodků (embryonů) příbuzných forem organických. Z té příčiny utíká se p. autor na pole embryologie a pojednává na prospěch *darwinismu* o *Haecklově biogenetickém základním zákoně*. Mladé zárodky příbuzných zvířat jsou prý naprosto shodné. Z toho soudí *darwinisté*, že zvířata ta mají společné předky. Vyšší formy organické ukazují prý ve svém embryonálním vývoji shodu nejprve s nižšími, pak postupně vždy s vyššími formami organickými. Z toho usouzeno, že vyšší formy organické v embryonálním vývoji svém opakuji zkráceně svůj fylogenetický vývoj. Odtud *Haecklův biogenetický základní zákon*: Ontogenie jest zkrácená fylogenie. — »Když *Kowalewski* — píše p. autor — dokázal, že nejnížší obratlovce (*Amphioxus, kopínatec*) ve svém vývoji nápadně souhlasí se *sumkami* (*Ascidia*), brána jest tato shoda za platný důkaz společného původu jejich od týchž vymřelých předků« (p. 64.).

Pojednání o *Haecklově biogenetickém základním zákoně* počíná p. autor slovy: »Avšak i na poli embryologickém téměř každý náleznal se sloupem *D-vy n-ky*. Již *Karel z Baerů* ve svých četných pracích embryologických poukázal k naprosté shodě mladých zárodkův příbuzných zvířat«. Z toho by čtenář soudil, že *K. z Baerů* byl stoupencem a předchůdcem *Haecklovým* v příčině *biogenetického zákona*. Avšak věc se má právě naopak. *K. z Baerů* byl právě odpůrcem tohoto zákona, on právě tvrdil, že na př. zárodek (embryo) obratlovce není nikdy shodným s bezobratlovcem, a že typů nižších obratlovců nikdy neprodělavá. ²⁾

¹⁾ Vide *E. Wasmann* S. J., Futtersaft oder Entwicklungsanlage (Nat. u. Offb. 1997., p. 360)

²⁾ Vide »*Karl Ernest von Baer und seine Weltanschauung*« von Dr. *Remigius Stölzle* (Nat. u. Offb. 1898., p. 315.)

Dle *darwinistů* náleží *biogenetický základní zákon* k nejdůležitějším fundamentálním pravdám nauky vývojové. My však se domníváme, že v příčině správnosti jeho dobře by bylo aplikovati slova *Dr. J. H. F. Kohlbrugge-a*, jimiž descendenčním theoretikům radu dává: »Ich meine, der Morphologe sollte bei seinen vergleichenden Untersuchungen die Brille der *Descendenzlehre* (oder die des Atavismus) erst absetzen und die Formen mit freiem Auge betrachten und vergleichen; und wenn er dies gethan hat, dann mag er die beliebte Brille jedesmal wiederaufsetzen, um an diesen Formen die *Descendenzlehre* (oder den Atavismus) zu prüfen und nicht umgekehrt«. ³⁾

Kdyby *Haecklův biogenetický základní zákon* spočíval na pravdě, založen jsa na nepopíratelných faktech, kdyby pravdou bylo, že individuální vývoj jest zkráceným opakováním kmenového vývoje, že totiž ontogenie vyvinula se z fylogenie hlavně zkráceným děděním — ku podpoře *darwinismu* tím ničeho nezískáno. Neboť tím by dokázána byla pouze descendance organických forem z příčin vnitřních, nikoli však správnost *darwinismu*. Kdyby věc byla tak jednoduchá a průzračná, jak bychom dle tohoto *biogenetického zákona Haecklova* mohli souditi, kdyby zákon ten založen byl na skutečích očividných, pak by se snadno daly vyšetřiti rozličné genealogické vztahy, a nebylo by pronášeno tolik různých domněnek na př. v příčině původu obratlovců, a nebyl by stav otázky té se octnul ve stadiu nynějším: že vlastně ničeho nevíme o předcích obratlovců, že jen víme, že obratlovci nepocházejí ani od *Ascidii*, ani od *červů kroužkovitých* (*Semper*), ani od *Dendrocoelidů* (*Goette*), ani od *Nemertin* (*Ilaprecht*), ani od *Balanoglossa* ⁴⁾ (*Bateson*), ani od larev *Echinodermat*, ani od *korýšů* atd. ⁵⁾

³⁾ *E. Wasmann*, S. J., der Atavismus einst und jetzt. (Nat. u. Offb. 1899., p. 10.)

⁴⁾ Viz příslušné heslo.

⁵⁾ Neshodu v příčině původu obratlovců s ohledem k *ascidiím* vidíme i v samém *Ottově Slovníku Naučném*. Kdežto p autor — jak již uvedeno — dí, že, »když *Kowalewski* dokázal, že nejnižší obratlovec (*Amphioxus*, *kopínatec*) ve svém vývoji nápadně souhlasí se *sumkami* (*Ascidia*), brána jest tato shoda za platný důkaz společného původu jejich od *týchž* vymřelých předků« (*mají tedy obratlovci a sumky společné předky*), píše *Dr. Vejdvorský* ve článku »*Amphioxus*«: »v moderní embryologii« nabyl *a.* velikého významu, an dle badání *A. Kowalewského* a jiných prodělává *týž* vývoj jako *ascidie*. Tudíž theoretikové novější odvozují původ obratlovců z těchto posledních« a v článku »*Ascidie*« dí: »Důležitost *a-ií* poznána teprv v nedávné době, když *Kowalewski* a jiní po něm vyšetřili, že vývoj těchto dříve k *měkkýšům* řazených zvířat souhlasí úplně s vývojem *obratlovců*, hlavně *amphioxu*. Následkem toho četní zoologové vykládají původ *obratlovců* z *ascidií*...« (*nemají tedy obratlovci a sumky společných předků, nýbrž obratlovci pocházejí od sumek*).

Jak si máme tento spor vysvětliti? Myslím, že věc se má asi takto: Když *Dr. Vejdvorský* zmíněné články psal, bylo dogma o totožnosti vývoje *ascidií* a *amphioxu* celkem ještě dominující, pochybujících neb protivných hlasů nebylo dbáno. Z té příčiny užívá *Dr. Vejdvorský* výroků »*týž*« a »*úplně*«. Když však *Dr. Kurz* článek svůj psal (o 4 léta později), bylo dogmatem tímto již vážně otřeseno, takže se nedalo již v původním znění udržeti. Střízlivým, nepředpojatým a důkladnějším pozorováním seznáno totiž, že ta shoda vývoje *ascidií* a *amphioxu* přece jen není tak úplná, jak se z počátku hlásalo. Z té příčiny nemluví již *Dr. Kurz* o *naprosté* či *úplné* shodě, nýbrž jen o *nápadné* shodě. Otřesení dogmatem, jehož se týče, mělo za následek, že *descendenční theoretikové* se svého původního tvrzení v příčině původu *obratlovců* slevili: *ascidie* přestaly býti předky *obratlovců* a dogma formulováno v ten smysl, že *obratlovci a ascidie mají společné předky*. —

Mimoходом podotýkám, že dle názoru prof. *A. Goettea*, jenž o výroč-

Ba my ani o původě *ssavců* ničeho nevíme, ano my vůbec nevíme, zdali rozličné třídy zvířat jsou společného původu čili nic.

Příčina toho jest ta, že celý *Haecklův biogenetický základní zákon* zakládá se pouze na více méně určitých, často jen předstíraných a mnohovýznačných *podobnostech* forem v mnohých stadiích embryonálního vývoje a nikoliv na *shodě* jejich, jak *darwinisté* tvrdí.

Shoda různých organických forem v embryonálním stavu jest totiž pouze zdánlivá, vnější. »Eine Identität — píše *Dr. Otto Hamann* — in der äusseren Form der Embryonen, wie sie so vielfach behauptet worden ist, existiert nicht«, ⁶⁾ a prof. lučhy lékařské na německé universitě v Praze, *Dr. H. Huppert*, ve své instalační přednášce: »*Ueber die Erhaltung der Arteigenschaften*« (1895.) na základě skutečných fakt dokazuje, že hlavní příčinou *specifické rozdílnosti zárodečných plasem* jest jejich chemická různost. ⁷⁾

Na *Haecklův biogenetický základní zákon* lze plným právem aplikovati slova *A. Macha*, jež pronáší o významu theorie: »Theorie hledí za skutečno *A* položití jiné, jednodušší, nám zběžnější *B*, které jest ale přece jiné než ono *A*. Zapomeneme-li na rozdíl ten, můžeme si theorii uškoditi a logický závěr znešvažiti«. ⁸⁾ Neboť spočívají-li *Haecklovy* embryologické důkazy na pravdě, kterak možno, že při pozorování fylogenetického vývoje na podkladě *biogenetického základního zákona* přicházíme se skutečností v rozpor? Kterak možno, že nacházíme organismy, které se ve svém embryonálním stavu více různí než v dospělém stavu? Tak na př. *rostliny šachorovité (Cyperaceae)* ve svém dospělém stavu (květenství) od trav méně se liší než embryony obou čeledí. ⁹⁾ A *Dr. Lad. Čelakovský* dí, že »vývoj individualní (ontogenetický) může býti a bývá často opačný než vývoj fylogenetický«. ¹⁰⁾ »Nur indem man Analogien des Baues bestimmter Organe mit Homologien verwechselte — píše *Dr. O. Hamann* — war es möglich, beispielsweise die *Wirbelthiere* von den *Mantelthieren* oder von den *Ringelwürmern* abzuleiten«. ¹¹⁾ Z toho patrno, zdali »na základě shody ontogenetické lze dobře souditi na příbuznost pokrevenskou a tudíž i blízkost systematickou« (p. 64.). Jak viděti, náleží přesvědčení o nepodmíněné platnosti *biogenetického základního zákona* k oněm aprioristickým přesvědčením, jež »vědeckými dogmaty« nazvati sluší.

Musíme si odepřítí v jednotlivostech *darwinismus* *probíratí*. Nenít zde úlohou naší *darwinismus* vyvracetí. Ze všeho, co jsme uvedli, viděti, na jak pevné půdě bezpečné zkušenosti *darwinismus* spočívá a zdali *Darwinova nauka* podává o povstání ústrojného tvorstva a pohnutých jeho proměnách jediný induktivní výklad na základě pozorování a pokusů přírodovědeckých.

ním sjezdě něm. zoologů ve Štrassburku (1896.) o původu obratlovců přednášel, »nelze klásti *Amphioxu* k obratlovcům; náležít — prý — s *tunikaty (Ascidie)* jsou totiž třídou *tunikatů* v jeden celek právě tak, jako *Cirripedia* s našimi *raky, Linguatulida* s *pavouky* atd.« (»*Živa*« 1896., p. 116.). — V *Ottově Slov. Naučném* pak ve článku »*Chorda dorsalis*« nazývá se *Amphioxus* *nepravým obratlovcem*.

⁶⁾ Entwicklungslehre und Darwinismus, p. 23.

⁷⁾ Vide Nat. u. Offb. 1897. p. 495.

⁸⁾ Živa, 1899., p. 118.

⁹⁾ Cf. Dr. C. Gutberlet, Naturphilosophie, 2. Aufl. p. 308.

¹⁰⁾ Ott. Sl. Nauč. XII. p. 321. (»Chorisís«).

¹¹⁾ Entwicklungslehre und Darwinismus pg. 40.

Kdyby *naukou Darwinovou* dalo se vše dokonale vysvětliti, nebyli by přívrženci *darwinismu* nuceni nové pomocné hypotese vymýšleti. Kdežto na př. *Darwin* zná pouze *pohlavní výběr*,¹²⁾ rozeznává *A. Weismann* tři různé, navzájem se doplňující formy výběru: *Personalselection*, *Histonalselection* a nověji *Germinalselection*.

Dokonalé vysvětlení tehdy podáno, když jasně nablížíme, že zjev ve všech důležitých částech přirozeně, jednoduše z hypotese plyne. Jest tomu tak při *darwinismu* v příčině mechanického výkladu ústrojné přírody? Možno *darwinistické* exklusivně mechanické pojmání přírody ústrojné nazvati výsledkem »pozorování a pokusů přírodovědeckých«.

Co jsme až posud uvedli, uvedli jsme jedině z té příčiny, aby zřejmo bylo, v jakém stadiu se nachází *darwinismus* (a *descendenční theorie* vůbec), a aby čtenář sám mohl posouditi, jak se s pravdou snáší, když p. autor píše, že »dosud ani jediné faktum se neobjevilo, kteréž by se pomocí jeho (*darwinismu*) nedalo vyložiti« (p. 65.) a zdali právem možno *darwinismu* v té míře »vědeckou důležitost« a »filosofický význam« přisuzovati,¹³⁾ jak to p. autor činí, jakož i zdali ospravedlniti možno, že článek »*Darwinova nauka*« v takovém způsobu, v jakém podán, v *Ottově Slovníku Naučném*, jenž určen jest pro vrstvy nejširší, uveřejněn byl. (Pokračování.)

ŠKOLSKÝ OBZOR.

Dittesův duch v učitelstvu rakouském. — Protitlak: založení katolických učitelských ústavů v Tisis a Währingu. — Katol. učitelský svaz pro Rakousko a jeho spolky pobočné. — Sjezdy katol. učitelstva v zemích německých.

Německé učitelstvo v Rakousku odchováno je po většině v duchu a zásadách hláсанých zemřelým Dittessem, který nebyl příznivcem ani náboženství, ani jeho hlasatelů a zastanců. To patrně z jeho výroku: Nie hat ein Schüler von mir gehört, dasz Jesus Christus der Sohn Gottes, oder die zweite Person in der Gottheit ist, a z charakteristických slov, jež pronesl při nastoupení úřadu ředitelského na vídeňském paedagogickém ústavě: Nie darf der Fuss eines Geistlichen die Anstalt betreten. Jako na vídeňském ústavě učitelském, tak listem »*Paedagogium*« zvaným, propagoval Dittess své zásady mezi učitelstvem zemí rakouských, vychovává je v intencích církve a státu protichůdných, nepřiznivých, ano i nebezpečných. Nástupce pak Dittessův Dr. Hanak, o němž známo, že byl horlivým přívržencem freimaurerie, započaté dílo Dittessovo dovršil. Splnila se slova dra. Bohla, jež napsal v pojednání: Náboženství se stanoviska politicko-juridického: »Nepřítel církve osvědčil se pravidelně býti též zrádcem na svém panovníku a na své vlasti.« Ovoce Dittessovy zhoubné výchovy shledáváme dnes u učitelstva rázu Schönererova a jeho odvětví: rakouských jungen, kteří se bez ostychu hlásí k rudému praporu podvrtné soc. demokracie, ovoce Dittessovy

¹²⁾ Vedle přírodního výběru, jenž děje se bojem o život, přijímá *Darwin* ještě pohlavní výběr, jenž, jak dří, méně krutý jest než přírodní výběr. Výběr ten nezávisí totiž na boji, jenž s jinými organickými bytostmi neb vnějšími poměry o život veden jest, nýbrž na zápase, jež zástupci jednoho pohlaví, obvyčejně samci, o získání si přízně druhého pohlaví vedou. Při zápase tom rozhodujícími faktory jsou sexuální zvláštnosti.

¹³⁾ *Wilhelm Haacke* ličí *darwinismus* »jakožto mlsala (Nascher) na ovoci přírodovědě zapovězeném se stromu naprosto nemožného metafysického poznání« (Die Schöpfung des Menschen und seiner Ideale, Jena 1895., pg. 459.).

výchovy spatřujeme za dnů našich, — abych uvedl další doklady — v hornatém Štýrsku, kde se na reálce vyučuje evangelickému náboženství jako nepovinnému předmětu i katolické žactvo, za tím jediným účelem, aby studujícím byl přestup k protestantismu usnadněn a umožněn. Ředitel hradecké reálky, věrný stoupenec a zastánce zásad Dittessových, je zůfivým nacionálem, a jeho přičiněním pracuje se již ve škole mezi žáky pro Schönerera a jeho nekalé, vlastizrádné záměry. A pověstná »Freie deutsche Schule« zcela nezávadně(?)! přináší Schönere-rovo provolání: Los von Rom! přičiňujíc se s hlavním nepřitelem fiše a pruským agitátorem o hojnou apostasii. Jak zhoubný duch zavanul v učitelstvu š t ý r s k é m, patrně ze zemského učitelského sjezdu, pořádaného minulého roku ve Štýr. Hradci, jehož se účastnilo též na 400 soc. demokratů. Na tomto sjezdě prohlásilo se učitelstvo š t ý r s k é za solidární se soc. demokracií. Když totiž soc. poslanec Resel vyzval přítomné učitelstvo, by se pevně přimknulo ku straně socialně-demokratické, slibuje její pomoc, kdyby se »nějaké černé mračno přihnalo na školu,« povstal předseda zemského učit. svazu, čítajícího ve 24 jednotách 1070 členů (Deutschösterr. Lehrerztg) a veřejně prohlásil, že učitelstvo š t ý r s k é chce věrně jíti ruku v ruce se soc. demokracií. Že soc. demokracie vyznamenává se svou nenávisť k autoritě církevní a státní a dosavadním řádům, není třeba dokazovati.

Ale maně vkrádá se otázka: Co jest příčinou tohoto zhoubného, církví a státu nebezpečného hnutí a proudu v učitelstvu? Snad špatně upravené poměry hmotné? O tom nemůže býti ani řeči. Vždyť učitelstvo š t ý r s k é má slušnější upravené platy než jinde, nežli na příkl. u nás, v Čechách. Na měštanských školách dostávají š t ý r s t í učitelé základní služné 1200 zl. a příbytečné, konečné služné 1800 zlatých; na obecných školách ve čtyřech místních třídách platebních: 900, 800, 700 a 600 zl. základního služného. Pravou příčinou neblahých a smutných těchto zjevů dlužno hledati tedy někde jinde, a dobře ji vystihl a naznačil tyrolský poslanec P. Greuter již před 30 lety, když se jednalo o přijetí nynějšího hasnerovského školského zákona: Postavíte-li školu proti kostelu, odtrhnete-li, abych tak řekl, učitele od náboženství, pak sebe lepší plat neučiní učitele horlivým; tak pronesl tehdy prozíravý odpůrce — moderní školy a měl ještě dodati: »Budete-li trpěti, aby učitelstvo v paedagogických a učitel-skými listy vychováváno bylo v zášti proti náboženství, církevním institucím, autoritě církevní a státní, jako se namnoze za dnů našich děje, nebude se učitelstvo cítiti nikdy spokojeným. Vy odchováte sta, ba tisíce nespokojených učitelů, prorokoval jiný poslanec Dr. Jäger) a — bohužel! — proroctví jeho se vyplňuje. Zatím uvádím jen tuto malou ukázkou z veliké zorganizované akce, čelící proti katol. církvi a státu, čerpanou z německé části rakouského učitel-stva. Ukázkou z českého učitelstva uvádím až na konec.

Než zhoubný proud v učitelstvu rakouském nezůstal bez odvety, nýbrž vzbudil účinný protitlak a vyvolal mocný proud obranný. Vlivuplní mužové vycházející ze správného názoru, že šířící se nákaze odpomůže se jen tehda, když budou zřizovány dobré, v duchu křesťanském vychovávající učitelské ústavy, založili již r. 1889.: »Verein zur Heranbildung katholischer Lehrer«, kterýž za 10 let svého trvání rozvinul velice zdárnou a požehnanou činnost. Jeho zásluhou zbudován byl v Tisis (Vorarlberk) učitelský seminář, jemuž se dostalo r. 1893. práva veřejnosti. Z tohoto katolického ústavu vyšli četní, dokonale vzdělání a při tom rozhodně katoličtí učitelé, kteří ve Vorarlberku a v jiných zemích rakouských začali v duchu katolického náboženství vychovávatí svěcenou sobě mládež. Minulého školního roku absolvovalo na tomto ústavě 32 posluchačů. Všech chovanců bylo 147, a to: 28 v přípravce, 30 v prvním, 32 ve druhém, 24 ve třetím a 32 ve čtvrtém ročníku. Z těch bylo 67 z Vorarlberku, 21 z Tyrol, 28 z Dolních Rakous, 9 z Čech, 7 z Vířtemberska, 6 ze Štýrska, 5 z Moravy, ostatní ze zemí jiných. Známý protestantský učitel A. Ch. Jessen, redaktor »Deutschösterr. Lehrerzeitg«, orgánu německého učitelského svazu, nemůže katol. učitelskému ústavu v Tisis přijíti ani na jméno, tituluje jej a chovance jeho »aestetickými« názvy a přiděluje jim »epitheta ornantia«, jak to — »liberální« protestanté mají již ve zvyku, soptíce malomocným hněvem a vztekem proti všemu katolickému. Nesmí nás tedy překvapiti ani infernální zášť a štvání Jessenovo!

Rovněž tak jako Spolek ku vzdělání katol. učitelů, rozšířil se a blahodárně působí v Rakousích před několika roky založený: »Katholischer Schulverein«, kterýž si vytkl za úkol šířiti křesťanské zásady v rodině a ve škole. Nyní čítá Školský spolek ve 275 farních odborech přes 37.000 členů. Uznáváje též velikou důležitost vzdělání učitelů v duchu katol. náboženství, za-

ložil ve Währingu (Víděň) učitelský seminář, kterýž jest státem uznán za veřejný a hojně navštěvován. Tak v minulém školním roce bylo na tomto ústavě 176 chovanců: 106 z Vídně, 43 z Dolních Rakous, 10 z Moravy, 6 z Čech atd. Že i tento učitelský ústav jest trnem v oku rozličných liberálních, pokrokových a soc.-demokratických listů a terčem nesčetných útoků, pomluv a úšklebků, není třeba šířeji dokládati. Stačí uvéstí jedině to, že vídeňská socialistická »Freie Lehrerstimme« s hněvem a bolem zároveň hlásá, že »Pfaffen« (obvyklý titul její pro katol. kněze a katol. laiky) roztahují černá křídla po svobodném Rakousku a svými jesuitskými kutnami zastírají jasné slunko — volnosti, rovnosti a bratrství. Věru hrozné, co si ti »Pfaffen« v Rakousku dovolují, chtějíce po-
užití trochu té volnosti, již si »Jungen« tak rádi osobují!

Zmíněné dva učitelské ústavy mají velikou důležitost, zvláště pro budoucnost, neboť tvoří vydatné zdroje, z nichž bude působením Dittessovým radikálním a sociálním demokratismem nasáklé, a zásluhou Jessenovou v nich živěné a uměle udržované rakouské učitelstvo poněmáhle křesťanským duchem ovanuto a prodchnuto. A skutečně začíná to v rakouském učitelstvu živě prouditi a nastává potěšitelné a významné třibení duchů. Učitelé stojící na základě pozitivního křesťanství sdružují se ve spolcích a utužují své přesvědčení ve svazích, zatím co ostatní elementy setrvávají v »Centralverein«, o němž jistý moskevský list píše: »Je to nestoudná b . . . Snaží se o vítězství atheistických, výstředně politických a co do náboženství revolučních ideí, vystupuje zřejmě proti »předsudkům«, o něž stát se opírá, jimiž společnost se udržuje a jež podmiňují existenci jednotlivců. On žádá, aby náboženství bylo ze školy odstraněno, aby v dětech od utlého mládí cit lásky k vlasti byl potlačen, a aby jim byly vštípeny zásady socialismu. Jak viděti, »pokrokové živly« v Rakousku mají tytéž cíle, jako »pokrokové živly« u nás: propagování nevěry a anarchie. Kdyby počátečné vyučování a vychovávání dostalo se jim do rukou, pak by bylo vítězství jejich. Vezměte si tedy z Rakouska výstrahu!« — V tomto ústředním svazu starší, rozvášlivější živlové jsou tlačeni stále do pozadí a mladší generace, přidržující se Schönerera a výstřední strany soc.-demokratické, dere se úsilovně do popředí. Dosud drží sice v ústředním svazu otěže regimu v rukou Schönererovci, ale jedna učitelská jednota za druhou přidává se na stranu socialistických »Jungen«, kteří se vyznamenávají svým ostentativně na jevo dávaným a v listech rozhlašovaným atheismem, odporem k autoritě církevní a státní, brutálností a bezmezným terrorismem ku stranám jiného přesvědčení. Tito »mladí«, s nimiž i některé naše paedagogické listy české vřele sympatisují, jsou zcela ve službách sociální demokracie a pomocí jich chce tato dosíci úplného vítězství: »Wir Socialdemokraten sind nicht dauernd besiegt; aus der Neuschule und aus dem Gros der heutigen Lehrerschaft verstärken wir in Bälde unsere Bataillone zu Regimenten, die Regimenter zu Armeecorps, und der Sieg wird unser sein«, tak se těší: Arbeiterzög.

Centrem katolického učitelstva rakouského je přede 2 roky založený »Katholischer Lehrerbund für Oesterreich«, čítající přes 3500 členů z řad učitelských a dělící se v osm pobočných spolků, jež jsou: 1. Katol. učitelský spolek pro Dolní Rakousy; 2. Vídeňský učit. spolek zvaný »Dr. Lorena Kellner«; 3. Spolek katolických učitelů v Rakousku; 4. Katol. učit. spolek pro Horní Rakousy; 5. Katol. zemský učit. spolek pro Solnohradsko; 6. Katol. učit. spolek »Austria« německého učitelstva v Čechách; 7. Katol. učit. spolek pro Tyrolsko; 8. Vorarlberský kat. uč. spolek. — Rovněž ve Štýrsku a v ostatních zemích rakouských, kde dosud podobných spolků není, pomýšlí se na brzké založení spolků katolického učitelstva. Hlavně ve Štýrsku jeví se toho neodkladná a nutná potřeba, by byly stavěny ochranné hráze proti šířícímu se přívalu soc. demokracie, která se začíná mocně zažírati také v organismus slovinského učitelstva ve Štýrsku a Korutansku. — Jmenované spolky stále se rozmnožují, přibírajíce každoročně značný přírůstek členů z mladší generace učitelské, která jednak vyšla z učitelských ústavů v Tisis a Währingu a která jednak zhoznému vlivu Dittessova a Jessenova ducha nepropadla.

Nejnověji založil katolický Školský spolek rakouský ve Vídni (v XIX. okrese) pro dívky škole odrostlé vzdělávací ústav. Kurs trvá dva roky. Vyučování theoretické i praktické děje se v hodinách odpoledních, po příchodu i večerních, aby dívkám byla poskytnuta příležitost, vyučování bezě vši překážky a zameškání jiných povinností se účastniti.

Katolický učitelský spolek pro západní Prusko konal osmý provinciální sjezd v Chojnici (Konitz), na němž mezi jiným bylo pojednáno o zavedení jednotného katechismu a usneseno, domáhati se na příslušných místech za-

vedení jednotného zpěvníku pro kostely a školy. Zajisté i u nás doporučovalo by se toto poslední důležité thema seriosně pojednat a zavést jednotný zpěvník v zemích koruny české. Máme nyní jednotný katechismus, proč bychom nemohli mítí též jednotný zpěvník? Ovšem, při výběru vhodných písní bylo by třeba veliké opatrnosti.

Katolické učitelstvo spolku Hildesheimského konalo valnou hromadu v hlavním městě pruského vládního obvodu a kraje: Hildesheimu. Proti ministerskému výnosu ze dne 1. měsíce května, modifikovanému zvláštním vysvětlujícím nařízením ze dne 27. měsíce července 1899., týkajícímu se obmezení tělesného trestu ve škole, což bylo s velikou chválou kvitováno od strany soc.-demokratické, přijata byla na sjezdě resoluce, vyznívající v tom smyslu, že zmíněným nařízením seslabuje se velice autorita učitelova před dětmi, a obmezuje jeho právo, jež mu jako zástupci rodičů náleží. Veškeré učitelstvo spatřuje v novém ustanovení těžké poškození výchovy mládeže a musí se obávat, že tento výnos dříve nebo později, ale jednou jistě, pro církev a stát s neblahými následky spojen bude, a proto si jednomyslně přeje, by ministerský nález byl v brzké odvolán. Podobně smýšlí také učitelstvo protestantské v Prusku. Zemský spolek učitelský pruských škol obecných udílí všem učitelům zvláštním oběžníkem radu, aby pevně dbali vládního předpisu, nepříznivé zkušenosti pilně sbírali, tak aby později na základě dokázaných fakt další změna nového zákona docílila býti mohla. »Allgem. deutsche Lehrerztg.« poznamenává, že výnos ministerstva o trestu uznává se všeobecně za neudržitelný, jelikož z rozličných částí Pruska docházejí denně žaloby do sesurování mládeže, která bude prý ještě více »pokračovati«, nenastane-li žádná změna v novém zákoně.

Sedmý valný sjezd katol. učitelstva z provincie Saské a připojených území pořádán byl minulého roku ve Vorbis. Členů spolku jest 270. Předsednictvu bylo uloženo sestaviti pracovní program pro okrsky. Poukázáno na nutnost založiti podpůrný fond pro členy spolku v čase nemoci. Biskup Hubert z Paderbornu (nyní arcibiskup kolínský) zaslal ke schůzi delší, vřele psaný a sympathiemi oplývající pozdravný dopis. Tajná rada Hardt pozdravil neohrožené vychovatele mládeže jako zástupce vládního presidenta z Erfurtu a jménem katolické vlády. Jednáno bylo též o tělesném trestu a rozhodnuto, že v některých případech jest na obecných školách nepostradatelným kázeňským prostředkem a že použití jeho jest ponechati rozhodnutí a výměře učitelově.

Třetí generální sjezd katolického učitelstva bavorského konal se v Aichstättu; s potěchou byla od přítomných přijata zpráva, že překážky, stavící se spolku v cestu, byly šťastně překonány, a že obava před materiální škodou již pominula, jelikož katol. spolek může svým členům poskytovat poměrně tytéž výhody, jako »Bavorský učitelský spolek« liberální. Stouplo totiž jmění kat. učit. spolku přes 67.000 marek. Kolik asi tisíc má Jednota českého katol. učitelstva? Kdyby měla takové mecenáše, jako má katol. učitelský spolek bavorský, zajisté by již podpůrný fond dosáhl obmyšlených 25 000 zlatých! — Liberální »Bavorský učit. spolek« čítá 18 131 členů; sirotčí fond měl 1.273 000 marek jmění, z něhož bylo r. 1898. vyplaceno 1319 sirotkům 75.000 m. podpory; jmění spolkové pokladny jest 44.876 m., všeobecný podpůrný fond má podnes 46 535 marek. Ačkoliv tak hojným počtem členů a takovými bohatými rezervními fondy katol. učitelský spolek bavorský se pochlubiti nemůže, dokázal přece svou životní schopnost a plnou oprávněnost i přes to, že se strany četných odpůrců byl vydán hojným útokům a pronásledováním. Nyní jest již utužen a pro budoucnost zabezpečen. Tohoto roku hodlá uspořádati v Ettalu sjezd a při té příležitosti účastní se hornoamergavských pašijových her. Pro slavnostní schůzi určen je den 9. srpna; schůze ta nebude mítí ráz ani sociální, ani politický, nýbrž bude projevem vřelých diků, že století, které začalo paedagogikou bez víry, končí vítězstvím pozitivně křesťanských zásad. K tomu má se přidružení slib věrnosti ke trůnu a oltáři v novém století. Zajisté vznešená to idea, která v nejširších vrstvách katol. učitelstva rakouského nalezne plného souhlasu a následování. Mezi jiným slíbil také rakouský katol. učitelský svaz hojné účastenství při této významné slavnosti.

Spolek bavorských učitelek, čítající 660 členek, konal valnou hromadu v sále katolického kasina v Mnichově. Hlavním bodem velice živé debaty bylo: Jaké stanovisko zaujmou učitelky k zákonu o školní dotaci; odhlásováno založiti podpůrný fond v nemoci a zvláště důrazně byla přítomným na srdce kladena péče o mládež ženského pohlaví, která ze školy vystoupila.

J. B. Ždárský.

LITERATURA.

—

FLAMSKÁ.

»Nederlandsch liederboek« uitgegeven door het Willems-Fonds onder het toezicht van Fl. Van Duijse, Gent (Gand), boekhandel J. Vuijsteke, Koe-straat, 15. Máme před sebou dvě knihy s nápěvy a průvodem piana, první o 180 stranách, druhá o 220 str. Cena každé 1 frank 25 centimů.

První kniha obsahuje z nejlepších písní tyto: »Wilhelmus van Nassouwe« (Vilém Nassavský), »Hoe groot, o Heer«, píseň neméně důvěryplná k Hospodinu, písně dříve zmíněné, »Nederlandsch volkslied«, »Transvaalsch volkslied« (Transvalská národní píseň), táž těší se zde nyní veliké oblibě, »Volkslied van den Oranjevrijstaat«, »De Vlaamsche Leeuw« (Flámský lev), krásná vlastenecká píseň flámských Belgů; »Ons Vaderland« (Naše vlast), velmi pěkná vlastenecká píseň atd. Ve druhé knize (zpěvníku) jest mezi četnými pěknými písněmi: »Ik zat te spinnen voor mijn deur« (Seděla jsem přede dveřmi předouc); »Een trommelenaar met rooden mond« (Tambor s červenými ústy); »Mijn hart is vol verlangen« (Mé srdce jest plno tužeb); »A, a, a, valet studie« (latinská píseň belgických studentů), jejíž obsah zde podáváme našim pp. studujícím pro její zajímavost: 1. A, a, a, valet studie! Studia relinquimus, Patriam repetimus. A, a, a, valet studie! 2. E, e, e, ite, miseriae! Instant nonis feriae, tempus est lactitiae. E, e, e, ite, miseriae! 3. I, i, i, vivant philosophi! Studiosi parvuli etiam sunt bibuli. I, i, i, vivant philosophi! 4. O, o, o, nil est in poculo: repleatur denuo! Nummi sunt in sacculo. O, o, o, nil est in poculo! 5. U, u, u, ingente spiritu, celebramus epulas! Cras habemus serias. U, u, u, ingente spiritu. Šestá strofa jest flámská. »'S avonds, als ik slapen ga« (Večer, když jdu spát) jest zbožná, přímo dětská píseň o andělich strážných. Sbíрка písní v obou knihách těchto není docela nezávadnou, jsou v ní i písně holandské — protestantské, kteréž urážejí naše kláštery.

Jos. Šefík Vitinský.

FRANCOUZSKA.

Les Déclins, par Léonee Depont, 1 vol. in 12. 225 p., Lemerre. — Sbíрка velmi pěkných básní, poctěná cenou Akademie. Básník hlásí se k parnasistům; rytmus i rým ovládá mistrně. Každá ta znělka jest obrázkem, na němž nelze vytknouti chyby. Však nejen formou, ale i myšlenkami vyniká sbíрка tato. Ať jest myšlenka melancholická aneb veselá, něžná aneb vznešená, vždy jest vyjádřena přesně a působí suggestivně. Také dříve vydaný svazek básní téhož autora Sérénités přiznivě byl přijat.

De la psychologie des religions, par Raoul de la Grasserie, in 8°, 308 p. Alcan. — Srovnává různá náboženství, shledal autor překvapující shodu ve mnohých věcech; a poněvadž předpokládá, že nelze tu mluvit o nějakém napodobení, neví si jiné rady, leč připisovati původ shody této, zcela dle kantovského subjektivismu, zákonu jednoty lidského ducha. Dochází k závěru, že náboženství jest duchu lidskému vtisknuto, a že tedy působení lidského ducha v něm jeví se musí. A dokázati tuto jednotu, přese všechny rozdíly rozličných náboženství, učinil autor úkolem své psychologie náboženství. Myslí, že tím nevzbuzuje žádnou náboženskou kontroverzu, v čemž ovšem se klame. U každého náboženství vykládá věrouku, mravouku a bohoslužbu, jejich principy, původ a vývoj, a namáhá se v duševním stavu člověka nalézt nejprve to, co nazývá mechanickou příčinou různých náboženství; v čem pak náboženství od sebe se různí, vykládá různostmi individuálními a národovými. Z pozorovaných fakt vyvodí psychické zákony, jimiž fakta ta se řídí, a hledí všude ukázati zákon jednoty lidského ducha. Krátce pak nastiňuje to, co nazývá psychologické pohyby náboženství. V celém díle ukazuje autor velikou učenost, méně však kritického ducha a ještě méně náboženského citu.

Les Poètes du XIX siècle, par Pierre Robert, in 12, 458 p. Dupont. — Básníci, jež autor v tomto svazku studuje, jsou tyto: André Chénier,

Lemercier, Delille, Lamartine, Mme Valmore, Vigny, Hugo, Béranger, Delavigne, Sainte-Beuve, Murat, Brizeux, Barbier, Gautier. Studie tyto jsou čistě literární. Autor úmyslně omezuje se na otázky umělecké. Pouze u Chéniera a Lamartina zmiňuje se o jejich působení politickém, poněvadž soudí, že toho potřeba ku náležitému jich pochopení. Nechtěl psáti dějiny literární XIX. století, ale nakresliti podobizny mužů, kteří různých těch teorií a směrů literárních živými jsou reprezentanty.

Les Paradoxes de mon curé, par Jean Paul Marybert, in 12, 265 p. Flammarion. — Jest tento farář skutečně farářem? Snad. Musí se uznati, že jest s oborem svým dobře obeznámen, a jaké jsou příjmy duchovního správce, toť není žádným tajemstvím. Jest tu leccos, co nás překvapí a s čím nelze souhlasiti, ale autor píše prý pro nevěřící, jimž v sympatickém světle chce vyličiti postavu katolického kněze; proto musíme mu něco již prominouti, co by se vytýkali dalo.

Vojtěch Kameš.

VLAŠSKÁ.

V časopise »Lega Lombarda« čteme: »Dovídáme se, že opět jeden vysocě vážený a učený kapucín z Piacenza, Pater Angelus Fiorini, profesor přírodopisu, vynalezl elektrický přístroj, jímž se zabrání častým bohužel neštěstím na železných drahách, jako srážkám vlaků a jiným. Apparát začne pracovati, jakmile vlak z jedné neb druhé stanice vyjede, čímž bude jiný vlak, jenž z nejbližší stanice odrazil a snad na téže trati jede, bezprostředně varován a tak se srážce vlaků těchto předejde. Jestliže za obyčejným vlakem na téže trati jede rychlovlak, může se zameziti neštěstí, neboť oba vlaky budou tímto novým přístrojem varovány. Při jiném neštěstí na dráze bude moci železniční hlídač na každou vzdálenost očekávaný vlak varovati. Mužové vědomostí proslulí, mezi jinými profesor polytechniky Ferri ni, uznali vynález za znamenitý. Pisatel těchto řádků dovídá se z jiných italských listův, že P. Angelus Fiorini jest lektorem filosofie a kvardiánem OO. Kapucínův v Piacenze, a že jest to muž vysocě učený. Týž byl též nedávno jmenován svatým Otcem Lvem XIII. biskupem v Pontremoli (v Italii.)

Josef Šefík Vitínský.

BULHARSKÁ.

»Crkovno slavjanska azbuka ili Prvonačalno zapoznavanie s crkovno slavjanskij jeziku« N. P. Marinopolskij, důkladný znalec staroslovanského jazyka (ani nedím jazyků, jelikož staroslovánština byla vlastně jedním jazykem), posloužil nám Slovanům svou »Církevně-slovanskou abecedou čili Prvopočátkovým seznamováním s církevně-slovanským jazykem« více, než by se na první pohled zdálo, a můžeme doporučiti spisek tento každému, koho náš staroslovanský jazyk zajímá; jest ovšem psán pro Bulhary, ale výkladům jeho porozumí každý Slovan, zná-li jen cyrillici aneb graždanku. Byl vydán v Silistře (Silistra). Cena pouze 30 st.

Jos. Šefík Vitínský.

POLSKÁ.

Źródła pesymizmu. Wincenty Lutosławski. W Krakowie. Nakładem księgarni S. A. Krzyżanowskiego. 1899. Str. 30. — P. Lutosławski jest spisovatel velice pilný, v oboru filosofie důkladně vzdělaný. Pěkné byly jeho články v »Ateneum« a »Skąd się biorą pesymiści?« a k těmto se důstojně druzí nejnovější jeho spisek »Źródła pesymizmu« (Prameny pesimismu). — Jako první pramen pesimismu uvádí spisovatel pochybené vychování, podávané dětem zahraničními bonami, někdy malé mravní ceny, pak přecpávání dítek cizími jazyky a nucení jich k učení věcem, kterým nerozumějí. V střední škole kazí se charakter jinocha pochybeným systémem vyučovacím, špatnou četbou atd. Mládež universitní zase načichne pesimismem následkem »pracovité nečinnosti, z níž záleží život některého studenta«, přilnutí k povrchním heslům atd. Mimo vychování jest pramenem pesimismu též nezdar, vznikající z poměrů, uprostřed kterých jest některému člověku působiti. Tento nezdar pochází buď z vlastní omezenosti a nedostatečnosti aneb z povšechných sociálních podmínek. Vlastní

omezenost jest zase výsledkem nedostatečného vzdělání aneb jest vrozena. Je-li vrozenou, stává se to vinou rodičů. Nepřiměřený svazek manželský jest zřídlem vrozené omezenosti potomků. Příčiny pesimismu jsou však též všeobecnější, jako politické pronásledování jednoho národa druhým, národní neštěstí, pronásledování náboženské a j. v. Jak vidno, spisovatel vypočítal mnoho pramenů pesimismu, ale na hlavní pramen zapomněl: na úpadek náboženství. Nedostatek víry jest zřídlem epidemie pesimismu, která se šíří mezi jednotlivci i celými národy. Jediné to se může této knížce vytknouti, jinak jest plna hlubokých úvah a myšlének, které zasluhují, aby se nejenom četly, ale i o nich se často přemýšlelo.

Nad brzegami Bosny i Narenty. Stanisław Bełza. Warszawa. 1899. Str. 307. — Pod tímto názvem podává se polskému obecenstvu popis dosud málo známé Bosny a Hercegoviny. Není pochyby, že každý čtenář tento spis rád bude čísti; autor nepodává pouze suché řádné popisy krajů, nýbrž vplétá do nich hojně reflexy a hlubokých myšlének. Celým spisem táhne se zajímavé přirovnání, ve kterém autor popisuje, co vykonal v těchto zemích mahomedanismus a co křesťanství. Tím se spisovatel bezděky, aniž by snad tomu sám chtěl, stává apologetou křesťanství a odsuzovatelem zhoubného mahomedánského konservatismu. Fr. Štingl.

»Po za krajem«. Adam Morawski podává zde svým mistrovským pérem velmi živě vzpomínky na zuavství blahé paměti Pia IX. Spis tento, jenž se dočkal již více vydání, jest opatřen doporučujícím listem arcibiskupa Wierchlijského. Jest v 8°, má 292 str. a stojí 2 zlaté. Krásné toto dílo lze dostati v katolickém knihkupectví v Krakově, adresa: »Dr. Władysław Milkowski ulica św. Anny 2, róg Rynku głównego, Kraków«.

CHORVATSKÁ.

Iverje, skice i sličice. Napsal A. G. Matoš. V Mostaru 1899., tiskem a nákladem Pachra a Kisiće. Úhledná knížka, která nese horní nápis, značí tolik co »úlomky« neb štěpiny, pochází od autora, jehož životní osudy jsou rovněž tak zajímavé, jako je rázovitý zvláštní způsob jeho plodů, které bezděčně připomínají mystický ráz tvoření amerického poety Edgara Allana Poe-a. Spisovatel ohlásil se již v předchozích letech svým bizarním způsobem tvoření ve »Viencí«, v »Narodních Novinách«, v »Brankově kolu« a j. listech, v nichž uložil jednotlivé povídky a črty, které nyní v souborném vydání vyložil na literární trh. Nelze popřít, že v Matošovi dříme hluboký pozorovací talent, jenž dovede s psychologickou pronikavostí vyzdobiti jednotlivé epizody s porozuměním pravého povídkáře, jak svědčí nejdelší práce uvedené sbírky »Pereci, friški pereci« — ale nejčastěji strhne čtenáře v rej tak podivných disharmonických názorů, že spíše odpuzuje, než aby poutal. Z některých črt (Moč savjesti, Miš) číší moderní, až nechutný kvas nepřirozeného názoru o psychologicky nepochopitelné náladě jednotlivých jednajících osob. Mnozí z mladších chorvatských kritiků dali se ovšem unésti nezvyklým námětem Matošových povídek a bizarní kresbou jednotlivých epizod, nazvavše přehnaně dílo to »izvanredno«, »fenomenalno« a jeden z nich dokonce nazval »Iverje« knihu »mistrovsky« psanou. Po pročtení jejím uznávám, že Matoš je svérázný spisovatel, ale ještě nevykvašeného jádra; vládne bohatým pozorovacím darem, v popisech je rázovitě stručným, ale potřebuje jistého klidu, s kterým sluší upravit duševní plody tak, aby se v nich s jedovatým ostřím neobrázelo politické přesvědčení tuctového spisovatele. Tak čteme v knize na str. 60. a 69. nejapné narážky proti kaplanu Franju Brckovići (snad proto, že je vroucím stoupencem Strossmayerova politického směru), bez kterých opravdu pákná povídka »Pereci« byla by zajisté jen ještě hezčí. Mnohé popisy duševního rozvratu jednajících osob provedeny jsou s rozvleklostí až unavující, jak vidíme v posledním obrázku »Myš«. — Jinde překvapuje nás nepřijemné roztržnění děje málo sympatickými vložkami, jak čtenář vidí v obrázku »Nezahvalnost« a částečně i v »Čestitce«, kde se zdá, jakoby spisovatel těmito vzrušujícími přívěsky vyvolati chtěl onen neobyčejný dojem bizarnosti svého literárního tvoření. Kniha skládá se z šesti nestejně dlouhých prací, a to dle pořadí: Moč savjesti (moc svědomí), Nehavajnost (nevědomost) Čestitka (přání), Pereci, friški pereci (precliky, čerstvé precliky), Kip do movine leta 188* (Obráz domoviny z roku 188*) a Myš. Zvláštnost Matošovy

literární tvorby vyvěrá či spíše zobrazuje se i v jeho životních osudech, které při autorově mládí bychom nazvali opravdovým románem. A. G. Matoš narodil se r. 1872. v Záhřebu, kde navštěvoval gymnasium. Nedokončiv tu studií, obrátil se do zvěrolékařské školy do Vídně, ale i tu žil dle zásad své »volné životní filosofie«. Dříve než absolvoval zvěrolékařskou školu, byl odveden, a to dle svého přání k jezdeckému. Za krátký čas znechutila se mu vojančina, i prchnul. Byl však dopaden a s větší přísností přidržován vykonávati své povinnosti. Uprchnuv podruhé, byl opět postižen a zavřen v pevnosti Petrovaraždinské. Zde z touhy po svobodě jednoho dne při procházce na hradbách skočil ze značného náspu rovně do Dunaje, přeplaval jej šťastně, ač po něm sběhlé stráže střílely. Maďarskem protloukl se dosti šťastně až k srbským hranicím, které přešel, a obrátil se do Bělehradu. Zde přijal místo v divadelním orchestru, jsa dovedný čelista. Tehdy počal též psáti různé belletristické črty v chorvatských listech. Jako vojenský sběh, jemuž až do 2. prosince m. r. zapověděn byl vstup do Rakouska, žije posud Matoš v Bělehradě.

Pjesme. Alberto Weber. V Záhřebu 1899. Tiskem akciové knihtiskárny. — Jeden z »mladých«, ale v oboru tvorby dramatické známý básník Albert Weber vydal letos prvou sbírku svých básní. Webrovy skladby nesou se proudem moderním, dekadentním, kde v záplavě mnoha mlhavých myšlenek se pravé jádro obsahu ztrácí. Dnešní vkus je ovšem různý; někomu zamlouvá se popis helenského božstva s moderní podrážděností, která vysmívá se hluboké víře, jiný libuje si à la náš Machar v posměchu největších citů a podobně. V Chorvatsku, jako u nás, dělí již dle vnějších znaků básníky na »staré« a »mladé«. Plody obsahu slušného, povznášejícího, zastupují starou školu; mezi nimi srdečné verše vlastenecké hrály vždy prim; za to nová škola hoví moderním citovým požitkům, vymítajíc básně vlastenecké jako přežilý »patriotski bombast«. Touto sbírkou svých plodů zůstal ještě Weber státi na rozcestí, bera se středním proudem. Jeho verše nechťejí přiznati čistý výlet do dekadentního moderního ovzduší »lehké« poesie a v mnohých rysech zachovávají ještě slechetné tradice z dob minulých. Sbírkou obsahuje šedesát šest písní nejvíce erotického obsahu s lehkým nádechem materiální životní filosofie. Mezi těmito jako velmi zdařilé uvádíme: Mladost, Bez glave, Idealista, Svanuč a Ljubio sám. Tvorba Webrova připomíná v mnohém na Heineho, jehož »Intermezzo« zanechalo u lyrických básníků jihoslovanských tak zřetelné stopy. Před časem napsal Alberto Weber společně s Drem. Stjekou Španičem drama »Šike« (pozlátka), které uvedeno bylo na jeviště národního divadla v Záhřebu. Jan Třeštík.

NĚMECKÁ.

Amerikanische Zustände. Selbsterlebt und wahrheitsgetreu dargestellt von Walter-Ditrich (in Leitmeritz). — Spisovatel, upřímný katolík, pobyl jako učitel a redaktor v Americe a líčí v několika kapitolách tamní poměry. U nás se chválí Amerika jako eldorado blahobytu a svobody. Ale jak jednotlivé kapitoly o vyučování, vychovávání dětí, emancipaci žen, manželství atd. nás poučují, vládne tam zpátečnictví, zpuštělost, nevědomost až hnusná, a to i ve Spojených státech. A proč? Že náboženství zatlačeno z veřejného života. Možno, že i u nás se něčeho podobného dočkáme, půjde-li to tak dále, jako až dosud.

Václ. Pokorný.

ČESKÁ.

Vzdělávací knihovna katolická. Pořádají: Dr. J. Tumpach a Dr. A. Podlaha. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. 1899. Svazek XIV. August Nicolas: *Mimo církve není spásy.* Studie o nesnášlivosti církve. Dle sedmého vydání francouzského přeložil Vojtěch Kameš. Cena 50 kr. — Jest to úryvek ze spisu »Filosofické studie o křesťanství«, jež napsal laik, August Nicolas, právník a býv. státní zástupce král. soudního dvora v Bordeauxu. Sedmé vydání spisu svědčí o přednostech jeho. Nadšeně tu praví autor v šesté rozmluvě o metafysice: »Nemohu nikdy připustiti, že by pravá filosofie byla proti víře, a že by dobrý filosof a pravý křesťan mohli míti rozdílná mínění...« A na jiném místě dí k těm, kdož ztratili víru: »Kéž učiní tutéž zkušenost, kterou já jsem učinil, totiž: víra uspokojuje ducha a skýtá život srdci.« Celé

dílo skládá se ze tří částí: Díl I. obsahuje důvody fundamentální aneb filosofické, díl II. důvody theologické, odkudž vzat jest tento výňatek kap. 14., jež zdařile přeložil Vojtěch Kameš, III. díl chová historické důvody božského původu křesťanství.

Svazek XV. v sešitě 1. a 2. (cena 25 kr. za sešit) přináší práci Lva z Hammersteinů, S. J.: »Od atheismu k plné pravdě«, v překladě A. Svojsíka. Obsahem jeho jest obrana katolických zásad v dialogu protestanta Edgara, mladého právníka, s knězem, jenž u něho nemocného v nemocnici Milosrdných sester dlí. Později zaměněn jest dialog dopisy mezi oběma. These, o kterých spolu jednají, jsou: v I. kapitole: Bůh aneb bezbožectví? s odstavci: Věda a víra. Bůh, Tvůrce všehomíra. Námitky. Bůh, původ všeho práva a povinnosti. Bůh pramen nejvyššího blaha. Zázraky. V II. kapitole: Ježíš Kristus; Drama světových dějin. Písmo sv. N. Z. Prorocství a jich vyplnění. Zajímavý obsah podán jest tu v lahodném překladě.

Svazek XVI. přináší: Otázka sociální. Příspěvek k poznání její podstaty, a jak ji lze řešiti. Napsal P. Josef Biederlack, T. J., profesor na universitě Řehořově v Římě. Dle IV. vydání podává Dr. Ferdinand Beneš. Cena sešitu 25 kr. — O otázce sociální, která celým světem nyní prochvívá, dlužno studovati spisy všech literatur. Proto vítána jest v rouše českém studie P. J. Biederlacka, jednající ve všeobecné části o původu otázky sociální, oekonomickém liberalismu, socialismu a jeho rozdělení. Zpracována jest s dokonalou znalostí spisů Stöckla, Pesche, Weisze, Antoine, Eberle, Philippoviche, Schönerberga, Wagnera, Schmollera, Scheela atd. Účelem spisu tohoto jest pátrati po příčinách špatných společenských a hospodářských poměrů nynějších a hledati prostředky, kterak jim odpomoci. — »Vzdělávací knihovna katolická«, jak vidno z posledních publikací, plní vši měrou svůj program, podávajíc národu našemu obraz utěšeného rozkvětu duševní práce celého světa katolického. V. H.

Nedůlní a sváteční čtení pro vzdělaný svět. Sepsal L. z Hammersteinů, T. J., přeložil Dr. Ant. Podlaha. I. část. Po dlouhém čase zase jednou něco pro naši inteligenci, ale skutečně cenného. Již jméno proslulého Jesuity jest zárukou krásného obsahu, zde ukázána síla a moc křesťanství, jeho význam pro lidstvo a vysvětleny základní jeho pravdy na základě rozumu, dějepisu, fysiky atd.; že p. překladatel, jenž stkvostné myšlenky oděl do vybroušené češtiny, nedržel se skladatele a leccos dle svého přičinil, svědčí v kapitole předposlední o denním tisku jednající část řeči P. faráře Vaněčka, již promluvil o předlonském sjezdě českoslovanských katolíků v Praze r. 1898. Kéž naše intelligence sáhne k tomuto výtečnému dílu!

Těšíme se již na druhý díl, podotýkajíce, že netoliko kazatelům, ale zvláště řečníkům v našich spolicích prokáže výtečné služby.

V á c l. P o k o r n ý.

Povinnosti katolíků za našich dob. Napsal Th. Dr. Meth. C. Kubíček, kaplan ve Svitavách na Moravě. Nákladem spisovatele. Cena 80 haléřů. — Spisu tak obsáhlého a důkladného o povinnostech katolíků jsme v jazyku českém ještě neměli. Již z minulých let jest nám známo, že autor spisu sleduje křesťansko-sociální život i snahy jeho odpůrců s živým účastenstvím, a proto již předem jsme věděli, že v díle svém uložil zajisté velikou zásobu zkušeností a studií. A naděje naše nás nezklamaly.

Úvodem praví, že poukáže na všechny bludaře, kteří se pokoušejí »zpřevrátiti Kristem Pánem v církvi ustanovený pořádek a zařízení a na místo něho zavést od lidí vymyšlený řád.« »Nepřátelům,« podotýká spisovatel, »nejedná se snad jen o jednotlivé články věrouky nebo mravouky, ale oni chtějí církev samu zničiti a zahubiti a s církví ovšem také víru v Boha a víru v nadpřirozené zjevení.«

V uvážení toho všeho přistupuje spisovatel k sepsání svého díla, které provedl tak pěkně a vědecky, že spis jeho bude míti trvalou cenu pro každého katolíka a na dlouhý čas.

V kap. I. »Novodobá nevěra a církev katolická« líčí spisovatel liberalismus a spojené s ním nauky, dospívající k zavrhování Boha a popírání zjevení a všeho nadpřirozeného. Dále podává spisovatel hlavní články moderního vyznávání odpůrců církve katolické, jakož i klamné fráze jimi v lid šířené, a zvláště zavrhuje prohlášení liberálů, že »stát je původcem a pramenem všeho práva a že sám má naprosté a neobmezené právo na zemi«; zavrhuje zároveň zásadu, z předcházející věty vyplývající, že »zákon státní je neodvislým od zákona božského.«

Spisovatel ostře odsuzuje další vyznání liberálů vrcholící ve slovech »Církev budiž od státu a stát od církve oddělen.« Soud svůj provádí spisovatel tak pádnými důvody, že nebude lze protivníkům je vyvrátiti.

V kap. II. »Povinnosti katolíků« doporučuje spisovatel návrat ku křesťanství a to povinnostmi katolíků v životě soukromém, aby se každý pevně řídil svou věrou, aby jí dle potřeby hájil a bránil, a aby nejen víru, ale také církev neohroženě zastával a ji miloval.

Ve stati o povinnostech katolíků v životě veřejném promlouvá spisovatel velice působivě ke spolkům náboženským, charitativním, politickým, sociálním atd. a konečně obrací se i k tisku a jeho representantům a k voličům jdoucím voliti své zástupce v zákonodárných i obecních sborech. U všech těchto činitelů přeje si spisovatel, aby zavládl v povinnostech katolíků pravý a charakterní křesťanský duch.

V kap. III. »Veřejná činnost katolíků«, poukazuje spisovatel na chyby, jichž třeba jest se vystříhati; zvláště praví, že mnohdy vadí tak zvaná »opatrnost« mnohých katolíků, aby si na žádné straně, jak se říká, »nerozlili ocet«. Dále nabádá spisovatel k vykonávání činností církví ustanovených jako nejlepší cíl k zlepšení lidstva a k dosažení uspořádaného sociálního i politického života.

Krátkým doslovem loučí se spisovatel se svými čtenáři a doufá, »že všechny snahy novodobé nevěry, jako všech předchozích, přispějí k oslavení církve, proti níž jsou namířeny.«

Nemůžeme se rozloučiti se spisem jinak, než vroucím doporučením všem našim přátelům, kteří čtou jeho na duchu osvěží a v přesvědčení křesťanském se upevní. Nechtě ani v jedné naší a spolků našich knihovně neschází!

T. J. Jiroušek.

Proboštský chrám sv. Petra a Pavla v Mělníku. Popisuje Boh. Čermák. Myslím, že sotva bychom našli v naší literatuře tak důkladnou a obsírnou monografii některého chrámu, jako jest tato. Každý návštěvovatel památného král. věnného města Mělníka nezapomene navštívit tamní starobylý, mezi perly stavitelského umění náležející kostel. Obdivujeme tento pomník důmyslnosti našich předků, než žasneme nad zuboženým stavem tohoto chrámu; a aby jednak každý mohl oceniti dle zásluhy tuto svatyni a přispěti k její záchraně a obnově, vydal ředitel tamní měšť. školy, Boh. Čermák, toto dílko. Skládá se ze dvou částí; v první vystižena historie chrámu, druhá část věnována popisu samotného chrámu a jeho památek; v obou dílech prokázal p. spisovatel vzácné vědomosti. Chválíme-li dílko s této stránky, nemůžeme i bez zasloužené pochvaly snad pomlčeti o krásných obrazech i plánech, jež jsou mu k nemalé ozdobě. A tím spíše je doporučujeme, neboť, jak jsme se již předem zmínili, má jeho čistý výtěžek věnován býti na opravu tohoto chrámu, a ten aby byl co největší, přejeme netoliko p. spisovateli, ale také vsdp. proboštu Jos. Bernatovi, který tak vroucně po renovaci svého proboštského kostela touží.

Václ. Pokorný.

Kristus a panna. Úplná rozjímací a modlitební kniha. Pro zbožné dívky československé sepsal Angelus Lubojacký. Třetí vydání. Se svolením bisk. gen. vikariátu v Těšíně. Ve Frýdku 1900. Tiskem Fr. Orla ve Frýdku. Cena 1 zl. 20 kr. 630 stran. Nákladem vlastním. Jedna z nejkrásnějších modlitebních knih pro dívky v jazyku českém jest bez odporu »Kristus a panna«, jež dočkala se již třetího vydání v sesterské zemi slezské ve Frýdku, kdež autor její se zdržuje. Obsahuje vše, co křesťanská dívka k modlitbám svým a rozjímání potřebuje. Shledáváme tu poučení o panenství, řadu životopisů svatých a světic, jako vzorů čistoty, pobožnosti křesťanské panny, poučení o bratrstvech církevních pro dívky, poučení o očišťování srdce a cestě k dokonalosti, celé učení o modlitbě, o následování Marie Panny, meditace, modlitby a písně. Vše obšírně podáno příjemným, lehkým slohem, s výňatky Písma sv., sv. Otců, životopisů svatých.

Dobrá modlitební kniha jest pro každého křesťana velikou oporou v jeho duchovním životě, zvláště pak pro jinochy a dívky. Po výtce v naší době, kdy se všech stran liberální voje dorážejí vábivými lákadly smyslnosti na dorůstající mládež, jest dvojnásobně třeba dívce, aby měla v ruce kormidlo dobré modlitební knihy, z níž by čerpala poučení, sílu i útěchu duchovní. Z málo však modlitebních knih, jež psáti velmi nesnadnou jest úlohou, objevuje se právě v ascetické literatuře naší »Kristus a Panna«, již můžeme nejlépe doporučiti. Zvláště jako dar dívkám při odchodu ze školy, při sv. břimování, jako památku neb

odměnu pilné návštěvy chrámu. Duchovenstvo může i souborně pro dívky na osadě u autora A. Lubojackého ve Frýdku (Slezsko) objednat tuto modlitební knihu, při čemž se mu i slevy dostane. Kéž tato kniha najde hojného rozšíření po vlasti československé, aby jí s milostí Boží vypěstila ctnostné dívky a zbožné matky.

Vlastimil Hálek.

Ethiopská lilie. Od J. Arbesa. Světová knihovna č. 116—119. Nakladatelství J. Otto. Cena 40 kr. — Zajímavou původní práci podává ve »Světové knihovně« J. Arbes s bizzarním názvem »Ethiopská lilie«. Kolem této květiny setkán jest celý, dovedně upravený děj, jenž své jeviště má v Praze a jejím okolí. Historii sušené ethiopské lilie v herbáři, která jest pro všechny osoby v ději pravým talismanem, propleta bystrá technika autorova celým romanettem. Více nežli děj vynikají rozmluvy osob, v nichž ukryto mnoho původních myšlének, světových názorův i úvah, které čtenáře tak uchvátí, že chvílemi opomíjí i děj, a věnuje jim celou mysl a podrobuje pečlivému rozboru, jehož mají za příčinou jasného pochopení velmi potřebi. Originelní jest osoba starého, velmi vzdělaného učitele. Charaktery osob jsou šlechetné. Vystupuje tu také kněz, důstojně zobrazený. Líceň jest malebná, do detailů provedená, k směru romanetta přiléhající. Filosofické reflexe o názoru na život a svět prozrazují autora jako vzdělaného i zkušeného psychologa s myšlenkovou bystrostí, jenž i ve sporných věcech dává volnost všem míněním, z nichž vzdělaný čtenář může voliti. Pokud se týče poměru těchto reflexí k pozitivním náboženským pravdám, nejsou s nimi v odporu. Naopak; lze vycítiti k nim veškerý ohled. Při úvaze »o smrti« (str. 259) nutno jest katolickému čtenáři z kaleidoskopu různých názorů setrvati na katolickém učení o smrti. Nedá se upřít, že toto Arbesovo romanetto co do původnosti jest nad obyčejnými všedními literárními plody, snad se dočká i překladu do jiného jazyka. Vzhledem k 343 stranám obsahu jest cena jeho velmi levná.

Vlastimil Hálek.

Z víru života. Povídka a čtyři od J. Arbesa. Lac. knih. národní Ottova. 1899. 5 sešitů à 10 kr. — Hotový kaleidoskop všelikých obrázků. Cikáni, Maďaři, úředníci, malíři, vojáci, sportsmeni, tuláci, vše se tu střídá. Arbes je znám svým slohem i svojí manýrou. Zde máte všechny jeho přednosti a vady. Místy chce říci mnoho několika slovy a užívá cizích významů tak hustě, že to pochopí jen hodně sečetlý čtenář. Místy se rozpovídá o povahách a myšlenkách svých »reků«, že mnohý čtenář řádky a stránky jen přelítne, ne-li přeskochí. A děj? Někdy rozvedená anekdota, ne vždy příliš jemná, jindy episodka, úryvek. Viděti, že Arbes píše pro denní listy. Nemá kdy, aby co jednou hodil na papír, zas a zase prohlížel. Leccos tedy proklouzne, co snad poprvé vyhovělo svému úkolu, ale v souborném vydání buď mohlo se vynechat aneb aspoň zlepšiti.

Fil. Šubr.

Za ztraceným synem. Napsal Alois Dostál. Ilustroval K. V. Muttich. Palackého knihovna. Sběrka spisů poučných i zábavných pro českou mládež a její přátele. Č. 4. Pořádá K. Zákoucký, učitel v Heřm. Městci. V Chrudimi 1899. Nakladatel Josef Kosina, knihkupec. Tiskem J. Otty v Praze. — V nové »Knihovně Palackého«, která vychází v Chrudimi, vyšla tato povídka historická, jejíž děj vzat jest z konce třicetileté války. Vylíčen jest tu vpád Švédů do Čech, kdež zajali v Opočně syna měšťana Míčana, jménem Šimona, jejíž s sebou vzali. Ustrašený otec vydá se na cestu jej hledat. Mladý Šimon svěřen strážní vojina Dobřichovského, jenž, ač Čech, slouží u Švédů. Toho získá, takže si ho oblíbí a pomůže mu u Prahy na svobodu, takže Šimon donese Praze varovnou zvěst před Švedy. V Praze najde otce, s nímž se vrátí domů. Vypravování nese se vlasteneckým směrem, a jest pro mládež poučným. Obrázky jsou jasné, celá úprava knihy se zamlouvá. Do žakovských knihoven hodí se spisek velmi dobře.

Vlastimil Hálek.

Národ. Veliký občanský obrázkový kalendář na rok 1900. Nákladem a tiskem knihtiskárny F. Šimáčka. Ročník XVI. — Kalendář počíná obrázkem z dějin husitských: »Kališníci«. Nastínil J. Kotátko-Havlovský, Na str. 46. ptá se spisovatel, proč za válek husitských bojovali jeden s druhým, a odpovídá: »Jedni, aby zuboženou vlast, korunu Karla, zachovali potomkům, druhí, aby moc, poddanství panstva upevnili, bezstarostné, hříšné žití mnichů uchránili. Jedni rozníceni láskou k vlasti, rozhořčení nad tyranstvím krále, se slepým vůdcem spěchají v nejtěžší boj, a druhí, zaslepeni a ochuzeni o poslední zbytek svobodné vůle, jdou jako najatí žoldáci proti vlastním bratrům v boj.« Tím

tonem nese se celá práce, ličící, kterak r. 1424. Turnov byl od Žižky dobyt a zapálen. Spisovatel, se zřejmým úmyslem snižovati katolíky, ukazuje na krutost katolíků a chytrost, učenost a dobrotu kališníků (Sichra, bakalář Šebíř, Johanka). Sichrovi, štváci proti mnichům a vrchnosti a hlasateli kalicha v Turnově, klade do úst mnohé, v nejnovější době tak časté novinářské fráze, jako: »Jsme všichni děti opuštěné naší země, z níž vyšel Hus a Jeroným.« — »Bojí se (t. j. kněží) nauky našeho Jana; a jak by ne, přestalo by jim to tučné žití.« — »Z toho kláštera zeje na nás jen cizota.« — »Kalich musí se zastkvíti v našich kostelích. Jen ten nás z podruží vyvede.« Zdaž nezdá se, jakoby věty ty vybraný byly z nějakého husitsko-liberálního článku? Frázi podobnou té: »Jen u nás v Turnovsku o padesáte let jsme pozadu,« četli jsme letos před katolickým sjezdem v Turnově v některém liberálním časopise. Po dobytí Turnova Žižkou a rozbití kláštera Dominikánů ličí spisovatel asutiny kláštera, kde: »Ti černí ptáci, již na večer s příšerným skřehotem na zdivu sedali, jsou prý duše Dominikánů. A to kvilení za bouři a větru je prý pláč černých ptáků.« Jak patrně, obrázek ten psán jest úplně ve smyslu nynějšího husitského hnutí, jež v liberálním denním tisku každodenně hlásané a doporučované čisti můžeme. Mnohem lepšími jsou další zábavné články tohoto kalendáře. Nejlepším jest obrázek ze Žďárských hor: »V bouřlivé noci« od Vlasty Pittnerové. Velmi se nám líbí R. J. Kronbauera »Pachtované dítě«, v němž spisovatel ličí život nalezenky, již ujal se spolek »Láska«, jehož účelem bylo, vzdělávati a pečovati o opuštěné a zanedbané nalezenky, tyto děti »bez matek a bez otců«. Veselý příběh J. D. Konráda: »V Pekle«, o starém respicientu finanční strážce na odpočinku, četli jsme asi před rokem v nedělní zábavné a poučné příloze »Národní Politiky«. Krátká, ale za to pěkná jest črta R. E. Kettnera »Po souboji«, kde spisovatel vypravuje příběh ze života starého tělesného myslivce, a odsuzuje slovy téhož: »Ty nešťastné souboje, proti nimž by mělo celé lidstvo povstati jako jeden muž, aby vražedný tento zlovyk, ze starých dob dochovaný a zděděný, byl jednou konečně z kořene vyvrácen a odstraněn.« Mimo uvedené zábavné články obsahuje kalendář vzpomínky na zemřelou císařovnu Alžbětu, kardinála Františka de Paula Schönborna a jiné; několik kratších poučných článků, politický přehled a hojnost obrázků, které nakladatel vybral ze starších ročníků různých časopisů svého nákladu.

Daleko lepším než »Národ« jest druhý kalendář téhož nakladatelství »Československá koleda« roč. XXV. Rozdělen a upraven jest podobně jako »Národ«. Zábavná část obsahuje práce R. J. Kronbauera »Výstřel v lese«, kde spisovatel k obrázku z románu Vikomtesa (vyšel u Šimáčka ve Sborníku ilustr. románů), z něhož šest obrázků jest vybráno k této povídce, ličí cestu kněze k nemocnému; ale v Čechách, tak jak znázorněna na obrázku, vyňatém ze zmíněného románu, se nikde tak neděje.

Dále čteme v tomto kalendáři báseň Vlasty Pittnerové »Trest sv. Petra«, Čenka Tondera pěknou povídku »Na Turka«, a opět již uveřejněnou v »Národní Politice« humoresku J. D. Konráda »Osudná koupelna«. »Čeští šumaři a zpěvačky na dalekém Východě« obsahuje poučení a napomenutí rodičům, aby byli opatrní a nepouštěli své nedospělé dítky do dalekých krajín na výdělek s potu!nými šumaři. V kalendáři tomto jest pěkný článek o tuberkulose a Dr. J. Květa pojednání »Živání«. I v tomto kalendáři vzpomenu posledního roku zemřelých ve článku: »Z čerstvých rovů českých«, a přidáno několik kratších poučných článků. K oběma kalendářům přidána jest obrázková příloha V. Brožíka: »Zvolení Jiříka z Poděbrad za krále českého«. Kšk.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Ludvík IX. (svatý Ludvík). Říjnový sešit jednoho z menších časopisů ruských »Žurnal dla všech« obsahuje mimo jiné dobré věci též pěknou studii S. Moravského, nadepsanou »Srednevěkovij idealist«. V ní auctor líčí život a působení sv. Ludvíka, vynášeje nade vše jeho nábožnost, pevnost ve víře, milosrdí, chrabrost a pravou rytířskou mysl. — Pomník Gogolu. V únoru 1902. se naplní 50 roků od smrti známého ruského spisovatele Gogola. Ruský tisk navrhl, aby se mu postavil z dobrovolných sbírek důstojný pomník. Sebráno je k tomu cíli v poměrně krátké době okolo 8000 rublů.

Zbírnik filjoljogičnoj sekcii naukovoĝo tovaristva imeni Ševčenka. Rozvidki Michaila Dragomanova. U Lvovi, 1899. Ve Lvově je spolek maloruských spisovatelů »Tovaristvo imeni Ševčenka«, jehož hlavním účelem je hájiti maloruštiny jako spisovného jazyka proti útokům velikoruským. Poslední svazek (II.) nahofe jmenovaného časopisu, spolkem vydávaného, je vyplněn pracemi předního bojovníka za tuto ideu, zemřelého M. Dragomanova, profesora Kyjevské university a v posledních letech vyššího učiliště v Sofii. Z větších prací zaslouží zmínky: »Ukraina v eja literatuře«, »K voprosu o slédach velikorusskago bogatyrskago eposa na Ukraině« a »Tureckie anekdoty v ukrainskoj narodnoj slovesnosti«. Většina těchto statí Dragomanových byla původně psána velikoruský a pro ruské časopisy. — ě.

Jaké kusy se hrají na divadle. Liberálové se neustále honosí, že je dnes lid vzdělanější, mravnější, že je přístupen ušlechtiljším snahám a citům, než bývalo dříve. Zdali toto tvrzení jest pravdivé, nechť čtenáři posoudí na následujícím faktu.

Berlínský list »Bühne und Welt« sestavil statistiku 302 německých předních divadel Německa, Rakouska, Švýcar, Ruska, Anglie a Ameriky za dobu od 1. září 1898. do 1. září 1899. Dle této statistiky dávalo se na spočtených 302 divadlech za rok 2000krát bezcenná fraška »Im weissen Rössl«. Tento kousek zaujímá tedy ze všech her první místo. Ze všech básníků přišel na řadu »básník« Blumenthal (asi žid), jehožto kusy přišly na jeviště 3000krát. Dle toho jest autor frašky »Zum weissen Rössel« pan Blumenthal básnickým lvem na divadelních prknech. Po jmenované frašce nejčastěji se dávala nemravná fraška »Der Schlafwagenkontrollor«, a to 800krát. Hauptmannovo dílo »Forman Henčí« hrál se 700krát. »Das Erbe« od Philippa hrálo se 610krát. »Auf der Sonnenseite« od Gustava Kadelburga 506krát. Potom přijdou na řadu největšími číslicemi »Zaza«, »Zum Einsiedler« a podobné kluzké a nemravné kousky.

Zmíněný berlínský list přiznává se, že tato statistika sehraných básnických děl na německých divadlech celého světa dává nezvratný důkaz, že lid ve velkých masách nemá žádné soudnosti o dobrém a krásném a že se chce jen a jen baviti.

Zde ovšem nastává otázka, kdo je tím vinen, že dobré kusy s ušlechtilým a poučným obsahem netáhnou. Je vina jen na obecnstvu? To se nikdo neodvážil tvrditi. Dnešní divadla jsou právě tak výdělkářské podniky jako hospody, chantanty a podobné místnosti. Majetník divadla, ať je to již soukromník, nebo družstvo, hledí, aby měl z něho zisk. Dosud však nebylo nikde slycháno, že ctnost přináší zisku, a proto i divadla, jak dnes jsou, řídí se dle hesla: budeme hráti, abychom měli plno v pokladně. A proto se dávají kusy, které hoví lidským náruživostem. Dnešní divadla jsou v pravém slova smyslu universitami cizoložství, duševního a skutečného smilstva. Dnešní divadla, ani zemské a dvorní nevyjímaje, mají dobrý svůj díl na demoralisaci lidu.

Finance družstva Vlasti. Členové družstva dostali s tímto číslem »Vlasti« výroční účty, i budiž mi dovoleno, abych k nim některé poznámky přičinil. Kdož by z pánů členů mínil se ve valné hromadě na to a ono doptávati, račiž mi to dříve laskavě sděliti, abych mohl s sebou vzíti účetní knihy. Mámeť několik účetních knih velkých a přes 20 menších příručních, a tu jest přirozeno, že je nemohu s sebou všechny bráti do valné hromady.

Splátkou hypotekárního dluhu v částí 9625 zl. zbavili jsme se sice velikého úrokového břemene, ale zároveň jsme proto celý rok cítili finanční nedostatky. R. 1899. byl první v trvání družstva, kdy jsme zůstávali dlužni tiskárně i různým literárním pracovníkům honorářů. Ale již v lednu 1900. jsme zase všecko dohonili a veškeré nedoplatky vyrovnali. Koupí domu ztratili jsme na celé čáře úroky z kapitálu, ba naopak, ještě platíme úroky těm dárcům, kteří si je do smrti vymínili. Jsou to úroky ze sumy přes 12.000 zl., ale jsou to úroky mírné, levnější, než bychom jinak záložnám nebo bankám platiti musili.

Příjem z časopisů klesl, vydání však se nezmenšilo. Tento stav bude trvati i dále a bude stále horší, neboť cena papíru i sazby stoupla, i napravil by se jen vlastní tiskárnou, o jejíž zařízení všemožně usilujeme.

Stav členských příspěvků zůstal skoro týž jako loni, ale bude každým rokem menší, neboť nových členů nepřibývá a ze starších každý rok jest jich mnoho, kteří 50 zl. doplácí. I tento finanční stav družstva, který byl 15 let jeho pružinou, volá po vlastní tiskárně. Ve společných vydáních docílili jsme četných úspor, ale velmi nám přitížil deficit Historického kroužku ze XIV.

správního roku a závazné úroky dárčům kapitálu. Upozorňuji na novou daň: školní příspěvek z *aequivalentu*. Fondům: pro kat. spisovatele, knihovnímu a sociálnímu vede se dobře, ale jejich kapitál půjčen jest do domu a do obchodu. Až bude dům prost dluhů a ponese užitek, uloží se opět kapitál podle sumy jednoho každého z těchto fondů. Finanční výhoda záleží v tom, že bychom v záložně platili veliké úroky, kdežto sami bychom dostávali z peněz fondů pouze $3\frac{1}{2}\%$.

Domovní daně stouply, neboť zemské přírážky činí již 54%. Ještě i tento rok bylo třeba různých výloh na zařizování a úpravu bytů, ale budoucího roku se již tento výdej zmenší. Pokrývač žádá novou krythu celé domovní střechy, snad bude třeba nahraditi ten onen nahnilý trám novým, zdravým dřevem, takže bude dům potřebovati stálých a různých vydání, ale úpravy bytů již nebudou mnoho vyžadovati, ty jsou r. 1898. a 1899. dány do pořádku.

V papírnickém závodě nebude budoucně různých vydání, která byla splacena jednou pro vždy. Snad i daň bude menší, aspoň jsme za to žádali.

Účty družstva Vlast rostou v té míře, že je již nemohu zmociti. Tato zpráva za pomoci účetní síly dala mi nesmírně mnoho práce, a to zvláště proto, že nemám klidu k práci. Jako správce domu, administrator družstva a zástupce pap. závodu jsem stále tázán na to a ono, jsem stále navštěvován a z práce vyrušován, kdežto pokladník potřebuje naprostého klidu ke své práci. A jelikož ke všemu tomu dosavadní výpomocná síla účetní, která zde pracovala vždy ve středu a v sobotu, od 1. ledna 1900. náš závod opustila, ježto jí výbor odepřel zvýšení platu, bude třeba od podzimku r. 1900. stálého a odborného účetního, o čemž podám na valné hromadě určitý návrh.

Přecházím k papírnickému závodě družstva. Ach, to dítě bolesti, co již zkusilo potup a pomluvy a jak je v Praze odstrkováno! Každé židovské, liberální, protikatolické dítě jest více milováno, živeno a podporováno nežli toto naše dítě katolické! Proč jsme tento závod založili? Z mnohých důvodů:

1. Abychom mohli s katolickým tiskem ven, na ulici, na oči obecnosti. U Dominikánů byli jsme pět let, ale byli jsme schováni uvnitř domu a tím se stalo, že nás neznali ani sousedé nejbližších domů, když se na nás naši přátelé dotazovali. I bylo naší touhou proniknouti s tiskem ven, aby nás obecnost poznávala ne z pomluv, ale z vlastního nazírání. Jsme na konci Prahy, blíže Vinohrad, i proudí naší ulicí obecnost z Vršovic, z Vinohrad, částečně z Nuslí i Pankrace a z Prahy, a tu si prohlíží sta lidí »Kat. Listy«, »Obnovu«, »Č. Východ«, »Kříž a Marii«, »Vlast«, »Vychov.«, »Děl. Noviny«. Zufiví nepřátelé církve a hlavně studující ze středních škol před tímto katolickým tiskem plvají, chechtají se, spílají a nadávají, ale lidé buď zvědaví nebo dobří jdou dovnitř a koupí si to a ono. Děti kupují »Č. Jinocha« a »Rajskou Zahradku«, dospělí »Kat. Listy«, »Slova pravdy«, »Časové úvahy«, »Anežku«, »Poklad věřících« a různé naše i jiné časopisy, katolické modlitby, kalendáře, naše knihy a brožury. Křížů a Marii prodáváme každého čísla na 100 exempl. Všecko to jde sice pomalu a těžko, velmi těžko, ale jde to přece — a v tom spočívá veliký význam papírnického závodu družstva Vlast, neboť tím se literární snahy družstva prakticky provádějí. Zvláštním zjevem při tom jest, že právě nejnižší třídy obecnosti v této propagandě katolického tisku nejvíce přispívají, ba některé osoby pro nás i horlivě agituji. Abych jen tři příklady uvedl: jedna služka odebírá od nás tři časopisy, jedna žena přičinila se, že jsme prodali do Žižkova přes 20 katolických kalendářů a jeden zástupce závodu kupuje u nás denně »Kat. Listy«, odebírá ze závodu »Vlast«, kupuje odtud všechny potřeby pro svoji rodinu, pro závod, v němž pracuje, a dal by pro nás svoji duši. — Máme-li na zřeteli pravidelnou, horlivou a úspěšnou činnost Literární sekce a tuto propagandu tisku, musíme s důrazem odmítnouti výtku, jakoby papírnickým závodem proměněno bylo »literární« družstvo v »papírnické« družstvo. Naopak: družstvo nebylo nikdy tak literárně činné jako nyní.¹⁾

2. Druhým důvodem nám bylo, aby tu byl závod prost vší frivolnosti a protikatolické tendence, závod s ušlechtilými obrazy katolickými, vůbec závod, do něhož by mohlo vstoupiti i nevinné dítě a každý zbožný křesťan. Pohled'te na závody, které si dávají jméno křesťanské — p. Kotrbův vyjímaje — a shleďte všude stopy buď liberalismu buď frivolnosti a nestoudnosti.

3. A to nic není, že vylučujeme z obchodu židy, nic, než co jest nezbytně nutné, od nich nekupujeme, a že mezi křesťany máme na zřeteli, kde to

¹⁾ Také se o nás řeklo »kramářské«. Nejlépe tedy všechny krámy přenechat židům a liberálům a při tom nafíkat, že není katolických závodů!!

jen jde, dobré katolíky! My podporujeme křesťanskou krev a ulehčujeme živo-
bytl těm, kdož věrně slouží Bohu a věrni zůstávají církvi.

4. Čtvrtý, velice důležitý důvod, založení papírnický závod družstva, byl ten, oživit finance družstva. Družstvo stárne, zevšedňuje; doba rozkvětu jeho přešla a nevrátí se více, neboť oči mladých hledají zase u mladých pastvu a stravu a odvracejí se od nás. To jest přirozený osud každého podniku a spolku. Není za těžko spolek založit, ale udržetí jej stále v síle a svě-
žesti, k tomu jest třeba napjetí všech sil, duše i těla. A proto, abychom nehnili, nezevšedněli, příliš hluboko neklesali a finance družstva oži-
vili, založili jsme papírnický závod. A účinky: náš styk s katolíky se oživil; píší nám, navštěvují nás, my si s nimi pohovoříme, v dopisech názory s nimi si vyměníme, jim všelijak v Praze posloužíme a za to zase pro družstvo je na-
kloňujeme, k obětem pro ně přivádíme. K nám přicházejí katoličtí inženýři, profesori a vůbec úředníci různých kategorií. Něco si koupí, něco si prohlédnou a myšlenku naši nesou dále a dále po Praze i na venek, čímž se známost o družstvu šíří a láska k němu oživuje a sesiluje.

V neděli a ve svátek obchod zavíráme bez ohledu na dobu roční. Den před posledním Božím Hodem vánočním padl ku př. na neděli. To jest nej-
větší obchodní den; mohli jsme tržiti mnoho peněz, snad nejvíce z celého roku, ale Bůh a církev stojí u nás výše než mamon — závod byl zavřen v ne-
děli, jakož i oba následující dny. Tím ztrácíme ročně sice mnoho, ale stojíme tu oproti obchodnímu mamonu, jenž odpírá v nedělích a ve svátcích služeb-
nímu personálu služeb Božích, jako závod katolický, dávající příklad, kterak mají býti svčeny neděle a svátky a kterak má býti šetřeno duší osob v závodech pracujících.

Máme-li na zřeteli všechny tyto ideální stránky našeho pap. závodu, sty-
dětí se za něj věru nemusíme; a máme-li na zřeteli všecku tu nepřítelů různých kruhů, kterouž, Bůh dá, vytrvalostí, houževnatostí a trpělivostí přemůžeme — dosti jsme vykonali, když jsme vytěžili tolik — 1792 Kč 32 h — aby mohl býti zapraven byt, který účelu tomu věnujeme, a krámská, která zboží prodává. Hmotné škody nemáme a mravního zisku dosáhli jsme dosti. T. Škrdl.

—*—

Paběrky z novin a z veřejného života.

Milostivé léto v Římě slavným způsobem bylo zahájeno o Štědrém dnu dne 24. m. m. od Jeho Svatosti papeže Lva XIII. předepsanými obřady církev-
ními. Účastenství vznešených osobností, cizinců i domácího lidu bylo veliké. Přítomen byl diplomatický sbor i římská šlechta. Slavnost začala o půl jedenácté hodině dopoledne v kapli sixtinské vzýváním Ducha sv., načež odebral se svatý Otec u velkém průvodu do předsíně basiliky sv. Petra. Mezi vynikajícími osob-
nostmi, které slavnosti byly přítomny, uvádějí se princezna švédská, vévoda z Alençonu, hr. Traniova, sestra zesnulé císařovny a královny Alžběty. —
Začátek milostivého léta ohlášen byl svatopetrským hlavním zvonek. Sv. Otec Lev XIII. čekal již na trůně obklopen kardinály a nesčíslným duchovenstvem v rozlehlé předsíni basiliky sv. Petra, jež k účelu tomu zvláště upravena byla v uzavřený sál. Sv. Otec, jakmile ozval se zvon, povstal na trůně a odebral se ke svaté bráně, aby ji otevřel. Velkopenitenciář kardinál podal sv. Otci zlaté kladívko, biskupy vlášskými darované, a sv. Otec modle se slova žalmu: „Otevřete knížata brány své, brány věčnosti otevřte se, ať vejde slavně král věčnosti!“ udefil třikrát kladívkem na bránu. Brána byla již ovšem připravena, aby rychle strhnuta býti mohla. Mezi tím, co svatopetrští kamenníci bránu rychle rozebírali, svatý Otec seděl na trůně. Penitenciáři basiliky omyli potom práh a veřeje sv. brány svčnou vodou, načež sv. Otec za zpěvu žalmu „Jubilate Deo“ poklekl na prahu sv. brány, v pravé ruce drže papežský kříž, v levici hofící svčnou svíci. Zdvihnuv se, první vkročil do basiliky sv. Petra a za ním kardinálové, hosté a lid. V tom okamžiku rozezvučely se zvony na všech věžích věčného města, zvěstující počátek milostivého léta. U oltáře nedaleko sv. brány usadil se na trůně svatý Otec a připustil k holdu členy arcibatrstev, která po celý rok u sv. brány státi budou jako čestná stráž. Na to odebral se sv. Otec k hlavnímu oltáři ke hrobu sv. Petra, odkudž udělil papežské požehnání. O půl druhé hodině kapli Nejsv. Svátosti odebral se sv. Otec do svých pokojů. Když u hlavního oltáře se objevil, ozvaly se tisíce hlasy provolávající „slávu“ vznešenému náměstku Kristovu! — Na svatém Otci patrna byla veliká radost,

že dočkal se zahájení milostivého léta, hlas jeho byl slabší než jindy, ale údery kladívkem na sv. bránu velmi silné. Zástupy lidu chovaly se zbožně při celé slavnosti, též na ulicích byl zachován úplný pořádek. Současně, kdy sv. Otec otevíral sv. bránu u sv. Petra, kard. Satolli otevřel sv. bránu u svatého Jana v Lateráně, kard. Vinc. Vanutelli v basilice Panny Marie Větší, kard. Oreglio u sv. Pavla.

Sv. Otec Lev XIII. jmenoval slavného historika dvorního radu prof. Dr. Ludvíka Pastora v Innosti komandérem řádu sv. Sylvestra. — Jak Corriere d'Italia píše, jistý Jesuita měl v městě Aquile kázání. Brzy přišlo k němu deset mladých dam z vyšších rodin s otázkou: zdaž jest jim volno obětovati po jednom roce ze života svého na ten úmysl, aby sv. Otec dožil se 100 let. On jim odpověděl, že jest to záslužné, ačkoliv neví se, splní-li Bůh vůli jejich. Po té všech 10 dam uchýlilo se do Říma, kdež se v jednom klášteře na rok usadily. Sv. Otci sdělily to zvláštní adresou, vlastními jmény podepsanou. Sv. Otec přijal je dne 4 prosince minulého roku ve zvláštní audienci a vyslovil potěšení nad jejich vůlí.

Bláskn lidumil v Americe. Shledalo se, že po biskupu Ludvíku de Goebriandovi, který nedávno zemřel v sirotčinci, nezbylo na penězích více nežli šterl. 212. Staříček prelát ten, který se dožil vzácného stáří 82 roků, býval za svého mládí bohatcem. Páčilo se jmení jeho na milion dollarů, ale všechno rozdál nepozorovaně rozličným dobročinným katolickým ústavům, kostelům, jakož i chudině. Nejmilejším jeho přáním bylo, aby zemřel chud mezi chudými, přání to nesnadné k vyplnění bohatému člověku, který není marnotratníkem. Onen sirotčinec, ve kterém pozemskou pouť svou dokončil, těšil se zvláštní jeho přízni. Byl to právě ten ústav, jemuž nejvíce darů vyprosil a sám ze své kapsy také daroval. Když pak cítil na sobě křehkost vysokého věku, odebral se tam.

Jubileum lužického mecenáše. V listopadu m. r. slavil Jakub Herrmann, farář a kanovník ve Wotrowě v Lužici, 40leté jubileum kněžské. Týž náleží k nejobětivějším podporovatelům nepatrné literatury srbsko-lužické. Již 9 let vydává svým nákladem nejlepší lužicko-srbský měsíčník »Lužici«, na niž několik set ročně doplácí, poněvadž nedosahuje počet odběratelů ani 150. List tento jest psán jediné oprávněným skladným pravopisem a latinkou, kdežto všechny jiné jsou tištěny švabachem. Narodil se 6. května 1836 ve Swinarně, studoval v lužickém semináři na Malostranském gymnasiu a bohosloví v Praze, vysvěcen byl r. 1859; kaplanoval v Kamjenici a Kulowě, r. 1861. stal se katechetou v Budyšině, r. 1866. vojenským kaplanem, r. 1867. vrátil se na své místo a po 2 letech stal se farářem ve Wotrowě, kdež působí 30 let. Přejeme zasloužilému knězi a vlastenci ještě hojně let a vděčnosti u svých rodáků, zvláště však, aby počet odběratelů »Lužice« se značně zvýšil. (L. † 4.)

Dr. Fr. Smolka. Někdejší předseda poslanecké sněmovny, dr. František Smolka, zemřel 4. prosince 1899. František Smolka narodil se 4. listopadu r. 1810. v Kaluši, v kraji tenkrát stryjském, nyní okr. kaluškém, jako syn vysloužilého rytmistra hulánského. Matka jeho rozená Nemethyová byla dcerou rakouského úředníka. Odbýval právníká studia, vstoupil r. 1834. jako praktikant k fiskálnímu úřadu ve Lvově, odkud však opět záhy vystoupil, stav se účastníkem široko rozvětveného spiknutí a přece nechtěl jednati proti přísaze, že jako státní úředník nebude náležeti nikdy k tajné společnosti. Obrátiv se tedy k advokacii, stal se záhy jedním z náčelníků spiknutí, odpíral však vždy straně radikální, která chtěla vyvolati povstání hned, neboť žádal, aby národ k tomu nejprve byl připravován. Roku 1841. bylo spiknutí vyzrazeno, a Smolka s jinými druhy zatčen a po čtyřletém vyšetřování odsouzen k smrti, leč na základě amnestie propuštěn byl záhy na to, a poněvadž mu byl doktorský diplom spolu s advokací odňat, žil až do r. 1849. v ústraní. Rokem jmenovaným ocitnul se jako zástupce polské Národní rady na slovanském sjezdu v Praze, s jehož směrem však nesouhlasil, pročež se odebral ještě před násilným koncem sjezdu do Vídně, aby se přesvědčil, jak tam věc stojí. Zde obdržel zprávu, že byl zvolen za poslance kraje lubačovského a také pak v tehdejší říšské radě ihned ocitnul se v popředí, zvolen byv do výboru pro vypracování ústavy. Ve sněmovně hlasoval s levicí, byl pro slyšení uherské deputace a radil vládě, aby se dobrovolně vzdala italských území, tehdy vzbouřených. Za to byl miláčkem vídeňského lidu, jenž právě se chystal k revoluci, ale použil oblíbenosti svojí ku krocení vášní. Dne 6. října byl přítomen vzbouření vídeňského pluku, jenž

nechtěl táhnouti do Uher a octnul se uprostřed ohně s obou stran, takže jen náhodou vyvázl neporušen. Téhož dne za okolností nebezpečných snažil se zachrániti život ministra války hr. Latoura, jež mu však lůza vyrvala z rukou, načež byl Latour ubit klacky a pak na lucerně oběšen. Smolka sám byl při tom povalen. V Kroměříži, kam byl říšský sněm přeložen, zvolen byl Smolka za předsedu a jako takový zdráhal se vyhověti přání vlády, aby dal ve sněmovně přečísti císařský manifest, kterým se zaváděla oktroyovaná ústava. Sněmovna byla pak prostě obsazena v noci vojskem a manifest nalepen na rozích ulic. R. 1861. vrátil Smolkovi jeho politickou činnost a zesnulý vynikal od té doby jak na říšské radě, tak ve sněmu haličském jako vynikající parlamentárník; dne 14. března r. 1881. pak byl zvolen předsedou poslanecké sněmovny, jímž zůstal až do 17. března 1893., kdy složil mandát. Po celý tento čas náležel dr. Smolka již pravici a byl rozhodným federalistou a jako takový r. 1863. odešel s ostatními Poláky z říšské rady, kam se teprve po čtyřech letech navrátil. Od r. 1893. bývalo o zesnulém již jen zřídka slyšeti, obyčejně jen u příležitosti jeho onemocnění, neboť vysoký jeho věk spolu s neduživostí bránil mu v každé veřejné činnosti. Smolka byl po celý život svůj příkladem ohnivého vlastence a přes to, že v mládí zapletl se do spiknutí a k smrti byl odsouzen, náležel vždy k rozvážným mužům a neschvaloval politiku zoufalých podniků, která měla až do r. 1863. tak mnoho přívrženců mezi Poláky. Proto také neměl účastenství v nešťastném povstání z r. 1863., neboť jeho beznadějnost předvídal.

Jan Křt. Votka †. Konvent sv. Ignáce v Praze podal do veřejnosti truchlivou zprávu o úmrtí vynikajícího člena svého P. Jana Křt. Votky. Zemřel dne 24. prosince v 76. roce věku svého a 46. roce života řeholního po životě plném práce a námah zbožnou a příkladnou smrtí. P. Votka, osobnost to po celých českých vlastech známá, narozen byl v Lysé dne 25. června roku 1825., v řádu složil slavnou profes 15. srpna 1871. R. 1848. za bouří pražských stál Votka se Sladkovským na barikádách. Votka byl muž v každém ohledu vynikající, hluboké učenosti a též neobvyčejné výmluvnosti. Za jeho kázáním, ať si na misiích, anebo příležitostním, hrnuli se zástupové. Konal mnoho cest v zájmech nejen řádu, ale i katolické církve. Poslední jeho cesta — tušíme — byla na Balkáně. Měl důvěrné styky se Strossmayerem, a kardinál Rampolla psával mu každoročně k jmeninám kratičké blahopřání. Poslední jeho a zřejmě největší a nejtěžší prací bylo, že snášel s neúmornou pílí dějepisný materiál ku svatořečení blahoslaveného Hroznatý. Dílo toto jest korunou jeho bohumilých děl a mluvíme zřejmě ze srdce všech jeho ctitelů a přátel, díme-li, že koruna tato bude i korunou jeho věčné slávy. Mnohé a ustavičné práce konečně ztrávily jeho mohutné tělesné i duševní síly. Poslední 2—3 léta bylo na něm pozorovati pozvolné ubývání sil. Pohřeb vedl praelat Dr. Fr. Krásl a nad hrobem mluvil kanovník Dr. Mikuláš Karlach.

Jan Ev. Kosina. V Olomouci zemřel vynikající vlastenec a filolog Jan Ev. Kosina. Zvěčnělý byl synem kováře v husarském pluku a prošel tudíž s otcem kus světa. Narozen v Josefově dostal se ve 12. roce do Debrecina v Uhrách, na to do Sv. Hypolyta, do Vídně, do Slavkova na Moravě a konečně do Břežan v Haliči, kdež chodil do školy obecné a studoval gymnasium. Jaké to křížování duchů různých národů a jazyků prošlo duší českého synka, ale jeho český kofen, jeho česká duše v nich neutonuly. Ducha národního probudil v něm v Bohdanči básník J. Langer. Vystudovav universitu ve Lvově věnoval se studiu literatury ruské, polské a české. Působil jako gymnasiální profesor v Hradci Králové, jako gymn. ředitel v Olomouci a jako zemský inspektor v Čechách. R. 1888. uchýlil se na odpočinek nejprve do Bohdanče a pak do Olomouce. Kosina byl vysoce vzdělaný filolog, vytříbený aesthetic a mládeže otcovský profesor a ředitel. Vděčný žák věnoval mu v mor. »Hlasu« ze dne 13. prosince krásný feuilleton.

Zolovy spisy. V londýnském »Athenaeu« p. Vizetelly podává literárnímu obecnstvu zpodobení i obranu, proč se neodvažuje přeložiti — ač je vyzván i Zolou autorisován — Zolovu »Plodnost«. Žádný londýnský nakladatel by se neodvážil dílo vydati tak, jak Zola je napsal; ohledům na anglické čtenářstvo padla by za oběť nejméně čtvrtina díla. A tak zase neodvažuje se p. překladatel Zolovo dílo seškrtati — ergo Angličané zůstanou zatím bez »Plodnosti«. Šťastní Angličané! ti nemají svého Villmka, jenž by zaplavoval jejich vlast překlady Zolových spisů.

Vypsání ceny. »Katolický spolek tiskový v Praze« vypisuje cenu 100 K za nejlepší populární psanou poučnou práci z oboru jakéhokoliv (historického, sociálního, apologetického, paedagogického a pod.) Práce bude uveřejněna v »Hlasech katolického spolku tiskového« a ještě zvlášť honorována. Konkursní termin trvá do 1. srpna roku 1900. Práce s heslem na spise i na obálce, v níž uzavřeno jméno autorovo, buďtež zaslány buď místopředsedovi spolku, prelátu dru Františku Kráslovi (Praha, Hradčany), nebo jednateři spolku univ. profesoru dru Josefu Tumpachovi (Praha, III-250).

Jednoty katolických tovaryšů. Utěšená je statistika těchto středisk katolických dělníků a řemeslníků. Rodina šlechtného Kolpinga rozmnožila se dnes po celém světě, a první nástupce Kolpingův, horlivý kanovník Schaeffer v Kolíně nad Rýnem, který po třicet roků pro jednoty pracuje, může s radostí pohlížeti na rozkvět Kolpingova dědictví. Jak známo, je předsedou pro Rakousko-Uhersko J. E. kardinál Gruscha, arcibiskup vídeňský, který byl, jsa ještě prostým knězem, důvěrným přítelem Kolpingovým. Přehledný obrazec jednot katolických tovaryšů jeví se takto: V Rakousku 193 jednot, 67 vlastních domů, v Uhrách 64 jednot, 20 hospiců, v Bavorsku 196 jednot, 37 vlastních domů, v Sasku 13 jednot, 5 hospiců, v Badensku 49 jednot, 9 hosp., ve Württembersku 47 jednot, 9 hosp., v Prusku 436 jednot, 153 vlast. domů, v Hesensku 8 jednot, 4 hosp., ve Švýcarsku 36 jednot, 6 hosp., v Holandsku 8 jednot, 8 vlastních domů, v Lucembursku 2 jednoty, 2 vlastní domy, 2 hospice, v Belgii 2 jednoty, 2 vlast. domy, 2 hosp., v severní Americe 7 jednot, 3 hosp., v Římě, Paříži, Londýně a Štokholmu 1 jednota. — Celkem tedy 1065 jednot, 269 vlastních domů a 60 hospiců. Nejzajímavější je věru při tom okolnost, že v Prusku, odkudž vyšel »Kulturkampf«, je největší počet jednot i vlastních domů. (L+9.)

Katolické spolky v Německu. Na posledním sjezdě katolíků Německa v Nise konaném přišla také na přetřes statistika katolických spolků v Německu. Dle toho jest po Německu rozvětveno 700 spolků katolických pro mladistvé dělníky a učeníky. Orgánem katolického dělnictva je známý časopis »Arbeiterwohl«. Katoličtí tovaryši jsou zorganizováni v 1059 spolcích, které mají 329 spolkových domů a 80.000 členů. Pro katolické dělnice jest v Německu zorganizováno 40 spolků, které čítají asi 6000 členek. Obchodnická omladina katolická má 100 spolků a kongregací, ke kterým patří 11.000 členů. Katoličtí obchodníci v Německu vydávají svůj odborový spolkový orgán »Mercuria«. Studijní mládež katolická je spolčena v kongregacích mariánských, které čítají na 3000 členů. Konečně dlužno uvést důležitý spolek katolický »Windthorstbund«, ve kterém jest zorganizována katolická inteligence. Windthorstův spolek jest politický a má za účel připravovati voličstvo k volbám a při volbách míti dozor.

Církevní oddělení při museu království Českého odbyvalo 20. prosince o páté hodině večerní v budově musejní ustavující schůzi. Účastníky uvítal místopředseda společnosti musea, vládní rada rytíř Tomek, načež předseda přípravného výboru, m. kanovník Dr. Jos. Doubrava, vzpomnul činnosti křesťanské akademie v oboru sbírek křesťanských památek a zejména též zásluh zesnulého ndp. kardinála knížete arcibiskupa Schönborna. Lvi podíl na uskutečnění církevního odboru musea náleží farářům žižkovskému Ed. Šittlerovi. Ke konci vyslovil řečník naději, že kulturní poslání musea zřízením oddílu nejvyššího kultu získá vyšší význam, a že práce podniknutá ponese zlaté ovoce. Na to děkoval jménem musejního výboru p. prof. dr. Jirůš za spolupráci dosavadního výboru. Dosavadní jednatel dp. farář Šittler přečetl pak smlouvu mezi musem a církevním odborem uzavřenou. Při volbách, které následovaly, zvolen byl za předsedu kanovník Dr. Jos. Doubrava a jednatelem farář Ed. Šittler. Po skončené valné hromadě následovalo několik přednášek; přednášeli pp.: prof. Koula, císařský rada Felzmann, farář Šittler a univ. docent dr. Boh. Matějka. Ve schůzi přihlásilo se 33 nových členů.

Musem klasických náboženských obrazů zříditi hodlá Lvova společnost rakouská ve Vídni. Museum bude zároveň stálou výstavkou i tržnicí. Tímto způsobem má se pomáhati tomu, aby cenné reprodukcce cenných děl starých i nových mistrů šířily se v katolických rodinách, a spolu výběrem musea Lvovy společnosti účinkovalo se i na třibení vkusu v obecnstvu.

Z »Růžencové výroby«. Den 19. m. m. byl radostný pro chovanky ústavu »Růžencové výroby«: konala se tam slavnost stromku vánočního. Sešla

se četná, vybraná společnost, sestávající hlavně z výboru ústavu a z ostatních dobrodinců. Chovanky přednesly nejprve vánoční hru »Pouť sirotka« z dovedného pera p. říd. učitele Jos. Flekáčka, který hru tu zvlášť pro výrobu složil. Četné zpěvy mají melodii zpěvů »Z čarovné noci« — kterážto hudební kompozice slouží k nemalé cti svému tvůrci, panu Knorrovi. Průvod na harmonium obstarala se zvláštní ochotou baronesa Helena z Helversenů. Dojem celé hry byl velice příznivý, místy velmi dojemný, jinde zábavný i došel u vzácného posluchačstva všeobecné pochvaly. Po hře pronesla jedna z chovanek přivítání. Potom odebrali se všichni do veliké síně pracovní, kde již zářil vánoční stromek a kolem něho rozloženy byly na dlouhých stolech dárky pro chovanky: oděvy, obuv, knížky, ovoce, štědrovky atd. Radosti nebylo konce. I zde za dárky měla jedna z chovanek přiměřené poděkování.

Konference sv. Františka Regis konala dne 28. listopadu o 7. hodině ranní oslavu své úspěšné činnosti. Konferenci podařilo se po obětivé a neúporné práci dopomoci pěti stům různých rodin ke sňatku svátostnímu a k legitimaci jejich nemanželských dětí. Po krátké promluvě předsedy oddáni byli při té příležitosti dva chudí snoubencové, kteří od dobrodinců byli obdarováni. Na to sloužena mše sv. za dobrodince a Bohu na poděkování. Veliké množství příznivců účastnilo se této slavnosti, mezi nimi zvlášť i Jeho Osv. Vojtěch hrabě Schönborn.

Církev a věda. Stále se vytýká katolické církvi, že jest tmářská, zpátečnická, že nepodporuje věd a umění a že se protíví pokroku ve vzdělanosti. Skutky však dokazují, že církev vždy a všude podporovala vědu a vzdělanost. Dokladem toho jest, že prvním z Evropanů, který se zabýval studiem sanskritu, byl bosonohý karmelitán Fr. Paulinus a S. Bartholomaeo. Tento učený mnich vydal již roku 1790. v Římě první gramatiku sanskritu a položil tím základ ke studiu tohoto jazyka, který jest důležitý pro srovnávací slovanský jazykozpyt. Mnich Paulin narodil se v Hofu v Dolních Rakousích r. 1748. z chorvatských rodičů. Tito se byli vystěhovali z Chorvatska do Rakous. Navrátil napsal stručný životopis tohoto podivuhodného učenice v Janežičově »Glasniku«. Má tedy katolická církev v té věci přednost nevšední. Podporuje učenice, dává dovolenou učeným kněžím na zkušební cesty, aby se tak obohatili vědomostmi a dělali církvi čest. Církev nepotřebuje jen kněží zbožných, nýbrž také vzdělaných, aby stáli na výši doby. Neboť jen zbožný a vzdělaný kněz si dnešního dne získá úctu mezi intelligencí. (L. † 4)

Valný sjezd katolické vědecké společnosti Görresovy. V Ravensburgu konán byl minulého roku po tři dny valný sjezd katolické vědecké společnosti založené Görresem pro katolíky Německa. Předsednictví svěřeno známému učenici baronu Hertlingovi. Prvního dne přednášel biskup Dr. Keppler z Rottenburgu o tematě, jsou-li katolíci ve vědě pozadu. Tato věta jest nyní běžnou zbraní, kterou liberálové nám katolíkům neustále házejí pod nohy. K tomu ke všemu najde se u nás dosti naivních lidíček, kteří ve své mladistvé nezkoušenosti sami přetřásají toto téma, proč tak zvaná intelligence se nehlásí ke straně katolické. Zde neleží vina na intelektu, ale hlavně na srdci, na mravech, na náruživostech naší zkažené generace. Společnost Görresova čítala r. 1898. úhrnem 2.869 členů. Měla za minulý rok 452.089 marek příjmů. Společnost Görresova připravuje druhé vydání státního slovníku, který vyšel u Herdera.

»Kalorikmik.« Nejmeně známým, ale snad nejsamostatnějším novinářem celého světa bude asi p. Moller, ředitel a prvý redaktor časopisu »Kalorikmik«, který tlačí a vydává se v Gotthabu, v Gronsku. »Kalorikmik« je měsíčník v jazyce Eskymáků psaný. Redaktor je zároveň sazečem, tiskařem i vydavatelem svého časopisu. Předplatné obnáší i s donáškou do domu za čtvrt roku: dvě arktické kachny; ročně dvě vyrostlé kuny nebo jednu lišku; jednotlivá čísla prodávají se za slipky, vejce atd. Pan Moller vystavěl si dřevěný domek a opatřil ho červeně natřenou střechou, co u Eskymáků znamená ohromné bohatství.

Různé. Fr. Lepař, bývalý ředitel českého gymnasia v Jičíně, zasloužilý paedagog a plodný spisovatel, zejména v oboru filologie, zemřel 21. prosince v Jičíně. — Před vánočními pochován byl největší dobrodinec Prahy a vůbec veliký mecenáš, Alois Oliva. V závěti své obdaril značnými obnosy vlastenecké a dobročinné spolky a ústavy. — Zemský hejtman Dr. Ebenhoch jako dramatický básník. V zemském divadle v Linci sehrán byl sociální časový obraz »Nerozluštěné otázky« od Dr. Ebenhocha. Kus byl obecenstvem vlídně přijat. — Slovinský obchodní a živnostenský spolek zřizuje se právě

v Gorici Prvním cílem spolku jest Slovinská obchodní škola, živnostenská banka a informační kancelář. — Časopis »Mír« přestěhoval se z Olomouce do Kroměříže. Přejeme mu tam všeho zdaru. — »Světýzor« zanikl, splynuv se »Zlatou Prahou«. Se stanoviska uměleckého vykonal »Světýzor« mnoho dobrého, ale se stanoviska náboženského litovati ho nemusíme: byl to sloup liberalismu a nepřítel našich snah — a ten padl. — Kanovník Fr. Steinberger v Ostřihomě obětoval 1000 K odměny na dílo o 900letém katolickém školství v Uhersku.

ÚMRTÍ.

Dr. Janko Pajk. — 7. listopadu zemřel v Lublani po dlouhé nemoci velice pilný slovinský spisovatel prof. dr. Janko Pajk. Narodil se v Savinjském údolí ve Štyrsku 14. prosince r. 1837. Střední školu vystudoval v Mariboru s výborným prospěchem. Jeho učitelem slovinštiny byl Davorin Trstenjak, známý slovinský spisovatel a archaeolog. Od r. 1858.—1862. studoval J. Pajk ve Vídni slavistiku a klasické jazyky. Po vykonaných zkouškách byl r. 1862. jmenován suplentem na gymnasiu v Gorici. V té době uveřejnil svůj prvý spis: »Nekteri fonetični zakoni našega jazika«. Přesídliv z Gorice do Kranja a pak do Mariboru (1867.), byl činným i na politickém poli slovinském. Psal články pro »Slovenski Narod« tehdy ještě v Mariboru vycházející a též při různých příležitostech měl politické řeči. Tím si ovšem rozněval vládu, zvláště však se stal u vlády neoblíbeným, když r. 1870. 13. srpna s profesory mariborského gymnasia Majcigerem Šumanem a dr. Žagarem podal ministerstvu memorandum, jež odůvodňovalo potřebu slovinského nižšího gymnasia v Mariboru. Po dvou letech teprve přišla na toto memorandum odpověď: ministerstvo prof. Pajka přesadilo z Mariboru do Nového Města (v Kraňsku). Pajk vládu sice prosil, aby ho ponechala v Mariboru, avšak jeho žádost byla oslyšána. To ho tak popudilo, že se vzdal r. 1872. státní služby, posvětiv všechny své síly národní práci. Vydal toho roku své »Vybrané spisy« politického, národohospodářského a poučného obsahu a začal pilně pracovati na literárním poli. Redigoval belletristický list »Zora«; měl z počátku mnoho přátel a příznivců, ale když se Pajk pustil do polemiky s prof. Stritarem a Levcem, přestala »Zora« r. 1877. vycházeti. Také Pajk utíchl na nějaký čas na slovinském literárním poli. Téhož roku vstoupiv zase do státní služby, dostal profesorské místo v Riedu v Horních Rakousích, avšak po dvou měsících se ho sčekl a dal se zapsati na štyrsko-hradecké universitě jako mimořádný posluchač filosofie. Dosáhnuv doktorátu (1877.) na základě disertace: »Theorie der menschlichen Nachahmungen« vstoupil zase do státní služby (r. 1879.) a stal se profesorem na německém gymnasiu v Brně, kdež zůstal do r. 1887. a od tohoto roku do července loňského roku byl profesorem ve Vídni. V té době vydal »Platons Metaphysik im Umriss«, »Sallust als Ethiker« a své největší a nejvýznamnější dílo: »Praktische Philosophie. Ein Hilfsbuch für öffentliche und private Erziehung«. Toto poslední dílo jest nejdokonalejším ze všech jeho prací. Pajkova německým jazykem psaná díla jsou poměrně lepší, nežli slovinsky psaná. Ačkoliv jeho slovinština byla poněkud tvrdá, přece napsal též v poslední době dosti slovinských spisů jako: »Donoski k filozofičnej terminologiji«, »Svobodne misli o naši izobrazbi« atd. Psal do »Kresu«, do »Letopisu«, do »Zvonu«, »Kalendáře spol. sv. Moh.«, »Slovenského Právnicka« a do »Slov. Naroda«. — Nervósa, kterou dostal pro přílišné duševní namáhání, sklátila ho do hrobu. Sotva dokončil loňského roku školní rok, odebral se do Kranja načerpat nových sil, nemoc jeho však byla nezhojitelnou. Když se ku konci září odebral do Lublaně, byli jeho dnové sečtení. Ve svém životě mnoho pracoval, ale též mnoho vytrpěl, což mu zkrátilo život. Naj v miru počiva!

Włodzimierz hr. Dzieduszycki. — Poláci ztratili 21. září muže pro národ obětivého, naprosto ušlechtilého; zemřel v Zarzeczu u Jaroslavi hrabě Włod. Dzieduszycki. — Narodil se 22. června 1825. v Jaryczově na Podolu. Hned v prvním mládí jevil zvláštní zálibu k vědám přírodním, která pod vlivem výborných učitelů dala jeho pozdějšímu životu pevný, zevrubně vytknutý cíl a přinesla polské vědě a polskému národu tolik ovoce. Převzav po smrti otcově správu celého rodinného jmění, oddal se s celou duší sbírání vědeckých pokladů z oboru botaniky a ornithologie. Politikou se mnoho nezabýval, za to tím více obrátil zřetel ku povznesení průmyslu; stal se jedním z hlavních zakladatelů Lvovského průmyslového musea, jehož byl horlivým předsedou dlouhá

léta; jako delegát vystoupil s dobrým úspěchem na výstavě vídeňské (1873.) a pařížské (1878.). V uznání těchto zásluh jmenovala ho městská rada Lvovská čestným měšťanem a r. 1876. stal se zemským maršálkem. Než Dzieduszycki brzy zaměnil úřad ten za tichý život, oddav se své zamilované vědě a sbírání vědeckých pokladů, které r. 1890. věnoval zemi pod názvem »Muzeum imienia Dzieduszyckich we Lwowie«. Sám toto museum pořádal a ještě mu zbývalo tolik času, že nespustil s oka jiný oddíl národní práce. Jeho obětivostí sluší přičísti uznání za vypsání konkursu na popisy různých krajů v Haliči, což bylo příčinou, že mnohá důkladná monografie z oboru národopisu a zeměpisu spatřila světlo světa. Museum, které zemi daroval, není dosud úplně uspořádáno, ale již nyní obsahuje bohaté poklady, ze kterých pozdější badatel s velikým prospěchem bude moci čerpati. Popis jednoho uspořádaného oddělení vydal Dzieduszycki krátce před smrtí pod názvem »Huculszczyna« (Lwów 1899.) s pěknými rytinami. V uznání vědeckých jeho prací jmenovala ho Lvovská universita roku 1894. doktorem honoris causa. — Dzieduszycki náležel k těm magnátům polským, jejichž život a působení nikdy nevymizí z paměti národa. Cześć Jego pamięci!

Fr. Štingl.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 27. listopadu druhou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví dp. P. Karla Buriana, O. Cr.; protokol probrán a schválen. Za místopředsedu sekce zvolen říd. učitel p. Jos. Flekáček, za jednatele dp. P. K. Burian, O. Cr. a za členy výboru: red. T. I. Jiroušek a dpp.: Vl. Hálek, Václav Müller, Václav Roudnický a Emil Stárka. Družstvo Vlast zastupuje v sekci dp. Tomáš Škrdlé. Hessounův večer pořádá sekce v sále Katol. besedy dne 11. března r. 1900. Přednáší dp. farář Vl. Hálek. Dp. farář Vl. Hálek referuje o Puškinových spisech, které vyšly letos v »Ruské knihovně« v paměť 100letých jeho narozenin. Přednost jich záleží v tom, že osoby, v ději vystupující, nábožensky smýšlejí i jednají, ovšem že vyznávají pravoslavi. Tím, že proniknuty jsou náboženským duchem, liší se od směru moderních spisů naší doby, v nichž autorové marně se pokoušejí na pískovém základě atheismu podávat charakter, žijící dle »světové morálky«. Vzhledem k nové »Čitárně českého lidu« uvádí, že počíná tato se spisy P. Chocholouška, jenž své doby sledoval Waltera Scotta a byl spoluvůrcem české historické povídky. Přeskoda, že množství stále nových a nových »knihoven« ubíjí se na vzájem na literárním trhu našem. — Red. dp. Tom. Škrdlé předkládá různé zajímavé dopisy z Bulharska, z Černé Hory, ze Slovenska a sděluje sekci jejich obsah; zvláště zajímavý byl dopis dp. Fr. Žáka, bývalého člena sekce a nyní scholastika v Prešpurku v Uhrách; předkládá sekci podobiznu básníka a rady zemského soudu p. Jana Ev. Nečasa, o jehož letošním jubileu přinesla prosincová »Vlast« zprávy. Dále předkládá i německý dopis p. Jos. Gürtlera, vydávatele brožur: »Volksaufklärung«. Pan Gürtler nabízí redakci »Vlasti«, aby se postarala o český překlad jeho německých brožur. Přítomní si zaslané brožury rozebrali, přečtou je a podají o jejich obsahu v týdně redakci »Vlasti« zprávu. Jednatel dp. P. Karel Burian, O. Cr. mluví o básnické sbírce Jar. Vrchlického: »Překročen zenit«. Vrchlický překročil zenit svého života, ale nikoliv své básnické činnosti. Jde cestou, již sám si byl připravil, nehledě kritiky a nedávaje se na cesty nové, jak sám se přiznává. Ale známé židomilství Vrchlického objevuje se i v této sbírce. Vrchlický pozoruje ve vlaku dva rabíny v kaštaněch, popisuje nadšeně jejich vous a oblek a na konci praví:

Syn doby, která nevěří,
já v chodby se tulil zášeří,

je mdlými stopoval zraky . . .
S rabíny modlil se taky.

Redaktor p. Tom. Jiroušek referuje o vzniku a rozvoji literatury směru křesťansko-sociálního a uvádí, že během posledních devíti let, kdy počalo se u nás probouzení hnutí křesťansko-sociálního a zakládání spolky, povstala zároveň literatura křesťansko-sociální. Na počátku hnutí před devíti lety nebylo křesťansko-sociálních spisů českých, ale dnes již jeví se v ohledu tom veliký pokrok; dnes čítá literatura česká přes 60 pěkných knih a spisů, o křesťansko-sociálních a dělnických otázkách pojednávajících. Referent předkládá celý seznam těchto spisů a podotýká, že na tomto poli předstihli jsme u nás v posledním čase

i sociální demokracii. I projevuje naději, že dnes literatura křesťansko-sociální, tvořící již pěknou knihovnu, vychová nám zajisté mezi intelligencí a dělnictvem českým vzdělanou sociální stranu katolickou v národě českém, s níž pak v lepší budoucnost pohlížeti můžeme s plnými nadějemi. — Dp. profesor Václ. Müller rozebírá: »Humoresky z českých mlýnů«; humoresky nebyly by zlé, ale děje se v nich legrace i ze svatých věcí. Doporučuje Mayovy spisy, nyní vycházející. Spisovatel pronáší náboženskou myšlénku a připojuje k ní praktickou morálku. Zolův spis »O plodnosti« ref. naprosto odsuzuje a uvádí pro to důvody. Nakladatelství Ottovo vydává velikolepé dílo: »Zufivý Roland«. U p. V. Kotrby vyšly překladem »Úvahy nedělní a sváteční« od Hammersteina. Jsou to výborné meditace. Upozorňuje konečně na spis: »Samospasitelnost církve«, jenž jest velice zajímavý. Autorem jest francouzský státní návladní Nicolas, jenž vydal celou apologii katolického náboženství. Tím byla schůze skončena.

Výbor družstva Vlast konal 14. prosince schůzi za hojného účastenství členstva. Schůze zahájena byla modlitbou. Schůzi předsedal dp. Dr. Rudolf Horský, farář na Šárce u sv. Matěje. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Spolek na zakládání knihoven ve Slezsku děkuje za darované knihy. Také J. M. probošt Msgr. Dr. Ant. Lenz děkuje výboru za blahopřání, jež mu bylo k jeho vyznamenání zasláno. — Frant. Pech, čestný kanovník, bisk. vikář a děkan v Písku, přeje družstvu Vlast a časopisu »Vlast« plného zdaru a úplného vítězství ve všech oborech. — Jan Fišer, obuvník v Radnicích, přeje si znáti podmínky, za kterých spolky křesť.-sociální mohou se státi členy družstva. — Želatinové listky budou vydány ve třetím vydání, a to ve 120.000 exempl. — Výbor přijímá ochotně návrh Historického kroužku, aby Historický Sborník proměněn byl v časopis, a doporučí tento návrh valné hromadě. — K žádosti biskupského vikáře Jana Hejtmánka udělí výbor vídeňským českým terciářům 30 knih. — Výbor se usnází, aby valná hromada konána byla 31. ledna (r. 1900.) ve středu o půl 1. hod. odp. Výbor probral program k valné hromadě a určil pro jednotlivé odbory zvláštní referenty. — Výbor zasedal od 2—5 hodin a probral ještě jiné různé a důležité záležitosti, ty však se vymykají veřejnosti.

Literární sekce družstva Vlast konala 18. prosince třetí schůzi v XVI. správním roce za předsednictví řídícího učitele p. Jos. Flekáčka. — Protokol předešlé schůze byl čten a schválen. — Dp. farář Vlastimil Hálek poukazuje na povinnost naší k 1. čísům katolických časopisů, jež se rozesílají na počátku nového roku. Bohužel, že počet odběratelů jejich se menší, takže mnohé těžce existují. Důležitost věci žádá, aby každý aspoň některý katolický časopis vedle denního listu bral. Dbej každý o to, pokud jsi ve spolcích, jež rozšiřují své lidové knihovny, aby odebíraly se pro ně »Večerní zábavy«, »Ludmila«, »Hlasy katolického tiskového spolku«, »Knihovna mládeže« atd. Namnoze laikové ani nevědí, že vycházejí. Jakmile je seznají, líbí se jim a sami naléhají, aby se odebíraly. — Zmiňuje se o spise »La famille dans les differentes sociétés« od C. N. Starcke v Paříži 1899, z něhož část »civilizační hodnota manželství« podává »Č. Stráž«. Autor více méně ignoruje svátostný význam jeho. — »Letní dojmy« od Viktora Charbonela jsou v jinak poutavých podoběnstvích o »dubu, pramenu, rozsevači« břitkými jedovatými stfelymi proti katolické církvi. — Potom podává rozbor »Zvonečkové královny« od K. Světlé, o níž »Vlast« přinese delší článek. Dpp. prof. Václav Müller a duch. správce Emil Stárka referují o brožurách »Volksaufklärung«, které pročítali. Brožuru: »Judenfrage« přeloží dp. Emil Stárka do češtiny, a družstvo Vlast ji vydá svým nákladem. Brožury dosud nepřečtené posoudí horlivý kaplan v Liticích, dp. P. Jan Nep. Holý. — Předsedající předložil socialistickou čítanku »Naší mládeži« a důkladně rozebral její obsah. Podrobný rozbor této knihy bude uveřejněn ve »Vlasti«. — Red. dp. Tom. Škrdl předložil sekci různé důležité dopisy; tak ku pf. psaní českého kněze, jenž působí v Dalmacii a jenž líčí nevoli katolíků dalmatských nad urážlivými články českého spisovatele Holečka oproti tamním katolíkům. Schismatiky vynáší, katolíky tupí. Referent praví, že se snaží získati tohoto v Dalmacii usazeného Čecha za dopisovatele »Katolických Listů« a za literárního referenta »Vlasti«. Referent uvádí, že se na redakci »Vlasti« obrací různí pánové ze Slovenska, aby jim sprostředkovala koupi knih aneb uměleckých předmětů; podobně činí také učitelé — všem se rádo a ochotně vyhová. Obětivost pro družstvo neutuchá; právě letos zřekli se čtyři literární pracovníci honoráře, jen aby tím prospěli družstvu. Referent promlouvá o různých literárních zjevech poslední doby a na konci odevzdává sekci dopis mladého katolického poslu-

chače filosofie, jenž zasílá sekci seznam knih, prose, aby mu bylo naznačeno, které jsou dobré a které závadné. Sekce probírá spis za spisem a pronáší svůj soud. Jistý kaplan z Moravy upozorňuje sekci, že slovatný Moravan, dp. farář Fr. Sal. Weber, slaví r. 1900. 50leté kněžské jubileum. Sekce se usnáší, doporučit výboru družstva Vlast, aby výbor sám tuto vzácnou památku neohroženého bojovníka moravského důstojným způsobem oslavil. — Red. p. Tom. Jiroušek referuje o novém spise Dr. Meth. C. Kubička »Povinnosti katolíků za našich dob« a dlo to vítá i doporučuje pro všechny knihovny katolíků a zvláště křesťansko-sociálních politiků. Zevrubný tento referát přinese »Vlast«. Dále dotýká se p. Tom. Jiroušek Prombergrova kalendáře »Methoděj« a ostfe vyslovuje se proti obsažené tam povídce (na 33 stránkách) »Pouští života« od Viktora Kamila Janečka. Referent lituje, že taková nemravná povídka do kalendáře toho se dostala, zvláště do ročníku prvního, a vyslovuje přání, aby se to podruhé nestalo. Upozorňuje zároveň na to, že, kde byl kalendář ten oznámen, i v listech katolických, nikde nebylo na uvedenou povídku poukázáno. Doporučuje redaktorům, aby dříve četli, co chtějí uveřejniti, jinak že jednou může mnohý z nich toho litovati, až se hodně napálí. — Předsedající ukončuje schůzi, přeje všem členům sekce radostné Vánoce. — Na shledanou v r. 1900 !

Sociální odbor družstva Vlast v Praze sešel se dne 19. prosince t. r. v XVI. správním roce družstva Vlast již po třetí. Místopředseda p. Václav Žižka uvítal nového člena sociálního odboru, pana Ant. Drápalíka, stud. filosofie, a zahájil schůzi. — Jednatel p. Tom. Jiroušek přečetl protokol, který přítomnými byl schválen a probrán. Od poslední schůze odboru před třemi nedělemi přednášeli: dp. redaktor »Katol. Listů« Rudolf Vrba v Jednotě katolických tovaryšů v Praze, a pan Frant. Satorie při ustavující schůzi nového spolku v Ratenicích. O přednášky žádají katolické spolky z Netolic a z Nýřan; odpoví jednatel. Z katolického ruchu lze uvést, že povstala nová jednota katolických mužů a jinochů ve Veliké Bytšči na Moravě. Dále podal jednatel celoroční přehled sociálního odboru a poukázal, že sociální odbor ani letos nezůstal za jinými lety pozadu. Přednášeli během r. 1899. na 33 místech tito řečníci odboru: dp. dr. Rud. Horský, dp. Rud. Vrba, dp. Josef Teplý (v Milčíně), říd. učitel pan Václav Špaček (v Košátkách, p. Vrutice Kropáčova), pan Václav Dvorský, p. Frant. Satorie, red. p. Gustav Toužil, p. Josef Brož (z Kladna) a pan T. J. Jiroušek. — Nových křesť.-sociálních spolků, jimž vzorce stanov sociální odbor opatřil, povstalo během r. 1899 v Čechách a na Moravě celkem 13. Rozvoj sociální není tedy ještě nikterak v úpadku, jak by se mnohý mohl domnívat; toliko jakousi stísněnost a zaraženost jest pozorovati u všech, kdož letem domnívali se dojiti svých neprozřetelných cílů. Další slibuje jednatel vyličit ve valné hromadě při skládání zprávy jednatelské ze sociálního odboru. — Potom ujímá se slova redaktor dp. Rudolf Vrba a projednává vzrůst veřejných břemen během padesáti let. R. 1850. čítalo celé mocnářství rakouské okrouhle 34 milionů obyvatelstva bez Benátska a Lombardska. Na toto obyvatelstvo bylo vloženo břímě ročních daní v obnosu 197 milionů zlatých konvenční mince. R. 1900. čítá celá rakousko-uherská říše okrouhle 46 milionů obyvatelstva, na kterém spočívá berní břímě 908.5 milionu zlatých. Během padesáti let moderní stát své potřeby zpateronásobnil. Jak dlouho ještě může tento stav potrvati? Před padesáti lety vybraly berní úřady v celém mocnářství na daních potravních 22, dnes na rok 1900. má se vybrati jen v rakouské polovině potravních daní za 149 mil. zl. Co bude z lidu za 50 let? Neustálé vyssávání širokých mas lidu moderním státem jest příčinou, že kapitály se hromadí ve wertheimkách židovských milionářů, poněvadž z odvedených daní v celém mocnářství rakousko-uherském platí se úroků na státní dluhy okrouhle 350 milionů zl., a to v rakouské polovině 172 a v maďarské polovině 174 mil. zlatých. Tyto ohromné miliony vyssáté z kapes poplatníků zmizí většinou ve wertheimkách milionářů židů, kteří jsou vlastníky státních dluhopisů. Co budou psáti o tomto předmětu naši potomci roku 1950.? — Řeč dp. redaktora Rud. Vrby přijata s živou účastí. — Dp. farář Vlastimil Hálek upozorňuje na přípravy, které se konají ve všech kruzích k budoucímu sčítání lidí, jež jest velmi důležité pro statistiku, národnostní i sociální poměry. Z té příčiny dlužno po příkladu jiných věnovati přípravám pozornost a občas ve spolcích katolickou přednáškou význam sčítání lidí objasniti s poučením, jak se každému jest zachovati. — Zmínky zasluhuje lidumilné jednání Malostranské záložny v Praze, která letos podruhé podělila 50 chudých, sestářlých zmrzačených řemeslníků a dělníků z Malé Strany a okolních obcí, každého 16 korunami. Dále zmiňuje se o »Spolku pro výchovu katol. učňů ve Vídni«.

jenž zdárně působí ku blahu a umravnění dorostu řemeslnického, jakž zpráva z poslední valné schůze dokazuje. Podobného sdružení bylo by zapotřebí i v Praze. Rozebírá systém úpravy chudinství v Dolních Rakousích zákonem z r. 1893., kdy již myšlenky a zásady křesťanského socialismu na osnovu zákona vliv měly. — Řeč dp. faráře Hála setkala se se souhlasem všech přítomných. — Jednatel Jiroušek oznamuje, že pročítá spisy prvního českého sociálního romanopisce, Gustava Pfeigra-Moravského, a v příští schůzi podá o nich rozbor; ale podotýká, že členy odboru tím valně nepotěší. Poukazuje na otázku učňů a dotýká se poslední schůze starostů společenstev, kde bylo o otázce učňů jednáno. Divil se velice, že již i pp. starostové řemeslných společenstev vyslovovali se pro zrušení škol pokračovacích pro učně a pro zavedení ústavu se zemskou státní subvencí asi na takových základech, na jakých založeno jest pražské »Johanneum«. Mistři půjdou na kompetentní místa v této otázce učňů se spisem pamětním. Dále praví, že pozoruhodným jest boj kořalkářů pražských proti nařízení c. k. místodržitelství, aby kořalky v sobotu v 5 hodin odpoledne se zavíraly, aby lid dělnický svoji mzdu a rozum v nich nepropíjel. Výčepníci kořalek rázně se proti nařízení staví a myslí, že slavnému c. k. místodržitelství bude více záležeti na zájmech kořalků, než na zájmech lidu a že svoji petici prorazí. Uvidíme! — Místopředseda p. Václav Žižka dotýká se posledního sjezdu strany pokrokové, již stojí v čele Hajn se svoji »Samostatností« a odporuje výrokům tam proti katolíkům proneseným. Praví doslovně takto: »Jak známo, v posledním čase mladočeská strana za příčinou jednotného postupu národa našeho svolala všechny strany v národě našem, kteří se v tak zvanou národní radu soustředili. Zastoupeno jest zde devět stran a to: Mladočeši, Staročeši, národní katolíci, křesťanští sociálové, agráři, zemská jednota řemeslníků, radikální pokrokové, strana státoprávní a konečně národní socialisté. Každá z těchto stran má při hlasování po jednom hlase. Jsme tam tudíž také i my. Ale divno, ještě jsme tam ani žádného mínění nepronесли a již na sjezdě radikálně-pokrokovém, jenž konal se dne 10. prosince »u Štajgrů«, pronesena výtka, jak mohla radikální strana pokroková vstoupiti do rady, kde katolická národní strana a křesťanští sociálové jsou zastoupeni. Proč pak, pánové, se nás straní, jako čert kříže, že s námi do styku přijíti se obávají? Či vytýká jim svědomí jejich něco, co před světlem pravdy křesťanské by neobstálo? Myslím, či skutky jsou dobré, tomu netřeba se světla straniti. My aspoň se něčeho takového neobáváme, neboť úmysly naše jsou vždy dobré, my milujeme svoji vlast upřímně, chceme jen dobro její a také k němu vždy pracujeme. Tento účel má také vytvoření této národní rady, aby všechny strany se sjednotily v jednom bodu, který jest dobro naší milé vlasti. A tu myslím, abychom se vždy drželi toho, co spojuje, a vystříbali se toho, co rozlišuje. Jsou to zásady křesťanské, jež spojují různá mínění i národnosti, kdežto zásady liberální rozlišují. Důkaz toho máme, kterak katoličtí Němci s dobrou vůlí vstříc přicházejí všem národnostem, kdežto liberální ani s liberály jiných národností sjednotiti se nedovedou. — Když řečník skončil, projeven všemi přítomnými soubhlas jeho vývody. Tím denní pořádek vyčerpán a schůze byla místopředsedou ukončena.

Výbor Historického kroužku družstva Vlast konal 3. ledna 1900 za předsednictví Jeho Magnificence, dra. Fr. Kryštofka, kanovníka a profesora české bohoslovecké fakulty, druhou schůzi v XVI. správním roce. Jednatel, p. prof. dr. M. Kovář, četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen, a oznámil, že Jeho Excellence ndp. dr. Th. Kohn, kníže arcibiskup v Olomouci, daroval Historickému kroužku 100 K, což bylo s povděkem přijato. K témuž účelu dále věnovali: J. M. ndp. Eduard Jan Nep. Brynych, biskup v Hradci Králové 40 K; Msgr. dr. Jan Řehák, kap. děkan v Litoměřicích 40 K; J. Excell. ndp. Dr. Fr. Sal. Bauer, biskup v Brně 6 K; J. M. ndp. Msgr. Ferd. Kalous, světící biskup a probošt ve St. Boleslavi, 10 K; a Václav Hladík, farář v Hoříně 2 K. Další dary jsou vítány. — Dne 6. ledna, na den sv. Tří králů přednášel dp. profesor dr. Ant. Podlaha o »Bartoňovi, děkanu kapitulním«, a dvou jeho souvěkovcích. — Redaktor Sborníku, p. prof. dr. M. Kovář, referuje o pracích, jež ho do nového Sborníku došly. S povděkem byl na vědomí vzat dopis dp. Kroessa S. J., v němž vyslovuje úplnou svoji spokojenost nad posledními čísly Hist. Sborníku. — Výbor koná příští schůzi dne 28. února a bude. Bůh dá, již v té době doplněn novými, vzácnými členy.

VYHLÁŠKA.

Do tohoto čísla „Vlasti“ vložena jest členům družstva výroční účetní zpráva. Kdo by ji neobdržel, račiž ji reklamovati.

Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících v prosinci složili (v korunách): Václav Bauernöpl 40 K (100 K); Vl. Hálek 24 K (100); po 20 K: Jan Balabán (74 K), Jan Třešník (100 K); Antonín Režný 16 K 40 h (100 K); Jan Šmejkal 12 K 80 h (100 K); Jos. Leška 10 K 20 h (66 K); po 10 K: Marie Hoffmannová, Al. Sládeček (30 K), Josef Špachta (90 K), Václav Tesaf, P. Moric Křídlo (60 K), Malvina bar. z Helversenů (80 K), Jos. Kříž (90 K), Jan Záruba (40 K), Jan Prudil (40 K), Jos. Čáp (100 K), Václ. Rychlý (60 K), JUC. L. Svatoš, Václav Roudnický (24 K), Jan Vít (90 K), Dominikánský klášter v Olomouci (70 K); po 8 K: Jednota v Karlíně (12 K), Mart. Oliva (22 K), K. Geringer (90 K), Jos. Fanfule (16 K); Václav Šklíba 6 K 80 h (100 K); po 6 K: Fr. L. Zelinka (27 K) a Al. Wirth (56 K); po 4 K: Václ. Novák (12 K), Jakub Škrdl (24 K), Fr. Jedlička (12 K) a Jednoty: v Čermné (12 K), v Kardašově Řečici (16 K), v Domažlicích (12 K) a v Pisnici (16 K); po 2 K: Václav Nepokoj (52 K), Fr. Teplý (37 K 4 h) a Václav Průša (30 K).

Knihy a časopisy družstva Vlast:

Vychovatele, vyšlo red. Dr. Rud. Horského roč. XIV. čís. 24. a roč. XV. čís. 1. s tímto obsahem: Naším čtenářem. — Nebezpečné názory moderní paedagogiky. — Několik gloss ke článku: Přehled světových náboženství a křesťanská náboženská otázka, uveřejněnému v Holubově Novém kalendáři učitelském na rok 1900. (Emil Žák.) — O pěstění citu dynastického a vlasteneckého. (V. Liblický.) — Úkol a výchování ženy. (Fr. Horáček.) — O kronikách bývalých farních škol. (Jos. V. Bouchal.) — Upřímné slovo k učitelkám. — Obsah Učitelské přílohy: Obcování s dětmi ve škole. (Fr. Myslivec.) — Osoba učitelova. (Jan Nep. Josef Holý.) — Feuilleton. — Obsah Katechetské přílohy: Naše novoroční. — Několik myšlének o vyučování náboženství dle nových katechismů. (Dr. J. Poštulka.) — Exhorty podali: Em. Žák, J. Týnský a Jan Šmejkal. Vychovatel stojí ročně 6 K, pololetně 3 K. Předplatné přijímá administrace družstva Vlast, Praha č. 570-II.

Dělnických Novin vyšlo redakcí Tom. Jirouška roč. IX. č. 8. a 9. s tímto obsahem: Paprsky do stínů ženské otázky. (Hermenegilda.) — Zemský pojišťovací fond Františka Josefa a jeho správa a náprava. (Dr. Raelph Barture.) — Péro a kladivo. (T. J. J.) — Z kulturních dějin farního. Výsady cechu obuvnického v Pacově a v Táboře z r. 1587. a 1627. (Vl. Hálek.) — Feuilleton: Klapáčovo dílo. (T. J. J.) — Ve chvíli odpočinku. (Jos. M. Ptákovský.) — K číslu 9. přiloženy jsou »Spolkové Listy« s tímto obsahem: Na sklonku XIX. století. (Jan Nep. Jos. Holý.) — Maloroľnictvo a naše spolky. (A. Drápalík.) — Na »Dělnické Noviny« předplácí se ročně 3 K 20 h, pololetně 1 K 60 h; předplatné přijímá administrace družstva, Praha č. 570-II.

Želatinové „lístky z pilnosti“

pro žáky a žákyně obecných a měšťanských škol, opatřené vhodnými výroky z písma svatého, vydalo družstvo Vlast ve druhém vydání ve

100.000 exemplářích.

Lístky se prodávají jen za hotové, a to najednou nejméně 100 kusů po 80 h. — Pp. knihkupcům poskytne se toliko 15% provise.

Administrace družstva Vlast v Praze, Žitná ulice č. 570—II.

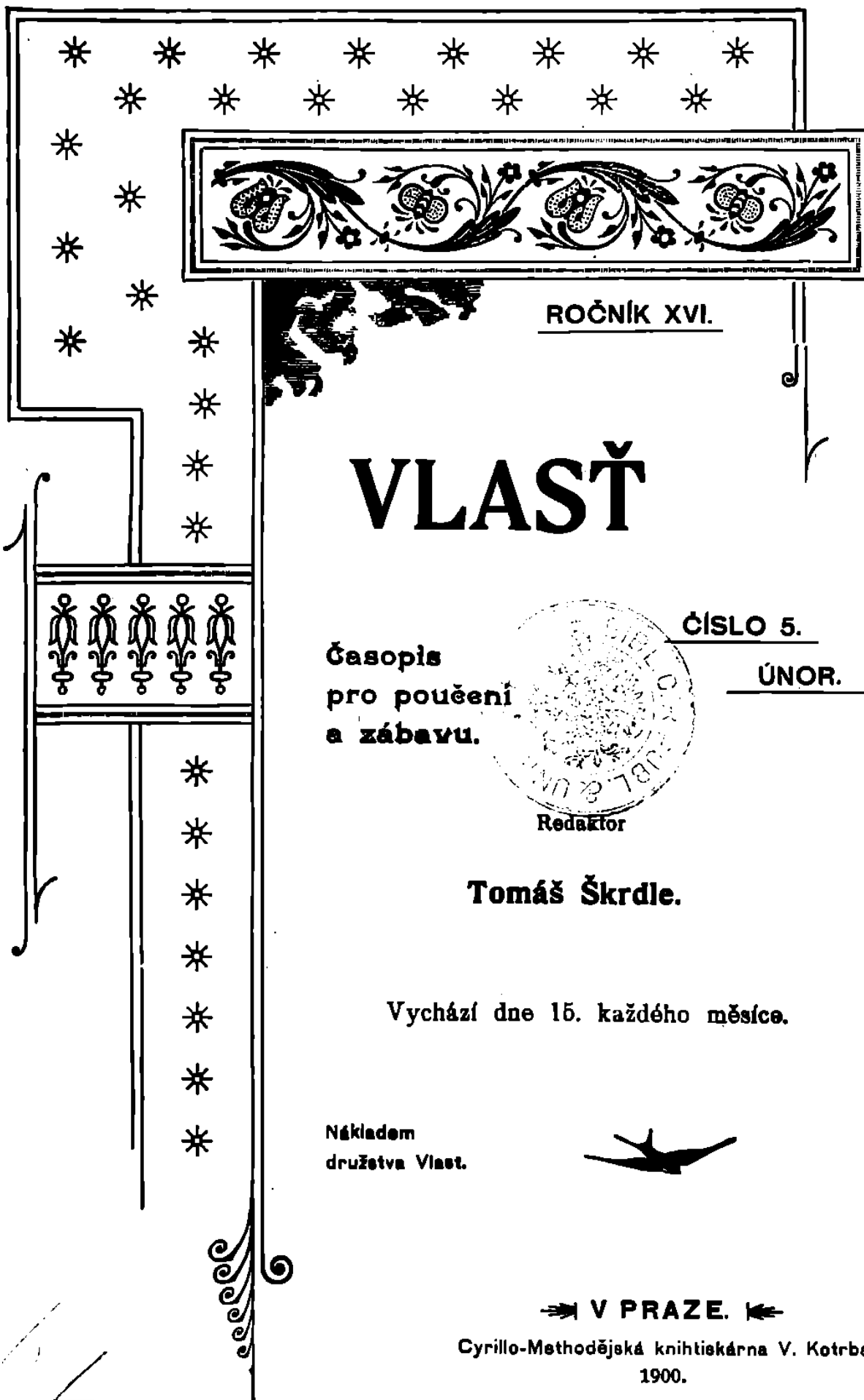
NOVINKA!

NOVINKA!

Knihy a brožury družstvem Vlast' vydané:

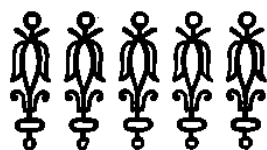
- Vzájemný poměr učení Petra Chelického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k náuce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklífa. Napsal Dr. Ant. Lenz. Cena 3 K 20 h, pro členy družstva 2 K.
- Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře. Podává Filip Jan Konečný. Cena 3 K, pro členy družstva 2 K.
- Z duševního bojiště. Literární statistické črty. Napsal Fr. Vaněček. Cena 1 K 20 h.
- Z dějin nepatrné české vesnice. Podává Václ. Honejsek. Díl I. (1 K 20 h), díl II. (80 h).
- Almanach na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. Almanach jest opatřen podobiznou sv. Otce, jest tištěn na pěkném papíře, ozdoben vkusnou obálkou a stojí 3 K, pro členy družstva 2 K.
- Náboženské a mravní výchování a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství konaný v Praze dne 6. srpna 1891. (Resoluce a řeči.) Kriticky probírá Fr. Pohunek, býv. redaktor »Vychovatele«. (Otisk z Vychovatele.) Cena 60 h, hotově v administraci »Vlasti« objednaná stojí pouze 20 h.
- Z dob našeho probuzení. Účast družstva Vlast' v křesťansko-socialním hnutí československém. Cena 20 h.
- Socialní otázka a církev katolická. Příspěvek k Encyklice sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce od Fr. Vaněčka. Tato brožura o třech arších byla vydána na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. a prodává se po 10 h.
- Hříchy socialních demokratů při řešení otázky dělnické v Rakousku. Napsal T. J. Jiroušek. Cena 10 h.
- Červený doktor-mastičkář. Dle německého na naše poměry upravil Liga†45. Cena 10 h.
- Španělská inkvizice a její hrůzy. Napsal Tom. Jiroušek. Cena 10 h.
- Nový pláč koruny České, aneb zrada socialních demokratů na státním právu národa českého. Napsal T. J. Jiroušek. Cena 10 h.
- Sabínismus, barákovství, pokrokářství a »národní« dělnictvo. Napsal Tom. Jiroušek. Cena 10 h.
- »Návod ku vzdělání člověka« a »Práce jest zákon života a výchování«. Napsal Václav Žižka. Cena 12 h, poštou 16 h.
- O životě socialním na základech křesťanských. Napsal V. Žižka. Cena 12 h, poštou 16 h.
- Česká Panama. Několik drobných obrázků o hmotném a mravním úpadku národa českého. Napsal Rudolf Vrba. Cena 12 h.
- Naše chudoba. Napsal Rudolf Vrba. Cena 12 h.
- Praktický spolkový rádce. Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, řečníky, organizatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků československých. Sestavil Tom. J. Jiroušek. Cena 50 h.
- Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami. Pomocí prof. Jos. Vávry sestavil J. Flekáček. Cena 50 h. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany.
- Krátké znázornění mše sv., svátosti pokání a pak zpytování svědomí pro děti, kteréž jdou ponejprv k sv. zpovědi. Sestavil Fr. Halbich, katecheta. Cena 2 h.
- Jak lze znázorniti vývoj idey Messianské. Ukazuje Fr. Halbich, katecheta. Cena 2 h.
- Katolický církevní rok a znázornění vlastností Božích, Trojice Boží a Církve svaté. Nakreslil katecheta Fr. Halbich. Cena 2 h.
- Želatinové »lístky z plnosti« pro žáky a žákyně obecných a měšťanských škol, opatřené vhodnými výroky z Písma sv. Lístky se prodávají jen za hotové, a to najednou nejméně 100 kusů po 80 h. Pp. knihkupcům poskytuje se toliko 15% provise.
- Píseň práce. Hymna katolického dělnictva československého. Na slova Vladimíra Štastného složil J. C. Sychra. Cena 4 h.
- Vstupenky do schůzí pro spolky křesťansko-socialní. 100 za 1 K, poštou za 1 K 6 h.
- Rozbor knihy: Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské sepsáním Tom. V. Bílka. Rozebírá P. Jos. Svoboda. Nákladem histor. kroužku. Cena 20 h.
- Sborník historického kroužku družstva Vlast'. Seš. I. = 1 K 60 h, II. = 1 K 40 h, III. = 1 K 40 h, IV. = 2 K, V. = 2 K 40 h, VI. = 1 K 80 h, VII. = 2 K 40 h, VIII. a VIIIb. po 1 K 60 h.

Všecky objednávky těchto knih a brožur vyřizuje administrace »Vlasti« v Praze, Žitná ulice č. 570—II. — Knihy a brožury zasílají se na venek jen za hotové.

ROČNÍK XVI.

VLAŠŤ

Časopis
pro poučení
a zábavu.

ČÍSLO 5.

ÚNOR.

Redaktor

Tomáš Škrdl.

Vychází dne 15. každého měsíce.

Nákladem
družstva Vlast.

➡ **V PRAZE.** ⬅

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba
1900.

OBSAH.

	Strana
O příčině života. Napsal duch. prof. Frant. Horáček	401
Z básníků švýcarských. Josef Wipfli: Proč slavnostně tak všechny zvony. Přeložil P. Jan Dvořák z f. Kříž.	409
Pepička Kopřivova. Napsala Vlasta Pittnerová. (Pokračování)	410
Útěcha. Báseň od L. Grossmannové-Brodské	418
Dvě jubilea. (1800.—1900.) Literární črta. Píše Fr. Štingl. (Dokončení)	419
Poddanství nové doby. Napsal Rudolf Vrba. (Pokračování)	429
Duše moje dnes ti závidí! Báseň od R. Stupavského	437
Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal Václ. Žižka. (Dokončení)	438
Valná hromada družstva Vlast	446
Boží soudy a krevní msta v Bosně a Hercegovině. Kulturní črta od Jana Třeštíka	461
Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké. Píše Tomáš Pícha. (Pokračování)	468
Národní divadlo r. 1899. Píše Josef Flekáček	471
Hudba. Píše Václav Müller	472
Literatura	475
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	486
Zprávy spolkové	494

Předplatné na »VLAST«, roč. XVI. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest v Praze, v Žitné ulici č. 570—II.

Lístárna administrace. Do Ameriky: Rev. V. Cipín: 5 dolarů jsme obdrželi a na patřičné místo je odvedli. — Rev. Jos. Augustin: Žádaná čísla »Vlasti« jsme Vám odeslali. Dne 13. listopadu obdrželi jsme od Vás 10 K, jež jsme Vám dali na XVI. roč. »Vlasti«. Zbývá Vám doplatit ještě 2 K.

Z družstva Vlast. Ke družstvu Vlast přistoupili za členy zakládající: Václav Fechtner, sakristán v Sacre Coeur na Smíchově, a Nejmenovaný farář z okolí Prahy. Ten složil: 60 K čl. vkladu, 20 K na dům a po 10 K na fond spisovatelů a na fond sociální. — Přispívajícím členem fondu pro katolické spisovatele stal se: Jos. V. Bouchal, farář v Zahofanech. — K témuž účelu složili: po 20 K: Dr. Fr. Krus a duch. vikariátu Votického (115 K); 10 K Fr. Jos. Hroneš (30 K); 6 K Dr. Jan Jindra (23 K). — Nejmenovaný daroval družstvu 80 K a duchovenstvo vikariátu Píseckého 7 K. — Mimo to přispěli: a) na fond sociální: Fr. Hošek, Fr. Dvořák, Jos. Pospíšil, Václav Křížek a Jan Kuchař; b) na dům družstva: Václav Slavík, Jan Křt. Šrámek, Jan Podlaha, Jak. Růžek, Jos. Janda, Ant. Čech, Aug. Novák, Klem. Kuffner, Jos. V. Prskavec, P. Berth. Hejhal, Ant. Nevrla, Jar. Holeš, Ant. Ryšavý, V. Pokorný, Fr. Košák, Jan Oth, Fr. Čech, Jan Urban, Tom. Pícha, Ant. Přemyslovský a Václ. Českuť. — Další členské vklady a dary přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlast, Praha č. 570—II.

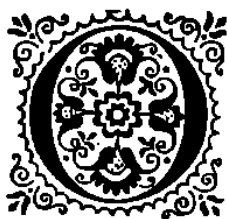
Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících v lednu složili: Nejmenovaný 60 K; Jos. Pomrhanec 50 K (100 K); po 40 K: Klem. Kuffner (100 K); Antonín Altmann (60 K); po 30 K: Antonín Nevrla (100 K) a Rafael Kozák (100 K); Dr. Al. Dvořák 22 K 80 h (56 K 48 h); po 20 K: Aug. Štancí (40 K), M. Lafata (100 K), Jos. Dvořák (100 K), Jos. Karták (60 K), Adolf kníže Schwarzenberg (100 K), Eugen hrabě Černín (80 K), Fr. Rauch (80 K); Al. Culka 15 K 20 h; Fr. Knížek 12 K 80 h (65 K 20 h); po 10 K: Frant. Hošek (90 K), V. Brzek (92 K), Boh. Eichler (30 K), Fr. Ballouš (30 K), Fr. Petřel (50 K), Jos. Staněk (80 K), Ign. Kolisek (50 K), P. Kosmas Pytlík (90 K), K. Geringer (100 K), Fr. Svátek, Ant. Jakoubek (24 K), Fr. Ondok (100 K), Fr. Svoboda (100 K), Fr. Hájek (40 K), Jos. Kratochvilová (30 K), Jednota pro Byšice a okolí (20 K), Josef Ptáček (90 K 60 h), P. Boh. Hendl (96 K 40 h), Emil Paukner; Šim. Haláček 8 K 80 h (62 K 80 h); po 8 K: Jak. Růžek (68 K) a Jednota v Dřevíči (20 K); po 6 K: Al. Šklíba a Fr. Vacek; Fr. Tater 5 K (52 K); po 4 K: Ros. Lacinová (12 K), Jan Pelikán, Ant. Drápalík, Ant. Jakubše, Jos. Fidrhel (8 K), Jos. Laštovička (73 K 40 h), Terezie Holánková (20 K), Václ. Křížek (8 K), Jan Ebenstreit (12 K), K. Kautský (12), Václav Stoklas (12 K), Maxm. Galina (12 K) a Jednoty: ve Lhotě (12 K), Kat. tovaryšů v Praze (24 K), v Hronově (54 K), v Myslibořicích (10 K), v Krucemburku (28 K), v Jilemnici (12 K), v Jestřábi Lhotě (16 K); Emil Balcar 2 K 80 h (84 K 20 h) a K. Skultěty 2 K (29 K).

VLAST.

O příčině života.

Napsal duch. prof. Frant. Horáček.

slavném učenci *Leibnizovi* vypravuje se, že kdykoli na procházkách svých zpozoroval lesklého broučka, dřímajícího v koruně nějakého květu nebo spočívajícího na listě nějakého keře, vzal zvlátko opatrně mezi prsty a pozorně prohlížel ústrojí útlého tělčka . . . po chvíli položil broučka na staré místo zpět, pokyvuje vážně učenou hlavou, zatím co rty jeho šepotaly slova obdivu nad dílem Stvořitele . . . Nebyl to lesk zlatých křídel snad, který vzbudil obdiv důmyslného filosofa, nýbrž *tajemná* ona *síla*, která drobného živoka činila schopným pohybovati své něžné údy, poletovati s byliny na bylinu, tykadly svými zpytovati předměty svého sousedství, aparátem čivním pocítovati rozkoš i bol — zkrátka ona síla nebo princip, kterému říkáme *»život«*! *Co je život?* Kde je člověk myslící, jenž by při této otázce nebyl sobě vědom její mohutnosti, širokosti a svrchované důležitosti! *Život!* Ejhle, toť jako ona báječná Pandofina skříňka, v níž ukryto je nesčetné věcí, dobrých i zlých! Neboť *»život«* znamená zrození, obrození, soulad, ruch, pohyb, bujarost a sílu. *»Život«*, — toť teplo i jas, rozkoš i bol, myšlenka i vůle, paměť i obrazotvornost, víra i nevěra, naděje i zoufalství, láska i nenávisť! — Ejhle, toť *»život«*!

Kde *život* přestává, tam nastane rozklad i nelad, beztvárnost i bezcitnost, chlad i ztrnutí — krátce: smrt individual

A co je tedy *život*? — Toť také jedna z oněch otázek, na nichž lidský důvtip od pravěků sobě brousí své kritické zuby!

A dosti podivno! Na první pohled zdálo by se, že odpověď nemůže býti tak nesnadna, ano každé dítě dovede rozeznati na př. mrtvého broučka od živého, květinu živou od umělé — avšak, kde se jedná o přesný, vědecký výměr, tu se má věc trochu jinak! Nenít tak hnedle otázky, na niž by filosofie i vědy empirické byly

daly tolik odpovědí, navzájem sobě odporujících, jako jest otázka o *životním principu* vůbec a o *životě lidském* zvláště!

Sdělíme již v úvodě nejhlavnější, sem patřící výroky mužů, jichž jména jsou ve vědecké literatuře známa.

Büchner, známý apoštol moderního materialismu, dí: »Život je výslednice fyzikálních sil, které jsou v těle ústrojném činný.«

Virchow: »Život není nic jiného, než zvláštní druh mechaniky.«

Matteucci: »Živý organism je thermo-elektro-magnetický stroj.«

Buffon: »Život je neustálé tvoření a obrození.« »Život je neustálé umírání«; »život je Minotaurus, sežírající vlastní organism.«

Hufeland: »Život je činnost organických sil.«

Fichte: »Život je udržování organismu.«

Blainville: »Život je *pohyb* — a to *dvojí pohyb* vnitřního rozkladu, který je povšechný a nepřetržitý zároveň.«

Kant ohřívá učení starého *Hippokrata*: »Život je princip vnitřné činnosti.«

Encyklopaedie francouzská definuje: »Život je protiva smrti«, kterýž výměr je holá »petitio principii«, řadící se důstojně po bok výměru v bývalých učebnicích silozpytu: »Co jest zima? — Nedostatek tepla.« *Svatý Tomáš Akvinský* učí: »Vivum est, quod movetur — Živé jest to, co se hýbe.«

Než z četných těchto výměrů žádný neuspokojí docela. Neboť, nemám-li zření k naivním citátům encyklopaedie, Hufelanda a Fichtea, kteréž nejsou leč pouhou »tautologií«, jsou všechny ostatní definice — onu sv. Tomáše Akv., která však pro svoji stručnost není dosti jasna, vyjímaje — výplodem onoho *materialismu*, který v Moleschottu, Lud. Büchnerovi, Vogtovi, a nejnověji v Benjaminu Vetterovi nalezl své nejrozhodnější zastance a hlasatele!

Ovšem doznati sluší, že *všichni* učenci nesdílejí stanovisko surového mechanismu, kterým jmenovaní materialisté vysvětlovati se jali pochody životní u člověka i u zvířat. Ano, jsou fyziologové prvního řádu, kteří, pokud neúpí pod jařmem sterilního pozitivismu nebo vyhýbaveho monismu, který není leč materialism v rukavičkách, nerozpakují se ve příčině otázky naší hájiti a prohlubovati učení, které před 25 stoletím napověděli Pythagoras a Plato, ale které v pevnou soustavu záramcoval teprve *Aristoteles*. Tito světlo-noši dob antických vykládali zjevy životní přímým působením *principu nehmotného na tělo hmotné!*

Principem tím jest u člověka *duše nesmrtelná*, která vedle úkonů řádu vyššího, čistě duchového, (jako na př. myšlení, vůle atd.) podmiňuje zároveň a řídí v ústrojí tělesném také úkony řádu nižšího, t. zv. *biologické*, jako na př. dýchání, zažívání, růstění atd. — Nil novi sub sole!

Učení toto, t. z. *naprostý animism*, doznalo již za starého věku svých ubijců. Büchner slul tehdy Demokrit a Moleschott jmenoval se Epikur. »Výtečníci« tito dali si pěkné jméno »atomisté« a popírali jsoucnost všech bytostí, kterých neviděli a nehmatali, popírali Boha, duši nesmrtelnou, svobodnou vůli, život nadpozemský — vůbec kteroukoliv bytost, příčinu nebo sílu nehmotnou. Dle *materialistů* je každý živočich bez rozdílu — tedy i *člověk* — pouhý *stroj*, jehož životní princip není nic jiného, než souhra fyzikálních sil!

A tak představují *materialism* s jedné a *animism* *naprostý* s druhé strany dvě protichůdné točny vědeckého názoru o povaze životního principu. Tyto dvě theorie však nejsou samotné — nýbrž označují nejkrajnější meze kolbiště, na kterém ještě jiní zápasníci bojují, hrcujíce tu na ořích těžkopádné sice, avšak solidní filosofie, onde na komoních bezuzdné obrazotvornosti, při čemž jedni materialistům, druhí animistům na pomoc přicházejí. Pro lepší orientování se podáme již předem krátký přehled soustav, které se o rozluštění záhady života lidského pokoušejí:

A) *Materialisté*. Tito popírají jsoucnost *duše* a kteréhokoliv principu nehmotného vůbec, nevidouce v člověku nic jiného, než fysikální stroj, jak již svrchu bylo podotknuto. K nim podstatně se druží *positivisté* a formálně také *monisté*.

B) Soustavy, které jsoucnost *duše* sice uznávají, avšak vliv její pouze na pochody čistě *duchového*, *psychologického* řádu obmezují, pochody t. zv. *biologické* jinak vysvětlujíce, a to:

1. *Organicisté*, kteří vykládají tytéž fysikálně-chemickým *mechanismem*, přibližujíce se v této stránce k materialistům, ač jejich argumentace není tak surová, jako u Moleschotta a Büchnera.

2. *Vitalisté*, kteří učí, že člověk má vedle *ducha* ještě *duši*, nebo zvláštní *sílu životní* pro úkony *biologické*.

C) *Mírní animisté* učí, že *rozumný duch* jest v člověku zároveň zřídlem a říditelem nižších úkonů.

D) *Naprostí animisté* liší se od předešlých pouze výkladem *způsobu*, kterým duch vliv svůj na těle provádí.

V následujících odstavcích rozvineme nejdříve učení jednotlivých těchto soustav, načež je podrobíme souhrnnému kritickému rozboru.

I. Odstavec.

Úpadek filosofie byl příčinou, že soustava sebe málo vědecká jest s to, aby na nějaký čas opanovala veřejné mínění, a vniknuvši pomocí oblíbeného popularisování do kruhů širších, otravovala kořen žití náboženského i mravního u toho národa, jenž ve *vědě moderní* zří palladium své osvěty a svého blahobytu. Největších úspěchů do-dělá se, Bohužel, hlavně ona soustava, která nevyžaduje ani prů-pravných studií, ani obtížného myšlení abstraktního, lahodíc při tom chťlčům zaslepeného davu a vychvalujíc výbornost svoji bubnem sebe-vědomé reklamy.

Jistý učenec pravil: »Náš věk stává se čím dále tím positi-vnějším. Slavíme nyní pravý zlatý věk věd exaktních a vítězství industrie. Za to mají vědy *metafysické* právě svůj věk železný; lidstvo je badání abstraktního syto a *bojí* se (sic!) mysliti! Fakta, vynálezy, výsledky hmotné — to očekává svět dnes od filosofů.«

Ano, i toho jsme se dožili, že *metafysika*, která druhdy platila za korunu všech věd, u filosofů moderních stala se terčem posměchu!

Soustava *materialistická* metafysiky ovšem nepotřebuje, neboť soustava ta je *děsně snadná*. Tu pochopí nejen kmotr Rozumec, který moudrostí svou nad kmotry ostatní vysoko vyniká, nýbrž také kmotr Kořala, když, vrávoraje z krčmy domů, po cestě rozumem stele. »Že má člověk duši? — Doktoři rozřezali už tolik lidí a ještě ji

nikde nenašli... Že člověk žije, to dělá v něm »elektrika«. Po smrti je u člověka všemu konec, jako u dobytka. Proto »jez, pij, hoduji«

Náčelníci *materialismu* nemluví o mnoho lépe. Dovolíme si podati krátký nástin názoru materialistického o vesmíru vůbec a o biologii zvláště.

Jest prý pouze *jediná* podstata ve vesmíru, totiž *hmota*, která je věčná jako *síla*, která jí je vlastní. Síla tato doznává různých obměn, které jsou příčinou různosti věcí a zjevů přírodních. Atomy hmoty jsou v neustálém pohybu, putujíce z nerostu do byliny, z byliny do živoča; po smrti těla ústrojného toto se rozpadne v součástky prvotní a vrátí se zpět do říše neústrojné, načež atomy do nekonečna svoji pouť opakují. To jest koloběh žití (Kreislauf des Lebens. *Moleschott*.)

Hamlet v Shakespearově dramatu pravdu tuto tušil, když rozumoval:

Velký César mrtev, k hlíně schvácen,
V zátku malé dírky jest obrácen;
Prach, před kterým se druhdy třásl svět,
Snad zalepuje nyní bídnou zeď.«

Neboť t. zv. »*život*« jest prý *mechanismus* pouhý bez jakéhokoliv principu nehmotného. »Kdo při vysvětlení pochodů životních útočiště běže k jakési obzvláštní »*síle životní*«, ten jedná rovněž tak nerozumně, jako ten, kdo by pohyb hodinového kývadla připisovati se jal — ne snad mechanismu stroje, nýbrž měl na mysli jakousi *zvláštní sílu hodinovou*. Jako však pohyb hodin není nic jiného, než výslednice hmotných sil, rovněž tak »*život*« není nějaká síla zvláštní (nehmotná), nýbrž výsledek součinnosti sil *lučebních a fyzikálních*, aneb jako souhrn — ovšem velmi složitý — mechanických pohybů, k jichž vysvětlení nemůžeme a nesmíme (sic!) dovolávati se jiných sil, kromě těch, které v přírodě známe.« (Büchner, *Kraft u. Stoff*.)

Slavný fyziolog *Virchow* učí něčemu podobnému, pravě: »Život jest pouze zvláštní druh *mechaniky*, a to nejsložitější formy, totiž takové, kde obyčejné zákony mechaniky přicházejí v odvislost od nejrůznějších a nejobyčejnějších podmínek, tak že mezi konečný výsledek a první příčinu bývá vsunuto nespočetně proměnlivých článků prostředkujících, které mají za následek, že vzájemnost mezi výsledkem a příčinou jen stěží postřehnouti lze.«

Prof. *Matteuci*, (kterého Büchner ostatně neprávem pro svou hypotézu reklamuje, jelikož onen spíše k *organicistům* patří. Pozn. spis.) dří: »Živoucí organism jest stroj, obdobně jako *stroj parní* neb *elektro-magnetický*, t. j. soustava, ve které příbuznost lučebná, zvláště styk vzduchu s látkami výživnými budí nepřetržitě teplo, elektřinu a práci svalstva« — k čemuž *Büchner* s otcovskou moudrostí přidává: *Matteuci* mohl ještě dodati: »a *práci duševní*«, jelikož víme, že bez proměn chemických a fyzikálních nemůže se zroditi žádný pohyb, ale také žádný pocit, žádná myšlenka, žádné hnutí vůle.« (*Kraft u. Stoff* pag. 460.) Ano, odborný časopis lékařů francouzských, »*Revue médicale*« píše: »Une idée est une combinaison analogue à celle de l'acide formique; la pensée dépend du phosphore; la

vertu, le courage, le dévouement sont des courants d'électricité organique.*¹⁾

První, který *život psychický* tak brutálně definoval, byl *Cabanis* (r. 1757.), který děl: »Mozek jest určen k myšlení, jako žaludek k zažívání a játra k vylučování žluči z krve, což o sto roků později opakoval *Karel Vogt*: »Die Gedanken stehen in demselben Verhältnis zum Gehirn, wie die Galle zur Leber oder der Urin zu den Nieren,« což však bylo proti samému Moleschottu a Büchnerovi, kteří úkony psychické spíše *pohybu molekulárních částic* mozkových přičítati se jali. Avšak pokud se *duše*, mající vlastní *podstatu* a samostatnou *subsistenci*, týká, tu jsou *materialisté*, *positivisté* i *monisté* za jedno, kategoricky prohlašující: »Žádný mozek bez duše, žádná duše bez mozku!« (Forel.) *Myšlenka* jest tedy pouhá *modifikace mozku*. A co jest *vůle*? — Sebeklam. Tak aspoň dekretuje *Karel Vogt*: »Svobodná vůle neexistuje — ovšem že také ne *zodpovědnost a přičetnost*, jako nám mravouka, právo trestní a Bůh ví, kdo ještě, namluviti chtějí! V žádném okamžiku nejsme pány sama sebe, pány nad svým rozumem a pány nad svými silami duševními, — rovněž tak, jako nejsme — mám-li se již tak hrubě vyjádřiti — pány nad svými ledvinami, kterým nemůžeme poručiti, mají-li vylučovati či nikoli.« (i. e. moč.)

Mezi mravním dobrem a zlem není ovšem pražádného rozdílu. »Dobré jest, co člověku prospívá; zlé, co mu škodí.« (*Feuerbach*.)

Je-li člověk »dobrý« či »zlý«, to prý není ani jeho zásluha ani jeho vina — za obojí nemůže, jsa pouhou loutkou tisícerych vlivů, které ho na svých nitkách drží. »Člověk je produkt svých předků, kojné, místa, kde se zrodil, vzduchu, času, zvuku, světla, způsobu žití a oděvu svého; jeho *vůle* je *nutná* výslednice všech uvedených příčin; člověk je poután zákonem přírody, kterou známe v její manifestacích, jako poznáváme oběžnice dle oběhu a bylinu dle půdy, ve které roste.« (Moleschott XIX. Br.)

Moleschott přes to vše nepochybuje o pokroku lidstva. »Čím dál tím jasněji poznáváme, že pracujeme na dovršení dokonalé lidskosti důmyslným seřazením kyseliny uhličitě, čpavku, soli a vody, čímž také zápas a práce jeinnější se stává.«

Než dosti těchto směšností, jichž nadutá naivnost by působila neodolatelnou komikou, kdyby celá věc neměla velmi vážného pozadí — poslyšme spíše důvody, o které tato neslýchaně jednoduchá nauka se opírá!

Nuže, které jsou medle důvody učení tohoto, které znamená úplnou a děsnou revoluci o názoru světa i řádu mravního a šmahem hází ideální snahy a vymoženosti celých tisíciletí mezi staré haraburdí?! Tot přece musí býti *důkazy* síly *elementární*, které přinutily filozofy moderní k tomu, že na plavbě svého žití vrhli přes palubu poklady drahocenné, které lidstvo cenilo výše než život pozemský: víru v Boha, Prozřetelnost, nesmrtelnost duše, svobodu mravní, vědomí zodpovědnosti, naději, modlitbu atp. — že to vše uvrhli v jícen oceánu, aby spasili — *Pravdu*! Tak aspoň s hrdou neomylností

¹⁾ *Myšlenka* není nic jiného než sloučenina podobná kyselině mravenčí; *myšlenka* je závislá na kostíku; ctnost, zmužilost, obětivost jsou proudy elektriny ústrojně. Viz Flammáron »Dieu dans la nature« pag. 25.

hlásají. »Kdo Pravdu, vydobytou v potu práce čtyř tisíciletí, nepovažuje za největší statek lidský« — tak káže *Carneri* ve svém díle »*Sittlichkeit des Darwinismus*« — a posud »věřícím« býti dovede — ať jen věří; kdo však vzácnost *Pravdy* oceniti dovede, ten nezná statku nad ni dražšího a za mrzkost pokládal by s Pravdou smlouvat, jen aby měl pokoj sám^{a)} s sebou a s druhými: víť on, jak nepatrné jest to, co ví (sic!) a že i tato trocha na zmar přichází, spustí-li se jí při svých indukcích, vycházejí od hypotheses, které s tím, co ví, nacházejí se v odporu.«

Nuže, a ty — elementární důkazy? — Zde jsou:

- a) Duše jest na mozku ve svých úkonech *závislá*;
- b) mohutnost rozumová jest v přímém *poměru* k dokonalosti mozku;
- c) ujmáním mozku mizí schopnosti duševní jedna po druhé;
- d) veškeré známé síly jsou *modifikace* jedné a též *právil* — tedy i *síla životní* spadá do téhož rodu.

Pokusíme se jednotlivé »důvody« tyto objasniti blíže!

Ad a) Duše jest na mozku úplně závislá. Ani jedna myšlénka není možná bez mozku. Zdravý mozek — zdravá duše, chorý mozek — chorá duše! Každý úraz mozku a každé přerušení jeho normální činnosti má v zapětí alteraci rozumu a ostatních mohutností duševních. Zápal mozku může přivoditi šílenství a zuřivost, výron krve do látky mozkové omámení a bezvědomí, trvalý tlak blbost, jak ukazují děti s vodnatým mozkiem. Výrazy, jako »pocit, představa, vůle atp.«, které nám zůstaly z dob, kdy fyziologie mozku byla věcí neznámou, nemají prý pro moderního fyziologa významu. Rovněž nesprávným jest prý slovo *psychologie*, jelikož *mozek* a *psyché* jsou jedno a totéž, pouhá polarita monistického názoru, (A. Forel ve své přednášce »*Gehirn u. Seele*«) takže nanejvýš možno mluviti o *psychofysiologii* jakožto vědě, která jednu a tutéž podstatu (monas) pozoruje brzo s jedné, brzo s druhé strany.^{a)} Hlavní důkaz totožnosti mozku s duší domnívá se Curyšský *Dr. Forel* zřítí v t. zv. *automatismu* činnosti mozkové, jak se jeví u osob hypnotisovaných, dále v *lokalisaci* jednotlivých mohutností psycho-fyziologických, která prý dokázána jest nesčetnými pokusy na zvířatech. Různá onemocnění mozku, hlubší studium osob choromyslných, *anthropologie zločinců*, úkazy suggestivní, studium snu, studium vývoje normální i abnormální duše dětské atd. — ejhle tot celá zbrojnice, z níž věhlasný fyziolog čerpal svoje vědění o »duši«, které vrcholí v tomto výroku: »To vše ukazuje nám, jak mozek koná práce svoje a jak *duše porušením mozku* (Gehirnstörungen) nebo jeho činnosti *proměněna* bývá, a to brzo částečně, brzo všeobecně, tu dostředivě, zde ve středisku, tam odstředivě . . . Vždy více a vždy zřejměji ukazuje se, že *lokalisované* porušení mozku vyvolává opět lokalisované přerušení činnosti *duševní* nebo *živní* (1), kdežto povšechné ochuravění velikého mozku má za následek *povšechné* přerušení činnosti duševní jakož i že vyšší *duše lidská ponce na velikém mozku závisí*«. A aby nezbylo ni nejmenší pochybnosti

^{a)} *Sittlichkeit d. Darwinismus* 1870. pag. 359.

^{a)} Zmiňujeme se zde o »monismu«, poněvadž tento názor přichází u učenců do módy a křesťanské *anthropologii* stejnou měrou se přičl jako materialism, jsa stejně »*mechanický*« jako tento. Pozn. spis.

o tom, ve kterém táboře pan Dr. Forel stojí, podotkl též jinak vážný učenec ke konci přednášky své: »Každá duše má svou stránku hmotnou; každá *hmota* je v širším smyslu slova *odůševněna*, byť i jednodušším způsobem (sic!)... Veškeré pravlastnosti *ústrojných* bytostí jsou s velikou pravděpodobností obsaženy již v přírodě *neústrojné*, tedy nejen látka a síla, nýbrž také *vědomí*.« — Tak zástupce fysiologie *monistické*, která v příčině negace *podstaty duševní* se materialismu tak podobá, jako vejce vejci!

Ad b) Intelekt zvířat (1) i člověka jest v přímém poměru k dokonalosti *mozku*, která opět závisí nejen na relativní váze téhož, (u porovnání s celým tělem), nýbrž také na jeho hutnosti a pevnosti, hlavně ale na bohatosti závitků na šedobarvém povrchu obou polokoulí velikého mozku.

Mezi všemi tvory má člověk poměrně největší mozek, neboť obnáší též $\frac{1}{50}$ — $\frac{1}{35}$ váhy celého těla. Porovnejme s tím mozek plískavice, který obnáší $\frac{1}{100}$, slona, který má $\frac{1}{600}$, velryby s $\frac{1}{3000}$ váhy celého těla. — Na 10.000 jednotek těla živočišného přichází na mozek: u ryb 1·8, u plazů 7·6, u ptáků 42·2, u ssavců 53·8, u člověka 277·8 jednotek. Také mravenci a včely mají poměrně velmi veliký mozek.

Než mnohem důležitější ještě jsou prý závitky horní vrstvy mozkové, která je barvy šedé a která výhradně jest zdrojem myšlének a psychické činnosti vůbec.

U ryb a plazů jest povrch mozku dočista hladký, u ptáků možno pozorovati jen slabé stopy závitků, také u dětí a blbců jsou závitky ony jen málo vyvinuty.

V další řadě rozhoduje složení a jakost látky mozkové, především ta okolnost, je-li v mozku mnoho kostíku, jak již mistr Moleschott krátce, ale jadrně propověděl: »Ohne Phosphor kein Gedanke.«⁴⁾

Ad c) Co se lékaři a filosofové namudrovali, kde ona »ne-smrtelná duše« sídlí! Jedni říkali, že plyne ve vodní tekutině v dutinách mozkových, druzí ji hledali v jedné žláze mozkové,⁵⁾ opět jiní v tak zvaném »životním uzlu« (»noeud vital«; Brown-Séguard) — marné hledání! Teprve fyziologu *Flourensovi* podařilo se, vésti oči-vidný důkaz, že duše sídlí v *celém mozku* a v *každé* jeho *části*, tak že možno tutéž kousek po kousku ubrati, vrstvu po vrstvě seškrábat. Zmíněný fyziolog totiž byl první, jenž při t. zv. *vivisekci* pozoroval mozky různých živých zvířat, hlavně holubů. Vyňal-li při tom z otevřené lbi mozek veliký i malý s prodlouženou míchou, tu zvířata zahynula. Vyňal-li pouze obě polokoule mozku velikého, tu bylo možno pozorovati následující zajímavé úkazy: Zvířata taková upadla v polosnění, nejvíce žádné známky vědomí, chtění nebo kterékoliv iniciativy. Byla-li jim pouze jedna polovina velikého mozku ubrána, tu nedostatky líčené dostavily se v míře velmi nepatrné. Avšak také oni živočichové, jimž byl vyloupen celý mozek veliký, nepřestali je-viti známky života, ano *pocitování a schopnost k pohybování se* zů-staly neporušeny. Byly-li údy jejich drážděny na př. píchnutím, štíp-nutím, pálením a t. p., ihned stavělo se zvíře na odpor, nebo běželo na jiné místo, při čemž držení těla bylo pravidelné; potravu, která

⁴⁾ Büchner, Kraft u. Stoff pag. 280, 899.

⁵⁾ »Glandula pinealis« — »žláza šutková« — »Zirbeldrüse«. Pozn. spis.

se mu do zobáku vpravila, zvíře pohltilo a zažilo. Avšak veškeré pohyby jeho byly povahy ryze *reflektorické*, byvše vyvolány podrážděním zevnějším. Samo od sebe nepodniklo zvíře ničeho, dřepíc na jednom místě jako ztrnulé, a mohlo se v potravě i hrabat, samo ničeho nepožilo. Za to, bylo-li uměle krmeno, vydrželo zmíněné zvíře po několik měsíců.

Podobné pokusy učinil prof. *Ferd. Goltz* s žabami. *Flourens* z úkazů těchto docela správně soudil, že veliký mozek je sídlem *vědomí* a *chtění*, při čemž byl utvrzen ještě následujícím pokusem: Jal-li se veliký mozek seřezávati vrstvou po vrstvě, tu bylo znamenati *povlnné* klesání mohutnosti psychické, avšak nikoli v tom způsobu, že by snad *jedna schopnost po druhé* uhasínala, jak by přece vůči *lokalisaci* těchto na určitých místech velikého mozku bylo lze očekávati, nýbrž veškeré schopnosti psychické *zanikaly zároveň*, asi tak, jak bývá, když někdo, jsa unaven, zvolna usíná. Při tom nic nevadilo, začal-li vivisektor s ubíráním mozku s té neb oné strany. Co se t. zv. *lokalisace* psychické týká, tu zná každý fyziolog ona místa mozku, jichž porušení má ihned v zápětí různé choroby intelektu, hlavně choroby mluvní, které jsou známy pod jmény *»alexie«*, *»aphasie«*, *»hluchota a slepota mluvní«*, potom choroby zrakové na př. *»zraková amnesie«* (*amnésie visuelle*) atd., choroby, o nichž šlíti se pro nedostatek místa nemůžeme, ale které všechny původ svůj berou z porušení *určitého místa* na mozku (*lokalisované centrum*), na němž *určitý výkon* psychický naprosto závisí. Z toho prý zároveň vyplývá, že *»duše«* a *»mozek«* jsou *jedno a totéž*.

Ad c) »Duše« jako podstata nehmotná nachází se v *přímém odporu* s naukou o *jednotě sil*, — praví dále materialisté i monisté.

Nauka o *jednotě sil* (lépe řečeno *theorie*) jest nejstkvělejší vytvořeností věd empirických druhé poloviny tohoto století. Přírodopytci starší doby domnívali se, že podkladem každé skupiny zjevů přírodních jest příčina obzvláštní. Tak měla mechanika svou sílu hybnou, optika svůj éther, elektřina a magnetismus své fluidum, lučba svůj zákon o přibuznosti prvků. To vše jest dnes úplně překonaným stanoviskem, jelikož nesčetnými pokusy dokázáno jest, že veškerým zjevům fyzikálně-chemickým za základ slouží *pohyb*, buď viditelný, nebo neviditelný, t. zv. *molekulární*, jakož i, že síla skupiny může přetvořena býti na sílu skupin druhých. Tak na př. pohybem (třením) možno vzbuditi teplo i elektřinu, a naopak síly tyto na druhé straně konají služby dynamické. Proč by tatáž prasla — tak namlouvají světu materialisté, nemohla by za jistých podmínek vytrysknouti z hmoty jako *síla životní*, která dává vznik myšlence a ostatním úkonům *»duševním«*? Vědě se podařilo až na nepatrné výjimky, které však musí se podrobiti převážné většině úkazů pravidelných — stanoviti tuto jednotu sil ve *veškeré přírodě*; vědě se podařilo vésti důkaz analytický(?) i pokusný, že příroda veškerá záleží z *podstaty hmotné*, která je *oživena silou*, která působí v koloběhu životním od věčnosti(?) neustále se přetvořující — k čemu nám potřebí nějakého života metafysického, nebo duše, nebo Boha?

Vesmír, dle známý *David Strauss*, rozlévá se neobmezeně skrze prostor všechen a všechny časy, ejhle, toť do nekonečna rozvířená hmota, která odlučováním a slučováním se stupňuje vždy k vyšším

tvorům a výkonům, načež pomocí vývoje, odumírání a nového obrodu přichází do věčného kolotoče zpět.«⁹⁾

Potud *materialisté* a *monisté* o principu žití vůbec a lidského zvláště. — V následujícím pokusíme se hlavní věty této neslýchaně *smělé* a nad jiné *zhoubné* nauky podrobiti nestranné kritice. Rozměr této stati nedovoluje nám, abychom odpověděli na každou a jednotlivou otázku biologů materialistických, čehož ostatně není ani potřeba. Neboť, podaří-li se nám podraziti aspoň několik hlavních sloupů učení toho, tu se zřítí celá pyšná budova do bahna, z něhož byla povstala.

(Pokračování.)

Z básníkův švýcarských.

Josef Wipfli:¹⁾ Proč slavnostně tak všechny zvony.

Přeložil P. Jan Dvořák z ř. Kříž.

»Proč slavnostně tak všechny zvony
teď v polední čas hlaholí?«
Mát řekla ku kvetoucí dceři
v Schächenském vábném údolí.

Ta od svého hned kolovrátku
zrak mile k matce obrací:
»Ty mylíš se, to nejsou zvony,
to vichřice tak burácí!«

»A přece slyším zvonů znění
a smutně duní jejich kov,
tak teskně vzduchem prochvívají,
jak s mrtvým když jdou na hřbitov.«

A obě předou, přemýšlejí,
a žádná ticha neruší,
jen dobrá dcera vzhledá k matce
a podivem se zasmuší.

»Slyš, dítě, kdos teď prosí zticha,
to bude slepý žebrák as;
vstaň rychle, otevři mu dvěře,
a uveď ho sem mezi nás!«

»Ó, máti, nikdo není venku,
tam živá duše neprosí,
to doléhá jen k tvému uchu
šum potoka, svist rákosí.«

To všechno klidně slyší matka,
zrak bolně k zemi upíná;
v myšlénkách trudných pohřížena
na syna svého vzpomíná.

Tak časně z rána odešel on
se stádem svým, než vzešel den,
by veď je na vrch nejsráznější,
jenž orlům pouze přístupen.

»Ó dítě, co as znamená to:
Modlitba a hned — zvonů hlas?
By bratr tvůj tak . . . dobrý Bože,
jak u srdce mi úzko zas!«

A obě předou, přemýšlejí,
a žádná ticha neruší,
jen něžná dcera zírá k matce,
a ještě víc se zasmuší.

Den minul, večer nachýlil se,
vzhořelo slunce v dálavě,
a pastýři se stády svými
v údolí táhnou jásavě.

On pouze domů nepřichází,
se stádem svým se nevrátil,
kdes pastýř zůstal bledovlasý,
jenž doma vezdy první byl.

⁹⁾ Der alte u. der neue Glaube pag. 235.

¹⁾ Josef Wipfli, nar. r. 1844. ve Wasen, kant. Uri. Jest profesorem na gymnasiu v Altdorfu (Uri).

Už temná noc se naklonila
a hvězdy krásně zaplály,
už »Anděl Páně« hlaholilo
po ztichlém kraji do dáli.

»O, dceruško má, poklekni teď!«
zašeptla ústa matčina;
a s dívenkou se matka modlí
slyš, za bratra a za syna.

Matčino srdce znova buší,
noc tmí se, černá víc a víc;
minuty minou zádumčivě,
jak bitvě když se spěje vstříc.

A matka nemá žádné stání
v tom domku, mrtvě utichlém,
jak vyplašená holubice
v noc kvapí v kroku přerychlém.

Lukami pádí udýchána
až nahoru tam ku kříži,
a s usazeným zrakem vzhůru
k výšinám Alpským pohlží.

Zjev divný! Na skaliskách příkrých
zří nyní světla jas a kmit,
kmit rudý — snad to plane hvězda?
To není večernice třpyt!

»Je mrtev!« zalká usedavě,
»tam leží ztuhlý na zemi —
ó, rychle pospěšte tam — k štítu,
ubohé dítě vraťte mi!«

Zachvěla muži hrůza divná,
neb světla nevidí jich hled.
Jich duše zrak — je zatemněný,
neslyšným pro ně — duchů svět.

Stoupají vzhůru s pochodněmi,
kde kamzík dlí — až k vrcholu;
zamlklí bloudí v rozsedinách,
jak hledali by mrtvolu.

Div nový! Právě v onom místě
kde matka zřela v leknutí
zář světla, pastýř, jinoch sličný,
hle, v krvi leží — bez hnutí . . .

Mladistvé zdvihnou tělo mrtvé,
jež jímál zkrvavený mech,
a dole v klín je vloží matce,
jež bledá zmírá v bolestech.

Teď hrana teskně vyzvánějí,
a zvony zvučí přesmutně —
jak slyšela je matka včera,
když smrt ho sklála ukrutně.

Teď v slzách přátelé se modlí,
zaň prosí Boha dojemně —
tak slyšela ho matka včera
před dveřmi prosit tajemně . . .

Pepička Kopřivova.

Napsala Vlasta Pittnerová.

(Pokračování.)

VIII.

ruhého večera po plesu, ano se v zámku vše vyspalo
a odpočinulo, byla opět malá zábava, jenom pro domácí.
Tu se teprve jak patřl úřednictvo mezi sebou bavilo.
Tančilo se při pianě, hrály se rozličné hry, mladí páni
a slečny hrály na kytaru a piano, zpíváno a deklamováno.
Dámy upravily teplou večeři, samá jemná vybraná jídla,

pan kancelářský parádoval opět vařením punče, a pan polesný pyšnil se svojí černou kávou, černou jako noc, horkou jako peklo a sladkou jako láska.

Povídáno o těch »venkovských« hostech a bylo látky k hovoru a smíchu až dost.

Ze studentův budil největší pozornost Rackův Petr. Deklamoval, zpíval, hrál na kytaru, ano i tančil jakýs zvláštní tanec. Také se přestrojil do ženských šatů a představoval zamilovanou starou pannu, až se některé slečny i jejich matinky mrzutostí do pysků kousaly.

»Podívejme se, ten zahrádníkův,« tak opakovalo mnoho úst s panem justiciárem.

Pavlík byl zamlklý. Nedal se přemluvit ani k sborovému zpěvu, vymlouvaje se, že ochraptěl.

Hleděl sejít se s Pepičkou. Ta však se ho ostýchala a byla vůbec méně veselá než včerejšího večera. Slyšela dnes po celý den od direktorových manželů povídání a úsměšky nejen o venkovských, ale i o zámeckých úřednících, a to mladé srdce se zachvívalo nad myšlenkou, proč jdou a zvou se tedy ti lidé dohromady, proč baví se pospolu a pak se jedni druhým posmívají. A poznávala mělkost a pýchu úřednické kasty, rozpoznávala svým přirozeným citem, že noblesa, kterou celé okolí obdivovalo, jest jen planým pozlátkem, pěnou bez hlubšího významu.

Ach, jak si přála býti doma! Doma u matky a paní tety! V té čisté světnici šít a pracovati, těšiti se prací, zazpívati si od srdce! Bylo jí teskno při pomyslení, že zítra Pavlík odjede, a ona že zde musí setrvati sama, tak dlouho, až do Velikonoc, než zase on navštíví svoje rodiče. Také viděla, že jest paní kmotra s ní jaksi nespokojena. Bylo tomu vskutku tak.

Paní direktorová očekávala od schovanky Bůh ví jakých díkův a chválení té slavné zábavy. Nedočkala se, a k otázce, jak se Josefín bál líbil, nemile se jí dotkla prostá odpověď, že dobře. A paní direktorová byla zvyklá slyšeti na podobný dotaz porovnávání plesu s rájem, sebe zrovna s andělem, neb aspoň s paní hraběnkou, obdivování a pochlebování, a tudíž se Pepička nezachovala.

Při nějaké hře posléz sešla se s Pavlíkem, tak že mohli si ruku stisknouti. Hned jí bylo lépe. Již si šeptali. A Pavlík sdělil milené dívčině, že se mrzí na bratra pro jeho vyvádění. Petr, ten hrdý, vážný Petr, kterýž ve městě dbal jenom svých studií, byl zde všecek změněn a choval se s takovou úlisností, že se to Pavlíkovi věru protivilo. Tak při hře v zástavy nepopustil, až dostalo se mu zástavy od paní direktorové, a dovedl to nastrojiti tak, že odevzdáváje ji, vykonal za paní direktorovou sám ustanovený výkup: zakokrhání jako kohout. Zástavu pak, zlatý náramek, odevzdal s hlubokou úklonou, políbiv ho.

To imponovalo všechněm, a paní direktorová se vyslovila, že gymnasista Racek zahanbí i pány akademiky z Prahy.

Až se za to na Petra několik maminek nevrle ohlédlo.

Pepička sdílela Pavlíkovu nevělu. A povídali si o městě, o paní Kopřivové i o paní tetě mydlářce, a bylo jim to milo.

Zábava potrvála až přes půlnoc, a tu se studenti poroučeli všem příznivcům, majíce zítra odjetí.

Pepička vzkázala domů stero pozdravů. A Pavlíkovi na památku těch dvou večerů dala krásnou cukrovou růžičku s dortu, kterou byla dostala. V růžičce pěkně provedené bylo vprostřed kalíšku červené srdéčko. Dala ji Pavlíkovi uzavřenou v hezoučké krabičce s kytičkou na vrchu. »Ta vám nezvadne,« řekla, když Pavlík dárek prohlížel.

»Vy mi dáváte v růži srdéčko a v mém srdci pro vás kvete růže,« šeptal Pavlík. Umluvili se, že si budou vždy vykati, a Pavlík žádal Pepičku, ať vyžádá si toho od každého, že jest to správně česky.

Slíbila. Byla by slíbila vše, čemu Pavlík chtěl.

Po odjezdě studentů nastalo v zámku ticho, a paní direktorová po dvou nocích zábavy byla sklíčena takovou migrénou, že hned po obědě dovolila Pepičku, aby si šla k zahradníkům; ona sama že si při spuštěných záslonách zdřímne.

Pepička sebrala do košíčku jemné háčkování a něco cukroví od plesu, pipkala nějakou krajku, i spěchala, co mohla. Těšila se dnes k zahradníkům, vědouc, že paní Racková dnes se studenty odjela a že budou dívky samy doma, a tudíž že se to bude povídati až radost.

A Pepičce chtělo se toho povídání. Chtělo se jí povídati o bále, ovšem jinak, než jak se povídalo u direktorů.

Byla vlídně uvítána a podělivši dívky cukrovím, vyzývala je, aby šly do sklenníků.

»Mezi palmy,« usmála se Marie.

»Ano, ano, mezi palmy,« jákala Pepička a již šly. Usedly pod palmami na sedátka, dovedně pracovaná, tak že vypadala jako kusy skalin, a Pepička povídala, povzbuzována poznámkami Lidčinými, která »velký bál« s galerie byla viděla, povídala vesele. Nejvíce o »panu Petrovi a panu Pavlíkovi«.

Sestry blížencův také nejraději o nich slyšely.

Marie se zasmušila, slyšíc, jak Petr o druhé zábavě paní direktorové se kořil a řekla: »Mrzí mne to na bratra, že tak podlízá, to není přece potřeba. Až vystuduje, dostane místo na panství jistě, a třeba by ani na to zde čekati nemusil.«

»Ale jdi, Palmo; je zde na zámku tak krásně, že se mu nedivím, že by jinam nechtěl; já sama bych zde nejraději do smrti zůstala. Ovšem u rodičů a mezi svými jahodami,« řekla Lidka.

»Však Palmě by se od palem také asi nechtělo,« prohodila Pepička.

»Však brzy odjedu již do Lipína. Již v květnu,« řekla Marie.

»O je, ještě do května! To bude ještě zima, nyní nastane půst, pak přijdou Velikonoce,« Pepička se zarděla vzpomenuc, že na Velikonoce přijede zase Pavlík. »Za sedm týdnů již — či až,« dodala.

»Ano, Velikonoce budou letos koncem dubna,« řekla Marie.

»A milostivá vrchnost přijede po Velikonocích, totiž mladý pan hrabě zprvu sám, chce střílet sluky a tetřívky. Paní hraběnka přijede později.«

»To bude veselo,« těšila se Lidka.

»Budete si na nás v tom Lipíně vzpomínati, Palmo?« tázala se Pepička.

»Jak by ne. Budu vzpomínati na všecky a na všecko, zvláště na moje palmy,« řekla Marie; povstala a šla od jedné palmy ke druhé. Tam pod nejvyšší, nejkrásnější se zastavila. Byl zde upraven jakýs stan z jemných rohoží, v něm na rohatině zavěšeny byly tykvové láhve, luky, toulce se šípy a na zemi prostřena tygří kůže — jako v poušti.

Zde usadila se Marie a nedbajíc veselých hlásek Lidčina a Pepiččina, zabrala se v myšlenky. Ano, zde to bylo, zde jí řekl ten krásný mladý muž: »Moje Palmo,« zde sklonila hlavu na jeho prsa, zde probíral se v jejích vlasech, proplétal tyto zářivými, cizokrajnými květy, líbal její oči, ústa, šíji. A zde to bylo, zde ze snů nejkrásších vyrušil je šustot hedvábného šatu a zachřestění vějíře v ruce hraběnky-matky a zlobný výkřik její.

Nerozuměla Marie francouzským slovům, která pronesla matka hraběte Jindřicha, ale porozuměla výrazu jejího pohledu a leknutí milencovu. Nemnoho slov bylo vyměněno tehdy mezi matkou a synem. Tento pak podav matce rámě, odcházel s ní, nepohlédnuv již na Marii.

Klesla k zemi rvouc si květiny z vlasů, rvouc si i vlasy, chvějíc se, bojíc se a lekajíc. Setrvala tu tehdy dlouho do noci. A pak nastalo utrpení, nevýslovné utrpení.

Rodiče zvěděli o všem, zvěděli od ošemetného člověka, kterýž chtěl těžit z cizího břicha.

Pisat Vellner, jehož nápadem byly živé obrazy o svátku hraběnině, vyčíhal hraběte při malování Marie jako indické dívky a postřehl, že hrabě svůj krásný model miluje. A z toho chtěl Vellner kofistiti. Oznamil hraběnce, co se děje, aby milence překvapila. A nevěře v čistotu duše dívčí, kterou nepokálil dech vášně, nevěře v zdržlivost šlechtického jinocha, kterýž neposkrvnil panenský pel děvy, jež jala jej svou krásou, nabízel se rodičům Mariiným, že pojme za choť dívku, doufaje, že hraběcí milenec jej odmění výnosnou službou. Byl odbyt rázně rodiči i dívkou a nyní nastalo po zámku všeobecné klevetění. — Marie byla k smrti uštvána. Výčitky rodičův změnily se v politování, ona hraběnka sama Rackovi sdělila, že nebude ze služby propuštěn, poněvadž syn její zapřísáhl se jí svým kavalírským slovem, že čest dívky nevzala úhony. Jen si přála pro přítště, by dívka odjela za jejího a synova zde pobytu. A Vellner propuštěn nadobro. Mstil se Rackovým utrhačnými řečmi.

Často prosnívala zde Marie znovu ten svůj krátký lásky sen a dlouhý bol. To byla ta její touha k palmám. Byla by si přála nadobro odsud odejít, než nesměla vzdorovati rodičům, již nemohli jejímu zklamání obětovati jistý svůj v panské službě chléb a budoucnost ostatních dětí.

Marie zašeptala před sebe: »Palmy, moje palmy, což pláčete se mnou?« Zdálo se jí, že koruny nádherných stromů teskně ševelí.

Veselý smích vzbudil ji ze zadumání. Lidka s Pepičkou proháněly se sklenníkem a přihnaly se k ní, žadoníce o pohádku.

»Hodně smutnou,« škemrala Pepička.

»Vždyť se směje,« namítla Marie.

»Již se nesměji. Ale slyšte, Palmo, neříkejte mi »ona«, máme si říkati »vy«, tak sluší na Česky a vlastenky, Pavli — pan Pavel to řekl,« pravila Pepička.

»Ano, také mi to řekl. Dobře tedy, vždyť se smějete,« opavala Marie.

»Ale povídejte. Povídej Palmo,« žadonily obě dívky.

»Tedy poslouchejte,« Marie opřela hlavu rukou. »Byl jeden krásný princ, měl mnoho zahrad a v nich palmy. Krásné palmy, na těch hnízdili ptáci tak stkvělých barev jako květiny a zpívali sladce. Ale princí bylo smutno. Přiletěla k němu jednou do paláce bílá holubička a vrkala tesklivě. Zabil ji lovec holoubka a tesklila po milém druhu. A tím svým žalováním roztesklila prince. I chodil smuten pod palmami. A ta holubička poletovala kolem něho. Tu usedla jednou na palmu, na které zrály plody jako zlaté. A mezi nimi poletoval bílý motýlek. Nebyl to motýlek, bylo to bílé pérko, pérko z křídélka zabitého holoubka. Holubička je poznala, zatesklila ještě více a zabynula na té palmě. A palma uvadla nad tím jejím žalem. Princ byl pak smuten ještě více.«

»To je divná pohádka,« volaly dívčiny. Slzely obě, nevědouce vlastně proč.

»Proč jste chtěly, abych povídala. Umím jenom smutné pohádky,« řekla Marie.

Setmávalo se, a pod palmami bylo šero.

Marie šla zatahovati rohože na oknech a dívky jí pomáhaly.

V tom je volal Racek, že matka přijela.

Pepička běžela také uvítat paní Rackovou, prahnouc po vzkaze z domova.

Stero pozdravení vyřídila jí paní Racková, a že jsou všickni zdraví.

»To bylo radostí, když jsem vypravovalo, že byla panna v bále a jak byla krásná,« vyprávěla paní Racková. »Paní teta mydlářka se nemohla ani ustanoviti, jen a jen říkala, že hned o křtinách panny Pepičky věděla, že panna k něčemu velkému ve světě přijde. A ten náš mudrlant, Petřík, tu povídá paní mydlářce, že se panně neříká již: »panna Pepička«, ale: »slečna Josefín.«

»Nehubovala paní teta?« tázala se Pepička.

»Ba ne. Pět — ba desetkrát si to opakovala: slečna Josefín, to byla radost,« usmála se paní Racková.

A povídala dále, povídala o Albínce, že paní Kopřivová, nemohouc toho ve své opravdu přátelské upřímnosti do Velikonoc vydržeti, pro ni proto by přijela a vzkázala, by jí sdělila, že na Albínku u nich čekalo štěstí, že má skoro známost. A široce a dlouze vyprávěla o Chaldounových. Nešla je pro tentokrát ještě navštívit, až prý po Velikonocích se syny pojede, jen na jejich dům se šla podívat a všechno požehnání jim zdaleka přáti.

Zahradník naslouchal potěšen a Marie rozteskněna obrátila se k oknu, hledíc do temného večera. Ach kéž mají rodiče, ti dobří rodiče, aspoň z Albínky radost! Z ní ji mlti nebudou!

Tu položila se měkká, teplá ručka na její rameno.

»Palmo, nebudte smutna. Snad je někdo pro vás také tak smuten, jako ten princ pro tu holubičku,« zašeptala Pepička.

»Mně neumřel milý druh, ale nad mou lítostí by také palma uvadla,« zašeptala Marie teskně a pohládila Pepičku.

»Musím již jít,« zvolala tato, mrzíc se, že snad prozradila Marii, že zná její žal.

Odešla provázena Lidkou.

Paní direktorová nevstala již toho večera, a Pepička mohla záhy ulehnutí a vzpomínati na Pavlíka.

Březen donesl záhy teplé dny a na svůj svátek procházela se Pepička již po zahradě. Bylo jí srdečně od paní kmotry gratulováno, dostala obrázek vyšívaný perličkami, byla slavnostní snídaně: čokoláda s bábovkou. Ode všech mladých pánů z kanceláře byly zaslány paní direktorové i Pepičce visitky s malovanými květinami a německými veršky. Paní direktorová vložila je do skleněného košíčku, prohlížela jednu po druhé. Ale tu Pepičce nejmilejší neuzfela. Tu ukryla tato za řadry. Podstrčila ji včera večer Palma. Přišlo již před dvěma dny, když studenti Rackovi poslali domů prádlo a s ním psaníčko pro Marii a v tom byl vložen gratulační lístek pro Pepičku.

Od Pavlíka! Byla to nějaká pěknota! Hned Pepička poznala, že jej Pavlík maloval sám.

Takový lístek obyčejného kreslicího papíru, a jak se může státi krásným a vzácným! Byl podlouhlý a kolem jako ovinut věnečkem ze samých pomněnek. V jednom rohu vykvetla růžička a v jejím nitru hořelo plným plamenem srdéčko — jako ta z dortu — kterou dala Pepička Pavlovi na památku; ve druhém pak hořelo srdéčko a v jeho plameni vykvetala růže — tak, jak to byl Pavlík Pepičce řekl. A v středu bylo napsáno:

„Láska Čechu pláne mřeše,
měnuje Ti srdce celé!“

A modrým inkoustem v rohu malinkými písmeny jméno: Pavel.

To se Pepička potěšila! A po zahradě se procházejíc stokrát opakovala ta krásná slova. Předjarní nálada v přírodě přešla v srdéčko její plným jasem. Byla šťastná! A jen a jen vzpomínala.

U zahradníků bylo plno práce a Pepička dojdouc tam, byla by ráda pomáhala, ale nesměla si umazati šatů ani rukou.

Marie celé dny pracovala. Došla totiž zpráva, že hrabě Jindřich přijede již před Velikonoci, hned k prvnímu tažení sluk, a tudíž bylo Marii chystati se k odjezdu. Chtěla ještě všechny svoje milé palmy ošetřiti. Kypřila zemi v ohromných kbelcích, oškrabovala kornaté pně a stojíc na vysokém žebříku, omývala listy stromů, jí tak milých. Myšlenky její ulétaly k tomu jedinému, jehož si tak zamilovala a šeptala palmám pro něho stero vzkazů.

Byla jista, že i on vzpomíná, byť poslechl matku a jí Marii, své Palmě, jak ji také nazýval, nedal ani nejmenšího důkazu své přízně.

Marie si umínala, že se nikdy neprovdá. Věděla také, že všude by jí mohli vyčítati známost s hrabětem, ač trvala tak krátce. Nebyla by se chtěla někomu omlouvat i vymlouvat, říkala si, že vešla ta láska k muži vznešenějšímu jí do srdce tak, jako ty palmy zde byly přeneseny z teplého kraje v zemi, kde se jim sice daří, ale kde nekvetou a nenesou ovoce. A byla klidnou.

Lidka přesazovala již jahody, ostřihávala kořeny, přenášela sazenice, zpívajíc jak ti skřivánkové venku.

Jan s mladou svojí ženou taktéž se přičiňovali. Přibyla to Rackovým ještě jedna dcera, a měli ji všichni rádi, tu tichou hodnou Toničku.

A tak se přiblížily Velikonoce. Na květnou neděli odjela Marie, loučíc se jenom na rychlo s Pepičkou, jinde v zámku nedala ani s Bohem, ač všichni věděli, že odjede.

Pan direktor se smíchem řekl při obědě: »Sluky přiletěly a komtesa Palma odletěla.«

»Ale, pane manželé,« napomínala paní.

Pepička zarděla se nevolí.

K večeru téhož dne přijel mladý hrabě. Veškeré úřednictvo očekávalo ho na nádvoří, dámy v síni, vedoucí k hlavnímu schodišti. Pan direktor uvítal ho jako každoročně latinskou řečí, hrabě vládně odpověděl, jakož i na francouzský pozdrav paní direktorové a odešel provázen tělesným svým myslivcem a komorníkem do svých pokojů. Byly všecky uklizeny a vytopeny. V kuchyni oháněl se kuchař, který den před tím byl přijel. To se vždy těšily veškeré úřednické dámy na pobyt panstva, že od pana »kuchmistra« nabudou opět nových receptů vzácných jídel.

Hrabě Jindřich vydal se hned druhého dne z rána s lesmistrem a polesným do lesa. Byl náruživým myslivcem. Vrátili se až pozdě odpoledne a hrabě poobědovav, vyšel si do zahrad a do sklenníků. Zastavil se pod palmami a poseděl v rohožovém stanu. Kouře vonný doutník, pohlížel vzhůru do korun překrásných stromů. Lehký stín přeletěl mu sličný obličej. Vzpomenul na »idylu« prožitou zde s dcerou svého sluhy. Jak byla sličná! Hrabě měl její obraz pověšený ve svém pokoji nahoře, v pracovně, kde bylo podobných obrazů více. Rád a dosti slušně maloval. K mnohému z obrazů pojil se podobný románěk jako onen s Marií. Hrabě Jindřich odfouknul kotouč dýmu, odhodil nedokouřený doutník, povstal a odcházel. Netušil, že jej sleduje pohled dívčích očí.

V koutě za několika nízkými vějířovitými palmami krčila se Pepička, bylať prvé vklouzla tam, běžíc skleníkem za Lidkou a chtějíc se skrýti před hrabětem jí naproti přicházejícím, volila tento útulek. Však si oddechla, když hrabě zašel. A hned si pomyslila, kdyby Palma věděla, že hrabě zašel sem a zde poseděl, hned prvního dne po svém příjezdu, že by ji to těšilo. Však že jí to poví, to si svatě umínila. Již se nedivila Palmě, že nemohla na hraběte zapomenouti, bylť ve skutečnosti ještě sličnější než na obraze. »Ale můj Pavlík jest přece hezčí,« řekla si Pepička a usmívajíc se spěchala zpět do zámku.

IX.

Pepička se konečně dočkala velikonočních svátků, dočkala se Pavlíka, a řekli si, bloudíce po zahradách a parku znovu a znovu, že se mají rádi.

Dočkala se paní Racková také posléz toho, že den po Velikonočních, zajedouc se syny do města, poznala pana Leopolda Chaldouna i jeho matku. Vrátila se všecka šťastna a řekla svému muži, že nahradí jim osud štěstím Albínčiným toho, čeho jim skytnul žalu nad Mariným utrpením.

Racek se těšil také, ač se obával, nebude-li někdy Albince od tchyně vyčítána chudoba.

»Za to bude naše dcera panímámu ctíti a poslouchati,« řekla paní Racková. »Řekla jsem to tam. Povídám: »jáčku paní mistrová, naše děti jsou zvykly poslouchati. A pracovati, doložila jsem. A paní mydlářka — byly tam se mnou ona i paní Kopřivová, hned povídala, jak se Albinka, když přišla k Hruškovům, chápe soukennické práce.

Albina byla červená, že mohla shořeti. Ten mladý jenom po ní kouká, ale není nic dotěrný. Panno sem, panno tam. A Albinka pěkně: »Pane mistře.« Jak říká paní Kopřivová, je to tuze pořádná známost.»

»Pán Bůh požehnej,« liboval si Racek. A zamysliv se, řekl váhavě: »A jak, na Palmu se tě neptali?«

»Slyšeli něco mluvit, víš, že Vellner se nějaký čas v městě zdržoval, a ptala se paní mydlářka tak jako zdaleka, jestli nebude Márinku mrzeti, že se mladší sestra dříve vdá. Neušlo mi, že s nastávající Albinčinou panímámou při tom na sebe se podívaly. A tu jsem řekla, že se Palma nevdá nikdy. A pověděla jsem upřímně, co a jak naše ubohé dítě nevinně zakusilo. Až ty paničky všechny tři plakaly. A věř mi, pantáto, když to tak povídám, tu teprve vidím, že jsme se darmo tolik trápili, že to nestálo za tolik slz,« pravila paní Racková.

»Bylo tu o nás o všechny,« řekl Racek.

»Již je to odbyto, jen Palma si ponese zármutek až do hrobu,« vzdychla paní.

A znovu vyprávěla, jak jest u Chaldounů zařízeno řemeslo, jaké zásoby vlny i hotových již suken v klenutých komorách, co je lidí při práci zaměstnáno, jaký ruch a pše po celém domě.

»A co jiného,« vyprávěla. »Vedla nás paní Chaldounová do všech pokojíčků, kde jaký v domě. Největší místnosti jsou k řemeslu, toť se ví. Ale v těch pokojíčkách všeho dost. Polytýrovaný nábytek, vystlané peřiny, plné truhly prádla již ušitého i vinutí. To měla připraveno pro tu dceru, co se jí utopila, o tom vám poví Albinka, až přijede; plakala bych, kdybych to měla vykládati, jako jsem plakala, když jsem to slyšela. Povídala, že všechno bude Albinčino, když k ní bude hodná. Vždyť má jen syna, ani po druhé dceři nemá vnoučat. A plnou almaru hedvábných šatů má, snad ode všech barev, škatuli zlatých a stříbrných a co vyšíváných čepců, ani jsem spočítat nemohla. A ty pentle na čepcích! Těžké, květované i zlatem a stříbrem protkávané. Jeden zlatý čepce s granáty, jeden dokonce s drobnými perličkami. A ty granáty, korály, řetězy, náušnice, prsteny, hřebeny a jehlice do vlasů! A co stříbrných lžic, skleněného nádobí, cejnu a mědě. Pro tři nevěsty bylo by na podělenou. Albince dala na prst prsten se srdéčkem z granátů. Až jsem se lekla, jestli to děvče dovede poděkovati. Ale ona hned ruku políbila a řekla: »Poniženě a uctivě děkuji, vzácná paní Chaldounová.« A ona, no ať prý ji dá panna Albinka hubičku. Povídám: štěstí od Pána Boha na to dítě čekalo!«

Lidka naslouchala dychtivě a ozvala se: »To nám, panímámo, ale Albinka věnce do trní zahodí, i mně i Palmě, nejmladší, a nejdříve se vdá.«

»Palma se nečítá,« řekl Racek.

»A proto že jest Albinka mladší tebe, nesmí se takové štěstí zahoditi,« pronesla paní Racková káravě. »Ostatně, paní Chaldounová nemíní se svatbou pospíchati. Je pan Leopold sice již dva roky mistrem, ale ona by jej ráda ženila, až bude aspoň starším v cechu,

drželi v tom rodě vždycky mnoho na cechovní slávu. A to může ještě dva roky trvati, no, Albinka zůstane až do Vánoc u Kopřivů, a pak se to zase nějak udělá, také si přeje paní Chaldounová, aby Albinka, až se k nám vrátí, vycvičila se zde v zámku trochu v lepším vaření, může prý to také potřebovati, ona sama že byla stále jenom okolo řemesla a odvykla krom nejobyčejnějších jídel a pak za drahoty lepšímu vaření. A je tam všeho dost, mohli by si popřáti, a to když jsou hosté, aby si jednala k vaření a ještě se o tom mluví. No, já slíbila všechno. Až Albinka se vrátí, poprosím poníženež jemnost-paní direktorku, aby směla chodit pomáhat do kuchyně. A až přijede milostivá vrchnost, poprosíme zase pana kuchmistra, aby Albinku vzal do cviku.«

»Albinka a jenom Albinka,« vzdychla do opravdy Lidka.

»No, no, no, můj Jahodníčku, než bude Albinčina svatba, může také na tebe kukačka zavolat,« chlácholil otec svého mazlíčka.

»A co Albince a Márince dát nepotřebuji, to přidám tobě,« slibovala matka.

Liduška se usmála a za chvíli již zpívala.

Pepička také zvěděla o Albinčině štěstí, nezdálo se jí však býti tak stkvělým. Pepička nerada chodila k dědečkovi Hruškovi, hukot stavu a vrzání soukadel, zápach vlny a oleje se jí protivily. Nerada pohlížela na umazané dělníky, nedbala chopit se nějaké práce. To bylo lépe v čistounké matčině světnici obírat se běloučkým šitím.

A pak — ten pan Leopold Chaldoun! To bylo něco jiného než Pavlík. Až se zasmála, představujíc si mladého mistra soukenického podle svého studenta. Takové uhlazené po straně do stezičky rozčesané vlasy měl ten pan Leopold, mazal si je sádlem, aby nebylo tak znáti, že jsou do šafránova přizrslé. A po tváři také tak nějak divně se lesknoucí měl pih téměř poseto. Pod bradou pak malý věneček nazrklých vousů a krom neděle po celý týden po lících takové strniště. A ty ruce! Ty veliké, vždy od barev umazané ruce, které se nedaly ani v neděli do běla umýti!

Pepička Albinky až litovala. Jak jí asi bude, až tomu člověku bude muset říkat: pantáto! Pepička se otřásla a raději vzpomínala na Pavlíka.

(Pokračování.)

Útěcha.

Kch málo ku blahu
a málo ku štěstí
jest třeba srdci, jež
zdrásaly bolesti.

Tož vroucí modlitba
a pevná důvěra
tam v jasných nebesích
žeť pomoc veškerá.

Do duše zhnětené,
jež bolem krvácí,
pohledem ku nebi
poklid se navrací!

L. Grossmannová-Brodská.

Dvě jubilea.

(1800.—1900.)

Literární črta. Píše František Štingl.

(Dokončení.)

II.

Anton Martin Slomšek.

»Naše načelo lodi: molčimo, ne govorimo nič, delajmo mnogo, potr-pimo vse«

A. M. Slomšek v listě k Piklovi 1845.

Pozdě odbila Slovincům hodina národního probuzení; přes tisíc let uplynulo od té doby, co ztratili politickou samostatnost. Během tohoto tisíciletí stihala je ztráta za ztrátou; sousedé jejich osvojili si polovici jejich území, dědictví po otcích. Obmezující území, zkracovali též počet slovinského národa a podmínky národního bytí, politickou samostatnost. Na severu a jihu, východě a západě Slovince ničili a odcizovali. Pomalu ustupoval německým cizincům slovinský živel, na př. ve starém Korutanu. Když r. 1848. Slovince probudil, bylo jich jenom 1·3 milionu na počet, a ještě tento zbytek byl rozkouskován a ochromen. Ochromen byl nejvíce v sociálním ohledu, neboť Slovinci neměli všech stavů, které jsou podstatnými částmi zdravého národního těla, plnicími rozličné úlohy národního života. Šlechtu ztratili úplně a tak přišli o ten stav, který byl do nejnovější doby vůdcem národů v politice, vzdělanosti a repraesentantem národní samobytnosti. A měšťanstvo? I to bylo neslovinským duchem a poněkud též krví. Cizí zvyky a cizí jazyk vládl v městech a měšťanstvo bylo strážcem cizinstva na slovinské půdě. Dobrý znalec dřívějších slovinských poměrů praví, že nikde není snad národa, u kterého by mělo heslo: »Jeden Bůh, jeden císař, jeden vládní jazyk« tolik platnosti, jako u Slovinců. Pojmy »němectví« a »vzdělanosti« staly se u Slovinců přibuznými, ano identickými. »Celých 20 hodin musil choditi, kdo chtěl navštívit vlastence,« vypravuje Trstenjak.

Slovincům zůstala pouze jedna část intelligence — kněžstvo. Pocházejíc větším dílem z rolnického stavu, bylo Slovincům nejen vůdcem, nýbrž i těшитelem po celá století. Zatím, co po městech, zámcích a školách vládla němčina, rozléhalo se s kazatelny z úst kněze slovo Boží v mateřském jazyku. »Církev byla jedinou strážkyní slovinské národnosti a slovinského jazyka; jen ona Slovincům zachovala zvuky milé slovinštiny, takže ji »nemškutari« nemohli zadusiti.« Jediné kněz se nesúčastnil pohřbu svého národa; on byl jeho dobrodincem a učitelem; prvý byl kněžský stav, který pro svůj národ žádal svobody.

V čele kněží, kteří učinili pro svůj národ více, nežli dle svého svědomí a stavu byli povinni vykonati, stojí A. M. Slomšek. Bude

tomu skoro čtyřicet let, co kníže-biskup Slomšek zemřel, ale jeho duch žije mezi slovinským lidem, zvláště ve Štýrsku, skoro více nežli kdy dříve. Ještě stále si lidé rádi vypravují, co řekl zesnulý Slomšek při kázání v té aneb oné faře. Některé výroky jeho mají skoro touž platnost, jakou slova církevních otců. Slomšek byl vskutku pravým a důstojným nástupcem svatých bratří Cyrilla a Methoděje, od Boha Slovincům poslaným buditelem a obrancem křesťanství a Slovinstva. Bůh ví, jak daleko až k Sávě by bylo vniklo drzé cizáctví v posledních padesáti letech a kolik by dnes ještě bylo zůstalo štyrských a korutanských Slovinců, kdyby v pravý čas nebyla Boží Prozřetelnost Slovincům poslala tohoto neúnavně a všestranně působícího apoštolského muže.

A. M. Slomšek spatřil světlo světa dne 26. listopadu 1800. na Slomu, pahorku, nacházejícím se v ponikovské faře nedaleko Celja ve Štýrsku. Odtud má Slomšek své příjmení. Jeho rodiče byli zámožní a pobožní, náležející k rolnickému stavu. Otec Slomšekův byl též koželužským tovaryšem. Lásku k mateřskému jazyku mu do srdce vštíplila matka svými milými písněmi a pohádkami. Proto tolikráte a tak nadšeně mluvil Slomšek o své matce a jejích písních a pohádkách. Do školy chodil na Ponikvi, v domácí faře. Když kaplan této fary, Prašnikar, seznal jeho veliké nadání, přemluvil Slomškovy rodiče, že ho poslali r. 1814. do Celja do německých škol, a na podzim téhož roku vstoupil Slomšek do celjského gymnasia. Slomšek nejednou vypravoval, jaké obtíže mu působilo učení se německému jazyku, než jeho nadání přemohlo všechny překážky, takže byl vždy mezi prvými žáky. Mezi jeho učiteli na gymnasiu byl Zupančič, muž poctivý, rozený Lublaňčan, jenž v mladém studujícím probudil jiskru vlastenectví. Zupančič již tehdy, kdy idea národnosti ještě neprobudila evropských národů, bystrým svým duchem poznal, že každému vzdělanému člověku jest potřeba vzdělání v národním duchu a mateřském jazyku. Dával tudíž častěji svým žákům za úkol zpracovati různé články ve slovinském jazyku. Když studující Slomšek prvou svou slovinskou úlohu přinesl, byl od svého učitele Zupančiče veřejně pochválen. Po druhé zase ku svátku jakéhosi profesora složil Slomšek slovinskou báseň a když ji přednášel u přítomnosti shromážděných profesorů a žáků, divili se všichni kráse a uhlazenosti Slomškovy slovinštiny. Tím povzbuzen, dal se Slomšek ještě s větší chutí do slovinštiny. Jal se pilně slovinské knihy čísti a cvičiti se ve spisování různých slovinských článků.

Ukončiv gymnasium v Celji, studoval filosofii v Senju s výborným prospěchem a pak vstoupil do celoveckého semináře. Tu se chopil s velikou pilností theologie, avšak též slovinštiny nezanebdával. Jako filosof v Senju přiučil se chorvatštině, což mu ve studiu slovinštiny velmi pomohlo. Ředitelství semináře zvědévši o jeho důkladné znalosti slovinštiny, poprosilo ho, aby své kollegy vyučoval slovinské mluvnicki. Tak se stal Slomšek prvním učitelem slovinského jazyka v celoveckém semináři. — »O könnte ich heute das Feuer der Begeisterung für die Sprache Slovenia's durch mein brüderliches Wort in euch anfachen, und es während der flüchtigen Tage dieses Jahres hier in eurer Mitte in hellen Flammen unterhalten . . .« tak nadšeně oslovil ponejprve své tehdejší žáky.

Poněvadž byl Slomšek v celoveckém semináři zároveň knihovnskem seminářské knihovny, měl příležitost seznámiti se s církevními učiteli. Řečnická krása jejich spisů ho tak nadchla, že mnoho hodin vyseděl v knihovně, čině si výpisky z různých církevních učitelů, které pak dával svým žákům — kolegům ve škole — překládati do slovinštiny. Výpisky tyto pak, jsouce opraveny, byly veřejně přednášeny. A tak se stala Slomšekova škola v semináři zároveň školou církevního slovinského řečnictví. Z toho patrně, že byl Slomšek jako bohoslovec více podoben zralému muži nežli jinochu. Již tenkrát mluvilo se mezi jeho kolegy, že bude jednou jeho bystrou hlavu zdobiti biskupská mitra.

Na kněze byl Slomšek vysvěcen 8. září 1824. a pak kaplanoval na dvou farách: u sv. Vavřince na Bizeljsku a v Nové Církvi u Celja. Jako kaplan kázal věřícím slovo Boží v tak krásné, uhlazené a čisté slovinštině, že posluchači o něm říkali, že mluví »kakor bi rožice sadil« (jakoby květiny vysazoval). Ještě nyní si lidé v obou farách vypravují, jak věřící z blízka a z daleka chodili poslouchat mladého, nadaného řečníka. V této době začal Slomšek psáti básně; uveřejněny jsou ve sbírce Ahaceljnově, jako »Boštjan golfan«, překlad Schillerovy básně »Zvonova pesem«, večerní píseň: »Glejte že solnce zahaja« atd.

R. 1829. byla mu svěřena důležitá služba spirituála ve sjednoceném semináři pro diecési krckou a lavantinskou, jenž byl tehdy v Celovci. Teprve tu jal se Slomšek opravdově působiti na literárním poli slovinském. Jako spirituál vychoval slovinskému národu mnoho dokonalých kněží a vlastenců-spisovatelů. Pokud tehdejší, pro slovinskou národnost nepříznivé poměry dovolovaly, hleděl dle svých sil co nejdůkladněji své světence ve slovinštině vycvičiti a jim lásku k vlasti do srdce vštípit. Aby bohoslovce povzbudil k většímu a veselejšímu působení, sbíral jejich překlady a články a vydával je občas na veřejnost s poznámkou: »Poslovínštili aneb sepsali mladí kněží.« Těchto knih jest pět: »Prijetne pripovedi za otroke« (1832.), »Krščansko devištvo« (vyšlo v 7. vyd.), »Kratkočasne pravljice«, »Življenja srečen pot« (vyšlo ve 4. vyd.) a »Hrana evangeljskih nauk« (1835). »Poznámka, že tyto knihy přeložili aneb sepsali mladí kněží,« praví J. Lendovšek ve Slomšekově životopise, »jest jen veliká skromnost Slomšekova a podivuhodná jeho nezištnost. Hašnik, jeden z těchto mladých kněží, píše: My, bohoslovci jsme byli velikými chudáky, co se týče »copiam verborum« a správnosti mluvnických forem; práce, kterou Slomšek měl opravováním našich překladů, byla nesmírná. Píloval a hladil je ve dne v noci, o prázdninách pak je pořádal a obstarával korektury.« — V těchto spisech vystupují již někteří mladší Slomšekovi přátelé, kteří byli později pilnými pracovníky na literárním poli, na př. Stojan, Globočnik, M. Majar, Vodušek a j. v. Fr. Kosar vypravuje z této doby tuto zajímavou příhodu, jež osvětluje tehdejší stav slovinského písemnictví a povahu Slomšekovu, která byla venkoncem praktická: »Prvá knížka, kterou — jako spirituál — dal vytisknouti, byla »Molitvice in potrebni nauki za pridne mladeniče«. Když ji Slomšek přinesl ku knihkupci a prosil, aby převzal náklad, bránil se knihkupec všemožně, vymlouvaje se, že slovinských knih nikdo nekupuje. Musil ji tedy Slomšek dáti tisknouti svým nákladem. Ale prodej této knížky byl

tak živý, že, když přinesl Slomšek ku knihkupci nový rukopis, přijal tento náklad již s radostí a od toho času začali se knihkupci o jeho rukopisy takřka rváti.

Jsa spirituálem, uspořádal Slomšek na prosbu nejvyššího soudu v Celovci též slovinský kurs pro externí posluchače, v první řadě pro úředníky, a dále pečoval též v kruhu svých přátel o pěstění slovinského jazyka. Za tím účelem založil s pomocí vlastenců v Celovci a v okolí žijících jakýsi slovinský literární spolek. Časem se totiž celovečtí slovinští vlastenci a blízcí sousedé shromažďovali v pohostinském domě Slovince M. Ahacelja, lyceijního učitele matematiky a zemědělství v Celovci, aby své spisy přečetli, opravili a přátelsky si pohovořili o nejnovějších slovinských literárních plodech. Tím získal Slomšek pro slovinský jazyk mnoho přátel, avšak jeho bystrý duch viděl dále a nespokojil se jen s takovým úspěchem. Co by prospěl Slovincům slušný počet vlastenců, nemělo li by jejich snažení žádné půdy, žádného základu? Proto, ačkoliv jako spirituál v Celovci neměl mnoho vlivu na školy, přece se o školství velice zajímal; jeho nadaná hlava neměla dříve pokoje, dokud si nevymyslela osnovu nedělních slovinských škol. Že byly tehdejší obecné německé školy na Slovincu pro mládež právě mučírny a skoro beze všeho úspěchu, jest na blledni. Ale tehdy byli řídkými takoví mužové, kteří by měli jasný pojem o pravém účelu škol. Slomšek byl již tenkrát přesvědčen, že se dá vzdělání lidu dosáti jen na základě mateřského jazyka. Nabádal tudíž každého roku boboslovce, aby, až vyjdou ven, shromažďovali mládež v nedělních školách a ji na základě mateřského jazyka vyučovali. Prakticky jim vykládal, jak mají učit mládež čísti, psáti a počítati, a aby bylo vyučování zajímavější, jak mají vplétati do vyučování zpěv a různá hospodářská a lékařská naučení.

Žáci poslechlí svého učitele, zakládali školy, ale nebylo knih, dle kterých by se mělo učit. A tu zase Slomšek převzal úkol potřebné knihy sepisovati. Jednu učebnici napsal učitel Kranjc v Celji a ostatní sepsal buď Slomšek sám aneb od jiných sepsané prohlédl a opravil.

Jsa přesvědčen, jaký vliv má zpěv na zušlechtění lidského srdce a jak se zpěvem vlastenecký duch šíří, vydal r. 1833. sbírku »Pesni po Koroškem in Štajarskem znane«, která na titulním listě má sice jméno Ahaceljovo, ale pravým sběratelem a skladatelem byl vlastně skromný Slomšek.

Nesnadná a zodpovědná služba spirituála v celoveckém semináři trvala Slomšekovi 9 let. Když byl takřka obnovil seminářského ducha, přál si Slomšek zase působiti v duchovní správě. Ku své žádosti dostal tedy r. 1838. hlavní faru Vuzenickou; zároveň byl jmenován děkanem a školním dozorcem ve svém dekanátě. V této době sepsal a vydal svým boboslovcům na památku »Mnemosynon slavicum«. Suis quondam auditoribus et amicis carissimis dicat Antonius Slomšek. Glanfurti. Kniha obsahuje slovinský výklad církevních obřadů, několik duchovních oslovení, modliteb a písní při různých liturgických výkonech potřebných. — Jako děkan a školní dozorce obrátil svou první a největší péči k obecným, a to slovinským školám, hlavně nedělním. Aby jeho duchovní bratři měli v rukou jakousi rukověť, kterou by se mohli při vyučování v ne-

dělních školách řídit, napsal Slomšek velice cennou knihu »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«, která byla v první řadě určena pro nedělní školy, ale též v ostatních školách se může s dobrým úspěchem užívat. Tato kniha, poprvé vydaná r. 1842., po druhé r. 1848. a po třetí r. 1857., jest Slomšekovo nejznamenitější dílo, jest perlou mezi všemi jeho spisy. »Čtouce ji — píše o té knize Lendovšek — nevíme, čemu se máme více podívat, zdali Slomšekovu krásnému, hladkému, srozumitelnému slohu, či jeho všestrannému vzdělání a nedostižitelné obratnosti, se kterou nejrozmanitější látku tak vykládá, že jí může porozumět každý člověk; v ní se jeví Slomšek jako pravý odborník ve školním vyučování, jako nejvýtečnější a nejduchaplnější paedagog.« Není tedy divu, že tato kniha byla známa i za hranicemi slovinskými; docela i z Moskvy bylo objednáno několik výtisků. Ve Vuzenicích sepsal a vydal Slomšek též homilie a výklad epistol a evangelíí celého církevního roku pod názvem »Apostolska hrana«. I tu jest patrný veliký řečnický talent Slomšekův; a dokud bude slovinský národ žít, bude se Slomšekovo jméno jmenovati mezi nejlepšími slovinskými kazateli.

Slomšekova práce o blaho diecése a jeho literární působení bylo příčinou, že byl r. 1844. jmenován kanovníkem v Št. Andreji a že mu byl svěřen dozor na obecné školy celé diecése. Vždy neúměrně pracující Slomšek také tu nelenil. Nedělními školami sice dosáhl toho, že se mládež naučila slovinsky čísti, avšak s tím se nespokojil. Chtěl se postarati, aby odrostlá mládež, když opustí školní lavice, neodhodila knih a tak nezapomněla, čemu se byla dříve naučila. Slomšek zamýšlel slovinský lid také mimo kostel a školu vyučovati, vychovávat ho v křesťanském duchu. K tomu účelu bylo třeba knih a poněvadž takových nebylo, odhodlal se sám opatřiti slovinskému lidu potřebných knih; sestavil tedy stanovy spolku, jenž by měl vydávati knihy pro lid slovinský. Dne 23. ledna 1845. podal kanovník Slomšek vyšší c. kr. vládě (illyrskému zemskému guberniu) v Lublani žádost o dovození takového spolku.

S velikou radostí pozdravili Slovinci tento Slomšekův krok, jak vidno z Bleiweisových »Novic«, vycházejících v Lublani, kamž napsal Oroslav Caf, kněz a učenec slovinský, nadšený článek o připravovaném spolku. Než, čeho nikdo neočekával, to se stalo. Vroucí přání Slomšekovo a všech Slovinců se neuskutečnilo. Výnosem ze dne 15. dubna 1845. č. 434. vláda nevyhověla prosbě Slomškové, zakázala mu literární spolek založiti, ač mu ani příčin nepověděla. To byl hořký kalich v životě blahého vlastence, avšak on tuto ránu trpělivě snášel, očekávaje lepších a příznivějších časů. Tenkrát napsal svému příteli J. Poklukarovi do Lublaně tato vážná slova: »Tvé povzbuzení psáti pro Slovince mne velmi potěšilo; co však Tebe těší, jiným se protiví, kteří mi zablývají, že se tolik starám o slovinštinu. Právě tyto dni mi arcibiskup a kardinál Schwarzenberg pověděl, že se mi Slovinstvo vyčítá. Než mne tyto výčitky nermoutí; myslím, že každý má pracovati dle svých sil a okolností, ať se to světu líbí či nelíbí; — qui autem judicat me, Dominus est. Slovinka mne zrodila, Slovinka mne odchovala, ať mne slovinština též za svého vděčného syna má.« — A svému věrnému příteli Piklovi napsal: »Osamocení se unavujeme; to vidí nepřátelské síly a zabraňují dobro pod jakýmkoli výmluvami. Ale to mne nesmí od-

vrátiti, abych nepůsobil dle svých sil ku zvětšení cti Boží a blaha národa, do jehož středu mne Boží Prozřetelnost postavila. Naším heslem budiž: »Málo mluvit, — mnoho dělati — všechno vytrpěti.«

Neúspěch se založením literárního spolku Slomška nezmátl v jeho vlastenecké práci. Když nedosáhl cíle tímto způsobem, umínil si dosáhnouti téhož cíle po jiné cestě. Vymyslel si krásnou osnovu sborníku pro Slovinci, ve kterém by spisovatelé ovoce svých vědomostí ku prospěchu svého národa uveřejňovati mohli. Poněvadž mu nebylo dovoleno celých kusů duševní potravy Slovincům podávati, chtěl jim aspoň podávati drobty (»drobtinice«), a proto tento sborník nazval »Drobtinice« (1846.). Bohatým a rozmanitým obsahem, pěkným a snadně srozumitelným jazykem, staly se »Drobtinice« majetkem celého slovinského národa. Směle se může říci, že, co učinily Bleiweisovy »Novice« pro slovinský národ v národním ohledu, to učinily »Drobtinice« zvláště co se týče náboženského života a rozvoje. Kteří schopní talentové mezi kněžími ještě spali, všechny dovedl Slomšek probudit, že psali do »Drobtinice« — ve všech ročnících jest asi 130 spolupracovníků. »Drobtinice«, Slomškem jako ročník založené, jen několik let přežily svého zakladatele, poněvadž sítě Slomškem zaseté, vydalo takový plod, že se duševní tato potrava musila poskytovat v měsíčních, týdenních a později každého dne vycházejících listech.

V dubnu r. 1846. byl Slomšek od lavantinského knížete-biskupa Fr. X. Kutnara jmenován opatem v Celji, ale již ku konci května téhož roku stal se biskupem lavantinským. Že jeho jmenování nešlo tak hladce, jak by se člověk domníval, lze si pomyslet. Byl dle tehdejších vládních názorů aneb lépe řečeno dle tehdejších policejních zásad podezřelým z »panslavismu«. Kdo tehdy pilněji než jiní přestoval a se zajímal o mateřský jazyk, byl vyhlášen za »panslavistu« a »panslavista« bylo prvé a největší strašidlo hned za samým robatým.¹⁾

* * *

»Jestliže až dosud Slomšekovo slunce blahodárně ohřívalo ztuhlé literární pole slovinské, vydalo za jeho biskupování (1846.—1862.) svou plnou sílu,« praví Lendovšek. Jako biskup psal Slomšek nejvíce pro své zamilované »Drobtinice«, jejichž redakci sice světil pro mnoho práce jiným rukám, avšak do své smrti byl jejich hlavním spolupracovníkem. Dříve vydaným knihám opatřil nová vydání, sepsal a vydal též mnoho nových děl, jako »Djanje svetnikov božjih« (Životy svatých). Při tomto velikém díle mu mnoho pomáhali jiní slovinští kněží a spisovatelé, jako Cač, Globočnik, Kociančič, Ravnikar a j. v. »Djanje svetnikov« jest až dosud, zvláště mezi korutanskými Slovinci, velice rozšířeno a váženo. Našel jsem je v mnohých slovinských rodinách v Korutansku.

Když r. 1848. zaleskla se záře větší volnosti a všichni národové v Rakousku začali svobodněji dýchat, hleděl Slomšek zase svou myšlenku o spolku pro vydávání laciných slovinských knih

¹⁾ Pozn. red. Slovincům dal Slomška kardinál Schwarzenberg, tehdy arcibiskup solnohradský, a Čechům dal Jana Val. Jirsíka. Ejhle, kníže, rodem Němec, jak krásné dary dal dvěma zuboženým kmenům slovanským! Bůh mu to odplat v nebesích!

uskutečniti. A hle, co se mu dříve nepoštěstilo, toho dosáhl r. 1851. V Celovci získal pro svou myšlénku dva nadšené vlastence, kaplana Ondřeje Einšpielera a prof. Ant. Janežiče, a tito dva vlastenci s biskupem Slomškem jsou v pravém slova smyslu základními kameny, na kterých jest založen spolek pro vydávání laciných slovinských knih, nynější »Družba sv. Mohora«.

Dne 1. ledna 1851. uveřejnil Ant. Janežič ve svém listě »Slovenska Bčela« nadšeně psané svolání ke Slovincům, jež nezůstalo bez úspěchu. Nedlouho potom byl založen spolek, jak O. Einšpieler v »Koledaru« na r. 1878. vypravuje, takto: 25. února 1851. byl kníže-biskup A. M. Slomšek v Celovci a při té příležitosti navštívil též tehdejšího městského kaplana, O. Einšpielera. Pozval ho, aby přišel o velikonočních svátcích do Št. Andreje podívat se na překrásné velikonoční ohně, které na Boží Hod velikonoční časně z rána lidé zapalují po celém lavantinském údolí. Tomu pozvání ovšem O. Einšpieler s velkou radostí vyhověl a dne 17. dubna odejel do Št. Andreje. Na Boží Hod po obědě vyzval kníže-biskup Einšpielera ku procházce do zahrady a při té příležitosti začal mu důraznými a srdečnými slovy vyličovati, jak potřebno a jak snadno by bylo v nynějším, pro Slovince příznivějším čase založiti spolek, jehož účel by byl vydávati dobré knihy slovinské pro lid. — Srdečná slova biskupova vnikla mladému kaplanu hluboko do srdce, zvláště slib Slomšekův, že bude ze všech sil, slovy a skutky, pérem a penězi, ten spolek podporovati, dodal mu tolik odvahy, že ihned začal pro tu myšlénku pracovati mezi celoveckými vlastenci. A již dne 27. dubna rozeslali celovečtí Slovinci svolání a pozvání ke »spolku, jenž bude knihy pro Slovince vydávati a je mezi nimi rozšiřovati.« V tomto svolání mezi jiným se též praví: Nechceme tu vypočítávati všechny ty spolky, které naši němečtí bratři již za tím účelem založili. Poukazujeme jen na družstvo sv. Jana Nepomuckého v Čechách. Toto družstvo již mnoho let každého roku bezký počet prospěšných knih za laciný peněz mezi český lid rozesílá. My Slovinci nesmíme zůstatí za jinými národy a svými bratry v Čechách, zvláště jedná-li se o sv. víru, jedná-li se o pravé a věčné štěstí lidu.

Toto svolání rozšířilo se po celém Slovinsku jako blesk a na všech stranách nalezlo mnoho přátel a příznivců. Prvý, jenž se přihlásil ke spolku a položil peněžitý dar na oltář vlasti, byl biskup Slomšek. Několik dní po tomto svolání přišel ze Št. Andreje od knížete-biskupa Slomška do Celovce tento dopis: »Těší mne, že spolek, kterýž jsem zamýšlel již před sedmi roky založiti, ale nemohl jsem, vidím se oživovati a probouzeti; aby však má radost též trochu ovoce přinesla, dávám základ tomu spolku tím, že mu daruji pět set zlatých. Jakmile spolek do života vstoupí, odevzdám svůj dar spolkovému výboru. Zároveň pak ještě slibuji pro spolek pracovati a jej podporovati, kolik a pokud budu moci« — a Slomšek dostal slovu do své smrti.

Jak jsem se již dříve zmínil, pečoval Slomšek o slovinské školství již od r. 1829., ale pravá příležitost se mu naskytla po r. 1848., kdy byla prohlášena rovnoprávnost všech jazyků a národů v Rakousku. Tehdejší ministr vyučování hrabě Thun prosil biskupa Slomška, jenž tehdy slyšel jako výborný odborník v celém Rakousku, o radu, bez níž, jak v jednom dopise píše, prý ničeho v pře-

měňování obecných škol neučiní. Čtyři roky si Thun a Slomšek dopisovali a z těch dopisů vysvítá, že Slomšek od r. 1850. osnoval a větším dílem sám sepsal všechny školní knihy slovinské. Tak vydány byly knihy: »Malo slovensko-nemško berilo«, »Veliko slovensko berilo« a »Ponovilo za nedeljske šole.«

Neskonale velikých zásluh si získal Slomšek o rozvoj a utvrzení národního uvědomění tím, že po dlouholetém namáhání, s velikými obtížemi a obětmi přenesl biskupské sídlo z německého Št. Andreje v Korutanech do slovinského Mariboru (1859.). — Již při nastoupení biskupského stolce Slomšek bystrým okem seznal, že jedinou překážkou všech jeho dobrých úmyslů a snah ku blahu Slovinců směřujících jest ta, že sídlo lavantinského biskupa jest skoro na hranici diecése, a to ještě v německém lavantinském údolí v Korutanech. Slomšek byl přesvědčen, že, dokud se sídlo biskupa mezi Slovince nepřenese, dokud se všichni štyrští Slovinci pod pastýřskou berlu jednoho slovinského biskupa neshromáždí, potud že jest nemožno, aby lavantinské biskupství mělo svůj vlastní kněžský seminář, kde by se bohoslovci vychovávali na národním základě; a pokud toho nebude, není dlouho naděje, že dennice národní osvěty zazáří štyrským Slovincům. Láska k lidu slovinskému ponoukala Slomšeka tak dlouho, až se odhodlal působiti k tomu, aby se biskupské sídlo přeneslo z Korutan do Štýrska. O to se již sice jednalo roku 1786., 1809. a 1826., avšak pro různé překážky a nedbalosti dotyčných osob nikdy nebyla tato změna provedena.

Do rámce literární črty dějiny tohoto snažení sice nespádají, ale nebude snad nemístno, zmíním-li se tu krátce o nich. — Ve starodávných dobách měli Slovinci, bydlící na pravém břehu Drávy, své vyšší pastýře (arcibiskupy) ve staroslavném městě Aquileji, ze kterého jim zasvítlo prvé světlo sv. víry; Slovinci pak na levém břehu Drávy náleželi pod pravomoc arcibiskupů v Solnohradě, ze kteréhožto města po všeobecném stěhování národů dostávali své duchovní pastýře. Rozumí se samo sebou, že biskupové z takové dálky nemohli svých věřících navštěvovati a tak se stávalo, že mnoho věřících zemřelo, aniž svého biskupa kdy byli viděli. Též pro Slovince to bylo nepřiležitým, že měli své biskupy v cizích zemích. Aby se nějaká náprava v té věci stala, snažily se kompetentní osoby již v 16. století, aby pro Slovince bylo v Celji založeno nové biskupství, avšak nestalo se tak; pouze v Lublani r. 1461. dostali svého biskupa, kterému patřily čtyři dekanáty v Kraňsku a více far v Korutansku. Větší část kraňských, štyrských a též korutanských Slovinců na pravém břehu Drávy přišla pod pravomoc arcibiskupů gorických, neboť sídlo arcibiskupů ze zničené Aquileje bylo r. 1751. přeneseno do Gorice. Za císaře Josefa II., kolem r. 1784., byly hranice všech biskupství v jižním Rakousku znovu změněny a sídla přemístěna, jako krckého biskupa do Celovce, sekovského do Št. Hradce. Též lavantinský biskup měl přesídliti do Celja, avšak k tomu nedošlo. R. 1809. bylo vše již připraveno, ljubenskou diecési v horním Štýrsku zrušiti a sídlo lavantinského biskupa do Mariboru přeložiti, aby všichni štyrští Slovinci měli jednoho biskupa; avšak nešťastná francouzská válka všechny plány zmařila, vše zůstalo při starém.

Již před tím a zvláště kolem r. 1848. si štyrští Slovinci stěžovali, že svým biskupům Němcům nerozumějí, a proto si přáli biskupa slovinského. Horní Štýřané žádali zase za biskupa ljubenského, a nebylo-li by to možným, aby byli zase svěření biskupu sekovskému, kterému již dříve byli poddáni. Sekovské biskupství, spojené s ljubenským, bylo příliš velikým, krcké a lavantinské pak velmi malými a sídla obou těchto biskupů byla v malé korutanské zemi. Proto solnohradský arcibiskup, Maximilian Josef, vyslyšev prosby štyrských Slovinců, předložil je r. 1853. císaři Františku Josefu I. a radil, aby se biskupské hranice v Korutanech a ve Štýrsku tak vymezily, aby krcké biskupství obsahovalo celé Korutany, lavantinské slovinskou, sekovské pak německou část Štýrska, a aby se sídlo lavantinského biskupa do Mariboru aneb do Celji přeneslo podle toho, jak které město bude k dosažení cíle pomáhati. 20. května r. 1857. dovolil papež Pius IX., aby se ljubenské biskupství zrušilo, stolec lavantinského biskupa aby se přenesl do Štýrska, Slovinci ve Štýrsku aby se lavantinskému, Němci sekovskému biskupovi svěřili, celé Korutany pak aby patřily biskupu krckému. A poněvadž město Maribor nejvíce pomocné ruky příštímu biskupovi poskytlo, přesídlil lavantinský biskup A. M. Slomšek ze St. Andreje v Korutanech, kdež lavantinští biskupové přes 600 let sídlili, dne 16. srpna 1859. do své nové residence v Mariboru. Biskupa Slomška to stálo mnoho namáhání a též mnoho hmotných obětí, než byla celá věc zkoncována. Tu pouze podotýkám, že Slomšek jenom k založení kněžského semináře v Mariboru věnoval 20.000 zl. ze svých skrovných důchodů. Z dosud řečeného by se zdálo, že Slomšekovo vlastenectví bylo jenom lokální; ale tomu nebylo tak. Jeho bohaté srdce a pravé křesťanské vlastenectví objímalo stejnou láskou všechny Slovany, katolíky i nekatolíky. V listě „Danica“ Slomšek svého času napsal: „Kristus ještě dnes má šat své svaté církve více než kdy před tím roztrhaný, zvláště mezi mnohými plemy jinak tak skromných bohatě nadaných slavjanských rodů, které jsou si tak blízky — a přece tak daleko od sebe.“ Tato církevní rána nešťastného rozkolnictví Slomška tak bolela, že k odstranění tohoto rozkolu se modlil, psal, obětoval mnoho . . . Založil docela za tím účelem spolek pod ochranou slovanských apoštolů sv. Cyrilla a Methoděje a při kněžských exerciciích r. 1851. v Brežach jej chtěl svým duchovním bratřím slavnostně doporučiti. Avšak těžká nemoc, prvá příčina jeho předčasné smrti, mu v tom zabránila. Poslal tudíž jenom písemný pozvání a k spolku všichni účastníci duchovních cvičení ihned přistoupili. Spolek ten vyvolal nejen ve slovanských, nýbrž i německých krajích mnoho radosti, a mnoho-li ovoce přinesl, bylo vždy v „Zgod. Danici“ v Lublani vycházející uveřejněno.

Jako se Slomšek staral o dobré knihy, tak i o dobré časopisy pro lid. Kde a pokud mohl, dobré časopisy duševně i hmotně podporoval. Ze všech slovinských listů nejvíce mu k srdci přirostl list „Zg. Danica“. Velmi často se o něm chvalně zmiňoval, že tak statečně bojuje za národnost a ještě statněji za katolickou víru. Dojemným bylo, když při posledních svých kněžských exerciciích na Slatině, několik dní před smrtí řekl, že si přeje, aby tento list byl v každé farnosti jeho diecése, a nemůže-li si ho někdo předplatiti, aby si jej opatřil na jeho náklad.

Tak a ještě více učinil Slomšek pro slovinský svůj národ, pro slovinské písemnictví a církev. Nemínul skoro rok, ve kterém by Slomšek nebyl ničeho učinil pro Slovinci. Byl jim vůdcem od začátku svého vystoupení na veřejnost až do své smrti dne 24. září r. 1862. Vděční Slovinci mu sice postavili r. 1876. v mariborské katedrále krásný pomník z kararského mramoru, avšak nejlepší a nejkrásnější pomník si Slomšek postavil sám svým působením a svými spisy.

* * *

V právě podané stati jsem se již obšírněji zmínil o Slomškových zásluhách a literárním působení. Zbývá mi tudíž ještě krátce něco poznamenati o jeho sebraných spisech, které se nyní vydávají.

Sebrané spisy Slomškovy vydává Mih. Lendovšek, farář v Makoláoh ve Štýrsku. Až dosud vyšlo jen 6 svazků; budou však obsahovati 15 knih, celkem asi 300 tiskových archů. Až vyjdou všechny, pak teprve Slovinci poznají, čím jim Slomšek byl a co vykonal. Může se skoro říci, že ještě žádný Slovinec nenapsal tolik slovinských děl a spisů, jako tento národovec.

Prohlížíme-li jen těchto 6, až dosud vyšlých knih, musíme se bezděky podiviti rozmanitosti Slomškova literárního působení. V první knize jest sbírka pěkných básní, 135 na počet. Všechny jsou složeny v národním duchu, a proto se i národu zalíbily. Velmi mnoho jich znárodnělo a jsou známy Slovincům i jejich sousedům Chorvatům. Na Slomškovy básně nesmíme klásti měřítko, dle kterého se posuzují básně velikých básníků; jeho básně jsou úplně prostinské. Slomšek se totiž nebavil vážně básnictvím, pěl jen z lásky k národu.

Druhá kniha jeho sebraných spisů obsahuje bajky, povídky a podobné drobné věci pro malé čtenáře. Že Slomšek v obou těchto knihách udeřil na pravou strunu čtenářů, dokazuje ta okolnost, že jsou obě knihy úplně rozebrány.

Třetí kniha obsahuje životopisy různých mužů, které nejsou sice psány vědecky, avšak, jak vydavatel v úvodě praví: »Každý stav, každé stáří, nachází tu hojnost pěkných naučení a vzorných příkladů. Není snad poměru ve všedním životě lidském, o kterém by tu nebyl Slomšek promluvil ve své moudrosti a se svými bohatými zkušenostmi.«

Jak Slomšek dovedl využítkovati svého všestranného vzdělání na literárním poli slovinském, o tom podává důkaz čtvrtá kniha jeho sebraných spisů, ve které jest »Različno blagó«. Jest to pravá mosaika Slomškových myšlének a názorů o výchově, národním životě, národním hospodářství a literatuře.

Nejvíce obohatil Slomšek písemnictví bohoslovecké. Pátá kniha obsahuje jeho »pastýřské listy« a šestá »osnovy kázání«. Mimo to vyjde ještě 7 knih, které budou obsahovati jeho náboženské spisy.

Ještě žádný slovinský spisovatel tak hluboce nevnikl do národa jako Slomšek, takže se může říci, že Slomšek, co se týče slovinství v národním významu jest to, co jest Slovincům Miklošič ve významu vědeckém.

Poddanství nové doby.

Napsal Rudolf Vrba.

(Pokračování.)

II.

Vzrůst dluhů na majetku nemovitém.

Zrušením feudálních svazků stalo se rolnictvo naprosto neodvislým a samostatným ve správě vlastního majetku. Dokud byl selský lid vázán poddanstvím, nesměl žádný rolník zadlužití usedlost bez vrchostenského povolení. Zrušením roboty nastala naprostá svoboda.

Pozemkový dluh jest vynálezem ne příliš starým. Ve středověku, který jest našimi svobodomyšlnými pisálky na věčné časy prohlášen za dobu tmy a hlouposti lidské, dával selský lid do zástavy pouze roční výnos z hospodářství, a to ještě jen jistou část. Tato zástava měla název rentového úpisu a věřitel neměl práva vypovědět.

Zde máme důkaz, že lidé tehdejší měli zdravý rozum, dali do zástavy pouze to, co se ročně urodilo. My dáme třeba pro tři zlatky židovi do zástavy celou chalupu.

Hypotekární dluh jest soukromoprávní. Dělati takové dluhy začalo býti zvykem v Německu počátkem sedmáctého století.

Hypotekární dluh vzat je z římského práva. Jsem majetníkem pozemku. Vypůjčím si od jiného peněžitý obnos a postoupím na ten čas, dokud nezaplatím, právo vlastnické na pozemek tomu, který mi půjčil. Tato soukromá smlouva se zapíše do pozemkové knihy. Nemohu-li v čas úroky a dluhy zaplatiti, půjde věřitel a vyzve soud, aby konal svou povinnost a dopomohl jemu k půjčeným penězům. Soud ustanoví dražbu, ve které buď věřitel, nebo jiný koupěchtivý pozemek koupí s veškerými povinnostmi a břemeny.

Tím jsme prostým způsobem podali podstatu hypotekárního dluhu.

Kdož by nevěděl, jak se dluhy dělají vesele, však se to později nějak spraví. A tak i rolnictvo začalo dělat vesele dluhy, však se to později nějak spraví. Rolnictvo začalo choditi dle známého pořekadla: „My to vydržíme, a po nás ať přijde třeba potopa.“

Rolnictvo v celém Rakousku zaplatilo 208 milionů zl. za vykoupení roboty. Rolníci v Čechách zaplatili 52 milionů zl. R. 1858. byly pozemkové dluhy v celém nedílném mocnářství Rakousko-uherském 1333 milionů zl. konvenční mince na méně než pět procent úroků. Z toho připadlo na země, které nyní jsou na říšské radě vídeňské zastoupeny, 1207 milionů zl. Od roku 1858. do roku 1870. přirostlo dluhů na pozemcích 950 milionů zl., od r. 1871. do r. 1881. přibýlo dalších 988 milionů.

Na základě výnosu ministerstva spravedlnosti ze dne 17. května r. 1882. bylo všem knihovním úřadům nařizeno, aby byl vyšetřen stav všech knihovních dluhů, váznoucích na nemovitém majetku. Následkem tohoto vyšetřování zjištěno, že veškeré v knihách po-

zemkových na majetku nemovitém zapsané dluhy vyjma Vorarlberko a Dalmacii obnášejí 31. prosince 1881. obnos 3.048,302.000 zl. Tato suma vzrostla za 10 let, tedy 31. prosince r. 1891., na 3.712,041.349 zl.

Roztřídíme-li dluhy na majetku nemovitém zapsané dle jednotlivých zemí, bylo koncem roku 1894. zaznamenáno knihovních dluhů následovně:

Dolní Rakousy:	koncem r. 1894.:
1. Vídeň	544,205.204 zl.
2. venkov	278,624.199 »
Horní Rakousy	181,007.484 »
Šolnohrady	43,608.795 »
Štýrsko	272,950.793 »
Korutany	75,283.518 »
Krajinsko	68,970.137 »
Pfímořsko	88,553.529 »
Tyrolsko	269,555.788 »
Vorarlberg	43,542.660 »
Čechy:	
1. Praha	149,560.376 »
2. venkov	1.155,546.878 »
Morava	368,752.843 »
Slezsko	109,985.083 »
Halič	404,475.563 »
Bukovina	35,766.776 »
Úhrnem	4090,389.626 zl.

Dolní Rakousy:	r. 1895.:
1. Vídeň	567,718.457 zl.
2. venkov	285,963.977 »
Horní Rakousy	185,011.127 »
Šolnohradsko	45,794.671 »
Štýrsko	279,277.164 »
Korutany	76,010.794 »
Pfímořsko	89,679.502 »
Tyrolsko	276,738.568 »
Vorarlberg	44,539.598 »
Čechy:	
1. Praha	167,860.313 »
2. s předměstími Karlínem, Smíchovem, Kr. Vinohrady, Žižkovem a venkovem . .	1.189,122.813 »
Morava	377,776.736 »
Slezsko	112,919.435 »
Halič	434,324.880 »
Bukovina	36,401.573 »
Úhrnem	4.240,410.627 zl.

zaznamenáno nových dluhů	vymazáno
r. 1895. 403,334.667 zl.	253,313.666 zl.
r. 1896. 424,165.925 »	261,795.993 »

Zbývají proto nové přírůstky dluhů knihovních pro rok 1895. a 1896. dohromady v sumě 312,490.033 zl., takže veškeré knihovní

dluhy na majetku nemovitém v celém Předlitavsku koncem r. 1896. tvořily sumu 4.402,879.659 zl.

Porovnáme-li s tím část z roku 1858., která tehdy čítala 1.152 milionů zl., vzrostl tedy dluh na majetku nemovitém za 40 let o 3.350 milionů zl.

Tolik dluhů nadělalo jedno pokolení. Jak to bude vypadat opět za dalších 40 let?

Dle výpočtu Inama-Sternegga jest odhadnuta cena všech zdáněných pozemků v celém Předlitavsku na 4.264,825.816 zl. Katastrální výnos odhadnut na 164,939.218 zl. Kdybychom od hořejší sumy dluhů odpočetli dluhy majetku měst, máme zde nad slunce jasněji dokázáno, že přes polovina majetku pozemkového nepatří více rolnictvu, nýbrž věřitelům. Odečteme-li ze 4.402 milionů zl. knihovnických dluhů dluhy Vídně a Prahy v ceně 693.7 milionu, dostaneme sumu dluhů majetku venkovského na 3.708 milionů zl. Máme dojista pozemkový selský majetek zatížený alespoň 3 miliardami hypotečních dluhů.

Zadlužování majetku nemovitého rostlo jako epidemická nemoc ve všech zemích.

Dluhy na nemovitostech v Uhrách čítaly r. 1858. pouze 419 milionů konv. mince. Dnes činí dle údajů Štěpána Bernata daleko přes jeden tisíc milionů zl. Katastrální výnos Uher jest na 130 milionů zlatých vyměřen.

Ačkoliv čítáme pěkná čísla o velikém pokroku zemědělství v Uhrách, stačí zde podotknouti, že majetek pozemkový v Uhrách platí ročně 30 mil. zl. daně pozemkové, a nejméně 40 mil. zl. úroků za hypoteckární dluhy. Známka „blahobytu“ selského lidu v Uhrách jest, že roku 1893. přešlo v Uhrách 377.805 usedlostí do rukou jiných majitelů.

Koncem roku 1897. mělo Prusko knihovnických dluhů na majetku selském 7280 milionů marek. Před desíti lety byly venkovské obce v Prusku dlužny 5180 milionů marek. Na berlínském burse koluje mimo to za 1906 milionů marek zástavních dluhopisů velkostatkářských a za 4921 milionů marek hypotečních dluhopisů hypotečních bank. — Ruhland cení veškeré zadlužení majetku pozemkového v Německu přes 15 miliard říšských marek.¹⁾

Na Rusi činily koncem roku 1896. v 66 guberniích pozemkové dluhy 1.236,620.725 rublů. Tyto dluhy váznou na 113 480 statcích, které mají výměru 13,438 383 desjatín. Dluhy ty nejsou ani 35 let staré. Na Rusi berou banky za půjčené statkářům peníze dosud i 36% úroků! Jsou gubernie, kde banky prodaly až i 30% všech selských usedlostí pro nezaplacené dluhy.

Ve Švýcařích v kantoně Bernu obnášely r. 1856. gruntovní dluhy 72,456.000 zl. Do r. 1886. vzrostly tyto dluhy na 164,586.000 zl.

V Norvéžsku se dluhy hypoteckární od r. 1865. do roku 1892. zčtver násobily, a to z 90 milionů na 360 milionů zl. Přes 90 procent pozemkového majetku jest u banky norvéžské zadluženo.

Holandsko mělo r. 1870. hypotečních dluhů 809, r. 1890. však 1097 mil. zl.

Italie měla roku 1871. pozemkových dluhů 6388 milionů lir, r. 1889. činily pozemkové dluhy 8934 milionů.

¹⁾ Ruhland: Die Agrarfrage und ihre Grundprincipien.

Francie měla r. 1876. hypotekárních dluhů 15 tisíc milionů franků. Pozemkový majetek Francie jest oceněn na 83 miliard franků. Po válkách napoleonských r. 1820. měla Francie 8863 milionů fr. knihovných dluhů. Koncem r. 1877. bylo zapsáno v knihách 14369 milionů fr. dluhů.

Na těchto číslicích poznáváme, že zadlužení nemovitého majetku v celé takřka Evropě se ustavičně množí. Kdy tomu bude konec, nikdo nemůže předvídati.

Prozkoumejme nyní blíže stav věcí v zemích Českých. Pozemkový majetek v Čechách patří z 34% velkostatku ve výměře 1,699.241 hektarů. Rozdělen jest tento majetek císařskému domu 55.136 hekt., 39 knížatům 634.735 hekt., 107 hrabatům 532.787 hekt., 66 baronům 100.143 hekt., 79 prostým šlechticům 56.268 hekt., duchovenstvu 99.082 hekt. Cena tohoto pozemkového majetku oceněna jest na 984,167.000 zl.

Ostatní půda království Českého patří rolnictvu, totiž 66 procent ve výměře 3,228.065 hektarů, které rozděleny jsou 816.979 vlastníkům. Cena půdy rolnické odhadnuta jest na 1.649,349.200 zl.

Morava čítá 145 velkostatkářů, z nichž každý platí více než 1000 zl. pozemkové daně. Těm patří 525.692 hektarů (23%) veškeré půdy. Duchovenstvu patří na Moravě 78.406 hektarů (3½%). Ostatní půda ve výměře 1,560.069 hektarů patří 518.329 majitelům půdy.

Slezsko čítá 36 velkostatkářů, kteří mají 134.226 hekt. půdy (26%). Ostatní pozemky ve výměře 365.410 hektarů patří 73.584 majetníkům půdy.

Jaké dluhy byly zapsány v pozemkových knihách na majetku nemovitém v zemích Českých?

Koncem roku 1881. byly zapsány tyto dluhy:

	na velkostatech	města	veňkov
V Čechách	511,514.134 zl.	79,754.476 zl.	740,993.295 zl.
Na Moravě	35,398.906 „	29,615.049 „	227,379.321 „
Ve Slezsku	10,578.683 „	7,433.041 „	60,954.156 „ ²⁾

Vizme tyto řady.

Nových hypotečních dluhů zapsaných ve zl. r. měny:

rok	v Čechách	na Moravě	ve Slezsku
1871.	72,944.486 zl.	22,175.821 zl.	7,319.821 zl.
1872.	109,156.978 „	26,004.434 „	6,465.424 „
1873.	115,773.541 „	35,183.279 „	9,143.472 „
1874.	124,129.139 „	34,649.320 „	8,861.287 „
1875.	130,965.550 „	28,620.384 „	7,564.286 „
1876.	116,348.272 „	29,636.743 „	7,633.558 „
1877.	99,579.807 „	28,897.673 „	7,189.917 „
1878.	89,521.242 „	27,403.465 „	6,855.557 „
1879.	93,084.540 „	27,011.020 „	6,900.928 „
1880.	100,397.000 „	28,366.000 „	6,866.000 „
1881.	102,556.000 „	28,232.000 „	7,096.000 „
1882.	105,257.108 „	29,870.259 „	6,201.553 „
1883.	95,506.613 „	26,437.666 „	7,356.634 „

²⁾ Oesterreichische Statistik Band XIII. Str. X. Vídeň 1887.

rok	v Čechách	na Moravě	ve Slezsku
1885.	115,914 523 zl.	28,333.569 zl.	6,804.760 zl.
1886.	103,333.158 »	31,784 851 »	6,887.528 »
1887.	96,647.412 »	30,849.722 »	8,068 576 »
1888.	96,140.071 »	31,635 726 »	7,130.269 »
1889.	91,585.244 »	50,528.841 »	7,463.585 »
1890.	89,046.010 »	29,625.113 »	7,680.412 »
1891.	67,500 336 »	22,942.175 »	5,851.878 »
1892.	99,641.546 »	29,204 536 »	9,241.299 »
1893.	74,690.116 »	23,211 080 »	5,733.437 »
1894.	85,941.495 »	23,080.889 »	6,316.972 »
1895.	78,294.691 »	24,303.977 »	6,446.918 »
1896.	71,367.365 »	24,351.974 »	5,615.446 »

Tím jsme podali obrazec z doby nejdivočejšího a nejlehkomyslnějšího zadlužování nemovitého majetku. Doufáme, že nastalo vystřízlivění, které pozorujeme od r. 1890.

Vyšetřování knihovnických dluhů dělo se r. 1880., a jak vidno, jest zadlužení majetku pozemkového za tak krátký čas od roku 1848. přímo hrozné. Nejvíce dluhů naděláno v letech sedmdesátých před i po vídeňském krachu.

Koncem r. 1893. měli velkostatkáři v Čechách knihovnických dluhů 145 milionů, krajská města 120 milionů (k městům těm patří Mladá Boleslav, Králové Hradec, Kutná Hora, Litoměřice, Plzeň, Písek, Liberec, Tábor), Praha s předměstími dluhovala 138 a selský majetek venkovský 854¹/₂ milionu zl.

Velkostatkáři splatili během dvanácti let hezkou sumičku okrouhle 350 mil. zl. knihovnických dluhů. Rolníci však přidělali nových okrouhle 100 milionu zl. dluhů.

Dle vyšetřování finančního ministerstva, o stavu hypotečních dluhů roku 1858. zavedeného, bylo zapsáno na majetku nemovitém koncem r. 1858.:

V Čechách	294,191.363 zl. r. m.
na Moravě	114,137.406 »
ve Slezsku	23,865.726 »

Bohužel nevíme, mnoho-li z toho přísluší na velkostatkáře, na krajská města a Prahu a na rolnický majetek.

Veškeré hypoteční dluhy v celém mocnářství neděleném činily koncem r. 1858. sumu 1.333,776.369 zl.

V Uhrách bylo zapsáno	73,600.785 zl.
v Banátě » »	18,383.753 »
v Chorvatsku » »	7,746.828 »
v Sedmihradsku » »	26,863.441 »
v Haliči a Bukovině bylo zapsáno	72,219.029 » ²⁾

Poněvadž velkostatkáři požívali až do roku 1848. obrovských výhod roboty, soudíme, že v hořejších sumách hypotekárních dluhů bude náležití převeliká většina majetku selskému.

Sčítejme nyní veškeré dluhy na majetku nemovitém v zemích Českých zapsané.

²⁾ Statistisches Handbüchlein von Carl Freiherr v. Czoernig. Vídeň 1861. str. 63.

Koncem r. 1894. bylo zapsáno

v Čechách	1.305,107.254 zl.
na Moravě	368,752.843 „
ve Slezsku	109,985.083 „
úhrnem	1.783,845.180 zl.

R. 1895. přibýlo v zemích Českých nových dluhů, a to v Čechách 27,231.361 zl., na Moravě 8,487.369 zl., ve Slezsku 2,786.686 zl.

Roku 1896. přibýlo nových dluhů hypotekárních v Čechách 59,858.245 zl., na Moravě 15,529.753 zl., ve Slezsku 3,644.995 zl.⁴⁾

Přibýlo tedy za dvě leta ve všech zemích Českých nových hypotekárních dluhů v obnosu 117,538.408 zl. Připočteme-li přírůstek ten ke dřívějšímu obnosu, vázlo koncem r. 1896. v zemích Českých na majetku nemovitém dluhů zapsaných v knihách v sumě 1.991,383.588 zl.

R. 1858. byl finančním ministerstvem oceněn majetek pozemkový

v Čechách na	1.736,085.822 zl.
na Moravě „	770,182.730 „
ve Slezsku „	109,605.076 „

úhrnem 2.615,773.628 zl.

Na tomto majetku vázlo tehdejších dluhů 432,194.495 zl. Odpočítáme-li dluhy měst z hypotekárních dluhů z roku 1896. v přibližné sumě 250 milionů zl., vázne dnes na témže majetku pozemkovém v zemích Českých obrovský dluh 1550 milionů zl.

Za dobu čtyřiceti let nadělalo rolnictvo v zemích Českých více než třikrát tolik dluhů, než mělo před čtyřiceti lety! Dnes tedy nepatří již dvě třetiny pozemkového majetku v zemích Českých rolnictvu, nýbrž věřitelům. Takový je smutný pocit po padesáti letech. po zrušení roboty. Jak bude dále, kdož ví.

Největší zápisy knihovní děly se, jak jsme již podotkli, po vídeňském krachu. Tenkrát přibýlo nových dluhů knihovních ve všech předlitavských zemích, a to r. 1873. zapsáno nových 202,422.692 zl., r. 1874. zapsáno 156,127.016 zl., r. 1875. zapsáno 136,692.565 zl., r. 1876. zapsáno 99,276.440 zl. dluhů.

Tolik totiž přibýlo v knihách, když se odečtou ode všech zapsaných položek dluhy, v témže roce splacené

Od r. 1876. klesaly přírůstky dluhů, nejméně přibýlo r. 1889., a to 52,738.749 zl. Za to zase přiskočilo r. 1894. dluhů 123,861.882 zl.⁵⁾

Namítne se ovšem, že vlastně nevíme, kolik dluhů skutečně vázne na nemovitém majetku, poněvadž jsou mnohé dluhy zaplacený, nikoliv však vymazány. Námítka ta jest oprávněna. Musíme však jít věci blíže na kloub. Kdo nedává vymazati zaplacené dluhy? Je to většinou chudina, která si chce uspořiti výlohy výmazu. Nebude proto procento nevymazaných, ale zaplacených dluhů veliké, takže čísla ta, která jsme zde o vzrůstu dluhů na majetku nemovitém přinesli, mají z ohromné většiny svou platnost.

Jestli se věci mají tak, uznáváme, že na bedrách rolnictva, před 50 lety od roboty osvobozeného, jest stejné, ne-li těžší břímě roboty úrokové, která ukrutnou tíhou doléhá na stav rolnický.

Na tom však není dosti. Stará feudální šlechta ustoupila sice s jevišť, avšak na její místo přišli jiní, kteří činí totéž, co činila

⁴⁾ Statistisches Handbuch roč. XV. a XVI. str. 103.

⁵⁾ Oest. Statistik, svazek 47., sešit 5., str. XXVI.

šlechta před 50 lety po více století, ovšem pod jinou formou. Mimo obrovské úroky, kterých nemovitý majetek ročně na hypotekární dluhy platiti musí, vzrostly požadavky veřejného hospodáře, státu, takovou měrou, že pohlížíme s obavou budoucnosti vstříc, kam to spějeme. Vždy výš a výše jdou státní rozpočty, každým rokem vydupávají finanční ministři nové miliony z poplatnictva.

R. 1868., v prvním roce dualismu, vynesly veškeré přímé daně v Předlitavsku 74,588.682 zl. a daně nepřímé 145,299.745 zl., což činí dohromady 219,888.427 zl. Za rok 1899. chce finanční ministr z kapes poplatníků vydobyti obnos 549,664.788 zl.! Jak dlouho mohou to poplatníci ještě vydržeti? Může toto stupňování trvati ještě dalších 50 let? Pochybujeme velice.

Roku 1848., v posledním roce absolutistické vlády, byly státní příjmy celého mocnářství habsburského následující:

Daně přímé	25,545.708 zl.
Daně nepřímé	55,400.969 „
Ze státních statků	3,353.748 „
Různé příjmy	16,170.977 „
Vydání:	Úhrnem 100,471.402 zl.
Správa civilní	55,229.597 zl.
Vojsko	76,611.489 „
Úroky a splátky na státní dluh	50,147.925 „
	Úhrnem 181,989.011 zl.

Porovnáme-li s tím výdaj r. 1899., tedy po padesáti letech, který obnáší pouze pro jednu polovinu více 760 milionů zl. a připočteme-li k tomu státní rozpočet uherský 503 milionů zl., vzrostly výdaje státní v celém mocnářství za 50 let na 1263 milionů zl., za toto půlstoletí výdaje státní se zesedmeronásobily.

Porovnejme státní rozpočty z roku 1850., r. 1868. a 1899.

Příjmy	Rok 1850.	Vydání
celého mocnářství v konvenční minci (1 zl. k. m. = 1 zl. 5 kr. r. m.)		
Daň pozemková	48,072.314 zl.	Nejvyšší dvůr 5,875.032 zl.
Daň z domů	6,478.525 „	Kab. kancelář 44.910 „
Daň z výdělků	3,117.813 „	Říšská rada 27.361 „
Daň z příjmů	1,337.960 „	Minist. rada 136.900 „
Jiné daně	3,572.596 „	Minist. zahraniční 1,690.164 „
Daň potravní	22,554.942 „	„ vnitra 13,509.055 „
Clo	20,639.888 „	„ financí 24,727.986 „
Sůl	22,252.711 „	„ spravedl. 11,180.632 „
Tabák	15,275.129 „	„ vyučování 2,616.610 „
Kolky	5,922.028 „	„ obchodu a
Taxy	2,340.354 „	„ veř. staveb 23,382.159 „
Loterie	2,713.199 „	„ války s ná-
Pošta	506.384 „	„ moř. 125,085.731 „
Mýta	2,555.711 „	Vrchní policie 4,663.141 „
Celý příjem státní		Vrchní úřtárny 2,375.601 „
s menšími jinými		Státní dluh 53,718.361 „
příjmy obnášel	197,443.372 zl.	Celkový výdaj 269,033.643 zl.^{*)}

^{*)} Stat. Handbüchlein roč. 1861. str. 130.

Rok 1868.

Příjmy		Vydání	
zemí na říšské radě zastoupených v rakouské měně:			
Daň pozemková	35,952.728 zl.	Nejvyšší dvůr	3,420.000 zl.
Daň z domů	17,968.246 »	Říšská rada	522.040 »
Daň výdělková	8,071.454 »	Státní rada	83.639 »
Daň z důchodu	13,549.096 »	Minist. rada	81.151 »
Exekuční poplatky	85.016 »	Ministerstvo vnitra	14,296.307 »
Daně potravní	47,546.016 »	» zeměbr.	3,199.434 »
Clo	11,452.788 »	» osvěty	4,209.342 »
Sůl	16,677.045 »	» financí	24,323.062 »
Tabák	25,043.990 »	» obch.	2,582.711 »
Kolky	11,653.813 »	» orby	535.981 »
Poplatky	21,955.525 »	» sprav.	10,304.739 »
Loterie	5,294.372 »	Na společné vy-	
Pošta	1,847.923 »	dání	171,673.142 »
Mýta	2,698.092 »		

Celkový příjem 239,252.997 zl. Celkový výdaj 235,502.570 zl.

R. 1868. přispěli jsme na společná vydání takto:

Ze cla zaplatili jsme	11,142.297 zl.
Na společná vydání armády	58,627.802 zl.
Na státní dluh úroků a splátky	92,665.763 zl. ⁷⁾

Rok 1899.

Výdaje Předlitavska:		Výdaje Uherska:	
Nejvyšší dvůr	4,650.000 zl.		4,650.000 zl.
Kabinetní kancelář	78.307 »		78.307 »
Říšská rada	1,239.088 »		1,783.966 »
Říšský soud	23.300 »		
Minist. rada	1,329.143 »		
Společné výdaje	126,162.876 »		28,318.076 »
Ministerstvo vnitra	28,142.972 »		19,600.367 »
» zeměbrany	25,169.170 »		16,450.404 »
» osvěty	31,473.776 »		13,111.264 »
» financí	131,681.228 »		88,487.768 »
» obchodu	49,783.310 »		86,860.961 »
» drah	107,526.190 »		
» orby	19,357.914 »		19,769.585 »
» spravedlnosti	29,210.791 »		16,694.141 »
Pense	24,308.510 »		9,044.927 »
Státní dluh	171,929.683 »		128,913.726 »

Celkový výdaj 760,286.793 zl. 503,274.446 zl.

Příjmy Předlitavska:		Příjmy Uherska:	
Výnos daní	549,664.788 zl.		329,717.648 zl.
Výnos pošty	52,721.270 »	výn. pošty	
Výnos státních drah	129,828.620 »	a drah	126,342.382 »
Výnos státních statků	15,293.050 »		18,091.211 »

Celkové příjmy 760,754.834 zl. 503,303.603 zl.

Sečteme-li výnos daní za rok 1899. z obou polovin, máme následující čísla:

⁷⁾ Stat. Handbüchl. roč. 1870. Str 63.

Daně předlitavské	549,664.788 zl.
Daně uherské	329,717.648 zl.
Úhrn	879,382.436 zl.

Před 50 lety, r. 1848., zaplatili poplatníci celého mocnářství daní státu 100,471.402 zl. Během půlstoletí břemena státu se zosměrná násobila. Když stojíme před těmito číslicemi a přemýšlíme, jak bude dále, jsme toho názoru, že nejen anarchisté a sociální demokraté, ale i moderní stát žene parou kolo k blížícímu se všeobecnému sociálnímu převratu. Každé dítě pochopí, že takovým způsobem dlouho pracovati již nebudeme. (Pokračování.)

Duše moje dnes ti závidí!

(Školačce, jež umřela po prvním sv. přijímání.)

vá duše v andělů již sboru
se blahem věčna tiše rozplývá,
co matička tvá v slzách zmírání,
když na rakev se tvoji zadívá.

Již nesou tebe navždy z domu,
kdes kvetla jako sněžná lilije,
zpěv zavzní ještě v teskném tónu
a hrouda chladná tebe zakryje.

Jdu s bolem v duši před tvou rakví
ve sboru smutných — bílých družiček,
že's mrtva nechci věřit ani —
to sen ti sladký dechl do vlček.

Já v kostele tě vidím tichém
tak bílou, nevinnou jak anděla,
tvá ručka třímá vzňatou svíci
a z vlasů hledí růže zardělá.

To poprvé jsi k stolu Páně
šla s duší čistou v lásce dětinné,
bys uvítala svého Krista,
jenž volá k Sobě duše nevinné.

A láskou vzplála líčka tvoje
a jasem divným hořel dětský zrak,
když duše tvoje rájem byla
a v dálku toužila — až do oblak.

Tvá touha dnes je vyplněna,
ty zříš, co lidské oko nevidí,
v mém oku usýchá již slza,
a duše moje dnes ti závidí. R. Stupavský.

Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách.

Napsal V á c l a v Ž i ž k a.

(Dokončení.)

zešla tedy i ve straně sociálně-demokratické roztržka, hlavně pro vlastenecké smýšlení některých členů výboru, již s cizinou, nám nepřátelskou, nic společného míti nechtěli, od nich se komandovati nedali a tudíž také podpory z ciziny jim poskytované bráti se zdráhali. K tomu byl řečený výbor návštěvou sociálně-demokratického agitátora, Scheue, s nímž stál ve spojení, do velmi nemilých nesnází uveden, tak že pomýšlel, v budoucnosti takových nesnází se vyvarovati, raději na půdě národní zůstati a s cizinou všechno spojení přerušiti. S tím však souhlasilo pouze sedm členů výboru, ostatních pět bylo opačného mínění, pročež z výboru toho vystoupili.

Tato sedmičlenná většina vydávala »Děl. Listy« dále, držíc se sice sociálně-demokratických zásad, při tom však zůstávala na půdě národní, jako věrní sluhové strany mladočeské, která v jejich sociálně demokratickém smýšlení žádné nebezpečí pro sebe nespatovala, jen když ji svým štváním proti církvi a náboženství katolickému své dobré služby konali. Pětičlenná menšina řečeného výboru, jež nechtěla své spojení s cizinou přetrhnouti, jala se vydávati časopis »Budoucnost« za redakce Jos. Pecky, zůstávajíc ve svazu internacionály, od které se jí dostávalo podpory.

Bylyt tedy nyní tři dělnické časopisy, ale všechny tři, může se říci, živořily, žádný neměl dostatečný počet předplatitelů. Ze pak redaktoři »D. L.« se velmi klonili k názorům, »Děl. Novinami« šířeným a je takřka schvalovali, usnesl se výbor »D. L.«, znaje své kritické postavení, pozvati vydavatelství »Děl. Nov.« k vzájemné poradě, ve které se mělo státi usnesení, oba časopisy spojit v jedno a ponechati redakci listu Václ. Žižkovi. Sloučení to státi se mělo od 1. ledna 1875. Obě družstva spojit se měla v jeden výbor, jenž měl povinnost, bděti nad listem. Společný zájem práce a společný útlak se strany kapitálu mělo dělnictvo udržeti v jednotě, a všechny jiné otázky, které do oboru jiných časopisů náležejí, měly býti vyloučeny. Politické a náboženské smýšlení mělo se jednomu každému volně ponechati, pročež zprávy toho druhu měly se přinášeti beze všech poznámek.

K tomuto kroku katolické družstvo pro vydávání »D. N.« mile rádo ruku podávalo. Tak jednalo dělnictvo, když žádné cizí živly se mezi něj nemísily, ale ono příležitost mělo, samostatně jednati, o zájem svůj se starati a jediné zájmy práce na zřeteli míti. Dokončení tohoto díla sjednocení měla korunovati všeobecná schůze dělnictva, v nížto toto usjednocené, s jedním programem vystoupiti mělo. O povolení k předběžné poradě, ve kteréž program k veliké schůzi vypracován býti měl, žádal u příslušných úřadů jménem družstva Josef Baštář. Než, bohužel, tato předběžná poradní schůze po třikráte byla zakázána, ač jen předběžné práce k všeobecné

schůzi vykonati měla. Nemělo se dosíci usjednocení, rozkol měl trvati dále a příčina toho veliká nedůvěra se strany úřadů ke všemu, co v kruzích dělnických se podniká. Rovněž tak tehdejší frakce mladočeská, jež dělnictvo jen ve svém vleku míti chtěla, nerada viděla takovéto usjednocení mezi dělnictvem, neboť se obávala, že bude dělnictvo takto do tábora katolického vtaženo, kdež se mu oči jeho otevrou, aby své pravé přátele poznalo a licoměrnému jednání jejich škraboška byla stržena.

»Dělnické Noviny« z roku 1875. v čísle 6. na stránce 45. píše o tom mezi jiným takto: »Kdo může za to, že v každém shromáždění se vyskytne Jidáš, jenž hotov jest, prospěch celku jednotlivci vydati a bratři svých zraditi. Pan Jarůšek ovšem vyjednávání přítomen nebyl, my vyjednávali pouze s p. Kulhavým, redaktorem, a p. Fišerem, administrátorem, při čemž ještě více dělníků z jejich strany přítomno bylo. Avšak myslíme, že redaktor není v rozhodování nad listem nejposlednější. Vyjednávání dospělo až k tomu, jak pan Jarůšek, toto zosobněné dělnictvo českoslovanské, k tomu přivolí. Očekávali jsme celých čtrnácte dní slíbený korespondenční lístek od p. Kulhavého, jenž nám čas a místo ku konečné schůzi s p. Jarůškem měl oznámiti. Však marně jsme čekali. Pan Jarůšek, jako pravý »přítel« dělnictva a jeho prospěchu, uznával za nutné, nejprve k »zlaté lodi« k raportu jíti, zde ponížené zeptaníčko učiniti a o svolení k tomuto kroku požádati, jakoby dělnictvo nic samostatně činiti nesmělo! To se rozumí, že páni od »zlaté lodi«, vidouce, že dělnictvo také jednou *samostatný* krok chce učiniti, pro svou vlastní jistotu a bezpečnost tomu nedopustili, aby dělnictvo nyní samostatně kráčelo. Vždyť byli v nebezpečí, že ono nestojíc pod jejich komandem a nejsouc krmeno špiritusovými články z jejich fabrikace, brzy je prohlédne, jejich činy odsoudí a paty jim ukáže. Pročež u vědomí své síly, jež možno jim čini, rozličné, jim služebné časopisy, které značně se nevyplácejí, podporovati, blahosklonně i do počtu jejich »Děl. Listy« přijali, aby pod ochranou jejich stále trvaly a v dělnictvu jen dále roztržku pěstovaly.«

Překazili tedy páni Grégrové od »zlaté lodi« spojení se dělnictva, list jeho sami do své ruky a pod své poručnictví vzali, aby jen dělnictvo pravdy se nedopídilo, směrem svým v zájmu práce samostatně nekráčelo a k právu svému se nehlásilo, což by proti jejich liberálnímu programu čelilo. Neboť, jakmile by se dělnictvo o právo své hlásilo, jsou páni liberálové první, kteří mu v tom brání a svobody jednoho každého občana se dovolávají. Dle mínění těchto »svobodomyslných« pánů musí sice každý stav ve společnosti k čestným místům svým postupovati jen cestou vykázanou, jen stav dělnický má o toto postupování a dodělání se čestného místa cestou práce připraven býti. Jeho práva se nemá šetřiti, ale každý má na roli práce volný vstup míti, aniž byl prve pro tuto roli účinkoval a jí život svůj zasvětil. Svoboda občanská má býti tak neomezená, že může i meze nejsvětějšího práva dělníka překročiti, jej o jeho zasloužilé místo připraviti, aby tento nemoha se ubrániti, věčným otrokem zůstal a za proletáře, za psance v lidské společnosti se považoval.

Po nezdaru tohoto sloučení jsem celou tu historii před veřejností odhalil tím, že jsem o tom dne 8. prosince 1874. ve schůzi Katolicko-politické jednoty pro království České v Praze přednášel,

což »Čech« doslovně přinesl. To ovšem socialisty velmi dopálilo, takže jsem byl za to v »Děl. L.« velice napaden, a také vídeňský socialistický časopis »Gleichheit« o tom úvodní článek přinesl, ve kterémž jsem rovněž velice byl ostouzen a jako zrádce dělnictva pranýřován.

Při té příležitosti učinil jsem ve zmíněné schůzi také návrh, aby Katolicko-politická jednota o to se zasadila, by v Plzni a Liberci založena byla Jednota katolických tovaryšů, ve kterýchžto městech toho největší potřeba kázala; neboť v obou těchto městech vzrůstati se počínaly živly sociálně-demokratické, v Plzni agitací »Děl. Listů« z Prahy a v Liberci propagandou Scheue, z Vídně pěstovanou.

Dopsal jsem tehdy v této záležitosti do Plzně panu profesorovi Desoldovi a prosil jej, aby se té věci ujal. Týž mně však odpověděl, že pro pokročilost svého stáří a pro mnohé literární práce, jež mu ukončiti jest, úkol takový, ku kterému mladé síly potřebí jest, na sebe vzítí nemůže.

Přiznati se musím, že to byli tehdy pro mne dnové mnohého utrpení, strádání a práce, neboť výdělek, jímž jsem se jako dělník stříbrnický živil, byl velmi skrovný, protože jsem mnoho času v záležitostech listu a v záležitostech strany promeškati musil. Byl jsem nucen jen tuctové práce od kusu se držeti, ale dělníkem na týdenní mzdu, jemuž se již lepší práce dostává, jsem býti nemohl. Tak jsem musil sám sebe a svůj vlastní prospěch zanedbávati, abych jen dobrou věci sloužil.

Při tom jsem byl často od vlastních soudruhů zrazován, osočován a podezříván, jako bych proti pánům štal proto, že, když dělníci stříbrnickí za zvýšení mzdy žádali a nikdo písemní žádost, jež podána býti měla, první podepsati nechtěl, já první jsem ji podepsal. A bylo mně nesnadno mezi soudruhy se svými názory proniknouti, neboť něco jiného jest, když někdo jiný, nedělník, věci dělnické se ujímá; toho vždy dělníci spíše šetří, když však někdo z dělníků věci se ujímá a své křesťanské myšlenky prosaditi chce, tu se naň jen skrze prsty hledí, jeho osoba se ignoruje aneb za buřiče se prohlašuje. Tak se i mně někdy vedlo, ale já hleděl vytrvati v započatém díle, moje jediná útěcha byla ve slovech: »Bůh to chce a ty musíš poslouchati,« a ta slova jsem si vždy na paměť uváděl, kdykoliv mně bylo do něčeho kyselého kousnouti. Na to jsem vždy pomýšlel, že žádný prorok není vážen ve své vlasti a tím méně mezi sobě rovnými. Ovšem na členy Jednoty katolických tovaryšů si v tom ohledu nemohu stýskati; ti vždycky patřičnou úctu mně prokazovali, všemožně mne podporovali a mně věrni byli. Ale když se jednalo o práci a placení, tu se o list žádný nestaral, a já musil na svých bedrech nésti všechno břemeno starostí.

Ještě jsem se vždy rád pracím tímto podvoloval, ale moje síly a prostředky k tomu nestačily, abych list udržeti mohl. Předplatitelů bylo málo, takže se list ani z polovice nezaplatil, ačkoliv všechna práce z mé strany zdarma se konala. Každý měsíc potřeboval jsem 68 zl. na dvě čísla za tisk a expedici. Značnou část dávali jsme do pražských hostinců a kaváren zdarma, aby jen list hodně čten byl, a též na venkov mnoho jsme zdarma zaslali. Jinak však agitovati moje síly již nestačily a jiní se o to málo starali.

Proti nám však bylo silně agitováno, jak od socialistů, tak i se strany mladočeské, a tu ovšem, jako vždy, synové světa účinněji sobě počínali, nežli synové světla. Ti nejen že mezi dělnictvem rozličnými lžemi nás ostouzeli a práce naše mařili, ale oni chodili i po hostincích a kavárnách, a všude, kde náš list našli, z něho všechno, co jim nepohodlné bylo, vystříhovali aneb jinak jej kazili.

Obracel jsem se ve své tísní se žádostí o podporu pro list na rozličné kapacity, v jejichž prospěch jsem pracoval, a jakou mi to dalo práci, psáti tyto žádosti, a nikde nic jsem nedostal. Jen nebožtík pan kardinál Schwarzenberg (100 zl.), Jeho Jasnost Jiří kníže Lobkovic (100 zl.), opat Rotter (50 zl.), Katolicko-politická jednota pro království České (50 zl.), biskup Val. Jirsík (10 zl.), kanovník Bernard (10 zl.), rektor Fr. Srdínko (5 zl.) a kanovník Dr. Mik. Karlach (2 zl.) podpory nám udělili. Sv.-Václavská záložna povolila nám blahovlnně úvěr, za nějž se celé družstvo zaručilo a jež jsme také z větší části vyčerpali. Později však, když nebylo z čeho platiti, řečená záložna nám zbývajícím dluh v částce 130 zl. velkomyslně škrtila.

Než to stále napjetí mysli a ta namáhavá, tělesná i duševní práce, při čemž se člověk velice přemáhati musí, mně stále bolení hlavy působila, až konečně mé činy byly tak rozdrážděny, že jsem musil ulehnouti a horečka se o mne pokoušela. Nemohl jsem spáti, neměl jsem chuti k jídlu a cítil jsem na celém těle veliké zemřelí, takže se mi zdálo, jen kdybych sobě mohl odpočinouti, a přece jsem již ležel čtyři dni. A čím více jsem ležel, tím více jsem se cítil unaveným, toužil po odpočinku a obracel se na všechny strany, jak bych si lépe odpočinul. Tu však ve mně procitlo vědomí a já k sobě řekl: »Václave, teď je s tebou zle, nyní musíš obrátiti a s tím namáháním přestati, to odpočívání v posteli také tě neuzdraví!« Byl krásný dubnový den a já jsem s velkým přemáháním vstal a šel za bránu do Kanálky, kde jsem vyseděl na čerstvém jarním vzduchu až do večera, ale chvílemi se mi zdálo, že stromy okolo mne tančují. Ale bylo mi lépe, jen hlava mne velice bolela. Viděl jsem, že to dále nevydržím, že se musím redakce listu vzdáti. Nemohl jsem si pomoci, neboť jsem pozoroval, že bych to musil životem zaplatiti, kdybych stále byl v takovém rozčilování. K tomu jsem byl již v tiskárně za tři čísla dlužen a nevěděl, odkud je zaplatím. Tiskárna ovšem mne neupomínala a byla by mně ještě dále čísla na úvěr tiskla, ale já nechtěl sobě marně dluhy hromaditi; a k tomu bylo moje zdraví podkopáno. Musil jsem se tedy redakce vzdáti a »Děl. Noviny« zastaviti. Zaniknutím listu utuchnul také bohužel všechen čilejší ruch mezi katolickým dělnictvem, který hlavně mým přičiněním se udržoval. Zůstal mně nyní ještě dluh v tiskárně, který jsem také poctivě chtěl zaplatiti. Přemýšlel jsem tedy, jak bych dluh ten zaplatil, a světil se svou starostí tehdejšímu panu rektorovi pražského semináře, důst. pánu Fr. Srdínkovi a on mně dal dobrou radu, kterou jsem také hned provedl. A hle, první krok, jež jsem v té příčině učinil, hned se mi podařil. Neminuli ani tři dny, a já obdržel na svoji žádost skrze třetí osobu od pana braběte Buquoye 200 zl. na zaplacení dluhu a na další potřebné výlohy ve prospěch katolické věci. Z těchto peněz zaplatil jsem dluh v tiskárně, pak jsem nakoupil katolických knih, vydaných nejvíce v benediktinské

knihtiskárně v Brně, a předplatil 20 exemplářů časopisu »Práce« jako podporu tomu časopisu, kterýžto pan Tůma, majitel knihtiskárny »Slavie«, po zaniknutí »Děl. Novin« vydávati počal. Redaktorem při něm jmenován byl Václav Valečka, dělník truhlářský, skutečně však redigoval jej pan Tůma po svém způsobě. Zbylou ještě částku peněz věnoval jsem na vydání své brožury »Otázka dělnická«, na kterou jsem však ještě sám 30 zl. doplatil.

Knihy, které jsem takto získal, opatřil jsem razítkem: »Redakce Dělnických Novin« a dodával po 4—5 kusech svým věrným stoupencům, aby je v dílnách mezi dělnictvem půjčovali. Knihy tyto, jichž počet rozmnožil jsem až na 100, byly stále mezi lidem čteny, ano i katolický tiskový spolek mně k tomu účelu čtyři exempláře svých vydaných spisů po několik let zdarma poskytoval. Tak byli nám mnozí zachováni a získáni.

Když r. 1879. družina mužů pod jménem »Marianská kongregace« se zakládala, sezval jsem na vyzvání důst. pána P. Cibulky mnohé ze svých známých, kteří všichni do první ustavující schůze se dostavili, celkem 19 mužů, kteří všichni ku kongregaci přistoupili, mezi nimi byli také čtyři bývalí členové družstva pro vydávání »Děl. Novin«, kteří hned do výboru řečené kongregace zvoleni byli a tam mnohá léta chvalně působili. Tak přešla velká část těch věrných do Marianské kongregace u sv. Ignáce.

Nemohu ukončiti tento úryvek historie křesťanských sociálů, abych nezmínil se ještě o události, jež ovšem teprve r. 1884. dne 3. listopadu s mou osobou se udála. O té věci psaly »Pokrok« a »Nár. Listy« v soudní své síni následovně:

»To vám posílají socialisté!« Těmi slovy provázel vrah zamávnutí nožem nad hlavou své oběti. A nebýti duchapřítomnosti zlatníka p. Václava Žižky, byl by zajisté stál dnes Václav Rohlíček před forum poroty pro zločin dokonané loupežné vraždy. Událost, o kterou jde, je známa; neboť se o ní svého času mnoho psalo a mluvilo.

Zlatník a stříbrník p. Václav Žižka bydlí na Karlově náměstí. Má v přízemí dvě místnosti. První, z níž vedou dvěře na ulici, rozdělena jest zelenou oponou ve dvě; napřed je krám, vzadu dílna. Druhou místnost, která je tmavá, má p. Žižka za kuchyni.

Dne 3. listopadu před polednem přišel do krámu Václav Rohlíček a chtěl koupiti nějaký stříbrný řetěz v ceně asi 6 zl. pro svého bratra, který má jíti na svatbu. Když mu byl p. Žižka více řetězků ukázal, zakroutil hlavou a řekl, že se podívá ještě jinde, jestli by něco »šikovnějšího« dostal a odešel. Asi za 4 minuty se však vrátil a pravil, že si vezme jeden z řetězků, které mu dříve byly ukázány, s tou však výminkou, že ho dá nazpět, když by se bratrovi nelíbil. Pan Žižka, stojí mezi pultem a skříní, obrátil se zády k Rohlíčkovi, aby řetěz z ní vyndal. Když tak učinil a se obrátil, stál Rohlíček již za pultem za jeho zády a držel v pozdvížené ruce veliký kuchyňský nůž napřažený, druhou rukou chopil Žižku za rameno a zvolal: »To vám posílají socialisté!« Než to však dořekl a nožem napřaženým p. Žižku bodnouti mohl, chopil zlatník levou rukou jeho pravici a pravou vytrhl mu nůž z ruky. Na to běžel Žižka k dveřím na náměstí z krámu vedoucím, aby volal o pomoc. V tom přiskočil k němu Rohlíček a držel dvěře,

aby je Žižka otevřít nemohl. Při tom prosil, aby toho nechal, že se mu ničeho nestalo. Než Žižka nedal na jeho slova a otevřel násilně dveře. V tom jej Rohlíček takovou silou strčil, že Žižka letěl přes schody, jež do jeho krámu vedou, na zem upadl a na čele a na kolenou se poranil. Okamžitě toho použil Rohlíček, vyběhl bez klobouku z krámu a utíkal do vedlejšího domu, kde právě bydlil. Brzy potom sběhli se lidé, pachatel byl pronásledován v řečeném domě a v prvním patře postižen a zatčen.

Podotknuto budiž, že Rohlíček před tím, než postižen byl, již ve svém bytě byl a jiný klobouk si vzal a že i svůj svrchník v druhém patře, kam byl nejdříve utekl, aby poznán nebyl, odhodil.

Obviněný Rohlíček je vyučeným horníkem a zámečnickem a pracoval poslední dobu u několika továrníků v Praze. R. 1883. byl též v práci u Bedř. Hermanna v Bubnech, jemuž odcizil 40 kilo cupaniny v ceně 40 zl., začež byl rozsudkem trestního soudu ze dne 1. března 1884. do žaláře na 4 neděle odsouzen. Již tehdy pravil Rohlíček, že se nalézal v peněžité tísní. Stejný motiv sluší i nyní v jednání jeho spatřovati, neboť je zjištěno, že byl dlužen Jos. Lazarové, u níž bydlil, 8 zl. 24 kr. a krejčímu Jeřábkovu 28 zl.; kromě toho měl jiné menší dluhy. Poslední dobu byl Rohlíček v práci u Ant. Šedivého na Smíchově.

Obžalovaný přiznává se celkem k tomu, že vzal kvartýrské ráno dne 3. listopadu před svým odchodem dlouhý kuchyňský nůž, že chodil po Karlově náměstí, že do krámu zlatníka vešel a tam nůž na p. Žižku napřáhl, ale popírá, že by byl měl úmysl vražedný aneb loupežný, předstíraje, že měl v noci sen, jakoby mu Žižka oči vypíchat chtěl, že byl ráno rozčilen, že nevěděl, co dělá, a že ani sám sebe neznal. Než výmluva ta — tvrdí dále obžaloba — postrádá vsí věrohodnosti již proto, že obžalovaný nejdříve vyprávěl skutek do podrobnosti, což by zajisté věděti nemohl, kdyby byl býval zbaven rozumu.

Obžalovaný je 26 roků starý a do Podlesí u Příbrami příslušný. Včera konáno s ním porotní přelíčení. Soudu předsedal rada Dr. Rypka, veřejným žalobcem byl p. Krčmář a obhájcem Dr. Herold.

Výslech Rohlíčka byl velmi zajímavý, a to hlavně tím, že vydával se obžalovaný za najatce socialistů, kteří prý mu slíbili 50 zl. odměny za hlavu p. Žižky. K tomu svedla jej bezpochyby ta okolnost, že je p. Žižka mezi dělnictvem znám jako nepřítel všech snah podratných.

Předs.: Jste vinen? Obž.: Nejsem; byl jsem k tomu najat od socialistů. Já to nechtěl z počátku prozraditi. Předs.: Kdo vás najal? Obž.: Inu ti socialisté. Předs.: Jací jsou to lidé? Obž.: Já jich neznám, já dostal od nich jen dvě psaní. Předs.: Jak zněla? Obž.: První: Milý příteli! My vás nastokrátě pozdravujeme a vědomost vám dáváme, že vedle vás bydlí zlatník Václ. Žižka, na kterého se již dlouho připravujeme. Chceme jej zavraždit, nemůžeme se však k němu dostat. Vám to bude snadno. Žižka psal r. 1874. proti nám články v listech. Dříve než čin vykonáte, obdržíte peníze. Odpovězte nám v inserátě „České Politiky“, avšak jen pak, nechcete-li plán náš vykonati, slovy: „Milý příteli, nemůže se to státi.“ Neodpovíte-li, budeme to pokládati za vaše svolení a pošleme vám hned peníze.“

Předs.: Kdo byl podepsán? Obž.: Jen M. M. Předs.: Kam jste to psaní dal? Obž.: Spálil. Předs.: Dal jste ten inserát do »Č. P.«? Obž.: Nedal. Předs.: A proč? Obž.: Chtěl jsem dostat peníze. Předs.: Chtěl jste tedy socialisty ošidit? Obž.: Myslil jsem si: Půjdeš tam, uděláš poplášek, utečeš a tak socialisty oklameš. Chtěl jsem jen, aby socialisté věděli, že jsem byl v krámě. Předs.: Co vám socialisté více slíbili? Obž.: Když to dobře vyvedu, že mě vezmou do spolku. Předs.: Tedy jako za odměnu... Oni chtěli, abyste pana Žižku zavraždil? Obž.: Ale já tomu nechtěl, já chtěl jen peníze. Předs.: A dostal jste je? Obž.: Ano. Ten den ráno, než jsem k Žižkovi šel. Předs.: A kde? Obž.: Chodil jsem po Karlově náměstí, tu vidím listonoše, ptám se ho, nese-li mi nějaké psaní a on řekl, že ano. Byl to jen obyčejný list s tiskrejcarovou známkou, ale když jsem jej otevřel, byly v něm dvě desítky. Předs.: Od koho byly ty peníze? Obž.: Od socialistů. Předs.: Co vám psali? Obž.: Bylo to krátké: »My vám posíláme prozatím 20 zl., po tom pokuse, až se dovíme, že Žižka jest mrtev, přijde to ostatní.«

Předs.: Kam jste dal ty peníze? Obž.: Do kapsy svrchníku. Předs.: A kam přišly? Obž.: Já nevím; snad je někdo z kabátu, když jsem jej na útěku odhodil, ukradl. (Musím podotknouti, že se domnívám, že obžalovaný zde mluvil pravdu, neboť kabát zvedla jistá osoba u dveří na půdu, kam Rohlíček se chtěl skrýti, ale které shledal zavřeny, a ta bezpochyby kabát hned prohlédla, a co v něm bylo, vzala, neboť jsem ji znal, že toho jest schopna.) Předs.: Kam jste dal psaní? Obž.: Spálil. Předs.: A kde? Obž.: Na Karlově náměstí. Předs.: A jak? Obž.: Sedl jsem si na lavičku, vytáhl sirku a psaní jsem zapálil. Předs.: Vždyť u vás nebylo sirek nalezeno! Obž.: Prosím, celá škatulka. Předs.: Desítky vám tedy dodaly kuráže? Obž.: Dlouho jsem se ještě rozmýšlel, ale konečně jsem se k tomu odhodlal. Předs.: K čemu? Obž.: K tomu — poplásku. Vešel jsem k polednímu do krámu a kupoval jsem řetízky. Předs.: A zase jste odešel? Obž.: Ztratil jsem kuráž. Předs.: K čemu? Obž.: K tomu poplásku. Chtěl jsem tam udělat nějaký randál a pak utéci. Předs.: S nožem v ruce! Vrátil jste se do krámu? Obž.: Brzy. Žižka byl tam sám. Když se ke mně obrátil obličejem, ukázal jsem mu — nůž a řekl jsem: To vám posílají socialisté. Předs.: Proč jste je prozradil? Obž.: Aby věděl, že je to od nich. Předs.: A co on? Obž.: Vzal mi ten nůž. Předs.: Co pak se dělo? Obž.: Já vyrazil ze dveří. Předs.: Pan Žižka nevyletěl sám, strčil jste do něho, až přes tři schody na chodník upadl, pak jste utekl. Vy jste ho přece prosil, aby nekřičel? Kdyby nebyl křičel, nevyšlo by to ven, a socialisté by se o vašem poplásku nedověděli. Proč jste ho srazil se schodů? Obž.: On spadl sám, já jen o něho zavadil, já myslil jen na útěk. Předs.: Vy jste napřáhl nůž, pan Žižka se na štěstí ohlédl a nůž zachytil? Obž.: To ne, já mu nůž jen ukázal. Já nechtěl nic spáchat, já proti Žižkovi vůbec nic nemám, bylo mi těch pár zlatých milých; chtěl jsem udělat jen rámus a pak utéci. Předs.: Myslíte, že vám to někdo uvěřil? Předs.: Měl jste 20 zl., nemusil jste tedy nikam chodit a peníze si nechat. Obž.: Oni (socialisté) by se mi mstili. Votant bar. Trautenberg: Hrozili vám socialisté pomstou? Obž.: Ano, a to v obou listech. Zapomněl jsem to dříve říci. Předs.: Chtěl jste pana Žižku zabit? Obž.: nikoliv, mával jsem pouze nožem, jako bych ho

chtěl zabít, aby se socialistům zdálo, že jsem úkoly jejich vykonal. Státní návladní: Jak to možno, že se socialisté na vás obrátili? Míval jste styky s nimi? Obž.: Neznám žádného z nich. Avšak prosím, pane předsedo, boji-li se někdo vykonat takový čin, dovede si již vyhledat člověka schopného. St. návl.: Proč jste simuloval šlenství? Obž.: Byl jsem rozčilen, Bůh jest svědek, že jsem byl příliš rozčilen, avšak dělal jsem ještě více. Na »luftu« si kamarádi povídali, že bláznovství již leckomu zde pomohlo a naposledy Vraštilovi, proto jsem to chtěl také zkusit. St. návl.: Dělal jste tedy blázna? Obž.: Ano. St. návl.: Přelhali vás — Vraštilovi to nic nezpomohlo. A co jste činil ve svém šlenství? Obž.: Kopal jsem a zuřil. Přišel jsem do blázince, a tam to není, slavný soude, dovoleno, tam by zmlátili každého, ať jest blázen aneb střízlivý. Tam by i mrtvého vzkřísili! (Smích) St. návl.: Jak dlouho jste byl v blázinci? Obž. (s hlubokým povzdechem): Asi 3 neděle. St. návl.: Pak jste, když vám bláznovství nesvědčilo, začal vypravovati bajku o socialistech. Předseda konstatuje potom, že obžalovanému bylo 7. ledna ohlášeno, že 19. ledna má přijít před porotu. Hned odpoledne však počal Rohlíček simulovati šlenství, zuřil a počínal si útočně proti spoluvězňům a musil býti dopraven do blázince.

Čtou se protokoly o pozorování obviněného v blázinci. Z protokolů těch vysvítá, že zuřil jen tenkrát, byl-li někým pozorován. Konečně změkl na dobro a vyznal se lékaři, že má vlastně dobrý rozum, že má již té bláznovské sekatury po krk, a že si tedy snažně přeje, aby ho pustili. »Lepší kriminál než blázinec,« dodal a počal vyprávěti, že byl socialisty najat k zavraždění Žižky. Vytáhl prý nůž na Žižku zámyslně, aby socialisté mysleli, že chtěl čin svůj vykonati.

Pan Žižka pravil o obviněném, že mu tehdy připadal jako vrah — nováček. Choval se bojácně. Pan svědek koukal jen, aby již byl z krámu venku. V krámě měl tehdy za 2000 zl. zboží, které Rohlíček snadno mohl odnésti.

V poledne odebral se soud s pány porotci, veřejným žalobcem a obhájcem do krámu p. Žižky, aby na místě činu nabyli jasnějšího názoru o věci.

Porotcům dány byly dvě otázky, jež obě zněly na vraždu: zdali dopustil se Rohlíček nedokonané vraždy úkladné nebo vraždy z návodu. Porotci zodpověděli obě otázky, a to jednohlasně záporně, načež soud obžalovaného za nevinna prohlásil. Byla mu jen Praha na 3 roky zapověděna. Přelíčení skončeno bylo teprve po 10. hodině večer.

Po výsledku tohoto soudu, jenž konal se 17. března r. 1885. a jednání a výroku Václava Rohlíčka chováám přesvědčení, že Rohlíček mluvil pravdu, když děl, že on zlého úmyslu neměl, ale že byl k tomu naveden; že dvě desítky skutečně dostal, jež mu byly však z kapsy svrchníku ukradeny, a že jen takovým manévrem doufal dostat ještě ostatních 30 zl.

Valná hromada družstva Vlast

Valná hromada družstva Vlast konána byla 31. ledna 1900. o půl druhé hodině s poledne. Přítomni byli: 1. *a)* slečny: Albína Fortýnova, Anna Karglova, J. Krunertova a Ter. Urbanyi; *b)* paní: Marie Vidunová a Anna Žďárská; 2. pánové: *a)* nekneží: Ant. Drápalík, Jos. Flekáček, G. Franci, Tom. Jiroušek, Jan Havelka, Václ. Kotrba, Jan Prudil, Václ. Průša, Ed. Šindlauer, K. Ulrich a Václ. Žižka; *b)* z duchovenstva: Karel Bartovský, Josef V. Bouchal, P. Karel Burian, V. Drbohlav, Dr. Rud. Horský, K. Procházka, Václ. Roudnický, Emil Stárka, Tom. Škrdle, Fr. Štědrý, Fr. Teplý, P. Václav Váchal, Fr. Vítek, R. Vrba, Em. Žák a Fr. Žundálek; 3. zástupci řádů: P. Guala Konečný za řád Dominikánský, Fr. Zimmerhakeľ za řád Jesuitský; 4. zástupci spolků: Josef Brož za spolek křesť. sociální na Kladně a za Mariánské kongregace: akademickou a mužů a jinochů: Ant. Kořen a Ant. Ostrčilík S. J. — celkem 38 členů.

U předsednického stolu zaujali místa: předseda Dr. Rud. Horský, místopředseda Karel Ulrich a jednatel Tomáš Jiroušek. U stolku novinářského zasedli: Josef Flekáček a R. Vrba.

Valná hromada konána byla v úplném klidu, za naprosté svornosti a jednomyslnosti. Výbor získal dva nové a doufáme čilé členy: Emila Stárku a Fr. Stejskala, a za prvního náhradníka zvolen byl řídící učitel Karel Skultety, jenž vystudoval gymnasium, byl suplujícím profesorem, a jenž nyní zdárně působí jako řídící učitel v Šestovicích. Týž jest předsedou Jednoty katolického učitelstva v království Českém, i utužuje se touto volbou přátelský poměr mezi touto Jednotou a družstvem.

PROGRAM.

1. Proslov předsedy dp. Dr. Rud. Horského.

Vítám vás všechny, kteří jste přes nepřízeň počasí a velikou nepohodu se dostavili ku dnešní valné hromadě, a zahajuji ji křesťanským pozdravem: »Pochválen buď Pán Ježíš Kristus«. — Uplynulý správný rok přinesl nám trochu radosti, a — jakž na světě jinak býti nemůže — také trochu žalosti. Tak žalostno jest, že smrt nám vyrvala 22 milých a vzácných členů. Ač právě tolik nových členů přibýlo, přece nás ztráta tato bolí. (Předseda četl jména zemřelých.) Kéž Bůh milostivě přijme nejsvětější oběť, kterou jsem dnes za zemřelé sloužil, a kéž vyslyší prosbu: »Odpočinutí věčné dejž jim, ó Pane, a světlo věčné ať jim svítí.« A jakož bývá zvykem, uctíti povstáním památku zesnulých, tak prosím slavné shromáždění, aby učinilo tak i nyní. (Všichni povstávají.)

Také letos musili jsme zažítí všelijaké útoky — jsme jim již zvyklí. Co je do stromu, který nezakusí bouří; potom má tím pevnější, tím mohutnější kořeny. Družstvo přestalo přemnoho bouří a je to zárukou, že přestojí vše, byť i nevím kdo proti nám povstal.

— Když jsme zvěděli, že Pán povolal J. E. ndp. kardinála arcibiskupa Fr. de Paula hraběte Schönborna na onen svět, zalkali jsme, sllila však nás naděje, že vznešený nástupce jeho bude rovněž naším příznivcem, jako jím byl zvěčnělý kardinál, J. E. blahé paměti kníže arcibiskup. Představili jsme se novému Arcipastýři jménem našeho družstva. »Vaše Milosti,« pravil jsem, »my jsme pokládáni za nejčernější z černých, protože stojíme na pevném stanovisku církve, s liberály se nesmlouváme, žádných ústupků jim nečiníme; stojíme věrně při sv. Otci a nejd. biskupech, a budeme státi i při Vás v jisté naději, že i Vaše Milost bude státi při nás, a že najdeme u Vaší Milosti, co jsme ztratili smrtí J. E. ndp. kardinála Schönborna.«

Nejd. Arcipastýř odpověděl, že o družstvu mnoho slyšel, že je zná, a pokud bude družstvo na zásadách těch státi, bude vždy jeho přítelem. — Obchodu družstva se daří, jde, obtíž nám nečiní — to jsou tak zprávy radostné, k nimž jest mi připojiti, že jsme dostali povolení založiti vlastní knihtiskárnu — ovšem, povolení jest omezeno jen na vydávání spisů našich, naším nákladem vydaných a věcí jen pro nás a k naší potřebě určených — ale, slavné shromáždění, jsme již zvyklí, dobývati kousek po kousku; není pochyby, že dobudeme povolení v celém rozsahu. Komisionelní ohledání se stalo, sousedé ničeho nenamítali, a tedy záležel na nás, tiskárnu založiti, a to zajisté svěřeno bude výboru, který si zvolíte, aby vše dobře a důkladně vypočetl a uvážil, aby alespoň neměla deficit, kdyby se i přímo nevyplácela hned na začátku. Tím zakončuji svůj proslov s prosbou, aby Bůh dal družstvu své požehnání. (Hlučný souhlas.)

2. Čtení protokolu poslední řádné valné hromady.

Jednatel p. Tomáš Jiroušek čte protokol poslední řádné valné hromady.

Předseda se táže, namítá-li kdo co proti jeho znění. Námitky nebylo, a protokol tudíž schválen.

Po tom vyzval předseda jednatele p. Tom. Jirouška, aby přečetl jednatelskou zprávu za XV. správní rok.

3. Jednatelská zpráva.

Velectění shromáždění! Vele důstojní a velectění pánové a dámy!

V uplynulém roce mělo družstvo Vlast se všemi věrnými katolíky v království Českém veliký smutek. Katolíkům zemřel vrchní arcipastýř a družstva Vlast dlouholetý zakládající člen, podporovatel a upřímný příznivec: Jeho Eminence nejdůstojnější pan kardinál František de Paula hrabě Schoenborn, pražský kníže-arcibiskup. Truchlili jsme se všemi katolíky a doprovodili jsme milého zesnulého k jeho poslednímu odpočinku.

Sotva že uplynul minulý rok, rok smutku, nastal nám rok nový a na jeho počátku vyjasnily se nám tváře. Stolec sv. Vojtěcha jest obsazen, a my na něm uvítali nového nástupce zesnulého. Jeho Milost nejdůstojnější Pán Lev sv. pán Skrbenský z Hříště povolán Prozřetelností Boží na knížecí arcibiskupský stolec arcidicése pražské. Když jsme pohlédli v milou a přívětivou tvář Jeho Milosti, nového

knížete-arcibiskupa, stísněná srdce naše okřála a myšlénka létla naší hlavou, to že nestalo se dílem lidí, ale že snad nám a všem katolíkům arcidiecése vyprosil u Boha zesnulý pan kardinál svého nového zástupce, *jakého jsme potřebovali*: milého, upřímného a láskyplného. Tak potěšeni jsme v tomto novém roce, začal pro nás velice šťastně. Dej Bůh, aby také šťastný byl až do konce.

Co se týče správy družstva Vlast, postupujeme pomalu, volně a jistě jako obezřetný vojevůdce, jenž dříve důkladně prozkoumá terrain, na nějž chce zavést své vojsko. Neděláme skoků, abychom při nich neklopýtli a se nezničili. Po 14 let jsme pracovali, nežli jsme přistoupili ke koupi domu, a když jsme se i v domě zabezpečili a finance své urovnali, pokročíme dále, k zařizení tiskárny. Tiskárna, k níž všechny předběžné práce jsou provedeny, zahájí svoji činnost nejdéle na podzim, neboť doufáme, *když již právo v ruce máme, že práva toho použijeme ve vlastním zájmu. A aby literární družstvo Vlast i své litery pro svoji literaturu mělo*, jsme přesvědčeni, že každý člen družstva Vlast ze srdce poskytne nám pomoc duševní i hmotnou. A tím se dílo zdaří.

Předešlý rok byl pro nás dosti obtížný. Kule lítaly na nás z Čech i z Moravy, ale družstvo ukázalo právě v této těžké době životní sílu, pevnost a nedobytnost se strany nepřátel. Nyní se poměry uklidňují, a tím nastává také pro družstvo volnější oddech a pohyb, začez Bohu děkujeme.

Literární krise jest všeobecná a zasáhla i nás. Ubylo nám všude abonentů, ale ne v té míře, jak jsme se lekali a sami čekali. I tady se osvědčila houževnatost našeho družstva, což dokazuje, že, jako jsme vždy *stáli pevně*, i na dále *pevně státi budeme*.

Nuže, přikročíme k podrobnostem!

Výborových schůzí konali jsme celkem od 1. října r. 1898., tedy v XV. správním roce 8, v nichž jsme projednali veškeré záležitosti družstva. Ke družstvu přistoupilo v XV. správním roce 16 zakládajících členů z Čech, 4 z Moravy, 1 z Rak. Slezska 1 z Dol. Rakous, celkem 22 zakl. členů. Vedle toho jest nám oznámiti, že v témž čase 22 zakl. údů zemřelo. K fondu katolických spisovatelů přistoupili 2 zakl. členové.

Z působnosti družstva uvádíme hlavnější provedení, jimiž se nejlépe charakterisuje celá činnost snaživého výboru.

Nejprve poskytnuto prostřednictvím farního úřadu v Záhořanech 10 zl. na opravu pomníku zasloužilého katol. spisovatele Vincence Zahradníka nad jeho hrobem. Na přírodovědecké studie dali jsme dp. faráři Tom. Píchovi 40 K. Na studie o Slezsku a jeho národnostních i náboženských poměrech obdržel dp. Jan Vyhliďal 240 K. Slavné Jednotě sv. Methoděje ve Vídni udělili jsme 200 K. Jistému katolickému spisovateli velkým neštěstím postiženému (krádeží) dáno 200 K. Pobořelým farníkům dp. Andreje Hlinky na Slovensku zaslali jsme 20 K a k vyzvání v časopisech družstva a »Katol. Listů« sešlo se celkem přes 500 K, které dp. Andreji Hlinkovi jsou zaslány. — Veřejné čítárně v Křižanově na Moravě povolen byl zdarma »Vychovatel«.

Knihy byly darovány: Slavné Sv. Josefské Jednotě v Cerhovicích, slav. Katolické Jednotě v Cuclavi, farní knihovně v Německé Bělé,

a k žádosti důst. p. Rud. Nemeškala, duch. správce vídeňské nemocnice, i tamní knihovně nemocniční pro české ošetřovance.

Pro redakce družstva uspořádali jsme velikou vědeckou knihovnu, do níž jsme zároveň lacino zakoupili za 60 K od jistého duchovního „Naučný Slovník Ottův“ ve 282 sešitech, původními deskami opatřených a z části již i vázaných. Tato redakční knihovna jest dnes pěkně uspořádána a čítá na 250 děl sociálního, národohospodářského, historického, národopisného a politického obsahu. Jsou v ní všechny veliké slovníky a důležitá díla, sepsaná Tomkem, Wintrem, Jirečkem, Lenzem, Vrbou, Kadeřávkem, Kráslem, Křišťálkem, Dr. Rezkem, Gindelym, P. Jos. Svobodou, Ekertem, Fleischhansem, Toužimským a j. a j.

Dobré skutky a dary pro družstvo zaznamenány jsou zevrubně a důkladně v účetní zprávě družstva. Tam může najít každý příznivce naše všech odborů a fondů s menšími i většími obnosy. Vyslovujeme za každý dar sebe menší Zaplať Pán Bůh! Vedle toho však jest nám podotknouti, že J. M. vsdp. probošt Dr. Ant. Lenz zřekl se v zájmu družstva za své práce ve „Vlasti“ jakéhokoliv honoráře. Podobně učinil dp. Jakub Růžek, jeden kaplan a jeden katecheta.

Nejmenovaný církevní hodnostář daroval družstvu 200 K a vyhradil si pouze, aby po čas svého vycházení byla „Vlast“ zasílána bezplatně ctihodným Školním sestrám v klášteře Sušickém.

Steinbrennerových kalendářů zakoupeno a prodáno letos v závodě papírnickém na 500 exemplářů.

Blahopřání, na něž i odpovědi poděkovací došly, byla zaslána slovutnému p. Dru Fr. Lad. Riegrovi v den jeho narozenin r. 1898.; J. M. vsdp. proboštu Dru Ant. Lenzovi k Jeho jubileu; J. M. ndp. Edvardu Janu Nep. Brynychovi, biskupu královéhradeckému, k Jeho jmeninám; J. M. ndp. knížeti arcibiskupu pražskému Lvu svobodnému pánu Skrbenskému z Hřístě, k Jeho jmenování a povolání na stolec sv. Vojtěcha; J. Excell. ndp. Dru Martinu Říhovi, biskupu Českobudějovickému, k Jeho jubileu 60letých narozenin; veledůst. panu kanovníku, bisk. vikáři a děkanu Fr. Pechovi v Písku, k jeho 70. narozeninám.

Dne 6. července r. 1899. rozhodl výbor uspořádati roku 1900. II. literární sjezd družstva Vlast, spojený s vědecko-praktickým sociálním kursem a s výstavou katolických časopisů a pokud by to bylo možno, i s výstavou katol. literatury české. Celá věc postoupena k provedení zvláštnímu komitétu, v němž zasedají pp.: Dr. M. Kovář, Tom. Škrdle, Jos. Flekáček a referující jednatel. Literární sjezd má se konati až v době prázdnin.

Dne 17. května r. 1899 sešla se v domě družstva magistrátní komise za příčinou vystavění nových místností pro tiskárnu družstva. Plány, k tomu účelu stavitelem p. Hruškou zpracované, jsou komisí schváleny a sousedé námitek proti stavbě nepodali. Dne 21. července 1899 obdrželi jsme pak od magistrátu povolení k stavbě z městského stavebního úřadu. A v těchto dnech povolilo nám císař. král. místodržitelství v Praze omezenou tiskárnu pro všechny účely a potřeby družstva. Tím dosažen nejhlavnější úkol družstva Vlast. Tím dosažen ideál všech literátů kolem družstva věrně seskupených za heslem: Katolíci sobě!

Za příčinou stavby tiskárny, aby získalo se velkého stavebního místa ve dvoře, dali jsme výpověď pp. kamenníkům Ducháčkům, kteří zde mají kamennickou dílnu a skladiště soch.

Výbor zároveň na to pomýšlel, aby »Historický Sborník« proměněn byl v periodický časopis historický.

Historický Sborník vyšel během XV. správního roku dvakrát, vždy s dobrým a pečlivě vybraným obsahem.

Pokud se týče brožur, vydali jsme tři, a to: »Českou Panamu«, »Naši chudobu« od dp. Rud. Vrby a »Z dob našeho probuzení«. Mimo to družstvo Vlast jalo se společně s Jednotou katolických učitelů českých vydávati »Knihovnu mládeže«, již vyšlo číslo 1.

Ve veřejném životě objevilo se družstvo Vlast v XV. svém správním roce nad minulé doby často. Hlavní zásluhu o to má Literární sekce; jejím přičiněním konána celá řada oslav mužů o náboženských, vlast i národ zasloužilých. Tak pořádány slavnostní večery literátů: Dr. Ant. Lenze, Václ. Kosmáka, Fr. Douchy, Václ. Štulce a Fr. Sušila, a celá řada jiných se právě ještě oslaviti zamýšlí. Na Turnovském sjezdu katolíků minulého roku zastoupeno bylo družstvo svým předsedou dp. dr. Rud. Horským a místopředsedou Literární sekce p. říd. učitelem Jos. Flekáčkem. Také na krajinském sjezdu katolických spolků jihočeských v Soběslavi měl účastenství místopředseda sociálního odboru družstva Vlast, p. Václav Žižka.

O stránce finanční družstva Vlast a všech jeho odborů a fondů zmiňovati se nemusím, neboť ve vašich rukou jest *tištěná zpráva*, vysvětlující vše a lépe, nežli bych to mohl obmezeně podati já jako jednatelský přehled.

Na konec děkuji všem přátelům a příznivcům družstva za všecko, co dobrého učinili a čím družstvu pomáhali. Zaplat Pán Bůh!

Předseda Dr. Rud. Horský: Velectěné shromáždění seznává z této zprávy, že jsme v minulém roce nezaháleli, ale pracovali jsme, seč naše síly stačily. Dále se táže, má-li kdo nějaký dotaz nebo přeje-li si slova.

Dp. farář Fr. Štědrý: Prosím za sdělení, jak se to má s prameny, které jsou po ruce historickému kroužku.

Red. Tomáš Škrdl: Knihovna historického kroužku jest u p. prof. Dra Kováře. Také Jiří kníže Lobkovic otevřel nám svůj archiv.

Dp. farář Fr. Štědrý: Bylo by záhodno uveřejniti, které prameny má družstvo po ruce. Mnohý na venkově rád by pracoval, ale kde vzíti prameny?

Dr. R. Horský: Račte zaslati císařské knihovně 20 K zálohy, a ona vám zašle poštou franko spisy, jichž si přejete. Také z českého musea můžete si knihy dlužiti.

Dp. farář V. J. Bouchal: Mohu volně pracovati v litoměřickém konsistorním archivě, i rukopisy si mohu bráti domů. Půjčím členům Vlasti, kdyby si čeho přáli.

Dr. Rud. Horský: Mám rozsáhlou historickou knihovnu, také Palackého archiv, ochotně půjčím též členům Vlasti, budou-li si přát.

4. Zpráva účetní za XV. správní rok

Pokladník družstva uveřejnil v lednovém čísle »Vlasti« na str. 389—391. článek o financích družstva a hlavně o jeho papírnickém závodě, i omezil se ve valné hromadě jen na to nejnutnější. Poukázal na to, že družstvo má stálé, každoroční dobrodince, kteří mu zasílají:

J. M. ndp. světlící biskup Msgr. Ferd. Kalous 200 K, J. J. panující kníže Jan Liechtenstein 40 K, J. J. Karel princ Schwarzenberg 20 K, katecheta Hruběš bude dávat ročně 6 K tak dlouho, až se družstvo zbaví na domě svého dluhu. Mezi časté dobrodince patří Msgr. Dr. Ant. Lenz, Msgr. Dr. Al. Frýdek a nejnověji J. Excell. ndp. biskup Dr. Martin Říha. Přesed k papírnickému závodu referent pravil, že to, bude-li prospívati čili nic, záleží na členech a katolické straně. Papírnický závod z Horních Rakous — německý — objednal si od nás zboží za 157 K 76 h a jiný z Korutan za 8 K 28 h; dali jsme jim ovšem příslušnou obchodní slevu. Zboží od nás objednali mimo to — uvedeme jen něco — kněží i laikové: z Ameriky, Černé Hory (z Cetyně), z Istrie, ze Štýrska, z Krajiny, z Korutan, ze Slovenska, z Horních Rakous (německý řídící učitel), ze Slezska a hlavně z Čech a Moravy. Uvádíme některé obnosy. Tak objednali zboží na př.: ze Slezska: farář Jan Vysloužil za 103 K 92 h; z Moravy: děkan Jan Vychodil za 27 K 88 h, farář Jan Svozil za 55 K 12 h, kaplan Dr. Meth. Kubíček za 16 K 4 h, Správa konviktu ve Val. Meziříčí za 70 K 32 h; z Čech: děkan Jan Cvrk za 136 K 24 h, koop. Fr. Teska 45 K 92 h, Minorita Karel Vodička za 28 K 24 h; ze Štýrska: provisor J. Holík za 26 K 95 h.

Zmíniv se ještě o domu družstva a jeho financích, pokladník končil prosbou: aby pp. odběratelé platili řádně své předplatné, dlužníci dluhy, členové vklady. Příznivci nechť stanou se členy družstva, členové družstva ať přistoupí k fondu pro katolické spisovatele; nechť plynou do pokladny družstva hojné dary, nechť se papírnickým závodem rozmnožuje kapitál družstva — abychom mohli zařídit tiskárnu a jiné podniky z vlastních peněz a bez zvláštní půjčky.

Předseda: Prosím, má-li někdo dotaz, hledíc k účetní zprávě.

Dp. Odstrčilík T. J.: Obchod papírnický vykazuje čistý výnos 895 zl. 66 kr., to není jasno; má se naznačiti, co by vynesly místnosti, kdyby se pronajaly.

Tomáš Škrdl: Odečteme-li od 895 zl. 66 kr. služné krámské v obnosu 375 zl., zbývá na krám 520 zl. 66 kr. a tím jest dobře zaplacen.

Dp. Odstrčilík T. J.: Jest jiná otázka, zdali se to vůbec doporučuje, aby se Vlast zabývala obchodem, který vyžaduje velmi mnoho práce a namáhání a přece málo vynáší.

Dp. Emil Stárka: Nevynášeli-li letos, až se obeznámí, bude jistě vynášeti více. Zde se nejedná pouze o finanční stránku, jako spíše o mravní. Lidé jdou kolem, všimají si obchodu, vidí katolické časopisy, vidí »Kříž« — je za krejcar, neznali ho, nevěděli dříve o něm, koupí jej ponejprv — přijdou zase, koupí po druhé, naučí se kupovati vůbec. Je zde »Marie« a jiné listy, o nichž neměli dříve zdání — takhle rozšiřují se známosti o katolickém tisku, a to je velice vážný mravní moment. Chodím často do papírnického obchodu družstva a vidím to na vlastní oči.

Tomáš Škrdl: Pravda, obchod vyžaduje mnoho práce — ale tu již přenechte mně; rád ji budu konati a konám ji zdarma. Morální význam obchodu našeho převyšuje finanční stránku. Jedná se o propagandu katolického tisku. Někteří jdou kolem a plivají a nadávají, ale jiní přicházejí a kupují. Musíme ven, na ulici, aby lidé

o nás věděli. U Dominikánů jsme bydlili vzadu, zastrčení, dívali jsme se do dvora, nikdo o nás nevěděl, ba, ani doptati se na nás nemohl. Kam pohlédnete do obchodů, všude se hemží frivolní obrázky — my u nás vykládáme věci katolické, u nás je v neděli zavřeno, abychom dali příklad katolíkům. Papírnický náš obchod je zárodkem další budoucí činnosti naší.

Dp. Odstrčilík T. J.: Bylo si stěžováno, že ve »Vychovateli«, který je věnován jiným cílům, jsou velmi dlouhé inseráty o papírnickém obchodě.

Tomáš Škrdl: »Vychovatel« je orgán družstva Vlast, a má tedy právo i povinnost inserovati o podnicích družstva. Inseráty podporují obchod; máme zkušenosti, že po nich následují vždy objednávky, a to po inserátech ve »Vychovateli« hlavně od katechetů, učitelů a učitelek.

Předseda Dr. Rudolf Horský: Docházely mne stále dotazy a návrhy, jak činiti, aby se o nás vědělo. Na Žižkově a u Dominikánů byli jsme jako utopeni. Žádáno, abychom si pořídili alespoň vývěsní skříně a tam vystavovali, co máme. Na to jsme pomýšleli, když jsme koupili dům. Podány návrhy na zřízení antikvariátu a knihkupectví, posílány mně časté urgencye, ale najednou vše nejde. Když ne knihkupectví, alespoň něco, abychom mohli prodávati své věci; ale kdybychom prodávali jen své věci, nevyplatilo by se nám to; přibrali jsme tedy papír, abychom neměli finanční škody. Přeje si, prosím, někdo ještě nějakého vysvětlení?

Ježto se nikdo nehlásí, udílí se pokladníkovi Tomáši Škrdlvi jednohlasně absolutorium.

5. Zprávy odborů:

a) Zpráva Historického kroužku.

Zpráva Historického kroužku, kterouž přečetl za nemocného p. prof. Dr. M. Kováře dp. Václav Roudnický, zní:

Co jsme dělali v Historickém kroužku roku právě minulého? Za předsednictví J. Magn. vdp. univ. prof. Dra Fr. X. Kryštofka sešel se výbor k úradám pětkrát, dne 5. října, 8. listopadu 1898., dne 4. ledna, 5. února, 7. června 1899. Z jednání ve schůzích výborových dovoluji si uvést toto: Vysloveny díky dp. Fr. Jos. Hamršídovi, jenž byl vždy horlivým členem Kroužku, za jeho činnost v něm vůbec a jako pokladníka zvláště, a zároveň připojeno blahopřání k povýšení za faráře v Hor. Libichu u Č. Lipy. Po odchodu jeho na nové působíště zvolen byl pokladníkem dp. Václav Roudnický. Slíbena zapůjčení objeveného a dosud netištěného rukopisu Slavatova v Jindř. Hradci. Zatím však vydal jej p. Salaba, jemuž byl zapůjčen, v Českém časopise historickém. Smutno, že naši o nás nevědí.

O vydání Průvodce po Praze jednáno několikrát. Pan prof. Josef Vávra slíbil, že rukopis, až bude míti prázdnou chvíli, prohlédne, a tak již vydána byla část jeho, Hradčany a Malá Strana, nákladem družstva Vlast.

Do výboru přizvaný P. Kröss odejel do Hollandska za příčinou studií historických (zvláště o sporu kardinála Harracha s řádem jesuitským), účastní se schůzí, až se vrátí.

Dr. Fr. Doubrava učinil návrh, aby se ústavy středních škol požádaly o zaslání programův, aspoň těch, v nichž je nějaké pojednání historické; rovněž aby se katoličtí spisovatelé požádali, by svá historická díla neobtěžovali si zaslati Historickému kroužku.

Dp. Václav Roudnický navrhl, aby se Sborník vydával ročně dvakrát, 1. část koncem dubna, 2. část koncem září nebo počátkem října.

Dne 7. listopadu 1899. usnesl se výbor jednomyslně na tom, aby Sborník Historického kroužku proměnil se v časopis, čtvrtletník, což se předložilo výboru družstva Vlast k schválení.

Jménem výboru Historického kroužku jednatel zaslal blahopřání J. M. knížeti arcibiskupu Lvu sv. pánu Skrbenskému z Hříště k jeho jmenování primasem království Českého i sdělil jeho písemné díky.

Přednášek uspořádal Historický kroužek za uplynulý správní rok až do ledna t. r. 8. Dne 23. října 1898. přednášel prof. Josef Vávra o událostech 30leté války v letech 1624.—1627. a pokračoval v ní 11. prosince. Dne 27. listopadu 1898. měl přednášku prof. Dr. Ant. Podlaha o Václavu hraběti Kolovratovi S. J., dne 29. ledna 1899. p. Jos. Lintner, učitel měšť. školy v Kolíně, promluvil o akademii Rožmberské a o faráři soběslavském Prokopu Cetonazském v letech 1612.—1618.; dne 5. února vykládal prof. Jos. Vávra o katolické reformaci v Dolních Slezích; dne 5. března přednášel dp. Václ. Roudnický o generálním sněmě r. 1619., jenž pak dne 12. listopadu přednesl stat prof. Jos. Vávry o Janu Ctiboru Kotvovi z Freifeldu; dne 3. prosince přednášku měl prof. Dr. M. Kovář o Pavlu Mikšovici a jeho kronice Lounské; dne 6. ledna 1900. vykládal prof. Dr. Antonín Podlaha o Františku Janu Bartoňovi a o jeho dějinách válek v Čechách.

Sborníku Historického kroužku vyšly za minulý rok dva díly, každý o 8 tiskových arších, v nichž obsaženy jsou tyto práce, a to v 1. části: Pořad kanovníků při kathedrálním a napotom metropolitním chrámě sv. Víta na hradě Pražském od Dra Frant. Krásla (v obou dílech); Václav hrabě Kolovrat T. J. od Dra Ant. Podlahy; Škola Rožmberská v Soběslavi od Jos. Lintnera; Václava Františka Kozmanecia spisování historická, jež k tisku upravil Dr. Ant. Podlaha (v obou dílech); Šebířov od Frant. Teplého; v 2. části: Kardinál kníže arcibiskup Pražský František de Paula hrabě Schönborn od Dra M. Kováře; Vatikánská zpráva o reformaci a protireformaci v Čechách a zemích s nimi spojených za Ferdinanda II. od J. Ježka; P. Dominik a Jesu Maria ve válečné radě před bitvou bělohorskou od Frant. Humberta Ravníka, O. Praed. ve Štýrském Hradci; Duchovní správa v Soběslavi za faráře Prokopa Cetonazského v letech 1612.—1618. od Jos. Lintnera; Zlatá Koruna od Frant. Wildmanna; Předchůdcové Schmidlovi v historiografii České provincie Tovaryšstva Ježíšova od Dra Ant. Podlahy; František Václav Felš a jeho letopis od Jos. V. Bouchala; 2 menší články od Dra Ant. Podlahy: Slavný vjezd primasa království Českého do Prahy před 135 lety a Rytířská akademie v klášteře Tepelském. Kromě toho přinášejí oba díly Sborníku hojně posudků, hlavně od Dra A. Podlahy. Kdo by chtěl obšírnějších zpráv se dovědět o Kroužku za celou řadu let, přečti si zprávu o Historickém kroužku přidanou na konci 2. části 8. sešitu od Dra M. Kováře.

Co se týče jmění Historického kroužku, musím s velikým politováním doznati, že máme slušný ne kapitál, ale schodek, vulgo deficit. A kdyby nám pomocné ruky velikomyslně neposkytlo družstvo Vlast, musili bychom zvolati: »Pane, ač morálně velmi prospíváme, finančně hyneme.« Přes to, že máme několik stálých šlechtných příznivců a dobrodinců, musí družstvo sáhnouti dosti hluboko do měšce, aby umožnilo další vydávání Sborníku, za nutný pro věc katolickou uznávaného. »A nyní se ještě odvažujete vydávati Sborník jako čtvrtletník?« slyším tajné hlasy. »Ano,« odpovídám a doufáme tím vyzískati spíše než prodělati. Budeme míti stálé odběratele, třeba jich hned na začátku nebyl počet dostatečný ke krytí výloh, ale též zmenší se výlohy s rozesíláním spojené. Než, o tom dlužno ještě vyčkati snesení dnešní valné hromady.

Šlechtní naši příznivci minulého roku byli: J. Exc. ndp. kníže arcibiskup olomoucký Dr. Theodor Kohn, jenž dobrotivě daroval r. 1898. 200 K a r. 1899. 100 K; nejdp. biskup královéhradecký Eduard Jan Brynych zaslal 40 K; ndp. světící biskup Ferdinand Kalous 10 K; J. Exc. ndp. biskup Brněnský Dr. František Sal. Bauer 6 K; vsdp. probošt Vyšehradský Dr. Antonín Lenz věnoval 100 K; vsdp. kapitolský děkan litoměřický Dr. Jan Řehák 200 K, pak 100 K a po třetí 40 K, celkem 340 K; Msgr. Jan Klein, arcikněz a děkan v Činěvsi 4 K, dp. Václ. Hladík, farář v Hoříně 2 K. — Vsdp. prelát Dr. Frant. Krásl zřekl se honoráře ve prospěch Kroužku, jenž by obnášel 240 K. — Všem vám, šlechtní dárci, vděčně Zaplat Pán Bůh! K čemuž připojuji vroucí přání: Kéž je jich více!

Ku konci ještě dodávám, že výbor Kroužku skládal se z týchž mužů jako dříve. Předsedou byl J. Magn. univ. prof. Dr. F. X. Kryštůfek, jednatelem prof. Dr. M. Kovář, pokladníkem Václ. Roudnický, knihovníkem prof. Dr. Ant. Podlaha; ve výboru zasedali farář a kněz arcib. notář Fr. Ekert, farář a kons. rada Václ. Honejsek, farář Dr. Karel Lev Řehák, vicerektor kn. arcib. semináře Dr. Ant. Soldát, prof. Jos. Vávra, red. Tom. Škrdle jako delegát »Vlasti«; nově zvoleni do výboru: P. Al. Kröss S. J., P. Dr. Fr. Doubrava, vicerektor Johannea, P. Dr. Is. Zahradník, archivář na Strahově, P. Ferd. Černovský z řádu sv. Augustina, Frant. Tischer, archivář konsistorní. Za revisory účtů zvoleni byli opět: prof. Karel Pánek a P. Václ. Váchal O. Praem.

Zamlčeti ještě nesmím, že Kroužek účastnil se přivítání Jeho arcibiskupské Milosti Lva svobodného pána Skrbenského z Hříště i v sobotu 13. ledna při slavném vjezdě i v neděli při nastolení Jeho v chrámě Svatovítském.

Předseda Dr. Horský: Nemohu, než opakovati, co jsem řekl loni: že Historický kroužek jest ozdobou družstva a zasluhuje plné naší podpory. Snad již nyní bychom mohli projednati návrh výboru, aby »Sborník« proměněn byl v časopis. Vychází dvakráte o osmi arších nepravidelně, lépe bylo by, kdyby vycházel čtyřikráte o čtyřech arších a pravidelně. Jako samostatný časopis najde spíše odběratelů a odbytu.

Tomáš Škrdle: Bude-li »Sborník« časopisem, dávati se budou na něho novinářské marky, a věc bude mnohem lacinější.

A pak mějme na paměti, že jej budeme tisknouti ve vlastní knih-tiskárně.

Dp. farář Fr. Štědrý: Musíme ve »Sborníku« hleděti ke všem dobám; jedná se tam obyčejně o dobách pozdějších; to pro někoho nemá zajímavosti. Je třeba, aby měl různý a rozmanitý obsah a získal spolupracovníky o době předhusitské, husitské a těch, kde je toho nejvíce nutno. Prosím, aby se požádaly komunity duchovní, které mají své archivy, aby je učinily přístupnými alespoň kněžím; vím z vlastní zkušenosti, jak se kolikráte podivně na člověka dívají. Jsou tam pravé poklady, jichž mnohdy nezná ani ten, komu jsou svěřeny. V Praze je mnoho klášterů, kde nejsou prameny sebrány; jsem přesvědčen, že by se našlo mnoho důležitého a vzácného. I na venkově je někde mnoho pramenů. Žádal-li jsem přístup do archivů, řeklo se mně, že k tomu není času. Bolně se mne to dotýká, když člověk nejen že nic nevyfídí, ale ještě se mu něco nepřijemného přihodí. Opakuji, že má mít »Sborník« obsah ze všech dob; obsah nyní je méně zajímavý a úspěch nemůže býti valný. Je nutně třeba pracovati v deskách dvorských a zemských, opisovati prameny v klášterních archivech a bibliotékách; ale, jak pravím: přístup k nim musil by býti zjedнан a ne ztěžován aneb dokonce zabraňován.

Dp. Fr. Teplý: Laikům se prameny otvírají, katolickým kněžím jsou nepřístupny. Slavětínský farář dostal do rukou manuskript »Liber visitationum«, velice důležitý spis, osvětlující tehdejší doby, život i vlastenecké smýšlení duchovenstva. Laik se to vypůjčí, vyjme z toho, co je pro katolíky nejhoršího, uveřejňuje to — nám kněžím se tam přístup nedovolí. Staly se případy, že se i přímo řeklo: »Nemůžeme vás do archivu dovoliti, musili bychom u vás seděti a nemáme k tomu kdy«; laikovi se však půjčí archivalie domů. Proto si přeji, aby družstvo vymohlo u jednotlivých komunit, aby vládněji vycházely vstříc těm, kteří mají vůli i chuť ku prospěchu katolické věci studovati a pracovati. Je to smutné, když náš člověk najde ve Vídni, v Mnichově a jinde v Německu vládnější ochoty, nežli doma. Následek toho bude, že budeme nuceni utíkat se do ciziny, ač máme doma bohaté archivy. To jsou smutné věci.

Dp. far. J. V. Bouchal: Souhlasím, aby »Sborník« vycházel čtvrtletně jako časopis. Co se zde pravilo o archivech, je pravda. I kněží, kteří se mnou studovali, neradi nechali mě pracovati v archivech aneb mě tam vůbec nepustili. Měl by býti o archivech vůbec podrobný přehled. Stalo se mi též, že jsem psal komunitám a nedostal jsem vůbec žádné odpovědi. Kolikráte jedná se o to, kdo byl majetníkem panství tenkrát a tenkrát — čekal jsem půl léta, ale odpověď nedošla žádná. Nelaskavost, neochota — aneb i něco jiného, nazvete si to, jak chcete, je to, co překáží studiím historika. (Souhlas.)

Tom. Škrdl: V Jindřichově Hradci našli nový Slavatův rukopis; tamní katecheta nám psal, abychom si pospíšili, bychom byli první, kteří se s nalezeným rukopisem seznámí a jej vydají. Došel jsem k františkánskému p. provinciálovi, aby nám zachoval prioritu. Dle sdělení p. provinciála je pod exkomunikací zakázáno, půjčovati klášterní knihy a rukopisy, ale před námi je dostal p. Salaba z Třeboně a vydal si celý manuskript v »Musejníku«. Budeme rádi pracovati k tomu, aby se badatelům archivy otevřely, ale musím

vyznati, že, co Histor. kroužek trvá, ani jednou dosud nám podobná žádost vyslovena nebyla.

Dp. Václ. Roudnický: I na nás pražské duchovní podivně pohlížejí, chceme-li do archivu. Zesnulý P. Svoboda kladl hlavní váhu na apologii katolicismu v dobách husitských, před a pobělohorských a doby josefinské. Zde je tolik lží, a byť i byly tisíckrát vyvráceny, tvrdí se to zase a zase. Proto třeba neustálého objasňování a to ze všech stránek.

Dp. farář Fr. Štědrý. V mnohých věcech je třeba nápravy z gruntu, abych tak řekl. Ku př. vyvrátiti tvrzení Husovo, že kněží měli $\frac{1}{3}$ půdy pro sebe, vyžadovalo by konati studie v celých Čechách. U nás je třeba napřed malých, ale důkladných monografií, aby byly základem velikých děl. Jansen nebyl by mohl napsati své velikolepé dílo, kdyby nebyl měl před tím za podklad podobné monografie. Jsou to kaménky, z těch lze složiti imposantní mosaikový obraz. (Souhlas.)

Dp. farář Karel Procházka: Nechci býti advokátem archivů, ale musí býti příčiny, proč tam nechťejí pouštět. Znám případ, že bylo něco půjčeno jednomu historikovi, a když věc vrátil, scházelo několik pečeti.

Dp. P. Karel Burian, Ord. Cr.: V naší křížovnické knihovně našli Slavatův rukopis. Opisoval jsem jej, dalo to hodně práce a studování. Přišel jeden pán — a málem byl by věc vydal za svou. Opatrnosti jisté je třeba, toho nelze upřít.

Dp. Rud. Vrba: Navrhuji konec debaty, abychom se dostali ku předu. Upozorňuji na »Čas«, který na nás nejspínavěji útočí. Bude úkolem historického časopisu, aby tomuto listu a straně kol něho věnoval nejdůkladnější pozornost. (Souhlas.)

Dp. farář J. V. Bouchal: Dodávám jen, že v Oseku pracoval universitní profesor, a když odešel, pohřešili několik autografů. Není pak divu, že se v archivech nevěří.

Předseda Dr. Rud. Horský: Byl dán návrh na konec debaty. (Přijímá se.) Kdo je pro to, aby se »Historický Sborník« přeměnil v časopis? (Jednohlasně se přijímá.)

b) Zpráva sociálního odboru.

Zprávu podával jednatel, p. Tom. Jiroušek. Zní takto:

Velectěné shromáždění!

Máme za sebou rok strastí, které nám bylo prodělati s trpkým sebezapíráním a s klidnou rozvahou. Nikdy nás, kteří jsme zakládali sociální odbor, ani z daleka v mysli nenapadlo, že budeme mít také odpor v řadách vlastních, křesťansko-sociálně smýšlejících lidí, protože chceme býti v organisování a sociální působnosti rozváznými a dle starého svého zvyku *katolicky svéráznými*. A přece dožili jsme se toho, že musili jsme vystoupiti nejednou k uhájení svého křesťansko-sociálního charakteru. A uhájili jsme si tento svůj křesťansko-sociální charakter a ani na krok neustoupili jsme s půdy katolicismu při nazírání na sociální život a naše křesťansko-sociální hnutí.

Kdo přítomen byl zemské konferenci delegátů křesť.-sociální strany v král. Českém, konané v Praze dne 16. května m. r., a kdo

přítomen byl III. zemskému sjezdu delegátů křesťansko-sociální strany české, konanému v Praze dne 28. září m. r., na kterýchžto schůzích hlavně členové sociálního odboru družstva Vlast měli vynikající účastenství, a kdo četl o těchto schůzích referáty uveřejněné v časopisech, dá nám zajisté za pravdu, že jsme dosud těmi starými, v názorech sociálních ustálenými harcovníky za idee sociální dle encykliky sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce z roku 1891.

Nuže, a od tohoto stanoviska neustoupíme nikdy a nikdy ani o pld. A to nám zjednává důvěru a přízeň i u těch, kteří již počínali také idealisovati o směrech lepších prý a radikálnějších, nežli jakými jsme se brali od založení křest.-sociálního hnutí v národě českém.

Dnes nastává rozhodně obrat k lepšímu, klidnějšímu životu pro spolky i pro celou katolickou veřejnost. A bylo by si přát, aby vzájemným poznáním splynuli jsme všickni křesťanští sociálové v jeden veliký katolický tábor, který v letech 1891. až 1896. imponoval všem našim odpůrcům. *To jest naše nejvšelejší přání v zájmu života spolkového a v zájmu našeho společného programu, straně našimi sjezdy daného.*

Tolik chtěl jsem Vám říci, nežli přikročím k podání zprávy o naší činnosti v sociálním odboru. Doufám, že slova tato dojdou povšimnutí a nebudou marná k novému obrození našeho křesťansko-sociálního ruchu.

Členy sociálního odboru družstva Vlast od 1. října 1898. až do dneška byli a jsou: Předseda dp. Dr. Rudolf Horský, farář v Šárce; místopředseda p. Václav Žižka, stříbrník a zlatník v Praze; zapisovatel T. J. Jiroušek, redaktor na Král. Vinohradech; pokladník odboru dp. Tomáš Škrdlé, katecheta a redaktor v Praze; p. Václav Průša, mistr obuvnický v Praze, dp. Rudolf Vrba, redaktor v Praze, dp. Vlastimil Hálek, farář v Liboci, a p. Antonín Drápalík, studující filosofie v Praze.

Sociální odbor družstva Vlast konal v XV. správním roce družstva osm schůzí, v nichž jsme probírali různé sociální zjevy a otázky. Tak na příklad přednášeli: místopředseda p. V. Žižka »O výrobě zlata a jak dala by se živnost zlatnická povznést«, »O krajinském sjezdu jihočeských spolků v Soběslavi«, »O spolkovém ruchu se zřetelem na naši organizaci, a o připravovaném zemském sjezdu řemeslníků v roce 1900«. — Dp. Rudolf Vrba přednášel: »O starobním pojišťování rolníků«, »O otázce a hnutí zemědělců«, »O státních rozpočtech od roku 1850. až do naší doby«, »O meliorisaci« a »O financích států evropských«, — Dp. red. Tomáš Škrdlé přednášel »O svých cestách po Haliči« a »O kongregaci pro lumpy v Krakově«. — Dp. farář Vlastimil Hálek: »O sociální působnosti sborů samosprávných«, »O novém sčítání lidu«, »O dobročinnosti veřejných záloženských ústavů« a »O zemských stravovnách« a »záložnách Raiffeisenových«. — Red. Tom. Jiroušek referoval: »O úrazovém pojišťování dělnictva a instituci živnostenských inspektorů«, »O Vincenciánech a jejich činnosti od roku 1876. až na naši dobu«, »O říšské pracovní a statistické radě«, »O různých zjevech mezi učeníky, mistry a dělníky«, a »O nemocenských pokladnách ve spolcích.

Na venkově ve schůzích křest. sociálních a katol. spolků přednášeli: předseda dp. farář dr. Rudolf Horský v Novém Strašeci,

v Kostelci nad Orlicí, v Turnově (na katol. sjezdu) a ve Vídni ve Fünfhausech a v Brigitenavě. — Dp. *Fr. Teplý* přednášel »O Raiffeisenových záložnách« v Mrákově a v Novém Etynku. — Říd. učitel p. *Václav Špaček* v Jazlovicích. — Pan *Václav Dvorský* na Mělníku a v Břevnově. — Dp. *Rudolf Vrba* v Byšicích, na Smíchově a v Praze (v Jed. katol. tovaryšů). — Pan *Frant. Satorie* v Domažlicích, Krucemburku, Štěchovicích, Velkých Nehvizdech, Mšeci-Žehrovicích, Soběslavi, Ratenicích, Radnici a Plzni. — Pan *Jos. Brož*, horník z Kladna, v Novém Strašeci a v Byšicích. — Pan red. *Gustav Toužil* v Novém Bydžově, a red. *Tom. Fíroušek* v Novém Strašeci, Cerhovicích, Vel. Nehvizdech, Hněvkově u Záběha na Moravě, ve Všeradicích u Vosova, ve Vídni, v Kostelci nad Orlicí, na Smíchově, na Kladně, v Karlíně a v Praze (v I. křest. soc. klubu). I obeslal tedy sociální odbor 35 schůzí svými řečnickými a ještě nemohl žádostem mnohých spolků vyhověti pro vzdálenost místa nebo jiné nesnáze. Ukaz tento jest nejlepším dokladem, že sociální odbor jest starým sídlem nejčinnějších křest. sociálů a že jím i zůstane.

Dej Bůh, abych mohl ode dneška za rok, až se zase sejdem, sděliti vám, že tužby k Vám a katolické veřejnosti vyslovené staly se skutkem!

Na konec děkuji všem dobrodincům našim, kteří na sociální odbor nezapomínali a jej hmotně podporovali. Prosím za další přízeň a podporu pro sociální odbor, aby úkolům svým dostáti mohl, zvláště nyní, kdy snahou naší bude, spěchati do ohrožených míst na pomoc katolickým spolkům častěji než kdy jindy. Za každý haléř, daný na katolickou věc sociálního odboru, vyslovujeme ještě jednou: Zaplat Pán Bůh!

c) Zpráva literární sekce.

Zprávu podával jednatel dp. P. Karel Burian O. Cr. Zní takto:

Velectěné shromáždění!

Než promluví o činnosti Literární sekce za rok právě minulý, nepovažuji za zbytečné zmíniti se o literárním rázu a ruchu nynější doby vůbec a tu ovšem vysloviti musím ono faktum, že písemnictví české nabylo velikého rozmachu ve veškerých svých odvětvích. Nikdy tolik se nepsalo a nenapsalo a žádná doba tolika spisovatelů všech oborů honositi se nemůže, jako právě doba nynější. A jaký jest povšechný ráz této literatury naší? Táži se, ráz povšechný; neboť rozebírati jednotlivé tyto obory není ani povinností jednotlivcovou, ba není ani možno. Tato povaha našeho nynějšího písemnictví srovnává se úplně s povahou nynějšího ducha národního, jak týž jeví se v politickém, sociálním a náboženském životě českého národa. Vždyť literatura jest více než kterýkoliv činitel výrazem tohoto národního ducha na polích právě označených. A jaký jest tento život politický, sociální a náboženský? V politice i v životě sociálním vidíme rozdrobenost stran, jež navzájem se potírají a tak síly národa seslabují; v životě náboženském šklebí se na nás drzá nevěra a tupá lhostejnost, ba skutečná vzpoura proti náboženskému duchu. Takový jest kořen našeho národního života, takové jest povšechné i jeho ovoce. Byli bychom neupřímní, kdybychom toho viděti nechtěli. A tato rozdrobenost jeví se i v literatuře. Co tu

různých denníků, časopisů, listů a revues. Jako lítá saň chrlí moderní dokonale stroje spousty potištěného papíru mezi český lid a otravují jeho národní a náboženský cit. A čeho nedokáže slovo domácí, k tomu vypůjčí se pomoc od literatur cizích. Proto hemží se národní lícha tolika cizími překlady, jež z velké části dlužno nazvat koukolem, ale bohužel ne vždycky mezi — pšenici. A ani práce původní nemají při bližším prozkoumání jádra ryze českého — čpí u nás vše cizotou velice velmi. Internacionála vzmáhá se i zde. A přece o Mickiewiczovi ona chvála vždycky se mluví, že byl »ein Pole vom Haupte bis zur Sohle«.

S duchem opravdově vlasteneckým uhasíná i duch čistě náboženský. Nesmírně příkladů bylo by nám možno podati, jak bezbožně a nábožensky indiferentně se píše, ba přímo vyzývavě proti pravdě Bohem zjevené. Jest to zvláště známkou mladých literátů (ovšem odkojených na svých mistrech), kteří nedovedouce své city či spíše vášně ovládati slabou, někdy až příliš chatrnou otěží rozumu a životní zkušeností, nasycovati chtějí nezralými plody ducha téměř chorobného četby chtivý lid. Poněvadž pak ovoce takové nebývá všem po chuti, píše se jen pro menší kroužky třeba výstřední a lidu zbývá věru velice málo zdravé potravy duševní v tak veliké spoustě časopisův a knih. Poněvadž každý pak na světě chce míti pravdu, povstávají mezi jednotlivými listy půtky a boje, obyčejně na stránkách posledních aneb obálkových, a tu ovšem běže se proti nepříteli nejen ocelová objektivnost, ale i koudelový — klep. A tak jako na světovém bojišti stále to hřmí kulemi a děly, tak hučí a šumí to i na jinak tichých luzích klidného písemnictví. Mluví a píše se o toleranci a výsledek jest zášť a nenávisť. Hlavní příčinou všech těchto zmatků jest ovšem, že lid vzdaluje se od pravdy čili — což jedno jest — od Boha. Nepřál bych si, než aby každý spisovatel vysokého věku se dožil a věru, že, chtěl-li by býti upřímným, nejeden by Boha odprosil, jako učinil Lermontov ve své známé »Modlitbě«.

Bylo ovšem také mnoho dobrého sklizeno do duševních stodol jednotlivců i celého národa.

Za takových poměrů vstoupila v život Literární sekce družstva Vlast, majíc upřímnou snahu pracovati v duchu ryze katolickém a národním. Za těchto poměrů dokonala druhý rok své činnosti.

Jako v roce prvním, scházela se i v tomto roce k pravidelným měsíčním schůzím, všimla si bedlivě všech ohorů českého písemnictví a nedadouc se másti moderními hesly, zjevně kárala vše, co uráželo v literatuře české národní a náboženský cit a mrav, jsouc však také vždycky ochotna i svoje nedostatky uznati a vyznati.

Jako v roce prvním, tak i v tomto roce prožila změny ve svých členech, když někteří z nich buď pro chorobu aneb pro povolání své aneb i pro jiné překážky povinností svým dostáti nemohli, kdežto s druhé strany jiní pracovníci se buď přihlásili aneb jsouce požádáni, ochotně míst osiřelých se ujali.

Čítala stále průměrně 9 členů, majíc v čele místopředsedu Hd. učitele p. Josefa Flekáčka. Konala v 15. správním roce 10 měsíčních schůzí, jež — díky ochotě a horlivosti členů — celkem pilně byly navštěvovány a členové její z různých stran Prahy i okolí scházeli se zde, aby rozprávějíce o literatuře domácí i cizí sebe poučovali a přinášejíce hojný materiál posudků z vykonané četby, dšla dobrá

slovem i pérem vřele doporučovali, před špatnými a nebezpečnými obezřele varovali. Bylo věru v této příčině s dostatek vykonáno, přes to, že jednotliví členové jen čas mimo povinnosti svého povolání to-
muto účelu věnovati mohli.

Sekce docházely různé poptávky a žádosti o rady ve věcech literárních od laiků i kněží, jimž sekce ochotně a ráda vyhovovala.

Jiný, neméně důležitý účel měla stále na mysli, oslavujíc i v tomto roce památku zasloužilých katolických vlastenců a spisovatelů, aby jednak památku jejich oživila, činnost jejich ocenila, a tak aby všichni dobré vůle příkladem jejich k požehnané práci národní byli nadšeni a povzbuzeni.

Byly pak pořádány hlavně tyto literární večírky: *Jirskův* dne 20. listopadu 1898. Slavnostní řečník dp. prof. Václav Müller. *Kosmákův* dne 6. března 1899. Slavnostní řečník dp. Petr Kopal, kn. arc. notář. — *Douchův* dne 1. října 1899. Sl. řečník P. Karel Burian, O. Cr. — *Štulcův* 22. října 1899. Sl. řečník opět dp. Petr Kopal a *Sušilův* dne 19. listopadu 1899. Sl. řečník řídící učitel Jos. Flekáček. — Všecky tyto večery vydařily se nad očekávání. Ohniskem jich všech byla však oslava 70. narozenin J. M. probosťa Msgr. Dr. Antonína Lenze, zemského preláta — sl. řečník p. prof. Dr. Matěj Kovář, — jenž nabyt zvláštního lesku přítomností stařičkého oslavence sama.

Pořádajíc oslavy tyto, sekce brala účast i na jiných slavnostech, vyslavši zástupce své k slavnostnímu odhalení desky Douchovy na jeho rodném domě na Menším městě pražském, a vyslovila blahopřání své Msgr. Vladimíru Štátnému, zasloužilému redaktoru brněnského »Obzoru« k vyznamenání ryt. řádem Františka Josefa, připojila se jednohlasně k blahopřání slovutnému vědátoru a spisovateli, prelátu Dr. Laurinovi ve Vídni, jakož i k oslavě 300letého jubilea tvůrce české knihy Dan. Adama z Veleslavína a dala u příležitosti výraz hlubokému bolu nad předčasnou smrtí vznešeného svého příznivce J. E. Frant. de Paula hraběte Schönborna, kardinála knížete-arcibiskupa pražského, jakož i výraz radosti nad jmenováním jeho vznešeného nástupce J. M. nejdůst. pana Lva Skrbenského svob. pána z Hříště.

Tichého, zbožného člena družstva † vp. Fr. Kotálka, kaplana, doprovodila na poslední jeho pouti.

Tak Literární sekce dokonala druhý rok v práci tiché a společné, zakoušejíc též od nepřátel svých nejednoho ústipku, což ovšem nejlepším jest důkazem, že podceňovaná práce její přece jim není lhostejna.

Nezbývá na konci roku než díky vzdáti Bohu za požehnání jeho a prositi dobrotivost jeho o další pomoc a poděkovati všem přátelům a příznivcům našeho díla, ať podporovali nás způsobem kterýmkoli. Jmenovitě vyslovujeme díky pánům řečníkům dp. Petru Kopalovi, k. a. notáři, a Dr. Matěji Kováři, gymn. prof., jakož i Cyrillské jednotě křížovnické za krásné její zpěvy při našich slavnostech.

P ř e d s e d a: Literární sekce, nejmladší dítko družstva, rozvíjí horlivou činnost; přejeme jí, aby zkvétala.

6. Dotace družstva Vlast.

Potom jednomyslně povoleno: Hist. kroužku 600 K, Lit. sekci 400 K, spolku sv. Methoděje ve Vídni 200 K, a schváleno, aby družstvo pořádalo literární sjezd spojený se sociálním kursem a výstavou katolické literatury, a to v srpnu letošního roku.

7. Volba předsedy, nového výboru a náhradníků.

Volby výboru vykonány byly zcela svorně. K členům výboru přibyli: Emil Stárka, duch. správce na Pankráci, a Frant. Stejskal, kooperátor na Král. Vinohradech. Za prvního náhradníka zvolen byl p. Karel Skultěty, řídící učitel v Šestovicích.

Z volných návrhů projednán, aby »Dělnické Noviny« staly se týdeníkem s rozšířeným programem obecně sociálním. Cíle debaty účastnili se: Dr. R. Horský, Tom. Jiroušek, Tom. Škrdle, far. J. V. Bouchal, Em. Žák a jiní. Návrh byl schválen. — Tím byl program vyčerpán.

Předseda ve stručné a vzletné řeči činil k přítomným apel, aby provolali třikrát slávu: sv. Otci Lvu XIII., Jeho Veličenstvu císaři a králi Františku Josefu I. a nejd. českomoravskému Episkopátu.

Sál ozýval se nadšeným provoláváním slávy, a účastníci rozcházejí se v nejlepším dojmu, svornosti a dobré náladě.

Boží soudy a krevní msta v Bosně a Hercegovině.

Kulturní črta od Jana Třeštíka.

Zajímavou národopisnou zvláštností bosensko-hercegovskou v nedávné ještě minulosti byly tak zvané boží soudy. Vlastní význam jejich spočíval v tom, že se obviněný musil podrobiti předepsaným obřadům, které přispěly buď ku zjištění jeho viny nebo s Boží pomocí měly prokázati nevinu. Při užití ordalií lpěl národ houževnatě na mravní zásadě, že právo vždy zůstane vítězem, neboť idea spravedlnosti a pravdy veškerým překážkám musí odolati.

Ze středověkých ordalií užívalo se v zemích okupovaných následujících druhů: »božji sud vatrom ili vadjenje mazije« (boží soud ohněm čili zvednutí žhavého železa), »božji sud krvlju« (boží soud krví), »božji sud posvedjenim jelom« (boží soud svěceným jídlem) a »božji sud vodom«. Kromě toho upotřebují se často mezi pravoslavným živlem různá zaklínání »do amina i kletvenih denija« a mohamedáné zase užívají »istihare klanjanje«, aby prozradili neznámého zloděje. Při sporech o hranice pozemků s oblibou užívalo se v zemi »prenašanje busa (drnu), trna i kamena.«

Očista ohněm čili »vadjenje mazije«¹⁾ nastala tehdy, když obvi-

¹⁾ »Mazije« značí u lidu ocel nebo ocelový hrot. Slovo to jest původu perského a přineseno bylo Turky z Arabie, kde až posud tento soud boží náleží mezi obvyklé obyčeje pro důkaz nevinu.

něný při těžkém nařknutí nemohl ani svědky ani obyčejným zaklínáním prokázati svou nevinu. Proto zobecnělo u národa pořekadlo, kterým přejímá někdo záruku za nevinu druhá: on je pošten (poctivý), ja bih za njega maziju vadio.

Obřad při tomto božím soudu byl následující. Na rovném prostranství, z pravidla poblíže obydlí, vařila se voda v kotli a do žhavého uhlí vhozen kus železa, koňská podkova neb sekera, z topůrka sejmutá. Zatím co se voda až do varu hřála a »mazija« se rozžhavía až do běla, umýval si »okrivljenik« mýdlem ruce až do nadloktí. Potom vhodilo se železo do vroucí vody. Vinník přistoupil s holýma rukama ku kotli a hledě na kloktaající vodu, pravil: »Vodo stani, kao što si i stajala; tako ti Boga, koji te stvorio i tako ti neba i zemlje! Ako ja bio prao, Bog me očistio a ako kriv, na meni se ogledao! Stani, kumim te Bogom i svetijem Jovanom i vodom Jordanom! Ha, pomози ti meni jaki (velký) Bože!« Po těchto slovech vylovil železo z vroucí vody. Lid sledoval bedlivě, zdali okrivljeniku zůstala ruka bez poskvrny, a pak prohlášen za nevinna. Úkaz ten ovšem v uvážení příprav je holou nemožností a proto takofka v každé očistě ohněm, následkem opuchlých rukou a bolestí, usvědčen okrivljenik z činu, jímž byl obviněn.

Důvěra lidu v tuto očistu zachovala se v zemi až do nejnovější doby, a ještě v létě roku 1891. činěny v jedné obci v jižní Hercegovině opravdové přípravy ke zkoušce žhavým železem, aby ženatý rolník se ospravedlnil z nařknutí jisté vdovy, která mu přičítala otcovství nemanželského plodu. Úřady zvěděvše o obmýšlených přípravách, v čas to zakázaly. Za vlády turecké bylo »vadjenje mazije« dovoleno, ale za toto obejítí státní pravomoci musil dříve příslušný kadija dostati náležitý »bachšiš« od obou sporných stran.

Roku 1860. bylo v Kifinu selu blíže Nevesinje v Hercegovině sedm mužů, vesměs otců rodin, křivě obviněno z krádeže a dle ujištění zpravodaje časopisu »Trebevic« (Sarajevo 1891.) prokázali svou nevinu zvednutím mazije bez jakéhokoliv porušení rukou, ač železo bylo prý tak žhavé, že po obřadu na palouk vyhozeno, spálilo trávu kolkolem. Dle údajů jistého Redžepoviče, softy sarajevské školy šeriatní, provedeno »vadjenje mazije« ještě v letech 1882. v Bosenské Gradišce na Sávě za účelem ospravedlnění dvou z krádeže nařknutých osob, při čemž si však oba »okrivljenici« ruce nebezpečně popálili.

»Božji sud krvlju« dělí se na dva druhy; a to na »dovedjenje okrivljenika pred ubijenoga« (přivedení vinníka před zavražděného) a na obměnu, kdy »krv priteže ubojnicu« (krev přitáhne vraha). V prvním případě věří lid, že přiblíží-li se k úkladně zavražděné osobě pravý vinník, počne buď z ran, z nosu nebo z úst mrtvoly téci krev.

Pověra tato je v lidu tak zakořeněná, že roku 1884. dva domorodí četníci, stojíce poblíže vily Čengićovy u Sarajeva na stráži při mrtvole neznámého zavražděného muže, svolali před příchodem soudní komise celou blízkou vesnici Dvor a vodili také venkovany se silnice k mrtvole v tom pevném domnění, že snad vinník božím soudem bude prozrazen.

Jiný způsob tohoto soudu jest zmíněný již úkaz »stezanje krvi«, kdy nevině prolitá krev přidrží vraha tak, že děsem zachvácen ne-

může se ani na krok vzdáliti od své oběti. Dle víry lidové mohl by uniknouti pouze tenkrát, kdyby zanechal u mrtvoly nějaký svůj předmět: nůž, pušku, kabát atd. Věrnou kopii této pověry nalézáme již v době středověké po celé střední Evropě.

Zvláštní byl dále onen druh krevního soudu, kterému sloužila za podklad následující národní pověst. Po smrti králově narodil se vdově po uplynutí několika měsíců syn, což mezi dvořany vyvolalo pochybnost, zdali je pohrobek pravým potomkem zemřelého krále. V Mostaru žijící zbožný šejch Jujo,²⁾ byv tázán o radu, řekl: »Nechť vykope se z hrobu jedna kost nebožtíka krále, tu zaříznete dítěti do těla; vpijeli se krev děcka do mrtvé kosti královny, pak je to pravý syn, pakli ne, je dítě podvrženo«. Pověst vypráví dále, že prý se krev skutečně vpila do kosti, čímž následnictví pohrobka božím soudem uznáno.

Jiného důkazu pravosti otcovské užívají obyvatelé jihovýchodní Bosny v oblíbeném tu obyčeji »*metanje djeteta na prag*«. Povije-li v těchto krajinách mladá žena děcko dříve než uplynul devátý měsíc po svatbě, vezme manžel novorozeně a položí je na práh chaty. Obrátí-li se dítě do síně, přijme je otec za své, nakloní-li se ven, pak mu je žena dle slov lidu ještě z dob svobody pouze »donijela pod pasom.«

Boží soud vodou došel největšího rozšíření v Hercegovině, kde ho užíváno proti ženám, které byly nařknuty z čar. Poslednímu známému soudu nad čarodějnicí v Hercegovině předsedal na Gacku v třicátých letech tohoto století pověstný Smajl aga Čengić, hrdina známé Mažuraničovy básně epické.

V Trebinjské nahii zuřila dětská nemoc v takové míře, že vznětliví Hercegovci, zvláště ženy všech vyznání, přičítali častá úmrtí dětí na vrub vračaric čili travaric (kouzelnic nebo traviček). Pověst vinila hlavně tři ženy, a to jednu pravoslavnou, jednu katoličku a jednu mohamedánskou cikánku. Tu, která by usvědčena byla z viny, stihnouti měla hrozná smrt ukamenováním.

Smajl aga Čengić, jako džematbaša nad Gackem, zvolen byv za rozhodce, ustanovil, že obviněné podrobiti se mají zkoušce vodou. Dle mínění lidu pravá věštice, vhozena jsouc do vodních hlubin, působením ďábla zůstane na povrchu, nevinná pak žena se potopí. Čengić aga ovšem dobře věděl, že cikánka umí plovati a proto zaručiv jí život i odměnu, provedl soud za přispění místního pravoslavného popa před shromážděnými davy k upokojení všeho obyvatelstva.

Nejprve uvázány na provaz ženy křesťanské a vhozeny do řeky. Obě se ovšem potopily na důkaz nevinnosti, neboť neuměly plavati, a byly jako z nařknutí očištěné vytaženy z vody na břeh. Cikánka, používajíc plaveckého umění, udržela se nad vodou. Celý dav chápal se hned kamenů, aby dokončil svou pomstu na domnělé čarodějnici, ale v pravý čas varován lid prohlášením popovým, že by se, jak

²⁾ Šejch jménem Jujo narodil se skutečně v Mostaru v XVII. století a byl pro svůj věhlas široko daleko pověstným, tak že v různých životních záhadách byl dotazován o radu. Dle zpráv, tradicemi uchovaných, zemřel počátkem XVIII. století a ještě dlouho po jeho smrti putovali prý mohamedáné k jeho hrobu jednak z úcty, jednak z pověry, že jim v potřebách duch šejchův dodá nadpřirozeného vnuknutí.

v knihách psáno, — po desíti letech s větší krutostí vrátil mstící duch vračarice na krajinu, v níž se ukamenování stalo. To schladilo vražednou vášně davu. Cikánka odevzdána pak Čengićovi k zákonitému potrestání. Na místě toho byla v kule jeho občerstvena a za nočního šera s bohatou odměnou za přestálou úzkost družinou agovou doprovozena přes Gacké polje do Trebinje.

K očistění z různých nařknutí sloužily lidu tak zvané »aminy« či »kletvena denija« (správně »bdenija«, vigilie), zvláštní to *chrámová zaklínání*, která v dřívějších letech u pravoslavného lidu po Bosně a Hercegovině těšila se neobyčejné důvěře. Proto v každém monastýru visí řetěz, na němž upevněno jest kolo v obvodu asi čtyř nebo pěti metrů. Kolo jest celé ověšené obrázky na dřevě malovanými a nazývá se po Hercegovině, jakož i v Černé Hoře až do dědin Boky Kotorské »kolo Bogorodičino«.

Pro venkovský lid není strašnějšího místa nežli pod tímto kolem, a každý se pokládá za nehodného, kdyby, byť i ve věci spravedlivé, byl přinucen postavit se pro očistění pod toto kolo. Zde zaklínají se ti, kdož jsou spolu v rozepři pro ubití, krádež, dluhy a pod., i není znám příklad, že by některá strana kdys pod kolem Bogorodičiny křivě se byla zaklela. Když sporné strany přijdou do kláštera se zaklínat, obléknou kaluděři černá roucha, zapálí svíce a postaví se pod osudné kolo. Člověk, jenž nabídnul očistu, vstoupí tam, proklíná se, jak mu strana protivná předřikává, k čemuž kaluděři klášterní vždy »amin« dokládají.

Mohamedáni bosensko-hercegovští používají k odhalení neznámého zloděje tak zvaného »istihare klanjanja«. Okradený uchýlí se k některému hodžovi nebo nábožnému mohamedánu s prosbou, aby za něho vykonal »istihare-klanjanje« k tomu účelu, aby mu Allah ve snu vnuknul nějaký znak, dle něhož by mohl poznati vinníka. Pověra ta jest mezi tamními příslušníky islamu dosti zakofeněná a souvisí s jejich fanatickou oddaností do vůle Boží. Tak ujišťoval ještě v době mého pobytu v Sarajevu (1894.—1898.) Hadži Mehmed efendi, učitel při tamní mektebě Ghaziho Husreva bega, že se mu kdysi ztratily peníze, a druhý nebo třetí den po upřímném isticharném klanění přišel k němu zloděj, vraceje mu odcizené peníze s prosbou, aby jej úřadům neudával.

Zvláštní poměry sociální v těchto zemích daly uzrání též *rozhodčímu soudu lidovému* v mnohých záležitostech sporných, které dle našeho názoru lze snadně rozřešiti. K častým případům, o nichž v dřívějších dobách rozhodoval názor sousedů nebo kněží, byly rozepře o meze pozemků. V těchto sporech nastupoval v Hercegovině nebo v hornaté části Posáviny důkaz »prenašanja trna, busa ili kamena«, kteráž věci musila jedna strana na bedrách pronést spornou hranici. Lid žil v domněn, že ten, kdo nespravedlivě činí nároky na sousedův pozemek a s nečistým svědomím břemeno po nepoctivě získané mezi přenáší, musí na důkaz pravdy cestou k zemi klesnouti. Ku všeobecnému ospravedlnění obviněných osob zachovaly se po způsobu středověkém v Bosně a Hercegovině až do nejnovější doby přísahy mužů s obviněným sice spřátelených, ač jinak za rozhodně poctivě uznaných, kteří se zovou »okletvenici« čili »porotnici«. Počet jejich dle známých případů z jižní Hercegoviny a z horských krajin bosenských stanoven obyčejně na pět osob.

Hercegovci i Bosňáci jsou lehce vznětlivé povahy. Nepatrná mnohdy příčina, malá rodinná urážka nebo nepřiznivý projev náboženské nevraživosti působí na prudké hnutí mysli a vzplanutí nenávisti. Ve chvíli takové je Bosňák i Hercegovce slep a v prchlivosti dopouští se snadně i vraždy na domnělém svém nepříteli. Z toho vyvinula se během zašlých věků pověstná »osveta« čili *krevní msta*, jež náležela až do sedmdesátých let k národním zvláštnostem bosensko-hercegovským a po staletí bývala tu záhubou celým rodům.

Po celém Orientě, nechť sledujeme podstatu odvety kdekoli, všude shledáváme tytéž základní vlastnosti, jež vznikly ze starých právních obyčejů toho kterého národa, dle nichž každý příbuzný zavražděného povinen byl pomstiti se vlastní rukou na »krvniku« čili vrahu aneb na jeho rodině. Tam, kde nebylo již nikoho z příbuzenstva, spadala povinnost tato u Hercegovců na nejmilejšího druhá zavražděného, v čemž shledal Miklosich³⁾ vlastní původ pobratimství u jižních Slovanů.

O původu »osvety« kolují posud různé názory mezi ethnology. Již za starých časů byla krevní msta takorčka u všech národů v nejvyšší vážnosti. Staří Egypťané, Indové, Židé, Řekové i Římané, Germané a Slované podávají bojně toho důkazy a podnes panující zvyk odvety mezi Albanci, Peršany, Araby a mezi mnohými kavkazskými kmeny je zjevným toho svědectvím. Starozákonné přísloví »oko za oko, zub za zub« vysvětluje právní stanovisko lidové v tom směru a jihoslovanské »ko se neosveti, taj se neposveti« bylo morální vzpruhou ku provedení krevní msty.

V nejstarších dobách lidského zápasu za existenci výpučela odvěta z přirozené snahy na obranu života.⁴⁾ Po té stránce nalézá své obhájce. Tak praví na př. Wilda, že při krevní mstě prokázal člověk smysl pro právo, a proto byla ona ve svých počátcích jen šlechetného rázu. Výkonem jejím prý člověk dokázal, že v příkoří, jaké na něm bylo protivníkem pácháno, neshledává tělesného bolu nebo hmotné ztráty, ale poškození své individualnosti. Odvěta dle těchto náhledů vznikla tedy nejen z pouhého vnějšího, ale i z vnitřního střetnutí s nepřítelí. Středověká krevní msta opírala se nejvíce o pověřivou zásadu, že zavražděný nedoručí klidu posmrtného, dokud není pomstěn.

Mezi jižními Slovany, zvláště u Hercegovců a Černohorců, byla krevní msta až do nedávných let v úzkém spojení s láskou rodinnou a pospolitostí starých zadrug. Povinnost ta bez odvety příslušela mužským členům rodiny, neboť potupou byla výčitka: »Da si valjan, osvetio bi svog rogjaka, svog pobratima« (kdybys byl cos hodného, pomstil bys svého příbuzného, svého pobratima). Tradice mnohých rodin bosensko-hercegovských bez rozdílu víry objasňují nám způsob, jakým v těchto krajinách vedena byla krevní msta mezi jednotlivými rody v dobách dřívějších.

³⁾ Miklosich »Die Blutrache bei den Slaven«. Úkazy tyto vyskytují se ostatně též u jiných národů. Tak vypravuje na př. M. Pappenheim o dánských »družstvech mstitelů« (die altdänischen Schutzgilden), kteří přísahou byli nuceni jeden druhého pomstiti jako rodného bratra, a kdyby to zbylému nebylo možné, musil se mstitel v případě naprostého nezdaru sám zabít.

⁴⁾ Günther: »Die Idee der Wiedervergeltung in der Geschichte und Philosophie des Strafrechtes«.

Za svého pobytu v Sarajevě navázal jsem přátelské styky s Atifem Z-čem agou, členem vážené rodiny mohamedánské, který mi vyprávěl, že v polovici minulého století zavládla zarputilá odvěta mezi jeho předky, majetníky rozsáhlého kmetluku v okolí Konjice na hranicích Hercegoviny, a sousední spahijskou rodinou v té míře, že v době několika let propadli krevní mstě až do jednoho všickni mužští příslušníci rodiny. Zbývající tento člen Z-ců, pomstiv jednou ubití svého staršího bratra, opustil po činu rodný čifluk i mladistvou choť a prchnul před následky hrozící odvěty do Cařihradu. Zde přijat na doporučení tehdejšího vezíra bosenského do palácové stráže sultánovy, avšak za krátko nalezen byl jednoho rána mrtev na ulici s dýkou v prsou. Když došla o tom zvěst do Bosny, soudilo se, že zneprátelená rodina najatým vrahem provedla krevní mstu na prchlém »krvniku.« V tu dobu narodil se mladé vdově u Konjice pohrobek a rozvázní sousedé, chtějce zameziti pokračování odvěty v dohledné budoucnosti, usilovali o smíření obou rodin. Snahy jejich došly také kýženého cíle v tom způsobu, že nejstarší člen zneprátelené rodiny přijal na důkaz upřímného smíru hodnost kmotra při »prvém stříhání vlasů.«⁵⁾ pohrobkových, čímž zachráněna rodina Z-ců před úplným snad zánikem.

Krevní msta bují až podnes v Starém Srbsku, kde zvláště jest živena náruživými Albanci. Též skalná oblast Černé Hory trpěla až do nedávna dosti citelně v kulturním pokroku tímto lidovým zvykem, a dle zpráv Bogišićových nebylo zvláštností v černohorských rodinách že ráznější matka posmívala se nerozhodnému synu slovy: »kad se ne možeš osvetiti a ti svuci svoje muške haljine, pa moje obuci«, aby touto zjevnou pohanou pohnula syna ku výkonu krevní odvěty.

V posledních letech vlády knížete Nikoly jest »osveta« na půdě černohorské přísně zakázána. Proto mnozí Černohorci, kteří dosud nemohou se odloučiti od toho zlovyku, najímají ku vykonání krevní msty často sousední Albance. Jak hluboko jest zakořeněna žádostivost krevní odvěty v tuk i v krev nynější generace černohorské, dokazuje zajímavý případ, který před několika ještě roky udál se v Ulčiňu.

Jistý mladík z kmene Kučů dopaden byl při polním pychu. Kajmakam ulčiňský, kapetán Petko, přisoudil provinilci pětadvacet ran holí. Když cikán⁶⁾ dokončoval přidělený trest mladému Kučovi, pravil kapetán: »Přidej mu ještě jednu za mne!« což se skutečně na rozkaz Petkův stalo. Po vykonané exekuci vstal Kuč a dle obyčeje zvolal: »Živio knjaz i njegova obitelj!« Na to se zafatou pěstí, obrácen ku kapetánu, připojil: »Ta šestadvacátá rána ti ale, Petko, přijde draho!«

⁵⁾ Obřad tento, zvaný »kumstvo šišano či vodeno«, též »kumstvo krizmano«, jest národopisnou zvláštností mohamedánů hercegovských a nastupuje tehdy, když nedotkly se ještě nůžky vlasů novorozeněte. Odstřihání prvních vlasů provádí kmotr vlastnoručně na »kumčeti« a výkonem tímto utvrzuje se svazek přátelský mezi jednotlivými rody, často mívá též hluboké politické následky. Kmotr stává se dle tradice lidové ochráncem dítěte v životních potřebách, předním jeho rádcem po otci a musí mu v nebezpečí vždy přispěti ku pomoci, byť za to i vlastní život dáti měl.

⁶⁾ K výkonu tělesného trestu na Černé Hoře užívá se cikánů, poněvadž jiná osoba se tu nepropůjčí k této »pohaně« Černohorce.

Od toho dne každého večera číhal mladý Kuč na kapetána v úvozu, kterým musil Petko jeti na svůj čifluk (statek), u Kodry ležící. Konečně objevila se při západu slunce očekávaná oběť na dostřel. Mladík, jako pravý syn svobodné Černé Hory, nechtěl však zavraždit kapetána úkladně a proto naň zavolal. V tom okamžiku, kdy se Petko k němu obličejem obrátil a k obraně vyňal z pasu revolver, dostal ránu do levé strany prsou a spadl s koně mrtev. Mstítel své cti zaměřil na východ a za půl hodiny byl v Albanii.

Dle přísného zákazu knížete neosmělili se příbuzní vykonati osobně krevní odvetu na vrahu. Zjednali ale za 300 franků podezřelého mohamedánského Albance, jistého Omera Božoviće, který již v Ulciňu byl důvěrným přítelem přehlého Kuča. Omer přistoupil na smlouvu a skutečně odebral se za kamarádem do Albanie, kde ho dopadl poblíž Alesia. Pozval nic netušícího mladíka ku projížďce po jezeru v loďce. Mezi plavbou jej úkladně zastřelil a uříznutou hlavu přinesl pak Petkovým příbuzným do Ulciňa. Tito chtěli hlavu krvníkovu, na žerdi nastrčenou, nositi po ulicích města, kníže to však zakázal.

V Bosně a Hercegovině odstraněna byla »osveta« hlavně působením kněžstva již kolem polovice tohoto století a zaveden tak zvaný »krevní mir«, kterým zneprátelené rody navázaly opětůný přátelský soulad, který začasté upevněn byl vzájemnými manželskými svazky. Takové sblížení zneprátelených rodin oslaveno bylo celou obcí a nejbližším okolím vynikajícím způsobem, zajímavými lidovými obřady. Poslední krevní smír v okupačním území oslaven v Gacku v Hercegovině r. 1872. Od těch dob po celé Bosně a Hercegovině nesáhnul nikdo ku krevní odvetě na vlastní vrub, aniž nastoupena cesta krevního smíru.

V Hercegovině žijí dosud pamětníci těchto smířujících slavností, které ve svých podrobnostech byly dosti zajímavé. »Krevní mir« konal se zpravidla na prostranství před crkví v dny velikých svátků. Ve středu shromážděného lidu bylo tré žen z příbuzenstva vinníka poslední vraždy či »krvníka« a každá z nich postavila před sebe malou dřevěnou kolébku s nekřtěným ještě nemluvnětem. Potom dostavil se místní pop, jemuž po boku kráčel mstítel, provázen několika vynikajícími občany. Na znamení duchovního odešli dva muži z příbuzenstva pro krvníka, který dlel podál ve středu ochranné družiny. Kolem krku visela mu na tkanici ostře nabitá puška, pistol nebo nabroušený handžar, kterým provedl krvavý svůj čin.

Sotva vstoupil na prostranství mezi lid, klesnul k zemi a leza po čtyřech, přiblížil se až k mstiteli. Zde pronesl na kolenou blasitě projev lítosti nad spáchaným skutkem, a sejmuv zbraň s krku, podával ji mstiteli. V tom okamžiku uchopily ženy z příbuzenstva připravené kolébky s nemluvněty a postavily je řadou před mstitele, volajíce prosebně: »Chop se zbraně ve jménu Božím a svatého Jana, však slituj se nad těmito nemluvněty a ušetři života krvníkova!« Mstítel přijal pak zbraň v mírumilovném úmyslu, vystřelil ránu do vzduchu neb odhodil stranou ostrý handžar, načež zdvihnuv krvníka se země, objal a poceloval jej za jásotu shromážděného lidu, který potom bohatě byl pohoštěn na útraty krvníkovy.

Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké.

Píše Tomáš Pícha.

(Pokračování.)

Nejsme nikterak proti tomu, naopak jsme proto, aby vedle zajištěných teorií i jednotlivé hypotese, pokud o nich vzdělanci věděti sluší, a pokud ony v popředí interesů širšího obecnstva se nacházejí, jsouce význačny pro atmosféru duševní, v známost uváděny byly. Vždyť četné přírodovědecké poznatky naše, jež nyní jako všeobecně zjištěné se uznávají, nebyly nejednou jako evidentní pravdy modo geometrico odkryty, nýbrž, jsouce původně hypotesami, jen ponenáhlu, hromaděním důvodů pravděpodobnosti, ze svého stadia hypotetického ve stadium jistoty dospívaly, ale toho žádati právo máme, aby nebyly nadšeně jako dokázané, nezvratné pravdy tendenčně líčeny, nýbrž aby líčeny byly objektivně, nestranně a klidně, — nechť nenesou na sobě rázu osobního mínění pisatele, nýbrž ať uvedou se sice důvody, jimiž stoupeni hypotese ty podpírají, ale na druhé straně v zájmu vědy nechť nezatajuje se též nedostatků hypotes těch; nechť věrně a svědomitě podají se důvody, které protivníci proti nim uvádějí, aby zřejmo bylo a čtenáři sami posouditi mohli, jak dalece ta která hypotese má na sobě ráz pravděpodobnosti.

Pan autor sice dí ke konci (str. 65.): »Proti *darwinismu* vyslovili se buď rozhodně nebo částečně mezi jinými zvláště přírodopytci *L. Agassiz*, *Wigand*, *Naegeli*, *Virchow*, o jichžto náhledech viz pod příslušnými hesly«. Ale kdyby čtenář chtěl pod příslušnými hesly seznati náhledy uvedených zde přírodopytců v příčině *darwinismu* a poznati důvody, jež oni proti němu uvádějí, tedy — pokud souditi můžeme ze článků pod hesly »*Agassiz*« a »*Bastian*« — špatně by pochodil.

Pod heslem »*Agassiz*« jen povšechně pověděno, proč byl *Agassiz* odpůrcem *descendenční theorie*, leč pověděno to tak, aby čtenář dospěl k přesvědčení, že odpor *Agassizův* proti *darwinismu* byl nesmyslný. — Ve článku pak pod heslem »*Bastian* i. B.« nedovídá se čtenář, pokud *darwinistického* stanoviska se týče, ničeho více, než že *Bastian* jest odpůrcem výstředního *darwinismu*. Čtemeť: »Na anthropologické základy mnoho nedá, též předhistorickým studiím mnoho nevěří; při tom jest odpůrcem výstředního *darwinismu*«. — Závažným odpůrcem *darwinismu* — ač pan autor jej mezi odpůrci neuvádí — jest též *K. E. z Baerů*. *Baer* vystupuje proti základním principům *darwinismu* a obrací se proti rozsahu a významu, jenž se variabilitě, dědičnosti a boji o život *darwinisty* připisuje. Také důkazy z embryologie, palaeontologie a morfologie ve prospěch *darwinismu* čerpané nejsou mu dostatečnými a námitkám prostými. Ale nahlédneme-li do článku pod příslušným heslem, nenajdeme tam o těchto námitkách *Baerových* proti *darwinismu* ani zmínky, naopak, my k svému nemalému překvapení a podivení dovídáme se, že *Baer* byl vlastně předchůdcem *Darwina*, poněvadž prý na jeho všeobecných závěrech »později v širších rozměrech založil *Darwin* svou nauku o descen-

denci. Článek končí: »V polemickém spise nedlouho před svou smrtí vyslovil však B. pochybnosti o svých vlastních, dávno před tím formulovaných a přesvědčivých názorech«. — Závažným odpůrcem *darwinismu* jest též Dr. Otto Hamann, jenž hlavně proti důvodům z embryologie a morfologie na prospěch *darwinismu* uváděným, zvláště proti vychvalovaným embryologickým důkazům *Haecklovým* se obrací, — ale ani mezi odpůrci, ani pod příslušným heslem uveden není. — Odpůrcem *Darwinovy* mechanistické hypotese náhody — mezi odpůrci *darwinismu* rovněž uveden není — jest také K. Snell († 1886 v Jeně), znamenitý učenec, profesor matematiky a fysiky. — Přestáváme na těchto odpůrcích *darwinismu*. Pan autor uvádí pak ke konci článku dosti četnou literaturu o *darwinismu* jednající. Byli bychom si přáli, aby byla bývala *pro* a *contra* zvláště uvedena, jak tomu jest při článku pod heslem »*Jesuité*«. Ovšem, že by byla bývala ta *contra* co do četnosti velice blbě dopadla, jak z uvedené literatury patrné.

Tendenčně psaný článek »*Darwinova nauka*« v *Ottově Slovníku Naučném* byl by býval do jisté míry omluvitelný před 25—30 roky, kdy nadšení pro *darwinismus* bylo modou. Ale od té doby stav otázky *darwinismu*, jemuž jedna podpora po druhé se odejímá, ve vědeckých kruzích vzal na sebe jinou tvářnost. *Darwinismus* a *descendenční theorie vůbec* ze svého dřívějšího stadia vstoupily ve stadium vědecké kontroverze. O čem však vede se vědecká kontroverze, to nemá se širokým kruhům neodborníků jako zajištěná pravda jménem vědy předkládati. Článek »*Darwinova nauka*« patřil by tudíž do světnice učenců, kteří jsou s to, aby samostatně o něm soudili a právě od nepravého rozeznávali, nikoli však před forum nejširší veřejnosti. Neboť v oněch kruzích, pro něž *Ottův Slovník Naučný* hlavně určen jest, nebude si moci nikdo z článku toho, tak jak psán jest, objektivní úsudek o správnosti neb nesprávnosti *darwinismu* učiniti, naopak článek ten bude jen k tomu sloužiti, aby rozmnožil zmatení pojmů a z toho vyplývající slepé nadšení pro *darwinismus* a *descendenční theorii vůbec*.

Článek, jehož se týče, není, jak jsme seznali, způsobilý, abychom se o nynějším stavu otázky *darwinismu* orientovali. Za to však jest tím více způsobilým základními pravdami náboženskými otrásti, pochybnosti na nejsvětějším majetku lidstva vzbuditi a tím lidstvo v neštěstí uvést. Neboť náboženství jest to, co lid v pravdě šťastným činí. A *darwinismem* a *evoluční theorií vůbec* skutečně moderní nevěra zdánlivě vědeckého podkladu získala. To vidíme na sociálních demokratech, kteří se tak rádi *darwinismu* dovolávají, aby nevěru svou odůvodnili. Neboť, abych příklad uvedl, jak to možno se základními ideami pravého křesťanství srovnati, když pan autor napíše: »Souhlasné všichni *darwinisté* berou veleopice a člověka za potomky společného předka, o jehož domnělých vlastnostech *Darwin* ve svém spise »*O výrazu tváře*« podal podrobnou studii« (p. 64.).

Smíme se pak diviti, když brzy najdou se lidé, kteří sami nemajíce jasných pojmů o *Darwinově hypotese*, chtějí lidstvu budovati nový názor světa na podkladě *darwinismu*? Jaký div, když nějaký přírodovědecký abecedář, jako na př. Američan E. P. Powell, vrhne se na popularisování *hypotese Darwinovy* tiskem a v předmluvě ku svému spisu, jenž v německém překladě pod názvem »*Gott im Menschen*« v Berlíně r. 1894. vyšel, napíše: »Dieses Buch ist allen denen gewidmet, welche, wie der Verfasser, das Vertrauen zur dogmatischen Offenbarung

verloren haben . . . Ich möchte gerne denen etwas behilflich sein, die auf dem Wege sind, sich von der Knechtschaft des Supernaturalismus und der Gewaltherrschaft der Mythologie loszuringen. Ernste und ehrliche Menschen können nicht früh genug einsehen, dass unser einziges Heil in jener Entwicklung liegt, die von der Urzelle zu *Jesus* und *Plato* geführt und das Leben vom Hunger nach dem Protoplasma zum Hunger nach Gerechtigkeit erhoben hat. Ausser der *Entwickelungslehre* muss jede andere Religion dort wieder enden, wo sie angefangen hat, nämlich in einem Chaos schöpferischer Zwecke, die durchkreuzt und vereitelt wurden, und in einem ewigen Kampfe, einen zerschmetterten göttlichen Plan zu verbessern . . .¹⁾ — Hloubku »učenosti« jeho do statečně charakterisuje definice jeho: »Mechanismus oder Organismus ist das Ergebnis vom Zweck und Wunsch, die sich in dem ursprünglichen Lebensstoff als Hunger offenbaren« (p. 400.).

Aneb smí nás překvapiti, když *Bebel* ve své knize »*Die Frau und der Socialismus*« (p. 197.) píše: »Der *Darwinismus* ist wie jede wirkliche Wissenschaft eine eminent demokratische Wissenschaft und wenn seine Vertreter das nicht anerkennen wollen, sondern sogar das Gegentheil behaupten, so wissen sie die Tragweite ihrer eigenen Wissenschaft nicht zu schätzen; die Gegner und insbesondere die verehrliche Geistlichkeit, die stets eine feine Nase hat, sobald es sich um irdische Vortheile oder um Schaden für sie handelt, sie haben das begriffen und sie denuncieren demgemäss den *Darwinismus* als socialistisch und atheistisch.«

Jak možno, aby lid *darwinismem* v náboženském ohledě škody nevzal, když sám *Haeckel* veřejně vyznává, že jeho *biogenetický základní zákon* patří k těžké dělostřelbě v boji o pravdu, před jejímiž střelami »celá nádherná budova římské hierarchie jako domek z karet se kácí.«²⁾ A co máme tomu říci, když *darwinisté* nejvyšší lidské ideály s učením svým v souhlas uvéstí chtějí!

A kterak může obstáti křesťanská morálka, pojme-li se člověk též v rámc *darwinistického* učení? Přírodní výběr vyplývající z boje o život nezná žádného milosrdenství, žádné velikomyslnosti, dobrotivosti srdce, pokory, trpělivosti, lásky k nepříteli, těchto vznešených ctností zakladatele křesťanstva, tohoto nedostižitelného vzoru dokonalé mravnosti a pravé lidskosti. Proč mlti soucit s mrzáky, proč mlti péči o slepé, hluchoněmé, o lidi neduživé a k práci neschopné, proč podporovati chudé, vždyť tím se kladou jen překážky přírodnímu výběru, neboť kdo se v oekonomickém boji udržeti nemůže, jest slaboch a musí býti vymýtěn, jelikož snahou přírodního výběru jest právě zachovávatí nejzpůsobilejší a vymýtití slabochy! — Proč věnovati veliké obnosy peněz na zakládání nemocnic, voliti svobodný stav a oddati se službě nemocných (milosrdné sestry), proč činiti opatření proti zavlečení cholery, tyfu a j. bacillu, když nemoci vůbec a zejména nakažlivé musí považovány býti za dobrodítelné lidstva, jelikož mltí slabé a odporu neschopné jednotlivce a podporují tak výběr přírodní!

Patrně, že *darwinisticky* mravné a *křesťanský* mravné jsou dvě protivy. Křesťanská mravnost musila by býti odstraněna, pokud pokroku (zdokonalení) rači lidských pomocí přírodního výběru na odpor jest.

¹⁾ Gott im Menschen. Vorlesungen über die Entwicklungslehre von E. P. Powell. Berlin, Bibliographisches Bureau. 1894.

²⁾ Vide Nat. u. Offb. 1896. p. 419.

Stejně litovati jest toho, že také v člancích námi zprvu uvedených spisovatelé, jichž se týče, nemohli se zdržeti *vývoje theoretických spekulací*, že vidělo se jim potřebno při výkladech svých mlíti zřením *k evoluční theorii*, aneb aspoň mimochodem se jí doteknouti aneb konečně aspoň s příděchem jejím psáti. Sem náleží i článek pod heslem »*Intelligence*«, v němž se praví, že »intelligenci toliko lidem připisovati jest nepřípustné omezování slova toho, jednak že — prý — i mnohým zvířatům náleží, jednak že — prý — nevíme, nejsou-li i jiné bytosti mimo naši zkušenost intelligencí obdařeny« (p. 684.). — Ovšem, když se tak zvaná *vis aestimativa* (dle sv. Tomáše Aquinského — *Aristoteles* ji nazývá *analogon rationis*), pomocí již zvíře v konkrétním případě prostředky a účel správně posouditi dovede, za inteligenci považuje, když se k podstatě intelligence počítá zkušenosti činiti a jich využití, když se intelligence s představováním na nižším stupni t. j. se sdružováním představ dle zákona současnosti a posloupnosti zaměňuje, pak intelligence ve větší či menší míře všem zvířatům náleží. Pojímáme-li však inteligenci ve smyslu jako vyšší tvar duševního života, tolik jako vlastnost k obsahu představ přihlídati, dle *všeobecných pojmů a zásad* jednati, hledati pravdu pozorováním, rozebíráním, odtahováním (abstrahováním) a nebývalým představ kombinováním, pak zvířatům intelligence nenáleží, — neboť až posud při žádném zvířeti nebyla dokázána.

(Pokračování.)

Národní divadlo r. 1899.

Podávali jsme v minulých letech vždy stručný přehled o činnosti tohoto jediného našeho uměleckého ústavu, aby ct. čtenářové naši mimo posudky dávaných novinek činoherních i operních měli před zrakem i nejdůležitější statistická data, která často jsou výmluvnější, než i nejzdařilejší a nejvtipnější kritika.

Lonského roku hrálo se v Národním divadle celkem 459krát; 348 představení bylo večerních, 111 odpoledních. Z her dávaných bylo 259 činoher, 223 opery, 12 baletů a 1 koncert. Z činoher bylo 86 původních, 173 přeložených. Z toho jest viděti, že královala tentokrát opera, neboť téměř polovice všech her náležela operám; někdy i tři dny po sobě dávaly se opery. Na původní novinky byli jsme lonského roku žebrácky chudi. Můžeme znamenati pouze čtyři: dvě drobné práce, »Pohostinsku« od M. Ryvína, »Bratří« od Zeyera (byli novinkou již před 17 lety), »Na letním bytě« od K. Štolby již bychom neměli ani novinkou zváti, protože hra na výstavním jevišti byla až dosti obehřána, a »Vpád« od Legra a Procházky. Kde ostaly krásné sny o paedagogickém významu Nár. divadla, které slibovalo vychovati celou řadu autorů? Kde naděje o dramatické škole, odkudž by vycházeli náhradníci za stárnoucí, umírající a odcházející členy Nár. divadla? Z původních her dávány známé již: »Radúz a Mahulena«, »Paní mincmistrová«, »Neznámá pevnina«, »Ohnivá země«, »Jedenácté přikázání«, »Strakonický dudák«, »Mezi umělci«, »Eliška Přemyslovna«,

»Princezna Pampeliška«, »Zvíkovský rarášek«, »Jan Výrava«, »Pomsta Catullova«, »Z české domácnosti«, »Svět malých lidí«, »Směry života«, »Baron Goerz«, »Palackého třída«, »Vodní družstvo«, »Divotvorný klobouk«, »Rohovín Čtverrohý«, »Probuzenci«, »Noc na Karlštejně«, »V sudě Diogena«, »Soud lásky«, Jiříkovo vidění. V činohře tedy náleželo 67% produkci cizí a toliko 33% produkci domácí.

Z cizích přeložených novinek uvádíme: bizarní »Nocturno« a bizarního »Sýčka«, drobotiny, »Formana Henčla«, daremnou »Zazu«, přechváleného »Cyrana de Bergerac«, »Skryté štěstí«, »Rosmersholm« a »Paní Leverdierovou«. »Zaza« a »Cyrano« hrány pětaticetkrát, a to zajisté znamená mnoho.

Nemravná francouzská fraška v posledních letech valně na jevišti Nár. divadla omezena. Mimo »Zazu« a »Paní Leverdierovou« objevily se »Francillon«, »Pan ředitel«, »Gavaut«, »Minard a spol.« a Bůh ví z jakého dopuštění po tolika letech — »Český dobrovolník a francouzská selka«. Jak se dává teď, není nám známo, ale před mnoha lety plnila v arénách domy pro frivolní a lascivní vtipy.

Zlaté časy velikotvárných a výtvarných baletů, Bohu díky, jsou také ty tam. Za celý rok dávalo se pouze 12 baletů, a to ještě ne celovečerních. Starý veterán »Excelsior« objevil se ostýchavě, jakoby se mu nechtělo, z nouze. Lesk výpravy a kouzla strojů se přežily, netáhnou.

Jak veliký ústav je Nár. divadlo, lze představit si i z těchto čísel: má 29 členů činohry, 23 solistů opery, 71 členů operního sboru, 64 členy orchestru, 35 členů baletu, 27 pensistů, 3 kapelníky, 5 lékařů — nepočítáme sluhy, strojníky, topiče, statisty, biletáře a biletářky, uklízečky, dělníky při strojích atd. atd.

Repertoire r. 1899. byl chudý. Pořád ještě jsme hlasem volajícího — po tom, co nám Nár. divadlo slibovalo a co jsme si od něho slibovali sami!

Josef Flekáček.

HUDBA.

Národní divadlo. Referát za poslední čtvrtletí operní činnosti N. D. nevykazuje příliš mnoho ruchu; zajímavé novinky vyskytují se spoře, a také práce nově studované nepoutají tou měrou, jakoby tomu bylo při důsledné, soustavné prováděné činnosti. Nemůžeme se doposud zhostiti dojmu, že uvádění her na repertoire N. D. děje se pouze nahodile, když pak konečně přece něco se objeví, co vzbudí zájem hudebníka, zmizí to jako bludička po málo představeních. Omluvou bývá »práce netáhne«, neplní domy, proto se odloží.

Není to však v pořádku. U nás přece se vždy tak veliký důraz klade na výchovatelský význam divadla, — ač při nynější praxi divadelní stává se více jak problematickým — ale zapomíná se, že vychovatel nesmí dbáti jen toho, co se žákům líbí, ale hlavně toho, co jim prospívá. Dřív starší a dobré, v pravý čas uvedené na jeviště, pečlivě vypravené a s láskou provedené, více prospěje divadlu, nežli frivolní opereta, která naplní (ač jestli) domy, ale za to natropí za tisíce škody na vkusu obecnictva. Když na Národním proskakují se komedianti v Trebizondské princezně, v níž dokonce i herci vcházejí »sans gêne« v hovor s obecnictvem, házejí mezi ně karty atd., když v »Operním plese« prohání se po jevišti pařížský »demi-monde«, ukrývá se po připravených »chambres séparées«, když pro změnu totéž thema oblékne se do žaponské uniformy a pomáhá se mu žlutou pletí, šikmýma očima a copem, nedivme se, že opery

Mozartovy, Beethovenovy, Gluckovy a z našich práce Smetanovy a j. nenalézají dostatek obecenstva. Protože se při nich neděje a nezpívá, co ve frivolních operetách, netáhnou.

Pan ředitel Šubert ve své letošní brožurce sice tento nápadný zjev, proti němuž několikrát ostře a rozhodně se vyslovil, omlouvá takto: »Nemocemi a chorobami trpěla vůbec v uplynulé zimě 1898.—1899. opera — a nejedna reprisa starších znamenitých prací byla tím učiněna nemožnou, i musila býti nahrazena pracemi zrna lehčího.« Uznáváme oprávněnost tohoto stesku jen částečně. Veliký díl spadá na účet systému, proti němuž i pan ředitel marně bojuje.

Všichni očekávali nápravu v divadle zřízení místa operního dramaturga, jehož genesi p. ředitel Šubert takto líčí: »Došlo k tomu tím, že hudebnímu kritiku a skladateli p. Em. Chválovi, jenž před tím vykonal Národnímu divadlu nejednu službu, zvláště posuzováním zadaných ku provozování oper, nebylo dále možno zastávat dobrovolný a pracovní úřad. Považuje za jeden ze svých životních cílů i nadále pěstování vážné kritiky hudební, nedal se p. Em. Chvála také pohnouti k přijetí nově zřízeného místa, s nímž arciť veřejné posuzování děl a uměleckých výkonů nebylo by tak snadno slučitelné. Proto ztratilo N. D. ze své vnitřní organizace tohoto muže, jehož ideálně nezištného a divadlu velmi prospěšného působení vzpomínati bude vždycky. Bylť v první řadě těch, kdož v důležité práci byli dosud ústavu našemu upřímnou radou a účinnou podporou... Nezbylo tedy po nabytých zkušenostech, leč zříditi zvláštní úřad k odbornému, znaleckému a nestrannému posuzování docházejících děl hudebních a k doзору na uměleckou reprodukci silami výkonnými. Svěšen byl opernímu skladateli Zdeňku Fibichovi.«

Chceme věřiti, že p. Em. Chvála, na slovo vzatého kritika, žádné jiné příčiny nedonutily k tomu, aby místa, jež dobrovolně v N. D. zastával, se vzdal, ač myslíme, že příčin takových byl by měl několik, a jsme o tom přesvědčeni, že je dobře cítil. Můžeme také s povděkem uvítati, dostane-li se veřejnosti zpráva, že za operní produkci N. D. bře zodpovědnost muž tak všestranně hudebně vzdělaný, jako Z. Fibich. Víme také, že práce, která ho v divadle čeká, není ani snadná, ani příjemná, proto také přáli bychom mu dostatek energie, aby vše, do čeho si hudební kruhy v operní činnosti N. D. tak důtklivě stěžují, dovedl napravit a operu naši na kýžený stupeň dokonalosti povznést.

Posuzujeme-li činnost jeho v roce právě minulém, nevidíme však proti steskům dřívějším velikého pokroku. Loni provedeno celkem za celý rok (od 18. listopadu 1898. do 18. listopadu 1899.) jenom sedm hudebních novinek a z těch jsou 2 jednoaktovky, totiž J. Maláta »Stáňa« a St. Moniuszka: »Zjevy duší« neprávem vlastně operou zvaná, a 2 operety R. Heuberger: »Ples v opeře« a J. Sidney »Gejša«, tak že vážné práce operní zbývají jen tři, totiž: J. B. Foerstra: »Eva«, L. Lošťáka: »Selská bouře« a A. P. Borodinův »Kniže Igor«. Z prací nově nastudovaných byly 4 opery Bedřicha Smetany (!), o nichž opět a opět tvrdíme, že všechny bez výjimky mají patřiti k základům repertoaru českého divadla asi tak, jako tomu jest v Německu s Rich. Wagnerem.

Z cizích prací nastudovány tři opery, 1 opereta. Není tedy činnost tato ani rozsáhlá, ani intenzivní. Avšak nezazlíváme. Poměry u nás jsou v pravdě abnormální, z toho také vyplývá celý těžkopádný pohyb operní produkce na našem jevišti. Nežádáme divů, nechceme, aby síly byly přepínány, ale jedná se přece jen o to, aby bylo viděti neustálý pokrok.

Avšak když počítáme, že za rok byly provedeny 3 vážné práce nové, tu tedy studována každá 4 měsíce, na ostatní novinky (4) nové studované práce 7, připadá na každou měsíc, nebo odpočítáme-li 3 měsíce letní, i tu doba značně dlouhá. Kde toho příčina? Myslíme, že v nepraktickém, únavném a zbytečném systému vnitřním, jak nám to dává aspoň tušiti čtrnáctidenní repertoir, který N. D. vydává. Sledovati tu seznam děl, jež se studují a jak dlouho se studují, je velmi zajímavé.

Přikročíme ku krátkému přehledu činnosti N. Div. v uplynulém právě čase. Zmiňovati se při tom o provedení nových operet nemíníme, protože v pravdě za to nestojí; Heubergerův »Operní ples« je práce vídeňská, která nám připadá asi tak, jako kdyby si horal navlékl lakýrky a chodil po parketách. Heuberger chce sršeti francouzským espretem a zatím z toho číší, budiž nám odpuštěno toto úsloví, které však nejlépe věc charakterizuje — židovská neomalenost. Když máme na mysli díla francouzská, musíme přiznati, že i nejchoulostivější věc je podána aspoň vtipně. Po tom se však v »Operním plese« marně sháníme. Triviálnost, ba až »prostota slaví tam své triumfy. Podle všeho

se však naše Národní Divadlo do práce této tak zamilovalo, že ji »nově studuje« uprostřed zimní saisony.

Z novinek operních provedeny dne 31. října 1899. »Zjevy duší« od Stanislava Moniuszka. Těžko nazvat dílo toto operou. Jest to vlastně kantáta, napsaná dle druhé části velikolepého torsa Mickiewiczova »Dziady«. Líčí se tu obyčej Litevský, který Mickiewicz zbásnil a Moniuszko, při známém nadšení svých krajanů pro básníka Mickiewiczze, zhudebnil. Není proto také v celé práci dramatické účinnosti, spíše epická šíře odevšad k nám zaléhá. V kapli litevské zjevují se nejdříve nevinné dívky, pak obluda, bývalý necitelný majitel vsi, dívka, jež nepoznala strasti lásky a neodbytný duch s krvavým srdcem. Vše spojeno na některých místech melodramatickou recitací verše. Hudba nevyniká příliš mezi ostatními skladbami Moniuszkovými, zvláště národními elementy prosycenou »Halkou« a »Strašným dvorem«.

Největší událostí letošní saisony byla nová operní práce mistra Dra. Ant. Dvořáka, báchorka »Čert a Káča«.

Jest to přirozený obrat ve tvoření moderním, že po bombastických, velikých operách francouzských, které rafinovanými svými prostředky po dlouhou dobu interest skorem úplně pro sebe zabavovaly, po mythických postavách reků Wagnerových najednou objevila se na povrchu báchorka. Nejprve takřka přepjetí dramatického konfliktu a teď prosté obrazy z tajemné říše fantasmie, plné báječných postav skřítků, vil a duchů. Šťastná volba Humperdinckova, který z původně zamýšlené hry dětské vytvořil svou »Pernikovou chaloupku«, operu světového repertoiru, obrátila zraky všech na pole ne sice nové, ale dlouho zanedbávané. Vždyť byla doba, kdy bez průvodů, poprav, žalářů, spiknutí atd., jak se celý ten aparát jmenuje, nedovedl si kdo představit operu.

Konečně nastal obrat, a mistr Dvořák, kterému žádný obor hudebního tvoření není nepřístupným, také se ho uchopil, a tak povstalo dílo již jmenované: »Čert a Káča«, báchorka o 3. jednáních na slova A. Weniga, které dne 23. listopadu poprvé provedeno.

Libretista užil známé báchorky Boženy Němcové (zpracované též L. Quissem) a upravil ji, pozměniv některé postavy v libretto, které jeví sice dosti nedostatků, ale přece podává skladateli vděčná místa k hudebnímu zpracování a zvláště hudební charakteristice. To pak, myslíme, že mistra Dvořáka vábilo ku komposici tohoto díla. Doposud držel se Dvořák ve všech operách svých spíše směru staršího při svém tvoření, ale nyní postavil se úplně na půdu dramatu hudebního a užil deklamace hudební. Jest to těžká úloha, ale mistr Dvořák úskalím proplul vítězně. Přípravou k této práci byly mu známé jeho symfonické básně na ballady Erbenovy »Vodník, Polednice, Zlatý kolovrat, Holoubek«, které svým dramatickým výrazem volaly takřka někdy po slově a scéně. I nyní Dvořák vystihl výborně celý význam jmenované báchorky a zhudebnil ji tak trefně, že nás ten hudební proud přímo unáší, že s ním cítíme, s ním lkáme, s ním se radujeme.

K úplnému pochopení celé pohádky budiž naznačen děj. Káča chce tančovat a chytne se i čerta, který ji odnese do pekla, odkud ji ovčák, nespravedlivým správcem vyhnáný, vysvobodí, začez mu čert z vděčnosti oznámí, jakým způsobem možno nespravedlivého správce zachránit. Vtipný ovčák užije své moci také k osvobození zlé kněžny, pro niž si čert Marbuel přichází, postraše ho obávanou Káčou.

Patrně, že se p. libretista věrně pohádky nedržel a také ve všem šťastně ji neupravil, hlavně z té příčiny, že o význačných momentech, které k dalšímu porozumění děje jsou velmi důležité, se na jevišti jen povídá, jako o zlé kněžně, která teprve ve třetím jednání vystoupí a o zlém správci, jehož vůbec ani nepoznáme.

Dvořák opustiv nejnovější práci svou pole starší opery a přikloniv se úplně ku formě dramatu hudebního, v němž mluvené, většinou jen recitované slovo jest provázeno charakteristickým, bohatým průvodem orchestru, jenž jest jeho ilustrací, užil k líčení svému charakteristických, v práci podobné nezbytných motivů. Trojí pak svět, jenž se v pohádce stýká; líčí Dvořák různorodými motivy, totiž: pohádkový, zastoupený kněžnou a charakterisovaný balladové zbarvenou kantilenou:

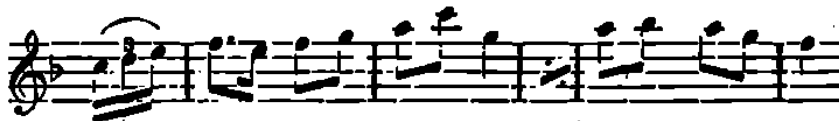
s níž se již v ouvertuře setkáváme, dále pekelný svět duchů zlých, jejichž zastupce Marbuel charakterisován skoky kvint zmenšených:

a pak tékavým motivkem:

Konečně pak zastoupen jest tu živel národní ovčákem a Káčou, z nichž první vystupuje sebevědomým motivem

a s ním příbuzný motiv Káči, který se s její povahou znamenitě srovnává:

Z tohoto materiálu motivického spfádá pak Dvořák krásný obraz živých, bohatých barev od ouvertury, která široce jsouc založena, nám vlastně celý děj stručně líčí až k poslednímu závěrečnému sboru. Dvořákovi podařilo se zachytiti epický široký tok pohádky a vyzdvihnouti z něho ona místa, na kterých záleží. Že pak národní ráz je zachován a specifický ráz hudby Dvořákovy, o tom vlastně svědectví podává již něco málo úryvků motivických, jež jsme výše uvedli.

Při vši pak bohaté polyfonii, význačné rytmy jest dílo Dvořákovy plno melodie, ne sice v hlasech lidských, neboť uzavřeným číslem arie i tance se Dvořák vyhýbá, ale v orchestru, kde to září leskem neutuchajícím.

Dílo Dvořákovy doznalo přijetí co nejvšejšího a od těch dob stále se drží na repertoíru.

O ostatních pracích zmíníme se budoucně

Prof. Václav Müller.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

«L' Eucharistie», d' après Bossuet et Bourdaloue, par le P. Félix Caels, S. J. Spis tento náleží mezi nejlepší díla, která pojednávají o vznešeném tajemství našich oltářů. Dáme-li, že týž jest výťah z děl Bossuetových a Bourdalouevých, nabude ihned nejlepšího doporučení. Učený a zbožný P. Caels rozdělil látku v tomto svém spise na dogma, kultus, výkony církevní (la pratique de l' Église), obyčeje, přízpůsobení se k přijímání a jeho ovoce. V předmluvě uvádí spisovatel slova řecká Cornuau o zbožnosti Bossuetově k Nejvyšší Svátosti takto: «Jednou na Boží Tělo nemohlo vyjiti procesí za příčinou špatného počasí; bylo tedy procesí v kostele. Poněvadž bylo dosti dlouhé, viděla tato osoba (řecká sestra tato sama) vícekrát kol místa, na němž se nalézala, kráčet (nésti) Nejsv. Svátost a zdálo se jí, že svatý biskup z Meaux (Bossuet), jenž Nejsv. Svátost nesl, zcela se ztratil v Tom, Jehož nesl. Majíc příležitost viděti ho po obědě, poprosila ho, aby jí řekl, kde byl v té době, když nesl Nejsv. Svátost ve svých rukou. I vyznal jí dobrotivě, že nesl Nejsv.

Svatost více ve svém srdci než ve svých rukou a že Spasiteli svému sdělil všechno, co něžná a úctyplná láska říci může, a že byl tak zaujat tímto požitkem, že nepřemýšlel, krácel-li aneb ne... Bourdaloue byl veliký ctitel Nejvyšší Svátosti; on i Bossuet byli slavnými kazateli, učenici a askety. — Spis tento je za 2½ franku a vyšel v Librairie Van de Vivere, Chaussée de Haecht, Bruxelles-Schaerbeek (Belgique).
Josef Šefík Vitínský.

RUSKÁ.

Pověsti i rozprávky N. Tělešova. Moskva. 1899. Cena 1 zl. Serie zajímavých povídek, jichž předmětem jest po větce život »pereselenců« čili vystěhovalců, kteří nenacházejíce z různých příčin potřebné výživy v příslušných obcích, zhusta celými zástupy se ubírají do vzdálených krajín Kavkazu, Zauralska a hlavně Sibíře, doufajíce naléztí tam žádoucího blahobytu. Spisovatel zná velmi dobře z vlastního názoru osudy a útrapy těchto ubožáků, což umělým pérem líčí v živých a věrných obrazech. Největší soucit a soustrast budi v čtenáři osud těch nešťastných dětí, které cestou bývají od rodičů opuštěny a stanou se úplnými sirotky. Takovým sirotem jest v povídce »Domoj« Semka (Šimůnek), jehož rodičové zemřeli na tyfus v dusném baráku, jaké porůznu vystavěny vládou, aby byly útlukem vystěhovalcům. Pohříženého v nevýslovný zármutek a tesknotu opuštěnce zmocní se neodolatelná touha po domově, on prchá »od načalstva« a putuje nazpět »v Russiju«. Neví, jak se jmenuje gubernie aniž újezd, kde leží jeho rodná dědinka, on zná pouze Rusii a do té se vrací. Jeho příhody na cestě, setkání se stafikem, jenž utekl z kátorgy, poněvadž i jemu se zastesklo po domově, jich další pout — vše to působí velice tklivé, dojemně. — »Nužda« (Nouze) líčí nám pobřeží veliké sibiřské řeky, u jejíhož přístavu již mnoho dní táboří tlupy vystěhovalců čekajíce, až shora připluje parolod' s bárkami, na nichž by se vypravili dále. U jedné rodiny mezitím nebezpečně onemocnělo děcko. Lod' konečně přistála, avšak s nemocným děckem na bárku nikoho nepouštějí. Co činiti? Zůstati jest tolik, jako propásti příležitost; čekati opět týden, dva, snad i více, stráviti poslední zásoby, octnouti se na holičkách. A otec s matkou po delším duševním boji odjíždějí, ponechávajíce dítě jeho osudu! — Následují poněkud rozvláčný »Máleňkij roman« a »Žertvy žizni« (Oběti života), povídky na psychologická témata a filosofické problémy. — »Ošibka bárina« (Pánův omyl) líčí, kterak velkostatkář Vasilij Ivanovič na místě svého nemanželského synka dostal od venkovských jeho pěstounů omylem jiného, jejž jal se vychovávat »po panskou«. Avšak osudný omyl vychází později na jevo, a z jeho oběti stává se nešťastný piják. — Velice působivá jest povídka »Duel«. Smutný konec popsaného souboje odzvučuje lépe tento divošský způsob domnělé obrany uražené cti než nejpádnější důvody.

Musulmanstvo i jeho budoucnost. A. Krymskago. Vydavatelstvo »Kniznoje Délo«. Moskva. 1899. Cena 75 kop. Knihu tu lze rozdělití na tři části. Nejprve podán stručný nástin původu a dějin islamu, potom pojednáno o jeho nynějším stavu, o vlivech jiných národů a o výsledcích tohoto vlivu dle různé povahy dotyčných plemen: cílých, nadaných Arabů a Persánů a lenivých Turků. Dále vyličeño politické zřízení moslemínských národů, různé reformy jejich panovníků a vynikajících ministrů, a posléze promluveno též o rodinném ústroji, o školství, literatuře a vzdělanosti, o průmyslu a obchodu. Neposledním pramenem byly při tom spisovateli hojně zkušenosti, dobyté vlastním názorem o životě tureckých plemen a kde by se jeho vývody mohly zdáti příliš pesimistickými, uvádí na důkaz fakta ze spisů rozhodných turkofílů, nejčastěji ze známého maďarského cestovatele Vambergho. Na základě všeho uvedeného dospívá k závěru, že moslemínstvo jest nyní vůbec v úpadku, avšak pouze politickém, nikoli náboženském. Naopak: islam šíří se prý značně v Africe, v Hindostanu a na Malajském archipelagu, a přechod ku křesťanství náleží k velice řídkým výjimkám. Při tom není prý na závalu pokroku Arabům a Persánům, ano i méně kultuře podajní Turkomané stávají se po ztrátě své neodvislosti přístupnějšími civilisaci, na př. ti, kteří se podrobili nadvládě Ruska. »Z té příčiny,« dodává autor, »jeví se další trvání Turecka naprostou překážkou žádoucího pokroku na Východě.« — Dílko jest vůbec velice zajímavé, je psáno živě a věcně. Jest zde přesně vytknut zejména význam plemenných rozdíků, důležitého pro rozvoj islamu, jakož i politický rozklad a náboženské úspěchy mahomedánstva.

Pod odkrytým něbom. (Pod širým nebem.) Stichotvorenija Iv. Bunina. Moskva. 1898. Cena 30 kop. Úhledný svazček, obsahující jedenatřicet pěkných básní, psaných sličným, plynným veršem. Většina jich opěvá krásu a půvab čisté Boží přírody, a obráží se v nich spolu různá nálada pěvce pod dojmem střídajícího se počasí. Nejedny, co do vřelosti citu a hloubky myšlenky, byly by ku cti i přednímu básníku, na př. »Večerní modlitba« (na motiv Sienkiewiczův), »V Getsemanské zahradě«, »Christós voskrés!«, »Matka« a j. v. Úpravně vydaná knížka, ozdobená v textu 50 pěknými případnými rytinkami, jest tudíž velice vhodným dárkem pro dospělejší mládež, které jest věnována.

Karel Jindřich.

Grezy. Pověst I. Salova. Moskva 1895. Hlavní osobou povídky je dcera malého úředníka, která dala se k místnímu divadlu, hrajíc nepatrné role, aby pomohla chudým rodičům. Do města přijede znamenitý tragik Pečorin, který pozná záhy postavení Šuročky Šumilinoj. Poznává v ní talent a dá jí úlohu Ofelie v »Hamletu«. Hraje mimo vše očekávaně krásně. Ale tragéd odešel, nabídnuv dívce, aby přijala místo v jeho společnosti, již sbíral, kdyby jí bylo zle. To se stalo brzy, neboť nemohla již se ubrániti laskavostem a pak skutečným nabídkám k sňatku starého »generála« Tuberkulozova. Dívka prchla, nevědouc jiné pomoci, k Pečorinu, který ji s radostí přijal. Ale padla jen do nového nebezpečí, z kterého se zachránila jen revolverem. Vyhojena z horečky divadelní, vrátila se domů a vdala se šťastně za prostého mladého muže, s kterým už dříve se milovala. Látka, jak patrně, tisíckrát už zpracovaná. Ale zpracování Salovovo je jasné, krásné, s pěkným humorem, s hlubokou charakteristikou, s tendenčními záběhy do rodinných poměrů. Scény triumfů Šuroččiných jsou vzrušující a dovedně psány. Ostatně nic zvláštního, ale doporučiti lze k zábavě i poučení.

Polnoje sobranije socinenij J. P. Mjatleva. Kiev 1894. Mjatlev narodil se r. 1796., zemřel r. 1844. Činnost jeho byla v dobách bezstarostného života ruských »pomeščiků«, kdy básnění patřilo k zábavě a dobrému tonu, kdy dopisy, ano i pozvání na karty psaly se ve verších. Každý, kdo byl jen poněkud »gramotný«, robil verše. Satyrické veršování o veřejných událostech bylo přímo sportem. Mjatlev patřil k nejlepším z těchto. Bohatý pomeščik, veselý, vzdělaný, duchaplný, dobrák od kosti, byl miláčkem Moskvy a Petrohradu, lvem společnosti, již bavil svými spisy. Největší jeho práce: »Sensacii i zaměčanija gospoži Kurdjukovoj za granicej, don l' Etrauze« vzbudila pravou sensaci, probudivši kritiku oněch kruhů, kde mluvilo se jazykem, jímž napsána tato báseň. Vše bylo nadšeno, — ovšem ve kruzích, kde se drmolilo francouzsky — jedině Bjeľinský ji odsuzoval a celou činnost Mjatlevovou nazval nic neznačící. Na odsouzení velikého kritika odpověděl spisovatel epigramem: Ne vu plé pa? ne lizé pa! Strana Mjatlevova byla nad vtipem v vytržení. Kritikové, oslavující Mjatleva, psali mluvou de Kurdjukové: »Jesli byli de — sočinitel, de-žau deren, kotorym prišliš vy ne po vkusu, tak razve vam prilično obpraščat vnimanie na etu meloč?« Ve skutečnosti nebyl Mjatlev básníkem, jen vtipným a satyrickým skladatelem veršů, mající význam právě jen pro jeho kruhy. Jeho památka brzy také zahynula, a to tím spíše, že »ruský« jazyk oněch kruhů úplně »vymřel«.

Fr. Žák.

POLSKÁ.

Satyrickými spisy jsou práce Kazimierza Bartoszewicze »Trzy dni w Zakopanem« a »Lukrecyon«. — »Trzy dni w Zakopanem« upomíná na »Trzy misli« Krasińského. Jakýsi »emeryt« jede do Zakopaného na dvounedělní odpočinek. Jest to člověk praktický, jenž nehoruje pro krásu přírody, nýbrž hledá jen tiché zákoutí, kde by si mohl odpočinout a pohodlně vyspat. A v tom leží těžiště celé satyry. Všecek unaven a vybladovělý již po třech dnech zase odjíždí v nedobrému rozmaru domů. — Publikace »Lukrecyon« jest namířena proti nynějším mladým básníkům. Rým, rhytmus, styl, myšlenky nynějších, ve skutečnosti opravdu žijících pseudo-poetů jsou tu podány s takovou duchaplností a humorem, že každý čtenář jistě bude litovati, že spisovatel založil tuto publikaci jen na tak malých rozměrech.

Poslední (4.) sešit ethnografického časopisu »Lud« (red. Ant. Kalina) má jako dřívější sešity, také tentokrát cenný obsah. Na prvním místě jest pře-

hled slovácké folkloristiky z poslední doby, jenž jest pro polského ethnografa důležitý, neboť lid slovácký jest sousedem polských horalů a proto ku mnohým polským ethnografickým záhadám z minulosti leží klíč v Tatrách. Článek »Stowinicy i szczątki ich języka« (Kašubové a zbytky jejich jazyka) jest zajímavým příspěvkem k poznání kašubské řeči. Józef Schnaider pokračuje tu v popisování zvyků a obyčejů huculských, Jan Ptaśnik podává »Podania i wierzenia kaszubskie a nasze«; spis »Dyabeł w pojęciu ludowem« a ještě tři menší pojednání též nejsou bez zajímavosti. Ku konci sešitu jest hojný počet »rozmanitostí« a několik posudků různých folkloristických spisů. Fr. Štingl.

SLOVINSKÁ.

Knihy spolku sv. Mohora. V minulém roce se počet členů sv.-mohorského spolku zase o 972 zvětšil, takže čítá nyní tento spolek 78.103 členů. Tentokrát největší pokrok učinila diecése krcká (korutanská), což jest velice významným. Tvrdí se totiž v kruzích korutanským Slovincům nepřátelských, že korutanští Slovinci nerozumějí nynější spisovné slovinštině a na základě toho se jim nedávají slovinské školy. Rok co rok stoupající počet členů sv.-mohorských v Korutanech jest důkazem, že korutanští Slovinci nejen se probouzejí, ale i vzdělávají. Poněvadž každý člen spolku dostane za 1 zl. 6 knih, rozesláno bylo mezi Slovince celkem 468.618 dobrých, nezávadných knih!

Knihy náboženského obsahu jsou: »Zgodbe sv. pisma«. Slovencem přeladil in razložil Dr. Fr. Lampe. VI. snopč a »Premišljevanje o presvetem Rešnjem Telesu«. Spisal J. Pagani. Přeložil kněz krcké diecése. V první knize pokračuje Dr. Fr. Lampe ve výkladě sv. Písma. Tento svazek jest poněkud obšírnější, aby čtenáři měli co nejdříve celé znamenité dílo v rukou. Druhá kniha jsou úvahy o Nejsvětější svátosti oltářní a modlitební kniha zároveň.

Poučné knihy jsou též dvě: »Avstralija in uje otoki« (Sepsal prof. Ivan Verhovce) a »Postrežba bolnikom«. Sepsal Dr. Al. Homan.

Spolek sv. Mohora vydal již několik knih národopisného obsahu k poučení svých členů, jako »Bolgarija in Srbija«, »Kitajci in Japonci«. Tentokrát podává popis Austrálie a jejích ostrovů z pera dobře známého slovinského dějepisce a spisovatele Iv. Verhovce. Spisovatel velice živě popisuje zemi a obyvatele v Austrálii a na jejích mnohých ostrovech. Čtenář se tu poučí nejen o původu různých velikých osad a měst v Austrálii, nýbrž i o zvycích a obyčejích prvotních obyvatelů, kteří se nyní téměř všichni poddali spásnosnému křesťanství. — »Postrežba bolnikom« (obsluha nemocných) jest pro členy spolku, žijící v hornatých alpských krajích, kdež se hned tak snadno nedostane lékař, pravým dobrodiním.

»Jagode«. Kniha pro odrostlou mládež od Jos. Stritara a »Koledar« za l. 1900. jsou obsahu zábavného. — Kniha »Jagode« jest rozdělena ve 3 části. V prvním dílu jest 56 krátkých básniček, které opěvují rozličné svátky církevní, vojenský, rolnický a zvláště řemeslnický stav. V druhé části jsou čtyři dramatické hry z domácího života v takové formě, že se snadno mohou na obyčejném, domácím jevišti sehrát. V třetí části popisuje spisovatel život a osudy venkovského hochy, který po smrti otcově opustí domov a jde do Vídně, kdež si jako prodáváč kaštanů a pomorančů vyděláváездеjší chléb. Jméno vynikajícího spisovatele (Stritara) ručí za cenu a dobrotu knihy. — »Koledar« (kalendář) má obsah rozmanitý jako každý jiný kalendář. Jsou tu články poučné, dva životopisy (Dr. Müllera, předsedy sv.-mohorského spolku a J. Hausenbichlera, vzorného slovinského vlastence) a několik povídek od Fr. S. Finzgara, Dr. Kreka, Bohinjca a Fr. X. Meška. Nejlepší jest obraz ze vsi »Norec« (blázen) od Fr. Meška. Jest to něco úplně moderního, kousek psychologické studie, kterou budou jistě prosti i vzdělání čtenářové se zalíbením čísti. Fr. Štingl.

ČESKÁ.

Popis Velehradských památností s půdorysem kostela s 11 obrazy. Upravil Jan Vychodil, děkan a farář v Želechovicích. IV. vydání. — Spis ten poslouží každému čtenáři posvátného Velehradu, i tomu, kdo jej zná, i tomu, kdož ho nespasil na vlastní oči své. Shledá v něm obšírný popis Velehradského

chrámu i všech překrásných kaplí jeho. Nalezne popsání Cyríllky, kaple nedaleko velehrámu, o níž dříve pověst, že ji postavil sv. Cyrill jako vzorek budoucího velehrámu a že zde kázali sv. Cyrill a Methoděj a služby Boží po slovansku vykonávali. Cyrillka tato byla za dob klášterních farním chrámem pro lid Velehradský. Potom podává spis zprávu o kapli sv. Jana Nepomuckého, kteráž byla jemu již r. 1715. jako světcí věnována, a popis samého kláštera. V dodatku jest zpráva o slavnostech jubilejních v r. 1885., život Monsignora Vykydala, modlitby k Matce Boží a píseň Velehradská. Myslím, že nikdo této pěkné knihy bez úplného uspokojení neodloží. Dr. A. Lenz.

Paměti starožitného města Milčína a jeho okolí. Sepsal František Teplý, kaplan milčinský. S dvěma přílohami a pěti obrázky. V Praze, Cyrillo-Methodějská knihtiskárna 1899. Nákladem vlastním, 13 1/2 archu v 8°. — Pan spisovatel vynaložil vzácnou práci s vytrvalostí železnou, nad to přinesl oběti hmotné cestováním po pramenech a vydáním knihy vlastním nákladem. Látku mu dodávaly tištěné prameny dějinné i hojné archivalie, zvláště věci katastrální a místní farní archiv, který zevrubně prostudoval. Tak vznikla kniha výborná, ku které gratulujeme autorovi i obyvatelům Milčína a okolí. Však i všemu čtenářstvu bude kniha zajímavou a užitečnou. Badatel nalezne v ní příspěvky k historii obecné, církevní i kulturní, a zvláště pro genealoga bude hojnou pastvou, ježto kniha oplývá zprávami o vysoké i drobné šlechtě. A vůbec lze říci, že spisovatel užil svých místních pramenů tak vydatně, že nižádný po něm asi nebude paběrkovati. Jediné, čeho bychom si byli přáli, jest lepší přehled rozdělením na kapitoly a index jmen, ale což platná jest ta výtka, když kniha po jiných stránkách jest výborná, zábavná i užitečná, za kterou obecnstvu našemu jest se vděčiti panu autoru rychlým rozebráním celého nákladu. Jos. Vávra.

Ročník VI. Sborníku Velehradského z r. 1899. Svazek I. a II. Redaktor Jan Vychodil. — V obou sešitech jsou obsaženy stati skutečné a v pravdě vědecké ceny a články, ježto svou vzácností a výtečností nad jiné vynikají. Upozorňuji zde na pilné, všestranné a hluboké práce páně Snopkovy: List Hadriana II. v panonské legendě a bulla Jana VIII. »Industriae Tuae«, v kterémžto spise snesl pilný, obratný a učený spisovatel všecko, což bylo dosud o svatém Cyrillovi a Methodějovi psáno, a uvedl na pravou míru a zdokonalil, což bylo o životě slovanských těchto blahověstů vadné nebo neúplné, na základě stavu vědy nynější o tomto předmětu. Nemalé ceny jest též Snopkův traktátec: Svatý Methoděj a Pseudoisidorovy dekretaly. Zajímavý a velice poučný jest článek věhlasného a osvědčeného historika Sasínka: »Osud Gorazda a jeho soudruhů«. Neméně poutavý jest článek Snopkův: »Hrob a ostatky sv. Cyrilla.« Všem milovníkům sv. arcibiskupa a mučeníka Josafaty bude také vítána apologie téhož světce od učeného historika Antonína Rejzka T. J. Velmi zajímavý jest také článek: »Kniže arcibiskup Theodor«, o němž krátkou poznámkou, jak se choval za dnů jubilejních r. 1885., podává se důkaz, jak byl výborného smýšlení katolického, když ještě byl kancléřem arcidiecése Olomúcké. V sešitě I. jest přídán »Čin Missy«, čili liturgie římská, přepsaná z knihy glagolské »Missale Romanum slavonico idiomate jussu papae Urbani VIII. editum. Romae 1741. Dále jsou přídány prameny: »Responsio contra Graecorum haeresim de fide S. Trinitatis, a concilium Wormatienses.

V sešitě II. potkáváme se též s pěknými články a důkladnými, jejichžto autorem jest ponejvíce pan děkan Vychodil, redaktor Sborníku. První článek jeho nás vede na Velehrad a dovodí, jak se něžně chovali satrapové vlády Josefské ku klášteru a ku svatyni Velehradské, jak brutálním způsobem s řeholníky nakládali a z domoviny jejich vyháněli, jak po vandalsku sobě počínali s rouchy posvátnými, s monstrancemi, s kalichy a s jiným drahocenným náčiním chrámovým, kterak ty posvácené Bohu věci ponejvíce Židům za babku prodávali, ti mizerní a zednářští osvícenci, nemající jako praví barbaři o tom, jaké povinnosti jim ukládala úcta k umění vůbec a k posvátnému zvláště, ani pojmu. Věru člověka uchvacuje hněv naproti těmto civilisovaným barbarům a pěnou mělké civilisace natřeným Vanlalům, když čte popis, jak se zápolilo s klášterní bibliotékou, a to tím spíše, anť víme, že tak barbarským způsobem nakládáno se všemi zrušenými kláštery v Čechách a na Moravě. Což divu pak, že národ náš o vzory umění a o spisy učené oloupený klesal. Nejprve mu památky umělecké a poklady knih drancovali a pálili Táborové a jiní Husité, na to poklady umění a vědy odváželi loupeživí Švédové a konečně, co zbylo, nemilosrdně ničili Josefinští drábové.

Velmi poučný jest také článek od téhož spisovatele »Staré obrazy Velehradské«, »Biografie Josefa Malého z Vyzovic, opata Velehradského« a »Hrob sv. Methoděje, apoštola slovanského«. Každému bude také milá korespondence státníka knížete Lva Sapiehy se sv. Josafatem, kterou podává Ant. Rejzek T. J., z níž jde na jevo i pokora světcova i tichost, ale zároveň energie a odhodlanost, brániti práva sv. Církve. S obvyklou důkladností popisuje farář Jan Halouzka působení P. Methoda rytíře Halabaly.

Právem se může říci, že smí býti Morava hrdá na svůj Sborník Velehradský.
Dr. A. Lenz.

Jan z Jenšteina, třetí arcibiskup pražský. Napsal prof. J. Ježek. Hlasy katol. spolku tiskového roč. 31. číslo 1. — Arcibiskupa Jana z Jenšteina, praví spisovatel v předmluvě, líčí naši spisovatelé jako světáka (na př. Jirásek: Mezi proudy), on však chce jej předvésti lidu netoliko hřešícího, ale lkajícího. Pocházel z obce Jenšteina u Brandýsa, studoval na několika universitách a stal se po smrti strýce Jana Očka z Vlašimi v Praze arcibiskupem; byl nejprv světákem a přítelem krále Václava IV.; r. 1380., kdy za panujícího moru uvržen byl na lůžko, úplně jej změnil, od té doby želel svých hříchů. Ještě mohutněji působila na něho náhlá smrt zesvětačelého arcibiskupa Ludvíka v Magdeburce; od té doby býval nejraději o samotě, na hradech svých Roudnici a Helfenburce dlel v úzkých komůrkách, postil se, mrskal své tělo, celé noci probděl na modlitbách; rozdíl hojně almužnu, byl horlivým ctitelem velebné Svátosti, po jejímž přijetí několikrát z nebezpečných chorob ozdravěl, ke cti Rodičky Boží zavedl svátky »Navštívení Panny Marie« a »Panny Marie Sněžné«, za něho pokročila značně stavba chrámu sv. Víta, ujímal se selského lidu proti vrchnostem, trpěl mnoho pro spravedlnost od krále Václava i od duchovních sborů, až dán byl do klatby. Obšírně tu líčeno jeho utrpení stran obsazení kladrubského opatství, jež chtěl Václav IV. míti biskupstvím, aby tam usadil Hynka Pluha z Orlice, jehož v Pomoranech za biskupa nechťeli; mnoho proto snášeti musil, až se odebral do Říma, aby na surového krále žaloval. Ale Václav IV. vždy si dovedl nakloniti papeže. Konečně vzdav se pražského arcibiskupství, byl povýšen na patriarchu alexandrijského a zemřel v klášteře sv. Praxedy. Počítá se mezi domnělé svaté; již za života jeho modlitbou udušen oheň, zažehnáno sucho atd. — Zase důkaz, že před Husem nebyli všichni kněží zpustlí, jak se hlásá, ano svatí. Dílko jest výtečnou apologií katolické církve před vypuknutím bouří husitských.

Václav Pokorný.

Almanach na rok MCM, uspořádali Viktor Dyk, Karel Kamínek, Arnošt Procházka. Nákladem vydavatelstva Moderní Revue. Tiskem Em. Stivína. Praha. Cena 1 K. 50 h. Na obálce nahá žena trhající plod se stromu. Almanach je vlastně kalendářem, neboť v předu otištěno na šesti stranách kalendarium s katolickými svátky. Prohlížíme-li obsah tohoto kalendáře, seznáme, že v kalendářní literatuře jsme v Čechách, dik nejmladším počtům, už tak daleko pokročili, že máme aspoň dle zábavné části jeho kalendář čistě pohanský. V almanachu M. R. jest od 21 spisovatelů 25 příspěvků veršem a 4 prosou. Zastoupena je tu nejmladší generace a nejmladší směr. Otokar Březina, K. Egor, Josef Holý, Vladimír Jelovšek (Chorvat v Praze žijící, který v Almanachu podává českou báseň Ver Sacrum), Karel Babánek, Jiří Karásek, Jiří Karmán, Emanuel šlechtic z Lešehradu, Augustin F. Lubas, Stanislav K. Neumann, Viktor Dyk, Jan Opolský, V. Otomar, Vilém Peča, František Soldan, Karel Engemüller, Antonín Sova, Otokar Theer, Zdeněk Tlamic, Karel Toman a Jan z Vojkovic. Nejlepší prací jest báseň Březinova: Čas. Ostatním skorem všem jest podkladem láska k ženě, účelem ženy klín (Ot. Theer), a na vše se pak zapomíná ve víně a v místnostech, kde pije se opojný nápoj (V. Otomar). Jen Jiří Karásek praví o sobě:

»Já básník, jenž jsem vždycky mimo šel,
rád ironický chvalo zpěv bych pěl« (str. 31).

Avšak sám v básni té (das Ewige Weibliche) doznává: »Dlouho nás ssály bílé Dalily.« Ve 22 verších nahromaděna tu slova: smyslnost, chlípny ret, žár pudů, nahota těla, lůžka smilná, vilné kočky, pohlaví, jedy, opia, hašíše, horké štávy a několikrát opakováno: Evae. — Karel Toman (Siesta str. 77.) vidí v ženě pouhé zvíře:

Dvě smyslná zvířata,
žena a kočka,

se dráždí a žena hladíc srst kočky mluví:

Tys matka. Samice. Kojíš.

Já také.

Co teď nám po mláďatech.

Možná, že některá žena tak mluví o svém dítku, ale p. Toman jistě nikdy nepozoroval kočku s koťaty, ta bohužel mnohé moderní matce by mohla být příkladem. Že básník zapomíná na duši člověka, není nám divno, čteme-li na str. 43. v povídce o sentimentálním krokodilu (Viktor Dyk): »Duše už dávno ztratila nesmrtelnost.« Kdo zapomíná, že člověk jest obrazem Božím, ten snadno staví sebe i jiného na roveň k zvířátku. Když tak se mluví o duši, jakou tato může mít cenu a jak váží si náboženství? Kristus jmenován tu pouze »Nazaretský« (Ant. Sova: Kofist duše. Str. 68.) a básník Ot. Theer (Transatlantis str. 74) dává duši svou věčnému zatracení.

»Za cenu věčných muk ať takto zhynu:
by se mnou poslo všechno, i moji cestující,
i zlato, až bych klesal v tůň staletími tlící,
v tmě noci, v šturmu signálů, pod florem komínů.«

Témuž v básni Hallucinování (str. 72.) všechno baží po nahém prsu ženy, a jedni prý touhu po ní utápějí ve víně,

»a druzí v klášterech, kde Maria se stěn kývá,
o nemožné své lásce za hranicemi těla.«

Kdo v nesmrtelnost duše, v odplatu po smrti nebo v trest nevěří, ten snadno oslavuje Satana, jak na př. Jiří Karmín v práci: I přijdou proroci, na str. 33., kde praví.

»Až Satan — Slitovník si pozve k stupňům chrámu
rouhačku bezbožnou k vítězné souloži ...

neb dopouští se blasfemií a urážek, jež zde ani opakovati nechceme, jako Stanislav K. Neumann ku konci básně Salome, kde uráží čistotu a svatost Jana Křtitele.

Do dalšího hlubšího probírání jednotlivých básní, kde na př. básníkovy dумы »usedly na šnilý pařez a civěly v prázdno«, (str. 36.) nebo kde z básníkovy srdce »hnilobný puch ven se lije, jeho nohy kopat znají a jeho ruce škrtit chtějí« (Vil. Peča str. 55.), pouštět se nehodláme.

Almanach určen je patrně jen pro úzký kroužek čtenářů Moderní Revue a ctitelů osobních, a pochybujeme, že dostane se v širší veřejnost. Bylo by to také smutné. Že taková otrava se vůbec do literatury dostala, toho jest jen upřímně litovati.

Kšk.

Dědictví Maličkých na r. 1899. č. 43. Pořadatel Jos. A. Šrůtek. — I. Po letech, čili: Rodina Vinařických z Vinařic. Obraz ze života 17. století. Dospělejší mládež vypravuje Josef J. Váňa, učitel v Habrech. — II. Královský sirótek. Divadlo ve 2 jednáních. Pro mládež napsal František Pilbauer, řídící učitel v Neškaredicích. S 2 obrázky barvotiskovými. Tisk bisk. knihtiskárny v Hradci Králové.

I. Povídka Váňova nevyniká snad novou invencí, ale čte se hezky. Vypravuje o hraběti Vinařickém, který na cestě přepaden byl lupiči, ale ušel živ. Mezi bojem s lupiči poslal sluhu Lyona se synáčkem pryč. Lyon spadl se skály, zabil se, hocha našel myslivec, donesl domů a vychoval se svou dceruškou. Hrabě po letech koupil panství ono, kde jeho syn byl vychován a poznal ho, když v boji s pytláky, nepoznaného otce háje, byl raněn. Uzdraveného zasnoubil s myslivcovou dcerou. Takových ztracených a zase nalezených princů bývalo plno. Zde nepadá tedy děj tak na váhu, an nepodává nic nového. Ale za to podává knížka dosti dobrý obrázek o selských bouřích, utiskování poddaných pány, francouzských úkladech proti Leopoldovi císaři a vůbec o kulturním stavu té doby. Co do slohu mohlo leccos napsáno býti správněji, češtěji. Na př. slova imposantní, universální, všelidskost — a jiná taková abstrakta neradi vidíme v povídce české vůbec, tím spíše v povídce pro mládež. Věty: »Nejevila obyčejnou klidnou mysl, veselou náladu a živé účastenství ...« a jiné takové věty jsou ducha nečeského. Duch německý zalezl nám do per a kalamářů z našich žurnálů. Nedovedeme pomalu ani promluvit, abychom nezatrhli českými slovy do německé frazelogie. Ku chvále p. spisovatele však budiž řečeno, že vypra-

vuje hezky plyně a že dovede děj dosti hezky motivovati, tak že i ta messajliance s myslivcovou dcerou ani nepřekvapí.

II. Divadélko Pilbauerovo je hezoučké. Líčí vysvobození královce Václava z rukou Braniborského Ottý. Zpěvní úložky dětí, komická figurka malého Jeníka, který každému nabízí svou buchtu s mákem, sirota Ludmíla, která Václavovi pfeje, a její strýc, Václavův hlídač, jsou postavy jak pro děti srozumitelné, tak i důsledně načrtnuté. Moralisující živel — žebrák Vít — vystupuje skromně a případně. Literatura pro mládež rozvila se do šířky nad míru, ale dobrotou obsahu i formy leckdy neuspokojuje.

Podíl Děd. Mal. na r. 1899. patří mezi lepší kusy tohoto literárního druhu. I ty obrázky jsou hezké. Jen na druhém by měl starý Vinařický vypadati staře a nikoli jako nějaký mladý junák. Co se podává dětem, má býti důkladné, důsledné, jinak mladí ti filosofové uči se záhy mysliti si, že netřeba vůbec důkladnosti a pečlivosti. Přejeme »Děd. Mal.«, aby stále se šířilo i pokračovalo.

Fil. Šubr t.

Zvonečková královna. Zapomenutý příběh pražský od Karoliny Světlé v sebraných jejích spisech. V Praze, 1899. J. Otto, nakladatelství. — U příležitosti úmrtí K. Světlé vyšla jedna ze starších jejích prací, romantická »Zvonečková královna«. Bizarní název její odvozen od pěti zvonečků, jež připevněny byly k pěti hvězdám, obklopujícím hlavu sv. Jana Nep., vymalovaného na starém pražském domě nynějšího Karlova náměstí; ty při každém zavání větru vydávaly harmonické zvuky. Kolem obyvatelů zmíněného domu otáčí se celý děj. Majetnice jeho, paní Nepovolná, která zažila rodinnou katastrofu, hostí v něm P. Inocence, jednoho z rozptýlených Jesuitů po zrušení klášterů Josefem II. Pod rouškou zbožných katolických snah stává se nástrojem jeho intrik, do nichž též zapřádá svoji vnučku Xaveru, vynikající krásou, a chce připraviti půdu k návratu řádu Jesuitského. V té době povstávají nositelé svobodářských myšlének francouzského revolučního hnutí, jichž pěstitelem v Praze se stane Klement Natterer, syn císařského komise. Jeho bratr Leokad pocíti náklonnost ke Xaveře, ale jako obět intrik stane se k vyššímu přání knězem. Klement, jenž zprvu Xavery se stranil, aby ji získal pro své záměry, počne se stýkati s ní, zasvěcuje ji v nové liberální směry, až mezi nimi vznikne poměr lásky. Ale Xavera ho zradí, udá ho k radě P. Inocence jako strojitěle podvratu, on propadá smrti — Xavera se z toho zblázní.

Účelem této knihy jest, vyličiti v příznivějším světle nové myšlenky z Francie vycházejících hesel: »Egalité, liberté, fraternité«, působení řádu jesuitského však zobraziti ve světle nejtemnějším, spojití pak první v příznivém, druhé v nepřínivém poměru s kulturním vývojem národa českého. Nepředpokládá katolický čtenář, uváží-li střízlivě a rozumně celý děj, jeho vůdčí myšlenku a charakteristiku osob, právem a důvodně zalekne se tendenčního směru tohoto románu. Vždyť z celého vyzírá snaha, realizovati v osobách všechny ty předsudky proti řádu jesuitskému, obviniti jej z nekalého zneužívání důstojnosti kněžské (str. 51, 52, 53) a stavěti vyznavače katolicismu na pranýř jako pokrytce, lháře, mámiče lidí (str. 63 se svatokupectvím, str. 69 s pokryteckými modlami, str. 162 s blasfemií v modlitbě k P. Marii, str. 203 s hrabivostí kněží). Zde sneseno na Jesuity vše, co kdy proti nim bylo vymyšleno, ano i zneužívání zpovědnice k politickým záměrům (str. 51). Neschází tu jejich intrikářství, jež má Xaveru a její lásku za nástroj svých snah, za lákadlo k provedení nekalých úmyslů, krásu její má býti přitažlivostí posluchačů na kázání (str. 54.) a průvody, stvrzuje se tu jejich výchova pokryteckých modlářek. Připisuje se jim úskočnost, lest, úloha udavačů (str. 194). Podobná taktika u českých febronianistů, kterou chtěli té doby paralyzovati vybájené politické snahy Jesuitů v osobě Klementa, jeví se objektivně v ději daleko bídější, přece však jest jejich jednání líčeno jako zcela dovolené, ano prý i nutné. Jak mnoho tu jedovatých stfěl mezi řádky proti všemu, co je katolického! Sama »Zvonečková královna«, z počátku líčená jako pravá katolička, přeměňuje se v ději v monstrum tak zvaného jesuitismu, jenž má býti na její osobě v celém rozsahu do jednotlivostí znázorněn právě jako u její babičky, paní Nepovolné.

Úkolem každého spisovatele jest, pěstovati vedle ostatních ideí hlavně i d e u p r a v d y, tedy i podávati jasné i stinné stránky doby a jednotlivých stavů, tedy i duchovního, osob a poměrů, ale dle pravdy, a tcho zde není. Vždyť katolická mravouka ukládá knězi povinnosti ve slovech: »Sacerdos pro Christo legatione utitur« (Ef. 6, 20). Žádá na něm: rectam intentionem, t. j. desiderium sincerum vacandi gloriae divinae et salutis animarum. Nevěděla-li

autorka, že církev odsuzuje takového kněze, který by jednal v duchu P. Inocence a jeho činy pokládá za hřích? Stejně neschvaluje jednání laiků-věřících, jako jest »Zvonečkové královny« a pí. Nepovolné. Jaké mají být actus charitatis erga Deum u kněží i laiků, o tom nás poučují spisy sv. Alfonsa, sv. Tomáše, sv. Františka S., sv. Bonaventury a Augustina. Obrátíme-li se pak po výtce k řádu jezuitskému, musíme čísti nestranné dějepisce té doby, v níž, t. j. kolem r. 1790., se děj odehrává. Ti nám povědí, že bylo tehdy mezi Jesuity mnoho učených a vlasteneckých kněží, kteří před tím od r. 1622. vyučovali na universitě a měli v Čechách 13 kolejí. A ti by byli nepřátelé vědy? Jesuita Václav Štajer se svou matkou založil z vlastního majetku »Dědictví sv. Václava«. Bohuslav Balbín, syn z rytířské rodiny české, putoval po vlasti, sbíral a spisoval všechny památnosti domácí a pokládá se za nejlepšího historika té doby; dále Tomáš Pešina z Čechorodu, jenž se pilně zabýval dějinami vlasti a heslem měl, že každému náleží vždy a všude jen k tomu prohlédati, čím by vlasti své mohl prospěti a k dobrému jejímu pomáhati. Jesuité, učíce ve školách, přijímali tam také chudobné synky selské a s duchovenstvem světským udržovali jedině té doby jazyk český ve chrámech. Byli pak v řadách oněch mužů, kteří později probouzel český národ k novému životu. Proč tedy vybájená osoba P. Inocence má vrhati stín na celý řád?

Hledá-li autorka v minulém století osoby s jasným uvědoměním národním, našla by jich v druhých stavech poskrovnu. Bude-li měřiti spravedlivě, shledá, že lásky k české věci v minulém století najde skoro nejvíce u duchovenstva, nevylučujíc ani Jesuitů, mezi nimiž šlechetní vlastenci jako jasné hvězdy září. Je-li líčen Klement jakožto pěstitel vědy, jenž Xaveru, jako nástroj nevědomosti od Jesuitův udržovaný, chce uvést ke zdrojům poučení a vědy, proč nezmiňuje se objektivně autorka, že právě v řadách Jesuitů byli nejpilnější pracovníci vědy, nejvzdělanější mužové, kteří učili své žáky mysliti a rozumem pracovati. Práci Jesuitů, směřující proti proudům atheismu, přicházejícího tehdy z Francie do Čech, kdy nastala tam práce encyklopedistův a tajné společnosti »illumínátův«, uzná rozumný myslitel za svatou povinnost jejich jako katolických kněží, aby byli obranci pozitivních pravd theismu. Ostatně byl beztoho tehdy národ český veskrz zbědovaný a zemdlený tolikerými boji, že bylo hříchem, strhovati jej v nové revoluční boje, pod pláštěm svobodomyslnosti, po příkladě Francie; v těch by byl býval ve své existenci na dobro ubit. Jako kontrast proti P. Inocenci v nepřírozeně připojeném závěru podává autorka svůj ideál kněze v osobě Bernarda Bolzána.

Vypravování její jest prosté, místy rozvláčné. Úprava knihy je vkusná. Titulní list ozdoben portrétem dívky, představující »Zvonečkovou královnu«, jehož obrubu tvoří patero zvonečků.

Uznávajíc jinak i oceňujíc zásluhy K. Světlé o české písemnictví a jako Češky o věc národní, nemůžeme přes to pochopiti, kterak mohla jako katolička vésti péro své k sepsání tendenční »Zvonečkové královny«, s kterou i mírné stanovisko katolické nikdy nám nedovolí se smířiti.

Vlastimil Hálek.

Boj s kapitálem. Román od Otakara Červinky. »Libuše« č. 1. R. 1900. Nákladem Fr. Šimáčka. — Tímto románem zahájila »Libuše« nový ročník letošní. Možno nazvati jej vším právem románem »sociálním«, po výtce »česko-sociálním«. Vůdčí jeho myšlénkou jest zobraziti, jak ve příčině zužitkování kapitálu pozadu stojí český živel proti druhým národům. Chce-li pak se některý probuzený duch podnikavě vzepjati ze středu jeho, jak trpký boj musí prodělati, což dobře označeno ve výsměšné odpovědi rumburského věfitele na prosby tonoucího českého muže na str. 49.: »Warum helfen ihnen ihre Čechenbrüder nicht?« Děj jest protkán též ukázkami některých hlíz sociálního života. Jakkoli jest méně složitý, postupuje bystrým chodem bez rozvláčnosti, což jest jeho předností. V líčeních brán jest veškeren ohled k náboženskému životu českých rodin, jednak ve výzdobě domácnosti (str. 4. a 8.), v rodině (str. 5.), v řádném manželství (str. 69.), jednak u výchově dívek v klášteře (str. 55.) i ve sváteční návštěvě chrámu (str. 112.). Stejně vede si autor i v reflexích na str. 10.: »Ano, byla veliká víra našich předků, a proto vítězivali vždy;« dále též v dialogu o smrti a věčnosti (str. 134.). Charakterisován zde dále často vyskytující se poměr tovaryšského úředníka k dělnici, s níž má nemanželské dítky. Jej poměr ten sanovati řádným manželstvím, vybízí feditel slovy: »Sám farář mne žádal, abych na vás působil.« Dostane však trpkou odpověď: »Pan farář! Málo mi na tom záleží, zdali ty své ceremonie nad námi udělá. Proto svazek náš nebude ani světlejší,

ani trvalejší. O této frázi v poměru k povaze mluvčího není možno zatím podat úsudek vzhledem k tomu, že nemáme posud v ruce II dílu románu, z něhož snad více vyniknou rysy charakteru účetního Kůry, jež v I. dílu jsou ještě nejasny. — Jest sice pravda, že tento pokus sociálního románu v českém písemnictví nedosahuje výše subtilního propracování podobných románů jiných literatur, ale nicméně zasluhuje uznání a dosti uspokojuje, an se pohybuje v našem národním ovzduší a reprodukuje mnohé praktické myšlenky národního hospodářství českého.

Vlastimil Hálek.

Naši mládeži. Obrázková kniha pro menší i dospěléjší děti. Za pomoci vynikajících pedagogů sestavil A. Pravoslav Veselý. V Praze 1900. Nákladem časopisu »Zář«. Tiskem dělnické knihtiskárny v Praze. Cena 1 K 80 h. — Knihu tuto považujeme za publikaci důležitou, již nelze podceňovati. Rozšíří se zajisté značně, za to ručí známá agilnost socinů, s nimiž jde i jistá část učitelstva. Již dávno před tím, než vyšla, bylo na ni upozorňováno inseráty i reklamou ve sloupcích lokálek. Sociní velice velebí práci v písni »Buď práci čest«, ale ve knize »Naši mládeži« jsou o ní vysloveny podivné názory. Předně: člověk nepracuje pro sebe, ale pro jiné. »Jen my lidé pracujeme pro jiné, dokud jsme silní a zdraví« (str. 5.). Divná to logika, která vede k úsudku, že práci se člověk neživí, nýbrž že živí jiného. Dám-li si ušiti oděv krejčímu, pomáhám mu zajisté k živobytí, a i nejvášnivější socin by neuznal za správný náhled, že tím krejčí živí mě. Za druhé: velebená práce nazývá se skoro napořád »dřením«; »víš, hochu milý, musíš dřít« (str. 7.), »my nebudeme věčně dřít (za odřihosty)« (str. 7.), »pracoval's, tatičku, pro pány, po léta dřel jsi se na ně« (str. 37.), »dělník se musí po celý svůj život od rána do noci lopotit a dřít« (str. 62.) atd.; zkrátka, definuje se zde práce jako dřina chudáka na boháče, a tím se zajisté v mládeži láska k práci nevzbudí. Proto vyznívá ta hrdost otcova v písni »Malý proleták« hodně ironicky:

»Chudičké mám šatičky,
roztrhané botičky,
jídávám chléb tvrdý.

Umím zpírat »Práci čest«,
tatínek můj proto jest
všude na mne hrdý!

Není divu, že z takového názoru o práci vzniká i zášť k bohatým. To projevuje básnička bohatý i chudý« (všichni bohatí nejsou takoví, jako se zde líčí, a každý chudý není ještě žebrákem), »bohatí ukládají chudým zákony, a dělnictvo je odsouzeno k stálému poslušnosti« (str. 30.); »o všem rozhodují jen lidé bohatší a chudí musí poslouchat a pracovat« (str. 62.). Nejlépe ovšem by bylo, kdyby byl majetek společný, neboť lidé jsou hloupí, že si dají líbit, aby někteří lidé vykopali příkopy kolem svých polí, obklopili ohradou své lesy. (Str. 31.) Vždyť »lid náš první v Evropě (Husité a Táboři) za doby středověku pokusil se o nové, lepší uspořádání lidské společnosti tím způsobem, aby všechen majetek patřil všem lidem.« (Str. 41.) »Zlatá doba nastane teprve národu našemu, až český lid zase sám bude moci sobě vládnouti a pracovati tak jako jeho táborští předkové k tomu cíli, aby zmizela všeliká nerovnost mezi lidmi a jejich majetkem.« (Str. 41.) Zde to máme černé na bílém; ta rovnost mezi lidmi a jejich majetkem by trvala dlouho! Zajisté ani do západu slunce ne. Snad se toho docílí i bez Husitů a Táborů, neboť na str. 9. čteme: »A když tedy havíři mají málo peněz, nemohou si nikdy doly koupit a budou se mít pořád špatně?« »To záleží na nich samých.« »Jak to, tatínku? Vždyť musí přece poslouchat toho, komu vykopávají uhlí.« »Ale nebudou musit vždy poslouchat. Jich je velmi mnoho a těch, kterým doly patří, je málo. A proto pfinutí jednou havíři, budou-li svorní a rozumní, své pány, aby se vzdali samotného svého práva na doly.« A jako s doly, tak to může býti i se vším ostatním, neboť dělníků je na př. v továrně mnoho a továrník jenom jeden. Je to princip násilí, který se zde hlásá. Také zde čteme (str. 58.) jakousi definici, co jsou sociální demokraté. »Kdo v chudobě své podporuje stejně chudé, pracující druhy a snaží se s nimi dosáhnouti lepšího postavení, větší volnosti a většího vzdělání pro všechny v nedostatku žijící lidi.« To je zajisté zcela mírný a široký výklad, a dle něho bylo by mnoho socialistů na světě, i mnohý ultraklerikál by se octl mezi nimi, neboť podporování chudých a školství bylo jednu dobu a částečně dosud je výhradně v rukou církve katolické. Na téže stránce (58.) nahoře však je také řeč o stávkách, které k pojmu »sociální demokraté« nutně náležejí, a kdyby se měly přidati i jiné znaky, dopadla by definice zcela jinak — mějme na zřeteli jen hledisko náboženské a vlastenecké. Aby se stát

staral o děti, to se prohlašuje za ideál. (Str. 30.) Mluví se o Švýcarsku a praví se: »Tam nemusí platit rodiče za své dítě školní plat, jako se to u nás děje, a na mnohých místech dostává ještě chudé dítě ve škole všechny školní knihy, písanky, tužky i péra, ano i boty a oběd úplně zadarmo.« Jsou mnozí otcové, kteří by za to, co za jeden večer mezi soudruhy utratí, mohli dobře pořídit školní potřeby pro své dítě na celý rok. Schází jen ještě jeden požadavek, aby stát předplácel sociálním sám jejich noviny, dodával jim zdarma tabák a platil útraty v hospodách. Článek »Život vojenský je život veselý« je úplně způsobit vzbuditi v mládeži nejen nechuť, ale i strach před vojenským stavem; máme zkušenosti, že takový strach, uměle vzbuzený, byl příčinou, že se mladíci před odvodem zmrazili, nebo dopustili i sebevraždy. Náboženské stanovisko knihy není žádné, ač není bez nárazek na církev a kněze. Poctivý-li's, buď mi, bratře, živ, aťsi víra tvá jakákoliv.« (Str. 7.) »Je-li někdo hodným člověkem, zůstává jím, ať je katolík, nevěrec, evangelík, žid nebo pohan.« (Str. 34.) Ve čl. »Beran« (str. 33) čte se, že hoši pokřikovali za evangelikem »berane« a házeli po něm kameny. Pan učitel je poučil, aby tak nečinili (a zajisté právem) a dodal: »Byly doby, že ze všeho pracovitého a v přemyslu i vědě pokročilého obyvatelstva zbyla v Čechách pouze jedna třetina; všichni ostatní byli válkami pohubeni nebo do ciziny vyhnáni.« »A proč stíhaly Čechy takové pohromy a taková neštěstí?« »Protože bylo tenkrát na světě mnoho takových lidí, jako jste dnes na příklad vy, a ti pronásledovali naše předky proto, že se hlásili k té víře jako rodiče Jíříkovi a nechťeli od ní odstoupit.« To je, ctěný pane učiteli, velmi jednostranný výklad, při němž opomenuto docela vysvětliti moment politický a dynastický. Katolíci sem na př. Fridricha Falckého proti již korunovanému Ferdinandu II. nevolali, katolíci to nebyli, kteří chtěli povaliti trůn Habsburkův. O toleranci Maxmiliána II. a majestátě Rudolfa II. musilo by se promluvit také důležité slovo. »Církev sice hlásá, že fidi se slovy a příkazy Kristovými, ve skutečnosti však to nečiní.« (str. 53.) »v celé střední Evropě řádily všude hanebnosti Jesuitů.« (Str. 54.) Článek »První odpor« (str. 52.) spočívá na neznalosti katechismu, který se ve III. a IV. třídě obecné školy vykládá. Že církev katolická je samospasitelná, tím se nikterak netvrdí, že budou zavrženi všichni, kdo bez vlastní viny nejsou údy církve katolické, právě tak, jako učení ono nehlasá, že každý dojde proto spasení, že je v církvi. Co k spasení vede, známe, protože to Bůh zjevil, ale kdo spasen bude, jedině Bohu je povědomo. To jest jedině správné učení katolické církve, které by měl znáti každý, kdo chce psáti něco, této nauky se týkajícího.

O českých dějinách je tu psáno málo: stručný životopis Komenského a dvě stati: »Husité a Táboři« a »Mistr Jan Hus«. Rádi jsme viděli, že kniha dle pravdy přiznává, že církev sama, jednotliví papežové a duchovní, i jednotliví řádové snažili se o nápravu v lůně církve, (str. 42.) jakož i že k pobouřenému lidu přidal se šlecht, u níž hlavně pohnutkou k tomu bylo ovšem bažení po statcích církevních. Jinak je ve člancích dosti velebných starých frází: o glejtu Husově, o jeho lživém zajetí, že Hus »zemřel proto, že nechťel ustoupiti od toho, co uznával za pravdu a o čem byl pevně přesvědčen. Byl tedy mučedníkem svého přesvědčení« atd. Že přesvědčení osobní může býti nesprávné, to dějiny kolikráte dokázaly, a co kdo osobně uznává za pravdu, to proto pravdou ještě býti nemusí. Bylo tisíce učenců, kteří mšili přesvědčení a považovali za pravdu, že země stojí a slunce se kolem ní otáčí, a přece to byla obrovská nepravda. Kde však jde o to, aby zvítězila práva, tam ovšem se může všelicos říci a napsati. Táboři, kdyby mohli, pěkně by se poděkovali za tvrzení. »že byli jaksi středověkými socialisty« (str. 47.), zvláště kdyby poznali poměr sociální demokracie k náboženství.

V knize jsou též mnohé věcné nesprávnosti, na př. že v Německu a Rakousku vydává zákony císař společně se svými nejvyššími úředníky státními (str. 29.), »že na českém sněmě rozhodují samí biskupové« (str. 62.). Ukázali jsme k nejdůležitějším částem obsahu a podotýkáme, že je ve knize též dosti článků pěkných a úplně nezávadných, ale ruku »vynikajících paedagogů« není nikde viděti. Při prvním pokusu, vydati knihu pro mládež se sociálním tendencí, zajisté že neostane. Můžeme se připraviti, že propaganda tohoto druhu půjde dále. Alespoň již nyní oznámili, že brzy vyjde brožura či leták, obsahující apel k mládeži. Pobídka pro nás, abychom i my byli čilými a nestyděli se za to, čemu se spílá »klerikalismus«. Jestli už nějaký ten »ismus« půjde našemu lidu k duhu, bude to věru spíše nenáviděný klerikalismus nežli rozpínavý socialismus.

»Mír«. Mezi kalendáři pro r. 1900. vyšel v II. ročníku též »Mír«, s nevinným názvem »kalendář pro český lid«, ačkoliv jest určen pro vyznavače svob. reform. evang. církve. Vedle článku o beatifikaci Husa shledáváme se tu se stručnými povídkami chatrné ceny. Ráz jeho jest směr přísně náboženský dle učení svobodné reform. evangel. církve. Doporučuje rozšiřování letáků nákladem »Mladého křesťana«, spolku mladíků v Praze, Petrská ul. č. 23 vydávaných, na pf. »Jak umíral mistr Jan Hus«, »Vždyť jsme jen jednou na světě«, »Česká otázka« atd. Traktátky jsou po 2—4 hal. Za pět let rozšířilo se jich více než 160.000 výtisků. Budiž podotknuto, že konfese svob. reform. evangelická jest státem rakousko-uherským neuznaná, a vyznavači její vedeni jsou v občanských matrikách u politických úřadů jako »bez vyznání«.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Komitét pro uspořádání slavnosti na konci století (uctění Spasitele našeho Pána Ježíše Krista) žádal sv. Otce, aby poslední noc r. 1900. sloužena byla slavnostní mše svatá; sv. Otec nejen že k tomu svolil, ale nařídil, aby poslední noc již r. 1899. oslavena byla zvláštní půlnoční mší sv. — Když před 22 roky sešli se kardinálové sv. římské církve ke konklave nevěděli, že 68letému kmetu, ozdobenému tiarou, bude popřáno slaviti a ohlásiti jubileum sv. roku 1900. Sv. Otec učinil tak bullami »Properante ad exitum«, »Quod Pontificum« a apoštolskou konstitucí »Aeterni pastoris«. Dne 14. prosince konána veřejná konsistoř, v níž Lev XIII. slavnostně promluvil o významu sv. jubilejního roku a otevření bran u sv. Pavla, v Lateránu a basilice Liberiatenské, kdežto sv. Otec sám otevře bránu milostivého léta ve velechrámu sv. Petra. Posledně byla brána u chrámu sv. Petrského otevřena roku 1825. papežem Lvem XII. Dne 19. prosince byla brána u přítomnosti architekta Schneidra, majordoma, prefekta papežských obřadů, švýcarské stráže a stavitele zedníky bourána; první cihla vytažena o $\frac{1}{6}$ odpol. Před 6. hodinou vyňata mramorová urna se znaky papeže Lva XII.; dále nalezeny dva zlaté růžence, 56 bronzových, 40 stříbrných a 12 zlatých medailí; byly v tobolce z růžového damašku. O $\frac{1}{8}$ přijal sv. Otec majordoma a prefekta obřadů ve slyšení, aby mu podali zprávu o průběhu bourání brány a učiněných nálezích. — Dne 23. prosince plnil se Řím od rána do pozdní noci cestujícími a poutníky, které přivázely dlouhé vlaky, Kočáry, soukromé i najaté, hemžily se ulicemi; všude plno ruchu a šumu, v němž mísilo se provolávání prodávaců časopisů, kteří nabízeli za jeden sold popis a pořad slavností a obřadů. Přival lidu byl obrovský. Dvojí vojenský kordon měl tuhou práci, aby odolal návalu těch, kteří neměli vstupenek. Velebné bylo okamžení, když zahlaholily veškeré zvony Věčného Říma, od bronzových obrů Vatikánských až k nejmenšímu zvoncečku skromné oratoře. Velikolepé obřady nebudeme blíže popisovati. »Kdo viděl«, píše římské listy, »celý ten nádherný průvod, v němž krácel sv. Otec, v levici máje svíce, pravici žehnaje na vše strany, ten, co živ bude, obrazu toho nezapomene.« — Na památku prohlášení sv. roku v Římě ražena byla též pamětní medaile; na jedné straně jest obraz sv. Otce s vyraženým rokem Jeho pontifikátu, na druhé obraz sv. brány, nad níž vznáší se oblak, z něhož nachyluje se Spasitel. Kolem čte se: Venite ad me omnes — Haec est porta domini. — První poutníci, kteří se dostavili do Říma za příčinou jubilejního roku, byli Vlaši, jak je přirozeno. Přišlo mnoho katol. spolků se svými prapory, jimž sv. Otec požehnal. Po nich dostavili se Němci, osadníci Říma a okolí, celkem přes 2000. Mši sv. sloužil kard. Missia z Gorice a měl pohnutlivé německé kázání. — Dle zpráv »Osservatore romano« dostal sv. Otec v novoroční době telegramy a blahopřání od panovníků, vévodů, knížat, vynikajících osobností z Evropy a celého světa, i z nejvzdálenějších končin. Katolické dělnictvo italské věnovalo sv. Otcovi v upomínku na jubilejní rok překrásný zlatý kalich. Dělnické deputaci odpověděl sv. Otec ústy svého tajného komořího Msgra Misciatelliho slovy dýšícími láskou k dělnictvu. Jubilejní rok je novým důkazem lásky a úcty, již se těší sv. Otec po celém světě, a již neumenší hydra záští, závidy a nepřátelství.

Česká revue. Ročník II. Část hlavní nepřináší obšírných pojednání vědeckých, ale články essayistické, což pro revui jest příhodnější, při tom patřičný

má zřetel ku současným událostem a zjevům kulturním. Rozhledy obznamují nás s veškerými obory lidského vědění a snažení, při čemž referenti věcně si vedou, tak že není co vytýkati. Rozhledy politické obstarává p. Penížek, který nemůže potlačit své sympatie ku svým bývalým (?) souvěrcům (dal prý se »drobátko pokřtít«, jak ta národní píseň praví). Doporučuje nám jednání se židy »po dobrém« (str. 879.) Sympatickou jest nám Merhautova práce »Hostýn«. Teprve když bezmezná důvěra k tomu, jenž seděl tam (ve zpovědnici), prostředník na místě Božím, rozehtála jeho srdce, . . . tak že poklekl, pokořil se a vyznal před Bohem svůj hřích, teprve pak požívá mladý muž manželského štěstí se svou věřící chotí. Vhodně umístěna v čele čísla 12. Mužikova báseň »Mír«, která jest ostrou satyrrou na konference míru. Když však v básni této přečetli jsme verše:

Hlasý Říma.

»Ať zhyne plémě Hugenotů!
Čert nasadil nám onu rotu,
Viklefy, Husity, Luterány
a odbojné republik pány!
Jen na ně mečem svěceným,
kříž ostrý v šlje ryjme jim!
Však jenom zchytřa! Modleme se!
ať za vítězství k nebi nese
se naše hymna! Oremus
Buď proklet Luther, Kalvín, Hus!

tu jsme se již nepodivili, že mezi hlasateli míru neuveden hlas nejvznešenějšího hlasatele pokoje — Lva XIII. Liga † 3.

Vraždění. Pod tímto nápisem uveřejňuje Josef K. Šlejhar v »České Revue« studii z pobytu na vsi. — V hospodě mluví se (č. 3.) o člověku, který stěhl na svého nepřítele, ale ani v nejmenším ho nezranil. mnoho-li asi za to dostane. Shodli se v tom, že tak asi deset let. Krupaš Bašta, nejzbožnější člověk ve vsi, (nosil s sebou růženec do hospody), myslí, že bude odsouzen »Na dosmrti.« — Ale náš pan kaplan, mladý, energický, přesvědčivý člověk, zahlaholil sonorním svým altem: — »To vše ještě nestačí. Oběsit takové zblůžníky, oběsit, to jest jediný prostředek, aby lidské zlovůli byla učiněna přítrž. A jaksi unášen svým křesťanským předsevzetím, pojal do hrsti sklenici a před sebou ji povznášej, zrovna vášnivě v jakési kazatelské extasi opětoval: — Jen oběsit, to je to pravé a zjednané bude klid . . . Jakoby to sám Kristus mluvil.« — Taková slova vkládá p. Šlejhar do úst knězi! Ačkoliv ta studie jest hrozně realistická, zde skutečnosti neodpovídá, neboť kněze, který by takto v podobném případě mluvil, ani p. Šlejhar nenajde. Jest to také vraždění, ničení vážnosti kněžského stavu. L † 3.

Un Siècle. — Pod tímto titulem počal koncem m. roku nakladatelský závod Goupilův vydávati stkvostné ilustrované dílo o století XIX. Budou 3 svazky ve 4°. Se stanoviska politického, intelektuálního a náboženského má býti podán obraz končícího právě století. Křesťanský ráz celého díla zaručují spolupracovníci. Každé pojednání svěfeno kompetentnímu odborníku. Obsah bude tento: Století národnostní. Etienne Lamy; — Zemědělství. Jean Brunhes; — Otázka sociální. Hrabě de Mun; — Politické proudy století a stanovisko Církve římské. Georges Goyau; — Vlady. Henri Joly; — Tisk. Eugène Tavernier; — Výchova. Mgr. Péchenard; — Vědy fyzikální a chemické. Bernard Brunhes; — Vědy zeměznanécké. De Lapparent; — Literatura. Brunetiere; — Umění. Pératé a Bellaigne; — Boje katolické Církve. Georges Fonsegrive; — Vnitřní život Církve. Mgr. Touchet; — Závěr: K jednotě. Kardinál Perrand. — Bude to dílo zajisté velmi cenné. Vojtěch Kameš.

Ze zemí slovinských. »Jeruzalemsko romanje« (pout) jest název cestopisu do Sv. země, který sepsal J. Zidanšek (200 str., 40 kr.). — »Katoliško tiskovno društvo« také minulého správního roku si vedlo statečně. Podporovalo též »Slovence« a »Domoljuba« a »Glasnik«, založilo »Knjižnici za ljudstvo«, v níž vyšel první svazek »Zadruga in njihovi nasprotniki« od Dr. Kreka. Brožurky se málo scházejí, ač by jich bylo velice potřebí. Jednatel upozorňuje na brožurky Opitzovy a Wetzelovy a vyzývá členy, aby je zpracovali. Uvádí pak slova sv. Otce k italskému kazateli Zachimu r. 1894.: »Otče, pište články.

Ty přinesou ještě více užitku než kázání; neboť, kam nesáhá slovo kazatelovo, tam najde cestu časopis. Časopis čtou také lidé, kteří nechodí na kázání. Družstvo vydalo mnoho spisů, na př. »Veliki katekizmus«, »Zgodovina (dějiny) slovenskego slovstva«, »Vodilo otrokom Marijinim« (rukověť dítkám M.) atd. Kromě denníku »Slovenec« a »Domoljuba« tiskne se v katolické tiskárně měsíčník »Dom in Svet«, čtvrtletník »Katoliški Obzornik«, »Glasnik«, »Vrtec«, »Angelček«, »Krščanski detoljub«, »Ljubljanski škofjski list« a »Zgodovinski Zbornik«. Též vydalo družstvo pohlednice a různé tiskopisy. Nové tiskářské a knihvazačské místnosti jsou již hotovy. V novém oddělení bylo zavedeno elektrické světlo, ve všech místnostech pak ústřední topení, v knihvazačství pak plyn. Nový tiskářský oddíl vyžadoval nákladu celkem 11.321 zl. Dva nové tiskářské stroje byly zakoupeny, a to veliký za 4185 zl. s elektrickým motorem za 728 zl., malý za 15.000 zl. a jeho elektrický motor 309 zl. Na lonské opravy a zařízení dáno bylo celkem 20.000 zl. Celé družstvo velice prospívá a má pro katolickou slovinskou literaturu rozsáhlý význam. — Biskup ostrova Krku založil tiskárnu, která již utěšeně pracuje. — »Vinjete« jest název sbírky básní mladého básníka Cankara, který svými pracemi obrací na sebe velikou pozornost. Jest naděje, že časem stane se nejlepším slovinským básníkem. — Dne 17. září se konala ve Št. Vidu u Lublaně 100letá památka narozenin Blaže Potočnika, výborného kněze a spisovatele, jehož heslem bylo: Vše za víru, vlast a císaře. V Št. Vidu byl 40 let farářem. Napsal mnoho modlitebních knih, skládal písně i nápěvy k nim. Biskup Slomšek o něm tvrdil: »On umí nejlépe v pravém církevním duchu psáti.« Psal »Pratiku«, přispíval do »Čebelice« (Včely) a »Zgodnje Danice«. Jeho zásluhou se konal r. 1869. největší slovinský tábor ve Vižmarech, k němuž přišlo více než 30.000 účastníků. — Kanovník a profesor mariborský, Dr. Ivan Križanič, vydal právě první díl svého výkladu nového katechismu s názvem »Razlaga novega Velikega Katekizma« vlastním nákladem. Tento díl obsahuje výklady o víře, apoštolském vyznání víry, o naději, modlitbě a přikázáních. Stran 335, cena 3 K 20 h. Fr. H. Žundálek.

Ivan Tkalčić. Čtyřicetileté jubileum spisovatelské jeho činnosti. Naši chorvatští pobratimové mohou s hrdostí čítati své kněze mezi nejzasloužilejší muže o vlast a národ. Obětavnost chorvatského kleru nejjasněji září na poli kulturních snah, ve kterém směru přemnozí ze synů Chorvatska získali si nehynoucích zásluh. V kruh těchto nadšenců a neunavných pracovníků pro blaho a čest rodného lidu náleží též Ivan Tkalčić, jenž v měsíci prosinci m. r. slavil čtyřicetileté jubileum své spisovatelské činnosti na poli historie. Tkalčić narodil se 4. května 1840. v Nové Vsi, příjemném to záhřebském předměstí, a počal býti literárně činným již v roce 1859., napsav jako bohoslovec ve II. roce semináře historický článek »o Záhřebu, jako hlavním městě a kulturním středisku Chorvatska«. Již těmito prvotinami obrátil Tkalčić na se pozornost odborníků. Později pokusil se zdárně též ve veršování a básnické plody své uložil ve sbírce »Lipino cvieće«. Další spisovatelská činnost jeho posvěcena je historii a tu hlavně v oboru dějepisných zpráv o městě Záhřebu vyniknul způsobem neobyčejným. Maje již svým povoláním jako kněz přístup ku všem archivům záhřebské biskupie, odhalil ve svých pracích mnohé záhady a práva této diecése a vztahy její k okolním církevním obvodům. Bohaté a důkladné rozpravy jeho z různých oborů vlastenecké historie otisknuty byly ve všech takřka chorvatských časopisech; jmenujeme tu hlavně: »Katolički list«, »Vienac«, »Narodni Novini«, »Viestnik«, »Rad jihoslovanske akademie«, »Starini«, »Napredak«, »Obzor« a »Agramer Tagblatt«, z nichž každý v minulých 40 letech Tkalčićovy činnosti vykazuje řadu jeho příspěvků. Ve všech menších svých pracích přihlíží Tkalčić ku vážným episodám politických, církevních neb kulturních dějin chorvatských. Největší však zásluhu o domácí historii do daleké budoucnosti získal si Tkalčić svými monumentálními spisy, z nichž uvádíme: »Monumenta historica episcopatus Zagrabiensis« ve dvou svazcích, vyšlých v l. 1870.—1874., dále »Spomenici grada Zagreba«, pak »Monumenta historica liberae reginae civitatis Zagrabiae, metropolis regni Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae«, kterých dosud vyšlo pět objemných svazků, jimž následovati mají další, většinou již k tisku připravené. Též v oboru vlasteneckého mistopisu proslavil se Tkalčić mnohými spisy, jak svědčí objemná kniha »Poviest Varaždinskih toplica a j. »Pohlížíme-li na bohatou ruto činností spisovatelakou, již největší pruzinou byla láska k rodnému lidu a slavná minulost vlasti, nedivíme se pranic, že Tkalčić potkal se při významném jubileu svém s nadšeným uznáním všech sourodáků svých, bez rozdílu poli-

tického přesvědčení. Na důkaz těchto oblasů uvádíme zde konečná slova, kterými v příležitostném článku doprovodila »Hrvatska Sloga« ocenění zásluh Tkalčicových. Slova ona v překladě znějí: »Celý chorvatský národ u příležitosti dnešního jubilea upíná vděčně a s hrdostí zraky své k oslavenci s tou prosbou k Bohu, aby jej zachoval bodrého a statného zdravím, silného duchem ještě po dlouhá léta k radosti, útěše a chloubě chorvatského národa, jemuž oslavenec posvětil celý svůj život.« J. Třeštík.

Románové přílohy »Nár. Politiky«. V čís. 319. doporučuje »N. P.« ve snížené ceně své romány. Uvádíme jen několik názvů: Černý květ. Dcera komediantčina. Hluboké tajemství. Kejkřl Papiol. Mormonská nevěsta. Otcův zločin. Upír. Zločincův odkaz. Zločincův tajný sňatek. Zmije. Tajemství zavřených dveří. — Nezní to jako seznam knih nějakého nakladatele »krváků«? Některé románové přílohy »N. P.« svou cenou, skutečně »krvákům« se vyrovnají. L†3.

—*—

Paběrky z novin a z veřejného života.

Inthronisace J. M. ndp. Lva sv. pána Skrbenského z Hříště, knížete arcibiskupa, na prestol sv. Vojtěcha v Praze dala se s obvyklou slávou a důstojností. Jeho knížecí Milost přijel v sobotu dne 13 ledna t. r. ve dvě hodiny odpoledne do Prahy, byv na cestě z Olomouce na různých místech srdečně vítán. Do České Třebové jeli mu vstříc knížecí arcibiskupský rada Jos. Zvěřina a knížecí arcib. sekretář Msgr. Ant. Wünsch. Zastupitelstvo pražské a z předměstí očekávalo Jeho kníž. Milost na peroně státní dráhy, kdež jej pražský primátor Dr. Podlipný uvítal, a doprovodilo jej do chrámu sv. Mikuláše. Tam se již shromáždili nejvyšší státní i zemské úřady, duchovenstvo, katolické spolky s prapory a četné obecenstvo. V chrámě byli z biskupů českých přítomni: J. M. ndp. Eduard Jan Nep. Brynych a J. M. ndp. Msgr. Ferd. Kalous. U dveří chrámových přijal J. knížecí Milost a na to požehnání Nejsvětější Svátosti udělil J. M. vsdp. Msgr. Ant. Hora, probošt u sv. Víta. Ten den panoval silný mráz, příroda byla zasněžena, což dojem slavnosti jen zvyšovalo. Jeho knížecí Milost dlel první noc ne ve svém paláci, nýbrž v kapitolním domě u sv. Víta. Druhého dne, na Jméno Ježíš, uvedl imposantní průvod Jeho knížecí arcib. Milost do velechrámu sv. Víta. J. M. vsdp. Msgr. Dr. Fr. Hrádek sloužil tichou mší svatou a instalační akt vykonal J. M. vsdp. probošt Msgr. Ant. Hora. Z biskupů přítomni byli: J. Excell. ndp. Dr. Martin Říha a Jejich M. ndpp.: Eduard Jan Nep. Brynych a Msgr. Ferd. Kalous. Na řeč vsdp. probošta odpověděl ndp. arcibiskup s trůnu. Silný hlas jeho rozléhal se celým velechrámem. V témž slavném průvodu veden byl ndp. arcipastýř zpět z velechrámu do své residence. Následující týden přijímal nejdůst. Pán audience různých spolků a korporací. Družstvo Vlast vyvěsilo na svůj dům po čas těchto slavností červeno-bílý prapor a účastnilo se obou slavností četným členstvem. Když byly přijaty v pondělí, dne 15. ledna, katolické spolky ve slyšení, dostavili se za družstvo Vlast: Dr. Rudolf Horský, K. Ulrich, Vl. Hálek, Tom. Jiroušek a Tom. Škrdlé. Jeho knížecí Milosti přejeme, aby se mu v Praze líbilo a aby snahy jeho provázeny byly Božím požehnáním.

Sv. Otec Lev XIII. Sv. Otec Lev XIII. daroval půl milionů franků katolickému patriarchátu koptickému v Alexandrii pro biskupství a semináře koptické. V Kahýře zakoupen bude k účelům patriarchátu pozemek a vystavěn koptický ústav katolický. — Lev XIII. dověděl se nedávno, že se větší počet mladých Římanů chystá přistoupiti k prvnímu sv. přijímání. Aby mladým těmto duším poskytl řádné příležitosti k důkladné přípravě na okamžik tak důležitý a posvátný, kázal na své útraty ubytovati všechny, 60 počtem, v duchovním domě u »Ponte rotto«, aby zbaveni všech starostí a všedních roztržitostí, oddali se výhradně své duchovní obnově a přípravě. Sv. přijímání podával potom těmto jinochům kardinál Casseta. Duchovní tento hodnostář, jsa sám rodilým Římanem, ujímá se s velikou horlivostí zvláště římské mládeže a jest nejlepším tlumočnickem i vykonavatelem blahovolených snah Lva XIII., jemuž, jak známo, velice záleželo na zachování a ochraně mnohým nebezpečím ohrožených mladých srdcí a duší. — Sv. Otec přijal ve zvláštním slyšení ruského ministrresidenta Čarykova, který vyslovil nejvyšší hlavě katol. církve jménem cara Mikuláše srdečné blahopřání novoroční. — Brunnetière u svatého Otce. Člen francouzské akademie Brunnetière měl 31. ledna v Římě přednášku o Bossuetovi. Na to přijat byl od

sv. Otce Lva XIII., jenž si dal krátký obsah přednášky opakovati a udělil Brunnetièrovi velkokříž řádu sv. Řehoře. Sv. Otec chtěl býti osobně přítomen přednášce Brunnetièrově, která se konala ve Vatikáně, avšak Dr. Laponi ze zdravotních ohledů přiměl sv. Otce, že od úmyslu svého upustil. Přítomno bylo několik kardinálů a biskupů, diplomatictí zástupci ve Vatikáně i Kvirinále, četní italští politikové.

Pouť do Říma. Pouť do Říma pořádají katolíci z Německa v třetím týdnu po Velikonocích v době mezi 29. dubnem a 6. květnem. Výbor 46. sjezdu katolíků v Nize činí k tomu přípravy, byv k tomu ustanoven. Lze očekávati, že tato pouť bude čteně oblesána. — Poutní vlak moravský do Říma bude vypraven z Brna 20. března. Poutníci se zdrží v Římě 10 dní. Zastávky jsou v Padově, Bologni, Loretě a Assissi. Zpáteční cesta bude nastoupena asi 6. dubna. Cesta i se zaopatřením tam i zpět stojí v 3. tř. 270 K, v 2. tř. 368 K a v 1. tř. 474 K. — Také z Čech vypraven bude zvláštní poutnický vlak po Velikonocích. Přípravy k němu se konají pilně. — Z Francie chystá se do Říma několik poutních vlaků. — Z Janova přijelo do Říma 1370 poutníků. — V první polovici května bude z Uher uspořádána velká národní pouť do Říma za vůdcovství kardinála knížete primasa Vaszaryho a několika biskupů. — Uherští řeční katolíci nastoupí pouť do Říma dne 27. února se svými biskupy Firczákem a Valyim. — V též den vydají se do Říma poutníci z Tridentu se svým arcibiskupem Dr. Vallussim. — Poutníci do Říma se upozorňují, aby v Pantheoně nezapisovali svých jmen do pamětní knihy Viktora Emanuela, nebo by to bylo jakousi demonstrací proti sv. Otcí.

Jubilejní slavnosti v roce 1900. Jak doslycháme, budou se konati ku počtě Spasitele našeho na konci tohoto století v Čechách tyto jubilejní slavnosti: 1. Bude pořádána pouť do Říma brzy po Velikonocích, a to buď 17. nebo 23. dubna. 2. Bude konána pouť do Staré Boleslavi buď 1. nebo 8. července buď o svátku nebo v oktávě Navštívení Panny Marie. 3. Povede se průvod k soše Panny Marie na Staroměstském náměstí v Praze 15. srpna odpoledne, kterého se účastní pražské duchovenstvo, katoličtí spolkové a věfící lid. 4. Také se pomýšlí na pouť do Chotouně, rodiště sv. Prokopa, aby byl náležitě uctěn tento svatý patron země české. Tato pouť bude vykonána dne 2. září o svátek sv. Andělů Strážných. V měsíci prosinci, kdy 19. století chýlí se ke konci, bude uspořádána slavnostní akademie v některém z větších sálů pražských, spojená se slavnostními fečmi a hudebními i vědeckými promluvy.

P. Štefan Šrobar, horlivý, svatý kněz T. J. v Trnavě, zemřel 23. ledna t. r. Byl to upřímný syn zuboženého národa slovenského a výtečný zbožný kněz. Psával do slovenských »Katolických Novin« ještě jako světský kněz i jako jesuita. — Když redaktor t. l. díl roku 1898. v Trnavě, kdež se i náš Fr. Žák zdržoval, našel ve zvěčnělém dobrého a upřímného přítele.

Vážné biskupské slovo o katolickém tisku. Msgr. Munosy Herrera, biskup v Malahe ve Španělsku, vydal pastýřský list, věnovaný výlučně podpoře katolického tisku. Biskup píše: Nechávejte svých spisovatelů v peněžní tísní, co zatím Vaši protivníci přinášejí nekonečné oběti pro svůj tisk; až poznáte svůj blud, bude již pozdě. Bohaté dary věnují se milosrdným skutkům, kostelům i školám, ale kde najdete mezi dobrými lidmi těch, kteří by chtěli obětovat něco na prospěch katolických novin? Novináři mají více kritiků než předplatitelů: Nepodporuje-li se katolický tisk, což divu, že se lid odcizuje i kostelu, škole a dobročinným ústavům? Čeho si přejeme, jest, abyste svými penězi a svým vlivem podporovali a naklonění byli katolickému tisku, novinám v pravdě katolickým. Věru, zlatá to slova! I u nás to není lepší, ba snad ještě horší, nebo nenalezli jsme na svých cestách země, která by nábožensky tak byla pokleslá jako vlast naše. Ale netraťme myslí: neboť ne z oka smutného, ale z ruky pilné naděje nám svítne.

Josef Krasoslav Chmelenský narodil se 7. srpna r. 1800. v Bavorově, i máme letos 100letou památku jeho narození. Bylo by si přát, aby i Literární sekce družstva Vlast přiměřeným způsobem tuto památku oslavila a vůbec aby si všímala důležitých událostí životních všech národních buditelů. — Jos Chmelenský byl věrným přítelem Čelakovského a Kamaryta, a po způsobu tehdejších dali si všichni tři vlastenecká jména. Čelakovský zvolil si jméno Ladislav, Kamaryt Vlastimil a Chmelenský Krasoslav. — Chmelenský vydal různé básně a divadelní hry. Byl soudním úředníkem a skonal r. 1838. — Bavorovští rodáci

uctili již před lety památku Chmelenského, zasadivše pamětní desku na budově školní, kde se narodil. V Praze zdobí pamětní deska dům, v němž skončil. Čest budiž jeho památce!

Msgr. Vladimír Štastný. Katolicko-politická Jednota v Brně jmenovala Msgr. Vl. Štastného čestným členem. Témuz byl při odchodu na odpočinek udělen rytířský kříž řádu Františka Josefa.

Osmdesáté narozeniny bar Helferta. Baron Josef Alexander Helfert, president c. k. ústřední komise pro památky umělecké a historické, slaviti bude 3. listopadu t. r. své 80. narozeniny. Komise podá svému vysoce zasloužilému presidentu za příležitosti té nádherné album s fotografiemi všech čestných členů, členů a konservatorů.

Dar císaře Viléma katolickým. Německý císař Vilém světil posvátné místo v Jerusalemě »Dormition de la Vierge« ustavičné ochraně a správě benediktinské kongregaci beuronské. Tato kongregace, která se těší přízni císaře německého a již daroval velkolepý opatský kostel v Maria Laach, vyšle mnichy z Beuronu a Maria Laachu do Jerusalema a zřídí tam převorství.

Pro kardinála Missiu, bývalého chovance římského »collegium germanicum«, složil světoznámý hudební skladatel Perosi chorál o sv. Hermagoru a Fortunátu. Jesuita Santi našel starý akvilejský chorál; jenž ve dvanácti slokách opěvává život dotčených dvou světců, přepsal noty staré soustavy na novou a Perosi k tomu složil průvod a věnoval kardinálu Missiovi.

Nové oratorium. Kněz řádu františkánského P. Hartmann složil oratorium »San Pietro« na slova kardinála Parrochho. Oratorium provozováno bylo v kostele San Carlo de Corso v Římě, za přítomnosti vznešených osobností, četných kardinálů a biskupů. Skladba je znamenitá, instrumentace ještě obzvláště zdařilá. Solové partie zpívala pí. Eddingrová z Frankfurtu. Skladateli dostalo se veliké pochvaly.

Jesuité a vědy. R. 1887. měl senátor Ginty v »bílém domě« ve Washingtoně řeč o slavném misionáři jesuitském Jakubu Marquetteovi, který byl zván »otcem Jakubem«, který s jedním Francouzem objevil běh řeky Mississippi a zejména mezi Indiány zdárně působil. Řeč Gintyova končila slovy: »Kdekoli se zdvihá kříž, jeho milé světlo zahání tmavou noc barbarství. Proto chceme Marquetteovi vykázati místo, které mu náleží mezi největšími předními muži severní Ameriky, aby naše děti a vnuci ctili v Jesuitovi tom badatele, přitele vlasti, apoštola.«

Berlínská »Vlast« a »České Zájmy«. — Red. »Dělnických Novin« dostává již delší dobu výměnou zahraniční český časopis, berlínskou »Vlast«, i poukázali jsme nejednou v »Čechu«, v »Katolických Listech« a v našich časopisech na její zhoubný směr. Ale tak zevrubně, důkladně nebyl její obsah dosud probrán jak se stalo v »Českých Zájmech« ze dne 1. února 1900. Tam jakýsi Matyáš Radonický píše: Lvi podíl na zkáze a zpuštění zahraničních Čechů má t. zv. »Vlast«, orgán to Čechů v cizině žijících. Hájí zájmy židovstva a svým českým rodákům hlásá čirou nevěru. Tak v posledním lednovém čísle vyslovila článek, v němž nazývá Krista neznámým synem tesařovým, z kterého utvořila tradice Boha Syna. V ochranu bere Dreifussa, nemravu Zolu a vystupuje proti lidovému soudcům v Polenském procesu. Toti otravná krmě, pokračují »České Zájmy«, jež se měsíčně českým jinochům a mužům, v cizině svoji výživu hledajícím, předkládá k duševnímu ztrávení; toti ona prašivina, jež kazí, ničí a rozežírá jednotlivé, dříve zdravé údy na českém těle. — Článek pokračuje dále, my však přestáváme na těchto ukázkách a děkujeme srdečně a vroucně »Českým Zájům«, že se tak otevřené zastaly křesťanské pravdy.

Na obranu českého národa. Dosud nebyl vydán obsírnější spis, který by cizinu, hlavně Němce, poučil o národnostním boji národa českého. Tyto dny vyšel jazykem německým spis s názvem: »Der Nationalitäten und Verfassungskonflikt in Oesterreich« von Rudolf Vrba. V Praze 1900. Nákladem vlastním. Cena spisu jest 3 kor. 40 haléřů. V komisi knihkupectví Cyrillo-Methodějského Gust. Franci v Praze—I., Melantrichova ulice. Spis lze též objednat u spisovatele R. Vrby v Košicích č. 193 pošta loco. Dávejme spis ten do rukou těm, kteří český národ znají jen z jedovatých řádků »Neue Freie Presse«. Spis oplývá bohatým materiálem statistickým a má trvalou cenu pro politiky a vzdělance vůbec.

Podporujte katolickou četbu. Sv. Otec přeje si, aby v každé rodině byly noviny katolické. Slavný biskup mohučský W. E. Ketteler pravil: Katolík, který katolických spisů dle sil svých nepodporuje, nemá práva nazývat se dobrým synem Církve. Aj, jak smutno jest u nás! V Praze jest na sta katolíků, kteří myslí, když odeberají »Národní Politiku«, že vykonali svou povinnost. Ke »Katol. Listům« je dostati — jest nemožno. Zkusili jsme to před dvěma roky, rozeslavše po Praze v této příčině na 500 agitačních dopisů.

Katolické tiskárny. — Katolické tiskové družstvo v Linci zakoupilo v Gmundenu tiskárnu Lüdersovu za 54 000 K. Toto družstvo má v Horních Rakousích již 8 tiskáren, a to v Linci, Urfahru, Welsu, Štýru, Riedu, v Braunau, Gmundenu a Rohrbachu. — A jak my v Čechách bídně lezeme ku předu! S jakými obtížemi jsme na př. my dosáhli koncesi jen k omezené tiskárně! Jak to šlo těžko a kolik kamenů jsme musili odvaliti, abychom došli k cíli!

Důležité rozhodnutí. Byla praxe, když byl žalován redaktor pro ten a onen přestupek, že byl k soudu potahován i knihtiskař, ale nejvyšší soud ve Vídni rozhodl, že nedá se ze zákona odvozovati všeobecná povinnost knihtiskařova, aby bděl nad obsahem tiskopisů v jeho knihtiskárně provedených. Takováto povinnost jest pouze pro redaktora dle čl. III. tiskové novely z roku 1868., nikoliv však pro knihtiskaře, který odpovídá pouze za to, aby tiskopis řádně úřadům předložil a na tiskopis jméno knihtiskařovo, nakladatelovo, vydavatelovo a místo tisku uvedl.

Požadavky katolíků ve školství přicházejí aspoň částečně v Dolních Rakousích v praxi k platnosti; pomalu sice, ale za to jistě. Tak okresním dozorcem škol 7. a 15. okresu byl jmenován dr. Eibl, který je též profesorem při katolickém ústavě učitelů u sv. Voršily a členem výboru katol. školského spolku. Ředitelem zemského učitelského ústavu ve Vídeňském Novém Městě a profesorem též zemského učitelského ústavu ve Sv. Hypolitu byli jmenováni rozhodní katolíci, kteří jsou v katol. spolicích vefejně činní.

Proti agitacím socialistů. Na pokyn biskupa sedmihradského, hraběte Majlátha, konala se schůze katolických mužů, na které se rokovalo, jakých prostředků se chopiti proti agitacím červených občanů, jichž zhoubné zásady se povážlivou měrou šíří mezi mládež v dílnách a továrnách pracující. Porady té účastnili se baron Samuel Josika, poslanec Gabriel Josika, farář Bela Biro, universitní profesor dr. Farkas, vrchní župan hrabě Beldi, hrabě Ladislav Teleki a mnoho jiných katolicky smýšlejících vynikajících mužů. Na schůzi té usneseno zříditi v hlavním městě Sedmihradska katolický tovaryšský spolek a útulnu pro učně.

Z katechetského spolku Schůze výboru konala se v neděli, dne 21. ledna. Předseda sděluje, že jako deputace spolku při slavnostním vjezdu a nastolení našeho nového arcipastýře zastupovali spolek kol. Železný, Halbich, Šprongl, Kračmera a Pinkoševský. — Mapy pro církevní dějepis, jež sestavil kol. Provazník, vzal ve svůj náklad p. V. Kotrba. Modlitby k sv. přijímání, jež zpracoval vel. p. Janák, předložil se nejdříve k. a. konsistoři ke schválení a na to budou vydány tiskem. Výbor doufá, že ve vhodné úpravě budou případnou upomínkou na první sv. přijímání. — Další rozhovor rozpředl se o vydání vhodných pomůcek a diagramů k vyučování náboženskému. Sneseno vstoupiti ve vyjednávání s dp. drem. A. Podlahou, který ve svých učebnicích mnohé obrázky vhodné k tomu účelu již vydal. Výbor se snesl vypsati cenu 30 K. na stručné zpracování článků ze Starého a Nového Zákona pro třetí třídu měst. školy v tom rozsahu, jak učební osnovou diecése pražské a budějovické pro tuto třídu jsou předepsány. Zpracování jich budiž přizpůsobeno »Církevnímu dějepisu Mackovu«. Bližší vysvětlení podá, jakož i návrhy přijímá předseda kol. Em. Zák. — Spolek zamýšlí též starati se o homiletický výklad nedělních evangelií a epistol pro mládež ve formě exhort. I vyzývá pp. kolegy, kteří v tom oboru pracují, aby laskavě v práci tuto se uvázali. Případná práce toho druhu bude též cenou počtána, jejíž výši výbor později určí. — K návrhu kol. Sedláka sneseno pečovati též o vydání případných obrázků na rozloučenou při vystupování mládeže ze školy. Text k nim upraví kol. Sedlák. Davidkův »Methodický výklad katechismu« část I. nalézá se již v tisku. Upozorňujeme znovu pp. kolegy na vhodnou tuto pomůcku, v níž vedle věcného výkladu pravd náboženských nalezne též bojnost příkladů ze života světců a parabol. — Spolek čítá nyní 121 členů. Vyzýváme důtklivě všechny pp. kolegy, již dosud mimo náš spolek stojí, aby s námi se spojili a nás v práci ku povznesení našeho stavu podporovali.

Výbor Tiskové ligy konal dne 8. února t. r. druhou schůzi v III. správním roce. — Předsedající dp. Tom. Škrdlé vítal přítomného chef-redaktora »Kat. Listů«, dp. Fr. Žundálka, jenž jest náhradníkem výboru, a žádal jej, aby věnoval lize přizeň, což též přislíbil. Předsedající četl usnesení redakční komise »Kat. Listů« ze dne 6. dubna 1897., jež zní: 1. Tisková liga má právoplatné místo v »Kat. Listech«. 2. Výhradním pánem ligy jest chef-redaktor; co ten určí a pro který den to určí, to musí také skutečně v »Kat. Listech« býti uveřejněno. 3. Zprávy ligy mají přednost před stejnocennými jinými pracemi a lokálkami a nesmí zastarati. 4. Lize se propůjčuje k odpovědém a jiným vyhláškám listárna a jiné místo v »Kat. Listech«. — Jednatel dp. Karel Štella četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen. Výbor ligy probíral místa kde kdy měli býti ligisti získáni, a kladl váhu na to, aby hlavně obě velká města Moravy a Slezsko mělo ligisty, již by pravidelně do »Kat. Listů« dopisovali. — Výbor žádá členy, aby spláceli vklady, a dobrodince, aby dary na ligu pamatovali. — Dp. Rud. Vrba rozdělil nepřátelské časopisy v pět skupin, sestaví jména těch listů a podá v budoucí schůzi návrh, jak bychom se měli proti nim brániti. — Na konci schůze rokoval výbor o tom, má-li se v našich listech pěstovati polemika a v jaké míře. V debatě bude v budoucí schůzi, jež se koná ve čtvrtek, dne 15. února, pokračováno. — Po vyčerpání programu předsedající schůzi uzavřel.

Z papírnického závodu družstva Vlast. Ke zprávě, jež jest uveřejněna při valné hromadě, dodáváme, že dostáváme písemné důkazy přízně a uznání od těch, jimž zboží zasiláme. Tak na př. mezi jinými piší: Jan Holík, provisor ve Weichselboden ve Štyrsku: »Jsem se zásilkou velmi spokojen a vyslovuji Vám zde své upřímné díky.« — Jan Svozil, farář v Jestřábicích na Moravě: »Jsem velmi spokojen s dodávkou.« — Kéž by všickni členové a příznivci družstva pochopili, jak veliké jmění by družstvo vyzískalo, kdyby jeho papírnický závod dostatečně byl podporován!

Na vydávání »Katolických Listů« přispěli: Dr. Jos. Burian 200 K.; Jos. Hasík 100 K.; Dr. Jos. Sýkora 50 K.; po 40 K.: Jak. Fr. Kocábek, Jos. Himmer, Fr. Beránek, Martin Velický, Fr. Havrda, Dr. Ant. Víšek, Václ. Hašek, Karel Hodinář, Jak. Ludvík, Ant. Keppert, G. Franci; po 20 K.: M. Musil, Dr. Fr. Kordáč, Jos. Havránek, Ferd. Lenz, Bedřich Pacht; Fr. Jos. Hroch 6 K.; po 10 K.: Dom. Brázda, Jan Hlasivec, Jos. Rut, Jos. Ruml; H. Štěpánek 4 K.; J. Sainer 3 K.; po 2 K.: Fr. Hoppe, Cyrill Kanera a Ant. Lakmayer. — »Katolické Listy«, ač byl novinářský kolek zrušen, potřebují i dále podpory, proto budiž na ně ode všech, již to učiniti mohou, pamatováno. — Další dary přijímají: J. O. Vojtěch hrabě Schoenborn, Praha-III. č. 365 a profesor Václav Cerný, Praha-I. č. 2.

Různé. Dne 2. února posvětil převor řádu sv. Dominika, Fr. Václav Bubeník, ve chrámu Páně sv. Jiljí uměleckou sochu sv. Antonína. Na to měl časovou promluvu o významu chleba sv. Antonína a o Výrobně Růžencové, v jejíž prospěch případnou tyto milodary, P. J. Zima z Emaus. — Nová záložna Raiffeisenova zřízena byla letos v Helfmanově u Bytče na Moravě. Za starostu byl zvolen farář Jan Dvořák. Žádáme duchovenstvo katolické, aby se o záložny Raiffeisenovy pilně a bedlivě staralo. — Alexander hrabě Károlyi věnoval na chrám Karmelitův v Budapešti 62.000 K. — Ministerstvo kultu a vyučování udělilo biskupskému gymnasiu v Urfahr, v Hor. Rakousích, právo veřejnosti. — Krajinský výbor katolický učitelů uherských chce sv. rok a 900leté jubileum katolicismu v Uhersku zasvětit velikou slavnostní schůzí. Biskupský sbor to schválil a požádal biskupa Horního, aby při té slavnosti předsedal. — Ke zřízení university v Solnohradě chybí ještě 8.000.000 korun. — Msgr. Dr. Alois Jiráček, kanovník v Č. Budějovicích, stal se proboštem v Jindřichově Hradci. Naši čtenáři pamatují se na tohoto vynikajícího církevního hodnostáře ze sjezdů katolických, na nichž zastupoval diecési českobudějovickou. Jeho nadšené pozdravy byly také s nadšením přijaty. Též patří k známým apologetickým spisovatelům; spisy jeho mají cenu trvalou. Narodil se 29. ledna r. 1848. v Černovicích, na kněze byl posvěcen 14. července r. 1872. S povděkem jsme toto jmenování přijali, neboť Dr. Jiráček jest členem našeho družstva, znamenitým pracovníkem katolického života a přítelem katolického tisku.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 22. ledna za předsednictví řídícího učitele pana Josefa Flekáčka čtvrtou schůzi v XVI. správním roce. — Jednatel, dp. P. Karel Burian O. Cr., četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Následovaly referáty jednotlivých členů. — Předsedající praví, že jest se studiem Svátkových románů hotov a že již v příští schůzi podá o nich zprávu. — Redaktor pan Tomáš Jiroušek podává přehled dělnického a sociálního časopisectva po zrušení novinového kolku. Časopisy národních socialistů až na nový týdeník »Česká demokracie« zmizely z české veřejnosti. Tedy Nový rok počal pro národní socialisty smutně. U tisku sociálních demokratů českých změnilo se 7 čtrnáctidenníků v týdeníky a tři listy místo dvakrát vycházejí třikrát týdně. Taková je dělnicko-novinářská situace, Tisk křesťanských sociálů zůstal nezměněn, ale bylo by si přáti, aby i pro tento tisk nastal větší zájem než až dosud, neboť tisk sociálních demokratů potlačiv tisk národních sociálů, povede boj proti křesťansko-sociálním listům ostřeji, nežli to mohl činiti v posledních dvou letech. Upozorňuje zároveň na pěkný křesťanský týdeník Lvovský »Národ«, aby se z něho zprávy o katolicích v Haliči vybíraly a v českých listech šířily. Literární sekce učiní k tomu kroky. Na konec doporučuje referent poznovu a vřele P. Jos Biederlacka, Tov. Jež., pěknou »Otázku sociální«, již ve »Vzdělávací katolické knihovně« vyšly již 1. až 4. sešit. Tento spis dle slov referentových překonává vše, co o sociální otázce bylo u nás dosud napsáno. — Jednatel dp. P. Karel Burian O. Cr. zmiňuje se o vyznamenání, jehož se dostalo zasloužilému moravskému spisovateli msgru. Vl. Štátnému, red. »Obzoru«, a navrhuje, aby mu zaslala sekce blahopřání. Návrh se jednohlasně přijímá, a sekce doporučuje při tom zároveň jeho »Obzor«, jenž v čís. 1. letošního roku vyniká krásným a bohatým obsahem. Týž referuje o knížečce »Ježíšek«, již vydal provinciál řádu Františkánského, vdp. P. Březina, a praví, že jsou tam libezné básničky. Na to čte v hlavních obrysech jednatelskou zprávu, již přednese ve valné hromadě družstva. Sekce jest se zprávou jeho úplně spokojena. — Dp. Emil Stárka upozorňuje sekci na vánoční hru »Poutí sirotka«, složenou p. říd. učitelem J. Flekáčkem, která hrána byla v Růžencové výrobě a všeobecné obliby došla. — Dp. Vlastimil Hálek, farář z Liboce, referuje o nejnovějším spise »Naše menšiny, či smíšené kraje na českém jihu« od A. Hubky, jenž ilustruje národnostní rozhraní 14 politických okresů jižních Čech. Autor použil jako pramene též článku z »Vlasti« r. 1899. Fr. Wildmanna »Jaké změny staly se za posledních 50 let na národnostní hranici v diecési budějovické.« Tenor spisu, jenž vzbudil v kruzích národních velikou pozornost, vyznívá, že »hospodářský živel český na celé čáře národnostní ustupuje.« — Nové časopisy, jež od Nového roku počaly vycházeti, zahájily svůj program u nás již jako obvyklým směrem »protiklerikálním«, a proto nelze od nich uznání pro poctivou věc katolickou očekávati. — Zmiňuje se dále vzhledem ku blížícím se dne 16. března letos osmdesátinám kanovníka Beneše Methoda Kuldy o zásluhách jeho ve sbírání národních pohádek, kteréž vydal r. 1854. a r. 1874., a v básnictví a homiletice. — Dp. profesor Václav Müller chválí novely dra. Hurbana-Vajanského z Turč. sv. Martina, »Mimiatury« od Zikm. Winttra a zvláště upozorňuje na povídku: »Sudiči z Valašska« od Tůmy. — Dp. redaktor Tomáš Škrdlé předkládá sekci dva české americké kalendáře: jeden posoudí dp. farář Vl. Hálek, druhý říd. učitel p. Jos. Flekáček. Doporučuje »Sborník Velehradský«, oživený děkanem Janem Vychodilem, a upozorňuje zvláště na krásný článek: »Zkáza posvátného Velehradu«, psaný redaktorem Janem Vychodilem. Referent četl z »Časových úvah« roč. IV. č. 3. (Náboženství a lidstvo od Fil. Konečného) a č. 4. (Světová velmoc od J. K. Podborského) a chválí obě práce jako zdařilé a způsobilé poučení a nadchnouti čtenáře pro věc, o níž obě brožury pojednávají. Literární referenti z Asie a z Bulharska nedávají o sobě ve »Vlasti« slyšeti, i prosí je referent, aby sliby své splnili a do »Vlasti« literární posudky nebo přehledy zasilali.

Sociální odbor družstva Vlast konal dne 24. ledna čtvrtou schůzi v XVI. správním roce za přítomnosti všech sedmi členů. Schůzi předsedal pan Václav Žižka. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Referent rolnické otázky dp. Rudolf Vrba podal celkový pře-

hled státního hospodářství všech evropských velmocí, a to státních výdajů Rakousko-Uherska, Německa, Francie, Ruska, Anglie, Španělska a Itálie. Velmocí tyto platí ročně za státní dluhy 4700 milionů K. úroktů. Tím se ochuzují ročně celí národové o tuto ohromnou sumu a plní se wertheimky židovské zlaté internacionály. Zde jest důkaz, kterak evropští národové octli se v poddanství Rothšildů a židovských finančních baronů. — Dp. V. Hálek, farář z Liboce, zmiňuje se o rozvoji Raiffeisenových záložen na jihu českém, jichž denně přibývá. Dostoupily nyní počtu 264. Mnohé z nich získávají vedle kruhů rolnických majetné řemeslnictvo, pokud jest majetníkem nějaké reality. Duchovenstvo má o Raiffeisenky veliké zásluhy. Sluší podotknouti, že stávající spořitelny a záložny vznikem jich počínají pociťovati jakési své zeslabení. Nesou však samy vinu na tom, neboť tvrdými podmínkami znemožňovaly méně majetným třídám půjčky a úvěr vůbec. Po stránce sociální plní Raiffeisenky dobře svůj úkol i tím, že vytrhují chudší lid z osidel židovské lichvy, která dosud bují na českém jihu. Od r. 1896. mají svou Ústřední jednotu, která jest ustanovena zemským výborem za revidující orgán. (Praha-II. Jungm. tř. 25.) — Jakkoli proti moru kořalečnickému se všech stran počíná se vystupovati, přece jen vyskytnul se o posledních Vánocích v některých místech zlořád, že školním dětem dávána byla od různých nesvědomitých hostinských a kupců »koleda« ve způsobě kořalky, takže se mnohé z nich při koledování opily. Proti tomuto nešvaru možno zakročiti dle výnosu c. k. místodržitelství z 28. ledna 1888. č. 87.335. sbír. norm. č. 380., jímž uloženo obcím a učitelstvu, by uvedenému zlořádu předcházely. — Dále sděluje, že se v kruzích národních pomýšlí na akci, by nadbytek pracovních sil z jihu českého uveden byl na letní dobu do českých krajín středu a severu Čech, kde jest nouze o dělnictvo zemědělské, aby nemusil vyhledávati zaměstnání v Dolních Rakousích a Bavorsku, kde nenalézá vlídného přijetí a podléhá mravní a národní úhonně. S akcí tou možno souhlasiti potud, pokud se neobjeví nebezpečí, že bude nábožensky smýšlející lid jihočeský v liberálních okresích této zámožnější části Čech, kam by šel na práci, o své katolické zásady různými hesly a proudy připravován. Činí dále zmínku o novém sociálním románě v »Libuši« O. Červinky »Boj s kapitálem«. Redaktor dp. Tom. Škrdlé žádal p. referenta, aby si všímal Raiffeisenovek a ve schůzích o nich referoval, což dp. farář ochotně přislíbil. — Studující filosofie na české universitě, p. Ant. Drápalík, rozebírá obsah některých knih. — Jednatel Tom. Jiroušek podal zprávu o posledních cestách řekníků: dp. Josef Teplý, kaplan v Milčíně, přednášel o záložnách Raiffeisenových v Chotovinách u Tábora, pan Frant. Satorie o křesť.-sociální otázce v Radnicích a v Plzni. Dále přednáseti budou v nejbližších dnech předseda dp. dr. Rud. Horský v Cuclavi, p. Frant. Satorie v Novém Strašecí a jednatel v Netolicích a později v Jilemnici, p. Ant. Drápalík v Sopotech a řídící učitel Josef Flekáček v Dolních Bečkovících. Po této zprávě rozhovořil se týž o nemocenských pokladnách, a jak tyto s úspěchem by se zakládati daly. Kdo chce úspěšně založiti pokladnu nemocenskou, může tak učiniti jedině na základě zákona ze dne 16. července 1892. (říšsk. zák. č. 202) o zapsaných pokladnách pomocných. O celé věci napíše referent poučný a praktický článek, neboť mnohé spolky o nemocenské pokladny se počínají zajímati. Ohledně zakládání politických spolků vyjádřil se referent, že k založení takového spolku jest potřebí v místě dosti svéprávných, uvědomělých našinců a mezi nimi několik řekníků, aby sami spolkem mohli vládnouti a nemusili býti odkázáni na pomoc hned v první schůzi odjinud. Spolku musí v místě místními lidmi dáti se hlavní základ, jinak nemá budoucnosti. — Referent řemeslnické otázky p. Václav Žižka pravil: »Letošního roku má se konati v Praze velký sjezd řemeslníků, na kterémž jednati se bude o programu, jež vypracovati má k tomu účelu zvolené komitě, na posledním řemeslnickém sjezdu v Praze dne 8. prosince m. r., kde předběžně o poměrech stavu řemeslnického bylo také rokováno. Než, zdá se, že tito řemeslníci, jež tuto slovo vedou, počínají sobě jako kočka okolo horké kaše. Nechce se jim do pravého jádra kousnouti a tu pravou příčinu úpadku stavu řemeslnického udati anebo snad tu pravou příčinu úpadku svého nepoznávají. Hlavní příčina toho ale zdá se býti ta, že stále ve vleku liberálním se nalézají, kterýžto nikdy žádným upřímným přítelem stavu řemeslnického nebyl, a tak vše jen se stanoviska liberálního posuzují. Většina jejich řečí vyznívá jen v ten smysl, jakoby ne tak ve prospěch práce mluvili, která přece v stavu řemeslnickém hlavním jeho zájmem býti má, ale jakoby se jen mladočeské straně libiti chtěli a s tou si to nikterak pokaziti nechtěli, aby jim jen vyhlídka na poslanecké mandáty zůstala pojištěna, pročť i na stanovisko křesť. sociálů postaviti se ostýchají a na to, že kapitál na poli práce ve své moci obmezený býti má, a

práci že dle zákonů Božích také jistá práva přísluší, o tom ani zmínky činiti se neodvažují. — Redaktor dp. Tom. Škrdlé navrhl, aby sociální odbor sestavil, vedl, doplňoval a opravoval adresář katolických fomesníků. Pravidl: »Chceme soustřediti v katolických domech, ústavech a korporacích práci na dobré katolíky a dovedné a solidní fomesníky; těchto domů jest v Praze (šlechta, světské duchovenstvo, kláštery, soukromníci, laikové, spolky) hojně. Tím odměníme jejich horlivost pro viru a pro církev a umožníme jim, aby se vytrhli z třetí ruky, jež svírá fomesla i obchod. Jak to chceme provésti: Sdělíme známým naše dobré fomesníky a vyžádáme si od jiných jim známé a u nich osvědčené dobré a solidní pracovníky. Příklad: My máme na př. pro dům družstva Vlast dobrého, solidního katolického truhláře, kamnáře, obuvníka, ale hledáme podobné: sklenáře, malíře pokojů, zámečníka, montéra, kominíka, pokrývače. Těm bychom rádi práci svědili, ale neznáme jejich adres. Naše lidi doporučujeme jiným a jiní buďtež doporučení nám. My zavedeme seznam dobrých, solidních katolických fomesníků, jež budeme postupem osobně nebo písemně jiným katol. správcům domů, katol. majetníkům domů doporučovati, nebo i v našich listech uveřejňovati. Ale, má-li se celá věc zdati, musí býti z ní vyloučení služební duchové. Sám majetník domu musí fomesníka přijati a mzdu jeho mu vypláceti, aby vymytěn byl obvyklý bakšiš. Nevšímá-li si pán fomesníka a objednává-li práci skrze služebného ducha, musí dáti fomesník tomuto zpravidla bakšiš a tu obyčejně vítězí ten, kdo více dáti může nebo kdo jest chytřejší a úskočnější. Tato korupce jest tak zahrnuta, že vystupuje s drzým čelem všude. Mně ku př., mně knězi, nabízel malíř, když jsem mu platil 60 korun za malbu, 4 koruny odměny, to abych prý si nechal pro sebe, a když jsem chtěl získati katolickou korporaci, aby u nás brala papírnické zboží, přišel služební duch a žádal z každé objednávky pro sebe šest procent. To prý již má a o to nemůže přijíti. To prý se děje všude. Malíři při velké práci platí až čtyřicet, ba sto Korun bakšíše služebným duchům — a nejsou ti duchové snad vždy zrovna malí páni, nezřídka berou bakšiš od fomesníka i velcí páni. Povede-li se nám tato akce, rozšíříme ji i na obchod a na dělníky a na nádeníky, sluhy atd. Prosíme za další rady a pokyny, neboť tuto akci počneme hned prováděti. Referent upozorňuje čtenářstvo na konci na »Českou Demokracii«, orgán národního dělnictva, která v 3. čísle bezdůvodně uráží sv. Otce a nejdp. arcibiskupa. Má-li tohle býti účelem národního dělnictva, tu p. Klofáci — vari s cesty.

Výbor družstva Vlast sešel se hned po valné hromadě, dne 31. ledna t. r. ke schůzi a k návrhu předsedy, dp. Dr. Rud. Horského, zvoleni byli: za I. místopředsedu pan Karel Ulrich, za II. místopředsedu p. prof. Dr. M. Kovář a za jednatele p. Tom. Jiroušek. Příští schůze určena byla na den 7. února.

Výbor družstva Vlast konal dne 7. února druhou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví c. k. poštovního pokladníka, p. K. Ulricha. — Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. — Předsedající vítal srdečnými slovy dva nové členy výboru, dpp. Emila Stárku a Fr. Stejskala, a vyslovil přání, aby zdárně pro družstvo pracovali. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — K družstvu přistoupili po vydání výroční účetní zprávy tři noví členové, což bylo s povděkem vzato na vědomí. — J. M. ndp. Lev sv. pán Skrbenský, kníže-arcibiskup, předplatil si všechny tři časopisy družstva a předplatil po příkladě svého vznešeného předchůdce »Vlast« pro českou kolej v Římě. — Za darované knihy děkuje: P. Jer. Rek O. Min. za III. řád svatého Františka ve Vídni a Jednota katolických jinochů pro Sopoty a okolí. — Za »Vlast« děkuje Čitalňa rusínských bohoslovců ve Lvově. — Kólko Slavistow v Krakově a čeští filosofové z řádu Jesuitského z Prešpurku žádají »Vlast« zdarma. Povoluje se. — Želatinových listků s českým textem dá se tisknouti 120.000 a s německým textem 50.000. — Oslavu 50letého kněžství slov. pána Fr. Webra, faráře v Miloticích na Moravě, vykoná výbor na podzim tohoto roku. — Dp. Rud. Vrba žádá, aby mu byl povolen otisk jeho práce z 5. čísla »Vlasti« t. r. Povoluje se. — Výbor projednával poměr svůj k výboru Historického kroužku a v budoucí schůzi toto jednání dokončí. — Budoucí schůze výboru jest 21. února, ve středu o třetí hodině odpoledne.

Katolíci! Kdo zavítáte do Prahy, račte navštívit náš papírnický závod a zde si kupte své potřeby dle hesla: „Svůj k svému!“

Papírnický závod družstva Vlast **v Praze, č. 570—II. (26 n.), Žitná ulice.**

V papírnickém závodě družstva Vlast prodávají se:

1. **Časopisy:** »Vlast« (čís. 1 K), »Vychovatel« (číslo 20 h), »Děl. Noviny« (čís. 12 h), »Katolické Listy« (č. 8 h), »Kříž« a »Marie« (čís. 2 h), »Slova pravdy« (č. 4 h), »Rajská Zahradka« (čís. 16 h), »Český Jinoch« (čís. 10 h), »Český Východ« (číslo 24 h), »Obnova« (č. 14 h); Národní Politika (č. 4 h).

2. **různé modlitby katolické** od 50 h do 10 K 40 h a zpěvníky pro školní mládež od Xav. Dvořáka za 50 h;

3. **Katolické kalendáře** pp. Kotrbovy (13 za 8 K) a Steinbrennerovy (12 za 8 K); kalendář katol. duchovenstva za 2 K 40 h;

4. **školní knihy z c. kr. knihoskladu a různé denníky a sešity pro školy obecné a měšťanské. Zvláště upozorňujeme na nové české i německé katechismy.** Malý se prodává za 30 h (poštou za 36 h), střední za 64 h (pošt. za 74 h), velký za 80 h (pošt. za 1 K). Než poštovné za všechny tři najednou stojí pouze 80 h. Též se zde prodávají české a německé: Řeči, epistolky a evangelia na všechny neděle a svátky za 70 h (pošt. za 80 h) a Biblický dějepis za 1 K (pošt. za 1 K 20 h).

5. **Obrázky Svatých**, s textem českým nebo německým, veliký výběr. 3, 2, 1 po 2 h; jeden za 4, 6, 8, 10 a 16 h; 100 kusů po 60 h, 1 K, 1 K 10 h, 1 K 20 h, 2 K 40 h až 4 K 40 h. Franc. obrázky kus po 80 h, atlasové po 32 h, cellulosa. po 40 h. Želatinové »listky z pilnosti« pro žáky a žákyň obecných a měšťanských škol, 100 kusů za 80 h.

6. **Papír konceptní** 100 archů po 44, 60 a 80 h. **Kancelářský**, 100 archů po 60, 90, 1 K 12 h, 1 K 44 h, 1 K 60 h, ministeriální 100 archů po 3 K 20 h. Obálky bílé 100 kusů po 1 K 20 h, 1 K 60 h, 1 K 80 h až 3 K. Konopné obálky 100 kusů po 32 h, 50 h až 1 K. Obálky pro farní úřady s příslušnými nápisy, ale bez udání místa farního úřadu, 100 kusů po 60 h, s udáním místa 100 kusů po 90 h. **Papír dopisní**, a) 100 archů kvartového: čtverečkováného po 1 K 30 h, linkovaného po 1 K 10 h, hladkého po 90 h, jiný druh 100 archů za 1 K 40 h, 1 K 60 h a 1 K 64 h; b) 100 aršíkův osmerk. lepší jakosti po 80 h, 1 K 20 h, horší jakosti po 62 h. Osmerkového dopisního papíru »Margareth Mill« 100 aršíků I. = po 1 K 80 h, II. = po 1 K 40 h, III. = po 1 K 80 h a příslušné obálky k tomu v téže ceně. Osmerkový papír korunní 100 archů za 1 K 40 h, hladký za 1 K 20 h a 1 K 50 h, příslušné obálky 100 kusů po 1 K 20 h a 1 K 30 h. Papír ssací (přijavý) arch 2—12 h. Válečky se ssacím papírem od 56 h až 1 K 10 h. Lepenkový papír od 2 h až 30 h. Papír balicí, 100 archů od 1 K 12 h do 3 K 40 h. Kreslicí papír, velký archový, kus od 8—20 h. Kreslicí sešitky po 10 h, čtvrtky kreslicího papíru po 2 h. Obálky ku kreslení po 2 h. Kasety papíru (různé) od 20 h. výše. Mimo to jsou na skladě všechny druhy papíru barvného, mramorovaného, hedvábného od 2 h výše, a pergamenového na zavařeniny (metr 32 h).

7. **Inkousty:** černý císařský, korunní, alizarinový, antracenový z národního podniku, červený (karminový), modrý (kovový), zelený. Velší láhev po 20 h, menší lahvička po 12 h. Velká láhev inkoustu se prodává za 1 K, prostřední za 50 h. Tekutá klovatina (arabská guma) v lahvičkách po 12, 20 až 40 h. Kalamáte kapesní od 44 h do 1 K.

8. **Tužky a násadky, tuše, barvy, guma a péra.** Tužky: národní podnik, tučet od 20—88 h; tužky barevné, tučet od 30—50 h; tužky kopírovací, červené a modré, kus od 8—24 h. Skripce na tužky, kus po 10—24 h. Ořezovátka na tužky od 20 h. Násadky od 2—24 h. Tuše všeho druhu, kus od 14 h do 4 K. Barvy Wagnerovy i obyčejné (všeho druhu), kus od 6—24 h. Guma k vymazání skvrn, kus 2—30 h. Různé druhy per: krabička (144 per) 70 h až do 2 K 40 h. Krabička per Komenského, hlavně od učitelů žádaných, je za 1 K 70 h. Chránilka na péra a na tužky kus 2—8 h.

9. **Různé druhy a hojný počet visítek** se zlatou ořzkou i bez ořzky, s příslušnými k tomu obálkami, pozvání k zábavám, obláskání sňatků.

10. **Alba pro podobizny** po 1 K 90 h, 2 K, 3 K, 4 K, 4 K 50 h, 7 K, 8 K, 11 K, 12 K, 15 K 50 h, 22 K, s hracím strojem za 24 K. Alba na dopisnice po 50 h, 1 K, 2 K, 3 K 50 h, 5 K, 5 K 20 h, 10 K, 12 K, 20 K. — Památníky po 1 K, 1 K 10 h, 1 K 50 h, 1 K 60 h, 1 K 80 h, 2 K, 3 K, 3 K 50 h, 4 K.

11. **Průběžné a rohové fotografie našeho spolkového domu**, čtvrti velikosti, na tuhém papíře napjaté se šikmou ořezkou (blokované). Prodávají se po 4

12. **Účetní, protokolní a členské knihy** pro katolické spolky, hlavně sp. křesť. sociální, a kniha pro spolkového bibliotékaře, od 10 h do 4 K 40 h.

13. **Různé jiné věci.** Obraz Jeho Em. † p. kardinála Schoenborna 10 h, d. dopisnice s jeho podobiznou po 8 a 10 h. — Obraz J. M. ndp. Lva svob. pána Skrbensk. z Hříště, knížete-arcibiskupa, 10 h, menší obrázek (upomínka na první jeho mši sv. u Karn. lánů) 10 h, obrázky s kratičkým životopisem po 6 h, dopisnice s jeho obrazem po 1 — Pohlednice, vztahující se na vraždu v Polné, prodávají se po 10 h. Korespondenční listy s pohledy na Prahu, různá pražská předměstí, české brady po 8 až 10 h, je i s podobiznami některých katolických mužů (Lenz, Burian, Žizka, Kosmák, Horský, Špa. Kopal, Neuschl, Brodský, Hruban, Kovář, Jiroušek, Dostál, Škrdle) po 6 h, Fr. Pra. za 8 h. Pohlednice s podobiznami Fr. Palackého, Fr. Lad. Čelakovského, hud. m. Smetany, Jos. K. Tyla po 10 h. Pohlednice Böhmovy: Zlatá Koruna, Hluboká, Karlův. Stará Boleslav, Žizkov, Král. Vyšehrad po 10 h. Páně Kotrbovy koresp. listy s pohledy: Křivoklát, Karlův Týn, Zvíkov, Trosky, Říp, Kunětická Hora, Žebrák a Točnick, H. velechrám sv. Barbory v Kutné Hoře, Libice, Rataje, Jindř. Hradec, Zelená Hora s N. mukem; z Prahy: Nár. divadlo, Lorela, Hradčany, pražský orloj, Pražná brána, k. sv. Václava na Zderaze, nám. Malostranské, Radeckého a Křižovnické, Strahovský kláš. Sřtelecký ostrov, Staroměstské mlýny. Náhrobky: sv. Jana Nep., Přemysla krále Ot. a Stará sněmovna po 6 h. Koresp. listy s podobiznou J. V. císaře pána po 6—8 h, Karla IV. a Vladislava II. po 6 h. Wiesnerovy koresp. listy s pohledy na Prahu — v. krásné — po 10 h. — Gratulační listy s květy (zvláště jemné) po 20 h. — Pečetní v. jedna krabička za 80 h, 2 K 20 h a 2 K 40 h. — Štětce 2—86 h. — Notesky na zápis. 2—60 h. — Pennaly, kus 8 h až 1 K 30 h. — Kreslicí prkna 80 h až 1 K 50 h. — N. kreslicí 1 K 50 h až 7 K 40 h. — Pravítka 6—40 h, prismatická pravítka kus po 2. Tabulky Hardtmuthovy od 10—30 h. — Desky 12—70 h. Podložky 2—8 h. — Herbáře 4. — Domácí požehnání vyšité 1 K 60 h, 1 K 80 h až 2 K 40 h. — Dále jsou na sk. misky na barvy, těrky, houby, křída (lesnická, ke kulečnkům, kreslicí, obyčejná ve d. i bez dřeva), psátka a patent. desky na bloky elektr. dráhy a tramwaye (po 20 h).

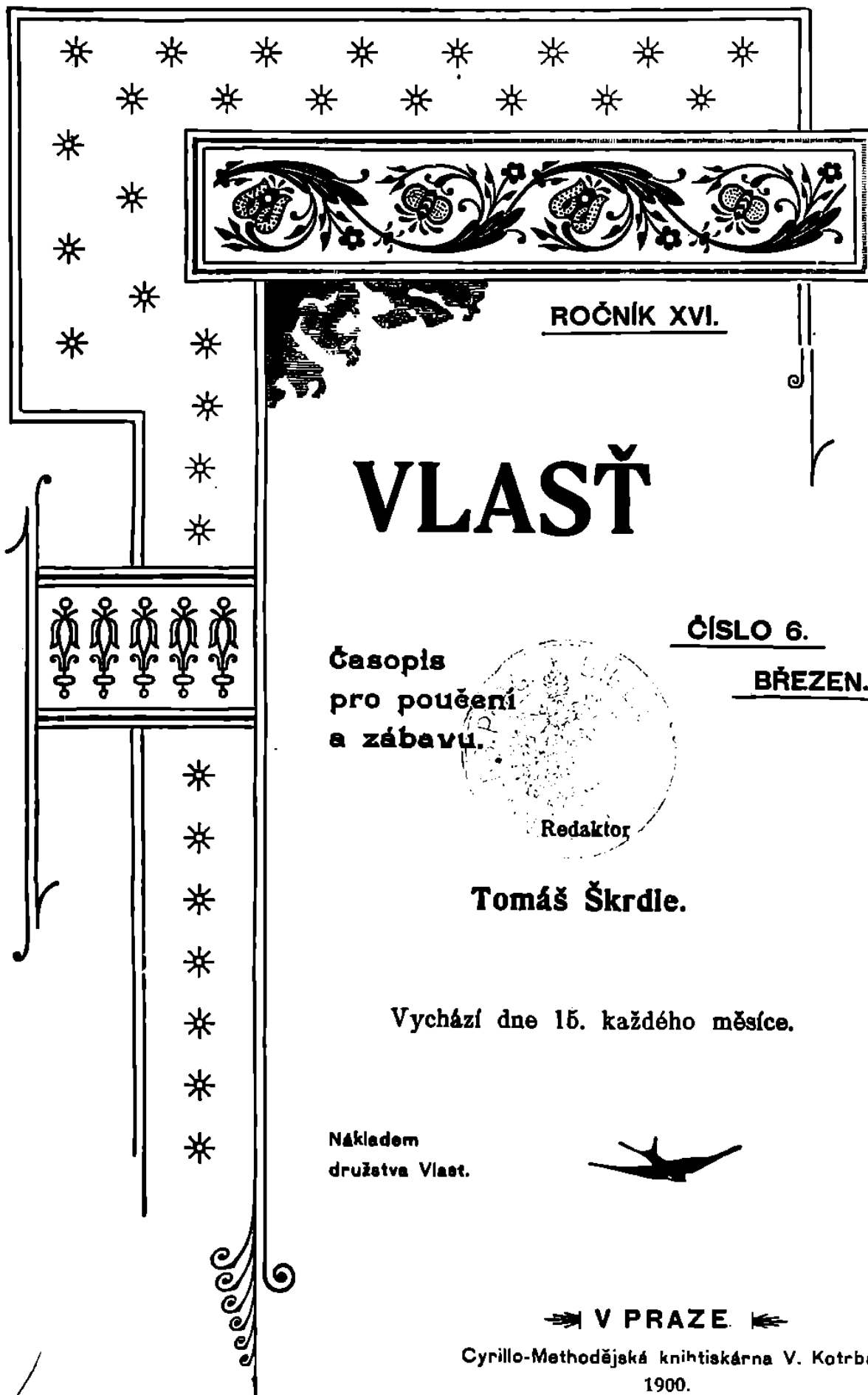
Poznámky: 1. Při objednávce na venek platí si objednavatel poštovné sám a 12 h na nákl. list. Balení a donášku na poštu konáme zdarma. Kdo objednává zboží za hol. račiz pamatovati na poštovné. Kdož si při větší objednávce přeje zásilku zboží drahou, což o mnoho lacinější, račiz nám udati poslední stanici dráhy. — 2. Kdo si objednává bar. na razítko, račiz udati, má-li razítko kovové či kaučukové, neboť každý tento druh raz. vyžaduje jiné barvy. — 3. Kdož si žádá vzorky obrázků na ukázkou, račiz je i s. slovným zapraviti. — 4. Kdo si přeje zboží od určitých firem z Prahy, dle vzorků, jež od nich byly zaslány, udej nám jméno firmy a druh a číslo zboží, a my mu je zašl. v téže ceně, jak je dává ta která firma.

Želatinové lístky.

UPOZORNĚNÍ.

**Družstvo Vlast' vydalo třetí vydání žela-
tinových lístků z pilnosti ve 120.000 ex.
s textem českým a brzy po té vydá žela-
tinové lístky s textem německým v 50.000
exempl. Želatinové lístky prodávají se jen
za hotové, a to 100 za 80 h. Objednávky
na dluh se nevyřizují. Pánům knihkup-
cům dáváme jen 15% provise. Objednávky
vyřizuje administrace družstva Vlast',
Praha, č. 570-II.**

Želatinové lístky.

ROČNÍK XVI.

VLAŠŤ

Časopis
pro poučení
a zábavu.

ČÍSLO 6.

BŘEZEN.

Redaktor

Tomáš Škrdl.

Vychází dne 15. každého měsíce.

Nákladem
družstva Vlast.

➔ V PRAZE ➔

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba
1900.

Katolíci! Kdo zavítáte do Prahy, račte navštívit náš papírnický závod a zde si kupte své potřeby dle hesla: „Svůj k svému!“

OBSAH.

	Stran
O příčině života. Napsal duch. prof. Frant. Horáček. (Pokračování)	49
Pro práci. Báseň od Vladimíra Hornova	50
Pepička Kopřivova. Napsala Vlasta Pittnerová. (Pokračování)	506
Chlum sv. Anny. Obrázek z hofejších Slez. Napsal J. Vávra	518
Nová báseň J. S. papeže Lva XIII.	524
Saniassi v pokušení. Indická legenda od E. M. Z ruského přeložil J. Růžek	526
Naše Slezsko. Napsal Jan Vyhliďal	535
Poddanství nové doby. Napsal Rudolf Vrba. (Pokračování)	541
Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od r. 1840. do r. 1900. Napsal Tom. Jos. Jiroušek	552
Začátek postu a pytlový čtvrtek. Úvaha z českého zvykosloví. Napsal Jan M. Vorel	559
Hlídka národohospodářská. Píše Rud. Vrba	563
Školský obzor. Píše J. B. Žďárský	565
Literatura	570
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	581
Zprávy spolkové	589
Pout do Říma	590

Předplatné na »VLAST«, roč. XVI. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest v Praze, v Žitné ulici č. 570—II.

Lístárna administrace. Rev. Jan Vránek v Americe. Hon. 2 K za báseň v čís. 8. připsali jsme k XV. roč. »Vlasti«. — Dp. V. K., K. ve M. Za báseň připsali jsme Vám 2 K k »Vlasti«. — Dr. Al. Š. v Jerusalemě. Za 20 fr. obdrželi jsme 19 K 12 h. Z toho jsme dali 12 K na XV. roč. »Vlasti« a 7 K 12 h zbylo na XVI. roč. »Vlasti«. — Rev. J. Hodyc v Sev. Americe. Poslední obnos per 48 K 32 h r. č. obdrželi jsme od Vás 15. ledna r. 1897. — Rev. John M. Sklenář v Americe. Pro Ústřední Matici Školakou zbylo 19 K 48 h, jež jsme jí odeslali. — J. M., f. v Č. 10 K jest zaplacen XV. roč. »Vlasti«.

Lístárna redakce. Fr. K. v Hr. Kr. Z básní nehodí se nám ani jedna — pošlete jiné.

Z družstva Vlast. Ke družstvu Vlast přistoupili za členy zakládající: Frant. Cepník, katecheta v Plané u Mar. Lázní; Tom. Kahánek, koop. v Brůzovicích, v R. Slezsku; Erazim Rybák, kaplan v Kravařích; Marie Šádková, soukromnice v Praze, a Jos. Ticháček, kamnář v Praze. Zakládající člen splácí ve lhůtách po 10 nebo 20 K ročně celkem 100 K; chudší mohou spláceti ročně po 4 K. Zakládající člen obdrží ihned zdarma knihy v ceně 36 K, a stane-li se členem křest. sociální spolek, obdrží nad to ještě 20 knih. Družstvo si zřídí letos tiskárnu, promění »Historický Sborník« v časopis a »Děl. Noviny« v týdeník, i prosíme, aby přibýlo hojně nových členů, kteří by byli zárukou zdárného vývoje všech tuto projektovaných podniků. Všecky fondy družstva obdarovali: J. M. Msgr. Dr. Al. Frýdek, kapitulní děkan a gen. vikář v Hradci Králové, obnosem 100 K, a Jos. Mafík, děkan v Netolicích, obnosem 8 K. — Mimo to přispěli: a) na fond pro katolické spisovatele: po 20 K: Karel Ervín hr. Nostic (80 K) a Fr. Vohnout (139 K); b) na fond sociální: Jos. Čížek, P. Karel Jareš, Ant. Mifek; c) na dům družstva: Jos. Krestýn, Ant. Herout, M. Panský, Vil. Blažek (10 K) a Vl. Bečvář. Sl. správa Sv. Janského dědictví zaslala družstvu přes 200 cenných knih. — Bude-li toho potřeby, půjči nejmenovaný družstvu celý svůj kapitál s týmiž úroky (4% a 3½%), které sám ze záložny dostává, a to za tím účelem, aby mělo družstvo při zařizování tiskárny po ruce laciný kapitál — jiný — farář z Moravy — daruje družstvu 1000 K, jež nám budou na konci roku 1901. vyplaceny.

VLAST.

O příčině života.

Napsal duch. prof. Frant. Horáček.

(Pokračování.)

II. Odstavec.

Jistý slavný anatom vždy velice se pohoršil, slyšel-li bezbožné žvástání nějakého atheisty. »Dejte mi jazyk takového zapřiboha,« zvolal vždy v spravedlivém hněvu, »a já jako anatom povedu tisíc důkazů, že jazyk ten hanebně lže!«

V podobné situaci jest každý obránce křesťanské *anthropologie* a *biologie* vůči chlubné chvástivosti *materialistů*. »Simplex sigillum veri« — »Jednoduchost je pečeť pravdy«, hlásá jeden z nich a reklamuje onu pečeť pouze pro *svůj* názor. »Musíme vzít věc tak, jak se vskutku má,« dí Virchov, lituje ubožáků, kteří se namáhají vědu smířiti s věrou, kdežto pan *Cotta*, napověda *Büchnerův*, stanovisko »jedině« pravé vědy označuje tímto mezi vzdělanci neslýchaným výrokem: »Doby učeného žamputářství, filosofického mastičkářství a duševního kejklářství jsou ty tam« — k čemuž pan *Feuerbach* dodává: »Věda spekulativní je filosofie — opilá; filosofie musí opět vystřízlivěti. Střízlivou je jediné věda *materialistická*, která se neptá po *příčině* zjevu, nýbrž všlímá si pouze fakt. »Now what I want, is — facts« (Boz). »Čeho nyní potřebuji, jsou fakta.¹⁾ V polemice, kterou před nedávnem vedli dva němečtí fyziologové (Dr. Max Herz a prof. O. Rosenbach v Berlíně) v příčině nápravy metodiky u vědách přírodních, učinil Dr. *Herz* přímo stkvostné přiznání: »Pouze ten přírodopysce zaujímá dnes stanovisko důstojné, který otázku »Proč?« při svém badání odmítá, jelikož by otázka ta vedla neomylně k uznání sil (metafysických?) a konečně k nábožen-

¹⁾ Büchner »Kraft u. Stoff« pag. XXII.

ství ²⁾ To je ta *neustranná, neodvislá, jediné pravá věda*, která připouští reálnost pouze těch předmětů, které *smysly postřehuje*. Nuže, pohledme, na jakých základech ta *»jediné pravá věda«* spočívá! — Materialistická anthropologie vychází od *atomů* a jich *pohybu*. Tím však přichází v přímý odpor se svou základní thesí:

I. Bytí má pouze to, co smysly postřehujeme. Vše, co smysly postřehujeme, jest hmota. Bytí má pouze hmota.

II. Vše, co má zaručené bytí, jest hmota. Hmota záleží z *atomů*.

III. Jistě existují pouze *atomy*. *Atomy* nelze smysly nikdy postřehnouti. Ergo: Jistě existuje pouze to, co nikdy smysly postřehnuto býti nemůže. ³⁾

Po ovoci pozná se strom. Ejhle, toť *»sigillum veri«*, které filosoficky se vyjádří takto: Účinek musí býti *stejnorodý* (adaequátní) s příčinou. Nuže, jaká je stejnorodost mezi látkou mozkovou a myšlénkou? Křesťanský filosof soudí takto: Činnost mozku — ať již spočívá ve vlnění étheru nebo v kterékoliv jiné obměně jeho molekulárních součástí — má v zápětí myšlénku. — Kdo tvrdí, že myšlénka a pohyb molekulární jsou jedno a totéž, rozumuje stejně ne-logicky, jako kdyby tvrdil: *»Noc má v zápětí den«* — ergo: Noc a den jsou totožny. ⁴⁾

Je-li dále psychická činnost pouhý *mechanism*, ptáme se: Kterak bylo možno, že člověk si utvořil pojem o Bohu, duši, ctnosti nesmrtnosti atp., zkrátka pojmy *metafysické* vůbec, s nimiž fysika ani lučba nemají nic společného?

Je-li dále duševní život pouhý *mechanism*, přestává také vnitřní *svoboda* člověka a tento *musí* mysliti, chtíti a jednati s nutností zákonů fysikálních. — Nuže, proč se naparují materialisté i monisté, aby soupeře své obrátili na svoji *»víru«*? Proč je vychování školy, polepšovny, káznice a trestnice, — kteréž ústavy všechny předpokládají u člověka *svobodnou vůli*? — Je-li psychický život a činnost mozková *jedno a totéž*, kterak vysvětlí materialisté vědomí neproměnného *»já«*, kterak vysvětlí *paměť*, sáhající u starce 50—60 let atd. nazpět, ano nade vši pochybnost zjištěno jest, a jak sám *Moleschott* doznává, že tělo lidské podstatu svou z větší části proměňuje během 20—30 dnů? Dejme tomu, že lhůta tato ve skutečnosti je trochu delší, ač *Moleschott* sám na základě svých pozorování dobu obnovy těla lidského (kostru ovšem vyjímaje) vyměřil na 20—30 dní, což také slavný lučebník *Liebig* potvrdil — nade vši pochybnost jest zjištěno, že mozek do roka vícekrátě látku svoji mění — přes to vědomí lidské *osobnosti*, vědomí svého *»já«* zůstává po celý život jedno a totéž, a stařec dovede se upamatovati na dojmy a představy svého mládí, ač ústrojná látka mozková, která dle materialistů byla skladníkem dojmů těch, mezi tím ve víru životním doznala nesčetných proměn.

Tvrzení, že *mohutnost psychická* závisí na *velikosti mozku*, nespočívá nikterak na pravdě. Průměrná váha lidského mozku páčí se asi na 1600 grammů. *Dr. Boyd*, který zvažil 2086 mozků mužských a 1601 ženských, stanoví prostřední váhu ještě níže — kolem

²⁾ Rosenbach *»Energetik u. Medicin«* 1897.

³⁾ Dr. Vosen: *»Das Christenthum u. die Einsprüche seiner Gegner* 1881. pag. 129.

⁴⁾ Élie Méric *»La vie dans l'esprit et dans la matière«* pag. 65.

1400 grammů. Než rozdíl tento pro náš vývoj jest úplně lhostejný. Zůstaňme při váze první — 1600 grammů! Podle materialistů by klesnutí pod tuto číslici znamenalo rovnoběžné ubývání mohutnosti duševní a naopak. Avšak nastojte! Nestranní přírodopytci zmátli výpočty materialistů. Anglický časopis »Popular Science Monthly« přinesl před nedávnem zajímavá data:

Největší až doposud známý mozek vážil 2485 grammů a patřil — jistému londýnskému rozašeči novin, který byl — trochu přiblíblý.

Mózek jistého skandinávského rolníka, jménem Rustan, vážil 2420 gr. — majetník jeho byl ducha málo schopného. Za to měli četní duchaplní mužové mozek, jehož váha byla daleko pod úrovní, na př. právník Grotius, lučebník Justus Liebig, matematik Babbage a posléze Gambetta, který to nepřivedl se svým mozkiem výše než na 1270 grammů. Snad někdo řekne: »To jsou výjimky, které jsou schválně vyloučeny z řady nesčetných případů, které dokazují správnost pravidla, že s velikostí mozku stoupá také intelligence.« — Nuže, ať mluví statistika! Průměrná váha mozků slavných mužů počtem šedesáti byla pouze 1585 gr., kdežto mezi 10 blbci a 5 šílenými docílno průměrné váhy 1800 gr. Nezbudou než »závitky«, silnice, po které se probáhní »duše« materialistů jako hříbě po dvoře. Čím skrovnější dvůr, tím skrovnější rozmach údů — čím méně závitků, tím skrovnější tok myšlének.

Dr. Albert, anatom v Bonnu, analysoval mozky četných mužů, kteří po delší dobu namáhavě duševně pracovali. I shledal skutečně, že složení mozkové látky u osob zmíněných bylo velmi pevné a závitky šedého povrchu značně vyvinuté. — Buď sil Ale kterak přijdou *materialisté* k tomu, aby zjev tento, který je přirozeným následkem *psycho-fysiologického* cviku, jak u všech orgánů, jichž často při práci používáme, viděti lze, kladli na vrub své hypotézy? Nemohli by *animisté* kořistiti z úkazu toho, volajíce s emfází: »Ejhle, jak sobě duch podmaňuje hmotu! Práce duševní to byla, která vytvořila onen mozek, dle něhož poznáváme genia. Ostatně nesmíme zapomenouti, že fysiologie — věda, která za každých 5 let se mění, jak *Claude Bernard* (1813—1878.) štiplavě poznamenal — a hlavně fysiologie mozku je takofka ještě v plénkách, tak že se vůči sensačním zprávám mnohých fysiologů dlužno míti na pozoru, jelikož den budoucí může zvrátiti theorie, na které po léta učenci byli zvykli přisahati.

Také všeobecně rozšířený názor, že dokonale vyvinutý mozek je zárukou výbornosti duševní, nespočívá veskrze na pravdě. Tak tvrdí *M. Lélut*, že průměrná váha mozku u blbců jest na stejné úrovni s váhou mozku lidí ducha normálního, což také i o »závitcích« platí.⁵⁾ Totéž praví také biolog *Moreau*, ano odvažuje se i tvrzení, že soustava tělesná mnohých osob ženiálních v ničem se neliší od konstituce idiotů.⁶⁾ Sotva se mineme s pravdou, že znamenitý biolog do konstituce pojal také mozek.

Dr. Forel, jenž zastupuje v turnaji našem školu monistickou, odvolává se hlavně na t. zv. *lokalisaci* psychickou, na automatism duševní osob hypnotisovaných, na pozorování osob choromyslných

⁵⁾ Élie Méric »La vie dans l'esprit etc.« pag. 163.

⁶⁾ »La constitution de beaucoup d'hommes de génie est bien réellement la même que celle des idiots.« Flammarion »Dieu dans la nature« pag. 272.

a na tak zvaný *typ zločinců*, který definoval a do mody uvedl známý *Lombroso*. — Na důvody tyto budiž zde dána stručná odpověď! V příčině *lokalisace* dlužno rozeznávat: 1. Lokalisaci ústředí *hybných* (centra motorická). 2. Lokalisaci dojmů *smyslových* (centra sensuální). 3. Lokalisaci *představ* a vůbec všech ostatních jednotek vlastního *duševního* života (centra psychická).

Nade vši pochybnost jest zaručena pouze lokalisace *ústředí hybných*, což nikoho nepřekvapí, uvážíme-li, že motorický aparát jest stejnorodý s aparátem pohybů zvrtných, s tím toliko rozdílem, že jeden působí dostředivě, druhý odstředivě. Tvrzení toto nabývá silné opory v *anatomickém* složení motorických ústředí, které jest jinaké, než složení šedobarvé vrstvy polokoulí mozkových, která je dle materialistů vlastním sídlem duše.⁷⁾

Co se *ústředí dojmů smyslových* dotýče, v tom se fyziologové posavad rozcházejí. Tak čteme v jednom novějším díle fyziologickém toto skromné doznání: »Vzhledem umístění ústředí zrakového v laloku zadního mozku vedou nás veškerá pozorování k hořejšímu závitku (obere Occipitalwindung) a k »tělísku klínovitému«. Zdali v tomto zřetím ústředí umístěn jest zároveň smysl pro barvy? . . . tuto otázku zatím dlužno odložit. O lokalizačním významu postranních závitků (Parietalwindungen) jest posud *málo* známo . . . Lalok spánkový jest v úzkém spojení se sluchem . . . »avšak« — dodává náš zpravodaj, »zdali zničení kůry laloku spánkového má za následek úplné ohluchnutí, není ještě *dokázáno* . . . Zcela *nejistými* jsou úkony závitků »gyrus formica«, v němž domnívali se mnozí viděti ústředí čichové, a »gyrus uncinatus«, domnělé ústředí čidla chuti. Tak zvaná »Insula Reilii« jest *pravděpodobně* ve spojení s mluvou — ač poměr ten očekává ještě svého objasnění.«⁸⁾

Lokalisace *vyšších úkonů* duševních není ani v *jediném* případě dokázána. »Ob auch die höheren geistigen Thätigkeiten localisiert sind, bleibt ungewiss — Zdali také vyšší činnosti duševní jsou lokalisovány, zůstává nejisto« — dí *Dr. Möbius*, muž v této otázce nad jiné povolanější. — Tak zvaný automatism hypnotisovaných svědčí *proti* biologii materialistické a monistické než naopak, jak ukázáno ve stati »Suggeste a hypnotism ve světle vědy a víry« v X. roč. tohoto časopisu. Vlacha *Lombroso* typ zločinný, jehož nosič prý ke špatnostem je předurčen, patřil mezi báchoroky, k malé věru slávě oněch fyziologů, kteří hallucinaci ohnivého Vlacha brali za bernou minci, jak sám *Virchow* svědčí: »Se svého stanoviska mohu říci pouze tolik, že jsem nauku *Lombrosovu*, která od mnohých za hlubokou moudrost byla považována, měl vždycky za pouhou *vědeckou karikaturu*, zač ji mám i podnes, a že s jakýmsi zahanbením pozoruji, jak veliký jest počet mužů jinak docela vážných a schopných, kteří do toho proudu strhnouti se dali.«⁹⁾

Také konečně dovolávání se pathologie osob choromyslných nemůže ani za mák pomoci Büchnerovské biologii. Jsouť pomatenci,

⁷⁾ Für die besondere Function der Centralmündungen spricht auch ihr anatomischer Bau: sie bestehen im *Gegensatz zu anderen Theilen der Hirnrinde* zum »Theil aus grossen *pyramidenförmigen* Ganglienzellen«. Diagnost. Lexicon für Aerzte 1893 II. pag. 229.

⁸⁾ Diagnost. Lexicon I. c. — Srov. »Vlast« X. pag. 926.

⁹⁾ Vom Fels zum Meer XVI. Jahrg. II. B. pag. 93.

u nichž ovšem při pitvání shledány poruchy nebo nepravidelnosti mozkové; byli ale také choromyslní, u nichž anomálie zmíněné úplně scházely. Tak učí na př. Esquirol, Lélut a j., že mozek pomatenců pouze tenkrát vykazuje porušení, kdy *vedle* choroby duševní kráčela také choroba ústrojná.¹⁰⁾

Než buďsi tomu tak nebo onak, kdyby se i podařilo, dokázati *psychickou lokalisaci* atd. — co by z toho logicky následovalo? — Nic více a nic méně, než že duše má — za doby svého bytí pozemského — potřebí těla, aby rozvinouti mohla biologickou a psychickou činnost.

Materialism i *monism* jednají *nevědecky*, zaměňujíce přídavek s podstatou a nástroj s umělcem. Duše ovšem potřebuje mozek, jako virtuos sebe důkladnější potřebuje hudební nástroj a jako telegrafista potřebuje aparát, aby první mohl hráti a druhý telegrafovat. Duše ovšem potřebuje tělo — avšak ještě více potřebuje tělo duši. »Der Geist ist an den Stoff gebunden — aber auch der Stoff an den Geist,« dří *Feuchtersleben*.¹¹⁾

Že duše potřebuje těla, tím nepověděli Büchner et consortes světu nic nového. To již *Plato* věděl: »Každá bolest, každá rozkoš jest jako hřeb nějaký, kterým duše k tělu přibita bývá, tak že toto posléze se počne domnívati, *jakoby jen to bylo pravdivé, co tělo praví.*« (*Phaedon*.)

Tot ovšem pravda, že stav tělesný provozuje rozhodný vliv na duši — »Mens sana in corpore sano — zdravý duch ve zdravém těle« — ale ještě *spíše* s pravdou se srovnává, že zdravý duch buduje sobě zdravé tělo. »Duše hrdinné nemají žádného těla,« říkali staří Římané, což *Tertullian* pozaměnil: »Nihil crus sentit in nervo, dum animus in coelo est — holeň žádné bolesti nepocituje v čívech, když duše dří na nebesích.« To uznávají konečně i někteří monisté sami. Tak dří *Alfred Fouillé*, známý humanista francouzský, v zajímavé své studii »Le physique et le mental à propos de l'hypnotisme« následovně: »Každá idea jest obraz, jest představa činu; nuže, představa nějakého činu, to jest počátek činu samého. Přesvědčení o tom, že se někomu dobře vede, (ve smyslu zdravotním. Pozn. spis.) jest počátek zlepšení, jest poklid, který nastoupil po vnitřní bouři, jest zhojení, které se připravuje . . . Živel *duševní* a živel *mechanický* jsou vždy ve spojení a *první jest základem druhého* . . . Domnívám se, že duševní činitel tvoří základ a že mechanism jest pouhý symbol ve službě myšlenky.«¹²⁾ Ponechávajíce sobě některé sem patřící doklady pro polemiku proti *organicistům*, končíme tento odstavec slovy, kterými slavný Dr. *Michaelis* druhdy odsoudil anthropogonii Häckelovu, kterýž výrok se úplně hodí na biologii materialistickou: »Nauka tato (Häckels Anthropogonie) jest stejně jako dílo »Der alte und neue Glaube« Dr. Strausse hanbou a skvrnou Německa; nikoli proto, že mužové zmínění odvážili se toho, že své přesvědčení, věčné Pravdě se přičlčí, veřejně a poctivě vyslovili, nýbrž proto, že *síla myšlení* od Leibnitze a Kanta na taký stupeň impotence poklesla, že to k takým příznakům vědecké hallucinace a stateckého marasmu vůbec dojíti mohlo.«¹³⁾

(Pokračování.)

¹⁰⁾ Flammarion »Dies dans la nature« pag. 257.

¹¹⁾ »Zur Diätetik der Seele« pag. 25.

¹²⁾ Revue des Deux Mondes 1891. pag. 437.

¹³⁾ »Häckels Genie« pag. 74.

Pro práci.

Napsal Vladimír Hornov.

tvřť dělnická — nizoučkých domů řada,
pod okny prostovlasá dětí směs
se batolí a směje, honí, hádá
a v jednu symfonii pláč i ples
se v mumraji tom dětském ladně skládá!
Což vědí o životě — dětství jas
jim v rozcuchané vlásce štěstím padá
a jestli slza zvlhčí lemy řas,
již zase smích jim otevírá rety
a dětství do klínu jim hází květy . . .

Tu malý občan batolí se v písku
tak spokojený, jako světa car;
vybral si kámen, udělal z něj mísku
a z hlíny připravuje stkvělý dar
pro svatbu dětskou, která již se chystá . . .
Tu buchť, koláčů jest celý sklad,
že sotva nalezneš již pro ně místa! —
»Ach škoda« — praví malý starosvat,
»že nejsou pravé — nu — až vyrosteme,
pak plné pekáče těch pravých napečeme!

Bůh dej to, děti!

Zrak můj k chatě blízké
zalétá maně . . . Vlna bujný keř
po oknech vzhůru pne se k střeše nízké
a do světnice vrhá stínu šeř,
kde dělník kmet — tvář žlutou jednu vrásku —
s úsměvem hledí na tu malou chásku,
jak pod okny si hraje plna smíchu . . .
A pojednou se chvěje lící sval,
trysk slzy brázdí tváří bledých líchu,
jimž štěstí pablesk život krutý vzal . . .

»Co řek' náš vůdce?« —

»Štěstí úsměv zlatý,
jenž jara štěstím v dětství padá klín,
vám — muži práce, vyrval démon klatý,
jenž plno na čele svém nese vin!
On skráně vaše drápem tupým drásá
a do poroby sklání vaši šíj,
vy mlčíte — on nad zlatem svým jásá,
vy trpíte — on křičí: „Lůzu bij!“ —

Ve vzpomínkách těch stařec chýlí čelo,
kol něho víří moře známých hlav,
mozolné ruce, prací skleslé tělo,
dělnické blúzy usmolený háv . . .
A všichni stojí s utajeným dechem,
hlas rozvášněný ze tribuny hřmí,
zalétá v duše vášně divým echem,
že pěst se zatne, pod lebl se tmí . . .
Dav nemyslí — on útisk jenom cítí,
cos probíjí mu duši jako hřeb
a v duši bouře roste vlnobití:
»Pryč s kapitálem! Stávku, stávku — chléb!« —

Tak hřmí to dále rozvášněným davem,
jak řeky rozvodněné děsný spád,
když rozhučí se nad strhaným splavem
a pěnných kaskád hází vodopád
v strhané břehy, pokácené stromy
a v náruč chytá bouřných mraků hromy! —
Jen časem rozjasní se — v chorou leb
myšlénka svítne: Z čeho budem žít?
Kdo dětem našim teplo dá a chléb? —
Však zanikne — a hlasů orkán divý
zní: Zbabělci! —, jest lépe mřítí hladem,
než dále pout svých nésti bídnou tíž,
jež dlaně naše poutá, svírá hadem
a hlavu s posměchem k nám zdvihá výš:
»Vy, vydědenci lidské humanity,
líbejte osud z muk a hladu svitý!« —
A všechno vzkřiklo: »Stávku — stávku chceme!« —
— — — — —
»Můj Bože, Bože!« — vzdychl starý muž —
nuž stávkujem' a měsíc již tu druhý,
hlad klepá v okno: »Vzmuž se, starče, vzmuž! —
Byl's dřívě v práci, v hladu buď teď s druhý!« —

»A zítra děti řeknou: »Dědo, hlad!« —
ta malá druž — ty hlavy moje snivé!
Co řeknu jim? Já nesmím pracovat!
Buď nebe duši mojí milostivé!
Bez práce, v klidu — v klidu tyto dlaně,
jež nikdy nepoznaly, co je klid,
jež práci zvykly jako včelám stráně
a postesknou, až v hrobě budou hníti! —
Do práce zpět! Chci vnukům chléb — chci práci,
dlaň moje neuvykla snést klid,
v tom tichu modlitba se z duše ztrácí —
já musím pracovat — já musím žít!«

A stařec povstal ve horečném chvatu,
blesk nový života mu tryskl v líc,
ven z chaty vyšel v továrním svém šatu,
pohládl vnukům zlato bujných kštic:
»Pro vás, mé děti, pro klid duše svatý!«

* * *

Šel cestou známou — na rtech úsměv klidný,
necítil hladu, který nitrem chvěl,
měl pro každého zase pozdrav vlídný,
vždyť do práce zas pro chléb denní šel! — —
Spad' balvan s hrudi, který tak jej tížil . . .

Spleť ulic prošel, k továrně se blížil. —
V tom slyšl — bouř hlasů ve zmatené zvěti
blíž hlaholí: »Chléb dejte, chceme chléb —
nám hladem umírají naše děti!« —
A v bránu továrny ran sterých tep
burácí zlobně, venku rostou davy,
jak moře zbouřeného pěnný vír,
zařáté pěsti, nachýlené hlavy . . .

Ustupte starci!

»Bratři, práci, smíri
Nám děti doma umírají hladem,
v jich tvářích bědných dále máme číst
výčitku trpkou: Dlaň vám leží ladem
a nevíte, co zítra budem jíst?!« —

»Ha, bijte zrádce, bijte starou zmiji,
jež otupit chce vzpoury naší zbraň,
mrákoty šlenství mu mozek kryjí . . .!«

Ve vzduchu kmitla svalovitá dlaň
a výkřik zavzněl —

Dál se shluky valí
a v ústret cosi blýsklo! — Bože, chraň! —
Jde vojsko — vojsko! —

Řady kolísaly. —
»Kde vůdce, vůdce?« — výkřik zavzněl davem! —
A ticho bylo. — »Vůdce!« — křičel lid —
v stret zbraň se mihla v lesku mihotavém. — —

»Kde vůdce, vůdce? V předu musí jít!« —
výkřiky steré plné zoufalosti
prolétly shlukem. — Zmatku divý spár
zachvátil davy, oheň kletby, zlosti
zanítil vztek doutnající žár
v té duši lidu bědné, opuštěné! —

»Jsme zrazení!« — vzkřik úpění se zved'
 a v tváři lidu hladem umořené
 jen zoufalosti trpký ryl se sled:
 »Bůh trestej zrádce — hlady umíráme,
 co zítra dětem, dětem našim dáme?« —
 A náhle davy nejasně cos letí,
 otázky steré: »Kde jest stařec ten,
 jenž práci připomněl nám, naše děti?
 Zda klesl někde — zrádcem potupen?«

Ston bolný zavzněl — ustupují davy . . .
 O rámě druhů ztěžka podepřen,
 šat zkrvavený kolem bílé hlavy
 druh stařec ubíral se z davů ven,
 na tváři úsměv vlídný, shovívavý:
 »Pro pokoj duše — pro ty dětské skráně,
 já, bratři, práci chtěl — buď vůle Páně! . . .«

A klesl mdlobou . . .

* * *

Chudičká jizba — světla zážeh sporý
 po stěnách chví se, bídy lidské stín
 na trámů padá začernalé svory
 a v noci letí tajemný klín . . .

Na lůžku stařec, šedin bílá vlna,
 střísněná krví, ovijí mu tvář
 a přec líc jeho lásky, míru plná,
 ji klidu obestírá milozář,
 jak slunce na podzim když padne v kraje
 a v babím létu s úsměvem si hraje . . .

Na stolku chudém začernalý kříž
 a pod ním v zlatu bílé Tělo Páně . . .
 Zář svícl zaplanula leskem výš . . .
 »Domine, non sum dignus! — jizbou znělo
 a stařec na loži se stíží zdvih',
 cos štěstím ráje na líci se chvělo
 a záblesk blaha zrakem se mu mih' . . .
 »Já pracovat chtěl — Kriste, svatý Bože,
 pro vnučky své, pro duše svatý klid!« —

Bezvládne tělo kleslo nazpět v lože
 a kolem na kolenou dělný lid
 se klaněl Kristu, který v chudém šatu
 hostije svaté přišel v bídy chatu . . .

Zněl »Otče náš!« — a velká duha míru
se klenula nad chudé chaty kryt,
k tajemným sférám Pána všehomíru
nebeska zářný ve kročejích svit
se nesla duše velká, míruplná,
jíž v ústret zajásala Věčna vlna . . .

Pepička Kopřivova.

Napsala Vlasta Pittnerová.

(Pokračování.)

as ubíhal, a Pepička v zámku trochu zvykala. Než nezdálo se, že by tajná naděje a touha paní Kopřivové došla vyplnění. Ze zámeckých pánů úředníků nikdo se Pepičce neblížil. Byla jim i přes přijetí u vzácných kmotrů přece jenom měšťanskou dcerkou »málo nóbl«, a pání úředníci již po přání vrchnosti volíce ženy z úřednických kruhů, nedbali o děvče, dcerku a vnučku rodiny soukennické. A pak — jmění tu také nebylo, a na dědictví po direktorových asi žádné naděje. Žilif direktorovi stkvěle, dali se vždy a všudy vidět, návštěv bylo stále hojnost, a tudíž že kapitálu tam není, snadně si každý vypočetl. A tak Pepičku jenom vlídně pozdravovali a nic více.

Paní direktorová, k jejíž slabostem patřilo i osnování svateb, pomýšlela sama na Pepiččino provdání. A tu její hlavou, plnou přečtených románů, probleskla často myšlenka na román skutečný. Chtěla jej prožít s mladými lidmi, chtěla se státi ochranným andělem milencův a strážným duchem nějaké mladé domácnosti. Vymalovala si v duchu takový obraz a Pepičce po bok postavila ve své mysli — Petra Racka, kterýž se jí byl zalíbil svým přepjatě úlisným chováním.

Jinak bystrozraká paní direktorová nepozorovala, že Pepička s Pavlíkem na sebe milostně pohlížejí. Umínla si, že ty dva lidi svede a nechala za velikonoční návštěvy k Petrovi tu a tam problesknouti slovíčko, jak přeje svojí schovance.

Petr, hladký jako úhoř, pochopil. Ale v jeho mysli nestála Pepička v popředí. Hodlal doslci přízní direktorových podporu vrchnosti na vysokých školách, přál si studovati práva a pak doslci dobrého místa na panství, státi se časem direktorovým nástupcem. A pak by byl koukal po jiné nevěstě!

Petřík se již nyní odcizoval své prosté rodině, odcizoval se i bratru blíženci, šel v mysli již nyní svojí cestou, stával se sobcem.

S povahou měnila se zároveň i jeho podoba s bratrem. Jevilo se to v pohledě. Pavlíkovy oči zářily měkkým, citovým pohledem, Petr hleděl ostře, pronikavě, chladně. Nemýlili si je lidé již tak často.

A také nechával Petr v domácnosti Kopřivově docela všeho čtveračení, byl hrdý, ani paní teta mydlářka nedočkala se od něho obvyklých šprýmů. Kroutila někdy nad tím hlavou.

Za to Pavlík byl její zlato. Tak nějak z častého jeho o milé dívce povídání uhodla paní mydlářka, že si dva mladí lidé přejí, a přála tomu také. Viděla již Pavlíka jako příštího pana kancelářského, justiciára, důchodního i dokonce vrchního (byť si i řekla do té doby, že může být ona u svého »nebožtíka mydláře« pod drnem) a Pepičku jako jeho ženu — ne jako jeho paní, dokonce i jemnostpaní kdysi.

A tak snily a spřádaly budoucno staré i mladé hlavy a čas letěl dále.

Paní hraběnka hodlala jeti letos z Vídně přímo do lázní a přibýt na panství teprve počátkem července. Hrabě Jindřich nehodlal matku provázeti. Zalíbilo se mu letos na panství tak, že chtěl zde zůstat i pozval si občas nějakého hostě.

Přijížděli k němu mladí kavalíři i umělci. A to v zámku v pokojích mladého hraběte ozýval se leckdy hlučný hovor, přátelské pitky, jindy něžná tklivá hudba a někdy trávil mladý hrabě celé dny ve svém atelieru maluje.

Úřednictvu nebyla stálá přítomnost samotného hraběte příliš milou, nemohli po chuti vyjžděti a se bavit a rádi viděli, odebral-li se hrabě Jindřich sám někam na delší než celodenní návštěvu.

Tak stalo se asi v polou června, že mladý hrabě vyjel si provázen jen svým tělesným myslivcem na několik dní navštívit svého přítele do Prahy.

Tu bylo v zámku hned veselo. O překot pořádány svačiny a večere. Pan kuchmistr byl všude zván a žádán o úsudky, do mysliven vzkazováno o zvěř, na sádky o vzácnější ryby a celý zámek voněl vybranými jídly.

Direktorovi vyjeli si jednoho dne na sousední panství na návštěvu, vzali s sebou slečnu kontrolorovu a pana kancelářského. Jeli hnedle ráno, vezouce s sebou plný koš potravin, aby hostitele, taktéž direktorovy, nepřivedli snad do rozpaků, nebo spíše, aby se pochlubili, čeho již nyní panství skýtá. Pozdě večer ještě byla připravovala paní direktorová s pomocí pana kuchmistra paštiku z račích ocásků a klepýtek, chtějíc tímto novým delikátním výrobkem překvapiti sousední paní direktorku, s kterou ode vždy, i přes dobrou přátelskou shodu předstihovala se v umění kuchařském i v strojení a pořádání zábav.

Pepička měla volný den; nezdálo se paní direktorové, že hodilo by se pro mladá ouška schovančina vše, co se dnes bude hovořiti. Bylyť v programu zajisté klepy: klípky o spoluúřednicích i o vrchnosti, malinké »medisence«, jak se říkalo. A pak trochu veselejší vtipy pánův, vínem rozjařených.

Pepička byla ráda. Se svolením paní kmotry pozvala si na oběd, od paní direktorové včera připravený, Lidušku Rackovu. Bylo paní direktorové vhod, že nedbala schovanka zabaviti se u justiciářův neb u polesných, kde by byli na dívce ledacos z domácnosti vyzvíдали, a tudíž bylo lépe, pobaví-li se s Lidkou. Aspoň ta zahradníková si prohlédne důkladně direktorův byt a bude povídati po zámku, jak je tam vše překrásno.

Dívčiny trávily vesele dopoledne. Pekly si kuřátko, které byla paní direktorová schystala, umlsávaly krémového koláče a kompotu, snědly připravený mozkový svíteček dřívě, nežli se vařila polévka, a do této si pak nadrobily chleba, k nemalé veselosti staré kuchařky, která od rána popíjela kávu.

Odpoledne chtěly proběhati všemi zahradami, ale tu počalo pršet a nemohly ven. Prohlížely byt, obdivovaly se každé maličkosti v zasklených skříních a na etažérách smály se malovaným podobiznám, čtveračily a dováděly.

Po svačině, ku které bylo zde ke kávě hojnost sladkého pečiva, napadlo Pepičce, že by chtěla viděti hraběcí pokoje.

»To je snadno,« mínila Lidka. »Pojď, poprosíme paní klíčnici, a ona nás tam pustí. Pan hrabě není doma a můžeme si je prohlédnouti.«

A již byly na chodbě a jenom sletěly do přízemku, kde v klenuté, pěkným nábytkem opatřené jizbě bytovala paní Haldenová, klíčnice, trávící zde již téměř čtvrt století. Byla kojnou mladého hraběte, pak jeho opatrovníci, a any guvernantky u něho svůj úřad nastoupily, stala se zde klíčnicí. Byla vdovou po poklasném a vpravila se do lepších způsobů až radost. Měla jedinou dceru, v stáří hraběte Jindřicha, dobře provdanou za revírníka na panství.

Paní Haldenová byla přitloustlá, vlídná paní, s trochu ostrýma černýma očima. Nosila vždy tmavé šaty s bělostnými límečky, černou hedvábnou zástěrku a bílý, tuze naškrobený krajkový čepeček s černou mašlí, připíchnutý třesavou jehlicí. Byla jako z cukru. Mladý hrabě jí tykal i ona jemu. Nešel nikdy mimo její byt, aby se nezastavil, byť i jen na slovíčko. Byla na to trochu hrdou.

V zámku měli ji rádi. Chodila ke všem úředníkům i pro každého ze služebnictva měla vlídné slovo.

Hraběnka velice si vážila jejího úsudku a často zmohla u ní paní Haldenová, čeho by se jiný byl neodvážil žádati. Povídalo se po zámku, že tehdy, při záležitosti Marie Rackovy, paní Haldenová mnoho k tomu přispěla, že hraběnka nezakročila proti zahradníkovým přisněžím.

Liduška s Pepičkou vstoupivše k paní klíčnici, pozdravily trochu rozpačitě.

»Co mi nesou panenky?« tázala se paní Haldenová.

»Přišly jsme uctivě prosit,« zajíkala se Lidka.

»Jsme tak směly,« dodávala Pepička.

»Nu, co má býti?« usmívala se paní Haldenová a odložíc karty, jimiž hrála patience, kterouž zábavu si u hraběnky navykla, přikročila k dívkám a pozvedla každé jednou rukou jich hezké kulaté bradičky.

»Pepička by ráda viděla pokoje Jeho hraběcí Milosti,« vyhrkla Lidka.

»A Liduška také,« usmála se paní Haldenová.

»Prosíme uctivě,« zvolaly obě dívky.

»No, proč ne. A pokoje Její hraběcí Milosti nepřeje si viděti?« usmívala se paní Haldenová.

»Také,« zajíkla se Pepička, štouchnouc Lidku trochu nevrle.

Paní Haldenová vzala svazek klíčů z hezkého košíčku, modrým hedbávím vyloženého, a přihladivši hedbávnou zástěrku, pokynula dívkám k odchodu.

Šly, držíce se za ruce a tajíce téměř dech, po širokých, hlavních schodech do prvního patra.

Paní Haldenová otevřela dveře a uváděla dívky první do hraběních pokojů: do salonu, do salonu hudebního, boudoiru, ložnice, přijímacích i hostinských komnat. Vše zářilo zde nádherou, a dívky tlumily kroky, našlapující na špičky, ob chvilí povzdechů úžasu přetruhující svůj šepot, jímž stále spolu hovořily.

Paní Haldenová byla zvyklá podobným projevům údivu v nádherném tom bytě, ale ta radost, která se jevila v těch mladých očích a lících, ji těšila tou měrou, že upozorňovala dívčiny na to a ono.

„Zde tento stojan dostala její hraběcí Milost na památku po své zemřelé přítelkyni hraběnce Sternthalové; tyto záslony pracovala sama; toto zrcadlo dovezla si z Benátek; toto klekátko obdržela od Jeho Milosti nebožtíka pana hraběte darem, když se narodil mladý pan hrabě,“ podobnými poznámkami a vysvětlivkami činila paní Haldenová ještě větší potěšení děvčatům.

Pokoje hraběčiny byly odděleny od pokojů mladého hraběte velkým nárožním salonem. Tento Lidka znala. Měl její otec na starosti, by zde stále bylo dosti květů. Salon ten byl dosti jednoduše zařízen a největší jeho ozdobou byly jelení i dančí parohy a množství srnčích parůžků.

Odhrnujíc fialovou sametovou portiéru, uváděla dívky do pokojů hraběte Jidřicha.

Byl zde kuřácký salon, pokojík dětský, ve kterém mladý hrabě obýval až do desíti let a kde s pohnutím ukazovala paní Haldenová dívkám lože pod modrými hedbávnými nebesy, jichž řasy držel krásně vyřezávaný anděl strážce, ukazovala jim houpacího koně, vysokou dětskou židli a v zasklené skříni první stěvičky svého šlechtického svěťence.

A pak vešly do dalších pokojů, jen je proběhly jaksi se ostýchající, až stanuly v atelieru nádherně zařízeném.

Bylo tu mnoho obrazů, některé i nedokončené, nejvíce postavy mythologické; dívky nerozuměly, co představují, ale pýřily se při pohledu na ně.

Tu vykřikla Pepička: „Ah!“ a stanula jako přimrazena před velkým obrazem.

Šikmo v koutě pokoje před temně zelenou splývající draperií, o níž opírala svoje listy nádherná palma, zasazená v kbelíku ze stromové kůry, stál na podstavci obraz bez rámu. Ta palma jakoby byla svoje listy vějířovitě se rozkládající přenesla až na to plátno, zdálo se, že vyrůstá tam její družka — ale v širé, písčité planině. U paty palmy jenom malý kousek pažitů se zelenal, a tu zpod kamení prýštila studánka jasným pramenem. A u studánky polo klečíc, polo ležíc spočívala dívka, nabražší do rukou vody ze studánky a vztahující štihlé a něžné ruce, tak, jakoby každého okamžiku měl někdo k ní přikleknouti a občerstviti se z její dlaní tou čistou vodou. Byla to věrná podobizna Mariina. Byla vyobrazena ve fantastickém kostymě, šlje i ramena byly obnaženy, v černých rozpuštěných vlasech zářily květy granátů a kaktusů. Usmívala se tak líbezně, a velké oko téměř planulo. Tak sličnou nebyla Pepička Marii znala a hltala téměř očima luznou tu tvář. A vzdychla, vidouc, že na klíně dívky spočívá velký list palmový, uvadlý, spadlý od koruny stromu, stočený, sežloutlý,

Porozuměla Pepička rázem, že tento list přimaloval asi mladý hrabě později v upomínce, tak jako ondy stanul v upomínce pod palmou ve sklenníku.

A dech se jí tajil.

Paní Haldenová se tvářila, jako když ten obraz nevidí, a vzavši Lidku za ruku, uvedla tuto do vedlejšího pokoje, kde jí ukazovala sbírky cizokrajných vycpaných ptáků, jimž se Lidka obdivovala.

A Pepička stále meškala před obrazem. Ani nevěděla, že jí kanou slzy z očí. Bylo jí teskno a opět bouřilo jí to v mladé duši. Tolik sličnosti; tolik něhy bylo v tom obraze, a to vše, co vyvolalo blaha ve dvou duších, musilo zaniknouti, proto že to byla dívčina z prostého lidu.

Pepička vzpomenuła na Boženu, dceru Křesinovu, již rovněž u vody zastihnul kníže Oldřich a povznesl k sobě na trůn. Tolikráte jí vyprávěl Pavlík o Oldřichu a Boženě, a paní teta zpívala se švadlenami dlouhou píseň o dívce peroucí u potoka, překvapené jezdce a knížecím ženichem. Pepička vzdychla. Nepozorovala, že za ní otevřely se zlehka dveře a jimi že vešel mladý, sličný muž, zarazivší se nad přítomností dívčinou v atelieru. Byl to hrabě Jindřich, kterýž mrzut nad nepohodou vracel se domů. Stál udiven. Pepička ve svém dojmutí vypadala tak sličně jako porosené růžové poupě.

Hrabě se nepamatoval, že by ji byl v zámku viděl, nepovšimnul si úřednických dcerek a přece se mu zdála dívka býti povědomou. Snad tou něhou, kterouž hledával a nacházel v dívčích pohledech. Ustoupil zlehka zpět a přitáhnul tapetové dveře za sebou. Ve vedlejší pokoji pak usedl k oknu za spuštěnou záslonu.

Lidka volala na Pepičku, ať jde se přece podívat na krásné kolibřiky.

„Nechci již ničeho viděti, nebudu moci nikdy zapomenouti zde na ten obraz — na Palmu,“ řekla Pepička.

„Již ale pojďme,“ vybízela paní Haldenová.

Šly, nepozorovavše mladého hraběte.

Vychýlil se ze svého úkrytu a bleděl za nimi, jak se vzdalují řadou pokojů. Vešel znova do atelieru. Postavil se před obraz Mariin, založil ruce na prsou a řekl: „Byla jsi mojí Palmou — tam to poupě bude snad mojí růží.“ A usmál se úsměvem nechtivým, ale úsměvem umělce, idealisty, jehož jímá něha více než bujná, vyzývavá krása.

X.

Byla to malá dědinka pod samými horami, kam zajela Marie Rackova k nevlastní svojí babičce. Baráček vdovy po tkalci, snad nejmenší v dědině, tulil se jako vlaštovčí hnízdo přilepen ku skále, kteráž se nad ním vypínala černým, vysokým výběžkem, jakoby ta došková střecha, zelenající se mechovým porostem, trčela vzhůru do výše. Na vrcholu skaliny zachytilo se větry nanesené semeno a vyrostl zde stromek, jeřáb, zachytil se svými kořeny ve skále a zvedal korunu tak vysoko k nebesům, že ji mnohdy až zakrývaly mraky, nesoucí bouři na hory. Mohutněl, sílil, rostl v té kamenité půdě, a obyvatelé dědiny říkali, že dřevo jeho bude jistě tvrdé jako kámen.

Chaloupce babičky Mariiny říkali: »pod jeřábem«, a stará Hošková »od jeřábu« byla ráda tomuto přívlastku, říkajíc, že lidé, jdoucí cestou a uzřevši jeřáb ze zdálí, vzpomenou aspoň na ni, která tu žila tak osaměle.

Ráda, ráda přijala ta bělovlasá stařena s pěkným posud modrým okem a zdravými zuby u sebe svoji vnučku. Říkala, že ji ta holka Mančinka, jak Marii jmenovala, přinese do chaty jarním slunečkem kus mládí a radosti.

I Marie ráda zde dlela. Ráda pracovala s babičkou na kousku role, ráda spřádla ji nevelkou zásobu lnu a naučila se plést rohože ze slámy a lesních kořínek, které horáci prodávali, těšíce se tomuto skrovnému výdělku.

Bylo zde Marii volno v té Boží přírodě, kde kousky role jako dlaň, pečlivě zpracované, skýtaly rodinám obživu. Málo obilí se zde selo, dařilo se skoro pouze oves na chléb, jen brambory a sem tam hlávka zelí a několik řep cukrovek, kteréž svými usušenými živnými kořeny nahrazovaly horákům kávu, vzdorovaly drsnému ponebí. Zpracovávala se ta políčka vesměs jenom rýčem a motykou, a lidé je zavlažovali při práci svým potem. Marie přičinila se ze všech sil.

Na večer po práci sedávala s babičkou na prahu před baráčkem a povídaly si. Marie ráda zaběhla si na skálu k jeřábu, kam vedly hrubě a nepravidelně vytesané a na stráni upravené schůdky, a tu pohlížela ve stranu, kde ležel domov, z něhož byla na čas jako vyobcována. Nebylo vždy lze vyjít k jeřábu, za dešťů a po nich byla cesta po schůdkách okluzkých a rozmočené, drobně se písčité stráni věru neschůdnou a nebezpečnou. Bylo-li větrno, nedalo se taktéž prodlévat na vrcholku skály; zaléhaly tam horské větry s takovou prudkostí, že skláněly a ohýbaly korunu jeřábu, až větve svištěly a praskaly, jakoby naříkaly. Mnohdy orvaly větry s jeřábu téměř všecku zeleň, a stál tu za plného léta jako na podzim, prvé než zase nasadily letorosty na nové výhonky.

Tu bývalo Marii toho stromu líto a říkala si, tak že jí učinil osud, odervav ji naděje v blaho budoucnosti.

Řekla to jednou babičce, a ona pravila: »Nic tak, Mančinko, to nesmíš tak brát. Otluč vítr se stromu listy, ale nezahubí stromu, vyrazí zase na nové a zvedá svou korunu vzhůru k nebi. A Boží slunéčko na něj svítí, třeba nebyl již tak pěkný. A tak i ty obětuj svou žalost větrům a zvedni srdce vzhůru k Pánu Bohu, okřeješ zase, a Pán Bůh ti dá nové radosti a potěšení. Nevíš, kam ti Pán Bůh štěstí schoval, a kde se s ním třeba potkáš.«

»Pro mne, babičko zlatá, není již štěstí na světě,« řekla Marie.

»Nehřeš, holka, nehřeš proti Pánu Bohu,« kárala babička. »Ty máš štěstí dosti. Vidíš: jsi zdráva a Pán Bůh ti dal pěknou tvář. Nejsi mrzák, máš bystré oči a sluch, pokud vím, ani zuby tě nebolívají, nesouží tě boláky, nebolí tě žaludek ani hlava. A ráda pracuješ, to je veliké štěstí. Pak máš dobré rodiče, bratry, sestřičky. Podívej se kolem sebe, co je lidí ve světě jako ten kámen samotných, co je mrzáků, co je ubohých, čekajících na lidské milosrdenství a ještě větších chudáků, které práce netěší a kteří pracovat neumějí. Tebe potkala žalost, no pravda, veliká, ale musíš Pánu Bohu podě-

kovati, že tě rodiče v tom trápení neopustili a co více, že neodstoupil od tebe tvůj anděl strážný, že nepozbyla jsi své nevinnosti.«

»Babičko,« všechna uzardělá řekla Marie.

»Dobře, dobře, má panenko,« chlácholila babička. »Já vím, já vím, jak všechno bylo, a vím, že pokušení dovede člověka tak zalepiti, že neví, co se s ním děje. Já jsem jaktěživa nepřišla z našich hor dále, než do Božího kostela a chvála Pánu Bohu, znám ty všelijaké světské bříchy více z povídání a z vidění, než z vlastní zkušenosti. O takových pánech, jako ten váš pan hrabě, jsem slýchávala jenom v pohádkách, ale dovedu si to představit, jak to je, když na člověka přijde pokušení. Jak pak ne, vždyť i první lidé v ráji, kteří přece se samým Pánem Bohem mluvili, podlehli pokušení úlisného slova a vábení sladkým jablkem. To pokušení sedne člověku do myšlení, mate na modlitbách, a člověk myslí, že vidí květy, kde je kamení, že blýskají se granáty, kde jsou skelné střípky, myslí a přemýšlí stále o tom, nač by měl zapomenouti.«

»Já, babičko, jsem na to pokušení již zapomněla, jenom na tu lítost a trápení zapomenouti nemohu,« pravila Marie.

»Zapomeneš, dítě, zapomeneš, Mančinko,« jistila babička. »Ale tam u vás v tom hraběcím zámku musí býti krásně jako v pohádce, ty zahrady a ty skleněné domy na cizí květiny. Tuhle naši lidé jsou rádi, najde-li se někde kousek měkké země, aby se tam zasadil brambor. Já jsem kolikrát odvalila na naši stráni sem a tam kámen a hledala, je-li tolik země, co by se nějaká ta cukrovka zasadila. Mívala jsem taková místečka, že tam byly tři, čtyři cukrovky, dva, tři kopečky bramborů. Vystavěla jsem okolo z kamení zldku, aby mi to deště nespláchly. A přece někdy zahrnul mi to přival kamením a pískem, sotva jsem to znovu upravila. A přes zimu se to někdy smeklo se stráně docela, aneb se svalily na to balvany. Kolikrát ta troška bramborů, těch pár kořínek cukrovky nestálo za práci, a tam u vás, jak povídáš, v těch zahradách tolik krásné, živné půdy na samé květiny jen tak pro parádu se užívá. A ty cizí rostliny, vždyť z toho nemá žádný užitek. No ano, páni jsou páni a zase mají při té práci lidi obživu.« Babička se zamyslí.

Marie pohlížela na její ruce, těžkou prací zmozolené. Ano, bylo na těch rukou viděti, že i bez motyky a rýče zápasily samy se zemí, kamenitou zemí hor. Nehty byly uštípaný, zahnutý, zarostly do masa, klouby téměř zkamenělé a barvy brunátné, jakoby krev, často z nich prýštíci, pro vždy na nich utuhla. A žíly vystouplé, do modra naběhlé, jakoby měly každé chvíle prasknouti.

Marie se zachvěla; bylo jí babičky velice líto.

»V zimě zde musí býti smutno, že babičko?« tázala se.

»Ba není, panenko. Je všude bílo, a ty lesy jsou také bílé, jsme jako v peří. Tak je to nějak člověku dáno, že se v zimě více spí; když nejsou vánice, dojdeme si jedni k druhým na besedu, povídáme si tak ledacos, pomodlíme se společně, zazpíváme si, a když není co jiného, povídá se každou zimu znova a znova o tom Rybrcoulovi,« babička se usmála.

»Mohla byste jeti na zimu k nám,« navrhla Marie.

»Co bych u vás dělala? Práce pro mne by se třeba našla, ale nezvykla bych mezi více lidmi,« odvětila babička. »Bylo by mi tesknó, my horáci těžko jinde vydržíme. A ten barák by tu mohl

za zimu spadnouti, a já ho slibuji dceři po sestře. Tvoje maminka ho nechce, říká, že jsem si ho zasloužila zdědit po nebožtíku, ona že se do hor již nevrátí. No, přišla tam v kraji ke štěstí, přišla. Však za dva, za tři roky, až se sestřina Kedruta vrátí z kraje ze služby, až si zahospodaří trochu toho šatstva, bude zde se mnou, vdá se, dostane tkalce, vždyť máme na půdě stav po nebožtíku, bude snazší živobyť. Pak bude i ta zima veselejší. Zvláště, až dá Pán Bůh dětičky.

Tak se ta stařena těšila a Marie klonila hlavu. Napadlo ji, že ona asi nikdy si nezaloží domácnost, že nebudou se rodiče z ní tak těšiti jako babička ze svojí Kedruty, na kterou se častěji dotazovali mladší tkalci, kdy že již přijde.

Ne, Kedruta zajisté že nepozná té blaživé a mučivé slasti lásky, ta si vybere z ženichů toho, který se jí bude zdáti nejpracovitější, nejsilnější, nejpobožnější, bude klidně žít v chaloupce pod skalou, pod jeřábem.

Marie pohlédla vzhůru k jeřábu. Stál tu klidně, a ve sporém, větrem servaném listoví bělaly se květy, tou svojí jako našedlou bělí, jakoby se poslední zbytky zimních sněhů tam byly zachytily.

»Až bude mít červené plody, a až to všechno listí podzimní větry sevějou, vrátím se domů,« řekla si Marie, a povstavši, řekla babičce, že se podívá nahoru k jeřábu.

»Jen dej pozor, ať neuklouzneš, já si půjdu lehnout,« řekla babička. »To staré tělo mne pobolívá, někdy se vzbudím, jak mne zabolí pravá aneb levá noha aneb ruka, musím přelehnouti, obrátiti se na druhou stranu. Jdi si, děvečko moje, podívej se do dálky, pomodli se pod hvězdami, však je Pán Bůh stvořil lidem k potěšení, tak jako Panně Marii k slávě a Jezulátku pro radost. Dej ti Pán Bůh dobrou noc.« A pohlavši Mariinu sličnou líc, odcházela do chatrče.

Marie přitáhla si pevněji uzel šátečku pod bradou a stoupala po schůdkách. Byly to nepravidelné stupně, tu širší, tu užší, tu se lezlo kousek po stráni, porostlé nějakým křovím, jak tam vítr semena zavál. I ta holá skalina měla na sobě nějaké zelení, v štěrbinách uchýtil se rozrazil, a kde se drolila skála na nějakém výstupku v písčinu, zelenala se drobnická mateřídouška. Ostružiny visely tu a tam z výběžku skály jako stuby z potrhaného věnce.

Marie došla na vrchol. Bylo zde hezky. Zemřelý její děd nelitoval námahy a donesl na kořeny jeřábu trochu země. Uchýtil se tam sporý drn a rozložila na něm své lístečky mateřídouška i lesní jahoda a za kořeny jeřábu zachytil se tvrdý vřes.

Jeřáb byl na křivo urostlý, schýlen k jedné straně a koruna jeho necelistvá. Byl kdysi vichr zlomil několik větví, a tak ta koruna nebyla ani pěkně kulatá, ani rozložitá, jak u jeřábů bývá. Na pni jeřábu vyřezán byl křížek.

Marie usedla téměř na samém okraji skály a oddychovala. Unavila se drobet a obemknuvši peň jeřábu, položila naň hlavu. Bylo jí volno.

Ano, toho potřebovala, zbaviti se opět na čas toho okolí, kde mladá její duše byla tolik utrpěla. Rozjímala o slovech babiččiných: »Anděl strážný od tebe neodstoupil . . .« A přece platila v očích

světa za poskvrněnou, nikdo, nikdo i nejlepší přátelé snad nevěřili, že opravdu zůstala čistou, byť i duše její byla zatemněna žalem.

Mariinou myslí táhly vzpomínky. Ach, byly tak žhoucí, tak jasny, věru, že si řekla, že ta svíčka upomínky, jak o ní babička v prosté své mysli mluvila, hořela plamínkem tak stkvělým, tak vonný dech rozšiřujíc, že přece to za to stálo, potrápiti se trochu i v té vzpomínce.

A tak si představila, že opírá místo o jeřáb hlavu o palmu, že místo sporého trávníku prostřena jest pod palmou tygří kožešina, že místo prostého vlnáčku kryje její hlavu síť perlová a granátové a kaktusové květy, a byla v mysli tam, kde vzniklo její blaho i žal. Řekla si však, že ze vzdáli jsou ty vzpomínky pěknější, než v samém tom okolí.

Tak tu důvěru v život by byla chtěla míti jako babička. Než ta byla ztracena v Mariině duši, předčasně i vášní i utrpením uzralé; nedůvěřovala ani, že odolá na dále upomínkám. Nebyla by mohla vydržeti v blízkosti muže milovaného, cítila, že by se trápila.

I žehnala rodičům, že ji poslali sem, kde viděla kolem sebe lid, stížený bídou a těžkou prací, kde nebylo času lákati se s luznými hrami citů, kde musili se lidé s přírodou téměř rváti o kus chleba.

Tu jí bylo volněji, než na zámku, kde viděla kolem sebe vypínání vyšších nad nižšími, podlézavost těchto k oněm, pomluvy, poštvání a opičení.

Soumrak táhl nad horami. Mariina duše byla stále klidnější. Po dlouhé chvíli povstala, poklekla pod jeřábem a modlila se večerní svoje modlitby.

Vroucně, vděčně vzpomínala svých rodičů.

A za něho, za hraběte Jindřicha, se také modlila, vroucně, bez hněvu, bez výčitky, jak vždy na něho vzpomínala.

Krásně se jí to modlilo pod hvězdami. Svit jejich linul jí v srdce útěchu, byla to útěcha zbožnosti.

Pomalu sešla se skály a vešla do baráčku.

Nebyl zavřen, obyvatelé dědinky nebáli se zlodějů, nezamykali na noc své přibytky, ba i truhlice ve světnicích byly otevřeny.

Babička již spala. Marie tiše ulehla a klidný spánek záhy se k ní snesl. Ráno povstala čilá a veselá.

Dnové jí ubíhali klidně při práci a babiččině povídání. Večery trávila za pěkného počasí pod jeřábem.

V dědině znali lidé Marii již z předešlých pobytů a měli ji rádi. Vědělo se, proč ji sem rodiče posílají, a za zimních besed často vzpomněli dobří horáci na sličnou, smutnou pannu, která byla milována hrabětem jako v nějaké pohádce. A povídali si o ní téměř pohádky, zda toho svého »hraběcího prince« asi dostane a jak by se to státi mohlo. Věděli dobří ti lidé z vyprávění léta od let se opakujícího, že kdysi kněžna země České povolala k sobě na trůn zemana oráče; že kníže dědičný vyvolil si za choť selskou dívku u studánky peroucí a zdálo se jim, že Marie, Mandinka staré Hoškové od jeřábu, by ho byla hodna, aby se stala kdysi choť svého urozeného milence. Matka hraběte byla tu těm prostým lidem jako čarodějnice v pohádkách, nebo zlá macecha, která bránila štěstí mladých lidí.

Škoda, že Marie nevěděla o tomto povídání, bylo by ji těšilo jako její pohádky o palmách.

Pracovala s babičkou na kouscích políček, dělaly spolu na stráni malé zahrádečky, jak o nich babička vypravovala. Marie dovezla sebou hned prvního roku květinová semena, než babička nedovolila jí těchto zaset, že je škoda půdy. Ani v hrnčících nebo truhlíčkách za okny nepěstovala stará Hošková květin; říkala, že je škoda každé hrsti hlíny bráti z chudičkových políček. Než letos sama vynašla někde nějaké staré korýtko a postavila je do okna, vyzývající vnučku, ať si je naplní zemí a zaseje nějaké květiny.

Stalo se tak, a v době, kdy v zámku se těšili všichni již květům nejpestřejším a nejvonnějším, v okénku chudého baráčku pod skalou pestřily se balzaminy a voněla bazalka.

Časem dostala Marie z domova dopis. Psal jí otec, Lidka a Pepička připojila několik řádků. Psalo se vždy, že jsou všichni zdraví, Jan že se těší s hodnou svojí ženuškou, a Pepičce že se v zámku čím dále tím více líbí.

Marie psala, že jest spokojena, že jest u babičky ráda, děkovala rodičům za velkou jejich lásku a psala i žertovně, popisující tu malinká, skalnaté stráni urvaná políčka a vyprávěla o ječábu, nazývající jej svou palmou.

Řekla kdysi babičce, že ji doma nazývají Palmou, babička se toho až lekla, jak se jí to nelíbilo.

»To nic,« řekla. »Ty máš pěkné jméno po té, která jediná je krásná, po Matce Boží, a můžeš se za šťastnou pokládati, že je neseš. Pojmenovati se po stromu, kdo to jak živ slyšel? Což neznáte u vás pohádky, jak byla duše ženy za noci ve vrbě, jak bývaly princezny zaklety v topolu nebo v jabloni, jak vyrostly na hrobech dívek z jejich srdcí lilie, růže nebo rozmariny? Chceš na sebe volati nějaký trest? Jen ty zůstaň Mančinkou, to by bylo jináč, kdyby si tě ten tvůj pan hrabě vzal, pak snad by tě nějak panský volal, ale vždyť i královny a císařovny se jmenují Marie.«

Marie se usmála a ujistila babičku, že se ze svého jména zřejmě těší.

Nepověděla, že těší ji pojmenování Palmou proto, že tak ji nazýval i hrabě Jindřich; byť s ní hovořil i v cizím jazyku, říkal jí vždy: moje Palmo. A Marii nebyla prvé němčina cizí, teprve nyní vlivem Pavlovým poznávala, že láska k rodině rovná se lásce k vlasti a řeči mateřské.

Mluvívala nyní ráda s babičkou také o tom, co tato věděla o dějinách rodné země.

Horáci znali dějiny a věděli tolik, že bývala země česká velice slavná, ale velice nešťastná, že bývaly tu veliké vojny, veliká trápení, veliké bědy.

Říkala babička, že je ta česká země taková zavržená, již pro tu řeč, kterou mluví jen ten nejchudší lid a kterou že přece druhdy mluvívali králové.

»Je to smutné, je,« říkala, »že naši páni nemluví s námi poddanými naší řečí, můžeme jí mluvit jenom mezi sebou. Ale také v ní mluvíme k Pánu Bohu. A Pán Bůh nám rozumí.«

Léto ubíhalo pod horama tak jako v kraji, a ovesné klasy na malých kouscích políček již šedly a žloutly, chrpy a vlčí máky, které

máti příroda nasela mezi drobnozrnné klasy tak jako jinde mezi obilí bohaté, odkvétaly, a mateřídouška voněla líbezným dechem na skalínách. Marie chodila po lesích a trhala na výsluní zvláštní mech drobounkého chmýří, mající vůni téměř fialkovou. Každoročně vozila ho domů plnou krabicí. Chtěla ho pěstovati, ale nezdařilo se to.

Také sbírala houby a sháněla s babičkou stlaní i píci pro kozu.

Šla z lesa, nesouc nůšku plnou trávy, v níž leskl se zastrčený srp. V klíně v hrubé plátěné zástěře nesla trochu vonného mechu.

Přicházejíc k babiččině chatrči, postřehla babičku na prahu sedící. U ní opíraje se o věžeje, stál mladík. Hnědé kadeře jeho leskly se v zapadajícím slunci.

»Mančinka!« zvolala babička.

Mladík se obrátil a spěchal Marii vstříc.

»Palmo!« zvolal ruku jí podávaje.

»Pavle!« vzkřikla. Ani jí nenapadlo, že mohl by to býti Petr. Bylť jí Pavel bližší.

»Podívej se, Mančinko, on si přišel za tebou, chtěl prý poznati mne, starou bábu a náš baráček, kde se vaše matka narodila,« pravila babička. »Koukala jsem, jaký to jde k nám panáček, třeba uprášen a s filcem na zádech — nevypadal mi za vandrovního. A tu se paňátko hlásí, že prý je Rackův, z dvojčat, Pavel. I jáčku, Pán Bůh žehnej tvoje kroky, tvůj příchod.«

Pavel líbal Marii a usmívali se na sebe.

»To jsi hodný,« řekla Marie. »A co Petr?«

»Co prázdniny nastaly, jest stále v zámku, dělá visity, dvoří se a pitvoří, chodí s kytarou po zahradách, česky mluví sotva s maminkou. Pro mne to není, a tak jsem prosil rodiče, aby mne dovolili sem, za tebou, k babičce. Krásně se mi to šlo milým českým krajem, potěšil jsem se. Nechtěl jsem jeti dostavníkem, jen tu a tam jsem se svezl s formany,« vyprávěl Pavel.

Babička veběhla zatím do sňky a chystala na ohništi večeři. Dobrou, ba sváteční. Polévku kyselačku zakloktanou vajíčkem a moučnou kaší, perníkem posypanou. Chtěla vnuka uctiti.

Pavel vyprávěl o rodičích, že jsou zdraví, o Albínce, jak je šťastna se svým ženichem, o domácnosti bratra Jana, o veselé Lidce, vyprávěl mnoho, ale Marie chtěla slyšeti ještě více a po večeři zavedla si bratra nahoru k jeřábu, jehož plody již počínaly žloutnouti.

Smějíc se a žertujíc lezli strmou cestou a nahoře usednuvše vzali se za ruce.

»Tak, a nyní povíš mi ještě něco,« řekla Marie. »Povíš mi o sobě. Co dělá Pepička?«

»Slečna Josefín se dobře baví,« řekl Pavel trpce.

Marie vzala jej za bradu a pohlédla mu do očí.

»Jsi smuten, Pavle,« řekla. »Nedůvěřuješ?«

»Těžko důvěřovati, kde není lásky. Pepička je jako Petr. Okouzilo ji zámecké živobytí. Chytá se pozlátka. Po zámku se mluví, že asi jemnostpaní direktorová udělá z ní a našeho Petra párek. Ale já vím ještě něco více — kéž bych toho nevěděl,« Pavel položil hlavu sestře na rameno.

»Pavlíku!« Marie líbala Pavla do kadeří nad čelem.

»Palmo, víš, já se ti nikdy nevtíral, ale vím, co tě bolelo a bolí,« řekl Pavel. »Povím ti, co vím. Byl jsem, je tomu několik

dní, ráno ve sklenku, prohlížel jsem tvoje palmy a tak jsem si v duchu opakoval ty tvoje pohádky. A tu vběhne chodbou od platánů Pepička. Ohlížela se za sebou, usmívala se a držela v ruce shrnuté šaty, druhou rukou přidržovala si krajkový šál na nadrech, kadeře jí lítaly, byla zardělá jako růže. Schoval jsem se rychle za velikou palmu, chtěje ji polekati náhlým vyskočením. Ale tu vběhne za ní, usmívaje se, s několika růžovými poupaty v ruce — viš kdo — hrabě Jindřich!

»Hrabě Jindřich,« Marie div nezalkala.

»Ano a Pepička se zastavila, usmívala se na něho.« Pavel byl bled a slzy měl v očích. »Poznal jsem ty růže. Vypěstil je otec teprve loni a letos poprvé kvetly, takové tmavě rudé jako krev, listů jako sametových. Dal je otec v květináči do salonu paní hraběnky, nikdo jiný než mladý hrabě netroufal by si jich utrhnouti. A tu přikročil hrabě Jindřich k Pepičce, podával jí poupata a řekl: »Utíkala mi panna, a já přece chtěl dáti jenom poupata poupěti.« Pepička sklopila oči a sepjala ruce, vypadala opravdu jako poupě. A hrabě jí zatknul jedno poupě do vlasů, jedno za pás, jedno za ňadra a hleděl na ni tak — já jsem chtěl utéci, zticha se odpláziti, než zakopnul jsem a oni se ohlédli. Pozdravil jsem ponížene — to se ví — a Pepička rychle odcházela. Hrabě usedl pod palmy, vyndal z kapsy noviny a četl. Palmo, od té chvíle mne bolí srdce a tobě lítosti přidávám.«

Marie plakala. Tiše, bez vzlyku takovým pláčem, jakým pláče beznaděj. To byla krutá rána. Cítila ji až na dno duše. Bylo jí trudno, bolno — toho jí nikdy nenapadlo, že dočkala by se, že by hrabě našel si náhrady za ni tak záhy a tak na blízku, za takových okolností. Zvykla myšlénce, že dovede si hrabě kdysi šlechtickou choť, nebolely jí myšlénky, že tu a tam ve svých kruzích holduje sličným a duchaplným paním — leč to, co slyšela, bylo jí tak bolestným.

Přivinula bratrovu hlavu do náručí a slzy její kanuly na jeho hlavu.

»Nehneváš se na mne, Palmo?« tázal se Pavel.

»Jak bych to mohla,« Marie políbila bratra na čelo. »Ale tobě to musí býti líto. Budeme truchlit spolu, Pavlíku, ale mluvíti o tom nebudeme.«

»Nebudeme,« opáčil Pavel.

Nemluvili vůbec ničeho, seděli tiše, pohlížejíce k hvězdám. A bol tížil srdce obou.

Pozdě sešli dolů a ulebli k odpočinku.

Po týdnu odešel Pavel, a Marie počítala dny, kdy odeběře se již domů. Počalo se jí stýskati.

Pavel jí psal, že bude nucena prodloužiti asi svůj pobyt u babičky. Paní hraběnka odjela sice počátkem září do Vídně, ale hrabě Jindřich že setrvá až přes podzimní hony.

»To jsem ráda, že si tě tu déle podržím, Mančinko,« těšila se babička.

Marie trpce se usmála. Nepověděla stařence, jak odsud touží, nepověděla, že rozžehá těm upomínkám v duši světélka palčivá, že chtěla by nový ten žal již viděti okem v oko.

A na hory snášel se ostrý podzim, s předzvěstí kruté zimy.

Pepička psala Marii, že na ni často vzpomíná, že je všecka okouzlena vším, co viděla na zámku za pobytu paní hraběnky, a že jí bude mnoho vyprávěti.

Marie neodpověděla, ani pozdrav Pepičce nenapsala do listu rodičům. Bylo jí trpko, trpko.

Plody jeřábu zrudnuly jako korály a Marie trhávala je se smutným úsměvem. Připadaly jí jako kapky krve. Bylo jí v duši tak smutno, že zapomínala se těšiti z něčeho, bylo jí bolněji než kdysi v nejprudším žalu. Lekala se, jak pohlédne na místa, kde zažila blahý sen lásky a pak trpěla a zase toužila, aby tam již byla.

Hory pokrýval již sníh, ana Marie dostala list, aby jela domů.

Horečným chvatem balila věci, mnohé ponechávajíc pro Kedrutu, obstarala si příležitost, prostý košinový vozík, a odjela nastokrátě zlíbána a žehnána Labičkou. Ale nenesla si jako druhdy mír v duši.

(Pokračování.)

Chlum svaté Anny.

Obrázek z hořejších Slez. Napsal J. Vávra.

žirné krajině pruského Slezska, opodál rakouské Osoblahy, jest čisté město Horní Hlohov či Glogówek s majorátním zámek hrabat z Oppersdorfu, kteří tu sídlí od r. 1563., majíce též inkolát v Čechách do r. 1784. V městě obývají Němci i Poláci svorně vedle sebe, a ve vůkolních vesnicích co člověk, to Polák, jen že polština jejich značně zavání češtinou. Však ještě před dvěma sty lety se tu užívalo českých kancionálů a českých modlitebních knih. Když jsem loni v srpnu kráčel ráno z kostela po náměstí, kde sedělo množství zelinářek a ovocnářek, kývala na mne jedna babka, z daleka volajíc: »Jdú, panočku, kúpěj' grúšky, jsú šumny, slodky a mjonky; lůni u mě kupovali!« Jdu tedy, abych koupil mírku brušek pro děti svého sluhy; zaslechnu také nevrlou řeč jiných zahradnic: »Ta čarovnica stará kfičí na panočka přes celý rynek!« Takové polštině ovšem dobře jsem rozuměl.

Žně r. 1896. byly nepohodlné pro husté pršky; proto když 15. srpna ráno slunce ukázalo přívětivou tvář, napomínal mě přítel, abych nechal práce a vyšel s ním do luk. V ten den u nás se slaví svátek Nanebevzetí Panny Marie, ale v Prusku jsou skoro všechny mariánské svátky až v nejbližší neděli. Kráčíme pěšinou v bujných lukách, přítel mně ukazuje na dalekém jihu Praděd a Jesenické hory, na východním obzoru, již za Odrou, svahy vrchoviny tarnovské, z jejíhož severního rohu vyčnívá ostrá homole čedičová, našemu Bezdězu podobná. Tot chlum svaté Anny, a přítel pravil, že zítra tam bude veliká pouť. Ukazoval na skupiny chodců, hospodářů i hospodyň, junků i děvuch, kteří se ubírali lukami k městu, vesměs ve svátečním úboru, s uzlíky v rukou. »Kaj jechate?« táže se přítel jednoho z nich, starocha v dlouhém tmavém »kaputroku«, tmavých »hůzách« do vysokých bot a s černým měkkým kloboukem na

hlavě. A staroch ukázal k východu, řka: »K švienty Anně!« »A co tukej něsete v šatku?« »Živnošč!« »A my jutro tam pojechamy taky,« dí přítel.

Druhého dne časně, když mohutný hlahol zvonů farního kostela hlohovského přizýval na ranní služby Boží, sedli jsme do vlaku, s námi i věrný sluha Kyška, maje na péči vak se stravou. Dráha od Hlohova k východu vede přímo po žírné rovině; míjeli jsme výstavné vsi Bědfichovice (Friedersdorf), Zvěstovice (Schwesterwitz), Tvardavu se zámkem pana z Prittwitz, Násilovice (Nesselwitz), Věššice, u věžatého města Kožla jsme se svezli po mostě přes širou Odru, a ve stanici Kadeříně opustili jsme vlak a sedli do kočáru. Tu za Odrou jest země skoro napořád hubená, štěrkovitá; rolí a luk zde jest poskrovnu, ale rozkládají se tu nekonečné hvozdy, z nichž něco patří státu, ale největší díl má kníže z Hohenlobe k svému panství ratiborskému, kožolskému a slavětickému. Z Kadeřína vezl nás kočí oklikou k severu, hvozdem kožolským, pak jsme minuli vsi Rašovou a Rokyt; tu všude úhledná výstavnost, před domy k silnici jsou opletené zahrádky, a z každé vyčnívá aspoň jeden veliký lesní strom, tu lípa, onde buk aneb dub jako přirozený hromosvod. Letní bouřky sem přicházejí z Čech, a v té vlhké nížině také často »pěrun třaská«.

Za další jízdy se nám jevil chelm sv. Anny v rysech vždy ostřejších. Viděli jsme, jak na jeho lesnatém boku vyčnívají kaple křížové cesty, a na temeni bílý kostel s klášteřem. V městečku Lešnici pod samým chelmem končila se naše jízda. V Prusku se světí neděle přísně; do 9. hodiny ranní zavírají se krámy a dílny, sice by nastala citelná pokuta. I v Lešnici byl sváteční klid, a jen pro poutníky tu na náměstí byly stolky s výrobky perníkářskými a cukrovínami. Četné kočáry, bryčky a fasuňky stály na rynku, hospoda pivovarní zvala k snídani, ale my jsme toho nechali stranou a rychlými kroky jsme se ubírali z městečka do vrchu. Stoupání bylo dosti náhlé, ze samé roviny přes 200 metrů do vrcholu, který má 390 metrů nadmořské výšky.

Byli jsme to opozdílí poutníci. Každou chvíli oznamoval zvonek s vrchu počátek nové mše sv.; proti nám se stráně dolů sestupovali mladí lidé obojího pohlaví, nesouce na bedrách veliké kusy čediče, s nimiž pak zase vraceli se do vrchu; to samodělk činili na pokání. Brzy zaslechli jsme táhlé hlasy trub čistého souzvuku, naslouchám, a hle, byl to nápěv písně naší: »Tisíckrát pozdravujeme Tebe«. Zrychlíme kroky, a již jsme u první kaple křížové cesty, jichž všech jest zde 33; každá tak prostranná, že vejde se do ní 80—100 lidí, a v každé jest mešní oltář. Vzkročíme do jedné, kde právě započala se mše svatá; bylo tu plno poutníků, a jiní stanuli aneb klečeli před vchodem. I zde byla zpívána naše mariánská píseň polsky s průvodem trub. Trubači troubili čistě, však bývali někdy při vojenské hudbě. Venku mezi kaplemi v lese tábořila ve vlhké trávě přečetná procesí; byli tu od Glogůvka, od Střelečka, z Opolí, Kožla i Ratiboře, od Tošku a Střelic, od Němodlína a Chrapkovic, od Růžomberka a Bytomě, od Pštiny, Ostravy i Těšína, byli tu i prusští Moravci od Benešova, Hlučína i Chuchelné. Všude kolem ověnčených poutníků křížů byl tichý hovor jako štěbetání laštovic. A kdož může vypsati onu pestrost barev šatstva ženského! Jiné

barvy byly sukně, jiné barvy fěrtochy, a opět jiné barvy na plachetkách žen vdaných. Byly tu barvy bílá, modrá, červená, žlutá, tmavozelená, ale tuším, že nejvíce do oka padala barva olivová. U mužů převládala barva tmavomodrá; staří měli »kaputroky« dlouhé, mladí však jen krátké, všichni měli nohavice (hůzy) do bot a černé měkké širáky.

Na temeni chelmu jest prostranný chrám sv. Anny s ambitem, při něm klášter OO. Františkánů observantů. Opodál ke svahu jest několik přízemních domů hostinských a chalup, z nichž jedna má skrovnou knihtiskárnu a knihařství, jež řídí bývalý učitel. V klášteře tehdy byli guardian P. Desider Liš, vikář P. Alard Vérteloř, P. Albert Rittner, P. Kornel Cyron, P. Quirin Nitschke a P. Zefyrin Cyron; všichni mají habit barvy hnědé. Mimo to má klášter exposituru 4 poenitenciářů ve Vratislavi a jinou v městě Prudníku (Neustadt), kde 4 páteři se starají o dům korigendů.

Pod kostelem, podle chalup prodávali pod plachtami devocionalie, světla vosková, agnusky a nezbytné zboží perníkářské; všude husté hemžení lidu, a nejbustší dav poutníků valil se zdlouha ve čtyřstupu od kostelního ambitu po dlažděných schodech; mladík s křížem v před, za ním děvuchy, potom koběty (ženy), mladíci a tatíkové, zpívající loretánskou litanii. Vůdce mohutným hlasem zpíval: »Švěnta Mario, švěnta Boža Rodicielko, švěnta Panno nad pannami, Matko Kristusowa, Matko Bożej laski . . .« a ostatní zpívající odpovídali: »Modl se za nami.« Slezští Poláci své hromadné modlitby, jako Otčenáš a Zdravas, nikdy nerecitují, ale rychlými takty zpívají. — Pracně jsme se stranou prodrali po schodech do ambitu. Zde na nádvoří stálo jiné, velmi četné procesí; právě přijalo hromadné svěcení škapulířů, růženců a »obrouzků švěntych«, a nyní očekávali na svěcení »herbů«. Poutníci totiž po cestě nasbírali polních a lučních květů do kytic, které pak posvěcené doma dávají do chlévů za rámec obrazový. V rohu na nádvoří bylo řečníště, z něhož P. Rittner, šlechtic rodem i postavou, vykládal zvučnou polštinou význam těch kytic, dal výstrahu před pověrou a napomínal, aby i ve chlévě bylo šetřeno zákona Božího; potom promluvil zasvěcující modlitbu, a vzav aspergill, mohutnými rozmachy ruky kropil nad celým shromážděním, které herby vysoko třímalo. A nyní dobrý lid zanotoval litanii loretánskou, v dobrém pořádku odcházel po schodech, a opět jiné procesí zaujalo kvadraturu, aby si dalo světití svátostniny a herby. To trvalo od rána do poledne, kdy nastal klid.

Mnozí poutníci vyhledávali teplého oběda v hospodách, ale mnohem více jich tábořilo po skupinách na lesním drnu, vynímali z uzlíků svou »živnošč«, makové buchty jako cibly, chléb s pomazánkou, také něco od uzenáče; zaplňeli vodou z klášterní cisterny aneb si opatřili skromný truňk piva. I my tři měšťáci jsme usedli v klášterním sadě, abychom užili, co nám vyňal Kyška z vaku. S poledne se nebe dokonale vyjasnilo, a lidé se radovali, že »teraz bendže šumny počas«. Po odpočinku vešli jsme do chrámu sv. Anny; jest to stavení prostranné, slohu pozdní renaissance, o sedmi oltářích. Hlavní poklad chrámu jest na hlavním oltáři neveliká socha sv. Anny; představuje světici korunovanou, ona v pravém lokti chová Jezulátko, v levém sv. Jana Křtitele. V sakristii starý kostelník měl

mnoho zaměstnání s dotazy a žádostmi poutníků; táži se ho po česku, kdo že jsou ti páni v parukách, jichž obrazy tu jsou na stěnách, k čemuž stařík s ochotou odpověděl: »To sú grófi!« Ovšem, byli to hrabata Jašínští z Jašina, zvelebitelé tohoto posvátného místa.

Zemdleni na zraku a sluchu, usedli jsme pod klášterem na černošedý balvan čediče, abychom vyhlédli do dálky; než rozbled do nekonečné roviny nebyl vděčný, neboť všude se pařilo z vlhké půdy; tedy jsme se na dobrodružném slunéčku vyhřívali a vdechovali jsme vůni mateřidoušky. Lásbezné to koření neroste dole v rovině, a vůbec lesy zde nemají původu našich lesů; není tu vůně, spíše puch zahnívajících odpadků stromových, které tu nikdo neshrabuje na stelivo do chlévů; vlhká tráva nevábí k odpočinku, dobrých hub jest pomalu, a hlavní plodinou lesní jsou ostružiny. Vzrůst lesního dříví ovšem jest bujný, ale Slezáci vyhledávají letního pobytu v pohorských krajích Svidnicka, Minstrberska a Kladska; i české a moravské Sudety se jimi hemží.

Přítel mně tu podal dvě knížky, které vypravují o minulosti chelmu sv. Anny. Jedna německá, kterou asi r. 1842. vydal jeden profesor v Ratiboři, vypravuje, že tu na chelmu ještě ku konci X. stol., kdy ten kraj náležel k české říši Boleslava II., pohanští kněží pálili oběti bohům, a dým z té žertvy daleko do kraje byl patrný. Ale r. 997. svatý Vojtěch na své cestě do Prus tu stanul, kázal a jménem jediného Boha živého uzdravil jedinou dceru pohanského tisícníka, již se smrtí se potýkající; tím získal celý její rod a všechno v okolí pro víru křesťanskou, a přestaly zápalné oběti na chelmu. — Druhá knížka, polsky psaná a na chelmu tištěná r. 1894., nás poučuje, že úcta sv. Anny bývala před věky u saských havířů a hutníků obecná. Albrecht Udatný, kníže saský, r. 1496. založil město Annaberk v Rudohoří, a syn jeho, kníže Jiří Bradatý, vyžádal si r. 1504. z kláštera Ville u Lyonu dřevěnou sochu sv. Anny pro ono město. Ale r. 1517. nastalo v Sasích hnutí lutherské; kníže Jiří sice se jemu vzpíral, jak mohl, ale neměl dětí, a jediný bratr jeho Jindřich byl lutherán. Aby tedy socha sv. Anny nepřišla k potupě, kníže před svou smrtí r. 1539. daroval ji zbožné slečně Anně Marii z Maltic, kteráž potom vdavši se za pana Mikuláše z Nochtic do Slez, obývala na statku Žírově pod chelmem Lešnickým. Na tom vrchu již asi r. 1500. páni Jašínští z Jašina vystavěli dřevěnou kapli; této svatyně odkázala paní Anna Marie Nochtická z Maltic z r. 1560. onu sochu, odkudž hora Lešnická nabyla jména »chelm sv. Anny«, která za nedlouho stala se cílem poutí zbožných slezských Poláků. Zvláště po obnově katolického náboženství v knížectví Opolském r. 1628. a za vpádů saských a švédských tu soužený lid vyhledával duchovní posily a v širém lese i bezpečí před nepřítelem. Tehdáž páni Jašínští, kteří od r. 1626. psali se hrabaty Gašín z Gašín a drželi hojné statky v hořejších Slezích, nabyli od královské komory panství Žírovského s chelmem sv. Anny. Hrabě Melichar Ferdinand Gašín tu na chelmu při kapli zbudoval r. 1655. dřevěný klášter, jež r. 1657. osadil reformaty františkány z Krakova; r. 1673. vystavěl tu na místě kaple pěkný kostel kamenný, syn a dědic jeho Jiří Adam Gašín zbudoval tu r. 1700.—1709. mešní kaple křížové cesty, v jedné z nich pořídil pohřebiště pro svůj rod; od r. 1733. byl klášter nově

stavěn z kamene. Války mezi pruským králem Fridrichem II. a císařovnou Marií Terezií, jež s přestávkami trvaly 1741.—63., přivedly Slezsko pod žezlo pruské; za ten čas ochably pobožnosti na chelmu sv. Anny, až r. 1764. v září slavně byly obnoveny. K valné pouti v srpnu r. 1765. připutoval sem kníže biskup Vratislavský Filip Gotthard hrabě Šafgoč a potěšil všecken shromážděný lid; zjednal tomu místu u stolice papežské hojně milosti duchovní. — Válka s Napoleonem r. 1806.—1807. přivedla Prusko na finanční mizinu, ze které vyvázlo roku 1810. zrušením všech klášterů a zabavením jejich jmění. Ale kostely klášterní nebyly zrušeny, nýbrž osazeny světskými kněžími. I z chelmu sv. Anny odešli smutně františkáni, a na jejich místě tu zůstal světský kněz kurat, aby se staral o poutníky. — Zatím rodina Gašínů přišla na úpadek, panství Žitovské zaujal stát, ale kostel a klášter na chelmu r. 1832. odevzdán biskupství Vratislavskému. Tehdy kardinál-biskup Melchior Diepenbrok postaral se o obnovu těch posvátných míst, zvláště všech 33 kaplí křížové cesty, a jeho nástupce Jindřich Foerster r. 1859. tu na novo usadil tři Františkány z Vestfalska. Týž biskup sem na chelm připutoval 13. srpna 1864. a slavně tu pontifikoval; tehdy se tu sešlo do 100.000 poutníků. Tak zvaný kulturní boj v Německu sáhl také na klášter sv. Anny, a 1. srpna 1875. musili františkáni odtud odejít; poutníci sice i potom sem přicházeli, ale nemohli se tu dovolati pomoci duchovní; tedy biskup Foerster krátce před svou smrtí († 20. října 1881.) ze svého útulku Johannesberku to zjednal, že na chelm se vrátili dva františkáni, ovšem v klerice světských kněží, a tu sloužili poutníkům, až po dosažení smíru mezi vládou a církví 1. října 1887. celý konvent se vrátil do kláštera. »Odtud zas celoročně tisíce a tisíce pilgřímův sem přicházejí ze Slezska, z Polsky, z Čech i z Moravy, a tisíce jich se tu pojednali s Bohem a našli pokoj, kterého svět dáti nemůže, i pomoc a sílu k snášení těžkostí tohoto života.«

Z četby této nás vyrušil nedaleký zpěv poutníků. Byli na křížové cestě, a tu pobožnost chtěli jsme viděti. Mají Poláci v tom zvláštní řády; stanic vlastní křížové cesty tu není 14, ale 27; mimo to jest 21 stanic bolestí Panny Marie, pohřbu Panny Marie od domu smutku do údolí Josafat a posléze stanice chvály nanebevzetí Marie Panny. Podivili jsme se tomu průvodu; poutníci polští táhli v dlouhých řadách po vojensku, volným krokem, hlasno zpívající

»Wychodząc w drogi, zalejmy się łzami,
prosimy świętych aniołów, niechaj spieszą s nami atd.«

Já jsem sčítal 130 řad, přítel odhadl každou řadu na 80 hlav; bylo tedy 10.000 Poláků na křížové cestě, a z knížek svých zpívali do jednoho tempa bez opozdění předních proti zadním řadám. Tot výsledek pruské disciplíny ve škole i na vojně. Zprvu se mně ten pořad zdál býti trochu komisiím; ale dojem hromadného zpěvu těch tisíců byl mohutný. Němečtí Slezané slaví pouť u sv. Anny o týden později; ale tenkrát bylo zde současně s Poláky asi 2000 Němců z Kladska, Nisy, Minstrberka i Frankšteina. Z šetrnosti k Polákům konali křížovou cestu hodný kus za nimi, aby nerušili jejich zpěvy.

Tím jsme se rozloučili s chelmem sv. Anny; zvolna a mlčky sestupovali jsme po lesním svahu, ale u jedné z posledních kaplí

křížové dráhy, kde jest hrobka Gašínů, musili jsme stanouti; náš Kyška tu s pohnutlivou vroucností klekl na obě kolena, nedbaje svých černých pantalonů, a modlil se vroucně za duše mrtvých hrabat, kteří založivše zde ty svatyně, zjednali mu dnes tolik útěchy duchovní. Anima candida!

A takoví jsou Poláci slezští skoro napořád; poněkud se z toho vyjímá báňský okres Tarnovsko-Hlivický, silně promíchaný živlem německým; zde jsou velké doly na uhlí, železo a zinek, i závody průmyslové; zde ujal se náuky sociální demokracie; ale železná ruka politické správy dusí každý projev toho směru. V ostatních krajích horního Slezska není mnoho továren a hlavní živnost jest zde rolnictví, které požívá všech výhod celní politiky říše Německé. Sedláci mají výstavné domy a hospodářské přístavky, vše z cihel pod bezpečným krovem, rozumně hospodaří, mají mnoho dobytka, zvláště vepřového, čistý nábytek, peřin až do stropu; nechodí do hospod a nehrají, ale pijí své pivo doma, a do města je táhne jen kostel aneb nákup domácích potřeb, zvláště »kafeje«, cukru, petroleje nebo zboží loketního, a prodavači se nutí, jim k zalíbení mluviti polsky. Kdo chodí na termín (soudní stání), padá na lidské jazyky. Kněžstvo jednosvorně s politickým úřadem dbá o to, aby taneční zábavy omezeny byly na míru nejskrovnější. Rodinný život jest spořádaný, lid jest nábožensky znamenitě školený a má své kněží ve velké úctě; policejní řád jest všude vzorný.

Bylo mně řečeno, že jest tu těžko uložiti peníze pod úrok na selské grunty, a to jest rolníkům na dobré svědectví. Ale jednu potíž mají tu rolníci přece, a sice nedostatek čeládky. Jest zde sice statné, pracovité a střídmé čeledi dosti, ale každý čeledín slouží jen tak dlouho, dokud ze mzdy nenastřádá tolik, aby mohl koupiti své vlastní políčko; pak robotí na svém a sedláku jen vypomáhá. Každý čeledín má nezdolnou touhu, aby jednou byl ve svém a robotil na svém; na to střádá, nepije piva ani kofalky, do laciného tabáku míchá višňové a jiné listí. svého deputatního vepře prodá, jen aby mu přibýlo. Mnohý jde na práci do Sas, kde jsou vysoké mzdy, s úspory se vrací, a každého fenyku si váží. O žních za to přicházejí do Slez zástupy dělného lidu z Haliče, Poláků i Rusů, a nacházejí hojně zaměstnání; ale k orbě není dostatek rukou; proto bohatší sedláci dávají malým poláčkům 3—5 korců rolí k požitku, a za to žádají výpomoci v pilné práci polní. Ale po letech má ten výpomocný dělník již tolik ustřádáno, že za tu podmínku nechce u sedláka pracovati, ale nabízí se mu za kupce těch propůjčených kousků role. V tom jest klíč k budoucímu zde řešení sociální otázky pozemkové. Časem dojde k tomu, že sedlák podrží jen tolik rolí, co stačí sdělati sám s rodinou svou; ostatek rozprodá malým záhoňům, pilným a střídmým, kterým k výživě stačí 5—8 korců vlastní role. Pak chápeme, proč v těch rolnických krajích moderní demokracie nezapouští kofenů, a proč odtud katolickému středu na říšském sněmu německém přichází vydatná posila.

V hořejším Slezsku jest asi 900.000 Poláků, tvoří jádro selského lidu; zcela německý jest toliko Nisský a Grottkovský kraj a západní díl kraje Prúdnického; jinde mají města sice ráz německý, ale Poláků jest i tam značný díl. Ve školách městských i vesnických vyučuje se toliko německy, takže každý se tu naučí něm-

čině s potřebu; úplné germanisaci však propadají toliko ti, kteří se dávají na vyšší studia a přijímají úřady, i ti, kteří v městech se učili řemeslu neb obchodu u německého principála. Mladý lid se dotvrdí v němčině za tříleté služby vojenské. Ale na vsi ozývá se v rodině, v sousedstvu a v chrámě jen polština; venkované mnoho zapomínají z němčiny, jak se jí naučili ve škole. Kostelní zpěvníky i modlitební knihy u nich jsou polské, i kalendáře; biskupství Vratislavské vydává týdenní věstník polský, obsahu čistě církevního, mimo to silný odbyt zde mají laciné měsíční brožurky pobožnosti nejsv. Srdce Páně, které vycházejí v Krakově. Biskupství Vratislavské také o to pečuje, aby dobrá část studentů bohosloví důkladně se pocvičila v polštině, a ti pak bývají posíláni do duchovní správy v osadách hornoslezských. Na mnohých gymnasiích se vyučuje polštině jako předmětu vedlejšímu. Celkem lze říci, že vláda nechává Poláků slezských s pokojem, pokud nejeví nevážnost k němčině ve styku s úřady, a němečtí krajané také nevycházejí z klidu, když v kostele a na ulici se jim ozývá polština.

Vidíme tu všude tlumený národní život pod svrchovanou nadvládou německého jazyka, ale k smrti to ještě není a nebude, dokud jádro lidu, stav selský, se hmotně i duševně při zdraví zachová. Však má ten národ drahé písní lidových, velmi pěkných, epických i lyrických, vážných i žertovných, jichž sbírku asi před 15 lety vydal jeden gymnasiální profesor a kníže z Hohenlohe připsal.

Nová báseň J. S. papeže Lva XIII.

Katolický týdeník italský »La vera Roma« přinaší ve svém prvním čísle ze dne 1. ledna t. r. opět novou báseň J. Sv. papeže Lva XIII. Báseň je psána latinskými distichy a jeví, jako všechny básně Sv. Otce, veliké poetické nadání a vytříbený latinský sloh vznešeného kmeta. Podáváme ji v původním znění:

E colle occidio, qua nubifer Apenninus
 Attollit frontem, candida lympha veni,
 Oblita aerei montis praerupta vagari
 Per saxa infrenis precipitesque vias
 Huc iam flecte iter, huc propera tranquilla per Umbram
 Labere substructo fornice planitiem;
 Mox celerans cursum, regalia moenia et arces
 Fortis Turrenae scande et amoena iuga.
 Tum subito e latebra erumpens, decurre per amplum
 In labrum, excellens nobilis artis opus;
 Subiectaeque urbi iugi ac praedivite vena
 Provida defer opes, candida lympa, tuas,
 Inque domos deducta, patrumque humilisque popelli
 Perge salutifero rore hilarare dapes.

Prodesse o cunctis assueta animantibus, o quae
 Frigidula et dulcis languida membraavas,
 Depellis morbos prohibes contagia dira.
 Salve, naturae filia lympa pia!
 Tuque o mens hominum salve, quae lenis Hygeae,
 Miris usque modis provehis imperium!

Neander Heracleus.
 (Pseudonym Sv. Otce.)

Báseň tato je paraphrasí italské znělky, kterou složil prof. Hyacint Frontini a přednášel při rozdělování odměn v »Akademii« v Perugii. Báseň tato, v níž jest opěvován nový vodovod, přivádějící pitnou vodu do Perugia, následuje tuto v rouše italském a ve volném překladě českém.

Dal poggio occidental dell' Apennino
 Discendi, o linfa di perenne vena,
 E, abbandonato il natural cammino,
 Riguarda la cima entro Turrena;
 Qui accolta nell' amplissimo bacino,
 Dove l'arte mostrò sua maggior lena,
 Al gramo e all' opulento cittadino
 Vieni a far lieta e salutar la cena.
 Salve o figliuola della pia natura,
 Acqua, ristoro all' animal famiglia,
 Che da rei morbi teco si assicura.
 E tu salve dell' nom provido ingegno
 Che or con una or con altra meraviglia
 D'Igèa propaghi il benedetto Regno.

S vrcholů západních, kde Apennin čelo mračné
 k nebesům zdvihá výš, stup lymfo bělostná,
 zapomenouc bludných cest ve slujích horských
 volna se dolů ber úskalím, cestou srážnou,
 splývej proudem tichým pak roviny lůnem;
 tokem zrychleným vystup ve králova sídla,
 na vrchy líbezné bohatýrské Turrény.
 Tryskem přehojným roníc se z útroby země,
 splyň v basén zdobený uměny krásou.
 S vrcholu městu skýtej poklady svoje
 z pramene hojného — ó lymfo bělostná!
 Do domu pospíchej blažit bohatce, chudého
 vlahou blahorodou občerstvujíc jeho hody!
 Tebe, jež prospíváš všem tvorům živoucím,
 sladké skýtajíc občerstvení údům,
 chránič před nemocí nákazou krutou,
 Tebe — lymfo, zdravím svaté přírody dcerol
 Tobě pozdrav můj, ó duchu lidský,
 jenž mírné Hygeje vládu povznášíš!

Saniassi v pokušení.

Indická legenda od E. M. Z ruského přeložil J. Růžek.

I.

Na horu Vindechii v Hindostanu uchýlil se kdysi poustevník. Nikdo nevěděl, odkud jest, kde vyrostl, a málokdo pamatoval den, kdy poprvé vystoupil na neplodný vrchol hory, kde v obtížném přemáhání sebe, umrtvuje svoji hříšnou pleť, všecek — horoucí modlitba, všecek — nejhlubší pohrdání světem, hubený a bledý, mnoho let vyklečel; s vyzdvíženou k nebi pravicí, s polovyhaslým zrakem upřeným k nebesům.

Vyšlo slunce a oblilo jej horkými tropickými paprsky, vznesla se hrozná bouře a smáčela deštěm jeho vyschlé údy, odešla bouře a opět ukázalo se slunce, i vystoupil bledý měsíc a vše měnilo se vůkol něho — ale poustevník klečel bez pohybu s vysoko pozdvíženou pravicí, s povyhaslým zrakem, upřeným v nebeské modro.

Svět pro něho nežil. Co bylo dávno, předávno, buď zapomněl anebo zavrhnul; toliko jediná idea, umrtvení těla, idea splnutí s božstvem zamlouvala se mu, a právě pro tuto ideu přemohl v sobě všecko lidské a jako vtělená výčitka celému žijícímu, radujícímu a smějícímu se člověčenstvu, klečel na vrcholu skály, cizí lidem, rovný bohům, očekávaje od Bramy odplaty za své přemáhání.

Dole na úpatí hory, pohlížeje na holý vrch, kajicně šeptali lidé modlitby a pravili: »Tam jest Saniassi« ...

Saniassi? Z paměti lidské vymizelo to jméno, které něžnou láskou mu dala matka. Byl odcizen všemu živému a lidé jej nazývali »Saniassi«, což znamená »odumřelý světu«.

Jistý chudý stařec z osady naplnil jednou košík ovocem, vystoupil na skálu poustevníkovu a přinesl mu zásobu potravy. Hluboce se pokloniv před svatým člověkem, pravil k němu: »Pomodli se za mne, Saniassi!«

Slyše toto jméno, upřel poustevník ještě horoucněji oči k nebi, a na jeho vyschlých ústech ukázal se slabý úsměv. Jestli u tohoto poloumrlice ještě něco živého, lidského zbylo: tu toliko hrdé poznání velikého boje a hrozného jméno »Saniassi« znělo mu jako ohlas budoucí, jím tak těžko zasloužené, věčné blaženosti.

II.

Míjela léta, lidé se rodili a umírali, ale Saniassi nespustil horoucího, prosícího zraku s lazurných nebes.

I nevydržela konečně kamenitá, neplodná Vindechie tíže přemáhání poustevníkova. Najednou pokryly se svahy její trhlinami, vrchol její se zadýmal a hluboko v její útrobách, jako z nelibosti nad lhostejností bohů, ozvaly se hromové rány, příroda reptala, volala po spravedlnosti, — a tam vysoko ve světlém obydlí nesmrtelného trojbožství — znělo toto reptání jako výčitka a přerušilo blažený pokoj bohů.

Storuký Brama hleděl na zem, upřeli svoje oči Višnu a Siva, bohové a bohyně i všichni blažení svatí a spatřili boj Saniassiho.

Veliký to byl boj, tak veliký, že nic lidského nemohlo mu býti odměnou, ale božské odměny, — nesmrtelnosti, nechtěli mu řevniví bohové dopřáti.

Třikráte vzdechnul Brama, tvůrce světů, a jeho mohutným dechem zakolébal se vesmír. Avšak nepohnul se vytrvalý Saniassi na své dýmající skále. Všichni bohové a bohyně i blažení svatí hleděli na Bramu, očekávající jeho slov. Avšak on mlčel, upíraje svoje neviditelné, ale vševidoucí oči v před.

I pravil konečně Brama, tvůrce světů: »Veliký jest boj tohoto člověka a hoden jest on nesmrtelnosti; avšak nechť jej bohové vyzkouší pokušeními, — a snad neobstojí ve zkoušce.«

V tom povstal jako šumot větrů ve sboru bohů, bohyň a blažených svatých: to řevniví bohové každý po svém hotovil se zkoušeti poustevníka, ale Brama, tvůrce světů, pohlédl svými neviditelnými a vševidoucíma očima, i ztichlo shromáždění.

»Višnu,« začal Brama, »ty vládce a řediteli světa, vyzkoušej tuto duši; tobě jej odevzdávám, dělej s ním, co chceš.«

III.

Višnu, ředitel a vládce světa, povstal a pravil: »Sláb je člověk! V bídném, nedokonalém světě všechno jest klam a marnost. Klam a marnost jest člověk. Hle, já vezmu tohoto člověka, jenž tak hrdě klečí, vzpřímiv k nám vztyčenou ruku, a nalíčím na něho pokušení rozkoše, bohatství a moci, i — poklesne. Celá země, kterou vidíte pod sebou hluboko, přehluboko, do samého středu jest prosáklá lidskými slzami a krví. Není místa na ní, kde by člověk nebyl zabil aneb oloupil bližního svého, a to vše pro bohatství a slávu. Na březích Gangu a u Benaresu viděl jsem malého poustevníka; byl to vetřák, celý život přestál na jedné noze, modle se k nám, nesmrtelným bohům, jeho šedivá brada dorostla až k zemi. A tu spatřil jsem, jak jednou, uzřev u pocestného sáček zlata, upřel na něho zrak tygra, jeho polovyschlá ruka spustila se, aby uchopila kámen, a on zabil pocestného. Sláva, moc, zlato přemáhají člověka, a já zkusím jimi Saniassiho.

— Ano, staniž se tak, pravil Brama, tvůrce světů.

IV.

I slyší Saniassi dole pod borou zvuky slavnostní hudby. Výš a výše, hlučněji a hlučněji rozléhají se zvuky rohů, trub a úsečné rány tamburin. Úzká stezka přeplněna jest příchozími, — ozývá se jejich smích a hlučný rozhovor... těžké kroky slonů... v tom zase cinkot zbraní, temný řev krotkých tygrů, ženský zpěv... to děvy — bajaderky pěj posvátné hymny, blíž a blíž kráčí k svatému poustevníku stkvělý průvod.

Napřed přicházejí negři v bělostkvoucích turbanech se zakřivenými meči, hluboko se kloníce před poustevníkem a vedouce krotké tygry; za nimi v drahocenném rouchu jedou na bujných ořích statní jezdci. A hle, jsou tu i sloni, jeden krásnější než druhý, ale nej-

krásnější ze všech jest bílý slon penžabský. Na jeho hlavě usadil se malý a jako kočka mrštný Ind se zlatým kladívkem v ruce, avšak slon, rozumný jako člověk, ohnul chobot a hladí svého průvodčího po šíji; na hřbetě slonově jest nádherný stan, lesknoucí se zlatem a drahými východními látkami, okrášlený na vrchole zlatou koulí s velikým diamantem. Po stranách slona kráčejí dle taktu hudby děvy — bajaderky, zpívající posvátné hymny a zdvihající oblé, bělostí se stkvoucí ruce, okrášlené drahými náramky. Hle, tam již jest průvod a nemá konce, dlouhým hadem protáhnul se po úzké stezce až k samému úpatí hory a ozývá se volání, podobné hromu: — Saniassi! Saniassi! A pojednou utichlo všecko.

Vystoupil stařec se šedou bradou, přistoupil k Saniassimu, a skloniv koleno, uctivě pravil: »Všemohoucí kníže, vládče Hindostanu! Vzhlédni milostivě na otroky své! Hle, tvůj bílý slon se skloněnou hlavou tebe očekává: zanech starostí a zármutků, — ty nejsou pro tebe! Ceho si žádá duše tvá, — vše bude splněno: zachceš, — a tvoji potápěči vyloví ti perle celého oceánu; potřebí ti zlata, — celý svět přinese ti je k nohám: východ i západ, sever i jih donesou ti svoje dary, tvoje nepřemožitelné vojsko protáhne jako bič boží celou zem a pokoří ti vše živoucí, Saniassi! Vytesáme obraz tvůj na skalách dalekého západu, kde ukrývá se světlý bůh Indra, ubíraje se k odpočinku. Opusť tento smutný vrch, Saniassi, neprodlevej, my očekáváme tebe.«

A celá tlupa, pokud ji mohl zrak postihnouti, pohnula se, jako se vlní větrem obilí na poli, a ozval se výkřik: — Saniassi!

A nejslaději jako ton melodických zvonků zazněly hlasy bajaderek: — Saniassi, pojď s námi!

Bez pohybu, s vysoko pozdviženou prosebně rukou, s povyhaslým zrakem, upřeným na modravé nebe, klečel Saniassi, jenom jeho bledé, vyschlé rty tiše zašeptaly: — Všecko je klam a marnost! Ó tvůrče Bramo, vyslyš mne!

V.

I povstala ve sboru bohů kučeravá bohyně Lakšmi, zářící nevýslovnou krásou. Povstala a zraky všech bohů a blažených svatých s obdivem spočinuly na ní. Lehce jako vážka prošla shromážděním, jakoby chtěla všecky svým blahosklonným, čarovným úsměvem obšťastniti, a stojíc před tvůrcem Bramou, pravila líbezným hlasem: »Otče stvořiteli a vy všichni nesmrtelní bohové, věřte, sláb je člověk! Pohled na ženskou krásu oslabuje v muži všecken rozum, a jako měkký jest vosk, z něhož umělec sochy tvoří, tak měkký jest muž v rukou milující ženy. Tebe, mocná bohyně Kali, vyzývám, buď svědkyní! Pověz nám, nebylo-li mezi tvými služebníky, nositeli posvátné pásky se znakem krve na čele, nebylo-li mezi nimi rušitelů tobě dané přísahy, mocná bohyně? Viděla jsem, jak tvoji věrolomní žreci nejednou odcházeli od lůžka spící děvy a jejich ruka nezdráhala se, hoditi osudnou kličku na šíji její . . . Bramín i paria, kníže i otrok, pokleslý hříšník i fakra, všichni jsou bezmocní před pozemskou krásou ženy. Dejte mi Saniassiho a já ho vyzkouším.«

Vzhlédnul tvůrce Brama neviditelnýma, ale vševidoucíma očima a pravil: »Ano, staniž se tak!«

VI.

Byl tichý večer, na nebi zahořely hvězdy, ze vzdáleného lesa zvolna vyplynul měsíc. Dole pod horou, jako šumot mořských vln, ozýval se hluk lidského života; bečely ovce, s pole se vracející, ve vzdáleném chrámě pěli žreci večerní modlitbu k tvůrci Bramovi.

Poustevník klečel na své pusté skále a jeho vycvičené ucho rozeznávalo mezi tisíci hlasy večerními každý jednotlivý zvuk; zdálo se, jakoby znal každého cvrčka, jenž bez pomlčky cvrkal jemným hlasem, skrývaje se kdesi pod kamenem. Oblaka na nebi hasla, z temně červených stala se bledě růžová, potom popelavá, pak opět se zazelenala jako smaragd, konečně potemněla a ulehla skvrnami na oblohu. Vzduch byl dusný, kdesi v dálce ozvaly se temné rány hromu, blížila se bouře. Saniassi pocítil najednou jakési zvláštní, neobvyčejné rozčilení; v jeho umrtveném těle jakoby neproudila krev, nýbrž žhavé olovo, polovyschlá jeho ruka se pojednou zatížila a proto jal se ji podpírat rukou druhou. Chvění probíhalo jeho údy, on rozčileně naslouchal hroznému rachotu blížící se bouře.

A tu pojednou, jakoby vyplynula z hustého soumraku, objevila se před ním přesličná děva. Zahalena v bílé, její pružné tělo objímající roucho, popošla volně k němu a upřela na něho zkoumavý, jiskrný pohled. Překvapený poustevník hleděl mlčky na ni.

Vše tomu nasvědčovalo, že dívka přišla z daleka; okraje dražého, průzračného roucha byly rozedrány a visely klůckami, překrásná tvář osmáhla od palčivých, tropických paprsků, černé a hluboké oči hleděly unaveně a smutně zpod dlouhých řas, vlna jako havran černých vlasů vyplynula z perlového úboru hlavy a spadala na její šíji. Prsa těžce únavou se zdvíhala.

A pojednou v tomto nemluvném a smutném obličejí jako blesk zakmitla se radost, stažené obočí se vyrovnalo, pootevřela se ústa, a v pohnutí vztáhla dívka ruku k poustevníkovi.

A tu ozval se její libý hlas:

„Saniassi, ty! Jaké štěstí! Jak jsem tě hledala, jak trpěla! A hle, konečně jsem u tebe, milý, želaný! . . . Jméno tvé hřmí po vši zemi jako hlas slavnostního zvonu, pověst o něm zaletěla k mému rozkošnému dvorci, slyšela jsem je ve snách . . . Saniassi, Saniassi! Jak sladké to jméno! Odešla jsem ze dvora knížete, otce svého, poranila si svoje malé nohy na ostrém kamení himalajském, brodila se, umírajíc hladem, v bačinách Gangu; divoký tygr setkal se se mnou, a spatřiv moje slzy, moje hoře, slitoval se nade mnou a promluvil ke mně lidským hlasem: „Překrásná! jdi k svému milému na Vindchii, on jest tam!“ — A já šla, šla — a hle, konečně jsem u tebe!“

Bouře se zatím přiblížila. Obloha se zatemnila, přihnál se první náraz větru a znova vše utichlo na několik okamžiků; ale pojednou oslepující světlo blesku ozářilo vrchol skály a pak zase neprůhledný mrak zabalil celé okolí. Zaburácel hrom, několik velikých krupějů deště upadlo na zem.

Jakmile se zablesklo, v bezděčném strachu přivinula se dívka k Saniassimu a objala jeho šíji rukama. Její rozpuštěné vlasy splývaly po jeho tváři a její zrak pronikal až do duše. Marně namáhal

se Saniassi, aby neviděl dívku, marně šeptal modlitby, nebesa byla hlucha k jeho modlitbám.

»Ó, můj žádoucí, milený! Není té lásky na světě, jakou bych se nebyla k tobě připoutala. Zapomeň na své hoře a strasti. Třicet knížat ucházelo se o mne, třicet bobatých, statných a krásných knížat, ale já všemi povrhla k vůli tobě. Či snad se odvrátíš ode mne?«

Mračna potáhla celé nebe, hrom rozléhal se vždy silněji a častěji.

Tepny na spáncích Saniassihò byly strašnou silou, polovyschlá ruka jeho se křečovitě chvěla, modlitby pletly se mu v mysli . . .

»Bramo, Bramo!« volal chabě. Chvěje se i jeho modlitba.

»Miluj, ó, miluj mne, Saniassi!« pravila děvka. »Přišla jsem k tobě, přemohla tisíc překážek. Před tímto pohledem chvěli se vladkové, ale já jsem tvoje, Saniassi! Poceluj mne! Jako pes u nohou pánových, umru u tebe šťastná, objímajíc tvoje kolena.«

Marně usiloval Saniassi, aby neviděl; milující zrak pronikal k jeho duši, . . . i nepronášela ústa jeho slova modlitby.

Hrom burácel bez přestání a otřásal skalou poustevníkovou. Pokušitelka vrhla se před ním na kolena, objala jeho tělo pevnými rukama a zvolala: »Saniassi, ty se bojíš nebe! Viz, nebesa jsou hlucha a nevidí nás, my jsme sami na této skále, milující a toužící jeden po druhém! . . .«

Jako ze spánku probuzen, odhodil Saniassi širokým rozmachem ruky přesličnou děvku od sebe, tak že upadla hlavou na kámen, a zvolal rozechvěným hlasem: »Bramo . . . stvořiteli . . . dárce života! Zabij mne bleskem, je-li ti nemilé moje přemáhání, ale zde u přítomnosti této čarovné děvy zapřísahám se posvátným trojbožstvím, zapřísahám se tebou, sedícím na haluzce lotosa. Všecko je klam a marnost, a máš-li útrpnost s oddaným tobě člověkem, sešli mi slíbenou blaženost, dej spojití se s tebou a poznati nekonečnost! . . .«

I zmizelo vidění jako sen, jako sladká dumka. Jenom těžce oddychovala vyschlá hruď poustevníkova, jenom v dálce ozývaly se umírající rány hromové.

VII.

Znova povstal ve sboru bohů brozný bůh Siva. Jako hrom zazněl jeho hlas a ztichlo shromáždění, naslouchajíc slovům nejvyššího: »Bramo, tvůrče světů, Višnu, vládce světa, překrásně kučeravá Lakšmi a všichni ostatní bohové a svatí blažení, slyšte: Sláb je člověk! Zkoumali jste ho zajisté všemi zkouškami lidskými, ale zapomněli jste na jeho podajný, kolísavý, domýšlivý a zvědavý rozum, a já zkusím jeho rozum. Klam a marnost je sláva lidská; co je moudrému člověku bohatství a rozkoš? Překrásně kučeravá Lakšmi, tys zapomněla, že krása očaruje jinochy a přemáhá nemoudré; ale Saniassi umrtvil v sobě plet, avšak jeho duch plá jako božská pochodň před námi, a on jest nám roven v síle. K vyzkoušení jeho nelze se utíkat k pokušením tělesným, já zkusím jeho ducha. Viděl jsem poustevníky tak svaté a čisté, že země, na niž vkročili, zabořela pod jejich nohama, a hle, jen jediná pochybnost vkradla se v jejich

duši, a oni zapomněli na své sliby a šli hledat útěchy ve hlučných radovánkách. Dej mi ho, tvůrče Brama, já zkusím na něm svoje síly!»

»Ano, staniž se tak!« pronesl Brama, tvůrce světů.

VIII.

Jednou těžce oddychuje a s patrným namáháním ubíral se žebrák na horu Vindchii. Nic nemohlo býti hroznějšího nad tohoto žebráka; tělo, hladem a nouzí zmožené, pokryto bylo malomocenstvím jako sněhem. Ruce a nohy byly tak hrozně rozežrané nevyléčitelným nedužím, že se zdálo, že se každou chvíli rozpadnou; hluboko vpadlé oči zíraly blbým leskem, lysá hlava bezmocně se třásla. Bolestně sténaje, lezl žebrák k nohám Saniassiho a pádnuv bez vlády před ním, široce otevřel ústa k hroznému úsměvu a pravil: »Saniassi, svatý poustevníku, miláčku bohů, pohled na navštívení všemilujícího otce Bramy!»

Saniassi hleděl s úžasem na beztvárnou bytost, chvějící se u jeho nohou, ale malomocný pokračoval: »Přišel jsem k tobě z dalekého Nepala. Nehodlám vypravovati, kolik muk jsem vytrpěl na této pouti, ale věz, že víra v tvoji svatost je tak silná, že přemohla moji nevěru; zesláblý a umírající přilezl jsem k tobě, Saniassi! Avšak, víš-li, proč? Přišel jsem ti říci: »Zpozdičte, zanech své lživé touhy, sestup tady dolů, kde ve skupině zeleni vyčnívají střechy lidských obydlí, kde vystupuje dým z prostých krbů, kde oráč namáhavou prací na pluh naléhá, kde děti se široce rozpjatýma rukama běží matce vstříc a lichotivě se k ní vinou. Tam jdi, a potkáš-li člověka, padni před ním na kolena a modli se k němu, jako se modlíš k svému Bramovi, jako i já se nyní modlím k tobě, svatý poustevníku!«

Saniassi udiveně hleděl na malomocného.

»Co tak na mne hledíš, Saniassi?« pokračoval žebrák. »Ó, prosím tě, vyslyš mne! Přišel jsem k tobě, abych vypustil svoji duši a umřel u tvých svatých nohou, ale věz, že za všecku tvoji svatost nedám to poznání, jež zasvitlo ve mně v dlouhých letech mojih útrap, v bezsenných nocích na pokrajích měst, na hroudách náspů, kde dovoleno ulehnutí podobným mně nešťastníkům. A tak odpověz, Saniassi, ctiteli Bramy, odpověz mi bez přetvářky: Věříš v Bramu?«

»Ó, Brama, tvůrče světů!« horoucně zvolal Saniassi.

Obluda trhla s sebou u nohou poustevníkových, a široce se smějíc, odvětila: »Brama, tvůrce, blahé zřídlo, z něhož prýští vše dobro světa, vtělená spravedlnost a moudrost, on, kterého nejvyšší osmělují se nazývat jenom »všemohoucím«, on, sedící na haluzi lotosa a, jak říkají, moudře řídící svět . . . Takový jest Brama dle úsudku lidského a dle tvého domnění, Saniassi; ale já tvrdím, že není Bramy! Pustá jsou nebesa, mlčelivá a nerozeznávají naše hoře, naše strádání, naše kletby a modlitby. Co na to odpovíš, Saniassi?«

»Všemocný Brama, odpusť bláznů,« zašeptal Saniassi.

»Bláznů?« přerušil jej malomocný. »Ó, Saniassi, vzpamatuj se, dokud není pozdě! Hle, já nejsvětější člověk v Hindostanu, od malička ztrávivší život v modlitbě, přicházím k tobě, vyslyš mne! Byl

jsem bohatý a vážený a moje velikolepé dvory v Nepalu ještě dnes vábí zraky poutníkův svojí krásou. Jednou zavolał jsem svého správce, velel mu vydati účet o stavu svého majetku, sebral všechny peníze, co jsem jich měl, prodal dvory i roucha a rozdal všecko chudým. V hluboké lesní houštině, bezbranný proti útoku dravé zvěře, prožil jsem dlouhých dvanácte let, právě tak kleče a s pozdviženou pravicí jako ty. O smrt, o smrt jsem prosil Bramu, ale smrt nepřicházela. Moje kolena vytlačila důlky v tvrdém kamení, ruka umrtvěla, ale hluché bylo nebe. A tu moje tělo pokrylo se malomocenstvím, já se za živa rozpadával a můj prosebný zrak marně upřen byl v nebeské modro. Ke mně přicházeli lidé, na jejich tvářích viděl jsem život, radovali se a netrpěli tak, jako já . . . A pochybnost vkradla se do mé duše . . . A tu jednou, jak si vzpomínám, stromy v pusté noci tak strašně šuměly a větrem se klátily, a já si pomyslił: Zkouší-li Brama naši trpělivost, zkusím ho i já . . . A ani nevím jak, já strhl posvátné amulety Bramovy se svojí šlje a začal šlapati nohama. Blesk jsem očekával s nebe, ale hluchá byla nebesa . . . Avšak i nyní, hleď, Saniassi . . .

S těmi slovy utrl malomocný rychle s prsou poustevníkových posvátné amulety, hodil je na zem a přitlačil nohou . . .

»Ha, ha, ha! Na Vindchii právě tak, jako v Nepale! Vidiš, Saniassi, nebesa jsou hlucha k mému rouhání, a to vše jen proto, že tam v bezedném modru nebeském, kam ty tak toužebně hledíš, hledaje pravdy, není ničeho! Pravda je zde na zemi, pravda jsme my oba!«

Malomocný se chvíli odmlčel a potom pravil slavnostním hlasem: »Není tam bohů! Bohové jsou zde, bohové, to jsme my! Přišel jsem k tobě zjevit ti tuto prostou, ale neznámou pravdu, přišel jsem, obrátit tebe na pravou cestu. Můžeš mi věřiti aneb nevěřiti, můžeš mne i zabiti, ale věz, že ty sám v duši právě tak smýšlíš, jako já.«

Saniassi pohlédl bez odpovědi k nebi, ale malomocný pokračoval stále únavou slabším hlasem: »Bídne, opovržené pokolení lidské! Proč mu bylo třeba bohů, když mohlo a mělo býti šťastno dle své vůle, konajíc toliko spravedlnost a milujíc bližní. Saniassi, ráj jest na zemi možný, ten si mohou lidé vytvořiti láskou. Ve svém dlouhém žití cítil jsem se častokráte nekonečně šťastným, a to bylo tehdy, kdy jsem konal dobro. Jednou, vzpomínám si, divoký a nezkracený ve svém spravedlivém hněvu na Bramu a na vše, čemu ty věříš, šel jsem cestou do Patny. A tu u cesty spatřil jsem malomocného. Byl hrozný, jako i já nyní jsem hrozný. Zvláštní myšlenka přišla mi do hlavy. Pomyslił jsem si: Hle, to je člověk, na něhož zapomněl Brama a nesmrtelní bozi, udělám mu to, čeho mu bozi odepřeli a po jejich příkladě i lidé, prokáži mu milosrdenství a bratrskou lásku. Popošel jsem k malomocnému, sklonil se nad ním a otázal se ho: Bratře, jak tě nazývali lidé? A jeho znetvořená ústa zašeptala: Inani . . . Bratře můj, Inani, dopřej mi podelovati tebe; já tě miluji, bratře Inani, tys mnoho trpěl, dovol mi pobýti u tebe. Sklonil jsem se k němu, položil si na prsa jeho bolavou hlavu a přitisknul ústa k ústům . . . Ó, Saniassi, jak pohlédl na mne! Jak radostně zachvěly se jeho zmučené údy! Ale já, já nikdy nebyl

tak šťasten jako v tuto chvíli. Tehdáž poznal jsem svého boha, jemuž se od té doby klaním, jako ty se klaníš Bramovi . . .»

Poslední slova pronášel malomocný s velikým namáháním. Smrt patrně se blížila; v zápasu s neduhem svým převrátil se na zad, jeho rozpálené oči prosebně hleděly na poustevníka. Potom mluvil, ale tak tiše, že Saniassi sotva chápal smysl jeho slov: »Smiluj se nade mnou, Saniassi, dopřej mi toho, co já kdysi prokázal malomocnému, dopřej mi lidského milosrdenství! Hle, přichází moje poslední hodina! Ty, svatý a spravedlivý člověče, zatlač mi oči a já . . . já požehnám tobě . . .«

Celou bytost Saniassiho pronikla hluboká soustrast k nešťastnému. Cítil nevýslovné rozčilení, jeho zdravá ruka několikrát se natáhla k trpiteli; zdálo se, že již již se skloní k němu a přivine k svému srdci.

A malomocný pokračoval: »Zaklínám tě jménem bohů, v něž věříš, Bramou, tvůrcem, jenž káže lidem konati dobro, Višnou, který sám se vtělil pro spásu lidského pokolení, Sivou, hrozným dárcem a rušitelem života, pojď ke mně, Saniassi, a prokaž mi milosrdenství!«

U Saniassiho ukázaly se v očích dvě těžké, veliké slzy, zdálo se, že celá jeho bytost jest otřesena, nikdy ještě tak netrpěl jako v tuto chvíli. Povstal v něm boj, převyšující síly lidské. A umírající zmítal s sebou křečovitě u jeho nohou, chápal se okraje jeho roucha a sténal hlasem, duši rozrývajícím.

Saniassi zdvihl zrak k modrému nebi a lkajícím hlasem zvolal: »Všesilný Bramo, přijmi mou poslední obět! Ty víš, jak je veliká! Dal jsem ti svoje tělo, vezmi nyní i mé srdce, v něm není místa pro živého. Zaklínám se bytím i nebytím, vše jest klam a marnost! Jediný ty, Bramo, veliký jsi a svatý přede mnou.«

I zmizelo vidění.

IX.

I povstal ve shromáždění bohů Brama a dupnul nohou tak, že otřásl se vesmír, zvolal: — V pravdě, silen jest tento člověk! Dlouhou zkoušku přestál a nic nedokonalého není v jeho bytosti. Roveň jest bohům a síla jeho přemáhání taková, že nucen jsem učiniti jej nesmrtelným bohem, posaditi do své řady a odevzdati v moc jeho vše žijící. Nesmrtelní bohové, bohyně a svatí blažení, slyšte slovo mé. Dám Saniassimu viditelný svět duší v moc, avšak nechť vydrží ještě jednu, poslední zkoušku, kterou ho zkusím já. A celý sbor nesmrtelných bohů, bohyň a svatých blažených odvětil: — Veliký jsi, Bramo, staniž se, jak sám chceš!«

X.

Svěží, jitrní vánek dýchal ještě chladem. Na východě nad modravým v mlze lesem právě se zardělo nebe.

Kolem Saniassiho bylo ticho. Ani zvuk neزالétal k němu z dola, kde vyčnívaly lidské přibytky. Po nebi tiše plynuly malé obláčky k dalekému moři, a za nimi nesly se faktrovy myšlenky a tužby. Obláčky ulétaly a přicházely nové, myšlenky a tužby rodily

se a mizely, nezůstávajíce v duši hlubokých stop. Avšak hle, tam, za lesem jako třpytící se bod ukázal se okraj slunce a první proud jeho paprsků oblil horkým světlem poustevníkovu tvář. Vše mžikem oživilo, zaševalilo, promluvílo, zakřičelo a zapělo tisíce hlasů. Vzdychl Saniassi, pohledl vůkol sebe a viděl, že probudil se svět, radostně plesaje nad příchodem světlonosného boha Indry.

Dole pod horou, vznášeje se přímými kotouči nad chýsemi, táhnul se modravý dým. Bůvolové na svých stáních temně bučeli, netrpělivě očekávající, kdy je hospodyně pustí na pastvu. K vzdálenému prameni kráčely dívky se džbány na hlavách, zahalené v bílá roucha, bezstarostně popěvující jako mladí ptáčkové. V dálce jako o závod usilovně máchaly větrné mlýny křídlyma svýma, čerpajíce vodu z řeky do sítě nesčíslných kanálů, jež protínaly nesmírnou rovinu. Za řekou táhl se v dál od jednoho konce ke druhému jako nerozborná hradba mohutný les, z něhož ozýval se zpěv ptactva a nesouladné křiky zvířete.

Dávno již nepocítoval Saniassi takové veselosti jako toto jitro. Teplé paprsky sluneční zahřály jeho umrtvené údy, ale on klečel bez pohnutí, bez pohybu, jako mramorová socha.

Pojednou od skály, tam kde začínala stezka dolů, jako mladý panter lehkým skokem vyskočil na plošinu útesu svižný hoch. Ani nepohlednul na Saniassiho, jsa zaujat svojí hrou; s veselým smíchem upíral svoje živé oči k nebesům. Saniassi bezděčně pohledl tam, kam obráceny byly oči chlapcovy.

Vysoko, převysoko ukázal se jakýsi černý bod. Hle, ten roste, roste, a Saniassi vidí, že přímo na skálu padá strakatý — míč.

Dítě celé se chvějíc netrpělivostí, zlehka couvalo na svém místě a nahýbalo svoje hubené tělo; pojednou lehkým skokem oddělilo se od útesu a zachytlo míč palestrou; zdálo se, že jeho slabé, neutužené ještě svaly se chvějí vykonaným právě namáháním, ale znova se rozpřáhnul, a Saniassi vidí, jak se šumotem rozrážeje vzduch lehký míček vyletěl a zmizel pod oblaky.

Saniassi hledí na chlapce, hledí a úsilovně přemýšlí, kde ho viděl, a nemůže se upamatovati. Ale chlapec stoupá po skále stále blíže a blíže a blíže k tomu místu, kde klečí Saniassi. Hle zase vyhodil a chytil míč, a pak čtverácky se usmívaje pohledl na poustevníka a vesele zvolal: — Saniassi, Saniassi, ty ho jistě nechytíš!

Vzpomněl, vzpomněl si Saniassi. Jako blesk prolétal v jeho mysli obraz za obrazem, vzpomínka za vzpomínkou . . . Tu vidí sám sebe jako čiperného a bujného hochu ve vesničce na břehu Gangu spolu s tímto hochem Naradou-Vajtijou — i na jméno se upamatoval, — vidí sebe na starém, sešlém koberci ve škole přísného bramína. Čtou posvátné Vedy, ale nejlépe ze všech čte Narada-Vajtija. Jak ho miloval starý učitel, jak mu záviděli ostatní žáci! Skončila se doba vyučování a veselá tlupa dětí, o překot strkajíc jedno druhé, se smíchem se rozběhla po vísce. Vzpomněl si Saniassi na jejich veselé hry v hustém rákosí na břehu Gangu, a všude byl prvním Narada-Vajtija; nikdo neuměl tak chytati míč, tak lézt na stromy, tak plovati . . . Vzpomněl si, jak ulehli do husté trávy a hledali šťavnaté stonky hadího mléka, které jim jaksí velmi chutnalo; i slabě zahořklá chuť těchto stonků mu napadla . . .

Ale, Saniassi, ty nechytáš! Vyletěl mně a zmizel v modru . . . Hle, padá skoro na hlavu Saniassiho, ale svižným rozmachem ruky chytil jej chlapec skoro u samé vyzdvížené pravice poustevníkovy a rozesmál se veselým, zvonkovým smíchem: Nechytil, nechytíl!

Hoch se směje a Saniassi cítí, jak i v něm se všechno směje radostným dětským smíchem; jeho staré srdce naplňuje se dětským nadšením. Poznovu zdvihl se mlč, zmizel a opět spadl, ale tenkrát tak blízko u jeho ruky, že dokonce pocítil lehký vánek větru.

Ach Saniassi, což pak to neumíš? Poustevník pohleděl vzhůru na černý bod na nebi, a celý se vzpřímil jako luk s prudce nataženou a náhle spuštěnou tětivou, jsa pln očekávání a rozčilení . . . Blíž a blíže roste černý bod, s hvizdotem rozrážeje vzduch . . . Nyní již již chytil, — chytil Saniassi míček . . . Ale třeba udělati krok . . . ještě krok . . . či padá mimo? . . . Jest mu spustiti ruku, by ho chytil u země . . .

Sešel, Saniassi, přísný poustevník, se svého místa, na němž jeho kolena při modlitbě vytlačila důlky ve skále, sešel a spustila se jeho vyzdvížená ruka, aby chytila padající míč . . . A pojednou zmizelo vidění: není tu hocha, není míče . . . Pohleděl Saniassi kolem, jeho hlava se sklonila a on zvolna upadl na zem, dotknuv se tváří důlků, vytlačených jeho kolenoma.

XI.

Ve světlém obydlí bohů, bohyň a blažených svatých pravil vševidoucí Brama: — Boží, sláb je člověk! Nedokonalý jest svět pozemský a všechno na něm klam a marnost. Ať zatouží člověk po splynutí s božstvem! Od stvoření světa nebylo většího přemáhání nad přemáhání Saniassiho. Zdálo se, že nic jej nemůže přemoci, a hle, on přece zapomněl na posvátné sliby, a proč? Sláb je člověk!

Tam dole na vrchole neplodné Vindchie, dotýkajíc se tváří země, leželo stydnoucí tělo Saniassiho . . .

Naše Slezsko.

Napsal Jan Vyhřídál.

Úvod.

Král Bedřich II. urval koruně české po třech vítězných válkách s Marií Terezií větší a bohatší část Slezska, takže nám zůstalo z devatenácti Slezských knížectví pouze jedno celé: totiž Těšínsko a k tomu zbytky knížectví Opavsko-Krnovského a část knížectví Nisského, v níž leží město Cukmantl.

Až do roku 1740. byla Slezská knížectví s hrabstvím Kladským, jež k Čechám slušelo, skoro dvakrát tak veliká jako nynější Morava; po míru Vratislavském r. 1742. zůstalo z nich Rakousku 89½ mil,

a Bedřich si nechal 700 □ mil s 1,400.000 obyvateli. Z číslíc těchto patrně, že při naší koruně české zůstal ze starého Slezska jen kus, a že mnohem větší, a dodáváme též krásnější a úrodnější část ponechal si výbojný nepřítel.

Účelem tohoto pojednání není psát o celém nynějším Rakouském Slezsku, nýbrž jen o »našem« v nejuzší smyslu, t. j. o krajích českým lidem obydlených, proto též nápis dán »Naše Slezsko«.

Snahou mou jest vylíčiti kraje Čechy obývané po stránce národnostní, náboženské, popsati jejich rodinný život, obyčeje, zvyky, poměry atd.

Moje pojednání není v této příčině první, vždyť již dávno přede mnou hlavně p. profesor V. Prasek, p. soudní rada Dr. Fr. Sláma a slovutný p. Fr. Bartoš nasbírali a uveřejnili hojnost podobného materiálu; mým úmyslem jest jen nově ukořistěnou látkou doplniti práce zmíněných zasloužilých pracovníků a pozornost čtenářů na české Slezáky obrátiti, jimž za přítomné doby jest vésti boj, řekl bych skoro na nože, s dravým a zuřivým nepřitelem.

Namáhavě sbíral jsem kamínky téměř po deset let ku své studii a doznávám, že všude, zvláště však u duchovenstva a učitelstva, docházel jsem všemožné podpory, což mi bylo za námahu odměnou.

Na Opavsku působil jsem osm let, proto jsem měl dosti příležitosti blíže je poznati; projítí Těšínsko umožnilo mi družstvo »Vlast« a »Česká akademie věd« v Praze, zač jim upřímně děkuji. Na Těšínsku vydatně mi pomáhal v mých snahách nadšený, vlastenecký farář dp. Jan Tagliaferro, jež řadím k nejpřednějším pracovníkům na Frýdecku, a dp. Ant. Poledník, farář v Ratimově.

Z Opavska dostalo se mi pomoci od vlpp.: Jana Matonohy, Myslivce, Kuzníka, Rozkošného, od pp. učitelů: Praska, Klepíka a j., zač jim vroucí dík vzdávám.

Písemných pramenů užil jsem těchto:

1. Vlastivěda Slezská od V. Praska, I. II. III.
2. Vlastenecké putování po Slezsku od Dra Fr. Slámy.
3. Dějiny Těšínska od Fr. Slámy.
4. Besedník, Op. Týdenník.
5. Český lid. (Všechny ročníky.)
6. Věstník Matice Opavské. (Všechny ročníky.)
7. Těšínské Noviny.
8. Rodáci z Opavska a Frýdecka r. 1885.
9. Zprávy o činnosti Ústřední hospodářské společnosti pro české kraje, I. II. Pořádá Fr. J. Zlka.
10. Dějiny národa českého od Fr. Palackého.
11. Dějiny Čech a Moravy od Dra Ant. Rezka.
12. Kulturní obraz českých měst, Zikmund Winter.
13. Personalstand der Secular- und Regular- Geistlichkeit der erzbisch. Olmützer Diocese für das Jahr 1820., 1847.—1850.
14. Catalogus venerabilis cleri archidioec. Olomucensis. 1820., 1852., 1869., 1871., 1899.
15. Schematismus des Bisthums Breslau 1863.—1897. atd. atd.

I. Kratičký dějepisný přehled Opavsko-Krnovska.¹⁾

„Jméno Slezsko²⁾ má původ od hory Slenzy u Vratislavě a řeky Slenzy z ní prýstící a odnášelo se původně jen k Vratislavsku, ale přenášelo se časem jednak na kraje dlouho potom ještě „polskými“ jmenované, tedy i na Opolsko a Těšínsko, jednak přeneseno za XVII. století i na kraje původně české (Opavsko i Kladsko).“

Jméno Slezanů vyskytuje se poprvé roku 973., kdy založeno biskupství pražské.

O Slezsku děje se zmínka l. 1163., kdy kníže Boleslav Kadeřavý pustil synům Vladislava II. Slezsko, ponechav si některé hrady.

Původně Opavsko-Krnovsko slezskou zemí nebylo, (slušelo k Moravě), kdežto knížectví Těšínské nikdy s Moravou sloučeno nebylo, proto třeba jest o každé zemi zvlášť promluvit.

Nejprve zmíníme se o zemi Opavské.

Za devátého století, (dle bavorského historika, který žil s apoštoly Cyrilem a Methodem), dějepisci se domnívají, že Holasovice byly předním krajským hradem v zemi Opavské. Podle Holasovic celý kraj zván byl tehdy Holasovskem.

Když r. 1061. u Hradce dobytý nad Polany veliké vítězství, stal se Hradec hlavou země.

Tataři zpustošili l. 1241. kraj Opavský; i Holasovice byly v popel obráceny, a jméno jejich poněkud bylo v zapomenutí, kdežto město Opava začalo se rozmáhati. R. 1247. jmenuje se celý kraj již „Opavským“.

Osudy kraje Holasovského jsou tyto:

Boleslav II. (967.—999.) založil roku 973. biskupství v Praze. Jistotně jest se domnívati, že kraj Holasovský podřízen byl jemu, protože říše Boleslavova rozkládala se na sever daleko za město Vratislav, na východ za Krakov, a do Uher až za Tatry.

Po Boleslavovi nastoupil Břetislav (1037.—1055.), který ustanovil, aby na knížecí stolec pražský dosedal vždy nejstarší syn z rodiny Přemyslovců, mladší pak synové a potomci aby přijali za vděk úděly na Moravě.

Prvním údělným knížetem v Olomouci byl Vratislav, jenž později zasedl na stolec knížecí v Praze, dosadiv do Olomouce nejmladšího bratra Otu Sličného (1061.—1087.).

L. 1061. Boleslav Smělý, král polský, oblehl hrad Hradec v kraji Holasovském, ale byv od českého vojska obklíčen a sevřen, ustoupil.

Za Vratislava zřízeno l. 1063. biskupství Olomucké, k němuž dostal se kraj Holasovský.

Holasovsko bylo částí knížectví Olomuckého od r. 1055.—1203.; od r. 1203.—1318. krajem markrabství Moravského.

Za doby této král Přemysl Otakar I. (1222.—1230.) zavedl v kraji Holasovském německé právo a manské zřízení. Též město Opavu majestátem daným v Hulině l. 1224. znamenitými výsadami obdařil, zvlášť právem milovým, takže na míli do okolí nesmělo býti hospody kromě zádušních již trvajících.

¹⁾ Seřazen dle „Dějín kraje Holasovského“ od V. Praska, „Dějín národa českého“ od Fr. Palackého, „Dějín Čech a Moravy“ od Dra Ant. Rezka atd.

²⁾ V. Prasek, „Dějiny knížectví Těšínského“ str. 31.

Markrabí Přemysl byl pánem na Holasovsku od r. 1230.—1239., král Václav I. od roku 1239.—1245. Za něho Tataři vtrhli do Holasovska a zpustošili je. Kníže Jindřich Vratislavský, nevyčkávac pomoci, srazil se s Tatary na Dobrém Poli blíže Vratislavě a byl tam r. 1241. na hlavu poražen. Tataři dali se k Ratiboři a na Holasovsko a tam drancovali po osm dní. Holasovice a mnoho jiných osad bylo po odchodu jejich zpustošeno.

Král Václav učinil l. 1245. svého staršího syna Vladislava III. markrabím moravským, o jehož dvouleté činnosti na Opavsku jsou nepatrné zprávy. Za to četné zprávy máme o působnosti Přemysla Otakara II. (1247.—1278.), jenž usiloval následky tatarské pohromy odčinit.

Největším nepřitelem Otakara II. byl král Bela IV., který poštval proti němu nepřátely s pěti stran.

Na Opavsko přitáhl l. 1253. král ruský Daniel, byl však u Opavy poražen. Za války této bylo okolí města Opavy valně popleněno.

Téhož r. 1253. dne 22. září skonal na Křivoklátě král Václav, i učiněn Přemysl Otakar II. králem, jsa v jedné osobě i markrabím moravským. Tím skutkem dostalo se Opavsko bezprostředně pod moc královskou.

Panovník tento pečoval o země sobě svěřené; zavedl mimo jiné pořádek v měrách a váhách. Název míry na Opavsku „čtvrteň“ pochází z jeho doby. Nad jiné staral se o práva a zřízení městská. Padl r. 1278. u Suchých Krut. Za válečnou náhradu podržel si vítěz Rudolf Habsburský Moravu na pět let kromě kraje Opavského, jehož užívala ovdovělá královna Kunhuta.

Na Krnovsku od l. 1281.—1283. panoval kníže Mikuláš, jemuž později pravdě nejpodobněji postoupil král Václav Opavsko.

Od 15. června 1294. jest pánem země Opavské král Václav II. (1294.—1305.). Opavané byli mu vděčni, že obdaroval jejich město právem, jímž každý kupec, který s towarem do Opavy přijel, musil zboží své nejméně po tři dni na skladišti Opavském vyložit.

Po smrti Václava II. nastoupil Václav III. (1305.—1306.).

Léta 1306. objevuje se pánem na Opavsku kníže Mikuláš (1306.—1308.).

L. 1311. zavázala se knížata slezská Boleslav, Jindřich a Vladislav, že vydají zemi Opavskou nejjasnějšímu knížeti Janovi, králi českému a polskému, jakmile jim bude vyplaceno 8000 hřiven.

O panování krále Jana na Opavsku máme málo zpráv. Nejhlavnější jest ta, že l. 1318. odloučiv Opavsko od země Moravské, udělil je za samostatné knížectví Mikuláši II. (1318.—1377.). Mezi Mikulášem II. a některými knížaty povstaly spory, jež král Jan, táhna proti pohanským Prusům a Litvínům, r. 1337. urovnal. Ale žaloby proti Mikulášovi, vévodovi Opavskému a Ratiborskému, vznikly znovu; stěžovali si do něho, že s poddanými tvrdě nakládal a svých privilegií nadužíval. Žaloby tyto tak rozhněvaly krále, že mu již chtěl odňati všechna manství; jen přimluvou markraběte Karla i vévodovým úplným podáním se na milost, postoupením hradův Edelsteina a Cukmantlu s tamějšími zlatými doly dal se udobřiti.

R. 1345. vpadl do země vévody Opavského král polský Kazimír; ohrožený Mikuláš II. prosil krále Českého za pomoc. Král Jan se

rozhodl, že ve čtyřech dnech sám s celou mocí přibude k němu. Když pak někteří namítali, že nejsou povinni táhnouti válečně *ven ze země*, odpovídal jim, že »Opava tak jak celé Slezsko stálo pod ochranou koruny české: on že tedy pospíchá chránit ji a podívá se, kdo bude tak opovážlivým aneb zbabělým, aby zůstal za ním pozadu.« Kazimír byl poražen a nucen usmířiti se s Janem a knížetem Mikulášem.

Od r. 1365.—1377. vévodil na Opavsku Hanuš I., který byl na krátko nejvyšším hofmistrem království Českého. Hanuš dopustil se na Karlštejně s jinými ještě pány úkladné vraždy na náčelnících jednoty panské, jakoby byli zrádci krále Václava IV. Byl též knížetem Ratiborským a královským hejtmanem hrabství Kladského.

Za let 1377.—1484. bylo Opavsko rozděleno na tři knížectví. V kraji Opavském společně vládli Václav I. s bratrem Přemkem od roku 1377.—1381.; na Krnovsku Hanuš I., kníže Ratiborské (1377.—1380.), Hanuš II. (1380.—1385), Vladislav Opolský (1385.—1390.), Jošt (1391.—1411.), král Václav IV. (1411.—1420.). Ač král slíbil Krnovsko nechati spojeno při koruně české, zastavil je Ludvíku Břežskému, od něhož je přejal.

Kníže Přemek po smrti bratra Václava panuje od r. 1381. na Opavsku sám. Za Přemka l. 1424. zavedena čeština do zemských desk. Když desky a jiné knihy (až na půhony z r. 1410.) shořely, založil l. 1431. desky nové, dotud zachované.

Za husitských válek r. 1423. byl mezi těmi, již stojí v čele pánův a měst moravských, králi a církvi Římské oddaných. Protože knížata Slezská, mezi nimi na prvním místě Přemek, strojili křížácké výpravy na Husity, popudili tyto proti sobě. L. 1428. přitáhli Husité k Opavě, ale kníže Přemek ubránil se prvnímu jejich útoku. Při druhé srážce, když část vojska Husitského vracela se od Vratislavě, podrobil se Přemek Husitům.

Když 15. srpna l. 1431. u Domažlic Husité tak slavně zvítězili, vojsko tábořské přitrhlo k Opavě na nejbojovnějšího dotud bojovníka protihusitského Přemka. Opava spíše bídou, jaká hrozným požárem před tím (31. srpna) na měšťany přišla, — za toho požáru shořely též desky zemské — dala se v jednání s Tábority a Sirotky, takže se stalo příměřím.

Po smrti Přemkově r. 1434. Hlubčicko zase učiněno samostatným knížectvím.

Za válek husitských navazovalo se sblížení národa českého s polským takovou měrou, že konečně na trůn dosedl králevic polský.

Přes radu Přemkovu synové jeho se podělili svým dědictvím. Na Opavsku Václav II. († 1445.), Vilém († okolo 1452.) a Arnošt († po 1464.) nedochovali svého údělu potomkům, neboť král Jiřík z Poděbrad l. 1464. je skoupil.

Za těch časů vládli na Krnovsku Mikuláš V. a Václav (1423. až 1437.), kteří zavedli (1426.) češtinu do desk zemských; pak Mikuláš V. sám (1437.—1454.), Hanuš III. (1461.—1474.).

Král Matyáš Uherský zabrav Hanušovi knížectví Krnovské a vypudiv knížete Viktorina z Poděbrad (1465.—1485.) z Opavy, stal se pánem celého Opavska.

Viktorin, syn krále Jiřka, umřel neslavně (1500.) na zámku Těšínském u knížete Kazimíra, svého zetě.

Po Matyášově smrti 1490. měl nastoupiti taktéž na celém Opavsku český král Vladislav II., jakožto Matyášův dědic. Téhož roku však shledáváme, že Opavsko skládá se jen ze dvou knížectví (dříve z Opavska, Hlubčicka, Krnovska), totiž z Opavského a Krnovského. Na Opavsku od r. 1490.—1501. vladařil Jan Korvín, jenž 8. pros. 1501. knížectví své smlouvou zaměnil za statky Vladislava II. v Uhřích, zanechav sobě titul knížete Opavského až do smrti (1504.). Král Vladislav II., který byl i pánem na Krnovsku, zřekl se Opavska ve prospěch svého nejmladšího bratra Zikmunda (1501. až 1511.) s tou podmínkou, že vymíňuje si Opavsko zase, kdyby časem svým dosednouti měl na trůn polský. Též Krnovsko ponechal poslední Přemyslovně, kněžně Barboře Krnovské, která se svým zetěm Jiřkem Šelenberkem z Kosti je spravovala od r. 1490. do 1523., až je Jiří prodal markrabí Jiřimu, »krevnímu příteli královny Milosti«.

Zikmund zvolen byl r. 1506. za krále polského. Protože na Opavsku počítal sobě jakousi jistinu, zastavoval to knížectví, s vědomím a vůlí krále Vladislava, českému rytíři Mikuláši Trčkoví; když však stavové Opavští zdráhali se přijati jej za pána svého, podával Opavy Těšínskému knížeti Kazimírovi (1510.) do zástavy, k čemuž zase ani král ani stavové čeští nechtěli svoliti.^{a)} Konečně r. 1511. se zřekl Opavska, jež do r. 1515. spravoval král Vladislav II., po něm poroučel jako vrchní pán král Ludvík (1515.—1526.). Za něho držel knížectví i hejtmanství Opavské kníže Kazimír Těšínský.

Po nešťastné bitvě pod Moháčem dne 29. srpna 1526., v níž zahynul král Ludvík, dostalo se Opavsko v držení králů českých a Krnovsko stalo se lénem koruny české. Protože za krále českého zvolen Ferdinand I. z rodu Habsburského, tak přišly tyto země pod vládu Habsburskou.

Ferdinand I. na Opavsku panoval od r. 1526. 1564.; Maximilian II. (1564.—1576.) a Matyáš (1611.—1615.).

Matyáš 28. pros. 1613. dal Opavsko v léno Karlovi knížeti z Liechtenšteina a ve všech poměrech právních přidělil Slezsku proti vůli stavů Moravských i Slezských, již r. 1639. a 1640. o právo své znovu, ale bez úspěchu se hlásili. Opavští stavové, kteří od delšího času vedli boj, aby nebyli počítáni ke Slezsku, nýbrž k Morávě, najednou ze strachu před pronásledováním prosebně žádali císaře i kurfirsta Saského, by připočtení byli ku Slezsku, chtějíce býti účastni výhod »Drážďanského akordu« (z r. 1621.), který zaručoval luteránům ve Slezsku svobodu vyznání. Tak se stalo, že Opavsko a Krnovsko oddělilo se od Moravy r. 1659.

Na Krnovsku, kdy země Opavská přišla pod Habsburky, vládli markrabí Jiří z Onolzbachu a Branibor (1523.—1543.), markrabí Jiří Fridrich (1603.—1606), kurfirst Jan Jiří (1606.—1621.), který Krnovska pozbyl pro odboj.

Slezáci účastnili se odboje proti Ferdinandovi II., bojovali též na Bílé Hoře, ale v počtu malém. Za války třicetileté zkusilo Slezsko dosti, ale přese všechno to poměry ve Slezsku byly »nejsnesitelnější

^{a)} Fr. Palackého, Dějiny národa českého, V., str. 307.

v zemích koruny české. Krnovsko nejvíce navštíveno bylo vojskem saským. Majetkové poměry tak se rozrušily, že r. 1637. císař Ferdinand III. obyvatelům Krnovska i Opavska dal z moci panovnické dvouleté přímorčí, by na ten čas nesměli býti donucováni od věřitelů k zaplacení dluhů nebo i úroků z vypůjčených kapitálů.

Protireformaci na Opavsku a Krnovsku prováděl Karel Eusebius, kníže z domu Liechtenšteinského. Protireformace prováděna s menší příkrostití, na větším díle jen mírnými prostředky, nebo vůbec po letech, později než v Čechách a na Moravě. Počet kostelů, jež na Opavsko-Krnovsku protestanté nuceni byli vrátiti, není znám.

Město Opava r. 1630. prohlásila se veřejným listem za katolickou a zavázala se, že nikoho do obce, cechů nepřijmou, kdo by nebyl katolíkem.

Knížata z domu Liechtenšteinského zasedli na trůn knížecí na Opavsku r. 1614., na Krnovsku až 1622.—1627. a první slul Karel.

Knížata tato užívala Opavska a Krnovska jako léna království Českého, uznávajíce za vrchní pány krále české jako Ferdinanda II. (1619.—1637.), Ferdinanda III. (1637.—1657.), Leopolda I. (1657.—1705.), Josefa I. (1705.—1711.), Karla VI. (1711.—1740.). Za Karla Eusebia (1632.—1648.) r. 1659. stavové Opavští, jak již podotčeno, uznali knížectví Opavské za Slezské. Za něho též r. 1666. čeština z desk Krnovských vyhozena, a r. 1639. Bruntálsko vyňato z práva zemského a knížecího Liechtenšteinského, a později učiněno samostatným knížectvím. Po něm následovali Jan Adam (1684.—1712.), Anton Florian (1712.—1721.), Josef Adam (1721.—1732.) a Jan Karel (1737.—1748.).

(Pokračování.)

Poddanství nové doby.

Napsal Rudolf Vrba.

(Pokračování.)

III.

Mobilisace majetku pozemkového.

rušením roboty a feudálních svazků stalo se rolnictvo neomezeným a naprostým pánem svého majetku. Rolník nepotřeboval se ucházeti o vrchnostenské povolení, chtěl-li prodati parcelu aneb dokonce celou hospodářskou živnost. Šlechta poznala nebezpečí doby a dala si své největší statky pojistiti, zřizováním rodinných fideikomisů. R. 1882. bylo v Předlitavsku 292 fideikomisů s 880 statky, s výměrou 1,140.180 hektarů. Z toho připadlo:

Na Čechy	220 fid. statků	s výměrou	579.207 hektarů.
• Moravu	59	•	177.539 hektarů.
• Slezsko	20	•	17.670 hektarů. ¹⁾

¹⁾ Stat. Handbuch, roč. II. str. 75. Vídeň 1884.

Do seznamu fideikomisních statků nedostal se dosud žádný žid. Za to však seznam nesvěfenských velkostatků jest dosti okrášlen židovskými jmény. Dost na tom, že máme ve velkostatku v Čechách přes 40 židovských velkostatků.

Příští doby nám dosvědčí, že stará šlechta ustoupí židům a továrníkům, kteří, kde se co jen dá, také ihned zkoupí. Jak vymizela mnohá jména starých šlechtických rodů z desk velkostatkářských, tak i selské statky v obcích venkovských zmizely. Rolnický majetek stal se obětí divokých spekulací, celá stáda lichvářů a parcelářů vrhla se na výnosný obchod parcelování pozemků a rozbíjení statků, a lehkomyšlný, namnoze slepý selský lid šel těmito hyenám do pastí.

Porovnejme nyní, jak v době 40 let jest půda rozkouskována.

Na berních úřadech bylo vydáno platebních archů na majetek pozemkový:

R. 1857.	R. 1896.
Horní Rakousy	320.217
Dolní Rakousy	122.242
Solnohrady	26.267
Štýrsko	225.241
Korutany	62.416
Krajinsko	124.899
Pfímořsko	129.539
Tyrolsko s Voralbergem	?
Čechy	742.935
Morava	402.510
Slezsko	63.927
Halič	584.675
Bukovina	64.883
Dalmacie	168.000 ^{a)}
	391.492
	152.874
	34.847
	272.787
	81.407
	165.376
	234.380
	323.655
	1,041.422
	646.522
	83.897
	2,104.146
	225.595
	254.259. ^{a)}

Na berním úřadě vydávají se majetníkům pozemků platební archy, a to v každém berním okrese vydá se tolik archů, kolik je majetníků.

Před 40 lety dělilo se v Čechách, odečteme-li okrouhlé číslo 500 velkostatků, 742.000 lidí o pozemkový majetek. O týž pozemkový majetek a naopak o mnohem menší, dělí se dnes 1,040.000 lidí, tedy o 300.000 majetníků pozemku více.

Na Moravě přibýlo o 244.000 majetníků půdy, ve Slezsku o 20.000.

Nejkriklavější jsou poměry v Haliči. Zde přibýlo za 40 let o 1½ milionu chalupníků více. To je přímo příšerná činnost židovských parcelářů.

Nyní se podívejme, kolik bylo před 40 lety pozemkových parcel, a kolik jich máme dnes.

Pozemkových parcel bylo napočteno:

R. 1857.	R. 1896.
Dolní Rakousy	3,787.302
Horní Rakousy	2,456.456
Solnohrady	471.235
	3,448.108
	1,981.649
	383.791

^{a)} Stat. Handbuch, roč. III. str. 69.

^{a)} Stat. Handbuch, roč. XVI. str. 97.

	R. 1857.	R. 1896.
Štýrsko	2,785.561	2,874.958
Korutany	921.834	907.751
Krajinsko	1,894.504	1,654.226
Přímorško	1,759.523	2,250.313
Tyrolsko a Vorarlberg	?	2,609.505
Čechy	9,314.969	9,602.808
Morava	5,569.991	5,327.073
Slezsko	944.055	841.773
Halič	13,021.012	17,688.830
Bukovina	798.022	1,017.708
Dalmacie	2,460.910 ⁴⁾	3,185.602.

Tyto číslice podávají obraz, jakým způsobem byl v předlitavských zemích majetek pozemkový rozdroben aneb zcelen.

V Dolních Rakousích, Solnohradsku, Korutanech, Krajinsku, na Moravě, ve Slezsku vidíme úbytek parcel. Tušíme, že tyto parcely ponejvíce zmizely, jsouce přivtěleny pozemkům velkostatkářským. Také mnozí židovští lichváři, dostavše do své moci někdy až celou ves, založili sobě dvorec. V Čechách přibýlo 300.000 parcel. To jest: stará rolnická půda se rozkouskovala, proto 300.000 nových parcel přibýlo. Nejstrašnější pohled skýtá nám Halič, kde přibýlo 4.6 milionů nových parcel.

Přesný obraz o drobení pozemkového majetku z těchto číslic nám nakresliti nelze, poněvadž nevíme, kolik dřívější selské půdy během 40 let zkoupeno velkostatky.

O poměrech haličských uveřejnil Dr. Pilat v zemském statistickém měsíčníku r. 1891. zajímavá data. (• Wiadomosci statystyczne o stosunkach krajowych, • wydane przez krajowe biuro statystyczne pod redakcją Dr. Tadeusza a Pilata, Tom. XII. Lwów 1891.) Velkostatek v Haliči měl dle censu r. 1890. výměry 5,371.269 kat. jiter aneb 39.38% haličské půdy. R. 1866. měly haličské velkostatky 42.35% veškeré půdy. Velkostatkářů bylo v Haliči napočteno 4493, mezi nimi 460 židů. Ostatní selská půda měla 8,269.377 kat. jiter, která nyní rozkouskována jest na bezčetné parcely.

Statistiku pozemkového majetku v Uhrách vydal Földes. Dle katastru z r. 1870. bylo v Uhrách 2,348.110 usedlostí, pod 30 jiter zabíraly 32.3% veškeré půdy, usedlostí od 30—200 jiter bylo 118.981 se 29.6% půdy Uherska, usedlostí přes 200 jiter 18.843, velkostatků přes 10.000 jiter 231.

Půda rozdělena takto:

Státní pozemky	2,786.411 jiter.
Nadační pozemky	248.870 „
Fideikomisní pozemky	2,349.970 „
Obecní pozemky	8,674.726 „
Pozemky společností drah	476.180 „
Církevní pozemky	2,270.346 „
Selské a svobodné velkostatkářské pozemky	32,080.667 „

⁴⁾ Jahrbücher für Nationalökonomie, J. 1893. str. 439.

Od r. 1870. do r. 1891. vzrostly v Uhrách fideikomisní statky ze 563.352 na 2,349.970 jiter.⁵⁾

Také v Itálii mizí rolnictvu půda pod nohama. Od r. 1871. do 1881. zmenšen počet maloroľníků v Itálii o 13 procent. Statistiku pozemkového majetku v Itálii uveřejnil Masè Daris ve spise: »Le amnesie del Congresso economico di Milano«.

Anglie nemá skorem žádného rolnického stavu.

R. 1894. bylo obděláno v celé Anglii i se Skotskem 28,061.692 akrů od nájemců a pouze 4,684.743 akrů od vlastníků.⁶⁾

Další smutný obraz naprosté svobody v zacházení s majetkem pozemkovým jsou nucené exekuční prodeje a neustálé přecházení nemovitostí z jedné rukou do druhých. Činnost lichvářů, parcelářů a židovských advokátních kancelářů jeví se nám v příšerných číslech exekučních dražeb nemovitého majetku.

Počet exekučních dražeb od r. 1880. jest následující:

Rok:	Celé Rakousko:	Čechy:	Morava:	Slezsko:
1880.	13.309	4187	2215	401
1881.	12.997	3784	2203	349
1882.	12.644	3467	2337	393
1883.	11.125	3224	1834	267
1884.	10.239	3195	1595	269
1885.	9.114	3368	1297	200
1886.	9.793	3974	1324	209
1887.	10.243	4421	1583	219
1888.	10.735	4942	1614	168
1889.	11.985	5347	1983	213
1890.	11.706	5095	2038	226
1891.	11.422	4578	2020	203
1892.	10.598	3944	2048	215
1893.	9.505	3240	1972	226
1894.	8.651	2868	1766	254
1895.	9.046	2310	1448	183
1896.	8.552	2233	1208	196. ⁷⁾

Za 16 let bylo dáno do nuceného exekučního prodeje v Čechách 64.172 nemovitostí, na Moravě 30.485, ve Slezsku 4171. Většina těchto nuceně prodaných nemovitostí patří k venkovskému majetku.

Od r. 1880. až do r. 1896. bylo v českých zemích 88.828 exekučních prodejů. Z toho připadá na velkostatky a krajská města na nejvýše 15%. Přišlo tedy na českém venkově za tu krátkou dobu o svůj majetek 75.000 sedláků a chalupníků v zemích českých. Kolik z toho bylo české národnosti, to ovšem udati nemůžeme.

V řadě číslic, kde jest udána suma všech dražeb v Předlitavsku, nejsou zahrnuty dražby v Haliči, Bukovině a Dalmacii.

Nyní si všimněme, kolik bylo za nuceně prodané nemovitosti ztrženo, a co při tom ztratili věřitelové:

⁵⁾ Neue Zeit, roč. 1897. seš. 25.

⁶⁾ Stat. Handbuch, roč. I str. 93.

⁷⁾ Tyto číslice sestaveny z Oesterreichische Statistik, svazek XIII. str. IV., sv. XXIX. str. XVIII., sv. XLVII. str. XII. a Stat. Handbuch roč XV. str. 90. a roč. XVI. str. 98.

Rok:	Stržená cena:	Ztracené hypotéky:
1880.—1885.	163,384.938 zl.	141,463.777 zl.
1886.—1890.	115,721.165 „	64,824.048 „
1891.—1894.	89,452.186 „	42,900.240 „
1895.	21,099.626 „	9,007.806 „
1896.	19,989.285 „	7,379.200 „
Úhrnem	409,647.200 zl.	268,575.151 zl.

Ztržili tedy věřitelové za nuceně prodané nemovitosti, které v celém Předlitavsku, vyjma Halič, Bukovinu a Dalmacii, za 16 let přišly na buben, sumu 409¹/₂ milionu zl. a ztratili mimo to ještě 268¹/₂ milionu zl., poněvadž se nikdo nenašel, který by nemovitosti za takový peněz koupil, aby i dluhy v sumě 268¹/₂ mil. zl. mohly býti zaplacený.

Prohlédněme si statistiku nucených dražeb od r. 1868., pokud nám statistický materiál jest po ruce. Teprve od r. 1868. dostaly gruntovní úřady rozkaz, aby vedly přesné roční přehledy o změnách nemovitého majetku.

Dle toho bylo exekučních dražeb:

Rok:	Celé Rakousko:	Čechy:	Morava:	Slezsko:
1868.	5.642	1672	836	75
1869.	5.520	1907	822	79
1870.	5.010	1812	526	101
1871.	5.239	2121	703	77
1872.	4.275	1954	409	58
1873.	3.919	1607	437	53
1874.	3.839	1549	541	68. ⁸⁾
1875.	5.005			
1876.	6.342			
1877.	7.981			
1878.	10.264			
1879.	12.360. ⁹⁾			

Škoda, že jsme se nemohli dopátrati, kolik exekučních prodejů v letech 1875.—1879. bylo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.

Jak tato čísla dokazují, začíná od r. 1877. pravý rej s exekučními prodeji. Od tohoto roku roste řádění lichvářů jako lavina, která dosáhla r. 1880. nejvyššího stupně. Následky lehkomyšlných dluhů, nadělaných od let sedmdesátých, se dostavily, a zadlužené nemovitosti litaly jako potápky.

Dr. Winkler, který vede statistiku změn nemovitého majetku ve statistickém měsíčníku, z kterého čísla tato jsou čerpána, těšil se r. 1874., že vrchol exekučních prodejů je dosažen, a že příšerné jejich stoupání přestane. Šeredně se zmýlil. Jelikož největší počet dražeb připadá na Čechy, Moravu a Slezsko, zkusme seřaditi všechny exekuční prodeje od r. 1868. Od r. 1868. do r. 1874. prodáno exekučně v zemích českých 17.327 nemovitostí.

Za pětiletí 1875.—1879., soudě dle všech dražeb, připadlo na české země při nejmenším alespoň 19.600 dražeb. Přidáme-li k tomu

⁸⁾ Dr. Winkler, Der Realitätenverkehr der im Reichsrathe vertretenen Königr. und Länder. Statist. Monatschrift I. str. 3581.

⁹⁾ Statist. Monatschrift, roč. 8. str. 14.

dražby od r. 1889.—1896. v počtu 88.828, dostaneme úhrnné číslo všech exekučních prodejů nemovitostí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: 125.750.

Toto okrouhlé nejnižší číslo ve skutečnosti je zajisté vyšší. Usoudíme-li, že tohoto čísla 15%, připadá na velkostatky a na majetek krajských domů města Prahy, bude na venkovský majetek za 28 let v zemích českých 106.700 dražeb. Tolik sedláků, chalupníků a domkářů bylo připraveno aneb připravilo se o majetek. Kolik těchto existencí zničili židovští lichváři na venkově a židovské advokátní kanceláře ve městech?

Tuto příšernou statistiku by nám mohly nejlépe sestaviti soudní úřady.

Zdali však již jen jedinkého domkáře připravil o domek nějaký kněz? A přece pokrokářští chlupci, liberální advokáti, červení socialisté ve schůzích a novinách píší a mluví, že kněz a klerikálové jsou škůdci lidu. Inu, dnes se tropí švindl ve všem, a řečníci a samozvaní „vůdcové“ národa tropí ho s lidem nezkušeným a nevědomým nejvíce.

Žně lichvářů byly v největším proudě v letech sedmdesátých. V mém rodišti zemřeli dva lichváři; jeden zanechal 37.000 zl., druhý 60.000 zl. jmění. Co tu chalup a statků padlo, než bylo nashromážděno takové jmění!

Mnohé židovské advokátní kanceláře výhradně se zabývají parcelací a kupováním statků při exekucích. Stanou se případy, že advokáti dostanou do ruky statky v ceně 20.000 zl. za 5000 zl., nejvýše za 10.000 zl.

Takto koupené statky pronajímají židovští advokáti za drahý peníz, a mnohý, který takový statek najme, strčí do něho své peníze a přijde o ně. Dovolání spravedlnosti u soudů je příliš drahé.

Běda tomu, kdo takovému židovskému advokátu sedne na lepi

Exekuční prodeje majetku nemovitého nejsou jen u nás, nýbrž provádějí se i v jiných zemích.

V království Saském prodáno bylo od r. 1885. do r. 1892. exekucí 8334 nemovitostí, jichž cena odhadnuta na 153,023.000 říšských marek. Mimo to přešlo v té době 228.000 nemovitostí na jiné majetníky.

Ve Španělsku přišlo pro neplacení daní na buben od r. 1875. do r. 1895. 1,982 475 nemovitostí. V tom jsou ovšem také obsaženy i jednotlivé parcely.

Měli bychom věnovati zvláštní kapitolu ubohé Haliči. Musím se však omeziti.

Jak v Haliči řadí židé s ubohými chlopy, o tom by se daly psáti objemné kroniky. Stačí, že během 40 let 70 procent veškeré půdy v Haliči jest majetkem židů. Úřední list Lvovský přinesl v červnu r. 1895. následující soupis dražeb:

Sali Herš Zinger prodává veřejnou dražbou hospodářství chalupníka Šeb. Marchanky v ceně 254 zl. pro pohledávku 4 zl. 70 kr. Israel Grün dává do dražby majetek Mich. Dzialy, odhadnutý na 1256 zl., pro požadavek 48 zl. Chaim Moses Halpern dává do dražby pole p. Bojka, v ceně 3113 zl., pro pohledávku 40 zl. Gisela Goldreich prodává dvě usedlosti v ceně 1620 zl., na krytí své pohledávky 100 zl., a pole, oceněné na 810 zl., pro požadavek 21 zl.

53 kr. Moses Zeugan prodává nemovitost F. Bodnarského, ceněnou na 750 zl., pro pohledávku 30 zl. Týž prodává pole rolníka M. Raty v odhadní ceně 396 zl. pro dluh 7 zl. Týž Moses Zeugan půjčil Kalugovi 50 zl. a nyní má naději, že se stane majetníkem jeho usedlosti, ceněné na 1976 zl. Abraham Schlachter dává do dražby usedlost, soudně na 985 zl. odhadnutou, pro dluh 20 zl. 23 kr. Abraham Tuchmann půjčil 6 zl., a nyní na zajištění této půjčky dává do prodeje chalupu, odhadnutou na 500 zl. Firma Lichtwitz prodává pro 66 zl. 90 kr. nemovitost v ceně 4026 zl. Leop. Feldmann pro požadavek 20 zl. 23 kr. prodává hospodářství v ceně 1300 zl. Lazar Scheimann pojišťuje svoji pohledávku 100 zl. na majetek, oceněný na 4300 zl. Naše poměry v Čechách a na Moravě nejsou příliš daleky od oněch v Haliči.

Co provádějí s chlopy židé v malém, to provádí ve velkém ve Lvově zřízená Bodenkreditka, která akcionářům dává ročně 7 až 8% dividendy. Ve správní radě sedí židé: Brück, Moric Paškis, Moric Demant, Isidor Janosz, Nathurff a Popovicz. Tato banka odpravuje velkostatky haličských stančičů.

IV.

Vzrůst velkých měst u nás a útěk z venkova.

Vzrůst velkých měst ve všech státech západoevropských zavládá nejen antropologům, lékařům a statistikům, ale i národním hospodářům mnoho látky k badání. Hromadění hladových žaludků na jednom místě skrývá v sobě mnoho sociálního nebezpečí, hromadění bída na jednom místě jest nejlepším pařeništěm anarchismu, všelijaké zvrhlosti lidské.

Nic nového pod sluncem. Totéž, jako dnes, panovalo za dob římských caesarů, kdy do světovládného Říma hrnul se učený i neučený proletariát z celého tehdejšího známého světa, takže Řím za času Caesara čítal daleko přes 2,000.000 hlav. Pompejus byl nucen vypovědět z Říma 80.000 rodin, dal je dopravit do vzdálených krajín, aby se věnovaly orbě.

V novější době zabývá se následky vzrůstu měst a odlivu z venkova v Německu proslulý Otto Ammon ve svém spisu *Die natürliche Auslese beim Menschen*, kde dokazuje, že veliká města mohou existovati pouze přlivem z venkova, jelikož prý obyvatelé velkých měst ve třetím pokolení z velké části již vymřou.

Velikým nepřitelem vzrůstu měst jest francouzský spisovatel Pavel Alenriot, který ve svém spise *Des agglomérations urbaines dans l'Europe contemporaine* (Paris, frères Belin) dokazuje škodlivost velkých měst.

Vzrůstem městského obyvatelstva zabývali se přední národní hospodáři a statistikové, jako Graunt, Petty, King, Süssmilch, Sully, Mirbeau, Smit, Joung, Say a Blanqui.

V německé literatuře jest o témže předmětu nejnovější spis: Kuczynski, *Der Zug nach der Stadt*. (Stuttgart, Cotta. 1897.)

Velmi zajímavou statistickou studii vydal přednosta vídeňské statistické kanceláře o pobytu obyvatelstva a tím o zdravotnických

jejich poměrech všech měst v Předlitavsku, která čítají více než 15.000 obyvatel.

Projděme si vzrůst obyvatelstva od r. 1886.—1897. větších měst Předlitavska.

Počet obyvatelstva

	r. 1886.	r. 1897.
Praha	182.935	193.097
Karlín	18.695	22.426
Smíchov	29.859	43.727
Kr. Vinohrady	30.744	48.126
Zižkov	26.084	62.713
Ústí n. Labem	19.318	29.163
Budějovice	26.672	31.456
Cheb	18.710	19.630
Plzeň	45.813	57.324
Liberec	30.768	32.747
Warnsdorf	16.152	20.287
Brno	85.382	101.935
Olomouc	20.319	20.109
Jihlava	23.159	24.315
Prostějov	19.709	22.945
Opava	21.907	24.304
Vídeň s předměstími	1,127.324	1,558.129
Linec	44.431	51.599
Štýr	19.102	24.666
Solnohrad	26.536	28.717
Št. Hradec	103.670	121.616
Maribor	19.228	21.684
Celovec	19.401	20.471
Lublaň	27.296	35.524
Terst	155.197	163.292
Gorice	22.295	22.698
Lvov	117.902	138.298
Krakov	71.850	80.634.

Před 10 lety neměla následující města 15.000 obyvatel a nyní čítají obyvatel:

Aš 18.013, Most 17.892, Jablonec 18.751, Kladno 19.250, Nusle 19.648, Teplice 22.544, Moravská Ostrava 23.010, Sternberg 16.143, Znojmo 15.885, Těšín 16.348.

Pro nás Čechy jest velice zajímavý vzrůst měst v severních Čechách, v tak zvaném uzavřeném území, který vzrůst patrně pochází z ohromné části z přílivu českého lidu. Taktéž obrovský vzrůst Vídně s předměstími byl možný toliko přílivem československého živlu. Nesmíme také zapomenouti, že město Štýr má značnou československou menšinu.

Před deseti lety čítala veškerá města Předlitavska s obyvatelstvem přes 15.000 úhrnem 2,688.298 hlav, r. 1897. pak čítala 3,681.116 hlav.

Veškeré obyvatelstvo Předlitavska čítalo

r. 1881.	22,116.378
r. 1897.	25,260.696.

Odečteme-li obyvatelstvo řečených velkých měst, která čítala přes 15.000 hlav, obdržíme vzrůst obyvatelstva venkova. Dle toho čítal venkov obyvatelstva:

r. 1881.	19,428.080
r. 1897.	21,579.580.

Porovnáme-li tato čísla, obdržíme překvapující obraz, že za 10 let na venkově vzrostlo 100 obyvatel na 111 hlav a ve městech na 137 hlav; přibyték obyvatelstva městského jest tedy více než třikrát tak velký, jako obyvatelstva venkovského. Tento přrůstek děje se hlavně přlivem z venkova.

Uvádíme zde počet obyvatelstva čelnějších měst dle sčítání z r. 1869., abychom porovnati mohli přliv z venkova do měst. Počet obyvatelstva hlavních měst r. 1869. byl následující: Vídeň 622.087, Linec 30.519, Solnohrad 19.325, Št. Hradec 80.732, Celovec 15.200, Lublaň 23.032, Terst 120.150, Innomostí 16.840, Praha 157.275, Brno 73.464, Opava 17.134, Krakov 49.834, Lvov 87.105, Černovice 34.000. Z měst v zemích českoslovanských uvádíme tato z r. 1869.: Plzeň čítala obyvatel 23.681, Liberec 22.394, Jihlava 20.112, Budějovice 17.465, Prostějov 15.717, Smíchov 15.401, Olomouc 15.231, Warnsdorf 14.400, Cheb 13.441, Karlín 13.387, Kutná Hora 12.764, Kladno 11.066, Ústí n. L. 10.933, Znojmo 10.600, Teplice 10.174, Litoměřice 10.023, Příbram 9.825, Písek 9.822, Rumburk 9.347, Mladá Boleslav 8.695, Pardubice 8.197. Ze seznamu tohoto vidíme, že dvě veliká města, Žižkov a Královské Vinohrady, r. 1869. ještě nebyla.

Porovnejme vzrůst měst a vzrůst venkova. Když na venkově přibude za 10 let ke stu obyvatel 11 hlav, byl by venkov dvojnásob obydlen za 100 let. Do města však za 10 let přibude nových 37 hlav, dle toho by počet městského obyvatelstva byl již za 25 let zdvojnásobněn. Obyvatelstvo měst roste tedy dnes u nás 4krát rychleji než obyvatelstvo venkova.

Zde vidíme útěk z venkova. Všecko se hrne do města a hledá lehčí živobytí než na venku. Alespoň většina tak myslí, ale šeredně se zklame. Je-li bída na venkově veliká, je bída v městech ještě větší. Nepřeji nikomu, aby si prohlédl přibytky v pražských předměstích a byty v městě samém, kde bydlí a je nahromaděn proletariát.

Útěk z venkova do měst trvá od let sedmdesátých nepřetržitě. Dle údajů Dra Rauchberga ve statistickém měsíčníku bylo zaměstnáno a živilo se zemědělstvím osob v Předlitavsku

r. 1869.	r. 1890.
7,506.395	8,469.223.

Z toho čísla nepoznáme ještě úbytek zemědělského lidu, teprv z čísel následujících. Mezi 1000 osobami, které vlastní prací vydělávaly si chléb, patřily stavu rolnickému

r. 1869.	r. 1890.
671·8 osob	624·1 osob

Poněvadž máme poslední sčítání lidu z r. 1890., můžeme pouze z toho r. činiti porovnání. Během dvaceti let ubylo mezi tisíci lidmi, kteří si vydělávali vlastní rukou chléb, 44 rolníků. R. 1869. tvořil rolnický lid v Rakousku 67·18 procent všeho obyvatelstva, r. 1890. ale jen 62·41%.

Mezi 100 lidmi, kteří r. 1869. žili v Rakousku, patřilo 67 osob stavu rolnického, o 20 let později patřilo jich jen 62.

Abychom poznali úbytek selského lidu v zemích českých, porovnáme tato čísla. Z desíti tisíc žijících osob patřilo stavu rolnickému

	v Čechách	na Moravě	Slezsku
r. 1869.	5444	6143	5539
r. 1890.	4685	5621	4789

Tato čísla jasně dokazují o hrozném ubývání rolnického lidu.

V celém Rakousku byl dle sčítání lidu selský stav roztrfěn, jak následuje:

	osob pracovních	příslušných	služebných
r. 1880.	6,161.246	5,703.150	335.268
r. 1890.	8,469.223	4,846.240	35.916

Osoby pracující jsou samostatní hospodáři, nádeníci a úředníci, osoby příslušné jsou ženy a děti, těmto hospodářům a nádeníkům patří, služební jsou čeledínové a služby v domácnosti hospodářů zaměstnané.

Roku 1880. připadlo na 505 hospodářů 27 čeledínů a služek, r. 1890. na 634 hospodářů pouze 3 služební osoby. Tot strašný úbytek hospodářské čeledi za tak krátký čas a zároveň neklamným znamením hrozného úpadku rolnického stavu i známkou děsného znemravení čeledi, poněvadž hospodáři pracují raději sami, než s nepoctivou čeládkou.

Dále zjištěno sčítáním lidu v celém Rakousku:

	r. 1869.	r. 1890.
samostatných hospodářů . . .	1,852.890	2,006.764
hosp. úředníků	29.570	22.432
nádeníků	5,623.435	6,440.027

Z těchto zde uvedených čísel poznáváme pouze ohromný úbytek hospodářského úřadnictva. Za 20 let ubylo 7000 hospodářských úředníků. Příčina jest, že velkostatky patřící druhdy šlechtě, hromadně propadávají do rukou židů a továrníků, kteří mají nejvýš jednoho správce, a za druhé, že i šlechta hromadně pronajímá dvory židům a několika jen nájemcům křesťanským. Příčiny toho zjevu zde nebudeme rozebírat. Vizme nyní statistiku rolnictva v českých zemích.

Samostatných hospodářů napočteno bylo:

	v Čechách	na Moravě	Slezsku
r. 1869.	275 953	126.228	34.503
r. 1890.	292 945	152.592	30.150

Z těchto čísel nevidíme úbytek rolníků leč jenom ve Slezsku. Avšak nesmíme opomenouti, že obyvatelstva přibývá a že má následkem toho i rolníků přibývat, kdyby možno bylo, aby se jim přidělila půda, kterou rozmnožití nelze. Přes to však vidíme nezvratné ubývání rolnictva k poměru k ostatnímu obyvatelstvu. Mezi 10.000 obyvateli, kteří v zemích českých žili, napočteno samostatných hospodářů:

	v Čechách	na Moravě	Slezsku
r. 1869.	540	632	674
r. 1890.	504	675	500

Mezi 10.000 lidmi, kteří r. 1869. v Čechách žili, bylo 540 rolníků, r. 1890. však jen 504. Na Moravě rolnictva přibýlo. Děsný jest úbytek rolnictva ve Slezsku.

Pracujících za námezdní mzdu osob v zemědělství bylo napočteno:

	v Čechách	na Moravě	Slezsku
r. 1869.	1,198 359	544.253	113.306
r. 1890.	1,150.507	553.324	126 581

Za 20 let znamenáme v Čechách značný úbytek zemědělských dělníků a nepatrný vzrůst dělnictva zemědělského na Moravě a Slezsku. Příčinou ne poslední tohoto zjevu jest též stálé přibírání strojů v polním hospodaření, které činí člověka zbytečným.

Útěk z venkova do měst není však jen u nás, nýbrž všude v západoevropských zemích. V Německu mají každých pět let sčítání lidu. Od r. 1882. do r. 1895. ubylo v Německu povolání zemědělskému 724.148 pracujících osob. Všeho venkovského obyvatelstva zemědělského ubylo 6·77 procent. R. 1883. bylo v Německu 8,063.966 samostatných hospodářů. 1895. napočteno jich 8,045.451, o 18.525 méně. Statistika zemědělského lidu v Německu jest následující:

	r. 1882.	r. 1895.
a) samostatní hospodáři a úředníci . . .	8,236.496	8,292.692
b) služebnictvo	424.913	374.697
c) příslušní k rodině	10,564.046	9,833.918
Úhrn	19,225.455	18,501.307

Na rolnické schůzi, v měsíci červnu r. 1897. v Bernu konané, pravil statkář Jenny: »Namáhavá práce, mozolná ruka jsou věci, za které se nynější ponejvíce znemravnělé pokolení stydí. Následkem pochybeného zákonodárství, které s rolníkem macešsky nakládá, následkem špatné výchovy v rodinách a ve škole, přivedli jsme to tam, že když se vyskytne někde nějaké místo hubeného úředníčka, že se hlásí na 100 lidí, ale pracovníků zemědělských nebudeme mítí pomalu žádných.

R. 1869. tvořil selský stav ve Švýcarsku 46% všeho obyvatelstva, dnes tvoří pouze 37%. R. 1880. bylo ve Švýcarsku 551.631 samostatných hospodářů, r. 1888. bylo 491.743, o 60.000 samostatných hospodářů méně.

Čísla zde uvedená stačí, abychom poznali nebezpečný účinek útěku z venkova. Příliš rychlý vzrůst měst, hromadění hladových žaludků na jednom místě, skrývá v sobě veliké nebezpečí pro národ. Obzvláště my Čechové máme do roka hroznou ztrátu národní, povážíme-li, kolik lidí české krve zanikne a zahyne ve Vídni. Vídeň čítala koncem r. 1898. úhrnem 1,606.629 osob. Co tu pohřbeno české krve, která nesmí veřejně se hlásiti ke svému národu.

O smutných mravních stránkách velkých měst promluvíme na jiném místě. Útěk z venkova do měst jest sociální chorobou, která je tím nebezpečnější, čím menší počtem jest národ. (Pokračování.)

Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od r. 1840. do r. 1900.

Napsal Tomáš Jos. Jiroušek.

Díl I. 1840.—1885.

Úvod.

Sleduje dělnické hnutí již od roku 1872., seznámen s velikou částí mužů, kteří v tomto hnutí měli důležitou účast a účastniv se činně hnutí tohoto zároveň, pojal jsem v měsíci říjnu roku 1878. myšlenku, činiti přípravy k sepsání dějin českého sociálního hnutí v zemích koruny České.

Sbíral jsem material k tomu účelu přes dvacet let; pročetl jsem veškeré dělnické časopisy, brožury a spisy; činil jsem si pilně zápisky, sestavoval statistická data, informoval jsem se v mnohých záhadách i u prvních buditelů dělnictva a účastníků sociálního hnutí a výsledek svých prací shrnuji v tomto spise.

Jednotlivých náčrtků a částí dějin sociálního hnutí v Čechách roztroušeno jest po dělnických časopisech, literárních revulch a brožurách mnoho; ale jsou to obyčejně jen malé ukázky a stručné obrazy episod z toho tak velikého sociálního dramatu, jímž opravdu sociální a dělnické hnutí nazvati se může; velkého spisu, který by obsahoval celé sociální hnutí všech sociálních stran bez rozdílu, takového spisu ještě nemáme. A proto uznávaje, že takový spis jest nám všem nevyhnutelně potřebný, ujal jsem se práce k jeho sepsání.

Abych se uchopil péra za účelem vylíčení českého sociálního hnutí, vedla mne v posledních letech také ta pohnutka, že nesmíme čekati, až někdo z protivných táborů uchopí se věci a vydá dějiny sociálního hnutí, v nichž katolíkům buď žádnou nevěnuje pozornost, anebo celé dílo věnuje jen liberálním a sociálně demokratickým duchem prodchnutým stranám.

A na to nemusíme nechat dojíti, zvláště ne, když máme v rukou záznamy všech period sociálního hnutí, statistické seznamy a takofka celou sociální literaturu českou.

Až dosud o dějinách sociálního hnutí psali: Václav Petr a Jan Bavorský v kalendáři »Práce« na rok 1871. delší článek »Hnutí dělnické«. Jos. Boleslav Pecka ve vídeňském kalendáři dělnictva českoslovanského na rok 1882. článek »Dělnický tisk«.

Ode mne jsou psány: »Dějiny dělnictva českoslovanského« v brněnském časopise »Práci« roku 1883. »O vývoji a trvání křesťanského socialismu na Moravě« v pražské »Vlasti« roku 1888. »Dělnický tisk sociální v Rakousku« ve »Vlasti« roku 1890. »Socialistický létací tisk ve střední Evropě« ve »Vlasti« roku 1891. a »Národní dělnická organizace v Čechách« ve »Vlasti« roku 1897.

Tomáš Škrdle napsal: Některé katolické dobročinné a vzdělávací spolky a ústavy v Praze ve »Vlasti« r. 1895—1896. a pokračoval v těchto článcích tamtéž i r. 1897. V těchto článcích obsaženy jsou zvláště důkladné dějiny konferencí spolku sv. Vincence z Paula pro dobrovolné ošetřování chudých v král. Českém od jejich vzniku r. 1876. až do roku 1897.

Dále napsal Tomáš Škrdle pěkný vývoj křesťansko-sociálního hnutí v Čechách vyličující článek »Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zemského sněmu r. 1887.« v pražské »Obraně« r. 1897. od čísla 6. až do čísla 10. roč. XIII.

Dělnické poměry a hlavně svépomocné snahy dělnictva českého v letech 1867. - 1872., jakož i posouzení tehdejší literatury dělnické podal nám Dr. Cyrill Horáček v dosti objemném díle nadepsaném »Počátky českého hnutí dělnického«, které roku 1896. vydala svým nákladem Česká Akademie pro vědy a slovesnost.

Než tento spis nepostačuje, pojednává pouze o prvních pěti letech dělnického hnutí v Čechách a při tom pomíjí ještě i spolků katolických svým jádrem řemeslnických a dělnických, na jejichž sociální a dělnický význam Dr. Cyrill Horáček ve svém historickém spise rozhodně byl povinen také poukázat. I vynasnažím se tuto mezeru v prvních počátcích dělnického hnutí u nás vyplnit — pokud mně to bude ovšem možno.

Pokusím se tímto spisem podati věrný a celistvý obraz nejen dělnického, ale vůbec celého sociálního hnutí a ruchu u nás, v němž i intelligence národa, různých stavů má již přes patnáct let značnou účast.

Vylíčiti sociální a dělnické hnutí ve všech jeho temných i světlých odstínech, informovati veřejnost o spolcích a statisticky i prameny doložiti a dokázati vše, o čem plši, podati tak do rukou ct. čtenářstva důkladný spis sociální, jest mojí touhou a úlohou.

Jak dalece svému těžkému úkolu dostojím, ponechávám usudku veřejnosti, již tuto »Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České« odevzdávám do rukou a připomínám, že všechna práva otiskovati z tohoto díla, jsou vyhrazena družstvu Vlast.

Poznámky. Porady o vysvětlivky o záhady v dělnickém hnutí se vyskytující měl jsem r. 1881. s Janem Pelcem, buditelem dělnictva z prvních let, který mně poskytl k dispozici veškeré dělnické časopisy z let 1867.—1872., jakož i osobní dopisy, které s ním o dělnickém hnutí dr. Fr. Cyr. Kampelík vyměnil. V mnohém byl mně pomocí a radou roku 1888. za mého pobytu v Brně dr. Frant. Lad. Chleborád. Vzácných pokynů a objasnění podali mně v prvních dobách dělnického hnutí účastníci jeho Ferd. Malý, bývalý jednatel »Oulu«, Matěj Patočka, člen výboru »Oulu«, a Frant. Krasl, buditel dělnictva v letech 1870.—1880., Jos. Bol. Pecka, tvůrce sociální demokracie u nás, a zvláště mnohými díky jsem zavázán za radu našemu Václavu Žižkovi, veteránu socialismu křesťanského.

Vedle již uvedených spisů zabývali se dělnickým a sociálním hnutím také následující časopisy a spisy: Brožura »Saller a spolek, čili Kazimíři českého dělnictva«. Napsal a vydal Vilém Körber v Praze r. 1880. — »Hlas Národa« ze dne 19., 20. a 21. května 1886. v Praze: »H osnově socialistického zákona proti nebezpečným snahám socialistickým v Rakousku«. Napsal dr. Jos. Trakal. — »Monatschrift für christliche Social-Reform« ve Vídni r. 1887.: »O původu a organizaci sociálně-demokratické strany v Rakousku«. Spisovatel své jméno jako účastník a člen sociálně-demokratické strany zatajil. — »Dělník« v Brně roku 1888.: »Kdo jsou vůdcové rakouského dělnictva?« — Mé brožury nákladem družstva Vlast: »Hříchy sociálních demokratů na státním právu národa českého«

r. 1887. »Sabinismus, barákovství a národní dělnictvo« r. 1898. — »Socialistická revue »Akademie« přinesla r. 1898. (roč. III. čís. 1. až 4.) »Ze starých vzpomínek«, »Osobní vzpomínky z dělnického hnutí u nás v letech 1869 — 1884. od Ladislava Zápotockého. — Brožura I. Politického klubu křesť.-sociálního v Praze r. 1898.: »Ze zápasů katolického dělnictva českého za svá práva« a konečně brožura vydaná nákladem družstva Vlast v Praze r. 1899: »Z dob našeho probuzení«, »Účast družstva Vlast v křesť.-sociálním hnutí československém«.

Při uvádění prací a pramenů k dějinám sociálního hnutí se vztahujících jest mně nezbytné učiniti také zmínku o holdovací části dopisu Jos. Bol. Pecky, který nám týž z Chicaga do Prahy k jubilejní konferenci 25leté památky dělnického hnutí v Čechách roku 1892. konané zaslal. Tam čteme:

Chicago, 11. září 1892.

»Dověděl jsem se z pražských listů (»Hlasu Národa«), že slavíte 28. září r. 1892. jubileum dělnického hnutí v Čechách, proto přicházím, ač nezván, i se svým blahopřáním a myslím, že bude i třeba nezvané přijato. Vždyť jest od soudruha, který po plných 25 roků v dělnickém hnutí působí. Přeskočí, že nelze vydati »Dějiny dělnického hnutí v Čechách«. Zde v Americe vyšla ode mne jedna část, a to prvý počátek, zbytek čeká napsání.« (Originál tohoto dopisu jest otištěn v pražském časopisu »Volnost« ze dne 10. prosince r. 1892. čís. 4. roč. I.) I učinil jsem pokus získati alespoň jeden exemplář, Peckou jmenovaných a od něho prý napsaných a vydaných dějin; ale na můj dopis došla mne tato odpověď:

Chicago, 1. září 1899.

»Jest mně upřímně líto, že není mně možno Vaší žádosti vyhověti, ačkoliv v zájmu katolické dělnické literatury jsem se upřímně vynasnažil, abych Vám našel »Dějiny dělnického hnutí v Čechách« od Josefa Bol. Pecky. Dle mého názoru nelze onoho spisku Peckova již dostati. Obrátil jsem se na všechna zdejší knihkupectví a na více redakcí, poptával jsem se osobních přátel Peckových, ale nikdo neměl vědomí o tomto nebo podobném spisku. Poptal jsem se i u manželky Peckovy skrze osobu její důvěry požívající, ale ani ona buď o tom ničehož neví, nebo předstírá, že o ničem neví.«

Rev. Valer. Kohlbeck.

I vysvítá z tohoto dopisu, že Pecka rukopis svých dějin buď tiskem nevydal, nebo učinil tak jen v něco málo výtiscích, které jsou již rozebrány a jichž nelze dostati.

I.

Hnutí tiskařů. — Dr. Kampelík. — »Hlásník«. — Petice. — Mše svatá. — Konec hnutí tiskařů. — Osudy Kampelíkovy. — Úvaha o Kampelíkovi.

Hnutí tiskařů na barvené kartouny z 13 pražských a okolních továren bylo r. 1848. hnutím opravdu dělnickým; mělo hlavně za účel boj proti zavádění strojů tiskacích (perotin), které věštily dělnictvu a jeho rukodělné práci úplnou zkázu. Již od r. 1840. trval zápas mezi tiskaři kartounů a prácedárci.

Obě strany měly těžké postavení. Továrníci byli svíráni mocnou soutěží ciziny, zvláště Anglie, kde zaváděli v kartounkách všude stroje, tak že mohli zásobovati trh laciným zbožím. Nechtěli-li továrníci klesnouti, bylo i jim zaváděti do svých továren »perotiny«, které ovšem vytlačovaly dělníky z továren. Těm dělníkům, kteří při strojích zbyli, bylo se spokojiti se skrovnou mzdou. Tiskař kartounů, který před rokem 1840. vydělal měsíčně 28—32 zlatých, dostal nyní sotva 12—16 zl. Sta tiskařů ztratilo zavedením strojů výživu, a stihla je největší bída. Jediná perotina, již všeliké kartouny se potiskovaly, vypudila 25—30 tiskařů z továrny.

Císař František dovolil sice každé továrně jen dvě perotiny, ale roku 1848. měly již zase 6—8 perotin. Co měli činit tiskaři bez práce? Za lepších dob nepomysleli na horší časy, úspor neměli, práce nebylo. Roku 1845. poprvé se vzbouřili, hrozili vniknutím do továren zničit stroje a tak si k práci pomoci.¹⁾ I obávalo se občanstvo, že tentokráte může se krvavé drama z roku 1845. opět odehrávat, a proto vlivem veřejného mínění obrátila se městská rada pražská a Městanská beseda na doktora lékařství Frant. Cyrilla Kampelíka, aby se podjal úkolu sprostředkovatele mezi tiskaři a zaměstnavateli a byl rádcem dělnictva. Kampelík dobře poznával ohromnost tohoto úkolu a proto vzpíral se jej přijati. Ale výbor Měst. besedy neustoupil, zvláště mlynář Slavík a stavitel Rypota doléhali na Kampelíka, řkouce: »Musíte jako vlastenec úkol ten přijati; umíte dobře s lidem zacházeti. Každý musí nyní nad zlem bdíti!« Kampelík vida, že již tomu úkolu neunikne, konečně svolil a »dřímajícího čerta na starost přijal«. Jednu podmínku však si učinil, aby totiž každému nezaměstnanému tiskaři bylo od továrníků a obce poskytnuto denně aspoň 30 kr., což slíbeno a také učiněno.

Kampelík byl tedy vůdcem tiskařů, rádcem, tlumočnickem a sprostředkovatelem mezi nimi, továrníky a městskou radou.

Poněvadž však nikoho z tiskařů neznal, představil jej stavitel Rypota tiskařům v (zednické) hospodě na Kozím plácku shromážděným slovy: »Zde máte pana doktora Kampelíka. Je to lidumil, on bude vašim ochráncem, rádcem a přítelem. Naň se vším se obraťte! S Bohem!« Potom odešel a Kampelík zůstal ve schůzi s tiskaři sám. Dvě hodiny jim mluvil, zda by jinou práci u obce nepřijali, než se věci urovnají: že konkurence příliš továrníky tlačí, že ji ani vláda nemůže odstraniti, a ta že jest příčinou jejich bídy; práce jakákoliv že člověka šlechtí, jen když ho živí. — Ale tiskaři nechtěli o jiné práci ani slyšeti; chtěli mocí vše zlomiti. Kampelík vida, že tento způsob jednání byl by bez výsledku, navrhl tiskařům, aby si zvolili výbor, který vypracuje požadavky tiskařů, a s tímto výborem že bude on pak jednati. Přijato.

Kampelík pozoroval na tiskařích velikou náboženskou zpustlost a strašný hmotný nedostatek. Jako lékař byl volán k nemocným členům tiskařských rodin a tu našel hroznou bídu. Nahé, vybládivělé děti ležely s nemocnou matkou na slámě ve vlhké studené komoře, odkudž je domácí pán již několikrát chtěl vyhoditi, poněvadž nemohli zaplatiti nájmu. Do úst nebylo ani sousta pokrmu. Zde nebylo třeba receptu do lékárny, ale k pekaři a řezníkovi. Kampelík staral se všemožně o ulevění této bídy. Co měl, dal sám, a když již neměl, obrátil se s prosbou k veřejnosti, aby se zuboženého lidu ujala. Veřejnost však si toho mnoho nevšímalá, jen dvě šlechtěné hraběnky ujaly se lidu toho a dostatečnou na ten čas pomoc mu poskytly. Tiskaři, oceňující vděčně lidumilnost Kampelíkovu, přilnuli k němu s celou důvěrou.

Kampelík, postarav se o nejnutnější živobytí tiskařů, šel se dále na ně působiti ve smyslu mravním. Pozoroval dobře, že nepodaří-li

¹⁾ Fr. Komárek: »Frant. Cyrill Kampelík«, Hradec Králové. 1895. str. 39 a »Dělnické Noviny« č. 1. r. VI. v Praze 1896. Th. Labor: »První boj za práva práce v Čechách«. Str. 5.

se mu v lidu tom probuditi náboženský a vlastenecký cit, že Praha musí se obávati nejhoršího. Proto snažil se jim vštípití myšlenky o počestnosti práce, o důstojnosti řádného dělníka, občana a vlastence. Aby snáze mohl vpraviti tyto zásady v mysl lidu, založil a vydával periodický časopis pro tiskaře, pod jménem »Hlásník«. Časopis tento věnován byl výhradně jen záležitostem tiskařů, přinášel řeči Kampelíkovy k tiskařům pronášené, úvahy o jejich stavu a zprávy tiskařů se týkající s vyloučením veškeré politiky. Význam časopisu tohoto spočívá v tom, že jest prvním dělnickým časopisem v Rakousku.²⁾

K žádosti tiskařů svolal Kampelík dvakrát valnou schůzi dělnictva tiskařského, kdež řečnil, aby je vychovával pro lepší zásady.³⁾

K těmto schůzím pozval si i svědky z Měšťanské besedy, poněvadž mnozí již tuto činnost jeho podezřívali a překrucovali, nazývali jej socialistou a komunistou. Tiskaři ve mnohé věci poslechli svého vůdce, k nežádáným přestupkům svěsti se nedajíce. Podali též slovanskému výboru, jemuž předsedal Vojtěch hrabě Deym, pamětní spis o svém postavení.⁴⁾

Pamětní tento spis byl nadepsán: »Horlivá prosba na Pražské měšťanstvo od sboru tiskařského«, a jádrem jeho jsou konečná slova: »Hlas náš musí již nebesa prorážet, neboť my již vidíme smrt před očima, my hledáme spravedlnost, a té přece zasluhujeme, vždyť jsme lidé s Vámi jedné vlasti synové... Mějte citu lidského, pomozte, neboť jsme již u dráhy nebezpečnosti, doufáme, že šlechetné srdce Vaše se pohne a nám k předešlé spravedlnosti pomůžete, bychom svá řemesla dle předešlých časů provozovali a svědomitě placeni byli; my jsme s Vaší láskou spokojeni a před celým světem hlásati budeme: Sláva jim, drahým zástupcům našim; neboť oni nás před hrobení stojící k životu vrátili, otcovské ruky podali a chléb opatřili. Sláva králi, sláva vlasti, sláva jim; Bůh s námi a svatá svornost!«

Pamětní spis (petice) byl podán jménem 1200 tiskařů z továren: Wienovy v Císařském mlýně, Dormitzerovy v Holešovicích, Schückovy na Štvanici (Velké Benátky), Epsteinovy, Brandeisovy, Schimerovy, Graseovy (u Pachtů), Řeháčkovy a Kaudrovy v Praze, Pollákovy, Příbramovy a Porgesovy na Smíchově a Schückovy v Karlíně.⁵⁾

Kampelík, vida úspěchy svých snah, šel dále. Veřejnost měla zvěděti, že nemá se čeho obávati. Požádal tedy faráře Jana Arnolda, aby sloužil u sochy sv. Václava na náměstí Svatováclavském mši sv., kde měli tiskaři veřejně slib složit, že pokojně chovají se budou a tak osvědčiti se řádnými občany, podpory hodnými. U oltáře, kde Kampelík stál, se tak skutečně stalo. Ale ve množství to přimísili se i podvrtní živlové, o nichž Kampelík ani zdání neměl. Po mši svaté v Pondělí svatodušní nastalo hlučné rozházení se mládeže, podvrtní živlové vhodili jiskru do prachu lidu. Kampelík neměl hromového

²⁾ Reprodukce časopisu »Hlásník«. Poučení tiskařů, řemeslníků a jiných občanů nachází se ve spise Jos. J. Toužimského: »Na úsvitě nové doby r. 1848.«, str. 181.

³⁾ Řeči tyto otištěny jsou v časopise »Dělník« r. 1870. a 1871. v Praze. Redaktor Václav Petr.

⁴⁾ Fr. Komárek: František Cyrill Kampelík. Str. 41 až 43.

⁵⁾ Jos. J. Toužimský: »Na úsvitě nové doby 1848«. Praha 1898. Str. 179.

hlasu, aby lid svůj ze vřavy odvolal — a za několik chvil tekla krev a děla odzvonila všem krásným nadějím.

Tiskaři splynuli s živlem revolučním a v něm též utonuli, tak že po roce 1848. není po nich ani památka.⁶⁾

Dr. Kampelík, jak viděti, dostal se do hnutí tiskařů mimo své nadání. Učinil po přání pražské městské rady a pražské Měšťanské besedy, které nevěděly si s hnutím rady; jaké za to došel Kampelík odměny, uslyšíme z jeho vlastního stesku. A byl to úkol, který měl býti nejen pražskými kruhy měšťanstva, ale i dělnictva lépe odměněn.

V místnosti, kde se tiskaři scházeli na »zednické hospodě« na Kozím plácku, kamž se byli z Truhlářské ulice od »Čapků« po bouřlivém roku 1845. svým herberkem přeložili, řečnila Kampelík až do únavy. Po každé řeči, jak sám praví, »následkem přeplnění místnosti musil obyčejně celý zpocen ven na čerstvý vzduch vyjít, aby se občerstviti mohl.«⁷⁾

Dr. Kampelík konal své poslání mezi tiskaři svědomitě bez ohledu na svůj osobní zájem a na své zdraví. A co ho za to vše, čím prospíval k dobru tiskařův i pražské společnosti, očekávalo? Čeho se dožil?

V nastalém zatýkání jednotlivých osob z bouří roku 1848. zatčen i dr. Kampelík. Stál příliš v popředí vlasteneckého ruchu v roce tom, ale na bouřlivém hnutí repealistů a výstředních živlů neměl podílu. To mu však nepomohlo, aby ušel podezření z účasti revoluční. Byl několik neděl vyšetřován, a když se mu nic nedokázalo, co mu bylo za vinu kladeno, byl z vězení propuštěn. Podezření však se nezbavil, zvláště ono vůdcovství tiskařů se mu špatně vyplatilo.

Kampelík sám o tom praví: »Jaké mám za to díky? Slavná obec věrné Prahy, v ní pak zvláště Měšťanská beseda pod přednostou Prokopa Richtera, dokonalého muže a řádného austrijského (rakouského) občana, o to veliké zásluhy má, že pozornost a pomoc proletářstvu v čas obětovala, kde já šťastně, ale svou škodou a záhubou na její úsilovnou žádost působil, dokud jiná moc v to nevkročila. Jaké mám za to díky? Že za mého vzdálení z Prahy proti právům udělali ze mne proletáře.«⁸⁾

Po revolučních bouřích svatodušních, když dr. Kampelík vyšel z vyšetřovací vazby, necítil se býti v Praze déle bezpečným a na kvap Prahu opustil. Uchýlil se nejprve do Sezemic, pak do České Třebové a naposledy, když poznal, že ani tu jist není, opustil milovanou vlast a vydal se na cesty do Srbska, odkudž, když už všeliké nebezpečí ve vlasti minulo, r. 1849. do Čech se navrátil.

Než to vše, co Kampelíkovi vyneslo jeho účastenství v hnutí tiskařů r. 1848., nedovedlo u něho zvrátiti nezměrnou lásku k dělnictvu. Dělnictvu českému byl Kampelík dobrým přítelem.

Ještě po svém utrpení, po dvaceti letech, psal dr. Kampelík dělníkům do jejich časopisu »Dělníka«, »Dělnických Novin« i do »Dělnické Bibliotheky«.

⁶⁾ Fr. Komárek: František Cyrill Kampelík. Str. 43.

⁷⁾ »Dělník« 1870.—71. Řeči Dra. Kampelíka mezi tiskaři r. 1848.

⁸⁾ František Cyrill Kampelík: »Stav Rakouska a jeho budoucnost«. Hradec Králové. 1860. Str. 201.

»Kampelík«, šel dělnictvem hlas po jeho smrti, »byl jedním z těch poctivců, kteří přejí dělníkům kus chleba, a jichž snaha jest obrácena hlavně k tomu, aby strašidlo dělnické otázky v míru a pokoji bylo zažehnáno »Práce a vzdělání!« bylo heslem Kampelíkovým, a tuto cestu ukazoval všem, kdož slov jeho dbáti chtěli. Zatrácuje co nejrozhodněji výstřední učení socialistů, byl rozhodným zastancem myšlenky, že dělník jen svou vlastní prací a úsilovností lepší budoucnost si připraví. Věděl sám z vlastní zkušenosti, že člověk výhradně na sebe jest odkázán, a že, co si nezbuduje vlastní prací, nemá proň stálosti a při nejbližším zadunění bouře sftí se jako stavení na písku založené.«⁹⁾

Kampelík narodil se dne 14. listopadu 1805 v Siřenově pod Kumburkem na Jičínsku jako syn mlynáře a zemřel dne 8. června r. 1872. v Kuklenách u Hradce Králové, kde jest na hřbitově uložen k poslednímu odpočinku. Mramorový pomník nad hrobem hlásá, že zde leží: Dr. Fr. Cyrill Kampelík (Libčanský), spisovatel a buditel národa českého.

Pražské »Dělnické Noviny«, přinesše zprávu o úmrtí Kampelíkově, napsaly: »Nad hrobem takového muže nelze než zaplakati: ztratili jsme přítele dobrého!«

* * *

Dr. Kampelík byl v národním, náboženském i sociálním ohledu zvláštní duch. V osobním jednání dobrák, srdce by byl s každým rozdělil, na stanovisku národním byl panslavista, na stanovisku náboženském neupřímný katolík a na stanovisku sociálním: liberál. Takovou povahou byl Kampelík. Důsledného zásadního stanoviska Kampelík neznal.

Ať byl však jakým byl, to, co vše Kampelík vykonal a napsal, bylo velikou většinou dobré; nedobrého bývalo vždy mnohem méně.

Dr. Cyrill Horáček ve svých »Počátcích českého hnutí dělnického« na str. 21.—24. pojednává o Kampelíkovi a praví, že tiskařům sliboval podporu pražského měšťanstva a národní fabriky, v nichž by dělníci pracovali a o užitek se dělili, že byl obhájcem strojní výroby pro národní blahobyt, kdežto tiskaři vedli boj proti strojům. A proto prý byla Kampelíkova akce mezi tiskaři pochybená a prakticky bezvýsledná. K obraně Kampelíkově odvětime pouze tolik, že Kampelík sliboval tiskařům jen to, co mu pražské měšťanské kruhy, které jej mezi tiskaře poslaly, konejšit »dřímajícího čerta«, taktéž slibovaly, a v těch slibech byl zklamán Kampelík i tiskaři. Tak to je. Vždyť chudáci tiskaři a Kampelík nedostali na svůj památní spis ani odpovědi od pražských měšťanských kruhů, soustředěných kolem svatováclavského výboru, a jak potom měl Kampelík dostáti slovům k ideálům v Měšťanské besedě pro tkalce sosnovaným?¹⁰⁾ A také pochybujeme, že by Kampelík, který byl vždy svůj, při slibování podpory zemské, při názorech o zřizování dělnických fabrik a účastenství dělnictva v zisku podnikatelském, upomínal silně na Louise Blanca, jak dr. Horáček praví; neboť, jak celá činnost Kampelíkova svědčí a jak mně dosvědčili i současní

⁹⁾ »Dělnické Noviny« 15. června 1872. Praha.

¹⁰⁾ »Selské Listy«, Praha 1849.

dělníci z té doby, s Kampelíkem se stýkající i pracující na poli dělnickém: Jos. B. Pecka, Jan Pelc, Frant. Krasl, Václav Žižka a j., Kampelík byl rozhodným odpůrcem socialistů a komunistů, k nimž L. Blanc zvláště patřil, a proto Kampelík mluvil asi ze svého vlastního srdce a nikoliv ze spisů Blancových. Dělají-li někdy dva totéž, nemusí to býti ještě totéž. A tak tomu bylo asi u Kampelíka v otázce dělnické. Ostatně Kampelík působil roku 1848. dle názorů a poměrů, o nichž dnes nemáme ani pojmu a nemůžeme posouditi, byly-li na tehdejší dobu praktické, nutné čili nic, a proto kritika činnosti Kampelíkovy má a musí býti nejšetrnější.

A konečně, že Kampelík, národovec pravého zrna, byl podezříván ze socialismu, při své působnosti mezi tiskaři, není divu, vždyť hnutí mělo sociální ráz a nebylo to tajemství ani r. 1848., že mnozí předáci tiskářů byli ve spojení se zahraničními vůdci socialistů. Také dr. Horáček o tom píše, »že tehdy již dělnictvo české mělo styk a srozumění s cizinou.«

Kampelík aspoň vypravuje, že mu bylo sděleno výborem dělnickým, »že jsouce ve spoji s dělnictvem v Berlíně a Lipsku i jinde dostávají zprávy a všeliké návrhy. Do bližších tajemství svých mne ani nezasvětili. Oni měli ještě jiné spoje, které já sice tušil, ale nesháněl se po nich.«¹¹⁾ I vysvětluji: Padlo-li pak mezi tiskaři tu a tam nějaké »socialistické slovo«, jaký div, tím však hnutí tiskářů nebylo již za socialistickými cíly vyvoláno, tím méně Kampelíkem k nim vedeno. Kampelík zůstal Kampelíkem a všechny výčitky za jeho doby i po jeho době, vinící jej ze socialistických zásad a nauk, byly a jsou lichou smyšlenkou.

Kampelíkovo jméno jako vlastence a národovce bylo a jest čisto.
(Pokračování.)

Začátek postu a pytlový čtvrtek.

Úvaha z českého zvykosloví. Napsal Jan M. Vorel.

Slýcháváme od starších lidí, že v jejich mládí bývaly lepší časy, že nebývala taková rozmařilost, zbujnost, zbýralost a podobné nectnosti, jimiž jest nasáklá doba novější, zvláště naše. Slýcháme to zvláště v čase masopustním a ještě více v době postní, kdy nemírné veselí a nerozumné i bezúčelné tancování bezohledně dále trvá a nechce přestat, jakoby zdrželivostí lidstvo Bůh víc ztratilo. A myslíte opravdu, že jest to něco nového? Do jisté míry nikoliv, masopustní výstřednosti bývaly vždy a byly ještě větší, tudíž i stesků do nich bylo vždy dosti. Vždycky bylo, jest a bude více lidí, kteří raději vyslechnou deset bláznův a šašků, než těch, kteří s napjetím a pochopením sledují vážná slova kazatelova, mluvícího do duše.

¹¹⁾ Počátky českého hnutí dělnického. Praha 1896. Str. 24. Také Dr. Albin Bráf ve svém spise »Nordböhmsche Arbeiterverhältnisse« na str. 146. ohledně roku 1844. uvádí, že pražští tiskaři dostávali podpory peněžité z Warnsdorfu.

Čtete jen spisy kulturně-historické a přesvědčíte se, že mravokárci měli v každém století dosti práce. Ale čeho nelze upřítí dobám minulým, jest větší přísnost a opravdovost v dodržování postu, až na výjimky, jaké se konečně vyskytují vždy, všude a při všem.

Štítný koncem XIV. věku vytýká hudecům, pištcům a kejklřům, že nemírně a v nenáležitý čas provozují své řemeslo, »i v středu v první po masopustě nepřestanú řemesla svého, a správně jmajíc přestati. Ale když neslušíe, tehdy oni více tiem lidi odvodie náboženstvie a božie služby; jakož vídáme na posviecení, a jakož sem řekl, po devietníku k masopustu, když již svatá cierkev ve mnohých kostelých zpievá, řkúc takto:

- Dnové všie marnosti již mljejí,
úžiteční dnie přicházejí,
čas se blíží všech stříezvých:
hledajme Boha čistotú srdce svých!

a druhdy i u puostě, a netbajíc na to, že kostel napomíná, aby lidé plakali na své hřiechy a ponížili se, pomniec, ež jsú popel a u popel se obratie.«¹⁾

Podobně stěžuje si Štítný i na jiném místě: »V středu ještě dopoledne páší Boží nevoli.«²⁾ Spravedlivé rozhorlení jeho patrno též ze slov: »O kteréké jest pak oslepenie lidské, ještě i ten den (na »popelec«) zabylostvo v bujnosti ploditi kteréžkoli, v kolbě, tancích neb po uliciech a své chlipnosti neostati aspoň ten den.«³⁾

I v zaobalených slovech Jesuity Albrechta Chanovského z Dlouhé Vsi (žil v letech 1581.—1645.) o masopustě čteme jemnou narážku na předržování masopustu: »Dovoluje a přehlídá té doby církev svatá, aby každý v bázni Boží ty dva poslední dni mírně vesel pobyl, aby jsa obveselen a posilněn, tím ochotněji a stáleji mohl půst nastávající začítí a skonati a ne aby bohu Bachovi aneb raději svému hřichu zbytečným jídlem a pitím modlářství provozoval, jako někdy pohané činili...«⁴⁾

Štíteji rozhovořil se o konci masopustu a začátku postu Jan Jeník z Bratřic v I. svazku pamětí r. 1838., maje věku svého právě 83 léta: »Tejkaje se popelce, bylyť jsou tuto středu před polednem hned od rána všechny kostely s horlivými katolískama naplněny. Tam v řadách klečící lid obojího pohlaví očekával pana pátera s velikou dychtivostí... Tohle však pamatování (t. j. Memento mori) nezdrželo se dlouho u nich, zvláště u těch, kteří zámožnější byli; neboť jak domů přišli, radovali se hned nad životem svým a těšili se nemálo na ten první oběd postní, při kterémž jim pak oupravně na černo kapr, štika smažená a jiný ještě z bělounké mouky po česku připravené jídýlka dobře chutnaly a při čemž se neopominulo hodně se pivíčka nabumbati, to sice dle starého přísloví, že rybičky v žaludku chtějí plavati.« V dalších řádcích líčí pochovávání Bacchusa na popeleční středu: »Dopoledne okolo pěti hodin skoro ve všech nákladních

¹⁾ Erben K. J.: Tomáše ze Štítného knížky šestery o obecných věcech křesťanských. Praha 1852, str. 171.

²⁾ Dr. Č. Zíbrt: Staročeské výroční obyčeje atd. str. 24.

³⁾ Tamže, str. 24.

⁴⁾ Dr. Č. Zíbrt: Albrecht Chanovský z Dlouhé Vsi a Jan Jeník rytíř z Bratřic o výročních obyčejích, pověrách atd. Praha, 1895, str. 5.

domích slavil se stkvostně pohřeb pana boha ožralství, tak řečeného Bacchusa. Tento zemřelý bůh ožralství bylť jest v oděvu královským na parádní postel vložen, dle obyčeje na znak, na místo krucifixu držel v své ruce korbek a na hlavě místo koruny královský mělť jest veliký věnec zpletený z pšlmázových sklenic. Okolo tý parádní postele stáli páni hosti obojího pohlaví, nutivše se, by jejich tvářnosti smutné a truchlivé býti se zdály, kdežto se mezi tím jakési oumrť neb partecedule, pěkně psané, rozdávaly, jež všude jináč zněly a jsouce s směšnými nápady obohacený.⁶⁾

Těžké loučení se s masopustem a úsilovná snaha: dožítí a dopítí to veselí do posledního doušku až na dno, zračí se též ve svědectví Krolmusově, dle kterého v některých osadách českých i zněmčených vlasti naši muži a mládenci, obdrževše »popolec«, vedou své ženy a dívky z kostela přímo do hostince a tam je častují.⁷⁾

Táž nálada obrází se též ve známém pořekadle:

Na škaredou středu,
nerada předu.
Ráda spím,
a co jest dobrého,
všecko sním.«

Na Moravě místy »na škaredou středu« děvčata šla na přístku, chasníci jim přinesli zavdané. Večer šli s průvodem k pudmistrovi odevzdat právo, při čemž se na basu něco švrdlikalo.⁸⁾

Na Vsetíně, kdež bývaly jen dvě hospody a palírna, chodívali na škaredou středu usedlí měšťané i se ženami do této palírny — a to nezřídka hned po kostele ráno — kdež je nájemník palírny (panské) častovával kořalkou a pučálkou. Při tom provozovaly se i všeliké kratochvíle a hry, zvláště hra na »škarbal«. Dosud dávají někteří hostinští svým hostům toho dne pučálku, jež se silně opepří, aby kořalka nebo pivo hodně chutnalo.⁹⁾

Tato svědectví o prodlužování masopustu dostačně dokazují, že ještě na popeleční středu veselili se mnozí až příliš, nevědouce, kdy přestati a jsouce tak podnětem ku pohoršení.

Sem dlužno zařaditi též zprávu Bassompierrovu z r. 1604., že tenkrát slavili masopust místy v Čechách dle starého kalendáře, déle než tam, kde kalendář nově upravený byl zaveden: »Nyní jest sice v městech Pražských již nový kalendář v obyčeji, ale na venku mezi husity se o něj nedbá, takže masopust, když v Praze ukončen, venku o deset dní déle trvá.«¹⁰⁾

Odtud, že masopustní radovánky prodlužovány byly až na středu po masopustě, tedy na první den postní, slula tato středa také »bláznová středa«, jak víme ze záznamu Březanova při r. 1594. Od téhož spisovatele dovídáme se na témže místě, že tato středa zvaná byla též »černá středa«.¹⁰⁾

⁶⁾ Týž, str. 15

⁷⁾ Hanuš: Bájeslovní kalendář. Praha, 1860, str. 85. — Reinsberg-Düringsfeld: Festkalender aus Böhmen. Prag, 1861, str. 62.

⁸⁾ Bartoš F.: Moravský lid. V Telči, 1892, str. 31.

⁹⁾ Václavek M.: Moravské Valašsko. Vsetín, 1894, str. 76.

¹⁰⁾ Dr. Č. Zíbrt: Staročeské výr. obyčeje atd. Praha, 1889, str. 32. pozn. 56.

¹¹⁾ Tamže, str. 40., pozn. 71.: »od bláznové jinak černé středy, totiž první v postě«.

Tu jest třeba zastaviti se a promluvit si o prvním dni postním, t. j. o popeleční středě, kterou počíná čtyřicetidenní půst. V ten den kněz žehná popel ze spálených ratolestí od květné neděle minulého roku a posypává jím ve znamení kříže čela věřících, říká: »Pomni, člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš.« Tento den, jenž jest vždy ve středě, má své jméno od udlení popelce: popeleční středa nebo krátce také jen »popelec«. Církev tak činí na připamatování krátkověkosti a pomíjejícího každého člověka, »popelcem« napomíná k pokoře a pokání hned na počátku postu. Jméno »škaredá středa« uděleno bylo asi této první středě postní pro její přísné a bezohledné vystoupení proti všemu veselí, které má ustoupiti náhle vzezření a nálady postní, újmě v jídle i pití a vážnému rozjímání s církví truchlící.

Jak jsme se dověděli již v hořejších řádcích, nazývali středu popeleční také středou černou, a to proto, že křesťané brali na sebe roucho černé v souhlase se smutkem církve, jak později ještě ukážeme.

Tolik tedy o prvním dni postním, t. j. o středě popeleční, zvané též středa bláznová, škaredá a černá (dies ater).

Nyní pohovořme si o tom, jaký býval půst za starodávna a v čem záležel.

Předkové naši postovali se velmi přísně, nepožívalyce másla, vajec ani mléka, tak že vzniklo o tom přísloví u cizích: »Čech, nežli by v pátek s máslem jedl, raději by ukradl koně.« Možnější jedli ryby, chudší najedl se i planých hrušek nebo jiného sprostného jídla, olejem maštěného. Jísti jídlo postní s českým olejem, »semenečným nebo lněným«, — který dle Lomnického »nestojí ani za bopomozi, nehodí se než do lampy aneb do kolomazi,« — bylo již samo o sobě nemalým pokáním. Ale odporný olej nebyl jedinou nepřijemností při postě našich praotců. Slušně se postiti znamenalo u nich nejísti ničeho do syta. Přísnější v postní den nejedli vůbec ničeho, ba vypravuje se, že Čechové od Zeleného čtvrtka do Velikonoci ničeho nejídali, tedy kolik dní, ano mnozí požili v ten čas i žluči, poněvadž ji Kristus Pán také požil.¹¹⁾

Bratři čeští zachovávali půst, zvláště v protivenstvích; byla to skutečná újma, ne snad jen zdržení se masa. Bavorynský, jeden ze správců bratrských, píše r. 1543: »Můžt jistě více trápit se ten, kdož s chutí sněda kus masa a ještě tolikéž i více snísti chtěje, však jídla zanechá, nežli ten, jenžto ryb aneb zelí a planých hrušek nacpá se do těžkosti, jakožto obecně bývá, že se několikrát obžerú, když se postiti mají.« Tedy přemoci rozdrážděnou chuť po mase bylo větší zásluhou, než najísti se do syta postního.¹²⁾

Vyslechněme ještě známého nám již Jana Jeníka rytíře z Bratčic, který líčí půst za svého mládí, tedy počátkem druhé poloviny minulého století: »Tento za mého mladého věku od církve nařízený půst zachovával se celých sedm neděl. Všecko, jak děti, tak staré lidé, pod smrtelným hříchem nesměl ten celý, tak dlouhý čas toho nejmenšího od masa užívat, jen někteří tuze nemocní dle vysvědčení lékařského a zaplacení předepsané taxy mohli ten čas něco od masa,

¹¹⁾ Dr. Zikm. Winter: Život církevní v Čechách. Praha, 1896, II. str. 924.

¹²⁾ Tamže.

však ale jen jednou za den jísti. Když se tedy sedm neděl nic masitého nejedlo, jest k pochopení, jak se každý masojídek radoval na svátky velikonoční.¹³⁾

Půst zachovávali přísně zvláště starší venkované a dbali neúprosně toho, aby i mládež řídila se všemi příkazy postními.

Praotcové naši času postního netoliko pokrmů masitých, ale ani mléka a vajec nepožívali; postními pokrmy byla jim nemaštěná jídla moučná, pučálka a polévka z pražma. Pučálka jest pokrm z hrachu, který se po tři dny máčí ve vodě, až napučí, nabubří; pak se na pánvici pepřem a solí posypá a praží. Pučálku, smočený a zase pražený hrách pepřem sypaný, v Praze postního času na ulicích ženy pražily a prodávaly . . . Pražmo jsou vůbec zrna obilná; nebo klasové upražení a vymnutí než úplně dozrají; také zrní všelikého druhu v troubě upražené, kteréž pak v ruční stoupce na drobno se roztírá a za potravu slouží. Pučálka, pražmo a polévka z něho strojená bývaly hlavním pokrmem postním zbožným předkům našim, odtud jméno neděle pražné.¹⁴⁾ (Dokončení.)

Hlídka národohospodářská.

—•—

V minulé hlídce národohospodářské probrali jsme vzrůst státních výdajů v Rakousku za 50 let. Poznali jsme, kterak moderní stát sám stává se nevolnickým nástrojem židovských milionářských finančních baronů, poněvadž skorem 40 procent všech státních výdajů plyne do wertheimůvých finančních velmožů. Lid se takovým způsobem hromadně ochuzuje a celá společnost lidská stává se takto bezděky otrokem židovských milionářů.

Dosud jsme nikde v českém listě nenašli přehled státních výdajů všech evropských států. Podáme zde tento předůležitý přehled, aby české občanstvo dovedlo si učiniti pojem, jak obrovských sum pohlcují do roka moderní státy z kapes ubohých poplatníků.

Vydaly: Rakousko r. 1900. 792,701.966 zl., Uhry r. 1900. 526,340.909 zl. Z toho připadá úroků na státní dluhy na Rakousko 173, na Uhry 174 milionů zl. Německo roku 1899. — 1.551,709.399 marek. Z toho připadne na dluh 75.599.400 marek úroků.

Prusko mělo téhož roku výdaj 2.326,327.348 marek. Z toho úrok na státní dluh 269 milionů marek. Veškeré německé státy měly r. 1899. státních výdajů 4974 milionů marek, neboli 5769 milionů K našich peněz. Celé mocnářství Rakousko-Uherské mělo státních a zemských výdajů na r. 1900. okrouhle 2920 milionů K. Německo obývá asi 52 milionů, Rakousko-Uhersko asi 44 milionů lidí.

Belgie r. 1898. — 385,278.702 franků. Z toho připadá na státní dluh úroků 114,152.253. fr.

Bulharsko r. 1899. — 84,035.514 lei. Úroků na státní dluh zapláceno 20,931.146 lei.

Dánsko r. 1900. — 67,970.012 korun. Z toho vydáno na úroky dluhu 6,828.100 k.

Francie r. 1899. — 3474,095.179 franků. Z toho vypláceno na státní dluh 1,2482,641.65 franků úroků.

Řecko r. 1899. — 86,635.686 hřiven. Na dluh zapláceno 17 mil. hř. úroků.

Anglie r. 1898. — 102,935.994 lib. št. Úroků zapláceno 25 milionů lib. št.

¹³⁾ Jako pozn. 4. str. 14.

¹⁴⁾ Kulda B. M.: Církevní rok. Praha, 1880, II. 188.

Holandsko r. 1899. — 152,613.959 zl. Úroků zaplacen 37,830.205 zl.

Italie r. 1899. — 1.686,793.409 lir. Úroků zaplacen na státní dluh 589,519.958 lir.

Norvéžsko r. 1899. — 86,591.837 korun. Na dluh zaplacen 251.960 k. úroků.

Portugalsko r. 1900. — 53,919.296 mil. reisů. Úroků zaplacen 18,124.345 mil. r.

Rumunsko roku 1900. — 228,375.000 lei. Úrok na státní dluh vyžadoval 88,757.480 lei.

Rusko r. 1900. — 1757 mil. rublů. Úrok na státní dluh činí 274 mil. rublů.

Švédsko r. 1898. — 123,393.000 korun. Úroků na státní dluh zaplacen 4,243.265 k.

Švýcarsko r. 1898. — 98,210.000 franků.

Srbsko r. 1898. — 69,822.569 dinárů. Úroků na dluh zapraveno 20,762.545 d.

Španěly r. 1899. — 868,479.417 peset. Úroků na státní dluh zaplacen 399,236.678 peset.

Turecko r. 1898. — 18,294.411 tur. liber. Úroků zaplacen 6,459.316 tur. liber.

Nyní si spočtíme výdaje velmocí, a to:

Rakousko-Uhersko 2920 mil. K, Německo 5769 mil. K, Rusko 4498 mil. K, Francie 3022 mil. K, Anglie 2472 mil. K, Španěly 804 mil. K, Italie 1562 mil. K,

Poplatníci evropských velmocí musí za jedinký finanční rok zaplatiti daní v části 21.047 milionů K našich peněz.

Ohromná tato břemena spočívají na tomto obyvatelstvu:

Rakousko-Uhersko 44 milionů, Německo 52 milionů, Rusko 130 milionů, Francie 38 milionů, Anglie 39.8 milionů, Španěly 17.9 milionů, Italie 31.4 milionů.

Připadá tedy na jednoho obyvatele daní v v Rakousko-Uhersku 66, v Německu 110, v Rusku 34, ve Francii 79, v Anglii 62, ve Španělsku 44, v Italii 50 K. Obyvatelstvo říše Německé nejvíce jest daněmi stíženo. Jak dlouho ještě bude Německo zvyšovati státní rozpočet, napínati zbrojení a stavbu válečných lodí, nesnadno říci napřed. Zde jest důkaz, že to dlouho trvati nemůže, militarismus prusácký pozře jednou sám sebe.

Sečtíme nyní úroky na státní dluhy, které velmoci evropské ročně finančním velmožům platí. Rakousko-Uhersko platí nyní ročně 994 milionů K, Německo a veškeré německé státy 576 mil. K, Francie platí 1198 mil. K, Anglie 600 mil. K, Italie 564 mil. K, Rusko 712 mil. K, Španěly 380 mil. K. Platí tedy poplatníci evropských 7 velmocí ročně finančním baronům 4724 mil. K. O tak ohromnou sumu poplatnictvo jmenovaných států se ročně ochuzuje a obohacuje wertheimsky finančních velmožů.

Výpočty tyto jsou zcela správné. Učiníme zkoušku odjinud. Dle výpočtu Neymarcha čítá pohyblivý kapitalistický majetek jednotlivých států následující sumy:

Anglie 182.600 milionů franků, Německo 92.000 milionů fr., Rakousko 24.500 mil. fr., Italie 17.500 mil. fr., Francie 80.000 mil. fr., Rusko 98.400 mil. fr., Španěly 8.000 fr.

Číslicím těmto dlužno rozuměti následovně: Kapitalistický, pohyblivý majetek jest snesen na světových burzách v podobě cenných papírů. Cenné papíry roztřídíme na čtyři skupiny. První skupinu činí dluhy veřejné, státní dluhopisy, dluhy zemí a velkých měst. Druhou skupinu tvoří akcie drah a dopravních podniků. Třetí skupinu tvoří akcie bankovních ústavů a akciových průmyslových závodů. Čtvrtou skupinu konečně tvoří zástavní listiny hypotečních bank, které nám představují dluhy nemovitého majetku, poněmco velké statků. Ze všech jmenovaných cenných papírů zaujímají veřejné dluhy států přední místo. Veškerý pohyblivý majetek, kolující na světových burzách jmenovaných evropských velmocí, páčí se na 430.000 mil. franků či na 412.800 mil. K. Více než čtvrtinu tohoto kapitalistického majetku tvoří státní dluhopisy, které kapitalistům do roka vynášejí 4700 milionů K. O tuto ohromnou sumu se ročně národové evropské ochuzují a zlatá internacionála s Rotschilidy v čele obohacují. O tom naši sociální demokraté mlčí, toto otroctví nevidí. *Rudolf Vrba.*

ŠKOLSKÝ OBZOR.

Katolický zemský učitelský spolek pro Horní Rakousy. — Židovští učitelé v Německu. — Program židovstva stran školy. — Židé a evangelíci pro konfesijní školu. — Katolické a řádové učitelstvo v Elsasko-Lotrinsku. — Germanisace Poláků v Poznaňsku a na hranicích dánských. — Úprava platů učitelských ve Štýrsku a Korutansku.

Katol. zemský učit. spolek pro Horní Rakousy konal první slavnostní valnou schůzi v Linci. Při svém začátku (v prosinci r. 1898.) byl velice slabý, ale za krátko se rozvinul, zmohutněl a sesílil, že jest zabezpečen. Nyní čítá celkem 300 členů. Do slavnostní schůze zavítali četní, vznešení hosté. Zástupce zemského hejtmána baron Gagern, člen panské sněmovny a zem. školní rady hornorakouské, Grasböck, říšský poslanec dr. Kern, zemský poslanec J. Hauser a j. Zemský hejtmán dr. Ebenhoch, nemoha se účastnit, zaslal vřele psaný dopis, z něhož uvádím aspoň toto: Výchova lidu spočívá ve Vašich rukou. Pečujte o to, aby církev a vlast obdržela Bohu a císaři věrnou generaci . . . Pokud v mé moci bude, vždy se přičiním, aby snahy Vaše došly žádoucího splnění atd. Kdy do valné hromady naší Jednoty českého katol. učitelstva zavítá — místodržitel český, nebo aspoň některý z poslanců zemských. aby přítomné povzbudil k další plodné práci a vytrvalosti v zásadách křesťanských, sud' sám Pán Bůh!

V Bavorsku, kdež jest ráz veškerého vyučování náboženský a školy konfesionálně rozděleny, bylo rozhodnuto, že židovští učitelé nesmějí býti ustanovováni na školách, navštěvovaných křesťanskými dětmi. Příkladu toho následoval XI. všeobecný evangelický školský sjezd, pořádaný ve městě vládního okresu düsseldorfského, Barmenu, kdež bylo přítomnými zástupci německých států jednohlasně přijato, by židovským učitelům, vyjímaje učitele náboženství, který však jedině náboženství vyučovati smí, byl přístup na německé veřejné školy všeho druhu zamezen a k vyučování literárnímu nebyli vůbec připouštěni. Němečtí evangelíci vylučují učitele židovského vyznání z evangelické školy, neuznávajíce je za vhodné a působivé vychovatele křesťanské mládeže, a ponechávají jim pouze vyučování židovskému náboženství.

Zároveň prohlásil se evangelický kongres pro konfesijní školu. V odhlasované resoluci totiž jest: Sjezd pronáší přesvědčení, že německé veřejné školy, ať vyšší nebo nižší, pokud od svého založení nenáleží kulturní obci israelské, nebo nemají zvláštním zákonem přifknutý ráz bezkonfesijní (jako v Badensku), musí býti dle pozitivního a přirozeného práva školami křesťanskými, a podle vývoje německého národa a křesťanské církve míti vtisknutý charakter konfesijnosti a učitelstvo na nich svědomité a pevně věfci. Při tom uznává školský sjezd za prospěšné, že nemá býti užíváno učitelstva různých vyznání nýbrž, že má býti též konfese, jako většina žactva, a aby konfesijní menšina byla zaručeno zření na její vyznání, že jest třeba ustanoviti řádného učitele náboženství. Evangelická »Allg. deutsche Lehrerztg.« podotýká k tomuto usnesení svých souvěrců: Toho názoru nebudou učitelé, kteří se domáhají rovného práva pro všechny. Že při tom nemá evangelický paedagogický list na mysli katolické učitelstvo, jest na bledni, a z dalšího pojednání jasnéji to vysvitne, ale šlo mu o učitele židovské, kteří by si rádi zjednali přístup na křesťanské školy a nabyli rozhodujícího vlivu na odchování křesťanské mládeže. Evangelický učitelský list propůjčil se tedy za defensora všude »odstrkovaného« židovstva, a to proti výslovnému přání svých souvěrců. Než pruská vláda tentokrátě málo dbá tužeb »Allg. d. Lhztg.«, vystupujíc i jinak dosti přísně a bezohledně proti židovskému učitelstvu v Německu. Na příklad ministr kultu a vyučování na prosebné memorandum židovských učitelů obecných škol ohledně jednoroční služby vojenské resolutně odpovéděl, že toliko chovanci veřejných (státních) učitelských seminářů mohou požívatí té výhody, učitelé židovští, vycházející z ústavů privátních, že však nároků na jednoroční službu vojenskou činiti nemohou. Než ať je tomu již jak chce, tolik je jisto, že Německo začíná chápati zhoubné působení židovstva a poznává, jak by se teprve všeobecná zhoubna rozšířila, kdyby se mu dostalo rozhodujícího vlivu na výchovu kře-

stanské mládeže. A u nás? Židovstvo se na všech stranách obhazuje, každý se s ním mazlí a považuje je za — nedotknutelného vyvolence národa... Doklad: »Spolek učitelek a vychovatelek« vídeňských s rozhořčením odmítá »bezpráví«, jehož prý se dostalo 55 provisorním a definitivním podučitelkám židovského vyznání, že nebyla ani jedna ustanovena na místo učitelské (na křesťanské škole!), ač prý měly službou a lety na dosazení větší nároky, než vídeňské učitelky křesťanské, resp. katolické. Samo sebou se rozumí, že také socialistická »Freie Lehrerstimme« a Jessenův orgán »Deutsch.-österr. Lehrerzlg.« za židovské učitelky srdnaté lámaly kopí a vzaly je pod svou pochroumanou žurnalistickou ochranu; »Fr. Lhrstmm« musí, »D. ö. L.« tak činí, aby si získala přízeň mocného židovstva a moravský »Komenský« obranu uveřejnil, nevěda asi, že je čerpána ze sociálně-demokratického listu, před nímž a jeho stoupenci jindy varoval učitelstvo moravské. »Komenský« měl by býti opatrnějším v uveřejňování zpráv přeložených z nemravné »Fr. Lehrerstimme« a nemusil by si dáti líbit pak výtku »Školy našeho venkova«. Je-li »Fr. Lhrstmm« orgánem sociálně-demokratickým a šíří-li podvrtné ideje (čemuž skutečně tak je), jest jím a činí tak i sám »Kom.«, neboť přinášel a přináší zprávy a myšlenky z tohoto listu bez poznámky a bez kritiky.

Zasluhuje-li židovské učitelstvo zastání, patrně nejlépe z brožury o 12 odstavcích, vydané ve Vídni, v níž se naznačuje, jak židé mají nade vším nabytí moci a vlády. Uvádím to nejdůležitější: »Podporujeme v církvi křesťanské svobodomyšlného ducha, pochybovačnost, nevěru, rozkol. Proto bojujeme ustavičně proti kněžstvu v časopisech (to se skutečně také děje), očeňujícíce je a nadávajícíce na ně. A jak rozhodného vlivu možno dosíci, poučuje brožurka dále: »Hlavním sloupem církve jest škola. Na vychování křesťanské mládeže musíme dostati vliv; proto odtrhneme školu od církve (stalo se již). Pod praporem pokroku a oprávněnosti všech vyznání přeměněna budiž křesťanská škola v beznáboženskou (o to usilují též »Č. U.«, »Š. O.«, »Fr. Lhrstmm«, »Radical et consortes«), pak můžeme býti učiteli na všech školách«. Neméně poučné a pro nás katolíky zajímavé jest pokračování: Vychování křesťanské bude omezeno na dům a poněvadž massa (tak se cení křesťanský lid!) nemá k tomu kdy a poněvadž náboženství vyšších kruhů jest otfeseno (zásluhou freimaurerie, židovstva a jejich epigonů à la český Masaryk, francouzský Zola etc.), brzy zanikne. Agitujeme pro zrušení církevního a školního majetku, pro převzetí církevního a školního majetku státem (viz Itálie etc.), čili dříve nebo později námi.« Mám snad přičiněti vysvětlení a uvést doklady toho, že židovský program se všude pomalu sice, ale jistě uplatňuje a že také někteří neprozíraví křesťané dělají při tom horlivé pomocníky? Za dnů našich není příliš radno o »záslužné činnosti« židovské se rozepisovati, a proto každý čtenář uvažuje a aplikuje na charakteristický, uvedený citát, vyvodí si spravedlivý úsudek a potřebný závěr laskavě sám!

Židovské učitelstvo, podobně jako evangelické, sdružuje se ve všech zemích ve spolky s tendencí náboženskou (konfesií), a není jim jednání to od svobodomyšlných učitelů vykládáno ve zlé, naopak považuje se za nutnou sebeobranu, známku pevného charakteru, utužení a osvěžení přesvědčení a příslutí ku svému náboženství, jen katolické učitelstvo jest od — »také katolíků« kaceřováno, terrorisováno, pronásledováno, z učitelských jednot vylučováno, titulováno zrádci, hrobaři učitelské samostatnosti (!), studenými bratry, trubci, a Bůh ví, jakými ještě »aestetickými epithety«, zrodilými se v liberálních hlavách liberálních učitelských »kapacit« od »Šk. O.«, »Č. Uč.«, a to proto, že se rovněž jako učitelstvo židovské a evangelické hlásí ku svému vyznání a přistoupením ku katolickým učitelským spolkům neohroženě dává na jevo své náboženské přesvědčení. Na př. židovský učitelský spolek pro Bavorsko, který čítal minulého roku 162 členy činné a 636 přispívajících, jest od liberálního učitelstva německého, ano i od evangelické »Allg. d. Lztg.« necháván na pokoji, ale katolický učitelský spolek v Bavorsku? Darmo mluvíti! A tak se děje i v našem království, markrabství a v ostatních zemích rakouských, kde existují spolky katolického učitelstva. Pronásledování se strany liberálního učitelstva jest jejich údělem.

Židovské učitelské spolky těší se veliké přízni a hmotné podpoře svých souvěrců; na příklad již jmenovaný židovský spolek bavorský měl předešlého roku 11.306 m. příjmů (162 členové řádní!), vydání 8.549 m., počítaje v to příspěvek 2683 marek vdovám, sirotkům a ke službě neschopným učitelům z podpůrného fondu. Celkové jmění tohoto spolku jest nyní 52.757 marek. Jakým nám jsou židé v té příčině vzorem! Neměli bychom se od nich učití přízni ke

svým spojencům a všemožně materiálně podporovati katolické učitelstvo, sdružené v nezdolné »Jednotě českého katol. učitelstva«?

Než třeba již jest zmíniti se, jaké stanovisko zaujímá židovské učitelstvo ke škole. Jest snad všeobecně známo, že židovské učitelstvo přejí si bezkonfesijní školy (a s ním učitelstvo české stojící za »Š. O.«, »Č. U.«, »P. z B.« atd.), ale toliko pro křesťany, pro své ditky hledí si zachovati a obhájeti školy konfesijní. To jasné patrně z výroku židovského učitele Beuschmeiera, jež kdysi na věčnou paměť zaznamenal v »Israelitu«: »Bezkonfesijní škola připadá nám (židům) jako nesmysl. At si kdo o humanitě, lásce k bližnímu, o bratrství a pod. klábosí jak chce, každý musí zůstatí věren své víře; musí ji docela pojati a dle zásad její dobře činiti. Židovský učitel musí vyučování své jinak pojati, než jeho křesťanský kolega. My židé musíme hleděti zřizovati a udržovati školy, v nichž se vyučuje dle smyslu našeho náboženství. Tuto zásadu hledí židé skutečně také všude prosaditi. V Prusku na příklad — jest mi se opět uchýliti ke vzoru našemu ve školství, by uvedený doklad nabyl větší váhy a důkaznosti — je asi 30 tisíc židovských dětí, pro něž bylo ustanoveno 340 židovských učitelů a 80 židovských učitelek. Konfesijních škol židovských bylo 250; ostatní děti navštěvovaly školy evangelické, velice zřídka katolické, nejčastěji simultanní, na nichž působilo přes 30 židovských učitelů. Ještě zřejmějším dokladem je Varšava. Tam bylo minulého roku 20 vyšších židovských škol, 20 škol obecných a 396 chederův, t. j. nižších škol židovských. V uplynulém roce přibýlo ve Varšavě 49 škol (27 obecných, 7 soukromých, 5 nedělních pro učně), z nichž bylo 10 židovských.

Pro jaké školy horují evangelíci, patrně z usnesení XI. evangelického škol. kongresu, jež napřed u výtahu bylo podáno, a abych posloužil ještě jiným dokladem, ukazují ke slovům Dra. Zange, jež pronesl na evangelickém sjezdě v Postupimě; slova jeho měli by si hluboko do paměti vepsati všickni čeští »katolíci«, kteří si troufají beze zření ku jakékoliv konfesi odchovati mravnou a řádnou mládež: »Jenom škola konfesijní vychová muže pevné a věrné svému přesvědčení. Jakéhosi náboženství pro všechny (všeobecného) vůbec není . . . Lidé konfesijní, lidé věrní svému přesvědčení náboženskému, kteří se ustálili na jistém určitém náboženském vyznání, jsou také lidmi nejsnášlivějšími. Jen lidé povrchní bojují proti jinak smýšlejícím a jsou vždy pro to, by se proti nim užilo násilí. Křesťanské školy, křesťanské právo, křesťanské umění, křesťanský život musíme si přát.« A ještě něco. Chci ukázati, jak se časy mění a lidé v nich, a proto připomínám tato zajímavá česká slova: My (učitelé) však nehledíce pouze ke hmotné stránce člověka ani pouze ke jeho sociálnímu postavení chceme, aby také vychován byl pro Boha, či jinými slovy, že je zapotřebí škol konfesijních ku zdárnému vychování mladších pokolení. Kdo tak napsal? »Posel z Budče« r. 1871. Nyní? Tempora mutantur . . .

Jelikož »Allg. d. Lztg.« hlásá »rovné právo pro všechny«, dalo by se souditi, že se trochu toho práva dostane také katolíkům. Ale chyba lávky! Rovné právo ve školství patří prý jen židům a evangelíkům, oproti katolíkům však provádí se tak, že v Elsasko-Lotrinsku, kterážto země dle doznání téhož evang. listu jest ze čtyř pětín katolickou, studovalo minulého roku na vysokých školách 435 protestantů a toliko 324 katolíci, a to jedině z té příčiny, že úřednický personál, pokud se od něho požaduje akademické vzdělání, musí v této zemi býti převahou z — protestantů. V jiném pak čísle čteme srdcervoucí nářek, že na německých školách evangelických jest mnohem menší počet učitelů sil ženských, než na školách katolických. Na 58.000 učitelů připadá v Prusku 6900 učitelek. Na evangelických školách odpovídá počtu 41.000 učitelů 2.550 učitelek, kdežto na katol. školách vyučuje 16.600 učitelů, mezi nimiž je 4.233 učitelek, t. j. 25 procent učitelstva katolického. Kdyby něm. paed. list pátral po příčině tohoto zjevu, přesvědčil by se, že evangelické učitelky jsou vybíravějšími než katolické; jíti na zastrčený venkov se jim nezamlouvá, a proto skoro vesměs se usazují ve městech skýtajících vyrazení, zábavy a rozličné výhody před venkovem; toliko 442 ustanoveny jsou na venkově, Katolické učitelky však, vedeny jsouce pravou láskou k mládeži, volí místa, kde by mohly se zdarem působiti a v katolickém duchu svěřenou sobě mládež utužovati, usazující se na venkově (2360.).

V rýnské provincii není prý téměř žádných evangelických učitelek, za to však katol. učitelky tvoří skoro třetinu veškerého tamějšího učitelstva. Nejlépe,

když promluví fakta a ukáží křiklavý poměr, či lépe: bezprávi! Provincie rýnská má přes 90.000 dítek katolických a ne celých 40.000 evangelických; nicméně počet katolického učitelstva je menší (1512) než evangelického (1519). Že by zde bylo spravedlivě prováděno pravidlo: rovné právo všem, dovolujeme si pochybovati. Než ještě něco. Již to jest prý pro všenněmeckou ideu a Lutherovo učení velikým zlem a dalekosáhlým nebezpečím, že se na venkově usazují katolické učitelky; ale mnohem »smutnějším jest faktum«, že říšská země má nejen v Němcích, ale snad v celé Evropě největší počet »řádových osad«. Jedině ve školství působí prý as 2000 řádových osob, z nichž jest téměř v každé větší obci několik. Ano, v Elsasko-Lotrinsku v některých okresích spočívá výchova ženské mládeže výhradně v rukou škol. sester. Hrozné! Jmenované řádové sestry přicházejí z Francie, což jest dle jistého paed. evang. listu: *crimen laesae maiestatis* — prusácké! Týž list píše: V říšské zemi je již po delší dobu nadbytek světských učitelů a učitelek, kteří musí po obtížných státních zkouškách mnohdy několik roků čekati (! o »nadbytku« učitelstva v Německu a jeho »čekání« jindy), než jsou dosazeni na místa, kdežto řádových sester, místo, co by byly v počtu svém ztenčovány, nebo vůbec ze škol odstraněny, rok od roku stále přibývá. Dle úřední statistiky bylo jich minulého roku v Elsasko-Lotrinsku ustanoveno 1691, a to 1305 na školách veřejných elementárních, 82 na soukromých a 304 na školách pro malé dítky, kdežto laických učitelek napočteno bylo toliko 1202. Jak prý politování hodné to poměry! Není zde zřejmým dvojí loket? Dožadují-li se němečtí evangelici pro své děti konfesijních škol, proč nedopřejí také katolíkům, aby jejich dítky byly vychovávány v duchu katol. náboženství od katol. učitelů? — Řádoví učitelé těší se ve všech zemích veliké oblibě žáků a hlavně rodičů, kteří vědí, že v řádových školách dostane se jejich dítkám řádné výchovy. Nejpádnejším důkazem jest nám Francie. Republika zavedla tam školy státní t. j. interkonfesijní, leč v jaké jsou u lidu oblibě a vážnosti? Lepší rodiny francouzské, které mohou platiti školní plat, bez něhož by soukromé katol. školy nemohly býti, posílají své dítky do škol klášterních; ve Francii vyučuje přes 15.000 škol. bratří. Návštěva škol státních stále klesá, kdežto ve školách řízených škol. bratřimi utěšeně rok od roku vzrůstá. Proto působením zednářstva podniknuty byly proti šk. bratřím hanebné útoky a přičítány jim nepočetné skutky, aby u lidu učinění byli neoblíbenými a jejich školy uvedeny v nenávisť. Než mrzáka leť se nepovedla; pravda vyšla na vrch jako olej nad vodu; lid prohlédl dábelské machinace francouzské freimaurerie a s tím všejší láskou lne ke šk. bratřím a jejich výchovácím ústavům. Zednářské lože zasadily tedy jinde páky své »činnosti«; »co neprosadil lid, provede vláda,« myslí si zednářstvo. A skutečně pomýšlí zednářsko-socialistická vláda potlačiti katolické řády, jichž je ve Francii asi 1200, a zničiti katolické školy, vydržované katolíky. V soukromých obecných školách (*écoles primaires*) katolických vychováváno jest 2.000.000 dětí řádovými společnostmi v duchu katolickém, což jest zednářům trnem v oku. Ve Francii bylo řádné vyučování ochromeno již r. 1881. (16. června) zvláštním zákonem, jímž zavedeny učitelské semináře laické v každém departementu (nyní přes 170) a ve škole prohlášena úplná svoboda náboženská; ale nyní má býti i to málo práva, jež katolíkům ve škole bylo milostivě ponecháno, odstraněno . . . Pozorujeme, jak zhoubným vlivem vyznamenává se ve Francii podvržené zednářstvo, které všude je čteně zastoupeno a živě praví, že má jen šlechtný a vznešený účel.

Podobně jako ve Francii freimaurerie, štvě v Německu proti školním řádům evangelický tisk, mezi nímž hraje prim orgán němec. učitel spolků: »Allg. deutsche Lehrerztg«, vycházející v Lipsku již na 52. rok. Škol. sestry podléhají prý zhoubnému vlivu mocného kleru, který nevyniká vlastenectvím, ale jest zapřísáhlým nepřitelem němectví (roz. prusáctví), a proto z politických důvodů jest (prý!) žádoucí počet řádových učitelek značně omeziti, nebo zcela ze školy je vyloučiti. Zvláště prý veliké »nesnáze« jsou spojeny s ustanovením sester v krajinách, kde se mluví — francouzsky. Myslíme, že to bude asi ten hlavní a pravý »politický důvod«, že se neustále proti řádovému učitelstvu brojí, štvě, jeho výchova se paušálně odsuzuje a prohlašuje za nebezpečnou německé říši. A proto by mohla Francie, chystající se ku pronásledování katol. řádů, bělmo nenávisi, nástrojené úhlavními odpůrci katol. církve: zednáři a jejich věrnými nohsledy, soc. demokraty, setřásti s očí, a republika poznati, kdo jsou nejvěrnějšími syny a dcerami vlasti a neohroženými obhájci mateřského jazyka . . . Německo aspoň spatřuje v katol. řádech působících v Elsasko-Lotrinsku pravé francouzské vlastence, nejhouževnatější odpůrce germanisace a nepřátele všenněmecké myšlenky.

Prusko chce nábožensky a jazykově německé státy sjednotiti a zavésti všude vševládnoucí řeč — samospasitelnou němčinu, nešític se mnohdy ani hrubého násilí. Obyčejně přičítají nepřátelé heslo: »Účel světí prostředky« Jesuitům, ale zatím se jim věrně řídí evropské státy a na prvním místě Prusko. Již v předešlém jistém rozhledu byly uvedeny doklady a nyní opět třeba zaznamenati tyto ukázky pruské »starostlivosti«: Evangelický spolek pro ošetřování sirotek stanovil si za životní úkol osídlit evangelické děti z německých měst deportovati do provincie poznaňské a zde je k posile německví v národně a nábožensky (!) ohrožených okresích jako řemeslníky a rolníky usazovati. K tomu cíli učinil s Frankfurtem n. M. a Schönebergem u Berlína smlouvu, kterou se tato města zavazují sirotčímu ústavu v Nové Zedlici, založenému na podnět »Všenněmeckého spolku«, dodávati sirotky od druhého roku státi a platiti za opatření a výchovu jednoho dítěte 160 marek ročně. V ústavě je nyní 43 opuštěných chovanců, ale aby germanisace národně a nábožensky »ohroženého« Poznaňska rychleji pokračovala, zamýšlí jmenovaný spolek přijati 70 až 80 evang. sirotek. Vyrvati Polákům mateřský jazyk, odstraniti jej ze škol, zgermanisovati polskou mládež a vychovati ji za janičáry proti vlastnímu národu — polské krvi, to je cílem Pruska. Proto také na královském gymnasiu v Chełmo (Kulm) bylo dosavadní fakultativní vyučování polské řeči zvláštním vládním nařízením odstraněno a zákaz ten bude prý rozšířen i na ostatní gymnasia, kde se až dosud polštině vyučovalo. — V šlesvickém pohraničním okrese byly od r. 1888. vyučovány dívky literárním předmětům německy, toliko náboženství učilo se řečí dánskou. To však se neshodovalo s germanisačními plány školních úřadů a proto hledána nějaká vhodná záminka, by vyučování náboženství mateřštinou mohlo býti odstraněno. A ta se našla. Dánsky mluvící rodiče prý sami projevili přání, by jejich dívky byly vyučovány jen německy, a na úřední dotaz přihlášeno prý bylo od rodičů 800 dětí pro učení se náboženství řečí německou; proto ministerstvo vyučování nařídilo, aby dosavadní vyučování náboženství jazykem dánským bylo odstraněno a budoucně dále se jen německy, takže nyní dívky dánské, — jak si »A. d. I ztg.« libuje — »überhaupt rein deutschen Schulunterricht geniessen«. Než Prusku dostává se za jeho germanisační činnost odjinud zase »odměny« a odvety. Mstitelem za páchané bezprávi na německých národech jest Rusko. Jak německé denní listy zaznamenávají, bylo nejnověji opět z východních provincií propuštěno třicet německých učitelů obecných škol, aniž by jaká náhrada za ně byla opatřena, ježto ruská vláda zamýšlí příště v těchto krajinách dosazovati za učitele pouze rodilé — Rusy.

Ku konci ještě jest zaznamenati, že v některých alpských zemích našeho Rakouska bylo slušněji upraveno služné učitelů na obecných a měštanských školách. Že se tak stalo ve Vorarlberku, bylo již uvedeno, ale od nového roku též učitelé štyrští a korutanští těší se z poněkud přiměřenější úpravy svého materiálního postavení. Ve Štýrsku kategorie »podučitelů« jest zrušena a učitel po zkoušce způsobilosti stává se hned definitivním. Služné rozděleno je ve tři třídy: 1000, 1200, 1400 K (ve Štýr. Hradci 1700 K). Po 10, 20 a 30 letech zvýši se služné ve všech třídách platebních vždy o 200 K; kvinkvenálky jsou určeny na 200 K, takže po 40leté službě bude míti učitel při základním služném 1000 K: 2800 K, při 1200 K: 3000 K, při 1400 K: 3200 K a při 1700 K: 3500 K platu. Správcové jednotřídních škol dostávají 100 K funkčního přídatku, dvou- a třídních 150 K atd., za každou třídu vždy 50 K a mají nároky na svobodný byt nebo přiměřené příbytečné. Učitelé měštanských škol mají služné o 400 K vyšší, než učitelé škol obecných.

V chudém Korutansk u byly upraveny platy učitelům následujícím způsobem: Učitelé v I. třídě, jichž jest 20%, mají 1600 K, ve II. tř. (30%) 1400 K a ve III. třídě (60%) 1200 K služného; podučitelé a podučitelky dostávají ročně 800 K. Učitelky 80% služného učitelů. Učitelstvo škol měštanských rozděleno je ve dvě kategorie služného s 1800 a 2000 K základního platu; v I. třídě jest jich 40%, ve II. třídě 60%. Ředitelé měst. škol mají 300 K funkčního přídatku, ředitelé měst. školy spojené s obecnou 400 K. Na jednotřídní škole obnáší funkční přírůstek 100 K, na více- a třídních školách za každou třídu 60 K. Pense činí po 10 letech 40%, a každý následující rok 2% služného. O úpravě platů učitelských v našem království snad budu moci referovati příště.

J. B. Žďárský.

LITERATURA.

ŠPANĚLSKÁ.

Benito Mariano Andrade: *Estudio de Antropología criminal espiritualista*. Madrid; in 4°, str. 224; 4 pesety. — Spisovatel opovrhne fatalismem, praví, že při studiu zločince je třeba hleděti k jeho letofe, zvykům a pudům. Morálně vzato, nečiní stejně věfici jako nevěrec, kdo věří pevně v božstvo, straní se zločinu ze strachu před věčnou spravedlností; nevěrec jen pro sociální konvence aneb dle toho, co mu praví jeho špatně vytvořené svědomí. Andrade věří v dědičnou náklonnost, ale ze zákona o dědičnosti není lze dovoditi zákona o fatalismu, a v tom liší se autor od školy pozitivistické. Vychování, okolnosti a prostředky mohou posílit špatnou přirozenost, ale mohou působiti také opačně. Spisovatel hájí šlechtně člověka šíleného (člověk abnormální) a nařká, ovšem veškerým právem, že ubohý pomatenec je stále předmětem posměchu svých souvěkoviců, což nesevědí právě o lásce a soucitu moderní společnosti, ale je to přece jen pravda nepopíratelná a přesmutná.

José de Elola: *El Credo y la Razón*. Madrid; 1 svazek in 8°, str. 588. Předmluvu napsal novelista José Maria de Pereda. »Credo a rozum« je promyšlené a propracované dílo, nesoucí se duchem křesťanským, velmi cenné v této době, kdy nevěrectví platí za známku moudrosti a chytrosti, v níž náboženská netečnost rodí se jako pýr na poli. Elola vykládá Credo důkladně, hájí výmluvně velikých pravd našeho náboženství a povznáší mysl čtenářovu k vyšším věcem.

Juan Catalina Garcia: »Biblioteca de escritores de la provincia de Guadalajara y bibliografía de la misma hasta el siglo XIX. Madrid, 1899. Svazek ve foliu, str. XII—804. Dílo to bylo vyznamenáno od Biblioteca Nacional na veřejném závodě r. 1897. a vydáno na státní útraty. Je rozděleno ve tři části. První, *Autores naturales de la provincia* (spisovatelé, rodilí z provincie guadalajarské), obsahuje 1233 ukázek ze spisů a 280 spisovatelů, v nichž podává kratší aneb delší údaje životopisné; zprávy čerpány jsou z věrohodných a nepodezřelých pramenů, které autor našel v archivech. Druhá část, *Libros y papeles biográficos*, obsahuje 121 ukázek. Třetí část, *Locales*, obsahuje 591 ukázek, jež větším dílem týkají se majetku a dat jednotlivých rodin. Ze zpráv těch dal by se vytvořiti mnohý rodokmen znamenitých rodů, kteří prosluli v literatuře i politice, jako ku př. je rod Mendozů. Dílo končí ukazatel zeměpisný a osobní a obsah spisu.

Mesa de la Peña: *España*. Spisovatel, zároveň také redaktor madridského denníku »La Correspondencia Militar«, vysvětluje příčiny válek o Kubu a Filippiny a vynáší na jevo vše, co v té příčině bylo dosud neznámo. Tak na př. čteme zde slova zavražděného Canovy, jež pronesl na chodbě sněmovny k osobnosti, která s ním rozmlouvala o španělské politice, o listivých záměrech kabinetu yankeevského: »Nemůžeme bojovati proti Spojeným státům; dříve než nadejde k tomu příležitost, které se snažím vyvarovati dobrou diplomacií, dám neodvislost Kubě; vím dobře, že lid povstane rozhněván proti takovému jednání, ale myslím, že je lépe, svrhne-li národ vládu, než aby Spojené státy svrhly Španělsko, jež je více než všechno a je nade vším.« Tak mluvil veliký Canovas ve chvíli upřímnosti. Původem tedy veliké té hekatomby byla by kule anarchisty Angiolilla.

P. Enrique Torres y Gómez (Piarista): *Gramática histórico-comparada de la lengua castellana*. Madrid, in 4°, str. XVI—490; cena 6 peset. Zajímavé to dílo je prospěšným pro ty, kdo chtějí seznati kastilštinu ve srovnání s latinou a jazyky romanskými. Je psáno slohem prostým, avšak pečlivě a správně, a dělí se na 6 částí: O řečech vůbec. — Dějiny kastilské řeči a literatury. — Grafické značky. — Fonetika. — Etymologie. — Morfologie 1. část: O řečech vůbec. Po pojednání o myšlence, způsobě dorozumovacím, slově, řeči, mluvnicku atd., přechází spisovatel k roztřídění jazyků vůbec a indoevropských zvláště. 2. Dějiny kastilské řeči a literatury. Probrány jsou počátky a dějiny kastilské řeči a literatury, jejich pokrok v různých dobách utváření se a vý-

voje, zkoušejí se živlové, kteří vnikli do slovníka, při čemž převládá latina; to vše doloženo příklady. 3. Grafické značky. O původě písma, o abecedách latinské a kastilské, o různých charakterech písma, jichž se užívalo od nejdávnějších dob, až ke španělské »letra bastarda«, o jejíž prvních učitelích podává se stručná zpráva. 4. Fonetika. Jedná se o přirozeném rázu, zvukové hodnotě, původě a rozřídění písmen, slabik a slov, pokud se týče vyslovování. O základech, na nichž jsou zbudovány zákony fonetické, o předních z těch zákonů, které přicházejí ku platnosti v kastilštině, o změnách z nich pocházejících a o přetvořováních, jichž doznala v souhláskách a zvláště v samohláskách latinská slova, přešedší v kastilštinu. 5. traktát jedná o »Etymologii«. Srovnává se kastilština s latinou, vykládá se o kofenech, příponách, základních tvarech a významech slov, přichází se pak ke složení a odvozování jejich, probírá se původ, tvar a různé významy všech i jednotlivých předpon a přípon jazyka kastilského, jež rozříděny jsou ve dva obrazce synoptické, dle toho, užívá-li se jich při podstatných aneb přídavných jménech, a přihlíží se k ideologickým modifikacím, jichž dodávají kmeni. 6. Morfología de la lengua castellana souhlasí s částí grammatiky tradiční, jež zve se obyčejně »analogií« aneb »lexicografií«, ale liší se přece velice od ní: 1. co se týče rozřídění jednotlivých částí řeči; 2. ve srovnávání tvarů nynějších a zastaralých z různých dob, jakož i ve srovnávání kastilštiny a latiny a ostatních jazyků romanských (provençalštiny, frančiny, vláštiny, portugalštiny a j.); 3. zevrubným rozbořen slovesa, jak pravidelného, tak zvláště nepravidelného. Jakub Hurecký.

FRANCOUZSKÁ.

Lamennais, sa vie, ses idées; pages choisies par les RR. PP. Molien et Duine, de l'Opatoire, in 8°, Lyon, Vitte, 249 p. — Kdo chce poznati Lamennaisovy myšlenky o filosofii, umění i politice a nemá času pročísti mnohé spisy tohoto nešťastného, přece však velikého muže, nechť sáhne po tomto díle, které podává z jeho spisů takofka výtah. Obsáhlý úvod líčí život i myšlenky, hnutí náboženské i sociální, k němuž dal podnět zakladatel listu *l'Avenir*. Vše tu nejen jasně vyloženo, ale též analysováno a po zásluze spravedlivě oceněno.

Discours de Combat, par Ferdinand Brunetiere, in 12, 341 p. Perrin. Proslulý akademik vydal svazek pojednání, jimiž bojuje proti těm, které nazývá nepřáteli francouzské duše, a těmi jsou sektáři a anarchisté všech směrů a odstínů. Nejsou jimi pouze židé, protestanté a svobodomyšlní, ale všickni ti, kteří úkolem svým si učinili, odkatoličiti Francii. Brunetiere není ještě katolickým křesťanem, ale také není protivníkem katolicismu. Vyniká hlubokými vědomostmi, kritickým ostrovtipem a jest mistrem úsečné a obratné formy. Pomoc jeho v boji proti hlasatelům nevěry jest zajisté drahocennou. Svazek tento obsahuje tyto rozpravy: Renaissance idealismu, Umění a morálka, Idea vlasti, Nepřátelé francouzské duše, Národ a armáda, Duch latinský, Potřeba věřiti.

Pascal: l'homme, l'oeuvre, l'influence, par Victor Giraud, deuxième édition, in 16, X-252 p. Fontemoing. — Autor nespokojil se tím, že četl a opět četl díla Pascalova, ale shledával a studoval také všechny četné práce, které o něm byly vydány, studoval i také otázky psychologické, náboženské, filosofické, literární i vědecké, o nichž pojednává Pascal a srovnává mínění Pascalovo s výsledky badání tohoto. Studie své uložil v jedenadvaceti přednáškách, které přednesl na universitě Frýburské. Důkazem zdařilého díla jest druhé vydání v krátké době jednoho roku. Dílo toto jest asi nejlepším ze všech, jež o Pascalovi vůbec napsáno bylo.

L'Allemagne nouvelle et ses historiens, par Antoine Guillaud, in 8°, 356 p. Alcan. — Autor vypravuje dějiny velikého národního rozvoje v Německu, ienž dovršen utvořením nového císařství, a ukazuje, jak veliký podíl v hnutí tomto měli historikové směru prušáckého: Niebuhr, Ranke, Mommsen, Sybel a Treitschke. Jsouce profesory universitními, hlásali politiku národně-liberální, která triumfovala po vítězstvích z r. 1866. a 1870. Ač zprvu byli liberály, po vítězstvích těchto stali se zpátečníky a nejhrolivějšími obránci bismarckovské politiky. Toto dílo jest i pro nás v mnohém ohledu zajímavým.

Vojtěch Kameš.

BULHARSKÁ.

Stojna postrumka, poema iz bulgarskij život, ot D. Konarevski. Sofia, cjená 30 st. — Tato knížka je jedna z prvotín nadaného mladšího básníka bulharského. Její obsah je následující: Stojna je mladá, hezká děvče, bez otce, které se cítí šťastným v malé své vesničce Stremě, kde žije s matkou, sestrou a jedním mladším bratrem, když tu mělnický vladyka ji uvidí a poněvadž se mu líbí, posílá dva hajduky, aby ji unesli. Hajdoci chytí Stojnu na pastvě a nesou ji do hor. Ale po cestě jeden z hajduků se do ní zamiluje a chce si ji nechat; z toho povstává hádka mezi hajduky a jeden z nich padá probodnut k zemi. Druhý hajduk vodí Stojnu po horách, až jedné noci se podaří jejímu ženichu Stojanovi, s nímž se zná ještě ze školy a jenž ji hledá už několik dní, ji najít a s ní utéci. Ale osud jim nepopřál, aby se radovali dlouho svému štěstí. Na útěku padají do rukou pomákům (poturčeným Bulharům), kteří zastřelí Stojana a Stojnu odvádí do své vesnice, kde ji drží celou zimu v haremu, ustavičně na ni naléhající, by se poturčila. Na jaře se podaří Stojně utéci do Záhoří, kde nalézá svého bratra, od něhož se dovídá, že matka a sestra umřely. Stojna na to hořem a touhou oslepne. Jak vidíte, jedna z těch episodek, jež jsou tak časté zde na Balkáně. Básník ji oděš nejkrásším rouchem — imitací národních veršů. Ačkoli báseň má i některé nedostatky, zvláště časté monology jsou jí zbytečným přívazkem, je přece velmi pěkné dílo a čte se s zájmem.

Zdravo i sila, organ na sajuza na bulgarskite gymnastičeski družestva »Junak«. — Asi před pěti roky začaly se zakládati v Bulharsku příčiněním několika Francouzů, do tamějších středních škol za učitele tělocviku povolány, tělocvičné jednoty, jež brzy se rozšířily po celé zemi. Před dvěma roky spojily se v župu, nazvanou »Junak«, jejíž vedení jest nyní u jednoty v Küstendilu. Ve svazku župy je celkem 24 jednot. Od začátku tohoto roku začíná župa vydávati zmíněný půlměsíčník jako svůj orgán. Z vyšších dosud čtyř čísel vidíme, že bulharský »Junak« miní dostihnouti cíle svého poněkud jinou cestou, než náš »Sokol«. Tak na příklad všechny tělocvičny byly při otevření vysvěceny, lonský sjezd zahájen církevní slavností, a z došlých zpráv o vedení župy pozorujeme, že všechny jednoty se podobných církevních slavností vždy účastňují. Takové činnosti můžeme směle provolati junácké: Zdravujte!

Ljetopisi. Dvusedmičen pregled za politika, literatura i nauka. Direktor: K. Veličkov. Sofia. — Jeden z nejlepších básníků bulharských, bývalý ministr osvěty Konstantin Veličkov, začal vydávati počátkem tohoto roku v Sofii uvedený časopis. Poněvadž Veličkov je zároveň vůdcem jedné z bulharských politických stran, tak zvaných »sajedinistů« (unionistů), bude sloužiti nový časopis, jak vidno z vyšších dosud čísel, hlavně cílům téže strany. Veličkov je velikým přítelem rakouských Slovanů, zvláště nás Čechů, a tuto svou přízeň osvědčuje nyní tím, že v časopise bedlivě sleduje všechny snahy naše, seznamuje pravidelně s nimi bulharské čtenářstvo.

Trjebva li da se zakrijat zemledjelčeskite učilišta? Mnenie ot N. Bačvarov, direktor pri Rusenskoto zemledjelčeskoto učilište. — Poněvadž nynější ministr orby Načovič vnesl v národní sněm předlohu, dle níž myslí zavřít dvě hospodářské střední školy ze tří stávajících, obrací se auctor, sám ředitel jedné z těchto škol, proti předloze, snaže se dokázati rozličnými dáty, z pokročilejších států vzatými, že Bulharsku v nynějších poměrech především je nutno řádné školství hospodářské. Brožurka, ačkoliv na rychlo napsaná, dělá čest auctoru za umění, s jakým pojednává o té otázce, a za lásku k věci, která z celého pojednání dýše; zároveň však dává též dobrý přehled národního hospodářství bulharského.

Medicinski naprjedak, mjecečno, naučno-medicinsko i profesionalno spisanie. — Bulharští lékaři dosud měli dva odborné časopisy: Medicinski sbornik, vydávaný zdravotním odborem ministerstva vnitra, a Medicinska sбирка, vycházející redakcí dra. Vitanova, obvodního lékaře ve Vidině. Poněvadž první časopis jest úřední a druhý zase populárně psaný, cítila se v kruzích lékařských už dávno potřeba časopisu, směrem přísně naučným vydávaného. Proto sebral se hlouček mladších sil a vyšel této potřebě lékařů vstříc, vydav zmíněný časopis. Poněvadž se redakce nejlepší zdejší síly účastňují, můžeme právem doufati, že splní naděje v ně skládané. — ř.

SRBSKÁ.

Ze srbské literatury. — Přehled beletristických časopisů v r. 1899. — V posledních letech vzniklo jak v království Srbském, tak i v okolních, Srby obývaných zemích slovanského Jihu mnoho zábavně poučných listů, z nichž některé při cenném vnitřním obsahu, ladné vnější úpravě a úhledných ilustracích došly nemalého rozšíření v srbském národě. K přednostem těchto často přispívá zvučné jméno redaktorovo, jenž oblíbeností svou dovede připoutati k vlastnímu listu osvědčené pracovníky. Z časopisů, které celkovou hodnotou vynikají nad prostřednost, uvádíme následující:

»Zvezda«, periodický časopis, vycházející v Bělehradě třikrát v týdnu redakci známého povídkáře srbského Janka Veselinoviče. Obsah listu jest pestrý a většinou vybraný, libující si s prospěchem v kratších beletristických prosaických pracích a drobných črtách, v nichž rázovitě líčen současný život srbského lidu. Veselinovič jako oblíbený povídkář kupí ve »Zvezdě« družinu mladých beletristů k nemalému prospěchu srbské literatury. Též překlady krásné prosy ze světových literatur zhusta zde nalézáme. Vedle původních básní původní ceny čteme v listě i dovedně upravené překlady vynikajících plodů cizokrajné poesie. Objektivní rozhledy po umění a současné literatuře, jakož i pravidelná »Pozorična kronika« (divadelní kronika) povznášejí »Zvezdu« na přední beletristický list srbský. V posledních sešitech minulého ročníku počala redakce v rubrice »Narodno blago« vděčnou činnost sběratelskou po svěžím a bohatém pažité národních písní, pověstí lidových, přísloví atd.

»Nova Iskra« jest ilustrovaný list, jenž vychází dvakrát měsíčně v Bělehradě. Má pěkná a časová vyobrazení, dobrý slovní obsah a ladnou vnější úpravu. Časopis řízen je mladým srbským básníkem Ristou J. Odavičem a přináší kromě původních prací též překlady z ostatních slovanských literatur. Zde bychom si nejen od »Nove Iskry«, ale vůbec od celé srbské belletrie přáli, aby tamní překladatelé, po chorvatském vzoru, více přilnuli ku českým pracím, z nichž mnohé dosáhly vzorné dokonalosti formou i obsahem. Kdo prohlídí delší čas srbské beletristické listy, podiví se, jak pořádku jest v nich krásná literatura česká zastoupena, což vrhá divné světlo na tu opěvanou »vzájemnost slovanskou«.

»Nova Iskra« po obrázkové stránce pěstuje vytrvale vlastenecký směr, neboť při volbě obrázků přihlíží její redakce pečlivě k domácí umělecké tvorbě. Z původních prací vážného rázu poutá v minulém ročníku obsírný životopis vynikajícího vlastence srbského Stojana Novakoviče z pera prof. Momčila Ivaniče a biografie srbského matematika a poety Josipa Boškoviče od prof. K. Stojanoviče. V drobných pracích prosaických vynikají někteří z mladších beletristů. Zde zvláště živým líčením zamlouvá se pěkný obrázek »A hleba?« od M. Domanoviče. Osudem lužických Srbů zabýval se N. Nestorovič studií »Iz lužicke Srbije«. Směr časopisu prozrazuje v celém minulém ročníku nemalou snahu po zdokonalení a po této stránce zasluhuje přízně všech přátel krásné literatury srbské.

»Brankovo kolo«, list věnovaný zábavě a poučení, vychází v Bělehradě vedením oblíbeného srbského spisovatele lidových povídek Pávy Markoviče Adamova. V prvních číslech minulého ročníku nalézáme poutavou historickou povídku z dob bojů na Kosově poli: »Knez Radoje od Orlova grada« z pera Čedy Mijatoviče. V řadě poučných článků vidíme v čís. 7. překlad L. Kubovy studie »Srpska i starogrčka muzika«. Pohnutou dobu 1874.—1878. se stanoviska ušlechtilého patriotismu líčí v seš. 10. a násl. delší povídka »Pred Kosovom« od Zar. P. Popoviče. »Brankovo kolo« došlo v poslední době značné obliby v srbském čtenářstvu a stalo se střediskem přednějších srbských beletristů. Obsah minulého ročníku vyniká opravdovou literární cenou a výběr článků svědčí o pečlivé snaze redakce.

»Bosanska vila« vychází v Sarajevu v týdenních sešitech již od roku 1885. a pojí ve svých sloupcích literární příspěvky srbských beletristů, hlavně z oblasti okupovaného území. Dobře redigovaný list tento, jenž zdoben jest textu odpovídajícími obrázky, zůstává po celou řadu let věren původnímu svému programu. »Bos. vila« pěstuje v minulých 15 ročnících s uznání hodnou důsledností vlastenecký duch mezi svým čtenářstvem výběrem původních básní a hlavně poučnými články, kde vynikají životopisy mužů a žen o srbskou vlast a národ zasloužilých. Sloh časopisu toho jest lehký, práce nejsou rozvláčné a vystihují náležitě účel, podati širším kruhům zábavnou a vlastenecky osvězující četbu. Též v minulém ročníku nalézáme mnoho cenných povídek a rázo

vitých beletristických črt ze života bosenského lidu, hojnou snůšku národních pověstí, pohádek, lidových písní, anekdot, různých zvyků a zajímavých národopisných zvláštností z kruhu pravoslavného lidu v Bosně a Hercegovině. Z drobných prací beletristických vynikla nad obyčejnost povídka »Nijesam kriva« od Miloše Cvetiče a z veršovaných plodů vzpomínáme básni nadaného Hercegovce Aleksy Santiče. Redaktorem a majetníkem listu jest Nikola T. Kašikovič, bývalý učitel srbské národní školy v Sarajevu.

»Zora«. Před čtyřmi roky skupila se na březích chladné Neretvy v malebném Mostaru, hlavním městě skalnaté Hercegoviny, družina mladých literárních pracovníků srbských, kteří založili si vlastní orgán a případně jej nazvali »Zora«. Z tohoto kroužku spisovatelské omladiny jmenujeme tři vynikající talenty: Dučiće, Čoroviče a Santiče, kteří ku cti skalné domoviny šíří i za hranicemi dobrou pověst krásného srbského písemnictví. Z těch prvních, Jovan Dučić, rodem Hercegovec z Trebinje, stal se redaktorem »Zory«, jejíž poslední ročník svým velecenným obsahem vzbuzuje u nás pravý obdiv. Práce zde otisknuté, ať veršem nebo prosou, prozrazují celkem nový směr, namnoze mladistvý kvas, ale vždy zdravé jádro s podkladem horoucího nadšení pro ušlechtilý cíl, směřující k obrození krásné literatury srbské. Výběrem a seřazením článků postihla redakce pravý význam měsíčníků po stránce obsahové a na prospěch odběratelů neotiskuje rozvleklých prací. Proto z povídek, vesměs kratších, však výrazného genu, nalézáme ve 13 sešitech 26 původních, a 12 přeložených prací, z nichž původní vynikají většinou působivým námětem často v bezvadném zpracování slohovém. V tomto oboru pozoruhodny jsou Čorovičova črta »Bogojavljenja noć«, Matošova fantastická povídka »Miš«, poeticky podaná akvarelka »U bašči« od redaktora a mnohé jiné, z pera mladých literátů vyšlé beletristické obrázky prosaické. Bohatý jest výběr původních básní, z nichž zvláště hloubkou myšlenek, krásnou formou a čistotou jazykovou zamlouvají se čtenáři Dučićovy verše »Z posledních písní Lejly«, k nimž druží se citovou vroucností překypující a vzletně psané práce Dragutina Jliče a Aleksy Santiče. Uznání zasluhuje hlavně ladnou pestrostí obsahu též řada cizojazyčných povídek v překladu srbském, v nichž se zálibou obrácen hlavní zřetel k vynikajícím ruským a francouzským spisovatelům. Při té příležitosti zaznamenáváme s povděkem též pěkné zpracování povídky »Mati« z českého od Gabriely Preisové. Z poučných článků vynikají převahou životopisy domácích i cizozemských zástupců vědy a umění, mezi nimiž je též volný překlad vroucně psaného článku o našem mistru Bedřichu Smetanovi. Pečlivě a s porozuměním psány jsou národopisné studie, pak úvahy o nových směrech v oboru umění a literatury. Sešit VI. věnován byl zcela oslavě básníka Zmaje Jovanoviče, a poslední číslo pro zvláštnost vyplněno drobnými pracemi srbských spisovatelek veršem i prosou, jichž rázovitě podobizny v miniatuře zdobí záhlaví článků. V každém sešitě »Zory« setkáváme se s pečlivě redigovanou rubrikou, věnovanou ocenění nových srbských knih, k níž přiléhá nestranně vedený přehled srbských a chorvatských časopisů. K tomu druží se stručná, rázovitě psaná, ale s vybraným přehledem podávaná kronika literatury slovanských národů a vynikajících cizozemských zjevů v oboru písemnosti, vědy a umění. Shrnujeme svůj nestranný soud o tomto listě v tom, že »Zora« za pečlivě a svědomitě redakce Jovana Dučiće dostihuje vytknutého cíle, vynikajíc cenným obsahem a ladnou vnější úpravou, v kterémž směru chválíme čistý a výrazný tisk. Pro tyto přednosti doporučujeme »Zoru« všem českým přátelům srbských literárních snah, které tak ušlechtilé rozvinují se mezi našimi pobratimy v daleké Hercegovině. Cena jest také přiměřena; dvanáct sešitů o pěti arších velkého lexikonového formátu je za 8 K ročně, pro studující pouze za 6 K.

Z ostatních listů, u nichž více méně převládá poučný neb odborný účel, připomínáme ještě:

»Prosvjetu«, časopis pro zájmy školní a církevní, vydávaný kníž. černo-horským odborem pro osvětu a církevní záležitosti na Cetinji. Kromě článků čistě církevního a školního směru obsahuje též zajímavé archaeologické, zeměpisné a přírodopisné studie, ethnografické články a zápisy, týkající se starých klášterů vévodství zetského a pod.

»Prosvetni Glasnik«, měsíčník král. srbského ministerstva pro osvětu a církevní záležitosti. Vedle úředních zpráv obsahuje každý svazek pečlivě redigovanou část z oboru vážné literatury, zvláště paedagogické, pak ocenění vynikajících spisů srbských i chorvatských. Pěkně a poučně jsou psány studie o cizozemských školních zjevech a novodobých výchovatelejších směrech. »Prosvetni Glasnik« vychází v Bělehradě a redaktorem jeho je J. Miodragovič.

»Ženski svet«, list věnovaný zájmům dobročinných spolků srbských žen, vychází jednou za měsíc v Novém Sadu. Časopis tento nastoupil počátkem r. 1899. první ročník a kromě zpráv o činnosti různých ženských družstev srbských přináší též slabší beletristické práce. Redaktorem listu jest Kuzman Milovanovič.

»Policijski Glasnik«. Jak jsem již v minulém ročníku »Vlasti« uvedl, libují si Srbové poslední dobou v kriminální belletrii, a tato náklonnost širších kruhů čtenářstva dala popud ku vzniku výše uvedeného periodického listu.

»Policijski Gl.« přináší v čele vážné rozpravy a studie právnické v oboru kriminalistiky, však větší oddíl obsahu věnován je zábavným příspěvkům, črtám, povídkám, humoreskám a pod. Z těch vyniká v min. ročníku zdařilá humoreska »Pop Sanda«, drobná sice, ale uměle založená práce, oplývající říznými vtipy a žertovnými epizodami z kruhu karbaníků. List vychází v Bělehradě jednou týdně v úhledných sešitech.

Učiteljski Prijatelj« vychází jednou týdně v Bělehradě redakcí Savy Šibaliče, jest listem obsahu sice pestrého, což svědčí o dobré snaze redakční, ale mnohé otisknuté práce jsou slabé, a to i po stránce odborné.

Z venkovských listů sluší uvést ještě časopis »Karadžić«, který vedením Tih. R. Gjorgjeviče, prof. paedagogia v Aleksinci, obral si za vědní úkol sbírat srbské národní obyčeje a přináší zajímavá a věrná líčení zvyků, lidových písní atd.

»Mladost« jest nový beletristický časopis srbský ještě bez určitého rázu, vycházející v Požarevci redakcí Gjury Petkoviče.

Jan Třeštík.

SLOVENSKÁ.

Jednota. Katolický slovenský kalendář na r. 1900. Redaktor: St. Furdek. Ročník V. Cleveland, Ohio. Cena 15 centů. — Slovanské národnosti, jež v nádeji lepšího chleba přesídlily do Ameriky, snaží se udržovati mezi sebou vzájemnost spisy nejen ze své staré vlasti objednávanými, ale i knihami, jež samy v Americe vydávají. Mezi tyto náleží každoročně kalendář, denní literární strava všech rodin slovenských za oceánem. Bohužel, že přes to osud bratří našich slovenských za mořem jest zpečetěn, neboť v druhé či třetí generaci národnostně utonou v nezdolném moři anglickém. Tím pak smutnější zjev jest, že ze Slovanů jest v Americe nejvíce odpadlíkův od víry, kteří za jidášské heslo svobody zrazují katolické zásady. Tak i autor článku »Naše školy« v tomto kalendáři praví: »O pár rokov najdete po Amerike anglických nezabohov pochodiacich z katolíckych slovenských rodičov!« S pohnutím běháme do ruky prvotiny jich slovenského písemnictví, pučícího daleko od Tater, v nichž přece jen obráží se jakási tesknost a touha po domovině dle poře kadla: »Co srdce poji, voda nerozdvoji.« Po páté těší se letos pobratimský lid slovenský v Americe se svým kalendářem »Jednotou«, jehož titulní list opatřen obrazem »víry«, dívky, stojící na zeměkouli s křížem v jedné ruce, v druhé pak třímající knihu s heslem »Za Boha a vlast« Vedle toho jest poprsí sv. Otce Lva XIII. s tiárou. Směr kalendáře určují mocné dvě pružiny lásky k sv. víře katolické a lásky k vlasti i rodnému jazyku. Shledáváme se tu s něžnými básněmi S. Furdeka »Morituri te salutant«, »Slovenským ženám«, jimž klade básník na srdce, by dítky své odkojily mlékem »víry«. Kulturní život lidu slovenského nakreslen v pojednáních »Prenasledovanie Slovákov«, jež ilustruje popěvek: »Tá snemová brána pekná malovaná, vychádza z nej rovnoprávnosť celá uplakaná.« Dále články: »Viac duchovného života«, »Literatúra a noviny«, »Národnosť«, »Zlé vychovávanie«, »Staraj sa o svoj dom«, hlavně »aby deti učily sa náboženstvu a slovensky čítať a písať doma«, »Naše školy« a »Pokrok v XIX. století«, jehož spisovatel vše doporučuje křesťanskou školu, nesou se směrem didaktickým pro poučení rodin i obcí. Vedle toho jest v kalendáři hojnosť povídek, z nichž dýše něžná zbožnosť a slovenská národní svéráznosť. Z ilustrací uvádíme hlavní obraz »Slovenského katolíckého kostela sv. Štěpána v Johnstown« a jeho duch. správce Jana Martvone, dále obraz s podobiznami katolických slovenských paní a dívek a katolické slovenské jednoty mužův. Úprava kalendáře jest velmi vkusná, tisk s inserty na velínovém papíře proveden v genu americké reklamy. Kéž slouží tento kalendář pro rok »svatý« 1900. našim slovenským exulantům v nové vlasti za oceánem k posilnění »v katolické víře a lásce k rodné řeči.«

Vlastimil Hálek.

CHORVATSKÁ.

O hrvatskim naseoblama u Moravskoj, Dóujoj Anstriji i Zapadnoj Ugurskoj. Narodopisne crtice. Napisao Ivan Milčetić. V Záhřebě tiskem akciové knihtiskárny 1899. Úhledná a obsahem zajímavá tato studie národopisná jest ovocem dvojí vycházky spisovatelovy na sousední Moravu, pak do severních krajin Dolních Rakous a v západní krajiny Uherska. Doprovozena jest pěti obrazy, které předvádějí národní, až dosud zachovalý kroj chorvatských usedlíků v oněch krajinách. Vroucí vzpomínku věnuje spisovatel své vycházce na Moravu r. 1895., kdy navštívil chorvatské osady, jako Frjelišdorf, Guttfeld a Novu Preravu, kde zvláště laskavým ciceronem byl mu tamní farář a dle doznání spisovatelova vroucí český vlastenec Vjekoslav Malec. Dovedným pérem popisuje dále Milčetić chorvatské osady po Dolních Rakousích: Hlohovec, Poštornju, Novu Hrvatsku, Ves a Lednice, načež v okolí Soproně v Uhrách putuje s upřímným nadšením po tamních vesnicích a samotách, kde shledává se s krajan, které osud tak daleko od vlasti zavál. Cestopisné črty tyto protkány jsou poučnými odstavci národopisného badání a mají po stránce srovnávacího slovanského národopisu a jazykozpytu nemalou cenu. Tu i onde vložena jádrná a rázovitá píseň této zaváté ratolesti chorvatské.

Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva. Redaktor D. Ivan Bojnić-Kninski. Tyto tři země slovanského Jihu, jež druží jedna řech, vydávají od počátku roku 1899. společný sborník historických výzkumů. Redakce »Vjesniku« jest v rukou povolaných, a proto lze nazvat výběr článků výborným, taktéž úprava jeho jest ve všech směrech typografických požadavků dokonale. Z různých studií sluší vzpomenouti pěkného článku universitního profesora a známého historika chorvatského Vjekoslava Klaiče: »Hrvatski bani za Arpadovića«, v níž pérem vlasteneckou hrdostí oduševnělým líčí hlavně dobu bána Belusa (1144.—1163.) a dósud zachovalými listinami dokazuje, že tento panovník pozvedl svoji banovinu jak v Římě, tak i v dalekém Cařihradě a Kyjevě na Rusi do nemalé vážnosti. — Jiná vážná práce ve »Vjesniku« jest ona prof. A. Magdić: »Regesta važnijih i znamenitijih isprava senjskih arhiva«, ovoce plodné činnosti Magdićovy, jenž v době své činnosti profesorské na sinjském gymnasiu od r. 1873.—1886. uspořádal bohatý archiv staroslavného města Sinje v Dalmacii. Regesta tato počínají již r. 1388. a tvoří díl většího historického spisu, který vyjde nákladem »jugoslavenke akademie« v Záhřebě. K pracím těm druží se rozprava Ferdy Tišiče »O Bartolu, knezu Modruškom« a drobnější články, které svou rázovitostí i velecenným obsahem ukazují k bohatému programu »Vjesnika« i k slibné jeho budoucnosti, která nastoupena byla v minulém roce prvním ročníkem.

»Rad« jugoslavenke akademije u Zagrebu za god. 1889., knjiga 138. i 139. Podzimkem roku minulého rozeslala jihoslovanská akademie záhřebská svým členům dvě knih známých svých rozprav, »Rad« zvaných, a to z tříd filologicko-historické a filosoficko-právnícké, kn. 138., pak z tříd matematicko-přírodovědecké, kn. 139. V první knize popisuje Emilij Laszowski, jenž se v poslední době osvědčil jako pilný historik, »starou chorvátskou županiji podhorskou« (comitatus Podgoria), která zřizena byla as v polovici XIV. století. Zajímavý jsou tu zápisy o povinnostech tehdejšího župana (faráfe), o jeho důchodech, pak o náboženských bratrstvech, která v obvodu jeho farnosti byla založena. Zvláštností lidového přízvuku zabývá se prof. Luka Zora v jazykozpytném článku »Paljetkovanje«. S mluvnickou důkladností na 28 oddílů rozdělena jest další práce dr. Augusta Musiče »o vztažných větách v chorvatském jazyku« a proložena je hojnými příklady z různých autorů. Poutavější jest již následující studie dr. Franjy Markoviće »Prilog estetičkoj nauci o baladi i romanci«, v níž podává spisovatel původ obou skladeb těchto v lidové poesii různých národů. Pátý a poslední článek v této knize pochází z pera dra. Milihoje Šrepela a pojednává o chorvatském humanistovi Šižgoričovi, který žil v XV. století a byl kanovníkem v Šibeniku. Byl dovedným a své doby známým latinským básníkem; veršovnické plody jeho vyšly r. 1477. v Benátkách. Nejstarší chorvatský básník Marko Marulić nazývá Šižgoriče svým učitelem na poli básnické činnosti. Zajímavý jest však ten úkaz u Šižgoriče, že velmi dobře znal chorvatské národní písně, lidová přísloví a pořekadla, o nichž s neobyčejným zanícením mluví ve svých latinských rozpravách a mnohé přeložil též na jazyk latinský. Šižgorič byl tudíž prvním folkloristou, který s pravým porozuměním vybíral poklady lidové poesie z nezkaleného zřídla. — Kniha 139.

»Rada« má sedm prací z oboru věd matematicko-přirodních, v nichž se kromě dvou matematických studií ostatní rozpravy většinou zabývají geologickými otázkami Chorvatska a sousední Bosny.

Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena. Vydávání záslužného a velecenného díla tohoto ujala se se jihoslovanská akademie v Záhřebě. Dle zpráv, v chorvatských časopisech otisknutých, šíří se obliba »Zborniku« každým novým svazkem. V bohatém obsahu posledního (čtvrtého) dílu nalézáme mezi cennými pracemi příspěvek našeho L. Kuby »O glazbenoj umjetnosti u Dalmaciji«, k němuž těsně přiléhá pojednání redaktora »Zbornika« dra. Radiće »Narodni izvor Lučićevoj Robinji«. Josip I. ovretić, jehož mistrná líčení národního života slavonského jsou v chorvatské belletrii známa, pokračuje ve svazku tomto poutavým popisem »O Otoku«, k němuž připojeny jsou zdařilé fotografické snímky. V rubrice »Manji prinosi« otisknuty jsou příspěvky z oblasti okupovaného území, a to: »Muhamedanska ženidba u Bosni« od Muhameda Fejzi bega Kulinoviće a »Vjerovanja iz Herceg-Bosne« z pera velepilného folkloristy Ivana Zovky, učitele obchodní školy v Sarajevě. V dalším rozbírá dr. Ivan Šišmanov estetický motiv lidové písně »O mrtvom bratu«, kteráž píseň shledána takofka shodnými rysy obsahovými i ethickými u všech národů balkánských. O oblibě »Zborniku« mezi inteligenci chorvatskou svědčí poznámka redakční na obálce posledního svazku, dle které přihlásilo se dosud 60 spolupracovníků ke sbírání a popisování národního života, jeho zvláštností a obyčejů mezi jižními Slovany.

Katarina Zrinska. Historická drama u pet činova. Napsal dr. A. Tresić-Pavičić. — Vlastenecká a rozumná kritika chorvatská právem žaluje do malé plodnosti svých dramatických spisovatelů, neboť celoroční bilance vykazuje vždy sotva jeden, nejvýše dva plody v oboru dramatické tvorby. V minulém roce vyslal na literární trh jeden z předních chorvatských básníků plod své svědomité činnosti a dle mnohých ohlasů žurnalistiky lze potvrditi, že »Kateřina Zrinska« rozšířila chvalnou pověst Tresićovu a vpletla novou haluz do vavřínového věnce jeho básnické oslavy v národě. Dr. Tresić-Pavičić slyne ve své vlasti jako výborný lyrik a poslední jeho dramatický plod dokazuje, že na nívách vlastenecké historie s porozuměním vybral si za námět své tragoedie účinnou epizodu, která zpracována byla již známým romanopiscem chorvatským, Eugenem Kumičićem, v krásné jeho povídce »Urota« (Spiknutí). Podkladem dramatické skladby této byly následující významné epizody v dějinách chorvatských. Po válce třicetileté a pak ve válce s Jiřím Rákoczym vyznamenali se po sobě dva bánové, nadaní a udatní bratři z hrabat Zrinských, Mikuláš a Petr. Nabyli evropské slávy hlavně v turecké válce za císaře Leopolda I. výpravami k Oseku, Pétkosteli, Kaniži atd. a obranou nově založeného Nového Zrinu, na stoku Mury a Drávy. Mír varšavský r. 1664. s malým výsledkem svým způsobil velikou nespokojenost v Uhrách i v Chorvatsku. Mikuláš Zrinský ještě téhož roku zahynul u svého hradu Čakovce v Mezimuří při lovu na kance. Petr Zrinský, manžel Kateřiny, rozené Frankopanové, tehdy bán chorvatský, vešel ve styky s nespokojenci uherskými, hlavně s palatýnem Vesselényim, Frant. Nadásdym a s mladým Fr. Rákoczym, svým zetěm. Hlavní pružinou tohoto spiknutí byly smělé plány ctižádostivé jeho manželky Kateřiny, která ve svých snech do budoucnosti viděla na hlavě svého muže stkvíti se korunu královskou a dceru svoji za Rákoczyho provdanou, na prestolu sedmihradských knížat. Důvěra v pomoc Francie, Polska, Benátek a Turecka vedla k zosnování velikého spiknutí uherských a chorvatských magnátův. Spiknutí vyzraženo žárlivostí hrabat Erdödy, načež císařská vojska vtrhla do Chorvatska a Zrinský sesazen r. 1670. s hodnosti bána. Petr Zrinský i se svým švakrem Františkem Frankopanem, jenž úzce byl zapleten do spiknutí, bez nejmenšího odporu odjeli do Vídně, zde však byli zatčeni a po delším procesu, dne 30. dubna 1671. jako velezrádci mečem popraveni ve Vídeňském Novém městě. Statky obou posud nejmocnějších rodin v zemi konfiskovány a přivtěleny k vojenskému území. — Z předchozího zjevně, že námětem Tresićovy tragoedie voleny momenty vynikající dramatickou účinností a v tomto pohnutlivém kaleidoskopu světových i rodinných momentů vine se obrátů plný život Kateřiny Zrinské, ženy svého času zbožňované, bohaté, krásné a v první polovici svého života tak šťastné v rodinném kruhu, že se jí snad v tu dobu nemohla rovnati žádná z panujících královen evropských. Však drsná ruka osudu otočila listem životní dráhy její, šťastná až dosud matka ztrácí své děti jedno po druhém, milovaného manžela a jediného bratra na popravišti a tráví poslední dny života svého v největší bídě hmotné a v strádání. Trpké jsou její výčitky svědomí ve dnech opuštěnosti, že ctižádostivými svými sny

po královské koruně podporovala spiknutí svého muže a uspíšila jeho nečestný skon. — Vnitřní stavba této dramatické skladby jest účinná. Již v prvním jednání, jako předzvěsti budoucích nezměrných bolů, trpí Kateřina ztrátou dcery Judity, ve druhém jednání nádhernou svatbou druhé dcery své Jeleny objevuje se na jevišti Kateřina jako šťastná matka a hrdá magnátka, však třetí jednání, kdy odveden syn do zajetí, a čtvrté, v němž rukou katovou ztrácí na popravišti muže a bratra, naplňují až do okraje pohár jejího životního utrpení. Páté jednání, v němž podán úpadek kdysi hrdé a mocné banice, jest dojemný a v lepých verších Tresicových vyznívá ušlechtilá křesťanská filosofie o Prozetelnosti Boží, k níž po mnohých reflexích utíká se ztýraný duch nešťastné Kateřiny. — Jako básnické dílo jest »Kateřina Zrinska« platným obohacením krásné literatury chorvatské a slouží autoru svému k plné cti. Jan Třeštlík.

ČESKA.

Obrana základů víry katolické. Od Ph. Dr. Eug. Kadeřávka. O. S. N. S approbaci k. a. konsistofe v Praze a představených řádových. V Praze 1899. Cyrillo-Meth. knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Cena sešitu 60 hal. — Na sklonku devatenáctého století objevila se nutnost, aby naší intelligenci byla dána do rukou tato apologetická práce slovního profesora Dr. Eug. Kadeřávka. Má jí poskytnouti příležitost, aby vědeckým okem vnikly do katolického náboženství, poznaly jeho pevné základy, a čerpaly odtud světlo víry pro sebe i pro jiné. Dle svého oznámení rozdělil p. autor spis na dvě části: filosofickou a dějepisnou, ku které připojil stať o víře. V části filosofické jedná o náboženství obecném, čerpaje důkazy z theologie filosofické, přírodní filosofie, psychologie, filosofické morálky, historie a zkušenosti. Dále jedná o nadpřirozeném zjevení Božím v obšírném rozboru, jsa při tom vždy bystrým apologetou. Část filosofická spočívá na filosofii aristotelicko-thomistické.

Theologická literatura česká jest tu obohacena novým dílem, jež má náboženské lhostejnosti i mravně-společenskému rozkladu doby naší přinést hojivý lék. Kéž najde tato kniha přístupu do knihoven veškeré české intelligence, kéž jest horlivě s pozorností čtena, aby přinesla hojného užitku! V. Hálek.

O Salutaris Hostia čili Mše svatá a kněz. 33 rozjímání na památku třicetiletého života Ježíše Krista na zemi. Sepsal František Zmeškal. — Ještě nikdy nepsali jsme s takovou radostí o žádné knize, jako o této. Žijeme my kněží v trudných dnech a smutných poměrech, a nemáme-li klesnouti a býti takovými, jako ostatní svět, jest nutno, abychom stále snažili se býti tak ideálními, jako snad hned po ordinaci — a k životu těch ideálů po přednosti slouží důstojné přinášení oběti nejsvětější, a má-li toto býti důstojným a pro nás prospěšným, jest potřebí náležitě na mši sv. se připravit a po této hodně Pánu Bohu poděkovati. V knize, svrchu uvedené, máme výbornou k tomu pomůcku, vždyť každé rozjímání rozděleno ve dvě, v přípravu a důkličnění. V těch 33 rozjímáních se nám líčí, čím jest pro nás Kristus ve Svátosti nejsvětější, líčeny jsou jeho ctnosti, způsobem mnohdy velice dojemným. Před každým oddílem jsou uvedeny případné citáty ze sv. Otců; těmi pak a citáty Písma sv. protkáno hojně každé rozjímání. Říká se: »Quotidiana vilescunt«, než, kdo užije této knížky, jistě o jeho mši sv. nebudou platiti výše uvedená slova. Nemůžeme ani spisek, jehož cena je 2 K, s dostatek doporučiti; hodí se za dárek hlavně neomystům. P. Zmeškal zavázal si za tuto knížku všechny pravé kněze k neskonalým díkům. Václ. Pokorný.

Z poesie »mladých«. Jan Opolský: Svět smutných. Nákladem J. Pelcla, 1899. V. Houdek: Vykvetly bliny. Nákladem J. Pelcla, 1899. Jaroslav Hendrych: (Z. Harden) Mně stůně mládí... Nákladem E. Weinfurtra. — Největším neštěstím národa jest, vychová-li sobě »mladé starce«, říkával nám výtečný jeden profesor češtiny (Fr. Bílý). Tot jsou jistí jeho hrobaři. A hle, nyní žijeme, abych tak řekl, ve znamení »mladých starců«, kteří chtějí fidity veškeren veřejný život. Chtějí hrati prim v politice, literatuře, náboženství a ve všem. Nade vším stahují k pohrdlivému úsměšku své rty, vše odsuzují, vše jest jim překonaným stanoviskem a nic jim není svato. Nejhdě je na tom poesie. Šat její ideální krásy a poctivosti nadobro jest zdrásán a zohaven, a místo vznešené bohyně šklebí se na nás vyžilá huriska. A jestliže poutník v labyrintě světa zbloudiv mezi počty, nafíká sobě »na freje a všelikou

bujnost, což mu všecku tu věc jaksi zošklivilo,« (kapit. X.) — pláče dnes Músa krvavé slzy, že do vášných její sadů vloupali se mnozí s nečistýma rukama a pfevráceným srdcem. Opravdivosti těchto slov pfevsvědčily nás znova nové tyto básnické sbírky.

Jan O polský smýšlí ještě s poesíí nejpoctivěji, ačkoliv poesie jeho podobá se zpustlé zahradě, v níž nepučl ani jeden bílý květ naděje, ale kde vedle vyvrácených stromů hníjí otravné květy dusivé vůně. Jeho duše jest »zámkem, s něhož vlají temné flóry, po síních jeho chodí paní, jež smutky má, jimž nikdo nerozumí (str. 67). Těžké mraky nepochopitelného pessimismu tlumí každý veselý úsměv jeho duše a »na rty sedne mu nějaká trudná píseň bezejmenná« (str. 32). Básníku schází asi štít víry, o nějž se každý pessimismus rozráží. Kazimierz Bartoszewicz krásně praví: »v léčení pessimismu víra náboženská jest prostředkem, jemuž co do účinku a síly marné rovného bys hledal, neboť víra podává nám potřebné vysvětlení, proč žijeme, proč trpíme, a ukazuje nám konečný náš cíl.« (Lit. listy str. 247. 1896.) Až tímto štítem se obrní, stiskneme mu věrně ruku. Nadání má rozhodné, čemuž nasvědčují básně: Prastaré lesy, Vzácná chvíle, Hadí král, jejíž konec:

Je doba studená a pochovala víru
a tobě nad slují lká stále, denně
pohanská píseň doubravy a náfek výrů. (Str. 20)

Obsah celé sbírky jakoby vdechnut byl v podepřenou smutnou hlavu, hledící do tmavých dálek, jež zdobí i obálku knihy.

Vladimír Houdek není duší prostou básnického vnímání, ale je zároveň duší nezdravou, za smyslnosti se honící, duší plnou cynismu, jež s drzým úsměvem chváli se tím, o čem slušný člověk nerad myslí, tím méně mluví. Nejvíce čísel je čistě »bordelových«, odpuzujících a kalem až páchnoucích. Tak na př. L'enfant perdu (str. 7.), Půlnoční (13.), Rudý blesk (16.), Pod tíhou vůní (33.) atd. Žena není mu ničím jiným než »plodnou samicí«, stvořenou k ukojení vášně. Hnusem a odporem naplní člověka i silnějších nervů báseň na str. 59. Podobných básní schopen jest každý kriminálník. — Pohled na vlnící se žito budí v něm vzpomínky na spáchané v něm hříchy; věru ideální to duše. (67.) Vedle těchto smyslností číší z knihy opovážlivá drzost, s jakou mluví o věcech jiným lidem, třeba ne »básníkům« — svatých. Báseň: O největším zrádci (Jidášovi) zůstane vždy odstrašujícím příkladem, kam až sahají může lidská drzost, ale zároveň i pitomost. Bez Jidáše byl by prý Kristus »v nudě, s trpkým žalem večerel ještě tisíckrát.« A za to, že jej zradil:

»snad v nebi žije vesele,
snad nejjemnější andělé
vous hladí jemu ryšavý.« (34.)

V básni: Pohádka o loučení duší (str. 68.) činí z Krista pravého lotra, přirovnává ho k padouchům, kteří se chechtali kříží a při své smrti líc jeho bratrsky líbají. Z básně této mluví k nám silně Machar, jehož i v jiných číslech básní důkladně kopíruje. O poesii opravdové není tu ani řeči a že historie literatury s takovými výpotky chorých mozků lehko sčítuje — je pochopitelné. Červivé a shnilé ovoce padá na zem.

Jaroslavovi Hendrychovi stůně mládí a proto i ty jeho verše jsou chorobné, byť i p. V. Mrštík (který se tu na nás ve své předmluvě udivené kouká a sám se diví, jak k tomu přišel psáti k básním předmluvy), byl písními těmito dříve získán. Básník neví sám, co chce, hned slibuje, že chce býti čistým, hned chce slavit orgie lásky a »vhroužit se v bílé tělo« své Ninon, kterou nazývá bílou, která však ve skutečnosti má asi hodně »černý kostým« na své duši. Báseň na str. 40. připomíná silně německou jednu píseň. Polovice těchto veršů mohla klidně zůstat ve psacím stolku básníkově a tu druhou, čistě opsanou polovici, mohl dáti na památku své »Ninon«, nebo p. V. Mrštíkovi. Na konec ptáme se s básníkem: Oh, — proč to vše jen, proč? (35) Proto, aby na konec celé sbírky mohl fici »smutné Miserere« (str. 36.) Je k tomu potřebí většího sebezapření, aby člověk přečetl takovou knihu od začátku do konce a nudou nezíval.

R. S t u p a v s k ý.

Židé v zemích českých. Sestavil Dr. Václav Řezníček. Modré knihovny čís. 51. — Polenská vražda upoutala pozornost všech vrstev našeho lidu k židovstvu. Proto použil této okolnosti Dr. Václ. Řezníček, aby vylíčil historii židovstva v zemích koruny české. Dokládá, že nic nepřidal, že čerpal ze společných pramenů, z Palackého, Tomka, Čelakovského i jiných. Zmíniv se žer-

tovně, že již, jak prý pomník na starém židovském hřbitově ukazuje, pramáti židů, Sara Katz, 100 let před příchodem Čechů zemřela, líčí, že již za Markománů židé u nás obchodovali. Již za prvních českých knížat, (z nichž nejvíce jim přál Vratislav) usadili se v Čechách, a již tu lid křesťanský pro různé neplechy (loupeže kostelů, otrava studní, vraždy katolických kněží) proti židům se bouřil. Protektorem židů byl Přemysl Otakar II., jenž t. zv. zákonem židovským upravil prospěšně židům soudnictví a výkony náboženské, zakázal vinění z rituální vraždy, leda by to dosvědčeno bylo 3 křesťany i židy. Král Jan Lucemburský hledal u židů (zlaté komory) často útočiště v peněžní tísni. Za Karla IV. vlivem arcibiskupa Arnošta z Pardubic a později za Václava IV. Jana z Jenštejna přiosťena nařízení o krojích, styk křesťanů se židy dle zásad katolické morálky byl zakázán. Za Václava IV. bylo veliké pronásledování židů pro zneuctění kněze, jdoucího k nemocnému. Z pozdějších panovníků Ladislav Pohrobek byl jim nakloněn; zakázal je obviňovati z rituální vraždy. Za Jagelovců přála jim šlechta (za peníze) a bouřil se lid. S tímto posledním úkazem ve všech věcích se setkáváme. Za prvních Habsburků nevedlo se jim valně, lépe po bitvě bělohorské, kdy u samé dvorské kanceláře měli ochránce. Vlivem jejich měšců byly jim povolovány různé výsady a svobody. (V r. 1694. zabit známý Šimon Abeles židem Kurzhandlem; celá věc je tu obsírně vyličená.) Nepřítelkyní židů byla Marie Terezie, která nařídila, aby židé opustili Prahu, i ostatní země české měli opustiti; lépe bylo za Josefa II., který jim povolil mnoho výhod a práv u věcech náboženství a vzdělání. V 19. století vzkvetla moc židovstva ještě více; zde vyličuje t. zv. tiskářské hnutí r. 1844., bouře dělnictva proti židovským tiskářům. I rok 1848. nebyl pro židy bez nepříjemných následků. Dílko, v každé příčině důkladné, zasluhuje rozšíření ve všech vrstvách našeho lidu.

Václav Pokorný.

Horská srdce. Povídka od J. V. z Finberka. Ludmila. Roč. II. Sv. 3. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna v Praze 1900. Red. J. Pauly. — Je to prostá, však srdečná povídka. Látka vzata z venkovského ovzduší našich vesnic v horách. Výměnkářský osud a vnucovaný rodiči synu ze živnosti sňatek pro peníze, ač miluje chudou dívku, jsou hlavními motivy této kresby, podané lehkým a lahodným slohem. Doporučujeme »Ludmilu« katolické veřejnosti co nejvíce, aby zvláště do všech knihoven zjedнала si přístup, a všude tam, kde posud není, neb jest pro ni »vysvědčením nejlepším, že takřka rázem vepsala se v lásku českého lidu«.

Vlastimil Hálek.

Světlozor, ročník XXXIII. r. 1899. — »Vzpouza«, román Vikové-Kunětické, je pln sobeckých a protikřesťanských názorů, zvláště o společnosti rodinné. Ná-zory tyto hlásá v románě Meliš. »Meliš ujišťoval Milču (str. 181.), že pojem rodiny jest právě tak tradiční a přejatý jako kterýkoliv zákon světský, jemuž byla dána sankce svaté povinnosti. U něho rodina byla skutečně jen pojmem a ničím víc. Nebylo v ní ani zdaleka tak silné idee, jako na př. v náboženství, které nutně stává se otázkou i člověka nejvyšší inteligentního, poněvadž nedo-vede sám sebe a své určení nikdy definovati bez pomůcek nějaké vírouky, nebo bez jistého pietního blouznění.« Také názory o rodině odporují nejen katolické víře, nýbrž i zdravému a přirozenému řádu. — »Dítě patří sobě samému, a celá společnost lidská má chrániti volnost jeho vývoje. Má vyrůst ve velikých ústavech pod dohledem lidí lhostejných.« (Str. 182.) Tomuto požadavku přiči se již cit rodičů, děti milujících. »V sobě sám musil nositi Boha a jím státi se svým vykupitelem. V duši měl myšlenku božství, ale ta byla zanesena blátem mnoha věků.« (Str. 182.) Jak rozumí spisovatelka první větě? »Rodina je hlouček zákonem spoutaných lidí, skupený kolem sudu s potravinami.« (Str. 199.) Tato definice se spisovatelce nepodařila! »Matka jest obět přírody, kterou lidstvo uvolilo se vysávat ve jménu Božím.« (Str. 218.) Slova téměř rouhavá. »V morálním smyslu nemusí býti matek. Mateřství může končiti životem nového člo-věka« (Str. 218.) Zdaliž by tím neklesl člověk i pod zvíře? »Ne, matky nemusí být. Mateřství ano, matky ne. Mateřství je pouze symbolem. Není to nic trva-lého a závazného« (Str. 218. a 219.) — »Není otcův a není matek. I to jsou již zastaralé systémy pochybených útvarů společnosti. Ale láska jest, poněvadž láska jest souzvuk. Souzvuk jedinství muže a ženy, bez něhož by jedinství vůbec bylo chimérou.« (Str. 219.) To píše dáma! »Ale kde je Bůh, Émane? — Na tuto otázku Meliš neodpovídal. Nechtěl býti menší než ten, který je jst vo fil. Ceníl se přilížit vysoko, aby se byl pokládal za majetek kohokoliv. Kde byl Bůh! Což musil být Bůh tvůrce?« (Str. 306.) — Pýcha to až dábelská.

»Meliš vzal hrubý materiál z lidské hlíny a stvořil zázračné dílo nejvyššího umění, umění vykoupení a božství. Stvořil ženu jako kdysi Bůh starých legend . . . Melišovi zalíbila se tato pohádka s pozadím ráje . . . A tak počal žít na těch místech, z kterých vzešla legenda starého zákona, jež potácivě dostala se do evangelií a nabubřela vodnatelností v dusném vězení mravouky, pod důtkami deseti přikázání, vadnouc poslední svou krásou u zpovědnice.« (Str. 402.) Podlé. »Lidé dosud žili povinnostmi, sebezapřením, náboženstvím, lži.« (Str. 470.) Lež — pěkné to sousedství náboženství! »Nic není přikázáno, co sama necítíš. Není povinnosti, ani zákonů křesťanství. Jsí ty sama, ty o své vůli, ty žijící bytost, na kterou nesmí sáhnouti jediný z těch pochopů, které vysílá lidstvo i náboženství, aby ji spoutali ve prospěch nejnepfirozenějšího otroctví.« (Str. 495.) Krásná to mravouka! »V té chvíli nebude ženy ani muže, ale bude jedinství dvojího pohlaví, které bude vzdechem nekonečných slastí. Nalezneme ráj starých legend, očištění bludnou cestou, kterou prarodiče nastoupili prvním těhotenstvím ženy.« (Str. 495.) Uboží! »Tys paní, tys volnost, tys právo, tys náboženství, tys zákon.« (Str. 495.) Autonomní člověk! »Vidím starce, který stvořil muži ženu, aby ho doplnil. Kdo vymyslel tento prvopočátek lidského života, procítil v sobě nejvyšší blaženost a božské štěstí člověka. Snad to nebyl Bůh, ale byl to největší duch všech věků.« (Str. 522.) — Na těchto ukázkách z románu Vikové-Kunětické ustáváme. O názorech těch psala též »Obrana« r. 1899. str. 72. O Vikové Kunětické a jejím řešení otázky ženské dočteš se šířeji v kritice R. Pánka: Silhouetty mužů v »Obraně« 1899. str. 160. d., jemuž za pravdu dáváme. Mistrná báseň Vrchlického: »Veritas omnia vincit« (str. 54.) zdá se pravdu přikládáti českým kacífům, jdoucím pfeš Norimberk na sněm Basilejský. Ovšem, jest to nyní v módě. Kněz u Quisa (Z rozvátých listů románů str. 147.) má listivé oko . . . vypasené tělo. Od Quisa jsme toho neočekávali. Tímto ročníkem přestal Světozor samostatně vycházeti. Od Nového roku spojil se se »Zlatou Prahou«. Kéž jest to na prospěch praveho umění slovesného i výtvarného!

Jan Nep. Jos. Holý.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

J. K. Huysmans. Již v červenci r. 1892. psalo se, že autor románu »Là-Bas« rozhodl se opustiti svět a státi se Trappistou. Co na tom bylo pravdy? Huysmansovi, zemdlenému pochybnostmi a toužícím »zblíiti« duši svou, poradil přítel klášter La Trappe de Notre-Dame d' Igny, blíže Fismes. Romanopisec odešel tam, jak sám praví, »jako spráskaný pes«, konal tam duchovní cvičení, vyzpovídal se a přistoupil ke stolu Páně. Obrácení jeho bylo úplné. A toto své obrácení vlastně vylíčil po svém návratu do Paříže v novém díle svém »En rouxe«, jemuž však kritika katolická právem činila jisté výtky. Přece však uznávalo se, že »v této zvláštní knize, hluboké, dojmavé, jest historie duše, která nenávidí zlo, vítězí nad ním a vystupuje k pravému světlu.« (Etudes relig. 31. avůt 1895.) — Nyní opět přináší listy francouzské zprávu, že vstoupí Huysmans do kláštera v Ligugé, ode dne 19. března bude oblečen v roucho sv. Benedikta. A vskutku zdá se, že Huysmans již dávno pomýšlel na klášter. V »Cathédrale« dovedl svého Durtala až ku bráně kláštera. Mohlo se předvidati, že tento Durtal překročí jednou i jeho práh, ač zase mohlo se mysliti, že nebude autor se svým hrdinou stotožňovati se až do konce. Huysmans stane se jenom oblatem benediktinským, tak že bude mu možno žít i ve světě mimo klášter. Již několik měsíců žije v Ligugé, v domě, jež si poblíže kláštera vystavěti dal; vede vlastně již život řeholníka, recituje brevíř a každodenně přítomen jest řádovým službám Božím ve slavném opatství. Dne 19. března, jak sám praví, vstoupí »na první stupeň nebeského žebříku«. Kdož by byl řekl, že spisovatel naturalista, ano jeden z nejhorlivějších zastanců tohoto směru, stane se nejen věřícím, upřímným křesťanem, ale i apologetou víry. Také Huysmans bude mít svou trilogii, však zcela rozdílnou od trilogie Zolovy (Lourdes, Řím, Paříž). Jeho dílo »En rouxe« obsahuje křesťanskou mystiku, »Cathédrale« symboliku, a dílo, jež hodlá vydati pod názvem »Oblat«, má obsahovati katolickou liturgii. — Jak krásný jest ten návrat šlechtetných duchů ku křesťanství! Na výšinách svítá!

V. Kameš.

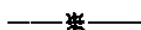
Pomůže nám altruismus? »Česká Revue« v č. 4. přinesla studii B. Raymana: »Vědy přírodní a technické na sklonku století.« Učený autor kreslí nám rázovitými rysy stkvělý obraz pokroku věd přírodních a technických za posledních sto let. Končí pak slovy: »Jen altruismus k bližnímu, povýšen za princip společenský, pomůže nám před zadušením v bohatství vymožeností moderních; a kdo jest můj bližní? Každá dýchající bytost, praví Buddha.« Bohužel, že mnohým našim učencům více se líbí altruismus než účinná láska k bližnímu, jak ji téměř dvě tisíciletí hlásá náboženství katolické. Ty obrovské ústavy křesťanské charity, jimiž vykazati se může církev katolická v každém století, jsou nejlepším důkazem účinné lásky k bližnímu. Slova božského Učitele: Milovati budeš svého bližního jako sebe samého, provedla divy lásky k bližnímu, neboť přikázání toto dal Bůh. Nesčetné jsou příklady, kdy křesťanští »altruisté«, následující svého Mistra, sebe, svou svobodu i životy obětovali za bližní své. Vždyť povstaly v církvi i řády (de Mercede Red. captiv. Trinitáři), jichž členové zavazovali se nejen vykupovati otroky ze zajetí, ale v čas potřeby i sami za ně v otroctví se dáti. Takového altruismu sotva jsou schopni hlasatelé nezávislé etiky: von Aegidy, Jodl, Masafík a j. Jejich altruismus vede nanejvýš k obětování se za zločinného žida, aby urván byl ramenu trestající spravedlnosti. Nám nepomůže altruismus, ale pomůže nám účinná láska křesťanská k bližnímu a křesťanská spravedlnost. Kdyby všude vládla křesťanská spravedlnost, nedusili by se nevědomití vyříduduchové »v bohatství moderních vymožeností« a křesťanská láska k bližnímu vyrovnala by sociální protivy dokonale. — Za onoho času »jeden v zákoně učený« ptal se Pána Ježíše: A kdo jest můj bližní? A náš český učenec, jemuž snad neznámo, co čteme u sv. Lukáše v 10. kap., ptá se zrovna tak — Buddhy! A uznává-li za správnou odpověď Buddhovu, tuť také uznati musí, že šlechtěně jednal onen, asi před 2 roky ve východních Čechách zemřelý velkostatkář, který závěti ustanovil, aby se vyplácelo denně 5 zlatých na výživu jeho dvou — psů! — Snad se jednalo p. autorovi jen o efektní zakončení feči, která měla býti přednesena ve slavnostním zasedání České Akademie. Jako altruismus nenahradí nikdy křesťanskou lásku k bližnímu, tak také novomodní pohanský buddhismus nenahradí křesťanského náboženství.
Liga † 3.

»Čas« v č. 20. vedle jiných zpráv »o černé internacionále«, »klerikálních duších v celé své nahotě«, »odvislosti učitelstva varhanictvím, pro něž se nemůže rozvinouti«, uvádí nově vyšlý díl »Studijních nadání« v době 1861.—68. A tu hned se pozastavuje nad tím, že mezi 72 zakladateli jest pouze 18 kněží. Tak málo z nich že pamatovalo na českého studenta. Jakkoli i tato číselice jest dosti velká proti zakladatelům z druhých stavů, upozorňujeme »Čas«, aby si spočetl v celém díle kněží, kteří zakládali stipendia, věnovavše k tomu obnos 1,120 000 zl. Tu by našel zajisté, že proti druhým stavům duchovenstvo na prvním místě stojí ve příčině zakládání stipendií, a tedy podpoře vzdělání a studii chudých žáků vůbec. »Čas« by tu shledal, že kněžstvo nezatemňovalo, ale osvětlovalo již tenkrát, kdy »Čas« nebyl ještě ani na světě. Vždyť i jeho spolupracovník, Dr. Masafík, užíval ve studiích podpory kněze. »Čas« se horší nad tím, že jistý fundátor žádal od stipendistů, aby se modlili růženec. Inu ovšem, něco za něco má právo každý žádati. »Čas« by se jistě spokojil, kdyby mu byl onen zakladatel uložil, aby odbíral a četl »Čas« a podpisoval petice studentské na opravu pochroumané reputace Dr. Masafíka. L † 10.

Betanie. Časopis věnovaný »k probouzení a pěstování duchovního života«, vlastně orgán svobodné reform. evang. církve v Čechách, zahájil letošního roku silnou agitaci ke svému rozšíření i mezi katolíky. Isa pln »lásky evangelické«, neopomíjí (č. 4. a 5.) v drobných zprávách svých šlehnouti katolíky, kde jen může. Hlásá tolerantnost a sama rozněcuje boj. Ukazuje na »podezřelé přátelství biskupů s národem českým« a přirovnávajíc je k liškám, volá »národe, pozor! Sama jsouc »vlasteneckou«, béře peníze od spolku Gustava Adolfa. O Německo se bojí, že prý tam je »klerikalismus« na pochodu. Ve Francii prý zase Assumptionisté dělali »vysokou politiku« a proto se popálili. Dále má z toho sarijskou radost, že 300 mnichů musilo z Filipín s hanbou se vrátiti do Španělska. Plná pokrytecké nábožnosti volá: »Ó, by Duch svatý zavál na kněžstvo v celém národě! Hubičkuje se s »Časem«, jím milým židovským časopisem, a dokládá, že »moderní křesťanství má za překonané stanovisko.« A to všechno činí »k pěstování duchovního života«, majíc na titulním listě heslo: »Slovo Kristovo přebývejž ve vás bohatě.« (Kol. 3, 16.) Nemí-liž to ironie! L † 4.

»Nový Kult« stane se týdenníkem zcela neodvislým »od každé strany, od každé frakce, od každé koterie a od každého pivovaru, od židů i od křesťanů«, složí-li aspoň 50 subskribentů obnos 40 K. Tak oznamuje St. K. Neuman, autor veršů »Satanova sláva mezi námi« a její redaktor. Týdenník bude prý politickým, sociálním a uměleckým a bude šířiti volné idee. Bude prý potírat s celou energií a bezohledností agitaci klerikální. Vyjde nejpozději v březnu. Jak viděti, má »Nový Kult« na začátku hned dost bombastu, aby rozmnožoval »satanovu slávu« v českém čtenářstvu. Dobře jest, že dnes v Čechách jest už tolik humbugu a mnohomluvení v rozličných bezcenných listcích, že rozumný člověk na to nic nedá. Proti novému kultu satana zvítězí jistě starý kult Kristův.

I ty Brute! I starý konservativní »Český Jih«, v Táboře vycházející a duchovenstvem tamní krajiny podporovaný, otevřel svůj sloupec v čísle z 21. února tendenčnímu článku »Náboženská snášlivost na konci osvěceného století«, ve kterém vytýká duchovní správě Vodňanské, že evangelickému dítěti vykazala hrob na tamním hřbitově mimo řady hrobů katolických. Kdybychom četli tuto zprávu v liberálním tamějším »Táboře«, nedivili bychom se, ale nad »Č. Jihem« se tak mnohý pozastavil. Snad k tomuto obratu ve směru listu působilo zřízení nové evangelické obce v Táboře a instalace nového prvopastora, která vykonána s plnou slávou a účastenstvím tak mnohých katolíků. Pohřichu, že obrácené vidíme při instalacích katolických farářů úplnou abstinenci evangelíků. Vždyť i rabín tábořský se zdvořile omluvil. Snad budou nyní evangelci na Tábořsku více odbíratí »Č. Jih«, než tak činili až dosud katolíci. L. † 4.

Paběrky z novin a z veřejného života.

Sv. Otec Lev XIII. slavil 2. března t. r. své 90leté narozeniny. Oči celého světa obracely se v tyto dny k památnému Římu, k ctihodnému kmetu a blahopřání i modlitby vyznívaly odevšad, kde přebývají synové a dcery katolické církve. — Na počest narozenin sv. Otce slouženo bylo v Římě v chrámě sv. Petra Te Deum. Basilika byla stkvěle osvětlena. Přítomno bylo na 60.000 osob. Na ulicích hemžily se davy lidu. — Z rakouských zemí — pokud jsme se dočetli — zaslali blahopřání: císař pán, ministr zahr. hr. Goluchowski, předseda ministerstva Dr. Koerber a ostatní ministři; z říšské rady vídeňské: klub polský, jihoslovanský a konservativních velkostatkářů — Obecní rada ve Lvově jednohlasně a s živým souhlasem schválila návrh starosty, vysloviti papeži blahopřání. Sv. Otci blahopřál také císař německý. — Dr. Lueger, purkmistr vídeňský, přednesl blahopřání ve vídeňské nunciatuře. — Kardinál-vikář Dominik Jakobini ustanovil papeže universalním dědicem své pozůstalosti, která obnáší 200.000 lir a několik vinohradů. — Čínská císařovna vyslovila sv. Otci svoji úctu a dík za to, že katolíci v Číně jsou věrnými a pokoje milovnými občany. Lev XIII. navzájem poslal císařovně drahocennou vázu, jejíž malba představuje vítězství Konstantina I. nad soupeřem Maxentiem u řeky Milouis.

Blahopřání družstva Vlast sv. Otci. Dle usnesení výboru zaslal Dr. Rud. Horský dne 28. února do Říma tento telegram: »Sua Eminenza Cardinale Rampolla Roma. Duo milia membra literariae »Societatis Vlast« benedicentes Domino, qui in »Lumine de coelo« talem ac tantum fidelibus Christianis summum dedit Pontificem, Dominum et Deum nostrum humilime deprecamur, ut beatissimo Patri nostro Leoni, nonagenario jubilanti, annos Petri et multum supra videre concedat, Eumque sospitem sacrae Ecclesiae Suae conservare dignetur. Ad pedes Sanctissimi Patris provoluti, immo ex corde petimus Apostolicam Ejus benedictionem. In osculo Sacrae purpurae Eminentiae Vestrae emorimur. Pragae Bohemorum. Doctor Rudolphus Horský, praeses »Societatis Vlast«. Pragae Nro. 370.-II. Česky: »Dva tisíce členů družstva »Vlast« dobrořečící Hospodinu, který ve »Světě s nebes« tak vznešeného věřicím křestanům dal Velekněze, v nejhlubší pokoře Boha prosíme, aby Svatému Otci našemu, devadesáté narozeniny své slavícím, dožiti se dal let Petrových i přežiti je, a svaté církvi své Jej ve zdraví a síle zachoval. Klečíc u nohou Svatého Otce ze srdce prosíme za apoštolské Jeho požehnání. Vaši Eminenci vzdáváme svůj hold. — V sobotu večer, dne 4. března t. r., obdrželo družstvo telegraficky tuto odpověď: Doctori Rudolpho Horský, praesidi societatis »Vlast«, Praga 570. (Boheme):

»De patefactis amantissimis votis fervidisque fuis precibus gratias Summus Pontifex vobis agit atque omnibus benedicit.« Cardinalis Rampolla. Česky: Dru Rudolfu Horskému, předsedovi družstva »Vlast«, Praha č. 570. (Čechy): »Svatý Otec děkuje Vám za projevené srdečné blahopřání a za pronesené k Bohu vroucí prosby a všem žehná.« Kardinál Rampolla.

Nový obraz sv. Otce Lva XIII. Není na světě katolika, jemuž by nebyla již známa oduševnělá, dobrotivá tvář velkého papeže sv. Otce Lva XIII. Než nelze fici, že by všechny podobizny byly zdařilé, byť i od znamenitých malířů pocházely. Jedním z nejznamenitějších obrazů sv. Otce jest obraz, malovaný velenadáným umělcem fímským, už zemřelým Ugolinim. Jest to poslední obraz jeho, v němž zvěčniti chtěl nejen věrný obraz sv. Otce, ale i umění svoje. Na obraze Ugolinové spatřujeme celou postavu sv. Otce, sedícího na lenošce. Postava sv. Otce oděna jest bílou sutanou, přes ramena přehozen jest purpurový plášť. Pravá ruka prstenem ozdobená spočívá na psacím stolku na znamení literární činnosti sv. Otce, levá ruka opírá se o lenošku. Od temného pozadí překvapujícím způsobem odráží se milá tvář sv. Otce, jeho hluboké, důmyslné oči jakoby živé září, jakoby pronikaly pozorovatele. Obraz Ugolinův daroval sv. Otec poslanci na říšském sněmu německém Dru. Hillovi pro hospic Lvův v Berlíně. Dr. Hille dal zhotoviti uměleckou photochromatickou reprodukci, jež sama o sobě jest dílem uměleckým a originál Ugolinův dobře vystihuje. Obraz jest 60 cm. vysoký a 45 cm. široký. Doporučuje se všem katolickým spolkům a domům. Stojí 26 K s obalem i poštovným. Objednati ho lze v uměleckém závodě J. Heindla ve Vídni, Štěpánské náměstí č. 7.

Pout do Říma. Pout do Říma podniknou katolíci brasilští. Na konec června dostanou se po moři do italského přístavu Civita Vecchia, odkud po pevnině přibudou do Říma. — Z Washingtonu oznámila delegace katolíků, že bude pořádána pout do Říma a do Lúrd. Biskup C. E. Mc. Donnell usnesení toto schválil. — Hornoslezští katolíci, Poláci i Němci, vypravili poutní vlak do Říma 5. března, poutníci moravští učiní tak 19. března — Poutníci diecése Nimeské přijati byli sv. Otcem blahosklonně. Papež udělil vrchnímu vůdci poutníků, markyzu de Valfons, který byl žákem Assumptionistů, komandérský kříž za zásluhy, kterých si dobyl o církev ve Francii. — Poutníci Piemontští, z Abruz a Sicílie přijati byli sv. Otcem ve velechrámě sv. Petra. Po obvyklých modlitbách udělil jim papež za všeobecného dojmu apoštolské požehnání. Po té byli představeni vůdcové poutníků. — Poutníci z Tridentu přijati byli sv. Otcem v sixtinské kapli. Liga protizednářská uspořádala poutníkům slavnostní uvítání.

Oslava Kuldova. Literární sekce družstva Vlast oslaví dne 8. dubna (na Květnou neděli) v 7 hodin večer v sále Katolické besedy 80leté narozeniny Beneše Meth. Kuldy, nestora moravských spisovatelů a kanovníka na Vyšehradě. Přednášet bude gymn. profesor dp. Václ. Müller. Sekce zve k této oslavě všechny katolické spolky a korporace, světské i řeholní duchovenstvo a všechny dobré katolíky. Pisemné nebo telegrafické projevy z Moravy, ze Slezska a z Čech z venkova a odjinud přijímá redakce »Vlasti«, Praha č. 570-II. Přáli bychom si, aby oslava Kuldova stala se krásnou manifestací, důstojnou váženého kmeta.

Dr. VI. Srb, nový primátor pražský. Ze zápasu, který povstal mezi Mlado- a Staročechy při volbě pražského starosty, vyšel jako vítěz Dr. Vladimír Srb. Mladočeši utvořili se Staročechy před lety na pražské radnici kompromis, i jest přirozeno, aby vládl pražské obci jednou muž z té, podruhé z oné strany. Dr. VI. Srb byl již jednou za starostu zvolen a ustoupil tehdy dobrovolně mladočeskému kandidátu Dr. Janu Podlipnému, i vyžadovala to spravedlnost, aby zase nyní ustoupil Dr. Jan Podlipný Dr. VI. Srbovi, a to tím spíše, když kandidát staročeský měl při své osobě opět většinu hlasů z pražského obecního zastupitelstva. Zasáhnutí mladočeského klubu do této volby považujeme my, pražští poplatníci, za nemístné. Nového starostu vítáme srdečně a přejeme mu, aby vykonal pro obec mnoho zdárného a užitečného.

Hrabě Brandis. Člen panské sněmovny hrabě Jindřich Brandis zemřel ve Vídni na chřipku. Zesnulého zaopatřil svátostmi umírajících P. Fischer. Hrabě Brandis narodil se r. 1821. Byl od r. 1873. až do r. 1891. členem poslanecké říšské sněmovny, zde náležel ke straně Hohenwartově a pak klubu Aloisa Liechtensteina. Hrabě Brandis založil a po dlouhou dobu vedl známý lidový spolek v Horních Rakousích. Vedení spolku předal, když mu stáří sil ubývalo, dru Ebenhochovi. Hrabětem Brandisem zemřel šlechtic v pravém slova

smyslu, katolíků z přesvědčení, který všudy a ve všem jednal dle zásady: pro viru a vlast.

Odsouzený Masaryk. Prof. Masaryk stál v Praze před soudem i se svým famulem dr. Herbenem. Žalování byli Masaryk jako pisatel známé brožurky o vraždě polenské a Herben jako vydavatel. Stíhání prof. Masaryka bylo nafiženo, protože podezřívá soud ze strannictví. Masaryk bránil se jako křeček proti státnímu návladnímu a odsouzení. Bylo mu to však málo platno. Byl odsouzen k pokutě 60 K, po případě do vězení na 6 dní; dr. Herben odsouzen byl k pokutě 40 K, po případě na čtyři dni do vězení. Obhájce obžalovaných dr. Körner ohlásil znateční stížnost. Zajímavost jest, že při soudu vyšlo na jevo, kterak pan Masaryk i vlastní jméno falšoval. Tomáš Garrigue Masaryk jmenoval se Tomáš Masafík, a jest synem Jana Masafíka a Doroty, roz. Kropáčkové. »Hlas« píše: Považovali jsme věc za známou, pročť jsme dříve o ní se nerozepisovali. Otec prof. Masaryka jako šafář při dvoře v Čejčce podepisoval se vždy Masafík a také nynější prof. Masaryk jako student ve Vídni zcela jasně Masafík se podepisoval, jak svědčí jeho dopisy, jež zasílal jistě dívce z Čejčce, kterou mínil pojati za manželku. Se sňatku sice sešlo, ale dopisy jsou dosud zachovalé s plným nefalšovaným podpisem: »Masafík«. Hlas sděluje dále o Masarykovi ještě tyto zajímavosti: Prof. Masaryk recte Masafík své vzdělání děkuje jedině katolickému knězi. Býval učitelským mládcem v poměrech trudných. Ujal se ho tehdejší kaplan v Čejkovicích, Fr. Satora. Chudý český kaplan vyučoval tehdejšího Masafíka sám po celý rok, aby mohl vstoupit hned do II. třídy gymnasia, chudý český kaplan podporoval Masafíka po celou dobu jeho studií, ba ještě i když byl na universitě vídeňské. Tam teprve stal se z Masafíka Masaryk a brzy potom odpadlík. — Bylo by zajímavost, kdyby nám bratři Moravané sdělili osudy p. Dr. Jana Herbena, kdo toho ve studiích podporoval, neboť i on následoval svého mistra a z církve vystoupil. Oba tyto hrdinové obrali si nyní za úkol obhajovati židy a bojovati proti klerikalismu. Bláhoví, lid náš sice chodí z většiny kupovati k židům, ale lásky k nim nemá a lásky nebude mít i k jejich obhájčům. Dr. Garrigue Masaryku a dr. Jane Herbene — vsadili jste poslední kartu — a prohrajete jistě, zcela jistě. Pro takové lidi v českém národě více místa není. Živofiti můžete ještě dlouho, ale žítí život čilý a spokojený nikoliv.

»Katolický« knihkupec. Brněnský »Hlas« ze dne 2. března píše: Pan Promberger v Olomouci rád bývá jmenován katolickým knihkupcem. Zda právem, at' posoudí katol. veřejnost. Jest sice nakladatelem katol. kancionálů, průvodu varhan, kazatele, vydal i několik kázání, před několika lety obštědřil i bohoslovce několika dukáty. Kněžstvo obzvláště mladší podporovalo obchod jeho; teď p. Promberger asi odběratelů katolíků si nepřeje. Ve výkladní skříní octne se ledacos. Ted' tam vystrkuje odpadlíka JUC. lsky »Národní církev«. Necht' nevymlouvá se p. Promberger zase na personál. Při kalendáři četl prý onu »realistickou« povídku sám a ponechal ji. Personál je podřízen přece chefovi a dělá jen to, co chef nařídí, nebo k čemu mlčí.

Lex Heinze. Zákon na ochranu mravopoctnosti stal se v Německu nutností. Před lety tropil v Berlíně chovatel a dodavatel lehkých ženštin strašné darebáctví. Do jeho smilných brlohů lákání synové i dcery nejpočestnějších rodin, chudých i bohatých, kteří brali zkázu na těle i na duši a měli neobyčejnou zpustlost mravů v zápětí. Katolický střed i vládní kruhy usilují již po léta, aby návrh zákona, který nazván dle jména hlavního původce, zákonem Heinzeovým, stal se skutkem. Vláda a říšský německý sněm se však nemožou ohledně ustanovení zákona dohodnouti. Všichni souhlasí v tom, že proti svůdcům a kuplům lásky se musí zakročiti. Katolíci i věřící protestanté chtějí mimo to zakročiti proti všem prostopášnostem a nemravnostem. Žádají, aby se zakročilo též proti těm, kdož malují a na odív vystavují nemravné obrázky, sošky, píší oplzlé věci a napomáhají tak k svádění a kažení mládeže. Klerikálně konservativní většina na Říšském sněmě německém chce oplzlost vypuditi z veřejného života v Německu a chrániti jmenovitě mládež před zkázou. — Zákon Heinze praví hned v 1. paragrafu, že propadne trestu až do 6 měsíců nebo pokutě až 600 marek, kdož přenechá za peníze spisy, obrazy a kresby, které, aniž by byly smilné, přece stydlivost hrubě urážejí, osobám v stáří pod 18 roků, nebo kdož takové spisy, obrazy a kresby veřejně na ulici na odív staví. Jiný paragraf hrozí vězením do 1 roku nebo pokutou do 1000 marek těm, kdo pořádají veřejně divadelní představení, zpěvohry, pěvecké a deklamatorní přednášky, výstavky osob neb věcí, které hrubě stud a cit mravnosti urazí a veřejně pohoršení

vzbuditi mohou. Boj proti nemravnosti v Berlíně zahájila tamní policie. Policejní úředníci obcházejí obrázkové obchody a zabavují vše nemravné. Tak v jednom obchodě císařský komisař zabavil celý sklad nemravných obrazů. Krásným příkladem předchází německá císařovna: vrátila svým hofmistrem baronem Mirbachem pozvánku proto, že na ní byl neslušný obrázek [jak veřejný tisk označuje, konána byla v Berlíně proti lex Heinze protestní schůze, která měla za účel, provedení lex Heinze zameziti.

»Obzor« o družstvu Vlast. Brněnský »Obzor« ze dne 20. února t. r. přináší zprávu o valné hromadě družstva Vlast, kdež reprodukuje lokálku, s jakými obtížemi bylo nám dostati koncesi ke knihtiskárně. »Obzor« dodává: »Za to však tím větší jest zásluha toho v pravdě hrdinného sboru mužů nadšených a vytrvalých, kteří ve družstvu Vlast spojenými silami úsilovně pracují na všestranném povznesení náboženském, mravním a vlasteneckém národa našeho, k jehož záhubě dnes tolik zaslepenců a bídných námezdníků pracuje. — Bůh žehnej další práci statečného družstva.«

Z Katechetského spolku. Na prosbu Katechetského spolku přijal J. M. nejd. pan arcibiskup Lev svob. pán Skrbenský v neděli dne 28. ledna o půl 12. katechety ve zvláštním slyšení. Katechetů sešlo se 30, a to z Prahy, Karlína, Smíchova, Žižkova, Vršovic, Libně a Kladna. Představil je prelát-scholastik dr. Fr. Krásl. Když nejdůst. arcipastýř v uvítací síň vstoupil, oslovil jej nejprv pan prelát upřímnou a hluboce procítěnou řečí. Poukazuje na důležitost a obtíž stavu katechetského, velice všele žádal nejdůst. pana arcibiskupa, aby otecké srdce katechetům přiklonil a jich působení podporou a přízní svojí provázal. K řeči páně prelátové odpověděl neméně srdečnou řečí J. M. ndp. arcibiskup. Poukazuje na to, že z vlastní zkušenosti obtíž i důležitost působení katechetova ve škole zná, vybízeli přítomné k horlivé práci ve škole i k příkladnému působení mimo školu. Na to pan prelát dr. Fr. Krásl každého z přítomných J. M. představil, působnost a zásluhy každého zvlášť uváděje. Nejd. pan arcibiskup s každým všele promluvil, dotazuje se na poměry školy, práci i poměry osobní. Uděliv dalšímu působení své vrchnopastýřské požehnání, láskyplně je propustil. Katecheté, mile dojatí vzácnou srdečností a laskavostí nového svého arcipastýře, odcházeli s pevnou věrou, že nalezli v J. M. novém knížeti-arcibiskupu láskyplného otce a všeleho zastance. Nejdůst. p. prelátu dr. Frant. Kráslovi za tuto vzácnou službu a ochotu upřímně a srdečně díky! — Členská schůze spolková konala se ve středu dne 21. m. m. Na programu byl: Rozhovor o diagramech náboženských, jakož i úřada o tom, kterých diagramů k vyučování náboženskému jest potřebí vydati.

Výbor Tiskové ligy konal 15. února třetí schůzi ve IV. správním roce. — Předsedající dp. Tom. Škrdl zahájil schůzi a požádal jednatele dp. K. Štella, aby četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Předsedající sděluje, že se za nové ligisty přihlásili dva učitelé a vyzývá bratry Moravany, aby si zájmů ligy všímali, do ní vstupovali a pro své moravské listy obrannou stránku ligy obstarávali. Také dosavadní čeští a zahraniční ligisté nechť pilně konají svoji povinnost. — Z ligy bude dopsáno do Brna, Olomouce a Rak Slezska, aby tu noví ligisté byli získáni. — Dp. Rud. Vrba rozděluje ve skupiny české časopisy, jež by měly býti pročitány. Výbor vidí, že jest nemožno obrovskou práci soustavně prováděti i žádá ligistů, aby konali aspoň co mohou a pokud mohou. — Sekretář ligy upomene v uzavřených dopisech všechny členy ligy, aby doplatili své členské vklady. — Předseda ligy, dp. Rudolf Horský, jenž se do schůze dostaviti nemohl, sděluje, že psal do Francie a z »Peuple Français« mu bylo odpověděno, že na všechny dotazy naší ligy dostane se nám odpovědi. Jeť i ve Francii spolek: »La Ligue pour la défense du clerge«; také »Germania« v Berlíně a »Arbeiter« v Mnichově že zodpoví naše dotazy. Předseda sděluje, že v salzburské diecési jest založen spolek naší lize podobný a že »Reichpost« vyzývá k jejímu založení v Dolních Rakousích. V diecési sv. Hypolitské již povstal a má 400 členů. — Zprávy p. předsedy byly vzaty s uspokojením na vědomí. — Výbor projednal ještě různé záležitosti a ke konci navrhl místopředseda resoluci, jež byla schválena. Zní: »Výbor Tiskové ligy ve své schůzi ze dne 15. února t. r. vyslovuje podiv nad jednáním Mladočechů v otázce volby starostenské na městské radnici v Praze a projevuje své sympatie novému primátoru obce pražské, p. Dru Vl. Srbovi, který před třemi roky, ač majoritou zvolen, pro blaho obce postoupil své místo Dru Janu Podlipnému a který tedy nyní, jsa opět majoritou zvolen, právně a spravedlivě místo své zastává a proto sympatii všech spravedlivých zasluhuje.«

Výkonné komité křesť.-sociální strany v Čechách konalo dne 22. února občasnou poradu, v níž záležitosti strany i záležitosti časové byly přetřásány a uvažovány. Naším organisacím rozeslány budou zvláštní dopisy, v nichž se jim dostane potřebných informací. Naši důvěrníci račtež nám i dále zasílati své návrhy a plány, prospěchu strany svědčící. Komité s radostí na vědomí přijímá usnesení valné hromady družstva »Vlast«, aby »Dělnické Noviny« v brzkú staly se týdeníkem. Přípravné kroky k tomu již byly učiněny. Hledíc k nynější stávce uhlokopů, napíše dr. Horský zvláštní brožuru, v níž vyloží naše stanovisko ke stávkám vůbec, jak je v program náš přijal I. sjezd pražský, a o stávce uhlokopů zvláště. Brožura vyjde do 14 dnů. Poslanci dru. Stojanovi zašle se návrh náš i s příslušným odůvodněním, hledíc k vyvazení dolů v majetek zemský, aby jej říšské sněmovně předložil. Konečně jednáno bylo ještě o různých záležitostech, nitra naší strany se týkajících, a pak o zasažení její ve volby, kdyby snad říšská sněmovna byla rozpuštěna. Hledíc k vážnosti a důležitosti doby, bude komité konati časté buď plenární neb užší porady a rozvine činnost co nejintenzivnější.

Katolický mezinárodní sjezd v Paříži. Za předsednictví pařížského kardinála Richarda konati se bude v Paříži od 3. do 10. června mezinárodní sjezd katolíků. Sjezd bude rozdělen na sjezd mužův a žen. Na sjezdě mužů rokovati se bude: 1. o uctívání nejsvětější svátosti, 2. o uctívání božského Srdce Páně, 3. o svěcení neděle a svátků, 4. o misiích, 5. o poutích, 6. o skutcích, prokázaných sv. Otci; dále jsou předměty: 7. řády a řehole, 8. misie ve vojsku, 9. třetí řády a mariánský kult, 10. spolky katolické, 11. školství v celém rozsahu, 12. katolický tisk, 13. boj proti zednářstvu, 14. sociální otázka a církev, 15. zemědělská otázka, 16. o skutcích křesťanské lásky k bližnímu, 17. katolické spolky studentské, 18. jinošské spolky katolické, 19. hájení katolické víry a církve. — Sjezd katolických žen pojednávají bude současně o těchže otázkách se stanoviska křesťanské ženy a dívky. Sjezd zahájen bude slavnostními službami Božími v chrámě Notre Dame a ukončen bude slavnostním zaslíbením se božskému Srdci Páně v basilice na Montmártru.

Kongres katol. dobročinných ústavů ve Vídni. Svob. pán Wittinghoff-Schell rozesílá svolání, jímž se svolává kongres katolických dobročinných ústavů království a zemí z celého Rakouska do Vídně na 21. a 22. května. Bude se jednati o organizaci a jednotu všech podobných ústavů, které dosud pracují jednotlivě, aby snahy jejich byly soustavnými a směřovaly k témuž cíli. Kardinál vídeňský, dr. Ant. Gruscha, slíbil, že všemožně bude podporovati snahy kongresu. Proto pozvání se obrací ke všem spolkům křesťanského duchovního i tělesného milosrdenství a dobročinnosti, na všechny spolky, které pečují o výchovu dítek a mládeže a její vzdělání, o chudé a nemocné a o sociální nápravu v širším smyslu, aby poslaly tam svého zástupce, a dodává, že každý bude mile vítán, neboť je to pole činnosti, na němž není nic odlučujícího pro katolíka, ať náleží kterékoli zemi a národnosti.

Zednáři italští mají velikou radost nad úmrtím kardinála Jacobiniho, který jim uměl šlapat na paty. Zesnulý velekněz založil dělnicko-řemeslnický spolek, který čítá 6000 členů. Pocházel z rodičů nezámožných a rád si zašel mezi obyčejný lid do kterékoliv hospůdky. Nikoho se neštítal a každému rád pomohl. Dal podnět k založení katol. politického spolku a poučováním docílil, že liberálové čímžší při posledních obecních volbách propadli.

Záložny Raiffeisenovy v Čechách. Českých Raiffeisenových záložen máme 248. Nejvíce těchto záložen — 11 — jest v okrese Litomyšlském. Společným nákupem hospodářských potřeb: umělého hnojiva, semen, hospodářských strojů, soli, paliva, mazadla a j. zabývalo se 96 společenstev. Úřad starosty nebo předsedy dozorců rady nebo pokladníka zastávalo: 267 rolníků, 141 učitelů, 68 kněží a 94 příslušníků jiných stavů. — Žádáme opět a opět se vším důrazem, aby se duchovenstvo katolické této svépomocné akci nevyhýbalo, naopak, aby v ní všude, kde jen možno, spolupůsobilo.

Oprava. Na dotaz dp. P. Ostrčilíka S. J. ohledně papírnického závodu odpověděl jsem: odečteme-li od čistého výtěžku 895 zl. 66 kr. slušné krámské v obnose 376 zl., zbývá na krám 520 zl. 66 kr., a tím jest dobře zaplacen. Opravují omyl a pravím: slušné krámské bylo zafadeno již do vydání, a proto zůstává na krám celých čistých 895 zl. 66 kr., čímž jest krám dobře zaplacen a ještě něco zbývá k dobru družstva. Tom. Škrdlé.

Kasa výkonného sboru strany křesťansko-sociální. Darovali: Dr. Rud. Horský 20 K, Tom. Škrdlé 10 K, Křesť.-sociální spolek na Kladně 6 K, Václav Jenšovský 3 K; po 2 K: Fr. Jedlička, Václav Žižka, Rud. Vrba a Tom. Jiroušek. Celkem 47 K. — Další příspěvky přijímá pokladník sboru: Tom. Škrdlé, Praha č. 570-II.

Z papírnického závodu družstva Vlast objednali v poslední době zboží nad 10 K: a) z Čech: farář Jos. Brhovský za 10.52; farář Vojt. Kratochvíl za 15.26; farář Ant. Láš za 10.04; farář Jan Hermach za 12.92; farář Th. Zeman za 10.54; farář Jos. Soukup za 16.34; koop. Lad. Henzl za 10.52; fíd. učitel Josef Kavka za 17.14; b) z Moravy: koop. Tom. Kubiček za 48.36; koop. Fr. Špička za 16.12; farní úřad v Bludově za 12.74; kaplan Th. Wagner za 20.—; b) ze Slezska: koop. Tom. Kahánek za 32.12. — Píši: Fr. Štingl, farář, Kotlje, Korutany: Zásilku zboží jsme obdrželi, a jsme, já i kupec (jenž od nás zboží odbírá) se vším velmi spokojeni. — Jos. Minařík, starosta a rolník v Lipové na Moravě: Vzdávám mnohonásobný dík za brzkou a dobrou obsluhu. — Lambert Ludvík, farář v Mrákově: Jsem se zásilkou úplně spokojen. Příště přijdu zase. — Kéž by všichni členové a příznivci družstva pochopili, jak velké jmění by družstvo vyzískalo, kdyby jeho papírnický závod dostatečně byl podporován!

Obrázky k prvnímu sv. přijímání a k první sv. zpovědi s textem českým neb německým. Dovolujeme si upozorniti, že máme na skladě obrázky k prvnímu svatému přijímání 100: za 2 K 40 h (jednotlivé za 4 h), čtyři druhy po 4 K 40 h (jednotlivé po 6 h), za 5 K, tři druhy po 12 K (jednotlivé po 14 h), pět druhů po 16 K, za 18 K a za 22 K. Obrázky od čtvrté firmy každý den očekáváme. K první svaté zpovědi máme zatím obrázky 100: po 2 K 40 h (jednotlivé za 4 h), dvoje po 4 K 40 h (jednotlivé po 6 h) a po 12 K. Nové a různé obrázky k první sv. zpovědi ještě dostaneme. — Kdo si žádá vzorky obrázků, musí si je ponechat a zaplatiti, neboť i my každý obrázek kupujeme a platíme. Přichozí do Prahy nejlépe učiní, když si obrázky osobně prohlédnou a vhodné sobě vyvolí. — Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlast, Praha č. 570-II.

Na vydávání »Katol. Listů« přispěli: J. M. ndp. E. J. Brynych, biskup královéhradecký, 1000 K; J. J. kníže Mořic Lobkovic 2000 K; N. N. 100 K; dr. Matěj Kovář, c. k. profesor, 200 K (dar), 40 K (splátka na podíl); N. N. 40 K; Ant. Machek, farář ve Zvoleňovsi, 40 K; Fr. J. Werner, kaplan u Panny Marie Vítězné, 40 K; Frant. Vaněček, farář v Týnici n. S., 40 K; Frant. Kraus, os. děkan ve Zlonicích, 100 K; Jan Pauly, kaplan na Smíchově, 40 K; Antonín Postřiháč, kaplan v Praze, 40 K; Šimon Bejvl, k. a. vikář ve Vinohr., 20 K; P. Gerlach Dvořák, farář ve Kmetřovsi, 20 K; Josef Syrový, farář v Dolním Slivně, 10 K; Frant. Michal, farář ve Štěpánovicích, 6 K; po 4 K: J. Štěpánek, děkan v Jaroměři, a Jos. Buchar, farář v Krátech. — Další splátky podílů a příspěvky přijímají: J. O. Vojtěch hrabě Schönborn, t. č. předseda, Praha-III., číslo 365., a profesor Václav Černý, t. č. pokladník, Praha-I. Křížovnické náměstí č. 2.

Různé. Fr. Srdínko, kapitulní děkan ve Staré Boleslavi, slavil 7. února t. r. sedmdesáté narozeniny. Četné žáků, přátel a ctitelů jeho zaslalo mu blahopřání, k čemuž i redakce »Vlasti« se připojuje. — Básniku Fr. Prešernovi, o němž »Vlast« přinesla obšírné pojednání, postaví Slovinci pomník. — Kníže biskup Tridentský, Dr. Eugen Valussi, slavil 12. února památku 40letého kněžství. Diecéšní kněžstvo podalo mu k této slavnosti umělecky provedený kalich, stkvostný missal a adresu oddanosti. — V Počepicích zesnul kněž. arcib. vikář Jos. Zelenka, jenž byl horlivým a nadaným literárním spolupracovníkem našeho »Vychovatele«. Čest budiž jeho památce! — Katolický sjezd v Německu bude letos v Bonnu od 2.—6. září. — Ve Staré Břeclavi, ve Valči a v Palupíně na Moravě založeny byly nové záložny Raiffeisenovy. — Mlynářská zpráva. Vzali jsme z »Katol. Listů« zprávu, že Msgr. Dr. Alois Jiráček stal se proboštem v Jindřichově Hradci. Z autentické strany bylo nám sděleno, že se zpráva ta na pravdě nezakládá. — Na památku milostivého léta v Římě postaveny budou na 20 nejvyšších vrších buď kříže nebo sochy Pána Ježíše. — »Zlatá Praha« (č. 13. str. 153) přináší z pera Terezy Dubrovské »Dva listy«. Jsou to dva listy, vyměněné dvěma cizoložníky. »Zlatá Praha« chce býti listem — rodinným.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlasť konal 21. února třetí schůzi v XVI. správním roce za předsednictví dp. faráře Dr. Rud. Horského. — Schůze zahájena byla modlitbou. — Jednatel p. Tomáš Jiroušek přečetl pečlivě sestavený protokol, jenž byl probrán a schválen. — Vyšlo 120.000 žel. lístků s českým textem, jež jdou čile na odbyt. Žel. lístky s něm. textem dosud nevyšly. Objednávky žel. lístků na dluh se nevyfyzují. — Výboru předložena byla řada asi 300 dlužníků, z nichž někteří již pět až osm upomínek dostali, ale nic nezaplatili, ba ani vůbec neodpověděli. I nezbývá výboru nic jiného, než nastoupiti proti nim cestu práva. — K družstvu přistoupili zase dva noví členové a dva jiní přejí si znáti podmínky přístupu do družstva. Tyto zjevy výbor velmi potěšily. — Vldp. kanovníkovi B. M. Kuldovi zašle výbor k jeho osmdesátým narozeninám písemné blahopřání. — Sv. Otci zašle výbor k 90ým narozeninám holdovací telegram. — J. M. ndp. Lev sv. pán Skrbenský, kníže arcibiskup, předplatil »Vlasť« a »Děl. Noviny« pro svoji ústřední hospodářskou kancelář v Praze.

Výbor družstva Vlasť konal 7. března čtvrtou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví dp. dra Rud. Horského. Bylo jednáno hlavně o vnitřních záležitostech, týkajících se provedení přístavby a zřízení místností pro knihovnu družstva. Stavitelem předložený rozpočet na povolené plány po referátu p. prof. dra Mat. Kováře schválen. K stavbě se přikročí, jakmile dovolí počasí. Projednány a uváženy jsou rozpočty na Historický časopis a na připravovaný týdeník na místě čtrnáctidenníku »Děl. Novin«. — Želatinové lístky s českým textem jdou velice čile na odbyt; lístky s německým textem dosud vydány nejsou. Dokud to veřejně nebude oznámeno, nebudtež objednávat. — Nejradostnější však přijata výborem zpráva, že sv. Otec Lev XIII. na telegrafické blahopřání k 90letému jubileu ráčil družstvu odpověděti Svým státním sekretářem kardinálem Rampollou a Své Apoštolské požehnání uděliti. — Schůze trvala půl třetí hodiny a bude v ní za čtrnáct dní, dne 21. března, pokračováno.

Sociální odbor družstva Vlasť konal 26. února pátou schůzi v XVI. správním roce za řízení p. Václava Žižky. Po přečtení, schválení a probrání protokolu sděloval dp. Tom. Škrdl, jak dalece pokročila akce v zájmu katolických farníků a živnostníků, a vyjádřil se, že se může mnohým dostatečně pomoci, když katolíci se neopustí a budou na sebe pamatovati. — Jednatel p. Tom. Jiroušek oznámil, že sociální odbor vyslal ze svého středu řečníky do Cudlavi (dp. dr. Rud. Horský), do Radnic a Plzně (p. Frant. Satorie), do Dolních Bětkovic (p. řídící učitel Josef Flekáček) a do Netolic (red. p. T. J. Jiroušek). Žádosti Katol. besedy v Štěchovicích o řečníka nemohlo se vyhověti. Dále zmiňuje se řečník o pražských »Nových Listech«, jež v poslední době vede Jaroslav J. Jiroušek, známý překladatel spisu »Povaha anarchisty«, který ještě minulého roku na schůzích sociálních demokratů řečnil a sociál. demokraty soudruhům byl zván. Týž Jaroslav Jiroušek dal »Novým Listům« směr sice protižidovský, ale také protikřesťanský. Na konec podává zprávu o hospodářství Úrazové zemské pojišťovny, kde schodek roste rok od roku tak bujně, jako plevel na poli. Budou-li se všechny dělnické závody takto spravovati, zajde brzo chuť nové zakládati. — Dp. farář Vlastimil Hálek z Liboce poukazuje na poslední volby do českého odboru zemědělské rady, při kterých méně zámožný český jih domáhal se většího zastoupení v odboru. Nicméně při volbách podlehl kandidátní listině spojených druhých stran, poněvadž i tu na úkor věci zemědělství rozhodovaly politické směry. — Myšlence, zřizovati obilní skladiště po Čechách, aby rolnictvo získalo sobě příznivější podmínky odbytné bez překupníků, vadí nedostatek provozovacího úvěru, k jehož opatření musí nyní nejprve býti věnována veškerá akce. — Vzhledem k bujícímu stále ještě zkomolenému nečeskému názvosloví v farníckých dílnách i továrnách nastala nutnost sestaviti správné české živnostenské názvy nástrojů i předmětů v dílnách. O tom pracuje říd. učitel Polák v Plasích. — Upozorňuje dále na novou příruční knihu pro obchodní dorost »Mladý obchodník« od V. Štecha v Praze s kapitolami »stíny velkých měst«, »v učení«, »obchodnicko-vlastenecká mravouka«. — Připomíná, že c. k. ministerstvo orby, zavádějíc právě rozsáhlou akci k rozvoji zemědělských společenstev, výslovně v zásadním svém programu dovolává se součinnosti stavu duchovního. — Stud. fil. p. Ant.

Drápalík, omluviv se, poslal zprávu o živnostenských epištolách, pořádaných p. prof. Holmanem v Brně, jichž vyšlo číslo 1. Je to spis pro femesnictvo užitečný. — Místopředseda p. Václav Žižka vítá s radostí požadavek osmihodinné práce u horníků. Podotkl však, aby horníci nezapomněli na své náboženské povinnosti a času získaného používali k svému dobru a nikoliv ke zlu. Tím denní pořádek vyčerpán a schůze skončena.

Komité pro Literární sjezd družstva Vlast konalo 17. února druhou schůzi. Jeho Milost ndp. Lev svob. pán Skrbenský, kníže-arcibiskup, povoliti ráčil družstvu k výstavě katolického tisku veliký refektář kníž. arcib. semináře v Praze a slíbil, že bude sloužiti pro účastníky sjezdu mši sv. a že se sjezdu účastní. Jeho knížecí Milost udělil k předběžným pracím sjezdu vrchnopastýřské pozhnání. — Zpráva tato naplnila přítomné radosti. — Na sjezdě řečniti budou mimo jiné: J. M. ndp. Eduard Jan Nep. Brynych, biskup v Hradci Králové, a vdp. dr. Fr. Kordáč, rektor semináře litoměřického. — Jednotě katolického učitelstva v království Českém ponechává komité celé půldne k odborové a k slavnostní schůzi. Jednota přijala tyto návrhy v členské své schůzi ze dne 27. prosince m. r. a pozve k tomu cíli také Jednotu katol. učitelstva na Moravě. — Sjezd se bude konati dne 27. a 28. srpna t. r. a na to dne 29. a 30. srpna konán bude sociální kurs. V týž čas bude zahájena výstava katolického tisku. — Sídlo komitétu jest v domě družstva Vlast, č. 570-II.

Literární sekce družstva Vlast konala 19. února pátou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví fíd. učitele p. Jos. Flekáčka. — Sekce oslaví zvláštním slavnostním večerem Jos. Hessouna z Ameriky dne 11. března a Nestora moravských spisovatelů, kanovníka B. M. Kuldu, dne 8. dubna. Jeho Milost ndp. Lev svob. pán Skrbenský, kníže-arcibiskup, přislíbil, že se oslavy Kuldovy osobně účastní. — Památku vynikajících mužů oslavovati bude sekce ve svých schůzích zvláštními projevy. — Sekce jednala povšechně o literárním sjezdě družstva Vlast a o výstavě katol. tisku a dne 26. února pokračovala o témže předmětu ve speciální debatě. Dp. prof. Václav Müller referoval o literárním sjezdě a dp. Tom. Škrdl o výstavě katol. tisku. Pp. Josef Flekáček, Václav Müller, Vl. Hálek, Tom. Jiroušek a Tom. Škrdl podávali své obvyklé referáty o nových literárních zjevech, načež předsedající schůzi uzavřel.

Literární sekce družstva »Vlast« konala 26. února šestou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví vp. P. Karla Buriana O Cr. Jednatel vp. P. Karel Burian četl protokol schůze předešlé, jenž byl probrán a schválen. Sekce zabývala se sestavením programu pro literární sjezd, jenž konati se bude o budoucích prázdninách v srpnu. Dp. prof. Václav Müller uvedl v rozhovor náčrtek tohoto programu, o němž rozpředla se živá debata, a vypracován návrh pro výborovou schůzi. Na to bylo rokováno o výstavě katolického tisku, v době sjezdu pořádané. Přijaté návrhy budou rovněž výboru předloženy.

Poutí do Říma.

Za příčinou milostivého léta konají se se všech stran přípravy k pouti do Říma. Tak vypraví zvláštní vlak družná Morava. Také Slovinci chystají se společně k této cestě.

Nesmí za nimi zůstatí obyvatelstvo království Českého; i ono jako ostatní cbce vzdáti hold svůj nejvyšší viditelné hlavě církve.

Vždyt tak činili Čechové v dobách dávno minulých za okolností podobným podnikům mnohem nepřívětivějších i v posledních desetiletích, když k tomu zvláštní příčina a příležitost se naskytovala.

R. 1877. vzdali jsme hold sv. Otcí Piovi IX. spojení se zástupci všech národů říši rakouskou obývajících, r. 1885. oslavovali jsme památku úmrtí našeho předního věrověstce slovanského sv. Methoděje společnou poutí do Říma, r. 1888. a 1893. spěchali jsme do Říma ke hrobům knížat apoštolských, abychom opět a opět mohli obdivovati se věhlasu a moudrosti důstojného jich nástupce Lva XIII.

A Bůh ze zvláštní milosti dal papeži-kmetu v neobyčejném stáří dočkati se milostivého léta na závěrce 19. století a ku počátku století dvacátého. Sv. Otec Lev XIII. pak jako kmet na prahu věčnosti stojící volá podobně Spasiteli ke všem synům a dcerám katolické církve: »Pojďte ke mně všickni, kteříž obtíženi jste, a já Vás občerstvím.« Všecky zdroje milosti Boží budtež Vám v nejpřístupnější míře přístupny, všechna naděje spásy budiž Vám dána, pokud možno rozhojněna.

A proto vzhůru na pout do Říma, abychom seč jsme osvědčili svou souvislost s Římskou Stolicí a svoji oddanost k hlavě církve.

Tím spíše a tím radostněji a ochotněji můžeme tak učiniti, jelikož náš arcipastýř osvědčující se svým ovečkám v lásce nejpečlivější a nejupřímnější, nejdůstojnější pán *Lev svobodný pán Škrbenský*, účastní se této české výpravy, aby tam představil oddané syny a dcery českého národa a slíbil tam jejich jménem, že národ český vytrvá věrně při katolické víře a při stolci Petrově v dobách nejvážnějších.

Proto, český lide katolický; vzhůru do Říma! Kdo může: duchovní, kněz i laik, muž i žena účastni se pouti této, abys jí nabyl síly v přesvědčení katolickém, v horlivosti v hájení své víry a nedal se nikdy svěsti heslem od Říma a katolické víry odvracejícím.

A ještě jednou a z hloubi srdce voláme:

Vzhůru do Říma!

Pořádek pouti:

Komité pražské, v příčině té zřízené, ustanovilo odjezd zvláštního vlaku z Prahy na den 18. dubna mezi 7. a 8. hodinou ranní. K tomu cili budou vydávány zvláštní jízdní lístky, platící k jízdě do Vídně i ku zpáteční jízdě na dobu 80 dnů, pro I. třídu za 52 K 40 h, pro II. třídu za 23 K 28 h, pro III. třídu za 12 K 60 h. Pro zpáteční jízdu platí však tyto lístky pouze pro osobní vlaky, pro rychlovlaky ustanovuje se přiměřené připlacení.

Z Vídně odjedou poutníci dne 19. dubna dopoledne zvláštním vlakem. Cena za cestu, opatření (strava, byty atd.) na cestě, za 10denní pobyt v Římě s celým zaopatřením (byt, strava, povozy, vstupné, průvodčí po Římě atd.) ustanovena v III. třídě na 125 zl. čili 250 K, v II. třídě na 190 zl. čili 380 K a v I. třídě na 255 zl. čili 510 K.

Po cestě bude po odjezdu z Vídně večeře ve Štýrském Hradci, snídaně dne 20. dubna ve Videmu (Udine) a opatření po celý den za pobytu v Padově (oběd, večeře a nocleh) ze dne 20. na 21. dubna; následující oběd jest v Bologni, načež večeře, nocleh a snídaně dne 22. dubna v Lorettě. Odtud odjezd ráno, oběd ve Folignu aneb Assissi, též večeře. Odjezd do Říma v noci z 22. na 23. dubna, kteréhož dne ráno příjezd do Říma, kdež hned na nádraží budou poutníci snídati. Po té odeberou se poutníci povozy, pro ně přichystanými, do svých bytů. Odpůldne 23. dubna sejdou se všickni účastníci pouti na náměstí před chrámem sv. Petřským mezi 3.—4. hod., aby se tam rozdělili ve skupiny k návštěvám chrámů a pamětností římských.

Za cenu, výše udanou, obdrží k tomu cili každý poutník:

1. úplný jízdní lístek objednané třídy vozu z Vídně přes Padovu, Loretto, Assissi do Říma a zpět přes Florenc, Bologni, Udine do Vídně. (Lístky z Prahy do Vídně a zpět k domovu jsou naohře již zvláště uvedeny);
2. poukázku na večeři ve Štýrském Hradci;
3. poukázku na snídání v Nabresině, v Gorici aneb v Udine (které z těchto míst k tomu vyvolíme, bude ještě určité udáno);
4. poukázku na oběd, večeři, byt a snídání v Padově;
5. poukázku na oběd v Bologni;
6. poukázku na večeři, byt a snídání v Lorettě;
7. poukázku na oběd a večeři buď ve Folignu aneb v Assissi;
8. poukázku na byt s úplným zaopatřením (snídání, oběd a večeři) pro celých deset dní v Římě;

9. zvláštní poukázky pro jízdy vozem v Lorettě od nádraží a k nádraží, v Římě od nádraží a k nádraží a k společným projížďkám při návštěvě kostelů a pamětností římských a kupony, dávající oprávněnost k shlédnutí těchto pamětností;

10. poukázku na oběd aneb večeři při zpáteční cestě v Bologni aneb v Udine;

11. zvláštní knížečku cestovní s rozvrhem jízdním a krátkým programem cestovním.

Vedle toho obdrží, kdož pojedou do Neapole, zvláštní knížečku s určitým počtem útržků čili kuponů pro tuto cestu.

Třeba cestujícím poutníkům co nejbedlivěji toho šetřiti, by žádné z těchto poukázek neztratili. Bylo by to tolik, jako ztráta peněz, an by si musil každý novou poukázku znovu zaplatiti.

Jen pro mimořádné případy připouštějí se poutníci, kteří by přáli sobě pouze zaopatření po cestě a nežádali by zaopatření a byt pro desítidenní pobyt v Římě, a ti by pak obdrželi pro cestu z Vídně do Říma a zpět lístek *III. třídy* za 80 zl. čili 160 K a lístek *II. třídy* za 105 zl. čili 210 K. Pouze jízdní lístky bez nároků na jakékoliv opatření se vydávají nebudou.

Sazba tedy pro veškeré výlohy poutníků při společné jízdě do Říma se následkem předešlých udání takto utváří:

1. Za jízdu z Prahy (a Velkého Oseku) do Vídně:

I. třída 52 K 40 h, II. třída 23 K 28 h, III. třída 12 K 60 h.

Z Čáslavi do Vídně:

I. třída 45 K 92 h, II. třída 22 K 96 h, III. třída 11 K 50 h.

Z Německého Brodu do Vídně:

I. třída 38 K 26 h, II. třída 19 K 14 h, III. třída 9 K 58 h.

Z Jihlavi do Vídně:

I. třída 30 K 60 h, II. třída 15 K 30 h, III. třída 7 K 66 h.

Ze Znojma do Vídně:

I. třída 15 K 23 h, II. třída 7 K 66 h, III. třída 3 K 84 h.

2. Za jízdu z Vídně do Říma a zpět, zaopatření na cestě a při desítidenním pobytu v Římě:

v I. třídě 255 zl. čili 510 K,

v II. třídě 190 zl. čili 380 K,

v III. třídě 125 zl. čili 250 K.

Jen v mimořádných případech za jízdu bez opatření v Římě:

v II. třídě 105 zl. čili 210 K, v III. třídě 80 zl. čili 160 K.

3. Za jízdu do Neapole a zpět a veškeré zaopatření na cestě, ovšem jen pro ty, kdož sobě toho výslovně přátí budou:

v II. třídě 100 zl. čili 200 K,

v III. třídě 85 zl. čili 170 K.

Cesta ta bude trvati 4 až 5 dní a při ní vykonána bude návštěva Vesuvu, Pompeji, Capri, Posilipu a Belvedere. Přihlásilo-li by se více účastníků, aby zjedнан byl zvláštní vlak, snížila by se značně cena. Kdo by nechtěl Capri nebo Vesuv navštívit, obdržel by přiměřenou náhradu.

V zájmu věci a náležitého opatření zvláštních vlaků z Prahy do Vídně, z Vídně do Říma (a po případě z Říma do Neapole) a vyjednávání bytů a opatření na cestě a v Římě samém je žádoucí, by účastníci pouti se co nejdříve přihlásili, nejpozději se však tyto přihlášky státi musí do 5. dubna b. r. s připojením obnosu za veškeré výlohy cesty. Zavazadel zbytečných nechť obmezi se na poutníci neberou již k vůli sobě a k vůli spolucestujícím, nechť obmezi se na věci nejpotřebnější. Nechť ohlásí každý ony osoby, s nimiž by chtěl cestu společně konati a společně bydleti, do 5. dubna.

Přihlášky přijímá a všeliké dotazy zodpovídá „Poutní komité v Praze“ č. p. 223-I., dům Sv.-Václavské záložny v Karlově ulici.

Peníze rakouské za vlašské vymění též komité, jinak doporučuje směnnárnu Živnostenské banky pro Čechy a Moravu na Příkopě.

obrázky »staré« školy (Ant. Vetešník.) — Obsah Učitelské přílohy: Pfirozenost dítěte a jeho vzdělání (Jan Nep. Jos. Holý). — Různé zprávy a literatura. — Obsah Katechetské přílohy: O zanedbávání školních služeb Božích (J. Kobosil.) — Exhorty podali: Jiří Š., J. Šmejkal, Em. Žák. — Příspěvky literární přijímají: 1. do Vychovatele: Em. Žák, gymn. katecheta v Bubnech-Holešovicích u Prahy; 2. do Učitelské přílohy: Karel Skultěty, řídící učitel v Šestovicích, p. V. Jesenice; 3. do Katechetské přílohy: Jan Šmejkal, katecheta měšťanských škol v Holešovicích u Prahy (na Maninách). — Vychovatel stojí ročně 6 K, pololetně 3 K. Předplatné přijímá administrace družstva Vlast v Praze č. 570-II.

Našich Listů (dříve Děj. Novin) vyšlo redakcí Tom. Jirouška roč. X. č. 1. a 2. s tímto obsahem: Slovo k našim čtenářům. — Obstrukce a její následky. — Nemravnost kněžstva (Dr. Rud. Horský; otisk vydá se ve zvláštní brožurě). — Kralovražda (Dr. Ralph Barture). — Rozpuštění říšské rady (L. 7). — Význam sjezdu družstva Vlast. — Zajímavá rozhodnutí živnostenských soudů. — Feuilleton: Feuilleton o feuilletonech. — A neuvod' nás v pokušení. Z Christl. soc. Arbeiterfreund přel. Petr Pícha. — »Naše Listy« stojí ročně 4 K, pololetně 2 K, čtvrtletně 1 K. Předplatné přijímá administrace Praha, č. 570-II., 26 n.

Sborníku Historického kroužku vyšlo redakcí Dr. M. Kováče roč. I. č. 3. s tímto obsahem: Soustava učení Petra Chelčického na základě pramenů (Dr. Ant. Lenz). — Doplnky k českému diplomatátu a regestátu (Dr. Isidor Zahradník). — Panny řádu sv. Norberta (P. Alfons Žák, O. Praem). — Dějiny kláštera Luckého od založení do válek husitských (1190—1426 Fr. Václ. Peřinka). — Mikšovicova kronika Lounská. Sborník Historického kroužku stojí ročně 5 K. Předplatné přijímá administrace, Praha, č. 570-II.

Papírnický závod družstva Vlast v Praze, č. 570—II. (26 n.), Žitná ulice.

V papírnickém závodě družstva Vlast prodávají se:

1. **Časopisy:** »Vlast« (čís. 1 K), »Vychovatel« (číslo 20 h), »Naše Listy« (čís. 8 h), »Katolické Listy« (č. 8 h), »Kříž« a »Marie« (čís. 2 h), »Rajská Zahrádka« (čís. 16 h), »Český Jinoch« (čís. 10 h), »Poklad věřících« (číslo 10 h), »Echo z Afriky« (ročně 1 K).

2. **Různé modlitby katolické** od 5 h do 10 K 40 h a zpěvníky pro školní mládež od Xav. Dvořáka za 50 h;

3. **Školní knihy z o. kr. knihovny a různé denníky a sešity pro školy obecné a měšťanské.** Zvláště upozorňujeme na nové české i německé katechismy. Malý se prodává za 30 h (poštou za 36 h), střední za 64 h (pošt. za 74 h), velký za 80 h (pošt. za 1 K). Než poštovné za všechny tři najednou stojí pouze 80 h. Též se zde prodávají české a německé: Řeči, epistolky a evangelia na všechny neděle a svátky za 70 h (pošt. za 80 h) a Biblický dějepis za 1 K (pošt. za 1 K 20 h).

4. **Obrázky Svatých,** bojná zásoba od firem: Pickovy, Koppeovy, Horovy, Kotrhovy a j. a něco mnichovských od firmy Müllerovy. Obrázky jsou s textem buď českým, buď německým a prodávají se 3, 2, 1 po 2 h, jeden po 4, 6, 8 a 10 h, 100 kusů po 60, 90 haléřích, po 1 K, 1 K 10 h, 1 K 20 h, 2 K 40 h, 4 K 80 h; francouzské obrázky kus po 30 h, atlasové po 32 h, rozevraté svaté obrázky po 30 a 40 h. — V poslední době zakoupilo družstvo z Berlína od firmy Albrecht a Meister nové, krásné, chromové obrázky Svatých s textem buď českým nebo německým, a to buď bez kraje nebo s krajkami, některé se zlatou ořízkou, pergamenové a atlasové, v ceně 4, 5, 6, 8, 12, 18 a 32 hal.; od téže firmy prikoupili jsme něco obrázků větších, krásných a prodáváme je po 30 40 a 60 haléřích. Obrázky hodí se jako vhodný dárek dětkám při různých církevních slavnostech. — Musíme každý jednotlivý obrázek zaplatiti, sami hradíme poštovné a poplatky na celním úřadě, i nelze nám vzorky na venek zdarma zaslati. Vzorky se tedy účtují a zpět nepřijímají.

5. **Papír konceptní** 100 archů po 44, 60 a 80 h. **Kancelářský** 100 archů po 60, 90, 1 K 12 h, 1 K 44 h, 1 K 60 h, ministeriální 100 archů po 3 K 20 h. Obálky bílé 100 kusů po 1 K 20 h, 1 K 60 h, 1 K 80 h a 3 K. Konopné obálky 100 kusů po 82 h, 50 h až 1 K. Obálky pro farní úřady s příslušnými nápisy, ale bez udání místa farního úřadu, 100 kusů po 60 h, s udáním místa 100 kusů po 1 K. **Papír dopisní,** a) 100 archů kvartového: čtverečkováného po 1 K 90 h, linkovaného po 1 K 10 h, hladkého po 90 h, jiný druh 100 archů za 1 K 40 h, 1 K 60 h a 1 K 64 h; b) 100 aršíkův osmerk. lepš. jakosti po 80 h, 1 K 20 h, horší jakosti po 62 h. Osmerkového dopisního papíru »Margareth Mill« 100 aršíků I. = po 1 K 80 h, II. = po 1 K 40 h, III. = po 1 K 80 h a příslušné obálky k tomu v téže ceně. Osmerkový papír korunní 100 archů za 1 K 40 h, hladký za 1 K 20 h a 1 K 50 h, příslušné obálky 100 kusů po 1 K 20 h a 1 K 30 h. Papír ssací (pijavý) arch 2—12 h. Válečky se ssacím papírem od 56 h až 1 K 10 h. Lepenkový papír

od 2 h až 30 h. Papír balicí, 100 archů od 1 K 12 h do 8 K 40 h. Kreslicí papír, velký archový, kus od 8—20 h. Kreslicí sešitky po 10 h, čtvrtky kreslicího papíru po 2 h. Obálky ku kreslení po 2 h. Kasetty papíru (různé) od 20 h. výše. Mimo to jsou na skladě všechny druhy papíru barvného, mramorovaného, hedvábného od 2 h výše, a pergamenového na zavařování (metr 32 h).

6. Inkousty: černý císarstý, korunní, alizarinový, antracenový z národního podniku, červený (karmínový), modrý (kovový), zelený. Větší láhev po 20 h, menší lahvička po 12 h. Velká láhev inkoustu se prodává za 1 K, prostřední za 50 h. Tekutá klovatka (arabská guma) v lahvičkách po 12, 20 až 40 h. Kalamáče kapesní od 44 h do 1 K.

7. Tužky a násadky, tuše, barvy, guma a péra. Tužky: národní podnik, tučet od 20—88 h; tužky barevné, tučet od 30—50 h; tužky kopirovací, červené a modré, kus od 8—24 h. Škrábce na tužky, kus po 10—24 h. Ořezovátka na tužky od 20 h. Násadky od 2—24 h. Tuše všeho druhu, kus od 14 h do 4 K. Barvy Wagnerovy i obyčejné (všeho druhu), kus od 6—24 h. Guma k vymazání skvrn, kus 2—30 h. Různé druhy per: krabička (144 per) 70 h až do 2 K 40 h. Krabička per Komenského, hlavně od učitelů žádaných, je za 1 K 70 h. Chránítka na péra a na tužky kus 2—8 h.

8. Různé druhy a hojný počet visitek se zlatou ořízkou i bez ořízky, s příslušnými k tomu obálkami, pozvání k zábavám, obléčení sňatků.

9. Alba pro podobizny po 1 K 90 h, 2 K, 3 K, 4 K, 4 K 50 h, 7 K, 8 K, 11 K, 12 K, 15 K 50 h, 22 K, s hracím strojem za 24 K. Alba na dopisnice po 5 K, 5 K 20 h, 10 K, 12 K, 20 K. Památníky po 1 K, 1 K 10 h, 1 K 50 h, 1 K 60 h, 1 K 80 h, 2 K, 3 K, 3 K 50 h, 4 K.

10. Průčelné a rohové fotografie našeho spolkového domu, čtverkové velikosti, na tuhém papíře napjaté se šikmou ořízkou (blokové). Prodávají se po 4 K.

11. Účetní, protokolní a členské knihy pro katolické spolky, hlavně spolky křesť. sociální, a kniha pro spolkového bibliotekáře, od 10 h do 4 K 40 h.

12. Různé jiné věci. Obraz Jeho Milosti ndp. Lva svob. pána Skrbenského z Hříště, knížete-arcibiskupa, 10 h, menší obrázek (upomínka na první jeho mši sv. u Karmelítanů) 10 h, obrázky s kratičkým životopisem po 6 h, dopisnice s jeho obrazem po 10 h. — Pohlednice, vztahující se na vraždu v Polné, prodávají se po 10 h. Korespondenční listky s pohledy na Prahu, různá pražská předměstí, české brady po 8 až 10 h, jakož i s podobiznami některých katolických mužů (Lenz, Burian, Kosmák, Horský, Špaček, Kopal, Neuschl, Brodský, Hruban, Kovár, Jiroušek, Dostál) po 6 h, Fr. Pravda za 8 h. Pohlednice s podobiznami Františka Palackého, Fr. Lad. Čelakovského, hudebního mistra Smetany, Jos. K. Tyla po 10 h. Pohlednice Böhmovy: Zlatá Koruna, Hluboká, Karlův Týn, Stará Boleslav, Žižkov, Král. Vyšehrad po 10 h. Páně Kotrbovy koresp. listky s pohledy: Krivoklát, Karlův Týn, Zvíkov, Trosky, Říp, Kunětická Hora, Žebrák a Točnick, Hostýn, velechrám sv. Barbory v Kutné Hoře, Libice, Rataje, Jindř. Hradec, Zelená Hora s Nepomukem; z Prahy: Nár. divadlo, Loreta, Hradčany, pražský orloj, Pražská brána, kostel sv. Václava na Zderaze, nám. Malostranské, Radeckého a Křižovnické, Strahovský klášter, Sítelský ostrov, Staroměstské mlýny. Náhrobky: sv. Jana Nep., Přemysla krále Otakara a Stará sněmovna po 6 h. Koresp. listky s podobiznou J. V. císaře pána po 6—8 h, dále Karla IV. a Vladislava II. po 6 h. Wiesnerovy koresp. listky s pohledy na Prahu — velice krásné — po 10 h. — Gratulační listky s květy (zvláště jemné) po 20 h. — Pečetní vosk, jedna krabička za 80 h, 2 K 20 h a 2 K 40 h. — Štětce 2—36 h. — Notesky na zápisky, 2—60 h. — Pennaly, kus 8 h až 1 K 80 h. — Kreslicí prkna 80 h až 1 K 50 h. — Náčinné kreslicí 1 K 50 h až 7 K 40 h. — Právítka 6—40 h, prismatická právítka kus po 20 h. Tabulky Hardtmuthovy od 10—30 h. — Desky 12—70 h. — Podložky 2—8 h. — Herbáře 40 h. — Domácí požehnání vyřité 1 K 60 h, 1 K 80 h až 2 K 40 h. — Dále jsou na skladě misky na barvy, lárky, houby, křída (lesnická, ke kulečnickům, kreslicí, obyčejná ve dřevě i bez dřeva), písátka a patent. desky na bloky elektr. dráhy a tramwaye (po 20 h).

Poznámky: 1. Při objednávce na venek platí si objednavatel poštovné sám a dává 12 h na nákl. list. Balení a donášku na poštu konáme zdarma. Kdo objednává zboží za hotové, račíž pamatovati na poštovné. Kdož si při větší objednávce přeje zásilku zboží dráhou, což jest o mnoho lacinější, račíž nám udati poslední stanici dráhy. — 2. Kdo si objednává barvivo na razítko, račíž udati, má-li razítko kovové či kaučukové, neboť každý tento druh razítka vyžaduje jiné barvy. — 3. Kdož si žádá vzorky obrázků na ukázk, račíž je i s poštovním zapraviti. — 4. Kdo si přeje zboží od určitých firem z Prahy, dle vzorků, jež mu od nich byly zaslány, udej nám jméno firmy a druh a číslo zboží, a my mu je zašleme v téže ceně, jak je dává ta která firma.

ROČNÍK XVI.

VLAŠŤ

Časopis
pro poučení
a zábavu.

ČÍSLO 7.

DUBEN.

Redaktor

Tomáš Škrdl.

Vychází dne 15. každého měsíce.

Nákladem
družstva Vlast.

➔ V PRAZE. ➔

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba
1900.

OBSAH.

	Strana
O příčině života. Napsal duch. prof. Frant. Horáček. (Pokračování)	593
Cím jsem? Báseň od Jaroslava Tichého	600
Pepička Kopřivova. Napsala Vlasta Pittnerová. (Pokračování)	601
Naše Slezsko. Napsal Jan Vyhliďal. (Pokračování)	615
V zahradě mrtvých. Báseň od R. Stupavského	622
Začátek postu a pytlový čtvrtek. Úvaha z českého zvykosloví. Napsal Jan M. Vorel. (Dokončení)	623
Vzpomínky. Báseň od Jana Ev. Nečasa	627
Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od r. 1840. do r. 1900. Napsal Tom. Jos. Jiroušek. (Pokračování)	628
Cesta do Vídně a po Haliči. Píše Tomáš Škrdlé	635
Školačce. Báseň od R. Stupavského	641
Poddanství nové doby. Napsal Rudolf Vrba. (Pokračování)	642
Pastely. Polsky napsal Jan Zada. Přeložil Fr. Josef Mergl. (Pokračování)	649
Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké. Píše Tomáš Pícha. (Pokračování)	655
Literatura	664
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	671
Úmrtí	686
Zprávy spolkové	688

Předplatné na »VLAST«, roč. XVI. obnáší: ročně 10 K, půlletně 5 K.

Členové družstva předplácejí: a) údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 10 K během 5 let celkem 100 K) ročně 8 K, půlletně 4 K; b) členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 6 K) ročně 8 K 40 h, půlletně 4 K 20 h; c) členové činní (kteří se již do spolku nepřijímají) ročně 8 K 80 h, půlletně 4 K 40 h. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlast« ročně za 8 K. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska, do Bosny a Hercegoviny je »Vlast« o 1 K, do ostatních mimorakouských zemí o 2 K dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25%, a bude se jim »Vlast« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 8 K. Ročník XII. za 9 K. Ročníky XIII., XIV. a XV. po 10 K. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 5 K; pro studující, alumný a kleriky à 4 K. Ročník I. prodává se za 7 K, a platí-li se hned, za 6 K. Družstvo Vlast prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 60 h. Jednotlivá čísla ročníku V.—XI. prodávají se po 80 h, roč. XII.—XVI. po 1 K. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest v Praze, v Žitné ulici č. 570—II.

Lístárna administrace. Do Ameriky: Rev. J. M. Koudelka. 10 K jsme správně obdrželi. — Rev. J. W. Malecha Živnostenská banka vyplatila nám za dva dolary 9 K 80 h r. m. I dáte ještě do 12 K 2 K 20 h. — Rev. M. Jankola. Obdrželi jsme na účet Rev. Adreje Pavce 19 K 80 h. 12 K jest předplacen roč. XVI., 7 K 80 h zbylo na roč. XVII. — John W. Bečka. Obdrželi jsme 24 K 82 h za Vás a za Rev. S. Furdeka.

Z družstva Vlast. Ke družstvu Vlast přistoupili za členy zakládající: Dr. Fr. Krásil, prelát u sv. Víta v Praze, Boh. Varhout, inženýrský asistent v Krči, Bohuslav Šubrt, typograf v Novém Městě nad Metují, a dvě dívky z Prahy: Anna Mynaříková a Marie Splíchalová. — Přispívajícím členem fondu pro kat. spisovatele stal se: Karel Skultěty, řídící učitel v Šestovicích. K témuž účelu složili: Msgr. Ad. Rodler 30 K (200 K) a Václav Špaček 10 K (80 K). — Všecky fondy družstva obdaroval: Msgr. Adolf Rodler, kanovník custos v Č. Budějovicích. — Mimo to přispěli: a) na fond sociální: Al. Dvofák a Pavel Pilát; b) na dům družstva: Msgr. Ant. Dítko (17 K 20 h), Josef Turek (5 K), G. Verich, Pavel Jirounek, P. Alipius Tonder a Frant. Utikal. — Prvním abonentem »Historického Sborníku«, nového časopisu družstva, stal se J. M. Msgr. Dr. Ant. Lenz, probošt na Vyšehradě. Předplatné na tento časopis v obnosu 5 K ročně přijímá administrace družstva, Praha, č. 570-II. — Želatinové lístky s ním, textem již vyšly a prodávají se 100 za 80 h. Objednávky na dluh se nevyfyzují. — Peníze přijímá a objednávky vyfyzuje: administrace družstva Vlast, Praha, č. 570-II.

VLAST.

O příčině života.

Napsal duch. prof. Frant. Horáček.

(Pokračování.)

III. Odstavec.

ástečně soublasí s naukou materialistů a monistů také *organicisté*, kteří existenci duše jakožto podstaty sice uznávají, avšak působení téže pouze na úkony čistě duchového řádu — pochody *psychické* — obmezují, úkony však *vegetativní*, *sensitivní* i *motorické* vysvětlují stejně jako materialisté působením sil *fysikálních*. Ovšem dlužno vyznati, že methoda jejich jest o mnoho vědecktější a slušnější než oněch! (Renatus Cartesius 1596.—1650.) Zakladatelem školy této byl známý filosof *Descartes*, původce zvučného axiomu »Cogito, ergo sum!«

Vycházejí od zásady — ovšem mylné — že duše jakožto bytost naprosto *nehmotná* není schopna působiti jakkolivěk na tělo *hmotné*, pro kterou příčinu také vzájemné vlivy, mezi duší a tělem panující, přímým zasaháním nadpřirozené síly Božské vykládal (t. zv. *occasionalism*) — sestavil sobě pro objasnění nižších pochodů životních theorii obzvláštní:

»V uvážení, že pro životní hnutí lidská dlužno stanoviti *dvě příčiny* různorodé, a to: jednu pouze *mechanickou* a *nehmotnou*, která je závislá na *síle životní* (*esprits animaux*) a na složení částic, (*atomistika*. Pozn. spis.) a kterou bychom mohli nazvati *duší hmotnou*, (*âme corporelle*) — kdežto druhou příčinou jest *duše nehmotná* čili *duch*, pod kterýmž názvem vyrozumíváme podstatu *myslíci* — podjal jsem se s velikou bedlivostí zkoumáním, zdali hnutí zvířat (hnutí živočišné = vlastní úkony biologické. Pozn. spis.) vycházejí z oněch dvou principů, čili pouze z jednoho. Tu pak jsem přišel k přesvědčení, že

hnutí ona dobře plynouti mohou ze zřídla jednoho pouze, a to *hmotného* (mechanického), z čehož zároveň vysvítá, že nelze vésti důkaz o jsoucnosti nějaké pouze živočišné duše. Veškeré pohyby těla jsou jakosti hmotné. Avšak duch není s to, aby pohnul hmotou, protože musíme dáti tomu, že úkony *tělesné* nejsou dílem *duše*.¹⁾

Za doby, kdy Descartes slova tato napsal, nebyl jeho názor o biologii patrně ještě ustálen, jelikož slavný filosof ten mluví brzy o *»dušičkách«* hmotných (*âmes corporelles*) a o *silách* životních (*esprits*), které zprostředkují vztahy mezi duší a tělem. Avšak v listě svému příteli Clerselierovi hlásí se Descartes otevřeně k teorii *mechanistické*, vykládaje životní funkce součinnosti částic tělesného stroje, v němž jsou vzpruhy, páky, roury, pumpy, filtry, cedníky, síta, lisý a jiné mechanické přístroje. »Všimněte si laskavě toho, že všechny výkony, které připisují tomuto stroji, jako na př. trávení, tlukot srdce a tepen, dýchání, činnost čidel zevnějších, přenášení dojmů smyslových na orgán smyslu povšechného (*sensus communis* sv. Tomáš Akv. Pozn. spis.) a vstípení jich do obrazotvornosti atd. — že veškeré tyto výkony závisí zcela přirozeně u tohoto stroje od složení orgánů, a to o nic více ani méně, než pohyby hodin nebo kteréhokoliv *automatu*, který závisí od koleček a závaží; tak sice, že u výkladu úkonů oněch (sil životních) netřeba tušiti přítomnost jakési duše vegetativní nebo sensitivní, nebo kterýkoliv jiný princip bybný a životvorný — kromě krve a její silic (*esprits*), poháněných zářem, který neustále hoří v srdci a který *není jiné povahy*, než všechny ohně ostatní, které shledáváme v tělech *neživých*.«²⁾

Pro tento svůj revoluční názor neměl Descartes po ruce ni žádného experimentálního důkazu, nýbrž přišel k němu s železnou důsledností na základě svého *aprioristického* axioma: »Duch není schopen působiti na hmotu.«

A ještě jiný veliký filosof se připojil k biologii Descartově — *Leibniz*, tvůrce monistické soustavy, hlásaje: »Tělo se vyvinuje mechanicky a zákony mechaniky nebývají nikdy přestupovány v pohybech přirozených; v duších vše se odehrává tak, jakoby nebylo těla, a v tělech děje se vše tak, jakoby nebylo *duše*.« Vzájemnost pak mezi duší a tělem vykládá dle *Malebranche* předurčeným, od Boha stanoveným souladem — »*Harmonia praestabilita*«. — Učení *organicistů* mělo sice již za časů Descartových hojně odpůrců, a později by ani autorita Leibnizova nebyla nauku zmíněnou zachránila před zapomenutím. Tu však přišly *organicistům* ku pomoci objevy a vynálezy věd přírodních, které ráz na ráz trhaly tajemnou clonu záhad pravěkých, naplňujíce stoupence své nadějemi vždy smělejšími v konečné rozluštění všech hádanek, hlavně pak hádanky života. Jsou to pak hlavně pokroky lučby a nové hypotézy fysikální, především hypotéza o *jednotnosti sil* ve vesmíru, jejich *nezměnné míře*, jakož i t. zv. *reduktibilitě*, dle níž síla jedné skupiny mění se v sílu skupiny druhé, z nichž nad míru těženo bylo ve prospěch biologie tu materialistické, onde organicistické. Jména Herbert Spencer,

¹⁾ Toutes les fonctions du corps sont des mouvements corporels. Mais un corps ne peut pas être mû par un esprit, il faut donc reconnaître que les fonctions du corps ne sont pas l'oeuvre de l'âme ou d'un esprit. Bouillier »Histoire de la philosophie cartésienne.« Srov. Revue des D. M. 1876.

²⁾ Lettre à Clerselier.

Moleschott, Büchner, Vogt, Haeckel, Vetter a j. značí pilně, na nichž spočívá nově ohřátá theorie *Descartova*. A což zvláště podivením naplňuje, jest, že také mezi katolickými učiteli vyskytli se někteří, kdož biologii *organicistickou* zastávají. Nacházíme zde jména zvučná, jichž nositelé jsou okrasou literatury katolické, na př. Malebranche, Ulrici, Vosen, Michaelis a j. v. Dokazují pak organicisté biologii svou následovně:

Hlavní zásada, kterou se říditi musí každý přírodopysce, zní: »Nepřijímej příčin neznámých tam, kde záhadu řešiti můžeš pomocí příčin známých.« *Natura nihil facit frustra.* Příroda nic nečiní nadarmo. — Nuže, pokud pochodů biologických se dotýče, tu jest nám převážná většina činitelů, kteří dohromady dělají funkce životní, úplně známa. Neboť známe:

a) *Prvky*, z nichž tělo lidské jest sestrojeno. V museu amerického města Bostonu najdeme tělo dospělého člověka lučebním pochodem rozebrané ve skleněných nádobách. V nádobě první jest tolik a tolik gramů vody, ve druhé uhlík, ve třetí kyslík, ve čtvrté kostík, dále vápník, sodík atd. Prvky tyto jsou povahy *neústrojné*, minerální. Známe všechny.

b) Známe *síly*, které v těle ústrojném jsou činny. Nejsou jinorodé, nýbrž tytéž, které v přírodě působí mimo tělo ústrojné. *Lavoisier* zvrátil mylnou theorii vitalisty *Bichata*, dle něhož lučebné zákony v těle ústrojném jsou jinaké nežli v neústrojné přírodě. Mezi lučbou ústrojnou a neústrojnou není rozdílu. Lučebník dovede látky organické, o kterých druhdy se domníváno, že pouze za vlivu síly *vitalní* vyniknouti mohou, vyrobiti způsobem umělým v křivuli, na př. močovinu z její prvků, kyselinu octovou z trichlorové kyseliny octové, methyl a aethyl z určitých lihů, acetylen přímo z uhlíku a vodíku za působení jiskry elektrické, tuky bylinné i živočišné. Kdož ví, nepodaří-li se lučbě uměle vyrobiti *protoplasma* a buňku organickou?

c) Známe, aspoň z hlavní části, *plán přírody* (?) Posavadní roztřídění vesmíru na tři říše: nerostů, bylin a živoků před moderní vědou neobstojí. Zná-li snad někdo meze jednotlivých oněch říší? Víme-liž, kde bylina přestává a živok začíná? — Nikoli! Také nikomu se nepodaří, meze ony přesně stanoviti, poněvadž jedinci říše jedné přecházejí do druhé za odstínů tak jemných, že toho ani drobnohledem pozorovati nelze. Kdo by *životní* úkony lidské konečně vyložiti chtěl působením duše nebo jakékoliv *síly nehmotné* vůbec, musil by důsledně doznati, že také zvířata, byliny ano i — minerály mají duši. — Tomu však není tak. Nýbrž *jedna* pouze je říše přírody, ovládaná *jedním* a tímže tysíkálním zákonem, který sluje: »Snaha po docílení *rovnováhy*. Prvotní, immanentní vlastnosti hmoty každé jest *klid*, a *snaha* po docílení téhož tam, kde byl náhodou přerušen. Veškeré úkazy přírodní, ať je již postřehujeme smyslem tím či oním, nejsou nic jiného než *vybavení*, uvolnění, vyrovnání napjetí, které bylo ve hmotě vzbuzeno *polarisací* sil. Toto napjetí dle různých poměrů různými vyjadřujeme značkami, na př: pozitivní a negativní, dostředivost a odstředivost, zásada a kyselina, endosmosa a exosmosa, přilbuznost a odpudivost atd. Vyrovnání panujícího napjetí mezi molekuly nebo také atomy má vždy za následek *pohyb*, pravděpodobně pohyb vlnivý, kterýž manifestuje se na venek způsobem specifickým,

buď jako zvuk, nebo jako světlo, teplo, elektřina, magnetismus atd. Vědy přírodní nevykazují ani jediný úkaz, jenž by se nedal tímto způsobem vysvětliti.

d) Totéž platí také o zjevech *biologických*. Pohybování šťav v cévách, obměna látek, výživa, vzrůst a konečně i pocítování není nic jiného, než snaha po doclenění rovnováhy fyzikální, třeba že doznati dlužno, že u živoků dotyčné zákony přírodní podléhají zvláštní modifikaci.^{a)}

Jako v říši neústrojně známý úkaz vláščitosti (kapillarita) vysvětliti lze přitažlivostí hmoty, tak v říši ústrojně před důležitý pro biologii zjev *endosmosy* a *exosmosy* není v podstatě nic jiného, než snaha po doclenění rovnováhy. Totéž platí také o ostatních silách přírodních, které dle známých zákonů — bez jakéhokoliv *principu nehmotného* — jsou s to, aby daly vytrysknouti funkcím životním. Lavoisier (1743.—1794.) byl první lučebník, který dokázal, že *dýchání* není nic jiného než *spalování* (oxydace). Spallanzanimu se podařilo *zaživání* vysvětliti zákony lučebními; Graham a Dubrochet vysvětlili pochody *vyměšovací* dílem lučebně, dílem fyzikálně, Helmholtz, Du Bois-Reymond a j. objevili v soustavě čivní proudy *elektrické*, a proslulý učenec M. Gavarret zbudoval hypotézu, která šmahem vysvětluje pochody *biologické* — také u člověka. — mechanicky bez zasahování duše nebo zvláštní síly životní.

Gavarret roztřídí veškeré úkony *biologické* na tyto tři skupiny: Buzení tepla, smrštění svalů a činnost čivní a dovozuje, že zjevy tyto mají za základ jediný proces lučební, jímž jest — *okysličování krve*. Jiný učenec novější doby, který vedle bohosloví a filosofie studoval také vědy přírodní, P. Carbonnel, uvádí zjevy *biologické* rovněž na tři skupiny: zjevy *lučby ústrojné*, zjevy *organizační*: výživa, obnova, plození a zjevy *pohybu*. P. Carbonnel snažil se dokázati thési svoji způsobem velezajímavým a úplně moderním.

»Lavoisier« — tak praví — »dokazoval nepochybně, že tělíska krevní, putující plícemi, spojují se s *kyslíkem*, jež ujímají vzduchu, který vdechujeme. Kyslík tento vykoná pouť celým živočišným organismem, při čemž, setkávaje se s uhlíkem, k němuž jej vábí veliká příbuznost, tvoří s ním kyselinu uhličitou CO_2 , která oběhem krve přicházejíc do plic, z těchto jako škodlivý plyn vymětena bývá vydechováním, přecházejíc tak ve stavu volném do vzduchu, který stává se o tutéž míru (míru ssutou, vztahující se na volumen a nikoli na váhu. Pozn. spis.) kyseliny uhličitě bohatším, oč se stal kyslík chudším. Dle výpočtů *Vierordtových* přijímá tělo dospělého člověka průběhem 24 hodin 774 grammů kyslíku, spálí během téže doby 291·6 gr. uhlíku a uvolňuje do vzduchu 1068 gr. kyseliny uhličitě, takže nebyti v přírodě vedle živoků činitele jiného, zmizel by čistý kyslík ze vzduchu vůbec a *biologický* pochod by byl zastaven. Avšak moudrost Stvořitele vedle živočicha postavila rostlinu, která ubírá vzduchu *kyselinu uhličitou*, načež ji pomocí zvláštního ústrojí dýchacího rozkládá, uhlík podržuje pro sebe k budování těla rostlinného

^{a)} Natur u. Offenbarung V. B. pag. 476. — Podotknouti zde sluší, že tyto vývody listu eminentně katolického platí o *biologii* zvířat — což však nebrání, aby se jich *organicisté* dovolávali také pro *biologii člověka* z příčin na snadě ležících. Pozn. spis.

a uvolněný *kyslík* atmosféře vzduchové zpět vracejíc, čímž bývá opět docleno potřebné rovnováhy. Avšak vzájemnosti této není pouze mezi kyslíkem a uhlíkem, nýbrž vztahuje se na veškeré látky, z nichž se buduje ústrojné tělo, tu živočišné, onde rostlinné, jak dobře seznati lze z následující srovnávací tabulky, sestavené dle Dra *Eysseleina*.

Rostlina.	Živok.
Vyrábí bílkovinu (NC_8).	Stravuje bílkovinu.
• tuky ($\text{C}_2\text{H}_2\text{O}_4$; $\text{C}_{20}\text{H}_{20}\text{O}_4$).	• tuky.
• cukr, škrob, celulosu ($\text{C}_{12}\text{H}_{22}\text{O}_{11}$, $\text{C}_6\text{H}_{10}\text{O}_5$, $\text{C}_6\text{H}_{10}\text{O}_5$).	• cukry atd.
Rozkládá kyselinu uhličitou (CO_2).	Vyrábí kyselinu uhličitou, uvolňuje vodu (vydechováním, vy- pařováním atd.)
• vodu (HO).	Vyrábí čpavek (moč, atd.)
• čpavek (NH_3).	barví kyslík.
Uvolňuje kyslík.	Život jest přístroj <i>okysliču- jící</i> . ⁴⁾
Rostlina je přístroj redukční, <i>odkysličující</i> .	

Než, vraťme se opět ke kyslíku a jeho pouti v těle ústrojném. Jak jsme viděli, hraje kyslík pro svou příchyllost k uhlíku v *biologii* hlavní úlohu, tak že to není pouhá metafora, díme-li, že život není nic jiného než pozvolné *spalování* a že může tělo živočišné trefně přirovnáno býti k parostroji, jehož komín je v plicích a popelník v měchýři, při čemž kyselina uhličitá zastupuje kouř, a močovina — sit venia verbo! — škváry vlastního spalovacího pochodu!

Máme-li při tom na zřeteli pouze kyslík a uhlík, tedy vidíme před sebou celou řadu atomů, jichž prvotná *energie* lučebním pochodem v ústrojném těle utrpěla značné ztráty, jak četnými pokusy jest zjištěno. Totéž platí o jedné části vodní páry, kterou vydechujeme a jejíž původ sluší hledati ve spalování vodíku. Krátce řečeno: Pochodem životním ztrácejí prvky značný díl své energie či prvotné síly, kterou v sobě chovaly před vstoupením do ústrojného těla. Kdyby zmíněná energie nadobro *vymizela*, byli bychom tíhou logiky nuceni k závěrku, že úkony lučebné v těle ústrojném jsou podrobeny jiným zákonům než v říši neústrojné a činiteli různorodému, který jest s to, aby zničil lučebnou energii. Činitelem tímto mohla bý býti nehmotná *síla vitální*, kterou zastávají *vitalisté* a z části i *animisté*. Avšak tak daleko jsme ještě nepřišli. Neboť zmíněná energie je ztracena jen zdánlivě. Jedna část její jest v teplotě živočišné, jiná trvá v těle ve stavu latentním, a opět jiná manifestuje se pohybem. Každá myšlenka, každé hnutí brvou, každé vzplanutí vášně, každý krok děje se za současného spalování minimální části uhlíku. Každého okamžiku tělo lidské ztrácí část svých sil a nahrazuje ztrátu tuto výživou. Každého okamžiku molekule ústrojné, seřazené v tělesném tkanivu, bývají opotřebovány a trosky jejich vytlačeny novými zástupci života schopnými, čímž zároveň je umožněna totožnost těla. Assimilace látek výživných, která podmiňuje *organisaci* těla, nechá se, — jak *Spallanzani* dokázal, vysvětliti pochody fysikálně-chemickými, při čemž, pokud se organisace týká, tak zv. endosmosa a exosmosa hrají důležitou úlohu. Ovšem, dokládají *organicisté*, mnohé jest nám ještě neznámo — avšak, během času — kdož ví?

⁴⁾ »Tisch für Nervenkrank«, pag 64.

Funkce organisační v těle ústrojném ostatně, které záležel v budování tkaniva a jiných opotřebovaných dílů těla ústrojného, jakkoliv se zdají na první pohled zjevem tajuplným, který bez obzvláštní síly životní prý vysvětliti nelze, podobají se na vlas (sic!) krystalisaci nerostů a t. zv. *redintegraci* hranolů. Mezi světem organickým a anorganickým panuje úplný parallelismus.

Známo jest, že každý organism živoucí, byl-li zmrzačen, snažil se úraz napravit dle zákonů své zvláštní morfologie: rána u živoka i u byliny se zajizví a zacelí, a jedinec jakž takž nabývá opět své původní formy. Zjevu tomuto říká se *redintegrace* a tatáž je tím dokonalejší, čím nižší stupeň dokonalosti živok zaujímá. Člověku uříznutý prst již nenaroste, ani ptáku křídlo, kterého pozbyl — rána se pouze zajizví. Avšak je dokázaná věc, že korýšům, na př. rakům, vytržená klepeta znova narůstají — ano, jisto jest, že na př. žíly ve dví přeseknuté tak se zacelí a dále vyvinou, až z každé poloviny vyroste živok samostatný. Týž úkaz pozorován byl při sladkovodním polypu *Hydra viridis*.⁵⁾ Ano, přírodopysce *Lyonnet* rozřezal sladkovodního červa *Nais* na 40 kusů, z nichž každý se vyvinul na dokonalého jedince.

Nuže, dí *organicisté*, týž úkaz možno stopovati také v neústrojně přírodě. Zjištění tohoto podivuhodného zjevu děkuje věda *M. Pasteurovi*, který první učinil tento pokus: Nerostný hranol, jehož jeden roh byl porouchán, ponořen do roztoku matičného, přibíral na sebe příbuzné elementy z roztoku na všech stranách, stává se tím postupně větším. Avšak *nejintenzivnější* činnost krystalisační bylo lze pozorovati na místě porouchaném, tak sice, že za nedlouho — mnohdy za málo hodin — úraz byl úplně zacelen a zvětšený hranol vykazoval dokonalou, neporušenou formu.⁶⁾

Ejhle, dí *organicisté*, děje-li se *redintegrace* zde bez všelikého principu nehmotného, pouhým působením sil fysikálně-lučebných — proč by tomu nemohlo také tak býti při organisaci *biologické*?

Jiný úkaz, kterého se *organicisté* dovolávají, jest *znovuoživení zvířat*, jichž život byl na čisto vyhasl.

Badatel *Pictet* vystavil ryby a žáby takovému stupni zimy, že zkřehly a daly se lámati a drtiti jako kus suché hroudy. V tomto stavu nejevila zvířata ona ni nejmenší stopy života. Byla-li však teplota vzduchu zvýšena na přiměřenou míru, přicházeli živokové oni pomalu k sobě a stali se úplně čilými, jakoby se s nimi pranic neobyčejného nebylo stalo. Žáby a hadi vydrželi až — 28° (Celsius), blemýždi přetrvali po více dní teplotu — 120°, ryby pouze — 15°.

Zrovna úžasnému stupni zimy však vzdorovaly jisté mikroby. *Pictetovi* podařilo se umělým vypařováním, o němž zde bylo by nemístno šířeti se zmiňovati, vyrobiti krychli zmrzlého vzduchu, obsahujícího různé mikroby, bacilly i spirilly. Stupeň tepla, za kterého vzduch zmrzne, obnáší — 213°C. Abychom si mohli jen poněkud děsný ten stupeň zimy představit, dovolíme si připomenouti, že při — 50°C rtuť mrzne a dá se kovati jako měď, a že asi za — 150°C samy síly

⁵⁾ Dr. Const. Gutberlet »Naturphilosophie« Münster 1894. p. 187.

⁶⁾ Claude Bernard »Definition de la vie.« Revue des Deux Mondes 1875. IX., pag. 335.

lučebné přestávají účinkovati. A ejhle, všichni mikrobiové zmínění přišli opět k sobě, jakmile přišli do teploty normální.⁷⁾

Podobné pokusy učinili *Needham* *Spallanzani* a j. v opačném smyslu, vystavivše *rotifery* a jiné nálevníky obromnému žáru, až 100°C. Živokové ti, jichž život v horku úplně vyhasl, obživil na novo, byvše dáni do vlhka za teploty jim vyhovující. Kdo by se odvážil tvrditi, hlásají organicisté, že životní síla byla zmizela z živoků těch a opět se do nich navrátila? Kdo by to tvrdil, přeceňoval by moc člověka a podceňoval moudrost Tvůrce.

Jediný rozumný závěrek zde jest: Pokud živok měl to, co jeho *organisaci* hovoří, totiž určitý stupeň tepla, vodu atd., potud jeví známky života. Se zmizením oněch fyzikálně-lučebných podmínek však zmizel zároveň také život; navrátil se však zpět, byly-li podmínky ony vyplněny — ergo: »Život« je pouhá výslednice sil *fyzikálně-lučebných*; zvláštní nějaká síla *životní* je pouhá báčborka.⁸⁾

To, co posud k theorii organicistů, *P. Carbonnelem* hájené, bylo řečeno, vztahuje se na zjevy lučby ústrojné a zjevy organisační. Obojí, praví organicisté, dá se vysvětliti pouhou souhrou sil fyzikálně-chemických.

Zbývá vysvětliti *pohyb*. Také úkaz tento při bližším rozboru nemá do sebe ničeho, k čemu by bylo potřebí nějaké síly vitální. Pohyb ústrojného těla má za podmínku *smrštění svalu*, které zprostředkuje podrážděná číva. Přefízneme-li *živu*, ochromíme sval. Nahradíme-li vliv čívný nějakou jinou přiměřenou silou, na př. elektřinou, stane se sval opět schopným života a pohybu. Číva nepůsobí snad na vlákna svalstva fyzikálně-dynamicky, podobna nitce, která pohybuje loutkou, — nýbrž číva rozdmýchá jaksi proces okysličovací za tím účelem, aby teplota vláken svalstva byla zvýšena; teplota však znamená *energii* (aktuální zde či pouze potenciální? Pozn. spis.), které sval použije při svém smrštění. *M. Matteuci* srovnává zde vliv čívný s jiskrou, která padší do kupy hořlavých látek, zapálí všecko. Číva ovšem musí býti živena. Výživu skýtá jí krev jako všem ostatním částem těla. Číva tedy závisí na sloučenině *uhlíku s kyslíkem* v krvi obsažených a podobně i sval. Srovnajte sval při práci a za klidu. Za klidu jest krev jeho bohatá kyslíkem, jest brunátná, chovajíc jen malou dávku kyseliny uhličitě v sobě; však při práci stává se krev ta teplou, černou, chudou na kyslík, za to však oplývající kyselinou uhličitou.

Co vidíme při rozboru těchto zjevů? Známou příčinu a známý účinek: lučebné spojování atomů, prostředkem kteréhož část energie *virtuální* přechází v *aktuální*, což má za následek *stažení svalu* a *zvýšení teploty* v krvi a sval. Tedy opět — *okysličování* bez součinnosti jakékoli *síly životní*!

Nedá se nikterak upřít, že hypotéza tato má své svůdné stránky, obzvláště pro ty, kdož opojeni pošavadními triumfy věd přírodních, vyšvihnou se z »těžkých obrněných lodí o hlubokém ponoru na lodičky svižné, jichž plachtoví jest rozedmuto fantasií,« jak se jistý učenec český vyjádřil.

⁷⁾ »Vom Fels zum Meer« 1895.

⁸⁾ E. Méric o. c. pag. 393.

Nedá se dále upřít, že argumentace organicistů, kteří *duše* nepopírají, postrádá dotěrné naduté tendence, která všude číší z nauky materialistické.

Nedá se posléze upřít, že jednotlivé důkazy *organicistů* jsou vedeny přesně až do nejmenších podrobností a že bohoslovce i filosofa nutí bezděčně k vážnému přemýšlení. Avšak přes to vše hlásáme již předem: Hypotéza *organicistická* trpí logickou chybou, které se říká »petitio principii«, obsahuje tvrzení odvážlivá, úsudky nesprávné a vykazuje podstatné mezery, přes které nezná solidního mostu, a proto se vidí nucena, přeletěti tytéž na větrných křídlech obrazotvornosti.

Dříve však, než se pustíme do rozboru *organicismu*, sdělíme nauku *vitalistů*; děje se tak z příčin methodických, pro které nám laskavý čtenář tuto nepatrnou odchylku od obvyklého pořádku snad odpustí.

(Pokračování.)

Čím jsem?

Jsem člověkem, a lidstva milliony,
jimž jedno slunce září nádherné,
jimž jedny hvězdy svítí nezměrné,
jsou mými bratry — radostnými tony
se mysl chvěje, touhou svatou plane,
že nad národy duha míru stane — —

Ó věřím v jasný lidstva ideál,
že kráčet musí věčně dál a dál,
že dojde jistě Betlehema spásy,
idejí věčných pravdy, dobra, krásy!
V tom cíli krásném, čistém, odvěkém
jsem člověkem.

Jsem Slovanem, a všechny děti Slávy
od věrné stráže věrné Šumavy
až po Uralské šeré dálavy,
jsou mými bratry —. Jako proudem lávy
mé srdce hoří, jarou touhou plane,
že padne západ, východ vzhůru vstane . . .

Ó doufám pevně, sokol slovanský
že výše vzletne v rozmach titanský
a všemu světu s míru ratolestí
přinese palmu bratrství a štěstí!
V tom cíli velkém, lidstvu žehnaném
jsem Slovanem.

Jsem věrný Čech, a tisícové věrných,
ať na Labi, ať v tiché Moravě,
ať na Váhu neb v cizí doubravě,
jsou mými bratry —. V citech předůvěrných
má duše jása, vroucí touhou plane,
že národ můj zas k nové slávě vstane . . .

Ó miluji Tě, drahý lide můj,
že věrně splníš velebný cíl svůj:
dát lidstvu všemu nové, krásné květy
a spojit západ s východními světy! . . .
Ó dal bych za to poslední svůj dech
jak věrný Čech!

A v mysli stále nejkrásnějším echem
a v srdci stále zní mi zas a zas
a z duše hlásá trojjediný hlas:
Jsem člověkem, jsem Slovanem a Čechem!
Ta zlatá slova zníti nepřestanou;
vždyť na cestu mi Orionem planou . . .

Že Čech jsem věrný, volám s Jungmannem,
a s Kollárem zas, že jsem Slovanem,
však s celým světem slavnou elegií
jak s nejladnější věčnou symfonií
lkám, toužím, plesám v žalmu cdivkém:
Jsem člověkem!

Jaroslav Tichý.

Pepička Kopřivova.

Napsala Vlasta Pittnerová.

(Pokračování.)

XI.

Pavel slyšel dobře, jak nazval mladý hrabě Pepičku růžovým poupětem, nebyl také jediný, který zahlédl nějakou pozornost hraběte vůči mladé dívce. Direktorovic byli velice pyšní, že hrabě vyznamenává jejich schovanku, chovalať se i hraběnka k nim velice milostivě, oslovujíc paní direktorovou i při nahodilém setkání.

Byla hraběnka velice spokojena výtěžkem panství i vzorným pořádkem na letním jejím sídle.

Mezi úřednictvem počalo se šeptati o tom, že hrabě Jindřich vyznamenává schovanku direktorovu a vtipy, zda bude asi sličná Pepička státi hraběti modelem, jako kdysi zahradníková Marie, v zá-

meckém ovzduší jen jen sršely. Než nepodobalo se k tomu. Mladý hrabě oslovoval Pepičku na potkání, dával jí květiny a leckdy bonbony, nazýval ji poupětem, ale důvěrněji k ní nepromluvil. Bylo něco v jejích očích, co mladého kavalíra zaráželo.

Byla to duše panny, vroucí ve zbožnosti posud dětské, zpola uvědomělá v probuzené cudné lásce, která jevila se v tom pohledu, povznesla-li Pepička svých zraků k hraběti.

Tu jednoho dne, krátce po tom, když spatření Pepičky s hrabětem vypudilo Pavla z domova, zastal hrabě Pepičku ve sklenníku pod palmami.

Bylo deštivé odpoledne, kde kdo hleděl je prospati, paní direktorová měla migrénu a poslala Pepičku, ať si jde k zahradníkům. Pepička, co byli studenti doma, chodila k Rackovým méně, za to však sbledávala se s Pavlem v zahradách, kde trávili spolu krásné chvíle.

Než tu pojednou Pavel odešel, nerozloučiv se s Pepičkou, a Lidka rozpačitě odpovídala na Pepiččiny dotazy.

Pepičce toho bylo líto a zkoumala i trápila se v mladé své duši, co asi jest příčinou náhlého Pavlova hněvu. Domyslíla se, že asi se mrzel, vida hraběte zdobícího ji růžovými poupaty a litovala, že nemůže mu povědět, proč s hrabětem ráda se zastaví a hovoří, byť jí bylo velice ostych přemáhati.

Dojdouc za onoho odpoledne k Rackovým, nezastala Lidky doma; pracovala s otcem o jahodách v záhřevně, a paní Racková, namáčeje prádlo, měla plné ruce práce. Pepička šla tedy do záhřevny za Lidkou. Procházeje velkým sklenníkem zastavila se pod palmami. Povzdychla, pohlížeje na překrásné ty stromy, které tu stály v celé své nádheře, co zatím déšť bubnoval z venčí na okna sklenníku, za nimiž halila se v šed mračen obloha i zeleň zahrad.

V tom zaskřipěl písek pod něčí nohou, Pepička vzhledla a spatřila hraběte. Pozdravila úklonkem, dbaje, aby rozestřela šaty a nachýlila tělo tak, jak tomu chtěla paní direktorová.

»Našemu růžovému poupěti se zajisté stýská, že nemůže ven ke svým sestřičkám,« pravil hrabě k dívce.

Uzardělá Pepička řekla: »Přišla jsem se zase jednou podívat na palmy, hraběcí milosti.«

»Máte ráda palmy?« tázal se hrabě.

»Ano; naučila mě je mítí ráda moje milá přítelkyně Palma,« povznesši oči řekla Pepička.

»Palma«, vydechl hrabě.

»Ano, Palma, vzpomínám tu na ni. Hraběcí milosti, nezablívejte mi otázku, zda i vy vzpomínáte někdy na Palmu?« Pepička sejala ruce na prsou a hleděla na hraběte tím svým nevinným pohledem, v němž jevila se otázka.

»Vzpomínám-li —«, hrabě sklonil hlavu. »Viděla jste její obraz. Ano, vzpomínám na Palmu jako na krásný sen, na luzný obraz. Byla to pohádka života, ve které se mi objevila. Mé růžové poupě, vy nevíte, co je to »noblesse oblige«, co je povinností šlechtice k jeho postavení. A moje matka — ta nechtěla by, abych svévolně utrhnul květ nevinnosti, abych setřel pel dívčí duše. Ne, nejsem vinen oproti Palmě. A ona zajisté již zapomenula.«

»Ó, nezapomenula. Těší se vzpomínáním, vždyť jest to jediné, co jí zbylo pro život,« šeptala Pepička.

»Ah, sentimentálnost,« usmál se hrabě. »Má zlatá, to se nesmí tak brát. Našel jsem Palmu, našel jsem tak vás, mé poupě růžové, kdo mohl by nám bránit, abychom spolu také prožili takový pěkný sen, takovou pohádku? Neublížil bych vám, položil bych to růžové poupě na své srdce a blažil bych se jeho vůní. A měli bychom oba pěknou vzpomínku. Vzpomínku, pravím, ne vzpomínání, to se nesmí brát vážně.« Hrabě vztáhnul ruce a chtěl Pepičku k sobě přivinouti. Tato odskočila a vytřeštěnýma očima pohlédla na hraběte.

»Nu, nelekala se tak, neublížím jí,« usmíval se hrabě. »Palma byla vlídnější.«

»Palma vás milovala,« zvolala Pepička.

»Tak to bylo dobře. Přál jsem si býti milován od ní, tak jak si to přeji býti od vás. Ale nějaké vzpomínání, truchlení, sentimentálnost — to je pošetilé. To jakoby člověk letos litoval, že nekvetou na keři tytéž růže jako loni. Pojdte sem, Josefíno, mé poupě, posaďte se sem ke mně a dejte si říci, že vás chci milovati, že chci, aby se ve vašem srdci rozvil dech lásky. Láska jest vždy krásná, vždy blažící, moje poupě pokvete mi v skrytu. Nebojte se, nikdo nezví ničeho, nezkazím vás.« Hlas hraběte přešel ve vášnivý šepot.

Pepičce vyhrkly slzy.

To tedy také by měla býti láska? Taková láska, jaká žila v mladé její duši k Pavlovi, která podněcovala mysl její k modlitbě, která rozdmýchala v ní i lásku k rodnému kraji a řeči? Ne, ne, Pepička již, jakoby bleskem seznávala, jak musila se Marie státí nešťastnou, ana jí tu byla podána vašeň místo lásky, dávající si pouze toto jméno, jako milost se podávající za to, že nepřináší zkázu.

»Ubohá Palma!« zvolala Pepička.

»Nechte Palmu Palmou a pojdte sem!« zvolal hrabě. »Já vás musím objati, já vás musím zlíbat. Já první chci to růžové poupě vzbuditi polibky k slasti lásky.«

Pepička již prchala, hledíc dosíci východu ze sklenníku. Hrabě hnál se za ní.

Šaty pletly se dívce v kroku, vrážela do kbelíků, porazila již několik kořenáčů, hrabě uchytil ji za stuhu vlající jí od pasu. Vrazila do štíhlého kmene palmy, klesla na tento polou omdlévající celou tíží těla, a tu zašustěla zlomená koruna palmy u její nohou, oddělující ji od hraběte.

»Sacrebleu, to je malér!« vzkřikl hrabě.

Pepička pádila k východu a vyběhla ven do deště, nedbajíc lehkého oděvu. Běžela zahradou, běhala sem a tam, hledíc dosíci postranního vchodu do zámku. Dostala se tam a dostala se do bytu a do svého pokoje.

Tu klesla na kolena před obrazem Marie Panny, a hojné slzy ulehčily stísněné její mysli.

Poznávala, co jí to hrozilo a ve vroucích slovech modlitby vzdávala dík Panně nejsvětější za mocnou její ochranu.

Po chvíli teprve povstala a počala se převlékati ze šatů deštěm promočených. Kadeře rozpustily se jí úplně a byly pocuchány. Pepička odhodlaně pročešala vlasy, splekla je do dvou pletenců a ovinula kolem hlavy, jak to doma nosívala.

Potom vešla do pokoje paní direktorové. Bylo jí již lépe a sedíc na loži, vykládala si karty.

Vzhlédla udiveně na dívku. »Josefin! Jak to vypadá? Co dělala? Zmokla někde? To není ani ona bez frisury,« zvolala paní direktorová.

»Zmokla jsem, jemnostpaní kmotřínko, a kadeře se mi rozpustily,« pravila Pepička. »Přicházím ponížně prosit« — dívka se zajikla, nemohla vyslovit toho, co se jí před chvílí zdálo býti dosti snadným, aby totiž paní kmotra propustila ji domů, k matce.

»Abych jí kadeře napálila, že? Chce býti i k večeru hezká, kdyby někdo přišel, ne-li? Pozvala snad pana Petra? Neškodilo by, může se usmažit nějaké kufátko k večeři, kousek šunky také tam bude a zbytek telecí kýty od oběda se může dát ohřátí na sardele. Tak, a bude veselý večer,« paní direktorová povstala s lože, odložila karty a oblékala se rychle do květovaného županu.

»Nemluvila jsem s panem Petrem,« řekla Pepička. »Chci prosit, aby mě jemnostpaní kmotřínka pustila domů, já —«

»Co pak jí to napadlo? Nyní by jela domů, když je v zámku tak veselo? To přece ví, že nepojede domů až na Vánoce na dobro, návštěv není potřeba. Nechala řeči a šla, poslala holku k Rackovům, aby nám pan Petr přišel zahrát na kytaru a budeme chystat tu večeři. Pan manžel se zlobit nebude,« řekla paní direktorová, urovnávajíc si účes.

»Jemnostpaní kmotřínko, neráčeji se hněvati, ale já zde nezůstanu, já zde zůstat nemohu, k vůli panu hraběti,« pronesla Pepička stísněně.

Paní direktorová upustila třesavou jehlici, kterou si právě mašli z růžové stuhy a blondů do vlasů připínala na zem, tak ji leknutím ruce klesly.

»Josefin!« zvolala, ale v tom zvolání a v tom leknutí jevílo se takové očekávání, taková zvědavost, že Pepička přistoupila blíže a rychle sdělila paní kmotře, jak se odpoledne setkala ve sklenníku s hrabětem.

Paní direktorová ji vyslechla, obličej se jí prodloužil, zakývala a zavrtěla několikráte hlavou.

Pepička neřekla, že mluvila s hrabětem o Marii, jen sdělila jeho počínání, řeči o lásce a událost se zlomenou palmou.

»Hm, hm,« kroutila hlavou paní direktorová.

Potom šla sama do kuchyně, dala rozkazy k večeři, poslala služku k Rackovům a vrátivši se do pokoje, oblékla se úplně do pěkných šatů, které měla pohotově.

Připravujíc líhový kahan, nařídila Pepičce, ať rozčeše si vlasy, a napálila jí kadeře.

Nechala si znovu a znovu opakovati scénu s hrabětem a Marií, a Pepička v křížových otázkách posléz vyznala i to, že mluvila s hrabětem, ano, že proto vůbec byla ráda, že hrabě s ní mluvívá, aby mu mohla někdy říci, jak Marie se trápí, jak vzpomíná, že doufala, že snad by se jí podařilo milence rozejité smířiti, přes možný hněv hraběnkyní matky.

Ale tu se paní direktorová rozesmála. To bylo příliš naivní, příliš pošetilé — to děvče mělo v hlavě věru ještě pohádky.

»S ní nic není, Josefin, kdyby byla zkušenější a chytřejší, mohla mít pěknou zábavu a mnohý užitek. Ona tu platí jako za naši scho-

vanku, jako za úřednickou dcerku, to by bylo něco jiného než ta zahradníková,« paní direktorová usmívala se tak, že Pepička rázem postřehla frivolnost jejího smýšlení a za paní kmotru se začervenala.

»Co pak řekne pan manžel?« usmívala se paní direktorová.

»Snad by mu to neřekly,« vzkřikla Pepička, zapomenuvši jemnost paní osloviti a »jemnost pána kmotřínka« pojmenovati.

Jindy byla by jí to paní direktorová jistě vytkla, ale nyní byla příliš rozechvěna vypravováním schovančíným, než aby toho byla jenom zpozorovala.

»Ne, ona tomu nerozumí,« řekla paní direktorová a nařídívši Pepičce, aby uchystala na stůl, odšustila do kanceláře zavolat si pana manžela. Stávalo se tak zřídka kdy, a pan direktor věděl, že bude mít paní něco důležitého.

Páni manželé spolu dlouho rozmlouvali, pak vešli do jídelny, oba se usmívajíce. Pan direktor zabrozil Pepičce prstem a pomlaskav staženými rty, polovičným zahváždnutím řekl: »Magnifik!«

Pepička se zardívala.

Po chvíli došel Petr Racek. S mnohými poklonami děkoval za pozvání, právě prý dnes v tom deštivém dnu mu cosi říkalo, že stráví příjemný večer.

»Co dělá Liduška?« tázala se Pepička.

»Mají u nás doma jakousi mrzutost. Taková nemilá příhoda se stala,« vyprávěl Petr. »Jeho Milost mladý pan hrabě procházel se odpoledne ve skleníku. Někdo nechal z nedopatření dvéře do zahrady otevřené, tam nějak vběhl Vulkán, pan hrabě toho psa málo s sebou vodí, tak je příliš divoký. Měl radost, že spatřil pána, rozběhnul se k němu, pokácel několik květináčů — otec nařká o některé gloxinie, které pracně vypěstil, a co nejhoršího, vrazil Vulkán do jedné z palm, skákal prý jako splašený, palma se zlomila a tu teprve podatilo se panu hraběti psa vyhnat. Otec div nepláče, byl to snad nejkrásnější kus ve skleníku.«

»To bude všem líto,« prohodila paní direktorová. Na tváři její zračilo se upokojení, jak dobře hrabě věc vymluvil.

I Pepička si oddechla, a teprve nyní jí napadlo, že nemusila snad ani paní kmotře ničeho svěťovati, že nebyla by tato nijak zvěděla, co se ve skleníku dělo. Než ihned zapudila myšlénku myšlénkou, že nebyla by dovedla skrýti své rozrušení a že paní kmotra, nepropustí-li ji domů, musí jí přece pověděti, jak se nadále k hraběti má chovati.

»Sama Její Milost paní hraběnka přišla se k večeru podívat do skleníku na zlomenou palmu,« vyprávěl Petr dále. »Ráčila naříditi, aby otec listy opatrně usušil, že budou sloužit k dekoraci salonu, ze dřeva palmového pak prý dá také ledacos zhotoviti. Otec chce vyčkati, nevyrazí-li palma od kořene; nerad by ji ještě úplně zničil.«

»No, pro mne by palmy nemusily růsti,« usmál se pan direktor, »leda ságové.«

Večer uběhl příjemně. Petr zahrál na kytaru, zazpíval několik sentimentálních písní, pak hrálo se lotto o cukrlata. Pepička byla zamlklá, měla srdce jako v kleštích. Umiňovala si, že z rána ještě jednou poprosí paní kmotru, aby ji nechala domů.

Nepostřehla Petrových ironických pohledů, které k ní upíral, za to postřehla jich paní direktorová a ihned se domyslíla, že za-

hradníkovi nevěří asi události se psem. Chválila Petra v duchu, že dovedl tak jakoby nic událost vypovědět.

Když Pepička posléze panu kmotrovi a paní kmotře ruce na dobrou noc líbala, řekl jí pan direktor: »Josefina, nechaj si něco hezkého zdát o Je —« zachytiv však pohled manželčin, nedořekl.

Pepička zahořela v líci, byla jista, že chtěl pan kmotr říci: o Jeho Milosti, a bylo jí stydno.

Paní direktorová sama jí dnes natáčela kadeře, byla velice laskava a mluvila o zahradníkově Marii, která prý by nebyla chybila, kdyby se byla hleděla, ne-li za onoho písáře, jenž nevhodnou horlivostí si vše pokazil, tedy za někoho z úředníků nebo fořtů provdati. Zajisté, že by byl muž její dostal dobré místo a měl vždy hraběcí přízeň. Ale že si nerozuměla.

Pepička tušila, cítila, že paní kmotra má asi podivné myšlenky, než nedovedla si jich uvědomiti.

Byla ráda, že si mohla ulehnutí.

Spánek však se jí dlouho vzdaloval. Bylo jí pojednou v zámku tak nemilo, tak chladno. Zavinuté kadeře tlačily jí na hlavě, temno pokoje jí tísnilo, povstala a vzala si z kufru svůj růženec. Modlíc se konečně usnula.

Druhého dne putovalo veškeré zámecké obyvatelstvo dívat se na zlomenou palmu. Kde kdo huboval na Vulkána, kterýž takovou nemilou škodu způsobil.

Vulkán ležel v psinci a snad se divil, kolik dostal dnes štulců a proč byl pojednou na řetěze uvázán.

Pepička musila doprovoditi paní direktorovou do sklenníku. Byla jako na trní a úsměvy paní direktorové ji bodaly do duše. Opětná její prosba, aby ji paní kmotra propustila domů, vyvolala u této již nevoli a neodvázala se ji opěťovati.

Odcházejíc s paní direktorovou ze sklenníku, prosila Pepička, aby se směla zastaviti u Racků. Paní direktorová svolila.

Pepička veběhla do Rackova domku. Byli kromě Racka všichni doma. Petr četl v knize a Racková s Lidkou praly.

Petr povstal a pozdravil Pepičku s přehnanou zdvořilostí.

Tentokráte postřehla Pepička úsměšek a bylo jí toho líto.

»To jsme se včera s tou nehodou ve sklenníku všichni zdrželi,« řekla Racková. »Teprve k večeru budeme hotovy s prádlem.«

»To má pantáta lítost,« řekla Liduška.

»Co pak řekne Palma?« pravila Pepička s povzdechem.

»Ta bude plakat,« pronesl Petr pohlédnuv pronikavě na Pepičku.

»Bude jí to líto,« řekla Liduška, a také se na Pepičku jaksi pátravě podívala.

Pepičce bylo, jakoby měla srdce v kleštích. Slzy div jí do očí nevstoupily. Nutila se promluvit i tázala se: »Budete to Palmě psáti?«

»Piš jí to ty, chceš-li,« odsekla jaksi Lidka.

Nikdo nemluvil. Pepička počala vyprávěti o tom, že paní direktorová hodlá si šít nové šaty, že co nevidět dojede z Prahy švadlena, která i více paním v zámku šatstvo zhotoví, viděla však, že ji nikdo skoro neposlouchá, i měla se k odchodu.

Paní Racková vyšla za ní ven a v předsíni k ní řekla: »Panno Pepičko, jedou domů k panímámě a dobře udělají.«

»Já jsem chtěla, ale jemnostpaní kmotřinka nechce svolit,« odvětila Pepička.

»Bylo by jich škoda, nepřála bych jejich panímámě, aby měla nad nima takovou lítost, jako my nad Mářinkou,« paní Racková vzala dívčinu za ruku.

»Co si to o mně myslíš,« lekala se dívka a vzavši paní Rackovou kolem krku vypověděla jí včerejší výstup mezi sebou a hrabětem.

»Tedy tak to bylo,« žasla paní Racková. »Dobrá dušinko! Co jim to napadlo mluvit o našem dítěti. To je pryč, a lépe ani nevzpomínati. Třeba Mářinka zůstala čistá, přece nikdo tomu neuvěří, a že jsme my rodiče v panské službě zůstali, přidává ještě podezření. Na pověsti děvčete je hned skvrna jako na zrcadle. Jedou domů, panno, tady nebudou míti pokoje.«

»Co si mám počítí?« Pepička již slzela.

»Já jim poradím. Půjdu zítra za Albínkou. A povím všechno u nich doma. Panímáma se poradí s paní tetou mydlářkou, pan Josífek může napsati jemnostpánům direktorovým psaníčko, že jich doma potřeba, že panímámě neslouží zdraví, tak nějak a dostanou se odsud,« navrhovala paní Racková.

»Tak ano. Ale panímáma se bude na ině zlobiti,« mínila Pepička.

»Nebude. Přece za to nemohou, co se stalo. Povím jí všechno. Bylo by jich škoda,« paní Racková hladila dívku po tváři.

Ta jí políbila ruku a potěšena odešla.

Téhož večera navrátil se Pavel. A druhého dne setkav se s Pepičkou v zahradě, měl pro ni svůj starý, vlídný, zářivý úsměv.

Pepička chovala se k němu ostýchavě.

Zavedl ji do skleníku a tam, kde stála posud ve svém kbelíku zlomená palma, pravil k ní: »Vím všechno, Pepičko.«

»Od koho?« tázala se dívka.

»Ode všech a nejlépe od matky. A jsem tak rád, že jsem vám jenom křivdil. Vy jste a zůstanete mojí nejdražší milou, mým poupětem,« řekl Pavel vroucně.

»Ano, tím slovem mi dokazujete, že mi důvěřujete, chci být vaším poupětem, které má pro každého jiného jenom trny,« šeptala Pepička.

A zde na místě, kde vyhýbala se zoufale objetí hraběte, dala se Pepička políbíti od Pavla. V mladých duších bylo plné blaho lásky.

Paní Racková navrátila se příštího dne a Pepičce, která k ní co možno brzy přispěchala, vyřizovala pozdravy. Než psaní pro direktorovy nedovezla.

»Všecko si to ty paničky rozložily,« vyprávěla. »Bojí se vzácné kmotrovstvo si rozhněvati. Jen prý má panna pamatovati na Pána Boba, panu hraběti se vyhýbati a mysliti na to, že je prostá měšťanská dcerka, že co se zde v zámku naučí, může pro živobytí dobře potřebovati, ale že nesmí mysliti, že bylo by pro ni něčeho více než býti švadlenou. A stane-li se pan Josífek pánem, tu že může se panna dobře na domek provdati a z přízně jemnostpána kmotra vždycky míti něco dobrého. Tak to panně vyřizují. A že se jináče ani panímáma, ani paní teta o nich nebojí, že jich doporučují do ochrany Boží a Panny Marie.«

Pepička sklopila hlavu. Bylo jí teskno, leč nemohla odmítnouti matčině vůli, neodvážila se ani reptati.

Pavel těšil ji stiskem ruky. Usedli podle sebe a paní Racková vyprávěla dále o svojí Albínce, jak jest šťastna v té svojí »pořádné známosti«, jak šije nyní pro »nastávající panímámu« košile, a to tak pěkně a pracně, že by je dle mínění všech švadlen mohla i hraběnka nositi.

»Albínka vyšívá nejen okraje u krku a rukávky,« vyprávěla paní Racková, »ale i kolem obruby dělá prolamování a na náprsence sámečky droboučké, jako perličkami vyštepované. Dala si však vzácná paní Chaldounka také plátno, vébu, heboučkou jako šakonet, radost to vzíti do ruky. Slíbila Albínce, že něco pěkného za to od ní dostane a často se k večeru dojde podívat, jak práce pokračuje. To na nás Pán Bůh vzpomněl štěstím toho dítěte.«

Pavel zatím tisknul Pepičce střídavě ruce a Lidka za matčinými zády jim žertovně hrozila. Měla Pepičku nyní opět ráda, zvěděvši od matky pravdu o rozmluvě její s hrabětem. Jen Petr choval se upjatě a když Pepička přišla, odešel. Chodil po zahradě s odkvetlými slečnami pana důchodního a s klevetivou slečnou kontrolorovou.

Asi za čtrnácte dní chystala se hraběnka k odjezdu.

Pepička s hrabětem Jindřichem již nemluvila. Ani o svátku matčině při slavnosti pořádané v parku se jí nepřiblížil. Za to paní hraběnka podala jí vlastní rukou bonbonieru: hezounký košíček z postříbřeného drátu, vyložený modrým hedvábím, se vzácnými bonbony. Musilať zvěděti přece něco o pravé příčině zlomené palmy, nebylať darmo její předčítatelka důvěrnou přítelkyní paní direktorové. A paní direktorová zářila v plném výsluní hraběcí milosti.

Odjíždějící hraběnka každoročně posílala všem rodinám v zámku malé dárky, drobnosti, které stály pak na čestném místě v sklenicích a etažérkách. U direktorů dostali tentokráte skleněnou mísu na ovoce, na jejíž růžové půdě stkvěly se zlaté brozky a jablka. K překvapení všech byl odevzdán i pro Pepičku dárek, a to stříbrná cukřenka k zavírání malým klíčkem, na jejíž víčku vyryt byl hraběcí znak.

»Nu, její hraběcí Milost jest šlechtičnou vždy a v každém případě,« řekla paní direktorová. »Josefin bude mít krásnou památku.«

»To je něco,« řekl pan direktor, další řeč zmlkla mu na rtech pod pohledem paní manželky.

XII.

Po odjezdě hraběnčině bylo v zámku tišeji. Hrabě Jindřich odjížděl na hony na sousední panství a sousední kavalíři opětně k němu. Zámecké úřednictvo se vespolek bavilo, svačiny a večírky se střídaly, a tak plynul čas, až odjížděli studenti do škol.

Ještě tento rok měli bratři Rackové setrvati v městečku, kde počali studovati, a ovšem i v bytě u Kopřivů. Pepička nemohla si představit, jak asi bez ní matka vše k příjezdu studentů pořádá, a touha po domově vzrůstala v její duši každým dnem.

Loučení s Pavlem bylo jí trudným. Pavel jí zanechal pro radost několik opsaných českých básní a písní, kterým se chtěla naučiti na paměť. A několik českých knížek, tištěných na hrubém papíře, které měla ukrýti před paní kmotrou.

Jak bylo Pepičce líto, že Pavel odjede, tak zase bylo jí milo, že zbaví se Petra. Petr docházel totiž k direktorovým denně a počínal

se Pepičce dvořiti. Okázalá přízeň hraběnčina k dívce hodila se mu dobře do plánů stran jeho budoucí kariéry.

A paní direktorová rozuměla jeho snažení. Sama doznávala v poradách s panem manželem, že bude dobře, vychová-li si tento v Petrovi nástupce. Petrovi dáno bylo na srozuměnou, že bude po odbytých studiích právnických ihned ustanoven úředníkem pod vedením pana direktora, a Petr již nyní nabízel se k srovnávání fasciklů.

Pavel vzdaloval se těch kruhů a vzdaloval se i bratra. Odcizovali se víc a více, téměř každým dnem. Na samém konci prázdnin nepohodli se zřejmě. Byl přiveden na kancelář v poutech stařec téměř sedmdesátiletý, kterýž jsa plísněn drábem pro vynechání roboty, omlouval se nemocí ženy a vnučky a rozčilen osopil se na drába holí. Toto provinění stačilo, aby byl v poutech veden na zámek, a zde mu stanoven trest desíti ran holí, kteréž mu ihned byly vysázeny. Petr provázal s mladším písařem mušketýra k exekuci a smál se, vypravuje doma při obědě, jak starý sedlák prosil o smilování, jak volal při každé ráně úpěnlivě o milost, vzýváje všechny svaté a jak líbaje po vytrpěné pokutě písaři ruku, poníženež za odpuštění prosil.

»Necitelníku, ty se tomu můžeš smáti!« okřikl Pavel hněvivě Petra.

»Já bych to nemohla viděti,« pravila paní Racková.

»Hm, v panském úřadě tomu musím zvykat,« prohodil Petr.

»Však přijde čas, že to pomine, že budou se ctíti v lidu poddaném práva člověčenství, že bude v poddaných vídán člověk rovný vrchnosti tak, jako jsme si všichni rovni před Bohem,« vzrušen řekl Pavel.

»Prosím tě, Pavle, kde jsi to zase vyčetl?« úsměšně ozval se Petr.

»Nemluvte o takových věcech,« napomínal syny Racek.

»Je vám z toho trudno, pantáto, věřím rád,« pravil Pavel.

»Pracujete po celý život té vrchnosti, chvějete se před možnou nevěří nejnižšího úředníčka, musíte prositi za dovolení, abyste nás směl nechat naučiti něčemu více než děti ostatních vrchnostenských sluhů, musíte trpěti křivdu páchanou na svém dítěti proto, že urozený kavalír rád by je byl strhnul v tenata hanby — —«

»Mlč, Pavlíku, mlč,« prosila matka.

»Zakažte mu mluvit, panímámo,« ozval se Petr, »mohl by to někdo zaslechnouti a pak bychom mohli se všichni loučiti: my s podporou vrchnosti a příštím zaopatřením, vy se službou a Jan s vámi. A to proto, že má náš student rebelantské myšlenky.«

»A jaké jsou tvoje myšlenky?« Pavel upřel na Petra ohnivý pohled. »Jak ty smýšlíš? Nejsi v duši tak oddán ani vrchnosti, ani úřednictvu, jak se stavíš. Nemůže to ani býti, vždyť patříš od mládí v takové blízkosti na to, jak se ukřivďuje poddanému lidu. Podlízáš jim, vypočítavě sleduješ cestu, kterou se ti bude bráti k dosažení pohodlného úřadu, kde budeš žíti a týti z mozolů zuboženého lidu. Nedbáš, že by ti vědomosti studiemi získané mohly proklestiti dráhu jinou, pro dobro mnohých, pro upevnění lásky k vlasti a citů k trpěním, k poznání —«

Petr smál se sykavě. »Ty blázníš, Pavle, věru z tebe nebude úředník! A čím chceš býti? Snad knězem, že se již nyní učíš kázati.«

»Ticho!« okřiknul Racek syny. »Ty, Pavle, hled, abys neprozřetelnými slovy nám neuškodil, a ty, Petře, nech si svoje necitelné názory pro sebe.«

Pavel vstal od stolu a odešel. Petr ho provázel posměšným pohledem.

Pavel postěžoval si Pepičce.

Ta nemohla pochopiti, jak Petr, když došel k večeru k direktorovým, mohl býti klidným a odflkávati obvyklé své zdvořilůstky. Hleděla na něho nevraživě a nepozvedla hlavy od svého vyšívání, oslovil-li ji.

Po odjezdě studentů bylo v zámku ještě tišeji, a nebyti práce se zavařováním a nakládáním brusinek, hub a zelí, bylo by bývalo ve všech úřednických domácnostech teskno.

U Racků bylo smutno, a Rackovi těšili se ponejvíce v Janově domácnosti. Lidka přebíhala sem a tam, zpívajíc jako skřivánek. Těšili se všichni na Marii. Pepička přicházela sem nyní méně, vědujc o nevůli mezi bratry; nechtěla o tom mluvit a obávala se o tom slyšeti.

Za to došla si někdy ke klíčnici paní Haldenové a poslouchala její vyprávění o hraběcí rodině.

Stará paní učila Pepičku hráti patience, ukazovala jí rozličné památky a těšila se z pozornosti mladé dívčiny.

Tu jistého odpoledne, když Pepička vklouzla s nějakým vyšíváním v ruce do útulného pokojíčku paní Haldenové a když naslouchala vyprávění, co se paní Haldenové dnešní noci zdálo, vešel bez zaklepání mladý hrabě.

Překvapen stanul, uzřev Pepičku. Paní Haldenová, kteráž, jako všichni v zámku, věděla něco o výstupu ve sklenníku, se zarazila.

»Máš návštěvu,« pravil hrabě k bývalé své kojné.

»Milou,« usmála se tato. »Panna mne někdy vyhledá a já se z toho těším.«

Hrabě zahleděl se na Pepičku, která skládala svoje vyšívání do malé kabelky. Byla zardělá.

»Jako poupě,« pravil hrabě.

Pepička hluboce se uklánějíc odcházela.

»To pro tebe nekvete,« slyšela říci paní Haldenovou, zavírajíc již dveře. Spěchala přes dvůr k Rackovým. Tam těšili se, že hrabě již brzy odjede a že se jím vrátí Marie.

Bylo již po dušičkách, když Marie přijela. Přijela podvečer za mlhy a drobného deště. Sotvy se trochu zotavila, chtěla jíti do sklenníku. Matka šla s ní. Překvapena stanula Marie u zlomené palmy.

»Co se stalo?« zvolala.

»Povím ti to, Márinko,« řekla matka a vyprávěla. Marie naslouchala všecka zdrcena. Co byl jí Pavel sdělil o hraběti a Pepičce, doplňovalo se jí tuto v celek. A slyšíc, jak Pepička chtěla hraběti v paměť ji uvést, až se rozplakala. »Ta dobrá duše,« řekla.

A matka vyprávěla dále. Marii bylo bolestno. Proč, proč ona nedovedla odolati hraběti tak jako Pepička?

»Ta palma asi nevyrazí od kořene,« řekla Marie k otci, vrátivši se do světnice. »Zítra ji vykopeme ze kbelíku a upravíme skupení jináče.«

»Nechtěl jsem to udělati, dokud se nevrátíš,« řekl otec.

Marie mu políbila ruku. A zase pracovali spolu, tiše, klidně.

Kolem Mariiných rtů prohloubila se vráska bolu. Bývala někdy velice zamyšlena. Nechtěla povídati již svoje pohádky o palmách. Za to čítala s Pepičkou v knížkách Pavlových.

Pepička těšila se domů. Bylo ustanoveno, že pojedje povozem, který pojedje pro bratry Rackovy před Vánocemi; paní kmotra, chtějíc na Vánoce zajeti si do Prahy, hodlala Pepičku propustiti, opětujíc jí denně, že bude moci vždy k ní na delší návštěvu zajeti, ať v zimě nebo v létě. To »v létě« vyslovila paní kmotra vždy s podivným úsměvem, kterýž vháněl Pepičce všecku krev do tváře. Rozuměla a umiňovala si, že v létě, kdy bude hrabě na panství meškati, nikdy do zámku nepřijede. Loučila se pomalu se zámkem, jehož okolí bylo pokryto sněhem. Probíhala chodbami a s Lidkou honily se i v zahradách a skotačily za zimních podvečerů i po nádvoří. Pak běžely se k zahradníkovům obřát. Zde bývalo útulno; paní Racková pískala topinky a brambory a Racek donesl obyčejně košíček jablek a hrušek na pomlsání.

Dávaly jablka péci a Marie smávala se oběma dívkám, že jsou tak neposedny jako jablka na horké plotně.

Zpívaly se adventní písně, hlavně starý Racek rád si zanotoval: »Z nebe posel vychází«, Jan se žínkou došel ob den na besedu. Pepička říkala, že bude se jí po všech stýskati.

Nebylo posud ustanoveno, zda Albínka se vrátí domů; paní Racková se obávala, aby ženich pak na ni nezapomínal, a zase nezdálo se jí býti vhodným, aby déle roku dcerku mimo rodinu ponechala.

Racek přál si mítí Albínku doma, Jan též naléhal, ať se sestra vrátí. Čekal rodinu a přál si pak v domácnosti sestřiny výpomoci.

Pepička navrhovala Marii, aby šla k nim místo Albínky, aspoň na týden.

»Bylo by mi smutno, v tom hluku u vás mezi děvčaty a studenty,« řekla Marie.

»To nejde, panno Pepičko,« odpírala paní Racková. »Jistě by lidé řekli, že, když se mi u vás nahodil ženich pro jednu dceru, druhou také k vůli tomu k vám posílám.«

»Pravda,« kýval Racek.

»Já nevím, ale já bych si toho pana Chaldouna nevzala,« šeptala Pepička Lidce.

»Proč?« tázala se tato.

»Inu víš, on mívá vlasy namaštěné sádlem, ruce zamazané od barev, chodí přihrbeně, dýmku má stále v ústech a — já nevím, víš —,« Pepička nenalézajíc dalších důvodů se rozesmála.

»Pro naši Albínku je to veliké štěstí,« řekla Lidka.

»Br, bude přebíratí vlnu, sbíratí konce outků po dílně, nopovati sukna, choditi jakožto paní mistrová v soukenných šatech skoro po celý rok, nositi širokánské zástěry a pod zástěrou kožený kapsář na klíče. A bude v kostele sedati v cechovních stolicích, mluvit s ostatními soukeničkami moudře o vlně a suknech, o tovaryších a prechovačkách,¹⁾ o barvení a nopování — br, br, br!« Pepička se otfásala.

»Ale bude ve městě, bude moci chodívat v neděli pěkně ustrojena do kostela, odpoledne do poli a s mužem někam na pivo, nebo k známým na svačinu, někdy na procesí, v zimě na bál, bude zvána na svatby, na křtiny — i Bože, bude jí lépe mezi lidmi, než nám zde mezi těmi rostlinami,« vzdychla Lidka.

¹⁾ Dělnice při soukeničině.

»Je ti zde smutno, ty Jahodníčku?« tázala se Pepička.

»A je. Je mi smutno. Chtěla bych, abys ty zde aspoň zůstala, abych měla kamarádku. Švakrová je hodná, ale jen a jenom by povídala o tom dětátku, o svém muži, mám se na to koukat, jak se mají rádi, a já jsem tak sama. S Palmou nyní ničeho není, ta chodí jako ve snách, nemluví a zpívá-li, tož jenom pobožné písně. Až přijedou hoši, také to s nimi není, jak bývalo: Petr jen a jen se fítl, napouští voňavkami a brousí po visitách, Pavel zase mne učí mluvit česky — jako bych mluvila tatarsky, čte v knížkách a panímáma mu musí vykládat kde jaké povídky, ba i pohádky. A tak jsem sama a abych si zpívala: »V samotě když sedím a se soužím«. Lidka svésila hlavu, ale hnedle se rozesmála.

Marie naslouchala tomu hovoru. Pohrozila sestře prstem.

»Co vy tomu říkáte, Palmo?« tázala se Pepička.

»Naše babička v Lipíně zpívala hezkou písničku, tou vám oběma odpovím,« řekla Marie a přejemným svým hlasem zapěla:

»Každá rybka, každý ptáček
ví, kde domov má,
jenom člověk nikdy neví,
kam ho osud povolá.«

»Nejmenuj osud, Palmo, osudem vládne Pán Bůh,« řekla paní Racková.

»Babička věří v osud, panímámo, a věru, že je dobře věřiti v něj, aspoň si člověk tolik nevyčítá, že si něco sám zavínil,« řekla Marie.

»Ba věru, skoro je tak dobře,« prohodil Racek.

Pepička opakovala si ihned novou písničku a slovo: domov, vyvolalo jí v mysli luzný obrázek.

Domov, domov a v tom milém domově byl její Pavel, tam se s ním měla shledati, uviděti — pak hned na několik dnů rozloučiti a zase shledati.

Osud, její osud! Jaký by mohl býti jiný — než spojení s Pavlíkem!

Přišel den loučení. Nazejtří záhy z rána měla Pepička odjetí. Po celý den konala s paní kmotrou návštěvy, loučíc se či vlastně poroučejíc. To pravé, upřímné, srdečné loučení že bude teprve u Racků, si řekla.

Poslední návštěva v zámku byla u paní Haldenové. Paní direktorová měla paní Haldenovou dosti ráda a tázala se jí, zda jí nemá čeho v Praze opatřiti.

Paní Haldenová prosila o jakési kapky pro žaludek a hned se nabídla, že jemnostpaní vyloží karty.

»To raději vyložejí je náš Josefín,« navrhla paní direktorová.

Stará paní vyňala karty z vykládané skříňky, umístěné na prádelníku. Byly notně ohmatány a zavoněly vůní levandule, kterou byly věci ve skřínce proloženy.

Sňala růžovou stužku, kterou byly karty svázaný, zamíchala a dala Pepičce sejmouti.

Potom rozložila karty do čtyř řad a počala je přehlížeti. Zakroutila hlavou. »Panna nepřijde daleko do světa,« počala svůj výklad. »Mnoho lásky je kolem panny, ale svatba daleko. Daleko, a osoba, která panně k svatbě stojí, jest a dlouho bude panně ne-

známa. Poznají se, setkají a bude svatba. Ale to bude již panna sama ve světě. Co stojí podle panny, to ji mine, co by si přála, není jí souzeno. Mnoho žalů pannu nečeká, ale radosti také nebudou převládati, spokojenost s jinými i samé se sebou půjde s pannou. Mnoho lidí bude mívati panna kolem sebe, ale vlastních málo. Nebude panna děditi, nebude bohatou, ale chudou také nebude.« Shrnula karty a usmála se na dívku.

Pepička byla jaksi zaražena.

Paní direktorová se usmála a v úsměvu tom nechybělo trochu jízlivosti. Mníla, že paní Haldenová chce svým proroctvím asi zaplašiti dívce myšlénku na vznešeného pána, kteréhož by byla chtěla paní direktorová viděti v srdcovém králi. Rozloučily se a odcházely.

»A nyní si šla Josefín k zahradníkovým a odbyla si loučení,« pokynula paní direktorová a Pepička spěchala do útulného zahradního domku.

Jak srdečně měli se zde k ní všichni! Každý člen rodiny měl pro ni dáreček. Jan donesl jí hezounký košíček na pletení, kterýž jeho žena naplnila oříšky, Racek odevzdal jí nejkrásnější zachované švestky, Lidka jahodový trs ve květináči, Marie kaktus a paní Racková dala dívce svatý obrázek: apoštoly Petra a Pavla.

Pepička se zarděla. Poznala, že paní Racková asi prohlédla, že se mají s Pavlem rádi.

A ráno po tklivém loučení s paní kmotrou, kteráž jí kladla na srdce, aby nezapomněla lepších způsobů, jakých zde nabyla, odjížděla Pepička k domovu. Paní kmotra ji ještě posledně učesala, nakadefila a napomádovala, napomenula, ať nezanedbá si vlasů a pleti, a vzkázala pozdravení matce i ostatním příbuzným. Pan kmotr zlíbal dívčinu na svěží rtíky, sliboval jí, že jí přijede na svatbu, až se bude vdávati, a zval srdečně k brzké návštěvě.

Pepička plakala, kmotrům vděčně ruce líbajíc. Ale slzy záhy oschly, když jela v pěkných, kožešinami vyložených saních za veselého zvuku rolníček známou krajinou k domovu. Připadalo jí, že není to ani možným, že skoro rok pobyla mimo domov, bylo jí nyní teprve líto, že matka jí po celou tu dobu nenavštívila, že tak málo slyšela o svojí rodině.

Těšila se domů tak, že by byla málem zajásala, že by byla zatleskala rukama, že by byla chtěla vyskočiti ze saní, rozběhnouti se tou běloučkou zasněženou silnicí a páditi domů — domů!

Kočí vyjížděl volněji do vršku. Pepička byla by ráda v saních povstala, než množství balíků a krabic, ve kterých měla uloženo šatstvo, tomu bránilo. I natahovala dle možnosti krček, aby za širokými zády kočího, upjatého v livřejším kožichu, zalédla již první domky rodného města. Tu objevil se povzdálí jakoby na jasné zimní obloze nakreslen křížek a pod ním věž kostela, kde byla Pepička křtěna, kam chodila od nejútlejšího mládí, kde na hřbitově spal věčný sen milý její tatíček. A tu se rozvlnilo srdéčko dívčino pocitem zbožnosti. Tak milé jí to přišlo, že ji vítá v domov chrám Páně, a tichá modlitba vznášela se z její duše k nebesům.

Již viděla domky řadící se v ulice, zasněžené střechy jakoby tlačily je níže, zachumelené zahrádky vypadaly tak malé, skromné. Tu přejížděli již náměstí, Pepička viděla byt paní tety mydlářky, v jehož oknech bylo narovnáno vysoko mechu, v němž byly za-

přichány figurky Betléma, viděla dům dědečkův, a již zahýbali do ulice, kde stál Kopřivův domek.

Kočí zastavil koně, rolničky ještě zvonily a tu již stanuli u saní dva mladíci. Byli to Josefek a Pavel. Paní Kopřivová stála v sni a podle ní paní teta mydlářka. Již se Pepička pomocí Pavlovou vybalila z kočichu páně direktorova, již objímala matku a tetu, již přijímala jejich polibky a žehnání křížkem a již líbala se s Albínkou a vcházela do světnice, kde ji uvítaly švadleny a žáčky.

Kočí odjel se saněmi do obecního dvora, kde vždy stával, přijel-li někdo ze zámku do městečka, a jelikož jej byla paní Kopřivová k obědu pozvala, slíbil, že bude pak odpoledne zapfáhati, kdy budou mladí páni Rackové a panna Albínka si přáti.

»Tak nám panna Albínka přece odjede,« zabroukla jaksi paní teta mydlářka.

»Snad ne na dlouho,« zašeptala Albínka.

»Hm, přála bych to panně, třeba že se nám nevrátí asi víc panna Albínka, ale mladá paní mistrová,« usmála se paní teta.

Pepička zatím se rozhlížela po rodné jizbě.

Byl den před Štědrým večerem, a studenti již včera po odpoledním skončeném vyučování odjeli domů, tak že jen bratři Rackové zůstali. Knihy a sešity byly složeny na stole. Na straně švadlen bylo na stole plno rozloženého šití, podušky rozličných barev, rámečky k vyšívání čtyřhranné i kulaté, zvané bubínky, navijáky, košíky s klubky, nůžkami, vypichovačky, vosk, náprstky ležely a stály na dlouhém tom stole, kol něhož usmívaly se na Pepičku známé dívčí tváře.

Pepička usedla ke stolu u kamen a matka podala jí hrnček kávy.

»Zahřej se, zahřej,« pravila.

»Mně není zima, panímámo,« řekla Pepička. »Měla jsem kočich a ta cesta tak dlouho netrvala.« Ale přece jedla a pozorovala vlídnou matčinu tvář; paní Kopřivová hleděla na dcerku s takovou radostí, že tato pocítila, jak ji matka miluje.

»Jak vyrostla a sesílila,« řekla paní Kopřivová k paní tetě.

»V těch letech se nejvíce roste,« svědčila paní teta, samým pohnutím podávajíc si do úst jeden »luftceltlový pekáček« za druhým.

»A změnila se,« řekla jaksi váhavě paní Kopřivová.

»Ba ne, nyní již nevyjde z podoby, tak jsi ty, Nanyňko, právě v těch letech vypadala. To děláš to načesání, že ti připadá jináče. Prosím tě, Pepičko, nemrzí tě to, ty vlasy tak denně motat a natáčet?« tázala se paní teta, přihlazujíc si rukou svoje tak do hladka učesané, nad čelem rozdělené vlasy.

Pepička se zasmála, pohodila hlavou v před i v zad, až se jí kadeře roztřásly, a řekla: »Nebudu se již tak česati, paní teta, dá to mnoho práce, musí se člověk zaměstnávat i s vlasy ráno i večer a také se jich mnoho vytrhá. Budu si zase vlasy zaplétati a do věnečku kolem hlavy otáčeti.«

»No někdy, takhle k neděli, nebo o masopustě do bálu, nebo třeba o svatbě či o pohřbu za družičku se můžeš vždy tak učesati, je to přece pěkné,« mínila paní Kopřivová a Pepička odvětila:

»To mohu, panímámo, a mohu učesati i jiné panny, umím to dobře.«

Dopivši Pepička kávu, přistoupila ke švadlenám a žáčkám a oslovila je vlídně. Vyprávěla, jakých se naučila prací, co dovezla nových vzorků a jak se jim bude hezky společně pracovati. Také že umí nové písničky.

Malá děvčátka, která pod vedením paní Kopřivové svoje první punčošky žmolila, sáhala Pepičce na šaty, na vyšívání rukávce, na kadeře, dělala na ni: »kuk« a ty větší již si dovolily ledacos se otázati.

Jmenovaly dívku všechny pannou Pepičkou a všechny hlavy obrátily se v jednu stranu, když se ozval od studentského stolu Petr Racek: »Bude se jim přece asi stýskat po zámku, slečno Josefin.«

Toto neobvyklé oslovení zarazilo i paní tetu. Trochu se usmála, pohleděla na neteř i její dceru a řekla: »No, já myslím, že máme doma zase Pepičku, o jejích křtinách se mi to jméno Josefine moc nějak líbilo, ale nyní se mi skoro nezamlouvá a slečnou měšťanská dcerka, sirotek po Kopřivovi, ještě není.«

»A »oni« si také nerada dávám říkati, to není dobře česky,« řekla Pepička.

»Výborně, panno Pepičko,« ozval se Pavel.

Pepička se začervenala, a starší švadleny pohlédly na sebe významně. V tom některá obrátila se s otázkou na »pannu Pepičku«, a za chvíli bzučelo to v jizbě jako v úle. Bzučící včeličky ovšem také pilně pracovaly, neboť se musilo leccos do svátků dodělati.

(Pokračování.)

Naše Slezsko.

Napsal Jan Vyhliďdal.

(Pokračování.)

Když Karel VI. dne 20. října 1740. zemřel, byla dědičkou jeho podle pragmatické sankce Marie Terezie. Země Slezské, ač rozděleny, zachovaly se dosud jako celek pod korunou českou. Tu král pruský Bedřich II. v zimě vtrhl do Slezska, čině si nároky na Krnovsko i na jiné části Slezska, kterýchž roku 1621. markrabí Jan Jiří pro odboj pozbyl. Po mnohých bitvách l. 1742. učiněn mír, jak již v úvodě podotčeno, jímž králi pruskému postoupena většina knížetstev vlastního Slezska kromě Těšínska a třetiny Nisska. Mimo to ještě puštěny mu polovice knížetstev Opavského i Krnovského.

Marie Terezie zařídila v Opavě královský úřad, jemuž světena byla politická správa rakouského Slezska.

Až do Josefa II. spravováno bylo »rakouské« Slezsko zmíněným královským úřadem, který pak byl spojen na rozkaz dvorského dekretu ze dne 16. června 1782. s moravským guberniem, a země sama rozdělena na dva kraje: opavský a těšínský; ale zároveň Josef II. vydal pro Čechy, Moravu, tedy i Slezsko nařízení, že úředníci znali býti musí jazyka českého i německého.

V této »nově« utvořené zemi zaveden byl všeobecný soudní řád císaře Josefa ze dne 1. května 1781., jímž zavedena jednotná zá-

sada, a to pověstným § 13., totiž, že řeči v této zemi obvyklé v celé zemi, t. j. ve všech knížetstvích jsou rovnoprávními.

Za válek francouzských zůstalo Slezsko bez pohromy. Novou politickou administrací (1849. 1850.) byly kraje slezské od moravského gubernia odloučeny a území toto prohlášeno za zvláštní zemi korunní s vlastním presidentem zemským, jemuž přiděleny v ohledu správním i soudním obvody Moravské. Do r. 1848. zastupováno bylo Slezsko tak zvaným slezským veřejným konventem, který záležel z pěti poslanců. Císařským listem kabinetním ze dne 31. prosince r. 1851. ustanoveno, aby svolávána byla při »zvláštních příležitostech« všeobecná shromáždění zemská z hodnostářů zemských, církevních, představených duchovních sborů, z dědičné šlechty, ze zástupců měst a městysů; a úřadům krajským aby k radě byli poradní výborové. Avšak do r. 1861. podobné shromáždění nebylo svoláno.¹⁾

Nyní v čele země stojí zemský president Zemský sněm, zasedající v Opavě, má 31 poslance; totiž 9 volených za velkostatky, 10 za města, 2 za obchodní komoru Opavskou a 9 za venkovské obce. Biskup Vratislavský má virilní hlas.

Enklavy Moravské.²⁾

Morava má ve Slezsku území zvané »enklavy čili obvody Moravské« ve výměře 316 □ km. s 52 obcemi. Protože část těchto obcí jest obydlena českým obyvatelstvem, a poněvadž tito Čechové zakoušejí stejných útrap s ostatním obyvatelstvem českým, zmíníme se o nich šíře.

Opavsko bylo zemí Moravskou. R. 1278. utvořilo se mínění, že kraj Opavský jest zemí od Moravy různou; konečně dne 3. července král Jan I. 1318. odloučil Opavsko od země Moravské.

Když král Jan knížeti Mikulášovi kraj Opavský z Moravy vzdvihoval a samosprávnou zemí učinil, nemohl mu statků biskupství Olomuckého postoupiti, protože tyto statky zvláštním svým zřízením manským patřily v pravomoc biskupa Olomuckého. Biskupové Olomučtí přijali totiž ony statky jako léno koruny české, nebo jako léna biskupství Olomuckého.

Biskupství Olomucké bylo právě tak jako vévodství Opavské zvláštní léno koruny české, a biskupové mohli vším právem statky své vztahovati tam, kam z nich musili platiti daně, t. j. do Moravy, jakož lenní desky Olomucké, do nichž ony obvody vyjma Osoblahu náležejí, v Kroměříži a v Brně chovány byly. Tak vznikly obvody Moravské.

Statky kostela Olomuckého na Opavsku byly trojí: biskupské stolní, mající za bezprostředního pána samého biskupa, k jehož stolu také důchody šly. Ke statkům stolním přičítala se Osoblaha s několika dědinami, pak Ostrava, Brušperk a jiné, jichž nelze dokonale určit.

Jiné statky byly zase kapitulní čili kanovníčí, z nichž se bral užitek na záduší nebo na vychování některých kanovníků. K těmto patřily Vlastovice u Opavy.

¹⁾ Batovcův Politický kalendář r. 1899. str. 411.

²⁾ Užito: V. Brandla, *Knihy pro každého Moravana* 1892., str. 408—410; Vinc. Praska »*Dějiny kraje Holasovského*«.

Posléze počítaly se statky manské, které šlechtici do vyměnění svých rodů drželi. Takové statky byly: Slavkov, Štáblovice, Životice, Litultovice, Jaktař, který později stal se stolním.

Přední překážkou, proč statky biskupství Olomuckého nepři-
padly ku knížetství Opavskému, nýbrž zůstaly při Moravě, byly desky
manské. Kdo tam měl statky své zapsány, nemohl jich vkládati a
zapisovati do desk Hradeckých a Olomuckých.

Desky Hradecké zřízením knížetství Opavského staly se zem-
skými deskami.

V zemi Opavské podrželi biskupové jen statky stolní; manské
statky propuštěny ze svazku manského vykoupením.

Obvody Moravské platily daně do Moravy a přiděleny byly až
do r. 1783. kraji Olomuckému a Přerovskému; téhož roku přivtělil
je císař Josef II. novozřízenému kraji Krnovskému.

L. 1792. byly navraceny Moravě; jelikož však odlehlost od kraj-
ských měst činila velké překážky u správě politické, přiděleny byly
r. 1797. zase kraji Opavskému.

R. 1849. nařízeno, by v příčině soudnictví zůstaly enklavy pod-
řízeny Slezsku bez újmy politického svazku s Moravou, by daně sice
do slezské pokladnice platily, ale aby vedeny byly vlastní knihy.
Takové poměry jsou až posud: obvody volí poslance na sněm mar-
krabství Moravského, rovněž při volbách říšských jsou připojeny
k Moravě, jinak ve příčině soudnictví, politické správy, školství při-
poutány jsou ku Slezsku, těžce snášejíce tíži germanisace.

Školy v osadách českých v enklavách Moravských stejně jsou
poškozovány smutně proslulým nařízením zemské školní rady z r. 1873.,
jímž němčina vecpána do českých škol; poněmčování podporuje se
hlavně na dvoutřídních školách v Jaktaři a Vlastovičkách, kde vyučují
odrodilí nadučitelé Bedřich Smital (?) a Martin Hrabetz. (!) Kdyby po-
slanci Moravští enklav se ujali, jsme toho mínění, že poměry zvláště ve
školství by se musily změnit.

Tabulka tato poučí čtenáře o poměrech národnostních v obvo-
dech Moravských:

Okres Opavský

Jméno vsi	Čechové	Němci	Obecní představenstvo
Litultovice	650	24	české
Mikolajice	436	10	"
Slavkov	1079	7	"
Suché Lazce	883	41	"
Štáblovice	588	12	"
Uhléřov	336	—	"
Životice	1063	13	"
Jaktař	541	74	odrodilecké až na II. sbor, který jest v našich rukou.
Lhotka	121	127	německé
Vlastovičky (Vlastovice)	65	123 (!)	odrodilecké

V okrese Bíloveckém patřil k Moravě jen Slatina, čítající 954 obyvatelů, z nichž 771 Čechů a 180 Němců. Obecní zastupitelstvo jest naše.

Jaktať působením Opavy počal se poněmčovati již před rokem sedmdesátým, bohudíky, nyní národní vědomí nabývá v něm půdy. Vlašovičky od r. 1886. zhoubným působením šulfrajnské školy, která r. 1891. prohlášena za zemskou, a germanizační činností odrodilého učitele Mart. Hrabce nabývají rázu německého, ačkoli v nich až na jednu nebo dvě osoby není skutečných Němců.

II. Stručný přehled dějepisných událostí v knížetství Těšínském.³⁾

Těšínsko vzniklo nekonečným drobením vlastního Slezska. Celé knížetství má jméno od hradu a města Těšína.

V devátém století zdá se po soubhlasném mínění historiků, — že Těšínsko s jinými kraji polskými slušelo k říši Moravské a že z Moravy přišly první paprsky světla křesťanského do západních krajů polských.

Těšínsko bylo od r. 950 (?) — 1054. pod říší českou. Za těch let polský kníže Boleslav Chrabrý odňal Čechům Horní Slezsko s Těšínskem a připojil je pod biskupství Vratislavské, pod jehož správou trvá až dodnes.⁴⁾

R. 1038. český panovník Břetislav (1037.—1055.) vybojoval nazpět Slezsko; než l. 1054. vzdal se ho za poplatek roční ve prospěch Poláků. Těšínsko zůstalo příslušenstvím polským až do r. 1163.

Z panovníků polských Boleslav Smělý (1058—1079.) utrpěl porážku u Hradce blíže Opavy l. 1061. při srážce s vojskem českým; vojny s Čechy se opakovaly.

Vladislav I. (Heřman) (1079.—1102.) panoval mírně a pokojně. Slíbil zaplatiti neplacený roční poplatek Břetislavovi českému, který jej válečným vpádem ve Slezsku vymáhal.

Po Vladislavovi nastoupil Boleslav III. Křivoústý (1102.—1138.), konající časté výpravy válečné do Pomoran, Čech i Němec. Na sjezdě konaném v Kladsku l. 1137. Soběslav český i Boleslav zastavili marné prolévání krve polské a české. Boleslav na utvrzení pořádku ve své říši vydal po příkladu českém zákon o stařešinství, by vždy nejstarší kníže byl vrchním pánem, sídle v Krakově. A tak nejstaršímu synu vykázal za úděl Krakovsko i Slezsko.

Vladislav II. (1139.—1142.) válčil se svými bratry, kteří jej při řece Pilici porazili, zachránil se útekem do Uher. Jest praotcem slezských Piastovců, jimž se říká Vladislavoviči.

Za jeho mladšího bratra Boleslava IV. Kadeřavého (1142—1173.) učiněn první krok k odloučení Slezska od říše polské.

Meškovi I., synu Vladislava II., připadlo Těšínsko l. 1163.; Meškovi připisuje pověst založení kláštera Orlovského.

³⁾ Vypravováno dle »Dějiny kníž. Těšínského« od V. Praska, Dr. F. Slámy, »Dějiny Čech a Moravy« od Dra. Ant. Rezka a »Dějiny národa českého« od Fr. Palackého.

⁴⁾ Nejstarší schematismy diecése Vratislavské připisují založení biskupství Vratislavského knížeti Kazimírovi a je k r. 1050. pokládají.

Za nástupce jeho Kazimíra (1211.—1230.) na Opolsku pozorovati lze kolonizaci německou. Dle pověsti založil l. 1225. klášter benediktinský v Těšíně.

Kněžna Viola (1230.—1238.), vdova Kazimírova, počátečně sama se syny vládla. Brzy potom jest poručníkem Jindřich Vratislavský, který, zdá se, že usiloval o pokolení kněžny Violy a jejích synů.

Za knížete Meška II. (1238.—1246.) hlavní novota byla: počátky hornictví. Pravděpodobno, že Těšínsko celkem Tatarů bylo ušetřeno.

Po Meškovi ve vladařství následoval Vladislav (1247.—1281.). Vladislav účastnil se útoku na Opavu s Danielem ruským; u Opavy vojska spojenců poražena, mnoho z nich sbito a odvezeno do zajetí. Týž kníže pečoval o zakládání a zvelebení měst.

Po smrti Vladislavově († 1282) rozdělili se čtyři synové o země otcovy. Nejstarší bratr Mešek a Přemyslav nejmladší počátečně drželi svou polovinu Opolska (Ratiborsko, Těšínsko, Osvětimsko) na spolek (1282.—1290.).

Mešek (1290.—1314.) byl znamenitý kníže; patřil k nejpřednějším v zemi Těšínské. Staral se o zachování a opevnění hranic zemských, všemožně zveleboval zemi.

Když král český Václav II. vybidnut byl ujati se vlády v Krakově, vypravil se do Opavy, by si naklonil knížata sousedící s Krakovem, zejména Meška Těšínského a Boleslava Opolského. Za Meška kolonisace na Těšínsku valně pokročila; groše české staly se bernými. Mešek provdal dceru svou Violu za Václava III., syna krále Václava II., která po zavraždění svého manžela provdala se za českého velmože Petra Rožmberka.

Podotknouti ještě dlužno, že kníže Mešek dne 3. června 1312 v městě Bělsku vydal list, a to první list německý, pokud známo.

Po úmrtí Meškově přijal za úděl Těšínsko jeho syn Kazimír I. (1316.—1358), jenž l. 1327., když král český Jan s vojskem přibyl do Opavy, poddal sebe i zemi manským právem Janovi. V bitvě u Kreščaku dobojoval král Jan, nástupcem jeho stal se Karel IV., který 7. dubna 1348. prohlásil Slezsko za příslušenství koruny české. Při korunovaci Karla IV. dlel též Kazimír Těšínský.

Syn Kazimírovův Přemek I. (1358.—1407.) těšil se z lásky králů českých. Z vůle Karla IV. rozmnožil své panství o knížetství Seveřské; od krále Václava IV. obdržel Veliké Hlohovsko, odtud počínají knížata Těšínská svůj titul z „V. Hlohova“.

Přemek počal se psáti „v Slezi“, čímž jméno to začalo se přenášeti i na knížetství Hornoslezská, která dotud slula jen polskými.

Přemek získal též přizeň Zikmundovu, takže l. 1402. trvale ku Těšínsku připojil Místecko,⁶⁾ část Moravy.

Za Přemka utvrdila se němčina na Těšínsku. Přemek totiž nařídil městu Těšínu r. 1364., aby se spravoval právem Magdeburským, čímž němčině otevřeno pole v řízení městském; ještě více rozšířeny němčině brány, když Přemek získal Hlohovsko, tehdy úplně již německé. Nutnost toho žádala, by knížecí kancelář do Hlohovska vydávala německé listy. Touto okolností, a také druhou, že Vratislavská rada, též německá, vydávala městskému právu Těšínskému v těžkých případech naučení německá, utvrdila se na Těšínsku pře-

⁶⁾ Dějiny knížectví Těšínského od Vinc. Praska, str. 153.

vláda řeči německé, jakožto diplomatické.⁶⁾ Veškeré území po smrti otcově zdědil Bolek I. (1403.–1431.), jehož část popustil l. 1414. svému strýci Kazimírovi, sám si ponechav mimo jiné Těšínsko.

Ačkoli Bolek I. s husity lépe vycházel než souvěký kníže Opavský Přemek, přece Těšínsko značně utrpělo tolikerými průchody vojenskými. Synové Bolkovi Přemek II. a Bolek II. podělili se Těšínskem.

Přemek Těšínský za sporu krále Matyáše Uherského s Jiřím z Poděbrad (1438.—1471.) zůstal králi českému věren; bylo jej zřítí při schůzi (l. 1469.) obou králů pod širým nebem mezi Olomoucem a Šternberkem.

Po smrti Jiřka z Poděbrad Těšínsko mnoho zakoušelo od krále Matyáše, který usiloval je připojit k Uhrám.

L. 1471. zvolen za krále českého Vladislav polský; knížata Těšínská Přemek a Kazimír uznala jej za krále.

Král Vladislav l. 1479. postoupil Matyášovi Moravu a Slezsko.

Kníže Přemek II. skonal r. 1477., po něm ujal se kormidla vladavského Kazimír II. (1477.—1528.), jehož hlavní snahou bylo zacelit rány, jež divocí Uhři Těšínsku zasadili.

Po smrti Matyášově l. 1490. sjeli se stavové Moravští a Slezští do Šumperka a usnesli se chrániti starých práv a vymoci od krále Vladislava slib, že nikdy jich od koruny české neoddělí.

Pomocí knížat Zikmunda Polského a Kazimíra Těšínského učiněna byla l. 1504. památná smlouva pro Slezsko, jíž se měl učiniti konec ústrkům mezi vládou duchovní a světskou. Mocí té smlouvy potom neměl býti volen na biskupství Vratislavské, *nežli kdo narozen byl v zemích koruny české*, a všechna benefícia i manství ve Slezích měla také jen domácími příslušníky koruny české býti rozdávána.⁷⁾

Kazimír II. byl ustanoven nejvyšším hejtmanem v celém Slezsku; též obdržel od krále Vladislava výsadu: posloupnost dědičnou až do čtvrtého kolena a raziti mince. Povzněl rolnictví a rybářství. Z jeho doby pochází znak Těšínska: jednohlavý zlatý orel v modrém poli.

Po něm Anna Braniborská a Jan z Pernšteina spravovali zemi za nezletilého Václava; po smrti Anny Braniborské Jan z Pernšteina sám, za něhož rozšířilo se na Těšínsku učení Lutrovo.

Václav III., vychovaný na dvoře královském v Praze, l. 1545. ujal se vlády a zemřel 1579. Za něho ztenčeno knížetství utvořením panstev Bílského, Frýštátského a Frýdeckého. Od Frýdecka brzy potom odštěpeno Místecko a přiloučeno zase k Moravě.

Kníže Václav vydal zákoník, který stavové až po smrti Václavově přijali; zákoník tento r. 1592. vyšel jazykem českým v Olomouci pod názvem: *»Práva a zřízení knížetství Těšínského«*, a byl v platnosti až do císaře Josefa II.

Obsah jeho týká se práva nejen soukromého a trestního, nýbrž i postupu práva a policejních opatření. V presidiální kanceláři krajského soudu v Těšíně chová se dosud ve vázané knize starý úřední opis tohoto zákona s potvrzením Marie Terezie a s vlastnoručním jejím podpisem. Zákonem tímto bylo prohlášeno, *že u soudu má se úřadovati a jednati jedině a výlučně v jazyku českém.*

⁶⁾ Dějiny knížectví Těšínského od V. Praska, str. 146—147.

⁷⁾ Fr. Palackého Dějiny národa českého, V., str. 292.

Obsahuje článek 18. jmenovaného zákonníku toto ustanovení »Před soudem česky neb tomu jazyku podobnou řečí (myslí se nářečí) a ne jináče ode všech cizích i domácích mluveno a pře vedeny býti mají.« Článek 19. pak káže: »I nálezové a výpovědi tím jazykem činěni, vypovídání a psaní pod sekretem (pečetí) páně maršálkovým aneb pana sudího vycházeti, do knih zapisování a stranám od pana kancléře vydávání býti mají.« Německých neb polských listin soud nesměl přijímati, o čemž jedná článek dvacátý.⁸⁾ Jediné Bělsko se neřídilo těmito ustanoveními.

Když kníže Václav dokončil pozemskou pouť, ujala se správy země jeho druhá manželka Kateřina Sedena (1579.—1594.); dobrá tato kněžna ujímala se poddaných jak proti domácí šlechtě, tak proti loupeživým vpádům. Památka na ni na Těšínsku posud žije v pověstech o »Černé kněžně«.

Nástupce její kníže Adam Václav (1594.—1617.) byl panovník marnivý, vrtkavý a marnotratný. Za panství jeho nabyt protestantism ještě větší půdy, sám do r. 1611. byl jeho přívržencem. Proti Turkům, ohrožujícím zemi, hájil hranic u Jablunkova.

Syn jeho Fridrich Vilém (1617.—1623.), vychovaný v cizině, jevil malou lásku k otčině; byl posledním Piastovcem na Těšínsku.

Frydrych odkázal knížetství sestře Alžbětě Lukrecii (1625.—1653.); kněžna Alžběta měla spor o knížetství s císařem, který jako král český nepotvrdil nároků jejích na léno. R. 1638. byl spor rozřešen tak, že kněžna bude vládnouti až do smrti, pak že knížetství spadne na korunu českou. Stavové a města ještě za života kněžnina slíbili císaři dědičnou věrnost. Po bitvě na Bílé Hoře, za války třicetileté, Slezsko poměrně proti jiným zemím tolik neutrpělo, ačkoli dosti zkusilo od Kozáků, Sasů, Švédů i císařských vojsk.

Slezáci na přimluvu kurfiřta Saského přijati byli od císaře Ferdinanda II. na milost a uznali jej za svého pravého krále a slíbili mu náhrady 300.000 zl.

Katolická reformace na Těšínsku konala se mírně, protože kněžna Lukrecie, ač horlivá katolička, odporovala přílišné přísnosti hlavně z příčin národohospodářských.⁹⁾ V knížetství Těšínském donuceni byli protestanté vrátiti katolíkům 50 kostelů.¹⁰⁾

Mezi vypuzenými ze země byl též Třanovský, zasloužilý tehdejší spisovatel český, luterský farář v Bělsku. Jeho »Cithara Sanctorum« (Písňe duchovní staré i nové) dočkala se až na naše doby více než 70 vydání.

Ferdinand III. (1637.—1657.) jako král český udělil Těšínsko v léno synu svému Ferdinandu IV. Ferdinand IV., dávaje si holdovati, potvrdil zemi stará práva, a výslovně stavům zajistil užívání jazyka českého jako jediné úřední řeči na Těšínsku.

Když l. 1654. skončil, dostalo se Těšínsko bezprostředně pod panství Ferdinanda III. Leopoldovi I. (1657.—1705.) ještě nebylo ani 17 let, když mu dal otec Ferdinand Těšínsko v léno. Za válek tureckých obdrželo město Těšín pro svou věrnost titul »královského města«. Josef I. (1705.—1711.) udělil protestantům větší volnost u vyznávání

⁸⁾ V »České Revue« I., jazykové poměry ve Slezsku od Dr. Fr. Slámy, str. 645—646.

⁹⁾ Dějiny Čech a Moravy, Dr. Ant. Rezek, I., str. 283.

¹⁰⁾ V Dějinách Těšínska od Dr. Fr. Slámy, str. 178, uvádí se jich jen 49.

víry; jeho nástupcem byl Karel (1711.—1740.). Dne 12. května 1722. dal císař Karel VI. jako král český knížetství Těšínské v léno vévodovi Leopoldu Lotarinskému; vymínil si však, kdyby rod Lotarinský vymřel, že knížetství Těšínské zase spadne na korunu českou. Leopold zemřel l. 1741., po něm obdržel Těšínsko František Štěpán Lotarinský, jenž později pojal Marii Terezií za manželku. Za válek s Bedřichem II. vojsko pruské čtyřikrát do Těšína vtrhlo (1741., 1744., 1758. a 1759.). Přese všechno to Těšínsko zůstalo celé ze všech 19 knížetstev při Rakousku.

Až do Marie Terezie byla na školách těšínských čeština výhradním vyučovacím jazykem, až l. 1777. za panství tří nešťastných sedmiček zřízena byla v Těšíně hlavní škola německá, a od této doby počíná úsilnější poněmčování Těšína a země.

Úmrtím Františka (1755.), manžela Marie Terezie, spadlo Těšínsko jako léno koruny české na jeho syna Josefa II. Marie Terezie koupila od něho léno Těšínské a věnovala je l. 1766. dceři Kristině a manželu Albertu Mořici Saskému a všem potomkům jako nedělné léno koruny české. Vymínila si však, kdyby rod sasko-těšínský po meči vymřel, aby léno spadlo na korunu českou. Oba manželé brzo bez dětí zemřeli; po smrti jich dostal léno Těšínské arcivévoda Karel (1825.—1847.) a po něm jeho syn arcivévoda Albrecht, jenž skládal l. 1858. císaři Františku Josefu I. jako králi českému manskou přísahu.

Znění této přísahy jest: »Přisáhám Pánu Bohu, Nejjasnějšímu knížeti a Pánu, Panu — — — římskému atd., králi, Pánu svému milostivému, *jako králi českému* jeho Milosti dědicům a vši koruně české věrnost manskou se všemi dědinami a zbožím — — — a přikládám touž věrnost a poddanost manskou zdržeti a zachovati, jako dobrému a věrnému manu přísluší — — —.

R. 1862. zákonem ze dne 17. prosince č. 103. ř. z. zrušena veškerá léna v zemi, a knížetství Těšínské proměněno na statek světský, jenž připadl po smrti Albrechtově arciknížeti Bedřichovi r. 1896.

Korunní léno knížetství Těšínské (posud název tento zachován) zapsáno jest v deskách zemských u krajského soudu v Těšíně (vl. č. 233.), až do založení nových knih pozemkových v Praze. Tam čteme, že na základě c. k. zemské komise ze dne 23. března 1897. č. 508. byl vymazán poměr lenního svazku, aniž tím práva čekatelů fideikomisu byla poškozena.¹¹⁾ (Pokračování.)

V zahradě mrtvých.

ak ticho tady mezi vámi,
vý bratři milí s němým rtem,
tu éden pravý pod hvězdami,
kam všichni s resignací jdem'.

Tu zápasů je slední meta,
ten nerušený — věčný mír,
zde vítěz spí jak podlý sketa,
když ztišen bouře zhoubný vír.

¹¹⁾ Dle zpráv B. Šimečka v kalendáři Slezském, III.

Zde srdce touhou nekrvácí
a neburácí v žilách krev,
zde život všechněm stejně splácí:
hrud trochu chladných na rakev.

Zde bledá vládne panovnice,
jež říš svou řídí beze slov,
má obyvatel na tisíce
a každý má z nich stejný krov.

Zde odpověď je na otázky,
jež nemohl jsi rozluštit,
zde trouchniví ty liché masky,
v něž klam se světa uměl skrýt.

V říš její jednou jen se vchází,
kdo přišel, již se nevrátí,
a všichni jsou jí stejně drazí
a stejnou daň jí zaplatí . . .

Zde nikdo nikdy nezeptá se
co bude zítra, co je dnes,
zde duše více neleká se,
zda bol ji stihne nebo ples.

Je tichá říš, kde štěstí kvete
a bol se nikdy nevkrádá,
znát cestu k ní a jméno chcete?
To mrtvých tichá zahrada.

R. Štupavský.

Začátek postu a pytlový čtvrtek.

Úvaha z českého zvykosloví. Napsal Jan M. Vorel.

(Dokončení.)

tůjtez tu některé zprávy pro zajímavost i na srovnanou. Tak na př. na Hořicku (jmenujeme tu jen obec Lukavec) počal přísný a svědomitý půst hned popeleční středou. Po celý půst dopoledne se nejedlo, modleno se více a choděno častěji do kostela; ve středu a v pátek modlivali se růženec a nosili se prostěji než jindy; pobožnosti byly delší a častější. Pučálka byla nemastná a nesolená, jakožto jídlo opravdu postní.¹⁾

Neméně přísný půst býval za stara na Pelhřimovsku. Ve středu a v pátek druhdy se nesnídalo, v poledne jedl se jen kousek chleba, teprve večer jedlo se »jak se patří«. Na »křížovou cestu« v pátek chodí lid dosud pilně; ve středu chodí se na »litanie« Druhdy i ty veselé přáستky brávaly na sebe v postě vážný ráz. V pátek před předemím modlivaly se přadleny celý růženec. Hospodář předfíkával. Ani světská písnička neměla v postě při přáстkách zazněti; zpívaly se jen samé nábožné. Maso, vždy vzácné na stole venkovanův, na Pelhřimovsku dosud nejí se ve středu, v pátek a sobotu.²⁾

Také na Moravě zachovávali půst velmi přísně. Na Hané nebylo masa ani v neděli, jídla mastili konopným olejem. V pátek se pučila pučálka z hrachu. Za soumraku před večerí modlili se všichni domácí s hospodářem, dříve než se rozzálo, růženec, po němž zapěli píseň »Poděkujmež Pánu Bohu«.³⁾

¹⁾ Národopisný sborník okresu hořického. V Hořicích, 1895., str. 179.

²⁾ Charvat Vladimír J.: Z českého jihu. Matice lidu, roč. XXXII., čís. 3., str. 80.

³⁾ Bartoš F.: Moravský lid, str. 33.

Jednotlivci ještě v tomto století dovedli se postiti hrozně, ba neuvěřitelně, tak že nám to živě připomíná přísný středověký půst. Jistá svobodná stařena v Milčicích v Čechách zdržovala se nadobro všeho pokrmu od Zeleného čtvrtka od rána až do Hodu Božího, když světili beránka, chodíc při tom ještě na trávu, bylo-li hezky. Před více než 30 lety postívala se tak přísně jistá Nanynka Cvokařová v Klatovech, svobodná a asi 25letá, která tuhým postem upadala až ve ztrnulost, takže lidé chodili se dívat na ni, ležící na posteli, a místní p. děkan domlouval jí, aby se tak tuze nepostila, že je to hřích, ježto si tím ubližuje na zdraví.⁴⁾

Pak se arci nedivme, že mnozí, byť i napotom nezachovávali půst vždy s obvyklou přísností, přece neradi se loučili s masopustem, prodlužující si jej aspoň ještě o tu středu »bláznivou«, kterou vítali tak neradi, že jim přinášela půst, a nazývali ji proto »škaredou«.⁵⁾

Jak jsme poznali již s dostatek, prodlužovali si masopust namnoze o středu popeleční a počínali tudíž půst až v druhý den, ve čtvrtek, kdy zaměnili život dosavadní v život jiný, řádný, střízlivý a bohabojný, v pravdě postní, odhávající se na znamení své kajicnosti v roucho postní.

A jaké bývalo postní roucho? Různé, jak poznáme z dokladův. O takovém šatě postním výslovně mluví děkan německobrodský Jindřich Hoffmann z první polovice 17. věku v rozjímání: »Co znamená popel v první středu postní od kněží syčecný a lidem na hlavu sypaný? Tento den se popelec od starých Čechů jmenuje, jinak Škaredá středa, že již postní neb sprostý šaty obléčíme. Jako Ninivetští začínají pokání složili z sebe pěkné šaty a v žíní a popel se oblékli. Tou ceremonií ukazujeme, že svlíkáme roucho hříbů, k čemuž nás sám také popel nabízí.«⁶⁾ Obzvláště v čem sme Pána Boha v rozpustilých masopustních dnech rozhněvali, k tomu nás v ten čas kající na počátku postu ta ceremonie vede.«⁷⁾

Schválně uvedl jsem tato slova z pera kněze, tedy i znalce věcí církevních, aby tím zřejměji vynikl důležitý obsah jejich, pokud se týče šatu postního. Praví určitě »postní neb sprostý šaty obléčíme«, míně tím přece dobu svou, známou ostatně protireformací, která se snažila vrátiti lid církvi katolické obnovenou přísností a tuhostí ve všem. A právě proto zastavujeme se s podivením nad slovy předního a váženého historika kulturního Dra Z. Wintera, jemuž »nepodobným zdá se býti Hoffmannův výklad, že Škaredá středa jest od škaredějšího šatu, do něhož se lidé k pokání oblékají.«⁸⁾

Pochybnosti Winterovy jsou však úplně bezpodstatny, jak plyne z dalších řádků.

Jan Jeník rytíř z Bratčic vypravuje o kruté hře duchovní na Veliký pátek, která bývala provozována v Praze ještě v jeho mládí (t. j. počátkem druhé polovice minulého století), že v průvodě kráčelo

⁴⁾ Český lid IV. 322. Velikonoce.

⁵⁾ Vidrman Osvald vykládá, že škaredá středa bývala opravdu velmi škaredou, anžto všichni spaním, hejfením a pitím zmořeni skutečně byli škaredi. Na památku národopisné výstavy v Nákle r. 1893. Prostějov, 1893., str. 7.

⁶⁾ Hoffmann Jindřich: Zrcadlo náboženství. V Praze 1642., str. 283.

⁷⁾ Týž: str. 285.

⁸⁾ Dr. Zikm. Winter: Život církevní v Čechách. II. Praha, 1896., str. 863, pozn. 2.

mimo jiné též 40 párů lidí i z vyšších stavů, zvaných křížovníci, z nichž každý nesl přetěžký kříž dřevěný, až klesal a zahalen byl v reznou hazuku, z které jen oči vykukovaly, aby osoba zůstala nepoznána, a dále účastnilo se průvodu téhož ještě 30 párů mrškačů, též v hazukách z rezného plátna, ale s obnaženými zády a s ukrutnými dutkami, brozně až do krve navzájem se mrskajícíe.⁹⁾

Tot obraz částečný průvodu postního v rouše kajicném, jaké bylo jistě užívanější a hojnější, čím hlouběji šli bychom přesvědčit se do století minulých.

Avšak oba doklady nejsou ojedinělé; máme věrohodná svědectví o užívání roucha postního ještě v tomto století, svědectví od vážených spisovatelů, kteří toho byli pamětníky a svědky.

Tak na př. pozoruhodný doklad zachovala nám výtečná znalkyně Bož. Němcová ve své »Babičce«: »Pochoval se masopust, a s ním konec učiněn radovánkám. Babička zpívala u kolovrátku postní písně; když děti k ní přisedly, povídala jim o životě Pána Krista a první neděli postní oblékala smutkový oblek.«¹⁰⁾

Jaký býval a v čem záležel, poučuje nás též spisovatelka jinde. »... o hod velikonoční neboli první červený svátek — se celá vesnice leskla. Selky odložily modré sukně a bílé zástěry i bílé kalouny, smutek to, jež po celý půst nosily, a o hrubé se v kostele všechno pestřilo; děvčata jak by z pivoňek vyskočila, v nových šněrovačkách, a chlapci též s vysoka si vykračovali.«¹¹⁾ Tak se šatil v postě lid na Domažlicku a teprve po skončení jeho oblékal se vesele.

Neméně důležité jest svědectví B. M. Kuldy, uznaného sběratele i znatele zvykův a pohádek, kterýž vysvětluje jméno »černá neděle« tím, že »v 1. neděli postní křesťané, zvláště pak křesťanky, odívaly se v šaty barvy černé, ač lid Slovanský vůbec miluje barvy jasné a veselé« — dokládá: »Do nedávna ještě v našich městech na Moravě (na př. v Ivančicích) a v Čechách měšťanky nosily vysoké, stkvostné čepce dle barvy církevní bílé či stříbrné na svátky Mariánské, zlaté na Boží Hody a jiné slavnosti, modré v čas postní, adventní a na suché čili kvatembrové dny, a černé o pohřbu a v témdni pašijovém. Tak žili nábožní předkové naši s Církví a v Církvi.«¹²⁾

Býval tedy za postní roucho brán šat obyčejný nebo zvláštní; bývalo pak nejen rezné, ale i černé, smutkové, modré, nebo jen prostější než jindy, jak jsme poznali na př. na Hořicku¹³⁾ a jak víme též z Poděbradska. Bílé zástěry mohli bychom považovati za připomínku na původní smuteční barvu bílou. Barva postní, jakožto zevnější znamení postní nálady, bývala buď na celém rouše anebo na nejpatrnější části oděvní, na čepci, ale ne vždy a všude stejně. Nicméně barva jmenována vždy výslovně postním smutkem, což se nedá vyvrátiti a nejlépe potvrzuje věrohodnost slov Hoffmannových z roku 1642. Zároveň okolnost tato jest výmluvnou obranou sběru i studia národopisného, nezbytného ve vývodech kulturně-historických, které

⁹⁾ Jako v pozn. 4., str. 16.

¹⁰⁾ Boženy Němcové: Sebrané spisy I. Babička. V Praze, 1897, str. 159.

¹¹⁾ Táž: II. Pohorská vesnice. Str. 130.

¹²⁾ Kulda B. M.: Církevní rok. II. str. 99 a 108 s pozn. nastávajícího postu. Český Lid IX. 223.

¹³⁾ Také na Poděbradsku »prostý, tmavý šat, svědomitý půst« byly hlavní známkou nastávajícího postu. Český lid IX. 223.

samy o sobě tak často pokulhávají a prozrazují svou neúplnost i chabost!

Vraťme se nyní k postu. Začínal se popeleční středou, i jinak zvanou, u mnohých však až ve čtvrtek; každá neděle postní měla u našich předků své zvláštní jméno. První neděle postní slula »černá« odtud, že na tuto neděli hlavně ženy odívaly se v černé šaty. Druhá neděle postní nazývána byla »prazná«, že pojídali již postní pokrmy: pučálku a pražmo (vůbec obilná zrna upražená a v ruční stoupce rozetřená.) Třetí neděli říkali »kýchavná« po kýchání, čtvrtou nazývali »družebnou« po dětském obyčeji sdružovati se počátkem jara, pátou jmenovali »smrtnou« (též smrtelnou) od vynášení smrti, a šestou neděli, poslední v postě, zvali »květnou«, poněvadž v ten den světlí kněz pučíci ratolesti. Tato jména neděl postních jsou starodávna, a v úzké spojitosti s nimi jsou četné zvyklosti, obyčeje a pověry dosud provozované.¹⁴⁾

Leckde na venkově sbledáváme se však s úchytkami, záležejícími jen v nepatrné záměně u prvních dvou neděl postních. Tak na př. na Hořicku v Čechách slula první neděle v postě »pučálka« po známém jídle hrachovém, druhá pak »černá«, (nepochybně) od černých, neúhledných rouch. Ostatní neděle mají obvyklá jména.¹⁵⁾

Zvláštní jméno má první neděle postní v Berounsku a Rakovníku — »neděle liščí.«¹⁶⁾

Moravský kněz a spisovatel Frant. Poimon píše o postních nedělích takto: »Neděle postní obdržely od našich předků v Čechách a na Moravě také zvláštní jména, jako: 1. Neděle pytllová od kajicného obleku věřících, nebo prazná od pražení pučálky, 2. suchá, že po suchých dnech následuje — ostatní neděle mají jména jako všude jinde až na neděli 5. (smrtnou), kterou nazývá také černou, »poněvadž před časy křesťané od tohoto dne až do Božího Hodu velikonočního černě oděni do kostela přicházeli.«¹⁷⁾

Shrneme-li v jedno různá pojmenování prvních dvou neděl, shledáme, že:

První neděle postní nazývá se: černá, pytllová, pučálka, liščí, a druhá neděle postní zve se prazná, též černá a suchá; jinde jmenují »černou« neděli teprve pátou (smrtnou).

Jména tato zaměňují se, jak vidno, přesmyknutím s neděle jedné na druhou, patrně dle místních zvyklostí. Kde v první neděli postní oblekli se kajicně v roucho černé, tam nazvali tu neděli »černou«, bylo-li roucho to režné, pytllové, nazvali ji »pytllovou«.

Jinde dostala jméno »černá« neděle teprve druhá neděle postní, protože teprve o druhé neděli brali na sebe šat postní, a pak byla

¹⁴⁾ Dr. Č. Zíbrt: Staročeské výroční obyčeje.

¹⁵⁾ Národopisný sborník okresu hořického, str. 179.

¹⁶⁾ Hanuš J.: Bájeslovný kalendář, str. 88. — Erben K. J.: Prostonárodní české písně a říkadla. Praha, 1886., str. 65.

¹⁷⁾ Obřady katolické Církve. Napsal F. Fischer, přeložil volně F. Poimon. Olomouc, 1875., str. 70. Podobně píše též Dr. K. Vondruška ve své katolické liturgice (Praha, 1895.) str. 116. První neděle postní jmenuje se pytllová neb černá, poněvadž předkové naši na počátku postu, na znamení smutku a kajicnosti, černými, hrubými pytllovými rouchy se odívali. Druhá neděle slove suchá či prazná, poněvadž následuje po suchých dnech, v nichž předkové naši tak přísně se postili, že jen suchých pokrmů, zejména pražma, požívali.

nazvána první neděle pučálkou, protože jídlo to dávalo se na stůl hned počátkem postu.

Někde oblékali se kajicně hned o popeleční středě, a odtud i pojmenování její shodné s první nedělí postní: černá středa, černá neděle.

Někteří však loučili se těžce s masopustem a prodlužovali si jej o popeleční středu, přezvanou odtud »bláznivou středou«. Těm pak byl čtvrtek prvním dnem postu, a nikoli předchozí středa popeleční, a odtud i zvláštní vytknutí a význam čtvrtku tohoto, jinak přece nedůležitého a bezvýznamného. Tu jest patrný a pochopitelný význam »pytlového čtvrtku«, jakož se na Jihočesku dosud nazývá čtvrtek po středě popeleční; v našem zvykosloví znám jest jediný doklad zapsaný od Dra. Č. Zíbrta, který se přiznává, že výkladu k němu neumí podati a dodává: »Přeptával jsem se u staříckého »strýce« Kašpara. Vykládal, že se tak jmenuje, poněvadž prý se po masopustě do čtvrtka všecko spytluje (sní).«¹⁸⁾ Rozumí se však, že výklad tento neuspokojuje, jsa zřejmě pouhým pokusem etymologickým, v jakých náš lid vůbec si libuje.

Dotaz p. Zíbrtov, ví-li kdo něco o tomto jméně, zůstal bez nejmenší odpovědi.

V pojmenování »pytlový čtvrtek« spatřuji jen místní nebo nejvýše krajinský název, zbylý z dob starých po skutečném »čtvrtku pytlovém« a spočívající na též podkladě, jako »černá středa«. Právě jako tato měla totožné jméno s prvou nedělí postní, černou, od započetí smutku církevního a oblékání rouch kajicných barvy černé, tak i čtvrtek — u mnohých první den postu — měl shodné jméno s prvou nedělí postní, slul po režném rouše kajicném »čtvrtek pytlový« a prvá postní neděle hned za ním »neděle pytlová«. »Čtvrtek pytlový« budil asi v nejednom bolnou vzpomínku na »tučný čtvrtek«, prožitý v náladě opačné před týdnem na počátku končin, t. j. ostatkův masopustních.

Čtvrtek pytlový byl rozhodně významný den, v čemž přisvědčí mi každý znatel národopisu našeho, věda, že čtvrtek vůbec po celý rok od pradávna byl svěcen pověrečně: nepředeno a práce jakákoliv nekonána, a večer ponechávány zbytky jídel na misách pro skřítky.¹⁹⁾

Vzpomínky.

I.

Hučí potok po roklině,
trhá břehy po lese —
Kdo mě v těžké bolesti mé
posilní a povznese?

Měl jsem milou matičku svou,
která dávno umřela,
ta by v světě jediná jen
potěšit mne uměla!

¹⁸⁾ Český Lid, V. 588. Odtud čerpal ji Kott F. Š. Příspěvky k česko-německému slovníku. Praha 1896., str. 331. Pytlové neděle a pytlového čtvrtku nedopátrali jsme se v žádném slovníku českém, ani v Emlerově Rukověti chronologie, aniž kde jinde.

¹⁹⁾ Dr. Č. Zíbrt: Seznam pověr a zvyklostí pohanských. Praha 1894., str. 103—109.

Měla pohled nejmilejší,
život slovy sladila,
a svou z práce drsnou rukou
jemnocitně hladila.

Měla velkou, silnou duši,
schopnou každé oběti:
kapku krve poslední by
byla dala za děti! —

II.

Hlavou se mňhají myšlenky,
točí se dokola kolem —
duše má zabíhá do dálky,
přes hory lesem a polem
na pokraj městečka, na hřbitov
k jednomu z hrobů tam četných,
kam mně mou matičku zanesli
za dob mých dětských a květných.

Matičko zlatá, moc kdybych měl,
hned bych si porady věděl;
stal bych se oblakem, deštěm, až
k Vám bych se dostati hleděl. —
Kdyby sám Pán Bůh děl k duši mé:
»Na nebe pojd' a žij sladce!« —
prosil bych: »Pane můj, dej mně, dej
kamkoliv, jenom když k *matce!*« —
Jan Ev. Nečas.

Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od r. 1840. do r. 1900.

Napsal **Tomáš Jos. Jiroušek.**

(Pokračování.)

II.

Vznik spolků katol. tovaryšů. Hnutí továrního dělnictva proti
cechům. Úvaha o tomto hnutí.

Po osudné revoluci roku 1848. bez mála dvacet let ne-
bylo po nějakém dělnickém hnutí ani památky. Jediné
katoličtí řemeslníci a dělníci počali pěstovati spolčovací
život, aby se vzdělali a ušlechtili pobavili. Katolické
řemeslnictvo a dělnictvo, o němž Dr. Cyrill Horáček
ve svém spise »Počátky českého hnutí dělnického« nic
nepovídá — a nevíme proč — bylo z ostatních stavů v národě
prvním, které jalo se spolkově třídy dělnické organisovati a probouzeti.

První zásluha o tento ruch a život patří otci katol. tovaryšů, Adolfu Kolpingovi, vikáři při dómě v Kolíně nad Rýnem.¹⁾

Kolping, zakladatel spolků katol. tovaryšů na Porýnsku v Německu, přijel r. 1852. do Vídně, do Štýru, do Olomouce i do Prahy a přednášel o důležitosti spolků katol. tovaryšů a nabádal k jejich zakládání. V Praze řečnil v zrcadlové kapli Klementina a brzy potom v den sv. apoštolů Petra a Pavla roku 1852. vstoupila tu Jednota katolických tovaryšů v život. Práce pro obrození stavu řemeslnicko-dělnického v Čechách a na Moravě, Kolpingem započatá, nebyla marnou. Spolkový život katolických řemeslníků a dělníků znenáhla se vzcháňal tak, že se shledáváme se spolky katolických tovaryšů již r. 1848. v Olomouci,²⁾ r. 1852. v Praze, r. 1855. v Českých Budějovicích, v Jihlavě a v Opavě, r. 1856. v Jindřichově Hradci, v Moravském Šumperku, ve Šternberku, r. 1863. v Novém Jičíně a v Krňově, r. 1865. ve Znojmě, r. 1868. ve Valašském Meziříčí, r. 1869. v Brně, v Třebíči, r. 1870. v Brušperku a r. 1872. v Klimkovicích a v Kroměříži; tedy sedmnácti spolky do roku 1872. mohli se katolíci vykámati, a o této čistě řemeslnicko-dělnické organizaci Dr. Cyr. Horáček, popisuje dělnické hnutí české v letech 1867. a 1872., nenapsal ani jediného slova.

A přece bylo o těchto spolcích a jejich vnitřním a vnějším životě i v dělnických časopisech českých často psáno a referováno!

A ještě zajímavějším jest, že tyto spolky, dávno před prvními spolky rázu svépomocného založené, až podnes se udržely a stkvěle si vedou, kdežto dělnické spolky svépomocné již dávno vyhynuly. Ale Dr. Cyrill Horáček neuznal přece za vhodné učiniti jen jedinou zmínku o těchto spolcích! Příčinou toho jest asi náboženský ráz našich katolických jednot.

A v těchto spolcích shromažďovali se svorně čeští i němečtí mistři a dělníci.³⁾

K povznesení stavu dělnického, k jeho vzdělávání, svépomoci i zábavě pracovali po roce 1848. nejprve katoličtí mužové a spolky katolických tovaryšů; ty jsou u nás nejprvnější a nejstarší dělnickou organizací, neboť v těch dobách po roce 1848. nestaral se nikdo jiný ani o české ani o německé dělnictvo. Zásluha o první probuzení dělníků patří plným a nezkráceným právem katolíkům, zakládajícím spolky pro katolické tovaryše. A těchto důležitých činitelů mnozí, popisující dělnické hnutí, úplně přehlížejí a ani se o nich nezmiňují. A přece tyto spolky katol. tovaryšů nejen že záhy vznikly, kdy tu ještě jiných spolků dělnických nebylo, ale trvají až do dneška, a tedy plným právem zasluhují, aby ten, kdo píše dějiny dělnického hnutí, alespoň slušnou zmínku o nich učinil, jinak lze taková díla právem nazvati neúplnými.

¹⁾ Adolf Kolping narodil se dne 8. prosince r. 1813. v Kerpenách u Kolína a zemřel dne 4. prosince r. 1864. v Kolíně nad Rýnem, kde i pohřben; odpočívá v chrámu Páně u Minoritů. Viz »Spolky katolických tovaryšů« od prof. Fr. Koželuky v Prostějově. 1896.

²⁾ Podotknouti sluší, že spolek katol. tovaryšů v Olomouci existoval již r. 1848., ale statovy došly schválení teprve dne 6. listopadu 1853. Viz o tom »Notizen über die Gründung des Olmützer Kathol. Gesellen-Vereins«. Druck von Franz Slavik. Olmütz 1855. na str. 5.

³⁾ »Vlast« roč. XIII., str. 891—893. T. J. Jiroušek: »Počátky českého dělnického hnutí.«

Pisatelé črt z dělnického hnutí u nás počínají obvykle r. 1867, a co před tím se v dělnictvu dělo, na to mají buď malý nebo prázdňý zřetel a v tom právě jest veliká chyba, tím uniká jim i doba probuzení katolického dělnictva jakož i průpravné hnutí dělníků, náležejících dobou pozdější do různých občanských a politických táborů.

Pozorujeme, že na počátku let šedesátých, když zavládl zase trochu volnější společenský a občanský život v Čechách, počalo se r. 1862. několik dělníků ze strojnických továren z Prahy a předměstí scházeti v Karlíně v hostinci u »Červené hvězdy« na Královské třídě.⁴⁾ Tam se radili, jak by se vymaniti mohli z područí cechovního zřízení a jak by se dalo spojití dělnictvo malořemeslných mistrů s dělnictvem velkopřumyslovým z továren.

Dr. Haase, tehdaž slavné paměti u obchodní komory pražské, prohlásil, jelikož mu nebylo po chuti, co dělníci u »Červené hvězdy« kutili a poněvadž také bděl nad cechovním zřízením, že je dá schytat a pozavírat, nedají-li pokoj. Avšak dělníci, v jichž čele byli: Antonín Kučera, Fr. Haman, Jos. Kovanda a j., nedali se touto pohrůžkou Dra Haase zastrašiti a prováděli svoje plány dále. Šli krok za krokem k vytknutému cíli, až se jim podařilo založiti samostatné spolky, ve kterých sloučili dělníky z továren s dělníky od mistrů, a takto časem dosáhli svého ideálu, že se zbavili zřízení cechovního, t. j.: členství v řemeslných společenstvech.

Těmito odbornými spolky: zámečnicků, kovářů, truhlářů, natěračů a podob. dosáhli tovární dělníci toho, že mohli do těchto spolků vstupovati za členy právě tak, jako dělníci od mistrů a tím došli žádoucího cíle, ale neposloužili si valně, což teprve nyní pocítují, a to blavně dělníci řemeslničtí a mistři s nimi.⁵⁾

Touto organizací dělnictva v samostatných spolcích dle řemesel, odděleně od mistrů, byla ovšem zadána veliká rána organizacím řemeslných pořádků cechovních čili společenstevních, neboť toto zakládání samostatných odborných spolků dělnictva řemeslného v Praze, v předměstích i po venkově, v letech 1867. až 1872., učinilo u veliké míře první průlom v organizaci řemeslných pořádků, kde bývali mistři a dělníci ve spojení, jakož i do jejich řemeslných práv.

Dělníci řemeslných mistrů, za příkladem svých soudruhů z továren, domnívali se, že mají před sebou liberální továrníky a ne řemeslné mistry a prácedárce, a jako s takovými také s nimi jednali.

Tak jindy řemeslnými pořádky těžce zbudovaný patriarchální život mezi mistry a jich dělníky u veliké míře byl rozrušen, a dělnictvo řemeslné bylo svedeno svými kolegy z továren proti zřízení řemeslných pořádků pod heslem » pryč s herberky«. Tito hlasatelé živnostenské svobody pracovali k záhubě drobného řemesla, které tak dlouho blahobytu se těšilo, jak nedaleká budoucnost brzy ukázala.

Nyní, po této akci, již nazývám přímo nešťastnou, nastaly nové časy; byly svolávány po roce 1867., v němž byl vydán nově opravený spolčovací a shromažďovací zákon, veřejné schůze i schůze dělnické a na všech, liberálním duchem uchváceným dělnictvem z továren

⁴⁾ »Práce« r. I., č. 1. str. 2. v Brně 1884. T. J. Jiroušek: »Dějiny československého dělnictva«. Historický náčrtek.

⁵⁾ »Dělnické Noviny« r. V. č. 7. v Praze. 1896. T. J. Jiroušek: »První chyby dělnictva«, str. 50 a 51.

i z řemeslnických dílen, zahájen boj za svobodu živnostenskou na povalení řemeslných pořádků jindy po širých vlastech našich kvetoucích řemesel a živností. Hlásáním svobody živnostenské vydána byla pak práva řemeslné práce i výroby neřemeslníkům a různým spekulantům a peněžníkům, kteří nastavěli na úkor řemeslné, mistrovské a rukodělné práce celé řady továren, kde nyní národu našemu vzrůstá jen proletariát.

Takovou nám zanechali po sobě památku první vůdcové dělnictva českého z let šedesátých, které na schůzích a v dílnách oživoval duch liberální — svobodářský až do krajnosti, a který způsobil celý ten boj a zápas proti právům řemesel.

Staří dělníci a řemeslníci o této liberalistické době říkají: »Tuto svobodářskou dobu byl nám jen čert dlužen!« A právem. Nevědomky pracovali tito svobodomyšlníci do rukou židovsko-liberalistického kapitalismu, který dnes dělnictvo a řemeslnictvo zotročil. Kuli pomstu sami na sebe.

III.

Katolické duchovenstvo a vznik spolkového života v národě.

Katolické náboženství mělo již v dávných dobách, kdy ještě nevědělo se nic o právu spolčovacím ani shromažďovacím, blahodárné účinky na spolkový život v národě českém — jak nám dokazují spolková zařízení cechovní.

Katolické duchovenstvo mělo vždy lid, ať v jakémkoliv prospěchu a zájmu se shromažďující, k tomu, aby dbal zákonitosti a pořádku; proto také spolky a společenstva duchem křesťanským se nesoucí [potrvaly nejdéle a mnohé z nich dožily se i našich dob. Ukaz to zajisté vzácný.

Katolické duchovenstvo nikdy neodsuzovalo spolčování lidu k dobrému, ani se mu v cestu nestavělo; ano, můžeme říci, že spolkový ruch katolický pozorujeme v národě dávno před tak zvanou dobou národně-buditelskou. Katoličtí literáti a náboženské spolky katolické vedle řemeslných společenstev a cechů jsou toho nejstkvělejšíím důkazem.

Dějiny nejstarších literárních sborů a bratrstev, od jejich vzniku ve XIV. století až do jejich zrušení v reformační době josefinské, vylíčil nám ve svém veledíle »Dějiny posvátného zpěvu staročeského« prof. Karel Konrád (Praha 1893.). Tam jest věrně popsán celý ten život katolického spolčování v duchu katolickém, hledíc k naší době, tehdyž ne právě za okolností příznivých.

A což spolkový život na počátku našeho století? Byl jaký vedle cechů? Ó, nebyl! K spolkovému životu národnímu na počátku našeho století kladli katoličtí kněží hlavní a první základy. Katoličtí kněží první ze všech tříd učili národ, aby četl a aby miloval řeč a literaturu českou. Katoličtí kněží nabádali zakládati čtenářské a vzdělávací besedy a sami jich také dosti založili.

Tak na příklad: Antonín Jaroslav Puchmajer (n. 1769. † 1820.), kněz, buditel národa, položil r. 1791. základ k »Prvnímu spolku básníků českých« v Praze. Spolek měl za účel pěstovati básnictví a vydávati české básně. Ant. Jar. Puchmajer položil zároveň první zá-

klad k čtenářským spolkům současně s dr. Vojt. Sedláčkem a sám založil »Čtenářský spolek« v Radnicích.

Druhý buditel národa z katolického kněžstva, praemonstrát dr. Vojtěch Sedláček (n. 1785., † 1836.) z Plzně, založil r. 1818. »Čtenářský spolek« ve Spáleném Poříčí a k jeho vyzvání, vydanému k českým národovcům ve »Vlasteneckých Novinách« pražských ze dne 18. září v čísle 38., povstalo do konce r. 1820. devět takových spolků v království Českém.

Karel Fiedler, vojenský kaplan ve výslužbě (n. 1815.), založil r. 1848. »Čtenářský spolek« v Třeboni.

Jan Arnold, farář (n. 1785.), František Havránek, kaplan, Jan Krolmus a Jan Karel Škoda, katoličtí kněží, položili r. 1848. základ ku »Městanské Besedě« v Praze.

Vojtěch Karhan, kaplan machovský, založil r. 1848. »Čtenářský spolek« v Machově.

Frant. Doucha, kněz, buditel národa (n. 1810., † 1884.), založil »Čtenářský spolek« v Mníšku.

Alois Potěhník, kooperátor malenovický, Cech (n. 1829., † 1898.), položil v letech padesátých základ k »Čtenářskému spolku« v Malenovicích na Moravě.

Frant. Vohnout, farář žlunický (n. 1838.), založil roku 1866. »Čtenářský spolek« v Dymokurech.

Jan Stiffter, farář hronovský, vydal r. 1863. k občanstvu povolání, aby založilo »Čtenářský spolek« v Hronově nad Metují, ale spolek povolen byl až r. 1868., kdy již existoval zákon spolčovací z r. 1867.

Matouš Ledvina, kaplan vacovský (n. 1838.), založil r. 1872. ve Vacově a r. 1877. opět v Šumavských Hosticích »Spolek čtenářský« a horlivě se staral o oba.

Tomáš Škrdle, katecheta a redaktor »Vlasti« (n. 1853.), již jako studující bohosloví založil r. 1877. ve svém rodišti ve Pleších u Kard. Řečice »Čtenářskou Besedu« »Palacký«, která až podnes řádně působí.

Bohdan Zeman, kaplan velkokostomlatský (n. r. 1859.), založil r. 1884. »Čtenářskou Besedu« v Loukově u Semil.

Václav Šafránek, kaplan zahrádecký (n. r. 1859), založil v Trhové Zahrádce r. 1886. »Řemeslnicko-rolnickou Besedu« ku vzdělávání členů.

Matěj Dvořák katecheta kouřimský (n. 1862.), založil v letech osmdesátých »Čtenářskou Besedu« ve Voděradech u Kolína.

Frant. Bárta, kníž.-arcib. vikář podvorovský (n. 1852.), založil »Čtenářskou Besedu« v Lužnici u Třeboně.

Jan Jůsko, kaplan krumlovský (n. 1857.), založil »Čtenářskou Besedu« v Českém Krumlově, a byl buditelem českého života na Krumlovsku.

Václav Krupička, farář kostomlatský (n. r. 1834.), založil »Čtenářsko-živnostenskou Besedu« ve Vel. Kostomlatech.

Frant. Jiří Košťál, farář skuhrovský (n. 1857.), založil »Čtenářskou Besedu« ve Skuhrově u Solnice.

Ant. Novák, farář velšský (n. 1812.), založil Katolicko-politickou Besedu« v Oubislavicích.

Jak viděti z uvedeného seznamu kněží, pracujících ve spolkovém životě, kterýžto seznam sestavil jsem ze spisu »Zásluhy českého duchovenstva o zakládání knihoven, o rozšiřování knih a časopisů po dědi-

nách a městech, sepsaného a vydaného ve dvou dílech od Tomáše Škrdle r. 1888. a 1889. v Praze, vyvolali vlastně spolkový život v národě po většině sami katoličtí kněží a zároveň sami měli v něm hojnou účast.

Nějaká výtku, jakoby katolické duchovenstvo bylo třídou zpátečníků, nepřejících osvětu a vzdělanosti národa, kterou kněžstvu a vůbec katolíkům mnohdy ten který nedouk nebo »uvědomělý« vlastenec z řad liberálů učiní, jest neodůvodněnou nepravdou — charakterisující právě velikou uvědomělost nepřátel katolíků.

O liberálech a vzdělancích naší doby, kteří v katolickém duchovenstvu a v katolících zatemnělce a zpátečníky vidí, nebylo tehdy ani vidu ani slechu, když katoličtí kněží konali své povinnosti nejen k Bohu, ale i k národu a vlasti. A nejen to, že katoličtí kněží spolky k probuzení národa zakládali, nejen že života spolkového činně se účastnili, ale katoličtí kněží tisíce a tisíce peněz obětovali národu na české knihy, na české časopisy. Tak nejen slovy, ale i skutky milovali národ, milovali vlast.

Kdo chcete důkazy, přečtete si jen »Zásluhy českého duchovenstva o zakládání knihoven, o rozšiřování knih a časopisů po dědinách a městech« od Tom. Škrdle a tam se přesvědčíte, co věnovali a co udělali katoličtí kněží pro povznesení, pro osvětu a vzdělanost českého národa. Tam najdete k jejich slovům skutky, tam se vám objeví pravá láska katolického duchovenstva k národu a jeho vzdělanosti. Tam si spočtete, že sta a tisíce knihoven a knih dali katoličtí kněží do rukou českého národa a potom sudte, přejí-li katoličtí kněží osvětě a vzdělanosti národní nebo nepřejí.

A jak katoličtí kněží pracovali o vzkříšení národa, o zvelebení jeho literatury a jeho řeči, nestačí-li vám, co jsem zde uvedl, přečtete si také spisy: »Přední křísitelé národa českého«. »Boje a usilování o právo jazyka českého začátkem přítomného století« od Ant. Rybičky, díl I. a II. z r. 1883. a 1885., v Praze vydaný; dále druhý spis: »Katoličtí kněží o písemnictví novočeské zasloužili« od Dra. Frant. Bačkovského z r. 1891. v Praze vydaný a konečně třetí spis: »Zásluhy duchovenstva o české školství« od prof. Jos. Ježka, v Praze r. 1879. vydaný. Tam se dočtete, že bez katolického kněžstva a jeho vedení sotva by se bylo komu povedlo dílo buditelské: v literatuře, spolčování i ve školství.

Tak mluví o snahách katolického kněžstva v národě dějiny, tak svědčí pravda.

Katolické kněžstvo může býti spokojeno, jeho jméno žádný nedouk, byť i sebe více se namáhal a pravdu ve tvář bil, nemůže u nás pošpinit.

IV.

Katolický spolkový ruch na Moravě v letech 1848.—1856.

V době, kdy v Čechách konali katoličtí kněží buditelské dílo v národě, zakládajíce čtenářské spolky a zvelebující literaturu a řeč českou dobrými knihami a spisy, počal také na sesterské Moravě prouditi nový, katolický život.

V popředí toho ruchu spatřujeme již v letech čtyřicátých a padesátých vedle jiných profesory bohosloví a spisovatele, Frant.

Sušila, Matěje Procházku. Frant. Sušil vynikal v literatuře a Matěj Procházka v organisování lidu.

Na zakládání spolků katolických první na Moravě pomýšlel Matěj Procházka. On za účelem založení spolku svolal do brněnského předměstí Zábrdovic, kde byl kaplanem, schůzi katolických mužů do své kaplanky na podzim r. 1848. Plán se Procházce podařil a spolek katolický stal se skutkem a později, když se přestěhoval do Brna, vzrostla z něho velká ústřední »Katolická Jednota« na Moravě.

Procházka staral se všemožně o to, aby i na venkově zřizovaly se katolické spolky, jež by s brněnskou jednotou byly pevně spojeny. Také tato snaha se mladému knězi podařila, a korunou všeho jeho spolčovacího díla bylo hned na počátku: založení orgánu katol. jednoty brněnské, který dnem 5. ledna r. 1849. vyšel prvním číslem pod názvem »Hlas jednoty katolické«. Koncem r. 1849. měla již brněnská ústřední jednota na venkově 27 filiálních jednot se 6000 členy.

Orgánem svým podporovány vzrábaly se a vzkvétaly venkovské katol. jednoty a spolky po Moravě utěšeně. Čilý tento spolkový život umožnil katolíkům svolati *čtyři spolkové hromady čili sjezdy* v letech padesátých do Brna. O každém z těchto sjezdů byla vydána tištěná zpráva, a redaktorem těchto zpráv byl Beneš Meth. Kulda.

V »Novém Věku« č. 8. roč. I. ve článku »Katolický ruch na Moravě« píše T. Š. o těchto sjezdech takto:

»První sjezd konal se 22., 23. a 24. září r. 1851. a účastnilo se ho z tehdejších 70 jednot 43 jednoty. Dostavili se i hosté z Prahy, mezi nimi ředitel ústavu bluchoněmých V. Frost, ředitel kníž.-arcib. ústř. kanceláře Polách, křižovník Frant. Havránek. V celku bylo na sjezdě přes 600 mužů. Předsedou zvolen byl zmíněný ředitel Polách z Prahy. Slovný Jan Valerian Jirsík, tehdy kanovník na hradě pražském, a Václav Pěšina, rovněž kanovník pražský, poslali sjezdu pozdravné listy.

Druhý sjezd byl dne 19., 20. a 21. října r. 1852. Katolických jednot na Moravě bylo 80. Čestným předsedou byl opět Pražan, Karel Kaiser, místopředseda kníž.-arcib. semináře v Praze, jenž spolu s Karlem Leinerem, komorním radou a Janem Richtrem, měšťanem pražským, vysláni byli do Brna jako zástupcové »Katolické Jednoty« pražské a donesli pozdravný list hraběte Černína, předsedy »Katolické Jednoty« v Praze.

Třetí katolický sjezd byl dne 18., 19. a 20. října r. 1853. Na tento sjezd připuštěny byly poprvé také katolické ženy. Účastníků bylo přes 1500. Sjezdu předsedal profesor, pozdější probošt vyšehradský, Václav Štulc z Prahy. Jan Valerian Jirsík, tehdy již biskup v Č. Budějovicích, poslal opět pozdravný list.

Čtvrtý sjezd byl dne 16., 17. a 18. října r. 1854. Čestným předsedou byl opět Václav Štulc z Prahy. Účastenství bylo zase veliké. Přijeli také hosté z Prahy, z Č. Budějovic a z Hradce Králové. Pozdravné listy poslali biskup Jan Val. Jirsík a biskup Štěpán Moyses z Bystřice v Uhřích, nadšený vlastenec slovenský. Se sjezdem tímto spojena byla i výstava umělecká, jež po sjezdě trvala ještě 8 dní.

Roku 1855. pro cholery sjezd už se nekonal, činnost venkovských filiálních jednot na neštěstí začala ochabovati, ba, poněvadž

sjezdů nebylo, začaly i zanikati na nenahraditelnou škodu života katolického na Moravě.

V Brně jednota katolická, jež r. 1856. přijala název »Jednota sv.-Klementsá«, působila stále a vytrvale v duchu katolickém i národním. V té době rozplynuly se řády cechovní, stavěly se o překot továrny, ale o mravní povznesení lidu nestaral se nikdo. Jediná »Jednota svato-Klementsá« shromažďovala na schůzích svých a poučovala prostý lid, tak že dle současných svědectví zásluhou jednoty r. 1860. některé brněnské továrny *kláštery* byly nazývány.

(Pokračování.)

Cesta do Vídně a po Haliči.

Píše Tom. Škrdle.

Loni vyjel jsem si na cesty brzy na počátku prázdnin, již dne 18. července. Z Prahy do Cmuntu byl příjemný chládek. Z Prahy jel s námi staříčkový Cisterciák z Oseku s mladým studentem z příbuzenstva a byl šťasten, mohl-li něco česky promluvit. Aby ho tak byl slyšel Wolf, tento strážce matky Germanie! Druhým společníkem mým byl p. Al. Sandrue, předseda strojvedoucích na dráze. Jel do Vídně ke schůzi, aby jim byly zvýšeny platy. Před tím měli již sjezd v Praze, ve Sv. Václavské záložně, a p. Sandrue nemohl si kulantnosti této záložny vynachváliti.

Když jsme ve Veselí n. L. osaměli — nebo dp. z Oseku jel do Lince a proto nás ve Veselí opustil — nabídl mi dvorný pan Sandrue doutník, i pokuřovali jsme si v živém hovoru až do Cmuntu.

V Cmuntu k nám přisedli tři Češi: otec se synem, kteří konali cestu do Cařihradu, a nadlesní z Bosny, jenž se vracel domů z dovolené. Před takovými touristy má člověk respekt.

Pan nadlesní nám líčil poměry v Bosně. Pravil: nejlepším národem jsou katolíci: jsou spokojeni a přívětivi; Srbové nebyli spokojeni pod Turkem a nejsou spokojeni ani nyní, to prý jest, jak řekl, »národ vůbec k nevystání«, a turečtí begové (šlechta), kultury nesnesou — v té hynou, a kmetové jim poplatní kupují jejich statky. Líčil nám živě honby na vlky a na medvědy: vlky otravují a medvědy na společných honbách střílejí. Slyšeli jsme tu zajímavé honební epizody. Medvěd skočil od zadu na vola, jenž se u lesa klidně pase, rozpoltí mu hřbet, povalí ho a za živa mu užlrá nejchutnější části masa. Venku se jen lilo, vlak při tom ujížděl a při milém vypravování byla tu Vídeň.

Vídeň.

Ve Vídni mne velice vlídně přijali u Dominikánů. Pan převor dlel ve Štýrském Hradci i představil jsem se jeho zástupci, rodem Moravanu, jenž mi věnoval přátelskou pozornost až do mého odjezdu do Haliče.

Mým cílem ve Vídni bylo účastniti se praktického sociálního kursu a seznati hlavní representanty křesťansko-sociálního hnutí od nás a z ciziny. Schůze byly konány ve dnech 19., 20. a 21. července ve spolkovém domě Jednoty katolických tovaryšů v Gumpfersdorfě, ve velkém, krásném a vzdušném sále. Účastníků bylo na 300. Shromáždili jsme se tam ve středu ráno, dne 19. července, a když se blížila devátá hodina, povstalo najednou celé shromáždění a propuklo v jásot: Hoch Lueger! Žádný kardinál není v Praze ve schůzích katolických spolků srdečněji a bouřlivěji vítán než Dr. Lueger ve Vídni. Podobný zjev viděl jsem téhož dne večer, když se Dr. Lueger dostavil do schůze vídeňských křesťansko-sociálních paní. A je to věru nevidaný a pro nás Čechy nezvyklý zjev — purkmistr prvního města rakouské říše jde do katolické schůze a pozdravuje po katolicku.

První vystoupil na řečníště Alois princ Liechtenstein, rozebíraje: *Liberální systém hospodářský*. Řečník podal historický vývoj hospodářského systému vůbec a liberálního zvláště a doložil, že domácí produkce, společensky zorganizovaná, musí býti chráněna před cizinou clem a že by měl stát urovnávat mzdu mezi pracujícími a prácedárci tak, aby se mzda pracujících k potřebné výši upravila.

Princ Liechtenstein mluví klidně, ale trochu monotóně, a pak svou řeč z většiny četl, i neměla toho účinku, jak jsem očekával.

Za to Dr. Albert Gessmann nadchl celé shromáždění, mluvě: *O pojišťování a organizaci kreditu*. Dr. Gessmann mluvil ohnivě, od srdce k srdci, jeho řeč dýchá láskou k vlasti i k církvi a k rakouským národům, i byla vyslechnuta velice pozorně až do konce. Řečník nám podal dějiny o pojišťování, přešel na Rakousko a líčil smutné jeho poměry v této záležitosti. Uvedl, kterak daleko je před námi Bavorsko a jiné země, a konečně vylíčil činnost zemské pojišťovny dolnorakouské proti ohni, na život, proti krupobití, pojišťovny pro dobytek atd. Dr. Gessmann jest sám členem zemského výboru dolnorakouského, i mluvil o věci, při které spolupůsobí. Potom přešel řečník k organizaci kreditu a k Raiffeisenovkám, kterýchž jest v Rakousku již přes 500. Řečník mluvil zlatá slova a bylo z nich znáti, kterak srdce jeho žalem jest naplněno nad liberalismem v našem peněžnictví a kterak dýše láskou pro blahobyť lidu.

Po každé řeči následovala debata, a tu sluší s pochvalou podotknouti, že jsme v těchto debatách seznali celou řadu intelligentních laiků i kněží, kteří se otázkami sociálními a hospodářskými velice horlivě zabývají a kteří tudíž prakticky mluvili a praktické návrhy činili. Řečníci tito doplňovali nebo opravovali referenty, čímž nastala živá debata, pohybující se však v rámci slušnosti a vespolné lásky.

Odpoledne ve 3 hodiny mluvil redemptorista prof. Dr. Aug. Roessler z Mautern ve Štýrsku: *O nynějším stavu ženské otázky*. Řečník se pohyboval v intencích, které přijal za své předlonský katolický sjezd v Praze. Ženě vykazoval nejširší pole činnosti, ale v rodině stavil nad ni muže, jemuž slíbila poslušnost. Přednáška byla více theoretická a méně praktická, i doplnil ji praelat Dr. Schindler se stanoviska praktického. Zdálo se mi, že Dr. Roessler, jinak výtečný řečník, bral svoji látku toliko z knih a že nemá v tomto oboru jako mnich dosti praktických zkušeností (jakých má na př. laik nebo kněz Vincencián), ale když se ve čtvrtek na to uchopil slova a mluvil proti prostituci, rozvinuv nám před očima úplnou znalost zákono-

dárství v této příčině a odbornou vědeckou literaturu, žasli jsme všichni nad jeho odbornými vědomostmi a byli jsme slovy jeho hluboce dojati. Vyzýval ohnivými slovy křesťansko sociální ženy ve Vídni, aby protestovaly, by stát uznával prostituci za obyčejnou živnost a aby svými peticemi toto protežování prostituce se strany státu odstranily, jako to učinily ženy anglické.

Ve čtvrtek, dne 20. července, mluvili tři kněží: posl. Dr. Emilian Schoepfer z Brixenu: *O hospodářských společenstvech*; prof. Dr. Jos. Beck z Frýburku ve Švýcařích: *Organisace dělnictva*, a odpoledne praelat a dvorní rada prof. Dr. Frant. M. Schindler: *Křesťanská charita*.

Profesor Schoepfer jest mladý, krásný kněz, mluví jasně a klidně. Řečnil o zadluženosti Rakouska a jak tomu odpomoci. Přešel na Raiffeisenovky a odůvodňoval jejich důležitost; promlouval o hospodářských družstvech a kladl za vzor Švýcarsko a Dolní Rakousy, kdež zemský sněm vypracoval všeobecný statut pro hospodářská družstva.

Při debatě budil zvláštní pozornost zemský poslanec Sickenberger z Mnichova. Je to statná postava s mohutným hlasem. Vypravoval nám, kterak katolické centrum v Bavorsku ujalo se rolníka a přimělo stát, že věnoval již miliony na Raiffeisenovky ve prospěch rolnictva a maloživnostenstva. Jeho v pravdě katolická a vlastenecká řeč, dýšící upřímnou láskou k rolnictvu, přijata byla nekonečným potleskem.

S neobyčejným zájmem poslouchali jsme profesora Dr. Josefa Becka z Frýburku ze Švýcar. Má silný, sympatický hlas, jest štíhlý, vysoké postavy s havraními vlasy, spíše mladší než starší, ale řeč má jako břitký meč, takže celé shromáždění přímo elektrisoval. Začal s Encyklikou sv. Otce, dle kteréž mají řešiti sociální otázku tři moci: církve, stát a dělnická organisace. Předmět, nám jinak známý, probral řečník dokonale a krásně, a vylíčil nám hlavně poměry švýcarské. Při vedení spolku žádal, aby dělnictvo mělo na řízení spolkovém svůj podíl a radil, aby se hledala při tom přiměřená cesta mezi autoritou a svobodou.

Při této příležitosti musím pokárati komité, pořádající sociální kurs, které právě při tomto předmětu postavilo v čelo schůze pověstného nepřitele Čechů, P. Opitze. Bylo tu z Čech a z Moravy slušně kněží, což komité z přihlášek znalo, i mělo k nám projevit trochu více šetrnosti a taktu. P. Opitz činil velice odporný dojem: vypadá jako silný burš, nemá ani na krku, jak se patří, kolár a mluví chraplavým hlasem. Odešel jsem nemoha jeho děkovací řeč do konce vyslechnouti.

Odpoledne mluvil praelat a dvorní rada prof. Dr. Jos. Schindler o *křesťanské charitě*. Jádrem řeči jeho tvořily spolky sv. Vincence. Mluvil pěkně, uhlazeně, ale bylo znáti, že křesťanská charita není obor jeho studia. Jeho řeč z praktické stránky doplňovali: prof. Dr. Aug. Roessler, jak jsem již uvedl, dále redaktor Koller, jenž nám podával zajímavá data o činnosti Vídeňských Vincenciánů, a kněz prof. Dr. Aug. Pieper, generální sekretář Volksvereinu pro katolické Německo z Mnichova. V Německu tvoří všechny katolické spolky charitativní centrální svaz, jenž spojuje ve svých rukou vedení celé křesťanské charity, dává rady a pokyny při nových podnikcích a zasílaje těm, kteří je založiti chtějí, plány a stanovy a udává jim vzory, již zařízené ústavy, které by si mohli prohlédnouti.

I prof. Dr. Aug. Pieper jest znamenitý zjev: štíhlý, milý muž, výborný řečník, vysoce vzdělaný pán. Poznati a slyšení podobné osoby, jako je prof. Dr. Beck a tento Dr. Pieper, má pro posluchače velikou cenu a zanechá to v srdci jeho dlouho a dlouho milou upomínku.

V pátek, dne 21. července, mluvili kněží Dr. Aug. Pieper z Mnichova-Gladbachu a Jesuita prof. Dr. Josef Biederlack z Říma, a laik říšský poslanec Dr. Richard Weiskirchner.

Prof. Dr. Pieper rozebíral: *vývoj sociálního zákonodárství v Německu*. Na počátku řeči zmínil se, kterak působení Vogelsangovo v Rakousku působilo také na Německo a kterak biskup Ketteler kladl v Německu základy křesťansko-sociální politiky. Po té rozebíral řečník, co v té věci centrum v Německu učinilo.

K následující řeči Dr. Richarda Weiskirchnera zaujal předsednické místo bavorský poslanec středu Sikenberger a mohutným hlasem děkoval za čest, která prý se stala ne jemu, ale bavorskému centru. Dr. R. Weiskirchner rozebíral některé otázky řemeslnické politiky a vytkl, co v té věci vykonali Egbert hrabě Belcredi, Zallinger a vůbec konservativní strana v Rakousku, ale na konci řeči dodal, že jest pole této práce ještě veliké. Zakončil slovy: »Bůh žehnej početnému řemeslu.«

S velikým interesem sledovali jsme řeč prof. Dr. Jos. Biederlacka S. J., jenž vystoupil na tribunu v obyčejném klerikálním kabátě. Způsob řeči, gesta, pohyb těla — jakobych viděl před sebou nezapomenutelného P. Jos. Svobodu z Prahy. Théma řeči jeho bylo: *Klerus a sociální otázka*. Proč se zabývá klerus sociální otázkou? Kněz má k tomu právo jako občan, i jako kněz, neboť otázka sociální dotýká se náboženství. Ale kněz jest i povinen, sociální otázkou se zabývat: víže jej k tomu povinnost jeho k Bohu a k lidstvu. Potom poukazoval k tomu, jakou práci si máme voliti a jak ji máme provozovati. Řeč jeho byla plna hlubokých myšlének a pravd. Řečník nadšeně zvolal: Dějiny dokazují, že církev zápasila s těžšími poměry než jest liberalismus a sociální demokracie: ona zničila pohanství, ona dala barbarům kulturu a když tyto ohromné úkoly provedla, bude hotova i s liberalismem a se sociální demokracií. Řečník byl odměněn hlučným potleskem.

Pro členy sociálního kursu připraveny byly různé zajímavosti, na př. schůze vídeňských křesť. sociálních paní, slavnostní schůze Jednoty katolických tovaryšů, schůze křesťansko-sociálního dělnického spolku, a dva přátelské večery, jimiž byl sociální kurs započat a zakončen.

V té době nalézali jsme se v křížovém ohni s různými nepřáteli; nová hesla literární i sociální táhla za sebou lid i mladé kněžstvo a nás, starší, opouštěl jeden po druhém, i stranil jsem se těchto slavností. Nebyl jsem na slavnostní schůzi katolických tovaryšů, ani českých dělníků a řemeslníků, tiše jsem vcházel do schůze a tiše z ní odcházel, nikoho nevyhledávaje a málo koho oslovuje. Bylo mi velice milo, že jsem si mohl přečísti v Jednotě »Kat. Listy« a jiné české a moravské časopisy, a to mi stačilo.

V Jednotě navštívil jsem místního předsedu Viléma Michele, kněze z Moravy. Umí dobře česky, platí Čechům v Jednotě »Kat. Listy«, i také ve Vídni dříve česky kázával, ale nyní se již bojí

a česky nevystupuje, jako mnoho jiných českých kněží ve Vídni; bojí se terrorismu a nemohli by zde žít, kdyby své češství dávali na jevo. Tázal jsem se ho na různé poměry Jednoty katolických tovaryšů ve Vídni a dověděl jsem se toto:

Jednota povstala r. 1852. a má dům v ceně 900.000 K. V domě jest výčep piva, členové Jednoty se tam stravují a 85 členů tam bydlí. V pondělí ukládají si členové své úspory v domácí spořitelně na $3\frac{1}{4}\%$ (Jednota dostává $3\frac{1}{2}\%$). Roční obrat peněz 6000 K. Dvorana Jednoty, kdež jsme se i my ke schůzím shromažďovali, pojme osm až devět set osob. Do Jednoty přicházejí mistři a zde se jim doporučují tovaryši.

Jednota v Gumpfersdorfě jest hlavní centrálou pro Vídeň a má 5 filiálek: v Pétidomí, v Alsergrundu, v Leopoldově, na Landstrasse a v Moedlingu. Každá filiálka jest sice odvislá od ústřední Jednoty, ale má samostatného předsedu a vede si sama účty. Ústřední Jednota má 800 členů, filiálky 1200.

Ústředním předsedou jest kardinál Dr. Antonín Gruscha, který složil pro ústřední Jednotu 60.000 K a založil tím fundaci, z níž dostává místní předseda ročně 2.000 K služby a mimo to v Jednotě byt. Kardinál předsedá schůzím Jednoty, chodí mezi tovaryše a kde co nestačí, doplatí. Kardinál založil malý fond, z něhož předseda vypomáhá tovaryšům v největší jejich potřebě. Kardinál Dr. Antonín Gruscha, dávný přítel a ctitel $\dagger$ Kolpinga, kráčí ve šlepečích jeho, svolává často do Vídně předsedy Jednot katolických tovaryšů celého Rakouska a radí se s nimi, jak by možno bylo Jednoty katolických tovaryšů co nejdříve rozvětvit a zvelebiti. Památka jeho jest poženaná, neboť se ujímá slabých a mravní i hmotné pomoci potřebných.

Místní předseda dal mi výtisk výroční zprávy Ústřední Jednoty katolických tovaryšů ve Vídni za rok 1897.—98., již jsem s potěšením pročítal a z níž vyjímám toto:

Jednota přistupuje dvakrát do roka k sv. přijímání ve farním kostele. V domácí kapli slouží předseda denně mši sv., a večer shromažďují se zde tovaryši k pobožnosti a v sobotu k požehnání. Náboženské přednášky konají se večer každou neděli. Mimo to koná se v neděli pro učně křesťanské cvičení. Spolek katolických mistrů ve Vídni, z většiny bývalých členů Jednoty katolických tovaryšů, má své místnosti v domě Ústřední Jednoty kat. tovaryšů; zde koná své měsíční schůze, radí se o svých zájmech a jest přítomen náboženské přednášce. Tento spolek zařídil v domě tovaryšů hospic pro učně; učňové tu bydlí, někteří se zde i stravují a jsou i v práci pod dohlídkou katolických mistrů. Komitě z katolických mistrů dříve každého mistra prozkoumá, nežli mu učně odevzdá.

Jednota pečuje všemožně o odborné vzdělání členů. Za tou příčinou konají se každý večer odborné přednášky, a tovaryši cvičí se mimo to i v hudbě, zpěvu, v stenografii, ve francouzské řeči a v tělocviku. Na konci roku jest výstava prací. Svými pracemi účastnila se Jednota i jubilejní výstavy, a sám Jeho Veličenstvo císař pán s uspokojením prohlížel si oddělení kat. tovaryšů.

Vánoční hry v domě kat. tovaryšů navštívily také arcivévodkyně Maria Annunciata a Alžběta.

V Jednotě nalezlo přístřeší 3000 cizích příchozích a bylo jim uděleno 7000 porcí jídla.

Nemocní tovaryši dostávají podporu z domácí nemocenské pokladny.

Vklady v domácí spořitelně činily toho roku 12.443 K 02 h, výdej peněz 9338 K 22 h.

Z celé činnosti jest viděti, že jest toto dílo promyšleno a že je vede a nad ním bdí druhý pečlivý Kolping — kardinál Dr. Ant. Gruscha.

Z okázalých slavností, pořádaných na čest praktického kursu křesťansko-socialního, navštívil jsem schůzi křesťansko-socialních žen. Dr. Lueger, jenž měl tehdy velké boje se socialními demokraty, najal si u Anglického dvora, v němž byla schůze, již odpoledne byt a záhy nepozorovaně se tam dostavil, aby se vyhnul insultům socialních demokratů. Prostranný sál byl nabit elegantním, křesťanským ženským světem vídeňským. Jakmile vstoupil do sálu Dr. Lueger, byl bouřlivě zase vítán jako král. I prince Al. Liechtensteina potleskem vítali.

Na schůzi mluvili: presidentka paní Platterová, Alois princ Liechtenstein, profesor Beck, presidentka ženského spolku z Mödlingu pl. Kindermannová, říšský poslanec Axmann a Dr. Lueger. Všichni rozebírali ženskou otázku. V přijaté resoluci vítá ženský křesť. socialní spolek praktický křesť. socialní kurs, přeje si, aby se často opakoval a aby při tom věnoval náležitou pozornost ženské otázce.

Mluvil jsem s vážným mužem o Luegrově straně ve Vídni a o tomto ženském spolku a vyslovil jsem podivení, že se tam mluvilo stále jen: christlich-social a nikdy katholisch-social. Tázaný odpovídal: presidentka pl. Platterová jest protestantka, Lueger má ve své straně i několik mužů protestantů a mnoho vlažných katolíkův a to jest jeho Achillova pata. Jak může žena protestantka nabádati ženy a dívky k sv. zpovědi, k úctě Matky Boží, k poutem a různým katolickým pobožnostem, když tomu sama nevěří? Z té příčiny si také vysvětlíme, proč křesťanství socialové ve Vídni vedou si tak útočně proti vídeňským Čechům! Schází jim pravé, spravedlivé katolictví!

Než, budme shovívaví. Obrátiti liberální Vídeň není snadno, k tomu jest třeba veliké obezřetnosti, opatrnosti i shovívavosti; víme to sami dobře v Praze a v Čechách, jak obtížně se to jde laikům zpět ku křesťanství a ku katolictví. Víme, kolik z těch, jež jsme chtěli získati našemu směru a našim zásadám, vymyká se nám z rukou a vrací se zpět do volnějšího života. A proto jsme i k Dru. Luegrovi shovívaví a vděční za to, co učinil ve Vídni k obrození ducha křesťanského a k potlačení moci židovské.

Mezi osobami ve Vídni žijícími navštívil jsem dp. Tom. Bláhu, jenž bydlí v ústranném domku kláštera Salesianek na Rennwegu v č. 8. Je to kněz apoštolský, plný horlivosti pro čest Boží a blaho českého lidu ve Vídni. Vyučuje ve škole, pracuje na kazatelně i ve zpovědnici a jest duší spolku sv. Methoděje. K jeho pomoci vyslal J. Excell. ndp. biskup brněnský Dr. Fr. Sal. Bauer do Vídně kněze, jenž ve škole Komenského vyučuje a vůbec síly své věnuje duševnímu prospěchu vídeňských Čechů.

Jest samozřejmo, že se mezi námi rozpředla rozprava o říšském poslanci, Dr. Ant. Stojanovi, faráři z Dražovic na Moravě. Velebný

pán Tom. Bláha nadšenými slovy líčil jeho horlivost pro vídeňské Čechy. Dr. Ant. Stojan zpovídá, káže, slouží mše sv., pracuje v duchovní správě ve Vídni do únavy. Jeden čas vyučoval i ve škole. Pro Čechy vymáhá ve vídeňských chrámech misie, v klášterech pracuje k tomu, aby bylo hověno duchovním potřebám Čechů, ba jeho působení ve prospěch vídeňských Čechů sahá až do konsistoře a nejvyšších státních úřadů.

Ve Vídni jsem navštívil také svého bývalého kolegu z pražského semináře, Dr. Jana Hromádku, vojenského kaplana v nemocnici na Rennwegu. Ztrávili jsme spolu celé jedno odpoledne. navštívivše různé ústavy. Je to přísný kněz a ve službě vojenské ze své přísnosti nic neslevuje. Pro tuto přísnost byl zastrčen až do Sarajeva, ale to právě prospělo jeho vzdělání: naučil se vlašsky, chorvatsky a maďarsky, tak že mluví pět jazyků. Když 1. listopadu konali vojínové přísahu, oslovil je Dr. Jan Hromádka plyně německy, maďarsky, vlašsky a česky (Chorvatů mezi vojíny nebylo) u přítomnosti důstojnictva a generality. Po skončené slavnosti přistoupil k němu arcivévoda Eugen, podal mu ruku a pravil: »Důstojnosti, i já mluvím více jazyky, ale něco podobného bych nedovedl.«

Dr. Jan Hromádka zabýval se již v semináři pilně východními jazyky (říkali jsme mu proto: Arabů) a jak jsem odjinud slyšel, podjal se ve Vídni v krátké době rigoros a nabyl doktorátu bohosloví. Když jsme se loučili, tiskl jsem mu srdečně ruku a byl jsem věru hrd nad tak vynikajícím přítelem a učencem.

Z vídeňských ústavů a závodů prohlédl jsem si pro krátkost času pouze: 1. redakci »Vaterlandu« v Neubau, v ulici Schottenhofgasse, kdež mne přijal redaktor František Taschner a mé otázky stran »Vaterlandu« zodpověděl. V týž den zašel jsem v Neustiftgasse k Mechitaristům, abych se podíval na jejich tiskárnu. Mechitaristi byli nejprve v Terstu, odkud je r. 1810. Napoleon vypudil. I usadili se ve Vídni a mají tam nyní 27 chovanců z Arménie. Všickni nosí vousy. Kněží slouží mši sv. armensky, i musí jim při službách Božích pro lid, hlavně při odpoledním požehnání, cizí kněz vypomáhati. V tiskárně jejich jsou čtyři úředníci, 30 sazečů kteří pracují ve dvou poschodích, a pracuje tam 6 sazečských strojů. Tisknou práce v přerůzných jazycích. (Pokračování.)

Školačce.

Jsi dítě ještě usměvavé
a neznáš klamů života,
tvé čítko prosté ještě vrásek,
z něj září srdce čistota.

Jsi sotva na prahu té cesty,
již Bůh ti věčný vyměřil,
zda dojdeš cíle šťastnou nohou —
to u Sebe On navždy skryl.

Však věř, mé dítě, půjdeš jistě
a uneseš i velkou tíž,
když v srdci Krista míti budeš
a před očima Jeho kříží

R. Stupavský.

Poddanství nové doby.

Napsal Rudolf Vrba.

(Pokračování.)

V.

Prodej a obchod s majetkem nemovitým.

Jakmile se nemovitý majetek, hlavně pozemky, staly volně zadluženými a prodejnými, nastal zvláštní obor živnosti, kanceláře zřízené k obchodu s realitami. Začalo se s majetkem nemovitým spekulovati jako na burse s papíry. O pohybu majetku nemovitého máme po ruce podrobnou statistiku od r. 1880. Není třeba sahati dále, poněvadž nám období od r. 1880. až do r. 1895. úplně stačí, abychom poznali, v jakých rozměrech střídá a mění majetek nemovitý své vlastníky.

Smlouvou kupní změnilo v celém Rakousku svého majetníka realit

	v počtu	v ceně
r. 1880.	128.760	233,362 969 zl.
» 1881.	137.854	246,328.761 »
» 1882.	139.139	263,990.342 »
» 1883.	141.119	265,823.191 »
» 1884.	146.034	262,770.486 »

Z toho připadá na země české

	na Čechy :	
	počet realit	cena
r. 1880.	53.204	87,133.429 zl.
» 1881.	56.914	101,430.495 »
» 1882.	59.270	102,236.211 »
» 1883.	56.885	101,659.980 »
» 1884.	59.924	95,669.770 »

	na Moravu :	
r. 1880.	25.002	24,146.479 zl.
» 1881.	27.563	29,338.076 »
» 1882.	27.834	38,591.202 »
» 1883.	29.522	29,775.302 »
» 1884.	29.288	30,284.547 »

	na Slezsko :	
r. 1880.	3.567	6,053.494 zl.
» 1881.	3.576	6,949.550 »
» 1882.	3.424	6,334.396 »
» 1883.	3.419	6,227.684 »
» 1884.	3.867	8,775.056 »

Jak známo, vedou se v Rakousku trojí pozemkové knihy. Do jedné jest zapsán majetek velkostatkářský v zemských deskách. Do druhé majetek dlužní (Montanbesitz). Do třetí nemovitý majetek měst a venkova. Knihy majetku městského jsou v následu-

jičích městech: Vídeň, Korneuburk, Kremž, Sv. Hypolit, Vídeňské Nové město, Linec, Ried, Štýr, Wels, Solnohrad, Št. Hradec, Celj, Lubno, Celovec, Lublaň, Praha, Česká Lípa, Most, Budějovice, Chrudim, Cheb, Jičín, Ml. Boleslav, Kr. Hradec, Kutná Hora, Lito-měřice, Plzeň, Ptsek, Liberec, Tábor, Brno, Jihlava, Nový Jičín, Olomouc, Uherské Hradiště, Znojmo, Opava, Těšín, veškerá dřívější předměstí Vídně a u Prahy majetek měst Karlína, Smíchova a Král. Vinohrad.

Roztřídíme-li nemovitý majetek na tyto čtyři kategorie, prodáno bylo od r. 1880. do r. 1884. v celém Předlitavsku:

	počet	v ceně
velkostatků	1.630	73,307.403
dolů	510	29,314.103
městských domů	28.211	338,051.036
venkovských realit . . .	662.555	841,603.107

Zajímavé je poznati čísla, která udávají, kolik kupci hotově zaplatili za koupené nemovitosti a kolik zůstali dlužní, to jest, kolik se na nově koupené reality zapsalo dluhů na jméno nových vlastníků, poněvadž nemohli zaplatit celou kupní cenu reality.

	Cena prodaných realit	do knih vtělené nedoplatky částky kupní ceny
r. 1879.	197,437.245 zl.	37,076.435 zl.
» 1880.	233,362.969 »	40,742.071 »
» 1881.	256,328.761 »	46,005.839 »
» 1882.	263,990.342 »	52,856.333 »
» 1883.	265,823.191 »	47,222.683 »
» 1884.	262,770.486 »	47,930.715 »

Z těchto čísel vidíme, že noví majetníci koupených realit nemohli zaplatit pětinu kupní ceny, a že tato pětina zapsána byla jako nový dluh do pozemkových knih. To by nebylo ještě tak zlé. Avšak je známo, že kupec přejme staré dluhy na realitě váznoucí, které se počítají tak, jakoby byl platil hotovými. Na příklad koupí někdo v Praze dům za 22.000 zl. Zaplatí dřívějšímu majetníku hotově 2.000 zl., přejímá starých již zapsaných 15.000 dluhů a dá si nových 5.000 zl. zapsati, které nemohl hotově zaplatit. Takových pochybných obchodů jest do roka na tisíce. Je samozřejmo, že takový majetník dům neudrží a že jej v brzké době prodá, poněvadž není s to, aby sehnal úroky, i ztratí oněch 2.000 zl., které do domu strčil. Takovými »obchody«, jež se nastrojí na hloupé lidi, živí se ve městech a na venkově na sta advokátů, lichvářů a parcelářů.

Podívejme se blíže, moho-li zůstali kupci v zemích českých za koupené reality dlužní.

	Cena od r. 1880. až do r. 1884. prodaných realit:	nově zanesené nedoplatky kupní ceny:
v Čechách	361,684.814 zl.	87,187.618 zl.
na Moravě	116,674.848 »	20,215.497 »
ve Slezsku	28,091.316 »	5,416.008 »

Dle toho dali si kupci realit zanést jako nové dluhy do knih nedoplatky, které čítali z kupní ceny v Čechách 24·1, na Moravě 17·3, ve Slezsku 19·3 procent. Dle toho byli v tomto pětiletí nejšpatnější kupci realit v Čechách.

Přihlédněme nyní ku změnám vlastníků nemovitého majetku na základě smluv mezi živými mimo kupní smlouvy. Jsou to smlouvy na výměnu, na příklad často se vyměňují rolnická hospodářství na venkově s činžákem v Praze. Takovéto »dobrodiní« obstarávají velmi ochotně jisté advokátní kanceláře.

Do této rubriky patří také dary mezi živými a svatební smlouvy. Změny vlastníků nemovitého majetku v tomto oboru jsou velmi nepatrné. Na základě smluv výměnných, darujících a svatebních, změnili majetníci své reality v celém Předlitavsku od r. 1880. až do r. 1884. včetně 139.378 realit v ceně 250,328.220 zl.

Z toho připadá počet realit na Čechy 37.427, na Moravu 36.801, na Slezsko 2.106.

Nyní dlužno uvést počet změn vlastnictví následkem úmrtí. Od r. 1880. do r. 1884. přešlo úmrtím právo vlastnické na dědice v celém Předlitavsku: 220.715 realit v ceně 555,705.884 zl. Z toho bylo velkostatků 516 v ceně 66,490.819 zl.

V zemích českých přešlo usedlostí a městských domů úmrtím na dědice v následujícím počtu:

	Čechy:	Morava:
r. 1875.	12.542	6.200
r. 1876.	12.466	6.141
r. 1877.	12.660	6.815
r. 1878.	13.443	7.249
r. 1879.	14.356	7.272
r. 1880.	14.838	7.361
r. 1881.	13.905	7.384
r. 1882.	14.292	8.276
r. 1883.	16.208	9.356
r. 1884.	19.677	10.698

Porovnejme počet prodaných a počet zděděných realit od roku 1880.—1884. v zemích českých. Dle uvedených zde čísel přešlo právo vlastnické v počtu realit

	kupní smlouvou	dědictvím
v Čechách . . .	288.197	81.920
na Moravě . . .	139.149	43.075 ¹⁾

Tato čísla jasně dokazují, že nemovitý majetek v řídkých jen případech zůstává zachován rodině.

Projděme si další změny nemovitého majetku v období roku 1885.—1889. Dle výkazů pozemkových knih prodáno bylo v celém Rakousku nemovitostí

	počtem	v ceně
r. 1885.	138.974	242,156.784 zl.
r. 1886.	132.223	234,776.588 »
r. 1887.	131.458	253,142.092 »
r. 1888.	130.453	231,470.268 »
r. 1889.	130.768	233,322.194 »

¹⁾ Oesterreichische Statistik. Sv. XIV. str. II—VIII. Vídeň 1887.

Z toho připadá na Čechy:

	počet prodaných realit	za cenu
r. 1885.	53.596	80.515.150 zl.
r. 1886.	50.228	79.184.918 „
r. 1887.	47.687	81.866.089 „
r. 1888.	45.644	70.283.510 „
r. 1889.	46.121	75.945.739 „

na Moravu:

r. 1885.	29.525	28.151.091 zl.
r. 1886.	27.520	28.557.851 „
r. 1887.	26.522	29.355.388 „
r. 1888.	26.470	25.672.134 „
r. 1889.	28.018	26.016.710 „

na Slezsko:

r. 1885.	3.661	6.548.321 zl.
r. 1886.	3.516	6.679.576 „
r. 1887.	3.611	6.470.987 „
r. 1888.	3.638	7.676.703 „
r. 1889.	3.665	7.637.503 „

Z uvedených v celém Rakousku z volné ruky prodaných nemovitostí v pětiletí od r. 1885. do r. 1889. včetně připadlo

na velkostatky	1.520	56,371.081 zl.
doly	449	12,999.765 „
městské domy	30.424	393,102.305 „
venkovské nemovitosti	631.483	693,394.775 „

Od r. 1881. do r. 1889. včetně prodáno bylo na př.: v Praze 1914 v ceně 47,862.887 zl., v předměstích Karlíně, Smíchově a Král. Vinohradech prodáno v téže době domů počtem 7605 v ceně 53,199.027 zl.

Samozřejmě jest, že počet prodaných realit je tím řidší, čím vyšší jest jejich cena; počet nemovitostí, které na př. v celém Rakousku byly z volné ruky prodány ve čtyřletém období r. 1886. až 1889. včetně, za které byla zaplácena kupní cena od 100 až do 100.000 zl. byl 395.848 realit, to jest 75.4 procent všech prodaných nemovitostí v tomto období.

Prodej zcela drobného majetku nemovitého jest velmi značný. Tak bylo na příklad prodáno drobných pozemkových parcel a snad baráček v ceně do 100 zl. od r. 1886.—1889. v Čechách v počtu 29.842, na Moravě 24.616, ve Slezsku 1176.

Všimněme si ještě, kolik zůstali kupci realit dlužní z kupní ceny, které jako nový dluh zapsány do pozemkových knih.

Dle toho byly nedoplatky v celém Rakousku: roku 1885. 42,627.983 zl., r. 1886. 38,417.810 zl., r. 1887. 38,723.279 zl., r. 1888. 37,516.015 zl., r. 1889. 40,637.981 zl.

Počet realit, které změnily své vlastníky darem, výměnou nebo smlouvou, se v celém Rakousku páčil od r. 1885.—1889. včetně na 158.577 případů. Cena těchto usedlostí čítala 298,467.461 zl.

Nemovitosti, které změnily svého majetníka následkem úmrtí dřívějšího, v období od r. 1885.—1889. vykazují následující čísla.

V celém Rakousku změnilo následkem úmrtí majetníka vlastníka usedlostí

	počet usedlostí	v ceně
r. 1885.	50.379	120,524.628 zl.
r. 1886.	50.283	118,890.262 »
r. 1887.	48.678	115,892.430 »
r. 1888.	49.679	110,503.707 »
r. 1889.	150.046	

V počtu realit úmrtím vlastníka na jiné odkázaných z r. 1889. obsahuje v sobě také statistiku z Haliče a Bukoviny, kteréžto dvě země v dřívějších číslech nejsou, poněvadž nemají dosud pozemkové knihy, jak je máme my u našich okresních soudů.

Vezměme nyní třetí pětiletí, jehož statistiku po ruce máme, abychom uznali proudění majetku nemovitého a »blahodárnou« činnost liberálního zákonodárství.

V období od r. 1890.—1895. včetně prodáno v celém Rakousku mimo Halič a Bukovinu z volné ruky usedlostí následovně:

	počet usedlostí	v ceně
r. 1890.	130.144	262,953.315 zl.
r. 1891.	133.431	256,600.261 »
r. 1892.	136.220	266,121.510 »
r. 1893.	134.582	284,288.352 »
r. 1894.	137.171	308,095.844 »
r. 1895.	135.106	364,244.185 »

Z toho se čítá na země české, a to na Čechy:

	počet realit	v ceně
r. 1890.	46.238	92,078.323 zl.
r. 1891.	48.619	89,767.389 »
r. 1892.	49.540	93,767.116 »
r. 1893.	49.539	97,116.300 »
r. 1894.	50.187	102,351.305 »
r. 1895.	47.608	118,780.938 »

na Moravu:

r. 1890.	26.849	25,885.962 zl.
r. 1891.	27.497	26,479.692 »
r. 1892.	28.752	27,630.617 »
r. 1893.	27.778	27,595.407 »
r. 1894.	28.115	29,947.010 »
r. 1895.	27.614	39,562.424 »

na Slezsko:

r. 1890.	3.743	7,558.642 zl.
r. 1891.	4.007	7,992.591 »
r. 1892.	3.758	7,860.199 »
r. 1893.	3.815	8,020.965 »
r. 1894.	3.743	8,121.502 »
r. 1895.	3.650	9,370.205 »

Ze jmenovaných zde z volné ruky prodaných realit v celém Rakousku mimo Halič a Bukovinu připadá od r. 1890.—1896.

	počet prodaných realit:	za cenu:
na velkostatky	1.770	89,174.491 zl.
na doly	552	22,470.378 „
na městské domy	40.923	631,712.831 „
na venkovské reality	763.410	988,935.169 „

Z městského majetku dlužno uvést zde prodeje domů v Praze a v předměstích.

Od r. 1890. do r. 1895. včetně prodáno bylo v Praze a v městě Smíchově, Karlíně a Královských Vinohradech domů 8.259 v ceně 114,800.210 zl. Z uvedeného počtu venkovských realit r. 1895. prodaných počtem 127.352 bylo prodáno opravdových selských hospodářství 7.745 v ceně 19,763.484 zl., to jest 6.1 procent všech venkovských realit.

Přihlédneme-li k číslicím, které vykazují země české, uvádí statistika následující čísla.

	Venkovských realit prodáno z volné ruky r. 1895.	z toho bylo selských hospodářství:	v ceně:
v Čechách	44.816	2.405	6,089.098 zl.
na Moravě	27.124	1.091	2,507.358 „
ve Slezsku	3.446	458	956.040 „

Kupci realit v období 1890—1895. nezaplatili za koupené reality následující nedoplatky, které jako nové dluhy do pozemkových knih byly zapsány: r. 1890. 42,238.231 zl. nedoplatků kupní ceny, r. 1891. 41,425.629 zl., r. 1892. 45,066.440 zl., r. 1893. 49,995.327 zl., r. 1894. 48,289.336 zl., r. 1895. 62,078.627 zl.

Změn práva vlastnického majetku nemovitého následkem smlouv darujících, výměnných a svatebních bylo v celém Rakousku od roku 1890. do r. 1895. včetně 197.659 v ceně 352,509.690 zl.

Počet změn vlastníka realit následkem úmrtí dřívějšího majetníka v celém Rakousku byl následující:

	počet realit:	v ceně:
r. 1891.	47.864	114,876.520 zl.
„ 1892.	45.875	107,146.806 „
„ 1893.	46.860	117,758.023 „
„ 1894.	49.680	116,683.916 „
„ 1895.	46.353	134,259.800 „

Jak ohromným změnám podléhá majetek nemovitý, poznáme teprv, když sečteme veškeré změny práva vlastnického na majetku nemovitém. Dle toho změnily svého majetníka následkem prodeje z volné ruky, nebo smlouvou darovací, výměnou, svatební neb exekuční dražbou v celém Rakousku.

	počet realit:	v ceně:
r. 1888.	223.180	426,200.586 zl.
„ 1889.	225.307	439,601.554 „
„ 1890.	223.698	493,260.824 „
„ 1891.	225.435	454,867.022 „
„ 1892.	227.831	487,835.576 „
„ 1893.	225.737	506,494.544 „

	počet realit:	v ceně:
r. 1894.	232.100	518,227.858 zl.
„ 1895.	218.211	572,611.492 „ ²⁾

Za osm let změnilo tedy v celém Rakousku svého majetníka 1,801.499 realit v ceně 3.898,899.456 zl.

V těchto číslicích se zračí celý dnešní sociální boj. Majetek nemovitý, základ to existence národa, stal se pohyblivým jako písek mořský. Do roka zmizí na tisíce vlastníků majetku nemovitého a upadá do řad nemajetného proletariátu. Co tu od r. 1848. po zrušení roboty zmizelo dřívějších hospodářů! Není po nich ani památky. Dohospodařili v hospodě nebo u žida. Co se tu na venkově octlo v rukou židů půdy a selských usedlostí! V městech se mají věci jinak. Za krátkou dobu 40ti let dovedli židé skupiti ve městech nej přednější domy na náměstích a hlavních ulicích. Staré měšťanské rodiny zmizely a není po nich ani památky. Křesťané svou prostopášností, nemravným životem, nehospodárností pozbyli namnoze svůj majetek. Tak se to vymstilo na českém národě, že příliš záhy přilnul k liberálním náukám a že se dal vésti od mluvků a křiklounů. Český lid brzy odhodil mravy svých předků, pachtil se po novotách, prostopášnostech a panském životě a tím ztratil svůj majetek. Hádáme se o práva jazyková, celý národ je na nohou, jestli vídeňská byrokracie nařídí, že nesmí býti pro 600.000 vídeňských Čechů otevřena veřejná česká škola ve Vídni. A proč si vídeňská byrokracie troufá tak na český národ, proč nás neustále potlačuje a snižuje? Inu proto, že nás zná, že jsme národ bez energie, bez svornosti, bez majetku.

My sbíráme na matiční školy, ale do roka ztrácíme na sta a tisíce selských statků a domů v městech. Na jazykových hranicích skupují soustavně němečtí továrníci všechny možné roztrhané i neroztrhané české chalupy. Na příklad továrník Menzl v Bělé u Bezděze skoupil v krátké době již celou řadu domků, chalup, hostinců, také dva mlýny. V tom je systém. Továrník ten koupených realit nepotřebuje, ale jedná se mu o vyvlastnění českého majetku. A to se děje soustavně ve všech končinách českých zemí. K tomu musí němečtí továrníci míti patrně tajné fondy, které napájí velká Germanie. Český národ má býti zničen stůj co stůj. Pravda je, že Němci nedovedou zastavit porody českých matek, ale mají dobře vypočítáno, že s národem žebráků se nedělají nikde veliké caviky. Kdo tedy z nás nabádá lid ku křesťanskému životu, ku spořivosti, střídmosti, pracovitosti, aby si vážil a rozmnožoval majetek, ten opravdu koná pravou národnou práci.³⁾

(Pokračování.)

²⁾ Oesterreichische Statistik, Band LII. sv. 5. str. XXIV.

³⁾ Jak Němci na rozhraních jazykových soustavně pracují, aby půdu zkoupili, potvrzuje opět případ koupě panství Třiblice obecním zastupitelstvím města Mostu.

Pastely.

Polsky napsal Jan Łada. Se svolením spisovatelovým přeložil Frà Josef Mergl.

(Pokračování.)

Májová vycházka.

Vstoupiv ráno do své třídy — vedu si ji od primy už na čtvrtý rok — zpozoroval jsem hned, že „se něco děje“. Dovedet starý učitel vyčísti z tváří žákových každý záchvív jeho duše, jako by se díval do zrcadla. A co neprozradí nebo ukryje tvář, to prozradí a neukryje oko. Hoši chovali se tiše už před mým příchodem a i potom seděli jako ukovaní; ruce na pultech a zraky upřené na kathedru. Ústa mlčela, ale za to oči mluvily: „Podívej se přece na nás, máme pro tebe důležitou zprávu.“

Dělal jsem, jakobych nerozuměl té „řeči“. Otevřel jsem zcela lhostejně katalog, zapisoval jsem klidně absence, prohlížel jsem známky od druhých kolegů předešlého dne napsané a v duchu jsem se smál. Čtyřicet párů očí zvedalo se k tabuli nad kathedrou a hned zase svezlo se na mne. A já pořád nic. Konečně ozval se jakýsi šum v zadních lavicích, netrpělivost hochů dostoupila vrchole.

„Co se tam děje?“ táží se suše.

Žádná odpověď.

„Vidláku, co se tam vrtíte?“

Vidlák je už starší, osmnáctiletý student, vážné povahy a výborná hlava. Spoluzáci ho mají velmi rádi a proto jim obyčejně bývá tlumočníkem, kdykoliv mají něco na srdci.

„Prosím, vašnosti, máme jakousi prosbu.“

„Jakou?“

„Je to napsáno na tabuli.“

Věděl jsem arci dobře, co na tabuli stojí. Za těch třicet let prošly mýma rukama více než čtyři generace studentů a u všech skoro tytéž tužby, tytéž „názory“ a „rozumy“. Ohlédl jsem se tedy k tabuli. Stálo tam napsáno písmem pečlivě kaligrafickým ve věnci z dubového listí: „Prosíme o slíbenou májovou vycházku!“ Celou tu krásu provedli hoši špatnou školní křídou v desíminutové přestávce.

Otevřenými okny vnikala do učebny ze zahrady klášterní vůně bezu a jasmínu, a z louky pod parkánem vůně čerstvého sena. Slunko zlatilo teplými paprsky šedé zdi staré budovy školní, strnad stěbetal v houštině, co mu hrdélko stačilo a s třešně před oknem zanášel větřík co chvíle hrst bílého květu ranní rosou zvlhlého až na kathedru.

Ladná vesna usmívala se oknem na nás, vábí nás k sobě do volné přírody, vesnou hrálo to mladistvé oko i mladistvé srdce mých žáků nutíc je ven, ven z těch školních lavic, ba ta vesna začínala i v mých žilách prouditi jako staré víno a to staré moje srdce jako by omládalo.

Jen stěbejte, vy strnadi a vy slavci, tlucte. Ty, slunko májové, svít a hřej, a vy květiny a travinky, vydávejte vůni ještě líbez-

nějš. Vy ztuchlé a vlhké stěny, co jste nás po celou dlouhou zimu věznily, rozstupte se, a vy všechny třídy od primy do oktávy, pukněte závistí: kvarta má zítra svátek, kvarta má zítra májovou vycházku! Raduj se světe s námi!

Ale ta kázeň dnes ve třídě, ta ubohá kázeň i s vyučováním! Pro těch čtyřicet mladých hlav dnešek vůbec ani neplatí, ty všechny žijí pro zítřek. Jak bude zítra? V kterou stranu půjdeme? Co tomu řeknou jiné třídy, které neměly vycházky? Zvláště druhé oddělení kvarty, které s prvním už od primy závodí o přednost a žije v »míru ozbrojeném« a někdy pouštívá se i do otevřeného boje? Samé otázky a starosti veledůležité.

A pak tu sedíte klidně a vykládáte Césara! Tamhle malý Stojek, říkají mu, tuším, Veverka, vrtí sebou jako na špendlících; Rožněcký se obrací a vykládá cosi s živými posuňky soudruhovi v zadní lavici; ba i ten klidný Brauner a vzorný Vidlák zabrali se spolu v horlivou rozpravku.

Věru, že jsem si nevěděl rady. Pobrozil jsem přísnými tresty, »volal jsem k pořádku« roztržité hochy, rozkřikl jsem se na ně a v duchu jsem si pravil: Počkejte jen, milí hoši, až se trochu ve světě poohlédnete, zvláště až okusíte někteří ty slasti učitelského života, řeknete o mně: »Byl to dobrák, přísným se jen dělal.«

Nastalo zase ticho, překládáme Césara dále, ovšem že bídne, prabídne. A jakž mají plynne ozývati se z úst latinské výrazy, když ž očí to jen jen sálá »májovkou«?

* * *

Shromážděště bylo u kostelíčka na předměstí. Na trávníku kostelního nádvoří mihá se to červenými čapkami v pestré směsici jako vlčí mák, samý hovor, hluk a smích. Kolemjdoucí zastavovali se a se zálibou pozorovali bujarou tu mládež.

Jsou už všichni pohromadě? Na první pohled zdá se tak, ve skutečnosti jest jich však pouze třicet osm. Bělák už celý měsíc postonává a druhý? však tamble běží, sotva dechu popadá a z daleka červenou čapkou dává znamení, abychom prý na něho počkali. Má arci půl hodiny cesty až z druhého kouta města a právě dnes prý se doma opozdili s obědem.

Tož pochodem!

Hoši sestavili se do čtyřstupu, menší napřed, vzadu několik seniorů s nepatrným chmýřím na hořením rtu. A už to jde vesele, samý žert, samý smích, sem tam padne i nějaký štulec, ale což na tom, vždyť je to na májovce, nutno přimhouřiti aspoň jedno oko. Za městskými hradbami páchne vše v té volné Boží přírodě lahodně mateřídouškou. A řady už se trhají; co chvíli vybočí ten neb onen do trávy pro květinu nebo bylinu do svého herbáře, tu zas žene se jiný za motýlem nebo za broučkem pro svou »zoologickou« sbírku. Jak milo, jak ticho tu venku, bujná měkká tráva kolikolem přímo vybízí, abys položil se do ní a po chuti v ní si podovádel.

»Pane profesore, pane profesore, račte se podívat, jakého motýla jsem chytil. Je to babočka bodláková nebo je to páví oko?

»Co to žvaníš o babočce? Přece vidíš, že je celý černý. Je to páví oko, má žlutý okraj a modré skvrny.«

»A tuhle ten hezký brouček! Toho dáme Rožněckému do sbírky.«

Brauner odběhl dále a teď se vrací s něčím v hrsti. Pospíchá, co jen může. Všichni ženou se k němu.

»Cos našel? Motýla? Ukaž, ukaž!«

A milý šibal Brauner rozhodí prázdnýma začervenalýma rukama do chumáče a směje se z plna hrdla: »Nic jsem nenašel. Jděte si po svých a dejte mně pokoj!

V tom však přitočil se k němu ze zadu Stojek a uchopiv ho za ruce volá:

»Však vím, cos našel. »Urtica urens«, totiž kopřivu žihavku! Tu jsi našel a smáček! jsi ji důkladně v hrsti. Jen se podívej, jak tě pomalovala.«

Hlučný smích provázel toto »odhalení« Stojkovo.

»Brauner myslil, že to je motýl«, volali jedni.

»Anebo stěvílek«, mínili jiní.

V zadních řadách točí se zase hovor kolem palčivé, veledůležité otázky — klasifikace.

»Já ti povídám, že Vojtík dostane dvojku z latiny.«

»A já zase ti povídám, že nedostane. Sedm jednušek a dvojek jen šest; proč by neprošel?

»Protože neuměl při postupní zkoušce.«

»A což Rožněcký snad uměl více? A pan ředitel pravil jeho otci, že projde.«

»Eh co, Rožněcký je bohatý panáček, tomu je hej.«

»Což ty, Šibale, jakž to dopadne s tvou matematikou?»

»Jakž by to dopadlo? Dfu ve dne v noci. I dnešní májovku jsem chtěl opustit. Až mne hlava brní.«

»A při postupné kápněš, že ano? Opravu nedostaneš, protože jsi měl v prvním pololetí dvojku.«

»Což na tom. Půjdu na ševcovinu, doporučuji se tedy laskavě přízní vaší, abyste si dávali pak ke mně přištipkovat stěvíce.«

Nový blučný smích. »Bravo, Šibale, bravo! To se ti zas povedlo!«

»Ten nedává darmo hubě jísti.«

Tam napřed zase ozývá se přes tu chvíli tlumený smích, hoši hovoří potichu, zrovna šeptem. Rozmluva není, jak patrně, určena pro moje ucho. Na neštěstí mám však dobrý sluch. Vypravují si o taškářství, jaké nedávno provedli sextáni svému z míry shovívavému profesorovi fysiky, a jak týž to uprosil, že nebyli pachatelé vyloučeni.

»Víš«, vykládal jeden. »Ten vytáhlý, snědý Marburg přinesl stěvný prach. Nacpali ho do rourky a položili na otevřené okno a čekali. Státi nemohlo se nic. — Marburg střílel už o prázdninách z ručnic. Po sextě přijde k dělostřelectvu. — Teď jednalo se o to, kdo prach v rource zapálí. Marburg nechtěl. Povídá: »Vyloučí mne a mám svět zavřený.« Druzí zase: »Tys to všechno spískal a teď se bojíš?« »Nebojím se,« povídá Marburg, »ale ať zapálí ten, komu se nic nestane, kdyby se to prozradilo.« — V sextě je syn profesora Scheiblera, tobo, co má řečtinu ve vyšších parallelkách. Víš ten s kudrnatou hlavou. Ten prý ať podpálí. »Ne,« bránil se, »otec by mne utlouk'. Ale druzí do něho mluvili, hrozili mu, až ho přinutili, že svolil. V tom vešel starý do třídy. Položil si červený kapesník na

katalog, nasadí zvolna brejle a chce otevřít knihu. V tom — rána, jako když hrom udeří a starý — bác sletěl se stolice.«

»Tolik se ulekl?«

»Nu! A ten pozvod na to! V sousedních třídách otrásly se všechny tabule v oknech.«

»A co se jim stalo za to?«

»Nic, jen šestnáct hodin karceru dostali. Starý dobrák všechno uprosil. Slíbili, že už nikdy žádného darebáctví neprovedou.«

Vedle mne kráčelo několik starších, usedlejších žáků. Hovořili o knihách, které jim po svém obyčeji půjčují v neděli odpoledne ve svém bytě. Vidlák rozmlouval o výpravách křížáckých, o kterých prý nedávno četl obšírnější historický spis. Mluví jako vždy vážně, souvisle a jasně. Úsudek jeho není snad originalní, ale je přece samostatný a hluboce procítěný.

»Tebe tedy křížácké války nedojímají?« otázal jsem se ho.

»Snad jim dobře nerozumím, vašnosti,« mluvil Vidlák. »Snad také byly prospěšné a milé Pánu Bohu, obětovaliť zajisté křížáci vlastní život pro čest Boží. Ale mně by se více líbila výprava jiná. Nepřátele pobiti není uměním, já bych raději je obracel na víru, raději bych k nim šel s křížem, než s mečem.«

»Z Vidláka bude patrně misionář,« ozval se Rožněcký. Opustil přední řady a přidal se k nám. Byl by se rád vpravil do vážného našeho hovoru. »Bude obracet Hottentotty na víru, pokud ho nesnědí.«

»Neboj se,« zazněl ze zadu tenký hlásek nenapravitelného Stojka, který za své vtipy dostával pravidelně »zákonnou« z mravů a za to musil klopiti každého pololetí dvanáct zlatých školního platu. »Neboj se. Vidlák je moudrý člověk. Proto nejí, postí se a hubne jako chmelová tyčka, aby se Hottentottům znechutilo lámati si na něm zuby.«

»A ty, Stachu, šel bys za Gotfriedem a Tankredem do Jerusalema?« ptal jsem se Rožněckého, abych obrátil řeč jinam, děláje, jako bych »vtip« Stojkův přeslechl.

Oslovený pohlédl na mne a oči mu jen jen jiskřily.

»Já, vašnosti? Proč ne? Sel bych a rád! Bratry osvobozovat, vrahy pobít, dobývat měst a tvrzí; Bože, jaká by to byla radost!«

Líce jen mu hořely. Byl to hezký jinoch, sličný, urostlý jako jedle, černých, veselých očí.

Měl jsem ho velmi rád a věnoval jsem mu obzvláštní péči. Před rokem byl přijat na moji přímlovu a zodpovědnost do našeho gymnasia. Byl už z jiného ústavu vyloučen pro nekázeň a drzé chování. Přiznal se k tomu sám bez omluvy, patře mně přímo do očí a zardívaje se studem.

To jeho prosté, upřímné oko rozhodlo jeho další osud.

Ředitel, dobrák sice, ale upřímný a opatrný, nechtěl si »brát tu bídu na krk,« jak se vyjádřil.

»Co je nám po něm? Či je náš ústav nějakou polepšovnou? Pokaží nadarmo dobrou pověst i naší školy.«

Tentokrát však pravil ke mně o poslední konferenci: »Měl jste pravdu, pane kollego. Podařil se vám ten Rožněcký. Je všemi mastmi mazaný, ale statný hoch, ryzí jako zlato. Z toho bude něco kloudného.«

A ředitel měl pravdu, že Stacha Rožněckého bude jednou řádný muž. Vychování jeho bylo již v dětských letech pochybeno, že Stáška udělali marnivého hochu, který nedbal kázně, nestrpěl uzdy. A tak octl se milý hoch záhy na šikmé ploše ku vlastní tělesné zkáze. Na gymnasiu ku starým vadám přibýly nové, staré narostly, konec konců bylo — vyloučení. Potom přišel k nám. Dalo to nemalou práci. Tvrdý, nepodajný charakter bylo třeba ohnouti, nikoliv zlámati nebo zkřiviti násilím, bylo třeba marnivost nahraditi ušlechtilou ctižádostí; vzdor změnit v pevnou, neoblomnou dobrou vůli a tak všechny síly mohutného toho ducha obrátiti na vlastní, určitou dráhu životní k vědomému plnění jistých, vytčených povinností. — A podařilo se mně to. Po rozmazleném děcku nebylo hnedle ani stopy, že Stacha udělal se jinou, jemuž se spolužáci z počátku vyhýbali, ale pak nejen si ho zamilovali — ale i brali za vzor.

Vedl jsem ho pevnou rukou, ale vřelým srdcem. Dnes mně byl už velmi milý, poněvadž jsem v něm viděl své vlastní dílo.

»Óh, vášnosti,« mluvil dále Stach v zanícení, »byla by to radost, účastnit se takové rytířské výpravy. Až mně srdce v těle skáče! Jakýž pak je to život tady? Od rána do večera nic jiného, než dřítí řecké deklinace, mučiti se Césarem, louskati formulky měřické, až to v hlavě praská a co z toho? Jeden den jako druhý, člověk vězí ve škole jako ten hlemýžď ve skořápce — ale na vojně...«

»Ty bys tedy raději cizí lebky na vojně rozbíjel než do vlastní lebky učení vtloukal?« namítl jsem.

»To právě ne, ale dalo by se při menším trápení více dobrého vykonati, slavné činy bylo by lze prováděti, křivdy napravovati.«

»Nu počkej, můj milý Stašku, na prázdniny půjčím ti ku čtení Dona Quijota; mně se zdá, že se ti v hlavě pomátla kolečka. — Což ti ještě nikdy nepřípadlo, že každý úkol školní, naučíš-li se mu dobře, je jako kámen ve stavbě, kterou pomáháš budovati životem svým pro Boha a vlast, a že každý nezmařený, řádně použitý den přispívá k rozmnožení dobra obecného? Místo práce byl by ti milejší život dobrodružný?«

Hoch se začervenal jako pivoňka, sklopil oči a krácel mlčky vedle mne.

»Napřed vybojuj vítězství nad sebou samým, můj Stachu,« dodal jsem, »než se pustíš do boje s jinými, jinak skolí tě Turek v první potyčce.«

Touž dobou vešli jsme do lesa na volný prostor ku proběhnutí a zábavám jako stvořený. Slunce chýlilo se zvolna k západu. Haluzemi lesní houštiny draly se paprsky jeho na bujnou zeleň, ozářující volný prostor zlatou záplavou.

Hoši rozběhli se na všechny strany, smáli se, volali se navzájem, křičeli, váleli se v trávě. Zelený les šuměl jim nad hlavami, vrcholky stromů kolébaly se vánkem večerním, jakoby šeptaly: »Bavte se, bavte, mladí přátelé, vždyť vesna náleží vám. Ptactvo štěbetalo na větvích divíc se, odkud se v této samotě bere náhle tolik hluku a lomozu. Trávník dýchal libou májovou vůní.

Po chvíli dal jsem rukou znamení a celá družina sběhla se kolem mne s červenými čapkami v rukou. Rázem zanikl smích i hovor. Ozval se zpěv mohutný, ladný; ze čtyřiceti mladých prsou

plynula zvučná, známá píseň, rozléhající se široko tichým lesem, vznášejíc se vysoko vzhůru pod oblaky.

Po zpěvu nastala jiná, volná zábava. Hoši rozstoupili se ve dva tábory a sešikovali se proti sobě, mezi nimi malý úhor. Kurážnější a silnější z jedné i druhé strany dorážejí na protivnou řadu, snažíce se rozbiti pevně semknutý řetěz a odvléci několik »nepřátel« do zajetí. Útok řídí jako vždy Stach Rožněcký, divoký Stojek dělá mu adjutanta.

Vhodná naskytla se nyní příležitost Braunerovi a Vidmanskému vyznamenati se a dobytí si vavříků; v jiném oboru se jim to beztoho nepodaří.

Brauner, jinak vážný, flegmatický, ve svých schopnostech ohledně němčiny nedůtklivý, zde se úplně změnil. Okrouhlá jeho, skoro bezvýrazná tvář s monotónním jakýms úsměvem oživila, zrudla. Zavalitý, ramenatý Brauner vrhá se opět a opět jako puma v řady nepřátel, poráží je a dobrou polovici »vrahů« odvádí do zajetí.

Vidmanský je největší a nejstarší v celé třídě. Jakým zázrakem dostal se až do kvarty, sám asi neví. Sedí tam už třetí rok a také kvartou skončí svoji školní kariéru. Pozorují ho, s jakou obratností, silou a duchapřítomností dobývá si vítězství za vítězství a skoro je mně líto, že spolu už dlouho nepobudeme.

Jisto jest, že škola ukazuje nám žáka jen po jedné stránce, celým člověkem jeví se teprv v životě praktickém, mimo školní lavice.

Dlouho kolísalo »štěstí válečné«, konečně Vidmanský rozhodl bitvu, rozprášiv hrstku nepřátel.

Hoši pustili se ještě do hry »na kočku a myši«. Hra to stará, prastará a přece oblíbená; můžeš si při ní tak jeden na druhém po chuti peškem (skrouceným šátkem) zchladiti žáhu.

Potom rozběhli se milí výletníci po lese hrát si »na četníka a loupežníka«. Hra zajímavá: ukrýti se leckde v záloze, četníkům prováděti rozličné taškařiny a vylákat je do otevřeného pole. Ale ještě větší radost, když »četníci« lapili »loupežníka« a vedou ho u vítězoslávě na palouk do »vězení«.

Na druhém konci louky baví se malý hlouček hrou »na pilu«.

Najednou ozve se z lesa křik, slyšení hrozby, vřavu.

Co to?

Stojek přiletí ke mně nejdříve celý udýchaný, líce mu jen planou, a zlostí se celý chvěje. Něco mně zvěstuje trhaně, že mu nemohu porozuměti: »Spitzbuber — Rožněcký — Jaskulský.«

Je li v tom Spitzbuber, hádám, pak běží o nějaký nepěkný kousek. Je to čertovinou podšitý hoch, kousavý, nestydatý a potouchlý, nikoho nenechá na pokoji; nomem — omen.

»Co zase vyvedl Spitzbuber.«

»Prosím, vašnosti,« jme se vypravovati Stojek, »chtěl bít Jaskulského. (Je to nejútlejší a nejmenší hoch ve třídě.) Rožněcký se ho zastal. Spitzbuber začal tedy Rožněckému nadávati a láti. Rožněcký ani nemukl a odvrátil se od něho. A tu Spitzbuber Rožněckého udeřil.

»A Rožněcký?«

»Chytil ho za ruce — myslil jsem, že ho rozsápe. Pak ale ho odstrčil a povídá, že se s ním nemíní rváti, protože je dvakrát tak

silný jako Spitzbuber. Na tom však nebylo dost, prosím. Chtěli jsme Spitzbubera ztrestati sami. A tu Rožněcký ho zastoupil a prohlásil: kdo prý chce býti jeho přítelem, aby se do toho nemíchal.«

Zatím přiblížila se celá tlupa ke mně. Napřed šel Stach, bledý ale klidný, a vedle něho hubený, rezavý a šilhavý Spitzbuber, ohlédaje se úkosem za sebe. Pět nebo šest hochů šlo vzadu, rozbánějíce rukama a hlasitě hovoříce. Na očích bylo jim znáti, že by se rádi vrhli na ryšavého kolegu. Připadali mně jako smečka ohavá, dorážející na uštvanou zvěř.

»Co to bylo mezi vámi, Stachu?« tázal jsem se.

»Eh nic, prosím, vašnosti; trochu jsme se poškorpili. Kolegové se zbytečně do nás vmísili. — Račte dovoliti, vašnosti, aby tu Spitzbuber zůstal, oni by mu v lese nedali pokoje.«

»Ty poctivá duše,« pomyslí jsem si. »Teď vidím, že bude z tebe řádný muž, nezištný, vzácný charakter, který zapomíná na lidské křehkosti a slabosti, na bídu a kal života.«

Nastal večer. Vlhká rosa rozestřela se v stříbrných krůpějích na louce. Opodál za loukou vystupovaly z močálů lesních šedé výpary. Zapadající slunce červená se skrze stromy jako požár z dále. Ptactvo šveholí čím dál, tím hlasitěji. Kukačky kukají jako o závod, křepelka rozdává nám tam od té bařiny svých »pět peněz«. Vlhký večerní vzduch, třeba přesycený lahodnou vůní z přerůzných kvítek, upomíná nás k návratu.

Mládež seřadila se zvolna na pažitě. Červené čapky sedí jim ledabylo na zpocených, rozcuchaných vlasech. Ale což oni toho dbají. Unavili se, udýchali se, leč přes to vše hovoru ryčného a smíchu dost. Šťastné mládí! Jediný Spitzbuber jde zamlklý a osamocený, hledí jen býti na blízku mně a Stachovi.

Sem tam ozve se ze řad výletníků některá píseň do šera večerního a v píseň mísí se tichý šešest větví, štěbetání ptactva. Z města doráží sem hláhol zvonů, vybízející k večerní modlitbě.

Byla to hezká, nezapomenutelná májovka. (Pokračování.)

Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké.

Píše Tomáš Pícha.

(Pokračování.)

Nemile se nás dotýká též článek, resp. jeho zakončení, pod heslem »*Bathybius*«, poněvadž se jím autogonie (samoplození) jaksi znovu obřívá. Autor článku, *Dr. Vejdovský* sděluje, kterak se to stalo, že *Bathybius*, jenž pokládán byl za nejjednodušší života schopný organismus, vznikající přímo z hmoty neústrojně, byl »vymazán ze řady bytostí živých«, a končí článek: »Avšak později objevil *E. Bessels* za poslední severoamerické polární expedice na západním pobřeží severního Grónska ve hlubinách 92 provazců větší množství protoplasmy zcela jednoduché, jež se pohybovala a vyživovala a v níž znamenáno i prou-

dění zrněk. Hmotu tu nazval její objevitel *Protobathybius*.¹⁾ Tážeme se: Není to nové ohlívání autogonie? Není tento »objev« s to, aby suggeroval čtenáři přesvědčení, že autogonie přes všechno popírání přece jen existuje?

Je-li však objevení této »protoplasmy zcela jednoduché, jež se pohybovala a vyživovala a v níž znamenáno i proudění zrněk« hotovou událostí, dá se souditi, že objev ten způsobil ve světě vědeckém zajisté neobyčejný ruch. Ale ku podivu! Místo ruchu zavládlo hrobové ticho — *Protobathybius* jakoby se byl propadl a ze světa zmizel. Nikde o něm žádné zmínky, žádný *descendenční theoretik* se ho nedovolává, žádná zoologie aneb fysiologie o něm ničeho neví. Neboť, je-li objev ten hotovou událostí, proč píše *Dr. L. Čelakovský (ml.)* ve článku pod heslem »*Buňka*« (článek ten psán jest asi o 1 $\frac{1}{2}$ roku později než článek »*Bathybius*«): »Ve všech posud pozorovaných případech vznikají *b*-ky z buněk jiných, buněk matečných; nikdy nebylo pozorovati novotvoření jich mimo *b*-ky, a kde opak toho tvrzen, zakládal se na mylných pozorováních a chybných pokusech. Generatio aequivoca (spontanea) čili praplození (samorozenství) nejjednoduššího organismu — buňky *nebylo dosud konstatováno*, ačkoli jest možné a zajisté předcházelo vývoj celé organické říše« (str. 935).¹⁾ — Proč se o tomto objevu nezmiňuje prof. *Dr. Mareš* ve své »*Fysiologii*«, kteráž přece o 4 léta později vyšla, než článek, jehož se týče? *Dr. Mareš* píše ve »*Všeobecné fysiologii*«: »Nikde nevytvoruje se živá hmota volně z látek mrtvých, nýbrž každá její část byla vytvořena jinou živou hmotou činností assimilací« (str. 97.); a co se týče objevení se první živé hmoty na zemi: »zdali se vytvořila z mrtvých prvků zvláštním kombinovaným účinkem fysické energie, či byla-li z jiných světů meteory přinesena, či byla-li stvořena a na zem postavena, o tom — prý — může mluvíti jen víra, toho — prý — nelze věděti« (p. 98.). Proč nenapsal: »Původní živá hmota vytvořila se tak, jak se až dosud živá hmota vytváří: totiž volně z látek mrtvých, jak toho doklad vidíme na *Protobathybiu*?« Či stihl již *Protobathybia* týž osud jako *Häcklova Bathybia*?

Ovšem bylo by povstání původní živé hmoty tímto způsobem *darwinisticko-monistickému* názoru na výsost žádoucí. »Nur eine monistische Weltanschauung — praví *Häckel* — kann die richtige sein;

¹⁾ My však tvrdíme: Generatio aequivoca čili praplození není možné a nebylo nikdy možné, tudíž také nepředcházelo vývoj celé organické říše. Neboť není-li možno život čistě mechanicky vyložiti, tím méně možno jest, aby z látek anorganických čistě mechanicky, sám sebou život povstati mohl. Tím, že nyní nová organická hmota jen účinkem jiné, již stávající hmoty organické vzniknouti může, jest možnost autogonie vyloučena. Přírodní zákony zajisté se nemění, působí stále stejně. Jestliže tedy nyní žádná hmota organická samoplozením z hmoty neorganické nepovstává, nemohla ani prvotní hmota organická tímto způsobem (praplozením) povstati, neboť tytéž zákony přírodní působily také tehdy. Mohlo by se snad namítnouti, že neexistují již tytéž podmínky, za kterých prvotní hmota organická samoplozením z hmoty neorganické se tvořila, podmínky ty že se od té doby změnily, že na př. tenkrát prosycen byl vzduch velikým množstvím kyseliny uhličité a že v příčině světla slunečního paprsky ultrafialové tenkrát převládaly. Ale podmínky tyto dají se uměle sestrojiti. Proč však přes to veškerá námaha a všechen ostrovtip, organickou hmotu uměle v laboratořích vytvořiti, zůstaly až posud bez výsledku? Není-li věda s to, aby řád v přírodě bez přijetí »mimosvětové příčiny« vysvětlila, tím méně vyložiti může počátek všech věcí, tedy i povstání prvotní organické hmoty, bez přijetí této příčiny.

lässt man aber das Lebende nicht durch Urzeugung aus der unorganischen Materie entstehen, dann muss man den Monismus aufgeben und zum Dualismus zurückkehren, d. h. man muss einen Gott annehmen, welcher über der Welt steht und der durch seine Wirksamkeit das Lebende aus dem Leblosen hervorgebracht hat.²⁾

Ottův Slovník Naučný, určen jsa pro širší obecnost, jest dílem, na něž širší obecnost pohlížela jako na dílo dokonale kritické a spolehlivé a přijímá názory a údaje v něm obsažené jako vědecky dokázané. Jakým právem octnul se tedy v něm *Protobathybius*?

Že možno bez *vývojetheoretických spekulací* i v přísně odborných dílech přírodovědeckých — bez utrpení na vážnosti vědecké — zcela dobře se obejít, toho důkazem jest nám dílo *Synopsis der Zoologie von Dr. J. Leunis*. Ačkoliv se zdržuje všech *descendenčně-theoretických spekulací* (mimoходом podotýkáme, že *Leunis* byl věrným katolickým knězem), požlívá přece toto dílo v kruzích odborných veliké vážnosti vědecké a jest velice (i od českých zoologů) hledanou knihou. Zřídka kdy nalezlo dílo stejného objemu a obsahu tak neobyčejného rozšíření, jako *Leunissova zoologie*. Jest to také jediná ze známých větších zoologických knih, jež *stejněměrně* pojednává o celé zoologické soustavě podává. Kdežto na př. v *Clausově zoologii* (z r. 1887.) *Brouci* odbytí jsou na 5½ str. a zaujímají v *Leunissově zoologii* (3. vyd.) 150 stran.

Že i v *Ottově Slovníku Naučném* dá se napsati přírodovědecký článek bez přimíšení *evoluční theorie*, nanejvýš *darwinismu*, ačkoliv heslo dává příležitost, ano mnohdy takřka ponouká, užiti článku k podpoře *evoluční theorie* aneb aspoň naznačiti, v jakém poměru předmět, o němž se jedná, vůči *evoluční theorii* jest, toho důkazem jest nám na př. článek pod heslem *Archaeopteryx*.

Bez tohoto vymřelého tvora nemůže býti žádné, ať vědecké, ať populární pojednání o *darwinismu*. *Darwinisté* uvádějí jej jakožto paleontologický důkaz, svědčící pro pravdivost jejich theorie. Také *Dr. V. Kurz* ve článku svém *Darwinova nauka* činí o něm zmínku, řka, že *Archaeopteryx* jest pojídlem mezi ptáky a ještěry (p. 64.). Proto bychom byli očekávali, že pod heslem *Archaeopteryx* bude též zmínka o tom, kterak *Archaeopteryx*, jsa pojídlem mezi ptáky a ještěry, podává nám potvrzení správnosti *darwinismu* aneb že docela pronesena bude nějaká domněnka a úvaha, jakého způsobu bojem o život počal se ještěr ten transformovati v ptáka. — Mnohý čtenář, čta v *Kurzově* článku *Darwinova nauka* o tom, že *Archaeopteryx* jest pojídlem mezi ptáky a ještěry, snad si ze zvědavosti i příslušný článek vyhledal, — ale celý článek odbyt zcela hladce, beze všeho doteknutí se *Darwinovy theorie*.

Také článek *Annulata* dává příležitost k *vývojetheoretické úvaze*. Odvozují mnozí původ *obratlovců* od *červů členitých*. Ale v článku není o tom ani zmínky — *vývojetheoretický* poměr červů těch k obratlovcům puštěn úplně se zřetele.

Povšimnutí zasluhuje též článek *Hvězdářství*, v němž ku konci (str. 959.) v příčině otázky kosmogonické čteme: *„Při nynějším stavu a vývoji věd přírodních nemůže se k. vyhnouti ani otázkám kosmogo-*

²⁾ Dr. J. E. Ort y Lara, Wissenschaft und Offenbarung etc. pg. 339. (übersetzt von Dr. L. Schütz).

nickým, aby se samy jaksi vtíraly, jak totiž povstaly soustava sluneční a soustavy hvězdné a jak asi jednou zahynou. Dosud není možno říci něco jistého.»

Chcítí zvětšovati význam a zásluhy *Darwina* jako přírodního badatele velebením nauky jeho, jest za nynějšího stavu otázky *darwinismu* nemístné. Nazývají *darwinismus* vznešeným názorem (*Darwinova Nauka* str. 65.) a *Darwina* »Koperníkem ústrojné přírody«, (viz heslo »*Darwin z D.*« p. 60.), zdá se nám býti trochu nepřipadné. I my vážíme si *Darwina* jako přírodopytce, neboť on jako badatel poskytl mnoho uznání hodného.³⁾ Jsme daleci toho, abychom každé mínění protivné strany označovali jakožto nesmyslné a špatné. Třeba že úsudek náš o jeho hypotéze nebyl příznivý, prospěl on přece svou hypotézou přírodovědě tím, že jiné k plodné práci povzbudil. Učiněná nová pozorování na poli embryologie, biologie, fyziologie a anatomie mají cenu trvalou, a zajisté již to jest věděním, věděti, že ta aneb ona domněnka jest chybnou.

Ušlechtilým rysem charakteru *Darwinova* byla obdivuhodná jeho pracovitost a vytrvalost v tom, co jednou započal, a tato pracovitost a vytrvalost musí tím větší obdiv náš vzbuditi, uvážíme-li, že zdraví jeho skoro po celý život od cesty, kterou kolem země na lodi »*Beaglu*« konal, trpělo. Muž, jenž měl na současnou vědu tak veliký vliv jako on, bude v dějinách vždy předmětem obdivu lidského.

Z toho však, že vážíme si *Darwina* jako přírodopytce, nijak ne následuje, že bychom měli vše, co od něho pochodí, přijímati jako neomylné dogma, že bychom měli býti velebiteli jeho *descendenční nauky*, majíce vůči ní mnohé a závažné důvody, a že ten, kdo z důvodů přírodovědeckých — nehledě k neblahým následkům na poli náboženském — odpůrcem jejím jest, musí býti nutně nepřítelem pokroku, zpátečníkem. Ostatně doufáme, že nadejde doba, kdy ti, kteří v *darwinismu* vítanou zbraň proti náboženským dogmatům a důvod pro svůj ateismus spatřovali se domnívají, budou nuceni vůči *darwinistickému* dogmatu vyznati: Erravimus.

II.

1. Poněvadž *Ottův Slovník Naučný* jest encyklopedií obecných vědomostí, určenou pro vrstvy nejširší, samo sebou se rozumí, že nemůžeme žádati, aby jednotlivé stati z oboru přírodovědy detailností a důkladností odborně vědeckou se vyznamenávaly. Nemajíť tyto stati k odbornému vzdělání přispívati, nýbrž čtenáře, kteří na poli přírodovědeckém v menší míře obeznámeni jsou, poučovati, odborníkům pak a všestranně vzdělaným laikům o resultátech přírodovědeckého zkoumání povšechný přehled a rozhled zjednávat. Bylo tedy třeba rozsah pojednání pod příslušnými hesly přiměřeně omeziti. Jen přáli bychom si, aby toto omezování dělo se, pokud možno, při všech článcích jednotejně, t. j. aby dbáno bylo jakéhosi pravidla.

V předmluvě sice píše redakce: »Ostatně přihlíží se pilně k tomu, aby se u všech jednotlivých článků dosáhlo *přiměřené stručnosti a pravé souměrnosti*,« ale porovnáme-li některé články navzájem, shle-

³⁾ Viz na př. objevení biologického významu heterostylie ve květech dimorfních a trimorfních.

dáme v příčině této »přiměřené stručnosti a pravé souměrnosti« mnohdy dosti nápadný rozdíl. Tak na př. pojednání o »devonském útvaru« pod stejnojmenným heslem jest přiměřeně stručné, ale při vši své stručnosti poměrně dosti důkladné. Připojena též tabulka, obsahující vyobrazení zkamenělin téhož útvaru. Za to »Eocen« pod příslušným heslem poměrně krátce odbyt. V textě uvedeno několik břichonožců a mlžů a jedna *Foraminifera* (*Numulina*). Z jiných fossilů, zejména z obratlovců (na př. z obrovských ssavců, po případě i z poloopíc (*muny*)) ničeho neuvedeno. Také žádných vyobrazení nepřipojeno. — Pod heslem »Herpetologie« (nauka o plazech) nacházíme přiměřený článek, a uvedena čelná literatura, toho se dotýkající. Heslo »Entomologie« odbyto však krátce slovy: »nauka o hmyzech«. — Ve článku »Botanika« připojeny k pojednání též dějiny botaniky a uvedeni zasloužilí pracovníci v botanice. Podobně tomu ve článku »Geologie«, kde též připojeny dějiny a uvedeni zasloužilí pracovníci v geologii, mimo to však uvedena též literatura, a to učebnice: *a*) geologické, *b*) palaeontologické (palaeozoologické v palaeophytologické) a *c*) o drobnohledu v geologii — a veliké množství časopisů geologických. (Viz též článek »Hvězdářství«, kde též přes jeden sloupec literatury uvedeno.) Ve článku »Fysika« neuvedeny však ani dějiny fysiky ani literatura.

Z té příčiny, že při všech článcích přihlíženo k tomu, aby se dosáhlo přiměřené stručnosti, jest žádoucno, aby jaksi náhradou uváděna byla čelnější odborná literatura, a pokud možno, zejména česká, aby ti, jimž na věci záleží a kteří více zvědět i důkladnějšího poučení o něčem nabyti chtějí, věděli, kde takového důkladnějšího poučení nabyti mohou. Z téže příčiny i v odborných knihách přírodovědeckých bývají uváděny pomůcky k podrobnějšímu studiu. Tím nechceme říci, že by pod každým heslem uváděna býti měla literatura příslušná, postačí tak učiniti pod hesly čelnějších pojmů, pod hesly širšího rozsahu aneb jinak důležitějšími a významnějšími.

Tomuto požadavku snaží se vyhověti *Ottův Slovník Naučný*. Ve článcích, jichž hesla označují nějakou disciplinu přírodovědeckou aneb nějaký obor a odvětví této disciplíny, požadavku tomu z pravidla vyhověno. Výjimky jsou vzácností. Takovou výjimkou, jak již uvedeno, jest článek »Fysika«.

Ve článcích však, týkajících se systematických oddílů (zejména zoologických), nevyhověno požadavku tomu vždy stejnoměrně a dle míry praktické potřeby. — Nechceme čtenáře jednotvárností příliš unavovati, proto dotýkáme se pouze systematické zoologie.

Při heslech, označujících čelnější a rozsáhlejší skupiny a oddíly systematické, literatura odborná po většině uvedena. Tak nacházíme literaturu uvedenou ve článcích: *Acinety* (*rournatky* = nálevníci), *Ammonoidea*, *Amoeby*, *Ascidie*, *Blastoidea* (*poupěnci*), *Capsidae*, *Červi*, *Červotři*, *Damani*, *Dlouhošíjky* (jedno dílo), *Eugleny*, *Foraminifera*, *Graptolity*, *Ganoidní ryby*, *Hádátka*, *Hadi*, *Hadice*, *Hltstové obli*, *Houby* (zool.), *Houby sladkovodní*, *Hexactinellidae* (řád hub mořských), *Hvězdovci* (*Gephyrea*), *Hvězdice*, *Chaetognata*, *Ichthyopterygia* (řád plazů), *Ježovky* atd. — Ano, mnohdy i při heslech jednotlivých rodů, jsou-li tyto rody nějak významné a biologicky zajímavé, literatura odborná uvedena. Tak při heslech rodů: *Diplozoon* (2 práce), *Balanoglossus* (4 pr.), *Doliolum* (2 pr.), *Amblypterus* (1 pr.), *Coryphodon* (1 pr.), *Čolkové* (6 pr.), *Aeglina* (1 pr.), *Archaeopteryx* (2 pr.), *Cer-*

comonas atd. — Při mnohých heslech (*Chaetopoda*, *Ještěři*, *Členovci*) odkázáno na literaturu pod hesly jiných skupin (na př. v článku »*Chaetopoda*« dí se: »Literaturu a podrobnější vyličení viz pod hesly obou řádů *Oligochaeta* a *Polychaeta*«). Poměrně nejčetnější literatura uvedena pod heslem »*Hmyz*«, kdež na 30 systematických (od Aristotela počínaje) a na 14 anatomických a morfologických děl uvedeno.⁴⁾ Četná literatura uvedena též pod hesly: *Červi*, *Ammonoidea*, *Ganoidní ryby* (také ve člancích »*Herpetologie*« a »*Ichthyologie*«). Vedle cizojazyčné literatury všlímáno si i české. Tak uvedeny práce české ve člancích: *Ammonoidea* (1 pr.), *Amoeby* (3 pr.), *Čolkové* (3 pr.), *Foraminifery* (1 pr.), *Graptolity* (1 pr.) *Hadi* (1 pr.), *Berušky* (1 pr.), *Ichthyologie* (3 pr.).

To jsou z největší části případy (až do dílu XIII, seš. 18.), kde literatura vypsána. Vedle toho však potkáváme se s množstvím hesel, při nichž literatury není, ač by byla na místě a k nemalému prospěchu čtenáře. Literatury zde opomenuto, a přece toho není příčinou její nedostatek, vždyť při mnohých heslech širšího systematického rozsahu mohla speciální literatura býti uvedena. Tak nemile postrádáme literatury při heslech: *Annulata* (velmi obsáhlá třída červů kroužkovitých), *Brichonožci*, *Desitinožci*, *Gregariny*, *Hlavonožci*, *Arthrostraca*, *Blano-křídli* (velmi obsáhlý řád), *Brouci*, *Dvoukřídli* (rozsáhlý řád), *Dvoj-kopytníci*, *Aptera*, *Candata*, *Dipnoi*, *Chudozubí*, *Branchiopoda* (podřád, zde zvláště byla by bývala literatura na místě, aby čtenář více se mohl dočísti o tomto podřádu, jelikož celý článek odbyt krátce — 4 řádky) a *Ichthyoidea*. — Jestliže literatura uvedena pod heslem »*Čolkové*« (rod), nebylo by bývalo zbytečno uvést literaturu pod heslem *Amblystoma* (mlok přlčnozubý).

V jiných případech, kdež literatura chybí, bylo by bývalo s prospěchem odkázati aspoň na literaturu pod jinými hesly. Tak na př. při hesle *Ceraospongiae* na literaturu pod heslem *Houby* (zool.), při hesle *Ctenobranchiata* na literaturu pod heslem *Erosobranchiata*, při hesle *Dešťovky* na liter. pod hesl. *Oligochaeta*, při hesle *Drapčici* (obsáhlá čeleď) aspoň na liter. pod heslem *Brouci* (předpokládajíc, že totiž pod tímto heslem liter. uvedena jest, v našem případě však, jak již po-naménáno, pod heslem *Brouci* uvedena není), při hesle *Červi* (čeleď) na liter. pod heslem *Phytophthires*, při hesle *Geocorisae* alespoň na liter. pod heslem *Polokřídli* atd. Při hesle *Hlemýždi* byla by se též doporučovala literatura, aneb alespoň odkázáno býti mohlo na heslo *Pulmonata*.

Vůbec vidíme, že autoři příslušných článků neřídili se jednotným pravidlem. Všimněme si na př. červů. *Červy* (Vermes), jak známo dělíme ve 3 třídy: 1. *Hlísty ploché* (*Platyhelminthes*), 2. *Hlísty oblé* (*Nemathelminthes*) a 3. *Červy kroužkovité* (*Annulata*). Pod heslem *Annulata* literatura vůbec neuvedena. *Annulata* dělí se ve 2 podtřídy: *Chaetopoda* a *Gephyrea* (*Hvězdozouci*). Pod heslem *Hvězdozouci* četná literatura uvedena, pod heslem *Chaetopoda* (jak již řečeno) podotknuto: »Literaturu a podrobnější vyličení viz pod hesly obou řádů: *Oligochaetae* a *Polychaetae*«. — Pod heslem *Hlístové ploší* literatura sice neuvedena, ale podotknuto podobně: »Literaturu viz pod hesly, po-

⁴⁾ Jest to ovšem pochopitelné, ježto hmyz přes polovici známých živočichů zaujímá a tvoří 18 řádů.

jednávajícími podrobněji jednotlivě o těchto řádech« (*Hlistové ploši* dělí se totiž ve 3 řády). — Pod heslem *Hlistové obli* literatura uvedena, ale vedle toho uvedena literatura i pod heslem *Hádátka* (*Anguillulidae* — a *Hádátka* jsou čeledi *hlístů oblič.* (Viz též: *Blano-křídli* (řád) a *Inquilinae* (podčeď téhož řádu); *Dvoukřídli* (řád) a *Bejломorky* (čeď téhož řádu).

Co se literatury samé dotýká, jež k mnohým článkům jest připojena, tu nenalzáme v ní tu a tam některých čelnějších děl. Tak, abychom řekli příklad, není při hesle *Hmyz*, přes to, že zde velmi četná literatura, zmínka o dílech: *Lacordaire, Genera des Coleopteres* 1876. (12 silných svazků); *Gemminger und Harold, Catalogus Coleopterorum hucusque descriptorum*, 1876. (12 svazků, obsahujících výčet 77.008 až dosud popsáných druhů); *E. Reiter, Bestimmungstabellen europäischer Coleopteren* (na díle tom více slovnitých entomologů se účastňuje; s vydáváním počato r. 1880.); *Eduard André, Species de Hyménoptères* (obsáhlá, mnohodílná práce; s vydáváním počato kolem r. 1885.); *J. H. Fabre, Souvenirs Entomologiques*, 1879. (obsahuje nejinteressantnější pozorování ze života hmyzu) atd.

V příčině odkazů na hesla jiná vyskytují se tu a tam nesprávnosti. Tak při hesle *Diptera* nacházíme odkaz: »viz *Dvojčídli*«. Ale heslo *Dvojčídli* marně bys hledal. Příslušný článek o *Dipterách* najdeš nikoli pod heslem *Dvojčídli*, — neboť heslo to úplně schází — nýbrž pod heslem *Dvoukřídli*. Heslo *Dvoukřídli* jest však až na str. 283., kdežto heslo *Dvojčídli* patřilo by na str. 259. (VIII.) Kterak může čtenář příslušný článek nalézt, jestliže mu náhodou nenapadne, že by snad místo hesla *Dvojčídli*, mohlo býti heslo *Dvoukřídli*? A v doplňcích a opravách není o tom ani zmínky. — Podobně má se to při hesle *Dutorozí*. Tam čteme: »*Dutorozí* (*Cavicornia*) čeď přeživců (viz čl. *Dvoukopytníci*) . . .« Ale heslo *Dvoukopytníci*, jemuž by na str. 283. místo příslušelo, schází. Příslušný článek čte se pod heslem *Dvojcopytníci* na str. 258. Komu však hned napadne, aby, nenaleznuv hesla *Dvoukopytníci*, hledal příslušný článek pod heslem *Dvojcopytníci*?

2. Nejednostejnost jeví se v pořadí článků pod příslušnými hesly. V některých případech bývá pojednáno pod příslušnými hesly o čedech (po případě i vyšších oddílech systematických) a rody a druhy do této čedi náležející bývají v pojednání tom vyjmenovány a popsány.⁶⁾ Rody stejnojmenné mívají sice též zvláštní hesla, ale bývá při těchto heslech odkaz na hesla příslušných stejnojmenných čedí. Tak na př. při hesle *Clerus* jest odkaz: »viz *Cleridae*« (čeď), při hesle *Aplysia*: »viz *Aplysiidae*«, při hesle *Bibio*: »viz *Bibionidae*«, při hesle *Beroe*: »viz *Beroidae*« atd. Výjimečně bývá při hesle stejnojmenného rodu také pojednání. Tak na př. pod heslem *Chrysidiidae* (čeď) jest pojednání, pod heslem pak *Chrysis* (rod) též zvláštní pojednání.

Jindy bývá též forma zachována, jenom že hesla stejnojmenných rodů chybí. Tak na př. pod heslem *Cicadina* čteme zvláštní pojednání o této skupině polokřídleho hmyzu. *Cicadidae*, čeď této skupiny, má pod stejnojmenným heslem též svůj článek, v němž rod *Cicada* se svými druhy uveden a popsán; heslo *Cicada* však schází. Podobně

⁶⁾ Výjimku činí čeď *Capsidae*. Heslo *Capsidae* s příslušným článkem sice uvedeno, ale rod *Capsus* ani v pojednání neuveden ani zvláštního hesla nemá.

uvedeny jsou pod stejnojmennými hesly čeledi: *Acridiidae*, *Blešivci* (*Gammaridae*), *Bombyliidae*, *Bourci* (podčeď), *Červci*, *Curčkové*, *Červotoči*, *Dešlovky*, *Drabčiči*, *Eugleny*, *Fulgoridae*, *Ještěrky* atd., ale hesla rodů: *Acridium*, *Blešivec*, *Bombylius*, *Bourec*, *Červec*, *Curček* . . . neuvedena.

V jiných případech vidíme pravý opak. Hesla rodů i s příslušnými články o rodech těch jednajících uvedena, — hesla stejnojmenných čeledí (a ovšem i příslušné články o čeledích těch jednajících) úplně vynechána. Tak na př. uvedeny jsou pod zvláštními hesly rody (s příslušnými články): *Alcyonium*, *Avicula*, *Brachionus*, *Conus*, *Cardium*, *Cerithium*, *Crania*, *Dysdera*, *Gamasus*, *Heloderma*, *Heliotis*, *Chelura* atd. — kdežto hesla čeledí: *Alcyonidae*, *Aviculidae*, *Brachionidae*, *Conidae*, *Cardiidae*, *Cerithiidae*, *Craniidae*, *Dysderidae*, *Gamasidae*, *Helodermidae*, *Heliotidae*, *Cheluridae*, atd. úplně scházejí. Kde se má čtenář něčeho bližšího dočísti, na př. o čeledi *Cardiidae*, čta pod heslem *Cardium*: »*Cardium*, srdcovka, rod plžů z čeledi *Cardiidae*«? To předpokládá, že čtenář o této čeledi již něco více ví, že jest přírodovědecky vzdělán. Aneb o čeledi *Cerithiidae*, čta pod heslem *Cerithium*: »*Cerithium*, jehlanka, rod plžů z čeledi *Cerithiidae*«, když heslo této čeledi schází a literatura při hesle rodu neuvedena? Snad najdu pojednání — myslí si — pod heslem *Jehlanky*. Ale i tu jest zklamán. Ani heslo rodu: *Jehlanka*, ani čeledi: *Jehlanky* na příslušném místě není uvedeno.

Nedůslednost jeví se při uvádění latinských hesel (rodů a čeledí stejnojmenných) s odkazem na hesla česká, při nichž lze nalézt příslušné pojednání. Tu někdy latinské pojmenování rodu a čeledi uvedeno pod jedním heslem s odkazem na heslo české. Příkladem toho druhu jsou hesla: »*Culex* a *Culicidae* viz *Komáři*«. »*Daphnia* a *Daphnidae* viz *Perloočky*«. »*Dyticus*, *Dyticidae* viz *Potápníci*«. »*Filaria*, *Filaridae* viz *Vlasovci*«. »*Formica*, *Formicidae* viz *Mravenci*«. Někdy zvolena forma: »*Hirudo* (*Hirudinea*) viz *Pijavky*«. »*Hirundo* (*Hirundinidae*) viz *Vlaštovky*«. »*Esox* (*Esocida*) viz *Štika*« atd. — Někdy uvedena napřed čeď, pak rod, na př.: *Colymbidae*, *Colymbus* viz *Potáplíce*«. »*Glomeridae* a *Glomeris* viz *Mnohonohy*« atd.

Jindy má i čeď i rod své zvláštní heslo s odkazem na české heslo, na př.: »*Gordiidae* viz *Strunovci*« — »*Gordius* viz *Strunovci*«. »*Bufo* ropucha viz *Ropuchy*« — »*Bufonidae* viz *Ropuchy*«. »*Buprestidae* viz *Krasci*« — »*Buprestis* viz *Krasci*«. »*Cerambycidae* viz *Tesařici*« — »*Cerambyx* viz *Tesařici*«.

Jindy pouze heslo rodu uvedeno (s odkazem na české heslo), heslo čeledi však úplně schází. Tak na př. uvedena jsou hesla rodů: »*Coccinella* viz *Slunečko*«, »*Columba* zool. viz *Holubi*«, »*Corvus* viz *Havran*, *Krkavec*, *Vrána*«, »*Crotalus* viz *Chřestýš*«, »*Dermestes* viz *Kožojed*«, »*Gadus* viz *Treska*«, »*Galeus* viz *Žraloci*«, »*Gammarus* viz *Blešivci*« atd. — kdežto hesla čeledí: *Coccinellidae*, *Columbidae* (též řád *Columbinae* neuveden), *Corvidae*, *Crotalidae*, *Dermestidae*, *Gadidae*, *Galeidae*, *Gammaridae* atd. úplně scházejí.

Závažnější věc jest, když schází heslo jak rodu tak stejnojmenné čeledi. Tak na př. schází heslo *Crypturidae* (čeď ptáků kurovitých — Tinamy) i heslo *Crypturus* (rod); *Cynipidae* (čeď vos kladélkových — žlabatky) i *Cynips* (rod); *Discinidae* (čeď řádu ramenonožců *Ecardines* — štitenky) i *Discina* (rod); *Hydatinidae* (čeď vlátnků) i *Hydatina* (rod); *Chamidae* (*Chamaea*) (čeď řádu mlžů sifonatých) i *Chama*

(rod); *Corophiidae* (čeleď koryšů z řádu *Amphipoda*) i *Corophium* (rod) atd. — Vedle toho není tu však mnoho hesel i takých čeledí, jichž jméno není odvozeno od jména nějakého rodu k nim náležejícího. Tak na př. scházejí hesla: *Coelomonadina* (čeleď nálevníků), *Fungicolae* (Bedlobytky — čeleď mušek komárům podobných), *Chersidae* (želvy pozemní), *Carididae* (Garnáti), *Catometopa* (*Quadrilatera*)⁶⁾ (čeleď krabů) atd. Kde má čtenář nabyti známosti o těchto čeledích?

Než ne dosti na tom. Mnohem nepříjemněji se nás dotýká, že vynechána hesla i mnohých vyšších systematických oddílů, hlavně podřádů a řádů. Tak čteme v článku *Ichthyopterigia* (str. 495.): »*Cope* domnívá se, že povstali (*Ichthyopterigia*) od plazů *Cotylosauria*.« Mnohý čtenář jest snad zvědav, jací to asi plazové *Cotylosauria* jsou. Ale hledá marně. Heslo *Cotylosauria* i *Cotylosaurus* schází. Podobně scházejí hesla: *Anomura* (skupina raků měkkokrepých z řádu *Decapoda*), *Copelatae* (řád *Ascidii*), *Cubomedusae* (podřád medus pravých), *Achaeta* (řád hvězdovců (*Gephyrea*), *Cyclomyaria*⁷⁾ (řád salp), *Discomedusae* (podřád medus vlastních); *Eusuchia* (podřadí krokodilů pravých), *Eulamellibranchiata* (řád mlžů), *Ferae* (řád — šelmy = *Carnivora*), *Crocodylia* (řád — Krokodilové), *Crossopterygia* (řád ryb ganoidních), *Cryptodira* (podřadí želv), *Amphineura* (třída dvojstranně symmetrických měkkýšů, jejímžto nejznámějším zástupcem jest *Chiton*) atd.

Vynechati heslo nějakého nepatrného rodu jest omluvitelné, ale vynechávati čeledi, podřady, řady ano i třídu, nedá se tak snadno ospravedlniti. Není-li čeleď nebo řád tak důležitý, aby o něm zvlášť jednáno bylo, mohlo pouze heslo jeho uvedeno býti s odkazem na heslo některého typického rodu jeho, při němž nachází se pojednání, jak tomu skutečně někde jest.

• Nepříjemně se též dotýká, a to hlavně širšího kruhu čtenářstva, že mnoho českých hesel vynecháno, neboť neoborníkům, třeba i náleželi ku vzdělaným kruhům, jest vědecká terminologie více méně cizí, jim běžnou jest terminologie česká. Proto mělo zření hlavně k této praktické potřebě býti obráceno. Encyklopedie obecných vědomostí má vědeckou důkladnost s praktickou upotřebitelností spojovati. Abych uvedl příklad: Dejme tomu, že by si někdo chtěl vyhledati článek o *Hrdlonožcích* (podřadí Koryšů). On hledá za tou příčinou heslo »*Hrdlonožci*«, ale hesla toho nenajde — heslo to schází. Co si má nyní počísti? Kdyby věděl, že *Hrdlonožci* nazývají se vědeckou terminologií *Laemonipoda*, vyhledal by si toto heslo. Kolik však čtenářů ví, že *Hrdlonožci* nazývají se latinsky *Laemonipoda*? Aneb kolik čtenářů ví, že *Ježura* latinsky se jmenuje *Echidna*, aby si mohl vyhledati heslo toto, když hesla *Ježura* naléztí nemůže, jelikož heslo *Ježura* schází. Širšímu obecnstvu jest zajisté jen jméno *Ježura* běžným. Nemohla jmenovaná hesla (*Hrdlonožci* a *Ježura*) uvedena býti po způsobu, jaký nacházíme na př. při hesle *Hromadinky*, kdež čteme: »*Hromadinky*, české pojmenování *gregarin* viz *Gregariny*.«

Podobně pohřešujeme hesel českých: *Červoci* (*Lernaeidae* — čeleď klánonožců cizopasných), *Čmelci* (*Gamasidae* — čeleď roztočů), *Děrnatky* (*Terebratulidae* — čeleď ramenonožců z řádu *Testicardines*)⁸⁾

⁶⁾ Snad uvedena bude čeleď ta pod heslem *Quadrilatera*. Ale může-li býti při hesle *Gigantostroma* odkaz: »viz *Palaeostroma*«, mohl podobně býti při hesle *Catometopa* odkaz: »viz *Quadrilatera*.«

⁷⁾ Řád salp *Desmomyaria* uveden; proč nebyl též řád *Cyclomyaria* uveden?

Drobnušky (*Monadina* — nálevníci z řádu bičkovitých), *Havýši* (*Ostracionidae* — čeleď ryb srostločelistných), *Houbovníci* = *Podkorníci* (*Endomychidae* — čeleď brouků), *Hrachovky* (*Cycladidae* — čeleď mlžů sifonatých), *Hřebenatky* (*Pectinidae* — čeleď mlžů bezsifonných), *Hrujovité ryby*, *Ophidiidae* — čeleď), *Hrdloploutevné ryby* (*Anacanthini* — podřád), *Žehlanky* (*Cerithiidae* — čeleď plžů), *Dráponožci* (*Onychoptera* — třída členovců) atd.

Tolik, co se týče systematické zoologie. Co se týče systematické (speciální) botaniky, sluší činiti rozdíl mezi nižšími tajnosnubnými a mezi tajnosnubnými cevnatými a jevnosnubnými rostlinami.

Při tajnosnubných nižších shledáváme v příčině hesel a příslušných článků více méně anomálií (v mlže ovšem daleko menší) jako při systematické zoologii. Zpravidla uváděna bývají hesla rodů s příslušnými články jakožto hlavních zástupců stejnojmenných oddělení, čeledí nebo řádů, — hesla posledních pak scházejí na př. hesla rodů *Batrachospermum*, *Cladonia*, *Hydrodictyon*, *Coleochaete*, *Dyctiota*, *Clavaria*, *Gelidium*, *Hydnum*, *Collema* atd. s příslušnými články uvedena, — hesla pak: *Batrachospermeae* (oddělení z čeledi *Florideae*), *Cladoniaceae* (čeleď), *Hydrodictyeae* (řád), *Coleochaetae* (čeleď), *Dyctioteaceae* (řád), *Clavariaceae* (čeleď), *Gelidiaceae* (řád), *Hydnei* (podřád), *Collemaeae* (řád) atd. neuvedena), aneb jsou-li tu hesla, jsou zde pouze s odkazem na stejnojmenné heslo rodu (na př. »*Botrydiaceae* viz *Botrydium*«). Aneb naopak, hesla řádů a čeledí s příslušnými články bývají uváděna, hesla pak stejnojmenných rodů nikoli (na př. heslo *Entomophthoreae* (řád), *Ceramiaceae* (řád) s příslušným článkem uvedeno, kdežto heslo *Entomophthora* *Ceramia* schází) a je-li přece uvedeno heslo rodu, uvedeno bývá s odkazem na stejnojmennou čeleď, řád neb jiný systematický oddíl (na př. »*Chara* viz *Characeae*« — při *Characeae* pojednání). Jindy uvedeno bývá i heslo rodu i heslo stejnojmenné čeledi neb řádu a při tom při obojím hesle jest pojednání (viz na př. *Agaricus* — *Agaricini*).

(Pokračování.)

LITERATURA.

ŠPANELSKÁ.

Real Academia Española: Obras de Lope de Vega. Svazek IX. *Cronicas y leyendas dramáticas de España*, III. oddíl. Madrid, 1899. CLXXI. — 631 stran in folio. Kritik Menéndez y Pelayo rozebírá 16 dramatických děl Lopea de Vega, jejichž látkou jsou dramatické události a legendy Španělska od králování Ferdinanda III. až po smrt Petra I. Zmíníme se stručně o jednotlivých: I. *Las dos bandoleras* y fundación de la Santa Hermandad de Toledo. Kritik srovnává toto drama s jinými dvěma téhož autora, »*La serrana de la Vera*« a »*La niña de Gómez Arias*« a s Calderonovým »*El Alcalde de Zalamea*« dovozuje, že komedii tu napsal Lope r. 1604. nebo 1605. »*Las dos bandoleras*« praví: »je kus zajímavý, melodramatický, děje životem kypícího; nedostatek jeho vězí v tom, že se opakují scény, které lépe provedeny jsou jak ve dřívějších komediích Lopeových tak i pozdějších tohoto kusu... Ale jsou přece hodny přečtení. Má zdařilé nápady komické v cynickém charakteru vojáka Orgaza. Zvláště pak obsahuje mnoho vznešenosti a jemnosti s přídavkem patriarchální důstojnosti

v úloze kmetě Triviña, v kterýchžto rolích vždy Lope sbíral vavříny a jejichž nejvyšším vrcholem je Tello de Meneses. Komedii tu zpracovali dva vele-duchové, Juan de Matos Fragoso a Sebastian de Villaviciosa, pod titulem »Á lo que obliga un agravio y las hermanas bandoleras«. II. El sol parado. Komédie řádů. III. El galán de la Membrilla. Původní autograf nese datum 20. dubna 1615. a chová se v britském museu v Londýně. IV. La Estrella de Sevilla, velmi čteně pfekládaná a nápodobená v jinokrajných literaturách. V. La inocente sangre. VI. El guante de Doña Blanca. Jedna z nejzdařilejších veseloher. Thema: rukavice vržená od dámy mezi lvy; cf. Schillerovu »Rukavičku«. VII. La fortuna merceda. Vydaná r. 1618. Zdá se míti intenci apologetickou. VIII. Lanza por lanza, la de D. Luis de Almanza. Není lze dopátrati se pramenů tohoto kusu. IX. La niña de plata. Rukopis té komedie nachází se v britském museu. Vydána byla v Madridě 1617. X. Lo cierto por lo dudoso. XI. El médico de su honra; veselohra dosud málo známá; kus téhož titulu, jež časem dávají na španělských divadlech, je od Calderona. XII. Audiencias del Rey D. Pedro. Autor toho kusu byl až do nedávna neznám, až teprve Schack prohlásil, že je to dílo Lopeovo, a to jedno z nejlepších. XIII. El Rey D. Pedro en Madrid ó el Infanzón de Illescas. XIV. La Carbonera. Tuto veselohru napsal Lope již v pokročilém věku. XV. Los Ramírez de Arellano. Uveřejněna v Zaragoze 1641. XVI. La primera información. Byla vydána v Madridě 1635. a po jistou dobu byla připisována Montalbánovi.

P. Juan Mir y Noguera, T. J.: *Frases de los autores clásicos españoles*. Madrid, 1899. Svazek ve kvartu, str. XXXVI. — 886. Jest to objemný slovník frází klasiků španělských. Ke každému slovu je připojeno nejméně čtyřicet frází, takže ve slovníku je obsaženo dojista osmdesát tisíc úsloví. Pro vyjádření výrazu »žítí« ku pf. je uvedeno zde pfes sto frází, pro »plác« více než dvě sté, pro »umfiti« pfes pět set. Autor poráží grammatikáfe a brusiče, kteří těšili se v té pfíčíně slavnému jménu, jako ku pf. Baralt a Hartzenbusch. Rovněž uvádí praktické vzory čistého slohu a třídí je v osm druhů: Cartas, Retratos, Pinturas, Descripciones, Narraciones, Reflexiones, Discursos a Consideraciones. Pro každý druh vybral vzor ze XVII. století, jako ku pf. listy Lasala k vévodovi z Medina-sidonie, hovory Maňarovy a Medinovy a j. S druhé strany uvádí zase frase ne-správné. Dílo končí spisovatel výrazy, jež chybí ve slovníku Královské akademie španělské, jichž je asi sedm set.

Manuel Conrotte: *Notas mejicanas*. Madrid; svazek in 8°, str. 391; 3 pes. Cestopis ten je zábavným a užitečným studiem státu mejického. V něm dočísti se lze mnoha zajímavých zpráv o Veracruze, Orizabě, Tlascale, Mejicu a jiných místech.

Romány: Luis Taboada: *La vinda de Chaparro*. 2. vyd. Madrid 1899. Svazek v osmerce, stran 300; 3 pes. Žádné světoborné otázky, žádné luštění hlubokých problémů psychologických. Román u Taboady je předmětem zábavy a občerstvení ducha, a čtenář skutečně při četbě toho románu srdečně se zasměje. — Armando Palacio Valdés: *Solo!* Madrid; v 16°, str. 98, 0, 76 pes. Autor je naturalistou, ale nevzdává se ideálu artistického s vybranými, uslechtilými city. — J. Isaacs: *Maria*. Madrid; svazek v 8°, str. VIII. — 429. Román dýše jemností a něžností jakožto vypravování o čisté lásce churavé dívky. Pereda praví o něm ve své předmluvě k němu: »Je jedno z těch děl, která lze nazvati věčného druhu, jež se nefidí modou (i v tom bývá moda, ač se to zdá býti lž), protože ve všech dobách budou duše něžné a šlechetné, citlivá srdce, která vžila se do půvabů pfírodních a slasti i strasti lidského pokolení, kterému jest souzeno žiti ve změnách, od nichž nejsou osvobozeni ani nejšťastnější vnukové Kainovi.« — Clarín: *Las dos cajas*. Madrid, 1899. V prodl. 16°, str. 94, 0, 76 pes. Jedna ze starších prací Clarína (Leopoldo Alas), uveřejněná znova v knihovně »Mignon«. Děje málo: znamenitý houslista, má nevěrnou ženu, zemře mu i synáček Roberto, a on na hřbitově pochovává dvě rakvičky, hnán jsa dvojím zármutkem; ve spodní modré je Roberto, ve vrchní černé jeho — housle. — Juan Valera: *Morsamor*. Peregrinaciones heroicas y lances de amor y fortuna de Miguel de Zuheros y Tiburcio de Simahonda. Madrid, 1899. V osmerce prodl., str. VIII. — 396. Látka je vzata ze XVI. století, kdy vládli souverénové portugalští D. Manuel Šťastný a jeho třetí choť Doña Leonor sestra Karla V. a kdy plavci portugalští vynikali nad Benátčany, Janovany a Pisany. — José M. Mateu: *Carmela* redlivá. Madrid, v 8°, str. 193; 2 pes. Raimundo, umělec a snilek, zbožňuje

Carmelu, skromnou dívku jež má srdce ze zlata, duši panenskou a tvář veselou jako jaro a milou jako růže. Carmela opětuje lásku Raimundovu; ale její rodiče, drsní a chtiví, pfinutí ji ke sňatku s mužem hodným nenávisti. Umělec, jemůž je neznám násilný svazek ženy jeho snů, pátrá po ní, spatří ji, zoufá si a vloží na sebe ruku. Je prohlášen za šílence, dopraven do nemocnice, kde se doví, že Carmela je nevinna, a umírá v nejbroznějších mukách. Román je psán ušlechtilé, až na kapitolu o zločinu, z níž číší všednost.

Eusebio Blasco: Cuentos (povídky). Madrid; v 8°, str. 303; 3, 50 pes. Povídky jsou zajímavé, dýchají životem, svěžestí a mládím, ač autor je již věku pokročilejšího; jen přáti si je, aby se vybavil ze vlivu francouzského. — Campillo y Burgos: Cuentos y sucedidos (prosa y verso). Madrid, 1899. Ve kvartu, str. 312 s vyobrazeními; 3, 50 pes. Andalusané: Narciso, Campillo, Sevilan, a Javier de Burgos, Cadizan, vydali v tomto svazku 40 povídek a příhod; onen je napsal prosou, tento veršem. Campillovy práce jsou dílem vypravování anekdotická, delší nebo kratší, jako na př.: »El valor ó los tres valientes«, »El secreto del toreo« (tajemství býčího zápasu), »La cachiporra« (kyj), »El catecúmeno«, »Secreto á voces« (hlasité tajemství) a j., dílem mají rozběh novelistický, jako »La miña de los cinco pisos« (dívce z pěti poschodí), »La caridad«, »Sapho y Estrella« atd. »Un ingenio malogrado« vymyká se z toho roztřídění, a »Escarmiento« i »Un milagro« mají podklad historický, cenný. Vypravování je klidné a jasné, mluva čistá; spisovatel prozrazuje Andalusana, humaní studia a vkus básnický. — Dvacet šest povídek a příhod veršem Javiera de Burgos je většinou anekdotických; některé z nich zasluhují jména epigramů. Francisco Cabrerizo Sánchez: Cantares agrídules. Madrid; ve kvartu, str. 92; 1 pes. Je to 439 písní, z nichž mnohé jsou provázeny poznámkami kritickými a vysvětlivkami. — Francisco de Iracheta: Tradiciones segovianas. Madrid; v 8°, str. 50; 2 pes. Legendy veršem. — Vicente Medina: Aires murcianos. Madrid, v 16°, str. 88; 0, 75 pes. — Ramón Menéndez Pidal: Poema del Cid. Madrid, 1898. Ve kvartu, str. 116. Kritické to vydání básně o Cidovi; autor snažil se báseň tu vydati v původním znění.

Juan Maragall přeložil z Irančtiny Hellovy »Životy svatých« (Barcelona, 1900; ve kvartu, str. XVIII. — 348). Je to první spis ze »Sbírek autorů katolických« (Collección de autores católicos), za nímž budou následovati díla pani Swetchinové a P. Artura Devinea, pasionisty. Překladatel přeložil titul ne »Vidas de santos«, nýbrž »Tisonomías de santos«

Jakub Hurecký.

ŠVÉDSKÁ.

»Om hedniska quarlefvor och inflytelser inom kristendomen«. Že křesťanství přeměnilo pohanské zvyky a obyčeje v křesťanské, není proň žádnou pohanou. Spisovatel C. Fehrhman uvádí ve zmíněném spise, jak pohanské obyčeje a vliv jejich účinkovaly dlouho na lid již křesťanský a některé zde i tam až dosud se ještě udržely. Leč o mnohém máme jiné přesvědčení a úsudky. Nemyslíme, že tři křížky činěné na bochníku chleba před jeho načetením jsou pohanského původu. Není křížek stojatý znamením násobení, nýbrž sečítání. Křížky prý činili pohané na chlebě, aby se množil. My činíme na chlebě křížky proto, aby nám Bůh požehnal

Josef Šefík Vitínský.

DÁNSKÁ.

»Bornholms Dagblad«, vycházející v Nexø (na Bornholmě) píše v poslední době velice pěkně o katolících a bude-li tak dále, stane se studený sever opět katolickým. Náklonnost k máti-církvi viděti ostatně u mnohých severanů a časté přestupování protestantů ke katolicismu není tam již žádnou zvláštností. Adveniat regnum tuum!

Josef Šefík Vitínský.

FLÁMSKÁ.

»De Sint-Jansbode«, měsíčník proti opilství, koná zde v Belgii mnoho dobrého, jest zajímavý a velice poučný. Stojí ročně 1 frank 35 centimů pro Belgii, 1 zlatý pro Holland, a 2 franky 20 centimů pro jiné země. Adresa: St.-Jansbode, Koepoortstraat 61, St.-Truiden (Belgie). Jos. Šefík Vitínský.

ANGLICKÁ.

»Proofs of a conspiracy against all the religions and governments of Europe, carried on the secret meetings of Free-Masons.« Výňatky zapřísáhnutí se proti veškerému náboženství a evropským vládám, učiněných na tajných schůzích svobodných zednářů. Starý tento spis, jenž vyšel v Dublině již r. 1798., obsahuje mnoho pravdy ještě dnes a po sto letech můžeme z něho jasně vidět, že se vše, mutatis mutandis, zakládalo na pravdě. Ač v principu samém jest »frajmaur« proti každému náboženství, jest přece v praxi prozatím jen proti náboženství katolickému. Spis ten, z pera Robisona, zasluhuje v přítomné době dvojnásobně čten býti.

»Art treasures of Germany, a collection of the most important pictures of the galleries of Dresden, Cassel, Brunswick, Berlin, Munich and Vienna, with portraits of the most celebrated Masters, an explanatory and biographical notices by A. Goerling, B. Meyer and A. Woltmann.« Zmíněné dílo vyšlo v Bostoně ve dvou dílech, jež tvoří jeden veliký svazek. Jest v něm 118 pěkných rytin a 31 podobizna. Čechy, Rakousko čítají se zde k Německu.

»Shakespeare and his times«. Nathan Drake vylíčil ve dvou velikých svazcích nejslavnějšího anglického muže i s jeho dobou, obyčejí, zvyky, zábavami atd. tak podrobně, živě a zajímavě, jako jsme toho dosud nikde neviděli. Dílo Drakeovo jest zajímavé zvláště pro velikou svou důkladnost a podrobnost.

»The Christian year illustrated and abridged« (Křesťanský rok vyobrazený a stručně sestavený) od Johna Keble, »Little princes in the tower« od C. Lysah a »The fox jumps over the parson's gate« jsou velmi pěkně ilustrované a pro svou nezávadnost, zajímavost a správnou — až klasickou angličtinu doporučujeme je před mnohými jinými naší mládeži, učící se angličtině.
Josef Šefík Vitinský.

RUSKÁ.

Sibir a veliká sibiřská Toroga Petrohrad 1893. kniha, o 20 arších, obsahuje vše, čeho nutno, aby cizinec mohl si o asiatském Rusku učiniti představu. Je 2½krát větší Ruska evropského, má 250.000 mil. □ s nevíce jak 7 miliony obyvatelů. O zalidňování Sibíře jsou tu zajímavé zprávy. Své malé sedláky tam prý posílá, aby se zabezpečilo a povzneslo sibiřské zemědělství, vzdělané třídy tam posílá za účelem kulturního jeho pokroku. O bohatství kovu v Sibíři a o podnicích na jich dobytí čte se tu orientace velmi podrobná. Sibiřská dráha bude 7112 verst dlouhá (od Čeljabinska do Vladivostoku) a má býti roku 1905. ukončena. Cesta bude po ní trvati 18—20 dní. Dráha bude stát 350 mil. rublů, 49 tisíc rublů na verstu. Jest zde uveřejněno ocenění významu dráhy. Pozoruhodná tato kniha vyšla zároveň v anglickém překladě. Je kompilací ze všech možných knih a statí o Sibíři, hlavně v ohledě hospodářském, etnografickém, geografickém, tak že může býti bohatým pramenem k poučení se o Sibíři ve všech jeho stránkách. Vědomosti o Sibíři, zemi z velké části dosud neznámé, rozšiřují se ovšem každým rokem. Jsou otevřena každému, stane se asi brzy cílem tisíců poutníků, cestovatelů a těch, již tu budou hledati štěstí. Kniha podává k tomu všeobecnou sice, ale tím hledanější orientaci. Je to publikace úřední.
Fr. Žák.

POLSKÁ.

»Przegląd Filozoficzny«. Redaktor Dr. Władysław Weryho. Warszawa. Ročník I. a II. Předplatné 5 rublů. — Dosavad byla v Polsku filosofie zpozdilým echem toho neb onoho směru na západě. Na začátku XIX. století byly v polských školách rukověti Condillaca a Lockeho; Jan Sniadecky polemisoval s Kantem, který měl až do té doby v Polsku mnoho přívrženců. Od r. 1830. až do konce sedmdesátých let — v té době filosofie v Polsku nejvíce zkvétala, vládl Hegl, ačkoliv přední představitelé tohoto směru: Kremer, Libelt, Trentowski, Cieszkowski hlásali úpadek filosofie západní a začátek nové — polské čili slovanské. Toto tvrzení bylo předčasným. Rozvoj samobytné myšlenky filosofické

vyžaduje psychické rovnováhy, svobody ducha, vymanění se ze současných politických směrů, a tomu tehdejší poměry polské nedovolovaly. Jedině národní neštěstí vtisklo charakteristický znak polské filosofii — znak, který má i polská poesie z té doby. — Od r. 1860. začíná se v Polsku nový duševní ruch. Rozvoj přírodních nauk na západě v druhé polovici minulého století, řada nových vynálezů a teorií položily základ k subjektivně-ideálním názorům ve filosofii. Současně se vznikem »Hlavní školy« a tak zvaného »mladého tisku« přišlo do Polska ovoce západního učení a zároveň s ním novodobé proudy filosofické. Zároveň s teorií Darwinovou zavládly v Polsku i myšlenky Comtéa. Mole-schotta, Vogta, Büchnera, Milla, Bucklea, Drapera, Tainea, Renata, Spencera a Langeho Myšlenky těchto zástupců různých směrů filosofických se sice ujaly, ale poněvadž nebylo kritiky, nebo jen nedostatečná, byly špatně pochopeny a tak v té formě podané a smíšené utvořily tak zvaný varšavský pozitivismus, jehož přívrženci sami sobě sotva rozuměli. Varšavský pozitivismus nesnese kritiky vůbec, jako zásada nebo systém velmi přispěl k seznání výsledků vědy mezi širokými vrstvami polského obecnictva, učení jeho zase našlo uprostřed přívrženců tohoto ruchu duševního hojně vážných zastanců.

Založením »Przegl. Filoz.« odstranilo se změtení pojmů vládoucích na poli filosofickém v Polsku a položen základ k utvoření vlastních, samobytných přesvědčení. Poněvadž však až dosud nebylo možno založiti orgán jednoho směru z té jednoduché příčiny, že se dosud nedostává odpovědných sil spisovatelských, není »Przegl. Filoz.« orgánem žádné školy, žádného filosofického tábora, nýbrž uveřejňuje se v něm každé methodicky zpracované přesvědčení filosofické. — Zasluhou toho časopisu též jest, že kolem sebe skupil všechny polské učence, pracující v tom oboru. Neboť dříve jména polských učenců bylo možno najíti ve vědeckých a filosofických časopisech německých, francouzských, anglických a italských. Toť bylo zajisté ku škodě celého polského národa.

Spolupracovníků až dosud bylo 76, ale každého čtvrt roku přistupují noví. Obsah listů vyplňují především původní rozpravy, týkající se filosofických otázek v nynější době. V prvních dvou ročnících byla rozřešena otázka, co jest věda a umění. J. Potocki uveřejnil tu stať v terminologii psychologické; Dr. Kodis »Biologické úkoly psychologie« a »Úpadek materialismu ve vědě«. Od Dra Gumplowitze jest spis: »Ibin Chaldun, sociolog arabský.« od Dra Heinricha: »O poměru pojmů a zásad fysických k filosofii«; od Dra Grabského: »Úvod k methodologii politické oekonomie« atd. — Velikou váhu kladě »Przegl. Filoz.« na oddíl, ve kterém jsou referáty. V tomto oddílu zrcadlí se celý současný filosofický ruch ve vlasti a za hranicemi a skládá se z autoreferátů, kroniky, kritik, přehledu časopisů, poznámek a biografie. Zajímavé jsou autoreferáty, v nichž autoři referují o svých pracích a objasňují čtenáři, co nového obsahují jejich spisy, pro koho jsou určeny, jaký jest jejich poměr k jiným pracím toho druhu ve vědecké literatuře. V obou vyšlých ročnících vyšlo 30 autoreferátů. — Zvláštní zřetel jest věnován ethice a aesthetice až dosud v Polsku zanedbávané. Všechny práce v »Przeg. Fil.« jsou psány ve formě každému přístupné, aniž by při tom ztrácelo na zevrubnosti a vědeckosti. Všem spolupracovníkům jest v tom vzhledě vzorem vědecká literatura anglická, významávající se svou populárností a přece důkladností.

Artur Gruszecki: »Dla miliona«. Warszawa. 1900. — Pan Gruszecki zvolil si jako zvláštnost studovati poměry mezi kapitálem a prací, továrnou a dělníkem. V jeho povídkách nacházejí se podrobné studie ze života horníků nebo též o podvodných peněžitých hrách. V posledních měsících druhé vydání »Tuzów« podalo čtenářstvu zajímavé studium p. Gruszeckého o rolnických poměrech v zabraných guberniích. »Dla miliona« přenášá nás do ubohé Haliče a popisuje kus smutného, bědného života. Boryslavské doly, v nichž vládou židi, poskytly látku k povídce, která jest řadou obrazů představujících bědné tamější poměry. Židi mají sice celé hospodářství Haliče v rukou, ale především se množí a šíří tam, kde jest pro ně nejvíce zisku. V povídce »Dla miliona« jsou zaslíbenou pro ně země boryslavské doly. Horský lid, zubožený a pracovitý, hledající práci, stává se otrokem pejsatých pijavek. »Oni se ještě veselí, oni se smějí« — praví židovský spekulant, slyše jakýsi výbuch veselosti mezi dělníky — »dostávají bezpochyby mnoho peněz« — a pak následuje další zkracování mzdy a ještě větší bída. — Románové látky není v povídce mnoho; a ta, která jest, končí se smutně, jakoby v té atmosféře zločinného monopolu židů nic zkvétati nemohlo. Tomu, kdo povídku přečte, vnucuje se maně myšlenka: jsou-li v boryslavských dolech vsutku tak hrozné poměry, pak jsou nejmúrodnější půdou pro zásady sociálních demokratů.

Fr. Štingl.

•Pieśń o gwiazdach naszych«. Jest to krásná báseň (hraběte W. Engeströma) o zázračných obrazech Panny Marie v Polsce, z nichž má přední místo »Matka Boska Częstochowska«, tato pravá »Královna koruny polské«. Krásné vydání na velině s modrým obvodem, pěkně vázané se zlatou ořízkou v 16°, str. 47, stojí 2. koruny. Adresa: Dr. Władysław Mitkowski, ulica świętej Anny, Kraków.

Josef Šefík Vitinský.

C E S K Á.

Ze staré Prahy. Kulturně-historické obrazy. Napsal Jos. Svátek, s ilustracemi K. Štapfira. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze 1899. Cena 2 zl. 90 kr. (6 K 80 h.). — Opět jednou kniha, kterou čtenář od začátku až do konce mile rád pročítá. Tři sta dvašedesát velikých stran, a přece snažíte se bez únavy zvéděti všecko. Úprava jest velmi pěkná, ilustrace krásné, obsah zajímavý a tendence ušlechtilá. Celá práce svědčí nejen o veliké pilnosti auctorově, ale i o pietě, se kterou pracoval o svém předmětu. Auktor projevuje tolik znalosti o věcech, jež popisuje, že vynucuje si uznání.

Velicí historikové čeští (Palacký a Tomek) kde co menšího přehlédli nebo nesprávně podali, nacházejí zde doplnění, po případě i opravy, jež mnohdy ze zaprášených archivů přinášejí skutečnou pravdu, rozptylují nejistotu a mylný dohad. Se zvláštní rázností odbývá Svátek Neuwirtha a Gruebra, kteří všecko krásné a památné v Praze chtěli by reklamovati pro Němce, aby ukázali světu, že Čechové svého téměř nic pěkného nemají a že čerpali ve vědách a uměních z německých zřídél.

Svátkova kniha podává zprávy o Bílé věži, Daliborce, Černé věži, o Hvězdě, o Královské zahradě na Hradčanech, o Karlově mostě a jeho věžích, o Praze za Rudolfa II., o Pražských vodárnách a jezích, o Štvanici. Všude přidány jsou zdařilé obrazy (mnohdy i několik), takže čtenář také vidí, co čte. Kniha hodí se velmi dobře za dárek a může býti vyložena na každém salonním stole.

Vybírám zúmyslně některé zajímavé maličkosti, abych čtenáře pro tento spis získal. Na stránce 43. podává spisovatel »velmi prosaické vysvětlení« o známém rytíři Daliboru z Kozojed, po němž »Daliborka« jméno má, a vykládá, že dosavadní populární názor »o staročeském Paganinim« není správným. Nebyl to totiž docela žádný hudební nástroj smyčcový, na němž dle pověsti Dalibor, ač prý nebyl před tím nikdy v rukou houslí míván, v žaláři Daliborky hře na housle tak mistrně se naučil, že mu lidé pod věží s obdivem naslouchávali; bylo to zcela obyčejné mučidlo, skřípec, jenž byl tehdy v hantýrce katů českých zván »houslemi«, kdežto jim provazy při mučení sluly »strunami«; když pak kat vinníka, útrpným právem stíhaného, provazy jak struna napjatými po skřipci smýkal a tělo jeho na znak ležící spodními ostny skřipce rozdíral, bylo to zváno »hraním na housle«. Bolestným tímto mučením trápen byl též rytíř Dalibor, jenž při tom vedl nálek tak divý, že zoufalý jeho křik bylo okny mučirny ven slyšeti; a to přivádělo kolemjdoucí lid, jenž pak posměšně o něm pravil, kterak ho nouze, totiž bolest, naučila »na houslích hráti«, čili jinými slovy, pravdu o zločinu mu přičítaném vypovídati. Z toho pak vznikla pověst o mistrné Daliborově hře na houslích i se všemi básnickými přívěsky. »Staročeský Paganini« jest tudíž pouhý výtvar bajky a má teď již jen oprávněné místo své v pověstech pražského lidu.

Ukázka tato jest po několiké stránce víc než zajímavá. V dalším tvrdí Svátek, že Dalibor nikterak nebyl »přivržencem demokratických zásad husitských, jak mu byly teprv za našeho věku tendenčně přibájeny,« nýbrž že popudil lid proti rytíři Ploskovskému »jen z pouhé zřetelnosti, aby sám mohl majetku pána toho se zmocniti.« Zajímavé jest slyšeti, proč tehdejší »páni« přicházivali za žaláři mříže. Nejvíce připomíná se loupež, zháňství, vybíjení a pálení (židovských) domů, lichva, odboj proti králi, vražda, souboj a konečně také (hradčanský občan Ondřej Nelz) »nesmírné ožírání«. Posléze jmenovaný provinilec dostal se na svobodu, když složil 200 kop grošů a rukou dáním slíbil panu purkrabí, že »žádného vína a jiného opojného nápoje kromě bílého piva do roka pořádně zbehlého ani píti, ani lžící střežebati nebude.« Naši čeští dramatičtí spisovatelé naleznou zde pro svou tvorbu tolik zajímavé a bohaté látky jako málo kde. Děj celý tak jest zde rozvinut, že nebude žádnému dramatickému auktoru těžko jej zpracovati.

Největší péči věnoval auktor Hvězdě u Prahy, Královské zahradě na Hradčanech a Kamennému mostu. Mluvě o Hvězdě ukázal Svátek víc než jednou

na veliké zásluhy habsburského prince Ferdinanda o vlast českou, a rozptýlil mnohé mylné názory, zvláště o každoroční pouti Pražanův o svátku sv. Markéty. Historie »Hvězdy« a její vzácné přednosti umělecké jsou podány s patrnou pietou, snad účinněji a lépe než kdekoli jindy. Kdo chce zvědět, co skutečně znamenala by korunovace českého krále i v době přítomné, zvláště kdyby se aktem tím uznala a vrátila stará naše práva, a buď panovník anebo jeho zástupce na hradě pražském se ubytoval, a odtud život českého národa pozoroval a s ním cítil i žil — a našel-li se v nejjasnějším panujícím rodě Habsburském dříve takový král a princ, proč by se nenašel i nyní? — Kdo by zvědět chtěl, co by to znamenalo, ať si přečte ve Svátkové knize vedle pojednání o Hvězdě, zvláště pojednání o královské zahradě (Belvedere)!

O snahách císaře Josefa II. doví se zde čtenář na několika místech »pěkných věcí«. Dostačíž v té příčině poznamenati, že překrásnou Hvězdu proměnil Josef II. v prachárnu a že totéž z jeho nařízení mělo se státi a také se i částečně stalo s letohrádkem Belvederem na Hradčanech, jenž odevzdán byl dělostřelectvu pro — pracovny, (!) při čemž za své vzaly »krásné štukatury ve velké síni hofejší.« Stěžuje-li si tedy auktor na rozličný vandalismus v Praze a jmenuje-li při tom nejen Švédy a Sasy, nýbrž i Francouze, husity a dokonce i tu a tam zástupce Prahy, a volá-li vroucně k nynějším representantům Prahy a celého národa, by tomu neb onomu zabránili, toho neb onoho s pravým porozuměním se ujali, a běduje-li, že se Pražané ze své historie a od pohrom živelných málu naučili, činí tak na základě událostí, kterých popříti nelze, a proto právě zasluhuje, aby varovného hlasu jeho bylo slyšáno. Filip Jan Konečný.

Příroda a život. List věnovaný přirozené správě života, přírodnímu léčení, zdravotnictví, tělesné i duševní výchově člověka a povznesení hmotného i mravního stavu jeho. Orgán České jednoty přírodoléčebné. Redaktor E. V. Kühn. Ročník II. čís. 1 a 2. Vinohrady, 1900. Vstupuje do II. ročníku ohlašuje tento časopis svůj program, že chce býti výchovným a sloužiti k obrození, sesílení a zmohutnění lidu českého jak po stránce tělesné tak i duševní, zvláště aby docílen byl charakter našich předků. Vedle praktických článků »Škodlivé následky požívání alkoholu«, »Zdravotnictví pracoven«, »Ošetřování nemocných«, »Lékaři a porodní babičky« přináší pojednání »Bez vychování« z pera Václava Jířka, ve kterém postrádáme veškerých suggestí náboženských při výchově, a proto celá stať málcí mělký základ nedocílí žádného výsledku. Pojednání o »spolku ošetřovatelů« opomíjí mlčením nejstatečnější družinu pravých dobrodětů nemocných — milosrdných sester. Proto odbor »Ústředního spolku českých žen«, chtěje vychovávat ošetřovatelky nemocných, nedodělá se u nich úspěchu, budou-li se věnovati ošetřování jen se stanoviska všelidské lásky a za mzdu, beze všeho náboženského motivu. Jakkoli tento časopis má některé praktické články, přec jen nějak příliš doporučuje Husovy spisy, opomíjeje katolických publikací, které mají dojista nemalý vztah k přírodě a životu. Přáli bychom si v něm více směru nábožensko-ethického, bez něhož život lidský mysliti se nedá. Vlastimil Hálek.

Ottova Laciná knihovna národní přinesla v r. 1899. mimo jiné i tyto práce: Henry Gréville: Dossia, překladem Pavla Projzy; Ferd. Schulze: Moje nebožka. Jan Janča: Z města a venkova. — Všechny tři práce ukazují obvyklé směry literární v našich knihovnách velice rozšířené.

První práce živým, leckde žertovným, lehkým slohem podává historii dívky plné rozmaru, špatně vychované. Dějištěm jsou důstojnické kruhy se svým karbanem, záletnictvím, lehkomyšlností a dobrosrdečnou kamaraderií, a to důstojnické kruhy ruské. Čte se hezky. Hlubokých problémů filosofických ani sociálních tu není. Netřeba napínati mozků v žádném směru. Je to jako nějaká francouzská veselohra, ale celkem bez francouzské frivolnosti, veselohra končící najednou dvěma sňatky.

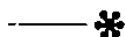
Ferd. Schulz! Zarmoutil nás dosti často, hlavně svým Johánkem, kde na jedinou osobu nahnul všechnen hnus, který historie protestantsky zbarvená naházela na kněžstvo doby Karla IV. a Václava IV. Tehdejší jeho dílo bylo pro nás tím trapnějším, že i laikovi bylo tu suggerováno: »Tento Johánek — to je váš sv. Jan Nepomucký. Takhle vypadá dle historie Ku podivu! Doba Karla IV. má tolik krásných vlastností, až na papežské schisma a jeho stíny i do Čech vrhané, a hned potom — za Václava IV. jsou najednou přední representanti směru Karlova — kněží — vyvrhelem! Tak je maluje historie — protestantsky koukající. Jediný je hodný — Hus — ostatní nestojí za nic. Nejhorším pak na-

maloval Schulz Johánka. Co ten spis způsobil rouhání, co rozvratů v srdcích ve více slabých. A co jich ještě způsobí. Proto s nedůvěrou jsme sáhli po jeho spise: *Moje nebožka*. Ale — neodložili jsme to, dokud to nebylo přečteno. Proč? Jsou to stkvosty literární tvorby? Nejsou. Ale — je tu cit. Co vypráví povídka ta? O vdovci Petru Železném a o jeho příbězích, za krátký čas sběhlých. Býval mlynářským, o ženské nestál. Stal se příručím v krupafském obchodě Portešové, kde otec churavý a dcera Bábinka, která nestála o mužské, nemohli stačiti. Otec zemřel, Bábí si vzala Petra — zůstali bez dětí — ona zemřela, a bohatý Petr byl sám. Stal se otcem chudých — začaly naň líčiti ženské, až ho poplaila a pomalu utrápila Cecilka Jelínková, která měla ne bez následků známost s myslivcem a potom si ho vzala. Tot smutný děj. Železný je dobrák a slaboch. Jeho oddaná vděčnost k nebožce ženě a tiché snášení rozmarů ženy nové je dosti pěkně podáno.

Ale co zaráží? Je to snad »překonané stanovisko«, »staromodní požadavek«, avšak kde se tomu zcela nic nevyhoví, zdá se povídka kusá. Cecilie vychází s odměnou. Či bylo trestem dosti velkým, že chvílemi ji trápívalo zlé svědomí? To pochybujeme. Vždyť to nevedlo k žádnému usmířujícímu aktu, k žádnému pokání. A tak nejen obyčejný čtenář, ale každý, kdo té povídce věnuje čas, řekne. Naposledy měli pravdu ti žebráci: »Za dobrotu jen si nařádkovat — ta se jinak nevyplácí!« — A takové myšlenky a přesvědčení buditi přece snad není úkolem belletrie.

V třetí sbírce: Z města a venkova podává Janča tři obrázky: Žena z ulice, Hřích otcův, Dcera kravičkářova. Jednotný ráz: fatalismus, koketování s frivolností — antisemitismus. Osud zkazil studenta, udělal z něho poštovního úředníka, manžela ženy, která chtěla míti plášť pro své milovníky, chtěla býti zbožnou i záletnou, osud udělal z něho zdánlivého defraudanta a souchotináře. Osud vodi venkovany do židovských hospod a jejich dcery do židovských služeb a židé potom jako miláckové osudu dodělávají zkázu jedné i druhé. Knížka tato kazí jednou stranou, co by chtěla napravit druhou. Ale tak se to u nás v literatuře dělá: Káže se mravnost a chválí ctnost, ale hřích se hezky okatě maluje, snad aby více odstrašoval, a kdo na to ukáže, je pokrytec a basta.

Fil. Šubert.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Svatý Otec Lev XIII. Věčné Město plá novým leskem a novým kouzlem vábí k sobě zraky celého světa. Nadarmo snaží se zednářstvo se svými trojúhelníky a třemi body a s celým svým pekelným úsilím zatemniti slávu římského pontifikátu; vznešená, jasná postava Lva XIII., nejctihodnějšího kmeta století, září v rozvaděný vířivý svět, jako pravé lumen de coelo — světlo s nebes. Dne 2. března dovršil sv. Otec šťastně devadesátý rok života a přijal blahopřání sv. sboru kardinálů, přednesené ústy J. E. kard. děkana Oreglia; odpověděl k němu znamenitým proslovením. Druhého dne bylo dvacáté druhé výročí korunovace Jeho Svatosti. V Sixtinské kapli byla slavná papežská mše sv. Osmnácte kardinálů, přemnoho arcibiskupů a biskupů, římská šlechta, švýcarská životní stráž a celý vatikánský dvůr krácel před sv. Otcem, neseným v lenošce, sálem vévodským a královským, které byly přeplněny jásajícím obecenstvem; sv. Otec vlídně se usmíval a na všechny strany žehnal. Mši sv. sloužil kard. Kamil Mazzella, papežští zpěváci pěli mši od Palestriny a offertorium »Tu es Petrus« od Perosiho, sv. Otci k devadesátým narozeninám věnované. Po celé dny od 1. do 5. března přšely takřka do Říma telegramy ze všech končin světa od císařů, králů, vévodů, knížat, duchovních, katol. spolků a jednot, starostů velikých měst a zastupitelstev. V neděli dne 4. března vystrojil kroužek sv. Petra v Belvederu ve Vatikáně slavnostní hostinu pro devět set chudých města Říma; seděli u 26 dlouhých stolů a mimo pokrmy a nápoje byli i štědré obdarování. Večer bylo ve chrámě sv. Petra »Te Deum« u přítomnosti 60.000 osob; velechrám byl ozářen několika sty pochodněmi a J. E. kard. Rampolla udělil tisícům věřících požehnání. Ač byl od rána prudký déšť, přece hemžily se veškerými ulicemi římskými nepřehlédlné davy lidstva a večer byl Řím z veliké části nádherně osvětlen; z majestátní kupoly, arcidíla Michelangelova, zazněl velebný ambrosiánský chvalo zpěv. Řím poskytuje po celý letošní rok — 1900. — neobyčejně stkvělé divadlo. Pout-

níci střídají se tu za poutníky — nejživější důkaz, že papežství není mrtvo, a že Lev XIII. nepřestal býti králem, byť i zbaven světského panství. Mnozí Italové, aby pouť jejich byla skutečnou poutí, konají celou cestu z daleka pěšky; jistá francouzská dáma, vracející se ze sv. země, přistála v Civitavecchii a odtud šla pěšky osmdesáte kilometrů, aby měla zásluhu skutečné pouti. Tři zvláštní vlaky přivezly 3250 Piemontských k nohám sv. Otce; druhé vlaky přemnohých byly odfeknuty pro krutou chřipku, která v krajinách oněch řádí. Dne 6. února očekávali v Římě veliký vlak francouzských poutníků z Marseillu, ale tu došla neuvěřitelná zpráva, že na hranicích ve Ventimiglii zadržena celá výprava z příčin zdravotních, poněvadž prý ve Francii jsou neštovice. Chtěli cestující očkovati, oni však rozmrzeni vrátili se domů, cítíce dobře osten namířený. Případ ten způsobil nejen v Itálii a ve Francii, ale v celé Evropě a Americe nesmírnou sensaci; všechny, i liberální a zednářské listy, odsuzovaly neprozřetelné toto jednání italské vlády; jedině famosní »Tribuna« jevila nepokrytou radost. Liberální janovský list »Il Secolo XIX« uveřejnil znamenitý článek na obranu čtyř set marseillských poutníků a dokládal, že malicherný ten krok nezmaří nikterak velikolepost projevů katolického světa; dotvrdil, že byli Marseilští jen proto zadržáni na samých hranicích, že byli poutníky, spějící k sv. Otcí do Vatikánu, a tudíž každá záminka proti nim dobrá. Věrné syny Francie vedl arcibiskup Marseillský, který se též byl nucen vrátit od samých italských hranic domů. Podal o všem zprávu sv. Stolicí, načež ihned dostal odpověď, již tuto doslovně uvádíme:

Slovutný a nejdůstojnější Pane!

S velikou účastí četl jsem Vaše sdělení, jež mi laskavá Vaše pozornost zaslala, o všem tom, co stalo se zakročením úřadů italských Vaší poutnické výpravy, aby jí zamezena byla další cesta. Vaše Vele důstojnost si může představit, jakou bolest způsobil případ ten sv. Otcí; i staly se již kroky, aby se zabránilo podobným urážkám svobody přesvědčení věrných synů, kteří se ubírají do Říma.

Užívám této příležitosti, abych obnovil ujištění úcty, s níž trvám

Vaší Slovutnosti a Vele důstojnosti oddaný sluha

M. kardinál Rampolla.

Veškeré katolické spolky římské, poutníci z Toskány a Lombardie počtem 4000, složili velikolepý hold sv. Otcí a brzy po nich veliká výprava francouzská, již vedl Msgr. Beguinot, biskup z Nimesu. Kníže biskup z Tridentu, Msgr. Evžen Karel Valussi, přibyl do Říma s 1200 rakouskými Tyrolany, z části Vlasy, z části Němci; měli většinou své národní kroje, po nich přijelo 500 uherských rolníků fecko-katolických; na nádraží očekávalo je 150 povozů; za nimi Francouzové a 400 Slezanů. Řím je nyní městem polyglotním; slyšíš na náměstích a ulicích jeho veškeré jazyky evropské, ba zdá se, jakoby vlastina byla nyní v menšině! A kdo vábí kroky všech sem? Nesmrtelnost papežství, jeho velikolepost, požehnaný věkem a moudrostí kmet Lev XIII., Náměstek Kristův! — Papežský fotograf František de Federicis mluví ku konci sv. roku jubilejního odevzdati papeži darem nádherné album o několika dílech, obsahující skupiny všech poutníků, kteří do Říma se dostavili, a vybízí veškeré výpravy, aby neopomenuly dáti se fotografovati. Vše to provádí na své útraty, nač zvláště upozorňuje. Bude to zajisté krásný a velevzácný dar!

Sv. Otec jest neustále činným a těší se, Bohu díky, výbornému zdraví. Přijímání poutníků, hromadné i soukromé audience, odpovědi k adresám a k oslovením, býti svědkem nadšeného jásotu tisíců — to vše vyžaduje zdraví v pravdě neotřeseného a železného. Sv. Otec i přes vysoký věk svůj předsedá sezením sv. sboru kardinálů i sezením procesů beatifikačních; posledně prohlášení za blahoslavené, u přítomnosti J. Sv. papeže, Johanna z Lestonnacu, zakladatelka dcer Panny Marie, Marie Crescencie Hössová, třetího řádu sv. Františka (nar. 1682., † 1744.), František Clet, kněz kongregace misie sv. Vincence z Pauly, † 1820. mučnickou smrtí v Číně) a Dominik Henares, biskup, mučnický z řádu sv. Dominika.

Pravým projevem lásky k sv. Otcí byly zlaté medaile, jež někteří italští katolíci dali lékařům Jeho Svatosti, prof. Lapponimu a Mazzonimu z vděčnosti, že před rokem provedli výtečně operaci na sv. Otcí. Medaile jsou veliké, na jedné straně jsou poprsí obou lékařů a jejich jména, na druhé nápis: Quod — e praesenti discrimine — Leonem XIII. Pont. Max. — nonagenarium — chirurgia eripuerit — Novenses aliquot cives — Honoris causa — MDCCCIC.

Zachrání se ještě lid slovenský? Většina úvah o slovenském lidu znívá tak smutně, že vyhynutí tohoto kmene zdá se neodvratné. Kdož by toho nezelel, že lid nadaný, pracovitý a zbožný má proměnit se v nešťastné plémě odrodilců. Jiskra naděje kmitla nám při četbě úvah »Slovenský průmysl a Čechové« od dra. Jos. Grubra (Naše Doba 3. sešit). Praví: »Slovenstvo má na nejvyšší příhodné přirozené podmínky pro zakládání podniků průmyslových: vydatné vodní síly, ohromné množství lesů, množství jiných surovin, levné síly pracovní. Na tom, komu bude náležeti kapitál, který průmyslově ovládne Slovensko, bude záležeti národnostní osud Slovenska. Jsem hluboce přesvědčen, že národ, který přes stinné stránky své osvědčil dosud tolik mlčelivě odhodlanosti a vytrvalosti, v jehož příslušnících docházejí nadšených stoupenců nejvznešenější idey lidstva a jehož dorost s takovou opravdovostí chápe se obrodních práce kulturní a mravní, přes nepopíratelné dočasné úspěchy maďarisace uhájí svého místa v řadě národů evropských.« — To jsou slova zcela přesvědčující. Kéž by jen český kapitál chápal také svou povinnost a svůj prospěch!

L + 24.

Z Lovaňské university. Katolická universita lovaňská vydala několik znamenitých vědeckých publikací, které zasluhují zmínky. První jest »Le Muséon«, čtvrtletník věnovaný orientální filologii a kritickým studiím. »Le Muséon« založen roku 1881. od prof. de Harlet a nyní se hlásí nové vědecké úvahy, jichž první číslo vyjde v dubnu t. r. Mezi přispívající katolického čtvrtletníku jsou: Profesoři Colinet, Ladenze, Casartelli a Remy z Lovaně, Wiedemann z Bonnu, de la Vallée Poussin z Gentu. Úvodní článek napíše sám rector magnificus, který jest výtečným orientalistou. Druhou publikací jest jiný čtvrtletník, věnovaný církevní historii, »Revue d'Histoire Ecclesiastique«, kterouž společně vydávají dva profesori lovaňští: Cauchie a Ladenze. Nedávno vyšel spis: »L'Université de L.«, věnovaný historii university lovaňské v době prvotní a v době nejnovější od r. 1834. Lovaňská universita založena byla r. 1426. a znovuzřízena v tomto století. Dalším pozoruhodným spisem jest »Bibliographie«, obsahující zprávu o všechných publikacích universitních, necht' vyšly samostatně nebo v časopisech; kromě těchto zpráv obsahuje též zprávy o všech dissertacích. Universita lovaňská čítá 2000 studentů a přes 100 profesorů. Kdo na ni vede náklad? Kdo vydrží musea, laboratoře a ostatní potřeby? Katolický lid belgický, jehož není ani celých 7,000 000. Každým rokem konají se první dvě neděle poovní sbírky v kostelích, k nimž přispívá hojně katolický lid na výzvu svých biskupů. Lovaňská universita může se honositi mnohými vynálezy svých profesorů. Právě oznamuje prof. van Gehuchten (z medicínské fakulty) v »La Presse Médicale« svůj vynález o okamžitém rozpoznání vztekliny, kdežto dosud bylo třeba pozorovati 8—14 dní, aby se zjistila vzteklina. Největší potíží činila mrtvá těla, v nichž se měla zjistiti vzteklina, poněvadž mrtvola lehce přecházela v hnilobu při 14denním čekání. Jiným výtečným vědcem lovaňským jest chemik prof. Henry, jenž jest zakladatelem chemického badání na universitě. Pocty uspořádané na podnět vědecké činnosti Henryho účastnili se též prof. Berthelot z Paříže, Bayer z Mnichova, Beilstein z Petrohradu, Petersen ze Stockholmu, Van Beneden z Lutychu, Lagrange z Bruselské observatoře, Dupont, ředitel přírodního musea v Bruselu. Katoličtí profesori lovaňští, jak vidno, dobyli si jména u všech universit svým vědeckým badáním přírodním. Vždyť Bůh, jenž diktoval Bibli, psal i knihu přírody a není mezi oběma rozdíl, leč by kdo některé z obou nerozuměl, neb špatně v ní četl.

Fr. Vaněček.

Z Ruska. 14. února bylo tomu 40 let, co byly ruské dámy poprvé přijaty jako činné členky k »Literaturnímu fondu« (Spolku ku podpově nuzných spisovatelův a učenců). Roku 1899 bylo mezi 556 členy tohoto spolku 70 dam; nejdéle jsou ve spolku členky S. G. Goleniščeva (od r. 1864.), E. N. Gaevskaja (od r. 1870.) a E. P. Sazikova (od r. 1871.) — Od nového roku ustanovena při petrohradské universitě stolice anthro-geografie. Privátním docentem této stolice byl jmenován D. A. Koropčevskij. — Časopis pro mládež »Igrušečki« oslavoval 15. února své dvacetileté trvání. Zakladatelkou časopisu r. 1880. byla známá ruská spisovatelka T. P. Passekova. Spolupracovnice byly a jsou až dosud nejlepší ruské literární a umělecké síly. — V 52. čísle »S. Peterb. Vědom.« byl uveřejněn poplašný článek pod záhlavím »Mirnoe zavoevanie juga Rossii«, z něhož vyjímám: »Již před několika lety bylo mnoho psáno v časopisech o přílišném usazování se Němců na jihu Ruska. Sčítání lidu r. 1897. dokázalo, že jest jich již 6 mil. Skoupili všechny dvory a nyní již kupují celé vsi. Němci

usilují o to, aby takto Rusům odňali jih — týž jih, pro který bylo prolito tolik slovanské krve! V Ekaterinoslavské gubernii jest desjatina (desjatina = 2400 □ sáhů) půdy za 115—150 rublů. Němci dávají již ruským rolníkům za jejich zanedbanou půdu 200 r. za desjatinu! Že Němci kupují ruskou půdu s určitým úmyslem, je patrné z toho, že za lepší půdu »pomeščiků« (velkostatkářů) nedávají tolik, vědouce, že velkostatkáři dříve nebo později budou potřebovat peněz a půjdou si k nim vypůjčit. Nevystoupí-li ruská vláda energicky proti tomuto hospodaření Němců, skoupí Němci v 5—6 letech všechnu půdu na jihu a úplně změní zeměpisnou mapu jižního Ruska. Již nyní mají mnozí Němci 7—9 ba i 15 tisíc desjatin půdy! Uplynulo 100 let, co se Němci začali v Rusku usazovati, ale německý živel se nejen s ruským neassimiloval, nýbrž naopak poněmčuje ruský. Ani jeden Němec nečte ruských gazet, ale předplácí si »Zeitung« a tak jeho duševní a politické vzdělání jest německé. Pisatel článku radí ruské vládě, aby zakázala Němcům kupovati půdu a tak je přinutila provozovati různá řemesla, čímž by se smísili s ruským živlem a ztratili svou individualitu a své čistě německé politické smýšlení. — Ještě nedávno skoro celý ruský tisk oznamoval s radostí jmenování Alekseje Michajloviče Žemčužnikova (nar. 22. února 1821. v Petrohradě) čestným členem »akademie nauk« a 22. února oslavoval již zase 50leté jubileum jeho literární činnosti. Prvé jeho literární dílo byla veselohra ve verších »Strannaja noč« (Divná noc), uveřejněná v »Sovremenu« r. 1850. Za 50 let svého literárního působení nenapsal toho Žemčužnikov vlastně mnoho. Jeho sebrané básně vyšly r. 1895. ve dvou svazcích. Proto není ani jako básník ruskému obecnstvu mnoho známý. Svého času psal za spolupracovníctví svého zesnulého již bratra Vladimíra a hr. A. K. Tolstého pod pseudonymem Kozma Prutkov. Ku dni jeho 50letého jubilea vyšel svazek jeho básní sepsaných od r. 1892.—1898. pod názvem »Pěsni starosti«, ve kterých jest ještě mnoho mladého citu a opravdové poesie. Fr. Štingl.

Česká Revue r. III. č. 4. přináší povídku veršem »Pokání«, kterou napsal Bohdan Kaminský. — Nejprve líčí básník konkubinát: Dělnice z továrny . . . Před dvěma roky kdys o muzice její hoch ji sved'. Hoch byl sotva dvacet let a plival krev. A potom nad oběma hochova matka lála. A dítě přišlo, byl to mrzák malý. Hoch zahálel, a otec jenom pil. I hoch ji bil — s ním dítě druhé měla pod srdcem . . . V tu dobu přišel z řádu Ježíšova sem kněz a kázal, počal hřmít o hrůzách všech, jež výheň pekla chová. Lid do chrámu se hrnul v zástupech, zástup stále větší, jak očarován fanatickou řečí. Dav ke zpovědi klekal, všem odpuštěna provinění, jen ji nerozhřešil kněz. Zmatena šla od zpovědi, myšlénka strašná hlavou jí šlehla, rostla v její hlavě až — skočila do studny. Zachráněna, leč rozum její zatemněn tmou šílenství. V blázinci uškrtla jinou nemocnou, pak vyprávěla, že

hříšnou kdysi ztratil ji kněz,
že utratila tedy život něčí,
by dostala se spíše do nebes —
»Nejtěžší oběť přinesla jsem Bohu —
já vraždila! — Ted' klidně umřít mohu . . .
mou oběť přijal's, Pane Bože, chceš-li,
mně milostivě všechno odpustíš
pro těžkou oběť mou . . .« a smála se
blázena, šťastna, usmívena s Bohem . .

Jak možno odůvodniti vraždu tuto? Básník asi nemyslel, jaká blasfemie dala by se vyvozovati ze zakončení básně, jednalo se nejspíše jen o vzbuzení odporu proti misím lidovým a proti sv. zpovědi. Má to snad »Č. R.« v programu? Liga † 3.

Cena a význam latiny. V Norvězku byla latina ze škol středních vyloučena. Podobné snahy jeví se i jinde. V Uhrách odstraněno vyučování řečtině, má to býti snad první krok ku rozšíření realii a odstranění vyučování jazykům klasickým. Že církev zastává se vyučování latině, jest pochopitelné. Ale i od jinud ozývají se hlasy učenců, kteří v tom církvi katolické pomoc poskytují. Tak na př. Heřman Diels, profesor klasické filologie na universitě berlínské, pravil ve své přednášce (29. června 1899.) »O Leibnitzovi a problému řeči universitní« mezi jiným toto: »Nelze vypočísti, jak veliké duchovní ztráty každoročně vznikají následkem národnostní libůstky malých, ale nadaných a vědecky činných kulturních národů, lidstvu z toho, že spisy vědecké, které přec ne-

mohou všechny býti přeloženy, bývají sepsány v domácí, úzce ohraničené řeči. Z té příčiny považuje za věc nejjednodušší a také nejvýhodnější, vrátiti se ku staré latině, ovšem ne k latině Ciceroniánské, ale ku vědecké novolatině Keplerově, Leibnitzově a j. a učiniti ji řečí učenců, neboť ostatně vědecké názvosloví hlavně z latiny nebo latinisované řečtiny jest vzato. Tato latina učenců hodila by se pro všechny obory i moderní poměry, jak dokazuje již pět let v Americe vycházející časopis: »*Praeco latinus*«, (zmínili jsme se o něm ve »*Vlasti*« r. XIII. str. 1075. Pozn. ref.), který svým časovým obsahem všem jiným časopisům se vyrovná. Oživit tuto novolatinu a upotřebovati ji v mezinárodních vědeckých stycích, jest i nyní možno. Tím také zabránilo by se nepovolaným vtírati se do svatyně vědy, a na druhé straně zase učencům, aby po popularnosti dychtivce neopouštěli pole vlastního vědeckého badání. Dojista hodí se ku jednoduchému a praecisnímu způsobu mluvení učenců odborná, praecisní latina mnohem lépe a krásněji než frázovitá, šroubovaná němčina. — To mínění německého učenice jest zajisté pozoruhodno. I v naší ne příliš rozsáhlé literatuře theologické nalézáme spisy, jimž rozuměti jest nesnadnější, než kdyby psány byly v latině. — Podobné hlasy ozývají se i ve Francii. Katolický učenec a redaktor George Fonsegrive vydal spisek: »*La question du Latin*« (Paris 1898. Lecoffre cena 1 fr.), v němž obrací se proti dosavadnímu způsobu vyučování latině na školách středních a žádá, by se vyučovalo tak, aby žák nejen mohl klasiky latinské čísti, ale také sám latinsky mluvit a psát. Také on uznává jen Ciceroniánskou latinu za řeč mrtvou a doporučuje novolatinu pro práce vědecké z téhož důvodu jako Diels. Mimochodem řečeno, také o nás Čechách v brožůvě této děje se čestná zmínka. — Na katolické universitě Frýburské (ve Švýcarech), nehledě k fakultě theologické, přednáší na fakultě filosofické (faculté des lettres) latinsky Manser: Psychologii a cosmologii a Michel: Theodiceu a filosofii náboženství.

V. Kameš.

Katolická universita ve Frýburku (Švýcarsko) stále zkvétá. Byla založena r. 1889. vládou kantonu frýburského. Má čtyři fakulty: theologickou, právnickou, filosofickou a fakultu pro vědy přírodní. Chybí dosud fakulta lékařská, však mnohé přednášky tak jsou upraveny, že nahrazují první rok studia lékařského. I tato fakulta má býti brzo otevřena. Fakulta theologická svěřena dle vůle sv. Otce Lva XIII. řádu bratří Kazatelů. Profesorský sbor jest tak mezinárodní jako na žádné jiné universitě; čítá: 18 Švýcarů, 9 Francouzů, 14 Němců, osm z Rakousko-Uherska, — mezi nimi dva naši krajané: P. Zapletal, přednáší hebrejštinu a biblickou exegesi, a profesor Lerch přednáší matematiku — po 1 profesoru z Italie, Španělska, ruského Polska, Luxembourgu, Holandska a Belgie. Přednáší se německy, latinsky a francouzsky. Universitní knihovna čítá přes 100.000 svazků.

V. K.

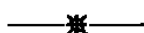
Židé kupují divadla. Israel neví, kam s penězi a kupuje vše, kde co jen nese nějaký rabach. Pražský milionář, žid Kubinzky, vídeňský bankéř žid Simon a jiní kapitalisté koupili společně nejstarší divadlo ve Vídni »*Theater an der Wien*«. Ředitelem jeho bude žid Angelo Neumann. Důležité jest ukázati na to, že židovský kapitál vrhá se na divadla. Divadla jsou dnes nejvýnosnější podniky, zde může Israel rafinovaným způsobem působiti na mravní rozklad křesťanského lidu. Divadlo jest v účincích svých mnohem nebezpečnější než tisk. Zdá se, že tu úmyslně a promyšleně pracuje světová Alliance israelite. L. † 10.

Prusko na vyhlazení Poláků. Kolonizační pruská komise, která má za účel vyhubiti na Poznaňsku polské plemeno, vydala od r. 1896. na skupování polské půdy 126 milionů marek. Skoupila 270 polských velkostatků s výměrou 130.899 hektarů. Z těchto Polákům skoupených pozemků naděláno bylo nových usedlostí počtem 3.616. Na 35 usedlostí jest vyměřeno 660 hektarů půdy. Prusácké tyto osady čítají 25.000 hlav. Osadníci tito rekrutují se nejvíce ze západního Pruska. Podmínky usídlení jsou velice výhodné a tušíme, že prusácký farmář za 30 let jest úplným majetníkem farmy. L. † 10.

Rozkaz policejního presidenta v. Windhelma v Berlíně proti nemravným předmětům ve výkladních skříních. Aby veřejné vystavování a prodávání obrazů, podobizen a gumových výrobků na ulicích a veřejných místech, čímž se uvádí v nebezpečí mravní cit, bylo zaměřeno, bude choditi městem zvláštní policejní hlídka, vedena císařským komisařem. Hlídka tato bude prohlížeti výkladní skříně, především u knihkupců, papírníků, v obchodech s obrazy a

poštovními pohledovými listky, výkladní skříně obchodů se zbožím gumovým a výklady vlásenkářů, automatické veřejně vystavené stereoskopy a mutoskopy, reklamní plakáty, které jsou veřejně nalepeny. L. † 10.

Hladomor v Indii V Indii zuří na prostranství 50.000 čtverečních anglických mil hlad. Trpí jím 75.000.000 lidí. Na veřejných hladových stavbách pracuje 3.784.000 lidí, kteří dostávají za práci jen stravu, aby nezahynuli hladu. Roku 1866. trpělo v Indii 47.500.000 lidí hladem, r. 1869. mělo 44.500.000 lidí opět hlad, r. 1878. trpělo hladu 58.000.000, r. 1896. pak 65.000.000 lidí. Nynější hladomor jest největší a nejstrašnější. V Indii jest 225.000.000 akrů půdy pod pluhem. Hlavní déšť, podzimový mousoon, padá od června do října. Tento déšť nedostavil se ani r. 1896., ani r. 1899. Hladomor r. 1896. stál Indii 2.220.000.000 marek, o tolik totiž sklizeno méně než jiná léta. Ztráty na daních a podpory vládní stály indickou vládou 385.000.000 marek. Poněvadž Anglie vyhazuje miliardy na zničení Boerů, nemohou ubozí, vyssátí Indové od svých utlačovatelů očekávat žádné podpory. R. 1896. zemřelo v Indii přes 3.000.000 lidí hladu. L. † 10.

Paběrky z novin a z veřejného života.

Svatý Otec Lev XIII. udělil Leonzu Niederbergerovi, redaktoru časopisů vydávaných kongregací Pallotínů v Limburce nad Lahnou »Katholische Welt«, »Stern von Afrika« a j., záslužný kříž Pro Ecclesia et Pontifice (pro církev a papeže). Před 7 lety učinil jej komturem řádu Řehořova. — Dne 21. března přijal papež s poctou suverenních rodin dědičnou princeznu švédskou a norskou, již provázela čestná dáma a jeden šlechtic. — Před tím přijal sv. Otec v audienci vévodu a vévodkyni Salviati a jejich syna, který právě přijal první sv. přijímání. — Po té přijal sv. Otec prince Jindřicha VII., knížete reusského a jeho prvorozeného syna, prince Jindřicha XXXII. — Následovala audience knížete Lobkovic, barona Morseye s chotí, hraběte Paganuzziho, organisatora katolických kongresů v Itálii, Rafaela Merryho de Val, vyslance španělského, Frant. hrab. Ballestrema, jednoho z vůdců něm. středů, katolického čínského mandarina Makie'-t-chonga, který má veliký vliv na čínskou vládu; též mnozí z jeho průvodu byli papeži představeni; dále přijal sv. Otec ve slyšení vévodu ze Sea die Urgel, syna maršálka Martinez-Camposa a španělského senátora hraběte de Malladas se synem, dále komtesu Hatzfeldt-Trachenbergovu, snoubenku generála barona Loö a paní baronku z Hartmannů s dcerou a vnučkou. — Fr. hraběti Thunovi propůjčil sv. Otec velkou hvězdu k řádu Pia IX. — Při letošním prvním zasedání kraňského sněmu zemský hejtman zmínil se o papežově jubileu, a do Říma odeslán byl od sněmu blahopřejný telegram. — Biskupů a arcibiskupů jest v Římě celá řada. — Sv. Otec, nemoha při nynějších poměrech navštívit předepsané basiliky, sestoupí dvacetkrát do chrámu sv. Petra, aby tam konal u čtyř oltářů pobožnost a stal se účastným jubilejních odpustků. Pobožnost vykonává při zavřených dveřích.

Pout' do Říma. Pouti Horno-slezských katolíků účastnili se, jak »Katholické Noviny« oznamují: duchovní, kupci, sedláci, femeslníci, ano i služebné dívky. Jenom lékaři, advokáti a vyšší úředníci nebyli zastoupeni; ti jedou, dokládají »K. N.«, raději do lázní nebo na světovou výstavu v Paříži. Mezi poutníky bylo 300 Poláků a 120 Němců, i kázalo se jim po cestě polsky a německy. Sv. Otcí darovali krásný, veliký obraz. Papež byl tím velice potěšen. Horno-slezští poutníci dávali svou zbožností Římanům dobrý příklad. — Dne 9. března přijal sv. Otec 500 fecko-katolických poutníků z Uherska. Poutníci odevzdali sv. Otcí pamětní spis, aby jim povolil maďarskou liturgii, ale sv. Otec žádost jejich zamítl. — Z Tridentu bylo poutníků 1200. — Z Vídně vypraví se jich do Říma dne 19. dubna 450. — Z Lublaně vyjede na pout' do Říma dne 23. dubna na 400 poutníků. — Ze Salcpurku vydalo se do Říma 300 poutníků, pod vůdcovstvím světicího biskupa. — Z Tunisu v Africe přivedl do Říma poutníky katolický farář Bombard. — Z Italie podnikají se do Říma hromadné pouti, na př. z Latia, z Montefiascone (600 poutníků), z Benátek, z diecése Velletri, Frascati a Albano (3.000) a z jiných diecése, jak jsme již v 5. a 6. čísle »Vlasti« pověděli. Mimo to jsou v Římě ohlášeny pouti: z Belgie, Portugalska, z Německa a z Gorice. V čele poutníků bývají biskupové, arcibiskupové a kardinálové. —

Dne 7. dubna přijal papež v audienci 100 amerických námořníků a dne 5. dubna vydalo se na pouť do Říma 100 námořníků německých. — Z vynikajících osobností účastiňuje se jubilejních slavností římských arcikníže Josef, jenž tam dle incognito, bývalý předseda ministerstva hrabě Thun se svým bratrem Jaroslavem, vévoda Mořic kníže Lobkovic a jiní. — Delšími slovy zmíníme se o pouti Moravanů, kterou jsme v »Hlasu« s nelíčenou radostí stopovali. Sama »Národní Politika« vyňala z »Hlasu« popis audience Moravanů u sv. Otce. Moravanů jelo do Říma 466. V Římě je očekával Jeho Excellence ndp. biskup Fr. Sal. Bauer. Zemští poslanci katolické strany národní, pp. Dr. Koudela, Frant. Weber, Vincenc Ševčík, Sýkora, Doubrava a Kelbl zaslali jim do Říma pozdravný telegram, a dr. Mořic Hruban, advokát v Olomouci, zaslal jménem katolických Moravanů, kteří doma zůstali, telegram přímo sv. Otci. Pomineme jejich pobožností a návštěv chrámů, při nichž vynikali příkladnou zbožností, a různých památností Říma a zastavíme se jen u těch nejzajímavějších poutních událostí. — Píseň Velehradská: »Ejhle, oltář Hospodinův září,« nesla se velebně a mocně velechrámem sv. Petra, kdež biskup Bauer u oltáře sv. Václava mši sv. sloužil a česky kázal. — Biskupský sekretář Dr. Fr. Ehrmann byl poutníkům po celé cestě i v Římě dovedným ředitelem kůru i varhaníkem. Jeho Excellence ndp. biskup mluvil k poutníkům ještě na hrobě sv. Cyrilla a po cestě kázali přední účastníci pouti z řad duchovenstva, na pf. kanovník Dr. Josef Pospíšil, děkan Jan Vychodil Když moravští poutníci dleli ve chrámě sv. Pavla, vzbudily jejich velehradské písně (»Bože, cos ráčil«) tak mocný dojem, že přítomný biskup Avignonský Msgr. Sueux vyžádal si exemplář textu i nápěvu, Benediktini od sv. Pavla žádali pro sebe nápěvy i texty, a přítomný šlechtic polský s chotí slzel radostí, slyše známý nápěv polské hymny. — Vzorný pořádek poutníků moravských došel v Římě od samého stát. sekretáře kard. Rampolly nejvyšší pochvaly. — Neunavným průvodčím moravských poutníků byl vicerektor české koleje, Msgr. Dr. Fr. Zapletal. Audience Moravanů u sv. Otce byla dne 26. března. Před všeobecnou audiencí byla v soukromých komnatách sv. Otce zvláštní audience Moravanů. Milostí sv. Otce Lva XIII. a Jeho Excellence ndp. biskupa Františka Saleského připuštění byli ku zvláštní audienci: kan. msgr. Dr. Josef Pospíšil, asesor Jan Vychodil, bisk. sekretář Dr. Frant. Ehrmann, spiritual a vůdce vlaku, Dr. Alois Dvořák, P. Tom. Šilinger a dva alumnové kollegia Germanica z diecése brněnské, Bohumil Spáčil a Ferdinand Šob. Všichni uvedeni byli do přední soukromých komnat Jeho Svatosti. Před nimi zvláštní audienci měl sám Jeho Excellence ndp. biskup František Saleský. Audience jeho trvala skoro půl hodiny. Po té byli zmínění uvedeni. Vzácnými gobeliny vyzdobenými předními vešli do nevelikého, jednoduše, ale vkusně zařízeného pokoje o jednom okně. V pozadí na lenošce rudé vyloužené spatřili velebného kmeta v prostém bílém rouše. Plni úcty klesli na kolena; srdce se jim chvělo mocným pohnutím, duše vinila se posvátným vzrušením. Sotva však spatřil je sv. Otec, po jehož pravici seděl J. E. ndp. biskup František Saleský, vlídně jim pokynul oběma rukama a s milým úsměvem volal jasným hlasem: »Accedite ad me omnes, volo vos videre — Přistupte ke mně všickni, chci vás spatřiti.« I přistoupili blíže, políbili nohu i ruku sv. Otce. Z blízka zazářila jim převládá, přelaskavá tvář Otce, jenž v srdečné lásce k sobě volá svoje děti. Každému z nich dostalo se milosti, že byli osloveni. Msgr. Dr. J. Pospíšil podal sv. Otci svou »Filosofii dle zásad sv. Tomáše Aqu.«, na něž J. E. upozornila jako na dílo první v českém jazyku. Sv. Otec s důrazem nazval filosofii sv. Tomáše pravou a jasnou filosofii, se živým zájmem tázal se spisovatele, je-li ještě profesorem filosofie, kolik let přednášel, a jestli má nástupce téhož směru, a je-li nástupce jeho v úřadě učitelském jeho žákem. »Jeť potřebí, aby nauky sv. Tomáše dále se šířily.« Asesor Jan Vychodil podal sv. Otci svůj spis o posvátném Velehradě. Sv. Otec ihned se tázal, v jakém jazyku kniha jest napsána, a upřímně litoval, že česky neumí: »Kdyby latinsky bylo, jak rád bych četl.« Sekretáře Dra. Františka Ehrmanna představil J. E. ndp. biskup jako znalce a horlitele pro posvátnou hudbu církevní, jenž po celou pouť zpěvy řídil a radosti se dočkal, že hrál na varhany u sv. Petra. Sv. Otec pochválil a povzbudil Dr. Fr. Ehrmanna ve snahách tak ušlechtilých; Dr. Al. Dvořák tázal se sv. Otce, kolik roků ztrávil v Germaniku, a pochválil zásluhy jeho o výpravu vlaku poutního. P. Tom. Šilinger podal sv. Otci slavnostní číslo »Hlasu« a J. E. ndp. biskup zmíniv se pochvalně o »Hlasu«, požádal Jeho Svatost za požehnání. A sv. Otec ihned požehnal, pravě: »Rád uděluji požehnání svoje! Na to tázal se sv. Otec na klášter augustinský na St. Brně, jehož P. Šilinger je členem, kolik má členův a jakou má klášter činnost, je-li více klášterův augustinských na Moravě. Odpověď vyslechl s patrným uspokojením.

Když přistoupili alumnové kollegia Germanica, Spáčil a Šob, zasmušila se bolestně tvář sv. Otce a pravil smutně: »Kollej tato postižena jest velikým zármutkem, kardinál Mazzella umírá!« Na to obrátil se sv. Otec opět k J. E. ndp. biskupovi a tázal se ho na biskupské konference ve Vídni, na poměry moravské, s radostí přijal zprávu o duchovních cvičeních na školách středních, načež se všemi opět otcovsky se loučil a za odcházejícími a hold vzdávajícími jasným hlasem volal: »Ještě vás všechny uvidím.« Již za audience padlo oko jejich na stolec umělé práce vedle křesla sv. Otce; na stolku nebyl než zvonek a otevřený telegram; byl to telegram Dra. Mořice Hrubana z Olomouce, jménem všech věrných Moravanů, kteří pouti nemohli se účastniti. Když Jeho Excellence ndp. biskup v audienci sám byl přijat, po malé chvíli pln radosti ukázal J. E. sv. Otec telegram dra. Hrubana a sám celý od počátku až do konce Jeho Excellenci ndp. biskupovi předčítal, a pravil, že nechce odpovéděti, až bude po audienci. V milosti od sv. Otce propuštění ubírali se přečetnými komnatami vatikánskými ke kapli Sixtinské, kdež v nedočkávané touze čekali již ostatní Moravané příchodu sv. Otce. Audienci přítomen byl také Fr. hr. Thun, Jaroslav hr. Thun, kněžna Lobkovicová, baronka Gudenová, roz. hraběnka Schönbornová, hraběnka Thunová, roz. hraběnka Chotková; z Brna přítomen byl kromě poutníků prof. Tomáš Šílený z českého gymnasia na Starém Brně. Kromě toho uvedeno bylo několik cizích šlechticův z Itálie a Španělska, deputace katolických akademických spolků studentských z Würzburgu atd. Audience sama však náležela jen Moravanům, kteří chvěli se touhou spatřiti sv. Otce Lva XIII. a přijati jeho požehnání. Bylo 12 hodin 25 minut, když u vchodu do kaple Sixtinské objevily se lesklé přílby papežské nobilgardy a všecek stkvělý průvod sv. Otce. Když v okamžiku na to objevil se na nosítkách (sedia gestatoria) nesený sv. Otec Lev XIII., oděný bílou sutanou a purpurovým pláštěm, vypukl nadšený, hromový jásot, z něhož mocně se ozývalo nadšené volání slávy. Sv. Otec laskavě se usmívaje, žehnal na všechny strany. Při pohledu na velebného kmeta nezůstalo snad jediného suchého oka a bouřné nadšení vždy znova a hlučněji razilo si cestu hromadným voláním slávy. Před oltářem poklekl sv. Otec a klečel přes celou litanii loretanskou a příslušné modlitby, jež modlil se sakrista svatého Otce a farář ve Vatikáně msgr. Pifféri z řádu sv. Augustina. Na to povstal sv. Otec a vzav štolu přistoupil k oltáři, aby posvětil přinesené památky z Říma a udělil poutníkům apoštolské požehnání. Uděliv požehnání, usedl sv. Otec na křesle, a nemoha všech k sobě připustiti, dal si představit 30 osobností vybraných z poutníkův moravských. Od J. E. ndp. biskupa jmenovitě představeny byly Jeho Svatosti tyto osobnosti: Kněží p. t. pp. Msgr. Dr. František Zapletal, vicerektor české kolleje v Římě, jehož svatý Otec obzvláštní blahovůlí vyznamenal; Daněk, viceděkan; Híkl, farář; Hotový, farář; Pěček, viceděkan; Perutka, professor; Dr. Srbecký, farář; Svozil, farář; Špička, děkan; Šplíchal, děkan; Tesaf, děkan; Kubiček, kooperátor; Lakota, kooperátor; Štafa, kooperátor. Laici pp.: Bršlica, kostelník; Hubáček, rolník; Kadlčák, nadučitel a redaktor; Kovářík, soudní sekretář; Kratochvíl, zástupce firmy Cook a »Jednoty sv. Metoděje« ve Vídni; Paul, zemský soudní rada; Pospíšil, výměnkář ze Skaštic. P. T. dámy: Bedrošová, učitelka; Binková, učitelka; Hoffmannová, učitelka; Rothová, soukromnice; Tábořská, Tomolová. Svatý Otec ke každému promluvil několik vlídných slov, pohladil a požehnal každého. Svatý Otec projevil radost dp. Ferdinandu Hotovému ze St. Říše, že vidí u sebe Praemonstráta; Svozilovi z Jestřebic, ozdobenému zlatým záslužným křížem s korunou, pravil, že s radostí slyší o hrdinném činu jeho (zachránění lidských životů). J. M. Kadlčák, nadučitel z Frýdlantu, podal svatému Otcovi slavnostní výtisk »Ostravsko-přívotzkých novin k 90. narozeninám sv. Otce«. Svatý Otec se zálibou prohlížel si list a udělil mu na prosbu p. J. M. Kadlčáka rovněž své požehnání; projevil radost nad katolickým spolkem učitelstva. S velikou zálibou prohlížel si svatý Otec národní kroje slovácké a hanácké; neobyčejně se mu líbily. Gardista marně pobízel Slováka, aby již odstoupil, svatý Otec pevně držel ho za ruku a prohlížel si kroj; když pak zvláště milostivě prohlížel si stařečka J. Pospíšila ze Skaštic v kroji hanáckém a slyše, jak horlivým jest ve službě chrámu Páně, z pouhé ochoty třikrát po sobě ho vlídně pohladil, nemohlo se již shromážďení radostí udržeti a propuklo ve volání slávy. Též k představeným dámám milostivě promlouval svatý Otec; katolické učitelky nazýval svými dcerami a zvláště vyznamenal nejmladší poutnici slč. Libušku Tábořských z Valašského Mezifičí, jež podala mu petrský halib ve zlatě; opět a opět hladil ji po tváři, s laskavým úsměvem vlídně k ní promlouvaje. Za audience podány byly svatému Otcovi spisy profesorův bohosloví v brněnském ústavě biskupském, a to »Sociologie« Dra

Roberta Neuschla a spis Dra Josefa Kupky »O mši svaté«, jež svatý Otec laskavě přijal a na autory se tázal. Teprve po představení zástupcův poutníků moravských připuštění byli k svatému Otci přítomní členové šlechty vlašské a španělské, jakož i deputace akademiků z Würzburgu. Uplynula již hodnou chvíli 1 hodina, když všechny určené osobnosti byly představeny. Svatý Otec sestoupil s křesla opět ke svým nosítkám a po chvíli pozdvižen byl opět nad zástup; zaznělo znova hromové volání »Slávy« a v tom již ze sterých úst hlalohlila ke klenbám Sixtinské kaple hymna papežská; usmívaje se, žehnaje na všechny strany a ohlížeje se po všech, vračel se svatý Otec do svých komnat. Zaslechnuv však, blíže se východu, po hymně papežské nadšenou píseň velehradskou, »Bože, co's ráčil před tisíci lety« dal zastaviti a celé dvě sloky, překvapen pěkným zpěvem, vyslechl. Teprve potom provázen voláním slávy, zmizel zrakům poutníků. Sixtinská kaple dávno nebyla už svědkem tak velikého nadšení, jak mnozí ze zkušenosti ujišťovali, a nikdy ještě neslyšela českého zpěvu, zvláště pak velehradské hymny, při jejíchž zvucích rozplakali se v audienci s Moravany přítomní 4 členové polského národa z Litvy na Rusi, slyšíce nápěv hymny polské, k němuž msgr. Vladimír Šťastný zbásnil vzácný a důmyslný text hymny velehradské. Vlašský hrabě, jenž jest členem mezinárodního výboru jubilejního, a který přítomen byl už přečetným audiencím, pravil, že moravská audience byla jednou z nejkrásnějších. — I my se radujeme. — Před odjezdem z Říma zavítal ndp. biskup Dr. Fr. Sal. Bauer s kanovníkem Dr. Jos. Pospíšilem, Dr. Al. Dvořákem, Dr. Ehrmannem a s chefredaktorem »Hlasu« P. Tom. Šilingrem do české koleje, kdež je vítal rektor Msgr. Leva a vicerektor Msgr. Dr. Fr. Zapletal. Chovanci ústavu, jichž jest toho času 26, pozdravili Jeho Excell. dvěma nadšenými básněmi, jež autoři, alumni Kudernovský a Zingel, vřele přednesli, veleblíce J. Excell. jako pastýře horlivého, jenž přišel s lidem svým vykonat pouť jubilejní. Jeho Excell. srdečně poděkoval za uvítání, blahopřál rektorovi Msgru. Levovi, jenž právě tyto dny stal se kanovníkem u sv. Petra, děkoval vicerektorovi, obětivému krajanovi Msgru Fr. Zapletalovi, jenž o pouť tolik zásluh si získal, a přál všem chovancům hojného zdaru a Božího požehnání.

70leté narozeniny Jos. Hessouna oslavila Literární sekce družstva Vlast v sále Katolické Besedy dne 11. března t. r. Mezi účastníky znamenali jsme zvláště synovce oslavencova, sekretáře při c. k. ředitelství pošt a telegrafů v Praze, pana Jos. Hessouna, c. a k. dvorního lesního p. Fr. Matouše, p. prof. Dra. Matěje Kováče, spisovatelku pí. Vlastu Pittnerovou, pí. Marii Eberlovou, majetnici speditérského závodu a j. Místopředseda p. řídící učitel Jos. Flekáček zahájil schůzi po šesté hodině večerní a uvítal přítomné slovy: »Každý z nás rád vzpomíná dob svého mládí, protože teprve ve věku pokročilejším dovede chápati a oceniti kouzlo jejich. Své dětství strávil jsem po většině na českém jihu, kde býval jsem svědkem hromadného stěhování lidu českého do daleké ciziny za moře. Byli to hlavně agenti, kteří vábili lid k odchodu do Ameriky. Když pak vystěhovalci někteří dopisy pamatovali na své příbuzné v českém kraji, dvojí stesk líčili na stránkách svých listů. Předně stesk po vlasti a domovu a druhé po českých kněžích, aby nebyla ohrožena jejich víra a náboženství. A tomuto volání dalekých krajanů za mořem vyhověti se odhodlal nejeden kněz z českých končin. Mezi prvními pak těmito apoštoly byl náš dnešní oslavenec, farář Josef Hessoun, o němž laskavě promluví slavnostní řečník dp. Vlastimil Hálek.« Řeč Hálkova, zajímavá i předmětem svým i přednesem, vyslechnuta byla od posluchačů s napjatou pozorností a účastí a odměněna zaslouženým potleskem. Řečník ukázal znalost poměrů amerických Čechů, jimiž se zabýval již jako posluchač theologie, jsa ode dávna v písemném spojení se stafičkým oslavencem. Po té místopředseda poděkovav p. řečníku za jeho krásnou řeč a přítomným za účastenství jejich, slavnostní večer prohlásil za skončený. — Řeč Hálkovu uveřejníme ve »Vlasti« a z té příčiny o ní dnes zmínky nečiníme.

Prešernova slavnost ve Vídni. Na oslavu stoletých narozenin slovinského básníka konaly akademické slovanské spolky dne 1. března u Ronachera ve Vídni Prešernovu slavnost. Súčastnil se jí: protektor hr. Harrach, dvorní rada Jagič, Dr. Kramář, Dr. Šuklje, Dr. Murko, Dr. Drozda a jiní a jiní. Telegramů došlo hojně z celého světa slovanského.

K jubileu kanovníka Beneše Methoda Kuldy. V předvečer slavnosti dne 17. března t. r. uspořádalo 6 vyšehradských spolků dostaveníčko oslavenci, při čemž zapěna byla mezi jinými píseň »Povstaňme, bratři, radostně zapějme«.

kteřá byla k této slavnosti složena, dále »Moravo, ty zbožných Slávů chráme« Této ovace účastnilo se velmi hojně obyvatelstva vyšehradského. Druhého dne složila blahopřání kapitola vyšehradská, probošt Ant. Hora, který odevzdal krásný dar napodobené sochy sv. Jana, a hojně jiných ctitelů. Pí. Popelková-Billianová přivedla 14 družiček, které zpívaly píseň sv. Václava a nasypaly va-
vřínového listí po pokoji, a j. Adresy poslaly vyšehradské spolky, dp. Jan Halouška, životopisec oslavencův, s podpisy svých tří bratří, celého obecního zastupitelstva, většiny obyvatelstva a školních dětí ve Věřovicích na Moravě. J. M. ndp. kníže arcibiskup Lev svob. pán Skrbenský zaslal oslavenci podobiznu ve stkvostném rámci s vlastnoručním přepisem. Mimo to došlo mnoho dopisů a telegramů od biskupů, praelatů, duchovních a laiků. Do redakce »Nov. Života« došlo 150 listin s pozdravnými dopisy, jež byly svázaný a jubilárovi odevzdány. Na této oslavě měly nejširší kruhy našeho národa účast. Nechtě užívá oslavenec těchto projevů důvěry a oddanosti k dalším pracím.

Statečná a vznešená žena. Dne 28. zvala nás hraběnka Ledóchowská, generální feditelka družiny sv. Petra Clavera pro africké misie v Solnohradě, k přednášce, jež byla konána v Praze ve velké dvoraně záložny sv. Václavské. Sál byl obecenstvem nabit. Úvodní řeč konal český člen Tov. Ježíšova P. Jemelka, načež vystoupila na tribunu řečnickou na první pohled nepatrná, drobná osůbka, hraběnka Ledóchowská. Začala mluvit česky, pracně a polským přízvukem, ale již touto pozorností zaujala srdce českých posluchačů. Ale čím dále — německy — pokračovala, tím více jsme žasli. Hraběnka Ledóchowská rozvinula před námi v úchvatné řeči program svého života a všech těch členek družiny sv. Petra Clavera, které s ní spolupůsobí. Její kongregace stará se o veškeré misie v Africe a dobývá k tomu vhodných prostředků vlastní tiskárnou, hojným tiskem a jinými agitačními prostředky. Za tiskárnu bojovala s vládou tři roky. Družina vydává mimo jiné časopis: »Echo z Afriky«, který vychází německy, polsky, italsky a francouzsky. Od července počne vycházeti i česky, a redakci jeho převezme horlivý kněz a kapitulní ceremoniál dp. Ant. Hrubík. Družina má v různých zemích 7 filiálek a osmá bude zřízena v Praze. Mimo tuto řeč konala hraběnka v Praze přednášky ještě: v Sacre Coeur, u Anglických Panen a na schůzi katolického školního spolku; P. Jemelka S. J. mluvil pak o témž předmětu pro chovanky Školních Sester u sv. Anny. Hraběnka Ledóchowská získala v Praze mnoho sympatií i členů pro svoji družinu. Statečné hraběnce, které již po mnoho let i »Vlast« zasiláme, slibujeme v tomto listě všemožnou morální podporu. Sloupce našeho časopisu jsou k propagandě jejich podniků v Čechách a hlavně v Praze vždy otevřeny.

Dva odpadlíci. Přinesli jsme zprávu, že prof. Dr. Masaryk ve studiích podporoval katolický kněz a žádali jsme při tom z Moravy zpráv o druhém odpadlíku, Dr. Janu Herbenovi. Dne 27. března t. r. obdrželi jsme z Brna tento dopis: Dr. Jan Herben jest narozen r. 1857 v Brumovicích, přijat byl do chla-
peckého semináře v druhé třídě slovanského gymnasia ve druhém běhu. Přijat byl za celoroční plat 60 zl., kdežto celoroční plat určen byl na 180 zl., tak měl od kněží dobrodini ročně 120 zl. a za 6 a půl roku 780 zl. Jeho matka — píše se dále — chodila o prázdninách s jeho vysvědčením po farách prosit na syna. Tolik jest nám sděleno o p. Dru. Janu Herbenovi. Prosíme za další zprávy. — O druhém odpadlíku, Dru. Masarykovi, »Hlas« a »Katol. Listy« píší: a) »Hlas«: »Prof. Masaryk jest nezmarným ochráncem zájmů židovstva v afféře vraždy polenské Poněvadž spisek jeho ve prospěch Hilsnerův v Rakousku byl zabaven. dopomohl mu prof. Masaryk na světlo v Berlíně. Právě tam totiž vyšla brožurka: »Die Bedeutung des Polnaer Verbrechens für den Ritualaberglauben.« (Význam polenského zločinu pro pověru rituální). V této brožurce prohlašuje Masaryk: Tato pověra jest hanbou doby, palčivou obžalobou křesťanství, (!) otevřenými dveřmi vši ostatní pověry, vysokou školou národní a sociální zaslepenosti a násilnosti.« Také na brožurku tuto bude zajisté nejlepší odpovědí spisek P. Rudolfa Vrby: »Vražda v Polné a židovská otázka v rakouském parlamentě, s interpelací posl. Schneidra o konfiskaci této brožury. V Praze, nákl. V. Kotrby. Cena 10 kr.« — b) »Kat. Listy«: Profesor Masařík proti nám. Profesor Masařík nás žaluje u zemského co trestního soudu, učiniv proti redaktoru těchto listů trestní oznámení pro domnělý přečin proti bezpečnosti cti, jež sledává v poznámkách našeho listu v tom, že se týž pán jinak píše, nežli jak je křtěn. Jak známo, přišlo při přelíčení, které bylo u zdejšího trestního soudu proti němu konáno, na jevo, že podle křestního listu soudu dodaného se nikdy Masaryk nejmenoval Masarykem, nýbrž zcela prostě a správně po česku Masa-

fikem, čehož jsme si povšimli, vytknuvše to. Za to je redaktor listu našeho nyní žalován a trvá pan Masařík na tom, že jest udání naše nesprávné. Abychom se proti žalobě jeho ubránili, opatřili jsme si z jeho rodné obce křestní list od příslušného farního úřadu, a to z Hodonína na Moravě. Tento křestní list skutečně nás došel a má datum důst. farního úřadu v Hodoníně ze dne 21. března 1900, má správnou pečeť úřední »sigillum parochiae Hodoniensis« a podepsán jest samým okresním děkanem téhož duchovního úřadu a má NoE. 136 par. Je tam dále označení, že vypsán jest z matriky narozených a pokřtěných duchovní správy v Hodoníně, Tom. V. pag. 304., a má následující detaily: V domě čp. 121 v Hodoníně na Moravě narodil se dne 7. března 1850 a pokřtěn byl dne 8. března 1850 Tomáš Jan Masařík, manželský syn panského kočího Josefa Masaříka v Hodoníně, jemuž kmotrem byl Jiří Matušína, úřední sluha, a kmotrou jeho žena Eleonora. Jest tedy authentickým dokladem úředním dokázáno to, co jsme tvrdili. Jak z křestního listu tohoto zřejmo, je pan Masařík pokřtěn také na jméno Jan. Toho však neužívá, nýbrž jména anglického herce Garrigua, o kterém, jak vidno a také samozřejmo, v křestním listě není nejmenší zmínky. Avšak dotčený list křestní vykazuje jinou velikou zajímavost. Jest na něm úřední poznámka, že podle přepisu slavného c. k. okres. hejtmanství ve Vyškově na Moravě pan profesor Masařík úředně oznámil, že z církve katolické vystupuje a k víře evangelické, a to helvetského vyznání, přistoupil. Oba tito mužové založili nyní vlastní »českou stranu lidovou« na schůzi, jež byla konána dne 31. března t. r. v novoměstských sálech »u Štajgrů«. Sešlo se na 400 účastníků. Němci vítají tuto stranu, jako klín do národa, sympaticky, Mladočeši ústy svých řečníků na českém sněmě (Dr. Herold a Dr. Engel) ji odmítají a my, katolíci, stavíme se proti ní se vši rozhodností. »Katolické Listy« odsuzují novou stranu Masarykovu v úvodním článku ze dne 4. dubna a my to činíme v tomto čísle. Prosíme své stoupence v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a jinde, aby činnost těchto dvou mužů a celé jejich strany bedlivě stopovali a útoky na nás činěné statečně odráželi. Co se nás týče, my již v družstvu proti nim svou povinnost vykonáme. — Dr. Herbene a Dr. Masaryku, mnozí již před vámi sklonili svoji šíji a v boji s vámi ustoupili do pozadí — my však nikoliv, ni dříve, ni nyní, ba docela ne v budoucnosti.

Fr. Wildmann. Dne 9. března t. r. zemřel v Sudoměřicích u Bechyně farář Fr. Wildmann. Studoval v Jindřichově Hradci, byl kaplanem a ředitelem škol — za starých zákonů — v Kardašově Řečici, kdež horlivě působil. Potom stal se farářem ve Slavíkovcích a v Sudoměřicích. Zvěčnělý působil všude v duchu vlasteneckém a studoval zvláště místní dějepis. V zimě zavíral se do svého pokojíku a psával tam povídky, pojednání a různé dopisy, jež zasílal do »Čechas«, do »Kat. Listů«, ano až do amerických časopisů katolických. Z našich listů uveřejňoval články ve »Vlasti« a ve »Sborníku Historickém«. Nejvíce pojednání napsal do kalendářů Rodlerových, popisuje ve formě povídek různá místa poutnická v Čechách, hlavně svatyně Mariánské. Když zvěčnělý zemský inspektor Tille působil v Třeboni, seznal horlivou činnost Wildmannovu na poli školském, i chtěl jej jmenovati jako šarže sudoměřického okresního školního inspektorem, ale Wildmann to odmítl, a to hlavně pro svoji chorobu. Redaktor t. l. byl ve škole řečnickým žákem Wildmannovým a před několika roky proděl na jeho faře celý týden, i věnuje tuto svému učiteli a otcovskému příteli vroucí vzpomínku. Requiescat in pace!

† **P. Didon.** Kněz po celém křesťanském světě známý zemřel náhle v Toulousu. »La Croix« o něm píše: Byl narozen v Touveté (Isère) nedaleko veliké Chartreusy — dne 17. března r. 1840. jakožto syn vrátného. První svá studia konal v malém semináři v Grenoblu a v osmnáctém roce vstoupil k Dominikánům, kdež stal se žákem slavného Lacordaira. R. 1862. P. Didon, v němž představení seznali nevšední vlohy řečnické, byl poslán do Říma ke studiu filosofie v koleji Minervy. R. 1868. vrátil se do Paříže, kdež pro něho otevřeny byly všechny kazatelny. Kázal v Notre Dame, v Saint Germain de Prés, v Saint Roch, St. Philippe, v Madelaině a jinde. R. 1870. a 1871 následoval francouzskou armádu do boje jakožto vojenský kněz. Byl v Metách v době obležení, později v Ženevě, kdež byl hostem biskupa Mermilloda. R. 1871. měl v Nancy pohřební řeč na smrt Msgra. Darboye, mučeníka komuny. Od r. 1872—76. přebýval v Marseillu, kdež kázal o zpovědi. Na to vrátiv se do Paříže stal se převorem konventu Dominikánů v ulici St. Jan de Bauvais. R. 1879. jeho kázání o rozvodech či spíše proti rozvodům manželským budila sensaci. R. 1880. měl konference o církvi vůči moderní společnosti, o nichž

mnozí soudili, že jsou nebezpečny. Generál Dominikánů poslal ho do Říma a odtud na Korsiku k zotavení. Po delším tam pobytě vydal se P. Didon na cesty do Orientu, odkud přinesl si s sebou plán k životu Ježíše Krista, jakožto odpověď na dílo Renanovo. Na to ztrávil dvě léta v Německu, kdež scházel se se studujícími na universitách, aby seznal jejich působení. Pobyl též v Berlíně, kdež sepsal svou knihu: *Les Allemands*, jež vyšla r. 1884. Od roku 1890. byl ředitelem školy Alberta Velikého v Arcueilu, kdež osvědčil se jakožto výtečný vychovatel. Zde zaváděl vyučovací metodu podle vzoru na gymnasiích v Německu. Mladíci byli pro něho nadšení. Vydal mnoho děl, mezi nimiž jmenujeme: *Dějiny Starého a Nového zákona*, *Dějiny církve*, *Životy svatých*, *Muž podle vědy*, *Měsíc Marianský*, *O rozvodu*, *O vědě bez Boha*.

Andrej Kubina, Slovák Tov. Ježíšova, mrtev. Když redaktor t. l. přijel r. 1898. do Trnavy, očekával ho na nádraží vysoký, hubený mnich rázovitých tvář, P. Andrej Kubina, a uvedl jej do kláštera Jesuitů. Po obcerstvení vedl jej P. Kubina až do večera po Trnavě a jejím krásném okolí a zasvěcoval jej do dějin a osudů Slovákův; nejdéle prodleli v místnostech spolku sv. Vojtěcha. Redaktor t. l. seznal v Andreji Kubinovi muže statečného, vlasteneckého, horujícího pro duševní a hmotné blaho svého lidu. A když pisatel těchto řádek otevřel dne 4. dubna slovenské *»Narodnie Noviny«*, zarazil jej kříž v černém rámcí a v něm jméno: Andrej Kubina. Zesnul v sobotu dne 31. března t. r. Z krásného nekrologu, jež mu *»Narodnie Noviny«* věnují, vyjímáme toto: Andrej Kubina: bol silná osobnosť, celý muž, pevná až tvrdá vôľa. Nejznamenitější periodou jeho života byla léta osmdesátá; byl tehdy farářem v Dolní Krupej a předsedou dědictví sv. Vojtěcha. Mladosti své vzpomíná »v svojich prostých, ale práve tým milých, vzácných *»Piesňach«*, z nichž *»Narodnie Noviny«* uveřejňují osm úryvkův. *Piesne* jeho vyšly v Trnavě r. 1886. jako *»Piesne Zahorského«* a r. 1888. v rozmnoženém vydání jako: *Spevy A. Zahorského*. Koncem let osmdesátých založil Andrej Kubina *»Ludove noviny«*, *»Pútníka sv. Vojtěšského«*, jež redigoval, a v němž se jevil jako výtečný populární spisovatel. R. 1891. vzdal se fary, složil ve spolku sv. Vojtěcha úřad předsedy a vstoupil v 50 letech věku do řádu Jesuitského. I zde působil vlastenecky a na misiích zakládal se zvláštní horlivostí mezi Slováky spolky střídmosti. K žádosti dědictví sv. Vojtěcha pracoval o překladu *Písma sv. na jazyk slovenský* a vydával slovenský časopis: *»Posla Božského Srdca Ježíšového«*. Čest budiž jeho památce!

† Emanuel Tonner. Dne 4. dubna t. r. zemřel, schvácen srdečními křečmi, ředitel Československé obchodní akademie, člen sboru obecních starších král. hlav. města Prahy, býv. zemský a říšský poslanec, historik a spisovatel český, ve vlasteneckých, politických a vědeckých kruzích obecně známý školní rada Emanuel Tonner. Emanuel Tonner narodil se dne 25. prosince roku 1829. ve Zdíkově, kdež otec jeho byl ředitelem hospodářským a právním. Odbýv dvé první třídy gymnasiální v Praze na Starém městě, vystudoval tři další v Tarnově v Haliči, kdež ujec jeho měl ústav vychovavací. Vrátil se do Prahy r. 1845., dokončil tam studia gymnasiální a filosofická. Roku 1849. byl hlavním spolupracovníkem *»Lípy Slovanské«*. Od vojenského soudu na Hradčanech stíhán jsa pro účastenství ve spolku *»Bratrstvo českomoravské«*, šťastně vyvázl bez pobromy. R. 1851. vyšel od něho tiskem metrický překlad písní srbských (vedle originálu), jež mládež jihoslovenská v Praze vydala ve prospěch českého Nár. divadla. Počátkem roku 1854. odebral se do Haliče, kdež byl suplujícím prof. gymn. nejprve v Přemyšli, pak v Řešově, odkud se vrátil r. 1856., byv jmenován prof. na zřízené německé akademii obchodní v Praze. R. 1860. stal se spolupracovníkem *»Času«*, po roce přestoupil do redakce *»Nár. Listů«*. Řada článků jeho v časopise tom *»Poláci a Češi«* vyšla r. 1863. ve zvláštním otisku a též do polštiny přeložena. R. 1861. a 1867. z okresů Strakonického a Horažďovického zvolen byl do sněmu českého, kdež vždy věrně stál při straně národní. Pro národní a politické smýšlení zbaven byl od německého představenstva školy obchodní r. 1863. proti všemu právu místa učitelského, i stal se téhož roku učitelem při vyšší škole dívčí, právě tehdyž zřízené. Roku 1886. vydal překlad Habernfeldova *Bellum bohemicum*, kterýž brzo vyšel ve druhém vydání. R. 1867. přispěl k založení týdeníku obrázkového *»Světobor«*, jež po delší dobu řídil. Když soudy za ministra Herbsta krutě stihaly české novinářstvo, Tonner s bratrem svým Augustem pro několik nepatrných slov ve *»Světoboru«* odsouzení jsou na 6 měsíců do vězení, jež strávili v radnici Novoměstské. Mezi tím časem *»Matice lidu«* vydala jeho překlad Balbinovy rozpravy na obranu jazyka slovan-

ského, zvláště českého. V žaláři přeložil Stránského »Republica Bojema«. R. 1872. stal se ředitelem založené tehda Československé obchodní akademie. Od r. 1879. byl Tonner poslancem na říšské radě, kdež se r. 1883. při hlasování o školní novele (Tonner hlasoval tehdy se Staročechy pro novelu) dostal do tuhého sporu s národní stranou svobodomyšlnou, jejímž byl dosud členem, i se svými voliči ve venkovských obcích Podřípských, tak že složil mandát pro říšskou radu a podrobil se nové volbě. Po velkém volebním zápase s Drem. Edvardem Grégrem podlehl, ale byl hned na to od staročeské strany kandidován ve venkovském volebním okrese Benešov-Vlašim atd., kdež byl bez odporu zvolen. Od té doby byl Tonner příslušníkem strany staročeské a patřil mezi její přední horlivce. Za svou paedagogickou činnost obdržel hodnost školního rady. Dne 25. prosince minulého roku slavil Tonner sedmdesáté narozeniny. Budiž mu čestná paměť!

Zemský výbor křesťansko-sociální strany sešel se dne 22. března k poradě, v níž vyřídil všechna usnesení z poslední své schůze, v měsíci únoru konané. Přípravy k rozeslání dopisů na jednotlivé organizace křesť.-sociální strany v král. Českém, aby jmenovaly důvěrníky strany, jsou skončeny a během tohoto měsíce počnou se dopisy rozesílati. Poslanci Dru Ant. Stojanovi na říšské radě zaslány byly koncem měsíce února informace s potřebným materiálem, týkající se návrhu na sezemštění dolů. Dp. Rudolf Vrba promluvil ve schůzi výboru o situaci, v jaké se ocitla stávka uhlokopů, a poukázal na nekonsekvenci sociálně-demokratických předáků, jaká se u nich v poslední době objevila a zároveň v řadách lidu stávkujícího pro ně nepřiliš lichotivě byla posouzena. Red. pan Tom. Jiroušek rozvinul ve své řeči celý obraz stávky. Stávku na Ostravsku a Karvínsku, kde počíná její vznik, vyvolali radikální socialisté čili neodvislí, a další její rozšíření na severu Čech převzaly opět tytéž živly. Jednalo se neodvislým socialistům o porážku sociální demokracie, a toho, v zájmu své strany, mohli docílit vehnáním lidu do stávky bez rozmyslu a bez rozvahy. A to se jim podařilo, že stávkou vehnali sociální demokraty do úzkých a dnes jsou pány situace. Hůře ale je, že při tom vehnán jest do úzkých i nevinný hornický lid. O celé věci napíše referent do »Dělnických Novin« články. Debáty účastnili se dpp.: Rud. Vrba, Tom. Škrdle a pp.: Josef Brož, Václav Žižka a Frant. Satorie. Dp. Tom. Škrdle navrhl, aby se v tomto oboru pracovalo ne ledabyle a nahodile, ale dle určitého směru a pořádku a proto ať se rozdělují pro příští schůze referáty. V příští schůzi, která se bude konati dne 26. dubna, referovati bude »O svépomoci« red. Tom. Škrdle a Dr. Rud. Horský »O práci pro případ příštích voleb a jak se v ohledě tom zachovati má křesť.-sociální strana česká.« — Žádáme vůdce a spolky křesťansko-sociální, aby se k zemskému výboru přidružily a s ním mohutný křesťansko-sociální celek utvořily.

Bratrstvo sv. Michala pro království České konalo dne 26. března t. r. XX. valnou schůzi. V tomto shromáždění byly všechny české diecése zastoupeny. Jeho Milost ndp. knížete arcibiskupa vítal předseda, J. J. Karel princ Schwarzenberg. J. M. Dr. Eugen Kadeřávek mluvil o otázce: »Proč a kterak oslavíme konec 19. století«, a metropolitní kanovník Dr. Václav Frind: »O vzrůstající oddanosti k sv. Otcí.« Nejdůstojnější Arcipastýř udělil všem přítomným vrchnopastýřské požehnání.

Výbor Tiskové ligy konal dne 15. března t. r. čtvrtou schůzi ve IV. správním roce. Usneseno bylo, aby se drobné zprávy ligy dávaly do »Dělnických Novin«, do »Vlasti«, do »Míru«. Až si družstvo Vlasti zřídí týdeník, bude v něm celá činnost ligy soustředěna. Valná hromada ligy konána bude dne 19. dubna t. r. ve tři hodiny odpoledne. Před tím ve tři čtvrti na dvě sejde se k poradě výbor. Do výboru pro budoucí správní rok se navrhuje: za předsedu Dr. Rudolf Horský; do výboru: K. Štella, Rudolf Vrba, Tomáš Škrdle a František Vaněček. Za náhradníky: T. J. Jiroušek a Vl. Hálek. Při valné hromadě bude přednášeti dp. Rudolf Vrba: »O katolickém tisku«.

Výbor Jednoty českého katolického učitelstva v království Českém konal 18. března schůzi za hojného účastenství členstva. — Schůzi předsedal obětivý starosta, řídící učitel pan Karel Skultéty. — Výbor zaslal k svátku J. M. ndp. Eduarda Jana Nep Brynychy, biskupa v Hradci Králové, blahopřejný telegram. — V pondělí velikonoční koná Jednota občasnou schůzi v Hradci Králové. Přednášeti budou: učitel pan Fr. Jelínek »O tisku« a řídící učitel pan Karel Skultéty: »O prostonárodní poesii«. — Pro vydání dějin pro lid zvoleno.

bylo tříčlenné komité pp : prof. dr. Matěj Kovář, Josef Flekáček a Karel Skultěty. — Vydáno bude druhé číslo »Vzdělávací četby pro mládež«. — Výbor sdělal program odborových schůzí a slavnostní schůze při Literárním sjezdu družstva Vlast. Družstvo Vlast vyhrazuje Jednotě celé dopoledne dne 27. srpna t. r. V 8 hodin ráno bude valná hromada Jednoty a po ní přednáška učitele moravského V 10 hodin při druhé sekční schůzi bude přednášet učitelka, o půl 12. hodině bude slavnostní schůze Jednoty kat. učitelstva, při níž budou prosloveny pozdravy, přečteny telegramy a na to prosloví slavnostní řeč starosta Jednoty, říd. učitel pan Karel Skultěty: »Nynější proudy ve vychovatelsství«. — Jednota pozve k těmto slavnostem bratrskou Jednotu moravskou a doufá, že také ostatní účastníci sjezdu slavnosti tyto navštíví, aby snahy a cíl Jednoty poznali. — Dp. Josef Bouchal, farář v Zahofanech, daroval Jednotě 2 K 40 h a učitelka z venkova složila 2 K členského příspěvku za rok 1899.—1900. — Tím byla schůze skončena.

Valná hromada Spolku přátel katolických českých škol bratrských konána byla dne 7. března t. r. ve velkém sále Sv.-Václavské záložny, již přitomno bylo mnoho členů a přátel spolku, mnoho přibuzných chovanců a žákův ústavu v Bubenči, všichni chovanci ve stejnokrojích, jakož i všichni žáci téhož ústavu. Schůze zahájena byla o 4. hodině papežskou hymnou, již přednesl damský sbor žákyň a ochotnic pí. Benešové-Machainové. Potom promluvil předseda ve své zahajovací řeči o účelu spolku a zároveň upozornil, jak důležitá jest výchova křesťanská a jak právě v té věci jsou »Školští bratři« po celém světě známi a jak v tomto duchu křesťanském působí i mezi mohamedány, jak sám na své vlastní oči viděl v Egyptě. Pak vzpomněl ve své řeči J. Em. zemfélého kardinála. Zprávu jednatelskou přečetl br. Methodius, zprávu pokladniční profesor Václav Černý, kteréž byly schváleny. Následovaly volby; zvoleni byli P. T. pp.: Předseda Jeho Magnificence dr. František Xav. Kryštůfek; místopředseda prof. dr. M. Kovář, c. k. gymn. profesor; pokladník profesor Václav Černý; jednatel bratr Methodius; členové: dr. Josef Doubrava, metropolitní kanovník, Vil. Engel, účetní a majitel domu, František Halbich, katecheta, Frant. Hrubík, kapitulní ceremoniář, školní rada dr. Em. Hrys, dr. František Krásil, prelát, František Pohunek, farář, Josef Šauer z Augenburku, c. k. profesor, dr. Jan Sýkora, c. k. universitní profesor, dr. Antonín Vřešťál, c. k. universitní profesor, Josef Sobotka, kaplan v Bubenči, Jos. Vlk, cvičný učitel ve výsl. Za revisory účtů: Kratochvíl a Karel Ulrich, c. k. hlavní poštovní pokladník. Do smířného soudu: František Škarda, koop. na Král. Vinohradech, kanovník J. Kuchynka, řídící učitel Václav Špaček, V. Váchal, novicmistr na Strahově, Josef Sobotka, kaplan v Bubenči. — Na to přednesen žhlasový sbor »Zpěv vil nad vodami« žákyněmi a ochotnicemi paní Benešové-Machainové. Zpěv přijat byl potleskem. Celkový dojem byl milý, uchvatný. Potom br. Valentin přednesl proslov o bl. Janu de la Salle jakožto světci a vychovateli. Br. Methodius rozvinul krátkou statistiku o rozvoji kongregace. Následovala píseň k bl. Janu de la Salle, již zapěli chovanci a žáci Sv.-Václavského ústavu »Školských bratří« v Bubenči. Zpěv provázela na piano paní Benešová-Machainová. — Chovanci ústavu oděni byli stejnokroji, což celkovému dojmu dodávalo zvláštního rázu. Schůze skončena rakouskou národní hymnou, kterou zapěl jmenovaný sbor a chovanci a žáci »Školských bratří«.

Valná hromada družstva sv. Vojtěcha konala se v místnostech Katolické besedy. Schůzi zahájil Jeho Osvícenost Vojtěch hrabě Schönborn, uděliv slovo prelátu dru. Františku Kráslovi, jenž vzpomínal zvěčnělého dobrodince našeho listu Jeho Em. ndp. kard. Schönborna, jemuž shromáždění členové družstva povstáním prokázali vděčnou vzpomínku. Jednatel JUDr. Jar. Podobský přednesl jednatelskou zprávu o činnosti výboru v třetím správním roce. Právil, že hlavní úlohou výboru bylo finanční poměry družstva dále zvelebovati a domáhati se nejdůležitějšího na ten čas cíle, totiž rovnováhy v příjmech a výdajích. Ze zprávy účetní vysvítá, že se zlepšily finanční poměry družstva. Potěšitelného výsledku tohoto dokázáno bylo úsilovnou a jednomyslnou prací správního výboru, směřující jednak k zvýšení příjmu abonentního a inserčního, jednak k zmenšení výdajů na míru nejmenší. Za tím účelem byly konány četné schůze a porady jak odboru redakčního a administračního, tak i správního výboru, a bylo zejména bedlivě přihlíženo k administrační stránce orgánu družstva. Možno proto konstatovati poněkud zvýšování příjmů inserčních, ač družstvo zásadně inserty židovské a ty, které jsou jakosti pochybné, odmítá. Při tom dbáno bylo správním výborem a zvláště odborem redakčním toho, aby obsah listu byl stále zdokonalován a vady, které ke každému mladému a sobotizemi zápasícímu podniku se poji, odklízovány nejpřímo na míru nejmenší obmezeny. Zvláště bylo se též redakčnímu odboru sta-

rati o novou kněžskou sílu redakční, jakmile bylo zjevno, že nelze více dp. redaktora, Františka Vaněčka, pro redakci udržeti. Dlužno pak na tomto místě veřejně vzdáti upřímné díky dp. Františku Vaněčkovi za jeho zdatnou a svědomitou činnost redaktorskou. Správní výbor dokázal též toho, že dp. farář Frant. Vaněček i nadále ve styku s »Katol. Listy« zůstane a do nich s ostatními osvědčenými silami redakčními přispívati bude. Bohužel však nebyl deficit přes veškeru námahu doposud odklizen. i o bránilo nám vyhověti oprávněnému jinak přání, aby předplatné na »Katol. Listy« bylo sníženo. Dosavadní schodek a větší výdaj za tisk byl by stěžl kryt zrušením kolků novinářského, sleva předplatného však by znamenala velikou ztrátu, naproti čemuž je dosud, ne-li nemožno, aspoň velice pochybné, že by úbytek ten byl kryt získáním několika set nových předplatitelů. Sleva předplatného měla by tudíž dle dosavadních zkušeností jen výsledek, že by se finanční poměry družstva opět zhoršily. Ježto však větší schodek musil by otřásti existencí družstva, nelze, než jíti tou cestou, napřed odkliditi nebezpečný deficit a pak přikročit ke slevě předplatného. K slevě této správní výbor přikročí, jakmile bude možno, jelikož družstvo není zde proto, aby těžilo snad z katolického tisku a shromažďovalo jmění, nýbrž právě aby — byť jako dosud se značnými obětmi vlastními — udrželo katolický list a přivedlo jej k žádoucím rozkvětům. Správní výbor neleká se proto dalších prací a obětí a doufá, že s pomocí Boží a za přispění velkodušných příznivců, zejména takých, jakým byl zesnulý nejdůstojnější arcipastýř, a jakými jsou Jeho kníž. arcib. Milost ndp. arcibiskup, dále nejdůstojnější episkopát český, slavná Sv. Václavská záložna a jiní — konečně dosáhne svého cíle ku prospěchu katolické věci v Čechách, k dobru českého lidu, k oslavě Boží na české zemi. — Tato zpráva jednarelská byla s potleskem přijata. — Potom se ujal slova pokladník profesor V. Černý, který přednesl pokladniční zprávu družstva za rok 1899. Po vysvětlivkách, které si k této zprávě vyžádali někteří pánové, byly výroční účty schváleny a pokladníku dáno jednohlasně absolutorium. Po té zvolení byli opět do výboru vystoupili členové. Na to poděkoval vysokorodý předseda Vojtěch hrabě Schönborn shromážděným členům za svorné jednání a schůzi potom ukončil.

Katolický střed v Německu utrpěl poznovu velikou a bolestnou ztrátu, neboť zachvácen byl náhlou smrtí vynikající jeho člen Karel svob. pán Huene z Hoiningenů. Týž narodiv se dne 24. října r. 1839. v Kolíně nad R., vstoupil r. 1859. do granátnického pluku císaře Alexandra, stal se r. 1861. poručíkem v pluku Alžbětíně, s nímž roku 1864. účastnil se válečné výpravy v Dánsku, r. 1866. pak válečné výpravy v Čechách. Efidelen byv r. 1869. k jenerálnímu štábu, účastnil se také v letech 1870.—1871. války ve Francii. Byv roku 1871. jmenován setníkem vystoupil r. 1873. z vojska, aby se mohl věnovati správě svého statku (Grosz-Mahlendorf) v Horním Slezsku. Při nových volbách r. 1876. zvolen byl do pruské poslanecké sněmovny, kdež přistoupil ihned ke katolickému středu. Vynikal odbornou znalostí, zvláště ve finančních a národohospodářských otázkách, a proslul také jako dobrý řečník.

Knihovna de Rossiho. Knihovna proslulého katolického učenice de Rossiho, objevitele římských katakomb, přišla po smrti de Rossiho do rukou jistého frankfurtského antikváře. Tyto dny zakoupena byla celá vzácná bibliotéka několika vynikajícími katolíky a darována katolické universitě ve Frýburce ve Švýcarsku.

30leté jubileum slavil dne 13. března t. r. list Slovákův uherských »Narodnie Noviny« (V Turčianskom Sv. Martine, předpl. na rok 24 K). První číslo vyšlo dne 13. března 1870.; od té doby za těžkých okolností, za známé »maďarské« svobody tisku hájí »N. N.« se zápalem a neúmornou horlivostí zájmy svého ubohého lidu. V posledních třiceti letech vycházel list jako denník, nepřizní poměrů vychází nyní ob den. Na neštěstí k pronásledování maďaronskému přidali se i domácí škůdci, a ti jsou vždy horší. Setba Masarykova vzešla i na Slovensku a rozštěpila národ na neštěstí Slováků. Evangelíci snesli se dobře s katolíky, proto musil přijít realismus, aby bojoval proti »starovlastencům«. Přejeme srdečně »Nar. Nov.«, aby veškerá přikolá štastně přestály a dočkaly se lepších časů pro národ svůj.

Katolické Noviny, které vydává farář Martin Kollar na Slovensku, mají býti proměněny v týdeník. Má býti zřízeno katolické novinářské družstvo s ručením obmezeným. Účastníci složí 100 K a 100 K ručí. Přejeme bratřím slovenským a hlavně p. faráři M. Kollarovi, aby se mu jeho dílo zdařilo.

Tiskové poměry na Slovákku. Dne 25. března t. r. měl slovácký »Knih-tlačiarsko-účastinársky spolok« valnou hromadu. Účty vykazují: jistiny jest 46.900 zl., záložní fond 7.999 zl. 76 kr. Celkem má spolek jmění 73.381 zl. 70 kr. Čistý výnos byl 2.763 zl. 12 kr. Spolek vydává vlastním nákladem »Slovenské Spevy« a »Slovenský divadelný ochotník«. Kalendář na běžící rok v 7500 výtiscích byl úplně vyprodán.

Vyznamenaný spisovatel. Známý polský spisovatel Henrik Sienkiewicz byl císařem vyznamenan, obdržev čestnou medailii pro umění a vědy. Tato medailie jest nejvyšším vyznamenaním pro učence, básníky a umělce. Od té doby, co byl tento řád ustanoven, byli jím vyznamenaní již dva Češi, totiž Randa, Tomek, a tři Poláci.

Z papírnického závodu družstva Vlast objednali v poslední době zboží nad 10 K: a) z Čech: farář Jan Tomo za 14.46; děkan Jos. Rathauský za 16.42; farář Václav Dvořáček za 17.86; katecheta Dr. Jan Budář za 13.20; kaplan Václ. Grunt za 11.90; bisk. vikář M. Šulista za 17.82; administrátor Josef Smath za 15.62; kaplan Prok. Holý 14.65; farář K. Anděl 14 K; kaplan R. Říha 13.12. — b) z Moravy: děkan Mořic Růžička za 10.28; kons. rada Fr. Dostál za 10.80. — c) ze Slezska: katecheta Halfár za 13.32; administrátor Tom. Kahánek (již po třetí) za 15.66; koop. Vinc. Kubáč za 16.96. — d) z Dol. Rakous: konsistorní rada Msgr. Ant. Dítko za 26.52. — Mimo to vyřídili jsme celou řadu objednávek menšího druhu z Čech, Moravy, ze Slezska, z Horních Rakous, ze Štýrska, ba až z Černé Hory a z Ameriky. Kéž by všichni členové a příznivci družstva pochopili, jak veliké jmění by družstvo vyzískalo, kdyby jeho papírnický závod dostatečně byl podporován!

Různé. Jeho Veličenstvo císař pán udělil italskému hudebnímu skladateli Verdimu čestný odznak pro vědu. — Generálním vikářem diecése Litoměřické byl jmenován senior kapitoly, Josef Seifert. — Čestné občanství. Bývalý chef-redaktor »Katolických Listů«, farář Fr. Vaněček, jmenován byl ve Václavících, kdež jako farář působil, čestným měšťanem. Blahopřejeme. — Führichova oslava. Dne 19. března t. r. konala Lvova společnost ve Vídni slavnostní večer na počest stoletých narozenin slavného malíře Josefa rytíře z Führichů. — Slovák profesorem na české technice. Učený Slovák Michal Ursiny, dosud hlavní městský inženýr v Záhřebě, jmenován byl profesorem české techniky v Brně, a počátkem dubna začal přednáseti. — Rozvoj Raiffeisenek. Ve Štýrsku bylo posledního šestiletí zřízeno 170 spořitelních a záloženských spolků dle soustavy Raiffeisenovy. — Nové Raiffeisenovky zřízeny byly na Moravě: v Zábřehu ve farnosti chropiňské. Do výboru a dozorců rady jsou zvoleni místní občané a farář Jan Vévoda; dále v Molenburku pro celou farní osadu přičiněním faráře Cyrilla Valy, jenž byl zvolen za starostu. — V Anglii jest 310 rozličných sekt náboženských. Roku 1899 přibýlo 5 nových. Statistikové vůbec udávají 700 různých sekt protestantských, z nichž všechny chtějí mít pravdu. — Dvě jeptišky ve školní radě. V Becze v Uhrách zvoleny byly katolickým učitelstvem dvě jeptišky do stoliční školní rady, což duchovní i světské úřady potvrdily. Dne 5. dubna zemřel v Solnohradě kardinál Jan Ev. Haller.

ÚMRTÍ.

† P. Tilmann Pesch S. J.

Literární činnost nedávno zesnulého Jesuity P. T. Pesche je tak vynikající, že nelze listu katolickému o ní se nezmíniti. Jako filosofický a asketický spisovatel znám jest P. T. Pesch zajisté všem, kdo jen poněkud věnuji pozornost katolické literatuře.

P. T. Pesch narozen byl dne 1. února 1836. v Kolíně n. R. Když mu bylo 17 let, vstoupil do noviciátu u Jesuitů v Münsteru. Po dokonání studií působil po 3 léta jako professor na gymnasiu ve Feldkirchenu; r. 1866. byl posvěcen na kněze. Roku 1867. svěřeny mu přednášky o filosofii v jesuitském kolegiu v Maria-Laach. Pro vynikající schopnosti povolán však po dvou letech na působiště důležitější, do Aach, kdež jako fideles mariánské kongregace a jako kazatel s velikým úspěchem působil. R. 1872., byv jako člen řádu z Německa

vypověděn, uchýlil se do Holandska a pak do Belgie. Rokem 1873. počíná jeho literární činnost, jež mu pojistila nehynoucí památku. Do r. 1884. přednášel filosofii v studijním domě řádovém v Blijenbecku, potom se úplně věnoval spisovatelství. Zemřel 18. října 1899. v koleji Valkenburgské po dlouhé, bolestné nemoci.

P. T. Pesch náležel mezi nejlepší pěstitele a obhajce filosofie aristotelsko-scholastické. Vedlo ho k tomu od počátku jasné vědomí a správné přesvědčení, že to, co nejmohutnější myslitelé mnohých věků vytvořili, zajisté má pevný, solidní základ a na tom že možno bezpečně stavěti dále. Úkolem křesťanského filosofa jest stále vysvětlovati, dokazovati a obhajovati křesťanský názor světový; dvojím tedy směrem bráti se musí činnost křesť. filosofa: musí pochopiti, proniknouti a obsáhnouti práci již vykonanou a na základě novodobých poznatků, pokud jsou správné, musí ve stavbě pokračovati, při tom však musí křesťanské filosofie proti nepřítelům hájiti a odchýlné a nesprávné systémy vyvracovati. V obojím směru P. Pesch platně pracoval. Především podrobil neúprosné kritice systém pantheistický a materialistický. Kdo čítá kriticko-polemické práce Jesuitů, ví, s jakou železnou logikou dovedou takřka drtiti protikřesťanské systémy, jak dovedou vyhledati v díle protivníkově všechna sofismata, logické odpory, odvážné a nesprávné závěry, skutečná to pochoutka pro ducha vážně a kriticky myslícího. Kdo čte na př. Peschovo »Das Weltphänomen« (světa zjev) nebo »Die Haltlosigkeit der modernen Wissenschaft« (Vratkosť moderní vědy), žasne věru, jak rozpadává se pod kritickým jeho pérem systém Kantův (idealismus) jako domečky z karet. Peschovo důkladné odůvodněné »ceterum autem censeo« zní: »Jedině katolický objektivismus může myšlení a životu lidskému býti bezpečnou oporou, nikdy však protestantský subjektivismus. Chce-li filosofie něco prospěti, musí stavěti na křesťanském světovém názoru, jak jej podává náboženství katolické.« Uveřejniv četná filosofická pojednání, pojal P. Pesch úmysl probrati všechny obory filosofie a zvláštní sbírkou spisů zpracovati a vyčerpati je; jest to známá sbírka »Philosophia Lacensis«, vydávaná profesory filosofie bývalého kollegia v Maria-Laach. (P. T. Pesch, P. Hontheim, P. Theodor Meyer.) Zvláštní posily k vytrvalé práci dostalo se P. Tilmannu encyklikou »Aeterni Patris« (4. srpna 1879.), neboť tam hlavou církve doporučeno, co P. Pesch životním úkolem již dříve si byl učinil.

R. 1880. vydána ve zmíněné sbírce Peschova *Cosmologia* (»Institutiones philosophiae naturalis« 2. vyd. r. 1897.), ovoce to neobyčejné pile a bystrosti ducha. Za tento spis jmenován členem Akademie sv. Tomáše v Bologni. V téže sbírce vyšly dále 3 objemné svazky »Institutiones psychologicae« (1896—98.). I tato díla prozrazují obdivuhodnou učenost a bystrost spisovatelovu.

Zvláštní význam však přikládal P. Pesch spisu: »Die grossen Welt-räthsel« (Záhady přírody.) Hlavní tendencí tohoto spisu je: ukázati neoprávněnost a klamnost monistického názoru světového, ať jeví se ve formě jakékoli (Darwin, Huxley, Häckel, Vogt, Schopenhauer, Hartmann etc.). Sám ovšem zastupuje a hájí jedině správný křesťanský dualismus. Tímto spisem P. T. Pesch neobyčejně prospěl křesťanské filosofii; ne jeden učenec byl jím na pravou cestu uveden a z nevěry vyléčen. (Ještě na smrtelné posteli dostal P. Pesch dopis jistého konvertity anglického, jenž knihou jeho ku křesťanskému přesvědčení byl přiveden.) Po druhé vydáno r. 1892.

Však nejen pérem, i slovem pracoval P. T. Pesch na vinici Páně jako horlivý misionář a oblíbený exercitátor pro kněze i laiky různých stavů. Zvláště vzdělaněcům imponoval. Zcela přirozeno: vždyť sledoval dopodrobna myšlenkové hnutí své doby a mohl tedy správně oceniti a posouditi vše, co intelligenci zajímá a zaměstnává. Vystupoval často jako řečník, ač byl nejednou pro to úřady stopován a obtěžován. I v denních listech uveřejňoval články polemicko-apologické a tak všude i církvi nemálo prospěl.

Roku 1882. prováděny byly v Hamburku veliké přístavní stavby, k nimž i mnoho katolických dělníků se přihlásilo. To snad popudilo několik fanatických pastorů, že ohlásili sedm veřejných přednášek »o katolické církvi«. Úmysl byl patrný: dodati nové síly protestantskému »přesvědčení« proti katolíkům. Kněžstvo hamburské bylo ve značné tísní, nemajíc zbraně proti tomuto nesvědomitému řádění. Požádán P. T. Pesch, aby literárně čelil bojovným pastorům. S velikými obtížemi opatřené stenogrammy zasílány P. Peschovi, jenž ihned pánům k nemalé jejich mrzutosti odpovídal. Když žádný hamburský list vyvrácení uveřejňovati nechtěl, vycházela v berlinské »Germanii«. Tak povstaly známé »Listy z Hamburku« (»Briefe aus Hamburg«), jež budily velikou pozornost. Katolíci přijímali je s nadšením, neboť dodávaly jim mysl i síly, upevňovaly víru a náboženskou uvědomělost. »Listy z Hamburku« vydány souborně a tři

veliká vydání této knihy jsou nejlepším důkazem, jak vhod přišla a výborně působila.¹⁾ Při jubileu Lutrově r. 1683. vrhli se protestanté se stupňovanou nenávistí na katolíky. Tehdy vznikl i známý »evangelický bund«. Aby ochladil fanatismus protestantský, vydal P. T. Pesch ostrý spis »Pohroma Wittenberku« (»Kraich von Wittenberg«). Protestantům výtečně ukázáno, že by mohli raději zaměřiti před svými dveřmi a nechati katolíky na pokoji. (Spis se ovšem zdál našim »oportunistům« příliš ostrý. Ku podivu, protestantské polemice dovoli se všechna sprostota i lži, ale katolíci nesmějí věc pojmenovati pravým jménem. Spasitel sám přece »nehledanými slovy« farizejskou zlotřilost odsoudil.)

Jak uznával P. T. Pesch obrannou činnost za nutnou, poznáváme dále z toho, že on jest duchovním původcem známých letáků berlínské »Germanie« (»Flugschriften zu Lehr und Wehr«), jež výtečně působí. Některé psal sám. Nám jest aspoň zcela pochopitelné, že, kdo má pevnou víru, kdo církev a náboženství své upřímně miluje, nemůže klidně strpěti, když se tupí to, co mu nejdražšího. Proto i nejhorlivější a nejzbožnější kněží k polemice sáhli, bylo-li potřeba. Ovšem, že k úspěšné polemice třeba obsáhlých vědomostí a stylistické obratnosti. Brání-li se někdo mdle a neobratně, může jen sobě a věci uškoditi.

I v oboru asketicko-náboženském vydal P. Tilmann Pesch díla pozoruhodná. Jsou to: »Život dle náboženství« (»Das religiöse Leben«), jenž v originále již devětkrát vydán, v českém překladě v krátké době dvakrát! Dále objemné dílo »Christliche Lebensphilosophie« (4. vyd.) a menší spis »Regel und Gebetbuch« pro mariánské kongregace mužů.

listý lit. referent napsal: »Práce Peschovy možno jen doporučovati, nikoli však kritizovati.« Věříme. Na práce tak důkladné, obsažné, nesnadno se kritik najde. Co tu píše a práce! Budiž vděčná paměť takovému pracovníku.

L † 24.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlast konal dne 27. března t. r. šestou schůzi v XVI. správním roce. — Schůze zahájena a skončena byla modlitbou a konána za předsednictví p. K. Ulricha, c. k. pošt. pokladníka. — Jednatel pan Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Nejmenovanému katolickému spisovateli uděleno bylo 120 K podpory. Výbor obnovil při tom starší již usnesení, že nikdo, pokud jest členem výboru, podporu od družstva dostati nesmí. — Z Brna bylo zasláno o studiích p. Dra Jana Herbena zajímavé a charakteristické sdělení, kteréž bude ve »Vlasti« uveřejněno. — Na podzim přijme výbor inteligentního katol. úředníka, který by byl dobře znalý účetnictví a gramatiky. Úředník ten by obstarával korekturu v tiskárně a vypomáhal by při účtech družstva. — Právě dnes vyšly želatinové listky s německým textem a prodávají se 100 po 80 h, a jen za hotové. Objednávky na dluh se nevyfyzují. Dne 28. října t. r. provede výbor oslavu slov. Moravana dp. faráře Fr. Webra. Slavnostní řeč prosloví p. prof. Dr. Kovář. — Výbor projednal různé otázky Literárního sjezdu a různé jiné záležitosti, načež předsedající schůzi uzavřel.

Výbor družstva Vlast konal dne 3. dubna t. r. sedmou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví p. K. Ulricha a po jeho odchodu do schůze Vincencianů za předsednictví p. prof. Dra M. Kováře. — Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. Jednatel pan T. J. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — J. M. ndp. Ed. Jan Nep. Brynych, biskup, a vdp. kanovník B. M. Kulda děkují družstvu za zaslání blahopřání. — Spisovateli na jihu uděluje se podpora 100 K na literární a sociální studium mezi Jihoslovany. — Výbor projednával různé důležité podniky spolkové a Literárního sjezdu a seje se opět k poradě dne 25. dubna, ve středu o třetí hodině odpolední.

¹⁾ Pozn. U nás, bohužel, polemika je velmi smutně opatřena; z naší strany jest buď nepochopena nebo podceňována a zcela ponechána našim nepřátelům, kteří této zbraní velmi dobře rozumějí a jí s neobyčejným úspěchem proti nám užívají. Kdo mlčí, když se jeho přesvědčení tupí, je buďto obmezenec, který se nedovede ozvati a brániti, nebo je pravda, co se o něm špatného povídá.

Katolíci! Kdo zavítáte do Prahy, raďte navštívit náš papírnický závod a zde si kupte své potřeby dle hesla: „Svůj k svému!“

Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících v březnu v korunách složili: Dr. František Král 100 K; Aug. Turek 37 K (100 K); po 20 K: JUDr. Bedřich princ Schwarzenberg (100 K), Alois Wirth (76 K), Josef Pop (40 K), P. Ludvík Pejčoch (60 K), Josef Novotný (40 K); Em. Greif 18 K (26 K); Josef Kyselka 14 K (90 K); po 12 K: Jakub Růžek (80 K) a Kašpar Falta (82 K); František Dvořák 10 K 80 h (68 K 80 h); Jednota v Kostelci n. Orlicí 10 K 20 h (22 K 20 h); po 10 K: Tom. Flusek, Fr. Cepník, Fr. Halbich (20 K), Fr. Effler (50 K), Václ. Zelenka (70 K), Jednota kal. učitelstva (60 K), Tom. Waldmann (80 K), Jan Kypet (90 K), Al. Dvořák (100 K), Jos. Mezera, Jos. Jiroušková (20 K), Ant. Adamec (100 K), Jan Boček (90 K) a Mart. Kocmich (30 K); Josef Vávra 8 K (100); po 6 K: Fr. Teplý (43 K 4 h), Jar. Půst (12 K), a Jos. Kovář (70 K 40 h); po 4 K: Fr. Perautka (12 K), K. Jelínek (8 K), Jan Šesták (23 K), Jednota v Liticích (24 K), Ter. Urbanyi (12 K), Anna Mynaříková, Marie Šplíchalová a Vojt. Plíhal (48 K); po 2 K: Fr. Jelínek (48 K) a Ant. Pochmon (26 K). — Další členské vklady a dary přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlast, Praha č. 570-II.

Do *Tiskové ligy* složili další vklady po 10 K: K. Štella (40 K) a Fr. Vaněček (40 K). — 2 K daroval Václ. Koranda.

Knihy a časopisy družstva Vlast:

Vychovatele vyšlo red. Dr. Rud. Horského roč. XV. čís. 6. a 7. s tímto obsahem: Úkol a výchování ženy. (Fr. Horáček.) — Navádějme dívky, by praktickým užitím vědomostí snažili se dojiti vznešeného cíle. (Fr. Myslivec.) — Archivní obrázky »staré« školy. (Ant. Vetešník.) — Obsah Učitelské přílohy: Osoba učitelova. (Jan Nep. Josef Holý.) — Sbírka vět pro cvičení krasopisná. — Několik slov o školních zahradách. (V. Pokorný.) — Obsah Katechetské přílohy: O diagramech náboženských. (Em. Žák.) — Několik myšlének o vyučování náboženství dle nových katechismů. (Dr. J. Poštulka.) — Exhorty podali: J. Týnský, Jan Šmejkal, Em. Žák. — Vychovatel stojí ročně 6 K, pololetně 3 K. Předplatné přijímá administrace družstva Vlast, Praha č. 570-II.

Dělnických Novin vyšlo redakci Tom. Jirouška roč. IX. č. 14. a 15. s tímto obsahem: Následky stávky. (Dr. Rud. Horský.) — Pojištění dělnictva v Evropě. (Dr. Alexius.) — Statistika židů. (Dr. Raelph Barture.) — Balance stávky. (Dr. Rud. Horský.) — K vedení stávky uhlokopů. (T. J. J.) — K číslu 15. jsou přiloženy »Spolkové Listy« č. 8. s tímto obsahem: Velikonoční desatero dělnictva (Vl. Hálek.) — Cestování za řemeslem. (Vl. Hálek.) — Na »Dělnické Noviny« předplácí se ročně 3 K 20 h, pololetně 1 K 60 h; předplatné přijímá administrace družstva, Praha č. 570-II.

UPOZORNĚNÍ.

Družstvo Vlast' vydalo 120.000 želatinových lístků s textem českým a 50.000 s textem německým. Želatinové lístky prodávají se jen za hotové, a to 100 za 80 h. Objednávky na dluh se nevyřizují. Pánům knihkupcům dáváme 15% provise. Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlast, Praha č. 570-II.

Želatinové lístky.

Želatinové lístky.

Obrázky

k prvnímu sv. přijímání a k první sv. zpovědi.

Papírnický závod družstva Vlast zakoupil letos za 5.000 K obrázků k prvnímu sv. přijímání a k první sv. zpovědi a prodává je v ceně:

a) obrázky k prvnímu sv. přijímání:

1. **domácí:** po 4 h (100 za K 2.40), po 6 h, tři druhy (100 za K 4.40), po 14 h, tři druhy (100 za 12 K);
2. **štyrsko-hradecké** od firmy Styria: pět druhů po 16 h (100 za 16 K) a jeden po 5 h (100 za 5 K);
3. **mnichovské** od firmy Müllerovy: po 18 h (100 za 18 K), tři druhy po 22 h (100 za K 21.60);
4. **berlínské** — zvláště krásné — od firmy Albrecht a Meister: po 6 h (100 za 6 K), po 8 h (100 za 8 K), po 12 h (100 za 12 K), po 16 h, dva druhy (100 za 16 K), po 40 h (100 za 40 K) a po 60 h — těch máme na skladě jen sto (za 60 K).

b) obrázky k první sv. zpovědi:

1. **domácí:** po 4 h a po 6 h jsou již rozebrány.
2. **berlínské:** — velmi vkusné a umělecky provedené — po 8 h, dva druhy (100 za 8 K), po 12 h (100 za 12 K), po 16 h (100 za 16 K).

Pozn. 1. Přichozím do Prahy radíme, aby si tyto obrázky osobně prohlédli a dle vůle ty ony si vybrali.

2. Všecky obrázky tuto uvedené mají české nápisy, avšak objednali jsme většinu těchto druhů i s německými nápisy, takže i Čechům mezi Němci působícím můžeme posloužit.

3. Do těchto obrázků vložili jsme veliký kapitál, 120 K dali jsme jen na clo a za železniční dopravu, i nemůžeme vzorky těchto obrázků zdarma rozesílati. Kdo si přeje vzorky, tomu je účtujeme. Objednatel obrázků platí poštovné nebo dopravu po dráze, my navzájem hradíme balení a dopravu na poštu nebo na dráhu.

Objednávky vyřizuje:

Papírnický závod družstva Vlast, Praha 570-II.

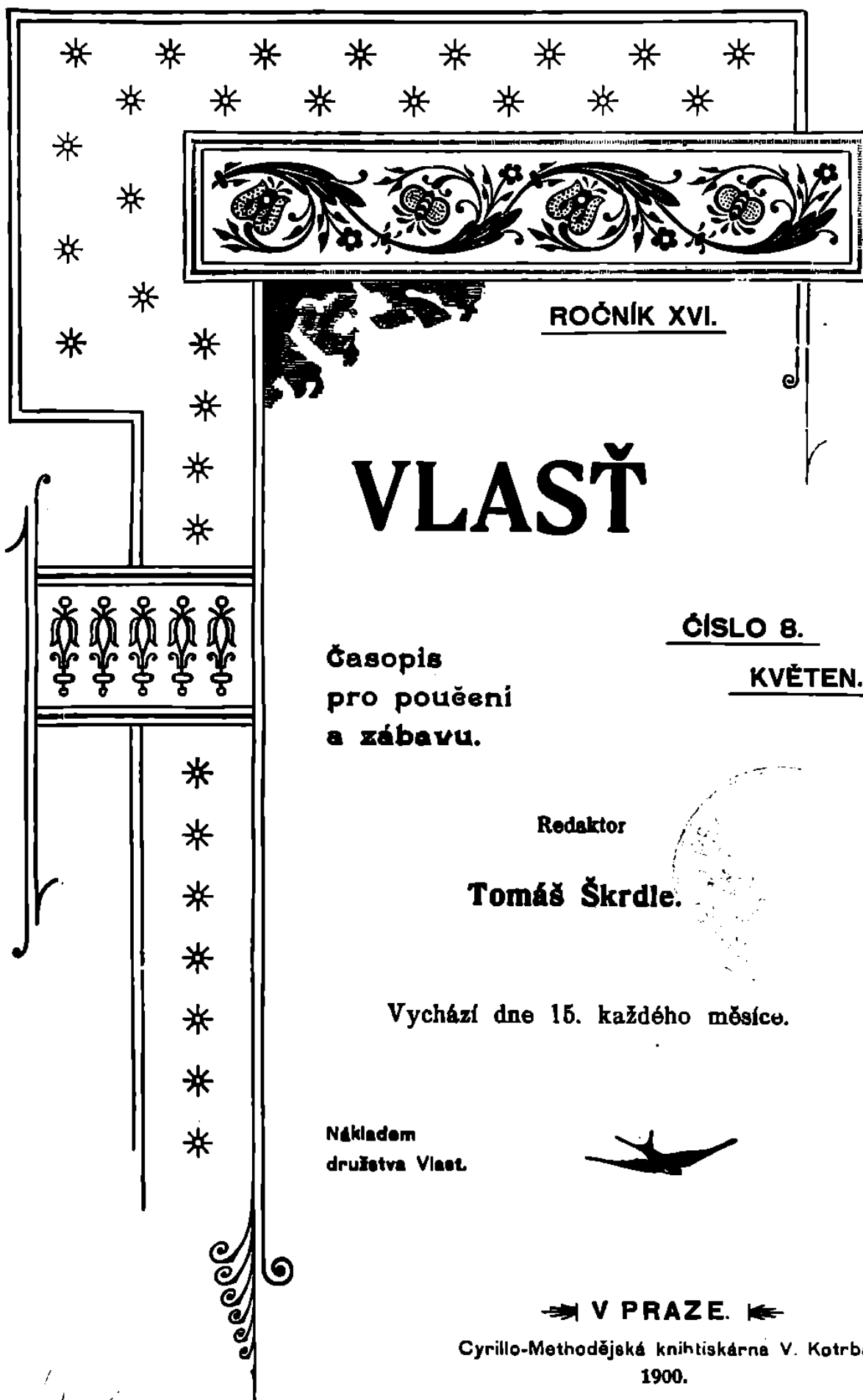
Různé novinky papírnického závodu družstva Vlast.

Velikonoční pohlednice prodávají se v papírnickém závodě družstva Vlast, a to se svatými obrázky po 16 h, žertovné nebo s jiným vyobrazením po 10 h. — **Gratulační karty velikonoční** prodávají se po 20 a 30 h. — Velice vkusné **pohlednice s podobiznou J. M. ndp. Lva svob. pána Skrbenského**, knížete arcibiskupa, prodávají se po 6 h. — **Prosby Otčenáše**, 6 dopisnic s příslušným textem a obrázky, stojí 72 h, jednotlivě po 12 h.

Sborník Historického kroužku,

časopis historický, roč. I., čís. 1. rozesílá se po Velikonocích. Stojí ročně 5 K a předplatné přijímá admin. družstva Vlast, Praha, č. 570-II. — Literární práce přijímá

redaktor Dr. Mat. Kovář, gymn. profesor, Praha, Ferdinandova třída č. 6.

ROČNÍK XVI.

VLAŠŤ

Časopis
pro poučení
a zábavu.

ČÍSLO 8.

KVĚTEN.

Redaktor

Tomáš Škrdl.

Vychází dne 15. každého měsíce.

Nákladem
družstva Vlašt.

➡ V PRAZE. ⬅

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba
1900.

OBSAH.

	Strana
O příčině života. Napsal duch. prof. Frant. Horáček. (Pokračování)	689
Na oslavu osmdesátin Beneše Methoda Kuldy. Báseň od Vlad. Štastného	700
Pepička Kopřivova. Napsala Vlasta Pittnerová. (Pokračování)	701
Oslava Beneše Methoda Kuldy	716
Don Pedro Calderon de la Barca. Životopisná a literární črta k upomínce třistaletého výročí narození slavného katolického básníka. Podává Josef Flekáček	718
Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od r. 1840. do r. 1900. Napsal Tom. Jos. Jiroušek. (Pokračování)	724
Poddanství nové doby. Napsal Rudolf Vrba. (Pokračování)	733
Herbenův »Čas« z r. 1899. a svědkové deponující v Kostnici naproti M. Janu Husovi. Napsal Dr. Antonín Lenz	740
Zavítej jaro . . . Báseň od Jana Škardy	752
Naše Slezsko. Napsal Jan Vyhlídal. (Pokračování)	752
Cesta do Vídně a po Haliči. Píše Tomáš Škrdl. (Pokračování)	760
Valná hromada Tiskové ligy	767
Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké. Píše Tomáš Pícha. (Pokračování)	770
Školský obzor. Píše J. B. Žďárský	778
Literatura	781
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	788
Zprávy spolkové	800

Předplatné na »VLAŠT«, roč. XVI. obnáší: ročně 10 K, půlletně 5 K.

Členové družstva předplácejí: a) údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 10 K během 5 let celkem 100 K) ročně 8 K, půlletně 4 K; b) členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 6 K) ročně 8 K 40 h, půlletně 4 K 20 h; c) členové činní (kteří se již do spolku nepřijímají) ročně 8 K 80 h, půlletně 4 K 40 h. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlast« ročně za 8 K. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska, do Bosny a Hercegoviny je »Vlast« o 1 K, do ostatních mimorakouských zemí o 2 K dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25%, a bude se jim »Vlast« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 8 K. Ročník XII. za 9 K. Ročníky XIII., XIV. a XV. po 10 K. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 5 K; pro studující, alumný a kleriky à 4 K. Ročník I. prodává se za 7 K, a platí-li se hned, za 6 K. Družstvo Vlast prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 60 h. Jednotlivá čísla ročníku V.—XI. prodávají se po 80 h, roč. XII.—XVI. po 1 K. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest v Praze, v Žitné ulici č. 570—II.

Lístárna redakce. — Nehodí se nám básně: »Ukázky ze sebraných písní nebo gloriifikace«; »Za jarního jitra«; »Alliterace«; »Ó Matko Boží«; »Náš mlýn a touha«.

Lístárna administrace. Rev. M. Jankola v Americe. Rev. Andrej Pavčo odebíral již XV. roč. »Vlasti«, i dali jsme 12 K na XV. roč. »Vlasti« a 7 K 80 h zbylo na XVI. roč. »Vlasti«. Tím opravujeme omyl předešlé listárny administrace.

Z družstva Vlast. Ke družstvu Vlast přistoupili za členy zakládající: Fr. Hartman, děkan v Dobrušce; Josef Švob, stavební kancelář v Uhřetěvsi; Dr. K. Kašpar, spiritual a prof. v akad. hr. Straky v Praze, a Fr. Rozkošný, misijní kaplan na Cetyni v Černé Hoře. — Zakládajícím členem fondu pro katolické spisovatele stal se: Fr. Štědrý, farář ve Slavětíně, přispívajícími členy: Fr. Dolejš, kaplan v Radomyšli, a Václ. Pokorný, kaplan v Liblicích. Daroval 10 K: Jos. Vávra, profesor české reálky v Praze. Ze starších členů splatili: Fr. Štingl 61 K (183); Vojt. Kameš 9 K (140) a K. Jindřich 622 K (200). — Všecky fondy družstva obdaroval: P. Fr. Vaněček, Minorita v Praze. — Literární sekci věnoval 200 K Beneš Methoděj Kulda, sídelní kanovník na Vyšehradě. — Mimo to přispěli: a) na fond sociální: Al. Janke; b) na dům družstva: Fr. Štědrý (12 K), Václ. Košák (4 K), K. Jindřich (243 K), Tom. Houška (180 K), Václ. Pokorný, Fr. Tondl, Fr. Štingl a Jan Navrátil. — Při zařizování tiskárny, kdyby družstvo jistý objekt (jedná se o osm tisíc korun) hotově zaplatilo, obdrželo by 12% slevy a při jiném (jedná se o dvanáct set korun), obdrželo by 8% slevy. Kdyby členové a abonenti hojně vkladů a předplatného splatili a jiní své dluhy doplatili, kdyby k družstvu noví členové přistoupili a kdyby fondy družstva i dále byly obdarovány, mohli bychom snadno a bez obtíží tyto obnosy hotově zapraviti. Snad by nám některý člen i peníze zapůjčil. Výbor dal by mu fádne potvrzení půjčky a družstvo by mu platilo ty úroky, jež sám dostává buď ze záložny nebo spořitelny. Udané obnosy bude nám splatiti asi v srpnu tohoto roku.

VLAST.

O příčině života.

Napsal duch. prof. Frant. Horáček.

(Pokračování.)

IV. Odstavec.

Zakladatelem *vitalismu* moderního je učený lékař *Stahl*, 1660.—1734., jenž sám, jsa lučebníkem na slovo vzatým, s velikou váhou své autority obrátil se proti mechanistickému pojmání života se strany svých soudruhů u povolání. Byli to hlavně *Sylvius de Le Boë*, *Willis* a j. »hiatro-chemici«, (lékaři-lučebníci), kteří v pochodech životních neviděli leč kysání, tlení, okysličování, vyzařování atp.

Naproti těmto lékařům učil *Stahl*, že příčina úkazů *biologických* leží v obzvláštní *síle životní* povahy *duchové*. Ale nejen to — nýbrž *Stahl* odvážil se docela tvrditi, že tato *životní síla* nachází se se silami hmotnými v neustálém boji.

Sluší zde připomenouti, že *Stahl* nebyl první přírodovědec, který hájil existenci *síly vitální*. Neboť drabně let před ním *Basil Valentin* a jeho žák, slavný *Theophrastus Paracelsus*, hlásali nauku podobnou. Avšak tito předchůdci *Stahlovi* hájili nauku svoji doklady pouze metafysickými, jelikož za věku jejich o vědě chemické nemohlo býti ani řeči, kdežto *Stahl* stojí již na půdě moderního empirismu.

Ovšem, o podstatě přirozenosti síly vitální se obranci téže věci rozcházejí. Neboť kdežto *Vasil Valentin* a *Paracelsus* v těle lidském nesčetnou řadu *principů duchových*, k tomu ještě *rozumných* — archeus — (ἀρχή) poznamenávají, sestavil *Van Helmont* (1577. až 1644.) hierarchii těchto principů dle následujícího pořadu: a) Nejvýše trůní *duše rozumná a nesmrtelná*. b) Pod ní jest *duše sensitivní*, bezvědomá a *smrtelná*, kteráž má pod sebou c) celou řadu duchů řádu nižšího, které dle *Van Helmonta* jmenují se »blas«. Takové bylo učení vitalistů. O celý věk později uchopil se *Stahl* — jak již bylo

podotknuto — učení toho, kteréž ovšem zmodernisoval, až během let změnil svůj náhled, hlásaje animismus naprostý, jak později ukážeme.

Vitalismus Stahlův kvetl hlavně na lékařské fakultě *montpelliérské* za přičinění znamenitých učenců, jako na př. Bordeu, Barteza a Grimaud, kteří v tom se shodovali, že úkony biologické připisovali síle zvláštní, která je od *duše rozumné* rozdílná.

Než časem také *vitalism* sám změnil svoji formu vědeckou podstatně, ani zástupci jeho, odvrátivše se od spekulace metafysické, postavili se na půdu *positivismu*, vykládajíce úkazy *biologické* jednoduše *vlastnostmi*, které jsou látky ústrojné *inhaerentní*.

Byl to *Xaver Bichat* (1771.—1802.), jenž prvním ve svém díle *«Anatomie générale»* naznačil stanovisko *fysiologie moderní* následujícím lapidárním výrokem, jehož jednoduchost překvapuje!

«Le rapport des *propriétés* comme *cause* avec les *phénomènes* comme *effets* est un axiome presque fastidieux à répéter aujourd'hui en physique et en chimie; si mon livre établit un *axiome analogue* dans les sciences *physiologiques*, il aura rempli son but Il y a dans la nature *deux classes d'êtres*, deux classes de propriétés, deux classes de sciences. Les êtres sont *organiques* ou *inorganiques*, les propriétés sont *vitales* ou *non vitales*, les sciences sont *physiques* ou *physiologiques* . . . »¹⁾

Učí tedy *Bichat* a s ním škola *montpelliérská*, že ve přírodě jest *dvojitý druh* věcí, a to *hmota* a její *vlastnosti*.²⁾ Částice hmotné obdařeny jsou různými vlastnostmi neb silami, na př. pružností, přilnavostí, vláskovitostí, porovatostí atd. Jiné částice opět jsou obdařeny *citlivostí* a schopností *smršťovací* (kontraktilita). Při výživě putují částice látky neživé do těles živých a naopak. V tělech neživých částice ony jsou ovládány pouze silami *fysikálními* — v těle živém taktéž, ale k tomu přistoupí ještě vlastnosti životvorné, *vitální* (obživující). Síla vitální není tedy nic jiného, než immanentní vlastnost látky *živé*!

O poměru vlastností fysikálních k fysiologickým pronášel se *Bichat* takto:

Fysikální vlastnosti hmoty jsou *věčné a nezměnitelné*. Vlastnosti vitální (fysiologické) jsou pouze *dočasné*. Látka *neživá* (*matière brute*) při svém putování skrze tělo *živé* bývá jimi proniknuta, avšak spojení to není trvalé, neboť vlastnosti *vitální* jsou vyčerpateľné. Plyny bujarosti za dob mládí, trvají ve stavu stagnace za věku dospělosti až v jistém stadiu se začínají vytráceti, až klesnou na stupeň 0.

Jelikož vlastnosti fysikálně-lučebné jsou ustálené a nezměnitelné, dají se vpraviti do rovnoběžníku sil a umožňují, vzhledem na výslednici, přesně matematický výpočet, což o silách fysiologických neb vitálních nelze říci pro jejich proměnlivost! Odtud také lékaři

¹⁾ Že vztah mezi hmotou a zjevem (fysikálním) jest týž jako mezi příčinou a účinkem, totž zásada, ať tak díme parádní, kterou opětovně slyšíme ve fysice i lučbě; jestliže má kniha přenese zásadu podobnou do vědy fysiologické, tedy vyplní svůj úkol . . . Rozoznáváme v přírodě *dvě třídy* bytostí, dvě třídy vlastností, dvě třídy věd. Bytosti jsou buď *ústrojné* neb neústrojné, vlastnosti jsou buď *životné* neb neživotné; věda je buď fysika nebo fysiologie. « *Revue d. D. M.* 1875. T. III. p. 330.

²⁾ «Duše» je *Bichatovi* principem nadpřirozeným. Pozn. spis.

je nemožno, při nemoci stanoviti prognosu spolehlivou a věda lékařská jest »demi-science« — pouhá polověda.

Na první pohled se mohlo zdáti, že Bichat, vycházející od vlastností těl ústrojných při vysvětlení pochodů životních, jest za jedno s materialisty neb aspoň s organicisty. Však tomu není tak, jak ostatně bylo lze seznati z druhé části vývodů jeho, kde síla životní jest líčena jako pravý *odpůrce* sil *fysikálních*. Ano Bichat učí výslovně, že, jak již svrchu bylo podotknuto, síly životní jsou s fyzikálními v nepřetržitém zápasu, a ten je vlastně *život*. Vlastnosti *vitální* udržují život organismu, bráníce silám *fysikálním*, které jej chtějí zničiti.

»La vie est l' ensemble des fonctions qui résistent à la mort« — »Život je souhrn funkcí, které vzdorují smrti«, nebo »Život je vítězství síly *vitální* nad silami *fysikálními* a naopak smrt je vítězství sil *fysikálních* nad *vitálními*«. — Tak zní výměr života dle Bichata a školy montpelliérské, k níž se připojila také škola pařížská. (Pelletan a j.)³⁾

Znamenitou oporu *vitalistům* poskytlo jméno slavného *Cuvier-a* (1769—1832), jenž trefnými slovy líčí životní boj. »Představte sobě, — tak dle tento učenec, — tělo lidské v bujarém rozkvětu mládí! Vizte pružné údy plné života, svižné pohyby, růžové líce, jiskrné zraky a představte sobě ono příjemné teplo, které sálá z mladého života! A což teprve ten oživený obličej, na němž si zahrávají blesky ducha, nebo který zaplame žárem vybuchující vášně: to vše se pojí v jeden celek, aby vytvořena byla bytost přímo čarovná! — A přece postačí jediný okamžik a zázračný zjev prchá. Často mizí pohyb i cit bez očividné příčiny, teplo tělesné se ztrácí, svalstvo mizí a bratnaté kosti derou se na venek; zraky jsou zakalené, líce a rty pobledlé! Než to je jen předehra broznějších ještě proměn! Pleť zmodrá, potom se zelená, posléze zčerná; přitahuje vlhkost, a mezi tím, co jedna část prchá do vzduchu v podobě plynů, zdraví škodlivých, počne se ostatní látka tělesná za pochodu tlečícího rozpadávati, tak že za nedlouho nezbude z těla nic leč něco zemitých a solných zásad. Živly ostatní rozprchly se do vzduchu nebo byly spláchnuty do vod spodních, aby se z nich utvořily nové kombinace. Jest na blledni, že popsany rozklad není nic jiného, než přirozený následek působení vzduchu, vlhka, tepla — jedním slovem všech *činitelů zevnějších* na *mrtvé tělo*, a že příčina téže působnosti vězí v lučebné *příbuznosti*, která jest mezi činiteli zevnějšími a prvky tělesnými. Avšak zmíněné tělo vlivům těmto bylo vystaveno již *za živa*, jsouc obklopeno oněmi zevnějšími živly; *příbuznost* molekulární rovněž byla stejná za živa, a prvky těla ústrojného nebyly by přitažlivosti oněch odolaly, kdyby tomu nebyla bránila *síla*, která je nad *sákony lučební vyvýšena* a která nepřestala činnou býti až do okamžiku, kdy nastala smrt.⁴⁾

K tomu dodává Bichat: »D'où il faut conclure, que des lois absolument différentes président à l' une et à l' autre classe de phénomènes.«⁵⁾ Ovšem celá tato argumentace Bichatova neobstojí před

³⁾ Revue d. D. M. I. c. pag. 334.

⁴⁾ Revue d. D. M. I. c. pag. 332.

⁵⁾ »Z toho dlužno souditi, že úkazy první třídy (úkazy *biologické*) jsou řízeny zákony absolutně rozdílnými od oněch, kterými se spravují úkazy třídy druhé (úkazy *fysikální*).

soudem vědeckým, jak později ukážeme. Také ta okolnost, že o vlastní povaze oné tajemné *síly životní* vitalisté se rozcházejí, nikterak nepřispívá k přesvědčení odpůrců — organicistů i animistů. Znajíce tuto slabou stránku své theorie, jali se vitalisté kupiti důvody negativního rázu jeden na druhý, za nimiž jako za nějakým náspem vyčkávají útoku svých protivníků, opírajíce zad svých o známé axioma Descartovo jako o nějakou nedobytnou tvrz. Sdělíme důvody tyto ve stručném výtahu:

a) Ve svém dopise Stahlovi pronášel se Barthès, jeden z předáků školy montpelliérské, takto:

»Není nikterak dokázáno, že všechny projevy životní, které se dějí *bezdělně*, aniž by naše vůle na nich měla jakéhokoli podíl, pocházejí od téže *myslicí* bytosti, která nad *všmi* provozuje vládu. To je tím méně pravděpodobno, uvážíme-li, že *přirozenost* a *podstatná* mohutnost bytosti této (scil. duše rozumné) nebyla až dosud určována jinak, než dle měřítka čistě *metafysického* a *bohoslovného*. Proto dlužno (?) ona přerůzná hnutí, která v živém těle postřehujeme, odvoditi *od příčin dvou*, a to *rozdílných*, jichž úkony však nejsou nikterak mechanické (ve smyslu materialistickém totiž. Pozn. spisov.) a jichž povaha jest před námi skryta: jednou z oněch příčin jest *duše myslící*, druhou *princip vitální!*«⁶⁾

Stejně smýšlí známý vědátor *Jouffroy*. Vycházejí od zásady: »Podstatným přívlastkem duše jest vědomí«,⁷⁾ vykládá dále: »Mé já však cítí, že na vzniku biologických pochodů nemá prázdného podílu! Povstávají, aniž bychom o jejich původu měli sebe menšího tušení, ano, když jsou i zde, nevíme o nich ničeho, byť bychom i byli na ně upozorněni.«⁸⁾ Také neprovozujeme na pochody ty ni sebe menšího vlivu, ano ani bychom o nich *vůbec nevěděli*, kdybychom drobnohledem nezpytovali útroby psů, ryb a j. Tudíž, máme-li učiniti o *pochodech životních* vůbec nějakou představu, třeba nám vystoupiti takofka ze sebe sama, bychom těžkými pokusy smyslům našim předvedli *život*, který není *naším* a o němž nám naše sebevědomí pranic nehlásá.«

Nezbývá tedy nic jiného, — usuzují vitalisté — než abychom pochody biologické připisovali *principu životnímu*, jenž jest od rozumné duše rozdílný a provozuje vliv svůj v nás bez našeho vědomí.

A což nejvíce naplňuje podivením, tento princip *bezevědomý* pracuje harmonicky, jednotně dle zákonů, které se zdají býti předurčené.

b) Pochody *biologické* — praví vitalisté dále — nemohou býti přikládány *duši* rozumné, nemáme-li se dopustiti logické chyby, která sluje »*contradictio in adjecto*«. Neboť:

Duše jest bytost *jednoduchá*. Pochody biologické však jsou za každého okamžiku složeny z článků, jichž jest nekonečná řada. Kdyby měla *duše* říditi tyto pochody, tu by musila činnost svoji rozdrobiti na sta různých směrů. Neboť co myšlenek, co hnutí žádosti, pohybů vůle atd. pohlídá často jediný okamžik! Duše jakožto bytost *jednoduchá*, *nedělitelná* takové úkony ani vybaviti, ani říditi nemůže. Proto musí zde býti jiná síla atd. — quod erat demonstrandum.

⁶⁾ E. Méric l. c. pag. 410.

⁷⁾ Důsledek Descartesova: »Cogito, ergo sum.« Pozn. spis.

⁸⁾ Srovn. na př. činnost jater, ledvin, sliznic atd. Pozn. spis.

c) Na týž odpor narazí prý *animisté*, srovnají-li projevy *duše* s *pochody životními*.

Známky duševní činnosti jsou: Bezprostornost (jednoduchost), nehmotnost, jasnost, hloubka a cosi věčného i nekonečného. Známky činnosti biologické, (úkony animální a vegetativní) jsou: Prostornost, nejasnost, volný chod a předurčitost hnutí (nevolnost vnitřní P. spis.).

Kterak by účinky tak se rozcházející vycházely z jednoho a téhož principu! Všude vidíme *duševní* funkce ve sporu s funkcemi *biologickými*. Na poli mravnosti, kde tělesná smyslnost činí překážky rozumné duši; na poli intelektuálním, kde duch po Pravdě toužící musí vésti tuhý boj s lenivým tělem — než k čemu třeba dalších důvodů? Klasický jest v té příčině výrok sv. Pavla, žalujícího dojemně na zápas obou principů v těle lidském: »Nalézám tedy v sobě zákon, že když chci činiti dobré, přidržím se mne zlé; neboť libuji sobě v zákoně Božím, podle vnitřního člověka: ale vidím jiný zákon v údech svých, kterýž odporuje zákonu myslí mé!«⁹⁾

d) *Animismus* prý důsledně (?) vede k *trichotomii* osoby lidské! Animisté jsou stoupenci scholastiků, kteří za zjevy vegetativními tuší zvláštní duši *vegetativní*, za zjevy živočišnými duši *živočišnou*. Animisté ovšem tvrdí, že vegetativní funkce u živoka obstarává *jedna* duše, a to *živočišná*, u člověka pak že také funkce vegetativní i živočišné připisovati dlužno *jedné duši rozumné*. Avšak, tak namítají vitalisté, toto libovolné podřizování principu vegetativního a živočišného pod duši rozumnou odporuje rozumu samému. Duše vegetativní je *dle toho* v bylině *podstatou* a v živoku *přívlastkem*; duše živočišná je *podstatou* v živoku, avšak *přívlastkem* pouhým v člověku.¹⁰⁾ To je nelogické. Podstata zůstává vždy podstatou a přívlastek přívlastkem, proto, mají-li animisté pravdu, jest v bylině duše vegetativní, v živoku vegetativní a živočišná, v člověku vegetativní, živočišná a rozumná, tedy duše tři, kterýž názor obsahuje *trichotomii*, zavrženou od církve jako nauku kacířskou.

Kromě těchto hlavních důvodů uvádějí vitalisté ještě jiné, vedlejší, kterých netřeba vzpomenouti. V příštím odstavci ukážeme, co na nauce *vitalistů* jest pravdivého.

V. Odstavec.

Vlastně bychom měli dříve účtovat s *organicisty*, jelikož jsme nauku jejich podali dříve, než jsme se pustili do nástinu učení *vitalistického*. Avšak dříve obrátíme se proti poslední hypotéze, jelikož nalezneme v turnaji našem dobré a řízné spojence v — *organicistech* samých. Neuznáváme sice nauku jejich nikterak za pravou a budeme proti ní polemizovati dosti brzy, avšak *povšechné* námitky, které zástupci organicismu zvedají proti vitalistům, nejsou bez přesvědčivé síly a pohybují se na půdě docela moderní. A není to nikdo menší, než *Claude Bernard* (1813.—1878.), nejslavnější snad fyziolog novější doby, jenž proti Bichatovi a škole montpelliérské

⁹⁾ Řím. 7, 21—23.

¹⁰⁾ Plato učil, že v člověku rozeznávati dlužno tři podstaty oduševněné; princip *rozumný* a *nerozumný*, kterýž se opět větvil ve dvě »ofův duševních«, z nichž jeden po dobru touží, zatím co druhý tam se žene, kam smyslnost láká. Srov. Tillmann Pesch »Die grossen Welträthsel« I. B. 699.

zvedá krutou obžalobu. Jde na to s keserem. *Vitalismus* — tak prohlašuje — je zbudován na falešných premisách aprioristických; fakta empirická, kterých se dovolává, jsou podezřelá: vitalismus jest v celé své povaze *nevědecký*.

Jest *nevědecký*, odvažuje se stanoviti dvojí řád ve vědeckém světě: jinou vědu pro bytosti živé a jinou pro neživé. Hlavně pak výrok Bichatův, že fysiologie je věda, jejíž zákony, stejným způsobem jako úkony životní vůbec, podrobeny jsou neustálým proměnám, které žádného výpočtu a žádné jisté předpovědi (prognosy) nepřipouštějí, rozhněval Joviše na fysiologickém Olympu tou měrou, že výrok onen nazval přímo vědeckým kacířstvím.¹¹⁾ Toť prý vědecký hřích, jebož se vitalisté dopouštějí na autoritě Cartesia, Leibnitze a Lavoisiera, z nichž hlavně poslední neomylně dokázal, že hmota a její síly, jakož i zákony, dle nichž se spravuje, jsou *tytéž* v tělech živých i neživých;¹²⁾ že je ve světě pouze *jeden* druh mechaniky, jedna fysika, jedna lučba a jednostejný řád vědy. Název vědy zasluhuje prý pouze ona nauka, která při určité známosti úkazů dovede tytéž z daných premis s určitou přesností předpovědět. Mýlí se velice, kdo se domnívá, že u živých těl se nám v první řadě jedná o výměr *životního principu*. *První příčiny* (motus primo — primi. Pozn. spis.) nejsou prý známy v nižádném oboru věd, proč by tedy měla pouze fysiologie tvořiti výjimku? Také toho nemá prý potřeby, neboť fysiologu záležel na znalosti životního principu právě tolik, kolik lučebníkovi na známosti příčin, které podmiňují t. zv. příbuznost prvků. Vědě lze proniknouti k příčinám pouze sekundárním, které bezprostředně dávají vzniknouti úkazu. Tyto příčiny však jsou přístupny přesnému výpočtu a měření, ať se již jedná o zjevy na tělech živých či neživých. Oba druhy zjevů mají za základ tytéž příčiny a zkoumání jich děje se podle téže metody.

»Za života,« hlásá Bichat, »jsou síly fysikální v ústrojném těle na uzdě držány *silou životní*, která brání jejich přirozenému rozmachu.« Z toho by následovalo, že na jedné straně zvýšená činnost vitální síly má za následek umenšení procesu fysikálně-lučebného a na druhé straně mocnější vzednutí sil fysikálních by mělo v zápětí ochabnutí pochodu životního. Avšak věda dokazuje *pravý opak* toho. Mezi pochody *fysikálními* a *životními* znamenati jest přesný *parallelismus*, tak sice, že zvýšení činnosti fysikální má za nutný důsledek mocnější vzplanutí pochodně životní, pochodně dříve, neboť »*život*« je *spalování*. Bytost organická, v největším rozkvětu života, nehlásá nám tudíž, že snad jakási tajemná síla životní dosáhla v bytosti té nejvyššího stupně svého vývoje; spíše nám praví, že pochod okysličovací a destrukce organická dostoupily svého vrcholu. Vitalisté nepochopili procesu výživy v ústrojném těle.

V tomto procesu dlužno míti na zřeteli dva momenty: *asimilaci* a *desasimilaci*, jichž následek jeví se na jedné straně v *organisaci*, na druhé v *desorganisaci*. Každý životní projev u bytosti ústrojné spojen jest s organickým rozkladem. *Vitalistům* momenty

¹¹⁾ »Ce sont là des hérésies scientifiques...« Revue d. D. M. l. c. p. 338.

¹²⁾ Slavný lučebník Justus Liebig naproti tomu tvrdí, že fysikální vlastnosti látek v organismu jinak (vždycky? Pozn. spis.) účinkují, než mimo něho, ano docela, že jeden způsob účinkování je opačný druhého. Srovn. Kohlhofer »Die Natur d. thier. Lebens etc.« pag. 281.

tyto, které podmiňují neustálou proměnu a obnovu těla ústrojného, ovšem jsou známy, a — dosti nepohodlny. I vykládají je opět působením své síly vitální, čímž přicházejí do sporu se základními vědami lučby. Tato nás učí:

a) že *tytéž síly*, které stravují živý organism (moment destrukční) pokračují ve své rozkladné práci také po smrti organismu;

b) z čehož plyne, že veškeré úkazy fyzikální, které provázejí spalování, tlení, kysání — rozklad lučebný vůbec — mohou se dít stejným způsobem *uvnitř* těla ústrojného i *zveně*.

Proto také lékařům možno *uměle* udržovati dýchání, krevní oběh, zažívání, vyměšování atp. a tak podrobiti pochody životní, *mimo* tělo živé vzbuzené, vědeckému rozboru.

c) Jinak má se ovšem věc s momentem *organisačním*. Posavad se nepodařilo, vytvořiti *uměle* ni jedinou *buňku* protoplastickou, ni jediné tělísko krevní. Proto také nelze studovati fyziologům pochody organisační kromě těla ústrojného. Avšak Claude Bernard se utěšuje tím, že organisace bez okysličování není možná; oba momenty patří k sobě jako siamská dvojčata, z nichž jedno nemůže býti bez druhého. Jest tu sice ještě něco »tajemného« — avšak k vysvětlení téhož netřeba vzítí útočiště k síle vitální. ¹³⁾

Až potud polemisují proti vitalismu hlavně *organicisté*. — Však tím nejsou ještě všechny námitky, které vitalisté proti *animismu* zvedají, vyvráceny; pročež pokusíme se o jejich odstranění také se stanoviska našeho. *Vitalisté* namítají:

a) Není dosud dokázáno, že ona životná hnutí, která se dějí samočinně *bez* naší vůle, pocházejí od *téhož* principu jako úkony *dobrovolné* a svobodné. — Na to krátce lze odpovědět: Také *opak* toho není dokázán. Pokud však i jen *možnost* není vyloučena, že by hnutí ta i ona dobře pochoditi mohla od *jedné* příčiny, dotud sluší považovati hru vitalistů za ztracenu dle axioma: »*Entia non sunt creanda sine necessitate*.«

Jouffroy namítá: »Kdyby duše působila v tělo, tedy by o tom jistě *věděla*.« — Jest věru s podivením, že tak slavný učenec dovede pronést tak naivní názor. Každý začátečník v psychologii ví, že sluší rozeznávati *trojí* druh úkazů duševních: 1. Ty, jichž jest duše *původkyní* a kterých si je vědoma; 2. ty, jichž jest sice *původkyní*, kterých však obyčejně nepostřehuje, protože k nim neupíná své pozornosti. ¹⁴⁾ Dává-li však pozor, tedy si jich je vědoma. 3. Posléze takové úkazy, o kterých duše nemá vědomí, ač jest jich *původkyní*. Sem spadají úkazy *biologické*. — Kdo na př. jest s to, aby kladl počet ze všech dojmů, které za jedinou vteřinu na duši naši naléhají? Nálady, tužby, vzpomínky, předtuchy — co tu nesčíslných nitek, z nichž je utkán buď radostný buď pochmurný stav naší duše.

b) Duše je bytost *jednoduchá* — nemůže tudíž provozovati vlivu na úkony biologické, které jsou velmi *složitě*. — A princip *vitální*

¹³⁾ »Les deux ordres de phénomènes sont tellement solidaires dans l'acte de la nutrition, qu'ils ne sont pour ainsi dire distincts que dans l'esprit; dans la nature, ils sont inséparables. Tout être vivant, animal ou végétal, ne peut manifester ses fonctions que par l'exercice simultané de la combustion vitale et de la synthèse organique.« Revue d. D. M. pag. 344.

¹⁴⁾ Sem náleží na př. veškeré pohyby *automatické*, jako chůze, hra na piano a na housle, pletení, háčkování a t. p.

toho dokáže? Jaký jest tento princip vlastně? Nechá-li se »rozdrobiti«, tedy je povahy *hmotné* a vitalisté kapitulují před — organicisty. Anebo je princip ten *jednoduchý* — pak je povahy *duchové*. Tu pak neuznáváme, proč vitalisté vlastně proti animistům brojí.

Vitalisté namítají dále proti *animismu*, že prý osobí duši vliv dvojího druhu, z nichž jeden jest pravým protichůdcem druhého. Úkony duše jsou dobrovolné, *svobodné* a připouštějí za každého okamžiku změnu. Zjevy biologické však vykazují ráz *nutnosti*, předurčení a nezměnitelné pravidelnosti. Za *úказы různorodými* však dlužno hledati *různorodé příčiny*. — O námitce této platí opět totéž, co bylo praveno o předchozích řádcích. Kromě toho krátce připomeneme, že *působnost duše* je rozmanitá dle účelu, jehož má býti dosaženo. *Rozumem* řídí úkony intelektuální, *vůlí* a vnitřní svobodou úkony mravní, *pudem* úkony biologické. Dle zákona Bohem stanoveného musí mezi *účelem* a *prostředkem* panovati harmonie. Účelem *pudu životního*, který je činným v pochodech biologických, jest *zachování života*. Kdyby pud tento byl inteligencí obdařen, závisel by od rozmarů rozumu a svobodné vůle lidské, což by zachování života individua nikterak nebylo na prospěch. Proto musí býti pud tento vyňat z područí rozumu a provozovati činnost svoji pod prahem vědomí. Co se poukázání na zápas mezi duchem a tělem týká, na to krátce odpovídáme, že již také v *duši* jest *rozkol* mezi rozumem a chtěním, jak starý verš: »Video meliora proboque, sed deteriora sequor« svědčí. O příčině netřeba se zmiňovati, jelikož se toho dočísti lze v každém katechismu.

Co se posléze oné výtky vitalistů týká, že učení animistů důsledně vésti musí k *trichatomii*, tu dlužno vyznati, že výtka ona — ač je-li upřímně myšlena — svědčí o obmezené předpojatosti pojmu metafysického. Duše vegetativní, která je v bylině podstatou, nesmí býti prý degradována u živoka na pouhý přívlastek (*accidens*), což prý platí také o duši animální vzhledem k bytosti lidské. — Odpovídáme: Jednota osoby lidské a ještě více úzká vzájemnost, která panuje mezi psychologickými a biologickými zjevy, poukazují tihou logiky k *jednomu* pouze duchovému principu, kterým jest právě rozumná duše. O nějaké degradaci podstat na pouhý přívlastek nemůže býti ani řeči. Věc se má jednoduše takto: *Duše rozumná*, jakožto nejvýtečnější podstata pozemská, byla od Stvořitele vedle mohutností vyššího řádu obdařena také silami řádu nižšího, jimiž provozuje na tělo lidské též vliv, jako nižší duše *živočišná* na tělo zvířete a jako nejnižší stojící duše *bylinná* na ústrojí rostliny. Že úsudek tento jest úplně logický, za to ručí nám sám Bůh, jenž jsa pouhým duchem, ve světě vyvolává účinky nejrozmanitější. Jestli v řadě principů — ať tak díme — řád hierarchický, dle něhož princip *vyššího* řádu jest uschopněn také k úkonům řádů *nižších*. Nejvýše stojí Bůh, tato Příčina všeobecná a absolutní, jehož děl je bez počtu a druhu nejrozmanitějšího. Také *duše lidská* má své místo v této hierarchii. Nižší stojí než duše andělské, jest na druhé straně vysoko povýšena nad principy života bylinného a živočišného a může dobře zastupovati tytéž v pochodech biologických. ¹⁵⁾

¹⁵⁾ Sv. Tomáš Akv. učí: »V člověku jest *jeden* a *týž* princip, z něhož vychází činnost *vegetativní* (výživa, vzrůst a t. p.), *sensitivní* (pocitování, žádostivost) a *intelektuální* (myšlení, svobodná vůle a t. p.) To však není ten smysl,

Tím zároveň je vyvráceno axioma *Cartesiovo*, kteréž se u vitalistů osvědčilo jako »πρῶτον πνεῦμα«: »Duch není s to, aby působil na hmotu.« Kdo to tvrdí, ocitne se buď vědomě či nevědomě v sousedství pantheismu neb — bylozoismu.

VI. Odstavec.

Souhrn poznatků *empirických* nemůže nikdy přijíti ve spor s přírodní *filosofií*, která ve všech částech svých vyvinuta jest... pokud filosofie ona dle slibu svého nechce býti ničím jiným než vědou, která by *skutečné* zjevy vesmíru učinila pochopitelnými rozumem. Vyskytne-li se kde protiva, tu leží příčina buďto v platnosti spekulace nebo v té okolnosti, že věda empirická je příliš domýšlivá a odvážlivá, považujíc mnohé úkazy za dokázané, pro které *zkušenost* nižádného svědectví nevydává... Ať již ten či onen myslí sobě přírodu v odporu proti říši duchové, jakoby pro živel duchový nebylo v přírodě místa... *nikdy* nesmí odpor tento býti tak mocný, aby vedl až k naprostému rozvodu mezi říší fysikální a intelektuální, čehož důsledek by byl ten, že by fysika vesmíru nebyla ničím jiným než *hromaděním* holých pokusů empirických. *Věda* zajisté začíná teprve tam, kde *hmoty* zmocní se *duch*, snaže se o to, aby spousta poznatků empirických byla podrobena *rozumové* práci... Bylo-li snad práce myšlenkové někdy zneužito, nebo byl-li směr též chybný — i tu netřeba odvoditi z toho úsudek, který by byl pro *intellekt* snižující, jakoby veškerá říše myšlenková dle přirozenosti své nebyla leč krajinou šalebných vidin, a jakoby přebohatý, po staletí střádaný poklad poznatků *empirických* byl ohrožen *filosofií*, jako nějakým mocným nepřitelem. Nikterak se nesluší na věk náš, aby generalisace pojmvů a každý, buď na indukci nebo na analogii založený pokus, který má za účel vniknouti hlouběji do spojeného ozubí úkazů přírodních, byl ihned vyhlašován za nějakou bezednou hypotézu a aby z ušlechtilých oněch vloh, jimiž příroda (?) člověka byla vystrojila, tu *rozum* hloubající o vztazích příčinnosti, onde opět čilá obrazotvornost, která je nezbytna při každém vynálezu a tvoření — byly zatracovány.¹⁶⁾

Varovná slova tato, která geniální *Humboldt* pronesl ve veřejné přednášce své v Berlíně r. 1827., na vlas se vyplnila. Po orgích, které slavila *planá spekulace* německých filosofů, nastala reakce. Přišla doba, kdy věda empirická v domýšlivé odvážlivosti své¹⁷⁾ kelímkem, křivulí, drobnohledem a teleskopem vyháněti se jala z vesmíru Boha i ducha, šlapajíc při tom po veškerém rozumu —

jakoby vzrůst, smyslné postřehování a vědomé myšlení byly jedno a totéž — nýbrž jsou to úkony rozdílné, které však vycházejí od principu jednoho a v něm koření. Různé ony úkony životní, které v přírodě pro sebe *odloučené* sledujeme, jsou u člověka závislé na *jedné* duši, podobně jako u živoka spatřujeme žití rostlinné opět, avšak ne snad *samostatně* vystupující, nýbrž za *jedno* s žitím zvířecím. Tak jest i u *člověka*, kde nižší ony formy životní, totiž žití vegetativní a sensitivní nacházíme sloučené s *potencí řádu vyššího*, již jest zde *duch svobodný* a vědomý. Jestli to opět osvědčení onoho všeobecného zákona, který vládne celým *vesmírem*, dle něhož *živel nižší* *pojat* *bývá ve vyšším*.« Srvn. Hettinger, Apologie d. Christentums I. Theil. cap. 5.

¹⁶⁾ »Kosmos« I. B., pag. 69. sqq.

¹⁷⁾ Známý profesor silozpytu *Pisto* dí: »Vůči nápisu na jedné pyramidě v Saidě: Já jsem *všecko*, co jest, co bylo a bude; žádný smrtelník neodkryl závoje mého — můžeme fici: »Moderní věda přírodní závoj strhla a četla nápis: »Hmota a síla byly, jsou a budou!«

i svém vlastním. Přišla doba, kdy metafysika byla dána přímo ve psi¹⁸⁾ a kdy postulát tvůrčí Prapříčiny potupně kladen byl na jednu úroveň s nápadem pověstného dobrodruha Münchhausena, který zabřednuv až po krk v močále, tím se spasil, že uchopiv se za vlastní cop vytáhl osobu svoji z bahna. (Büchner »Kraft u. Stoff« p. 14.) To byla doba *brutálního* materialismu, jak svrchu bylo ukázáno. Poměry se sice změnily — avšak nikoliv ve prospěch metafysiky na poli přírodovědeckém. Vědátoci moderní sice *metafysiky* vůbec neztracují, avšak upírají jí právo mluvit do přírodního badání. Věda přírodní se stala *positivistickou*, obmezujíc činnost svou na pouhé registrování úkazů, čili dle slov Humboldtových, »fysika vesmíru není než hromadění holých empirických pokusů.« Došlo také k naprostému rozvodu mezi fysikou a metafysikou, a vědátoci také tím se netají, že věda zůstala státi na poloviční cestě jedině proto, poněvadž se bojí narazit na — mysterium. A poněvadž páni pozitivisté nemohou zabrániti lidem, aby mysli trochu důkladněji než oni, hledající »za tím, co se *hýbe*, *Příčinu*, která pohyb způsobila, za tím, co jest vedeno, *Vůdce*, který vede, a za tím, co poslouchá, *Pána*, který poroučí,« — jak důmyslný hrabě *De Maistre* trefně propověděl,¹⁹⁾ prohlásili slavnostně, že vědy přírodní po *příčině* úkazu se neptají. »Není mou úlohou, abych vysvětloval (scil. úkazy), já se obmezím na pouhé konstatování,« — dí jeden z nich.²⁰⁾

»My jsme nepřáteli všeho, co je zázračné a mystické a nepřipouštíme nikterak možnost, že by mohl který úkaz se zroditi kromě zákonů přírody,« dí druhý.

Velebený Hippolyte Taine pak činí toto věru smutné přiznání: »Člověk nezná *podstaty* vůbec; nezná *ani* ducha *ani* těla a nepozoruje nic jiného než své stavy vniterné a osamocené« . . . Ve své kritice pozitivismu anglického pak dí: »My jdeme ještě dále než vy: my se domníváme, že není *ani duše ani těla*, nýbrž že jsou jednoduše skupiny pohybů a myšlének, a věříme (sic!), že není *podstat*, nýbrž pouze soustavy zjevů . . . My se domníváme, že ve světě není nic jiného, než *zjevy* a zákony, totiž události a vztahy, a shledáváme, že veškeré poznání nespočívá v ničem jiném, než ve spojování a sečítání fakt.« Ubohý positivisto! Aby ti tak někdo ta »fakta« upřel, co ti zbude?²¹⁾

Schválně jsme se při tomto úvodě pozdrželi trochu déle, abychom ukázali, na jak nakloněné ploše pohybují se *organicisté*, kteří, jak jsme shora podotkli, také mezi učenci katolickými čítají dosti stou-

¹⁸⁾ Tak dí *Feuerbach*: »Es ist ein spezifisches Kennzeichen eines Philosophen, kein Professor der Philosophie zu sein. Die einfachsten Wahrheiten sind es gerade, auf die der Mensch immer erst am spätesten kommt.«

¹⁹⁾ Partout, ce qui meut précède ce qui est mu, ce qui mène précède ce qui est mené, ce qui commande précède ce qui est commandé. Les soirées de St. Pétersbourg Tom. I. pag. 232.

²⁰⁾ Dr. P. Gibier »Le spiritisme« p. 343.

²¹⁾ Positivismus v důsledcích svých musí vésti k pyrrhonismu a babylonskému zmatku, jaký panoval za »saturnalií« německých filosofů, jak Humboldt to nazval. Německý básník Schiller šlehá rozmarně onen zmatek ve své básni: »Die Philosophen«, z níž podáme zde malou ukázkou: *Fichte* dí: »Ich bin ich, und setze mich selbst, und setzt ich mich selber als *nicht* gesetzt. Nun gut, so hab ich ein *Nicht-Ich* gesetzt.« — *Hume*: »Von dem *Ding* weiss ich nichts, weiss auch nichts von der Seele. Beide *erscheinen* mir nur; aber sie sind doch *kein* Schein.«

penců. ²¹⁾ Ovšem, prozatím nejdou organicisté tak daleko jako positivisté. Nespokojí se pouhým »registrováním fakt«, nýbrž za úkazem hledají příčinu. Avšak příčina tato je pouze sekundární, tak že celá argumentace jejich visí ve vzduchu. Trpí podstatnou vadou, které se v logice říká »petitio principii«, a dopouští se i jiných šikovností, »pour corriger la fortune«, jak Francouz říká.

a) »*Biologické* úkazy lze vysvětliti jednoduše tím, že každý orgán a každé zařízení ústrojné konají *přirozeně* práci, pro kterou jsou organisovány, a konají tu práci proto, *poněvadž* jsou pro ni organisovány. Z té příčiny věnuje *organicista* všechno své úsilí jednak studiu *organismu* (morfologie), jinak průběhu úkazu *fysikálního* a přichází k těmto úsudkům: Proměna potravy v chylus, z něhož se stává krev, ono »pabulum vitae«, bez něhož žítí nelze, jest úkon žaludku, který potravu zažívá a pochod dýchání jest úkon plic, které dýchají,« tak dí organicisté. — Avšak žaludek musí *žítí*, aby byl schopen zažívání a plíce musí *žítí*, mají-li dýchat. Tím není tedy záhada životní nikterak rozřešena, nýbrž »šijí se pouze polštářky pro lenivé ruce,« jak sv. Pavel ve svém listě k Timotheovi poznamenal. *Život je dříve než orgán*. Co tedy jest *život*? — Pouhou *organisací* nikdy tajemství života nerozluštíme. Neboť *život* je možný i *bez* organisace. Znameníť fysiolog Müller to dokazuje; dí: »*Zárodek* jest hmota beztvárná, látka beze všl *organisace*, na níž sebe ostražitější oko nepostřehne ani stopy jakéhokoliv *ústrojí*. Přece zárodek tento žije a dává podnět k organisaci pozdější. Tudíž existuje síla organická v zárodku před organisací samou.« ²²⁾

Zárodek, buňka buď *rostlinná* (protoplasma) nebo *živočišná* (sarkod), toť »quid proprium« fysiologie, jak slavný *Claude Bernard* propovídal. Nedomnívejme se, že organism jedině následkem svého differencovaného ústrojí jest s to, aby reagoval na fysikální popudy světa zevnějšího úkazy *biologickými*, tak že »quantum« stejnorodých fysikálních pomůcek by bylo schopno zastupovati různorodé »quale« příčiny životní, ať již tato nese jméno kterékoliv. Úkazy biologické zajisté již na *buňce* pozorovati lze, která záleží z beztvárné trošky bílkoviny (na př. *Amaeba disfluens*) bez patrné stopy údů, čidel aneb jiných přístrojů. A tato nepatrná trocha látky organické vyhání ze sebe výstřelky jako tykadla, pohybuje se v před, obejme částice bylinné, které se nacházejí v sousedství, podrží z nich prvky, které jí svědčí a zvrací ostatní; v prostředku pojednou se zúží, až nastane rozdělení úplné — z *jedné* bytosti povstaly *dvě*, které rovněž tak sobě vedou jako jedinec prvotní. Ejhle, nejsou-liž to neklamné známky života? První, který tento senzáční zjev pozoroval, byl malíř *Raesel* z Rosenhofu, který živoka toho nazval »Malý Proteus«. Později zjevem tím zanášel se *Linné*, jenž ve svém díle »*Systema naturae*« pojmenoval tvora »*Volvox chaos*«, později pompéským jménem »*Chaos Proteus*«. ²³⁾ (Pokračování.)

²¹⁾ Tak čteme v katolickém časopise »*Natur u. Offenbarung*« V. B.: »Man traut in der That der Materie und ihren Kräften zu wenig und ich glaube nicht zu irren, wenn ich in dem modernen Materialismus eine Reaction (sic!) gegen die souveräne Verachtung erblicke, mit der der abstracte Geist auf die Materie hinabzublicken sich gewöhnt hat.«

²²⁾ *Méric* l. c. pag. 398.

²³⁾ »*La forme et la vie*«. *Revue d. D. M.*

Na oslavu osmdesátin Beneše Methoda Kuldy.

řím kmeta poutníka, jenž s berlou v ruce
+ se běře vzhůru k oněm výšinám,
kde po života zápasu a muce
nám Pravdy věčné otvírá se chrám,
kde slunce nové příchozího vítá
a blahé duši věčné jitro svítá!

Let osmdesát putuje kmet milý
a byť už slunce zrakům zapadlo,
duch výš a výše k světlu stoupá čilý,
a srdce láskyplné nezchladlo:
tož lásky k Bohu věrné, nehynoucí
a lásky k národu a blížním vroucí.

Dnes na okamžik stane na své dráze
a zrakem ducha poohlédá zpět:
ó, jakých obrazů to shlédnout blaze
mu dáno z řady uplynulých let!
že tichou *slasti* hned mu líce plane,
a hned zas *bolu* slza z očí kane.

Tu vidí dětstva ráj — své *Ivančice*,
nad nimiž milý, svatý *Jakub* plá, —
tam *Hostýn* září, bílá holubice,
tam *Velehrad* své věže vypíná, —
tu *Brno* jest, tam *Radhošť* pohádkový
a *Chlum* a *Vyšehrad*, — ó kdo vše poví!

A z celé vlasti ve vzpomínce blahé
se blíží milé, vzácné postavy,
to davy přátel, stádce lidu drahé,
jak přinášejí lásky pozdravy, —
a v čele těch, jež věčný mír už chová,
aj světlá družina jde *Sušilova*!

I zřít, jak na poli zrá Boží setba,
na němž byl slovem, pérem pracoval,
jak nad vlastní se láme věků kletba
v tom boji hrdinném, jež bojoval; —
a jediná mu prosba se rtů váne:
ó, žehnej, žehnej naší práci Pane!

Ó, kmete, na posvátném *Vyšehradě*,
jen modli se dál za svou drahou vlast,
ať nezdaří se nevěře a zradě
v ní znova cizích bludů símě klást:

Jak *Mojžíš* ruce zdvihej na Svě hoře,
by odvrátil Bůh nových pohrom hoře.

A znova chop se berly k další pouti
a s myslí jasnou konej dráhu svou;
Bůh, slla Tě, On dá Ti dostihnouti
dvou poutníků, jež vidíš před Sebou —
jak žití Svého velké ideály,
již duchem příbuzní Ti kynou z dále.

To *Jiří Strossmayer* je ušlechtilý,
kmet biskup, nejslavnější Slávy syn,
a druhý poutník k vysokému cíli —
Lev třináctý to, jež nám Hospodin
dal za Otce, jak zářné světlo s nebe,
ti za sebou, hle, *mladšího* zvou *Tebe!*

Nuž za nimi dál ku blažené výši
náš proslavený kmete šťastně spěj!
Bůh našich srdcí vroucné přání slyší:
Buď živ a zdráv náš *Beneš Methoděj!*
ať modlitbou a prací ducha svěží
let *mnoho* ještě pro svůj národ teží.
Vlad. Šťastný.

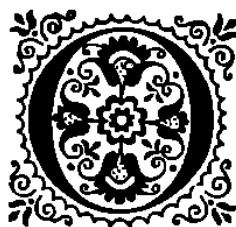

Pepička Kopřivova.

Napsala **Vlasta Pittnerová.**

(Pokračování.)

XIII.

dpoledne šla paní Kopřivová s Albínkou dát Chaldounovům »s Bohem«. Albínka nesla šest koší, které byla pro paní Chaldounovou ušila, zabalených v červeném ubruse. Dle rady paní mydlářky také je čistě vyprala a vyžehlila, aby nastávající panímámě dokázala, jak toho dovede.

U Chaldounů byly přijaty s otevřenou náručí a paní Chaldounová svolala všechny dělnice, aby se podívaly, jak nastávající její nevěsta ji obmyslila pěknou prací svých rukou. To bylo obdivu a chvály!

»Naučí-li se panna tak pěkně snovati a nopovati, jako umí šít a vyšívati, budu z ní mítí radost,« řekl pan ženich k Albínce, která se zarděla.

»I to vědí, že naučí,« slibovala za Albínku paní Kopřivová.

Pan Leopold nevypadal právě příznivě, nebyl oholen a byl všudek umazán od barev a oleje, soukenná, až pod rameny upjatá zástěra byla od špíny téměř tuhá, a rukávy košile, z domácího, modře obarveného plátna nad lokty vyhrnuté, olejem až čpěly.

Albínka si trochu povzdychla, než rychle se upamatovala, že se paní Chaldounové nezeptala, jak se ráčí vynacházeti. Učinila tak, a paní Chaldounová, zalichocena touto zdvořilostí, řekla:

»Ba, milá panno Albínko, nějak mne počíná zlobiti kašel, nějak jsem nastydla a tak se mi také ozývá nějaké bolení v kostech. Prosím vás, lidičky, to bylo dření po takových let, málo jsem se naseděla a sedla-li jsem, bylo to k práci. A ta lítost člověku také zdraví nepřidá. Bude musiti tuhle mladý spíše na to pomýšlet, aby mi dovedl pomocníci. Doufám, že panna Albínka také proti tomu nebude, dojde-li Leopold některý den o svátcích, když práce stojí, k pánům rodičům, aby se ta svatba dojednala.«

Paní Kopřivová ihned shledávala, že paní Chaldounová jaksi schátraleji vyhlíží, a Albínka se jenom červenala.

Pan Leopold pokašlával a usmíval se na Albínku.

Paní Chaldounová nepustila ovšem hosty bez svačiny. Uvařila kávu, poslala pro rohlíčky a sladký punč, ku kterému podávala piškoty, nutila a pobízela.

Když posléze chtěla se Albínka již poroučeti, zavedla ji paní Chaldounová »na pokojíček«, díc, že jí za ušití těch krásných košil dá něco na památku.

Byl to vsutku pěkný dárek: pět šňůr velkozrnných granátů se zlatou, granáty vykládanou sponou a želvový hřeben do vlasů, taktéž granáty vykládaný.

Albínka radostí sotva našla slova, aby poděkovala, a políbila paní Chaldounové několikrátě obě ruce.

»Až Leopold k nim o svátcích přijede, doveze jim ode mne ještě také koledy, aby viděly, že se na nich těším,« slibovala paní Chaldounová dívce.

Rozloučily se srdečně, odešly ke Kopřivovým, kdež se chlubila Albínka přízní nastávající panímámy.

Paní teta mydlářka prohlížela pěkný dárek a pravila: »To je tuze pěkná památka. Již moje nebožka babička říkávala, že granáty přinášejí domácí spokojenost. A tak svatba bude asi spíše, než se mysliło; no, jen když bylo panně to bývání zde na štěstí.«

»A na veliké štěstí,« řekla Albínka a pohlédla vděčně na paní mydlářku.

Chýlilo se k večeru a Rackovic měli odjeti. Albínka děkovala s pláčem za všecku přízeň, za vše, čemu se zde naučila, loučila se se všemi děvčaty, objímala Pepičku a sedala do saní s bratry celá uplakaná.

Pavel loučil se srdečně, Petr zdvořile. Pavlovi se podařilo v síni kradmo Pepičku políbiti na tvář, a tato se všecka chvěla, zda toho nikdo nepozoroval.

Rackovic odjeli a paní Kopřivová ohlásila švadlenám, že se dnes večer nebude již štíti. Žačky odešly již dříve. Švadleny poklidily práci, přály šťastných a veselých svátků a odcházely.

Po jejich odchodě sesedly se paní Kopřivová a paní teta s Pepičkou teprve k důvěrnému pohovoru. Aby Josefek nepřekážel, po-

slala ho matka na besedu k svým rodičům s vyřízením, že Pepička dojde tam zítra, ona dnes musila pomoci Albínce vypraviti se domů.

A nyní musila Pepička vyprávěti to hlavní, nač byly obě paní nejzvědavější: o hraběti, o čemž Josefek slyšeti nemusil. Vyprávěla dosti nerada.

Matka a paní teta naslouchaly s utajeným dechem. Však to tak hned nebylo někde slyšeti, aby hrabě vůbec mluvil s prostou dívčinou.

Ale obě se shodovaly v tom, že Pepička dobře jednala, a že to i paní hraběnka schválila, o tom svědčily vzácné její dárky. Hlavně stříbrná cukřenka vzbuzovala obdiv obou paní a paní teta navrhovala, ať si Pepička určí a ponechá hezounkou tu stříbrnou truhélku za pokladnici na peníze. Umluvily se s paní Kopřivovou, že jí ponechá přijem za vyučování děvčat a plat za všechny práce, které Pepička sama zhotoví. To mělo býti pro dcerku náhradou za výlohy, které stály synovy studie.

»Budeš si stírádati,« pravila paní Kopřivová k Pepičce a jako »podkladek« k budoucímu stírádání donesla dcerce její vínkové peníze a několik tolarů a dvacetníků, které byla tato tu a tam dostala, obyčejně od dědečka za gratulaci k svátku. Od paní tety byl zde také křížový tolar, který darovala svému miláčku, sloužící Pepičce kmotrovstvím při biřmování.

Pepička se usmála při pohledu na své bohatství. Křestní peníze byly uloženy v růžovém, z hedvábí ušitém pytlíčku, a Pepička si věru pomyslila, proč že mají tyto peníze tak nadále ležeti, kdežto by se za ně mohlo koupiti něco pěkného.

Vykládala nyní svoje všechny šaty a matka s paní tetou měly se čemu obdivovati, chválíce vzácnou, dobrotivou paní kmotru.

»Ale poslouchej, Pepičko,« řekla pojednou matka. »Já ti přeji ty pěkné šaty, ty ybroky, ten sametový kabátek, mantylku a všecko, ale ty klobouky nebudeš nositi, to by se na měšťanskou dcerku, sirotku po soukenníku, švadlenu, přece jenom neslušelo.«

»To máš pravdu, Nanyňko,« svědčila paní teta, »klobouky nemůžeš zde nositi.«

A vzala z papírové krabice dva klobouky, které Pepička za pobytu v zámku nosila, posadila každý na jednu ruku a prohlížela je. Kývala hlavou a řekla k neteři: »Aspoň si je nasad, ať tě my samy v nich vidíme.«

Pepička se zasmála a již posadila si na hlavu letní klobouk z prolamované bílé slámy, vyblhající nad obličej do hůry jako kaplička. Z jedné strany, právě nad visutými kadeřemi, přimykala se jí k čelu kytice růžových poupat, ze strany druhé růžice ze zelených stužek, ostatek vyplňovaly ryše z bílého tylu. Vzadu vinul se kolem dýnka klobouku věneček z poupat, zeleně a růžově květované stuhy sloužily k uvázání pod bradičku.

»Inu, pěkné je to,« řekly obě paní a paní teta se srdečně rozesmála, ona Pepička se před ní jala poklonkovati, šaty v rukou roztažujíc: zcela dle předpisů paní kmotry.

Nyní nasadila si Pepička klobouk druhý, zimní.

Ten byl z chrpově modrého sametu, nad čelem vyplněn ryšky z gázu višňově rudého, se sametovou, jasně modrou květinou a

bílou různici ze stužek, vzadu ovinut bílým a višňovým pérem, se stuhami k vázání bílé a modře pruhovanými.

Slušel Pepičce neméně než letní a paní Kopřivová si věru upřímně vzdychla, když dívka klobouky opět ukládala.

»Věřej mi, panímámo, já si z toho ničeho nedělám a odložila bych všechny ty panské šaty, já jsem ráda, že nebudu již tou slečnou Josefín, která na konec přece jenom mezi to panstvo do zámku nepatřila, ale zase Kopřivovic Pepičkou,« řekla Pepička a objímala matku.

Josífek přišel s vyřízením, ať Pepička dozajista zítra dědečka a babičku navštíví a neopomene zajít k tetičkám.

»Prvně půjdeš do kostela, to se rozumí,« řekla paní teta.

»A po kostele teprve na besedy, já s tebou nemohu, je dosti práce. Musím přece tu vánočku také upéci a kousek štrudlu k té štědrovečerní večeři,« pravila paní Kopřivová.

»Já přijdu hned po mši svaté a pomohu ti, Nanynko. Na ten štrudl donesu a k vůli Pepičce koupím také rybu. Mám letos nějak plnější pokladnici,« slibovala paní mydlářka a ubírala se k domovu.

Nazejtří mělo z Pepičky celé příbuzenstvo radost. Měla k svým pěkným šatům na hlavě čepce ze zeleného sametu, růžově podšitý, s hnědou kožešinou kolem obličeje, na který splývaly visuté kadeře.

Paní tety, sestry matčiny, Karolina, řeznice a Katynka, sládková, byly uneseny pohledem na neteř a zvaly ji o překot, ať často jejich dcery navštěvuje.

U dědečka a babičky nebyl obdiv menší; dědeček s babičkou byli sice již jako na výminku, než teta Terinka, za mistra soukenického provdaná, byla uctivou dcerou a bez rady rodičů ničeho nepodnikala; také přivítala Pepičku velice srdečně, a mladý strýc Josef, který již dojel ze semináře na vánoční prázdniny, zapomenul zcela na svoji vážnost, s kterou mu bylo mysliti na to, že před prázdninami bude již vysvěcen na kněžství, i čtveračil s Pepičkou jako druhdy.

»Nyní jenom ženicha, Pepičko, a já ti o svatbě požehnám u oltáře,« pravil k dívce.

»Ráčeji mi, pane strýčku, u oltáře o jejich primicii požehnati, na svatbu je času dosti,« odpověděla Pepička.

»Naučila se ta holka mluvit mezi pány,« pochvalovala si paní Hrušková.

A jak již bývá, že, vede-li se člověku lépe, lidé dávají mu nezřídka více laskavosti na jevo, než je-li v zármutku, tak se stalo i nyní. Dědeček a babička dali Pepičce hned dnes »koledy«, a to po stříbrném tolaru, teta Terinka i manžel její přidali po dvacetníku, v pivovaru pan strýc nakázal Pepičce, ať si dnes večer i zítra o Boží Hod a pozejtří o koledě večer i v poledne pošlou od Kopřivů pro pivo s nějakým »rozumným« džbánem, aby se po chuti napili. Paní teta Karolina ukázala Pepičce mísu klobásů, kterou že ještě dnes její matce pošle, aby Pepička okusila, dovede-li strýček řezník udělati takových jako v zámku.

Samým polednem vrátila se Pepička z návštěv a poobědvala s matkou a paní tetou trochu mléka. Dnes se oběd nevařil, úplnému postu nemohly se oddati, obávající se ochuravění, Josífek pak neodolal koláčům, které matka upekla, a ještě před polednem okusil ode všech druhů. Vánočka měla se nakrojiti až večer.

»Počkej, neuhlídáš zlaté prasátko,« škádlila Pepička bratra.

»Však ty také ne,« smál se Josífek, bavě se povídkovým koláčem.

Byl to veselejší štědrý večer než loni, a paní Kopřivová, ač si zaplakala, přece děkovala vroucně Bohu, jak drží nad ní mocnou ruku v tom sirém jejím vdovství.

Šli všichni společně na půlnoční a paní Kopřivová potěšila se znovu, rozeznávajíc mezi zpěváky na kruchtě Josífkův hlas.

Jako mžíkem uprchly vánoční dny ve stálých návštěvách; sešlo se celé příbuzenstvo podívat se na Pepiččiny věci. Klobouky obdivovány, než paní Kopřivová pochválena jako moudrá matka, že uznala pro dceru za nevhodné, aby je nosila.

»Snad je bude Pepička přece zase nositi, až vzácná jemnostpaní kmotra vybere ji z panských úředníků ženicha,« tak zněl konečný úsudek celého příbuzenstva.

Pepička si oddechla, když bylo po Vánocích. A počítala dny, kdy po Novém roce měli opět dojetí studenti. Chopila se práce. Přistříhovala a chystala šití švadlenám, ukazovala a vybírala vzorky malým žačkám a sama jala se barevnými bůstky dle předlohy vyšívati obraz. Dostala od paní direktorové mnoho věcí ku práci takovým a počala se zabývatí hned na počátku touto prací, díc matce, že bude hleděti to prodati, any podobné věci jsou hledány.

Obraz představoval: víru, naději a lásku. Kolem kotvice vinul se věnec z růží, a na knize, zdobené křížem, seděly dvě holubičky. To vše bylo vyšito pestrými bůstky a plocha vyplněna bůstky bílými, takže se zdálo, jakoby to byla malba na skle.

Záhy švadleny a žáčky pověděly po městě, co krásného »panna Pepička« pracuje, a tu došla jednoho dne paní syndikusová se podívat na ten obraz a zamluvit ho pro sebe.

Paní syndikusová byla bohatá, vážená paní a vedla v domácnosti vše po způsobu úřednickém. Mluvila s Pepičkou německy, vyptávala se na zámek a odcházela spokojena zdvořilostí dívčinou.

Obraz: víra, naděje a láska nezůstal jediným. Záhy objednala si takový i paní poštmistrová, pak mladší pan kaplan a Pepička musila věru pilně pracovati; vyplnění pak svěřila švadleně.

Za nedlouho vyšívala obraz svatého Josefa, pak Panny Marie Pomocné a již se tomu sama smála, že snad nebude dělati nic jiného než obrazy.

Jiná práce byla však také žádaná, a Pepička hrála si, jak říkala, stále jen s bůstky a skleněnými perlami, s dracounem a hedvábím, s jemnými krajkami a tylem.

O masopustě navštívila studentský ples a byla obdivována pro svůj vkusný účes a, jak se dalo očekávati, od té doby často požádána, by učesala nevěsty a družičky ke svatbě.

Pepička vpravila se do všeho. Matka a paní teta měly z ní radost. Po městě se povídalo, jak se paní Kopřivové dcera vydařila.

Pepičce při klidném tom způsobě žití pučela v srdéčku mladá, sladká láska k Pavlovi. Tak málo stačilo těm mladým lidem k společnému blahu. Jen když spolu hovořili, nemusili si říkati, že se mají rádi, věděli to oba. Žádná pochybnost, žádná žárlivost nekalila jim krásný ten cit.

Pepičce bylo nejmilejší, zpíval-li Pavel nové české písně. Petr kroutíval tu trochu povržlivě hlavou, než nesvárů s bratrem nepočínal; věděl, že u Kopřivů Pavel více platil, nejsou jmn tak za hrdého jako on.

Ku konci masopustu jeli studenti domů a bratři Rackové odváželi s sebou Pepičku.

Jela Albínce na svatbu. Paní Chaldounová totiž doopravdy churavěla, i usmyslila si, ať jest svatba hned, a stalo se dle jejího přání.

Pepička byla družičkou, k oltáři vedl ji Petr, od oltáře Pavel, tak se bratři blíženci mezi sebou dohodli, druhou družičkou byla Lidka. Hostů mnoho nebylo; hodlala paní Chaldounová vystrojiti pro přibuzenstvo hostinu teprve až po přistěhování mladé paní.

Direktorovic poctili zahradníkovy také na chvíli, a paní direktorová zřejmě vyznamenávala Petra. Laskavě žertovala, jak mu to slušelo s »Josefin«, když si ji vedl k oltáři.

»Mně se zdá, že se ti šlo lépe od oltáře než k oltáři,« pošeptala Lidka Pepičce a tato stiskla jí ruku.

Nevěsta zářila spokojeností, dostala ku svatbě vzácné dary. Ženich dle tehdejšího zvyku obdařil ji stěvící, a to šesti páry najednou. V každém stěvící byl pak křížový tolar. Paní Chaldounová téměř vše svým darem osnila. Dala nevěstě veliký zlatý čepec s povzneseným štítem a menší stříbrný, krom toho postavila, ano se po hostině »na povijan« vybíralo, před nevěstu stříbrný žejdlík, plný dvacetníků, a když je tato na talíř vyklopila, ukázalo se, že nejspodněji ležel dukát.

Rackovi byli tak udiveni a překvapeni, že div sami zároveň s dcerou bohaté její panímatce ruce nelíbali a jen a jen dceru napomínali, ať se hledí ve všem zachovati.

»Ať na tebe neslyším od vzácné panímámy nikdy žalobu,« tak na rozchodnou pravil k dceři otec Racek.

Pepička měla dovoleno zůstatí několik dní u paní kmotry. Bylo jí to milo. Viděla u paní direktorové zase mnoho pěkných ručních prací, mohla se s ní o ledačem poradit a pak se potěšila u své milé Palmy a Lidky.

Také paní Haldenovou šla Pepička navštívit a ta vyzvala ji, aby se s ní šla podívat do hraběcích pokojů.

Pepička se zarazila, ale paní Haldenová řekla vlídně: »Vždyt zde nikdo není, milostivá vrchnost jest ve Vídni.«

Šly, a Pepička vzpomínala, jak zde byla loni poprvé. Prohlížela pozorně rozličné nové věci, obdivovala a těšila se z krásy všeho, co viděla.

Vešly až do pracovny hraběte Jindřicha.

Se zatajeným dechem přistoupila Pepička k obrazu, představujícímu Marii pod palmou. Tak krásný byl jako loni, než Pepičce se zdálo, že krásná děva na obraze hledí nějak truchlivě. V bořeném rohu obrazu byl upevněn suchý palmový list ze zlomené tehdy Pepičkou palmy a na tomto bylo rychlým tahem štětce napsáno: »Tempi passati«.

»Co to znamená?« tázala se Pepička paní Haldenové.

»To znamená: »Uplynulé časy«, řekla paní Haldenová, vzala dívku srdečně za ruku a dodala: »Blaze tomu, kdo nemusí na uply-

nulé časy smutně vzpomínati. Zde však uvidí panna něco nového.« Zavedla Pepičku do výklenku okna a ukázala jí malý obrázek.

Zdalo se, že z kulatého rámce téměř vypadne některé růžové poupě, která tvořila v obrázku věnec jako na rychle svázaný, tak bravurně byly malovány i listy i stonky i poupata, více méně rozvité, tak chvěly se téměř některé lístky pod rosnými krůpějemi. A v středu věnce mezi drobnějšími a drobnějšími poupaty vyblédala dívčí hlavinka.

»Ach!« vykřikla Pepička poznávši sebe.

Byla zde zobrazena v překvapující podobnosti, růžová poupata dotýkala se až její vlasů i ramen, lnouce jako kyticí k jejímu poprsí. Na čele leskla se také rosná krůpěj, jakoby tam byla s některého poupěte skanula.

Na rámci bylo napsáno několik slov v cizím jazyku. Paní Haldenová je přeložila Pepičce. Zněla: »Poupě mezi poupaty«.

Pepička měla slzy v očích.

Paní Haldenová pravila: »Ukázala jsem to panně proto, aby věděla, že přemohla svou ctností a zdrželivostí i vášeň a zanechala si krásnou vzpomínku ve šlechtném srdci. A více na to nesmí panna mysliti. Ten, co to maloval, bude třeba malovati ještě mnoho dívčích tváří, blaze té, která zůstane tak čistou jako poupě, s kterého se ani rosa nesetřela.«

Pepička políbila paní Haldenové ruku a odcházela klidna a šťastna. Umnila sobě, že nepoví o tom obrázku nikomu, leda — ano, Pavlovi to musila říci, aby toho nezvěděl od jiných a zase — nežárnil.

Pak spěchala Pepička k Rackovým. Tam bylo posud plno uklízení po svatbě, i choť Janova pomáhala. Marie pokynula Pepičce a šly spolu do sklenníku k palmám.

»Již mi jest až trapno poslouchati jen a jen o tom Albínčině štěstí,« řekla Marie k Pepičce. »Jakoby ty zlaté čepce, peníze a jmění bylo všechno!«

»Vy byste takového štěstí nechtěla, vidíte, Palmo?« tázala se Pepička, usedla podle Marie a kladla hlavu na její rámě.

»Ne, pro mne by to nebylo, a já bych nebyla k tomu. Nezvykla bych tomu ruchu při řemesle, tomu starání se o jídlo, tomu nešetření, ale shrabování peněz, hromadění věcí, kterých se neužívá, ale jsou jen tak jako pro chloubu,« pravila Marie.

»Vám je nejlépe mezi palmami, vidíte,« Pepička hladila Mariiny ruce. Zdalo se jí, že jaksi Marii ukřivdí, nepoví-li jí o obrázku: »Poupě mezi poupaty«, a přece zase ji napadlo, že učiní lépe, nepoví-li jí o tom. Rozhodla se, že učiní, co Pavel uzná za dobré.

»Prozatím mezi palmami,« pronesla Marie snivě.

»Prozatím?« opáčila Pepička.

»Nu ovšem prozatím. Víím, kde by mi bylo lépe, ale prozatím zde musím setrvati. Ubyla rodičům z domu Albínka, ubyl i Jan a já musím hledět podporovati rodiče svou prací. Může ubyti i Liduška, ten náš Jahodníček, opravdu tak skromná jako ta jahoda. Až se Petr a Pavel zaopatří, pak půjde pantáta na odpočinek, a já si budu hledat domov jinde. Snad mi bude popřáno, že stane se tak dříve — jak Pán Bůh chce.« A Marie zazpívala tichým hlasem svou oblíbenou písničku:

»Každá rybka, každý ptáček
ví, kde domov má,
jenom člověk nikdy neví,
kam ho osud povolá.«

»Nepovíte mi, kde byste chtěla nalézt domov? Snad ne tam v horách, kde je ta vaše babička; tam by se vám líbilo?« tázala se Pepička.

»Mohu vám to povědět, ale slibte mi, že toho prozatím nikomu nepovíte, ano?« Marie políbila Pepičku na čelo.

»Slibuji,« Pepička přivinula se k ní.

»Tedy slyšte. Přála bych si nalézt domov v jiném světě, v domě od tohoto světa odloučeném. Byla jsem před lety s pantátou jednou v Praze o svatojanské pouti; pantáta šel navštívit s nějakým vyřízením dceru po bývalém zdejší duchovním. Šli jsme za ní do kláštera Milosrdných sester pod Petřínem. Dlouho jsme se nachodili, než jsme se tam dostali, bloudili jsme v ulicích a na mostě jsme se stížili mezi lidmi prodrali. Bydlili jsme u nějakých známých na Starém Městě. V klášteře ptal se pantáta u fortny na sestru Jakobínu, a ta přišla do hovorny. Líbali jsme jí ruce a mile nás vítala. Pantáta vyřizoval kolikere pozdravení, a sestra Jakobína vlídně děkovala. Pak mne prováděla po klášteře. To ticho, ten klid působily na mne podivně. Bylo mi tenkrátě čtrnácte let. V nemocnici jsem se zprvu lekla těch řad postelí, ale když jsem viděla, jak sestry tichým krokem mezi nemocnými obcházejí a jim slouží, těší je a sklánějí se nad nimi jako matka nad dítětem, tu mi bylo tak divně blaze. Poznala jsem, co jest milosrdenství. Pobyli jsme v klášteře až do večera, zpět jsme se dali převézt přes Vltavu. Když jsem patřila do hlubiny řeky, kde se zrcadlila nad tím množstvím domů a věží krásná modrá obloha, tu mi bylo tak mile a klidno. Pomyslila jsem si, že tam v tom stánku milosrdenství a lásky k bližnímu patří tak na ten svět, jakoby se zrcadlil v hladině vodní, bez hluku a šumu. A tam toužím.« Marie se odmlčela.

Pepička sepjala ruce. Byla dojata. Teprve po chvíli řekla: »Ano, Marie, tam vy se hodíte. A nebude vám líto opustiti rodiče?«

»Budou o mně vědět, budou mne moci občas vidět, navštívit,« pravila Marie. »A budou jisti, že tam dojdou klidu. Tam mně nikdo nevyčte ani jim, že bych byla poskvrněnou jedem pomluvy. A jinde bude jim to ke cti, že věnovali dceru životu klášternímu.«

»To ano, to ano,« zvolala Pepička. A jak jste vzpomněla na klášter, Marie?«

»Tam v horách u babičky, když jsem viděla, jak málo tam lidé potřebují, aby mezi sebou zdáli se býti zámožnými, jak žijí odloučení a přece spokojeni. Našla jsem tam poněkud klid v tiché chaloupce babiččině a tam jsem vzpomínala na celý svůj život a vzpomněla na sestru Jakobínu. Snad bylo to vnuknutí od Boha, vím nyní, že v klášteře jest můj cíl, ve světě tu a ondy by pobouřilo moji duši přece mnohé a odvracelo ji od vnitřního žití.« Marie byla vážnou, Pepička skorem nerozuměla posledním jejím slovům, než vinula se k ní jako k sestře.

Palmy jim šuměly nad hlavami a na blízku vydechovaly líbeznou vůni hyacinty a tacety, seskupené mezi cizokrajnými rostlinami. Pepičce připadalo, že je jaro, tak jí bylo milo a klidno. A Marie povznášela se duchem výše, v svět rozjímání a povznesení.

XIV.

Ani se Pepička Kopřivova nenadála, a bylo jí pojednou dvacet let. Utekla ta léta při její snadné, zajímavé, milé jí práci dosti rychle, ne však klidně.

Mládí jí přineslo také bouře, neveliké, než v tom klidném okolí tím trapnější, čím více jich bylo jí skrývatí.

Byla to láska k Pavlovi, která jí přinesla trápení.

Pavel a Petr dostudovali gymnasium a odebrali se do poslední třídy do Prahy. Podpora vrchnosti byla jim zajištěna přízní úřednictva, hlavně direktorovou. Petr věnoval se po maturitě právům, Pavel filosofii. Chtěl býti zprvu lékařem, leč rozhodlo u něho, že studia tato byla nejdražšími, a Pavel chtěl se obejít co možno bez pomoci rodičův.

Racek byl posud ve službě, ač hlavní práce zastával Jan, kterýž byl již otcem dvou dětí. Lidka, ten otcův Jahodníček, popelila se při jahodách i nadále, tak se jí nějak nenaskytoval žádný ženich, a paní Racková již sama soudila, že bylo provdání souzeno jen prostřední z její dcer, ale za to tím šťastnější.

Bylat mladá paní Chaldounová šťastnou v tom životě práce a blahobytu, jako bývala její tchýně. S mužem si dobře rozuměli, čiperný synáček a hezká dceruška zveselovali dům, s tchýní vycházela Albinka dobře, nechávajíc ji platiti úplně její vůli.

Za to užila, co jen bylo ve venkovském městě možno užiti. Měla pěkné šaty, chodila na svatby, křtiny, plesy, mohla se „nechat vidět“ a těšila se vzrůstajícímu jmění. O femesle dovedla promluvit, jakoby u soukeničiny byla vyrostla, a to již něco platilo.

Ráda vzpomínala na pobyt u Kopřivů. Téměř z vděčnosti dávala Pepičce mnoho práce. Celé vybavy pro dítky byly zhotoveny u Kopřivů, pěkně vyšívané obrazy pracovala Pepička každého roku pro Chaldounův dům. Dávalať je mladá paní mistrová tchýni i manželů k svátku.

Paní mydlářka také ráda občas došla k Chaldounovým. Chodily se starou paní do růžencového bratrstva, na procesí, scházely se denně v kostele, neboť paní Chaldounová dopřávala si odpočinku, spoléhajíc ve všem na poslušnou snachu. Říkala, že jí Bůh nabírázuje nevěstou, co vytrpěla s dcerou.

Paní mydlářka byla by ráda viděla, aby se Pepička také již zaopatřila. Zaopatřením míněny tu ovšem jen a jen vdavky. Bylo u Kopřivů nyní trochu tišeji, neboť paní Kopřivová dala do nájmu i svoje pole, nedostačila k dohledu, a pan Hruška byl již stár. Studenty však měli posud a vybírali si skutečně z lepších míst. Ku přání Pepiččinu hleděla však paní Kopřivová denně dáti oběd některému chudému studentu, říkávajíc ochotně: „Kde se nás nají tolik, nají se i o jednoho více.“

Pepičce přibývalo práce a začek a patřila mezi nejváženější panny ve městě.

Paní tety mydlářky tázali se zde a onde známí a ještě více známé, jak bude asi u Pepičky s vdavkami.

Strýček Pepiččin, Josef Hruška, bratr paní Kopřivové, kaplanoval již v rodném městě a škádlil milou neteř, kdy asi již a s kým dojde k němu na katechismus.

A Pepička měla v srdci obraz Pavlův.

Matka již o tom věděla, že si dceruška dala se studentem slovo, jak se tehdy říkalo, a věděla to ovšem i paní teta mydlářka. A obě to — neschvalovaly.

»To nic není, taková známost se studentem,« vyjádřila se paní teta. »Ani jeden luftceltlový pekáček za to nedám. Takový student miluje, ale než dostuduje, je mu pak panna starou a hledí, aby dostal mladinkou a bohatou, a k tomu nóbl, z úřednické rodiny. Ať si je Pavel profesorem a nemusí se ohlížet jako někdy Petr, bude-li chtít zůstat na panství, aby si vzal dcerku z vrchnostenského úřednictva, přece bude mít také nad sebou představené a k nim ohledy. Budeš vidět, dočkáš se a spláčeš nad tím, až si Pavel nějakou profesorskou dcerku od oltáře povede.«

»Kdyby to byl Petr, neříkala bych nic,« soudila paní Kopřivová. »U toho by pro tebe rozhodla přízeň vzácných pánů kmotrů a pak, jak mi jemnostpaní kmotřinka sama napověděla, přízeň pana hraběte, který prý se na tebe vždy ptá. A Petr se choval k tobě tak, jakoby na něco pomýšlel, dělala jsi pyšnou, jemu na vzdory mluvila jsi s Pavlem stále jenom česky, o českých knížkách, o českých písničkách, německé knihy Petrovy nechtěla jsi čísti, německé písničky nechtěla jsi ani poslouchati, třeba Petr sebe pěkněji hrál na kytaru. Škodila jsi si, škodila.«

To byla ta bouřka, která se snesla nad Pepičkou, a deštěm byly Pepiččiny slzy.

I vzácná paní kmotra, která Pepičku občas na svátky, kdy se nepracovalo, k sobě pozvala, vychvalovala Pepičce Petra, jako praktického usedlého pána, který bude mít stkvělou budoucnost. Pavel byl u ní takovým »fantastem«, již pro svoje vlastenectví, za to pak, že odmítl vrchnostenský úřad, téměř »rebelem«. A tak Pepička, když si občas do zámku zašla, málo se tam potěšila.

Jen Marie měla pro ni dobrá, útěšná slova. Ona ručila jí za bratra, že jí zůstane věrným. Byla důvěrnicí mladé jejich lásky a těšila se z ní. Měla Pavla více v lásce než Petra, kterýž se vůbec celé rodině odcizoval. A byla horlivou jeho žačkou a stoupenkou v nauce lásky vlastenecké.

Marie zpravila rodiče již o svém úmyslu, že by sobě přála vstoupiti do kláštera. Nebránili jí, ano otec sám odebral se s ní do Prahy. Byli vlídně přijati, než odkázáni na dobu pozdější, až v klášteře se místo uprázdní. A Marie čekala klidně. V létě jezdila vždy k babičce, v jejíž chaloupce pod jeřábem hospodařila již Kedruta se statným tkalcem. I ti Marii rádi vítali a »panna tetinka« byla jim vzácnou osobou.

Konečně došla z Prahy zpráva, že Marie bude přijata do kláštera. Uprázdnilo se místo novicky obláčkou za řeholní sestru a Marie měla je nastoupiti.

Hraběnka, jsouc o jejím úmyslu zpravena, přispěla jí věnem.

Pohnuta loučila se Marie s domovem, provázena žehnáním celé rodiny. Pepičku čítala již za příští švakrovou a zajdouc se rozloučit k Chaldounovým, ztrávila u Pepičky celé nedělní odpoledne.

»Krásné povolání si vyvolily, panno Márinko,« pravila paní teta mydlářka k dívce. »Budou ozdobou celé rodiny.«

Marie skromně odmítala chválu a přednesla paní Kopřivové prosbu za bratra Pavla, by mu nebylo bráněno v lásce s Pepičkou.

Paní Kopřivová se omlouvala, že těm mladým lidem nebrání, ale že se jen obává, aby Pepička nečekala marně.

»A kdybych i čekala, panímámo, mně zle nebude, vždyť si na živobytí vydělám,« ozvala se Pepička a matka již nic nenamítala.

Marie rozloučila se upokojena a těšila plačící Pepičku, že se snad časem přece spolu uvidí.

Pepička nyní měla matčino svolení a mohla klidně očekávat, co budoucnost přinese.

Zatím vypraven do Prahy i Josefek a k radě páně direktorově studoval také práva, slíbil jej pan direktor zaopatřiti na hraběcím panství.

Nyní bylo u Kopřivů také smutněji. Rodiče paní Kopřivové zemřeli oba jedním rokem, a paní teta mydlářka počínala churavěti. Vzdechala, sháněla koření a mazání, k pletení nesloužily jí již ani oči ani ruce. Kolik dnů často ani nevyšla a dcery neteří střídaly se u ní v posluze. Příbuzní nechtěli nechat paní mydlářku již na noc samotnu a tak k ní chodily neteře i noclehovat.

Tu pojala paní mydlářka myšlenku, kteréž provedení se jí čím dále tím více zamlouvalo. Za jednoho nedělního odpoledne, když jí poněkud bylo lépe, zašla si ke Kopřivovým. »Tak jdu dnes na domluvenou,« pravila k paní Kopřivové i Pepičce, srdečně ji vítající.

»Na jakou?« tázaly se obě.

»Vidíte, duše milé, je mi tak samotné přece jen smutno, když to stárí na člověka doléhá. Takhle s těmi děvčaty to mám jako s hostmi, jednou přijde ta, podruhé ta a každé abych znova povídala, co a jak mám ráda, co kdy potřebuji. A vzít si některou na dobro, také to nejde, již by se druhé kabonily a za mého živobytí o ten kousek šatstva a prádla na ni sočily. A tak jsem si to vymyslíla tak. Prodám dům, o kupce mi není, a odstěhuji se do nájmu. A to k vám. Pustíte od prázdnin studenty z druhé světničky a já se tam zařídím. Docela bez studentů ovšem nebudete, stýskalo by se vám i mně. Tak vás budu mít na blízku, posloužíte mi a já nebudu tak opuštěna. Teprve nyní v stárí to cítím, jak jest ta samota zlá, ty chvíle, kdy jsem mezi lidmi nebo kdy jest někdo u mne, mi činívají jenom trapnějšími ty chvíle, kdy jsem sama. A tak si myslím —«

»Tak to bude dobře!« zvolaly paní Kopřivová i Pepička jako jedním dechem.

A tak se stalo. Paní mydlářka prodala dům a přestěhovala se ke Kopřivovým nadobro. Bylo trochu řečí, nevěle, ochladnutí v příbuzenstvu, než paní teta mydlářka dovedla všemu čeliti. Stěhujíc se svolala všechny příbuzné a neteří a jich dcerám rozdělila nastřádané poklady vinutí: grádle, plátna, kanafasy, ubrusy, ručníky, dále nasypané peřiny, přebytečné šátky a čepce, přidala po stejném počtu stříbrných tolarů a bylo dobře. Ovšem po straně se řeklo, že

Kopřivovic dostanou asi nejvíce, ale do očí chválily všechny obdařované moudrou a dobrotivou paní tetu.

Ke Kopřivovům docházelo se k paní tetě nadále na besedu, a ona již věděla, přišel-li kdo pouze na besedu, či na poradu nebo s nějakým postěžováním a dle toho setrvala buď ve velkém pokoji u Kopřivů, nebo vedla návštěvu do svého pokojíčku.

Tam s ní spala paní Kopřivová a někdy místo této Pepička, neboť paní Kopřivová, byla-li paní teta churavou, nedopustila, aby se Pepička bděním namáhala, ona po celý den pilně pracovala.

Paní mydlářka přestěhovala se asi v polou prázdnin a za nedlouho přišla milá návštěva.

Byl to Pavel. Přišel vyřídit pozdrav od Marie, s kterou se byl v Praze loučil.

»Měl jsem z Palmy radost,« vyprávěl. »Vypadá šťastně a klidně. Nikdy jí nic tak neslušelo jako to bílé zahalení hlavy a černý šat. Líbá vás, panno Pepičko, nastokráte. A nyní vyprávěl o studiích. Měl je dosti krušny. Dával hodiny. To bylo tehdy málo placeno a tím hůře, že Pavel se nikde netajil, že jest smýšlením Čechem a všude se nabízel dítky v češtině cvičiti. Tu býval zdvořile odbyt, že si to rozmyslí a že se mu vzkáže. Na vzkaz ovšem čekal marně a tudíž hleděl vydělati si opisováním.

Neudržel se a posteskl si Pepičce, že žije s Petrem ve stálé nevůli. V Petrovi vyvíjela se jakási kousavost: ustavičně vtipkoval, činil si blázný kde z koho a vynášel se sarkastičností.

Jemnému Pavlovi protivil se tento způsob a tak někdy bratři dvojčata ve společném bytě spolu po celý čas nepromluvili. A promluvili-li, nebyla to slova bratrská, mluvil také Pavel na Petra přes vše zakazování a zlobu tohoto česky vždy a všudy.

Pepičce to bylo líto. Zdálo se jí, že Petr bude jich vždy trápit.

»Co dělá doma?« tázala se.

»Jako vždy, chodí po visitách, dvoří se a s panem direktorem v kanceláři pracuje. Z toho bude dokonalý karabáčník,« řekl Pavel trpce.

Pavel hodlal u Chaldounů u sestry přenocovati, než tu pojednou byli všichni překvapeni poselstvím. Došel čeledín ze zámku s listem od Petra, ať Pavel ihned dojde domů. Otce že ranila mrtvice, ať to sdělí u Chaldounů. Zdrčen spěchal Pavel k domovu.

Racek byl zachvácen mrtvicí pojednou. Skácel se v zahradě v plné práci a zemřel prve, než se ulekaná rodina kolem něho sběhla.

Pochovali ho a tu se ukázalo, že poctivý vrchnostenský sluha nezanechává dětem jmění kromě dobrého jména. Albínčino provdání, vybytí Mariino a studie synův pohltily úspory a vdova s Lidkou s pláčem se stěhovaly do vykázané jim světnice ve dvoře. Rackovo místo dostal Jan, a místo Janovo dosavadní pomocník.

Výslužné pro vdovu dopadlo skrovně, bylot poukazováno na podpory skýtané synům.

A i tyto měly býti ztenčeny. Pavel byl totiž naznačen jako rebelant, doneseny byly o něm na zámek zprávy, nad kterými pan direktor žasnul a pan justiciář si ruce zamnul, co že se to z toho »zahradníkovy« vyklubalo.

A druhý »zahradníkův«, Petr, bratra neobhájil. Sám se přiznal, že se utkal s bratrem v mnohém tuhém sporu pro »ztfestěné« jeho smýšlení.

Paní Racková prosila úředníky, obcházela dámy, líbala ruce, ponižovala se, než tu bylo jí pojednou oznámeno, že vrchnost nadále udělí synům jejím pouze poloviční podporu. Chtějí-li s ní oba vystačiti, že je dobře, ne-li, že může jeden z nich zůstat jako písař na zámku, kde bude přidělen k některému úřadu.

A přímo dáno vdově na srozuměnou, aby zůstal na zámku Pavel, jemuž zde hodlal pan direktor tu »ztřeštěnou« hlavu napravit.

Pavel byl zdrcen. Nebyl schopen slova, myšlenky. Bratr Jan trpce mu vytýkal, do čeho se to přivedl, na konec pak uznával dobrodiní vrchnosti.

»Dobrodiní!« vzkřikl Pavel trpce.

»Ano dobrodiní, úřad, chleba,« řekla matka.

»Nikoliv, panímámo, to není dobrodiní, ten úřad pro mne není, ten chleba zhořknul by mi žlučí. Nebudu škrabákem, karabáčníkem, dobudu si postavení a chleba ve světě sám.«

»Co chceš počít?« tázala se matka.

»Poradím se s dobrými lidmi,« řekl Pavel.

Druhého dne odešel do města. Radil se se švakrem Chaldounem. Leč švakr ani sestra Albínka neporozuměli tomu, co ho skličovalo a naplňovalo odporem. Ano, zpřímá se shodovali v tom, že může býti Pavel rád, že mu hnedle úřad nabízí a on se dále studiemi nemusí trápit jako Petr.

Vlasteneckému nadšení jeho nerozuměli, a pan švakr mu zpřímá řekl, že si toho velice také u své ženy váží, že tato rozumí německy, dovedouc se i za jeho nepřítomnosti smluviti se židovskými dodavateli vlny a barev a překupníky suken.

Tu již Pavel viděl, že nebude mu možno požádati švakra za podporu na studiích, byť i jen za půjčku. Odcházel smuten a zašel ku Kopřivovým.

Paní teta ho zavedla do svého pokojíčku a Pepička a paní Kopřivová došly tam též.

Upřímnými slovy vyjádřily mu soustrast nad ztrátou otce a dojaty vyslechly o změně v jeho osudě.

»To způsobil Petr!« vzkřikla Pepička.

»Můj bratr, blázenec,« zalkal Pavel.

»A co nyní?« tázala se paní teta.

»Nevím,« řekl Pavel temně a vyprávěl o nezdaru u Chaldounů.

»Inu ano, ona sestra není matka, švakr není bratr,« povzdychla paní teta a posilnila se svým oblíbeným »pekáčkem«. »Počkejme, přemýšlejme trochu, jak bychom to udělali. Nejlépe bude, abys ty, Nanynko, si pomyslila, že máš ještě jednoho syna, a pana Pavla zároveň s naším Josífkem do té Prahy vypravila.«

»Paní teta!« vzkřikli všichni.

»No já myslím, že by to šlo, já mám pro Pepičku něco uschováno, má to po mně podědit do nového hospodářství, nebo jí to dám nyní. A ona ať to odevzdá panu Pavlovi, chtěla jsem říci panu ženichovi, aby si mohl s těmi studiemi poplít a udělat ji brzy tou paní profesorkou. Ty, Nanynko, máš také pro Pepičku uloženo, a ona sama nemá tu stříbrnou pokladnici prázdnou a tak to půjde. Jak pak dlouho budou ještě ty jejich studie trvat?« obrátila se paní teta k Pavlovi.

»Ještě aspoň tři roky a pak, než dostanu místo, budu nucen jíti někam za vychovatele a, až místo dostanu, nebudu hned mít takové služné, abych —« Pavel se zajíkal, poblédnuv na Pepičku.

»Aby se mohli oženiti,« doplnila paní teta.

»To může dlouho trvati,« řekla paní Kopřivová.

»Tak pět, šest let,« sklopil hlavu Pavel.

»A potřebovali by?« otázala se paní teta.

»To je těžko vypočísti,« pravil Pavel smutně. »Budu-li vyučovati, zdržím se ve studování, stanu-li se vychovatelem, budu snad musít odkládati zkoušky a dosažení místa stálého protáhne se mi ještě déle. V Praze je dosti draho, vždyť je draho všude. Nejdražší je ten šat, jako filosof nemohu chodit ošuměle. Panímáma mi chudák nemůže dát již ničeho, sotva s Liduškou vyjdou na tu pensičku. A Lidušku aby hleděla dát do služby, slíbil jí pan kuchmistr, že by ji vzal do kuchyně. Kdož to mohl vše předvídati.«

»Hm, hm, je to těžké. Což kdybych jim dala tak najednou řekněme: tři sta tolarů?« tázala se paní mydlářka.

»Paní teta!« Pepička vzala paní tetu kolem krku.

»To daleko nestačí,« pravil Pavel sklíčeně. »A pak mnohé se musí uvážiti: může přijít nemoc, nějaký nezdar, nepřítel profesorů, na nás studenty vlastence pohlížejících mnohý nevlídně a —« Pavel se zamlčel.

»Takové peníze — a mělo by to býti málo!« žasla Pepička.

»Zkusit se to může,« mínila paní teta. »Vždyť pan filosof ještě něco přivydělá, pomohou dobří lidé a pomůže Pán Bůh.«

»Ano, Bůh pomůže!« Pavel pozvednul hlavu. »Musím přemýšlet, raditi se a až se odeberu do Prahy, rady najdu. A pak paní teta, ty peníze od nich přijmu jako půjčku, budu je splácet až —«

»Ale nemluvěj, mám je, jak jsem řekla, dát Pepičce po své smrti, dostane je nyní. Kdyby chtěla, ať jí za ně koupím pole, udělala bych to také, a takhle to bude lepší. Počkaj!« Paní teta zvedla se se staré svojí lenošky, a šourala se k vykládané, měděnými ozdobami okované truhle, kterou velkým klíčem otevřela. Zvedajíc přítruhlí, aby opřela víko, pocelovala křížek na něm upevněný, kolem něhož byly nalepeny svaté obrázky, památky z rozličných poutí a dárky od milých osob.

Paní teta vyňala z truhly menší truhličku, též bohatě z dvojho dřeva vykládanou, a k této vynašla klíček v přítruhlí. Postavila truhličku na stůl, odemkla ji a před očima neteře a Pavla vyndávala odtud rozličné dlužní úpisy na půjčené peníze, pak sáčky z domácího plátna, dobře zavázané.

Tři tyto sáčky položila před Pavla a pravila: »Právě před týdnem splatil mi je mlynář, měl je ode mne pod úrok skoro deset let. Oženil syna a nevěsta donesla do domu značné věno. A tak se to právě hodí. Vezmou si to, pane Pavle, dávám to z upřímného srdce.« A již opět skládala papíry do truhličky a odnášela ji do velké truhly.

Pavel měl slzy v očích.

»Dám jim dlužní úpis, paní teta,« nabízel znovu Pavel.

»Ale, už jsem řekla, ať o tom nemluvěj. Kdyby se se mnou něco stalo, že by mě Pán Bůh povolal dřív, nežli se s Pepičkou dostanete, no tak si také budete vzpomínat na starou tetu, že vám

žehnala upřímně i v poslední hodině, rozplakala se paní teta a všichni slzeli s ní.

Pavel spěchal domů, obtížen penězi.

Doma zastal matku všecku sklíčenou. Byl jí Petr oznámil, že nezřekne-li se Pavel podpory od vrchnosti a nezůstane v zámku písařem, že nebude moci nikdy spoléhati na nějaké doporučení v Praze u profesorů, ano že on Petr sám oznámí všude, jak se Pavel »nevděčně« k dobrotivé vrchnosti zachoval.

Matka v pláči prosila Pavla, ať se podrobí vůli vrchnosti.

»Ne vrchnosti, ale pana direktora řeknou, panímámo,« pravil Pavel rozrušen. »To jest dílem Petrovým.«

Jan došel k matce a též přemlouval Pavla, ať v zámku zůstane.

»Můžeš na nás na všechny uvaliti hněv pana direktora,« vytýkal bratrovi.

Pavel ukázal peníze od paní mydlářky. Ale matka i Jan nejevili velké radosti.

»Nač je ti třeba se vázat?« mnil Jan. »Panna Pepička je hodná panna a nebude bez pomoci, ale bude to dlouhé čekání, mohl bys dostati pak třeba zámožnější a také mladší. Při čekání děvčata se stárnou a to švadlenství Pepičce zdraví nepřidá. A zdravá žena, to je poklad.« Jan se usmál v pomnění na svoji zdravím kypící žínku.

»Právě k vůli panně Pepičce by ti páni direktorovi více přáli, a mohl bys se stát za rok, za dvě léta třeba panem kancelářským,« mnila matka. »Peníze utratíš, budeš se ještě nuzovat a než pár let uplyne, zmrzí tě všechno.«

Slova matčina Pavla tížila. S Petrem ani nepromluvil. Jen Liduška ho těšila. Ona také všela hlavu. Viděla, že zbývá jí jenom služba. Od otcovy smrti nepovšiml si jí z úředníkův hospodářských, kteří se dříve rádi s ní tu a ondy zastavili, již nikdo. Co se vědělo, že Rackovy úspory byly vydány, co se vědělo o odporu Pavlově, vdova s dcerkou více jakoby nebyly pro nikoho na světě. Trpce chutnal paní Rackové vdovský chléb.

»Marii je nejlépe,« říkávala Liduška.

»Stěhujou se, panímámo, k Albínce,« navrhoval Pavel. »Věřím, že když já budu studovat bez podpory vrchnosti, budete mít zde v zámku nepřízeň a u Chaldounů bude pro nich vždycky místo.«

»To nejde, milý hochu,« vzdychla matka. »Snad bych na to byla sama pomýšlela, ale hned o pantátově pohřbu mi pan zeť Chaldoun několikráte opakoval, že jak jest dobře pro mě, že budu mít ten byt, prý tu střechu nad hlavou. A co dále pokoj, klid, u nich že má jeho panímáma ve všem dostatek, ale klidu že není při tom ruchu s femeslem. Tak jsme se dorozuměli bez ptaní a bez odbytí.«

Pavel byl smuten. Smuten loučil se u Kopřivů, smuten snesl výčitky Albínčiny i švakrovy, kterýž mu tentokráte ani jako druhdy neposkytnul obvyklých několik dvacetníků »na papír«, smuten usedal do dostavníku, s kterým měl jeti do Prahy. Petr odjel o den dříve, odřeknuv bratrovi i společné v Praze bydlení; bál se o svou kariéru.

Smutně pozdravil Pavel Prahu. Cítil, že nebude mu tak snadno se živiti, jak by byl všem svým milým rád namluvil. Bylo mu, jako by věděl, že v tom moři domů a lidí bude se cítiti osamělým v chu-

době a nepřítzni. Jen k Marii se těšil, byt i věděl, že málo ji může vídati. Najal si byt ještě s dvěma filosofy a v trudných myšlenkách probděl první noc v Praze. A v dáli bděly také oči dívčiny, Pepička nespala, všecka vzpomínajíc a modlila se upřímně za svého miláčka.

(Pokračování.)

Oslava Beneše Methoda Kuldy.

Dne 8. dubna t. r. byli jsme v sále Sv.-Václavské záložny svědky upřímné a důstojné slavnosti, kterou Literární sekce družstva Vlast pořádala k počtě sídelního kanovníka Vyšehradského, *Beneše Methoda Kuldy*, Nestora moravských spisovatelův a básníků. K slavnosti dostavilo se hojně duchovenstva, katolických laikův i dam; kapitolu Vyšehradskou zastupoval kanovník Josef Kuchynka; dále byli přítomni Jeho Magnificence univ. prof. Dr. Eugen Kadefávek, oba místopředsedové družstva Vlast pp. Karel Ullrich, c. k. pošt. pokladník a prof. Dr. Mat. Kovář; za řád Dominikánský dp. P. Quala Konečný; zástupcové četných křesťansko-sociálních spolků, hlavně z Král. Vinohradů se svým předsedou dp. Fr. Stejskalem; hojně dpp. katechetů v čele s dp. Emanuelem Žákem, předsedou spolku katechetského, knihkupec p. G. Franci, majetník tiskárny p. V. Kotrba a jiní četní ctitelé Kuldovi.

O čtvrt na 8. začala tato památná schůze zpěvem Cyrillské jednoty křížovnické vedením dp. P. Em. Pauknera, jejíž slavnostní píseň mocně dojímala přítomné posluchače. Po té ujal se slova místopředseda Literární sekce, řídící učitel p. Josef Flekáček, jenž výmluvnými a upřímnými slovy uvítal všechny milé hosty, kteří zavítali k této dojemné slavnosti, a rozebral heslo: »Blahoslavený a požehnaný jest dům, ve kterém žijí staří lidé,« poukazuje při tom na postavu velebného starce, sv. Otce Lva XIII., k němuž pohlížejí miliony katolíků a modlí se za jeho další blahodárný život. Dále se zmiňuje o jiném veteránu českém Františku Pravdovi — Vojtěchu Hlinkovi — a přechází k oslavenci samému; tvrdí pak, že veškeru činnost jeho by bylo možno posouditi dle slov: Beneš Method. Beneš je tolik jako Benedikt. Sv. Benedikt si vytkl heslo: »Modli se a pracuj!«, které Kulda prováděl v celém svém životě; to dokázal svými spisy a svojí veškerou činností a v duchovní správě i u veřejném životě. Slovo Method je každému Slovanu drahým a milým. Sv. Methoděj přinesl národu českomoravskému světlo světa, aby tak nezahynul, nýbrž se vyvíjel dále na základě náboženství křesťanského. Tak také oslavenec působil na křesťanských základech ku prospěchu svého milého národa a své matky církve. Proto nemůžeme nic jiného činiti než vzdáti mu hold nejupřímnější vděčnosti. S jeho životem jsou spojeny celé dějiny našeho probuzení, jeho život je kus našich dějin. Zasahuje svým působením v literární, školský i národní obzor. (Výborně a potlesk.)

Po té předčítal jednatel Literární sekce, dp. Karel Burian O. Cr., nadšeně a povzneseně zvučným hlasem báseň, již k počtě svého kra-

jana zaslal konsistorní rada, redaktor a básník Msgr. Vladimír Štátný; báseň našla hlubokou ozvěnu v srdcích posluchačů, a byla odměněna hlučným potleskem. Jest uveřejněna v tomto čísle »Vlasti«.

Hlavním bodem programu byla slavnostní řeč dp. profesora Václava Müllera, který ve své přednášce skoro hodinu trvající výmluvnými slovy ocenil činnost jubilarovu. Řeč tato byla krásnými básnickými obrazy a humoristickými příhodami protkána, takže byla velmi pozorně sledována a vyslechnuta. Řečník poukázal nejdříve na oslavu francouzského básníka François Coppéa. Po slavnostní řeči ubíraly se všechny přítomné dámy k oslavenci a položily na stůl zamilovanou květinu básníkovu, aby takto dokázaly svoji úctu. Také dnešní slavnost má býti nepatrným kvátkem k oslavě našeho nejstaršího spisovatele a básníka. Zajímavým způsobem nám líčí nejmladší věk B. M. Kuldy, který se narodil v Ivančicích na břehu Jihlavy z rodičů veskrze katolických. Kulda sám rád vzpomíná blažených dob svého dětství, zmiňuje se o dojmech, které mu utkvěly v mysli, jmenovitě kterak 8 dítkám bylo pilně choditi na mši sv. v neděli a ve svátek a modlitby vykonávati v domácnosti. V sedmi letech Kulda onemocněl a byl poslán k prohlídce k lékaři do Brna, kde poprvé uviděl slavného Dobrovského. Studia konal v Jihlavě a v Brně, ovšem německy. Doma mu nařizoval otec, aby mluvil se sestrami jen německy, aby se tomuto jazyku naučily. Mladý vlastenec však odpověděl: »Bylo by hanbou, kdybychom mluvili v domácnosti jazykem cizím.« Za studií gymnasiálních, filosofických a zvláště bohosloveckých účastnil se hnutí národního, které v něm našlo pracovníka nad jiné povolání. Tím více bylo zarmouceno jeho srdce, když všecka práce v té věci v semináři byla zakázána ze strachu a před strašidlem neznámého panslavismu.

Řečník mluví pak o učitelích Kuldových, o jeho současníkch, o jeho kněžském vysvěcení r. 1845. biskupem Schaffgotschem, o jeho prohlášení proti frankfurtskému sjezdu r. 1848., což mu způsobilo nemilé opletačky se soudy; líčí pak obšírně další životopisný běh oslavencův a přechází ku kritickému rozboru činnosti Kuldovy, který se nám nejvíce z celé přednášky zamlouval. Zvláště pozoruhodná byla slova, kterými se výmluvný řečník jako jeden ze spoluredaktorů »Katolických Listů« zmiňoval o důležitosti katolického tisku, při jehož kolébce stál Kulda, jenž jest doposud jeho nemalým příznivcem.

P. prof. Václ. Müller vyzýval účastníky, aby následovali v lásce ke katolickému tisku a jeho podpoře podle vzoru našeho oslavence, neboť jen tak se podaří přivést k rozkvětu u nás toto nejdůležitější odvětví činnosti národní.

Řeč p. profesora byla odměněna hlučným potleskem a řečníku bylo gratulováno s více stran.

Jednatel sekce, dp. P. K. Burian, přečetl telegramy a pozdravné dopisy, které zaslali ctitelé oslavencovi: Jan Halouzka, farář věřovský s otcem a celou farností; Josef Fürst, c. k. gymn. ředitel a katecheta dr. Ant. Kubíček za »Spolek na zakládání knihoven ve Slezsku«; Tomáš Houška, farář ve Zbynicích; Ferdinand Schmidt, kaplan senior v Radnicích, který složil případnou báseň, v níž vhodně užívá refrénu národní písně: »Moravo, Moravo, Moravičko milá, co z tebe pochází, chasa ušlechtilá«; farář Ferd. Harna ve Chvalkovicích: »Slavme slavně slávu Slávů slavných«, a Jos. Aug. Lelek, majetník

tkalcovny ve Zbečníku. Msgr. Vl. Štastný píše mezi jiným v přípise: »Přeji Vám, aby slavnost zase tak krásně dopadla jako dřívější a připojuji se v duchu k Vaší slavné společnosti a ku všem projevům lásky, úcty a vděčnosti, jež slovutný náš krajan právem zasluhuje.«

V doslovu poděkoval místopředseda Josef Flekáček srdečně všem hostům, kteří zavítali k oslavě této, která zajisté naplní srdce našeho jubilára nemalým dostiučiněním, že ovoce jeho činnosti se vděčně uznává jakož i jeho práce. Konečně zapěla Cyrillská jednota křížovnická ještě píseň, čímž schůze byla zakončena.

Don Pedro Calderon de la Barca.

Životopisná a literární črta k upomínce třistaletého
výročí narození slavného katolického básníka.

Podává Josef Flekáček.

Nesoudilo se vždy tak, jako nyní, že katolické hledisko nesnese se s poesíí. Tvrzení to vyšlo z tábora, který pro samé horování po svobodě a samostatnosti daleko a daleko od křesťanské věrouky i mravouky se odchýlil, ocitl se na cestách pustých a divokých a větu onu do světa vyvolával, aby sám sebe a své počínání omluvil. Že katolicismus a poesie dobře se snesou, že tato zdárně může vyrůstati z půdy onoho a v něm kotviti, toho výmluvným důkazem jsou nám jména Calderon, Lope de Vega, Torquato Tasso, Dante Alighieri; ba Shakespeare sám, o němž bezpečně ani se neví, byl-li katolíkem, jeví ve přemnohých místech nesmrtelných svých děl tak vroucí mysl i přesvědčení katolické, že jej směle můžeme řaditi k uvedeným jménům.

Letos je tomu tři sta roků, kdy spatřil světlo světa slavný Pedro Calderon. Narodil se právě o novém roce l. P. 1600. v Madridě; co se dotýká roku, shodují se všichni jeho životopisci; jen měsíc a den různě se udává. Rodiče jeho byli ze starého šlechtického rodu. Pokřtěn byl ve farním chrámu Páně sv. Martina a prvního vzdělání nabyl v domě otcovském; když pak povyrosl, učil se u Jesuitů v Madridě, kteří hned poznali, že čilý chlapec je velice nadaný a doporučili mu studium dějin, filosofie a práv na slavném vysokém učení v Salamance. Nebylo mu ani devatenácte let, kdy dokončil studia a odebral se ke dvoru Filippa IV. Tehdy bylo mezi Francií a Španělskem tuhé napjetí; příkrý Olivarez a známý kardinál Richelieu, francouzský ministr, stáli proti sobě, snažíce se každý, povaliti moc nepřátelské sobě říše; po mnoho roků byly kruté války s Francií o krajinu Veltlinskou (1620.—1624.) a o dědictví Mantovské v Itálii (1629.—1630.); mimo to byly válečné zápletky s Nizozemskem. Calderon, který ve studiích v Madridě i Salamance byl se vyznamenal, vyměnil učené folianty a tichý pobyt ve studovně za

břítický meč a nepokojný život na poli válečném; několik let byl v Nizozemí a v Itálii, a po zjednaném míru odebral se zase ke královskému dvoru do Madridu, kdež ho Filip IV. jmenoval rytířem sv. Jakuba (San Jago de Compostella). R. 1670. účastnil se ještě polní výpravy do Katalonie; vrátiv se, byl však již syt dvorského i vojenského života a čím dale tím mohutněji počínala se v něm ozývat touha po duchovním životě, touha po kněžství. Nemohl ji odolati, sdělil se s úmysly svými s králem; ten schválil jeho plány, podporoval ho všemožně, a tak Pedro Calderon jako muž věku značně pokročilého — v padesátém prvním roce — stal se knězem a uděleno mu místo kaplanské při kapli de los señores reyes nuevos v Toledské katedrále; že však stále zabýval se spisováním divadelních her, které sám řídil, nesl brzy těžce jak on, tak král, že vzdálen jest Madridu, a Filip jmenoval ho svým královským dvorním kaplanem, ponechav mu důchody toledského benefícia kaple de los señores, které byly značné. To stalo se r. 1663. Calderon, prost jsa tísnivých starostí o život vezdejší, mohl se z celé duše věnovati spisovatelství a získal tak, poněvadž žil prostě a velmi jednoduše, značného jmění, které odkázal kongregaci sv. Petra, jejíž byl představeným a duchovním správcem od r. 1666. až do smrti své r. 1681. Již jako čtrnáctiletý hoch psal divadelní hry.

Španělské drama je nejrázovitější a zároveň nejvíce náboženské ze všech dramát moderních národů; tak jako ve staré Helladě souviselo úzce s náboženstvím, při tom z národní půdy vyrůstajíc. Zvláštní a specificky španělské byly hry provozované o Božím Těle, autos sacramentales, a těch napsal Calderon více než 95; nebylo jednoho většího španělského města, aby si nebylo od něho zvláště pro sebe jedno takové autos vyžádalo. Autos hrála se pod širým nebem o Božím Těle odpoledne s velikolepou a nádhernou výpravou. Nejprve byla přehra, pak žertovná mezihra, potom vlastní autos a na konec hudba, zpěv a obecné lidové veselí; v Madridě dávala se tato představení po 3—4 neděle, všechna divadla byla zavřena a herci byli po tu dobu ve službách církve. Jak oblíbena byla tato autos, toho nejlepší důkazem jest, že i v nejnepatrnějších vesnicích byla představována; zde ovšem byla cena jejich i výprava všelijaká; sepsal je mnohdy bradýř, a necvičení pastýři byli herci.

Střed, kolem něhož se vše pohybuje a k němuž vše směřuje, je v těchto hrách o Božím Těle oslava Nejsvětější Svátosti oltářní, a převládá allegorie, provázená nádhernou poesíí. Autos byla dávno před Calderonem, ale právě Calderon povznesl je svými skladbami k nebývalé výši. Příkladem objasníme, co autos jest. Ukážeme ke hře »Poutí duše«. Když dozní hudba a zpěv, objeví se panna v bělostném rouchu — duše, jinoch — vzpomínka, mladík v selském obleku — vůle. Duše praví: »Nastala doba, kdy jest mi plouti na moři lidského života, abych se doplavila do nebeského přístavu. Zde leží přede mnou mládí, i budu hledati loď, abych nastoupila cestu.« Vzpomínka: Pomni, duše dle obrazu Božího stvořená, že na cestě lidským životem dva směry tobě kynou; jeden vede lehkými vlnami kolem půvabných břehů ke zkáze, druhý mořem slz k blaženému cíli.« Vůle plísni vzpomínku, aby nechala napomínání, a radí duši, aby putovala cestou krásnou a pohodlnou. Duše neví, co má činiti. Tu vystoupí ďábel jako kapitán, samoláska, chtíče a vášně jako ná-

mořníci a pěl veselou píseň. Dábel líčí luznými barvami krásu země, kam se loď bude plaviti. Vzpomínka varuje duši, ale svědčové počnou opět zpívati novou lákavou píseň, vzpomínka klesá omámena na břehu, a duše i vůle vystupují na loď. Rozum křísí vzpomínku ze mdlob, a oba volají duši, aby se vrátila, ale volání jejich zaniká ve hluku námořníků, kteří zdvihají kotvu, chystajíce se odplouti. Hned potom viděti jest loď na širém moři; pýcha je kormidelníkem, sedm hlavních hříchů vesluje; duše sedí na palubě u stkvostného banketu, ve hlučné společnosti, obklopena zpěváky a hudci. Rozum opět volá, aby byla pamětliva své spásy a odebrala se na loď pokání, ale duše neslyší. — Tu zjeví se Kristus sám jako pán oné lodi pokání a slibuje duši, že ji zaveze do přístavu spásy, bude-li ho kajicně milovati. Svedená duše opouští loď; koráb pokání se blíží. Stěžněm je zde kříž, stožáry nástroje umučení Spasitelova; na palubě je sv. hrob, před ním klečí kající Magdalena, kormidelníkem je sv. apoštol Petr, jako světlo září lodi do dálky planoucí kalich. Duše, oděná kajícím rouchem, vrhá se na kolena před Pánem. Spasitel přijímá ji milostivě, nabádá k pokání a ukazuje na Nejsvětější Svátost Oltářní jako záruku své lásky.

Calderon neskládal pouze autos, ale i světské hry, jichž jest od něho veliké množství: sto osm jich uvádějí jeho životopisci. Za Filipa IV. byla činnost jeho největší; tento panovník byl pravým jeho přítelem a mecenášem. Nástupce Filipův Karel II. neměl již pro dramatické umění takového porozumění.

Neustále jsa činným, dočkal se Calderon vysokého věku 81 let a lehká smrt vybavila duši jeho z pout tělesných o Svatodušních svátcích r. 1681., dne 25. máje, právě ve chvíli, kdy končil nové autos, které se mělo již za několik dní o Božím Těle bráti. Zesnul tiše, jakoby klidně usínal, nalezli ho v komnatě s hlavou nad rukopisem nachýlenou. Právem tedy mohl o něm napsati současník jeho, historik Antonio de Solis y Ribadeneyra (1610.—1686.): »Calderon zemřel jako labuť, která při smrti své zpívá.«

Calderon byl nejen veleduch jako básník a spisovatel, ale on byl i povaha téměř svatá, oblíben a ctěn i těmi, kteří mu nepřáli. Charakteristickým znakem jeho byla neobyčejná skromnost a prostota a svrchovaná dobročinnost. Mimo množství divadelních her sepsal i romance, ódy a písně; z veškerých děl jeho dýše hluboká zbožnost, a všechna budována jsou na základě katolickém. Jeť právem Calderon zván katolickým básníkem par excellence.

Rozebírati podrobněji jeho díla, znamenalo by psáti obsáhlou studii, která by zabrala několik čísel našeho časopisu. Zmíníme se pouze o několika vynikajících dramatech Calderonových a zakončíme črtu svou povšechnou charakteristikou jeho děl. Mezi předními jeho dramaty uvádí se »El principe constante« »Statečný králevič«, o němž se Goethe vyslovil, »že by poesie, kdyby všechna ze světa vymizela, a jen ono drama zbylo, z něho nahraditi se mohla.«

Látku dramatu »El principe constante« tvoří osudy portugalského infanta Dona Fernanda, který r. 1438. ve válečné výpravě proti Maurům byl v Africe od nevěstic zajat a po dlouhých útrapách v otroctví zemřel. Nejprve vidíme v sadě krále z Fezu, jeho vrchního velitele Muleye Hassana, jehož králova dcera miluje. Když dojde zvěst, že se blíží válečné loďstvo křesťanů, jest proti němu

vyslán; Don Fernando však zvítězí a Hassana zajme. Muley Hassan se v důvěrné rozmluvě princovi svěřil, kterak se obává, že královská dcera bude přinucena, aby si vzala za manžela knížete Marokánského. Velikomyslný Don Fernando propustí Muleye na svobodu; ale brzy potom přepaden jest od knížete z Maroka, poražen a zajat. Nyní mu nastává doba trpkých zkoušek. Král ho chce vyměnit za pevnost Ceutu; již přichází Fernandův bratr, infant Jindřich, by mu ohlásil, že je svoboden, ale princ Fernando nechce o tom ani slyšet, dražší je mu čest Portugalska, než svoboda za takovou cenu. Volí raději nejtrpčí otroctví, než aby k vůli němu byla odňata perla portugalské koruny. Nevěfici jednájí s infantem jako s nejsprostším otrokem, ale nic nezlomí jeho pevnost a statečnost. Muley Hassan chce mu prokázati svou vděčnost za to, že ho propustil na svobodu, a nabízí mu prostředky k útěku. Král se doví o těchto plánech a jsa přesvědčen o Hassanově věrnosti, zmaří je tím, že ho učiní jediným strážcem infantovým. Don Fernando trpí ukrutně, nechce přijati chléb, jež mu nevěfici podávají a vysílen klesá, vyslovuje jediné přání, aby byl pochován ve svém řádovém hávě. Po jeho smrti přispěchá Portugalec, aby prince zachránil, ale jest pozdě, duše Fernandova byla již opustila slzavé údolí. Co však jest na člověku věčného, nad tím nikdo zvítěziti nemůže. Zjasněná, blahem naplněná duše vrátí se v tělo princovo, on postaví se s pochodní v ruce v čelo Portugalců, a vede je v noci ku stkvělému vítězství nad nevěfici. Spisovatelé dramatictí všech věků a národů vždy rádi uvádějí na jeviště zjevy duchů, ale právem dí se o této scéně v Calderonově »Statečném princí«, že nižádný z nich neučinil to tak mohutně působivě, jako Pedro Calderon. Poesie, již schopen je duch člověka, dochází v tomto díle svého vrcholu; víra a zbožnost prochvívají celek jako slavnostní zvuk majestátních varhan a posvěcují je nevyličitelným způsobem. Literární znalci praví, že dramatem tímto vyšinul se král katolických básníků vysoko nad Shakespeara, a že vedle Danteovy »Božské komedie« nemůže křesťanská poesie ukázati k dílu krásnějšímu. Pouhým vylíčením obsahu ovšem nelze viděti přetné slohové a myšlenkové krásy, těšiti se lahodou plynutého verše a neskonale pestrostí nádherných obrazů, rčení a přirovnání.

Dobrou představu o starošpanělském divadle nám dává činohra: »Divotvorný Magus« — »El magico prodigioso«. Vyšla překladem J. Vrchlického nákladem České akademie. Hra tato má nejednu podobnost s Goethovým »Faustem«. Obsahem jejím je legenda o sv. Cyprianu. Když byl ještě pohanem, opustil o slavnosti Jupiterové hlučnou Antiochii, aby o samotě přemýšlel o jediné nejvyšší bytosti. Přichází k němu ďábel v osobě učence a praví, že v lese zabloudil. Brzy mají spolu filosofickou hádku, ve které Cyprian ďábla na hlavu porazí. Arcioteč lži odchází, ale s úmyslem, že bude jinoha jinak pokoušeti: smyslnými úklady. Hned potom přibudou do Cyprianovy samoty dva jeho přátelé, Lálus a Florus, kteří chtějí soubojem vyrovnati spor o krásnou Justinu, tajnou křesťanku. Cyprian nedopustí konati souboj, smíří rozvaděné přátele, když však Justinu pozná, sám k ní zahoří láskou. Jednoho večera přijdou oba sokové, Lálus a Florus, k Justinině domu, aby zde zapěli dostaveníčko; mámením ďábla vidí každý z nich spěchati z domu mladého muže; v domnění,

že Justina jest nevěrná a lásku svou jinému věnovala, oba se smíří a s hrdou a chladnou myslí ji opouštějí. Zatím se ďáblovi podařilo získati Cypriana; svedl ho tak, že mu zaslíbil duši za Justinu. Nevinná ta dívka, horlivá křesťanka, vydána je nyní největším pokušením, ale všechna pekelná úsilí rozbíjejí se o její ctnost, která působí na Cypriana tak mocně, že sám stává se křesťanem s celou horoucností své duše. Místodržící odsuzuje oba k smrti. Umírají jako mučenci Kristovi, a svědce ďábel za hromu a blesku sám musí prohlásiti, že Cyprian a Justina přijati jsou do počtu vyvolených Božích.

Jedna z nejkrásnějších Calderonových her je »Pobožnost ku kříži«, obsahující vroucí oslavu sv. zpovědi. Eusebio zápasí s Lisardem; Lisardo klesá, smrtelně raněn, a prosí Eusebia, aby mu nedal zahynouti bez sv. zpovědi, že mu vyprosí na věčnosti, aby i on bez sv. zpovědi nezemřel. Eusebio donese ho k celi blízkého mnicha a Lisardo, smířen s Bohem, umírá. Eusebio od malička byl ctitelem sv. kříže a zůstal jím i tehdy, když život a statky jeho (pro zabítí Lisarda v souboji) propadly, a on stal se loupežníkem. Krásná je scéna, kdy přivedou k němu biskupa tridentského Alberta, který putoval do Říma, aby si od sv. Otce vyprosil, by se mohl vzdáti svého úřadu a život trávit o samotě. Loupežníci po něm stříleli, ale kule mu neuškodila, odrazila se o knihu »Zázraky kříže«, spis to ctihodného biskupa. Eusebio klesá před ním na kolena, vrací mu vše, co mu loupežníci vzali, jen ho prosí, aby mu dal darem svou knihu a modlil se za něho, by ho Bůh nenechal zemřít bez sv. zpovědi. Biskup mu praví, že se bude za něho modlit, aby ho Bůh osvětil, a aby si ho zavolal, až nadejdou poslední chvíle jeho života, že přijde, ať bude kdekoliv, a uslyší jeho zpověď. Eusebio pak pronásledován jsa, spadne se skály, smrtelně se zraní a před smrtí se doví, že zavražděný Lisardo byl jeho bratr a sestra jeho Julie, k vůli níž ho zabil, tedy také jeho sestrou. Teskní po Albertovi, volá ho, ale život prchá a Eusebio zemře. V tom přichází Alberto; působením Božím, že byl Eusebio ctitelem sv. zpovědi a sv. kříže, ožívne na tak dlouho, dokud kajicně nevyzná své hříchy; dosáhne odpuštění a rozhořšení a blaženě, smířen s Bohem, v Pánu umírá. Hra tato oplývá bohatostí a krásou mluvy, zauzením děje a mohutně působícími scénami; omezili jsme se jenom na nejnutnější vylíčení děje.

Rovněž proslulá je hra »Očistec sv. Patricia«. Látka spočívá na starodávné pověsti, že v Irsku je hluboká jeskyně, která je vchodem do očistce. Sv. Patricius plaví se s neznabochem Enniem, Španělem, a na irském pobřeží se loď jejich ztroskotá; Patricius zachrání Ennia před smrtí. V Irsku vládne zlý král, pohan, který Patricia zajme a dává mu konati nejtěžší otrocké práce. V krutých těch zkouškách zjevuje se Patriciovi anděl a těší ho; vyjeví mu tajemství, že jeho působením bude pohanský král obrácen ku křesťanství. Uplynou tři léta; Patricius putuje do Říma a odtud vyslán jest, aby byl apoštolem Irska. Objeví se před králem; učí, káže, řeč svou dotvrzuje mnohými divy, ale král zůstává tvrdošíjným; přeje si viděti očistec, peklo a ráj, o němž Patricius mluví. Na přimluvu a prosbu sv. Patricia otvírá Bůh strašlivou propastí vchod do neviditelného světa. Španěl Ennio, který se stal zatím křesťanem, spustí se do propasti a uzbíjí nekonečná tajemství, zrakům smrtelníků zastřená; výmluvnými slovy líčí, co byl viděl, a král s celým svým dvorem opouští pohanské bludy a stává se křesťanem.

Zmíníme se ještě o ději méně známé, ale rovněž výtečné hře Calderonově »Chrysanthus a Daria«. Syn římského senatora Polemia, Chrysanthus, sedí zadumán nad biblí; přemítá o učení Kristově. Zjeví se mu po boku dvě postavy: jedna černá, druhá bílá; obě ho chtějí získati — jedna pro Krista, druhá pro pohanské bohy. Jinoch nemůže se rozhodnouti, i umíní si, že vyhledá znamenitého učitele Carpofoara, který se skrýval v horách před krvežíznivými nepřáteli křesťanů; ten má rozptýliti každou jeho pochybnost. Zatím otec jeho Polemius pozoroval, že syn je zamyšlen a neuměl si vysvětliti příčinu; domníval se, že je třeba, aby hledal zábavy a vyražení. Přátelé odejdou s ním do háje kněžek Dianiných; ty snaží se ho okouzlit hudbou, zpěvem a svou krásou; ze všech nejlépe líbí se mu Daria — ale při tom všem nezapomíná na svůj úmysl a jak se mu příležitost udá, pospíší ke Carpoforovi a světuje se mu se svými pochybnostmi. Carpoforus přesvědčí jinocha o nebeském původu a pravdivosti křesťanství. Přicházejí vojáci, vyslaní Polemiem, aby se zmocnili Carpofoara, ale místo něho polapí Chrysanta a dovedou ho k senatorovi; pohan se sice velmi rozlíti, ale otcovské srdce zvítězí — udělí synovi milost. Domnívá se, že je šílený, a ještě se pokusí, aby rozkošemi a radovánkami v něm jiné myšlenky vzbudil. Daria má se pokusiti, aby ho upoutala — ale nadarmo, Chrysanthus sám získá ji pro křesťanství, a oba utvrzuje Carpoforus, jenž se proto ze své samoty vrátil. Polemius se vše doví, dává Carpofoara popraviti, hrozí Chrysantovi i Darii ukrutnými tresty — ale nadarmo. Nemoha ustoupiti před rozlíčeným lidem, poručí, aby byli oba svrženi do propasti. Zahučí hrom, zasvitnou blesky, z prohlubně zavzní rajska hudba, anděl snese se s výšin a prohlásí, že hrob obou bude pro všechny časy svatým a noha nižádného smrtelníka nikdy že ho neznesevěti.

Z přečetných dramat Calderonových uvádíme: »Láska po smrti«, »Lékař své cti« (přeložil Wenzig), »Život je sen«, »Sudí Zalamejský«, »Božský Orfeus«, »Žárlivost největší zlo«, »Hodokvas Belisarius«, »Povýšení kříže«, »Dcera vzduchu«, »Malíř své hanby«, »Veliká Zenobia«. Nejen u současníků svých, ale po tři věky jest Calderon jako básník i člověk u největší vážnosti a čítá se vždy mezi nejstkvělejší geníe lidstva; Calderona může překládati zase jen genius, má-li podati zdařilou kopii slavných jeho originálů.

Vyskytují-li se i u Calderona, eminentně katolického básníka, věci, které mravouce katolické odporují, pak to lze výhradně přičísti jen té okolnosti, že jsou díla jeho věrným a naprostým odleskem španělského života se všemi jeho přednostmi i vadami. Tím míníme hlavně souboje a zabíjení, která se mnohdy věru pro nic za nic v jeho dramatech dějí — ve Španělsku, bohužel, bylo tomu tak za dob Calderonových.

Tiskem vyšly spisy Calderonovy ještě za života básníkovy a brzy po jeho smrti a od té doby častokráte; nejúplněji u J. F. de Aponta v Madridě r. 1760. Němci mají celého Calderona výborně přeloženého; my pouze několik her. Za to máme skoro celého Zolu, a to je také něco. Mimo »Lékař své cti« snad se na českém jevišti také nic od Calderona nehrálo, ač po malé revisi byla by jeho drama vzácnou akvisicí.

Je to znamení úpadku doby, že geniové jsou v zapomenutí a pygmeové triumfují.

Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od r. 1840. do r. 1900.

Napsal Tomáš Jos. Jiroušek.

(Pokračování.)

V.

František Chládek, první dělnický básník český.

V letech padesátých, v letech klidu, žil v Čechách mladý muž, František Chládek, který jest chloubou dělnického stavu, který učil lid svými pěknými zpěvy a básněmi milovati Boha, vlast i národ. Tento muž byl opravdu předchůdcem všech dělnických buditelů, který bez vyššího vzdělání vyšinul se tak vysoko, že zván jest: z milosti Boží geniálním básníkem dělnickým. A tím František Chládek také skutečně byl.

Chládek byl na svoji dobu muž opravdu veliký, který první z řad dělnictva vystoupil a sypal na naši českou vlast krásné květy své dělnické poesie. On spínal také své mozolovité ruce k nebes báni v modlitbě za sebe, za svoji vlast a za svůj národ. František Chládek byl nejen vlasteneckým, ale i katolickým básníkem.

Chládek vzpomíná Boha a pozvedá k němu zraků i rukou v celé řadě básní; Bůh je mu všude nejlepší útěchou a nadějí v dobách žalu i trudu života.

V písni »Na Hředle« připomíná Chládek rolníkům, že jim to, co svázejí do stodol, naděluje Bůh.

V básni »Mým dobrodincům«, píše Chládek o Bohu: »Srdce mé jest velemoře dmoucí, oteckou jež obejmá zem, nebesa se obrážejí v něm, na jichž vrchu sedí Všemohoucí.«

V básni »Novoroční« volá Chládek: »Šťěstí nám, ó, bratři, vlasti slávu! dej to, Pane Všemohoucí, dej!«

Neméně pěkná jest Chládkova Modlitba k Bohu:

«Pane! již se strasti valí,
zdaž pomůže milost Tvá?
Nechť se obzor více kalí —
duše má přec nezoufá.

Slyš mne, Pane, v této chvíli,
plné strasti, úkory,
v obět srdce své Ti nesu,
srdce — schránku pokory.»

A což, jak pěkně zní Chládkovo »Pozdravení«:

Dej nám Pán Bůh zdraví
v širé vlasti Slávy,
dej nám Pán Bůh zdraví, dej!

Také v básni »Slovanskému sjezdu roku 1848.« věnované, vzpomíná Chládek Boha a praví, že tu »bouří zlý duch křídil, Slovany rozptýlil.«

V básni »Hučí vody, šumí stráně«, důvěřuje básník Chládek opět v Boha při všech návalech osudu. Píše:

»Nelkej, srdce, ještě stále
žije Onen, k jehož chvále
všeho tvorstva hlasy zní;
nechť dál kráčí osud klatý,
v světla doufej zákmit zlatý,
ač se obzor ještě tmí.

Ano, doufám v světlo Tvoje,
ač zklamány touhy moje,
doufám, Bože, v lásku Tvou,
také tobě, vlasti moje,
vyjasní se světla zdroje
vytouženou svobodou.«

Z ukázek zde podaných jest jasno, že František Chládek jako básník byl muž ducha křesťanského a nejlépe lze to poznati také z dopisů, které počínal větou některé z katolických modliteb. Poslední Chládkův dopis Alfredu Valdauovi ze dne 4. června r. 1861. počíná slovy: »Anděle Boží, strážce můj, rač vždycky být ochrance můj!« V tom jest nejlépe viděti katolického muže.

V básních Chládkových jest Bůh na prvním, vlast na druhém a národ na třetím místě. Jeho vlastenecké zpěvy jsou na svoji dobu politickým jasnem, který nás jímá krásou a rozechřívá nám hrudí láskou k vlasti a k národu ještě dnes.

Celkem napsal Chládek přes 40 básní a zpěvů, které máme zachované, ale veliké množství básní, zvláště jeho »Slovanské elegie«, se v rukopisech ztratily. Bohužel!

Chládek v letech padesátých po osudném roce 1848., kdy dělnictvo bylo pohřženo v hluboký spánek, mluvil k němu, sám jsa dělník, od srdce k srdci; mluvil zároveň k celému národu, působil pro vlastenectví a pro povznesení svého národa dle svých sil a dle své možnosti.

Proto máme Chládku za předchůdce buditelů dělnictva, kteří na díle Chládkem, poesii, započatém, jali se prosou a veřejným vystoupením pracovati dále.

Proto také Chládek žije stále v myslích dělnictva; památka jeho, jako prvního dělnického pionéra, až dělnictvo nejen politicko-sociálně, ale i sociálně-historicky stane se uvědomělým, bude oslavována po zásluze.

Dělnictvo Chládkovi svoji vděčnost již projevilo; jeho životopis a činnost literární byla v mnohých spolcích českého dělnictva předmětem přednášek i oslav.

Dělníci byli dlouho roztrpčeni, že stále a stále nedocházelo k vydání sbírky básní Frant. Chládku, od těch, jež úkolu tohoto se ujali. Tak na př. psaly »Dělnické Noviny« ze dne 13. února r. 1875. o tom takto: »Pravda či žert.« Jak »Věstník Bibliografický« sděluje, »hodlá« »Umělecká Beseda« vydati básně velenadáného samouka dělníka Fr. Chládku. V uspořádání celé sbírky uvolil se pan Jaroš (pseud. Alfred Valdau). Pokud se pamatujeme, uvázal se pan Valdau v uspořádání básní těch již před několika lety a půjde-li to pořáde tak, nedočkáme se snad ani po celé století krásných těch básní.«

A »Dělnické Noviny« měly z veliké části pravdu. Alfred Valdau sbírku neuspořádal a zemřel; teprve Otokar Mokrý jménem literárního odboru »Umělecké Besedy« »Básně samouka Frant. Chládku« sebral, pokud se sebrati daly a se neztratily. »Umělecká Beseda« vydala je pak tiskem teprve roku 1884. nákladem knihkupce A. Reinwarta v Praze.

Na hrob Chládkův postavil r. 1875. olomoucký »Slovanský dělnický spolek« pěkný pomník, který zhotovil a daroval český sochař

pan Alois Amort, odevzdav jej spolku k jeho účelu. Pomník dopraven z Olomouce do Senomat v Čechách a postaven nad hrobem prvního dělnického básníka českého za dozoru zasloužilého člena »Slovanského dělnického spolku« p. Antonína Jungmanna.¹⁾ Tím uctěna památka Františka Chládky dělnictvem českým.

František Chládek narodil se dne 23. srpna 1829. v obci Hředlech, okr. rakovnického, jako syn tkalce, kterémuž řemeslu se také vyučil a odebral se do světa. Vzdělání nabyl pouze v místní obecné škole. Na svých cestách navštívil Prahu, Brno, Litoměřice, Rumburk, Karlovy Vary, Liberec, Jihlavu, Vídeň a j. průmyslová města, kde také pracoval. Roku 1855. usadil se v Senomatech u Rakovníka, kde strastiplný život svůj dne 20. září r. 1861. dokončil a pohřben jest na tamním hřbitově. Zanechal po sobě manželku a tři děti.

VI.

Probuzení dělnictva českého. »Dělník«. Dr. Chleborád. »Oule«. Svépomocné spolky na venkově.

Nadešel rok 1867. Tehdáž jednalo se v říšské radě ve Vídni o vydání nového spolčovacího a shromažďovacího zákona, a zákon ten skutečně také dne 15. listopadu 1867. byl prohlášen a vydán.

Jakmile počalo se ve Vídni o uvedeném zákoně jednati, tu již dělnictvo pražské, v menším kruhu se scházející, radilo se ihned o založení dělnického spolku a o založení dělnického časopisu. Spolek měl býti podporujícím a vzdělávacím. A také časopis měl míti program pouze vzdělávací.

Dělníci, jakkoliv na provedení dvou plánů o spolku a časopisu se usnesli, přece byli sami sobě slabými rádci a nevěděli ještě, jak do toho, aby nechybili.

V této tísní přivedl k jedné takové poradě krejčovský dělník Jan Chleborád svého bratrovce, doktora práv Frant. Ladisl. Chleboráda, toho času vychovatele u hraběte Desfuryho v Praze. Tento muž nabídl se dělnictvu k službám, což tito, neboť jim každá a zvláště takováto pomocná ruka byla vítanou, s radostí přijali.²⁾

Brzy po této události, dne 1. prosince r. 1867., vyšel dělnický časopis »Dělník«, redakcí Václava Petra, typografického dělníka v Praze. »Dělník« byl nepolitický, pouze národohospodářský a vzdělávací list pro dělnictvo jazyka českého. Vycházel jednou za čtrnácte dní, jako obyčejně později všechny dělnické listy. Obsahem nabádal »Dělník« k spolčování a k sjednocování všech výrobních tříd a hájil také prospěchy a zájmy dělnictva dle možnosti; také vzdělávání dělnictva ve všech možných směrech a odborech časopis »Dělník« pěstoval i doporučoval.

Dr. Chleborád vydal po založení »Dělníka«, ještě koncem roku 1867., brožurku, nadepsanou »*Stručné dějiny spolku »Spravedlivých zákopníků Rochdalekých*«. (V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče. V Praze r. 1867. Cena 10 kr. r. č.) A tím probuzené předáky

¹⁾ »Dělnické Nov.« č. 7. roč. VI. ze dne 11. dubna 1875 Dopis z Olomouce.

²⁾ »Český Dělník« čís. 3., roč. I., v Praze 1869. Dříve nežli Dr. Chleborád mezi dělníky byl svým bratrovcem uveden, navštíven byl dne 3. listopadu zvláštní dělnickou deputací.

v dělnictvu českém, až na některé jednotlivce, získal pro tento svépomocný a podnikatelský směr hnutí dělnictva českého.

Další brožury směru agitačního od Dr. Chleboráda krátce za sebou následovaly: *»Pomoc chudým dělníkům!* Jak se dá za nynějších poměrů nejsnadněji zjednatí« (r. 1868.) a *»Spása dělnictva českoslovanského«* (r. 1868.).

Těmito brožurkami a ústní agitací položil Dr. Chleborád základ k spolkovému ruchu dělnictva českého za příkladem anglických dělníků v Rochdalu, dle nichž po celé Anglii ke 400 podobných spolků bylo rozšířeno. Dlužno zároveň podotknouti, že Dr. Chleborád ve svých brožurách na zákopníky rochdaleské poukazoval a tudíž sám sebe za nálezce idey svépomocné, jak mnozí myslí, nepokládal.

Před příchodem Dr. Chleboráda mezi pražské dělnictvo požívali zvučnějšího jména dělníci: Václav Petr, dělník typografický, Karel Bělecký, dělník typografický, Fr. Myrtes, dělník mlýnářský, Jan Bavorský, dělník typografický, Frant. Jiránek, kotlář, Antonín Pelant, lakýrník, a pomocí těchto založen byl spolek *»Oul«*. Duševním rádcem dělnictva v tomto podniku stal se ovšem Dr. Chleborád.

První porada za účastenství asi 60 dělníků, již předsedal dělník Fr. Myrtes a jejímž účelem bylo definitivně se rozhodnouti o založení dělnického podnikatelského spolku *»Oul«*, konána byla dne 15. prosince r. 1867. v restauračních místnostech na Střeleckém ostrově.³⁾

Na schůzi měl také účastenství Dr. Chleborád. Návrh Dr. Chleboráda, založiti spolek *»Oul«*, přijat dělníky s nadšením.

Vzorec těchto, na schůzi přijatých stanov, dle nichž se pak i venkovské *»Ouly«* zakládaly, jest v *»Dělníku«* č. 13 roč. I. 1868. a v brožurce Dr. Chleboráda, nadepsané: *»Pomoc chudým dělníkům«*, vydané r. 1868. tiskem Dr. Fr. Skrejšovského v Praze.

Účelem spolku bylo: *»Pěstovati hmotný a duševní blahobyt dělnictva«*. Prostředky: Vklady členů, dary, půjčkami shromážděný kapitál, založení skladu dobrých a laciných potravin, paliva, oděvu a jiných potřeb. Kupování výrobků děje se z první ruky, pokud to možno, a později výrobou na vlastní účet. Prodej ze skladu děje se členům i nečlenům toliko za hotové peníze.

Jednací řeč česká, heslo *»Svorně ku předu!«*, znak a pečeť: křížující se péro a kladivo. Členové: Vstupující slibuje složit 50 zl. nejméně a 50 kr. splácí hned. Zápisné 50 kr., stanovy 10 kr., týdenní příspěvek k účelům spolku 10 kr. (*»Ottův Naučný Slovník«* jest na omylu, píše-li na str. 233., XII.: *»Ze vkladů, činících 10 kr. týdně, sebrán byl fond, ze kterého zřízen byl prvý potravní spolek (I) »Oulu«* na Betlémském náměstí v Praze.*»* S deseti krejcarů týdně, nebýti vkladů a půjček členů, mnoho by se nepořídilo.) Vyloučení člena děje se výborem: a) kterýž od lhůty platební projíti nechal 120 dní, aniž zapravil kapitál a pokuty; b) v případech hrubého chování se k výborům aneb spolučlenům; c) konečně vylučuje výbor toho, nad nímž trest vyloučení vyřkne smírčí soud. Člen, který by byl vystoupil sám, mohl si své vklady a půjčky vyzvednouti zpět. Ze společného zisku spolku, z výroby a tržby dá se 5 procent také na účel vzdělávací. Po zapravení výloh spolkových

³⁾ Viz brožuru Dra. Chleboráda: *»Pomoc chudým dělníkům!«* na str. 12.

ze zisku a j. rozdělována také členům dividendy. Veškeré účty, knihy a listiny spolkové jsou každého času přístupny všem členům spolku.

Když byly stanovy povoleny, svolána byla na den 1. března r. 1868. ustavující valná hromada spolku »Oul« na Žofinský ostrov, na níž mělo účastenství na 4000 dělníků. Za předsedu schůze zvolen dělník Fr. Myrtes. Po řeči Dr. Chleboráda, která vrcholila ve slovech, že dělnictvu nemůže pomoci ani stát, ani směr Ferd. Lassalla, žádajícího za státní pomoc pro výrobu dělnictva a jeho výrobních družstev, nýbrž že dělnictvo musí si pomoci samo, byly pak přečteny a zvolen výbor »Oulu«, když i stanovy jsou dělnictvem přijaty.

Za předsedu »Oulu« zvolen Dr. Chleborád, za jednatele Václav Petr, za pokladníka Jakub Renner, mlynář, a za předsedící členy výboru: Jan Bavorský, Karel Bělecký, Jan Chleborád, Frant. Jiránek, Frant. Klaus, Jan Pařízek, Frant. Myrtes, Frant. Pekař, Jan Šajt, Krosnář, Šatařík a Žaloudek.

Zvolený výbor započal záhy svoji činnost: kupovati ve velkém a prodávati v malém či drobném obchodě. Dne 23. března 1868. v pronajaté místnosti na Betlémském náměstí na Starém městě pražském slavnostně otevřen za velikého účastenství členů a přátel dělnictva první obchod »Oulu«.

Spolek »Oul« zkvétal. Ve valné hromadě dne 28. února 1869., tedy rok po založení »Oulu«, podávali funkcionáři zprávu, že spolek má 3103 členů, čistého jmění 28.090 zl. 58 kr. Nákup, prodej a vůbec vše dařilo se výtečně. Důvěra v podnikatelskou svépomoc byla u dělnictva všeobecná.

Spolek »Oul« stal se v brzkou přední dělnický spolek v Rakousku i v střední Evropě, co do počtu členů i hmotného postavení. Ostatní dělnické spolky svépomocné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku byly na základě stanov pražského »Oulu« zakládány a do konce roku 1870. počítalo se takových podnikatelských, konsumních a vůbec svépomocných spolků v zemích koruny svato-Václavské přes 300, z nichž bylo v Čechách 279 a na Moravě 46, a z těchto spolků bylo v Čechách pouze 24 německých a na Moravě jen 4 německé.⁴⁾

»Ouly« měly následující místa: Praha, Bakov, Beroun, Dolní Bečkovice, Bratronice, Buckov, Dřínov, Horní Stupno, Kamýk, Kladno, Klomín, Kolín, Kostelec nad Lab., Kostomlaty, Litomyšl, Lovosice, Lužec, Merklín, Mělník, Nový Jáchymov, Oubřč, Panenská Týnice, Popovice, Prčice, Přelouč, Rakovník, Renčov, Slabce, Sucho-masty, Šestajovice, Vinařice a Vodolka.

Spolky dělnické, které měly název: »Potravní spolky«, byly v těchto místech: Bechlín, Malý Bezděkov, Blovice, Bříza, Budyně nad Ohří, Citov, Cekanice, Dolany, Dolní Slivno, Dřín, Heřmanův Městec, Hluboš, Klatovy, Koleč, Komárov u Hořovic, Kozel, Krabčice, Čes. Krumlov, Křinec, Lobkovice, Lomnice u Jičína, Louny, Lukavec, Mikulášovičky, Meziflč u Opočna, Měšice, Pardubice, Písek,

⁴⁾ »Práce«, dělnický kalendář na r. 1871. v Praze. Článek »Spolky dělnické na str. 126. a 142. K tomu dodatí sluší, že r. 1872. bylo již jen v samotné Praze a předměstích 380 svépomocných a podnikatelských spolků dělnických. Tak v době probuzení dělnictva vzrůstal ruch spolkový!

Plzeň, Podmokly, Roudnice, Řeteč, Semily, Skrchleby, Slonín, Stenovice, Strakonice, Šárka, Vlašim, Vtelno a Zdiby.

»Podnikatelské spolky« měly: Lukavec, Mlíkojedy, Mratín, Neratovice a Vodňany.

Zásobní spolky byly v místech: Brandýsek, Břežany u Prahy, Citoliby, Horažďovice, Liteň, Předboj, Švihov, Vilanovice a Vysoká.

Vedle »Oulů« byly také »Včely«, »Roje«, »Mravenci« a »Hrádky«.

»Včely« nacházíme tehdež v Cerhovicích, Kojeticích, Josefodolu, Liberci, Nové Vsi, Račiněvsi, Rokycanech, Skryjích a v Předměstích. »Roje« byly: v Tachlovicích a ve Zvoleňovsi. — »Mravenci« v Chocni a v Kralupech. — »Hrádky« měly svá sídla v místech: Černochove, Dřívčice, Jeřovice, Klobuky u Slaného, Kmetňoves, Velký Pálec, Pátek, Peruc, Radonice, Slavětín, Telec, Vrané u Peruce a Zlonice.

Vedle těchto svépomocných, konsumních a podnikatelských spolků byly ještě jiné s různými názvy, místy až zajímavými! Ovšem, že i u těchto spolků byl většinou účel svépomocný a vzdělávací. I existovaly takové spolky v těchto městech a obcích království Českého:

Horní Beřkovice, spolek »Beřkovec«. Broumy, sp. »Svornost«. Břežnice, sp. »Stráž«. Březová Hora, sp. »Neklan«. Ctiňoves, sp. »Čech«. Český Dub, sp. »Svornost«. Holubice, sp. »Koráb«. Hostouň, sp. »Hospodář«. Charovice, sp. »Hospodář«. Charvátec, sp. »Charvát«. Karlín, sp. »Bratroň«. Karlín, sp. »Živa«. Karlín, spol. »Děl. Beseda«. Kladno, Spol. horníků. Kněževes, sp. »Blahobyť«. Kosmonosy, Živnostenský spolek. Krpy, sp. »Klokoč«. Kutná Hora, sp. »Blahobyť«. Kutná Hora, Vzáj. podp. spol. děl. krejčovských. Libotejnice, sp. »Labe«. Lysá nad Lab., sp. »Úspora«. Lnáře, sp. »Kotva«. Mnichovo Hradiště, sp. »Svornost«. Nová Ves, »Svorný bratr«. Nový Bydžov, »Bratr«. Obecnice, sp. »Litavan«. Plaňany, sp. »Jaroslav«. Podluský, sp. »Vlastimil«. Konice, sp. »Sv. Petr«. Lenešice, spolek »Sv. Šimon a Juda«. Třeblice, sp. »Sv. Václav«. Postoloprty, »Svorní nákupníci«. Protivín, sp. »Ratolest«. Radonice, sp. »Radoň«. Roudnice, sp. »Břetislav«. Sázená, sp. »Čech«. Skalsko, sp. »Beseda«. Slaně, sp. »Břetislav« a sp. »Svatopluk«. Smíchov, »Dělnická Beseda«, sp. »Živa« a spol. děl. tiskařských. Spálené Poříčí, sp. »Matice«. Stará Huť, sp. »Dělník«. Straškov, sp. »Občan«. Středokluky, sp. »Kruh«. Svárov, sp. »Muchov«. Škvorec, sp. »Blahobyť«. Štáhlavy, sp. »Matice«. Tochovice, sp. »Zdar«. Tuklaty, sp. »Pokrok«. Ústí nad Lab., sp. »Prostiví nákupníci«. Veltrusy, sp. »Lidumil«. Vídeň, Českoslov. dělnický spolek. Voselec, spol. »Voselec«. Vrutice Krop., sp. »Klokoč«. Vysoká, sp. »Zásobárna«. Zálezlice, sp. »Květ«. Zlonice, sp. »Zlého nic«. Zvíkovec, sp. »Řetěz« a Žamberk, sp. »Union«.

Nejhlavnější ze všech uvedených spolků byl však přece jen pražský »Oul«. Týž měl také tyto odbory: krejčovský (»Kroj«), strojnický (»Pluh«), kamnářský (»Jíl«), kožešnický (»Sobol«), stavební (»Štít«), obuvnický (»Bechyně«), truhlářský (»Lípa«) a ženských krejčovek (»Vlasta«).

VII.

První veřejné shromáždění dělníků. Oposice proti Chleborádovi. Zastavení »Dělníka«. »Oul« a »Český Dělník«. Vítězství oposice v Oulu. Chleborádův odchod z Oulu. Ze života a činnosti Dra. Chleboráda.

První veřejné shromáždění dělnictva českého na základě nového shromažďovacího zákona ze dne 15. listopadu 1867. konáno bylo dne 17. května r. 1868. na Štěleckém ostrově v Praze u přítomnosti více než 1000 dělníků. Historicky památnou tuto schůzi zahájil Dr. Chleborád těmito významnými a opravdu křesťanskými slovy: »Ve jménu Boha Trojjediného, ve jménu svatých za nás orodujících patronů českých, zahajují první shromáždění dělnictva českého.«⁵⁾

Na schůzi bylo mluveno pro svépomoc dělnictva a zrazováno od politiky a konečně usnesena resoluce, v níž se dělnictvo prohlašuje za solidární s národem a že boj jeho proti kapitálu týká se pouze kapitálu cizáckého.

Svépomocné a podnikatelské snahy vysvětlil dělnictvu českému Dr. Chleborád v dosti objemném a té doby prvním svého druhu národohospodářském díle »*Soustava národního politického hospodářství*«.

Než, pohřbichu, neměla svornost dělnictva českého dlouhého trvání. Brzo vetřeli se v řady dělnické i takoví lidé, ač také dělníci, které osobní žárlivost na Dra. Chleboráda popouzela k tajné a konečně i zjevné protiagitaci, jejímž účelem bylo za každou cenu, stůj co stůj, Dra. Chleboráda, který cele dělnictvu českému a jeho prospěchům a zájmům se oddal, z hnutí dělnického vypuditi.

Nejvíce bylo vytýkáno Dru. Chleborádovi od liberálních opozičních dělnických, jako byli Antoš Pellant (děl. spisovatel pod pseud. Mělnický), Jan Pelc (vůdce dělnictva stavebního), Jan Bavorský (děl. řecník, typograf), Frant. Loh (typograf) a j., že jeho (Chleborádův) časopis »Jednota« v čís. 1. r. I. 1869. v měsíci lednu prohlásil, že »kdo by dělnictvo chtěl strhnouti do politického proudu, ten by byl největší dělnictva nepřítel.« A s tím se také Dr. Chleborád nikdy netajil a na dělnických schůzích totéž hlásal.

Dr. Chleborád pomáhaje dělnictvu svépomocí, obával se politiky proto, že politika při obchodnictví, jaké dělnictvo vedlo, mohla by

⁵⁾ »Dělník« číslo 13., ročník I., strana 210. a 211., Praha 1868. Dr. Horáček ve svém spise »Počátky dělnického hnutí českého« na str. 32. a 33. o této schůzi píše, že *konala se po slavnosti kladení základního kamene k Národnímu divadlu, a to na císařské louce na Smíchově* a že po jejím ukončení účastníci vsedli do lodí a převáželi se s hudbou přes Vltavu. Správně však věc se má takto: »První schůze dělníků českoslovanských konala se až druhého dne po kladení základního kamene k Národnímu divadlu, a to ve 3 hod. odpo. 17. května 1868. *ve střelnici ostrova Štěleckého v Praze*. A po jejím ukončení shromáždění svolavši předsedovi Dru. Chleborádovi hlučné »Na zdar!« odebralo se s prapory, vyprovázeno hudbou kladenskou, Újezdem a Smíchovem na císařskou louku, kde daleko nad Vyšehradem očekávali je statní podskalští bratři na třech lodích, by je převezli na druhý břeh Vltavy. Dvě lodi sepjaté nesly prapory a hudbu a třetí následovala opodál. Pod starodávným Vyšehradem předseda Dr. Chleborád pronesl duchu Libušíně, Přemyslovcův, jakož i všem věrným synům českým »Sláva!«, jež došlo hlučného souhlasu — Tak referuje o schůzi i průvodce účastník Jan Bavorský ve článku »Slavnost národní«, na str. 210. a 212. časopisu »Dělník« roč. I., čís. 13. ze dne 1. června r. 1868.

mu uškoditi a podnikatelské spolky jeho ohroziti, v čemž měl zajisté pravdu; neboť tam, kde se politika pěstuje (a zvláště v těch dobách, kdy persekuce v Čechách, jak každému známo, byla nejostřejší), tam také zotřesen jest vládní dozor. A toho svépomocná snaha dělnictva českého musila se chrániti a výstředností politických vzdalovati, nemělo-li dělnictvo ve svých a spolkových zájmech býti co nejvíce obloženo.

Ale jinak Dr. Chleborád vzdělávání se dělnictva, zakládání čítáren a knihoven, pro něž i při »Oulech« v Čechách agitoval a časopisy dělnické doporučoval, nekladl naprosto žádných mezí. Ale, co záleželo na tom všem lidem, kteří prováděti se jali oposici proti Dru. Chleborádovi a »Oulu«? Těm bylo vše jedno, co dobrého neb zlého pro dělnictvo z jejich jednání vzejde, jen když oni prováděli oposici, jen když třřřřili dělnický lid, v tom mysli, že dělají dobře a toho nejlepšího že se tak dosáhne.

Oposice rostla, nastalo houfné vylučování ze spolku »Oul«. Vyloučení oposičníci ještě s jinými dělníky, kteří také s Dr. Chleborádem a jeho směrem svépomocným nesouhlasili a za ním jíti nechtěli, založili si »Dělnickou Besedu« v Karlíně (dosud existující), »Dělnickou Besedu« na Smíchově a »Dělnickou Besedu« na Malé Straně v Praze (všeobecně »Malostranská dělnická beseda« zvanou).

A Dr. Chleborád, jak později se ukázalo, měl pravdu, že se obával politiky u dělnictva: z liberální politiky oposičníků vyklubala se velmi brzy — sociální demokracie.

Smíchovská Dělnická Beseda byla rozpuštěna ještě během roku 1869. a Malostranská Dělnická Beseda roku 1870. Oposičníci z rozpuštěných dělnických besed přeřřřli do spolku »Tyl«. Rozpuštění »Malostranské Dělnické Besedy« kladli někteřř členové oposice neprávem za vinu redaktoru Václavu Petrovi. A také Petrovi bylo vytýkáno, že roku 1871. přeběhl se svým přesvědčením prý liberálním do tábora konservativních »Dělnických Novin«. ⁶⁾ Zkrátka, bídnou chůškou, jak se i z pozdějších útoků liberálů přesvědčíme, pracováno bylo k odstranění poctivce Petra z dělnického hnutí, všemi možnými prostředky.

* * *

Oposice proti Dru. Chleborádovi užívala časopisu »Oul« za redakce K. Běleckého, který počal vycházeti v měsíci říjnu r. 1868., kdy Václav Petr nastupuje vězení, (k němuž byl dne 15. září r. 1868. pro tiskový přečin na 3 měsíce a dne 26. září r. 1868. na 4 měsíce pro články namířřené proti německo-židovským továrníkům smíchovským odsouzen) zastavil »Dělníka«.

Časopis »Oul« z počátku chválil Dra Chleboráda a spolek »Oul«, jehož byl orgánem, ale záhy přeřřel k oposici. Než, časopis »Oul« neměl dlouhého trvání, zařřel číslem 12. a místo něho počal vycházeti dnem 15. května r. 1869. jiný oposiční list, orgán družstva pražských a přřřměstských dělníků »Český Dělník«. Redaktorem »Českého Dělníka« byl Václav Studnička, zámečník.

Nejprudřří útok učiněn byl na Dra Chleboráda v »Českém Dělníku« v č. 2. »zaslánem« od Jana Bavorského a v č. 3. »zaslánem«

⁶⁾ Kalendář dělnictva českoslovanského na rok 1882. ve Vídni. Jos. Bol. Pecka: »Dělnický tisk«. Historická čřřta.

od Frant. Loha a soudruhů. Číslo 3. »Českého Dělníka« přiloženo zároveň k »Národním Listům«.

Konečně oposice v »Oulu« dosáhla toho ve valné hromadě 22. srpna r. 1869. v nepřítomnosti Dra. Chleboráda, že domohla se většiny a dostala se do výboru »Oulu«. Prvním činem opozičníků ve výboru bylo, že přijali za členy spolku zase všech 27 dříve vyloučených opozičníků. Tím byla ovšem Dru. Chleborádovi cesta do »Oulu« zatarasena.

* * *

Přes půldruhého roku vedl Chleborád s opozicí boj. Čelil útokům na něho v časopise »Oul« a v »Českém Dělníku« podnikané, až konečně unaven a nabažen dělnického ruchu, složil úřad předsednický v »Oulu« dne 28. listopadu r. 1869. Opouštěl »Oul« v plném jeho rozkvětu a není tudíž spravedливо, vyčítal-li mnohý, tebdáž poměrů a věci neznalý, když »Oul« roku 1875., tedy po šesti letech, padl, že vinu na tom měl dr. Chleborád.

Dr. Chleborád ustoupil těm, kteří chtěli po něm vésti vládu v dělnictvu a kam, k jakým koncům pak vše bez dra. Chleboráda dospělo, dočteme se ještě níže.

Tím, že dr. Chleborád měl vymoci od spolku »Oul« 800 zl. subvence na časopis spolkový »Jednotu« a 350 zl. na nějakou brožuru, jak mu bylo v »Českém Dělníku« r. 1869. v čís. 3. opozicí vyčítáno, nikterak »Oul« do nesnází nepřipravil, ani finančně ho neobrozil, ale provedly to osoby zcela jiné, které měly radost z toho, že dr. Chleborád odchází z dělnického hnutí, jemuž se byl bez jakékoliv odměny nezištně obětoval, a bylo-li mu v upomínku radostných dnů dáno některým spolkem nějaké to album podobizen nebo nějaký diplom čestného členství, však draze si to musil zasloužit, ale nikoho takovými maličkostmi jistě ani na jméně, ani na jmění — tím méně pak ten který dělnický spolek — nezkrátil a nepoškodil.

Za působení dra. Chleboráda měl spolek »Oul« r. 1868. časopis »Včelu«, již vyšlo pět čísel, a časopis »Jednotu«, která v polovici roku 1869. byla zastavena. Redaktorem obou časopisů byl František Šubrt. Po zaniknutí »Jednoty« vydával ještě do konce roku 1869. dr. Chleborád časopis »Slovan«. To byl také poslední podnik dra. Chleboráda v dělnickém hnutí. Od r. 1869. v dělnickém ruchu pražském dr. Chleborád se již neobjevil.

* * *

Dr. Frant. Lad. Chleborád, syn měšťana Štěpána Chleboráda a matky Rosalie, rozené Holkové, narodil se dne 24. listopadu 1839. v Habrech na Čáslavsku.⁷⁾

Nižší gymnasium vystudoval v Něm. Brodě a vyšší na Starém Městě v Praze. Roku 1860. vstoupil na právnickou fakultu pražské university a stal se vedle toho vychovatelem v rodině pražského sládka Šáryho »na Slovanech« a později u mladého hraběte Desfoursa Walderode, kteréž místo musil za krátký čas po svém vstoupení do dělnického hnutí opustiti.

⁷⁾ Ottův Slovník Naučný na str. 232. v XII. díle udává mylně narozen Chleborádovo na den 14. listopadu 1839.; ve skutečnosti však a dle farní matriky nar. se Dr. Chleborád 24. listopadu 1839.

Dne 3. listopadu 1867. přišli k Chleborádovi deputaci z kruhů dělnických: Václav Petr, Frant. Myrtes, Karel Bělecký, Jan Šajt a Frant. Klaus a přiměli jej, aby byl jejich rádcem a vůdcem v hnutí dělnickém ohledně podniků, které mínili zakládati, hlavně časopisu a spolku. Dr. Chleborád deputaci vlídně přijal a přání jejímu vyhověl. Články své podepisoval buď svým jménem nebo pseudonymem »Liduvěrný«, jak sám při jedné z návštěv, které za příčinou sbírání materiálu k dějinám hnutí dělnického jsem u něho měl roku 1888. v Brně, se ke mně byl vyjádřil.

Po založení »Oulu« založil dr. Chleborád také banku »Slavii«, která byla zřízena hlavně k pojišťování důchodů dělnictva ve stáří a v nahodilé nezpůsobilosti k práci. Dr. Chleborád byl říditelem banky »Slavie« až do svého se zřeknutí činnosti u veřejnosti. Zřeknuv se zároveň výnosného postavení generálního ředitele banky »Slavie«, uchýlil se do ústraní. Roku 1875. usadil se v Černém Kostelci, roku 1877. v Ledči, r. 1879. v Jičíně, r. 1880. v Moravské Ostravě, r. 1884. v Brně a počátkem let devadesátých odejel do Feodosie na Krym, kde až dosud žije.

V české řeči sepsal dr. Chleborád: »Stručné dějiny zákopníků Rochedalských«, »Spása dělnictva českoslovanského«, »Pomoc chudým dělníkům«, »O důležitosti pojišťování pro případ smrti a úrazu«, »O účinku rovnoprávnosti politické na blahobyt lidu řemeslnického«, »O důležitosti řízení reklamačního pro rolníky«, »O potřebě jednoty a svornosti všeho lidu českoslovanského«, »Proti kořalečnému moru«, »Epištoly Moravsko-Ostravské«, »O účinku zkvétání řemesel na blahobyt rolnictva«. Německy: »Erste deutsch bulgarische Grammatik« a »Die Unabhängigkeitserklärung, eine Antwort auf die bulgarische Frage«. Nejhlavnějšími jeho díly jsou a zůstanou, v české řeči vydané: »Soustava národního hospodářství (r. 1869. v Praze) a »Boj o majetek« (r. 1884. v Brně a v německém překladě u Manze ve Vídni r. 1885.). Mimo to vydal také svazek básní »Věstcové slávy« (r. 1886. v Praze.).

(Pokračování.)

Poddanství nové doby.

Napsal Rudolf Vrba.

(Pokračování.)

VI.

Vzrůst zemědělské výroby.

Když jsme poznali mnoho stinných stránek, které nám nová doba přinesla, nesmíme zamlčet i dobré stránky. Zrušením roboty uvolněné rolnictvo mohlo se tím úsilovněji věnovati zvelebení svého majetku. Soukromé vlastnictví bude vždy největší vzpružinou píce a spofivosti jednotlivců, kteří vědí, že nepracují pro jiného, nýbrž pro sebe a vlastní krev. Nelze tedy upřít, že, celkem vzato, zemědělská výroba během padesáti let vzala na sebe u nás zcela jinou tvářnost. Porovnáme nejdříve plochu rukou lidskou obdělávanou.

Roku 1869. měřily katastrálních jiter dle katastru z roku 1857.:

	orné země	vinic	luk a zahrad	pastvin	lesů
Čechy	4,331.372	2.050	1,065.184	684.417	2,614.877
Morava	1,961.221	41.652	330.614	390.519	1,000.216
Slezsko	416.450		66.497	94.481	284.178

Roku 1896. byla kulturní půda rozdělena v hektarech následovně:

	orné země	vinic	luk a zahrad	pastvin	lesů
Čechy	2,625.402	802	592.026	261.951	1,507.325
Morava	1,217.533	12.119	182.398	127.835	609.788
Slezsko	255.335		36.816	33.287	174.110

Jeden hektar rovná se 1.738 dřívějšího jitra. Dle toho měla země česká obdělávané orné půdy r. 1896. katastr. jiter 4,562.848, máme zde tedy za 40 let rozmnožení orné půdy o 231.476 kat. jiter. Přírůstek ten dlužno počítati hlavně na vrub zmenšených pastvin, jelikož r. 1896. měly Čechy pouze 193.259 kat. jiter pastvin, tedy o 491.158 kat. jiter méně než r. 1869. Zdali zrušení pastvin rolnictvu prospělo, o tom by se dala psáti obšírná kapitola, která by dosvědčila, že rolnictvo zde velmi pobloudilo. I zde se zračí, že dřívější láska k bližnímu a solidarita mezi lidmi ustoupily špinavému sobectví a hanebnému mamonaření soukromému na úkor a ku škodě celku. Lesů nepatrně přibýlo, měřilyť lesy v Čechách r. 1896. staré míry 2,619.730 kat. jiter, jeví se tedy za 40 let nepatrný přírůstek lesů pouze o 4853 kat. jiter. Přírůstek ten dlužno připočísti k lesům velkostatkářským, které skupují padlé chalupníky a sedláky a pozemky jejich přidělují k lesu.

Zajímavé je zvědět, kterak finanční erár dle vyšetřování roku 1851.—56. konaných odhadl cenu pozemků. Dle toho odhadnuta cena veškerého majetku pozemkového

		cena dobytka	cena hosp. náradí
v Čechách	na 1.736,085.822 zl.	104,648.993 zl.	34,657.126 zl.
na Moravě	770,182.730 „	41,057.163 „	15,814.724 „
ve Slezsku	109,605.076 „	11,628.529 „	3,331.600 „

Chov dobytka se během čtyřiceti let následovně utvářel. Napočteno bylo kusů

		v Čechách	na Moravě	ve Slezsku
koní	{ r. 1859.	188.568	130.486	26.259
	{ r. 1896.	215.729	126.131	27.453
hovězího dobytka	{ r. 1859.	1,835.802	586.267	192.723
	{ r. 1896.	2,022.305	645.199	184.287
ovcí	{ r. 1859.	1,269.942	469.244	105.080
	{ r. 1896.	423.602	80.706	17.450
prasat	{ r. 1859.	577.274	326.601	81.238
	{ r. 1896.	514.367	322.239	78.333

Číslice ty naplňují nás údivem. Pozorujeme zde rozhodný absolutní a relativní úbytek chovu dobytka. Úkaz to pro naše rolnictvo velice zhoubný. České rolnictvo vrhlo se z veliké části na řepaření, stalo se námezdným otrokem cukrovarníků a zapomnělo na nejdůležitější větev hospodaření, na chov dobytka. My jsme přesvědčeni, že naši předkové hospodařili lépe než nynější hospodáři. Naši před-

kové nekupovali drahá umělá hnojiva, měli však čtyřikrát až pětkrát tolik ovčí, jako mají dnešní hospodáři a pohnoují tím svá pole desetkrát lépe, než se dnes hnojí drahými a švindléfskými, z ciziny k nám dovezenými umělými hnojivy. Zde v tomto oboru spáchala novotářská touha na našem rolnictvu mnoho hříchů.

Utěšenější obraz poskytuje nám obilní produkce. Veškerá zemědělská produkce z r. 1868. skýtá nám obraz následující. Bylo v nynějším Předlitavsku sklizeno:

Pšenice	11,818.913	měřic v ceně	66,515.000 zl.
Žita	24,165.531	„ „	97,650.000 „
Ječmene	16,189.422	„ „	48,755.000 „
Ovsa	29,987.255	„ „	56,366.000 „
Zemáků	64,404.522	„ „	78,480.000 „
Cukrovky	26,394.119	„ „	17,393.000 „
Vína věder	4,845.478	„ „	31,472 000 „
Sena a jetele	80,631.258	centů „	114,890.000 „
Slámy	83,734.468	„ „	79,160.821 „
Dříví poraženo	8,490.199	sáhů „	64,522.000 „
Mléka nadojeno	16,769.362	věder „	53,676.000 „
Másla a sýra	2,151.759	centů „	62,526.000 „

Veškeré zemědělské plodiny a výrobky r. 1868. v Rakousku vytěžené měly přibližné odhadní ceny 914 milionů zl. Porovnáme-li dnešní zemědělskou těžbu, poznáme, že vykazuje značných změn.

Přehledněme zemědělskou těžbu Rakouska za rok 1896. Sklizeny v mocnářství rakouském r. 1896. následující plodiny:

Pšenice	11,363.685	metráků v ceně	88,636.000 zl.
Žita	18,766.174	„ „	131,363.000 „
Ječmene	12,267.936	„ „	100,597.000 „
Ovsa	15,999.206	„ „	105,594.000 „
Zemáků	88,179.584	„ „	308,628.000 „
Cukrovky	59,347.717	„ „	
Sena	30,402.759	„ „	
Vína	3,485.121	hl.	

Jak nám čísla ta ukazují, rozmnožila se těžba obilní v Rakousku během čtyřiceti let značně. Současně jest zajímavé pozorovati, že sklizeň zemáků v téže době se více než zdvojnásobila. Zde máme důkaz, jak chudoba pokračuje. Zemák jest chlebem širokých mas pracujícího lidu. Přibíjme k tomu ještě zhoubnost kořalečnického moru, nablédneme, že lid se dnes celkem hůře živí, než před padesáti lety.

R. 1868. obnášela cena všeho v Rakousku sklizeného obilí sumu 269 milionů zl. Kdyby rolníci v celém Předlitavsku byli mohli prodati všecko sklizené obilí, mohli stržiti zaň dle odhadu ministerstva orby r. 1891. obnos 477 mil., r. 1892. 449 mil., r. 1893. 394 mil., r. 1894. 400 mil., r. 1895. 363 mil., r. 1896. 367 mil., r. 1897. 379 mil., r. 1898. 500 mil. zlatých.

VII.

Zánik řemesel a vzrůst industrie.

Liberalní zákonodárství, které rozbilo rozčlankované staré výrobní stavy a vydalo heslo živnostenské svobody, uškodilo nejen

stavu rolnickému, jak jsme v předešlých statích dokázali, nýbrž také stavu řemeslnickému.

Dnes můžeme směle tvrditi, že řemesla, jakého bylo dřívě, již není. Dřívější řemeslník pracoval bez strojů sám s chasníky a učedníky v dílně pro jistý kruh přímých svých zákazníků, buď na objednávku nebo na výroční trhy. Dnes máme pouhé zbytky takových řemeslníků. Dřívější řemeslo existuje dnes jen v troskách. Starého řemeslníka zabila továrna, stroj a obchody, ve kterých se dnes prodávají tovary, které nahrazují dřívější ruční výrobky řemeslníků. Není možno bohužel číselně dokázat, mnoho-li od roku 1862. do r. 1897. zahynulo či ubylo řemesel. Příčinou toho jest sčítání řemesel a živností vůbec, které nečiní rozdílu mezi továrnou a řemeslem.

Náš živnostenský zákon nezná pojmu řemesla, nýbrž zná jen pojem »živnosti«. Továrna pak je živnost, ve které zaměstnáno jest nejméně 20 dělníků nebo dělnic a kde se vyrábí pomocí stroje.

Projděme si sčítání živností z r. 1862. a r. 1890. dle živnostenských skupin, v živnostenském zákoně určených.

I. skupina. Výroba kovů a kovového zboží.

Počet všech živností:

	v celém Rakousku: z toho			
	Čechy:	Morava:	Slezsko:	
r. 1862.	44.343	14.682	5.393	1.286
r. 1890.	45.655	15.822	5.266	1.176

Podrobnější specifikace do této skupiny patřících živností vykazuje čísla následující:

		celé Rakousko:	Čechy:	Morava:	Slezsko:
kovářů . .	{ r. 1862.	25.639	8.951	3.733	896
	{ r. 1890.	26.496	9.298	3.704	743
nožířů . .	{ r. 1862.	1.060	296	108	17
	{ r. 1890.	968	327	82	35
hřebíkářů .	{ r. 1862.	2.155	717	103	48
	{ r. 1890.	821	151	32	19
zámečnicků	{ r. 1862.	5.958	2.003	829	163
	{ r. 1890.	6.453	2.186	813	171
klempířů .	{ r. 1862.	2.449	931	210	41
	{ r. 1890.	4.370	1.689	372	113
zlatníků a stříbrníků	{ r. 1862.	1.612	273	63	16
	{ r. 1890.	2.113	583	72	20

V této skupině staly se během posledních let veliké změny. Ruční práce zde namnoze již zmizela a nahrazena strojem. Dnes vypadá dílna zámečnická zcela jinak než před třiceti lety. Dnešní zámečnický sestavuje částice, které kupuje ze železných obchodů, ve kterých je nahromaděno zboží z továren. Na příklad zámky se dnes vyrábějí pouze po továrnicku. Jsou zámečnické dílny, kde se vyrábějí pouze zámky, a to jen jistý druh pro továrny a velkoobchody.

Řemeslník, který by se vyučil všem, do svého oboru příslušícím pracím, jest dnes následkem neustálého roztřídování výroby velikou vzácností.

II. skupina. Továrny na vozy a živnosti kolářské:

Počet v celém Rakousku:	V Čechách:	Na Moravě:	Ve Slezsku:
r. 1862. 9613	3654	1424	355
r. 1890. 11.258	4084	1559	366.

Hodináři:

r. 1862. 2923	754	244	51
r. 1890. 3745	1050	300	107.

III. skupina. Cihelny:

r. 1862. 4147	2031	448	67
r. 1890. 5112	2375	618	99.

Sklárny, lomy, průmysl kamnářský a zpracování země, hlíny a skla, všech živností z toho oboru:

r. 1862. 11.513	4706	1537	301
r. 1890. 11.664	5529	1212	269.

IV. skupina. Výroba zboží dřevěného, kostěného, kaučukového a pod., počet všech živností:

r. 1862. 42.036	13.514	5537	1255
r. 1890. 49.303	15.065	5535	1560.

Z toho bylo napočteno truhlářů:

r. 1862. 21.590	7.757	3096	711
r. 1890. 26.038	9.423	3394	874.

Soustružníků:

r. 1862. 3.104	960	294	81
r. 1890. 3.662	1.137	303	98.

V. skupina. Výroba zboží koženého, kartáčnického a pod., počet živností:

r. 1862. 10.980	3490	1412	348
r. 1890. 9.840	3164	1191	308.

Z toho bylo napočteno továren na sdělání koží a koželuhů:

r. 1862. 4.493	1268	513	154
r. 1890. 2.637	750	247	87.

Řemenářů, sedlářů a brašnářů:

r. 1862. 5.373	1857	786	184
r. 1890. 5.781	1957	774	194.

V této skupině je číselně znázorněno zničení řemesla koželuhského. Dřívější koželuhny, které roztroušeny byly po celé zemi při každém potůčku, zmizely. Jejich místo zaujímají nyní židovské továrny na sdělání surových koží.

VI. skupina. Průmysl textilní:

V celém Rakousku:	V Čechách:	Na Moravě:	Ve Slezsku:
r. 1862. 35.459	9869	9025	2080
r. 1890. 19.140	5810	2728	745.

Z toho bylo tkalcoven a tkalců:

r. 1862. 20.483	5031	5683	1015
r. 1890. 8.700	3023	1702	434.

Provazníků a vyrabitelů nití:

Počet v celém Rakousku:	V Čechách.	Na Moravě:	Ve Slezsku:
r. 1862.	2.240	823	390
r. 1890.	1.633	579	204

Prýmkářů:

r. 1862.	637	103	33	25
r. 1890.	435	157	8	14.

Čalouníků:

r. 1862.	657	88	41	10
r. 1890.	1.599	275	102	25.

Tato skupina nám číselně znázorňuje zničení ručních tkalcoven. R. 1862. bylo v celém mocnářství rakouském 35.459 textilních továren a ručních tkalcoven. Během třiceti let továrny vzrůstaly a množily se, ruční tkalcovny však zhynuly, a to, jak vidíme, počtem nejméně okrouhle 16.000. Místo těchto drobných samostatných existencí pracují nyní židovští textilní baroni. Přímý hrozný úbytek tkalcoven vykazuje Morava, která měla r. 1862. 5031 textilních továren a tkalcoven, z nichž zůstalo r. 1890. 1782, ponejvíce židovských textilních továren. Rukodílné tkalcovny zmizely.

VII. skupina. Výroba oděvů všech živností:

V celém Rakousku	z toho na Čechy	Moravu	Slezsko
r. 1862.	112.726	38.085	16.756
r. 1890.	118.047	38.544	14.186

Podáme-li dopodrobna specifikaci této skupiny, ukáží se nám čísla následující:

Mužských a ženských krejčů napočteno:

r. 1862.	41.290	15.484	6.257	1.043
r. 1890.	40.543	14.103	4.994	1.149.

Kožešníků:

r. 1862.	4.271	1.312	746	155
r. 1890.	3.064	957	384	88.

Rukavičkářů:

r. 1862.	1.235	311	97	16
r. 1890.	1.062	442	75	35.

Obuvníků:

r. 1862.	54.153	18.157	8.629	1.775
r. 1890.	57.108	19.260	7.524	1.968.

Kloboučníků:

r. 1862.	2.279	503	270	46
r. 1890.	2.415	626	268	50.

Změny, které se v této skupině během 30 let nastaly, jsou rázu přímo revolučního.

Řemeslo krejčovské a obuvnické, jaké je dnes, nelze porovnat s řemeslem, jak bylo před 40 lety. Továrny na oděv, obuv a konfekcionářské závody ve větších městech jsou vesměs v rukou židů, zničily řemeslo krejčovské a obuvnické. Rovněž tak kloboučníci zmizeli s povrchu země. Dnes kupují kloboučníci z továren hotové plstěné

formy a pak je jen upraví. Ručních kloboučnických dílen dnes u nás není.

Zajímavé je porovnat počet obuvníků a krejčích k počtu obyvatelstva. Dle sčítání z 31. října r. 1857. a 31. prosince 1890. bylo napočteno obyvatelstva:

	V celém Rakousku	v Čechách	na Moravě	ve Slezsku
r. 1862.	19,193.087	4,992.092	1,961.690	477.184
r. 1890.	23,895.413	5,843.094	2,276.870	605.649.

Když dělíme přítomné obyvatelstvo počtem samost. krejčích, připadá v Čechách r. 1862. jeden samostatný krejčí na 323, r. 1890 na 439 lidí. R. 1862. připadl v celém Předlitavsku jeden samostatný krejčí na 464 a r. 1890. na 594 lidí.

Zde tedy máme matematicky dokázán děsný úbytek samostatných existencí.

Před 40 lety uživil se jeden krejčí na 464 obyvatel, dnes se užíví jen na 594 lidí.

R. 1862. přišlo v celém Předlitavsku na 354 osoby jeden samostatný obuvník, r. 1890. přišel na 419 lidí jeden samostatný obuvník.

VIII. skupina vykazuje průmysl papírnický. Napočteno bylo z toho oboru živností

	v celém Předlitavsku	v Čechách	na Moravě	ve Slezsku
r. 1862.	2392	725	239	79
1890.	3197	1123	262	91
Z toho bylo knihařů				
r. 1862.	1780	577	192	53
1890.	1979	733	230	66

Není třeba zde připomenouti, že my Čechové továren na papír nemáme a že naše světoborné noviny tisknuty jsou na papíře od Němců a židů. Jak malichernými a přímo směšnými jsme v oboru podnikavosti, poznáme z toho, že jsme založili »národní podnik« na výrobu tužek, pryží a inkoustu. Velmi případně napsal k tomu feuilletonista »Katolických Listů«, že jistý podnikavý člověk chtěl na výdělek vozit lidem a k tomu účelu si nejdříve koupil bič, o koně a vůz se prozatím nestaral.

Skupina IX. seznamuje nás s počtem živností, které vyrábějí požitkoviny. Živností těch napočteno

	v celém Rakousku	v Čechách	na Moravě	ve Slezsku
r. 1862.	79.899	27.011	10.193	2613
1890.	86 099	28.398	10.983	2630

Z toho podrobnější specifikace uvádí nám čísla následující:

		v celém Rakousku	v Čechách	na Moravě	ve Slezsku
Mlynářů . .	1862.	27.639	7442	2657	844
	1890.	26.369	6882	2530	650
pekařů	1862.	20.898	8581	2418	700
	1890.	19.290	7548	2231	633
cukrářů . .	1862.	1489	323	419	56
	1890.	2472	999	322	77

		v celém Rakousku	v Čechách	na Moravě	ve Slezsku
řezníků . .	1862.	19.234	7360	3032	734
	1890.	25.910	9433	3509	835
koň. řezníků	1862.	19	3	1	1
	1890.	248	99	25	8
pivovarů . .	1862.	2944	1071	320	99
	1890.	1987	750	234	53

Změny, které během 30 let v této skupině nastaly, jsou též zajímavé. Opět nám tu matematicky se dokazuje zhoubnost kapitalismu, kterak tento nový despota železnou pěstí rozdrtí menší existence a je požírá, až sám ve velkých podnicích opanuje pole.

Úbytek malých mlýnů a pivovarů je zde číselně viditelný. Klapačky na našich potůčcích nemohou se měřit s parními obry. Kapitalism nezná venkovské idylly, zná jen honbu za mamonem.

Nápadný je také úbytek pekařů, který lze tím vysvětliti, že veliké mlýny, které mají zároveň veliké pekárny na chléb, zničily mnoho pekařských drobných existencí.

Herbenův „Čas“ z r. 1899. a svědkové deponující v Kostnici naproti M. Janu Husovi

Napsal Dr. Ant. Lenz.

Uslyšev, že Herbenův „Čas“ se zabývá svědky, naproti Husovi na sněmě Kostnickém deponujícími, čili, jak píše, „žalobníky Husovými“, zaradoval jsem se velice, neboť jsem pevně doufal, že tak rázovitý redaktor, jako je Dr. Jan Herben, dopustil místa ve svém listě článkům naprosto vědeckým. Očekával jsem vším právem, že spisovatel dotčených článků, kterýž se píše „Jeden kněz“, ¹⁾ ale jména svého nepochybně buď pro skromnost aneb pro stud zamlčuje, *povede historicko-vědecké důkazy, že ti žalobníci byli skutečně a v pravdě žalobníci falešní.* Ale marné čekání! Dotčený pan páter nepodává ani stínu důkazů a podezřívá a tupí svědky ty podle vzoru husitských aristokratů z věku XV., bera na přetřes jejich život, jakoby *život svědků byl naprostým důkazem*, byť i byl „de vero“ takový, jak jej líčí nadzmiňovaný pan páter, že falešně svědčili nebo že podle pravdy nedeponovali.

Já si dovoluji tímto uveřejnit některé poznámky o těchto svědcích, ale nikoliv o všech, a to:

1. *O Protivovi* píše zmíněný kněz, že jest to týž Protiva, jehož se dovolává Chelčický ve svých spisech, o čemž arci nepodává žádných důkazů.

¹⁾ Já si dovoluji ve vši účtě pochybovati, že by spisovatel zmíněných článků byl skutečně knězem, a míním, že jest to as kněz bez posvěcení na kněze — helvetský pastor, anebo jeho vikář.

Protiva prý byl učeň M. Matěje z Janova, a proto prý ho asi Mühlheim, zakladatel kaple Betlémské, za kazatele praesentoval, nepochybně v naději, že bude pokračovati v duchu téhož Mistra. Jestliže pokračoval skutečně v duchu Mistra Pařížského, autor nepraví, avšak tvrdí beze všeho, že stav se po pěti letech farářem v Bystřici a vyměnil sobě faru tuto za faru u sv. Klimenta v Praze na Poříčí, zapomněl na minulost svoji, že kázal totiž naproti nezpůsobům kněžským, a na svoje spisy.

Spisovatel, domněle kněz, patrně neví, že nemáme pozitivního, historického dokladu, že by byl Protiva Chelčického totožný s osobou Protivy, faráře u sv. Klimenta v Praze, spisy Protivovy jsou ztraceny, nepochybně že nebyly Viklifickou deformací znetvořeny, a proto byly asi málo váženy aneb byly od milovníků umění a vědy, Viklifických deformátorů, ohněm zkaženy, zkrátka: my těch spisů nemáme, není nám tudíž také možno s důvodem říci, že jsou citáty, jež uvádí Chelčický z velikého doktora Protivy, výroky odpůrce Husova a proti němu svědka Protivy. Ano, my také víme, že svědek Protiva záhy se protivil činnosti revoluční a deformatorské *mladého a nerozvážlivého Mistra Jana Husi*, kterouž prováděl na kazatelně Betlémské. Jak by tedy možno bylo s důvodem a podle historické pravdy tvrditi, že svědek Protiva zapomenul na svou minulost, že kázal naproti nezpůsobům kněžským, odpíraje Husově deformaci?

Protiva prý také špehoval Husa, čili, že ze zlé vůle chodil do Betléma na kázání Husovo, aby ho mohl totiž vinit z bludů. V tom, že chodil Protiva do Betléma, nepovídá domnělý kněz nepravdu, chodil s ním i kněží jiní. Bylyť řeči Husovy, jak bychom nyní řekli, pikantní, právě to filipiky naproti duchovenstvu, právě podle vzoru Anglosaska Jana Viklifa, jenž hříchy jednotlivých kněží přenášel na všecken stav, a každé řeči Husově byla přimíchána nějaká drobotina Viklifických odchylek. Bouchání naproti duchovenstvu nebylo zajisté pro učeného Protivu lákadlem, že navštěvoval filipiky Husovy, alebrž proto, že znaje předobře zásady Husovy, také znal bludiště, do něhož se mladý kněz Hus zamotal. Že ho měl Hus za špehou, je možná, neboť ho z kazatelny posměšně vyzýval, aby ty pěkné věci, které právě slyšel, nahoru, t. j. na Hradčany donesl.²⁾

Domnělý kněz odvažuje se tvrditi, že Protiva *bezdůvodně* pravověrnost Husovu o Svátosti oltářní v pochybu bral. Chci přijati, že takto činí pro bezednou neznalost, jinak bych musil nazvati takové konání lebkomyslným zlehčováním učeného katolického kněze a zjevným na cti utrhaním, a to tím spíše, jelikož dotčený pan páter tvrdí že prý kněz Protiva křivou přísahu složil svědectvím svým, kteréž jsa na sněmě Kostnickém (?) stvrdil výpovědí svou, že prý Hus v domě Bernardově řekl, že kněz, je-li v milosti, platně posvěcuje, není-li, že neposvěcuje. A když prý byl Protiva tázán, kdy to Hus řekl, odpověděl prý, že r. 1399., a že tou dobou kázal u sv. Michala. Na to prý odpověděl Hus: »že Protiva lže, a lživost zprávy že jde již na jevo z toho, že on, Hus, tou dobou ani knězem nebyl.«

²⁾ Mně nejde nikterak na rozum, že by byl Protiva kdy byl kázal ve smyslu revolučním M. Jana Husi, také tou příčinou, jelikož nečiní Hus ve svých odpovědích na žaloby jeho ani zmínky, že by byl kdy k jeho straně náležel. Myslím, že Protiva, bývalý kazatel Betlémský, nebyl tím Protivou, jež zve Chelčický velikým doktorem.

Avšak věci se mají jinak, než jak obhájce Husův, domnělý pan páter, jistí. Protiva nepraví, že Hus na *kazatelně* hlásal, že kněz, jsa v nemilosti, neposvěcuje platně, dobře však kněz jsoucí v milosti, alebrž, že tak tvrdil *v domě Bernardově*. Protiva také neodpovídá, že se výpovědi Husovy staly praecise r. 1399., alebrž on pravil: *„Mám za to, že r. 1399., anebo as v tomto roce; a tehďáž kázal u sv. Michala.“ Credo, quod anno Domini 1399, vel quasi; et tunc temporis praedicavit in ecclesia eadem s. Michaelis.*³⁾ Nesmí se zde zapomenouti, že činí Protiva výpovědi o rozmluvě, která se stala téměř před čtrnácti lety. Praví-li tedy Hus, že Protiva *lže proto*, že vypovídá, že se stala rozmluva ta asi r. 1399., a že touž dobou kázal Hus u sv. Michala, bez důvodu takto tvrdí.

Nad to Hus arci kázal, že i dobrý i zlý kněz platně posvěcuje, a dobrý ne více než zlý, avšak týž Hus hájil na krev větu Viklifovu: *„Nikdo není praelatem, nikdo není biskupem, je-li ve hříchu smrtelném“*, z čehož důsledně jde, že když praelat a biskup, a ovšem také kněz přestává býti praelatem, biskupem a knězem pro hřích smrtelný, že platně světití nemůže.

Kromě toho je věc známá, že Hus stran učení o velebné svátosti byl zprvu Viklifův, tvrdě, že zůstává po posvěcení na oltáři chléb, a že, když je kněz nehodný, působí skrze něho *všemoc Boží* skutek čistý, jako na př. křest, absolučí, posvěcení, takže vlastně v takovém případě přisluhuje svátostmi Bůh a nikoliv kněz. Ostatně Hus přijal větu Viklifovu: *„Je-li biskup aneb kněz ve hříchu smrtelném, nesvětí na kněze, neposvěcuje, nekřtí“*, a to všecko a nic jiného nevypovídal učený kněz Jan Protiva, jakž tedy směl Hus tvrditi, že lže, a jakým právem tvrdí o něm domnělý pan páter, že křivě přisahal.⁴⁾ Spíše měl domnělý pan páter vyznati, že Hus lhal.

2. *Další křivopřísežný svědek naproti Husovi byl prý Jan Peklo, kazatel u sv. Filjí.* Ten přísežně vedle jiných obvinění i to předkládá, že prý M. Jan Hus o 45 článcích Viklifových tvrdil, že jsou všechny pravdivé, až na článek o těle Božím. O tomto svědectví tvrdí domnělý pan páter, že jest křivopřísežné, neboť prý Hus těmto článkům neučil.

Když někomu předstíráme, že přisahal křivě aneb že přísežně křivě svědčil, musíme jako lidé šlechetní a jako křesťané jsme povinni, také přednésti náležitě odůvodněné důkazy. Domnělý pan páter si předmět ulehčil. Podle starobylého zvyku jen tvrdí, ale nic nedokazuje. Utrhá na cti poctivému katolickému knězi, aby v něm minulost katolickou zhanobil, ale nepodává ani stínu důkazů. Podle sektářů v Anglii a v Německu a jinde následuje on osvědčeného: *„Calumniare audacter, semper aliquid haeret.“*

Pisatel si dává také nářer veliké theologické učenosti a historické, ale já jí zejména v této stati neshledávám. Já na př. nemohu chápati, že by ten svědky naproti Husovi přísně odsuzující muž Boží a vyznavač čistého evangelia byl mužem proslulým, neboť on nemá ani zdání, jaký smysl držl do sebe věty Viklifovy, jak jde na jevo na př. z překladu druhé věty. Věta ta zní: *„Accidentia panis*

³⁾ Docum. Palacký. Str. 175.

⁴⁾ Viz můj článek: *„Pokus apologie svědků naproti Husovi deponujících: „Vlast“, ročník 1899.—1900.*

non manent sine subjecto in eodem sacramento.« Překlad podle pana pátera domnělého zní: »*Tato podoba nemůže býti bez příčiny v této svátosti.*« Větu čtvrtou, která zní: »Si episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non consecrat, non baptizat«, překládá těmito slovy: »*Žije-li biskup neb kněz ve hříchu smrtelném, není ani jeho svěcení ani žehnání nic platné.*« Větu 27., která zní: Omnia de necessitate absoluta eveniunt«, převádí takto: »*Osud celým světem vládne.*«

Již tyto překlady prozrazují, že domnělý kněz není knězem, ale pastorem, a ještě spíše jeho vikářem, neboť to dím ku cti katolických kněží, že by nižádný katolický kněz takovým způsobem nepřeváděl vět Viklifových, dobře však neslýchaná sektářská ignorance, kteráž čím jest děsnější, tím odvázněji se žene do věcí, kterým za mák nerozumí.

Není tomuto domnělému knězi nic známo o třídením hádání, které se sběhlo anno Domini 1429 v Praze, a ku kterémuž sešli se mistři, kněží a šlechta z obojí strany, a že hlavní odpůrci byli Jan Přeboram ze strany kališnické a Petr Payne, nazvaný Engliš, ze strany Táborů? Neví nic o tom, že napsali Jan Lukavec a Mikuláš z Pelhřimova kroniku Táborů, a že v té kronice vytýkají M. Janovi Přeboramovi, že jest nepřítel evangelické pravdy, právě proto, že upíral, že Hus Viklifovy články zamítal, ano oni praví, že ten nepřítel evangelické pravdy Jan Přeboram, nemaje zřetele na pověst království a na svou vlastní spásu, opovážil se viniti evangelického doktora Jana Viklifa z bludu a kacířství, ačkoliv prý knihy jeho Janu Husovi, svaté paměti, oči otevřely, když je se svými přívrženci opět a opět četl. Oni prý Táborové, jejich šlechta totiž a jejich městští v té věci soudruhové, chtěli takovéto zlobě závoru učiniti a vyznávají, že v knihách Viklifových, ani v celku ani v jednotlivých kusech nic není bludného ani kacířského, aneb což by zřejmě odporovalo Písmu a ss. doktorům. Oni prý Táborové proto nemohou býti za jedno s Přeboramem, jenž tvrdil, že Hus neměl kusů Viklifových za pravdu, jelikož by prý jinak se musilo za to míti, že se viní království české po právu a spravedlnosti z kacířství, (byloť většinou Viklifické) že právem bylo proti němu stanoveno křižácké tažení, že byl Jan Hus spravedlivě v Kostnici na smrt odsouzen, a že byly spisy evangelického doktora podle práva spáleny.⁵⁾ Kdo zná spisy Husovy, musí Táborům, byť byl i nepřitelem jejich, dáti za pravdu, že Hus byl Viklifistou, a nikoliv Přeboramovi, kterýž chtěl míti, že Hus Viklifovy kusy zamítal.

Neví snad dotčený kněz docela ničehož, co odpověděl Hus na žalobu Jana Peklovu? Nuže, já ho odkazuji ku pramenům; ⁶⁾ tam čteme, že Jan Peklo svědčil, kterak prý slyšel z úst samého Husa, když, jsa chorý, na loži ležel, že prý jsou všechny články Viklifovy, počtem 45, pravdivy, až na článek (recte články) o těle Božím, a i o tom prý vyřkl »disputative« a nikoliv »assertive«, chtěje se stran něho podrobiti nápravě.

Hus odpovídá na tuto obžalobu slovy: »Není pravda«. A toto své »není pravda« odůvodňuje způsobem prapodivným. On totiž

⁵⁾ Joannis de Lukavec et Nicolai de Pelhřimov Chronicon Thaboritarum.
⁶⁾ Docum. Palacký. 178. 179.

tvrdí: »Není pravda, jelikož prý dotčené kusy nejsou všechny Viklifovy, jež by on byl držel, ale jemu Janem Hübnerem lživě podstrčeny (conficti), jemuž prý na schůzi universitní vytýkal sv. paměti M. Mikuláš Lutomyšlský: Ty jsi křivě a nešlechetně a vadně sebral kusy (ty) ze spisů, kdež takto neznějí. A já jsem pravil, že by větším právem náleželo, aby takovíto falšovatelé knih byli upáleni, nežli Berlin a Wlaskam, kteříž pro falšování šafránu upáleni byli. Přiznávám však, že jsem vyřkl, mnozí kusové *v dobrém smyslu (!)* by byly pravdivy, pakli by chtěli totiž lidé o nich zbožnou myslí (pie) zkoumati. A proto jsem také později (r. 1408. a 1412.) nechtěl souhlasiti, aby všechny ty kusy byly zavrženy, abych neupadl v »Běda, Běda« těm, kteří říkají dobrému zlé! Ale já nedím, že jsou všechny ty kusy pravdivy, poněvadž jsou některé články Hübnerovy křivé!«

Jaká to a jak neupřímná odpověď! Předně tvrdí Hus, že články vzpomenuté nejsou Viklifovy, ale Hübnerovy, jelikož prý je Hübner křivě sebral, a to, když dlouhou dobu, plných 14 let, spisy Viklifovy čítal a jiným, zvláště žakovstvu k čtení doporučel. Tak odpovídá Hus, když byl ve svých spisech českých i latinských téměř všechny bludy Viklifovy uložil, ano celé částky slov jeho přijal a jako za své vyhlášoval a i ty kusy zavržené veřejně přednášel! Tak odpovídá Hus, ač věděl, a jako pilný čtenář Viklifových spisů věděti musil, že všechny ty články jsou ve spisech Viklifových, a to ještě v horším smyslu obsaženy! On věděl a věděti musil, že tyto věty byly zcela správně synodou Londýnskou r. 1382. (počtem 24) a Hübnerem (v počtu 21) sebrány, a přece odpovídá vyhýbavě, vědomě nesprávně a neupřímně, ne jak se na muže Božího slušelo, ale jako advokát aneb jako delfické »orakulum«.

Spisy Husovy samy již naň po staletí žalují, že se v odpovědích svých stran článků Viklifových nesprávně choval a neupřímně odpovídal, zvláště, ať 23 vět Husových shledáváme také v zavržených větách Viklifových, a předobře víme, že Hus sám uznal, že jest jeho 30 zavržených vět správně z jeho autografu sebráno.

Myslím tedy, a jak se domnívám, zcela spravedlivě, že domnělý pan páter bezdůvodně tvrdí: že by byl Jan Peklo svým svědectvím naproti Husovi křivé přísady se dopustil.

3. Stran M. Ondřeje z Brodu, kanovníka kostela Pražského, vzpomíná též domnělý kněz na žalostné vyznání téhož kanovníka, který na své oči spatřil spousty a brůzy, jimiž stíhali Táborové ubohou vlast českou, že *nepravosti kněží byly také příčinou*, proč trestá Bůh zemi českou hroznou sektou Táborů. Vyznání toto jest obsaženo v traktátě Brodově »de origine Husitarum«, skutečně a podle pravdy, ale domnělý pan páter užil textu tohoto podle vzoru sektářů, aby ukázal, že byla za dob Husových veliká zkaženost duchovenstva, a tak aby všechny hrůzy, jež páchali Husité a mezi nimi zvláště Táborové, s ramenou sektářů svalil na ramena katolické minulosti. Vždyť zapomněl řci, že Ondřej Broda své žalostné naříkání napsal r. 1420., a zamlčuje, že Broda roku 1414. ostře káral Jana Husa, že hříchy kněžstva nespravedlivě zveličuje a jim přikládá zločiny, jichž dokázati nikdy nedovede, a že nepravosti jednotlivých kněží na všecken stav duchovenstva přenáší, ⁷⁾ že zejména duchovenstvu se svými přívrženci

⁷⁾ Docum. Palacký. Str. 518 seq.

spílá a jim na cti utrhuje; že zákon Boží zachovávati velí, ale sám ho se svými přestupuje a svých přívrženců pro těžké zločiny páchané, jak by se slušelo, nekárá. *I táži se domnělého kněze, proč na dotyčný dopis Brodův zapomíná a nepřipojuje, že Hus na list tento neodpověděl, ale obdržev pořádnou důtku jako ryba oněměl?*

Domnělý kněz zmiňuje se také na tomto místě o Kutnohorském dekretě a udává Brodu, jakoby byl učinil z opatření tohoto dekretu nějaký článek víry, a na tom základě že Husa viní, že se dopustil zločinu naproti víře, zjednav národu českému na universitě tři hlasy. Já si dovoluji poznamenati, že byl Ondřej Broda theologem věcí náboženských příliš dobře znalým, než aby se byl domníval, že Hus spáchal zločin naproti víře, opatřiv národu českému na universitě hlasy tři. Spíše čelila žaloba, jižto stvrzuje Broda přísahou, k tomu, že M. Jan Hus, zjednav od krále a jeho rady tři hlasy národu českému naproti třem jiným národům na universitě zastoupeným, porušil řády universitní a mír a pokoj mezi čtyřmi národy universitními. V tom je skryta také žaloba, že následkem těchto různých byla universita, výsadami apoštolskými hojně zásobená, až k neuvěření poškozena, že učiněna jest vysokou školou lokální a přestala býti středem osvěty pro všechnu střední Evropu.

Já zde veřejně vyznávám, že jest zjevnou pravdou, že Hus poškodil universitu i císařské, sídelní místo Prahu, když svými Viklifickými přáteli u dvora Václava IV. Kutnohorský dekret vymohl, ač i to jest sporno; avšak lituji velice velmi, že na sněmě Kostnickém takováto obžaloba podána byla. Je-li pravda, co Hus na tuto žalobu odpovídá, že on Hus vyjednával o dekret Kutnohorský na radu Brodovu, a že Broda a M. Jan Eliášův se radovali z dosažení téhož dekretu: pak ovšem nemohu schvalovati, že právě Broda žalobu tuto na Husa vynesl, ač žaloba není nepravdivá, a *svědek sám nemůže býti zván svědkem křivopřísežným.*

Avšak nesmí se zapomenouti, že Hus, jak se mu vytýká, o tři hlasy pro národ český také tou příčinou usiloval, aby seslabil anebo docela z university odstranil tři národy nepohodlné a odporne jeho Viklifické pseudonápravě, a že po jejich odchodu za nedlouho osočoval i své kollegy českého národa, zvláště doktory bohosloví, kteří nechtěli nadále za ním jíti a revoluční jeho rejdy podporovati. Vždyť jest známo, že Hus i toho svými stranníky docílil, že doktorové bohosloví musili z Prahy prchnouti, aby ušli zuřivosti krále Václava, anť prý nechtěli se smířiti k vůli pokoji náboženskému se stranou Husovou, ač bylo nade všechnu pochybnost jisto, že nemohli na základě katolické pravdy schváliti anarchii učení Viklifického.

Nesmí se dále zamlčeti, že jednal M. Ondřej Broda zprvu dosti shovívavě s M. Janem Husem. Vždyť on arcibiskupa Zbyňka r. 1406. pozorna učinil, že se v Čechách, zejména v Praze, rozmáhají bludy. I není ani možná, aby byl jako kollega Husův na universitě nevěděl, že jest jejich rozsévatelem přede všemi M. Jan Hus. Ale on byl ku svému kollegovi šetrný a neřekl arcibiskupovi, že hlavním strůjcem Viklifických bludů jest Mistr Jan Hus, Mistr na universitě a kazatel Betlémský. Broda tedy nečinil naproti Husovi žádného denuncianta, ačkoliv byl jako kněz povinen svému arcipastýři plnou pravdu říci. Tou příčinou se stalo, že byl M. Jan Hus r. 1407. jmenován syno-

dálním kazatelem a že mohl po chuti své přítomné duchovenstvo přese všechnu míru kárati a plísňiti.

4. Domnělý kněz zvláště přísně odsuzuje *kardinála a biskupa Kambrajského, Petra z Alliaků*. On prý byl po útěku Jana XXIII. hlavním soudcem Husovým. Husova pte nebyla prý projednávána před celým sněmem, nýbrž před užší nebo širší komisí, Hus prý byl jenom 6. července r. 1415. před celý sněm povolán, aby své odsouzení vyslechl.⁹⁾ Nedovolili prý mu se hájiti *ti zuřiví nepřátelé jeho*.

Ti zuřiví nepřátelé jeho, dí domnělý pan páter. Ale, velebný pane, nevíte pranic o tom, jak ti zuřiví nepřátelé jeho, kardinálové, arcibiskupové, biskupové, praelati a doktoři milého Jana Husa v posledních dobách před šestým červencem navštěvovali a vši silou o to usilovali, aby vyznal, že učení Viklifovo je bludné, vždyť pak jest i naprosto nerozumné, anarchické se všech stran. Nemělt ubohý Mistr v těch bludech, jež jsou obsaženy ve třiceti větách jeho, nic svého, hájilt ve Viklifových bludech *cizopanské a germanské bludy*, a pro ně také se dal jako kacíř odsouditi. Nic neprospělo všecko namáhání těch nejučenějších mužů na sněmě, aby poznal, že *zjevné bludy nemohou býti pravdami*. On si vezdy vypomáhal vytáčkou, kterouž na schůzi českého národa roku 1408. ponejprv projevil, že některé věty Viklifovy, *vezmouc je v dobrém smyslu*, jsou pravdivy. V tom rozumu píše také Hus dne 27. června roku 1415. universitě Pražské, žádaje, aby členové její, čtoucí jeho spisy, měli zření ku pravdě, kterouž on má na zřeteli, ale křivý smysl aby zavrhl. »Et vos etiam hortor in Domino, ut quemcumque sensum falsum possetis comprehendere in illorum articulorum aliquo, quod illum detestemini, sed veritate, quae intenditur, semper salva.« Hus také píše členům university Pražské, že na sněmě Kostnickém žádného článku neodvolal a neodpřisáhl, ani z těch, které byly správně z jeho autografu sebrány, ale že má *všeliký křivý smysl v nich v ošklivosti*, a že odevzdává k nápravě Pána Ježíše Krista, který zná *dobrý jeho úmysl* a nevykládá ho ve smyslu zlém, jehož prý on nezamýšlí. Slyšme jenom, co universitě psal: »Scitote, quod nullum articulum revocavi nec abjuravi. Volebat concilium, ut omnes et quemlibet articulum extractum de libellis dicerem, fore falsum: nolui nisi scriptura ostenderet falsitatem; unde quicumque esset sensus falsus in quocumque articulo; illum detestor et committo ipsum correctioni Domini Jesu Christi, qui meam sinceram intentionem cognoscit, non interpretando ad sensum sinistrum.« Při takových vytáčkách mohl ovšem Jan Hus stále se dovolávati svých dobrých úmyslů a dobrého smyslu i těch nejrevolučnějších, ano i absurdných vět, a dovolávaje se své dobré intence Pánu Ježíši známé, mohl se vymknouti odsouzení kteréhokoliv soudu, a nebylo mu třeba, aby žádal na sněmě, aby dokázal na základě Písma, že jsou věty z jeho spisů sebrané křivé a nepravdivé, proti Písmu čelící. *Jakž by bylo bývalo možná Husa k rozumu přivést a na pravou cestu obrátiti při tak zamotaných pojmech, jaké na všechny strany na jevo dával?*

Marné bylo všecko namáhání! Marně ho navštěvovali kardinálové, marně arcibiskupové, marně biskupové, marně praelati, marně

⁹⁾ Palacký nám aici dává zprávu o trojím slyšení veřejném, než Herbenův pan páter zná věc lépe.

doktorové, toužící a žádající a téměř na kolenou prosíce, aby se nad sebou ustrnul, očividnou bludnost Viklifických zásad uznal a zase se vrátil ke starobylým pravdám křesťansko-katolickým. Jeden z praelatů zvláště v tom snažení vynikal a všemi způsoby možnými usiloval, aby ho získal. Předkládal mu nejmírnější formule k odvolání. Ale vše bylo marné. Hus se nechtěl za žádnou cenu podříditi sněmu Kostnickému, ale aby sněm se podřídil jemu a aby výklad Písma podle vzoru Viklifova vítězství odnášel nad výkladem celého křesťanského světa. Zbývalo ještě k zachránění Husovu jen to, aby sněm veškeren před M. Janem Husem se pokoril a vyřkl: »Ano, M. Jene, na tvé straně jest pravda, a my všichni jsme ve lži. Prosíme tebe, abys nám odpustil, že jsme tak dlouho s tebou zápolili, tvé učení, čili vlastně učení Viklifovo, za nespravedlivé měli.«

Zápolilo se Husem, jakož všemu světu známo, zvláště tou dobou, kdy se pře jeho chýlila k rozhodnutí, přese všechnu míru laskavě, ač se na sněmě předobře vědělo, že jeho učení bylo příčinou krutého pronásledování katolíků, a zvláště katolických kněží, jich olupování a usazování husitských kněží na místa, jež drželi plebáni katoličtí. Konání toto a snažení sněmovníků bylo zajisté lidumilné, v němž není ani stopy nějakého nepřátelství proti jeho osobě, ale patrna snaha, že ho chtějí členové sněmu zachrániti a že netouží a nedychtí po jeho odsouzení, nebo dokonce po jeho bezživosti. *Jakým právem tedy zove domnělý pan páter členy sněmu Kostnického zuřivými nepřáteli jeho?*

Když byl Hus dne 6. července 1415. před sněm předveden, byly všecky výslechy s ním a všecko vyšetřování s ním skončeno. Soudcové jeho a komisaři nabyli přesvědčení, že netoliko strašné bludy podle názoru Viklifova přednášel, netoliko na kathedře, ale i na kazatelně věrnému až potud katolickému lidu, a že netoliko bloudil, ale také přese všechno vlídné a laskavé napomínání a poučování zarputile v bludu trvá, že nechce býti zachráněn, ale žádá sobě raději tělesné smrti, nežli morální, kteráž by byla v Čechách nevyhnutelně následovala, kdyby byl své bludy odvolal, a tak vyznal, že lež za pravdu vydával a *cizácké bludy ubohému lidu českému přednášel a za pravdu Boží, která prý naproti katolické Církvi vítězství odnese, vyhlášoval*, svým nesvědomitým konáním všecken národ rozešťval a rŕznice a sváry do té míry vyvolal, že sám vyznal, že roztržka jím učiněná nedá se více zacelit. Všecko šetření bylo tedy zakončeno. Dne 6. července 1415. nebylo již místa k novým výkladům Husovým. Měl se buď podrobiti, nebo jako kacíř odsouzen býti. Že se tedy někteří ze členů sněmovních, znajíce stále vytáčky, dali uchvátiti a nechtěli více slyšeti výkladů Husových, předobře známých, lze sobě vyložit.

Domnělý pan páter vytýká Alliackému, že prý si dovolil Husovi předkládati, že *jest stran učení o velebné svátosti neupřímný, ač prý Hus ujišťoval, že jest v této náuce pravověrný*. Domnělý velebný pán patrně neví, že Hus nebyl vezdy v učení o svátosti této pravověrný, alebrž že hověl v prvých letech svého pověstného reformování učení Viklifickému, že se neděje na oltáři přeměna podstaty chleba a vína v podstatu těla a krve Páně; a také neví, že i na sněmě Kostnickém nebyl zcela za jedno s katolickou věrou, neboť on žádal k platnosti posvěcení Eucharistie na posvětiteli *pravou víru*

o této svátosti, což ovšem s katolickou věrou nesouhlasí. Do širokého výkladu o rozmluvě Alliackého s Husem nepouští se domnělý velebníček, scházelať jemu patrně známost příčiny, proč Alliacký se snažil vyzvědět a vypátrati, zdali Hus stran Eucharistie je pravověren. Čili nic. Alliacký věděl totiž předobře, že se hlásí Hus ve filosofickém směru právě tak, jako jeho vzor M. Jan Viklíř, *k výstřednímu realismu*, kterážto filosofická forma právě tak je nepravdivá, jako nominalismus, k němuž se znal Alliacký, a domníval se, že na základě výstředního realismu nelze udržeti článek víry o přepodstatnění. Podle výstředního realismu nemají totiž jedinci skutečně svého bytu, ale pouze a jedině všeobecné pojmy, čili spíše universalie, a tou universalí stává se jedinec tím, čím jest, jako prý se člověk, jako bytost individuální, stává lidskou formou člověkem, čili jak po latinsku díme: *homo fit humanitate homo*. Tou příčinou zkoušel Alliacký Jana Husa stran přepodstatnění, až i posluchače omrzel. Hus však nevyznal, že by se hlásil k výstřednímu realismu, alebrž pouze vyřkl: »že v tomto případě (stran článku víry o velebné svátosti) přestává chléb býti hmotným, an se přepodstatňuje, a tudíž že přestává v něm býti universalie chlebná, kterouž se stává chléb chlebem, v jiných však případech že není jedince bez sourodé jemu podstaty.

Domnělý velebníček kárá také Petra Alliaka proto, že, když prý Hus lživé a křivopřísežné žaloby svých nepřátel odmítal a *Bohem se dokládal a svědomím*, odvětil jemu: »že nemůže míti ohledu na jeho svědomí, ale na výpovědi v přísahu vzatých svědků.« S jakýmsi zápallem připojuje domnělý pan páter: »*Jakého kalibru ti svědkové byli, jest ovšem známo.*« I nikoliv! Není to známo ani Vám. Ale známo jest, že Hus svědky ty nesvědomitě před celým světem diffamoval, aby sebe očistil, známo jest, že svědky ty diffamovala šlechta husitská, aby mohla loupeže na statcích duchovenských spáchané jako spravedlivý majetek podržeti, neboť, pakli žalobci Husovi nesvědčili podle pravdy, ale lživě, pak byl Hus všech bludů prázden, tou měrou bylo také pravdou, že jest *exela v pořádku loupiti zboží duchovenské*. Domnělý velebníček neví, že Hus namnoze odpovídal stereotypním: »Není pravda.« Tak odpovídá na př. k obžalobnému článku, že byl přívržencem Viklířovým, slovy: »Není pravda«: ač pravdou je, že jej vysoce cenil a říkával, že mu spisy Viklířovy oči otevřely, a ač spisy jeho vlastní ze lži ho viní. K obžalobě, že pro bludy Husem rozsévané povstaly v Praze bouře a vzpoura i pronásledování, odpovídá Hus: »Není pravda«, ač jest historicky zjištěno, že Hus hlásanými bludy nejenom Prahu pobouřil, ale i celé království rozešťval. Než o těchto a o jiných věcech Husových jsem jinde psal a provedl důkaz, že Hus svého vlastního učení na sněmě zapíral, domnívaje se snad, že zapíráním sebe jako nevinného osvědčí.

Kdyby byl domnělý velebníček trochu bystřejšího rozumu, byl by byl zajisté pochopil, že kardinál Alliacký zcela správně Husovi odvětil, že nemůže ohled míti na svědomí Husovo, ale na výpovědi svědků přísahou stvrzené; neboť kdyby takovéto dovolávání se svědomí a Boha při soudech rozhodující platnost mělo, nebylo by možno žádného definitivně odsouditi. Ostatně znali sněmovníci vytáčku Husovu, podle které všechny jeho sentence byly ve smyslu dobrém pravdivé, pravdivých však výroků odsuzovati neměl práva sněm, jako ho nemá pod Bohem ni žádný soud.

Než to jsou věci, kteréž domnělý kněz na Alliackého vrhá, druhu podřízenějšího, neboť on dí: »že byl Hus od Alliackého viněn z bludařství a byl prý pro ně upálen, avšak *tytéž názory, které Hus o moci papežské pouze theoreticky hlásal, prováděl prý Alliacký prakticky. On prý tvrdil na sněmě v Aixu, že Církev může býti jedna i bez papeže, a že může býti sněm svolán bez papeže, ano i proti papeži. On prý tvrdil, že výroky obecných sněmů nejsou neomylné, tak že jest možná se odvolati z výroku jednoho sněmu ke druhému, ano dokonce ku všeobecné Církvi. Církev sama jest prý ustavena na Písmě svatém, papež prý není vezdy neomylný, někdy se klame, a konečně na sněmě mají prý hlas netoliko biskupové, ale i králové a knížata a jejich vyslanci, tedy laikové.*

Domnělý pan páter přidává k této značné sebrance bludů Alliackého ještě jiné, jako: že nelze dokázati z rozumu jsoucnost Boží, že jest možno, aby kněžstvo veškeré v Církvi vyhynulo, a tu že by Bůh některé na kněze posvětil.

Na tom základě zavírá domnělý kněz takto: »*A tento člověk, dle katolických náhledů bludař, jenž prý měl býti pro své bludy volán před tribunál církevní, tento orel Francie a kladivo bludařů, byl soudcem Husovým a měl svědomí odsouditi Husa pro věty, jimž učil sám.*«

Až dotud Herbenův kněz. Avšak Herbenův kněz sám se dopouští podivného názoru, čili on se dopouští bludu, právě tak jako Hus, že člověk jsa ve smrtelném hříchu, tedy také hříšný soudce, a tím více soudce bludař ztrácí pravomoc souditi a po případě odsouditi žalovaného pro přečiny, nebo i pro zločiny, jichž se on soudce sám dopustil. Jaké důsledky by tato theorie měla v obou societách i v církevní i občanské, dovede snad Herbenův pan páter podle své vědy rozsouditi. K pohromě před tvářf Herbenova pana pátera veliké nebyl Alliacký od nikoho žalován, a proto nemohl býti ani souzen ani odsouzen, neboť kde není žalobníka, tam není také soudce. Avšak i kdyby byl Alliacký býval pro bludy na sněmě Kostnickém žalován, byl by byl odsouzen jen tehdaž, kdyby se bylo zjistilo, že *bludy ty skutečně drží, a že v nich tvrdošijně trvá.* Ale nikomu není známo, snad také ani Herbenovu panu páteru ne, že bý byl ty bludy, jsa předsedou sněmu Kostnického, držel, a že v nich také tvrdošijně a urputně trval. Neboť ani M. Jan Hus nebyl jako kacíf odsouzen, protože byl v bludech shledán, ale proto, že v bludu přese všechny prosby kardinálův, biskupův, praelatův a doktorův setrval.

Než Herbenův pan páter zdá se nevědět, že *Hus nebyl pro ty bludy, jichž se dopustil Alliacký odsouzen, ale pro jiné, které Alliackému ani na mysl nevstoupily.* Doufám, že Herbenův pan páter, kterýž s takovou prudkostí se pustil do svědků, kteří na sněmě Kostnickém naproti Husovi deponovali, snad ví, že Hus nebyl odsouzen pro žaloby svědkův, ale na základě vět ze spisů Husových: de Ecclesia adversus Stephanum Páleč a contra Stanislaum doctorem svědomitě z autografie Husovy sebraných, avšak, což obzor vědomostí jeho přesahovati se zdá, jest ta okolnost, že kardinál Alliacký nikdy neučil, že by byly věty dotčené pravdivé, nehlásal tedy bludů v třiceti větách Husových uložených; jest tedy naprosto nemožno, aby byl odsoudil Husa pro bludy, kteréž sám držel. Myslím tudíž, že jest patrné, že Herbenův pan páter, tvrdě takové věci o Alliackém, mluvil u vltř. A o tom chci pojednati v odstavci následujícím.

5. *Přihlížeje k třiceti větám Husovým, shledáváme v nich následující nauku, a to:*

a) ve větě čtvrté hlásá Hus christologický blud, kterýž byl před dávnými věky od sněmů oekumenických zavržen. Žádný v pravdě křesťanský theolog, ani který uvědomělý katolík nemůže souhlasiti s dotčenou větou, která zní: *„Duae naturae, divinas et humanitas, unus sunt Christus.“* *Dvě přirozenosti, Božství a člověčenství, jsou jeden Kristus.* Větou touto jest naznačena nauka Viklifova a Husova, ale ve spisech kardinála Alliackého není o takovémto nesmyslu ani stopy.

b) Hus učil, hledě k Viklifovi, že *jest Církev Kristova sborem pouze vyvolených*, nejenom ta, kteráž v nebi panuje a v očistci strádá, ale i ta, kteráž na zemi jsouc ku branám věčným putuje. Na tom základě tvrdí Hus, že jenom předzřizení jsou údové téže Církvě, a že z ní nikdy vypadnouti nemohou, byť i vláru zapřeli, jako sv. Petr, anebo pronásledovali Církev, jako sv. Pavel; předzvěděni však nejsou prý nikdy skutečnými údy Církvě. A poněvadž není žádnému známo, ani o sobě ani o jiném, zdali by byl z počtu vyvolených, není tato Církev Husova viditelná, ale jest neviditelná. Odtud tvrdí Hus, že v Církev pouze věříme, ale jí nevidíme, a to prý je vyjádřeno slovy: *„Credo in unam, sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam.“* *„Věřím v jednu, svatou, obecnou a apoštolskou Církev.“* Toto, starobylé Církvě neznámé, na pohled nevinné, ale skutečně revoluční a anarchické učení hlásají věty Husovy z Viklifa převzaté 1, 2, 3, 5 a 6. V kardinálovi de Alliaco však a v jeho spisech bychom marně po takovémto podvrtném učení pátrali. Jestliže tedy jako soudce Husův odsoudil naznačené věty, nemohl tím také vydati ortel nad sebou.

c) Zcela důsledně tvrdí Hus opět podle Anglosaská Viklifa, že sv. Petr nebyl hlavou Církvě a jí také není, a podle nauky, že sv. Petr nebyl ustanoven za hlavu Církvě, nechce Hus také míti, aby římský papež byl hlavou bojující Církvě, a dle, ta moc papežská že není z Boha, ale z císaře. Ano Hus hlásá, že není ani jiskry pravdy v tom, že by byla ve věcech duchovních jedna hlava, řídící Církev, potřebná, kteráž by stále s ní trvala, jakož prý již byla dlouhý čas bez papeže, a to prý i nyní po odsouzení Jana XXIII. patrně jest. Může prý Kristus, jak dokládá Hus, bez takových hlav potvorných lépe svou Církev řídit skrze své věrné učeníky, po celém okrsku zemském rozptýlené. Apoštolé a věrní kněží řídili prý ve věcech ke spasení potřebných Církev dříve, nežli byl úřad papežský zaveden. Ve spojení s tímto učním o primátu Církvě Boží zavrhuje také Mistr Jan Hus způsob volby papeže, ano i volbu samu, neboť není-li primát Petrův z Boha, a ještě méně, není-li primát papežův z vůle Páně, jakž by mohla býti oprávněna volba papežova s tím účinem, aby se stal zvolený volbou hlavou Církvě Boží. A tyto všecky nauky sebral Mistr Jan Hus opět z Viklifa, aniž by byl uvážil, že *jsou Písmu Božím, historii Církvě Páně a všemu životu církevnímu od prapočátku naprosto odporné.* Petrus ab Alliaco však jest prázdna těchto revolučních nauk, ač i on se poněkud, jakož viděti budeme, v tomto směru z katolické pravdy vychýlil. Tyto všecky bludy Husovy jsou obsaženy ve větách Husových, koncilem Kostnickým a Martinem V. zavržených, n. 7, 9, 26, 27, 28, 25. A tak opět lze říci, že kardinál Petrus ab Alliaco odsoudiv nadzmiňované z Viklifa přijaté věty Husovy

nevydal ortelu sám nad sebou, a že svědomí svého neobtěžil, když spolu s koncilem vyřkl, že drží Hus bludy (Viklifovy) tvrdošijně a zarputile.

d) O tom, zda-li byl Petrus ab Alliaco s Církví katolickou za jedno stran pravomoci, nepíše Herbenův pan páter praničeho, já tedy na tomto místě nechci naznačiti učení jeho. Ale že se valně rozcházelo od sebe, budeme viděti. Hus totiž učil, kázal i psal, že není v Církvi žádné svatovlády z pravomoci, ona tedy že není z Boha, ale ze šeredného ďábla. Na tom základě také tvrdil, že jest jahnovi a knězi volno, kázati kdekoliv podle slov Páně: »Jdouce do celého světa učte všecky národy.« Odtud také učil, hlásal a psal, že jest svobodno knězi kázati v chrámech farních a kaplích a v lesích beze všeho poslání biskupského nebo papežského, ano on dokonce tvrdil, že kněz i jahen máje znalost Písma a vůli vzdělávati lid, *musí* kázati přes záповěď nebo klatbu se strany papežovy nebo biskupovy. Pravomoc prý obdržuje kněz bezprostředně od Boha. Na tom základě, že prý Kristus Pán neustanovil svatovlády z pravomoci, praví M. Jan Hus, že poslušnost církevní jest poslušností vycházející z vynálezků kněží, ač předobře znal slova Páně: »Pověz Církvi, jestliže pak ani Církve neuposlechně, budiž tobě jako pohan a publikán.« Mat. 18, 15 seq. A opět: »Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá.« Slověům těmto nerozuměl M. Jan Hus, neboť oslepil oči své přijatým bludem, že jest Církve, i ta bojující, sborem vyvolených pouze. Odpíraje Hus Církvi svatovládu z pravomoci, odpíral jí také všechnu moc soudnou a výkonnou. Bludy tyto jsou obsaženy v seznamu zavržených vět jeho n. 14, 15, 17, 18, 19, a nejsou původu Husova, ale Viklifova. Prozatím díme, že Hus neměl těchto bludů společně s Petrem z Alliaku, a že dotčený kardinál odsoudiv tyto věty, ničeho neučinil proti svědomí svému.

e) Jsa učení svému, že jest Církve sborem předzřízených pouze, a tak lidskému zraku nedostizitelným, zcela naprosto odporen, přijal Hus z Viklifa nekriticky, že v této neviditelné Církvi ustanovil Kristus Pán *viditelné kněžství* neboli svatovládu, kteráž prý pozůstává z kněží a jahnů. Avšak i tento zbytek z učení starobylé Církve podryl Mistr Jan Hus svými bludy o poměru předzřízení, předzvědění a hřichu smrtelného k úřadům církevním i občanským. Hus totiž učil, a to zcela důsledně podle definice své o Církvi, že nikdo nemůže býti pohlavárem v Církvi, tedy papežem, biskupem, knězem anebo jahnem, není-li z počtu vyvolených, ano on dokonce tvrdil, že papež, biskup a kněz ztrácí právo, vykonávati úkonů duchovenskému řádu svému přiměřených, že není papež papežem, kardinál kardinálem, biskup biskupem, praelat praelatem a kněz knězem, jestli se v životě svém nespravuje podle života Krista Pána; a to všecko má prý v tom důvod, že se nikomu nedostává moci náměstné, leč pro autoritu a pro život životu Páně podobný. Ano Mistr Jan Hus tvrdí, že ani civilní majetník, neb i vladař a panovník nedrží podle spravedlnosti práva svého na majetek svůj, na vladařství, nebo na kralování své, je-li ve stavu smrtelného hřichu. Učení toto hlásají následující zavržené věty jeho: 10, 11, 12, 13, 20, 21, 23, 30. Dokládám zde opět, že tyto domnělé Husovy věty jsou vlastně Viklifovy, a že v Petrovi de Alliaco není o těchto bludech ani stopy. Nečinil tedy Alliacký nic proti svědomí svému, když tyto věty Husovy odsoudil.

Vět 8., 16., 22. a 24. pomlám, neboť nemají pranic společného s náukou Alliackého. Alliacký nikde neučil, že kněží zločinně žijící poskvrňují svou moc kněžskou, a že jako synové nevěrci nevěřecky smýšlejí o víře Kristově, jako o sedmeře svátosti atd., že hřích smrtelný porušuje všechny úkony lidské i ty nejlepší; že papež nemá slouiti nejsvětější, nebo že odsouzení 15 kusů Viklifových bylo nerozumné a nešlechtné. Jestli tedy neváhal Alliacký vět těch odsouditi, nejednal nikterak proti svědomí svému.

Zavíraje tento odstavec, dovoluji si tvrditi, že Herbenův pan páter nemá ani zdání o tom, co obsahují zavržené věty Husovy, a že nemá ani pojmu o poměru učení Husova k theologickým náukám Alliackého, a že by byl lépe učinil, kdyby se byl nepletl do věcí, které obor vědomosti jeho přesahují. O tomto poměru chci v následujícím odstavci aspoň krátce pojednati. (Dokončení.)

Zavítej jaro ...

Zavítej jaro, zavítej,
peřestý věnec zaplítej;
na místo sněhu květiny
rozestři v naše dědiny.

Skřivánčí zpěv ať zašumí
nad hlavou; kdo mu rozumí,
sterými taji hovoří,
duše až blahem zahoří.

Slunéčka paprsk jásavý
v oku se zlatem zastaví;
duhou ti ve zrak zahraje,
jaro že přišlo do kraje.

Jan Škarda.

Naše Slezsko.

Napsal Jan Vyhřídál.

(Pokračování.)

III. Rozdělení, stručný zeměpisný popis a klimatické poměry.

Rakouské Slezsko rozděleno jest klínovitým územím markrabství Moravského, dotýkajícím se v délce 19 km. pruské hranice, na dvě části: na *Opavsko-Krnovsko* a *Těšínsko*. Podle úředního a novinářského zeměpisu nazývá se východní část země »*Dolní Slezsko*« (Nieder-Schlesien) a severozápadní »*Horní Slezsko*« (Ober-Schlesien). Nesprávné toto pojmenování vkradlo se do některých zeměpisných knih, odtud do novin a hlav mnohých našich. Pojmenování toto přiči se

dějinám, vždyť knížetství Těšínské a Opavsko-Krnovsko patřila vždy k Hornímu Slezsku¹⁾ (jehož větší část urvána koruně české), proto nemůže nyní Těšínsko sloužit »Dolním Slezskem«.

Ze starého »Dolního Slezska« ponechal nám Bedřich II. jen malinkou část, jež slušela ku knížetství Nízkému: totiž Cukmantelsko, o němž se již zmínka stala. Toto Cukmantelsko sloučeno bylo s knížetstvím Opavsko-Krnovským. Též jména »Východní a Západní« Slezsko neodpovídají dějinám, a lid jich nikdy neužívá, proto měla by zmizeti; mělo by se psát a mluvit o Těšínsku a Opavsko-Krnovsku, nebo zkrátka Opavsku.

Hranice Rakouského Slezska jsou: Opavsko-Krnovsko hraničí jižně a na východ s Moravou, na severu s Pruským Horním Slezskem a na severozápadě částečně s Dolním Slezskem. Těšínsko sousedí na západ s Moravou, na jihu dotýká se Uher, na východ Haliče a na severu Pruského Slezska (Ratiborska).

Na Opavsko-Krnovsku rozkládá se východní část Sudet, zvaná Jeseníky. Na Opavsku rozdělují se Nízké Jeseníky na planinu Benešovskou a Vítkovsko-Hrabyňskou. Horstvo toto jest po většině jednotvárná planina se širokými, nevysokými hřbety, asi z jedné čtvrtiny zalesněnými.

Planina Benešovská, ohraničená Černou Opavicí a Moravicí, zvedá se na severozápadě Benešova a směřuje ku Krnovu a Bruntálu, dostupuje v okrese Bruntálském v Čertově Kopci výšky 823 m.; druhá její část, majíc původ na jihovýchodě Benešova, vysílá dvě ramena, napřažená na jihovýchod; severní z nich dosahuje u Slavkova 302 m., a pak klesá do údolí Opavice až na 250 m., kdežto druhé dotýká se ústí Opavice do Odry.

Planina Vítkovsko-Hrabyňská s výběžkem planiny Oderské (na pravém břehu Odry) zabírá ostatní část Nízkých Jeseníků na pravém břehu Moravice. Západní část této planiny, zabírající okresy Vítkovský a Oderský — planina Vítkovská — jest vyšší, průměrně 350 m. až 547 m., východní část — planina Hrabyňská — nižší, průměrně 250—450 m.

Knížetství Těšínské prostupuje část Moravských či Bílých Karpat zvaných Bezkydy, jejichž hlavní hřbet zvedá se podél jižních hranic země od východu na západ. Mezi Ostravicí a Olzou Bezkydy tvoří tři skupiny, totiž: Lysé Hory (1325 m.), Travného (1201 m.) a Javorového (1032 m.).

V území, jemuž vévodí Lysá Hora a Travný, rozkládají se tři údolí při řekách Morávce, Mohelnici a Ostravici. Poříčí Morávky, zvláště Ostravice, vynikají zajímavými přírodními krásami, takže volívali si je obyvatelé měst za letní obydlí. Na Morávce schází se dosti četná česká společnost z Těšína, Opavy a obou Ostrav.

Zmíněné řeky jsou přítoky Odry, vyvěrající na Moravě a tekoucí pak severovýchodním směrem. Od města Oder dává se Odra na jihovýchod a pak teče kolem hranic napřed knížetství Opavského a potom Těšínského k Bohumínu. Na pravém břehu přibírá Odra Ostravici, do níž ústí pod Frýdkem Morávka. Nad Mor. Ostravou vlévá se Ostravice do Odry; nad Bohumínem Olza, na jejímž pravém břehu asi uprostřed toku vystavěn Těšín.

¹⁾ Pruské Horní Slezsko hraničí nyní s naším Slezskem.

Na východ odtud proudí Visla, hostící na březích polská města Ustroň, Skočov, Strumień. Z levé strany vtéká do Odry Opavice, jež od Krnova teče při hranici, až u Třebovic spojuje se s Odrou. Asi na poloviční této její pouti rozloženo jest hlavní město země, Opava. Z větších přítoků Opavice jmenujeme Moravici, jež asi čtvrt míle pod městem Opavou do ní se vlévá.

Větší rybníky, obydlené četným vodním ptactvem, pozorovati u Svinova; vody léčebné v českém kraji jsou, a to slané prameny v Orlové a kyselka v Melči, skoro poněmčeném.

Za Krnovem počíná kolem pravého břehu Opavice úrodná rovina — malá Slezská Haná — škoda, že trpí častými povodněmi pro neúpravu břehů Opavice a Odry.

Slezsko jest na sever otevřeno, na jih ověnceno horami, proto jest podnebí dosti drsné.

Větry přicházejí nejčastěji od západu nebo severozápadu. Na jaře foukají větry více severní, na podzim jižní; v zimě zuří chladný vítr severovýchodní — »Polák«.

Průměrná teplota podle Celsia v Opavě a Těšíně jest tato: ²⁾

V zimě v prosinci	v lednu	v únoru
V Opavě 0·7	2·4	0·4
V Těšíně 2·4	3·5	1·4
Na jaře v březnu	v dubnu	v květnu
V Opavě 2·8	8·6	14·2
V Těšíně 1·9	7·9	13·1
V létě v červnu	v červenci	v srpnu
V Opavě 18·6	19·6	18·5
V Těšíně 17·1	18·3	17·4
Na podzim v září	v říjnu	v listopadu
V Opavě 14·8	10·5	2·8
V Těšíně 14·2	10·4	2·8

IV. Velikost země a její obyvatelstvo.

Rakouské Slezsko zaujímá 5.146 km.², z nichž 228.232 ha připadá na Těšínsko a ostatek na Opavsko. Na ploše této žije v 584 katastrálních obcích, místních 492 (mezi nimiž jest 26 měst a 7 městysů), dle posledního sčítání z r. 1890. 605.649 obyvatelů. Podle národnosti jest Čechů 129.814 = 22%, Poláků 178.114 = 30·2%, Němců 281.555 = 47·8%. Od roku 1888. přibýlo: Poláků 15%, Čechů 2·8% a Němců 4·5%; tedy Čechů nejméně. Veliký vzrůst polského živlu dlužno přičísti hromadnému stěhování polských dělníků do Slezska, zvláště do uhelných revírů. Úbytek českého obyvatelstva vysvětlujeme, že na venkovské části okresu opavského přibývá obyvatelstva měrou skrovnou (97 obyv. na 1 km.²) pak malou uvědomělostí lidu. Dost často se stává, že obecní písař, náhodou odrodilec (a těch jest hojně), vyplní sčítací archy, jak mu libo. Tak na př. roku 1880. Jarkovice a Vlašтовиčky, dědiny blízko Opavy, byly ryze české, a r. 1890.; tedy za deset let, jest v Jarkovicích 70

²⁾ Dle Heimatskunde od Ant. Petra z r. 1880. str. 21.

Čechů a 120 Němců; ve Vlastovičkách 65 Čechů a 123 Němců, a přece do obou osad až na jednu německou dvoučlennou rodinu více Němců se nenastěhovalo. Rozum kdekomu praví, že za tak krátkou dobu z jedné rodiny nemohli se zroditi německému národu 243 příslušníci. V Opavě a jiných městech, kam venkované hojně se stěhují, domácí páni zase určují sami národnost obyvatelů svých domů; že takové určování nebývá na náš prospěch, můžeme býti jisti. Kdyby se sčítání provádělo spravedlivě, při nejmenším by nás přirostlo o 10—20.000.

Zajímavé jest pozorovati, jak vzrůstala se populace našeho Slezska:

L. 1754. 154.207; 1770.—1771. 264.906; 1807. 334.363; 1827. 396.925; 1846. 473.239; 1851. 438.445; 1857. 462.051; 1880 565.475; 1890. 605.649 obyvatel.

V Opavě, Kateřinkách, Kylešovicích obyvatelstva hojně a rychle přibývá. Tak v letech 1880.—1890. v Opavě o 10%, v Kateřinkách o 17·5%, v Kylešovicích o 14·1%; za to ve venkovských dalších obcích okresu Opavského jen 2·5%. Na Klimkovsku, přese všechno to, že průmysl jest slabý, přece přebývá mnoho dělnictva pracujícího v Ostravě a Vítkovicích, což k lidnatosti okresu nemálo přispívá. Obývá tam 110 obyv. na 1 km.², kdežto Bílovecko, více zalesněné, má jen 100, Odersko 87 a Vítkovsko dokonce jen 77 duší na 1 km.²)

R. 1890. čítalo Opavsko 305.499 obyv. proti 296.974 obyvatelům v r. 1880. Hustota obyvatelstva jest 106 na 1 km.², po odečtení měst, čítajících více než 5000 obyvatel, jen 89. Jest tedy vyšší než průměrná lidnatost Rakouska (79).

Přírůstek obyvatelstva za deset let činil 8515 duší, tedy pouze 2·9%, dojista velice malý. Městům přibýlo 12·1% a venkovu toliko 1%. Svůj dosti skrovný přírůstek děkuje Opavsko jedině průmyslu, hlavně tkalcovskému, soukennickému a železářskému, vedle nemalého vlivu ostravské pánve. Jinak by bylo Opavsku obyvatelstva ubylo.

Z obyvatelstva jest 288.908 mužských, 316.741 ženských.

R. 1890. načítali 58·8% obyvatelstva od 15—60 let, 16·9% školáků (od 6—14 let) a jen 6·66% lidí přes šedesát let. Úmrtnost dítek do pěti let jest až 48% všech úmrtí, což jest zajisté číslo vysoké.⁴⁾

Mládež ve Slezsku, zvláště v horách, poněkud později dospívá než v jižních krajinách; muži jsou prostřední velikosti. Z mladíků, povoláných k odvodu, odvádí se 17—29%; vždy čtvrtý aneb pátý vyniká větším vzrůstem. Okolí Opavy patří mezi kraje, jež má větší muže.

Při zkoumání barvy vlasů, očí, kůže, poslední pozorování r. 1890. vykazuje tato data: Na Opavsku načítali 31·1% školáků s hnědými očima a plavými vlasy, mnohem méně než na Těšínsku. Plavý typ (plavé vlasy, modré oči, světlá kůže) jest v Rakousku ve Slezsku nejvíce zastoupen (22·7%). Plavé oči mělo 56·2% školáků, světlou kůži 80%, modré a hnědé oči dvě třetiny.

Hnědý typ čítá jen 18·4% a jest hlavně v krajích slovanských, zvláště u Poláků na Těšínsku obvyklý.

³⁾ V česk. lidu, r. VI., Hustota obyv. ve Slezsku od Dr. R. Bernarda.

⁴⁾ Tato data vzata ze spisu »Die oester. ung. Monarchie in Wort und Bild«, Mähren und Schlesien str. 543—549.

1. Národnost česká na Opavsku.

»Kraj Opavský až do markraběte Vladislava Jindřicha I.⁵⁾ byl úplně český. Když pak markrabí Vladislav počal usilovati o rozkvět hornictví v horách Jeseníkách, tak v kraji Olomuckém, jak v Holasovském, není pochybnosti, že volal kovy z Němec. Druhá příčina stěhování obyvatelů od západu byla nouze a hlad. Ve Flandrech totiž nastal po velikých povodních l. 1196. hlad; proto zchudlý lid hledal chléb hlavně v zemích českých a polských. Jiná zase příčina tomu stěhování nastala v Němcích. Králové němečtí, jsouce totiž mnohonásobně zaneprázdněni v Itálii, vzdalovali se své říše, i zavládly v zemi za jich nepřítomnosti nepořádky i opanovalo pěstní právo. To ponoukalo také, stěhovati se. Tak přibyli do našeho kraje nepochybně Flamové z Flander, Sasové z Vestfálska, Frankové z Bavorska a konečně Němci ze severních krajín. Zeměpáni, vidouce v tom svůj prospěch, když se jim kraje zalidňují, přistěhovalce podporovali udělováním hojných svobod.«

Chceme-li poměr obyvatelstva slovanského k německému blíže určití, nemáme k tomu jiných pomůcek, leč místních jmen, dle nichž můžeme seznati, jsou-li původu českého či německého. Podle těchto známek ztratili jsme buď docela aneb částečně tyto osady:

Cukmantl (Suchomasty), Cvilín, Býkov, Čermnou, Deštné, Moravici, Odry, Opavu, Opavici, Osoblahu, Klokočov, Sosnovou, Třešněnou, Bruntál (od hory Rudné má jméno), Děrné, Úvalno, Sádek, Benešov, Bílov, Bílovec, Brantice, Bratřikovice, Brumovice, Heraldice, Holčovice, Jakartovice, Jetřichovice, Lublice, Škrachovice (Skorochovice), Vítkov, Víkštejn (Vítkenštejn) atd.

Pohlédneme-li na mapu, shledáme, že zmíněné osady prostírají se skoro na tak veliké ploše, na jaké české obyvatelstvo nyní na Opavsku bydlí. Slezští Čechové kompaktně obývají na Opavsku v hejtmanství Opavském a Bíloveckém; mimo to malé menšiny vykazují některá německá města, zvláště Opava, pak český ostrůvek tvoří v okrese Bíloveckém Studénka, Pustějov.

Než určíme hranice českého živlu, předešleme přehled, jímž čtenář se poučí, jak jsme zastoupeni v jednotlivých hejtmanstvích. Do r. 1896. hejtmanství Opavské a Bílovecké byla jedním, téhož roku rozdějeno toto na dvě, totiž na:

I. Hejtmanství Opavské. Toto hejtmanství má tři soudní okresy:

	Počet obcí		Čechové:	Poláci:	Němci:	
	míst.:	katastr.:				
1. Oderský . . .	17	17	47	9	9.936	} R. 1890.
2. Opavský . . .	55	63	28.883	70	5.113	
3. Vítkovský . . .	22	129	2.226	12	13.322	
Úhrnem . . .	94	209	31.156	91	28.371.	

II. Hejtmanství Bílovecké, jež tvoří dva okresy soudní:

	Počet obcí		Čechové:	Poláci:	Němci:	
	míst.:	katastr.:				
1. Bílovecký . . .	19	3	7.857	7	9.282	} R. 1890.
2. Klimkovský . . .	21	7	15.118	115	4.087	
Úhrnem . . .	40	10	22.975	122	13.369.	

⁵⁾ Vzato z »Děj. kraje Holas.« od V. Praska str. 139—140.

V hejtmanství Opavském dlužno jest míti zření k hlavnímu městu Opavě s vlastním statutem, čítajícímu 2423 Čechů, 377 Poláků a 18.562 Němců.

Chceme-li míti celkový počet Cechů z celého Opavsko-Krnovska, připočteme ještě menšiny.

	Čechové:	Poláci:	Němci:	
I. Z hejtmanství Bruntálského .	119	9	51.090	} r. 1890.
II. „ Frývaldovského .	6	2	67.658	
III. „ Krnovského . .	263	95	56.769	
Uhrnem . . .	388	106	176.517.	

Celkem napočteno bylo r. 1890. na Opavsku 305.499 duší, Cechů (18.6%), 696 Poláků a 238.816 Němců.

Snad nikdo nedovede najisto určití, kolik jest na Opavsku rozhodně českých osad. Stává se zhusta, že venkonce česká ves obratem ruky mění se v německou, t. j. volí s německou stranou.

Co se týče obcovací řeči (?), objevil se na Opavsku r. 1890. takový poměr národností:

Jméno osady:	Čechové	Poláci	Němci	Poznámka
Soudní okres Opavský:				
Benkovice	336	—	10	
Bohučovice	375	—	—	
Branka	347	—	51	Částečně ohrož.
Budišovice	332	—	5	
Deštné	1	—	877	Poněmčeno
Domoradovice	320	3	69	Ohroženy
Držkovice	134	—	8	Ohroženo.
Hlavnice	592	—	124	Částečně ohrož.
Hlubotec	639	—	23	
Holasovice	562	—	131	Velmi ohroženy
Hrabyň	809	1	25	
Hradec	185	—	101	Velmi ohrožen
Chabyčov	811	8	50	
Chvalíkovice	451	—	—	
Jaktař	541	—	74	Dostí ohrožen
Jamnice	306	—	2	
Jarkovice	70	—	120	Velmi ohroženy
Jestkovice	398	—	5	
Filešovice	239	—	—	
Kajlovec	250	—	7	Ohrožen
Kateřinky	3550	20	1051	Velmi ohrož.
Komárov	595	—	32	Ohrožen
Kylešovice	2099	—	—	Napadány
Lhota	190	—	—	
Lhotka	121	—	127	Velmi ohrožena
Litultovice	650	1	24	
Loděnice	157	—	495	Skoro ztracena
Mikolajice	436	—	—	

Jméno osady:	Čechové	Poláci	Němci	Poznámka
<i>Milostovice</i>	323	—	—	
Mladecko	2	2	335	Poněmčeno
Mokré Lazce	882	1	8	
Neplachovice	617	—	40	Poněkud ohrož.
Nové Dvory	208	—	9	
Nové Sedlice	505	—	1	
Otice	786	7	4	Napadány
Podolí	1018	—	157	Ohroženo
Podvihov	324	—	5	
Raduň	530	—	13	
Smolkov	502	7	7	
Slavkov	1079	—	7	
Stěbořice	735	—	30	
Suché Lazce	883	—	41	
Štáblovice	588	—	12	
Štěmplevec-Kamenec	421	—	24	
Štětina	733	—	39	Napadány
<i>Uhleřov</i>	336	—	—	
Vávrovice	517	1	122	
Vlaštovičky	65	6	123	Velmi ohroženy
Vršovice	537	—	6	Valně ohroženy
Zlatníky	364	—	2	Částečně ohrož.
Žimrovice	369	12	8	
Životice	1063	—	13	
Soudní okres Klimkovský:				
Bravantice	14	9	1144	Poněmčeny
Byslavice	580	—	7	
Čabysov	363	—	9	
Děhylov	528	7	14	
Dobroslavice	453	—	9	
Jistebník	6	—	1367	Německý
Klimkovice	1940	5	472	Částečně ohrož.
Krásné Pole	623	—	5	
<i>Lhota Horní</i>	334	—	—	
<i>Lhota Malá</i>	484	3	—	
<i>Martinov</i>	514	1	—	
Plesná	711	4	8	
Polanka	2347	3	114	
Polom Velká	999	—	24	
Poruba	905	—	6	
<i>Pustkovec</i>	484	6	—	
Střebovice	599	5	57	Dosti ohroženy
Studénka	1534	14	272	Částečně ohrož.
Svinov	1071	50	209	Velmi ohrožen
<i>Vřesina</i>	629	—	—	

Jméno osady:	Čechové	Poláci	Němci	Poznámka
Soudní okres Vítkovský:				
Albrechtice Lesní	369	—	8	Ohroženy
Březová	347	—	8	Trochu ohrožena
Filipovice	39	—	161	Skoro poněmč.
Jančí	227	—	25	Trochu ohroženo
Jelení	2	—	165	Poněmčeno
Klokočov Velký	12	1	1206	Poněmčen
Leskovec	233	—	207	Velmi ohrožen
Lhotka	6	—	274	Poněmčena
Lublice Stará	4	—	512	Poněmčena
Melč	83	7	929	Skoro poněmč.
Ratkov	351	—	796	Hodně poněmč.
Svatoňovice	4	—	576	Poněmčeny
Větfkovice	516	—	269	Ohroženy
Vítkov-Město	22	4	3190	Německý
Vítkov Horní ves	11	—	1788	Německý
Soudní okres Bílovecký:				
Bílov	27	6	791	Poněmčen
Bílovec	48	—	4103	Německý
Bravinné	6	—	539	Poněmčeno
Děrné	235	—	501	Valně ohroženo
Jakubčovice	514	—	—	
Jílovec	103	—	41	Velmi ohrožen
Kyjovice	600	—	3	
Lubojaty	710	—	220	Ohroženy
Lukavec	509	—	48	Velmi ohrožen
Polom Pustá	903	—	34	Napadána
Pustějov	988	1	41	Dosti ohrožen
Radotín	12	—	397	Poněmčen
Skřipov	706	—	54	Poněkud ohrož.
Slatina	771	—	180	Poněkud ohrož.
Těškovice	691	—	11	
Tísek	465	—	—	
Vyškovice-Hrabství	631	—	13	

Seznam tento nám prozrazuje, že jen 14 obcí na celém Opavsku českém nemá německého příměšku, totiž: Bohučovice, Chvalikovice, Jakubčovice, Jilešovice, Kylešovice, Lhota, Mikolajice, Milostovice, Uhleřov, Lhota Horní, Malá Lhota, Martinov, Pustkovec, Vřesina; ostatní osady více méně mají vesměs po několika Němcích, vlastně odrodilcích; zároveň nás poučuje, jak bledě jest s naší národností na Opavsku. Z měst jediné Klimkovice jsou české, o něž se tamější odrodilci pokoušejí, by je dostali pod německé komando.

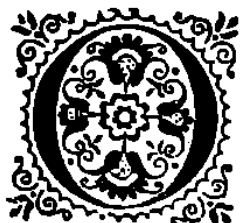
(Pokračování.)

Cesta do Vídně a po Haliči.

Píše Tom. Škrdle.

(Pokračování.)

Od Mechitaristů šel jsem navštívit vp. Krásu, kaplana při Lerchenfeldenkirche, jenž má ve své farnosti ústav sv. Antonína pro mládež a jest vynikajícím Vincenciánem. Nebyl však právě doma. Škoda, byl bych si s ním rád o vážných otázkách pohovořil.

Na náměstí sv. Štěpána prohlédl jsem si Heindlův umělecký závod a velechrám sv. Štěpána, v němž se prochází vrátný s žezlem v ruce a s pokrytou hlavou. Po mši sv. modlí se tam lid s knězem nahlas: »Zdrávaš« a po sv. přijímání lidu uděluje mu kněz s ciboriem požehnání. Lid se valí ve chrámu sem a tam, ale ti, kteří tam byli přítomni mši sv., nábožně se modlili. U vchodu velechrámu jest prkno, kdež se nalepují různá oznámení: pouti, katolické slavnosti a svolání. Je to praktické zařízení.

V Curhausgasse č. 1. jest »Norbertusdruckerei«, katolická knihtiskárna. V tiskárně pracuje 45 sazečů, 9 strojů, a jest tam vůbec prací 230 osob zaměstnáno, mezi nimi pět úředníků. Týdenní vydání činí přes 4000 korun. Tiskne se zde dvanáct časopisů. Dal jsem si zaslati do Prahy pro náš papírnický závod vzorky obrázků a také jsem něco hned objednal, ale nevyhovují. Žel, že musíme tyto výrobky bráti většinou z Německa nebo z Francie a zanáseti peníze do ciziny, neboť rakouské obrázky nám nedostačují. I firma Müllerova přeložila svoji expedici výhradně do Mnichova, čímž nám přibývalo a tím nastalo zdražení jejích uměleckých výrobků. Jak rádi bychom podporovali jediné a výhradně domácí, český a rakouský průmysl a umění, ale není to možné. Jediné firma Styria ze Štyrského Hradce nás uspokojuje, ale ta vyrábí pouze obrázky k prvnímu sv. přijímání, každý rok jeden. Leccos krásného mají ovšem i smíchovské firmy Pickova a Koppeova a pražské Horova a Kotrbova, ale celkem domácí a rakouská práce s Müllerem v Mnichově a s Albertem a Meistrem v Berlíně nikterak konkurovati nemůže. Než, buďme trpělivi a shovívavi a doufejme v lepší budoucnost.

Calasantinum.

Před několika roky přicházel do karlínského klášterního chrámu Páně, kdež v neděli a ve svátek mši sv. sloužil, mladý, intelligentní voják a přísliboval mi při oltáři. Po mši sv. se mnou snídával a pak mne provázel do Prahy. Byl to bratr Josef Pejška, Čech, z vídeňského Calasantina, kterýž dostal zvláštní dovolení, že mohl jíti každou neděli a svátek na mši svatou. Mnoho mi o tomto ústavě vypravoval, i vydal jsem se tam s přítelem Dr. Janem Hromádkou. Calasantinum jest v Pětidomí v Tellgasse a nedaleko odtud, v Turnergasse č. 9., koupilo české vídeňské družstvo pro české spolky r. 1896. dům, jež jsme si prohlédli. Mají tam slušnou zahradní místnost a veliký sál pro účely spolkové. Dům má cenu 200.000 korun a jest v něm umístěno 10 českých spolků.

Vstoupili jsme do Calasantina; vyniká vzornou čistotou. Tato čistota jest znakem všech ženských a všech mužských klášterů, v nichž panuje přísný duch mnišský. Bratr Josef Pejška rozplýval se radostí a vodil nás po celém ústavě a vysvětloval nám jeho zařízení. Na konec nás představil zakladateli kongregace zbožných dělníků Calasantinů, generálu-ministru, P. Ant. Mariovi Schwarzovi. Je to muž vysoký, příjemné tváře, velikého, ale skromného ducha. Vítal nás srdečně a laskavě s námi rozmlouval.

Žijeme v době vážné a smutné. Duch proticírkevní roste, nepřátelský tisk se rozmáhá a ze škol nám vyrůstá pokolení k církvi a k náboženství skoro napořád úplně nepřátelské a v nejlepším případě alespoň chladné. Pro církev a její účely není pochopení, není ani dostatečné obětivosti u těch, již jsou postaveni za stráž na Sioně. Důkazem toho jest loudavý postup katolické university v Solnohradě a různé zjevy u nás.

Ale i v této době veliké náboženské pokleslosti není církev bez heroů a reformátorů lidské společnosti. Vizme jen našeho Petra v Č. Budějovicích a jeho kongregaci, vizme hraběnkou Ledóchowskou v Solnohradě a její mohutnou družinu sv. Petra Clavera, a vizme konečně ve Vídni mladou kongregaci zbožných dělníků sv. Josefa Calasantského.

Mám před sebou brožuru od Jana Löflatha, tištěnou v Donauwörthu, v tiskárně L. Auera, která popisuje dílo Schwarzovo. Z ní vyjímám různé zajímavosti a doplňuji je z orgánu kongregace: „St. Calasantius-Blaetter“, ježž mám příležitost čísti.

P. Antonín Maria Schwarz vstoupil r. 1869. k Piaristům a ztrávil tam rok noviciátu. Ale smutné poměry tohoto řádu působily na něho tak, že za rok Piaristy opustil a odebral se do vídeňského semináře. Po kněžském vysvěcení stal se duchovním správcem jisté vídeňské nemocnice, kdež pracoval sedm roků. Zde viděl téměř denně duševní otupělost dělníků, kteří odvráceni od Boha a zbaveni milosti Boží umírali. I pojal myšlenku, zasvětit svůj život pod ochranou sv. Josefa Calasantského blahu chudých dělníků, zvláště učeníků a tovaryšů.

Z počátku působil v místnostech dětské zahrádky v Pétidomí, v Tellgasse č. 3. a 5., kterouž mu Milosrdné sestry ochotně propůjčily. Zde shromažďoval v neděli a o svátcích učeníky různých kategorií a vykládal jim cenu práce. Práce nemá jim býti k žalu a obtíži, ale mají ji považovati za své povolání, od Boha jim vykázané. Když počet posluchačů se rozmnožoval, založil spolek učňů, v němž tvořilo patnácte katolických mistrů ochranné družstvo.

P. Schwarz krácel dále a zakoupil od Milosrdných sester v Tellgasse dům číslo 7, a zde má jeho Calasantinum trvalý domov. Dílo začal s 10 zl. svého majetku, maje po ruce jednoho bratra laika. Aby se mohl úkolu svému zcela věnovati, vzdal se místa duchovního správce v nemocnici.

Kardinál Dr. Coelestin Ganglbauer udělil 24. listopadu 1889. dílu Schwarzovu církevní schválení a 5 členů nové kongregace obléklo řádové roucho. Tím zasadil P. Schwarz na stromě řádu Piaristického nový štěp, jehož výhradním účelem jest, starati se o blaho dělnictva, a to jak o blaho tělesné, tak hlavně o blaho duševní. Kongregace má tedy za účel, cvičiti a slliti dělníky v katolické

více, aby vedli spofádaný, zbožný život dle přikázání Božích a církevních. Stará se o dělníky všech řemesel a odvětví a všelikého stáří a hodnosti, majíc na očích celou dělnickou otázku v nejširších jejích rozměrech. Zvláštní péči věnuje kongregace mladým dělníkům, vycházejíc z té zásady, že jest záchrana dělnického stavu jen tehdy možná, když jeho omladina obrněna jest pevnými základy víry.

V sousedství Calasantina mají Milosrdné sestry dětskou zahrádku a Školští bratři školu. Milosrdné sestry dodávají útlou mládež Školským bratřím, Školští bratři dodávají po vystoupení ze školy učně Calasantským, i působí zde tři kongregace na výchově katolické mládeže.

Kongregace věnuje, jak již praveno, zvláštní péči náboženské výchově; vyučuje náboženství ve škole, v chrámě, ve spolcích a ústavech. Služby Boží zařizuje dle potřeb dělníků, působíc ve všední dny v chrámech časně ráno od 5 hodin a pozdě do večera až do 9 hodin. Služby Boží konají se slavně a důstojně a jsou, jakož i večerní kázání, hojně navštěvovány. Mnoho dělníků přistupuje k svátostem pokání a oltářní, v čemž jest patrné ovoce činnosti Calasantinů.

Kongregace může zakládati obecné školy pro chlapce a řemeslnické školy všelikého druhu.

Kongregace sprostředkuje učňům práci, ale mistři musí se zavázati, že budou učně křesťansky vychovávat a že je budou v neděli a ve svátcích do Calasantina posílati. Něco podobného koná, jak jsme minule pravili, Spolek katolických tovaryšů ve Vídni, ale oba podniky zápasí s obtížemi, neboť jest málo v pravdě katolických mistrů. Ale zbožný duch Schwarzův odpomáhá tomuto zlu tím způsobem, že má při svém chrámě Marianskou kongregaci mistrů.

Učňové, kteří nemají u svých mistrů bytu a stravy, bydlí v Calasantinu, kdež platí za byt, stravu, vychování a vzdělání 24 koruny měsíčně. Učňové žijí zde dle přísného domácího řádu a v neděli a ve svátek odpoledne věnují se kreslení, modelování a p. Svátosti pokání a oltářní přijímají měsíčně, někteří z vlastní vůle i týdně.

Pro jiné, externí učně, zřizuje kongregace oratoria. Učňové přicházejí v neděli a ve svátek odpoledne do Calasantina, kdež se baví hrami, zpěvem, deklamacemi, čtením; někdy hrají i divadlo. K dispozici mají sál: 1. pro hry s divadlem; 2. sál pro hudbu; 3. čítárnu; 4. kapli pro modlitbu a náboženské přednášky a 5. sál ředitelstva, kdež se konají různé zápisy a záznamy a kdež jest umístěna ohnivzdorná pokladna. Učňové jsou přítomni odpoledním službám Božím a obcují náboženským cvičením, které trvají půl hodiny, a dostanou zde večeři. Jsou v Calasantinu od 2—8 hodin večer a bývá jich tam na 200. Pro české učně jsou v knihovně české knihy. Knihy pro dělníky a řemeslníky vhodné mají při koupi do bibliotéky přednost. Knihovna byla založena r. 1892. a má 1400 svazků; jest zařízena vůbec pro lid, i ten, jenž není s kongregací v těsném spojení.

Považme, jak veliký paedagogický význam má toto zařízení pro učně ve velkém městě! Kolik duší se tím zachrání, kolik charakterů upevní, kolik peněz se ušetří! Učňové si zde totiž ukládají

v 5 hodin odpoledne své úspory, zpropitné a jiné, od 4 haléřů počínaje. A jak asi působí na učně velkoměsta vzorná čistota a svatý klid Calasantina!

Brožura Löfflathova uvádí na str. 15. několik zbožných úmyslů, jež učňové o Vánocích aneb v květnu písemně podávají: »Když se v noci probudím, modlím se za duše v očistci.« — »Z lásky k božskému dítěti chci všecka utrpení trpělivě snášeti.« — »Nechci svého pana mistra pomlouvati.« — »Chci tento týden svého mistra a tovaryše na slovo poslouchati.« — »Chci se z lásky k Ježíškovi vystříhati příležitosti k hříchu.« — »Nechci tento týden z lásky k Ježíškovi večer chléb požívati.« — Hle, ovoce dobré, náboženské výchovy mezi učni!

Když se učeň vyučí, udělá ze svého oboru uměleckou práci, která se v Calasantinu uschová na památku. K hmotné podpoře domácích i externích učňů jest zřízen při Calasantinu zvláštní spolek, jenž přijímá k tomuto účelu jakékoliv dobrodiní. Členové spolku platí dvě koruny ročně.

»St. Calasanctius-Blaetter« dávají nám blíže nahlédnouti do ústrojí tohoto spolku. Jeho protektorkou jest dcera císaře, arcikněžna Marie Valerie, která často Calasantinum navštěvuje. I není divu, že tato okolnost, jakož i důležitost věci samé, těsně s Calasantinem spojená, vábí do spolku hojně členů i dobrodinců. Spolek řídí vlivuplné osoby a v dámském jeho komitétu jest hojně dam rakouské šlechty. Čisti zprávu o valné hromadě naplňuje člověka radostí. Účelem spolku jest, budit v nejširších kruzích zájem pro výchovu katolických učňů a starati se o hmotné prostředky, aby kongregace mohla ústavy pro učně vydržovati a nové zakládati.

Mimo oratorium pro učně jest zde jiné oratorium: pro vyučené dělníky a řemeslníky.

Dospělí svobodní dělníci mohou bydliti v Calasantinu v dělnickém hospici.

Kongregace má ještě oratorium Srdce Pána Ježíše, v němž zasvěcuje katolické učně, řemeslníky a dělníky Srdci Pána Ježíše, aby měli vůdce na cestě života.

Kongregace může zakládati dělnické spolky pro hmotné i duševní dobro dělníků a potřeby dělníků a řemeslníků může ředrovati i tiskem. Dosud vydává pouze pro zájmy pracujícího lidu: »St. Calasanctius-Blaetter«, které i naše redakce »Děl. Novin« dostává. Časopis vychází jednou měsíčně za 2 K 40 h a jsou v něm zobrazeny běžné dějiny Calasantina: domácí pobožnosti, slavnosti, dary, valné hromady spolku pro učně. Jsou tam povzbuzující články náboženské, agitační, a z celého vedení jest zřeteli, že generál Schwarz umí výborně agitovati a zájem pro svoji kongregaci oživovati. A jest mu toho potřebí, neboť roční vydání jde do tisíců a generál Schwarz chce dále a dále nové ústavy a oratoria zakládati.

»St. Calasanctius-Blaetter« vypravují v říjnovém čísle r. 1899., že člen císařského rodu předplatil tento časopis pro celou řadu katolických spolků, šlechtična předplatila 6 ex., jiná 20 ex., církevní hodnostář předplatil zase »St. Calasanctius-Blaetter« pro Jednoty katolických tovaryšů, atd. atd. Co taková přízeň a podpora znamená, ví ten, jenž sám časopis vydává.

Krásné články, písně, křesť. divadelní hry, v tomto listě uveřejněné, vyšly ve zvláštních otiscích. Kromě toho vydala kongregace ještě několik knížek a pohlednic.

Rozumí se samo sebou, že kongregace vyplňuje dosud jen část tohoto svého programu. Tak nemá dosud obecné školy, ani odborných řemeslnických škol a omezuje se dosud pouze na jeden časopis. Ale koná toho již hojně a důkladně. Je to veliký rozdíl, koná-li něco katolický spolek nebo katolická kongregace. Tato žádá a vychovává celého člověka, vniká do hloubky jeho duše, kdežto spolek spokojí se obyčejně tím, když jeho člen zaplatí členský příspěvek a když vykonává aspoň nejnutnější křesťanské povinnosti.

Mimo mateřský dům v Pětidomí založila a v říjnu r. 1897. otevřela kongregace filiálku: kollegium sv. Josefa v Penzingu u Vídně, Reingasse 55., jež má v čele Čecha P. Václava Šimana, dříve vikaristu v Českých Budějovicích. Jeho oratorium pro učně má přes 100 chovanců. Stavbou tohoto ústavu uvalila na sebe kongregace 140.000 K dluhu.

V poslední době zřídila kongregace v XVI. okrese — Ottakring — útulek pro chlapce. Při posledních volbách v páté kurii obdržel zde kandidát sociálně-demokratický 11.095 hlasů a křesťansko-sociální jen 7.885 hlasů, i jest zde činnost bratří Calasantských nanejvýše potřebna. Původcem tohoto útulku jest městský radní a výtečný sociolog, místní farář Adam Latschka. Útulek jest zatím umístěn na faře a výlohy kryje konference sv. Vincence v Ottakringu. Do útulku přijímají se chlapci od 3. třídy počínaje a dostávají v něm ráno a odpoledne po škole chléb a v poledne oběd.¹⁾

Z čeho se platí toto ohromné vydání, z čeho povstal chrám Calasantina, oba domy?

Jeden pramen příjmů jsem již uvedl — spolek pro výchovu učňů.

Zpráva, z níž látku čerpám, chválí dobročinnost vídeňského obyvatelstva a praví, že v čele jeho dobrodinců jest Jeho Veličenstvo císař František Josef I. a, jak jsme již uvedli, arcikněžna Marie Valerie. Všichni členové císařského rodu, rakouský episkopát a rakouská šlechta otevírají Calasantinu štědrou ruku. K nim se druží mnozí učenci, chudí řemeslníci, obce, záložny a spořitelny, mezi těmito i první rakouská spořitelna ve Vídni. Zvláště zemřelá Viléma kněžna Windischgraetzová a Arnoštka hraběnka Tige staly se pravými matkami ústavu. Bratr Jos. Pejška vypravovával mi o Vilemíně kněžně Windischgraetzové, že jezdila po Vídni a prosila neunavně o dary pro Calasantium. Znáám tuto zvěčnělou, vznešenou paní dobře osobně, neboť jsem pobyl v jejich domě ve Schwarzenbachu u Íslu r. 1883. celé léto. Převzal jsem tehdy panu faráři z Wolsfangu jednu přespolečenskou školu, ležící u lesa, a vyučoval jsem v ní náboženství. Kdysi na podzim potkal jsem kněžnu v zámeckém parku a když se mne vyptávala na školu, stěžoval jsem si na chudobu dětí; vypravoval jsem, že jsou tam děti otrhané, bledě oblečené. Kněžna neřekla nic, ale asi za měsíc dostavil se do zámku p. farář z Wolsfangu, šel se mnou do školy a za námi vezli — plný povoz šatstva a prádla pro děti,

¹⁾ V Praze zařídila podobné útulky pro mládež obec, ve Vídni je zřizuje spolek sv. Vincence z odkazu rytíře Hackra.

které jsem vyučoval. I nic se nedivím, že toto šlechetné srdce věnovalo své síly vídeňskému Calasantinu.

O druhé matce Calasantina, Arnoštce hraběnce Tige, praví Löfflathova brožura, že jí Jeho Veličenstvo udělil pro její dobročinné působení řád Alžbětín první třídy.

Kongregaci tvoří kněží i bratři laikové a řídí se pravidly svatého Josefa Calasantského. Ke třem mnišským pravidlům přidává čtvrté: péči o chudé dělníky. Znakem kongregace jest pokora a chudoba. Bratři-laikové žijí před doživotním slibem v kongregaci 6 měsíců ve světském oděvu, dva roky konají noviciát v mnišském oděvu a po té činí slib nejprve na tři léta, a teprve po uplynutí té doby na celý život. Nadaní bratři-laikové zastávají dle vzdělání služby podprefektů a mohou z nich býti také učitelé.

V čele kongregace jest generál-ministr, volený generální kapitulou. Jemu jsou podřízeni převorové provincií a rektorové jednotlivých domů. Generální a provinciální asistenti, prokurátor a konsultorové řádu mají v pravidlech řádových určité stanoveno své působíště. Z tohoto zařízení jest viděti, že má tato kongregace daleké cíle, a že tedy není omezena na Vídeň a Dolní Rakousy. Přejeme jí vůbec zdaru a Božího požehnání. Kéž by i k nám do Čech vnikla a zde působilal²⁾

Dům milosrdenství.

S velikou touhou spěchal jsem po skončeném sociálním kursu do domu milosrdenství ve Währingu. Srdce mé plní se radostí, vidí-li veliké skutky křesťanství, a proto spěchám všudy na cestách do všech velikolepých ústavů církve. Aj, matko má, církvi svatá, jak jsi velebná ve skutcích svých synů a dcer a jak jsi při tom tupena! Klesne-li jeden tvůj syn nebo dcera, roznáší se o nich a o tobě potupa do celého světa, buduje-li ti však jiný syn nebo dcera dům slávy, svět o tom neví a věděti nechce.

Dům milosrdenství ve Vídni! Je to veliká budova, uvnitř stkvostný palác. Lásčivé světlo blahodárného slunce proniká celý dům. Všude vidím vzornou čistotu. Jak krásnou tam mají kapli! Na zdi je tabule s jmény dobrodinců, za něž se sloužívá mše sv. Jdu dále do kanceláře; zaklepám a pokorně vcházím. Od stolu vstávají dvě ženy, dcery sv. Vincence, jedna menší a druhá vysoká, vznešeného vzezření. V jejím obličejí zdá se tkviti jakási hrdost, ale zdání to v delším s ní hovoru mizí.

Jsem představená kláštera a tuto jest naše sekretářka. Tedy dvě ženy, které řídí ústav. Ukloním se hluboce a prosím za dovolení, abych si mohl ústav prohlédnouti a o jeho trvání a zařízení se informovati. Velebná matka přijímá moji prosbu vlídně, s jakýmsi uspokojením, a vyhovuje mé žádosti.

Ukazuje mi úřadovnu, jež má dvě světnice a tam jsou podobizny vynikajících dobrodinců ústavu a vynikajících církevních knížat.

Se zvláštní zálibou prohlížel jsem si podobizny dvou zakladatelů ústavu. Srdce jejich jest uloženo ve zdi kaple. Velebná matka vy-

²⁾ Zakladatel řádu, general Schwarz, slaví letos 25leté kněžské jubileum, k němuž mu srdečně gratulujeme.

hledává výroční zprávy a dějiny ústavu, jež si při odchodu vezmu s sebou. Vypytávám se, kolik tu působí sester, sluhů a vůbec lidí?

Sester jest 38, čekatelek bývá 12—15. Mezi čekatelkami, jež konají v domě nejnižší služby, byla jedna baronka a jedna hraběnka. Sestry mají mateřský dům v Paříži, ústřední dům ve Štyr. Hradci. Čekatelky pracují 3—5 měsíců ve Währingu, potom 8—9 měsíců na cvičení ve Štyrském Hradci, kdež se duchovně pro své povolání vychovávají a vzdělávají — a teprve potom jsou připuštěny k obláče. V domě pracuje jeden domovník, dva truhláři, 1 obuvník a 6 služek pere prádlo a vaří jídlo. Tito všichni v domě stále bydlí a pro dům pracují.

A komu se věnuje celá řada tohoto lidu — nezhojitelným nemocným, jichž tam bylo za mého pobytu 328.

Dům nezhojitelných viděl jsem již r. 1884. v Linci, ale to bylo dílo chudých Vincencianů a teprve v začátcích. Zde jsem spatřil dílo křesťanské charity v největším rozkvětu a lesku. Velebná matka vede mne do sálu. Sály jsou příjemné, vkusné a každý nezhojitelný má čisté, bílé, pohodlné lože. Nemocní vítají mne křesťansky a když odcházím, volají: »Bitte, bald wieder zu kommen!«

Velebná matka žádá, abych dal v každém sále požehnání. Kdo může klekne, i velebná matka kleká a žehnám ubohým nezhojitelným. Děti mne chytají za ruce a líbají je. Nezhojitelné děti mají na zdi v hlavě nad postelí obrázek, památku na první sv. přijímání. Viděl jsem tam děti od 8 let stáří, a stařeny 80- až 90leté. Někteří nemocní dlí v ústavě již 20 let.

Mezi nemocnými jest mnoho Čechů. České babičky tam mají nebeklíče a růžence a jsou plny radosti, když jim velebná matka sděluje, že tu mají krajana. Oslovuji je česky, hladím jejich vráskovité ruce a tváře, táži se, odkud jsou a jak dlouho zde jsou — a odpovídají, že jsou zde šťastny. I nemocný je šťastný, i nezhojitelný je šťastný, je-li vytržen z hmotné bídy a dostane-li se do domu milosrdenství.

V domě jsou dvě kaple a čtyři sály. Sály a kaple jsou zařízeny tak, že dva sály jaksi objímají kapli a je-li tam sloužena mše sv., otevrou se z každé strany veliká okna a nemocní jsou přítomni na ložích mši sv. Dům milosrdenství má tři poschodí. Procházel jsem první poschodí. Ve druhém jest to jako v prvním, ve třetím jsou nemocní stížení rakovinou, tam jsem již nešel.

V jednom sále začali právě obědvati. Mají stravu dobrou a silnou. Kdo může, dojde si ke stolu pro svoji porci, kdo nemůže, tomu se podává do postele. Viděl jsem, že jim dobře chutná.

Když jsme vyšli z jednoho sálu na chodbu, čekal již domovník na velebnou matku a důtklivě se s ní radil. Veliký dobrodinec ústavu, kanovník Stögr, měl za několik dní slavit v ústavu své šedesátileté kněžství a chtěl pohostiti celý dům: sestry, služebnictvo i nemocné. Jen za husy se dalo přes 100 zl.; každý dostal víno a jiné dobré věci.

Kanovník Stögr věnoval ústavu venkovský svůj statek, kamž se dávají nezhojitelné děti na zotavenou. Právě letos jsem se dočetl, že stařeček ten zemřel. Calasantinu umřela Vilemína kněžna Windischgraetzová, domu milosrdenství kanovník Stögr.

V dalším rozhovoru vypravuje velebná matka, že zvěčnělá císařovna ústav čtyřikrát navštívila, že tam zavítalo mnoho arcivévodkyň

a vůbec mnoho vynikajících osob. Před mou návštěvou byl tam dolnorakouský místodržitel hr. Kielsmansegg a byl vším tím všecek unesen. Z počátku jako protestant na křesťanský pozdrav nemocných neodpovídal, ale když ho na to sekretář jeho upozornil, odpovídal: In Ewigkeit. Amen.

(Pokračování.)

Valná hromada Tiskové ligy.

isková Liga v Praze konala dne 19. dubna výroční řádnou valnou hromadu řízením místopředsedy dp. Tom. Škrdle. Jako vládní zástupce přítomen byl c. k. vrchní policejní komisař p. Fahren. — Jednatel dp. Karel Štella četl protokol minulé valné hromady, který byl schválen. — Následovala zpráva jednatele, kterou podáváme v úplném znění.

Dle spolkových stanov jest účelem Tiskové ligy »slovem i tiskem hájiti katolického náboženství a osobní cti katolických osob, spolků a korporací, jakož i šířiti vědomosti o kulturní činnosti církve.«

Rozhlížeje se po své činnosti v uplynulém období, shledáváme, že měrou jen skrovnou bylo členům možno plniti povinnosti, které na sebe vzali, stavše se členy spolku. Praví-li se v stanovách, že slovem má se hájiti katolické náboženství a šířiti vědomosti o působení církve, rozumějí se tím patrně přednášky, které má spolek právo a povinnost konati. Přednáška však za celý rok nebyla konána žádná. Za to však tiskem snažili se někteří členové více a církvi prospěti. Byla to činnost především obranná, že totiž členové pročítali časopisy a knihy katol. náboženství nepřátelské a psali pak proti nim polemiky. Zpráv takových napsáno bylo hojně; některé zprávy uveřejnily »Katol. Listy«, »Hlas«, »Mír«, »Český Východ«, »Vlast«, »Vychovatel« a »Dělnické Noviny«. Jiným směrem pracovali zvláště ligisté v cizině prodlévající. Mohouce z blízka pozorovati kulturní život cizích krajín, podávali nám bezpečné zprávy zvláště o katolickém ruchu z různých končin evropských. Pokud mi známo, velikou horlivost osvědčovali i letos ligisté: z Polska, ze Saska, z Bavor, z Belgie, ze Švýcarska, z Ruska a různých zemí jihoslovenských. Ligisté z Moravy a ze Slezska tak zajímavé zprávy nám posílají, že jsme nejednou vzkazovali, aby psali častěji. Činnost našich dopisovatelů jest zajisté uznání hodná a také velmi důležitá, jak snadno pochopí každý, kdo věci rozumí. V té příčině nutno ligistům vydati svědectví nejlepší. Ostatně psány také články a zprávy z různých oborů lidského vědění, jakož i zprávy místní (lokálky), literární, úvahy politické a sociální, črty cestopisné a pod., čímž se na zevnějšek spolek náš dost slušně representoval.

Spolek má dále zastávati se osobní cti a dobré pověsti nespravedlivě napadených katolických osob a spolků. K tomu konci bylo některým osobám nepřátelskými listy potupeným dopsáno; jednotlivci byli upozorněni na pohanu jim učiněnou, byli vyzýváni, aby sebe hájili opravou nebo soudní žalobou. Že k soudnímu stíhání utr-

hačných časopisů nikdo se v tomto období neodhodlal, není vinou spolku. Spolek tu je, nabízí svých sil, rady a pomoci; napadené osoby nebo společnosti mohou jen té pomoci použiti. Již tím jest existence spolku odůvodněna a další trvání oprávněno.

Činnost výboru jeví se takto: Výbor sešel se pětkrát. Při schůzích jednáno bylo o časových otázkách, pokud se náboženství a katolického života týkaly. Dle usnesení výborových dopisováno bylo pak na různé strany, aby získáni byli ligisté, požadovány redakce katolických časopisů zahraničních o zprávy, abychom dle správných informací odmítati mohli útoky proti katolíkům v českých časopisech činěné, vyzývání jednotliví ligisté, aby se studiu jistých (pro obhájení víry důležitých) otázek věnovali, hájeny zájmy spolku v jiných korporacích katolických a pod.

Výbor měl stále na paměti zřízení tiskové kanceláře, ale prostředky a síly dosud nedostačují. Z téže příčiny nebylo také možno vydávati brožur apologetických a agitačních.

Tisková liga je spolek eminentně časový, což tvrditi smíme vídouce, že i jinde (hlavně ve Francii a v Německu) podobné spolky jsou nebo právě v poslední době se zakládají.

Zdá-li se někomu přece, že by mohla činnost spolku býti vydatnější, nechť omluví nás také tím, že i my nepřízní lidskou ve svých snahách byli jsme nemálo zdržováni a rušeni. Nomina sunt odiosa. Aby se vědělo, oč se jedná, uvedu několik slov z poučné publikace dp. faráře Fr. Vaněčka »Z duševního bojiště« (asi před 8 lety vydané). »Odpor proti spolku,« praví spisovatel, »ukázal se tam, kde nejméně dal se čekat. Netoliko že se nedostalo žádného povzbuzení, ale přímo se proti němu pracovalo různým způsobem. Někdy se zdály příspěvky nevhodné, což nelze upřít; jindy některé redakci ostré, zejména když se dotýkaly liter. podniků, s nimiž byl redaktor v nějakém zákulisním spojení. Někde se značky umlčovaly, a co bylo značkou opatřeno, nespátřilo světla Božího. (Rozuměj: ani se nečtlo a hodilo se do red. koše.) Tak mi sdělili někteří ze zasvěcených ligistů.« (Str. 77.) Pro dobrou vůli nešli jsme s tím na veřejnost a pokud možno, omlouvali jsme toto jednání a snášeli trpělivě, přiznivější doby čekající. Většina ligistů však ode vsí činnosti tím odpuzena.

Bylo by opravdu slepotou neuznávati potřeby podobné organizace, jakou Tisková liga jest. Boj proti katolické církvi je tak všeobecný a zarputilý, že třeba jest na obranu víry se sjednotiti, práci si rozdělit, protivníky poučovati nebo náležitými důvody je překonati. Pohodlná fráze zní: Kdo by se s takovým plátkem obíral nebo špinil! Kdo však pováží, že »takový plátek« čte tisíce lidí, že »takový orgán« je evangeliem intelligence, ten tak lehkomyšlně věc neodbude. A co místa vyplývá se v našich listech zprávami zcela bezvýznamnými a malichernými! A přece poučovati, z bludu vyváděti, pravdy hájiti je první povinností katolického tisku.

Boj proti církvi trvá od počátku a my ovšem víme, že církev přikolí a protivenství trpěti musí, jakož předpověděl Zakladatel její, řka: »Kdybyste byli ze světa, miloval by svět, což jeho jest: ale že nejste ze světa, nýbrž já ze světa vyvolil jsem vás, proto vás svět nenávidí.« (Jan 15.) Nebylo by pro církev nic snazšího, nežli získati si přízeň světa, kdyby jen chtěla pýše a vášni lidské dáti na pospas

zjevenou pravdu, učení víry a mravů. Klidně však, vážně a pevně střeže církev dědictví Páně a hájí ho proti násilí a zlobě. Dostačí vysloviti jména dvou nejmocnějších mužů tohoto století (Napoleon a Bismark), by podán byl důkaz, že neleká se církev ani nejkruťejších bojů, když se jedná o právo a pravdu. Výstražný hlas proti bludu a lži a protest proti bezpráví jsou jediné zbraně, kterými vytrvale bojuje a také jistě vítězí. Neobyčejným rozvojem církve v tomto století postrašení, napjali »správcové světa této temnoty (Efes. 6, 12) všechny síly, aby udolali dílo Kristovo. U nás tisk sociálně i národně demokratický, liberální a radikální, realistický a protestantský, různí modernisté a část listů učitelských třeští téměř nenávistí proti katolické církvi, úsilně pracujíce dle hesla: *Ecrassez l'infâme!* »Modernost, humanita, pokrok, svoboda, sociální reformy a podobná slova jsou planá hesla, jimiž zakrývá se hrubý fanatismus a nenávist proti církvi. Odiosním slovem »proselitství« možno dnes charakterisovati snahy lidí, kteří mají u nás na »modernost« a »liberálnost« téměř patent. V dobách tak zmatených, jako jest doba přítomná, říká se takovému jednání: loviti v kalu, což jest řemeslo počestných lidí nedůstojné. Neunavně pracuje se o to, aby lid kázni církevní byl odcizen, ale na druhé straně žádají se od církve zázraky, aby lid vyvedla ze zoufalosti a sociální bídy. Zázraků netřeba, když možno návratem k zásadám křesťanským dokonale pomoci. A k tomu bude spolek náš dále ze všech sil pracovati. Zdař Bůh!

Pokladník dp. Tomáš Škrdle podal zprávu účetní, die níž zbytek z minulého čtvrtého spol. roku činil 1403 zl. 17 kr. Úroky vynesly 50 zl. 45 kr. Zakládající členové složili 30 zl., přispívající členové zapravili 5 zl. a dobrodinci darovali 14 zl. 40 kr. Úhrnem činily tedy příjmy 1503 zl. 11 kr. Naproti tomu bylo vydání: remunerace dvěma sekretářům za dopisování 180 zl., členská knížka 20 kr., předplatné a zakoupení různých časopisů 2 zl. 52 kr., poštovní známky 2 zl. Úhrnem vydáno bylo 184 zl. 72 kr. Na pátý správní rok zbývá jmění: v záložně na I. knížku 618.72 zl., na II. knížku 683.98 zl., úhrnem 1303.70 zl. Pokladní hotovost je 15 zl. 69 kr. Jest tedy úhrného jmění na pátý správní rok celkem 1318 zl. 39 kr. Zpráva účetní a pokladní schváleny a pokladníku uděleno absolutorium.

Potom přikročeno k volbám, a jsou zvoleni: za předsedu dr. Rud. Horský, za místopředsedu Tomáš Škrdle, za jednatele Karel Štella; do výboru: Rud. Vrba, Frant. Vaněček; za náhradníky: Tom. Jos. Jiroušek a Vlastimil Hálek.

Do schůze se dostavil dp. Dr. Rud. Horský a převzal předsednictví.

Následovala přednáška dp. Rudolfa Vrby »O našich tiskových poměrech«, kterou v plném znění přináší »Dělnické Noviny« ze dne 1. května t. r.

Při volných návrzích rokováno o trudném postavení ligy a podávány různé návrhy na vzpružení spolkové činnosti. Také byly podány od členů Ligy na některé časopisy stížnosti, že nepřicházejí dobré vůli dopisujících členů příznivě vstříc, čímž trpí obrana věci katolické i námaha její obhájců.

Redaktor T. Jiroušek podal seznam katol. časopisů, jichž jmenoval 18, které by mohla Liga zásobovati svými dopisy, ale pouze jedna třetina těchto listů práce ligistů přijímá a ostatní jsou bez

zpráv ligistů. Řečník upozorňuje ligisty v Čechách a na Moravě na následující katol. časopisy: »Stráž« ve Vodňanech, »Obnovu« v Hradci Králové, »Český Východ« v Chrudimi, »Český Kraj« v Praze, »Obranu« v Praze, »Selské Hlasy« v Ostrově u Sloupu (Morava), »Stráž na horách« v Ostrově u Sloupu (Morava), »Stráž« v Třebíči (Morava), »Noviny z Pod-Radhoště« ve Valašském Meziříčí (Morava), »Korunu Sv.-Václavskou« v Třebíči (Morava), »Ostravsko-Přívozské Noviny« v Mor. Ostravě (Morava) a »Obranu práce a dělnictva« v Brně. Jest si přát, aby nejen u ligistů, nýbrž i u redaktorů katolických časopisů bylo porozumění pro snahy spolku a vzájemné dobro, které z těchto snah pro katolickou věc vychází. Nestačí, aby činnost ligistů obmezovala se a patrná byla jen v »Katolických Listech«, ve »Vlasti«, »Míru«, »Dělnických Novinách« a »Vychovateli«, nýbrž jest nutno, poněvadž nepřátelé katolíků používají proti nám všeho svého tisku, aby i katolíci všeho svého tisku použili k obraně věci katolické, a v první řadě jest to povinností ligistů. Lid čte malé listy, v nichž liberálové a socialisté hanobí nás i náboženství; nuže, budiž povinností ligistů a s nimi zároveň katolických redaktorů, aby opět malými listy našimi bylo nepřátelům našim odpovídáno, neboť tyto malé listy (čtrnáctidenníky a týdeníky) lid nejvíce čte a šílí. Na konec vidí řečník nejlepší záruku budoucnosti pro ligisty, až vyjde dnem 1. září na místě »Dělnických Novin« nový křesťansko-sociální týdeník, kde se všichni ligisté mohou shledati a pracovati pro obranu věci katolické. Když o této záležitosti debata byla skončena, ukončil předseda valnou hromadu a výbor sestoupil se hned v ustavující schůzi, v níž rozdělil si své funkce, jak z předu již uvedeno. Další činnosti Zdař Bůh!

Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké.

Píše Tomáš Pícha.

(Pokračování.)

Mnohem lepší jest systematika tajnosnubných cévnatých a jevnosnubných. Zde zachováno určité pravidlo. Téměř každý rod a stejnojmenný řád a čeleď má pravidelně své heslo s příslušným článkem (výjimky jsou jen prapetrné: na př. heslo *Cuscutae* (čeleď) a *Balsaminaceae* (řád) schází). Hesla tato uváděna vždy latinsky. Avšak ani českých hesel neopomenuto. Každý rod a řád (nebo čeleď) uveden též pod českým heslem, a poněvadž jsou příslušná pojednání jen při heslech latinských, bývá heslu českému připojen odkaz k heslu latinskému, jehož se týče. Musíme doznati, že systematická botanika, co se týče tajnosnubných cévnatých a jevnosnubných, došla v *Ottově Slovníku Naučném* výborného zpracování jak co do podrobnosti systematické, tak co do odborné důkladnosti jednotlivých článků. Autorem článků těch jest Dr. *Velenovský*.

Při některých heslech ku konci pojednání bývá někdy výslovně odkázáno k heslům jiným — ale hesel oněch marně bys hledal. Tak

na př. v článku pod heslem *Červi* uvádějí se ku konci (str. 656.) některé odchylné tvary, které též do typu červů náležejí a mezi nimi jmenuje se též *Dinophilus* a na konec dodává se: »O těchto viz podrobněji pod dotyčnými hesly.« Ale heslo *Dinophilus* chybí.

Pod heslem *Anatomie systematická* uvádí se ku konci rozdělení *anatomie system.* na sedm oddílů: 1. *Kostisloví* 7. *čidlosloví* (*aesthesiologia*) a podotknuto: »o kterých na místě svém zvláště bude pojednáno.« Ale hesla jak *Čidlosloví* tak *Aesthesiologia* pohřešujeme.

Pod heslem *Blanokřídli* ku konci článku čteme: »Dle moderní soustavy dělí se *blanokřídli* na dvě veliké skupiny: I. *Žihadlové* . . . II. *Kladélkové*, s čeledmi: 1. *Lumků*, 2. *Evaniidů*, 3. *Braconidů* . . .« a podotknuto: »Viz příslušné články.« Avšak hledáš-li příslušný článek *Evaniidů*, nenajdeš ni hesla *Evaniadae* ni hesla *Evania* (rod). Hledáš-li pak heslo *Braconidae*, rovněž nenajdeš ho, místo něho najdeš pouze heslo *Bracon* (rod) a při něm čteš: »*Bracon* Fab., tupohub, nazývá se rod cizopasných hmyzů blanokřídlych z čeledi *lumčků kruhoustých* (*Cyclostomi*) . . .« Nyní nevíme co a jak: Existuje čeleď *Braconidae*, jejímž typickým zástupcem jest rod *Bracon*, či patří rod *Bracon* do čeledi *Cyclostomů* a čeledi *Braconidae* vůbec žádné není? Ale ku podivu, nejen čeledi *Braconidae*, nýbrž též čeledi *Cyclostomi* pod příslušným heslem nenajdeš. Najdeš sice třikráte po sobě heslo *Cyclostomata*, ale každé vztahuje se k něčemu jinému.

3. Tu a tam jeví se neustálenost a zmatek v příčině nomenklatury jak latinské, tak české. Tak na př. při hesle *Amphipoda* čteme: »*Amphipoda* viz *Blešivci*.« Při hesle *Gammarus* nalezneme též odkaz: »*Gammarus* viz *Blešivci*.« Vyhledáme-li si však heslo *Blešivci*, dovíme se, že *Blešivci* nenazývali se *Amphipoda*, nýbrž *Gammaridae* a že *Amphipoda* nazývali se česky *Korýši obojnozí*, že *Amphipoda* jest řád a *Blešivci* čeleď toho řádu, neboť čteme: »*Blešivci* (*Gammaridae*), čeleď řádu *korýšů obojnohých* (*Amphipoda*) a podřádu *Crevettina*.« Vyhledáme-li však heslo *Crevettina*, neb *Chelura* nebo *Cyamus*, shledáme ku svému nemalému překvapení, že *Amphipoda* nazývali se česky *Korýši různonozí*. Vyhledáme-li heslo *Hyperia*, čteme tam: »*Hyperia*, mořský rod *korýšů nestejnonohých* (*Amphipoda*). A vyhledáme-li konečně heslo *Gamponyx*, shledáme, že *Amphipoda* nazývali se česky *raci vidlonozí*, neboť čteme při hesle tom: »*Gamponyx*, vymřelý rod *raků vidlonohých* (*Amphipoda*).« Teď teprve nevíme, jak se vlastně *Amphipoda* česky jmenují: *Korýši stejnonozí*, *různonozí*, či *nestejnonozí* či konečně *raci vidlonozí*. Ale i s těmi *raky vidlonohými* jest to pochybné, neboť pod heslem *Euphausia* čteme: »*Euphausia*, rod *korýšů vidlonohých* (*Schizopoda*).«

Jiné příklady. Pod heslem »*Alciopidae*« nazývali se *Errantia* česky: *Červi volně žijící*, pod heslem *Autolytus*: *Červi hadí*. — Pod heslem *Alcyonium* nazývali se *Octactinia* (řád korálů) česky: *Polypi osmipaprskoví*, pod heslem *Gorgonia*: *Polypi jednokrušní*. — Pod heslem *Annulata* slovou *Annulata* česky: *Červi členití* (a jsou prý skupinou červů kroužkovitých), pod heslem *Chaetopoda* nazývali se však: *Červi kroužkovití*. — *Artiodactyla* nazývali se česky jednou (viz heslo *Hroch*, *Hyopotamus*, *Dvoukopytníci*): *Sudoprstci*, jindy (viz heslo *Artiodactyla*, *Anthracotherium*): *Ssavci sudokopytnatí* (*Sudokopytnatci*). Pod heslem *Entolodon* pak čteme: »*Entolodon*, vymřelý rod *ssavců čtyřkopytnatých* (*Artiodactyla*).« — Podobně *Perissodactyla* nazývali se jednou (viz

Jednokopytníci) ssavci lichoprstými, jindy (viz *Auchitherium*) ssavci lichokopytnatými. *Branchiopoda* nazývají se česky pod heslem *Estheria*: žebroňky,¹⁾ pod heslem *Branchiopoda*: *Lupenonožky*.

Podobnou různost a neshodu nalézáme též v příčině terminologie latinské. Tak pod heslem *Donax* čteme: »*Donax*, sekerenka, rod mlžů stejnosvalných (*Isomyaria*).« Pod heslem *Arca*: »*Arca*, návka, mořský rod mlžů stejnosvalných (*Homomyaria*).« Pod heslem *Cyprina*: »*Cyprina*, cyperka, rod mlžů mořských z řádu stejnosvalných (*Isomya*).« Které jest tedy správné pojmenování latinské mlžů stejnosvalných: *Homomyaria*, *Isomyaria* či *Isomya*? *Homomyaria* má zvláštní heslo s odkazem: »viz *Mlži*.« Hesla: *Isomyaria* a *Isomya* však úplně chybějí. — Podobně jest tomu při mlžích nestejnosvalných. Pod heslem *Gerwillia* nazývají se (mlži nestejnosvalní) *Anisomyaria*, pod heslem *Inoceramus*: *Heteromyaria*. Heslo *Heteromyaria* uvedeno, *Anisomyaria* chybí. — Korýši lupenonoží nazývají se latinsky pod heslem *Aptychopsis*: *Phyllocarida*, pod heslem *Estheria*: *Phyllopoda*. — Hlístové obli nazývají se pod heslem *Dochmius* a *Heterodera*: *Nematodes*, pod heslem *Hádátka*, *Enoplidae* a *Cucullanus*: *Nematoda*, a pod heslem *Hlístové obli* slovou: *Nemathelminthes*.

Než netoliko co do nomenklatury, nýbrž i co do systematiky (systematického zařadování) spatřujeme tu a tam nesjednocenost spolupracovníků a následkem toho zmatek. Tak na př. *Artiodactyla* uvádějí se pod heslem *Antilopy* a *Dvojokopytníci* jakožto řád, pod heslem *Anoplotherium* jakožto podřád. — Pod heslem *Crania* dovídáme se, že *ramenonožci bezzubí* (*Ecardines*) jsou oddělením, pod heslem *Ecardines*, že jsou řádem *ramenonožců* (*Brachiopoda*). — Pod heslem *Ganoidní ryby* uvedení *Chondrostei* na str. 905. v prvním sloupci jako řád a v druhém sloupci na téže stránce jmenují se podřádem.

Největší konfusionismus nacházíme v příčině červů ohledně zařazení jejich systematických oddílů. Tak na př. *Oligochaeta* uvádějí se pod heslem *Chaetopoda* jako řád, pod heslem *Dešťovky* však jako podřád. Pod heslem *Červi* uvádí se ku konci rozdělení červů na šest tříd, z nichž pátou třídu tvoří *Červi kroužkovití* (*Annulata*), 6. *Hvězdovci* (*Gephyrea*). Jsou tedy *Červi kroužkovití* i *Hvězdovci* samostatnými třídami. Ale pod heslem *Hvězdovci* ku konci čteme, že řadíme *Hvězdovce* mezi *červy kroužkovité* jakožto podtřidu. — Pod heslem *Chaetopoda* (*červi šitřinatí*) dovídáme se, že *Chaetopoda* jsou podtřidou červů kroužkovitých (*Annulata*). Dle toho jsou tedy podtřídami červů kroužkovitých: *Hvězdovci* (*Gephyrea*) a *Chaetopoda*. Pod heslem *Annulata* se však neuvádějí žádné podtřidy, nýbrž *Annulata* se zde dělí na čtyři skupiny, z nichž *Gephyrea* tvoří druhou skupinu. Z toho by mohl někdo souditi, že skupiny ty se zde pojímají mají ve smyslu tříd. Než nikoli. Neboť o skupině *Chaetopoda* není zde ani zmínky. Naopak, jakožto první skupina označují se zde *Polychaeta* a jakožto třetí *Oligochaeta*. Ale *Polychaeta* a *Oligochaeta* (*Oligochaeta* — jak již podotknuto — uvádějí se pod heslem *Dešťovky* jako podřád) uvedeni jsou pod heslem *Chaetopoda* jakožto řády *Chaetopod*, podtřidy to červů kroužkovitých (*Annulata*). Přijmeme-li, jak pod heslem *Dešťovky* uvedeno, *Oligochaeta* za podřadí, pak jsou *Oligochaeta* systematicky

¹⁾ Myslíme však, že »žebroňky« jest lapsus calami místo »žabronožky«, neboť pod heslem *Branchipus* čteme: »*Branchipus* viz *Žabronožka*.«

rovnocenní s podřádem *Errantia* a *Sedentaria*, již jsou podřádem řádu *Polychaeta*. — Aby pak byl konfusionismus dovršen, dovidáme se ku svému překvapení ze článku *Annulata*, že *Annulata* (autor článku je nazval česky *červy členitými*) jsou »velmi obsáhlá skupina *červů kroužkovitých*« (latinského názvu *červů kroužkovitých* autor nepřipojuje). Dle toho byli by *červi kroužkovití* nadřadí *Annulatům*. Čtenář jest nyní zvědav, jací jsou to asi ti *červi kroužkovití*. Vyhledá heslo *Červi kroužkovití* a hle tam nalezne místo pojednání odkaz: »viz *Annulata*.« Co si má čtenář nyní z té zmateniny vybrati?

Také ve člancích botanických, a to pokud se týče nižších tajnosnubných rostlin, jsou mnohé nesrovnalosti v příčině systematiky. Tak pod heslem *Fucus* a *Cystoseira* nazývají se *Fucaceae* řádem, pod heslem *Chaluhovití* uvádějí se však jako podčeď *Chaluhovitých* (*Fucoideae*). *Cladophoraceae* nazývají se pod heslem *Cladophora* čeď, pod heslem *Chroolepus* jmenují se řádem (heslo *Cladophoraceae* není uvedeno). Podotknouti sluší, že všechny články pod uvedenými hesly jsou od jednoho a téhož autora. — *Bryaceae* pod stejnojmenným heslem uvádějí se jako čeď a *Bartramieae* jakožto skupina téže čedi; pod heslem *Bartramia* a *Bartramieae* uvádějí se však *Bryaceae* jakožto tribus a *Bartramieae* jakožto čeď. Také články pod tuto jmenovanými hesly jsou od jednoho a téhož autora. — *Hymenomyces* pod stejnojmenným heslem uvádějí se jako čeď hub z oddělení *Basidiomyces*, pod heslem *Boletus*, *Exobasidium* a *Clavaria* však jako řád, pod heslem pak *Basidiomyces* jako skupina hub náležející k *Basidiomycetům*.²⁾ Podobně *Gasteromyces* uvádějí se pod heslem *Bovista* a *Cyathus* jako řád, pod heslem *Gasteromyces* a *Geaster* jako čeď, pod heslem *Basidiomyces* jako skupina. — *Agaricini* uvádějí se pod stejnojmenným heslem a pod heslem *Coprinus* jako čeď náležející k *houbám rouškatým* (*Hymenomyces*), pod heslem *Cantharellus* však jako řád. — *Ascomyces* pod stejnojmenným heslem a pod heslem *Discomyces* uvádějí se jako čeď, pod heslem pak *Erysipheae* čteme: »*Erysipheae*, čeď parazitických hub vřeckatých (*Ascomyces*).« Čím jsou tedy *Ascomyces*?³⁾ — *Bryaceae* pod stejnojmenným heslem uvádějí se jako čeď *mechů listnatých vrchoplodých*, pod heslem *Gymnocybe* však jako tribus (autor týž) atd.

4. Co jsme až posud uvedli, týkalo se po většině čedi a vyšších systematických oddílů, pokud v uvádění hesel jejich nedostatek a nedůslednost aneb pokud v nomenklatuře a systematickém zařadování nesrovnalosti a neshody se jeví. Jednotlivých rodů dotkli jsme se jen přležitostně, pokud toho třeba bylo vůči stejnojmenným čedím.

Nemůžeme žádati, a pro *Ottův Slovník Naučný*, jenž vyhrazen jest všem oborům lidského vědění, jest to nemožná věc, aby pod zvláštními hesly uváděny byly všechny druhy a rody jakož i variety veškerých až posud známých a popsaných recentních i předvěkých živočichů. Že mnohá hesla rodů chybějí, již jsme poznali. Jinak však obsahuje *Ottův Slovník Naučný* hesla s příslušnými statemi velice četných a rozmanitých rodů živočišných domácích i cizozemských. Pojednání bývají zpravidla důkladná, mnohdy až odborně podrobná. Uváděna bývají hesla s příslušnými články nejen ze všedního života

²⁾ Autor článků *Hymenomyces*, *Exobasidium* a *Basidiomyces* jest jeden a týž.

³⁾ Všechny tři články pocházejí od jednoho a téhož autora.

aneb ze školských učebnic známých rodů a po případě i druhů, nýbrž i takových, které širším kruhům méně známy neb i docela neznámy jsou, které však buď podivuhodnými biologickými poměry neb v jinakém ohledě význačny a zajímavé jsou. Vedle toho uváděny pod příslušnými hesly i takové rody, jež sice širšímu obecnstvu neznámy jsou a též zvláštní zajímavostí nevynikají, jež však k doplnění odborných vědomostí jsou důležité a tudíž odborníkovi dobré služby poskytnouti mohou. Jest z toho viděti snaha redakce, aby *Ottův Slovník Naučný* všestranně potřebám neoborníků i odborníků hověl.

Jako však v jiných ohledech tak také v tomto nevyhověno ovšem v plné míře. Tak bychom si byli přáli, aby uveřejněny byly bývaly pod zvláštními hesly s příslušnými články vedle jiných i následující rody a po případě v příslušných článcích uvedeny zajímavé druhy: *Cuspidaria*, rod mlžů sifonatých z čeledi *Myidae*. Zvláštnost mlžů toho rodu jest, že nemají žaber a nejasno až posud jest, kterak dýchají. — *Formicoxenus nitidulus* Nyl. mravenec pohostinský, jenž jako host či lépe řečeno nájemník v hnízdech jiných mravenců žije, při tom však vede samostatnou domácnost. *Geophagus Darwinii* Keller, obrovský druh deštovky na Madagaskaru žijící, takových rozměrů, že domníváme se před sebou hada míti; dosahuje až přes metr délky. — *Atemeles*, rod drapčků z čeledi *Staphyliniidae*, jehož druhy (*A. emarginatus* a *paradoxus*) žijí pohostinsky i paraziticky v hnízdech mravenců rodu *Myrmica* (*M. scabrinodis*, *ruginodis* a *rugulosa*), larvy jejich však v hnízdech mravenců rodu *Formica*. Na podzim opouštějí z pup vyhlhlí mladí jednotlivci hnízda rodu *Formica* a odeberou se do hnízda rodu *Myrmica*. Na jaře putují samičky z hnízd rodu *Myrmica* a snášejí vajíčka v hnízdech rodu *Formica*. Drabčci tito žijí v hnízdech mravenců *Myrmica* mezi hostiteli svými, mezi vajíčky a pupami jejich. Mravenci je ošetřují a krmí a nebrání jim, i když pupy jejich požírají. — *Allantonema mirabile*, druh škrkavek, žijících v dutině těla kličorooha borového (*Hylobius pini*) pamětihodný tím, že objevuje se ve 2 generacích (rodozměna), kteréž se spolu střídají; při jedné generaci nalézáme protandrický hermafroditismus (jednotlivci jsou nejprve samečky, později samičkami), při druhé však různopohlavnost. — *Chiromantis Kellerei* Böttg., žába žijící ve východních stepích afrických, jež vajíčka svá (trdlo) na stromy upevňuje. — *Chiracanthium nutrix*, jedovatý pavouk ve Švýcarsku, Itálii a jižní Francii, jehož sekret jedovatých žláz též u člověka jedovaté účinky vzbuzuje; účinky tyto teprve asi po 14 dnech úplně mizejí. — *Dorymyrmex pyramica*, toulavý mravenec v soustátích amerických. Jeho taktiku považují mnozí za stkvělý důkaz intelligence mravenců. — *Cryphalus* Er., rod lýkožroutů, žijící pod korou potlačených větví obecného červeného buku. — *Crypturgus* Er., rod lýkožroutů; *C. pusillus* žije pod korou smrku, modřínu a borovice. — *Cucumaria*, rod sumýšů plazivých, jenž má tykadla krásné stromovitě rozvětvená a proto bývá vyobrazen v knihách zoologických. — *Calamoherbe (turdoides)*, rákosník; velmi uměle staví hnízdo na stojatých stéblech rákosu. — *Camptonotus inflatus*, medný mravenec v jižní Australii. — *Desoria glacialis*, blecha ledovcová, druh hmyzu náležející k nejnižšímu řádu hmyzu *Thysanura*; s obyčejnou blechou nemá nic společného leč schopnost skákat. Zajímavá jest tím, že žije ve skulinách a štěrbinách nikdy netajícího ledu. Mohl-li druh *Chionea araneoides*, jenž za ranního jara na sněhu žije, pod zvláštním heslem

uveden býti, mohla tímžé právem uvedena býti i *Desoria glacialis*. — *Gecarcinus (rusticola)*, krab pozemní z čeledi *Catometopa*, jenž žije na zemi v děrách na Antillech. V dutinách žaberních drží se voda delší dobu tak, že na obvodu žaberních plátek jsou secundární prostory, jež zabraňují slepení plátků žaberních. — *Clavatella prolifera*, medusa plazivá, náležející k vlastním medusám. Význačna jest tím, že má 6 ramen opatřených přisávkami a kandelábrovitě vztyčenými žahavými bateriemi. — *Amphidetus cordatus*, mořský ježek (v severním moři), jenž žije v hrůbku, který si sám zhotovil. Z hrůbku toho vedou dva vývody, jeden poblíž úst, druhý poblíž řiti. — *Hermione hystrix*, mořský červ z řádu *Polychaetae* (štětinatí), z čeledi *Aphroditidae*. Má na sobě trojí druh štětin: jednoduché, vidličnaté rozvětvené a ostnité; oči má na stopkách. — *Heteralocha acutirostris*, druh ptáků z čeledi *Corvida*. Velmi zajímavá jest pohlavním dimorfismem; samec má zobák v podstatě jako datel, samička však mnohem delší, štíhlejší a mimo to silně ohnutý. — *Geophilus electricus*, stonožka svítivá, z čeledi *Geophilidae*; po tmě svítí.

Každý čtenář, jenž se o přírodovědu zajímá, zajisté očekává, že aspoň rody, jichžto druhy v zoologických učebnicích vyobrazeny bývají, nalezne uvedeny v *Ottově Slovníku Naučném* zcela jistě pod zvláštními hesly. Než ani v té příčině není očekávání čtenářovu plně vyhověno. Tak na př. scházejí hesla: *Acerculina*, rod *Foraminifer* z čeledi *Globigerinidae* (*A. globosa* bývá vyobrazena), *Heliosphaera*, rod *mřížovců* (*Radiolaria*) (*H. echinoides* bývá vyobrazena), *Eucyrtidium*, též rod *mřížovců* (ve Fričově *Přírodopise živočišstva* 1875. vyobrazeny jsou dva druhy: *E. elegans* a *E. Tubulus*), *Codosiga* (*Botrytis*), rod *nálevníků bičíkovitých*, tvořící kolonie, *Esperia*, rod *hub křemenitých* (jehlice bývají vyobrazeny), *Actinia*, rod *sasaneček mořských*, *Blastotrochus (nutrix)*, korál ze skupiny *nedírkovaných*, *Halistema (tergestium)*, *Agalmopsis (Sarsii)* a *Diphyes (acuminata)*, *slimyši* z řádu *Siphonophorae*, *Brissopsis (lyrifera)*, rod *ostnokožců* z čeledi *Spatangidae*, *Eurylepta (auriculata)*, rod z řádu *ploštěnek* (*Turbellaria*) (larva bývá vyobrazena), *Amphistomum* (motolice — embryo bývá vyobr.), *Archigetes (Sieboldii)*, tasemnice z čeledi *Caryophyllaeidae*, *Gyge (branchialis)*, cizopasný mořský korýš z čeledi *Bopyridae*, žijící na raku *Gebia* (také heslo *Gebia* neuvedeno), *Inachus (scorpio)*, krab, *Doryphora decemlineata*, *mandelinka bramborová*, *Doris (Acanthodoris) pilosa*,⁴⁾ plž mořský z řádu *zadožabrých* (*Opisthobranchia*), *Argiope*, rod *ramenonožců* z řádu *Testicardines*, význačný vývojem, jež *Kowalewskij* pozoroval, *Cincinnurus regius*, druh z čeledi *rajek*, (*Faradisidae*), význačný pohlavním dimorfismem (žije v Nové Guinei); *Chirogaleus*, poloopice z čeledi *Lemuridae*, *Gelasinus (vocans)*,⁵⁾ krab pobřežní z čeledi *Catometopa* (*Quadrilatera*), *Grapsus*, repraesentant čeledi *Catometopa*, *Clubiona (holoserica)*, *vzokan lesklý*, pavouk z čeledi *Drassidae* (ve Fričově *Přírodop. ž.* vyobr.), *Hornera (frondiculata)*, druh *mechovek kruhoústých* (*Cyclostomata*) (ve Fričově *Přírodop. ž.* vyobr.), *Chama (gryphoides)*, *zevnatka* z čeledi *Chamidae* (*Chamacea*), *Cleodora (lanceolata)*, rod *měkkýšů kýlonožců* (*Pteropoda*),

⁴⁾ Ve Fričově *Přírodop. živ.* vyobraz. *D. tuberculata*.

⁵⁾ Ve Fričově *Přírodop. živ.* též vyobr.

Cancellaria cancellata,⁶⁾ druh plžů mořských *přidožabrych*, *Haliaeus carbo*, komorán, (ve Fričově »*Fřirodop. živočišstva*«, vyobrazen pod jménem *Carbo cormoranus* — ale i heslo *Carbo cormoranus* chybí).«

Také z rostlinstva, a to z nižších tajnosnubných, nenalzáme některých povšimnutí hodných rodů pod příslušnými hesly. Tak neuvedeny rody parazitických hub: *Corticium* (označuje se jako nepřítel olší a dubů), *Hysterium* (působí onemocnění jehličnatých stromů — také řád *Hysteriaceae* neuveden), *Ascochyta*, *Asteroma*, *Cercospora*, *Gloeosporium*, parazitické houby (náležející mezi *Fungi imperfecti*), jež působí onemocnění listů (chorobné skvrny na listech), *Gnomia (erythrostoma)*, parazitická houba, působící onemocnění listů na třešních; listy odumírají, avšak na podzim neopadávají, a plody hynou buď úplně neb jen jednostranně se vyvinují (na jedné straně jen dostávají maso).« Atd.

Mnohé rody a druhy bývají sice uvedeny i popsány (mnohé druhy i vyobrazeny), ale nikoli pod heslem vlastním, nýbrž pod heslem čeledi, k níž náležejí. Je-li to stejnojmenná čeleď, dovede si čtenář spíše pomoci, — nenalezne-li hesla rodu, hledá heslo stejnojmenné čeledi. Hůře však jest čtenáři, když rody nenáležejí do stejnojmenných čeledí. Tak na př. pod heslem *Dendrochirota* uveden jest mimo jiné i rod *Cucumaria* a na konci článku poznamenáno: »Jedním z nejobyčejnějších druhů jest na př. *Cucumaria Planci* Br. (*C. dolium*), obecná v moři Středozevní.« Je-li jedním z nejobyčejnějších druhů, zasluhuje toho zajisté, aby její rod byl pod stejnojmenným heslem uveden (v zoologických učebnicích bývá vyobrazena), aby čtenář o ní známost si zjednat mohl. Jak možno však čtenáři něčeho bližšího se o ní dověděti, když heslo *Cucumaria* schází, a když čtenář mimo to neví, do jaké čeledi náleží, aby si heslo této čeledi vyhledal?

Podobně pod heslem *Callianassa* ku konci poznamenáno: »Z příbuzných rodů jest z evropských moří nejznámější *Gebia littoralis*.« Ale heslo *Gebia* schází. — Pod heslem *Cumacea* (řád korýšů) uveden nejznámější rod *Diastylis* a připojeno vyobrazení druhu *Diastylis stygia* — ale heslo *Diastylis* chybí. Podobně tomu při hesle *Ascidie*. Zde uveden rod *Clavellina* a vyobrazen druh *C. lepadiformis* — ale heslo *Clavellina* chybí. Může-li mlti pod tlmže heslem (*Ascidie*) uvedený rod *Botryllus* neb rod *Bolteria*, ač vyobrazení druhu schází, své zvláštní heslo s odkazem k heslu *Ascidie*, proč nemohlo tomu tak býti při rodu *Clavellina*? Zasluhuje-li toho nějaký druh, aby byl vyobrazen, zasluhuje toho zajisté rod, aby byl pod vlastním heslem uveden. — Podobná nedůslednost jeví se při hesle *Ceraospongiae*. Tomuto heslu připojena jest tabulka s obrazy nejobyčejnějších rohovitých hub z rodu *Euspongia*, *Hippospongia* a *Cacospongia*. Rody *Euspongia* a *Hippospongia* mají svá zvláštní hesla s odkazem na *Ceraospongiae*; *Cacospongia* však vlastního hesla nemá.

Jindy bývá heslo rodu s příslušným pojednáním uvedeno a při tom pojmenována i čeleď, k níž rod ten náleží, ale heslo této čeledi mnohdy schází, takže čtenář, nemůže-li se ničeho dočísti o čeledi té, nemůže nabýti jasného názoru o systematickém postavení rodu, jehož se týče. Tak na př. pod heslem *Clavagella* čteme: »*Clavagella* Lam., *kyjovec*, rod mlžů mořských z čeledi *Gastrochaenidae*«, — ale ani

⁶⁾ Uvedené zde druhy rodů *Chama*, *Cleodora* a *Cancellaria* ve Fričově »*Přirodopise živočišstva*« vyobrazeny.

heslo této čeledi ani heslo typického zástupce jejího *Gastrochaena* uvedeno není. A takž čtenář nyní neví, kam vlastně rod ten (*Clavagella*) náleží: patří-li mezi mlže *stejnosalné* či *různosalné*, či kam? Čili dle jiného rozdělení: mezi mlže *sifonové* (*Siphoniata*) či mezi mlže *bez-sifonové* (*Asiphonia*)?

Pod heslem *Chromidae* (čeleď ryb kostnatých srostlohřdlých), kde ku konci čteme: »Nejznámější z nich jest *bulli* (*Chromis niloticus*) z Nilu«, mohlo připojeno býti: »a poutníkům Jerusalemským, kteří též jezero Genesaretské navštívili, *ryba Petrova* (*Chromis Simonis*)« — velmi chutná to ryba. — V článku pod heslem *Havrani* (*Corvidae*), v němž ku konci uvádějí se druhy, jež k *havranům* náležejí, vynechána *žluva* (*Oriolus galbula*). — Pod heslem *Argynnis* při druhu *A. Faphia* mohlo podotknuto býti, že motýl ten miluje zvláště moč. — Při hesle *Cyclostomata*, *Cyclostomi* s odkazem »viz kruhoústé ryby« měl připojen býti též odkaz: »viz *Lumčici*«, neboť *Cyclostomi* slovou též *lumčici kruhoústi* (čeleď). — Při hesle *Asterope* mohlo připojeno býti: 3. A., rod mořských červů štětinatých (*Polychaeta*) z čeledi *Alciopidae*. Pod heslem *Alciopidae* nacházíme vyobrazení toho rodu. Zaslouhuje-li, aby vyobrazen byl, zaslouhuje, aby měl též vlastní heslo.

5. Co se týče zvířeny fossilní, tu zvláště přihlíženo k fossilní zvířence české. Tak zvířena českého siluru poměrně dosti podrobně — až na některé výjimky, a to hlavně ze středního a svrchního oddělení — pod zvláštními hesly uvedena. Zejména trilobiti tak důkladně probráni, že není téměř ani rodu i méně četně se vyskytujícího, jenž by pod zvláštním heslem uveden nebyl. Pokud jsme mohli seznati, scházejí hesla rodů zvířeny českého siluru a to, jak již podotknuto, hlavně ze středního a svrchního oddělení: z *polypů*: *Diplograpsus* (již ve středním oddělení se vyskytuje), *Astrocerium*, *Calamopora*; z *ostnokožců* (*Echinodermata*): *Dendrocystites* (též v střed.), *Echinoencrinus* (též v střed.), *Echinospaerites* (též v střed.), *Ascocrinus*, *Agelacrinites*, *Agelacrinus*; z *lupenonožců* (*Phyllopora*): *Criptocaris*; z *skořepatců* (*Ostracoda*): *Calizoe*, *Elpe*, *Cythere*, *Cytheropsis* (též v střed.); z *břicho-nožců* (*Gastropoda*): *Cirrus* (též ve střed.), *Delphinula* (též v křídovém útvaru přichází), *Eculiophalus* (též v střed.), z *mlžů*: *Gyrotrema*, *Antipleura*, *Cardiomorpha*, *Cypricardia* (též v střed.), *Hemicardium*; z *ploutvonožců* (*Pteropoda*): *Cornulites* (též v střed.); *Coleoprion*; z *hlavonožců* (*Cephalopoda*): *Aphragmites*, *Glossoceras* (uvedeni však jako podrody pod heslem *Ascoceras*); z *mechovek* (*Bryozoa*): *Fillites*; z *ramenonožců* (*Brachiopoda*): *Discina* (též v střed.); z *ryb*: *Asterolepis*, *Gompholepis*, *Coccosteus* (též v dewonském útvaru přichází). *Incertae sedis*: *Acentrophorus*.

Z českého kamenouhelného útvaru pohřešujeme hesel rodů: z *hmyzu*: *Engerion* (k *Libellám* podobný otisk), *Acridites* (*kobylka*); z *ryb*: *Acanthodes* (přichází též v permském útvaru); z *plazů*: *Ctenocosta*.

Z českého permu postrádáme: z *ryb*: *Gyrolepis*; z *plazů*: *Batrachcephalus*, *Chelidosaurus*.

Z českého křídového útvaru: z *hub mořských* (*Spongaria*): *Amorphospongia*, *Elasmostoma*; z *ostnokožců*: *Holaster*, *Anachytes*, *Bourguetocrinus*; z *korýšů desťtinových* (*Decapoda*): *Enoplocyrtia*, *Dromilites*; z *mlžů*: *Eriphila* (*Lucina*); z *břicho-nožců*: *Chemnitzia* (též v třetihorách českých se vyskytuje); z *hlavonožců*: *Glyphitheutis*, *He-*

licoceras; z ryb ganoidních: *Gyrodus*, *Dercetis*; z ryb kostnatých (Teleostei): *Enchodus*, *Cyclolepis*, *Aspidolepis*, *Isticus*, *Halec*, *Elopopsis*.

Z české fauny třetihorní (Neogenu): z Foraminifer: *Glandulina*, *Heterostegina*, *Bulimina*, *Globulina* (vesměs původu mořského); z polypů (Anthozoa): *Cladocora*, *Balanophyllia* (vesměs původu mořského); z ježovek (Echinoidea): *Diadema*; ze skotepatců: *Candora*, *Cythere*, *Cytherella*, (poslední dva rody původu mořského); z korýšů stejnonohých (Isopoda): *Archaeosphaeroma*; z hmyzu polokřídleho: *Brachypelta*; z břichonožců: *Acicula*, *Acrochasma*, *Azeca*, *Glandina*, *Emarginula*, *Actaeon*, *Caecum*, *Fossarus*, *Erato* (posledních 5 rodů původu mořského); z mlžů: *Chama*, *Cardita*, *Gastrochaena* (vesměs původu mořského); z mechovek: *Cellopora* (pův. moř.); z ryb (ze štik-Esocidae): *Cyclurus*; ze ssavců (Mammalia): *Choerotherium*, *Amphicyon*. (Pokračování.)

ŠKOLSKÝ OBZOR.

Nedostatek učitelstva v Německu; jak mu chce Sasko odpomoci. — Učitelstvo bukovinské. — Poměry haličské. — Maďarisace školství v Uhrách. — Školství ve Slezsku.

»Allg. deutsche Lehrerztg.« zmínila se kdysi o nadbytku světského učitelstva, aby dokázala zbytečnost řádových učitelů a učitelek na katol. školách v Německu. Jak se to s tím nadbytkem učitelstva v pravdě má, dosvědčuje nejlépe týž list, když v jednom čísle hrozně běduje: »Se všech stran docházejí málo potěšitelné zprávy o nedostatku učitelstva. Stesky neozývají se pouze z provincií pruských, nýbrž přicházejí i ze středních a menších spojeneckých států. A to jest jen začátkem; lze očekávati nedostatek učitelstva ještě větší, ježto delší přípravná doba studijní, časté a obtížné zkoušky, skrovný plat a malé uznání za práci a námahu školní nelákají německých jinochů, by s láskou a nadšením se věnovali obtížnému stavu učitelskému. Nedostatek učitelstva v Sasku má za následek, že po vypsání konkursu městskou radou Drážďanskou hlásili se o místa tací učitelé, kteří měli odbytou pouze první zkoušku, což se ještě nikdy nestalo, jelikož dosíci v Drážďanech místa učitelského považuje se za zvláštní vyznamenání a uprázdňená místa zadávána byla pouze osobám, které zkoušku způsobilosti vykonaly s dobrým prospěchem. Do Drážďan vábí německé učitelstvo vyšší služné a rozličné jiné hojné výhody, které města skýtají před venkovem. Něco podobného shledáváme i u nás. Učitelé z venkova, zvláště ti, kteří mají četné rodiny a rádi by svým dospělejším dítkám poskytlí méně nákladné vzdělání ve studiích, hledí se dostatí do větších měst se středními nebo vysokými školami, hlavně do Prahy, ano zřikají se i míst fidicích, nebo definitivních učitelů a stěhují se — ovšem když s velikou protekcí a pfimluvou různých činitelů místo dostanou — do Prahy obyčejně za prozatímní podučitele, jen aby byli účastni nesčetných výhod, jež veliké město skýtá svým obyvatelům. Že i vyšší služné městského učitelstva hraje zde rozhodující roli, není zde třeba podotýkáti. — Nynější nedostatek učitelstva v království Saském vysvětluje se rapidním vzrůstem obyvatelstva a hojným přirůstkem dětí, zvláště dělnických. Zemský sněm, aby hrozícímu nedostatku učitelstva aspoň částečně odpomohl, naléhá na brzké rozmnožení a rozšíření učitelských seminářů; aby pak do těchto ústavů přilákal větší počet posluchačů, vydal nový zákon, jímž se upravují platy učitelů na obecných školách.

Bukovinské učitelstvo usneslo se na těchto požadavcích: V každé obci jest zříditi z prostředků obecních, zemských a soukromých školní kuchyň, kde by se chudobné dítky stravovaly. Škola národní budiž postátněna

a učitelstvo postaveno co do příjmů na roveň čtyřem posledním třídám úředníků státních. Instituce místních školních dozorců budiž zrušena. Učitelstvu budiž povoleno voliti na zemské konferenci dva členy jako zástupce do zemské školní rady atd. Zvláště zajímavý jest požadavek sestátnění školy a odstranění místních školních »inspektorů«, kteří prý vynikají v Bukovině velikou učeností a přízní ku škole. Učitelstvo bukovinské bez bolu dává vychvalované autonomii ve školství s Bohem, a o něčem podobném jedná se také tajně v našich učitelských okrscích. — V Serethu má býti tohoto roku zřízeno nové gymnasium. Vyučovací řeč bude němčina, povinnými: rusínština a rumunština. V Bukovině dostává se vůbec němčině ve školách přednosti před ostatními jazyky domácími, ač je Němců jen 20% všeho obyvatelstva; v Černovicích jsou dva učitelské ústavy (pro učitele a učitelky), ale německé; rusínština a rumunština jsou předměty nepovinnými. Universita černovická je německá. Minulého roku studovalo na ní 354 posluchačů, 190 Němců (mezi nimi 149 židů), 92 Rumuni, 33 Poláci (Poláků je v Bukovině pouze 3.21%), a toliko 27 Rusínů, kteří byli většinou ještě z Haliče. V Bukovině činí Rusíni téměř polovici obyvatelstva, ale jsou velice chudí a řadí mezi nimi strašně germanisace a rumunisace. Na černovické universitě bylo 5 profesorů Rusínů, ale pouze dva přednášeli rusínsky. Ostatní vyučování bylo německé, na theologické fakultě rumunské. Tak tomu je i ve středním a obecném školství v Bukovině. A lépe na tom Rusíni nejsou ani v Haliči. Minulého škol. roku bylo na Lvovské universitě 1810 posluchačů, mezi nimiž 1282 Poláci (354 židů), 524 Rusíni a 10 Němců. Na universitě lvovské přednáší se výhradně polsky. Proto vlastenci rusínští usilují o zřízení rusínské university ve Lvově. Zda tužby jejich dojdou splnění? Usedlý Rusín na Rusi daroval sice minulého roku 40.000 zl., ostatní však sbírky mnoho asi nevynesou, jelikož chudoba Rusínům nedovolí větší částí na stavbu přispěti. Vláda měla by se ujeti haličských Rusínů. Pro tři miliony Poláků jsou dvě university, kdežto pro 3 miliony haličských Rusínů není žádné vysoké školy.

Učitelstvo zuboženého Haličska začíná se též ozývati ve prospěch svých zájmů a resolutně volá po právu a spravedlnosti. Na schůzi »Towarzystwa nauczycieli ludowych« v Jaroslavi usneseno žádati: Srovnání platů učitelských a platů státních úředníků posledních tří tříd a zvýšení služného vdovám. Definitivního ustanovení učitele po zkoušce způsobilosti, vydání přesné pragmatiky služební na základě substrátu z učitelských porad; úplné změny nynějšího zřízení školského ve smyslu národním, tak aby škola byla ústavem zcela zemským, právy autonomními opatřeným... Školství haličské-nemůžeme nazvati utěšeným. V minulém školním roce bylo v Haliči 4255 zorganizovaných národních škol a 52 školy nezorganizované; z těch bylo 3883 činných a 372 nečinné (pro 242 nebylo budov a pro 130 nebylo učitelů). Počet nečinných škol se sice zmenšil o 108 a nových škol přibýlo 106, ale stále se jeví nedostatek vhodných škol a kvalifikovaného učitelstva. A není divu, že málo jinochů chvátá do učitelských ústavů; bídné hmotné poměry, jež učitelstvu jest v Haliči zakoušeti, nerozohní a nenadchnou příliš pro stav učitelský. Školní úřady se za nízké platy učitelské samy stydí, nechtějíce, aby je čtenářstvo znalo, a proto okresním školním radám bylo nařizeno, by při vypisování konkursů služné nebylo uváděno. Tím se zajisté haličskému školství pomůže na nohy! Školní inspektoři nejsou učitelstvu laskavými rádci, nýbrž přísnými policejními úředníky, pány jeho života i žebrácké existence. »Školnictvo« si stěžuje: Učitel haličský nikdy se nedomůže svého práva, jest pravým pariou ve společnosti lidské, neboť nad jeho práva vyšším jest — inspektor. Ten dělá s podřízeným učitelstvem, co se mu líbí, pro něho jest právem jeho vůle... Členové okresní školní rady jsouce za cesty do schůzí dobře placeni, k referátům inspektorovým jen přikyvují, okresní školní hejtman jen podpisuje... Proti školním inspektorům zaujaty jsou též naše učitelské listy. »Šk. Obzor« a »Č. Uč.«, hlavně »Šk. O.« mohly by vším právem býti nazvány listy pro české školní inspektory, obírajíce jimi a dávající jim pokyny téměř v každém čísle. »Č. Uč.« na př. s velikou pochoutkou uvádí ze »Samostatnosti«: »Dnešní inspektoři jsou větším dílem dítkami klerikálně-byrokratické protekce. Jsou hlavně vyškoleni ve škole šplhactví, diplomatiky, servilismu na horu, pýchy a domýšlivosti vůči dolejšku. Diplomatičkou udržují učitelstvo i autonomisty (v okresní školní radě) v šachu, aby tak sedrovali idey mocných, zpátečnictví, kultus polobohů zemských, patolizalství, pobožňutkářství. Emancipované duchy pronásledují i referují o nich v každém vzhledě nepřiznivě. Za to však favorisují duchy slabé, podajné.« Tak »Samostatnost«; uvádím jen mimochodem tuto přátelskou vzpomínku patřící škol. inspektorům. Vyvolal ji polský paedag. list, stěžující si do despotismu haličských inspektorů. — Minulého roku bylo v Haliči

úhrnem 7695 učitelů, z nichž 1254 byli nekvalifikováni. Do školy chodilo 660.649 dětí; kolik nechodilo, haličská školská statistika zamlčuje, jen tím se chlubí, že r. 1899. chodilo o 33.887 dětí do školy více než roku 1888! A pak jest ještě něco pamět-hodno; to, že se nyní v Haliči se zvláštní ochotou a obětivostí zřizují školy pro dospělé analfabety; děje se tak zásluhou učitelstva, které v místech, kde je zvláště mnoho neznalých psaní a čtení, zavádějí dobrovolné vyučování. Však jest toho nutná potřeba! 70% všeho obyvatelstva jsou analfabeti. Školy jsou polské, rusínské, německé a smíšené (utrakvistické). Na mnohých obecných školách vyučuje se mimo literním předmětům též zahradnictví, včelařství, domácímu hospodaření a ženským ručním pracím. Židovské školy, na něž Halič je požehnána, zvláště školy řemeslnické, jsou vydržovány z nadace bar. Hirsche a mají vesměs ráz konfesijní; soukromé školy haličské jsou většinou židovské. Civilisovaní »Deutsche Juden« jsou pro školy konfesijní. — Křiklavé složení okres. škol. rad bylo zemským zákonem ve prospěch učitelstva změněno. V okr. školní radě města Lvova a Krakova zasedají nyní čtyři členové učitelstva (feditel učit. ústavu, feditel střední školy, jmenovaný zemským školním radou, jeden učitel a učitelka, zvolení okresní poradou učitelskou). V ostatních okr. škol. radách zasedají: feditel střední školy, jeden učitel volený okresní poradou učitelskou a jeden správce školy, jmenovaný zem. škol. radou. Tento poslední zástupce — dle »Č. Uč.« — závislý na milosti zem. škol. rady učitelstvu prý asi málo pomůže a jeho zájmů bude hájiti.

Školství uherské jest v rozkvětu; to dokazuje rozpočet na tento rok. Dle něho věnuje se na školství celkem 40,770.588 K; normální výlohy obsahují 33,267.176 K, nepředvídané se páčí na 7,503.412 K. V tomto roce bude zřizena druhá část milleniových státních škol (200), jež r. 1896. uherský sněm povolil progresive, totiž zříditi každý čtvrtý rok 200. Při těchto 200 nových školách bude ustanoveno 300 učitelů. Státních míst učitelských jest 3000. Na platy učitelů je rozpočteno 2,902.800 K. Bohužel tyto státní školy slouží k maďarisaci nemaďarských národů v Uhrách, a proto jsou zakládány v »ohrožených« krajích ryze slovenských, rusínských, sasíckých, chorvatských a j. Školní docházka však není v Uhrách vzornou. Asi z půldruhého millionu maďarských dětí 236.249 t. j. šestina školu nenavštěvovala. Dle zpráv uherského ministerstva vyučování navštěvovalo minulého roku školu pouze 79.8 proc. všech školou povinných dítek. Největší počet zameškání připadá na děti maďarské, totiž 84.3%; nejpilněji navštěvovaly školu děti německé (90.5%), po nich slovenské (85.3%), maďarské děti mohou býti zařaděny teprve na třetí místo. V komitátech ryze maďarských však čísla ta značně klesají; v Čiku na 59%, v Kečkemetě na 64%, v Congradě na 61% atd. Měli by tedy Maďaři stavěti státní jubilejní školy v okresích výhradně maďarských a přičiniti se, aby předešlým jejich dítky pilněji do školy chodily. — Orgán německého učitelstva v Čechách »Freie Schultztg« rozhořčeně žehrá na maďarské násilí, prováděné oproti německým školám a osadníkům v Uhrách. Ačkoli r. 1866. — tak píše — uherský státník Deak veřejně prohlásil: Nezapomeneme, že obyvatelé uherští nemaďarského jazyka jsou právě tak občany uherskými jako Maďaři, proto chceme jim zákonem zaručiti, co je jejich národním interesem a zájmem vlasti, přece byly německé střední školy zmaďarisovány, tak že dnes kromě konfesijních saských (Sasíci sedmíhradští) gymnasií není vůbec žádné střední školy v celém Maďarsku s vyučovací řečí německou. A též osud připraven jest němec školám obecným. R. 1868. jich bylo 1232, r. 1872. dokonce 1810, ale roku 1880 již jenom 867, a od té doby stále jich ubývá a počet jich se značně ztenčuje. Mimo sasícké obecné školy jsou ostatní německé již jen dle jména německými, a jsou to po většině školy vystavěné a vydržované obcemi, nebo konfesijními společnostmi, na jejichž udržování a zvelebení stát ani haléfem nepřispívá. Nicméně i na těchto konfesijních školách osobuje si stát právo poručnické a provádí přísnou — kontrolu. Dějepis, náboženství, zpěvu a počtům učí se výhradně německy. V poslední době moudří maďarští paedagogové rozhodli začíti s maďarštinou již v první třídě obecné školy. Na školách měšťanských a řemeslnických učí se pouze maďarsky; němčina, slovenčina a pod. nesmí býti ani jazykem »dorozumívajícím«, jako v jiných zemích se děje. Německá mládež, která jde do maďarských středních škol, bývá odchoována za janičáry proti vlastním bratrům; odnárodňuje se úplně a stává se zufivými Maďary. A že poturčenec je horší Turka, jest všeobecně známo. Ze 2 milionů uherských Němců staví se na obranu proti násilné maďarské politice pouze 200.000 sedmíhradských Sasíků. Za několik desetiletí nebude v Uhrách po Němcích ani památky.

Tak se chovají Maďaři k uherským Němcům a podobně, ba ještě směleji

a násilněji zacházejí s ubohým a politování hodným národem slovenským. Po-bratimové slovenští úpí pod krutým jhem nemilosrdných utiskovatelů maďarských. Slováké děti jsou Maďary odváženy do území ryze maďarského, by se tam od-národnily a vyžilý národ maďarský rozmnožily. Děje se tak, jak si »Slov. přehl.« stěžuje, již od r. 1873., a v zhoubné činnosti té proslul hlavně »kulturní« ma-ďarský spolek, podobný něm. Schulvereinu, zvaný od Slováků trefně »F o m k a«; tento spolek až dosud v cizině odnárodňoval slováké děti od rodičů úskočné (sliby) získané, nebo násilím odňaté, avšak ku konci minulého roku převzal úkol »Fomky« sám uherský ministr vnitra. Maďarský časopis »Ungvari Közlöny« s chvalofečí tehdy publikoval, že ministr se »stará« o 103 opuštěné slovenské děti a hledá pro ně místa v maďarských rodinách, kde by se jim dostalo vlaste-necké (maďaronské) výchovy. Dosavadní přesídlování slovákých dítek mělo prý uspokojující, ano i znamenité výsledky; roku 1873. našly 494 trenčínské děti v Dolních Uhrách »druhé rodiče«, kteří z nich vychovali dobré Maďary, r. 1887. pomadařeno 191 dítko atd. Srdcervoucí jest výkřik »Slovenských listů«: Berú nám jich, lebo nám jich idií z maďarčit. Preto voláme úpenlivým hlasom k všetkým humanným srdciam tejto vlasti. Zastaňte nás pred touto hrôzou odcuzovania našej vlastnej krve, našich dítek!

»Věstník Matice Opavské« uveřejňuje podrobný přehled školství slez-ského a stěžuje si: Je to obraz poučný, budící v nás pocity pochmurné, uka-zující, jak zdržení jsme byli mimoděk ve svém umovém rozvoji, jak jsme pozadu za svými šťastnějšími krajany německými. Ba právě, pochmurné pocity a myšlénky vzniknouti musí v našem nitru, když probíráme se ve statistice slezského školství! Ze 494 škol obecných je pouze 116 českých, a ty jsou ještě málotřidní a čeština v nich odstrkovanou popelkou, jsouc používána pouze jako »dorozumívající jazyk«. Soukromých škol bylo 58; z nichž 4 české, (2 matiční a 2 závodní v uhelných revírech) 37 německých a 17 polských (z nich 3 německo-polské). Měštanských škol mají Němci 19, Češi a Poláci — ani jednu. V Polské Ostravě ustanovil se výbor pro postavění české měštanské školy, ale zemská školní rada veškeru akci směřující ve prospěch této školy z a k á z a l a. Obchodní školy jsou ve Slezsku 4; Čechové nemají a n i j e d n é. Řemeslnických škol mají Němci 18, Češi — jednu; vydrží ji »Opavská Matice.« Z rolnických zimních škol je jediná v Ratiškově česká. Dětských opatroven mají Němci 33, Češi pouze 4; o jednu pečuje »Ústř. Matice Školská.« Německé opatrovny jsou většinou v krajích slovanských, připravujíce děti do německých škol, z nichž vycházejí později poněmčeny. Ochranná pro zpustlou mládež jest německá. Evangelictí Poláci vydrží si soukromou ochranovnu. Učitelských ústavů je ve Slezsku 5, vesměs německých. Mezi 626 studujícími bylo 441 Němců, 107 Čechů a 78 Poláků. Vychovatelé české a polské mládeže nabývají vzdělání v ryze německých ústavech, a proto nelze se diviti, že národnostně jsou málo uvědomělými a probudilými... Evan-gelictí slezští mají své školství upraveno konfesionalně. Středních škol má Slezsko 11; devět německých, jednu českou (v Opavě) a jednu polskou. Nejvíce po-měrně navštěvují střední školy židé. Ač je židů ve Slezsku pouze 1·7% všeho obyvatelstva, jest židovských studujících 13·92%. Obchodní škola v Opavě jest německá, jakož i vyšší dívčí škola, do níž chodí 6 Češek a 51 Němkyně. Státní průmyslovou školu v Bílsku, samo sebou se rozumí že německou, navštěvovalo 530 Němců, 20 Čechů a 96 Poláků. Germanisace Slezska provádí se soustavnou germanisací na poli školském, systematickým zamítáním kulturních potřeb slo-vanského lidu. Čechové slezští bojují veliký kulturní boj, a bylo by neodpusti-telnou chybou, kdyby v existenčním zápase byli opuštěni od svých bratří v zemích koruny české!

J. B. Žďárský.

LITERATURA.

BULHARSKÁ.

Svoistva na stila. Pomagalo pri izučvanie teoriata na stila v gornite klasove na mužskite i devičeskite gimnazii. Sestavil S. Puhlev. Gabrovo. 1899. str. 56. 8°. Cena 60 st.

Dobrému slohu může se člověk naučiti jedině od dobrých spisovatelů zvláště ten, kdo neovládá dobře spisovný jazyk. Než pro vzdělance, který do-

sáhl již jakési slohové hbitosti a obratnosti, jest theoretické poučení o slohu velice důležité! Dobře tudíž spisovatel učinil, že tuto knihu sestavil jen pro vyšší třídy mužských a ženských gymnasií. — Kniha p. Puhleva není původní; jest sestavena dle podobné knihy Benovy. Theoretické poučení o slohu zaujímá 16 stránek, na ostatních stránkách jsou uvedeny příklady z bulharské literatury, dosti šťastně vybrané. A právě tyto příklady tvoří cenu knihy.

Biblioteka »Narodno četivo« No. 6. Pčelite, ot D. J. Pisarev. Prevel J. B. Varna. 1889. Str. 45. Cena 20 st.

Jest to sice překlad, ale dobrý, takže se čte jako originál. Jako vše, co napsal známý ruský kritik a publicista Pisarev, jest i tento jeho spis zajímavý. V popise života včel hledí Pisarev vyjádřiti svou oblíbenou sociální ideu. Jeho »Včely« jsou biologickou a sociální studií, kterou se čtenář nejen pobaví, nýbrž i poučí.

Fr. Štingl.

RUSKÁ.

Zabytyja kartinky (Zapomenuté obrázky). Pověsti i razskazy J. A. Sálova. Moskva 1897. Cena 1 rubl 50 kop. Sálov jest jedním z nejstarších a nejtvofivějších souvčeských ruských povídkářů. Jest to pravý umělec, jenž dovedným pérem pravdivě a živě kreslí nejrozmanitější obrazy z ruského života, nejraději v bohatém rámci mistrně vylíčených krás přírody. Lahodná, nebledaná forma a čistý, vzorný jazyk dodávají jeho vypravování, prosycenému obyčejně dobrodružným humorem, zvláštního půvabu. Úhledný svazek, o němž je zde řeč, obsahuje tři povídky: »Lěšij« (lesák, ďas), »Pavel Ogoródnikov« a »Praktika žizni«. První líčí pobyt seminaristy Koronáta o prázdninách v rodném sele, kde jeho otec jest dačkem čili kostelníkem, Soudíte, že tento pšísti sluha pravoslavné církve, jemuž rodičové dříve ovšem musí vyhlídnouti nevěstu, věnuje aspoň část volného času užitečné práci, snad vzdělávajícím besedám se zanedbaným venkovským lidem, že zapisuje si tamní národní písně, nebo sbírá materiály o místních zvláštnostech, obyčejích a t. p., jako se zhusta děje u nás? Chyba lávky! Koronát jí a pije za tři, hoví si celé dny na senníku, toulá se po humnech, polích a lesích a za soumraku stává se nebezpečným stíhatelem nejen vesnických děvčat, nýbrž i provdaných žen. Nepoznaný větroplach vyhlášen ustrašenou a pověrečnou ženskou pletí za vtěleného běsa a pověst o tom, že se v okolí objevil »lěšij«, plní hrůzou obyvatele klidného jindy sela. Jen vesnický kovář, vysloužilý voják, jehož drahá polovice též byla přepadena »lěším«, nezná bázně a ozbrojen svojí bouchačkou slídí celé noci po lesáku, aby ho zabil. Dříve však si musil opatřiti měděný knoflík s orlem ze »soldatského mundíru«, neboť jen takový náboj může lesáka zprovoditi se světa. Žádoucí knoflík dodal mu sám Koronát, jenž divným hulákáním a řevem v houštinách dlouho vodí za nos lehkověrného kováře, až konečně, po mnohých probdělých s ním nocích, přináší zmalátnělému již střelci po zdatné prý jeho ráné zkrvácený knoflík a kus něčí srsti na důkaz, že lěšij vzal konečně za své. Přísny daček, nevida synka po celou tu dobu při žádném vážném zaměstnání, nutká jej aspoň k práci fysické; ten však mu při senoseči vyzubil kosu, při štípání dříví zlámal topůrko atd., že se otec s nevolí odvrací od lenocha-peciválka a netrpělivě čeká chvíle jeho odjezdu. Za to matička nemůže se natěšiti se svým mazánkem, jenž jí úslužně přináší vodu, staví hrnce a samovary, zvláště však pomáhá zabíjeti a škubati domácí drůbež, jejímž hlavním, ne-li jediným jest konsumentem. Za týden, dva na dvorku jak by smetl, a místo veselého pipotu a krákorání zavládlo tam úplné ticho. — Konečně nadešla chvíle odjezdu do semináře, a Koronát s těžkým srdcem loučí se s matkou, s dobrým bydletem a — s bujarou Darii, schválně najatou na ten čas k obsluze . . . Soudný čtenář odkládá tento poněkud ušpiněný, ale střízlivým naturalistou Sálovem z ruského života přec jen věrně kreslený kulturní obrázek s upřímným přáním, aby bejlí takových Koronátů i na Rusi záhy vymizelo.

Druhá, obsažnější a prohloubenější povídka »Pavel Ogoródnikov«, pojmenována dle hlavní osoby děje, prostého, ale přemýšlivého a dělného vesničana, jenž mnohou trpkou zkušeností nabyl přesvědčení, že největší díl běd, stihajících ruského mužika, má svůj původ v jeho duševní temnotě a zanedbanosti a že hlavním prostředkem uniknouti jim jest náležité jeho vzdělání, zejména v těch věcech, jichž především nutno vesničanu znáti. Různé svízele a nehody, zakoušené jím hned z mládí, posléze ženitba se sličným, pracovitým a jemu

úplně oddaným, dříve však jistým důstojníkem svedeným děvčetem, — o čemž Ogoródnikov zvěděl teprve po šatku a nikdy nemohl se s tím úplně smířiti — vše to bylo příčinou, že třikráte opustil své selo Slastuchu a procestovav patnácte let v různých krajích Ruska, vrátil se konečně jako otužilý muž, užitečnými vědomostmi obohacený. Nemoha snést okolní otupělost vystavěl si opodál vsi, na vysokém břehu Chopra, zemljanku na způsob kavkazské sakle, čistou, teplou, útulnou, vedle ní kovárnu a na vrchu mlýn, ústroje dosud tam nevidaného. Omezení krajané pohlíží naň s nedůvěrou: jedni ho mají a vyhlašují za sektanta, jiní za čaroděje, ještě jiní za penězokaze. Přervav s nimi všeliké styky, znal se pouze s Fioletovem, synem zemfélého dacha téhož sela, nedoučeným seminariistou. (Sálav častěji, ač nikoli právě tendenčně, líčí ve svých povídkách osoby z dotčených kruhův.) Tento duchovní výstřelek, necitě povolání státi se sluhou pravoslavné církve, zpeněžil otcovský majetek a sebraný kapitálék půjčuje na lichvářské úroky. Jeho ideálem jest uloviti bohatou nevěstu, aby mohl své »operace« prováděti v rozměrech nejširších, v čemž ho podporuje medoústý »batuška«, selský to pop, jeho příbuzný. Podnikavý Ogoródnikov, chtěje těžiti z některých nových vynálezův, uchyluje se k němu o půjčku, věře ujištění Fioletova, že nikdy nezneužije jeho důvěry. Avšak necitelný vydfiduch kořistí z první chvilkové tísně podnikatelovy a urychlenou dražbou, v níž veškeren majetek prodán za fatku, přivádí poctivého Ogoródnikova na mizinu. Když se týž za třeskutého mrazu a hrozné metelice vrací v noci od Fioletova, jemuž chtěl ještě jedenkrát mluvit do duše, nachází předčasný hrob v zasněžené rokli i se svým věrným psem Amalatkou, jediným mu zbylým přítelem. Ovdovělá sympatická Praskovije, jejíž proseb a výstrah nedbal, vede život klášternice, trávic čas v práci a modlitbě. — Vylíčen jest zde tedy nerovný boj poctivé, úsilovné práce s úkladnými nástrahami nízkého sobectví. Vypravování činí na čtenáře velmi pěkný dojem.

Nejzajímavější jest třetí povídka: »Praktika žizni«. Mladá, sličná bojaryšna, Věra Alexandrovna, dcera vysloužilého jenerála Chovanského, meška na zadluženém velkostatku otce. Sem občas přijíždí sousední nebohatý zeman Sryválin, muž statný a vzdělaný, výtečný polní hospodář a rozhodný poctivec. Věra se zamiluje do mladého, sympatického muže, jenž navzájem šíleně miluje krasavici Věru. Vyznali si to na procházce ve věkovitém sadě a na otázku Sryválina, chce-li býti jeho chotí, Věra odušila, že »podumá«. O jejím svolení nelze pochybovati, avšak řešení závisí též na souhlasu papinka-jenerála a babičky, kněžny Obrězkové. Ta se pilně poptává na pověst a poměry sousedovy, osobně si prohlíží jeho statek a přesvědčivši se po delším výslechu o jeho šlechetné povaze a vzájemné lásce milenců, stává se jejich přímluvkyní. Štěstí obou jest blízké, téměř nepochybné. Tu na panství Chovanského zavítá jeho starý známý, vysoký úředník Kubrický, svěží ještě padesátník, líčený a barvený, způsobů uhlazených, dvorných, ale prohnanej šibal a karierista, jenž cestou nekalou nabyl velkého jmění a vynikajícího úřadu. Ten již dávno měl zálsk na Věru, ještě když byla chovankou v císařském ústavě, a nyní, při pohledu na rozkvetlou v růži krasavici, všecek oslněn jejími vděky, neváhá žádati přítele-jenerála o její ruku. Na důkaz své plamenné lásky uvoluje se zapraviti ihned v úvěrní bance dluh váznoucí na velkostatku Chovanského a uvarovati tudíž jeho jinak neuniknutelnou veřejnou dražbu. Papínek jest z této neočekávané nabídky jako u vytržení a nerozpakuje se dáti Kubrickému svůj souhlas a zaručiti mu i dcefin. Slabý pokus romantické kněžny babičky, uhájiti štěstí mladých lidiček, snadno překonán morálkou jenerála o tom, jak plané a směšné jest pořekadlo o »šťěstí s milým i v salaši«, jak pošetilá je všecka idyllická láska a kterak rozumné a trvalé jest pouze to, co odůvodněno a ustáleno »praktikou života«. A životní praktika skutečně úplně vítězí. Papínek a přesvědčená jím babička činí svého miláčka dle jejich pojmů šťastným, dávajíce či spíše prodávajíce ji starému Kubrickému, jenž si ji kupuje za vysokou cenu. Než i slečinka po krátkém boji svoluje, jsouc konečně i sama přesvědčena o převaze »praktiky života« nad sněním o lásce a oddává se požívavému karieristovi, omámena dýmami, šperky a jinými dary, jimiž ji šťastný ženich obsypává. Neblahá zvěst o nastávající svatbě došla i Sryválinu. Nemůže tomu věřiti a chce se přesvědčiti osobně, co jest na tom pravdy. Krátká rozmluva s Věrou odhalí mu přes její slzy a stesky, jak vrátká byla její láska k němu, on se rychle vrací a jako »pravá ruská nátura« začne utápěti své hoře — ve vodce. Mrtvice srazila ubožáka právě v den velice ozákalé svatby zrádné milenky na panství Chovanských a při zprávě o náhlé smrti Sryválina děkují všichni Bohu, že jejich Věročku vysvobodil od takového opilce. »Praktika života« se osvědčila.

Četné práce Sálova roztroušeny jsou dosud z části v některých belletristických časopisech, z části vydány beze vší soustavy v různých svazcích. Sebrané jedenkrát v ladný celek budou tvořiti bibliotéku vzorných ruských povídek.

Karel Jidřich.

CHORVATSKÁ.

Pjesme dra. Velimira Deželiče. V Záhřebě, tiskem Antonína Scholze, 1899. Cena 1 K 30 h. Sbírkou touto vystoupil Deželič svérázným způsobem v šik mladých poetů chorvatských. Musa jeho pohybuje se na úrovni právě poesie, jež kotví hluboko v srdci autorově, aniž se pachtí po levných vavřínech moderní, dekadentní nálady. Velimir Deželič pluje ještě v solidních proudech staršího poetického směru s mírným nádechem modernismu; proto je dojem jeho písní veskrze ladný a příjemný. Námět jednotlivých plodů hluboce procítěného lyrismu Deželičova jest dosti pestrý a pohybuje se tu ve sférách idealismu, tam zase vybírá vábně z romantismu, onde pluje na vlnách nepokaženého realismu. Provedení základní myšlenky mnohé básně jest originální a dokazuje rázovitý směr autorova tvoření. Zdá se nám, že právě tento střední směr, kterým se běže Deželičova tvorba, nejlépe sluší jeho vnitřní náladě, která, zavrhuje moderní pesimismus, odhaluje nám dobrodušnost jeho povahy, hlavně soucít s utiskovanými. Libě dojírá jeho optimismus a ideální naděje, jež plným, nezkaleným citem křesťanským věří v lepší jednu budoucnost na onom světě. Tento cit prodechnul také nejněžnější jeho písně, jak čteme na př. v básni »Očeva suza«

U ljepši gledam sv'jet, gdje ljubav vlada,
Ja znam, rad čega tuj se dolje živi:
Rad ljubavi, a ne rad teška jada.

Touto láskou k lidstvu promlouvá tu i onde slovy jemného melancholismu, aniž by se dal strhnouti k drsným výlevům proti světovému řádu, jež řídí moc nadhvězdna. Deželič vytiskuje vždy a všude dobro a upíná pocity své s uspokojením na zjevy »velebbe harmonije svijeta«, ač marně byste hledali v jeho verších snahu po filosofské reflexi; za to vítězně zvučí tu i onde erotický akkord křesťanské důvěry, jak krásně vysvítá v básni »In memoriam« slovy:

»Stupam bolan, po toj zemlji crnoj,
Tvoja slika gleda me ko prijete;
Suzna oka k nebu motrim, dušo:
Još sve ipak izgubljeno nije!«

Podobných výlevů blahovůle s potlačenými a sirotou nalézáme v písni »Nisam...« (Nejsem pěvcem světa bolů), v básni »Inspiracija«, pak »Sin zvi-jezda« a j. v. Architektonika písní Deželičových jest lahodná poslechem i detailním provedením. Nikde nedotýká se nás nelibě nucená stavba veršů, naopak vše dýše a vyvinuje se s hudební lehkostí, která dokazuje přirozené a hluboce procítěné dojmy, jichž čisté símě uzrálo v duši autorově v plody dokonalé krásy.

P. Zrinski, Fr. Frankopan a njihovi klevetnici. Napsal Eugen Kumičić. Záhřeb 1899. Tiskem I. chorvatské akciové tiskárny. Jeden z nejlepších znalců památného v chorvatské historii spiknutí hrabat Zrinyho a Frankopana, o jehož podstatě zmínil jsem se obšírněji v ocenění Tresičovy tragédie »Katharina Zrinska« ve »Vlasti«, pozvedl v knize výše uvedeně ostrého hlasu na obhájení tu i onde žurnalistikou maďarskou napadeného vlastenectví Zrinyho a jeho věrného druha, švakra Frankopana. Doklady Kumičićovy opírají se o originály různých archivů a dokazují opět, že autor známého románu »Urota« ovládá do detailů tento památný proces, jenž ukončen byl v roce 1671. popravou obou předáků spiknutí v Novém Městě vídeňském. Kniha Kumičićova psána je žhavým vlastenectvím a není divu, že polemika jeho tu i onde ostře tepe do »klevetníků« Zrinyho i Frankopana a bez těchto drsných namnoze výlevů vlasteneckého rozhořčení byl by spis ten zajímavým obohacením historické literatury chorvatské.

Povjest gradine i trgovišta Krapine. Napsal dr. Stjepan Ortner. Záhřeb, tiskem Fr. Bogoviće 1899. Dílem tímto podán obšírný místopis a historie města Krapiny, rodiště slavného tvůrce illyrismu, Ljudevita Gaje. Celá kniha rozdělena

je na sedm oddílů. V první části rozvádí spisovatel původ pověsti o Čechu, Lechu a Mechu, jejíž zřídlo na základě různých historických spisů klade se právě do Gajova rodiště. V ostatních oddílech líčí se poutavě dějiny Krapiny dle cenných studií Magdičových, Lopašičových a Tkalčičových, osudy fary krapinské s přidělenými kapelanijemi, historie kláštera a místopisné obrazy z městského života v Krapině za doby Gajovy. Na konci přidány jsou důležitější vzpomínky historické z novější doby. Úprava knihy jest vkusná.

Primorske duše. Povědky. Napsal Ivo Cippico. V Záhřebě, nákladem spisovatele, 1899. Cena 1 K 50 h. Jako u nás, též i v bratrském Chorvatsku počínají si autoři stěžovati do mačeské přízně čtenářstva. Tím vysvětluje se vydání knih vlastním nákladem. Ukaz tento bičuje bystroduchý literární kritik, Ivan Krnic, následující úvahou: »Chorvatská veřejnost je macechou své literatury. Kolik osvícených hlav vynaložilo veškerý své síly, aby ji připravilo několik sladkých chvil, kolik šlechtných mužů vyronilo ze srdce krev, aby zapudilo jí starost z mysli, a ona je přijala s posměchem, se šosáckou nadutostí, jež vrozena je širokým vrstvám a vehnala je tak do temnoty zapomnutí!« ... V mnohém bychom mohli i my z našich poměrů přiznati k předchozím slovům, — ač u nás, bohudíky, dobrá věc (však často po lopotné honbě) najde přece svého nakladatele. Kniha Cippicova jest rozhodně dobrý spis; jest to snůška povídek, na jaké chorvatská literatura je až dosud chudou. Povídka z lidu až do dnešní doby byla mezi belletristy chorvatskými podceňována, jako byl podceňován venkovský lid sám. Jaký opak jeví se výtečnými opravdu plody povídek srbských! Kromě Tordince a Kozorce, k nimž svými »přímofskými dušemi« druží se Ivo Cippico, neznám v novější chorvatské belletrii spisovatele, jenž by s porozuměním a pravou láskou čerpal látku k svým drobnějším obrázkům, — neřku-li k širším pracím — z vděčného ovzduší selského. Ivo Cippico v pravém porozumění té prosté selské duše podal nám v uvedené knize své kytici lučních květů, z nichž salá kofenná, nezkažená vůně venkova. V knize té zračí se velký dar pozorovací, a proto vyvolává ona hluboký dojem v čtenáři, že podává osoby jednající tak, jak jsou, jejich radosti i požitky, jakož i boly a strádání. Nejdokladnější z kruhu těchto zdařilých povídek jest črta: »Kraj mora«. Látku k ní tvoří čistá, prostá láska Jerova, mladíka selského, ku Katě, dceři sedláka téže osady. Necht Cippico tu líčí nejjednodušší scénu milostnou mezi oběma milenci, vše dýše v ní prostotou, v jaké žije lid na chudém pobřeží Zagorském; nikde ani stopy banálnosti nebo moderního zolovského naturalismu. V jasné blankyt oboustranné spokojenosti milenců vzejde však rušivý mrak příchodem jakéhos Pery Begina, vojáka, kterému se Kata zalíbí, nad čímž ovšem Jero se velmi trápí. Kdysi, pod večer najde Jero ve svém vinohradu Perova mezka a odvádí jej do kolny, aby mohl pak domáhati se na majiteli náhrady za způsobenou škodu. V tom nahodí se k tomu Begin, jenž posléze v hádce s Jerem vytaší nůž a mladíka těžce pobodá. Mezitím očekává Kata svého milence na záspi otcova domu a nemohouc se ho dočkati, jde mu v ústřety k vinohradu. Zde ho najde zápasícího se smrtí a na její pokřik odnesen ubohý hoch do rodného domu. Dojemnou je ona scéna, kdy rodiče i milénka nabývají jistoty, že ztrácejí onoho, kdo jim byl nejdražším. Ono místo, kde po vroucí modlitbě chvějící se matka kropí tělo syna svícenou vodou, jest tak věrný odlesk života selského, že nelze si představití věrnějšího obrazu. Cippico vypravuje tu vše krátkými, však obsažnými větami, že při této scéně bezděčně oddychujete, dojati vroucností a věrností líčení. K povídce té druží se zdařilým rozvětvením látky též »Na sami badnjak«, pak truchlivým námětem vynikající črta »Na povratku s rada«. Zajímavou jest též psychologická studie sbírky této, označená »Zapad«. Cippicovy povídky »Primorske duše« lze doporučiti jako pravé kabinetní kousky vypravovatelského umění.

Marjanska vila ili zbirka narodnih pjesama, sakupljenih u Splitu. Dle Dojmiho Srečka-Karamana nové a opravené vydání. V Splitě tiskem a nákladem Dragutina Russo-a 1899. Cena 1 K 20 h. Tato sbírka jest velecenným příspěvkem pro folklor bývalého sídla Dioklecianova a jeho okolí, jak sám sběratel v předmluvě praví: »aby zachováno bylo toto nezkalené zrcadlo národního ducha splitského zátiší pro mladší dorost.« Ač mnohé písně po stránce hudební jsou slabšího rázu, zaujímají ve sbírce přece čestné místo již dialektickou jazykovou rázovitostí. Text písní podán je s věrností, jak až dosud aneb v nedávných letech ještě vyšel z úst lidu.

Jan Třeštík.

Č E S K Á.

»O mši svatě«. Pojednává Th. a Fil. Dr. Josef Kupka, profesor pastorky v Brně. Dědictví sv. Prokopa č. XV. za r. 1899. V Praze. Tiskem k. a. knihtiskárny. Cena 8 K, 681 strana. S pietou běfeme do ruky letošní podíl Sv.-Prokopského dědictví za r. 1899, jenž obsahuje mravenčí píli zpracované monografické dílo »o mši sv.«, dedikované autorem J. Exc. ndp. biskupu Brněnskému dru. Fr. Sal. Bauerovi na důkaz vděčnosti. Vědecké ocenění a kritický rozbor této knihy náleží péru povolaného dogmatisty a pastoralisty. Nám sluší pouze nahlédnouti do práce té a čerpati nové poučení o nejdražší oběti, jejíž význam jest a bude nade vše vznešený až do skonání světa, že Kristus Pán obětuje se na oltáři Otci svému nebeskému a přebývá tu jako ustavičná oběť mezi lidem svým, aby za pokrm, posilu a lékařství byl těm, kteréž vykoupil, chtěje z nich učiniti národ Bohu milý, povolaný v duchu a v pravdě ke službě Boží a ku věčné blaženosti. Celé dílo obsahuje část I. dogmatickou jednající o oběti vůbec, o krvavé a nekrvavé oběti Krista Pána zvláště, a II. historicko-liturgickou s dějinami mešní liturgie do doby Řehoře V. s výkladem obřadů mše sv. a dodatky zvláště dějin mše sv. v zemích českých. Kdo z kněží i laiků pozorně přečte tuto obsáhlou studii, dozná na sobě, že jej »excercet ad pietatem«. (I. Tim. 4. 7.) Zvláště celebrujícím bude tato kniha nevyčerpatelnou studnicí pro disposici k mešní oběti, a bude jim vždy na prospěch, když aspoň ve dvou letech znova ji proctou. Vděčné uznání české vědecké literatury katolické náleží námaze, přičinění a píli slovního autora, neboť obohacena jest spisem, který vyrovná se cenou dílům jiných literatur, a na ceně nikdy neztratil. Kéž přispěje ku zvýšení úcty a vděčnosti milostivě Eucharie mezi klérem i lidem českoslovanským. Vlastimil Hálek.

Sv. Tomáš Aquinský, učitel církevní a ochránce katolických škol. Napsal Fr. Josef Ševčík. Duchovní knihovny čís. 59. (v Brně u Benediktinů). — Dílko jest rozděleno ve tři části. Prvá líčí životopis, studie a veřejné působení světcovo, končí populárním rozbohem — Summy sv. Tomáše. Druhá má ráz asketický — vypisuje ctnosti andělského doktora — Smrt a oslava sv. Tomáše, význam a rozkvět jeho učení — tak nadepsán je díl třetí, kde jsou vylíčeny poslední okamžiky světcovy, hojné zářky na jeho přimluvu a jeho svatořečení.

Uvedeny jsou zde bulla »Mirabilis Deus« papeže Pia IX., od něhož prohlášen sv. Tomáš za učitele církevního, a dále encyklika sv. Otce Lva XIII. »Aeterni Patris«, jež doporučuje učení jeho katolickým školám; posléze činí autor zmínku o bratrstvu sv. Tomáše a šestinedělní pobožnosti k těmto světcům. — Dílko, sestavené po důkladné studii příslušných pramenů, budí doporučení netoliko ctitelům sv. Tomáše, ale i katolické inteligenci vůbec, by poznala blíže život i zásady toho »světového učenice i světce«. Václav Pokorný.

Atlantis. Básně Em. šl. z Lešehradu. Nákladem vydavatelstva. 1899. Cena 2 K. Tiskem E. Stivína v Praze. — Pročítáme asi 100 básní, většinou krátkých, jež dávají průchod psychické náladě autorově. Než i na ducha čtenáře mají vliv, že se jimi teskně rozladuje, poněvadž prochází jimi nepfirozený tenor melancholie, pesimismu a skepse. Chybí zde lepší názor o životě, o světě, je tu ponurý realismus a romantismus. Jednotlivé stati, jako »Pochod smuteční«, »Konec století«, »Stišení«, »Ite missa est«, »Hřbitov«, »Galilejský« atd. dotýkají se církevního života. Básně »V roklích« a »K Bohu« mají dosti bezvadné náboženské motivy. Forma i mluva jest lahodná, úprava vkusná. Sbírka tato nese stopy dekadentismu, který, jsa objektivně nepfirozený, nemůže se sblížit se všeobecným duševním citěním a nazíráním čtenářstva, má-li toto klidné svědomí a uspokojené nitro, jež skýtá dobrý základ víry. Vlastimil Hálek.

Miniatury. Humoresky a studie historické od Zikmunda Wintra. V Praze, J. Otto. — Z pilných studií českých archivů podává autor nový příspěvek k naší kulturní historii. Druží se pak k jeho dřívějším spisům, jež jsou »Pražské obrázky«, »Staropražské novelly ze XVI. a XVII. věku«, »Ze staré Prahy« a »Ze starodávnoho života«. Vynikají nádechem lehounkého, příjemného líčení a rázovitou staročeskou mluvou. Z pěti statí »Miniatur« zvláště cennou jest studie »O pražských slavnostech v XVI. věku«, »Student pražské university v XVI. věku« a »Cestování za starodávna«, neboť v nich podáno jest mnoho ilustrací originelního starého života v Čechách. Obrázky »Kolomaz, krmička zlá« a »Bíť nebitého nese«, přecházejí z kulturní historie s připjatým dějem do formy novell.

V prvéjší humoresce líčený trest za »hromování«, jenž záležeti měl v nuceném požití lžice kolomaze, jest trochu nelibě připjat k náboženskému motivu, který tím trpí. Vítajíce nový příspěvek ke kulturní historii české, posud ještě skrovně pěstované, podotýkáme k tomu, že i vnější úprava knihy, v historickém genu provedená, se zamlouvá.

Vlastimil Hálek.

Estetika měst. Od K. Bulse, starosty Brusselského. Přeložil dr. Jan Podlipný. Cena 1 K — Nákladem A. Storch. 11. vydání. — Spis tento má za účel vyvolati v technických, uměleckých i esthetických kruzích studium, jak zvýšiti krásu při rozvoji měst se zachováním vzácných budov a vůbec smířiti požadavky krásna i účtu ku státi s potřebami moderního života. Jsou tu ovšem proneseny názory subjektivní, kdež projednává se nutnost všimati si rozvoje při přeměně starých měst s hlediska technického, estetického a archaeologického. Promlouvá se tu pak o veřejných náměstích, zakládání sadů, o předměstích, soukromých a veřejných stavbách. Katolické čtenáře budou zajímati tu pronesené názory o chrámech. Autor se vyslovuje (str. 9. 10.) proto, aby gotické chrámy nebyly příliš osamotňovány na prázdných prostranstvích, ale aby v jejich sousedství byly stavby jiné menší, sloužící za dekorační pomůcku nebo měřítko. Za příklad uvádí votivní chrám Vídeňský, jenž původně na prázdné prostře činil nepatrný dojem, nyní pak, kdy prostor okolo něho upraven v náměstí, jest mnohem krásnější. O budovách slohu klasického se vyjadřuje, že naopak vyžadují prostorného hlediště, protože se staví vodorovně na odiv, a že jejich rozměry se lépe oceňují ze vzdálenosti. Dále na str. 25. dovolává se toho, že architektura má býti živoucí odlesk osvěty v ústředí, ve kterém se vyvíjí. Proto, jedná-li se o stavbu chrámů, klášterů a budov pro zbožné katolíky, poskytuje umění románské a gotické pravá zřídla nadšení. Přátelé rozkvětu měst a rázovitých památek najdou tu mnohé dobré myšlenky, hodící se na poměry Prahy a větších měst. Překlad spisku jest příjemný a plyný.

Vlastimil Hálek.

Povídky. Napsal François Coppée. Ottova laciná knihovna národní č. 170. Přeložil Pavel Projsa. — V Praze. Knihotiskárna J. Otto. — Stará Ottova laciná knihovna nucena jest sáhnouti k překladům. Přináší v č. 178. v překladu P. Projsy bizzarní Coppéovy povídky z francouzského života. Nedá se upřít, že jsou to napínavé kresby, fantastická romanetta o silných kontrastech. Nicméně však zůstávají přece jen ve své vnitřní podstatě oněmi francouzskými bonbony, jež mají vyžilému čtenářstvu Francie připravit ještě alespoň chvilkovou zábavu. Většinou vystupuje, jak již obrázek obálky značí, pařížský bon vivant se svými zkušenostmi, jenž má blaseovaný názor o zbožnosti a církevním životě vůbec, snaže se racionalisticky ode všeho náboženského čtení abstrahovati. Dává tu průchod názoru jedné části francouzského obecnstva o náboženských úkonech, jež prý jsou krásné, dojemné jako I. sv. přijímání, stojí však pouze za — podívání. Ano, jsou tak velebné, že ani světák nemůže jim upřít pelu krásy. Ovšem zase na jiném místě nemilosrdně bičuje (str. 15.) protiklerikální předáky, jichž anima christiana přes jejich křik se hlásí k platnosti. V kresbě »Požehnaný chléb« nechce se nám nijak líbiti srovnávání schodů v kostele ke kůru — se schody do sklepní vinárny, velikonočních praeludií varhan — s motivem z ulice: »Hady na prodej, jet hadráčka zde«, dále epitheton »hubňavý« hlas jáhna čtoucího evangelium . . . »Volné lásce«, jak ani jinak ve francouzském životě snad není možno, ponecháno ovšem širé pole v povídkách. Naproti tomu »Náhada« jest velmi pěkná scenerie o restituci dle katolické morálky, spolu i »Msta«, jež jsou poučny. Dikce povídek jest stručná, překlad příjemný. Úsudek náš jest, že mnoho překladů, tím méně Coppéovy povídky, se do lidového rámce zdravé četby, jakouž má skýtati dle svého starého programu Ottova laciná knihovna národní, naprosto nehodí.

Podávajíc objektivní úsudek o povídkách Coppéových domníváme se, že tyto vydány byly před jeho obrácením. Neboť jinak slavný tento spisovatel, stoje dříve nepřátelsky ke katolické církvi, v poslední době po těžkých utrpeních se do lůna jejího vrátil — dík vzpomínkám na jeho zbožnou matku. Rozhárán v srdci atheistickými názory toužil po pravdě a vnitřním uspokojení.

R. 1897. stihla ho těžká nemoc, v níž mnoho trpěl; konečně se zpovídal a přijal tělo Páně. Od té doby nastal obrat v jeho smýšlení. S ním jiní tři slavní spisovatelé francouzští Brunetiére, Verlain a ctitel satanův Huysmans vrátili se ke katolickým pravdám. Doznal ovšem výsměchu a potupy pro svůj obrat, jenž byl vysvětlován »jakožto slabost státi blaseovaných dřívějších hýřilů« nebo jakožto následek »značné nervosity.« Že François Coppée neshledal

ve svém obrácení prospěchů, vysvětluje v knize »La bonne souffrance (Spásnosné utrpení), kterou vydal o svém životě, jakožto ztracený a opět nalezený syn, v němž dí: »Jest to hrou náhody, že slavní spisovatelé, kteří až dosud nejen ve svém životě, ale i ve svých spisech stáli úplně mimo náboženství, náhle svůj návrat k víře veřejně oznamují? Osobní prospěch jest tu zcela vyloučen, neboť co jiného mohlo jim u vrstevníků obrácení přinést, než posměch a opovržení? Nikoli, to není náhoda, nýbrž nový důkaz, že křesťanské náboženství skalopevně stojí, byť i trosky, které duševní bankrot našeho neblahého století v ohledu filosofickém, politickém a sociálním nahromadil, nebetyčně vyrůstaly a se kupily. Ono stojí pevně jako ta mocná dogmata, která od staletí podávají svědectví o nezničitelné síle křesťanství a trvání katolické církve až do skonání světa.« (C. Bl.) Obrat Coppéův jest v našich dobách dojista pozoruhodný, a lze si přát, aby dovedným pérem svým dlouho mohl ku prospěchu katolických zásad ve zmitané Francii vládnouti. Pak bychom se na překlady jeho prací jistě těšili.

Vlastimil Hálek.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Zvláštní pohled poskytuje nyní nejen Věčné Město, ale celá Itálie a katolický svět. Na jedné straně snaží se Řím a Itálie rozehrát obyvatelstvo pro pomník Karla Alberta v Římě — na druhé straně vidíme jubilejní rok a vznešenou postavu Svatého Otce Lva XIII. Agitace pro pomník nalezla lid chladný. Jubilejní rok a sv. Otec vábí k sobě celý křesťanský svět. Na jedné straně plesy, oficiální slavnosti — na druhé návštěva kostelů, skutkové kajcnosti a pokory. A přece toto vábí svět, ono zůstává bez povšimnutí. Snahy zednářstva, podvratného tisku, školství bez Boha, nevěry a liberalismu doznávají fiaska a vidí, že přes všechna ďáblská úsilí nepodařilo se jim vyrvati víru ze srdcí milionů. Dnešní Řím je věrným obrazem, že víra a úcta k sv. Otci nevyhynula ze srdcí lidských.

Mimo poutníky, jež jsme již ve »Vlasti« uveřejnili, přijal sv. Otec v audienci poutníky: chorvátské a maďarské, 610 poutníků slovinských, 1360 poutníků maďarských, vedených arcibiskupem Czászkou. Mezi těmito poutníky byli také Slováci, jimž na cestě kázal farář Josef Kompánek. Římská pouť německých katolíků vydala se do Říma 29. dubna. Přihlášeno bylo přes 1200 poutníků.

Velikou pozornost vzbudila v Římě pouť Moravanů. Rozepsaly se o ni nejen katolické, ale i liberální listy, přičiňující dosti zajímavé poznámky. Tak zejména uvádějí, že obyvatelstvo Moravy je více než ze $\frac{2}{3}$ české a 96% katolické, a aby se Italové, v zeměpisu málo honění, upamatovali na Moravu a Brno, připomínají, že je tam Špilberk, jež skoro každý Ital zná jako vězení Silvia Pellica. Národní kroje Moravanů se Římanům nesmírně líbily a popisují je s nejmenší podrobností — vysoké boty přičítají tomu, že musí Moravané kráčet přes sněhy a ledy, také jejich postavám (»stature da corrazieri« — »postavy, jako kyrysníků«), výrazu tváře atd. nemohli se dosti nadiviti. Krátkými slovy, ale velice případně charakterisuje »Civiltà Catolica« píseň, kterou Moravané po skončené audienci zapěli: »Al finir dell'udienza i pellegrini intonarono nella loro lingua l'inno, saggio di quei canti nazionali popolari pieni di sentimento, di gravità e d'una elegiaca intonazione, i quali per tutta la Boemia vengono coltivati fin dalle prime scuole con grande accuratezza ed orecchio squisitamente musicale.« — »Po slyšení zapěli poutníci v mateřském svém jazyku hymnu, vzor oněch národních zpěvů plných citů, vážnosti a elegické intonace, které se pěstují v celých Čechách již od prvních školních roků s velikou přesností a sluchem znamenitě hudebním.«

O svatém velikonočním týdnu nebylo obvyklých slyšení, ale nával cizinců do Říma byl ohromný; slyšel jsa na ulicích římských jazyky celého světa, jehož pozornost vzbuzují jak hromadné slyšení, tak i audience vynikajících osob. Ve středu dne 18. dubna vypravili se z Prahy čeští poutníci počtem 81, na všech větších nádražích však přisedali účastníci pouti, tak že ve Vidni celkem se sjelo 264 Čechů, kteří zde byli uvítáni, a k uvítací řeči vroucně odpověděl kanovník Dr. Burian a vůdce vlaku prof. Jan Drozd. Nejdůstojnější Arcipastýř, Jeho Milost kníže-arcibiskup Lev svob. pán Skrbenský, odebral se již napřed do Věčného Města. Dne 25. dubna měli naši milí krajané o 12. hod. polední slyšení ve chrámu sv. Petra s francouzskými, italskými a americkými poutníky

Den před tím přijal Jeho Svatost v soukromém slyšení ndp. knížete arcibiskupa Lva svob. pána Skrbenského, preláta Dr. Krásla, kanovníky Dr. Jos. Doubravu, Dr. Jana Sedláka, Dra. Jos. Buriana, Michla, prof. Drozda a Dra. Fr. Kordáče. Audience byla velmi srdečná. Prelát Dr. Krásl děkoval Jeho Svatosti, že ráčil nám dáti za Arcipastýře kněze tak dokonalého, jako je J. M. kníže arcibiskup Lev Skrbenský. Sv. Otec se laskavě usmál, ohlédl se na ndp. arcibiskupa a pravil: »Tedy Tě rádi přijali v Praze?« Při tomto slyšení přijal Lev XIII. z rukou českých poutníků některé brožury a časopisy a s úměvem řekl: »Rád to přijímám, mám již celou českou knihovnu.« Při hromadném slyšení představil ndp. kníže-arcibiskup sv. Otcí některé osoby, jimž bylo dopřáno políbiti Mu ruku a kříž na sandálech. Byli to tito poutníci: Msgr. Fr. Zapletal, Jeho Excel. Fr. hrabě Thun, J. J. Karel princ Schwarzenberg, bar. Derczenyi, prof. Jan Drozd, Dr. Fr. Kordáč, bisk. vikář Fr. Vojáček, děkan Ed. Raus, kaplan Fr. Stejskal, prof. Dr. Jos. Mrštík, redaktor Fr. Žundálek, bisk. vikář Jan Hejtmánek, zám. kaplan a vychovatel Karel Bartovský, farář Gerl. Dvořák, bisk. vikář Jan Kocábek, děkan Josef Schütz, Vilém Engel, c. k. policejní komisař Výborný, sl. Josefina Kráslová, pí. Em. Králová a pí. Benešová-Machainová. O půl 2 hod. bylo slyšení skončeno. Sv. Otec byl k českým poutníkům velmi milostivý. Papežský komoří vyzval kanovníky: preláta Dra. Fr. Krásla, dra. Jos. Doubravu, Dr. Jana Sedláka a Michla, že mohou opět přijíti ku slyšení. To způsobilo velikou radost mezi všemi českými poutníky. Sv. Otec rozmlouval velmi milostivě s ndp. arcibiskupem, a vida opět známé kanovnické pravil: »Raduji se z toho, že vás opět vidím. Poměry v Čechách stále jsou lepšími a doufám, že za působení nynějšího vašeho velepastýře stále lepšími budou. Vy budete podporovati svého arcipastýře, vždyť je to vaším úřadem.« J. J. Karel princ Schwarzenberg vyznamenán byl při této audienci velkokřížem řádu sv. Řehoře. Velebný náš chorál »Svatý Václave«, srdečná »Tisíckrát pozdravujeme Tebe« a papežská hymna velmi se sv. Otcí líbily. J. M. ndp. arcipastýř vykonal s poutníky všechny pobožnosti, k získání odpustků potřebné. Sloužil jim mši sv. a podával Tělo Páně s prelátem Dr. Fr. Kráslem. Za kardinála Hallera sloužil náš nejd. Arcipastýř v Animě requiem.

Nejdůstojnější arcibiskup navštívil s různými členy české pouti českou kolej v Římě, v níž mu bylo připraveno srdečné přivítání. Rak. uherský vyslanec u Vatikánu, hr. Revertera, připravil na čest předních zástupců české pouti hostinu, ku které byli pozváni kníže-arcibiskup Lev svob. pán Skrbenský, oba poutníci šlechtici a poutníci kanovníci.

Tolik pravíme stručně o české pouti, těšíce se z plna srdce jejímu úspěchu, oblaženi jsouce milostivostí Jeho Svatosti a podotýkáme, že neopomeneme podati svým milým čtenářům zprávu, jak o české pouti psaly římské listy — katolické i nepřátelské. Vlast, kde stále doutná Husův popel, vrátí se celá ku katolicismu, byť i se tak dělo zvolna a po mnohých zkouškách.

Z Polska. Antonín Piotrowski, malíř, dostal ruský řád sv. Stanislava III. třídy za své práce, vystavené na výstavě rakousko-uherské v Petrohradě. Týž řád obdržel i malíř Wl. Tetmajer. — Organ katolických dělníků ve Lvově »Jedność« vychází od nového roku každý týden; dříve vycházel jen každých 14 dní. Předplatné jest 2 K ročně. — »Kronika rodzinna« po několikaleté přestávce začala zase ve Varšavě vycházeti jako ilustrovaný čtrnáctidenník pro katolické rodiny. Předplatné 5 rublů. — Malíř Stanislav Cercha s prof. dr. Fel. Koperou vydávají dílo naší »Staré Praze« podobné, »Pomniki Krakowa«. Dílo vyjde ve 40 velkých sešitech; na velinovém papíře bude celkem 100 reprodukcí zbytků starého Krakova v zinkotypích a kolorovaných fototypiích. První díl bude obsahovati zbytky památek z doby romanismu a gothiky, druhý z doby obrození, třetí z doby barocca a rococa. Celé dílo bude asi za 200 K. — Zajímavý spis »O cnostach heroiczných« vydal dr. Tylka v Tarnově. Jest to knížka objemem neveliká, ale bohatá obsahem; na 66 stránkách podává důkladný a jasný pojem o tom, v čem záleží křesťanské junáctví. Jest to první práce toho druhu nejen v jazyku polském, nýbrž i v celé theologické literatuře, neboť nikde není o této látce speciálních studií. Spis je za 50 h. — Nejladnější polský časopis jest ilustrovaný týdeník »Niedziela«, vydávaný »Maticí polskou« ve Lvově na 17. rok; každé číslo obsahuje dva tisk. archy a hojnost pěkných ilustrací. Předplatné na celý rok jest 4 K a letos dostane každý odběratel ještě jako premii »Spiewy historyczne« Jul. Ursyna Niemcewicza. Dílo toto má 300 stránek a jest perlou v polské literatuře. Předplatné se posílá: Lwów, Biuro »Macierzy Polskiej«, gmach sejmowy. Fr. Stingl.

Duchovenstvo prý »nepřitelem osvěty«. »Rakouský spolek pro zájmy knihoven« podal na veřejnost nedávno »Adresní knihu knihoven rakousko-uherského mocnářství«, sestavenou od dvou úředníků vídeňské univerzitní knihovny dra. J. Bohaty a dra. M. Holzmana. Tito žádali při zpracování této knihy od 4000 knihoven Rak.-Uherska dokonalé zodpovídání 12 otázek. Na ně odpovědělo 1014 cislajtských, 656 uherských a 23 z okupačních zemí knihoven, ostatní neodpověděly. Všimněme si knihoven církevním ústavům náležejících. Všecky cislajtské knihovny obsahují as 12 mil. svazků, z čehož as 2,300.000 jest majetkem katol. duchovenstva. Ježto tyto jsou majetkem duchovních v Rakousku počtu as 28.000 dosahujících, připadá na jednoho kněze 100 svazků, kdežto na jednoho muže laika jedna kniha. Který stav může se podobným poměrem vykazati? Dle toho katol. duchovenstvo má devadesátkrát více knih než všechny ústavy učitelské, učitelské knihovny, a má více o 300.000 svazků než všechny knihovny univerzitní a bibliotéky jiných učilišť, které požívají k tomu účelu značných dotací, jako na př. pražská 42.000 K, vídeňská 70.000 K ročně, dostávající k tomu povinné exempláře knih zdarma. Na svazky nejbohatší knihovna jest u Skotů ve Vídni (100.000 sv.), Sv. Florian, Vyšší Brod, Strahov (po 80.000), Admont (79 000), Göttweig, Klosterneuburg, Rajhrad, Svatý Petr v Solnohradě (po 70.000) atd. Nejvíce rukopisů má klášter Melk (1856.) Pfes 1000 mají V. Brod (1377), Sv. Florian (1300), Admont (1100), Klosterneuburg (1250), Strahov (1200), Göttweig (1111) atd. Celkem vykazuje adresní kniha 26 611 rukopisů, jež patří církevním ústavům. Uvážiti dlužno při tom, že v josefinské době nesčíslné množství knih při rušení klášterů dáno do všech univerzitních knihoven. Vídeňská má knihy z 5 jesuitských a mnohých jiných klášterů. Pražská z 54 klášterů atd. Theresianum ve Vídni dostalo 6300 duplikátů ze zrušených klášterů, 5000 svazků z Mondsee, 4200 sv. z karm. kláštera v Laimgrube, 3700 z pozůstalosti probošta Blumensteina. Při tomto předávání knihoven zničeno, ukradeno a prodáno mnoho knih, čehož markantní doklady podávají dějiny univerzitní knihovny v Št. Hradci. Všecky tyto číslce mluví zřetelně o světových snahách duchovenstva a jsou výmluvným protestem proti plané frázi, že církev jest nepřítelkou vzdělanosti a osvěty (C. Bl.) Liga ř 4.

Počet odsouzených ve Francii a katolická církev. Úřední trestní statistika ve Francii vykazuje za minulý rok 454 vraždy, 512 zranění, 189.754 hrubých přečinů a 425.493 menších přestupků. Mezi těmito 616.213 případy soudních trestů připadá 19 na katolické kněze, to jest přibližně na 30.000 provinilců vypadá as 1 kněz. Vzhledem pak k veškerému obyvatelstvu připadá na 28.000 obyvatel jeden z odsouzených duchovních. Číslce 50.000 pro veškeré duchovenstvo, nečítaje všechny církevní osoby, jako seminaristy, bratry-laiky atd. není velkou pro Francii. Dejme místo 19 okrouhlé číslo 20. tu přijde na 2500 kněží jeden soudně potrestaný, tedy $\frac{1}{25}$ procenta. Který stav jest s to, aby tak příznivý poměr vykázal? Při tom musí se přiblížeti k tomu, že každé soudní potrestání není skutečným mravním proviněním, neboť za nynějších poměrů ve Francii jsou mnozí duchovní trestáni pro své neohrožené působení. Tak na př. nedávno odsouzení Assumptionisti rozmnožili francouzskou trestní statistiku pro rok 1900. o značné číslo 12. Jinak nepopíráme, že by s počtem odsouzených počet provinilých některého stavu byl vyčerpán. Dejme tomu, že by na celé zemi bylo 10.000 chybujících kněží — jestiž to pouze kombinace vzhledem k protivníkům, na což klademe důraz — tedy by to vzhledem as k 300.000 katolickým kněžím na světě sotva tvořilo teprve as 3 procenta. Z toho vysvitá, že stav, jenž mezi 100 členy čítá jich 97, jichž mravní zachovalost zcela bezúhonna jest, jest hoden v pravdě vši vážnosti, a nezasluhuje, aby k vůli třem nehodným naň házeno bylo blátem. Sociálně-demokratická »Arbeiterzeitung« snaží se toto odůvodnění seslabiti tvrzením, že duchovenstvo jsouc v dobrých hmotných poměrech, není vystaveno nebezpečí proviniti se přečiny proti majetku. »Arbeiterzeitung« chce míti z každého dělníka kandidáta krádeže. Bohu díky, není tomu tak. Dělnictvo při mnohém svém hmotném nedostatku má dosti poctivosti a nepotřebuje, aby socialistický orgán mu vtiskoval a přisuzoval snahy po nespravedlivém majetku. Ostatně i s těmi dobrými hmotnými poměry duchovenstva není to pravda, uváží-li se, jak »Arbeiterzeitung« a druhé socialistické listy štvou své přívržence, aby žádné štolý neplatili. L. ř 4.

Nový Kult v č. 2. který si dal do programu »potírati s celou energií a bezohledností agitaci klerikální,« aby opěvoval »satanovu slávu«, pokračuje v článku »Morálka a socialism« od jakéhosi S. Merlino v různých reflexích, jež

končí frázemi: »dovolávají se pomoci křesťanství: nejen vědou, nýbrž i novou morálkou. Socialism jest pravý jeho nepřítel, spíše než atheism. Proti vědě může se Církev ještě brániti; nemůže se však brániti proti vědomí, že davy táhnou, aby se zmocnily svých práv a svých osudů na zemi. Církev křesťanská vůbec, církev římská zvláště nikdy již neoživne; neboť, odporují-li její dogmata rozumu, odporuje její morálka svědomí moderního člověka. Její morálka prý zplodila myšlénku, že lze spáchat každou hanebnost s výhradou, že se vina smyje dobrou zpovědí, mšemi za duše v očištění, nebo dokonce prostou lítostí v okamžiku smrti.« Inu ovšem, Antikrist v dalším článku »Lex Heinze a prostituce« má jinou »morálku«, an dí: »Vše to ostatní, co křesťanská morálka vytýká jako prostituci, tedy hlavně ještě konkubinát a pohlavní styk vedle manželství, já za nemravné nepokládám, pokud ovšem jde o poměr čistý, to jest takový, k němuž obě strany přistupují stejně s láskou a radostí.« Nemajíce strachu o bytí církve proti této nové »morálce satanově« »Nového kultu«, milerádi odpovídáme, že zůstaneme při té staré morálce, qua juxta sacram ecclesiae cath. doctrinam vita nostra interna et externa dirigitur et ordinatur, ut ad beatificam Dei visionem, in qua finis noster supremus consistit, in pace perveniamus. Vzhledem pak k článku »Lex Heinze a prostituce«, povždy budeme hájiti mužné učení církve de castitate conjugali, viduali ut virginali, věfice spíše sv. Augustinovi, jenž dí: »Castitas animi est amor ordinatus, non subdens majora minoribus«. Omina »Klerikální zvrhlost«, »Stálý pranýř«, »Za beránčí škraboškou rozšklebená klerikální tvář« označují sama úroveň duševní éthiky redaktora N. K., jemuž »se jedná o hromadná nová vystoupení z církve« (str. 14.) jeho čtenářů. Inseráty křesťanských firem »W. Butta« a »Jan Stoupa« v »Novém Kultu« a zároveň v »K. L.« ukazují na — kšeft.

Liga † 4.

Kněží a mravnost. (Socialista fariseům do památníku) »Děkujeme Tobě, ó, Bože, že nejsme jako jiní lidé, dráci, nespravedliví, cizoložníci...«, tak »modlí se« naši socialisté, zasedající na soudnou stolicí, aby soudili nehoďné kněze. Socialistický tisk velice na tom si zakládá, může-li zas nějakého kněžského delinkventa vésti na popraviště, a vyčítá nám, že nechceme, aby se o hříších kněžských psalo, kdežto zločiny nevzdělaných lidí »zuřivě prý odsuzujeme.« Už jsme mnohokrát projevili své mínění socialistům, co soudíme o zprávách, jimiž rozšiřuje se známost o pohoršeních kněžských. Že bychom »neviděli špatnost v páčání zlých činů klerikálů« (»Právo Lidu«, 15. února), to nám sociál. tisk nepoctivě podkládá. Pravíme: každý hřích odsuzujeme a hřích kněze jest větší než hřích jiného člověka. Také nebráníme, aby se hřích pšísne odsoudil a potrestal, ale káráme špatný úmysl a nevhodný způsob, jak to socialisté činí. Úmyslem sociál. tisku jest: potupiti celý stav kněžský, odsouditi neviné s vinými, připraviti kněze o důvěru mezi lidem, a to děje se fečí jízlivou a potupnou: socialisté s rozkoší pasou se na skandálních zprávách. Dobře charakterisuje takové jednání »M. Havel« (Zápisky fil. kand. Kof.): »Odkrývat rány, zkoušet jejich hloubku, ale hojit a vždycky jen hojit, a ne jen se na nich pást. To dělají mouchy, ale ne lékaři.« — Při své »lásce« k náboženství ať nás socialisté neujišťují, že se jim jedná o nějakou nápravu. Ukazovati na porušení celibátu nemůže býti důvodem proti této instituci, jako nemůže býti krádež důvodem pro »dělení majetku«, nebo cizoložství důvodem pro »volnou lásku«. Skandalisovat, tupit, to jest jediným účelem takových zpráv. — Tím dáváme »Právu Lidu« také odpověď na výčítku (z čísla 106.): »Slibovali (klerikálové), že se budou v každém novém případě informovat na místě, ale nechali toho podle všeho. Mohli vyvracet aspoň případy z nejbližší blízkosti, na př. z Petrovic, z Vidně nebo z Bavor, ale nevyvraceli, poněvadž pravda se vyvracet prostě nedá!« — To je zbytečné mluvení; nikdo nikdy nesliboval, že bude hájiti skutečných zločinů a »vyvracet pravdu«. O informace pak v některých případech bylo se skutečně staráno, a jak se dovídáme, bude povoláním pérem napsána brožura, již bude ukázáno, že kněží-zločinci, jichž jména (díků sociální internacionále!) prošla celým světem, vůbec neexistují, že nepatrné přestupky za zločiny se vykfikují atd. I z katolických časopisů francouzských a německých mnoho látky k podobné brožuře se shledá. — A ještě něco. Asi před dvěma měsíci odsouzen byl v Praze jistý »žurnalista«, tuším, pro podvod. »Národní Listy« věnovaly tomuto případu dlouhou úvahu, v níž se vši rozhodností a roztrpčeností žádaly, aby se podruhé ani v obžalobě ani v referátech ze soudní síně neukazovalo s takovým důrazem na povolání zločincovo, jelikož tím celý stav trpí, a dodaly (»Nár. Listy«) zajisté z dobré zkušenosti: Je-li souzen úředník, učitel, lékař, advokát. . . , tu by mohly redakce vypravovat, co všechno se děje,

aby zpráva do novin nepřišla a celý stav nebyl ostouzen. Sociální demokracie není »stav«, a přece se socialisté zlobí, když se jejich stranníkům vyčítá, že ten neb onen občan defraudoval úspory svých soudruhů, unesl ženu svému příteli atd. — Píšeme tyto řádky pro lidi dobré vůle; o socialist. tisku, bohužel, ze zkušenosti víme, že důvodům žádným přístup není. L. † x.

Pravda vítězí. Návraty učených zbožných protestantů ke katol. církvi se množí. Učený americký pastor dr. de Costa stal se katolíkem, a nejslavnější učenec Skandinávie dr. K. Kroph-Tonning jest již tomu blizek. Vzdal se svého úřadu a oddal se studiím katolického učení. Jeho přítel, představený škol S. A. Sorensen, se nedávno vrátil do lůna církve katolické. Liga † 1.

»**Vyšehrad**«, vydávaný redakcí J. Klecandý v Praze, jenž rozšiřován jest hlavně mezi českými menšinami na českém jihu, čině nároky u české veřejnosti jako seriózní list, neskriblí občas hanlivými útoky na duchovenstvo. Ze »vzdělávací« přílohy jeho »Svatvečer« čís. 14. z 31. března 1900. stavíme na prání z hist.-sociální úvahy F. Šebka »Lidský věk« následující řádky: »Jsou ještě jiné příčiny prostituce, mezi nimiž lvi podíl má zajisté jistý stav, jenž sám o sobě káže, že je strážcem mravnosti. Přislušníci tohoto stavu, jako oni židovští fari-seové, na veřejnost ukazují pohrdání tímto přirozeným zákonem, potají však, však . . .« A dále »jedna německá lékařka (která?) praví, že ze sta veřejných nevěstek, které měla v evidenci, 70 jich bylo vychováno v klášteře.« Jelikož podobný způsob psaní ve »Vyšehradu« není prvním, žádáme přátele katolické cti, aby proti odebirání jeho mezi nezkaženým lidem jihočeským rázně vystoupili. Duchovenstvo české, jež poctivě pracuje, zvláště ve smíšených krajích, pro věc českou, nezasluhuje toho, aby »vlastenecký« žurnál páně Klecandův jej za to u čtenářstva tak mrzce zlehčoval. Liga † 4.

»**Český Jih**«, kdysi konservativní týdeník v Táboře vycházející, píše v č. 27. Irázovitým způsobem úvahu »Velikonoční«, z níž vyjímáme: »Jako Jan byl předchůdcem Páně, tak předchůdcem Messiaše našeho byl — Jan Hus. Daleko své vlasti, zrazen od těch, jimž býval kdysi přítelem, katany zmučen a sluhý těžce církve, ke které i on náležel, odsouzen krácel náš velký Mistr k po-pravišti . . . Mistr Jan Hus neodvolal za cenu pravdy, které celý se posvětil, nechťel život svůj vykoupiti . . .« V době pobělohorské ukazuje autor na vy-bájené »Koniášovo dílo« dokládaje: »Katané lidu našeho, aby ten lid necítil tak přliis to peklo na zemi, slibovali mu nebe — ovšem až na onom světě,« chtěje snad naznačiti Jesuity. Zdá se, že za nového redaktora V. Votruby chce »Český Jih« přeplouti do vod Masaryko-novohusitských, neboť otiskuje liberální názor Jar. Vrchlického o rituální vraždě a pečlivě uvádí téměř v každém čísle dobu a program evangelických bohoslužeb nově zřízené evangelické obce v Táboře, ačkoli nikdy zmínky nečiní, kdy a které služby Boží v tamním děkanském ko-stele se budou konati. Či snad míní »Č. J.« novým směrem zbaviti se svých konservativních příznivců, k nimž náleží i nemalý počet katol. duchovenstva? Lid jihočeský se bohdá katolickým zásadám nezpronevěří. Liga † 4.

Vydělky židovského tisku. »Pester Lloyd«, orgán zahraničního našeho ministerstva, jehož hlavním ředitelem je známý žid Max Falk, měl za rok 1899. příjmů 464.581 zl. a výdajů 393.586 zl. Čistý zisk 70.994 zl. To všechno platí křesťané, sami si vydržují ty, kteří je zotročují. Tisk katolický jest proti tisku židovskému opravdovým žebrákem. O příčinách tohoto zjevu musili bychom psáti celé folianty. Liga † 10.

Pastor Stöcker o zákoně Heinzově. Pastor Stöcker měl v Berlíně na veřejné schůzi přednášku o § 1846 zákona Heinzova, kterýž paragraf je namířen proti rafinovaným nemravnostem v pohlednicích, humoristických listech a le-tácích, plakátech a pod. Židovský tisk zuří proti tomuto paragrafu, dovolává se neustále toho, že tím je zkráceno a potlačováno »umění«. Pastor Stöcker pravil: Paragraf ten chce hlavně překaziti zjevy, jakými jsou zpěvačky Barrison, Luette Gilbert a podobné. Jestliže se paragrafu tomu smějí lidé v humoristických listech, musíme veřejně doznati, že 90% těchto lidí jest z Orientu. Za lidmi, kteří kšeftují s nemravnými předměty a zbohatnou, skrývají se padouchové beze cti a beze studu, kteří nejsou ani Němci ani křesťany. Liga † 10.

Odsouzený žid Mehring. Známý žid, předák německé sociální demokracie Mehring, napsal po odsouzení Dreyfusa v Rennesu »báseň« do přílohy berlín-

ského »Tagblattu«, kde se v pravdě židovským cynismem posmíval Kristu a hanobil katolickou církev. Poslanci katolického německého středu nelenili a postarali se o to, aby čin ten nezůstal bez trestu. Tyto dny byl žid Mehrling v Berlíně odsouzen pro svoje básnické umění na šest měsíců těžkého žaláře. — Odsouzení redaktoři. Soud v Berlíně odsoudil redaktory listu »Der Eigene«, žida Adolfa Branda, Lehmana a Emerse pro nemravné články v listě uveřejněné; Branda ku peněžitému trestu 200, Lehmana 150, Emerse 50 říšských marek. Liga † 10.

Valná hromada hornorakouského tiskového spolku. — Hornorakouský tiskový spolek katolický konal 20. dubna t. r. v Linci valnou hromadu. Spolek má pět tiskáren. Jednatel spolku konsistorní rada Hiegelsberger pravil, že spolek má mnoho dluhů, že však tiskárny reprezentují veliký kapitál. Dobře se vyplácí tiskárna ve Welsu, jejíž list »Welser-Zeitung« má 4500 abonentů. Hlavní tiskárna v Linci, která tiskne »Linzer Volksblatt«, má největší režii. V tiskárně Urfahrské tiskne se »Volksvereinsbote« ve 40.000 výtiscích, »Ave Maria« ve 23.000. Listy »Rieder Zeitung« a »Mühlviertler Nachrichten« jsou pasivní. Linecký tiskový spolek založil jiný podobný v Gmundenu, který vydává »Salzkammergut-Zeitung«, která se tiskne ve 3300 exemplářích. Spolek linecký zřídil v Linci veřejnou půjčovnu knih. Redaktor Hauser vyzval shromážděné, aby neochabli podporovati hornorakouský tiskový spolek, který vydává pět politických listů. — Jak jsme my v Čechách pozadu! L. † 10.

Koniáš, Zbyněk a Jesuiti pálii české knihy. To se tvrdí bez rozmyšlení; vždyť se tím řezou klerikálové, a proto s chutí do nich. Že však pálii knihy také protestanti, a to z důvodu, že jsou papeženské, o tom se opatrně mlčí. Slavnou bibliotéku v Oxfordu ku příkladu založil r. 1367. biskup ve Worcesteru, Tomáš Cobham. Roku 1550. ustanovil Eduard VI. komisi, která měla podrobiti spisy knihovny university Oxfordské revisi. »Papeženské« knihy byly odsouzeny touto komisí ke smrti ohněm k veliké škodě vědy a umění. Rádi bychom se podívali, co by se tomu fešlo, kdyby vyšla pohlednice s nadpisem: »Pohřeb písemnictví anglického, pořádaný protestanty anglickými r. 1550.« To by bylo, sedláče, něco jiného, nežli česká pohlednice s nadpisem: »Pohřeb českého písemnictví na dvoře arcibiskupa Zbyňka.« A přece tam jednalo se o vědecké spisy a umělecká díla, zde o štvácké traktáty Viklefovy. L. † 57.

»Temný středověk«. Nejnovější doba soudí sice střízlivěji o pokroku a novověké vzdělanosti a nehází tak často kamenem potupy po dobách minulých, ale obmezenost a zlomyslnost jistých lidí přece jen nemůže pořádkem pochopiti a oceniti zásluh a stkvělých vlastností svých otců v stoletích uplynulých. Pošetilá fráze »temný středověk« plete se dosud na jazyk »slavnostním« řečníkům i do pera »duchaplným« spisovatelům. Dobří ti lidé nevědí, že si tím vydávají testimonium paupertatis, svědectví neznalosti kulturního vývoje lidstva. Mohli bychom uvést celou řadu příznivých výroků, jimiž nejlepší historikové všech vzdělaných národů zaslouženou chválu vzdávají věkům uplynulým, chceme však jen těmito řádky upozorniti všech, kdo tak rádi křesťanskému středověku »tmu« (nevědomost) vyčítají, na knihu: »Historia bibliothecae Romanorum Pontificum tum Bonifatianae tum Avenionensis«, kterou vydal P. Ehrle v Římě r. 1890. Z toho spisu poznají, s jakou pečlivostí chránili papežové památky lidské vzdělanosti, s nejiným jistě úmyslem, než aby prospěli vědám a umění. Papežská bibliotheka, jak ze zachovaných seznamů (zvláště z r. 1295. a 1311.) poznáváme, obsahovala fecké a římské klasiky, dějepisná díla z různých dob, spisy lékařské, mluvnické, počtářské, hudební, knihy ze všech oborů bohosloví (více než 70 vydání Písma sv.!) atd. — A kdo staral se o ničení těchto pokladů? Byli to středověcí Garibaldiové, Napoleonové, Bismarkové . . . Až zase někdo vejde v pokušení, sebe nebo jiné strašiti středověkou »tmou«, tomu doporučujeme, aby dříve trochu rozejmal o nynější válce proti Búrům, o vraždění Arménů, o hladu a moru v Irsku a Indii, o utiskování Poláků, o utrpení Slováků, o stávkách, o militarismu, o Panamě, o padlých záložnících atd. atd. Takové rozejmání velice přispěje k sebepoznání a skromnosti, že pak hrdý občan 19. století vyzná a nezapře: »Vědění lidské se ovšem rozmnožilo, ale pravé vzdělanosti a osvěty vzdálení jsme snad více, než kterýkoli z věků minulých.« L. † 24.

Přiznání českých spisovatelů katolicismu. Pan Dr. Pavel Durdík napsal do přílohy »Nár. Listů«: Upomínky z Kordovy. Tam čteme mezi jiným: »Francouzské dívky obyčejně se vychovávají v klášterech, kdež jim vštěpují ošklivost

k jinověrcům. Proč? jen aby se nevдалy za protestanta. Jednostranná římská výchova dává se dívkám nejen v Paříži, ale též v pražském Sacré Coeur. Záruka zdaru v manželství není vázána k určitému vyznání náboženskému. Zdar v manželství nedá se dekretovati jako samospasitelnost, bohorovná neomylnost, zázraky se Svatolourdskou vodou, která, vyjímaje zabeďněnost lidského mozku, vyhojila již všechny možné nezhojitelné choroby. Tento výron lásky ke katolicismu nás nikterak nepřekvapuje, jsme mu u většiny českých spisovatelů dávno zvyklí. Divíme se, že spisovatelé, u nichž přece vždy předpokládá se znalost života, mohou nepřímou tvrditi, že nábožensky smíšené manželství je snad šťastnější, než stejné vyznání obou manželů, že mohou mluviti o »dekretování« zázraků se Svatolourdskou vodou, a konečně se divíme, že si nepřečtou katechismus pro žáčky obecné školy, co znamená neomylnost a samospasitelnost, nežli o tom co píší. Přečtení to vyžadovalo by času asi desíti minut, a zabránilo by, že by mnohý pan spisovatel nenapsal nesmysl, píše-li o katolickém náboženství. Nedávno četli jsme v jistém českém denníku lokálku, jak katecheta M. D. v K. žaloval pro jistou věc učitelstvo; ve krátké lokálce té bylo nahromaděno tolik nesmyslů, co se dotýká katol. liturgie, že jsme si živě vzpomněli na slova pražského kněze: »Naši spisovatelé, zavádí-li o katolickou věrouku nebo liturgiku, projevují pyramidální neznalost věci.« L. † 59.

Reminiscence Padařovského filosofa. »Obrana Zemědělců« přináší v č. 30. článek »Glossy českého agrárníka k realistickému programu«, ve kterém potírá novou stranu »Času«. Při tom však nesmí vynechat klerikály fíkcí: »Před desítkami let bojoval sedlák z Padařova proti tmářství doktora theologie a kanovníka, dnes máme zápasiti proti autoritářství filosofa . . .« Jsme tou radou odbornému časopisu »Obr. Zem.«, aby pomněla na to, že sedlák Padařovský mihal se do theologie, které ani zbla nerozuměl, a ona zase se otírá o slovutného učence, jemuž není hodna rozvázati řemeny u obuvi jeho. Neupíráme redakci »Obr. Zeměd.«, že dobře rozumí orbě, vláčení, mrvění a pěstování skotu, ale že by měla theologické vědomosti, o tom velmi pochybujeme. Při tom je nejhezčí, že »Sdružení zemědělců« žádá, aby faráři-zemědělci přistupovali k němu za členy a odbírali jeho orgán »Obr. Zem.« Liga † 4.

—*—

Paběrky z novin a z veřejného života.

Svatý Otec Lev XIII. Haličský sněm ve Lvově přijal dne 4. dubna návrh rytíře Jaworského, aby se sv. Otci vyslovilo blahopřání a oddanost. — Mariánská kongregace studujících Budínského gymnasia zaslala sv. Otci blahopřejný příspěvek k 90letým narozeninám. — Když měl Anzer, biskup v jižním Santungu (Asii) slyšení u sv. Otce a sdělil, že tam založil časopis, odpověděl mu sv. Otec: Úplně souhlasíme, neboť časopisy vzdělávají a vychovávají lid. — V audienci u sv. Otce přijati byli 9. dubna ruští velkoknížata Michal a Jifi. Po té navštívili kardinála Rampollu. Mimo ně přijati byli ve slyšení hrabě Pininski, místodržitel haličský, hraběcí manželé Lonyayovi. Hraběnka Lonyayová přijata byla s počty královskými jako dcera krále belgického a bývalá korunní princezna rakouská. — Sv. Otec Lev XIII. poslal královi španělskému Alfonsovi, jehož jest kmotrem, vzácný dar: mosaikový obraz, představující náměstí sv. Petrské v Římě. — Papežská konsistoř tajná i veřejná konala se ve Vatikáně. V tajné konsistoři měl sv. Otec Lev XIII. promluvu o nastávajícím svatořečení blahoslaveného Jana Delasala, blah. Rity z Cascie; prohlásil dále sv. Otec několik biskupů, mezi nimi biskupa Vácovského hr. Csákyho. V konsistoři veřejné přítomni byli diplomaté, šlechta a četní preláti. Sv. Otec udělil všem apoštolské požehnání; po té přijal nové biskupy.

Pod praporem shody českopolské! V boji denních zápasů o bytí a lepší budoucnost slovanského lidu slezského vypučel pojednou svěží a nádherný květ — večírek na počest šedesátých narozenin poslance p. Msgr. Swięzyho. »Noviny Těšlenské« píší: Přáli bychom našim bratřím polským na Slezsku, aby všichni, kdož z nich účastní jsou ruchu národního, at činně, at jen jako pouzí pozorovatelé, aby všichni byli bývali svědky těch spontánních, z hloubi duší českých vytrysklých nadšených projevů vážnosti, úcty, obdivu a nelíčené lásky, jimiž kypěla společnost Čechů Opavských večer 19. dubna 1900. a jimiž v místnostech Besedy Opavské vzdávala svůj hold muži, který jako jeden z prvních a nejprvnějších pěstil mladý, bouřivý a nepohodám

nepřátelských živlů vystavený štěp lásky k slovanskému lidu na Těšínsku. Naši bratři polští byli by se přesvědčili, že není prázdným zvukem slovo o shodě českopolské. Tak-li Čechové uctívají Poláka, polského pracovníka, s duší, s tělem Poláka-vlastence, jest to důkazem nade vši pochybnost povýšeným, že v nich pevně kotví vědomí a vůle shody opravdové. Dvoranka Besedy Opavské byla dlouho před zahájením večírku přeplněna účastníky. Zvláště se dostavilo hojně spanilých dam. U čelního stolu zasedl oslavenec, p. posl. Msgr. Swieży, v kruhu dam a pánů (pp. poslanec Dr. Michejda, Dr. Stratil, Dr. Mlčoch, ředitel českého gymnasia Opavského, Fürst, posl. rada Hrubý, posl. Dr. Gruda a j., později dostavil se i p. posl. Cienciala). Společnost ovládla slavnostní nálada. Povstal posl. rada Hrubý a nehledanými slovy vylíčil život, činnost a zásluhy Msgr. Swieżyho. Msgr. Swieży narodil se 12. prosince 1839. Vykonav studia střední školy, odebral se na ono místo, jež posvěceno jest duchem a prací našich věrozvěstů slovanských Cyrilla a Metoděje, na to působil jako duchovní v Ratimově a v Bilsku, pak stal se profesorem gymnasia v Těšíně. Před 22 lety zvolen poslancem na zemský sněm slezský, po té i na radu říšskou a tamo sám druhý, tu pak sám jediný zástupce Slovanů slezských hájil povždy zájmů nejen Poláků, nýbrž i nás Čechů. Na sněmě slezském jest seniorem a osvědčeným spolehlivým rádcem nyní již šesti slovanských poslanců. Msgr. Swieży jest déle čtvrt století činným jako spisovatel, jako publicista, jako organisator, jako rádc. Práce jeho byla tichá a nikdy nehledal slávy. Práce jeho byla vždy jen dobrou služící a lze o něm říci, že nemá ani u svých politických a národních odpůrců nepřátel. Jest všude oblíben, k čemuž velice přispěl jeho nevyčerpatelný humor a vtip. Řečník skončil pfáním, aby oslavenci popřáno bylo dojiti až na nejzazší mez života oddaného slovanskému lidu slezskému. Jménem Matice Opavské promluvil p. Dr. Mlčoch, jak jest velice poctěna, že může první pozdraviti zástupce národa, který nám na světě jest nejmilejší, nejen krví, i osudem nejmilejší. Jeho žalosti i radosti slučují nás v jednotný celek. Jménem Matice Opavské pronáší blahopřání Msgru. Swiežymu, jako přednímu zástupci národa polského. Msgr. Swieży skromně odmítnul zásluhy, které mu řečníky byly připisovány. Konal jen svou povinnost. Práce byla mozolná, ale přinesla zisk, byť ne takový, jaký bychom si všichni pfáli. Slavnost k jeho počtě pořádaná má ten význam, že pro věc, pro kterou pracoval, všechna srdce bijí a pro ni všichni jsme hotovi v boj. Byl čas, že národnost slovanská ve Slezsku byla mrakem zatemněna a bylo jen několik mužů, kteří bojovali proti nepříteli, jenž chtěl národnost slovanskou uložiti v hrob. Bůh však dílu dobrému požehnal. Lid neměl vyšších vrstev a bohatství, neměl protekce ani přízně vlád, ani útisky a násilí nepřátel neustalo, proto výsledky neodpovídají vykonané práci. Život jeho překročil bod zenitový, ale práci národové zůstane věren. Má jen přání, aby se pracovalo společně pro lepší osud v budoucnosti. Dá Bůh a vzbudí bojovníky, kteří s lidem budou žít a cítit. Jedinou jen má obavu, aby osobní a strannické pŕtky neopanovaly nového času, aby nás neopustila hvězda národová, aby se nám nezatemnila. Necht vstoupí do nás duch shody. Shodou zvítězíme, rozdělením budeme rozbiti. Nebud' to však jen shoda zájmů, tať možná i mezi cizími, nýbrž shoda krve, shoda ducha, pamatujme, že jsme bratři jedné matky Slávy, i Čech i Polák bud' si vědom, že jsme Slované. Když budil se mezi námi ruch národový i písně Kollarovy i práce Šafaříkovy platily nám všem. Vyzývám vás, pracujme jen společně. Hospodine, žehnej národu slovanskému! Na konec promluvil posl. p. Dr. Michejda a povzbuzoval pro shodu a přátelství českopolské podle dobrého polského pořekadla: Kochajmy sie! Dr. Dienelt přečetl telegramy, jež k večírku Msgr. Swieżyho zaslali P. Klein, mistoděkan v Hradci, a Ministr, farář v Hlavnici, Dr. Záček za klub českých poslanců na sněmu moravském, Dr. Sláma jménem strany na sněmu českém, posl. Dr. Stojan. Dr. Hruban, red. Jiříček, čeští akademikové slezští z Prahy, čeští bohoslovci z Olomouce, Slezské učitelstvo a literární zábavní klub Snaha z Těšína. Mezi tím koncertovala vojenská hudba. Slečna Míšová recitovala báseň Adama Mickiewicze »Matce Polce« (v českém překladě) a Modlitbu od Sv. Čecha. Zapěna hymna »S dýmem požárů« ve smíšeném sboru. Společnost udržela se po celý večer na výši vážné slavnostní nálady. Připojujeme se jménem družstva Vlast k tomuto spontánnímu projevu a končíme pfáním: Bůh žehnej dílu poslance Msgr. Swieżyho pro dobro lidu slovanského, lidu slezského.

Slasti českého kněze v Istrii. Redakce »Vlasti« obdržela z Istrie od faráře, rodem Moravana, jehož jména ze šetrnosti neuveřejňujeme, tento pfipis: Roku 1896. uznala stavební komise, že kostel a fara v Karvanu hrozí spadnutím,

a byly mně obě ty budovy úředně uzavřeny a nařizeno neprodleně s opravou započítí. Leč kterak? Učinil jsem vše možné, leč výsledek byl, že cestou konkurenční pro úplnou chudobu obce a kostela stavbu není možno provést. Obec má alespoň při vši svojí bídě zavázala se darem poskytnouti povozy na dovoz potřebného materiálu a něco ruční práce učiniti. Sbírký vynesly v celé Istrii asi 300 zl., poněvadž chorvatský lid je velmi chudobný a již více roků neúrodou a nepohodou stíhán, a vlašský zanevřel na mou obec, protože při posledních volbách má obec do posledního muže pevně držela s chorvatskou národní stranou přese všechno podplácení a vyhrožování. J. Exc. biskup dr. Bauer daroval 200 zl., též redakce »Hlasu« sebrala větší obnos. Než za potřebný materiál zůstalo mně 1200 zl. dluhu a na všechny mé další prosby nedostal jsem již přes dva roky ani tolik podpory, mnoho-li třeba na úroky. Musil jsem tedy, abych upokojil věřitele, jedněm dáti do zástavy veškeré své nářadí, ostatním pak svůj platební list, na kterýž sami vybírají můj plat a jen 15 zl. čtvrtletně dostávám já na své bídné živobytí, ostatek musím nechat věřitelům na zaplacení dluhu. A to trvá, žel Bohu, již od 1. října r. 1898! A můj plat v penězích obnáší pouze 300 zl. a 160 zl. dostávám od svých farníků v naturalích, dešátcích, t. j. pšenici, jehňata a sýr, vše v ceně 160 zl., leč ve skutečnosti nedostanu za to ani 110 zl. Ráčíte snad laskavě uznati, jak těžce zápasiti musím se živobytím mezi zdejším ubohým lidem. Nejen to, že musím bídně žíti, ale jakož všechny mé farníky, tak i mne každoročně mučí zimnice »malaria-febris« a jen za léky vydám hodnou sumu. V celé obci nedostanu ani kouska masa, vůbec ničeho, vše musím kupovati v Pulji, kteráž jest půl čtvrté hodiny vzdálena. Cesty nemáme pražádné, vody pražádné, jen dešťovka leckde nahromaděná nahrazuje nám studničnou vodu, kamž i zvířata se honí napájeti. Pošty nemáme žádné, k vůli tomu vše přijde zde jednou tak draho jako v Pulji. K té vši bídě nejhorší rána mne snad očekává tento měsíc. Právě dnes, to jest 4. dubna, obdržel jsem od věřitelů, jimž dal jsem své nářadí do zástavy, výhrůžku, že nezaplatím-li do konce tohoto měsíce, že mně dají soudně nářadí odnésti a prodati. Co si pak počnu, skutečně strach mne jímá. Ubohý můj lid nemůže mi pomoci. Prosím tedy, račtež se mne i mých farníků zastati a nějakou sbírkou mezi přáteli, zvláště mezi členy »Vlasti«, mne z největší bídě vysvoboditi. Kéž by aspoň 200 zl. (potřebuji 560 zl.) šlechetní přátelé udělili tomuto ubohému lidu chorvatskému a tím i mne v největší bídě postaveného jejich pastýře z bídě osvobodili. Pak jistě s větší horlivostí a silou mohl bych pracovati k povznesení a spáse tohoto lidu. Pročež znovu snažně prosím o smilování; kéž Bůh vyslyší tuto mou úpěnlivou prosbu. V nehlubší úctě oddaný... (Pozn. 1. Dary přijímá redakce »Vlasti«, Praha č. 570—II. Z darů, jež jsou uveřejňovány v »Katolických Listech« a ve »Vlasti«, zaslali jsme žadateli: dne 20. dubna 242 K 54 h.; dne 8. května 62 K 80 h. — Prosíme za další milodary.

Assumptionisté pařížští, proti nimž a jejich listu »La Croix« zednáfsko-židovská nynější vláda francouzská zabíjela boj vyhlazovací, jejich majetek i čest vydala na pospas ničemům všeho druhu, aby uchránili se a své jmění úplné zkáze, vzdali se na radu a přání sv. Otce řízení politického listu »La Croix« a provedli změnu, o níž v »La Croix« ze dne 5. dubna podávají zprávu. Tiskový podnik jejich stal se majetkem jejich dobrého přítele, továrníka Pavla Férona-Vraua, jenž list »La Croix« s nezměněným programem bude vydávati dále. Kněží Assumptionisté pak vydávati budou dále všechny ostatní nepolitické publikace své jako doposud. Touto změnou záslužná činnost kongregace Assumptionistů nikterak podlomena není. Uchránění budou aspoň před hrabivostí a pronásledováním vlády pod ochranou pana Férona-Vraua.

Bratr Klofáč a jeho národně-sociální strana. O svátcích Velikonočních uspořádal ve Vinohradském národním domě bratr Klofáč organizační sjezd národně-sociálního dělnictva. Bratr Klofáč má v tornistru svém maršálskou hůl a rád by to ve skutečnosti tak daleko přivedl. Ve straně mladočeské — dokud byl v redakci »Nár. Listů« — nedovedli či snad nechtěli uznati generálské jeho schopnosti, strana sociálně-demokratická má více než nadbytek generálů a vůdců, proto bratr Klofáč založil stranu národně-sociální v dělnictvu. Orgánem jest »Česká sociální demokracie«, týdeník a krejcarový list »V před«. Strana ta zakoupila tiskárnu Stolařovu ve Školské ulici. V sáhodlouhém programu, který strana na sjezdě svém uveřejnila, čteme mezi jiným následující: »V klerikální a křesťansko-sociální straně vidí česká demokracie jediný politický útvar, který pouze z taktických důvodů vystupuje ve dvojí masce. Nepohrdáme skutečným a opravdovým náboženským citěním, jež Husa i Komenského vedlo k nej-

ušlechtiljším činům, než i Havlíčkova prsa plnilo a jež po našem přesvědčení je vždy upřímnou vzpruhou socialismu. Klerikální strany všude a bez kompromisu potíráme, protože v ní vidíme nástroj reakce politické i kulturní. Národní dělnictvo české, pokud se tedy po volbách do V. kurie r. 1897. konaných odstěpilo od červené sociální demokracie, jest proti katolické církvi a českému kněžstvu zrovna tak nepřátelské, jako židovská armáda proletariátu seskupeného kolem vůdců soc.-demokratických. Orgány strany národně-sociální píší o českém kněžstvu zrovna tak, jako pražské »Právo Lidu« nebo brněnská »Rovnost«. I vyzýváme své stoupence, aby se nedali strhnouti heslem: národní dělnictvo a snah jejich aby nepodporovali.

Obrazy ze svaté země. Třiatřicet pohledů na památná místa, na nichž Kristus se narodil, žil, učil, trpěl a umřel. Reprodukované podle nejnovějších fotografií. S vysvětlujícím doprovodem textovým. Společně vydali P. J. Janeček a F. A. Holub. Tiskem J. Otty. Nákladem vlastním. Schváleno nejd. bisk. konsistostí v Litoměřicích a doporučeno nejd. bisk. Ordinariatem v Budějovicích. Spatřiti posvátná místa, která Spasitel svým narozením, životem, utrpením a umučením oslavil a posvětil, jest touhou zajisté každého křesťana. Ale jen málo jest těch, kteří milosti té v životě svém dosáhnouti mohou. Šťastná tedy myšlenka, oživit a představit vřelcím ona posvátná místa alespoň věrnými obrazy. Vzácnou tu myšlenku důstojně provedli dp. Jos. Janeček a A. F. Holub ve svém album, obsahujícím třiatřicet pohledů na nejpamátnejší místa ze života Spasitelova. Dílo to je tím vítanější, jelikož takových vyobrazení svatých míst v literatuře české až dosavad jsme neměli, kromě jednotlivých obrázků v různých časopisech. Obrazy jsou celkem velmi zdařilé reprodukce. Přiměřený doprovod dodává obrazům vlastní ceny. Text obsahuje podrobný popis jednotlivých obrazů a uvádí příslušná místa z Písma svatého se stručnou historií oněch míst. Pp. nakladatelům budou zajisté vděční především všichni učitelové náboženství, kteří použitím obrazů těch zvláště dospělejším dítkám nejen radost způsobí, ale i ke správným představám, lepšímu pochopení i zapamatování posvátných dějin biblických dopomohou. Však i dospělí křesťané rádi vezmou »Obrazy« ty do ruky, jimi se potěší, zbožné upomínky v srdci svém obnoví a utvrdí. Známost svatých míst i úcta k nim se jimi zajisté rozšíří nemálo. Proto bylo by záhodno, aby »Obrazy« ty doporučovány byly všem rodinám, a tak do všech vrstev lidu se rozšířovaly. — Cena neváz. 2 K 80 h a váz. 4 K 40 h. Lze dostati v každém fádém knihkupectví. Zvláště je zasilá Jos. Janeček, katecheta v Lysé n. L.

Schválená učebnice katolického náboženství. Upozorňujeme na výborné nejdůst. konsistostí i ministerstvem schválené učebnice: Dr. Procházka-Dr. Podlaha: »Katolická mravověda« pro VII. gymnas. třídu a dra. Ant. Podlahy: »Dějiny zjevení Božího« pro III. třídu středních škol.

Katolické tiskárny povstaly v poslední době: biskupská v Hradci. Král. a v Českých Budějovicích; družstvo »Našeho domova« zakoupilo tiskárnu v Zábřehu a družstvo Vlast staví si ji právě v Praze. jdeme ku předu pomalu, ale pfece jdeme a jen když jdeme, neboť stojaté vody hñijí. Všickni, kdož v tomto a vůbec v katolickém oboru pracujeme, říkáme si: práce naše jest těžká, namáhavá, že div naše síly neumdlévají. Ti, kdož po nás přijdou, budou mítí již cesty spravené a ulice vydlážděné, i bude se jim pracovati lehčeji a snadněji.

Slovensko se probouzí. Jak jsme již oznámili, tvoří farář Martin Kollár družstvo k vydržování svých »Katolických Novin«. »Hlas« ze dne 14. dubna t. r. věnuje tomuto podniku celý článek, v němž se mimo jiné praví, že jest potřebí k zajištění podniku 30.000 K, a že jest upsáno do toho dne 4.000 K. Jeden farář složí sám 2.000 K. Kéž by se toto dílo, Slovákům tak velice potřebné, zdařilo a katolický list zabezpečilo.

Mezinárodní kongres pro křesťanskou archaeologii zahájen byl dne 17. dubna t. r. v Římě. Přítomno bylo 13 kardinálů a několik u svatě Stolice pověřených diplomatů, mezi nimi rakousko-uherský vyslanec hr. Revertera, dále biskupové a preláti, četní členové kongresu a mnoho zvaných hostů. Kardinál Parochi uvítal členy kongresu latinskou řečí a sdělil jim blahopřání papeže k výsledku kongresu. Zahajovací řeč pronesl president kongresu, Msgr. Duchesne.

»Stráž na Horách« je nový katolický měsíčník na obranu zájmů křesťanských v pohorských krajích boskovském, tišnovském, novoměstském, jevíckém a konickém. List vychází první středu v měsíci za roční předplatné 1 K. Adresa: »Stráž na Horách« v Ostrově, p. Sloup u Rájce.

Zemský výbor strany křesťansko-sociální konal 26. dubna pátou schůzi, již řídil p. Václ. Žižka. Sekretář výboru p. Tom. Jiroušek podával zprávu, co bylo z minulých usnesení provedeno a co jest nám ještě provést. Mimo to předložil brožuru p. R. Lukaščíka: »Ze sociálně-demokratického bojiště« a pravil, že je to důkladná práce, bojující proti sociálním demokratům. Doporučuje ji našim stoupencům k bedlivému čtení. Vyšla v Mor. Ostravě nákl. spisovatele a stojí 70 h. Konečně doporučoval křesťansko-sociálním spolkům v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, aby se hotovily obeslati sociální kurs, který družstvo Vlast dne 29. a 30. srpna pořádá. — Dp. Tom. Skrdle mluvil o »svépomoci«. Pravil: Svépomoc vidím v tom, že se spojuje rodina, obec, země, říše, aby si uhájila a nabyla blahobytu; svépomoc vidím v tom, že se spojují k témuž účelu různé stavy (my duchovní máme spolek sv. Josefa), lékaři, advokáti a blavně řemeslníci a dělníci. Na to referent rozhovořil se o tom, jak se pěstovala svépomoc v jeho otcovském domě a v jeho rodné obci. Uváděl krásné příklady svépomoci, křesťanské lásky mezi sousedy a občany. Staří sousedé jeho rodné obce nečetli novin, ba někteří neuměli ani čísti ani psát, ale katolické náboženství a praktický rozum jejich, vespolečná důvěra a poctivost vypěstily mezi nimi skutky svépomoci, že se jim musí vzdělaný člověk obdivovati. Referent, když přešel k svému kněžskému stavu, zastavil se u jedné svépomocné akce, o které jakoby se nevědělo a která se v oboru hospodářském nedosti očeňuje. Každý skoro kněz, pravil, podporuje své rodiče, mnozí vyvdají své sestry a neteře; mnozí pomohou v nouzi bratřím a zachrání jim hospodářství; četní kněží dají vystudovati své bratry, synovce a neteře a pomohou jim k blahobytu. Co se tím zachrání existencí a kolika lidem připravuje kněz cestu k blahobytu! — Referent promluví v budoucí schůzi o tom, co soudí Církev o svépomoci, jak ji prováděla a jak a pokud tato idea nabyla ohlasu u různých národů a společností, jak se provádí u nás v Čechách a co jest nám činiti. — Pan Josef Brož oznamoval, že se utvořil odborný svaz horníků a hutníků, jehož odbor jest i na Kladně; žádá se, aby do něho vstoupily všechny strany. I tážal se, jak se mají k tomuto svazu zachovati katolíci. Zemský výbor usnesl se, nebrániti za nynějších okolností katolíkům, aby do svazu vstupovali, ale radí jim, aby v něm žádali zastoupení a aby z něho ihned vystoupili, kdyby svaz, v jehož čele stojí sociální demokraté, opouštěl pole práce a zabíhal do politiky a do otázek náboženských. — Budoucí schůze zemského výboru strany křesť-sociální jest v úterý, dne 22. května t. r.

Schůze výborní Dědictví sv. Prokopa. Za předsednictví preláta dra. Fr. Krásla konal výbor Dědictví sv. Prokopa schůzi dne 15. března. Pan předsedající zahajuje schůzi vzpomínkou na Jeho Em. zvěčnělého kardinála knížete-arcibiskupa Fr. Schönborna, jenž býval pokladníkem Dědictví sv. Prokopa. Přítomní dávají povstáním výraz své soustrasti nad nenadálým úmrtím. Kanovník dr. Josef Doubrava podává jednatelemskou zprávu za rok 1899., načež se dle jeho návrhu povolují některým členům a korporacím knihy buď zdarma neb ve snížené ceně. Ze zprávy pana pokladníka ředitele Josefa Farského vysvítá, že Dědictví zkvetá a že se těší mezi kruhy duchovenskými zvláštní oblibě. Dále byl určen honorář spisovatelů a korektorů podílů knihy za rok 1899.: »O mši svaté«. Dogmaticky a historicko-liturgicky pojednává theol. a fil. dr. Jos. Kupka, profesor pastorálky v Brně. Cena podílů knihy, která byla právě vydána a již si členové v knihkupectví Stýblové mohou odebrati, stanovena na 8 K.

Spolek lužických spisovatelů. Z Budyšína v Sasku se oznamuje, že se tam konala dne 5. m. m. schůze novinářů a spisovatelů lužických (kolo serbskich spisowacelow). Ze 34 pozvaných osob dostavilo se jich 24 a 8 omluvivše svou nepřítomnost přihlásilo se za členy nového spolku. V nynější době vychází v hornolužickém jazyku 6 časopisů, v dolnolužickém 2. Účelem spolku jest podporovati povznesení lužického písemnictví a starati se o zachování ryzosti jazyka. Spolek bude konati každého roku na jaře a na podzim schůze, ve kterých se budou nové práce předčítati a podávati zprávy o rozvoji písemnictví lužického.

Okresním výborům v Čechách k povšimnutí. Okresní výbor v X. okrese vídeňském usnesl se na tom, že požádá státní návladnictví a policejní ředitelství, aby svědomitěji zastávalo svůj úřad a konfiskovalo veškeré listy, které by zneuctivaly katolickou církev.

Z papírnického závodu družstva Vlast objednali v poslední době zboží nad 10 korun: a) z Čech: katecheti: Fr. Dvořák za 16.48, Jak. Bozděch 14.08, Fr. Vaňous 12.35, V. Pavelka 18.50, J. Jána 17.72; řáři a kaplani: V. Havlík

17.58, Jan Nep. Holý 82.94, Ot. Bažant 11.64, Jan Nosek 16.12, Fr. Hernych 10.54, Fr. Sudek 18.92, František Toušek 11.52, H. Zahradník 13.60, Josef Puchta 17.60, Fr. Svatoš 10.92, Josef Vrba 14.40, Jan Záruba 12.82, Val. Aopl 16, Aug. Turek 17.12, Fr. Kotrbelec 16, Jan Novotný 11.12; lesní Č. Horák 12.72. *b)* z Moravy: děkan Ign. Výškovský 26.59, admin. Šeb. Páral 24.16, farář Jos. Kašpar 28.90, koop. Ant. Solaf 12.92, kaplan Fr. Pálenský 16.22. *c)* ze Slovenska: farář František Šujanský 16; *d)* z Korutan: kaplan Jos. Kukačka 12.82; *e)* z Hor. Rakous: katecheta P. Amand Weber 16.87; *f)* z Ameriky: Rev. C. J. Augustinský 14.40. — Mimo to vyfidovali jsme celou řadu objednávek z Čech, Moravy, ze Slezska, z Černé Hory a z Ameriky. — Píši: kaplan Jos. Kukačka: »Vše jsem obdržel v nejlepší pořádku« — koop. Fr. Kalvoda: »Za obrázky, k úplné spokojenosti zaslané zasílám určený obnos« — kaplan Fr. Kuttan: »Zásilka došla k úplné spokojenosti« — farář Fr. Hernych: »Jsem úplně spokojen« — kaplan Fr. Kopecký: »S obrázky jsem velice spokojen« — farář Tom. Marek: »Zaslané k úplné spokojenosti obdržel« — katecheta Jar. Bušek: »Jsem úplně spokojen« — kaplan Václ. Grunt: »S obrázky jsem zcela spokojen.« — Kéž by všichni členové a příznivci družstva pochopili, jak veliké jmění by družstvo vyzískalo, kdyby byl jeho papírnický závod dostatečně podporován! Stavíme tiskárnu, objednáváme motory, stroje, to vše by mohl pomalu zapraviti sám papírnický závod — jen trochu oběti přinést a šlo by to!

Různé. Fr. Krohner, kaplan v Borovanech, koná v okolí hospodářské přednášky. Dne 22. dubna t. r. fečnil ve Velešíně: »O otázce obilních skladišť rolnických«. Po přednášce bylo upsáno 110 podílů a přípravné práce k zařízení obilního skladiště svěřeny byly výboru hospodářského spolku. Radujeme se, jen ku předu a ku předu! — Vyznamenání jeptiška. Marie Kristina, rozená Kvasničková z Prahy, ředitelka dívčí školy v klášteře Uršulinském v Praze, vyznamenána byla zlatým záslužným křížem s korunou. Marie Kristina působí v řádu již přes 40 let a správu školy vede 25 let. K slavnosti dostavili se četní citelé řádu i oslavenky. — V Miláně konán byl dne 3. dubna osmý kongres lombardských katolíků. Řečnili mimo jiné kardinál Ferrari a známý Don Albertario, redaktor »Osservatore Cattolico«. — Misionář čestným občanem. P. Karel Nováček, Redemptorista, jmenován byl od obcí farnosti Polešovické na Moravě, totiž v Polešovicích, Vážanech, Konětotech a v Ofechově pro zásluhy o církev vůbec a o farnost Polešovickou zvláště čestným členem. — P. Fr. Tendler, který byl 42 roků duchovním a katechetou v jistém vídeňském sirotčinci, zvolen byl zastupitelstvem čestným měšťanem města Vídně. Je to jistě důkaz vzkříšeného ducha křesťanského ve Vídni. — Dr. Antonín Horný, Moravan a ochránce vídeňských Čechů, kustos na domě sv. Štěpána ve Vídni, jmenován byl kapitolským děkanem u sv. Štěpána. — Katolické gymnasium v Katwijku blíž Leydenu v Holandsku bylo zničeno požárem. Způsobená škoda jest značná, hlavně v museu, jež chovalo různé vzácnosti. — Belgický král Leopold věnoval všechny své nemovité statky národu. — Poutní výprava do Jerusalema vyjela z Lince 25. dubna t. r., vedena biskupem Dr. Doppelbauerem. — Raiffeisenovky razí si cestu všude, i do Uher mezi ubohé Slováky. Ludové Noviny pro křesťanský slovenský lid, roč. IV. č. 15. ze dne 6. dubna přináší o nich dlouhý, nadšený článek. — Recko-katoličtí Rumuni v Sedmihradsku slaví letos 200letou památku svého spojení s Římem. — Nesjednocený arcibiskup Bontros v Syrii přistoupil s větší částí lidu a duchovenstva ke katolické církvi. — Školští bratři založili v Africe ústav, ve kterém budou vychovávat chlapce, kteří se živi žebrotou a krádeží. — Občanská záložna česká v Olšíně těší se dobrému rozkvětu. Zisk za uplynulý rok byl 1024 zl. 2 kr., z čehož již něco národním podnikům bylo uděleno. — Nová Raiffeisenova záložna povstala v Černé Hoře na Moravě. V posledních dvou letech zafixováno bylo 140 českých Raiffeisenovek na Moravě. — Obětavi katolíci. V Hamburku daroval jistý nejmenovaný tamnímu faráři na stavbu kostela 80.000 marek a jistá zbožná paní přispěla k témuž účelu 250.000 markami. — Čtvrtý odbor jednoty sv. Methoděje ve Vídni sděluje, že se mu podařilo u arcibiskupské konsistoře vymoci české služby Boží v chrámě sv. Brigity. — Koncem května bude v Brasílii první katolický kongres, a odtud hnou se poutníci do Říma.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Sociální odbor družstva Vlast konal 10. dubna t. r. šestou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví dp. faráře Dra. Rud. Horského. Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. Od poslední schůze přednášeli: dp. Dr. Rud. Horský na Mělníku a pp. Antonín Drápalík v Oudalech, Tom. Jiroušek ve Velkých Nehvizdech, Fr. Satorie v Jažlovicích. Nové spolky povstaly: a) na Moravě: v Hodoníně, v Brně a v Mor. Kamenici; b) v Čechách: ženský odbor v Jažlovicích. — Odbor jednal o sociálním kursu. Bude konán dne 29. a 30. srpna a bude zahájen mší sv., již bude sloužiti J. M. ndp. Eduard Jan Nep. Brynych, biskup. Bude to kurs učební s praktickými otázkami. Ve dvou dnech bude osm sekčních schůzí a dvě slavnostní. Většina řečníků a většina látky k přednáškám byla v této schůzi určena, ostatek byl projednán v další sedmé schůzi, již konal odbor dne 3. května t. r. ve 2 hod. odpo. Tato schůze byla konána za předsednictví p. Václ. Žižky a v ní byl definitivně upraven program sociálního kursu. Byly zvoleni řečníci a předsedové schůzí. Večer dne 29. a 30. srpna t. r. budou dvě slavnostní schůze.

Výbor družstva Vlast konal 25. dubna osmou schůzi v XVI. správním roce. Schůzi řídil místopředseda p. Karel Ulrich. — Po přečtení, schválení a vyřízení protokolu ze schůze minulé následovalo rokování o běžných záležitostech spolku. — Upravené skladiště na knihy zapláceno hotově a získáno tím místa pro tiskopisy družstva na mnoho let. — Dále posouzeny jsou cenníky zaslané od závodů k zřizování tiskáren, a jeden z nich vzat za základ jednání a podaná oferta byla přijata. Také objednávka motoru definitivně továrně zadána. — Výbor si to v podmínkách vymínil a také to provedl, že veškeré toto zboží obdrží od křesťanských a rakouských továren, aby nebyl domácí peníz zanášen do ciziny. — Na Sborník Historického kroužku jakožto časopis povoleny jsou novinařské poštovní známky. — Největší část programu schůze činil II. literární sjezd, který v měsíci srpnu bude se v Praze konati. Poněvadž však výbor vyjednával ještě s řečníky a předsedy odborů sjezdu, nelze program sjezdu dáti na veřejnost. Farář bratr Moravan z Istrie posílá srdečné díky za dary mu udělené. — Budoucí schůze jest 30. května ve tři hodiny odpoledne.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 7. května t. r. osmou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví řídícího učitele p. Josefa Flekáčka. — Jednatel p. P. Karel Burian O. Cr. četl protokol předešlé schůze. — Sekce určovala program Literárního sjezdu, zvolila řečníky, předsedy odborových schůzí a zapisovatele a odevzdá svůj elaborát výboru družstva k schválení. — Dp. farář Vl. Hálek sestavil a přečetl provolání k sjezdu a říd. učitel p. Josef Flekáček provolání k schválení. — Za vrchního pořadatele výstavy katolického tisku zvolen byl dp. P. Karel Burian O. Cr., za pomocné pořadatele pp. Vl. Hálek a Tomáš Jiroušek. Sekce sejde se k poradě ještě v květnu a v červnu bude zasedati každý týden, aby všechny předběžné práce výstavy ještě před prázdninami provedla. — Pro pokročilost času obmezeny byly obvyklé referáty jednotlivých členů na míru nejmenší. — Dp. P. Karel Burian předložil některé hanebné ukázky z »Moderní Revue« a co nejpřísněji je odsoudil. — Dp. farář Vl. Hálek uvedl některé nezdravé, protikatolické výstřelky venkovské žurnalistiky a p. Tom. Jiroušek referoval o díle »Zámečnictví stavební a umělecké«, které právě vychází nákladem knihkupectví Kobrova. Právil, že toto dílo dělá svému autoru panu Miroslavu Oehmovi všecnu čest a že málo které dílo v odborné literatuře české tomuto důkladností i výpravou se vyrovná. Ostroú kritikou vyslovil se dále p. red. Tom. Jiroušek proti překladu Alfr. de Musseta »Zpověď dítěte svého věku«, jenž byl vydán v »Ottově světové knihovně« a mnoho cti jí nedělá. Dále doporučil brožuru dra. Rud. Horského: »Desatero sociálních demokratů«, která právě vyšla nákladem družstva Vlast a stojí 8 hal., jako pěknou a cennou knížечku. — Literární sekce koná budoucí schůzi v pondělí dne 21. května v 5 hod. odpoledne.

Katolíci! Kdo zavítáte do Prahy, račte navštívit náš papírnický závod a zde si kupte své potřeby dle hesla: „Svůj k svému!“

Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících v dubnu v korunách složili: Jan Páv 60 (100); Fr. Hlavsa 20 (80); po 10 K: Ignác Bečák (22), Ondřej Došík (100), Jan Volf (100), St. Bambas (60), Jar. Malý (50), Ant. Suchoradský (50), Fr. Kamený (30), Prokop Vávra (44); Jan Soldát 5·40 (65·40); Jos. Klubrt 5 (40); po 4 K: Vzděl. spolek v Přelouči (20), Josef Švob, Vojtěch Plíhal (52) a Jednota v Jaroměřicích (16).

Na kostel a faru v Istrii bratru Moravanu přispěli v korunách: Nejmen. 40, A. K. Slupy 37·46; po 20: V. Majer a Klem. Markrab; po 10: Jos. Karásek, Fr. Vojáček, Tom. Škrdlé, Fr. Tejkl; Nejmenovaná ze Smíchova 8; po 5: Farář »Z«, M. Zavoral, Dr. Jan Sedlák, Tom. Prusík, Dr. M. Kovář; po 4: Jos. Vávra, Boh. Hendl, K. Schubert a Jan Bebar, Nejmenovaný ze Smíchova; po 3: N. N., dívka z Prahy, V. Slavík, N. N. v Sobotce, V. Kameš, V. Oplt, V. Mráz, Jos. Ptáček, dva dobrodinci z Dolních Břežan; J. L. Neumann 2·6; po 2: Ant. Láš, Vinc. Novotný, V. Pokorný, Fr. Lang, Fr. Cepník, Parochus Mladějovii, Václ. Müller, V. Krupička, J. Janeček, K. Kopál, Fr. Vaněček, Venkovský kaplan, P. Ignáto z Mutějovic, T. Jiroušek, Vl. Hálek, P. K. Burian, Em. Stárka, M. Vidunová, Nejmenovaný, K. Matoušová, Fr. Hotový, A. Škoda, N. Drápalík, S. Záběhlický, B. Janoušek, V. Kotrch; po 1: Nejmenovaná dívka z Prahy, J. Matouš, S. Krchňák, E. Petrů, Fr. Zeman, K. Skultéty, J. Fidrhel, T. Urbanyi, A. Žďárská, Ros. Vintrová; Anna Mynaříková; J. Roškot 5·80. — Toto jest seznam dárců do 8. května 1900. Co přijde po 8. květnu, bude v čísle červnovém uveřejněno. Prosíme, aby ve sbírkách bylo pokračováno.

Časopisy a brožury družstva Vlast:

Vychovatele vyšlo red. Dr. Rud. Horského roč. XV. čís. 8. a 9. s tímto obsahem: Úkol a výchování ženy (Fr. Horáček.) — Rozhled po nových proudech (Karel Skultéty.) — Archivní obrázky »staré« školy (Ant. Vetešník.) — Konfesní a »svobodná« mravouka ve škole. — Učitelovo vlastenectví (Jan Nep. Jos. Holý.) — Obsah Učitelské přílohy: Ku praktickým ukázkám nábožensky-mravní výchovy (A. Novák.) — Obsah Katechetské přílohy: O diagrammech náboženských (Em. Žák.) — Exhorty podali: Em. Pešek, J. Týnský, J. Šmejkal a Em. Žák. — Vychovatel stojí ročně 6 K, pololetně 3 K. Předplatné přijímá: administrace družstva Vlast, Praha č. 570-II.

Dělnických Novin vyšlo redakcí Tom. Jirouška roč. IX. č. 16. a 17. s tímto obsahem: Alleluja — Lex Heinze (Dr. Raelph Barture.) — Sedmé: Pokradeš (Dr. Alexius) — Nová strana v Čechách (L. † 7.) — Sociální kaleidoskop (Dr. Rud. Horský.) — Radikální socialisté a sociální demokraté v dělnickém hnutí (T. J. J.) — Pouilleton: Na faře v Košicích (Adam Chlumecký.) — K 17. č. přiloženy jsou »Spolkové Listy« s tímto obsahem: Naše tiskové poměry. (R. Vrba). — Činnost Tiskové ligy r. 1899 (K. Štella.)

Sborníku Historického Kroužku (čtvrtletní časopis historický) vyšlo redakcí prof. Dr. M. Kováře roč. I. č. 1. s tímto obsahem: Úvodní slovo ke čtenářům (Dr. M. Kovář.) — Zápisky Hanuše z Oppersdorfu o válce německé r. 1546—1547 (Jos. Vávra.) — O činnosti některých členů metropolitní kapitoly Pražské ve stol. XVIII. (Dr. Ant. Podlaha.) — Samuele Nymburského »Paměti Litoměřické« (Dr. Isidor Zahradník.) — Zlatá Koruna († František Wildmann.) — Panny řádu sv. Norberta (P. Alfons Žák O. Praem.) — † Fr. Wildmann (Dr. M. Kovář.) — Drobné zprávy a posudky zde uveřejnili: Fr. Štědrý, Jos. V. Bouchal, Dr. Ant. Podlaha, Dr. Matěj Kovář. — Sborník Hist. Kroužku stojí ročně 5 K a předplatné přijímá administrace: Praha č. 570-II.

1. K některým dotazům odpovídáme, že členové družstva při Sborníku slevy nemají.
2. Kdož by byl omylem 1. číslo Sborníku neobdržel, račíž je reklamovati.

Vzdělávací četba katolické mládeže. Řada I., č. 2.: Jedno potřebné. Několik dopisů ku vzdělání mládeže uveřejňuje učitel Fr. Jelínek. Řada I. č. 1.: Svati apoštolé slovanští Cyrill a Metoděj. Milé mládeži podává P. Václav Pokorný. Vzdělávací četbu katolické mládeže vydává Jednota katol. učitelstva v království Českém nákladem družstva Vlast. Sešit stojí 6 h, na 10 dáva se jedenáctý zdarma. Praktičtí katecheté, učitelové a učitelky dávají školním dítkám: 1. nejprve žlatinové listky, 2. potom sv. obrázky, 3. posléze tuto

vzdělávací četbu. Těmito vždy cennějšími dary odměňuje se žákovo přičinění, zvláště jeho horlivost v náboženství a v návštěvě služeb Božích.

Desatero sociální demokracie Rozebírá Dr. Rudolf Horský. III. »Pomni, abys den sváteční zničil«. Nákladem družstva Vlast. Cena 8 haléfů. Na venek se zasílá nejméně 5 ex.

Obrázky

k prvnímu sv. přijímání a k první sv. zpovědi.

Papírnický závod družstva Vlast zakoupil letos za 5.000 K obrázků k prvnímu sv. přijímání a k první sv. zpovědi a prodává je v ceně:

a) obrázky k prvnímu sv. přijímání:

1. **domácí:** po 4 h (100 za K 2.40), po 6 h, tři druhy (100 za K 4.40), po 14 h, tři druhy (100 za 12 K);
2. **štyrsko-hradecké** od firmy Styria: pět druhů po 16 h (100 za 16 K) a jeden č. 5. po 5 h (100 za 5 K);
3. **mnichovské** od firmy Müllerovy: po 18 h (100 za 18 K), tři druhy po 22 h (100 za K 21.60);
4. **berlínské** — zvláště krásné — od firmy Albrecht a Meister: po 6 h (100 za 6 K), po 8 h (100 za 8 K), po 12 h (100 za 12 K), po 16 h, dva druhy (100 za 16 K), po 40 h (100 za 40 K) a po 60 h — těch jsme zakoupili jen sto (za 60 K).

b) obrázky k první sv. zpovědi:

1. **domácí:** po 4 h a po 6 h jsou již rozebrány.
2. **berlínské:** — velmi vkusné a umělecky provedené — po 8 h, dva druhy (100 za 8 K), po 12 h (100 za 12 K), po 16 h (100 za 16 K).

Pozn. 1. Přichozím do Prahy radíme, aby si tyto obrázky osobně prohlédli a dle vůle ty ony si vybrali.

2. Všecky obrázky tuto uvedené mají české nápisy, avšak objednali jsme většinu těchto druhů i s německými nápisy, takže i Čechům mezi Němci působícím můžeme posloužit.

3. Do těchto obrázků vložili jsme veliký kapitál, 120 K dali jsme jen na clo a za železniční dopravu, i nemůžeme vzorky těchto obrázků zdarma rozesílati. Kdo si přeje vzorky, tomu je účtujeme. Objednatel obrázků platí poštovné nebo dopravu po dráze, my navzájem hradíme balení a dopravu na poštu nebo na dráhu.

Objednávky vyřizuje:

Papírnický závod družstva Vlast, Praha 570-II.

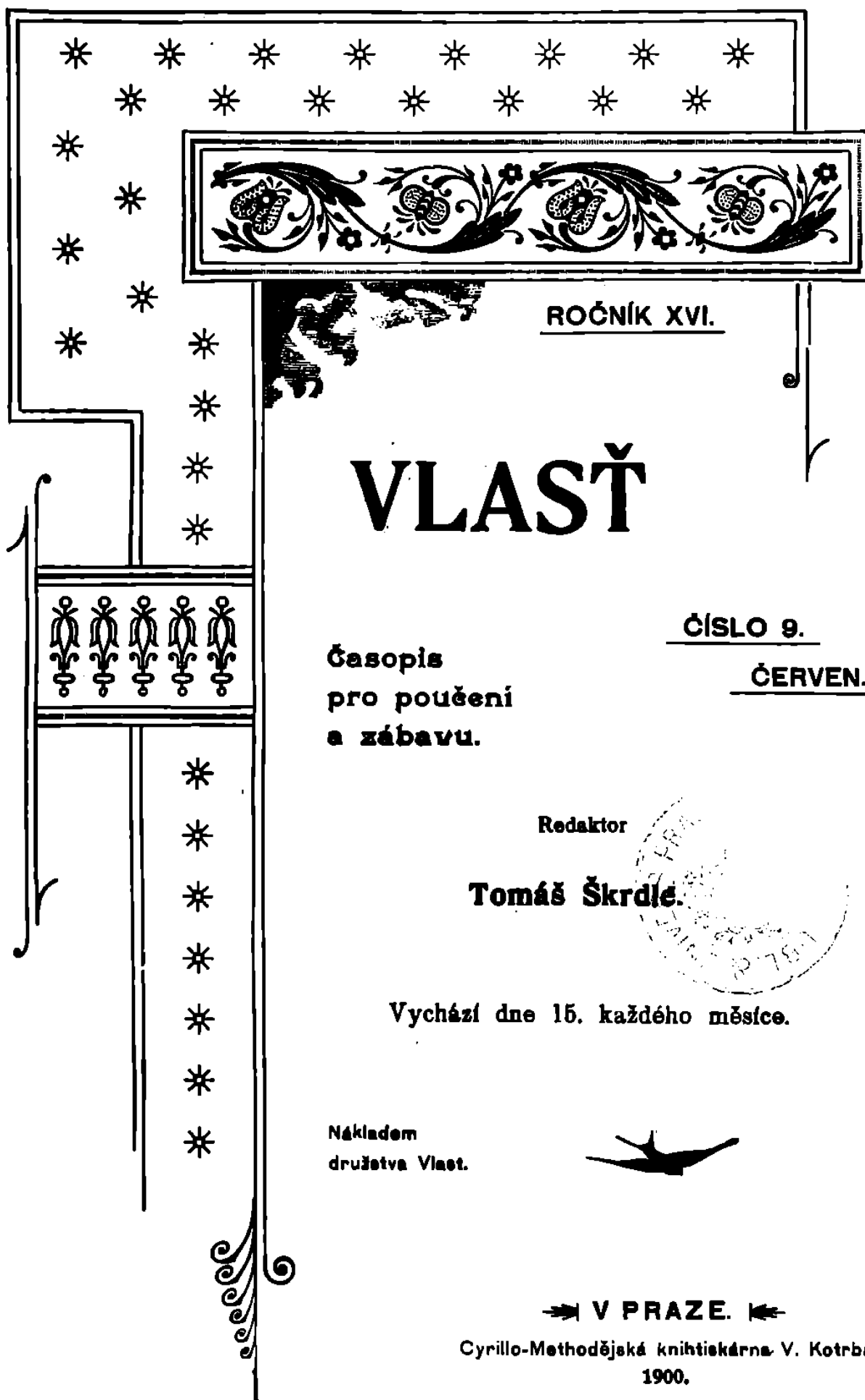
V papírnickém závodě družstva Vlast

prodáváme obrázky:

Památku na sv. břimování, a to po 2, po 4, 6, 8, 12 a 16 haléfích. Prvé tři jsou výroba domácí, poslední tři jsou berlínské, krásné.

Také tu máme něco berlínských obrázků:

Pozvání k první mši sv. novosvěcence. Prodávají se, pokud zásoba stačí po 6 haléfích.

ROČNÍK XVI.

VLAŠŤ

Časopis
pro poučení
a zábavu.

ČÍSLO 9.

ČERVEN.

Redaktor

Tomáš Škrdlé.

Vychází dne 15. každého měsíce.

Nákladem
družstva Vlast.

➔ V PRAZE. ➔

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba
1900.

OBSAH.

	Strana
O příčině života. Napsal duch. prof. Frant. Horáček. (Pokračování)	801
Ratolesti palmové: Sv. Ludmila. Doubravka. Básně od J. Miloty	817
Pepička Kopřivova. Napsala Vlasta Pittnerová. (Pokračování)	818
Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od r. 1840. do r. 1900. Napsal Tom. Jos. Jiroušek. (Pokračování)	830
Z cyklu: Na jarních strunách: I. Jarní větrů vanutí. II. Táhnou vzduchem	Básně
od R. Stupavského	839
Naše Slezsko. Napsal Jan Vyhliďal. (Pokračování)	839
Herbenův »Čas« z r. 1899. a svědkové deponující v Kostnici naproti M. Janu Husovi. Napsal Dr. Antonín Lenz. (Dokončení)	848
Hrob. Báseň od J. Miloty	862
Poddanství nové doby. Napsal Rudolf Vrba. (Pokračování)	863
Cesta do Vidně a po Haliči. Píše Tomáš Škrdl. (Pokračování)	870
Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké. Píše Tomáš Pícha. (Pokračování)	875
Literatura	880
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	886
Zprávy spolkové	896

Předplatné na »VLAST«, roč. XVI. obnáší:
ročně 10 K, půlletně 5 K.

Členové družstva předplácejí: a) údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 10 K během 5 let celkem 100 K) ročně 8 K, půlletně 4 K; b) členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 6 K) ročně 8 K 40 h, půlletně 4 K 20 h; c) členové číšní (kteří se již do spolku nepřijímají) ročně 8 K 80 h, půlletně 4 K 40 h. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlast« ročně za 8 K. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska, do Bosny a Hercegoviny je »Vlast« o 1 K, do ostatních mimorakouských zemí o 2 K dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25%, a bude se jim »Vlast« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 8 K. Ročník XII. za 9 K. Ročníky XIII., XIV. a XV. po 10 K. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 5 K; pro studující, alumnusy a kleriky à 4 K. Ročník I. prodává se za 7 K, a platí-li se hned, za 6 K. Družstvo Vlast prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 60 h. Jednotlivá čísla ročníku V.—XI. prodávají se po 80 h, roč. XII.—XVI. po 1 K. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest v Praze, v Žitné ulici č. 570—II.

Z družstva Vlast. Ke družstvu Vlast přistoupili za členy zakládající: Ant. Zajíček, kníž. arcib. vikář v Heinrichsgrün; Jos. Janský, bisk. vik. tajemník v Křivšoudově; Vinc. Nápravník, děkan v Kování; Jos. Procházka, děkan v Dobřenicích; Dr. Jos. Rydvan, farář v Kostomlaticích; Václ. Zörnig, kaplan ve Vosicích. — Přispěli v korunách: a) na fond pro katol. spisovatele: Jos. Flekáček 4 (8); b) na fond sociální: Dr. Rud. Horský (20), Jindř. Kolář a Jách. Kouřil; c) na dům družstva: Jos. Buchta, Em. Žák, Ferd. Malý a Jos. Mejsnar. — Na koupi strojů — aby družstvo při hotovém placení obdrželo 12%, a 8% slevy — uvolili se zapůjčiti své úspory: tři členové výboru a dva členové družstva. Další přihlášky se s vděkem přijímají. (Praha, č. 570—II.)

Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících v květnu v korunách složili: po 100: Vinc. Nápravník a Ant. Zajíček; Jak. Kindlmann 40 (100); Dr. Jos. Rydvan 25; Al. Wirth 24 (100); po 20: Fr. Hartmann, Dr. Karel Kašpar, Václ. Jirásek, Karel hrabě Schönborn (30), Václ. Zörnig, Jos. Habiger (100) a Jos. Procházka; Jan Hýl 16 (66); Jan Janáček 10 40 (20 40); po 10: Marie Zelenková (80), Jos. Janský a Jos. Melena (50); Fr. Jelínek 8 (66); jednota v Křivčicích 6 (12); po 4: Vojt. Plíhal (56), Marie Zajíčková (8), Boh. Varhout a K. Patočka (17).

Na kostel a faru v Istrii bratru Moravanu přispěli v korunách: Jan Horák, dělník ve Vidni, sbírkou mezi soudruhy 5 K 10 h; Nejmenovaný z Dolních Rakous 4 K; Vinc. Habeš, koop. v Jimramově, 2 K; Nejmenovaná paní 1 K. Další dary přijímá redakce Vlasti, Praha č. 570—II.

VLAST.

O příčině života.

Napsal duch. prof. Frant. Horáček.

(Pokračování.)

laude Bernard, jenž sám držel při organicistech, vidí se na základě zjevů života buněčného nucena doznati, že při životních úkazech vedle sil fyzikálních také ještě jiná příčina jest činná. Vývod tohoto snad nejslavnějšího fyziologa doby novější jest na nejvýš zajímavý, pročej jej podáme zde v stručném nárysu.

Pozorujeme-li úplný vývoj nějakého živočicha, tu shledáme, že jeho organisace děje se dle určitého zákona organotvorného, který existuje jako *idea* již dříve a přenáší se *tradicí organickou* s jedné bytosti na druhou. Kdo bedlivě sleduje úkazy t. z. histogenese (tvoření tkání) a organisace (vznik jednotlivých údů, čidel a přístrojů životních), ten vzpomene sobě mimovolně na básníka Goetheho, jenž přírodu (sic!) přirovnává k velikému nějakému umělci. A skutečně se zdá, že oba, příroda (sic!) i umělci vedou sobě stejným způsobem, jedná-li se o vtělení myšlenky tvůrčí do jejich díla.

Na prvním stupni uměleckého vývoje pozorovati lze pouze jednoduchý povrchní náčrtek bytosti bez stopy jakékoliv organisace. Obrisy (les contours) těla i orgánů jsou jen povšechně nastíněny; zřejmější jsou již obrisy oněch provisorických — ať tak díme — vodovodů, kterých *embryo* při budování těla *prozatím* potřebuje jako nádržek moku životního. Až posud není ni žádného tkanivo dokonale vytvořeno a pro sebe odděleno, nýbrž celá masa ústrojná sestává z plasmatických a embryonálních buněk, které se od sebe nikterak neliší. Avšak již tomuto síťovému životnému (canevas vital) jest vtisknuta pečeť *ideálního osorku* ústrojného, který, ač lidskému oku nedozrnlý, jest svrchovaně činný, vykazuje každé části a každému živlu již předem jeho budoucí místo, složení a vlastnosti. Tak na př. všude tam, kde mají povstati krevné cévy, čivy, svaly, kosti atd., mění se *buněky embryonální*, které

až doposud byly stejnorodé, buď v tělíska krevní; nebo ve vlákna tepen, vlákna žil, svalů, součásti chrupavek atd. Z úkazů těchto vším právem můžeme odvoditi následující zásadu:

To, co náleží podstatně do oboru *říše životné* a nepřísluší ani lučbě, ani fysice, ani čemukoliv jinému (kromě říše životní), jest *idea*, která je ředitelkou životního vývoje. V každém zárodku živém nachází se *idea řídící*, která se vyvinuje a na venek jeví *ústrojností*. Život kterýkoliv trvá po celou dobu svého trvání pod panstvím téže tvůrčí *síly životní* . . . zde, jako všude jinde, vše závisí na *idei*, která jediné tvoří a vede A jest to povždy jedna a *táž* idea životní, která bytosť zachovává, nahrazujíc součásti těla, strávené buď prací, buď chorobou.¹⁾

Bohužel, že ani veleduch *Claude Bernardův* neodolal terrorismu pozitivistické — mody. Svrchu ličenou, v pravdě geniální apologii *animismu*, (byť i nepřímo vedenou), kterou slavný fyziolog francouzský konal v letech šedesátých, za nedlouho důkladně oslabil, ne snad popíráním dat fyziologických, která tak stkvěle obhajoval, nýbrž skeptickou methodou interpretační, která prozrazuje chabost vědeckého přesvědčení. Roku 1875. píše Claude Bernard stať »Qu'est-ce que la vie?« — »Co jest život?« a když byl důkladně vyčerpall všechny prameny, které se zdají svědčiti proti *animismu*, vrací se s těžkým srdcem k dřívější »vlře« fyziologické zpět, poněvadž jeho rozšafný duch jinak nemůže . . . avšak s jakými podmínkami, vytáčkami a oklikami.

»Il y a *comme un dessin vital* qui trace le plan de chaque être et de chaque organe en sorte que, si considéré *isolément*, chaque phénomène de l'organisme est tributaire des *forces générales de la nature*, pris dans leur *succession* ent dans leur ensemble ils *paraissent* révéler un lien spécial; ils *semblent* dirigés par quelque condition *invisible* dans la route qu'ils suivent . . . Ainsi, les actions chimiques, synthétiques de l'organisation et de la nutrition se manifestent *comme* si elles' étaient dominés par une force *impulsive* gouvernant la matière, faisant une chimie appropriée à un but et mettant en présence les réactifs avengles des laboratoires à la manière du chimiste lui-même.«²⁾

Nebýti těch osudných »*jakoby*«, »*zdá se*« atd. ohrazení, která páchnou silně Taineovským skepticismem, nebylo by brilliantnějšího apoštola animismu nad Claude Bernarda, jak později ukážeme. — Ovšem, veliké bolení hlavy působí pánům *organicistům* tajemný původ buňky a zárodku.

»Nous n'assistons pas à la création de l'oeuf ex nihilo; il vient des parents et l'origine de sa virtualité évolutive nous est cachée; mais chaque jour la science remonte plus haut vers ce mystère.«³⁾

¹⁾ »Rapport sur les progrès etc. pag. 125. — Introduction à l'étude de la médecine« pag. 161. (Méric l. c. p. 229 sqq.)

²⁾ »Jestli (scil. v organismu), *jakoby* nějaký nárys životní, na kterém vidíme plán každé bytosti a každého orgánu, tak sice, že jednotlivé úkazy ústrojenství, pozorujeme-li každý *pro sebe*, vyplývají ze souhry všeobecných sil přírodních, avšak, vzaty v *souhrnu* a postupu, *zdají se* jevíti pouto obzvláštní; *zdá se* nám, *jakoby* byly řízeny nějakou podmínkou *neviditelnou* . . .

Lučebné úkony synthese, organisace a výživy tudíž staví se nám před oči tak, *jakoby* byly ovládány nějakou silou *impulsní*, která hmotu řídí, činíc z ní stroj zařízený k jistému účelu a na místě příslušném, pohotově udržujíc slepé prvky reakční jako nějaký lučebník.« Revue des D. M. 1875. p. 348.

³⁾ »Nejsme svědky stvoření vajíčka z ničeho; pochází ono od rodičů a

Buňka a zárodek! tot je prý »quid proprium« fysiologie, tot poslední prý hradba vitalismu i animismu — avšak, to prý nic nedělá. Pravý *organicista* (i pozitivista) si dovede snadno pomoci — k čemu pak by byla — nastojte! — metafysika! A nyní obdivujme se jen krkolomnému »salto mortale« při mudrování organicistů: »Díme-li, že život jest *idea* řídící nebo *síla evoluční* v hytosti ústrojně, vyjadřujeme tím prý jednoduše *myslenou jednotu* za sebou jdoucích proměn morfologických a chemických, které vykonány byly zárodkem od počátku až do konce jeho bytí. Náš *duch* si tuto *jednotu* utvořil jako *pojem* a vysvětluje ji silou obzvláštní; avšak mýlí se prý, kdo má za to, že tato síla metafysická je činná na způsob síly fysikální. Pojem nevystoupí nikdy z říše intelektuální, aby reagoval na svět hmoty . . . krátce, síla metafysická, kterou vykládáme pochody biologické, nemá pro vědu žádné platnosti (sic!), jelikož, jsouc mimo říši fysikální, není s to, aby na síly fysikální provozovala vliv jakýkoliv . . . A proto pravíme s Descartem. »Myslíme metafysicky, ale žijeme a jednáme fysicky.«⁴⁾

Kolísání toto, které při veleduchu, jakým byl Claude Bernard, jen s velikou bolestí pozorovati můžeme, nic nemění na skutku, že vznik *buňky* je fysiologům úplně neznám. Právě-li tedy *organicisté*: »Známe *prvky*, z nichž jest organism složen; jsou to vedle několika plynů (vodík, kyslík, dusík, uhlík) soli minerální,« — tu dlužno dáti za odpověď: »Ano, tak tomu jest při *těle mrtvém*, z něhož život vymizel; avšak s tělem *živým*, ať bylinným, ať živočišným, jest jináče: prvek organismu sluje *buňka s jádérkem* nebo *zárodkem* (vajíčko), jehož vznik jest vědě neznámý, jak již fysiologické axioma hlásá: »Omne vivum ex ovo — omne vivum e vivo.«⁵⁾

β) *Organicisté* namlouvají světu dále: »Známe *síly*, které v organismu působí; jsou tytéž, jako v říši neústrojně.« Důkazem toho prý jsou lučebné pokusy, kde se podařilo z látek neústrojných uměle vyrobiti sloučeniny, které jinak pozorujeme pouze v organismech, na př. močovinu, silice a tuky bylinné, indickou modř (indigo), alizarin atd. První zdařilé pokusy tohoto druhu rozohnily myslí lučebníků tou měrou, že začali hlásati do světa, že hráz mezi říší organickou a anorganickou jest stržena, a že lučba jednoho dne dovede vyrobiti i *živou buňku* dle okřídlených veršů arcimistra Goethe:

»Was man an der Natur Geheimnisvolles pries,
Das wagen wir verständig zu probieren,
Und was sie sonst organisieren liess,
Das lassen wir krystallisieren.« (Faust II. 2.)

Avšak brzy ozvaly se vážné hlasy z tábora lučebníků samých, kteří varovali před upřílišněným sanguinismem. Pamětihodný po této stránce jest projev, který při otevření české akademie věd, slovesnosti a umění učinil český lučebník prof. Dr. *Rayman* ve své slavnostní řeči »O chemii a biologii«. Slovný řečník pravil mezi jiným: »Chemikové pozorovali, že není *principiálního* rozdílu (sic!) mezi látkami živé a mrtvé přírody.« R. 1828. sestavil Wöhler z kyanatanu

původ jeho schopnosti evoluční jest před námi skryt; avšak, každým dnem věda přibližuje se atd.« — dle známé noty! Revue d. D. M. I, c.

⁴⁾ Revue d. D. M. I, c.

⁵⁾ Vše, co je živé, pochází z vejce — vše, co je živé, pochází ze živého.

amonatého umělým pochodem močovinu, od té doby sestrojili chemikové mnohé přirozeně se vyskytující látky . . . « Avšak řečník ihned zmiňuje se o *rozdílu*, at tak díme »fabrikace«, jak vznikají látky zmíněné ve *přírodě*, a jak v *laboratoři* lučebníka. Methody naše jsou vehementní, mezi tím, co příroda mírně při teploturách 20—40° skládá ve vodných roztocích svůj glykosid, z něhož alizarin se odštěpuje, působí chemik při vysoké teplotě (160—170°) dýmovou kyselinou sírovou v anthracen . . . «

»My víme, že v některých bylinách při vegetaci sprovázejí kyseliny určité alkoloidy, a my z těch kyselin umíme takové alkoloidické látky uměle vyrobti. Ze sloučenin, jen z jediného atomu uhlíku se skládajících, podařilo se výtečnému experimentátoru Em. Fischerovi sestrojiti uměle cukry, a na místě, kde příroda celá, posud prozkoumaná, pořídila si sotva cukrů pět, chemikové sestrojili jich uměle přes dvacet; a co příroda vyrábí cukry jen o pěti, šesti a dvanácti atomech uhlíku, my upravili cukry o sedmi, osmi a devíti atomech, všechny jsou sladké a krystalické . . . Nastává zcela patrná otázka, proč příroda pořídila jen tak málo cukru, ⁶⁾ proč z našich umělých cukrů *celá řada jich nekvasí*? Proč vybírají *mikroorganismy* cukry se živící jen cukry o třech, šesti, devíti a dvanácti atomech uhlíku? (!) . . .

Když se chemikům počínaly synthesy přirozených látek tak pěkně dařiti, rozohnila se jedna část bystrých myslitelů a vyháněla z vědy starý pojem zvláštní *životné síly*. Zvláště nechemikové počínali si výbojně. Tu kvetla theorie, že fosfor je příčinou myšlení, poněvadž nevinná, mírná kyselina fosforečná nalézá se v známém užším spojení v hmotě mozkové i v látce nervové i vaječné.

Zahájen precipitující se směr, o němž praví výborný pathologický anatom *Rindfleisch*, že chtěl laciným způsobem *prosmyknouti se kolem nejtěžších problémů přírodní filosofie* (scilicet *positivismus*! Pozn. spis.), které my uznáváme a v jejich významu hluboce respektujeme . . . «

Velezajímavý jest experiment, který Dr. *Rayman* provedl s *kulturami mikrobů* (ve společnosti s docentem *K. Kruisem*) k vypátrání vztahů mezi různými mikrobi a chorobami, které působnosti oněch věda lékařská připisovati si uvykla. Dotýká se krátce možnosti, že posavadní názor o škodlivém vlivu mikrobů na organism jest »hysteron-proteron«, »ve kterém případě by se věc s mikrobi obrátila, any příčiny staly by se následkem« — pokračuje jmenovaný učenec dále:

»Ve smyslu otázky té podjal jsem se podrobného studia chemismu saccharomycet (kvasnic). Při kvašení líhovém jsou nejtěsnější vztahy mezi životem a chemismem patrný, organismus jest starý, všemožně šlechtěný tvor, tak starý jako člověčenstvo a jeho chemismus jest prajednoduchý, snadný k stopování. Kvašení jest rozhodně chemismus, vyvolávaný mikrobem, neboť intensita kvašení probíhá paralelně s intensitou vývoje mikrobů, temperatura nejvýhodnější pro kvašení jest teploturou nejprospěšnější mikroba samého. Fysiologické jedy, které porušují životní funkce mikroba, zastavují kvašení. Snažíme se stanoviti přesně sloučeniny, které mikrob za různých podmínek vyrábí, i stopujeme, zda kvalita a kvantita látek vyráběných se nemění, když jest organismus pod vlivy nepříznivými, za

⁶⁾ Odpověď: »Natura nihil facit frustra« — těch 5 cukrů jí postačí. Pozn. spis.

přítomnosti látek jej ženujících, nebo dokonce ve stavu hladovění za nedostatku obvyklé potravy. Poslední případ provedli jsme úplně, buňky po léta v jednom a téže prostředí žijící spotřebovaly cukry, rozmnožily se z jediného mikroskopického individua na 50 gramů vysušených (vody prostých) těl a *změnily kardinálně svůj chemismus*. Jestli že za podmínek teploty laboratoria, kteréž uvykly, znovu v čerstvou mladinu jsou přeneseny, *podržely změněný svůj chemismus* (ony zdědily abnormity); pakli že však uvedeny byly v podmínky pivovarní, pracovaly tak *normálně*, jakoby nebyly nikdy procesy patologické prodělaly. Tot *podivuhodný* úkaz, buňky, kteréž milionkrát se přerodily, *vpadly do normálních* zvyků svých ihned, jakmile jim přirozené, jim obvyklé podmínky jsou poskytnuty. ⁷⁾ V podmínkách *abnormních* však samovolně změněn celý chemismus a buňky *přece* žily a množily se. Oba ty *dva chemismy* jsou přesně determinovány, i plyne odtud, že jsou *problémy životné* předmětem vědy přírodní. (A nikoli *pouhé* lučby, nýbrž vědy přírodní, která sluje *biologie*. Pozn. spis.)

S velikým důrazem obrací se jmenovaný učenec proti oněm přírodozpytcům, kteří myslí, že několika vědeckými termíny rozluštit lze každý problém. »Attrakce, affinita jsou *pouhé metafory, na základě inertie* ⁸⁾ *nemůže hmota sama* sebou vzbuditi žádný projev *pohybu*, tím méně vyvolati fenomény psychické. (A dodejme: také *biologické*. Pozn. spis.)

A proto také fysikové a lučebníci moderní zde onde holdují — *animismu*, avšak nikoliv *thomistickému*, ⁹⁾ *nýbrž atomistickému* (na př. Schopenhauer, Hartmann, Paulsen, Lotze a j.), dle kteréž theorie každý *atom* jest oduševněn.

Také pan prof. Dr. *Rayman* zdá se sdíleti názor tento, jelikož dří: »Při veškerém uznávání mechanismu v živoucí přírodě musíme s *Virchowem* uznávati též *autonomii* buňky, pomocí již potravu svou vybírá, která je prospěšná, a jinou zamítá, která jí škodná. Tato *vůle* buněk, regulovaná všemi potřebami celého organismu, nutí nás ku konsekvenci o *osobní svobodě buněk*, kterouž materialismus nikdy připustiti nechtěl. Právě chemikové a fyziologové to byli, kteří povstali proti přehnané opozici vůči *životné síle*, neboť podivné reakce chemické, v živé buňce probíhající, a ona experimentem zjištěná *psychická* činnost buněk (Czienkowski) přesvědčuje nás, že *mimo chemii a fysiku* jest ještě *jistá energie*, zajisté ne tvůrčí (?), zajisté též principům našim axiomatickým podléhající, jednou přístupná dovednějším methodám našim — která život spolu ovládá. Tak jako telegram jest více než pouhý chemismus článku galvanického a mechanický efekt vzbuzeného proudu, tak připadá nám otázka naše...«

Nevíme, budou-li laskaví čtenáři se zajímavými vývody profesora *Raymana* souhlasiti *venkonce*, zvláště s theorií o »*oduševněných*« atomech, která v důsledcích svých vede k *monistickému* názoru světa. Tolik však jest jisto, že vylíčené pokusy rozhodně svědčí — *proti organicistům*!...

Že by lučbě vůbec kdy podařiti se mohlo vésti přesný důkaz,

⁷⁾ Co pak *tomu* říkají páni — *darwinisté*? Pozn. spis.

⁸⁾ »*Materiae vis insita est potentia resistendi.*« *Newton*.

⁹⁾ Jehož přednáška jest tělo lidské. Pozn. spis.

že pochody biologické podléhají »našim principům axiomatickým«, a že ona energie, která v organismu působí mimo chemii a fysiku, jest zajisté *ne tvůrčí* — o tom si dovolujeme vážně pochybovati přes to, že nejsme ani lučebníky, ani odbornými fysiology. Jmenovaný učenec se proto na nás zajisté horšiti nebude, a to tím méně, ježto sám s liberálností, ve vědeckých kruzích vzácnou, milerád připouští, že o *fysiologii* vůbec mluvití má právo také ne-fysiolog, na př. *psycholog*, jakým přece musí býti každý řádný bohoslovec, a jelikož sám skromně doznává, že o tajemném pochodu, při němž bylina rozkládá kysličník uhličitý a páru vodní ze vzduchu, aby si tak připravila složité ony látky pro budování těla svého, chemie moderní neví o mnoho více, než — básník *Dante* pověděl:

»Guarda il calor del sol, che si fa vino
Giunto all' umor che dalla vite cola.«¹⁰⁾

Sluneční paprsky rozkládají energii světla kysličník uhličitý, praví lučebník, a z něho vyrobí réva cukr, jenž zkvasiv životem kvasnic, způsobí ohnivé víno. »*Chemik nezná posud příčinu základního pochodu* (toho)« — dodává Dr. *Rayman* otevřeně. Nuže, a lučba by sobě troufala jednou snítí clonu s tajuplných úkazů, které se odehrávají v *živé buňce*? — »Ignorabimus«, děl o podobných záhadách sám *Du Bois Reymond*.¹¹⁾

γ) Pokud se oněch výrobků »quasi — ústrojných« týká, na něž *organicisté* sebevědomě ukazují a od nich netušených triumfů lučebné vědy očekávají, jsou látky zmíněné (na př. leucin, glycin, lih, močovina, chinin, bílkovina atp.,¹²⁾ které se podařilo vyrobiti syntesí *umělou*) podle výroků znalců odborných prosty všelijakého životního principu a nemohou nikterak se stejnojmennými produkty organickými na stejnou úroveň kladeny býti. Umělé vejce by žádný pták nevyseděl, umělé víno, mléko atp. jsou směšeniny, majíci sice barvu a poněkud i chuť stejnojmenných přirozených nápojů, avšak bez příslušného fysiologického účinku, a i chemicky reaguje bílkovina umělá rozdílně než přirozená.¹³⁾

¹⁰⁾ »Viz teplo sluneční, které připravuje víno tím (způsobem), že se poji k moku, jež skrze révu cedí.«

¹¹⁾ Pokud se »bílkoviny« týká, dlužno věc uvéstí na pravou míru. Lučebníci našli při analýsě bílkoviny, že je složena z více skupin t. zv. aldehydů či ketonů, proměnlivých to sloučenin uhlíku, vodíku a kyslíku, v jichž pohyblivé hře domnívali se někteří viděti vlastní příčinu života. Aldehydy však možno vyrobiti syntesí umělou. Na to dlužno odvětit: Skupina aldehydů není ještě totožná s vejcem, neboť schází zárodek. Vůbec nepodařilo se až posavad vyrobiti umělou syntesí ani *jedinou* látku organoplastickou a *histogenní*, — ani bílkovinu, ani casein, ani fibrin, ani cellulosu neb škrob. Důležité je dále přiznání prof. Gorup-Besaneza: »Posavadní vynálezy nás nikterak neopravňují k naději, že se nám *vůbec* kdy podaří uměle vyrobiti buňku rostlinnou, nebo vlákno svalní, nebo vlákno čivní — jedním slovem: *něco organického*.« Lehrb. der physiol. Chemie 1874. Vide Tillmann Pesch »Die grossen Welträthsel« I. 177.

¹²⁾ »Es wäre grenzenlos interessant, wenn wir so mit geistigem Auge in uns hineinblickend die zu einem Rechenexempel gehörige Hirnmechanik sich abspielen sähen . . . wenn wir wüssten, welcher Tanz von Kohlenstoff-, Wasserstoff-, Stickstoff-, Sauerstoff-, Phosphor- und anderen Atomen der Seligkeit musikalischen Empfindens . . . welcher Molecularsturm dem wüthenden Schmerz beim Misshandeln des N. trigeminus entspricht . . . Für jetzt wissen wir noch nicht einmal, ob nur die *graue* oder ob auch die *weisse* Gehirnschubstanz denkt.« Über die Grenzen des Naturerkennens, Leipzig 1891. pag. 40.

¹³⁾ »Antworten der Natur« von C. H. Gras 1893. pag. 42.

»Síly, které v tělech ústrojných působí, známe. Jsou tytéž jako v neústrojně přírodě« — blásají *organicisté* a mají — pravdu. Avšak pouze napolo, neboť kdo chce říci úplnou pravdu, tomu jest doložiti ještě toto: »Vedle lučebných sil jsou činny v organismu ještě síly jiné, kterých lučba nezná. Za *spolupůsobení* sil těchto teprve povstává — sit venia verborum — onen *chemismus organický*, jehož úkazy nazýváme souborně *životem*, a který od lučby neústrojně *základně* se liší. To vysvítá z následujícího porovnání minerálních ukazů s biologickými.

δ) »Moles iners,« stanovil *Newton*. Základní vlastností hmoty neživé je její naprostá nečinnost a snaha po dosažení klidu. Při snaze této ztrácí hmota část své *energie*, která uchází ve způsobě tepla do vesmíru. Voda teče tak dlouho, až splyne do místa nejhlubšího, načež se uklidní; vápno nehašené, polité vodou, začne šuměti a klokotati — jakmile však rozvířené prvky vešly ve spojení nové, které hoví jejich lučebné příbuznosti, nastane ztrnulý klid. Každý prvek opustí posavadní spojení své jen tenkrát, přijde-li v blízkost prvků jiných, k nimž jej táhne ještě mocnější příbuznost. Tu uvolní posavadní svazek svůj a vejde ve sloučení nové, při čemž opět ztrácí část své energie a tím dochází ještě většího klidu, jenž jest jeho přirozeným stavem. Zajímavé je po této stránce na př. putování chloru. Z chloridu zlatnatého možno jej vylákati stříbrem, z chloridu stříbrnatého železem, z chloridu železitého sodíkem — avšak, pokusy opačné selhou. Proč? Protože k sodíku táhne chlor nejmocnější příbuznost chemická, sodík ztrácí zde nejvíce na své energii, čímž zároveň dosáhne relativně nejvyššího stupně klidu.

Posledním, ať tak díme *ideálním* cílem nerostů jest *vyhranění*, které představuje subsistenci ve formě co možná nejvíce upjaté, bez energie, bez tepla a bez pohybu. V tomto klidu pak setrvává hranol po věky.

A nyní porovnejme s momenty těmito vlastnosti a vývoj látky ústrojně v organismu. Účelem tohoto je *ruch* a reakce na vlivy prostředí; když pak tyto působiti přestanou, tu organismus hyne a nastává rozklad. Případně poznamenal o tom známý filosof *Schopenhauer*: »Mezera, kterou pozorovati lze mezi říší *ústrojnou* a *neústrojnou*, jest v pravdě jedna z nejostřejších, které vůbec v přírodě nalézáme, a snad ta *jediná*, která nepřipouští žádného překlenutí ani mostu. Zde v pravdě axiomu »*Natura non facit saltus*« — »Příroda nedělá žádných skoků,« naráží na výjimku! Třebať i tak mnohý případ vyhranění při nerostech upomínal na tvary rostlinné (t. z. imitační, jako na př. ledové květy na zamrzlých oknech, tvary hroznovité, listovité, vláscité, větvičkovité atp., které u mnohých nerostů přicházejí. Pozn. spis.) — tolik jest nepochybně jisto, že mezi nejchudším lišejníkem, nejchatrnější plísní a výrobky *neústrojnými* jest podstatný *rozdíl*! U těles neorganických jest hlavním a trvalým momentem, na němž závisí totožnost a celost jedince — *hmota*! U těl ústrojných jest tomu právě naopak: »*život*« záleží zde v nepřetržité *obměně* látky a podstatným, trvalým momentem jest zde *forma*. Na té závisí *podstata* a *identita* organismu. Proto je u tělesa neústrojněho bytí dokonale podmíněno (absolutním) klidem a vyproštěním se z vlivů zevnějších, za kterých podmínek těleso neorganické může míti trvání na čas neobmezený. Život těla ústrojněho však je závislý na *ruchu* a na

vlivu zevnějších činitelů: jakmile těchto není, nastane zabynutí organismu. *

e) Quasi — vzrůst těles neústrojných děje se pouhým hromaděním jedné součástky vedle druhé — pouhou *juxtaposici*; vzrůst organismu děje se vývojem zvláštním, od středu k periferii postupujícím, t. zv. *intussuscepcí*. *Struktura* těl ústrojných liší se proto také podstatně od struktury produktů neústrojných. Těleso nerostu je naskrze *stejnorodé* (homogenní), i pokud se složení lučebního, i vlastností fyzikálních týče. Zrnko soli, vybrané ze středu veliké solné krychle, jeví týž vzhled a tytéž účinky, jako zrnko, které vezmeme s povrchu. Tělo bylin a živoků však je *nestejnorodé* (heterogenní) a rozčleněné, jelikož každý jedinec opatřen je zvláštními přístroji, z nichž jedenkaždý koná práci specifickou. Jsou sice rostliny a živočichové nízkého stupně dokonalosti, u kterých neshledáváme nižádného rozčlenění, ani ústrojí zvláštních, jako na př. jednobuněčné řasy a mnohé nálevníky. Zde *jediná buňka* koná veškeré funkce *biologické*, které u tvorů řádů vyšších jsou přiděleny orgánům zvláštním. Že ostatně ani buňka není tak jednoduše zbudována, jak se dříve myslelo, o tom byla již nahoře učiněna zmínka.

η) Bez odporu nejtěžší k rozluštění jest záhada *účelného pohybu*, kterou u *rostlin* pozorovati lze, a na kterýž fenomén organicisté s velikým sebevědomím ukazují jakožto na úkaz, který hlásá *jednorodost* sil a zákonů jejich v přírodě veškeré. Ovšem, také v říši neústrojné vládne pohyb, řízený zákony obdivuhodnými, jako jsou na př. zákony Keplerovy při oběžnicích.

Avšak mezi pohybem čistě fyzikálním a pohyby rostlin nebo živoků je podstatný rozdíl, který pochopí každý laik, porovnávaje na př. pohyb kamene hozeného do povětří s pohybem letícího ptáka.

Než však u rostlin má se věc často úplně jinak, jak o tom svědčí četné úkazy, které se vymykají z rámce fyzikální nutnosti. Z mnohých případů uvedeme následující:

Ve Francii a Itálii žije vodní rostlina *•Vallisneria spiralis•*, jejíž stanovištěm jsou obyčejně stojaté vody rýžových polí nebo vodní průplavy, v nichž bylina zmíněná bují takou měrou, až i plavbě lodní jest na závalu. Rostlina sama je dvoudomá, t. j. květy prášňkové (mužské) nacházejí se na exempláři jednom, květy pestíkové (ženské) na druhém. Obojí exempláře žijí pravidelně *pod* vodou. Avšak když nastává čas oplodnění, tu pozorovati lze divadlo nad jiná zajímavější. Oplodnění květů pestíkových stane se jen tehda skutkem, když pel květů prášňkových přenesen byl na pestík, kterou službu u květů dvoudomých obstarávají obyčejně buď různý hmyz, hlavně včely nebo také vítr. Obojí způsob je u *•Vallisnerie•* vyloučen a proto moudrost Tvůrce postarala se o jiný způsob zúrodnění. V době, kdy poupata květů obou mají se rozpuknouti, vypne se květ pestíkový *nad* hladinu vodní, což se děje natažením spirály, do které lodyha byla svinuta; zároveň však poupata květů prášňkových se odtrhnou od společné osy a vyplynou nad povrch vody, kdež se úplně rozvinou, plovouce, malým člunkům podobny, sem tam po hladině. Při tom uzrálé zatím tobolky prášňkové se rozpuknou a jemný pel ulpí na květech pestíkových, k nimž květy prášňkové se přiblížily, a tak zúrodnění bývá dokonáno. Jakmile se tak stalo, svine

se lodyha byliny ženského rodu do původního šroubovitého závitku a stáhne se opět *pod* vodu, kdež uzraje semeno. ¹⁴⁾

Stejně zajímavé úkazy *účelného pohybu* lze pozorovati také u našich rostlin úponkovitých, jakými jsou na př. různé svlačce (*Convolvulus*), fasole, hrách, vikev a m. j. Bylinám těmto je vlastní snaha, růsti do výše. Avšak pro tenkost lodyhy své potřebují k tomu pevné opory, k níž se připínají nitkovitými úponky. Úponky tyto upomínají živě na tykadla hmyzu. Jsou rostlině jako prsty, kterými hmatá po opoře. Často opíše bylina úponky těmito ve vzduchu celý kruh, aniž by našla podpěry. Při hmatání tomto otáčí se lodyha kol své osy, tak že bývá šroubovitě zavinuta. Nepodaří-li se bylině, po opětovných pokusech, nalézt podporu, klesne k zemi, a roste dále, tam se plazí. Při tom však úponky svými neustále obhlédává své prostředí a uchytí-li se kde pevného bodu ve vzduchu, vypne se ihned do výše.

Rostlinopis vykazuje ještě jiné příklady o *účelných pohybech* bylin, kterých pro obmezenost místa musíme pominouti. Jsou to vesměs vzezřímavé úkazy, ¹⁵⁾ které jsou s to, aby pro myslícího pozorovatele přiblížily říši bylinnou k živočišné, ano aby v jistém smyslu strhly přehradu, kterou jsme byli zvykli vztyčovati mezi říší vegetativní a animální. Přehrada tato je — po stránce *morfologické* aspoň — úplně imaginární. Jsou organismy dokonalejší (ve smyslu morfologickém Pozn. spis) než mnozí živoči, a náležejí *k rostlinám* ¹⁶⁾ A jsou organismy nedokonalejší rostlin a náležejí *k živočům*. ¹⁷⁾ Snad by mýslil někdo, že věda nedovede rozeznati, co je rostlina a co živočich, avšak domněnka taková by byla bezdůvodná. Máme neomylné kritérium, které stanoví hráz mezi světem bylinným a živočišným. Organismus, který *vybavuje* kyslík (organismus desoxydační), patří k rostlinám; organismus, který přijímá a *baví* kyslík (organismus oxydační) patří k živočichům. ¹⁸⁾

Protoplasma buněk rostlinných obsahuje *chlorophyll*, t. j. onu látku, která dává rostlině zelené barvivo. Látka tato má vlastnost předůležitou pro fyziologii rostlin, ana za vlivu paprsků světelných látky *neústrojné* přeměňuje na *ústrojné*, rozkládajíc totiž ze vzduchu pohlcenou kyselinu uhličitou a součástky vodní. Při tom vydechuje kyslík, uhlík pak a vodík ponechává pro sebe k budování svého těla. Na této *assimilační* mohutnosti buněk rostlinných záleží rozdíl mezi říší vegetativní a animální, neboť *žádný zvěř* není s to, aby přeměnil látku neústrojnou na ústrojnou. Proto také je každý živočich odkázán na potravu bylinnou, a samy ony rostliny, které výmínečně *žádný chlorophyll* neobsahují, jako na př. houby a mnohé rostliny cizopasné,

¹⁴⁾ Název »dvoudomý« (diaecia) pochodí odtud, že květy pestíkové a prašníkové, mužské a ženské, nacházejí se na *různých* exemplářích téhož druhu, sídlíce, at tak říci, odloučeně ve dvou domech. Pozn. spis.

¹⁵⁾ Poukážeme pouze na t. zv. »botanické hodiny«, na život »Tolije« (*Parnassia palustris*), na rozmnožování traviny »*Poa vivipara*« a t. d. Pozn. spis.

¹⁶⁾ Sertularie mořské podobají se kvetoucímu růžovému keři, sasanky (anemonae) jsou sličnější ještě než jejich kvetoucí sestry v říši vegetativní, plumatelly mají podobu ozdobných per, vorticelly vyjímají se jako něžné zvonky. Bendant Zool. p. 583.

¹⁷⁾ »Quaedam infima in genere animalium parum excedunt vitam plantarum, sicut ostrea quae sunt immobilia et solum tactum habent et terrae in modum plantarum affiguntur«. 6. Thom. Summa contra Gent. II. 213.

¹⁸⁾ Srov. Dr. Gutberlet »Naturphilosophie« Münster 1894. p. 224.

jsou vázány ve své výživě na výrobky bylin ostatních. Proto však nikdo nebude pochybovati o tom, že houby atp. náležejí k rostlinám a ne k živočichům.

Ovšem, že v praxi není vždy snadno určit, patří-li nějaký tvor do říše té či oné, zvláště, jedná-li se o tvory mikroskopické. Nejlepším dokladem toho je bylina mikroskopická »Closteria lunula«, která po drahnou dobu od přírodopytců za živoka byla považována, až posléze její bylinná povaha nade vši pochybnost byla dokázána. (Klencke.) Avšak počet těchto tvorů neurčitých stává se vždy menším, tak že nadejde doba, kdy bude moci věda vztyčiti přesnou hranici mezi oběma říšemi.

Pokud se týče *pohybu rostlin*, spadají sem také vlezajímavé úkazy, kteréž pozorovati lze na bylinách »masožravých«, jakými jsou na př. naše »Pinguicula arenaria«, »Drosera ovata« — cizokrajné »Nepenthes«, »Dionaea«, »Rumphia« atd. — Než úkazy tyto potřebovaly by kapitoly zvláštní, a proto podotýkáme krátce, že úkazy ty nikterak nesvědčí ve prospěch *organicistů*. Spíše naopak! Neboť tímž — ano ještě větším právem, kterým organicisté kalkulují: »Pohyby účelné se nacházejí také u rostlin — rostliny nemají duše, nýbrž jejich činnost vegetativní lze vysvětliti silami fysikálně-lučebnými. — Ergo: Podobně lze vyložiti pohyby účelné u živoků, ano i u člověka pouhou soubrou sil hmotných, aniž by třeba bylo dovolávati se jakéhosi principu nehmotného, »duševního« — tímž právem mohou *animisté* opáčiti takto: »Hmota o sobě je inertní, *nehýbná*; kde je pohyb, dlužno za ním tušiti působení nehmotné, duševní síly. Také rostliny vykazují pohyb, a to účelný, inteligencí řízený. — Ergo: Rostliny mají duši, jistou dávkou intelektu obdařenou. A pro theorii tuto mohli by animisté vedle autority Aristotelovy a sv. Tomáše Akvinského uvést ještě jiná jména zvučná také z dob novějších. Slavný *Leibniz* docela učil, že rostliny mají jakousi mlhovitou představu o svém žití, (Srov. Stöckl, Geschichte d. Philos. pag. 73.) fysiolog Fechtner pokusil se nastíniti psychický život rostliny (»Nanna, oder über das Seelenleben der Pflanze«, ¹⁹⁾ náš Erben pak pověst slovanskou o témž předmětu tak dojemně vylíčil v básni »Vrba«.

Muž, jehož žena, za dne »zdráva svěží«, v noci leží jako mrtva, jde na poradu k babici, která mu dá vysvětlení: »Kterak nemá mrtva býti, když má jen půl živobyť? — Ve dne s tebou živa v domě, v noci duše její v stromě. — Jdi k potoku pod oborou, najdeš vrbu s bílou korou — žluté proutí roste na ní: s tou je duše tvój paní.« Muž vezme sekeru, aby »uťal vrbu od kořena; padla těžce do potoka, zašuměla od bluboka — zašuměla, zavzdychala, jak by *matka* skonávala«. V tom pozoruje muž veliký shon lidu u svého domu a slyší zvonit umíráčkem. »Jaký shon to k mému domu: Komu zní hodinka, komu?« — »Umřela *tvá paní* milá, jak by kosou státa byla — zdráva chodíc při své práci, padla, jako strom se kácí«. (Kytice 1874. pag. 94. sqq.).

Jak jsme již podotkli, mohlo by se pohybu u rostlin upotřebiti spíše jako důkazů pro *naprostý animism*, nežli pro organický *automatism* — než však romantický onen názor o duši bylinné vedl by

¹⁹⁾ Podobně učí Vosen a Ulrici. »Viz »Gott u. Natur« 1862.

v posledních důsledcích svých k atomistickému monismu, který se protivil zásadně církevnímu učení.²⁰⁾

Posléze není pro vysvětlení *všech* pohybů účelných třeba utkáti se k principu psychickému. Dlužno zajisté rozeznávat mezi pohyby účelnými, které tvor vykonává vědomě a *dobrovolně* a mezi pohyby *nesvobodnými*, byť i rozumnými. Jest v přírodě dvojí rozumnost: *objektivní*, která záleží v *teleologickém* seřazení sil přirozených, tak že silami těmi *bez vědomí* a *bez vůle* individua dosaženo bývá výsledků podobných oněm, které druhy pouze za svobodné činnosti tvoří rozumných vznikají. V tomto smyslu možno říci, že *veškeré* síly přírodní jsou nadány rozumem: *síla hybná*, která jedno těleso nebeské nutí pohybovati se v elipse, kdežto druhé zdánlivě dobrodružně putuje po dráze hyperbolické; *pud*, který káže křečkoví, aby ve svém doupení okusoval špičky zrněk obilných, aby jinak zklíčily, a zvíře by bylo v zimě bez potravy; *dovednost*, s kterou bobr počíná sobě při svých stavbách ochranných, nejinak, než jakoby byl poslouchal přednášky ze stavitelství vodního . . . v tom všem zříme impuls onoho nejvyššího Intellektu, který již kniha Moudrosti velebí: »Všecky věci u míře, počtu a u váze spořádal Jsi.«²¹⁾ To jsou výkony, ať tak dříve *instinktivní*, a takové jsou bez odporu také pohyby *orgánů rostlinných*, avšak od těchto se liší podstatně pohyby *svobodné*.

Sebe jednodušší *organismus* není žádný automatický stroj. Pravda tato doznala nového potvrzení v polemice profesora Ot. Rosenbacha v Berlíně proti positivistům a organicistům. Ovšem mnohé, co prof. Rosenbach uvádí, řekli již jiní před ním; avšak zajímavý je ryze moderní tah polemiky, v níž používá zmíněný fyziolog těchže zbraní, jimiž positivisté hledí utlouci animismus. Proto dovolíme si něco z vývodů oněch sdělit.

Organismus není žádný automat. Neboť v čem záleží vlastně práce, kterou vykonává jakýkoliv automat? V ničem jiném, než že přenáší popudy hybné (kinetické) k dosažení jistého efektu, při čemž však výkon sám je *stejnorodý* se silou impulsivní. Efekt jest opět *pohyb*, ať se již jeví v ekvivalentech mechanických, nebo dle zákona reduktibility sil, v ekvivalentech proudů elektrických, vlnění étheru neb ekvivalentech tepelných. Pohyb zrodí vždy jen pohyb. Tak pracuje stroj.

Však co uvidíme při funkci *organické*? Číva na př., která zde hraje hlavní úlohu, jsouc motorickým a sensitivním činitelem, není snad pouhým vodičem popudu přijatého na způsob kovového drátu, kterým probíhá elektrický proud, tak jak by snad mnohý se domýšlel, nýbrž číva je zároveň *transformátorem*, který jednotky kinetické přeměňuje na jednotky *kvality nové*, od prvotního popudu *různorodé*. Tot ona známá *specifická energie* čiv,²²⁾ která záleží v tom, že čivy smyslové

²⁰⁾ Srov. IV. Conc. Later. Can. I. »Definitur Deum sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidisse creaturam, et spiritualem et corporalem, angelicam videlicet et mundanam, et deinde humanam quasi communem ex spiritu et corpore constitutam.«

²¹⁾ Kn. Moudr. 11. 21.

²²⁾ Fysiologie moderní, sídlo »specifické energie«, domnívá se zřítí jinde. Tak čisti lze v díle úplné čerstvého vydání »Real. Lexikon der medicinischen Propädeutik« B. III. pag. 35 takto: »Přístroje konečné, jichž úkolem jest, aby podráždění nervové zachytily, jsou rozdílné dle povahy podráždění, které mají přivést na specifickou formu energickou . . . Do přístrojů těchto ústí kromě

na podráždění kteréhokoliv druhu odpovídají vždy *úměr* efektem, a to oním, pro který jest určen smysl, jemuž čivy ony slouží. Tak na př. má libovolné podráždění nervu zrakového, ať již se děje nárazem, proudem elektrickým, paprskem světelným aneb nějakým popudem chemickým, vždy za následek světelný efekt, podráždění nervu sluchového vyvolá vždy efekt sluchový, ať již podráždění děje se vlnami vzdušnými, úderem fysickým aneb zánětem blan vnitřního sluchovodu; pocit chuti bývá vyvolán nejen tenkrát, položíme-li na bradavky jazykové látku nějakou rozpustnou, nýbrž také imponderabiliemi, jako je na př. elektrický proud, který vybaví na jazyku pocit chuti buď kyselé aneb alkalické. Kterak mohou organicisté zjevů těchto pomíjetí bez povšimnutí? Jsou lidé, o kterých se říká, že pro samé stromy lesa nevidí — a tak i organicisté pro spoustu číslovaných vln a jednotek kinetických nevidí v biologii pochodů somaticko-psychických, nevidí důkazů transformace, která z ideální jednoty bezpřívlastkové hmoty dává teprve vznik mnohosti dějů reálních. Celek reální zajisté jest něco docela jiného, než holý součet jeho částí, a to, co vystačí snad pro formuli mathematickou, nepostačuje pro pojmání světa těles, pro pozorování fysikální, aneb dokonce *biologické*.

Hromada drátu, dřeva, kůže, kostí — nedělá ještě klavír; halda not neznamená ještě symfonii Beethovenovu, a sebe větší množství buněk gangliových není ještě totožné s mozkiem živým.

Rovněž tak chybuje, kdo čivní ústroje klade na též stupeň s galvanickou baterií a vlákno svalu přirovnává k elektromagnetu ²³⁾

Organismus není žádný pouhý automat.

Nikdy nepochopí tajemství života ten, kdo v cévách krevních nevidí než roury pro jistou tekutinu, která se od vody pouze svou specifickou vahou liší, nikdy ten, kdo v čivách nezřít nic jiného, než pouhé vodiče elektrických proudů. Kdo tak soudí o organismu, jest na nepravé cestě a musí chybu svou doznati, uváží-li upřímně následující úkazy, které jsou nade vše pochybnost dokázány. Rychlost tak zv. »elektrického« proudu v čivách liší se nápadně od rychlosti proudu stejnojmenného ve vodičích neústrojných, čili lépe řečeno, v tělesech *neživých*. Neboť kdežto jiskra elektrická v drátě kovovém proletí za 1 vteřinu — dle Wheatstona — obrovskou délku 42.000 mil. obnáší rychlost »elektriny« nervové na nejvýš 40 metrů za 1 vteřinu, (Möbius.)

posledních článků vláken nervósních v pravém toho slova smyslu, které obsahují látku protoplasmatickou, souvisící nepřetržitě se stejnorodou látkou čivního vodiče, také přívěsky zvláštní (Anhangsgebilde), jichž povaha není nikterak *nervósní!* (scilicet dráždivé). Přívěsky tyto obsahují dle zvláštní povahy adaequatního podráždění různé a vždy určité mechanické nebo chemické vlastnosti. Nejzřejměji obrazí se poměr tento v čidle sluchovém, kde záchvěvy lymfy vnitřní, kteréž záchvěvy jsou právě oním adaequatním podrážděním (?), bývají pružnými součástkami orgánu Cortiho přenášeny na nervósní výstřelky nervu akustického.

²³⁾ Srov. Möbius »Das Nervensystem des Menschen«: »Empfindungen haben mit Atombewegungen nichts gemein und es führt keine Brücke von jenen zu diesen, es sind Vorstellungen ganz verschiedener Classen. In der That sind das *Wirkliche* allein unsere *Empfindungen*; die vom Naturforscher construierte Welt ist nur ein *Gedankending*, eine Übersetzung der sinnlichen Anschauung in die reine mathematische Anschauung zum Zwecke exacter wissenschaftlicher Untersuchungen.«

Jest dokázaná věc, že tak zv. »elektrické proudy«²⁴⁾ v čivách neslouží k tomu snad, aby přímo a samostatně vybavily efekt kinetický; spíše záleží jejich úkol v tom, že vzbuzují zvláštní energii *živní* asi tak, jako jiskra rozněcuje stělný prach, aneb jako otevření závorok u parního kotle umožňuje uvolnění napjetí thermického. Okolnost tato je dokázána již tím úkazem, že čiva, jejíž energie specifická je buď vyčerpána, nebo jejíž životní tonus (napjetí) utrpěl na své intensitě, na elektrický proud nižádným způsobem *ne reaguje*, a byť byl též sebe silnější. Nic nevadí, že čiva je při tom histologicky úplně zdravá. K tomu sluší podotknouti dále, že elektrická baterie nemůže nikdy, na příklad v ochrnuté páteři, nabrání ani funkci vybavující ve smyslu jiskry prach stělný rozněčující, nadtož činnosti, řádu vyššího, jako na př. funkci tonisující, koordinační aneb trofickou (která sprostředkuje výživu.²⁵⁾)

Organisace liší se od *automatu* fundamentálně. Automat reaguje na jistou summu energie kinetické čím přesněji, čím jemnější je složení jeho, a selže jen tenkrát, je-li podráždění příliš slabé nebo příliš silné, tak že v posledním případě stroj bývá porouchán. Jinak odpovídá na podráždění různého stupně organismus. Nejjednodušší organický jedinec, pouhé plasmodium, reaguje na podráždění dle měřítka své životní potřeby; proto se stává, že též organismus při podráždění příliš silným funkci svoji buď úplně zastaví, nebo setrvá pouze na onom stupni napjetí energického, kterého bylo docleno již popudy o mnoho slabšími. Fysiologové ovšem snaží se vysvětliti úkaz tento, který je eklatantním důkazem proti biologii fysikální, působností čivů tak zv. »zdržujících« — (Hemmungsnerven, na př. »Nervus vagus«. Pozn. spis.), čímž ovšem vlastní jádro otázky zůstává netknuto. Neboť činnost nervů »zdržujících« fysikálně vysvětliti se nedá, neboť struktura všech nervů bez rozdílu jest jednotejná. Při pochodech psychických a biologických pozorovati lze vůbec úkazy, které se vymykají z rámce soustavy — at tak díme — geometricko-analytické, byť byla sebe geniálnější. Kterak vysvětlí organicisté na příklad, že pouhý pohled lidský, jehož kinetický ekvivalent je vždy stejný, za různých poměrů *psychických* vyvolati může účinky diametrálně rozdílné? Jediný pohled jako kinetický činitel — a ejhle! Na pohled tento jedna osoba obrátí se na útěk, kdežto druhá rovněž odpoví okem zajiskřeným a veškeré síly vzepne buď k útoku, neb k obraně; osoba třetí při pohledu zmíněném ztrne jakoby zkameněla, kdežto líce jiné pokryje se ruměncem studu.

²⁴⁾ Novější fysiologové totožnost pohybu v podrážděném nervu s proudem elektrickým popírají, a to vším právem. Vysvětlují pak tajemné pochody ony silami chemickými: »Vedení podráždění ve vláčkách čivních závisí pravděpodobně na přenesení pochodu chemického skrze nepetržitou soustavu protoplasmatickou ve válcové ose nervu samého (Axencylinder). Intensitu zmíněného pochodu lučebného musíme si ovšem mysliti co možná nejmenší . . . , neboť posavad se nepodařilo objeviti výrobek onoho pochodu aneb morfologickou změnu nervu samého. Že čivy namáhavou činností bývají okysličovány, bylo opětně tvrzeno, avšak nikoliv dokázáno.« Real. Lexikon der medicin. Propädeutik III. B. pag.

²⁵⁾ »Maximal nennt man die Stärke des Nervenreizes, wenn eine weitere Steigerung desselben zu keiner Steigerung der Zuckungshöhe (scilic. »im Nervenmuskelpreparate« Poznámka spisov.) führt.« Real. Lexikon der medic. Propädeutik I. c.

Kterak vysvětlí organicisté dále ten úkaz, že individuum *totéž* na týž popud kinetický, představující stejné množství fyzikálních jednotek, odpovídá mnohdy způsobem *nestejným*, ano mnohdy diametrálně rozdílným? Banální příklad věc objasní. Táž osoba pocítila dvakrát na povrchu svého těla bolest, způsobenou bodnutím, jehož kinetická energie je v obou případech stejná a tatáž. Nuže, a účinek? V prvním případě člověk na místo, kde bolest pocítil, udeřil pěstí svojí, kdežto v případě druhém sevře palec a ukazováček své ruky v podobu kleští a jme se předmět, který ho bodl, opatrně vytahovati. Proč tento rozdíl v účinku po *témže* podráždění? V prvním případě jednalo se o — komára, kterého úderem ruky chceme zničit, aby nám déle bolesti nepůsobil; v druhém případě jest to buď jehla, nebo žihadlo včelí, které se jíme z rány vytahovati. To není práce automatu, který dovede konati službu svoji kinetickou vždy a nezměnitelně ve směru jednom a *témže*. Kdyby byl člověk pouhým *automatem*, tedy by vždycky odpovídal na podráždění, bodnutím způsobené, buď ve směru dostředivém aneb odstředivém: buď by zatloukal do kůže své nejen komáry, nýbrž také jehly, včelí žihadla, zadrhnuté třísky atp., aneb by opatrně odstraňoval všechno, nejen jehly, žihadla atp., nýbrž také komáry, mouchy atd.

Proti biologickému automatismu svědčí dále činnost tak zvaných nervů *zdržujících* (Hemmungsnerven), mezi nimiž známý »Nervus vagus« hraje předůležitou úlohu v oekonomii životní. Jest úkol nervů *zdržujících* ten, aby podráždění nervů druhých, jichž energie byla mocně rozvlněna pod nárazy kinetickými směru dostředivého, mírnily a upravovaly ve směru odstředivém tam, kde toho prospěch biologický vyžaduje. Nejnapadněji jeví se tento vliv čivů *zdržujících* při preparátech vivisekčních. Hudební (!) stroj u žáby na př. má svou klávesnici na míše páteřní. Žába mozkem zbavená (může tak poměrně dlouho žít. Pozn. spis.) jest hotový automat. Jedeme-li prstem přes »klávesnici« jejího hudebního přístroje, recte řečeno, potíráme-li zvlšte ono po hřbetě, bude křehotati neustále, podobno jsouc i mrtvému stroji hudebnímu, jenž začne hráti, spustíme-li známé péro. Avšak jinak se má věc, ponechá-li se žábě mozek. V tomto případě neodpovídá živok na podráždění aparátu »hudebního« *vždycky*, nýbrž jen tenkrát, když se mu to hodí. Z toho plyne nade vši pochybnost jasná pravda, že život jest s to, aby fyzikálním vlivům také s prospěchem odporoval, kterýž úkaz sám o sobě přesvědčí každého nestranného pozorovatele, že zkomolený organismus může býti zde onde porovnán s automatem, avšak organismus neporušený nikdy.

Kterak mohou organicisté při projevech biologických popíráti princip formativní, který předpokládá intelligentní Příčinu? Avšak nejen to! V lidském stroji nejen že možno zřít, kterak veškerá kolečka zasahují jedna do druhých, nýbrž kolečka opotřebovaná se též neustále opravují a opotřebované části samočinně novými nahrazují. Kde nalezneme ve přírodě neústrojně případ podobný? Tolik jisto jest: »Z pouhého formálního nahromadění látek nevznikne nikdy stroj — z činnosti bezúčelné (pouhá transformace neb vyvinování a přenášení sil bez vědeckého účelu. Pozn. spis.) nepovstane nikdy chod (Betrieb). »Životní síla« ve smyslu hypotézy vitalistické je smyšlenka pouhá. Příčinou úkazů životních jest organisace, která záleží ze soustavy zvláštních transformátorů . . .

Ve složení protoplasma, v zařazení a kombinaci přejemných transformátorů, dále i souladném chodu ústrojí sluší hledati tajemství a zvláštní povahu organisace, jejíž viditelné projevy plným právem nazýváme *životními* pochody, a nikoli pouhou *dynamickou reakcí*... Název »životní síla« jest nesprávný a nevědecký, jelikož v organismu souladně působí celé množství forem energie, z nichž některé známe, kdežto druhé jsou neznámy, jelikož dále tyto síly hnací nejsou totožné se silami, které tvoří a udržují formu chodu, tím méně s *principem ústrojným* samým, a ježto již v zárodku, který nevykazuje ni žádný projev života, tajuplné ono zařazení, totiž rovnováha látek ústrojných a specifické napjetí nejjemnějších forem energických nade vši pochybnost za zajištění pokládati můžeme. Kdyby se i vědě podařilo, veškeré formy energie »životné« analysovat, tím ještě záhada sama nebude rozřešena, jako nevystihne hádanku konstrukce a chodu nějakého stroje ten, kdo ví, že na vzniku jeho měly podíl pára, voda, oheň a železo. Nejedná se o vysvětlení síly, kterou stroj vyvinuje, nýbrž o zjištění *principu*, dle něhož a mocí něhož soustava přístrojů transformačních, jakož i rovnováha těchže byly vytvořeny. Vodní pára není ani principem konstrukčním, ani jediným prostředkem, který by sám stroj v chodu udržoval, ačkoli pára bez odporu představuje energii *specifickou*, parního stroje, který se od všech ostatních transformátorů, které mají za účel hromadění energie kinetické, za příčinou pohybu massivního, jako na př. mlýn větrný, mlýn vodní, stroj elektro-dynamický atd. podstatně liší.

Samostatné síly *vitální* tedy není, avšak co existuje, to jest ona nanejvýš umělecká forma těl ústrojných, t. j. *organisace*, která tvoří nanejvýš složitou soustavu přerůzných substrátů, které se nacházejí ve stavu rovnováhy, která představuje za doby trvání oné formy a příznivých podmínek funkčních pravidelně kolísající systém dynamický.

Nejdokonalejším zjevem složitých transformátorů specifických jest *tělo lidské* a nejvyšší možné číslo nejdokonalejších forem hybných v substrátech atomárních i molárních vykazuje souladný chod tělesný u člověka pod řízením *duše*, bytosti to, která (podobně jako hypotetický éther a elementy matematiky) o sobě nemá ni žádného přívlastku pozemských forem hmotných, avšak s hmotou — specifickým tělem — může vstoupiti ve spojení dočasné rovněž tak, jako ony, přímo nevidomé formy hmoty, které *silami* nazýváme, vcházejí ve spojení s hmotou, o sobě jinak inertní.

Nejjednodušším ústrojným zjevem jest *protoplasma*, kteréž následkem svého zvláštního složení má schopnost zhušťovati kyslík za dvojnásobným účelem zároveň:

a) aby týž sloužil jako rozpínavý plyn, který přivodí posunutí a atomární napjetí;

b) aby rozpoltěn pomáhal vyráběti jednak teplo (kyslík aktivní) jinak ve spojení s dusíkem vytvořil látku třaskavou, která je základem energie svalstva. (Dusíková energie svalstva je dle Rosenbacha pouhá analogie látek explosivních, na př. želatiny trhavé. Pozn. spis.)

V otázce naší — po *příčině života* — jedná se, a byť i byla řeč o specifickém zařazení »amoeby« pouhé, v poslední řadě o rozluštění tajemství *konstrukce* ústrojné a nikoli snad o síly, které organism vyvinuje. Podstata stromu na př. není jistě vystižena — teplem,

které dříví v kamnech vyvine; rovněž tak marné je počínání toho, kdo by buď mechanickým neb mathematickým formulováním úkazů fyzikálních při nějakém ústrojí doufal nalézt *princip organisace*.²⁶⁾

Až potud prof. *Rosenbach*, jehož vývody pohybují se na půdě přesné empirie, pro kterou okolnost nabývají ještě značnější důležitosti. Však také proti němu strhli pozitivisté velikou bouři, vytýkajíce mu, že theorie jeho nezbytně vede — *k náboženství*. *Risum teneatis, amici!*

Zbývá nám ještě zmíniti se krátce o tak zv. »reviviscenci« organismu, t. j. o vzkříšení živoků, kteří buď pokusmo, buď nahodile uvedeni byli ve stav biologické stagnace, ve kterémž stavu nejevili ni nejmenší známky života. Vracíme se zde k pokusům, kteréž konány byly se zmrzlými rybami a žabami, jakož i s nálevníky buď vyschlými ponenáhlu, aneb vysušenými mocným úsilím pod vlivem teploty až do 100° C. Z úkazů těchto organicisté — jak výše podotknuto — těžili hojně ve prospěch své theorie, avšak — neprávem. K vedení důkazu dovolíme si opakovati tézi organicistů: »Živokové přestávají žít, když se ocitnou v poměrech *fyzikálních*, které jich soustavě nevyhovují. Změní-li se poměry ty (fyzikální) v jich prospěch, vykazují t. zv. »mrtvá« individua opět známky života. Ergo: »Život je výsledek fyzikálních sil.«

Naproti tomu dá se uvést mnoho důvodů, o mnoho závažnějších, než jsou větrné hypotézy organicistů. Buďme nejen spravedliví, nýbrž také shovívaví. Nuže, pod tímto štítem shovívavosti dáme organicistům na uvážení následující data:

Není nikterak dokázáno, že oni živoci, kteří po přestálých zkouškách biologických znova oživli, byli skutečně mrtvi. Spíše ukazují veškerá pozorování k tomu, že smrt živoků oněch byla pouze *sdánlivá*, jelikož jich lampička životní byla sešroubována na míru tak nepatrnou, že ani nejjemnějším *posavadním* drobnohledem nedalo se zjistiti, zdali v jedinci zmíněném *assimilace* a *desassimilace* životní, tento dvojí pilíř biologie veškeré, doznaly přerušení úplného či nikoliv.²⁷⁾ Kromě toho svědčí proti *organistickému* pojmání života následující závažné okolnosti:

a) Vzkříšení živoka pokusného nezdařilo se *vždycky* — v takých případech byl patrně hořák »lampičky životní« sešroubován trochu níže, než jak zněla míra Tvůrcem ustanovená.

b) Nikdy nepodařilo se vzkřísiti živoka, bylo-li ústrojí jeho *poroucháno*. Živok, jehož organism zůstane neporušený, vydrží mnohdy i teplotu 100° C, aniž by tím nit života jeho byla přetržena, kdežto jindy týž jedinec ztratí jiskru života nadobro za teploty sebe příznivější, byl-li jeho organism sebe méně porouchán.

Poměr tento mezi hmotou a formou nejlépe vystihl Dr. *Palmer*, který se o tom pronášá následovně:

»Jsoucnost života lze dokázati *před* počátkem organisace jakékoli a před kterýmkoliv biologickým projevem, který by se nám stal patrným, rovněž lze stanoviti existenci života *po* kterémkoliv projevu biologickém, což se stává tehda, je-li živok ve stavu zmrazení aneb udušení . . .

²⁶⁾ *Energetik und Medicin*. (Beilage zur »Wiener Medizinischen Presse« 1897., No. 23.)

²⁷⁾ *Élie Méric* o. c. pag. 408.

Za to na druhé straně dlužno poznamenati, že život přechá náhle a zúplna, aniž bychom pozorovati mohli sebe menší stopy v organisaci těla.²⁰⁾

A tak jsme dospěli konce polemické části naší úvahy. Doufáme, že laskavý čtenář sdílí s námi přesvědčení, že *biologické* pochody nejen u člověka, nýbrž u živočicha vůbec nevysvětlí ani materialism, ani vitalism, ani organicism, nýbrž že doposavad v platnosti zůstává axioma starého *Aristotela*: »Ἐστὶ δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ ζῶντος σώματος αἰτία καὶ ἀρχή« — »Příčina a původ života tělesného jest duše,« kterýž výrok sv. *Tomáš Akvinský* geniálně obměnil na stručnou, avšak jadrnou thesi: »*Anima est forma corporis*« — »Duše jest forma těla!«

(Pokračování.)

Ratolesti palmové.

Znělky historické od J. Miloty.

—••—

Sv. Ludmila.

Na trůně seděla's, ó svatá paní,
přec nepoznalo srdce Tvoje pýchy —
Tys modlila se za nepřátele hříchy
a pokoru Jsi nesla do ústraní.

Tam na Tetině v šumném stromů vlání
útulek Tvůj byl skromný jako tichý,
tam nedolétly závistníků smíchy,
by rušily Tvé zbožné rozjímání.

Tvé srdce velká láska k lidu hřála —
však největší je Tvoji zásluhou,
že's Václava nám světce vychovala.

Když vrazi utíkali noční tmou,
nad mučnickou Tvoji korunou
kol hlavy Tvé již záře světic plála.

Dobravka.

Jest hrdinstvím, kdy svět kol temno svírá,
šliti světlo, za pravdu boj vésti!
Tys bojovala — svatá Tvoje víra
Ti pomohla kříž utrpení nésti.

²⁰⁾ K tomu podotýkáme, že jest nade vši pochybnost zjištěno, že záby (ropuchy) vydrží na živu bez potravy 2—3 roky.

Co jinde meč a oheň otevírá
pohanům ráj a okovy jen chřestí,
získána Tebou Polsky země širá
jen lásky slovem, míru ratolestí.

Tys jako holubice Noemova
se vznesla nad močály pustých cest
a vlry slmě rozsávala znova.

Dvé národů, jimž věčně drahou jest
Tvá památka, Tě vděčně v srdci chová —
Tvá sláva, kněžno, bude věčně kvést.

Pepička Kopřivova.

Napsala Vlasta Pittnerová.

(Pokračování.)

XV.

Přišly zimní sněhy, přinesly s sebou zimní radosti i strádání a v hezkém Kopřivovic domečku Pepička šila a šila. Nebyla smutná, ale nebyla také veselá; vážné myšlenky táhly její hlavičkou při vzpomínání na Pavla. Paní teta mydlářka vážně churavěla. Nastydla o dušičkách, trávíc mlhavý večer u rovů svých milých a nemohla lože téměř ani opustiti.

„Je to počátek konce,“ říkala na dotazy, co že jí schází. „Je to stáří.“

Pepička si nemohla ani představit, jak jí zde bude bez paní tety. Byla od nejútlejšího mládí tak navykla bez paní tety ničehož ani nemysleti a ten rok, který v zámku strávila, byl jí posud i ve vzpomínkách dlouhý, že nezářily jí v něm podle matčiných upřímné oči paní tety. Bylo jí vždy i milo, že má s paní tetou stejné křestní jméno.

Také paní Kopřivová byla o paní tetu velice starostlivá. Viděla, že milou příbuznou tíží věk a že stěží okřeje, i připomínala si znovu veškerá dobrodiní, která jí paní teta byla prokázala, hlavně od smrti jejího manžela. Opětovala stařence často, že bez ní ani z její švadlenské živnosti nebylo by se vyvinulo to, čím vskutku se stala.

Paní mydlářka to ráda slyšela. Říkala, že ráda by zůstala ještě trochu na světě, aspoň co by se dočkala Pepiččiny svatby.

„To bych chtěla, aby Pavel studoval ještě deset let,“ odvětila vždy Pepička a rozesmála paní tetu.

Největší radost učinila Pepička paní tetě, donesla-li si k ní někdy podvečer do pokojíka kytaru, na kterouž se od paní direktorové a

později od Pavla dosti pěkně hrát naučila a zpívala jí písně, které paní teta měla ráda.

Nastalým adventem zpívala Pepička ovšem vždy prvně »Z nebe posel vychází« a na konec »Zdravas Maria«, než na světské písně, od Pavla naučené, také došlo a paní teta, sedíc obložena peřinami na lůžku, říkávala: To mne to těší, že jsem se dočkala, že jsou staré písničky a česká řeč zase váženy a že se na ně docela nezapomene.

Ráda si také dala předčítat z knížek, které Pavel Pepičce zanechal; těšily ji »kroniky« veselé i smutné a dychtivě naslouchala,

»To je pěkné, to je pěkné,« pochvalovala si, a namítla-li někdy Pepička, čtouc něco smutného, trochu udiveně: »Ale, vždyť je to smutné, paní teta;« — tu paní teta řekla jistě: »Víš, dítě, ono je to pěkné, jak je to pověděno a vyloženo tou českou řečí, ta řeč jest pěkná. Vždycky jsem si myslívala, proč že se tak říká: mateřská řeč a nyní mi to jde teprve na mysl, že, když slyším ty kroniky, jako bych svou nebožku matku slyšela mluvit. Člověk cítí, že patří k české řeči jako k rodné matce.«

»To by měl Pavel radostí, kdyby to slyšel,« řekla Pepička a paní teta doložila: »Což pak pan Pavel.«

Často opakovaly se tyto hovory a došli-li k paní tetě na besedu také studenti, tu stařenka všecka oživovala, s radostí poslouchajíc, jak studenti hovořili o ruchu vlasteneckém, utěšeně se vzdávajíc. Přinášeli knihy i časopisy, těšili se z nových jmen, a občas některý se pochlubil i sám básničkou nebo vzpomínkou napsanou, jak to šlo.

»Takhle Palma kdyby byla psávala ty svoje pohádky,« vzpomněla jednou Pepička.

Paní teta se až ulekla toho slova, než záhy se upokojila, ana jí Pepička dokazovala, že Marie i v nynějším svém povolání mohla by psáti něco, neboť mezi spisovateli českými zaujímají čestné místo vlastenečtí kněží.

U Kopřivů se těšili na Vánoce, že dojde Josífek i Pavel.

Josífek dojel, vyřídil stero srdečných pozdravů od Pavla i od Marie, Pepičce dovezl od Pavla též psaní. Pavel psal, že nepřijede, neboť se mu podařilo, že hraje a zpívá na kruchtě v Týnském chrámě, maje z toho výdělek a dobré známosti.

Stěžoval si, jak rychle ubývají mu peníze, s Petrem že se nestýká a že pozoruje, že mu Petr hledí škoditi. Na štěstí, že i na universitě jsou někteří z profesorův upřímnými vlastenci a české, k národnosti se hlásící studenty vyznamenávají a podporují. Dále psal veseleji o českých novinách, zábavách, knihách a o českém divadle. O tomto nejvíce. Chodil na sporá česká představení, psal o každém zvláště a těšil se, že, až přijede na velké prázdniny, bude hledět uspořádat také ochotnické představení. »Budu beztoho více u vás, než doma — v zámku,« psal, a Pepička se z toho těšila.

Předčítala paní tetě několikrát Pavlův dopis, a paní teta si přála, aby se toho dočkala.

Pavel nedojel ani na pololetní prázdniny, ani na Velikonoce a Josífek sděloval, že vypadá velmi špatně. Velice prý se namáhá, mnoho studuje, a to nejvíce v noci, trávě ve dne volné chvíle vyučováním. Všichni byli zarmouceni.

O Velikonocích navštívila paní Racková Albínku a zašla ovšem také ke Kopřivovým.

Byla samý stesk. Vyprávěla, jak si Petr, dojed na Vánoce, konec masopustu i Velikonoce, stěžoval na Pavla, že se druží s těmi »blázný-vlastenci«, i divadlo s nimi hraje a škodí si tím ve školách. Petr že jest celý kavalír, byl přijat v zámku velice vlídně, ona, matka, že ho mnoho neužila, ani u bratra Jana že se nepozdržel, a Albínka také že se mrzela, jak kratičce dopadla jeho návštěva.

»U nás pobyl dosti dlouho,« řekla Pepička a začervenala se.

»U nich, panno Pepičko, to věřím. A jak jsem matka ke všem svým dětem stejně upřímná a srdečná za všechno, co kdo jim prokáže dobrého, tolik jim musím říci, že s Petrem by lépe pochodily než s Pavlem. Já věřím Petrovi i Janovi, i panu zeti Chaldounovi, že Pavel s těmi svými fantasiemi ničeho se ve světě nedodělá. Mohl mít nyní již ten oufádek, mohla jsem ho mít na očích, byl by postupoval v přízni u milostivé vrchnosti a za nějaký krátký časek mohl tuhle pannu udělat paničkou. Ale to ne, a od bratra si říci nedá. Petr se na něj nehněvá, říká, že prý přijde k rozumu, ale že musí dříve něco zkusit.« Paní Racková si utírala oči.

»A jak Liduška?« tázala se Pepička.

»No, je v té Vídni,« vzdychla paní Racková. »Odjela s vrchností na podzim, pan kuchmistr sliboval, že bude na ni dbát, jela nerada, to tuhle panna Pepička ví, bála se toho velikého města a netěšila se na ty práce v kuchyni. Než co platno, musím být vděčna, že mi ji přijali.«

»Kuchařka v hraběcí kuchyni vyučená dostane vždy dobré místo buď zase u vrchnosti, nebo třeba za hospodyni na faru nebo na děkanství,« mínila paní teta. »Ostatně jsou zde bratři a dopomohou jí k nejlepšímu místu, až budou sami pány.«

»Liduška již brzy s vrchností přijede,« řekla Pepička.

»Ó až v červnu, mladý pan hrabě je někde na cestách, nepřijede letos pohonit si ani sluky, ani tetřívky,« pravila paní Racková. »A já bych do té doby ráda se podívala za Marií. Nebyla jsem v Praze od mladých let, ještě svobodná jsem tam šla na sv. Jana na pouť, nedalo se mi nikdy tam se vypravit. Tak se chci chystati letos. Snad mi to ulehčí v tom všem stesku, co mi na srdci leží, když vykonám tu pobožnost. Strádám si po groši na tu cestu. Ale ještě jsem se nevypravila a již mám lítost.«

»Co pak, co pak?« tázala se soucitně paní teta.

»U vás, drahé paničky, které mohu již skoro do přízně počítati, nebudu se s ničím tajiti,« počala vyprávěti paní Racková. »Zmínila jsem se o cestě u Chaldounů a vybědla jsem Albínku, aby vykonala pouť se mnou. Ale špatně jsem dopadla. Já nevím, ta Albínka jakoby již naše nebyla. Taková nějaká pýcha se jí zmocnila. Řekla mi, že vykoná pobožnost doma, a že by si kladla za hřích, aby opustila svého pantátu, děti a domácnost. Také prý je škoda zbytečné výlohy, i já prý bych lépe udělala, kdybych si peníze schovala. A pan zet, že prý Albínka tomu dobře rozumí. A panímatka k tomu, však že prý si ji dobře vychovala. Vychovala! Přece jsem já svou dceru vychovala! Až mi oči oslzely. Drahé paničky, věfte mi, je ten pantáta pár měsíců v hrobě, a stále a všude vidím, jak je ženská bez muže opuštěná, jako ten kůl v plotě.«

»Také jsme to zkusily,« povzdychly obě paní.

»I u vlastních dětí matka méně platí,« stěžovala si paní Racková

dále. »Jan — ten je ženin, říká se vždycky, že syn, když se ožení, patří té druhé rodině, ale dcera ze zetěm syna přivede. No, u mne je to s tím prvním tak, ale s druhým — Albínka, ta je Chaldounová. To její štěstí, které nás všechny tolik těšilo, jí pomátlo snad hlavu, že zapomíná, když je nyní bohatá měšťanka, že pochází jenom ze služebnické rodiny. Jenom a jenom povídá o řemesle, co se zlskalo, jak jim přibývá a jak je s ní panímáma spokojena. A vlastní rodina jakoby nebyla. Na Petra, na toho ještě drží, že bude pánem a s Marií se pochlubí, jaká to je čest pro rodinu, že máme klášternici z nás. A ti hoši — Petr jde svou cestou k štěstí a je mu jedno, jak je matce. Pavel mi činí starost a zarmucuje mne.«

Bylo ticho v malém pokojíčku paní tety. Pepička přistoupila k oknu a pohlížela do zahrádky, kde na stromech a keřích nalévaly se pupence. V malém květinovém kole zakvétaly již petrklíče a pivoňky vyrážely ze země červenými zavinitými listy. U plotu se modraly fialky. Pepičce bylo teskno. Chtěla něco promluvit, než nenapadlo jí nic, ano bála se otevřít ústa, mluvit, že při prvním slově, které by pronesla, by se rozplakala.

Paní teta si několikrát odkašlala, posilnila se »luftceltlovým pekáčkem«, obrátila se k Pepičce a řekla: »Víš co ty, Pepičko, abychom přišly z těch smutných řečí, vezmi kytaru a zahrej a zazpívej nám něco.«

Pepička si oddychla.

Šla do velké světnice pro kytaru, a když se vrátila, našla ještě všechny tři paní zamklé. Vycítila, že, co tíží ji, tíží i je.

Usedla u okna a vjela rukou do strun kytary.

Maně zahrála přede hru k písni, které ji byl Pavel posledně naučil. Čistým, jasným hlasem počala zpívat:

»Pospěšte sem, pacholátka s děvčaty,
stařec bude s lyrou v ruce zpívat.
Do minulých časů hledí jeho duch,
popřejtež mu pozorlivý všichni sluch.
V Hrubých Kozojedech leží přes průhon
ještě podnes stará studně a v ní zvon,
zvonu však již oko lidské nezhlédne,
aniž víc kdy k modlitbě hlas jeho pobídně.
Jenom jednou, již tomu dvě století,
pobožné měl staré ženě zavzněti —
ta v té studni len a přizí máchala
a jej na polou ven s přizí vytáhla.
Užasla a velkou hrůzou omdlela —
ale zvon i s přizí z ruky pustilá. —
Tu zvon u velikém hřmotu ku dnu kles' —
zavzněl, až se pozatřásl vrch i les:
Jan, Jan za chrta dán!« —

Tu píseň měla paní teta ráda, a paní Kopřivová s paní Rackovou také rády poslechly, ana Pepička dále zpívala o ošklivé čarodějnici a o ubohém Janovi. Slzy stály všechněm v očích. Pepička pojednou sama slzela. Připadlo jí, že vidí panaše Jana před sebou a byl to Pavel, její Pavel — ta zlá čarodějnice — to byla starost o výživu, bída, — která jí ho brala.

Dozpívala, a již se stmívalo.

»Tu písničku beztoho pannu Pavel naučil, na takové věci to on je,« vzdychla paní Racková.

»Ale vždyť pan Petr také zpívá a hraje na kytaru,« namítla Pepička.

»Ano, ale nic tím nezanedbá, a poslouží mu to, že jest u pánů v zámku oblíben,« ještě teskněji vzdychla paní Racková.

»A zpívá německy, stydí se za svou řeč a vlast,« pravila Pepička odnášeje kytaru.

»Však je panna ráda, že německy sama umí,« mínila paní Racková.

»A kdybych neuměla, nic bych si z toho nedělala,« odvětila Pepička již mezi dveřmi.

»Nevím, nevím, ten náš Pavel naradí panně divných věcí do hlavy,« vzdychla paní Racková.

»Toho si nevšímají, tím se nikomu neublíží,« řekla paní teta. »Ale co pak jsem chtěla říci. Vidějí, paní Racková, kdybych byla zdráva, sama bych se s nimi vydala na tu pout k sv. Janu. Ale já si víc netroufám, budu ráda, dojdou-li v létě zde do kostela, ale tak si myslím. Nanyňko, že bychom mohly vypravit s paní Rackovou naši Pepičku. Ať trochu se z té ustavičné práce vytrhne, podívá se někam a na něco, vždyť se přece říká, že Prahu, naši stověžatou Prahu, naši matku Prahu má každý Čech aspoň jednou v životě viděti. A pak potěší se tam s pannou Márinkou i s panem Pavlem. Těm mladým lidem je to dlouho skoro rok se neviděti, musíme jim to dopřát.«

»Jak myslíš, paní teta,« řekla paní Kopřivová. »Vezme-li paní Racková Pepičku ráda s sebou, já proti tomu nejsem.«

»Jak bych nevzala,« jistila paní Racková. »Hned zítra, dnes zůstanu zde u Albínky na noc, jak domů dojdou, poradím se s Petrem stran noclehu a té cesty. To bude milo, když panna s sebou pojede.«

»Na cestu jí dám já,« prohlásila paní teta. »A nějakou tu buchtu pro ty naše poutnice již tuhle Kopřivová upeče.«

»A ráda,« usmála se paní Kopřivová.

Navrátivší se Pepičce, která se venku trochu vyplakala, oznámeno usnesení, že pojede s paní Rackovou do Prahy. Pepička se skoro lekla. Zarděla se blahem při pomyslení, že uvidí Pavla i Marii, že pozná Prahu, uvidí české divadlo, ale myšlénka, že setká se s Petrem, potáhla její čelo chmurou.

»Ale, jak si tu pomohou, panímámo. Bude třeba mnoho šití,« namítla.

»To se spraví, pro několik dní nebude zle,« chlácholila paní Kopřivová dceru.

»A kdyby bylo paní tetě špatně,« namítala Pepička dále.

»Já si to s tím stonáním rozmyslím,« usmála se paní teta.

»Víš, že se mám mnohého ještě dočkat, prvně toho českého divadla v našem městě a pak tvoji svatby.«

Pepička byla jako mák. Po chvíli doprovodila paní Rackovou k Chaldounovým, a povídaly si cestou jen o pouti do Prahy.

A nyní byly Pepičce dny velice dlouhými. Pohlížela do zahrádky, kde se počala nalévatí poupata žlutých i bílých narcisků, kde počínaly na šeflíku hroznovité květy se fialově zbarvovati, zdálo se jí, že jaro váhá

jaksi se svým příchodem, ona měla květů plnou, plničkou duši. Nevzpomínala již na obavy stran Pavla, těšila se jenom a jenom, že se s ním setká. Uvidí ho v té jeho Praze, o které tak horoval a v které si přál žít. Těšila se, jak bude ji provádět, ukazovati památnosti, jak budou spolu choditi. Na Petra již nevzpomínala, však se mu dovede v Praze vyhnouti.

Ještě jednu velikou úradu bylo Pepičce vykonati s paní tetou a matkou před cestou do Prahy. Paní tetu totiž napadlo, že by si mohla Pepička vzít na cestu do Prahy klobouk, který od pobytu v zámku již nenosila. Pepička nechtěla, že pojede jenom v bílém krajkovém čepěčku nebo šátečku, ale paní teta tvrdila, že, bude-li Pepička kdysi tou Pavlovou paní profesorkou, bude pak zajisté nosívat klobouky.

A ten důvod prorazil. Pepička si opravila poněkud svůj letní klobouk a jela s paní Rackovou vystrojena jako o Boží hod.

Bylo jim jeti ode tří hodin v noci s dostavníkem až do pozdního odpoledne, a any vyjely na dva dny před poutí, jely ve voze cestujícími natlačeném.

Panský ústroj Pepiččin a ještě více její mládí a sličnost vyvolaly i v té dostavníkové arše pozornost a spolucestující chovali se i k paní Rackové, kterou za Pepiččinu matku považovali, vlídně. Paní Racková vypadala také pěkně ve vdovském svém černém čepci s holubinkou z černé pentle.

Cesta ubíhala pomalu, ale uběhla přece. Na zastávkách nevešly naše poutnice do hostinců, ale posilňovaly se ze zásob, které měly s sebou. Paní Kopřivová nepřipustila, aby paní Racková něco chystala a míníc, že v Praze v tom shonu bude třeba těžko něčeho kloudnějšího se dopřít, napekla koláčů a buchty, že byly by poutnice vystačily na celý týden jenom o těchto. Ovšem, měly se podělit s »pány studenty« a tudíž pekla paní Kopřivová buchty jako o svátcích: co možno nejchutnější. Také kousek telecí pečeně upekla, usmažila kůzlátko a přidala dvě nadřvaná holoubátka, aby si všichni pochutnali. Paní Racková donesla si od Albínky také bábovku a uzlík koláčů i láhev domácí višňovky.

Paní teta dala Pepičce s sebou deset tolarů a deset dvacetníků. Pepička se lekala toho množství peněz, než paní teta jí pošeptala: »Kup každému něco, a co ti zbude, nevoz domů, ale podstrč panu Pavlovi, že já mu to posílám.«

Tu Pepička již neodpírala.

Rozličných řečí slyšely cestou v tom drkotavém dostavníku, mluvilo se německy i česky a i o tom se povídalo, jak se nyní vydávají české noviny a knihy, jak se počíná mluvit česky i mezi vzácnějšími lidmi.

Pepička naslouchala všecka rozradostněna, a když se objevily na dalším obzoru pražské věže, sepjala zbožně ruce. To byla tedy Praha! ... A tam dlel Pavel, její Pavel! »Já se těším,« řekla k paní Rackové.

»Já také, vždyť jedu k dětem,« odvětila paní Racková, a slzy vstoupily jí do očí.

»Já se těším na Palmu jako na sestru,« chtěla říci Pepička, než nevyslovila toho, zalehl jí náhle do duše smutek při pomyslení, že na Petra nemůže se těšiti jako na bratra Josíška.

XVI.

Dostavník zastavil na koňském trhu u »zlaté husy«, a naše poutnice ihned zahlédly Josíška s Pavlem; již tu čekali. Petr nechtěl se asi příliš mísiti mezi lidi a přecházel opodál.

Až vyšly paní Racková s Pepičkou poněkud z povstale kol dostavníku tlačenice, přiblížil se Petr a pozdravil vlídně matku a zdvořile Pepičku.

Uspokojeně pohlédl na Pepiččin oblek a hlavně na klobouk a ihned nabídl Pepičce rámě. Pepička se zarděla, pohlédla na Pavla, kterýž byl vzal matčin košík a uzlík do rukou, pohlédla na Josíška, kterýž opět držel její, Pepiččinu krabici, potěškáváje tuto v předtuše, že obsahuje pro něho něco dobrého k snědku.

Nezbývalo tudíž Pepičce, než přijati Petrovo rámě. Zavěsila se lehýnce, a Petr několika rychlými kroky odtrhl se s ní od ostatní společnosti. Hovořil německy a ihned Pepičce ukazoval, co by ji mohlo zajímati. Kráčeli ulicemi na Staré Město, kde v Poštovské ulici bydlil Josífek, kde měly naše poutnice přespati.

Josífek bydlil u kniháře, jehož žena zabývala se čepčářstvím. Přijali naše venkovanky vlídně a ihned je uvedli do malého, lepšího pokojíčka, kde paní čepčářka přijímala své zákaznice. Bylo tu jedno lůžko se zásobními peřinami, kteréž měly paní Racková s Pepičkou sdíleti, pak blazený prádelník, almara a dva stolky, všude stály hlavy na čepce, všude bylo plno krabic s krajkami, tylem, pentlemi a kytkami.

Paní Racková ihned rozdělala uzlík a podala paní čepčářce některé věci, které dovezly: hroudu másla, uzlík mouky, hrnek povidel, dále bábovku a koláče. Pepička podala Josífkovi taktéž pečivo i masitá jídla, do čehož se hned pustil, až se paní kvartýrská mrzela, že se zdálo, jakoby měl u ní hlad.

»Inu je to od maminky, z domova, přes koření vezené, to lépe chutná,« omlouvala paní Racková studenta, vybízejíc zároveň svoje syny, aby okusili.

Petr děkoval způsobně jako vždy a pochvaloval přivezené lahůdky, kdežto Pavel nemohl požití ani sousta.

Hleděl na Pepičku a připadala mu jaksi cizí. Myslíl zprvu, že jest to tím kloboukem, ale i nyní, když klobouk odložila, nebyla to jeho Pepička. Zdálo se mu, že jí pranic nesluší ty dlouhé, přes líce splývající kadeře, hřeben v pěkně vzadu spletených vlasech že nepěkně trčí do výše, vyšívaný tylový šáteček na řadrech připadal mu koketním — ne, to nebyla jeho Pepička, to byla opravdu ta »slečna Josefina«, jak ji byl Petr oslovil a po Praze vedl.

»Tak jsme se dlouho neviděli,« pravila k němu Pepička.

»Dlouho,« opětoval a pohlížel na ni vroucně.

Ano, to byl přece jenom Pepiččin upřímný pohled, byla to přece ona.

»Těším se na Palmu,« pravila.

»Na „sestru Filoménu“,« opravil Petr. »Říká se Marii již nyní jménem řádovým. Bude slečnu Josefina jistě ráda viděti. Pojedeme tam zítra po fece a pak se podíváme na hrad.«

»A máte, hoši, kdy, nezdržíte se v učení?« tázala se paní Racková.

»Uděláme si kdy,« smál se Josífek.

»Já ovšem nemohu po celý den býti s vámi, mám povinnosti, jak víte,« řekl Pavel.

»Nezdržuj se,« pravil Petr chladně.

Pavel očekával, že Pepička řekne aspoň, že je to škoda, než neřkala ničeho, hleděla oknem ven na úzký nečistý dvoreček.

Naše poutnice byly příliš unaveny, než aby byly chtěly choditi ještě městem, i setrvaly raději v hovoru s paní kvartýrskou a studenty. Paní čepčářka došla pro pivo, zavolala svého manžela i synka a bavili se velice dobře. Zásoby jídel z venkova dovezených chutnaly všem, hlavně holuby si kníbat liboval, vykládaje, že hned by holubařil, kdyby měl čas.

»To jest pěkná věc,« zabroukla paní.

Paní čepčářka byla bystrozrakou a prohlédla ihned z okolnosti, že sestru jejího studenta provázela paní, s kterouž příbuzna nebyla, že bude dívka asi nevěstou jednoho ze synů paní Rackové.

Hádala na Petra, kterýž se jí velice líbil. Vypadal Pavel proti němu poněkud ošuměle, nebyl tak svěží ve vzezření a nebyl tak hovorný. Blízkence bylo lze nyní dosti snadně rozeznati.

Divila se, slyšíc, že bratři spolu nebydlí. Paní Racková pověděla upřímně, jakou má starost se syny, a zabrala se s paní kvartýrskou do hovoru tak, jakoby se znaly mnoho let.

Po chvíli poroučel se Petr, řka, že musí zopakovati s jedním svým žákem úkol. Měl tři žáky, doporučené od profesorů, dobré to kondice, a nemusil se vázati určitými chvílemi. Dovedl toho využítkovati a stoupal všady v přízni a oblibě.

Pavel ještě setrval a teprve po Petrově odchodu se rozhovořil. Mluvil o národnostním ruchu, o předních vlastencích, z kterých některé osobně znal, o tisku českých knih, o českém divadle, kteréž, byť i jako v podruží, přece k sobě shromažďovalo a táhlo srdce všech věrných Čechů. Mluvil o nových písňích, které zná, a těšil se, jak si s Pepičkou o prázdninách opět zazpívají.

»Z toho zpívání a z těch českých knížek ti nic nekouká, působíš mi starost,« řekla mu matka.

Pavel svěsil hlavu, pohledl na Pepičku a tázal se: »Vám také?«

»Také,« odpověděla Pepička netušíc, jak to Pavla zabolalo. Viděl v tom nepochopení milencino jeho citův a snah. Zalekl se, že snad by si také již přála, aby byl ve vrchnostenské službě.

Povstal k odchodu. Loučil se s matkou vše, s Pepičkou ostýchavě. I Pepička se ostýchala v tom nezvyklém okolí.

Podala Pavlovi ruku, ale tak jaksi na rychlo a Pavel viděl v ní opět: slečnu Josefin.

Smuten odcházel.

Pepička spala neklidně. Již to, že ležela s paní Rackovou na dosti úzké posteli, hledíc, aby co možno nejméně místa zabrala, nedalo jí pevně usnouti a pak bylo jí to sejití s Pavlem, na kteréž tak se těšila, tak docela jináče dopadlo. Mrzela se na Petra, že jím to pokazil.

A přece musila si říci, že Petr jí vlastně neubližuje, ubližuje-li pak Pavlovi, že myslí také v jeho prospěch, tak jak tento prospěchem být shledává.

Do zadního pokojíčku nedoléhal žádný ruch a šum, a naše poutnice spaly dosti dlouho.

Posnídavše nečekaly na Petra dlouho. Došel ustrojen a nejlépe naladěn a donesl Pepičce kytičku ranných třešní, úhledně s hrachovými lusky svázanou.

Zasmála se a řekla: »Pan Petr přinesl mi třešinky a lusky, jakobych byla malinká.«

»Jsem zabradníkův a vím, že ovoce těší každého,« usmál se Petr.

Pavel došel později, Petr byl již netrpěliv, byl by odešel raději dříve, než Pavel řekl, že ráno přijde a doprovodí matku a Pepičku k Marii.

Šli ku přivozu. Když Pepička vyšla z domu, uchopila se rychle bratra Josífka pod paži, aby jí Petr nemohl opětně rámě nabídnouti.

Petr se ušklíbl a pohlednuv na Pavla pravil: »Proč pak jsi si nevzal jiný kabát?«

Pavel se zarděl, pohlédl rozpačitě na svůj hnědý, do leskla otřený kabát a řekl prostě: »Nemám jiného.«

Pepičku to bodlo. On, její Pavel, nemá jiného kabátu a Petr jest ustrojen jako úřednický synek. A to jsou bratři! Bylo jí to líto.

Došli k přivozu a usedli na pramici. Byla hojně obsazena, a Pepička seděla proti několika mladým pánům, již si ji zvědavě prohlíželi, až přicházela do rozpaků. Petr to zpozoroval a promluvil na ni, ovšem německy a pojmenoval ji slečnou; ihned mladí páni pohlédli na ni uctivěji. Potom počal Petr Pepičce ukazovati věže na Hradčanech; tu vpadl mu Pavel do řeči a mluvil česky, mluvil nadšeně, zabíhaje ihned do dějin vlasti.

Pepička hleděla kolem sebe a hleděla do modré hladiny vltavské, poslouchala, jímala Pavlova slova a bylo jí blaze, milo, klidno.

Přistáli na druhém břehu a šli úzkými uličkami a strmou cestou ku klášteru Milosrdných sester.

Zazvonili u fortny a vpuštění dále, očekávali Marii.

Přišla do hovorny v řeholním šatě, než posud bez černého závoje, s hlavou jen bíle zahalenou a vítala matku. Políbila jí ruce a prosila o požehnání křížkem.

S pláčem znamenala matka Marii-Filomenu křížkem a pohnutí podávali jí bratři ruce. I s nimi se pozdravila křížkem a Pepiččino jasné čelo rovněž křížkem znamenala.

»Ty naše milá Márinko,« řekla paní Racková.

»Zde mne zovou sestrou Filomenou,« pravila Marie. Byla tak klidná a něžná, z očí zářil jí svit niterného blaha, kolem úst pohrával úsměv uspokojení, že patřili na ni všichni, potěšení milým jejím zjevem.

Mladíci po chvíli odešli, a Marie-Filomena obdrževši dovolení, provázela matku a přítelku po klášteře.

I do nemocnice vešly, a Pepička se až ostýchala, jak udiveně se zde obracely po ní pohledy. Přičítala to tomu, že zde do sídla pokoje, kde zmirňují a léčí se choroby i těla i duše, přichází ona zdráva, v ústroji jako dítě světa.

Marie-Filomena přistoupila tu a tam k posteli, poopravila podušku pod hlavami nemocných, urovnala pokrývku, přihladila tu a onde rozčuchané vlasy, setřela pot s čela.

Jeptišky, pozdravující vlídně přichozí kynutím hlavy, přecházely mezi postelemi, sloužíce nemocným tiše a klidně. Tu a onde ozval

se hlas některé z milosrdných sester, předhlkávající nemocné modlitbu útěchy.

»Jako andělé jsou ty panny«, pravila paní Racková k Pepičce, a Pepička sklonila hlavu. Divná, neurčitá touha ozvala se jí v duši, byla by zde chtěla zůstat rovněž jako Marie, ale její mysl zalétla zase k Pavlovi.

Procházely dále klášterem a vešly i do zahrady. Tu přitulila se Pepička k Marii a vzdálivši se s ní na několik kroků od paní Rackové, šeptala: »Palmó, milá Palmó.«

»Nevyslovuj již toto jméno, Pepičko, to jsem již zapomněla«, pravila Marie-Filomena. »Jmenujte mne pouze sestrou, ty vzpomínky sem nepatří.«

»A na něho, na hraběte Jindřicha jste také již zapomněla?« tázala se Pepička chvatně.

»Pokud živa budu, budu želeť, že moji panenskou mysl v mládí pokalil dech vášně, i toho, že kochala jsem se v marných vzpomínkách, odvracejících moji mysl od cílů vyšších«, řekla Marie vážně, a Pepička div se nerozplakala, obávajíc se, zda ji neurazila.

Nyní však zavolala si Marii matka. Počala jí vyprávěti svoje starosti a žádala jí, by ona, Marie, domluvila Pavlovi, by vzdal se odporu proti vrchnosti a přijal místo v kanceláři.

»Bude to lépe, budou tuhle s pannou také moci býti dříve svoji«, končila svoji stížnost.

»A co Petr?« tázala se Marie. »Je to zvláštní, jak jemu se všechno naklonilo a jak si přízeň udržel.«

»To proto má pan Pavel nepřízeň, že je Čechem, vlastencem«, řekla Pepička.

»Když to milostivá vrchnost nechce, měl by takových věcí nechat«, mínila paní Racková. »Konečně by mu to mohlo býti jedno, zpívá a čte-li česky nebo německy.«

»To není jedno, panímámo«, pravila Marie-Filomena. »Já bych se také nechtěla modliti v jiné řeči než v české a oni sama, i kdyby německy znaly, jistě by se v té řeči nemodlily.«

»V žádné jiné na světě, než česky«, řekla Pepička vřele a paní Racková si setřela slzy s očí.

Marie pohostila své milé a teprve odpoledne zavolána byla znovu do hovorny, kam uvedeni byli Petr s Josefem, již byli došli pro matku a sestru.

»Kde je Pavel?« tázala se Marie.

»Nedošel k přivozu, jak jsme se smluvili«, řekl Josef.

Rozloučili se s Marií.

Šli na hrad a v pestré směsi poutníků dbali, aby se od sebe neodtrhli.

Pepičce bylo líto, že Pavel s nimi nebyl. Jak jinak by byl by jí vysvětloval historické památnosti, než jak to činil Petr! A ten rozhled na Prahu s výšiny hradeb! Jak tvrdě zněl hlas Petrův, vysvětlující jí, která to jest budova chrámová, jejíž věže se tu tyčily k jasné obloze.

Pepičce bylo smutno. Josefek přidržel se více paní Rackové a od ní Petr neodstupoval. Šli dolů a došli na kamenný most, hemžící se poutníky. Vykonali pobožnost před sochou sv. Jana a tísňeni množstvím, ubírali se do bytu. Paní Racková byla všechna unavena

a přemožena dojmy. Chtěla si odpočinouti, a pak se domluvily s Josífkovou kvartýrskou, že se půjdou večer společně podívat na ohňostroj.

K večeru došel Pavel. Omluvil se, že se zdržel v místě, kde dával hodinu; měli v té rodině hosty z venkova. Dostával tamže svačinu a lítostně sděloval Pepičce, že mu byla dnes podána v kuchyni; nebyl tentokráte připuštěn ke stolu.

„To mi bývá nejvíce líto, poskytuje-li se mi podpora jako almužna,“ pravil. „Jak jináče bývalo u vás doma, panno Pepičko. To jsem nikdy necítil, že se mi něco daruje. A to bude trvati ještě třeba kolik let.“

Pepička mu sdělila, že dovezla si od paní tety mydlářky peníze, kterých zbytek že mu má „podstrčiti,“ jak si paní teta přeje.

Pavel zdráhal se co přijati a vybízel Pepičku, jen ať si nakoupí, čeho se jí líbí.

Drželi se za ruce, stojíce v temné ulici a patříce na ohňostroj. Pepička neodolala vzácnému pro ni podívání a rozveselila se. Unikli v tlačenci Petrovi a těšili se spolu.

Pozdě večer sešli se v Josífkově bytě a paní Racková vyslovila se, že by hnedle odjela, jak jí to množství lidí a stálá tlačence naplňuje úzkostí. Než měly přijeti až třetího dne po pouti a tak musily vydržeti.

Den svatojanský vydařil se v krásné pohodě, a paní Racková s Pepičkou obcujíce slavné mši svaté a procesí na hradě, potěšily se vzrušený zbožností.

Druhého dne navštívily ještě Marii-Filomenu a rozloučily se s ní, opravdu povzneseny jejím vzácným klidem. Večer pak byly v divadle.

Nakoupily pouti. Pepička měla radost, spatřivši rozličné hezké věci, které se jí svojí láci hodily k zakoupení památek z pouti pro všechny švadleny a žáčky. Byly tu hezké krabičky, houbičky a lahvičky z červeně olakovaného dřeva, v nichž při otevření objevila se malinká soška sv. Jana Nepomuckého, nebo malounké růženečky. A k tomu obrázky v rámečkách i malé k vložení do knížek, pak hezoučké krabičky a poduštičky s ozdobou z mušliček.

Paní Racková koupila nějaké hračky a obrázky pro Chaldounovy děti a pro ostatní známé v zámku, nejvíce jenom obrázky.

K podnětu Pavlovu koupila Pepička také několik českých knížek, těšíc se, že způsobí jimi paní tetě radost.

A zbytek peněz — značný, více než polovici, vnutila přece Pavlovi. Měli co dělati, aby Petr nepozoroval jejich vyjednávání a spor o peníze.

Pršelo, když odjížděly z Prahy, a cesta domů byla trapná a nepříjemná.

Paní Rackové bylo špatně a v přeplněném dostavníku neměla žádného pohodlí.

Dojely posléz ztrmáceny a vysíleny.

Paní Racková odebrala se hned k Chaldounovým a Pepička očekávána dvěma švadlenami ubírala se domů.

Byla přijata radostně od matky a paní tety.

Velice že se jim stýskalo, jistily, a paní teta prý nemohla již ani modlitbou tesknoutu zapuditi. Dobrá stařenka stále ležela, oteklé

nohy vypověděly jí službu nadobro a zlá záducha mořila ji trapnými záchvaty.

Pepička rozdala dárky, paní tetě pověsila nad postel pěkný obraz sv. Jana Nepomuckého a na svrchnici položila jí několik knížek na hrubém papíře tištěných se špatnými, hrubými dřevoryty, ale knížek českých! Nescházelo vypsaní o zázracích sv. Jana a několik písní k němu.

Stařenka slzela radostí.

A pak Pepička vyprávěla. Nejvíce ovšem o Josíčkovi, jak dobře vypadá, jak ho těší učení, jak mu to sluší, jak se těší na prázdniny.

»Ten náš hoch,« pochvalovaly si obě paní.

Pak o Marii. Jak dychtivě naslouchaly a radostně přijaly sdělení její pozdravů!

»Krásné je to, krásné, má ta paní Racková i s touto dcerou štěstí,« řekla paní Kopřivová.

»Já myslím, že s touto větší nežli s Albínkou,« mínila paní teta. »K tomuto povolání jsou málokteří lidé vyvoleni, a Márinka je povolnou i vyvolenou.

»Ale já bych přece nechtěla do kláštera,« prohodila Pepička.

»Neměla bys k tomu asi povolání,« řekla paní teta vážně. »To je tak, někdo najde záhy pravou cestu, kterou v životě jíti má, někdo až po dlouhém váhání i utrpení. Panna Marie prošla trpkou školou, šla jako okolo propastí, ale našla vzácné povolání. Tvoje povolání, Pepičko, bude asi v rodině, zůstaneš skromnou jako tvoje maminka, taková domácí květinka, řekněme mateřídouška, kdežto Marie je vzácnou, vysokou lilí.«

»Paní teta mluví jako z kronik,« pousmála se paní Kopřivová, hladíc Pepičce hlavu.

A Pepička se usmála vděčně a vlídně na paní tetu i matku a zazpívala si:

»Každá rybka, každý ptáček
ví, kde domov má,
jenom člověk nikdy neví,
kam ho osud povolá.«

Hleděla při tom oknem do zahrádky, kde stály šeflíkové keře v plném květu. Na šeflíkovém keři poblíž okna usídlily se pěnkavy, a hezky urovnané jejich hnízdečko lnulo ke větvím starého keře, barvou svojí nelišíc se od nich. A tam seděla pěnkavka, rozčepýřena, hlavinku s korálkovými očkami ob chvíli malounko povztyčujíc. Sameček hopkoval kolem po větvích, z nichž broznovité, zamodralé květy šeflíku splývaly, jakoby byly těžky sladkou svou vůní.

Pepičku napadlo, že ona je zde u dobré matky a tety také jako v hnízdečku, a napadlo ji, zda asi záhy se dočkají s Pavlem vlastního hnízdečka.

Pavel! Pavel! Tak jí bylo pojednou smutno, ona si pomyslila, že je Pavel daleko, že je snad smuten, že nemůže klidně kráčet k cíli. A vedle Pavla postavil se jí v mysli Petr, kterýž se k ní choval tak zdvořile, tak úlisně a jehož se v dáli skorem bála, zblízka však nemohla se k němu chovati odmítavě. Bylo jí pojednou doma smutno. Musila to vysloviti a obrátivši se k paní tetě, řekla: »Nyní, co vím,

kde ta Praha je a jak je tam daleko, teprve se mi zdá býti velice daleko a je mi líto, že jest pan Pavel tak vzdálen.«

»Je ti po něm smutno, vidíš?« řekla paní teta laskavě.

»Je, paní teta, je mi, jako bych neměla již Pavla uviděti,« odvětila Pepička.

»Kdyby měl rozum, jako pan Petr, mohl by zde býti již na blízku a na vždy,« prohodila paní Kopřivová a vyšla ven.

»Panímáma má starost, nediv se jí, dušinko,« řekla paní teta a — pokynula Pepičce, ať jde blíže. A když dívka u jejího lože usedla, hladíc jí vlasy, pravila paní teta měkce: »My dvě tomu jináče rozumíme, vidíš, Pepičko?«

»Ach, zlatá paní teta, mně se zdá, že nerozumím ani Pavlovi ani tomu světu,« šeptala Pepička.

»Pán Bůh pomůže,« řekla paní teta vroucně a líbala Pepičku na čelo.

A zase za chvíli Pepička již vyprávěla o krásné Praze, o ohňostroji a nejvíce o divadle. Viděly »Loupežníky na Chlumu,« a Pepičce byl ten večer i proto milý, že nebyl s sebou Petr, jemuž bylo české divadlo sprostým.

A tu počala znovu vyprávěti, jak jí Pavel slíbil, že týž kus o prázdninách si zahrají a ona že bude hráti Leokadii.

»Jen abych se toho dočkala,« toužila paní teta.

»I dočkají, dá Pán Bůh,« těšila ji i sebe Pepička.

A od nynějška datovaly se Pepiččiny upomínky jenom od cesty do Prahy.

(Pokračování.)

Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od r. 1840. do r. 1900.

Napsal Tomáš Jos. Jiroušek.

(Pokračování.)

VIII.

Další poměry v Oulu. Klesání a pád Oulu. Všeobecný úpadek hnutí svépomocného.

r. Chleborád z »Oulu« odešel tiše a klidně, ale nebylo konce různicím a hádkám mezi členstvem. Nesvorný, osobnostní ruch mezi členy »Oulu« měl vliv i na vedení Oulu vnitř i na venek. Počaly se dělati chyby, které vedly spolek ve zkázu.

Roku 1870. prodělalo se 5900 zl., ale i přes to počala se vypláceti podílníkům 4 procentní dividenda, ačkoliv zisk z prodeje nestál ani na výši půl 3 procenta! Lid dělnický nad tímto hospodářstvím kroutil v neblahé předtuše hlavou.

Roku 1871. koupen byl dům »u tří kaprů« za 85.000 zl. r. č., na nějž hotově hned složeno 21.582 zl. ¹⁾ Tento dům, jak bylo mluveno ve valné hromadě dne 30. listopadu 1872., byl prý přeplacen výborem o 40.000 zl. Následek koupě tohoto domu byl, že od r. 1869. v čele spolku stojící předseda, inženýr Rudolf Novák, své funkce se vzdal. Za nového předsedu Oulu zvolen byl p. Tesař, dělník krejčovský, muž bystrého ducha. Než, ani tomuto muži z lidu nepodařilo se zastavit pád, k němuž »Oul« rychle spěl.

Aby »Oul«, octnuvší se ve finanční tísní koupí domu, mohl vyhověti svým požadavkům, vydáno r. 1872. za 20.000 zl. dluhopisů. Ale ani tento poslední pokus nezachránil »Oul« před úpadkem.

Také odbory Oulu: »Pluh«, »Lípa« a »Vlasta« od Oulu se odtrhly a později vzaly za své.

Na valné hromadě »Oulu« dne 15. února 1874 za předsednictví Frant. Tesaře a u přítomnosti 204 členů podána ještě tato zpráva:

Všech členů jest 1.800. Roku 1873. přistoupilo nových 53 členů. Veškeré jmění spolku činí 62.141 zl. 48 kr. Čistý výtěžek prodejně 4.599 zl. 64 kr. Zakoupení domu 85.000 zl. Splaceno na tento dům 21.582 zl. Dům nese ročně čistého užitku 4.135 zl. 56 kr. Hostinec »u Rajsmanů« pronajat na další 4 roky k účelům spolkovým za 4000. ²⁾

Dle této zprávy dalo by se souditi, že s »Oulem« ve finančním ohledu nedopadalo to tak zle, ale přihlédneme-li k tomu, čím vládl »Oul«, poznáme hned, že finance jeho k udržování podniků přece jen nedostačovaly.

»Oul« měl vlastní mlýn, dvě pekárny, jeden blavní sklad se zbožím, 22 skladů filiálních, 70 skladníků a pomocných sil, jeden výčep piva, stravovatelství pro dělníky, závod se střížným zbožím a vetešnictvím, svijárnu hedvábí, ústav výpomocný a záloženský, pěknou čítárnu s velkým výběrem časopisů, velkou knihovnu, odbor dramatický a odbor zpěvácký, vedle ještě několik řemeslných výrobních odborů. A na vedení tohoto velkozávodu měla suma jmění předem uvedená vystačiti!

V tomto pro »Oul« kritickém čase bylo by bývalo záhodno, aby pánové, kteří v době jeho rozkvětu a slávy v kruh jeho zavítali, byli mu radou i pomocí a jej zachránili; byli to čestní jeho členové: Dr. Fr. Palacký, dr. F. L. Rieger, Skřejšovský, dr. Klaudy, purkmistr; K. Sabina, dr. Purkyně, Alois Oliva, továrník Benke, statkář Židlický, sládek Reitler, Pražák, Vobr, Mazanec, Nikl, Kuna a jiní. Než, tito pánové nezajímali se o »Oul« a jeho osud, a přece se vědělo, že kdyby zlý osud snesl se nad »Oulem«, dopadl by ještě tíže na celé národní svépomocné hnutí českého dělnictva.

Záhuba ústavu, k němuž tisíce zubožených dělníků zvedalo až do poslední chvíle svých zraků, přikvačila z nenadání. Bylo to dne 18. července 1875., kdy v bouřlivé valné hromadě prohlášena likvidace »Oulu« — úpadek prvního před sedmi lety za velikého nadšení založeného spolku českého dělnictva.

Dělníci vycházeli ze schůze na ulici roztrpčení, trhající v rukou »cenné« papíry a úpisy, v nichž měli poslední své nastřádané groše! Věděli, že jich již zpět nedostanou.

¹⁾ Dělnické Noviny č. 4 roč V. 21. února 1874.

²⁾ Dělnické Noviny č. 4 roč. V. 1874.

Pád »Oulu« znamenal hotový dělnický bankrot. Jako založením »Oulu«, tak i jeho úpadkem rozčefily se vlny veřejného mínění a nastal zmatek v řadách dělnictva, který působil tak mocně, že mnoho let to trvalo, nežli dělníci opět na své neštěstí zapomněli.

Nejen že ve svépomocném, rychle a neprozíravě zakládaném a v život uvedeném hnutí přišlo mnoho dělnictva o své úspory a o své peníze, ale i mnoho dělníků jako výborníků a funkcionářů po pádu první idey dělnické přišlo u svých spolubratrů v práci a snažení i o čest. Podezřívání a pomluvy osob nevymizely ani za deset let!

Jestliže venkovské potravní spolky, »Ouly«, »Včely«, »Roje«, »Mravenci«, »Hrádky« a podobná svépomocná a podnikatelská družstva, jak bylo naříkáno v »Dělníku«, brala za své ještě před pádem pražského »Oulu«, po zastavení jeho činnosti a rozpuštění klesala a rozcházela se právě tak rychle, jak rychle byla vzrůstala.

Nedůvěra členstva, spolkové spory, osobní machle a j. podtínaly kořeny těchto spolků, až je vyhubily. Jen jako bílá vrána tu a tam některý se udržel.

Pěkné prapory, bobaté knihovny, jmění členstva všecko ztrávila osudná krise jako oheň.

Podotknouti sluší, že k této krizi svépomocných a podnikatelských spolků přispěl nemálo i pověstný chabrusácký krach r. 1873. Po tomto krachu zavíraly se průmyslové závody, obchody i dílny; ohlašovaly se bankroty, sta a sta dělníků pozbylo práce, byla snižována mzda, a tím nastala dělnictvu i nemožnost podporovati své spolky a ukládati si úspory. Proto také svépomocné hnutí dělnické v letech 1868. až 1873. kvetlo, poněvadž dělník něco vydělal a také na něco mohl krejcar dáti. Ale po zlopověstném vídeňském krachu bylo lepšímu bydlu u stavu dělnického konec. Nebýti r. 1873. krachu, nebylo by to snad také tak smutně s tímto svépomocným hnutím dopadlo.

Nechť si však kdo rozumuje o zbytečnosti nebo dobru svépomocného hnutí dělnictva českého jakkoliv, tolik přece každý musí připustiti, kdyby na něm nic nenalezl dobrého, že toto hnutí způsobilo přece jedno dobro, a to dobro velevýznamné, že tímto hnutím probuzen byl český lid na venkově k životu a národnímu sebevědomí. Svépomocným hnutím dělnictva českého probuzen byl národ český rázem ze spánku, k němuž se byl za doby Bachova absolutismu oddal. Sám »Ottův Slovník Naučný« (str. 233—XII.) význam svépomocného hnutí dělnického takto oceňuje: »Příkladu dělníků pražských následovali čeští dělníci v ostatních průmyslových střediskách v Čechách a na Moravě, zakládajíce »Ouly«, které byly nejen základem organizací českého dělnictva, nýbrž i počátky národní organizace českých menšin v tak zvaném uzavřeném území německém. Přesvědčivše se o užitečnosti spolků potravních, přikročili dělníci k zakládání spolků úvěrních a výrobních. »Ouly« staly se jednak utěšenými zárodky materiálního pokroku dělnictva českého, jednak i semeníštěm národního uvědomění pracujících mas českého lidu, pohroužených až dotud ve hluboký spánek národní netečnosti.«

Dosti. Těmito několika řádky jest doznáno, co jsme napsali, že groše dělnictva přinesly přece nějaký sociální prospěch jak dělnictvu tak i celému národu. Neprospěl-li celkem český dělník svým hnutím sobě, prospěl alespoň z části národu, a to má pro kterékoliv srdce české také nějakou cenu.

IX.

První dělnické časopisy. Dělničtí vůdcové: Petr a Pecka. »Děl. Bibliotheka«. »Dělnické Noviny«. Boje s Mladočechy a »Národními Listy«. »Dělnické Listy«. Barák. Samostatné vystoupení sociálních demokratů. »Budoucnost«.

• První doba probuzení dělnictva českého v letech 1867. a 1868. neměla politického rázu. Hnutí dělnické začalo svépomocí a dospívalo k směru vzdělávacímu: »Podporovati se obchodováním a probouzeti se vzděláváním,« tak znělo heslo dělnictva.

Časopis »Dělník« neznal politiky a sloužil od svého založení až do svého zastavení Václavem Petrem v měsíci říjnu r. 1868. jedině účelům svépomocným a vzdělávacím, jak dokazují jeho články.

Prvním dělnickým listem českým, který počal pěstovati politiku a dělnictvo na stanovisko politické poukazovati, byl r. 1868. když Petr »Dělníka« zastavil, právě založený časopis »Oul«, jehož odpovědným redaktorem byl Karel Bělecký. Časopis »Oul« byl založen opoziční dělnickou stranou ze spolku »Oul«.

Proti »Oulu« založena byla Dr. Chleborádem »Jednota«, při níž byl odpovědným redaktorem Karel Šubrt. »Jednotě« musil ustoupiti po pěti číslech Dr. Chleborádem založený a Karlem Šubrtem řízený čtrnáctidenník »Včela«.

»Jednota« byla vedena nepoliticky a sloužila zájmům pražského »Oulu« i spolkům toho druhu po venkově hojně rozšířeným.

»Oul« a »Jednota« vedly spolu spor o politické stanovisko dělnictva.

Když »Oul« v měsíci dubnu r. 1869. byl zastaven, převzal jeho úlohu, zápasiti za politické stanovisko dělnické, právě založený »Český Dělník« a hájil je až do svého zastavení číslem sedmým v měsíci srpnu, kdy Václav Petr jal se opět vydávati svého zastaveného »Dělníka«.

U »Českého Dělníka« byl odpovědným redaktorem Václav Studníčka, mistr zámečnický.

Václav Petr musil v měsíci říjnu r. 1868. zastaviti »Dělníka« proto, poněvadž bylo mu v Novoměstské radnici nastoupiti pro dva tiskové delikty a různé pokuty trest desítiměsíčního vězení.

Dne 9. srpna r. 1869. vyšel Petr ze žaláře a se souhlasem dělnictva činil zase přípravy k vedení »Dělníka«. Dnem 25. srpna r. 1869. vyšlo opět 1. číslo II. ročníku: Politicko-sociálního časopisu »Dělník«, věnovaného zájmům veškerého dělnictva českoslovanského.

Václav Petr v svolání praví: »Abych v člancích nemusil se obmezovati příliš na slova, rozšířil jsem program též na politické zájmy, uváživ, že každý národ, chce-li se dodělati lepšího a utěšenějšího stavu, že nelze mu toho dosáhnouti, jestliže nepronikne přiměřené dobré vzdělání (tedy i politické) i do těch nejnižších vrstev lidu — do každé třídy národu.«

Petrovým vystoupením bylo ovšem o politice v hnutí dělnickém v její prospěch rozhodnuto na vždy.

Při »Dělníku« vydával v letech sedmdesátých Václav Petr také nějaký čas politicko-satyrickou přílohu »Sršeň«, kde také mnoho vtipných článků pod pseudonymem »Fabian Brus« uložil.

V druhém ročníku »Dělníka« shledáváme se s prvními články Jos. Boleslava Pecky-Strahovského: »Rovnost a svoboda« a »Máme-liž rozhodovat?« poukazuje na Lassallův směr, jakým kráčí dělnictvo v Německu a v němž se ozývá první hlas po všeobecném hlasovacím a volebním právu a Pecka je chce i pro dělnictvo československé.

Josef Pecka vůbec v »Dělníku« a později i v »Dělnických Listech« počínal si velice dovedně, že ani staří buditelové dělnictva nepozorovali, že Pecka svými články zavádí mezi dělnictvo ponenáhlu *sociální demokratismus*, vyčtený z německých sociálně-demokratických listů a brožur. Později však byli to přece Petr a jiní zpozorovali, i činili proti jeho počínání námitky a konečně r. 1871. vystoupili proti sociálně-demokratickým zásadám veřejně.

Stalo se to v brožurě Ant. Tupy, redaktora konservativních »Dělnických Novin« a Václava Petra, redaktora »Dělníka«, nadepsané »Kde stojíme!« Krátký rozhled a úvaha o všelikých ztřeštěných nepovolancích mezi dělnictvem českým,« již jmenovaní redaktori vystupují proti jakémus »petrolejem páchnoucímu pamfletu, vydanému na žádost prý více nežli 400 pravdy milujících dělníků pražských, který svým »bratrům« podává — český dělník.«³⁾

Bylť tímto pamfletem míněna téhož roku sociálními demokraty vydaná brožura pod názvem: »Kde stojíme?« V brožurě této hájeno stanovisko právě v Paříži poražené francouzské komuny! Zjev tento ukazuje, jak pomalu, ale jistě sociální demokratismus, zanášený k nám dělníky, kteří četli německé dělnické časopisy a brožury, zapouštěl kořeny a stával se smělym.

Roku 1871. založili Václav Petr, Antonín Pellant a Josef Pecka sešitový měsíčník »Dělnická Bibliotheka«, soubor užitečných prací literárních pro dělnictvo československé. Ale Jos. Pecka, ačkoliv byl také nejen ve vydavatelstvu, ale i pořadatelem tohoto podniku, nenapsal do něho ani řádky. O založení tohoto podniku přičiňoval se již r. 1868. hlavně Dr. Chleborád, nežli skutečně čestně, jak jsem ze všech dělnických listů té doby poznal, odstoupil z hnutí dělnického, přičiněním, abych na své dobré svědomí doznal — českých lžiliberalů od »Národních Listů«, jimž byl jako Staročech trnem v oku. Že Dr. Chleborád chtěl »Dělnickou Bibliotheku« vydávati, dokazuje »Dělník«, v čísle 13. na stránkách 210. a 212. roč. I. z roku 1868.

»Dělnická Bibliotheka« dočkala se osmi čísel, tedy ani ne celého ročníku, a zašla z příčin finančních, jakož i proto, že neměla nejen dostatek odběratelů, ale i přispěvatelů.

Při »Dělnické Bibliothece« vydali ještě Václav Petr a Antonín Pellant dělnický kalendář »Práce« na rok 1871., v němž jest také první náčrtek o dělnickém hnutí v Čechách od r. 1867. do r. 1871., psaný Václavem Petrem a Janem Bavorským.

Mladočeši, tehdaž svým »busitským kultem« v národě dosti značně za pomoci »Národních Listů« rozšíření, nemálo žárili na Staročechy, že mají v dělnictvu českém silnou oporu »Dělnickými Novinami« za vedení Antonína Tupy, jejichž první číslo prvního ročníku vyšlo dne 7. července r. 1870. A proto přemýšleli o tom, jak by se v řady dělnictva nějak šikovně dostali, aby mohli v dělnictvu

³⁾ »Kde stojíme!« Nákladem Ant. Tupy a Václava Petra. Tiskem K. Bellmanna v Praze r. 1871., str. 4.

šifiti svůj liberalismus. V dělnictvu měli jednoho silného propagatora svých zásad: Antonína Pellanta-Mělnického, ale to jim nepostačovalo; byli by si přáli mítí vliv na celé hnutí. A příležitost se jim naskytla.

Václav Petr se svým »Dělníkem« nikterak nemínil se Mladočechům podrobiti a proto, že stál na samostatném stanovisku, měl mnoho nepřátel, ovšem tajných u těch spoludělníků, kteří souhlasili s liberalismem a demokratismem Pellantovým, Sabinovým a Barákovým.

Pellant, Sabina i Barák přednášeli také často v dělnických vzdělávacích spolcích pražských, a proto žádný div, že měli mezi dělnictvem i stoupence. A tak se stalo, že znenáhla pozvedla se oposice mezi velikou částí dělnictva proti Petrovi a jeho »Dělníku«, že prý nevede Petr »Dělníka« dosti samostatně a hlavně ne svobodomyšlným směrem; že punktuje se i s »klerikály« a »zpátečníky« od »Dělnických Novin«.

Tak vypravoval mně často sám Jos. Boleslav Pecka, když jsme spolu každodenně byli hodinu na dovolené procházce na druhém dvoře zemského trestního soudu v Novoměstské radnici v Praze od 19. srpna r. 1881. do 2. června r. 1882., kde oba nacházeli jsme se uvěznění z přečinu z tajného organisování dělnictva na základech sociálně-demokratických, tehdy ještě státu nebezpečných, jak veřejný tisk prohlašoval.

Když r. 1870. vznikly »Dělnické Noviny« založené Ant. Tumou, rozpředla se mezi nimi a »Dělníkem« ihned polemika, avšak polemika ta netrvala dlouho; oba redaktoři Petr a Tuma na konservativních zásadách se shodli.

Poměr mezi »Dělníkem« a »Dělnickými Novinami« byl přátelský. Idea Petrova a Tumova, aby dělnictvo jako samostatná strana v národě, uprostřed vznikajících třenic Mladočechů se Staročechy čili liberálů s konservativci vystupovalo, zdála se mezi dělnictvem zapouštěti kořeny.

Než, netrvalo to opět dlouho, a Petr s Tumou musili se pustiti v boj proti nájezdům »Národních Listů«, jejichž nohsledové v dělnictvu jali se prováděti na dělnictvu českém a na jeho orgánech »Dělníku« a »Dělnických Novinách« pravé ubíječské dílo.

Nadarmo varoval Žižka i Petr svými články dělnictvo, aby se nerozštěpovalo, liberálům sluchu nepopřávalo a samo na vlastní nohy se stavělo. Nadarmo napomínal »Dělník« (v č. 17. r. IV.): »Pro dnes podotýkáme jen tolik, aby naše dělnictvo nepřidávalo se ani k jedné ani k druhé politické straně a spoléhalo se samo na sebe. Opustí-li však dělnictvo samo sebe, sotva se ho někdo ujme.«

Poměry mezi dělnickými vůdci a »Národními Listy« byly tak nepřátelské, že »Národní Listy« zamítly Petrovi a Tumovi i obranný inserát proti brožurě vydané sociálními demokraty »Kde stojíme?« Na to pak oba jmenovaní redaktoři vydali svoji obranu také ve zvláštní brožurě nadepsané »Kde stojíme!« »Národní Listy« podrážděny častou obranou dělnictva v »Dělníku« a v »Dělnických Novinách«, napadaly Petra a Tumu, jakoby byli »služebníky Skrejšovského« (Staročecha) a činily si z jejich listů nezasloužené úsměšky.

Nadarmo Petr na oslavě tříletého trvání »Oulu« na Kladně ve slavnostní řeči volal: »Já varuji dělnictvo, aby se nepřidávalo k té ani k oné hašteřící se straně politické, sice jest ztraceno, a právě

proto, že tak činím, mám »Národní Listy« za nepřítel» (Dělník č. 19. r. IV.).

Zkrátka, opozici liberálů v dělnictvu nebylo po chuti, když Petr nejen slovy, ale i pérem vedl samostatný boj a uprostřed tohoto zápasu sliboval: »Budeme vždy poctivě bojovati za práva dělnická, avšak rozumným způsobem«. (Dělník č. 18. r. IV.) V tom Petrovi odpůrci shledávali staročešství, zpátečnický konservatismus, který prohlašovali za velikou chybu, která se musí napravit. Nápravu chtěli provést tak, aby Petr i Tuma z dělnického hnutí byli vytlačeni.

Na náhončí liberálů stěžuje si i dopisovatel z Hořovic v »Dělníku« (č. 19. r. IV.) takto: »Mnozí bratři chápou se *nejhorších prostředků*, aby jen dostali pod svůj prapor zástup lidí a hledí je krásným heslem uvést do rozjítření myšlenek a k zápalu doutnající koudele. A běda tomu, kdo by naproti jejich nepravé svobodomyslnosti jen sebe menší pochybnost na jevo dáti chtěl, tu se ozve najednou zvučný hlas: »Jsi zrádcem i vyvrhelem národa« atd. Jaký také div! Vždyť tací náhončí musí tak jednati, aby dosti nepatrnou myšlenkou mohli hanobiti bratry naše zasloužilé a uvést je v potupu, aby se jen sami mohli vyvýšhnouti a státi se hlasateli té své svobody a pravdy«.

A k tomu to také došlo. Liberálové od »Národních Listů« s Barákem, Pelantem a j. v čele svých štoupenců v dělnictvu pracovali v »blahodárném« díle *na rozbití národního dělnického hnutí a na odstranění prvních buditelů dělnictva, až první dělnický list »Dělník« a za ním i »Dělnické Noviny« ubili.*

Hlavním životem této opozice proti Petrovi a Tumovi byli v dělnictvu českém již značně rozmnožení sociální demokraté. Sociální demokraté nebyli by sami nic pořídili, ale za pomoci liberálů, spojenců »Národních Listů«, doufali potříti možno-li Petra s jeho »Dělníkem« a Tumu s jeho »Dělnickými Novinami«. Sociální demokraté, cítíce se již pevnými, chtěli časopis sociálně-demokratický za každou cenu a nepřehlíželi, kdo jim k němu pomůže; byl jim vítán k provedení tohoto plánu každý, kdo přišel. A poněvadž Mladočeši měli také takové vroucí přání na srdci, mlti nějaký dělnický list, opozici dělnickou v jejím hnutí podporovali, ačkoliv dobře věděli, že mají co činiti s většinou sociálních demokratů v opozici zastoupených.

Konečně tajné mladočesko-sociálně-demokratické alianci dělnické se podařilo, že svolala dělnický tábor na den 3. září r. 1871. na Pankrác, kde si spojené opoziční živly odhlasovaly založení nový radikálně-liberální list, když byli řečníci »Dělníka« i »Dělnické Noviny« nespravedlivým způsobem odsoudili.

Za tři měsíce po táboru na Pankráci vyšlo dne 5. ledna 1872. první číslo nového sociálně liberálního listu: »*Dělnické Listy*«, k němuž byl za redaktora povolán Josef Barák.⁴⁾

⁴⁾ Josef Barák (nar. dne 26. ledna 1833., zemřel dne 15. listopadu 1883. v Praze) byl liberálním žurnalistou. Již jako studující byl internován ve Štýr. Hradci, Mariboru a. j., až mu dovolen návrat do Prahy. Byl členem redakce »Času«, pak přešel do redakce »Hlasu« a konečně vydával sám časopis »Svoboda«, v němž proti katolické Církvi vystupoval nepřátelsky. Dne 5. července r. 1868. byl zatčen a proděl ve vězení trestnice sv. Václavské půl druhého roku. Vyšel z vězení, vydával »Svobodu« dále, až r. 1873. ustal v jejím vydávání a přešel do redakce »Národních Listů«. Mimo tuto svoji působnost pořádal Barák také sbírku brožur pod názvem »Osvěta Lidu«.

Jak se sociální demokraté, povolavše Baráka za redaktora »Děl. Listů«, slavně pořezali, poznali hned v prvním čísle »Děl. Listů«, kde Barák, liberál pravého zrna, ve článku »Naše úloha«, kterýžto článek zastupoval program listu, psal takto: »Mezi nerozřešené otázky svobody náleží především otázka dělnická. Dělnictvo musí vlastní snahou a prací z pout se vysvoboditi. Při tom však musí býti dělník především Čechem a české dělnictvo přijímá celý program národní a státoprávní také ve svůj program, jsouc přesvědčeno, že jen šťastným rozřešením otázek národních a státoprávních lze i jemu dosíci šťastného rozřešení otázky dělnické«.

Takové snahy ovšem nebyly snahami sociálních demokratů a tak napálili Mladočeši sociální demokraty hned na začátku utvrzení aliance.

Sociální demokraté okamžitě poznali chybu, již se povoláním Baráka k listu dopustili, ale nemohli si pomoci, neboť jak sám Jos. Bol. Pecka při úmrtí Baráka v »Děl. Listech« r. 1883. svědčí, učinili tak z taktických příčin, jimž nemohli se vyhnouti.

Píše Pecka takto: »Jest pravdou, že pražští soudruzi, již založili »Dělnické Listy« roku 1872., a mezi nimiž se nalézal i dosavadní jich vydavatel soudr. J. B. Pecka, nabídli redakci panu Barákovi pouze proto, že chtěli pro první okamžik ochrániti je před útoky Staročechů, kteří nadržovali časopisu »Dělník«. Ovšem vedl p. Barák »D. L.« v duchu vlasteneckém, ale proti vůli mnohých soudruhů pražských a jen do čísla 17. ročníku prvního, když *nátlakem* venkovských socialistických odběratelů a dopisovatelů byl donucen další redakce se vzdáti a hned po jeho odchodu staly se »Dělnické Listy« socialistickými a jimi zůstaly až do roku 1874., kdy změnily svůj směr po vystoupení z redakce soudr. Pecky, Procházky a Hakla v národní, ale jen na několik neděl, neboť po vyjití několika čísel byly nuceny přestati vycházet, protože veškerí socialističtí odběratelé se od nich odtrhli, a založen nový list »Budoucnost«.⁵⁾

Jak z uvedených řádek viděti, ani Mladočeši netěšili se dlouho ze spojenství se sociálními demokraty, Barák skutečně v čísle 17. »Děl. Listů« ze dne 6. září 1872. loučil se s dělnictvem, skládaje redakci »Děl. Listů« těmito slovy: »Bratři dělníci! Skládaje redakci »Děl. Listů« zpět do rukou vašich, jsem přesvědčen, že jako dosud, zůstanete vždy věrni praporu národnímu a spásu svou hledati budete toliko v osvětě, svěčnosti a mravním povznesení svém. V tomto znamení musíte zvítěziti! Sláva vlasti! Na zdar svobodě! V Praze, dne 17. srpna 1872. Josef Barák.«

Na místo Barákovo nastoupil Václav Ratolístka a »Dělnické Listy« staly se listem rázu sociálně-demokratického, a to na zásadách Ferdinanda Lassalla, jak ze článků jsme shledali. Byla to hlavně zásluha J. B. Pecky, který byl lassallian.⁶⁾

Pecka zasedal ve vydavatelstvu »Děl. Listů« a psal do »Děl. Listů« články sociálně-demokratické.

⁵⁾ Dělnické Listy č. 69. r. 1883. ve Vídni, dne 5. prosince, str. 552 a 553: článek »Pravdě průchod«.

⁶⁾ Ferd. Lassalle (nar. 11. dubna 1825., zemřel v souboji 31. srpna 1864.), syn bohatého israelity z Vratislavi, domáhal se státní pomoci pro dělnictvo a hlásal zásady internacionality. Hlavní jeho díla jsou: »Soustava vydobytých práv« r. 1861., »O ústavnosti« a »Dělnický program«. Lassalla vedle Karla Marx« oslavují sociální demokraté jako prvního svého muže.

»Dělník«, obratem věci v dělnictvu, byl na podzim roku 1871. Petrem zastaven. Starý bojovník za práva lidu dělnického, Václav Petr, roztrpčen nevděkem vlastních bratří v práci odešel z dělnického hnutí na vždy. Opustil z jara r. 1872. i Prahu; odebral se do Solnohradu, kde přijal ve svém oboru v tiskárně Pustetově práci a tam také mimo vlast, zapomenut zemřel, a kosti jeho složeny jsou v zemi cizí, ne ve vlasti, již tak vše miloval a jejímž zdárným synem uprostřed jejího národa se byl osvědčil.

Taký byl konec prvního buditele dělnictva českého.

Ale ani »Dělnickým Listům« jejich opanování pole, na němž zápasily již jen s konservativními a později katolickými »Dělnickými Novinami«, nepřineslo štěstí, i ony zašly.

Ve vydavatelstvu »Děl. Listů« z jara r. 1874. nastaly spory osobní i zásadní a tyto spory vedly k tomu, že dne 3. dubna oznámily »Děl. Listy« vystoupení z vydavatelstva pěti vydavatelů, a to: obč. Šimáčka, Malého, Zápotockého, Kheila a Lehmana. Další zeslabení výboru »Děl. Listů« následovalo v měsíci červnu, kdy opět vystoupili z vydavatelstva »D. L.« pp.: M. Homola, J. B. Pecka, J. Hakl a V. Koula.⁷⁾

Vystoupení J. B. Pecky a soudruhů z vydavatelstva »Děl. Listů« v měsíci červnu stalo se proto, že redaktor »D. L.« Vojtěch Jarušek dovolil si na pobídku liberálních Mladočechů uveřejnit proti vůli vydavatelstva příznivý článek ve prospěch vystavění Národního divadla, sepsaný Ant. Pellantem-Mělnickým, ačkoliv článek ten, když v redakční schůzi čten z rukopisu, sociálními demokraty, kteří tvořili většinu vydavatelstva, jednohlasně byl zamítnut. Tak mně sdělil sám Pecka, když jsem se ho na celou tuto záležitost r. 1882. tázal.

Vystoupivší sociální demokraté z vydavatelstva »Děl. Listů« založili hned v měsíci červnu r. 1874. vlastní orgán »Budoucnost«, jejímž prvním vydavatelem a redaktorem byl dělník krejčovský Václav Kos, později pak Ladislav Zápotocký a Jos. B. Pecka.

Tím osud »Děl. Listů« pod vedením Jaruškovým ve směru národně liberálním byl zpečetěn, »Dělnické Listy« zašly koncem r. 1874. »Dělnické Listy« porazily první dělnický list český »Dělník«, podkopaly půdu »Dělnickým Novinám« neustálými polemikami, ale samy sobě vykopaly také hrob. Václav Petr se ještě dožil tohoto úpadku »Děl. Listů« a o něm v Solnohradě doslechl.

Tak bylo pracováno sociálními demokraty již v prvních dobách dělnického hnutí, aby zašlapány byly národnostní myšlenky v dělnictvu českém, aby vyhubeny byly dobré časopisy a aby vyhnáni byli první buditelé dělnictva českého z jeho hnutí — *aby nepřekáželi internacionálním spojencům, kteří byli odpůrci věci české!*

Také »Dělnické Noviny«, jež číslem 8. roč. V. ze dne 25. dubna r. 1874. převzalo do svého vedení od Ant. Tupy katolické družstvo, a jež světilo redakci Václavu Žižkovi, zašly číslem 7. roč. VI. ze dne 14. dubna r. 1875.

Pány situace v dělnickém hnutí, když zašly poslední listy z nejstarších dělnických časopisů, stali se sociální demokraté na dlouhý čas.

(Pokračování.)

⁷⁾ Dělnické Listy č. 12. III. r. 1874.

Z cyklu: Na jarních strunách.

I.

Jarní větrů vanutí.

To jarní větrů vanutí,
 jímž země k životu se budí,
 vzpomínky vždycky vynutí,
 jež zahřejí nás v teskné hrudi.

Co ztratil, ani nečítá,
 vždyť z jara vše se v srdce vrací,
 jak ve hnízda když rozbitá
 zas vracejí se jejich ptáci.

Tak rád se člověk podívá
 v tu žití rozepsanou knihu
 a přešlé zimy zakrývá,
 když cítí teplý vánek z jihu.

Jak dítě žití na prahu
 má duši plnou písní, květů,
 a zapomíná na dráhu,
 jež do jiných jej vede světů.

A štěstím září jeho hled
 a necítí, jak mnoho ztrácí,
 zda jarní plseň naposled
 mu letos nezpívají ptáci.

II.

Táhnou vzduchem...

Táhnou vzduchem sladké písně,
 jež vždy země zpívá,
 s oblohy když modrojasné
 jaro k nám se dívá.

Stromy jimi táhle zvučí,
 vítr když je sklání,
 ozvěnou je skála vrací
 zádumčivé stráni.

A ty písně zachycuje
 do zobáčku ptáče,
 širým krajem roznáší je,
 těší, kde co pláče.

Dívka má jich ve srdéčku,
 že jí sotva stačí,
 v zpěvánkách se dělí o ně
 se družinou ptačí.

Pěvec má jich plno v duši,
 jako kvítků stráně,
 jsou mu všechny stejně drahé —
 svět by nedal za ně.

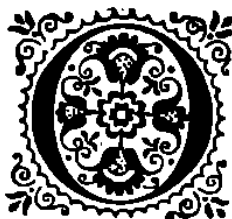
R. Stupavský.

Naše Slezsko.

Napsal Jan Vyhlídal.

(Pokračování.)

Pava ještě před padesáti lety měla češtější ráz, všichni starousedlí měšťané uměli mluvit po našem, nyní, byť kdo z nich česky uměl (a zná jich mnoho), stydí se za krásný jazyk český. V katalogu arcidioecese Olomucké je psáno, že r. 1852. v Opavě ve farnosti u P. Marie, jež byla mnohem větší než druhá u sv.

Ducha, užívalo se jazyka českého a německého¹⁾ a ve farnosti u sv. Ducha německého a českého; údaje tyto dokazují, že tehdy čeština v Opavě převládala.

Jak Opava ještě l. 1602. byla česká, svědčí tento případ: »Ezechiel Gyler²⁾ osvobozen byl l. 1602. ouřadu konšelského mimo jinou příčinu i proto, že neuměl česky, což na posouzenou národních poměrů výborná zpráva. V osvobozovacím listě čte se, že Gyler prosil, »abychom, prohlédajíce k tomu, že on pro uživení manželky a dítek po živnosti a handli svém po světě pracuje a tudy nemálo nám do důchodů našich přes rok odvozuje, považujíce i to, že on jazyku českého povědomý nejsouce, tu milost učiniti a jeho do živobytí všech a všelijakých úřadů . . . listem naším císařským otevřeným osvoboditi ráčili.«

Nyní v Opavě nesnesou českého nápisu, že prý je takový skvrnou »praněmeckého« města, jen peníze českého venkova jsou jim milý.

Vylíčil blavně statistickými daty stav naší národnosti na Opavsku, (Krnovsko celé jsme již ztratili), přikročuji *k vypsání hranic, jež nyní objímají plochu osídlenou Čechy.*

Hraniční čáru mezi Čechy a Němci tvoří tyto obce: na severu na pomezí Pr. Slezska Holasovice (562 Čechů, 131 Něm.), pak na východ Loděnice (157 Č., 495 N.), dále Kamenec (se Štěplovcem 421 Č., 24 N.), Jamnice (306 Č., 2 N.), Nové Dvory (208 Č., 9 N.), Hlavnice (592 Č., 224 N.), Litultovice (650 Č., 24 N.), Lhotka (121 Č., 127 N.), Melč (83 Č., 929 N.), Ratkov (351 Č., 929 N.), Lesní Albrechtice (369 Č., 8 N.), Březová (347 Č., 8 N.), Jančí (227 Č., 25 N.), Mor. Leskovec (233 Č., 207 N.), Lukavec (509 Č., 48 N.), Děrné (235 Č., 501 N.), Jílovec (103 Č., 41 N.), Slatina (771 Č., 180 N.), Tísek (465 Č., — N.), Lubojaty (710 Č., 220 N.), Byslavice (580 Č., 7 N.), Josefovce, Fonsdorf (1/3 něm.), Polanka, Svinov, Třebovice, Martinov, Děhylov, Dobroslavice, Jilešovice, Chabyčov, Háj, Smolkov, Štítina-Dvořisko (733 Č., 39 N.), Komárov (595 Č., 122 N.), Kateřinky (3550 Č., 1051 N.), Karlovec (s Opavou tvoří jednu obec), Palhanec, Vávrovice (517 Č., 122 N.), Držkovice (134 Č., 8 N.), Holasovice.

Přirovnání číslíc, udávajících počet Čechů a Němců, hlásá nám, že hranice nemáme příliš pevný, že Hanibal jest před branami . . .

Jazyk český neutrpěl valné pohromy toliko v chrámcích, takže znova dokazuje se pravda, že církev jest nejlepší strážkyně národnosti. Dle katalogů Olomucké arcidiecese z r. 1820., 1848., 1852., 1869., 1899. v děkanství Krnovském, Oderském, Bíloveckém, Jakartovském, Hradeckém a Budišovském staly se nepatrné změny.

V děkanství Opavském v Neplachovicích r. 1820. v chrámě užívali jen češtiny, r. 1848. češtiny a němčiny, kterýž poměr trvá až do dneška. V Opavě u P. M., jak již zmíněno, r. 1852. byl jazyk český a německý, a nyní naopak.

¹⁾ V katalogu, v které osadě ten který jazyk převládá, je na prvním místě.

²⁾ Kulturní obraz českých měst, I., str. 648., Zikm. Winter.

V děkanství Jakartovském tyto proměny jsme našli:

	r. 1820.	1848.	1852.	1869.	1899.
Ve farn. Jakartovské jazyk	n. a č.	něm.	něm.	n. a č.	něm.
» Heřmanické »	n. a č.	něm.	něm.	n. a č.	něm.
» Melecké »	č. a n.	n. a č.	n. a č.	č. a n.	č. a n.
» Moravické »	čes.	něm.	něm.	n. a č.	n. a č.

Na Hradci r. 1848. užívalo se ve chrámu P. češtiny a němčiny, nyní jest jazyk český; v Bílovci r. 1820. byla řečí chrámovou němčina, r. 1852. a 1899. němčina a čeština; v témže děkanství ve farnosti Bravantické r. 1820. němčina, r. 1852. a 1899. němčina a čeština. Ve Velkém Klokočově r. 1820. čeština a němčina, r. 1852. a 1899. němčina a čeština.

2. Národnost česká na Těšínsku.

P. profesor V. Prasek jest toho mínění,³⁾ »že nepochybně a zvláště na Frýdecku lid český sedí ode dávna čili autochtonně.« Mínění své prokazuje místními a osobními jmény a dle, že blíže Bohumína a Muglinova silně stýkaly se živel český a polský.

Dále o vlivu češtiny na polštinu podotýká, »že spisovná čeština na Těšínsku mohla influenci působiti po roku 1434., nikoli již za krále Jana, ale influence ta byla by bezúčinná zůstala, kdyby nebylo živlu českého bývalo, jak zřetelně svědčí okolnost, že na Opolsku a Ratiborsku se nic nepočestilo, anobrž čeština všude tam volně polštině ustupovala, jakmile přirozenou a elementární silou začala působiti obrozená polština.« Též na Těšínsku od r. 1848. ustupovala čeština volně polštině, a ustupuje jí i v přítomnosti.

Celkem napočteno r. 1890. na Těšínsku 300.150 obyv., žijících ve 213 místních a 256 katastrálních osadách. Z obyvatelstva tohoto jest 73 879 (24.6%) Čechů, 177.403 Poláků a 41.857 Němců.

Čechové na Těšínsku bydlí též v souvislém celku, v němž od několika let utvořil se německý ostrůvek ve Frýdku. Na Těšínsku žijí Češi hlavně v hejtmánství Fryštátském a Těšínském.

Statistická tato tabulka úřední budiž zrcadlem, (ne však úplně jasným⁴⁾ národností v zemi Těšínské.

Hejtmánství	Soudní okresy	Počet obcí		Češi	Poláci	Němci
		míst.	kat.			
Těšínské . .	Frýdecký . . .	33	36	36.899	622	1.025
	Jablunkovský .	20	22	63	25.607	622
	Těšínský . . .	49	67	4.912	39.258	9.150
Fryštátské .	Bohumínský . .	24	33	7.747	33.221	2.313
	Fryštátský . .	16	20	19.258	17.477	3.159
Bílské . . .	Bílský	18	22	89	16.181	9.191
	Skočovský . .	35	38	96	28.947	1.758
	Struměnský . .	15	18	76	13.564	729
Města s vlastním statutem	Bílsko	—	—	416	2.249	11.128
	Frýdek	—	—	4.341	292	2.639

³⁾ Dějiny kníž. Těš., str. 104, 110, 191.

⁴⁾ Pro nesprávné sčítání úřední r. 1890.

Nejvíce zalidněn jest Čechy okres Frýdecký, po něm Fryštátský, nejméně Jablunkovský.

Mluvíce o Opavsku českém uvedli jsme počet obyvatelstva podle obcovací řeči, totéž učiníme jednajíce o Těšínsku.

Jméno osady	Čechové	Poláci	Němci	Poznámka
Okres Frýdecký.				
Frýdek	4341	292	2639	Velmi ohr. Němci
Bártovice	1455	34	25	
Baška	1119	5	111	Ohrožena Němci
Bludovice Horní . .	521	7	5	} Ohrož. Poláky
Bludovice Prostřední	548	182	7	
Bruzovice	1046	—	20	
Datyně Horní . . .	769	3	6	
Dobrá	1708	—	63	Poněkud nakaž.
Janovice	1802	—	16	němectvím
Kaňovice	215	1	—	
Krásná	1756	—	47	
Kunčice Velké . . .	1548	45	5	
Leskovec	1014	172	150	Velmi ohr. něm.
Lhoty Nižní	413	—	—	
Lhoty Vyšní	1204	2	10	
Lubno	795	—	2	
Malenovice	632	—	—	
Morávka	4275	10	47	
Nošovice	726	12	7	
Nová Ves	578	—	3	
Pazderna	566	—	—	
Pražma	511	1	33	
Pržno	375	5	—	
Raškovice	1222	4	19	
Ratimov	1262	9	120	Ohrožen Němci
Řepiště	975	7	—	
Sedliště	987	16	—	
Skalice	1137	10	6	Ohrožena odrodilci
Staré Hamry	2504	12	57	Hrozně zanedbány
Staré Město	1175	18	124	Dosti ohr. Němci
Šenov	2301	26	73	Poněkud ohr. Pol.
Venclovice	1086	30	11	
Vojkovice	355	5	29	
Žermanice	319	1	—	
Okres Fryštátský.				
Darkov	6	1008	30	Polský.
Dětmárovice	1353	730	30	Ohroženy Poláky
Doubrava (Dombrová)	1987	893	120	Ohrožena Němci
Fryštát	46	2368	666	i Poláky
Kačice	2	953	20	
Karviná	394	6235	718	

Jméno osady	Čechové	Poláci	Němci	Poznámka
Kunčice Malé	3	1893	20	Češi ohr. Poláky
Lazy	622	1507	15	
Louky	3	1081	28	Ohrožena Poláky
Marklovice	11	1132	11	
Orlová	2199	984	157	
Petrovice	5	886	134	
Poremba	43	945	3	
Ráj	1	809	38	
Staré Město	44	2072	138	
Stonava	7	2294	27	
Suchá Dolní	617	486	—	
Suchá Horní	2	1623	33	
Suchá Prostřední	377	623	1	Polská
Žibřidovice	17	1647	57	Popolšťuje se
Okres Bohumínský.				
Bohumín	99	638	386	Polský
Heřmanice	1166	143	7	Velmi ohr. Němci
Hrušov	1006	313	837	
Kunčice Malé	944	134	39	Popolštěny
Lutyně Německá	16	2412	36	
Lutyně Polská	14	1157	11	Ohr. Poláky i Němci
Michálkovice	1660	1079	82	
Muglinov	573	149	58	Poněkud ohr.
Petřvald	269	3462	211	Ohrožena Němci
Pol. Ostrava	10667	1840	431	
Pudlov	311	571	128	Polský
Radvanice	1860	362	70	
Rychvald	6	3018	4	
Šumychl	78	835	—	
Záblatí	589	4	9	
Z okresu Těšínského.				
Bludovice Dolní	3	1919	39	Popolštěn
Datyně Horní	23	488	1	
Dobratice	774	41	—	
Domaslovice Dolní	769	92	10	
Domaslovice Horní	791	12	6	
Hnojník	8	529	18	
Šebíšovice	915	21	—	
Tošonovice Dolní	469	270	13	
Tošonovice Horní	23	352	3	
Těšín	599	6170	7664	Přifař. do českých Domaslovic; přisko- leny do polsk. Hnoj- níku.

Na celém Těšínsku jsou tři dědiny české, nepromíchané jiným živlem: Malenovice, Pazderna a Lhoty Nižní, v ostatních osadách stýkají se až na několik výjimek všechny národnosti.

Děkanství	Jméno fary	1863	1880	1885	1886	1891	1894	1897	Rok, kdy se v listinách jmenuje	Poznámka
		Jazyk chrámový								Fara zal. r.
III. Karvinské	Bludovice . . .	p.	p.	p.	p.	p. č.	p. č.	p. č.	1297	
	Karviná . . .	p.	p. č.	p. č.	p. č.	p. n.	p. n.	p. n.	1447	
	Orlová . . .	p.	č.	č.	č.	č. p.	č.	č. p.	1229	
	Petřvald . . .	č. p.	p.	p.	p.	p. č.	č. p.	č. p.	1447	
	Pol. Ostrava .	č.	č.	č.	č.	č. p.	č.	č. p.	1229	
	Ratimov . . .	č.	č.	č.	č.	č.	č.	č.	1315	
	Šenov . . .	p.	p.	p.	p.	p. č.	p. č.	p. č.	1255	
	Suchá Horní	—	p.	p.	p.	p.	p.	p.	1447	1866
	Suchá Prostř.	p.	p. č.	p. č.	p. č.	p. č.	č. p.	č.	1315	
Stonava . . .	—	p.	p.	p.	p.	p.	p.	1315	1877	
Těrličko . . .	p.	p.	p.	p.	p.	p.	p.	1268		

Že v schematismu udávají se při některých farnostech dva jazyky, neplyne z toho, že se musí v kostele kázati též dvojí řeč; někdy katalog chce jen říci, že jest ve farnosti zastoupena druhá národnost v nějakém počtu. Na rozhraní jazykovém (česko-polském) záleží mnoho na duchovním správci; často podle rozhodnutí jeho změnil se jazyk v kostele i ve škole. Na prospěch Poláků se strany duchovních správ působí se hlavně v Bohumíně, v Rychvaldě, v Dětmovicích, v Doubravě a Petrovicích.

O lidu českém na Těšínsku a na Opavsku praví se, že mluví nářečím lašským, ačkoli sám Lachy se nenazývá.

Druhdy dělil se český lid na Těšínsku na Valachy a Lachy; staří lidé pravili mi, že Valaši jsou na Mórávce, Krásné, Mohelnici, St. Hamrech, Hamrovicích, na Borové, Malenovicích, Lubně, Przně, Nové Vsi, Janovicích, Bašce, Starém Městě, Skalici, Raškovicích, Vyšních a Nižních Lhotách, Nošovicích, Dobré, Sedlišťích, Leskovci (skoro poněmčen), Bruzovicích, Pazděrně a Kaňovicích.

Hranici přechodnou tvoří Žermanice, Šebišovice, Horní a Dolní Domaslovice, Tošanovice Horní a Dolní, Dobratice; v ostatních osadách bydlí Laši.

Valaši mívávali na salaších hojná stáda »statku« a zabývají se nejen chovem dobytka, nýbrž i vyráběním valašského sukna, »valašského« syru (brynze), valašením dobytka⁶⁾ atd.

»Tuto živnost napočali ve Slezsku skuteční Valaši, čili rumunští Vlaši, kteří ovšem své národnosti neuchovali, ač rumunská jména některým horám na Slezsku jako Kičefě, Gabuřě a Mahuřě dali«. Více názvů rumunských zachovalo se v terminologii salašnické, kteráž jest říkajíc všecka rumunská.⁶⁾

Pro valašské hospodářství hodily se hory s lesními lučinami, kteréž knížecí komoře nenesly žádného užitku. — Tyto knížecí hory rozděleny byly na tři díly, to je na troje vojvodství. Na jednom tom díle vládl »valašský« vojvoda, máje sídlo na Lhotě, na druhém vládl sídle v Jablunkově, na třetím sídle ve Visle.

⁶⁾ Věstník »Matice Opavské« seš. 2., str. 41, Vlastenecké putování po Slezsku, str. 347—348.

⁶⁾ »Lid a národ« od Fr. Bartoše z r. 1893.

Vojvoda byl zároveň starostou práva a úřadu valašského, máje k ruce 9 přísězných. — Vojvoda nepochybně pečoval, aby Valaši odváděli platy a desátky do knížecí komory. Celkem činili pastevní důchody knížecí 3027 zlatých; za pastvu černého dobytka (bukvice, žalud) docházelo 260 zlatých.

Rumunský živel ve století 12.—16. rozvinul znamenitou rozplnavost, usadiv se značným počtem jednak v Alpách dalmatských, v Pomoří, v Srbsku a v Charvatsku, jednak v Sedmíhradech a v Bukovině, vysílaje odtud mezi haličské Rusy a Poláky osadníky a pastýře. Z Haliče se ubírali pastýři tito dále se svými stády, až se dostali do hor Slezských a nynějšího Valašska Moravského, kde jako jinde v jedno splynuli s obyvatelstvem slovanským.

Lid v okrese Bohumínském a Fryštátském, tak zvaní Laši,⁷⁾ nazývá sice ještě dnes zámožnější obyvatele okresu Těšínského a Skočovského Valachy, kteří kdysi mívali hojná stáda dobytka na salaších horstva Těšínského, až daleko k Jablunkovu, ale goral sám nenazývá tyto zámožnější obyvatele okresů Těšínského a Skočovského, jichž ženy a dívky dosud nosí malebný a drahocenný kroj valašský, Valachy, nýbrž důlníky.

V Těšínsku na rozhraní řeči české a polské »Lach« a »Valach« jsou vzájemnými přezdívkami; jinde jméno »Lachův« sousedům udělují; na př. Bruzovjanům u Frýdku jsou Laši v Bludovicích a jinde, kde »fondzo po polsku«.

Na rozdíl *ł* a *l* zakládá se různý význam slov; *ł* zní hruběji, *l* jemněji, zcela jako v polštině. »Łach« jest trhan, Lach jméno obyvatele.

P. farář Poledník z Ratimova, rodilý na Těšínsku, vylíčil mi rozdíly mezi Lachy a Valachy. Rozdílly tyto spočívají v kroji a řeči; krojové přestaly, ale v řeči jeví se posud.

Valaši stříhali se krátce; jen v týle nechali si dlouhé vlasy až přes límec jako staří Hanáci i někteří nynější u Kroměříže; Laši se stříhali víc po modě, nosili dlouhé vlasy, ale sčesovali je přímo do čela, netrpíce v týle delších vlasů. O rozdílném úboru stane se později zmínka v pojednání o kroji.

Nářečí Lachů zabíhá víc do polštiny, Valachů podobnější jest dialektu opavskému. Na př. Valaši dí »prši«, Laši »pada«; na rozhraní »padzě«; genitiv náměstky »který« zní po valašsku »druheho«, po lašsku »drugygo«, od jeden — jednoho a jedného. Valach praví »prvni«, Lach »pierši«. Valaši mluví »budě«, Laši »bedě« (v Šenově, Bludovicích), valašsky »krava«, lašsky »krovo«, valašsky »zimu«, lašsky »zimnium« (zemí), valašsky »koštu«, lašsky »košťum«, valašsky »robu«, lašsky »robum«, valašsky »chlopym«, lašsky »chlopym« (instr. jed. č.), valašsky »něsu«, lašsky »něsem«, valašsky »něsu«, lašsky »něsum« (nesou), valašsky »vidzio«, lašsky »vidzum« (vidí mn. číslo), valašsky »jo sym je«, lašsky »jo sym jest«, valašsky »oni su« lašsky »oni som«, valašsky »stojo«, lašsky »stojum«.⁸⁾

Instrumentály, kde možno, končí se u Vlachů na »u«, a u Lachů na »um«, jako na Opavsku; též třetí osoby množného čísla po valašsku zní na »u«, po lašsku na »um«. Příležitostně dotkneme se nářečí valašského a lašského znova.

⁷⁾ Dr. Sláma, »Vlastenecké putování po Slezsku« str. 347.

⁸⁾ Fr. Bartoš, Dialektologie moravská I., str. 97.

Že v sousedství obou slovanských kmenů, Čechů a Poláků, bez třenic národnostních není, jest na bíledni. Polákům obyčejně pomáhají Němci, jimž velice na tom záleží, by bratrští národové navzájem se potírali, řídíce se heslem »duobus dimicantibus tertius gaudet«.

Hlavním městem kraje českého na Těšínsku jest Frýdek.

Frýdek ještě po letech sedmdesátých měl české zastupitelstvo, a nyní jest »deutsch-nacional« (německo-nacionální).

Ráz Frýdku jest německý, ačkoliv žije v něm 4341 Čechů a 2639 Němců. (†) Jen několik nápisů prozrazuje, že ve Frýdku jsou též naši lidé. Obrať se kam chceš, všude se rozpíná němčina. Ve školách odrodilý ředitel František Havránek z Paskova germanisuje o závod, u okresního soudu Vanitschek (!) hájí do posledního dechu německé (!) državy, až i žaluje ve Vratislavi, že odvážili se faráři z Borové a Janovic zaslati české dopisy; žid fabrikant Landsberger vzal si do práce dělnictvo . . . A naši vůdcové? Není nadšení, není hlavy!

V »Besedě« předplácí se toliko »Op. Týdenník« a »Těš. Noviny«, ostatek dodává se zadarmo, a přece jest skoro prázdná.

»Hotel Janda« má prý býti druhým či prvním střediskem Čechů Frýdeckých a okolních; zavítáš tam, a němčina zaléhá do uší hustěji než čeština. Seznam vyložených novin poučí tě o dalším: Welt-Blatt, Silesia, Das interes. Blatt, Meggendorfer Blätter, Národní Listy, Lidové Noviny, Radikální Listy, Hlasy z Pobečví, Hum. Listy, Op. Týdenník, Noviny Těšínské.

Ve Frýdku školáci zdraví pozdravem »Gelobt sei Jesus Christus«, právě jako v Prusku, českým lidem obývaným; na náměstí procházející se mluví kulturní řečí, jen stlumený hlas českého dělníka, jdoucího z továrny, tě potěší. Kdyby nebylo poutního místa Panny Marie Frýdecké, nebylo by žádného obveselení ve městě, přes všechno to, že Frýdek má krásnou polohu.

Doufejme, že poměry se zlepší; česká obecná škola zřízena loni (1899.), v sousedním Místku české gymnasium. Působení těchto vzdělávacích ústavů nebude bez účinku.

Z Těšína vychází pobídka k vlastenecké práci, tam sídlí několik vlastenců, majících k rukám »Těšínské Noviny«. Českých služeb Božích v Těšíně 599 Čechů nemá; v kostelích katolických káže se polsky při ranních a velkých službách Božích a po deváté německy.⁹⁾ První osobou jest superintendent Haase, úhlavní nepřítel Čechů a vroucí přívrženec německých liberálů.

Roku 1865. Ott, Těšínský farář protestantský, na místě českých knih církevních zavedl knihy polské.

Polská Ostrava jest největší osadou českou na Těšínsku; r. 1890. chovala ve svém obvodu 10.667 Čechů, 1840 Poláků a 431 Němců, kterýžto počet nyní jest daleko větší. Nápis na škole od Mor. Ostravy »Škola« a z druhé »Schule« uvědomuje nás, že německví na Polské Ostravě je dosti silno. Roku 1899. vymohli si Němci jednotřídku s paralelkou o 100 žáčích; k zápisu dítek zvali dvojjazyčně! Závody uhelné jsou v rukou německých. Severní dráha má osm jam, hrabě

⁹⁾ Jest opraviti, co píše p. Ig. Hofica v »Obrázcích ze Slezska« na str. 72, že v kostelích katolických v Těšíně začalo se kázati po německu, v kostelích evangelických po polsku.

Vlček čtyři, Akciová společnost (Salm) tři, Guttman jednu, Zvěřinové jednu, a ty Němce nikdy neopustí.

Češi mají jen českou knihtiskárnu, utrakvistické školství a kostel, do něhož vniká polský živel. Jest tedy Ostravanům všech sil napjati, by posici svou udrželi.

Takový je stav národnosti naší na Těšínsku, přeusmutný a přebědný, a přece nesmíme Těšínsko vydati Němcům. Kdyby se tak stalo, stržen by byl poslední most spojující nás se slovanským západem. Co se týče Poláků, nechceme jim bráti, což jejich jest, ale své državy chceme hájiti do posledních sil.

Všimněte si na Moravě a v Čechách pečlivě Slezska a pamatujte na bratry, na výsost cizáckými vlnami ohrožené! (Pokračování.)

Herbenův „Čas“ z r. 1899. a svědkové deponující v Kostnici naproti M. Janu Husovi.

Napsal Dr. Ant. Lenz.

(Dokončení.)

6.

Herbenův pan pater tvrdí o Alliackém, že *prý učil, že nelze dokázati z rozumu jsoucnost Boží*. Já však si dovoluji poznamenati, že jsem nenalezl v té formě v Alliakově fráze této, neboť Alliacký dí: že nelze *očividně* neboli *evidentně* dokázati, že by byl Bůh. Na otázku sobě položenou: An Dei existentia sit evidens? odpovídá Alliacký: »Licet propositio non sit nobis evidens, aut evidenter demonstrabilis, tamen est *naturaliter probabilis* . . . Nam ex nullis apparentibus naturaliter potest concludi, Deum esse evidenter.« Quaest. in Sent. q. III. art. I. F. F LXXIX.

a) Z toho jest patrno, že Alliacký nedí, že by jsoucnost Boží nebyla vůbec z rozumu dokazatelná, alebrž že na základě důkazův vzatých z toho, co Bůh stvořil, nelze *očividně*, *evidentně* dokázati, že by Bůh byl. Nepronášá se tedy Alliacký o jsoucnosti Boží tak, jak Herbenův pan pater o něm referuje. Přes to však přese všechno jest učení Alliackého o důkazech stran jsoucnosti Boží zjevný blud.

Avšak, ač Alliacký tvrdil, že jsoucnost Boží nemůže býti z toho, co Bůh stvořil, *evidentně* dokázána, nikde netvrdil, že učení o jsoucnosti Boží jest *pouhým míněním*, ale měl je *za jistou a neklamnou pravdu*, kteráž však, jak za to měl, z rozumu není dokazatelná *evidentně* a přijímá se a drží na základě autority z víry nadpřirozené čerpané. Byl tedy *fideista*, kterýžto fideismus opět ve Francii obživil v těch, kdož taktéž tvrdili, že jsoucnost Boží se nedá s jistotou dokázati, ale že víra v Boha se tradicí v člověctvu zachovává. Odtud slouli theologové tohoto druhu »*Traditionalisty*«, jejichžto soustava byla Sv. Stolicí papežem Řehořem XVI. zavržena.

Na základě svého učení, že jsoucnost Boží není evidentně z rozumu dokazatelná, tvrdí Alliacký dále, že ani *jedinost* Boží se nedá z rozumu jasně dokázati (Tamtéž. F. LXXXI.), což jest ovšem pouhým důsledkem prvního bludu, jehož se Alliacký o důkazech stran jsoucnosti Boží dopustil.

V tom se arci nesnášel M. Jan Viklif s Alliackým, neboť on určitě dří, že může rozum dokázati jsoucnost Boží, jeho bytnost a vlastnosti jeho,¹⁾ a podobně učí také Hus, a v tom se oba snášejí s katolickou věrou; ale zase oba vycházejí z mezí pravdy, pokud tvrdí, že může rozum lidský netoliko jsoucnost Boží dokázati, ale také *tajemství Boží*, zejména tajemství všech tajemství, Nejsvětější Trojici.²⁾

Oba tyto theologické směry odporují křesťanské filosofii středověké neméně, jakož i theologii, a byly také Církví katolickou jako bludné censurovány.

b) Alliacký nebyl s Husem za jedno, jakož bylo již výše poznamenáno, že by byla Církev sborem pouze předřízených a tedy neviditelná, a že tato neviditelná Církev obdržela viditelnou úpravu. Zejména učí Petrus ab Alliaco:

a) *že jest primát v Církvi nevyhnutelně potřeben, a o tom nebyl Alliacký nikdy v pochybnosti. On věřil, že byl primát v Církvi Kristem Pánem ustanoven ve sv. Petrovi a v jeho nástupcích. On věřil, že byla Petrovi a jeho dědicům dána plnost moci a jurisdikce, kterážto plnost sídlí vlastně v Římském papeži neboli ve veleknězi, Petrově nástupci. On připisuje papeži zřejmě podle slohu svého věku tři vlastnosti »sublimitatem positionis, nobilitatem conditionis et utilitatem operationis, a to výlučně jenom papeži.³⁾ On také beze všeho schvaluje glossu, kteráž vyslovuje práva papeže Římského v těchto verších:*

Restituit papa solus, deponit et ipse,
Dividit ac unit, eximit atque probat,
Articulum solvit, synodum facit generalem,
Transfert et mutat; appellat nullus ab ipso.

β) A jako věřil Alliacký, že ustanovil Kristus Pán primát ve sv. Petrovi a v jeho nástupcích, tak také držel nade všechnu pochybnost učení, že z Krista vzešla celá úprava Církve, *všechna svatovláda z posvěcení a z pravomoci*. On také věřil, že se skládá svatovláda z posvěcení biskupů, kněží a jahnů, a svatovláda z pravomoci z papeže, biskupů, z kněží a jahnů. Ano,

γ) on vyznává zřejmě, že Sv. Stolicí a tomu, jenž sedí na ní, náležel svrchovaná pravomoc rozsuzovati spory stran víry a definitivní rozhodování. »Ad huius sedem, sedentemque in ea partinet *causarum fidei suprema jurisdictio, seu judicialis definitio.*«⁴⁾

V mnohých však věcech sem slušících přehánění a tvrdí historickou nepravdu, že prý jsou *kardinálové stejnou měrou nástupci apoštolů, jako velekněz Římský Petrovým*. Před rozptýlením apoštolů do celého světa byli prý apoštolé přidáni Petrovi, při němž byl jako úřad papežský, ve vlastnosti kardinálů, právě tak, jako prý jsou nyní

¹⁾ Trial. Lib. I, 10.

²⁾ O tom viz. Dr. Ant. Lenz »Učení Jana Husi«, Soustava učení Jana Viklifa.

³⁾ Opera Gersonii, tom. II.

⁴⁾ Apologia Facultatis theologiae.

kardinálové papežskému officiu k službám a spoludělníci ve vládě Církve povšechné. A tak prý jest netoliko papát, *ale i kardinalát čili sbory kardinálův původu bezprostředně Božského*. Může prý se až i říci, dokládá Alliacký, že byli apoštolé dříve kardinály nežli biskupy. Na tomto základě učí dále Alliacký, že sluší na kardinály *právem Božským* a přirozeným voliti papeže. »Ante divisionem Apostolorum, per quam ad diversas mundi partes dispersi sunt, Apostoli Petro tamquam papale officium gerenti assistebant tamquam cardinalatus ministerium exercentes sicut nunc papae assistunt cardinales tamquam ejus principales assessores, consilarii atque cooperatores in regimine universalis Ecclesiae . . .⁵⁾ Sicut status papae, sic et post eum status cardinalium ad ordinem hierarchicum Ecclesiae ex Christi institutione pertinet. Nam ipsi, *quantum ad hunc statum statui apostolico immediate succedunt* . . .⁶⁾ Unde potest inferri, quod dicti Apostoli prius cardinales erant quam episcopi, . . . prius fuerant cardinales Orbis, quam aliqui fuerint cardinales Urbis . . .⁷⁾ Ad sanctae Romanae Ecclesiae cardinales de jure naturali et divino aliquo modo pertinet Romani Pontificis electio.⁸⁾

Ač tedy Alliacký v přehánění svém o Božském původu sboru kardinálského nejde s katolickou Církví, učí zcela po katolicku, že Kristus Pán ustanovil sv. Petra za hlavu Církve, že ustanovil primát ten po všechny věky až do skonání, a že trvá a trvati bude vezdy v jeho nástupcích, ano, že rozhoduje papež u věcech víry definitivně, nebo jinak řečeno, neklamně.

Z toho všeho jde již, že Alliacký nebyl za jedno s Husem stran učení o primátu.

Avšak přes to přese všechno jest skutečnou pravdou, že Alliacký se rozcházel v dalším učení svém o papátu od nauky katolické, ač nikoliv důsledně a nepřetržitě, i tou dobou, kde se marně snažil, aby papeže k tomu naklonil, by odstoupivše navrátili mír rozdvojené Církvi.

Tak dí na př. v apologii Sorbony stran odsouzení vět Jana de Montesono, že přísluší Apoštolské Stolicí, aby rozhodovala nejvyšší autoritou svou u věcech víry, anť náleží tomu rozhodovati spory o víře, jehož víra nikdy nezhyne »*cuius fides numquam deficit*«. Tak soudil Petrus ab Alliaco roku 1387. o neklamnosti papežově u věcech víry.⁹⁾

A opět píše: »Není nám neznámo (naproti Janovi de Montesono), a co nejpevněji držíme, a nikolivěk nepochybujeme, že svatá Stolica Apoštolská jest tou Stolicí Petrovou, na níž, jak svědčí svatý Jeroným, jest Církev ustavena. O této Stolicí bylo v osobě Petra Apoštola řečeno: *Petře, prosil jsem za tebe, aby nezhylnula víra tvá. To jest ta Stolica, na níž sluší rozhodovati ve věcech víry, stvrzovati katolickou pravdu a zamítnouti bezbožnosti kacířské*.¹⁰⁾

Takovéto učení by arcí pramálo souhlasilo s tvrzením Herbena pana patera, že by byl učil, že jest Církev vzdělána na Písmě

⁵⁾ Opera Gersonii.

⁶⁾ Tamtéž.

⁷⁾ Tamtéž.

⁸⁾ Tamtéž.

⁹⁾ Tamtéž.

¹⁰⁾ Propositio contra M. de Montesono. In opp. Gersonii.

svatém, neboť kdyby byl takovéto učení blásal, marně a beze všeho základu by byl se šířil o neklamnosti papežově, o neomylnosti ekumenického sněmu, a konečně o neklamnosti Církve universální.

Avšak ač, jakož svrchu bylo pověděno, souhlasí Alliacký s katolickou Církví, že jest primát papežův z Boha, *rozchází se od ní, mluvě o významu a obsahu téhož primátu*: On totiž tvrdí, že byla Kristem Pánem udělena moc šestera učeníkům a apoštolům: 1. moc světiti na kněžství, 2. moc Církve spravovati, zvláště přisluhováním svátosti pokání, 3. autorita apoštolátu, 4. moc trestná, 5. rozdělování úřadů sluhům církevním, 6. moc neboli právo, žádati na těch, jimž sluhové církevní přisluhují, výživy.

Petr ab Alliaco trouse si jistiti, že tato šestera moc byla na počátku všem apoštolům a učeníkům vespólna, až na moc, kterouž uvádí na místě pátém, a kterouž zove »*potestatem dispositionis ministrorum*«, a tou prý obmyslil Kristus Pán sv. Petra a jeho nástupce. Měl by tudíž papež podle Alliaka pouze autoritu, rozdělovati církevními osobám úřady a pravomoc jejich určiti, a to prý jde na jevo ze slov: »*Pasce oves meas*«. »*Pasiž ovce mé*«. Přes to však, že učí Alliacký, že má papež autoritu k určení jurisdikce sluhů církevních, tvrdí v odporu naproti sobě, že obdrželi biskupové a kněží, sluhové to církevní, právě tak jako apoštolé a učenci, od Krista Pána bezprostředně církevní moc, jako od toho, kterýž jest sám zvláště a nejvýše hlavou Církve. Přes to však přese všechno mohl prý slouti Petr a kterýkoliv jeho náměstek a velekněz hlavou Církve, pokud jest nejvyšší sluhou mezi sluhami, na němž jest jakožto na úhlavním hierarchovi jistou měrou všecken řád církevních sluhů¹⁾ stanoviti.

Tento názor Aliackův o primaciální moci papežské mohl by se arci v ten způsob vykládati, že Bůh dává každému biskupovi a knězi všeobecnou jurisdikci bezprostředně, Římský papež však že ji jednotlivcům determinuje; ale i v tomto rozumu není souhlasna s katolickým učením o primátu papeže Římského.

Vrcholu odporu naproti universální moci papežové a naproti primátu dostoupil Alliacus na sněmě Kostnickém. Hnal jej k výstřednosti této zbědovaný stav Církve do tří obediencí rozdělené a snaha, aby se tomuto pohoršlivému stavu učinila přítrž. On věděl předobře, že jeden z tehdejších papežů jest papežem zákonitým, ale lidskému zraku bylo tehdáž nedostizitelné, který z nich by byl tím zákonitým papežem, a tak řádným nástupcem Petrovým v primátu. Za našich dob nepochybujeme, že byl po smrti Řehoře XI. zákonitě zvolen Urban VI., po něm Bonifac IX., Innocenc VII. a pak Řehoř XII., ale tehdáž byla věc ta záhadna, jednak pro prolhanost kardinálů do Anagni uniknuvších, a pro tehdejší politické pletichy, které čelily k zeslabení moci papežské. Papežové sami neměli té pokory, aby se vzdali svrchované tehdáž moci v Evropě netoliko v oboru církevním, ale i ve směru politickém. Odtud mnozí theologové, nemohouce dospěti cestou nadzmiňenou ku toužené jednotě církevní, *dali se na bezcesti, zeslabující Kristem ustanovený primát v Církvi. A k těm náležel také Petrus ab Alliaco a i biskupové velmi četní*.

Arcib, že Alliacký určitě dí, že jest papát v Církvi nevyhnutelně potřeben, tak že není jeho učením, že by mohla býti Církve

¹⁾ De Ecclesiae, Concilii generalis et Rom. Pontif. autoritate. In opp. Gersonii.

bez papeže, on také uznává, jakož bylo svrchu již dotčeno, výtečné vlastnosti s primátem spojené, a nezapírá, že sídlí v Petrovi a v jeho nástupcích plnost moci a jurisdikce. Ale týž Petrus ab Alliaco dí, že se ovšem připouští, že jest papež hlavou Církve, ale pouze pod úhlavní a podstatnou hlavou, Kristem, a tak prý jest *podřízení těla Církve pod papeže pouze případnostné*, a nikoliv podstatné, alebrž podstatná podřízenost Církve sluší prý na Krista, a tak také má prý Církev svoji výsadu, neblouditi u víře, z Krista Pána, a nikoliv z papeže.

Na tomto základě tvrdí Alliacký: *že prý plnost moci jest ovšem v papeži, kterýž ji přijímá jako sluha od Církve (ministeriale caput Ecclesiae).*

Když se však věci takto mají, nastává otázka, *jak vylíčil Petrus ab Alliaco poměr papežů k obecnému sněmu?*

Tu především říci dlužno, že Herbenův pan pater nepsal o Alliackovi zcela podle pravdy, tvrdě, že může býti ekumenický sněm svolán bez papeže, ano, proti papeži. Tak apodikticky nepsal Alliacký, neboť ve svém spise: *«De materia concilii generalis»* praví zřejmě, že k pravému pojmu, tedy k tomu, aby mohl slouiti universální sněm »ekumenickým«, náležel:

- a) aby byl svolán papežem,
- b) aby byli všichni biskupové do sněmu povoláni, a
- c) že autorita v rozhodování náleží biskupům.

Odtud uzavírá Alliacký, že všeobecný sněm nemůže býti bez papeže a jeho autority, jako nemůže býti částečný (synoda provincialní) bez metropolitě a synoda diecéšní bez biskupa.

Netvrdil tedy Alliacký beze všeho, což mu do úst klade Herbenův pan pater, že by byl beze všeho jistil, že může býti sněm ekumenický bez papeže.

Avšak Alliacký žil v časech mimořádných, viděl celou Církev v rozechvění, jednotu její roztříštěnou, viděl také, že ty obrovské snahy mužů šlechtných, aby jednota správy Církvi byla vrácena, zůstávají bezvýsledny; proto stanoví v témže spise, že může se státi, aby byl svolán a ustaven ekumenický sněm i bez papeže a to a) *sede vacante*, b) *když by toho žádal zjevný prospěch Církve, nebo potřeba*, c) *když by papež (jsa na živu, v případě potřeby) odepřel sněm svolati.*

A také prý jest nezbytno, aby do sněmu, má-li býti ekumenický, voláni byli všichni biskupové; avšak když by i jiní byli pozváni, sluší rozhodování *jen na biskupy*. *Tertia conditio, quod ad episcopos pertineat statuendi i. e. definiendi autoritas. Nam licet alii possint et deant Concilio interesse, sive ad consilium discussionis, sive ad testimonium veritatis, sive ad auxilium executionis . . . tamen soli episcopi principaliter sunt ad iudicium definiendi.*

Z těchto všech věcí vychází již na jevo, že nebylo naukou Alliackého učení, že by mohla býti Církev bez papeže, nebo že by bylo možno míti ekumenický sněm bez hlavy papeže. Vždyť píše v dotčeném spise, že při přítomnosti papežově ve sněmě jest sbor biskupův mystickým tělem jeho, a téhož těla hlavou že jest papež. Mají prý se, dokládá Alliacký, knížata napomenouti, aby usnesení biskupův uctivě přijali a svobodu koncilu chránili.

Než týž Alliacký, ač by byl měl, stavě důsledně na zásadách zprvu vyložených, že papež jest hlavou Církve a hlavou sněmu ekumenického, vysloviti: že není možná, *aby sněm byl nad papežem,*

hlásí přes to v témž spise, že jest zákonitě shromážděný ekumenický sněm nad papežem. Neobyčejný trapný stav Církve Boží zakalil i tuto bystrozrak Alliackého. Neboť tvrdil-li slavný tento kardinál, že jest papež shromážděných biskupů na sněmě hlavou, jakžby bylo možno logicky tvrditi, že jest mystické tělo sněmu nad papežem jeho hlavou? Či snad vévodí tělo hlavě, nebo hlava tělu? Avšak Alliacký i zde mírní svoji nauku o superiotě sněmu nad papežem, a praví, že papež je podřízen sněmu jen v jistých případech, na př. pro zločiny vůbec, zvláště však pro kacířství, a že může býti souzen i odsouzen. Tak psal Alliacký okolo r. 1403. V tom roce také tvrdil, že jest možno appellovati z rozsudku papežova na sněm ekumenický.

R. 1416. připojil Alliacký k této své doktríně: že může býti papež souzen od sněmu ekumenického také tou příčinou, když by užíval své moci ku škodě a bourání a nikoliv ku vzdělání Církve, a tak prý podléhá papež soudu a rozsudku sněmovnímu netoliko pro kacířství, ale také pro zločiny, jež se v širším smyslu také kacířstvím zovou.

Ač však Alliacký neučil, dokládám ještě jednou, že by mohla býti Církev bez papeže, anť určitě dří, že jest primát papežův Božského původu, a ač určitě vyučuje, že podle řádu nemůže býti ekumenického sněmu bez papeže: přece puzen trdným stavem Církve Boží tvrdí: *»že papež, ač zastupuje Církev celou, může u víře blouditi, ano i sněm ekumenický, anť prý není naléhavo, aby měla osoba nebo komunita vřechnu výřadu, kterouž slyne ta, jižto zastupuje.«*

Podle této nauky Alliackého není papež u věcech víry neomylný, ač jinde tvrdí, že papež rozhoduje u věcech víry definitivně, aniž jest neomylný v rozhodování u víře sněm ekumenický, byť i zákonnitě svolaný, ač se prý zbožně věří o ekum. sněmu, že by neklamně rozhodoval, pakliže k Písmu hleděl a k autoritě, alebrž tuto výřadu má prý *podle některých* (secundum aliquos) pouze universální Církev, tedy vřechen sbor církevní, po celém světě rozptýlený.

Že jsou tyto názory Alliackého skutečné deviace a bludy, ano i nerozumy, nebude žádný katolický kněz, aniž uvědomělý, skutečně inteligentní katolík upírati.

Nerozumů těchto svých dovrřil Alliacký tvrdě, že možno appellovati z jednoho koncilu ekumenického na druhý, na třetí atd. a na konec na universální Církev, jestliže by mohla býti svolána (!!). Kdyby však, jak dále píše Alliacký, měli kacíři v Církvi převahu, a kdyby z celého sboru církve nezůstalo, leč jen několik prostých lidí, nezbylo by prý nic jiného, leč vřecho poručiti Bohu! Než Alliacký se tím těší, že kdyby i vřecho množství u víře bloudilo, že by přece zůstaven byl nějaký kněz, jenž by měl moc, světiti na kněžství, vázati a rozvázati a jinými svátostmi přisluhovati. Ano on se těší i tím, že kdyby vřecho kněžstvo odpadlo, že by sobě mohl Bůh nové zříditi, ale on ihned připojuje, že by bylo odvážlivo (temerarium), takto tvrditi.¹²⁾

Podle té censury, již vyslovil Alliacký, dovoluji si tvrditi, že mluvil o možnosti, čili že myslil, že by se tak státi mohlo s ohledem na naprostou moc Boží, avšak nikoliv zřetelem k moci Boží zřizené (respectu habito ad potentiam Dei absolutum, et non ad eandem

¹²⁾ Opera Gersonii.

potentiam ordinatam). V tom smyslu, jak se domnívám, tvrdí také Alliacký, že by možno bylo, aby bloudilo u víře netoliko kněžstvo veškero, ale i mužské pohlaví všecko, a že by se udržela víra pouze v pohlaví ženském, jakož prý se stalo za dnův utrpení Páně, kde víra trvala pouze v Panně Marii.

Kdyby byl Alliacký takto soudil o zhynutí víry v takovém rozměru, stante potentia Dei ordinata, byl by se byl dopustil zjevného bludu naproti víře, jako se ho dopustil M. Jan Hus a M. Jan Viklif, neboť by vinil ze lži Krista Pána, jenž zřejmě hlásá: »Ty jsi Petr, t. j. skála, a na té skále vzdělám Církev svou, a brány pekelné jí nepřemohou.« Mat. 16.

Ze všeho však, což jsem předeslati si dovolil, jest patrno,

a) že Alliacký neučil, že by mohla býti Církev bez papeže, neboť zřejmě dí, že jest primát božského původu.

β) že Alliacký neučil, že by mohl a směl býti svolán ekumenický sněm bez autority papežovy.

γ) že neučil, že jest Církev výlučně ustavena na Písmu Božím, neboť k Písmu řadí i autoritu.

δ) že neučil, že na ekumenickém sněmu mají rozhodný hlas u věcech víry i *kněží a králové*, neboť učí, že autorita tato sluší pouze na biskupy. Že na sněmě Kostnickém se rozhodovalo podle národů, v tom nemá viny Alliacký.

V tom se arci odvrátil od starobylé víry Alliacký, pokud tvrdil, že může papež u věcech víry, když rozhoduje, blouditi, ač sobě v tom odporuje tvrdě, že papež má právo, rozhodovati u věcech víry z výsady Páně definitivně. Bloudil také stavě na bludu, že papež není neklamný v rozhodování o víře, že možná se z jeho rozsudku odvolati k sněmu ekumenickému, a z tohoto i na jiné další ekumenické sněmy.

Tímto zakončuji tento odstavec, avšak připojuji, že se dopustil Alliacký mnohých jiných deviac, které mají zdroj svůj ve filosofické soustavě, k nížto se přiznával, v nominalismu totiž, na jehož základě činil tento jinak slavný muž své theologické závěry. O těch deviacích se zde nechci šířiti, kdyby však někdo z ctěných čtenářů mých sobě žádal míti o těchto věcech plnějšího poučení, nalezne jej v učeném spisu: »Petrus ab Alliaco, auctore Ludovico Salembriez Insulis. 1886.«

Jelikož však Herbenův pan páter v Alliackém minulost katolickou a osobu tohoto zasloužilého kardinála snižuje, aby domnělého mučéníka za pravdu Boží Jana Husa vyvýšil, chci v dalším odstavci o jeho osobě a působení se zmíniti, a o konání Husově směrem ku Církvi Boží.

f) *Alliacký se narodil r. 1350. z rodičů počestných. Otec jeho slul Collard a matka Petronilla.*

Žil v časech smutných a bouřlivých. Zdálo se, jako by Církev dokonávala, a i Francie, jeho vlast. Byla od Anglie poražena, v Církvi však samé byli nejprve dva, později tři papežové, kardinálové do stran roztrženi, mnozí theologové v bludných domněnkách pohřženi, na universitách bažení po novotách a vyhledávání výše vědy v subtilnostech marných, a zanedbávání věcí potřebných a zvláště, aby se vědění žakovstva prohloubilo. Tak tomu bylo i na universitě Pařížské, jak Jan Gerzon trpce žaluje. Výše filosofie a theologie, jak ji vypěstovali sv. Tomáš a sv. Bonaventura, se víc a více snižovala.

V takových dobách žil Petrus ab Alliaco. Rodičové jeho vidouce nadání synovo, poslali ho do Paříže, kdež požíval nadace, neboli »bursy«, a té kolleje přednostou byl Simon Freron. Kollej tato byla při universitě Pařížské od Jany Navarské r. 1304. zřízena, a na té byl Alliacký cvičen v sedmi svobodných uměních, čili ve filosofii a v humanioribus litteris.

Na universitě Pařížské byly tehdáž tyto fakulty: theologická, decretorum, lékařská, facultas artium (svobodných umění). Této poslední fakultě byl Alliacký nejprve přivtělen, kdež se bedlivě učil grammaticae a logice.

Žakovstvo bylo do čtyř národů rozděleno: *do gallikánského, pikardského, normanského a anglického*. Všickni však členové university náleželi k jedné, nerozdlílné, učené republice.

Sláva Pařížské university byla převeliká i autorita její. Jan Gerson pravil: že jest dcerou královskou, skrze nížto panují francouzští králové. Skrze ní prý se stali křesťané nejkréšťanštějšími »christianissimi«, a ona sama jest prý zvláštní dědičkou papeže Římského. Ona prý je paradisus voluptatis (eden, ráj rozkošný), matkou studií, krásným a jasným sluncem Francie, ano veškerého křesťanstva. Tak Gerson. Podobně slaví i Alliacký dotčenou universitu.

Autorita Pařížské university byla přese všechnu míru veliká, neboť zhusta rozhodovala i ve sporech mezi králem a papežem.

Podle toho lze posouditi, že byla autorita i těch mužů nemalá, kteří na téže universitě vynikali, a k těm náležel také *Alliacký*.

Roku 1378. začal rozkol v Církvi. Roku 1380. stal se Alliacký doktorem, r. 1418. byl rozkol zažehnán, čehož se Alliacký dočkal; zemřel jako kardinál biskup Kambrajský.

Autorita však university Pařížské, majíc tehdejší dobou vady, valně ztrácela na vážnosti, zvláště utrpěla sorbona, neboli fakulta theologická, jelikož, jak bylo povědomo, sobě hleděla přese všecku míru subtilných distinkcí a novot, kdežto se znalost vědy do hloubky zanedbávala.

Velice na újmu bylo na téže autoritě, že na ní u valné části zavládl neblahý vliv *Anglosasíka Occama*, a tím také soustava filosofická, pode jménem »nominalismus« známa, ač ne výhradně. Žáci však buď že přilnuli k nominalismu nebo k realismu podle toho, jak který Mistr přednášel.

Ve XIII. věku hověli někteří z Mistrů *falešnému Aristotelismu*, anť Arabové křivě vykládali Aristotela, zejména Španělští Židé, až sv. *Tomáš Aquinský* Aristotela v pravém světle ukázal a bludy jeho vyvrátil a odstranil.

Tou dobou již mnozí členové university Pařížské hověli falešnému realismu dospěli až ku pantheismu, za časů však Alliackého vévodil ponejvíc nominalismus, k němuž i on se přiznával.

Roku 1372. stal se Alliacký prokuratorem národa Gallikánského, a r. 1375. počal vykládati Mistra hlubokých smyslů, a již tehdáž byla pověst jeho veliká. R. 1380. stal se licentiatem v theologii, a tehdejší kancléř university dal jemu veniam legendi těmito slovy: »Ego auctoritate apostolica do tibi licentiam legendi, regendi, disputandi in sacra theologiae Facultate hic et ubique terrarum, in nomine Patris, Filii et Spiritus s. Amen.« »*Autoritou apoštolskou dávám ti dovolení ku*

čtení, ku správě a ku disputaci na sv. theologické fakultě, zde a po všem světě ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého. Amen.

V témž roce stal se Alliacký také Mistrem, avšak misterství bylo pouhým titulem občanským.

Byv titulem tímto ozdoben, začal psáti o věcech universální Církve. Želel zvláště rozkolu v Církvi. Když totiž, jak bylo již řečeno, zemřel r. 1378. zbožný a učený papež Řehoř XI., zvolen byl za papeže od sboru kardinálů Urban VI., a byl také celým sborem za hlavu Církve uznán; avšak potom odebralo se 16 kardinálů, ponejvíce Francouzů, do Anagni a volili vzdoropapeže Klimenta VII. Alliacký sám uznával ve svém spisu: »De reformatione Ecclesiae«, že byla *volba Urbanova zákonitá*, ale tím způsobem, že pronáší důvody také pro legitimitu volby Klimentovy.

Král francouzský Karel podřídil Francii pod obedienci Klimenta VII., a to z příčin politických, a tím na sebe a na zem mnoho zlého uvalil, neboť toho užila Anglie k svému prospěchu.

Alliacký však se snažil téměř po všechen život svůj, aby rozkol odčinil.

Již Karel V. toužil, jsa na smrtelném loži, aby byl k zažehnání rozkolu svolán ekumenický sněm, ale lakotný vévoda z Anjou věc překazil. Alliacký však odpíral rozhodně vévodovi a dokazoval, že jest sněm ekumenický k potření rozkolu nevyhnutelně potřeben.

Roku 1389. stal se Alliacký kancléřem university, a r. 1391. archidiakonom Kambrajským.

Roku 1394. navrhla akademie Pařížská tři cesty k překonání rozkolu: buď aby oba papežové odstoupili, nebo aby papežové přestali na rozsudku těch, kteří by měli spor jejich vyříditi, nebo cesta sněmu ekumenického. Prvá cesta byla od papežů zavržena, druhou přijali jenom někteří doktoři, třetí byla přijata. Proto následovali za sebou sněmové *Pisanský a Kostnický*.

Po smrti Klimenta byl zvolen za papeže Petrus de Luna, a dal si jméno »Benedikt XIII.« Alliacký byl od krále vyslán, aby jemu blahopřál. Alliacký šířil se v řeči, kterou naň konal, o nadzmičených třech cestách, které měly vésti ke smíru v Církvi. Papež nebyl, jak se zdálo, nenakloněn, odstoupiti, anť by cesta tato, jak pravil, byla nejkratší. Avšak r. 1395. se opět vrátil ke své zatvrzelosti, tvrdě, že cesta odstoupení není ani v právech založena, ani ve svatých Otcích. Tu poznali kardinálové faleš papežovu, avšak bez papeže nedalo se nic činiti.

Časové se stali trudnějšími, Církev se stále více rozdělovala, kázeň hynula, i zdálo se, jakoby dni poslední nastávaly.

Roku 1395. byl Alliacký volán na biskupství v Annecy a v Le Fuy, ale on nepřijal. Pak se stal biskupem v Kambray a v Ivodii (Ivoy) přísahal králi Václavovi IV. věrnost. Od Václava byl poslán do Říma, aby přiměl k odstoupení Bonifáce IX. Ten slíbil, že se vzdá papežství, jestli by Benedikt XIII. totéž dříve učinil.

Roku 1396. bylo četné shromáždění v Paříži, na němž bylo jednáno o odstoupení od obedience Benedikta XIII., a tak bylo také rozhodnuto a králem potvrzeno, tak že byla od té doby Francie po pět let akefala.

Potom byl Alliacký poslán k Benediktovi XIII., avšak účel jeho vyslání byl zmařen. Tou příčinou byl Benedikt od sboru kardinálů opuštěn a v Avignoně po 4 léta obléhán.

Všecka snaha Alliackého o jednotu v Církvi byla až potud bez úspěchu, za to pečoval tím více, aby se kázeň duchovenstva v diecési Kambrejské zlepšila, a aby vedli kněží život příkladný a tak lid svým příkladem vzdělávali. Tou příčinou svolával také synody, a vše vynaložil, aby byl lid Bohu svému vrácen. Alliacký pilně také přihlížel, aby řeholní duchovenstvo podle vůle Páně živo bylo, ač sobě také přál, aby přísná kázeň, kteráž v některých klášterích panovala, byla zmírněna.

Podobně zdárně vykonával Alliacký také světskou vládu v diecési své, odstraniv mnohé zlořády a učiniv blahodárné zákony. Potom nastaly jemu opět starosti stran odklizení rozkolu. Roku 1403. byl držán sněm v Paříži, a ten se vrátil za jistými podmínkami opět k obedienci Benediktově, k němuž byl vyslán Alliacký, aby dal na jevo svůj souhlas s dotčenými podmínkami.

Mezi tím však umřel Bonifác IX., a na jeho místo zvolen Innocenc VII. Benedikt se tvářil, jakoby stál o pokoj v Církvi, ale nejednal upřímně, neboť utekl do Janova. Ale i sem ho následoval Alliacký, a přiměl ho aspoň k tomu, aby ustanovil svátek nejsvětější Trojice, aby na ten den bylo modleno za dosažení míru v Církvi.

Roku 1406. odebral se Alliacký opět do Paříže, neboť universita tamní nevražila opět na Benedikta a přiměla krále, že od něho odstoupil.

Tou dobou zemřel Innocenc VII., a nástupcem jeho se stal Řehoř XII., a i na něm byly žádány podmínky.

Do Paříže byla svolána tím časem synoda. Sešly se 64 biskupové a legati university. Synodě předsedal Simon de Gramaudo, patriarcha Alexandrijský. Bylo zvoleno s obou stran po šesti doktořích, avšak jedna strana byla pro obedienci Benedikta XIII., a druhá zase žádala, aby se mu obedience odepřela. Avšak ač se Alliacký za obedienci Benediktovu přimlouval, pravě, že by on byl pro svolání sněmu ekumenického, stanoveno, že má býti od obedience Benediktovy odstoupeno.

Vysláno bylo také poselstvo k Benediktovi, jenž si však počínal neupřímně, Řehoř XII. ale nechtěl ani slyšeti o odstoupení. Byloť jednání obou arci pohoršlivé, ať se oba před volbou zavázali, že chtějí odstoupením svým o pokoj v Církvi se postarati. Oba stále ujišťovali, že by chtěli odstoupiti, ale nikdo z nich se k tomu neměl. To však se musí doložiti, že byl Řehoř muž dobrý, ale Benedikt lstivý. Řehoř XII. psal však knížatům i králům beze všeho, že chce se vzdáti papátu, kdyby i Benedikt takto učinil prve, ano poslal do Massilie legaty, aby vyslanci obojí strany určili místo, kde by se papežové sejíti mohli. Konečně zvolena k tomu dne 20. dubna 1407. Savona.

Poselstvo francouzské navštívilo Benedikta v Masilii, a vidouc neupřímné tergiversace jeho, chtělo, aby se odstoupilo od jeho obedience, avšak Alliacký a Gerson nechtěli k tomu svoliti. Přes to přese všechno odebrali se všichni do Říma, aby Řehoře pohnuli ke schůzce v Savoně, avšak ten se dal od svých strýců přemluvit, opustil Řím a odešel do severní Italie; Benedikt však do Janova.

Alliacký se odebral do Janova a odtud dopsal Řehořovi, aby dodržel slibů přísahou stvrzených, a zval ho poznovu k setkání se do Savony.

Avšak všecko namáhání Alliackého bylo marné. Nedošlo ke schůzi obou papežů ani v Savoně ani v Lukce.

Mezi tím vyobcoval Benedikt všechny, kdož odstoupili od jeho obediencie, nad čímž se král rozhněval, a svolav několik biskupů a knížat, uvrhl přívržence Benediktovy do žaláře. Avšak není podle pravdy, že by i Alliacký byl žalafován, ač až dotud trval při obedienci Benediktově.

Roku 1408. byl opět svolán sněm do Paříže, Alliacký však se nedostavil, omlouvaje se nemocí, ano ani legátů svých tam neposlal.

V témž roce odebral se na sněm Pisanský, kdež mnohé prospěšné návrhy učinil. Sem se sešlo kromě biskupův, opatů, juristů a doktorů, mnoho kardinálů obojí obediencie. Sněm osvobodil většici od poslušnosti papežům povinné, ale počínal si ukvapeně. Již 9. června 1409. volili kardinálové v konklave Alexandra V.

Alexandr schválil akta synodální a ohlásil budoucí sněm na rok 1412., nebyl však všude za papeže přijat. I mužové svatí se ho odříkávali, jako sv. Vincenc Fererius.

Alliacký měl Benedikta XIII. v ošklivosti pro jeho zarputilost. Řehoři XII. však nebyl nikdy nakloněn, a proto hlasoval na sněmě Pisanském bez rozpaků pro sesazení obou, ano on vévodu Malatestu i k tomu měl, aby Řehoře XII. zajal, k čemuž se však vévoda nepropůjčil. Benediktovi však XIII. poslal dopis, plný piety, ale také bolesti, že nedostál slibům svým. *«Revertere, tak volá k němu, «revertere, quaesio ad Dominum Deum tuum . . . Tu autem oves Domini cujus vicarium te dicis, pavisti sermonibus pravis»* *«Navrát se, navrát, za to prosím, k Hospodinu Bohu svému . . . Ty však jsi ovce Páně, Jehož náměstkem sebe býti pravíš, pásš řečmi zlými»*. Tím dopisem se rozžehnal s Benediktem na vždy.

Když se Alliacký vrátil z Pisy roku 1410., oddal se všechen správě diecése své, snaže se zvláště potlačit haerese, odkudž obdržel příjmi *«Kladivo haeretiků»*.

Zde sluší zvláště jmenovati Viléma de Hildernissen, fratera Karmelitského, jenž rozšiřoval sektu, kteráž si dala zvučné jméno: *«Homines intelligentiae, «Lidé inteligentní»*. Sektu tuto ustavil laik *«Aegidius»*. Učení jeho bylo jednak dualistické a jednak pantheistické, a neslo se k tomu, že na konec budou všichni lidé spaseni. Vilém zejména učil, že Bůh chce, aby bylo hřešeno, ano že hříchy vlastně on sám páše. On tvrdil dále, že Bůh je všude, v kamenu i v údech lidského těla, jakož i v pekle, ne více a ne méně, než jako ve svátosti oltářní, Starý Zákon byl prý věkem *«Otce»*, Nový Syna, a nyní prý nastal věk Ducha svatého, v němž prý je volno kázati i proti Starému i proti Novému Zákonu. Stran mravů učili tito ztřeštěnci, že to, což činí člověk zevný, člověka neposkvrňuje, a proto se vydávali těm nejhorším vášním. *Myslím, že zde nahlédne i Herbenův pan pater, že katolický biskup nesměl hovořit takovéto sektě, a že byl povinen ji potlačit, a snad by byl takto učinil i Herbenův pan pater, kdyby byl v podobných okolnostech.*

Dne 6. června 1411. byl Alliacký od papeže Jana XXIII. kardinálem jmenován a spolu s ním také Zabarella. Dříve však byl přítomen na sněmě do Říma svolaném. Na cestě z Říma slyšel, jak pravil, na sněmě Kostnickém, *o bouřích v Praze*. Byly to bouře způsobené Janem Husem pro odpustky Janem XXIII. udělené.

Ten Římský sněm klade Alliacký na roveň s Pisanským a Kostnickým, avšak sněm ten pro malé účastenství také málo vyřídil. V březnu 1413. byl sněm odročen, na němž byly zavrženy pouze kusy Viklifovy, počtem 45. Papež odročiv tento sněm svolal synodu ku dni 13. prosince, a Alliackému uloženo, aby činil k ní potřebné přípravy.

Na to vrátiv se Alliacký visitoval diecési svou a procestoval téměř celou Germanii.

Mezi tím však byla svolána *synoda Kostnická dne 10. prosince 1413.* Synoda sama se shromáždila 17. listopadu 1414. Alliacký sám se dostavil 17. listopadu 1414., máje účast ve všech téměř jednáních sněmovních. On také způsobil, že s Benediktem a s Řehořem nebylo již jednáno, avšak oba byli na sněm pozváni.

Na sněmě Kostnickém bylo dáno hlasovací právo i doktorům theologie a práv, avšak hlasováno podle národů; germanského, polského, italského a anglického a později i španělského. Že však tento způsob hlasování nesnášel se ani s tradicí sněmů, ani s katolickými názory, myslím, že není pochyby nižádné. Avšak nesmí se zapomenouti, že na sněmě samém hrály nemalou roli intriky politické. Že ani Alliacký as nebyl srozuměn s tímto způsobem hlasování, vychází na jevo již z toho, že *vylučuje laiky z rozhodování stran víry.*

Stran Husa jest průběh jednání s ním i se strany Alliackého vůbec známý.

Jako se snažil Alliacký, aby Husa zachránil, tak také činil i stran Jeronýma Pražského, chtěje aspoň tohoto velenadaného muže získati. Jeroným také odpřisáhl bludy, avšak když čeští a němečtí theologové tvrdili, že odpřisáhnutí jeho není upřímné, byl na novo uvězněn, a když se vrátil k odpřisáhnutým bludům, dne 30. května r. 1416. upálen.

Dne 31. máje roku 1415. složil Řehoř XII. důstojnost svou, i Jan XXIII. se konečně podrobil, jenom Benedikt XIII. zůstal v odporu a proto byl v sezení XV. r. 1417. vyobcován z Církve.

Dne 8. listopadu 1417. vstoupili kardinálové, počtem 53 do konklave, a volen byl za papeže Odo de Columna, až dotud kardinál diakon, a stal se v jednom měsíci jáhnem, knězem a biskupem, a byl s neobyčejnou slávou korunován.

Tak dosáhl Alliacký, po čem toužil on a po čem toužili národové, návratu totiž Církve pod jednu viditelnou hlavu. Obrovské práce jeho k tomuto cíli směřující jsem krátce naznačil. O nich vydává svědectví jeho působení v Paříži na universitě tamní a na sněmích tam shromážděných, o nich svědčí jeho trapné cesty do Avignonu, do Masilie, do Savony, do Říma a v Kostnici, tak že se musí vyznati, že Alliacký vše nasadil, aby byl Církvi vrácen mír a pokoj, a aby jí byla vrácena bývalá jednota.

V tomto působení svém liší se Alliacký všecken od M. Jana Husi. Betlémský tento reformátor se své strany vše vynaložil, aby jednotu Církve roztříštil, jako roztříštil národ svůj. Celá soustava učení jeho z Viklifa přijatá čelí k tomu, aby netoliko jednota Církve byla povalena, ale aby i ona sama byla pohrobena. Vždyť zamítal Hus viditelnou Církev všechnu, a podemlel, co na něm bylo, všechnu Bohem jí danou ústavu, její svatovládu a pravomoc. Kromě toho zamítal netoliko základní články víry a zásady fundamentální, bez

nichž by ani malé církevní obstatí nemohly, tím méně světová naše katolická Církev, ale on i jiné články víry zapíral a dopouštěl se četných bludů anthropologických, christologických, církevně-sociálních, a i v obledu občanském bořivých a tak velice nebezpečných. Můžeme tedy zváti konání Alliackého a Jana Husy dvěma póly sobě vespolečně směrem ku jednotě církevní odporujícími.

Toho jest arci litovati, že se Alliacký v mnohých věcech od katolické filosofie a theologie odchýlil, zejména že tvrdil, že základ, na němž jest zbudována Církev, je buď Kristus sám, anebo Písmo a nikoliv Petr, avšak on tak ani nemínil ve strohém smyslu, jakož jde na jevo z toho, což bylo předesláno, než i v tomto omezení byl ve bludu a tím ukázal cestu budoucím odpůrcům Církve, jakou by měli jíti u válčení svém naproti katolické pravdě.

Avšak že by byl Alliacký při těchto deviacích byl setrval, není nikým dokázáno. Spíše dokazuje působení jeho k jednotě církevní pod jedním papežem pravý opak.

7. Herbenův pan pater přicházejí k domnělému svědkovi Janu Gersonovi, praví, kterak prý tento kancléř Pařížské university zle horlí na kněze, že prý horší jsou nežli laikové, ani prý páší věci, před nimiž se jiní lekají. A já neodpírám, že tomu tak býti mohlo, a snad také najisto bylo, neboť i mezi kněžími byl a jest koukol mezi pšenicí, a maje na zřeteli, což byl svým časem samostatný doktor sv. Augustin pravil: »Corruptio optima est pessima«, rád věřím, že mezi kněžími doby Gersonovy byli, jejichžto mravní cena klesla hluboko pod mnohé zlé laiky. Jestli stará, historii osvědčená pravda, že kněz, klesl-li, klesá hlouběji nežli laik. A v tom mi dá zajisté za pravdu i Herbenův pan pater jestliže, jako dovedný historik prozkoumá život patriarchů luterské a helvetské reformy, vědyť i oni byli páni pateri.

Já nebudu zde šířiti vykládati deviace Gersonovy, vždyť jeho hlavní odchylky jsou již naznačeny v poblouzeních Petra ab Alliaco; bylť Jan Gerson žákem Alliackého. S ním také vyznával, že jest přímát původu Božského, s ním vyznával pravomoc Petrovu aspoň potud, pokud jest mu udělena moc, vésti svrchovanou správu Církve a roztřídovati a rozměřovati, jakou by měli míti pravomoc služebníci Církve. On sice nechce jmenovati papeže hlavou Církve, avšak přiznává jemu titul náměstka Kristova, jakýmž titulem se i nyní honosí papež Římský.

Gerson přiznává, jako Alliacký, že papež má právo rozsuzovati o věcech víry v celé Církvi, jako biskup takového práva požívá u věcech víry v diecési. Gerson tedy přiznává právě tak, jako Alliacký papeži jistou míru autority v rozhodování u věcech víry. Nesmí se tedy tvrditi, že by byl Gerson učil, že jest Písmo jediným pravidlem víry, neboť on autoritu nezamítá. Arciť, že s Alliackým souhlasí, že výroky papežovy nejsou neklamné, a že jest tudíž možná appellace z rozhodnutí jednoho papeže na druhého, třetího atd.; arcť je pravda, že i on, jako Alliacký, tvrdil, že i sněm ekumenický, papežem zákonitě svolaný, může ve věcech sv. víry blouditi, a že i zde jest možná, appellovati od sněmu ekumenického k druhému, třetímu atd. Jeho učením jest také, že jen Církev universální po celém světě rozptýlená jest neklamná. Ano, i to pravda jest, že Gerson tvrdil, že by možno bylo, aby se Církev seschla až na jednu starou babičku, jako prý

byla Církev za dnů utrpení Páně pouze v Marii Panně. Avšak všechny tyto deviace jsou v odporu s učením jeho o božském původě Církve Páně, a s jeho naukou, kterou uložil ve své řeči, kterouž chtěl přednáseti na sněmě Pisanském, že Církev Zápád ní nepodlehla bludům jako Církev Východní, jelikož má v lůně svém Stolicí sv. Petra, za kterého prosil Ten, »qui in omnibus exauditus est pro sua reverentia.« Proto musí býti zmírněny, anť v tak strohém smyslu nebyly a nemohly býti míněny.

Tvrzení Gersonovo, že by možno bylo, aby se Církev seschla až na jednu babičku, jest míněno se zřetelem k *naprosté moci Boží*, ale *nikoliv k moci jeho dobře zřízené* (respectu potentiae ejus absolutae et non potentiae ejus bene ordinatae).

O těchto deviacích Gersonových sluší totéž říci, jako o oněch Alliackého, že nelze dokázati, že by byl v nich setrval.

Učil-li Jan Gerson, že se moc církevní ztrácí hříchem smrtelným, pak jest také jisto, že v bludu tom vězeti nezůstal, a důkazem toho jsou právě věty, kteréž on na sněmě Kostnickém ze spisů Jana Husi sebral. Tak na př. navrhuje: že nikdo, jsa ve hříchu smrtelném, není pravým papežem, nebo prelátem, anebo pánem.« *Quod nullus existens in peccato mortali . . . est verus papa, praelatus*« l. 2. Sem náležejí Gersonem zavržené věty Husovy na místě 3., 4., 5.

Gerson uznává také papežovu pravomoc na místě 6., 8., on vyznává zavrženou větu VII., že jest papež universálním biskupem nad Církví veškerou, a že jest hlavou Církve, hlásá zavrženou větou XI., že pouze Kristus jest hlavou Církve a nikoliv papež.« *»Quod solus Christus et non papa est caput Ecclesiae.*«¹³⁾

Z toho pozná zajisté Herbenův pan pater, že dobrou, když Gerson věty ty ze spisů Husových sebral, nevězel v bludu, že se moc duchovní ztrácí hříchem smrtelným.

Jak se mi zdá, Herbenův pan pater nezná, co by u Husa znamenalo slovo »indignus«. Dovolují si zde jenom poznamenati, že znamená slovo to u Husa tolik, že kněz hříšník ztrácí pro hřích smrtelný *»právo«, absolvovati a vůbec svátostmi přisluhovati.* Ostatně jest vyrčen pravý smysl Husova slova »indignus« v poslední zavržené větě jeho *»Nullus est dominus civilis, nullus est praelatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.«*

Podle vět, které sebral Gerson naproti M. Janu Husovi, a podle dopisu na Conrada, arcibiskupa Pražského, stran bludů Viklifových,¹⁴⁾ nezdá se býti pravdou, že by byl pronesl Gerson na sněmě Kostnickém tato významná slova: *»Kdyby byl Hus měl advokáta, nebyl by býval odsouzen.«* Já mám slova tato již tou příčinou za podezřelá, neboť evangelík Palacký, kterýž neopomenul ničehož, což by bylo na prospěch M. Jana Husa, ve svých dějinách o této episodě nic nepraví.

Vítězoslavně zavírá Herbenův pan pater, že ta slova mohou stačiti každému, aby posoudil spravedlnost sněmu Kostnického.

Já ale homunculus veřejně vyslovuji, že, kdo ještě dnes po tolikých důkazech tvrdí, že byl Hus nespravedlivě odsouzen, jest nepoctivý a že páchá vraždu na historické pravdě, aby zlehčil minulost katolickou a autoritu Církve.

¹³⁾ Palacký. Documenta. Str. 185. seq.

¹⁴⁾ Documenta.

8. Podivným způsobem pouští se Herbenův pan pater i na císaře Sigmunda a na papeže Jana XXIII., jakoby oni byli žalobníci a soudcové naproti M. Janu Husovi.

Oba, i císař i papež řeže podle programu slovutného listu »Čas«, a líčí je barvami nejčernějšími. O obou tvrdí, že byli mužové beze všeho charakteru, egoističtí, perfidní a nešlechtníci toho nejhoršího druhu. Pan pater Herbenův by měl vědět, že žalováno na Jana XXIII. pro zločiny téměř neuvěřitelné, že ty žaloby nebyly vyšetřovány, aniž zjištěno, že by spoléhaly na pravdu, avšak pan pater Herbenův běže vše za dokázané. Vždyť jde o papeže Římského.

Sigmund prý byl falešný bratr, jenž prý za dobrodiní, že ho Václav IV. ze zajetí vyvětil, tím se jemu odsloužil, že ho věznil, atd.

Bůh sám ví, proč má býti sem zatahován Jan XXIII., neboť Jana Husa nesoudil, za jeho dob byl Hus před komisemi pouze vyšetřován; Sigmund se však nepletl do soudního vyšetřování, ač při výslechu před sněmem jasně nahlédl, jak nebezpečné a anarchické jest učení Mistra Betlémského.

Za jakou tedy příčinou obořil se Herbenův pan pater i na tyto dva muže? Zajisté jen, aby zlehčil všechny sněmovníky Kostnické, a aby mohl říci podle vzorů sektářů: *Vizte ty Piláty a farizey, kteří soudili a odsoudili svatého mučeníka Jana Husa!*

Tím zavírám a pravím, že se divím, jak mohl Jan Herben přijati do svého listu tak chatrnou práci, kteráž vydává svědectví o veliké neznalosti věcí křesťanských a o odvážlivosti, jakou píše o mužích dobou dávnou velikých, jako byli Petrus ab Aliaco a Jan Gerson, žák jeho. Přál bych sobě ze srdce, aby dotčený Herbenův pan pater poněkud důkladněji studoval, aby mohl důkladněji o věcech psáti, které až dotud obor vzdělanosti jeho vysoko převyšují; neboť doufám, že co napsal, ze zlé vůle nenapsal, ale podle skutečné neznalosti své, avšak i podle sektářské tradiční nenávisti naproti katolické Církvi. A s tímto úsudkem bude snad i pan doktor Jan Herben, nyní vynikající člen helvetského vyznání, srozuměn, ač bude-li tyto mé skromné řádky čísti, a nebude-li se báti, že by sobě snad musil po přečtení umývat své nevinné Pilátovské ruce.

H r o b.

Hrob tráva kryla, svěží květ —
já chodíval tam mnoho let:
ať květy výskly v léta rej,
ať padlo všecko pod závěj,
zde stejné prosby šeptal ret.

Hrob mech pokrýval, polní květ,
mne osud zavál v širý svět,
— hrá krutě vítr s lupeny — —
A po čase jsem přišel zpět:
Ach, kde je hrob ten zelený?

Jen prostinký zde stojí květ
a šepce: »Duše, vzhůru hled'
a nelpi bídné na zemi!
Tam nad hvězdami lepší svět
věčnými stkví se růžemi.«

J. Milota.

Poddanství nové doby.

Napsal Rudolf Vrba.

(Pokračování.)

X. skupina. Průmysl chemický :

		celé Rakousko:	Čechy:	Morava:	Slezsko:
všech živností	r. 1862.	8.122	1.934	954	206
	r. 1890.	6.364	1.413	484	257
lékárníků . .	r. 1862.	2.032	263	134	57
	r. 1890.	2.096	364	175	51
mydlářů . .	r. 1862.	1.825	642	249	55
	r. 1890.	902	284	86	26

Zde máme číselně dokázaný zánik řemesla mydlářského. Nyní pracují továrny na mýdlo, nejvíce židovské. Známý Schicht v Ústí n. L. pracuje s kapitálem německým.

Skupina XI. vykazuje stavební řemesla :

		celé Rakousko:	Čechy:	Morava:	Slezsko:
všech živností	r. 1862.	16.387	5.496	1.695	375
	r. 1890.	25.840	7.852	2.516	581
stavitelů . .	r. 1862.	3.402	1.009	312	58
	r. 1890.	5.811	1.547	488	89
kamenníků . .	r. 1862.	1.390	626	111	48
	r. 1890.	1.788	726	155	129
tesařsk. mistrů	r. 1862.	2.709	729	237	64
	r. 1890.	4.044	997	313	58
sklenářů . .	r. 1862.	3.852	1.592	455	80
	r. 1890.	3.545	1.023	316	43
kominíků . .	r. 1862.	1.295	453	149	36
	r. 1890.	1.725	571	191	38
lakýrníků, ma- lířů pokojů	r. 1862.	2.144	404	207	43
	r. 1890.	4.590	1.388	526	118

Stavební řemesla se značně rozmnožila, souvisí to se vzrůstem obyvatelstva a hlavně vzrůstem velikých měst. Kdo by však myslil, že řemesla oboru toho poskytují dobrou existenci, velice by se mýlil. Stavební švindl a s ním související okrádání stavebních řemeslníků vyžadoval by zvláštní kapitoly.

XII. skupina obsahuje živnosti umělecké a polygrafické :

		celé Rakousko:	Čechy:	Morava:	Slezsko:
všech živností	r. 1862.	2.008	479	92	35
	r. 1890.	4.684	1.361	301	121
tiskáren . .	r. 1862.	248	52	18	7
	r. 1890.	714	187	77	22
litografií . .	r. 1862.	183	50	8	1
	r. 1890.	313	108	22	7
sochařů, rytců a fotografů	r. 1862.	539	173	26	18
	r. 1890.	2.149	582	135	35

Vzrůst tiskáren za třicet let je značný, jich počet se za tuto dobu více než ztrojnásobil. Co tu spoust zhoubného tisku do roka kazí massy lidí! O tisku se může vším právem říci, že lidstvu přinesl více zlého než dobrého, tak jako stroj.

Spočteme-li právě tyto skupiny, bylo v celém Rakousku továren a živností výrobních r. 1862.: 381.358; r. 1890.: 399.037.

Z toho připadá na

	Čechy:	Moravu:	Slezsko:
r. 1862.	125.293	54.774	12.352
r. 1890.	130.801	46.786	11.753

Čísla ta ukazují zkázonosný úbytek samostatných existencí.

Moderní výroba železnou nutností rozdvouje lidstvo na dva tábory, na milionáře a nemajetné.

Zánik řemesel a hynutí rolnictva na venkově jest příčinou, že mnozí hledají spásu v živnosti obchodnické. Kramářských obchodů a hostinců přibýlo za třicet let až na zbyt. Živnosti obchodnické se utvářily následovně:

	celé Rakousko:	Čechy:	Morava:	Slezsko:
Počet obchodů	{ r. 1862. 155.198	49.737	22.396	4.447
	{ r. 1890. 217.823	66.257	23.514	5.637

Podrobná specifikace obchodnických živností jest následující:

Obchodníci:	celé Rakousko:	Čechy:	Morava:	Slezsko:
s dobyt看m . . .	{ r. 1862. 7.588	2.502	1.235	293
	{ r. 1890. 9.480	2.945	822	319
s obilím a plodina- mi vůbec	{ r. 1862. 19.218	5.860	3.604	498
	{ r. 1890. 19.909	5.813	2.934	520
s dřívím, uhlím a rašelinou	{ r. 1862. 5.267	1.279	586	214
	{ r. 1890. 13.216	3.708	1.017	465
Obchody:				
se zbožím hlině- sklen. a kovovým	{ r. 1862. 2.251	702	126	12
	{ r. 1890. 4.327	1.301	433	96
se železem, kovy a stroji	{ r. 1862. 2.545	793	414	57
	{ r. 1890. 5.001	1.862	619	111
s krátkým a ozdob- ným zbožím	{ r. 1862. 1.650	318	105	8
	{ r. 1890. 6.077	1.564	501	199
s koženým a kau- čukovým zbožím	{ r. 1862. 2.820	456	247	38
	{ r. 1890. 4.395	1.113	441	81
se zbožím střížným a konf. závody	{ r. 1862. 9.915	3.304	2.190	861
	{ r. 1890. 17.521	7.253	2.676	547
papírnické . . .	{ r. 1862. 242	89	18	22
	{ r. 1890. 1.853	436	133	18
se zbožím osadni- ckým	{ r. 1862. 90.957	31.506	12.002	2.034
	{ r. 1890. 119.341	37.152	12.475	2.831
s líhovými nápoji	{ r. 1862. 5.681	1.233	799	293
	{ r. 1890. 8.865	1.666	851	352
s petrolejem a sví- čkami	{ r. 1862. 276	28	46	1
	{ r. 1890. 2.992	415	290	31
vetešníci	{ r. 1862. 1.980	267	208	29
	{ r. 1890. 2.263	258	138	16

		celé Rakousko:	Čechy:	Morava:	Slezsko:
knihkupci a pro- deje novin	{ r. 1862.	1.242	271	84	15
	{ r. 1890.	4.319	776	256	108
směnárný a banky	{ r. 1862.	559	22	—	4
	{ r. 1890.	1.587	81	29	9
speditéři a agenti	{ r. 1862.	2.975	187	43	9
	{ r. 1890.	5.696	677	310	46

Souhrn všech živností obchodnických mimo hausirnky a tabáční
prodeje činil:

	v celém Rakousku:	v Čechách:	na Moravě:	ve Slezsku:
r. 1862.	161.195	50.319	22.581	4.488
r. 1890.	233.123	68.790	24.388	5.864 ¹⁾

Zde vidíme jasně značný vzrůst obchodů za třicet let. Poněvadž
ohromná většina živností obchodnických vězí v rukou židů, vidíme
také zde číselně zobrazený vzrůst hospodářské moci židovstva. Ať jen
někdo zavítá do Prahy na dlouhý den židovský, najde obchodní
Prabu z většiny zavřenou!

Z uvedených čísel máme pouze přibližný obraz vzrůstu živností.
Dosud jsme postrádali podrobného katastru živnostenského, který by
nám podal úplně jasný obraz a rozřídění průmyslné a řemeslné vý-
roby. Práce podobné se podjalo ministerstvo obchodu a dalo se do
sčítání všech živností r. 1897. Dle toho byl pak zhotoven živnostenský
katastr ve všech zemích na říšské radě zastoupených. Podotýkáme
opět, že v tomto katastru není rozdílu mezi továrnou a živností
řemeslnickou v pravém slova smyslu.

Dle živnostenského katastru z r. 1897. zjištěno bylo následovně
počet živností:

	celé Rakousko:	Čechy:	Morava:	Slezsko:
I. živnosti přírodní těžby (Urproduction)	1.713	277	48	49
II. Hutě	47	2	5	10
III. Průmysl výroby zboží ka- menného, hlin., sklářství .	16.417	7.412	1.509	484
IV. Zpracování kovů . . .	48 276	16 279	5.492	1.335
V. Výroba strojů	20.766	7 278	2.351	556
VI. Výroba zboží dřevěného a soustružnického . . .	53.792	15.782	5.802	1.579
VII. Výroba zboží kaučuko- vého, gum. a celuloidy .	86	13	4	1
VIII. Výroba zboží koženého, kartáčnického a pod. . .	10.429	3.232	1.265	309
IX. Průmysl textilní	17.591	5.822	2.448	656
X. Čalounictví	2.409	571	152	32
XI. Průmysl oděvní	134.183	41.330	15.543	3.939
XII. Průmysl papírnický . .	3.636	1.239	282	93
XIII. Výroba požitkovin . .	92.334	30.864	11.246	2.463
XIV. Živnosti hostinské a vý- čepnické	125.587	39.822	11.163	2.579

¹⁾ Nachrichten für Industrie und Handel, aus dem statist. Departement des
Handelsministeriums. Str. 54.

	celé Rakousko:	Čechy:	Morava:	Slezsko:
XV. Lučební průmysl	4.906	1.364	368	76
XVI. Stavební živnosti	29.053	8.397	2.902	662
XVII. Tiskárny a litografie	3.436	845	226	92
XVIII. Elektrické centrály a plynárny	82	14	5	3
XIX. Kočovnícké živnosti	2 382	267	145	33
XX. Živnosti obchodnické	261.628	77.151	25.677	6.251
XXI. Hausírníků	22.367	7.212	2.623	552
XXII. Pomocn. obch. živnosti	7.374	1.429	588	131
XXIII. Směnárny a banky	2.259	97	38	20
XXIV. Speditéři a dráhy	19.834	4.307	846	165
XXV. Jiné různé živnosti	2.638	538	74	18

Všech živností v Rakousku bylo koncem r. 1897. napočteno úhrnem 883.226, z toho jest jich na Čechy 271.534, na Moravu 90.802, na Slezsko 22.088.

Dle způsobu živnosti připadá ze jmenované číslce na živnosti, které se vykazují stálou dílnou, v celém Rakousku 564.743 živností, obchodních živností 278.158, dopravních živností 19.834, kočovní živnosti 2.383, hausírníci 15.470.

Největší číslci živností vykazuje se obor hostinský. Máme v celém Rakousku, jak již uvedeno, 125.587 hostinců. Každý zkrachovaný rolník nebo řemeslník, má-li ještě nějaký ten groš, chytá se hostinství. Dnes je všude každý třetí neb čtvrtý barák hospodou. Hospody otravují a podkopávají rodinný život a blahobyt národa, a proto jest jejich vzrůst pro národ nebezpečný.

V počtu živností zaujímá jedno z předních míst živnost obuvnická. Koncem r. 1897. bylo obuvníků a vyrabitelů obuvi v celém Rakousku úhrnem 60.314. R. 1862. bylo obuvníků v celém Rakousku 54.153. Vzhledem ke vzrůstu obyvatelstva jest počet obuvníků z roku 1897. poměrně malý.

Krejčí a továren na oděv napočteno koncem r. 1897. v celém Rakousku 38.500. R. 1862. bylo krejčí 41.290. Zde máme před očima výsledek účinku továren a konfekcí na oděv. Samostatní krejčí mizí.

Truhlářů napočteno koncem r. 1897. v Předlitavsku 28.350. R. 1862. bylo truhlářů a továren na nábytek 21.590.

Přímě obrovský je vzrůst živností obchodnických. Obchodů se zbožím smíšeným napočteno r. 1897. v celém Rakousku 49.467, kramářů 26.651, obchodů s potravinami 15.607, krupařských obchodů 15.208, obchodů vajec, másla, zeleniny, ovoce 15.951, obchodů dřívím a uhlím 13.039.

Nyní uvedeme zde čelnější skupiny živnostenského katastru země českých dle popisu z r. 1897.

	Čechy:	Morava:	Slezsko:
Kamenníků	982	184	147
Cementáren a vápených pecí	248	108	26
Cihlen	2.583	653	104
Kamnářů	990	384	90
Skláren	331	17	2
Nožířů a vyrabitelů železných nástrojů	7.053	2.377	610
Kovářů	2.522	1.583	247

	Čechy:	Morava:	Slezsko:
Zámečnicků	2.339	802	227
Výroba hřebíků	56	15	6
Továren na výrobu jehel	95	19	3
Továrny na plechy a železné pletivo	147	35	14
Klempířů	1 909	439	139
Mědikovců	99	46	21
Výroba zboží kovového a ozdobného	1.032	50	24
Výroba zboží z drahých kovů (zlatníků a stříbrníků)	580	71	25
Rytců a pulírů kovů	224	18	3
Továren na stroje a sléváren	641	161	53
Výroba zbraní	148	37	11
Kolářů a kočárníků	4.277	1.645	347
Elektrotechnických závodů	71	16	8
Výroba vědeckých a chirurg. nástrojů	129	32	6
Hodinářů	1.181	365	115
Zubních techniků	106	16	5
Výroba klavírů	62	15	—
Stavitelů varhan	81	18	1
Výroba jiných hudebních nástrojů	471	36	6
Parních a vodních pil	1.183	406	202
Bednářů	1.636	903	145
Truhlářů (výroba hrubých předm. ze dřeva)	345	84	47
Stavebních truhlářů	81	11	8
Truhlářů na nábytek	9.753	3.535	939
Výroba rámců a pozlacených předmětů	214	95	31
Košíkářů	623	186	20
Hřebenářů	103	40	11
Soustružníků	1.305	378	123
Sochařů (ve dřevě)	220	19	8
Koželuhů	558	159	69
Sedlářů, řemenářů a brašnářů	2.139	825	192
Kartáčníků	353	238	27
Čalouníků	563	149	30
Konfekcí prádla	648	211	26
Krejčí a továren na šaty	12.668	5.166	1.089
Konfekcí ženských šatů	2.863	788	318
Obuvníků a továren na obuv	19.653	7.770	1.951
Rukavičkářů a továren na rukavice	541	55	31
Výroba deštníků	90	28	3
Kožešníků	878	362	73
Kloboučníků a továren na klobouky	579	258	45
Továren na slaměné klobouky	30	8	1
Modistek	714	172	231
Výroba umělých květin	199	55	6
Závody na cidění šatstva	292	40	15
Holičů	2.109	603	145
Knihářů	870	250	71
Výroba kartonáže	185	7	1
Mlynářů	6.528	2.353	440
Pekařů	8.083	2.387	641

	Čechy:	Morava:	Slezsko:
Škrobáren	116	50	8
Cukrovarů	144	53	9
Cukrářů	1.157	385	93
Továren na čokoládu, cacao a kandity	52	18	10
Pernikářů	455	203	51
Továren na cikorii	74	15	1
Řezníků	9.938	3.520	815
Řezníků koňským masem	155	60	8
Uzenářů	1.627	542	40
Mlékáren	72	148	5
Sladoven	27	78	4
Přivovarů	713	210	49
Výroba kořalky a octa	1.090	931	170
Výroba kořalky na studeno	205	59	51
Hotelů	7.484	1.564	206
Hostinců s výčepem piva a vína	27.722	8.292	2.235
Kaváren	360	264	28
Kořalen	4.256	1.043	110
Mydlářů	240	76	29
Stavatelů (architektů)	637	174	51
Zednických mistrů	1.113	393	82
Tesařů	1.074	360	64
Pokrývačů	1.315	433	89
Sklenářů	1.032	357	61
Natěračů	895	327	98
Malířů pokojů	1.057	400	101
Kominářů	602	202	41
Tiskáren	251	92	26
Živnosti obchodnické :			
Obchodníků s koňmi	210	124	15
Obchodníků dobyt看	2.524	797	352
Obchodníků obilím a pšninami	2.752	957	198
Obchodníků dřívím	3.887	1.080	263
Obchodů se zbožím kamenným, skleně- ným, stroji a pod.	1.286	358	70
Obchodů s krátkým zbožím	2.627	866	199
Obchodů střížným zbožím	3.640	1.453	244
Kramářů	33.909	9.807	2 850
Hausírníků	4.830	1.418	387

Tím jsme vyčerpali čelnější rubriky živnostenského katastru. Dle obchodních komor přihlášeno bylo živností v obvodu komory pražské 79.225, liberecké 97.797, chebské 43.080, plzeňské 28.019, budějovické 23 413, brněnské 45.452, olomoucké 45.350, opavské 22.088 živností.

Na uvedených číslicích lze pozorovati zánik starší dřívější řemeslné výroby. Jak se poměry životní změnily! Všimněme si jen obrovského vzrůstu hostinců a kramářských obchůdků! Zde se jasně zračí proletarisace národa.

Počet všech živností dle sčítání z r. 1890. v celém Rakousku obnášel 399.065 živností výrobních a 321.344 živností obchodnických,

dohromady 720.409 živností. Z toho připadlo na Čechy 225.173, na Moravu 79.300, na Slezsko 20.806 osob. Dle sčítání z r. 1897. bylo všech živností v Čechách 271.534, na Moravě 90.802, ve Slezsku 22.088. Dle toho přibýlo za 7 let v Čechách 46.361, na Moravě 11.502, ve Slezsku 1.282 nových živností.

V tomto počtu živností jsou zahrnuty, jak samozřejmě jest, také závody továrnické.

Dle našeho živnostenského zákona jest oprávněn ohlásiti tovární výrobu ten, kdo má v závodě stroje a při nich nejméně 20 dělníků. Dle sčítání z r. 1890. napočteno v celém Rakousku 10.755 továren. Z toho připadá na Čechy 3769, na Moravu 1974, na Slezsko 618 továren.

Počet dělnictva v těchto závodech pracujících byl 845.946 osob, a to 458.152 dělníků, 202.021 dělnic, 33.375 mladistvých dělníků stálím od 14 do 16 let a 19.432 děvčat téhož stáří. Mimo to zaměstnávaly tyto závody 64.220 dělníků a 30.236 dělnic, mimo závod ve vlastním bytě pracujících.

Z dělnictva toho připadá na Čechy 353.684, na Moravu 150 224, na Slezsko 49.006 osob.

Hlouček těchto továrníků zaplavuje celé mocnářství svými výrobky, na řemesla zbudou jen zbytky výroby. Mnoho-li zboží rakouské továrny do roka vyrobí, zač a za jaký zisk, to ovšem lze udati jen přibližně. Statistické publikace ministerstva obchodu vedly rubriky tyto až do r. 1885., potom přestala se v ministerstvě obchodu odhadovati roční výroba rakouských továrníků.

Maďar Horanszký uvádí, že zdaněný příjem továrníků rakouských jest berními orgány odhadnut dle berního kontingentu z roku 1889. na 180 milionů zl. Praví však, že skutečný příjem rakouských továrníků páčí se ročně na 540 milionů zl.

Poněvadž průmysl pracuje alespoň se 30 proc. čistého zisku, činila by roční výroba rakouských továren přibližně 1800 milionů zl. Baron Czoernig udává roční výrobu zboží rakouských továren roku 1859. celého tehdejšího mocnářství habsburského na 623 milionů zl. Z toho vidno, že během 40 let se výroba průmyslová alespoň zčtvernásobila. Máme-li věřiti Maďaru Horanzskému, měl by průměrně každý továrník u nás ročního čistého příjmu 54.000 zl.

Nebudeme se šfíti o tom, že my Čecháčkové průmyslu nemáme. Obromné továrnické závody v zemích českých patří alespoň z 80 proc. židům a Němcům, malé caparty nám Čechům. Z toho právě plyne naše hanebná politická poroba. (Srovnej úplný seznam firem v zemích českých ve spise »Národní sebeochrana« od Rudolfa Vrby.) Vezíme až po uši ve spárech židů, že veškeré naše životní potřeby pocházejí z ohromné části od židů. Nemáme o tom sami asi zdání, že se bez žida ani nenajíme, neošatíme, bez nich ani byt si nevytopíme.

O tom by se daly psáti celé kroniky. My Čechové dosud chodíme v hospodářských dětských střevíčkách a z nich nikdy nevyrosteme, dokud mezi námi bude bujiti hýřivost, marnotratnost, lenivost, lehkomyšlnost a bezstarostnost do budoucna. Tyto nectnosti, které nám již Palacký vyčítal, neustále rostou a proto padáme hloub a hloub do spárů židů, jako haličtí chlopi. Jedinký žid továrník zkazí a odnárodní celý český okres. Postup germanisace pomocí

průmyslu židovského a německého jde železnou důsledností ku předu jak na hranicích jazykových, tak v hlavních městech Praze a Brně. Nechme proto politiky a chopme se hospodářské práce. Vedme náš lid k mravnosti a ku spořádanému životu, pak nás nepřemůže ani tisíc Schoenererů a Wolfů.

(Pokračování.)

Cesta do Vídně a po Haliči.

Píše Tom. Škrdlle.

(Pokračování.)

V minulém čísle vylíčil jsem pouhý dojem, jaký na mne učinil dům milosrdenství ve Vídni. Teprve potom vzal jsem do ruky tištěné zprávy, které mi darovala velebná matka, abych své vědomosti o tomto ústavě rozšířil a prohloubil. Nejprve jsem přečetl stanovy Bratrstva Nejvyšší Trojice, které se stará o nezhojitelné nemocné. Je to bratrstvo náboženské a milosrdné; tedy víra a dobročinnost podávají si zde ruce.

S velkým zájmem četl jsem zprávu, která jest připojena k stanovám. Zvěčnělý prelát Leopold Stöger, děkan metropolitní kapitoly u sv. Štěpána ve Vídni, zaslal výboru bratrstva dopis, který jest zde uveřejněn. Zde píše o svém asyly, který založil na venkově ve Weindlingau pro nezhojitelné nemocné, aby se tam v létě zotavili, a udává, kterak jest v zakladačnì listině všecko přesně vyznačeno a o to postaráno, aby zlá vůle nebo nedbalost nemohla jeho dílo pokaziti. Vlastní účel listu jest, upozorniti výbor na to, že jest ústav, vedený pouhým spolkem, v němž nepatrná majorita může jakékoliv změny prováděti, vydán různému nebezpečí: majorita může vyhnati z ústavu sestry svatého Vincence, může poškoditi jmění spolku, i radí, aby výbor podepřel dům milosrdenství nadací zákonitě upravenou a zákonem chráněnou.

Výbor bratrstva vzal list kap. děkana Leopolda Stögra v bedlivou úvahu, uznal jeho důvody za správné a pro dům milosrdenství založil r. 1893. nadaci. Milosrdným sestrám sv. Vincence zabezpečil v ústavě stálé trvání, valnou část moci přenesl na představenou řádu a ostatní obstarává zvláštní kuratorium, jehož hlavou jest vídeňský arcibiskup, jenž jmenuje pro ústav duchovního ředitele. Bratrstvo zůstává i dále v činnosti, agituje pro dům milosrdenství, sbírá příspěvky a rozšiřuje zájem pro něj na venek. Členové výboru jsou zároveň členy kuratoria, kterýmžto právem odměňuje se jejich námaha pro dům milosrdenství.

V nadaci jest učiněno opatření i pro případ, kdyby se bratrstvo rozešlo. V tomto případě volí vídeňský arcibiskup do kuratoria sedm katolických mužů, a tito volí si s duchovním ředitelem osm jiných katolických mužů do kuratoria. Kuratorium takto sestavené rozšiřuje počet dalších členů svobodnou volbou, ale každý zvolený musí býti potvrzen arcibiskupem. Úřad duchovního ředitele trvá stále.

Tímto důmyslným zařízením jest trvání domu milosrdenství zabezpečeno.

Nebude nezajímavé sdělit kratičký původ domu milosrdenství.

Měšťané bývalého předměstí Leopoldova konali, r. 1679. počínajíc, každoročně procesí do Karnabrunnu, vesnického farního kostela u Korneuburgu v Dolních Rakousích. Příčinou této pobožnosti byl mor, jenž tehdy ve Vídni řádil.

Roku 1783. byla tato procesí zapovězena, i chodili tam občané z Leopoldova soukromě. Když však veřejná procesí byla zase povolena, obnovena byla veřejná pouť z Leopoldova do Karnabrunnu.

Leopoldovští poutníci zvolili si r. 1853. zvláštní komitě, jehož úkolem bylo, tomuto starobylému zbožnému podniku dáti pevnou organizaci. Když se to zdařilo a sebráno bylo hojně hmotných příspěvků, utvořen byl roku 1864. spolek pod jménem: Bratrstvo Nejvyšší Trojice Boží, kteréž si obralo mimo původní účel — pouť do Karnabrunnu — za úlohu, založiti ústav, jenž by sloužil všeobecnému blahu lidstva. Tak povstal ve Vídni asyl, do něhož byli přijímáni nezhojitelní bez rozdílu víry a národnosti.

Hlavní zásluhu o asyl mají dva přední jeho zakladatelé, kapitulní děkan ve Vídni, Ludvík Titus hrabě Coudenhove (n. 1819., † 1881.) a majetník domu Fr. Eipeldauer (n. 1810., † 1888.)

Základní kámen k asylu položen byl dne 6. června roku 1874. R. 1875., dne 21. července, uvedeno bylo do asylu šest Milosrdných Sester sv. Vincence, a za dva dny umístěno tam bylo 22 nezhojitelných.

R. 1878., 1884. a 1890. byl asyl novými přístavbami rozšířen, takže měl 1943 metrů výměry. Když jsem loni ústav navštívil, rozšiřoval se znova, a to na rozsáhlé ploše. Ústav dostal totiž od Nejmenovaného 200.000 korun, zakoupil rozsáhlé pozemky a rozšířil své místnosti o 110 postelí. Přístavba bude letos dne 21. července vysvěcena. Mimo to mi sdělila velebná matka, že budou zakoupeny dva domy čelem k Antonigasse, a že na tomto místě bude zřízena zahrada, které dům milosrdenství dosud neměl.

Duchovní správu v asylu obstarává sousední kongregace Lazaristů, která poskytla domu milosrdenství pozemek za sníženou cenu

Z výročních zpráv, jež mi velebná matka odevzdala, pročítal jsem nejprve nejstarší z r. 1888., a tu ke své radosti četl jsem životopis zakladatele a hlavního podporovatele asylu, měšťana Fr. Eipeldauera. Je to obraz plný krásy a lásky. Fr. Eipeldauer věnuje se vši silou a energií svého ducha novému asylu, buduje dům, sbírá příspěvky, překonává překážky — a když dlo své přivede k tomu cíli, že jest v rozkvětu — uléhá sám jako nezhojitelný a umírá v ústavě po velkých operacích a bolestech. Srdce jeho jest uloženo v kapli ústavu.

Otevřel jsem zprávu z roku 1891 a tam jsem četl o druhém zlatém srdci, jež jest zasazeno v kapli vedle srdce Fr. Eipeldauera. Muž tohoto zlatého srdce slul Karel Haiser. Dostal do ruky sběrací arch p. Fr. Eipeldauera pro dům milosrdenství, i dal si p. Eipeldauera k sobě zavolat, stal se mu věrným přítelem, daroval asylu 60.000 K. a pracoval na tomto díle s p. Eipeldauerem až do té doby, kdy oslepl. Tak stali se oba zakladatelé tohoto vznešeného ústavu sami nezhojitelnými nemocnými, a suášeli mnoho let svůj nešťastný osud.

Vedle těchto velikých činitelů a dárců vykazují výroční zprávy ohromné sumy členských příspěvků, darů a legátů. V poslední vý-

roční zprávě jsou jména členů vytištěna na 30 stranách a na každé straně jsou jména tištěna ve dvou řadách. Člen platí ročně 4 koruny příspěvku, ale někteří dávají ročně 6, 10, 20 až 200 korun. Před členy jsou uvedeny sumy dárců a legátů. Vidíte zde řady set a tisíců různých dárců: šlechty, kněží, a hlavně osob ze středního občanského stavu. Takových dárců jest na př. v poslední zprávě uvedeno 172. Vizme některé dary: K. upomínce † arcivévody Viléma 10.000 K; † Karel a Žofie Zessnerovi 19 800 K; po 20 000 K: † Terezie hrab. z Dalbergu, Moric svob. pán Königswarter, pl. Paulina Schiffová, Antonín Kain, manželé Jos. a Marie Hartl. Koop. Jan Pinsker odkázal ústavu 31 714 K., farář Jiří Rieder 40.000 K., Nejmenovaný a Jan svob. pán Königswarter darovali rovněž po 40.000 K; Albert Böbler daroval loni 100 000 K a jiný, již naznačený, 200 000 K. Ústav dostává pravidelnou podporu od města Vídně, od Dolnorakouského sněmu a mimo jiné hlavně od I. rakouské spořitelny, která mu poskytla roku 1898. v čas císařského jubilea mimo roční subvenci zvláštní jubilejní dar v obnosu 50.000 K

Za takovýchto okolností není divu, že ústav roste, kvete, ba že mohutní; není divu, že jest v něm vše vzorné a čisté, že je tam plno sester a služebného personálu.

Ráz ústavu jest ryze katolický; všude v domě hemží se řeholní sestry, v kanceláři najdeš zase jen řeholní sestry, a přece tato okolnost, která bývá v Čechách překážkou zdárného vývoje toho kterého ústavu, ve Vídni nic neškodí, naopak ještě vábí k sobě dobrodince.

Máme ovšem na zřeteli Vídeň, říšské město, plné bohatého úřednictva a obchodnictva, ale i v této veliké Vídni nedaří se všem katolickým ústavům tak, jako domu milosrdenství. Tento dům má v sobě něco zvláštního, dojemného a uchvacujícího — chová v sobě sta trpících mužů a žen, hochů a dívek — a to myslím, že vábí srdce těch, kteří jsou zdraví a oplývají pozemskými statky.

Seznal jsem to sám na sobě; měl jsem před sebou daleký cíl cesty, i požádal jsem za přístřeší otce Dominikány ve Vídni, abych nějaký groš ušetřil, ale když jsem prošel dům milosrdenství a když jsem si zašel do kanceláře pro výroční zprávy a když mi velebná matka nabídla oběd, pravil jsem si, nikoliv, dům milosrdenství nebudu ojídati, i požádal jsem pouze za sklenici vody, vytáhl jsem tobolku a co jsem u Dominikánů za týden ušetřil, vložil jsem velebné matce do ruky.

Tak se vede asi každému navštěvovateli. Loni tam byl protestant, místopředseda hrabě Kielmansegg, a letos čtu ve výroční zprávě jeho dar 400 korun. Místopředsedou jest již dávno, ale dar poskytl, až když dům viděl. Dva vídeňští faráři, když poznali dům milosrdenství, odkázali mu všechno své jmění.

Dům milosrdenství slaví letos 25leté jubileum svého trvání. Za ten čas přijal v ošetřování 3061 osob, mezi nimi 89 z Čech, 56 z Moravy, 16 ze Slezska. Jedenáct osob je tam z ciziny, a to z velkovévodství Badenského, z Bavorska, z Pruska, ze Saska, z Lotrinska, z Württemberska a z Rumunska. Ústav jest ryze katolický a německý; vládne ponejvíce německým a vídeňským kapitálem, ale nemá ohledu ani na národnost ani na konfesi nezhojitelného. To jest znak pravého katolictví, cenícího stejně duši každého člověka.

Nadační listina ukládá kuratoriu zřizovati filialky a hleděti k tomu, aby v různých domech umístěni byli nezhojitelní stejných nemocí. Dle dosavadní dobročinnosti dá se souditi, že i tato myšlénka bude časem provedena; neboť, až bude všecko v nových přístavbách zařízeno a urovnáno, může kuratorium přebytné dary dávat k tomuto účelu.

Jak jsem se již zmínil, založil děkan metropolitní kapitoly, Leopold Stöger, zvláštní nadaci a daroval k tomu cíli celý svůj majetek ve Weidlingau. Správu nadace svěřil představené sestře sv. Vincence, jež rozhoduje, které sestry a kteří nemocní mají se v létě do tohoto asylu odebrati. Šlechtný zakladatel totiž určil, aby i churavé sestry sv. Vincence, které se ve Währingu zabývají péčí o nezhojitelné, nalezly v tomto letním asylu zotavení. A poručil, aby přebytné mléko z jeho nadačního statku ve Weidlingau zasíláno bylo do Währingu, neboť nezhojitelní právě dobrého mléka potřebují. Kdyby Milosrdné sestry sv. Vincence Währing opustily, rozhodne o změně nadace vídeňský arcibiskup a jeho metropolitní kapitula.

Z domu milosrdenství odebral jsem se k sousedním Lazaristům, kteří tam mají krásný kostel a hezkou residenci. Je mezi nimi kněz Čech, jehož jméno jsem zapomenul, jenž mne laskavě přijal a se mnou porozprávěl. Pravit, že mají jméno od žebráka Lazara, o němž vypravuje písmo sv., a ne od Lazara, bratra Marie a Marthy. Jsou to vlastně synové sv. Vincence. Převor jistého řádu na vyměření dal jim dům u sv. Lazara a odtud dostali své jméno.

Můj laskavý Lazarista vyptával se mne na vlp. R. Vrhu a byl velmi potěšen, když jsem mu o něm vypravoval.

Cesta Moravou. Pobyt u faráře Jana Halouzky. Návštěva rodiště Fr. Palackého.

V neděli ráno dne 23. července měl jsem čest pozdraviti pana převora Dominikánů, jenž se vrátil ze Štyrského Hradce. I poděkoval jsem mu za milé pohostinství, jehož se mi v jeho domě dostalo, rozloučil jsem se s bratry Dominikány a jel jsem Moravou do Haliče.

Po celý pobyt můj ve Vídni slunce silně pražilo a i dnes ráno a dopoledne jel jsem drahou v největším vedru až do Hulína, kdež jsem chtěl navštívit svého přítele Jana Vyhliďala, tamního kooperátora. Ale nebyl doma, odcestoval právě do Slezska sbírat materiál pro „Vlast“. Vdp. konsistorní rada Fr. Potůček mne pohostil a popřál mi ve svém domě odpočinku. Po požehnání poctila mne návštěvou statečná učitelka, sl. Marie Hofmannova, aby se mne na naše české neshody vyptala. Řekl jsem jí upřímně své mínění, ale dodal jsem: „Slečno, ani mi nenapadá, abych Vás pro naši stranu přemlouval,“ načež ona ve své rázovitosti odvětila: „Já bych se také k ničemu přemluvíti nedala.“ Tím jsme se rozešli. Netrvalo ani čtvrt roku, a slečna přistoupila k našemu družstvu za člena.

Ve dvě hodiny letěl jsem vlakem k Veřovicům, k faráři Janu Halouzkoví. V Bystřici pod sv. Hostýnem čekalo na nádraží hojně poutníků ze sv. Hostýna a naplnilo vlak zpěvem; k nám do vozu přisedly německé poutnice, které občas nábožné písně pěly, ale špatnou notou. Šmekl jsem při jejich pobožnosti klobouk, ale

myslel jsem si, kdyby raději přestaly a netropily špatným zpěvem ostudu.

Ve Veřovicích očekával mne na nádraží p. farář Jan Halouzka. Šli jsme po lučinách k jeho faře. Bylo právě po dešti, i dýchal jsem svěží venkovský vzduch, jehož jsem ve vídeňském vedru postrádal. U fary nás očekával jeho tatíček; maminka mu právě toho roku umřela; pan farář měl ji u sebe i nemohl se dosud z té rány vzpamatovati.

Na faře ve Veřovicích okřál jsem na těle i na duchu. Pan farář mi vylíčil situaci na Moravě, která mne potěšila. Seznal jsem z toho, že mezi starším kněžstvem na Moravě máme dosti přátel a příznivců a že směr naší »Vlasti« není od nich opuštěn. Více říci nemohu, jen to podotýkaje, že je p. farář Jan Halouzka do proudů vyššího a nižšího kléru na Moravě velice dobře zasvěcen a že se těší zvláštní přízni kanovníka Beneše Methoda Kuldy.

Poznal jsem v něm dobrého přítele a ideálního, přísného kněze. Spisy, jež vydává, rozdává lidu. Jeho působením rozšiřuje se ročně po osadě na 200 kalendářů a na 100 modlitebních knih. Samalíkových »Selských Hlasů« odebírá se na osadě 15 exemplářů, »Pokladu věřících« 9 výtisků a něco »Dělníka« a »Obrany práce«.

Ráno jsme sloužili v jeho farním chrámě mši sv. Jeho kostel bývá každý týden důkladně čištěn, oltáře bývají týdně novým prádlem pokryty. Kostelní prádlo a paramenta viděl jsem čisté, v nejlepším pořádku.

Pan farář šíří ve své osadě zvláště úctu k Nejsvětější Svátosti oltářní. Za tou příčinou uspořádal tu živý růženec a zavedl škapulť Karmelský. Jde-li k nemocnému, dává napřed znamení zvonek, aby lid vyšel ze statků a klaněl se živému Bohu v Nejsvětější Svátosti oltářní. Školní děti vodí po škole před svatostánek; není-li doma, jdou školní dívky do chrámu k adoraci samy. Pan farář je šťasten, že s ním v obci spolupůsobí vzorný starosta, který jak o čest Boží tak o blaho obecní svědomitě se stará.

V pondělí odpoledne vydali jsme se do sousedních Hodslavic, spatřit rodiště Frant. Palackého. Po cestě mi pan farář vypravoval o oslavě 100letých narozenin Fr. Palackého, jež tu před rokem byla konána. Pastor, rodem Slovák a jménem Štur, jenž má děti v německé škole, před slavností z Hodslavic odjel, a slavnostní řečník Dr. Jan Podlipný velebil ve své řeči Mistra Jana Husa.

Po cestě nás pozdravovali také evangelíci, ale zvláštním způsobem, jinak než katolíci. Paní pastorové říká lid: »paní kněžna«.

Rodný dům Palackého jest bývalá škola evangelická. Otec Palackého byl tu učitelem a obecním písařem, a mladý František běhal po vsích a roznášel úřední listiny. V rodném domě Palackého, jež zakoupila Karlínská záložna, jest veliká a menší světnice a kuchyně. V té menší světnici zrodil se náš veliký Frant. Palacký. Z mládí Palackého jest tam uchována dřevěná schránka, v níž měl knihy, a stolek, na němž psával. Domek jest obydlen, což nečiní dobrý dojem.

Z rodného domku Palackého odebrali jsme se na katolickou faru. Pan farář nebyl však toho dne doma, ale jeho sestra, farní hospodyně, slavila právě svátek a měla u sebe kolegyně z jiných far. I my jsme se připojili k blabopřání a byli jsme kávou a pečivem

vyčastování. Naproti řaře jest katolická škola. Dítka šly po škole v páru do chrámu k adoraci, což mne velice dojalo. Potkali jsme je, když jsme si Hodslavický katolický kostelíček šli prohlédnout. Je to stará budova, celá ze dřeva od zdola až nahoru.

Za deště vraceli jsme se domů, ale nic jsme si z toho nedělali; viděti rodný dům Palackého má pro každého Čecha velikou cenu.

V úterý ráno po mši svaté vydal jsem se dále po dráze do Polska. Z Frýdku jel se mnou moudrý, vážný občan, jenž mne seznamoval s krajinou, kterou jsme projížděli; v Těšně přisedl Frant. Hyacint, Dominikán ze Znojma a rodák z Těšna, jenž jel s otcem a sestrou do Bělska. V Bělsku přisedl jsem do polského vlaku a vstoupil jsem tak na půdu Haliče. I splnilo se mé dlouholeté přání, shlédnouti vlastníma očima Polsku, její lid, blahobyť a náboženské i sociální poměry.

(Pokračování.)

Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké.

Píše Tomáš Pícha.

(Pokračování.)

Mnohem více mezer naskytá se v příčině hesel mimo-českých fossilních rodů živočišných. Abych čtenáře ustavičně neunavoval jednotvárným uváděním rodů, chci se omeziti pouze na obratlovce. Tak z *Devonských* fossilních ryb chybí rody (pod stejnojmennými hesly): *Holoptychius*, *Diplacanthus*, *Glyptolepis*, *Auchenaspis* (a ovšem i *Asterolepis* a *Coccosteus*).

Z *kamenouhelného útvaru* neuvedeny rody ještěřů: *Dendrerpeton*, *Anthracosaurus*; (že z ryb rod *Acanthodes* neuveden, již vzpomenu).

Z *druhohor*, a to s *Triasu* chybí rody ryb: *Acrodus* (též v Jurském útvaru přichází), *Belemnorrhynchus*, *Catopterus*, *Ischypterus*, *Beledon* (zbytky), *Gresslyosaurus* (zbytky obrovského ještěře), *Cetiosaurus* (kost ramenní delší 1 metru), *Atlantosaurus* (kost stehenní zdělí dvou metrů i více a přes půl metru tlustá; zvíře samo čtyřicet metrů dlouhé), *Diplodocus* (šestnáct až sedmnáct metrů zdělí), *Ceratosaurs* (šest metrů dlouhý; měl strašlivé drápy a na nose obrovský roh); z ptáků: *Brontozoon* (bahňák, — krok jeho měřil 1·35 metru, stopa nohy 0·43 metru); ze ssavců: *Dromatherium* (má znaky vačnatce).

Z *útvaru křídového*: z ptáků: *Graculavus* (příbuzný s rodem *Graculus*).

Nejvíce rodů obratlovců pohřešujeme s *třetihor*. Tak s *Eocenu* pohřešujeme rody ryb: *Amphisyle*; z ptáků: *Cryptornis*, *Halyornis*, *Centropus*, *Agnopterus* (plameňáku příbuzný), *Gastornis* (obrovský pták), *Alethornis*; z lichoprstých ssavců: *Diceratherium* (nosorožec), *Carducotherium* (nosorožci příbuzný), *Anisacodon* (na nosorožce upomínající), z příbuzenstva tapírovitých: *Eobasileus*, *Colonoceras*, *Diplacodon*, *Bathinodon*; ze sudoprstých vepřovité tvary: *Asotherium*, *Cebo-*

choerus, Dichobune, Eutelodon, Cainotherium, Eurytherium, Ebotherium; z oddělení Tillodontia (spojující znaky ssavců kopytnatých, dravců a hlodavců): *Anchippodus, Ectogamus, Calamodon*; z šelem: *Aelurogale, Galethylax, Cyotherium, Arctocyon, Eutomuodus*; z opic: *Caenopithecus, Bathrodon, Antiacodon, Hipposyus*; z poloopic: *Adapis, Aphelotherium* (dříve k *Anoplotheriům* počít.).

Z *Neogenu* pohřešujeme z ryb: *Acanthopsis*; z želv: *Collossochelys* (obrovská želva, jejíž štít jest čtyři metry dlouhý); z vodních a bahenních ptáků: *Elornis, Hydrornis, Dolichopterus*; z velrybovitých: *Balaenodon, Balemnoziphius*; z ochechulí (Sirenia): *Halitherium*; z chudozubých (Edentata): *Ancylotherium, Gnathopsis, Eutatus* (přibuzný s pasovci); z lichoprstých nosorožců: *Acerotherium, (Dicera-therium a Anisacodon* již vzpomenuti při Eocenu); koňům příbuzné rody: *Hyahippus, Antelotherium*; ze sudoprstých vepřovité tvary: *Chaeromorus, Choerotherium* (*Cainotherium* již při Eocenu připomenuto), přeživavce dutorohé: *Hemibos, Amphibos, Casoryx* (tvoří přechod mezi antilopami a jeleny); velbloudovité: *Homocamelus*, z čeledi Oreodontidae: *Eporeodon* (spojuje některé znaky velbloudů a jelenů); parohaté (jelenům příbuzné tvary): *Amphimoschus, Amphitrugulus, Dicroceras, Hipisodus, Hypertragulus*; z hlodavců: *Crice-ton, Brachymys, Aulacodon, Isiodromys, Hesperomys, Ischyromys, Eumys, Ctenomys, Cardiodus, Amphirrhiza* (zbytky velikého hlodavce); z hmyzožravců: *Amphichinus, Dinylus, Amphisorax* (rejsek — též recentní), *Galeospalax, Echinogale*; z šelem: *Hyaenictis, Ictitherium* (má charakter přechodných forem mezi hyenami, viverami a psy), *Hemicyon* (tvoří přechod od psů k rosomákům), *Amphicyon* (někteří z nich větší než tygr), *Dinictis* (přibuzný kunám), *Hoplopho-neus, Eusmilus, Buncelurus* (spojoval znaky kočky a psa), *Daptophilus* (přibuzný s *Dinictis*).

Z *Diluvia* nenalézáme z chudozubých: *Ereptodon, Eurydon, Heterodon, Glossotherium* (mravenečník), *Caelodon* (lenochod); z hlodavců: *Carlerodon* (náležel k recentním ježurám), *Caelogenys*; z šelem: *Galera, Arctodus* (přibuzný medvědům), *Icticyon* (psovitý dravec), *Galeotherium* (cibetka).

6. Tolik, co se dotýká říše živočišné, — ukázka ta, myslíme, postačí, aby si čtenář úsudek v této příčině utvořiti mohl. Co se týče ostatních disciplín přírodovědeckých, musíme se v úvaze své uskrovniti — nemělat by téměř konce — a obmeziti se pouze na to, že sobě dovolíme poukázati na některé věci v obor přírodovědy spadající, o nichž čtenáři nedána možnost, v *Ottově Slovníku Naučném* poučení nabyti, jelikož hesla, jichž se týče, chybějí, a přece jsou to po našem úsudku věci, jichž vysvětlení a poučení o nich mnohý čtenář — i vzdělanec mnohdy — za zvláštních podnětů v *Ottově Slovníku Naučném* hledati bude. Jsou to mnohdy věci, jichž jména čtenář v běžné literatuře čte neb i za hovoru vzdělanců, zvláště pak odborníků, slyší, o nichž však nemá buď žádného pojmu aneb jen pojem kusý, nejasný aneb zcela chybný. Máme při tom na mysli zvláště vědeckou terminologii v přírodovědě, odborné výrazy přírodovědecké. *Ottův Slovník Naučný* má zajisté nahrazovati nám též »Slovník cizojazyčných slov«, — a který obor lidského vědění bohatější jest na cizojazyčné výrazy nad obor přírodovědecký? Jest tedy úlohou *Ottova Slovníku Naučného*, aby i v tom ohledě praktické potřebě hověl, aby, kde třeba, poučení

podával, a kde toho nevidí se potřeba, o věci šířeji se rozepisovati, aby aspoň český překlad, a nemá-li čeština patřičného výrazu, aspoň stručný výklad cizího výrazu podával, po případě širší jeho opis český přičiňoval, když stručným českým výrazem pojem, o němž jde, vystihnouti a označiti nelze. Že takový úkol na se vzal, vysvětá ze slov předmluvy: »Jdeť právě o to, — píše redakce, — aby se vědělo ve všech případech, jakmile se hledá poučení jakékoliv, kde se nejrychleji nalezne.« Úkolu tomu vyhovuje *Ottův Slovník Naučný* sice ve velmi hojné míře, ale nikoli v míře úplné!

Tak, máme-li zření k disciplinám přírodovědeckým, jichžto před mětem problémy a zákony jevů jsou, jež na ústrojně hmotě pozorujeme (tedy vědy biologické v nejširším slova smyslu), jakož i k příslušné sem technické terminologii, pohřešujeme hesel: *Aérotropismus*, *Achordata* (živočišné kmeny postrádající chordy), *Alexiny* (ochranné bílkoviny v krvi a štavách organismů imunních proti určitým chorobám), *Anelektrotonus*, *Apochlorotický* (chlorofylu prostý), *Autotomie* (samokomolení, — pozorováno u *Flagellat*, *Aktinií*, *Crustacei*, červů, *Arachnoid*, sumýšů, zvláště u druhu *Cucumaria planci* atd.), *Autostylní*, *Hyo-stylní* (čelisti), *Avifauna*, *Basialveolární*, *Basinasální délka* (lebky), *Benthos* (organismy žijící na dně mořském), *Bioblast* (zrnéčko živé hmoty), *Brachyblast* (morfol.) (zkrácená zakrsalá větévka), *Biogenní prvky*, *Coenogenie* (mohlo poukázáno byti na heslo »*Haeckel*«, kdež se zmínka o *coenogenii* činí, jako při hesle »*Gastrula*«, »*Gastrulační theorie*« odkázáno na heslo *Embryologie*« a »*Rýhování vajíčka*«), *Coracoideum* (kost v pásmu lopatkovém), *Cormus* či *Demos* (kolonie polypů korálových), *Cranologie*, *Cytologie* (nauka o buňce), *Dyn* (jednotka síly), *Demarkační proud* (fysiol.), *Diphycertni* (ocas ryb), *Dysteologie*, *Endoplasma* (na př. *Ciliat*), *Cytoplasma*, *Ektoplasma*, *Endogamie*, *Energida*, *Enzym* (ferment přivádějící živné látky v roztok), *Externalisace* (pocitu), *Fruktosa* (cukr ovocný), *Fototropie*, *Glycerosa* (cukr uměle v laboratoři pořízený), *Glykasa* (ferment), *Glandula »thyroidea«*, *Gl. thymus*, *Heteromorfosis*, *Homoithermie*, *Homologie* (anatom., embryol.), *Chemiotropismus*, *Chromosomy* (v bunečném jádru obsažené chromatické elementy), *Chyloma* (u nálevníků), *Idioplasma* (*idioplasmová hypotesa Nägeliho*), *Immuntoxinproteiny* (ochranné bílkoviny, jež se průběhem choroby tvoří), *Intracellulární*, *Ionon* (sloučenina v květech fialkových, po níž květy libě páchnou), *Ischiopodit*, *Basiopodit*, *Isotonie svalů* atd.

V příčině pak přírodovědeckých disciplin, přihlížejících k hmotě neústrojně, chybějí hesla: *Abrase* (v geolog. smyslu rušivá síla příboje mořského), *Aeroxyt* (geol.), *Afrodit* (mořská pěna), *Allochromatické nerosty*, *Allotriomorfni* (na př. křemen), *Amylasa* (ferment), *Anorthoklas* (živec), *Anauxit* (vodnatý křemičitan hlinitý), *Annabergit* (květ niklový), *Antigorit* (odrůda břidlice hádcové), *Aphelium*, *Argyrodit* (zvláštní ruda stříbrná), *Arsenan sodnatý*, *Asmanit* (zrnka kyseliny křemičité v povětrovních kamenech), *Astrofotografie*, *Astrospektroskop*, *Astromechanika*, *Barysfera*, *Barytokalcit*, *Beauxit* (hydrát hlinitý), *Benetnáš* (hvězda γ ve »*Velkém Medvědu*«), *Berounit* (nerost z oddělení hálavců), *Berthierit* (sírnik železnatoantimonový), *Berzelin* (seleník měďnatý), *Bifilarhygrometr*, *Biosfaera*, *Hydrosfaera* (geol.), *Bipolarnost* (v příčině magnetismu zemského), *Bod jarmu*, *B. východní* atd., *B. ekvinokcialní* atd., *Boraxová perla*, *Botryogen* (vodnatý síran

železitý), *Brewsterit* (křemičitan hlinitobarnatý a strontnatý), *Brochantit* (vodnatý zásaditý síran měďnatý), *Calciostrontianit* (*Emmonit*) (minerál v severní Americe se vyskytující, nyní též v Evropě v Tyrolských Alpách konstatován), *Cementit* (karbid železa Fe_3C), *Cirrocumulus* (oblak — řasokupa), *Cirrostratus* (oblak), *Corrase* (geol. — omílání a uhlazování nárazem proudění vody), *Crednerit* (kysličník měďnato-manganitý), *Cumulostratus* (oblaka), *Časoměr*, *Damourit* (slída draselnatá), *Danait* (odrůda arsenopyritu), *Davesova centra* (ve skvrnách slunečních), *Deflace* (geol. — rušivá a částečně tvořivá činnost větru), *Deneb* (hvězda v souhvězdí »Labutě«), *Dichroitit* (směšenina živce, dichroitu, granátu a slidy), *Disruptivní výboj* (elektřiny), *Dopplerit* (fossilní druh pryskyřice = smolné uhlí rašelinné), *Drakonitický oběh* (měsíce), *Dufrenoyzit* (sírnik olovnato-arsenový), *Dvanáctistěn* (deltoideový atd.), *Dvojtýřstěn čtverečný*, *Ehlit* (vodnatý fosforečnan měďnatý), *Elaeolith* (odrůda nefelinu), *Eklogit* (hornina), *Elaterit* (fossilní pryskyřice lepkavá), *Elektromagnetická jednotka potentialu*, *Elektrostatický potential*, *Elektrosynthesa*, *Emplektit* (krystaly v křemenu zarostlé, obsahující sírník měďnato-vismutový), *Euchroit* (vodnatý arseničnan měďnatý), *Eulysit* (hornina v ruce), *Exarace* (geolog. — kdy pošunující se led denuduje množství štěrku a hlíny), *Fakolith* (odrůda chabasitu), *Farmakolith*, *Farmakosiderit* (vodnatý arseničnan železitý), *Faujassit* (křemičitan hlinito-vápenato-sodnatý), *Fenakit* (minerál), *Ferberit* (miner.), *Fergusonit* (miner.), *Fibrolith* (nerost — tvoří akcesorickou součást ruly), *Ferroaluminium* (železo o 10% hliníka), *Fichtelit* (fossilní pryskyřice krystalická), *Formal* = *Formalin* = *Formalehyd* (nová tekutina konservační, jižto se dává přednost přede všemi konservačními tekutinami), *Fosforečná perla*, *Foyait* (hornina), *Fritscheit* (miner. chalkolithu podobný), *Gabbro* (zrnitá směs labradoritu a diopasu), *Galvanopyrometr*, *Geoisothermy*, *Geokronit* (sírnik olovnato-antimonový), *Göttit* (těživec = barevný vodnatý kysličník železitý), *Granatit* (hornina krystalická), *Gummit* (zemina), *Gymnit* (miner. — podobá se mořské pění), *Hadonoš* (souhvězdí), *Haelleflinta* (celistvá odrůda skandinávské ruly), *Hartit* (fossilní pryskyřice krystalická), *Hatschettin* (fossilní pryskyřice krystalická), *Hercinit* (hornina), *Holosferický*, *Holosiderit* (povětrně hmoty železné), *Homologie zeměpisné*, *Homopleroty* (čáry spojující místa současného počtu přílivu), *Hyalosiderit* (odrůda olivínu), *Hydroborokalcit* (vodnatý boran vápenatý), *Hydrofan* (opál bezvodý), *Hydromagnesit* (hálovec vodnatý), *Chalkofyllit* (druh slidy), *Chalkosin* (leštěnec měďný), *Chalkotrichit* (vláskovitá odrůda rudy měďné), *Chiolith* (miner.), *Chlorofeit* (křemičitan z oddělení zemin barevných), *Chromosfaera* (na slunci), *Chřestovec* (zelenavý apatit — Spargelstein), *Chřestivé kameny* (hnědel v peckovitém tvaru dutý), *Idiochromatické nerosty*, *Idrialit* (fossil. pryskyřice), *Irrespirabilní plyny* (jež se vzduchu z plic a kůže člověka přiměšují), *Isonomaly* (= Isothermy), *Ixolyt* (fossil. pryskyřice), *Jordanit* (křk), *Faulingit* (fossil. pryskyř.), *Kampylit* (ruda), *Karfolith* (hálovec), *Karnallit* (miner. z odděl. solí) atd.

7. Známo, že mnohé organické rody zastoupeny jsou mimo nyní žijící druhy i druhy fossilními. Náleží tudíž k úplnosti věci, aby v příslušných pojednáních též fossilních druhů vzpomenuto bylo. Při rodech živočišných činí *Ottův Slovník Naučný* zpravidla zadost tomuto požadavku a udává i útvary, v nichž se fossilie, jichž se týče, objevují; na-

lézají-li se takovéto fossilní zbytky ve vrstvách českých, bývá i to výslovně uvedeno a po případě i, kolik druhů, podotknuto. Viz na př. heslo: »*Bairdia*«. Jen pořádku nacházíme od tohoto pravidla výjimky. Tak na př. pod heslem »*Emys*« (rod želv bahenních) nepodotknuto, že rod ten nachází se též jako fossilní četně zastoupen v třetihorním útvaru evropském. — Co však zde jest výjimkou, to nalézáme při rodech rostlinných pravidlem. V případě, mají-li též fossilní zástupce, v příslušných pojednáních jen sporadicky, výjimkou, to bývá poznamenáno. Tak na př. o rodu *Chara* (ke konci článku »*Characeae*«) poznamenáno, že celé rostliny i s plody vyskytují se v útvarech od kamenouhelného počínaje; o rodu *Glyptostrobus*, že za doby křídové a ještě za třetihor v evropských zemích byl rozšířen: o rodu *Banksia*, že vyskytuje se v různých usazeninách třetihorních v krajinách evropských.¹⁾ Viz též hesla *Ilex* a *Chamaerops*. Jinak však pravidelně o fossilních zbytcích nebývá činěna zmínka. Myslíme, že by nebylo bývalo na škodu, kdyby aspoň při těch rodech, jichžto druhy za dřívějších geologických dob v Čechách domovem byly, jichžto recentní druhy však nyní pouze v cizích, většinou tropických končinách se daří, poznamenáno bylo bývalo, že fossilní druhy těchto rodů v tom neb onom útvaru v Čechách se objevují. Vždyť redakce v předmluvě dí, že přihlíží se »k našim českým věcem zvláště«.

Tak na př. mohlo při hesle *Ardisia* (nyní asijský a africký rod) a *Bumelia* (nyní v rovníkových krajinách Ameriky) podotknuto býti, že rody ty mají své zástupce fossilní v české flóře třetihorní. Taktéž mohlo se státi při rodech (uvádíme pouze stromy a keře): *Amygdalus* (mandloň — na Kavkaze a v severní Africe), *Azalea* (v severní Americe, Číně, Japanu, Kavkaze), *Berchemia* (v teplejší Asii, Africe a sev. Americe), *Bombax* (v Jižní Americe a Východní Indii), *Cecropia* (v Západní Indii a Jižní Americe), *Casuarina* (v Australii, Nové Kaledonii a na ostrovech Tichého oceánu), *Celastrus* (v severní Americe), *Coccoloba* (v trop. a subtrop. Americe), *Cinchona* (chinovník — v Jižní Americe), *Cinnamomum* (v Číně, Japanu), *Cordia* (v trop. končinách), *Carya* (v severní Americe), *Caesalpinia* (v tropických krajinách), *Cassia* (ve všech končinách tropických), *Diospyros* (ebenový strom — v tropických krajinách a též v jižní Evropě), *Dodonea* (v tropických krajinách), *Dalbergia* (v trop. krajinách), *Elaeocarpus* (v tropické Asii a na ostrovech Indického a Tichého oceánu), *Elaeodendron* (v teplých končinách starého světa), *Embothrium* (v Jižní Americe), *Eucalyptus* (v Australii), *Eugenia* (v tropickém a subtropickém pásmu), *Grewia* (ve Východní Indii a jižní Africe), *Hakea* (na Novém Holandu), *Homalanthus* (na Nov. Holandu a na Javě), *Hippocratea* (ve Východní Indii, jižní a střední Americe), *Chrysophyllum* (v Západní Indii a teplé Americe), — všechny tyto rody měly druhdy své zástupce v době Neogenové v Čechách, neboť fossilní zbytky jejich nacházíme v českých vrstvách Neogenu resp. v hnědouhelném útvaru, avšak v pojednáních pod stejnojmennými hesly není toho připomenuto.

8. Co bychom dále vytýkali, bylo by na př. to, že o hypotesi *Avogadro-ově* nepojednáno zvláště pod příslušným heslem, nýbrž že toliko krátce o ní zmínka učiněna ve článku »*Avogadro*«. Jako

¹⁾ *Glyptostrobus* a *Banksia* objevují se též v Čechách v pánvi Žatecko-litoměřické.

na př. *Geislerovi H.* věnován zvláštní článek a hned bezprostředně pod ním pod příslušným heslem o trubkách jeho (*Geislerovy trubky*) zvlášť jednáno, tak mohlo se státi i zde. Mohly důležitější chemické a fysikální důvody, pro pravděpodobnost této hypotese svědčící, uvedeny a objasněny býti. Jmenovati ji »zákonem« nezdá se nám býti příslušné, neboť přes to, že se jí musí přiznati vysoký stupeň pravděpodobnosti, jelikož mnohé a závažné důvody pro ni svědčí, nemá přece plné jistoty, — zůstávajíc toliko pravděpodobnou domněnkou.

Pod heslem »*Carditové vrstvy*« uvedeno, že vrstvy ty tak pojmenovány dle hojné zkameněliny »*Cardita Gümbelli*«. Ale jaká jest to zkamenělina a kam náleží, marně hledáš; heslo příslušné schází. Palaeontolog sice ví, že jest to druh mlžů mořských, ale hůře na tom jest neodborník, — ten neví, zdali jest to nějaká foraminifera, či korál, či ramenonožec atd. či snad obratlovec, anebo dokonce nějaká rostlina. A přece příbuzné druhy této zkameněliny jsou také v českém křídovém útvaru (na př. *Cardita tenuicosta*, *C. parvula*) a v českých třetihorách (na př. *Cardita scalaris*, *C. diversicosta*). Jinak tomu při hesle: *Cerithiové vrstvy*. Zde hned pod tímto heslem uvedeno heslo rodu: *Cerithium*. Viz též »*Aptychové vrstvy*« a »*Aptychus*«.

Pod heslem »*Erg*« čteme: »... 2. *E.* ve fysice viz *Jednotky absolutní*«, ale hesla »*Jednotky absolutní*« žádného není. Nalézáme pouze heslo »*Jednotka*« s příslušným článkem, v němž o jednotkách absolutních není ani zmínky, a jenž zakončen jest: »*J*—ky technické zovou se *j*—ky zavedené pro praktické výpočty technické; viz *Měření absolutní*«. Patrně tedy bude lze nalézt »*Erg*« pod heslem »*Měření absolutní*«. Proč nebylo tedy přímo odkázáno k heslu »*Měření absolutní*«? Podotýkáme, že »*Erg*« znamená ve fysice jednotku mechanické práce. Jednotka mechanické práce měla by se nazývati »*Dyncentimetr*«, ale slovo to nezní dosti příjemně. »*Dyn*« nebo »*Dyne*« znamená v potentialní theorii jednotku síly. — Ale heslo »*Dyn*«, jak již uvedeno, schází.

Pod heslem »*Fabricius b) F. Jan*« mylně uvedeno, že skvrny sluneční objeveny byly od *Jana Fabricia* před 1. prosincem 1610. a že spis o tom vyšel v červnu 1611., kdežto v pravdě objeveny byly 9. března 1611. (n. st.) a spis o tom vyšel na podzim r. 1611.²⁾

Ve článku »*Boulliau*« neuvedeno, že *Boulliau Ismael* již koncem března 1659. — tedy již před *Fahrenheitem* (1721.) — rtuťového teploměru užíval.³⁾

(Dokončení.)

LITERATURA.

RUSKÁ.

A. P. Čechov: »*Dama s sobačkoi*«. Nový román Čechův nejedná pouze o dámě »s sobačkoi« (s psíkem), ale o muži, a to ne o muži vůbec, nýbrž o jistém druhu mužů, kteří se nazývají intelligentními. Thema to jest velmi zajímavé, poněvadž pojednává o něm nadaný spisovatel a že jedná o jisté typické třídě lidí. Mužem, o kterém tu spisovatel píše, jest ženatý *Dmitrij Dimitrič*

²⁾ Viz o tom: »*Die Sonnenflecke*« von *Wilh. Schweydar* (Nat. u. Offb. 1897., pg. 205. a 206.

³⁾ Viz »*Nat. u. Offb.*« 1897., 375.

Gurov, který nejraději vyhledával společnosti dam. Také vdaná hrdinka románu nebyla nepřítelkyní mužů. A každému jest známo, co se může státi, hledá-li kavalír dámu a dáma kavalíra; končí se to románem, a Čechov nám ve své nové práci mistrovsky takový román líčí. Kdo jest ten D. Dimitrič? Dle vzdělání filolog, kdysi se připravoval k opernímu zpěvu, nyní však je v kterési bance úředníkem a k tomu má dva domy v Moskvě. Vlastně není ničím; může býti »i švec i žnec i na dudě igrec«. U D. Dimitriče byly dva životy: jeden veřejný, který znali a věděli všichni, plný konvenční pravdy a konvenční lži, a druhý tajný. Takých Gurov jest ve světě mnoho. — Duchaplný spisovatel tímto románem vhodil mezi ruské obecnstvo otázku: Proč u mnohých lidí to, co má býti účelem jejich života, nač mají vynaložiti všechny své síly, jest nicotným? Proč rodina, výchova dětí, veřejná služba, vše to se zanedbává a zaměňuje za milostné pletky? Toť otázka, kterou trefil Čechov do živého a která zasluhuje vážné odpovědi.

B. Avsějenko: »Peterburgskie očerki«. Dva tomy. Izd. A. S. Suvorina. 1900. Cena 2 rubly. — Talent Avsějenkův se všeobecně uznává. Povídky jeho jsou vždy zajímavý obsahem i osobami, v nich vystupujícími, jsou plny humoru, »chladného nazírání i srdce jímajících scén«, a umělecké analýse. Čtenáře vždy a snadno nutí k přemýšlení; jeť Avsějenko nejen napínavým vypravovatelem, nýbrž i duchaplným psychologem. Jeho nejnovější »Peterburgskie očerki« oplývají všemi dobrými vlastnostmi spisovatele; jsou rozmanité obsahem i typy hrdinů. Jest to kaleidoskop petrohradského života, pestré stěpy různobarevného skla, které spisovatel nejdovedněji před očima čtenáře umí obracet.

Fr. Štingl.

Prizraki minuvšago. Roman V. Svjetlova. Petrohrad. 1896. Autor vy-pisuje tu selské poměry do času reformy, které prý však nepopisuje zcela věrně, dada se vésti více fantasií nežli skutečností. Za to smutný stav nevol-níků vylíčen dokonale, snad až přespříliš černě. Dojem je z něho smutný, hrozný. Přes to otevírá pohled do smutných dob minulosti, i nám částečně známých, rýsuje rozmanité stránky ruského života na venkově. Románový živel je však obyčejný, který z mnohé části je možný i jinde. Typickou osobou je tu hlavně Tunuška, nezákonná dcera dcery Perovy a jejich sluhy. Vystupuje hlavně na konec románu jako bohatá paní, jejíž otec oloupil vlastní dědice Pe-rových. Její řádění představuje pak dobře moderní ruskou emancipanku, uchva-cující peníze i moc, odstraňující nemilého muže, bratry. Svjetlov hájí starou šlechtu, usedlou v poměru jejím k lidu, právě o ní, že měla své zájmy na kraji, své pěkné tradice, úctu k památkám předkův a p., kdežto k nešlechtě má se krutě. Celá rodina Perova je řada oblud.

»Voprosy filosofii i psichologii« patří k nejlepším časopisům toho druhu v celé Evropě. Nejlepší spisovatelé sem píší, jako Grot, Lopatin, Preobraženskij, Korsakov, Golcev, Tolstoj a j. Jednotlivé úvahy vycházejí často zvláště. Časopis je nejen vědecký, ale přináší mnoho velmi časových úvah, podává evropské rozhledy; jeho »izvěstija i zametki« patří k nejzajímavějším věcem, jaké známe. I profesí duchovních akademií sem píší, hájíce nezdídka kře-řtanské názory filosofické a psychologické. Nepamatujeme se, že by z naší strany někdo si všiml tohoto časopisu. Jedině v »Obraně« vyšlo několik překladů ze Solovjeva a Miljutkova. Doporučujeme.

Fr. Žák.

Č E S K Á.

Jindř. Š. Baar: Cestou křížovou. (N. Jičín. 1900. Cena 1 K.) — První svou knihu odevzdává mladý spisovatel českému čtenářstvu. Láska k literatuře a nepopíratelné nadání vtiskly mu péro do ruky, aby nám vyjevil, co v jeho srdci a hlavě vřelo. Pak také moderní proudy zlákalý jej do svých virů. Pan Baar chtěl nám nakresliti »obraz života ideálního českého kněze«. Jest ten obraz zdařilý, věrný? — Šumavský rodák, Jiří, nedostatkem a přáním rodičů byv do-nucen, vstupuje do semináře. Necítí tedy v sobě náklonnosti k stavu kněžskému, ale fide se radou: fac, ut voceris! svědomitě na povolání své se připravuje. Jako kněz zakouší však Jiří téměř všechny útrapy svého stavu. Patronátní zlo-fády, chudobní příbuzní, »bratrská láska«, otupělost a zloba osadníků, trapná choroba a jiné ještě trampoty ukracují života jeho, takže v bídě a předčasně do

hrobu klesá. — Práví-li se o knize Baarově, že jest to »obraz ideálního českého kněze«, miní se nejspíš obraz »kněze-idealisty«, ne však kněze, jenž by snad měl být ideálem a vzorem jiným kněžím. Nám aspoň po v a h a Jiřího velmi málo se zamlouvá. Jest příliš měkký, každým nezdarem hned příliš dojat, roztrpčen i skoro zlomen. Již v 5. zastavení (str. 40.) klesá tak, že třeba cizí pomoci, aby byl zachován. A pomoci se mu dostává jen šťastnou »náhodou«, že se ho ujal dobrý spolubratr-kněz. Jiný snad by ho byl nechal zahynout. A proto, ač pan spisovatel s důrazem líčí a úmyslně hromadí zevnější nepříznivé okolnosti, my příčiny truchlivého osudu Jiřího vidíme hlavně v jeho p o v a z e. Spisovatel měl především na mysli nepříznivé sociální postavení kněze, jenž na konec podléhá. Rozvrhem na 14 bolestných zastavení svázal si spisovatel ruce už napřed, takže obraz ideál. kněze musil vypadnouti jednostranně, truchlivě a temně. I jini (na př. Rais) líčili strasti kněžské, ale nezapomínali při tom na jeho radosti, čisté a mnohé. P. Baar je příliš ideální a křivdilo by se mu, kdyby někdo hledal v knize jeho jen tendence, dovolávati se zlepšení hmotného postavení kněžstva. Proto musíme jeho knize vytýkati pessimismus. Rozumíme tomu, co praví osadníci (»ti praví« ovšem) ve své stížnosti: »On (Jiří) je skoro svatý a my skoro lotři — a to nás dráždí«, — ale přece nesmíme o jádru českého lidu tvrditi, že by byl slepý k šlechetnosti dobrého kněze. Proto nelze nám ani věřiti, že by působení Jiřího bývalo tak bezúčelné. Ale nebylo úmyslem spisovatelovým líčiti také radostné stránky života kněžského. Spisovatel měl více šetřiti a spíše sbírkou »obrázků ze života kněžského« shledané stíny se světlými paprsky promísiti, vždy s náležitým zřením k povaze svých hrdinů. Se stanoviska estetického vidíme chybu v tom, že náš hrdina (Jiří tolik trpí, ač téměř ničeho nezavinil. V knize Baarově jest však dost kapitol velmi dojemných, zvláště v druhé části (nemoc Jiřího, nedostatek, starost o matku, opuštěnost . . .) — A může dobře a ušlechtilě působit. Názorů některých, že by kniha svým pessimismem odstrašovala od povolání kněžského, nesdílíme. »E g o elegi vos!«

K. R. ě.

Leop. Kolísek: *Kázání, konaná o ponti do Lúrd r. 1896.* (Brno 1899.) Cena 40 kr. — Víme ze zkušenosti, že působí velmi dobře, osloví-li duchovní správce několika slovy osadníky své, na pouť se ubírající, u cíle pouti aneb při návratu domů. Kdo však častěji tak činí, snadno se vyčerpá a proto vítaná je sbírka případných promluv poutních. Dp. Leop. Kolísek pojal do své sbírky 19 promluv různých řečníků a neváháme projevíti souhlas svůj s jeho prací a sbírku nejlépe doporučiti. Některých řečí lze též dobře užiti k Mariánským kázáním vůbec.

L. † n.

P. Jana Roothana: *Návod k rozjímání.* Z latiny přeložil a poznámkami opatřil Th. Dr. Ant. Kubíček. Brno (Benedikt. knihtisk.) 1900. Duchovní knihovny r. XX. čís. 1. Cena 40 h. — P. Jan Roothan (1785.—1863.), dvacátý první generál Tov. Jež., muž vynikající a současníky velmi velebený, zajisté z dobrých důvodů odhodlal se napsati spisek »De ratione meditandi«. Dobře rozjímání jest bez odporu umění důležité a velmi prospěšné. Proto za našich dnů tolik povrchnosti a měkkosti v řečech a knihách, poněvadž lidé nedovedou hlouběji a vážněji přemýšleti. A co říci máme o nedostatečné znalosti pravd křesťanských mezi vzdělanci i mezi lidem prostým! Nevážnost k náboženství nejvíce zaviněna jest tím, že většina křesťanů nezažila a neprošla vžněšených pravd křesťanských. Cenu učení křesť. pochopujeme vážným a hlubším přemýšlením o pravdách náboženských. Proto zajisté dílo ne zbytečně vykonal pan překladatel, podav nám knihu Roothanovu v rouše českém. Návod k rozjímání podán tím způsobem, že ukázáno, jak při rozjímání pracovati má pamět, rozum a vůle. Theoretický návod jest vhodným příkladem vždy vysvětlen. Poznámky páně překladatelovy jsou případné a cenné. Mluva, pokud jsme si všimli, je správná. L. † 91.

Dědictví Svatojanské. Podíl č. 87. na r. 1900. V Praze. Cena 6 K. Obsah: Kniže-arcibiskup pražský Lev svob. pán ze Skrbenských. Napsal Dr. Jan Sedlák, kanovník. Výklad katechismu od Dr. A. Podlahy. Črvero knih o následování Krista. Zčeštil Dr. J. Sedlák. — Členové Dědictví Svatojanského těší se každoročně na květen, aby si mohli vybrati svůj podíl a připojiti jej k své rodinné knihovně, již jest trvalou ozdobou. Bývají mezi nimi již i šediví stařečkové, kteří pospíchají před sv. Janem Nep. dáti si stvrditi od svých duchovních správců na diplom, že jsou na živu, by jim vydána byla kniha podílu. Hluboce vtisklo se Dědictví Svatojanské v katolický život rodin českoslovan-

ských. Letošní objemná kniha přináší v čele podobiznu a životopisnou stať našeho nového nejduš. arcipastýře z péra ředitele Dědictví Svatojanského, kan. Dr. J. Sedláka. Dále důkladný výklad Velkého katechismu na 629 stranách od Dr. A. Podlahy. Jestliže při rostoucí náboženské nevědomosti a lhostejnosti naše nejvyšší prospěšno, aby rozbor pravd sv. náboženství vnikl všude do rodin, a proto lze s největší radostí vítati, že vyšel v populárním Dědictví Svatojanském. Vhodně připojena pak jest v novém překladě od kanovníka Dr. J. Sedláka zlatá kniha sv. Tomáše Kemp.: »O následování Krista«, aby vzdělala a obrodila v duchovním životě po stránce asketické náš lid, když poučen byl výkladem katechismu a stala se mu »milou knihou rodinnou, v níž by všichni denně četli na prospěch duší svých.« dokládá překladatel v předmluvě.

Vděčně vítáme letošní knihu Dědictví Svatojanského pro katolický lid český s přáním, by mu na přimluvu sv. Jana Nep. přinesla hojně požehnání.

Vlastimil Hálek.

Josef Flekáček: Pro kříž Kristův. Dějepisná činohra ve 3 jednáních. (Bibliotéky her a výstupů na jevišti katol. jednot svazek 14. Praha 1900. Cena 35 kr.) — Pokud nebudou naše divadla šetřiti náboženských a mravních citů katolického lidu, dotud nebude možno návštěvy jejich doporučovati. A přece má divadlo význam důležitý; jeť zdrojem zábavy i poučení. Takového činitele nemohou zvláště katolické jednoty nebdati. Jedná se však o příhodné kusy pro jeviště našich spolků a jelikož jich nemáme nadbytek, vítáme rádi každou práci, která této potřebě vyhověti hledí. Pan Flekáček není neznám jako spisovatel divadelních her, z nichž některé jsou velmi oblíbeny a rozšířeny. I jsme přesvědčeni, že i tato práce svému účelu vyhoví.

Děj odehrává se za doby Bedřicha Falckého, jenž surově urazil lid český zpustošením svatovítského chrámu. Když pak vzkázal primatoru pražskému, aby i kříž na mostě byl odstraněn, opřel se tomu primator a dal kříž hlídati. Člověk zpustlý, jménem Jeroným Kedles, odhodlal se kříž na mostě rozbiti, očekávaje odměny od Alžběty, manželky Bedřichovy. Záměr jeho však stráží překažen a Kedles při zápasu sřítel se do Vltavy. Byl však pomocníky pražského kata zachráněn. Tento člověk byl jako pohozený nalezenec zachráněn a po katolicku vychován, později však odpadl. Ke konci dovidáme se o jeho původu. Zakončení hry je smírné a uspokojující, neboť pobloudilec obrátí se ku pokání a nepřátelé kříže jsou bitvou bělohorskou ztrestáni. Pro jeviště katol. jednot doporučujeme.

K. Ha.

»Rodinné vychování«. List pro šíření zásad dobrého vychování v rodinách československých. Majitel, vydavatel a redaktor: Prof. Jos. Šauer z Augenburgu v Praze, č. 567—III. Číslo za 20 h. — Nový tento měsíčník pro šíření zásad dobrého vychování v rodinách, za redakce osvědčeného paedagoga vstupuje v život s programem, naznačeným v článku »Co chceme«, kdež dí: »Máme syna, dceru; rádi bychom z nich měli řádné občany, národovce, vlastence, vůbec řádné lidi, řádné katolické křesťany. Hledíme z nich napřed míti řádné děti!« Přináší v č. 1. a 2. pěkné články: »Miluj pravdu sám a ji milovati uč!«, »Co lampička Svátovi povídala«, »O hodných lidech« od B. Štefanové-Pazderníkové, »Obrázek z lidu«, »Přetěžování dívek, mnoho volnosti chlapcům«, »Živá obraznost dětská« od B. Studníčkové, »Lásky svít«, »Plačtivá Johanka« od M. Zádolské atd. Jelikož rodina jest základem lidské společnosti, křesťanstvím pak jí propůjčeny byly nadpřirozené prostředky k plnění jejího vznešeného úkolu, jest jisto, že časopis, čelící k zúšlechťení svazků rodinných, jest velmi důležitým. Vzhledem pak k tomu, že jest tendence katolické, zasluhuje doporučení a hojného rozšíření.

Vlastimil Hálek.

Učitelka. Napsal Dr. K. Eichler. »Knihovna našeho lidu«. Ročníku III. č. 7. — Dcera chudické vdovy po úředníku, Božena Tomová, chtějíc ulehčiti své matce živobytí, stane se industriální učitelkou a z počátku musí na venek, do městečka Mudrova, ač ji tam matka nechce pustiti. Její ustanovení a příchod skýtá maloměstským klepnám hojnost látky. Přijata vlídně učitelstvem, bývá zprvu hostem u řídícího Proužka, jehož žárlivá manželka pro nevinné Boženu žerty poštvé proti ní poddajného manžela. Venkovská honorace jednak se k ní chová s opovržením, jako paní doktorová, správcová, manželka předsedy místní školní rady, a jejich vlivem odepřen Tomové přispěvek na byt; oproti tomu myslivcová Šramotová a mlynářka Bauerová jsou jí nakloněny. Vedle jiných útrap dostane se ubohé industriálce i pohanění před dětmi od matky

jisté zákyně. Tomová však má věrného přítele v učiteli Sojákovi, s nímž svádí gramatické půtky, jakož i hádky, týkající se emancipační otázky ženské; podučitel Brousek zbožňuje Boženu, ba skládá na počest její i básně. Po dosti trapném životě dostane se Tomové místa v rodné obci a učitel Soják požádá za její ruku. — Tedy kus všedního života ubohých našich industriálek; než spisovatel snažil se jej líčiti věrně, a to provedl dobře. V. Pokorný.

O sousto chleba. Napsal F. J. Andrlík. »Ludmila«, sbírka zábavné četby pro český lid. Ročník II. Sv. 4. V Praze. 1900. Nákl. V. Kotrby. — Toto číslo »Ludmily« přináší z továrního ovzduší dvě povídek, a to první »Talmové zlato«, líčící markantními rysy průběh dělnické stávky, k čemuž připjat jednoduchý děj; druhá kresba: »Spasitel chudiny« předvádí v utopii život, jaký by nastal, kdyby z obvyklého řetězu vzájemného se doplňování sociální činnosti se vypjalo opatřování a prodej potravin a bylo nahrazeno — životní trestí. V druhé povídce jest na str. 78 velmi pěkný projev v dialogu Dr. Malinského o křesťanském socialismu. Že voleny jsou pro »Ludmilu« povídky ze života sociálního s takřka časovým dějem, jest jí jen na prospěch. Mluva autorova jest stručná a jasná, a proto i populární. VI. Hálek.

Jiří Karásek: »Hořící duše«. Tragédie o 3 aktech. Praha. 1899. (Vydáno 300 výtisků.) — »Hořící duše« jsou členové statkářské rodiny Strmeckých. Básník nezmiňuje se o rodinných tradicích Strmeckých, a proto jen hádáme, že bratři Rudolf a Josef vychováni byli tak, aby na nich nic »statkářského« nebylo: naskrze liberálně, (řekněme i) »moderní« literaturou a divadlem, s aristokratickými choutkami a manýrami. Tedy úpadek (dekadence): v statkářské rodině strojená i skutečná lhostejnost, blasevanost, nervosnost, sentimentálnost, ledovatost a cynismus. Rozvrat úplný však a zkázu dokoná v rodině vášnivá ženská — Jifina. Jifina »milovala« Josefa, ale ten byl jen cit, myšlenka, jí však »bylo třeba« těla (masa), a proto vzala si raději bratra jeho, prudkého, výbojného Rudolfa. Pak už jde všechno podle otřepaného: omne malum viri ex muliere. Rudolf zhnusil se Jifině svou hrubostí, hýřením a zvláště chorobou (souchotiny). A tu vlastně děj Karáskovy tragédie začíná. Jifina tropí odporný špektrál od začátku až do konce, přednáší pathologii pohlavní vášně a nabízí se neomaleně zase Josefovi. Rudolf pořád jen kašle, zuří, podezřívá, hrubě uráží. Horší, než si sám autor přál, je Josef, poněvadž bidáckv jedná, jsa aspoň trochu přičetný. Jak si počínají tyto tři osoby, tak jednají ďáblové, démoni a ne lidé. Hořící duše, vyhaslé aneb vyhasínající sopky, živoucí mrtvoly, trosky. Pana Karáska lákají zjevy chorobné, povahy výstřední a zkažené. Zúmyslně vyhledává a líčí duševní abnormity. Zdá se, že si je vlastně sám sestavuje, poněvadž v skutečném světě tolik zvrhlosti pohromadě nebývá. Čeho tím chce spisovatel dosíci? Chce snad popisováním hniloby a rozkladu »pravovat«? Možná, ale úmysl není patrný. Jemu dostačuje líčení, jako jiným případně popisání krajiny, povodně, požáru. A jaký z toho prospěch? Jest to hledání a popisování (u některých spisovatelů i pěstování) bacillů. Bacillová theorie se však na zjevy duševní a vášně aplikovati nedá. Někteří ovšem i tomu chtějí, aby člověk prošel bahnem hříchů k poznání a »očistě«. Ostatně, kdyby básníci ještě tisíc let rozebírali nitro lidské a jeho vášně, nic nového nepodají a lepším se tím také nikdo nestane. Už před námi mluvili o tom jiní, důkladněji, dovedněji a bez pohoršení. Náboženství vypovídá vášni boj a boj ten vede k vítězství. Kdo odmítá náboženství (ovšem náboženství v pravém významu), podléhá vášni a následuje otročení, bída a zoufalost. A filosofovati o tom, neprospívá nic; tu třeba jednati. Přáli bychom si, aby p. Karásek poznal pochybený směr své činnosti a užil svých schopností platněji pro literaturu i pro lidstvo. L. † mn.

Výminek. Úvaha agrárně-politická. Napsal Dr. Cyrill Horáček, soukromý docent. V Praze. Společným nákladem »Rozhledů« a Spolku českých právníků »Všehrd«. 1900. Cena 60 h — Je to malá knížka, ale zajímavá a užitečná. Dr. Cyrill Horáček zná praktický život a právě tato znalost činí ho schopným psáti o skutečných praktických záhadách, jakou je u vysoké míře pro stav rolnický otázka výminku. Zajímavá práce Dr. Horáčka opírá se o četné dějepisné a právníké prameny, takže ji přečteme se skutečným zájmem až do konce. O ceně spisu rozhoduje vždycky, zda se shoduje se životní pravdou, a to v plné míře najdeme ve spise Dr. Horáčka. Stanovisko, které spis zaujímá k řešení otázky výminku, jest zcela správné. Dr. Horáček praví: V řešení otázky vý-

minkové stanoviti lze dvojí cíl, navzájem se doplňující, cíl budoucnosti vzdálenější a cíl bližší. Cíl budoucnosti jest: nahraditi výminek pojišťováním starobním. Dnes rolnictvo pro jiná veliká břemena nemůže ještě na sebe bráti placení premií na starobní pojišťování, k tomu účelu bude nutno, aby rolnictvo zproštěno bylo jha kapitalismu, krátce, aby napřed bylo upraveno selské právo dědické a s ním souvisící celá nutná oprava a uznání selského práva. Cíl bližší jest, aby ve stanovení výminku byly odstraněny veškeré vady, které škodí stavu rolnickému a ztrpčují život mnohé rodině. Zde ovšem nepomůže žádný paragraf, jestli rolníci nebudou uznávati jiné vyšší paragrafy, které Bůh zapsal do srdce člověka. Křesťanská láska nedá se ničím na světě nahraditi, ani tisíci paragrafy.

Rudolf Vrba.

Kneippovo léčení. Podává Jan Ježek. »Modré knihovny« roč. 1900. čís. 4. — Pan spisovatel, (bohužel nyní nemocný) známý fedrovatel Kneippova léčení u nás, podává ve spisku způsobem populárním návod, jak lze Kneippova léčení k prospěchu lidského zdraví užiti. V první části vyložena jest stručně, ale jasně léčebná metoda Kneippova; mluví se tu o ovincích, omývání, polévání atd. Druhá část, zvaná Diagnosa, seznamuje nás se známkami, dle nichž zesnulý Kneipp různé nemoci poznával (dle srdce, tepny atd.). Třetí část jest abecední seznam nejčastějších chorob a při každé udáno, jak lze při ní Kneippova systému použiti. Spisovatel i vydavatel jistě se dílkem zavděčili celému kruhu čtenářstva, ježto dosud u nás — i po úmrtí Kneippa — má jeho léčebná metoda mnoho stoupenců a zastanců, a spisek tím spíše vítáme, že jest rozumným návodem ku kneippování, ježto víme ze zkušenosti, že studená voda, bez řádného návodu, může se státi tělu nemocného osudnou. V. Pokorný.

Boj s kapitálem. Román od Otakara Červinky. »Libuše« č. 2. 1900. V Praze. Fr. Šimáček. II díl. — Zdá se, že I. díl byl slibnější, než vypadl tento II. svazek. Hrdina jeho, Cyrill Žilina, padá sice v nerovném boji za obět své vůle a myšlénky, avšak rozuzlení děje zůstává nejasné vzhledem k vřdčí myšlénce románu. Ukončení jest jaksi náhlé, kdy čtenář dychtivě čekal výsledku, takže slabě působí, třeba i končil katastrofou. Na místě očekávaných nových poučných myšlének z popisovaného boje s kapitálem vloženy jsou nevhodně psychologické reflexe, které abstrahující od positivity náboženské, vyznívají v duševní prázdnotu, slabě i ve klamný spiritismus. Pokud se týče osob, ocitují se v románech, jak jinak ani býti nemůže, na dějišti osoby dobré i zlé, věřící i nevěřící. V tom však je chyba v moderním písemnictví, že vedle mnohých osob konstituovaných bez křesťanství a náboženských citů vůbec, nevystupují proti nim zcela žádné šlechtetné charaktery křesťanské, nábožensky poutivé. Tak jest tomu i zde. Na př. starý hajný Skála na oslovení »Vždyť chodíváte každou neděli do kostela?« odpovídá: »Ano, to je starý zvyk . . . Ale jinak ničemu nevěřím. To vše je vymyšleno jen na lid, aby platil pánům a velebníčkům. Kdyby byl pánbůh, jak nám kážou, nezůstalo by tolik nespravedlnosti na světě nepotrestáno. To vše je vymyšleno.« (Str. 158—159.) O tom pak uvažuje Žilina, hrdina románu (str. 162): »Skála nevěří nic, a přece je nejpoctivějším člověkem, kterého pod sluncem znám.« Stejnými pak jsou povahy Bystrého a účetního Kůry, jenž (str. 234) dav se oddati se svedenou milenkou, dří o tom: »Je to pouhá komedie.« Proti těmto obskurním charakterům nenalézáme však v celém románě ani jediného křesťanský šlechtetného. Tím autor hřeší proti ideji pravdy, poněvadž vedle méně nutných nevěřících jsou i věřící pietní duchové, aby poučovali, zvláště, jsou-li kontrasty atheisticke, a tedy mají také přijíti do děje.

Psaní slov Bůh a Spasitel malými písmeny působí nelibě. Jakkoli děj románu jeví dosti zajímavosti, přece jen nedostál svému sociálnímu úkolu; ten zůstal temný a neobjasněný. Bohužel, že z pronesených v dialogu protináboženských frází u čtenářstva »semper aliquid haeret.« Vlastimil Hálek.

Ivan Alexandrovič Gončarov: Obyčejná historie. Román. Přeložila Bron. Herbenová. (Ruské knihovny svazek XXXII. Praha 1900. Cena 1 zl. 90 kr.) Ivan Alex. Gončarov (1812.—1891.) vším právem uvádí se v řadě ruských velikánů literárních vedle Turgeněva, Dostojewského a Tolstoj. Jeho práce staly se také překladem do všech téměř kulturních řečí majetkem a duševní stravou vzdělaného světa. V českém rouše objevil se Gončarov již r. 1861. překladem »Obloмова«. Ottova Ruská knihovna, majíc úkolem podati českému čtenářstvu ve vzorných překladech nejznamenitější díla ruské literatury, přinese nejspíše

práce Gončarova v novém překladě a úplně. První svazek právě vydán. Jest to první oddíl proslavené trilogie: *Obyčejná historie*, *Oblomov* a *Obryv*. — »Obyčejná historie« jest dle doznání Gončarova obraz ruského života kolem let třicátých. Staré pojmy a poměry počínají se bortiti: přehnaná sentimentálnost v životě rodinném a společenském, lenošná snivost a zase vášnivost v citech lásky a přátelství, to vše ustoupiti má čemusi novému, střízlivějšímu: zdravému názoru o životě a platné práci. Tento zápas vyličen popisem povah, zásad a osudů strýce a synovce z rodiny Adujevých. Alexandr Fedoryč Adujev, 20letý syn vdovy Anny Pavlovny, rozmazlený jedináček, nabyv povšechného vzdělání na kterémsi universitě, »sní v obrovské vášni« o velikých činech, o slávě (hlavně spisovatelské), o ideální lásce, nejčistším přátelství a snad i o křesle ministerském. To vše získati a naléztí lze jen — v Petrohradě. Doma je mu úzko, těsno, a proto do Petrohradu. Petr Ivanýč Adujev, strýc našeho hrdiny, úředník, asi 40letý, bel homme, jemný, pronikavý, obratný, velice pracovitý, zkušený, zdržlivý, na pohled tvrdý, škrobený, zkostnatělý. Vyslechnuv tužby a záměry Alexandrovy, praví strýc bez obalu: Ty's rozmazenec, blouznivec, vesnická povaha; v Petrohradě nic nepofidiš. Alexandr však slibuje, že chce podle návodu strýcova přizpůsobiti se současným pojmům. Netrvá to dlouho a Alexandr se zamiluje. Do úřadu chodí zřídka a nerad; podává se sladké něze. Blouzní, sní, píše básně. Strýc vykládá mu střízlivě theorii lásky, upozorňuje na klamy, zrahy, jakých se dočká. Alexandr nevěří; žije ve světě zvláštním, vybájeném. Strýc měl pravdu. Alexandr byl svým ideálem zrazen a odmítnut. Hrozná zklamání. Ne dosti na tom. Alexandr setkává se s přítelkem z mládí; očekává vášnivý projev přátelství. Přítel mu však nerozumí; hledí si jídla, karet a žertů. Alexandrovi je protivno a hnusno hleděti na lidi. A třetí zklamání. Napsal povídku. Redaktor mu odpovídá, že u něho není po talentu ani stopy. Ve všem zklamán. Čas vše hojí. Zamiluje se podruhé. Našel ideál: »upřímné, srdečné projevy«, porozumění. Julie však, oběť to převráceného vychování, dotěrnou něžností brzo se mu zprotiví. Zoufalou ji opustil. Následuje úplná otupělost. Jsem žebrák duchem i srdcem, člověk nicotný, volá nadějný druhdy spisovatel a ministr. Vše hloupost. Nevěří nikomu, ani sobě. Vše ztraceno. Chaos. Hledá pokoje a spánku duše. Chodí chytat ryby. — A strýc? Myslil to dobře; poznal povahu Alexandrovu, ale nebyl lékařem duchovním a vůdcem, byl jen chladným učitelem a neuprosným soudcem. Dobře mu praví Alexandr: »Vzbudil jste ve mně zápas dvou různých názorů na život a nedovedl jste je smířiti.« Petr Ivanýč, krutý realista, podle našeho stanoviska pochybil. Nedbaje vztahů lidského srdce k ideálním (a přece skutečným) pojmům, k pravdě, kráse, obětivosti, k Bohu, řídí se jen krutou skutečností; »všude rozum, příčina, zkušenost, poslušnost a následkem toho i úspěch«, praví (285) a nevidí, že vedle něho srdce lidská vadnou a chřadnou; nedovede jich ublažiti a obšťastniti. Nemá také pravdy Alexandr, myslí-li, že člověk jest šťasten jen sny a nadějemi. Soulad myšlení a citění (štěstí) nalezne se v životě ctnostném podle příkazů Božích. — Pro zvědavé čtenáře dodává spisovatel stručně, že se Alexandr přece jen bohatě oženil a ve službě slušné kariery se dodělal. Strýcova theorie zvítězila.

Povahy jsou líčeny důsledně a mistrně, třeba se nám na západě a za dnešních dnů zdálo, že takových lidí nebývá. Knihu jako četbu vážnou, přímou i poučnou doporučujeme.

K. Rň.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Retrospektiva svatojanských slavností letošních v Praze jest zajímavá s ohledem na liberální a socialistický tisk, jak se k nim zachoval. »Čas« v č. 60. nazývá slavnosti ty »svatojanskou parádou«, vybízel lid, aby »osvědčil své protiklerikální smýšlení«, zvláště pak vyzýval policii, aby zakročila proti slavnostem praeventivně t. j. aby je zakázala vůbec, než aby pak při demonstracích častisty podporovaných musila zakročovati repressivně. Jaké to larisejské denunciantství. — Druhá přichází »Česká Demokracie« národního dělnictva s upozorněním svých stoupenců v č. 20., aby o vzniku »svatojanské legendy« uspořádali přednášky po Čechách, »jak rafinovaným způsobem byla u nás potírána památka jediného svatého Jana českého: Mistra Jana Husi«. Aby si opatřili »národní dělníci« spis »Doktor Johánek« od Ferd. Schulze, dále Herbenovou brožuru

a spisky o sporu národa českého s Římem a vzniku legend o sv. Janu. — Radikálně-pokroková »Samostatnost« nesměla si také nechat ujít tuto příležitost vyblýžejíc, by se raději konala oslava mistra Jana Husa v červenci. — Dále vystupuje »Právo Lidu« s ďábelskou radostí v č. 130., »že demonstrace v dnech svatojanských nabývají větších rozměrů«. Letos prý vzrostly ve velikou manifestaci protiklerikální Zlobí pak se na »Národní Politiku«, nazývají ji »modlářskou bábou a starou dohazovačkou«, že nezapfela »svou kněžourskou duší«, proto že psala obstojně o slavnosti svatojanské. Ano i prý »husitské »Nár. Listy« mrzí nezdar oslavy svatojanské. Ke všem těmto »roztomilým« projevům národních i nenárodních plátek podotýkáme, že oslava sv. Jana Nep. v Čechách, najmě v Praze, byla dávno před nimi a bude po nich i tehdy, až frakce masafikovského »Času«, neurvalého »Práva Lidu«, husitských nár. dělníkův i pokrokářů dávno budou v prachu. Že »židovské P. L.« a »Čas« proti sv. Janu píšou, se nedivíme. »Národním« však časopisům uvádíme na paměť, že svatojanské dny v Praze v dobách spánku národa českého byly mocnými projevy života a bytí jeho. Neb davy lidu připutovavšího do hlavního města, již pocizáctěného, vrátily mu zase okamžitě na čas starodávný, ryzí ráz, any ulice pražské náhle zazněly hlaholy českými, kde jindy vše cizím jazykem zaznívalo. Pout svatojanská koncem minulého a začátkem nynějšího století byla zlatou nití vinoucí se smutnou tou dobou. Ty tisíce lidu ze všech končin koruny Sv. Václavské přicházely na hrad Pražský ku hrobu svatého Jana N. a sv. patronů, tlících ve chrámu Sv. Vitském a Sv. Jirském, povědět, že ještě žije český kmen a dědicové sv. Václava, Ludmily, Vojtěcha, Prokopa a sv. Jana N., a že jim i věrou i jazykem na všechny věky chtějí zůstatí věrnými. Proto psáti proti slavnostem svatojanským se strany listů »národních« jest vedle hřichu proti víře sv. Václavské — i zradou národní věci české.

L. † 4.

Svatojanské úvahy našich časopisů znějí každým rokem truchlivěji. V »Nár. Listech« (16. května) čteme: »Nechceme na tomto místě řešiti otázku, žil-li sv. Jan Nep. či nežil, byl-li s kamenného mostu svržen . . ., věc ta je nám vedlejší, ale porovnáváme pouti někdejší, kdy ještě mladým, svěžím a v plné míře byl národní náš život, s tím, co děje se v Praze dnešního dne. A to je smutné porovnání. Sv. Jan — máme na mysli pouhé datum (!) — byl den, kdy v Praze dostaveníčko měl všechen národ. Byly to schůze, byly to slavnosti jako ve starověké Helladě. A jak vypadala Praha druhdy o sv. Janě jinak než dnes! . . . Stali jsme se moudřejšími, střízlivějšími . . . Venkovan si řekne: Mnohem pohodlněji si tam pobudu podívám-li se tam jindy. Dnes sv. Jan není tím, čím býval před čtvrt stoletím.« — Čtenář hned cítí, že ta slova nejdou od srdce. Je to variace na »kyselé hrozny«. Myslím, že by se i dnes radovalo srdce upřímného Čecha, kdyby viděl tisíce poutníků, radostí zářících, procházeti se Prahou v národních krojích a hovořiti různými dialekty, a v té radosti nebyl by žádný nerozum ani nestřízlivost. A ti poutníci zdaž by nenesli domů nadšení, jež jest pro život národní tím, čím jest vzduch pro život ústrojný. A rozhodně nechce se nám věřiti, že by lid chtěl choditi do Prahy k vůli výstavám a atrakcím. Náš lid nikdy ze zvědavosti a k vůli zábavě dalekých cest nekoná. Jiná toho příčina, že lid svatojanskou pouť zanedbává. V uvedených slovech se praví: »Nechceme řešiti otázku« (sv.-janské) a »máme na mysli pouhé datum.« A tak soudí i lid. Co tam? Sv. Jan snad ni nežil a vypravují se o něm věci divné. — Nedostatek náboženského smýšlení a nadšení je příčinou, že to dnes vypadá o sv. Janě jinak, než před 30 lety ještě. Brožurami (hlavně Herbenovou), »Doktorem Johánkem« Ferd. Schulze a socialistickými časopisy zněuctěna památka a osoba sv. Jana. A poněvadž »semper aliquid haeret«, nehledí lid k sv. Janu s takovou úctou a láskou jako prve. A lépe tak, řekne si každý, nežli lid klamem do Prahy lákati. I my bychom tak zvolali, kdyby tomu tak bylo, jak si ti »přátelé« katolické víry přejí, kdyby náš sv. Jan tak vypadal, jak tendenční pamflety jej míti chtějí. Ať si někdo odpoví na otázku, proč některá osoba historická vypadá podle jednéh jako poloviční ďábel a podle jiných jako světec? Připomínám Marii Stuartovnu. Je historie vždycky bezpečným a spravedlivým svědkem? Není dnes u nás Dr. Herben v očích některých lidí člověkem docela mizerným? Plagiátorem, na cti utrhačem, literárním žoldněm atd. atd. A není též Dr. Herben u jiných člověkem poctivým, šlechetným, pravdy milovným atd.? Nám jest tedy svědectví, jež Bůh svatému Janu vydal, bezpečnějším důkazem jeho svatosti, než zmatené historické zprávy tendenčně využítkované. — Uznáný zajisté historik Frant. Ekert odsuzuje ty, kdož z chudoby zpráv dějepisných a ze zmatků, jež způsobil dvojicí Janů Hájek, kronikář,

chtějí zničití odvěkou úctu k miláčku lidu českého. A bystrý spisovatel Hlavinka dí: Byl by muž (jak jej vyličil Schulz) dostoupil takových důstojenství církevních, jak o něm dějiny vypravují? Byl by býval povolán za zpovědníka královnina? Byl by arcibiskup Jan z Jenštejna, jenž byl vzorem kajícíka, svým přátelstvím a důvěrou poctil člověka nehodného? — Lidem dobré vůle otázka svatojanská úctu k národnímu světci nevyvrve. L. † 91.

Národní církev hledí propagovati po Čechách známý odpadlý kněz dr. Fr. Iška, jenž se podpisuje »farář českoslov. národní církve a redaktor Národního katolíka v Praze«. Vedle svého časopisu rozesílá právě obecním úřadům, lékařům a správám škol též své brožurky. Jest pravda že tu a tam některá uvážne, ale většinou mu ji vracejí s poznámkou »nepřijato, zpět«. Na první pohled pozná z nich každý humbug, který chce pan Iška provozovati. Jedna z těchto brožur jest po konfiskaci v druhém vydání »Národní církev českoslovanská« po 20 kr. s obsahem: »Nová víra? Vůdčí zásady církve národní. Stanovy první církve. Mše česká. Prospěch z národní církve. Cesta k národní církvi.« Vedle několika frází, že »národní církvi patří budoucnost«, a ohánění se Husem, že »za 16 let slaviti se bude 500letá památka jeho mučnické smrti«, jest obsah knížečky mělký a chabý. Ovšem, že vyzdoben jest inserty »protiklerikálními«: Herbenovým spiskem o sv. Janu Nep., Iškovým pojednáním »O právní způsobilosti kněží a řeholních osob k manželství«, doporučováním obrazu V. Černého »Ejhle kacíř« a husitskými odznaky zlatníka Sedláčka na Smíchově.

Druhá brožurka ženatého pana dra. Išky, jemuž se asi musí v novém stavu krásně vésti, má název »kněžské bezženství« s obsahem: »Čím oprávněnost coelibátu odůvodňují. Účinky a smutné ovoce coelibátu. Prospěch z jeho zrušení«. Polemisuje tu nejapně se spisem dra. Laurina slabými protidůvody, frázemi a sofismaty, ano i podezříváním, že »coelibát není příkaz čistoty, nýbrž zákaz manželství«. Divíme se panu Iškovi, tvrdí-li snad ze své vlastní zkušenosti, že »většina kněží skutečně často neví, jak čas ubít a že tudíž směšno tvrditi, že kněz má příliš mnoho práce«. Možno, že se u něho osvědčila stará pravda »zahálka matkou všech nepravostí«. K celému jeho pamfletu, jímž chce ostouzeti katolické duchovenstvo, obrací se záhlavkami v první řadě na učitelstvo, odpovídáme jeho vlastními slovy na str. 14., že »po zrušení coelibátu volají hlavně jen kněží odpadlí«. Slově zrádce nikdo nevěří, ani jeho nejlepší přátelé. Jidášovi, když vykonal svůj čin, řekli fariseové s opovržením »Ty viz«. Brožurky tisknuty jsou v knihtiskárně dra. Edv. Grégra čemuž se pranic nedivíme, uvážíme-li, že se tak stalo dle hesla »svůj k svému«. Liga † 4.

Vybrané spisy mistra Jana Husí. Dalo se souditi, že odbyt spisů Husových bude velmi slabý, neboť kdo zná pravou podstatu »husitského« ruchu u nás, ví, že je to pouhý frázovitý švindl, plný bombastu a boucharonství beze všeho základu. »Pražské Noviny«, referující v rubrice »Umění a písemnictví« o spisech Husových, zcela trefně píše: »Husitský ruch, jaký v poslední době z Prahy probouzen byl po našem venkově, nezdá se nacházeti oblasu v lidu nebo jest jen jalový křik, jemuž nejdou v patách činy, neboť nakladatel A. Neubert stěžuje si, že podnik jeho nesetkal se s takovým přijetím, jakého nakladatel očekával, pročť nazývá nakladatel sám úkaz tento smutným svědectvím o jakosti úcty k Husovi«. To my dávno víme. Pro Husovy spisy se dnes nerozehřeje ani největší jeho »ctitel«, neboť ti užívají obyčejně Husa jen k agitačním prostředkům, aby jim pomohl na nějaký »stupínek«. Kromě frází v hospodských řečech hlouběji ta »úcta« nejde. L. † 55.

Jubilejní zpráva Spolku a dobročinného ústavu korun. prince Rudolfa v Nové Říši na Moravě (Brno. 1899. Tiskem benedikt. knihtisk. Stran 88.) — Zpráva tato vydána byla na památku 50letého vládnutí J. Vel. a zmiňujeme se o ní, aby snad nešla pozornosti těch, kdo zaznamenávají důkazy k dějinám křesťanské charity. Jsou zajisté zprávy o křesťanské dobročinnosti apologií našeho náboženství, aby nepřátelé věřili našim skutkům, nechtějí-li věřit našim slovům. V jiných dobách ovšem musili bychom se fidiť pokynem: Ať neví levice tvá, co činí pravice tvá. Dále jsou zprávy o křesťanské dobročinnosti povzbuzením pro jiné, aby »činili též.« »Tak svět světlo vaše před lidmi . . .« — V roce 1898. měl spolek vydání 1235 zl. Jména spolkové 23.300 zl. Právem dí zpráva: »Patříme-li na svou činnost (od r. 1864.), velebiti a oslavovati musíme moc a dobrotu Boží, která tento ústav takřka z ničeho utvořila a obyvatelům zdejšímu darem dala. Ze zrna horčičného, kře-

stanskou láskou zasetého a pěstovaného, vyrostl veliký strom, nesoucí hojné ovoce.« — Ovšem, dalo pěstování tohoto stromu starosti dosti. Avšak ovoce je sladké a hojné. A mravní naučení? Exempla trahunt! L. † 24.

Dvojit loket, čili učitelstvo katolické a liberální. V německém pražském kasině byla schůze delegátů německého učitelstva; české učitelstvo zastupovali zde pp. Rašín, Tuček, Smrtka a Nový. Čeští delegáti podali prohlášení, jímž s usnesením a požadavky německého učitelstva úplně souhlasí, se svými německými kolegy prohlašují se ve věci té za jedno a svorný postup obou zemských spolků na novo vítají co nejvřeleji. Čtenáři naši se pamatují na přímo korybantský křik, který povstal, když při zakládání Jednoty českého katolického učitelstva byl návrh, aby Jednota přistoupila ku svazu katolických německých jednot v Rakousku. To bylo spílání zrádců, Brynychových pacholků a žoldnéřů! Návrh tenkrát skutkem se nestal, a česká vlast byla od černé zrady zachráněna. Jestliže však v německém kasině české učitelstvo se buntuje s německým, to je ovšem něco docela jiného. »Národní Listy« se omluvily, že bližšího referátu o této schůzi přinést nemohou, poněvadž čeští žurnalisté do německého kasina nejdou. Také dosti zajímavé. L. † 59.

Česká Stráž s obvyklou jedovatostí se rozčiluje nad tím, že »klerikálové i z hesla Staré Prahy dovedou vytloukati kapitál«, vybízejíce sloužití mše svaté v kapli sv. Kříže v Poštovské ulici, aby byla tak zachována. Posmívá se křesťanskému názoru, jenž místo bezcenných věnců žádá pro duše zemřelých obět mše svaté; farisejsky pak dří: »Stokrát lépe jest dát nějaký ten šesták nebo zlatku chudáku bábe na trhu nebo majetníku květinářského závodu, nežli je strčiti do bezedné klerikální kapsy«. Upozorňujeme »Č. S.«, že katol. náboženství samo po staletí vybízí k almužně při pohřbech, a nepotřebuje čekati na radu její; dále že ta klerikální kapsa právě — chudým — byla vždy — bezednou, a rozdala jistě více, než farisejští páni z redakce »Č. S.«, kteří mají v ústech plno slov, ale beze skutků. To jest však nejsmutnější, že bezedná klerikální kapsa nejvíce platila na studie těch pánů, kteří sedí teď v redakcích různých liberálních plátků a vydatně z vděčnosti klerikálům nadávají. L. † 4.

Žid Gabriele d'Annunzio. Tento odporný žid vydal nejnověji román »Il fuoco«, o kterém nyní kolují ve světových židovských novinách sáhodlouhé, až odporné referáty. Román ten není však ničím jiným, než odhalením vlastního jeho nemravného života, kde líčí svou vlastní bezcharakternost, kterou připravil o čest a o všecko jistou divadelní umělkyni, která se židovi tomu obětovala. A takové lidské bestie se dnes oslavují jako »nadčlověci«. Samo sebou se rozumí, že česká literatura nebude dlouho bez tohoto nového nemravného románu, o to se jistě postará alespoň »Česká Stráž«. L. † 10.

Zednářská vláda italská a Řím. Římský dopisovatel vídeňské židovské »Neue Fr. Presse«, patrně též žid, píše z Říma v čísle ze dne 12. května 1900. v »Neue Fr. Pr.« toto: »Za dva neb tři roky má býti sněmovní síň dokončena, avšak nevěříme tomu, poněvadž v Římě to vypadá jako v nějakém válečném ležení, jako kdyby nebylo ještě času si zde učiniti na vždy patřičné pohodlí. Král nemá paláce, který by vyhovoval moderním životním potřebám, soudy státní jsou umístěny ve starých a vlhkých klášterních budovách«. Zajisté zajímavé to uznání, že vetřelecká vláda zednářská po třiceti letech dosud se necítí v Římě doma a sotva se kdy cítiti bude. L. † 10.

—*—

Paběrky z novin a z veřejného života.

Sv. Otec Lev XIII. — Rumunský král Karel zaslal papeži vlastnoruční list, kterýž odevzdal sv. Otci bukareštský arcibiskup Hornstein. »Pol. Corr.« oznamuje z Říma, že tímto aktem dvornosti došlo na úplné smíření rumunského dvora s Vatikánem. Jak známo, vzbudila ve Vatikáně nelibost okolnost, že prvorozený syn následníka rumunského trůnu byl pokřtěn dle obřadu pravoslavného, což přičilo se dříve učiněným slibům a příslovím. Povstalo následkem toho mezi Vatikánem a rumunským dvorem jisté napjetí, kteréž potrvávalo po více roků. Ale znenáhla bylo toto napjetí výměnou různých vysvětlení zmenšováno, až nyní konečně úplně pominulo. Mezi Vatikánem a rumunským

královským dvorem nadešly zase již úplně přátelské poměry. — Svatý Otec Lev XIII. zaslal purkmistru Dru. Luegrovi poděkování za blahopřání k jeho 90letým narozeninám. Dr. Lueger oznámil připsání ten nově zvolenému městskému zastupitelstvu. — Nejvyšší maršálek království Českého přijat byl se svojí chotí a třemi dcerami ve slyšení u sv. Otce dne 31. května. Nejvyšší maršálek jako hlava autonomní správy království Českého žádal sv. Otce za požehnání pro celou zemi. Sv. Otec odpověděl: »Žehnám celé Čechy a všem dobrým katolíkům v této zemi.« — V měsíci květnu přijal sv. Otec ve slyšení hojně poutníků z různých zemí. Dne 4. května P. Sigismund Starý, opat premonstrátů v Praze, představil sv. Otci deputaci opatství a klášterů premonstrátských, po celém světě rozšířených. Do Vatikánu uvedl je kardinál Oreglia, protektor téhož řádu. Dne 8. května měli v basilice sv. Petra slyšení poutníci němečtí, polští a slovinští, den na to přijeli do Říma Holanďané. V neděli dne 13. května přijal sv. Otec poutníky marseillské, elsaské, z Hnězdna, Poznaňska, Minorky, Nizzy a Sagni. Dne 14. května přišlo 1000 poutníků z Abruzzy. Veliká národní pout' brasílská zavítala do Říma v prvních dnech červnových. Poutníky provázejí: arcibiskup z Bahie, Msgr. Thome de Silva, primas brasílský, staříčský biskup z Belenu a více jiných biskupů. Mimo to zavítalo do Říma hojně kardinálů, arcibiskupův a biskupů ze všech končin světa. Z Německa vypraven bude do Říma poutní vlak třetího řádu sv. Františka. S poutní slavností spojen bude v Římě kongres terciářů sv. Františka. — Římský list přináší zprávu, že na přimluvu sv. Otce smířil se král Leopold belgický se svou dcerou Štěpánkou, hr. Lonyayovou. — Adresu 90letých starců pro sv. Otce podepsalo 2067 osob. Svatý Otec přijal adresu s velikým potěšením a udělil všem podepsaným apoštolské požehnání.

Společná pout' Slovanů-katolíků do Říma. Ve Vídni sešli se jednotliví poslanci říšští různých slovanských národů a rokovali o tom, nebylo-li by možno společnou pout' různých národů slovanských do Říma pod patronací slovanských poslanců zaříditi. Všestranně uznána důležitost také pouti. Vyhlídnut k tomu podzimek. — koncem října a na začátku listopadu — kdy připadají dušičkové prázdniny. Poslanci se usnesli vejíti ve styk se svými rodáky. Kdo by hodlal jeti, ať se prozatímne jenom přihlásí v redakci »Hlasu«.

Svatofečení. Za nádherného počasí byli 24. května t. r. prohlášeni za svaté ve velechrámě sv. Petra, jenž byl stkvostně vyzdoben a bohatě ozdoben, blahoslavený Jan Křtitel de la Salle a blahoslavená Rita de Cassia. Vzácné slavnosti přítomno bylo na 60.000 osob, mezi nimiž bylo na 30.000 poutníků z Francie, Německa, Portugalska a Itálie. Sv. Otec nesen byl v sedla gestatoria, obklopené vějíři. Když stkvělý průvod přibyl do basiliky sv.-Petrské, opustil sv. Otec křeslo na nosítkách a zaujal místo na trůně, kolem něhož shromáždili se kardinálové, biskupové a vysocí duchovenští hodnostáři. Obřad svatofečení trval delší dobu. Po modlitbě přečetl sv. Otec dekret svatofečení a zapěl Te Deum. V témž okamžiku rozezvučely se zvony římských chrámů. Kardinál Oreglia sloužil na to mši sv. Konečně udělil sv. Otec slavné požehnání a o 1. hodině za nadšených projevů obecnost vrátil se do Vatikánu. Obraz, jakého poskytovaly z chrámu sv. Petra se valící zástupy věřícího lidu, byl úchvatný. Všude panoval klid a pořádek. Město bylo neobyčejně oživeno. Večer byly arkády a kolonády náměstí sv.-Petrského osvětleny.

Pavel Josef Šafařík. Tělesné ostatky velikého slavisty Pavla Jos. Šafaříka a choti jeho Julie převezeny byly ze zrušeného evangelického hřbitova v Karlíně na hřbitov olšanský. Účastenství bylo velice hojné. Nad novým hrobem promluvil evang. farář V. Molnár, staříčský učenec Václ. Vlad. Tomek a prof. Dr. Pastrnek. Příležitosti této užito bylo k vědeckému prozkoumání lebky jeho, což provedl docent Dr. Josef Matiegka.

Jan Gerometta, děkan na odpočinku v Křemnici na Slovensku, skonal 20. května 1900. Z dlouhého nekrologu, který mu věnovaly slovenské »Narodnie Noviny«, vyjímáme toto: Ján Gerometta patřil k smělým, otvoreným, junáckým duchom, čo je tým záslužnejšie, čím užšie línie táhá kňazom obediencia a vôbec prísna disciplína jeho stavu. Bystrý duchom, oddaný ideálnym snahám národným, obdarený skvelými darmi duševnými, večne mal v sebe posvätný nepokoj a zlatú nespokojnosť tých, ktorí vedia cítiť porobu národnú a nezaslúženú sudbu slovenského národa. Sto ráz hlásal tento svoj vnútorný nemier na literárnom poli. Nesčíselné články jeho uzrely svetlo verejnosti v »Kazateľovi«, »Kazateľni«, v »Pešťbudínskych Vedomostiach«, v »Ost und West«, »Zukunft« (Viedeň, pod

Jordanom), »Gegenwarte«, »Vaterlande«, »Politike« (pod Skrejšovským), »Cyrilovi a Methodovi«, »Národních Novinách« atd. Roku 1876. napísal a vydal v Praze u Fr. A. Urbánka důležitú brošúru »Aeltere und neuere Magyarisirungs-Versuche in Ungarn, mit besonderer Rücksicht auf die Slovaken.« Stran 116. V tejto krásne, verne, pragmaticky zostavenej práci je in nuce obsažené utrpenie Slovákov od rokov štyridsiatich až po deň 12. novembra 1875., keď Koloman Tisza bez viny a príčiny obral Slovákov o »Maticu Slovenskú«. Kedyž v osmdesiatych letech prední mužové Slovenska chystali se znovuoživiť Maticu slovenskou a chceli predstoupiti před trůn Jeho Veličenstva, Gerometta s radostí připojil se k deputaci. Deputace odevzdala opis memoranda Kolomanu Tiszovi a prosila ho, aby se přimluvil za spravedlivou žádost slovenských vyslanců. Ale když Kol. Tisza začal ohřívati staré lži proti Matici, přerušil jej Gerometta slovem: »Pomluva«, a když Tisza pokračoval, zahřmél mu Gerometta znova přímo do tváře: »Pomluva!« a obrátiv se, vyšel ven z audienční komnaty. Gerometta cítil celou duší ponížení svého národa a na konci života byl tak rozhořčen, že se chtěl přestěhovati do Chorvatska. Gerometta narodil se 9. května 1823. — Čest budiž jeho památce!

Jubileum tří slavných Slovanů. Tři slavní mužové slovanští: biskup Josef Jiří Strossmayer, kníže Mikuláš I. Černohorský a Jindřich Sienkiewicz slaví letos jubileum své práce: první jubileum svého kněžství, druhý jubileum svého panování, třetí jubileum svého spisovatelství. Aby jim byla vzdána zasloužená pocta za vše, co za slovanskou ideu vykonali, podnikli pp. Dr. W. Lewicki, redaktor »Glosu Narodu«, a SS. Bendzikiewicz, publicista v Krakově, akci na sebrání podpisů všech slovanských novinářů. Za tím účelem zasílají všem redakcím listů slovanských po třech listech s iniciálkami tří jubilářů, na nichž jest se členům redakcí podepsati. Nepochybujeme, že podniknutí toto vzroste na mohutný projev úcty a lásky novinářstva slovanského ke slavným těmto mužům slovanským.¹⁾

Slovenské Katolické Noviny nebudou týdeníkem. Vydavatel a redaktor těchto novin, farář Martin Kollár, chtěl je přeměnit v týdeník, k čemuž potřeboval 40.000 K. Ale k novinářskému jeho družstvu přihlásilo se jen 15 duchovních s úpisy 4.100 K. Martin Kollár oznamuje to 5. června t. r. v listárně svých novin s tímto smutným vzkazem: »Nuž, dobrou noc Slováci, náš deň už zapadol.« Ubohé Slovensko, ubozí Slováci!

Význam Milosrdných Sester. Ve schůzi obecní rady města Lyonu byl dán návrh, aby městský ústav starobní svěřen byl Milosrdným sestrám. Když návrh byl přečten, začali radikálové a socialisté povykovati. Avšak starosta Gaillefou povstal a pravil: »Jsem z povolání 50 let již mezi nemocnými a dosud nemohl jsem naleznouti ošetřovatelky laické, které by co do obětavosti a vzdělanosti mohly se vyrovnati Milosrdným sestrám.« — Schönererian Hofer podal na dolnorakouském sněmu interpelaci ohledně domnělých zlořádů ve veřejných nemocnicích, kde mají obsluhu nemocných Milosrdné sestry v rukou. Místodržitel hrabě Kielmansegg odpověděl nestoudnému hubaři jak náleží a pravil mezi jiným toto: »Pokud se mne týče, budu vždy a všude na základě svých dobrých zkušeností Milosrdné sestry podporovati a dávati jim přednost. Poněvadž křesťanské milosrdenství, věrnost v povinnostech, smysl pro řád, čistotu a šetrnost se neobyčejně u všech řeholnic osvědčily, proto se rozhodl zemský výbor povolati do většiny počtu veřejných humanitních ústavů zemských řeholní sestry.« Mimo to působí Milosrdnými sestrami ve všeobecné nemocnici vídeňské mnoho civilních ošetřovatelek, které svorně se sestrami nemocným ku všeobecné spokojenosti slouží.

Sjezd českých terciářů sv. Františka konati se bude na Velehradě dne 2. a 3. července t. r. ve spojení s poutí sv. Hostýnskou ve dnech 4. a 5. téhož měsíce. Účelem sjezdu, kterým tento namnoze neznámý řád vystupuje na veřejnost, jest v první řadě, aby členové shlédnouce řady své vespolek se posílili, jiné povzbudili a pak hlavně porokovali o povinnostech, které ukládá jim nynější otázka sociální, jakož i o prostředcích, kterak by se tento významný řád co nejvíce rozšířil.

Slavnost Školských Bratří. Blahoslavený Jan Křtitel de la Salle byl dne 24. května, v den Nanebevstoupení Páně, slavnostně prohlášen za svatého. Byl

¹⁾ Pozn. red. Vyjímáme tuto zprávu z »Hlasu« a připomínáme, že nám nic zasláno nebylo, ač vydáváme čtyři slovanské časopisy.

zajisté jedním z nejdůležitějších zjevů XVIII století. Jeho zásady a instituce, jakož i metody vyučovací jsou na výsost důležité pro vývoj pozdějšího systému školního. Jan de la Salle byl první, jenž systematicky o založení ústavů ku vzdělávání učitelů škol národních se zasazoval. Založil kongregaci pro vyučování na školách národních, jež čítá nyní na 20.000 členů. Pro tento počet členů stojí kongregace tato v čele všech ostatních společností a známa jest pode jménem »Školských Bratří« v celém světě. Jan Křtitel de la Salle narodil se 30. dubna r. 1651. jakožto prvorozený syn starodávné francouzské rodiny šlechtické v Reměši. Jakožto student na universitě v rodišti svém, kdež dosáhl i doktorátu theologie, a jakožto kněz a kanovník při katedrále v Reměši osvědčil vynikající ctnost a mohutnost charakteru. Vida velikou bídu nevědomého lidu neustále myslil na to, jak děti v náboženství a ve vědách vzdělati. V nouzi ve Francii povstalec rozdál všechno jmění své chudým, zvykl si jednoduchému způsobu života Bratří a po 40 roků bez ustání s nimi působil. Aby se upevnil v díle tom, složil slavně se dvěma druhy slib raději vyžebnaným chlebem žíti, nežli »křesťanských škol« opustiti. Zemřel, pronásledován jsa od lidí nepravého smýšlení, v samotě klášterní celly v Rouenu 7. dubna r. 1719. o Velikém pátku. Školy jeho však se rozvinuly přese všechny útlaky revoluce francouzské. Již r. 1802. počal nový život a rozkvět řádu. Přítomné jest málo zemí na světě, kde by nerozvíjela se blahodárná jeho působivost. Pouze Německo — kamž Bratří r. 1850. od kardinála Krementze, tehda faráře v Koblenci, povolání byli — zabráňuje jim podnes přístup. Působení »Školských Bratří« dochází všeobecného uznání pro výtečné působení v ústavech a školách svých jak ve směru paedagogicko-didaktickém, tak i ve směru působení vlasteneckého. Hlavní péči při zařizování ústavů v zemích různých jazyků jest vychovávatí členy řádu, kteří jsou dotčené národnosti jazyka jejího dobře znali a horliví vlastenci. R. 1898. byla vsazena slabá větve řádu též do milé vlasti české, kdež v Bubenči u Prahy utěšeně zkvétá, že i ve vlasti české, moravské i v jiných zemích slovanských na východě časem utěšeně rozvine své působení.

Zpráva Mariánského spolku křesťanských deccer v Praze za r. 1897—99. V tichosti, ale dobře a krásně působí v Praze tento náboženský a podpůrný spolek, založený r. 1874. zvěčnělým ředitelem ústavu hluchoněmých, kanovníkem Dr. Ant. Kostem. K soukromému vzdělání členek slouží domácí knihovna. Spolek podporuje členky v nemoci a úmrtí. Od založení rozdáno bylo nemocným členkám 5571 K a na pohřeb vydáno bylo za týž čas 1685 K. Spolek měl koncem r. 1899. 195 řádných členek, 33 příznavkyň a 8 podporovatelů. — Vrchní správu vedou ředitel Dr. Ant. Víšek, farář v Podskalí, a jeho náměstek Josef Ruml, duchovní správce u sv. Kateřiny v Praze. Pod dozorem ředitele spravuje spolek výbor od členek zvolený. — Opakujeme: spolek pracuje tiše, ale zdárně, a zaslужuje vši podpory.

Z výroční zprávy spolku sv. Vincence z Paula v království Českém vyjímáme toto: Během roku zřízeny byly nové konference v Kostelci n. Orlicí, v Turnově, v Chebu a v Přelbici; taktéž v Týništi nad Orlicí pracuje se o zřízení konference. Počet konferencí vzrostl tudíž na 59. — »Vincentinum«, útlek pro nezohojitelné, přestěhováno bylo z dosavadních místností v Bubnech, které byly prodány, do nově získaného a účelně zařízeného domu »Pöttingka« v Břevnově. V druhém zvláštním díle: ústavě pro zaměstnávání hochů na Hradčanech bylo pod správou dp. P. Stacha ze Strahova horlivě pokračováno a účastňovalo se v něm 22 až 25 chlapců. — Zvláštní zmínky zaslужuje velečinná konference sv. Františka Regis, která obětovným řízením dp. P. Hoffmanna odstranila 180 konkubinátů, čímž 262 nemanželských dítek bylo legitimováno. Po čas svého trvání proměnila konference ta 500 konkubinátů v křesťanská manželství a 692 nemanželských dítek legitimovala. Na díle tomto spočívá patrně požehnání s nebe. — Koncem roku 1899. čítal spolek sv. Vincence v království Českém 500 činných členů, 3868 účastníků a dobrodinců. Chudých bylo ošetřováno 2377. Všech příjmů měl spolek 168.676 K. Týdenních podpor rozděleno 29.156 K, na potraviny 21.167 K, na písemné žádosti uděleno podpor 3345 K, úhrnem bylo vydáno 119.556 K. Přejeme tomuto krásnému spolku všeho zdaru a doporučujeme jej všeobecně přízni.

Valná hromada Jednoty pro dostavění velechrámu sv. Víta konala se 29. května t. r. za předsednictví Jeho Excellence Františka hraběte Thuna. Schůzi přítomni byli: kapit. probošt Msgr. Ant. Hora, kapit. děkan Dr. Frant. Hrádek, prelát Dr. Král, Msgr. Hornsteiner, starosta měst pražských p. dr. Vl.

Srb a mnoho vážených členů tohoto tak významného spolku. Předseda zahájil schůzi a děkoval přítomným za účast a sdělil, že spolek obdržel od Jeho Excellence knížete-arcibiskupa svob. pána Skrbenského požehnání. Na to líčí vznešený předseda přizeh a snahu J. Excellence knížete-arcibiskupa »jednotě« věnovanou a sděluje, že nejd. Arcipastýř přijal protektorát. Na to poděkoval starosta dr. Vl. Srb Jeho Excellenci panu presidentovi, že se do dnešní schůze dostavil, a děl, že obyvatelstvo Prahy zajisté k podniku tak velikému s tím větším účastenstvím přihlédne, když vidí, jak rok co rok tak vysokí hodnostářové práci jednoty se účastňují. Náměstek Dr. K. Vlček oznámil pak denní pořádek. Zprávu jednatelskou přednesl zemědělský inspektor ryt. Brechler z Troskovic. Jednota čítala lonského roku 18 zakladatelů, 3 podporovatele, 278 členů skutečných, 226 členů přispívajících s příspěvkem 5 zl., 1270 členů s ročním příspěvkem menším než 5 zl. Roku 1899. konaly jak feditelství, tak i umělecký a finanční odbor časté schůze. Příjmů měla jednota r. 1899. celkem 127.965 zl. 43½ kr., vydání celkem 110.585 zl. 64½ kr., zbyla tedy hotovost dne 31. prosince 17.379 zl. 79 kr. Po přednesené zprávě jednatelské věnoval president vřelou vzpomínku zemřelým členům, zejména † jednateli spolku p. Em. Tonne- rovi. Povstáním s míst byla uctěna jejich památka. Zpráva jednatelská a účetní byly schváleny a bylo přikročeno k volbám. Po návrhu kapitulního děkana Dr. Fr. Hrádka zvolen aklamací Jeho Excell. pan hrabě Thun za hluchého souhlasu a povstáním s míst za presidenta, načež tento vřelými slovy děkoval za tuto poctu a prohlásil, že s pýchou stojí v čele jednoty, k níž s celým srdcem lne. Do feditelstva byli zvoleni pp.: probošt Ant. Hora, prelát Dr. Frant. Krásl, pp. Stüdl, Josef Zvěřina, Jan Herain, c. k. konservátor.

Šlechtitný dar. Ze základu kněze Filipa Čermáka-Tuchoměřického na literární odměny přiknuta byla letos porotou Svatoboru cena 2000 K spisu dvorního rady prof. dra. Em. Otta »Soustavní úvod ve studium nového řízení soudního.« V nezištnosti a šlechtitnosti své — sám odvolává se na šlechtitnost kněze-zakladatele — zřekl se poctěný učenec ceny té a s uznáním blahodárné činnosti odevzdal poukázku na celý obnos v ruce kanovníka K. Kmocha, feditelů ústavu pro hluchoněmé v Praze, by věnován byl pensijnímu fondu učitelskému téhož ústavu. Velikomyslný dar sám necht hlásá i chválí vznešenost ducha dárce.

Zemský výbor strany křesťansko-sociální konal dne 22. května šestou schůzi, již řídil p. Václav Žižka. — Dp. Rud. Vrba přečetl vzletné provolání pro nový týdeník, jež tuto uveřejňujeme: »Dnem 1. září t. r. započne družstvo »Vlast« ve vlastní tiskárně tisknouti nový list, týdeník, jakožto rozšířený list místo »Dělnických Novin«, které za 9 let svého trvání vykonaly úkol podivuhodný. Touha naše rozšířiti »Dělnické Noviny« na týdeník je stará, avšak vždy narážela na finanční obtíže, hlavně pak na výdaj novinářského kolku. Nyní přiložíme ruce k dílu. My potřebujeme v Čechách katolického, naprosto neodvislého listu jako soli; o příčinách nutnosti té není třeba ani radno se rozepisovati. Naše jednoty a naše spolky a stoupenci budou mít nyní každý týden v ruce číslo našeho orgánu, kdežto dříve »Dělnické Noviny« jen dvakrát za měsíc nastoupily svoji pout. Tím získá naše organizace měrou vydatnou. Nyní jest umožněno také našim předním pracovníkům, že mohou náležitě plody ducha svého ukládati do »Týdeníku«, máme nyní větší příležitost stoupencům našim podati mnohem bohatší materiál, než bylo dosud možno v listě pouze 2krát za měsíc vycházejícím. Najmě bude možno našemu vůdci Dr. R. Horskému častějšími články rozvíňovati hlouběji a šleji program naší strany. Co jen přebohatého materiálu duševního jest od našich předních pracovníků uloženo v 9 ročnících »Dělnických Novin«. »Nový Týdeník« jest tedy důležitým krokem ku předu v naší organizaci československé strany křesťansko-sociální. Chceme snažně pracovati ruku v ruce s našimi bratry na Moravě, hlavně s týdeníkem »Obrana práce a dělnictva«. Šířiti se o úkol, účelu a směr našeho příštího »Týdeníku«, nemáme příčiny. Staří naši bojovníci Dr. R. Horský, Václ. Žižka, Tom. Jiroušek a jiní naši věrní spolupracovníci, jichž hlavy i péra se již tak osvědčily — jsou nám zárukou, že list bude novým vzpružidlem naší straně. Ze všeho toho vyplývá také svatá povinnost každého člena naší organizace Týdeník ten hmotně a mravně podporovati a šířiti. — Sekretář strany, pan Tom. Jiroušek, přednesl žádost na venek řízenou, aby výboru byla sdělena jména všech kněží a našich stoupenců, kteří založili nebo spolupůsobí v Raiffeisenovkách. Navrhovatel sestaví pak jejich seznam, aby se vědělo, pokud a jak dalece naše strana v této důležité a prospěšné práci jest účastněna. — Horník p. Jos. Brož sdělil,

že účinek stávky na Kladně jest pro horníky přece v lecčems příznivý. Horníci dostali zdarma topivo, dynamit a částečně i světlo. Zkoušení strojníci dostávají ještě příplatek na byt. — Do Národní rady byli zvoleni zástupcové naší strany. Dp. Tom. Škrdle uvedl několik příkladů svépomoci mezi námi, několik totiž případů, které jsou nám ku prospěchu, a několik, jež nám jsou ku škodě; na to rozvinuv program práce zemského výboru, pravil v podstatě toto: »Musíme si všimati, co se děje v naší straně dobrého a krásného (na př. přednášky Kroiheryovy o obilních skladištích, přednášky Frant. Teplého o Raiffeisenovkách); musíme si všimati, co se děje v národě prospěšného pro blahobyt rolníků, řemeslníků a dělníků a k věci zaujati stanovisko; fečníci, ven vyslaní, ať nám referují, co našli ve spolcích a v obcích pozoruhodného — to ať nám sdělí, a my to tiskem sdělíme jiným, aby nových zařízení aneb krásných příkladů následovali; musíme si zaznamenávati, co čteme z tohoto oboru z kruhů dělnických, řemeslnických a rolnických; musíme stopovati, co činí papež, biskupové a zbožní katolíci velikého v oboru charity, vzdělanosti lidu — tím bude v našem sboru živo, neboť tímto sborem bude prouditi dobro do nejnižších vrstev křesťansko-sociálních. Prosím, abychom se dle toho řídili a jiní aby nám v tom ústně aneb písemně napomáhali.« — Návrh byl přijat a bude již v budoucí schůzi prováděn. — Výbor projednal ještě různé jiné záležitosti, načež předsedající schůzi uzavřel.

Sociální demokracie a řemeslnictvo. Na zemském sněmu v Sasku mluvil 19. dubna sociální demokrat poslanec Fräzsdorf následovně: Jsem proti návrhu, aby na velké bazary uvalena byla větší daň. Bude se mi a mým stoupencům vyčítati, že jsme proti stavu řemeslnickému. Z výtky té však si ničeho nedělám. Vývoj společnosti jde železným krokem ku předu, na tom podaný návrh nic nezmění. Jest otázka, zda jest vůbec nutno, aby střední stav byly zachovány. My, sociální demokraté, tuto nutnost popíráme. Střední stav nestojí ani za to, aby žily do zítřka. — Tady máme opět nezvratné přiznání stoupence sociální demokracie, která sama světu hlásá, že jí neběží o společenské nápravy, nýbrž pouze o štvanici. A takové straně důvěřuje dnes naše dělnictvo.

Polská kaple ve chrámu sv. Jáchyma v Římě byla vysvěcena dne 9. května od krakovského knížete-biskupa Jana ryt. Puzyny. Kaple vyzdobena jest nástěnnými malbami, představujícími všecky světce polské. Poláci umějí se všude v cizině pěkně reprezentovati.

Odbor Městské spořitelny pražské pro čeledě, živnostenský a pomocnictvo a dělnictvo. Dne 1. května 1900 bylo tomu dvacet pět roků, co zahájila činnost svou Městská spořitelna pražská. Ředitelstvo uvažujíc, jak nejúčelněji vyznačilo by památný tento den pětadvacetiletého zdárného vývoje tohoto předního našeho peněžního ústavu, pominulo hlučných zevních oslav jubilejních a rozhodlo se ku kroku, jenž celou veřejností s povděkem zajisté byl uvítán. Majíc na zřeteli myšlenku, kteréž spořitelny děkují svůj vznik a své rozšíření, býti střediskem a podporou vkladatelů méně majetných, navrhlo ředitelstvo výboru spořitelny, aby se svolení sboru obecních starších král. hlav. města Prahy a c. k. místodržitelství zřízen byl při Městské spořitelně pražské zvláštní odbor pro čeledě, živnostenské pomocnictvo a dělnictvo. Podstata zařízení toho spočívati má v tom, že čeledi, živnostenskému pomocnictvu a dělnictvu až do určité výše jich vkladů poskytovány býti mají zvláštní výhody buď vyšším úročením nebo i mimořádnými úrokovými premii k tomu účelu, aby tyto méně zámožné třídy lidu pobádány byly k pracovitosti a spořivosti. Není pochybnosti, že tímto činem paměť pětadvacátého výročí trvání Městské spořitelny pražské oslavena byla nejdůstojněji a nejšťastněji.

První tkalcovské a soukennické družstvo výrobní »Svépomoc« v Brně. V svolání, které i nám bylo zasláno, mezi jiným stojí: Založili jsme výrobní družstvo »Svépomoc«. Chceme dělnictvu poskytnouti lepšího a jistějšího postavení a poskytnouti mu hmotné i mravní výhody pro život vezdejší, aby neodcizovalo se zásadám národním, nábožensko-mravním a národohospodářským. Odhodlali jsme se k podniku tomuto směle, poněvadž víme a jsme přesvědčeni, že práce počestná a pílí neunavná jest a bude vždy zdrojem blahobytu nejen členů a organisace, ale také širších kruhů naší společnosti a národa. Pročež obracíme se s důvěrou k naší organisaci, k našim spolům a jednotám a doufáme, že podnik náš »Svépomoc« uvítají s radostí a považovati jej budou za svůj, za společné dílo programové všech spolků a jednot katolických, a pohlí-

žeti budou na společnou práci s důvěrou a přihlásí se za členy bez rozpaků a bez váhání, aby podnik náš náležitě rozšířen a v život uveden býti mohl. Protože dělnictvo není s to, aby samo potřebný kapitál pro podnik složilo, obracíme se s prosbou a dovoláváme se přízně všech šlechtných lidumilů, aby s námi se spojili a pomohli nám podnik uskutečniti. Dovoláváme se pomoci všech spolků naší organizace, organizace katolicko-národní, řemeslných a živnostenských společenstev, založen a všech zámožných přátel dělnictva. Vyzýváme tímto k upsání podílů: Dle čl. 5. stanov obnáší společenský podíl 40 K, slovy čtyřicet korun, a musí každý člen aneb spolek a korporace aspoň jeden takový podíl upsati a jej buď najednou do pokladny společenské složiti aneb na něj při vstoupení do společenstva aspoň 1 K zapraviti, a zbytek tak dlouho spláceti, až celý jeho podíl byl doplněn; ale každý jest povinen během 1 roku po vstoupení do společenstva svůj podíl zapraviti. Zápisné členské obnáší 2 K dle čl. 6. stanov, knížka podílů a stanovy 20 haléřů. Dle čl. 8. stanov jest společenstvo oprávněno k účelům společenským ať na podporu členstva aneb k rozmnožení záložního fondu od dobrodinců, osob třetích aneb korporací přijímati podpory a dary. Veškeré přihlášky, objednávky a dopisy buďtež adresovány: První tkalcovské a soukennické družstvo výrobní »Svépomoc« v Brně, Josefův číslo 80. — Za výbor »Svépomoci«: Tomáš Strakle, tkadlec, předseda, Antonín Ripp, tkadlec a red., místopředseda, František Manoušek, tkadlec, jednatel, Karel Hort, pokladník, Josef Juza, Rudolf Janáček, Frant. Grünwald, Vavřín Drápal, Jan Brim, Jan Lajka, Ant. Krejčí, tkalci z Brna, Eduard Zukal, soukenník z Bučovic. — Důvěrníci: Jan Faust, živnostník, Arnold Klíčnick, optik a mechanik, Arnold Mrňa, krejčí, Dr. Josef Dolanský, advokát v Brně.

Z papírnického závodu družstva Vlast obíednali v poslední době zboží nad 10 K: a) z Čech: katecheti: Jos. Teplý za 11'60, Petr Pavel Zavřel za 11'70; faráři a kaplani: M. Vláš za 16'12, Jos. Kořínek za 12'96, Jan Cvrk za 10'12, P. Cyrill Valenta za 38'62, Jos. Dvořák za 24'12, Vinc. Nápravník za 23 K; b) z Moravy: far. Bern. Pátek za 16'12, koop. L. Grygera za 13'42, kat. Jos. Vlk za 14'52, koop. Jak. Procházka za 11'82, koop. Jan Vyhliďal za 15'32, far. Václ. Hlavička za 18'12 K; c) z Horních Rakous: koop. Jos. Burget za 24'72 K. Celkem jsme vyřídili v měsíci květnu na venek 79 objednávek, a to po jedné starostovi obce, truhláři, fidičímu učiteli, ostatní katolickému duchovenstvu. — Upozorňujeme, že jsme v poslední době obdrželi od firmy Albrecht a Meister velikou zásilku berlínských krásných chromových obrázků Svatých s českým aneb německým textem, z nichž mnohé hodí se jako vhodný dárek školním dětkám na konci školního roku. Obrázky jsou bez krajků, nebo s krajkami, některé se zlatou ořizkou, některé pergamenové a atlasové, v ceně 4, 5, 6, 8, 12, 18 a 32 haléřích; něco větších, krásných máme až po 30, 40 a 60 haléřích. My musíme každý jednotlivý obrázek zaplatiti, sami hradíme poštovné a poplatky na celním úřadě, i nelze nám vzorky na venek zdarma zasílati. Vzorky se tedy účtují a zpět se nepřijímají. Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlast, Praha č. 570—II.

Různé. Jeho Veličenstvo císař a král jmenoval ndp. Arcipastýře našeho, Lva svob. pána Skrbenského, tajným radou. — Katolická škola. V Olomouci zřídí Školští bratři českou měšťanskou školu. Za tím účelem povstane tam Cyrillo-Methodějská Matice, která bude školu vydržovati. — V květnu t. r. konán byl ve Vídni sjezd katolických dobročinných spolků, za přítomnosti vybraného obecního a zahájen byl u přítomnosti kardinála Dr. Ant. Gruschy, dolnorakouského místopředsedy a purkmistra Dr. Luegra. Sjezd ten zůstane nespazatelným v srdcích účastníků a ponese jistě hojného ovoce. Za rok má býti pořádán sjezd druhý. Křesťanská charita jest vzácným květem na stromě církve svaté a proto o ní rádi a často ve »Vlasti« referujeme. Kdo nevěří našim slovům, snad uvěří aspoň našim skutkům. — Novým knížetem arcibiskupem solnohradským zvolen byl tamní kapitulou světicí biskup solnohradský, Jan Katschthaler. — V Mariboru bude konána diecéšní synoda od 4. do 6. září. — Jubilejní slavnosti universitní zahájeny byly v Krakově dne 6. června s bohatým programem. Krakovská universita jmenovala za tou příčinou 70 čestných doktorů. Mezi významnými jsou kardinálové Ledochowski a Parocchi, kníže-biskup krakovský ryt. Puzyňa, prelát Dr. Laurin a Dr. Zschokke ve Vídni, kteří byli jmenováni čestnými doktory bohosloví; mezi čestnými doktory práv jest dvorní rada dr. Randa a guvernér rak. uher. banky rytíř Biliński, místopředseda hr. Pininski; mezi čestnými doktory medicíny prof. Dr. Hlava v Praze; mezi čest. doktory filosofie min. vyuč. Dr. Hartel, archivář vatikánský P. Denifle, býv. min. fin. ryt. Dunajewski, prof. Dr. Gebauer, rektor české

university v Praze, president české akademie Hlávka, romanopisec Sienkiewicz. — Benediktini založili v Rimeru ve Španělsku klášter, spojený s hospodářskou školou, která jest vzorně řízena. — Kroměřížský časopis »Velehrad« přestal vycházeti. — Sjezd slovanských novinářů bude v Dubrovniku v měsíci září. — V protestantském Sasku přijat byl před Velikonocemi zákon, který osvobozuje církevní a dobročinné fundace od všelikých poplatků. — Francouzský list »La Croix« přináší zprávu, že bude v Petrohradě zřízeno katolické arcibiskupství pro Rusko. — Strýc presidenta Mac Kinleya, Arthur Mac Kinley, hodlá se vrátit do lůna církve katolické, ku které — jak sám praví — i jeho předkové náleželi. — Bílá vlašovice. Jakub Schreiner, dvorní divadelní herec ve Vídni, obdržel od sv. Otce řád sv. Řehoře.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Literární sekce družstva Vlast konala 21. května 1900. devátou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví dp. P. K. Buriana O. Cr. — Předsedající vítal vroucími slovy nového člena, dp. Fr. Stejskala, koop. z Král. Vinohradů, a prosil jej, aby s námi ke zdatu Literární sekce spolupůsobil. — Protokol předešlé schůze byl čten a schválen. Sekce se zabývala výhradně budoucí výstavou katolického tisku a usnesla se: 1. ať se hlásí katoličtí spisovatelé, katolické nakladatelské firmy, korporace a spolky, které se miní výstavy účastniti; 2. ať udají, co miní vystaviti; 3. přihlášky k výstavě přijímají se do konce června r. 1900.; kdo se opozdí, vezme se na něho zřetel jen tehdy, bude-li místa. Vystavovati se budou spisy vyšlé v tomto století a kde a pokud možno, připojí se k výstavě jednotlivých osob různá literární vyznamenání od církve, států, společností a korporací. Také rukopisy, fotografie nebo poprsí budou k jednotlivým oddělením připojeny. Agitace pro výstavu děje se veřejným tiskem, soukromými dopisy a osobním působením. Část práce v tomto směru byla mezi jednotlivé členy rozdělena. Referáty pro budoucí schůzi, která se koná v pátek, dne 8. června t. r., svěřeny byly pp.: Tom. Jirouškovi, Vl. Hádkovi, Václ. Müllerovi a Tom. Škrdlovi. — Spisovatelům: kanovníku Msgr. Dru. Jos. Pospíšilovi v Brně a Msgru. Janu Drozdovi v Praze zašle sekce k jejich vyznamenání srdečné blahopřání. — Literární sekce přistupuje čile ke svoji práci, káž jest její námaha dobrým výsledkem korunována. Přihlášky k výstavě přijímá: Literární sekce, Praha, č. 570—II.

Výbor družstva Vlast konal dne 30. května devátou schůzi v XVI. správním roce za předsednictví dp. faráře Dra. Rud. Horského. — Schůze byla zahájena modlitbou. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Výbor probral ještě jednou program Literárního sjezdu, sociálního kursu a všechny návrhy a usnesení Literární sekce a sociálního odboru schválil. — Výstava katolického tisku bude otevřena v neděli, dne 26. srpna o 10. hodině dopoledne. Řeč při zahájení výstavy prosloví p. prof. Dr. Mat. Kovář. — Příslušná provolání a programy sjezdu, kursu a výstavy budou v měsíci červnu uveřejněna. — Družstvo přijme pro tiskárnu katolického knihaře a žádá našince, by nám takového doporučili. Žádá se zručnost a dovednost v práci a katolické přesvědčení. — Oznámili jsme, že obdržíme stroj se slevou 12% a jiný se slevou 8%, zaplatíme-li hned. Tři členové výboru zapůjčí družstvu za tou příčinou své úspory, ale jelikož tyto půjčené obnosy nestačí, žádáme přátele družstva, aby podobně učinili. Každému se půjčka řádným úpisem zaručí a dají se mu ty úroky, jež má v záložně nebo ve spořitelně. Půjčku bychom potřebovali na měsíc srpen. — K výstavě katolického tisku dá družstvo své časopisy, knihy a brožury krásně vázati. — Jednáno bylo o tiskárně, sazárně a expedici. — Tiskárna a expedice budou umístěny v přízemí, sazárna v prvním poschodí. Přízemí bude spojeno s prvním poschodím točitými schody a padákem. — J. M. ndp. Msgr. Ferdinandu Kalousovi, světitelmu biskupu a velikému dobrodinci družstva, zaslal výbor k jeho jmeninám telegrafické blahopřání. Nejdůst. pan biskup odpověděl telegraficky takto: »Slavnému výboru družstva Vlast za projevené blahopřání uctivé díky zasílá a všem jeho podnikům požehnání Boží přeje.« — Budoucí schůze výboru jest 20. června t. r. ve 4 hod. odpo.

Katolíci! Kdo zavítáte do Prahy, raďte navštívití náš papírnický závod a zde si kupte své potřeby dle hesla: „Svůj k svému!“

Časopisy a brožury družstva Vlast.

Vychovatele vyšlo red. Dr. Rud. Horského roč. XV čis. 10. a 11. s tímto obsahem: Úkol a výchova ženy (Fr. Horáček.) — Konfesní a »svobodná« mravouka ve škole. — Archivní obrázky »staré« školy (Ant. Vetešník.) — O cíli výchovy (Jos. Kobosil.) — Obsah Učitelské přílohy: Úprava učitelských platů a učitelský tisk. — Příprava učitele k vyučování (Jan Nep. Jos. Holý.) — Obsah Katechetské přílohy: O diagrammech náboženských (Em. Žák.) — Několik myšlenek o vyučování dle nových katechismů (Dr. Jan Poštulka.) — Exhorty podali: J. Šmejkal, Fr. Záhorský, J. Týnský a Em. Žák. — Vychovatel stojí ročně 6 K, pololetně 3 K. Předplatné přijímá administrace družstva Vlast v Praze č. 570-II.

Dělnických Novin vyšlo redakcí Tom. Jirouška roč. LX. č. 18. a 19. s tímto obsahem: Antisemitismus a křesťanský socialismus (T. J. J.) — Něco o podpoře malého řemesla (Václ. Žižka.) — Život v dílnách (Vl. Hálek.) — Sociální obrat na Dunaji (T. J. J.) — O podporování malých živností zemi a státem (V. H.) — Feuilleton: Na faře v Košicích (Adam Chlumecký.) — K 19. číslu přiloženy jsou »Spolkové Listy« s tímto obsahem: Svěpomoc (T. J. J.) — Spolkový věstník a různé zprávy.

Vzdělávací četba katolické mládeže. Řada I., č. 2.: Jedno potřebné. Několik dopisů ku vzdělání mládeže uveřejňuje učitel Fr. Jelínek. Řada I. č. 1.: Svati apoštolé slovanští Cyrill a Methoděj. Milé mládeži podává P. Václav Pokorný. Vzdělávací četbu katolické mládeže vydává Jednota katol. učitelstva v království Českém nákladem družstva Vlast. Sešit stojí 6 h, na 10 dávkách se jedenáctý zdarma. Praktičtí katecheté, učitelové a učitelky dávají školním dítkám: 1. nejprve želatinové listky, 2. potom sv. obrázky, 3. posléze tuto vzdělávací četbu. Těmito vždy cennějšími dary odměňuje se žákovo přičinění, zvláště jeho horlivost v náboženství a v návštěvě služeb Božích.

Desatero sociální demokracie. Rozebírá Dr. Rudolf Horský. III. »Pomni, abys den sváteční zničil.« Nákladem družstva Vlast. Cena 8 haléřů. Na venek se zasílá nejméně 5 ex.

Sborník Historického kroužku. Na Sborník Historického kroužku, čtvrtletní časopis historický, předplácí se ročně 5 K. — Literární práce přijímá redaktor Dr. Matěj Kovář, gymn. profesor, Praha, Ferdinandova třída č. 6.

Obrázky k první sv. zpovědi.

Papírnický závod družstva Vlast zakoupil letos hojně obrázků k první sv. zpovědi a prodává

berlínské: — velmi vkusné a umělecky provedené — po 8 h, dva druhy (100 za 8 K), po 12 h (100 za 12 K), po 16 h (100 za 16 K). **Domácí** po 4 h a 6 h jsou již rozebrány.

Pozn. 1. Přichozím do Prahy radíme, aby si tyto obrázky osobně prohlédli a dle vůle ty ony si vybrali.

2. Obrázky mají buď české buď německé nápisy, takže i Čechům mezi Němci působícím můžeme posloužiti.

3. Kdo si přeje vzorky, tomu je účtujeme. Objednatel obrázků platí poštovné nebo dopravu po dráze, my navzájem hradíme balení a dopravu na poštu nebo na dráhu

Objednávky vyřizuje:

Papírnický závod družstva Vlast, Praha 570-II.

Knihy a brožury družstvem Vlast' vydané:

- Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k náuce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklífa. Napsal Dr. Ant. Lenz. Cena 3 K 20 h, pro členy družstva 2 K.
- Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře. Podává Filip Jan Konečný. Cena 3 K, pro členy družstva 2 K.
- Z duševního bojiště. Literární statistické črty. Napsal Fr. Vaněček. Cena 1 K 20 h.
- Z dějin nepatrné české vesnice. Podává Václ. Honejsek. Díl I. (1 K 20 h), díl II. (80 h).
- Almanah na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. Almanah jest opatřen podobiznou sv. Otce, jest tištěn na pěkném papíře, ozdoben vkusnou obálkou a stojí 3 K, pro členy družstva 2 K.
- Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal Václav Žižka. (Otisk z Vlasti.) Cena 60 h, pro členy družstva 40 h.
- Náboženské a mravní výchování a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství konaný v Praze dne 6. srpna 1891. (Resoluce a řeči.) Kriticky probírá Fr. Pohunek, býv. redaktor »Vychovatele«. (Otisk z Vychovatele.) Cena 60 h, hotově v administraci »Vlasti« objednaná stojí pouze 20 h.
- Z dob našeho probuzení. Účast družstva Vlast' v křesťansko-socialním hnutí československém. Cena 20 h.
- Socialní otázka a církev katolická. Příspěvek k Encyklice sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce od Fr. Vaněčka. Tato brožura o třech arších byla vydána na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. a prodává se po 10 h.
- Hříchy socialních demokratů při řešení otázky dělnické v Rakousku. Napsal T. J. Jiroušek. Cena 10 h.
- Červený doktor-mastičkář. Dle německého na naše poměry upravil Liga† 45. Cena 10 h.
- Španělská inkvizice a její hrůzy. Napsal Tom. Jiroušek. Cena 10 h.
- Nový plán koruny České, aneb zrada socialních demokratů na státním právu národa českého. Napsal T. J. Jiroušek. Cena 10 h.
- Sabinismus, barákovství, pokrokářství a »národní« dělnictvo. (T. Jiroušek.) Cena 10 h.
- »Návod ku vzdělání člověka« a »Práce jest zákon života a výchování«. Napsal Václav Žižka. Cena 12 h, poštou 16 h.
- O životě socialním na základech křesťanských. Napsal V. Žižka. Cena 12 h, poštou 16 h.
- Česká Panama. Několik drobných obrázků o hmotném a mravním úpadku národa českého. Napsal Rudolf Vrba. Cena 12 h.
- Naše chudoba. Napsal Rudolf Vrba. Cena 12 h.
- Praktický spolkový rádce. Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, řečníky, organizatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků československých. Sestavil Tom. J. Jiroušek. Cena 50 h.
- Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami. Pomocí prof. Jos. Vávry sestavil J. Flekáč. Cena 50 h. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany.
- Desatero socialní demokracie. Rozebírá Dr. Rud. Horský. III. Pomni, abys den sváteční zničil. Cena 8 h.
- Krátké znázornění mše sv., svátosti pokání a pak zpytování svědomí pro děti, kteréž jdou ponejprv k sv. zpovědi. Sestavil Fr. Halbich, katecheta. Cena 2 h.
- Jak lze znázorniti vývoj idey Messianské. Ukazuje Fr. Halbich, katecheta. Cena 2 h.
- Katolický církevní rok a znázornění vlastností Božích, Trojice Boží a Církve svaté. Nakreslil katecheta Fr. Halbich. Cena 2 h.
- Želatinové »lístky z pilnosti« pro žáky a žákyň obecných a měšťanských škol, opatřené vhodnými výroky z Písma sv. Želatinové lístky mají text buď český, buď německý a prodávají se jen za hotové, najednou nejméně 100 po 80 h. Pp. knihkupcům poskytuje se toliko 15% provise.
- Píseň práce. Hymna katolického dělnictva československého. Na slova Vladimíra Štastného složil J. C. Sychra. Cena 4 h.
- Vstupenky do schůzí pro spolky křesťansko-socialní. 100 za 1 K, poštou za 1 K 6 h.
- Rozebírá knihy: Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské sepsáním Tom. V. Bílka. Rozebírá P. Jos. Svoboda. Nákladem histor. kroužku. Cena 20 h.
- Sborník historického kroužku družstva Vlast'. Seš. I. = 1 K 60 h, II. = 1 K 40 h, III. = 1 K 40 h, IV. = 2 K, V. = 2 K 40 h, VI. = 1 K 80 h, VII. = 2 K 40 h, VIIIa. a VIIlb. po 1 K 60 h.

Všecky objednávky těchto knih a brožur vyřizuje administrace »Vlasti« v Praze, Žitná ulice č. 570—II. — Knihy a brožury zasílají se na venek jen za hotové.

ROČNÍK XVI.

VLAŠŤ

Časopis
pro poučení
a zábavu.

ČÍSLO 10.

ČERVENEC

Redaktor

Tomáš Škrdl.

Vychází dne 15. každého měsíce.

Nákladem
družstva Vlast.

→ V PRAZE. ←

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba
1900.

VYHLÁŠKA.

Spisovatelé, kteří chystají pro XVII. roč. »Vlasti« své práce, uctivě se žádají, aby do konce července, nejdéle do 15. srpna t. r. jméno své práce redakci Vlasti oznámili.

OBSAH.

	Strana
O příčině života. Napsal duch. prof. Frant. Horáček. (Pokračování)	897
Z »Písní«. Básně. Napsal František Chrást	909
Pepička Kopřivova. Napsala Vlasta Pittnerová. (Pokračování)	910
Naše Slezsko. Napsal Jan Vyhliďal. (Pokračování)	924
Cesta do Vídně a po Haliči. Píše Tomáš Škrdl. (Pokračování)	932
Poddanství nové doby. Napsal Rudolf Vrba. (Pokračování)	939
Mraky. Báseň od Karla Buriana	944
Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od r. 1840. do r. 1900. Napsal Tom. Jos. Jiroušek. (Pokračování)	945
Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké. Píše Tomáš Picha. (Dokončení)	960
Školský obzor. Píše J. B. Žďárský	966
Hlídka národohospodářská. Píše Rud. Vrba	967
Literatura	969
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	975
Zprávy spolkové	986
P. T. pánům katolickým spisovatelům a nakladatelům!	988
Druhý literární sjezd a prakticko-theoretický sociální kurs družstva Vlast	989

**Předplatné na »VLASTĚ«, roč. XVI. obnáší:
ročně 10 K, půlletně 5 K.**

Členové družstva předplácejí: a) údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 10 K během 5 let celkem 100 K) ročně 8 K, půlletně 4 K; b) členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 6 K) ročně 8 K 40 h, půlletně 4 K 20 h; c) členové činní (kteří se již do spolku nepřijímají) ročně 8 K 80 h, půlletně 4 K 40 h. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlast« ročně za 8 K. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska, do Bosny a Hercegoviny je »Vlast« o 1 K, do ostatních mimorakouských zemí o 2 K dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25%, a bude se jim »Vlast« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 8 K. Ročník XII. za 9 K. Ročníky XIII., XIV. a XV. po 10 K. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 5 K; pro studující, alumnusy a kleriky à 4 K. Ročník I. prodává se za 7 K, a platí-li se hned, za 6 K. Družstvo Vlast prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 60 h. Jednotlivá čísla ročníku V.—XI. prodávají se po 80 h, roč. XII.—XVI. po 1 K. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest v Praze, v Žitné ulici č. 570—II.

Z družstva Vlast. Ke družstvu Vlast přistoupili v červnu za členy zakládající: J. M. Karolina hraběnka z Lützova v Kravsku na Moravě; Jan Hájek, farář v Jenišovicích; Karel Němec, kaplan ve Falknově n. Ohří, a Fr. Hoch, kons. rada a farář v Jaroměřicích na Moravě. — Přispěli: a) na fond pro kat. spisovatele: Václ. Špaček 5 K (85 K); b) Karel Jindřich, typograf v Moskvě, zaslal: c) na pomník Pakostův 2 K, na Historický kroužek 10 K a na dům družstva 75 h.

Na kostel a faru v Istrii bratru Moravanu přispěli v korunách: Nejmenovaná 5 K; jiná Nejmenovaná 4 K, a pi. Anna Knoppová, maj. domu v Turnově; 10 K, což ihned do Istrie bylo odesláno.

Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících v červnu v korunách složili: Fr. Hoch 100 K; po 50 K: Kar. hrab. z Lützova a Dr. Karel Kašpar; K. Němec 25 K; po 20: Jos. Chalupský (70), Václ. Klimeš (60) a Dr. Ant. Kubíček (80); Jan Král 17-07 (70-07); po 10: Fr. Kubánek (30), Ant. Suchoradský (60) a Jos. Kuška (50); po 4: Karel Skultěty (33), Jos. Kohout (24), Vojt. Plíhal (60); Jos. Bouše 80 h (100). — Zakládající člen splácí ve lhůtách 100 K a obdrží zdarma: všechny knihy, které družstvo vydalo, 9 Sborníků historických a z »Vlasti«, »Vychovatele« a »Děl. Novin«, co mu schází, pokud to není rozebráno. I obnášejí tyto dary na knihách 50, 100, ba u některého až přes 100 korun.

VLAST.

O příčině života.

Napsal duch. prof. Frant. Horáček.

(Pokračování.)

VII. odstavec.

Kdo jen poněkud blíže si všímá moderní psychologie a biologie, musí věru užasnouti nad rozháraností v táboře učenců vůči stěžejním otázkám, na jichž zodpovědění závisí utvoření uspokojivého, zaokrouhleného názoru o podstatě člověka. »Es muss geradezu als ein wissenschaftlicher Skandal bezeichnet werden, dass der Mensch, der doch die Spitze der irdischen Schöpfung bildet, nicht einmal über sich selbst im Klaren ist« — tak durdí se známý vědátor Dr. Du Prel,¹⁾ aniž by však u výkladu svém byl šťastnější než ostatní hlasatelé monistické nauky, jejíž přiznává se býti přívržencem.

Příčin neblahé oné rozháranosti jest pojednou celé množství. Hlavně ta okolnost, že neodvislá věda zapomněla docela na veliké myšlenky peripatetické filosofie, o níž ještě *Leibniz* se svrchovanou úctou hovořil. Tak píše tento velikán duševní, jenž také ve vědách přírodních stál na výši své doby, o *Aristotelovi*: »Dicere non vereor, plura me probare in Aristotelis περί φυσικῆς ἀκροάσεως, quam in meditationibus Cartesii... Imo ausim dicere totos illos octo libros salva philosophia reformata ferri posse. Quae Aristoteles enim de materia, forma, privatione, natura, loco, infinito, tempore, motu ratiocinatur, pleraque certa et demonstrata sunt.«²⁾

¹⁾ »Das Räthsel des Menschen« Leipzig.

²⁾ »Neostýchám se vyznati, že spíše »schvaluji myšlenky Aristotelovy v díle »περί φυσικῆς ἀκροάσεως« (o pochopení přírody), než názory, které projevili Cartesius ve svých »Rozjímáních«... Ano, troufám sobě i říci, že *cele osmero oněch knih* (scilic. Aristot.) bez poškození filosofie zlepšené dobře po-

Další příčina jest v předsudku, s jakým se díváme na filosofii scholastiků, těchto křesťanských dědicův a pěstitelů nauky peripatetické, ač scholastikové o pochody biologické zajímali se o mnoho století dříve, než sama slova »fysiologie« a »biologie« byla vynalezena.

Dále byly to z valné části přepjaté naděje učených blouznivců, kteří od vědy empirické očekávali brzké rozřešení veškerých přírodních tajů, aniž by třeba bylo vzít útočiště k *metafysice*, která beztoho byla dána ve psí, jak svrchu dostatečně bylo vyloženo. Když pak empirie zůstávala jako němá sfinga, svinuli titáni prapor s posavadním pyšným nápisem, aby dali sobě skromný název — *positivistů*, kteří prý nejsou nikterak zvědaví a po příčinách ukazů se neptají! Avšak, to jen tak na oko! Neboť, kde se vyskytne mezi nimi pravý veleduch, ten šíří se neklamnou touhou po *Pravdě* jako druhdy doktor Faust, volaje zoufale: »Dass wir nichts wissen können, das kann mir schier das Herz verbrennen!«

Však také mezi katolickými učiteli nebylo — a není posud — jednotného názoru o *příčině života*. Byl to hlavně známý bizarní předsudek *Cartesiův*, že duch prý nemá schopnosti, provozovati vliv na tělo, který názor, neustáliv se jako nějaké dogma v písemnictví katolickém, bránil zdravému vývoji nauky biologické v rámci křesťanském, dávaje kromě toho podnět k nechutným hádkám o sídle duše v těle lidském. Až příliš dlouho holdováno bylo totiž mylnému onomu učení Platonovu, dle něhož duše sedí v těle asi jako plavec v lodi, kterou řídí.

Jak prospěšně vyjímá se vůči této rozháranosti učení *animistů*, kteří sledují peripatetiky a scholastiky! Podkladem *animismu* křesťanského jest zřejmý výklad otcův církevních, jakož i nepřetržitá tradice. Tak na př. dle *sv. Bonaventura* ve svém spise »De veritate«: »Činnost duše jest trojí: životodárná, citlivá a myslivá. Příčina těchto činností leží v trojí mohutnosti duše lidské, jež jest vegetativní, sensitivní a intelektuální. Tuto ryze aristotelovskou větu rozvádějí různí učitelé církevní různým způsobem. Tak *sv. Ambrož* otevřeně hlásá jsoucnost duše trojí v říši bytostí živých. »Duše vegetativní jeví snahu po bytu (jsoucnosti) vůbec, duše sensitivní má snahu po blahobytu a duše rozumná po bytu nejdokonalejším. V různých bytostech snahy této jsou vázány na tři různé *principy* duševní: tak má rostlina svou duši vegetativní, živočich kterýkoli duši sensitivní a člověk duši rozumnou. Avšak v člověku principy vegetativní a sensitivní splývají v jedno s principem intelektuálním, nejsou ničím jiným než mohutností jedné a téže podstaty.«

Názor tento potvrdil vahou své autority veliký učitel Církve, *sv. Tomáš Akvinský*, jenž stanovisko své označuje následovně: »Odpověděti sluší se, že filosofové starověku nečinili žádného rozdílu mezi smyslem a rozumem, přisuzujíce obojí schopnost principu jednomu, a to tělesnému. *Plato* první počal činiti rozdíl mezi rozumem a postřehováním smyslovým; avšak obojí odvozoval od principu netělesného, tvrdě, že nejen mohutnost rozumová, nýbrž také mohutnost citlivá pochází od duše způsobem přímým. Odtud ovšem došel také závěrku, že i duše zvířat jsou subsistentní.

užití lze. Neboť to, co Aristoteles zvláště o hmotě, formě, pohybu, prostoru, času, přirozenosti, nekonečnosti stanoví, jest z větší části jisto a dokázáno«.

Aristoteles však soudí, že pouze *činnost rozumná* jest oním výkonem, jež duše provozovati může také *bez ústrojí* tělesného. Co však se cítění a jiných, z toho plynoucích pochodů dotýká, tu je prý každému zřejmo, že mají pochody ty v zápětí jistou proměnu těla. Z toho plyne zároveň, že duše sensitivní u člověka neprovozuje ničeho z pravomoci vlastní, nýbrž že každý pochod zmíněného druhu jest jakosti smíšené.³⁾

Nechceme rozsuzovati, zda tvrzení velikého učitele andělského, že totiž duše naše může — *in statu viae* nota bene! — provozovati činnost intelektuální také *bez ústrojí* mozkového, se shoduje se základními větami psychofysickými — však co se ostatní části, velikolepé thèse thomistické týká, odolá tatáž kritice všech budoucích věků.

Ještě více obdivu zasluhuje stručná formule, v níž zahrnul svatý Tomáš svoji nauku o poměru duše k tělu: »*Anima est corporis forma* (substantialis).« Krátkým rčením tímto je vysloveno vše pro toho, kdo zná jen poněkud názvosloví aristotelovské filosofie, a tímtež lakonickým rčením je také rázem rozřešena spolehlivá otázka o *příčině života*. Církev stanovisko svoje vytkla přesně na IV. všeobecném sněmě lateránském: »Definitur Deum sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidisse creaturam, et spiritualement et corporealem, angelicam videlicet et mundanam, et deinde humanam quasi *communem* et *spiritu* et *corpore* constitutam.«⁴⁾

Za jiných příležitostí Církev opět a opět hájila učení, že člověk má pouze *jednu* duši. Nebyly to ovšem otázky biologie nebo psychologie, které Církev přiměly k těmto krokům, nýbrž podvratné nauky různých bludařů, kteří odvážili se popírati *jednotu* osoby *Kristovy* (unio hypostatica) (Nestoriáni). Příklad tento působil svůdně na poli anthropologickém. Vyskytli se bludaři, kteří platonovským principům: vegetativním a sensitivním — také u člověka — propůjčili samostatnou subsistenci, učíce, že člověk má *duše tři* (Trichotomie). Proti tomu záhy ozvali se věhlasní učitelé církevní. Tak na př. píše sv. Řehoř Nyssenský věřícím: »Varujte se mínění, jakoby v jednotné osobě lidské byly tři duše, z nichž každá by prováděla zvláštní vládu ve svém oboru.« Ještě určitěji vyjadřuje se sv. Paulinus, biskup Antiochenský: »Nesdílím nikterak učení lidí bezbožných, kteří ruší *jednotu* Krista.«

Že také bohoslovci středověku stojí na půdě starých peripatetiků, ukázali jsme výroky sv. Bonaventury a sv. Ambrože. Z doby

³⁾ Respondeo dicendum, quod antiqui philosophi nullam distinctionem ponebant inter sensum et intellectum, et utrumque corporeo principio attribuebant... *Plato* autem distinxit inter intellectum et sensum, utrumque tamen attribuit principio incorporeo, ponens, quod sicut intelligere, ita et sentire convenit animae secundum se ipsam. Et ex hoc sequebatur, quod etiam animae brutorum animalium sint subsistentes. Sed *Aristoteles* posuit, quod solum *intelligere* inter opera animae sine organo corporeo exercetur. Sentire vero et consequentes operationes animae sensitivae manifeste accidunt cum aliqua corporis immutatione... Et sic manifestum est, quod anima *sensitiva* non habet aliquam operationem propriam per se ipsam, sed omnis operatio *sensitivae* est *conjuncti*. Summa Theol. lib. I. 9. 75, a. 3.

⁴⁾ Výměr zní: »Bůh na samém počátku času ze Své Všemohoucnosti z ničeho stvořil tvorstvo oboje — i duchovní i tělesné, andělské totiž i pozemské, posléze pak stvoření lidské, jakoby *společné*, ano z ducha a těla složeno jest.«

nové uvéstí sluší breve sv. Otce Pia IX. na kolínského arcibiskupa kardinála Geissela, v němž hlava křesťanstva zavrhuje bludy Güntherovy, jehož nauka »se protiví učení katolickému o člověku, který sestává z jednoho těla a z jedné duše, spojených tím způsobem, že duše rozumná jest opravdivá a bezprostřední *forma* duše.«

Dne 30. dubna 1860. pak týž papež v odpovědi na biskupa ve Vratislavi činí zmínku o biologické theorii Baltzerově: »Bylo shledáno, že Baltzer nejen tvrdil, že v těle lidském vedle duše rozumné jest činným ještě zvláštní *princip životní* od duše rozdílný (patrně vitalism. Pozn. spis.), nýbrž že se i odvážil podezřívati z kacífství ty učence, kteří by s ním nesouhlasili (sic!). Nauku tuto živě odsuzujeme v uvážení, že učení ono, dle něhož tělo lidské přijímá citlivost, pohyb a veškerý život od *jediného* principu životního, jímž jest *duše rozumná*, jest v Církvi Boží všeobecně ustáleno a že nejvýtečnější Otcové považovali je jako dogma, kterého nelze popírati bez úrazu víry.«⁶⁾

Tím, doufáme, že se nám podařilo, vytknouti přesně hranice duševního kolbiště, na němž bez ublížení dogmatické Pravdě lze moderním způsobem řešiti otázku o *příčině života*.«

Heslo zní: »*Anima est corporis forma*.« V tom shoduje se většina učenců katolických — avšak běží o interpretaci slova »*forma*«. Dle přísnějšího neb volnějšího pojmání významu toho liší se *animisté přísní* od *animistů mírných*.

Dříve, nežli se pustíme do rozboru nauky animistické vůbec, dlužno, abychom pro lepší porozumění zastavili se poněkud u elementů nauky aristotelovské o hmotě a formě, kterou veleduch sv. Tomáše Akvinského geniálně přizpůsobil biologii křesťanské. Ve příčině té dí uvedený učitel církevní: »*Forma est causa materiae, in quantum materia non habet esse in actu, nisi per formam*.«⁶⁾ A na jiném místě: »*Omne quod fit, (est) forma alicujus fit (est) unum cum illo*.«⁷⁾

Dle Aristotela a scholastiků záleží každé těleso z prahmoty a formy t. z. substanciální. Pod prahmotou dlužno sobě představití onen nedělitelný prvek látkový, který je společným substrátem všech těles. Substrát tento sám o sobě ovšem neexistuje, jelikož *prahmota*, sestávající (in abstracto) z atomů praprku, není žádným určitým tělesem; tím stává se teprve za spolupůsobení *formy*. Proto sluje také prahmota, která podává možnost k vzniku určitých těles, »*materia prima*« na rozdíl od těles, které došly bližšího určení formou a jejichž látka se zove »*materia secunda*«. Z toho plyne, že ani *hmota* (*materia prima*) ani *forma* o sobě nestačí ještě k podstatě kteréhokoliv těla, nýbrž že toto jeví se býti součinem obou jmenovaných činitelů. Co se týká přívlasků obou těchto činitelů, tu učí Aristoteles, že od

⁶⁾ Élie Méric o. c. pag 364 sqq. Srovn. Conc. Viennense: »Qui praesumpserit, quod anima rationalis non sit forma corporis humani per se et essentialiter, tamquam haereticus sit censendus.« Denzinger Enchiridion XLVIII. C. Podobně zní »Decretum Leonis X. in bulla: Apostolici regim.« Denzinger LVII. Srovn. Concil. Lateran. 1513.

⁷⁾ Forma jest příčinou hmoty potud, pokud hmota (sama o sobě) nemá skutečného bytí skrze formu.« S. Thom. Opusc. de princip naturae.

⁸⁾ »Vše, co povstává (se rodí) (*est*), prostředkem formy stává se za jedno s oním« (scilic. s hmotou prvotnou. Pozn. spis.) Summa theol. quaest. 27; dist. 3. artic. 1.

hmoty (prvotné) běže těleso svou prostorností a netečností, od formy však svou jednotností, energii a činnost.

Při přecházení jedné podstaty v druhou (na př. assimilace potravy v krev, spálení dřeva na uhel atp.) zůstává prahmota nezměněna... pouze stará forma mizí a bývá nahrazena novou. Avšak ne každá podstata jest schopna této přeměny (na př. zlato a jiné drahé kovy), proto dlužno vedle hmoty a formy uznati ještě jiný princip, který je činným při vzniku těles, a to t. zv. »στέργησις«, »privatio« (neschopnost proměny). Tak učí peripatetikové. Kdo jest poněkud jen znatelem lučby a fysiky korpuskulární, snadno by mohl nad filosofii Aristotela pokrčiti rameny, právě: »Stanovisko peripatetiků jest nemoderní a naskrze nevědecké, pochodíc z doby, kdy o lučbě nebylo ani ponětí. Aristoteles ovšem nemohl tušiti, že t. zv. »allotropie« těles, t. j. jejich specifický rozdíl, nezávisí od ničeho jiného, než od *pošínutí atomů*, čímž struktura hmoty a tímž její vid se mění. Tak na př. lze lístky zlata tak dlouho tepati, až mění barvu ze žluté na zelenou; častými otřesy stává se kujné železo krystalinickým magnetem, za vlivu elektřiny přechází kyslík v ozon, a mnohé t. zv. allotropní substance (na př. diamant, anthracit, tuha) za různých vlivů vyhraňují se dle různých soustav krystalografických.

Na to možno odvěti: Kdyby ve fysice a lučbě vskutku podáilo se vysvětliti *veškeré* vlastnosti podstat hmotných pouhou mechanikou, tím nebude ještě existence formy substanciální odkázána do říše bajek, jelikož tatáž, pokud se látek neústrojných týká, může nezměněně vázána býti na praatomy, tak že by specifický rozdíl různých těles nebylo třeba připisovati změně formy substanciální, nýbrž změně formy případné č. akcidentní, jakou jest mezi jinými také forma umělecká.⁸⁾

Ať se má již věc tak či jinak — důležitost formy substanciální jest očividna hlavně u bytostí ústrojných; avšak také úkazy říše neústrojných bez jednotného vyššího principu šmahem vysvětliti nelze, jak i moderní učenci zde onde bez obalu doznávají.⁹⁾

⁸⁾ Věda empirická ostatně není nikterak s to, aby jsoucnosti formy substanciální popírati mohla s výsledkem, a to z té jednoduché příčiny, že ani fysika, ani lučba neví, jak vlastně hmota prvotná, Kantův »Ding an sich«, vypadá. Tolik zdá se býti jisto, že také *atomy* jsou složeny ze živlů ještě prvotnějších, jimž někteří říkají monady. Od počtu a seřazení monad, jakož i od rychlostí, s kterou se otáčejí kol svých os, závisí různost atomů. Také o povaze monad se rozcházejí mínění učenců: neboť, kdežto jedni domnívají se ve vodíku zřítí vlastní praprvek (materia prima), tuší jiní v étheru kosmickém základní substrát látky veškeré. Myslíme-li sobě, že atom étheru sestává z atomu prahmoty a formy substanciální, získáme pro spekulaci aristotelovskou stanovisko, kterého žádná vymoženost vědy empirické nebude s to dobytí, a byť byla sebe stkvělejší. K tomu dlužno poznamenati, že *forma substanciální* nesmí býti stotožňována snad se silami fysikálními neb lučebními. Forma zajisté není zde nic jiného než *zákon* (idea), dle něhož se řídí vnitřní složení hmoty k docelení určitého vidu zevnitřního. Forma jest ve hmotě vtělená myšlenka Tvůrčí intelligence. Forma o sobě nepůsobí, jak sv. Tomáš svědčí: »Forma elementi non habet aliam operationem nisi quae fit per qualitates activas et passivas, quae sunt dispositiones materiae corporeae.« S. Thom. Quaest. disp. 9. De spir. creat. a. 2.

⁹⁾ Srov. Dr. Const. Gutberlet »Naturphilosophie« pag. 38. sqq. Týž učenec dří mezi jiným: »Nelze popírati, že hluboce zakofeněná rozdílnost prvků lučebních mezi sebou a mezi atomy étherickými, z nichž se skládají, zvláště specifické různosti těles t. zv. isomérických, jakož i pochod vyhranění snáze vysvětliti lze

Je-li dále prahmota netečná, či vlastně lhostejná, pro formu kteroukoliv, tu by musilo býti možno, z každé látky vyrobiti všechno, na př. z olova zlato, a počínání starých alchymistů, kteří se o něco podobného pokoušeli, neslušelo by se zváti pošetilým poblouzením, nýbrž vrcholem lučebního umění.

A nyní vraťme se k původní thési: »Anima est *forma* corporis.« Thési tuto vysvětluje sám sv. Tomáš následovně: »Díme-li, že člověk sestává z těla a z duše, vyznáváme výrokem tímto ono složení, kde ze dvou věcí stává se jiná třetí, která není ani jako prvá ani jako druhá (scil. absolutně, veskrz. Pozn. spis.); člověk zajisté není ani duše (pouhá) ani tělo (pouhé) — Ex corpore et anima dicitur esse homo, sicut ex duabus rebus tertia quaedam res constituitur, quae neutra illarum est; homo enim nec est anima nec est corpus.« Opusc. De ente et essentia c. 3.

Tím doznal starý platonický názor o poměru duše k tělu ovšem důkladné korektury. S tím souhlasí také vynikající učenci katoličtí. »Tělo lidské a zvláště mozek« — dí řízným způsobem učený Tillman Pesch — »nejsou tedy jako nějaká hlemýžďí skořápka, k mému »já« přirostlá nebo nějaká tajná pracovna, kde mé »já« sedí a dvěma okénky nahlíží do světa; mé »já« není také žádný telegrafista, který je ve spojení se světem síti čiv, představujících elektrické dráty nějaké: nýbrž sebevědomí nutí každého člověka, aby pohlížel na mozek a na ostatní podstatné orgány svého těla jakožto na *substanciální* část sebe sama.«¹⁰⁾

S tím souhlasí také vynikající moderní fyziologové. Tak dí známý Wundt: »Pravěké ono ponětí *animistické* nauky, které nejdivěji Aristoteles krátce ztlumočil ve své slavné definici vědecké, prohlásiv duši jako první Eutelechií těla živého, jeví se býti jediným názorem, který objasňuje hádanku duševního i tělesného vývoje zároveň... Naprostá vzájemnost, kterou mezi živlem fysickým a psychickým shledáváme, nutí nás k závěrku, že to, co nazýváme *duší*, jest *vniterné bytí* (Sein — nebylo by lépe, říci: bytost = Wesen? Pozn. spis.) tétož jednoty, kterou zevniterně označujeme jako k duši své přínaležející tělo.«¹¹⁾

Nastává ovšem důležitá otázka, *jakým že způsobem duše nehmotná působí na tělo hmotné?* V tom leží jádro osudné nauky *Cartesiové*, který pro specifickou protivu, jaká mezi duchem a tělem panuje, jakýkoli vliv duše lidské na pochody biologické a priori popíral. Kdyby byl tento slavný učenec lépe znal sv. *Tomáše Akv.*, jistě by byl thési svoji opravil. *Cartesius* zajisté popíral, že duch může působiti na tělo způsobem fysikálním, mechanickým. To ovšem jest naprosto vyloučeno. Avšak jest ještě jiný způsob vlivu »per virtutem«, o čem andělský učitel takto se vyjadřuje: »Agunt substantiae intellectuales in corporeas et movent ea, cum sint immateriales et magis

ustavujícím principem (i. e. formou. Pozn. spis.) než pouze *kvantitativními* poměry ve složení atomárním. Ovšem lze připustiti, že pouhým pošunutím atomů dostatečně vysvětliti možno úkazy elektrické, tepelné, lámání a odraz paprsků světelných atp. — že by však *veskerenstvo* přivlastků tělesa nějakého pouhým seřazením a číselným poměrem částic vyloženo býti mohlo — na to si ještě hezky dlouho počkáme.« L. c. p. 41.

¹⁰⁾ »Die grossen Welträthsel« I. 187.

¹¹⁾ »Grundzüge d. physiol. Psychologie« 2. Aufl. 1881.

in actu existentes. Hic autem tactus non est quantitatis, sed virtutis — Podstaty rozumné působí na tělesné a pohybují je, ač jsou nehmotné a spíše činností existující. Dotyk onen však není nikterak kvantitativní (obsahující jednotky kinetické. Pozn. spis.), nýbrž *virtuální*.¹²⁾

Ovšem přiznati sluší, že nesnadno lze pochopiti, kterak pochody duševní mohou provozovati vliv na pochody fyzikální neb fyziologické,¹³⁾ avšak sebe větší skeptik musí složiti zbraň před tisícerými a tisícerými případy, kde akt psychický (myšlenka, afekt, vůle) provozuje rozhodný vliv na vegetativní a sensitivní činnost člověka. O pokusech hypnotických a o vlivu suggestce pomlčíme, jelikož jsme uveřejnili před několika lety v těchto listech obšírnou studii o nadvládě, kterou dovede mocná představa provozovati na celého člověka. Budiž nám dovoleno pouze sděliti s laskavým čtenářem několik zvláště zajímavých případů, o které se opírá *animismus*. Citujeme zde případy, které z větší části opírají se o dílo Dra. E. Monina »Le monde moderne: Les rapports médicaux du physique et du moral.«¹⁴⁾

Příčina četných onemocnění jest morální... Povážíme-li, že přílišný strach aneb náhlá úzkost dovedou zastaviti tlukot srdce a pochod dýchací, jakož i přivoditi náhlé zbělení vlasů; vidíme-li, že hoře a smutek způsobí rakovinu a vady srdeční; jakož i, že pouhé spatření mrtvolky může zaviniti padoucnici, onu strašlivou čivní nemoc; že ošklivost a malomyslnost jsou s to, aby vzbudily úbyteč; jakož i, že prudké vášně působí na člověka jako jedy — tu úplně pochopíme, proč jest lékař tak nesmírně nesnadno, oba hlavní živly dvojitého člověka — homo duplex — ducha a tělo, klinicky rozlučovati. Jest nepopíratelnou pravdou, že každý psychický úkon, ať již záležel v představě, citu, afektu nebo rozmachu vůle, dosáhne-li vysokého stupně intensity, může účinkovati na pochody biologické fundamentálně, a to buď ve smyslu příznivém nebo nepříznivém. Když Goethe byl uveřejnil známý román »Muka mladého Werthera«, tu nápadným způsobem množily se pokusy samovraždy u mladých čtenářů, jejichž obrazotvornost byla knihou zmíněnou až k nepřičetnosti rozpálena. Tak zvaní hypochondristé, kteří všude čichají nástrahy na své zdraví, lhnou obyčejně následkem ustavičného strachu před smrtí. »Et propter vitam, vivendi perdere causas.«

Montaigne sděluje velmi zajímavý případ, kde následkem utkvělé představy nastala smrt. Jistý francouzský zeman pozval sousedy ku společné hostině. Po té neprozřetelný hostitel jal se škádliti hosty tvrzením, že paštika, která jim tak výborně chutnala, byla připravena z masa — kočičího. Jedni se tomu smáli, druhí se durdili, opět jiní o tom pochybovali. Avšak jedna z přítomných paní náhle uchválena byla prudkou horečkou a za krátko nevčasný žert zaplatila životem.¹⁵⁾

Jiný případ vlivu, který dovede utkvělá představa provozovati na zdraví tělesné, sděluje — nemýlím-li se — Dr. Bernheim ve svém díle »Die Suggestion«. Děvče, které se napilo z lesní studánky, bylo

¹²⁾ Summa Gent. II. p. 192.

¹³⁾ Sám sv. Augustin doznává: »Modus, quo corporibus adhaeret spiritus, comprehendi non potest ab hominibus, et hoc tamen homo est.«

¹⁴⁾ Srvn. »Politik« roč. 1895.

¹⁵⁾ Montaigne »Essais« Paris, Charpentier I. p. 113.

trápeno utkvělou myšlenkou, že pozřelo — žabího pulce, z něhož se v žaludku vyvine žába. Po nějakém čase dívka opravdově tvrdila, že cítí v žaludku malou žabu, kteráž představa jí zošklivila veškeré jídlo i pití tak, až začala vůči hledě chřadnouti. Veškeré domlouvání lékařů ukázalo se býti marným. Tu zavezli rodiče nemocnou dívku na kliniku, kde vypravovala lékařovi historku o spolklé žábě, kterou již na stokrát jiným byla sdělila. Lékař pozorně poslouchal, — nesmál se ani nekrčil rameny jako jiní, nýbrž zcela vážně pacientku ujišťoval, že jí věří na slovo, a zároveň jí slíbil, že jí od zmíněné žáby pomůže. Pacientce vpravili násosku do žaludku, jehož obsah pomalu se začal vyprazdňovati. Lékař pozorně operaci sledoval, až najednou vítězně zvolal: »Už ji máme, trapičku!« a poukázal při tom na malou žabu, která v nádobě pod násoskou se pohybovala. Dívka na to se zářivým obličejem vesele zvolala: »To se mi ulehčilo — necítím již v žaludku žádných obtíží! A přece v žaludku žáby nebylo, nýbrž zkušený lékař, který dobře uhodl, že v případě daném spíše třeba hojiti ducha než tělo, měl žabku uschovánu v rukávě a v příhodném okamžiku nechal ji vyskočiti do nádoby.

Ano, také podstata krve a vyměšovaných šťav může doznati za několik minut valné proměny pod vlivem mocné představy neb afektu. Příkladem toho je žloutenka, která mnohdy se dostaví za několik minut: u odsouzenců, jimž byl přečten ortel smrti; při spekulantech obchodních, kteří na burse přišli o jmění; při hazardních hráčích, kteří prohráli sázku »*va banque*«; při lidech citižádostivých, kteří byli pojednou zklamáni ve svých nadějích atd.

Ačkoliv starý názor, jakoby *srdce* bylo sídlem citův a vášní, od moderních fyziologů doznal značné opravy, jest nicméně nade vši pochybnost zjištěno, že sval srdeční a jeho funkce jsou ovládány silnými, trvalými pouty a afekty. Srdce dme se úzkostí, poskakuje radostí a tetelí se nadějí. Trvá-li afekt po dobu delší, může se vyvinouti také srdeční vada organická, třeba i srdce hořem nepuklo, jak se dříve mysliło. Choroba srdeční může býti přivoděna nejen živým smutkem, nýbrž i — náhlou radostí. »*La joie fait peur* — Radost působí strach« — tak jmenuje se drama, v němž Émile Girardin mistrně líčí vliv radostného očekávání v ohledě fyziologickém. Herci tragických úloh trpívají aneurysmy (rozšíření) aorty; srdce Talmy, výtečného herce francouzského, vykazovalo případ zvláštního rozšíření, a Molière sám zemřel na jevišti chrlením krve, jehož hlavní příčinou byla srdeční vada. Podobných případů mohlo by se uvést na sta. *Barhave* vypravuje o kandidátu lékařství, který po sobě prodělal veškeré choroby, o nichž slavný mistr přednášel, až musil studia lékařství zanechat nadobro; *Feuchtersleben* sděluje zajímavý případ o londýnském číšníku, který v září 1824. četl v novinách zprávu, že jakýsi James Drew, byv pokousán vzteklým psem, smrti sešel, ihned po přečtení zachvácen byl hydrofobií a jen rychlým lékařským přispěním byl zachráněn (Britannia, April 1825). *Bernheim* vypravuje o mladém kupci v Berlíně, který chtěl se otrávit, koupil si u známého materialisty cyankali. Ačkoliv prozíravý droguista místo jedu mu prodal neškodnou Bulrichovu sůl, tu jeho přítel přece vážně onemocněl, a lékaři přivolaní marně si lámali hlavu otázkou po příčině. Také silná *vůle* dovede ovládati pochody biologické s účinným a překvapujícím výsledkem.

Mucius Scaevola spálí si ruku nad řezavým uhlím, aniž by hlesl; bojovníci indiánští při národních hrách řezají si o závod kmeny z těla; fakírové indičtí nechají se pobíbiti a trvají až po 6 měsíců ve stavu zdánlivé smrti; mnozí ze starých Římanů umírali v zajetí buď dobrovolným vybladováním aneb zadržovali dech tak dlouho, až se zadusili. Dr. Cheyne vypravuje zaručenou událost o jistém plukovníku anglickém, který dovedl — ovšem jen na krátko — napodobiti umění indických fakírů. Položil se na znak, zavřel oči, natáhl údy, přestal dýchat a dovedl zastaviti tlukot srdce. Jistého dne zkoumal Dr. Cheyne tento stav zdánlivé smrti: sáhl na tepnu a pozoroval, že nárazy stávají se slabšími a řidšími, až přestaly nadobro: lékař držel zrcadlo před ústy plukovníka — lesklá plocha se ani v nejmenším nezakalila. Dr. Cheyne vyděšen nedomníval se jinak, než že obmyslený žert obrátil se ve smutnou skutečnost. Marné byly jeho obavy. Za půl hodiny srdce opět se hnulo, tepny začaly bít, plíce pracovaly a plukovník Townshend — tak se nazýval — nabyl opět vědomí a začal hovořiti.¹⁶⁾

Ejhle! Toť jsou případy, které jsou vyňaty z legie jiných, které neklamně dokazují, že *duše* dovede provozovati na pochody *biologické* vliv *přímý* a podstatný, aniž by k tomu měla potřebi nějaké zvláštní síly životní neb duševních bytostí řádu podřízeného. Až potud jsou zastanci *animismu* svorní! Však při otázkách: 1. Dějí-li se pochody životní za *vědomí* duše a ze svobodné *vůle*? 2. V jakém poměru jest duše k silám *fysikálně-chemickým*, které jsou v živém organismu činny? — se dělí stoupenci animismu na *přísné* a *mírné*.

Přední zástupce přísného animismu, jmenovaný *Stahl*, brojí proti organicismu v lékařství i ve fyziologii, popíráje rozhodně, že na pochodech biologických mají síly hmotné (fysikálně-lučebné) jakéhosi podílu. Vše koná prý *duše* jako forma substantiální, a to vědomě a svobodně. Duše jest to, která buduje zárodek, a z tohoto tělo ústrojné, které neopouští dříve než v okamžiku smrti.

Tudíž dlužno k posavadním známým mohutnostem duše lidské, kterými jsou: rozumnost, činnost a citelnost, připočísti ještě jednu, a to mocnost tektonickou, *plastibilitu*. Duše lidská má prý od prvopočátku svého bytí *ideu* svého účelu, ideu velmi jasnou a velmi určitou; také s moudrostí obdivuhodnou buduje ústrojí svého těla a řídí různá jeho hnutí k jednomu cíli.

Duše staví sobě dvojit činnou soustavu (čivy citivé a hybné), dvojit soustavu krevní, ústrojí zažívací, orgány pro oběh krve a pro pohyb. Práce duše počíná s budováním zárodku a trvá nepřetržitě přes veškeré vniterné i zevniterné překážky. Ano, Stahlovci dovolávají se docela authority sv. Tomáše Akv. Učít tento, že duše jest spojena s tělem nejúžeji, že jest to ona, která dává tělu život, a dokládá, že by připuštění nějakého činitele třetího, který by byl jaksi prostředníkem mezi tělem a duší, rušilo nepopíratelnou jednotu osoby lidské.

Ukážeme později, že *naprostí animisté* nadužívají nauky sv. Tomáše ve prospěch své theorie, které odporuje zkušenost. Nebo co máme na př. říci tomu, když Stahl a stoupenci jeho opravdivě namlouvají světu, že mají subjektivní pocit životních úkonů, které duše provozuje v jejich těle? Toť přece tvrzení, které — předpokládáme-li

¹⁶⁾ Élie Méric l. c. pag. 373. Srvn. Feuchtersleben »Zur Diätetik der Seele«.

jeho upřímnost, o níž nám nepřísluší pochybovati — lze vysvětliti pouze horečnou obrazotvorností. Jsou ovšem úkony biologické, jichž bezprostřední odvislost od duše dobře lze pozorovati, jako na př. dýchání, pohyby dobrovolné a také některé pohyby reflektorické, které sice dostavují se bez našeho vědomí, jež však silná vůle dovede zadržeti, tak na př. škytavka, kašel, kýchání atp.

Avšak, pokud se úkonů *vegetativních* týká, tu nemáme obyčejně o žádném z nich ni sebe menšího vědomí, a plným právem možno o nich říci slovy sv. písma: »A kdo z vás přemýšleje, může přidati ku postavě své loket jeden?« (Mat. 6, 27.) A stane-li se přece, že pocítujeme činnost duše při tvoření krve, lymfy, čiv a tkaniv — pak jest to neomylný důkaz, že zmíněný orgán je stížen chorobou, která brání pravidelnému biologickému pochodu. Avšak člověk zdravý může sebe více napjati pozorností svojí, aby postřehl, kterak pracuje duše v jeho těle — kromě všeobecného pocitu o svém stavu tělesném nepodaří se mu zachytiti ani na vteřinu kterýkoli biologický výkon povahy buď *assimilační*, buď *desassimilační*.

Důvod nepopíratelné jednoty v osobě lidské, který naprostí animisté uvádějí na obhájení své theorie, nemá platnosti v otázce této, jelikož jednotu mezi hmotou a formou pozorujeme také u nerostů vybraných, kterým přece nikdo nebude připisovati princip inteligentní.

Vůči úkazu, že v těle lidském pozorovati lze nepřehledný počet pohybů (atomárních) za *cílem jedním*, jest možný pouze dvojitý způsob rozluštění, a to:

Pohyby zmíněné jsou buď řízeny *duší rozumnou*, která disponuje veškeré součástky těla ústrojného na místo jim příslušné — jak tvrdí *animismus naprostý* — aneb jest to *Tvůrce* sám, který jednou pro vždy vstúpil do látky ústrojné ředidlo, kterým se tytéž spravují *potud, pokud* duše s tělem jest spojena. Toto poslední jest trest nauky, kterou hlásá *mírný animismus*, který nejlépe se shoduje s nepopíratelnými vědeckými resultáty, aniž by i v nejmenším zádal učení peripatetiků, které autoritou sněmu Vienneského bylo povýšeno na dogma: »Anima est forma corporis.«¹⁷⁾ »Duše je forma těla.« Dobře. Avšak zde se opět jedná o bližší stanovení pojmu »*tělo*«. Animisté mírní rozumějí »tělem« hmotu určitou se svými silami fyzikálními, lučebnými, mechanickými a životními,¹⁸⁾ které jsou od látky ústrojné neodloučitelné. A co dlužno mysliti sobě pod výrazem *forma*? Výměr peripatetiků jest sice geniální, avšak postrádá závazné přesnosti. *Duše je forma* těla. Definicí touto buď chtěl Aristoteles stanovit všeobecnou nauku elastickou, již by se mohly přizpůsobiti různorodé soustavy biologické — aneb chtěl (Aristoteles) vyměřiti názor aprioristicky-positivní, který si musí nechati líbiti kritiku věd empirických.

¹⁷⁾ Conc. Viennense: »Qui praesumpserit, quod anima rationalis non sit forma corporis humani per se et essentialiter, tamquam haereticus sit censendus.« Denzinger, Enchir. XLVIII. C.

¹⁸⁾ Élie Méric, jež zde sledujeme, patrně dopouští se chyby logické t. zv. »petitio principii« (pokud se výrazu »životními« týká), která u tak přesného myslitele překvapuje. Avšak podobně pohybuje se biologický názor jeho mez, vitalismem a organicismem; totiž v koleji mírného animismu. Pozn. spis.

Chybil již *Cartesius* svou aprioristickou thésí: »Vše, co nemůže přináležeti tělu, přináležeti duši«. Toť pouhá tautologie, kterou možno obrátiti: »Nic z toho, co přináležeti duši, nepatří k tělu«. A dokládá-li *Cartesius*, že, jelikož zjevy těla mají ráz tělesnosti, mohou býti produktem těla pouze a ne zároveň duše, rozumuje podobně, jako bychom pravili: »Syn je osoba, která má otce, otec pak je osoba, která má syna«. Toť *circulus vitiosus*, kterým v řadě poznatků vůbec nepokročíme ani o píď; tím méně v otázce *biologické*, která je tak složité povahy, že nejen metafysika a psychologie, nýbrž také fysika a lučba o ni živě se interesují. Také musí všech těchto momentů bedlivě šetřiti ten, kdo k otázce: »Co je život?« chce dáti vědeckou, aspoň zásadně uspokojující odpověď. Povšimněme si trochu empirie, která sice sama o sobě není s to, aby vysvětlila základní příčinu života, přes to však nesmí býti ignorována, nemá-li spekulace metafysická přijíti na scestí.

Duše má potřebu těla, aby *myslíla, chtěla a jednala*. Mezi těmito duševními zjevy a fysiologickými úkazy jest u člověka obdivuhodný parallelism. *Lavoisier* objevil vztahy mezi prací myšlenkovou a lučebními pochody v mozku — ano za doby nejnovější podařilo prý se (?) měření myšlenek tím způsobem, že kolem hlavy otočen byl drát, jenž sloužil jako vodič elektrický, který spojen byl se střílkou magnetickou, jejíž úchytky stály v přímém poměru s elektřinou nervovou; intensita pak téže stála v přímém poměru s intensitou myšlení (sic!)

Nevíme, co na tomto experimentu je pravdy a odmítáme za věrohodnost této zprávy veškeru zodpovědnost — avšak tolik jisto jest, že se podařilo, vypočísti na vlas kvantum teploty, která vybavena bývá v mozku nejen za práce myšlenkové, nýbrž i za různých afektů duševních.¹⁹⁾ Martin sděluje na př., že prudké návaly hněvu a prchlivosti měly za následek zvýšení teploty mozkové o celé 2° najednou, t. j. z 35·5" na 37·5°.

Ejhle, a tento očividný eklatantní výsledek vlivu duše na tělo děje se úplně mimo *vědomí* a *vůli* naši. Podobně, konáme-li práci fysickou, vybavujeme teplo, jehož množství jest v přímém poměru k vykonané práci, jak ostatně již dříve ukázáno.

Toľik jest jisto a nepopíratelno: Myšlenka děje se prostřednictvím mozku, práce fysická za součinnosti svalů, pochody vegetativní řízením jakési plastické síly. Nuže, a nyní pozorujeme bedlivě, jakého podílu na úkonech těchto běže naše vědomí a naše vůle.

Myslím, pracuji, žiji se — kdy *chci*. Kdy *chci*, mohu vzbuditi fysiologickou činnost mozku, svalů, žaludku a útroby. Avšak, všimněme si dobře podrobností. Kdy *chci* sice, mohu dáti potravu do úst — však zde je hranice, za kterou nesahá ni moje vůle, ni vědomí moje. A přece, co tu je dalších činitelů, které do assimilacího pochodu zasáhají. Tisíce pružin fysiologických — ať tak díme — vymršťují se, aby se účastnily úkonů, které potřebny jsou, aby z potravy vyroben byl chylus a z toho krev. A podobně má se věc s ostatními funkcemi. Jediný krok, který učiníme, jakkolivěk zdá se býti aktem velejednoduchým, jest výsledkem přčetných podružných funkcí. Nuže, tyto

¹⁹⁾ Élie Méric o. c. pag. 455. sqq.

podružné akty nemáme ve své moci a tytéž odehrávají se *pod* prahem našeho *vědomí*.

Z toho plyne blavní fysiologická zásada: V každém úkonu svobodném a v každém dobrovolném pohybu dlužno rozeznávat dvojí příčinu: jednu *vědomou*, druhou *bezvědomou*.

Ovšem, pokud se týká přesného vyměření počtu a povahy orgánů, na které může duše lidská působiti svobodně a vědomě, toho nižádný z psychologů a fysiologů posud nedokázal a pochybujeme, že se to komu vůbec podaří. Tolik tvrditi lze, že jest množství ústředí čivních, na které duše může působiti potentialiter, aniž by obyčejně z mohutnosti vznikl akt fysiologický. Pravíme obyčejně, jelikož zkušeností jest dokázáno, že jsou osoby, které dlouholetým cvikem dosáhly duševní nadvlády nad mnohými čivy a svaly, které u převážné většiny osob se chovají docela trpně vůči sebe ráznějšímu povelu vůle. Vzpomeňme pouze hudebních umělců, kresličů a malířů, jakož i různých artistů, jako jsou na př. břichomlavec, žongléři, tak zvaní kouzelníci, akrobati atp.

Každý atom v těle lidském podléhá vládě duše buď za *vědomí*, nebo *bezvědomí* jejího. Duše vykonává tuto vládu s plnomocí suverénní a její vliv přestává pouze na periférii těla. To, co o poměru duše k tělu nepopíratelně jest jisté, dá se vytknouti v následujících bodech, které Élie Méric uvádí z fysiologického díla *Tissotova*:²⁰⁾

1. Úkazy fysiologickými a psychologickými jest dokázáno, že mezi pochody organickými a psychickými jest nejen úzké *spojení*, nýbrž také fatální *vzájemnost*;

2. že v těle našem odehrává se mnoho dějů, jichž původem jest *duše*, aniž by je byla zamýšlela, tak sice, že si jich je *vědoma* teprv tehdy, když byly vykonány;

3. že jsou také takové pochody životní, které nepřijdou vůbec *k vědomí* duše, ač tato nepopíratelně v nich je *súčastněna*;

4. že přes tuto okolnost pochody tyto jsou v úplném souladu s podmínkami, na nichž závisí *existence* buď individua, buď celého druhu;

5. pročez dlužno tytéž vřaditi mezi úkazy *pudové* či *instinktivní*;

6. že děje neb úkazy tyto nepoměrně lépe vyložití se dají fundamentálním působením *duše*, než nějakým principem jiným, který by nebyl ani duchovní, ani hmotné povahy;

7. to vše nás nutí k závěru, že princip *života* a princip *myšlení* jest v podstatě *totožný*;

8. to není snad hypotéza pouhá, nýbrž úplně logický závěrek, odůvodněný množstvím údajů, nade vší pochybnost vyvýšených.

O ostatních vývodech Tissotových pomlčíme, jsou podřízené povahy.

(Dokončení.)

²⁰⁾ La vie dans l'homme, par M. Tissot Ch. 4. p. 85. Srvn. É. Méric p. 446.

Z „Písní“.

Napsal František Chrást.

I.

In pace locus ejus.

krajinách tichých, dýšících mírem,
 ve vůni palem, rozkvetlých májů,
 na březích lásky ve věčnou šířím,
 andělé svatí kde v harfy hrají —
 jest místo moje.

Ztišena bouře hučících skalín,
 zaplálo slunce pobaslé spíše,
 tajemnou šťávu nebeských malin
 vyssává země žíznivá číše
 hluboko na dno.

V záhonech svěžích poupat a květů,
 v Gethseman lůně, v zahradním hrobě
 po boji potřeb pekelnou četu
 dřímá rek Boží v skalinné kobě,
 ostříhán stráží.

Marie slzy, svatých žen stony,
 strmicí kříže, Golgotské hrany
 vesmírem chvil jak páteční zvony,
 bolestnou výtkou ve světa strany
 do duší mluví.

Z hrobových hloubí tajemným dechem
 v předtuše velkých neznámých příštích
 u vesmír hřímá jásotným echem
 epocha nová temnotnou tříští —
 Hosanna Kriste!

II.

Mé palmy.

Dvě palmy mám v mém pokoji,
 rád denní práce po boji
 k nim zírám —
 jich větvic mladou zelení
 rmut dne a tíhu umdlení
 si stírám.

Tiše mi palmy šelestí
 dnes štěstím, zítra bolestí
 se chvějí —
 kdy úsměv přátel nekyne,
 mé palmy družé jedině
 mně přejí.

Stojí tu tiše v útaji —
 ó jistě kterouš šeptají
 z mých písní —
 než večer domů přijdu zas,
 zpěv nový žhavých jižních krás
 mi vysní.

Stojí tu štlhlé — k nebi pnou
 svých korun hlavu malebnou
 vždy výše —
 já křídla svoje posvětlím
 a s nimi vzhůru poletím
 v snů říši.

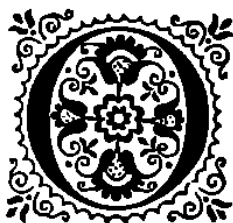

Pepička Kopřivova.

Napsala Vlasta Pittnerová.

(Pokračování.)

XVII.

okvetl šeřík a zakvívalo jericho a růže. Bylo zde léto, a Pepička počítala již chvíle Pavlova návratu. Konečně, konečně došli studenti. Josífek bouřlivě vrazil domů, vesel, těše se na prázdniny.

»A což paní Rackové?« tázala se paní teta.

»Pan Petr jel domů s panskou příležitostí, setkal se s jemnostpaní kmotřinkou a s paní důchodňovou. Byli by mne také vzali, ale nebylo již místa«, sděloval student.

»A pan Pavel?« tázala se Pepička.

»Pozdravuje vás, on nejel domů. Dal se na cestu pěšky a zajde tam do toho Lipína, k té jejich nevlastní babičce, co bývala Marie. Zdržel se tam prý a tobě, Pepičko, mám vyříditi, abys na něho nečekala; a budou-li studenti hrát divadlo, abys hrála s sebou«, vyřizoval Josífek.

»Co to má býti,« divila se paní teta.

Druhého dne došel Petr návštěvou. Vyřizoval také pozdrav od Pavla a na přísný dotaz paní tety pravil: »Je on, vzácná paní, s tím naším Pavlem kříž. Je to fantast, s tím svým vlastenectvím. Já mu to přeji, můj Bože, vždyt jsem se také Čechem narodil, ale má s tím počkati, až něčím bude, někde usazen a nebude se musit ohlížet, aby si neuškodil. Mně se vůbec zdá, že je Pavel jako ta Marie, všechno ho hnedle hrozně bolí, trpí kolikrát bez příčiny a bylo by mu nejlépe jako já, docela v zátíši«.

Ta řeč nebyla nesrdečná, ale Pepičky se bolestně dotkla.

Za to paní Kopřivová byla Petrem všechna okouzlena a souhlasila s mladou i starou paní Chaldounovou, kteréž tvrdily, že z Petra bude vzácný pán; jeho že by se Pepička měla držeti.

Městští studenti uspořádali divadlo a Pepička hrála také. Mezi pořadateli byl i Petr. Nebrání »Loupežníci na Chlumu«, nýbrž dvě aktovky; jedna česká a druhá německá. Pepička hrála v české a pak měla v následující akademii ještě zpívat. Vyvolila si baladu: »Jan za chřta dán« a velice se líbila.

Ale bez Pavla jí bylo smutno a raději by se byla odřekla tance po zábavě. Ale přece tančila a musila se co možno věnovati vzácným hostům ze zámku, již byli na pozvání Petrovo přijeli.

Ale bylo jí tak nějak teskno a ráda uvítala konec zábavy. Rozloučíc se s direktorovými, jejichž pozvání, by jela s nimi na několik dnů do zámku, odmítla, omluvivši se nemocí paní teto, která nemohla se do divadla ani dáti dovézt, spěchala domů. Paní Kopřivová odešla již dříve, zanechavši Pepičku zde s Chaldounovými.

Bylo již jitro, a Pepička vešla ihned k paní tetě. Paní Kopřivová byla zde také. Plakala.

»Vidíš, vidíš Pepičko, paní teta se chce dát zaopatřit,« pravila paní Kopřivová k dceři.

Pepička se rozplakala.

»Ale, ale, proč obě pláčete,« vytýkala paní teta. »Vždyť jsem svoji velikonoční pobožnost vykonala také doma, uvítala jsem Beránka Božího ve svém příbytku. Cítím, že se mi přitížilo, přece to na sobě poznám, vždyť stůňu již skoro rok. Byla bych se ráda dočkala tvojí svatby, Pepičko, no — člověk míní, Pán Bůh mění. Jenom ještě pana Pavla bych ráda viděla.«

Paní Kopřivová spěchala na děkanství a s pokročilým jitem po mši svaté došel kaplan P. Josef Hruška zaopatřit milou tetu. Sešlo se veškeré příbuzenstvo; i ze sousedstva dostavili se milí známí paní mydlářky.

Nevypadala špatně, klid zračil se v jejím pohledu, když přijímala posléze svátosti posledního pomazání.

P. Hruška klečel u bílé prostřeného stolu, na němž planuly hromnice u křížku, jenž byl v rodině paní tety dědičným, a modlil se s přítomnými; na chodbě zavzněly rychlé kroky. Ozval se šepot, kterýž však hnedle utichl, a klečící přítomní propustili mezi sebou mladého, štíhlého muže, jenž ihned poklekl u lože paní tety.

Pavel Racek! Stařenka usmála se na něho vlídně, a Pepička pohlédla na něho zardívajíc se.

Modlitby skončeny a přítomní odcházeli. Kaplan rozloučil se s paní tetou i s domácími. Odcházel pohnut statečností a oddaností paní tety.

A když se všichni rozloučili, tu kynula paní teta Pavlovi a Pepičce k svému loži a řekla: »Tak vás přece vidím ještě pohromadě.«

»Šel jsem přímo k nim, paní teta,« pravil Pavel. »Jdu s těžkým srdcem. Jsem doma již od předevčíra —«

»A pan Petr mi nic neřekl,« skoro vykřikla Pepička.

»Prosil jsem ho, aby tak nečinil. Radil jsem se s matkou a ještě na jejich radu jsem spoléhal, vzácná paní teta. A pak na vaše srdce, milá panno Pepičko. Byl jsem u babičky a tam vysoko v horách, mezi tou chudínou, v té všechné bídě, tam jsem mnoho a mnoho přemýšlel. Tam nabyla klidu Marie a tam i mně vzešlo světlo, za kterým se chci bráti životem.« Pavel ujal Pepičku za ruku. »Způsobím vám lítost, panno Pepičko, chtěl jsem zprvu mluvit s paní tetou, ale bude lépe, řeknu-li vám to oběma najednou.«

»Pavle,« Pepička se chvěla.

»Má milá, má panenko,« pravil Pavel měkce. »Co vám nyní řeknu, bude vás tak boleti jako to bolí mne, ale není platno, člověk

musí jednati často jináče, než jak by chtěl — —. Panno Pepičko, my svoji nebudeme.«

»Co se vám stalo?« tázala se Pepička.

»Vždyt víte, jak se nuzuji v Praze, peníze mizejí mi pod rukama jako voda, nejsem s to, abych stačil studiím a výživě svojí. A meškám se v obém, meškám se tím, k čemu lne celé moje srdce, tou prací vlasteneckou, píšu sám básně a povídky pro náš lid, chtěl bych se tomu cele, nerozdílně věnovati. Našel jsem cestu, jak všemu vyhověti. Vystuduji a dobudu si povolání, kde budu moci žíti jen pro lid a lidu šířiti lásku k vlasti, buditi pocit lidu, že jest národem českým, křísiti, probouzeti jeho vlastenecké uvědomění. A budu neodvislým od rozmarů vrchnostenského úřednictva, ani rodina moje nebude jimi trpěti. Stanu se knězem.« Pavel pohlížel na Pepičku, již kanuly po lících velké slzy.

Paní teta sepjala ruce na prsou a hleděla na Pepičku soucitně.

»Viděl jsem již tehdy, když jsem Marii navštívil, s dojmutím na skalnatých stráních kousky políček jako »dlaň« velkých, jak říkává babička naše těm kouskům pracně navezené prsti, kde vyrostle keřík, dva brambory, za hrstku ovsa. A tak mi napadalo tehdy, taková že jest ta naše vlastenecká práce. Po troškách, po hrstkách, v půdě, kterou sami si upraviti musíme, kterou smetou lijáky, bouře, zničí mrazy — ano taková a přece v ní musíme vytrvati. A nyní odeberu se k babičce přímo z Prahy, rozjímal jsem znovu. Chci, musím pracovati pro svůj národ. A k tomu musím býti sám, nesmím míti jiných starostí. Chci-li se starati o duše lidu, musím sám dáti duši svou a s duší i svoje srdce. Půjdu do semináře. Mohl bych vstoupiti do kláštera, státi se knězem, profesorem, ale chci pracovati mezi lidem. Chci státi se vesnickým kaplánkem, žíti mezi chudinou a se slovem Božím vštěpovati v ta srdce i lásku k vlasti. Zda mi odpustíte, má milá Pepičko, že zříkám se vás —« Pavel se zajíknul.

Pepička sklonila hlavu na polštář podle paní tety a štkala.

»Pane Pavle, myslím, že jdou za vnuknutím Božím a Pán Bůh jim toho požehná«, řekla paní teta vážně. »Neplač, Pepičko, já vidím ze svého smrtelného lože dále než ty, a vidím, že ty tvoje slzy a tvoje odřeknutí dojdou požehnání. Jsi šťastna ve vědomí, že odříkáš se jináče, než odříkala se Marie, odřeknutí způsobí ti pro čas lítost, ale ta se změní v uspokojení. Neměla jsem se dočkati vaší svatby, ale to, čeho jsem se dočkala, jest snad lepší, než svatba. Syn mé sestry připravil mne k smrti a ten, který ti měl býti manželem, obětuje svůj život naší milé vlasti. V stáří, na sklonku života jsem poznala, co jest to ta láska k vlasti, a ty Pepičko budeš se tím těšiti ve svém žalu, kterýž ti modlitba ulehčí.«

Paní teta umlkla znavena dlouhou řečí.

Pavel líbal jí ruce.

Vešla paní Kopřivová.

»Panímámo!« zvolala Pepička objevši ji kolem krku.

»Nebudeš, Nanynko, Pepičce strojiti svatbu s panem Pavlem«, řekla paní teta.

Paní Kopřivová vzhledla překvapeně.

»Neptej se nyní na nic«, šeptala paní teta hlasem přerývaným.

»Pane Pavle —« V tom obešla ji mdloba a paní Kopřivové dostalo se vysvětlení až toho dne na večer, kdy po západu slunce otevřela

okno u světničky paní tety, by duše uvolněná z tělesné schránky volně vzlétla k nebesům. Pak pověděla jí Pepička o Pavlově rozhodnutí, a paní Kopřivová řekla, že jest tomu skorem ráda.

Paní teta pobířbena byla s poctou, jak jí přináležela, a Pepička vedouc se s bratrem svým od brobu, neměla již slz; byla vyčerpána svou bolestí.

Ochotně a vděčně přijala pozvání paní direktorové vyřizované Petrem, aby na několik dní k ní se odebrala. Šla pěšky s paní Rackovou, která se dostavila na pobřeb.

Paní direktorová uslyšela s uspokojením od Pepičky, že jest známost její s Pavlem ukončena. »Je tak lépe«, pravila. »A mohla ona, Josefín, raději udělati konec sama, nemusila míti blamáži, Petr, to je něco jiného, ve dvou letech je již úředníkem, no pak se podíváme třeba na jiný párek«.

Pepička pobyla v zámku několik dní. Navštívila paní Rackovou, setkala se s Liduškou, která si velice stýskala, jak jest jí ve službě smutno. »Nevídím a neslyším jiného, než o jídle. Vídím, jak se nešetrně zachází s věcmi, které by v mnohé rodině byly vítány, jak se maří mnohé, a mrzí mne pomlouvání vrchností služebnictvem«, naříkala si Liduška Pepičce. »Chtěla bych raději pracovati v zahradě. Také pracuji zadarmo. Služné budu dostávatí teprve nyní až po roce, až se zase do Vídně vrátíme. To nebudu také moci panímámě ničím přispěti, padne to na šaty. Budu mladší kucharkou a musím si kupovati s ostatními stejné šaty, zástěrky, náprsní šátky a čepečky. Tobě je, Pepičko, lépe«.

»Jen Pavel mi neměl tu žalost způsobiti«, řekla Pepička.

»Pepičko, bude ti bez něho lépe. Věru, on je takový, že se nehodí do světa«, pravila Lidka. »Bůh ví, kam přišla ta jeho veselost. Stále je zamyšlen a co ty písničky a kroniky píše a skládá, je jako by nebyl ani z nás, jak říká panímáma. Pepičko, ty na to zapomeň, žeš ho měla ráda. Do řeči s ním nepřijdeš, nikdo o tom nevěděl, že jsi byla jeho milou. A potom — Petr tě má také rád a z toho bude pán. A u něho se ti na Pavla snadně zapomene, vždyť jsou jeden jako druhý«.

»Právě proto bych Petra nechtěla. Pro tu podobu ne, jest to jenom podoba těla, nikdy ne duše. A abych v Petrovi Pavla chtěla viděti, to by nebylo, Liduško, věř mi, poctivé«, podotkla Pepička.

»Tedy tomu nerozumím«, dělá Lidka. »Já jsem taková neučená, prostá holka, nedovedu tak přemýšleti jako ty a naše Palma. Já bych chtěla, aby si mne vzal hodný, upřímný člověk, ráda bych pracovala a se přičinila, jen kdybych měla svou vlastní domácnost. Ale bohatá bych nedbala býti, bohatství zatvrdí srdce, to je viděti na naší Albínce. Jak jenom může nechati tu panímámu tak samotnou, to bych já nevydržela. Mně je líto, že nemohu s panímámou aspoň ta dobrá jídla děliti, které dostávám«.

»Ty jsi dobrá duše«, pravila Pepička k milé přítelkyni.

Chodily spolu po zahradách i do sklenníku k palmám zašly, kde připomínaly si Mariiny pohádky.

Také mladého hraběte potkala Pepička; usmál se na ni a na ponížený její pozdrav odvětil přívětivě.

Liduška jí sdělila, že slyšela ve Vídni, že se mladý hrabě za nedlouho ožení.

»Dej mu Pán Bůh štěstí,« řekla Pepička upřímně.

S Pavlem se nestýkala, byl po celé dny na potulce v lesích, paní Racková hubovala, že dojde se domů sotva najíst a vyspat. Za to Petr prokazoval Pepičce mnoho pozorností, a paní direktorová zvala ho denně k svačině a k večeři. Chválila ho Pepičce do očí i po straně, a Pepička raději již spěchala domů, vymlouvajíc se, že má tam matka asi mnoho práce a že se jí bude stýskati.

Když domů došla, byla smutně překvapena změnou v domku. Nábytek po paní tetě rozebrali si příbuzní, s nimiž měla paní Kopřivová dosti mrzutosti, pokojíček byl změněn a znovu uchystán pro studenty, které hodlala paní Kopřivová po prázdninách opět vzít.

»Jak bude s penězi, které paní teta — nebožka paní teta, chci říci, půjčila Pavlu Rackovi?« tázala se paní Kopřivová Pepičky.

»Panímámo, nebožka paní teta ty peníze Pavlovi nepůjčila, ale darovala,« odvětila Pepička.

»Jako tvému ženichovi snad ano, nikoliv však pro nic a za nic na utrácení v Praze. Mohl si mladý pán rozmyslet již dříve, že půjde do semináře, a nemusila jsi mít lítost a nyní ještě starost o peníze,« řekla paní Kopřivová.

»Byla by je dala nebožka paní teta mně, jak říkala. Zanechala mi dosti, a těch peněz oželím. Prosím jich, panímámo, nemluvme o tom, jsem jista, až bude pan Pavel někdy peníze mít, že sám se k placení přihlásí.« Pepička hleděla tak smutně, že matka umlkla. V poslední vůli paní teta poručila vše, co měla na dlužních úpisech a v hotovosti, a toho všeho bylo ještě dost, Pepičce a Josefovi Kopřivovým, s podotknutím, že Josef dostane o to více, co dala sestře jeho předem. Podmínce této rozuměly ovšem jenom matka s dcerou samy a později se domluvily, že před každým o tom pomlčí.

Ku konci prázdnin dostavil se Pavel a nabízel paní Kopřivové dlužní úpis na ony tři sta tolarů.

Nechtěla ho ovšem přijati a Pepička řekla vážně: »Nemluvme o tom, pane Racku, ne-li mně, splatíte ten dluh někdy podporou chudým studentům. Já sama chci také nadále podporovati chudé hochy, seč poskytne naše domácnost.«

Pavel byl rozpačit, ale neodvážil se odmítnouti. Rozloučil se s Pepičkou klidně a vážně. Vstoupil do semináře v Praze a od té doby stýkal se s ním i Petr srdečněji.

Jak bylo Pepičce smutno, nelze popsati. Ještě, že před švadlenami ažačkami bylo jí lze příčinu zármutku svěsti na smrt paní tety. A v duchu sama sobě trpce vyčítala, že bol o Pavla jest větší, než žal nad ztrátou paní tety, která byla od narození její dobroditelkou. Vytýkala si, že Pavla přece dobře nepochopila, ana může truchliti nad tím, že oddal se stavu kněžskému, chtěje spojovati s povinností služby Božího činnost vlasteneckou, zuboženému lidu českému tak potřebnou. Ale to mladé srdce přece hlásilo se k svému právu; milujíc, chtělo býti milováno. Někdy viděla Pepička jako v kouzelném zrcadle před sebou malou útulnou domácnost, třeba v zámku, vždyť nemusila by si všimati hrdých, úřednických paní a byla by žila tak skromně, tak tiše, jen milému svému Pavlovi. Cítila přímou tu vůni klidného domova, to teplo, ten jas — a hořké slzy zalily jí oči.

Probrala se z těch myšlének a uvědomila si, že setrvá s matkou až do jejího stáří, že se bude přičiňovati, aby bratr mohl dobře vy-

studovati, bez velké vlastní námahy. A na vdavky nechtěla ani pomýšleti. Ne, ne, cítila, že nemůže milovati jiného, než Pavla, dovedla se tak upamatovati na všechny ty pocity a záchvěvy lásky z dob prvního svého rozkvětu panenství, že zdálo se jí býti nemožno, podobně přilnouti kdy k jinému muži.

Často ulehčilo Pepičce pomyslením, jakou měla a má matka její z ní radost, jak jest s ní spokojena. Hodlala zůstatí hodnou matčiny radosti a nezklamatí matčiny naděje.

Poznenáhlu vracelo se vše v obvyklé koleje. Studenti se učili, paní Kopřivová vařila a Pepička řídila šití. Sama pracovala nejmenější práce. Měla velikou krabici, kdež uchovávala bůstky, hedvábí, štramín, dracoun, korály, rozličné vzorky. Otevřela-li tuto, shrnuly se jistě ihned všechny žačky okolo ní a prohlížely tyto věci, tážíce se, zda a kdy budou pracovati podobné krásné věci.

Pepička slibovala, že kdo bude chtít, všechno se naučí, a nechávala před dětskýma očima blýskati zlaté a stříbrné niti, chřestiti korály a bůstky. Objednávala tyto věci z Prahy, z krámů, odkud je objednávala paní direktorová. Pracovala-li některá z žaček něco takového, přinesla jí Pepička potřebné věci ze své zásoby.

Josífek psával zřídka domů, těšily se na něho na Vánoce. Ač byl již dorostlý, říkaly mu s matkou posud Josífek.

Přišel na Vánoce, vyřizoval pozdravy od Marie-Filomeny a Pavla. Sděloval, že Pavel lépe vypadá, jest prý v semináři spokojen a horlivě studuje, nedbaje uplynulých předešlých studií. Také že pilně píše do časopisů, a co nevidět vydá knihu. Zná a stýká prý se se všemi čelnějšími vlastenci, zvláště s kněžími.

Petr navštívil ovšem také Kopřivovy; byl přijat sice velice vlídně, ale seznal záhy, že ucházeti se o Pepičku bylo by asi marným. Řekla za řeči určitě, že setrvá svobodnou.

Petr mluvil srdečně o Pavlovi, řka, že našel pravé svoje povolání a může dosáti pohodlného života, nebude-li si jej sám svými »fantasiemi« kaziti.

Pepička sklopila hlavu. Ach ty »fantasie«, ty byly i jí tak drahé, ta vlastenecká láska a práce byla pro ni také tím nejlepším na světě.

Dbala i ve svém úzkém okolí šířiti vlastenecké ideje. Zpívala s děvčaty a studenty jenom česky, písně světské i zbožné, dle ročního času. Dala si od studentů vysvětliti neznámá česká slova a zaváděla, aby se vše k šití potřebné správně česky jmenovalo.

Šlo to, a záhy byly v Pepiččině dílně odstraněny německé zobecnělé názvy šicích potřeb a švadlenských výrobků. A to Pepičku těšilo.

Přišel den jejího svátku. Bylo jí smutno. Vzpomínala více než kdy jindy na Pavla. Ach, letos nedostane se jí od něho lístku jako kdy jindy, k těm chudičkým památkám nepřibude již žádná. »Snad se za mne aspoň pomodlí,« pravila sama k sobě, ubíraje se v den svého svátku do kostela. Jak vroucně se modlila, jak povznesla mysl k Bohu. Byl právě pátek, a v kostele zpívána postní píseň: »Stála Matka litující.«

Pepička spojila svůj hlas s ostatními a se zvukem varhan a slovy písně vlévala se jí do duše útěcha. A tu si představila, jak blahé bude mítí vědomí, až bude Pavel státí před oltářem Páně a

ona si bude moci říci, že nezrážela, nepřemlouvala ho z jeho úmyslu a trpěla raději sama.

Potěšena vyhlédla, a vidouc před sebou tichým krokem šoulati se svíčkovou bábu, malou, hubenou, vždy velice čistotnou stařenku, pokynula jí k sobě a dala několik krejcarů na světlo. Hleděla, jak stařenka rozsvěcuje svíčky na železném stojanu. Těšilo ji, jak plápolají a usmívala se jako dítě.

Po skončené mši sv. zastavila se na hřbitově u hrobů otce a paní tety. Klidně pomodlila se na těchto a klidně kráčela k domovu, vzpomínajíc, jak loňského roku v tento den slavně světily s paní tetou společný svátek. To byla nějaká svačina: čokolády, koblihy, bábovka, oplatky a punč. Všecky švadleny, žáčky a studenty pohostily a — letos — letos, že bude smutněji, řekla si právě Pepička v duchu.

Došedši domů, přijala gratulace ode všech. Švadleny jako každoročně daly jí malý dárek, letos hezkou porculánovou sošku tančících dvou dětí. Od matky kromě pečiva dostala tolar zapíchnutý v jablko. Studenti zanechali gratulaci ve verších ozdobně napsanou a všemi podepsanou.

»A ještě něco,« pravila matka, pozvedajíc dvě psaní do výše.

»Od Josífka,« řekla Pepička. »A druhé? Snad ze zámku?«

»Ani nevím, přišla obě včera na večer, schovala jsem je, abys jich neviděla až dnes,« pravila paní Kopřivová.

Pepička pohlédla na adresu listu a hned poznala písmo — Pavlovo. Zastrčila list do kapsy, rozlomila pečeť psaní bratrova, počala čísti. »Josífek je zdrav, vzpomíná na paní tetu,« řekla s pohnutím,

»A to druhé?« tázala se paní Kopřivová.

»Ach to je od — od pana Racka,« zajikla se Pepička.

»Ach od pana Petra,« šeptaly si švadleny, a paní Kopřivová kývla spokojeně hlavou.

Pepička prohlédla švadlenám práci a oznámivši, že odpoledne, až dojdou studenti ze škol, bude svačina, vyklouzla ze světnice.

Spěchala do studentského pokojíku. Zde, kde strávila tolik pěkných chvil u nebožky paní tety, chtěla čísti Pavlovo psaní.

On tedy na ni nezapomněl, vzpomenuť jejího svátku, dal o sobě vědět. Ten milý, drahý Pavel. Jistě vycítil, jak se trápí, jak vzpomíná a měl pro ni, ne-li jako jindy slova lásky, tedy alespoň slova přátelské útěchy. A ta chtěla prvně čísti Pepička sama.

XVIII.

Otevřela dopis. Ještě v jedné obálce byl zde tuhý lístek papíru, na jakých jí Pavel psával svá přání, ozdobuje je malovanými vlastní rukou květy.

Na lístku nakreslen byl tuší v pěkném provedení kříž, na jehož podstavci napsáno bylo dnešní datum a pod křížem báseň, psaná švábachem, v následujícím znění:

»Ty znaku spásy, v utrpení
na dřevo tvoje kladu hlavu svou,
zde jenom z hrudi mé se povzdech vine
a s oka kane slza za slzou.

Ty znáš můj bol, ó Bože, ruka Tvoje
jej seslala, Ty jej jsi dopustil,
a dítě Tvoje pod křížem zde volá:
Otče můj, Otče, proč's mne opustil?

Ne, neopustil's! Vždyť Ty nedáš trpět
člověku více, než mu možno snést,
a chceš mne jistě třeba temnou cestou
a utrpením k duše klidu vést.

Vždyť nebylo přec hříšným moje přání,
není Tvým trestem, že je nesplníš,
staň vůle Tvá se, Ty jsi dal, Ty béřeš
a v utrpení Tvůj mne sílí kříž! ¹⁾

Prostě, neumělé tyto verše vyloudily Pepičce proudy slz. Ten Pavel, ten drabý Pavel! Jakou to měl pro ni útěchu! Jak mu byla za ni vděčna! Jak mu rozuměla! A jak on rozuměl jí! — — —

Pepička vložila lístek do modliteb a posilněna a potěšena vracela se ke své práci.

»Co ti píše pan Petr?« tázala se jí matka, vyšedši do síně.

»To není od pana Petra, to je od pana Pavla, poslal mi místo přání modlitbičku,« řekla Pepička a matka se již netázala.

Od této chvíle byla Pepička úplně klidna. Naučila se Pavlovým veršům z paměti a za nedělního odpoledne zkusila je vážným nářevem zpívat ku kytarě. Zdařilo se jí to, a píseň tato stala se jí nejmilejší.

Klidně, spokojeně pracovala Pepička dále. Klid a mír byl kolem ní. Zřídka vycházela na návštěvy. Později o prázdninách zabrála si opět se studenty divadlo, leč vždy úlohy vážné.

S Petrem stýkala se vlídně. Pavel nezdržel se doma, odebral se opět k nevlastní babičce do hor.

Pepička navštívila opět paní kmotru a k jejímu vyzvání jela s ní do Prahy. Zprvu zašla si domů pro peníze a vzala si s sebou větší částku. Řekla matce, že chce si nakoupiti větší zásoby potřeb k jemným, vzácným pracím. Přivezla si veliký balík věcí a vyprázdnivši jednu zásuvku v prádelníku uložila je tam. A v nedělních odpůldnech načíkala si práce, které švadlenám a žačkám neukázala. Matce světila, že to budou dárky pro Pavla.

»Dá to mnoho práce, ale mám na to tři léta času, než se dočkáme Pavlova vysvěcení,« řekla a paní Kopřivová odvětila s úsměchem: »Do té doby se třeba vdáš.«

»Nebudu se vdávati, panímámo,« řekla Pepička a matka neodporovala.

K podzimu přibýlo u Kopřivů o jednu švadlenu, vlastně o člena do rodiny. Byla to Liduška Racková. V panské službě jí nesvědčilo. Churavěla, bledla a světila Pepičce při její návštěvě v zámku o prázdninách, že nerada je mezi panským služebnictvem, že ji vaření netěší a že nejraději by zůstala doma.

»S Lidkou nemám opravdu štěstí,« naříkala si paní Racková. Hodlala ji tedy vyprositi si z vrchnostenské kuchyně zpět a pouká-

¹⁾ Dle originálu z r. 1830.

zati na dívčinu churavost, leč jak měly obě ze skrovného výslužného býti živý?

Pepička věděla radu. Promluvila s matkou, a Liduška celá šťastna stěhovala se ke Kopřivovům.

»Budeš jako naše,« pravila k ní Pepička. »Budu ti platit od kusu a panímámě, co na stravu přidáš, nebude tak mnoho, ostatně vypomůžeš raději třeba při vaření i s prádlem a žehlením, abys mnoho neseděla, a tak nebudeš ani na stravu přidávati.«

»I přidám ráda,« řekla Liduška, vesele se rozhlížejíc po prostranné jizbě a švadlenském stole.

»Já ničeho nevezmu,« řekla paní Kopřivová. »Přemáhá mne někdy vaření pro tolik osob a žehlení je také dost, panna Liduška pomůže při všem a bude, jak Pepička řekla, jako naše.«

Ve městě mluvilo se o tom přijetí Lidušky ke Kopřivovům všelijak. Lidé soudili, že si chce paní Kopřivová najisto Petra jako ženicha pro Pepičku pojistiti a říkali, že je velice opatrná. A také, že nebude Liduška v domě na škodu.

Paní Chaldounová se na to poněkud mrzela. Nabídla sestře, ať jde tedy k ní, že může pomáhati v domácnosti i při řemesle, že jest u nich, an ještě jedno dítko přibylo, dosti práce.

»U Kopřivů zvykne Lidka všelijakým zbytečností,« pravila paní Chaldounová matce. »Tam je samé vlastenčení, zpívání, hraní divadla, samé šplechty se studenty, u nás bych Lidku přidržela do opravdy k práci v domácnosti a když by se okoukala při řemesle; mohla by se vdáti třeba časem za některého z menších mistrů.«

»Takové štěstí, jako tebe, potká jednu ze sta,« vzdychla paní Racková. »Ale u Kopřivů je to dobré, však jsi se tam sama vycvičila.«

»Hm,« řekla paní Albínka trochu z vysoka. »Trochu tak ští, hlavní při vaření a při řemesle naučila jsem se teprve u Chaldounů.«

»A jsi celá Chaldounová, dávno to říkám. Děti, děti, jak jste se mi odcizily,« vzdychla znovu paní Racková.

Liduška nechtěla o tom ani slyšeti, že by měla jíti k Chaldounovým, říkala, tam že mají místo srdcí pytlíky s penězi.

Než sotva pobyla u Kopřivů tři měsíce, vyžádala si ji sestra do opravdy. Roznemohla se stará paní Chaldounová zlou, zdlouhavou vodnatelností a bylo třeba bedlivé obsluhy. Mladá paní měla práce na všech stranách a žádala si Lidušku hlavně proto, že umí tato leccos jemnějšího uvařiti, což pro nemocnou bude potřeba.

Liduška šla tedy k Chaldounovým a zřídka kdy měla nyní čas zaběhnouti si k milé svojí Pepičce. A zaběhla-li si přece, bylo to se steskem.

Byla u Chaldounů prací přetížena, správký šatů a prádla zabraly jí celé večery, které vyseděla u nemocné staré paní, vaření bylo velice mnoho, byliť mnozí dělníci na celou stravu, řemeslo šlo velice dobře a bylo škoda každého zdržování, dále pak prádlo, které se musilo odbytí v noci, celý den nebylo oddechu.

A k tomu škudlení o každý krejcar, úzkostlivé schraňování každého kousku vlny, každého odpadku a pak i v kuchyni šetření až nemístné. Mastnotu odměřovala Albínka sestře na lžíce a pro trochu rozlitého másla, rozsypané mouky nebo krupice, vylitého mléka vadila se, až Liduška mnohdy plakala.

»To je to, ty jsi rozmazlená,« mrzela se pak ještě paní Albínka, »proto jsi nevydržela ve vrchnostenské kuchyni, že ti nesmí slovíčko říci. Doma u pantáty, to jsi byla jeho Jahodníček-mazlíček, a pak nevydržíš nikde. U Kopřivů, to tak je pro tebe, hrát si se šitím, zpívat, smát se se studenty, ale holečku, to by z tebe nebyla žádná hospodyně.«

Takové řeči slýchala Liduška denně a věru, že neřkala Pepičce žertem, že by nezůstala u sestry, ani kdyby věděla, že si ji vezme také takový nějaký pan mistr Chaldoun.

Až koncem léta dotrpěla stará paní Chaldounová, a Liduška se v několika dnech po pohřbu stěhovala opět ke Kopřivovým. Stěhovala se v nevůli se sestrou i švakrem a i s matkou bylo jí utkati se ve sporu.

Uznávala paní Racková, že Albínka Lidku potřebuje, a doufala při nahodilých vdavkách na nějakou výpomoc pro Lidušku od bohatého švakra. Ale Liduška měla mysl jenom k Pepičce, a také dokázala matce, že by přišla u Chaldounů brzy o zdraví; byla všecka sedřena a uštvána.

Za všecku práci a starosti dostala Liduška od pana švakra a sestry na soukenné šaty a něco starších věcí po nebožce paní Chaldounové.

Uznáš přece, že mám děti a musím na ně v první řadě pamtovat,« řekla Albínka k sestře.

»Já věru nemám nikde a v ničem štěstí,« posteskla si Liduška Pepičce. »Já jsem opravdu sirotkem, co se zdá býti pro mne dobrým, všechno mne zklame.«

»U nás se nezklameš,« těšila ji Pepička. »Nehledej to štěstí tak úsilovně, pak ti přijde přece a samo.«

»Budeme na ně čekat spolu, viď?« usmála se Liduška.

»Já netoužím po jiném, než jakého se mi dostalo,« řekla Pepička.

Liduška u Kopřivů okřivala. Chaldounovi se nějaký čas na ni hněvali, pak počaly děti přece po čase »pannu tetinku« navštěvovati a později došla paní Chaldounová sama s nějakým šitím. To ovšem přijala Pepička do práce, nesměla si bohatou paní mistrovou nadobro rozhněvati, a tak zase obnoveny staré styky.

Čas plynul a přiblížil se den Pavlova vysvěcení.

Petr byl již úředníkem na zámku a Josef Kopřiva měl po skončených studiích následovati za ním.

Pepička se těšila již úplnému klidu.

Pavel chtěl vykonati primici v Praze, — hluk a okázalost, s nimiž na venkově byla by ta slavnost nutně spojena, jej děsil. Stával se stále uzavřenějším a žil kromě studií k svému povolání jenom svým knihám a práci.

Paní Racková chystala se tam dojeti za ním a navštívit i Marii Filomenu, jejímuž obléčení přítomna nebyla, nemohouc se pro churavost a nedostatek peněz na cestu vydati. Tentokrát však chtěla hraditi výlohy cesty za matku paní Chaldounová, která se též chystala s sebou, a Lidušce chtěl dáti na cestu Petr, který se také chtěl účastniti.

»Tak se to patří, ať jede celá rodina,« pochvalovala paní Kopřivová.

»Pepičko, jeď také s námi,« vybízela Liduška milou přítelkyni.

»To nejde, má milá, budu vzpomínati a modliti se za velebného pána, ale s vámi nepojedu. Ty vyřídíš mu ode mne pozdravení a odevzdáš dáreček. Je to všechno moje práce.«

A Pepička pokynula Lidce do pokojíčka, nastalými prázdninami opět neobydleného, a tam vyňala z truhly po paní tetě velikou, plochou krabici.

»Zde jsou moje dárky pro velebného pána. Panímámo, jdou se také podívat. Pracovala jsem to všechno po nedělích odpoledne a někdy večer při měsíčku, nezanedbala jsem tím ničeho. Mnoho jsem do těch prací zašila vzpomínání, a přiznám se, že i slz, ale jakživa jsem ničeho tak ráda nepracovala jako tyto věci.« Pepička usmála se se zaslzenýma očima, otevřela krabici a počala vykládati krásné práce.

Na vrchu leželo na tucet koláříků, některé na jemném plátně, zdobené vyšíváním tak drobounkým, že zdálo se býti vetkáno, jiné pletené z bílých a černých bústků.

Dále rocheta, celá z tenkých nití usítkovaná a vyšitá pěkným vzorem ze samých květů.

»To je krása!« zvolaly paní Kopřivová i Liduška.

Pepička se usmála a rozložila před nimi dlouhou albu z tenkého plátna, na půl lokte ode zdola vyšitou plně a prolamovaně.

»To je práce!« obdivovala se Liduška.

A Pepička vyňala ještě krásně vyšívanou štolu i náruční návěsek a na konec ornát, jehož střední pruh byl vyšit hedvábním a zlatem na štramínu. Kříž ovinutý věncem z růží, lilí, vinného listí s hrozny a pšeničných klasů a pod ním beránek na knize, sedmi pečetmi uzavřený, byly provedeny tak krásně, že vypadaly jako malovány. Ostatek ornátu zhotoven byl z hedvábí žlutého, modré a bíle květovaného, krásného vzoru.

»Pepičko, to je ze svatebních šatů nebožky paní tety,« zvolala paní Kopřivová.

»Ano, nebožka paní teta mi je darovala několik neděl před smrtí. Pomýšlela sama na to, darovat je ke kostelu,²⁾ ostýchala se prý vždy je nosit, že je ten hedvábný damašek příliš drahý pro ni, prostou měšťanku, dostala je od nebožtíka svého muže, a jen k vůli němu je někdy na nějakou svatbu a pak o slavnosti Božího Těla oblékala. Darovala mi je a řekla, abych si je schovala za svatební šaty. A myslím, že by jí bylo milo, co jsem s nimi učinila. Škoda, že se toho nedočkala a nevidí —« Pepička slzela a matka a Liduška s ní.

»A jak jsi to mohla vše sama zhotovit?« tázala se matka.

»Vypůjčila jsem si staré věci z kostela a dovedla jsem všechno podle nich přistříhnouti. Byla jsem ráda, že se mne, panímámo, nepatly, co po nedělích zde v pokojíčku kutím,« usmála se Pepička, vyndávajíc z krabice ještě bílé, hedvábné, zlatem vyšívané velum, taktéž svoji práci.

»To je krása, to by mohl snad sám pan biskup obléci,« divila se paní Kopřivová.

»Liduška poprosí velebného pana bratra, aby to oblékl o své primici a pomodlil se za nebožku paní tetu i za mne,« řekla Pepička

²⁾ Tradiční, činily tak měšťanky s drahými šaty.

a skládala opět vše opatrně do krabice. »Bude mítí velebný pán kolikerou památku na moje ruce.«

Liduška s pláčem objímala Pepičku, a paní Kopřivová vyšla ven, slzíc.

Nyní ji teprve bolelo, že milá dcerka nedočkala se splnění svého snu lásky. Poznávala, že musila Pepička Pavla hluboce milovati, tak jak ona sama toho v žití neseznala. A viděla, že milé dítě její asi mnoho, tiše, v tajnosti vytrpělo.

Rodina Racková odejela do Prahy, a než se vrátila, byla Pepička jako pohřbena v tichý klidný sen. Nemluvila mnoho, jen co musila, a pod večer, když osamotněla, vždy si zazpívala tu svoji píseň o kříži.

Rackovi se vrátili a dovezli si velebného pána. Klidně a vážně došel pater Pavel Racek pozdravit Pepičku, vážně a srdečně děkoval jí za pěkný dar. Druhého dne, pozdržev se u sestry Chaldounové, sloužil v děkanském chrámě mši svatou. Množství lidu se sešlo, a kde kdo přiklekl k oltáři, aby přijal požehnání novosvěcence.

Pepička přiklekla též, a cítilc Pavlovy bílé, chladné ruce na svém čele, cítila v duši mír a úctu k tomu, jehož kdysi milovala.

Obdržela od Pavla obrázek na památku jeho vysvěcení. Ve věnci z vína a klasů na knize ovinuté štolou stál tu růžemi ověčený kalich, nad nímž zářila hostie, v pozadí pak vztyčoval se na skále kříž, ovinutý trnovou korunou.

Dala si jej za rámec, nalepivši jej prve na čtverec z bílého hedvábí, na kterém vyšila kolem obrázků věnec z myrty a poupat. To byla její památka a zůstala jí nejmilejší památkou v životě.

Nedlouho zůstal mladý kněz doma u matky, záhy odebral se na svoje působiště, jsa ustanoven kaplanem, tak jak si byl přál, v chudé horské dědině, mezi lidem vesnickým, lidem českým, kterýž tak miloval.

Paní Racková nazývala nyní sama sebe vždy jenom šťastnou matkou, kteréž bylo popřáno, dvě děti, dceru a syna, věnovati Bohu a na druhých se dočkati jejich spokojenosti a dobrého bydla. Jen s Liduškou měla ještě starost, ač jí Pepička slibovala, že může Liduška zůstatí u ní navždy.

»Přece bych raději viděla, kdyby se zaopatřila,« toužila paní Racková. Bývala nyní častěji ve městě, Albínka pozvala si ji často na kolik dní i týdnů k výpomoci v domácnosti.

»Může časem, až velebný pán dostane faru, jíti k němu za hospodyní,« řekla kdysi paní Kopřivová za přátelské besedy za nedělního odpoledne.

»To já bych šla sama, ovšem Liduška, že umí tak dobře vařit, jak se v hraběcí kuchyni naučila, hodila by se za hospodyní i na děkanství,« pravila paní Racková.

»No, přála bych jim, paní Racková, aby se dočkaly, až bude velebný pán děkanem,« srdečně řekla paní Kopřivová.

»A já zase jim, paní Kopřivová, aby se panna Pepička rozmyslila na to vdání. Je to škoda, taková ženská, která dovede, nač se podívá, zdravá, hezká a příjemná, a chtít zůstat tak. Také se stárnou, panno, seslábnou jim oči, nepůjde to vždy se šitím, natož s těmi krásnými pracemi. Taková panna! Domek je tady, pan Josífek zůstane někde v zámku úředníkem, a panna bude měšťankou. Ženichů by bylo jistě dost, a nechce-li panna nikoho od péra, najde

se jiný. Do smrti mi toho bude líto, že ten můj Petr měl k vůli panně lítost srdce,« rozkládala paní Kopřivová.

»Pan Petr a já se k sobě nehodíme,« odvětila Pepička. »A zůstanu-li svobodnou, nebudu tobo jistě nikdy litovati. Ostatně, kdo ví, zda bych se vpravila do něčeho jiného než do šití, a jak by mi to s domácností šlo.«

»Tu nepředěláme,« vzdychla paní Kopřivová.

Nescházelo Pepičce na vzkazech od ženichů, odpovídala však vždy určitě, že se vdávati nebude.

Zdálo se, že při tom svém šití ani nestárne, ač se blížila třicítce, byla stále stejně bělounkou a ruměnnou v obličeji, čelo její bylo hladké a oko jasné. Byla stále stejně vlídnou a přívětivou k začkám, švadlenám i zákaznicím, mírná veselost zářila jí z očí.

Liduška byla jí ve všem k ruce, ač bývala někdy smutna, například, že nad ní má matka ze všech dětí nejmeně radosti.

Tu však pojednou se ohlásil Lidušce nápadník. Tak z nenadání.

Pepička zahrála si opět ráda na ochotnickém divadle a patřila k předním jeho silám. Také Liduška hrávala v menších úlohách, smávala se sama, že vždy a všude zbude na ni úkol služby.

Mezi ochotníky vynikal jako milovník mladý, hezký Karel Plavec, kterýž se stal nedávno soustružnickým mistrem, jako býval jeho otec i dědeček. Neměli soustružníci ovšem v malém městě zvláštního cechu a byli přiblíženi k cechu truhlářskému, ke kterémuž se zároveň tesaři hlásili. Bývalo od velikého cechu soukennického, jakož i od početného pořádku ševcovského a krejčovského pohlíženo trochu s vrchu na tyto »míchané cechy«, leč poctiví a správní lidé vážení jsou všude, a Plavcova rodina patřila mezi ty, které se čítaly k lepším.

V poslední generaci bylo více dítek, a mladý soustružnický mistr Karel Plavec, ujav po rodičích domek, měl co sháněti výplatu sourozencům a začal s dluhy. Také mu zůstaly ještě dvě sestry na starosti, a kde kdo mu radil, aby hleděl se bohatě oženiti. Na veliké věno nemohl ovšem činiti nároků, ale na tehdejší poměry bylo tisíc zlatých značným přínosem.

Plavec se ohlížel tu a tam po nevěstě, co by se mu bylo hodilo, to se mu nelíbilo, a pouze dle záliby bylo také těžko voliti.

Plavec byl čtenářem a patřil k vlasteneckému kroužku, hrál divadlo, četl i kupoval české knihy a byl všude rád viděn. Býval duší ochotnických představení, vybíral divadelní kusy, rozepisoval úlohy a pořádal dekorace.

Při seznámení se s Liduškou padla mu tato milá dívčina ihned do oka a do srdce. Seznámili se, a od té doby musila Liduška hráti v každém představení, Karel donesl jí vždy sám úlohu a také ji vždy co možno nejpěkněji opsal.

Jedenkrát za nedělního odpoledne, ana paní Kopřivová v alkovně si podřimovala a Pepička sedíc u okna četla, přiznala se Liduška milé přítelkyni, že si s Karlem dala slovo.

Pepička se zamyslíla. Po chvíli teprve řekla: »Dej ti Pán Bůh štěstí. Ale nevím, nevím, jak to půjde.«

»Karel mne má rád,« pravila Liduška. »Nedbá, že budu mlti málo nebo skoro ničeho, za to zůstanou Terinka s Františkou u nás, dokud se nevdaří nebo nedostanou do dobrých služeb, Karel ví, že

jim neublížím, můj Bože, vždyť jsem to také zkusila, co je to býti u sestry.«

»Milá ty Lidko,« pravila Pepička povážlivě, »ono je zde o to, že soustružnické řemeslo nepřináší stálého výdělku. Musí soustružník se zbožím jezdit sám po výročních trzích, dovážeti je kupcům do krámů a přenechávati kramářům. Ve městě kolikráte po několik měsíců nikdo ničeho z takového zboží nepotřebuje. Pak bývá trapné živobytí, není-li hotových v domě a není-li tu hospodářství, které by stačilo na denní potřeby. A Plavec má sotva deset měr polí, a ty, jak náhodou vím, patří jeho sestrám.«

»Vždyť já nedbám o bohatství, jen když budeme spokojeni,« namítla Liduška.

»Bohatství nemusí býti ku spokojenosti, ale nedostatek zase spokojenost zaplašuje,« podotkla Pepička. »A těmi sestrami jeho nastane ti starost hned. Jsou od školy zvykly jen tak pobíhati. Matka byla nemocna, nemohla je ku všemu přidržet, a když loni zemřela, tu hospodařily ihned samy. A jsou mlády, čítám, že je Terince asi šestnáct a Františce patnáct let.«

»Dají si aspoň říci a všemu je lehčeji naučím, co by potřebovaly do dobré služby,« mínila Liduška.

»Nevím, nevím, půjde-li to. Já bych k tomu neměla odvahy,« řekla Pepička.

»I půjde. A slyšíš, Pepičko, ten týden sem snad naše panímáma přijde, řekni jí to,« žádala Liduška.

»To je věc ženichovou,« usmála se Pepička.

»No, to jenom abych já to nemusila říci, panímáma bude mít radost, stále nade mnou naříká. Pak dojde Karel k Chaldounovým a dojedná se to. Ty mi půjdeš za družičku —«

»To ne, má milá. K tomu nejsem dosti mladá,« odmítala Pepička.

»Vždyť jsme v stejném věku,« upozorňovala Liduška.

»To je ale jiné, býti nevěstou než družičkou. A až se vdáš, bude se ti říkat »mladá paní«, třeba jsi jako nevěsta nebyla už mladým děvčetem,« usmála se Pepička.

Nebylo velikého vyjednávání o tu svatbu. Paní Racková ráda svolila, u Chaldounů činili nějaké námitky, že je všechno Plavcovo přibuzenstvo chudé, než, poradivše se mezi sebou, uznali, že bude přece lépe, vdá-li se Lidka, než aby jim třeba někdy přišla na krk; a tak se ustanovila svatba.

Petr dal sestře darem třicet zlatých stříbra a byl mláďencem; byl by raději viděl, kdyby si byla sestra vzala třeba některého z panských hospodářských služebníků, když již nedovedla v panské službě setrvat. Pochvalovali si s Janem, jak se spolu u vrchnosti zachytili a udrželi. Páter Pavel dojel sestře k svatbě požehnat. Paní Chaldounová vystrojila slušný oběd, vymínilvši si však předem, že druhého dne sestra Liduška u nich zůstane pomoci uklízet a hlavně vyprati stolní prádlo.

Pepička seděla u stolu vedle pátera Pavla. Hovořili spolu srdečně a přátelsky, a milá upomínka pozůstala oběma v duši na toto setkání.

Ostatně byla svatba dosti veselou.

(Pokračování.)

Naše Slezsko.

Napsal Jan Vyhlídal.

(Pokračování.)

V. Z dějin písemnictví a národnosti české na Opavsku a Těšínsku. ¹⁾

(1205.—1648.)

Čím dále tím patrněji vychází na jevo, že účast Slezska vůbec na českém písemnictví pro starší doby jest veliká; hlavně od Opavska šířila se čeština do sousedních knížetství Slezských i do jiných krajů polských. Tato účast není však dosti patrná z Jungmannových dějin literatury české a z Jirečkovy rukověti, nýbrž shledáváním tiskopisů Opavských i Slezských a jiným podrobným badáním sneslo se již značné množství doplňkův k oběma jmenovaným spisům. A přece práce ta ještě daleko není u konce. ²⁾

Úkolem naším není doplniti, co Jungmannovi a Jirečkovi schází, nýbrž máme v úmyslu sestaviti na základě přístupných nám pramenů dějiny písemnictví a národnosti české na Opavsku a Těšínsku. Protože národnost a písemnictví úzce spojeny jsou, podáváme dějiny obou společně.

Nejstarším snad památníkem jazyka českého ve Slezsku jest nápis na hradě Víkštejně, Vítkem z Kravař založeném: »Pomoz Bože z nůze tvému věrnému sluze. Anno 1205«.

Prvním na ten čas známým spisovatelem českým z Opavska jest mistr *Kundrát z Benešova*. Pocházel z Dolního Benešova, studoval na vysokých školách Pražských; stal se r. 1370. bakalářem a r. 1382. mistrem sedmera umění i učiněn mistrem v koleji Karlově. Kundrátův spor s mistry vysokých škol Pražských okolo r. 1389. o příslušnost k národu českému jest pozoruhoden pro dějiny země Opavské. Napsal český »Sekventionář«. Podobá se, že i postilla, chovaná v knihovně Olomucké, r. 1388. byla od něho sepsána.

Jan z Opavy, druhdy farář Lanškrounský a kanovník Brněnský, r. 1368. na rozkaz Albrechta III. pořídil nádherné evangelium české ve zlatě s drobnomalbami. ³⁾ Život jak Kundrátův tak Jana z Opavy připadá do období (asi 1350.—1426.), kdy na Opavsku byla diploma-

Oprava. V minulém čísle na str. 843. místo Šumychl čti: »Šunychl«; na str. 844. místo východě čti: »západě«; na str. 848. místo západem čti: »východem«.

¹⁾ Hlavně užito: V. Praska »Rodáků z Opavska a Frýdecka«, *Czechische Sprache und Literatur* v díle: »Die oest.-ung. Monarchie in Wort und Bild« (Mähren und Schlesien, 612—621), pak jeho článků ve »Věstníku Matice Opavské«, »Op. Týdenníku«; dále pojednání rozličných spisovatelů v kalendáři Slezském, »Věst. Matice Op.«, »Těšínských Novinách«, »Op. Týd.«, »Našem Domově«, »Obzoru«, »Světзору« a j.

²⁾ »Věst. Mat. Op.« č. 2. Vinc. Prasek, str. 20.

³⁾ »Naučný Slovník«.

tickou řečí latina a částečně němčina; proto zvláštní pozornosti zasluhují, že česky psali.

V deskách zemských, v Opavě chovaných, čteme první vklad český r. 1409., a to tento: »Item Nikolao judici in Bleischicz přisuzeno deset hřiven na Nasile, že Vilem nestal k sudu«. Od r. 1409. se české vklady zhusta opakují, až latinu roku 1426. vypudily; též v Krnově pan *Bartoš z Držkovic*, nejvyšší sudí, se přičinil, aby z jednání sněmovního latina byla vyloučena a zavedena čeština. O celých šedesát let dříve česky psány tedy ve Slezsku pŕihony, nálezy, sněmy, zápisy než v Čechách.

Podobně kolem r. 1440. počínali si stavové v knížetství Těšínském, jen že při místních jmenech a některých slovech pozorovati učin polštiny; za to dochované Pŕihony Opavské (od r. 1410.), Desky zemské (Krnovské od r. 1404., Opavské od r. 1431.), Roky, Sněmy svědčí o čistotě řeči české na Opavsku-Krnovsku.

Za let 1420.—1433. zabýval se v Krnově *Mikuláš z Kozlí* sbíráním náboženských i světských písní, jež vydal česky i latinsky, a tou dobou kněz *Mikuláš z Úvalna* přičinil k Novému Zákonu, jím opsanému, český výklad.

Dále vydány byly právnické knihy: První památní kniha (1466.—1590.); Černá kniha (1540.—1573.); Červená kniha (1557. až 1594); Právo a zřízení knížetství Těšínského. Poslední kniha vyšla roku 1592., a užívalo se jí jako zákonníku na Těšínsku až do císaře Josefa II., jímž prohlášena němčina za úřední jazyk.

V Krnově a v Opavě byla při soudě zemském platná jen česká řeč, toho nikdo nemůže upírat, pokud zemské desky v Opavě se chovají; sám Němec Biermann, jenž všemožně dokazuje, že Opava po většině německou byla, připouští, že v 15. a 16. stol. úřední řeč města Opavy byla česká, vytlačivši takofka němčinu.

Za třenic náboženských 16. století sepsáno dosti českých knih. Tak *Filadelf Zámorský*, kazatel Opavský, složil českou »Postillu«, již vydal tiskem roku 1592. v Jezdkovicích Hynek Bruntálský z Vrbna. Postilla tato později vyšla v Praze, po třetí v Lipsku. Zámorskému věnoval rektor škol Opavských a písař městský *Jindřich Polan*, starší (asi od r. 1558.—1573.) »Smuteční písně«.

Roku 1596. vypravil do veřejnosti *Jiří Sedlnický z Choltic* juridické »Vademecum«.

Syn zmíněného Jindřicha Polana, nepochybně z Polanovic u Vratislavě pocházejícího, jménem *Amand Polan z Polansdorfu*, věnoval se též českému spisovatelství. Narodil se 16. prosince 1561., oženil se okolo r. 1590. s dcerou Jana Grynea. Amand učil se v Opavě u rektora Jana Grynea, pak šest let ve Vratislavi, odtud přešel do Tubink. Za mladších let byl vychovatelem šlechticů na Moravě. Na přimluvu Karla staršího ze Žerotína stal se profesorem v Basileji. Byl vyznání kalvínského. Zemřel r. 1610. Od něho jest český spis: »Summa učení o věčném božím předzřízení všech věcí«.

V Polomi Velké narodil se okolo roku 1580. *Jakub Akanthes* (též *Akanthido Mitis*), studoval na vysokých školách Pražských, pak se stal r. 1605. správcem školy v Dobrovici. Stav se pod obojím, byl farářem v Dřínově u Velvar do r. 1613. a r. 1614. ve Škramníku u Poděbrad odkudž, jsa vyznavačem bratrským, odebral se r. 1623, do vyhnanství, nepochybně do Sas. Akanthes vydal osm českých a

jeden latinský spis; psal též české básně jako: »Zpráva krátká o rodu i života skonání pana Albrechta Václava Smiřického ze Smiřic«. Vydána v Praze 1614.

Také *Daňhel* ze Skočova vázanou řečí popsal oheň v Lipníku (1613.); v poesii duchovní se proslavil Jiří Třanovský svou sbírkou písní duchovních, starých i nových, zvanou »Cithara Sanctorum« (vydána v Levoči 1636.), již do dneška se ještě v evangelických sborech užívá.

Petr Weykert z Krnova na světlo Boží vydal r. 1617. českého »Zvěrolékače«.

(1643.—1774.)

Válka třicetiletá zasadila české národnosti ve Slezsku hlubokou ránu. Obyvatelstva českého valně ubylo, ba na Krnovsku téměř vyhynulo, tak že od r. 1666. počalo se tam úřadovati po německu.

Spisy, které vyšly za časů pobělohorských, jsou větším dílem obsahu polemického a náboženského; dobře ještě, že založeny nové knihtiskárny v Nise a v Opavě, jimiž udržován literární život. V Nise r. 1671. vyšlo po česku »Ratiborské zřízení zemské«.

Činností Třanovskému podobal se *Jiří Joannides Frýdecký*. Nejprve byl správcem církve v Hranicích, kdež r. 1622. se oženil. Z Hranic uchýlil se nejspíše na Těšínsko, kde se ještě pod mocnou záštitou šlechty náboženství evangelické pokojně drželo; tam byl farářem v Ropici a Konské. Roku 1653. kněžna Těšínská rozkázala: všechny evangelické kostely pozavírat. Hned na své saře v Ropici připravoval modlitby veršované. R. 1654. vydal »Modlitby křesťanské službám spasitelným a Pánu Bohu ke cti a chvále přináležející... Nákladem mnoho vzácného, moudrého a opatrného pána Andryse Vildy, obyvatele Těšínského t. č. burgmistra«. Po předmluvě, připsání a obraně proti utrhačům následují rýmované modlitby k nejrozmanitějším potřebám, jichž básnická cena není veliká. Další jeho spisy: »Clangor tubae — Zvuk trouby Boží zní Ogogog a Magogog, i o brozném Antikristu«, a druhý spis »O pravé posloupnosti učení spasitelného evangelického« vytištěn byl r. 1667. v Žilině. Z prvního spisu, většinou rýmovaného, částečně i s nápěvy, vyznívá jakási zoufalost, druhý jest obsahu dějepisného.

Za katolické protireformace vydal jesuita *Pavel Scultetus a Martinides* knihu: »Liber controversiarum« — uzdu duchovní; *Frydrych Jiří Vlček*, svobodný pán z Dobré Zemice a Hlučína, pořídil r. 1657. správný překlad postilly faráře Jana Hermana, v němž místy proráží nářečí Těšínské, a Opavský Františkán *Nedbal* r. 1674. »Život sv. Barbory«.

Václav Sedlnický z Choltic, nejvyšší sudí knížetství Opavského, pán na Třebovicích, dal vytisknouti v Olomouci r. 1632. český i německý popis slavností konaných o vjezdě do Opavy Karla Eusebia, knížete Lichtenštejna. Z téže doby zůstavil farář Hradecký *Fr. Al. Světlík* (1643.—1695.) v matrikách důležité zprávy dějepisné, jež na národopisné výstavě v Praze r. 1895. byly vyloženy. Neméně zajímavým jest opis knihy Tovačovské, pořízený svob. pánem *Jiřikem Frydrychem Skrbenským*, jenž chová se v archivě barona Zdenka Sedlnického na Bílovci. Kniha Tovačovská na Moravě a Opavsku

pokládala se za zemský zákoník, proto snažil se každý pán opatřiti sobě opis. Ve zmíněném opise schází prostřední část, za to přivázána snůška příběhů a nálezů na osmi listech, napsaná jinou rukou. Na deskách jest letopočet 1659.

Znamenitym spisovatelem z těch let jest *Kristián Hiršmenzl*, který napsal kromě »Života sv. Cyrilla a Methoda« (1667.) čtyřicet sedm jiných latinských spisů, z nichž obřady církevní též česky vydal. Životopis svůj napsal česky a jednu českou povídku ve sbírce anekdot, zvané »Septem centuriae jovialium«. Hiršmenzl narodil se před Zjevením Páně 1638. ve Frýdku. Z kláštera Velehradského ujel před Turky do Prahy, kde konal vyšší studia; r. 1670. stal se knězem. Byl administrátorem v Bolaticích, nyní v Pruském Slezsku. Na sněmě Slezském 1676. se přičiňoval, aby svátek sv. Cyrilla a Methoda i na Opavsku byl zasvěceným dnem. Řadu náboženských knih rozmnožil roku 1693.

Feroným Hirnheim, rodák Slezský, vydal »Zbožná přemýšlování na každý den do roka« nejprve latinsky, potom česky. Hirnheim r. 1659. vstoupil do kláštera Strahovského u Prahy, kdež se stal opatem a založil knihovnu Strahovskou.

Jan Brhel byl podobně literárně činným, sepsal totiž sbírku kázání: »Jan jménem i skutkem«, jež měl r. 1731. v Prostějově. Kázání tato na oslavu sv. Jana Nepomuckého vyšla l. 1734. Čeština v díle není ani spisovnou ani dialektickou. Brhel pocházel z Byslavic a působil od r. 1721.—1730. v Jaktati u Opavy.

Jak podotčeno, první známá knihtiskárna na Opavsku byla v Jezdkovicích, v níž, pokud víme, vyšla jedna kniha, Opava dostala knihtiskárnu teprv l. 1716. přičiněním Jana Václava Šindlera, faktora Olomucké tiskárny, přes odpor tiskařů Brněnských a Olomuckých. R. 1719. dostalo se mu na ni privileje. V Opavské tiskárně natiskly se tyto spisy: »Pláč otcův svatých« (1718); *Jestřabského*, rodáka Ostravského, prostonárodní spis: »Vidění sedláčka sprostného« (1719.) Rodák Hlučinský *Josef Bohumír Bílovský*, bývalý Jesuita, slovník kazatel vydal třináct spisů českých, z nichž tři vyšly v Opavě, totiž: »Pia quadragesima«, první postní rozvažování (1721.), »Passio domini nostri«, druhé rozvažování postní (1721.), »Coelum divum«. (Nebe svatosvaté, kázání sváteční 1824.) Ze spisů Bílovského zvláště nás ještě může zajímati: »Putování nábožné k sv. Cyrillovi a Strachotě« (vyd. v Olomouci 1709.).

Ze Šindlerovy knihtiskárny znám jest ještě *Karla Mageta* »Život sv. Jana Nepomuckého« (1722.) a »Hlas volajícího na poušti« (1734.), kancionál pro mládež, složený od nepovědomého nám spisovatele.

V Nisské tiskárně vydán byl r. 1716. latinsko-česko-německý »Alvarus«, totiž učebnice jazyka latinského. Takových latinsko-česko-německých alvarů užívalo se ještě počátkem osmnáctého století na gymnasiích Jesuitských v Těšíně, Opavě, Nise.

Rozdělením Slezska r. 1742. na Rakouské a Pruské zasaženy národnost i písemnictví české. Jazyk náš pomalu opouštěl úřadovny v Opavě a Těšíně a vyhledával útočiště v chrámech a chatách venkovských. Z Opavské sněmovny vyloučena čeština r. 1741. a poslední vklady české v deskách zemských máme z roku 1747.

Za těchto trudných let přece vydány v Opavě české knihy, jako: »Regule nebo ustanovení bratrstva sv. Izidora« (1743.); *Jana*

Kreysera, misionáře knížete Lichtenstejna »Kázání« (1743.), »Královna církve« (8°, stran 788, s rejstříkem a obrázkem 1752), »Kancionál všeobecný sv. církve na celý rok« (1752.).

Opavská knihtiskárna l. 1749. vymohla si privilej na kalendář český, jež r. 1770. vdova po Šindlerovi prodala tiskaři Opavskému Josefu Gabrielovi (1772.—1780.), z jehož tiskárny vyšly jen tyto české spisy: »Tabula srovnací staroslezské míry a váhy proti Vídeňským a jich cenám« (1772.), »Slabikář český i jiní křesťanského náboženství počátkové« (1775.), »Nábožné cvičení mši sv. slyšeti«. Nyní nově s pěknými obrazy ozdobené. (1780.)

(1781.—1848.)

Rokem 1781. nastal dvojitý převrat v dějinách národnosti české: že na hlavní školy zaveden vyučovací jazyk německý, a že na gymnasiích nesmělo se již učit latině pomocí řeči české, nýbrž německé. Jaký vítr tehdy z Vídně vál, uvádíme jen, že l. 1774. učinil baron Gebler v ministerské poradě návrh, aby nikde žádného školního mistra nepřijímali, který by neuměl německy, a aby na gymnasia nikdo přijat nebyl, kdož by německy neuměl, a aby od této doby učilo se latině na základě řeči německé. Návrh státního rady Geblera byl přijat, tak se stalo, že od r. 1781. na gymnasiích Slezských až do r. 1883. po celé jedno století vévodila němčina, a za správce školy do dneška není ustanoven učitel, který není zkoušen z němčiny.

R. 1610. stavové knížetství Opavského ještě s hrdostí mluvili »toto knížetství Opavské neužívá jiné řeči mimo české,« a r. 1747. čeština již jest druhým jazykem zemským, r. 1781. vyhnána ze škol, a po těchto letech nedali nevěstám pod sedmnáctým rokem vdávati se a ženichům pod jedenadvacátým ženiti se, když se nevykázali vysvědčením, že německy umějí!

Jaká to smutná proměna! Prvorozenec zbaven svého dědictví a učiněn služebníkem násilí. Od r. 1747. až do 1. listopadu r. 1849. přese všechno to vyhlašování zákony pode jménem cirkuláře vedle němčiny též česky.

V Opavských zemských deskách již r. 1747. zvítězila němčina, na Těšínsku nalézáme české vklady i z pozdější doby.

Od r. 1549.—1761. jsou Těšínské desky zemské úplně české, za let 1761.—1781. tu a tam objevují se intabulace německé. Knihy výroků a výpovědí do r. 1795. psány jsou skoro výlučně česky až na některé přísahy německé; od r. 1781.—1848. ovládala poněmhu němčina pole, ačkoli listin českých ještě možno najíti, až konečně stala se samozvanou vládkyní.

Zajímavé jest, že již l. 1722. vydáno bylo nařízení od knížecí komise v Těšíně: »že by počta kasířské (městské) o r. 1708. revidované a na německé transferované byly.« Zdá se tedy, že počty městské Těšínské, které se do r. 1722. po česku byly vedly, po onom nařízení se začaly sepisovati po německu.⁴⁾

Když vláda tak krutě potírala českou národnost, nelze se diviti, že český jazyk upadal ve větší nevážnost, ba i posměch si z něho tropili, díce o něm, že jest to »wasserpoláčtina«, jakási směšenina

⁴⁾ V. Matice Op., III., str. 29, 30.

z polštiny, češtiny a němčiny. Jaký jazyk náš na Opavsku jest, ukázal Vinc. Prasek spisem »Čeština v Opavsku« a Fr. Bartoš ve své »Dialektologii«. Poprvé užil slova »wasserpoláci« v sedmnáctém století Adam Gdacijs († 1688.). Na národopisné mapě svob. pána Czoerniga nazváni jsou Těšínské Poláci »Wasserpolen«, kdežto Moravce na Opavsku čítá k národu českému.

Aby se přidržel běžné mody, vyjádřil se též profesor Opavského gymnasia Ens, člen mnohých učených společností, v třetím svazku svého spisu »Oppaland« o slovanských obyvatelích podobně. Píše: »Slovanů jest na Opavsku 37.582, žijí v 86 vesnicích a obývají skoro pátý díl celého kraje Opavského. Jejich řeč »wasserpolácká« je bližší polštině než češtině (l̥l̥). Za nejstarších dob mluvilo se tu úplně polsky (l) a mnohý staropolský výraz, jenž v Polsce vymizel, ve zdejšímu jazyku se udržel. Teprv když Slezsko podrobilo se české nadvládě a tím s lidem českým a jeho jazykem úžeji se sblížilo, vinisily se česká výslovnost a slova do řeči polské (?), z čehož vyvinula se nynější řeč.«⁵⁾

Na jak slabých nohách spočívá náhled Ensův, přesvědčí se čtenáři z ukázek nářečí Opavského a Frýdeckého, jež později uvedeny budou, a mohou se poučiti ze spisů, jichž rodáci celou řadu vydali a kteří vždy jazyk, jímž psali, nazývali moravským neb českým.

Na př. za těch dob, kdy němčina kamenem vší moudrosti byla, učitel *Josef Novák*, nar. ve Velké Polomi, 14. září 1756., tedy Slezan z Opavska, nenazval své mluvnice »Mluvnice německo-wasserpolácká« a »wasserpolácko-německá«, nýbrž »Mluvnice německo-česká a česko-německá«, jež dvakrát vydána byla, a to jednou v Opavě, po druhé v Olomouci (1808.). Novák první přípravu nabyl u kaplana Polomského, Fr. Strohalma; r. 1770.—1776. studoval na gymnasiu Opavském. Po odbytém kursu učitelském dostalo se mu místa za druhého učitele při hlavní škole Těšínské. V Těšíně naučil se polsky a zvláště zabýval se češtinou, kteréž učil i soukromě; nepotřebovali tedy v Těšíně wasserpoláčtiny, nýbrž češtiny. R. 1780. ustanoven komisařem při zkouškách učitelských; mimo své úřední vyučování působil ještě po dvě léta v soukromé dívčí škole, již ve svém příbytku založil. R. 1782. stal se učitelem na normální škole v Opavě. Kromě »Mluvnice« vydal r. 1789. v Opavě »Ruční knížku pro Čechy, Moravce a Slováky, kteří německé řeči nejsnadnějším praktickým způsobem vynaučiti se chtějí.«⁶⁾

Současně s Novákem literárně byli činní ještě *Viktorin Uvíra* (nar. 1741. v Jaktáři) a *Josef Alois Pop* (nar. 25. srpna 1757. na Štemplovci).

Uvíra, ozdoben býv důstojností kněžskou, poslán za kaplana do Tikovic a r. 1785. do Bavorova. Zemřel ve Francově Lhotě v Hradištku 26. března 1806. Od něho jsou: »Duchovní řeči o vychování mládeže« (ve Vídni 1781.—1788.).⁷⁾

Pop vystudoval lékařství ve Vídni, stal se okresním fysikem v Těšíně, kdež sepsal podle přednášek profesora Volsteina zvěrolékařskou knihu, jednající o skotoléčitelství a o nakažlivých nemocech.

⁵⁾ Dr. F. Sláma: »Vlast. putování«, str. 472—473.

⁶⁾ »Op. Týd.«, r. 1875. str. 216.

⁷⁾ Notizblatt 1873., 8.

K tomu spisu přidáno pojednání o prašivosti a chování se ovec, o podvodech ovčáků a sněti obilné. Spis přeložen též do němčiny. Pro zásluhy povýšen na šlechtice s přídomkem »von Poppenheim« r. 1795.⁹⁾

Kromě zmíněných šesti českých knih od r. 1774. do l. 1848. můžeme ještě udati názvy asi patnácti knih, z nichž čtyři vytištěny u Trasslera v Opavě: Dominik z Brentana (překlad) od *Fr. Poláška* (1821.), »Úplná křesťansko-katolická kniha modlitební« od *Fr. Trnky* (1830.), »Ponaučení o křesťanském zachování se v čas blížící se nakažlivé nemoci« (1833.), »Cesta sv. křížová« (1845.). Dejme tomu, že produkce literární převyšovala by udaný počet knih, než jaká jest to duševní strava pro tolik hladových čtenářů!

Anděl smrti vznášel se nad Slezskem . . . Než, prozřetelnost Božská nechtěla, aby dobrý český lid ve Slezsku byl vyhuben; aby tak se nestalo, užila rozličných prostředků, jimiž léčila nemocného Slezana. Dějepisná spojitost Opavska s Moravou osvědčila se v rukou Božích jako lék, jímž působeno v uzdravení. První zábřesky nového národního života vyšlehy z Olomouce. Nepodepsaný spisovatel v »Op. Týdenníku« (č. 19, 21 r. 1897.), píšící o »Počátcích národního probuzení ve Slezsku«, dovozuje, že obrod národní šel přirozenou cestou, že byl dějepisnou nutností. Přisvědčujeme mu, vždyť ve světě kromě naprosté potřeby nikdy zázraky se nedály. Nejmenovaný podotýká, že »jako semeno jakékoliv, bude-li hluboko do země zakopáno, nevyklíčí dříve, až se dostane na potřebné ovzduší a osluní: tak bylo i s národním uvědoměním, že propukalo a se ujímalo až v době příznivé. A rovněž jako v přírodě není žádných skoků, že strom znenáhla roste a mohutní, by posléze ovoce mohl vydati: tak i naše národní probuzení vykazuje několik dob od sebe různých.« Dle tohoto spisovatele do roku 1848. byly tři fáse v hnutí národním, první z nich ohraňována jest roky 1740.—1780. Za toho čtyřicetiletí působili a lásku k vlasti rozněcovali vlastimilové či patrioti pěstováním vlasteneckého dějepisu a vůbec vlastivědy.

Za Marie Terezie rozproudil se v Olomouci utěšený proud vědecký, jehož původkyní byla učená společnost zvaná »Societas incognitorum« (Společnost neznámých), první svého druhu v rakouských zemích vůbec, sestoupivši se r. 1746. Účelem společnosti neznámých bylo: šířiti vědomosti o snahách literárních z celého světa.⁹⁾ Zakladatelem jejím byl svobodný pán Petráš, císařský důstojník v Olomouci na odpočinku; na počátku měla 12 členů, mezi nimi dva Slezské krajany, totiž barona Fil. Saint Genois, faráře v Něm. Lutychu, a Fr. Řehoře hraběte Gianiniho, kanovníka Olomuckého a Vratislavského, jehož knihovna oplývala množstvím českých knih.

Kromě těchto žili v Olomouci ještě jiní dva znamenití vlastenci: Jan Matěj Butz svob. pán z Rorlsberku, generální vikář, o němž soudobý *Josef Vratislav Monse*, druhý vlastenec, vydává svědectví, že byl upřímným přítelem vlastivědeckého písemnictví.

Toto vlastivědecké studium nezůstalo bez užitku u studentstva slezského, jež chodilo na studia obyčejně do Olomouce a rádo poslouchalo přednášky Monseovy, jenž r. 1767. stal se tam profesorem práv.

⁹⁾ »Op. Týd.« 1875., str. 197.

⁹⁾ »Op. Týd.« 1896. č. 7. (V. Prasek).

Monse řídil se zásadou, »že vlasti může prospěti jen takový právník, který dokonale zná vlast a její dějiny.« Proto nespokojil se jen přednáškami právníckými, nýbrž šířil též vědomosti o vlasti. Monse l. 1779. dokázal, že Opavsko a Krnovsko jakožto někdejší příslušenství náleželo k říši České. Monse zemřel 6. února 1793.

Studentstvo slezské v dějinách našlo důvěru a nabylo odvahy, že vše není ztraceno, že řeči naší lze získati veřejné platnosti; až přišli do veřejného života, dali se do díla.

Za let 1780.—1830. símě národního obrodu prodírá se na povrch půdy ubité poněmčovacími dekrety. Bibliotekář *Hanke z Hankenštejna* veřejně dokazuje potřebu jazyka českého (1782.); tamtéž v Olomouci vicerektor generálního semináře *Dobrovský* r. 1787. dobrovolně začíná učití bohoslovce jazyku českému. Kněžstvo obeznámeno s jazykem mateřským vracelo se do užší vlasti, chápalo se vlasteneckého díla i písemnictví. Z té doby známi jsou Josef Karel Šíp, František Kohut a Jan Alois Zábranský.

Šíp narodil se 5. března 1751. ve Frýdku, kdež později stal se i farářem a zároveň generálním vikářem. Sepsal »Dějiny kostela ve Vápence u Frýdku« a po německu r. 1812. »Historicko-statistický místopis knížetství Těšínského a historicko-topografické popsání všech kostelů Rakousko-slezských v diecesi Vratislavské« (1828.), mimo to po česku i německu »Kázání na poděkování za vysvobození papeže Pia VII.«

František Kohut (narozen r. 1796., † 1870. ve Skalici) sepsal mnoho knih, mezi nimiž »Praktický úvod k naučení se německé řeči«, »Cesta do nebe, učení církve katolické«, »Dobré semeno v dobré zemi«, »Stoletá památka kostela ve Frýdku« (1852.). »Sestry milosrdné, opatrovnice nemocných«, »Zákony zemské, blaho občanů«, »Dárek pro mládež«, »Krátká zpráva o bratrství sv. Škapulře«.

Na Opavsku způsobily značný rozruch: »Zdravé pamlsky rozmanité lahodné chuti« složené farářem Jaktatským (1817.—1834.) *Zábranským*, z nichž úryvky do dneška slyšeli jsme z úst lidu. Pamlsky rozmanité, lahodné chuti »jsou první dva tucty písní českých ku obveselení mysle a k vzdělání dobrých mravů z větší částky podle národních melodii.«

Ještě dlužno uvéstí vydání českého slabikáře.

Za roků 1830.—1848. obrození české jevílo se hojnější měrou. Studentstvo slezské, odbyvši si šestitřídní gymnasium v Opavě, odebíralo se na filosofický kurs, později na vysoké učení do Olomouce, kdež před r. 1848. vzrůstalo se hnutí národní jako při universitě Pražské.

Vzácným památkem v dějinách obrodu lidu českého ve Slezsku jest založení r. 1835. »Dědictví Svatojanského v Praze«. Knihy Dědictvím vydané dostaly se tam, kam by nikdy česká kniha se neprodrala; lid lačněl po četbě jako poušť po rose, a v té jako na zavalanou dostanou se mu do rukou podíly z Dědictví. Hlavními rozšiřovateli Dědictví byli: Jan Ryba, Ječmínek a Gruda, o jejichž působnosti, protože zasahá z většiny za rok 1848., bude mluveno v další části.

Doba před rokem 1848. může již ukázati počátky spolkového života »Českou Besedou« (1845.—1848.) v Opavě. Dle sdělení Dra. Grudy byla spolková místnost této besedy na Ratiborském

předměstí v předposledním domě před hranicí Kateřinskou, který kdysi byl vlastnictvím p. Kolečkovým. Jednopatrový ten dům posud stojí. Předsedou Besedy byl Živsa, varhaník u P. Marie v Opavě, vlastenec horlivý, ryzí povaha. Na jeho adresu přicházely tyto spolkové noviny: »Včela«, »Květy«, Tylův »Posel« a »Pražské Noviny«. Vynikající členové toho spolku byli: MDr. Rokyta, c. k. voj. lékař, primář Heidrichovy nemocnice v Opavě, Jan Filápek, dvořák z Kateřinek, Th. Dr. Jos. Mikula, gymn. katecheta v Opavě, JUDr. Jos. Kozánek, c. k. soudní praktikant v Opavě, Cyprian Lelek, kaplan v Hlučíně v Pr. Slezsku, Jos. Schum, koop. u P. Marie v Opavě, Jan Ryba, kostelník v Opavě, Černoch a Němeček, c. k. úředníci v Opavě.

Jako na znamení, že smrtonosné vlny germanisace opadávají, vznesla se v Hlučíně v Pr. Slezsku l. 1846. »Holubice«, první to český časopis slezský, redigovaný knězem Cypr. Lelkem.¹⁰⁾ která však bohužel neměla dlouhého života. (Pokračování.)

Cesta do Vídně a po Haliči.

Píše Tom. Škrdl.

(Pokračování.)

Pobyt v Haliči.

Kalvarie.

Bílka jel se mnou ve vlaku agent v čaji, Čech z Opavy; vedou obchody až v Haliči a dobře se jim daří. Ve Vádrovicích vystoupil. Mimo něho obveseloval nás polský úředník, veselý stařec, jenž si chvílemi popěvoval, krajinu nám vykládal a všemožně nás bavil — chvíli polsky, chvíli německy.

Jsem v Kalvarii, polské to Sv. Hoře. Zanechav kufřík v hotelu »Kakol«, ubíral jsem se na horu Kalvarii, kde působí otcové Bernardini. Veliký a rozsáhlý klášter leží na vysoké hoře a rozhled z něho jest překrásný. Dole prostírá se městečko Kalvarie a opodál rozsáhlý klášter Milosrdných bratří s nemocnicí Zebřidovice, kdež působí hojně Čechův; ale byl mi z ruky, proč jsem jej pominul. Milosrdní bratři byli sem uvedeni z Čech r. 1800. za prvního převora Leonarda Malého.

Prosil jsem OO. Bernardiny, aby mne někdo klášterem a chrámem provedl, jeho dějiny a znamenitosti mi vyložil, předložil jsem jim za tou příčinou své úřední »celebret«, aby viděli, kdo jsem, ale neměli prý právě nikoho po ruce; představený kláštera pravil, že mi někoho pošle, i čekal jsem čtvrt, půl, ba celou hodinu, ale nikdo nepřišel a nikdo si mne nevšiml. Rozmrzen ubíral jsem se z kláštera, a když mne fráter zval ke »kolacii« — k večeři, poděkoval jsem a odešel

¹⁰⁾ O Cypr. Lelkovi šíře pojednáno ve spise »Čechové v Pr. Slezsku«.

jsem do hotelu. Přijde-li kdo k nám do domu družstva, bývá jinak obsloužen — necháme všeho, kdyby bylo i sebe více práce; já, p. Jiroušek nebo jiný ukazuje mu dům, tiskárnu a obchod a věnujeme se mu třeba několik hodin, provedeme ho po Praze atd.

V hotelu mne čekalo nové překvapení. Do jídelny hotelu se musí krámem, za krámem je byt rodiny a za ním teprve hostinský pokoj — docela v přízemí. Po dvoře chodili lidé, vedle v bytě bavila se dlouho do noci rodina, ráno se to opakovalo a já seděl v zadu tiše jako v zajetí. To je mi krásný hotel, ten hotel »Kakol«! Ale stravu mi dali dobrou.

Tot se rozumí, že jsem se již v klášteře a také dole hostinského vypytał na polské židy a jejich poměr ke křesťanskému obyvatelstvu. Viděl jsem tam plno vychrtlých židů ve dlouhých kaftanech; i malí židáckové pobíhají v kaftanech dlouhých až k zemi, zablácených, a když utíkají, kaftany za nimi poletují. Kustos v klášteře mi pravil, že dříve dodával do kláštera všechno žid, on však že nekoupí u židů nic, leda to, co křesťané v obchodě nemají, hlavně co se týče železářství. Kupec Kakol, v jehož domě jsem byl, doložil, že zde v Kalvarii jest 23 židovských obchodníků a jen 2 křesťanské obchody, kteréž nemohou židovskou konkurenci vydržeti. Už prý tu židé tři statky připravili ke zkáze, ale křesťanský lid se k nim přece hrne. Hněval se také na Milosrdné bratry v Zebřidovicích, že všechno kupují u židů. Za to chválil Bernardiny a vikara z parafie, jenž křesťanský lid o hesle »svůj k svému« poučuje. Tohle poslední mne velmi potěšilo; pátral jsem v Haliči po tomto zjevu dále a budu mu věnovati na patřičném místě zvláštní úvahu.

V Kalvarii jest asi 200 truhlářů — viděl jsem je všude pracovati — drou se za laciný peníz, a žid prodává draho jejich výrobky. Proti židům povstal zde spolek truhlářů a je tu stolářská škola, ale nemá dosti kapitálu a nemůže židovskou konkurenci přemoci. Služka prý jde do služby raději k židovi než ke křesťanovi, a sedlák se válí v židovské krčmě.

V městečku jest jediný křesťanský drožkář, ostatní povozy mají v rukou židé.

Kdysi prý při misích učinili mnozí katolíci slib, že nebudou pít kořalky, ale vydrželi prý to jen měsíc. Židé prý jim polili cestu, kudy chodí ke klášteru, kořalkou, aby měli čich — a svedli je; slibovníci chodí k nim zase, málo koho vyjímaje. V Novém Sandecu však řekli mi Jesuité, že leckdy po misích zdržuje se lid úplně vodky a žid přichází tím na mizinu. Staly se však i ty případy, že žid žaloval kněze pro poškozování živnosti, a úřady na ochranu žida proti takovému knězi zakročily a jeho protikořaleční činnost mu zakázaly.

Vlak odjížděl z Kalvarie až v jedenáct hodin dopoledne, i zbylo mi dosti času, s kupcem a »hotelierem« o těchto věcech si pohovofiti. Samo sebou se rozumí, že mne vezl na nádraží drožkář křesťan. Když jsem tam přijel, již tam bylo jiných pět drožkářů židů, vychrtlých, dlouhých, zamazaných, pravých to polských židů.

Zakopané.

Ve vlaku setkal jsem se s Čechem, p. Drem. Karlem Mrázkem, okresním lékařem z Prahy, a s dceruškou jeho Marií. Jeli z Krakova

do Chabovky a odtud do Zakopaného. Cíl cesty mé byl jiný, ale rozhodl jsem se, podívat se také do Zakopaného, o němž jsem v cestopisných vzpomínkách z Tater tolik krásného četl.

V Chabovce čekalo mne nevidané divadlo: na nádraží bylo na 30 horalů v kožuchách a rvali se o nás; venku pak stály jejich »budy goralské«, vozy pod plachtami, i vybrali jsme si společně jednu: p. Jos. Ehrenberger, profesor na vyšší vojenské reálce v Hranicích, a p. Jos. Mach, gymn. profesor z Králové Dvora n. L., s chotí Marií. Vezl nás statečný sedlák v kožuchu, měl silné koně, i rázovali jsme statně ku předu. Cíl cesty náš byl 10 hodin daleký, což jsme v budě goralské provedli za 5 hodin.

Na cestě pozorovali jsme lid a krajinu. Děti nám házely do vozu kytičky a my jim krejcarey. Blíže Rabky u starého dřevěného kostela přistoupil k nám stařec a žádal milodary na stavbu kostela. Viděli jsme lid ustaraný, sedřený, špinavý a roztrhaný. Řada lidu svátečně oblečeného šla ze St. Trhu, kdež jest zasvěcený svátek ke cti sv. Anny, zpět do svých domů, ale i jejich sváteční kroj se nám nelíbil. Velice nás zajímal roztrhaný žid, jenž táhl vozík s dětmi; jej následoval jiný roztrhaný žid a roztrhaná židovka — obraz to v Čechách nevidaný.

Ve St. Trhu, který má 5000 obyvatel, je zastávka; touristé zde obědvají. My jsme ovšem zašli do katolického hostince. Zpřátelili jsme se brzy: p. prof. Mach jest ohnivý turista a běhá nejraději po horách; i jeho paní jest statná turistka; p. prof. Ehrenberger jest trochu flegma, rád si zažertuje, ale nikdy neurazí, — všickni tři jsme prošli již kus světa, a tak jsme se brzy zpřátelili a společně dva dny pobyli. Sdělil jsem jim několik výrazných slov slovenských, k tomu jsme přimíchali několik slov polských, a z toho jsme si udělali svoji polštinu, kterou jsme po oba dva dny mluvili.

Ve St. Trhu prohlédli jsme si město a kostel sv. Anny; potom jsme se vydali v budě goralské dále.

Ejhle, Zakopané! Je to řada asi čtyř set dřevěných vil v krásné, rozsáhlé kotlině, obklopené se tří stran horami a lesy. Místo jest dosud neurovnané, nové villy se stavějí, ale za několik let bude tu znamenitá podívaná na toto krásné dřevěné město! Sem se scházejí bohatí Poláci, polská šlechta, a zde tráví ve svěžím horském vzduchu léto. Jinoši a mladé polské dámy oblékají zde goralské kožuchy, zvané »serdaky«, což jim pěkně sluší. Zakopané jest klimatickým lázeňským místem, a každý, kdo tu déle šesti dnů pobude, platí klimatickou taxu (8 K, rodina 20 K). Stanice klimatická jest ve středu města nedaleko kostela; vydává listinu hostů a urovnává všelike spory.

My jsme si vybrali za byt villu u cesty, vedoucí do Zakopaného, položenou v jedlovém lese. Za pokoj platil jsem dva zlaté denně beze stravy. Upravivše si zaprášený oděv, šli jsme kolem obilí dále dovnitř Zakopaného a prohlíželi jsme si zvědavě jeho villy a zvlátnosti. Na četných domech četli jsme nápis: krawierz. Aj, co pak je tu tolik kravařů, a proč si to píší na domech? Ptali jsme se na to a dověděli jsme se, že krawierz je krejčl. Každý jen trochu dospělý kluk má dýmku a bafcl. Kroj lidu jest podobný kroji slovenských drotařů; krpce si dělají sami doma. Všude se pije herbata, čaj bez rumu. Když prý se Polák opije, napije se herbaty a je mu prý dobře. Večeřeli jsme v nejelegantnějším hotelu, ale nebyli jsme valně ob-

sloužení. Obsluha je zdlouhavá, a mlsný jazyk český nebyl i s polským jídlem spokojen a s pivem docela ne.

Časně ráno vydal jsem se do farního chrámu Páně, nedávno z kamene zbudovaného; před tím byl tu malý, dřevěný kostelík. Poláci se zpovídali a přijímali zbožně Tělo Páně a při mši sv. chovali se velice slušně. Po snídani vydali jsme se z naší lesní villy opět do Zakopaného; zašli jsme na poštu, vykoupali jsme se v studených lázních a potom jsme se posilnili sklenkou vína. V ozdobném truhlářském závodě našli jsme karavanu Čechů z Pardubic: advokáta JUDra. Ant. Formánka, soudního adjunkta Dra K. Homolku, lékárníka Jakuba Vítka a duch. správce polepšovny Ot. Hrušku. Karavana prošla Slovensko, přes Košice dostala se na druhou stranu Tater do Zakopaného a odtud šla ke Krakovu. V závodě tomto a jinde prodávají ozdobnou valašku, zvanou: czupagu; sekyrku tu s krásným topůrkem nosí pro parádu muži i ženy, jinoši i dívky, jako my nosíme obyčejnou bůlku.

V Zakopaném jest dřevařská škola; stolaři a řezbáři mají zde práce dosti. Staví se ve slohu zakopanském. Malý Witkiewicz nabádá chovance dřevařské školy k pracím ve slohu lidovém, jehož motivy pracně sebral. Je tu také škola krajkářská, těšící se veliké oblibě obyvatelstva, a dívky učí se v ní rády. V nedalekých Kuźnicích jest veledůležitý ústav pro výchovu vesnických hospodyň, jež založila hraběnka Zamojská, matka majetníka panství Zakopanského. Ústav vychovává na 100 dívek k budoucímu jejich povolání. Ošamoceno při potoce Bystré v lese stojí museum Chalubinského. Je to originální stkvostrná stavba dřevěná s vřízkou pro pozorování meteorologická, provedená slohem goralským. V zahrádě musejní pěstují se tatranské rostliny. Je tu také ústav pro vychování dcer z Poznańska, aby se doma neodnárodnily.

Hrabě Vladislav Zamojski, jemuž tato krajina patří, najal pro sebe právo hostinské — propinaci — a nepustí sem žida, čímž prokázal letním hostům a celému vyvinujícímu se městu nesmírnou službu. Po našem odchodu zařídili zde residenci polští Jesuité; mohou se zde jednak zotaviti, jednak dobře působiti.

Velikých zásluh o Zakopané získal si Dr. Chalubinski, jenž se tam usadil r. 1873. Od té doby rostl blahobyt v Zakopaném. Dr. Chalubinski zařídil tam záložnu a pořádal prvé sbírky na stavbu nového kostela. Tatry prozkoumal botanicky.

V poledne obědovali jsme doma ve ville na verandě s polskou společností, ale neměli jsme k obědu ani piva ani vína, pouhou vodu, nad čímž p. prof. Ehrenberger hrozně naříkal a já mu v duchu přizvukoval. V Zakopaném dlívá učitel z Chrasti, p. Fr. Vondráček, jenž dobře polsky hovoří a s polskými kruhy tamními jest obeznámen, i pozval nás na odpoledne do Stražiska, kdež prý se bude konati jakási oslava našeho Ed. Jeřínka; je prý potřeba, aby při tom byli přítomni také zástupcové Čechů. Ale z celé oslavy se vyklubalo pouze to, že se měla oslofografovati pamětní deska Jeřínkova a že při tom měly býti zachyceny postavy přítomných pánův a dam.

Cesta k Stražisku jest velice příjemná, a místo, kde Ed. Jeřínek rád dlíval a kde mu vděční Poláci zasadili bronzovou desku s jeho poprsím, jest velice romantické. Vysoko na skále na bronzové desce čteme v jazyce polském: »Na zdar a chválu Ed. Jeřínka,

šlechtného syna pobratimského národa českého, věrného přítele Poláků, desku tu na skále Tatranské umístili společně z celé Polsky rodáci z r. 1897.«

Poláků tu bylo hojně, pánův i dam, ale my jsme se tu cítili zbytečnými, a proto jsme šli dále do hor. Před námi jel elegantní Polák z Podolí s polskou paní z Varšavy, která nás oslovila, neboť s »milošců počula naši řeč,« majíc švakra v Čechách. Za průvodce do hor nabídl se nám dobromyslný Polák Golubowski z Wieliczky a vedl nás k salaši, kdež byl starý kravař a několik mladých pastevců (suhajů) a dívek pod jeho dozorem; pozdravovali nás uctivě a po křesťansku, nalili nám do hrnečku dobrého mléka, jež jsme jim dobře zaplatili, prohlédnuvše si při tom jejich chudé obydlí, zvané »schronisko«. Jeden mladý suhaj, mrštný jak srnka, provázal nás do hor. Stádo — 40 kusů — bylo rozlezlé po lučinách a po horách a jeden mladý býček zlostně zařičel, že mu kazíme klid v jeho pastvě.

Od salaše jest rozkošný pohled na dvojvrcholí malého a velkého Giewonta, jehož svíslé skály vápencové, rozryté děsnými prrvami, velebně vznášejí se nad koncem Stražisek. Došli jsme do hor až k mohutnému vodopádu 60 sáhů dlouhému, jemuž jsme se obdivovali a kdež jsme si odpočinuli.

Na zpáteční cestě našli jsme poblíže desky Jelínkovy při čaji mladou polskou společnost, pány a dámy, u veselém hovoru a hlučném smíchu.

Paní profesorová odebrala se do svého bytu, a my muži vydali jsme se k večeru na horu Gubalovku, 1122 metrů vysokou. Za průvodce nabídl se nám mladý jinoch, jenž si k tomu účelu oblékl kožuch a statně kráčel ku předu. Pan prof. Mach byl mu v patách, avšak my s p. prof. Ehrenbergem zůstávali jsme jaksi pozadu, ale konečně jsme se dostali přece nahoru. Oku našemu otevřelo se překrásné panorama. Nahore na pravo vysoké Tatry, jejichž výběžky jsou mi již známy se strany slovenské, a pod námi veliké údolí — Zakopané — s krásnými vilami. Odtud teprve jsme viděli, co může jednou ze Zakopaného býti, neboť nyní jest teprve asi pětina plochy zastavěna. Na hoře Gubalovce jsou luka a pole, chalupy a na nejvyšším místě trčí železný kříž Chalubinského. Je tam i hostinec, kdež jsme jedli černý chléb, pili pivo a — to povídám jako v závorce — pili jsme i vodku. V zimě musí tam býti trudný život. Manželka hostinského nám pravila, že již ve škole učinila slib a nepije vodky.

Večeři jsme si dali do mého salonu a zde jsme ztrávili krásný a poslední večer. Já jsem vykládal pp. profesorům naše sociální a hospodářské stanovisko, naši péči o blahobyť lidu, náš poměr k židům, vykládal jsem jim odvislost valné části českého tisku od moci židovské, a povstav, řekl jsem jim: zde vidíte, že my klerikálové máme srdce k vlasti a lidu tak nakloněné jako každý jiný vlastenec. Moji vzácní společníci mne v žertu žádali, abych je dále provázal, že si mne koupí pro čest, neboť pro mne, kněze, si nás Poláci všude všímali, nás zdravili a uctivě se k nám chovali; ale já jim v žertu nabízel velikou cenu, 10 zl. denně, a tak z toho sešlo. Za těchto vážných a žertovných řečí uběhl nám večer, i políbili jsme se muži a všichni jsme se co nejsrdečněji rozloučili. Drazí páni — na shledanou, třeba za rok mezi Kašuby ve východním Prusku nebo někdy v Tyrolsku a Bavorsku!

Nežli se rozloučím se Zakopaným, připomínám, že lze odtud konati asi deset vycházek do hor, do Tater, z nichž některé jsou až čtyřdenní. Goralé stojí stále připraveni k odjezdu, a jsou mezi nimi statní muži a krásní jinoši, rostlí jako jedle. V drožkách nebo budách rozjíždějí se do hor na vše strany. V kožuchách chodí v největších vedrech — a horko prý jim není.

Dr. Fr. Sláma ve svém Průvodci po Slovensku str. 34. popisuje tyto výlety a jejich směry a krásy. Uvádí jich 9, ale naši Gubalovku vynechal, a proto přidávám — že jest jich 10. V Zakopaném má haličský spolek tatranský svou filiálku v polské čitelně. Kdo chceš podnikati cesty do hor, sem se obrať a bude ti poraděno.

A příteli turisto, neopomeň si koupiti cestopisnou knihu »Tatry« od K. Drože, otevři ji a čti na stránce 9—134 jeho popis polských Tater. Je to krásné, básnické líčení jeho vycházek do hor, je to milý popis hor, jezer, salašů, protkaný poetickými vzpomínkami z lidového bájesloví, z horského života a goralského zbojnictva.

Nový Sandec, Lvov.

V pátek vydali se moji přátelé k Mořskému oku a já zpět do Chabovky. Vezl mne zase týž sedlák, ale v kočáře. Já jako známý dal za cestu 4 zl., můj spolucestující však 6 zl. Byl to intelligentní Israelita, jenž se ke mně choval velice způsobně, mysle, že jsem z řádu Jesuitského. V Novém Trhu šel jsem do katolického hostince, Israelita za mnou, ale najednou sebou trhl, obrátil a šel dle hesla »Svůj k svému« do židovského hotelu. Neháním mu to, ale kéž by tak jednali i křesťané! Jeli jsme dosti rychle; o půl 12. byli jsme v Chabovce.

Turistům, kteří budou čísti tyto řádky, připomínám, že jde nyní z Chabovky do Zakopaného dráha. Byla již loni stavěna a měla býti na podzim r. 1899. otevřena. Tím se ovšem cesta do Zakopaného zjednoduší, doprava tam stane se nejméně o 50% lacinější, ale nebude toho půvabu, jakého jsme zažili v budě goralské.

V Zakopaném viděl jsem veškerý klerus v talárech a na cestě seznal jsem, že polský katolický kněz jede v taláru i po dráze, a to vždy ve druhé třídě; ve třetí třídě jede nanejvýš rusínský kněz, ženatý, chudší; ti jezdí bez talárů a poznávají se dle snubního prstenu. Také jeptišky jezdí ve třetí třídě.

Po perronu procházel se kanovník z Krakova ve vysokých botách a když vlak přirazil, vstoupil — do první třídy. Jak velkopanský si počínají ti Poláci!

Goralů s jejich budami goralskými bylo tu zase hojně a ne-trpělivě čekali na vlak. Jakmile přijel, vrhli se na cestující a kdo kufr ulovil, šťastně se usmíval, veda turisty ke svému vozu.

Odpoledne dostal jsem se do Nového Sandecu, krajského města, jenž děkuje původ svůj Václavu, králi Českému, knížeti Krakovskému a Sandoměřskému. Král Václav, získav r. 1294. od kapitoly Krakovské ves Kamenici, udělil tamějšímu vojtovi Bertholdovi povolení, aby založil tu město, jmenem Sandec Nový, jež pak nadal právem německým. Slyšel jsem v Zakopaném od Pardubických turistů, že je tam plno židů, a nezklamal jsem se. Zanechav kufrů na nádraží, šel jsem k Jesuitům. Nový Sandec jest výstavné město o 16.000

obyvatelích, ale hemží se to tam židy v kaftanech jako v mraveništi. Žid na pravo, žid na levo, žid před tebou, žid za tebou, po zemi se válejí židata, po ulici upalují židovští kluci a kaftany za nimi poletují. Také bosí, otrhaní židáckové pobíhají po ulici a utírají si rukávem nosy. Po člověku jde hrůza z tohoto divadla. A ty obyčdné pejzy polských židů! Nosí je dospělí židé i malí chlapci, a to prý jest znak pravověrného žida — kdo by nenosil pejzů a jedl vepřové maso, nemohl by býti rabínem.

Zašel jsem k Jesuitům, kteří tu mají filosofické kollegium. Polští Jesuité tvoří provincii pro sebe a jsou po Haliči hojně rozšířeni. V Chýrově mají své polské gymnasium. Korrespondenci vedou polsky. Zdejší Jesuité řídí v Novém Sandecu Spolek katolických dělníků, jenž má 4—500 členů, Spolek katolických služek o 150 členech, mají tam Kongregaci Marianskou a působí ve spolku sv. Vincence z Paula; rozvíjejí zkrátka, jako všude jinde, velikou činnost. Jeptišky: Immaculae Conceptionis mají tam dívčí pensionát.

Oslovil jsem Patera ministra německy, ale odvětil, že neumí německy, mluvil tedy polsky a já česky. Nová zvláštnost, již nacházím v Haliči. Mezi Slovinci a Chorvaty umí každý kněz dobře německy, i v Čechách každý kněz, i když dobře německy nemluví, aspoň rozumí — ale v Haliči, jak jsem se za svého pobytu dověděl, pěstuje se němčina velice málo.

Ubytoval jsem se v jediném katolickém místním hostinci u Krakowskich, ale shledal jsem, že podomek je žid, nejspíše proto, že umí německy, aby se s cizinci dorozuměl. Prohlížel jsem si znovu město a vyšel jsem si ven do polí a zde jsem si usedl na osamělé místo, abych pookřál na vzduchu a zapsal si své denní dojmy. Krajina úrodou přímo kypěla. Okolí vyniká krásným goralským krajem s bohatým vyšíváním.

Vedle cesty na konci města je letní zabradní hostinec; byl plný židů s dlouhými kaftany. A když jsem se pod večer ubíral domů a znovu si město prohlížel, ubírali se židé z hostince domů a ze vzdálí v dlouhých kaftanech vyhlíželi jako řada našich bohoslovců.

Farní chrám v Novém Sandecu, založený již r. 1448. od Zbyhňeva Olešnického, biskupa Krakovského, jest veliký jako kathedrál, ale katolíky jest tam na ulici viděti málo. Tu a tam kmitne se intelligentní křesťan, u prodeje chleba sedí katolická babička s růžencem na krku, kde slyšíš řemeslný tlukot, nebo jdeš-li na pole, tam vidíš křesťana, ale u obchodů, při lehčí práci a na ulici jest většina židů. Byl toho dne trh, i skládaly se z náměstí na večer stánky — chodil jsem okolo, prohlížel typy — samý žid. Řezníkem tu není v celém městě ani jeden křesťan, na radnici zasedá polovice židů.

V sobotu dne 29. července v 6 hodin ráno vyšel jsem z bytu. Město mělo zcela jiný obraz: křesťané byli vzhůru, při práci, židé spali. Po celé cestě až k nádraží viděl jsem pouze čtyři židy a jeden mne změřil s takovou pekelnou záští, že na ten pohled nikdy nezapomenu.

Sobota je jediný den, kdy nejede žádný žid po dráze. Jindy jest jich plné nádraží a plné vlaky, a třetí třída zapáchá obyčejně česnekem. Jel jsem tedy se samými křesťany.

Sobotu slaví polský žid přísně a příkladně. Židovský holič tě v sobotu za 10 zl. neoholí, židovský povozník v sobotu za nic na

světě nevyjede, k propinacii (hostinství) a k mýtu najme si žid v sobotu křesťana a křesťanskému hostu v sobotu jídla nedá.

V Tarnowě jsme na nádraží dobře a lacino obědvali, a na to hajdy — až do Lvova. Jel jsem vlakem celý den a do Lvova jsem se dostal až asi k šesté hodině večer. Od Tarnowa ke Lvovu pozoroval jsem na polích na lidu lepší кроj a lid ve vlaku byl oblečen jako u nás. Lid se chová ve vlaku velice slušně a dámy se stále krmí jako u nás. Na polích vázali a sekali obilí, vše na polích a lukách bylo krásně živé, zelené, vše kypělo úrodou. Všude jsem viděl koně, nikde voly, a na lukách plno čápů. Kde přebývají Poláci, jsou na nádraží polské a německé nápisy, mezi Rusíny jsou však nápisy polské, ruské a německé!

Neznaje nikoho ve vlaku, jel jsem s cestujícími mlčky. Několik stanic před Lvovem přisedl ke mně mladý ruský kněz, s nímž jsem se dal do řeči: já česky, on odpovídal rusky. Jeden elegantní pán nás upozoroval a radostně zvolal: a hle, Čech tu. Byl to inženýr zde usedlý. Hned jsme byli u sebe a živě jsme hovořili. Oba jako bychom byli omládli, tak nás dojala mateřská mluva. Poláci a Polky, kteří mne při dlouhé jízdě znali jako mlčelivého kněze, s podivem na mne hleděli a řeči naši pozorně naslouchali. Ve Lvově jsme se srdečně rozloučili. Sedl jsem na tramway a jel jsem k Dominikánům, kteří o mém příchodu již od českých Dominikánů z Krakova byli zpraveni. Mimo to jsem se s jejich provinciálem seznámil ve Vídni. Je to hodný, příjemný pán, Němec, s nímž jsem ve Vídni u Dominikánů stoloval a srdečně se bavil.

Jel jsem v sobotu po dráze 7 $\frac{1}{2}$ hodiny; za ten čas vystřídalo se ve vlaku plno lidí, ale nikdo nepromluvil slova německy; polština hlaholila po celé cestě. Nová vlastnost Poláků: jsou hrdí na svoji řeč a milují svůj otcovský jazyk. Studující středních škol nosí vkusnou uniformu a vypadají v ní jako naši kadeti. Na větších nádražích prodávají cestujícím vodu, cukrovinky, housky, ale masa a párků jako u nás jsem neviděl.

(Pokračování.)

Poddanství nové doby.

Napsal Rudolf Vrba.

(Pokračování.)

VIII.

Jsmé národem bez kapitálu?

átráme-li po příčině, proč my Čechové nemáme průmyslových závodů, slýcháme, že nemáme kapitálu. Jest na tom něco pravdy? Mnozí zase udávají, že jsme zbabělci, že nemáme podnikavého ducha. Tušíme, že oba tyto tábory mají jistou část pravdy. Kapitálu jest dosti, až na zbytek, ale náš český člověk není k tomu, aby kapitál ten dal do nebezpečí riska, on jde a uloží ho do spořitelny, dá ho tedy do hypoteky.

Že se takovým obratem národní blahobyť nemnoží, jest na snadě. Přliv kapitálu uspořené do spořitelen jest v posledních letech velmi značný.

Roku 1871. před vídeňským krachem bylo v celém Předlitavsku 212 spořitel, v kterých bylo za 341,174.000 millionů zlatých vkladů. Vkladatelů bylo 1,021.259. Za 10 let se situace velmi změnila. Ačkoliv po vídeňském úpadku mnoho spořitel vzalo za své, přece za krátko přliv uspořené kapitálu do spořitel nabyl velikého rozmachu.

Roku 1881. bylo v Rakousku 335 spořitel, vklady činily 792,150.000 zl., které patřily 1,618.750 vkladatelům.

Chceme-li stopovati vzrůst spořitel v zemích českých, obdržíme následující čísla:

počet spořitel	v Čechách,	na Moravě,	ve Slezsku
r. 1881.	86	42	15
r. 1896.	167	62	22
vklady:			
r. 1881.	255,566.000 zl.	48,626.000 zl.	12,295.000 zl.
r. 1896.	506,036.000 zl.	110,247.000 zl.	35,427.000 zl.
vkladatelů:			
r. 1881.	430.532	94.835	37.125
r. 1896.	821.706	171.849	73.678

Prohlédneme-li si čísla ta, poznáme zajisté značný přliv kapitálu do spořitel v zemích českých za patnáct let. Za patnáct let se v Čechách kapitál spořitel skorem zdvojnásobil, na Moravě se více než zdvojnásobil, ve Slezsku se skorem ztrojnásobil. Také počet vkladatelů se všudy skorem zdvojnásobil. Z toho by se přece dalo souditi, že o peníze není zle.

Porovnáme jen ještě vzrůst uspořené kapitálu ve všech spořitelkách v celém Rakousku.

V celém Rakousku bylo:

	spořitel:	vkladů:	vkladatelů:
r. 1871.	211	341,000.000 zl.	1,021.259
r. 1896.	502	1659.8 zl.	2,949.082

Uspořený kapitál, který od vkladatelů svěřen jest správě spořitel, se v Rakousku rozmnožil za 25 let ze 341 mil. na 1659 mil. zlatých. To jest již pěkná sumička. Kapitál uložený se skorem zpatronásobil, počet vkladatelů se však ani neztrojnásobil. Z toho vidíme, že kapitál není údělem širokých mas, nýbrž že se soustřeďuje na menší vyvolené třídy.

Prohlédněme si nyní trochu blíže peněžné obraty ve spořitelkách zemí českých.

Půjčky na hypoteky spořitel byly koncem

roku	v Čechách	na Moravě	ve Slezsku
1881.	166,784.000 zl.	36,561.000 zl.	9,676.000 zl.
1896.	362,064.000 zl.	80,308.000 zl.	27,740.000 zl.

Půjčky na směnky činily koncem

1881.	3,450.000 zl.	387.000 zl.	89 000 zl.
1896.	7,831.000 zl.	721.000 zl.	106.000 zl.

Majetek spořitelů v cenných papírech:

roku	v Čechách:	na Moravě:	ve Slezsku:
1881.	68,609 000 zl.	8,515.000 zl.	2,476.000 zl.
1896.	123,575.000 zl.	24,393.060 zl.	3,168.000 zl.

Majetek nemovitostí:

1881.	3 052.000 zl.	825.000 zl.	65.000 zl.
1896.	7,695.000 zl.	1,828.000 zl.	433.000 zl.

Veškerá aktiva všech spořitelů byla:

1881.	277,453.000 zl.	52,328.000 zl.	13,324.000 zl.
1896.	566,189.000 zl.	119,760.000 zl.	39,449.000 zl.

Za patnáct let se stav hypotečních položek ve spořitelnách českých zvětšil ze 166·7 millionů zl. na 362 millionů zl., na Moravě ze 36 mil. na 80, ve Slezsku z 9 6 na 27·7 millionů zl.

Máme zde v tomto krátkém čase více než zdvojnásobněný vzrůst hypotečních dluhů, zjev to zajisté povážlivý, jelikož máme zde jedno měřítko, jakou měrou u nás nemovitý majetek rolnický a městský se zadlužuje.

Směnečný obchod ve spořitelnách českých se zdvojnásobil, za to ve spořitelnách na Moravě se vzmohl jen nepatrně.

Nápadná jest peněžní politika moravských spořitelů v nákupu cenných papírů. Kdežto ve spořitelnách českých vidíme pouze zdvojnásobněné množství cenných papírů během 15 let, vzrostla zásoba cenných papírů v moravských spořitelnách na trojnásob. Patrně zde vidíme účín toho, že směnečné obraty ve spořitelnách na Moravě jsou mnohem menší, a proto jsou správy spořitelů nuceny vklady fruktifikovati kupováním cenných papírů. Majetek nemovitostí českých, moravských a slezských spořitelů se za 15 let více než zdvojnásobil.

Zvláště nádherné paláce postavily sobě v posledních letech největší dvě spořitelny v Čechách, a to spořitelna města Prahy a česká spořitelna.

Pokud nám jde o to, bychom se dověděli, kolik má český lid ve všech spořitelnách uložených peněz, to ovšem naprosto udati nelze. Peněžní stav českých závodů můžeme ovšem poznati.

Dle údajů „Záloženského Věstníku“ pana ředitele Bergra bylo koncem roku 1897. ve spořitelnách českých v Čechách vkladů 112,676.877 zl., rezervních fondů 6,131.187 zl., cenných papírů 12,734.799 zl.

V záložnách občanských českých v Čechách, na Moravě a ve Slezsku bylo koncem r. 1897. vkladů 220,605.936 zl., rezervních fondů 13,524.586 zl., závodních podílů 9,151.770 zl.

V českých okresních záložnách hospodářských všech zemí českých napočteno koncem roku 1897. kmenové jmění 6,695.175 zl., vkladů 30,539.813 zl.

Přibíráme-li k tomu vklady spořitelů na Moravě a ve Slezsku a přisoudíme-li českému lidu z toho 60 procent, dostaneme sumu 85 milionů zl. Tím by český národ měl uloženého kapitálu ve spořitelnách a záložnách přibližně půl miliardy zl. Před vídeňským krachem nebyl kapitál ten ani 200 milionů zl.

Český lid ukládá však z mnohé části vklady do spořitelů německých. České kapitály mají vklady:

Česká spořitelna v Praze 116 mil. zl., Ústí n. Labem 7·1 mil. zl., Bilina 4·2 mil. zl., Moravská spořitelna v Brně 23·6 mil. zl., Most 6·2 mil. zl., Budějovice 8·8 mil. zl., Jihlava 6·1 mil. zl., Krumlov 4·7 mil. zl., Česká Lípa 8·2 mil. zl., Litoměřice 7·1 mil. zl., Olomouc 6·7 mil. zl., Liberec 17·1 mil. zl., Zatec 4·6 mil. zl., Teplice 7·3 mil. zl., Těšín ve Slezsku 5·1 mil. zl., Děčín v Čechách 8·2 mil. zl., Trutnov 6·2 mil. zl., Opava 7·9 mil. zl., Znojmo 8·1 mil. zl.

Vklady těchto spořitelien činí sumu okrouhle 263 milionů zl. Kdyby z toho při nejmenším patřilo 20%, ukladatelům českým, máme tu část okrouhle padesáti milionů zl.

Jest známo, že právě tyto spořitelny jsou ohniskem veškeré agitace zůřivých Němců proti nám. Tyto spořitelny dávají Němcům obrovskou moc do rukou a oni jí užívají proti nám. Tyto ústavy podporují svými fondy peněžitě všecku dajčnacionální válku proti českému národu. A k tomu přispíváme my sami!

Že bychom neměli peněz, snad nebude mít nikdo odvahy říci, kdo si přečetl tato zde uvedená čísla. A přece jsme národ chudý a zbankrotělý. Náš venkov je zadlužen, v městech nemáme řemesel, ta hynou, obchody a továrny jsou v rukou židů a Němců. Česká výroba jest teprve v plénkách, a dokud té mítí nebudeme, marné je naše honosení, jako bychom byli národem, s kterým se počítati musí. To vědí dobře ve Vídni a proto to nejde s námi nikam ku předu.

Máme dost kapitálu, ale nemáme podnikavosti. Umíme spořit, uspořené nosíme do záložen a dál naše umění nesahá. Začali jsme stavěti národní podniky a vystavěli jsme s velkou námahou tužkárnou a inkoustárnou. To je asi tolik, jako když známý vozka chtěl jezdit a nejdřív si koupil bič, na koně a na vůz času dost. Samy »Národní Listy« ve známém článku ze dne 12. října r. 1898., po defraudaci Wiltově napsaném, troufaly si říci rázná slova: »Dovolujeme si tvrditi, že u nás minuly se záložny po většině svého cíle. Zřizovány původně proto, aby poskytovaly úvěr malým živnostníkům a levné zálohy rolníkům, staly se malými bankami, jejichž hlavním úkolem je, ne pomáhat, nýbrž vydělávat. Tak mnohá záložna jest stavební bankou, jiná peněžním ústavem parcelářů.« Tolik si troufaly nakaпати pravdy »Nár. Listy« do toho českého bahna.

Páni ředitelové a výborové některých záložen užívají uložených peněz k špinavým kšeftům, k vydírání dlužníků záložny a potom se divíme, že náš lid utíká se vklady do záložen německých, kde se zachází se dlužníky solidněji. Jistá záložna v Praze na př., nemůže-li dlužník v čas zapraviti splátku a úroky, hned pošle advokátní platební rozkaz a nadělá takto ubohým dlužníkům útrat, ježto platební takový rozkaz stojí 50 zl.

Když zavedeno soudní vyšetřování o mělnické záložně, napsaly »Nové Listy« v čísle ze dne 15. ledna r. 1898. následující slova: Uložené kapitály v záložnách, na nichž lpí mozoly dlouhé řady let, se ztrácejí. Kapitály tyto patří skorem výhradně křesťanským vkladatelům. Žid neuloží do záložny ani krejcaru. Jeho nechytíte na úrok. On dobře ví, že úrok málo nese. Kapitál se nerozmnožuje úrokem, nýbrž upotřebením do průmyslových podniků a obchodních závodů.

Proto židovský kapitál pracuje výhradně v průmyslu a obchodě. Zde má zlaté a nevyčerpatelné doly. Křesťanský kapitál leží líně

v záložně na $3\frac{1}{2}\%$, žid však staví továrny, zřizuje obchody, kupuje akcie a shrabuje 50procentový zisk. Židovský kapitál se následkem toho alespoň osmkrátě rozmnoží, než křesťanský jednou. Krátce řečeno: křesťan dostane za rok ze 100 zl., v záložně uložených, 3 zl. 50 kr., žid však dá do obchodu 100 zl. a vydělá s nimi za rok padesát zlatých.

Říká se, že obchod a průmysl udělá z boháče přes noc žebráka. A co dělají Vinklerovci, kteří ze záložny kradou jiným na tisíce vkladů? Naši boháči pečlivě schraňují zlatku ku zlatce a zanesou je do záložny, a pak přijde pan Wilt a vybere si bez dovolení 100.000 zl. a peníze vzal das.

Žid do záložny nedá nic, stává se týmž kapitálem obchodníkem a bohatým mužem.

Neukládejme proto peněz do záložen, ale zakládejme podniky! To budiž naším heslem.

Nestačí-li jednotlivec, ať se více kapitalistů sdruží a podniknou práci společně. My »pitomí« křesťané nosíme peníze do záložen a židé si je odtud vypůjčují, aby s nimi obchodovali. Křesťanům při poskytování úvěru činily naše záložny největší obtíže, ale když přišel nějaký pan Kohn, byly peníze hned, třeba bez rukojmí a bez gira.

Proč nekupovali čeští kapitalisté domy v německých městech? Dnes by mohli vypovídat Češi se k nim uchýliti.

Máme spolek k nakupování realit, jehož předsedou je Dr. Engel, který však nedělá nic.

Jak jsme viděli, můžeme říci, že kapitálu máme dosti. Leží však nahromaděn v záložnách, odkud si ho čilí židé vypůjčují a s ním obchodují. Dokud se v této věci nenapravíme, musíme přijíti na mizinu.

Podáme zde některé příklady.

My Čechové nemáme textilního průmyslu. Náš šatí žid. Českých továrníků máme poskrovnu, jsou to začátky české výroby v plenkách. Průmysl plátenický, nejstarší kdysi v Čechách, zmizel s povrchu země. Pláteníci v horách krkonošských otročí židům Moravcovi a Oberländerovi v továrnách.

Mnoho-li se u nás v Čechách, na Moravě a ve Slezsku ročně potřebuje na šatstvo a prádlo, kdož to může určit?

Pranic nejsme zastoupeni ve zboží tisknutém: jako v barchentech, kartounech a vůbec v bavlněném tisknutém zboží.

Smíchovská kartounka jest prodána konsortiu velikých tiskáren, ale ne aby tam dále bylo vyráběno, nýbrž aby jí nekoupil žádný podnikatel, který by členům konsortia konkurenci dělal. V málo zemích se tak velikého množství kartounů a barchentů spotřebuje, jako v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Za více než za 2 miliony zlatých konsumují tyto země.

Bylo by již na čase, abychom se sdružili a pomohli sobě vlastní silou. Proč česká výroba nejde ku předu? Poněvadž naše české továrničky *neznáme*.

Dnes nikdy nevím, když jdu do krámu a kupuji zboží, kdo zboží vyrobil. Jdu do krámu křesťanského, ale zboží je z továrny žida. Proto musíme v první řadě naučiti se znáti své výrobce, abychom mohli v krámě žádati jejich výrobky. Tím donutíme naše obchodnictvo, aby bralo zboží od českých továrníků.

Aby továrníci čeští vešli ve známost obecnstva, k tomu musí pracovat sami. Šťastnou myšlenkou jest, pořádati malé výstavy zboží, a to ne v Praze, ale hlavně na venkově. V Praze se takové výstavy ztratí. Slabé dosud pokusy učiněny ve stálé tržnici pražské před vánoční dobou r. 1898.

Tkalcovské výrobky zastoupeny jsou ve Stálé výstavě a tržnici řemeslných výrobků v Praze následujícími firmami: Josef Črha v Lomnici u Jičína, Jan Bukovský v Borové u Přibyslavi, Jan Hruška v Ledhujci u Police n. M., Adolf Klikar v Hronově, Ant. B. Kulda v Červeném Kostelci, J. J. Linhart v Solnici, J. Mečl v Roztokách, pošta Kruh, Josef V. Pášma v Polici n. M., Tkalcovský spolek ve Valech u Dobrušky, Karel Šupich v Červeném Kostelci a Josef Vondra v Červeném Kostelci. Mimo tyto vystavuje pan Vilibald Čadek z Domažlic různé druhy tkanic a p. Ant. Šejdl v Jablonném n. Orli nitěné knoflíčky. Veškeré výrobky jsou jakosti dobré a levné, i naskytuje se obecnstvu pěkná příležitost, hojnou koupí podporovati náš průmysl textilní.

Také národní jednoty pochopují dle příkladu Němců, že hlavně jest třeba starati se o žaludek, neboť národnost bez majetku jest prkenná budova na písčitém pozemku. (Dokončení.)

Mraky.

(Čtenářům „Vlasti“ do památníku.)

Když vídáváte po oblačné pouti
do dálek němých hejna mračen plouti,
zda všimli jste si, jak se tulí k sobě
hned jako beránci v bělostné rouna zdobě,
a zase jako šelem lité sbory
se zrádně plíží dálné nad obzory?
a kterak v slunném hned se lesknou třpytu
jak zlaté zámky nebes na blankytu?
jak dnes na křídlech vánku tiše spějí
a zítra vichrem bouřně burácejí?
jak jejich chlad dnes mile na vás lehá
a brzy oheň z útrob jejich šlehá?

Ó mraky bělostné a tmavé, zlaté,
vy dnům se žití věrně podobáte!
I ty se něžně jak beránci vinou
navzájem k sobě tiše plynou
a zlaté hrady v luzných snech si staví;
hned z beránků se vlci stanou draví
a pijí krev a ryjí v čelo vrásky,
jsou dnové bolu to i lidské lásky;
dnes nadšení z nich mladým ohněm blyskne
a zítra slza zklamání zas tryskne.

Když mraky zajdou, — jako ty dny žití —
krůpěje vláhy vidíš na pažitě;
tak ze dnů milých, zlých i neúprosných
vzpomínek aspoň trochu zbude rosných.
P. Karel Burian.

Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny České od r. 1840. do r. 1900.

Napsal Tomáš Jos. Jiroušek.

(Pokračování.)

X.

Ze života a činnosti prvních vůdců dělnictva: Václava Petra, Václava Žižky, Ant. Tůmy, Ant. Pelapta a Jana Bavorského.

Václav Petr, vyučený typograf, narodil se dne 29. června r. 1835. v Lobči u Mšena. Byl synem tamního o obec velice zasloužilého českého učitele. Zaměstnán v Praze, octnul se r. 1867. v dělnickém hnutí a stal se prvním dělnickým redaktorem při časopise »Dělník« a vytrval při něm až do jeho zaniknutí, věren jsa stanovisku konservativně sociálnímu a národnímu.

Na jaře roku 1872. odebral se ze ženou do Solnohradu, aby ušel všem, kdož jeho poctivé snaze v Čechách nepřáli, a tam, v Pustetově katolické knihtiskárně, přijal místo sazeče českých modlitebních knih. V Solnohradě žil Petr se svojí rodinou v klidu a nedopisoval si v Čechách s nikým. Jen v některých chvílích, když byla řeč o Praze, jak vypráví jeho dosud žijící manželka, často si Petr pozasteskl a říkával: »Již vidím, že moji známí v Praze nevědí o Petrovi. Již vím, že umru zapomenut dělnictvem českým nadobro.«

Počátkem roku 1879. se Václav Petr roznemohl na sůžení trubic a na úbytě mozku. Nemoc trvala půl roku a dne 7. července r. 1879. Václav Petr zemřel. Pohřeb jeho byl slušný, účastnilo se ho dělnictvo z katolického závodu Pustetova, v němž zesnulý pracoval.

V. Petr v posledních okamžicích svého života došel pečlivého ošetřování v solnohradské nemocnici sv. Jana, kde také zemřel. Pobyl tam v léčení čtrnácte dní. Tělesné pozůstatky jeho uloženy jsou na hřbitově, k výše uvedené nemocnici přiléhajícím, k poslednímu odpočinku.

Tam, daleko od vlasti, pro niž bilo jeho srdce a již mnoho dobrého prokázal, odpočívá Petr, první dělnický redaktor český, jehož památka v dělnictvu českém nikdy nevyhyne.

Toho se zajisté Petr nenadál, kde mu bude složití kosti, když projížděl českou zemí v letech 1870.—1872. od města k městu a všude, kde mu možno bylo, spolky dělnické zakládal a v nich přednášel.

Rodina Petrova, žena a tři synové, osifela, ale známými dělníky podporována, přetrvala všechny útrapy života. Synové domohli se slušné existence a byli s to, aby i svou matku slušně v jejím stáří podporovali a podporují ji až podnes.

Tolik dověděl jsem se o Václavu Petrovi a jeho rodině prostřednictvím p. Petra Píchy, člena Spolku katol. tovaryšů v Solnohradě, ku konci roku 1899., na něhož jsem se byl písemně obrátil. Informace podala p. Píchovi sama manželka Václava Petra a nemálo prý

Václav Petr.

se podivila, že se v Praze ještě vyskytli lidé, kteří za 27 let po odchodu Petrových z Prahy si na něho vzpomněli a o jeho činnost i život se zajímají. Že jsem byla stařenka nemálo potěšena, rozumí se samo sebou. Když V. Petr v l. 1867.—1872. byl v dělnickém hnutí v Praze, bydlil v domě »u Podušků« na Karlově náměstí na Novém městě pražském, kde byly zároveň redakční místnosti časopisu »Dělník«.

* * *

Václav Žižka, náš nejstarší dělnický zápasník za práva práce a jeden z prvních spisovatelů, kteří se jali řešiti otázku sociální na základech křesťanských, narodil se dne 9. září r. 1834. v domě »u Malých Šálků« č. 309 v Resslově ul. v Praze. Prvního vzdělání nabyl v obecných školách pražských. Jako školák ministroval též v chrámu Páně Týnském, kde se seznámil s tamějšími kaplany Heinrichem, Škodou a Škampou. Tito si hoča oblíbili a rozličné dobré knihy mu půjčovali, v nichž mívával velikou zálibu. Jak kaplani chrámu Týnského Žižku sobě oblíbili, svědčí nejlépe, že kaplan Heinrich pekařku pí. Tůmovou napomínal, aby svému hochu s jiným nedovolovala kamaráditi, než se Žižkou.

V rodině, když chlapec Václav dorůstal, těšil se otec jeho a vždy říkal: »Což náš Václav, ten bude jednou farářem!« Nedošlo však k tomu, aby přání otcovo se vyplnilo. Chudoba tomu nedovolila, aby Václav mohl jíti na studie. I šel na řemeslo stříbrnické a zlatnické.

Roku 1848. octnul se Žižka poprvé v řemeslnické dílně. Než, i v učení Žižka obíral se stále knihami a čítal v nich. K rodině mistrově, kde Žižka se učil, docházel vyučovat dítky jistý student, Václav Krupička, který jest nyní děkanem, a ten na žádost čtení chtivého Žižky půjčoval mu učebné knihy z vyššího gymnasia, v nichž Žižka v prázdných chvílích se vzdělával, což jeho mistr, kovaný to Němec, nerad viděl a Žižkovi »du verdorbener Student« přezdíval.

Po pětiletém učení, již jako tovaryš, nastoupil Žižka práci v jiné dílně a za rok vydal se jako »vandrovní řemeslník« na cestu do Vídně. Tam dostal práci, ale po půl roce musil opět nastoupiti cestu do Prahy v nejhorší době, v lednu. Stříbro bylo tehdež drahé, u stříbrníků bylo málo práce, tak že značný počet stříbrnických dělníků pracovalo pouze na »pakfonu« za velmi skrovný plat. I byl Žižka nucen také na »pakfonu« pracovati, avšak posléze se ani této práce nedostávalo, a Žižka Vídeň opustil. Přišel do Prahy, ale nenalezl zde také práci, a tak byl nucen u svých rodičů celý rok trávit na zahálce. Času toho použil však Žižka ku svému vdělání. Čítal bibli, životy svatých a mnoho ročníků »Blahověsta«, jež mu půjčoval zbožný kněz Antonín Tichovský, který jako farář v Kojeticích zemřel. Na radu tohoto duchovního vykonal Žižka, jsa 20 roků stár, životní sv. zpověď.

Od té doby počíná u Žižky pravý život křesťanský v soukromí i ve veřejnosti. Za krátko zatoužil Žižka po stavu kněžském a umínil si učiniti všecky možné pokusy, aby se stal knězem. I pomýšlel na to, nebylo-li by mu možno ještě studovati, aby svých tužeb dosáhl. Myšlenky své sdělil Žižka s tehdejšími profesorem náboženství na akademickém gymnasiu, Václavem Štůlcem, s nímž dobře byl znám. Václav Štůlc, vida u Žižky dobrý a čistý úmysl, pozoruje jeho nadšení pro kněžský stav a pro dobrou věc, přivoloval k tomu a sliboval, že Žižkovi pomůže, bude-li velmi pilným, aby tři první třídy gymnasia v jednom roce vykonal. Také jeho Emin. ndp. kardinál Bedřich kníže Schwarzenberg úmysl Žižkův, když o něm z úst Žižkových slyšel, schválil.

Než, osud obrátil všecko jinak. Žižka světil se se svým úmyslem novicmistru u Křižovníků P. Havránkovi, tehdež slovnatnému kazateli v Praze, a ten Žižku od jeho záměru odvrátil. Rekl mu přímo, že

k učení takovému, aby člověk knězem státi se mohl, jest třeba dobré paměti, u Žižky že pak léta při řemesle strávená jsou této vlastnosti na závadu. První třídy prý by Žižka ještě dobře prošel, ale ve vyšších že by to pak mohlo uvážnouti. A doložil: »Kdo chce Pánu Bohu sloužiti, může to i jako laik velmi dobře činiti, ano někdy i jako laik může člověk více působiti pro náboženství i Církev nežli sám kněz.«

Po slovech moudrého kněze upustil Žižka od svého úmyslu a věnoval se cele zase řemeslu. Našel výhodnou práci, v níž trval dva roky, v kterýžto čas zbývalo mu ještě dosti mimořádných chvil, v nichž se pustil do psaní denníku svého života a svých zkušeností. Popsal tři velké knížky a své zápisky nadepsal »Noc života mého«. Z celého obsahu svého denníku Žižka teprve poznal a sbledal, jak podivnými cestami jej Bůh vedl, než byl k pravému poznání přišel a životní zpověď vykonal. Do té doby spadá také Žižkův první pokus literární, článek nadepsaný »Stesky katolického služebníka«, v »Blahověstu« tehdež uveřejněný.

V čase tom zemřel Žižkovi otec, zednický polír, zanechav zde manželku, dvě dcery a dva syny, z nichž nejmladším byl Václav. Nejmladší Václav byl z dětí první, jemuž umírající otec své požehnání udělil a teprve po něm se ostatním dětem požehnání dostalo, jakoby otec jeho byl předvídal, že Václav to bude, na němž požehnání otcovo spočine, že hlavou rodiny se stane a všechny ostatní přečká. Za pět měsíců po smrti otcově zemřel i Václavův starší bratr.

Roku 1858. Žižka pracuje při svém řemesle, vstoupil jako člen do Jednoty katolických tovaryšů v Praze a přihlásil se za úda Svatojanského dědictví.

Avšak ani v čase tom nedal si Žižka pokoje a vnitřní jakousi pobídkou puzen, dal se do psaní nových zápisků. Počal se svojí prací koncem r. 1863. Psal takové myšlenky a pravdy, o kterých dříve nikdy neslyšel a nikdy jich nečetl, které však nicméně za správné a dobré pokládal. Tak na př. již v roce 1864. mezi jiným napsal o práci: »Práci na dobrou cestu přijíti měl kleslý člověk, k nížto byl milostivým trestem Stvořitele odsouzen. Ne proto pracuje člověk, aby jen sobě svůj vezdejší blahobyt zařídil a život svůj na tomto světě možným učinil; ale on pracuje z pokání, aby zadost učinil za hřích, aby se cvičil v trpělivosti a trpělivě nesl trest mu uložený. Pročež i člověčenstvu jen tehdy spokojenost s přiměřeným blahobytem kyne a práce jeho od Boha požehnána bývá, když práce jeho vyniká trpělivostí a konána jest z poslušnosti k Bohu.« — To byly základní myšlenky, z kterých se v Žižkovi nové učení o práci, křesťanství odpovídající, stále tvořilo a pro budoucnost svérázným sociologem křesťanským jej učinilo. Takových zápisků a úsudků o životě a práci sepsal a nashromáždil si Žižka plných 26 archů. To byl podklad jeho názorů na společenské poměry a na život lidu pracujícího. Proto Žižka v sociologii vyniká naprostou původností, že jako samouk nečerpal z knih, ale ze života a z vlastní zkušenosti, která za 30 let jeho práce jako dělníka byla dosti bohatou.

Tato okolnost, že o základní křesťanské pravdě v otázce sociální byl Žižka pevně přesvědčen, kterážto jeho základní pravda s učením křesťanským v úplném souhlasu se shodovala, přiměla Žižku k tomu, že koncem let šedesátých ze svých zkušeností jal se psáti do dělnických časopisů.

Žižkovy články přinášely časopisy »Oul«, »Dělník«, »Dělnická Bibliotheka« a »Dělnické Noviny«, u nichž byl Žižka r. 1874. odpovědným a řídícím redaktorem od vydavatelstva katolických dělníků zvolen.

Žižkovy články přinášely následující časopisy: »Oul« (1868.), »Český Dělník« (1869.), »Dělník« (1860.—1871.), »Dělnické Noviny« (1870.—1875.), »Práce« (1875.—1876.), »Čech« (1876.—1896.), »Pražské Večerní Noviny« (1888.—1896), »Nedělní dělnická příloha Čecha« (1891.—1893), »Pojizerské Listy turnovské« (1887.), »Blahověst« (1891.), »Děl. Noviny« (1891.—1900.), »Dělník brněnský« (1891.) a Vlast (1899.—1900.).

Václav Žižka.

Tyto časopisy přinesly z pera Žižkova přes 200 pojednání a článků trvalé ceny.

»Dělnické Noviny« v letech 1874. a 1875. vedl Žižka jako odpovědný redaktor samostatně a mimo to sepsal a vydal brožury: r. 1875. »O dělnické otázce«, r. 1895. »Návod ku vzdělání člověka« a r. 1898. »O životě sociálním na základech křesťanských«. Největším a pro křesťanské sociály nejpamátnejším zůstane však na všechny časy Žižkovo dílo: »*Faké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách*«, uveřejněné ve »Vlasti« roč. XVI. a samostatně vydané r. 1900. družstvem Vlast v Praze.

Žižka, zasáhnuv r. 1868. v dělnické hnutí, nepřistoupil k založenému tehdejší dělnickému spolku »Oul«, v nějž neměl pod vedením

Dra. Chleboráda i později důvěry. On držel se pevně starých řemeslnických tradic a očekával jen od zásad křesťanských na poli práce a výroby spravedlivý pořádek a lepší budoucnost pracujícího lidu.

Žižka byl vůbec milovníkem jen soukromého života a prodléval nejraději v kruhu svých přátel v Jednotě katolických tovaryšů. Že na veřejnost vystupoval a ruchu dělnického činně se účastnil, bylo hlavní a rozhodující příčinou to, že vnitřní síla nabádala ho k psaní, aby v zájmu dobré věci a křesťanského náboženství účastnil se práce s těmi, kteří probouzel pracující lid.

A Žižka účastnil se ruchu toho poctivě, až r. 1875. konečně rozrušen prací, již všechny své síly takofka obětoval, zbaven všech prostředků, v práci a činnosti své ustati musil. Ne však na dlouho.

Roku 1876. v březnu stržen Žižka zase na dráhu sociální činnosti. V též čas konala Katolicko-politická jednota pro král. České se sídlem v Praze řádnou valnou hromadu a Žižka zvolen do jejího výboru. Tak naskytla se Václ. Žižkovi příležitost pokusiti se opět v sociálním snažení, pokud mu to bude možno. I přednášel Žižka na schůzích řečené jednoty z oboru sociální otázky na následujících místech, kde schůze byly pořádány: v Praze, v Písku, v Horažďovicích, ve Mšeně, v Kostelci nad Orli., v Netolicích, v Týně-Rovensku, v Turnově, v Pelhřimově, v Louňovicích, v Želivě, v Horkách a v Mníšku. Ve výboru Katol.-politické jednoty pro král. České jest Žižka podnes.

Žižka účastnil se založení sociálního odboru družstva Vlast, v němž zasedá od začátku roku 1891. jako místopředseda, a když roku 1891. družstvem Vlast vzkříseny k životu »Dělnické Noviny«, přistoupil Žižka do jejich redakce jako hlavní spolupracovník.

Žižky vážil si křesťanští sociálové čeští velice a dávají to veřejně na jevo, neboť na všech svých sjezdech: r. 1894. v Litomyšli, r. 1896. a 1898. i 1899. volili jej vždy za svého čestného předsedu. Podobně bývá Žižka křesť. sociály vyznamenáván i na krajinských sjezdech, když tam zavítá. Na liter. sjezdě družstva Vlast r. 1896. byl Žižka referentem o řemeslnicko-živnostenské otázce a na sociálním kursu družstva roku 1900. řečnil: »O křesťanském základě sociální otázky«. Když se konaly r. 1897. volby do páté kurie za poslance na říšskou radu, kandidován Žižka stranou křesť. sociální na Táborsku, kde 162 volitelů pro jeho volbu bylo rozhodnuto, tak že žádný ze všech kandidátů strany křesť. sociální tolik volitelů pro sebe neměl.

Dnes je Žižka ještě svěží, řečnil a dostavuje se do schůzí katolíků, jak jen mu možno. Také přem. vládne Žižka ještě dobře a nejednou úvahou dává v křesť. sociálních časopisech radu i poučení mladším.

Žižka jest jediným z dělnických spisovatelů a řečníků, který nám z dob dělnického probuzení zbyl. Není Petra, Bavorského, Běleckého, Tůmy, Pelanta ani Pecky, všechny již kryje — zelený trávník.

Žižka jest také jediný z prvních buditelů dělnictva, jemuž Bůh popřál viděti i probuzení křesťanských sociálů, o němž vždycky snil. Úcta, s jakou křesťanští sociálové čeští shlížejí na svého Žižku, tohoto statečného Marianského sodala, jest všeobecně známa; není třeba se o ní zvláště zmiňovati.

Kéž nám Pán Bůh ještě dlouho Žižku zachová! Toť nejvšejší naše přání na konec tohoto životopisného náčrtu.

Antonín Tůma, typograf, narodil se r. 1840. v Praze, kdež chodil do hlavní a reální školy. Vyučiv se sazečství písma, vzdělával se večer u spisovatele Václava Hanky, který si nadějného mladíka velice oblíbil. Tůma pomohl zakládati spolek »Typografia« a časopis »Veleslavín«, do něhož přispíval také články z oboru sociálního. Roku 1868. byl odpovědným redaktorem časopisu »Correspondence« a v pěti tiskových procesech odsouzen na devatenáct měsíců do žaláře. Po dvanáctiměsíčním věznění byl amnestován a propuštěn z vězení. Psal nějaký čas do staročeského denního listu »Pokrok«, až konečně mnoha dělníky vyzván, založil r. 1870. »Dělnické Noviny«, které vedl až do r. 1874., kdy odevzdal je katolickému dělnickému družstvu a jeho redaktoru Václavu Žižkovi; sám pak zřídil si vlastní tiskárnu, z níž vyšla knihtiskárna »Slavie« a z té nynější knihtiskárna Ed. Beauforta.

Tůma založil dvanáct dělnických spolků a šest dělnických knihoven. Časem také v dělnických spolcích přednášel. Před vstupením do dělnického hnutí psal Tůma také do Filípkova »Vlasteneckého kalendáře« novelly a dopisoval z Prahy do časopisu »Poutník od Otavy«. Antonín Tůma zemřel v Praze r. 1886.

* * *

Antonín Pelant, dělník lakýrnický a jeden z nejstarších dělnických spisovatelů směru liberálního (psal pod pseudonymem »Mělnický«), narodil se dne 8. června r. 1848. Přispíval články do časopisů »Dělník«, »Oul«, »Český Dělník«, »Dělnické Listy«, »Dělnická Bibliotheka« a napsal roku 1878. sociálními demokraty vydanou brožuru o penězích »Démon naší doby«, kterou však nepodepsal.

Posledně přednášel r. 1878. sociálním demokratům v Dělnické Besedě pražské »u tří kaprů« o svých cestách po pařížské výstavě, za kterouž ochotu sociálně-demokratický redaktor J. B. Pecka se mu odměnil v sociálním listě »Budoucnost« ostrou kritikou, v níž názory Pelantovy o dělnické práci na výstavě odsoudil.

Pelant pak již mezi sociálně-demokratické dělnictvo nešel a věnoval se hnutí řemeslného živnostenstva, na jehož schůzích mluvil. V otázce řemeslnícko živnostenské stál vždy na stanovisku živnostenské svobody, ačkoliv byl od r. 1874. samostatným živnostníkem svého řemesla.

Pelant zemřel dne 27. května r. 1886. na Král. Vinohradech a pohřben jest na hřbitově vinohradském.

* * *

Jan Bavorský, typograf, člen »Oulu«, dělnický řečník v letech 1869.—1874. a přispěvatel mnohých dělnických časopisů tehdejší doby, narodil se dne 15. května r. 1841. Působil v dělnictvu způsobem vynikajícím až do r. 1874., kdy jméno jeho z veřejnosti úplně zmizelo. Smýšlením byl sociální liberál na stanovisku národním. Po svém vystoupení z dělnického hnutí stal se faktorem v pražské knihtiskárně firmy Haase. Sepsal také s Václavem Petrem první část dějin dělnictva českého pod názvem »Hnutí dělnické« v kalendáři »Práce« na rok 1871.

Zemřel dne 19. května r. 1891. v Praze a pohřben v Olšanech na III. hřbitově.

XI.

Dělnické tábory roku 1869. První stávkové hnutí. Vydání zákona koaličního roku 1870. Další stávkový ruch.

V letech 1869.—1872, byla doba táborů. Není poněkud většího vrchu a pláň v království Českém, k nimž zároveň nějaké historické vzpomínky se poutají, aby tam nebyl svoláván tábor lidu, jak se o tom může každý přesvědčiti z mnohých historických spisů tehdejší doby.¹⁾

Táborový ruch uchvátil i dělnictvo. První tábor dělnický, jemuž předsedal Dr. Chleborád, konán dne 23. května 1869. na planině letenské u Prahy. Bylo na něm účastno na 30.000 dělníků a mluvili: Dr. Chleborád, dělníci: Staněk, Salava, Šolar a Čížek; hostinský Kukla a redaktor »Jednoty« Karel Šubrt.

V přijaté resoluci doporučovalo se zřizovati potravní spolky, spolky politické od nepolitických oddělené, vzdělávati lid spolky a zápasiti za politická práva všemi zákonitými prostředky, zápasiti za omezení pracovní doby a konečně žádáno zvýšení mzdy a zrušení daně pro spolky potravní a podnikatelské.

Tábor konal se za velikého nadšení.

Druhý dělnický tábor, který nazván dělníky »ryze dělnickým«, svolalo 54 dělníků (náležejících ku straně oposice proti Chleborádovi) na neděli, dne 30. května 1869. ke třetí hodině odpoledne na ostrov Rohanský v Karlíně. Na denním pořádku rokování bylo thema: »Jakými prostředky lze zlepšiti stav dělnictva?«

Na plakátech a létacích lístcích, jimiž tábor se svolával, byli všickni svolavatelé podepsáni a nacházíme mezi nimi ze známějších jmen tyto podpisy: V. Březnovský, rukavičkář; Fr. Haman, strojník; Vojta Jarušek, sladovnický; Fr. Jiránek, strojník; Čeněk Körber, strojník; Gustav Kulhavý, puškař; Fr. Loh, typograf; Václav Němec, stříbrník; Ant. Pelant, lakýrník; Šafařík, kovolitec; Karel Šíba, strojník, a Václav Žižka, stříbrník.²⁾

Táboru předsedal Václav Němec a řečnili: Němec (předseda), Pelant, Kulhavý, Šafařík, Haman a Ryba.³⁾

Veškerí tito řečníci mluvili ve směru přijaté resoluce, která v dějinách dělnického hnutí má veliký význam, a proto ji zde klademe v plném a věrném znění, ať si ji psal kdo chtěl.⁴⁾

Resoluce ta zní:

«My dělníci, synové slavného národa českého, shromáždění na březích stříbropěnné Vltavy, abychom porokovali o prostředcích, jakými lze zlepšiti stav českého dělnictva; uvážili jsme, že jest potřeba, aby mezi námi šířily se osvěta a vzdělanost, a dělník aby ponáhlu vyšinul se na roveň s nejvzdělanějšími třídami národa;

uvážili jsme, kterak dělník za nynějších poměrů nevydělá ani tolik, mnoho-li potřebuje na nejnútnejší výživu, a kterak při namáhavé a mizerné práci odkázán jest se svou rodinou jen na nouzi a nedostatek;

¹⁾ Viz »Pláč koruny České neboli Persekuce lidu českého v letech 1868.—1873.« Napsal Jakub Arbes. Praha 1894.

²⁾ Provolání tisknuto bylo v knihtiskárně Dr. Ed. Grégra. Nákladem svolavatelů.

³⁾ Podrobné zprávy z tábora a řeči přinesly »Národní Listy« v číslech 148., 149. a 153. roku 1869.

⁴⁾ Dle doznání Václava Žižky napsal prý ji dělníkům Dr. K. Sladkovský.

uvážili jsme, kterak tu potřebí jest nápravy rychlé hlavně zvýšením platu a zkrácením hodin pracovních; uvážili jsme, kterak k zlepšení stavu dělníkův velmi přispívá spolčování, a kterak tudíž jest potřebí, aby zakládaly, množily a sílily se spolky dělnické, vzdělávací a podnikatelské, nižádnou daní netísněné;

uvážili jsme konečně, kterak nutno jest, aby dělníci čeští domáhali se práv politických, zakládali politické spolky a všemi zákonitými prostředky zasazovali se o zastoupení své v obci a ve sborech zákonodárných.

Jakkoli tedy my pokládáme resoluci milých bratří svých, přijatou v táboru na Letné, dne 23. t. m., ve všech částech za nepochybenou a věrně k ní přistupujeme, nicméně poznáváme, že v nynějších trudných poměrech politických nelze prostředky svrchu uvedenými vydatně působiti na zlepšení stavu dělnictva, poznáváme, že jen ve svobodném národu může i dělnictvo domoci se svobody, a poznáváme, že dokud celý národ tísněn jest ve svých potřebách politických a hmotných, dotud žádná část jeho, tedy ani třída dělnická, nemůže dopracovati se lepšího postavení, poznáváme, že jen ve svobodném národu dělnictvo domoci se může svobody; poznáváme, že jen od vlastního národa a od samosprávného zastupitelstva království Českého můžeme nadíti se podpory a pomoci; a protož:

prohlašujeme, že my, dělníci čeští, co věrní synové svého národa, hledáme spásy a zlepšení svého stavu na ten čas v uvolnění své vlasti; prohlašujeme veřejně a slavně, že všemi zákonnými prostředky, všemi silami, i krví svou, i životy svými chceme a budeme pomáhati k vymožení samostatnosti koruny české, jak zaručena jest posvátnými sliby, přísahami a smlouvami králův našich. Tak nám dopomáhej Bůh!⁵⁾

Resoluce tato celkem, až na některé liberální fráze o svobodě a volnosti, nezní odporně. Frázím o svobodě nemusíme se však diviti, neboť byly tehdy v módě a neobešlo se bez nich ani jedno svolání k dělnictvu, natož pak táborová resoluce.

Také tento tábor byl navštíven tisíci a tisíci dělníky a ukončen v pořádku. Zde postavilo se dělnictvo české poprvé na půdu státního práva českého a tím také resoluce z tábora na Rohanském ostrově bude v dějinách dělnických pro vždy památnou. >

* * *

Po druhém dělnickém táboru nebyl dlouho pořádan žádný, toliko dvě veřejné schůze byly konány; jedna v Sokolovně 20. ledna r. 1870., na níž předsedal Václav Petr, a druhá v Konviktě, 21. března r. 1870., na níž předsedal dělník Kovanda. Pro poslední schůzi dostali se řečníci před soud a jsou odsouzeni dne 22. října r. 1870.: Eduard Strnad, strojník, na tři měsíce těžkého žaláře, Jan Bavorský, typograf, na tři neděle těžkého vězení a Jan Dušek, obuvník, na čtrnáct dní do vězení. Jos. Loida, strojník, Václav Březnovský, ručavičkář a Hynek Suchomel, úředník »Slavie«, uznáni za nevinné. Obžalované hájil Dr. Antonín Čížek.⁶⁾

⁵⁾ »Český Dělník« čís. 3. roč. I. ze dne 12. června 1869. Praha. Článek: »Druhý ryze dělnický tábor«.

⁶⁾ »Soud dělníků českých odbývaný dne 21. a 22. října 1870.« Tiskem Steinhausera a Nováka. Nákladem redakce »Dělníka« v Praze. 1870.

Po schůzi Konviktské nastalo zakazování takových schůzí a zvláště dělnických táborů, neboť hnutí dělnické počínalo býti již vládě radikálním. Po zákazech dělnických táborů v r. 1870. na Smíchově, v Holešovicích a na Letné, upustili dělníci od svolávání takovýchto táborů na dlouhý čas.

* * *

Stávkový ruch u nás počíná rokem 1869. První objevili se v něm v měsíci srpnu typografové a po nich krejčové. Než, nepochodili valně. Stávky trvaly několik dní a skončily nepatrnými úspěchy. Typograf Jan Bavorský, který schůzi stávkujících typografů předsedal, byl hned po schůzi, dne 9. srpna 1869., zatknut, a teprve 14. srpna propuštěn z vazby vyšetřovací, avšak dne 3. září jsou pro stávku odsouzeni první stávkáři, typografové: Jan Bavorský na čtyři neděle, Sussman, Karel Ryba, Em. Rain, Ambrož a Horák, každý na osm dní a Chrupa, Hrubý, Kleinschmied, Pavlis a Stolař, každý na pět dní do vězení.

Po nezdařených stávkách následovaly *odborové schůze*, kdež ve formě resolucí činila se prohlášení o poměrech a požadavcích dělníků a tak připravován ruch stávkový, který po roce 1869. až do naší doby vzrůstal a velkého významu v dělnictvu se domohl.⁷⁾

Zvláště otřásla dělnickou veřejností stávka tkalců z továrny Liebigovy ve Svárově u Tannwaldu, která vypukla následkem snížení mzdy o 10% v měsíci březnu. Stávkující dělnictvo učinilo pokus strhnouti do stávky i dělníky z blízkých Haratic, Smržovky a Tannwaldu a srazilo se s povolaným vojskem a ve srážce té jeden dělník proboden, dva zastřeleni a přes dvacet mužů i žen střelbou raněno. Celá stávka svárovská popsána jest v brožůře r. 1870. Mnohoslavem Troskovským, napsané pod názvem: »Poměry a události Svárovské«. Velice charakterně zachoval se v této stávce strojník Fr. Krasl, jehož ředitel Palmě chtěl proti dělnictvu jako svědka získati odměnou, ale Krasl vše odmítl a raději zaměstnání ztratil, nežli by byl dělnictvu zradil.

Dnes, v čase stávky, dělnictvo jest zorganizováno, že ruchem svým obrací k sobě zraky celé veřejnosti.

Proto také vláda hned po prvních stávkách viděla se nucena dne 7. dubna r. 1870. vydati koaliční zákon, jednak v zájmu pracedárce a jednak i v zájmu dělníků. Ale dnes, po třiceti letech, objevuje se tento zákon nedostatečným a měl by býti doplněn novými vložkami, aby dělník i pracedárce mohli se oň řádně v době stávky opřít.

XII.

U Jungmannova pomníku roku 1873.

Přicházím k nejkrásnějším dnům nejen dělnictva, ale vůbec celého českého národa; k vyličení svorného postupu veškerého dělnictva našeho se všemi stavy a třídami národa, který se udál při

⁷⁾ Roku 1869. konali se také odborové schůze tesařů, zedníků (jímž stál v čele dělník Jan Pelc), pokrývačů, obuvníků, strojníků (těmito stáli v čele dělníci Fr. Haman, Jiránek, Aubrecht, Kovanda a K. Šíba), zlatotepců, pozlačovačů a bednářů.

kladení základního kamene k Jungmannovu pomníku na bývalém Františkánském, nyní Jungmannově náměstí v Praze.

Neznám krásnějších dnů v dějinách českého dělnictva a celého národa nad 12. a 13. červenec r. 1873., kdy konána oslava stoletých narozenin českého učenice Josefa Jungmanna, kdy zároveň v Praze kladen základní kámen k jeho pomníku. Nevím, bude-li kdy ještě takových krásných dnů slaveno v národě našem, aby veškeré dělnictvo také cítilo a kráčelo svorně s celým národem, jako tehdy. Myslím, že takových dnů ani již nebude; myslím, že 12. a 13. červenec 1873. byly poslední dni, kdy národ český pod českými, červeno-bílými prapory a kolem svých vůdců, šlechty, studentstva a vůbec celé své inteligence, veškerého svého výkvětu, viděl celkem také sobě dosud věrné dělnictvo české.

Viděl jsem ty dělnické pluky s jejich prapory v nepřehledných davech a za velikého nadšení, jak kráčely průvodem, jakého dosud Praha neviděla. Nescházelo ani jedno řemeslo. Šli svorně vedle sebe a za sebou vesměs s prapory a velikým počtem svých hudebních kapel: »Ouly«, »Roje«, krejčové, malíři pokojů, pozlacovači, klempíři, puškaři, zámečníci, mlynáři, koželuzi, barvíři hedvábí, plavci Vltavani, truhláři, lakýrníci, kováři, kominíci, pokrývači, zedníci, kamenníci, kožešníci, oceláři a pilníkáři, knihaři, pekaři, hrnčíři, dlaždiči, obuvníci, postřebači suken, soukenníci, punčocháři, tkalci, provazníci, zlatníci a stříbrníci, sedláři, rukavičkáři, kloboučníci, čalouníci, sladovníci, horníci a hutníci, strojníci a železáři atd. atd. a mezi nimi čtne zastoupená zároveň pražská Jednota katolických tovaryšů s hudbou a pěkným spolkovým praporem, který jsem viděl tehdy poprvé. Byl to na tyto nepřehledné tisíce a tisíce hlav čtající řady mužů práce úchvatný pohled.⁸⁾

Nadšení dostoupilo však vrcholu v řadách dělnictva, když slavnostní řečník a vůdce národa, Dr. František Lad. Rieger, ve své řeči, pronesené na náměstí Františkánském s tribuny, přišel k části o dělnictvu jednající, když dával dělnictvu českému vysvědčení jeho národní hrdosti, statečnosti a cti. Na řečníku spočinuly zraky všech dělníků, když pravil: »Utěšený pokrok (od dob Jungmannových) stal se v dělnictvu našem. O dělnictvu v smyslu nynějším nemohlo se vlastně ani mluvit; kde nebylo průmyslu ani pokročilého hospodářství, nebylo tu než bídně živořící nádennictví. Kdekoli byla jaká práce umělejší, lučební neb strojnická, musil býti povolán dělník z ciziny, jenž na svého českého pomahače hleděl s opovržením, a jemu při každém hnutí ruky dával nadávek nejpotupnějších, národ sám snižujících. A nyní dělnictvo naše důmyslem a pilností svou již učinilo zbytečnými ty pyšné učitele z ciziny, ano stává se již dosti často, že dělníci naši bývají pro schopnost, pilnost a skromnost povoláni daleko za hranice, ano montérují již továrny v Německu, Švédsku a Itálii, ba i ve východní Indii. (Výborně!) Dělnictvo naše však dbá nejen o své potřeby hmotné, ono zakládá časopisy k obraně zájmů svých a k svému vzdělání. Avšak vedle toho nezanedbává český dělník povinností svých, jež má jako člověk a občan — jako Čech a vlastenec. Ono bere živé účastenství ve všech vyšších zájmech národa

⁸⁾ Upomínka na slavnost Jungmannovu v Praze. Napsal Ed. Ferd. Schmidlechner. 1874. Nákladem Mikuláše a Knappa v Karlíně. Str. 7—26.

svého a vzdává úctu vyšším snahám duševním, sám dnešní den jest toho důkazem, jak ochotně a u velikém počtu přišlo vzdát čest velikému vlastenci, velikému Čechu.« (Sláva dělnictvu!) ⁹⁾

Celou řeč Dra. Riegra přinesly konservativní »Dělnické Noviny« pražské, řízené typografem Ant. Tůmou. A také obraz Jungmannův stkvěl se na přední straně »Děl. Novin«. Referát »Dělnických Novin« o slavnosti Jungmannově vyzněl takto: »Dosud nebylo podobné slavnosti, která by se těšila takovému účastenství se strany všech tříd národa českého. Průvod ubíral se z Letné Eliščinou třídou, Josefským náměstím, Příkladní, Ovocnou ulicí, kolem sochy Jungmannovy. Jestliže předvečer slavnosti (12. července) byl velkolepý (10.000 účastníků), byl slavnostní průvod dne 13. července uchvacující. Zaplesalo zajisté každému srdce, kdo patřil na tu nejrozmanitější směsici spolků, *z níž hrdě pnulo se 376 praporů, patřících ponejvíce spolkům dělnickým, čítající nejméně 50.000 účastníků.* ¹⁰⁾

Akt slavnosti ukončil historik král. Českého Dr. Fr. Palacký úderem na základní kámen ve jménu celého národa českého.

Po kladení věnců k základnímu kameni rozcházel se lid a mezi ním i veškeré zástupcové dělnictva českého.

Tak minuly slavnostní dny u místa sochy Jungmannovy, *kde dělnictvo české stálo snad naposledy jednosvorně s národem.*

XIII.

◀ Karel Sabina a jeho význam v hnutí dělnickém.

V letech 1869.—1871. vidíme mezi dělníky kráčet také reprezentanta českých liberálů, abychom řekli správně, radikálního spisovatele, Karla Sabinu.

Sabina nevynikal v dělnictvu nijakou zvláštní činností; napsal sem tam do některého listu několik úvah o dělnickém hnutí, o socialismu a internacionále, uspořádal několik přednášek mezi dělníky, a to bylo vše, čím stal se u dělnictva oblíbeným. Sabina ze všech spisovatelů, kteří v české intelligenci se pohybovali, líbil se nejvíce sociálním demokratům. A sociální demokraté zůstali také Sabinovi věrni až ke hrobu.

Sabina narodil se 26. prosince 1813. v Praze, chodil do národní školy, tehdaž ryze německé, vstoupil na staroměstské gymnasium, kde byl posluchačem Jos. Jungmanna. Vstoupiv pak do filosofie, vrhl se na dráhu spisovatelskou, jíž se oddal cele, zanechav dalších studií. Sepsal mnoho spisů a mezi nimi první původní sociálně-demokratický spis »Tábor.« Jiný socialistický spis jeho vyšel v letech šedesátých pod názvem »Duchovní komunismus,« který sociální demokraté ocenili na tehdejší dobu jako spis výtečný. Napsal mnoho článků do »Dělníka« v letech 1869.—1870. »O postupu práce« a do dělnického kalendáře »Práce« v letech 1871. a 1872. »Rozjímání po práci« a »Opravy vně i v nitru«, v plzeňském měsíčníku »Vědomosti« »O nynějším stavu socialismu« a ve svém »Slovanu« v letech sedmdesátých podal celé »Dějiny internacionály«.

⁹⁾ Frd. Ed. Schmidlechner: »Upomínka na slavnost Jungmannovu v Praze«. Str. 33—35.

¹⁰⁾ Oslava Jungmannova. »Dělnické Noviny« čís. 14. r. IV. 1873.

Tím zalibil se Sabina dělnictvu tak, že byl zvolen i čestným členem pražského dělnického spolku »Oul« a že dělnictvo pražské dne 26. prosince r. 1871. k jeho šedesátiletým narozeninám uspořádalo slavnostní večer v Konviktě a podalo mu zlaté péro jako čestný dar. Přednášena zároveň báseň, v níž Sabina oslavován jako veliký syn a rek volnosti. Sabina při poděkování dělnictvu zamával pérem mu darovaným nad hlavami dělníků a sliboval jim, že touto zbraní i na dále bude bojovati za volnost a svobodu, což dělníci přijali s velikým jásotem.

Za několik měsíců však rozlehlo se českou veřejností a českým tiskem, že Sabina je špion, že je zrádce národa. Tím dnem zmizelo i jméno Sabinovo z dělnického hnutí a ze všech dělnických a českých časopisů. Ale sociálně-demokratické »Dělnické Listy« popřály obraně Sabinova jména místa, nepokládaly Sabinu za zrádce. Dokázali to, když jako strana dostavili se v hojném počtu k jeho pohřbu.

Sabina zemřel dne 9. listopadu 1877. na Kr. Vinohradech a byl pohřben na třetím hřbitově v Olšanech. Nad jeho hrobem promluvil sociální demokrat Josef Stanisl. Kaňka dělník strojnický; v řeči své k přítomným dokazoval nevinu Sabinovu ve věci, z níž jej vinila česká žurnalistika, a pravil: »Kdyby Sabina býval zrádcem, pak já i jiní byli by bývali pykali žalářem.«¹¹⁾

Než, ať si byla věc mezi Sabinou a českou žurnalistikou ohledně zrady národní jakákoliv, nebudeme ji posuzovati.¹²⁾ Jedno však jest pravda: Sabina byl jako spisovatel jedním, ano prvním z těch, kteří vedli svými články a díly národ v náruč neblahé nevěry, materialismu a liberalismu. Z mnohých prací Sabinových čísel sociální demokraticismus, který posiloval u nás protinárodní dělnické hnutí.

Sabina svým liberalismem vychoval Baráka a svým zednářským radikalismem posilnil sociální demokraty u nás právě se probouzející mezi dělnictvem českým. A to nám postačuje, abychom si učinili pravý pojem, jakých zásluh po stránce národní a vlastenecké získal si Sabina v dělnickém hnutí. 7

¹¹⁾ J. S. Kaňka byl roku 1871. ve vyšetřovací vazbě trest. soudu v Praze pro jakési tajné spiknutí, z kteréž však, když se mu nemohlo dokázati, byl propuštěn na svobodu. Celá věc dle řeči Kaňkovy musila býti úzce spojena i se Sabinou. Kaňka zemřel r. 1886. v Teplicích.

¹²⁾ Ohledně podezřívání českou žurnalistikou ve své »Obraně proti lhářům a utrhačům«, zvláště to brožůve vydané r. 1872., píše Karel Sabina mezi jiným o národní zradě pouze toto: »Vyrvati se v chvíli zoufalé z rukou lichvářů, nespustiti se ideálu, který mne po dlouhá léta sprovázel, ba do těžkého žaláře a na pokraj záhuby hnal, pracovati dále v záměrech svých slovem a pérem, anižby mi bylo zapotřebí zakoušeti snížení stavu spisovatelského, vůči pokleslým poměrům nakladatelským, tato myšlenka mne obklíčila přeludem, strhla mne do víru svého a bez uškození národa pracovati dále na záměrech literárních. *dovedla mne k vině*, která nyní po jedenácti letech se na mně mstila tím, že jedině pro ni se mi na sta zločinů zrady přičítalo, jižž vinen nejsem. Roku 1861. *stalo se psaní, týkající se bulharských poměrů*, svědkem mého zblouzení a stáčílo, aby se nyní na mne všecko neštěstí vlasti a pronásledování Čechův na můj psalo vrub, kdežto hned na to se jako záračným obratem osudu obecné poměry i mé osobní na lepší stranu obrátily, já pak na pravou zase vstoupiv dráhu, dobrým svým démonem puzen k oné horlivé a mnohostranné činnosti jsem přikročil, která od krátkozrakých zlomyslníků, nedouků a nevědomců tak hanebně a lživě vykládána byla, a pro kterou jsem od (národních) fanaticů msty nazván byl druhým Milotou z Dédic.« — Tolik sám o sobě Sabina.

XIV.

Václav Valečka a jeho činnost v dělnictvu českém.

V době doznívajících bojů mezi »Dělníkem«, »Dělnickými Novinami« a »Dělnickými Listy« objevil se na dělnickém obzoru list, jemuž mnozí slibovali dlouhou budoucnost, ale naděje jejich rozpadly se také v niveč. Tímto listem byl časopis »Práce«, založený Ant. Tůmou a vedený v duchu národně-konservativním od redaktora Václava Valečky, dělníka truhlářského.

Valečka byl vzácným zjevem v dělnickém hnutí, poctivý a samostatný, na nikom nezávislý charakter, který pohlížel na řešení otázky dělnické se stanoviska národního, náboženského i společenského (sociálního) co nejstřízlivěji. Valečka si vzal za úkol řešiti otázku dělnickou cestou mravní, rozumnou a rozvážnou. Než, mnoho, mnoho byla již půda v dělnictvu českém liberály a sociálními demokraty rozryta, že nemohl snaživý duch Valečkův v dělnictvu tak vyniknouti, jak by bývalo žádoucí, a jak by si to byli mnozí z upřímných přátel dělnictva přáli, a proto i upřímná a ocenění hodná snaha Valečkova nedodělala se takých úspěchů, jak se očekávalo.

Také časopis »Práce«, jehož nadpis paprsky vycházejícího slunce byl ozářen a nikoliv neprávem, neboť časopis »Práce« byl opravdu listem pravé osvěty a vzdělanosti dělnictva, vzal krátce r. 1876. za své a zanikl.

První číslo prvního ročníku čtrnáctidenníku »Práce« vyšlo dne 16. října r. 1875. V svolání nadepsaném: »Nasim čtenářům!« objevuje se v »Práci« vyznačena tehdejší situace v dělnictvu a program, jímž tento nový list snažil se v dělnictvu uplatňovati. Píše se v něm doslovně takto:

»Již samo slovo, v čele našeho listu položené, dostatečně mluví o programu, jaký vytkli jsme sobě. Stavíme se tím pod prapor opravdu posvátný, pod nímž setrvati umínili jsme si do chvíle poslední. Jsme dalecí toho, abychom snad chtěli sledovati rozmanité ty *mlhavé zájmy*, jaké v době poslední *k veliké škodě dělnictva tak mnohé vzácné vymoženosti pohřbily* a jež hlavní toho nesou vinu, že hynouti počíná všechno nadšení pro věci dobré, a že naše dělnictvo — to dělnictvo, jež beztoho tak osamotnělé stojí — *počíná již opouštěti samo sebe*. Pracovati k povznesení dělnictva, hájiti povždy a na každém místě zájmy jeho všemi zákonitými prostředky, buditi v něm uhasínající již lásku k činům skutečně platným a společné dobré věci prospěšným, ukazovati cesty, vedoucí k lepší budoucnosti vstříc — toť naším úkolem, jemuž věrně a dle všech sil vyhověti bude jediným naším snažením.

Opakujeme zde, že nechceme sledovati žádné *cíle mlhavé a neurčité*, a připomínáme, že neustupný boj povedeme nejen proti živlům, jež dobrým snahám dělnictva jsou na odpor, nýbrž i proti všem, kdož nakažení morovým dechem *z ciziny k nám zavátým*, dělnictvo naše uvéstí se snaží na cesty, na nichž kyne beznadějnost a záhuba.«

Jak viděti, »Práce« svým programem vystoupila a bojovala hlavně proti vzrůstající se sociální demokracii, jejíž snahy velice řízně odsoudila jako beznadějné a pro dělnictvo české záhubné. Kdyby bývali tehdejší čeští národovci a vlastenci mezi intelligencí a dělnictvem po-

chopili poslední podnik upřímně smýšlejících buditelů dělnictva českého, a je podporovali v jejich snaze, tehdyž bylo by se dalo mnohé zlo předejít.

Než dobrá snaha českých dělnických vůdců nedošla u veřejnosti toho porozumění, a tak se stalo, že »Práce«, bojujíc věrně za svým vytknutým programem na nemnoho národu, vlasti a spravedlnosti oddaných dělníků, roku 1876. zanikla.

Sociální demokracie měla v dělnictvu českém tímto pádem »Práce« poznovu otevřené pole.

Po zastavené »Práci« zmizelo i jméno Valečkovo na dlouhý čas z dělnického hnutí. Valečka, když sociální demokraté opanovali v dělnictvu českém půdu, hleděl si více svých osobních záležitostí a bylo ho vidati ve spolku dělníků truhlářských, jehož byl po dlouhá léta oblíbeným předsedou.

Podruhé zakmitlo se Valečkovo jméno v dělnickém hnutí na konci persekuce sociálních demokratů, když v Praze bylo dělnické hnutí vůbec vymizelo. Tehdyž, roku 1885., učinilo několik národních dělníků pokus, vyvolati v dělnictvu národně sociální hnutí, a za tím účelem založili »Politický klub dělnictva českého« a »Dělnický práci opatřující spolek«, z něhož později se vyvinula tak zvaná »Bursa práce«, která pod tímž jménem »Bursa práce« i časopis r. 1895. do 18. čísla roč. I. vydávala. Za vydání byl zodpovědným Jos. Wurstl a za redakci Fr. Pěnkava.

Valečka byl zvolen za předsedu »Politického klubu dělnictva českého« až do svého posledního okamžiku. Roku 1886. onemocněl a musil býti ve svých funkcích, které u truhlářského i politického spolku zastupoval, vystřídán. Nemoc se zhoršila a Valečka dne 13. listopadu r. 1886. zemřel. Pohřeb jeho byl pěkný; dělnické spolky, v nichž Valečka působil, účastnily se ho v hojném počtu. Vřelou vzpomínku tomuto buditeli dělnictva věnoval jsem v brněnském »Dělníku« ze dne 27. listopadu 1886. č. 24. roč. II.

S Valečkou zašel z řad dělnictva opravdu veliký duch poctivé snahy, jenž vedl dělnictvo k tomu, aby na národním stanovisku, bez zásad falešného liberalismu i bez zásad cizáckého sociálně-demokratického internacionalismu a zhoubného materialismu a atheismu, ve svých záležitostech nezištně se spravovalo a si vzájemně pomáhalo.

Přátelé zesnulého, v řadách dělnictva se nacházející, sestoupili se po odchodu svého přítele a rádce ve »Valečkovu Besedu«, která pak, když vyplnila svůj úkol a Valečkovi r. 1888. v den sv. Václava, jeho patrona, na Vinohradském hřbitově pěkný pomník z červeného mramoru s jeho podobiznou nad hrobem postavila, za krátko se rozešla. Také o této události, jsa osobně slavnosti této přítomen, podal jsem krátkou vzpomínku do časopisu »Čech« ze dne 29. září r. 1888. Tak odvděčilo se dělnictvo české alespoň jednomu z upřímných svých rádců a buditelů, což k jeho cti můžeme konstatovati.

Václav Valečka býval také členem Jednoty katolických tovaryšů v Praze a vážil si katolických spolků tovaryšských nemálo. Náš Václav Žižka, který s Valečkou přátelský poměr udržoval, svědčí, že nejednou se mu Valečka při posuzování života spolkového přiznal: »Kdykoliv jsem měl nějakou příležitost setkat se s dělníkem vzácné rozvahy, vzdělanosti a ctnosti dělníka, před jinými spoludruhy vzá-

cných, vždy to byl buď bývalý nebo stálý člen některé jednoty katolických tovaryšů.*

Taková vysvědčení máme po Valečkovi o členech spolků katolických tovaryšů. Budiž mu za to mezi námi věnována čestná památka.

Václav Valečka narodil se dne 29. září r. 1834. v Merklíně a v dělnictvu působil nejprve v Plzni a později v Praze.

(Pokračování.)

Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké.

Píše Tomáš Pícha.

(Dokončení.)

9.

tává se, že časem mnohé rody a čeledi neb i jiné systematické oddíly dostávají nová pojmenování. Neděje se tak však pouze ve speciální či systematické části zoologie a botaniky, nýbrž i v ostatních přírodovědeckých disciplínách nomenklatura při tom či onom zjevu dochází často pozměnění. Z té příčiny bylo by pro praktickou potřebu záhodno, aby v *Ottově Sl. N.* obě synonymní pojmenování uvedena byla; aby totiž vedle nyní běžného pojmenování do závorky dáno bylo pojmenování dříve obvyklé a kromě toho, aby dřívější pojmenování mělo své heslo (ovšem bez článku) s odkazem k heslu pojmenování novějšího, aby ti, kteří znají pouze pojmenování jedno, většinou starší, mohli bez zbytečného hledání příslušný článek si vyhledati. Tak bylo by žádoucí, aby na př. při hesle *Acrania*, bylo bývalo do závorky dáno *Leptocardii*, při *Athalia* kdyby bylo bývalo do závorky dáno: »dříve *Tenthredo*« (neboť *Athalia spinarum* = *Tenthredo spinarum*), při *Beluga* — *Delphinapterus*, při *Carnivora* — *Ferae* (šelmy), při *Dematophora* — *Rhizomorpha*, při *Erebia* — *Hipparchia*, při *Gastrophilus* — *Gastrus*, při *Galeopithecidae* — *Dermoptera*, při *Gampsonyx* — *Gampsonychus*, při *Geocoriscae* — *Geocores* = *Geocorides*,¹⁾ při *Gonopteryx* — *Colias* atd. V závorce pak uvedená pojmenování měla vedle toho uvedena býti pod zvláštními hesly s odkazem buď k heslu latinskému neb českému, při němž pojednání se nachází. — Neuvedeno též heslo *Gyps* (*fulvus*), kterýžto rod patrně uveden bude

¹⁾ Ve Fričově »*Přítodopise živočišstva pro vyšší gymn. a real. školy*« 1875., podle něhož zajisté přemnoží z inteligentních čtenářů na středních školách studovali, uvedena jsou pojmenování: místo *Gastrophilus* — *Gastrus*, místo *Geocoriscae* — *Geocorides*, místo *Gampsonyx* — *Gampsonychus*, místo *Carnivora* — *Ferae*, místo *Heterogina* — *Mutillidae*. Kdo by tedy dle tohoto názvosloví ve Fričově »*Přítod. živočišstva*« chtěl sobě vyhledati v *Ottově Sl. Nauč.* příslušné stati, těžká neb i zcela marná byla by práce jeho. Kdyby na př., chtěl si přečísti něco o *střečku koňském*, hledal heslo *Gastrus* a nepadlo-li by mu při hledání náhodou do oka vyobrazení při hesle *Gastrophilus*, sotva by žádoucí pojednání nalezl. Neboť heslo *Gastrophilus* jest na str. 947. v prvním sloupci nahoře, kdežto on by hledal heslo *Gastrus* na str. 949. v druhém sloupci dole. Při jiných heslech vedlo by se mu ovšem mnohem hůře.

pod heslem *Vultur (fulvus)*. Ale pojmenování druhu *Gyps fulvus* (*sup bělohlavý*) jest stejně běžné jako *Vultur fulvus*.²⁾

Než uchýlili bychom se od pravdy, kdybychom chtěli věc líčiti tak, jako by *Ott. Sl. N.* k požadavku námi vysloveném vůbec žádného zření neměl. V přemnohých případech v té příčině skutečně činí zadosť. Viz na př. hesla: *Acalepha*, *Dactylethra*, *Derotremata*, *Asterias*, *Asterina* atd. Chtěli jsme jen ukázati, v kterých blavně případech (jsou ovšem ještě jiné, než právě námi uvedené), v příčině, již se týče, zadosť neučinil.

10. Co se týče ilustrací, tu vyznati sluší, že *Ottův Sl. N.*, kde toho obsah textu, vyžaduje, snaží se býti názorným — bohaté ilustrace přispívají k objasnění sdělených fakt. Známoť, že pouhým popisem a výkladem slovným byť i sebe lepším nedá se nahraditi názor, z té příčiny snaží se *Ott. Sl. N.* četnými jednotlivými obrazy, typickými vyobrazeními, poučnými diagrammy a instruktivními schematickými obrazy podati nám věcnou náhradu za názor a takto znázorniti nám jednak konkrétní věci celé, jednak podstatné částky t. j. rysy a znaky význačné buď předmětů konkrétních buď abstraktních (diagrammy a schematické obrazy). Ano, my musíme s povděkem vyznati, že ilustrace z oboru popisných věd přírodních počtem i detailností nad ilustracemi z ostatních oborů lidského vědění převládají, tak že *Ottův Sl. N.* již vzhledem k těmto ilustracím přírodovědeckým ilustrovanou encyklopedií nazývati se může.

Abychom na příkladech ukázali, jak poměrně četnými a podrobnými ilustracemi mnohé články opatřeny jsou, odkazujeme na příklad k heslu »*Buňka*«, »*Hmyz*« aneb »*Ježovky*«. Podobně s četnými vyobrazeními se setkáváme při článcích pod hesly: *Bourci*, *Červi*, *Červci*, *Foraminifera*, *Hvězdice*, *Hvězdozci*, *Gregariny*, *Hadice*, *Acinety*, *Hexactinellidae*, *Ještěři* atd. Také při jednotlivých rodech, jež buď svými biologickými poměry, vývojem neb anatomicky zajímavý jsou, byvají četnější vyobrazení. Na doklad uvádíme hesla: *Chiton*, *Dolium*, *Diplozoon*, *Heterodera*, *Chlamidococcus*, *Chlamidomonas* atd. Při heslech »*Hlemýždi*« a »*Babočky*« jsou přílohy s barvotiskovými obrazy. Na prvé vyobrazení jsou »*Hlemýždi čeští*«, na druhé »*Babočky české s housenkami a kuklami*«; při hesle »*Cévy*« nalézáme přílohu se schematickým znázorněním systému arteriálního v embryonech (barvotisk).

Mnohem četnější a podrobnější vyobrazení, hlavně co do morfologických součástí, vykazuje *Ottův Slovník Naučný* ze systematické botaniky. Poukazujeme v té příčině na př. k heslu *Aesculus* (vyobraz. větévka, mačalu s listy a květenstvím, květenství, květ, květ v průřezu, semenník, tyčinka, plod pukající, semeno, semeno v průřezu), *Borovice* (přil.), *Bříza*, *Duběnky*, *Habr*, *Buk* (přil.), *Humulus*, *Beta*, *Asparagus*, *Alnus*, *Acacia*, *Aconitum*, *Anagallis*, *Aristolochia*, *Actea*, *Adoxa*, *Hyoscyamus* atd. Velmi rozsáhlé vyobrazení nalézáme též při hesle *Euphorbiaceae*, kdež na 2 přílohách jest mnoho vyobrazených druhů a jich systematických a částečně i anatomických (histologických) znaků.

Mnohá vyobrazení mají takměř jen cenu odbornickou; tak na př. ilustrace při hesle *Aspidium*, neb při hesle *Fatrovky* mají cenu spíše jen pro odborníka a pro toho, kdo se chce studiem příslušným zabývat. Totéž platí i o mnohých detailních zobrazeních hlavně částí květních a

²⁾ Ve Fričově »*Přir. živočišstva*« nalézáme v textu pojmenování »*Gyps fulvus*«, pod vyobrazením pak »*Vultur fulvus*«.

plodních; nebývat v textu k nim přihlíženo a k nim odkazováno. Viz na př. heslo *Bříza*, *Borovice* a m. j.

Že ani podrobných vyobrazení mnohých cizozemských, zvláště exotických druhů rostlinných neopomenuto, toho důkazem jsou nám vyobrazení na př. při heslech: *Acanthus*, *Amygdalus*, *Aronovité* (příloha; na přední straně téže přílohy jest též podrobné vyobrazení druhu *Araucaria brasiliensis*), *Alpinia*, *Anamirta*, *Akebia*, *Dammara*, *Dioscorea* a j. v. Zdařilá barvotisková vyobrazení jsou při heslech: Jedovaté rostliny (vyobraz. na 2 přílohách), *Alpínské bylinstvo* (příloha: »*Alpské květiny*«), *Houby* (2 přílohy; na jedné zobrazeny »*Houby jedlé*«, na druhé »*Houby jedovaté a podezřelé*«).

Umísťovati a seskupovati vyobrazení na jednotlivé přílohy, z ohledů didaktických méně se nám zamlouvá, zvláště, když text sám k nim zření nemá. Lépe se doporučuje, umísťovati je v textu na příslušná místa, jak tomu na př. jest při heslech: *Hmyz*, *Ještěři*, *Houby*, *Hvězdovci* a j., tak, aby čtenář patřičný obraz měl před sebou a nemusil vyhledávat jej teprve ve spoustě obrazů jiných.

Avšak, ačkoliv jsou na jedné straně při mnohých heslech vyobrazení četná, velice podrobná, ačkoli mnohé druhy nalézáme vyobrazeny dvakráte, (tak na př. druhy: *Datura stramonium* (durman), *Hyoscyamus niger* (blín), *Daphne mezereum* (lýkovec lékařský), *Conium maculatum* (bolehlav), *Digitalis purpurea* (náprstník červený), *Colchicum autumnale* (ocún) vyobrazeny jsou na barvotiskové příloze při hesle »*Jedovaté rostliny*«, mimo to však ještě každý druh zvlášť pod příslušným rodovým heslem vyobrazen), nacházíme na druhé straně v té příčině též mnohé nedostatky.

Tak na př. při hesle *Členovci* (kmen živočišný) není žádného vyobrazení. Při hesle *Červi* vidíme sice na zvláštní příloze několik vyobrazení (jednotlivých druhů červů a též některých zárodků jejich v larvovém stadiu vývoje), ale vyobrazení ta jen měrou nepatrnou vyhovují účelu svému v příčině objasnění textu. Neboť text k nim přímo nepřihlídá, neukazuje k jednotlivým obrazům jakožto k pomůckám ku zjednání si patřičného názoru. Mimo to pak není na příloze označeno, do jakých systematických oddílů (tříd, řádů, čeledí) zobrazené druhy náležejí, aby zřejmo bylo, jsou-li to zástupci či repraesentanti oněch systematických oddílů, jichž se text dotýká. Z rodů pak, jichž se text dotýká, není ani jeden zástupce jich na příloze vyobrazen, naopak my shledáváme, že některé čeledi (*Acoela*, *Asplanchnidae*) a mnohé rody (*Branchelion*, *Dero*, *Aulophorus*), jichž text za doklady užívá, ani pod zvláštními hesly uvedeny nejsou, tak že o nich něčeho bližšího dočísti se nelze.

Jak mnohem více a lépe bylo by účelu svému prospělo, kdyby při obojích heslech (*Červi*, *Členovci*) v textu ku věcné náhradě za názor bylo se použito schematických vyobrazení. Tak mohly schematicky znázorněny býti: soustava nervová, cévní a zažívací, vyměšovací, dýchací (u červů) a pohlavní orgány některých systematických skupin. Vedle toho mohl podán býti diagram příčného řezu těla (hlavně červů), aby objasněno bylo uspořádání vnitřní ústrojnosti. K tomu všemu mohl po případě připojen býti obraz předního zakončení těla některých význačnějších repraesentantů těch kterých čeledí, aby i některé nejdůležitější znaky zevnější vynikly.